Aukštaitijos partizanų prisiminimai

III DALIS

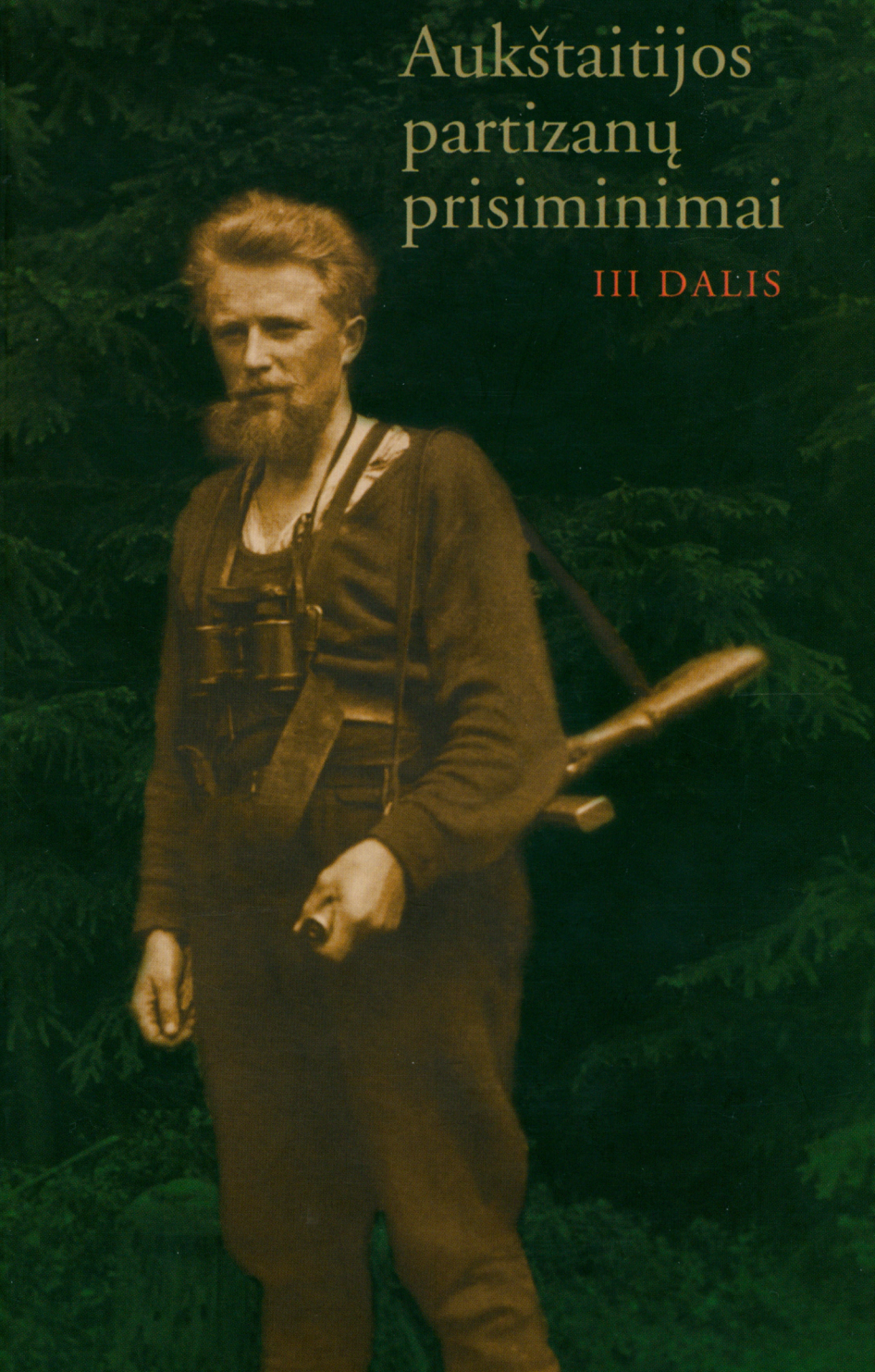

Aukštaitijos partizanų prisiminimai

Aukštaitijos partizanų prisiminimai

III dalis

MARGI RAŠTAI
VILNIUS 2001

UDK 947.45.083(093)
Au54

Sudarė, nuotraukas
ir archyvinę medžiagą pateikė
ROMAS KAUNIETIS
Asmenvardžių rodyklę sudarė
DALIA RUDIENĖ

Knygos išleidimą parėmė
TAUTOS FONDAS
Brooklyn, NY ir
LIETUVOS GYVENTOJŲ
GENOCIDO IR REZISTENCIJOS
TYRIMO, AUKŲ RĖMIMO
IR ATMINIMO ĮAMŽINIMO
FONDAS

ISBN 9986-09-234-5 (3 dalis)
ISBN 5-415-01339-6 (bendras)

© Pratarmė, sudarymas,
Romas Kaunietis, 2001

PRATARMĖ

Išėjus iš spaudos II-os dalies pirmai ir antrai knygoms, susilaukiau nemažai prieštaringų vertinimų bei pastabų. Dėl to negaliu labai kaltinti ir tų žmonių, kurie pateikė tokius savo prisiminimus, juk viskas vyko maždaug prieš penkiasdešimt metų. Laikas daug ką ištrynė iš atminties, todėl kartais teko pasiremti archyvuose esančia medžiaga arba tą patį klausimą užduoti keliems, tik po to daryti išvadas. Toks anų įvykių aiškinimo būdas ne visiems tiko, daugiau ar mažiau įsipainioję į KGB agentūrinius tinklus ėmė kaltinti neobjektyvumu, įvykių iškraipymu. Kiekvienas tuos įvykius suprato ir išgyveno savaip, bet archyvinė medžiaga padeda skaitytojui objektyviau vertinti pateiktą informaciją. Visus įvykius stengiausi atskleisti tiesos šviesoje, kad neliktų abejonių. Kaip man tai pasisekė, tegu sprendžia pats skaitytojas. Be abejo, nebuvo taip lengva ir paprasta, bet tik tokiu keliu galėjau priartėti arčiau tiesos.

Teko išgirsti priekaištų ir dėl paties knygos turinio, kad ne vien partizanų, bet ir ryšininkų, rėmėjų prisiminimai užrašyti, ne visi iš jų vertingi. Tačiau ne vienas buvęs partizanas, prieš pasakodamas apie save, pirmiau siūlė pašnekėti su ryšininkais, rėmėjais, nes tik jų dėka taip ilgai išsilaikė partizaninės kovos fronte mūsų miško broliai. Taigi neužrašyti jų prisiminimų būtų neteisinga, jeigu kam šiandien tie prisiminimai neįdomūs, aš tikiu, kad rytoj jie turės savo vertę.

Skaitytojų atsiliepimus labai vertinu ir visas pastabas priimu kaip nuoširdžius patarimus. Kartu noriu pridurti, kad šitokių knygų paruošimas reikalauja labai daug laiko ir kantraus darbo.

Atrodo, žmogus pasakoja, bet kada tą jo pasakojimą užrašai ir pateiki tarsi kokį dokumentą, ne kartą kyla daug abejonių, ne kartą tenka vis sugrįžti prie to paties ir daug ką mintyse pasverti, atsirinkti. Ne paslaptis, kad prieš daugelį metų patirti išgyvenimai kai kam šiandien jau asocijuojasi su sapnuotais sapnais, tą gali pajausti tik turėdamas didelę prisiminimų užrašinėjimo patirtį. Nors aš manau, kad šiuose užrašytuose prisiminimuose yra devyniasdešimt aštuoni procentai tiesos, kadangi apie tuos pačius įvykius dažnai kalba ne vienas žmogus.

Ši (ketvirtoji) „Aukštaitijos partizanų prisiminimų" knyga sudaryta iš keturių partizaninių apygardų ryšininkų, rėmėjų ir partizanų prisiminimų. Tai dėl to, kad norėta aprėpti daugiau vietovių ir sudominti platesnį skaitytojų ratą. Juk visas pokario laisvės kovų etapas paliko ryškius pėdsakus mūsų tautos istorijoje. Jaunoji karta apie tai žino labai nedaug arba išvis nieko nežino, kas buvo tie partizanai, partizanų ryšininkai, rėmėjai, už ką jie kovojo, su kuo jie kovojo.

Nors pokario partizanai buvo bejėgiai prieš tūkstantines atėjūnų armijas, bet savo gyvybių auka tautą jie išgelbėjo nuo visiško sunaikinimo. Ką tik praėjus pirmajai fronto bangai, kraštą užplūdo ne tik iki dantų ginkluotos NKVD gaujos, bet ir tūkstančiai terbomis apsikarsčiusių vadinamųjų „bežancų" iš Rusijos, kurie dienomis eidavo per kaimus iš gryčios į gryčią prašydami išmaldos, o naktimis grįždavo jau su įnagiais plėšt tų pačių, pas kuriuos dieną išmaldos prašė. Okupantų valdžia juos toleravo, apgyvendindavo tuščiuose išvežtųjų į Sibirą namuose, varydavo juos šnipinėt vietinių gyventojų; apsimetę grybautojais ir uogautojais, jie bastėsi po miškus ir, pastebėję ten esančius partizanus, pranešdavo NKVD daliniams. Tai buvo dar viena iš daugelio okupantų vykdomo genocido rūšių. Tik partizanų dėka šitie vadinamieji „bežancai" nedelsiant buvo išguiti iš Lietuvos. Pirmiau jie būdavo griežtai perspėjami, o jei nepaklusdavo – sunaikinami.

Vietiniai gyventojai partizanus labai rėmė, juos maitino ir rengė. Čia okupantai irgi gana išradingai pritaikė visus jau seniai išbandytus metodus, kaip šituos rėmėjus neutralizuoti:

tūkstančiai lietuvių šeimų prievarta buvo grūdami į belangius gyvulinius vagonus ir tremiami į Sibirą, daugeliui jų buvo „priklijuotos“ buožių etiketės, tai reiškė, kad jie turėjo daug žemės ir išnaudojo neturtinguosius. O kada „buožes“ išvežė, šituos „neturtinguosius“ suvarė į kolchozus, tai ir partizanų rėmimas buvo galutinai užgniaužtas. Taip ir liko partizanai vienui vieni – nei savi, nei užsienis jiems jau jokios pagalbos suteikti nebegalėjo, po vieną buvo išdavikų, provokatorių surankioti, iššaudyti. Bet jų idėjos liko gyvos ir nenugalėtos, nors tūkstančiai garbingų vyrų paguldė galvas už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

Išlikime verti partizanų priesaikos žodžių – tęsti brolių krauju rašytą testamentą... Sustokime ties jų kapais ir nors minutę mintimis pabūkime kartu su jais, jie krito didvyrių mirtimi už mus ir mūsų Laisvę.

Romas Kaunietis

IŠ „PRISIKĖLIMO“ APYGARDOS

„Prisikėlimo“ apygarda įkurta 1948 04 01 padalijus jungtinę „Kęstučio“ apygardą į dvi apygardas. Į „Prisikėlimo“ apygardą įėjo centrinėje Lietuvos dalyje (Šiaulių, Joniškio, iš dalies Kėdainių, Panevėžio ir Raseinių apskrityse) veikę partizanų junginiai. Apygardą sudarė 3 rinktinės: „Kunigaikščio Žvelgaičio“ (anksčiau „Voverės“), „Maironio“ (anksčiau „Povilo Lukšio“) ir „Lietuvos žalioji“ (į ją įtraukta „Atžalyno“ rinktinė). Apygarda leido laikraštį „Prisikėlimo ugnis“, jos teritorijoje (Radviliškio raj. Minaičių k.) 1949 02 10–20 įvyko visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas, buvo įkurtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdis (LLKS), sudaryta vyriausioji partizanų vadovybė, paskelbta politinė 1949 m. Vasario 16-osios deklaracija. „Prisikėlimo“ apygardoje bazavosi LLKS Visuomeninė dalis, buvo leidžiami vyriausiosios vadovybės spaudos leidiniai, palaikomi ryšiai su visomis partizanų sritimis. Trūkstant štabų pareigūnų, 1952 05 20 Vakarų srities įsakymu „Prisikėlimo“ apygarda buvo panaikinta, likę gyvi kovotojai įtraukti į „Kęstučio“ apygardą. Kaip organizacinis vienetas ilgiausiai išsilaikė „Kunigaikščio Žvelgaičio“ rinktinės Juozapavičiaus tėvūnijos partizanai, iki 1957 m. leidę laikraštį „Partizanų šūvių aidas“. Paskutinis apygardos partizanas Pranciškus Prūsaitis buvo suimtas ir sušaudytas 1963 m. Apygardai vadovavo Petras Bartkus-*Žadgaila* (1948 04–1948 08), Leonardas Grigonis-*Užpalis* (1948 08–1949 08), Povilas Morkūnas-*Rimantas* (1949 08–1951 08) ir paskutinis apygardos vadas Juozas Paliūnas-*Rytas* (1951 08–1952 05 20).

VLADO VYŠNIŪNO-„AUŠRELĖS“ prisiminimai

Užrašyta Klaipėdoje
1995

Gyvenimo pradžia. Šeima

Gimiau 1922 m. sausio 2 d. Radvilų kaime prie Radviliškio miesto. Tėvai buvo visiškai beturčiai. Tėvas Teodoras Vyšniauskas vertėsi atsitiktiniais darbais, motina Zuzana Baltramaitytė-Vyšniauskienė – namų šeimininkė. 1927–1928 nederliaus metais jie buvo priversti išdalinti savo keturius mažamečius vaikus, nes buvo likę be pastogės ir pragyvenimo šaltinio.

Turėjau dvi seseris ir brolį. Vyresnioji sesuo, gim. 1917 m., mirė 1990 m., brolis Vincas, gim. 1924 m., gyvena Sauginių kaime, Šiaulių rajone, sesuo Janina, gim. 1925 m., tremtyje susirgusi sunkia liga, skursta Radviliškyje.

Šiaip taip 1940 m. man pavyko užbaigti Linkuvos gimnaziją. Studijuoti aukštojoje mokykloje neturėjau lėšų, todėl, užbaigęs Mokytojų kursus Ukmergėje, pradėjau mokytojauti Bokštų pradžios mokykloje, Tauragės apskrityje. Vokiečių okupacijos metais bandžiau studijuoti, bet sutrukdė okupantai. Grįžau dirbti į Lyduvėnų mokyklą.

1946 06 09 patekau į MGB rankas. Paleistas iš lagerio 1955 02 09 bandžiau tęsti mokslus, bet visi keliai į aukštąsias mokyklas buvo uždaryti. Pavyko įstoti tik į Vakarinį Karagandos Kalnų technikumo PCS skyrių. 1961 m. gavau diplomą su raudonais viršeliais ir tuoj pat išvykau į Lietuvą. Pagal skelbimą laikraštyje pavyko įsidarbinti darbų vykdytoju Klaipėdoje.

1940–1941 m. (kaip visiški beturčiai) nei aš, nei šeima kokių nors represijų nepatyrėme. Mokykla, kurioje dirbau, dėl blogo kelio buvo nepasiekiama sovietiniams ideologams. Su jaunatvišku įkarščiu dirbau kaimo „liktarnos“ darbą nekreipdamas dėmesio į kolaborantų siunčiamas instrukcijas.

Parvykęs vasaros atostogų į Radviliškį, sužinojau, kad bolševikai atsitraukdami prie Pakruojo nužudė klasės draugą

Grigaliūną ir dar du gimnazistus. Iš Radviliškio į Altajų buvo išvežta pirmoji mano mokytoja Žigelytė-Kinčinienė su vyru, o Zarasuose nukankintas Chmieliauskas, kartu su manimi mokęsis Ukmergėje.

Dirbdamas Lyduvėnų mokykloje, su kolega Antanu Šiukšta įsitraukiau į pogrindinį darbą. 1948 05 22 A. Šiukšta buvo ištremtas į Igarką.

Antroji sovietų okupacija užklupo Radviliškyje. 1944 10 01 mane paskyrė pradinės mokyklos Nr. 2 vedėju. Čia tęsiau rezistencinę veiklą prieš naujus okupantus su kolegomis ir su gimnazijos moksleiviais. Mūsų tikslas buvo sulaikyti nuo kolaboravimo mokytojus ir inteligentus, kultūriniuose renginiuose ugdyti tautines tradicijas, leisti pogrindinę spaudą ir remti partizanus. Palaikiau ryšį su LLA Šiaulių štabu.

1945 m. pradžioje prieš mano norą buvau paskirtas kandidatu į TSRS AT Tautybių tarybą. Nebuvau partinis, tačiau tokią aukštą „garbę“ man suteikė atsižvelgdami į mano proletarišką kilmę ir antivokišką veiklą Lyduvėnuose.

Visų nuostabai – 1945 04 02 į mano butą Dariaus–Girėno gatvėje atėjo NKGB agentai manęs areštuoti. Pasitaikius progai, nuo arešto pabėgau ir įstojau savanoriu į partizanų „Žaliąją rinktinę“. Netrukus prie manęs prisijungė brolis Vincas-*Ginutis*, dirbęs mokytoju Pakalniškių mokykloje. Niršdami iš pykčio partijos aktyvistai, vadovaujami paties pirmojo sekretoriaus Malaknos, su rusų kareiviais 1945 07 24 apsupo tėvų namus Radviliškyje ir išvežė namuose buvusias mamą ir seserį Janiną, Šiaulių prekybos mokyklos mokinę. Malakna norėjo išvežti ir ketverių metukų vyresniosios sesers dukterį Vidą, bet ši pasislėpė kaimynų darže. Vežė ypatingai žiauriai, neleido nieko pasiimti. Tai buvo partijos kerštas už tai, kad aš „apvyliau“ jos lūkesčius.

Tėvas negrįžo į namus ir taip pat išėjo į mišką. Kadangi kovoti partizanų gretose jis buvo per senas, kapitonas *Radvila* nusiuntė jį į Mašnauskų ūkį Dervelių kaime, Rozalimo valsčiuje. Olga Mašnauskaitė parūpino jam pasą Jankausko pavarde, jos tėvas iš savo ūkio paskyrė jam žemės. Šitame ūkyje tėvas lai-

mingai išgyveno iki 1961 m. Grįžęs iš tremties, parsivežiau jį į Klaipėdą, kur 1964 m. mirė nuo insulto.

Brolis Vincas Vyšniauskas-*Ginutis* partizanų gretose išbuvo tik iki rudens. Žuvus kapitonui *Radvilai*, naujasis „Žaliosios rinktinės“ vadas leitenantas Petraitis įsakė jam legalizuotis. Kadangi NKGB brolio neieškojo, jis be jokios registracijos pradėjo dirbti Kupreliškio pradžios mokykloje. Vykdydamas leitenanto Petraičio užduotį, savo namuose įrengė partizanams bunkerį.

Nesugaunama „Žalioji rinktinė“

Tai buvo 80–150 vyrų turėjęs labai drausmingas karinis dalinys, susiformavęs 1945 m. kovo pabaigoje. Jis veikė bent dešimtyje valsčių iki lapkričio, paskui, stojus žiemai, buvo priverstas išsiskirstyti 10–15 vyrų būreliais.

Miškais skurdžioje Vidurio Lietuvoje šitokiam dideliam partizanų daliniui išsilaikyti buvo nelengva. Daug kartų saugumas, sutelkęs didžiules karines pajėgas, bandė jį apsupti ir sunaikinti, bet jis vis išsprūsdavo ir vėl pasirodydavo už keliasdešimties kilometrų. Vos tik MGB agentai išsiaiškindavo „Žaliosios rinktinės“ buvimo vietą ir keli tūkstančiai pasieniečių, vidaus ir reguliariosios armijos karių pasiruošdavo „košti“ tą ar kitą mišką, partizanai iškart nežinia kur pradingdavo. Tai tęsėsi ištisus aštuonis mėnesius, nors buvo sutankintas informatorių tinklas, ruošta daugybė pasalų, nuolat parengtyje budėjo MGB daliniai miesteliuose ir bažnytkaimiuose, nepadėjo net dviejų MGB agentų, užverbuotų 1945 07 01 pačioje „Žaliojoje rinktinėje“, veikla.

Tik vieną kartą saugumo pajėgoms buvo pavykę apsupti „Žaliają rinktinę“ Liaudiškių miške.

Į šitą partizanų rinktinę įstojau savanoriu 1945 m. balandžio pradžioje ir ištarnavau joje 14 mėnesių. Per kolegą Simaitį (dabar gyvena Vilniuje) susisiekiau su kapitonu Izidoriumi Pucevičiumi-*Radvila*. Jo 18 vyrų būrys buvo apsistojęs Mažuolių miške.

Kai kuriuos iš jų prisimenu. Visi jie garbingai žuvo. Tai Algis Žitkus-*Balsys* iš Šeduvos, Blėka-*Patrimpas*, buvęs Šeduvos

valsčiaus viršaitis, ūkininkas Bugailiškis-*Bosas* iš Užuožerių kaimo, jo sūnus *Lydys*, broliai Masilaičiai-*Virpša* ir *Kerpė* iš Užuožerių kaimo, *Karvelis*, Misiūnas-*Knaras*, Česnakavičius-*Valas*, *Gorkis*, Meškauskas-*Lapinas*, *Upokšnis* ir *Puškinas*. Pastarasis su dviem partizanais (jų slapyvardžių neprisimenu) netrukus pateko rusų kareivių pasalon ir žuvo prie kelio Aukštelkai–Vismantai. Jų išniekinti kūnai buvo paguldyti Radviliškio turgavietėje. Tai buvo pirmosios „Žaliosios rinktinės“ aukos.

1945 m. balandžio pabaigoje drąsi ryšininkė Apolonija Šernaitė, prof. Šerno sesuo (dabar gyvena Rozalime), atvežė iš Radviliškio mano tėvų namuose paslėptą nuosavą rašomąją mašinėlę „Standart-Korona“. Tą pačią dieną kapitonas *Radvila* paskyrė mane „Žaliosios rinktinės“ spaudos redaktoriumi ir leidėju. Tą darbą dirbau iki patekimo nelaisvėn, iki 1946 09 06. Turėtą slapyvardį *Gražvydas* pakeičiau į *Aušrą*. Tačiau po savaitės, atėjus į rinktinę vyresniam už mane partizanui *Aušrai*, tapau *Aušrele.* Toks moteriškas vardas turėjo suklaidinti NKGB, kuri spaudos darbuotojams visada skyrė ypatingą dėmesį.

„Žaliosios rinktinės“ branduolys sparčiai didėjo. 1945 m. balandyje, labai suaktyvėjus NKGB veiklai, buvo išaiškinta daug pogrindinių organizacijų. Išvengę areštų, jų nariai pasitraukė į miškus. Be to, suaktyvėjo ir rekrūtų gaudymas. Gegužės pradžioje „Žaliojoj rinktinėj“ jau buvo 80 partizanų. Trūko ginklų, todėl buvo nutarta nuginkluoti visus kaimuose valdžios apginkluotus aktyvistus. Dauguma jų turėjo sovietinius karabinus su atlenkiamais keturbriauniais durtuvais, bet buvo ir automatų bei „dešimtukų“. Be to, kaimų gyventojai turėjo pasislėpę nuo karo išlikusių rusiškų ir vokiškų ginklų, kuriuos mielai perleido partizanams. Po sėkmingų kautynių šovinių ir ginklų atsargos pasipildydavo iš žuvusių priešo kareivių.

Dauguma aktyvistų atiduodavo ginklus nesipriešindami. Tokiems mes padėkodavome ir pasiūlydavome nutraukti ryšius su okupantais bei jų kolaborantais. Įspėdavome, jog už dalyvavimą bolševikų terore prieš gyventojus nusikaltėliai bus baudžiami mirtimi. Pats kapitonas turėjo vokišką automatą.

Man, atėjusiam beginkliui, teko iš aktyvistų konfiskuotas rusiškas karabinas.

Be spaudos redaktoriaus ir leidėjo pareigų, kapitonas *Radvila* buvo mane įpareigojęs rašyti „Žaliosios rinktinės“ metraštį, ką aš ir dariau iki 1945 m. liepos vidurio. Prisimenu, kad apie „Žaliosios rinktinės“ įkūrimą buvau užrašęs maždaug taip: 1945 m. kovo 21 d. vokiečių lėktuvas nuleido Panevėžio apskrityje Frankenhageno desantininkų mokykloje paruoštų jaunuolių grupę. Jie buvo apginkluoti rusiškais ginklais ir aprūpinti GRU padalinio pažymėjimais, įpareigojančiais visus pareigūnus teikti pažymėjimo savininkui visokeriopą pagalbą. Jie susirado Šeduvos valsčiuje besislapstantį kapitoną I. Pucevičių ir paprašė būti jų vadu. Prie šito būrelio prisijungus dar keletui vyrų, gimė „Žalioji rinktinė“. *Šerkšnas* (Vyt. Vaitiekūnas) rašo netiesą, kad pirmieji „Žaliosios rinktinės“ vyrai net neturėjo slapyvardžių. Parašiutininkai turėjo iš Frankenhageno atsivežtus slapyvardžius, o aš pakeičiau savąjį, vos tik įstojęs į rinktinę.

Dauguma šitų jaunuolių buvo vokiečių suimti likviduojant Marijampolės karo mokyklą, išvežti Vokietijon ir įjungti į priešlėktuvinius dalinius. Į desantininkų mokyklas jaunuoliai stojo manydami, kad tai trumpiausias, o gal ir vienintelis kelias sugrįžti į Lietuvą. Nuleisti parašiutais, jie užkasė radijo siųstuvus ir net nebandė pranešinėti vokiečių žvalgybai kokių nors žinių.

Laisvės kovų archyvo Nr. 8 išspausdinta *Visvaldo* LLKS „Žaliosios rinktinės“ istorija 1944–1951 m. rašyta iš nuogirdų ir yra labai netiksli. Labai daug dezinformacijos paskleidė ir Vytautas Vaitiekūnas-*Šerkšnas*. Šitas žmogus net išdrįso pasisavinti Informacinio skyriaus viršininko titulą, nors tokios pareigybės „Žaliojoje rinktinėje“ nebuvo iš viso.

Tiesa, prieš karo pabaigą kažkas buvo paruošęs visuotinės mobilizacijos planą. Pagal jį „Žaliojoje rinktinėje“ privalėjo būti sudarytos visos tokiais atvejais reikalingos struktūros. Buvo pasiūlyti ir skyrių viršininkai, tačiau kapitonas *Radvila* ryžtingai atmetė šį planą. Man pasiteiravus, ką užfiksuoti metraštyje, jis patarė apie šią vaikišką avantiūrą apskritai nieko nerašyti. Tai

todėl, jog visuotiniam atviram ginkluotam pasipriešinimui dar neatėjęs laikas. Reikią saugoti būsimųjų kovotojų gyvybes ir be reikalo jų neaukoti.

Reikia pažymėti, jog tuo metu visą šalį buvo apėmęs patriotizmo bumas. Į kovą veržėsi ir tie, kuriems negrėsė sovietų represijos. Daugelis motinų prašė kapitono priimti į partizanų gretas jų sūnus. Kapitonas diplomatiškai paaiškindavo, kad kova dėl Nepriklausomybės gali užsitęsti ir kad dar nesusidarė reikalinga tarptautinė padėtis. Į partizanų gretas turi teisę stoti tik tie, kuriems gresia represijos. Visi kiti privalo būti ištikimu partizanų užnugariu.

Kapitonas *Radvila* gerai suprato konspiracijos svarbą. Apie „Žaliosios rinktinės“ branduolį priešas neturėjo gauti jokių žinių, nei apie žmonių skaičių jame, nei apie vidaus struktūras ir jų vadus. Oficialiai buvo minimos tik trys pareigybės: „Žaliosios rinktinės“ vadas, vado pavaduotojas ir adjutantas. Apie būrių vadų skyrimą buvo pranešama tik žodžiu ir tik tų būrių kovotojams.

Kapitonas *Radvila* skrupulingai vengė bet kokio biurokratizmo. Paskyręs mane „Žaliosios rinktinės“ spaudos redaktoriumi ir leidėju, jis nesuteikė jokio titulo. Pasišaukęs į savo palapinę, paklausė ar aš sutinkąs dirbti šį darbą. Man atsakius teigiamai, jis teištarė: „Tokiu atveju dirbk! Tai labai svarbu. Enkavedistai bijo spausdinto žodžio labiau negu velnias kryžiaus, todėl apie savo darbą stenkis kuo mažiau pasakoti. Nenoriu, kad taptum enkavedistų taikiniu Nr. 1“.

Struktūriškai „Žaliosios rinktinės“ branduolys susidėjo iš trijų būrių, po 40 žmonių kiekviename. Tai – žvalgybos, sargybos ir štabo apsaugos skyriai, su ūkio padaliniu prie pastarojo. Aš tarnavau štabo apsaugos skyriuje, kuriam vadovavo vyr. puskarininkis *Virpša*. Kitų skyrių vadai keisdavosi, todėl tiksliai jų nurodyti negaliu.

Visvaldas ir Vyt. Vaitiekūnas tvirtina, kad „Žaliosios rinktinės“ organizacinės struktūros buvo suformuotos priesaikos davimo dieną. Pirmasis rašo, jog priesaikos ceremonija įvyko ba-

landžio mėn. ir joje dalyvavo 20 vyrų. Ta proga buvęs sudarytas štabas su rikiuotės, informacijos ir organizacijos skyriais, be to, paskirtas rinktinės adjutantas. Tai aiški netiesa.

Vyt. Vaitiekūnas rašo, jog priesaiką davė 80 vyrų, o jos aktas įvyko netrukus jam atvykus į „Žaliąją rinktinę“, t. y. po balandžio 11 d. Tą pačią dieną buvęs sudarytas štabas iš rinktinės vado, jo pavaduotojo ir keturių skyrių viršininkų. Jei tai būtų buvusi tiesa, kapitonas *Radvila* būtinai būtų mane informavęs, nes tai svarbus faktas „Žaliosios rinktinės“ metraščiui. Deja, apie tai sužinojau tik po 49 metų, perskaitęs Vyt. Vaitiekūno „atsiminimus“.

Iš tikrųjų partizanų priesaika vyko jau visiškai susiformavus rinktinei, ją priėmė apie 100 vyrų. Tikslios datos nurodyti negaliu, bet gerai atsimenu, kad šis aktas vyko stovyklaujant Draumėnų miške, jau sulapojus lapuočiams medžiams ir krūmams. Priesaiką priėmė vienas iš dviejų LLA karininkų, nežinau iš kur atvykęs. Jie atsivežė ir priesaikos tekstą. Karininkai buvo ginkluoti tik pistoletais, dėvėjo civilinius drabužius.

Po kreipimosi į „Žaliosios rinktinės“ karius, svečiai vado palapinėje ilgai tarėsi su kapitonu *Radvila*, jo pavaduotoju *Patrimpu*, adjutantu *Balsiu* ir trimis skyrių viršininkais. Žvalgybos skyriaus vyrams išlydėjus LLA karininkus, kapitonas trumpai informavo rinktinę apie tai, ko norėjo svečiai. Jie siūlė pajungti „Žaliąją rinktinę“ kažkokio centro vadovybei, apie kurią nesą patikimos informacijos. Mūsų vadas nepriėmė LLA atstovų pasiūlymo, nes tai galėtų pakenkti partizanų konspiracijai.

Man pasiteiravus, ką užrašyti metraštyje, kapitonas kai ką paaiškino plačiau. Pasak jo, bet koks formalizmas partizanams šiuo momentu esąs žalingas ir praktiškai nereikalingas. Pavojinga sudarinėti kokius nors sąrašus, kurti skambiais pavadinimais struktūras ir šitaip atkreipti į save padidintą MGB organų dėmesį. Reikia dirbti kukliai, o ne puikuotis titulais. Kiekvienas partizanų dalinys šiuo momentu priverstas veikti savarankiškai, pagal aplinkybes ir be įsakymo iš aukščiau. Kapitonas pasakė, jog pažadėjo svečiams prisilaikyti bendrų nuostatų visos Lietuvos partizanams, bet nesutiko teikti žinių apie „Žaliąją

rinktinę“. Būtina pasimokyti iš nesėkmių, kurias patyrė LLA organizacija 1945 m. pavasarį.

Besidomintieji „Žaliosios rinktinės“ istorija apgailestauja, kad nėra išlikusių dokumentų iš 1945–1946 metų laikotarpio, kuris buvo ženkliausias jos istorijoje. O neišliko todėl, kad jų nebuvo. Galėčiau ant pirštų suskaičiuoti įsakymus, kuriuos teko spausdinti. Nė vienas iš jų nebuvo skirtas vidaus tvarkai. Tai buvo atsišaukimai į tautą arba adresuoti valdžios pareigūnams bei stribams.

Laisvės kovų archyvo Nr. 8 (p. 32) *Visvaldas* rašo, jog po kapitono *Radvilos* žuvimo „Žaliosios rinktinės“ partizanai pakriko ir išsiskirstė. Tai visiška netiesa. Vado pareigas tą pačią dieną laikinai perėmė kapitono pavaduotojas *Patrimpas* – leitenantas Blėka. Vakare buvo sušauktas štabo pasitarimas. Visi vieningai nutarė naujuoju „Žaliosios rinktinės“ vadu pakviesti leitenantą *Petraitį* – Juozoką, turėjusį didelę kovinę patirtį Rytų fronte ir desantininkų mokykloje. Po dviejų dienų jis atvyko į Draumėnų mišką ir perėmė vadovavimą. „Žaliosios rinktinės“ struktūra nepakito. Štabo būriui vadovauti pasiliko puskarininkis *Virpša*.

1945 m. rugsėjo viduryje, stovyklaujant Jakūbonių miške, buvo gauta žinių apie generolų J. Bartašiūno ir A. Guzevičiaus ruošiamą grandiozinį Žaliosios girios, Gustonių ir Jakūbonių miškų „košimą“. Kadangi Radvilonių, Draumėnų ir Liaudiškių miškai taip pat buvo puldinėjami, leitenantas *Petraitis* nutarė išvesti „Žaliąją rinktinę“ iš pavojingos zonos į 8500 ha medynų turėjusią Šimonių girią. Tačiau toks žygis buvo labai rizikingas. Nuo Gustonių miško, iki kurio buvo galima eiti dienos metu, iki pat Šimonių girios buvo pilna rusų kareivių ir stribų pasalų. Žygiuojant trumpiausiu maršrutu, reikėjo įveikti daugiau nei 70 km kelią. Be Sanžilės kanalo, reikėjo pereiti tris NKGB kareivių ir stribų saugomus tiltus per Lėvens ir Viešintos upes.

Norint suklaidinti priešą, buvo plačiai paskleista dezinformacija, jog „Žalioji rinktinė“ žiemojimui nutarė traukti į Rūdninkų girią. Man pačiam buvo duota užduotis „prasitarti“, kad žygis būsiąs sunkus ir pavojingas, o pirmoji poilsio diena numatyta Pašilių miške, Ramygalos valsčiuje, netoli Petriškių kaimo.

Mes, žinoma, iššygiavome visai kita kryptimi. Pasiekę magistralinį vieškelį Panevėžys–Kupiškis netoli Vaivadų kaimo, įspūdinga vora ėjome juo iki pat Subačiaus. Šitame žygyje dalyvavo tik savanoriai, kurių susirinko apie 150 vyrų. Žygiuojant vorele ir prisilaikant keturių metrų distancijos, mūsų vilkstinė nusitęsė daugiau nei puskilometrį. Nakties metu nebuvo matyti jos galo, tai sutrikdė rusų pasalas. Trys arkliai nešė virtuvės reikmenis ir ūkio bei štabo palapines. Jais pasikeisdami galėjo joti senyvo amžiaus *Bosas* ir nebegalintys paeiti partizanai. Visi kiti per vieną naktį sukorė apie 70 km kelią, nešdamiesi su savimi asmeninius daiktus, ginklus ir amuniciją.

Toks žygis pareikalavo daug jėgų. Karsakiškyje vos nesusikovėme su stribų pasala, bet jie nepradėjo šaudyti. Mes pakilome iš griovio ir nužygiavome toliau. Neišdrįso užkabinti mūsų ir tiltų sargyba. Įsivaizdavome, koks sąmyšis kilo priešo vadovybėje – iš kur atsirado toks didelis nežinomų kareivių dalinys? Gal tai Sokolovo apsimetėliai, o gal tikri partizanai? Atrodo, kad rusai ir stribai taip ir neišsiaiškino, tačiau mes būtinai privalėjome pasiekti Šimonių girią. Apsistojus kur nors pakelyje, rusai galėjo atsikvošėti, sukelti visas pajėgas ant kojų ir sunaikinti mus.

Sulindome į Šimonių girią ties Viešintų miesteliu. Vos atsisėdome ir iškart užmigome negyvėlio miegu. Jei žygio metu keletas vyrų nebūtų šiek tiek pailsėję jodami, nebūtų kam budėti sargyboje. Baiminantis, kad atsisėdę vyrai nebegalės atsistoti, kelionėje buvo atsisakyta bet kokio poilsio.

Rytą, persikėlę per Pelyšos upelį, patraukėme į girios gilumą, kurioje mūsų laukė nemaloni staigmena: šimtai ha miško buvo išdegę. Vėliau iš gyventojų sužinojome, jog 1945 m. pavasarį rusų kareiviai ir stribai tyčiomis padegė girią ir niekam neleido jos gesinti. Taip jie manė sudeginsią gyvus čia besislapstančius partizanus.

Šimonių girioje išgyvenome du mėnesius. Šitame krašte dirvos smėlėtos, ūkininkai neturtingi, bet netikėtai ir lengvai išsisprendė maisto klausimas. Vos mums atvykus, komunistų valdžia suorganizavo „raudonąją gurguolę“ Adomynės dvare įsikūru-

siame valstybiniame ūkyje. Darbininkai labai pasipiktino tuo, nes ūkis dar nebuvo atsiskaitęs su jais, be to, skerdyklon buvo paskirtos ir veršingos karvės. Ūkininkui tai – mirtina nuodėmė. Ūkio žmonės paprašė partizanus konfiskuoti nusikalstamai paruoštą „raudonąją gurguolę“, ką mes ir padarėme. Ūkiui buvo išduoti konfiskuotų gėrybių kvitai, kuriuose buvo tikinama, jog, atgavus Nepriklausomybę, nuostoliai bus atlyginti.

Veršingas karves vyrai nuvarė toli link Kupiškio ir atidavė vargšams. Kitos buvo nušautos ir išdarinėtos. Mėsa susūdyta ir paslėpta eglišakiais iškłotose duobėse miške. Valdžia ir saugumas net nebandė ieškoti konfiskuotų gėrybių. Rugiai buvo nuvežti į aplinkinius malūnus ir sumalti, o miltai išdalinti patikimiems gyventojams, kurie pagal grafiką kepdavo duoną „Žaliosios rinktinės“ vyrams. Šita akcija leido rinktinei padėti mėsa bei duona keletui dideliame skurde atsidūrusių gyventojų.

Ramus gyvenimas ilgai nesitęsė. Lapkričio antroje pusėje enkavedistai suaktyvino girios sekimą ir jos prieigose ėmė koncentruoti kariuomenę. Žaliakepuriai apsigyveno Šimonyse, Viešintose, Svėdasuose ir net Andrioniškio bažnytkaimyje. Buvo aišku, jog ruošiamas didelis girios „košimas“. Leitenantas *Petraitis* nutarė jo nelaukti, grįžti atgal. Buvo nuspręsta išsiskirstyti būreliais po 10–15 vyrų ir žiemą praleisti gimtose vietose.

Žygis atgal buvo dar sunkesnis. Milžiniškų pastangų pareikalavo išėjimas iš miško, kurį sekė daugybė stribų ir rusų kareivių pasalų. Žygiuoti keliais ir keliukais nebuvo galimybės, teko klampoti pažliugusiais laukais ir purvyne skęstančiais šunkeliais. Beveik visą naktį krito šlapdriba. Tik išaušus pasiekėme didelį Troškūnų kaimą, esantį netoli Troškūnų miestelio, kuriame buvo dislokuota 400 NKGB kareivių įgula.

Vyrai buvo peršlapę, mirtinai nuvargę ir sužvarbę. Permirkę autai daugeliui pritrynė kojas. Verkiant reikėjo žmoniško poilsio, todėl leitenantas *Petraitis* nutarė dieną praleisti Troškūnų kaime, gyventojų trobose. Kiekvienoje sodyboje „apsigyveno“ po keletą partizanų. Žmonės priėmė juos nepaprastai svetingai, daugeliui įsiūlė ne tik naujus autus, bet ir baltinius. Vyrai išsidžiovino

apavą ir pakaitomis išsimiegojo. Vos už 2 km parengtyje budėjęs generolas Vetrovas su savo daliniu bei miestelio stribai taip ir nesužinojo apie čia pat besiilsinčius partizanus.

Prireikė dar dviejų naktų, kol pagaliau pasiekėme Jakūbonių mišką. Panevėžį lenkėme iš kitos pusės ir su baudėjais nesusidūrėme. Pakeliui nuo „Žaliosios rinktinės" branduolio atsiskirdavo būrelis po būrelio, ir Bedugnių mišką pasiekė tik apie 80 vyrų.

Virpša į savo būrį pakvietė tuos, kurie buvo pasiryžę žiemą praleisti atvirose stovyklose miške ir nenorėjo ieškoti prieglobsčio bunkeriuose. Tokių vyrų atsirado 18, tarp jų ir aš. Kadangi Jakūbonių miške buvo ramu, mes neskubėjome jo palikti. Laukėme pašalo, kad galėtume eiti laukais, vengdami keliuose rengiamų pasalų.

Gruodžio pradžioje Jakūbonių miške beliko tik *Virpšos* ir paties leitenanto būreliai. Vado vyrai ruošėsi keliauti į Moliūnų mišką, bet išvakarėse leitenantas *Petraitis* nutarė su kai kuo susitikti Spirakiuose. Grįžtant vyrai pateko pasalon. Vadas buvo sunkiai sužeistas ir nusišovė, paleido kulką sau į burną.

Lavonas buvo neatpažintas, todėl iki šiol minimos bent kelios jo žuvimo datos. Vėliausia iš jų net 1946 02 13. Tiksliai ir aš nebeatmenu, tik žinau, kad ši tragedija įvyko 1945 m. gruodžio pradžioje. Keista tik, kad visų datų autoriai mini tą pačią vietą – Ažagų miškelį, netoli Spirakių bažnytkaimio.

Tos pačios dienos vakare *Virpšos* būrys atsisveikino su be vado likusiais leitenanto *Petraičio* vyrais ir iššygiavo į Radviliškio mišką. Išsiskirstę būriai pavasarį į didesnį dalinį nebesusirinko. *Patrimpas* keletą kartų lankėsi *Virpšos* būryje, bet nežinau kokiu tikslu. „Žalioji rinktinė" pradėjo naują savo veiklos etapą, apie kurį žinių turiu labai nedaug.

Kovos su stribais ir rusų kariuomene

Mažų susirėmimų su stribais buvo tiek daug, jog neįmanoma visų išskaičiuoti. Buvo ir didelių kautynių, kai prieš „Žaliąją rinktinę" buvo pasiųsti tūkstančiai MGB, pasienio ir Raudonosios armijos kareivių, panaudoti šarvuočiai ir net lėktuvai.

Kol stribai neplėšikavo ir neterorizavo kaimų gyventojų, pasalos jiems nebuvo rengiamos. Bet tai truko neilgai. Valdžia stribams nemokėjo algų, į naikintojų būrius buvo priimti visiškai degradavę asmenys. Kaimų gyventojai ėmė maldauti pratizanus apginti juos nuo išsigimusių valdžios pareigūnų savivalės.

Partizanai, žinoma, atsiliepė į beginklių gyventojų prašymus. Buvo surengtos kelios pasalos, valdžios plėšikai ir prievartautojai buvo nubausti, o vežimais gabenamas ūkininkų turtas grąžintas savininkams. Po keleto tokių akcijų stribai kurį laiką aprimo. Kaimiečiai džiaugėsi, deja, neilgai. Komunistų valdžia pasirūpino, kad naikintojams būtų paskirta stipri rusų kareivių apsauga. Kova su teroru pasunkėjo, nes stribus jų reiduose lydėjo stiprūs rusų kareivių daliniai, o išvykų į kaimus datos buvo rūpestingai slepiamos.

Nesiliaujantis stribų plėšikavimas tapo kasdieniniu reiškiniu. Gyventojai visa širdimi neapkentė savo kankintojų, deja, partizanai ne visada galėjo padėti skriaudžiamiesiems. Dažniausiai apie įvykius jie sužinodavo per vėlai. 1946 m. stribai tiek sujžūlėjo, jog eidavo plėšti gyventojų persirengę partizanais. Natūralu, kad stribai tapo mirtinais partizanų priešais.

Kalbant apie ginkluotus susidūrimus, manau, jog reikia paminėti kelias savaites užtrukusią kovą dėl miško. 1945 m. pradžioje partija ir vyriausybė įsakė rekonstruoti Radviliškio stiklo fabriką ir vien malkomis kūrenti katilus. Fabrikui kasdien reikėjo po 120 m^3 malkų, kurių kirtimui ir atvežimui valdžia įvedė prievoles kaimo gyventojams. Išskyrus partinius nemokšas, kiekvienam buvo aišku, jog tik malkomis neįmanoma išgauti aukštos temperatūros, būtinos langų stiklo gamybai. Fabriko produkcija buvo niekam nereikalingas ištisinis brokas. Tačiau valdžia nesiliovė naikinusi miškus, kirto juos plynai ir statybinę medieną vertė malkomis.

Tada kapitonas *Radvila* uždraudė partijos ir vyriausybės klapčiukams naikinti Lietuvos turtą. Suvaryti miško kirtėjai ir vežėjai noriai vykdydavo partizanų įsakymus ir palikdavo mišką. Tada valdžia griebėsi prievartos, siuntė į kirtavietes stip-

rius rusų kareivių ir stribų būrius. Prasidėjo tikras karas. Partizanai netikėtai užpuldavo enkavedistus. Varu atvaryti kirtėjai ir vežikai išsilakstydavo. Tada dingdavo ir partizanai. Taip tęsėsi gal tris savaites, kol fabrikas nustojo gaminti broką, o valdžia – naikinti mišką.

Šitų kovų metu per krūtinę buvo peršautas „Žaliosios rinktinės“ adjutantas *Balsys* – Algis Žitkus. Sužeistąjį iš kautynių lauko išvežė būsimoji žmona partizanė *Karilė* – Janina Bugailiškytė. Visi žavėjosi jos drąsa ir pasiaukojimu. Tą įvykį matė ir vežikai, iš kurių mergina rekvizavo pastotę, žinojo ir visi partizanai.

Kova už mišką pasibaigė visiška partizanų pergale.

1945 m. birželio 28–29 dienomis generolų Bartašiūno, Vetrovo ir Guzevičiaus trijulė suorganizavo grandiozišką Liaudiškių–Mažuolių miškų „košimą“, kad sunaikintų „Žaliąją rinktinę“. Operacijoje buvo panaudota NKGB, pasienio kariuomenė ir Raudonoji armija. Abi dienas virš miško skraidė du „kukurūznikai“, keliais zujo šarvuočiai. Stiprūs kareivių kordonai budėjo miško prieigose. Kulkosvaidžių ugnimi buvo patikrintas kiekvienas krūmelis, tačiau be rezultatų. „Žaliosios rinktinės“ žvalgams persukus kvartalinėse stovėjusius stulpus su numeriais, baudėjai susikovė su saviškiais. Gyventojai tvirtino, kad, baigę nevykusią operaciją, rusai išsivežė net 120 nukautų savo kareivių.

Praslinkus vos savaitei nuo minėtų įvykių, (1945 m. liepos 8 d.) „Žaliosios rinktinės“ partizanai užėmė stipriai saugotą Rozalimo miestelį. Tai buvo dar vienas smūgis NKGB ir saugumo generolams.

Aprašytose kautynėse apdovanojimų nusipelnė daugelis partizanų, bet kapitonas *Radvila* nebuvo įsteigęs kokių nors ordinų ar medalių. Jis mėgo kartoti: „Kovosime už Lietuvos laisvę ir žūsime kaip nežinomieji kareiviai“. Prieštaraujančių nebuvo, nes vyrai garbės netroško.

Negaliu pamiršti 1990 m. rudenį skaityto neigiamo Lietuvos Aukščiausiojo teismo pirmininko M. Lošio atsakymo reabilitacinės pažymos prašiusiam partizanui. M. Lošys rašė, jog to-

kios pažymos išduoti negalįs, kadangi prašantysis dalyvavo Rozalimo puolime, kurio metu žuvo devyni milicininkai.

Partizanai kontroliavo miestelį net 4 valandas. Vyt. Vaitiekūnas „Tremtinyje“ rašo, kad partizanai norėję apraminti Rozalimo stribus ir dėl to buvo užėmę miestelį. Tai netiesa. „Žalioji rinktinė“ turėjo kilnų ir pateisinamą tikslą – konfiskuoti trėmimui pasmerktų žmonių sąrašus ir išlaisvinti žiauriai kankinamus suimtuosius.

Operacija buvo ruošiama rūpestingai. Tą dieną 23 val. 50 min. privalėjo būti nukirpti visi telefono laidai. Puolime dalyvavo tik savanoriai, iš viso apie 80 vyrų. Kiekvienas gavo konkrečią užduotį, kuri buvo pažymėta miestelio plane. Žvalgyba pranešė, kur naktimis išstatomi kulkosvaidžių postai, kur kalinami suimtieji ir kur saugomi būsimųjų tremtinių sąrašai.

Trys būriai šturmavo miestelį iš šiaurės, šiaurės vakarų ir vakarų. Žvalgyba pranešė ir apie tai, kaip buvo numatyta ginti miestelį nuo partizanų puolimo. Pasigirdus aliarmui, parengtyje budėjusi miestelio įgula ir namuose nakvojusieji stribai privalėjo čiupti ginklus ir tuoj pat bėgti į bažnyčios šventorių. Iš jo kaip iš tvirtovės buvo galima kontroliuoti miestelio centrą ir apsaugoti administracinius pastatus.

Kapitonas *Radvila* nutarė užimti šventorių anksčiau už enkavedistus. Jis sudarė 20 jaunų vyrų būrį, gerų sportininkų, kurie, reikalui esant, būtų galėję peršokti šventorių supančią akmeninę sienutę. Šiam būriui vadovavo pats *Radvila*.

Prieš puolimą Draumėnų miške, netoli Lapgirio ozo, buvo suruoštos pratybos, kurių metu buvo fotografuojama. Kiek pamenu, toks įvykis pasitaikė tik tą vienintelį kartą. Fotonegatyvai vėliau buvo užkasti Jakūbonių miške eigulio Mikalajūno troboje.

Pulti miestelį buvo nutarta lygiai 24 valandą, kada įgula jau sumigusi. Kad nesusikautume su saviškiais, virš kairiosios rankos alkūnės užsirišome plačius baltus raiščius. Kapitono būrys nepastebėtas prislinko prie reto pušyno pakraščio, kurį nuo bažnyčios skyrė tik didelė pieva ir į Klovainius vedantis vieškelis. Šventorių užimti tikėjomės be didelio triukšmo, bet to padaryti nepavyko. Priešas pastebėjo kapitono *Radvilos* vyrus ir ati-

dengė ugnį net iš dviejų kulkosvaidžių. Kad vienas iš jų budi prie kelio į Šukionius, mes žinojome, antrasis šventoriaus gale buvo nemalonus siurprizas.

Laimei, pakako vos kelių automatų serijų ir abu priešo kulkosvaidžiai nutilo. Nekreipdami dėmesio į jų tarnybas, partizanai metėsi šventoriun ir žaibiškai užėmė iš anksto numatytas vietas. Šito puolimo metu niekas nežuvo ir net nebuvo sužeistas.

Antrasis būrys tuo metu apsupo namą, kurio rūsyje buvo kalinami suimtieji, trečiasis būrys puolė būstinę, kurioje buvo seifas su tremčiai pasmerktų gyventojų sąrašais. Deja, rūsys buvo tuščias, seifas dingęs.

Prieš puolant buvo susitarta, jog, įvykdę savo užduotį, būrių vadai praneš apie tai žalios spalvos raketa. Deja, slinko laikas, o signalo vis nebuvo. Kapitonas vaikščiojo po šventorių klausydamasis laužtuvo smūgių aido ir retkarčiais pasigirstančių šūvių. Vyrai pagalbos neprašė, ir vadas nežinojo, ką daryti.

Aušant netikėtai pasigirdo Klovainių vieškeliu artėjančių šarvuočių ūžesys. Reikėjo trauktis, bet kapitonas delsė. Jis vis dar tikėjosi sulaukti signalą iš antrojo ir trečiojo būrio vadų apie užduočių įvykdymą. Tik kai ryto prieblandoje pasimatė šarvuočių siluetai, vadas iš savo raketinio pistoleto iššovė raketą, įsakančią trauktis šiaurės vakarų kryptimi. Šventoriuje buvę vyrai metėsi prie kelio į pušyną, kurį pasiekė jau pilte apipilti važiuojančių šarvuočių kulkosvaidžių ugnimi. Laimei, iš dideliu greičiu važiuojančių šarvuočių ji buvo netaikli, kulkos kapojo tik medžių šakeles virš partizanų galvų.

Rusai gerai matė, kur pasitraukė kapitono vyrai. Jų šarvuočiai pasidalino į dvi dalis ir visą pusdienį zujo Rozalimo–Pakruojo bei Klovainių–Pakruojo vieškeliais, be perstojo šaudydami į siaurutį, vos 400 ha užimantį pušyną. Vėliau sunkvežimiais atvykę pėstininkai atkirto kelius galimam partizanų pasitraukimui į 1400 ha turintį Paežerių mišką ir pradėjo „šukuoti“ Rozalimo pušyną, kuriame slėpėsi kapitono *Radvilos* 20 vyrų būrys. Jie tūnojo tankiame jaunuolyne, gal 30 metrų nuo Pakruojo–Klovainių kelio, pasiruošę žūtbūtinei kovai.

Laimė lydėjo į kampą įvarytus partizanus, kad jų neaptiko mišką „košę“ kareiviai. Nuo nežinia kuo galėjusių pasibaigti kautynių išgelbėjo protingas enkavedistų šuo. Pribėgęs prie gulinčių partizanų, jis stabtelėjo, pažiūrėjo ir net nesulojęs nubėgo tolyn. Rusų kareiviai praėjo vos už keliolikos metrų nepastebėję partizanų.

Operacijos metu žuvo kulkosvaidžio grandies vadas Steponavičius-*Matas* ir du jo broliai. Jie miestelio puolime nedalyvavo, buvo pasiųsti į sargybos postą už miestelio, prie kelio į Klovainius. Po savaitės rugių lauke buvo aptiktas negyvas dar vienas partizanas. Visų jų žuvimo aplinkybės pasiliko neišaiškintos.

Tik po 50 metų sužinojau, kodėl taip rūpestingai paruošto Rozalimo užėmimo plano tuo metu nepavyko galutinai realizuoti, nors miestelį partizanai kontroliavo net keturias valandas. 1945 07 01 MGB organams pavyko užverbuoti labai patikimą partizaną, kuriam davė *Aldonskio* slapyvardį, kažkokį *Kuznecovą* ir tris informatorius. Nėra abejonės, kad kažkas iš jų pranešė NKGB organams apie ruošiamą miestelio puolimą. Enkavedistai pasiruošė jį atremti, be to, įsirengė papildomą ryšį su Panevėžiu, išvežė suimtuosius ir kažkur perkėlė tremtinių sąrašus. Tik puolimo data jiems paliko nežinoma, nes jos nežinojo niekas, tik pats kapitonas.

Buvęs „Žaliosios rinktinės“ partizanas *Šerkšnas* – Vyt. Vaitiekūnas 1994 m. „Tremtinio“ 14 Nr. begėdiškai iškraipė partizanų tikslus puolant miestelį. Apie tai jau rašiau. Belieka pridurti: jei būtų norėję kuo daugiau sunaikinti stribų, jie būtų padegę stribyną. Tačiau partizanai to nedarė, ir ponas Aukščiausiojo teismo pirmininkas M. Lošys visiškai neteisus, atsisakęs pripažinti nekaltu miestelio puolimo dalyvį, rizikavusį savo gyvybe tautos labui.

Prieš 50 metų Liaudiškių miške

Kodėl 1945 m. birželio 28–29 dienomis Liaudiškių ir Mažuolių miškuose okupantai organizavo tokią stambią ir kariniu atžvilgiu nereikalingą ginkluotą operaciją mažo partizanų dalinio sunaikinimui? Juk čia buvo vos 120 kovotojų. Pusė jų –

kariuomenėje netarnavę jaunuoliai. „Žaliąją rinktinę" jie laikė labai veiksmingu priešu, todėl operacijoje ir dalyvavo apie 5000 gerai ginkluotų okupantų.

Gaila, kad iki šiol „Žaliosios rinktinės" veikla nėra deramai nušviesta. Apskritai straipsniuose apie partizanus pasitenkinama tik kautynių aprašymais. Neleistinai nutylima bene svarbiausia miško brolių veiklos dalis – jų kova su priešo vykdomu dvasiniu tautos genocidu ir ekonominiais nusikaltimais. Komunistams izoliavus visuomenę nuo bažnyčios ir pajungus savo tikslams mokyklas, partizanams teko atsakingas tautos ugdymo uždavinys. Į tą darbą įsijungė į miškus pasitraukę mokytojai.

Rašinio apimtis neleidžia plačiau papasakoti apie „Žaliosios rinktinės" kultūrinę veiklą. Be daugybės atsišaukimų ir informacinių lapelių, 1945 m. sunkiomis miško sąlygomis buvo išleisti du literatūrinio leidinėlio „Žodžiai iš miško" numeriai. Rinktinės adjutanto A. Žitkaus-*Balsio* vadovaujamo profesionalaus vyrų kvarteto koncertų nekantriai laukdavo kaimo gyventojai. Niekada nepamiršiu gyventojų ir „Žaliosios rinktinės" kovotojų sueigos Radvilonių miške 1945 metais.

Visų džiaugsmui, labai kruopščiai okupantų parengta Liaudiškių miško „košimo" operacija pasibaigė visišku fiasko. Nežuvo nė vienas „Žaliosios rinktinės" branduolio kovotojas, niekas nebuvo sužeistas. Žuvo tik keletas atskirai veikusios Gimbogalos partizanų grupelės karių. Gal todėl apie šias kautynes sąmoningai nutylima? Tačiau užmirštama, kad partizanų kovų taisyklės draudžia įsivelti į ilgalaikį mūšį su daug kartų skaitlingesniu priešu. Partizanai privalo staigiai užpulti ir nepastebimai atsitraukti. Apsuptyje atsidūrus išvengti aukų – tai didelės pagarbos verta pergalė.

Šiuo atžvilgiu kautynes Liaudiškių miške reikia laikyti partizaninių kovų šedevru. Jokios panikos, įdeali žvalgyba, puikus sugebėjimas maskuotis nuo baudėjų žemėje ir ore zujančių „kukurūzninkų" bei menas suklaidinti priešą – viso to negalima pamiršti.

Reikia paminėti priežastis, sukėlusias begalinį okupantų ir vietinių kolaborantų įniršį:

LIAUDIŠKIŲ OPERACIJOS I-OSIOS DIENOS VEIKSMAI
M 1:200 000

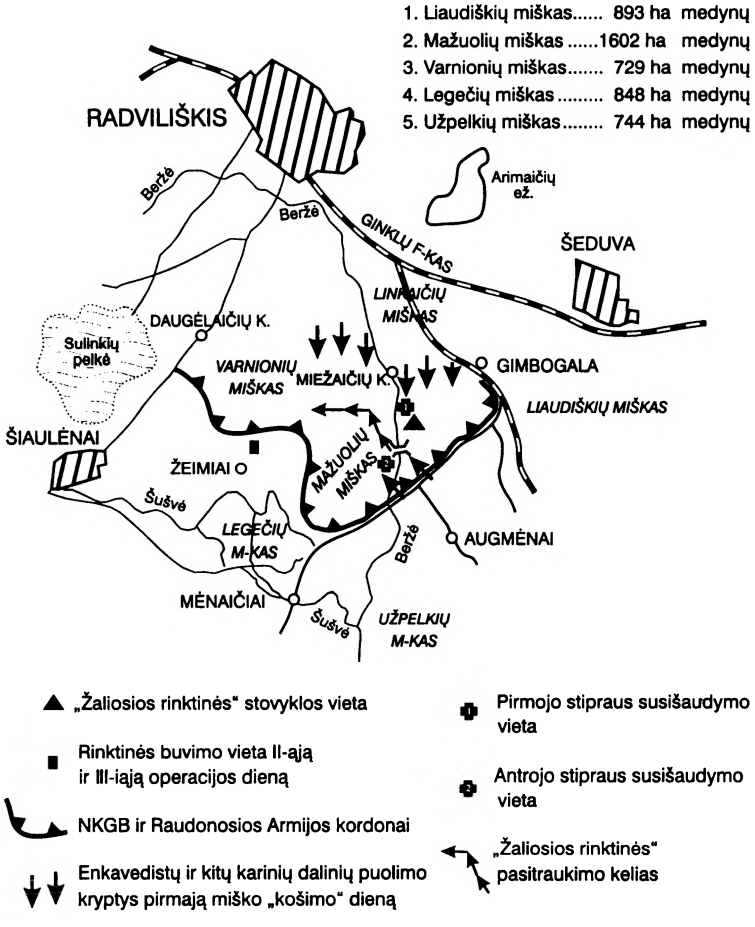

1. „Žaliosios rinktinės" priedangoje veikė daug mažų partizanų grupelių, kurios labai varžė represinių organų veiklą. Stribų akcijos už miestų ribų buvo įmanomos tik su stipria rusų kareivių apsauga.Tai labai apsunkino rekrūtų gaudymą, pyliavų pristatymą ir gyventojų deportacijų vykdymą.

2. Stiprus, gerai organizuotas, aktyvia kultūrine veikla pasižymintis partizanų dalinys labai trukdė kolaborantams vykdyti komunistų paruoštą tautos dvasinį genocidą. Kiekviena okupantų apgavystė ir melas tuoj pat būdavo demaskuoti.

Beprotiškos pyliavos, kurių valdžia reikalavo net iš seniai suvalgyto pernykščio derliaus, buvo paskelbtos neteisėtomis. Partizanai apgynė daugelį šeimų nuo jiems gresiančio bado.

„Žalioji rinktinė" konfiskavo kaimų aktyvistams išduotus ginklus ir išvadavo ūkininkus nuo dora nepasižymėjusių kaimynų teroro. Visuose miesteliuose valdžiai teko laikyti stiprias kareivių įgulas.

Tačiau didžiausią komunistų įnirši sukėlė kapitono *Radvilos* draudimas gaminti naminę degtinę ir vaišinti ja stribus bei valdžios pareigūnus. Tai buvo smūgis visiems komunizmo statytojams, nes krautuvėse degtinės nepakako.

Galiausiai generolams J. Bartašiūnui ir A. Guzevičiui kantrybė, matyt, trūko, kai partizanai konfiskavo jiems siunčiamą sunkvežimį su rūkytomis dešromis, kumpiais ir lašiniais. Netrukus po šio įvykio pasklido anekdotas apie tai, kaip Valstybinio Saugumo komisaras A. Guzevičius atsiklaupęs bučiavo trijų rusų generolų kojas, kad šie skirtų tris divizijas „Žaliosios rinktinės" sunaikinimui. Nežinau, kiek tebėra gyvų „Žaliosios rinktinės" senbuvių anų kautynių dalyvių. Tik gerai žinau, kad ne visi jie turėjo galimybę suvokti visą okupacijos mastą, nes kiekvienas privalėjo vykdyti tik siaurą būrio vado užduotį. Nedaug ką galėčiau papasakoti ir aš, jei tuo metu nebūčiau rašęs „Žaliosios rinktinės" metraščio. Po kautynių apklausiau visus 40 žvalgų būrio vyrus, šitaip galėjau suvokti milžiniškos operacijos mastą ir nubraižyti jos schemą. Vertingą pagalbą suteikė ir „Žaliosios rinktinės" vado adjutantas A. Žitkus-*Balsys*, kuris buvo geriausias mano draugas.

Išvakarėse pasitaikė nepaprastai graži vasaros diena. Mes stovyklavome Liaudiškių miško pakraštyje, gražiame pušyne prie pat Beržės upės ir centrinės kvartalinės biržės. Kadangi štabas buvo nutaręs pakeisti „Žaliosios rinktinės" dislokacijos vietą, vy-

rai išsiskalbė viską, ką tik turėjo. Skalbinius išdžiaustė ant paupyje augusių krūmų.

Tačiau tuoj po pietų nuo Liaudiškių pusės pasirodė labai žemai skridęs lėktuvas. Jo pilotas tikriausiai apstulbo, išvydęs miško viduryje tiek daug džiūstančių baltinių. Mes net nebandėme jų nukabinėti. Buvo jau per vėlu.

Lėktuvas padarė ratą ir grįžo atgal. Kai jis tai padarė trečią kartą, vyrai pasitiko jį kulkosvaidžių ir šautuvų ugnimi. „Kukurūzninkas" susvyravo, pasuko Šeduvos link ir dingo už pušų viršūnių. Kažkas pajuokavo:

– Iš baltinių skaičiaus enkavedistai pamanys, kad mūsiškių čia stovyklauja keli tūkstančiai.

Rytą, vos patekėjus saulei, grįžo žvalgų žygūnai ir papasakojo, kad miškas apsuptas iš visų pusių. Negalėjome suprasti, kaip rusai per vieną naktį sugebėjo sutraukti tiek daug kariuomenės?

Tą rytą kasdieninės vėliavos pakėlimo ceremonijos nebuvo. Vietoj pusryčių gavome įsakymą pasiruošti kautynėms. Nereikalingi daiktai buvo paslėpti, o žemė virš jų buvo palaistyta šunų nemėgstamu skysčiu. Į pamiškes papildomai buvo išsiųsti žvalgai, kurie pakeliui privalėjo persukti biržių susikirtimuose stovinčius stulpus su kvartalų numeriais.

Po kiek laiko nuo Miežaičių kaimo pusės grįžę žvalgai pranešė, jog keli šimtai rusų kareivių slenka link mūsų abiem upės krantais. Jų tikslas buvo aiškus – užimti vienintelį tiltą per Beržės upę. Kapitonas *Radvila* nutarė deramai juos sutikti. Aš ir dar du vyrai su kulkosvaidžiu buvome pasiųsti į priekį, iš kur privalėjome apšaudyti prislinkusį priešą kryžmine ugnimi. Mes kito kvartalo pamiškėje išsirinkome vietą, kad būtų gerai aplink matyti, ir sugulėme užsimaskavę prismaigstytomis lapuočių medžių šakelėmis. Man buvo patikėtas „akies ryšys" su stovykla.

Laukėme ilgai. Gulėjome ir klausėmės nenutrūkstančio kulkosvaidžių kalenimo šiaurinėje Mažuolių miško dalyje. Paupiu slinkę rusų kareiviai buvo atsargūs, todėl mes ne iš karto juos pastebėjome. Tik prabilus šūviams stovykloje, prabilo ir mūsų kulkosvaidis. Priešą dengė krūmai, tačiau vyrus stovykloje

mačiau kaip ant delno. Pačiame miško pakraštyje išsidėstę vyrai šaudė gulėdami už dirbtinių krūmelių, už jų esantys – stovėdami už pušų kamienų. Mūsų daktaras su ant pečių kabančiu sanitariniu krepšeliu pliekė iš savo „dešimtuko“, atsiklaupęs ant vieno kelio.

Po keleto minučių šaudymas nutilo. Rusai atsitraukė atgal už krūmų ir nustojo šaudyti. Praėjus gal 20 minučių, išvydau būrio vado *Virpšos* siunčiamą ženklą grįžti į stovyklą. Laimingai po vieną perbėgome plačią biržę, džiaugdamiesi, kad kitame gale rusai dar nepastatė sunkiojo kulkosvaidžio.

Tik 893 ha medynų turinčiame Liaudiškių miške kaupėsi grėsmės debesys, todėl štabas nutarė persikelti į dvigubai didesnį Mažuolių mišką. Persikėlėme per Beržę ir sugulėme tilto prieigose kitoje upės pusėje. Į visas puses išskubėjo žvalgai, o mes gulėjome pasiruošę ugnimi pavaišinti prie tilto rusus. Tačiau jų nesimatė. *Gorkis*, *Karvelis* ir *Genys* pasisiūlė pereiti atgal į Liaudiškių mišką ir iššvalgyti padėtį. Mes, žinoma, pasiruošėme pridengti juos ugnimi.

Automatai kitoje upės pusėje prabilo tuo metu, kai *Karvelis* ir *Genys* jau buvo tilto gale. Tą pačią sekundę pradėjome šaudyti ir mes. *Gorkis*, atsišaudydamas iš „Bruno“ kulkosvaidžio, metėsi nuo tilto ir dingo už krūmų. Po poros minučių mes nutraukėme ugnį, mintyse palaidoję savo drąsuolius draugus.

Šaudymas šiaurinėje Mažuolių miško pusėje nenumaldomai artėjo. Kai jis pasislinko į vakarus, kapitonas *Radvila* nutarė vesti rinktinę į jau „iškoštą“ mišką. Nuo jo mus skyrė atvira, tik nendrėmis apaugusi pelkė. Iš paparčių ir lapuočių krūmų šakelių pasigaminome „skrybėles“, žvalgai surado žvėrių pramintą takelį ir tvarkinga vorele patraukėme į šiaurę. Artėjant „kukurūzninkams“, sutūpdavome ir palaukdavome, kol jie nutols.

Netikėtai pelkės viduryje aptikome plačią brydę, nusėtą šovinių tūtelėmis. Pasukome įkandin savo persekiotojų ir sutūpėme netoli prasidedančio miško. Čia nutarėme palaukti vakaro. Tik leidžiantis saulei pritilo smarkus šaudymas tilto pusėje, prasidėjęs už keliolikos minučių po to, kai pakeitėme pozicijas.

Vakare išėjome į miško pakraštį. Žvalgų būrio vyrai tuoj pat išsisklaidė į abi puses ieškodami patogios vietos išėjimui iš miško. Tai buvo nelengvas uždavinys, nes, baigę „šukavimą“ miške, rusai išsidėstė jo prieigose. Temstant jie pradėjo leisti į viršų šviečiančias raketas, o mes privalėjome išeiti iš miško nepastebėti.

Tai mums pavyko. Supratę, kad didžiausią dėmesį rusai skiria javais užžėlusiems plotams, išsirinkome pliką ganyklą. Tačiau judėti teko labai iš lėto, o birželio naktys pasiutusiai trumpos. Pavyko atitolti nuo miško vos pusantro kilometro. Kapitonui teko priimti rizikingą sprendimą – slėptis atokiai stovėjusioje ūkininko daržinėje. Mūsų laimė, kad pavyko sulįsti į ją niekieno nepastebėtiems. O birželio 28–ąją nė minutei netilo šūvių kakofonijos visiškai netoli esančiame miške. Mes tik traukėme pečiais, nesupratome, kas su kuo kariauja.

Tik pavakarėje mus aptiko sodybos šeimininkas, atėjęs į daržinę šiaudų pakratui. Jis labai nustebo, tačiau neišsigando. Po valandos, užsivertęs ant pečių doklą, atnešė pilną bidoną karštos sriubos, o po to – troškintos mėsos. Tai buvo neapsakoma šventė išvargusiems ir dvi dienas nieko burnoje neturėjusiems partizanams.

Šitoje daržinėje praleidome dvi dienas. Trečiąją operacijos dieną dar iki pietų girdėjome pavienius šūvius, paskui viskas nutilo.

Patraukėme į Radvilonių mišką, kuriame mūsų laukė siurprizas. Mus pasitiko *Genys* ir *Karvelis*. Abu net nesužeisti. Tai buvo tikras stebuklas.

Vyrai papasakojo apie savo nuotykius. Prasiveržti pro priešą padėjo mūsų stipri ugnis iš kitos upės pusės, neleidusi kareiviams pakilti nuo žemės. Tik nustojus šaudyti, enkavedistai su šunimi šoko vytis bėglių. Mūsų vyrai buvo priversti išsiskirstyti. *Genys* netikėtai aptiko krūmuose dvi moteris, besislapstančias nuo raudonarmiečių kolektyvinio išprievartavimo. Jis buvo atėjęs iš armijos, tebenešiojo rusišką uniformą ir dokumentus. Liepęs moterims pakelti rankas ir eiti iš miško,

pats suvaidino konvojų. Tik pakankamai atitolęs nuo rusų kordonų, *Genys* paleido iš džiaugsmo raudančias moteris, o pats nuėjo savais keliais.

Karvelis sutiko gimbogaliečių partizanų grupelę ir prisijungė prie jos. Visą dieną vyrams teko kovoti su rusais ir veržtis per jų gretas. Padėjo laimė ir priešą apstulbinusi drąsa. Klausantis dramatiško *Karvelio* pasakojimo, man visiškai praėjo noras pasigirti apsukriais „Žaliosios rinktinės" veiksmais, kurių dėka ištrūkome iš mirties katilo.

Mūsų informatoriai vieningai pranešė, jog po kautynių rusai labai slaptai trijuose miesteliuose palaidojo po 40 žuvusių karių. Apie tai pasakojo ir raudonarmiečiai, piktindamiesi, kad jų draugai užkasti dalyvaujant tik duobkasiams, lyg nusikaltėliai... Kadangi nuo partizanų kulkų negalėjo žūti tiek daug priešo kareivių, beliko manyti, kad jie žuvo kautynėse su saviškiais. Mūsų persukti kvartalinių linijų stulpai suklaidino baudėjus.

Šitame trumpame straipsnelyje nebuvo galimybės papasakoti apie kvapą gniaužiančius epizodus. Džiaugčiaus, jei bendražygiai papildytų mane. Visi, išskyrus gyvą tebesantį NKGB agentą, kurio tada, deja, nesugebėjome demaskuoti. Labai norėčiau padėkoti šeimai, kurios daržinėje išvengėme mums paspęstos mirties. Deja, nežinau nei jos likimo, nei pavardžių.

Iš didesnių kautynių reikėtų paminėti dar du Radvilonių miško „košimus", ypač antrąjį, įvykusį 1945 m. sausio 25. Tą dieną anksti rytą keli šimtai NKGB kareivių bandė apsupti *Virpšos* 18 partizanų būrį, stovyklavusį šiaurinėje Radvilonių miško dalyje. Sargybinis pastebėjo priešą ir atidengė ugnį.

Po trumpo susišaudymo partizanai labai tvarkingai ėmė trauktis pietų link. Pakeliui buvo pasiųstas žmogus pranešti apie pavojų *Virpšos* bunkeryje gyvenusiems vyrams. Jiems vadovavo *Šerkšno* slapyvardį į *Marijošių* pakeitęs Vytautas Vaitiekūnas. Prie mūsų prisijungti jis nepanoro ir su savo vyrais išėjo iš miško Žybartų-Žardelių rajone. *Virpšos* būrys šturmavo priešo kordoną, išsidėsčiusį ties vieškeliu Radviloniai-Užuožeriai, ir ge-

rokai paėję nupiepusiu mišku, išsiskirstė po 2–3 vyrus. *Virpšos* būrys nuostolių neturėjo, o iš vieno nukauto stribo buvo paimtas ginklas, amunicija ir dokumentai.

1945 02 13 naktį įvyko skaudi tragedija Litkūnų kaime Rimo sodyboje. Čia žuvo St. Misiūnas-*Knaras* ir *Gorkis*, o *Lapinas* buvo peršautas į krūtinę. Nesužeisti išėjo tik *Dagilis* – Vladas Jurgaitis ir enkavedistus atvedęs išdavikas Jonas Januševičius-*Vilkas*. Tą dieną galima laikyti pagarsėjusio „Žaliosios rinktinės" vyrų kvarteto pabaiga, nes netekome dviejų pagrindinių jo dalyvių, turėjusių reto grožio balsus. Nuo šitos tragedijos mane išgelbėjo tik atsitiktinumas, nes tuo metu buvau už gero kilometro Venclovų sodyboje. Gerai mačiau, kaip supleškėjo Rimo sodyba, bet pagelbėti kuo nors savo draugams negalėjau.

KGB archyve yra išlikęs gana objektyvus šios enkavedistų operacijos aprašymas. Kadangi rusų kareivių žuvo kelis kartus daugiau, ji pripažinta „nenusisekusia". Jai vadovavęs asmuo buvo nubaustas.

Panašių susidūrimų su enkavedistais buvo ir daugiau. Žinau, kad 1946 02 24 netoli Pakalniškių žuvo *Šiška*, *Šeškas* ir *Bosas* su savo sūnumi *Lydžiu*, nors pačiam dalyvauti neteko. Metų pabaigoje žuvo „Žaliosios rinktinės" adjutantas *Balsys* su žmona *Karile* – Bugailiškyte. Jie išliko mano atmintyje kaip šviesiausi ir narsiausi „Žaliosios rinktinės" partizanai. Jie, *Virpša* ir *Kerpė* užsitarnavo pačios didžiausios pagarbos.

1946 06 09 lengvai sužeistas bei stipriai kontūzytas patekau nelaisvėn. Kaip gyveno „Žalioji rinktinė" po to, deja, tikrų žinių neturiu.

Išdavikai

Pirmuoju iš jų mano gyvenime tapo geriausias vaikystės ir progimnazijos suolo draugas Pranas Valiukas. 1962 m. jis pasikvietė mane į savo butą Melnragėje, pasipasakojo, jog buvo nubaustas 15 metų ir kalėjo Vorkutoje. Jis kategoriškai neprisipažino išdavęs mane 1945 m. Tvirtino, jog tardymuose jo visiškai

nekankinę. Išėjau iš jo su slogiu jausmu ir daugiau nė karto nebesusitikau per paskutiniuosius 33 metus. Nežinau, ar jis tebėra gyvas.

1962 m. susitikimo metu Pranas Valiukas begėdiškai melavo, be jokio sąžinės graužimo ar kokios nors atgailos. Tardytojas 1946 m. man parodė jo ranka rašytą ir pasirašytą pareiškimą, kuriame paminėti tik jam vienam žinomi dalykai. Be to, mano ir Strazdo byloje yra P. Valiuką tardžiusio kapitono Abromavičiaus raportas, patvirtinantis jo išdavystę.

1945 04 02 NKGB agentai, atėję manęs suimti, buvo apsirengę civiliniais drabužiais ir iš pažiūros neginkluoti. Laimei, aš nugirdau jų tarpusavio pokalbį, supratau kas tai per „paukščiai" ir sėkmingai pabėgau. Baisu pagalvoti, jog jie galėjo tąsyk manęs nesuimti, galėjo pasakyti P. Valiuko išduotą parolį ir paprašyti suvesti su partizanais. Būčiau pražudęs ne tik savo ryšininką, bet ir į susitikimą atėjusius partizanus.

1945 07 01 NKGB sugebėjo „Žaliojoje rinktinėje" užverbuoti du labai patikimus partizanus ir tris informatorius. Savo agentams davė *Aldonskio* ir *Kuznecovo* slapyvardžius. Iki šiol dar nėra žinomos jų tikrosios pavardės, nors patyrinėjus KGB archyve esančius dokumentus būtų įmanoma jas nustatyti. Manau, kad daug kas paaiškėtų ir panagrinėjus plačios geografijos 35 asmenų bylą, kurioje buvo nuteista ryšininkė A. Šernaitė, partizanas V. Musteika-*Kęstutis* ir kiti.

1946 02 13 tragedija Litkūnų kaime nebūtų įvykusi, jei nebūtų atsiradęs išdavikas partizanas *Vilkas*. Tik baisėtis reikia jo minkštumu. Pakako vienos dienos, kad taptų išdaviku.

Labai sėkmingai NKGB užduotis vykdė ryšininkė Ona Prikockytė-*Anuška* iš Aukštelkų kaimo. Ja besąlygiškai pasitikėjo „Žaliosios rinktinės" vado pavaduotojas *Patrimpas*. Išdavikė mirė nedemaskuota.

Pagarsėjęs išdavikas *Čemberlenas* mano partizanavimo metu dar nebuvo pasireiškęs. Likę gyvi partizanai pasakojo, jog šis žmogėnas savo rankomis nušovęs „Žaliosios rinktinės" senbuvį *Karvelį* ir dar bent du partizanus.

Iki šiol neišaiškinta „Žaliosios rinktinės“ vado kapitono I. Pucevičiaus-*Radvilos* žuvimo vieta ir aplinkybės. Neatmetama galimybė, kad jį nužudė vienas iš dviejų MGB užverbuotų agentų. Esu įsitikinęs, jog kapitonas žinojo faktą, kad „Žaliojoje rinktinėje“ tarnauja KGB agentai, bet nesugebėjo demaskuoti. Tikriausiai todėl, jog šis išgama turėjo visiškai patikimo partizano reputaciją. Prisimenu, netrukus po Rozalimo įvykių kapitonas pasišaukė mane ir paklausė, ar aš neprasitaręs kam nors apie tai, kad rašau „Žaliosios rinktinės“ metraštį.

– Niekam nesu prasitaręs, – atsakiau. – Aš skrupulingai laikiausi susitarimo, kad apie šį faktą žinosime tik jūs, aš ir *Balsys*.

Kapitonas liūdnai šyptelėjo ir tarė:

– Ir vis dėlto apie tai sužinojo kažkas ketvirtas. Turiu tikrų žinių, jog MGB štabe svarstė planą likviduoti tave ir pagrobti „Žaliosios rinktinės“ metraštį.

Iš netikėtumo išplėčiau akis. Paskui nusijuokiau ir paklausiau, kaip jie tą galėtų padaryti? Nebent ateitų į stovyklą ir nudobtų miegantį...

Tačiau kapitonas jau nesišypsojo. Jis labai rimtai pasakė, jog į tai negalįs nekreipti dėmesio. Viską gerai apsvarstęs, jis priėmė radikaliausią sprendimą – įsakyti „Žaliosios rinktinės“ metraštį viešai sudeginti ant laužo. Nors svarbūs dalykai jame užfiksuoti, bet nesą tokio šifro, kurio specialistai nesugebėtų perskaityti. Įsakymas turįs būti įvykdytas tos pačios dienos vakare. Niekas neturi teisės rizikuoti žmonių gyvybėmis. MGB privalo sužinoti, kad metraštis sudegintas.

Nors ir labai buvau nepatenkintas, įsakymą įvykdžiau. Dabar manau, kad tokį įsakymą kapitonas davė todėl, jog sužinojo, kad mūsų gretose yra MGB agentas...

Gaila, kad mūsų vadas nepagalvojo apie save ir nesiėmė reikalingų atsargumo priemonių. 1945 08 25 vakare jis, lydimas vos vieno partizano – Vyt. Vaitiekūno-*Šerkšno*, išėjo susitikti su žmona ir dukterimi bei atsiimti iš batsiuvio naujų batų. Rajonas buvo visiškai ramus, o sodybą, kurioje gyveno kapitono žmona, saugojo keletas „Žaliosios rinktinės“ partizanų. Žinoma, kad

vienas ūkininkas kapitonui ir *Šerkšnui* pabalnojo arklius ir vyrai išjojo rytų kryptimi.

Kitą dieną žvalgai atvedė į stovyklą Draumėnų miške našlę – kapitono žmoną ir pranešė apie naktį įvykusią tragediją. *Šerkšnas* nei tą, nei kitą dieną nepasirodė stovykloje. Dabar abejoju, ar jis iš viso buvo pasirodęs „Žaliosios rinktinės“ branduolyje. Knaisiojuos atmintyje ir negaliu prisiminti nė vieno epizodo, kuriame būtume kartu dalyvavę, nors iki kapitono žūties tarnavome viename štabo apsaugos būryje ir apstu visokių prisiminimų... „Žaliosios rinktinės“ partizanai smulkmenų apie tragediją nežinojo, buvo kalbama tik, kad ji įvyko netoli Medikonių kaimo, prie vieškelio Pakruojis–Šeduva.

Savaime suprantama, jog susitikęs su Vyt. Vaitiekūnu 1990 m. rudenį jo bute visų pirma paprašiau papasakoti prieš 45 metus įvykusios tragedijos smulkmenas. Jis nubraižė vietovės planą, kur žuvo kapitonas *Radvila*, pažymėjo batsiuvio sodybą, buvusią visiškai netoli. Paaiškino, kad, jo nuomone, kaip tik šis žmogėnas kaltas dėl išdavystės, nes jis laiku nepasiuvęs batų ir kelionę tekę atidėti vienai parai.

Kapitonas sėdėjęs ant arklio, o jis – *Šerkšnas* – ėjęs pėstute, nes jojant pritrynę tarpkojį. Visa tai atsitikę netoli Medikonių kaimo. Jų laukusios net trys pasalos!!! Papasakojo ir fantastiškų dalykų. Bėgdamas nuo enkavedistų kulkų lietaus, parkrisdamas ir vėl atsikeldamas pametęs automato apkabą. Tekę grįžti atgal ir ieškoti nakties tamsoje, ražienose. Apkabą susiradęs, tačiau bebėgdamas atgal pataikęs ant trečiosios pasalos!!!

Tikėtasi, kad niekas nepasidomės, kada ir kur pasitraukė „Žaliosios rinktinės“ branduolys, kad nereikės papasakoti detalių... Bet kam šitas melas? Tikslas aiškus: bet kokia kaina sumenkinti kapitono I. Pucevičiaus sugebėjimą vadovauti ir partizanų mokėjimą elgtis kritinėse situacijose.

Šitas miško „košimas“ buvo ne tik man, bet ir jam pirmas rimtas išbandymas. Jis gerai atsimena, jog Liaudiškių ir Mažuolių miškai saulei tekant buvo apsupti iš visų pusių ir „Žalioji rinktinė“ dienos metu iš jų negalėjo pasitraukti. Pralindome pro

rusų kareivių kordonus tik po vidurnakčio. Rusų kareiviais knibždančiame miške teko manevruoti 20 valandų ir parodyti retą drausmės, ryžto ir sugebėjimo maskuotis pavyzdį. Miškeliai maži: Liaudiškių miškas turėjo vos 893 ha medynų, Mažuolių – 1,5 karto didesnis. O „košė“ juos tūkstančiai rusų kareivių, tarp jų – generolo Vetrovo asai. Argi galima nesižavėti 120 partizanų turėjusio dalinio sugebėjimu nepastebimai pereiti atvirą pelkę, nuolat virš galvų žemai skraidant žvalgybiniams priešo lėktuvams? Tą patį galima pasakyti ir apie prasibrovimą į jau „iškoštą“ mišką ir žygiavimą įkandin savo priešų.

Gyvenimas miške

Jį galima apibūdinti tokiu sakiniu: tai labai sunkus ir pasiaukojantis gyvenimas, kurį ne visi partizanai sugebėjo ištverti. Reikėjo labai geros sveikatos ir spartietiško auklėjimo.

Stovyklose po atviru dangumi teko išgyventi visus keturis metų laikus. Lengviausia būdavo vasarą. Tada galima apsieiti ir be laužo, kurį užsikurti toli gražu ne visada buvo saugu. Gerai žinojome, jog MGB informatoriai ištiesę kaklus nuo ryto iki vakaro stebi miškus, ar nepamatys kur nors kylančio dūmelio.

„Žaliosios rinktinės“ branduolyje, kuriame nuolat laikėsi 80–120 partizanų, tebuvo dvi palapinės: didelė virtuvei ir mažesnė štabui. Tiesa, daugelis vyrų turėjo asmeniškas rusiškas palapines-apsiaustus, bet buvo ir tokių, kurie apsieidavo be jų. O kai reikdavo lietui lyjant eiti į žvalgybą ar stovėti sargybos poste, tokiais apsiaustais vyrai būdavo aprūpinami. Kvartalas, kuriame vyrai įsirengdavo stovyklą, buvo saugomas dieną naktį. Be to, kiekvieną rytą prieš aušrą į pamiškes būdavo išsiunčiami žvalgai. Pastebėjus MGB aktyvumą, pamiškių sekimas tapdavo kasdieniniu reiškiniu. Tais atvejais visi postai būdavo sudvejinami.

Teoriškai ir praktiškai rusai ir stribai neturėjo galimybės užpulti „Žaliąją rinktinę“ netikėtai. Kol jos branduolyje buvo 80–120 karių, tokio atvejo nepasitaikė nė vieno per 10 mėnesių. Buvo suformuoti specialūs būriai žvalgybai ir sargybai. Kai jie

dėl kokių nors priežasčių praretėdavo, laikinai pasipildydavo štabo apsaugos vyrais. Dėl tos priežasties ir man asmeniškai teko daug įkyrių valandų tūnoti užsimaskavus pamiškėje, stebėti ūkininkų daržines, į kurias praleisti dienos sulįsdavo rusų ir stribų daliniai, naktimis tykoję pasalose partizanų.

Tokiam atvejui išsirinkdavome vietą, kad būtų gerai lanku matyti, paprastai šalia natūralaus krūmo, jį „sutirštindavome“, jei reikdavo – praplėsdavome susmaigstytomis į žemę lapuočių medžių šakomis. Reikėdavo saugotis ne tik MGB kareivių, bet ir keliukais slankiojančių jų informatorių.

Blogiausia būdavo, kai nuo ryto iki vakaro pildavo lietus. Pasitaikydavo, kad šis partizanų priešas kankindavo mus ištisomis savaitėmis be perstojo. Žvalgybon tekdavo eiti siauručiais takeliais, brautis pro šlapius krūmus ir bristi per aukštą, vandeniu pažliugusią žolę. Tokiais atvejais dėmesio prireikdavo ne tik užduoties vykdymui, reikėdavo saugoti asmeninį ginklą, kad nepatektų vandens, nes greitai atsirasdavo rūdžių plėvelė ant šovinių gilzių ir mechaninių ginklo dalių. Ypač jautrūs buvo rusiški „dešimtukai“, kuriuos dauguma vyrų buvo perdarę automatiniam šaudymui.

Kasdieninė ginklo ir amunicijos priežiūra atimdavo nemažai laiko. Grįžę iš užduočių, mirtinai nuvargę partizanai privalėjo visų pirma išvalyti ginklus,išimti šovinius iš diskų arba apkabų, patikrinti spyruokles, nušluostyti jas su alyvuotu skudurėliu, o paskui ir kiekvieną šovinį. Tada viską sudėti atgal ir tik po to pradėti rūpintis savimi. Po tokios dienos daugelis užsnūsdavo besidžiovindami kelnes, autus ir apavą. Visada trūkdavo laiko miegui. Kartais stovyklą įsirengdavome prie miškų tekančio upelio, išsiskalbdavome, susilopydavome krūmų praplėštą drabužį. Gyvenimas miške buvo rūsčių buitinių sąlygų išbandymas ir tikro vyriškumo mokykla.

Persikėlę į kitą mišką, visų pirma įsirengdavome stovyklą, tik tada turėdavome teisę į poilsį. Žinoma, tie, kurie būdavo laisvi nuo tarnybos. Pirmiausia reikėdavo iškasti šulinį geriamam vandeniui, slėptuves daiktams netikėto užpuolimo atveju. Kiekvieną rytą vykdavo vėliavos pakėlimo ceremonija, atliekama pagal Lietuvos ka-

riuomenės tradicijas. Būdavo giedamas tautos himnas ir kalbama malda. Vakarais dar sugiedodavome Marija, Marija...

Kunigo „Žaliojoje rinktinėje“ nebuvo. Kapeliono pareigas atlikti savanoriškai pasisiūlė reto pamaldumo partizanas *Šerkšnas* – Vyt. Vaitiekūnas. Iš pradžių jis turėjo autoritetą, kurį laiką netgi ėjo vieno iš trijų Partizanų teismo narių pareigas. Liguistas fanatizmas tą autoritetą sužlugdė. Tiesiog keista, kad jis šiandien tituluojasi Informacinio skyriaus viršininku, nors to darbo „Žaliojoje rinktinėje“ nedirbo. Informacinius biuletenius kurdavau, spausdindavau ir daugindavau „Žaliosios rinktinės“ stovykloje po atviru dangumi. Keliantis į kitą mišką, portatyvinę spausdinimo mašinėlę „Standart Korona“ nešdavausi aš pats, rotatorių, spausdintuvinius dažus bei popierių kuris nors iš pagalbininkų.

Prisimenu, kaip buvo dauginamas literatūrinio leidinėlio „Žodžiai iš miško“ pirmasis numeris. Šito labai kuklaus 1945 m. „almanacho“ išleidau net du numerius. Iš pažiūros tai tikrai buvo kuklus, sąsiuvinio dydžio leidinėlis, nes solidesnio paruošti miško sąlygomis paprasčiausiai buvo neįmanoma. Tą dieną, apie kurią ketinu papasakoti, mes buvome ką tik atvykę į Skilvionių mišką Krekenavos valsčiuje. Apsistojome Deferancijos miškelyje.

Didžioji šito miško dalis buvo beržų ir drebulių atžalynas, savaime ataugęs po plyno kirtimo. Nedideli medeliai, krūmai ir daugybė takų takelių. Nebuvo vietos net kur įsirengti stovyklos. Enkavedistų kariuomenės išvyti iš Radvilonių miško, ketinome čia praleisti vos vieną dieną ir keliauti toliau, ieškoti saugesnės prieglaudos.

Tačiau ryšininkei iš Žibartonių kaimo buvau pažadėjęs paruošti keletą minėto leidinėlio numerių ir privalėjau vykdyti savo pažadą. Paėjau nuo kompaktiškai sugulusių vyrų atokiau, pasidėjau ant žemės rotatoriaus lagaminėlį, išsitraukiau dažus, volelį ir pradėjau dauginti Radvilonių miške atspausdintą tekstą. Staiga pribėgo adjutantas *Balsys* ir negarsiai ištarė:

– Slėpkis! Taku ateina enkavedistų vora!

Žaibiškai įgrūdau į duonmaišį „spaustuvę“, čiupau šalia gulėjusį karabiną ir, pasiruošęs kovai, atsiguliau už netoliese

augusio krūmo. Vos spėjau tai padaryti, už keliolikos žingsnių takeliu pasirodė 50–ies enkavedistų vora. Ėjo atkišę automatus žvalgydamiesi į šalis, bet nei manęs, nei kitų vyrų nepastebėjo. Praslinkus pavojui, vėl tęsiau nutrauktą darbą.

Ko gero, apie mūsų atėjimą į šitą mišką čekistams buvo pranešta, nes rusų kareiviai zujo po varganą Skilvonių miškelį ištisą dieną. Net tris kartus teko susipakuoti „spaustuvę“ ir pasiruošti kovai. Tačiau vakarop užsibrėžtas tikslas buvo pasiektas – kažkiek „Žodžių iš miško“ knygučių iškeliavo į Žibartonius...

Radijo pranešimų iš Londono ir Vokietijos klausydavausi vienas, kartais su *Balsiu*, vokiečių kalba du tris kartus per savaitę. Berods, tik 1946 m. atsirado Strazdas, laisvai kalbėjęs lenkiškai ir rusiškai. Informacijos padaugėjo.

Iššygiavus Šimonių girion, spaudos darbas laikinai nutrūko. Viskas buvo užkonservuota Radvilonių miške buvusioje slėptuvėje. Aš tapau žvalgu ir tik laisvalaikiu ruošiau medžiagą trečiajam „Žodžiai iš miško“ numeriui. Užsibrėžiau išleisti solidų numerį, kokių 50 ar net 100 puslapių almanachą. Be manęs, daugiau literatų rinktinėje nebuvo, su *Pilėnu* – Montvila ir *Berželiu* ryšys buvo nutrūkęs, todėl teko pasikliauti vien savimi. Parašiau bent dešimtį apsakymų, politinių straipsnių bei eilėraščių. Prieš keletą metų kai kuriuos apsakymus („Uoga“, „Raštelis“, „Banditų sunaikinimas“, „Mindaugas“) atgaminau. Deja, jie tebėra rankraštyje.

O beveik visai paruoštą medžiagą trečiajam „Žodžiai iš miško“ numeriui teko sunaikinti. Kai mane ir Strazdą apsupo minėtoje slėptuvėlėje, viską sukišau už lentinio aptvaro, kur šis ištiso pusmečio triūsas sunyko... „Spaustuvę“ konfiskavo enkavedistai. Daiktų sąrašas, kaip daiktiniai kaltės įrodymai, yra KGB archyve, mano ir Strazdo byloje (archyv. Nr. 25519/3).

Be spaudos, didžiulę kultūrinę veiklą, su kapitono palaiminimu, išvystė savanoriškai susiorganizavęs meninis kolektyvas. Ypač gyventojų buvo laukiamas „Žaliosios rinktinės“ vyrų kvartetas, kuriam vadovavo adjutantas *Balsys*. Kvarteto labai profesionaliai atliekamos dainos žavėjo tiek jaunimą, tiek pagyvenu-

sius žmones. Visi dainininkai turėjo mažesnį ar didesnį muzikinį išsilavinimą, o porą iš jų Dievas buvo apdovanojęs reto grožio ir tembro balsais. Antru bosu dainuojantį *Gorkį* visi vadino „Šaliapinu“, o plataus diapazono lyrinis *Lapino* tenoras išspausdavo klausytojams ašaras. Antruoju tenoru dainavo pats *Balsys*, o aš – pirmuoju bosu. Mūsų repertuare buvo pačios mėgstamiausios ano meto dainos, daugiausia iš plačiai pagarsėjusio Stepo Graužinio kvarteto. Turėjom pluoštą ir niekam dar negirdėtų partizaniškų dainų, kurias būtume galėję kartoti ir kartoti... Vienai tokiai dainai („Bolševikų šmėkla sklando, ritasi žeme, ko Europa išsigando, partizanai – ne“) melodiją keturiems balsams aranžavo *Balsys* su *Gorkiu*, o aš parašiau žodžius.

Niekada neišblės iš atminties partizanų ir gyventojų draugystės šventė, įvykusi 1945 m. Radvilonių miške, ant Ežerėlės kranto. Dalyvavo daugiau šimto aplinkinių gyventojų, apsilankė net mokytojai iš Radviliškio. Tokių švenčių žmogaus gyvenime pasitaiko labai labai nedaug. NKGB apie ją nežinojo ničnieko.

Bet dažniausiai kvarteto koncertai vykdavo spontaniškai, pasitaikius progai susitikti su gausesniu žmonių būreliu. Tokios ne savo iniciatyva suruoštos sueigos metu pranešdavome gyventojams apie tarptautinę padėtį ir apie tai, kaip privalo laikytis žiaurios okupacijos prispausti žmonės. Jie turi būti išdidūs, ne vergai, bet ir ne išsišokėliai. Aš visada paskaitydavau proginių eilėraščių.

Paprastai sueigą užbaigdavome perspėdami gyventojus, kad netikėtų pačių komunistų skleidžiamais gandais, jog anglai su amerikiečiais ateis į Lietuvą „ant Šv. Kalėdų arba Velykų“. Kova bus ilga ir sunki, bet Lietuva būtinai atgaus Nepriklausomybę. Partizanų kova priartins ją.

Kiekvieną kartą, iškritus šviežiam sniegui, keletui dienų ar ilgiau prisieidavo neiškišti nosies iš to miško kvartalo, kuriame buvome įsirengę stovyklą. Bet tai dar ne viskas. Prireikdavo didelio išradingumo, nepalikus pėdsakų, pasiekti sargybos postus prie kvartalinių linijų. Tik po geros savaitės pavojus išsiduoti šiek tiek sumažėdavo, nes miško keliukus ir kvartalines biržes pripėduodavo kuro atvažiavę žmonės bei KGB pasiųsti informatoriai.

Stovyklą žiemos metu įsirengdavome stebėtinai greitai. Subrendusiame eglyne išsirinkdavome tris arba keturias glaustai augančias egles, kurias nukirsdavome taip, jog iš lėto sinchroniškai besileisdamos jos susiremtų viršūnėmis. Pasidarydavo didžiulė palapinė, kurioje susikurdavome laužą iš metrinių ką tik nukirstų beržų kamienų, sukrautų į rietuvę skersai ir išilgai. Kai jie įsiliepsnodavo, šilumos pakakdavo visai nakčiai. Žali beržų kamienai dega kaitriai ir beveik be dūmų. Eglių viršūnių kupolas sulaikydavo ir tuos skystus dūmelius, kurių nebuvo galima išvengti.

Suguldavome aplink laužą statmenai į jį, ant snieguotos žemės pasitiesę eglišakių. Po sunkios dienos pasijusdavome lyg rojuje. Vienintelis nepatogumas būdavo tas, kad per dažnai reikėdavo sukiotis aplink. Mat pakaitomis šaldavo tai galva, tai kojos. Laimei, netrukus įpratome kaitalioti šias kūno dalis arčiau laužo net nenubudę.

Visų sunkumų nė neišvardinsi. Blogiausia buvo tai, jog beveik kasdien reikėdavo eiti žvalgybon arba apsirūpinti maistu, kiekviename žingsnyje saugotis MGB informatorių ir nepalikti pėdsakų. Eidavome pėda pėdon, dažnai atbulomis, kilometrus prisieidavo vilkti paskui save eglutę.

Grįžę iš Šimonių girios, „Virpšos“ būrio partizanai Radvilonių miške pasistatė antžeminį bunkerį iš rąstų, su angom šaudymui. Jame negyvenome – šitas būstas buvo skirtas galimiems ligoniams ir sužeistiesiems. Bunkerį reikėjo nuolat stebėti, todėl po kelių dienų mielai jį perleidome *Marijošiaus* (buvusio *Šerkšno*) dešimties vyrų būreliui. Tarp jų buvo sunkiai susižeidęs partizanas *Spyglys* – Vyt. Labunskas. Čia begyvendamas, jis sėkmingai pagijo. Deja, po poros mėnesių (1946 01 25) miško „košimo“ metu rusų kareiviai bunkerį aptiko ir sudegino.

Nelaisvė

1946 metų pavasarį, vos nutirpus sniegui, aš ir Strazdas vėl atnaujinome informacinių biuletenių leidybą. Dirbome ankštoje daiktų slėptuvėlėje Radvilonių miške, kur buvo saugomi abu ra-

dijo imtuvai, baterijos, spaustuviniai dažai ir popierius. Dirbdavome nuo ankstaus ryto iki sutemų. Nors slėptuvėlė buvo įrengta strategiškai saugioje vietoje, dėl viso ko vienas visą laiką budėjome lauke, stebėdavome aplinką. Tam padėdavo liuką supusiame pilymėlyje įrengti trikampės formos grioveliai. Susiraizgę šabakštynai saugojo daiktų slėptuvėlę nuo atsitiktinių praeivių.

Deja, sėkmingai atnaujintą darbą sutrukdė gegužės pabaigoje mane pričiupusi liga. Veltui gydžiausi liepžiedžių arbata ir gėriau raudonąjį streptocidą. Be jo ir rivanolio, kitokių vaistų neturėjome. Birželio pradžioje liga paaštrėjo: kiekvieną dieną kūno temperatūra pakildavo iki 40 laipsnių.

Paprastai, baigę darbą, nakvynei grįždavome į kitame kvartale buvusią stovyklą. Nesulaukdamas manęs pasveikstant, būrio vadas *Virpša* įsakė pagulėti kokią savaitę slėptuvėlėje, nes vaikščiodamas niekada nepagysiu. Aš paklusau.

Birželio 8 dienos vakare netikėtai *Virpša* į slėptuvėlę atvedė ryšininkę *Anušką* – Oną Prikockytę iš Aukštelkų kaimo, kuri atnešė kažkokių tablečių, pieno ir medaus. Ir aš, ir Strazdas šituo vizitu buvome labai nepatenkinti. Tiesiog nežinau, kas užėjo *Virpšai*, kad jis ryžosi parodyti iki šiol taip rūpestingai slėptą vietelę. Apie ją žinojome tik aš su Strazdu, pats vadas ir jo brolis *Kerpė*. Taip pat nežinau, dėl kokių priežasčių *Virpša* paprašė mus leisti *Anuškai* pernakvoti šitoje slėptuvėlėje.

Ona Prikockyte-*Anuška* besąlygiškai pasitikėjo „Žaliosios rinktinės“ vado pavaduotojas *Patrimpas* ir *Virpšos* brolis *Kerpė*. Matyt, didelį vaidmenį čia suvaidino tragiška jos šeimos istorija. Tačiau daugeliui partizanų, taip pat ir man su Strazdu, įtarimą kėlė tas faktas, kad *Anuška* buvo suimta, o paskui paleista. Nepatiko man jos amžinai niūri nuotaika ir nekalbumas.

Naktis praėjo be įvykių. Auštant slėptuvėlę aplankė *Virpša* su broliu. Aš pasikalbėjau su jais, iškišęs galvą iš liuko, pašnibždomis, kad neprižadinčiau saldžiai tebemiegančių Strazdo ir *Anuškos*. *Virpša* pranešė, jog apylinkėse ramu, enkavedistų nepastebėta. Jis pasiteiravo, ar aš negalėčiau eiti kartu su juo į Užuožerių miškelį, kur žadėjusi atvykti mano gerai

pažįstama partizanų bičiulė. Ji labai norinti susitikti su manimi ir pranešti kažką svarbaus. Aš tik šyptelėjau. Mano sveikata buvo tokia, jog apie kokią nors išvyką galėjau nebent pasvajoti.

Virpša su *Kerpe* nuėjo. Aš palaukiau liuko angoje, kol jie dingo miške, po to grįžau į savo guolį. Po kelių minučių nubudo *Anuška* ir paklausė, kiek laiko. Kai aš pasakiau, jog be penkiolikos minučių penkios valandos, ji pašoko lyg įgelta ir sušnibždėjo kažką panašaus į „O Viešpatie!"

– Kas tau, *Anuška*? – paklausiau.

– Nieko! – atsakė ji ir atsigulė.

Tačiau po keliolikos sekundžių ji pašoko, pasičiupo tuščią krepšelį ir burbtelėjo:

– Man reikia eiti. Esu susitarusi ir negaliu vėluoti.

Ji iššoko pro liuką ir tekina nubėgo į mišką Raubų link. Strazdas stebėjo ją, iškišęs galvą, kol ji dingo miške, paskui vėl atsigulė. Pagulėjęs gal pusę minutės, jis atsisėdo ir tarė man:

– Einu ištempsiu anteną. Pasiklausysime, kuo gyvena Londonas šį Sekminių rytą!

Jis pasiėmė į ritę suvyniotą vielą ir iššoko pro liuką, tačiau netrukus lyg akmuo įkrito atgal ir čiupo automatą.

– Mes apsupti! – šūktelėjo man Strazdas ir iškišęs iš liuko pusę galvos pradėjo šaudyti trumpomis serijomis.

Ištuštinęs vieną ragelį, Strazdas jį pakeitė kitu. Aš tuo metu karštligiškai kišau už slėptuvės medinių apkalų trečiajam „Žodžių iš miško" numeriui paruošto rankraščio lapus, atsišaukimus, informacinius biuletenius ir visa kita, kas neturėjo patekti enkavedistams į nagus. Po to pradėjau sukinėti sprogdiklius į ant lentynėlės gulinčių granatų korpusus. Jų čia buvo penkiolika.

Strazdui iššaudžius antrąjį ragelį, į jo vietą stojau aš. Pro stebėjimo griovelius gerai mačiau rusiškomis palaidinėmis apsirengusius kareivius, šmižinėjančius miško pakraštyje, ir klausiausi Strazdo pasakojimo:

– Nuėjęs nuo slėptuvės keletą žingsnių, pastebėjau daugybę rusų kareivių, ką tik išlindusių iš miško. Pamatę mane, jie tuoj pat su-

gulė. Kai aš pradėjau šaudyti, jie ėmė ropoti atgal į mišką, tačiau keletas pasiliko už krūmelių. Stebėk juos ir neleisk prisiartinti!

Mūsų priešai to nebandė daryti, tačiau kai tik prabildavo mano automatas, pylimėlis apie liuką tarsi pakildavo nuo enkavedistų kulkosvaidžių ir automatų ugnies. Laimei, kulkos smigdavo į žemę arba skriedavo man virš galvos. Rusai nerizikavo ir šaudė pasislėpę už medžių kamienų. Net tie, kurie gulėjo už krūmelių, mums metus keletą granatų, nuropojo atgal į mišką.

Viskas vyko automatiškai: priešas puolė, o mes gynėmės. Tik praėjus nemažai laiko, mes pradėjome galvoti. Padėtis buvo be išeities: priešintis galėjome tik tol, kol turėsime šovinių. Labai taupant, jų galėjo užtekti valandai, gal dviem, bet ne daugiau. Toliau – nusišauti arba susisprogdinti. Taip darydavo beveik visi partizanai. Tik aš ir Strazdas visada tvirtindavome, kad paskutinė kulka turi būti skirta priešui. Kankinimai, patekus nelaisvėn, būtų baisūs, bet tikri vyrai privalo būti tvirtesni už granitą ir nieko neišduoti. O tai įmanoma, nes gerai žinoma, kad tuomet, kai nebegalima ištverti fizinių kančių, žmogus praranda sąmonę...

Tarsi išgirdęs mano mintis, Strazdas pasakė:

– Reikia bandyt išlįsti iš šitų spąstų. Paduok man vytelę!

Kareivišką pilotę jis visada užmaudavo ant vytelės ir pastatydavo slėptuvės kampe. Dabar paėmė ją ir pamažu pradėjo kišti iš liuko. Aš stebėjau jį sulaikęs kvapą. Mūsų išsigelbėjimas priklausė nuo to, kiek rusai leis pakilti pilotei. Pakaktų tik trisdešimties centimetrų... Griovys praeina vos už penkių metrų nuo slėptuvės, pylimėlio toje pusėje nėra. Išlįstume ir nušliaužtume į jį... Reikia tik trisdešimties centimetrų!

Deja, vos tik vytelė su pilote pakilo dvidešimt centimetrų, iš karto sukaleno net du kulkosvaidžiai, o kulkų nukirsta vytelė kartu su pilote nukrito ant susikūprinusio Strazdo nugaros.

– Išlįsti neįmanoma! – atsiduso Strazdas. – Nebežinau, ką sugalvoti!

Po kiek laiko jis pakartojo nenusisekusį bandymą, bet ir vėl tas pats. Pasitvirtino tai, kas seniai buvo žinoma: iškišti galvą iš slėptuvės galėjome tik iki nosies galiuko...

Netikėtai pasigirdo megafono sustiprintas čekisto balsas:

– Jūs apsupti! Jei nepasiduosite, būsite sunaikinti!

Pakartojo tris kartus, po to tas pats balsas pridūrė:

– Duodu penkias minutes apsigalvoti!

Strazdas tik atsiduso ir pasakė:

– Jie reikalauja negalimo! Ką darysime?

Aš tylėdamas truktelėjau pečiais. Mums beliko viena galimybė: taupyti šovinius ir laukti mirties... Tačiau po keleto minučių Strazdas šūktelėjo:

– Eureka! Mums priešas pasiūlė paskutinį šansą, ir mes privalome juo pasinaudoti! Stok į mano vietą!

Atsitūpiau po liuku, iškišau galvą ir ėmiau žvalgytis. Viskas buvo po senovei. Strazdas tuo metu išsitraukė baltą nosinę ir pririšo ją prie vytelės galo. Dirbdamas kalbėjo:

– Mes suvaidinsime, kad pasiduodame! Išmesime automatus griovio pusėn ir, išlindę iš slėptuvės, iškelsime rankas. Paskui staiga krisime ant žemės ir nušliaušime į griovį. Manau, jog bent teoriškai turime šansą išsigelbėti.

Paskui jis iškėlė pro liuką vytelę su balta nosine. Priešas nešaudė. Dar po minutės išgirdome balsą:

– Išmeskite į viršų ginklus, paskui pagal komandą po vieną išlįskite patys!

Strazdas pasakė:

– Tu mesk dešiniau, o aš – kairiau. Išlindęs stovėk iškėlęs rankas ir lauk manęs. Krisime ant žemės pagal mano komandą!

Mes baiminomės tik vieno: išmetus ginklus, rusai galėjo prieiti prie slėptuvės, o tada mūsų išsigelbėjimo planas būtų žlugęs. Laimei, priešas laikėsi instrukcijų ir to nedarė. Sulaukęs komandos išlipti, aš atsistojau liuko angoje ir rankomis įsirėmiau į staktas. Paskui atsispyriau kojomis ir rankomis. Tai buvo šimtus kartų išbandytas veiksmas, po kurio visada sėkmingai nusileisdavau ant kojų. Tačiau šį kartą įvyko kitaip. Strazdas, manydamas, kad esu nusilpęs po ligos, panoro padėti man. Jis sučiupo man už kojų ir pastūmė į viršų.

Išlėkiau iš slėptuvės lyg kamštis iš šampano butelio ir, netekęs pusiausvyros, griuvau kniūbsčias ant žemės. Krisdamas dar pastebėjau priekyje gulintį savo automatą, o tada akyse blykstelėjo ir užgeso.

Atsipeikėjau, kai rusų kareivis apvertė mane aukštielninką. Kairioji akis buvo pilna kraujo, o dešiniąja mačiau tik kaip pro miglą. Paskui ir ją užplūdo kraujas. Kas vyko toliau, pamenu tik nuotrupas. Enkavedistai darė, ką norėjo. Nepajėgiau galvoti ir buvau viskam abejingas. Lyg per miglą prisimenu momentą, kai visiškai apžlibęs, krauju apkrešėjusiomis akimis, kažkieno virve tempiamas keliuku pasiekiau pamiškę. Ten stovėjo dviejų aukštų medinis namas, o prie jo šulinys. Kareivis pasėmė kibirą vandens ir išpylė jį man ant galvos. Antrąjį kibirą išvertė į prie šulinio stovėjusią rėčką ir liepė nusiprausti. Mechaniškai įvykdžiau jo įsakymą ir atsipeikėjau iš būsenos, į kurią žmogus patenka gavęs basliu per galvą. Dideliam savo džiaugsmui – praregėjau. Iš pradžių viena akimi, o paskui ir kita.

Prie namo durų spietėsi būrelis moterų ir vaikų. Jie žiūrėjo į mane tylėdami, plačiai išplėstomis akimis. Netrukus iš kažkur atvedė surištomis rankomis, labai sudaužytą Strazdą. Nežinau iki šiol, kaip jis pateko nelaisvėn. Vedamas pro mane, pasakė: *Anuška*, bet tuoj pat gavo buože per nugarą ir nutilo. Apsidairiau, tačiau merginos niekur nesimatė. Tik gerokai vėliau susiprotėjau, jog Strazdas norėjo pasakyti man, kas mus išdavė.

Paskui kareiviai, kurių galėjo būti apie du šimtus, išsirikiavo į ilgą vorą. Enkavedistas vienu ilgos virvės galu surišo Strazdui už nugaros rankas, o kitu galu manąsias priekyje. Tada, įspūdingos kolonos viduryje, pajudėjome Šeduvon vedančiu keliuku. Kažkur pusiaukelėje žvilgterėjau į ant krūtinės užkabintą savo automatą. Nepatikėjau akimis: mano „Mašinenpistolė“ buvo be vamzdžio!!! Kur jis dingo? Kada tai atsitiko? Nuostabus man atrodė ir pats faktas. Sunku buvo patikėti tuo, ką mačiau.

1993 12 10 turėjau galimybę susipažinti su byla arch. Nr. 25519/3 Strazdas – Vyšniūnas. Joje yra 92 puslapiai įvairių dokumentų ir vokelis su mano dokumentais. Kad planšetėje su

šovinių atsarga turėjau ir storą sąsiuvinį, buvau visiškai pamiršęs. Byloje aptikau net du raportus apie mūsų suėmimą, deja, nė viename iš jų nėra detalių. Tik kapitono Timofejevo raporte Panevėžio MGB viršininkui Bogomolovui nurodyta tikroji nelaisvėn patekimo data – 1946 06 09. Kitur figūruoja 06 10, 06 12 ir 06 13.

Kapitonas Timofejevas rašo, jog 1946 m. birželio 9 dieną, vykdydamas čekistinę kovinę operaciją Radvilonių miške, aptiko bunkerį su dviem banditais, ginkluotais automatais ir granatomis... Artinantis raudonarmiečiams ir liaudies gynėjams, bunkeryje buvę banditai pradėję mėtyti granatas ir šaudyti iš automatų. Susišaudymo metu bunkeris buvęs užblokuotas ir po ilgo, atkaklaus pasipriešinimo jame buvę banditai Vladas Vyšniūnas ir Juozas Strazdas suimti gyvi.

Kapitonas Timofejevas savo raporte pažymi, jog sulaikytieji čia pat, miške, buvo aktyviai kvočiami, bet nieko nepasakė. Visi žino, ką reiškia terminas „aktyviai kvočiami“. Neabejoju, kad dėl to Strazdas taip baisiai atrodė... Neatmenu, kad būtų ko nors manęs klausę, matyt, tuo metu buvau „nedarbingas“... Kapitonas Timofejevas nurodo suėmimo laiką 8 val. 00 min., tačiau yra ir kitas dokumentas, kuriame teigiama, jog tai atsitiko 11 val. 30 min. Rūpestingai ieškojau kokių nors užuominų, kaip buvo vykdoma čekistinė kovinė operacija, deja, veltui. Nesuradau nė vieno žodelio apie tai, kas ir kaip nutraukė mano automato vamzdį, kaip aš praradau sąmonę ir kaip atsidūrė nelaisvėje Strazdas...

Belieka pačiam atstatyti įvykio detales. Gerai prisimenu du dalykus: automatą be vamzdžio ir tai, jog prausdamasis prie šulinio iš antakio kaulo kairiosios akies kamputyje ištraukiau nago didumo skeveldrą. Tikriausiai ji buvo kalta, jog kuriam laikui buvau praradęs sąmonę...

Manau, kad viskas nutiko taip: prieš man iššokant iš slėptuvės, kažkuriam čekistui pasirodė, jog mano automatas guli per arti liuko. Tai pavojinga, nes partizanai geruoju retai kada pasiduoda nelaisvėn. Šitas nuovokus enkavedistas labai tiks-

liai pamėtėjo granatą, kuri sprogo tuo momentu, kai aš, netekęs pusiausvyros, kritau kniūpsčias ant žemės... Jei Strazdas nebūtų stipriai stumtelėjęs manęs už kojų, šiandien nerašyčiau šitų atsiminimų. Panosėje sprogusios granatos skeveldros būtų nepagydomai suvarpiusios mano kūną. Išlikau gyvas tik atsitiktinumo dėka. Iki šiol tai vadinu stebuklu ir manau, jog esu teisus.

Maža to, kad išlikau gyvas. Mane tik lengvai sužeidė, o regėjimas beveik nenukentėjo. Granatos skeveldrėlė įsmigo prie pat akies, argi tai ne stebuklas? Tiesa, gerokai sutriko binokulinis regos mechanizmas.

Tardymai

Anų laikų dalyviai dažnai klausia manęs, kaip aš pajėgiau nueiti daugiau kaip dešimt kilometrų iki Šeduvos? Juk buvau išvargintas beveik dvi savaites kamavusios ligos, o įvykių dienos rytą turėjau 39,6° temperatūros...

Aš nežinau, ką atsakyti. Patraukau pečiais, ir tiek. Tiesa, medikai tvirtina, jog man padėjo šoko terapijos efektas. Ko gero, taip ir buvo. Aš tik gerai pamenu, kad patekęs nelaisvėn nebejaučiau temperatūros ir iš kažin kur atsirado tiek jėgų, jog pakako jų net penkioms paroms.

Šeduvos MGB būstinėje Strazdą atrišo nuo manęs ir kažkur nuvedė. Mane uždarė ten pat, nuo budinčiojo kambario plonomis dailylentėmis atitvertame sandėliuke. Aš atsisėdau ant grindų ir už nugaros surištomis rankomis beviltiškai dairiausi į plieniniais pinučiais aptvertą langą. Neilgai trukus pasigirdo triukšmas: pas budintį iš kažkur atbėgo dvi mergiotės. Prasidėjo kikenimas ir dviprasmės blevyzgos. Jas nutraukė netikėtai pasirodęs viršininkas kapitonas Timofejevas. Pakako jam tik rusiškai nusikeikti ir merginos tuoj pat dingo. Išplūstam čekistui viršininkas įsakė atvesti vieną iš ryte suimtų „banditų“.

Atvedė Strazdą, kurį viršininkas pradėjo klausinėti. Tai nebuvo tardymas, o tik pirminė apklausa. Dabar manau, kad ją suorganizavo pats Viešpats Dievas. Sėdėdamas už plonytės per-

tvaros, aš girdėjau kiekvieną žodį ir viską fiksavau atmintyje. Turbūt nereikia aiškinti, ką visa tai reiškė būsimoms kryžminėms apklausoms.

Strazdas pasakė visų „Virpšos“ būrio partizanų slapyvardžius, bet kategoriškai teigė nežinąs jų tikrųjų pavardžių. Nepaminėjo tik *Anuškos*. Aš iš karto supratau jo tikslą. Dar gyvam esant kapitonui *Radvilai*, buvo susitarta: patekus nelaisvėn, neslėpti slapyvardžių, o likusiems partizanams tą pačią dieną pakeisti juos ir apie tai pranešti tik labai patikimiems ryšininkams. Toks manevras turėjo paspęsti spąstus galimiems MGB informatoriams.

Toliau Strazdas teigė nedalyvavęs partizanų veikloje. Jis tik slapstęsis nuo arešto nežinia už ką. Tai daryti jį vertė žmonių kalbos apie žiaurius tardymus. Suimtiesiems nesą jokios galimybės įrodyti savo nekaltumą. Visus valdžia išvežanti į Sibirą, iš kurio niekas nebegrįžtąs. Su manimi jis susitikęs miške. Abu gyvenę lyg robinzonai. Balandžio pabaigoje aš susirgęs, ir jis, žmoniškumo verčiamas, nutaręs mane slaugyti. Kai atsitiktinai sutikęs partizaną *Kerpę*, paprašęs jo pagalbos. Šis atvedęs mus abu į slėptuvę, kurioje buvome apsupti ir suimti. Kam priklauso radijo imtuvas, rašomoji mašinėlė, rotatorius ir kiti daiktai, jis nežinąs. Kol mes buvome šitoje slėptuvėlėje, paminėtais daiktais niekas nesinaudojo.

Kitą dieną prasidėjo tikrieji tardymai. Iš manęs „išgauti“ tiesą ėmėsi labiausiai pasižymėjęs sadistas jaun. leit. Myšniakovas, iš akcento – Lietuvos žydas. Jis gerokai nustebo, išgirdęs mano aiškinimus, visiškai patvirtinančius Strazdo parodymus. Ko gero, jam beliko patikėti mūsų istorija, nes apie partizanus ir jų veiklą klausinėjo nedaug. Žinoma, aš kategoriškai neigiau dalyvavęs LLA ar kitoje kokioje nors pogrindinėje organizacijoje. Neprisipažinau ir pabėgęs nuo arešto 1945 04 02. Tvirtinau, jog šią naujieną sužinojau vizituodamas mokyklas ir namo negrįžau dėl tų pačių priežasčių kaip ir Strazdas. Miške atsitiktinai radau vokišką automatą be vamzdžio, kurį pasiėmiau ir nešiojausi dėl įvaizdžio. Kadangi gimiau ir augau mieste,

nežinau nė vieno kaime gyvenančio žmogaus pavardės. Nei vienu žodžiu neužsiminiau apie „Žaliąją rinktinę“

– Visa tai pasakok savo bobutei, o ne man! – ironiškai pasakė Myšniakovas.

Jis išsitraukė iš stalčiaus visą puslapį prirašytų pavardžių ir grėsmingai tarė:

– Čia išvardinti žmonės yra aršūs kontros ir banditų pagalbininkai. Aš gerai žinau. Ir man visiškai nesvarbu, ką apie juos manai tu. Tik privalai patvirtinti tai, ką aš žinau!

Kai aš atsisakiau tą padaryti, Myšniakovas pakėlė telefono ragelį ir pakvietė kažką ateiti pas jį.

Netrukus į kambarį atėjo trys įmitę žaliūkai. Kiekvienas rankoje laikė po kietos gumos pilnavidurį strypą. Myšniakovas susikėlė ant stalo kojas, atsilošė fotelyje ir tarė:

– Mūsų gerbiamas mokytojas banditas prarado atmintį. Padėkite, vyručiai, jam atgauti ją!

Vienas iš budelių užėjo man už nugaros ir trenkė kumščiu per galvą. Smūgis buvo toks stiprus, jog aš iš karto nuvirtau nuo taburetės ant grindų. Tą pačią sekundę puolė visi trys. Vienas sėdo man ant sprando ir sugriebė rankas, kitas kojas, o trečiasis vikriai įkišo į burną guminį kamuoliuką. Po to jis pačiupo guminį strypą ir ėmė juo vanoti mane per sėdmenis ir nugarą. Kadangi nuo baisaus skausmo aš taip raičiausi, jog du žaliūkai nepajėgė nulaikyti manęs kniūbsčio, gavau ir per krūtinę, kojas bei rankas.

Tardydavo po tris kartus per dieną. Daužydavo tol, kol prarasdavau sąmonę. Tada užpildavo ant galvos šalto vandens, ir aš atsibusdavau. Myšniakovas paklausdavo, ar aš galįs patvirtinti, kad sąraše išvardinti žmonės yra banditų pagalbininkai? Gavęs neigiamą atsakymą, jis galva mostelėdavo savo pagalbininkams ir burbtelėdavo rusiškai:

– Ponas banditas dar negali prisiminti. Tęskite!

Po trečiojo tokio seanso paprastai nebeatsigaudavau. Tada egzekutoriai nuvilkdavo mane leisgyvį į mažytį, kvadratinio metro grindų ploto neturintį sandėliuką ir pamesdavo ant spe-

cialiai palaistyto betono. Prie durų su „vilkeliu“ visą laiką mindžiukavo sargybinis. Niekas nedavė nei gerti, nei valgyti. Ryte – vėl pas tą patį tardytoją.

Taip tęsėsi tris dienas. Tiesa, antradienio rytą iš Radviliškio buvo atvažiavęs kažkoks žydukas, kuriam Myšniakovas „paskolino“ mane vienam seansui. Radviliškietis pabandė išgauti prisipažinimą kaišiodamas po nagais adatą, paskui kankindamas elektra. Galiausiai jis pastatė mane prie sienos, liepė ištiesti smilius ir badyti mūrą. Pats atsistojo už nugaros, suėmė už alkūnių ir „padėjo“ man tai daryti. Tuo metu į kambarį įėjęs Myšniakovas vos nesprogo iš juoko.

– Taip tardomos tik mergaitės iki dvylikos metų, – pasakė jis ir nusivedė atgal į savo kambarį.

Birželio 12 dieną Myšniakovas pateikė siurprizą. Jis pasigardžiuodamas perskaitė kažkokios man negirdėtos Malvinos Nekrušytės parodymus, kad aš, dirbdamas Lyduvėnų mokykloje mokytoju, apsirengęs vokiečių karine uniforma, padėjau naciams išvežti darbams į Vokietiją jos šeimą, gyvenusią Liepkalnio kaime, Šiluvos valsčiuje.

Veltui aš jam aiškinau, kad, dirbdamas mokytoju Lyduvėnuose, pats slapsčiausi nuo vokiečių žandarų, nes neturėjau atleidimo nuo tarnybos transporto palydose... Kai pareikalavau akistatos, Myšniakovas sarkastiškai pasišaipė:

– Akistata tau nieko neduos. Tu tvirtini, kad tokios merginos nesi matęs savo gyvenime. Aš tau atvesiu pirmą pasitaikiusią prostitutę, kuri patvirtins, kad ji yra Nekrušytė ir sako gryną tiesą. Taigi aš dar tave nubausiu už melavimą! Tai va kaip, ponas mokytojau bandite! Kas kita būtų, jei tu ją pažintum!

– Ne, aš jos nepažįstu...

Birželio 13 dieną, po devynių tardymo seansų, mane ir Strazdą išvedė į gatvę ir pasodino į brezentu dengtą sunkvežimį. Čia surišo abu per krūtines į vieną kūlį ir nuvežė į Panevėžį. Ten mus išskyrė. Kur dėjo Strazdą, nežinau, o mane iki pietų išlaikė MGB areštinėje. Po pietų du kareiviai, atkišę durtuvus, nuvedė į MGB rūmus, kur tuo metu viešėjo Vidaus rei-

kalų ministras generolas majoras Juozas Bartašiūnas. „Audienciją“ pas jį ir kas po to įvyko – tiksliai atpasakosiu dokumentinėje apybraižoje „Budelio pjesė“.

Budelio pjesė

Adjutantas įvedė mane į salę primenantį didžiulį kambarį MGB rūmuose. Už didelio raudona gelumbe apdengto stalo stovėjo du generolai ir žiūrėjo pro langą. Adjutantas atraportavo vienam iš jų, taukštelėjo kulnimis, apsisuko ir išėjo.

Kambaryje likome trise: du gerai įmitę generolai ir aš – baisiausiai sumuštas, vos bepastovįs ant kojų, nuo kontūzijos dar neatsigavęs. Generolai jau atšventę savo penkiasdešimtmečius, o man vos 24 metai.

Didžiulis kambarys priminė senoviškų rūmų menę. Tik vietoj kilmingų kunigaikščių portretų ant sienų kabojo Spalio revoliucijos ir NKVD vadeivų atvaizdai. Langus puošė brangios, auksu išsiuvinėtos portjeros, o parketines grindis, nuo pat durų iki stalo, dengė akį veriantis turkiškas kilimas. Pasieniais rikiavosi ąžuolinės kėdės, o aplink stalą – oda aptraukti foteliai. Palubėje kabojo puošnios liustros, panašios į tas, kurios kabo bažnyčiose.

Po ilgos pauzės vienas generolas atsisuko ir paklausė:

– Ar pažįsti mane?

– Ne, – atsakiau.

Generolo kampuotas veidas akimirka ištįso iš nuostabos.

– Neįtikėtina! Mokyklos direktorius neatpažįsta Vidaus reikalų ministro! Reikės rimtai pasikalbėti su draugu Žiugžda. Prieik arčiau!

Jis žengė keletą žingsnių ir sustojo per metrą nuo stalo, ant kurio gulėjo išskleistas smulkus Panevėžio apskrities miškų žemėlapis, nusmaigstytas įvairiaspalvėmis vėliavėlėmis.

Generolas atsikrenkštė ir tarė:

– Apie tave aš žinau viską, o tu apie mane – nieko. Tai gėda tarybiniam mokytojui, kuris privalo atmintinai žinoti visų vy-

riausybės ministrų biografijas ir atpažinti juos sutikęs gyvenime. Taigi klausyk ir dėkis į galvą: aš esu generolas majoras Juozas Bartašiūnas, LTSR Vidaus reikalų ministras, su manimi – generolas iš Maskvos. Esu Panevėžyje tam, kad smogčiau mirtiną smūgį nepanorėjusiems išeiti iš miško banditams!

Po šitų žodžių generolas padarė pauzę, perėjo du kartus skersai kambarį, o po to paklausė:

– Ar žinai, kodėl liepiau tave atvesti čia?

– Nežinau.

– Aš susipažinau su tavo biografija ir padariau išvadą, jog dar galima tave atvesti į tiesų kelią, iš kurio išvedė buržuaziniai nacionalistai. Esi proletariškos kilmės ir negali jausti antagonizmo sovietinei valdžiai. Nors padaryta sunkių nusikaltimų, nutariau duoti tau šansą vėl tapti doru tarybiniu piliečiu.

Aš tylėjau. Generolas tęsė:

– Galėsi vėl dirbti mokytoju kokioje panorėsi mokykloje. Švietimo ministras Juozas Žiugžda išduos pažymėjimą, kad tuos 14 mėnesių, kuriuos praleidai miške su banditais, vykdei jo užduotį. Ar patinka tokia perspektyva?

Aš atsakiau:

– Negaliu tuo patikėti.

Bartašiūnas nusijuokė ir tarė:

– Esu Vidaus reikalų ministras ir manęs klauso visi kiti ministrai. Aš niekada nelaidau žodžių vėjais, visada laikausi duoto žodžio. Tai, ką sakau, taptų realybe, bet reikės ir tavo pastangų. Konkrečiai: man reikia išaiškinti du pulkininkus. Tu man padėsi, o aš įvykdysiu tai, ką pasakiau. Ar sutinki?

– Ne! – atsakiau.

Bartašiūnas neslėpė savo nuostabos.

– Kodėl?

– Todėl, kad niekada nebuvau išdaviku ir visada bjaurėjausi išdavikais. Tokia jau mano prigimtis.

Generolas suraukė antakius ir rūsčiai pasakė:

– Esi suaugęs vyras, o kalbi kaip vaikas. Pamąstyk giliau ir suprasi, kad stovi prieš dilemą: BŪTI ar NEBŪTI! Mano pasiūly-

mas yra vienintelė galimybė tau išlikti gyvam. Kitos alternatyvos nėra. Taigi apsispręsk. Aš lauksiu atsakymo.

– Aš jau atsakiau! – pakartojau jam.

Generolo akys sužaibavo staiga atsiradusiu pykčiu. Jis prisimerkė ir tarė kraupiu balsu:

– Jaunas žmogau! Prieš ką nors atsakydamas, gerai pagalvok. Šią minutę sprendžiasi tavo likimas. Jei nepriimsi mano pasiūlymo, po dvylikos valandų būsi sušaudytas Berčiūnų žvyrduobėse be teismo! Tikriausiai esi girdėjęs, kad ten mes šaudome itin aršius liaudies priešus... Mano žodžiais gali neabejoti. Aš esu griežtas, kaip dera čekistui. Savo sprendimų niekada nekeičiu. Pilietinio karo metu savo rankomis sušaudžiau kelis šimtus tokių pseudoidealistų, panašių į tave, nuėjusių į baltagvardiečių stovyklą! Niekada nesudrebėdavo ranka, nes aš gerai žinau, kad kitaip revoliucija negali laimėti. Savo ryžtu aš sunaikinau gausias ir gerai ginkluotas Machno gaujas. Palyginus su jomis, jūs esate tik lengvabūdžių jaunuolių būrelis, manančių, kad karas yra žaidimas. Ar esi tarnavęs kariuomenėje?

– Ne.

– Aš žinau, kad dauguma, susidėję su banditais, nėra tarnavę armijoje. Ir niekaip negaliu suprasti, ko jie tikisi, pakėlę ginklą prieš galingiausią pasaulyje, pirmarūše technika ginkluotą Tarybinę armiją... Jūs net iš tolo negalite lygintis su čekų maištininkais, kuriuos aš sunaikinau prie Volgos. Čekai mane vadino kontrrevoliucijos siaubu. Tai, žinoma, perdėta. Širdyje esu giliai humaniškas žmogus, tik griežtas ir teisingas. Visi dori čekistai privalo būti tokie. Feliksas Dzeržinskis turėjo labai jautrią širdį. Tiesa, aš nerašau romanų, kaip mano kolega Aleksandras, bet, jei panorėčiau, galėčiau parašyti pjesę, kurios pavydėtų pats Šekspyras!

Po šitų žodžių generolas pabandė nusišypsoti, tik ta jo šypsena išėjo kažkokia kreiva ir nevykusi. Galbūt jis jautė, kad šitas „nuoširdus“ monologas neįstrigs į jaunuolio širdį, praslys pro šalį. Generolas išėjo iš užstalės ir priėjo arčiau vos bepastovinčio savo belaisvio.

– Kodėl išėjai į mišką?

– Tik jame galėjau jaustis laisvas ir kalbėti tiesą!

Generolas tarsi nenugirdo šitų žodžių. Jis smalsiai apžiūrinėjo mano krūtinę ir rankas, kurių nedengė trumpomis rankovėmis vasariniai marškiniai. Aiškiai matėsi tris dienas trukusio žiauraus mušimo žymės. Rankų dilbiai ir krūtinė buvo melsvai juosvos spalvos. Kurį laiką generolas vanago akimis tyrinėjo mane, paskui paklausė:

– Ar skaudžiai mušė?

Nenorėjau pasakyti, kad taip mušti gali nebent viduramžių mongolų sadistai, bet prieš savo valią tik ištariau:

– Glostė pilnaviduriais guminiais strypais.

Toks atsakymas generolui patiko. Jis visada suirzdavo, kai suimtieji pradėdavo skųstis dėl tardytojų žiaurumo ir apeliuodavo į krikščionišką sąžinę. Tokias aukas generolas niekindavo.

Vyresnis amžiumi ir laipsniu Bartašiūno kolega iš Maskvos baigė žiūrėti pro langą ir taip pat priėjo artyn. Ministras pasakė jam rusiškai:

– Jei norite ko paklausti, klauskite, nes aš nesiruošiu ilgiau čia laikyti šito bandito. Pasakiau jam viską, kas reikėjo.

Svečias iš Maskvos paklausė:

– Ar turi mergaitę?

Bartašiūnas išvertė klausimą lietuviškai.

– Ne, – atsakiau. – Miške mergaičių nėra.

Maskvietis generolas užjaučiamai palingavo galvą.

– O gaila! Tokiame amžiuje gyvenimas be meilės yra nepilnavertis. Be jos jaunas žmogus būna tarsi apiplėštas. Vien dėl meilės verta gyventi... Pavydžiu jums jūsų jaunystės! Daug atiduočiau, jei galėčiau susigrąžinti jaunystę, ir niekada nesielgčiau taip lengvabūdiškai! Gyvenimas – neįkainojama vertybė! Ar nori gyventi?

– Žinoma. Kiekvienas normalus sutvėrimas nori gyventi.

– Gerai, kad tai supranti. Gyvenimas žmogui duotas tik vieną kartą ir reikia jį branginti kaip savo akį!

Generolas iš Maskvos dar pasakė keletą lyriškų frazių, tačiau aš jam nieko nebeatsakiau. Po neilgos pauzės Bartašiūnas tarė:

– Užteks. Duodu pamąstyti 12 valandų, nė minutės daugiau. Savo žodį aš ištesėsiu. Tuo gali neabejoti. Gyvenimas ir tavo pamėgtas darbas arba mirtis! Jei nepriimsi mano pasiūlymo ir neparašysi pasižadėjimo dirbti su mumis, būsi sušaudytas be teismo. Taškas.

Jis žengė prie stalo ir paspaudė po juo įtaisytą mygtuką. Po akimirkos įėjęs adjutantas išsivedė mane ir atidavė vestibiulyje laukiantiems kareiviams.

Sargybiniai, atkišę ant karabinų pritaisytus durtuvus, nuvedė mane į kitoje gatvės pusėje esančią areštinę. Joje buvo dvi kameros areštuotiems žmonėms laikyti, tačiau kareiviai nenuvedė į vieną iš jų, o įstūmė į budinčiojo karininko kambarį. Jame už rašomojo stalo sėdėjo blizgančiais antpečiais pasipuošęs MGB vyresnysis leitenantas. Kambario gilumoje stovėjo staliukas, už jo – oda aptraukta sofa. Staliuko galuose – du foteliai.

Karininkas ranka parodė į sofą ir mandagiai paprašė sėstis. Pagalvojau, jog prasidėjo haliucinacijos.

Bet tai buvo tikrovė. Ji tapo dar labiau neįtikėtina, kai atsidarė durys ir į kambarį įėjo baltu chalatu apsisiautęs vyriškis su padėklu rankose. Ant jo garavo kvepianti kava porceliani-niuose puodukuose, šalia – sumuštinis su rūkytu kumpiu. Padėjęs visa tai ant staliuko, „kelneris“ be žodžių apsisuko ir išėjo. MGB karininkas pasakė:

– Prašau pasistiprinti.

Kavos kvapas sudilgino nosies šnerves, ir kokią akimirką pajutau baisų alkį. Nuo pat suėmimo dienos ištisas tris paras neturėjau burnoje nė trupinėlio maisto ir nė lašo vandens. Keista, bet visą tą laiką nejaučiau jokio alkio, jokio troškulio. Kūnas tapo kaip nesavas nuo tos akimirkos, kai sugrįžo sąmonė po akinančio granatos sprogimo. Granata nutraukė automato vamzdį, o mažytė jos skeveldrėlė įsmigo į antakio kaulą virš kairiosios akies kampučio. Bet likau gyvas...

Pro akis praslinko košmarai. Prieš mūšį – baisingas karščiavimas, nes sirgau gripu. Stebuklas, kad likau gyvas po granatos sprogimo, bet dar didesnis stebuklas atsitiko po kontūzijos. Aš

staiga pasveikau. Tiesa, kūnas pasidarė svetimas, bet atgavo jėgų. Tik galvoje prasidėjo kažkokia keista sumaištis.

Paskui – MGB būstinė, kurioje ėmė kankinti viduramžiškomis ir šiuolaikinėmis kankinimo priemonėmis. Kankino elektros srove, kaišiojo adatas po panagėmis, mušė pilnaviduriais guminiais strypais. Tejaučiau tik begalinį skausmą. Šitas klaikus pojūtis nutrūkdavo užgesus sąmonei. Tuomet enkavedistai apipildavo šaltu vandeniu, organizmas atsigaudavo. Kankinimai tęsdavosi. Dusau mušamas, nes burna buvo užkimšta, o priešintis neleido du sunkiasvoriai egzekutoriaus pagalbininkai. Naktimis enkavedistai įmesdavo, neatrišę rankų, į mažytę vienutę, kurioje buvo galima tik sėdėti.

Čia sužinojau, kas yra pragaras. Vos pajudėjus, baisus skausmas persmelkdavo kiekvieną kūno dalį. Galvoje viešpatavo tamsa.

Taip tęsėsi tris paras. Nuostabi Gyvybės jėga, kaip ji kovojo už gyvenimą!..

Karininkas papurtė už peties ir pasakė:

– Valgyk gi! Aš žinau, kad tris dienas niekas tau nedavė nė lašelio vandens, nė trupinėlio maisto.

Vėl prašviesėjus sąmonei, instinktyviai suvalgiau sumuštinį ir išgėriau kavą, kuri buvo ne tik kvapni, bet ir pasiutusiai stipri.

– O dabar rašyk! – pasakė karininkas, dėdamas ant stalo popierių, rašalą ir plunksnakotį.

– Ką aš turiu rašyti?

– Tai, ką liepė generolas majoras Bartašiūnas.

– Generolas reikalavo negalimo dalyko. Aš nerašysiu jokio pasižadėjimo.

Karininkas truktelėjo pečiais ir tarė:

– Aš negirdėjau jūsų pokalbio ir nežinau, ko jis reikalavo iš tavęs. Aš tik žinau, jog man įsakyta neleisti tau užmigti, jei neparašysi.

Mano sąmonė tai prašviesėdavo, tai vėl prigesdavo. Akys pačios merkėsi, tačiau enkavedistas buvo budrus ir neleido paskęsti miego karalystėje. Jis tuoj pat pradėdavo įnirtingai purtyti.

– Rašyk!

– Ką rašyti?

– Rašyk ką tik nori. Kad tik būtų parašyta! Nekankink daugiau nei manęs, nei savęs!

Iš pradžių labai mandagiai elgęsis karininkas įtūžo. Jis sugriebė mane už pečių, šiurkščiai pakėlė nuo sofos ir vėl pasodino. Keletą kartų taip, kol pačiam pritrūko kvapo.

– Rašyk! Rašyk! Rašyk!

Nuo staigių judesių galva prasiblaivė, netgi prisiminiau vaikystėje skaitytą apsakymą apie tai, kaip Neronas kankino savo motinos vergą. Jis įsakė neleisti vergui užmigti, ir šis po kurio laiko numirė baisiausiose kančiose.

Netikėtai atėjo gera mintis, ir aš sušnabždėjau:

– Gerai, aš parašysiu. Tik duokite puodelį labai stiprios kavos.

Karininkas žengtelėjo prie telefono. „Oficiantas“, matyt, jau laukė tokio įsakymo, nes už pusės minutės įėjo su padėklu. Išgėriau kavą ir paėmiau plunksną. Tačiau vietoj generolo reikalauto „pasižadėjimo“ – užrašiau: TIESA APIE PARTIZANUS.

Karininkas tuoj pat pagriebė lapą, suglamžė jį ir įmetė į šiukšlių dėžę.

– Taip rašyti negalima! Generolas nepakenčia žodžio „partizanas“. Rašyk taip: TIESA APIE BANDITUS! Kitaip nepriimsiu rašinio.

Pagalvojau keletą sekundžių, po to paėmiau naują popieriaus lapą ir užrašiau taip, kaip reikalavo jo cerberis. Tik žodelį „banditai“ išskyriau kabutėmis. Laimei, karininkas į tai nekreipė dėmesio, patrynė iš pasitenkinimo rankas ir atšlijo.

– Rašyk! Aš tau netrukdysiu!

Patrakusiai stipri kava suteikė kuriam laikui jėgų, kurių užteko aprašyti tai, kas buvo žinoma tardytojui ir ką neigti buvo neprotinga. Paskui pabrėžiau žodžius, jog nežinau nė vieno partizano arba jų rėmėjų tikrosios pavardės, kad nė karto nebuvau užėjęs pas jokį gyventoją, būrys gyveno miške lyg robinzonai, mes nieko nežudėme, o ginklai buvo reikalingi tik apsigynimui. Tie partizanai, kuriuos pažinojau, išėjo į mišką tik vengdami

MGB represijų ir kančių Sibiro lageriuose. Partizanai vengė gyventojų taip pat, kaip ir savo baudėjų. Jie išmoko išsiversti be kieno nors pagalbos...

Tuos žodžius jis pabraukė, nes tai buvo labai svarbu. Mat tardytojas visas tris dienas kaišiojo man popieriaus lapą su žmonių pavardėmis ir reikalavo patvirtinti, kad išvardinti asmenys esą „banditų" pagalbininkai. Noras padėti žmonėms išsisaugoti nuo tremties padėjo man apsispręsti nebesipriešinti enkavedisto reikalavimui.

Baigęs rašyti, padėjau plunksną, atsilošiau ir pajutau, kad tuoj užmigsiu. Karininkas paėmė tą raštą ir tarstelėjo:

– Dabar gali nusnūsti iki kito įsakymo!

Anksti rytą pažadino dar nematyti kareiviai. Nebebuvo ir vakarykščio karininko, matyt, pasikeitė pamaina. Vienas kareivis liepė sunerti už nugaros rankas, uždėjo ant jų antrankius ir parodė į duris. Viską stebėjęs MGB leitenantas pasakė:

– Dabar pats laikas pasimelsti!

Nuvedė siauru koridoriumi į kiemą, prie stovinčių garažų. Ant vienų durų buvo priklijuotas didžiulis popieriaus lapas su juodu žmogaus siluetu. Taikinys šaudymo pratyboms. Sargybinis pastatė prie jo mane, liepė žiūrėti į siluetą ir laukti.

Ko reikia laukti, buvo aišku... „Nejaugi mane sušaudys vidury miesto?" – dingtelėjo mintis.

Aš nejutau nei baimės, nei nerimo. Po trijų kankinimo dienų apsipratau su mirtimi. Stebuklų daugiau atsitikti negali. Privalėjau mirti taip, kaip ir tie, kurie atsisakė bendradarbiauti su išgamomis ir komunizmo idealais besidangstančiais nusikaltėliais. Paradoksas, bet generolo majoro Bartašiūno ultimatumas – tai dovana pasmerktajam mirti nuo skausmo.

Gyvenimas nutolo kažkur anapus miglotos ribos, kur nebuvo bartašiūnų, tardytojų ir abejingų tarnų. Tokių kaip vienutės prižiūrėtojas, kuris abejingu veidu nuvesdavo visą kruviną, surakintomis už nugaros rankomis ir iš skausmo sukepusiomis lūpomis į betoninį narvą su „vilkeliu" metalinėse duryse, įstum-

davo į jį ir abejingai užsirūkydavo. Ir kas jam, kad MGB sadistai tris paras neduoda žmogui lašelio vandens?

Argi nereikia džiaugtis, kad netrukus Mirtis išvaduos iš šito baisaus pragaro?

Išgirdęs užpakalyje žingsnius, kryptelėjau galvą ir išvydau iš kažkur atsiradusį būrelį kareivių. Tai jie tikriausiai įvykdys nuosprendį. Netrukus ateis karininkas, išrikiuos juos į eilę ir lieps užtaisyti ginklus. Paskui įvyks tai, apie ką galima pamatyti kino filmuose ir pasiskaityti romanuose. Ar jie nenuims prieš mirtį antrankių? O gal šaudys į nugarą? Iš enkavedistų galima visko tikėtis, nes jie seniai nusispjovė į amžiaus puoselėtas tradicijas.

Nepamačiau, iš kur atėjo milicijos kapitonas, jis nuėmė antrankius ir paliepė:

– Atsisuk!

Aš atsisukau. Už kokių šešių metrų nuo manęs stovėjo septyni kareiviai, ginkluoti automatais. Tai buvo keista. Aš buvau įsitikinęs, jog mirties bausmę vykdo šautuvais ginkluoti kareiviai.

Be jų, kieme nesimatė nė vieno žmogaus.

Milicijos kapitonas pasakė:

– Vidaus reikalų ministras generolas majoras Bartašiūnas atsiuntė mane išklausyti tavo paskutinio prašymo. Kalbėk!

– Aš nieko neprašau, – pasakiau jam.

– Tada sek paskui mane...

Milicijos kapitonas pasuko kiemo vartų link, kuriuos paslaugiai atvėrė kitoje pusėje buvę sargybiniai. Prie šaligatvio stovėjo vienkinkiai darbiniai ratai, be gardžių. Milicijos kapitonas privedė mane prie jų, liepė sėstis ant dugninės lentos, nuleisti žemyn kojas ir sunerti už nugaros rankas. Vos tik įsakymas buvo įvykdytas, milicijos kapitonas šalia vadelių gulinčia virve stipriai suveržė rankas ir pririšo prie vežimo rungo.

Buvo ankstyvas birželio rytas, gatvėje nesimatė nė gyvos dvasios. Visi dar saldžiai miegojo. Niekas net nesapnavo apie šalia jų vykstančią tragediją.

Pririšęs mane prie rungo, milicijos kapitonas atsisėdo priekyje, paėmė vadeles ir paragino arklį. Bet šis net nekrustelėjo.

Jis snaudė. Kuinas buvo toks perkaręs, net gaila buvo į jį žiūrėti. Neįprasta, kad enkavedistai pasitenkintų tokia pastote. Jie visada pareikalaudavo geriausių arklių ir dailiausių vežimų. Keista buvo ir tai, jog vadeles laikė pats milicijos kapitonas.

Pagaliau milicininkas stipriai sušėrė kuinui botagu, ir šis pajudėjo iš vietos. Septyni automatais ginkluoti kareiviai nusekė iš paskos. Rytmečio tylą suardė arklio pasagų taukšėjimas ir nuo akmens ant akmens šokinėjančių vežimo ratų bildesys. Nuo kiekvieno ratų krestelėjimo visą kūną persmelkdavo aštrus skausmas.

– Kodėl nesušaudėte kieme prie taikinio? – paklausiau milicijos kapitono.

Tyla.

– Kada jums pakaks mano kančių?

Milicijos kapitonas abejingu veidu laikė vadeles ir tylėjo lyg nebylys. Kentėjau pragariškas kančias tvirtai sukandęs dantis, stengdamasis nevaitoti ir baimindamasis, kad iš apmaudo per skruostą nenuriedėtų ašara.

Dėl visa ko kaltinti reikėjo tik patį save. Visi žinojo, kad enkavedistai pranoksta pasiutiusius žvėris, tai žinojau ir aš. Kartą prie laužo mes svarstėme, kaip pasielgti, jei grėstų nelaisvė? Dešimt iš dvylikos ryžtingai pasisakė už savižudybę. Geriausia tokiu atveju apžioti ginklo vamzdį ir paspausti gaiduką. Mirtis garantuota.

Tačiau aš ir dar vienas partizanas buvom prieš savižudybę. Ne todėl, kad ją draudė katalikų tikėjimas, o iš principo ir iš begalinio pasitikėjimo savo jėgomis. Kiti tvirtino, kad paskutinė kulka turi būti skirta ne sau, o priešui. Nusižudyti visada atsiranda progų. Svarbu to nepadaryti per anksti. Tikriems vyrams nelaisvė nebaisi. Žudytis turi teisę tik tie, kurie abejoja savimi ir nėra tikri, kad netaps išdavikais. Tikri vyrai privalo sugebėti viską iškentėti ir neišduoti draugų.

Buvo dar viena priežastis, apie kurią aš niekam nepasakojau. Jei likimas lemtų tai, ko partizanai nelinki nei sau, nei kitiems, iškęsti ir savimi išbandyti, ką patyrė enkavedistų nukan-

kinti žmonės. Pasitaiko, kad ypatingai stiprūs kūnu ir dvasia išlieka gyvi. Gal taip atsitiks ir man? Tada parašyčiau sukrečiančią knygą apie tai, ką teko iškentėti Lietuvos patriotams. Tegul ateinančios kartos žino, kad ne visi jų tėvai buvo tik „mąstančios nendrės“...

Per tris tardymo dienas patyriau keletą dalykų, kurie anksčiau man buvo terra incognita. Aš įsitikinau, kad leisgyvis belaisvis nebegali pulti ant savo kankintojo, kad užbaigtų nepakeliamas kančias. Jis pajėgus vien merdėti, o ne ką nors veikti. Sužinojau ir ribą, po kurios seka mirtis. Tai atsitinka, kai paviršinės kūno ląstelės žūsta nuo kankinimų, o vidinės neišlaiko patrakusio skausmo.

Tokios mintys praslinko pro kartkartėmis prašviesėjančią sąmonę. Vežimas judėjo kankinamai lėtai. Išvažiavus iš miesto, aš nustebau išvydęs laukus ir dangų, nusidažiusius keista žalia spalva. Viskas buvo žalia. Net debesys ir retkarčiais iš po jų išlendanti saulė buvo žalia.

– Kur jūs mane vežate? – paklausiau milicijos kapitono, liežuviu atgaivinęs sukepusias lūpas.

– Vežame į Šeduvą akistaton, – pasakė milicininkas.

Tai buvo akivaizdus melas. Sukaupiau jėgas ir tariau:

– Iki Šeduvos 45 kilometrai. Jūsų kuinas padvės nenuėjęs net pusės kelio. Geriau nemeluokite. Aš žinau, kad jūs vykdote generolo Bartašiūno įsakymą. Jis pažadėjo mane sušaudyti Berčiūnų žvyrduobėse. Bet kam jums taip toli važiuoti? Būkite žmonės ir sušaudykite mane čia pat... Kelias tuščias, niekas nepamatys.

Kapitonas tylėjo kaip žemė.

Nors važiuojant vieškeliu taip nekratė, kaip bruku grįstomis miesto gatvėmis, bet aš vos bepajėgiau nusėdėti. Jei nebūčiau buvęs pririštas prie vežimo rungo, būčiau nuvirtęs ant kelio. Dabar tetroškau vieno: kuo greičiau numirti. Rankos buvo užtirpusios, tačiau, nors ir bejėgis, kūnas atkakliai laikėsi įsikibęs Gyvybę ir niekaip nenorėjo paleisti jos.

Nuvažiavus penkis kilometrus, šalikelėse pasirodė apleistose žvyrduobėse priaugę krūmeliai. Tai į vieną, tai į kitą pusę iš

vieškelio vedė apžėlę keliukai, tačiau milicijos kapitonas nepasuko arklio nei į vieną pusę, nei į kitą. Artėjo Nevėžis.

Staiga pakelės krūmuose sutratėjo automatų kakofonija ir virš galvos pasipylė šūviai. Išsigandęs kuinas šoko į šalį, bet tuoj pat sustojo, vežimui nuvirtus į griovį. Milicininkas kažkur dingo, o aš pasilikau gulėti po apvirtusiu vežimu, prispaustas prie žemės. Pro užkritusios dugninės lentos kraštą mačiau vieškelį ir šmižinėjančius ginkluotus vyrus. Vienas iš vežimą lydėjusių čekistų bandė peršokti per pakelės griovį, bet nespėjo, vos kojomis palietęs griovio šlaitą išmetė iš rankų automatą, susvyravo ir griuvo kniūbsčias.

Enkavedistą nušovęs civiliniais drabužiais vilkintis vyriškis su suomišku automatu pribėgo prie vežimo ir paklausė:

– Ar tu gyvas? Ar nesužeistas?

– Ne, – atsakiau.

– Ačiū Dievui! – apsidžiaugė išvaduotojas. – Mes labai bijojome, kad tavęs nenušautų milicininkas iš pistoleto...

Jis atvertė vežimą, išsitraukė iš kišenės peilį ir nupjovė virvę, kuria buvau pririštas prie vežimo.

– Prakeikti sadistai! Argi galima taip kankinti žmogų? – pasakė išvaduotojas.

Šaudymas dar tęsėsi keletą minučių, paskui nutolo ir galiausiai visiškai nutilo.

– Einam toliau nuo kelio, – pasakė mano išvaduotojas, tebelaikydamas paruoštą automatą.

Jis šluostėsi nuo kaktos prakaitą ir giliai alsavo.

– Tu neįsivaizduoji, kaip mes skubėjome! Kai mums pranešė iš Panevėžio, supratome, koks reikalas. Vienbalsiai nutarėme išvaduoti tave.

– Ačiū, vyrai! – pasakiau jam.

– Tuo metu, kai gavome žinią, buvome tolokai nuo čia. Gulėjome krūmuose anapus Daukniūnų. Niekada gyvenime dar neteko taip greitai bėgti. Turėjome pasiekti žvyrduobes anksčiau už enkavedistus, kad galėtume užimti patogią poziciją. Laimei, viskas pavyko kaip iš natų.

Jam bepasakojant, iš anapus griovio augančių krūmų išėję du vyrai pasiėmė nukauto enkavedisto automatą, o lavoną už kojų nuvilko tolyn nuo kelio. Mudu pasukome į kitą pusę, į krūmais apaugusią daubą.

– Reikia pailsėti mažumėlę, – pasakė mano išvaduotojas ir išsitiesė aukštielninkas ant žemės.

Partizanas buvo gal trisdešimties metų vyras, simpatiškos išvaizdos, prie švarko prisisegęs trispalvę tautišką juostelę.

– Ar iš Žaliosios girios?

– Ne, iš Biržų...

Jis norėjo dar kažką sakyti, tačiau sutrukdė ant daubos krašto pasirodę vyrai. Vienas iš jų buvo įrėmęs automatą į surištomis rankomis milicijos kapitoną.

– Paėmėme belaisvį! – pasakė vienas iš vyrų. – Ką darysime su juo, leitenante?

– Nedelsiant sušaudysime! – atsakė šis pasikeldamas.

Paskui nusijuokė ir pridūrė lotyniškai:

– Sic transit gloria mundi!

Už minutės nuaidėjo du pistoleto šūviai. Vienas vyriškis sugrįžo prie duobės ir atraportavo:

– Įsakymas įvykdytas, tamsta leitenante!

– Tėvynės labui! – atsakė šis ir pridūrė: – Atidžiai sekite vieškelį, o ypač lauką aerodromo pusėje. Aš nutariau čia palaukti vakaro.

– Klausau, tamsta leitenante! – atsakė vyriškis pasitempdamas. – Niekas nepriartės prie mūsų nepastebėtas. Aerodrome ramu. Be abejo, kareiviai girdėjo susišaudymą, bet jie pripratę prie šitokios muzikos ir nekreipia į ją dėmesio.

Vyrai nuėjo už krūmų, palikę mudu su partizanų leitenantu, kuris nusikabino planšetę ir pasidėjo ant kelių. Užpakalinėje jos sienelėje po celiulioidine plokštele buvo pakištas žemėlapis. Leitenantas kurį laiką tylėdamas tyrinėjo jį, paskui tarė:

– Šitose apylinkėse esame jau trečia diena. Atėjome iš Biržų girios su svarbia užduotimi. Ruošiamės pulti Panevėžio kalėjimą, todėl būtina patikslinti daugybę detalių.

Aš jam pasakiau:

– Šiuo metu Panevėžys prikimštas MGB kariuomenės. Čia atvyko pats generolas majoras Bartašiūnas su kažkokiu generolu iš Maskvos. Ruošiama grandiozinė operacija prieš partizanus. MGB rūmuose ant generolo stalo guli apskrities žemėlapis su daugybe įvairiaspalvių vėliavėlių. Daugiausia jų prismaigstyta Žaliosios girios ir Gustonių-Jakūbonių miškų rajonuose.

Partizanų leitenantas nusišypsojo:

– Mūsų žvalgyba apie ruošiamą tą operaciją pranešė dar prieš Sekmines. Mes žinome ir tai, jog ji prasidės lygiai po dviejų savaičių. Mes paleidome dezinformaciją, jog partizanai telkia jėgas Gustonių-Jakūbonių miškuose ir ruošiasi vienu metu pulti net tris miestelius: Šeduvą, Pumpėnus ir Pušalotą. Neabejojame, kad enkavedistai tinkamai reaguos į šitą informaciją ir pasiųs į tuos rajonus specialius dalinius bei daugumą 25-ojo pulko šaulių. Kol jie ten tykos, mes pateiksime ponui Bartašiūnui staigmeną pačiame Panevėžyje.

– Tai per daug rizikingas planas.

– Kas bijo rizikos, tas tegu sėdi namų bunkeriuose. Mes privalome kovoti. Tik taip galima atkreipti pasaulio dėmesį.

Aš nebeprieštaravau, nors leitenanto nutrūktagalviškumas nekėlė simpatijų. Šiuo metu pulti Panevėžio kalėjimą būtų beprotiška. Tačiau ir diskutuoti šia tema būtų buvusi ne mažesnė kvailystė. Reikėjo atsidurti už keliolikos kilometrų nuo čia. Kai apie tai pasakiau leitenantui, šis tik mostelėjo ranka:

– Atvirkščiai, čia pati saugiausia vieta, kur galime palaukti vakaro. Aš gerai pažįstu enkavedistų psichologiją ir žinau, ką jie daro panašiais atvejais. Jie įsitikinę, jog įvykdę pasalą partizanai stengsis atsidurti kuo toliau nuo įvykio vietos. Jie puikiai žino, kad partizanai priversti vengti atvirų vietovių ir traukdamiesi pasirenka miškeliais bei krūmais apaugusias vietas. Nesunku apskaičiuoti, kur jie gali atsidurti po tam tikro laiko. Enkavedistai ten ir siunčia baudėjus. Negalima panikuoti. Apie savo nesėkmę Panevėžio enkavedistai sužinos po geros valandos, galimas dalykas, jog ir žymiai vėliau. Į šūvius dar niekas

nekreipia dėmesio. Aerodrome esantys kariškiai kasdien vykdo šaudymo pratybas. Ponas Bartašiūnas pradės nerimauti tik nesulaukdamas milicijos kapitono raporto. Greičiausiai po šitokios nesėkmės enkavedistai tik nusikeiks ir nesiųs persekiotojų. Jie gerai žino, kad veltui gaudys vėją laukuose. Kita vertus, mes atidžiai stebime vieškelį ir savo priešus pastebėsime iš pakankamai saugaus atstumo.

Leitenanto argumentai manęs neįtikino, tačiau prieštarauti buvo beprasmiška. Be to, kūną buvo užvaldęs toks silpnumas, jog reikėjo tik džiaugtis tokiu sprendimu. Tebūnie taip, kaip nutarė leitenantas, kuris vėl įbedė akis į žemėlapį.

Po kurio laiko jis pasakė:

– Tikslinu grupės maršrutą. Mums duotas uždavinys susisiekti su aplinkinių partizanų būrių vadais, nes puolant kalėjimą prireiks kelių tūkstančių žmonių. Mes privalome pranešti būrių vadams, kada ir kur atsiųsti savo kovotojus. Gaila, kad su daugeliu iš jų neturime ryšio ir nežinome, kaip jį užmegzti. Esu tikras, kad šitame rajone galėtum mums padėti. Kokius partizanų vadus pažįsti?

Aš pažinojau ne vieną vadą, bet pasakiau net nesvarstydamas:

– Man labai gaila, bet nepažįstu nė vieno. Tarnavau tik eiliniu partizanu, jokie ryšiai su kitų būrių vadais man nežinomi.

Tokį atsakymą padiktavo konspiracija. Rinktinės vadas ne kartą kalė į galvas: visur ir visada laikykitės griežčiausios konspiracijos. Jos nesilaikymas – partizanų pražūtis. Paslapčių negalima patikėti net artimiausiems ir patikimiems žmonėms, jei nėra mirtino reikalo.

Mano atsakymas nuvylė leitenantą.

– Tai kur mums tave nuvesti?

– Aš neturiu teisės jums trukdyti vykdyti taip svarbų uždavinį. Palikite mane vieną. Kaip nors išsikapstysiu.

Leitenantas papurtė galvą ir pasakė:

– Taip mes nepasielgsime. Blogiausiu atveju paskirsiu porą vyrų, kad palydėtų tave iki tos vietos, kurią nurodysi. Tau būti-

na pagulėti keletą savaičių bunkeryje pas patikimą ūkininką. Esi taip sumaitotas, jog gali prasidėti gangrena. Dar geriau būtų, jei susisiektum su štabu. Neabejoju, jog jie turi saugią vietelę, kurioje galėtum ne tik pailsėti, bet ir pasigydyti. Labai svarbu saugi vieta, nes ne visais ūkininkais galima pasitikėti. Ponas Bartašiūnas su savo padėjėju Vetrovu užverbavo daug dorų žmonių.

Aš atsakiau:

– Mūsų rinktinės vyrai neturi bunkerių nei pas gyventojus, nei miškuose. Mums atrodė, kad lįsti po žeme – tas pats kas į kapus.

– Tai ką man su tavimi daryti?

– Palikite mane vieną.

– O, ne! Mes esame katalikai, o ne bedieviai bolševikai. Mes nepaliksime tavęs vieno. Esame numatę keliauti Gustonių ir Jakūbonių miškais. Tikriausiai pažįsti eigulį Mikalajūną?

– Taip.

Kažkaip išsprūdo savaime, bet tuoj pat ėmiau gailėtis, nes pajutau pažeidęs konspiracijos taisykles. Be to, šitas eigulys buvo ypatingai saugomas. Jo namo asloje aš su dar dviem vyrais užkasiau svarbius dokumentus ir fotonegatyvus. Reikėjo atsakyti „ne“, tačiau tai būtų buvęs akivaizdus, išvaduotojus įžeidžiantis melas. Nebuvo tokio partizano, kuris nebūtų žinojęs eigulio sodybos. Ji buvo orientyras šiose vietose.

Partizanų leitenantas nudžiugo.

– Puiku! Mes palydėsime tave pas eigulį Mikalajūną, o jis padės mums susisiekti su vietiniais partizanais.

Tačiau aš tik papurčiau galvą ir tariau:

– Šis variantas netinka. Eigulys Mikalajūnas nieko nežino apie partizanus. Eidami pro šalį, mes aplenkdavome jo sodybą didžiuliu lanku.

– Kodėl? Ar eigulys užverbuotas?

– Nemanau. Enkavedistai verbuoja tik tuos, kurie jiems gali duoti naudos. Dažniausiai pasiturinčius ūkininkus, galinčius paremti partizanus maistu ir drabužiais. O eigulys – paskutinis vargšas, vos pramaitina save ir savo šeimą. Kur jau ten jam dar pamaitinti praeivį. Todėl ir apeidavome lanku jį, kad galėtų ra-

miai miegoti. Mūsų geležinis principas buvo – kaip galima rečiau rodytis gyventojams.

Nuviltas leitenantas tarė:

– Nesuprantu, kaip jums pavykdavo išsilaikyti be gyventojų paramos? Kuo gydėte sužeistuosius? Nejaugi sunkesniais atvejais juos patys pribaigdavote? Mūsų krašte, apie Ageniškį ir Parovėją, kas trečiame vienkiemyje turime gerai įrengtą bunkerį, enkavedistai su geriausiais šunimis neįstengia surasti. Bėdai ištikus, galima ten ne tik pasigydyti, bet ir pasilsėti masinių siautimų metu.

Aš atsakiau:

– Mes buvome įsitikinę, jog bunkerių taktika yra labai pavojinga ir tvirtai laikėmės devizo: miškas – vieninteliai partizanų namai.

Leitenantas paklausė:

– O kaip palaikote ryšį? Kaip susirandate vienas kitą po enkavedistų siautimų, kai tenka gelbėtis?

– Išeiname ant kvartalinės biržės ir signalizuojame rankomis sutartiniais ženklais.

– Kokiais?

– Signalizuojame Morzės abėcėlės raidę „a“. Vienos rankos pakėlimas – taškas, abiejų – brūkšnys. Jei tame miške yra partizanų, jų sargybiniai netrukus prisistato patys.

Tai buvo melas. Tokio būdo ryšiui užmegzti partizanai nenaudodavo. Aš sugalvojau šį melą ekspromtu, norėdamas išsisukti nuo konkretaus leitenanto klausimo. Vienu metu man pasirodė, jog panašiai klausinėjo tardytojas pirmąją suėmimo dieną. Paskui tokios minties atsikračiau prisiminęs, kaip leitenantas suvarė bėgančiam enkavedistui į nugarą ilgoką seriją iš suomiško automato. Po to aš mačiau krauju paplūdusį milicijos kapitoną... Nėra abejonės, kad mane išvadavo tikri partizanai. Gaila tik, kad tarp jų atsirado nesilaikančių konspiracijos. O gal leitenantas egzaminuoja ir nori įsitikinti, kas yra kas?

Ši mintis dar labiau sustiprino pasiryžimą nesileisti į bereikalingas kalbas, į visus klausimus atsakinėti patikimiausiu – „nežinau“.

Pilkais debesimis apsitraukęs dangus nei iš šio, nei iš to ėmė ir prakiuro, tarsi dangus būtų atsiuntęs gaivinantį dušą. Leitenantui jis nepatiko. Jo plonas švarkelis netrukus permirko. Išvaduotojas sužvarbo ir ėmė kalenti dantimis. Keista, kad partizanas leidosi į tokią kelionę be apsiausto–palapinės...

Pasijutęs stipriau, pasakiau leitenantui:

– Ačiū už išvadavimą nuo mirties. Vykdykite toliau savo užduotį, o aš jau pats bandysiu išsikapstyti kaip nors. Eidamas vengsiu gyventojų, beginklis gal niekam nesukelsiu įtarimo.

Leitenantas tuoj pat užprotestavo:

– Apie tai negali būti kalbos! Mes tavęs vieno nepaliksime! Sutemus sustabdysime kokį nors sunkvežimį arba pasiskolinsime iš kur nors bričką. Tavo pagalba mums labai praverstų.

Supratau, kad neištrūksiu iš savo išvaduotojo ir nutilau. O jis nesiliovė klausinėjęs tokių dalykų, apie kuriuos negalima pasakoti nei draugui, nei žmonai. Leitenantas paminėjo nemaža pavardžių, tačiau aš atkakliai kartojau:

– Neteko girdėti. Nežinau...

Išvaduotojas neslėpė susierzinimo. Galiausiai jis tarė:

– Nuvesime tave į Deglėnų kaimą pas Reginą ir paliksime. Ji siela ir kūnu atsidavusi partizanams, pasirūpins tavimi.

Aš pajutau, kad mano aptemusios smegenys staiga prašviesėjo. Iš kur šitas leitenantas žino apie kitoje apskrityje esančią Reginą, kurios vardą minėti buvo griežčiausiai uždrausta? Kai štabas sužinojo, jog ši tauri mergina yra enkavedistų sekama, kategoriškai uždraudė kam nors užeiti į jos sodybą.

– Ne, tokios merginos nepažįstu, todėl neisiu pas ją, – ryžtingai pasakiau. – Iš kur jūs žinote, kad ji nėra užverbuota? Aš neisiu pas jokį gyventoją, pabandysiu viename ar kitame miške susirasti savo būrį...

Leitenantas šiek tiek sumišo. Valandėlę viešpatavo visiška tyla. Staiga visai arti lyg pagal komandą sutratėjo automatų ir kulkosvaidžių serijos. Partizanų leitenantas net nespėjo sugriebti šalia gulinčio suomiško automato, kai ant daubos krašto išdygęs enkavedistas sušuko:

– Rankas aukštyn!

Aš žvilgterėjau į leitenantą, kuris klusniai pakėlė rankas, o paskui nukreipiau akis į „iš dangaus“ nukritusį enkavedistą. Pastarasis buvo milžiniško ūgio, raupų subjaurotu veidu ir laikė nukreipęs į mus „degteriovą“.

– Komanda buvo duota abiem! – girgždančiu balsu suriko.

Tuo metu į daubą nušoko net keturi kareiviai ir vikriai surišo mums abiem rankas. Po to liepė lipti aukštyn.

Atokiau nuo daubos stovėjo trys karininkai, o už jų – būrelis kareivių. Mus suėmęs seržantas nuvedė prie karininkų ir atraportavo. Netrukus atvedė dar vieną suimtąjį, pagyvenusį vyriškį, taip pat ant krūtinės prisisegusį trispalvę juostelę.

Vienas iš karininkų, kapitonas, priėjo prie mūsų ir aštriu balsu paklausė:

– Kur padėjote milicijos kapitoną?

Partizanų leitenantas išdidžiai atsakė:

– Aš įsakiau jį sušaudyti!

Kapitonas atsisuko į netoliese stovinčius savo bendrus:

– Ar girdėjote, ką pasakė šis banditas? Kaip manote, už tokį nusikaltimą juk reikėtų čia pat be teismo sušaudyti visus tris!

Vienas iš karininkų atsakė:

– Tai būtų teisingiausias sprendimas. Deja, generolas nepagirtų mūsų už tokį dalyką. Jam reikia „liežuvių“. Be to, ir premija už nepriekaištingą operaciją nuplauktų šuniui ant uodegos!

Kapitonas susiraukė ir tarė:

– Visa tai tiesa. Bet dar didesnė tiesa, kad mūsų pareiga atkeršyti už žuvusį kovos draugą!

Vyresnysis leitenantas pasakė:

– Aš turiu pasiūlymą, draugas kapitone. Ir vilkas bus sotus, ir avis sveika.

– Kalbėk!

– Sušaudykime vieną banditą, o kitus du nuvešime į Panevėžį!

Kapitonas kurį laiką mąstė primerkęs vieną akį, paskui tarė:

– Pasiūlymas priimtas! Siūlykite, kurį sušaudyti!

– Tai nuspręsti yra jūsų prerogatyva, draugas kapitone! – pasakė vyresnysis leitenantas.

Kapitonas žengė artyn ir vanago akimis pradėjo mus apžiūrinėti kiekvieną iš eilės. Tuo metu trečiasis karininkas pasakė:

– Draugas kapitone, visas pasaulis žino apie aukštą tarybinių čekistų moralę ir žavisi ja. Aš manau, kad būtų labai gražu, jei prieš mirtį šitiems banditams duotume užsirūkyti.

Kapitonas pasisuko į netoliese stovinčius kareivius:

– O kaip jūs manote, draugai?

– Tegul užsirūko! Papiroso negaila.

Vienas dar pridėjo:

– Tegul po mirties anam pasaulyje papasakoja ponui Dievui, kad enkavedistai netgi geresni už katalikus!

Po šitos replikos visi pratrūko juoku.

Vyresnysis leitenantas išsitraukė iš kišenės „Belomorkanalo“ pokelį, iškratė vieną papirosą ir priėjo prie mūsų:

– Na, užsirūkyk prieš mirtį! – pasakė pirmajam iš eilės.

Pirmasis papirosas atiteko visą dieną „šaudomam“, bet vis dar gyvam. Aš net nepajutau, kaip dantyse atsirado papirosas. Galvoje viešpatavo chaosas. Keletą valandų sugebėjusios protauti smegenys vėl pavargo. Netoliese stovintys enkavedistai tai priartėdavo, tai vėl nutoldavo. Dangus ir žemė, net oras nusidažė keista žalia spalva. Bet tai truko neilgai. Mintys prašviesėjo tą momentą, kai enkavedistas kišo papirosą į greta stovinčio partizanų leitenanto dantis.

Šis atsikosėjo ir spjovė čekistui į veidą. Po to pasakė:

– Iš bolševiko rankos nieko neėmiau ir neimsiu!

Tie žodžiai sukrėtė mane lyg elektros srovė. Aš pajutau didžiulę gėdą ir išspjoviau iš burnos papirosą. Tą pastebėjęs trečiasis karininkas sukriokė:

– Štai kurį reikia sušaudyti!

Tačiau dar prieš tai kai kas vyko žaibo greitumu. Partizano spjūvis pataikė enkavedistui tiesiai į akį. Vyresnysis leitenantas susikeikė ir, išsitraukęs iš kišenės nosinę, ėmė valytis.

Aš pagalvojau, jog tuoj pat įvyks atomazga. Dar nebuvo tokio čekisto, kuris pakęstų šitokį įžeidimą. Laukiau, kada vyresnysis leitenantas išsitrauks pistoletą ir ištuštins apkabą į partizaną, spjovusį jam į veidą. Galimas dalykas, kad iš įtūžio jis sušaudys visus tris.

Bet tai, kas atsitiko, buvo neįtikėtina. Niekas nepasiuto iš įniršio. Atvirkščiai, jie vos nepratrūko juokais... Išskyrus „nukentėjusįjį". Juoktis buvo nevalia. Todėl mačiau, kaip tirta kapitono veido raumenys, kad susilaikytų nesusijuokęs.

Ir tada aplankė PRAREGĖJIMAS. Aš supratau, kad mano išvadavimas buvo tik be priekaištų suvaidintas spektaklis. Tariamieji partizanai iš tikrųjų tebuvo persirengę enkavedistai. Artistai visą laiką vaidino meistriškai, ir ne jų kaltė, kad scena su spjūviu į veidą buvo tokia efektinga. Scenarijaus autorius tikriausiai nenumatė, kad ši smulkmena sekundėlei išmuš artistus iš vėžių.

Pirmas atsitokėjo trečiasis karininkas. Jis prišoko prie manęs ir subaubė:

– Kodėl išspjovei papirosą? Ar nori būti sušaudytas?

– Man norisi vemti, o ne rūkyti, – atsakiau jam ir pridūriau: – Šaudykite!

Tuos žodžius pasakiau iš apmaudo, negalėdamas sau atleisti, kad enkavedistai apgavo mane lyg mažą vaiką. Nuo netyčinės pasibaisėtinos išdavystės išgelbėjo tik nepriekaištingas konspiracijos taisyklių laikymasis.

Viešpatie! Juk viskas, kas vyko nuo ankstyvo ryto, tebuvo meistriškai vaidinamas spektaklis. Generolas Bartašiūnas, kalbėdamas apie Šekspyro plunksnai prilygstančią pjesę, pasikuklino. Jis tokią pjesę jau buvo sukūręs. Nežinia tik, kaip jis ją pavadino? Tinkamiausias pavadinimas būtų „Budelio pjesė".

Ne vien todėl, kad jos autorius buvo Lietuvos budelis. Dramaturgai rašo dramas ir tragedijas, norėdami tik papasakoti apie jas scenoje, kad žmonės pamatytų, kaip aistros žudo juos. „Budelio pjesės" paskirtis buvo kitokia – gimdyti tragedijas realybėje ir luošinti žmonių gyvenimus.

Tokią pjesę galėjo įkvėpti ne Melpomenė, o Šėtonas.

Man, prieš savo valią, buvo skirta tapti neigiamu herojumi. Aš privalėjau išduoti enkavedistams dorus žmones ir brangiausius asmenis, pasmerkti juos kalėjimo kančioms ir Sibiro tremčiai. Laimei, kad „Budelio pjesė“ šį kartą nepasiekė savo tikslo.

Nežinia, ar generolo Bartašiūno „teatras“ bus įrašytas enciklopedijon. Vargu kas sužinos, kiek buvo suvaidinta tokių spektaklių pokario metais ir kiek pražudyta dorų Lietuvos žmonių. Artistai vaidino profesionaliai. Jie puikiai šaudė tuščiais šoviniais, o „nukautieji“ žudomi sugebėdavo meistriškai apsipilti kraują imituojančiais dažais.

Tik generolas Bartašiūnas be reikalo paminėjo Šekspyrą. Didysis dramaturgas būtų pasišlykštėjęs „Budelio pjesės“ autoriumi...

Jei enkavedistai būtų žinoję apie staiga įvykusį savo aukos praregėjimą, gal būtų nebevaidinę paskutinės scenos. Tačiau jie apie tai nenutuokė ir tęsė vaidinimą. Po ilgų ginčų jie pasirinko sušaudyti trečiąjį „partizaną“, o mane ir apsimetėlį „leitenantą“ nuvedė prie vieškelio.

Ten lyg „deus ex machina“ atsirado du vežimai. Enkavedistai susodino mus ir nudardino į Panevėžį.

Vietoj epilogo

Kas gerai pažinojo generolą majorą Bartašiūną, nepatikės, kad gailesčio nepažįstantis čekistas neišlaikė savo žodžio ir nesušaudė manęs. Aš manau, kad jis tai būtų padaręs, jei ne keletas aplinkybių.

Visų pirma reikėjo iki galo suvaidinti „Budelio pjesę“. Generolas neįsivaizdavo, kad šitoje „Šekspyro plunksną pralenkiančioje“ pjesėje auka sugebės išsisukti nuo netyčinės išdavystės. O tai reiškė, jog sušaudyti tikslinga tik po to, kai „partizanų“ leitenantas pateiks smulkią ataskaitą. Tik man dar esant gyvam galima bus patikslinti svarbias detales...

Tačiau atvestas į kalėjimą netekau sąmonės ir komos būklėje išgulėjau daugiau nei savaitę. Kalėjimo gydytojai ne padėjo nu-

mirti, kaip reikėjo tikėtis, o gydė. Jie kartojo Mengelės eksperimentą beviltiškiems ligoniams.

Aš išgijau ir papasakojau šitą istoriją, kurioje nieko nėra išgalvoto.

Tikras stebuklas, kad išlikau gyvas. Atgavęs sąmonę, aš žiūrėjau į savo juodą kūną ir stebėjausi. Apmirusi oda luposi, o po ja matėsi nauja gležna odelė, lyg augalų daigeliai pavasarį, prasikalę iš pernykščių stagarų.

Visą mėnesį netardė, leido atsigauti. Tuo metu, užbaigęs operaciją, Bartašiūnas grįžo į Vilnių. Nauji įvykiai užgožė kruvinų tragedijų trokštančią Lietuvos budelio širdį, ir jis užmiršo savo neįvykdytą pažadą.

Apie mano buvimą ligoninėje nėra jokio dokumento byloje. Yra tik 1946 07 23 datuota medicininė pažyma. Diagnozės nesugebėjau perskaityti. Pažymoje parašyta, jog mano sveikatos kategorija pripažinta antra ir aš tinkamas darbui, t. y. tardymams.

Pirmasis protokolas byloje datuotas 1946 07 12. Tai panašu į tiesą, tačiau būtina pažymėti, jog nei datomis, nei turiniu absoliučiai tikėti neįmanoma. Palyginus juos su kaltinamąja išvada ir tribunolo nuosprendžiu, galima pagalvoti, kad protokolus rašę tardytojai buvo girti. Jau minėjau apie birželio 18 d. protokolą, nors tą dieną be sąmonės gulėjau kalėjimo ligoninėje. O leitenantas Jefimovas tiek nusifantazavo, jog viename protokole užrašė, kad aš miške turėjęs kulkosvaidį, kurį vėliau pakeitęs į sugedusį automatą.

Išrašytas iš ligoninės, tuoj pat buvau „apgyvendintas“ vienutėje su mano amžiaus jaunuoliu MGB informatoriumi Stankevičiumi-*Lena*. Kadangi laikiausi griežčiausios konspiracijos, jis negalėjo man kuo nors pakenkti. Yra išlikę šito agento raportai. Tarp kitko, aptiktas ir dokumentas iš Maskvos, kuriame klausiama: „Kada gi pagaliau prakalbinsite Vladą Vyšniūną?“ Stebiuosi, kad manimi buvo susidomėjusi net Maskva. Manau, kad taip atsitiko todėl, jog 1945 metų pradžioje buvau pasiūlytas kandidatu į SSRS AT Tautybių tarybos kandidatus. Rašoma, jog aš mokėjęs net keturias kalbas. Tikriausiai tą „nustatė“ MGB

agentai, kurie kratos metu mano bute Radviliškyje konfiskavo lietuviškai, vokiškai, angliškai ir lotyniškai parašytų eilėraščių albumą.

Tardymai baigėsi 1946 m. rugpjūčio 10 dieną. Tai liudija Panevėžio apskr. MGB tardytojas leitenantas Pinskij. Jis sudarė keturių puslapių apimties KALTINAMĄJĄ IŠVADĄ, paskui suderino ją su tardymo grupės viršininku MGB kapitonu Sarajevu, o 1946 08 12 patvirtino Panevėžio apskr. MGB viršininkas papulkininkis Korčma. Be jo, šitą išvadą 1946 08 17 dar patvirtino kažkokio karinio dalinio justicijos majoras, kurio pavardė neįskaitoma.

Su Strazdu iki teismo susitikti neteko. Iš tardytojų klausimų buvo aišku, jog jis vyriškai laikėsi savo pirminių parodymų ir niekuo neapsunkino mano bylos. Mūsų kieta laikysena lėmė tai, jog tardymai ilgai neužtruko. Man jie tęsėsi nuo 1946 06 09 iki 1946 06 12 Šeduvos saugume ir nuo 1946 07 12 iki 1946 08 10 Panevėžio kalėjime Nr. 4. Iš viso 4 dienas ir 30 naktų, plius generolo majoro suruoštas vaidinimas Berčiūnų žvyrduobėse.

Panevėžyje tardytojai nemušė. Tik vieną parą teko praleisti vandeniu užtvindytame karceryje. Teko susipažinti su keletu sovietinių tardytojų, kurie niekuo nesiskyrė vienas nuo kito. Visi naudojo tą patį „teisybės išgavimo“ būdą – klastotes, įtaigą ir neleidimą išsimiegoti. Tardydavo kiekvieną naktį. Pašaukdavo praėjus pusvalandžiui po signalo gultis ir paleisdavo belikus pusvalandžiui iki komandos keltis. Vienutės prižiūrėtojai lyg slapukai nuolat sekdavo pro „vilkelį“. Jie buvo apsiavę minkštu apavu, todėl negalėjai išgirsti jų žingsnių. Pastebėję užmigusį kalinį, tuoj pat jį nuvesdavo į vandeniu užtvindytą karcerį, kuriame juk niekaip neužmigsi.

Mokslininkai teigia, jog be miego žmogus gali išgyventi vos vieną savaitę. Baigiantis septintai parai, prasideda haliucinacijos. Aš jų nepamenu. Reikia manyti, kad organizmas sugebėjo maksimaliai išnaudoti tuos pusvalandžius ir išmoko numigti einant į tardymus kitame kalėjimo korpuse bei grįžtant atgal į vienutę.

Neprisipažinau nė vieno man inkriminuojamo nusikaltimo. Teigiau, jog esu odiozinio sovietinio režimo auka, kadangi esu išauklėtas pagal visiškai kitokias moralės ir žmogiškumo, savigarbos supratimo normas. Neprisidėjau prie partizanų tik todėl, kad man visiškai aišku, jog ginkluota kova yra beviltiška. Partizanai nėra banditai, jei valdžia sugrąžintų tremtinius ir paskelbtų amnestiją suimtiesiems, jie visi išeitų iš miško.

Deja, nė viename protokole neaptikau šitų savo samprotavimų. Kategoriškai paneigiau Prano Valiuko parodymus ir jo tvirtinimą, kad aš vykdžiau LLA užduotį – kurti Radviliškio valsčiuje žvalgybines banditines grupes. Neprisipažinau turėjęs *Gražvydo* slapyvardį. Tada vienas tardytojas (nebeprisimenu kuris) ištraukė iš stalčiaus net du ranka rašytus pareiškimus. Pirmąjį buvo „parašęs“ kažkoks Daukša, Puipių kaimo gyventojas, o antrąjį – kažkoks Ferensas, Rozalimo valsčiaus gyventojas. Abiejų aš visiškai nepažinau, tačiau, prisiminęs Myšniakovo patyčias, reikalaudamas akistatos, sakiau, jog iš matymo juos pažįstu. Tik niekada nė vieno iš jų neverbavau partizanų kontržvalgybai...

Dar vienas tardytojas panoro man „prisiūti“ dalyvavimą likviduojant tris Šeduvos stribus netoli Baukų miškelio. Jis parodė partizanų *Dagilio* – Jurgaičio ir *Karilės* – Bugailiškytės prisipažinimą. Tarp dalyvavusiųjų pasaloje buvo įrašyta ir mano pavardė. Aš, žinoma, visa tai griežtai paneigiau ir taip pat pareikalavau akistatos. Neapsirikau manydamas, kad ir šitas „dokumentas“ yra tik tardytojų klastotė.

Kaip ir tikėjausi, nebuvo nė vienos akistatos. Daukšos, Ferenso, Jurgaičio ir Bugailiškytės parodymai kažkur dingo. Išliko tik vienas – Malvinos Nekrušytės liudijimas, kad aš padėjau vokiečiams išvežti jos šeimą darbams į Vokietiją.

Kalėjime beveik visi tardytojai siūlėsi man „padėti“. Man reikėtų tik parašyti laiškutį giminėms arba labai artimam draugužiui, kad jis atneštų maisto ir drabužių. Visi čekistai prisiekinėjo padaryti viską, kad aš gaučiau siuntinius, nors kitiems tardomiesiems jie buvo uždrausti.

Patekau nelaisvėn vienmarškinis. Kadangi tuo metu kalėjimuose kaliniams neduodavo nei čiužinio, nei patalynės, teko miegoti ant plikų grindų, pasikišus po galva kumštį. Nepaprašiau niekieno pagalbos, nes gerai žinojau, jog tokį asmenį pradėtų terorizuoti MGB agentai. Šitaip po pusketvirto mėnesio ir išvažiavau etapu į lagerį Komijos šiaurėje.

Rusų kalbos tuomet nemokėjau nė žodžio, o tardytojai visiškai nesuprato lietuviškai. Susikalbėdavome tik vertėjo pagalba. Protokolai buvo rašomi rusų kalba, aš juos pasirašinėdavau visiškai nežinodamas, apie ką ten kalbama. Keturiasdešimt septynerius metus širdies gilumoje nešiojau rakštį ir širdau ant savęs už silpnumą. Man reikėjo atsisakyti pasirašinėti nesuprantama kalba surašytus tardymo protokolus. Deja, aš paklusau sadistui jaunesniajam leitenantui Myšniakovui, kuris teigė, jog esąs įsakymas užmušti kiekvieną, kuris nepasirašys valstybine kalba surašytų protokolų... Tik 1993 m. pabaigoje nukrito akmuo nuo krūtinės, kai įsitikinau, jog mano pasirašytuose protokoluose nėra nieko, kas būtų galėję kuo nors pakenkti vienam ar kitam asmeniui.

Kurį laiką tuo labai stebėjausi. Dabar manau, jog ir tardytojo teisės buvo ribojamos. Kad akivaizdus melas pavirstų „tiesa“, būtinai turėjo paliudyti trečias asmuo. Kadangi ne visi žmonės būna niekšai, valdžia padėjo tardytojams „išgauti tiesą“, leisdama jiems naudoti pačius žiauriausius kankinimų metodus. Tai – šiurpą keliantis valstybės sukurtas ir įteisintas teisingumo išniekinimas, pats baisiausias žmonijos istorijoje. Okupuotai šaliai jis reiškė tautos genocidą!

Lageriai. Tremtis

1946 m. rugsėjo 17 d. ankstų rytą pro Lukiškių kalėjimą vedanti gatvelė tapo užtvindyta pusantro tūkstančio įvairaus amžiaus moterų ir vyrų. Po geros valandos, aukštiems čekistų karininkams sėkmingai įveikus organizacinius nesklandumus, nyki sovietinių vergų kolona pajudėjo stoties link. Miesto žmonės

dar miegojo. Namų languose nesimatė nė gyvos dvasios, nes automatais ginkluoti kareiviai vijo šalin kiekvieną smalsuolį. Niekam nebuvo leista stebėti kraupios procesijos.

1948 m. lapkričio pradžioje etapu buvau nugabentas į griežto režimo lagerį Balchaše. Metus teko vergauti dar griežtesniame stepių lageryje – molibdeno kasyklose, Rytiniame Kounradskyje. Ten be gailesčio kalinius žudė nepagydoma liga – silikozė.

Iš viso lageriuose teko vergauti 8 metus ir 8 mėnesius. Iš lagerio paleido 1955 m. vasario 9 d. ir su palyda nuvežė į Karagandą.

Mane „nupirko" statybos valdybos pirklys, ir kitą dieną pradėjau dirbti tinkuotoju dažytoju. Tremtyje išgyvenau 6 metus ir du mėnesius.

Iš lagerio paleido be rublio kišenėje, aprengtą dešimto nešiojimo lageriniais drabužiais su iškirptomis skylėmis numeriams. Nors šaltis tvyrojo apie 30° C žemiau nulio, lagerio valdžia tedavė suplyšusius kerzinius pusbačius. Laimei, statybos valdyba apgyvendino bendrabutyje ir davė šiek tiek avanso.

Prasidėjo tikra kova už būvį. Dirbau po darbo, miegui ir poilsiui skyriau vos keletą valandų per parą. 1954 II 15 vedžiau visišką našlaitę, ką tik iš lagerio paleistą Martą Jonkutę. Apsiėjome be liudininkų ir vestuvinių žiedų. Beje, pastarųjų neįsigijome ir per 40 vedybinio gyvenimo metų. Vis nebuvo atliekamų pinigų...

1957 m. gimė sūnus Algis, o 1958 m. – Vytautas.

1946 m. pabaigoje valdžia atleido buvusius politinius kalinius nuo du kartus per mėnesį privalomos registracijos komendantūroje ir išdavė pasus, subjaurotus užrašu „raupsuotiesiems" – „položenije o pasportach". Ne visuose viešbučiuose priimdavo nakvynėn, pateikus tokį pasą. Tačiau norintieji galėjo nuvažiuoti Lietuvon apsidairyti. Grįžę atgal, jie papasakojo baisių dalykų. Užteko vos dešimt komunistų valdymo metų, kad mūsų tauta išsigimtų. Žmonės masiškai girtavo, valdininkai pasibaisėtinai tyčiojosi iš norinčių grįžti Tėvynėn tremtinių ir buvusių politinių kalinių, trukdė prisiregistruoti, o į darbą nepriimdavo todėl, kad neregistruoti Lietuvoje...

Sužinojau, jog statybos darbų vykdytojams yra vilties įsikabinti į gyvenimą Lietuvoje. Ten labai trūko tokio profilio specialistų. Darbdaviai siūlėsi aprūpinti gyvenamuoju plotu. Tada nutariau tapti diplomuotu statybininku. 1957 m. išlaikiau egzaminus į Karagandos Kalnų technikumo vakarinio PGS skyriaus trečiąjį kursą, o 1961 m. gavau jo baigimo diplomą. Net su raudonais viršeliais.

Štai ir viskas. Tačiau norisi dar kartą pabrėžti, jog išėjusiems iš lagerio ir neturintiems pasiturinčių giminių Lietuvoje įsikibti į gyvenimą tremtyje buvo nepaprastai sunku. Žmonės lageriuose buvo netekę sveikatos, o pragyvenimo sąlygos tuometinėje Karagandoje buvo sunkios. Krautuvėse nebuvo cukraus, pieno, kiaušinių, o prie kitų maisto produktų nusitęsdavo kilometrinės eilės. Sukūrus šeimą, atsirado daugybė naujų problemų – kaip įsigyti lovą, staliuką, keletą reikalingiausių namų apyvokos daiktų.

Blogiausia buvo tai, kad minimaliems poreikiams nepakakdavo uždarbio. Jokių pašalpų, gimus vaikams, jokių lengvatų. Be pašalinio uždarbio išlaikyti keturių asmenų šeimą buvo neįmanoma. Pradėjus mokytis vakariniame technikume, gyvenimas dar pasunkėjo, nors darbui skyriau kiekvieną laisvą minutę. Per penkerius metus tremtyje atostogavau vos vieną kartą, neturėjau nė vieno laisvo sekmadienio, nešvenčiau nė vienos šventės.

O sprande be paliovos tiksėjo „laikrodis“, tarsi norėdamas išvaryti mane iš proto. Tik nepaprasto užsispyrimo dėka ištvėriau viską. Šiandien manau, kad padariau kažką panašaus į žygdarbį...

Sugrįžimas Tėvynėn

Gavęs statybininko diplomą, tuoj pat išvykau į Lietuvą. Išvažiavau neramus. Laikraščiai mirgėjo skelbimais, jog reikalingi diplomuoti darbų vykdytojai, siūlėsi aprūpinti gyvenamuoju plotu, tačiau man asmeniškai to buvo per mažai. Aš nežinojau, kaip į tai pažiūrės KGB organai. Žinojau, kad kur

nuvažiuočiau, iš paskos seks mano dosjė. Vienas Dievas galėjo žinoti, kas joje parašyta. Kokie nauji įrašai atsirado po 1958 metų rudenį įvykusio konflikto su Karagandos KGB?

Apie jį privalau papasakoti.

Kažkurią tų metų vasaros dieną viršininkas pasikvietė mane į savo kabinetą ir konfidencialiai įteikė kvietimą atvykti į KGB rūmus. Ką tai reiškė, žinojo kiekvienas, kuris nors kartą buvo pakliuvęs į saugumo akiratį. Tik buvau nustebintas, jog ši baisi įstaiga, leidusi ramiai gyventi net dvylika metų, vėl prisiminė mane. Buvau įsitikinęs, kad po nesėkmingo gen. maj. J. Bartašiūno bandymo užverbuoti KGB organai daugiau nebebandys to daryti.

Žinojau ir tai, jog tik paskutinis kvailys gali tikėtis apgauti ar pavedžioti už nosies tobulumo viršūnę žvalgybos srityje pasiekusią organizaciją. Kas nenorėjo turėti su ja reikalų, privalėjo elgtis ryžtingai. Taip aš ir pasielgiau. Viršininko akivaizdoje suplėšiau kvietimą, skutelius sumečiau į šiukšlių dėžę ir pasakiau:

– Su šita organizacija neturiu jokių reikalų ir neturėsiu. Laisva valia į KGB rūmus neisiu. Ten mane gali nuvesti tik uždėję antrankius.

Praėjus mėnesiui, KGB atsiuntė pakartotinį kvietimą, o dar po kiek laiko – ir trečiąjį. Mano reakcija buvo ta pati. Tada saugumo darbuotojas atėjo į technikumą paskaitų metu, išsikvietė į koridorių ir, grasindamas pistoletu, nusivedė į KGB rūmus. Ten išlaikė 9 valandas.

Po trumpos įžangos KGB darbuotojas pasakė iškvietimo tikslą. Sužinojau, jog sąjunginės reikšmės Temirtau metalurgijos kombinato statyboje bulgarų, čekų ir vengrų brigadose esą užsimaskavusių amerikiečių šnipų. Juos būtina išaiškinti. Tam tikslui KGB pasirinko mane, nes aš esąs doras ir teisingas žmogus.

Aš, žinoma, neapsidžiagiau tokiu pasiūlymu ir kategoriškai atsisakiau šitokio darbo. Veltui saugumietis gundė galimybe studijuoti institute, veltui siūlė kur kas geresnį nei tinkuotojo dažytojo darbą ir atskirą dviejų kambarių butą Temirtau centre. Visa tai buvo kiekvieno normalaus žmogaus svajonė, bet aš

ja nesusigundžiau. Tiesa, po kelių valandų įkyrių čekisto pastangų palaužti mane pasiūliau kompromisą:

– Jei į mano namus ateitų amerikiečių agentas ir prisipažintų, kas jis toks, pavaišinčiau degtine, o paskui iš kaimyno praneščiau milicijai. Tegul ateina ir suima. Šitaip atsilyginčiau amerikiečiams už jų elgesį po Antrojo pasaulinio karo. Už tai, kad turėdami atominės bombos monopolį, sutrypė Atlanto chartijos principus. Tačiau pats neieškosiu nei JAV, nei kitų agentų.

Bet čekistas nenustojo siekęs savo tikslo. Po trejeto valandų jį pakeitė kitas. Kai šis pradėjo grasinti, aš tik nusijuokiau ir pasiūliau čia pat areštuoti, jei KGB turi teisę taip pasielgti vien už tai, kad lojalus pilietis atsisako dirbti agento darbą...

Paskui dar antrąjį saugumo darbuotoją pakeitė KGB kapitonas, kuris pradėjo apgailestauti, jog, man nesutikus pasitarnauti valstybei, jis privalės neleisti man mokytis technikume. Tai esą natūralus ir teisingas sprendimas, nes kiekvienas būsimasis gamybos vadovas privaląs būti valstybės patriotu.

Jis žaidė su manimi kaip katė su pele. Aš vos valdžiausi nuo užplūdusio apmaudo, o čekistas ramiai šypsojosi ir patarinėjo nesijaudinti.

– Aš nesijaudinu!

– Bet rankos dreba...

Tikriausiai tai buvo tiesa. Tačiau aš buvau įsitikinęs, jog privalau būti stipresnis už KGB ir begalinį tų ilgų valandų nuovargį. Ištraukiau iš dėžutės žiupsnelį degtukų, uždegiau ir po liepsna pakišau kairiosios rankos smilių:

– Štai žiūrėkite, kapitone! Pirštas sudegs, o ranka nesudrebės. Veltui vargstate su manimi!

Piršto oda pradėjo raitytis. Čekistas staigiu judesiu užgesino ugnį ir pasakė, jog aš esąs beprotis. Aš tik nusijuokiau ir patariau bepročių neverbuoti...

Atomazga buvo netikėta. Kai dar po pusvalandžio saugumietis pagaliau išleido mane iš kabineto, už dvigubų durų paspaudė man ranką ir tyliai tarė:

– Jūs esate garbingas žmogus.

Aš jam atsakiau:

– Tikėsiu, kad ir jūs esate garbingas žmogus, jei ateityje manęs niekada nebetrukdysite!

Kapitonas nieko neatsakė.

Iš technikumo nepašalino. Klaipėdos milicija priregistravo RSV bendrabutyje. Kadangi turėjau didžiulę darbo patirtį, buvau gerai įvaldęs penkias statybines specialybes, o mokydamasis technikume neapsiribojau tik jam skirta programa, netrukus buvau paskirtas vyr. darbų vykdytoju. 1964 m. pabaigoje viršininkas pakvietė dirbti sąmatininku, o po to – sektoriaus vadovu konstruktoriumi. KGB manęs nebetrukdė.

Nežinau, kam už tai dėkoti. Gal anam kapitonui, pavadinusiam mane garbingu žmogumi? Labai norėčiau sužinoti tiesą. Privalau pastebėti, jog dirbant Lietuvoje, ypač Paminklų konservavimo institute, viršininkų klapčiukai ne kartą spendė spąstus ir ruošė provokacijas. Kadangi jos buvo siaubingai neprofesionalios, nemanau, kad jas būtų organizavusi KGB įstaiga. Tikriausiai tai buvo viršininkų kėdėse sėdinčių kolaborantų bandymai įsiteikti visagaliams sovietijos vadovams...

1988 m. gerb. J. Juzeliūnui pasiunčiau „Šiaurės eskizų" rankraštį. Jame buvo apstu „piktžodžiavimų" sovietinės valdžios adresu. Už tai LTSR BK 199 str. numatė tris metus kalėjimo, o pritaikius BK 68 str., galima buvo „užsidirbti" 8 metus laisvės atėmimo ir 5 metus tremties. Liūdnai pagarsėjęs cenzorius J. Kuolelis neleido spausdinti rankraščio, reikalavo jį pataisyti. Bet šeši redakcinės kolegijos nariai elgėsi garbingai ir pasiūlė kagėbistui kreiptis į mane. Nežinau kodėl nei KGB, nei jos įgaliotiniai to nedarė. Blokados metais knyga buvo išspausdinta be jokių pataisymų.

1979 m. vasario mėn. 6 d., po aštuonius mėnesius užsitęsusių poinfarktinių komplikacijų, man buvo pripažintas antros grupės invalidumas. Tapau visiškai nedarbingas.

Parašiau šituos atsiminimus „per jėgą". Maniau, jog privalau tesėti duotą pažadą. Vis dažniau ir dažniau mane aplanko neviltis. Jaučiuosi kaip nusenęs Brisius iš J. Biliūno apsakymo.

Kalnus ribinių krūvių, stresų ir kolizijų atlaikiusi mano širdis nebeturi jėgų. Tik apmaudu, kad Tėvynėje, dėl kurios paaukojau jaunystę ir sveikatą, aukštuose postuose sėdi nusikaltėliai ir tyčiojasi iš dorų žmonių. Liūdna, kad tauta nebeturi jėgų ir noro kovoti už žmogišką savigarbą, laisvę ir teisingumą.

Pasakoja KAZIMIERA BUTKUVIENĖ-„KAZIUKAS“

Užrašyta Radviliškyje
1995 06 12

Gimiau 1925 m. Žybartų kaime. Šeimoje pas tėvus mes buvome dvi seserys. Aš buvau namuose, o sesuo mokėsi gimnazijoje.

Ryšys su partizanais užsimezgė savaime. Juk visi kartu augę, į mokyklą ėję, į šokius, na ir jie pas mus pradėjo ateidinėti. Pradžioje dar kaip slapukai, neginkluoti. Kadangi mes gyvenom labai patogioj vietoj – ir iš vienos, ir iš kitos pusės matydavosi, kas ateina, o pro sodybą galima laisvai nepastebėtam pasitraukti į mišką. Būdavo, sueina kokie penki šeši kaimynai: Jonaitis, Mečionis ir kiti.

Mano tėvelis buvo batsiuvys, jis pradėjo partizanams taisyti batus.

Iki atsirado *Čemberlenas,* rusai mūsų neįtarė, kad bendradarbiaujame su partizanais. Mamos pusseserės vyras buvo skrebas, būdavo, atvažiuoja su kitais skrebais, jaučiasi kaip namuose. Čia pas „švogerį“ galima laisvai pailsėt, galima pamiegot, o kad pas tą „švogerį“ ant tvarto po šiaudais stirtoje tupi partizanai, jie net neįtardavo.

Aš ryšį palaikiau tik tarp partizanų grupių, į kitus rajonus neteko vaikščioti. Už mūsų daržinės stovėjo trianguliacijos bokštas („majokas“). Tą „majoką“ buvo sutarta vadinti „kačerga“. Prie „kačergos“ vykdavo partizanų susitikimai.

1946 m. mes atsitiktinai susipažinom su Januševičium-*Vilku.* Jį rusai buvo paėmę gyvą sužeistą, bet jam pasisekė

pabėgti, vėliau buvo paskirtas „Žaliosios rinktinės“ vadu. Jis kiekvienais metais ateidavo į susitikimą prie „kačergos“. Tas „majokas“ jiems buvo kaip koks orientacinis ženklas, o patys susitikimai vykdavo mūsų sodyboje, kuri irgi turėjo pavadinimą „Ilgoji uošvė“. Tokias susitikimo vietas partizanai turėjo tris: „Smarkioji uošvė“, „Piktoji uošvė“ ir „Ilgoji uošvė“.

Pas „Smarkiąją uošvę“ – Tribulienę buvo slėptuvė, o „Piktoji uošvė“ – Plungės sodyba, kur žuvo *Kiaunė* su *Strausu*. Dar pamenu susitikimo vietos buvo „Avilys“, „Skruzdėlynas“, „Pas Liuliorkas“ ir t. t. „Liuliorkom“ vadino Bulzgytes Aukštelkų kaime. Be to, dar gretimam kaime gyveno viena našlė. Pas ją partizanai buvo įsirengę slėptuvę. Nors moteris buvo ir švari, ir tvarkinga, ir kultūringa, bet partizanai vien konspiracijos sumetimais ją vadino „Bezdale“.

Net kaimynai nežinojo mano slapyvardžio ir nesuprasdavo, apie kokį *Kaziuką* kalbama.

Man tas pokario laikotarpis buvo savotiškai įdomus, visas šauniausias kaimo jaunimas išėjo į mišką, liko tik nusigėrę skrebai arba invalidai. Žinoma, buvo ir vienas kitas doras žmogus pagautas ir išgrūstas į rusišką armiją, geruoju tai niekas ten nėjo, tiktai kurį pagavo ir per prievartą išvežė.

Mūsų krašto partizanai priklausė stambesniam „Prisikėlimo“ apygardos vienetui, tai „Žaliajai rinktinei“. Rinktinėje buvo štabas, o rinktinę sudarė atskiri būriai, kurie dar skirstėsi į smulkesnius padalinius. Mūsų zona vadinosi „Trispalvės zona“. Jie turėjo savo zonas, po jas ir vaikščiojo. Be kitos zonos partizanų sutikimo į svetimą zoną neidavo, nebent kada vykdė kokias nors bendras operacijas. „Prisikėlimo“ apygardos ribos siekė iki Šimonių girios.

„Žaliosios rinktinės“ ribos apėmė Smilgius, Klovainius, Rozalimą, Šeduvą iki Radviliškio, o anapus Radviliškio jau buvo „Kęstučio“ rinktinė.

1945 09 14 Navagrudskių visą sodybą rusai sudegino. Tuo metu žuvo du partizanai Puodžiūnai: Jonas ir Vladas, *Kiaunės* broliai. Areštavo Puodžiūnienę (motiną) ir Puodžiūną (tėvą).

Jonas Puodžiūnas buvo vedęs Elzę Navagrudskienę, o ji turėjo keturis sūnus, vyriausiam buvo jau 18 metų, kiti jaunesni. Puodžiūnai tuo metu buvo slėptuvėje daržinėje. Vladas Navagrudskiukas išvažiavo į pieninę, mažiausias dvylikametis Adolis buvo mokykloje, o Petras mokėsi kalvystės pas kalvį, šitų nebuvo. Buvo tik Vladas ir Juozas. Juozas išvirė pusryčius, buvo jau 11 val., eis pažiūrėt, ar išsimiegojo tie vyrai slėptuvėje, gal jau nori valgyt. Nueina Juozas į daržinę, žiūri – ant prėslo guli ruskiai ir valgo konservus iš dėžutės, apsimetė, kad jų nemato, o sutarto ženklo, kad pavojus, jie neturėjo. Pasisukiojo jis kiek po tą daržinę ir išėjo.

Atėjo teta – motinos sesuo, jis jai pasiguodė, kad ant prėslo ruskiai, o perspėt anuos slėptuvėje neturi ženklo. Tada jie vėl nuėjo į daržinę neva gaudyt vištų. Ištraukė į lauką ratus, kažkur ruošiasi važiuot, bet vaizduoja, kad tų ruskių nemato.

Kiek vėliau atvažiavo dar dvi mašinos, pilnos ruskių, pradėjo supt trobesius ir uždegė daržinę. Kai daržinė ėmė degt, tie abu vyrai išlindę iš slėptuvės išbėgo ir, matyt, pamatę tuos rusus, apmėtė juos granatomis, nes atvažiavusieji vilko saviškių lavonus degančius, o partizanai buvo jau daugiau kaip kilometrą nubėgę, aplink jokios priedangos. Kad būtų bėgę į miško pusę, gal būtų ir išbėgę, bet, matyt, galvojo, kad miškas užstotas, todėl bėgo į Šilaikonių kaimo pusę, ir jau netoli kaimo juos nušovė.

Juozas dar išvarė iš tvarto gyvulius, bet, kai tie ruskiai žuvo, šitie taip supyko, kad uždegė kiekvieną trobesį atskirai. Pirtis toli buvo nuo sodybos, ir tą nuėję uždegė. Buvo didelis vėjas, nuo tų trobesių užsidegė ir kaimyno namai, maždaug už kilometro, užsidegė dvaro tvartai. Vėjas tiesiog glėbiais nešė degančius šiaudus iš klojimų. Juozui Navagrudskiui peršovė šlaunis, tada jis pasislėpė bulvienoje, atsigulė vagoj ir guli. Kiaulė su paršeliais atbėgo persigandusi, visi paršeliai sugulė aplink jį, o kareiviai gal už kelių metrų prabėgo ir jo nepastebėjo.

Po šios nelaimės Navagrudskiams labai padėjo žmonės, visa apylinkė, padėjo girininkija. Tada jie atsistatė namus ir vėl pradėjo gyvent.

Anoj slėptuvėj liko radijo imtuvas, rašomoji mašinėlė ir visi daiktai, kas tik buvo. Navagrudskiai ir toliau dirbo savo darbą, padėjo partizanams. Čia dabar jau *Žilvitis* spausdino atsišaukimus, tvarkė būrio dokumentaciją.

Kada pas juos 1948 m. nušovė *Žilvitį*, tada areštavo Joną ir Juozą Navagrudskius, o jų nuomininkas Bronius Uogintas liko gyvent kaip niekur nieko, visai nepaliestas Navagrudskių namuose.

Partizanas Verbliugevičius-*Žilvitis* iš Pakalniškių kaimo, savanorio sūnus, buvo baigęs vidurinę mokyklą, gabus vyras, kai reikdavo, sugebėdavo ir rimtą raštą parašyt arba pašnekėt.

Po šios išdavystės didelis įtarimas krito ant to Uoginto. Jis – buvęs benamis. Juozas Navagrudskis teigia, jog iš jų daugiau niekas nežinojo, kad yra slėptuvė ir joje gyvena *Žilvitis*, tik šitas Uogintas. Jis šiuo metu gyvena Alksniupiuose.

Tą dieną jų namuose kalėdojo kunigas. Ir tuo metu, kai kunigas laimino šeimyną, daržinėje rusai plėšė slėptuvę. Prieš tai slėptuvės jie net neieškojo. Aišku, kad ji buvo jau tiksliai nurodyta iš anksto žinomo žmogaus.

Apie *Čemberleno* – Juozo Rudžionio išdavystes aš sužinojau gerokai vėliau.

Čemberlenas pirmiausia atėjo pas Masilaičius, jį rekomendavo Mingėlai, jis buvęs jų geras pažįstamas. Mingėlai buvo partizanai ir veikė „Kęstučio“ rinktinėje. Jie buvo trys broliai ir sesuo Monika. Du broliai tuo metu jau buvo žuvę, tik vienas Laurynas likęs gyvas. *Čemberlenas* vokiečių okupacijos metais dirbo geležinkelio žandarmerijoje žandaru, kilęs nuo Anykščių.

Tada jis atėjo į Mažuolių kaimą pas Mingėlą. Po to jį neva areštavo, nesudarė bylos, jis grįžo ir įsidarbino vairuotoju saugume. Dirbdamas saugume, jis ne vienam žymesniam areštuotam ryšininkui ar partizanui padėjo pabėgti. Paskutiniu momentu jis išvežė keturis areštuotus iš Radviliškio saugumo ir pasakė jiems:

– Vyrai, dabar man kelio atgal jau nebėra, tik į mišką.

Tokiu būdu Juozas Rudžionis „įsikniso“ į Mingėlų partizanų būrį ir tapo partizanu *Čemberlenu*. Mingėlai jį priėmė išskėstomis rankomis kaip didžiausią didvyrį ir patriotą, šitiek išgelbėjusį į MGB rankas patekusių ryšininkų bei partizanų.

Į mūsų apylinkes *Čemberlenas* atsibastė 1948 m. su partizanu *Valstiečiu* – Jonu Mončausku. *Valstietis* buvo kilęs iš Žilionių kaimo netoli Šeduvos. „Kęstučio“ rinktinėje jis buvo kaip vadas, bet turėjo kai kurių silpnybių ir veikė Liaudiškių kaimo miške. Kadangi Mingėlai pastebėjo, kad *Valstietis* kartais pasavivaliauja, perdavė jį *Čemberlenui* pakontroliuoti, žodžiu, truputį paauklėti.

Vėliau, kada *Virpša* perėjo į štabą, *Čemberlenas* liko jo vietoje. „Lapo“ būrys suskilo į grupeles, ir *Čemberleną* paskyrė vienos tokios grupelės vadu, kurią sudarė keturi partizanai: Stepas Vaišvila-*Uodas*, Leonas Čelutka-*Nemunėlis*, Monika Mingėlaitė-*Gražina, Ditė*, Juozas Rudžionis-*Čemberlenas*.

Taip jie visi keturi ir vaikščiojo.

Čemberlenas pas mus atėjo pirmą kartą 1948 m. (rudeniop), ir atėjo jų apie penkiolika. Tuo metu pas mus jau veikė „Strazdų“ grupė, kurioje buvo du broliai Rimaičiai – Stepas ir Jonas iš Raginėnų kaimo, su jais kartu buvo Vincas Butkus-*Bitinas*, Apolonija Gvaldaitė-Vaičiulienė-*Povilas* iš Šileikonių kaimo. Jie vaikščiojo visą laiką kartu. Tą žiemą jie bazavosi Liutkūnų kaime, Rozalimo valsčiuje. Ryšys buvo paliktas pas mane. „Strazdai“ per mano ryšio punktą žinias perduodavo *Čemberleno* grupei.

Kada supažindino su *Čemberlenu*, man jis atrodė gana kultūringas žmogus – kai reikia, ir linksmas, ir piktokas, žodžiu, man jis patiko. Ir kaip būrio vadas jis buvo gerbiamas, o „Lapo“ būry ne per daug drausmingas buvo *Smidras* – Banilis. Dažnai savavališkai iš grupės pasitraukdavo, prisigerdavo, kur nors nuėjęs kaime bobutes gąsdindavo. Nelabai rimtas vyras buvo. Vyrai jį bandė sudrausmint, žinoma, tas jam nepatiko, susipyko tarpusavyje. Tai įvyko prieš adventą, o po to Naujųjų metų dieną vėl atėjo pas mus visi 16-ka, kelios grupės. Kiek atmintis leis, bandysiu išvardinti:

1. Monika Mingėlaitė-*Ditė, Gražina*
2. Apolonija Gvaldaitė-Vaičiulienė-*Povilas*
3. Stepas Rimaitis-*Strazdas*
4. Jonas Rimaitis-*Garnys*
5. Vincas Tarbūnas-*Dagys*
6. Vacys Brazauskas-*Vairas*
7. Juozas Stasiūnas-*Pavasaris*
8. Juozas Rudžionis-*Čemberlenas* (gyvena Vilniuje)
9. Stepas Vaišvila-*Uodas*
10. Leonas Čelutka-*Nemunėlis*
11. Alfonsas Simansonas-*Karpis* (iš Užuožerių k.)
12. Petras Mečionis-*Lapas*
13. Jonas Bulzgis-*Klevas*
14. Bolesas Sabeckas-*Uosis*
15. Teodoras Morkis-*Sakaliukas* (iš Mažuolių k.)
16. Jonas Monèauskas-*Valstietis* (iš Žilionių k.)

Būdami pas mus, pradėjo ginčytis ir bartis. Vincas Tarbūnas buvo labai konkretus vyras, jis pradėjo kibt prie *Čemberleno*, kodėl jis nepatikimo žmogaus Grikino dukrą su laišku pasiuntė kaip ryšininkę į būrį. Tarbūnas aiškino, kad jie tą žmogų norėję sunaikinti, bet neturėję leidimo iš štabo. Jis sako *Čemberlenui*:

– Tas žmogus mums buvo smarkiai nusidėjęs, mes pas jį vakar užėjom tik todėl, kad jis neskųstų kitų, o tu jo dukrai įteikei laišką ir pasiuntei kaip ryšininkę. Argi taip galima elgtis?

Nors Grikinas ir buvo partizano Simansono dėdė (motinos brolis), bet jie juo nepasitikėjo.

Partizanai įtarė tokius Tarbūnus (tėvą ir sūnų) dirbant MGB-istams. Iš štabo buvo gavę ir sankciją juos sunaikinti. *Čemberlenas* pats juos labai žiauriai kankino, prieš tai pareiškęs:

– Duokit man, aš tuos komunistus sutvarkysiu...

Vietoj to, kad sušaudytų, *Čemberlenas* šituos vyrus daužė, mušė, kambario sienos ir grindys buvo kraujais aptaškytos, matyt, tokiu būdu *Čemberlenas* norėjo įrodyti savo lojalumą partizanams. Dėl šitų Tarbūnų partizanas Vincas Tarbūnas irgi ėmė prikaišioti *Čemberlenui*:

– Nesvarbu, kad buvo nuosprendis, bet dar reikėjo mums ištirt, gal ten netiesa, o tu iškart griebeisi smurto, pradėjai žmones mušti...

Po to jie išsiskirstė žiemot grupelėmis, o pas mus paliko ryšio punktą: jei kada kam reikės, per mane galės susižinoti. Visi išsiskirstė, bet kur kas eis, vieni kitiems nepasakė, kad nebūtų išdavysčių. Man paliko savo ryšį *Lapas, Strazdas* ir *Čemberlenas*.

Ar čia koks sutapimas, ar kas, bet *Čemberlenas* nerado sau slėptuvės, žodžiu, niekas jo nepriėmė. Tada jis pareiškė, kad sugebėsiąs ir be slėptuvės pragyventi.

Atėjo į tokį Žardelių kaimą ir ten gyveno paeiliui pas kiekvieną kaimo gyventoją po vieną parą, kad nesiskųstų. Gal ir geras toks būdas buvo gyvent, bet kartą *Čemberlenas* išėjo iš grupės neva susitikt su žmona, kuri turinti iš kažkur atvažiuot. Po trijų dienų kariuomenė apsupo Žardelių kaimą. *Čemberlenas*, tiesa, jau buvo grįžęs po susitikimo su žmona, bet partizanams pasisekė išbėgt, kadangi artėjančius rusus laiku pastebėjo tos sodybos šeimininkas, pas kurį buvo apsistoję. Arklys kaip tik stovėjo pakinkytas, tai visi sėdo į roges, o visai netoli miškas, laimei, dar ir rusų neapstotas. Laimingai tuo kartu pasitraukė, be aukų, bet atgal į tą patį kaimą daugiau nebegrįžo, patraukė link Baisogalos į Minaičių, Dargužių, Balandiškių apylinkes, į „Kęstučio“ rinktinės teritoriją. Tiesa, pas *Lapą* liko *Uodas* su *Nemunėliu*, o *Čemberleną* su Mingėlaite išvežė arkliu, ten jie susitiko *Sakaliuką* ir *Karvelį* – Liudviką Buivį, baisogalietį. Taip jie visi keturi ir apsistojo.

Apie jų tolimesnį likimą aš sužinojau tik visai neseniai, nes tada jie nuo mūsų buvo per toli, su jais mes jau nebeturėjom jokio ryšio. Kaip dabar išaiškėjo, *Čemberlenas* tada jau žinojo, kad ten kažkur turi įvykti Lietuvos LLKS vadų suvažiavimas. Jam tas, matyt, ir buvo svarbiausia, todėl į tą pusę jis ir persimetė, nes 1949 m. Minaičių kaime vyko tas suvažiavimas. Čia *Čemberlenas* primygtinai ieškojo ryšio su *Virpša* ir jo grupe, bet kada nuo jo atsiskyrė *Karpis, Dagys* ir *Vairas* – Vacys Brazauskas iš Paberžių kaimo, tada liko: Onutė Brazauskaitė-*Vaikutis*, Antanas Brazauskas-*Žaibas*, Žukas, Baltramiejūnas, Montvilas.

Virpša jau tada *Čemberleno* vengė, nes jie jau kažką apie jį žinojo, nors tos žinios iki mūsų dar nebuvo atėjusios. *Virpša* tada laikėsi padaugyvenėj, apie Liaudiškių mišką, į Panevėžio pusę link Raginėnų kaimo. Ten buvo *Virpšos* slėptuvė, ten jie ir žiemojo Gogelių sodyboje.

Apie *Čemberleną* mums pranešė *Smidras*, bet mes juo niekada netikėjom, nes jis dažnai plevėsuodavo girtas. Jis atėjo pas mus ir pasakė:

– *Čemberlenas* išdavikas, jo saugokitės...

„Strazdo“ grupė nežinojo, kad jis išdavikas. Pas mane atėjo *Strazdo* ryšininkė ir pareikalavo susitikimo su *Čemberlenu*.

Jau prasidėjo 1948 metų trėmimai. Kaip tik buvo Juozapinės. Aš nuvažiavau į Radviliškį ir matau ant grindinio jau guli Mingėlaitė, Morkis, Jonas Mončauskas ir *Karvelis* – Buivys, visi sušaudyti. Aš nežinojau, kad jie buvo kartu.

Man ryte anksti išvažiavus į Radviliškį, pas mus į namus atėjo *Čemberlenas* su trimis nepažįstamais vyrais: *Kelmu*, *Klevu* ir *Aru.* Atseit jie yra Suvalkijos krašto partizanai, atėję nuo Kauno. Kai grįžau, jie manęs laukė. Tik įėjus gryčion, *Čemberlenas* prisistatė ir paklausė, ar buvau Radviliškyje. Ašarodama pasakiau, kad buvau, išvardijau visus, kuriuos mačiau nušautus ir išniekintus ant grindinio. Jis irgi lyg ėmė verkt, mane tuoj apkabino, pradėjo aiškint, kad jis ką tik išėjęs apsirūpint maistu ir išgirdęs šaudant. Tik dabar neseniai sužinojau, kad jis pats juos ir iššaudė, užmigdęs vaistais daržinėje. Tas žmogus, kuris nušautuosius kėlė į vežimą vežt į Radviliškį, matęs, kad iš jų tik vienas kiek pasivoliojęs į šoną, o kiti kaip gulėjo sugulę, taip ir liko sustingę. Iš tikrųjų tai ten buvo neįrengtas namas, prikrautas šieno, o jie visi ant to šieno gulėjo, kur juos ir sušaudė. (Apie tai gali papasakoti Vitalija Mataitienė, nes viskas vyko jos vyro tėviškėje.)

Tada aš pasakiau *Čemberlenui*, kad turiu jam laišką nuo *Strazdo*. Jis labai apsidžiaugė, kad yra viltis ištrūkt ne jam vienam, labai norėjęs eiti pas *Lapą*. O kaip tik tą patį rytą žuvo ir *Lapas*.

Čemberlenas maždaug žinojo tą vietą, kur *Lapas* gyvena, apie tai informavo MGB, kurie juos susekė ir sunaikino.

Ir tada, kai jie gyveno tam Žardelių kaime, atskirai nuo grupės slapstėsi partizanas Aleksandras Šliurpa-*Gruodis* iš Aukštelkų kaimo. Šliurpa tuomet buvo išėjęs į Pakruojo rajoną, lygumiečių būrį. Kadangi partizanai nebeturėjo raštingo žmogaus „Eimučio“ būryje tvarkant dokumentus, tai Šliurpa ten tvarkė dokumentaciją. *Čemberlenas* pranešė, kad nuo Lygumų turi ateit „Eimučio“ būrys pas mus. Mes jam paaiškinom, kad nepažįstam to *Eimučio*, kaip mes su jais susitiksime. Tuomet jis priminė, kad ateis Šliurpa. Tada mums jau tapo aišku.

Pasirodo, *Eimučio* vyrai tikrai ėjo pas mus, bet visi keliai nuo Lygumų buvo užkirsti rusų kariuomenės ir juos visus prie Stačiūnų Kutaičių kaime sušaudė.

Kada čekistai sušaudė septynis iš „Virpšos“ būrio partizanus Raginėnų kaime, *Čemberlenas* buvo pas mus. Tas žmogus, pas kurį sušaudė šiuos partizanus, man perdavė pinigų, kad aš Radviliškyje pas kunigą Albavičių užpirkčiau mišias.

Ryšio reikalais man dar tekdavo lankytis pas vieną žmogų Radviliškyje. Paskutiniu metu *Čemberlenas* buvo davęs paketą nuvežt tam žmogui, bet aš jo neradau, pasakė, kad jis išvykęs, matyt, jam jau buvo pranešta, kad vyksta išdavystė. Tą paketą parsivežiau atgal ir grąžinau *Čemberlenui*. Kai kuriuos partizanų paketus perduodavau jo žmonos broliui Juozui Briškai, tai ten greičiausiai visos žinios ir ėjo čekistams tiesiai į rankas. Briška tuo metu dirbo pašte.

Radviliškyje gyveno toks batsiuvys Pilypas. Jis siūdavo batus specialiai partizanams. Prašydavo surinkt kiaulių pūslių, kadangi tada kitokios neperšlampamos medžiagos nebuvo. To batsiuvio žmona ir Rudžionienė buvo draugės. Pas tą Pilypą aš važiuodavau paimti batų ir prisistatydavau jam „Liucija“. Kaip man žinoma, to batsiuvio *Čemberlenas* neišdavė, bet, matyt, norėjo, kad aš išduočiau, nes kai areštavo, apie tą batsiuvį mane labai klausinėjo. Mat kada areštavo Razgaitį, Rimaitį ir *Širšę*, jie buvo su naujais batais ir prisipažino, kad aš tuos batus jiems parūpinau, bet aš aiškinau, kad juos pirkau turguje.

„Kerpės“ būrio partizanas Ignas Kurlenskas-*Mėnulis* partizanaut išėjo apie 1945–1946 metus, būryje veikė kaip aktyvus kulkosvaidininkas. Tuo metu „Kerpės“ būriui jau vadovavo *Lapas*, kadangi *Virpša* buvo paskirtas į „Žaliosios rinktinės“ štabą.

1947 m. Kurlensko tėvus ir Areimos vaikus rusai ištrėmė į Sibirą, kadangi Kurlenskaitė buvo ištekėjusi už Areimos. Tuo metu jų namuose buvo paslėpta nemažai ginklų bei kitos karinės amunicijos. Išvežus Areimas į Sibirą, į jų namus atsikraustė nauji gyventojai. Tada partizanai sunerimo, nes bijojo, kad naujieji šeimininkai tų ginklų neatiduotų rusams. Aštuoni partizanai susėdo į vežimus ir patraukė į šią sodybą pasiimti tos amunicijos. Važiuodami prošal, užsuko į Žybartų kaimą, į mano tėviškę, kadangi mano tėvelis buvo sutaisęs jiems batus.

Smidras su *Uodu* greit pasikeitė batus, suplyšusius paliko taisyti. Dar pasakė, kad vyksta su svarbia užduotimi ir skuba, kol nepasirodė mėnulis iš už debesų. Tai buvo apie 10 val. vakaro. Tik jie išvažiavo, tuos jų paliktus batus išnešiau iš kambario, pradėjau tvarkytis, ir išgirdom šūvius. Išsigandom, kas čia dabar atsitiko.

Pasirodo, jie ir kilometro dar nebuvo nuvažiavę per Žybartų kaimą, kai pamatė virš Miškadvario miško kylant raketas. O jiems per tą mišką reikia važiuot. Vadinasi, ten yra rusų sargybos postas, per mišką ir Krupiškio kaimą važiuot rizikinga. Tada jie apsigręžė ir pasuko į Amalijos kaimo pusę, link Amalijos kaimo kryžkelės, kur kertasi keliai Šeduva-Pakruojis ir Radviliškis-Rozalimas. Atvažiavo iki Amalijos dvaro, ir prie dvaro tvartų juos sulaikė rusų patruliai. P. Mečionis-*Lapas* vadeliojo arklį, o iš paskos juos sekė Brisius, P. Mečiono šuo, kuris liko kartu su juo, kada jo šeimą ištrėmė į Sibirą. Tarp kitko, Mečionis buvo labai greitos orientacijos, šaltų nervų. Kada patruliai jų paklausė: „Kto takije?“ Jis atsakė: „Svoji“ ir nuvažiavo tolyn. Pavažiavus nuo tų dvaro tvartų apie 300 metrų iki anos kryžkelės, ten vėl patruliai juos sulaikė. Bet čia jau nebetoli ir Radvilonių miškas. Jie šoko visi iš vežimo ir rusams atsakė kulkosvaidžio ugnimi. Kulkosvaidį turėjo *Jaunutis* – Jonas Skačkaus-

kas ir *Mėnulis*. Skačkauskas kai tik šoko iš rogių, taip jį per pusę ir perkirto ruskių kulkosvaidis, jis krito vietoje, o *Mėnulis* pabėgo dar apie 50 metrų, bet ir tą sužeidė. Kiti jį paėmė ir atsišaudydami bėgo link Petro Kalno sodybos. Sankryžoje partizanai nušovė ir tris rusus. Įbėgę į Petro Kalno sodybą, pamatė, kad jis ką tik grįžęs iš malūno ir krauna maišus iš rogių. Tada jie greit išmetė iš rogių likusius maišus, paguldė *Mėnulį* ir nusivežė. *Mėnuliui* buvo sutrupinta kojos girnelė. Mes žiūrim, kad rogėmis risčia tik dviese pralėkė pro mūsų sodybą, o daugiau nesimato. Žiūrim per langą abi su mama ir kalbam poterius, ašaras braukdamos, sakom, jau anų vyrų tikrai nebėra gyvų.

Tik praėjo keletas minučių – vėl atvažiuoja kažkas arkliu nuo kaimo pusės. Kai privažiavo arčiau, suskaitėm vežime šešis, bet iš tikro šitam vežime buvo tik penki, *Jaunutis* paliko ant kryžkelės.

Tada jie nuvažiavo į Margius pas Petrą Levišką. Ten ruošėsi vestuvėms ir košė alų. Kaip žinia, tas alus kartais vyrus gundydavo ir be reikalo. Pas tuos žmones buvo ir slėptuvė. Toj slėptuvėj jie paslėpė *Mėnulį*. Leviškų sūnus budėjo lauke ir pamatė, kad nuo Vismantų kaimo pusės atvažiuoja pilnos rogės rusų kareivių. O tas arklys, rogės ir jose nuo *Mėnulio* kojos numautas kruvinas batas likę kieme. Sniego buvo daug, bet po atlydžio jo paviršių dengė kieta sušalusi pluta, žmogus galėjo eiti neklimpdamas, o arklys tai klimpo. Tie vyrai nubėgo apie kilometrą iki Dervelių kaimo. Pirmam kieme arklių neėmė, nes žinojo, kad ten blogi arkliai, su jais toli nenuvažiuosi. Tada jie nulėkė į vienkiemį pas kitą žmogų, pasiėmė arklį ir laimingai pasiekė Draumėnų mišką netoli Rozalimo.

O Leviškų žentą, dukrą areštavo ir išsivežė, bet kitą dieną paleido, pasakojo, kad jie išsigynę, jokių partizanų nematę.

Mėnulis išgijo, veikė kažkur netoli Rozalimo ir slapstėsi, jei neklystu, pas Daugėlaičius. Vėliau MGB agentas Rudžionis tardė šitų Daugėlaičių sūnų, nes įtarė, kad jis slepia *Mėnulį*, kadangi ši šeima buvo priglaudusi ir augino partizanės *Širšės* – Julės Pukytės sūnų. Pukytė buvo žuvusio partizano *Kadagio* – Razgaičio žmona.

Kada *Mėnulį* paėmė, aš jau buvau areštuota.

Daugėlaičių sūnų nukankino tas Rudžionis, o jos buvo senmergės ir labai pergyveno dėl to sūnaus, jos atseit sunkiai vertėsi, *Mėnulis* stambus vyras, jam reikėjo daug maisto, neva jis joms atsibodęs, todėl jos pačios jį išdavusios. Tai tokią *Mėnulio* paėmimo versiją aš išgirdau jau grįžusi iš lagerio. *Širšė* šiuo metu dar tebegyvena, gal ji ką geriau žino, bet su ja labai sunku susišnekėt, beveik visai negirdi, nes buvo smarkiai kankinta ir mušta. Kiti žmonės jos lyg ir neapkenčia, neva ji daug žmonių išdavusi.

Balandžio mėnesį prieš pat tų pačių 1949 metų Šv. Velykas *Čemberlenas* su savo bendrais vėl atėjo pas mus ir paprašė, kad pakviesčiau *Strazdą*. Tiksliau – buvo jau trečia Velykų diena. Nuėjau aš pas *Strazdą*, ta Apolonija Gvaldaitė pasakė, kad šiandien neis, nes ji dar norinti baigt megzt megztinį sūnui (jos vaikai buvo Lietuvoje, o vyras pabėgęs į užsienį), pažadėjo ateit poryt, žinoma, jeigu viskas bus ramu. *Čemberlenas* nežinojo, iš kur aš kviečiau „Strazdus“. Grįžusi pasakiau, kad „Strazdai“ ateis poryt. Jie apsisuko ir išėjo atgal į mišką laukt porytdienos.

Pažadėtą dieną „Strazdai“ pas mus atėjo vakare, apie 12 val., taip pat atėjo ir *Čemberlenas* su savo draugeliais. Susitiko visi patenkinti, pas mus po Velykų dar buvo likę alaus, susėdo už stalo, pasivaišino, padainavo, pasišnekėjo, atseit viskas ramu apylinkėje, kažkur Rozalimo pusėje matę vieną raketą, bet tai niekis, ten gal rozalimiečiai „žaidžia“. *Čemberlenas* sako: „Matyt, Rozalimo stribai Areimą gaudo, o apie Radivilonis kol kas ramu“.

Jis dar pasigyrė, kad kiaulę ką tik pasipjovė, mėsos sočiai užteks kuriam laikui. Tarp kitko, kaime apylinkės pirmininkas kėlė vestuves, o žmonės prieš tai skundėsi partizanams, kad jis prisidėjo prie žmonių trėmimo į Sibirą, susigrobė ištremtųjų turtą. Tada partizanai nuėjo pas tą pirmininką, gerokai apkūlė, paėmė kiaulę, išpylė vestuvinį alų ant žemės, vieną statinę pasiėmė sau į mišką, tai egzekucijai vadovavo pats *Čemberlenas* su savo „suvalkiečiais“.

Po to jie visi iš mūsų išėjo. Iš „Strazdo“ grupės buvo Alfonsas Mikšys – *Laisvė*, Stepas Rimaitis – *Strazdas* ir Apolonija Gval-

daitė-Vaičiulienė-*Povilas*. Daugiau mes jų jau nebematėme ir nieko apie juos nebegirdėjome.

Mūsų kaime gyveno toks Algis Valys, devyniolikmetis berniokėlis, likęs nuo tremties, be dokumentų. Jo niekas negaudė ir neieškojo. Jis eidavo iš vieno kiemo į kitą, taip ir maitinosi, buvo baigęs gimnaziją. Vieną kartą jis sumanė eit pas partizanus ir glaustis prie jų, atseit būsią įdomiau miške.

Ateina jis pas mus ir maldauja, kad supažindintume jį su partizanais. O būrio vadas *Lapas* man jau buvo pasakęs, kad jo į būrį nepriimsią, tegul vienas vaikšto, nėra čia ko jam į tą mišką lįst. Iš tikro jam ir nebuvo reikalo eit į mišką. Aš pasiūliau eit pas „Strazdus“, tai jis numykė, kad tenai tie seniai tokie apsnūdę, jie nieko neveikia, su jais neįdomu. Išsiilgo snarglius veiklos...

Ateina *Čemberlenas* su saviškiais „suvalkiečiais“ pas mus, o čia kaip tyčia užeina ir tas berniokas. Pasiūliau aš jam pakalbėt su jais. Ką gi, tie mielai sutiko jį priimt pas save, berniokas iš tos laimės net šviesesnis pasidarė.

Nuėjo su jais į stovyklą, ten dar ir „Strazdai“ buvo pas juos svečiuose. Kitą šeštadienį jis dar atėjęs pas mus pasigyrė, kad gavo pistoletą, keletą šovinių, tik prigrasę jį nešaudyt varnų. Pasakė, kad trečiadienį iš čia visi išeina, dar žadėjo aplankyt seseris kaime, atsisveikint. Pasigyrė pasigyrė ir išėjo.

Anksti ryte kitą dieną ateina vienas iš tų „suvalkiečių“ ir klausia, kur Algis. Aš jam pasakiau, kad vakar buvo, sakė eis pas tetą. Tada jis ėmė prašyt, kad aš nueičiau pas tą tetą ir jį pakviesčiau. Šitas tipelis aiškino, kad jis esąs telšietis, studijavęs Kaune, dabar susidėjęs su šitais suvalkiečiais. Jis dar priminė, kad truputį nenumatytai pasikeitė aplinkybės, reikia, kad Algis greit ateitų. Aš ramia sąžine, nieko neįtardama, nuėjau pas tetą. Algis greit pašoko, net kojų žmoniškai neapsiavė ir nuėjo tiesiai į mišką, o aš grįžau namo.

Po Algio išėjimo *Čemberlenas* su *Kelmu* maždaug už dviejų dienų dar atėjo pas mus. Jie paaiškino, kad jau visi pasirengę išeit, kadangi truputį neramu, tai kiti atsisveikinti nebeatėję, jie tik dviese atšliaužę pagrioviais. *Čemberlenas* pasakė:

– Mes išeinam, jie jau visi laukia. Greit nepasimatysim. Prie medžio drevės įsmeigėm lazdutę, jei kas norėtų su mumis susitikti, ten įkišk laiškelį, žmogus paims, kuris žino, kur mes būsim. Gal *Lapas* norės susitikti?

Kada mes jų jau nebesulaukėm, apie birželio mėnesį pasiekė kitos žinios. Iš pradžių mes dar nenorėjom tikėt, kad *Čemberlenas* provokatorius, bet liepos mėnesį iš „Kęstučio“ rinktinės štabo atėjo du partizanai – Jurgis ir Algis, kurie patvirtino, kad *Čemberlenas* ir tie jo „suvalkiečiai“ yra provokatoriai, bet kur juos pastebėjus, reikia sunaikinti.

Algis Valys irgi dingo be pėdsakų, greičiausiai jį sunaikino, kad neliktų liudininkų. Visus kitus, matyt, jie sušaudė vietoje, nes ant gatvės niekas jų pamestų nematė, o galėjo užmigdyt ir pakart, nes mes šūvių negirdėjom.

Tiesa, vienas slapstėsi toks Zenonas Jakimavičius-*Puškinas* iš Aldoniškio kaimo (netoli Radvilonių miško Šeduvos valsčiuje). Jį irgi 1949 m. balandžio mėnesį *Čemberlenas* išsivedė su savimi, kurio vėliau jau niekas nebematė.

Toje vietoje, kur miške šalia mūsų buvo bunkeris, tą vasarą vyrai rado kraujo pėdsakus ir užverstą bunkerį, bet kadangi vyko dideli rusų garnizonų siautimai, jiems nebuvo kada tą bunkerį atkasti, tik eglėje kryželį išpjovė. Dabar po daugelio metų tą eglę parodė buvęs partizanas Čelutka-*Nemunėlis*, kasinėjant rado tik vieno žmogaus griaučius. O dar anksčiau vienas berniukas grybaudamas buvo radęs tris kaukoles netoli to bunkerio, jas parodė vienam žmogui, kuris tada jas užkasė, o dabar tas žmogus jau miręs.

Archyve yra tarnybinis pranešimas, rašytas Radviliškio apskrities skyriaus viršininko 1949 m. gegužės mėn. 4 d., kuriame nurodyta, kad pil. Steponas Rimaitis, Apolonija Gvaldaitė-Vaičiulienė, Petras Mikšys (jis buvo Alfonsas), Zenonas Jakimavičius-Norkus, Vladas Valys (šiuo metu tebegyvena, irgi buvo pasitraukęs nuo tremties) balandžio mėnesį karinės operacijos metu buvo nušauti.

Čemberlenas mane sekė, ar susitinkam su „Lapo“ būriu. Aš jam aiškinau, kad nesusitinkam, mes su jais susipykę. Žinoma,

taip nebuvo, mane tik primokė šitaip sakyti. Kada aš su *Čemberleno* laišku nuėjau pas juos, man pasakė, kad jų ten nėra. Grįžusi aš irgi taip pasakiau, kaip man liepė: nėra ir jau seniai nebuvo.

O *Čemberlenas*, nuėjęs į tą vietą, nužudė Marytę Normantaitę, ryšininkės seserį. Ji atėjo iš Josvainių į Maldžiūnus, maždaug 5 kilometrus jai reikėjo eit per mišką. Žmonės ją rado išprievartautą ir pasmaugtą miške. Tuo metu ten buvo tik *Čemberlenas* su savo „suvalkiečiais", mūsiškių partizanų ten nebuvo, o kita vertus – mūsiškiai taip padaryt tikrai negalėjo. MGB viršininkai labai lindo padėt laidot, kaip „banditų" auką, bet tėvas juos išvijo, nors jie prie visų viešai šaukė: „Banditai nužudė! Banditai!"

Kada viską patvarkęs Radvilonių miške *Čemberlenas* išėjo į Draumėnų mišką, tuo metu ta mergaitė jiems ir pakliuvo į nagus.

1947 m. vasarą pas mus į susitikimą buvo atėjęs Jonas Kimštas-*Žalgiris*. Jį dar kažkas lydėjo. Susitikimas vyko Radvilonių miške. Atėjo pas mus Jonaitis ir paprašė mamos, kad paruoštų kokio nors švelnesnio maisto, nes pas juos yra atėjęs vienas iš stambesnių vadų, nelabai sveiku skrandžiu, negali valgyt nieko rūkyto. Mama tada nukirto keletą viščiukų, virė vištienos sriubą. Taip kelis kartus buvo atėjęs su mūsų vyrais tas *Žalgiris* dienos metu, civiliškai apsirengęs, be didesnių ginklų. Išeinant jį lydėjo Jonaitis ir Tarbūnas. Tada paskutinį kartą jie atėjo šešiese, mama virė kopūstienę, visi vakarieniavo, po to Kimštas atsisveikino, padėkojo mums visiems už malonų priėmimą. Jis man atrodė toks mandagus ir mažai kalbantis žmogus.

Apie partizaną Stasį Banilį-*Smidrą* iš Aukštelkų kaimo aš daug ką gero pasakyt negaliu. Jis narsus vyras, buvęs nepriklausomos Lietuvos puskarininkis, galėjo vadovaut būriui, apie ginklus gerai nusimanė, bet buvo bevalis, mėgo išgert, o orientaciją turėjo labai gerą.

Kartą javų kūlimo metu pas mūsų kaimyną jis atėjo ir ritasi su mergaitėm ant šiaudų stirtos. Tik pamatėm – ateina didžiulis pul-

kas stribų. Mes jį perspėjom, visi persigandom, o jis kaip niekur nieko, griebia visas iš eilės ir volioja po šiaudus toliau. Atėjo šitie stribai, pavaikščiojo aplink stirtą, pasijuokė, kad toks smarkus bernas mergas žvigdo, pasisukiojo ir nuėjo toliau, net dėmesio į jį neatkreipė.

Kitą kartą (1946 m. vasarą) Banilis su *Žilvičiu* atėjo pas mūsų kaimynus dienos metu ginkluoti tik pistoletais ir granatomis po švarkais. *Žilvičiui* reikėjo paremontuot batus. Jau buvo prieblanda, tėvelis užsidegė lempą mažam kambarėly ir taiso tuos batus, o Banilis klausia, ar kaimynai Plungės nevaro „samagono“, nes iš viralinės rūksta dūmai. Paėmė jis iš *Žilvičio* „baklagę“, pasiėmė dar ir savąją, apsisuko ir išėjo pas Plunges. Jau ir sutemo, *Žilvitis* apsiavė sutaisytus batus, o Banilis vis negrįžta. Jis sunerimo, sako, reikia eit pažiūrėt. O buvo taip. Kada *Žilvitis* išėjo iš mūsų sodybos, praėjęs sodą pastebėjo, kad apie Plungių sodybą vaikšto ginkluoti. Tada jis krito į griovį, šliaužtdamas grioviu dar pistoletą pametė, bet laimingai perėjo į kitą pusę ir pasitraukė į mišką. O Stasiukas, nuėjęs pas Plunges, rado ten dar keturis kaimynus, kurie jo dar paprašė tvarte iššaut iš pistoleto. Kartą pykštelėjo, paskui užsikirto, tada jis tą pistoletą prieš degantį laužą išsiardė ir ėmė tikrint, kodėl neveikia. Ir net nepastebėjo, kaip tarpduryje atsirado du rusų kareiviai, apsisiautę palapinėm. Tie kiti vyrai greit atsistojo, rusai ėmė klausinėt, ką jie čia daro, o Stasiukas, toks nedidukas, vyrams pro pažastis prasmuko ir nubėgo į kitą pusę. Kieme buvę vyrai irgi ėmė bėgiot į šalis. Ruskeliams, matyt, viskas susimaišė. Kaip ėmė šaudyt į mūsų sodybą, mes užsirakinom gryčioj ir niekur nė žingsnio.

Tas Plungė, kuris varė „samagoną“, užgesino ugnį ir visą „samagoną“ suslėpė, o kitas brolis nubėgo į svirną ir atsigulė, trečias miegojo kambaryje.

Tas, kuris suslėpė „samagoną“, tekinas bėgo į krūmų pusę, kurie augo netoli namų, ir jį peršovė, smarkiai sužeidė žandikaulį, išnešė visus dantis.

Žuvo Banilis Preičiūnų vienkiemyje 1949 m. gruodžio mėnesį. Jie tuo metu slėpėsi daržinėje. Enkavedistai apsupo ir

uždegė tą daržinę. Neaišku, ar juos nušovė, ar dūmuose užduso su šeimininkų mergaite, o Bulzgis gerokai toliau nubėgo, bet ir jį nušovė, pasisekė išbėgt tik vienam Čelutkai.

Stepas Vaišvila-*Uodas* iš Linelių kaimo, Rozalimo valsčiaus buvo aistringas drožėjas ir anekdotų pasakotojas. Kur tik eidavo, visą laiką rankose medžio gabalas ir peiliukas. Būry buvo visų mylimas ir gerbiamas, doras žmogus, kilęs iš didelės šeimos – keturi broliai, vieni irgi buvo partizanai, kiti užsienin išbėgę gyveno,labai gabūs vyrai buvo, turėjo seserį Antaniną, kuri partizanams siūdavo rūbus.

Stepas žuvo 1949 m. rugsėjo mėnesį Mažaičių kaime apsupimo metu. Kartu žuvo ir Vincas Tarbūnas-*Dagys*, Alfonsas Simansonas-*Karpis*, Antanas Samuolis-*Druteika*, Bolesas Sabeckas-*Uosis*.

Čia juos išdavė tokia Gurskienė iš Mažaičių kaimo. Ji dviračiu nuvažiavo į Radviliškį ir tuoj pat grįžo su enkavedistais. Ją tuo metu Radvilišky matė Marytė Krivickaitė iš Vismantų. Partizanai tuo metu fotografavosi. Apsupimo metu išbėgo Čelutka, *Smidras* ir *Klevas*. Prieš tai mes su seserim iš Radviliškio atvežėm fotoaparatą. Atėjo *Nemunėlis* ir išsinešė, sakė, truputį pasifotografuos prisiminimui. Ar jie jau buvo ką fotografavę ar ne, šito aš nežinau, bet to aparato likimas neaiškus – gal kas rado ir pasiėmė. Buvo jis pakabintas ant eglės šakos prie stovyklos, buvo dvi palapinės. Kai tik pajuto, kad supami, nespėjo net tų palapinių išardyt, bėgo kas kur ir gelbėjosi atsišaudydami. Visgi tokie narsūs partizanai kaip *Dagys*, *Karpis*, matyt, negalėjo atsilaikyt prieš dešimteriopai gausesnes ruskių gaujas, žuvo besigindami.

Kiek yra žinoma, su partizanais tuo metu buvusi tokia Emilija liko gyva, išbėgo. *Nemunėlis* buvo sužeistas į petį, *Klevui* peršovė kulną, tik *Smidras* visiškai sveikas išbėgo. Po kautynių *Nemunėlis* su kitais atbėgo pas tą Marytę Krivickaitę, kuri jam perrišo ranką, čia pakinkė arklį, ir jie išvažiavo.

Vėliau manęs Marytė klausė, ar ne pas mane *Nemunėlis* paliko fotoaparatą, supratau, kad rusai jo nerado, vadinasi, jie kažką

žinojo apie tą aparatą, kažkas jiems apie tai pasakė, bet *Nemunėlis* irgi niekur jo nerado, kažkur jis buvo dingęs.

Juozas Skačkauskas-*Strausas* buvęs desantininkas, nuleistas parašiutu 1944 12 24 netoli Smilgių, buvo paskirtas vadovaut Radvilonių miško partizanams. Tuo metu Radvilonių miške jau veikė „Kadugio" – Prano Palucko būrys.

Apie *Strausą* galiu pasakyt tiek, kad jis buvo ir žiaurus, ir piktas, ir geras, labai energingas, turėjo vieną silpnybę – mėgo išgert.

Strausas žuvo Birutės kaime, Plungių sodyboje.

Jie keli iš ryto atvažiavo pas Plunges. Ir tuoj sodybą apsupo rusai. Be abejo, čia irgi buvo išdavystė. *Strausas* šoko per langą, ir jam lūžo koja. *Žukas* – Petras Paluckas ką tik buvo išėjęs į lauką, spėjo užsėst ant arklio ir pabėgo. *Kiaunė* – Alfonsas Puodžiūnas irgi žuvo, *Saulėka* – Pranas Razgaitis išbėgo. *Strausas* dar suriko: „Vyrai, gelbėkitės! Aš nebegaliu paeit..." *Kiaunė* puolė atgal, bandė jį išnešt, bet jau nebespėjo ir pats žuvo.

Žukas – Petras Paluckas iš Šniukonių kaimo. Smarkus vyras buvo, linksmas, prie žmonių nekibdavo kur nereikia, buvo labai draugiškas, dalyvavo daugelyje kautynių ir vis laimingai ištrūkdavo sveikas ir gyvas. O tą paskutinį kartą gal irgi būtų išbėgęs, jau nedaug tetrūko. Nubėgo iki upelio, bet virš ledo plaukė vanduo, o už upelio miškas. Ką jis tuo metu pagalvojo, neaišku, atsisuko atgal ir pradėjo šaudyt. Tada jau rusai tiesiai į jį atidengė ugnį ir nušovė.

Kižauskaitė Janina-*Nijolė* buvo priversta išeit į mišką dėl vienos priežasties.

Tuo metu 1946 m. lapkričio mėn. pas ją į namus buvo atėję šeši ar septyni partizanai, o kaime vyko stribų ir rusų organizuoti rinkimai. Jos broliai buvo tarnavę rusų armijoje, sodyba toliau nuo kaimo, rusai ar stribai pas juos labai retai užeidavo. Tada jie laisvai kambary lošė kortom, o ginklai buvo daržinėje palikti prie slėptuvės. Kižauskas Bronius-*Kotas* tada dar dirbo Radviliškyje stiklo fabrike vairuotoju. Jį rusai paėmė su sunkvežimiu vežiot kariškių. Atveža jis tuos rusų kariškius iki Aukštelkų kaimo, jie jam ir nurodinėja, į kurią sodybą važiuot.

Taip jie ir tikrina tai vieną sodybą, tai kitą. Pagaliau parodo į jo tėvų sodybą. Jis nieko blogo neįtarė, pagalvojo – jei kas nors ir bus, tai gal susipras ir pasislėps. Tie kareiviai pasislėpę už bortų kėbule, nieko nesimato. Vyrai pažiūrėjo per langą, kad Broniaus mašina, ir toliau sau ramiai lošia kortom. Tik kai privažiavo prie gryčios, tada pamatė, kad pilnas kėbulas kareivių. Nieko nelaukę šoko ant aukšto ir kopėčias užsitraukė, o Janina pasiliko viena kambaryje. *Dagys* – Vincas Tarbūnas buvo išėjęs į tualetą, tai tas nušliaužė iki daržinės, pasiėmė kiek paneša ginklų ir bandė organizuot gynybą.

Rusai klausia, kodėl nėra kopėčių užlipt ant aukšto. Janina sako, kad reikia atnešt iš daržinės. Ir ji nubėgo į daržinę. Mato, kad čia ir *Dagys* jau pasiruošęs. Tada jie abu su tais ginklais pasitraukė už sodo medžių ir atidengė ugnį į rusus. Bet čia Vincą sužeidė. Tada ji, viską metusi, griebė Vincą ir tempte nutempė į mišką. Taip jie abu laimingai išbėgo, o tuos, kurie buvo ant aukšto, visus sušaudė. Žuvo trys broliai Godeliai iš Karčemų kaimo, vienas jų vardu Dominykas, *Kerpė* – Vladas Masiulaitis, *Virpšos* brolis, *Dragūnas* – Anicetas Misius ir *Balandis* – Aleksas Šumskis, kaišiadorietis, jo pavardė gali būti ir ne visai tokia.

Šitaip Kižauskaitė ir išėjo į mišką su partizanais, į „Kerpės“ būrį. Jos broliams kito pasirinkimo irgi nebebuvo. Tas Bronius sėdo į mašiną, kiek pavažiavo, mašiną paliko ir į Radviliškį nebegrįžo, nuėjo pas partizanus. Susišaudymo metu kitas brolis Antanas buvo išėjęs pas kaimynus. Prieš tai jį dar žmonės perspėjo, paklausė ar pas juos nėra partizanų, nes jo brolis stribus po kaimą vežioja. Jis pasirangė ir namo nėjo perspėt, kad būtų parėjęs, vyrai tikrai būtų spėję pasitraukt, nes miškas buvo visai netoli.

Antanas žuvo Radviliškio rajone, Paobeliuose. Ten vienas slapstėsi sirgdamas. Ar kas išdavė jį, ar netyčia užėjo stribai ir nušovė. O *Kotas* – Bronius Kižauskas žuvo kartu su Vincu Jonaičiu. Sesuo Janina žuvo 1948 m. vasarą. Buvo dora, kultūringa, rimta mergina. Kiek teko girdėt, ji artimiau draugavo su *Lapu*, nes *Lapas* labai pergyveno, kada ji žuvo. Ji dienos metu ėjo į

ryšio punktą Miškadvaryje ir jau netoli sodybos pastebėjo, kad ten pilna rusų. Tada ji metėsi bėgt į rugius, bet ją peršovė, po to gyvą paimtą dar bandė vežtis į Panevėžį ligoninėn, bet bevežant mirė, tada ją atvežė į Smilgius ir išmetė ant grindinio.

Vincas Jonaitis-*Dobilas* ūkininko sūnus, buvęs Plechavičiaus armijoje. Į mišką išėjo 1945 m. pavasarį kartu su broliu Jonu-*Paukšte*. Jonas žuvo Rozalimo užėmimo metu 1945 m. Jonaičių visa šeima buvo labai išdraskyta: tėvas areštuotas, seserys areštuotos, jų dvylikametį broliuką Algį, ir tą areštavo ir uždarė į pataisos darbų koloniją, tik vienas Aloyzas išsisuko nuo represijų.

Kada rusai paėmė Areimos žmoną ir liepė vest pas vyrą, ji juos ir nuvedė į tą sodybą, kur jie slėpėsi. Pamatę atvažiuojant rusus, kiti pabėgo. Jonaitis sirgo, šaukė, kad nusišausiu, negaliu pabėgt, o *Kotas* reikalavo bėgt. Jonaitis bėgo, bet negalėjo pabėgt, nors *Kotas* jį su kulkosvaidžiu ir dengė. Neaišku, kaip ten išėjo, žuvo abu. Abu vyrai buvo labai gražūs, žmonės jų labai gailėjo. Stribai juos už kojų pririšo ir vilko žeme iki miestelio arkliais per sniegą.

Lapas – Petras Mečionis kilęs iš Rozalimo valsčiaus, Dervelių kaimo. Jie buvo du broliai, abu išėjo slapstytis, bet kadangi kitas brolis buvo trumparegis, jį rusai greit pagavo. Petras buvo labai narsus, geros orientacijos, ekstremaliose situacijose veikė labai apgalvotai, iš visur išeidavo sveikas. Jam tiesiog sekėsi. 1948 m. jį vieną buvo apsupę besiilsintį pas tokį Levišką (čia buvo *Mėnulio* slėptuvė). Trėmimo metu pas tą Levišką gyveno mergaitė iš Naujasodžio kaimo – Teklė Pabilionytė. Partizanų ji nepažinojo nė vieno. Tuo metu ji ėjo į Ežerėlės upelį nusiplaut kojų. Prie upelio prie jos priėjo du uniformuoti ir ginkluoti vyrai, prisistatė kaip *Alksnis* ir *Beržas* ir paprašė pakviest *Lapą.* Matyt, jau buvo įskųsta, kad pas Leviškas yra atėjęs *Lapas*. Ji jiems pažadėjo, kad pasakys, taip ir padarė. Atėjusi pranešė *Lapui*, kad prie Ežerėlės upelio jo laukia du partizanai: *Alksnis* ir *Beržas. Lapas*, išgirdęs šiuos vardus, pasakė:

– Man aiškūs tie tipai, kurie manęs ten laukia, nes šitie jau seniai abu žuvę.

Bet žiūri, kad jau ir sodyba supama. O sodas taip tankiai serbentais apaugęs. *Lapas* užėjo iš kitos pusės, iššoko per langą ir su peiliu rankoje šliaužia. Didesnio ginklo tuo metu su savimi neturėjo, tik pistoletą, peilį ir granatą. Prišliaužė sodo kraštą, mato, kad sodyba jau apsupta, kareivis čia pat tarp krūmų guli. Tada jis rusiškai paklausė:

– Gdie komandir?

– Da tam, za kanavom, – parodė ranka kareivis.

Kareivis klausia, kam tau reikia to „komandiriaus". Jis paaiškino, kad turi svarbias žinias perduot. Jam svarbu buvo persliuogt per griovį, o toliau jau lengva pabėgt. Tada jis prišliaužė prie to „komandiriaus", griebė jį už sprando, peiliu nudūrė ir nubėgo. Eiliniai ruskeliai subruzdo, bet „banditas" jau dingo. Supratę, kad šaukštai popiet, čiupo tada tą mergaitę Teklę, o šeimininką Levišką karvės grandine už kaklo pririšo prie ratų ir varėsi. Arklį varo risčia, o tas žmogus bėga šalia. Vėliau jį smarkiai kankino, teisė. Ir į namus jis jau nebegrįžo, mirė Mordovijos lageryje.

Vladas Jurgaitis-*Dagilis* irgi buvo labai narsus vyras, atrodė gana inteligentiškai, ypač su partizaniška uniforma. Jį siųsdavo su ryšiais į Vilnių, į Kauną. Jį išdavė Vincas Plungė iš Medikonių kaimo.

Tuo metu jis lankėsi Vilniuje ryšio reikalais. Einant į stotį, jį lydėjo dvi pažįstamos studentės. Nutarė užeit į Aušros Vartus, o kai užėjo, pamatė, kad jį jau supa, o tas Plungė rodo pirštu:

– Va tas tas garbanotais plaukais...

V. Plungė dirbo Šeduvos kultūros skyriaus instruktoriumi. Šitas Vladas po metų (1949 m.) iš lagerio man parašė laišką.

Atnešė laiškanešys laiškus, laikraščius. Aš dirbau skaitykloje, tas Plungė buvo mano tiesioginis viršininkas. Skaitau dabar tą Vlado laišką, o jame parašyta: „Mane išdavė Jelickiukas (kadangi jo patėvis buvo Jelickas) Vilniuje".

O čia kaip tik visai netoli *Nemunėlis* ir *Uodas*. Mes su mama šnekam, kad va dabar aš jiems nešiu pietus ir nunešiu šitą laišką. Įsidėjau kišenytėn, žiūriu – dviračiu atvažiuoja tas pats išdavi-

kas Plungė. Aš net nutirpau visa. Užėjo gryčion, pakalbėjom tarnybos reikalais, ir jis išvažiavo.

Tada aš jau nieko nelaukusi įsidėjau į kibirą pietus ir pas tuos vyrus nulėkiau. Vyrai perskaitė ir pasakė:

– Labai gaila, bet mes be štabo įsakymo neturim teisės jo liest.

Prieš tai jis palaikė ryšį su partizanais, o dabar kažkodėl įtartinai pas tėvus pradėjo retai atvažiuot. Anksčiau jis partizanams dar ir šovinių atveždavo, buvo lyg ir jų rėmėjas. O už kokios savaitės žuvo ir *Nemunėlis* su *Uodu*, nebeliko kam už tą išdavystę jam „padėkot".

Albertas Bernotas-*Maiklas* kilęs iš Maldžiūnų kaimo. Šeimoje jie buvo du broliai ir dvi seserys. Kada motiną 1945 m. areštavo, jis pabėgo į mišką. Seseris, gerokai jaunesnes už jį, ištrėmė į Sibirą, o brolis tik 1993 m. atsišaukė iš Čikagos.

Vėliau Albertas susigalvojo, kad reiktų jam įsigyt dokumentus ir legalizuotis.

Pasiėmė dviratį iš vieno žmogaus ir pasakė, kad jam reikia pavažiuot iki Radviliškio. Bevažiuodamas per Aukštelkų kaimą, susitiko Rozalimo stribus. Stribas Račkauskas jį pažino, nes jie prieš tai gyveno kaimynystėje. Vaikai būdami tą Račkauskiuką maitino, kadangi anie buvo dideli tinginiai, savo duonos neturėjo, tai Albertas, nuo mamos paslėpęs, nešdavo duoną Račkauskams.

O dabar tas Račkauskiukas, jį pažinęs, liepė stot. Albertas metė dviratį ir ėmė bėgt. Tada jį peršovė, bet jis dar vis bėgo. Atbėgo netoli gyventojo sodybos. Mato ten kūdra apaugusi krūmais pilna ajerų. Jis įšoko į tą kūdrą. O pas tą žmogų vyko kūlimas. Stribai nepastebėjo, kad Albertas įšoko į kūdrą, manė, kad kur nors stirtose pasislėpė. Jie atlėkė prie kuliamosios, sustabdė motorą ir ėmė visus tikrint, ieškot Alberto. Kai nerado, pagrasino:

– Jei neišduosit jo čia iš daržinės, uždegsim daržinę.

O Albertas stovi į dumblą įsibridęs ir girdi, kaip tie stribai grasina uždegt daržinę. Tada jis išlindo iš tos kūdros ir pasileido bėgt per lauką, pagailėjęs daržinės. Kažkas stribams tada pasakė:

– Ko jūs čia ieškot, va žiūrėkit – nubėga per lauką.

Tuomet stribai pradėjo į jį šaudyt ir sunkiai sužeidė. Po to sužeistą paguldė į ratus ir vienam ūkininkui liepė vežt. Vėliau tas ūkininkas nuo Rozalimo pasakojo:

– Paguldytas į ratus, Bernotas dar kalbėjo ir šitam Račkauskiukui skrebui, sėdinčiam šalia, pasakė: „Tu geriausias mano vaikystės draugas buvai, va, ką kiti stribai tampys, pasiimk mano laikrodį. Tu man kulkos nepagailėjai, aš tau laikrodžio...“ Ir nusiėmęs nuo rankos padavė jam.

Vežant keliu, Albertas smarkiai nukraujavo ir mirė. Rozalime ant grindinio buvo paguldytas.

Gylys-*Agnieška* į „Virpšos“ būrį išėjo 1944 m., buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas, šeima ištremta į Sibirą. Apie jį nieko blogo neturiu ką pasakyti, bet ir nieko gero. Jis buvo kapitono Pucevičiaus žmonos brolis. Trise Baisogaloj gulėjo nušauti ant grindinio, tarp jų ir Gylys.

Vincas Tarbūnas-*Dagys* tikrai dėmesio vertas buvo partizanas. Buvęs puskarininkis, rimtas vyras. Vienu metu buvo sužeistas, išgijo.

Petras Masilaitis-*Virpša* nemokytas, bet labai apsiskaitęs, taktiškas, santūrus, kultūringas vyras. Kur jis vadovavo, ten nesąmonių niekada nebuvo, jis visur ir visų buvo gerbiamas.

Alfonsas Puodžiūnas-*Kiaunė* kilęs iš ūkininkų šeimos. Jie buvo keturi broliai ir dvi seserys. Jų tėvas mirė kalėjime 1945 m., seserį areštavo, brolienę areštavo, du brolius nušovė, vienas buvo invalidas, mirė karo metu. Kada išėjo į mišką, Alfonsas iš savo gausios šeimos buvo likęs vienas.

Gogelių sodyboje irgi buvo išdavystė.

Partizanai valgė, ir lyg atsitiktinai užėjo stribai. Partizanų čia buvo septyni, o stribų keturiolika. Įėję gryčion, pamatė ant stalo daug indų, o tik dvi moterys. Iškart jas ėmė tardyt, kodėl tiek daug indų. Ten pat kambary buvo ir slėptuvė. O pas Gogelius gyveno dar nuo vokiečių okupacijos atvežta rusė, įtarė, kad ji nurodė, kur slėptuvė. Partizanai visi buvo spėję sulįst į tą slėptuvę. Stribai, suėję gryčion, reikalavo juos išlįst ir pasiduot.

Tada *Virpša* pirmas metė granatą. Vietoj krito keturi stribai, likusieji atšoko, o partizanai tuo metu, pasinaudodami suirute, visi išbėgo. Čia ir iš stribų kažkuris metė granatą, kuri nunešė *Virpšai* visą viršugalvį.

Kada vyrai iššoko į kambarį, tuomet su jais kartu buvusi partizanė Onutė Brazauskaitė-*Vaikutis* griebė *Virpšos* automatą ir leido seriją po serijos į stribų pusę. Atsišaudė visi, kas tik galėjo, gynėsi iš paskutiniųjų. Tų stribų irgi gal tik keturi beliko gyvi.

Iš Gudmiškio kaimo, Šeduvos valsčiaus buvo kilęs toks Petras Brusteika. Jis dirbo Šeduvoje MGB ir daug padėjo partizanams, kai kuriems paimtiems gyviems padėjo pabėgt, bet jį vis dėlto iššifravo ir 1949 m. suėmė. Tada jis padėjo vienam partizanų ryšininkui pabėgt, o kai vėliau tą ryšininką vėl pagavo, jis Brusteiką išdavė. Aš to ryšininko nepažinojau, tik po to žmonės kalbėjo, kad negeram žmogui padarė gera, todėl ir pats įkliuvo. Brusteika, būdavo, ir vienas per kaimą važiuoja dviračiu, atvažiuodavo 12 kilometrų iki mūsų su paruošų agentu Jonu Svetlavičium. Svetlavičius buvo nevietinis, kažkur nuo Suvalkijos. Būdavo, atvažiuoja pas mus ir praneša, į kokią pusę, pas ką ateis stribai.

Radviliškio valsčiuje, Vismantų kaime gyveno du broliai Jovaišos. Pas save dar prisiėmė svainį ir trise naktimis, partizanų vardu, ėmė apiplėšinėti gyventojus. Važinėjo po apylinkes ginkluoti, vietoj diržų prie šautuvų buvo pririšti pančiai.

Man kartą irgi teko su jais susitikti. Mes nuvedėm karves ganyt į kolūkio ganyklas, žiūrim – arklininkas Rutkauskas visas sumuštas, o netoliese šitie Jovaišos vaikštinėja, vaidina partizanus. Tada aš ant jų ėmiau bartis, kam tą žmogų sumušė. Jie ėmė aiškint, girdi, jis komunistas, persižegnot nemoka. Jie stovi kitapus griovio ir liepia man per jį brist į jų pusę. Aš griežtai atsisakiau, pareikalavau paleist žmogų. Jie ėmė klaust, kieno vardu aš jiems įsakinėju. Pasakiau, kad Razgaičio-*Saulaikos* vardu. Tada jie iškart aprimo.

Kitą kartą jie atėjo pas mus į namus vakare ir ėmė belstis, reikalaut, kad aš išeičiau. Tėvelis pasakė, kad manęs nėra na-

muose, naktį jis nieko į vidų neįsileisiąs. Jie aiškino, kad duktė jiems pažįstama, o tėvelis vis tvirtino, jog manęs nėra namuose. Kai neįsileidom, nuleidę nosis nuėjo sau, matėsi, kaip visi nešasi ant pečių šautuvus, pančiais paristus. Jie plėšikavo apie 1949–1950 metus Vismantų, Žardelių, Dervelių, Kauksnujų, Mažaičių kaimų teritorijose, dalinai Pakruojo rajono ribose. Žodžiu, kai tik išnyko partizanai, atsirado šitie plėšikėliai. Netrukus juos patys enkavedistai areštavo ir pasodino.

Tas mano mamos pusseserės vyras stribas Petkevičius irgi vieną kartą įkliuvo.

Kada 1947 m. pradėjo tremt žmones, stribams labai patiko grobt ištremtųjų turtą. Žinoma, vogtas daiktas ilgai neišsilaiko. Baigėsi trėmimai, stribai viską suėdė, o iš kur paimt nebėra.

Vienas rusas stribas Kačinga suorganizavo grupę stribų, pasiėmė pastotes, nuvažiavo į kaimą, apstojo sodybą, prisiplėšė, susikrovė į vežimus ir vežasi namo. O piemuo, kažkokio stribuko vaikas, prašo, kad jam sumokėtų už darbą, bet šitie stribokai jį pasiuntė velniop. Tada tas vaikas parlėkė namo ir pasakė tėvams, kad stribai apstojo jo šeimininkų namus, tremia į Sibirą, o jam nieko neduoda. Prašo tėvą eit pas viršininką. Tėvas nuėjo pas viršininką, tas nustebo, nes jokio trėmimo nėra. O vaikas aiškina, kad Kačinga, Petkevičius, Stasiūnas ir dar keli veža žmones.

Atvažiuoja pas šituos stribokus viršininkas su rusų garnizonu, žiūri – tie jau prisivežę miltų, grūdų, lašinių, avis pjauna, odas lupa, ruošiasi baliavot. Taip juos ir surinko, nespėjo vyrai net gerai atsipūst po tokių „sunkių“ darbų. Tada jie apiplėšė Vaišvilą iš Vaidulonių kaimo, netoli Šeduvos. Visą turtą susikrovę į vežimus, perspėjo šeimininkus, kad iki ryto niekur nepajudėtų ir lauktų atvykstant vežėjų Sibiran su sunkvežimiu. Vaišvilų vienas sūnus buvo baigęs vidurinę ir mokėsi karo mokykloje, o kitas ką tik grįžęs iš sovietinės armijos. Tokios šeimos išvis nebuvo tremiamos, nors jie ir stambūs ūkininkai buvo. Stribai apsiskaičiavo. Už šitą „nubuožinimą“ tarybų valdžia jiems atseikėjo po 10–20 metelių kalėjimo.

Povilas Mašnikovas – vietinis rusas – dirbo Šeduvos stribyne, turėjo leitenanto laipsnį, buvo didelis aferistas, suvedžiotojas ir intrigantas.

Jis, būdavo, kur nors kaime neva įsimyli kokią merginą, važiuoja jos aplankyti, o iš paskos – ruja stribų. Šitaip jis buvo „įsimylėjęs“ Aldoną Ruplytę iš Žardelių kaimo, nors pats ir buvo vedęs, turėjo šeimą, bet vaizdavo kavalierių. Kiek žinau, jie susipažino per vadinamuosius rinkimus, vėliau ji pajuto, kad čia kažkas ne taip. Atvažiuoja šitas Mašnikovas lyg ir pas ją, o gauja stribų eina per kaimą ir plėšikauja, viską siaubia. Rupliai turėjo jaują, o jaujoje gyveno partizanai. Partizanai šituos stribus stebi ir planuoja juos truputį „pagesyt“, bet visa bėda, kad aplink gyvena geri žmonės, nenori išduot tos vietos, kur jie slepiasi, be to, paskiau ir aplinkiniai gali smarkiai nukentėt.

Taip tie stribai važinėjo važinėjo, kol vieną kartą partizanai Alksniupių kaime juos sutratino. Ten buvo tokios žvyrduobės, netoli kapeliai buvusio „Draugo“ kolūkio teritorijoje. Nuo kapelių pusės užstojo ir visus supleškino, tarp jų ir du draudimo agentus. Mašnikovas nepateko į tą ugnį, bet daugiau pas Ruplytę ir kojos nekėlė, nebedrįso atvažiuot. Kiek žinau, Ruplytė buvo gana dora ir sąžininga mergaitė, daug padėjo partizanams.

Mane paėmė iš namų Radvilišky 1951 m., tada jau buvau ištekėjusi. Prieš tai pradėjo kvietinėt į MGB ir tardyt. Tardė čekistas Kazys Bernotas. Jis, atrodo, buvo ir Šeduvos MGB skyriaus viršininkas.

Pirmiausia jis reikalavo pasakyt, kur yra *Širšė* su Razgaičiu. Aš ginuosi, o jis man primygtinai aiškina:

– Mes žinom, kad tu žinai, tau dabar jokios reikšmės neturi, iš kaimo išėjai, tau pavojaus nebėra.

Nemeniūnuose pas Daunoravičius buvo partizanų slėptuvė. Šeimininkas pagal susitarimą nuvažiavo į kitą kolchozą paimt grūdų, o ten jį ir tą pirmininką areštavo. Jie trys žinojo apie tuos grūdus, ir kažkuris iš jų išdavė. Aš pažinojau tik Daunoravičių, bet jis tardymo metu nieko neišdavė, o jo sesuo Daunoravičiūtė buvo ištekėjusi už nelabai rimto žmogaus. Gal jie jo ir neįtarė,

kad jis toks, bet kai Daunoravičių areštavo, jo žmona liko su trim mažais vaikeliais, mažylei buvo 3 savaitės. Žinoma, šeimą ištiko didelė bėda. Tada ta žmona per vienus mūsų giminaičius paprašė, kad aš ateičiau. Jie labai geri žmonės buvo, aš juos mylėjau, todėl vien jau žmoniškumas vertė mane ją aplankyti. Kadangi tuo metu dirbau skaityklos vedėja, pasiėmiau atlyginimą, įsidėjau kelis rublius mergytei kaip dovanėlę ir nuėjau. Jie gyveno ištremto ūkininko namuose, kartu gyveno Daunoravičienės motina, tik kitam pastate, vadinamam „kumetyne" su ištekėjusia dukra. Tuo metu čia buvo ir ta motina, o pinigus aš įdėjau į voką ir padėjau mergytei lopšin, nes žinojau, kad jie labai sunkiai vertėsi – vyrą Panevėžy kalėjime reikia lankyt, jos pačios sveikata irgi nestebuklinga. O tas žentas ir pranešė į MGB, kad aš buvau atėjusi ir daviau pinigų, vadinasi, aš dar palaikau ryšį su partizanais, kurie man duoda pinigų.

Todėl Bernotas ir vertė mane pasakyt apie Pukytę ir Razgaitį, manė, kad iš jų gaunu pinigų. O aš kiek tik galėjau gyniausi. Žinoma, normaliomis sąlygomis negalima taip ant žmogaus kalbėti, bet aš jam aiškinau, kad Pukytė ištvirkusi, mama man neleisdavo su ja draugaut, vaikų prisidirbo į mišką išėjusi... Taip viskas klostėsi, iki Rimaitis su Butkum atsiskyrė ir išėjo pas *Beržėlį* – Šukį į Labučių mišką prie Sidabravo. O Pukytė su Razgaičiu pasiliko Aldonišky pas Seirienę, kadangi mažos slėptuvės, todėl jie taip ir išsidalino per žiemą gyvent.

Kada areštavo Butkų su Šukiu, jie laikėsi tvirtai ir nieko neišdavė, o *Garnys* išdavė, kur Pukytė su Razgaičiu, tuo pačiu jis išdavė ir mane. Aš kaip tik tuo momentu buvau sulaikyta. Po viso šito manęs jau nebepaleido. Aš buvau nėščia, todėl jie stengėsi kaip galima greičiau iškelt bylą, nuteist ir išgrūst Sibiran, kad tik jiems čia nepagimdyčiau. Gavau 25 metus, pagimdžiau pakeliui į lagerį Mordovijoje.

Kai areštavo, mane smarkiai mušė Bernotas ir Žarkovas.

Už Razgaičio būrio likvidavimą Bernotą paaukštino ir perkėlė į Tauragę. Ėjo kalbos, kad ten partizanai jam galvą nunešė granata.

Kada 1978 m. dirbau draudime, su Žarkovu buvom susitikę, jis mašiną pas mane drausdavo, šiuo metu miręs.

Svarbiausia, jie mane mušė ir reikalavo, kad išduočiau Razgaitį, o aš gyniausi, kad nieko nežinau. O kai paėmė Rimaitį ir Pukytę, jie pradėjo duot parodymus, kad aš batus pirkau partizanams ir t. t.

Šeduvoje tardė savaitę. Tai buvo jau toks pragaras, po to išvežė į Šiaulius. Čia tardė naktimis, bet nebemušė. Po to mus su Razgaičiu vienoj mašinoj atvežė į Panevėžį. Razgaitis tada man pasakė, kad viską išdavinėja *Širšė* ir *Garnys*. Teismas vyko Panevėžyje 1951 m. gegužės 22 d. Aš gavau 25 metus, o Joną Rimaitį-*Garnį*, Praną Razgaitį-*Saulėką* ir Justiną Šereivą nuteisė sušaudyti.

Nors Šereiva ir nebuvo partizanas, bet jie buvo sutarę likviduoti tokį Indrišiūną. Partizanai padavė Šereivai pistoletą, šis tam seniui tris kartus šovė į sprandą, bet senis liko gyvas.

Pirmą kartą Indrišiūnas bandė įrodyt, kad Šereiva šovė, bet Šereiva išsigynė, o vėliau Rimaitis prisipažino, jog davė Šereivai pistoletą, kad tas nušautų Indrišiūną.

Apie anuos laikus galėčiau pasakyti tiek: kad labai nusigąsčiau ar supykčiau, taip nebuvo, visada stengiausi save tvardyt.

Įdomiausia man buvo, kada partizanai mane pirmą kartą pasikvietė į stovyklą. Tada buvo ir Kimštas, buvo Januševičius. Stovykla buvo įrengta maždaug 500 metrų nuo miško pakraščio. Kai įėjom į stovyklą, visi vyrai atsistojo, Januševičius net pašoko iš to džiaugsmo ir sušuko: „Valio! Mūsų sesės atėjo!“ Atsistojo ir Kimštas, pagarbiai pasisveikino, visi po vieną prisistatė slapyvardžiais, bet ten buvo ir nepažįstamų. Visi pasitempę, gražūs, šviesiais veidais, tiesiog spinduliuojantys savo vyrišku grožiu. Kažkaip ir mes tuo metu pajutom savo vertę ir didelę jų pagarbą, nors ir buvom eilinės kaimo mergelės.

Pamenu, 1946 m. per mano vardines atėjo kaimo jaunimas su vainiku pasveikint manęs. Atėjo ir partizanai su vainiku. Tada partizanas *Aušrelė* perskaitė man skirtą ta proga savo kūrybos eilėraštį, mama visiems atėjusiems paruošė vakarienę.

Iš partizanų archyvo
(Kalba netaisyta)
DEŠ F5
48 XI 4 AUV Už spalio mėn.
236

1. Dėl pablogėjusių santykių rusų su vakarų demokratinėmis valstybėmis, PD ir OSN moralinė būklė gera. Žalingų įtakų ir ydų nėra.

2. Visuomenės moralinė būklė patenkinama. Sąmoningumas pasireiškia tuo, kad dauguma – priešinasi kolektyvinių ūkių įsteigimui.

3. PD santykiai su visuomene geri.

4. Suimtųjų asmenų kankinimo ir laikymo vietos: Kauno mieste, Žiemos uoste įrengta tardymo rūsiai, kur suimtuosius laiko tardymo metu. Bolševikai, norėdami gauti iš suimtųjų asmenų žinių, vartoja įvairias kankinimo priemones. Jie tardomąjį žmogų gyvą užkasa į žemę. Užkasę žemėse – laiko iki sąmonės netekimo. Atkasę žemes, duobėje gulintį žmogų perpila šaltu vandeniu ir tokiu būdu atgaivina. Po atgaivinimo ima vėl kitomis priemonėmis kankinti ir tardyti. Tardomasis, nepakeldamas vartojamų jam fizinių jėgų – kančių, yra priverstas pasakoti nebūtus dalykus. Tardymo metu ten daug ir sušaudo vietoje žmonių, o taip pat ir kitomis kankinimo priemonėmis nužudo.

Tarybinės literatūros platinimas: atsibastę raudonieji vandalai į Lietuvą ėmėsi ją nutautinti. Prispausdino įvairių STALINO „istorijų“ ir bruka žmonėms per prievartą, kad jie skaitytų. Bet ši STALINO „istorijos“ platinimo priemonė nepasisekė, nes žmonės jo neapkenčia ir visi gerai žino, iš kur yra kilęs Azijos barbarų – plėšikų vadas. Bolševikai, matydami, kad STALINO „istorijos“ platinimas nesiseka, tad paskelbė knygų platinimo mėnesį. Įvairių įstaigų tarnautojams buvo įpareigota išparduoti tam tikrą kiekį knygų („istorijų“), o kol paskirto kiekio neišparduos, tai negauna mėnesinio atlyginimo – algos. Rezultate dauguma tarnautojų negavo už praeitą mėnesį algos, o turėjo būti sotūs — „knyga“. Jeigu kas pirko prievarta verčiamas STALINO „istoriją“, tai parėjęs į namus ją sudegino, nes lietuvis nepratęs skaityti nieko vertus šablonus.

Bolševikų šnipų tinklas: š. m. birželio mėn. pradžioje PLAD P NAŠLAITIS ir GELD P ARVIDAS atsitiktinai Šliužių k., Ariogalos vlsč. sugavo įtariamą šnipą JASAITĮ ALOYZĄ, gyv. Šliužių k., Ariogalos vlsč., kurį atsivedė į savo stovyklą ir pradėjo tardyti. JASAITIS ALOYZAS prisipažino, kad jis esąs užverbuotas Ariogalos NKVD agentas ir dirba jų naudai. Sušnipinėtas – surinktas žinias JASAITIS pristatydavo Arioga-

los NKVD viršininkui, o tiesioginiai žinias tiekdavo VOLSKIUI JONUI, gyv. Šliužių k., Ariogalos vlsč. (pašto vežikui). Surinktas žinias apie P pasirodymą kurioje nors vietovėje ar nugirdęs ką ūkininkus kalbant prieš tarybų valdžią, tuojau pranešdavo pašto vežikui VOLSKIUI JONUI. Taip pat JASAITIS ALOYZAS išdavė savo tėvus, JASAITĮ ANTANĄ ir JASAITIENĘ ADĖLĘ, gyv. ten pat, kurie taip pat buvo užverbuoti to pat NKVD viršininko ir visi gaudavo į mėnesį atlyginimo po 300 rublių. JASAITIS ALOYZAS, JASAITIS ANTANAS ir JASAITIENĖ ADELĖ PLAD pagal KLT sprendimą š. m. rugsėjo mėn. 15 d. likviduoti.

KUGIS FELIKSAS, gyv. Paliepių k., Ariogalos vlsč., buvo sugautas kelyje, nes vietos gyventojai jį įskundė esantį šnipu, kuris sekė P ir vietos gyventojus. Tardymo metu prisipažino, kad jis užverbuotas nuo š. m. sausio mėn. 18 d. Ariogalos NKVD viršininko. Sušnipinėtas žinias tiekdavo Ariogalos NKVD viršininkui. Sekimus darydavo laukuose, atsigulęs rugiuose, o taip pat eidavo į mišką ieškoti P išmintų takų ar ugniaviečių. Buvo komjaunuolis, turėjo apie tai liudijimą ir buvo iš NKVD v-ko gavęs naganą. KUGIS pripažino, kad sykiu su juo sekimus darydavo ir buvo NKVD užverbuotas ŠMITRIUS VYTAUTAS, gyv. Paliepių k., Ariogalos vlsč. KUGIUI buvo pažadėta algos 700 rublių į mėnesį, bet viršininkas jam tos algos neišmokėdavo, bet duodavo avanso 200 rublių į mėnesį. KUGIS FELIKSAS tardymo metu išdavė šiuos savo bendradarbius – šnipus:

1. JAČUNSKĄ ADOLFĄ, gyv. Paliepių k.
2. ŠMITRIŲ VYTAUTĄ ‘ ‘ ‘
3. POCIŲ ZIGMĄ ‘ ‘ ‘
4. UNDERĮ IGNĄ ‘ ‘ ‘
5. KRUŠINSKĄ JONĄ ‘ ‘ ‘
6. MIRGILĄ PRANĄ ‘ ‘ ‘
7. VALAITĮ ALFONSĄ ‘ Būdų k. Ariog. v.
8. KULIKAUSKĄ JUOZĄ ‘ Šilų k.
9. KUGĮ JUOZĄ ‘ Paliepių k.
10. KORNIKĄ JONĄ ‘ ‘ ‘
11. KUGĮ JONĄ ‘ ‘ ‘
12. ABROMAITIS DONATAS, gyv. Ariogalos miest.
13. URBONAS TEODORAS, gyv. Paliepių k., Ariog. v.
14. URBONAITĖ JANINA ‘ ‘ ‘
15. LUKOŠIUS KLEMENSAS ‘ ‘ ‘
16. KREGŽDĖ VYTAUTAS ‘ ‘ ‘
17. URBONAS ZENONAS ‘ ‘ ‘
18. URBONAITĖ OLGA ‘ ‘ ‘

19. SOKOLOVAS LIONGINAS Aukšlaukių k. ‘
20. KRUŠINSKAITĖ NATALIJA Paliepių k. ‘
21. KRUŠINSKAS VYTAUTAS ‘ ‘ ‘

Aukščiau minimas KUGIS FELIKSAS PLAD pagal KLT sprendimą buvo likviduotas.

ŠMITRIUS VYTAUTAS, gyv. Paliepių k., Ariogalos vlsč., kaip šnipas buvo jo paties namuose P areštuotas ir atvestas į P stovyklą. Tardymo metu prisipažino, kad jis buvo Ariogalos NKVD viršininko užverbuotas ir dirbo jų naudai, sekė jam paskirtą apylinkę ir buvo keletą kartų pasiklausyti po rš. DEBESĖLIO langais nakties metu. Atlyginimo gaudavo į mėnesį 500 rublių. Užverbuotas nuo š. m. sausio mėn. 18 d. Užverbavo atvažiavęs į namus Ariogalos NKVD v-kas. ŠMITRIUS VYTAUTAS PLAD pagal KLT nuosprendį buvo likviduotas.

KORNIKAS JONAS, gyv. Paliepių k., buvo sulaikytas savo namuose, areštuotas ir atvestas į P stovyklą. Tardymo metu prisipažino, kad jis dirbo NKVD naudai ir buvo užverbuotas šnipas. Jį užverbavo NKVD viršininkas pasikvietęs į savo kabinetą Ariogalos mieste. Dabar turėjo iš NKVD viršininko gavęs slaptavardį „MUŠKA“. Prisipažino, kad š. m. balandžio mėn. į jo namus buvo atvažiavęs Ariogalos partorgas ir sudarė žmonių ištrėmimo sąrašus. Pasakojo, kad lietuvio ištrėmimui iš Lietuvos į Sibirą reikalinga – 3-jų patikėtų bolševikų parašų. KORNIKAS turėjo uždavinį sekti Paliepių kleboną ir sekmadieniais miestelyje susirinkusius žmones sekti ir klausytis ką jie kalba.

PRISIKĖLIMO Karo Lauko Teismas 1949 m. balandžio mėn. 11 d. posėdyje nusprendė nubausti mirties bausme provokatorių ir išdaviką (ŠEŠV) RAULUKĄ (VIRGINIJŲ, ALKSNĮ – ČEMBERLENĄ) – pavarde RUDŽIONIS JUOZAS (ar MYKOLAS).

Žemiau talpiname apie jį turimą informaciją.

Vokiečių okupacijos pradžioje RUDŽIONIS tarnavo Radviliškio viešojoj policijoj punkto vedėjo šoferiu. Vėliau, apie 1943 m. pavasarį, perėjo į Radviliškio geležinkelio policijos nuovadą policininko pareigoms. Prieš pat antrąją sovietų okupaciją buvo sužeidęs ranką (norėjęs nusižudyti ar pan.).

Bolševikinės okupacijos metu apie 1947–48 m. žiemą įsijungė į ŠEŠUPĖS Radviliškio KOS narių eiles ir ėjo žvalgybininko pareigas. Nepatikslintomis žiniomis, išdavęs minimam KOS priklausiusius asmenis, po to tariamai nuo arešto pabėgęs, 1948 m. liepos mėn. pradžioje įstojo į P eiles, kur įvairių intrigų keliu įkopė į ŠEŠV pareigas.

Jo išdavimų pasekoje žuvo ŠEV VILIJUS, ŠEŠŽVSKV GRANITAS su 5P (buvo išduotas bunkeris) ir eilė P dalinių.

1949 m. kovo 14 d. provokatorių padedamas nužudė 4P. RUDŽIONIO išdavikiška veikla gali persimesti ir į kitų org. vienetų veikimo plotus. Jo pasakojimu, nepriklausomais laikais jis tarnavęs Panevėžio policijoje ir ten turįs daug pažinčių – Panevėžio apskrityje. ...

KLT SPRENDIMAS

PRISIKĖLIMO Karo Lauko Teismas savo 1949 m. balandžio 11 d. posėdyje svarstė ŠEŠUPĖS RAULUKO (VIRGINIJAUS, ALKSNIO-ČEMBERLENO JUOZO ar MYKOLO) – kaltinamąją, padarius nusikaltimus numatytus KLT nuostatų 5 str., a, b ir c pastraipose, bylą.

KLT, apklausę liudininkus bei išklausę KLT kaltintoją, nustatė, kad ŠEŠUPĖS V RAULUKAS (ankstyvesnis slaptavardis ALKSNIS-ČEMBERLENAS) – pavarde RUDŽIONIS JUOZAS (ar MYKOLAS):

a) būdamas priešo užverbuotas agentu, įstojo į P tikslu visais galimais būdais kenkti Laisvės Kovos Sąjūdžiui,

b) pasinaudodamas savo kaip ŠEŠV padėtimi, teikė žinias priešui apie P dalinius, ko pasėkoje būta daug aukų,

c) išdavė susitartą su ankstesne vadovybe susitikimo vietą ir datą,

d) provokatorių padedamas, nužudė 4 P.

Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio vardu KLT pripažino ŠEŠUPĖS V RAULUKĄ kaltu padarius nusikaltimus numatytus KLT nuostatų 5 str. a, b, c pastraipose, nusprendė jam atimti atžymėjimus ir jį nubausti mirties bausme pakariant arba sušaudant.

KLT pirmininkas (.....) SVAJŪNAS

Nariai: ... /RAGAS/

/VITVYTIS/

1949 04 15

KV

49 04 11 ĮSAKYMAS K

Nr. sl Nr. 2 sl

1949 m. balandžio mėn. 11 d.

Organizacinė sritis

1

Įsibrovusį į ŠE P eiles provokatorių VIRGINIJŲ-RAULUKĄ išmetu iš P.

Teismų sritis

2

RAULUKĄ-VIRGINIJŲ PRISIKĖLIMO KLT 49 04 11 nutarė nubausti mirties bausme. (Žiūr. priedėlį Nr. 1)

Organizacinių vienetų vadams daryti visas pastangas RAULUKĄ-VIRGINIJŲ sugauti ir KLR sprendimą įvykdyti.

Priedėliai: Nr. 1 KLT SPRENDIMAS Nr. 1 (nuorašas),
Nr. 2 INFORMACIJA.

(...UŽPALIS)
KV

Išsiuntinėta š. m. įsakyme Nr. 1 išvardintiems adresatams.

Nuorašas tikras:
49 04 11

Pasakoja JONAS JUŠKA

Užrašyta Panevėžyje
1997

Gimiau 1928 m. rugpjūčio 21 d. Milkiškių kaime, Rozalimo valsčiuje, Panevėžio apskrityje.

Tėvai turėjo 14 ha žemės. Šeimoje augome keturi vaikai:Stasys (gim. 1927 m.), Jonas (gim. 1928 m.), Genė (gim. 1930 m.), Kazimieras (gim. 1941 m.).

Mūsų apylinkėje tuoj po karo partizanų būriui pradžią padarė Adolis Areima, jo svainis Jonas Ignas Kurlenskas. Adolis Areima paprastas ūkininko vaikas, tėvai jo tik 7 ha žemės teturėjo. Šeimoje jų buvo devyni broliai ir trys seserys. Stanislovą Areimą rusai pagavo, išvežė į kariuomenę, ir ten jis žuvo. Kazimieras iš fronto grįžo sutrupintu žandikauliu, jau miręs.

Partizanai daugiausia prisilaikydavo pas kaimo gyventojus. Mūsų namuose kurį laiką gyveno Adolis Areima, Kurlenskas, Adolis Mašnauskas (gim. 1924 m.) iš Dervelių kaimo. Šiaudų stirtoje jie buvo įsirengę slėptuvę. Mūsų tėvukai juos maitino. Aš pats pereidavau per žmones, parinkdavau jiems ir kitiems partizanams apsiavimo, kojinių, pirštinių. Daugu-

ma žmonių partizanus labai šelpė, sau nepasiliks, o partizanams atiduodavo iš paskutiniųjų.

1944 m., kada rusų armijos grįžo į Lietuvą, netoli mūsų Jomantonių miške rusai apsupo vokiečius, daug jų paėmė į belaisvę, liko labai daug vokiškų ginklų. Frontas nesustodamas greit nuėjo link Šiaulių. Ties Šiauliais vyko smarkios kautynės. O mes su vyresniuoju broliu Stasiu tuos ginklus iš Jomantonių miško, kiek leido jėgos, tempėm, vežėm ir slėpėm – kulkosvaidžius, automatus, šovinius metalinėse dėžėse. Labai daug buvo palikta vokiškos aprangos, drabužių, įvairiausių antklodžių, čiužinių. Į belaisvę tuomet rusai paėmė daugiau tūkstančio vokiečių. Pas mus buvo didelė pirtis, tai daug tų ginklų ir šaudmenų mes sukrovėm ant pirties, net lubos ėmė linkt. O vėliau tais ginklais šelpėm partizanus. Po kautynių Jomantonių miške prie tų likusių ginklų ir amunicijos gal apie mėnesį laiko niekas nesirodė. Be to, netoli mūsų namų buvo suvežta didžiulė krūva akmenų, tai vieną naktį mes iš vidurio išėmėm akmenis, padarėm duobę ir į ją pridėjom metalinių dėžių su šaudmenimis. Po to jas vėl apdėjom akmenimis, užlyginom ir palikom.

Adolis Areima vėliau dviese su kitu partizanu Valainių kaime slapstėsi pas ūkininką. Matyt, buvo išdavystė: 1949 m. apsupo rusų garnizonas, skrebai. Įvyko susišaudymas, jie nepasidavė ir abu žuvo. Sudegino to ūkininko namus. Po to netrukus areštavo ir mane.

1950 m. Kurlenskas nuėjo į ištremtųjų Vaicekauskų sodybą, o ten jau, matyt, buvo paspęsta pasala, greičiausiai tai jį įskundė tie kiti, kurie po Vaicekauskų išvežimo apsigyveno jų namuose, nes perėjūnai buvo. Rusų garnizonas apsupo ūkį, tas žmogus dar kiek atsišaudė, jam vieną koją sutrupino ir paėmė jį dar gyvą. Ėmė laužyt jam kaulus, nebeiškentėjo ir prasitarė, kad pas mus laikėsi. Tada 1950 m. birželio mėn. mane pirmiausia ir griebė. 1951 m. tėvuką ištrėmė Sibiran.

Nuo 1944 m. iki 1950 m. nuolatos palaikiau ryšį su partizanais. Daugiausia susitikdavau su Dervelių partizanais. Tekdavo su laiškais nueit iki Šileikonių, nešdavau ir paketus. Jaučiau, kad buvau sekamas. Jie, aišku, įtarė mane, bet skundikams irgi į gera

neišėjo, juos greit sutvarkydavo. Tie skundikai buvo mūsų kaimynai Budriai iš Dulkiškių kaimo, ypač Stasys Budrys, gim. 1927 m., jam nei į frontą nereikėjo, bet į stribus išėjo, Rozalime per tardymus būdavo vertėju, o pats rusiškai nedaug temokėjo. Mirė tuoj po mano arešto. Jo tėvas dar Smetonos laikais labai mylėjo komunistus ir skleidė jų idėjas. Turėjo keletą hektariukų žemės, bet visą laiką dirbo „zimagoru", griovius kasė.

1946 m. liepos mėn. partizanai buvo užėmę Rozalimo miestelį. Tada žuvo keli partizanai, bet ruskelių žuvo kelis kartus daugiau. Kitą dieną mes nuėjom pažiūrėti prie tilto, matėm, kaip kraujo klanai ant kelio stovėjo, nes toj vietoj į „palutarkes" krovė nušautus ir sužeistus rusų kareivius.

Kiek pamenu, tam puolime žuvo ir partizanas Mašnauskas. Kada partizanai puolė Rozalimą, stribai kaip pasiutę bėgo iš miestelio pro mūsų namus pagrioviais, numetę šautuvus. Toks Jonas Laurinaitis labai kietas stribas buvo. Pas mus kieme numetė karabiną, aš sode jį paslėpiau, paskui atidaviau partizanams.

Aršiausias Rozalime stribas buvo Pusvaškis (palaidotas Rozalimo kapinėse). Jis buvo stribų vadas, pirštų nagus ne vienam nulupinėjo su replėmis.

Kai mane areštavo, aš tuomet dirbau prie Pakruojo malūno restauracijos. Atvažiavę stribai su Pusvaškiu priešaky griebė mane už rankų, užlaužė už nugaros, surišo, pasiguldė į ratus. Tėvai tuomet dirbo laukuose, namuose aš vienas ir buvau. Rozalimo stribyne palaikė tris paras, paskui išvežė į Pakruojį. Rozalime mane tardė ir kankino Danauskas ir Pusvaškis. Prisidarę tokių kočėlų, kaip pusė medinių šakių koto, ir velėja jais per nugarą, per alkūnes. Keliese paėmė, privedė prie durų, įkišo tarp adverijos ranką, atsinešė reples – už krašto nagą suima tomis replėmis ir lupa sukdami. Man užteko ir vieno piršto, bet nagą visai nulupo. Labai smarkiai buvau sumuštas, suspardytas. O kaip jie keikėsi, rodėsi, kad viso pasaulio velniai subėgo į vieną vietą.

Kada nuvežė į Pakruojį, tenai jau taip žiauriai nebekankino, buvo tik nuvažiavęs iš Rozalimo vienas stribas – Vitalis Vitkus.

Jis 1926 m. gimęs, mes su juo Rozalime kartu į mokyklą ėjom. Juo per daug aš negaliu skųstis, manęs jis nemušė. Ypač dar mušė toks ruskis viena akim, akis juodu lopu uždengta. Iš Pakruojo mus keturis, sunkvežimin suguldytus kėbule, nudardino į Šiaulius, į raudonąjį kalėjimą Trakų gatvėje. Čia irgi viskas iš naujo prasidėjo. Tardė, mušė. Aš dar laikiausi, bet tas partizanas Kurlenskas, matyt, buvo jau labai sulaužytas, nebeiškentėjo ir daug ką prasitarė, išsikalbėjo. Mus ir į akistatą su juo suvedė, jis viską apie mane pasakė.

Šiauliuose išlaikė tris mėnesius. Teisė karinis tribunolas. Gavau 25 ir 5 be teisių. Atsėdėjau 8 metus, po Stalino mirties paleido, bet į Lietuvą grįžti negalėjau. Į Lietuvą grįžau tik 1960 m. Kiek aš čia pralaksčiau, kol prisiregistravau. Ypač man didelę neapykantą rodė pasų stalo viršininkė, tokia šviesiais dažytais plaukais, ir prokuroras Topolis, nors vėliau jis atsileido, paskambino tai viršininkei, ir kai aš pas ją nuėjau, ji net pamėlynavusi iš pykčio sviedė man tą pasą.

Buvo areštavę ir mano seserį Genę. Šiuo metu ji ištekėjusi (Kareivienė), gyvena Šilagalio kaime. Ją labai mušė areštavę stribai, nors ir nepasodino, bet su tėvais ištrėmė į Sibirą. Kai mūsų šeimą išvežė į Sibirą, jau kitą dieną iš ryto Budriai atvažiavę į mūsų sodybą ėmė lupt klėties stogą, vežt plytas. Kaimynai vėliau pasakojo, kaip Budriai, veždamiesi mūsų turtą, linksmai dainavo, net laukai plyšo nuo jų dainų. Griovė pastatus, laužė, ardė dainuodami, manė, kad iš mūsų ašarų sau rojų pasistatys, bet kas iš to išėjo – visi be laiko nugaišo.

Pasakoja BENEDIKTA VIŠČIUTĖ-ŽILIONIENĖ-„VĖTRA“

Užrašyta Panevėžyje
1997 03 01

Mano tėvelis buvo kilęs iš Utenos rajono Tauragnų parapijos. Dalyvavo 1904 m. pasauliniam kare, buvo kontūzytas, jam

reikėjo ramesnės aplinkos, todėl persikėlė į Panevėžio rajoną, kur gavo eigulio tarnybą. Visą laiką dirbo Bernatonių eiguvos eiguliu. Čia jis vedė Elzbietą Andrišiūnaitę, čia ir aš gimiau. Turėjom 6 ha žemės valdiškos. Šeimoje buvome trys broliai ir trys seserys: Anicetas (gim. 1910 m.), Steponas (gim. 1912 m.), Agota (gim. 1914 m.), Jonas (gim. 1919 m.), Benedikta (gim. 1922 m.), Zinaida (gim. 1924 m.).

Desantininkus 1944 m. iš Vakarų nuleido kažkur apie Raguvėlę. Jų susirinkimo punktas buvo numatytas pas mus eiguvoje, čia jie visi ir susirinko. Tai buvo 1944 m. gruodžio 24 d. prieš pačias Šv. Kūčias.

Kai atidariau duris, pirmas prisistatė Jurgis Bručas, užsiauginęs barzdelę, jo jaunesnysis brolis Antanukas (gim. 1926 m.), Kazys Kanaverskis iš Gilbonių kaimo. Mes dar šitą Kazį prašėm, kad neitų iš mūsų, vietos yra, galėtų pernakvoti, o jam reikėjo pereit net tris miškus ir du laukus – Spirakių šilą, Semeliškių šilą. Bet jis užsimetė eit ir išėjo. Kai išėjo, ir namų nepasiekė, ir atgal nebegrįžo, matyt, nakties metu užėjo ant partizanų, o kai slaptažodžio nežinojo, taip žmogus ir dingo.

Šitaip susidarė mūsų apylinkėje partizanų būrys. Ir laikėsi jie visą laiką pas mus Bernatonių eiguvoje, Linonių kaimo teritorijoje. Vadas tada buvo Vladas Juozokas-*Petraitis*. Girdžiūnas-*Gegužis* buvo jo pavaduotojas. Kiek teko skaityti knygose, ten parodyta, kad vyriausias buvo *Gegužis*, bet, kiek aš žinau, visus nurodymus duodavo Juozokas.

Tuoj po šitų desantininkų atsiradimo Juozokas pareiškė, kad reikia važiuot ieškot ginklų, kurie buvo užkasti Katkų miške. Tėtis pasikinkė arklį, ir jie keliese važiavo tų ginklų. Girdėjau grįžę pasakojo, kaip jie pagal vokišką planą ieškojo tos vietos. Ten atseit buvo parašyta, kad nuo eglės trys metrai į kairę pusę nuo kažkokio kito medžio. Kasė kasė ir nieko nerado. Tada mano tėvukas pasiūlė orientuotis pagal netoliese augusią pušį. Pabandė orientuotis nuo pušies ir kiek pakasę atrado. Ginklai buvo sudėti į dėžes, pilnas roges parvežė tų dėžių. Dėžėse buvo kulkosvaidžių, automatų, šautuvų, granatų su mediniais kotais, šovinių.

Mūsų gryčia buvo dviejų galų, tai vyrai sueidavo į kitą galą. Jei koks žmogus ateidavo pašalinis, visada eidavo seklyčion. O vakare sargybą išstato. Mūsų namas senas, langinės iš vidaus užsistumia, taip paprastai per langą ir neįeisi. O vyrai tada viduje kortom lošia ar laikraščius skaito, šnekamės. Vis apie dešimt vyrų būdavo: *Petraitis* – Vladas Juozokas (iš Pasvalio), *Gegužis* – Steponas Girdžiūnas, *Vilkas* – Jonas Januškevičius, *Rugys* – Juozas Vasiliūnas-Vasiliauskas, *Prabočius* – Stasys Dirsė, *Balandis* – Anicetas Viščius (ne desantininkas).

Be to, šiam būry buvo ir vokietis, atlikęs nuo fronto, vardu Henrikas. Žuvo prie Šarkaičių kaimo.

Name seklyčioje iškasėm bunkerį, tokį laikiną. Grindų lentos plačios, dvi lentas išėmė, po jomis žemes iškasėm, kibirais išnešėm toli už namų, padarėm tokio gylio, kad galima būtų stačiam atsistoti. Įlipimui įkėlėm kopėtėles.

Kada žuvo Jurgis Bručas, Jonas Žaldokas, Jurgis tada namie nakvojo. Kai pajuto, kad čia rusai supa, bėgo iš savo namų, ir laukuose jį nušovė (sausio 27 d.). O tie desantininkai, kurie buvo nuleisti prie Šeduvos – Pranas Alekna-*Meškėnas* ir Ignas Šereiva-*Plukas* – nešėsi raciją, pateko į rusų pasalą, ir juos nušovė.

Naktį atėjo ir pas mus, ėmė belst į duris šaukdami: „Pustite! Pustite!“ Broliai nuėjo atidaryt durų. Tuo metu pas mus buvo Dirsė ir brolis Anicetas. Reikia slėptis. O kur? Tik ta duobė po grindimis iškasta. Atkėlėm lentas, jie ten ir sulindo su ginklais. Brolio vaikas buvo dviejų metukų, ant tų lentų pastatėm vaiko lovytę, dar užstūmėm stalą, kad įėję rusai negalėtų vaikščioti tomis lentomis. Brolienė atidarė duris ir suleido „svečius“. Jų buvo šešetas. Pasėdėjo suėję gerą pusvalandį ir, matyt, įsinorėjo miego. Žiūrim – vienas jau gulasi ant grindų, kaip tik šalia lovytės. Mes su mama jį tempiam, rusiškai slebizavodamos „net net“, rodom, kad yra kamarytė, ten šilta. Įvedėm ton kamarytėn, pasodinom, kad gultų ant staliuko. Ten jis ir atsigulė. Sulaukėm ryto, sekmadienis, kas tik pas mus ateina, tą sulaiko. Priėjo pilna troba žmonių. Atėjo Sofija Šeškanaitė. Ko ji atėjo, velniai ją žino. Matyt, ką nors suuodė, arba pasiųsta tų pačių rusų. Ją irgi

uždarė kartu su visais. O mes vaidinam smagias, linksmas, dainuojam, tie ruskeliai tokie patenkinti. Tada jie buvo likę keturiese, kiti išėjo į tą savo operaciją. Mama paruošė pusryčius ir pakvietė juos valgyt. Jie seklyčioj susistatė ginklus ir suėjo gryčion. Aš per priemenę žiūriu į tuos ginklus ir galvoju: ar nereiktų pasakyt vyrams, kad lįstų iš duobės, paimtų ginklus ir išpyškintų šituos. Pasakiau mamai, ji sako – bijok Dievo, paskiau atėję sudegins mus gyvus. Taip mama ir suniekino mano sumanymą. Nors mes tada stebėjomės, kaip jie taip pasitikėjo, kaip jie nebijojo palikt ginklus ir eit į kitą kambarį. Dieną vedė tėtį atpažint žuvusių Aleknos ir Šereivos. Po to atnešė ant lauko žuvusius Joną Žaldoką, Jurgį Bručą ir paguldė ant kelio. Atvedė Bručienę – motiną atpažinimui. Ji tik rankomis susiėmė ir pasakė: „Nepažįstu...“ Reikėjo laikytis, neverkt. Paskui atvedė seserį, taigi prie pat jų kiemo. O Bručų šeima tokia gera ir didelė – septyni broliai ir trys seserys. Dabar tik dvi seserys beliko, bolševikai padėjo tą šeimą sunaikint.

Kada 1945 m. kovo 27 d. Eimuliškių miške vyko kautynės, mes girdėjom baisų šaudymą iš įvairių rūšių ginklų. Tuo metu pas mus laikėsi tik *Prabočius*, o jo žmona gyveno Panevėžy, jis Panevėžy negalėjo rodytis. Pabūdavo ir Stasys Montvila-*Šernas*.

Ateidavo ir iš tolimesnių apylinkių partizanai. Buvo atėjęs *Daktaras, Kregždė*, Mykolas Dobrovolskis nuo Raguvos, jis buvo geras brolio draugas, Sargautas Rafaelis ateidavo.

1944 m. aš mokiausi Panevėžy 3-ioj klasėj suaugusiųjų gimnazijoj. Grįžtu pėsčia į namus. Saulė nusileidusi, buvo jau prieblanda. Įeinu į trobą, atidarau seklyčios duris, priekyje lyg pakaruoklis kabo. Priėjau arčiau, žiūriu – spintos durys atidarytos, kambary visai tamsu. Ėmiau šaukt mamą, matau, kad čia kažkas negerai. Nieko nėra gryčioj, bėgu į pirtelę, nes vasarą vyrai pirtelėje nebemiegodavo, tik šiaudų būdavo pridėta, miegodavo klojime. Bėgu ton pirtelėn, o netoli klojimo ugnis rusena. Tada pasuku prie tos rusenančios ugnies, žiūriu – mama sėdi už galvos susiėmusi, ji sako:

– Tėtį paėmė... Išvertė visą gryčią, išsinešė laikrodžius, žiedą, Aniceto rakandų skrynią išvertė, iškraustė, kuri buvo klojime paslėpta...

Rusai išnešė ir mano suknutę baltą, geresnius drabužius susirinko. Kada tėtį paėmė, visi partizanai pasitraukė į Žaliąją girią, o mano brolienė su mažu vaiku persikėlė pas Aniceto krikštamotę į kitą kaimą.

Tais metais gegužės 12 d. buvo šeštadienis. Mamutė buvo išvažiavusi pas gimines malūnan. Aš iškūrenau pirtį. Kai sugrįžo, abi nuėjom, išsimaudėm. Partizanai prieš parą jau buvo grįžę į Bernatonių mišką, buvom sutarę, kad vakare jie pas mus ateis vakarieniauti. Po kurio laiko žiūrim ateina toks palaidais skvernais. Eina ir vis atsigręžęs stebi mūsų namus. Mes irgi jį stebim. Bet jis greit peršoko griovį ir nuėjo į Linonių kaimo pusę. Tą pačią dieną prie Daukniūnų tą atlapaskvernį partizanai sulaikė, pasirodo, šnipo būta. Kiek patardė ir sušaudė. Tada aš nubėgau į sutartą vietą Klikūno palaukėn, bet ten partizanų neradau. Grįžau atgal, pasakiau mamytei, kad neradau partizanų. Pradėjo temt, reiktų virt vakarienę. Išverdam vakarienę, o netrukus atėjo ir partizanai. Palei seną kelią paliko sargybą. Pamenu, sargyboj stovėjo *Gegužis*. Tik pradėjo vyrai valgyt, atlėkė *Gegužis* ir pasakė:

– Per kelią kažkas perbėgo...

O mano brolis tik ranka numojo:

– Ai, *Gegužiui* vaidenasi, nieko ten nėra, tikriausiai šernai perbėgo...

Bet ten, pasirodo, ne šernai, o rusai jau supo mūsų sodybą. Tada *Petraitis* pasakė:

– Jeigu viskas gerai, mes būsim ten, kur anksčiau sargybą statydavom...

Partizanai greit pakilo ir išėjo. Tiesiai pro pirtį. Staiga išgirdo:

– Kto idiot?!

Jie pasakė „svoji“ ir – į kairę. O ten lieknas, pilna vandens. Bet jie kupstais kupstais ir nuėjo per tą mišką, per tuos liūnus į Žaliapurvius.

O aš po kiek laiko išėjau į lauką. Netoli gryčios, girdžiu, jau šaukia:

– Idi siuda! Idi siuda!

Aš rusiškai supratau šiek tiek. Klausia, kas namuose, pasakiau, kad aš ir mama. Tada mane vienas ruskis nutvėrė už rankos, vedasi ir vis ramina: „Tiša-tiša-tiša“. Matyt, bijojo, kad aš nerėkčiau. Tikriausiai buvo pasakyta, kad partizanai gyvena pirtelėje, nes mane pirmiausia nusivedė prie tos pirties ir klausia, kas joje yra. Aš pasakiau, kad nieko. Tada liepė atidaryt duris ir įeit. Aš atidariau duris, įėjau. Po to liepė užlipt ant lubų. Kai nulipau žemyn, tada pats leitenantas dar patikrino – įėjo į vidų, užlipo ant lubų. Kai išėjo iš pirtelės, kaip davė man ranka per sprandą. Paskiau nusivedė į klojimą. Ten vėl ėmė verst brolio rakandų skrynelę. Mano manymu, tai Šarkanų buvo įskųsta. Kada brolis slėpėsi klojime, aš jam nešdavau valgyt. Į skalinę įsidedu ir einu ant pečių užsimetusi – atseit į klojimą šiaudų atsinešt. O Šarkanai nuo mūsų gyveno maždaug už keturių šimtų metrų. Aišku, jie mus sekdavo ir viską matydavo, juk atviras laukas, jokio krūmo, jokio medelio.

Po to šitie ruskiai ėmė manęs klausinėt, kas troboje. Aš jiems pasakiau, kad nieko nėra. Gryčios stogas šiaudinis. Na ir pradėjo padegamom kulkom pleškint į tą stogą, per langus gryčion, o keikiasi, kad niekaip neužsidega. Tada priėjo vienas kareivis, brūkštelėjo degtuką, prikišo prie stogo šiaudų ir uždegė. Tik tada pamačiau, kad ir tėtis stovi atvestas, Bručas atvestas. Jis buvo partizanas, vėliau jį gyvą paėmė.

Kai uždegė namą, aš puoliau į vidų ir ėmiau nešt vyrų drabužius, brolienės siuvamąją mašiną ir vis šaukiu motiną, nes žinojau, kad ji buvo viduje. Duris visas atidariau, nei kamaroj, nei seklyčioj jos nėra. Pamaniau, kad išbėgo. O pas mus partizanai buvo pasidarę po grindimis bunkeriuką, įlįsdavo per papeliučkį. Pasirodo, kai rusai ėmė šaudyt į gryčią, mama, matyt, išsigando ir įlindo ten. Nuo lenciūgo šuniuką Brisių atkabinau, tai tas kaip nėrė tiesiai per laukus. Ruskiai šaudė į jį kaip padūkę, bet nė vienas nepataikė. Išleidau karves, kiaulę, bet ją ruskiai nusišovė patys, žąsis visas tris pasigavo. Neseniai buvo partizanų paskers-

tas kiaulis ir į kubilą lašiniai sudėti sūdymui. Kai tas kubilas degdamas iširo, lašiniai ėmė čirkšt, tai šitie ruskiai atsinešė metalinį grėblį, ant galvos užsiverčia milinę, kad veidai nedegtų nuo karščio, pribėga arčiau, užkabina tuo grėbliu lašinių paltį, traukia iš ugnies per pelenus, čia pat pjausto peiliais ir ėda.

Kada jau baigė degt namai, žiūriu – tėtis stovi ir verkia, sako, reikėjo nors kepalą duonos išnešt, o man tada nė į galvą ta duona, juk viskas taip greit įvyko. Vienas ruskis net atsidusęs pasakė:

– Kakaja zdėsi charošaja mėsto... Kak zdėsi prekrasno žiti..

Tikrai graži vieta buvo.

Ir tada rusai mūsų jau nebepaleido, vedėsi kartu su savimi. Už geležinkelio kairėj pusėj stovėjo jų mašinos. Nuvedė prie tų mašinų, suvarė į jas ir išvežė į Panevėžį.

Sesuo visur ieškojo motinos, bet niekur jos nerado. Tada nutarė kast ir ieškot po sudegusios gryčios grindimis. Susirinko artimieji, atkasė tą bunkeriuką po dviejų savaičių, ten ir rado motinos palaikus.

Atvežę į Panevėžį, mus uždarė kampiniam mūriniam raudonų plytų namuke, kuris dabar yra Vasario 16-osios ir Smetonos gatvių sankryžoje. Tėtis dar manęs paklausė, ar gyva mama, aš jam pasakiau, kad gyva, nes buvau tikra, kad ji išbėgo. Tėtis skundėsi, kad jam kaulus sulaužė per tardymą, nes Markevičienės buvo daug priskųsta. Kameroje sėdėjo tokia stambi merga Kaslenikova. Ją tardytojai išsikviesdavo, jei ką reikėdavo pamušt, nes ji pati buvo kriminalinė nusikaltėlė. Atėjusi iš tardymų, mums girdavosi rankoves atsiraitojusi:

– Och, chorošo parabotala!

Mačiau, kaip tardyti vesdavo gyvą paimtą partizaną Kazimierą Krištopaitį iš Daukniūnų, jo sesuo Adelė buvo suimta. Kazimiero galva beveik plika buvo likusi, per tardymus nurauti plaukai. Mes jį kažkodėl vadindavom Krištopu. Vėliau jis, neatlaikęs kankinimų, pamišo.

Mane tardė kapitonas Grigorošinas. Jis pats šnekėjo rusiškai per vertėją. Tardė ir naktimis, ir dienomis, jokių fizinio poveikio priemonių nenaudojo.

Kartą per gatvę nuvedė į MGB pastato 2-ą aukštą. Įvedė į didžiulį kabinetą. Ant grindų kilimas paklotas, o už stalo sėdi orus burliokas – viršininkas Bogomolovas. Jis mane sutiko labai mandagiai, paprašė sėstis, na ir pasiūlė jiems dirbt, pažadėjo paleist tėtį, o kai aš išduosiu partizanus, mano brolį paleis ir legalizuos. Sutikau aš su Bogomolovo pasiūlymu, ir mane išleido. Liepė ketvirtadieniais ateit pranešinėt, davė agentūrinį slapyvardį, atrodo, *Regina*.

Kai grįžau į tėviškę, iškart susiradau partizanus pas Lelius Skaistgiriuose. Ten buvo *Vilkas, Petraitis, Gegužis,* Vasiliūnas, *Prabočius, Šernas*. Pasišaukiau *Petraitį* ir pasakiau jam, kad mane užverbavo. Aš jam pasakiau, ką mačiau iš pažįstamų Panevėžy kamerose. Pamenu, dar sėdėjo iš Klaipėdos gatvės toks Žabinskas, jo sūnus buvo partizanas. *Petraitis* man pasakė:

– Ką padarysi, kad taip išėjo, kaip nors reiks išsisukt...

Atėjo ketvirtadienis. Iš tetos gavau puspaltę lašinių, užsivilkau žieminį paltuką ir nuėjau. O kai nuėjau, pasakiau: sodinkit mane vėl, aš partizanų nerandu, visi manęs bijo, niekas su manimi nebesišneka, be to, sakau, jūs išleidot Markevičienę, o ta visiems apskelbė, kad aš užverbuota.

Čekistas ėmė mane raminti:

– Nieko nieko, jei ne šiandien, tai kitą kartą vis tiek ką nors sužinosi, ateisi vėl ir pasakysi, paleisim tėvuką...

Ir mane paleido į namus antrą kartą. Dabar aš vėl susiradau partizanus ir pasakiau jiems, kad daugiau ten neisiu. Sesuo Zina Panevėžyje irgi jau nebelaikė nei abitūros egzaminų, grįžo į tėviškę. Susikrovėm abi maišelius ir ėjom iš kiemo į kiemą – tai pas dėdę, tai pas tetulę, tai pas kaimynus, tai vienam kaime, tai kitam. Taip mes pravaikščiojom nuo 1945 m. gegužės mėn. iki 1946 m. sausio 6 d. Užeini pas žmogų, dieną sėdi kambary, o naktį kur nors į šiaudus įlendi. Kartą užėjom Spirakiuose pas tokias Žegunytes, paprašėm pernakvot, tai jos tik skėstelėjo rankomis:

– Cha, nakvokit, jeigu norit, bet mes išeisim iš namų.

Tai kaip gali nakvot pas tokius žmones. Žinoma, aš nesmerkiu jų, nes visi tada labai bijojo, o gyvent norėjo.

Per tą laikotarpį pabuvojom ir Kaune, ir Dotnuvoje, kur viena moteris man parūpino laikiną dokumentą Reginos Paukštytės vardu (šiuo metu ta moteris – Elena Šveistienė – gyvena Baisogaloje). Per Tris Karalius atėjom į Bedugnių mišką pas *Petraitį* ir pasiguodėm, kad nebeturim kur gyvent. *Petraitis* pasakė:

– Jei nebijot, galit pas mus prisiglaust...

Šitaip mes pasilikom pas partizanus. Būriui vadovavo pats *Petraitis*, nors mums prie jo labai neilgai teko pabūt, nes jis vasario 13 d. žuvo.

Gretimai stovėjo joniškėliečių būrys, ten buvo toks bunkeris. Jiems vadovavo Algis Žitkevičius-*Balsys*, jo žmona buvo Janina Bugailiškytė-*Karilė*. Joniškėliečių grupėje buvo Jonas Maslauskas-*Šarūnas*, jo sesuo Onutė Maslauskaitė, Levutė Žvirblytė-Ramanauskienė.

„Petraičio" būrio vyrai irgi turėjo išsikasę bunkerį, bet tas bunkeris tik pusiau iškastas žemėse, stogelis paviršiuje, iš toliau nesunku buvo tą slėptuvę pastebėti. Čia mes priėmėm priesaiką. Aš gavau belgišką karabiną, o sesuo jokio ginklo neėmė, kadangi ji buvo paskirta į sanitarinę dalį, gavo krepšelį su tvarsčiais ir vaistais. Nusivedė mane po to į kaimą pas vieną stambų ūkininką. Toks didžiulis ilgas namas. Atidarė visas duris, kamaroje ant sienos pakabino taikinį, o mane su karabinu pastatė kitam gale gryčios ir liepė šaut. Vieną kartą iššoviau, pataikiau į taikinį, *Petraitis* pagyrė, kad taikliai šaudau. Taip tas belgiškas karabinas tapo mano artimiausiu draugu, aš su juo nesiskyriau, iki patekau į čekistų nagus. Gal ir dabar dar jis tebeguli Bedugnių miške kur nors po storu puvenų sluoksniu...

Būnant miške, pas mus žiemą dažnai rogėmis atvažiuodavo partizanų ryšininkas Juozas Mikalajūnas. Jis prisikirsdavo pilnas roges žabų. Važinėja po mišką su tais žabais ir užšluoja mūsų išvaikščiotas pėdas, nes mes irgi vietoje nesėdėdavom, tekdavo išeit pas gyventojus į kaimus parsinešt maisto, drabužių, o pagal pėdas galima labai greit susekt, kur eita, todėl ir stengdavomės įvairiausiais būdais jas maskuot.

Po kurio laiko nuo mūsų atsiskyrė *Šernas* ir *Voverytė* – Čelkaitienė, tiesą sakant, truputį apsipyko jie su vyrais, Pyragis-*Audrys* sukūrė apie juos kupletą: „Kai *Šernas* su *Voveryte* sueina į porą, oi kas ten daros, sodoma-gomora...“

Kartą atėjo Markevičienės duktė Stasė pas mus ir pasiūlė:

– Pasakykim, kur yra partizanai, tai paleis mūsų mamą ir jūsų tėtį.

Markevičienę čekistai dažnai uždarydavo kamerose su kaliniais kaip provokatorę, o ji pati apylinkėje visiems guosdavosi, kad neva ją tardo, muša ir reikalauja pasakyt, kur partizanai.

Šeškanų šeima apskritai buvo netikusi. Jie buvo trys broliai. Steponas ir Adelė (Markevičienė) Panevėžyje iš Pušaloto gatvės nužudė tokį Rimkevičių su jo paties žmonos Rimkevičienės žinia. Tą egzekuciją jie įvykdė Berčiūnų miške. Markevičienės vyras buvo policininkas, turėjo tarnybinį ginklą, o Rimkevičius paprastas eilinis žmogelis, tik krepšius namuose pindavo. Markevičienė su Rimkevičiene labai mėgo pauliavot. Rimkevičius sunkiai užsidirbdavo tuos pinigėlius, taupė juos, o jos abi eidavo į restoranus, skolindavosi iš Rimkevičiaus pinigus ir ten praūždavo.

Pagaliau Rimkevičius ėmė reikalaut iš žmonos pinigų, ta pasiguodė Markevičienei, o pastaroji jai pasiūlė nuodų, kad nunuodytų savo vyrą. Bet Rimkevičienė atsisakė tą padaryti. Ji pasiūlė Markevičienei tris šimtus litų negrąžinamai, kad nužudytų jos vyrą. Markevičienė tada ėmėsi gudrybių, kad išsiviliotų tą vyrą į mišką. Ji jam ir sako:

– Ar žinai, kur galima rast gerų vytelių krepšiams pinti? Ogi Berčiūnų pušyne.

Vytelių tai reikia, ir nutarė žmogus nueit į tą pušyną. O iš paskos jį nusekė Markevičienė su broliu Steponu Šeškanu.

Nušovę Rimkevičių pušyne uždengė jį žabais ir paliko. Grįžo į Panevėžį, gavę pinigų – vėl į restoraną. Labai greit policija su-

rado nusikaltėlius, tą pačią dieną. Nuėjo policija į restoraną, žiūri, visi trys geria už stalo. Priėjo vienas policininkas prie jų ir sako:

– Pone Rimkevičiene, Berčiūnų pušyne radom jūsų vyrą sužeistą...

Rimkevičienė kaip šoko nuo kėdės:

– Bet juk man pasakė, kad jis nebegyvas!

Iškart viskas tapo aišku. Visus tris ir areštavo. Po poros mėnesių buvo teismas, visi gavo iki gyvos galvos. O kada 1940 m. atėjo bolševikai, išleido juos kaip politinius kalinius.

Vokiečių okupacijos metais Markevičienė įsidarbino mėsos fabrike. Ten dirbdama ėmė vogt mėsą. Vokiečiai nutvėrė ir davė jai trejus metus kalėjimo. Sėdėjo Pravieniškėse. Netrukus ir vokiečiai ją paleido. Ta vėl grįžo.

Kada mane areštavo rusai, tai kameroje kartu buvo ir šita Markevičienė įmesta. Pasiklojusi skarą, tik kviečia gulti šalia savęs. Klausinėja be atsikvėpimo, ką man tardytojas sakė, ką aš sakiau, kur tie partizanai slepiasi. Bet aš nė žodžio jai. Žinojau, kas per moteris. O manęs tardytojas irgi klausinėjo, kur partizanai. Tada aš jam ir pasakiau, kad Markevičienė visiems apskelbė, kad aš užverbuota, manimi niekas nepasitiki, niekas nebešneka.

Markevičienė apsigyveno pas Bručus seklyčioj Linonių kaime. Kazimierą Bručą, ką tik grįžusį iš Prancūzijos, iš belaisvės rusai paėmė į lagerį. Grįžo invalidas, pirštai nušalę, sutraukti.

O Markevičienės vyrą, tą policininką, vėliau sušaudė partizanai. Sušaudė Alfonsą Šeškaną, Sofiją, nes jie visi buvo išdavikai ir provokatoriai. Markevičienė netrukus mirė vėžiu, palaidota Spirakių kapinėse. Tai tikrai baisūs žmonės buvo, vagys, brakonieriai, mano tėtis su jais visą laiką kariavo, mūsų klojimą jie sudegino, kai jau visi javai rudenį buvo suvežti. Ir jie pirmutiniai atlėkė gesint...

1946 m. vasario 13 d. penki partizanai, tarp jų ir *Petraitis*, išėjo iš stovyklos, kaime gavo pastotę ir, matyt, norėjo važiuoti kur nors toliau, bet Ažagų kaimo laukuose pateko į pasalą.

Prieš tai jie buvo pas Šapnagaites užėję, ten pietavo, atseit jiems pranešė, kad nuo Skaistgirių važiuoja pilnos rusų mašinos.

Petraitis liepęs moterims nueit pasižiūrėt. Tai gryna nesąmonė. Jei vadas gavo tokią informaciją, niekada į žvalgybą nesiųs kažkokių moterų, eis pats. Arba pasiųs patikimą savo žmogų. Su jais ten kartu buvo ir *Sakalas* – Antanas Vaišvila, bet jam pasisekė pabėgt. Atlėkė pas mus užduseęs, be kepurės, lėkdamas pametė. Atbėgęs pasakė, kad žuvo vyrai, *Petraitis* pats nusišovė. Iš pasalos dar pabėgo *Vilkas* – Jonas Januškevičius.

Tada mes jau nieko nelaukėm, susikrovėm savo mantą ir traukėmės į Joniškėlio pusę, nes sniege pėdos tai liko, tomis pėdomis rusai tikrai seka. Nusibastėm net iki Natiškių kaimo. Čia pas vieną ūkininką apsistojom, pernakt pabuvom gryčioj, ryte nuėjom į daržinę. *Vanagas* – Ramanauskas dar grįžo į kambarį atsigert vandens. Tik jis nuėjo, mes per plyšius žiūrim, į kiemą įvažiuoja pilnos rogės stribų ir šaukia, pamatę Ramanauską:

– Palauk! Sustok!

Šis kaip niekur nieko atsakė jiems:

– Tuoj, pasiimsiu doklą, – ir įėjo į kūtę.

O kūtėje buvo palikęs kulkosvaidį. Ten griebė už kulkosvaidžio ir per duris paleido seriją į šitą stribų pilną vežimą. Tada stribai tik apsigręžė ir – atgal kiek įkabina arklys. Mes irgi iššokom iš daržinės, ėmėm pleškint į tuos stribus. Aš irgi šaudžiau, kiek tik galėjau. Vyrai dar kiek pabėgėjo jiems iš paskos ir grįždami atsinešė pamestą PPŠ automatą labai gražia ruda poliruota buože. Ant buožės buvo išdegintos dvi raidės „K. V.“ Kažkas iš mūsiškių pasakė, kad čia Kosto Variakojo inicialai, supratom, jog tai stribo pavardė. Stribų buvo dvi pastotės. Kaip vėliau sužinojom, žuvo šeši stribai. Mes čia ilgiau jau nebeužsilaikėm, iškart žygiavom atgal į Bedugnių mišką. Grįžę radome sudegintus bunkerius. Tada pasistatėm indėniškus vigvamus netoli tų mūsų bunkerių.

Po *Petraičio* žūties būriui vadovavo *Stimburys* – Steponas Valunta, buvęs Lietuvos kariuomenės viršila. *Valas* tuo metu buvo nuo mūsų atsiskyręs. Tik vėliau, kada jau mane paėmė, *Stimburys* perėjo į „Valo“ būrį.

Tuose vigvamuose mes laikėmės iki pat pavasario. Mane paskyrė vado adjutantu, taigi į žygius kartu su Valunta visur teko ir man eit. Naktimis nueidavome pas žmones į kaimus, pasirinkdavom maisto, drabužių.

Mano sesuo Zinaida gavo dokumentus ir legalizavosi. Būryje likau aš viena mergaitė. Gegužės mėnesį jau sulapojo lazdynai. Pasidariau sau tokius gultus, viršų užklojau eglišakėm, būdavo, įlendu į tą skylę ir miegu, tik labai bijodavau gyvačių, kurių Bedugnių miške labai daug.

1946 m. birželio 13 d. buvo labai apsiniaukęs oras, lijo. Atėjo mūsų ryšininkas ir pasakė, kad apylinkėse siaučia rusų garnizonas. Vyrai susirinko į vieną vietą ir ėmė tartis, kur trauktis. Nutarėm trauktis į Šarkaičių kaimo pusę. Tik pradėjom žygį ir pamatėm per kelią lekia rusai. Tada metėmės atgal, link Puziniškio. Mūsiškių buvo apie 12 žmonių. Besitraukiant mus rusai ėmė vytis ir šaudyt, mes irgi atsišaudėm bėgdami. Taip pailsau bebėgdama, atsilikau nuo vyrų. Reikėjo perbėgt kvartalinę liniją. Pribėgę prie linijos, pastebėjom, kad linija užstota. Tada vėl į kitą pusę persimetėm. Aš jau visai atsilikau, su vyrais nebespėju. Šovinius visus iššaudžiau. Šautuvą po samanom pakišau ir stoviu kaip įbesta, nebežinau, ką toliau daryt. Matau, viena puse pro mane prabėgo keli rusai. Aš jau apsidžiaugiau, kad manęs nepastebėjo, apsigręžiau ir norėjau bėgt atgal, bet, matyt, mano judesys mane išdavė, pamačiau – kareivis tik priklaupė ant kelio ir paleido porą serijų iš automato. Iškart pribėgo rusas prie manęs, nutraukė nuo galvos šalkutį, surišo rankas už nugaros ir, kiek pavedęs, pristatė kažkokiam vyresniam leitenantėliui. Tas liepė man atrišt rankas. Atrišo rankas kareivėlis ir pastebėjo ant kaklo auksinį kryželį su grandinėle, kurį buvo padovanojęs *Petraitis*.

– O, čystoje zoloto, – nustebęs kareivėlis pavartė rankose kryželį, bet tas leitenantas griežtu tonu liepė palikt mane ramybėje. Dar paklausė, ar kareiviai manęs nemušė, ar nenuskriaudė. Aš atsakiau, kad su manimi jie elgėsi padoriai. Po to jie mane išvedė iš miško ir pasodino ant griovio krašto, padavė

karišką žemėlapį ir liepė parodyt, kur mes ėjom. Aš ėmiau aiškint, kad nieko nesuprantu. Paklausė, ar galiu parodyt tas sodybas, kuriose mes lankydavomės. Atsakiau, kad aš iš miško niekur neišeidavau, visą laiką buvau stovykloje. Tada vienas ruskis pasišaipydamas pasakė:

– Ona kaševarom rabotala...

Po to mane nuvedė į Jakūbonių mokyklą. Ten stovėjo jų mašinos. Aš ėjau ir galvojau, kaip mes negirdėjom, kai tos mašinos atvažiavo, visai netoli nuo mokyklos buvo mūsų stovykla...

Tada žuvo keturi mūsų vyrai: Feliksas Čyžas-*Aušra*, Antanas Vaišvila-*Sakalas*, Vladas Šimoliūnas-*Tauras*, Vladas Šidlauskas-*Genys*.

Du gulėjo vienoj vietoj, du kitoj. Numautos kelnės, išniekinti. Mane atvedė jų atpažint. *Taurui*, matyt, buvo smogta šautuvo buože, nes nosis visai priplota.

Paskui įsodino mane į sunkvežimį ir nuvežė į Panevėžį. Atvežė į tą pačią daboklę, iš kurios anksčiau buvo paleidę, kaip užverbuotą agentą, radau tą patį prižiūrėtoją Choroševą, kuris labai nustebo mane pamatęs, ir žiaurųjį Ziką:

– O, tu ir vėl čia?

Jis klausia, kur mane dėt. Aš jam sakau: kur nori, tik ne į aną medinį pastatą, nes ten labai daug žiurkių. O šitam mūrinuke langai išdaužyti. Pasirodo, kriminalistai išdaužė, stiklų šukėmis barzdas skutosi...

Prasidėjo tardymas. Tardė leitenantas Serebrikovas be vertėjo, nes aš truputį mokėjau rusiškai, to man ir užteko.

Teisė mus šešis: mane, *Šerną*, Vladą Lasauską (su viena amputuota koja virš kelio, buvusį desantininką, gim. 1926 m., suimtą 1946 06 04), Teodorą Senkaitį (eigulį nuo Beinoravos) ir Juozą Mikalajūną iš Šermukšnių kaimo.

Gavau 10 metų lagerio. Tėvuką be teismo išvežė iš Lietuvos ir teisė Rusijoj, Velske. Po lagerio išsiųstas į invalidų namus MVD organų priežiūroje, nerežiminėj vietoj. Tuo metu tėvukui buvo 67 metai. Jo byloje nurodyta, kad serga miokarditu, hipertonija, darbui netinka.

Po teismo nuvedė į kamerą, kurioje visos jau buvo teistos, bet daugelis laukė atsakymo į malonės prašymą. Jos sakė, kad vertėjo ir man rašyti, ilgiau neveš į etapą. Ir prieš teismą, ir po teismo radau pažįstamų. Daugiausia tai buvo jaunos merginos. Su kai kuriomis susipažinau, į vieną etapą patekome. Prisimenu Vincę Galinienę nuo Biržų ir tarsi nuo Vabalninko Pranę Vasiliauskaitę (Šalnių k.), kuri lageryje mirė. Kameroje šnekėjo, kad bjauriausi tardytojai tai žydas Tiurinas ir Akuratovas – labai mušdavę. Iš kalinių blogą vardą turėjo Raisa Audickaitė iš Gustonių, kuri buvo kaip šnipukė. Teko ir man su ja pabūti „vienutėje" trise. Viena iš jų buvo vyresnio amžiaus, gal jau per 50 metų – Bernotienė nuo Beinoravos. Mus čia tris sugrūdo, kad geriau pokalbiai megztųsi, bet mes jau žinojome Audickaitės „misiją", buvome atsargios.

Prisimenu žydę iš Tauragės Sonią Giršovič, kuri pasakojo, kaip skrido į Palestiną. Susitarė Kaune jos kelios su lakūnu, kad nuskraidins ten. Užmokėję gerai, susėdę į lėktuvą, pakilę, apsukę ratą apie Kauną ir vėl nusileidę. „Išlipti reikia, jau Palestina", – sako lakūnas. Kai išlipome, tai tiesiai į NKVD rankas...

Politinių kalinių sąrašas, su kuriais man teko susitikti Rusijos Sibiro lageriuose:

1. Leokadija Ališauskaitė – nuo Alytaus
2. Aleksandravičienė
3. Stasė Barisnevičiūtė – iš Panevėžio
4. Felė Blaževičiūtė – iš Lampėdžių
5. Marytė Barauskienė – iš Kauno
6. Marytė Budraitienė – iš Kauno
7. Rožė Budzilaitė – nuo Zarasų
8. Adelė Balčikonytė – iš Berčiūnų
9. Bobelis – iš Kauno
10. Birutė Balčiūnaitė
11. Adelė Beikštytė
12. Felė Bernatonytė
13. Ona Baublytė

14. Janina Cibienė – nuo Utenos
15. Kazytė Dapkūnaitė – studentė (pasikorė)
16. Ona Dominaitytė – (mirusi)
17. (Adelė) Dobilaitė – (mirusi)
18. Teresė Dragūnaitė (Kalpokienė)
19. Zosė Freitakytė – nuo Šilutės
20. Ona Gaščiūnaitė (Simonaitienė) – iš Klovainių miestelio
21. Sonia Giršovičienė – iš Tauragės
22. Vincė Januškaitė-Galinienė – nuo Biržų
23. Adelė Gerulytė – nuo Šakių (mirusi)
24. Stasė Gylytė
25. Elena Gričėnaitė – nuo Vilkaviškio
26. Ona Gričėnaitė – nuo Vilkaviškio
27. Ona Greitjurgytė
28. Emilija Gabdanskaitė
29. Irena Guščiauskaitė
30. Gečiauskaitė
31. Grigaliūnaitė – nuo Mažeikių
32. Levutė Ivanauskaitė – (studentė)
33. Janė Jasiūnaitė – iš Panevėžio (mirusi)
34. Rožė Jankevičiūtė
35. Mamertina Jankutė
36. Rožė Juodelytė
37. Bronė Kučinskaitė – nuo Utenos
38. Benediktas Kučinskas – nuo Utenos (Bronės brolis)
39. Marytė Kalesnikaitė – iš Rubikonių k., Ukmergės apskr.
40. Michailas Kocinas – iš Panevėžio
41. Bronė Kasčiukaitytė – (mirusi)
42. Irutė Kakariekaitė
43. Genė Kamarauskaitė
44. Ona Kuzaitė
45. Kuzaitė – (Onos sesuo)
46. Meri Kinertaitė
47. Jadvyga Lisauskienė – iš Ukmergės (mokytoja)
48. Bronė Lukštaraupytė – nuo Rokiškio

49. Ona Lasavičiūtė – nuo Vilkaviškio
50. Ona Lubickaitė
51. Bronė Lubickaitė
52. Bronė Labonaitė
53. Sofija Malinauskaitė – nuo Giedraičių
54. Stefa Miknevičiūtė – iš Šiaulių (mirusi)
55. Regina Matvėjavaitė – iš Kauno
56. Stasė Mažeikaitė – nuo Mažeikių
57. Morkūnas (mokytojas)
58. Marcelė Milišauskaitė
59. Ona Milišauskaitė
60. Ona Matuzonytė
61. Ona Mižutavičiūtė
62. Danutė Mauzaitė
63. Stasė Miškinytė
64. Janina Marcinauskaitė
65. Ona Matuzevičienė
66. Pranas Noreika – iš Stakliškių
67. Marytė Paliulionytė – iš Gustonių, Panevėžio apskr.
68. Zita Palšauskaitė – iš Kauno
69. Valė Pilkauskaitė – iš Medeikių, k., Biržų apskr. (mirusi)
70. Elena Pinkevičiūtė – iš Gegužinės, Kaišiadorių apskr.
71. Stefa Palionienė – iš Gustonių, Panevėžio apskr.
72. Marytė Puidokaitė-Jankauskienė – iš Rietavo
73. Janė Papinigytė
74. Ona Radziukynaitė – iš Kurnėnų, Alytaus apskr.
75. Bronė Rakauskaitė – iš Vilkijos
76. Stasys Rakauskas – iš Vilkijos (Bronės brolis)
77. Bronė Rakašiūtė
78. Linda Ralmanis
79. Vera Sasevičienė – iš Kauno
80. Irutė Sakalauskaitė
81. Marytė Švilpaitė – iš Petkūnų k., Surdegio vlsč.
82. Švilpienė – iš Petkūnų k., Surdegio vlsč. (Marytės motina)
83. Triškienė – nuo Mažeikių

84. Bronė Užusienaitė – iš Važdelių k., Surdegio vlsč.
85. Pranė Vasiliauskaitė – iš Šalnių k., Vabalninko vlsč. (mirusi)
86. Albina Vaitonienė – iš Pilviškių k., Vilkaviškio apskr. (mirusi)
87. Albinas Vanagas – nuo Kėdainių (mokytojas)
88. Adelė Vijaikytė – (mirusi)
89. Benutė Vabalaitė
90. Vytėnaitė
91. Stasė Vaitiekūnaitė
92. Genė Vaitiekūnaitė
93. Janė Vaitkevičienė
94. Ona Žukienė – nuo Raguvėlės

Pasakoja PRANĖ VARNECKAITĖ-MAJAUSKIENĖ

Užrašyta Panevėžyje
1997 02 09

Gimiau 1916 m. Šermukšnių kaime, Pušaloto valsčiuje. Turėjau du brolius: Kazimierą ir Bronislovą. Ir mes keturios seserys buvome: Emilija, Nastutė, aš ir Onutė.

Tėvai vienkiemyje gyvendami turėjo 12 ha žemės. Kada rusai mus trėmė į Sibirą, tai trėmė ir kaip didžiažemius, ir kaip „banditus“ – nacionalistus.

Visi vaikai labai norėjome mokytis, todėl visaip stengėmės. Vasarą broliai eidavo uždarbiaut prie naujai tiesiamo geležinkelio, mūrijo trobesius, namuose sudėję rankų nesėdėjo. Aš vėliau įstojau į Kauno aukštesniąją dailės mokyklą, kur išmokau visokių gražių amatų, šitaip irgi sau užsidirbdavau pragyvenimui.

Kada 1940 m. Lietuvą užėmė rusų bolševikai, aš tada jau mokiausi toj dailės mokykloj, greit pastebėjome, kad visi mūsų mokytojai tapo nusiminę. Per išleistuves 4-tam kurse mes pasipuošę tautiniais rūbais, didžiulis balius, visi linksmi, o mūsų mokytojai nuliūdę. Pamatėm, kad nuo geležinkelio stoties

atplūsta raudonosios armijos kolonos. Sustojo prie centrinio pašto. Iširo ir tas balius. Kelios studentės nubėgom ten pasižvalgyt. Žiūrim, tokia prasta liaudis užplūdusi aikštės vidurį – kumščius iškėlę, žodžiu, taip „pagerbė“ jau sovietus. Tarp tų prasčiokėlių fabrikų darbininkai, tarnaitės. Tuo metu jie ir ant mūsų puolė:

– Ko jūs čia žiopsot?! Daugiau čia nevaikščiosit išsipustę. Pamatysit, kas jums bus!

Mes nedelsiant dingome iš tos kompanijos. Skaudu, kad tarp jų radosi daug dorų lietuvaičių, o pagal išvaizdą, apsirengimą didelę dalį sudarė žydų tautybės žmonės. Tik tada supratom, kad jie labiausiai laukė sovietų valdžios. O apskritai Lietuvos žmonės jau tikėjosi ir laukė, kad kažkas įvyks. Taip ir buvo. Labai daug vieni kitus išdavė ir patys lietuviai.

Šalia mūsų gyveno mokytojai Šukiai. Labai puikūs žmonės. Atlėkė rusai juos vežt į Sibirą. Vyras pasislėpė, o žmoną su mažais vaikais išvežė. Labai aktyvus tų trėmimų organizatorius buvo toks Martišius, kilęs iš Vildūnų kaimo. Vėliau jį su šeima sunaikino partizanai. Gal todėl taip ir sujaukė okupantai tą mūsų tautą, kad ir patys lietuviai daug prisidėjo prie išdavyščių, provokacijų, žudynių.

Kada 1944 m. rusų armijos grįžo į Lietuvą, daug atsirado tokių, kurie į stribus išėjo. Damoševičiai iš mūsų kaimo ten patraukė, Židoniai, bet doro jaunimo buvo kur kas daugiau. Tada niekas netikėjo, kad rusai pas mus atėjo amžinai.

Mano brolį Bronių 1944 m. rusai pašaukė į kariuomenę. Vieni kaimo berniokėliai organizuojasi važiuot, o kiti ne. Brolis buvo baigęs Joniškėlio žemės ūkio mokyklą. Aš jam pasiuvau kuprinę, susidėjo savo daiktus ir išvažiavo į Panevėžį. Čia sutiko draugų, kurie jį ėmė atkalbinėt nuo tos tarnybos, sako, negi čia pas mus nėra miškų. Girdim – vidurnakty pareina brolis. Pasakė, kad draugai jį prikalbino neit į rusų kariuomenę. Ir po to jis greit su tais pačiais draugais išėjo į Eimuliškių mišką – Juozu Joneliūnu, Kaziu Karaliūnu ir kitais. Netrukus atsirado miške Čyžas-*Aušra*, kuris ir ėmėsi vadovauti būriui.

1945 m. Didįjį penktadienį prieš Velykas juos visus ten apsupo rusų kariuomenė ir daug iššaudė. Į Eimuliškių mišką tuomet buvo susirinkę vyrai iš Tirkšlionių, Ažagų ir kitų apylinkių.

Jakūbonių kaime gyveno Jonas Kirkilas. Jis tuomet buvo parėjęs į namus iš miško maisto pasiimt. Ir tuo pačiu metu pas juos atėjo kažkoks nepažįstamas, kuris buvo labai nusiminęs, aiškino, kad jis pabėgo iš apsupimo, neturi kur dėtis, labai nori patekt pas mūsų partizanus. Kirkilas buvo naivuolis, kaip ir daugelis to meto kaimo jaunuolių, patikėjo šituo nelaimėliu ir nusivedė jį į mišką pas partizanus, net nepagalvojęs, kad tai provokatorius. Viską iššnipinėjęs, tas jaunuolis greit nepastebėtas pasitraukė iš miško ir atvedė rusų kariuomenę, kuri apsupo visą mišką. Stebuklingai broliui Broniui pasisekė pabėgt iš apsupimo. Jis pasakojo, kad pats matęs, kaip Juozas Joneliūnas ir Kazys Karaliūnas ant kelių suklupdyti prašėsi, kad jų nešautų, bet rusai jau buvo be gailesčio, paleido kelias serijas, ir vyrai sukniubo. Tie, kurie vėliau rinko anuos lavonus, pasakojo, kad vyrai buvo žiauriai sušaudyti, tiesiog jų kūnai kaip rėčiai buvo kulkų suvarpyti.

Iš mūsų apylinkės tuo metu į mišką buvo išėję:

1. Juozas Joneliūnas (gim. 1915 m.) – iš Jakūbonių k.
2. Kazys Karaliūnas (gim. 1912 m.) – iš Jakūbonių k.
3. Juozas Petraitis (gim. 1914 m.)
4. Antanas Šimoliūnas – iš Šermukšnių k.
5. Povilas Šimoliūnas (liko gyvas) – iš Šermukšnių k.
6. Juozas Šimoliūnas – iš Šermukšnių k.
7. Alfonsas Šimoliūnas – iš Šermukšnių k.
8. Jonas Šimoliūnas – iš Šermukšnių k.
9. Bronislovas Varneckas – iš Mickaičių k.
10. Antanas Vaišvila (gim. 1925 m.) – iš Šarkaičių k.
11. Severinas Balčėtis (žuvo)
12. Petras Balčėtis (miręs)
13. Kazys Gelumbickas – iš Jakūbonių k.
14. Janina Gelumbickaitė – iš Jakūbonių k.

15. Petras Uogintas – iš Jusėnų k. Jis atbėgo pas tetą Jakūbonių kaiman su partizanais trise. Tada jam jau buvo 55 metai. Atvažiavo stribų pilna pastotė, jį, matyt, jau sekė, nes buvo išduotas. Nušautą pririšo už kojų, nutempė į Pušalotą ir numetė ant gatvės.

O visų kitų jiems neteko išmėtyt ant gatvės, nes Gelumbicką, Joneliūną, Karaliūną spėjo pasiimt iš žuvimo vietos artimieji ir palaidot. Juos nuvežė ir palaidojo Jakūbonių kapeliuose.

Po Eimuliškių kautynių mano brolis Bronius išbėgo, paskui susirado likusius vyrus ir toliau su jais vaikščiojo. Vėliau tie būriai kažkaip iširo, visi išsiskirstė daugiausia pavieniui. Brolis grįžo į namus ir slapstėsi tai gryčioje, tai daržinėje ant šieno, prie šulinio bunkeryje. Pas mus gyveno piemenėlis – skrebo sūnus iš Pušaloto. Baigęs ganiavą, tas piemenėlis iš mūsų išvažiavo, bet tuo pačiu išdavė ir brolį, pasakė tėvui, kad Bronius slapstosi ant aukšto.

Kai stribai atvažiavo pas mus, brolis gryčioj statė langus. Tada jie brolį pasiėmė ir išsivežė. Mamą ėmė daužyt. Mama dar: „Ponaičiukai, ponaičiukai! Ką jūs darote?!“ O tie „ponaičiukai“ rusiškais kerziniais batais net dėmesio nekreipia. Nusivarė brolį pas Karaliūną, po to į Pušalotą. Pušalote stribų viršininkas buvo kažkoks Fedotovtas, kiti aiškino, kad Lietuvos rusas (vėliau jį partizanai nušovė). Tai tas Fedotovtas brolį baisiai kankino su kitu tardytoju – žydu. Brolis pasakojo, kaip jį tas žydas su tuo ruskiu spardė, adatas po nagais varė ir vis reikalavo išduot partizanus, bet brolis nė vieno partizano neišdavė. Vėliau advokatas Kazimieras Kručas man kaip ir padėjo nustatyti brolio kalinimo vietą. Atnešė lapelį popieriaus, kur buvo pažymėta: „Belaja Seva“. Po to jį išvežė į Buriat-Mongoliją. Brolis Kazimieras ir sesuo Nastutė buvo nuvažiavę pas jį. 25-rių metų žmogų paėmė, tai sakė – jo jau atpažint nebuvo galima.

Pas mus į namus partizanai dažnai užeidavo. Kokie puikūs žmonės, balsingi, gražūs vyrai.

Gerai pamenu jų vadą Feliksą Čyžą-*Aušrą*. Kiek žinau, jis labai aktyvus buvo, didelis patriotas, už Lietuvą galvą guldė. Ir

kažkodėl buvo įsitikinęs, kad jis nemirtingas, jo jokia priešo kulka neima. Bet po kautynių Eimuliškių miške jie kažkaip pakriko, ėmė daugiausia pavieniui, po du, po tris vaikščioti. Čyžas su savo vyrais daugiausia laikėsi Eimuliškių miške. O pats pirmas vadas mūsų apylinkėje buvo iš Klovainių Ignas Gaščiūnas-*Drąsutis*. Tada dar mano brolis nebuvo miške.

Iš Jusėnų kaimo pas tetą Anelę Labanauskienę į Jakūbonius atvažiavo Petras Uogintas su keliais partizanais pasiimt maisto. Tie jo draugai pasiliko pas Gelumbicką. Jį vieną einantį iš tetos stribai pasaloje nušovė, o likusieji partizanai pabėgo.

Partizanas Antanas Ulkė (17 metų) parėjęs į namus valgė pusryčius ir pamatė, kad stribai ateina. Pašoko nuo stalo ir bėgo į lauką, bet jam kelią pastojo Pušaloto stribas Petras Damoševičius, paleido seriją iš automato. Ir Antanas krito vietoje.

Pušalote buvo ir daugiau tokių žiaurių stribų, kažkokie Žoromskiai, pasakodavo žmonės, kad labai pikti ir žiaurūs buvo.

Netrukus partizanai ir tą stribą Damoševičių nušovė, jam tiesiog buvo atkeršyta už Antano Ulkės nužudymą.

O kiti Ulkės – Juozas ir jo pusbrolis Jonas – buvo išdavikai jau nuo pat pirmųjų dienų, kada rusai atėjo į Lietuvą. Labai keista, bet Juozas Ulkė buvęs Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanoris, iš Lietuvos valdžios buvo gavęs žemės nemažai. Šituos išdavikus Ulkes irgi partizanai sunaikino.

Kiek žinau, Jonas Ulkė skundė ūkininkus dėl ištrėmimo į Sibirą, Juozas rinkdavo žinias apie partizanus.

Netoli mūsų tokio Mickevičiaus žemę dirbo Zupka, kurį irgi partizanai sunaikino už tai, kad skundė žmones ir persekiojo partizanus.

Kaimynystėje dar gyveno Petras Konkulis. Kada atėjo bolševikai iš Rusijos, jis bet kokiam žmonių suėjime vis mušdavosi į krūtinę ir prisiekinėjo, jog esąs 1917-ųjų metų bolševikas. Jo partizanai nelietė, sulaukęs 100-to metų žmogus mirė. Jo duktė Milė irgi buvo labai aktyvi komunistė.

Pasakoja PETRAS ŽIDONIS-„LAUKO KLEVAS“

Užrašyta Pažosių kaime
1996 04 01

Gimiau 1921 m. Pažosių kaime, Joniškėlio valsčiuje.

1940 m. aš dar buvau vaikėzas, bet jau buvau užsimetęs eit į partizanus. Mums vadovavo Adolfas Masilionis iš to paties Pažosių kaimo. Masilionis išėjo partizanaut, o mes palikom, mus mama atkalbėjo. Šeimoje buvome penki broliai ir sesuo.

Vokiečių okupacijos metais mokiausi Joniškėlio žemės ūkio mokykloje. Grįžus rusams, įstojau į Kauno politechnikos mokyklą.

1944 m. mes visi broliai – aš, Juozas, Antanas, Jonas ir Adolfas – nestojom į rusų armiją, išėjom į mišką. Levaniškio miško krūmuose išsikasėm bunkerius ir ten slėpėmės. Vienas iš pagrindinių mūsų vadų buvo Vladas Juozokas. Susirinko apie 28 vyrus. Kiek leis atmintis, pasistengsiu visus suminėti:

1. Petras Židonis-*Lauko Klevas* – gim. 1921 m. Pažosių kaime, Joniškėlio valsčiuje.
2. Jonas Debesys – gim. 1911 m. Levaniškio kaime. Gyvena Ližų kaime, paralyžiuotas.
3. Juozas Daukša – gim. Jurgeniškių kaime. Miręs Panevėžyje apie 1989 m. Kalėjo Kingiro lageryje. Teistas buvo 10 metų.
4. Alfonsas Vaitiekūnas (tėvas) – gim. Jurgeniškių kaime. Buvo teistas.
5. Uogintas – gim. Migonių kaime.
6. Kazimieras Baliūnas – gim. Ližų kaime. Pagavo ir išvežė į armiją.
7. Baliūnas – gim. Ližų kaime.
8. Antanas Židonis – gim. Pažosių kaime. Miręs 1993 m. Legalizavosi.
9. Juozas Židonis – gim. Pažosių kaime. Miręs 1995 m. Legalizavosi.

10. Jonas Židonis – gim. Pažosių kaime. Miręs 1954 m. Legalizavosi.

11. Adolfas Židonis – gim. Pažosių kaime. Miręs 1987 m. Legalizavosi.

12. Augustas Davidonis – gim. 1905 m. Kilęs nuo Biržų. Miręs 1982 m. Registravosi.

13. Jonas Guščius – iš Pažosių kaimo. Miręs Panevėžy apie 1990 m.

14. Kazimieras Karaliūnas – iš Pažosių kaimo. Gyvena Pasvaly.

15. Liepa – kilęs iš Oželių kaimo. Areštuotas. Grįžęs iš lagerio, gyveno senelių namuose.

16. Liukpetris (tėvas) – iš Migonių kaimo. Peršautas 1945 m. mirė.

17. Liukpetris (sūnus) – iš Migonių kaimo. Peršautas 1945 m. mirė

18. Vytautas Gabalas – gim. Levaniškio kaime. Peršautas 1945 m. mirė.

19. Urbonas – gim. Migonių kaime. Slapstėsi ir žuvo bunkery Liepynės-Levaniškio miške su vokiečiais apie 1946 m.

20. Jonas Pranka – iš Levaniškio kaimo. Žuvo 1946 m. Levaniškio miške.

21. Jonas Vaitiekūnas – gim. Jurgeniškių kaime (Alfonso sūnus). Žuvo 1946 m. Levaniškio miške.

22. Mykolas Pranka – iš Levaniškio kaimo. Žuvo 1946 m. Levaniškio miške.

23. Karolis Uogintas – iš Narteikių kaimo, Joniškėlio valsčiaus. Žuvo peršautas 1944 m. Girelės miškely, Bedugnių miške.

24. Kumpauskas – iš Narteikių kaimo, Joniškėlio valsčiaus. Mirė peršautas.

25. Jurgis Jasilionis – iš Jukonių kaimo, Pušaloto valsčiaus. Žuvo 1944–45 m. bėgant iš namų į Liepynės mišką.

26. Vytautas Kiekša – iš Židonių kaimo, Joniškėlio valsčiaus. Žuvo 1944 m. traukiantis iš Gružių miško.

27. Vladas Pakarna – iš Narteikių kaimo, Joniškėlio valsčiaus. Teistas 10 metų. Miręs.

28. Juozas Pakarna (Vlado brolis) – iš Narteikių kaimo. Areštuotas. Mirė 1996 m. Biržų raj.

29. Adolfas Masilionis – iš Pažosių kaimo. Būrio vadas nuo 1944 m.

Mus rusai apsupę buvo gal tris ar keturis kartus. Dažnai pareidavome į namus su visu būriu, tėvai mus globojo ir maitino.

Buvo toks seniūnas Pusvaškis iš Žiukų kaimo, smarkiai raudonas ir aršus partizanų priešas. Tai partizanai jį ir sutvarkė. Po to visi suėjom į mūsų tėvų sodybą. Kiek toliau namų išstatėm sargybas, suėjom gryčion, sėdim už stalo ir lošiam kortom. Tada buvo sekmadienis. Išgirdom lauke šaudymą ir šokom visi iš užstalės. Pas Guščių buvo Davidonis. Jie irgi išbėgo iš gryčios, bet rusai atidengė ugnį iš kulkosvaidžio, o mes įbėgom į Žąselės upelio vagą. Rusai mus pametė iš akiračio, bet pagalvojom, kad jie mus supa. Tada, prisidengdami trobomis, pasileidome vieškeliu. O rusai su stribais iš kulkosvaidžių ėmė pleškint į namus.

Visgi mes iš tos apsupties pabėgom ir pasitraukėm tiesiai į Levaniškį, po to upelio pakrante persikėlėm į Auriliškių kaimą. Čia atėjom į Debesio pirtį, užlipom ant pirties, išėmėm vieną stogo čerpę, per tą skylę gerai matyti, kas dedasi mūsų kaime. Matėme, kaip stribai atvažiavo su pastotėmis į mūsų namus, viską krovėsi į vežimus ir vežė. Tik vėliau sužinojom, kad stribai labai mušė tėvuką, perskėlė jam galvą, tada jam buvo jau 79 metai.

Kada pamatėm, kad stribai išvažiavo, maždaug už poros valandų aš parėjau į namus. Kartu nešiausi ir ginklą, galvojau: jei kas dar bus pas mus pasilikęs, gyvas nepasiduosiu. Parėjęs namus radau nuniokotus, nusiaubtus, didžiuma turto išvežta. Tai buvo 1945 m. pavasarį.

Kitą kartą jau labai plačiai siautė visą apylinkę rusų NKVD kariuomenė. Tada pas mus buvo atėję iš miško trys partizanai – karininkai. Tik jie išėjo, tuoj pat namus pradėjo supti rusai. Tie karininkai nuėjo iki kaimo, o kaime Mačiuko klojime rusai pa-

salavo. Ten juos ir sulaikė, bet jie ėmė atsišaudyt, traukdamiesi į netoliese esantį miškelį. Perbrido per Lėvenį ir visi trys laimingai pasitraukė. O mano pusbrolį Adolfą Židonį tie rusai sulaikė einantį arklių kelt ir smarkiai sumušę areštavo.

Mes su Karaliūnu nubėgom į Levaniškio mišką, į tuos savo bunkerius. Čia esantieji partizanai mūsų tai nežinojo, kas čia tokie ateina. Tik priartėjom prie miško, išgirdom komandą „stok“. Pernakt prabuvom bunkeryje, o ryte nuėjom pas Joną Rutkauską pasižvalgyt, ką stribai veža. Užlipom ant tvarto, stoge prasiplėšėm angą, per kurią aiškiai buvo matyt, kas dedasi kaime. Rutkauskas nežinojo, kad pas jį esam, o mes ant to tvarto užsimaskavom ir stebim, kas dedasi. Atėjo vakaras. Norisi valgyt. Tada vėl į namus, o kurgi daugiau. Tiesa, tuo metu rusai dar paėmė Joną Blantaitį, bet vėliau paleido.

O trečią kartą vien stribai su Bereišiu buvo atvažiavę iš Joniškėlio tiesiog pasiplėšti. Mums pranešė, kad jie atvažiuoja, mes iš namų pasitraukėm. Didžiausias stribų vadas Joniškėlyje tuo metu buvo Kononovas.

Bereišis buvo labai žiaurus stribas. Čia pas mus jis nušovė tokią Daukšienę. Jis turėjo vedęs Grincevičiūtę, šiuo metu miręs. Vėliau tiems stribams dar vadovavo toks Antanas.

Vien slapstydavomės miške bunkeriuose, ateidavome ir į kaimus pas gyventojus, taip sakant, padrausmindavome tuos, kurie per daug simpatizavo raudoniesiems. Labai jau žiaurių priemonių nenaudojom, tik nesmarkiai per pečius perdrožda-vom bizūnu. Kai kam tas labai padėjo. Pvz., toks Stasys Pranka-*Čigonas* gavo „pipirų“ ir iškart susiprato, jo skundimai baigėsi. Antanas Brazdžionis iš Pažosių kaimo net šautuvą iš stribų buvo gavęs, jokie mūsų perspėjimai nepadėjo, jis iki galo dirbo savo juodą darbą, todėl partizanai su juo ilgiau nebesiterliojo, sušaudė vietoje. Brazdžionis buvęs dar ir šaulys Nepriklausomos Lietuvos laikais, bet vėliau jis kažkodėl persimetė į kitą pusę.

Kartą Levaniškio kaimo mokykloje 1945 m. vyko šokiai. Atėjo *Petraitis* su dviem partizanais ir tuose šokiuose rado du stribus

besilinksminančius. Abu suguldė ant grindų ir nušovė, o po to liepė jaunimui linksmintis toliau. *Petraitis* dažniausiai ir vaikščiojo su tais pačiais dviem partizanais. Jie ir pas mus į mišką trise ateidavo, pasiteiraudavo, kokios amunicijos mums reikia, užsirašydavo. Jie visi trys vaikščiojo apsisiautę kariškais apsiaustais, žinoma, po jais ir didesnį ginklą buvo galima lengviau paslėpti, kad ne taip kristų į akis.

Vladas Juozokas buvo kilęs iš Pasvalio miestelio. Čia gyveno jo giminaitis Šarkis, tai jis pas jį atvažiuodavo patalkėn. Teko su Vladu ir už vieno stalo pasėdėt. Labai gerai aš jį pažinojau. Didelis Lietuvos patriotas, o kaip kariškis – gana griežtas.

Kiek man žinoma, Vladas Juozokas tuoj po karo buvo nuleistas su desantininkais į Lietuvos teritoriją iš Vokietijos. Mes jau tada žinojome, kad ginklais jis mus aprūpina iš karo metų vokiečių paliktų ginklų sandėlių. O kai mūsų apylinkės kaimų vyrai išsikasė bunkerius Levaniškio miške, apsiginklavo, tai atėjęs pats Juozokas mūsų būriui davė „Kęstučio“ vardą ir pirmuoju vadu paskyrė Joną Debesį. Po jo būriui vadovavo Liukpetris (tėvas).

Jonas Debesys dar Nepriklausomos Lietuvos metais važinėjo ir dirbo su traktoriumi, vėliau dirbo malūne malūninku, bet dažnai išgerdavo, matyt, dėl to jį paralyžiavo. Šiuo metu kai kas aiškina, jog Debesys apsimetinėja invalidu, kad nereikėtų praeities prisiminti ir apie tai kam nors pasakoti. Tai netiesa. Jis tikras ligonis, paralyžiuotas ir susišnekėt su juo jau nebeįmanoma.

Vladas Juozokas-*Petraitis* pas mus buvo atėjęs gal tik kokius keturis kartus, daugiausia jis laikėsi Eimuliškių miške, vadinamoj „Bedugnėj“, kur buvo jų stovykla, ir ten jų buvo gana daug. Kada areštavo Juozoko motiną ir uždarė Panevėžio kalėjime, tada Juozokas su savo vyrais nušovė keliolika kiaulių, jas paskerdė ir skerdieną nuvežė į tą kalėjimą pamaitint kaliniams. Kalėjimas tas kiaules priėmė, bet ar pamaitino jomis kalinius – nežinia. Tai va kokį „šposą“ buvo iškrėtęs Juozokas.

Partizanas Jonas Debesys buvo mūsų skyrininkas, nors kaip partizanas baikštokas. Jis partizanavo ir prie vokiečių, bet kai po karo registravomės, Debesys daugiau registruotis nebėjo, ėmė slapstytis ir niekur nesirodė.

Kai aš patekau į lagerį, Debesys toliau slapstėsi, ateidavo ir pas mano tėvus, vaikščiojo ginkluotas.

Pažosių kaime – mano tėviškėj jis po pirtim buvo išsikasęs bunkeriuką ir ten slėpėsi. Kadangi jo šeimą išvežė, liko tik pirtis ir klojimas, kitus pastatus bolševikai nugriovė, tai toj pirty gyveno ir jo mama. Jei jis kur nors išeidavo iš tos pirties, tai persirengdavo moteriškais rūbais.

Kada mūsų apylinkėse smarkiai ėmė siaust rusų kariuomenė, teko pasitraukti už Mūšos upės į Gruzdmiškį, maždaug už penkių kilometrų nuo tėviškės. Pabuvom keletą parų miške ir vėl grįžom. Nuėję buvome apie 12 vyrų. Šiai grupei tada vadovavo Juozas Daukša. Kiti nuėjo į kitas apylinkes, žodžiu, išsiskirstėm mažesniais būreliais.

Mūsų vyrai išėjo į Žadeikius parsinešt ginklų – Liukpetris su sūnumi, V. Gabalas ir dar keli. Benešant tuos ginklus, juos apsupo rusai. Įvyko susišaudymas. Sužeidė Liukpetrius ir Gabalą. Atėjo sužeisti, reikia daktaro, o iš kur jį paimti. Paguldėm pas Prankas, iš Pasvalio atvežėm daktarą Kiaušą, bet jam nepasakėm, kad tie vyrai yra partizanai ir juos per susišaudymą su rusais sužeidė. Pasižiūrėjo Kiaušas į tuos sužeistuosius, žaizdos didelės, tik atsiduso ir pasakė:

– Sunki padėtis...

Netrukus visi trys mirė.

1946 m. rudenį broliai Pyragiai ir dar vienas partizanas ėjo į Baluškius. Kadangi ten buvo jų tėviškė, užėjo pas Daukšas į Jurgeniškių kaimą pailsėt.

Labai greit šnipai davė žinią į NKVD, kad pas Daukšas ilsisi miškiniai. Tada rusai apsupo Daukšos namus, senukas Vaitiekūnas tuo metu važiavo su arkliu, tai tą senuką nušovė, Pranka Mykolas – senukas kirto barelį, pamatė ir tą nušovė, nušovė Pyragius, tuo metu ir Daukšienę nušovė. Po to jų lavonus nu-

vežė į Pasvalį ir prie bažnyčios mūro tvoros numetė ant bruko akmenų.

Broliai Pyragiai buvo neeiliniai žmonės. Vienas jų brolis lakūnas pasitraukęs į Vakarus, o pastarieji du – vienas irgi buvęs lakūnas, kitas teisininkas, advokatas.

Urbonas ir vokietis pas mus žuvo vieni iš paskutiniųjų. Kada rusai apsupo jų bunkerį, jie iškėlė baltą vėliavėlę, matyt, norėjo pasiduot, bet rusai juos vis tiek nušovė.

Apie 1946 m. tada jie buvo Levaniškio miške bunkeryje. Ten juos, matyt, kažkas išdavė. Apsupo rusų garnizonas su stribais, susišaudymo metu žuvo: Jonas Pranka, Jonas Vaitiekūnas, Mykolas Pranka, Urbonas, tas vokietis.

Su Juozu Daukšiuku mes vėliau buvome lageryje.Jis sakė, kad žinąs, kas išdavė tuos vyrus, tik nenoriąs sakyti. Taip jis ir nepasakė, vėliau mirė. Jo motiną nušovė stribas Bereišis.

Tuos metus, kai buvau miške, teko truputį pavargti, nors iš miško dažnai ir į namus pareidavau. Kartais kaimyno daržinėje į šiaudus įsiknisęs permiegodavau. Turėjau bunkeriuką savo klėties aruode įsirengęs, taip pat buvau pasidaręs bunkeriuką ir klojime po malkomis.

Mano tėvus 1948 m. pavasarį išvežė į Sibirą. Aš tuo metu gyvenau Kaune, o broliai Juozas ir Antanas likę namuose slapstėsi nuo tremties.

Mane areštavo 1949 m. Kaune. Partizanavau maždaug metus laiko, po to registravausi. Tada registravosi gana daug apylinkės vyrų. Kai registravausi, reikalavo atnešti šautuvą, bet aš jo nenešiau, todėl man jokio dokumento neišdavė. Dokumentus gavau tik po metų. Reikėdavo pristatyti charakteristiką, tai aš ją pats pasirašydavau, užsidėdavau savos gamybos antspaudą, ir viskas tiko.

Ne kartą čekistai ir gražiai, ir piktai kalbino, vertė jiems dirbt, užsiverbuot informatoriumi, nors jokio slapyvardžio jie man nedavė, nes aš jiems dirbti atsisakiau. Į prisiregistravusius čekistai visada žiūrėjo kreivai. Nors vėliau aš dirbau ir rajono vykdomajame komitete, bet jiems pasitikėjimo kažkodėl nekėliau.

Prisiregistravęs persikėliau į Kauną, kur mokiausi, o besimokydamas įsitraukiau į antisovietinę veiklą.

Tos mūsų organizacijos vadas buvo toks Julius, kilęs nuo Joniškėlio. Jis pats mus ir išdavė. Ši organizacija veikė Kauno politechnikume 1947–1949 metais. Mane areštavo už šią veiklą, o paskiau dar ir mišką „prikabino“.Gavau 10 metų lagerio. Tardytojas Nuždinas priminė, kad man jau seniai reikėjo sėdėti. Koks jis „humaniškas“, tas atėjūnas Nuždinas...

Mes dviese padirbinėjom dokumentus tiems, kurie ruošėsi išeit iš miško ir legalizuotis. Tuo metu aš atlikinėjau praktiką Ukmergės rajone, Leonpolio tarybiniame ūkyje. Ten agronomu dirbo toks Černius, generolo Černiaus posūnis. Atvažiavo jo brolis, jis mane su tuo broliu supažindino, o kai grįžau į Kauną po praktikos, tas Černiaus brolis atvažiavo pas mane, nes jam reikėjo dokumentų. Mes jam juos ir parūpinome. O vėliau čekistai išaiškino tuos visus mūsų darbelius. Teko atsėdėti 7,5 metų Kazachstano lageriuose.

Tiesa, tardymo metu Nuždinas smarkiai mušė, užtrenkė kairę ausį, kuria ir dabar negirdžiu, sutrikusi klausa. Mušė Nuždinas, bet gerai dar pridėdavo ir vertėjai, kurie jau nukritusį ant žemės spardydavo kojomis iki sąmonės netekimo.

Aloyzą Sakalą man teko sutikti Saugumo kalėjimo kameroje.

Tuo metu mes sėdėjome 163 kameroje ir mums pranešė, kad Sakalas yra šnipas. Netrukus jį įmeta į mūsų kamerą, kurioje buvo apie 70 žmonių. Kadangi jau žinojome, kad jis šnipas, suruošėm tokį „žaidimą“: atspėsi–neatspėsi, „siūsim batus“. Tada mes jį paguldėm ant stalo, jis dar bandė rėkt, vyrai jam užėmė burną, suvyniojo į paklodę, ir tada jau jam „siuvom batus“.

Su juo mus 1950 m. kartu vežė į lagerį vienam traukinyje, keturiasdešimt vagonų kalinių.Kažkurioj vietoj Rusijoje traukinys sustojo ir pasigirdo smarkus šaudymas. O kai nuvažiavom į vietą, tada po visą lagerį buvo pasklidę kalbos, kad Sakalas pabėgo. Žinoma, tie gandeliai specialiai tik buvo paskleisti tarp kalinių, nes mes gerai žinojome, kad iš taip stipriai saugomo ešelono nesąmonė buvo pabėgti.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Panevėžio rajonas
Fondas – 3
Arch. Nr. 10/1
1946 m.

SSSR NKVD–NKGB įgaliotam Lietuvoje
generolui – leitenantui drg. TKAČENKO

PRANEŠIMAS*

...Realizuojant agentūrinius ir tardymo metu gautus duomenis, Panevėžio NKVD ir NKGB 1946 m. vasario 13 d. atliko čekistinę karinę operaciją Panevėžio raj. Ažagų miško masyve/2090, dalyvaujant šaulių pulko pajėgoms – 620 vyrų, kuriam vadovavo Panevėžio opersektoriaus NKVD–NKGB papulkininkis GOLOVLIOVAS ir 25-to šaulių pulko vadas GOLYŠEVAS.

9.00 užėmus poziciją pagal miško kelią, buvo pastebėtos dvi pastotės su partizanais. Prisileidę juos 25–30 metrų, kareiviai atidengė ugnį, buvo užmušti 7 partizanai, sužeisti ir paimti du. Paimtas rankinis kulkosvaidis, trys automatai, du automatiniai šautuvai, keturi pistoletai, septynios granatos, 1000 šovinių, taip pat įvairūs dokumentai. Sužeisti du kareiviai. Tarp žuvusių:

1. ŽIBURYS MOTIEJUS – „LŪŠIS“
2. ŽIBURYS JONAS – „ŠVIESA“
3. (NEŽINOMAS) Teigiama, kad jo vardas buvo LIUDAS.
4. „PETRAITIS“ – JUOZOKAS VLADAS, Jono, gim. 1917 m. Pasvalio miesto gyventojas, išsilavinimas aukštasis, stambaus dvarininko sūnus, vokiečių parašiutininkas, buvęs smetoninės armijos leitenantas, Panevėžio apskrities teritorijoje subūręs keletą partizanų būrių, iš viso kelis šimtus partizanų, turintis ryšį su Panevėžio miesto pogrindžiu ir kitomis Panevėžio apskrities gyvenvietėmis.
5. ŠLEVAS ANTANAS-„ŠLIAŽAS“, „PETRAIČIO“ adjudantas, gim. 1918 m., iš Biržų apskrities, buvęs desantininkas.

Du sužeisti partizanai paimti į nelaisvę:

1. VILKAITIS JONAS, Justino, gim. 1919 m. Pušaloto valsčiuje, Maldučionių kaime. Baigęs du universiteto kursus (žurnalistikos). Iki

*Rusiškame tekste visur, kur kalbama apie partizanus, vartojamas žodis „banditas“. – *R. K.*

1945 m. rugsėjo mėn. gyveno Vilniuje, Liepų g. Nr. 10. LLA dalyvis. Vengdamas arešto, iš Vilniaus išvyko ir įstojo į veikiantį partizanų būrį.

2. KAUŠPĖDAS STASYS, Stasio, gim. 1922 m. Utenos apskrityje, Anykščių valsčiuje. Anksčiau gyveno Panevėžio mieste. Išsilavinimas – vidurinis.

VILKAITIS ir KAUŠPĖDAS apklausos metu paaiškino, kad jie yra „PETRAIČIO“ būrio partizanai, kuris 1945 m. spalio mėn. partizanų grupių vadų pasitarime buvo paskirtas „Partizanų judėjimo apygardos“ vadu Panevėžio ir Biržų apskrityje...

1946 m. sausio 9 d. grupė NKVD kareivių iš 25-o šaulių pulko – iš viso 15 žmonių, vadovaujami Panevėžio NKGB skyriaus viršininko kapitono GUSEVO, atliko operaciją Raguvos valsčiuje. Buvo pastebėti du partizanai, besitraukiantys link Raguvėlės miško. Persekiojus 2–3 kilometrus, jie buvo užklupti miške; pasiūlius pasiduoti, atidengė ugnį. Susišaudymo metu abu partizanai žuvo. Iš dokumentų buvo nustatyta, kad žuvęs yra URBONAS BRONIUS, Ambraziejaus, gim. 1923 m. Panevėžio miesto gyventojas, jis tas pats – GANDERA VYTAUTAS, Kazimiero, gim. 1920 m. Rygoje, gyveno Panevėžyje.

Panevėžio NKVD areštuotas partizanų būrio vadas BAGDONAS ADOLFAS –„BERŽAS“ atpažino URBONĄ, paaiškino, kad pastarasis yra 30-ies partizanų būrio vadas.

1946 m. balandžio mėnuo

Panevėžio apskrityje šiuo metu užregistruota 14 partizanų būrių:

1. 30-ies partizanų būrys, vadovaujamas BLĖKOS, veikia Raguvos ir Ramygalos valsčiuose.

2. 40-ies partizanų būrys, vadovaujamas „PETRAIČIO“, veikia Smilgių, Pumpėnų ir Naujamiesčio valsčiuose.

3. 36-ių partizanų būrys, vadovaujamas UŽKURAIČIO, veikia Raguvos valsčiuje.

4. 24-ių partizanų būrys, vadovaujamas (LEZITĖNO), veikia Raguvos valsčiuje.

5. 23-jų partizanų būrys, vadovaujamas KECIORIO, veikia Vadoklių valsčiuje.

6. 13-os partizanų būrys, vadovaujamas „APTIEKORIAUS“, veikia Panevėžio valsčiuje.

7. 55-ių partizanų būrys, vadovaujamas ŠULSKIO, veikia Raguvos, Subačiaus valsčiuose.

8. 15-os partizanų būrys, vadovaujamas LIKERAUSKO, veikia Panevėžio valsčiuje.

9. 35-ių partizanų būrys, vadovaujamas LUKOŠEVIČIAUS, veikia Krekenavos valsčiuje.

10. 34-ių partizanų būrys, vadovaujamas STARKAUS, veikia Šimonių valsčiuje.

11. 10-ies partizanų būrys, vadovaujamas SABULIO, veikia Kupiškio valsčiuje.

12. 21-o partizanų būrys, vadovaujamas BISTRICKO, veikia Šeduvos valsčiuje.

13. 26-ių partizanų būrys, vadovaujamas SLUČKOS, veikia Troškūnų valsčiuje.

14. 43-jų partizanų būrys, vadovaujamas „LAMPEO“, veikia Panevėžio valsčiuje.

Iš viso 405 partizanai.

Pasakoja ČESLOVAS DAINORAS-„NOJA“

Užrašyta Panevėžyje
1993 12 16

Gimiau 1912 m. Biržų rajone, Porijų kaime, Daujėnų valsčiuje. Šeimoje augome du broliai ir dvi seserys. Tėvas mirė 1930 m., motina liko gyva, bet atėję bolševikai ją nukankino. Brolį rusai paėmė į kariuomenę, o aš nutariau jiems netarnauti ir išėjau pas partizanus į mišką, karininko Povilo Žilio-*Klevo* būrin. Po kiek laiko vyko kautynės su rusų MGB kariuomene netoli Biržų, prie Šniukščių kaimo, ir ten *Klevą* sužeidė. Aš nubėgau pas vieną ūkininką, liepiau greit kinkyt arklį ir nuvežiau jį į bunkerį. Čia jį bandė gydyti felčeris Pažemeckas, kuris ir dabar tebegyvena Žaliosios miške, bet bunkerio sąlygomis jau nebeįmanoma buvo išgydyti, sužeidimas sunkus, tada nutarėm vežti į Panevėžio ligoninę. Sugalvojom tokią istoriją, kad tai miško darbininkas, vyko susišaudymas su miškiniais ir netyčia jį sužeidė. Tada Pažemeckas pakinkė arklį ir *Klevą* nuvežė į Panevėžį. Ka-

da jį jau apgydytą paleido iš ligoninės, juo ypač rūpinosi partizanų ryšininkė Elenutė Nainytė, kuri jam parūpindavo vaistų, slaugė bunkeryje.

Turėjome nemažai savo ryšininkų. Labai daug padėjo Elenutė Dirkytė, Emilija Dirkytė ligoninėje slaugė Povilą Žilį. Povilas buvo mūsų kaimynas, buvęs miškininkas, turėjo atsargos leitenanto laipsnį. Tolimesnio jo likimo aš nežinau, iš mūsų akiračio jis ir partizanas Antanas Liukpetris-*Džiugas* kažkur dingo, o mane tuo metu areštavo. (P. Žilys-*Klevas* žuvo 1953 02 11 Truskavos vlsč. Dovydų miške su J. Šibaila-*Merainiu. – R. K.*)

Kada išėjau į mišką, „Klevo" būryje sutikau tris brolius Masilionius, kurie vėliau visi žuvo, pažinojau Antaną Mačiuką-*Tilką,* vaikystėje mes buvom kaimynai, kartu augom. Jeigu jis aiškina, kad *Klevas* buvo poniškas ir ambicingas, tai apie *Tilką* aš galiu pasakyti, kad jis buvo ne visai švarus kaip partizanas. Vienu metu mes jau buvom nutarę juo atsikratyti, sunaikinti.Vilkiškių kaime gyveno mano pusbroliai ir pusseserės, tai jis išnešė iš jų net pagalves... Kam taip reikėjo daryti, jeigu mes savų neturėjom kur dėti? Kam mums svetimo imt, kada galvoji tik, kaip šiandien pragyvent? O ryt būsi ar nebūsi, tai jau Dievo valia.

Pradžioje šitam mūsų „Klevo" būriui vadovavo Stepas Masilionis-*Spragtukas,* ir mūsų buvo tik keli, vėliau susirinko apie 18–20 vyrų, o dar vėliau dalis parsidavė rusams – brolis miške, o jo sesuo su stribais uliavoja. Teko ir aplupt ne vieną. Ką darysi, reikėjo auklėt tuos, kurie pamilo okupantus. Teko duot kai kam ir šautuvo buožę pabučiuot, prisiekt, kad kitą kartą taip daugiau nepasikartos, o jei kas – pasigailėjimų daugiau nebus.

Kartą 1944 m. stovyklavom Januškų miške. Netoliese buvo toks Vadkų laukas, kuriame ganėsi mūsų arkliai. Anksčiau ten gyveno žmonės, buvo išlikę dar sodai.

Atėjo mano svainis Kubilevičius, Jonas Masilionis ir mes trise išėjom pasižvalgyt po kaimą. Užėjom pas vienus pažįstamus, jie ir sako: „Ryt į Januškų kaimą atvažiuoja visa Daujėnų valdžia naujokų vežt, prievolių rinkt..."

Reiktų padaryt pasalą, bet ką mes trise galim, reikia daugiau vyrų pasikviest. Nieko nelaukę ėmėm veikt. Susirinkom septyni vyrai, atėjom į pamiškę, išsidėstėm grandine, sugulėm, užsimaskavom ir laukiam. Vieną su pusautomačiu pastatėm už išvirtusio medžio. Buvo numatyta: kai tik skrebai sueis miškan, tas pirmas į juos ir pils iš pusautomačio, o mes jiems iš užnugario paleisim kryžminę ugnį. Taip ir padarėm. Aš prieš tai dar buvau užėjęs pas eigulį Povilavičių, jį perspėjau, kad apie mus skrebams jis net nebandytų prasitart, jei šie teirautųsi. Povilavičius pažadėjo tylėti.

Aš nusipjoviau eglutę ir pasistačiau ant pliko lauko maždaug už 200 metrų nuo kelio. Girdžiu – Daujėnuose jau šaudo, matyt, jau atvažiuoja. Tik vėliau sužinojom, kad tuo metu stribai, važiuodami pro pavasarininkų kryžių Daujėnuose, ėmė į jį šaudyti. Pasirodo, nieko nesiklausę jie pasiėmė penkis vežimus žmonių, kurie tuo metu buvo atvažiavę į bažnyčią, susėdo į juos ir išvažiavo.

Mes pamatėm, kad nuo Daujėnų pusės atvažiuoja penkios pastotės, o priekyje eina du pėsčiomis, pusautomačiais mosikuodami. Sustojo prie Povilavičiaus sodybos. Ten abu pėstieji įėjo į vidų ir greit išėjo, matyt, pasiteiravo „banditų“.

Kai priartėjo, pamatėm, kad vežimuose net kulkosvaidžius vežasi šitie skrebai. Jaučiu, mano rankos net dreba, taip ir norisi jiems kirst. Na ir kai tik mūsiškis iš už medžio paleido seriją iš pusautomačio, mes tokią ugnį atidengėm, kad stribai virto kaip rąstai iš vežimų rėkdami:

– Broliai lietuviai! Nešaudykit!

Kadangi gegužės mėnuo, kelias žemas, grioviai pilni vandens, tai kaip iš vežimo griūna į vandenį, galvą pakelia – ir viskas. Taip mes juos visus ten ir suguldėm. Du dar bėgo, vienas viena kelio puse, kitas kita, toks vaikėzas atsigręždamas iš šautuvėlio dar bandė šaudyti, tada mes su Masilioniu juos pavyjėjom ir suguldėm į balą. Surinkom ginklus – visas arsenalas, dar šoviniai, nei kaip panešt.

Kitą dieną iškvietė rusų garnizoną iš Pasvalio. Tie atvažiavę pagūžčiojo pečiais, liepė susirinkti lavonus, kieno yra, ir palaidoti.

Kada mano brolis grįžo iš kariuomenės, pasiėmė jį skrebai ir nuvežė prie to paminklo, kurį pastatė aniems žuvusiems stribokams. Sako, pažiūrėk, ką tavo brolis padarė... Apie 25 stribus tada paguldėm prie Baluškių–Naujasodės.

Būdavo, apie 15–ka mūsiškių nueinam į Daujėnus, o stribų gal trisdešimt, tai mums nėr ką ten veikti. Kitą dieną žmonės paleidžia kalbas, kad Daujėnuose buvo užgriuvę keli tūkstančiai partizanų.

Daujėnuose stribų prisirinkdavo po 20–30, visi tokie vaikėzai, šautuvai žeme velkasi. Paima kokį vyrą už rankos – vest nepasiekia, tai už kišenės nusitveria ir veda į rūsį. Kiek kartų mes juos išvalom, išvalom, paliekam Daujėnus be valdžios, surenkam iš pašto, iš valsčiaus rašomąsias mašinėles, pamatysi – vėl nauja atsiranda.

Buvo daug gerų žmonių, bet buvo ir tokių, kurie tapo išdavikais, provokatoriais. Štai Povilas Bernadickas pradžioje irgi buvo partizanas, taip pat Antanas Kapišauskas. Kai aš grįžau, pastarąjį žmonės pradėjo erzinti: Dainoras grįžo iš kalėjimo, tau bus blogai. Matyt, žmogelis nebeištvėrė, parėjo namo ir pasikorė.

Mano žmonos svainį Dominyką Vaižmužį sužeistą Leliškiuose Bernadickas išdavė, parodė enkavedistams, į kurią vietą jis buvo sužeistas, tada jį skrebai nuvežė į Vabalninką ir nukankino.

Bernadickas turėjo dvi seseris. Mums pranešė ryšininkai, kad skrebai jas palydi ir grįžta atgal. Faktiškai taip ir buvo. Bernadickas visas žinias perduodavo seserims, o jos skrebams.

Mes nuvažiuodavome iki Ančiškių, Klausučių, Gulbinų, o iš ten ir pas mus atvažiuodavo partizanai. Palaikėm ryšį vieni su kitais. Su būriu kartais patraukdavom Papilio, Kupiškio, Vabalninko pusėn, o dažniausiai lankydavomės netoli Paliūniškio, Stumbriškio, nueidavom iki Klausučių kaimo Biržų pusėje.

Kartą nuvažiuojam pas juos, randam ten dar ir iš kitur atėjusių. Arklius palikom pas žmones. Ateina viena mergaitė iš Šniukščių kaimo ir sako: „Skrebai užpuolė, plėšia gyventojus“.

Mes tik pajuokavom, nes jų nebijojom. Išėjom iš miško ir einam jų vaikyt. Kelis nušovėm, kiti išsislapstė, kas kur galėjo. Užeinam vienon sodybon, užlipom ant aukšto, linų pakreikta, nieko nėra. Paspyriau koja, žiūriu – guli skrebas, pakulom apsiklojęs. Iškėlė rankas – „Nešauk!“ Aš jį žemėn, į tarpuvartę ir nugrūdau...

Kai atlėkė rusai, mes keliese suvirtom į ką tik iškastą melioracijos griovį. Šitie tada jau be pasigailėjimo mums kirto. Mūsiškių apie aštuonis žuvo, o rusų nežinau kiek, bet gyventojai pasakojo, kad keliomis mašinomis savo lavonus ir sužeistuosius vežė. Tuo metu peršovė ir Povilą Žilį-*Klevą*.

Kai peršovė Žilį, nuvežęs jį pas Pažemecką, grįžau ir nuėjau pasakyti jo žmonai. Ji sako: „Nusiauk batus, pailsės kojos, užsimauk kaliošus“. Pas ją buvo atvažiavusi mano žmonos sesuo. Tik išgirdau kaip kažkuri pasakė, kad kariuomenė supa. Aš su tais kaliošais, automatą ant pečių ir – pro duris. Per lauką gal tris kilometrus bėgau. Laukai suarti, pašalę, kulkos tik dulka palei kojas, o aš bėgu neatsisukdamas. Peršovė tik automato buožę ir apsiausto skverną. Į mišką įbėgau jau basas. Kojos, kad ir kruvinos, nebeskaudėjo. Įbėgęs į mišką, dar paleidau seriją iš automato. Į mišką rusai nebelindo. Užėjau pas vieną pažįstamą – Kiznį Putauskų kaime, paprašiau ko nors apsiauti, bet jis man nieko nedavė. Toks pyktis suėmė, pagailėjau tik žmonos ir vaikų. Nuėjau pas Milaiką, davė apsiaut žmogus, nepagailėjo.

Kartą mane buvo taip prispaudę, kad nebeturėjau kur dėtis. Pribėgau prie šulinio, lovys buvo padėtas karvėm girdyti, apsivožiau tą lovį ant savęs ir pasislėpiau. Rusai pribėgo prie šulinio, pila iš automato, tik gilzės krenta ant to lovio. Girdžiu sako: „Nado popit vody...“ Vieni šaudo, kiti semia vandenį, o aš guliu kaip numiręs ir galvoju: neduok Dieve, jeigu dabar pakels lovį... Bet jie ėjo ir nuėjo.

Čia tik praūžė karas, frontas nudundėjo į Vakarus, o pas mus apylinkėse pasklido gandai, kad aplinkiniuose miškuose atsirado vokiečių, neva buvusių belaisvių, kurie norėtų susitikti su mūsų partizanais. Su jais buvo susitikęs Stepas Masilionis. Atėjo ir aiškina: „Nu tikri vokiečiai, apsirengę vokiškom uniformom,

turi vertėją lietuvį, davė mums ir šovinių, siūlė susijungti į bendrą būrį...“

Vieną dieną nuo Pasvalio ant baltos kumelės atjojo raitas kažkoks kapitonas. Atspausdinom tris atsišaukimus ir pasiuntėm su jais vyrus į Antašavos pusę, bet juos visus tris tie „vokiečiai“ pagavo – Joną Indriulį, Jurgį Indriulį ir Joną Paškevičių iš Lebeniškių kaimo. Tai buvo kaip tik prieš Šv. Petrą ir Povilą. Kaip išėjo, taip ir išėjo. Dieną negrįžta, vakare negrįžta. Aš pamiškėje stovėjau sargyboj, žiūriu – išlenda iš miško Jurgis Indriulis. Aš jo klausiu: „Kur tu dabar, be šautuvo?“ Jis sako: „Paėmė mus visus vokiečiai“. – „Taip aš jums seniai sakiau... kokie ten vokiečiai?“ Suėjom Žilio daržinėn Šakarnių kaime ir ėmėm tartis, ką toliau daryt, nes tuos du „vokiečiai“ pasiliko kaip įkaitus, o Indriulį pasiuntė kaip tarpininką ir pasakė: jeigu neatvažiuos vadai ryt, tie vyrai bus sušaudyti. Ir Masilionis, ir tas kapitonas aiškina, kad būtinai reikia važiuot kam nors pas tuos „vokiečius“. Aš ir pasakiau: „Aš su jais nebuvau susitikęs, aš jų ir žinot nenoriu, jaučiu, kad čia jokie „vokiečiai“, o čekistai, jais apsimetę, mano širdis jaučia, kad mes negrįšim, patekę į jų nagus“. Mano svainis Stepas Kubilevičius iš Šakarnių kaimo buvo irgi labai griežtas, kaip puolė ant manęs:

– Tu visą laiką toks drąsus buvai, o dabar susibezdėjai!

Aš jam aiškinu, kad nebijau, tik nesuprantu, kodėl mes ten turim važiuot pražūt, anų vyrų mes jau tikrai iš jų nebeišvaduosim – arba juos sušaudė, arba išvežė į kalėjimą. Ant manęs šoko ir tas kapitonas:

– Tai ką! Nenori važiuot?!

– Tai tu važiuok, – pasakiau aš jam. – Tu su jais buvai susitikęs, tau bus lengviau su jais surast bendrą kalbą.

Tada mane pradėjo įkalbinėt kitas partizanas – Aleksas Stipinas. Ėch, sakau, važiuojam, vis tiek vieną kartą reikės žūt.

Pasikinkėm eržilą, susėdom: aš, Stipinas, Kubilevičius, tas pats Indriulis ir važiuojam. Pakelyje susitikom dar kelis partizanus – *Markušką, Baltušį*, su jais dar pašnekėjom, papasakojom, kur ir dėl ko važiuojam. Jie irgi tą pačią giesmelę gieda:

„Tikrai vokiečiai, mes net neabejojam...“ Su jais dar seserys Birbilaitės buvo, jos irgi tvirtina, kad tikrai vokiečiai.

Važiuojam toliau. Indriulis ir sako:

– Kažin ar aš berasiu tą vietą?

Dar kiek pavažiavus, sako: „Čionai“. Jam buvo nurodyta: kai atvažiuosim, iššaut bent porą kartų į viršų. Aš kaip tik po kautynių Daujėnuose buvau gavęs trofėjinį trumputį karabiną, tai jį ir vežiausi. Iššoviau kartą, matom – trys ateina. Priėjo arčiau, matau, kad visi trys rudi kaip šunys, supratau, jog ruskiai. Tuoj „zakurit“ paprašė, net nesivaržydami šneka rusiškai, o mano svainis Kubilevičius iškart pradėjo pliurpt nesąmones: „Va, ką tik neseniai prie Daujėnų sumušėm stribus, suguldėm 25 į griovius“. Tie „vokiečiai“ tik linksi galvomis: „Och, jesli esčio nado budet, my pridiom na pomošč...“ Aš lyg netyčia svainiui paspyriau koja, kad tylėtų, ir jie iškart pastebėjo. Tada jie mane kaip griebė, aš vienam į nosį, tas ir nusivoliojo, net nepamačiau, kaip gavau nuo kito buože galvon. Įvertė tokion balon aukštielninką, spygliuota viela rankas surišo, kojas surišo, o šalia pastatė ruskį su šautuvu. Tas spjaudo į mane ir keikiasi. Ant kaklo nešiojau medalikėlį, tą iškart nutraukė... Supratau, kad mano giesmelė sugiedota. Ateina vienas karininkas, atsineša sąrašą, liepia ištraukt mane iš tos balos, sako: „Pasadite vozle derevo...“ Ir pradėjo jis mane klausinėt. Sakau, jūsų laimė, kad mane gyvą paėmėt, bet aš jums nieko nesakysiu. Tas karininkas apsisuko ir nuėjo. Sėdėjau sėdėjau prie to medžio, rankos sutino, pamačiau atvažiuoja jau ir tas mūsų vežikas. Vežime guli mano svainis Kubilevičius surištas, surištas ir Indriulis. Įmetė ir mane į ratus, pavežė iki sunkvežimio, kuris irgi stovėjo miške užmaskuotas. Sumetė mus visus tris į tą sunkvežimį. Prilipo pilnas kėbulas kareivių. Jie mus mindo, spardo, kiti išsitraukę organus šlapinasi ant mūsų. Po kurio laiko pakėliau galvą, žiūriu važiuojam pro Šv. Petro ir Povilo bažnyčią Panevėžyje. Atvežė tiesiai į Panevėžio kalėjimą, įmetė į kameras po vieną ir išlaikė iki Šv. Kūčių. Mušė, rovė plaukus nuo galvos. Būdavo, atveda pas tardytoją, liepia nusivilkt švarką, pasitiest ant grindų ir atsigult.

Sako: „Šausiu, kad fašisto kraujo nė lašo neliktų“. Išsitraukia pistoletą ir bando šauti, matyt, iš tuščių. Tik išgirstu, kaip supliaukši daužiklis, o tardytojas skaniai nusikvatoja:

– Och... mat tvoju mat, matyt, šovinys sudrėkęs, neišskėlė...

Į kamerą buvo įmetę provokatorių Robertą Kudžmą (šiuo metu gyvena Šiauliuose), bet iš manęs jis nieko naudingo nesužinojo.

Būdavo, tardymo metu pakabina už pažastų ir velėja. Ne tik per šonus, nugarą, bet dar ir į padus tenka. Pradžioje skauda, paskui visas kūnas užtirpsta, nieko nebejauti. Kai prarandi sąmonę, už kojų išvelka prausyklon po dušu, paleidžia šaltą vandenį. Paguliu paguliu kiek, maišą ant galvos ir – atgal į kamerą. Apskritai nė karto nevedė be maišo ant galvos, tiek į tardymą, tiek iš tardymo, o bevesdami koridoriuje dar kojom gerai apspardo. Plaukus taip nurovė, kad kirpt jau jų nebereikėjo ir po teismo.

Kada buvom nuvažiavę vaduot iš tų „vokiečių“ savo vyrų, tuo metu žuvo Stepas Masilionis iš Mažionių kaimo, Jonas Bubrevičius ir Edmundas Garbušauskas. Jie visi buvo pasilikę ir mūsų laukė, bet kai mus suėmė, tie „vokiečiai“ šituos vyrus apsupo ir sunaikino.

Į Vorkutos lagerius nuvežė plikus nuogus. Šalčiai pasiutę, neduok Dieve. Nors teistas buvau 15-kai metų, Vorkutoj išbuvau 23 metus. Smetonos laikais saugumo viršininkas Lebeniškiuose buvo Kalkis. Mus suėmė tą pačią dieną. Jokių malonės prašymų nei skundų aš nerašiau, sakiau – kaip jau bus taip, o Kalkis parašė malonės prašymą ir po 10 metų jį paleido. Manęs ir po bausmės atlikimo į Lietuvą neleido. Po keliolikos metų išvažiavau į Latviją, kur išgyvenau iki 1993 metų spalio mėnesio.

Pagal agentūrinę bylą Nr. 27. Arch. Nr. 6884 ir kitus sąrašus iš KGB archyvo bei likusių gyvų partizanų parodymus

POVILO ŽILIO – „KLEVO“ būrys:

1. ŽILYS POVILAS-„KLEVAS“, „PILYPAS“–iš Šakarnių k. Gimęs 1918 m.

2. LIUKPETRIS ANTANAS – „DŽIUGAS“. Gimęs 1920 m. Porijų k. Žuvęs 1952 m. Panevėžyje.

3. ŠAUČIŪNAS JONAS, Jono – „NERIS“. Gimęs 1921 m. Mikėnų k. Žuvęs Krinčine 1951 m.

4. KRUOPIS BRONIUS-„ARAS“. Gimęs 1926 m. Balčiškių k. Žuvęs 1950 m.

5. KUNČYS JONAS-„SENELIS“ – iš Balčiškių kaimo (Kunčys Jonas ir Armonas Antanas – broliai, tik kito tėvo). Gimęs 1926 m. Žuvęs 1948 m.

6. TAMULIONIS ANTANAS – „ŽEIMYS“. Gimęs 1921 m. Mikėnų k.

7. NAVAKAS VALYS-„VAIDILA“. Gimęs 1916 m. Mikėnų k. Žuvęs 1948 m.

8. MASILIONIS JONAS – („PUŠELĖ“) – „TOPOLIS“ – iš Mažionių k. Gimęs 1923 m. Žuvęs 1950 m.

9. MASILIONIS JUOZAS-„MOZĖ“ – iš Mažionių. Gimęs 1920 m. Žuvęs 1948 m. Miesteliškių k.

10. ŽILYS JONAS – „POETAS“ – iš Mažionių k. Gimęs 1926 m. Žuvo 1948 m.

11. ŽILYS JUOZAS-„RADASTĖLIS“ – iš Šakarnių k. „KLEVO“ pusbrolis. Gyvena užsienyje.

12. MASILIONIS ANTANAS – „PUTINĖLIS“ – iš Padagų k. Žuvo 1950 m. Gimęs 1923 m.

13. ZUBAVIČIUS VYTAUTAS, Jono – „ŠEŠKAS“ – iš Dumbliūnėlių k. Paimtas provokatorių „vokiečių“.

14. ŽILYS BRONIUS – „SAULIUS“. Gimęs 1921 m. Pasvalio raj. Žuvęs 1952 05 05. Kilęs iš Baukų k.

15. ZUBAVIČIUS LEONAS. Kilęs iš Druciškių k. Legalizavosi.

16. MAČIUKAS ANTANAS-„TILKA“. Gimęs 1911 m. Gyvena Latvijoje.

17. INDRILIONIS POVILAS – „DOBILAS“. Kilęs iš Mikėnų k. Žuvo Miesteliškių k. 1948 m.

18. NAVAKAS JULIUS, Tado-„TILVIKAS“. Gimęs 1913 m. Mikėnų k., Pasvalio raj. Žuvęs. Būrio vado pavaduotojas.

19. VIRBICKAS ALFONSAS, Antano – „DANGIS“. Gimęs 1927 m. Padagų k. Paimtas gyvas. Žuvo Jonavoje sklandytuvo katastrofoje.

20. ŠAUČIŪNAS PETRAS, Jono – „ŽIOGAS“. Gimęs 1929 m. Mikėnų k. Žuvo prie Kaubariškio apie 1948–49 m.

21. SIRBIKAS JONAS, Jono – „MOZĖ“. Gimęs 1922 m. Vidugirių k., Pasvalio raj. Žuvo 1953 m. rugsėjo 18 d.

22. ZDANAVIČIUS JUOZAS-„DRAGŪNAS“. Gimęs 1927 m. Ragujų k., Pasvalio raj.

23. PAKAUŠIS VYTAUTAS-„GAILIS“. Gimęs Prūselių k., Vabalninko raj. Paimtas gyvas.

24. STIPINAS ALEKSAS. Gimęs 1912 m. Porijų k. Žuvo 1947 m. Rukšalaukio miške.

25. KUBILEVIČIUS STEPAS – „JOKŪBAS“. Kilęs iš Šakarnių k. Paimtas gyvas. Mirė 1992 m. kovo 10 d. Palaidotas Vabalninko kapinėse.

26. MASILIONIS STEPAS – „SPRAGTUKAS“, „JURGIS“. Kilęs iš Mažionių k. Žuvo 1945 m. Porijų kaimo pušyne nuo „vokiečių“.

27. INDRIULIS JURGIS – „DARGUŽĖLIS“. Gyvena Panevėžyje.

28. INDRIULIS JONAS. Kilęs iš Lebeniškių k. Paimtas provokatorių „vokiečių“.

29. PAŠKEVIČIUS JONAS. Kilęs iš Lebeniškių k. Paimtas gyvas „vokiečių“. Gyvena Lebeniškių k.

30. STIPINAS POVILAS. Kilęs iš Porijų k. Žuvo 1947 m. Rukšalaukio miške, buvusioj Vatkų gyvenvietėj.

31. NAVAKAS ANTANAS. Gimęs 1921 m. Mikėnų k. Jį nušovė prie namų 1944 m. rudenį.

32. VIRBICKAS JUOZAS-„DANGIS“. Gimęs 1925 m. Padagų k. Žuvęs 1948 m.

33. DAINORAS ČESLOVAS-„NOJA“. Paimtas gyvas. Gyvena Panevėžyje.

34. ARMONAS ANTANAS-„PAPAJEVAS“. Gimęs 1917 m. Balčiškių k. Žuvo 1948 m.

35. BUBREVIČIUS JONAS. Gimęs 1916 m. Naujasodžio k. Žuvo 1945 m. Porijų kaimo pušyne nuo „vokiečių“.

36. GARBUŠAUSKAS EDMUNDAS. Gimęs 1911 m. Valakų k. Žuvo 1945 m. Porijų pušyne nuo „vokiečių“.

37. MEKELIS VLADAS – „PUTINAS“. Gimęs 1909 m. Barklainių k., Daujėnų vlsč. 1944 m. įstojo į „KLEVO“ būrį. Žuvo 1951 m.

38. MURELIS JUOZAS – „DEBESYS“. Gimęs 1911 m. Gervinų k.

39. VAŠKAS ANDRIUS – „VĖTRA“. Kilęs iš Ančiškių k. Žuvo 1951 05 01.

40. TALAČKA STASYS – „UOSIS“. Kilęs iš Pasvalio raj., Patrakių k. Žuvo 1951 12 14 Moliūnų miške, 56-me kvartale, bunkeryje.

41. ALEKSAS-„NAUJOKAS“. Kilęs iš Vabalninko vlsč., Daržų k. 1950 m. dezertyravęs iš sovietų armijos.

42. BARTAŠIUS JONAS-„PIRŠLYS“. Kilęs iš Vabalninko vlsč., Bartašiškio k. Žuvęs 1950 12 06 Aukštuolių k.

43. VIRBICKAS ANTANAS – „DALGIS“. Kilęs iš Vabalninko vlsč., Tribuliškių k.

44. ŽITKEVIČIUS ANTANAS-„PUŠELA“ iš Pasvalio raj. Ąžuolynės k. Gimęs 1924 m. Žuvo 1951 12 14 Moliūnų miške, 56-me kvartale, bunkeryje.

45. BIELIAUSKAS BALYS – „KOVAS“. Kilęs iš Baluškių k.

46. KRIPAITIS JUOZAS-„PAUKŠTIS“. Kilęs iš Pasvalio raj., Daniliškių k.

47. ŽILYS VLADAS. Gimęs 1909 m. Žuvo 1951 12 14 Moliūnų miške, 56-me kvartale, bunkeryje.

48. TAMULIONIS PETRAS. Gimęs 1919 m. Mikėnų k. Buvęs policininkas. Žuvo 1944 m.

49. ZINKEVIČIUS JONAS. Gimęs 1918 m. Dumbliūnėlių k. Žuvo 1948 m.

50. KAIRYS VALENTAS-„GEGUTIS“, „NAUSKAS“. Gimęs 1931 m. Uoginių k. Žuvo 1952 m.

51. ŠIMBELIS PETRAS. Gimęs 1921 m. Vytautinės k. Žuvo 1945 m.

52. KAZILIONIS JONAS. Gimęs 1922 m. Baukų k. Žuvo 1945 m.

53. ŽILYS ANTANAS. Gimęs 1926 m. Mažionių k. Žuvo 1948 m.

54. ČIBAITĖ IZABELĖ. Gimusi 1906 m. Eiminiškių k. Buvusi partizanų ryšininkė. Nukankinta 1950 m.

Pasakoja ONUTĖ KRIPAITYTĖ-„VYŠNIA“

Užrašyta Stumbriškyje
1995 08 08

Daugiausia ryšį palaikiau su Povilo Žilio-*Klevo* būriu. Pats Žilys buvo mūsų artimas kaimynas. Kiek galėjom, tiek padėjom jų šeimai. Ypač daug dėl vaikų pergyveno motina, kuri dažnai dėl jų verkdavo ir guosdavosi mums. Pirmas didelis smūgis motinai buvo, kai žuvo jauniausias sūnus Jonukas. Juozas pasitraukė į užsienį, o Povilas liko Lietuvoje. Tuoj po karo atėję rusai ėmė persekiot Povilą, dieną naktį jie sekė Žilių sodybą. Motina irgi pradėjo slapstytis.

Kiek man žinoma, rusai visą Povilo Žilio giminę smarkiai persekiojo. Koks jo paties likimas, aš nežinau. Tik žinau, kad jis buvo sunkiai sužeistas Leliškių kautynėse, slapta paguldytas į ligoninę Panevėžyje. Miliutė Dirkaitė jį slaugė, nes buvo peršautas per plaučius.

Po kiek metų aš gavau atviruką, kad perduočiau M. Dirkaitei. Kitoj pusėj buvo užrašyta: „Emilija, kaip tu gyveni? Kaip tau sekasi? Linkiu aš tau sėkmės, laimės gyvenime. Paulius. Čikaga“. Tada aš jau bijojau, maniau, kad tai provokacija, todėl sunaikinau tą atviruką ir jos nuotrauką, kurią ji man buvo anksčiau padovanojusi. Tiesa, po ligoninės Žilį baigė gydyti Pažemeckas – plovė jam plaučius, po kurio laiko žmogus pagijo.

Dažnai ateidavo Daujėnų stribai, pradėjo mus suiminėti ir varytis į Daujėnų stribyną abi su seserim Elze. Matyt, kas nors jiems pranešė, kad mes esam partizanų ryšininkės. Mano slapyvardis buvo *Vyšnia*, o Elzės – *Lelija*.

Pradžioje mus su seserim kviesdavosi arba areštavę vesdavosi į Daujėnus, o vėliau į Pasvalį.

Ta istorija prasidėjo nuo manęs. Kadangi jie mane pirmą pradėjo tampyt, aš tada nuo jų ėmiau slapstytis. Mokiausi siuvėjos amato, todėl iš namų pasitraukiau į Vabalninką, pas krikštatėvio žmonos brolį Joną Petrėną. Atsirado „gerų“ kai-

mynų, kurie pradėjo mane įskundinėt, kad aš palaikau ryšį su partizanais, lankausi jų bunkeriuose, kad atseit ilgai manęs niekas namuose nematė, nes aš buvusi nėščia ir pagimdžiusi dukrytę nuo partizano.

O iš tikrųjų mes buvome paėmusios pusseserės Monikos Lazdynaitės iš Moliūnų dukrytę Birutę, kurią ji pagimdė kalėjime.

Kada mano sesuo atsivežė tą Birutę, ji taip sublogusi buvo, tik oda ir kaulai, pusantrų metukų vos sėdėjo, negalėjo paeit, o svogūno nori, ašarytės byra, nori lašinukų, suviduriavo, nebežinom nei ką daryti, mamytė bėga į mišką mėlynių rinkt, verdam arbatytę, gal būtų ir mirusi, šiaip taip atsigavo, tada jau vargo su ja nebebuvo.

Labai jau kerštingi tie mūsų žmonės. Nors ir žinojo tikrai, kad tai ne mano vaikas, vis tiek ėjo, skundė, liežuviais plakė.

Pirmiausia mane įskundė buvęs partizanas Bernadickas. Jis aiškino, kad aš žinau, kur slapstosi mano kaimynas Povilas Žilys, kad jis lankosi pas mus. Bernadickas labai daug žmonių išdavė. Pas ką tik lankėsi būdamas partizanu, visus išdavė. Stribai tuos žmones iškart areštavo, kankindavo, reikalaudavo pasakyt, kur partizanai. Buvo atvejų, kai Bernadicko įskųstieji buvo užmušti arba nukankinti, kiti išvežti į Sibirą, uždaryti į kalėjimus. Nuo Bernadicko nukentėjo daug kaimų: Mažionys, Mikėnai, Balčiškiai, Padagai. Porijų kaime gyveno irgi dar vienas skundikas – Kapišauskas, bet prieš Bernadicką jis buvo tik smulki žuvelė. Kapišauskas taip pat iš pradžių buvo partizanas, vėliau legalizavosi.

Šakupy gyveno toks Vaižmužis Petras. Pas jį vokiečių okupacijos metais užeidavo raudonieji partizanai. Žmogelį nuskriausdavo šitie valkatos, apiplėšdavo, kartais dar ir pamušdavo, bet jis tylėdavo, niekam jų neskundė. Pokario metais pas tą patį Vaižmužį užeidavo ir mūsų partizanai. Jis juos irgi pavaišindavo, alaus jiems padarydavo, o Bernadickas jam dar už giminę prisistatė. Jeigu giminė, tai kaip giminę ir priimdavo, o kai prisiregistravo, Vaižmužį iškart areštavo. Atėjo pas jį ir sako:

– Prisipažink, Vaižmuži, pas tave ateidavau aš, ateidavo ir kiti.

Stribai labai sumušė Vaižmužį, bet jis neprisipažino, o kai neprisipažino, tada visą jo turtą konfiskavo ir išvežė su seserim į Sibirą. Grįžęs iš Sibiro, dar vedė, bet greit mirė.

Buvęs raudonasis partizanas Janušonis taip pat užeidavo pas Vaižmužį. Tas jį maitino ir rengė, o kai grįžo rusai, Janušonis nuėjo į stribyną tarnaut, bet Vaižmužio nė kiek neužtarė, nors tas jį ir globojo prie vokiečių.

Pasvaly gydytoju dirbo Kiaušas. Pas jį mane tie valkatos stribai nutempė patikrint, ar aš gyvenusi su vyru. Ką tas Kiaušas darys – jam liepė, jis ir tikrino. Parašė pažymą, kad aš su vyru santykių neturėjau, bet stribai Kiaušu dar nepatikėjo, nuvežė į Joniškėlį, kur pristatė mane į polikliniką kažkokiai rusei. Nežinau, kas ji buvo, ar daktarė, ar felčerė. Gal bent dešimt stribų aplink mane apstojo, suprask – saugo, kad nepabėgčiau. Aš paprašiau tos rusės, kad užrašytų taip, kaip yra. Ji man ir sako:

– Paarašyysiu, jeeigu gyveni su vyrais, taai kaad gyveni, jei negyveni, paarašyysiu kad negyveni.

Šiaip taip ji man išraitė lietuviškai. Kada išrašė pažymą, kad aš su vyrais negyvenusi, tada ir stribai iškart ataušo. Pasvaly per visą stribyną iš lūpų į lūpas stribai kartojo, kad Onutė Kripaitytė – tikra mergaitė... Kiek man reikėjo iškęst tų valkatų stribų patyčias, mušimus ir kankinimus.

Kartą einu per mišką. Prispyrė gamtiniai reikalai, atsitūpiau, padariau, kas reikia, ir einu toliau. Tik girdžiu tap tap tap kažkas atbėga. Atsigręžiu, žiūriu – trys stribai. Tuoj pribėgo prie tos vietos, kur tupėjau, ir ėmė rankomis draskyt samanas. Pagalvojo, kad ten koks partizanų ryšio punktas, gal aš kokį laiškelį palikau. Supratau, kad jie mane sekė nuo pat namų. Apsupo iš visų pusių, suėmė, surišo rankas, nusivarė į Vabalninką stribynan, pasikvietė tokią žydę kumpa nosim, kad ta mane iškratytų. Išrengė nuogai, visas raukšles ištikrino, iščiupinėjo. Kai nieko nerado, dar gerokai apkūlė, apstumdė, patardė ir paleido.

Ypač smarkiai buvo sumušę pirmą kartą Daujėnuose. Mušė tardytojas lietuvis, kumščių krumpliais daužė į paakius, po to

liepė gult ant žemės, o kai atsiguliau, ėmė spardyt kojomis ir keikt. Bet jis iš manęs nieko neišgavo, nieko aš jam nesakiau. Matydamas, kad mušimu nieko nepasieks, ėmė gražiuoju kalbint, kad aš jiems teikčiau informaciją. To pasiūlymo atsisakiau, nors kategoriškai ir nepasakiau, kad jiems nedirbsiu. Paleido tada mane. Praėjo kokia savaitė, ir vėl areštavo, ir vėl ėmė visaip grasint, kodėl nesutinku jiems dirbt.

Šalia mūsų gyveno toks kaimynas Petrėnas. Jo posūnis Bronius Tamulionis su *Klevo* broliu Juozu Žiliu buvo išbėgę į užsienį, todėl jį čekistai labai tampydavo, nedavė jam ramybės.

Nuėjau aš pas Petrėną ir ėmiau skųstis, kad man irgi nebeduoda ramiai gyvent kaip ir jam, nežinau, ką daryt... Jis man ir sako:

– Tu žinai, vaikeli, aš jiems dabar ėmiau meluot, nes jie mane užverbavo. Turėjau jiems pradėt dirbt, bet kaip aš jiems, niekšams, galiu išdavinėt savo žmones, aš negaliu taip daryt, todėl aš jiems meluoju. Ir tu, vaikeli, jei kitaip negali, prisižadėk jiems dirbti ir meluok.

Man jau įdomu pasidarė, kaip jis jiems meluoja. Jis sako:

– Žinai, aš jiems pranešu, kad naktį klausausi, kurioj pusėj kas sušuko, kurioj pusėj šunys loja, kurioj pusėj girdėjau šūvius ir t. t. O stribai taigi vaikšto, šunys tik stribus loja, o kai miškiniai, tai tyliai eina, šunys jų neloja. Nors nelabai jie patenkinti ta mano informacija, bet daugiau manęs nebemuša, aš gi jiems dirbu...

Kitą kartą vėl mane išsikviečia. Ir vėl ima grasint, kad pasodins kalėjiman, kad seserį išveš Sibiran, jeigu jiems nedirbsiu. Aš pagalvojau: jeigu Petrėnas sugebėjo išsisukt, kodėl man nesutikus pasirašyt jiems dirbt. Kiek dirbsiu, kiek nedirbsiu, gal atsikabins, gal daugiau nebekankins, vis kaip nors sugebėsiu suktis.

Kad ir užverbavo, bet stribai manim vis tiek nepasitikėjo. Jie sakydavo, kad aš meluoju, kad išsisukinėju, kad tiesos nesakau. Aš pati raštu jiems jokios informacijos neteikiau, bet jie, ką sakydavau, viską užsirašydavo.

Taip aš ir sutikau jiems dirbti. Agento slapyvardžio man jokio nedavė. Aš taip ir nesupratau, kas aš jiems buvau, ar agentas, ar informatorius, ar koks šnipas, bet prieš teikdama žinias visada atsiklausdavau partizanų. Aš jiems pasakiau, kad mane užverbavo. Žinojo partizanai, kad Petrėnas užverbuotas ir daugelis kitų. Aš supratau, kad visi buvo užverbuoti, kas tik su partizanais turėjo nors mažiausią ryšį. Bet nuo to laiko, kai sutikau jiem dirbti, daugiau manęs nebesuiminėjo ir nebetardė. Būdavo, atvažiuoja iš Daujėnų Janušonis, leit. Mula arba iš Vabalninko Barisa tiesiai į namus, kitą sykį pakviečia į Daujėnus arba į Pasvalį nuvažiuot. Vieną sykį atvažiuoja, matau per langą, o taip jau jie man nusibodo, kad pamačius net drebulys ima krėst. Kamaroj stovėjo dideli tėvelio kubilai alui daryt. Aš šmurkšt ir palindau po vienu kubilu. Atėjo kamaron, su pagaliu pamakaravo grūdų aruode, spintoj, o po kubilais net nepažiūrėjo. Taip tą sykį jie manęs ir nerado, nors nuo jų pasislėpt būdavo labai sunku – dažnai atvažiuodavo naktį, eidavo ir eidavo per kaimus.

Daugiausia ryšį palaikydavau su „Klevo“ būrio partizanais: Povilu Navaku-*Šarūnu,* Jonu Končium-*Seneliu* ir kitais.

Pas mus ateidavo Antanas Masilionis-*Putinėlis* iš Padagų kaimo, Jonas Masilionis-*Mozė* iš Mažionių kaimo, Juozas Masilionis-*Pušelė* iš Mažionių kaimo, Antanas Karoblis-*Ąžuoliukas*, Aleksas Stipinas.

Toliau kur nors ryšio reikalais aš nebuvau nuėjusi, dažniausia man atneštus laiškus, siuntinukus, paketus perduodavau nurodytiems partizanams į mišką. Palaikiau ryšį tik su savo kaimo partizanų ryšininkėm ir arčiau gyvenančiais partizanų artimaisiais. Reikia atsimint, kad tais laikais ir bet koks nereikalingas vaikščiojimas po kaimą, po laukus, po miškus iškart kėlė įtarimą, bet kada tave sutikę stribai arba rusų garnizono kareiviai galėjo areštuot, pasodint daboklėn, tardyt, mušt, visaip kankint, tyčiotis, kad tik išgautų iš tavęs kokią nors žinutę.

Kartą mus paėmė su seserim Elze. Ji dvejais metais už mane jaunesnė. Tada aš dar nebuvau užverbuota. Atneša man

jos laišką, kuriame parašyta: „Sesute Onute, tu pasigailėk savęs ir savo jaunystės, tėvelių ir manęs, prisipažink, ką tu žinai, viską pasakyk, ir tu būsi laisva, ir mane paleis“. Aš perskaičiau tą laišką ir ėmiau verkt. Galvoju, kaip ji man dabar galėjo parašyt šitaip, gal ją labai mušė? Man tik ašaros byra, tardytojas klausia:

– Ko tu verki? Ko tu verki?

Sakau jam, jog verkiu dėl to, kad taip nebuvo. Aš tiesiog sukrėsta buvau. Tardytojas dar bandė paklausinėt manęs, bet viską neigiau. Kiek patardęs, paleido. Grįžtu namo, randu namuose ir seserį. Aš jos ir klausiu: „Kodėl tu man taip rašei? O jeigu būčiau prisipažinusi? Kas tada būtų buvę?“ Tada ji pasakė, kad tą laišką ją privertė parašyt. Ėmė mušt sakydami:

– Tau gaila sesers, tu bijai, kad ji neprisipažintų? Rašyk. Mes diktuosime, o tu rašyk ir pasirašyk...

Be abejo, jie tuo laišku mane bandė išprovokuoti, o sesuo, netikėdama tuo, kad aš tą laišką priimsiu kaip tikrą, ėmė ir parašė, ką diktavo čekistai.

Panašių provokacijų buvo ir daugiau. Iš Moliūnų kaimo į mišką buvo išėjęs toks Berželis. Nežinau, kaip jį paėmė gyvą, bet smarkiai mušamas ir kankinamas jis, matyt, nebeištvėrė, kadangi po jo arešto daug žmonių, tarp jų ir mane, areštavo. Nuvežė mane į Pasvalį ir ėmė plūkt:

– Prisipažink! Tu pažįsti Berželį! Buvai pas jį bunkery...

O aš ginuosi, kad nežinau jokio „berželio“, aš tokio visai nepažįstu, tokio mūsų apylinkėj tikrai nėra... Stribai visaip ėmė man grasint, kad suves į akistatą su juo, bet prieš tai pasiuntė vandens atnešt iš šulinio. Aš einu su kibiru, o iš paskos dar du stribai seka. Ir iškišo galvą per langelį kažkas. Aš net akių į tą pusę nepasukau. Pasirodo, jie Berželiui norėjo parodyt mane, ten galvą ir buvo jis iškišęs – pageltusiu veidu, nes jis buvo jau gerokai anksčiau areštuotas. Kai atnešiau vandens, jie ir vėl ėmė mane gąsdint akistata su Berželiu. Po kiek laiko atveda tą Berželį. Jis, vargšas, susiėmęs kelnes rankomis, be diržo, be sagų, plaukai nukirpti. Čekistas klausia jo:

– Tu pažįsti ją?

– Pažįstu, – sako Berželis.

Supratau, kad jis manęs nepažįsta, bet jam taip nurodyta sakyt, nes matau – visas sumuštas. Po to manęs klausia:

– O tu jį pažįsti?

– Nepažįstu, – sakau.

Tada Berželį greit iš kabineto išvedė, o mane irgi paleido.

Partizanas Zamkauskas iš Uoselio kaimo taip pat žuvo nuo skrebų. Jo brolis Stasys Zamkauskas šiuo metu gyvena prie Sodelių, buvo išvežtas į Sibirą.

Žmonės įvairiai slapstėsi nuo okupantų, sugalvodavo įvairiausių maskavimosi būdų, kad tik nepakliūtų tiems išgamoms į nagus. Toks Antanas Čibas iš Tribuliškių kaimo vaikščiodavo apsirengęs moteriškais drabužiais, ilgu sijonu, nors iš arčiau nesunku buvo atskirti, kad tai ne moteris. Dienos metu dažnai matydavom jį vaikštant ar ką nors dirbant lauke. Jei kas nors pasirodydavo iš pašalinių, Antanukas tuoj neria į vidų. Jis gyveno su seserimi Izabele, kuri buvo partizanų ryšininkė. Kartą ji nešė miškan į bunkerį partizanams akumuliatorių ir pateko tiesiai į stribų pasalą. Ją žiauriai kankino, bet ji nieko neprisipažino ir Daujėnų stribynėj ją pribaigė. Iki šios dienos nežinoma, kur ilsisi jos kauleliai. O jos brolis Antanas šitaip išsislapstė gana ilgai. Paskui legalizavosi, gavo dokumentus, nors ir jį stribai kankino ir mušė. Vėliau jis daug metų dirbo „Pyvesos“ girininkijoje, šiuo metu tebegyvena jo žmona, du sūnūs ir dvi dukros.

Apie 1945 m. mūsų apylinkėse pasirodė ir pėsti, ir arkliais važiuoti atseit nuo fronto pabėgę vokiečiai, kurie ieškojo kontaktų su vietiniais partizanais. Jie buvo apsirengę maskuojančiais rūbais, todėl mes juos vadinom „margalapiais“.

Mano tėvelio vardas Petras. Tuo metu buvo jo vardo diena. Pasidarėm alaus, atvažiavo teta – mamytės sesuo Lazdynienė su vyru Antanu iš Moliūnų. Žodžiu, šventėm Petrines. Jau paryčiais, tik pradėjus aušt, žiūrim – atvažiuoja kelios pastotės, pilnos šitų „margalapių“. Iškart apsupo mūsų namą, kampuo-

se išstatė kulkosvaidžius ir šaukia, kad visi išeitume į kiemą. Mes išėjom. Sustatė visus, liepė iškelt rankas, iškratė, apčiupinėjo. Su mumis šneka lietuviškai, o toliau girdisi pašnibždomis rusiškai tarpusavyje kalbasi. Kad vokiškai šnekėtų, negirdėjome. Kai iškratė, tėveliui sako:

– Duok duonos.

– Nebeturim, – sako tėvelis, – va Petrines šventėm, nieko nebeliko...

Tada mane pasiuntė nueit pas Kriuką duonos. O Kriukienė irgi nekvaila, ta irgi ginasi, kad suvalgė ir šiuo metu duonos visai neturi. Paskiau vėl tėveliui sako:

– Kinkyk arklį, vežk mus...

Bet taip griežtai, be jokių išsisusikinėjimų. Ką jis darys – nuėjo, pakinkė arklį. Arklys gražus, ką tik neseniai buvom pirkę. Nuvažiavo iki Porijų, o ten sutiko partizanus ir atidengė į juos ugnį. Tėvelis išvirto iš ratų ir guli po ratais, o arklys stovi sau ramiai. Partizanai irgi ėmė šaudyt į šituos „margalapius“. Tuo metu nušovė Masilionį ir dar vieną partizaną (pavardės nepamenu). Po susišaudymo priėjo prie tėvelio vienas „margalapis“ ir sako:

– Eik namo!

– O kas man arklį grąžins? – klausia tėvelis.

– Dar tu arklio nori? Džiaukis, kad tave gyvą paleidom. Tu su banditais išvien...

Tėvelis atsiklaupęs ėmė maldaut:

– Ką aš žinojau, kas jūs tokie?

Visas drebėdamas perbalęs grįžo tėvelis į namus – nei arklio, nei ratų, tie „margalapiai“ sėdo ir nuvažiavo.

Kitą dieną jis užsigeidė važiuot ieškot arklio, bet savieji ėmė jį atkalbinėt, nes greit sužinojom, kad tie „margalapiai“ rūsy Aukštikalnį sušaudė, kad dar kažką pridarė Vosniūnuose. Šiaip taip atkalbėjom tėvelį, ir jis niekur nebevažiavo. Mums paliko tokį sulysusį, seną arkliuką, nors ir juo ilgai džiaugtis neteko, greit suvarė į kolūkius, atėmė ir tą patį, ką turėjom.

Aukštikalnį sušaudė todėl, kad laikė sužeistą partizaną. Jis patikėjo, kad čia tikri vokiečiai ir parodė tą partizaną, kurį slėpė

rūsyje. Tai tie tą partizaną ir jį patį nušovė ir paliko negyvus. Prie Bikiškių koplyčios nušovė Antaną Sarapą iš Masiuliškių kaimo, tie patys „margalapiai“. Sarapai buvo du broliai, abu nevedę – Antanas ir Kazys, ir abu buvo partizanai. Antanas buvo prisiregistravęs, po to vėl išėjo į mišką.

Moliūnuose gyveno tokia Adomonytė, vėliau ištekėjusi už Povilo Pauros. Tas Paura turėjo malūną ir verpyklą. Moliūnuose gyveno ir mano teta Vaznonienė. Ji man ir sako:

– Tu ateik į Moliūnus, įsidarbink Raubonių malūne, ir niekas tavęs daugiau nebekvietinės, nebetardys, tėvai kaip nors pameluos, kad kur nors pas gimines išvažiavai.

Nuvažiavau aš ten. Jau pavasarėjo, buvo atlydys. Na ir naktį mus pakelia. Galvoju, kas čia dabar atėjo – partizanai ar stribai. Uždegė lempą, visiems liepė rankas pakelt aukštyn. Sėdi tas Paura, jo žmona ant lovos apatiniais baltiniais. Ir kiti susodinti. Pasirodo, krinčiniečiai atvažiavo, Gaidelionis su savo vyrais. Kad sukėlė visus ant kojų. O čia buvo ir komunistėlių. Kadangi naktinė pamaina dirbo, ceche didžiuliai ratai karštuvų sukosi, vienas komunistėlis palindo apačion, jam nugarą aplamdė tie ratai, nors žmogelis nedidelio ūgio, bet labai smalsus, visur nosį kišdavo.

O Paura buvo toks žmogus: kad stribai jam nieko nedarytų, jis priima į darbą ir komunistus, o kartu globoja ir besislapstančius nuo komunistų.

Vienas iš Gaidelionio vyrų priėjo prie manęs ir sako:

– O, va ir komjaunuolė iš Vabalninko. Žinau, kad į Krinčiną buvai pabėgus, iš Krinčino į Raubonis... Rodyk dokumentus...

Niekaip nerandu tų dokumentų. Rūbus ploviau, ir iškrito pasas. Aš ginuosi, kad jokia ne komjaunuolė...

– A, meluoji! Į Gulbinus buvai pabėgusi!..

Jie, matyt, ieškojo kažkokios komjaunuolės, norėjo ją pagaut, todėl manė, kad ta komjaunuolė aš esu.

Liepė rengtis ir eit kartu. Matau, kad su jais ir mano pažįstamas Juozas Vaitiekūnas.

– Juozai, – sakau, – negi tu manęs nebepažįsti?

Jis greit pašnekėjo su Gaidelioniu, ir man nebereikėjo rengtis, taip ir paliko.

Raubonyse malūne buvo kartu ir karšykla, verpdavo siūlus. Prisidėjo pilnas roges tie krinčiniečiai vilnų, siūlų, miltų ir išvažiavo. Gaidelionio vyrai buvo labai drąsūs ir narsūs, jie kaip daujėniečiai tik pamiškėmis nevažinėjo, važiavo atvirai laukais, per kaimus, aplankydavo gyventojus kaimuose. Tuo metu viskas laimingai baigėsi – nerado tų komunistėlių, visi kaip žiurkės išsislapstė. Gal tik aš viena būčiau nukentėjusi, jei ne tas Vaitiekūnas.

Tuo metu malūne buvo tokia Verka Ručytė iš Rusijos atsikėlusi darbo ieškot. Ji ruošdavo maistą Pauros šeimai. Po to ta Verka man ir sako:

– Anuška, kak ja ispugalasia...

Pamačiusi partizanus, ji virtuvėje palindo po suolu. Aš jai sakau, kad ir aš labai išsigandau, visi mes išsigandom. Vėliau tie komunistėliai, kurie dirbo pas Paurą, pranešė stribams, kad čia buvo atvažiavę partizanai. Paurą tuoj iškvietė, tardė, bet viskas baigėsi gerai. Paura buvo suktas ir slidus žmogus, mokėjo bendraut ir su vienais, ir su kitais, o kam iš tikrųjų jis tarnavo, taip ir neaišku.

Mano vyrą Joną, kada grįžo iš rusų armijos, irgi dažnai ėmė kvietinėt į Biržus, į Vabalninką, į Geležius, kadangi jis tuo metu dirbo miške dešimtininku. Išsikviečia ir klausinėja, ar nematė partizanų. Jis juos tikina, kad nematė, o jie jam:

– Kodėl tu, kai tik mūsų kareiviai pasirodo, tuoj sėdi ant dviračio ir važiuoji į mišką?

Jonas jiems aiškina, kad tarnybiniais reikalais važiuoja, bet jie netiki, kadangi jie žinojo, kad vyras susitinka su partizanais. Nuo to karto, kai prie Svalios vyko partizanų ir kaimo jaunimo suėjimas, išsisukt jau buvo nebeįmanoma. Tada ten buvo keletas merginų ryšininkių, o viena iš jų – Stasė Kuokalaitė – pasakė, kad Jonas darė alų partizanams, nešė „samagoną“ jiems, viską išdavė.

Penktadieniais, būdavo, kas tik iš Panevėžio turgaus važiuoja čia tuo keliu link Vabalninko, užstoja ginkluoti plėšikai ir atima viską. Dažniausia ties Pakaušio namais, kur staigus posūkis.

Mano vyras Jonas kartą su Eiva važiavo nuo Panevėžio. Jis pasakojo:

– Ties Pakaušio namais aš Eivai ir sakau: mačiau važiavo du medžiotojai su šautuvais. Sustokim ir palaukim jų, bus drąsiau pravažiuot tą posūkį, kur užstojinėja žmones. Mes sustojom, kiek palaukėm. Privažiavo viena pastotė, po to kita su tais medžiotojais. Ir posūkyje prieš pirmą postotę, kurioje važiavo moterys, pamatėm – atbėga naganą į priekį atkišęs banditas. Kai tik pribėgo prie tų moterų, Skukauskas iš kito vežimo suriko: „Stoj, ruki v verch!“ Tada tas atsisuko į Skukauską, šovė iš nagano ir metėsi į kitą pusę. Skukauskui peršovė kojos gurnelį, bet tuo metu tas paleido porą šūvių iš medžioklinio į nubėgantį plėšiką. O mes rėkiam rusiškai: „Davaj krugom, krugom!“ Plėšikėlis vėl metėsi atgal per kelią, pamanė, kad jį supa. Skukausko kitas brolis dar kartą į jį šovė. Tada nutarėm eit giliau į mišką paieškot, manėm, kad guli kur nors nukritęs, bet mes jo neradom. Tik vėliau sužinojom, kad jį visgi sunkiai sužeidė Skukauskai ir ligoninėje jis mirė. Pasirodo, kad tai buvo Krupickas, kuris gyveno čia iš Žaliosios išvažiuojant tokiam raudonam name. Tas namas vėliau priklausė miškų ūkiui. Krupickas buvo kilęs iš Paliūniškio. Ligoninėje jis aiškino, kad partizanai atėjo ir sušaudė jį.

Dar prieš tai jis mane vieną buvo sustabdęs, atėmė cigaretes, kurias vežiausi dviračiu iš Panevėžio, sako, man draugams reikia. Prie manęs jis tada prisistatė kaip partizanas. Apskritai jis ir plėšikavo partizanų vardu. Tas Krupickas daug žmonių apiplėšė, bet nuo to karto šitie apiplėšimai baigėsi.

Vėliau dar toks Alfonsas Gaižiūnas plėšikavo. Pradžioje jis irgi kiek slapstėsi. Nuėjo kartą pas Petrą Brazdžiūną, o ten rusai pasalavo. Jis kaip griebė vieną ruskį, norėjo įmest linmarkon ir prigirdyt, bet , matyt, kieto ruskio būta, niekaip neprigirdė. Kada kiti išgirdo triukšmą, tada jis jau bėgo į mišką, bebėgančiam jam peršovė ausį. Bet paplėšikaut jis mėgo. Jį vilkapievičiai pagavo, gerai primušė ir dar kalėjiman pasodino.

Panašių plėšikėlių čia ir daugiau buvo. Nemažai žmonių nuo jų nukentėjo, o stribai visa gerkle šaukė, kad tai „banditų“ darbas.

Aš kartu su Stepu Zapustu ėjau į mokyklą. Jo tėvas buvo Marcelinas.

Partizanai Masilioniai – Stepas, Juozas ir Jonas – parėjo namo ir maudėsi pirtyje. O tas Marcelinas juos sekė. Nuėjęs už pirties, klausosi, ką ten šneka, stebi, kas išeis iš pirties. Šitie ir pastebėjo, kad jis čia slankioja, tiesiog nutvėrė už rankos. Nušovė ir Padaguos prie pušies pasodino.

Po to pas mus atvažiavo tas Stepas Zapustas su rusų garnizonu. Aš pasakiau kažkam, kad Stepas su rusais po kaimus lakstė. Matyt, jam buvo atsakyta. Kaip jis supyko ant manęs. Atėjo pas mus, ėmė tėvelį stramužint, mane:

– Aha, tu visiems sakai, kad aš su garnizonu lakstau po kaimą, kad aš esu stribas...

Mes ginamės, kad niekam nieko nesakėm, kad tai tik bobų plepalai, ėmiau atsiprašinėt jo... Šiaip taip išsigyniau, bet neapykantą to Stepo užsitraukiau visam gyvenimui.

Įvažiuojant į Žaliąją Vabalninko keliu, yra eigulio sodyba, kurioje dar ir dabar tebegyvena eigulys Albinas Pakaušis. Tais pokario metais jis apskundė Žaliosios girios partizanams, kad mano vyras Jonas plėšikauja jų vardu. Atėjo jie pas mano vyrą ir ėmė jį stramužint. Jonas pasakė, jog tai provokatoriaus darbas ir pridūrė, kad šitą istoriją sugalvojo ir jiems pranešė tas, kas mišką vagia – Albinas Pakaušis. Tuo viskas ir baigėsi.

Paskutiniu metu sužinojau, kad kažkas du partizanus sekė ir greit susekė. Abu jie buvo iš Porijų kaimo. Juos miegančius stribai sušaudė. Po šių partizanų sušaudymo A. Pakaušis tuojau pat buvo paskirtas eiguliu.

Albinas Pakaušis buvo lyg ir partizanas, slapstėsi Rupidų kaimely vidury Žaliosios, po to registravosi ir, matyt, ne už vien tą malonę jį padarė eiguliu.

Mikėnų kaime gyveno Navakai – du ar trys broliai buvo miške. Jie turėjo seserį, bet ta sesuo mėgo pamalti liežuviu, kur nereikia ir ką nereikia. Kažką apie savo tuos brolius negražiai

paplepėjo. Tie sužinojo, paprašė draugų, kad ją „paauklėtų“ už ilgą liežuvį. Ir „paauklėjo“. Apskritai daujėniečiai buvo autoritetingi partizanai, neplėšikavo, žiedų niekam nenuiminėjo, o buvo ir tokių, kurie atiminėjo žiedus, pistoletą į kaktą įrėmę.

Stumbrišky gyveno tokia Karnauskienė, kuri paskųsdavo partizanams truputį komunistuojančius, kad tie juos „pašvarintų“. O kartais ir pati, pasiskolinusi iš partizanų pistoletą, kai kuriems „raudoniesiems“ pagrasindavo nušauti. Tokių skundų ir kerštų po kaimus sklandė labai daug. Daugelis žmonių yra man sakę apie Karnauskienės nedorus darbelius. Karnauskienę „pardavė“ ta pati Stasė Kuokalaitė, todėl ji pateko į kalėjimą, vėliau grįžo į Lietuvą ir mirė.

Žiliai – Jonas ir Vincentas – iš Mažionių kaimo namuose jau nebegyveno, ėmė slapstytis pas žmones, po to miške. Jų labai ieškojo enkavedistai su stribais Linkiamiškio samanynėj. Jie pas tokias Triaupytes prisilaikydavo. Nebežinojo žmonės, kur slėptis ir kaip slėptis. Išėjo į mišką. Apsiautė juos ir taip ieškojo, taip ieškojo. Jie sulindo į samanas, o tie stribai vaikšto ir šneka:

– Nu kur jie dabar dingo? Kur jie galėtų būti?

Visai netoli mindo, bet ant jų neužlipo. O jie jau nei gyvi, nei mirę guli, palindę po samanomis... Matyt, tokia Dievo valia buvo, kad tuo metu jų nerado.

Jų sūnus Antanukas buvo dar visai jaunas berniokas. Išėjo į mišką vaikas iš idėjos. Nors jo dar į armiją neėmė, bet jis išėjo į „Klevo“ būrį. Vien dėl jo labai nukentėjo visa šeima. Vėliau tėvą Žilį Vabalninko stribai nukankino. Taip pat žuvo ir jų sūnus Antanukas.

Pasvalyje žiaurumu garsėjo stribas Ragauskas. Jo seserys prie vokiečių buvo išvežtos į Vokietiją. Tos seserys moterys kaip moterys, o jis šitoks bjaurus, kad žodžių trūksta. Gal jis kerštavo, kam tas seseris išvežė į Vokietiją, nors jos ir grįžo, o jis tuoj prisirašė komunistų partijon ir ėmė žmones varyt į kolūkį. Būdavo, raitas su šautuvu ant peties atjoja:

– Nu, Kripaiti! Rašysies kolūkin ar ne?

– Kad aš sėklos neturiu, – guodžiasi tėvas.

– Mes tau duosim sėklos! Mes tau įdėsim!

Turėjom mažą šuniuką Dūnoką. Tai tas Dūnokas iš baimės aplink tėvelį lekia ratu ir vis šlapinasi, o tėveliui pakinkliai dreba. Durys praviros, mamytė žiūri iš gryčios. Kai Ragauskas nujojo, ji ir sako:

– Na, tėvai, kad tu būtum save matęs, kaip tau pakinkliai drebėjo, būtum numiręs iš juoko...

Tėvelis nuleido galvą kaip koks nusikaltėlis, kepurę nuo galvos nusiėmė ir įkiūtino gryčion.

Tyčiojosi tie komunistai iš mūsų kaip tik mokėjo, o dabar dar jie šneka, kad Lietuvai gera norėjo...

Pasakoja PETRAS RINKŪNAS-„VILKAS“

Užrašyta Pasvalio rajone
1991

Gimiau 1922 m. Migonių kaime. Šeimoje augome šeši broliai ir viena sesuo. Tėvai turėjo 7 ha žemės. Migonių kaimas yra Pasvalio rajone, važiuojant link Joniškėlio.

Šeima buvo didelė, neturtingai gyvenom, daugelį metų teko tarnauti pas kitus.

Nuo septyniolikos metų jau priklausiau šaulių organizacijai. Kada 1940 m. atėjo rusai, aš drąsiai vaikščiojau su šauliška kepure, nors draugai mane perspėjo, kad saugočiaus, nes jau vaikšto visokie kitokie uniformuoti tipai. Vargingai atrodė tie rusai, 1940 metais atėję į mūsų kraštą, batų gerų neturėjo, kojos bintais buvo apsuktos, šautuvai su ilgiausiais „štikais“. Davėm jiems kvepiančios tabokos lapų. Susisukę cigarus kaip užtraukia, net ašaros iš akių rieda. O kai pamatė lašinius, nežinojo, iš kurio galo juos pjauti, iš kurio galo valgyti, prašė, kad jiems atpjautų.

Tuo metu pas kalvį kaime mokiausi kalvio amato. Atnešė ruskis skardinę alyvos, išpylė tą alyvą ir rodo: „Miod nalėj“.

Mes jam rodom, kad skardinė alyvuota. Ruskis žolės papešė, iššluostė ir vėl – „lėj“. Ir įpylė jam šeimininkas medaus į tą alyvuotą skardinę.

Tai va, kokia jų kultūra ir koks jų supratimas buvo...

Kada jie atėjo, lietuviai jų labai nenorėjo ir nekentė, bet ir nesipriešino.

Tarp jų buvo smarkiai išsitatuiravusių, senesni žmonės sakė, kad tų reikia saugotis, tai žudikai, recidyvistai.

1941 m., kada vokiečiai jau pasiekė Pasvalį, aš pasiėmiau tetulėno dviratį ir važiavau pažiūrėt, kaip jie atrodo.

Prie Pasvalio vokietis atėmė dviratį, parodė, kad jis važiuoja ruso mušt, sėdo ir nuvažiavo.

Tiesa, kada iš Pasvalio vokiečiai vijo rusus, mane šaulys Urbonas ragino eit padėt vokiečiams, bet aš tada neturėjau šautuvo, šautuvus iš šaulių rusai buvo surinkę.

Kada 1944 m. frontas artėjo prie Lietuvos, iš vokiečių teko girdėti tokias kalbas, kad rusai visus, kurie turėjo iki 10 ha žemės, iššaudys, bet kadangi mes dešimt hektarų neturėjom, per daug nenusigandome.

Atėjus rusams, jaunimas apylinkėse ėmė slapstytis. O kai gavome šaukimus į kariuomenę, Antanas Urbonas-*Uosis* ir Juozas Liukpetris-*Lakštutis* sudraskė tuos šaukimus ir prigrūmojo į rusų kariuomenę neit. Kuris nesutiko iškart, tam teko ir šautuvo vamzdį pabučiuot, priimt priesaiką.

Liukpetris buvęs 1918-ųjų metų savanoris, prie Pasvalio gavo 14 ha žemės, atsikėlęs nuo Šiaulių, pagyvenęs žmogus, griežtas, gal kartais ir požiauris.

Urbonas, atėjus rusams 1940 m., turėjo tik 3 ha žemės, nors ta žemė irgi ne jo buvo, o žmonos. Kas svarbiausia, kad rusai jo neįkalbėjo imt kitų žemę, dirbo paprastu samdomu darbininku. 1944 m. grįžus rusams, jis visiems pasakė: „Žūsiu, bet atėjūnams netarnausiu“.

Urbonas gimęs 1913 m. Šlamų kaime, Pasvalio valsčiuje. 1944 m. suorganizavo būrį iš 22 vyrų. Pradžioje būriui vadovavo Liukpetris, o jam žuvus, vadovavimą perėmė Urbonas.

Kai Urbonas ėmė organizuoti partizanų būrį, pas jį mes išėjome trys broliai: aš, Antanas ir Stasys. Būrys bazavosi Migonių miške. Dažnai nueidavome ir į Žaliosios girią, link Panevėžio. Migonių miške turėjome išsikasę ir bunkerių. Per polaidžius pavasarį persikeldavom į Lapkalnį, tam kalniuke vanduo neapsemdavo.

Vieną žiemą buvom apsistoję Žadeikių pušyne. Pavasariop per patį polaidį sumanėm trise nueit į savo kraštą pasižiūrėt, kas naujo. Liukpetris su Urbonu mus išleido.

Iš trijų kiemų mes buvome čia po tris vyrus. Tokią ir grupelę padarė. Mane paskyrė grupelės vyresniu. Grupelę sudarė trys Petrai: aš, Petras Uogintas-*Bijūnas* ir Petras Liukpetris-*Beržas*, gimęs 1928 m., vado Liukpetrio jaunėlis sūnus. Patraukėm į Migonių kaimą. Nuo Žadeikių buvo apie 15 kilometrų.

Netoli Pasvalio, ką tik perėjus Šlamų miškelį (šiuo metu ten stovi akmuo prie kelio Pasvalys-Panevėžys sušaudytiems raudoniesiems), tas mūsų jaunylis padarė mums siurprizą. Jis užsimetė iššaut kartą į Pasvalio pusę šviečiančia kulka, skrebus pagąsdinti. Aš griežtai jį įspėjau, įspėjo jį ir Uogintas. Nedavėm jam šauti, bet jis nuo mūsų kiek atsiliko ir savavališkai iššovė aukštyn Pasvalio pusėn.

Pareinam į Migonių kaimą. Liukpetrio Petriuko namai kraštiniai prie Migonių miškelio. Jis užsimetė, kad eis pas motiną į namus aplankyt jos, o mes pasakėm, kad neisim į namus, eisim Lapkalnin į bunkerį. Kitą dieną apsišniukštinėsim, ar kas nepastebėjo mūsų, ar kur rusai nesiaučia, pasiteirausim žmonių. Mes jo dar nenorėjom leisti, bet jis ėmė aiškintis, kad jo nieks nelies, jis dar nešaukiamo amžiaus. Ir išėjo. Negi mes jį pririšim. Uogintas pasakė, kad jis eis pas tėvo brolį Uogintą. Sutarėm, jog aš eisiu į bunkerį, o jis, Petras Uogintas, ateis vėliau dieną.

Aš kiek paėjęs užsukau dar pas pažįstamą mergaitę, paklausinėjau, ar rusai nesiautė. Ji pasakė, kad visur ramu, rusai nesiautė. Kai taip, įsidrąsinęs ir aš patraukiau į namus. O jau švinta. Buvo gegužės mėnesio pabaiga. Grįžtu į namus, tik nusiprausiu, persirengiu drabužius, motina pamatė per langą kažką ir klausia:

– Žiūrėk, vaikel, čia tavo draugai ateina? Matai, koks pulkas vyrų pamiške traukia.

Aš žvilgt per langą, žiūriu – dalis civiliškai apsirengę, o tarp jų yra ir uniformuotų rusų kareivių. Ką man daryt? Susigriebiau visus daiktus ir ant aukšto. O ten buvo tokia „rankovė“ į kaminą iš pečiuko. Po ta „rankove“ palindau ir laukiu. O motina seka. Pasakė, kad praėjo pro mus pulkas į mišką, o trys pasuko pas kaimyną Urboną. Išlindau iš po „rankovės“, nulipau žemėn ir stebiu Urbono sodybą. Matau, vienas, pasistatęs kopėčias, užlipo ant sandėliuko, kiti ant aukšto lipa. Visi uniformuoti. Motina dar padavė valgyti, ir išgirdau – granatos sprogsta.

Pasirodo, rusai namuose pagavo šitą Liukpetriuką, o jis išdavė, kur kas esam, kad mes Lapkalny, tam bunkery, su Uogintu. Apsupę bunkerį, rusai rėkė rėkė, kad išlįstume. Kai nieks iš bunkerio nelindo, tada surišo granatas ir metė. Ten, matyt, turėjo būti sutikta ir mano mirtis, bet likimas kitaip padiktavo.

Kada apie pietus susitikome su Uogintu-*Bijūnu*, jis manęs klausia:

– Ar girdėjai, lyg Petriuką paėmė?

Pasakiau, kad aš jau žinau.

Jis klausia, iš kur sužinojau. Aš jam papasakojau, kaip motina pastebėjo einant pamiške rusus, kaip aš ant aukšto palindau po kamino „rankove“, o po to nuėjau į daržinę. Nuo lentų prie pat sienos atsiverčiau šieną, palindau, šautuvą pasiguldžiau šalia ir gulėjau tam šiene. Kai atėjo rusai, per plyšį mačiau juos aštuonis. Suėję į daržinę, badė šitą šieną, daugiausia prėslo vidurį. Girdžiu, ruskis suriko:

– Vriot Liukpetris, ...matj! Rinkūnas v armiji služit!..

O rusų armijoj tarnavo mano brolis ir buvo atsiuntęs laišką tėvams. Kai šitie rusai atėjo ir klausė, kur sūnus, motina paėmė tą laišką ir padavė. Tas ruskis paskaitė, išlėkė iš gryčios, suriko šitiems, kur daržinėj badė prėslą, nušoko visi ir išėjo.

Pas Uogintą taip pat atvažiavę išvertė visą prėslą, o Petras-*Bijūnas* tuo metu sėdėjo pas savo dėdę.

Kada Uoginto nerado, tada šitam Liukpetriui davė per galvą ir liepė vest į Žadeikius pas partizanus. Taip visi kuo greičiausiai išdūmė į Žadeikius.

Mano brolis Antanas buvo Liukpetrio kulkosvaidininko padėjėjas. Tuo metu jie išėjo į kažkokią aikštę ir pamatė einant rusus, apsirengusius civiliškais rūbais, o ant rankovių užsirišusius baltas juostas. Partizanai pas mus ant rankovių nešiojo baltus raiščius.

Kai mūsiškiai pamatė einant su baltais raiščiais, Liukpetris išėjo iš krūmų ir pasakė , kad mes savi, „ateikit čia, pas mus". Liukpetris, kulkosvaidį užsidėjęs, ėjo artyn prie tų rusų, o brolis Antanas stovėjo krūmuose ir laukė, kas čia bus. Ilgai nelaukę rusai kirto į Liukpetrį, sprogstama kulka kakton – ir pusė galvos nulėkė žemėn. Brolis tada metė visus diskus ir šoko bėgt atgal pranešt saviesiems. Rusai iškart atidengė ugnį sprogstamom kulkom į tuos krūmus, bet kadangi kulkos sprogstamos, tai tik medelius kapojo, o partizanų nekliudė. Visi liko gyvi, išskyrus vadą. Mano brolis Stasys buvo iš žvalgybos grįžęs su Vytautu Gabalu-*Drąsuoliu* iš Levaniškio kaimo, buvo apėję senus bunkerius.

Brolis kepė blynus ant laužo, o *Drąsuolis* pavargęs atsigulė. Stasys pamatė per lieknus iki pažastų atbrendant rusus. Tuos blynus su visa keptuve užvožė ant ugnies, įbėgo į bunkerį ir pranešė *Drąsuoliui*, kad rusai supa. O buvo sutarta: jei apsups, trauksimės tik per liekną. *Drąsuolis* išlindo iš bunkerio ir pasileido per tą liekną, tiesiai ant rusų iššoko. Automatas už medelio užkliuvo, nutrūko diržas. Paliko tą automatą. Tada šoko atgal į bunkerį, pasiėmė pistoletą, traukėsi į kitą pusę, bet peršovė koją. Didelėm pastangom pabėgo abu su broliu, perplaukė Pyvesos upelį į Daujėnų pusę. Bet po šito plaukimo – užkrėtimas, gangrena, ir *Drąsuolis* mirė.

Šitą Liukpetrio sūnų Petriuką-*Beržą* rusai užsodino ant tėvo, atvežė į Pasvalį ir numetė ant bruko. Petriuką kurį laiką palaikė kalėjime ir už poros mėnesių užverbavę paleido į namus. Tuo laiku mes buvom persikėlę į Lepšynės mišką. Išgirdom, kad

šitas Petriukas jau ieško mūsų, neva jis pabėgęs iš Pasvalio areštinės (Lepšynės miškas – Joniškėlio-Pušaloto kryptis). Po kiek laiko mes jį suradom. Jis ateidavo pas Urbono žmoną ir prašydavo, kad ji pasakytų, kur mes esame, neva jis nori prie mūsų prisidėti. Tada mūsiškiai sutarė su juo susitikti. Na ir atėjo jis į tą susitikimą. Partizanai jį gerai ištardė, o Petriukas prisimelavo kiek tik galėjo. Tada vadas Urbonas atrinko vieną šovinį su sprogstama kulka, davė nurodymą vyrams jį sušaudyti tokia pat kulka, kaip ir jo išduotą tėvą ruskiai sušaudė.

Mūsų būrys susikūrė iš labai neturtingų ūkininkų bei darbininkų, bet labai didelių Lietuvos mylėtojų. Mūsų vadas buvo Juozas Liukpetris-*Lakštutis*, jo padėjėjas – Antanas Urbonas-*Uosis*. Jis mus prisaikdino ir aiškino, kad nestotume į vergų gaują, o kariautume vien už Lietuvą. Mes, trys broliai, išėjom, nors nebuvome turtingi, bet Lietuvą labai mylėjom. Prie mūsų prisidėjo Liukpetrio du sūnai, Vytautas ir Petras, nors jie nebuvo šaukiamųjų metų. Į būrį atėjo trys ūkininko sūnai Uogintai: Jonas-*Šernas*, Antanas-*Žvirblis* ir Petras-*Bijūnas*. Iš trijų kiemų mes jau buvome devyni kovotojai. Būrys didėjo. Atėjo Alfonsas Vaitiekūnas-*Dragūnas* iš Jurgeniškių kaimo, Juozas Daukšas-*Širdela*, savanorio sūnus, iš Mekšrių kaimo Stasys Linda ir Bronius Linda, du broliai taip pat iš neturtingų šeimų. Atėjo Ignas Bilevičius iš Mekšrių kaimo, turėdamas amerikonišką pistoletą su trim šoviniais: „Vienas skrebui, vienas ruskiui ir vienas – sau pačiam“.

Iš Levaniškio kaimo atėjo Vytautas Gabalas-*Drąsuolis*, gimęs 1928 m., – jo tėvas buvęs 1918-ųjų metų Lietuvos savanoris, Jonas Guščius-*Kovas*, Jonas Debesys-*Ąžuolas*, labai drąsus vyras, iš Pažosų kaimo atėjo Jonas Kazėnas, iš Joniškėlio – Juozas Lėpa-*Liepa*, Mykolas Pranka iš Levaniškio kaimo. Tuo metu kaime rinko traktoristus. Jis labai prašė Urbono, kad jį išleistų, bet kai išėjo, jį pačiupo ir išvežė į kariuomenę. Grįžęs iš kariuomenės, vėl prisidėjo prie partizanų ir žuvo.

Už Joniškėlio Girelėje gyveno partizanai. Ten buvome nuvykę, su jais teko kiek pabendrauti. Teko man pačiam būti Va-

balninko miškuose. Pas mus iš ten buvo atvažiavę trys partizanai. Prie Levaniškio mokyklos iš Lėvens išsitraukė sunkųjį kulkosvaidį ir mes dviese iš būrio su Juozu Daukša-*Širdela* buvom pasiųsti tą kulkosvaidį parsigabent.

Urbonas gavo jiems arklį iš tokio vieno ilgaliežuvio, kuris vis matydavo, kas kur vaikšto, kas ką daro, stirnų pėdas jis vadino „banditėlių“ pėdomis.

Vyrai dar gerai aplupo tą ilgaliežuvį, įsidėjom kulkosvaidį ir išvažiavom. Važiuojam kažkur netoli Krinčino. Atbėga sena bobytė šaukdama:

– Vaikeliai! Vaikeliukai! Atvažiavo iš Krinčino trys skrebai, su jais ir tas vienakis ruskis, kur labai muša ir kankina žmones!

Nubėgom mes jų patvarkyt. Labai gerai sekėsi, greit juos sutvarkėm. Po to nuvažiavom į Vabalninko kraštą. Ten pragyvenom apie porą savaičių. Buvo labai įdomu, mes taip nemokėjom gyventi. Jei tik kur sutvarko skrebus ar ruskius, tuoj kaime užsako alaus, aludariai verda alų ir baliavoja. Teko dalyvaut Papilio miestelio užpuolime, skrebai į kaminus buvo sulindę. Grįžom iš Papilio – alaus kubilai sustatyti, sargybos išstatytos visur, tą alų geria, dainuoja, linksmybės nežmoniškos, ant stalo maistą deda į lėkštutes. Tėviškėje mes tik iš terbelių valgydavom, kas ką sumedžioję. Susėdam į pastotes po penkiolika vyrų, nuvažiuojam pas kokį stambesnį ūkininką, pasako, kiek vyrų pagamint maisto, kad būtų pietūs, vakarienė, bet kuo maisto nepaduos – ant stalų lėkštutės, peiliai, šakutės.

Kada mes tėviškėje gyvenom „iš terbelių“, tai čia mums toks gyvenimas buvo labai keistas. Partizanai ant krūtinių trispalves prisisegę, ant kepurių irgi trispalvės prisegtos, o mes tik retkarčiais trispalves prisisegdavom, kartais ir nedrįsdavom.

Vienoj vietoj partizanas į stulpą įlipęs prisijungė ragelį prie laidų ir iššaukė skrebų pagalbą į kažkokį miestelį. Mus išstatė pasaloje ant tokio zigzaginio kelio juostos. Iš jų truputį šlubas pagyvenęs partizanas skundėsi vadui, kodėl čia jį stato, nes jis nori dar gyvent.

Pradžioje pravažiavo tik keletas skrebų – žvalgų. Mes juos praleidom, o kai privažiavo daugiau, gerokai papleškinom. Vienas partizanas ten iš jų nešiojo gražius raudonus amerikoniškus batus. Tai jį visi gąsdindavo juokaudami: jei kas nušaus, kuris nors tada juos panešiosim...

Pas mus labai plačiai pasklido gandai 1945 metų birželio ar liepos mėnesį, kad kažkur apie Žadeikius vaikšto pabėgę iš rusų nelaisvės vokiečiai.

Patraukėm į tą pusę. Sutikome ten vietinius partizanus, bet jie kažkodėl abejojo tų belaisvių tikrumu. Jie patys nežinojo, kas ten per vokiečiai. Pas mus būryje buvo vokietis Endris Ėrikas, pabėgęs iš rusų nelaisvės. Tai jį mes pasiuntėm pas tuos vokiečius. Apsistoję jie buvo Žaliojoj girioj. Mes septyniese nuėjome ten pasižvalgyt. Keturiese pasilikom, o trys, tarp jų ir Ėrikas, pasidavė į priekį. Kai tik įėjo į mišką, Ėrikas iškart pasakė, kad čia jokie ne vokiečiai, o špionai, kadangi tų „vokiečių“ stovyklavimo vietose jie rado konservų dėžučių, laikraščių, visokių vokiškų reklamų. Ėrikas pasakė:

– Kada mes ėjom į Rusiją didžiulė kariuomenė, mums griežtai buvo uždrausta palikt kokius nors ženklus, o labiausiai visokias atliekas vien todėl, kad neparodytume priešui, jog mes čia buvę. O dabar čia vokiškų šovinių primėtyta, dėžučių nuo vokiškų konservų... Vokiečiams tas visai nebūdinga.

Toliau jie beeidami mišku sutiko eigulį, kuris juos perspėjo:

– Vyrai! Būkit atsargūs! Čia visur vokiškai kalba, vokiškus laikraščius skaito, o maistą jiems atveža nuo Panevėžio rusiškos mašinos.

Tada jie grįžo atgal prie mūsų. Mums liepė traukt į palaukę. Buvo jau naktis. Beeidami pamatėme ugniakurą, o prie ugniakuro sėdi vienas apsnūdęs „vokietis“. Ėrikas jį „pasveikino vokiškai“ – priėjęs „finka“ nugaron, tas net nesuriko. O kai priėjo prie mūsų Urbonas, įsakė į juos paleist serijas iš automatų, kadangi kiek tolėliau nuo laužo ten jų daugiau gulėjo. Greit pasitraukėme, nors likusieji gyvi mus vijo dar su arkliais. Broliui Antanui apsiaustą keturiose vietose peršovė (brolis Antanas

Rinkūnas-*Topolis*, o Stasys Rinkūnas-*Lapė*), bet visi laimingai pasitraukėme į savo kraštą.

1946 m. rudenį mūsų Migonių miškelį siautė rusai. Mes buvom išsidėstę gana patogioj pozicijoj, bet eidami pro šalį mus tie rusai matė. Ir vienas rusas pagrasino pirštu, kad neliestume jų. Mes juos praleidom. Urbono buvo įsakyta rusų neužkabint, o jeigu šaus į mus, mes netylėsim, duosim irgi atkirtį.

Aš tuo laiku nuo vyrų buvau atsiskyręs, išėjau riešutauti. Kai užplūdo šitie rusai, aš palikau vienas krūmuose ir vienas klaidinėjau kokias tris savaites. Neberandu savų, ir viskas. Apvaikštau savo miškelį, mūsiškių – nė žymės. Tada pas žmones patraukiau į Indriūnų, Šimonių kaimus. Slapsčiausi vienas pas žmones. Besislapstydamas sutikau pusbrolį prie Mūšos. Atėjo abu su pussesere, išsigando pamatę mane ginkluotą. Pusbrolis man ir sako:

– Aš Panevėžy dirbu prie geležinkelio, darbininkų reikia. Aš tau atvešiu „spravką“, būsi „spakainas“... Nebesislapstyk, Petriuk, rusai čia gal dar ilgiau užsibus, stosi prie geležinkelio ir dirbsi.

Aš ir patikėjau šituo pusbroliu. Nuo būrio pasimečiau, matau, kad reikalai eina prastyn. Kitą šeštadienį, kaip sutarėm, aš nuvažiuoju į jo tėviškę.

Iš nakties buvau suplanavęs daržiniukėj nakvot. Ten truputį buvo šieno. Atsigulu toj daržiniukėj, šalia pasidedu šautuvą, terbą su maistu. Kaip užpuolė mane žiurkės, kaip pradėjo ėst tą mano terbą, apgraužė perpetinį diržą, tiesiog kaip pasiutę lipa per galvą ir graužia. Jau nebeapsikenčiau. Iššokau iš to šieno, nusipurčiau, pagalvojau, ko gero, ir mane dar gali apgraužt. Netoliese stovėjo gryčiutė. Nueinu – ant langų uždėtos langinės, durys gerai užtaisytos, įlįst neįlįsi, kad ir nieks negyvena. Nusispjoviau ir nuėjau į pirtelę. Atsiguliau ant grindų – nepatogu, atsikėliau ir užlipau ant aukštelio, pasidėjau po savim keletą vantų, su maišu užsiklojau ir užmigau.

Ryte girdžiu kieme triukšmą. Lauke ta mano pusseserė – siuvėja, o ruskis rėkia:

– Eto Urbonienė! Eto Urbonienė!

Mano teta Krivickienė rusiškai aiškino, kad tai jos duktė, o ruskis rėkia savo, kad ji Urbono žmona. O aš maždaug už šimto metrų pirty įlindęs sėdžiu, nes į trobą be „spravkos“ nedrįsau eiti.

Nušokau nuo tos pirtutės, visas drebu, nesuprantu, ar aš sušalęs, ar persigandęs.

Pamačiau, aštuoniese kieme rusai laksto. Pasiėmiau šautuvą, iškišau per durų viršų ir taikausi, galvoju, nors vieną ruskį vis vien nudėsiu. Rankos dreba, net kratosi, negaliu nusitaikyti, matau – nieko nebus. Turėjau „rupūžinę“ granatą. Atlanksčiau kaištį, matau, eina link pirtelės artyn. Persižegnojau ir pasakiau: „Dieve, Tavo šventa valia. Jei aš tinkamas, pasiimk mane“.

Kai tik darys duris, galvoju, aš tos granatos nemesiu, bet prisispausiu prie krūtinės ir pulsiu prie jų. Kabliuką atkabinau, granatą prisiglaudžiau prie krūtinės, šautuvas kampe pastatytas.

Priėjo tie ruskiai prie pirtutės, aš tik laukiu, kada prasivers durys. Žiūriu per plyšį – penki pro vieną pusę, trys pro kitą ir praėjo. Praėjo ir man visa baimė. Pakalnytėj stovėjo kita pirtutė. Girdžiu, tik girgžt, durys atsidarė.

Tą minutę pagalvojau: „Argi čia ne Dievo stebuklas?“

Į tą namą, kur langinės užkaltos buvo, trenkė į duris akmeniu ir įėjo. Girdėjau, kaip rėkavo: „Ničevo nietu!“ Iš daržinytės, kur buvau atsigulęs, visą šieną išnešė ir vėl sunešė.

Po kiek laiko sesuo man atnešė švarius civiliškus drabužius, persirengiau. To pusbrolio nesulaukiau, neatvažiavo. Nuėjau dar pas tetą. Ji visa persigandusi man tik kiša sūrio gabalą ir prašo greičiau išeit. Aš paklausiau, gal ji žino, kur Petras Uogintas su broliais. Teta sako: „Uogінčiukai jau prisiregistravo, Petras su Antanu, tik Jonas nesiregistravo“.

Nuėjau pas Uogintus. Jie man pasakė, kad Urbonas juos paleidęs, pasakė, kad dabar jis yra Sindriūnų kaime pas Aloyzą Selelionį bunkeryje. Nuėjau pas Urboną. Jis man neprieštaravo registruotis, bet pasakė, kad aš turėsiu juos remt, o jei ne, tada bus kaip Liukpetriukui. O broliai Antanas ir Stasys nesiregist-

ravo. Stasys vėliau pasiėmė jaunesniojo brolio metrikus, o Antanas pasakė:

– Aš geriau žūsiu, bet atėjūnams nevergausiu.

Iš mūsų kaimo registravosi du Uogintai, aš, Vytautas Liukpetriukas-*Klevas*, Daukšiukas, Alfonsas Vaitiekūnas-*Dragūnas* iš Jurgeniškių kaimo (gyvena Panevėžyje).

Užsiregistravom, gyvenam laisvi, vienas toks buvo *Saliamonas* – Antanas, atėjęs iš Lepšynės miško ir prisidėjęs prie mūsų būrio. Jis ėmė ieškoti mūsų vyrų, aiškino, kad Urbonui jis buvo atnešęs ginklų, o paskiau paaiškėjo, kad jis skrebas, nes Urbonas jo nebeprisileido, jis paliko vienas. Tas vokietis Ėrikas ėjo į Lepšynės kraštą kartą, tai šitas *Saliamonas* įrodinėjo Ėrikui, kad ten gyvenęs kažkoks komunistas, jį reiktų sutvarkyt. Nuėjo jie pas tą žmogų, bet jo nerado, buvo išvažiavęs į Pušalotą. Tada jis iššaginо moterį to žmogaus, liepė tą patį daryt ir Ėrikui, bet Ėrikas atsisakė. Sulaukė to šeimininko, nušovė jis jį. Apie tai mums vokietis viską pasakė.

Saliamonas ėmė reikalauti, kad mes visi, kurie prisiregistravom, atiduotume jam ginklus, atseit jis eis į NKVD ir registruosis, pristatęs mūsų ginklus. Jo manymu, tai jo buvę parūpinti ginklai.

Tada mes susitikom su Urbonu, aptarėm, kaip su juo elgtis: kurie nesiregistravę, jo neprisileisim, o Ėrikui Urbonas davė nurodymą prikalbėt *Saliamoną* eit kartu su juo ir padaryt taip, kaip jis padarė. Ėrikas pašnekėjo, tas mielai sutiko. Ir išėjo abu. Paėjo iki miško. Čia Ėrikas šitam *Saliamonui* ir įvykdė mirties nuosprendį.

Iš mūsų būrio 22-jų partizanų du teko pačių rankomis sunaikinti už padarytus sunkius nusikaltimus prieš eilinius civilius žmones ir prieš partizanus.

Mūsų veiklos zona buvo Pasvalio rajonas – Lepšynės miškas vasarą, o žiemą Migonių kaimas, Levaniškis, Pažosai, Jurgeniškių kaimas, Gustoniai. Šitie kaimai tarp Pasvalio ir Joniškėlio.

Žadeikiuose buvo didelis būrys, kuriam vadovavo Jonas Alenčikas (susisprogdino prie Pasvalio Kantariškių kaime žiemą). Jį išdavė vienas partizanas. Buvo užsiregistravęs, Jonas Čirvinskas. Skrebai sužinojo, kad jis turi šautuvą. Pradėjo tardyt, kur šautuvas, reikalavo jį pristatyt į skrebyną. Jis to šautuvo neišdavė. Tada skrebai jam pripylė į burną benzino ir uždegė. Prieš tai tardydami nulupinėjo nagus. O pas Čirvinską klojime buvo bunkeris, kuriame slėpdavosi Alenčikas retkarčiais. Gal jis negalvojo, kad tuo metu bus Alenčikas atėjęs į tą bunkerį, ir pasakė, kur bunkeris. O Alenčikas turėjo miną kartu su kitu partizanu Jonu Indrišiūnu.

Čirvinskas, nebeiškentęs baisių kankinimų, pasakė, kad turi šautuvą. Tada skrebai važiavo to šautuvo paimt, lindo į bunkerį. Ir tuo metu netoliese stovėjęs Čirvinskas suriko:

– Vyrai! Aš jus išdaviau!

Tada, matyt, Alenčikas įjungė tą miną – visą pastatą išnešė sprogimo banga. Aš mačiau pats, kai ant grindinio apdegę gulėjo tie vyrai: Alenčikas, Indrišiūnas ir Čirvinskas – visi trys Jonai. Sprogimo metu vienam skrebui žandą išplėšė, vieną užmušė.

Kada dar gyvenom Gružių miške, ryšininkai pranešė, kad ateina skrebai. Nutarėm padaryt jiems pasalą.

Tie, kurie su geresniais ginklais, veržėsi naman į vidų, o mes stovėjom sargyboje. Prabėgdamas skrebas šovė į mane iš automato ir peršovė ranką.

Du skrebus nušovėm, du pabėgo, iš jų vienas peršautas. Jį peršovė pasvalietis Antanas Strazdas-*Kriaučius* (buvęs siuvėjas). *Kriaučius* buvo labai linksmas, gyvas vyriukas, su akiniais vaikščiojo, buvęs šaulys. Medinių kaime pas tokias moterytes jis siuvo, kai atėjo skrebai tikrint prievolių. Jis langą prasidarė, šoko laukan ir tuo metu žuvo...

Kaimuose buvo keletas „palinkusių“ į kairę pusę, reiktų juos truputį paplakt, matyt, jie per gerai gyvena prie sovietų valdžios, reiktų truputį „nubuožint“. Mes – broliai Rinkūnai – į tokias „linksmybes“ niekada nesiveldavom ir prieš žmogų ne-

keldavom rankos. Gal ir reiktų tokius pamokint, bet kas čia tikrai žino, kas jie tokie yra. O kiek skundų gaudavome iš vietinių ūkininkų, bet mes tai nežinom, už ką. Gal jie kokį piktumą turi?

Tam labai narsūs buvo Liukpetriai, Daukšiukas, Gabaliukas. Mes eidavom daugiausia maisto parinkt arba į sargybą.

Žadeikių pušyne su Indrišiūnu sėdim žvalgyboje. Pamatėm, ateina dvi „Katiušos“. Ant galvų „pilotkės“. Ateina tiesiai į mišką, automatus abi po pažastimis pasikabinusios. Aš buvau ginkluotas šautuvu, o Indrišiūnas su automatu. Jis man, kaip jaunesniam, liepė užstot kelią ir pažiūrėt, ką jos darys, o jis iš automato abi nuskinsiąs. Aš juo ir patikėjau. Užstojau kelią, surikau „ruki v verch!“, išlindęs iš už krūmų, ir atkišau į jas šautuvą. Žinoma, jeigu jos būtų buvusios apmokintos, būtų paspaudusios automatus, ir iš manęs būtų likusi mėsos krūva. O jos iškart pakėlė rankas aukštyn. Kai pakėlė rankas aukštyn, tada ir Indrišiūnas atėjo prie jų. Apčiupinėjo, ar dar ko užsikišusios neturi, areštavom ir nusivarėm į štabą. Viena buvo labai baisių veido bruožų, siaurom akim, juodais plaukais, o kita labai graži, bet jau pagyvenusi.

Jonas Uogintas mokėjo gerai kalbėti rusiškai, jas ištardė. Ta siauraakė labai verkė, o ta gražioji viską papasakojo. Uogintas joms pasakė:

– Mes ne žudikai ir nesiruošiam jūsų žudyti, tik rusai atėję mus žudo.

Ta gražioji pasakė:

– Jūsų yra visokių žmonių, yra ir mūsų visokių. Mūsiškiai irgi ne visi žudikai.

Jos pasisakė, kad esančios kažkokios oro stebėtojos, jų vyrai karininkai, davę joms ginklus nueiti į pamiškę ir nusišaut kokį kiškelį. Be to, jos pridūrė:

– Jeigu mes būtume kokios žudikės, tai tą, kuris prieš mus išėjo su šautuvėliu, iškart galėjom nudėt, o tas, kur už medžio su automatu stovėjo, kažin ar bebūtų į mus pataikęs.

Tada Uogintas paklausė, kas jas išves iš miško. Jos į mane parodė, ir aš išvedžiau jas iš miško. Automatus, žinoma, pasilikome.

1946 m., dar prieš prisiregistravimą, liepos pabaigoje einu į namus atsinešt maisto. Turėjom karvytę, mama kokį kiaušinėlį išvirdavo, kada ir žalią pasiimdavom. Maistą daugiausia imdavom iš savo namų. Tėvelis slapstėsi, kad ir be ginklo, bet per žmones ėjo – kur diena, kur naktis, uždarbiaudavo, o mes po girią skraidėme.

Buvo jau gerokai pritemę. Einu palei Pavadavo griovį. Man kiekvienas krūmeliukas ten buvo savas, beržiukų pridygę, vienas kitas alksnis – viskas man žinoma. Baigiu prieit prie vieno medelio, žiūriu, kad čia nebe medžio išvaizda, o kepurė kėpso ant galvos, prie medelio prisispaudus. Staiga sustojau, skersai griovio ir – į rugius. O jis man iš paskos, bet nė vieno žodžio neištardamas. Aš bėgt per tuos rugius, jis mane vytis. Nubloškiau nuo savęs katiliukus, tik paliko "rupūžinė" prisegta, šautuvas rankoj, o jis vejasi kiek tik gali. Taip bėgo apie 300 metrų. Pamatė, kad manęs nebepavys, tik tada išgirdau silpną šūvio garsą ir nesupratau, ar jis į mane šovė, ar kokį ženklą davė saviesiems, bet jokio kulkos zvimbimo negirdėjau.

Baigiau bėgt per rugių lauką ir įlindau į didesnius krūmelius.

Kitą dieną jau nebenuėjau į namus, padariau didelį lanką ir sugrįžau pas saviškius į stovyklą. Kai viską papasakojau, Urbonas netikėjo, kad taip galėjo būti. Dar kitą dieną nuėjome pasižvalgyt į tą vietą, kur tie krūmeliai, radom penkis šovinius iškritusius ant žemės. Toliau avižose buvo gulėta vieno, o dar toliau irgi išvoliota žolė. Nustatėme – būta trijų. Be abejo, jų planas buvo paimt vieną gyvą, kuris išduotų likusius.

Baluškių kaime gyveno du broliai Pyragiai, vienas buvęs Lietuvos aviacijos lakūnas. Girelėj jie turėjo savo būrį (už Joniškėlio). 1946 m. anksti ryte atėjo pas Daukšą į Jurgeniškių kaimą netoli Migonių miškelio. Šeimininkas Daukša buvo išvažiavęs į turgų. Atėję partizanai pasakė, kad iš namų nė vienas neišeis, jie nori pas juos pasibūt. Namuose buvo dvi Daukšos dukros ir mažas sūnelis (motinos nebuvo, ją stribai jau anksčiau buvo nušovę).

Partizanai apsinakvojo sandėliuke prie tvarto – į vieną pusę langas, o į kitą pusę durys. Kadangi Daukša buvęs 1918-ųjų metų savanoris, namo dar nebuvo pasistatęs.

Pietų metu atėjo atsigert vandens Mykolas Pranka, jis netoliese kirto mišką. Partizanai jo nebeišleido atgal į mišką kirst malkų. Be to, partizanai jo nepažinojo ir nežinojo, kad jis buvęs miške. Apie 16-tą valandą užsiautė rusų garnizonas. Pyragiai, supratę, kad dabar jau blogai, Prankai liepė eit kur nori. O pasirodo, kada Pyragiai ėjo iš Girelės, juos kažkas sekė.

Į sandėliuką pirmiausia lindo du ruskiai: su automatu vienas ir kitas su kulkosvaidžiu. Sandėliuko sienos buvo mūrinės, 70 cm storio. Šituos ruskius vietoje nudėjo Pyragiai. Tada vienas pasistatęs kulkosvaidį ėmė šaudyti per duris, o kitas per langą iš automato. Kas prie lango tik priėjo, tas krito. Bandė į vidų įmest granatą, granata už lango grotelių užsikabino, Pyragis, tą granatą pačiupęs, metė atgal, už mūro granata sprogo ir net kelis ruskius vietoje ištėškė. Kautynės tęsėsi apie tris valandas. Stogas skindelių, sienos mūrinės, – net ir padegamom kulkom negalėjo padegt, bet vis dėlto kažkokiu būdu padegė. Rusų nemažai žuvo, daug sužeistų buvo, o Pyragiai gynėsi, iki įkrito perdegęs stogas, lubos sudubo. Pranka tuo metu irgi žuvo. Kai tik išėjo iš sodybos, rusai sutikę liepė jam pakelt rankas aukštyn ir tuo metu jį nušovė.

Brolių Pyragių apdegusius lavonus atvežė ir paguldė ant miestelio grindinio. Vaikai išbėgiojo ir liko gyvi. Tuo metu nušovė partizano Vaitiekūno-*Dragūno* tėvą, kuris iš miško vežė žabų vežimą į namus. Rusas sustabdė jį, liepė išverst žabus ir duot arklį, Vaitiekūnas rodo, kad va čia pat namai, parveš žabus ir arklį galės pasiimt, bet ruskis nieko nelaukęs šovė į tą seniuką, žabus išvertė, arklį su rogėmis pasiėmė ir vežė tuos lavonus iki mašinų, kurios ant kelio toliau stovėjo.

Grūžių miške 1945 m. veikė septynių plėšikų gauja „Baltieji smogikai“. Mums teko juos persekioti. Ant kepurių jie nešiojo kokardas – baltas kaukoles.

Jie ateidavo pas žmogų ir, kas jiems patiko, liepia nusirengt arba nusiaut batus. Jei pasipriešino, nušauna vietoje.

Jie buvo ir su mūsų partizanais susišaudę.

Grūžių miške mes veikėme tada gana drąsiai, buvom pasistatę net „majoką“ apylinkių stebėjimui. Gegužės mėnesį sklido giesmės ir dainos iš to miško. Būrys buvo nemažas, apie 70 vyrų – grūžmiškiečiai ir mūsų būrys. Matyt, per daug garsiai mes ten save išsireklamavom, turėjom gero maisto, iš pieninių atsiveždavom sviesto.

1945 m. rusai apsupo visą Grūžių mišką ir puolė mus, bet Urbonas labai greit susiorientavo. Jis pasakė grūžiečiams, kad mūsų būrys nesipriešins rusams, mes jų nenugalėsim, jie tik mus iškapos. Kadangi rusai dar nakties laike sunkvežimiais traukė link šito miško, mes nieko nelaukę pasipylėm į laukus. Ir rusai mūsų nespėjo užstoti. Daugiausia nukentėjo šitie „Baltieji smogikai“, bet su rusais teko susiremti ir grūžiečiams partizanams.

Iš vakaro buvom nuėję dar pasirinkt maisto į Vainekonių kaimą (Vaškų apylinkėje), sutikom vieną besislapstantį bernioką ir ėmėm kviestis pas save: „Ko tu čia vienas liūdi? Argi negirdi, kaip mes ten miške linksmai gyvenam? Dainuojam, giesmes giedam, laiką leidžiam nenuobodžiai. Ateik pas mus“. Sutiko berniokas ir atėjo. Vėliau pasakė, kad per tą susišaudymą jį pirmą ir nušovė. Tai va, koks žmogaus likimas.

Mes išsisukom laimingai, grūžiečių irgi gal tik du ar trys žuvo, o tuos „Baltuosius smogikus“ visus iššaudė.

Lepšynės miške tarp mūsų buvo partizanas Vainauskas-*Žilvitis*, – aukšto ūgio, Biržuose, Pasvaly dirbęs kirpėju, pabėgęs iš rusų kariuomenės. Jis labai mėgdavo „blūdyt“. Tai man Urbonas ir sako:

– Petrai, kaip jį sudraust, bedievį? Kaip jį atpratint nuo tų kvailų kalbų apie moteris? Nueik kokius dvidešimt metrų ir iššauk kartą.

Jeigu leidžia man vadas, tik vienas malonumas. Pasikabinau taikinį tankynėje. Tik vieną kartą, kitą pliūptelėjau. O pas

mus tokia tvarka buvo: jei vadas nekyla, nekils ir kareivis, o Vainauskas, palikęs šautuvą, kaip patrakęs pasileido per mišką. Kai grįžo, tada visi jį pirštais ėmė badyt, erzint, gėdint. Pasibaigė ir jo tie visi „blūdai“.

Žiemą gyvendavom bunkeriuose. Per laukus ir miškuose stengdavomės eit vorele ir pėdas taikyt į vieną – vėjas greičiau užpusto.

Ant kelio atvažiuodavo moteris rogėmis, susėsdavom, keliu pavažiuodavom, tada ir maistu apsirūpindavom.

Bunkerį išsikasdavom gana didelį. Vienam ir kitam gale išbėgimui pasidarydavom angas. Žiemos laike sargyboj po valandą stovėdavom, klausydavomės, kur šunys loja, kur šaudo.

Ant šakos pakabindavom didelę rusišką gilzę, nuo jos tolyn nusivesdavom virvutę. Kai tik pavojus, patrauki – ta gilzė iškart suskamba.

Bunkeryje buvo gana šilta.

Kartą aš išeinu pakeist Liukpetriuko (kur tėvą išdavė). Šautuvo lizde įleisto šovinio negalima buvo laikyti. Atidarau spyną pažiūrėt, ar šovinys neįleistas, žiūriu, didžiausias skreplys prispjautas ir spyna uždaryta. Aš iškart porą sykių suskambinau. Atlekia vyrai, klausia, koks reikalas. Parodžiau tėvui Liukpetriui, sakau:

– Pažiūrėk, ką sūnus padarė.

Na, tėvas jam ir davė garo. Sūnus sako: „Aš pašposinau“. Koks čia šposas? Gerai, kad gerai, o jei kas? Ką tada daryt?

Toks jau nuo mažumės buvo padykęs tas Liukpetriukas.

Uogintai buvo stambūs ūkininkai, turtingi. Atsinešdavo maisto, padėdavo po kelmu kur nors. Tai tas Liukpetriukas, būdavo, kokią pelę į taukus įmes pagavęs, ar vėl ką iškrės, be išdaigų jis negalėjo gyvent.

Iš Žaliosios desantininkų buvom gavę vienuolika šautuvų, keturis automatus ir kulkosvaidį, taip pat šovinių nemažai. Liukpetris, Urbonas ir Uogintas turėjo ryšį su Žaliąja, nuėjo pas tuos desantininkus, ten gavo pastotę, sudėjo visus šituos gin-

klus ir ant vežimo užsodino Liukpetriuką. O patys per atstumą sekė iš paskos. Parvažiavo laimingai. Iškrovėm ginklus, Liukpetriuką paleidom atgal, kad žmogui grąžintų arklį. Kažkur už Pušaloto įkliuvo ten, bet pabėgo. Tai mums vėliau kilo įtarimas, ar tik ir tada jo nepaleido. Kodėl jis šovė, kai ėjom pro Pasvalį?

Mano pusseserė Pušalote dirbo siuvėja, o jos kaimynė valytoja dirbo skrebynėje. Sakė, kad atėjęs viršininkas tuoj po to Liukpetriuko pabėgimo kalbėjo, kad miške yra 22 banditai, pasakė ir kuo ginkluoti, neva ruošėsi daryt puolimą.

Kada mes buvome miške, tėvus skrebai labai persekiojo. Mano motina sakydavo:

– Dievas mane priims ir nesipraususią. Kančios jums, vaikai, kančios ir man tegu būna.

Ji buvo tokio juodbruvo veido, tarytum nesipraususi.

Ateidavo skrebai – nieko nėra, vieną karvytę beturėjom, pažiūri nosis sukišę ir išeina.Pareinu kartą iš miško. Buvo rugpjūčio mėnuo. Girtuoklių uogų į kišenę prisirinkau, sakau, nešiu mamai paragaut. Su pienu užsipilsiu ir pats gal kelias suvalgysiu.

Ateinu į kiemą, apsiprausiu, švarką pakabinu ant tvoros. Ant krūtinės visada nešiojausi elektrinį žibintuvėlį vokišką. Nusiėmiau diržą, šaulišką kepurę ant tos pačios tvoros uždėjau.

Mamos paprašiau šaltibarščių, o pats nusiprausęs imu rankšluostį šluostytis, žiūriu – palei pirtutę enkavedistai „žaliakraikiai“ vienas po kito ateina. Daviausi pro tvartelį į Urbono pusę, nes jis irgi žadėjo pareit į namus, kad spėčiau jam pranešt. Prabėgau pro vasarojų pusiau keliaklupstas, pusiau stačiom, kepurę paleidau į vasarojų, o švarkas su žibintuvėliu liko ant tvoros.

Namuose, sakė, tą mano švarką radę ant tvoros ruskiai į skutus supašė, o motiną gąsdino kaip tik besugalvojo:uždega stogą, jau liepsna įsiplieskia – vėl užgesina, uždega tvartą – užgesina... Liepė eit pas kaimyną atnešt atsigert, pieno prašė. Kai grįžo, gryčią rado visą išverstą. Įėjusi motina girdėjo, kaip skrebai kalbasi:

– Ką tu čia daugiau rasi – pelenų saują ir tą juodą bobą...

Motina atnešė pieno, bet jo skrebai negėrė, ėjo ir išėjo.

1. Vladas Pabarčius.

2. „Prisikėlimo“ apygardos
partizanai.

3. „Prisikėlimo“ apygardos partizanai. Viduryje – Juozas Paliūnas-*Rytas*.

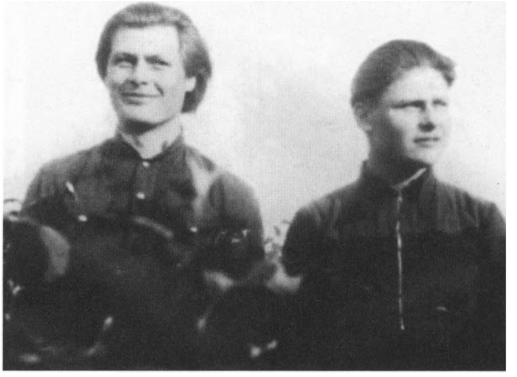

4. Alfonsas Kavaliauskas-*Vosilka*, *Uraganas* ir Antanas Kavaliauskas-*Dobilas*. Broliai iš Vozbučių k., Krakių vlsč.

5. Stasys Satkus-*Šarūnas* iš Gintučių k.

6. „Prisikėlimo" apygardos partizanas Antanas Morkūnas-*Plechavičius*.

7. Antanas Butkus-*Debesėlis* iš Bernotų k. ir Petras Gadliauskas-*Bijūnėlis* iš Armonų k., Betygalos vlsč.

8. „Bakanausko" partizanų būrys (atskirai kairėje – Viktoras Bakanauskas-*Vytautas*).

9. Jonas Mackevičius (Mocka)-*Vygaudas*, „Prisikėlimo“ apygardos karo lauko teismo tarėjas. Fotografuota 1959 m. Sibire.

10. Leonardas Petrauskas-*Ąžuoliukas*. Fotografuota 1956 m. Karagandoje.

11. „Bakanausko“ būrio partizanai.

12. *Reivedis*, „Prisikėlimo“ apygardos partizanas. Fotografuota 1949 m.

13. „Petraičio“ būrio partizanas Kazys Gaščiūnas-*Virbutas* iš Klovainių k., Pakruojo raj. Po legalizacijos areštuotas ir nukankintas Šilutės lageryje 1946 m.

14. Vytautas Meškuotis-*Lazdynas*. Fotografuota 1949 m.

15. Juozas Valantinas-*Žaliūnas (ag. Kaštonas)* iš Žalakių k., Šiluvos vlsč. Buvęs „Bakanausko“ būrio partizanas. Pasidavė gyvas ir buvo užverbuotas MGB agentu smogiku.

16. Benedikta Viščiutė-*Vėtra*, „Petraičio" būrio partizanė.

17. Nastutė Bručaitė-Pupkevičienė iš Linonių k., „Žaliosios rinktinės" „Petraičio" būrio ryšininkė.

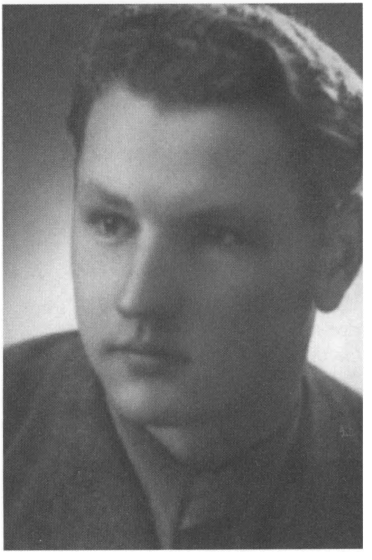

18. Vincas Navickas-*Dobilas*. Žuvęs 1945 m. sausio mėn.

Žuvusieji mūsų apylinkės partizanai:

1. Juozas Liukpetris-*Lakštutis.* Žuvo 1945 m.
2. Vytautas Gabalas-*Drąsuolis* – iš Levaniškio kaimo.
3. Antanas Strazdas-*Kriaučius.*

Mūsų būryje buvo Juozas Lėpa-*Liepa* partizanas. Smetonos laikais Joniškėly buvęs gelžkelio viršininkas.

Brolis Antanas bobutės pasą persidirbo, kada mes jau buvom Sibire. Dirbo mašinistu, kūlė javus pas ūkininkus. Atėjo skrebai tikrint ir suėmė jį 1949 m.

Šiaip Antanas daug sykių buvo suimtas. Pirmą kartą jį suėmė Pakruojo rajone. Iš kalėjimo išvarė kast duobių nušautiems skrebams. Du skrebai saugojo. Vienas pasišalino, o kitam išlipęs iš duobės liejo per sprandą ir pabėgo per patį Pakruojo miestelį.

Kada jį kitą kartą suėmę skrebai nusivarė į Joniškėlį, ten jis skrebui, kuris jį saugojo, davė červoncą, kad tas atneštų išgėrimo. Skrebas sako: „Aš negaliu“. O brolis sako: „Aš nežinau, kur nueit“. Tada skrebas jam nusakė, kur tas namas, kur arielką parduoda. Brolis paliko jam lagaminą su daiktais saugoti, kadangi jį jau buvo beveik paleidę, tik dokumentus pasiliko, kažką dar norėjo viršininkas pasitikslint.

Brolis kaip išėjo tos arielkos atnešt, taip ir negrįžo. Teko vėl eit į mišką. Miške jis išsilaikė iki 1948 m.

Antaną labai ilgai tardė, kišo į kažkokį „elektrinį“ maišą, kankino, reikalavo išduot likusius gyvus partizanus.

Liudininke jam buvo tokia Lingevičiūtė, stribo duktė.

O Stasiukas-*Lapė* pasiėmė jaunesnio brolio pasą ir Pakruojo rajone gyveno. Jam teko taip pat daug pergyventi.

Tada jis laikėsi pas Gvazdauską, eigulį, Žvirgždžiūnų kaime. Atėję rusai Stasiuką pastatė į kampą tarp dviejų staktų ir mušė automato buože į krūtinę. Automatas nuo smūgio atsitrenkė ir iššovė tiesiai į tą rusą, rusas ir nusišovė. Tada Stasiuką nuvežė į Pakruojį. Ten atvežė ir šeimininkus, tardė, bet visi įrodė, kad Stasiukas tuo metu buvo surištomis už nugaros rankomis.

Kada prisiregistravau, grįžęs į namus skutausi barzdą ir nešiojau ilgus senoviškus ūsus. Atėjo septyni rusai „žaliakraikiai“, neleido net baigt skustis, liepė apsirengt ir išsivarė į Pasvalį. Varėsi 8 kilometrus ir vis grasino: „Jeigu bėgsi, būsi vietoje nušautas“. Varydamiesi dar užvedė į kelias sodybas, ten prašė žmonių išgert, užvalgyti. Atvarė mane į miestą, įkišo į tokį bunkerį – viduje smėlis, tik viršuje mažytė švieselytė matosi. O utėlių! – net baisu, kas darosi. Kelnes atsiraičiau aukštai ir vis braukiu nuo blauzdų utėles, galvoju, kad jos mane suės. Girdžiu, bažnyčios varpas skambina. Matyt, jau vakarinės mišios prasidėjo. Atėjo vienas čekistas, atidarė duris:

– Bandit, siuda!

Išėjau iš to bunkerio, kažkur vedė siaurais takais, lyg ir ne per miestą, palei Svalią ir įvarė į namą, kur dabar poliklinika.

Pasodino ir sėdžiu. Pasikviečia rusas tardytojas, o prie jo lietuvis vertėjas. Na ir ėmė klausinėt: kur gimei, kur augai, kiek tėvas žemės turėjo, kur tarnavai, kur mokeisi, kada į bandą išėjai, kiek užmušei...

Pagaliau ėmė klausinėt, kur brolis, kiek buvo „banditų“ mūsų bandoje. Aš jam ir sakau: „Ką aš galiu pasakyt, kiek buvo, – čia ateina, čia išeina. Aš jų neregistravau, o pagaliau aš ir rašyt nelabai moku“. Žodžiu, gyniausi kiek galėjau.

Žiūriu, atneša ilgas virves, ant jų didelės trys grandys pririštos. Numetė ant grindų. Matau, ir prie lubų tokios pat grandys pritvirtintos.

Tardytojas pasakė:

– Tebe poslednij vopros: skažeš, gdie brat, otpustim, ne skažeš – uvidiš...

Aš jam sakau: „Žinau, kad broliai buvo, bet kur jie dabar, tai nežinau“. Tardytojas sako:

– Prisimink. Ar tu nebuvai su banditais nuėjęs pas vieną ūkininką? Jūs dviese užsirūkėt su tuo dieduku. Ir ką ten su juo kalbėjai?

Kai jis tik man pasakė, kad aš ten buvau, ir ką kalbėjau paklausė, kaip ėmiau kumščiais trankyt stalą ir šaukt: „Aš per gyvenimą nerūkiau! Ką jūs čia man dabar kalbat?!“

Tardytojas kažkaip iškart aprimo, ėmė rašyti, o kai baigė, davė pasirašyt. Ir pasibaigė visas tardymas. Atidarė duris ir liepė eit namo. Aš jam pasakiau, kad neisiu, nes jau ne kartą taip buvo: jei kas tik naktį iš NKVD būstinės išeina, prie šventoriaus paupy nušauna. Likau pernakt aš toj būstinėj iki ryto, ant laiptelių prasėdėjau.

Kai prisiregistravau, kas antra savaitė kvietinėjo į Pasvalį, reikalavo teikt žinias apie partizanus.

Visi, kurie prisiregistravome, vis tiek su vadu Urbonu palaikėme ryšį ir nešėme jam žinias, o paskiau mums visiems nors ne kalėjimą, bet tremtį teko pamatyt. Tik vienas Vytautas Liukpetriukas-*Klevas* liko neišvežtas. Šiuo metu jis gyvena Pasvaly.

Pasvalyje buvo toks skrebas Mykolas Linkevičius, kuris labai persekiojo partizanus. Jaunystėje mes kartu tarnavome pas ūkininkus, lankėme vieną mokyklą, jis man dar žandą perdūrė todėl, kad aš pasijuokiau iš jo rankdarbių. Jis vežė į Sibirą mane. Atvažiavo su pulku skrebų žiemos laike, išsivedė į lauką ir sako:

– Petrai, nebūk durnas, tu paliksi namuose, tik išduok vieną brolį Antaną. Stasio mums nereikia, o Antanas savo nusipelnė.

– Aš nežinau, Mykolai, kur jis yra, – pasakiau.

– Kai sužinosi, bus per vėlu! Tada jau baltų meškų būsi suėstas...

– Tegu ėda, jeigu man toks likimas, – atkirtau aš jam.

– Apsigalvok! Apsigalvok, – įkalbinėjo jis mane.

Tuo kalba su juo ir baigėsi. Enkavedistas perskaitė nutarimą, kad išveža į Sibirą už brolį Antaną.

Išvežė mus 1947 m. gruodžio 27 d.

Dar alaus nuo Kalėdų buvo likę, o čia atėjo ir kaimynai palydėt mūsų. Prileidžiau kibirą alaus ir išnešiau atsigert jiems. Už jų sveikatą aš pats stiklinę išgėriau ir tiems kaimynams padaviau gert. Pamatė tas jau vyriausias enkavedistas, kaip griebė šitą kibirą, trenkė į pamatą, sudaužė, išpylė alų, mane areštavo,

nė žingsnio toliau žengt nebeleidžia, Linkevičius stovi prie manęs. Iš kambario nebeleido net patalynės pasiimt, o viskas buvo paruošta, surišta į paklodę.

Tėvą ir motiną įsodino į vežimą ir veža, o mane, seserį, jaunylį brolį Benediktą varo šalia. Iš Migonių kaimo išėjom, arti miško nebėra, Linkevičius eina šalia manęs ir kalba:

– Ech! Nors kapčiuj bulvės neužpajamuotos liko... Rytoj prisivešim bulvių...

Aš pasukau galvą į jo pusę ir sakau:

– Mykol, užsiryk su mano prociu! Galvoji, kad tau Dievas padės džiaugtis svetimu turtu?

– Och tu bandite! Baltos meškos tave suės! – suriko jis ant manęs, šautuvo buože užsimojęs.

Grįžau atgal į Lietuvą. Nei tos meškos nesuėdė. Einu kartą per Pasvalio miestelį, iš priekio užlekia man kažkoks senis su dvigubais akiniais, toks mažutis, užkėlęs galvą:

– Tai tu čionai, Petrai?

– Aš, – sakau. – Ko dabar nustebai?

– Tai grįžai? Kur dabar gyveni?

– Lietuvoj, – atsakiau.

Tik dabar pažinau, kad tai tas pats Mykolas Linkevičius. Paeinam kiek nuošaliau, jis giriasi:

– Aš statybos remonto meistras... Vyriausias brigadininkas... Aš noriu su tavim išgert, pasikalbėt.

Išsitraukė jis vynelio butelį ir bando mane vaišint. Aš jam sakau: „Mykol, tokiu tavo vyneliu ubagas kulę mazgoja. Jeigu tu neturi pinigų, va, imk...“ Išsitraukiu dešimt rublių iš kišenės ir paduodu jam.

Su juo dar vienas draugas buvo, padavė jis tam tuos pinigus, tas nuėjo, atnešė butelį degtinės. Išgėrėm po stikliuką ir pradėjom kalbą. Mykolas manęs klausia:

– Ar tu prisimeni, kai aš tave Sibiran vežiau, ką tu man sakei?

– Prisimenu, – sakau.

– O ar prisimeni, ką aš tau sakiau?

– Prisimenu, – sakau. – Liepiau su mano bulvėm užsiryt.

– Tai matai, kad aš neužsirijau, – jis man sako.

– O manęs meškos irgi nesuėdė, – atkirtau aš jam.

Taip mes ir pasišnekėjom su tuo skrebu.

Jonas Uogintas-*Šernas* buvo mūsų būrio metraštininkas, vertėjas, sekretorius ir t. t. Vedė visą dokumentaciją, buvo vado pavaduotojas, patarėjas.

Pasvalio rajono laikraštyje „Darbas“ 1970 m. vasario mėn. (Nr. 17) Edita Vaitkutė ir Juozas Jočys apie Joną Uogintą rašė jį smarkiai juodinantį ir smerkiantį straipsnį, pavadinimu „Juodasis banditizmo metraštininkas“. Čia suminėsiu tik trumpas ištraukėles iš šios publikacijos:

... Jonas Uogintas gimęs 1918 m. Pasvalio raj., Migonių k. 1938 m. baigė Pasvalio gimnaziją.

... Tėvai turėjo 25 ha žemės.

... Jonas Uogintas su banditų vadeivomis Urbonu ir Liukpetriu lapkričio mėn. miške iškasa bunkerį.

... Jono Uoginto ranka rašyta biografija 160 stambių, smulkia rašysena primargintų puslapių.

... 1945 m. sausio pabaigoje J. Uogintas galutinai apsigyveno miške.

... Gaujoje J. Uogintas išbuvo neilgai – iki 1945 m. rugsėjo 1 d. Tėvų tvarte įsirengė bunkerį, kuriame 3 metus gyveno.

... Biržų kelių eksploatacijos ruože ūkvedžio-tiekėjo pareigose dirbo Jonas Uogintas.

Versta iš rusų kalbos

Išrašas iš baudžiamosios bylos Nr. 17744
Kaltinamajam UOGINTUI JONUI, Juozo
Arch. Nr. 36572/3

... Klausimas: Paaiškinkite, kokioje bandoje jūs dalyvavote, nurodykite tos bandos sudėtį.

Atsakymas: Aš dalyvavau ANTANO URBONO bandoje, kuri veikė Pasvalio vlsč. teritorijoje. Čia veikė apie 10 žmonių, tie, kuriuos prisimenu:

1. URBONAS ANTANAS-„UOSIS“ – iš Migonių k., Pasvalio vlsč. Apie 35 m. amž., ginkluotas rusišku šautuvu ir granatomis, būrio vadas. 1947 m. žuvo Levaniškio miške.

2. ENŽI ĖRIKAS – vokietis, ginkluotas vokišku šautuvu, slapyvardžio neturėjo. Žuvo 1947 m. kartu su Urbonu.

3. UOGINTAS ANTANAS – mano brolis iš Migonių k., eilinis. Legalizavosi 1948 m. Ištremtas į Sibirą 1949 m.

4. UOGINTAS PETRAS-„BIJŪNAS“ – mano brolis, legalizavosi 1945 m. Ištremtas į Sibirą 1949 m.

5. LIUKPETRIS JUOZAS-„LAKŠTUTIS“ – iš Migonių k. Kartais vaikščiodavo su šautuvu, o kartais su kulkosvaidžiu. Pradžioje jis buvo mūsų būrio vadas, o po jo žuvimo 1945 m. gegužės mėn. būrio vadu paskirtas URBONAS.

6. LIUKPETRIS PETRAS-„BERŽAS“ – iš Migonių k. Ginkluotas buvo šautuvu. Jį nušovė vokietis.

7. LIUKPETRIS VYTAUTAS (Petro brolis). 1945 m. legalizavosi. Kur šiuo metu jis, aš nežinau.

8. RINKŪNAS PETRAS-„VILKAS“ – iš Migonių k. Ginkluotas šautuvu. Legalizavosi 1945 m. Ištremtas į Sibirą.

9. RINKŪNAS ANTANAS-„TOPOLIS“ (Petro brolis). Atrodo, kad 1949 m. žiemą jį paėmė gyvą ir teisė. Kur jis šiuo metu yra, aš nežinau.

10. RINKŪNAS STASYS-„LAPĖ“ (Petro brolis). Ginkluotas šautuvu. Kur jis šiuo metu, aš nežinau.

11. Aš – UOGINTAS JONAS-„ŠERNAS“, ginkluotas buvau rusišku automatu. Kada išėjau iš būrio, jį pasiėmė Urbonas.

Pasakoja RAFAELIS SARGAUTAS-„DAUMANTAS“, „PAKARUOKLIS“

Užrašyta Kaune
1991 04 27
ir Panevėžyje
1995 07 30

Gimiau 1919 m. spalio 24 dieną Panevėžio apskrityje, Raguvos valsčiuje, Juostininkų kaime pasiturinčių ūkininkų šeimoje.

Tėvai turėjo 24 ha žemės. Vyresnysis brolis buvo Vytautas, vyresnioji sesuo Birutė, kita sesuo dvynė Verutė ir jauniausioji Aldona. (Aldona Šilaikienė gyvena Kaune.)

Mano tėvas buvo miškininkas, dirbo Juostininkų eiguvos eiguliu.

Brolis Vytautas buvo lakūnas ir 1936 metų birželio 2 dieną žuvo, skrisdamas iš Palangos į Kauną audros metu. Žuvo Žemaitijoje, ties Kvėdarna prie Judrėnų. Aš tuo metu dar buvau pradinės mokyklos mokinukas ir mokiausi Panevėžyje. Vytautui tuo metu buvo tik 23 metai, buvo baigęs lakūnų puskarininkių mokyklą.

Šeimoje beveik visi siekėme mokslo, imdavome daug spaudos. Aš pats baigiau Ukmergės mokytojų seminariją, po to įstojau į Žemės ūkio akademiją. Buvau trečiam kurse. 1944 metais, kada vėl pasigirdo raudonosios armijos patrankų kanonados, tų pačių metų vasarą Lietuvoje labai suaktyvėjo tie vadinamieji raudonieji partizanai, kurie lėktuvais buvo permesti į Lietuvą kaip desantininkai, daugiausia iš Baltarusijos teritorijos.

Nemažai jų bazavosi ir apie Panevėžį, ypač Surdegio durpyno teritorijoje, kadangi čia buvo didelis miško masyvas, kartu ir Raguvos miškuose. Čia jie buvo permesti tiesiog ardomajai veiklai – sprogdino geležinkelius, vykdė diversijas, terorizavo kaimo žmones.

Vokiečiai kovojo su šitais teroristais, bet jėgos jų buvo per silpnos. Su raudonaisiais partizanais Lietuvoje visų pirma kovojo lietuvių sukurti apsaugos batalionai. Kadangi apylinkėse prijaučiančių šitie teroristai beveik neturėjo, todėl jie tik tupėjo pasislėpę, kad pralauktų, iki ateis raudonoji armija. Žinoma, jie turėjo vieną kitą rėmėją, kuris juos pamaitindavo, teikdavo jiems informaciją. Tikriausiai daugelis prisimena iš mūsų kaimo kilusį buvusį „Kauno tiesos“ redaktorių Alfonsą Dagelį, vėliau „Panevėžio tiesos“ redaktorių. Šis žmogus prie sovietų valdžios buvo pasiskelbęs raudonųjų partizanų ryšininku.

Kadangi mano tėvų namuose lankydavosi daug žmonių, tai ir šitas Dagelis dažnai prisistatydavo kaip garbingas svečias.

Tada jau mums šito žmogaus dažni ir tokie nereikšmingi apsilankymai kėlė daug abejonių.

Mūsų kaime gyveno Baltušnikų šeima. Kazio Baltušniko sūnus Robertas, duktė Milda ir sūnus Zenonas, kuris vėliau irgi dirbo „Tiesos“ laikraščio redaktoriumi, tai šitie Baltušnikai ir Dagelis artimai bendravo, maitino ir slėpė raudonuosius teroristus. Šitie redaktoriai nebuvo žurnalistai, tai atsitiktiniai tos srities „specialistai“, pasimokę mažumėlę partinėse mokyklose.

Dagelis vėliau ir apie mane yra rašęs savo spaudoje ir dergęs mane su pasigėrėjimu, nors aš jam nieko blogo nesu padaręs.

Tarp kitko Kazys Baltušnikas 1941 m. buvo prisidėjęs prie sąrašų sudarymo trėmimui į Sibirą. Kada jį, prasidėjus karui, suėmė ir vedė, žmonės puolė kas ką turėdamas rankose ir šitą komunistą tiesiog užmušė, nes jo dėka labai daug gerų žmonių buvo pasiųsta į tremtį ir lagerius. 1940 m., atėjus rusams, Kazys Baltušnikas buvo paskirtas Raguvos valsčiaus sekretoriumi.

Kada aš grįžau iš lagerio ir nuvykau į tėviškę aplankyt tėvų kapo, tai ten iš rajono atvykę rinko žinias apie šitą Kazį, kaip apie labai didelį veikėją, o iš tikro jis buvo tik paprastas komunistėlis ir vykdė komunistų nurodymus.

Bet grįžtu atgal prie 1944 m. vasaros. Kadangi tą vasarą (liepos mėnesį) buvo atėję raudonieji manęs ieškoti, tėvai man apie tai pranešė ir paprašė, kad namuose nebūčiau, nes gali jie dar kartą ateit ir mane išsivest. Buvo atvejų, kai šitie raudonieji teroristai žmones išsivesdavo iš namų ir tie nebegrįždavo.

Tiesa, vieną kartą dar prieš tai pas mus buvo daugiau svečių. Iš Ukmergės mokytojų seminarijos buvo atvažiavę mano bendrakursiai. Tuo metu mes miegojom ant šieno. Ir naktį atėjo trise – tarp jų vienas lietuvis, kuris kadaise vyresnėse mokytojų seminarijos klasėse mokėsi, mes jį atpažinom. Mano vienas artimesnis draugas Adolfas Ajonis (šiuo metu gyvena Kaune) jam pasakė: „Jūs atvykit į Vilnių, mes jums parūpinsim dokumentus“. Jam, matyt, jo gaila pasidarė, kad jis su tais ruskiais taip vargsta. Aš supratau, kad jis labai norėjo išeit iš miško, bet kai su mumis kalbėjo lietuviškai, vis dairėsi į tuos ruskius ir kalbino juos rusiškai. Tolimesnio

to jaunuolio likimo aš nežinau. Tada jis mums ir papasakojo, kur jie buvo ruošiami Baltarusijoje permetimui į Lietuvą.

Netoli mūsų 1944 m. gyveno kaimynai Rečiūgos, kurie mane prikalbino trauktis su vokiečiais – rusai juk bus dar atmušti atgal, tai ir mes grįšim. Šitaip aš pasitraukiau į Žemaitiją. Tuo metu rusų aviacija smarkiai bombardavo Šiaulius, per tris naktis visiškai sugriovė miestą. Nors vėliau žydas komunistas Zimanas sovietinėj spaudoj skelbė, kad Šiaulius sunaikino vokiečiai. Aš buvau liudininkas to bombardavimo. Mieste jau nebebuvo galima būti, pasitraukėme į užmiestį, o vėliau gilyn į Žemaitiją. Čia sutikome didelį ginkluotų lietuvių būrį, su kuriais pasitarėme, ir jie patarė mums eiti prie Platelių ežero, ten įrengta stovykla, kur galėsime prisiglausti.

Atvykę prie Platelių ežero, radome didžiulę stovyklą, daugybę jaunų vyrų, karingai nusiteikusių. Kaip netrukus sužinojome, čia tuo metu ir buvo įkurta Lietuvos Laisvės Armija, vėliau vadinama LLA. Stodami į LLA, davėm priesaiką, kurią priiminėjo generolas Pečiulionis. Kiek man žinoma, generolas Pečiulionis buvo Lietuvos generalinio štabo darbuotojas. Šioje stovykloje atvykę jau radome *Kovą* – Antaną Šilą, kuris pokario metais buvo partizanų „Žaliosios rinktinės“ vienos kuopos vadas. Šitą slapyvardį jis jau tuo metu turėjo. Mums taip pat liepė pasirinkt slapyvardžius. Aš pasirinkau *Daumantą.*

Kada mokiausi Panevėžyje gimnazijoje, priklausiau skautų organizacijai. Dar vokiečių okupacijos metais, atvykęs į Vilnių, susitikau savo grupės skilties vadą Borisą Zimbergą. Plateliuose aš jį sutikau jau kaip LLA kovotoją su slapyvardžiu *Dainutis.* Zimbergas buvo baigęs Lietuvos karo mokyklą.

Vilniuje tada jis mane nusivedė į savo butą. Ant sienos kabojo pakabintas kardas, visa Lietuvos heraldika. Jo tėvas kilęs iš Kaukazo, vokiečių palikuonis, bet nepaprastai didelis Lietuvos patriotas.

Aš iškart buvau paskirtas į „Kovo“ būrį, kuriame buvo ir *Dainutis*, buvo ir daugiau karininkų, kurių pavardžių nežinojau. Man tik labai įsiminė vienas, kuris buvo apsirengęs Plecha-

vičiaus armijos karininko uniforma, tai Vladas Jazokas-*Petraitis.* Mūsų būry buvo apie 12 vyrų, o tokių būrių buvo daug, stovykla didelė, keli šimtai žmonių.

Vokiečiai mūsų mokyklos nelankė, nors mes jau žinojome, kad Vilnius užimtas rusų. Žmonės pranešė, kad netoli mūsų stovyklos nuleisti parašiutininkai. Mes iškart užsiautėm Platelių mišką ir labai greitai iš 53-jų desantininkų paėmėm 50, kuriuos atidavėm vokiečiam. Vokiečiai labai apsidžiaugė ir nuo to karto pradėjo mus remt – gerai apginklavo, papildė šaudmenų atsargas ir pasiūlė ruošti desantinius būrius užnugariui. Mūsų vadovybė sutiko su šituo vokiečių pasiūlymu ir pasiuntė kelias grupes į Rytprūsius ruošt radistus ir pačius kovotojus Lietuvos Laisvės Armijai, kuri buvo kuriama ir kuriai buvo nurodyta veikt prieš rusus vokiečių užnugaryje.

LLA buvo įkurta 1944 m. liepos mėn. Alsėdžiuose. LLA įkūrė grupė buvusių Nepriklausomos Lietuvos kariškių, iš kurių aukščiausią generolo laipsnį tada turėjo Motiejus Pečiulionis. Tuo metu ką tik buvo likviduota Plechavičiaus armija, todėl daugelis dar su tos armijos uniformomis susirinko į Platelius.

Visa LLA vadovybė liko Lietuvoje, kartu ir jos įkūrėjas Kazys Veverskis-*Senis, Dėdė.* Vėliau Veverskis žuvo prie Raudondvario.

Mus apmokė ir paruošė Rytprūsiuose. Tas ruošimas užtruko tik tris mėnesius. Praktiškai buvome paruošti šauliai, kad galėtume gintis, šaudyti, pasidaryt bunkerius. Kadangi mus apmokė buvusieji Vlasovo armijos karininkai, apmokymas vyko rusų kalba. Vokiečiai tik vadovavo kursams, o instruktoriai kalbėjo rusiškai. Nors mes buvome apmokomi, kaip vykdyt diversijas, bet kada mus permetė į Lietuvos teritoriją, diversijas vykdyt mes griežtai atsisakėme, nes žinojom, kad tai būtų didelis nuostolis ir nelaimės visai mūsų tautai, be to, už diversijas lietuviai galėjo smarkiai nukentėt nuo pačių juos okupavusių rusų.

Mūsų 12-os žmonių grupę atskraidino netoli Panevėžio ir nuleido miške netoli Geležių bažnytkaimio, tokiam raiste, kur aukštų medžių nebuvo, tik retos žemos pušaitės. Šalia skrido dar ir kitas lėktuvas, kuris atskirai nuleido maistą, ginklus ir šaudmenis. Pas-

kui dvi paras ieškojom ir negalėjom rasti, kur ta amunicija nukrito, bet ją, pasirodo, rado eigulys ir viską atidavė.

Kaip ir pradžioje, taip ir vėliau mūsų grupės vadas buvo tas pats *Kovas.* Prieš nuleisdami vokiečiai *Kovui* davė dokumentus ir žemėlapius, kuriuose buvo nurodyta, kur paslėpti ginklai. Vieną sandėlį radome tarp Subačiaus miestelio ir Taruškų, miške, – daug šaudmenų, naujų rusiškų šautuvų, kulkosvaidžių, iš viso tris dėžes. Kitą sandėlį, kuris buvo užkastas Anykščių rajone ties Pagojo stotele, atidavėm „Šarūno" būriui.

Kada nusileidom, užėjom į vieną sodybą, bet radom ją tuščią. Pasirodo, mes patekom į tokius namus, iš kurių trys sūnūs jau buvo išėję į mišką ir sudarė partizanų būrį, vienas iš jų buvęs Plechavičiaus armijos puskarininkis. Ta vietovė, man atrodo, buvo Įstricos kaimas.

Nusileidę ryšio su Vokietija negalėjom palaikyt, nes mus tuoj pat susekdavo rusų pelengatoriai.

Esam perdavę keletą žinių informacinio pobūdžio apie sudarytus partizanų būrius čia, Lietuvoje. Žinias perduodavom „morze" arba užšifruotu tekstu. Bet vieną kartą mūsų žinių priėmimas nutrūko. Kodėl, taip ir nesupratome.

Yra tokių davinių, kad kapitono Juozo Barzdos-*Klevo* grupę vokiečiai turėjo nuleist miške prie Platelių ežero, bet juos nuleido tiesiog ant ežero. Ledas dar buvo netvirtas, ir jie visi turbūt prigėrė. Buvome gavę žinią, kad Barzdos grupė nuleista Plateliuose, bet daugiau apie ją nieko neteko girdėti, todėl mes ir manėm, kad juos visus nuleido ant ežero, kad jie prigėrė. Barzdos grupėje mažiausia galėjo būti 8 vyrai, o daugiausia – 18.

Pastaba. Knygutėje „Hitleriniai parašiutininkai", išleistoje 1966 m., pažymėta (p. 163), kad Juozas Barzda-*Klevas*, čia iššokęs su parašiutu Kretingos rajone 1944 metais gruodžio 13 dieną, nuskendo. – *R. K.*

Mes priklausėme „Žaliajai rinktinei", kurios pirmas vadas buvo kapitonas *Gegužis* – Stepas Girdžiūnas (kilęs iš Šeduvos valsčiaus), o po jo Izidorius Pucevičius-*Radvila*. Pucevičius buvo labai griežtas, nors kartu turėjo ir daug sveiko humoro. Visi

jį gerbė, todėl jis ir vadovavo gana sėkmingai. Per tuos dvejus metus, kiek man teko būti šitam štabe, nuostolių didelių mes neturėjome, o mūšių buvo gana daug. Aš visą laiką priklausiau „Žaliosios rinktinės“ štabui. Leidome spaudą, atsišaukimus. Čia ypač pasižymėjo dideliu talentu mokytojas iš Radviliškio Vladas Vyšniūnas-*Aušrelė* ir vienas buvęs jūrininkas, jį ir vadindavo „Jūrų kapitonu“. Jis nešiojo jūreiviškus marškinius, buvo trumpaauliais batais apsiavęs.

Mūsų štabas buvo Žaliojoj girioj. Pastovios vietos jis, suprantama, neturėjo. Dislokacijos vietą keisdavome pagal esamą situaciją. Prie štabo veikė ir drausmės palaikymo grupė, vadinamasis partizanų teismas. Kadangi pasitaikydavo atvejų, kai atskiri partizanai ką nors savavališkai primušdavo, paimdavo, be vadų žinios pasišalindavo iš būrio. Tokius reikdavo bausti. Tam teismui ir aš priklausiau. Todėl su štabu palaikėme labai tamprų ryšį. Štabo viršininkas buvo *Petraitis*. Jei tik koks svarbesnis sprendimas, jis iškart duoda žinią, kad greičiau atvyktume pasitarti.

Petraitis daugiausia buvo ir veikė Smilgių-Rozalimo-Daujėnų-Panevėžio valsčių zonose. Žuvo netoli Berčiūnų 1945 m. sausio 13 dieną.

Pagrindinė mūsų veiklos zona buvo Žalioji giria, bet mes dažnai išeidavome ir toliau už jos.

LLA Šiaurės apygardai tuo metu priklausė ir Biržų apskritis. Nėra tekę mums nueiti į Anykščius, į Troškūnus, į Andrioniškį, į Šimonis, į Viešintas, nors ryšininkai pas mus iš ten ateidavo.

Pradžioje mano slapyvardis buvo *Daumantas*, paskutiniu metu – *Pakaruoklis. Daumanto* slapyvardis man buvo suteiktas Vokietijoje. Savo pavardes mes turėjome „pamiršti“, visi vadinomės tik slapyvardžiais.

Iš mūsų grupės, kurią nuleido netoli Geležių, aš artimai bendravau su *Dobilu*, bet tik gerokai vėliau sužinojau jo tikrąją pavardę, kad tai Vincas Navickas, kilęs iš Geležių, labai mielas ir šaunus jaunuolis. Šeimoje jų buvo trys dukros ir jis – vienintelis sūnus. Tėvai gyveno neturtingai, turėjo tik 8 ha žemės. Vincas tuo metu mokėsi Panevėžio prekybos mokykloje.

Kažkur netoli namų išsikasė bunkerį. Tuo metu pas jį nuo Ariogalos buvo atėję dar du studentai. Tam bunkery jie visi ir žuvo.

Mūsų grupėje buvo Antanas Juška-*Vilkas, Šapalas*, iš Raguvos kilęs Butrimas. Jis buvo pasiųstas į žvalgybą. Aš jam paskolinau dar savo žiūronus, bet iš tos žvalgybos jis pas mus nebegrįžo, dingo su visais tais mano žiūronais. Tai buvo pirmas žmogus, kuris tuoj po nusileidimo dingo iš mūsų grupės neaiškiomis aplinkybėmis. Mums ir toliau vadovavo *Kovas* – Antanas Šilas, narsus vyras, tikras kovotojas.

Aloyzas Dalbokas-*Liepsnonis,* kito desantinio būrio partizanas, veikė Ariogalos apylinkėse. Vieną kartą jis su savo vyrais atvažiavo į Ariogalą ir sunaikino visus stribus.

Man apie tai yra sakęs tardytojas: „Va, kiek yra padaręs tas vyras, o dabar dirba pas mus“.

Vėliau *Liepsnonis* pateko gyvas į čekistų rankas ir buvo pajungtas dirbti MGB organams.

Kartu su mūsų grupe buvo nuleistas ir Vladas Stankevičius-*Raišelis*, kuris vėliau mus išdavė. Jis nuėjo pas Subačiaus stribų vadą Ramoną ir jam pasidavė, kitaip sakant, registravosi.

Lageryje mane pasišaukė čekistas ir sako:

– Ar tu žinai Stankevičių-*Raišelį*?

Pasakiau, kad taip. O pasirodo, Stankevičiaus pasakyta, jog aš su radistu Kazimieru Jatkevičium nušoviau kažkokį seniūną. Tardytojas man dar parodė Jatkevičiaus nuotrauką Amerikos kareivio uniforma ir paklausė, ar aš jo nepažįstu. Pasakiau, kad ne. Nors miške mes su Jatkevičiumi visur eidavom kartu, aš jam buvau reikalingas kaip pagalbininkas prie radijo stoties. Tiesa, aš žinojau apie to seniūno sunaikinimą, todėl tardytojui ir pasakiau, kad tą seniūną nušovė pats Stankevičius, kadangi tą bėdą jis vertė ant mūsų.

Būryje Stankevičius, kiek pamenu, labai daug šnekėdavo apie savo žmoną, kurią, matyt, labai mylėjo. Ir jo tos kalbos buvo ištisos dejonės: kaip čia bus, kuo čia baigsis, kam to reikia... Pas mus jis išbuvo apie metus laiko. Kiti šnekėjo, kad *Raišelis* vokiečių okupacijos metais dalyvavo žydų šaudyme. Be to, į mišką jis dar atsi-

vedė savo brolį. Aš pastebėjau, kad tas jo brolis apžiūrinėja mūsų ginklus, ypač kreipia dėmesį į jų numerius. Iškart įtariau, kad čia kažkas ne taip. Taip ir buvo. Po kelių dienų jis ir nuėjo pas stribus.

Kazimieras Jatkevičius vokiečių okupacijos metais dirbo Subačiaus valsčiuje, buvo didelis sporto mėgėjas, lieso sudėjimo vyras, gana aukštas, labai saikingas žmogus, mėgo humorą.

Tuoj po Šv. Kalėdų prieš Naujuosius metus mes apsistojome jaujoje. Man ta vieta nelabai patiko – aplink tesigirdėjo tik kaimo šunų lojimas. Anksti ryte mes iš tos jaujos pasitraukėme į stovyklą, bet čia greit atbėgo sargybinis ir perspėjo, kad mus supa rusai, kad jų labai daug. Tuoj užgesinom laužą ir pasiruošėm kautynėm. Vadovavo *Kovas*. Įvyko didelis susišaudymas. Mūsų padėtis buvo nepavydėtina, kadangi ką tik šviežiai buvo iškritęs sniegas. Bet pirmą puolimą mes atlaikėm, nes turėjom tris kulkosvaidžius, rusus atstūmėm atgal. Po to mus pradėjo supt dar didesni jų būriai. Nutarėm prasimušt ir trauktis. Tuo metu į galvą sužeidė *Juodą Poną*. Jis buvo kulkosvaidininkas. Sutelkę ugnį į vieną vietą, pro tuos rusus prasimušėm. *Kovas* davė įsakymą trauktis ir skirstytis kuo mažesnėmis grupelėmis. Mes trise pasigavom pastotę, sėdom į roges ir šitaip išbėgom.

Būdamas Intoje, apie 1952–1953 metus gaunu laišką iš Gucevičių, kurie gyveno netoli Subačiaus Kupiškio rajone ir netoli nuo Samuolių tėviškės. Jie man parašė, kad žuvo Poviliukas (Povilas Samuolis-*Juodas Ponas*). Gucevičiai turėjo dvi dukras ir sūnų. Aš pamenu, kada mus ištikdavo kokie nors nemalonumai, mes kartais ateidavome pas juos. Jie buvo mūsų rėmėjai.

Su Povilu Samuoliu-*Juodu Ponu* mes partizanavom pustrečių metų, ir visą laiką kartu. Tai tvirto būdo jaunuolis buvo, nepalaužiamas nei dvasiškai, nei fiziškai. Į partizanų būrį išėjo vien patriotiniais sumetimais, pirmiausia vengė patekti į frontą, gal dar ir tas jį paskatino netarnauti okupantams.

Gerai pažinojau partizaną Aleksą Alenčiką-*Kelmelį*, kuris vadovavo sušaudant 1945 m. 23 Pumpėnų stribus. Jis buvęs Plechavičiaus armijos puskarininkis, labai kuklus ir doras žmogus, bet stribams jis negalėjo atleist, jis skynė juos kaip baisiausias piktžoles.

1945 m. jau nepaprastai daug buvo pritraukta į Lietuvą specialiųjų rusų kariuomenės dalinių, buvo įvesta ir vykdė žiaurias operacijas generolo Vetrovo divizija. Todėl gana dažnai tekdavo partizanams susikauti su šios divizijos sužvėrėjusiais kareiviais.

1945 m. vasarą stribai iš gyventojų rinko pyliavas. Nutarėm juos pamokyti. Žinoma, gal ir be reikalo mes juos užkabinom, nes jie pabėgo, nė vieno nenušovėm, o šeimininkai, ties kurių namais vyko susišaudymas, buvo stribų vėliau nubausti, šeimininkas sušaudytas.

Daugiausia, miške būdamas, laiko aš praleidau *Beržo* – Adolfo Bagdono būryje. Bagdonas buvęs Lietuvos kariuomenės atsargos leitenantas, kilęs kažkur nuo Kupiškio. Aš jam sakydavau: „Kada jūs kartu su mumis, jums nieko blogo neatsitiks“. Mes buvome labai atsargūs, laikėmės tų visų taisyklių – visą laiką gyvenom miške, niekada nesusirinkdavom kaime kur nors pas žmones ir nedarydavome tokių susirinkimų, kaip Suvalkijoje partizanai, paskiau šnipai susekdavo, išduodavo ir dėl to nukentėdavo visai nekalti civiliai gyventojai.

„Beržo“ būrys veikė šioje teritorijoje: Raguvėlė-Subačiaus stotis-Subačiaus miestelis-Geležiai-Taruškos.

Šiame būryje, pamenu, buvo du Zilniai (vienas vardu Leonas), Šulskis, *Bruknė*... Kurį laiką teko būti ir „Lampeo“ būryje.

1945 m. vasario mėn. mums pranešė, kad į vieną sodybą netoli Pušaloto yra atėję septyni čekistai rinkti žinių. Tada mes susisiekėme su *Petraičiu. Petraitis* pasakė, kad privalome tuos čekistus sunaikinti, negi leisime, kad jie taip laisvai vaikščiotų po kaimus ir rinktų žinias. Nuėjome į tą sodybą, *Petraitis* priėjo prie durų ir pasakė rusiškai:

– Otkrojte dveri!

Aš tuo metu stovėjau lauke ir saugojau, kad neiššoktų per langą. Buvo labai giedra naktis. *Petraitis* su kitais vyrais suėjo į vidų. Ten rado penkis uniformuotus rusus, visiems įsakė gult ant žemės ir pakelt rankas. Kažkokia dar moteris buvo į svečius atėjusi. Ta prieš *Petraitį* ėmė staipytis, o šitie ant žemės guli ir pakėlę galvas dairosi. Aš *Petraitį* perspėjau, kad jie labai ne-

ramūs, gali bandyt bėgti. Prie tų gulinčių dar paguldė šeimininką ir paleido kelias serijas iš automatų. Šeimininką paliko gyvą, o tuos visus penkis rusus sušaudė. Didesnių ginklų šitie čekistai neturėjo, tik pistoletus, kuriuos mes ir pasiėmėm. Šeimininkui buvo liepta eit ir kinkyt arklį. Sudėjom tuos lavonus į roges ir, išvežę į mišką, paslėpėm po šakom. Po to panašūs čekistų marširavimai po kaimus baigėsi. Aną moteriškę, kurį staipėsi prieš *Petraitį*, prigrasėm: jeigu nelaikys liežuvio už dantų, surasim vietą ir jai šalia tų čekistų.

Kiek mums buvo žinoma, rusai dar specialiai į kaimus pasiųsdavo plėšikų grupes, kad terorizuotų žmones partizanų vardu. Todėl dar ir šiandien buvę komunistai šneka, kad partizanai buvo plėšikai, vagys, žmogžudžiai.

Man dar būnant „Lampeo“ būryje, kartą pats *Lampeo* atsivedė iš Panevėžio kažkokį *Plieną*. Aš tada Rukuižą perspėjau, kad jis daugiau tokių nežinomų į būrį nevedžiotų ir neduotų ginklo. Pavardės aš to *Plieno* nežinojau, bet man atrodė, kad jis tikrai buvo provokatorius. Būry jam ginklo nedavė, vėliau jį su kitais vyrais išsiuntė ir daugiau aš jo nebemačiau.

Kada *Beržas* žuvo, aš perėjau į *Lampeo* – Vlado Rukuižos būrį. Rukuiža vaikščiojo atskirai su savo vyrais ir laikėsi Žaliosios girios masyve netoli Karsakiškio geležinkelio stoties. Toj vietoj būdavo daug šernų, beveik vien šerniena ir maitindavomės.

Mūsų požiūriai su Rukuiža kažkaip labai sutapo. Kokio specialaus išsilavinimo jis neturėjo, bet teisingumo jausmas jam buvo tiesiog prigimtas. Kartu prie jo palapinėje gyveno ir jo žmona, kuri laukėsi kūdikio. Buvo labai griežtas ir drausmingas. Rukuižos tėvai gyveno Kaukaze ir Rusijos revoliucijos metu pasitraukė į Lietuvą. Vladas Lietuvos nepriklausomybės metais dirbo mėsos fabrike išpjaustytoju, gal todėl ir miške gyvenant tokios skanios sriubos niekas daugiau nemokėdavo išvirti kaip jis. Jo dėdė – Rukuiža vienu metu buvo Lietuvos Miškų departamento direktorius. *Lampeo* tuoj po karo jau buvo gana pagarsėjęs apylinkėse. Jis su savo vyrais kartą atėjo į Panevėžį, surišo visus stribus, bet šie jam prisiekė su okupantais nebendradarbiauti,

todėl daugiau jiems nieko ir nedarė. Po šito čekistai Rukuižos intensyviai ėmė ieškoti, persekiojo jo žmoną. Tai man pasakojo kiti jo bendražygiai, o jis pats apie save labai nemėgo pasakoti.

Mus teisė kartu su *Lampeo*, teisė dar kartu eilinį partizaną *Vilką*, iš Taruškų tokį Galiauską ir Galiauskaitę. Mus visus keturis sujungė į vieną bylą. Su Rukuiža mes buvom viename lageryje, paskui granito karjere Džentuj jam akmuo nulaužė koją, kurią vėliau amputavo, po to jį išvežė į Abezo invalidų lagerį. Tolimesnio jo likimo aš nežinau.

Vėliau Žaliosios miškų teritorijoje atsirado ir atskiros plėšikėlių grupelės, su kuriomis mums teko susidoroti. Apie tokius apiplėšimus iškart pranešdavo gyventojai. Panašus būrys plėšikėlių buvo susidaręs ir netoli Raguvėlės, bet mūsų teismas juos teisė – vieni buvo įspėti, o kurie nepakluso, teko likviduoti.

Kada man parūpino dokumentus, išvykau į Kauną iš Rukuižos būrio. Prieš tai aš daug kartų esu kalbėjęs: „Vyrai, jeigu jūs iš miško išeisite švarūs, tada viskas tvarkoj, bet jei iš miško išeisite turtingi – blogai. Jokios pagarbos iš žmonių nesitikėkite“. Ir kada jau buvo pasirašyta Potsdamo sutartis, aš visiems aiškinau ir sakiau: mes pralaimėjome, nebeturime nei sąjungininkų, nieko, ir turbūt buvau teisus...

„Petraičio“ būryje, kaip minėjau, buvo mokytojas *Aušrelė* ir *Jūrų kapitonas-Aušra*. Labai dažnai prie laužo šitas *Aušra* save mėgdavo iškelt iki padebesų, pasakodavo anekdotus... Būry buvo tokia tvarka: himnu baigdavome dieną. Kada *Aušrelė* su *Aušra* ir *Petraičiu* ateidavo pas mus, mums būdavo tarytum didžiulė šventė, nes jie gražių lietuviškų dainų padainuodavo. Po himno būdavo malda, o paskiau prasidėdavo anekdotai, daugelis mėgdavo savaip pajuokaut. Žinoma, prieš tai išstatydavom sargybas.

Prie *Petraičio* štabo ilgą laiką buvo toks Vytautas Vaitiekūnas, kuris vėliau išvengė net arešto, tai jis irgi labai aktyviai reiškėsi leidžiant partizanišką spaudą.

Mano sesuo dvynė Verutė pasišnekėjo su kunigu Antanu Juška, kad jis ką nors patartų dėl mano pasitraukimo iš miško.

Ji pasakė, kad iš Kauno kunigų seminarijos atvyko mano draugas, kuris norėtų gauti man leidimą stoti į kunigų seminariją, nes be kunigo rekomendacijos į seminariją nepriėmė. Kunigas A. Juška išdavė tokį leidimą. Tada aš su tuo draugu Bronium Strazdu (iš Ukmergės) ir gauta rekomendacija nuvykom pas kunigą Joną Morkūną į Varėną, o paskui į Kauno kunigų seminariją. Visus mano dokumentus Strazdas paruošė. Tiesa, pasą už 10 rusiškų auksinių rublių man nupirko iš Markulio-*Erelio*. Todėl netrukus labai nesunkiai mane susirado čekistai ir areštavo.

Teisme man liudininke buvo viena rusė iš Bajoriškių kaimo, kurios vyrą čekistą sušaudė *Beržas.*

Tardymo metu su manimi elgėsi labai žiauriai. Smarkiai mušdavo, o kada netekdavau sąmonės, apipildavo šaltu vandeniu ir vesdavo į kamerą. Į kamerą atvesdavo daug šnipų, pamenu, tokį Pilvelį buvo įmetę, bet iš manęs jie nieko neištraukė, nes aš tylėjau ir su tais įmestiniais visai nekalbėjau.

Tiesa, vienoj kameroj teko pabūti su vyskupu Ramanausku, jį ištinusiom kojom atvesdavo iš tardymo, taip pat teko pabūt ir su Nepriklausomos Lietuvos Ministru Pirmininku Vladu Mironu. Jis pasakojo, kad jį kaltino ir mušė už tai, jog jis buvęs Ministru Pirmininku. Jis aiškindavęs čekistams ir klausdavęs jų, ar yra kur nors pasaulyje apkaltintas žmogus už tai, kad jis buvęs Ministru Pirmininku. Jis jiems aiškinęs: „Lietuva buvo Nepriklausoma valstybė, su Sovietų Sąjunga palaikė diplomatinius ryšius, o dabar jūs mane kaltinant, kad aš buvau Ministru Pirmininku“. Labai įdomus ir didelio intelekto žmogus buvo kun. Vl. Mironas, labai gerai rusiškai mokėjo deklamuot Puškino eilėraščius, turėjo gerą atmintį. Mironą nuteisė dešimčiai metų, iš lagerio jis jau nebegrįžo.

Tardė mane rusiškai, vertė Venckaitis. Tardymo metu mušė ne tik eiliniai čekistėliai, bet du kartus mušė ir pats saugumo ministras. Tardyt vesdavo naktimis, tuoj po „atbojaus“.

Areštavo 1946 m. lapkričio 18 dieną, tardymą baigė 1947 m. gegužės mėnesį.

Teisė karinis tribunolas. Teismas vyko rusų kalba, kurios aš tada visai nemokėjau, ir be jokio vertėjo. Gavau 25 metus lagerio. Teko būti Pečioros lageriuose, Kožvos raj., zonoje Džentuj. Kožva yra kairysis Pečioros upės intakas. Vėliau kalėjau Intos lageriuose.

Lageryje išbuvau 10 metų. Į Lietuvą grįžti neleido. Po lagerio dar daug metų gyvenom ir dirbom Intoje.

Į miškus reikėjo eiti. Jeigu į miškus mes nebūtume ėję, jaunimas būtų turėjęs eit į rusų armiją, į „mėsos kombinatą“, kaip tada vadino Kurliandijos frontą. Ten mes būtume netekę labai daug žmonių.

Partizanų gretose žuvo daug gerų ir dorų mūsų vyrų, bet tuo laiku mes pasirinkimo neturėjome.

Kita vertus – mes žinome, kiek rusų atplūdo ir apsigyveno Estijoje ir Latvijoje. O kodėl Lietuvoje jie negyveno? Štai Kazlų Rūdos miškuose išvežtųjų sodybose buvo apgyvendinti vien rusai. Partizanai padarė „valymą“, ir buvo jiems pasakyta: arba jūs išsinešdinkit, arba būsit sunaikinti. Ir daugelis jų paliko tuos namus, išvyko iš tų vietų. Jeigu iš ten jie būtų neišsikėlę, ką mes būtume turėję pačioj sveikiausioj Lietuvos vietoj – Suvalkijoj? Juk Latvijoje yra 51% latvių, vos 60% savo gyventojų turi Estija, o likusieji yra svetimtaučiai.

Iki karo pabaigos partizanavimas turėjo didelę prasmę, bet paskui, pasibaigus karui, mes rizikavome savo žmonėmis – tie, kurie liko miškuose, visi buvo pasmerkti mirčiai. Visokiais būdais reikėjo stengtis, kad niekas nebeitų į miškus.

Pasakoja VYTAUTAS PAKAUŠIS-„GAILIS“

Užrašyta Vilniuje
1999

1949–1950 m. žiemą apie 12 partizanų buvo įsikūrę Vosniūnų šile. Medžiotojai suorganizavo medžioklę ir susidūrė su šitais vyrais. Medžioklėj, pamenu, dalyvavo Zenonas ir Aleksas

Didžiuliai iš Uoginių kaimo. Vėliau šešis partizanus iš tos grupės mes priėmėm į savo žeminę. Kada jau sniegas nutirpo, iš jų trys išėjo pasidairyti po apylinkes, užmegzt ryšį su likusiais. Jie visi buvo iš „Klevo“ būrio. Išėjo, pamenu, *Naktinis*, *Anupras* ir dar vienas. Du iš jų tada žuvo prie Vėžio (ar Veržio) namų Ančiškių kaime. (Tiksliai tą galima sužinoti, nuvažiavus į Medžiūnų kaimą.)

Man visą laiką buvo įdomu sužinot, kur dingo *Saulius*. 1951 m. jie išėjo į Biržų girią su Tautviliu Vaitiekūnu ir *Tilviku* susitikt su Bronium Krivicku. Prieš tai Krivickas pas juos buvo atėjęs du kartus. Ir pirmą kartą jis mums paliko mašinėlę, spausdintas savo poemas. Po ano išėjimo *Saulius* dingo kaip į vandenį.

Klevas, kiek man žinoma, 1950 m. rudeniop išėjo į Taruškų mišką. Ten atseit bunkeryje buvo kažkoks mokytojas, kuris užsiiminėjo partizanine spauda (tai Br. Krivickas – R. K.), bet vėliau teko kelis kartus susitikt su Taruškų miško partizanu Juozu Galiausku, kuris paskutiniu metu vaikščiojo dviese su *Briedžiu* – Stasiu Kuliu, tai jis pasakojo, kad *Klevas* ilgiau Taruškų miške neužsibuvo, nes ten buvę nesaugu. Išėjęs kažkur į Ramygalos pusę. Taip čia *Klevo* pėdsakai ir dingo.

Aš gerai pažinojau buvusį karo lakūną kapitoną Albiną Tindžiulį-*Dėdę*. Kiek pamenu, jis buvo nedidelio ūgio, užsiauginęs barzdą. Užsivelka apiplyšusius kailinius, apsiauna tokius kreivus sunešiotus batus ir keliauja. Nueina į Panevėžį, ten susitinka su kažkuo ir vėl grįžta. Jis žinojo, kur mes apsistoję, ateina pas mus, iš mūsų eina toliau, į savo kraštą. O jeigu mes išsikeliam iš sutartos vietos, miško pašte paliekam raštelį, nurodom, kur mes. Supratau, kad jis buvo išsilavinęs žmogus.

Kęstutis – Petras Navickas su *Džiugu* Sodelių kaime užėjo pas tokį Anzelmą Sarapą, pasibeldė į langą, pradėjo su tuo Anzelmu šnekėtis, ir staiga šūvis. Tiktai nuplieskė karštis ir stiklai ant veido, bet kulka nekliudė. Vėliau sužinojo, kad ten stribai pasalavo. Prieš tai *Kęstutis* buvo užėjęs, šeimininką perspėjo, kad ateis. Laimė, kad nė vienam tuo kartu nekliuvo, spėjo abu pabėgti.

Po šito įvykio stribai jau iš Sarapo namų nesitraukė, saugojo. Ir tą mes žinojom. Tada Vabalninke stovėjo garnizonas. Ir stribai vaikščiojo. Vieni atėjo pas šitą Sarapą, sugulė kambaryje ir pasakė: „Kad ir kas būtų, niekam nesakykit, kad mes čia esam“. Užėjo garnizono kareiviai ir klausia, ar yra namuose svetimų. Šeimininkas atsakė, kad nieko nėra. Tie sumanė patikrint. Atidarė duris, pašvietė, žiūri – prie sienos ginklai sustatyti, o keli vyrai guli ant žemės. Kareiviai tada be perspėjimo davė iš automatų ir tuos stribus sušaudė, o sušaudę išsivežė ir lavonus. Kiek jų ten žuvo, neaišku. Netrukus ir tas Sarapas išsikraustė į Vabalninką.

Pajuodis buvo kilęs iš Naujadvario kaimo, netoli nuo Geležių. Patys stribai nušovė stribą Šipelį, o kaltę suvertė tam Pajuodžiui. Pajuodį jie ir „įkišo“ pas *Simą* – Petrą Tamošiūną. Jie žinojo ir apie mane, bet prie manęs negalėjo prieit, nes neturėjo jokio ryšio. Kita vertus, mes būtume Pajuodžio neįsileidę. Pajuodis iškart ėmėsi veiklos. Netrukus „Simo“ būrį užvedė ant pasalos Velniakių kaime. Tada jie ėjo link Palaukių, bet kažkaip laimingai baigėsi, net nesužeidė nė vieno partizano. Po to iškart išaiškėjo, kad Pajuodis provokatorius, bet jam pasisekė išbėgt. Vėliau jis apsigyveno Panevėžyje. Apie tai man yra pasakojęs Jonas Vaicekauskas (gali būti Vaicikauskas, Vaičekauskas arba Vaičikauskas). Vaicekauskas tarp kitko žino, kur paslėpti žuvę partizanai Naujadvario durpyne, Juškos žemės ribose: Jonas Masilionis-*Topolis*, Bronius Kruopis-*Aras*, Petras Navickas-*Kęstutis,* Algis Laužikas (iš Tautvilio Vaitiekūno būrio).

Jonas Vaicekauskas Geležiuose tarnavo stribu, iš ten ir kilęs.

1951 m. buvome susitikę aš, *Saulius* – Bronius Žilys, *Barsukas* – Stasys Gurklys ir Kazys Kregždė-*Hitleris*. Tada Kregždei po kautynių buvo sutrupinta ranka ir, matyt, visai neseniai, nes buvo visa subintuota. Dar prieš susitikimą mus pasiekdavo gandai, kad tas *Kirvio* – Sabaliausko būrys įtartinas. O kas ten žino, kas tokius gandus tada leido. Taip, to susitikimo metu mums su *Saulium* tų vyrų elgesys nelabai patiko. Jie vaizdavo labai drąsius, narsius, be jokių kompromisų.

1953 m. kovo mėn. apie 12–15 d. gavom pranešimą iš „Vyčio“ apygardos: kovo 28 d. susitikti su apygardos vado pavaduotoju aptarti svarbių klausimų. Perskaičius – pranešimą sunaikinti.

Tą laišką atnešė Zuozos sesuo. Kada ji išėjo, atidarė bunkerį ir padavė man tą raštelį, kurį buvo parašęs Tautvilis Vaitiekūnas. Jis dar parašė, kad yra svarbūs dokumentai, kuriuos jis turi man perduoti į rankas.

Į susitikimo vietą Oniūnų kaime (gyveno motina, brolis ir sesuo Bronytė) atėjom viena diena anksčiau. Naktis buvo šviesi. Pamačiau lauku nuo gyvenvietės ateinant būrį žmonių, nors tokiu metu eit didelei grupei, ir dar šviesią naktį, vien saugumo sumetimais buvo nepriimtina. Galvojau pasitraukti, bet, pažiūrėjęs per žiūronus, pažinau Tautvilį Vaitiekūną-*Zubrį*. Kai susitikome, dar buvo ir Bronius Šinkūnas-*Uošvis*, kiti aštuoni nepažįstami.

Suėjom gryčion. Vienas liko lauke sargyboje. Viduje visi susėdo už stalo. *Zubrys* viduryje. Kiek pakalbėjus, apie pirmą valandą nakties vienas iš tų nepažįstamų pasakė, kad laikas eiti į mišką, ten laisvai galėsim aptarti svarbius klausimus. Kada išėjau iš tos sodybos ir paėjom apie pusę kilometro, vienas iš tų nepažįstamų pasakė, kad jam batas koją trina. Kai tik sustojom, mane du sugriebė už rankų, vienas už kojų, ketvirtas ištraukė pistoletą iš dėklo ir paėmė šautuvą.

Aš klausiu, kas čia vyksta, kodėl taip elgiatės, man atsakė:

– Yra gauta žinių, kad pažeidėt partizanų nuostatus, o kai nueisim į mišką, išsiaiškinsime...

Paėjus apie kilometrą, pastebėjau, kad jie eina ne į mišką, o pasuko per kaimą link pagrindinio kelio Panevėžys-Kupiškis.

Kada atvedė prie Siaurių kaimo, tada jau susiorientavau, kad čia kažkas ne taip. Kaip surikau: „*Zubry*! Kokį velnią tu čia išdarinėji?“ *Zubrys* man atsakė: „Užteks durniuot!“ Ir nuėjo.

Ant kelio jau stovėjo sunkvežimis. Įmetė mane į kėbulą, nuvežė į Kupiškį, į Kupiškio kareivines, bet ne į saugumą. Ten kitapus gatvės stovėjo tokie barakai. Atvarė mane į tuos barakus. Šalia pastatė sargybą, liepė gult ant grindų. Po kiek laiko pra-

merkiu akis, žiūriu – Kazys Kregždė stovi. Jis man mirktelėjo akim, aš jam irgi. Kaip vėliau išaiškėjo, toj grupėj kartu buvo Kregždė, Kazys Riauba-*Kazokas*, Bronius Šinkūnas. Kalytis atnešė užkandos, degtinės.

Po to mane ėmė apklausinėt MGB leitenantas Staškevičius. Pirmas klausimas buvo:

– Kur gyvenai? Kur bunkeris?

Atsakiau, kad jokio bunkerio neturėjau, šeimininkams nežinant, įlįsdavau į kokią daržinę ar klojimą, kur pašarai sukrauti, dieną kitą pabūdavau ir keliaudavau toliau. O maisto iškart pasirūpindavau trims keturioms dienoms. Po tokio mano paaiškinimo Staškevičius tik suriko:

– Svolačiau! Tu banditas! Meluoji!

– Jei aš meluoju, – pasakiau, – tai įrodykite...

Staškevičius man griebė už rankos ir išsuko pirštą. Beje, Staškevičiaus sesuo Staškevičiūtė buvo garsi dainininkė, o Staškevičius – agentų smogikų grupės vadas. Kada Staškevičius žuvo autoavarijoje, tai grupei vadovavo žydas Nachmanas Dušanskis.

Tada Staškevičius man liepė eit prie lango ir žiūrėt, o pats išėjo. Po jo atėjo kareivis. Gal po dešimt minučių pamačiau per kiemą praeinančius Zuozą su Staškevičium. Po to Staškevičius vėl sugrįžo, dar kartą apšaukė mane banditu, perskaitė, ką buvo surašęs, liepė pasirašyt, bet aš pasirašyt atsisakiau. Tuo ir baigėsi mano pirminė apklausa.

Maždaug po savaitės išvežė mane į Vilnių, kur saugumo ministerijos rūsiuose uždarė į vienutę. Iškart į jokias apklausas nevedė, matyt, leido adaptuotis. Po kelių dienų prasidėjo apklausa. Pirmiausia apklausinėjo net trys čekistai: Staškevičius, Dobrovolskis, trečio pavardės nežinojau.

Kada atėjo į kamerą, kareivis atnešė taburetes. Visi trys susėdo, pasidėjo bylą ant stalo ir ėmė klausinėt, ar užtenka maisto, gal atnešt paskaityt knygų. Po tokios įžangos Staškevičius pasakė, kad norįs valgyti, eisiąs į valgyklą. Tada įsiterpė Dobrovolskis:

– Pasakysiu sargybiniui, atneš čia, ir visi pavalgysim...

Maždaug po 15–20 minučių sargybinis atnešė maisto. Jie griebė valgyt. O aš sėdžiu, net rankos nepakeliu. Staškevičius klausia, kodėl nevalgau.

– Valgyk, užteks visiems...

Baigiant valgyti, kareivis dar atnešė didžiulį termosą arbatos ir man pripylė. Aš išgėriau tą arbatą. Jie visi trys išėjo, o mane toks silpnumas suėmė, atsiguliau ir tik ryte atsibudau. Savijauta bloga, norisi gert. Sargybinio paprašiau vandens. Atnešė. Atsigėriau, užsirūkiau cigaretę ir pradėjau kosėti. Taip kosčiu, taip kosčiu, negaliu suvokti, kodėl toks kosulys mane apėmė.

Po kelių dienų atėjo Staškevičius, ėmė klausinėti, kaip jaučiuosi, atnešė knygą „Jaunoji gvardija“, padavė ir dar pridūrė:

– Paskaitysi, sužinosi, koks jaunimas gyvena Sąjungoje... O dabar noriu dar kartą su tavimi pasikalbėt. Po mūsų ano pasikalbėjimo tu supratai savo kaltę ir sutikai su mumis bendradarbiauti...

Aš jo klausiau klausiau ir pasakiau, kad apie jokį bendradarbiavimą nekalbėjome, jokių pasižadėjimų nebuvo. Bet Staškevičius toliau aiškina, rodo popierius ir sako, kad aš pasirašiau:

– Štai, tavo parašas.

Kai parodė, pamačiau, kažkas panašaus suraityta.

– Tai ką, tu nepameni, kai mes dviese dar degtinės išgėrėm?

Tuo kalba su Staškevičiumi ir baigėsi. Daugiau aš jo akyse nemačiau, tik vėliau išgirdau, kad jis žuvo autoavarijoje.

Po keleto dienų atėjo du čekistai ir pasakė, kad dabar bendrausime, o vėliau sužinojau ir jų pavardes. Tai leitenantai Popovas ir Ivanovas, abu Lietuvos rusai. Maždaug po mėnesio išvežė prie kažkokio ežero. Čia buvo palapinės, o aplink stovėjo kareivių sargyba, po du kareivius vienam poste. O prie kiekvienos palapinės nakties metu dar po vieną kareivį. Toje stovykloje buvo ir Tautvilis Vaitiekūnas. Maždaug po savaitės stovyklavimo paežerėje atėjo leitenantas Popovas ir pasakė: rytoj

važiuosime susitikti su tavo draugais miškiniais. Ir kitą dieną, antroj dienos pusėj, išvažiavome, kaip supratau, į susitikimą su partizanais. Kartu važiavo Tautvilis, Edvardas Bačelis-*Gėbelsas* ir Lionginas Šukys-*Perkūnas*. Važiavome apie dvi valandas į mano kraštą. Sunkvežimis sustojo per kilometrą nuo susitikimo vietos. Popovas pasakė, kad man gerai žinoma susitikimo vieta, ten laukia *Tilvikas* – Julius Navakas ir *Dangis* – Alfonsas Virbickas. Jų tikslas buvo sulaikyti šituos du partizanus.

Veždami į susitikimus su partizanais, čekistai į grupę visada įjungdavo du buvusius, kurie veikė tam rajone ir kurie buvo gerai pažįstami su vietiniais to krašto partizanais.

Kitą kartą susitikimui su *Čerčilio* grupe vadovavo *Siaubas* – Bronius Kalytis. Nuėjom pas gyventoją, kur susitikom su *Čerčilio* grupe. Kiek pašnekėję, išėjom iš to gyventojo ir maždaug už pusės kilometro nuėjom prie kažkokio ūkinio pastato. *Siaubas* pasiūlė *Čerčilio* vyrams atsigerti iš kariškos gertuvės, bet tie atsisakė. Tada vienas pasakė, kad batas koją nutrynė, ir pasipylė šūviai. *Čerčilis* ir dar vienas krito vietoje. (Buvo sušaudyti: *Čerčilis* – Juozas Šomka ir *Už*a – Jonas Vensevičius, o *Šipulskis* – Ignas Daukša paimtas gyvas – *R. K.*)

Sugrįžus į Panevėžį, *Siaubas* pasakė:

– *Čerčilis* negėrė, tai dabar mes išgersime...

Pirmą taurelę išgėrė Popovas, po to visi kiti, tik *Siaubas* negėrė. Netrukus Popovas išbėgo iš kambario, o mums visiems *Siaubas* davė komandą gult ir miegot. Su pistoletu rankoje jis lakstė po kambarį ir šaukė:

– Kas neguls ir nemiegos, tą nušausiu!

Po to aš atsiguliau ir užmigau. Nieko daugiau neprisiminiau, matyt, ta degtinė mane taip paveikė. Vėliau man pasakojo ir juokėsi iš manęs toks Borka (čia jo slapyvardis ar pavardė aš nežinau), atseit rytojaus dieną, kai grįžome į Vilnių, dar Panevėžyje iššokau iš mašinos ir bėgau, bet pagavo. Mašinoje blaškiausi ir šaukiau: „Broniau, už ką tu mane nori nušauti“. Kai atvažiavome į Vilnių, aš dar kartą iššokau iš mašinos, bet ir vėl pagavo ir nuvežė, kur Kazys Kregždė-*Hitleris* gyveno. Kitą

dieną nuvežė į kažkokią gydymo įstaigą ar ligoninę, suleido vaistų į veną, o vėliau gydė su kažkokia elektros aparatūra. Vilniuje po to mane jau globojo Kregždė.

Leitenantas Ivanovas patarė daugiau negerti svaigalų iš jokių gertuvių ir iš termosų arbatos. Po šio įvykio mane paliko ramybėje, o vėliau pasakė, kad galiu ieškotis darbo.

Tardymo metu kameroje buvau vienas, jokių fizinių veiksmų prieš mane nenaudojo. Tik tas vaišes su arbata... Dobrovolskio daugiau irgi nebesutikau. Išskyrus vieną atvejį, kai buvau patalpintas į kamerą 2–3 dienoms kartu su Edvardu Bačeliu.

Spec. grupės darbuotojai buvo ginkluoti PPŠ automatais ir dešimtšūviais šautuvais. Į operacijas mane vežė su ta pačia ginkluote, kurią iš manęs paėmė arešto metu. Kiek man buvo žinoma, spec. grupės vyrai, kurie turėjo šeimas, gyveno butuose, o bešeimiai kažkur bendrabučiuose. Spec. grupėms daugiausia vadovavo Stasys Šimkus, Bronius Kalytis ir „Ryžas Juozas“. Pažinojau Alfonsą Radzevičių, kuris irgi kažkokiai spec. grupei priklausė. Vytautas Vogulis čekistams buvo atsidavęs su dūšia ir su kūnu.

Kada vedžiau, man Valerijus Ivanovas patarė pasikeisti pavardę. Dėl žmonos pasirinkimo čekistai nieko nesiūlė, tik prieš vedybas klausė, ar ji komjaunuolė, patarė sukurt šeimą su komjaunuole, kad ateityje neiškiltų pažiūrų skirtumo.

Kai iš rūsio paleido, apgyvendino šalia Kazio Kregždės šeimos. Su juo jokių pokalbių apie praeitį nebuvo. Aš neturėjau kuo apsirengt, batų, čekistai davė pinigų maistui ir šeimininkui užmokėt už butą.

Kitoj gatvės pusėj gyveno Kalytis, o dar už trijų namų Benius, pavardės nežinau, tik žinau namą – antram aukšte. Po miestą čekistai vaikščioti nepatarė. Jei kelčiausi į kitą butą, reikėjo pranešti, kur ruošiuosi gyventi, be to, tai čekistai galėjo nuspręsti: galima ar negalima ten gyventi.

Prieš vedybas gavau pasą. Pase buvo pažymėta, kad aš atvykęs iš Leningrado nuolatiniam gyvenimui Vilniuje. Po vedybų reikėjo prisiregistruoti. Turėjau didelio vargo dėl karinio bilie-

to. Kai nuėjau į komisariatą, manęs klausia rusiškai, o aš nesugebu atsakyt. Kaip suriko komisaras ant manęs:

– Kas tu, svolačiau, esi? Gyvenai Leningrade, o rusiškai nesupranti! Tu banditas! Tavo dokumentai suklastoti!

Liepė ateit kitą dieną.

Pranešiau į saugumą, kad mane visaip išvadino komisaras ir neišdavė karinio bilieto. Tada liepė man užsirašyt telefono numerį, kad paskambintų komisaras tuo numeriu.

Po dienos nuėjau į komisariatą, padaviau komisarui telefono numerį ir liepiau paskambinti. Kai paskambino, gal po penkių minučių man išdavė karinį bilietą.

Ėmiau galvoti, kur čia įsidarbinus. Įsidarbinau gamykloje mokiniu, gavau antrą kategoriją. Tai buvo mano pirmoji darbovietė. Uždirbdavau po 1500 rublių. Vėliau laikiau egzaminus dėl aukštesnės kategorijos ir gaudavau jau iki 2000 rublių. Turėjau du „globėjus“, bet jokių pokalbių su jais nebuvo. Paskui buvau pervestas į kitą darbovietę, kur ir vėl turėjau „globėją“. Trečioji darbovietė buvo arčiau namų, bet ir čia „globėją“ turėjau, nors pastarasis ir slėpėsi, tik rodė norą su manimi draugauti, bet vėliau suprato, kad aš į jokius pokalbius apie politiką nesileidžiu, tada aprimo.

Kai po 10 metų išėjau iš trečios darbovietės, mane paliko ramybėje, tai buvo 1974 m. O 1979 m. išėjau į pensiją. Taip ir baigėsi mano darbas.

Su Tautviliu Vaitiekūnu mes irgi buvome pažįstami. Nors jis daug metų gyveno Vilniuje po legalizacijos, bet mes su juo nesusitikdavome. Žinau, kas jis vedė lenkę. Su juo kartu vaikščiojo toks Vogulis Vytautas-*Šeškas*.

Vienu metu mes susitikome su Kregžde, Sabaliausku ir Broniumi Šinkūnu (jis vėliau išprotėjo). Po legalizacijos kartą teko sutikti Vilniuje Bronių Šinkūną, kadangi kurį laiką jis čia gyveno. Tuo metu priklausė agentų smogikų grupei. Labai trumpai jis man prasitarė, kad nebegalėtų daugiau taip gyventi, tuo labiau kad jo brolis buvo žuvęs miške. Toj smogikų grupėj buvo vienas smogikas, kuris Bronių paveikė psichiškai, atseit jis jam

vis primindavęs, kaip jo broliui – banditui ištaškęs smegenis. Tada jis man pasakė:

– Aš nebegaliu daugiau taip gyventi, man kažkas galvoj negerai darosi, galvą skauda...

Ar tai specialiai jam darė tokį spaudimą, ar ne, dabar sunku pasakyti.

Vėliau, kaip sužinojau, jis gulėjo psichiatrinėj ligoninėje Naujojoj Vilnioje, ten ir mirė. Kaip, kodėl dar visai jaunas žmogus išprotėjo ir mirė sunku pasakyti, galėjo būti ir sąmoningai nunuodytas.

Vytautas Vogulis-*Šeškas* po legalizacijos dirbo Vilniuje, suvirinimo aparatūros gamykloje. Tai buvo apie 1955–1956 m. Tuo metu ir aš ten buvau įsidarbinęs. Ten tada dirbo ir Bronius Kalytis-*Siaubas*, dirbo ir MGB leitenantas Valerijus Ivanovas.

Aš dirbau dažymo skyriuje. Šalia mūsų skyriaus buvo suvirinimo skyrius, kur suvirindavo rėmus agregatams. Vogulis dirbo tame suvirinimo skyriuje – valydavo suvirinimo siūles. O Bronius Kalytis ir Valerijus (jau miręs) dirbo instrumentiniame skyriuje. Kiek supratau, Valerijus buvo kilęs kažkur nuo Zarasų.

Kalytis ateidavo pas mane pasišnekėt darbo metu. Bet aš būdavau labai užimtas, nebuvo kada su juo per daug leistis į šnekas. Be to, jis man labai įtartinas atrodė. Šaltkalviai iš kažkur sužinojo apie Vogulį. Būdavo, paims degutuotą suvirintojo pirštinę, pripils vandens į ją ir paleidžia, paskiau šneka: „K...va šitas stribas...“ Žinoma, jis stribas nebuvo, buvo dar baisesnis už stribą, jį tik vadino stribu. Kiek žinau, vėliau jis išėjo iš darbo ir išvažiavo į Lenkiją, kadangi ir jo žmona buvo lenkė. Vaitiekūnas irgi vedė lenkę. Šnekėjo, kad jos abi buvusios giminaitės.

Pamenu, Vogulis dar nebuvo išvažiavęs į Lenkiją. Atėjo pas mane kartą Valerijus ir perspėjo:

– Būk atsargus su Bronium, taip pat ir su Vytautu.

Supratau, kad su jais abiem atvirai kalbėti neverta, nors jie statėsi tokiais pat kaip visi.

Kiek žinau, Tautvilis Vaitiekūnas ir Vytautas Vogulis jau užverbuoti abu kartu vaikščiojo ir po Biržų girią, ieškojo likusių dar gyvų partizanų.

Ceche, būdavo, ateina Bronius Kalytis, atneša degtinės ir siūlo man išgert už mūsų praeitį, už vargus. Kur dėsies, reikia išgert. Kai išgeriam, pradeda iš tolo, užuominom, kad reiktų pasišnekėt, pabėgt iš Vilniaus ir vėl grįžt į mišką, atseit iš čia galėtume ir ginklų gaut.

Pasakoja POVILAS ŠIMOLIŪNAS-„LEVINGSTONAS“

Užrašyta Mykoliškiuose
1996 04 01

Gimiau 1916 m. rugpjūčio 20 d. Šermukšnių kaime, Pušaloto valsčiuje. Šeimoje buvome šeši broliai ir dvi seserys.

1923 m. mes persikėlėm į Puziniškį, kur tėvas pasiėmė 66 ha žemės vienkiemyje. Čia tėvukas pasistatė namus, bet namą vaikai žaisdami uždegė, likome be gryčios. Tėvas gal būtų ir nėjęs ant tos žemės, bet senelio brolis Antanas Šimoliūnas buvo kunigas, kunigavo Vilniaus krašte, o tuo metu Vilniaus kraštas buvo okupuotas lenkų. Tai jis atvažiavęs tėvui pasakė:

– Paimk kaip daugiau, kad ir blogiausios žemės, padarysim geriausia...

O kai reikėjo, tada pasakė, kad viskas baigta, jis niekuo nebegalįs padėti. Taip mes ir likom vargšai. Vaikų daug, bet visi maži, aplink tik kelmynai, dirbt nėra kam. Užėjo karas. Prie vokiečių kažkas paleido gandus, kad tuos, kurie turi mažiau kaip 12 ha, kartu šaudys su žydais.

Aš ką tik grįžęs iš Lietuvos kariuomenės negalėjau įsivaizduoti, kad okupantai galėtų su mumis taip nežmoniškai pasielgti.

Lietuva turėjo atsiėmusi Klaipėdos kraštą. Aš tarnavau būtinoj karinėj tarnyboj Palangoje, tai ten Klaipėdos krašto žmonių 10 metų į kariuomenę neėmė, toks buvo Tautų Sąjungos nutarimas, o dabar atėję okupantai po 10 dienų paskelbė mobiliza-

ciją. Aš nesuprantu, kaip čia gali būti, su tauta taip sutarta, pirmiausia turi žmogų perauklėti, kadangi jis okupantas, aš griežtai nusistačiau į okupantų armiją neiti.

Gavom šaukimus. Nuvažiavom į Panevėžį. Pasižiūrėjom ir grįžom atgal namo. Miške gyvenom – kaip bus taip, galvojom, lauksim toliau. Namuose dar nupjovėm rugius su talka apie 6 ha, suvežėm, dar ir nubloškėm kiek, padėjo partizanai. Nuo pamiškės stovėjo sargyba, o čia mes dirbom, jei kas, atbėgę praneš.

Tuoj po rugiapjūtės pradėjom kast bunkerį. Mūsų miške yra tokia salytė smėlėta. Iškasėm duobę, padarėm išėjimus į dvi puses maždaug po 15 m vingiuotai, uždėjom lubas, užmaskavom velėnomis. Ir bestatant tą bunkerį, atbėga piemenukas iš Puziniškio dvaro, toks Dinaprausko vaikas iš Sinkonių kaimo, o tas Dinaprauskas Smilgiuose dirbo stribu. Ką daryt? Arba tą vaiką likviduot, arba tą bunkerį palikt. Kažkaip pagailo vaiko, nors kad tėvui nepasakys – mes net tokios minties neturėjome. Jam, pasirodo, karvė išbėgo, tai jis tos karvės ieškojo.

Taip mums ir neteko pasinaudot tuo bunkeriu. Tada persikėlėm į Bedugnių šilą.

Mano sesuo Olė buvo ištekėjusi už Kazimiero Mečionio Simaniškių kaime, už Rozalimo. Kada mes tuose krūmuose palikom savo bunkerį, kartais dar ateidavom į tą vietą. Taigi vieną kartą ateina kažkoks žmogus ir ieško Alfono Šimoliūno, mano brolio. Jis aiškina, kad iš Simaniškių atėjęs, bet taip sunkiai kalba lietuviškai, pasirodo, vokietis, pabėgęs iš Panevėžio cukraus fabriko. Matyt, kas nors iš Simaniškių į fabriką buvo nuvežęs cukrinius burokus, tai per tą žmogų jis susirado mano seserį, išklausinėjo, kur partizanai, jis norįs prie jų prisidėt. Tam cukraus fabrike tuoj po karo dirbo nemažai vokiečių belaisvių, o mano brolis Alfonsas prie vokiečių su arkliais buvo paimtas į frontą, įstojo ten į vermachtą, pramoko vokiečių kalbos, dirbo vertėju. Tada brolis pasitarė su šituo vokietuku ir mes jį priėmėm pas save.

Jo pavardė buvo Olsterdorf, slapyvardis *Titkė*, kurį jis pats pasirinko, kilęs nuo Karaliaučiaus. Iki Kalėdų jis pas mus išgyveno ir žuvo.

Netikras mano mamos brolis (kitos motinos) Kazimieras Palionis Smilgiuose tarnavo stribu. Pradžioje Vadokliuose dirbo milicijoje, po to greit perėjo stribynan.

1944 m. nuėjo du mūsiškiai pas jį į namus – Morkutskas iš Žvirblionių kaimo, buvęs policininkas, ir mano brolis. Gerai papleškino į gryčią, uždegė, žuvo ta mano teta (netikra) ir jos dukra. Žinoma, jie negerai padarė, kad tas moteris nužudė, reikėjo jį paimt ir sušaudyt, kuo tos moterėlės kaltos.

Po to tas stribas Palionis užvedė rusų garnizoną, suorganizavo didelį stribų būrį – pasikvietė net iš Panevėžio, iš Naujamiesčio, iš Rozalimo.

Toks Gasparaučius Sujetų kaime užaugino du našlaičius, pavarde Gubilai. Vienas iš jų, Bronius, Rozalime buvo stribu. Kartą jis atėjo pas Gasparaučių ir pasakė, kad rusai su stribais žada siaust šitą mišką. Miške kartu su mumis buvo ir mūsų giminaitis Povilas Palionis, to Gasparaučiaus sesers vaikas. Išgirdęs tokią žinią, Gasparaučius ėjo į mišką pranešt, ką jam pasakė Bronius Gubilas. Apie tai jis pasakė tam Povilui Palioniui, o Palionis, sužinojęs, kad mišką puls rusai, visai pas mus neatėjo.

1944 m. per pačią Visų šventųjų dieną pradėjo snigt. Tariamės eit į kaimą atsinešt maisto, bulvių, kad paskiau nereiktų vėl greit eit, nes kai prisnigs, vaikščiojimai baigsis. Mūsų tada buvo apie 60 vyrų. Pasiskirstėm mažesnėm grupelėm. Einam į namus, žiūrim – namai apsupti kariuomenės.

Mes – Šimoliūnai – turėjom pasidarę atskirą bunkerį toj Bedugnėj, o Klovainių grupė bunkerio neturėjo, tarp eglių, apsistatę šakomis, lauželį kūreno. Tai grupelei vadovavo buvęs viršaitis Ignas Gaščiūnas-*Artojas.* Pranešėm ir jiems, kad mūsų namai apsupti rusų kariuomenės. Visi pasitarėm ir nutarėm suduot šitiems maskoliams ir stribams. Mes bėgom su Ignu šalia vienas kito – man reikėjo rodyt, kaip prieit prie namų, nes iš visų pusių miškas, nuo pamiškės iki trobos gal 150 metrų, pirtis už 50 metrų, į pietų pusę – Čepurnos sodyba. Išbėgom kvartaline linija. Nuo jos mūsų sodyba į šiaurės vakarų pusę, Čepurnos į pietvakarių pusę. Nuo mūsų link Čepurnos eina kelias. Tuo

keliu matosi stribai vaikšto. Pasirodo, jie dar miške turėjo sargybą išsistatę, apsuptas tas laukelis. Jie, matyt, tikėjosi mus rast namuose ir neleist išbėgt į mišką.

O mes tiesiai į tą laukymę išbėgom. Ignas po vieną šūvį ėmė šaudyt iš automato, Juozas Petraičiukas, rusišką kulkosvaidį pasistatęs ant žemės, irgi leidžia seriją po serijos. Jonas Kirkilas pasileido įžambiai laukymės lyg ir norėdamas stribams užkirsti kelią, kad neišbėgtų. Nuo tos vietos, kur Petraičiukas buvo pasistatęs kulkosvaidį, už penkių metrų augo gegnės storumo ąžuolas, tai maždaug dviejų metrų aukštyje vos nenupjautas kulkų – va kaip šaudė tas kulkosvaidininkas. O stribai pas Čepurnas avilius plėšia švilpaudami. Aš nukritau ant žemės į tokią daubą, o Ignas, užsidengęs rankomis veidą, irgi pargriuvo. Atsigręžiu atgal, žiūriu, nuo pamiškės tiesiog dūmų juosta. Supratau, kad mes atsidūrėm tarp dviejų ugnių. Petraitį sužeistą šiaip taip išnešėm iš mūšio lauko, o Gaščiūnas žuvo vietoje.

Jakūboniuose jau partizanai trina rankas iš džiaugsmo: girdi tokį smarkų šaudymą, galvoja, kad mes čia jau duodam stribams, o taip reikėjo ginklų... Grįžom į mišką nusiminę, dar su nuostoliais. Be abejo, geras šaulys iš kulkosvaidžio ten būtų visus stribus išskynęs, likusieji būtų nešę kudašių ir ginklų dar būtų palikę.

Tiesa, tie rusai ir stribai mus vijosi iki pat stovyklos. Mes sužeistąjį nešėmės su savimi, po to paėmėm arklį, nuvežėm jį į Jasėnų kaimą. Ten buvo parvažiavusi atostogų med seselė Birutė Šimoliūnaitė, sužeistąjį nusivežė pas Skutą, jinai jį aptvarstė.

Po kautynių visi išsilakstėm kas kur. Tai buvo mūsų pirmas „krikštas“. Smarkiai nusiminėm, kadangi vienas žuvo ir trys sužeisti. Mūsų stovyklos rusai nerado. Joje vienas vokietukas išbuvo ir laukė mūsų sugrįžtant.

Gelumbickas mums davė arklį ir mes su broliu Vladu važiavom paimt to žuvusio Igno Gaščiūno. Užėjom dar pas Čepurną. Tas pasakė, kad po kautynių rusai pasalos nepaliko. Tada jau drąsiai nuvažiavom į pamiškę, įdėjom lavoną į ratus, atvežėm į Mickaičius pas Joneliūną. Šalimais kaimynystėje buvo mirusi

Karaliūnienė senutė. Atvežėm prie klojimo, iškėlėm iš vežimo, paguldėm ant šiaudų, iš viršaus dar užmaskavom. Padirbo karstą, įdėjom į tą karstą. Ir anksti ryte auštant atėję giedoriai dar pagiedojo kelias giesmes, nuvežėm į Jakūbonių kapelius ir palaidojom. Tuose kapeliuose palaidoti ir trys mano broliai.

Po tų kautynių likome slapstytis miške. Daugiausia slapstėmės Puziniškio miške, bet jau nueidavome ir iki Eimuliškio, iki Spirakių.

Kartą buvom netoli Eimuliškio. Ateina pas mus iš Jakūbonių kaimo žmogus ir sako, kad pas juos atėjo iš Pumpėnų Petras Kirkilas, jį atseit pabėgusį iš fronto rusai rado pasislėpusį avelių garde, užverbavo ir davė nurodymą iššnipinėt Bedugnių mišką. Bet jis atgal pas stribus grįžt nebenori, nenori šnipinėt, o nori likt miške ir partizanaut. Mes sutikom, kad jis tą Kirkilą pas mus atvestų. Po kiek laiko ir atvedė. Iš išvaizdos visai vargšas žmogelis – stovi nuleidęs galvą, mums jo net pagailo. Tariamės, ką su juo daryti, likviduot lyg ir nehumaniška. Nutarėm surinkt dar kiek žinių. Pasiunčiam į Pumpėnus tokią mergaičiukę, kad ji pasiklausinėtų žmonių apie šitą Kirkilą. Grįžusi ji patvirtina, kad jis parbėgo iš fronto, rado jį avelių garde pasislėpusį, kad lupė, po to jį išsivežė, kad gali jį dabar šaudyt...

O jis pats irgi atvirai mums pasisakė, kad jį užverbavo šnipinėt partizanus, kad stribai ruošiasi greitai pult šitą mišką.

Netoli Spirakių tuo metu iš Vakarų lėktuvais buvo nuleista desantininkų grupė. Aš pasiūliau nueit pas juos ir pasišnekėt, pasakyti jiems, kad ruošiamasi didelei ofenzyvai šiuose miškuose. Nueinam į tą apylinkę Alinavon, užeinam pas Slieką. Pasako, kur mums nueit – į tokią jaują, atseit jie ten. Nueinam į tą jaują, žiūrim, čia ir pažįstamų yra, toks Petras Uogintas iš Jusėnų kaimo. Jie mums pasako, kad radijo siųstuvu bandys susisiekt su Pumpėnų partizanais. Sužino, jog Pumpėnuose telkiama rusų kariuomenė. Tada jų vadas pasakė:

– Iš dešimties viena nekalta auka partizanams yra leistina... Aš patarčiau jums jį likviduoti, bet jeigu jums jo labai gaila, bandykit rizikuoti.

Žiemos metas. O mes naginėm apsiavę, kojos šlapios. Grįžtam atgal, nutariam šitą Kirkilą palikt, bet iš tos vietos išsikelt. Persikėlėm link Pavašakių, Tirkšlionių. Susiorganizuojam pastotes, nuvažiuojam į miškus tarp Radviliškio ir Šeduvos. Pabūnam ten kurį laiką, kelias naktis pernakvojam. Vietiniai žmonės nuveda mus į Medikonių kaimą (prie Šeduvos) ir apgyvendina tokioj jaujoj. Kadangi mūsų buvo apie 70 vyrų, kitiems teko užimt ir pirtį. Tuoj prieš Šv. Kalėdas kažkaip panorstam atlikt išpažintį. Medikonių kaime gyveno toks Štaras, nebejaunas žmogelis. Pašnekam su juo, jis sako:

– Galiu atvežt jums kunigą...

Tariamės, kur tą kunigą vežt – jaujon ar pas jį į namus. Jauja beveik pamiškėje, apie kilometrą nuo namų. Taip ir sutariam. Vakare tas Štaras atveža kunigą iš Rozalimo, ateina pas mus ir sako:

– Ką čia dabar kunigą vesim į jaują, gal nedidelėm grupelėm ateikit pas mane gryčion.

Taip ir padarom. Susiskirstom į kelias grupes po 10 vyrų. Aš patekau į antrą grupę. Kartu vedamės ir tą Kirkilą. Mes jam ir slapyvardį davėm – *Šnipas.* Bet ginklo nedavėm, nes vis dar laikėm nepatikimu. Jis išpažinties atlikt nuėjo su pirma grupe. Nuėję šnekamės su tuo kunigu. Kartu buvo ir vadas *Aušra* – Feliksas Čyžas, kilęs iš Žagarės, buvęs jūrininkas. Jis mums sakydavo, kad buvęs laivo kapitonas. *Aušra* išpažinties nėjo. Kunigas ėmė jo klausinėti, kaip mes čia gyvenam, kaip kovojam. *Aušra* ir sako:

– Kovojam iki paskutinės kulkos... Paskutinę sau.

O kunigas sako:

– Kristus buvo kankinys, savižudybė neleistina, tai didelė nuodėmė, todėl paskutinę kulką atiduok priešui, sau nevalia...

Grįžtam po išpažinties atgal jaujon, dairomės – nebėr *Šnipo,* dingo.

Pas mus buvo du frontininkai. Jie ėmė nerimauti. Aš irgi nerimstu. Kada parėjom po išpažinties, ginklus sukabinom ant linaminės rato. Po ratu padėtos šimtakilograminės dėžės su

sprogstama medžiaga, ginklais. Jos buvo nuleistos kartu su desantininkais. Vadas su 10 vyrų išėjo pasivaikščioti pas žmones į kaimą, o Jurgis Škudas-*Fricas* iš Naurašilių paliktas vado vietoje. Tada atsistoja vienas iš tų desantininkų, jis buvo labai aršus komunistų priešas, ant savo automato buožės turėjo išpjovęs net 33 rantelius, vadinasi, tiek komunistų „nušienavęs“. Tai jis ir sako:

– Jeigu *Šnipas* pabėgo, čia mums nebėra ko būti, nes gresia pavojus...

O *Fricas* ranka numojo:

– Nieko čia baisaus, aš buvęs vokiečių fronte, rusų belaisvėj, ne tiek matęs, niekur iš čia neisim.

Bet aš kažkaip irgi pagalvojau sau vienas ir pasakiau:

– Vyrai, kas norit su manimi, pasiruoškit, po 20 minučių išeinam.

Žiūriu, kad pasiliekančių nebeliko nė vieno. Lauke lyg ir atodrėkis prasidėjęs, po truputį ėmė lynoti lietus. Visi pakylam ir einam. Priėjom iki miško, kažkaip visi raumenis įtempė, o kai įlindom miškan, širdyje gera pasidarė. Miškai nežinomi, bet einam pirmyn. Ėjom ėjom, pavargom beeidami. Priėjom kažkokį vieškelį. Perėjom per tą vieškelį, priėjom slėnį. Slėny teka upelis Ežerka, o kitapus kalnas nemažas, nes matyti net pro eglių viršūnes. Persikėlėm per tą upelį ir apsistojom, nes jau labai buvom pavargę, o dar naktis. Čia reikia išbūti per dieną. Užsidengėm šakomis iš šonų, susikūrėm lauželį, nes drėgmė, šalta, o mes visi šlapi. Su savimi nešėmės ir tas desantininkų dėžes. Kol kūrenom ugnį, suslėpėm jas duobėje, užkasėm, ant viršaus vėl sukūrėm lauželį, aplink išdraikėm pelenus.

Dienos metu pastebėjom tris rusų žvalgus, kurie bandė prasiveržt arčiau mūsų stovyklavietės, bet vieną iš jų partizanas Valentinas-*Cvirka* nušovė, o kiti pabėgo.

Pasikėlėm eit. Sutinkam įtartiną senuką bešmižinėjantį. Jis ėmė aiškint, kad eina kaiman plūkt linų, o pas ką – ir pats nežino. Girdim, kad kažkur netoli sargybiniai vėl pakėlė triukšmą, žiūrim – atsivaro. Pasirodo, prie Linonių nuleisti desantininkai atėjo ieškot partizanų. Matome, kad jie gana

baikštoki. Gerokai pragaišom su jais. Jau ir praaušo, o mums reikia persikelt per lauką į Kulytų mišką Pakruojo rajone. Teko man vest vyrus, nes mūsų vadas Čyžas buvo išėjęs į kaimą pas žmones. O per tą lauką geras kilometras, be to, jau ir išaušo. Galvoju, ką daryt.

– Vyrai, – sakau, – mes krūmuose, o ten miškas kitapus lauko. Penkis metrus atsimatuokim vienas nuo kito ir – pirmyn...

Netrukus pajudėjo vyrų vora. Žiūriu, kad pirmutiniai jau nebetoli miško. Matom, vienoj sodyboj Kulytų kaime užlipę ant šiaudų stirtos žiūri į mus per žiūronus kažkokie ginkluoti. Toliau, matom, iš kitos sodybos į šią pirmąją pilnos rogės prisėdę lekia kiek tik arklys įkerta. O mes kaip ėjom, taip ir toliau einam, ramiai sau perėjom tą lauką, niekas net neužkabino.

Kada visi sulindom į mišką, pamatėm, kaip iš tos sodybos, kur nuo stirtos žiūrėjo į mus, vienas atsigulęs į roges tik arkliui lieja ir tiesiai pas mus į mišką.

Pasirodo, ten buvo kunigo Vembrio tėviškės sodyba. Atvažiavę stribai plėšė gyventojus. Atlėkė tas sodybos šeimininkas ir pasakė, kad stribai pamatė mus einančius, išlakstė kas kur išsigandę.

Buvo labai didelis atodrėkis. Vyrai taip nusivarė, kad vos bepaėjo, tiesiog sėdo į vandenį ilsėtis. Po to atėjom į mūsų kraštą. Daugelis čia turėjo giminių, pažįstamų, galėjo užeit, pailsėt, o mes su broliais sustojom ir tariamės, pas ką eit išsidžiovint drabužių, pailsėt – tėvai išvežti į Sibirą 1945 08 10, namai tušti, išdraskyti. Nuėjom į Pašakių pamiškę, susikūrėm lauželį, susėdom, sugulėm ant žemės, eglišakių pasikloję, trise. Kiti trys broliai tuo metu jau buvo žuvę. Žuvo jie 1945 03 27.

Tada Eimuliškio miškuose mūsų buvo apie keturis šimtus. Žuvo iš viso 56 partizanai. Pamenu, tada žuvo buvęs vienuolis Kęstutis Blynas-*Šviesa*. Prieš pat kautynes tuo metu buvome išsidėstę per tris kvartalus, pradedant 27-tu kvartalu nuo Jakūbonių, nuo Mickaičių.

Pradžioje bazavomės Jakūbonių miške, bet pajutę, kad mus persekioja rusų šnipai, persikėlėm į Eimuliškį. Čia turėjom prie

savęs arklius, vežiodavomės dėžes su ginklais iš šaudmenimis. Gavome žinią, kad mus ruošiasi pulti gausūs rusų kariuomenės pulkai. Šiam visam mūsų būriui vadovavo *Aušra*, kapitono Pucevičiaus dar tada nebuvo.

Pastaba. Gerb. Povilas Š. pateikia savo versiją apie kapitoną Pucevičių: „Kap. Pucevičius žuvo prie Mediniškių. Mano sesuo išvedė visus iš apsupimo, o jis su kitais dviem partizanais pasiliko pas kažkokį siuvėją". – *R. K.*

Tarp tų 56-ių vyrų žuvo ir mano trys broliai: Alfonas, Juozas ir Antanas.

Aušra prieš pat kautynes buvo išėjęs į Grikpėdžius pas Palionytę. Kadangi mums atnešė laišką iš Pušaloto pašto viršininko Frankos tokia mergaitė iš Jakūbonių kaimo, aš jam nunešiau tą laišką. Ten buvo parašyta, kad ruošiamas puolimas prieš mus. Nunešu tą laišką, o Palioniai ginasi, kad pas juos jokio *Aušros* nėra. Tai aš ir pasakiau:

– Man nesvarbu: yra ar nėra, bet būtinai jam praneškit, kad tučtuojau grįžtų į mišką.

Žiūriu, išeina ir *Aušra*. Parodžiau jam tą laišką. Liepė man eit atgal, jis irgi greit grįšiąs.

Gal po kokios valandos parėjo *Aušra*. Mūsų stovyklavietė buvo miške tarp Grikpėdžių ir Liepinių, kitos išsidėstę toliau, per septynias vietas. Grįžęs *Aušra* ir sako:

– Jėgos mūsų irgi nemažos, bet rusų, žinoma, kelis ar keliolika kartų daugiau. Nėra abejonės – turėtume iš čia keltis, bet kaip išsikelt be pėdsakų?

Taip ir nutarėm – nesikelt. O kai užpuls, bandysim veržtis. Sustiprinom sargybas. Nuo Grikpėdžių lauko buvo daugiau stovyklų, mūsų grupės postai buvo nuo Liepinių kaimo pusės. Pagal eilę Liepinių pusėn turėjau pasiųst brolį Antaną, bet aš jo nepasiunčiau, pasakė, kad labai miego nori. Galvoju, į kitą pamainą pasiųsiu. Tik nuvedžiau vyrus į postus, o grįžt jau nebebuvo kaip. Pietinėje stovyklos pusėje pasigirdo granatų sprogimai. Kaime iš sodybos į sodybą kažkas vaikštinėjo. Pradėjo aušti.

Kiek toliau nuo miško pasimatė ilgiausios rusų kariuomenės voros. Sutratėjo automatų ir šautuvų salvės kažkur kitoj stovykloj.

Mano brolis turėjo kulkosvaidį. Jie prie Liepinių ir Grikpėdžių iš miško lėkė per lauką drąsiai, žinodami, kad mes čia esame. Jo draugai bėgo ir nubėgo, o jis visus šovinius iššaudęs atbėgo iki Jurgio Bručio laukelio, bet ten iš sodybos jį pamatė rusai. Jis dar bandė iš krūmelių bėgti per lauko kampą ir maždaug už penkių metrų nuo miško krito pašautas.

Tai va kaip išėjo: aš norėjau jį lyg užjausti, bet jam buvo skirta žūt.

Po kautynių rusai dvi mašinas kareivių lavonų išsivežė ir daug sužeistų. Nemažai ir mūsiškių sužeistų jie pasiėmė. O Modestavičių iš Aukštakiškio kaimo, buvusį pasienio policininką, tik po metų rado žabų krūvoje sužeistą ir mirusį.

Po šių kautynių nuėjom į Žvirblonių kaimą pas seserį Olę netoli Rozalimo. Pradžioje toks Kazys Bartkus vadino pas save į klojimą Puodžiškių kaime. Jie ten gyveno miške. Bet jo brolis Antanas tarnavo stribu Klovainiuose, mes pas jį eit pabijojom.

Nuėję pas seserį, išsikasėm šiauduose bunkerį, kiek pabuvom ten trise (aš, Bronius Pilipavičius iš Naurašilių, Stasys Vaišvidas iš Aukštakiškio) ir pamatėm, kad stribai iš kiemo į kiemą eina. Sesers vyras ėmė sakyt, kad pas Kvedarą atėjo, pas Atkočiūną. O tas bunkeriukas stirtoje visai negilus. Pamanėm, kad pastebės, ir išėjom iš to bunkerio.

Nuėjom į Gabalio miškelį. O pats polaidis, visur vanduo. Ir vėl grįžtam atgal prie Puziniškio, prie Aukštakiškio. Paskiau pas Vaišvidus pabuvome. Jie truputį mus priglaudė. Kad ir miške, bet davė apsirengt, apsiklot. Brolis Vladas po Eimuliškio kautynių nubėgo į Joniškėlio girelę. Kitą dieną rusai tą girelę puolė, o ten partizanai gerai apsikasė. Eimuliškyje rusus užvedė toks Granatas iš Medikonių kaimo (anksčiau jį Grinevičium vadino). Po šios išdavystės partizanai jį sušaudė. O Joniškėlio girelėj tokia žydė rusus vedė. Čia vyrai buvo išsikasę ilgas vingiuotas tranšėjas, pasidarę šaudymo angas. Pasakojo, kaip rusų vadas atsistojęs sukomandavo pult ir krito vietoje. Kareiviai už kojų

užrišę virvę bandė ištraukt iš ugnies linijos, bet partizanai jų nė per žingsnį neprisileido.

Partizanams vadovavo puskarininkis nuo Biržų. Sakė, tik šaukia:

– Vyrai! Kirskit maskoliams! Negailėkit!

Ir vyrai duoda net girelė rūksta. Rusai, pamatę, kad partizanų neįveiks, pasitraukė. Žuvo tik vienas partizanas.

Mūsų būrio sudėtis:

1. Povilas Šimoliūnas-*Levingstonas*, gim. 1916 m. Šermukšnių kaime.

2. Alfonsas Šimoliūnas-*Lapė*, gim. 1920 m. Šermukšnių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

3. Juozas Šimoliūnas-*Kriauza*, gim. 1922 m. Šermukšnių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

4. Antanas Šimoliūnas, gim. 1926 m. Šermukšnių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

5. Vladas Šimoliūnas-*Tauras*, gim. 1924 m. Šermukšnių kaime. Žuvo 1946 m. per Šeštines prie Jakūbonių miško, Pušaloto valsčiuje.

6. Jonas Šimoliūnas-*Špatas*, gim. 1928 m. Šermukšnių kaime. Žuvo 1946 m. einant kvartaline linija su vokietuku prie keliuko Staroliškiai-Mickaičiai.

7. Povilas Palionis, gim. 1918 m. Mickaičių kaime. Legalizavosi. Mirė 1995 m.

8. Jonas Kirkilas, gim. apie 1912 m. Jakūbonių kaime. Paimtas namuose bunkeryje atėjęs iš miško. Teistas. Sėdėjo 10 metų. Mirė apie 1990 m.

9. Stasys Alksnis-*Ramanauskas*, gim. 1910 m. Buvęs Pušaloto policininkas.

10. Juozas Petraitis-*Balandis*, gim. 1914 m. Jakūbonių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Prieš tai buvo sužeistas Puzinišky. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

11. Jonas Žiburys-*Šviesa* – iš Eimuliškio vienkiemio. Žuvo netoli Grikpėdžių vienkiemio miške.

12. Motiejus Žiburys-*Lūšis* – iš Eimuliškio vienkiemio.

13. Juozas Žiburys-*Žalvarnis* – iš Eimuliškio vienkiemio. Gyveno Panevėžyje. Mirė 1997 m.

14. Feliksas Žiburys-*Aras* – iš Eimuliškio vienkiemio.

15. Jurgis Škudas-*Fricas* – iš Naurašilių kaimo. Gim. 1915 m. Partizanavo 2 metus. Buvęs vokiečių fronte ties Liepoja. Legalizavosi. Mirė 1993 m.

16. Julius Valantinas-*Cvirka* – iš Sitkūnų kaimo. Gim. apie 1914 m. Registravosi, dar veikė ir po registracijos.

17. Feliksas Čyžas-*Aušra* – iš Žagarės. Žuvo 1946 m. su Vladu Šimoliūnu, Antanu Vaišvila ir Vladu Šidlausku prie Jakūbonių kaimo miške.

18. Kęstutis Blynas-*Šviesa*, gim. apie 1917 m. Iš Pazukų kaimo, buvęs vienuolis. Žuvo 1945 03 27. Buvo labai sudraskytas. Palaidotas Dragonių kapinėse.

19. Stanislovas Modestavičius-*Rytas* – iš Aukštakiškio kaimo. Gim. 1914 m. Buvęs pasienio policininkas. Žuvo 1945 03 27.

20. Kazys Bartkus – iš Puodžiškių kaimo. Gim. 1922 m. Jo brolis buvo Klovainiuose stribas. Registravosi. Mirė 1994 m.

21. Bronius Pilipavičius – iš Naurašilių kaimo. Gim. 1922 m. Paimtas gyvas. Mirė lageryje.

22. Stasys Vaišvidas – iš Aukštakiškio kaimo. Gim. 1922 m. Paimtas gyvas 1946 m. Teistas 10 metų. Grįžęs pasikorė.

23. Petras Balčėtis – iš Migonių kaimo. Gim. 1924 m. Gyvena Dembavoje. Legalizavosi.

24. Kazimieras Bručas-*Baravykas* – iš Ažagų kaimo. Gim. apie 1912 m. Nušovė patys partizanai, kad be jų žinios legalizavosi.

25. Bronius Giedrikas-*Švelnys*. Grupės vadas (iš desantininkų). Kilęs iš Čelkių kaimo, Smilgių valsčiaus. Žuvo bėgdamas iš Sujetų mokyklos 1946 m. žiemą.

26. Vladas Šidlauskas-*Genys* – nuo Žagarės, iš kaimo. Žuvo 1946 m. per Šeštines netoli Jakūbonių lauko Bedugnių miške.

27. Benedikta Viščiutė-*Vėtra* – iš Spirakių, eigulio dukra. Paimta 1946 m. Buvo teista 10 metų.

28. Ignas Gaščiūnas-*Drąsutis* – kilęs iš Klovainių. Buvęs Klovainių viršaitis. Žuvo 1944 m. lapkričio 1 d. Puziniškio miške.

29. Egliniškis (ne mūsų būrio) – nuo Šeduvos. Žuvo kartu su kitais 16 partizanų Oniūnų kaime, Pakruojo rajone.

30. Julius Petkevičius – iš Pašakių kaimo. Gim. 1916 m. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške.

31. Olsterdorf-*Titkė*. Buvęs vokiečių Vermachto kareivis, kilęs iš Karaliaučiaus krašto. Žuvo 1945 m.

32. Bronius Varneckas – iš Mickaičių kaimo. Literatas, spausdino miško laikraštėlius, atsišaukimus.

33. Jaroslavas Pšitulskis – iš Pabuojų kaimo. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

34. Karolis Beriozovas – iš Pušaloto miestelio, vietinis rusas. Gim. 1919 m. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

35. Antanas Ulkė – iš Jakūbonių kaimo. Žuvo bėgdamas per lauką link Jakūbonių miško iš namų apie 1945 m. pabaigą.

36. Adelė Lindaitė, gim. 1920 m. Kidžionių kaime. Gyveno Jakūbonių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidota Jakūbonių kaimo kapinaitėse.

37. Janina Gelumbickaitė, gim 1922 m. Mickaičių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidota Jakūbonių kapinaitėse.

38. Kazys Gelumbickas, gim. 1928 m. Mickaičių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

39. Juozas Janeliūnas, gim. 1915 m. Mickaičių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

40. Kazys Karaliūnas, gim. 1912 m. Mickaičių kaime. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

41. Daubaras – iš Rozalimo. Žuvo 1945 03 27 Eimuliškio miške. Palaidotas Jakūbonių kapinaitėse.

42. Stasys Vaišvidas – kilęs iš Aukštakiškio kaimo.

Kadangi aš tuose miškuose užaugęs – kirtęs medžius, vaikščiojęs po juos, žinojau visus takus, todėl bet kuriuo kritiniu atveju arba kautynių metu būrio vadovavimą tekdavo man perimti. Bet aš buvau labai bailus: kol neprasideda šaudymas, stengiuosi visaip išvengt šūvių, nes kautynių be aukų nebūna. O kai prasideda šaudymas, tada jau įgaunu kitą kvėpavimą, tada partizaną gelbėja tik kojos, kiekgi su kišene šaudmenų gali kovot. Smarkiai suliet gali tik vienu metu ir kur nors vienoj vietoj, kad po to galėtum laimingai prasiveržt iš apsupimo.

Kartą apsikasėm prie Puziniškio, netoli Bedugnių miško. Įsirengėm du bunkerius, pasidarėm šaudymo angas. Iš čia kažkokiu reikalu išėjo šeši vyrai miškais į rytų pusę, Spirakių link. Ir miške beeidami susitiko su rusų garnizonu ir stribais, kurie juos stipriai apšaudė. Jie grįžo atgal į bunkerį. Be abejo, jeigu taip, rusai ateis ir prie bunkerio. Netoli bunkerio griovys, kuriame laikydavom sargybą. Vyrai pasakė, kad nuo Smilgių pusės ateina apie 90 rusų ir nuo Spirakių didelis pulkas, o mūsų tik apie 70. Netrukus ėmė šaudyt. Iš apačios slėnis, karklynai, o aukščiau beržai auga. Matau, tik skeveldros nuo beržų trūkinėja. Aš sakau:

– Vyrai, bus blogai, traukiamės...

O *Fricas* agituoja laikytis vietoje. Tada aš jau nieko nelaukęs pakilau ir paklausiau:

– Kas su manim, vyrai!?

Pabėgau kiek į priekį, o sargyba jau atbėga nuo griovio. Griovys nuo bunkerio apie 30 metrų. Griovy buvo *Audrius* – Pyragis ir dar kitas. Pabėgom kiek nuo bunkerio šiaurės pusėn, matau, kad reikia nešt kudašių, nes rusai kerta be sustojimo. O apsirengęs apmuštais kailiniais, sunkūs. Automatą pasistačiau, numečiau tuos kailinius. Pamačiau, kad ir kiti meta meta viršutinius drabužius ir – į kojas. Bėgdamas dar jaučiau tuos miškus, kažkur turėtų būti kvartalinė linija. Pribėgom prie linijos, kiek tolėliau griovys karklų prižėlęs. Atvedžiau vyrus prie to griovio ir sakau jiems:

– Dabar, vyrai, išsirikiuojam į liniją...

Visi išsirikiavo. Dar pasižvalgėm, ar nestovi sargyba prie susikirtimo linijos. Matom, guli du su kulkosvaidžiu. Tada aš

ranka daviau vyrams ženklą, ir visi vienu šuoliu šoko, bet beveik tuo pačiu metu iš kulkosvaidžio serija pasigirdo, nors mums ji jau nebebuvo pavojinga, mes jau buvom kitapus linijos persivertę.

Bėgam toliau nesustodami. Atbėgam lig Sitkūnų, jaučiam, kad niekas neveja, bet sustot irgi negali, nes tuoj apsups.

Ties Puodžiškiais reikia pereit lauko tarpą. Čia jau pavojinga. Turėjom pavaikščioti prie Sitkūnų lig pavakario, o vakare perėjom į kitą mišką. Suradom iš vietinių gyventojų ir savų žmonių. Nuveda mus pas tokį Kazlauską, buvusį Pakruojo viršaitį. Jį rusai vežė Sibiran, pabėgo su dukryte. Tai pas jį apsistojom, išstatėm sargybą. Prabuvom apie dvi savaites. Iš čia persikėlėm į Nakiškius (ar Nakiškėlius) pas vieną gyventoją. Ten dieną lindėjom klojime šiauduose. O skrebai laksto po kaimus, varinėja žmones vežt miško. Pro klojimo pavartę matom, kaip jie praeina, įeina į vidų. O vienas mūsiškis, toks Kazimieras Gasiūnas, jau prieš tai buvo nuėjęs gryčion. Po kelių minučių išeina tie stribai iš gryčios ir su savimi išsivaro Gasiūną. O kitoje sodyboje jų pastotės stovi, ten ir skrebų jau daugiau yra. Supratom, kad jį varosi į aną sodybą. Jis tai irgi jaučia, kad mes jį matom. Kažkaip pasilenkė ir nukrito jam nuo galvos kepurė. Jis lyg ir griebė tą kepurę, užkliuvo žemės, suvaidino, kad susipynė kojos, ir išsitiesė kniūbsčias. O mes tuo metu kirtom iš kulkosvaidžio. Visus penkis paklojom vietoje, o Gasiūnas pašoko, tuoj už kūtės užbėgo ir pasislėpė. Tiesa, vieną stribą vijomės gal kilometrą, toliau vargšas jau nebeturėjo ir jėgų, iškėlė rankas...

Tada jau rusai mus užgulė tame miške. Per 10 dienų net tris kartus su jais susikovėm. Po to vėl patraukėm atgal į Sitkūnų mišką, iš Sitkūnų į Vildūnus, kur pabuvom pas ūkininkus dvi dienas.

Per Lepšynės mišką išėjom į Gustonių kaimą prie Joniškėlio. Gustoniuose užeinam pas tokį Šimoliūną. Labai turtingo ūkininko būta. Namas mūrinis, sodyba didelė, bet šeimininkas kažkodėl nelabai noriai mus priėmė. Kadangi po tiek sunkių kautynių jau buvom gerokai apsinuoginę, tai jis davė sunkius ilgus apiplyšusius kailinius. Steponavičius, buvęs Smilgių zakristijonas, juos apsivil-

ko. Dar šiaip taip surado ploną paltytę lašinių. Ką gi, ačiū ir už tai. Padėkojom jam ir išėjom. Perėjom per Mūšą. Kartu su mumis ėjo ir Pyragiai – jaunylis ir vyresnysis. Jie nuo mūsų atsiskyrė, sako: „Mes eisim ir pabūsim vieni, čia va netoli gyvena mūsų brolis lakūnas. Netoli Pasvalio užeisim dar pas vieną draugą pabūsim, su mūsų broliu Kaune kartu mokėsi...“

Paėjom mes į Linkuvos pusę. Užsukom į Kelmučių vienkiemį pas Jarašiūną, kur gyveno motina su dviem sūnumis. Kas juos pažino, neblogai apie juos atsiliepė, atseit patikimi, ne komunistai. Pas juos mes išbuvom dvi paras. Užėmėm visą namą. O tie berniokėliai pasikinkę arklį važinėja po apylinkę. Kartą grįžta ir sako:

– Tas Gustonių Šimoliūnas, pas kurį jūs buvot užėję, jus seka ir ieško, kur nuėjot...

Vis dėlto jis susekė tuos Pyragius, pranešė rusams. Nors Pyragiai ir ilgai laikėsi, nepasidavė mūro kūtėj pas Juozą Daukšą Jurgeniškių kaime, bet rusai vis vien juos sunaikino, sudegino kūtę. O Šimoliūnas vis dar nerimsta, ieško daugiau partizanų. Tada mes iš Kelmučių išėjom ir apsistojom už kelių kilometrų dviejose sodybose. Kur aš buvau, ta sodyba arčiau krūmų, aplink apaugus vyšniom, slyvom. O sniego dar irgi nemažai, nes buvo kovo 22 diena. Ryte matom, kaip į aną sodybą, kur kiti buvo apsistoję, nuvažiavo pilnos rogės stribų. Pastatė prie daržinės arklį ir visi sulindo gryčion. Kiek pabuvus, matom, išeina vėl visi iš gryčios, sėda į roges ir išvažiuoja.

Nutarėm, kad viskas gerai, jeigu jau išvažiuoja. O maždaug už kilometro į šiaurės pusę nedidelis alksnynas. Netrukus pamatėm, kad jau į mūsų pusę atvažiuoja, matyt, tos pačios rogės su stribais, o nuo to alksnynėlio grupelėm tik eina eina irgi į mūsų pusę.

Anoji sodyba stovi kiek slėniau, o netoli kūtės griovys. Stribai atvažiavo iki to griovio ir visi išvirto iš rogių. Mums tokia situacija: nei pult juos, nei trauktis. O iš anos gryčios per langą toks *Augyla* joniškietis kaip šoko, taip ir krito vietoje. Rusai apsupo tą namą, per langus mėtė granatas. Visi anie 16 vyrų žuvo.

1946 m. Pakruojo ligoninėje buvo gydomas paimtas sužeistas partizanas Maslauskas iš Valdeikių kaimo. Stribai jį paėmė iš Pakruojo ir nuvežė į Joniškėlį. Sužinoję, kad jis atvežtas į Joniškėlio ligoninę, stribus išvijom iš miestelio, o Maslauską pasiėmėm ir išsivežėm. Vėliau Maslauskas išgijo.

...*Aušra* žuvo kartu su Šidlausku nuo Žagarės 1946 m. ir mano brolis Vladas netoli Mickaičių miške. Ten buvo išdavystė. Iš jų grupės registravosi Povilas Palionis ir dar išbuvo aštuonias dienas miške kartu su mumis. Todėl tas įtarimas ant jo ir krito. Dieną pamiškėje pjauna šieną, o naktį ateina nakvot į stovyklą. Tai aš jam ir sakau: „Tu gi, Povilai, užsiregistravęs ir dar vaikštai kartu su mumis, tave vyrai jau ruošiasi šauti“. Iškart žmogus persimainė, žiūri tokiom išsigandusiom akim į mane, tyli ir nieko nesako. Jis visai netoli mūsų gyveno, vėliau mane sutikęs jis dar paklausė:

– Ar jums kas nors atsitiko po mano užsiregistravimo?

O ką čia gali pasakyt – tų puolimų buvo ne vienas, kas ten žino, kaip ten buvo... Nors tada aš supratau, kad jis lyg ir tikrina mane, ar mes jo neįtariame.

Mes sužinojom, kad J. Markulis-*Erelis* Gustoniuose įsėda į traukinį ir važiuoja į Panevėžį. O Panevėžyje netoli cukraus fabriko jis atseit turėjęs kažkokią „ryšininkų partizanų“ grupę, per kurią palaikė ryšį su visais Panevėžio krašto partizanais. Tą mes gerai žinojome, kadangi jis ir pas mus kartą į būrį buvo atėjęs, bet kalbėjosi tik su vadais. Netrukus sužinojome, kad *Erelis* išdavikas. Ruošėmės net eit į Gustonius ir jį pasigaut, bet jis, matyt, pirmas pajuto, mes jo jau nebenutvėrėm.

Gavome žinią, kad su Bedugnių miško partizanais nori susitikti Bartašiūno pasiuntiniai. Mūsų vyrai neprieštaravo. Sutartu laiku keletas partizanų – mano brolis Vladas, *Aušra*, Bronius Varneckas iš Mickaičių kaimo, iš viso penkiese – gerai apsiginklavo, gražiau apsirengė (turėjom dar tokias lietuviškas uniformas) ir išėjo į Jakūbonių mokyklą, nes ten buvo sutarta su tais Bartašiūno čekistais susitikti.

Pas mus buvo toks *Elnias*, kilęs iš Šeduvos miestelio, neblogas literatas, spausdindavo miško laikraštėlius, jie su *Aušra* šapi-

rografu daugindavo atsišaukimus. Tai jis paruošė tokią dainelę, dar daugiau ten kažko iš tos spaudos ir tiems vyrams įdėjo, kad perduotų Bartašiūnui. Ten buvo parašyta:

...Mes tavęs, arkliavagiau, neprašom laisvės,
Mes patys pasiimsim ją...

Šitie ir įteikė tiems į rankas. Tai po to susitikimo, būdavo, pilnos mašinos rusų kareivių apsupa miškus, išsidėsto ant kvartalinių, išstato postus, mums nei miške, nei laukuose nebėra vietos.

Grįžtant prie tų derybų, vyrai sakė, kad tie čekistai labai gyrė Bartašiūną, kad labai geras žmogus, kvietė visus eiti registruotis, visiems bus dovanota... Be to, dar ta prakeikta Amerika žmones subalamutino. Pamenu, kai kažkoks daktaras Karvelis per „Amerikos balsą“ jau po keleto metų po karo kvietė mūsų vyrus pasinaudoti okupantų teikiama amnestija. Tai kurgi jie anksčiau buvo? Žmonės tikėjo ir laukė, o jie vis pliurpė, kad ateis, išvaduos, vis ne tiek daug žmonių būtų žuvę miškuose.

Išsiskiriant tie čekistai ir sako partizanams:

– Jūs mus paleidžiat, o grįžtant mus kiti paims... – ir prašo, kad partizanai juos palydėtų.

Tada partizanai jų paklausė, ar jie neginkluoti. Čekistai vienbalsiai atsakė, kad neginkluoti. Bet vieno iš jų, kai atsisėdo, aiškiai išsipūtusi kišenė. Tada Varneckas išsitraukė automatą ir, rodydamas anam pirštu į kišenėje pūpsantį pistoletą, pasakė, kad meluot nėra prasmės. Taip juos ir palydėjo per mišką iki pagrindinio kelio.

Kartą partizanai apsimetė stribais. Iš Šermukšnių kaimo į stribyną tarnaut buvo išėjęs Dominykas Damoševičius. Paprastai jis namuose nesilankydavo vienas, bet susirgo šunvotėm ir iš stribyno gavo kelias dienas atostogų, parvažiavo į namus kaiman. Smilgių valsčiuje, Girelės kaime gyveno jo panelė Stasė Šiupinytė. Tai jis pas ją ėmė lankytis. Tarp apsimetusių stribais buvo ir iš Linkuvos kilęs toks Egliniškis, gimęs Sibire, gerai šnekėjo rusiškai. Jie keturiese susėdo į roges ir nuvažiavo į Girelės kaimą pas tą mergaitę, kur buvo ir Damoševičiukas atėjęs. Atvažiavo jie pas

šitą Šiupinytę, rusiškai kalba ir kviečia jį važiuot pagaudyt miškinių Šimoliūnų. Dominykas sutiko parodyt šitiems „stribams“, kur gyvena Šimoliūnai. Sėdo kartu su jais į roges, rodo kelią. Važiuojant pamiške, vienam šaka užkabino kepurę ir numetė žemėn nuo galvos. Tas sušuko: „Sustokit! Kepurė nukrito!“

Damoševičiukas net aiktelėjo:

– Tai jūs mokat lietuviškai?

– Mes ne tik mokam lietuviškai, bet mes dar ir lietuviai partizanai esam, – atsakė jam kažkuris iš vyrų.

Damoševičiukas iškart galvą nuleido. Atsivežė jį į mūsų stovyklą Pavašakių miške. Tik išlipo iš rogių ir, pamatęs mane, užkalbino:

– O, va ir Povilas?

Damoševičius aš pažinojau labai gerai. 1944 m., jau artėjant frontui, dar prie vokiečių, jų tėvas slapstėsi, kaip raudonųjų veikėjas. Jie turėjo aparatą „samagonui“ varyti. Pasiskolinau aš iš jų tą bravorą. Atėjo ir šitas Dominykas. Varom „samagoną“ ir šnekamės. O patrankų dundėjimas jau gerai girdėti Rytuose. Aš ir sakau:

– Girdi, patrankos dunda, matyt, kad jau rusai ateina... Gal reiktų geriau prie jų nesikišt, būt neutraliems...

Dominykas tada man pasakė:

– Veikiau ir veiksiu!

O dabar, kai jį čia atvežė, prašo jis manęs, kad jam padėčiau. O ką aš jam bepadėsiu. Tai aš jam ir pasakiau:

– Daminiuk, tu sakei gi, kad veikei ir veiksi, tai veik ir toliau...

Miške galiojo maždaug tokia tvarka: tiems, kuriuos partizanų teismas nuteisdavo mirties bausme, vykdytojais daugiausia vadai skirdavo buvusius vokiečių okupacijos metais savisaugos ar kitų dalinių kovotojus, bet iš jų kiti kažkiek ir pasišaipydavo, kartais pavadindavo žydmušiais.

Dabar šitą Damoševičiuką reikia likviduot. Kadangi pas mus atvedė jį, tai pagal juos aš turėčiau ir likviduot. Bet aš kategoriškai atsisakiau. Tada vadai sako:

– Mes jį paleisim.

– Paleiskit, o kas man, – atsakiau.

Bet nepaleido. Išrikiavo visus į eilę ir paklausė, gal atsiras savanorių nuosprendžio vykdymui. Na ir išeina du: Pilipavičius ir Vaišvidas. Abu jauni berniokėliai. Aš ir vėl užprotestuoju, kad jauniems tokių dalykų negalima nei skirt, nei patikėt, nes gali neigiamai paveikt jų būdą. Abu jie pusbroliai, abu pasisiūlė savanoriais, matyt, toks jau jų charakterio bruožas. Visgi mano protestą viršininkai išklausė, paskyrė kitus. Tie nusivedė Dominyką į šalį. Bet čia įvyko netikėtas dalykas: nusirenginėdamas tą savo rusišką milinę, pasmerktasis staigiu šuoliu šoko į šoną ir ėmė bėgt. Tik sargybinis, stovintis ant kvartalinės linijos, pastebėjęs paleido į jį šūvius. Bėglys sužeistas nukrito ant žemės. Ir čia jau vietoje jam įvykdė mirties nuosprendį. Kaip nedaug trūko, kad daugelio mūsų artimieji būtų buvę pasmerkti dar žiauresniam stribų terorui, juk jis mus visus gerai matė ir pažino. Aišku, mums nuo to nei geriau, nei blogiau būtų buvę, bet šeimos tikrai būtų smarkiai nukentėjusios.

Vieną kartą netoli Budnikų lauko stovyklavome miške. Gražus pavasario laikas, šilta. Kelnės mano kiauros. Nuėjau toliau nuo stovyklos ir lopau, atsisėdęs ant kelmo. Girdžiu, stovykloj šneka, kad atvedė žmogų sušaudyt. Vadas tada mūsų buvo *Petraitis* – Vladas Juozokas. Aš ir klausiu, ką tokį atvedė. Sako, rado pas Križauskienę atvažiavusį vyrą su moterim ir vaikais, tai tą vyrą ir atvarė. Jis, pasirodo, pasitraukęs iš savo namelių nuo tremties į nuošalesnę vietą ir tupi. Jo trys broliai miške žuvę, jis vienas likęs. Pasirodo, Žiburiai atsivarė Boleslovą Pšitulskį, savo kaimyną, jie šalia vieni kitų gyveno. Aš leitenantui *Petraičiui* ir sakau:

– Jeigu taip, tai pasiimkim automatus ir vieni kitus išpilkim... Ką jūs darot? Čia kitaip nebuvo, kaip Pšitulskio kumelė Žiburio vasarojų išbraidė... Argi jūs nesuprantat, kad čia kaimyno kerštas? Trys jo broliai žuvo miške, jis pats vaikelius susidėjęs į ratus nuo tremties slapstosi, išvažiavo iš namų, o jūs pasiruošę sušaudyt!

Įsivaizduokit, spygliuota viela rankos už nugaros jau surištos...

– Greičiau atsiprašykit ir jo nelieskit, paleiskit, kad jis ir nesuprastų, kodėl jį čia atvedė...

Tiesiog smarkiai susinervinęs šituos žodžius aš išsakiau *Petraičiui*, pats net nesirodžiau, neduok Dieve, didžiausia gėda...

Petraitis tučtuojau davė nurodymą suimtąjį paleist. Po to Pšitulskį greit pagavo rusai ir išvežė į Sibirą.

Kada grįžo iš Sibiro, aš gyvenau Eimuliškio kaime. Užėjo jis pas mane. Tada aš jo ir paklausiau:

– Ar žinai, Boleslovai, kodėl tu gyvas?

Jis man sako:

– Matyt, todėl, kad ir tu gyvas...

Grįžtant prie Žiburių. Kiek pamenu, kartais tie vyrai tikrai labai garbingai kovojo, ypač kol buvo gyvas vienuolis Blynas. Kadangi Blynas buvo labai sąžiningas ir teisingas, jie ir sekė jo pavyzdžiu, rytais ir vakarais kalbėdavo maldą. Kartą, pamenu, vyko siautimas prie Pavašakių lauko. Tas Blynas su kitu partizanu stovėjo sargyboje pamiškėje prie pat Morkūno klojimo. Atvažiavo rogėmis rusų kareiviai, prisiplėšę kaimuose žmonių drabužių. Dalinasi tuos drabužius, kilnoja, o Blynas prisitaikė ir trenkė į juos iš „dešimtuko“, ruskeliai iškart susmuko vietoje.

Su Žiburiais kartu miške vaikščiojom. O šitas jų brolis Juozas, kuris dabar Panevėžyje gyvena, truputį keistoko būdo vyriokas buvo. Būdavo, kaką padaro, lapu nusišluosto ir nusišluostęs dar tą lapą pauosto. Jis viską uostydavo. Miške su savim vis nešiodavosi baltą staltiesę. Tai mes jo ir klausiam:

– Juozai, kam tu tą staltiesę nešiojies?

– Jeigu nušaus, turėsit į ką suvyniot, – sako jis mums.

1945 m. Ažagų miške prisilaikė partizanų grupelė, apie dešimt žmonių, kuriai vadovavo *Baravykas* – Kazimieras Bručas. Netoli mūsų namų vėliau šitam *Baravykui* vyko teismas. O teisė jį todėl, kad kaip būrio vadas be jokio partizanų vadovybės sutikimo savavališkai registravosi ir dar kulkosvaidį nunešęs atidavė, išvardijo visų savo grupės partizanų pavardes, kurių artimuosius greit po to ėmė stribai persekiot ir terorizuot.

Į teismą susirinko kelios grupės iš įvairių miškų. Ir galutinis partizanų teismas nusprendė likviduoti *Baravyką*.

Į teismo sudėtį įėjo Juozokas-*Petraitis*, Giedrikas-*Švelnys*, Česnakas (Česnakavičius)-*Valas* ir dar keletas.

Nuosprendžiui vykdyti buvo paskirti trys partizanai, tarp jų ir *Cvirka* – Julius Valantinas, kuriuo vėliau visi partizanai labai pasipiktino, kadangi maždaug po savaitės ir jis pats registravosi. Tuoj po teismo *Baravykui* buvo įvykdytas mirties nuosprendis (mano žmona *Baravyko* pusseserė).

Buvo toks partizanas Lukoševičius, labai bailus, nors vokiečių okupacijos metais veikė gana narsiai. Atėjo netoli Pušaloto, kažkoks stribas iššovė kartą, tai numetė ir šautuvą ir basas be batų – atgal į mišką. O kokią bobą pamušt, tai būdavo pirmas.

Tirkšlionių, Pavašakių vyrai kažkaip pradėjo šnekėt, kad man reiktų legalizuotis, kadangi jau penki broliai žuvę, atseit nors vienas liks gyvas. Talačka – kaimynas – organizavo pinigų rinkliavą iš žmonių ir nupirko man dokumentus. Pasą atnešė tokia Zonė Brazinskaitė, kuriame vietoje 1916 m. gimimo padarė 1906 m., žodžiu, mane „pasendino“. Tada aš ir išėjau iš miško (1946 m.) ir išvažiavau į Klaipėdą. Ten stojau dirbti į MTS (mašinų-traktorių stotis). Alga nedidelė, per mėnesį uždirbu 9 červonsus, o duonos kepaliukas 5 červonsai. Taigi gyvenk kaip nori iš tokios algos. Mechanikas Krapštukis, matyt, buvo ne komunistas, prie vokiečių dirbęs laivyne mechaniku. Davė man tokį traktorių ir pasiuntė į kaimą kult javų. Jau šiek tiek lengviau pasidarė, gauni kokios bulvienės pasrėbt. Bet čia irgi viską valdo stribai. Vieną dieną iškuli, o kitą dieną stribai suvaro žmones su arkliais, sukrauna į vežimus tuos grūdus, ant priekinio vežimo užsodina diedą su armonika, tas turi grot visą kelią, dar raudoną vėliavą įkiša tarp drančkų ir „raudonoji gurguolė“ veža grūdus į Klaipėdą valstybei priduot.

Kiek per ilgai padirbau jau prie tos kuliamosios. Nufotografavo mane, kaip geriausią mechanizatorių, ir į „Tiesą“ įdėjo nuotrauką. Tuo ir pasibaigė mano gyvenimėlis su nusipirktais dokumentais. Ir vėl atgal į mišką sugrįžau. Tai buvo jau 1947 m. Stengiausi slapstytis vienas. Pagyvendavau pas seserį Olę, susitikdavau dar ir su buvusiais savo būrio vyrais, bet jau netrukus registravausi.

Jakūbonių kaime pas Zonę Brazinskaitę atvažiuodavo Pušaloto stribų viršininkas Šmukavidas (baškiras). Vieną dieną sutarėm, aš nuėjau pas ją. Ji anksti ryte nuvažiavo į Pušalotą ir atvežė tą viršininką. Jis man pasakė:

– Aš tave užregistruosiu, tau nieko blogo neatsitiks, bet ginklą reikės atiduot...

Aš jam pasakiau, kad ginklo neturiu, jį man paėmė per kautynes.

– Mes žinom, – sako jis man, – bet va yra skundas... O kaip atsakyt? 24-tą gegužės buvai Mickaičiuose pas Palionį atėjęs su kitu partizanu, abu ginkluoti, prisipylėt baklages vandens prie šulinio ir išėjot. Matai, kitaip aš negaliu. Jeigu nesutinki su mano pasiūlymu, tada eik atgal į mišką...

Ta Zonė turėjo šautuvą, tai ji man jį davė. Ir tada aš jau legalizavausi. Kada legalizavausi, pradėjo reikalaut, kad šnipinėčiau. Apsigyvenau pas tą Zonę Jakūboniuose, iki Pušaloto 15 kilometrų. Nueinu – sakyk... sakyk... ir sakyk. Nepasakei, ateik rytoj, gal rytoj ką pasakysi... Taip jie mane vos ne kasdien valkiojo kokias dvi savaites. Baigėsi mano kantrybė, ir aš jiems pasakiau:

– Žinote ką? Daugiau aš nebeateisiu... Kad norit, vežkit į Sibirą. Arba į kalėjimą... Jeigu valstybė mane legalizavo, aš jos suteikta teise ir pasinaudojau. O jei negalima, tada darykit, ką norit. Supraskit mane: man reikia gyvent, reikia valgyt, reikia apsirengt, aš turiu dirbt. Kiekgi aš galiu taip vaikščiot?

Tą mergaitę Zonę areštavo. Liko gyvuliai. Tai aš dar tuos gyvulius turėjau prižiūrėti, pašerti. Tiksliai aš nežinau, už ką areštavo ją, tik jaučiu...

Be to, aš jiems pasakiau, kad žinau, kuo šnipo gyvenimas baigiasi, juo aš nebūsiu... Tada jau pasakė:

– Na eik eik, kai reikės, pasišauksim...

Nuo to karto jau lyg ir atstojo. Bet kada vėliau reikėdavo išpirkt obligacijas, tai, būdavo, po septynis šimtus uždeda, savų nebeužtekdavo, reikėdavo dar skolintis.

Tiesa, kiek užsidirbęs, pradėjau ieškot pirkt karvutės. Ir sužinojo apie tai Pušaloto tardytojas Staržinskas. Tai jis atėjo

pas mane ir ėmė reikalaut, kad atiduočiau jam pinigus. Jis vis su stribais vaikščiodavo po kaimus. Neturėjau aš tų pinigų tiek, kiek jis prašė, tai vietoj jų nuvežiau jam kumpius, lašinius, dešras. Jis visus ūkininkus tokiu būdu reketuodavo. Mano žmonos brolis taip pat buvo registruotas, tai ir iš jo reikalavo pinigų. Jis irgi vežė dešras. Staržinskas nemažai žmonių apiplėšė. Jis man pasakė:

– Žinai, kaip Alebai buvo? Ir tau taip bus.

O ką tu jam? Nušaus ir nueis sau švilpaudamas.

Daug skaudžių momentų teko patirti, bet vis išeidavo kažkaip į gerąją pusę. Kartą, jau buvau užsiregistravęs, ten, kur aš gyvenau, įvyko susišaudymas. Tuo metu aš buvau nuėjęs pas kaimyną Jurevičių. Ten toks Jonas Vėdaras susivaidijo su skrebais, atlėkė pas Brazinskaitę, paėmė kumelę iš kūtės, sėdo ir išjojo. O stribai šaudė į jį. Pradžioje ir jis buvo miške, bet pažiūros jo raudonos, o dar neliečiamų metų, tai ir miške neilgai pabuvo, grįžo į namus. Dėl to susišaudymo aš pasitraukiau vėl į mišką, bijojau, kad atėję stribai nenušautų. Kada susitvėrė kolchozas, mane paskyrė brigadininku. Reikėdavo duot grūdų į mišką, ateidavo *Valas* – Česnakas (kitur Česnakavičius) sūnus. Jo sesuo *Karilė* – Česnakaitė, o tėvas *Bosas* – Baltrus Česnakas miške buvo būrio virėjas. Žodžiu, visi buvo partizanai.

Pasakoja ANTANAS KRASNADOMSKIS

Užrašyta Šlapučių kaime
1988 11 20

Gimiau 1924 m. Šlapučių kaime, Čekiškės parapijoje, Kauno apskrityje. Mano tėvas pradžioje žemės visai neturėjo, vėliau iš bendro ploto tėviškėje jam buvo atidalyta 4 ha. Jis tos žemės nevaldė, ji bendrai priklausė jo tėvams.

1929 m. tėvas išvyko į Braziliją. Likome aš, sesuo ir motina. Iki to laiko jis dirbo Kaune Vilijampolėje, Petriko baldų fabrike.

Kadangi uždarbis buvo nedidelis, jie keturiese ar penkiese sutarė užsidirbti pinigų svetur, bet po metų Brazilijoje tėvas mirė.

Baigiau Šlapučių pradinės mokyklos tris klases. Šeimoje ir mokykloje mus mokino gražiai, katalikiškoje aplinkoje.

Vieną skaudų vaikystės atsiminimą galiu pasakyti, kad tuo metu į neturtingus mokinius mokytojai žiūrėjo blogiau, ypač tuo pasižymėjo Pranas Žiauka.

1940 m. užėjus rusams, nuotaikos kaime pasikeitė, įspūdis buvo labai blogas.

Netoli mūsų stovėjo rusų dalinys. Kareiviai vaikštinėdavo palei gryčias, pastebėję vertingesnį daiktą, stengdavosi jį nukniaukti. Pas mūsų kaimyną Juozą Vosylių į Šlapučių kaimą iš Kauno buvo atvykęs drobės fabriko savininkas Daugirdas. Tuo metu aš kaip tik įėjau pas tą Vosylių į kambarį. Žiūriu – du rusų karininkai su pistoletais rankose šitą žmogų įvarę į kampą muša. Nuo rankos nuplėšė laikrodį, pražiodė ir pamatė, kad sudėti priekiniai auksiniai dantys, vienas pistoleto rankena trenkė į juos ir išplėšė iš gerklės. Po to su šitais „talismanais“ kruvinose rankose šoko abu per duris ir tiesiai į rugius, kad kas nepastebėtų.

Kai 1941 m. pamačiau vokiečius, jie atrodė labai puikiai, o vėliau nieko nesiskyrė nuo rusų. Savo veiksmais jie labai papiktino kaimiečius – atiminėjo iš žmonių gyvulius. Kad vokiečiai nepaimtų į savo armiją, mums iš Čekiškės policijos duodavo žinią, kada vokiečiai atvažiuos gaudyti naujokų. Tada mes išsilakstydavome.

Antrosios sovietų okupacijos metu 1944 m. jau turėjau 20 metų. Žinojau, kad atėję rusai gali paimti į kariuomenę, todėl pradėjau slapstytis. Pradžioje slapsčiausi namuose, o paskiau išėjau į mišką. Po kaimus ėmė siausti rusų enkavedistai, degino trobesius, ypač tuos, kur įtardavo esant pasislėpusius vyrus. Mūsų kaime net kelis klojimus sudegino. Slapsčiausi su ta mintimi: verčiau savo žemėje žūti, negu kur nors svetimame krašte ir dar už svetimus kariaujant. Iš mūsų kaimo į mišką buvo išėję: Antanas Staniulis (vėliau sėdėjo kalėjime 10 metų, šiuo metu miręs), Vytas Staniu-

lis (šiuo metu gyvena Kaune), Polius Kačiulis. Buvo keletas ir tokių, kurie tik slapstėsi namuose, bet į mišką nėjo.

Mūsų apylinkėse miškai labai nedideli, gal todėl ir slapstytis juose partizanams buvo gerokai sudėtingiau. Mes juos vadinome „sodais“. Dabar tiesiog nesitiki, kad tuose „soduose“ mes galėjome tiek išsilaikyti. Vėliau perėjome į Pernaravos miškus, prisilaikėme Laučynės didmiškyje. Partizanų būriui, į kurį aš atėjau, vadovavo Česlovas Stašaitis. Mūsų krašte kokių nors didesnių būrių nebuvo, nebuvo ir didesnio organizuotumo, daugiau partizanų veikė pavieniui.

1946 m. Vosbutuose už Dubysos buvo susirinkęs nemažas būrys partizanų. Čia jie buvo suėję iš labai plačios apylinkės, įvyko susirėmimas su rusų NKVD garnizonu. Rusams buvo didelė netektis, kadangi žuvo jų vadas kažkoks papulkininkis. Vosbutų kaimas tada beveik visas sudegė. Dauguma partizanų iš apsupimo išsiveržė, dalis žuvo. Apsupę kaimą rusai laikė porą savaičių.

Per tuos mano partizanavimo metus keletą kartų teko susidurti su rusų NKVD kariuomene ir skrebais.

Kartą dienos metu mes dviese su Antanu Tandzegolskiu-*Tauru* (mirė lageryje) kaime užsukome pas ūkininką Zaleckį, o ten apie 12-ka skrebų daro kratą, kraunasi į vežimus to ūkininko turtą, atseit nubuožina. Čia gyveno ir Antano motina. Tuo metu mes įėjome į gryčią. O prie kambario durų stovi skrebas su šautuvu. Klausiu:

– Ko čia jūs atvažiavote?

Jis sako:

– Atvažiavome konfiskuoti turto.

Tada mes atidarėme duris ir įėjome tiesiai į kambarį, kur po spintas ir komodas kuitėsi apie dešimt skrebų. Aš buvau apsirengęs rusiškais baltais kailiniais, susijuosęs diržu, kišenėje turėjau tik pistoletą, o Tandzegolskis-*Tauras* irgi tik pistoletą. Automatus, prieš įeidami į sodybą, paslėpėme krūmuose.

Įėję į kambarį, pasakėme: „Nešdinkitės tučtuojau iš kur atėję!“ O jie mums atsakė:

– Gerai. Jūs eikit sau, o mes sau...

Jie tada sėdo į vežimus ir – kiek arkliai įkabina Čekiškės link. O mes laimingai grįžome į mišką pas savuosius.

Čekiškėje veikė skrebai Repša, Bereiša ir Volodia – rusas. Šituos aš gerai pažinojau, nes jie daugiausia vadovavo visam Čekiškės skrebynui.

Vėliau, po to skrebų išvijimo iš Zaleckių sodybos, aš buvau atėjęs į namus. Tuo metu užėjo rusų NKVD garnizonas ir siautė apylinkę. Aš nespėjau pasislėpti, rado mane besėdintį iš ryto kambaryje ir, žinoma, suėmė. Nuvežė į Čekiškę. Tas pats Repša ir rusas Volodia pastatė prie sienos, veidu į juos, ir pareikalavo, kad išduočiau savo bendražygius. Aš pasakiau, kad nieko nežinau, o jie sako:

– Užsiverbuok... Kiekvieną savaitę atneši mums žinias, paliksi sutartoje vietoje, tada paleisim.

Aš pasakiau, kad nesiruošiu užsiverbuoti ir jokių žinių nepranešinėsiu.

– Tu mūsų žmogus, mažažemis...

Aš vis tiek nesutikau su jų siūlymais. Tada Repša paėjo toliau, išsitraukė pistoletą, man liepė stovėti, o pats klausia: sutinki ar ne – ir šauna palei ausį. Šaudė, kol jam pistoleto apkaboje šoviniai pasibaigė, ir vis grasino:

– Kaip šunį nudėsiu, jei nesutiksi...

Matau, kad kitos išeities nėra. Sakau: sutinku. Pakišo kažkokius popiergalius, liepė pasirašyti. Pasirašiau, ir paleido. Parėjau namo, pasiėmiau šiltesnių drabužių ir išėjau miškan į būrį.

Mūsų būryje buvo apie 10–12 vyrų. Dauguma ginkluoti automatais PPŠ, keli šautuvai, turėjome vieną kulkosvaidį.

Žiemą ir vasarą gyvenome miške. Dažnai išeidavome į kaimą pas žmones, rinkdavomės maistą, drabužius – kas ką duodavo. Prievarta niekada iš nieko nebandėme ką nors paimti. Imdavome tai, ką žmonės duodavo savo noru. Tik jei sužinodavome ką turint ginklą ar šovinių, su tais kalbėjome griežčiau, su tokiais nesiceremonijome, nes ginklai ir šoviniai mums buvo gyvybiškai reikalingi.

1946 m. mūsų apylinkėse buvo susimetusi viena plėšikų gauja, kuri partizanų vardu iš žmonių atiminėjo gyvulius, drabužius, vertingesnius daiktus. Mes juos bandėme sunaikinti, bet nepavyko.

Kartą atėjome į kaimą. Buvome pasiskirstę po kiemus. Ir pranešė, kad enkavedistai mus supa. Teko trauktis, bėgome kas kur, daugelis ir ginklus pametė iš to strioko. Man iš kulkosvaidžio peršovė petį. Kai Rudakių miške susirinkome dvylika vyrų, tik trys turėjo ginklus, kiti buvo juos pametę. Tuo metu mūsų būriui vadovavo Lebedskis. Jis kilęs iš to paties Šlapučių kaimo. Būrys pastovaus ir gero vado neturėjo. Kiekvienas stengėsi iš padėties išsisukti individualiai, kad tik nepatekus enkavedistams į nagus.

Po šito pabėgimo kitą naktį mes dviese grįžome į kaimą surinkti tų ginklų, kuriuos draugai išmėtė.

Mes žinojome, kad Čekiškėje NKVD būstinėje yra sąrašai žmonių, numatomų vežti į Sibirą. Nutarėme tuos sąrašus pagrobti. Susitarėme su kitais būriais, kurie sutiko mums pagelbėti. 1946 m. apie Naujuosius metus, pamenu, dalyvavo partizanų būrys iš Vosbutų kaimo, iš kitų apylinkių, maždaug apie 50 vyrų. Turėjome tris kulkosvaidžius, kiti buvo ginkluoti šautuvais bei automatais. Apsupome Čekiškę. Buvo sudarytas smogiamasis dalinys iš 12-os vyrų. Aš dalyvavau šitam dalinyje centre. Iš karto susidūrėme su sargyba. Įvyko susišaudymas, bet mūsų vadai sargybinius perspėjo, kad nešaudytų. Mes irgi nutraukėme ugnį, žodžiu, su sargybiniais susitarėme gražiuoju. Įėjome į būstinę, pasiėmėme tai, kas mums buvo reikalinga, ir ramiai sau pasitraukėme. Būstinėje buvę aštuoni skrebai ir iš Kauno atvykęs kažkoks partorgas buvo sunaikinti. Iš mūsų tik vienam peršovė petį. Radome ir mūsų apylinkės pirmininko Maziliausko sudarytą sąrašą asmenų, kurie turėjo būti ištremti į Sibirą. Šitas pirmininkas vėliau ganė kolchozo karves. Bet ilgai džiaugtis laimingu, jo paties kurtu tarybiniu rojumi jam neteko.

Aš sovietine valdžia nepasitikėjau, nes ji stovėjo tik ant grynо melo pamatų. Todėl, kai buvo paskelbta pirmoji amnestija,

nėjau pas juos registruotis, nes žinojau, kad turėsiu jiems kažką pasižadėt, o tai jau buvo ne mano būdui.

Miške išbuvau iki 1946 m. pabaigos. Po to mūsų būrys ėmė skirstytis. Vieni pasiliko, kiti registravosi, o aš išvykau į Kauną ir ten slapsčiausi visą laiką palaikydamas ryšį su pogrindžiu. Kaune mane suvedė su studentu iš Gučkampio Jonu Venslausku, kuris mokėsi Medicinos institute. Mano pažįstami davė rekomendaciją kreiptis pas jį dėl dokumentų. Aš su juo sutariau dėl tų dokumentų ir vieną vakarą nunešiau jam savo nuotraukas. Tuo metu jis gyveno Kauno senamiestyje. Aš dar nešiausi nusipirkęs „kastantinką“, dar pašnekėjom, pažadėjo po kelių dienų padaryt dokumentus. Pas jį išbuvau iki 17-os valandos. Dar prašė, kad nakvočiau. Tai buvo 1947 m. vasario 26 d. Kai tik išėjau iš Venslausko, pro mane kelis kartus pralėkė „viliukas“, o netoli turgaus pasivijęs sustojo. Iš jo iššoko keturi ar penki vyrai ir griebė už rankų, išmušė „kastantinką“, užlaužė rankas. Aš dar šaukiau: banditai, banditai! Puolė keli jauni vyrai manęs gelbėti, bet juos išsklaidė, o mane įmetė į „viliuką“. Dar bandžiau išsilaisvinti, kelis kartus spyriau į duris, bet kai pistoleto rankena davė į smilkinį, netekau sąmonės. Tuo metu supratau, kad aš patekau ant provokatoriaus meškerės. Vėliau jau teko girdėti nepaneigiamų faktų apie tą išdaviką Venslauską. Dar prieš mane dėl dokumentų kreipėsi pas jį iš miško pasitraukę partizanai. Tuo metu jo namą apsupo enkavedistai ir partizanus areštavo. Po manęs jis išdavė savo kaimyną Aleksą Jušką (šiuo metu miręs). Dar iš anų laikų buvo žinoma, kad Venslauskas tokiu būdu, neva padirbinėdamas dokumentus, išdavė du šimtus žmonių.

Tuo metu, kai mane suėmė ir atvežė į Kauno saugumą, uždėjo antrankius ir įkišo į „boksą“ visą suriestą. Ir šitam „bokse“ išlaikė per naktį. Ryte, kada atidarė, aš jau nebepaėjau, mane tiesiog ištraukė ant grindinio, ėmė spardyti, rankomis visaip mušti. Prasidėjo tardymai. Kaip tik naktis – ir varo, ir varo. Tardymo metu su manim elgėsi labai žiauriai, net pasirašant antrankių nenuimdavo. Šitaip iki liepos mėnesio tęsėsi. Nusiveda į kabinetą, nu-

auna, paguldo ant suolo, dviese iš viršaus prispaudžia, o trečias lazda per padus daužo. Nebuvo tos nakties, kad nespardytų ar kaip kitaip nekankintų. Tardytojai daugiausia buvo rusai.

Po tardymo nuvežė į Mickevičiaus gatvėje esantį kalėjimą, kuriame buvo apie 18-ka žmonių. Šitam kalėjime mane teisė karinis tribunolas 1947 m. liepos 21–22 d. pagal BK str. 58–1a, 58–8 ir 58–11 25 metams.

Po teismo išvežė į Vilniaus Lukiškių kalėjimą, kur įmetė į rūsyje esančią mirtininkų kamerą. Kameroje sėdėjo trys vyrai, nuteisti mirties bausme. Netrukus jiems nuosprendžiai buvo pakeisti į 25-rius metus. Po to patekau į Rasų gatvėje esantį kalinių persiuntimo punktą. Ten šiuo metu kriminalistų lageris. Čia mus sumaišė su kriminalistais. Susipažinau su nuteistu buvusiu partizanu (atrodo, nuo Zarasų) *Šturmu*. Buvo tvirtas ir drąsus vyras, su niekuo nesiskaitė, todėl mūsų kriminalistai vengė ir nebandė skriausti. Tiesa, iš šitos „peresylkos“ mes bandėme pabėgti, vadovavo tas pats *Šturmas* ir dar keletas mūsų politinių kalinių. Gavome prižiūrėtojo uniformą, raktus, buvom atrakinę jau dvi kameras ir iš trečios prašėme, kad išleistų išvežti „parašę“. Kai tos kameros prižiūrėtojas atidarė duris, jį griebėm ir surišom, atrakinome ir daugiau kamerų. Pirmutiniai išeidami sutiko „balandiorą“, jis irgi buvo iš kalinių, bet jo sugaut nespėjom. Jis išlėkė į aikštę ir ėmė šauktis pagalbos. Iš bokštelių pasipylė raketos, į zoną greit prisistatė administracija ir mūsų pabėgimą sužlugdė.

Netrukus mus patalpino į stolypinskus vagonus ir išvežė į Komijos ATSR. Tris paras važiavome iki Pečioros. Pečioros persiuntimo lageriuose išlaipino ir davė „pamoką“, užleido „batavikus“, kurie buvo teisti aštuntą, dešimtą kartą. Ir „nadzirateliai“ pasakė: „Jūs iš čia nebeišvažiuosite!“ Tarp kalinių buvo ir tokių lietuvių, kurie vežėsi maišus, prikrautus maisto, drabužių. Patys valgo, o savo likimo broliui nepasiūlys, daugiausia tai vyresnio amžiaus žmonės. Mūsų jaunų vyrų buvo nemažai, kuriems po teismo neleido net su savais pasimatyti, o apie maistą

ar drabužius nebuvo nė kalbos. Tris paras išbuvome be miego tarp tų kriminalistų ir kovojome tik už šituos ūkininkus su pilnais maišais. Kai mus užpuolė kriminalistai, mes jiems suruošėme tokią „pirtį“, kad jie nežinojo, kur slėptis, šoko net į „zaprietzoną“, o ten sargybiniai juos šaudė kaip šunis. Bet kai mus sulaipino į vagonus pervežimui į Komiją, vagone mūsų buvo po du, po tris, o jų – kiek tilpo. Tada jie su mumis jau ką norėjo, tą ir darė. Mus nurengė, davė tokius kareiviškus skudurus, mūsų drabužius jie atidavė sargybiniams, tie nešė ir pardavinėjo stotelėse. Kriminalistai gyveno kaip ponai, o mes per tris kelionės paras tik vieną kartą gavome labai nedaug pavalgyti.

Kelionėje turėjau labai gerą draugą Vytautą Stančiką, kilusį iš Tauragės. Po lagerio aš jo visur ieškojau, bet neradau, matyt, gal jo jau gyvo nebėra. Po trijų kelionės parų traukiniu mus išlaipino kažkur Komijos teritorijoje tiesiog ant sniego. Tolimesnei kelionei buvo paruošti traktoriai su buldozeriais, prie jų prikabintos „šlipkės“ vežt nepaeinantiems, amerikoniški „študbėkeriai“. Šitaip mes patraukėme dar toliau į šiaurę – per tundrą, užšalusiomis upėmis. Kalinių apsaugai paėmė „samoochraną“, žodžiu, kriminalistams įdavė šautuvus, ir jie mus taip varė du mėnesius, paskui save kelią nukloję kalinių lavonais. Jų viršininkas buvo kariškis, o jie patys buvę teisti už kriminalinius nusikaltimus iki 2–3 metų.

Šaltis daugiau keturiasdešimties. Parenka prieš naktį vietą kur nors ant sniego, ir pasiruošiam nakvynei. Vedasi kriminalistas politkalinį, atseit malkų paieškot, pamatysi, kad jau vienas, be kalinio, grįžta. Tada vėl vedasi kitą. Ir taip – kiek jam patinka. O kai paklausia, kodėl nušovei, tas sako: „Bandė pabėgti“.

Nuvarė mus į Labytnangį ant Obės upės kranto. Vienoje pusėje kranto išsidėstęs senas caro laikų kalinių miestas Salechardas, o kitoje pusėje Labytnangis.

Pradžioje mus apgyvendino „zemliankose“. Čia teko sutikti du lietuvius – Aleksą Grigalavičių ir Kuzą. Abu jie buvo brigadieriaus pakalikai, t. y. pavaduotojai. Brigadierius buvo rusas.

Jie dalino duoną. Tai mes iš jų gaudavome tik pusę to davinio, kuris mums priklausė. Paros davinys buvo 500 gramų duonos vienam kaliniui, vandenėlis ir daugiau nieko.

Kartą baigėsi mano kantrybė, ir aš jiems pasakiau:

– Chamai jūs! Kodėl jūs savo tokių pat brolių kraują geriate?!

– Tu čia daug nesišakok, būsi sutvarkytas, – atsakė jie man.

Mes tada tiesėme geležinkelį iš Labytnangio link Uralo kalnų.

Jie mane perdavė konvojaus viršininkui. Šis pasikvietė mane ir liepė eiti. Bet aš jau žinojau: jeigu pradėsiu eiti, nušaus. Sakau: „Ką nori daryk, neisiu ir viskas“. Tada jis įsakė „samoochranikams“, kad mane sumuštų. Tie daužė tol, kol netekau sąmonės. Po to įmetė į vežimą ir nuvežė į lagerio zoną, pasodino izoliatoriun. Po kelių parų išvežė į „štraflagerį“ – į režiminį lagerį. Ten aš atsidūriau vienas tarp kriminalistų. Čia irgi dirbau prie geležinkelio trasos tiesimo. Į darbą varė po 10 kilometrų pėsčiomis. Kartą, grįžus iš darbo į lagerį, „vachtoje“ pas mane rado iš vielos pasidarytą adatą, pas kitą ruskelį rado nedidelį skardos gabaliuką, pasigamintą vietoje peilio, dar pas trečią ruskelį irgi kažką rado. Mus visus suguldė „po plastunski“ ir įsakė šliaužt per visą lagerio zoną (apie 300 metrų) į kampą prie sargybos bokštelio. Ten buvo iškastas toks pusmetrio gilumo tvenkinys, pilnas vandens. Tris kartus per tą vandenį perplaukėme, paskui prie bokštelio mus kniūbsčius paguldė. Pradžioje dar nieko, bet po kiek laiko pradėjo purtyt šaltis, nes jau buvo vėlyvas ruduo, samanos sušalę po mumis, naktys šaltos. Šitaip mus išlaikė per naktį. Ryte netekom sąmonės. Ir daugiau nepamenam, kas ir kur mus nunešė. Po viso šito aš jau nebepaėjau, išvežė į „OP“. Tai pasveikstančiųjų lageris.

„Štraflageryje“ gyvenimo ir darbo sąlygos buvo nepavydėtinos. Su mumis, politiniais, tiek prižiūrėtojai, tiek kriminalistai elgėsi neišpasakytai žiauriai. Maisto davė tiek, kad tik palaikytų gyvybę, o kriminalistai iš duonos ir cukraus virė „samagoną“, gėrė ir lošė kortomis kartu su prižiūrėtojais, „paikę“ mes jiem uždirbdavome. Kada mus nuvarydavo į pirtį, žmonės ne-

simuilino, o pagriebę muilą valgė kaip kokį skanėstą. Valgė supuvusių žuvų kaulus ir krito kaip lapai nuo bado ir ligų. Šituose Komijos lageriuose man teko iškentėti dvejus metus. Atėjo džiugi žinia, kad mus, politinius, atskiria nuo kriminalistų ir išveža kitur. Tuo metu, pamenu, buvau sutikęs lietuvį kalinį Juozą Meilutį. Mus kartu nuvežė į Taišetą (Irkutsko srityje). Taišete patekau į persiuntimo punktą. Čia jau kriminalistų nebebuvo, sąlygos buvo visai pakenčiamos. Iš čia mus išgabeno į Kolymą, netoli Magadano. Ochotsko jūra plukdė angliškų laivu „Džurma“, o kiti plaukė laivu „Anogin“. Mes nuplaukėme per tris paras, o anie plaukė septynias paras. Iš čia sunkvežimiais vežė apie tūkstantį kilometrų į „DDO“. Čia statėme elektrinę, buvo medžio apdirbimo kombinatas. Kas neturėjo specialybės, kišo į šachtas, urano ir volframo kasyklas. Aš likau dirbti prie statybų. Jau turėjau neblogus rūbus, patalynę, gyvenau kaip laisvėje. Iš „DDO“ mane išvežė į Susumaną, netoli Vetrino. Čia sutikau Praną Skeiverį nuo Raguvos.

Vetrine sandėlio vedėju dirbo Lietuvos žydas, irgi kalinys. Jis ėjo per zoną ir rinkosi darbininkus į sandėlį. Iš mūsų jis paėmė vieną rusą, vieną moldavą ir lietuvį – mane.

Lageryje aš dirbau rūkoriams muštukus. Už vieną muštuką duodavo saują aukso. Bet argi tada tas auksas buvo galvoje – duona už auksą buvo brangesnė, todėl aš to aukso neimdavau, o prašydavau duonos. Be to, Magadane duoda visiems pasirašyti: jei ras aukso, vėl iš naujo sėdėsi, atbūto laiko neužskaitys.

Po Stalino mirties mūsų padėtis žymiai pagerėjo. Į rankas gaudavome jau ir pinigų, valgykloje galėjome nusipirkti maisto, rūkalų, viršininkai visai kitaip į mus žiūrėjo. Nuo 1957 m. gyvenimo sąlygas lageriuose vėl sugriežtino. Uždraudė iš namų siuntinius, labai ribojo laiškus. Iš Vetrino 1958 m. vėl grįžau į Irkutsko sritį. Kartu su manimi važiavo lietuviai: Bronius Kinertas, Vytautas Naudžiūnas, Pranas Skeiveris. Atvežė į tą patį Taišetą. Kurį laiką dirbau lentpjūvėje. Čia dirbo keli „stachanoviečiai“, varė išsižioję, apie savo sveikatą negalvojo. Aš įlindau

į gaterio duobę ir varantįjį diržą patepiau solidoliu, kad tas gateris sustotų. Mane pastebėjo prižiūrėtojas, ir gavau 15 parų karcerio. Tiesa, čia dirbo vienas japonas – Inasaki, su kuriuo mes gerai sutardavome. Jis buvęs karininkas ir teistas nenormuotam laikui, žodžiu, sėdėt visą gyvenimą. Buvo nuteistas už tai, kad bėgo iš rusų nelaisvės. Po karcerio išgrūdo metams į „štraflagerį“. Čia sutikau Justą Šiliną (šiuo metu gyvena Panevėžyje), kunigą Praną Račiūną (šiuo metu kunigauja Alytuje), kunigą Kazimierą Vaičionį (šiuo metu kunigauja už Vilniaus, Turgelių parapijoje). Šitame lageryje jau buvo lengviau negu pirmą kartą, buvo daug savų žmonių. Aš įtaisiau rūkyklą zonoje. Rūkėme žuvį ir džiaugėmės savo likimu. Po metų vėl į Taišetą atvežė. Dabar jau pradėjo skirstyti po lagerius, mane nugabeno į Mordoviją. Čia pristatinėjo komisijai ir 1961 m., ir 1962 m., tačiau vis dar nepaleido, sakė, kad dar „nepasitaisęs“, ragino užsirišt raištį, atseit būti draugovininku. Aš griežtai atsisakiau. 1964 m. į Mordoviją atvyko Orienburgo karinis tribunolas ir vykdė perteisimus – daugeliui kalinių mažino bausmes ir paleido į namus. Šis tribunolas peržiūrėjo ir buvusio žydšaudžio Grigalavičiaus bylą, to, kuris mane „štrafnikų“ lageryje bandė sutvarkyti. Kai salėje Grigalavičius atsistojo, ant jo rankos buvo užrištas raudonas raištis. Prokuroras jam pasakė:

– Neseniai nešiojai baltą raištį, dabar užsirišai raudoną. Tai dar pasilik ir panešiok šitą.

Grigalavičiaus nepaleido, paliko dar metams lageryje. Salėje visi ėmė ploti.

Mane perteisė ir išleido namo. Tai buvo 1964 m. balandžio pabaigoje, atsėdėjau aštuoniolika metų ir du mėnesius. Kada apiformino dokumentus ir išleido iš lagerio, prisistatė saugumiečiai iš Lietuvos ir pasakė, kad į Lietuvą man grįžti draudžiama. Pasiūlė važiuoti į Baltarusiją ir išrašė bilietą iki Borisovo geležinkelio stoties. Aš jiems pasakiau: „Galite kur norit man rašyti bilietą, aš vis tiek važiuosiu į namus Lietuvon, man tėvynė ir motina brangiausios už viską, aš privalau motiną pamatyti dar gyvą“.

Tik spėjau parvažiuoti į tėviškę, kitą dieną jau šaukia į Raseinių saugumą. Čia, pasirodo, jie jau viską žino. Ėmė kamantinėti mane:

– Ką parvežei Prano Skeiverio seseriai? Ko pas Antaną Terlecką buvai?

Paėmė pasą, grasino jo negrąžinti, jei nepasakysiu teisybės.

Per dideles kombinacijas šiaip taip prisiregistravau tėviškėje. Ilgai persekiojo saugumas, vis klausinėjo kaimynus, pažįstamus apie mane – ką veikiu, ką dirbu, ką kalbu, su kuo susitikinėju...

Šiuo metu esu antros grupės invalidas, gaunu šiokią tokią pašalpą. Tai vis anų baisiųjų metų palikimas. Niekada jau netikėjau, kad kada nors teks grįžti į namus ir savomis rankomis atsiriekt kvepiančios lietuviškos duonelės riekę.

Pasakoja ONUTĖ KASPERAVIČIŪTĖ-ŽIČKUVIENĖ-„VYTURĖLIS“

Užrašyta Kaune
1997 10 26

Gimiau Vareikonių kaime, Babtų valsčiuje. Šeimoje augome penki vaikai. Brolis Stasys, gim. 1922 m., buvo partizanas. Žuvo 1946 m. lapkričio 6 d., o 7-tą dieną jau buvo numestas Babtuose ant grindinio.

1944 m. besitraukdami vokiečiai sudegino mūsų namus. Dar stovėjom susikibę už rankų prie sudegusio namo pelenų krūvos, kai Stasiui atnešė ir įteikė šaukimą į rusų armiją. Tuos šaukimus tada gavo visi kaimo jaunuoliai. Ir visi išėjo tarnaut į okupantų kariuomenę. Išvežė juos į Smolenską apmokymams, o kada grįžo iš Smolensko atgal, išvežė į Jonavos poligonus. Aš gavau žinią ir nieko nelaukusi nuvažiavau aplankyt brolio. Tai, ką pamačiau, buvo baisus dalykas. Tie kareivėliai likę tiesiog skeletai, į žmones nebepanašūs. Jeigu jau brolis motinai laiške parašė, jog labai pasiilgęs bulvienės, kurios namuose niekada nevalgydavo, tai reikėjo suprast, kaip ten buvo maitinami. Man pasakė, kai susitikom, kad

su kitu kareivėliu jie stovėjo sargyboje, prie stulpo rado apipuvusių lupenų, parsinešė į kareivines ir suvalgė. Brolis buvo labai nusiminęs, sakė, kad juos ruošia vežt į frontą. Tada aš jam patariau bėgt, ką jis vėliau ir padarė. Jie susitarė su tokiu Kaziu Jaku ir pabėgo. Kada pabėgo, savų namų juk mes ir neturėjom, laikinai buvom apsistoję pas kaimyną Grajauską. Stasys pasipasakojo visas savo bėdas. Tėvelis paprašė tada jo išeit, nes gali nukentėti šitie žmonės. Ir jis išėjo, išėjo į Karalgirio mišką netoli Vilkijos. Miške sudarė būrį, kuriam tuo metu vadovavo Stasys Aniulis. Žmogus vyresnio amžiaus, buvęs šaulys. Tą būrį sudarė 14 vyrų. Iš mūsų kaimo buvo tik mano brolis Stasys-*Karosas* ir Stasys Aniulis, o visi kiti nuo Vilkijos. Iš Vilkijos atvažiuodavo į mišką kažkoks karininkas jų apmokyt. Mano brolis į tą apmokymą neidavo. Vienu metu tas karininkas neatėjo kelias dienas, kilo įtarimas, kad gali būti išdavystė.

Miške buvo įsirengę stovyklą, pasistatę palapines iš eglišakių, bet 1945 m. birželio mėn. juos išdavė. Iš vakaro aš nuėjau į kitus būrius, kadangi tie būriai buvo susiskaldę į atskirus būrelius, nes miškas nebuvo didelis. Tik užpuolimo ar kitu atveju jie susijungdavo. Anksti ryte išgirdau šaudymą. Supratom, kad toj pusėj mūsų būrio vyrai susikovė su rusais. Kaip vėliau sužinojom, rusai prie stovyklos taip tyliai prisėlino, kad net sargyba nepajuto. Tuo metu septyni žuvo, o septyni pasitraukė. Vėliau pasakojo partizanas Pranas Liutvinas: kada jie iš miško vedė tą karininką, jis jam parodė kvartalines linijas, iki kurių buvo jų zona, pasakė jam, kad už tų kvartalinių jie toliau neišeina. Kai įvyko susišaudymas, Liutvinas su likusiais partizanais patraukė visai į kitą pusę, kur anam karininkui nebuvo nurodęs pasitraukimo ir veiklos zonų. Ten rusų nebuvo ir jie nekliudyti pasitraukė.

Tiesa, prieš tai dar iš vakaro aš buvau pranešusi vyrams, kad Babtuose daug rusų kariuomenės, o jie pasakė turį informaciją, kad tos kariuomenės Babtuose jau nebėra.

Pasibaigus šaudymui, mane iš miško dar palydėjo mano pusbrolis Antanas Kasperavičius ir Cilišauskas. Jie manęs paprašė kaip nors prasibrauti per mišką iš apsupties žiedo, nueit į namus ir sužinot, kas ten kaime dedasi. Beeinant vienu

metu kaip kirto į mus – tarytum karšto oro srovė su didžiausiu trenksmu. Supratom, kad rusai į mus paleido seriją iš automatų. Tada mes metėmės į šoną, ir aš nuo jų pasimečiau. Likau viena. Visa šlapia, nei kur eit, nei kur dėtis. Ėjau ir bėgau į kitą miško kraštą, kol prasimušiau iki palaukės ir viduryje miško radau kelias sodybas. Tai buvo Girininkų kaimelis. Galvoju, kaip bus taip – užbėgsiu pas žmogų, kitos išeities nėra. Užeinu į pirmą pasitaikiusią gryčią ir ten randu iš mūsų kaimo atėjusią moteriškę Liutkuvienę, pasirodo, čia jos tėviškė. Moterys greit mane aprengė chalatu, prikrovė ant stalo indų ir liepė plaut. Jei užeis rusai, manys, kad aš tų namų šeimos narė. Tik pradėjau plaut tuos indus, matau per langą – iš miško jau lenda rusų voros. Dievo laimė į mūsų gryčią jie neužėjo.

Žinoma, tų kautynių lyg ir nebuvo, nes rusai partizanus užklupo dar gulinčius palapinėse ir kautynėms nepasiruošusius. Vyrai šoko iš guolio, kas ką sugriebęs atsišaudė, metė granatas į puolančius rusus, kiti bėgo be ginklų ir bandė slėptis.

Po šių kautynių likusieji partizanai išsiblaškė po įvairius bunkerius – po vieną, po du. Vasarą dar kurį laiką kai kurie iš jų laikėsi netoli Vilkijos Karalgirio miškuose, žiemą išėjo į Kazlų Rūdą. Iš ten mūsiškis vienas jau negrįžo, žuvo.

Stasio Aniulio būrį sudarė:

1. Jonas Vitkauskas – iš Daugužių kaimo, Vilkijos valsčiaus. Žuvo 1945 m. birželio mėn. Karalgirio miške.

2. Matas Vasiliauskas – iš Padauguvos kaimo, Vilkijos valsčiaus. Jam rusai siūlė būti seniūnu, bet jis nesutiko, paliko mažus vaikus ir išėjo į mišką. Žuvo 1945 m. birželio mėn.

3. Viktoras Simonaitis – 21 m. amžiaus. Iš Daugužių kaimo, Vilkijos valsčiaus. Žuvo 1945 m. birželio mėn. Karalgirio miške.

4. Aleksas Simonaitis – iš Daugužių kaimo, Vilkijos valsčiaus. Žuvo 1945 m. birželio mėn. Karalgirio miške.

5. Jonas Simonaitis (Alekso brolis) – iš Daugužių kaimo, Vilkijos valsčiaus.

6. Vladas Apanavičius. – Žuvo 1945 m. birželio mėn.

7. Stasys Kasperavičius-*Karosas* – iš Vareikonių kaimo, Babtų valsčiaus (išbėgo 1945 m. iš kautynių). Žuvo 1946 11 06.

8. Simonaitis (išbėgo 1945 m. iš kautynių).

Tėvas – Jonas Žilinskas vadovavo septynių partizanų būriui. Jį sudarė: *Imperatorius, Liepsnonis, Negusas* – Aloyzas Dalbokas, *Kukutis* – Vladas Juškevičius, *Lašiukas* – Jonas Gulbinas, *Tėvas* – Jonas Žilinskas, *Patėvis* – Zenonas Alaburda.

Šis „Tėvo" būrelis daugiausia laikėsi Kėdainių rajone, apie Labūnavą.

Tėvas su savo vyrais ateidavo į mano tėviškę pas mūsų būrio partizanus, kurie prisilaikydavo irgi nedideliame miškelyje, kurį žmonės vadino Kiškyne. Apskritai visi partizanai susisiekdavo per ryšininkus. Vienas žymiausių mūsų krašto ryšininkų buvo Pranas Lošys, kuris gyveno netoli Kiškynės miško, turėjo namuose bunkerį, jame dar slapstėsi ir mano brolis Stasys.

Čekiškėje 1945 m. pavasarį atsirado vadinamasis „Margųjų" būrys.

Kartą, man būnant miške, pas partizanus, atėjo *Perkūnas* ir verbavo mūsų partizanus eiti į Kazlų Rūdos miškus, bet mūsiškiai atsisakė, atseit čia jų tėviškė, čia tėvai gyvena ir jie negali jų palikti. Tada jie ėmė tartis eit susitikt su „Margųjų" būriu, bet aš juos perspėjau, kad tai mums nežinomas ir neaiškus būrys, pasisiūliau pati viena nueit ir išsiaiškint. Nuėjau į Čekiškę. Ten gyveno nutekėjusi iš mūsų kaimo viena mergina – Daučenskaitė. Užėjau pas ją dėl viso pikto, papasakojau, kokiu reikalu atėjau. Tada ji man ir pasakė:

– Dukrele, ką tu galvoji? Čiagi enkavedistai... Neseniai rusai apsupo mišką, kuriame neva slapstėsi tas „Margųjų" būrys, įvyko susišaudymas. Mes matėm, kaip iš visų pusių skriejo į viršų padegamos kulkos. O kai tie „Margieji" pasitraukė, miške buvo rasti nužudyti ir išniekinti šeši tikri partizanai. Į tuos lavonus baisu buvo pažiūrėti, visi išdarkyti gulėjo kraujuose paplūdę ir išrengti. Pasirodo, anie partizanai irgi buvo tuo metu atėję į svečius iš kito būrio pas tuos „Marguosius"...

Tada aš grįžau atgal ir viską perpasakojau savo vyrams.

Vėliau tas „Margųjų“ būrys įvairiais kanalais siuntė laiškus, kvietė per ryšininkus ateit mūsiškius į susitikimą. Kiek teko girdėti iš kitų ryšininkų, šitie „Margieji“ ateidavo į kaimus pas gyventojus, prisistatydavo tikrais partizanais. Kai kurie ir patikėdavo, duodavo jiems valgyt, užmegzdavo ryšį su jais, apnakvindindavo, o pastarieji arba sunaikindavo tuos žmones, arba po keleto dienų ateidavo jau tikri čekistai, apkaltindavo žmogų už miškinių priglaudimą, sudarydavo bylą ir teisdavo. Kad gautų pasitikėjimą, šitie „Margieji“ nušovė ir ne vieną kaimo komunistuojantį žmogelį.

Pas mus Babtuose buvo labai žiaurus stribas Žlubeckas. Jis mano nušautą brolį ant grindinio spardė ir spjaudė.

Kėdainių rajone veikė Antano Ragausko-*Ragelio* (iš Ažytėnų) būrys. Jis man atsiųsdavo ryšininkus *Vingį* – Antaną Muralį, *Kregždę* – Algirdą Butvilą iš Kauno. *Vingis* atnešdavo įvairios pogrindžio spaudos, taip pat partizanų leidžiamos. *Vingį* pas mus į Labūnavos bokštą prieš pat jo užpuolimą atvedė Genutė Dockaitė, prieš pat Kūčias. Jis tada aiškino, kad mums ruošiami dokumentai. Tai su tais dokumentais čekistai mus būtų sušlavę visus gyvus. O dar prieš tai ta pati Genutė šitam *Vingiui* vežė į Kauną laišką, kurį jai perdavė *Imperatorius*. Aš jos dar paklausiau, ar ji to laiško neskaitė, ji pasakė, kad neskaitė. Tai aš nusistebėjau, kaip taip galima. Ypač į Kauną važiuodama, aš niekada neturėjau prie savęs jokio popiergalio. Jeigu būčiau turėjusi, būčiau seniai įkliuvusi, viską turėjau galvoje. O ji nuvežė laišką, tas perskaitė ir atsivežė jį į Labūnavą, kur turėjo ateit dar daugiau partizanų, bet neaišku, kas jiems sutrukdė.

MGB agento Antano Muralio slapyvardis buvo *Kolia*. Kada pas mus jis atėjo, pasirodo, jau prieš pusę metų buvo užverbuotas. Už išdavystę vėliau Antaną Muralį* partizanai pakorė.

*Antanas Muralis (*Aidas, Vingis*) – MGB agentas smogikas. Inf. šaltinis – „Laisvės kovų archyvas“ Nr. 22, p. 79, 81, 198, 199, 213. – *R. K.*

Kaune gyveno mano pusseserė Bronė Kasperavičiūtė, pas kurią susirinkdavo visi ryšininkai. Būdavo, sueinam, pasistatom ant stalo butelį, pasileidžiam plokštelę – jeigu kas ateitų, kad nieko blogo neįtartų. Tokioj aplinkoj vykdavo mūsų pasitarimai. Kartą beeidama gatve pajutau, kad mane kažkas seka. Atsisuku atgal – gi gerai pažįstamas Vilkijos stribas Mockiukas vos nelipa ant kulnų. Tada aš jau kiek įkabindama pasileidau bėgt per kiemus ir ištrūkau jam iš akiračio.

1946 m. lapkričio mėn. apsilankiau Vareikonių kaime pas Lošį. Čia bunkeryje slėpėsi ir mano brolis Stasys, tačiau jo jau neberadau, buvo išėjęs. Dar palaukiau iki kitos dienos ryto, bet brolis neatėjo. Pasirodo, jis nuėjo į būrį miškan ir su kitu partizanu Baradu patraukė į Zatišiaus dvarą pasiklausyt, kas aplink dedasi. O tame dvare sėdėjo ar tai stribas, ar koks provokatorius, paskambino į Babtus, ir netrukus prisistatė rusai su stribais. Jiems ir atsišaudyt nebuvo kada. Jie traukėsi, jau nedaug buvo likę iki miško, kai juos nušovė. Tuomet areštavo mamą ir nuvedė atpažinti sūnaus. Kada ji grįžo į namus, buvo klaiku į ją žiūrėti – kaip ji verkė, kaip šaukė. Kai apsiramino, pasakė, jog ją paleido vien dėl to, kad ji man praneštų ateit į stribyną. Nuėjau į tą stribyną. Vienas ruskis kiek patardė ir paleido. Aš jau atsistojau eit, staiga atsidaro durys ir įeina NKVD leitenantas Jonas Jucys. Aukšto ūgio, o žiaurus, vien tik į jo snukį pasižiūrėjus nemalonu darosi. Kaip suriko jis ant manęs:

– Sėst!

Na ir prasidėjo... Vieni šauksmai ir riksmai, penkiaaukščiai rusiški keiksmažodžiai. Apšaukęs, aprėkęs jis paduoda man popieriaus lapą ir liepia rašyt charakteristiką. Aš jam ir pasakiau:

– Iš kur aš tau imsiu tą charakteristiką, jeigu aš jos neturiu, gyvenu pas tėvus ir karves ganau...

– Taip ir rašyk! – atkirto jis man.

Kai parašiau, tą raštą jis perskaitė ir įsidėjo į stalčių.

– O dabar, – jis sako, – tu pas mus dirbsi.

– Ką dirbsiu? – nesusiorientavusi paklausiau.

– Pagalvok gerai... Turėsi išduot 25 savus, o mūsų priešus.

– Kad aš neturiu tų priešų, – jam paaiškinau. – Nei miške, nei kaime.

– Duodu tau dvi savaites laiko. Apsigalvot. Jeigu ne – dešimt metų kalėjimo. O jeigu mums dirbsi, leisim tau mokytis, duosim butą, viskuo aprūpinsim, gyvensi kaip karalienė...

Ir jie mane paleido dviem savaitėm. Parėjau namo, dar padėjau sutvarkyt paskutinę kiaulę, o už trijų dienų pasiryžau eit pas partizanus. Visą kelią galvojau, kad dabar einu mirti, daugiau nieko. Tuo metu mūsų būrio vyrai jau buvo išsiblaškę, gyveno po vieną pas savus, pas pažįstamus. Užėjau Vilkėnų kaime pas tikrą savo dėdę Mykolą Čelką. Tas jokiu būdu nesutiko manęs priimt. Parodė į besivoliojančius ant grindų pametinukus ir pasakė:

– Vaikeli, ar nematai, kiek vaikų, paskui jie žus per tave...

Užėjau pas kitą ūkininką. Pas jį irgi trys ar keturi vaikai. Pernakvot jis leido, bet ilgiau priimt nesutiko. Kaip tik tą naktį užėjo „Tėvo“ būrys. Jie taip apsidžiaugė, mane pamatę. Paskui žiūriu – su jais ir Zenonas Alaburda. Aš jį klausiu:

– Kaipgi tu čia patekai?

Juk jis buvęs fronte, grįžo su medaliais ant krūtinės, o dabar štai su partizanais kartu...

Jis man paaiškino, kad į tą būrį, kur mano brolis buvo, jo nepriėmė, tai jis susirado „Tėvo“ būrį ir pas juos atėjo.

Tada *Tėvas* man ir sako:

– Žinai ką, *Vyturėli*, einam kartu...

Taip aš kartu su „Tėvo“ būriu ir išėjau. Tai buvo 1946 m. lapkričio 10 diena.

Nuėjom į Labūnavą ir apsigyvenom mūriniame bokšte, kuriame gyveno dar dvi šeimos, prie jų ir mes prisiglaudėm. Kartais naktimis iš bokšto išeidavom į kaimą atsinešt maisto. Mes konkrečiai apsistojom pas Joną Šimkūną. Tai buvo jauni žmonės, turėjo mergytę devynių mėnesių ir gyveno trečiame aukšte. Pirmame aukšte niekas negyveno, antrame aukšte gyveno Darbuto šeima: Balys su žmona ir du mažamečiai vaikai – mergaitė ir berniukas. Pas Šimkūnus buvome: *Lašiukas*, aš – *Vyturėlis*, *Im-*

peratorius, *Patėvis*, *Kukutis* ir *Tėvas*. Iki mus čia užklupo rusai, mes pagyvenom pusantro mėnesio. Atrodė, kad viskas taip ramu aplinkui, net neįtarėm, kad kas galėtų mus išduot. Vieną kartą prieš pat Kūčias atėjo iš to paties dvaro kažkoks valstietis, kuris, Šimkūno žodžiais, čia niekada nesilankęs. Tai aš vėliau visą laiką ir galvojau, kad jis mus išdavė. Kažkas tada iš mūsiškių dar norėjo jį sulaikyt, bet persigalvojo ir paleido. O kitą dieną mus ir užpuolė. Nors kiek teko girdėti vėliau, jie mus sekė jau gerokai anksčiau. Čia netoliese Kalnų gatvėje gyvena vienas buvęs stribas, jis yra sakęs, kad jie mus sekė tada jau prieš keletą dienų. Prieš tą užpuolimą *Vingis* atsivežė fotoaparatą, mus dar visus nupaveikslavo, atseit dokumentams. Mes absoliučiai nieko neįtarėm.

Penktą valandą ryte pasigirdo smarkus beldimas į duris. Nuėjo šeimininkas į pirmą aukštą atidaryt durų, paklausė kas, atsiliepė rusiškai. Tada Šimkūnas greit vėl užlipo į trečią aukštą ir pasakė mums, kad rusai. Jonas Žilinskas liepė neįsileist, kol neprašvis. Ir mes neįsileidom, ruošėmės mūšiui. O kada pradėjo brėkšt, dar smarkiau ėmė belst. Pagaliau visi nutarėm, kad duris reikia atidaryt, tegul rusai lenda, kol tamsu, gal kaip nors prasiveršim. Šimkūnas nuėjo atidaryt durų, o Žilinskas paėmė kelias granatas ir nusileido žemyn. Kai tik Šimkūnas atidarė duris, taip rusai ir pylė iš automatų. Žilinskas vietoje krito. Užvirė kautynės. Pirmiausiai mėtėm žemyn granatas, nors mes jų labai nedaug teturėjom. Taikėme, kur lauke daugiau ruskių buvo susispietę. Alaburda buvo labai geras kulkosvaidininkas, frontą perėjęs. Pradžioje sprendė, iš kurio aukšto atidengti kulkosvaidžio ugnį, manėm, kad iš antro patogiausia. Vaikus sunešėm į trečią aukštą. Kada Alaburda nusileido į antrą aukštą, pamatė, kad čia pozicija labai nepatogi. Vėl grįžo į trečią aukštą. Trečiame aukšte per langą iš automato šaudė *Kukutis*. Čia dviese nesutilpo. Tada Alaburda vėl grįžo į antrą aukštą. Tiesa, kada žuvo Žilinskas, vadovavimą perėmė Alaburda. Po kiek laiko atbėgo iš antro aukšto Alaburda, sušuko, kad šoviniai baigiasi, liepė po vieną pasilikt sau. Jau pavakariop užsikirto kulkosvaidis.

Pasirodo, šoviniai kažkokie perlenkti, negeri. Tada Alaburda paėmė šluotkotį, užrišo baltą paklodę ir, iškišęs pro langą, paprašė nustot šaudyt ir leist išeit moterims ir vaikams. Kartu su vaikais ir moterimis išėjo ir Derbutas. Alaburda dar perspėjo: „Visi, kas gali, kas nori, gali išeit ir pasiduot“. Aš dar stoviu ir galvoju: man vis tiek mirtis. Prie manęs priėjo vyresnioji Alaburdaitė ir sako:

– Einam kartu, moterims bus drąsiau...

Išėjo Šimkūnienės sesuo Verutė. Tik žengėm pro duris laukan, kaip trenkė iš šono seriją rusai. Šalia ėjo Šimkūnienė su mažu vaikeliu ant rankų. Kai tik išėjom, įsakė lauke gult visiems prie bokšto. Sugulėm kniūbsčiom ant žemės, ir paleido serijas iš automatų į gulinčius. Gyvos liko moterys su vaikais, man kliuvo net trys kulkos, sutrupino raktikaulį ir per strėnas peršovė. Mano paltas buvo tarytum peiliu supjaustytas – ir nugara, ir šonai. Mačiau, kad nebesikėlė Verutė, Kazys – Onutės Alaburdaitės sužadėtinis, atvažiavęs iš Kauno. Aš pasakiau Onutei, kad mane sužeidė. Ji pakėlė akis ir pamatė, kad josios sužadėtinis nebejuda. Tada ji atsistojo ir ėmė šaukt:

– Zeneli, broleli, šauk mane!

Tuo metu į ją šovė. Tik, žinoma, ne Zenelis, o ruskis, nes tuo metu Zenelio jau nebebuvo gyvo. Antrą kartą ji dar suriko:

– Šauk žemiau!

Pasigirdo antras šūvis, ir Onutė parkrito ant žemės. Netoliese gulėjo negyvi aukštielninki, išmetę kojas į šonus, rusų kareiviai. Prie manęs priėjo rusų karininkas – žydas, liepė keltis. Kai atsikėliau, kelis kartus ranka trenkė į galvą, iškratė kišenes, ką rado, pasiėmė sau. Liepė eit į vidų ir pasakyt vyrams, kad nesipriešintų, pasiduotų. Įėjusi į bokštą, pirmiausia sutikau *Lašiuką*. Jis manęs ir klausia:

– Ką dabar darysim? Turiu tik vieną šovinį.

Tada aš jam atsakiau:

– Žinai, brolau, šičia aš ne patarėja...

Žiūrim – Šimkūnas ir Darbutas stovi kiek toliau. Tokie nuliūdę, Dieve mano, nė žodžio neištaria. Taip man suspaudė širdį,

galvoju: žmona jo su mažais vaikais lauke guli nebegyva. Paskiau aš jam sakau:

– Žinai ką? Pasiduodam. Mirt visada suspėsim...

Ir eina jie kartu su manimi į lauką.

O Dalbokas ir *Vingis* – Antanas Muralis, kada aš įėjau, abu į turėklus įsitvėrę stovi šonu, net neatsisuka į mane. Aš dar *Lašiuko* paklausiau, kur kiti, jis man pasakė:

– *Kukutis* nusišovė... Kai Alaburdos seserys Elytė ir Marytė paprašė, kad jis jas nušautų, jis atsisakė tą padaryti. Davė joms pistoletą. Ir tada jos nusišovė...

Tiesa, tuo metu dar užsidegė antram aukšte kilimai. Mes puolėm jų gesint. Kai užgesinom, tada aš jau ėjau pirma ir vedžiau paskui save likusius gyvus vyrus. Išėjusi į lauką, aš tuoj priėjau prie Šimkūnienės. Ji, pasirodo, liko gyva. Vyrai išėjo iškėlę rankas. Mačiau visus labai aiškiai. Bet iškart nušovė *Lašiuką* ir abu šeimininkus, net nepaklausę, kas jie tokie. Tik *Imperatoriaus* paklausė:

– Kas tu toks?!

– *Imperatorius*, – atsakė šis.

Tada ruskis prišoko prie jo ir nuplėšė antpečius, o *Vingį* į šalį pastūmė. Pamačiau, kaip lavonus per langą meta. Darbutienė buvo jau nuvesta kažkur už trobesių su vaikais. Kai ji atėjo ir sūnelis jos pamatė ant žemės gulintį negyvą tėvą, lauke šalta, rankytėm patampė už drabužių, sako:

– Tėveli, kelkis, einam namo, sušalsi...

Tuo metu man tik tamsu akyse pasidarė, ir aš jau nieko nebepamenu, kaip ten toliau įvykiai klostėsi. Pasirodo, po to atvažiavo sunkvežimis, mus sumetė į kėbulą ir išvežė į Kėdainius. Kai atgavau sąmonę, supratau, kad guliu ant žemės visa kruvina.

Su tokia aukšta papacha ant galvos prie manęs priėjo kažkoks kariškis, pakėlė nuo grindų ir nuvedė prie stalo. Ėmė klausinėt, o aš jo visai negirdžiu, mano mintys kažkur Labūnavoj prie bokšto. Tik kaip trenks kumščiu į stalą, kaip suriks:

– Nuvežt į tą bašnią ir pakart!

Pagriebė už sutrupintos rankos, kaip pakratė, aš tik dantimis sugriežiau iš skausmo...

– Perrišt, – pasakė ir išėjo.

Vidurnaktį iškvietė pas tardytoją Rumiancevą. Kada pradėjo tardyti, pasakiau, kad aš negaliu kalbėt, man labai bloga. Tada jis priėjo prie manęs arčiau ir paglostė mano galvą. Supratau, kad jis gal ir neblogas žmogus, kadangi buvo jau gerokai vyresnio amžiaus. Netrukus įėjo kažkoks kitas kariškis – rusas. Klausia to Rumiancevo, kaip reikalai. Šis atsakė, kad aš negaliu kalbėti. Tai tas ruskis kaip puolė mane, kaip ėmė daužyt galvą, raut plaukus. Girdžiu, kaip čeža sutrupinti rankos kaulai ir nieko negaliu pasipriešint šitam sadistui. Apkūlė, apdaužė.

– Vot, tak nado! – parodė dar pirštu į mane, nusispjovė ir išėjo.

Bet tas Rumiancevas daugiau manęs nebetardė. Nuvedė vėl atgal ir paguldė į tą pačią vietą. Kitą rytą, kada pakėlė, po manimi buvo klanas kraujo ir dvokė iš tolo. Nusivedė tardyt, privedė prie lango. Kieme gulėjo suguldyti ratu visi mano žuvę bendražygiai. Mergaitėms nurengtos suknutės, Marytės medalikėlis įsmeigtas į krūtis, vyrai nurengti, be batų...

Po to nuvežė į Kėdainių ligoninę. Gydė daktaras a. a. Krikščiūnas. Kaip jis žiūrėjo mane, slaugė ir gydė, o aš buvau visa ištinusi, pasmirdusi nuo gendančio kraujo. Aš paprašiau tyliai daktaro, kad nepagailėtų man vienos ampulės – ir mano kančios pasibaigs. Bet daktaras pasakė: dėsim visas pastangas ranką išsaugot, kad nereikėtų amputuot. Pradžioje dar gydė žaizdas, negalėjo gipso dėt, o kada uždėjo, tada jau nuogą nuogutėlę išvežė į Kauną. O šalčiai tada buvo dideli. Aš neturėjau rūbų, visi, kuriais vilkėjau, buvo sudraskyti ir supjaustyti. Susuko į antklodes ir išgrūdo. Daktarai dar nenorėjo išleist, bet stribai pasakė, kad veža sušaudyt.

Aš nežinojau nieko apie Dalboką. Ir ačiū Dievuliui, kad jam nieko neišsipasakojau apie save. Tada prieš Šv. Kūčias nuėjau rarotų į Babtų bažnytėlę ir tiesiog naktį nutariau atlikt išpažintį. Tik priėjau išpažinties, žmonių nedaug, ir iškart paprašiau kuni-

go, kad jis kaip greičiau duotų man komuniją. Po to aš greit parbėgau atgal. Radau sėdintį Dalboką ir kalbantį rožančių. Baigęs rožančių, jis užvedė kalbą, pradėjo girtis. Beje, mes jį vadinom *Negusu*, o ne *Imperatoriumi*. Iki tol aš nežinojau, kad jis *Imperatorius*, tik to pokalbio metu jis man pasakė. Jis pasakojo, kad jį iš Vokietijos čia permetė kaip desantininką. Nuo jo tų žodžių net šiurpulys perėjo per visą kūną, pagalvojau, gal koks provokatorius. Norėjau pasišnekėt su Žilinsku, bet nedrįsau... Kaip gali žmogų dabar įtart? O pasirodo, nuojauta neapvylė. Už tai aš jam apie partizaninę veiklą nieko ir nepasakojau.

Jis priklausė šeštam partizanų rajonui, o mūsų buvo ketvirtas rajonas.

Aloyzas Dalbokas-*Imperatorius* vėliau įskundė Donatą Kvedarą. Kvedaras buvo ištremtas į Sibirą. Po įskundimo jį grąžino atgal iš Sibiro ir teisė. O jie abu dar mokėsi vienoj klasėj, buvo geri artimi draugai.

Pastaba. „Laisvės kovų archyve“ (Nr. 12, p. 246) pažymėta, jog spec. grupės sudėtyje yra ir Aloyzas Dalbokas, agentūriniu slapyvardžiu *Šarūnas*, kaip „Romuvos“ štabo atstovas slapyvardžiu *Liepsna*, buvęs vokiečių parašiutininkas, agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas, „Povilo Lukšio“ rinktinėje, jis ir rajono viršininkas. – *R. K.*

1946 12 25 Labūnavos bokšte žuvo:

1. Zenonas Alaburda
2. Jonas Gulbinas
3. Vladas Juškevičius
4. Jonas Žilinskas
5. Viktoras Žandaras
6. Onutė Alaburdaitė
7. Elytė Alaburdaitė
8. Marytė Alaburdaitė
9. Balys Darbutas
10. Jonas Šimkūnas

Partizanai, kurie žuvo Raudondvario, Kulautuvos, Vilkijos, Babtų apylinkėse 1944–1950 m.

Adolfas Prokopas – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus. Slapstėsi namuose. Areštuotas. Tardymo metu jam buvo nutraukti nugarkaulio nervai, buvo invalidas, teistas 10 metų lagerio, visai nebevaikščiojo. Miręs. Palaidotas Jurbarke.

Jokimas Prokopas (Adolfo brolis) – gim. 1926 m. Teistas 10 metų lagerio. Mirė tremtyje Sibire po lagerio.

Jonas Prokopas – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus. Žuvo Kulautuvos miške 1945 m. per išdavystę.

Juozas Prokopas – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus (Jono brolis). Žuvo Kulautuvos miške 1945 m. per išdavystę.

Stasys Bulota – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus. Dingęs be žinios. 24 metų amžiaus.

Antanas Bulota (Stasio brolis) – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus. Paimtas sužeistas 1945 m., atvežtas į Raudondvarį. Jo rankos buvo surištos spygliuota viela. Po to jį pririšo prie stulpo stribai ir daužė šautuvų buožėmis, iki sutrupino visus kaulus. Jis mirė kankinio mirtimi – 21 metų.

Jonas Raštikis – Vilkijos apylinkės partizanas. Susisprogdino granata Lamaukos miške.

Aleksandras Šmitas – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus. Žuvo 1945 m.

Tomas Seniūnas – Vilkijos apylinkės partizanas. Areštuotas. Mirė tremtyje Sibire.

Petras Seniūnas (Tomo brolis) – Vilkijos apylinkės partizanas.

Petras Bulotas – gim. 1919 m. Suimtas ir įkalintas. Mirė Šiaurėje.

Antanas Grajauskas – 40 metų amžiaus. Gyveno Vareikonių kaime, Babtų valsčiuje. Dirbo girininkijoje žvalgu. Buvo šaulys. Gavęs šaukimą į armiją, nuėjo į Babtus, bet buvo išduotas ir suimtas. Jį išdavė žmona (šiuo metu dar gyvena). Tai sužinota iš pačių stribų.

Stasys Kasperavičius-*Karosas* – gim. 1922 m. Vareikonių kaime, Babtų valsčiuje. Žuvo 1946 11 06.

Baradas – žuvo kartu su Stasiu Kasperavičiumi 1946 11 06.

Antanas Kasperavičius – gim. 1925 m. Padauguvos kaime, Vilkijos valsčiuje. Karalgirio miško partizanas. Areštuotas 1945 m., kai buvo pasitraukęs į Kauną su svetimais dokumentais. Teistas 10 metų lagerio. Po metų mirė kalėjime Šiaurėje.

Stasys Aniulis – 40 metų amžiaus. Iš Vareikonių kaimo, Babtų valsčiaus. Buvęs šaulys. 14-os partizanų Karalgirio miške būrio vadas.

Jonas Liutvinas – iš Antalkių kaimo, Vilkijos valsčiaus. Žuvo 1947 m. Karalgirio miške. Su juo žuvo ir Aleksas Bulota.

Aleksas Bulota – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus. Žuvo su Jonu Liutvinu 1947 m. Karalgirio miške.

Pranas Liutvinas – gim. 1921 m. Antalkių kaime, Vilkijos valsčiuje. Suimtas 1948 m. Kėdainiuose, valgykloje.

Kazys Staliūnas – gim. Piepalių kaime, Babtų valsčiuje. Suimtas su Pranu Liutvinu Kėdainiuose 1948 m. Tardymo metu daug išdavė. Teistas 25 m. Mirė Sibire 1968 m.

Petras Kučinskas – apie 30 m. amžiaus. Nuo Vilkijos. 1944 m. namuose paimtas ir vietoje sušaudytas be teismo.

Bronius Laurinavičius – nuo Vilkijos. Žuvo 1945 m. Karalgirio miške.

Vincas Laurinavičius – 22 m. amžiaus. Nuo Vilkijos. Žuvo 1945 m. Karalgirio miške.

Pranas Paleckas – 23 m. amžiaus. Iš Bernatonių kaimo, Raudondvario valsčiaus. Žuvo Karalgirio miške.

Stasys Sabaliauskas – gim. 1918 m. Naujatriobių kaime, Vilkijos valsčiuje. Žuvo 1945 m. Karalgirio miške.

Bronius Trepkus – gim. 1925 m. Vilkijos valsčiuje. Žuvo užkluptas rusų, grįžęs į namus persirengti.

Raštikis – 21 m. amžiaus. Iš Lygainių kaimo, Vilkijos valsčiaus. Žuvo 1945 m. tame pačiame kaime, naktį einant į namus maisto.

Raštikis – 24 m. amžiaus. Iš Lygainių kaimo, Vilkijos valsčiaus. Žuvo 1945 m. tame pačiame kaime, naktį einant į namus maisto. (Abu Broliai Karalgirio miško partizanai.)

Juozas Vaidelis – iš Lygainių kaimo. Nušautas prie namų 1945 m.

Juozas Makauskas – gim. 1920 m. Daugužių kaime, Vilkijos valsčiuje. Žuvo Karalgirio miške 1947m.

Povilas Zanizauskas – iš Pagirių kaimo, Vilkijos valsčiaus. Žuvo 1946 m. Karalgirio miške.

Zanizauskas – iš Pagirių kaimo (Povilo brolis). Paimtas gyvas ir nuteistas.

Antanas Raudžius – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus. Žuvo 1947 m.

Kazys Raudžius – iš Virbaliūnų kaimo, Raudondvario valsčiaus (Antano brolis). Žuvo 1947 m.

Stasys Laukaitis – iš Kauno. Žuvo 1945 06 Lamaukos miške.

Leonardas Adomaitis – iš Kauno. Žuvo 1945 06 Lamaukos miške.

Antanas Bagdonavičius – 30 m. amžiaus. Iš Raudondvario. Eigulys. Žuvo 1945 06 Lamaukos miške.

Juozas Želvys – 30 m. amžiaus. Žuvo 1945 06 Lamaukos miške.

Kazys Lozoraitis – gim. 1919 m. Jagminiškių kaime, Vilkijos valsčiuje. Po stribų sunaikinimo buvo nušautas iš kerštо. Jo namus sudegino. Jį į Vilkiją nusivedė ir ten stribas nušovė visai nekaltai.

Ignas Vitkauskas – gim. 1913 m. Daugužių kaime, Vilkijos valsčiuje. Suimtas 1945 m. ir nužudytas Kauno saugume.

Justinas Vitkauskas – iš Daugužių kaimo, Vilkijos valsčiaus (Igno brolis). Suimtas, nuteistas 10 m. Gyveno Latvijoje.

Bronius Greičius – 40 m. amžiaus. Iš Padauguvos kaimo, Vilkijos valsčiaus. Areštuotas 1945 m. Dingo be žinios.

Antanas Palavinskas – gim. 1908 m. Iš Babtų valsčiaus. Nušautas 1945 m. ganant karves. Buvo kaip rėtis suvarpytas kulkų.

Kazys Grinius – 30 m. amžiaus. Iš Kauno. Slapstėsi su Aleksu Romaška pas Jokimą Rašinską Lygainių kaime, Vilkijos valsčiuje. 1946 m. išduoti nusišovė, po to sudegė klojime.

Aleksas Romaška – nuo Vilkijos. Slapstėsi bunkeryje pas Jokimą Rašinską Lygainių kaime su Kaziu Griniumi. 1946 m. buvo išduoti. Padegus klojimą, abu nusišovė ir sudegė. Rašinską su sūnumi areštavo ir sušaudė.

Kazys Jacevičius – gim. 1919 m. Padauguvos kaime, Vilkijos valsčiuje. Nušautas prie namų 1944 m.

Vincas Arštikis – gim. 1919 m. Didvyrių kaime, Raudondvario valsčiuje. Žuvo Raudondvary prie Nemuno su kitais dar dviem nežinomais partizanais apie 1948 m.

Juozas Bagdonavičius – gim. 1920 m. Daugužių kaime, Vilkijos valsčiuje. Žuvo 1947 m. Lamaukos miške.

Kazys Bagdonavičius (Juozo brolis) – gim. 1925 m. Daugužių kaime, Vilkijos valsčiuje. Žuvo 1948 m. Lamaukos miške bunkeryje.

Tadas Juškevičius-*Medžiotojas* – gim. 1923 m. Pagojuose (*Kukučio* brolis). Žuvo Kėdainių rajone, Ruseinių kaime, Mažeikų sodyboje.

Jonas Bagdonavičius (Juozo ir Kazio brolis) – gim. 1919 m. Daugužių kaime, Vilkijos valsčiuje. Žuvo 1946 m. Lamaukos miške.

Vilkijos valsčiuje, Lygainių kaime pas ūkininką pasitarti buvo susirinkę partizanai: Kazys Zumaras (40 m. amž.), Leonardas Daučenskas (apie 40 m. amž.), Stasys Rašinskas (20 m. amž.), Valys Bulota (22 m. amž.), Juozas Janušauskas (40 m. amž.) ir jo brolis (42 m. amž.). Besitariant pastebėjo, kad namus supa rusai. Nenorėdami, kad nukentėtų šeimininkai, šoko bėgti į skirtingas puses, bet rusų buvo labai daug, tik trys įstengė prasiveržti iš apsupimo, o septyni žuvo. Žuvusieji palaidoti Vilkijos kapinėse.

Pasakoja GENĖ DOCKAITĖ-GUDZINSKIENĖ

Užrašyta Kaune
1997 10 26

Gimiau 1926 m. Pelutavos kaime, Pernaravos valsčiuje, Kėdainių rajone.

Ryšininke buvau nuo pat 1944 m. pradžios iki arešto. Jokio slapyvardžio neturėjau. Ryšį teko palaikyti su Krakių, Ruseinių, Paliepių krašto partizanais.

Mūsų kaime trumpai buvo susikūręs partizanų būrelis, kuriam vadovavo Peluta. Rugėnų kaime veikė „Rugėnų“ partizanų būrys, Svilių kaime – „Svilių“ partizanų būrys ir bazavo-

si Svilių miške, kuriam vadovavo Edvardas Žiužnys. Šitas būrys buvo vienas iš didesnių.

„Pelutos“ būrys anksčiausiai legalizavosi, kadangi rusai pirmiausiai pradėjo terorizuoti šio būrio vyrų šeimas. Todėl jie ir legalizavosi 1945 m. gruodžio 25 d.

Kada legalizavosi „Rugėnų“ būrio vyrai, tuo metu aš jau buvau areštuota ir tardoma Kėdainiuose. Tada čekistai išsikvietė ir Dalboką. Manęs vis klausinėjo tardytojas, kada aš turėjau susitikti su Andriumi Kalteniu. Tardymo metu mačiau per langą, kaip Dalbokas kartu su kareiviais įlipo į sunkvežimį ir išvažiavo, matyt, gaudyt Kaltenio.

Tiesa, tuo metu mūsų apylinkėse dar veikė ir nedidelis 7-ių partizanų būrelis, kuriam vadovavo Stasys Arštikis-*Klevas*. Jie irgi visi legalizavosi 1946 m., iš jų jau šiandien nebėra nė vieno likusio gyvo.

„Prisikėlimo“ apygardos vadą Paliūną-*Rytą* teko matyti gal tik porą kartų.

Apskritai, kiek dirbau ryšininke, neteko nė karto patekt į kritinę padėtį, tik vieną kartą miške teko bėgt nuo stribų, kurie dažniausia pas mus ateidavo iš Pernaravos miestelio.

1951 02 01 brolį Jonas Mocka pakvietė su kitais partizanais atvažiuot į susitikimą su jų būriu prie Ariogalos Šilų kaime. Į Dubinsko sodybą. Jie ten nuvažiavo rogėmis penkiese. Tik sustojo, lipa iš rogių – ir į juos atidengė ugnį. Trys žuvo vietoje: mano brolis Aleksas Docka, vienas iš Žemaitijos, Kuisių kaimo, *Sniegutis* – Feliksas Jakutis ir iš Kunionių kaimo Alfonsas Malakauskas, o du pabėgo: Juozas Dzikas-*Dainius* ir (?)

1946 m. Pernaravos valsčiaus, Rugėnų kaimo teritorijoje miške žuvo trys Rugėnų partizanai: Vladas Baranauskas, Tadas Arštikis ir Jonas Sebeckas.

1946 m. gruodžio mėn. būrio vadas Dalbokas-*Imperatorius* man pavedė iš Kauno atvežt ryšininką *Vingį* – Antaną Muralį ir pristatyt jį į Labūnavos dvaro bokštą.

Turiu pasakyti, kad Dalbokas kartu su *Kukučiu* – Vladu Juškevičiumi apie 1946 m. atsiskyrė nuo „Margio“ būrio ir nuėjo į Labūnavą. Visi kiti pasidarė dokumentus ir išvažiavo gyventi į

Vilnių. Tada iš Pelutavos, Svilių miškų nemažai vyrų pasitraukė, neva legalizavosi. Tarp jų: *Margis* – Jonas Jasinevičius, *Teodoras,* Jurgis Burnys-*Smilga,* Vacys Gudaitis-*Rasas.*

(Jie visi buvo išduoti *Vingio,* apie tai yra aprašyta knygutėje „Partizano *Ryto* prisiminimai" – p. 27.)

Juškevičiai partizanai buvo du broliai: *Kukutis* ir *Medžiotojas.* Pradžioje jie laikėsi Ruseinių, vėliau Čivilių miškuose. Tam būriui vadovavo *Margis* – Jonas Jasinevičius, po to vadovavo Antanas Ragauskas-*Ragelis.*

1946 m. kovo mėn. *Vingis* jau buvo užverbuotas MGB, nors mes to niekas nežinojome. Kada aš jį paėmiau iš Kauno, jis buvo labai nusiminęs. Iki Babtų pavažiavom sunkvežimiu, o nuo Babtų ėjom pėsčiomis. Aš jo kelis kartus klausiau, kodėl jis toks nusiminęs, bet jis nieko man neatsakė. Kiek man žinoma, *Vingis* su Dalboku labai artimai bendravo ir turėjo kažką anam perduoti. Į Kauną aš ir anksčiau esu važiavusi keletą kartų pas *Vingį.* Mes susitikdavom Liepojos gatvėje, Šančiuose, bute pas mano pažįstamą moteriškę.

Vieną kartą, atvažiavusi į tą butą, radau *Vingį.* Padaviau jam dokumentus. O pas tą šeimininkę gyveno kažkoks rusų karininkas, *Vingis* man pasakė:

– Čia gyvena toks rusų karininkas, nueisiu aš į jo kambarį ir ten paslėpsiu šituos dokumentus.

Tam kambary ant sienos kabėjo didžiulis laikrodis. *Vingis* atidarė jį ir įdėjo dokumentus. Aš jo klausiu, kaip tu nebijai, jis gali pažiūrėti, bet *Vingis* tik abejingai man atsakė:

– Ne, jis čia nelįs...

Man tuo metu kažkaip net negera pasidarė, tiesiog kilo įtarimas, kodėl jis taip neatsakingai pasielgė.O kitą kartą aš nuvažiuoju, žiūriu – iš miesto pareina man gerai pažįstamas toks Janarauskas, buvęs Pernaravos partorgas. Mes su juo kartu į mokyklą ėjom. Jis mane gi aiškiai pažino, kaip ir aš jį, nors gyniausi iš paskutiniųjų, kad jo nepažįstu, kad esu kilusi nuo Krakių. Taip ir nesupratau tada, ar jis patikėjo. Kada patekau į lagerį, iš Žemaitijos atvežė daug merginų. Išsikalbėjom, pasiro-

do, ir tas merginas buvo išdavęs šitas Muralis ir Dalbokas.Žemaitijoje Muralis su kitais dviem vyrais nuėjo pas partizanus. Be abejo, anie du buvo čekistai. Kažkuris iš partizanų Muralį ten atpažino. Tada labai atsargiai paėmė juos visus tris ir pakorė. O Dalbokas, kiek esu girdėjusi, paskutiniu metu dirbo kažkur bibliotekoje, nors ėjo šnekos, kad vėliau jis KGB organuose dirbo tardytoju, bet tai gal tik gandai.

Kai paskutinį kartą 1946 m. gruodžio mėn. į Labūnavą atvedžiau *Vingį*, palikusi jį Labūnavos dvaro bokšte, nuėjau į Kunionių kaimą ir ten apsinakvojau pas Jablonskį. Čia mes pavalgėm kūčias, lyg ir norėjau išeit, bet šeimininkai labai prašė pasilikt, tai aš ir pasilikau. O kitą dieną šeimininkas jau anksti ryte man pasakė, kad pilnas kiemas rusų. Netrukus visi suvirto gryčion ir ėmė daryt kratą. Dalbokas man buvo įteikęs dokumentus, kuriuos turėjau nuvežt į Ruseinių mišką. Galvoju, kur man dabar slėpt tuos dokumentus. Ėmiau rengtis, už pečiaus užlindusi, lyg ir norėjau į kojinę įsidėt, bet paskui ištraukiau iš kojinės ir mečiau į ugnį. Tada stribas staigiai stvėrė man už rankos. Dalis tų dokumentų sudegė, o dalį pačiupo stribas.

Mane areštavo Josvainių stribai. Apie 30 jų atėjo. Kai varė per tokį miškelį, iš visų pusių apsupo, matyt, manė, kad aš bėgsiu. Jų viršininkas tada buvo Končius, kurį vėliau irgi areštavo ir nuteisė už ryšį su partizanais.

Atvedę į Josvainius, trumpai apklausė, o po to nuvežė į Kėdainius. Ten tardė, bet neverbavo. Tardymo metu buvo keletas akistatų. Pirmiausia atvedė Muralį. Įėjo pro duris nuleidęs galvą (panašiai, kaip vežiau jį iš Kauno). Manęs paklausė, ar pažįstu. Aš pasakiau, kad ne. O kai jo paklausė, lyg rodydamas man nuolankumą, pratęstai ištarė:

– Gėėėne...

Kada jį vedė pro duris, jis atsisuko į mane, pakėlė galvą ir pasakė:

– Prisipažink, suimtas Dalbokas ir viską išduoda...

O kai Dalboką atvedė, jis viską atvirai dėstė, visokius būtus ir nebūtus dalykus jis vertė ant manęs. Pasakė daug ir ko nebuvo. Keturias paras mane išlaikė tardymo kabinete, į kamerą nevedė.

Vieną parą vienam kampe laikė Dalboką, o kitam mane. Tardytojas kartais išeidavo. Tuo metu aš jo ir paklausiau, kodėl jis gyvas pasidavė. Jis man taip paaiškino:

– Kada mus apsupo, nusišovė *Kukutis*, nusišovė Alaburdaitės. Čekistai liepė likusiems pasiduot gyviems. Alaburda nėjo. Tai koks man skirtumas – aš išėjau. Ir kai paklausė, kas aš, pasakiau, kad *Imperatorius.* Prie manęs prišoko čekistai, griebė už diržų ir paėmė. Aš norėjau išgelbėt mergaites, o paskui jie prie mano akių jas nušovė...

Be to, kada mane tardė, prie tardytojo ruso sėdėjo kažkoks vyresnis karininkas lietuvis. Ir jie tarpusavyje pradėjo kalbėtis. Po to jis atsisuko į Dalboką ir pasakė:

– Mes kažkur buvom susitikę?

Dalbokas jam atsakė irgi klausimu:

– Ar neprisimenat, kada vyko dideli kariuomenės siautimai Medininkų miškuose? (Tas miškas netoli Krakių.)

Pradžioje aš kiek sutrikau, bet vėliau greit susiorientavau. Dalbokas tęsė toliau:

– Tada mes buvom ant to keliuko susitikę abu ir užsirūkėm...

Čia man kilo didelis įtarimas, nors su Dalboku lyg ir draugai buvom, jis buvo mano simpatija...

Kartą iš Svilių kaimo atėjo mergina ir pasakė, kad Dalbokas mane kviečia ateit netoli Karalgirio miško. Dar keliuku beeinant, prieš pat mišką iššoko iš krūmų Dalbokas. Vienas, be draugų. Aš net išsigandau. O ten tuo metu vyko siautimas. Jis tik rodo man milinę – va, žiūrėk, kelios skylės, peršauta...

–Patekau į susišaudymą, bet koks aš laimingas, manęs nė viena kulka nelietė...

Ėmė raustis po kišenes, iš vienos kišenytės ištraukė mano nuotrauką ir parodė:

– Va, ir tavo nuotrauką peršovė...

Aš sutrikau, galvoju, kaip čia dabar – nuotrauka kišenytėj jam prie krūtinės, pats sveikas, o nuotraukoj skylė, kulka perėjusi... Tiesiog stebuklas... Po to mes dar ilgokai ėjom mišku. Jis nusivedė mane į savo būrį. Nuo mūsų susitikimo

vietos iki stovyklos buvo apie penkiolika kilometrų.Turiu pridurti, kad Dalbokas pastoviai vienam būry nesilaikė, niekad neidavo į operacijas, kada reikėdavo sunaikinti kokį nors čekistą arba stribą, visada atsisakydavo. Po viso to jis su čekistais ir stribais važinėjo po apylinkes, išdavinėjo likimo brolius, rajoninėj spaudoj rašė straipsnius, smerkiančius savo praeitį, ir kvietė visus likusius išeit iš miškų ir bunkerių ir „nusiplaut“ savo rankas.

Iš Pelutavos kaimo Antanas Ramoška žuvo 1957 06 28. Jam į rusų kariuomenę reikėjo eit. Padarė išleistuves tėvai. O jis ne į rusų komisariatą, o į mišką nuėjo.Miegojo Grinių kaime pas Jasiukaitį daržinėje ant šieno. To Jasiukaičio žentas dirbo milicijoj, pranešė saugumui, kareiviai apsupo daržinę ir jį nušovė. Tada aš jau buvau grįžusi iš lagerio. Pas mus į namus dar buvo užėję keli ruskeliai, paprašė degtinės. Aš pasakiau, kad degtinės neturim. Po visų lagerių jau buvau drąsi ir nebevengiau šitiems valkatoms atkirst stačiai. Jie sako:

– Tai tikriausiai Ramoška išgėrė?

Aš jiems atrėžiau:

– Reikėjo nemiegot, būtumėt jūs išgėrę, o dabar Ramoška anksčiau atėjo ir išgėrė.

Tada jie man atnešė Ramoškos nuotraukų ir ėmė rodyt.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

LYA
F. B. b. 39190/3

Iš MURALIO ANTANO apklausos protokolo*

1946 m. gruodžio 25 d.

MURALIS ANTANAS, Antano, gim. 1930 m. Klaipėdoje, išsilavinimas 4-ios gimnazijos klasės, pastovios gyvenamosios vietos ir užsiėmimo neturi.

*Rusiškame tekste visur, kur kalbama apie partizanus, vartojamas žodis „banditas“. – *R. K.*

...Šiandien ryte Labūnavos sovchoze įvyko ginkluotas susirėmimas tarp partizanų ir kariuomenės, susišaudymo metu aš nuo partizanų pasitraukiau ir buvau sulaikytas.

Į Labūnavą aš atvykau 1946 12 20 iš Kauno partizano DALBOKO ALOYZO-„IMPERATORIAUS“ kvietimu kartu su juo atšvęsti Kalėdų. Kad man reikia atvažiuoti, aš sužinojau iš ryšininkės DOCKAITĖS GENĖS, kuri man apie tai pranešė Kaune, ir mes su ja kartu nuvykom iki Babtų stoties. Iš Babtų DOCKAITĖ patraukė į savo namus, į Pelutavos kaimą Pernaravos valsčiuje, o aš į Labūnavą, kur pas gyventoją (pavardės nežinau), vardu JONAS, sutikau partizanus:

1. „IMPERATORIŲ“,
2. „TĖVĄ“,
3. „KUKUTĮ“,
4. „LAŠĄ“,
5. „PATĖVĮ“.

Ryšį su partizanais užmezgiau 1944 m. gruodžio mėnesį. Mane užverbavo PABARČIUS, nuo to laiko būryje aš atlikau ryšininko vaidmenį. Ryšį palaikiau su „IMPERATORIUMI“, „MARGIU“ – JASINEVIČIUM ir „RAGELIU“, kartu palaikiau ryšį tarp „IMPERATORIAUS“ ir ryšininko ŽIDELIO JONO-„TELESFORO“, kuris gyvena Kaune, Ringuvos g. 4–1, apie 25 m. amž., buvęs studentas. Tame pačiame bute gyvena studentas, vardu ALBIS, ir paskutiniu metu gyveno artistas, vardu JURONIUS, pavardės jo nežinau. ŽIDELIS visiems gyvenantiems tame bute gauna spausdintos antisovietinės literatūros ir šią literatūrą per ryšininkus siunčia į būrius. Jis man sakė, kad literatūrą gauna neva iš Marijampolės, kurią jam į ten atveža jo draugas, vardu POVILAS, gyvenantis Marijampolėje, apie 25 m. amž.

Pas ŽIDELĮ aš važiavau į Kauną antisovietinės literatūros „IMPERATORIUI“. Su ŽIDELIU mane supažindino „MARGIS“ Kaune 1946 m. rugsėjo mėnesį Valančiaus g. 6–7. Anksčiau šitame bute gyveno Kauno veterinarijos akademijos studentas LIUDAS ŠLEKYS, kuris palaikė ryšį tarp „TAURO“ apygardos ir mūsų būrio per ryšininką PAŠKEVIČIŲ JONĄ, areštuotą š. m. pavasarį. Po to, kada šis butas, kur gyveno ŠLEKYS, buvo įtrauktas į NKVD įskaitą, ŠLEKYS pasislėpė ir daugiau aš jo nemačiau.

„IMPERATORIAUS“ būrys š. m. vasarą bazavosi Rugėnų miške.

„MARGIO“ būrio štabas šiuo metu yra Zumbiškio miške; š. m. vasarą jis buvo Gudžiūnų valsčiuje, Žilvigio miške. Šiuo metu pats „MAR-

GIS“ yra Vilniuje, adreso nežinau, bet gyvena pas savo seserį JASINEVIČIŪTĘ MARYTĘ, kartu ten gyvena ir Pernaravos k. mokytoja KANAPINSKAITĖ OLĖ, „MARGIO“ ryšininkė. Apie tai jis man papasakojo Kaune rugsėjo mėnesį, kada mes buvome susitikę.

„MARGIS“ yra „RAGELIO“ pavaduotojas ir kartu 1-o rajono vadas. „RAGELIS“ yra Kėdainių apskrities partizaninių formuočių vadas, jo pavardė RAGAUSKAS, apie 30 m. amž., buvęs Lietuvos kariuomenės leitenantas. Paskutiniu metu aš jį mačiau Lapkalnio miške lapkričio pabaigoje, čia drauge buvo ir „IMPERATORIUS“. Tai buvo visai prieš pat partizanų įvykdytą sovietinio aktyvo užpuolimą Tronkinės kaime, Grinkiškio valsčiuje.

I-o rajono vadas – „MARGIS“. Rajonas apima Krakių ir Gudžiūnų valsčius. Jis turi dvi partizanų grupes:

1-oje vyriausias jis pats, grupėje 3 žmonės: „MARGIS“, „INKARAS“ ir „NEGUSAS“.

2-oje vyriausias – „LOKYS“ – MEŠKAUSKAS, jo grupei priklauso: „KLIERIKAS“, „SAKALAS“ – MEŠKAUSKAS, „FUI-FUI“, „ALBINA“ ir „NAUJALIS“.

II-o rajono vadas – „IMPERATORIUS“. Rajonas apima: Labūnavą, Rugėnus, Svilius. Turi tris grupes:

1-oje vyriausias – „IMPERATORIUS“, jo grupei priklauso: „TŪZAS“, „SAULYS“, „LAZDELĖ“ – žuvęs š. m. rudenį Pernaravos valsčiuje, „KĖKŠTAS“, brolis „KĖKŠTO“, „ANDRIEJUS“ ir „ČEN-KAI-ŠI“.

2-oje vyriausias – „TĖVAS“ – ŽILINSKAS. Jo grupei priklauso: „LAŠAS“, „PATĖVIS“, visi jie šiandien žuvo Labūnavoje.

3-oje vyriausias – „ŪSAS“. Jo grupei priklauso partizanas, vardu BRONIUS, slapyvardžio neturi, „RANKA“ ir „PAPUASAS“.

III-o rajono vadas – „RASAS“ – GUDAITIS. Rajonas apima: Grinkiškio vlsč. ir Šiluvos vlsč. Raseinių apskr. Kiek jo grupių – nežinau. Iš vyresnių grupių žinau: „KUKUČIO“. Jo grupei priklauso „MEKULIS“ (gal „MĖNULIS“? – *R. K.*), GUDONIS, du broliai LISIAI, „MALAŠOVAS“, taip pat į GUDAIČIO rajoną įeina KIELĖ-„PAUKŠTIS“. Rajono vadas – „ŽILVITIS“, rajonas išsidėstęs Vandžiogalos rajono ribose, turi vieną grupę, kurią sudaro: „KARVELIS“, „SAKALAS“, „PUŠTINAS“ (gal PUTINAS ar PUŠKINAS? – *R. K.*), „ALKSNIS“, „LAZDYNAS“, „ARAS“, „VILKAS“. „SMILGOS“ rajonas veikia Baisogalos valsčiaus teritorijoje. Rajono vadas „SMILGA“. Iš šio rajono man žinomas „MAURAS“.

Su „SMILGA“ aš susipažinau š. m. rudenį Kaune, Valančiaus g. 6–7, kur jis buvo atvykęs su „MARGIU“.

Š. m. lapkričio pradžioje, tuoj po Spalio revoliucijos metinių, Kaune, Ringuvos g. 4–1 aš susitikau su GUDAIČIU ir man jis paaiškino, jog jis ir KIELĖ gyvena netoli Vilniaus Juodšilių kaime, Rudaminos valsčiuje, 15 km nuo Vilniaus. Jie abu dirba plytų fabrike ir gyvena šio fabriko kontoroje.

GUDAITIS dirba inžinieriumi ANTANAVIČIAUS pavarde, o KIELĖ dirba šio fabriko sargu.

Būrio ryšininkai yra: ŽIDELIS JONAS, gyvenantis Kaune, Ringuvos g. 4–1.

ŠLEKYS LIUDAS – gyvena Kaune, palaiko ryšį su DOCKAITE GENE iš Pelutavos.

Apklausė vyr. tardytojas
leitenantas – SUSLOV.

Apklausos protokolo tęsinys: Apklausa pradėta
apklausta 1946 12 26 22 val.

Be antisovietinių laikraščių, aš „IMPERATORIUI“ 1946 12 12 dar iš Kauno atvežiau du egzempliorius proklamacijų ir vieną eilėraščių knygą „UGNIS“. Be to, atvežiau 100 pakelių papirosų.

1946 12 25 Labūnavos sovchoze (bokšte) kartu su partizanais buvome šie žmonės:

1. AŠ – MURALIS-„VINGIS“
2. DALBOKAS ALOYZAS-„IMPERATORIUS“
3. „TĖVAS“ – ŽILINSKAS JONAS
4. „KUKUTIS“ – JUŠKEVIČIUS VLADAS
5. „LAŠAS“ -(„LAŠIUKAS“) – GULBINAS JONAS
6. „PATĖVIS“ – ALABURDA ZENONAS
7. KAZIMIERAS. 25 m. amž., atvykęs iš Kauno.
8. ALABURDAITĖ ONA, partizano „PATĖVIO“ sesuo. Žuvo.
9. ALABURDAITĖ MARYTĖ
10. ALABURDAITĖ ELYTĖ. Žuvo.
11. KASPERAVIČIŪTĖ ONA, Vareikonių k. gyventoja, Babtų vlsč. Jos brolis „KAROSAS“ – KASPERAVIČIUS STASYS žuvo 1946 m. rudenį. Partizanų ryšininkė.
12. ŠIMKŪNAITĖ VERONIKA. Šeimininko sesuo. Žuvo.
13. FENIA. Šeimininkė.
14. ŠIMKŪNAS JONAS. Šeimininkas. Žuvo.
15. DARBUTAS BALYS. Antro buto šeimininkas. Žuvo.

16. DARBUTIENĖ ONA. Šeimininko žmona.

17. ŽANDARAS VIKTORAS. Žuvo.

Aš važinėjau į Kauną medikamentų partizanams, kuriuos gaudavau iš vaistininko ŽEMVIDO, gyvenančio Kaune, Žemaičių 17–3. Vaistus aš priimdavau LEONIENĖS URŠULĖS bute Kaune Rotušės aikštėje, namo Nr. 3 ar 4, bt. 12.

Artėjant šalčiams 1946 m., aš ėmiau slapstytis Josvainių valsčiuje, Pilsupių kaime pas RIBELĮ STASĮ, pas kurį dažnai susitikdavo partizanai, atėję iš Svilių ir Ruseinių miškų. Be RIBELIO STASIO, mums pagalbą teikdavo jo dukra RIBELYTĖ GENĖ.

Su JASINEVIČIUM-„MARGIU“ aš pirmą kartą susitikau 1945 m. rudenį Ruseinių miške, kada jis po pabėgimo iš KPZ Kėdainiuose atėjo kartu su KARBOČIAUS būriu pas mus ir išbuvo arti dviejų savaičių, po to KARBOČIUS su savo vyrais išėjo iš Ruseinių miško į savo dislokacijos vietą, o JASINEVIČIUS pasiliko KUNEVIČIAUS būry. Tuo metu ten buvo: DALBOKAS, KIELĖ-„PAUKŠTIS“, JUŠKEVIČIUS-„KUKUTIS“, žuvęs 1946 12 25 mano sulaikymo metu, ir kiti.

1946 m. pavasarį tuomet man dar nepažįstamas „RAGELIS“ – RAGAUSKAS ANTANAS iš kažkur į Ruseinių mišką atnešė rašomąją mašinėlę, kurią aš kartu su DALBOKU, BATŪRA ir GUŠČIUM-„FUI-FUI“ maždaug po 2–3 dienų nunešėm į Ruseinių kaimą pas ŠTUIKĮ ADOMĄ, kur man dažnai tekdavo spausdinti antisovietinius lapelius. Tuo metu pats ŠTUIKYS jau buvo areštuotas, namuose gyveno jo dukra ŠTUIKYTĖ LEVUTĖ, kuri Angirių kaime dirbo mokytoja.

Po ŠTUIKYTĖS arešto tą mašinėlę aš GUDAIČIO nurodymu nunešiau į Pelutavos mišką, iš kur GUDAITIS ją savo nuožiūra išnešė į Grinkiškio valsčių.

1946 m. balandžio mėnesį kurį laiką Pelutavos miške laikėsi JASINEVIČIUS, KIELĖ, GUDAITIS ir kiti. Po to atėjo RAGAUSKAS-„RAGELIS“, tuo metu dar gyvenęs nelegaliai Kaune, ir, nurodęs ryšio būdus su „ŽILVIČIO“ – RAIŠIO būriu, pasiūlė mums laikinai su juo susijungti, kadangi Ruseinių ir Rugėnų miškuose dažnai pasirodo rusų kariuomenė.

„ŽILVIČIO“ būriui tuomet vadovavo Jonavos valsčiaus gyventojas „PELĖDA“, kuris 1946 m. rudenį žuvo. Pelutavos miške aš susipažinau su PAŠKEVIČIUM JONU, kuris prieš pat mums išeinant į „PELĖDOS“ būrį atnešė nelegalios literatūros iš Kauno.

„PELĖDOS“ būryje, kur tuo metu buvo iki 20 partizanų, mes išbuvom apie mėnesį. Atėję čia radome partizanų ir iš „KIUBERIO“ būrio:

PILSUCKĄ VYTAUTĄ-„ŠPONĄ“,
„LIŪTĄ“ –
„ŠERMUKŠNĮ“ –

Iš ten aš išvykau į Kauną dėl ryšio su PAŠKEVIČIUMI, iš kurio atnešiau nacionalistinės literatūros.

DALBOKAS ir „PELĖDA“ išėjo į Pelutavos mišką, kur veikė Rugėnų ir Svilių partizanų grupės. Kartu su „PELĖDA“ – VACLOVU TREŠČINSKU ėjo jo būrio vyrai PRANAS RAIŠYS-„ŽILVITIS“, IGNAS BELEIŠIS-„PUTINAS“, DANIELIUS BELEIŠIS-„SAKALAS“ ir kt. Po dviejų dienų „PELĖDOS“ grupė išėjo į Vandžiogalos apylinkes, Pelutavos miške liko tik DALBOKAS.

Tuo metu aš iš DALBOKO sužinojau, jog visos grupės, veikiančios Kėdainių apskrityje, susivienijo į vadinamąją „POVILO LUKŠIO“ rinktinę, kurios vadu paskirtas RAGAUSKAS ANTANAS-„RAGELIS“.

Kai išvykau iš „PELĖDOS“ būrio į Kauną, iki paskutinės dienos Kaune aš gyvenau Valančiaus g. 6–7 kartu su PAŠKEVIČIUM JONU, kur taip pat gyveno „TAURO“ apygardos ryšininkas ŠLEKYS LIUDAS. Šiame bute taip pat slėpėsi KVEDARAS BALYS-„KVAKSAS“ iš Kairėnų, Grinkiškio valsčiaus (kitur „KVAKSAS“ – ŠLEKYS LIUDAS? – *R. K.)*.

Po PAŠKEVIČIAUS arešto aš persikėliau į Kęstučio g. Nr. 26a, ten pat persikėlė ir ŠLEKYS. Sužinojęs, kad šis butas atkreipė MGB-MVD organų dėmesį, 1946 m. rudenį persikėliau gyvent į Ringuvos gatvę Nr. 4, kur gyveno BURNYS JURGIS-„SMILGA“, jo brolis BURNYS BRONIUS-„MAURAS“, ŽIDELIS, kuris partizanams gamino fiktyvius dokumentus, ir partizanas SIRUSAS VYTAUTAS.

1946 m. rudens pabaigoje, prisidengdamas tamsa, aš perėjau gyventi į (LIEPOJADĖS?) gatvę Nr. 17, kur iki paskutinio laiko gyvenau su savo teta KILČIAUSKIENE OLE.

Būdamas Kaune, aš dažnai atvažiuodavau į Kėdainių apskritį, kur atveždavau partizanams nelegalios literatūros. Paskutiniu metu, DALBOKO iškviestas, į Labūnavą atvykau 1946 12 20, o 1946 12 25 buvau areštuotas.

...Daugiausia vykdžiau ryšininko ir kurjerio funkcijas gabenant nelegalią literatūrą, o kartais tekdavo dalyvauti ir partizanų operacijose. Tais atvejais aš būdavau sargyboje, nors ginklo niekada neturėjau.

Partizanų operacijose iš viso man teko dalyvauti keturis kartus.

Ryšininkai, kuriuos aš pažinau:

1. DOCKAITĖ GENĖ – iš Pelutavos k., Pernaravos vlsč. Ji palaikė ryšį su DALBOKU ir atskiromis jo vyrų grupėmis, kartu ir su manimi.

2. RIBELYTĖ GENĖ – Josvainių vlsč. gyventoja. Jos namuosesusitikinėja DALBOKO partizanų grupės. Jos namuose aš 1945 m. žiemą pragyvenau kelis mėnesius. Per RIBELYTĘ mane galėjo rasti visi partizanai.

3. URNIEŽYTĖ BRONĖ-„RAMUNĖ“ – iš Degimų k., Krakių vlsč. GUDAIČIO ryšininkė, taip pat palaikė ryšį su DALBOKU, KIELE ir VASILIAUSKU PRANU. URNIEŽYTĖ BRONĖ partizanų teismo sprendimu išvyko iš Kėdainių apskrities 1946 m. vasarą prieš pat 5-kių partizanų žūtį Skėmių miške, Baisogalos valsčiuje.

4. SAKALAUSKAITĖ IRENA – Meiliškių k., Grinkiškio vlsč. gyventoja, GUDAIČIO ryšininkė. Ji žino, kur yra RIBELYTĖ GENĖ.

5. PETRAUSKAS-GRUŽAS – „GUBERNATORIUS“. GUDAIČIO ryšininkas. Dalyvavo Vasiliškio k. trijų žmonių sunaikinime 1946 m. spalio mėn. ir to paties kooperatyvo apiplėšime.

6. KASPERAVIČIŪTĖ ONA – iš Vareikonių k., Babtų vlsč. Šešto partizanų rajono „LUKŠIO“ rinktinės ryšininkė. Po jos brolio sunaikinimo, kada jis buvo „MATIKO“ būry slapyv. „KAROSAS“, tada ir ji pati nutarė pereiti į nelegalią padėtį.

7. ŽEIKUS KAZYS – „ŽILVIČIO“ būrio ryšininkas. Su juo aš buvau susitikęs 1946 m. vasarą Barsukynės miške, Žeimių valsčiuje, „ŽILVIČIO“ būryje. Dirba budėtoju Žeimių gel. stotyje.

8. MAČIULIENĖ-„TETA“ – gyv. Trakų k., Jonavos vlsč. Jos namuose dažnai lankosi „ŽILVITIS“. Aš pas ją buvau 5–6 kartus, ir ji mane vedė pas „ŽILVITĮ“ į mišką.

9. GARŠVA STASYS – gyv. netoli Trakų k., Jonavos vlsč. 1946 m. rugpjūčio-rugsėjo mėn. jis vedė mane į Naujasalio mišką, į „ŽILVIČIO“ būrį.

Be mano išvardintų ryšininkų, gyvenančių ir gyvenusių Kėdainių apskrityje, galiu nurodyti to paties kontingento asmenis, gyvenančius Kaune:

1. Šančiuose, Akelaičių g. Nr. 5 gyvena muzikantas, kurio pavardės ir vardo aš nežinau. Pas šį muzikantą slepiasi partizanas iš „KIUBERIO“ būrio, slapyvardžiu „ŠPOKAS“. Šitas „ŠPOKAS“ žino to paties būrio partizanų „LIŪTO“ ir „GLUOSNIO“ adresus. Pastarojo adresą žino ir mokyklos Nr. 6 sargas.

2. Žaliakalnyje, Kraševskio g-je Nr. 9, bt. 2 gyvena MAZEJAUSKAS, pas kurį 1946 m. vasarą aš nešiau laiškus du kartus nuo „RAGELIO“ – RAGAUSKO ANTANO, kad perduotų jo žmonai.

3. Senamiesčio g-je Nr. 2 II-am aukšte gyvena kažkoks JUSTAS (atrodo, studentas), pas jį taip pat lankosi partizanai „SMILGA“ – BURNYS JURGIS, jo brolis BRONIUS ir ŽIDELIS-„TELESFORAS“.

4. Lenčių-21, namo Nr. 6, bt. 9 gyvena ŠLEKYTĖ LIUDA, kuri Mickevičiaus g-je dirba amatų mokykloje mokytoja, taip pat yra partizanų ryšininkė.

5. Pas Valstybinio dramos teatro ūkvedį SADAUSKĄ BOLIŲ, gyv. Kęstučio g-je Nr. 61, bt. 1, slapstosi jo brolis KOSTAS, kuris priklauso BURNIO JURGIO partizanų būriui. Be to, tuose pačiuose namuose slapstosi dar trys partizanai: „PERKŪNAS“, „UTENIS“ ir „PONIMAITKIS“.

Keletas man žinomų BURNIO būrio partizanų, kurie 1946 m. gegužės mėn. Pociūnėlių k., Gudžiūnų vlsč. sudegino stribo namus.

1. BURNYS JURGIS-„SMILGA“
2. BURNYS BRONIUS-„MAURAS“
3. JASINEVIČIUS JONAS-„MARGIS“
4. JUOZAPAVIČIUS ANTANAS-„INKARAS“
5. PETRAUSKAS JUOZAS-„MILICININKAS“
6. BUTKUS VACLOVAS-„KURMIS“

T 7. L. 295. ...1946 m. kovo mėn. ryšininkas ANTANAS MURALIS-„VINGIS“ MGB buvo užverbuotas agentu smogiku, slapyvardžiu „AIDAS“.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

B. 1804. L. 136
2-N Valdyba
rugpjūtis

Pabaltijo karinės apygardos
Karinio prokuroro pavaduotojui
justicijos papulkininkiui
drg. KURATOVUI
Rygos miestas

Nr. 01926 1949 06 15

1947 m. sausio mėn. (Čia įvelta klaida, turėtų būti 1946 12 24 – *R. K.*), atliekant čekistinę karinę operaciją Kėdainių apskrityje, buvo sulaikyti DALBOKAS ALOYZAS, Jeronimo, ir MURALIS ANTANAS, Antano,

kurie tardomi paminėjo daugelį partizanų rėmėjų, ryšininkų ir nurodė būrių slapstymosi vietas.

Jų parodymais – likviduotos dvi partizanų grupės ir areštuota beveik 30 ryšininkų.

Už aktyvų dalyvavimą likviduojant šias grupes, remiantis LSSR MGB Vadovybės sankcija, DALBOKAS ir MURALIS be medžiagos areštui apiforminimo buvo paleisti į laisvę.

Po paleidimo į laisvę buvo naudojami operatyvinėse priemonėse legalizuojant partizanus, to rezultatas – 1946–47 m. Kėdainių apskr. legalizavosi iki 50 partizanų.

1948 m. vasario mėn. MURALIS buvo partizanų sunaikintas, DALBOKAS šiuo metu naudojamas operatyvinėse priemonėse.

Lietuvos SSR Valstybės saugumo ministras
generolas majoras KAPRALOV

Iš NIJOLĖS GAŠKAITĖS-ŽEMAITIENĖS knygos „ŽUVUSIŲJŲ PREZIDENTAS“

<...>Vasario pradžioje žuvo Tauro apygardos vadas A. BALTŪSIS. Ryšininkė ką tik buvo įteikusi jam J. ŽEMAIČIO sutikimą priklausyti BDPS prezidiumui. Vadinasi, centralizacijos procesas vėl kuriam laikui nutrūks.

Šia situacija nutarė pasinaudoti MGB. Buvo nuspręsta sulaikytą ir verbuojamą ryšininkę G. STULGAITYTĘ kartu su agentais smogikais išleisti į KĘSTUČIO apygardos veiklos rajoną ir pabandyti užmegzti ryšį su apygardos vadovybe. Pasiekus apygardos štabą, agentams buvo nurodyta pareigūnus nušauti, o jei kautynės užsitęstų – nušauti ir G. STULGAITYTĘ. Smogikų viršininkas mjr. A. SOKOLOVAS labiausiai bijojo, kad partizanai neatskleistų MGB veiklos metodų. Pagal MGB sukurtą legendą smogikai, ekipuoti partizanais, dėjosi esą Tauro apygardos atstovai, ieškantys ryšio su KĘSTUČIO apygardos vadovybe.

Kartu su G. STULGAITYTE buvo išleisti smogikai TAURAS, AIDAS ir ŠERNAS. Pastarasis buvo vienas iš besilegalizavusių P. LUKŠIO rinktinės partizanų. Ryšininkė turėjo juos nuvesti pas Viduklės valsčiaus Molavėnų kaimo gyventojus BRONĘ VELIŪNAITĘ arba JUOZĄ KIULKĮ, palaikiusius ryšį su Knygnešio rinktinės vadu E. KURTINAIČIU. Netoliese su kariuomenės pastiprinimu lūkuriavo pats smogikų provo-

kacijų „specialistas“ A. SOKOLOVAS. Lūkuriuojant operacijos rezultatų, Viduklės pusėje nuskardėjo šūviai. “Padėtis tokia, – konstatavo A. SOKOLOVAS: – vakar pas mane ryšiui niekas neatvyko, nors mūsų sustojimo vieta jiems gerai žinoma. Vadinasi, ten kažkas įvyko“.

Iš tikrųjų smogikai kartu su ryšininke dingo kaip į vandenį, veltui čekistai kitą dieną siautė po apylinkę. Viename patvoryje rado kraujo lašų. Suaugę gyventojai išsislapstė, namuose nebebuvo ir J. KIULKIO. Moterys teigė jokių partizanų nemačiusios. Provokacija nepavyko.

Partizanai pirmą kartą suėmė gyvus smogikus. Juos tardant, paaiškėjo keli dalykai. Pirmiausia tai, kad legalizavęsi ar gyvi suimti partizanai beveik visi be išimties yra MGB verbuojami ir kai kurie iš jų tampa agentais smogikais. Antra, kad iš anksto neparuošti susitikimai su kitų apygardų atstovais visada gresia provokacija. Ir trečia, kad beveik atsakingiausia grandis partizanų veikloje yra ryšiai. Juk nuo ryšininkės tvirtumo, atsakomybės jausmo ir sugebėjimo greitai orientuotis priklauso daugelio kovotojų ir civilių žmonių gyvybė. Šį kartą G. STULGAITYTEI pavyko ryšininkus įspėti, kad ji atėjo su netikrais partizanais.

1948 m. vasario 11 d. karo lauko teismas provokatorius MYKOLĄ NAVIKĄ-TAURĄ, ANTANĄ MURALĮ-AIDĄ ir JUOZĄ STONĮ-VERPETĄ nuteisė mirties bausme.

Nors provokacija buvo atskleista, G. STULGAITYTĖS likimas buvo tragiškas. Ji perėjo į nelegalią padėtį. 1948 m. gruodžio 3 d. kautynėse Plauginių miške buvo sunkiai sužeista į kojas. Negalinčią pajudėti mergaitę įpykę ir įniršę čekistai kankino ten pat, mūšio vietoje, jai nukirto rankų pirštus. Nieko nepasakiusi, G. STULGAITYTĖ nuvežta į Biliūnų ligoninę mirė.

1998 (p. 148–149)

Pasakoja LEONARDAS PETRAUSKAS

Užrašyta Rukloje
1993–1997

Mes gyvenome Raseinių apskrityje, Betygalos valsčiuje, rubežiavomės su Graužų dvaru, kuris priklausė Kėdainių apskričiai ir, jei atmintis nemeluoja, priklausė Grinkiškio valščiui.

Kaimynas rytinėj pusėj rubežiavosi su Krakių valščiumi. Graužai buvo šiaurinėj pusėj, o mes pietinėj. Karo ir pokario laiku buvo patogi vieta ne tik slapstytis, bet ir gintis. Dar rugpjūčio mėnesį 1944 metais prie Raseinių ėjo įnirtingi mūšiai, net langai drebėjo, o kėdainiškius jaunuolius jau gaudė į kariuomenę. Jaunuoliai, peršokę Kėdainių rubežių, atsidurdavo pas mus, raseiniškius. Čia jausdavosi ramiau. Pas ką būdavo, padėdavo ūkio darbus nudirbti, vieni kūrė ateities planus, kiti bėgo iš savo tėvynės į nežinomybę. Prasidėjo lemiama kova su penkiagalviu raudonuoju slibinu. Vieni žuvo, į jų gretas stojo naujos jėgos. Tikėjosi, kad subyrės grandinės, išsilaisvins pavergtos tautos.

Taigi rudieji okupantai patyliukais išvažiavo, pažadėdami tėveliui, kad greitai sugrįš. Artimiausiu laiku bus panaudotas naujas ginklas, viską naikinantis. Atminčiai pasiėmė gramofoną, kuris jiems labai patiko, grojo visą dieną. Pasiklausydavau ir jų lūpinės armonikėlės, bet nė kiek neįitariau, kad jie mūsų mėgstamą muziką išsiveš.

...Nugalėtojai įsiveržė su triukšmu – sulamdė tvorelę, juosusią sodą, paglemžė jauną obelaitę po tanketės vikšrais, greit surado kirvį, nukirto porą stambių vyšnaičių, kurių viršūnėse net juodavo sultingos prinokusios uogos. Pridengę jų šakomis tanketes, raškė vyšnias. Troboje pasidėjo amerikoniškų konservų, rado susenusios duonos puskepalį, po kelių minučių vienas kareivis atsinešė pilną šalmą kiaušinių, pradėjo pietauti. Išeinant tėvui iš svirno, kareivis jį pakvietė: „Ei, koziol, idi siuda, my vas osvobodili, tašči samagonku i zakurit“. Tėvukas priėjęs pasisveikino rusiškai ir atsakė, kad „samagono“ nėra, o užrūkyti tai rasiąs. Išsitraukė iš kišenės pakelį, dovanotą vokiečių. Tie paėemė į rankas, apžiūrėjo ir metė po kojomis: „Ėto fašistkaja gadost!“ Tėvukas atnešė naminės tabokos, kultūringai paruoštos, pakaitintos, su kvepiančiom žolelėm. Susisukę iš seno laikraščio „ožkos kojelių“, bandė pripilti, bet nesisekė. Patraukę keletą dūmelių, numetė nusispjovę. Kareiviai išsitraukė iš terbelių „machorkės“ ir draugiškai užsirūkė. Tėvelis išsiėmė papi-

rosą, prikimštą naminės tabokos, irgi užsirūkė. Iš džiaugsmo, kad jau tapo išvaduotas nuo fašistinių okupantų. Už valandos įsitikino, kad pasaulio laisvintojai nuo fašizmo laisvino ne tik ponus nuo dvarų, turtuolius nuo turto, bet ir vargšą kaimietį nuo jo ramaus gyvenimo, tikėjimo, Dievo ir bažnyčios.

Karštą 1944 m. liepos dieną vaduotojai truputį pailsėjo, pasistiprino. Bet ne raudoni, kaip kalbėjo žmonės, kad ateis raudoni bolševikai, o murzini, lyg išlindę iš anglių kasyklų. Rūbai turbūt nuo karo pradžios neskalbti. Kai kurie išsiėmė iš kišenės po gabalėlį cukraus, irgi tamsaus nuo dulkių. Kramsnodami gėrė arbatą. Pagėrę tirščius čia pat iškratė iš katiliukų, katiliukus praplovė, užsikabino už diržų. Nustebau, kad nė vienas nesiplovė nei veido, nei rankų. Išsiėmę „machorkės“ užsirūkė ir pradėjo lįst į kovos mašinas. Kai liko tik vyresnis ir, matyt, adjutantas, tėvuko paklausė, kiek valandų. Tėvelis, nieko blogo nemanydamas, išsiėmė laikrodį, atidarė dangtelį ir pasakė laiką. Staiga vyresnysis čiupo už laikrodžio ir, nutraukęs su grandinėle, įsidėjo savo kišenėn: „Ėto pust budet mnie na pamiat“. Tėvelis švaria rusu kalba pradėjo aiškint, kad jam laikrodį padovanojęs dėdelis, kai jis buvo mažas, ir metai išgraviruoti dangtelyje. Tuo metu suriaumojo tanketės – tiesiai per tvorelę, traiškydamos viską, kas papuolė po jų vikšrais. Viena tanketė stabtelėjo kieme, į ją įlindo vadas, gerai nusiteikęs, patenkintas, kad ne veltui ilsėjosi... Paleidę juodų dūmų kamuolį, išdulkėjo vieškeliu.

Vieni (rudi) nubėgo, kiti (raudoni) nusivijo. Fronto linija pasistūmėjo į Vakarus, link Dubysos, prie Raseinių.

Po truputį visi nusiraminom. Ryte patikrinau gyvulius, dėl visa ko palikau kaimyno ganykloje, kuri buvo aptverta medine tvora. Arklius atvedžiau arčiau namų: gal reikės kur pavažiuot. Atėjo vidurdienis. Staiga neprašyti svečiai pasipylė kaip skėriai, kaip varnai ant šiukšlyno. Pradėjo obelis krėst. Pakrečia vieną, paragauja – neskanūs, paspardo ir prie kitos eina, ieško skanių. Paskui pradėjo žvalgytis, ką užvalgyt. Prisirinko kiaušinių, net padėlius susirinko, paliko tuščius lizdus. Kadangi mūsų na-

mas stovėjo prie kelio, kareiviai suprato – čia patogiausia vieta poilsiui. Vėl sustojo nauja gurguolė. Kiekvienas buvo užsiėmęs savo reikalais. Tik luoši, apsiraišioję, nuvargę gulėjo pagrioviuose. Mūsų jauni gandriukai, tėvų prižiūrimi, bandė savo sparnelius. Jie vaikščiojo ražienoje, o seni, kalendami snapais, džiaugėsi savo įpėdiniais. Vienas ūsuotas „karžygys“, pastebėjęs gandrus, stvėrė automatą ir nusitaikė į gandriukus. Po pirmos serijos seni gandrai nuskrido prie pamiškės ir nusileidę neramiai dairėsi ton pusėn, iš kur pasigirdo šūviai. Pora jauniklių pasekė tėvų pėdomis – tai pakildami, tai bėgte, sunkiai atsiplėšdami nuo žemės. Vienas kareivis pribėgo prie vežimo, pasidėjo automatą ant lentelių ir prisitaikęs trumpom serijom paklojo likusius gandriukus...

Aš stebėjau tą šaudymą, stovėdamas po ąžuolu už keleto metrų. Norėjau šaukt, bėgt gelbėti jų, bet netekęs žado stovėjau ir tylėjau. Tuo metu mano jaunoje krūtinėje užsidegė neapykanta ir kerštо ugnis „išvaduotojams“. Tos ugnies neįistengė užgesinti nei šalti karceriai, nei ilgamečiai Sibiro lageriai.

Krakėse ir Dotnuvoj jau pradėjo steigtis stribai – talkininkai okupantams. Vieni jie niekuomet neperžengdavo savo rajono ribos, bet su čekistais buvo drąsūs kaip vilkai.

Vieną tų pačių metų rugpjūčio rytą net nepastebėjau, iš kur atsirado kaime tiek čekistų. Visur lando, kažko ieško, tokie nekalbūs ir mažai klausinėja, galbūt po nakties darbų išvargę. Staiga pora čekistų pribėgo netoli tvartuko, prigulė prie supjautos malkų krūvos ir paleido keletą serijų iš automatų. Pažvelgęs ton pusėn link ganyklos, pamačiau jau netoli miškelio, vadinamo pelkute, bėgant žmogų. Aš iš karto pažinau: tai kaimyno bernelis. Pribėgęs prie miškelio, rankomis sumojavo ir dingo tankumynėje. Nutilo šaudymas. Pagalvojau, kad bėga čekistai prie miškelio ieškoti, bet visi rusai, dar valandą pauostinėję, išsinešdino. Iš karto ir aš neskubėjau prie pelkutės. Įsitikinęs, kad niekur nėra čekistų pasislėpusių, ryžausi eit – gal rasiu gyvą, gal reikia skubios pagalbos. Nepriėejęs miškelio, pastebėjau stovintį Adol-

fą. Jis mojo ranka, kvietė ateiti arčiau. Kai priėjau, atsisėdom ant kupsto. Žiūriu, ranka baltiniais apvyniota, o iš jos sunkiasi kraujas. Jis nieko nesakė, tik aš jo paklausiau: „Daugiau niekur?“ Liepiau pasitraukt truputį toliau nuo palaukės ir, pakėlus ranką aukštyn, laukti manęs sugrįžtant. Namuose radau tvarsčių, jodo, paėemiau spiritu užpiltų topolio spurgų. Šis antpilas gerai gydo šviežias žaizdas. Nuskubėjęs pagalbon, įsitikinau, kad kaulas nepaliestas. Aprišau, padrąsinau, kad čia nieko baisaus: kulka įlindo ir išlindo, kraujo užkrėtimo nėra ko bijoti, svarbu, kad kaulai nesutrupinti, o žaizda bematant užgis, nebus nė žymės.

Nuraminęs jį, prižadėjau vakare aplankyt, atnešt maisto ir patalynės. Patariau: jei nenori eit pas šeimininkus, tai čia netoli pasirink buveinę, dabar vasara, nesušalsi. Vakare atnešiu ir kokių skarmalų pasiklot. Antroj savaitėj jau ir perrišti žaizdos nebereikėjo. Atsisveikinau. Padėkojo jis ir prižadėjo niekuomet nepamiršti manęs. Ką jis galvojo tą savaitę, gulėdamas ant samanų, žvelgdamas į mirgančias žvaigždes, aš nežinau. Tiesa, 1945 m. pavasarį jis apsilankė pas mane su draugais ir ginklu rankoje. Buvo linksmas, patenkintas. Tik aš nesidžiaugiau šituo susitikimu ir nuogąstavau. Aplankė ir buvusį šeimininką. Buvo mandagus, o man pašnibždėjo, kad nepergyvenčiau, jis nepasakysiąs niekam apie gydymą ir rūpinimąsi, atseit kitos išeities neradęs ir įstojęs į stribus, bet dievažijosi, kad nepakels šautuvo prieš brolį lietuvį. Po daugelio metų likimas mus vėl suvedė atsitiktinai viename lageryje Kazachstane. Valgykloje priėjo nepažįstamas ir paklausė, ar nebūsiu Leonardas iš Tilindžių. Gavęs teigiamą atsakymą, padavė ranką ir tarė: „Nejaugi neatsimeni, kaip išgelbėjai ir išgydei mane pelkutėje? Aš Adolfas“. Prisiminęs paklausiau: „Aš tai žinau, už ką esu čia, bet kaip tu čia patekai, juk buvai tikras patriotas?“ Skubėdamas ar vengdamas ilgesnio pokalbio, tik prasitarė gavęs 25 metus už tai, kad metęs stribyną ir su ginklu nuėejęs pas miškinius. Prižadėjo dažniau susitikti, norįs pasikalbėti. Vėliau sužinojau, kad buvo teistas pagal 59 straipsnį už ginkluotą plėšikavimą. Už

keleto dienų dar kartą jį mačiau, bet neteko pasikalbėti, buvo išgabentas į kitus lagerius.

Pasitraukė ir brolis iš namų pas tetą į Senkaimį, netoli Gudžiūnų. Ten buvo lyg ir ramesnis kampelis. Retkarčiais aplankydavau. Buvo jau 45-ųjų metų pavasaris. Kaimo jaunuoliai, visaip vengdami karinės tarnybos, nuėejo į miškus. Keletas stojo į stribus, tikėdami, kad bus saugiau: nieko blogo nedarys kaimynams, gyvens ramiai. Šautuvus, kas norėjo, galėjo laikyti namuose, apsigynimui nuo siautėjančių „banditų“. Neilgai ramiai gyveno: atėjo miškiniai, konfiskavo ginklus ir įspėjo, kad daugiau nesiginkluotų, mestų draugystę su tėvynės išdavikais ir netarnautų okupantams. Iš mūsų apylinkės tik vienas atsirado, kuris vėl atsinešė ginklą į namus, juokaudamas: „Ką man padarys miškiniai? Juk aš neisiu jų gaudyti ir šaudyti“. Už poros dienų užėjo vyrai ir pasikvietė laukan pasikalbėt. Motina dar pribėgusi pasakė: „Vaikeli, gal šilčiau apsirenk“. Vyrai atsakė: „Nieko, močiute, greit sugrįš, nesušals“...

Per visokius „patepimus“ lašinukais ir dešrelėmis, ne tik „samane“ (degtine), brolis išliko ginklo nelietęs.

Sugrįžo brolis iš tetos, nes ir ten nebuvo saugu. Surado kaimyną P. Lembertą, Antaną V. ir trise įkūrė „Rimorių artelę“ (pakinktų siuvėjų). Surinko daug parašų iš aplinkinių ūkininkų, kad labai reikalingi remontininkai, kurie taisytų pakinktus. O pavasario laukų darbai jau ant nosies. Pasirašė ir apylinkės pirmininkas, kad karinis komisariatas, atsižvelgdamas į ūkininkų prašymus, atleistų nuo karinės tarnybos. Trys rimoriai nuvažiavo į Raseinių komisariatą. Du iš jų net adatos įverti siūti pleškėms nemokėjo, ką jau ten šnekėt apie „dratvos“ paruošimą, kuri siuvant su švilpesiu lakstytų... Komisaras net nudžiugo, išvydęs tokius „specialistus“, ir tarė: „Nu ką, porą paliksiu kaimiečiams, gal susitvarkysite, kad sėjos darbai nevėluotų, o vieno tai reikia į karinį dalinį prie gurguolės, nes ten irgi plyšta pakinktai, o remontuoti nėra kam. Tai kas einat į karinį dalinį?“ Vyrai susižvalgė, nutarė pasikviesti viršininką arbatos, pa-

minėjo, kad turi ir kaimiškų užkandžių. Suejo visi į gretimą tuščią kambarį. Kuomet vyrai iš savo terbų nuklojo stalą užkandžiais, buteliais „smarvės“, kas netilpo, sudėjo maišan ir įteikė viršininkui. Tas mielu noru priėmė, išgėrė porą stiklinių. Kalbėjo rusiškai ir lietuviškai, garsiau kaip namuose. Nugirdę darbuotojai neiškentę kyšteldavo nosį. Viršininkas tuoj pakviesdavo ir juos pasivaišinti. Paskui įsakė atnešt tuščius popierius: tris vyrus reikia atleist nuo karinės prievolės. Dokumentus surašė dviem kalbom, uždėjo antspaudus ir įteikė, užmiršęs, kad vieną reikia išsiųst į karinį dalinį. Vyrai sugrįžo linksmi. Brolis buvo artelės pirmininkas, tvarkė dokumentus, atsiskaitinėjo su ūkininkais.

Nors namuose buvo darbų, bet kiekvieną rytą vyrai susirinkdavo, aptardavo dienos darbus. P. Lembertas gyveno šalimais, Antanas V. už kilometro. Jei nebūdavo skubaus darbo (jo ir nebūdavo), tai padėdavo pirmininkui namų ruošoje arba pasakodavo visokias istorijas. Pranas L. buvo vyresnis ir mėgo ne tik alučio išgert, bet ir paplepėti. Kai užeidavo čekistai, visi įnikdavo į savo darbą. Čekistai, įtariamai žvelgdami, tikrindavo dokumentus, žiūrėdavo, vartydavo, lyg uostydami, netikėdami, kad gali būti tikri. Ypač daug kas nesuprasdavo, kas per žodis „šornikas“, bet vis dėlto grąžindavo...

Slinko dienos, bet žmonės nepajuto jokio palengvėjimo. Rusai, nepasisotinę pergale, po truputį lėbavo, „šukavo“ miškus, nors labiau jie mėgo po pamiškes gyventojus medžioti, užsidirbt neeilines atostogas ar „skardelę“ ant krūtinės už „drąsą“. Nutverdavo vyrą, dar neseną, patikrindavo dokumentus: jei ne partinis, ne aktyvistas, o tik atleistas nuo karinės tarnybos, pasikviesdavo „pakalbėti“. Nusiveda už trobų, sunaikina dokumentus ir, padarę „žygdarbį“, nueina toliau ieškoti pasislėpusio „priešo“... Vieną namuose rado remontuojant stogą Ilgižių kaime, prie pat namų nušovė. Mes miegojom su broliu vienoj lovoj seklyčioj. Vieną 1945 metų ankstų rytą keletas rusų suėejo vidun, nuplėšė antklodę nuo mūsų, aš iš baimės susiriečiau į ka-

muoliuką, galvoju: jei būsiu lupamas, tai mažiau skaudės. Broliui liepė skubiai apsirengt, pareikalavo dokumentų, žvilgterėję liepė apsiaut ir pasakė: „Eisim pasiaiškint pas vyresnį“. Tuo metu mamytė viską stebėjo. Dar seklyčioje jie kalbėjo: „Nieko, išsiaiškinsim ir grįš jūsų sūnus“. Bet mamytė, įsikibusi į sūnų, išėjo kieman. Ten dar buvo girdėti balsai, mamytė pusiau lenkiškai, pusiau rusiškai šaukė: „Sušaudykit pirmiau mane, kad nematyčiau vaiko kraujo! Taip man lengviau bus numirti!“ Jau buvo prašvitę. Iš kažkur pasirodė aukštas viršininkas. Pasidomėjo, kas čia vyksta. Mamytė puolė prie jo verkdama, aiškindama, kad veda sušaudyt jos sūnų. Šis, paėemęs dokumentus, tarė: „Mes nekaltų neliečiame, mes ne fašistai“. Sugrįžo brolis išbalęs. Jau nesigulė, nors buvo dar ankstyvas rytas. Aš tai dar nusnūdau, nusiraminau. Ryte susirinko artelės nariai, kalbėjo apie įvykius. Darbo imtis nebuvo nuotaikos. Taip artelė gyvavo. Nariai sumokėdavo iš savo kišenės valstybei dalį uždarbio, kurie nedirbo. Vėliau jau gaudavo mėnesinį planą, mokėdavo algą, nors visus planus „vykdydavo“ popieriuose. Tik dabar negaliu prisiminti, kada subankrutavo tą „svarbi“ įmonė.

Sulaukėm 1946 m. pavasario. Nors dažnokai pas mus užeidavo miškiniai, bet pažįstamų buvo nedaug. Vienas iš tokių geriausiai pažįstamų buvo Antanas Paliūnas-*Keleivis*.

Tėvelis turėjo pasisiuvęs paradinę šaulio uniformą, kurią gal tik kelis kartus jam buvo tekę apsivilkt ir nusifotografuot. Tai *Keleivis* paprašė tėvelio, kad jam ją padovanotų. Ta uniforma buvo paslėpta ant gonkelių lubų. Ištraukė ją iš ten ir atidavė.

Gegužės mėnesį apsilankė ir kitas kaimynas. Juozas Paliūnas-*Vairas*. Pasikvietė jis mane pasikalbėt į sodelį. Pasiteiravo, kokia mano savijauta, ką galvoju apie ateitį, kaip aš vertinu partizaninę kovą, gal galėčiau kuo nors prisidėt prie tos kovos, nes tėvynei reikia aukų, jeigu norime, kad ji būtų laisva. Aš nudžiugau, bet kartu ir nusiminiau, nes nežinojau, kuo galėčiau paremti laisvės kovotojus, aš nieko neturiu, nes mes labai vargingai gyvenom. Bet čia *Vairas*, pertraukdamas mano mintis, pridūrė:

– Mums reikia tik tavo sveikatos ir ištikimybės, tvirtybės nepalūžti, patekus į čekistų nagus...

Dar ilgai kalbėjomės apie kaimynus. Jis domėjosi apie savo ūkį, padrąsino mane, kad ne veltui ši kova tęsiasi, greitai ją supras ir įvertins amerikonai, padės mums išsilaisvinti iš nematytai žiaurios vergijos. Paskutiniais žodžiais jis paprašė manęs niekam nesakyti, net tėvams apie šį mūsų pokalbį, paskyrė porą dienų apmąstymui ir pažadėjo vėl apsilankyti. Grįžus į kambarį, jis atsiprašė mano mamos, kad taip ilgai užtrukom. Mamytės veidas buvo pablyškęs, bet pamačiusi mus, ji tuoj pralinksmėjo ir pakvietė prie stalo. Vyrai padėkojo už kvietimą, pasiteisino, kad sotūs, ir atsisveikinę išėjo. Vėliau mamytė manęs klausė, kam buvau iškviestas laukan, gal ką negero prikrėtęs. Visi buvom susirūpinę. Aš jai paaiškinau, kad su kaimynu seniai nesimatėm, tai ir kalbos atsirado, prašė – gal nuvažiuočiau į Kauną pas jo žmoną ir vaikučius, gal lauktuvių nuvežčiau. Aš jam pažadėjau. Be to, aš ir pats ruošiausi važiuot Kaunan į poliklinika, nes Ariogalos daktaras sakė, kad reiktų tonziles išsioperuot, nuolatos skauda gerklę.

Kaip buvom sutarę, už poros dienų atėjo *Vairas*. Toks inteligentiškas, geros nuotaikos. Mirktelėjo man viena akim, supratau, kad kviečia pasikalbėti. Pirmiausia paklausė, ar apsisprendžiau. Pasakiau, kad taip. Tada paklausė, ar pasiruošęs priimti priesaiką. Atsakiau, kad pasiruošęs. Prieš šventus paveikslus, kabančius seklyčioje, priklaupęs pabučiavau Kristaus kojas, pasižadėjau, prisiekdamas savo jaunyste, visas jėgas ir sveikatą paaukoti Tėvynės laisvei. Nusilenkęs prieš Vytį, buvau pakrikštytas slapyvardžiu *Ąžuoliukas*, kuris buvo reikalingas bendraujant su nepažįstamais kovotojais, ypač dirbant ryšininko darbą. Gavau pirmą užduotį susipažint su ryšininke Onute Gudaityte-*Ramune*, kuri gyveno Lenčiukų kaime. Jos gautą korespondenciją turėjau pristatyt į nurodytą vietą. Vėliau *Vairas* pažadėjo plačiau supažindinti su mano pareigom.

Nuėjęs pas *Ramunę*, pasisveikinau ir paklausiau:

– Gal turite porelę kralikų?

– Kadaise turėjau, – atsakė *Ramunė*.

Tada aš jai padaviau laiškutį. Perskaičiusi padavė ji man ranką, tardama:

– *Ąžuolėli*, kaip malonu žydėti tavo paunksmėje, bet man skirta tik vasarą džiaugtis gyvenimu, o tau ne tik rudens audras teks pergyventi, bet ir žiemos speigus, ateinančius iš Sibiro platybių...

Aš supratau, kad *Vairas* stebėjo mano elgesį, nujaučiau, kad buvau rekomenduotas dirbti partizanų gretose...

Vėliau pasiuntė ir į Kauną, į Vilijampolės Panerių gatvę. Pasirodo, tų namų šeimininkai – mano tėvelio giminaičiai. Labai atsargūs, mažai kalbėjo, tik puse lūpų. Po laipteliais prieškambaryje buvo įrengta maža slėptuvėlė, kurios šeimininkai lyg ir „nežinojo“. Aš jiems pasakiau, kad ją žinau, bet jie gali būti ramūs, aš tik pažvelgsiu ir jei rasiu, kas man reikalinga, pasiimsiu. Atidaręs slėptuvėlę, be senų laikraščių ir žurnalų, radau rašomojo popieriaus ir kalkės. Po to dar nuvykau į ligoninę su įduotu rašteliu. Liepė atvykti po penkių dienų operuotis.

Kaune dar teko lankytis 1947 m. Vežiau į turgų jautieną parduot, nes partizanams reikėjo pinigų. Kartu atgabenau daug popieriaus, seną rašomąją mašinėlę, kurią mėnesį laikiau paslėpęs namuose. Tais metais teko padirbėti jau daugiau. Reikėjo nueit net iki Žaiginio miško prie Gudžiūnų į Alksnėnų kaimą. Ypač įstrigo atmintin kelias į Aleknaičius. Buvo šilta vasaros diena. Gavau nurodymą vykti pas *Dieduką*. Apibūdino vietovę, paaiškino, kaip atrodo sodyba, įdavė laiškelį įteikti po sutarto atsakymo, bet šeimininkų pavardės nepasakė. Gavus iš *Diedukо* laiškelį, jį perskaityt ir atsimint, kur reikės važiuoti. Ir vėl slaptažodis...

Atvykęs pas *Dieduką*, iškart su juo susipažinau. Buvo labai malonus ir iškalbingas žmogus. Jis iškart ėmė teirautis, iš kokio krašto aš atvykau, kaip gyvenu ir t. t. Kada jis pasakė: „Štai atvykote jaunas vaikinas“, aš jam atsakiau: „Nenuostabu šiais laikais, kai jaunuoliai virsta patyrusiais diedukais, o diedukai – kovotojais už laisvę...“ Atsargiai atsakinėdamas į smalsius *Diedukо* klausimus, buvau priverstas pameluoti, nors tai man ir nebuvo malonu. Pasakiau, kad esu nuo Dubysos krantų prie

Ariogalos, labai gražioj vietoj gyvename: du broliai (aš jaunesnis) ir močiutė, tėvukas jau miręs, buvęs Lietuvos savanoris, gyvename gana skurdžiai. *Diedukas*, supratau, patikėjo mano žodžiais, tik dar paklausė:

– Nejaugi ir arkliuko neturite? Toks neturtingas, o dirbi miškinių labui?

– Jei turėčiau, tai nebūčiau tokį kelią pėsčiomis plumpinęs, būčiau bričkele atvažiavęs į „piršlius“.

Pakvietė seklyčion. Atsirado ir šeimininkė su dviem dukromis. Šeimininkas atsiprašė, nuėejo žirgo pašert prieš kelionę, o grįždamas atsinešė buteliuką antpilo, užpilto ant gyvatės. Po pietų *Diedukas* pakvietė susipažinti su ūkiu. Matyt, paveiktas gyvatės lašų, taip gyvai kalbėjo, tik spėk klausytis. O man knietėjo tik greičiau atlikt pavestą užduotį, bet jis nesiskubino, mačiau, kad buvo patenkintas mūsų susitikimu. Ėmė manęs klausinėt, kaip man patinka jo dvaras, jo dukros. Lyg ir pradėjo jis man jas piršt, pabėdavojo, kad senatvėj nebus kas užvaduoja, pasiūlė man artimiau su jomis susipažinti. Aš pasijutau labai nejaukiai, nes buvau kasdieniškais rūbais apsirengęs, o tos mergaitės persirengusios šventadieniškai. Tuo metu į sodelį atėjo viešnia, tamsių akių gražuolė. Ji buvo rami, beveik nekalbėjo, ne tokia, kaip tos padaužos – sesutės.

Galiausiai šeimininkas man įteikė vadeles ir perspėjo, kad neskriausčiau sarčio, palinkėjo laimingos kelionės ir greito sugrįžimo. Išvažiuojant iš kiemo, sustabdė ir paprašė pavėžėt viešnią link Ažytėnų kaimo. Man net linksmiau pasidarė. Kalbėjomės apie gražią vasarą, apie bręstantį derlių, tik apie kelionės tikslą nė žodžio. Nuo Ažytėnų kaimo išsiskyrėm, ir jau važiavau vienas. Važiavau ir galvojau, kad ne aš vienas vaikštau nežinomais takais, tūkstančiai pina laisvės vainiką, aplaistydami jį ašaromis ir krauju. Atvažiavęs į reikiamą vietą, prisidėjau maisto, paaukoto kovotojams, ir laimingai grįžau atgal.

1947 m. Zambiškio miške stovyklavę partizanai pasistatė namelį iš presuoto medžio plokščių ir pavadino jį „Kavine“. Nuo

kelio Lenčiai-Leilių dvaras-Ilgižiai apie 100 metrų, iki Tilindžių kaimo ribos apie 50 metrų. Įėjimas nuo Tilindžių lauko pačiam miško kampe, kur kadaise buvo pasėtos eglaitės. Jos taip tankiai suaugo, kad šiaip pro jas pralįsti neįmanoma, reikia skintis slaptą takelį, kuris zigzagais ėjo iki pat „Kavinės“.

Kai atvykdavo žymesni svečiai, mamytė namuose privirdavo cepelinų su mėsa. Man juos tekdavo, dar neišaušus, nešti į „Kavinę“, susidėjus į kibirą, kad kaimynai nepastebėtų. O dieną grįždavau į namus jau su tuščiu kibiru, sukdamas jį ant rankos ir švilpaudamas. Žiemą buvo kiek sudėtingiau patekti į „Kavinę“. Sugrįžę kovotojai, kuriuos atveždavo *Diedukas*, turėdavo laukt nustatytoj vietoj kokią valandą, o kartais ir daugiau netoli mano namų, kad nereiktų man toli eiti: ar prie Graužų dvaro, ar Leilių dvare, ar „Pelėdynės“ pakrašty, prie mūsų ganyklos. Pas mane atvažiuodavo tik naktį. Išvargusius kovotojus atveždavo iki slapto tankumynės „apkaso“, kur eglaičių šakos dengė kelio kraštą. Jie iššokdavo tarytum iš lėktuvo į žalią girios prieglobstį, nepalikdami jokios pėdos. Nuo kelio grįždavau neskubėdamas, kiek galima save vargindavau, žinoma, kartu ir pastotės šeimininką, tegu mano, kad toli teko važiuoti. Netaręs nė žodžio, laukiantysis atsiliepdavo į mano signalą ir artėdavo prie vežimo, o aš nutoldavau į tamsą...

Vieną rudenį jau buvo truputį pašalę. Mane iškvietė pas *Dieduką* netoli Lepšiškės kaimo. Nuėjau pietų metu. Čia sodyboje dienojo visi pažįstami partizanai ir stebėjo apylinkę, ypač nuo Ilgižių pusės, iš kur galėjo pasirodyti stribai. Su jais ir man teko palaukti vakaro. Ryšininkas, kuris turėjo atgabenti siuntinį, vėlavo. Partizanai pakrūmėję, maždaug už puskilometrio, pastebėjo žmogų: išlindęs iš krūmų, kiek pastovi, pasidairo ir vėl tuose krūmuose dingsta. Kilo įtarimas. Padavė ir man žiūronus, gal atpažinsiu. Partizanai nutarė, kad reiktų trauktis iš šios sodybos. Vienas iš jų nusitaikė į tą bestoviniuojantį pakrūmėje ir paleido šūvį. Tas pakėlė rankas aukštyn, dar kiek pabėgo ir sukniubo. Mes visi patraukėm į tą pusę. Saulė ką tik leidosi už horizonto, artėjo vakaras. Priėjau prie gulinčio ant žemės susi-

rietusio žmogaus. Vienas nusimetė savo apsiaustą, apvertė ant jo sužeistąjį. Žaizda buvo šone, kulka perėjusi kiaurai, bet žarnų nepalietė. Pirmiausia uždengė akis sužeistajam, aptvarstė jį, liepė man pažiūrėti, ar nepažinsiu. Iškart pažinau. Tai buvo netolimas mano kaimynas Vytautas Dolkinas. Partizanai man patarė jam nesirodyt ir nunešė į saugesnę vietą gydyti. Tik vėliau paaiškėjo, kad jis stebėjo palaukę, norėjo susitikti partizanus ir stoti į jų būrį. Pasveikęs (bandomajam laikotarpiui) be ginklo vaikščiojo kurį laiką su partizanais, bet vėliau, pasirodo, jam nepatiko toks gyvenimas ir iš miško jis pasitraukė, o dar vėliau žuvo man nežinomomis aplinkybėmis.

Po sunkių ir ilgų kelionių partizanai mėgdavo pasikalbėti, pasikaitinti kaimiškoj pirty. Buvo paskirtos dienos: šeštadieniais ir sekmadieniais galėjo ateit ir nekviesti kaimynai, o partizanai turėjo tenkintis kitomis dienomis. Jei ateidavo savi, tai aš likdavau sargyboje, bet jei užklysdavo iš kitų rinktinių, tai, be manęs, dar išstatydavo sustiprintą sargybą.

Paskutinį kartą į pirtį atvažiavo 1949 m. sausio 24 d. vakare 7 partizanai. Kartu buvo Paliūnas-*Baublys*, vienas mano mokslo draugas Zigmas Vaitiekūnas ir kiti.

Buvo gerokai pašalę, sniego nedaug. Aš nuogąstavau, kad tokiu laiku važiuojant toli girdisi rogių girgždesys, bet vyrai buvo gerai nusiteikę, roges su arkliu paliko prie klojimo. Kol prausėsi, aš pasaugojau. Atsisveikinant pastebėjau, kad Zigmo batai prasižioję. Taip man jo pagailo, bet aš irgi geresnių neturėjau. Širdis net nenujautė, kad kitą dieną jie žus Lenčių miške, tam pačiam miške, kur prieš tris dienas žuvo 23 partizanai.

1948 m. žiemą su broliu ėjom į Zambiškio mišką pjauti malkų, nes savo normą iškirtom ir išvežėm Tytuvėnų miškuose. Iš toliau atvažiavę ūkininkai nuo Raseinių, nuo Ariogalos samdydavo kirtėjus, o mes – vietiniai – per dieną paruošdavom po 10 m^3 malkų. Jie, gavę pažymas, grįždavo namo. Vieną ankstų rytą, dar buvo tamsu, ėjom į kirtavietę, nešėmės su savimi pietus, o įrankiai buvo palikti miške. Nepriėjus Graužų dvaro, pa-

stebėjom, kad artinasi burliokai. Brolis nežinojo, kad nešuosi ir slaptą paketą, kurį dieną galvojau perduoti netoliese gyvenusiai *Rumunėlei,* be to, jai dar turėjau ir asmeniškai parašytą laišką. Nieko nelaukęs, greit išsitraukiau paketėlį ir, priklaupęs prie telefono stulpo, jį koja užžėriau sniegu. Netrukus priėjo burliokai, atstatę ginklus, pareikalavo pakelt rankas, apčiupinėjo nuo kojų iki galvos. Nieko neužčiuopę, nusivedė pas Juozą Kemzūrą. Jo paklausė, į mus rodydami, ar jam pažįstami šitie banditai? Išgirdę, kad tai jų kaimynai, geri žmonės, nusiramino. Tik aš negalėjau nurimti, nes kelnių kišenėje buvo laiškelis, todėl pirštais kiek galėdamas jį maliau, kad paskui, sutrintą į skutelius, galėčiau išmesti ant grindų. Praaušus burliokai mus paliko ir nuėjo link mūsų kaimo, o mes neramiai atidirbom dieną ir dar su šviesa grįžome namo. Praeidamas pro telefono stulpą, pastebėjau, kad mano užžertas paketas guli vietoje, bet aš jo neliečiau, laukiau tamsos. Grįžę į namus, sužinojom, kad rusai išvežė *Keleivio* motiną ir seserį, o iš Šėtkaimio kaimo išvežė dar rusų caro tremtinį Andziejų. Jo vienas sūnus tarnavo kariuomenėje ir karo pradžioje pasitraukė į Rytus, kovojo prieš vokiečius, o tėvas per vokiečių okupaciją išlaikė raudoną vėliavą ir tuo labai didžiavosi, grįžus bolševikams. Bet vieną dieną stribai apsupo jo sodybą, įsakė skubiai rengtis ir ruoštis kelionėn. Čia pat stribai išsidalino gyvulius, viską išsinešiojo. Senis, nuvežtas į Betygalą, taip įniršo, iš pykčio kratydamas barzdą, reikalavo, kad leistų pasikalbėti telefonu su sūnumi, kuris tuo metu jau tarnavo kariuomenėje Lietuvoje. Kai susiskambino, stribai gavo įsakymą nedelsiant jį paleist ir grąžint visą jo turtą, kitaip bus riesta. Stribai, išsigandę sūnaus grasinimų, Andziejų parvežė atgal į namus. Tada senis iškoneveikė stribus, išvadino juos fašistais, grasino likviduot juos – parsidavėlius, kurie tik kenkia tarybinei santvarkai, rodydami žmonėms netikrą komunizmo veidą...

1949 m. spalio 8-os dienos vakaras mano gyvenime įsiminė kaip vienas skaudžiausių. Du nususę stribai nutarė įsteigti kolchozą. Tai buvo Vabalas ir vienas paruošų agentas. Tą dieną

netoliese dienojo ir du partizanai, savavališkai pasišalinę iš grupės. Apskritai tais metais radosi tokių, kuriems tas partizanavimas jau buvo atsibodęs, jie net suruošdavo spąstus likusiems kovos draugams, tikėdamiesi laisviau jaustis ir išvengt atsakomybės. Aš irgi buvau perspėtas, kad būčiau atsargesnis.

Kada šitie du partizanai sužinojo, kad čia yra stribų pašonėje ir ten dar yra partizanų rėmėjų, pritemus atėjo į tą kiemą, kur vyko susirinkimas, Šatkaimyje pas rusų tautybės pilietį Padzjejų. Pravėrė gryčios duris ir paleido seriją iš automato į sėdinčius. Iškart krito mano tėvelis, peršautas į galvą. Jis ką tik buvo išrinktas kolchozo pirmininku. Sužeidė du stribus – vienas nusišovė, o kitas vežamas pasimirė. Abu partizanai (*Tarzanas* ir *Vanagėlis*) nuo stalo pasiėmė stribų automatus ir pasišalino. (Dar yra išlikę gyvų liudininkų, kurie dalyvavo anam susirinkime, buvo sužeisti, o vėliau teisti už partizanų rėmimą.)

1949 m. spalio 24 dieną tėvelio žudikai sulaukė atpildo. Nepraėjus savaitei po laidotuvių, sodelyje ką tik paskerstam avinui lupau kailį – anksti ryte ruošiausi važiuot Kaunan į turgų parduot mėsos. Iš kažkur netikėtai atsirado partizanai. Pasisveikino, pažįstami dar padavė ranką, visi tylėjo tarytum vandens į burną prisisėmę.

Pradėjau aš pirmas. Išliejau visą pyktį ir neapykantą tėvelio žudikams, priminiau, kad tėvelis rėmė partizanus, pačioj pradžioj pakiliai atidavė savo taip brangintą ir per visas okupacijas išlaikytą šaulio uniformą ir ginklą jiems – kaip laisvės kovotojams. O ką jie padarė?..

Tada jie mane paprašė truputį atsitraukti nuo darbo ir nuošaliau trumpai pasišnekėti. Aš sutikau, bet kartu reikalavau susitikimo su *Rytu.* Paėjus į šoną, pirmiausia pradėjo šnekėt ir teisintis mano gerai pažįstamas ir artimas partizanas. Jis pasakė, kad jie nieko dėti dėl tos tragedijos, kad jiems irgi gresia toks pat pavojus. *Vanagėlis* ir *Tarzanas* pasitraukė iš partizanų būrio ir nuėjo nusikaltėlių keliu, todėl turi būti nubausti griežčiausia bausme. Be to, jis pasakė:

– Tikimės, kad tu neišduosi mūsų bendros kovos interesų ir neimsi kerštauti mums už žioplumą?.. Jau anksčiau nujautėm, anie jau senokai vengia susitikti su mumis, todėl ir tave buvom perspėję. Dabartiniu metu būk atsargus, pastebėjęs šituos vyrus, pasistenk kaip skubiau pranešt mums, jei reiks, pavartok ir ginklą...

1950 m. pavasarį buvau pašauktas į paruošiamuosius kursus karinei tarnybai Betygaloje ir Raseiniuose. Mankštinomės, klausėmės paskaitų apie nenugalimą raudonąją armiją, o 1950 m. balandžio 21 d. pas mane namuose susirinko kaimynai, draugai, atėjo ir mano vaikystės draugė, kelionei padovanojo rankšluostį. Supratau, kad išvykstu į nežinią. Visi buvo nusiminę. Atsisveikinau su artimaisiais ir su terbele ant pečių išvykau į Raseinius, į naujokų priėmimą. Atėjo vakaras. Taip liūdna ir graudu pasidarė, į galvą ėmė lįst visokios mintys. Gaila buvo palikt namus, draugus, artimuosius, Lietuvą. Be to, mane smarkiai buvo paveikusi užsienio propaganda: „Tik laikykitės, nepalūžkite, būsite išlaisvinti...“ Kada sutemo, išėjau į lauką pasižvalgyti. Sugrįžus vienas pažįstamas nuo Betygalos priėjo prie manęs ir pasakė, kad minėjo mano pavardę. Priguliau ant grindų, bet miegas neėemė, galvoje sukosi mintys: jei kas papuolė iš ryšininkų, tai gali ir mane paliesti, be to, ir tarnyboje greit suras, jei kas prasitars apie mane. Kai visi sumigo, išsėlinau laukan ir pasukau tiesiai link namų. Paėjęs keletą kilometrų, suradau besiganantį arklį, užsėdau ant jo, atjojau iki Aleknaičių. Čia jį paleidau, o išaušus jau buvau Paliūno-*Baublio* sodyboje. Įlindau į šiaudus klojime, gerai išsimiegojau. Vakare nuejau į Pelkutę, pasiėmiau naganą dėl visa ko ir taip pragyvenau keletą dienų, kol turėjau maisto. Galvojau eit pas partizanus, bet pirmiausia nutariau pasitart su mamyte. Vieną vakarą, gerai išžvalgęs apylinkę, nuėjau į namus. Mamytė labai nudžiugo, kad atsiradau sveikas ir gyvas. Sakė, stribai jau buvo atėję, klausinėjo, ieškojo ir partizanai, suradę žadėjo pranešt motinai. Kitą dieną brolis išėjo į darbą, o aš ėmiau ruošt slėptuvę klojime.

Prie sienos buvo pristatyta malkinė ir pilna prikrauta malkų. Smulkiu pjūkleliu išpjoviau vieną rąstą, kad galva lįstų ir nesimatytų sudūrimų. Klojimas statytas iš senų rąstų, sienoje daug plyšių, per kuriuos galima stebėti apylinkę iš visų keturių pusių. Tuo metu mamytė stovėjo sargyboje, ruošėsi kieme. Pasidariau patogų guolį. Pradžioje sunkiau sekėsi įlįsti urvan, bet pasitreniravęs nerdavau į jį tarsi žuvis. Vėliau, kol stribai atidarydavo klojimo duris, aš suspėdavau ne tik atsidurt savo landynėje, bet ir rąstą taip įstatyti į vietą, kad ir žinantis ne iš karto pastebės. O aš, prikišęs nosį prie plyšio, viską stebėjau, kaip įniršę stribai badė šiaudus rėkdami:

– Išlįsk, bandite!

Jie buvo taip arti manęs, kad aš galėjau juos ir už kojų nutverti.

Prailgo vasarėlė. Mažai kur išeidavau, skaičiau knygas, kitas jau ir po antrą kartą perskaičiau, pradėjau rašyt eilėraščius, nors tam potraukio nelabai turėjau.

Kartą stribai, beieškodami manęs stalčiuose ir spintose, aptiko žurnalą „Savaitė“, išleistą vokiečių okupacijos metais. Pavartę rado Stalino karikatūrą. Smarkiai įniršo, sugriebė visus mano laikraščius, žurnalus ir sumetė į pečių, keikdami mane motinos akyse:

– Štai tavo vaikas! Nužudė tėvą, prisiskaitęs visokių knygų! Išdurnėjo ir išėjo į mišką!

Kada stribai išėjo, mamytė puolė prie pečiaus ir ten dar rado keletą nesudegusių knygų apskrudusiais kampais, užgesino ir atnešė į slėptuvę.

Susisiekiau su partizanais. Kalbino eit į būrį, atseit vienam nuobodu, bet aš atsisakiau. Ne iš baimės. Turiu kantrybės laukt amerikonų išvadavimo, be to, ir žmonėms neuždedu jokios naštos, maitinuosi iš savo ūkio. Lyg ir norėjo sužinoti mano gyvenamą vietą, bet kai pasakiau, kad tuo klausimu jau kalbėjau su *Rytu*, nutylėjo. Aš leidau suprasti, kad man nereikia žinoti jų paslapčių, o jiems mano... Tai ir likau gyventi savo malkose. Susitvarkiau gultą, nors vietos ir mažokai buvo, bet pripratau. Galėjau sėdėt,

atsistot, nors vaikščiot nebuvo galimybės, bet tai nedidelė bėda. Atsargoje turėjau sijonėlį, ilgus plaukus, skarelę ir šlepetes. Šią aprangą laikiau savo planšetėje, kurioje dar buvo žiūronai, naganas, su kuriuo niekada nesiskirdavau. Automatinį šautuvą imdavau, kada eidavau į susitikimą su partizanais. Kai būdavo gražus oras, išeidavau rytais pasivaikščiot po aplinkinius miškelius. Su partizanais nevengiau susitikti, retkarčiais tekdavo su jais pasikalbėt įvairiausiais klausimais. Ypač vengiau pažįstamų kaimo žmonių. Nueidavau į Lygumų pelkę, rudenį ir į Žaliąją pelkę, kur lyg raudoni karoliai spindėjo prinokusios spanguolės. Pelkėje sutikdavau ir spanguoliautojų moterų, bet jos į mane nekreipdavo dėmesio, stengiausi nuo jų laikytis atokiau.

Kartą Lenčių miške labai netikėtai sutikau savo dėdę – eigulį Steponą Petrauską, buvusį Lietuvos savanorį. Dėdė turėjo vienintelį sūnų Vytautą, kuris tuo metu tarnavo tarybinėj armijoj. Sutikęs mane, jis baisiai nustebo:

– Ar tai tu, sūnau?

Priėjęs apčiupinėjo, matyt, negalėjo patikėti savo akimis.

– Su tavo mama kalbėjausi, ji sakė nieko nežinanti apie tave ir nebesitikinti jau pamatyti. Per tėvelio metines Paliepiuose bažnyčioje buvo laikomos mišios, tai ten ir tave paminėjo kaip mirusį. Be to, mačiau tave Krakėse pamestą turgavietėje ant grindinio su kitais žuvusiais, tik mamai nieko nesakiau. Nejaugi tai tu?..

Paskui tik po daugelio metų mes susitikome su dėde, kada aš vienų atostogų metu buvau grįžęs iš Sibiro. Aplankiau jį vasarą bakūžėj tarp miškų netoli Ažytėnų, kur jis gyveno. Bakūžės stogas kaip rėtis, ant grindų stovėjo medinės geldos, į kurias nuo lubų lašėjo vanduo. Kaip tik tuo metu buvo šienapjūtė. Aprodė savo ūkį, turėjo gražų arkliuką, karvutę, ruošėsi eit šienauti. Besišnekučiuodami prisiminėm ir aną susitikimą miške. Nors dėdei teko daug pergyventi, patirt visokių išbandymų. Jį tardė vokiečiai, vėliau raudonųjų „Barodicos“ banditų gauja, kuri plėšikavo mūsų krašte. Pokario metais čekistai reikalavo išduoti jo miškuose besislapstančius partizanus.

Aš taip ir leidau dienas tame klojime tarytum Robinzonas negyvenamoje saloje, kasdien bijojau, kad kas nepastebėtų, kad netikėtai nesusitikčiau su nepageidaujamais žmonėmis.

Klojime stovėdavo traktorius. Supuvus senam tvartui, čia perkėlė ir karvutę su paršais. Kada nešdavo kibirais paršams, kartu atnešdavo ir man. Aš su žiūronais apsidairydavau, ar nematyti ko nors svetimo, pavalgydavau, laukdavau naujienų, paskaitydavau gautą spaudą.

Kartą sėdžiu klojime, staiga atsiveria durys ir pasirodo brolio bendradarbis. Jie kartu dirbo su tuo pačiu traktorium. Abu smarkiai nustebom, bet, kiek pašnekėję, gerai supratome vienas kitą, išsiskyrėm su ta mintimi, kad mes vienas kito nematėm.

1952 metų vasario 16 dieną atšvenčiau gana linksmai. Buvo labai šalta diena. Naktį net tvoros poškėjo nuo šalčio. Mamytė atnešė pusryčius. Kai pavalgiau, pakvietė ateit į trobą pasišildyt. Labai norėjosi pasėdėt prie stalo. Užvėriau slėptuvės duris, už kelnių juosmens užsikišau naganą ir nuėjau į trobą. Troboje kūrenosi židinys. Čia buvo taip šilta ir malonu, o mintys skriejo kažkur toli į miškus, pas ten gyvenančius partizanus. Galvojau, ar kada galėsiu laisvai, nesislėpdamas pasirodyt kaimynams, artimiesiems. Laikas bėgo labai greitai. Buvo jau po pietų. Sesutė ruošinėjosi po kambarį, staiga amtelėjo šuo. Žvilgterėjau pro langą – kieme stribai ir rusų kareiviai vaikšto. Akimirksniu atsidūriau prieangyje, kur buvo padėtos kopėčios į pastogę. Tik užšokau ant aukšto, girdžiu, jau kambaryje kalba. Tuoj apsipyliau spaliais, girdžiu, kad vienas stribas kopėčiomis lipa. Palypėjęs iki pusės, apsižvalgė. Palėpėj buvo šviesu, nes abiejuose namo galuose langeliai, viskas gerai matyti, todėl aukščiau jis nelipo, stovėdamas ant kopėčių, pasakė:

– Nieko nėra!

Kambaryje dar ilgai girdėjau rusiškus balsus, čekistai mamytės vis klausinėjo:

– Gdie tvoj prokliatyj syn?..

Gyvenant nelegalų gyvenimą, teko sutikt mergaitę, kuri turėjo seserį. Kartais mes pasikalbėdavom. Jos manęs nesiteiravo,

kas aš esu, nors suprato, kad slapstausi, kvietė apsilankyt pas jas namuose. Gyveno jos Lenčiukų vienkiemyje prie miško, kur man buvo žinomas kiekvienas takelis. Pro jų sodybą man dažnai tekdavo vaikščioti. Nueidavau toli, net iki Gudžiūnų. Kitais kartais nesinešdavau nei automato, nei šautuvo, o tada (1953 m. vasarą) ėjau nelabai toli susitikti su dviem partizanais – už Lenčių, kažkur prie Ažytėnų, netoli Šušvės. Tiesa, prieš tai iš jų aš buvau gavęs laiškutį, kuriame jie manęs prašė ten ateiti. Nors labai bijojau, bet nuėjau. Iš toliau atsargiai ilgai stebėjau tą vietą, bet nieko nepamačiau, gal jiems iš anksto jau buvo pranešta, kad nebeitų į susitikimą su manimi. Tada grįžau ir užėjau į Lenčiukų vienkiemį pas Petronėlę Krasauskienę, anų mergaičių motiną, užvalgyt ir pailsėt. Mes pašnekėjom su abiem dukrom, motina išvirė kopūstų sriubos, pripylė man pilną dubenį. Aš su malonumu juos išsrėbiau ir pajutau kažkokį blogumą. Pasakiau, kad eisiu į lauką. Išėjau į lauką, o daugiau nieko nebeprisimenu. Matyt, kur nors pasislėpę čekistai jau laukė, kol užmigsiu, ir nelietė... Aš tada buvau užsiauginęs ilgus plaukus, galima buvo kasas pinti, pustrečių metų nesikirpau...

Kada pramerkiau akis, lyg miškas pradžioje pasirodė. Pradėjau žemę graibyt, jaučiu, kad jokių samanų nėra. Žiūriu – aplink balta. Žvilgterėjau į duris, pamačiau „akutę“. Tada jau supratau, kur esu. Priešingoj pusėj grotuotas langas, virš durų lemputė apgrotuota... Matyt, saugojo, kada atsibusiu. Kai pamatė, kad dairausi galvą pakėlęs, tuoj atsidarė durys ir įėjo į vidų keliese. Pirmi jų žodžiai buvo:

– Tai ką, bandite, prabudai?

Supratau, kad aš gana ilgai miegojau. Matyt, smarkiai buvau užnuodytas. Kol atvežė iki Vilniaus saugumo ministerijos, ne viena valanda praėjo. Netrukus iškvietė medicinos personalą. Ir toliau vėl neprisimenu, kaip ten kas buvo, atrodo, kad vėl buvau užmigęs, bet kai prabudau, labai skaudėjo sėklides. Ar ampules į jas leido, ar ką darė, aš nežinau.

Tada jau pradėjo tardyt. Ėmė klausinėt apie kitus partizanus. Aš dar bandžiau gintis, kad nežinau ir nepažįstu jų. Man

tada iškart kaip iš rašto išpylė visų likusių gyvų miške pavardes, vardus, slapyvardžius, iš kur kilę. Supratau, kad jiems viskas žinoma, viskas išduota. Jie viską žinojo ir apie mane, tik nežinojo, kur slapsčiausi.

Tardė vyr.leitenantas Vitkauskas. Jaunas žmogus, bet žiaurus. Tardė naktimis. Po to ėmė verbuot, kad padėčiau jiems surinkt likusius gyvus partizanus. Ilgai mąstyt nebuvo kada. Kai tik pasiūlė, aš ir sutikau, turėdamas viltį kur nors gyvas ištrūkt, kai nuveš į mišką. Pasakiau, kad miške turiu slėptuvę, kurioje yra radijo aparatas, raketinis pistoletas, keletas raketų ir šovinių. Taip pat pasakiau, kad slapsčiausi savo namuose klojime esančioje slėptuvėje. Dar gerokai apspardė, prigrasino, kad nieko neslėpčiau. Kai sutikau važiuot, tada tardytojas davė adatą, siūlo, liepė prisisiūt sagas, nes viską buvo išpjaustę. Davė diržą, po to iš spintos išėmė mano „dešimtšūvį" padavė, atvedė fotografą, nufotografavo iš visų pusių. Tuo metu į kabinetą įėjo dar pora vyrukų, apsirengusių partizaniškai. Abu padavė man rankas, pasisveikino. Vienas iš jų sako:

– Ar neprisimeni manęs? Aš – Antanas Budrys-*Tigras*, kartu buvom atėję su *Faustu, Žaliūnu, Galinskiu* ir kitais partizanais. Tuomet tu atnešei ne tik pavalgyt, bet ir porą butelių „samagono"...

Antras tylėjo ir stebėjo mane. Tardytojas tuo metu išėjo iš kabineto. *Tigras* ir toliau kalbino mane, pasiėmė mano šautuvą, apčiupinėjo, pasakė, kad tai puikus ginklas. Paskui man jį įdavė į rankas ir pasakė:

– Imk, važiuosim rinkti tavo draugų. Jiems visiems atėjo galas... Aš irgi ilgai vaikščiojau miškuose, padariau nusikaltimą, bet įkliuvau kaip ir tu, viską prisipažinau. Supratęs mano klaidas, tardytojas man dovanojo. Dabar aš esu tikras pilietis, lygus su visais.

Po to Budrys liepė nusiaut dešinės kojos batą. Nusiaviau. Stebiu, ką jis dabar darys. Išvertė kelnių kišenę, praplėšė joje skylę, iš savo kišenės išsiėmė suvyniotą ritinėlį vielos, atvyniojo galą, perkišo per mano kišenėje išplėštą skylę, patraukė palei

koją žemyn, po to patraukė dar daugiau ir apvyniojo apie kojos riešą, surišo keliais mazgais, likusį galą suvyniojo į ritinėlį, įdėjo man atgal į kišenę ir liepė apsiaut batą. Netrukus atėjo tardytojas Vitkauskas, pasirengęs kelionėn. Pamatęs mus bendraujant, sušuko:

– Koks čia žaidimas!?

Budrys draugišku tonu ėmė aiškint:

– Nieko, mes jau susidraugavom. Važiuojam kartu miškan, nes senokai buvom, pamiršom ir tas vietas, kur *Ąžuoliukas* mums atnešdavo skanius pietus, stipraus „samagono“... Mes juk seni pažįstami, tik jis gal neprisimena, o gal varžosi, abejoja, nesupranta, kad mes jam tik gero linkim ir sutinkam pavargt pelkėse, norim jo draugus įtikinti, kad tai betikslis slapstymasis...

Tiesiog be atsikvėpimo kalbėjo Budrys – lyg šuo pririštas prie būdos amsėjo, norėdamas įtikti savo šeimininkui...

Taip mes išsiruošėm į nepaprastą „medžioklę“. Tai buvo berods 1953 m. rugpjūtis. Nauji mano „draugai“ apsirengė lietpalčiais, ant manęs užmetė tokį pat, čekistai irgi pakeitė savo kailius. Nė vieno nemačiau su antpečiais. Tardytojas Vitkauskas irgi užsivilko lietpaltį. Jokių skiriamųjų ženklų, tik stora planšetė, permesta per petį. Jis atsisėdo į kabiną prie vairuotojo, o visi kiti į kėbulą, kuris buvo dengtas brezentu. Viduje skersai sudėtos medinės lentos. Kai visi užėmė savo vietas, pakvietė ir mane. Budrys ir jo draugas kalbėjo lietuviškai. Trečiasis aukštoko ūgio, liesas vyriokas daugiau tylėjo, aš maniau, kad jis Lietuvos rusas. Atsisėdau į man nurodytą vietą – visai gale, ant paskutinio suolo. Iš abiejų pusių sėdėjo provokatoriai su automatais. Ant kiekvieno suolelio sėdėjo po penkis, buvo užimtos visos vietos. Kiek laiko važiavome, nežinau, tik labai atsibodo ir prikratė, norėjosi atsistot, bet atsistot niekas neleido, privalėjau sėdėt ir rankas laikyt ant kelių. Pagaliau mašina sustojo. Pravėrė dureles ir atidengė užpakalinį uždangalą. Tardytojas liepė visiems išlipt, leido nueit į tualetą. Mane iki tualeto durelių lydėjo sargybiniai. Kai įėjau į būdelę, durelių užsidaryt neleido. Ta būdelė, sukalta iš lentų, stovėjo kažkokiam kieme. Pasižvalgęs

supratau, kad tai Dotnuva, stribų būstinės kiemas. Nuvedė į vidų, liepė stotis už stalo. Tardytojas buvo užsiėmęs. Durys į gretimą kambarį praviros. Stribai zujo lyg širšės. Kiekvienas pažvelgdavo įkyriu žvilgsniu, kiti pakraipę galvą grįždavo pas tardytoją, kažką pasakydavo. Supratau, kad bandė mane atpažint, turėjo keletą nuotraukų, bet, matyt, nė viena netiko. Atėjo ir vakaras. Visus vėl susodino į tą patį sunkvežimį. Pravažiavom Krakių miestelį ir atvažiavom prie Lenčiukų vienkiemio, prie Lenčių miško kvartalinės linijos, kuri skyrė Lenčių mišką nuo Zambiškio, netoli Barsukynės. Jau buvo sutemę. Išlaipino iš mašinos. Iš mano kišenės išėmė tą vielos ritinėlį (aš nesupratau, ar mane sujungė su savimi, ar tik galą laikė rankoje), paklausė, ar man pažįstama vietovė. Atsakiau, kad taip. Tardytojas paaiškino, jog dabar tamsoje eisime iki mūsų namų, reiks parodyt slėptuvę klojime, kur slapsčiausi. Paaiškinęs tardytojas mano ginklą padavė Budriui. Tas, kiek palaikęs, padavė jį man ir liepė užsikabint ant peties. Ėjau pirmas miško linija, kuri mus turėjo išvesti į Visockių gyvenvietę, netoli Graužų dvaro žemės. Tuo metu mano rankos buvo laisvos, o ir kalbėjosi su manimi kaip su žmogumi. Aš ėjau atsargiai, neskubėdamas. Išgirdęs pelėdos ūbavimą, tardytojas sustojo ir patyliukais paklausė, ar ne man miškiniai duoda sutartus ženklus. Paaiškinau, kad tai tikra pelėda. Tuo metu laisvąja ranka susiradau kišenėje peiliuką, atsargiai patampęs vielą, įsitikinau, kad „ryšys“ nenutrūkęs. Greit perpjoviau „ryšį“, bet rankoje tvirtai laikiau abu galus, laukdamas tinkamo momento šuoliui į šoną. Mano laimei ar nelaimei, tas, kuris laikė vielos galą ir ėjo iš paskos, užkliuvo už medžio šaknų, stipriai timptelėjo laidą, laidas išsprūdo iš mano delno. Nespėjau nė žingsnio žengt, kai ant manęs užgriuvo keliese ir ant galvos užmetė brezentą. Užlaužė rankas, apžiūrėjo, kur nutrūko viela. Išskleidė žemėlapį ir ėmė studijuot, ar nenukrypo kur į šoną, ar aš jų nevedu į miškinių paspęstus spąstus. Kiek pasiaiškinę, nusiramino, atsargiai užsirūkė, nuėemė man nuo galvos „palapinę“. Pasidarė šviesiau akyse. Vietoj laido surišo storoka virve. Ką tik prašvi-

tus atsiradom Pelkutėje, prie mūsų tėviškės ganyklos, kur tarp kemsų buvau paslėpęs radijo aparatą ir raketinį pistoletą. Iškart prie slėptuvės nepriėjau, kažkokia jėga neleido prisiartinti prie kadaise paslėptų man brangių daiktų. Tardytojas jau ėmė nervintis, provokatoriai neatstodami vertė rašyt laišką ryšininkams, o aš išsisukinėjau, kad jokių ryšininkų nepažįstu. Liepė rašyt *Žvirbliui*, žadėjo patys tą laiškelį nunešt, atseit jis juos suves su miškiniais. *Žvirblį* aš pažinojau gerai, jis buvo siuvėjas, ne kartą teko pas jį lankytis ryšio reikalais, partizanams jis siūdavo rūbus. Gyniausi kiek galėjau, kad jokio *Žvirblio* nepažįstu ir nežinau, kas jis per paukštis. Tada jie man ėmė grasint: jei nepasakysiu, veš atgal į saugumą, o ten jau privers pasakyt.

Kai radome mano „arsenalą“, ranka pažarstęs šovinius, du pasiėemiau atsargiai ir paslėpiau delne, o kai jie iš po kupsto traukė radijo aparatą, tuos šovinius įsidėjau į kišenę. Tardytojas priėjo arčiau manęs ir ėmė vėl verbuot:

– Iki šiol niekas nežino, kur tu esi, net tavo motina. Gerai pagalvok. Jei tave paleisim, ar sutiksi mums padėt surinkt kelis likusius banditus?

Aš jam atsakiau trumpai ir aiškiai:

– Nežinau, kur jie. Ką norite, tą darykite, aš tikrai nežinau, kur jie yra...

Dar kiek palūkuriavęs, tardytojas atsitolino nuo mūsų ir iššovė porą raudonų raketų. Už keleto minučių pasigirdo smarkus šaudymas Lenčių miško pusėje. Kareiviai sustojo aplink mane ratu su atkištais ginklais. Aš nesusigaudžiau, ką jie dabar darys, gal paprasčiausiai sunaikins mane ir paliks, pakišę kur nors po kelmu. Po neilgai trukusio šaudymo išsivarė mane į pievas, surištą virvėmis per juosmenį, o virvių galus laikė iš šonų eidami du kareiviai. Priekyje ėjo tardytojas, šalia jo anie du provokatoriai, bet jų partizaniški drabužiai jau buvo paslėpti po kareiviško lietpalčiu. Užvedė į Donato Petrausko kiemą ir pradėjo klausinėt, rodydami į mane, ar jis nepažįsta kartais šito bandito, ar aš dažnai pas jį lankydavausi su banda. Negirdėjau, ką jis sakė, tik mačiau, kad purtė galvą. Po to atvedė prie klojimo, kur aš slapsčiausi. Čia

jau darbavosi kareiviai. Kieme stovėjo mašina, kuri mus atvežė iš Vilniaus ir paleido miške. Kareiviai buvo išvertę viską, ką tik galėjo. Pakvietė mamą ir vėl klausė, ar ji pažįsta šitą banditą... Mamytė išbalusi persižegnojo, paskui ištarė:

– Oi vaikeli, tu dar gyvas?

Toliau motinai kalbėti nebeleido. Tada mamytė paklausė, ar galima atnešt man valgyt. Tardytojas jai atrėžė:

– Na, pašerk paskutinį kartą, daugiau tau nereikės jo šerti...

Nors buvau peralkęs, maistas vėlėsi burnoje, springo gerklėje. Kiek nusiraminęs, nurijęs kelis kąsnius, kreipiausi į motiną:

– Atleisk man už tiek suteikto vargo ir kančių. Atlygins tau Dievas...

Gal būčiau ir daugiau ką jai pasakęs, prašęs jos palaiminimo, bet provokatoriai neleido. Motina klausė, ar negalėtų ką nors man įdėti kelionėn. Šie tik nusišaipė:

– Nieko nereikia! Ten bus gerai maitinamas...

Įsodino mane vėl į tą patį brezentu dengtą sunkvežimį, ir palengva duobėtu keliu išvažiavom iš kiemo. Mačiau, kaip mamytė susigūžusi stovi, šluostosi ašaras, o aš jai net ranka negalėjau pamojuoti, rankos buvo surištos.

Sunkvežimis pasuko link Ilgižių. Vos išvažiavus iš Tilindžių, A. Budrys padavė mano ginklą: „Laikyk, man ir savo pakanka. Atiduosi, kai nuvažiuosi į kitą vietą“. Tuo metu buvo nuo manęs atrišę virvę. Paėemęs ginklą, pastačiau tarp kojų, vamzdis siekė smakrą. Aplink sėdintieji kas rūkė, kas plepėjo vieni su kitais, į mane beveik nekreipdami dėmesio. Gimė mintis išbandyt paskutinį kartą savo „dešimtšūvį“, nes kišenėje turėjau porą šovinių. Ilgai galvot nebuvo kada, nes mašina riedėjo gana sparčiai. Atsargiai kaire ranka pasiekiau kišenėje šovinius, atitraukiau šautuvo užraktą žemyn, nuleidau atsargos kabliuką. Pajutau – spyna spragtelėjo, jokio šūvio, pagalvojau, sudrėkęs šovinys. Tada spyną vėl atitraukiau, šovinys iškrito ant grindų. Įstačiau antrą šovinį, ir vėl nėra šūvio. Tada jau pasidarė aišku, kad sugadintas pats ginklas. Tuo metu privažiavome Paliepių bažnytkaimį, artinomės prie Ariogalos. Mašina sustojo Arioga-

los miestelyje, stribų būstinės kieme. Nuvedė mane į kažkokį kabinetą. Į jį suėejo ir kareiviai, kurie mane saugojo, iš vieno galo į kitą bėgiojo tardytojai ir „draugai“ provokatoriai, su kuriais pažįstamas antra diena. Visi turėjo savo reikalų, tik aš stovėjau pastatytas į kampą ir viską stebėjau.

Netrukus mane vėl išvedė, pasodino į tą patį sunkvežimį, toj pačioj vietoj. Minutės slinko, čekistai ėmė snūduriuoti, o aš jau buvau atpratęs nuo miego, dvi paras galėjau išbūti net akių nesumerkęs. Pastebėjau, kad jie pasidarė kažkokie apatiški, neapdairūs, nutariau, kad geresnės progos nebus, atėjo lemtingas momentas: arba mirt, arba gyvent. Pašokau, stvėriau automatą iš priešais mane sėdėjusio kareivio. Dar man nieko nepasakius, jie jau pakėlė rankas. Staigiai užvedžiau spyną ir paleidau seriją. Vienas kareivis iškart sukniubo, bet čia užsikirto spyna. Aš dar kartą ją atitraukiau, jau būčiau leidęs antrą seriją, bet kitas kareivis griebė už spynos, už vamzdžio. Matau, kad įsivėlęs į grumtynes nieko nelaimėsiu. Tada šokau iš kėbulo ir ėmiau bėgt, bet gal už kokių dešimt metrų gavau stiprų smūgį į nugarą ir pargriuvau ant žemės. Tik prisimenu, prie galvos pajutau šaltos geležies prisilietimą. Išgirdau: „Nenado! Turiu pristatyt gyvą...“ Pajutau smūgius į šonus, į galvą ir netekau sąmonės. Atmerkiau akis, krėtė šaltis, buvau visas šlapias, išgirdau sakant: „Širdis dirba, gyvas...“ Tai kalbėjo iškviestas Ariogalos gydytojas, berods Žaliauskas. Mane už plaukų atitempė atgal į sunkvežimį, surakino, už nugaros surišo virve per pusiaują. Iš abiejų pusių atsisėdo provokatoriai, daužė kumščiais, po to virvės galą permetė per lanką, kuris laikė mašinos brezentą, kitą galą užnėrė ant kaklo, pabandė pakelti nuo grindų – gaudžiau orą tarytum žuvis, ištraukta iš vandens. Ausyse lyg kas sproginėjo, akyse bėgiojo įvairiausių spalvų vaivorykštė. Po kiek laiko atleido virvę, ir aš visu svoriu žnektelėjau ant grindų. Čekistai ir provokatoriai, kiek atsikvėpę, užsirūkė, patraukė dūmą ir degančių cigarečių galais ėmė man degint rankas. Pasijuto svylančios mėsos nemalonus kvapas. Dar iki šios dienos tebenešioju ant rankų baltas dėmes...

Pavakariop atvežė į Kauną, turbūt į saugumą, nes viršininkas, kiek teko girdėti, irgi buvo Petrauskas. Nutempė į požeminę kamerą, atrišo rankas, liepė nusirengt. Nuodugniai apčiupinėjo rūbus, išplėšė pamušalą, išrovė sagas. Išgirdau kalbant čekistus:

– Pagavus banditą miške, pirmiausia reikia rankas padėt ant kelmo ir sutrint pirštus šautuvo buože, kad negalėtų šaukšto į rankas paimt... O jūs dar leidot ginklą pagriebt... Duraki!

Viską patikrinę, paliko mane tik su apatiniais rūbais, užsklendė kameros duris ir pasišalino. Likau vienas, bet jaučiau, kad per „volčioką“ akylai stebi mane, seka kiekvieną mano judesį. Išaušus atidarė duris ir įmetė mano rūbus, liepė apsirengt. Labai apsidžiaugiau, iškart šilčiau pasidarė. Po pusvalandžio liepė išeit į tarpdurį – apsuko veidu į sieną, surakino rankas ir išvedė į kiemą. Mašina jau kita stovėjo paruošta, kiti sargybiniai, nebuvo provokatorių, tik tas pats tardytojas nužvelgė mane, sėdo mašinon ir man liepė lipti. Visą kelią važiavo tylėdami, nė vienas nekalbėjo ir manęs nekalbino. Grįžus į Vilnių, nuvedė į kamerą, atidavė prižiūrėtojams. Atrakino rankas, o vakare, pailsėjus, išvedė pas tardytoją. Kabinete sėdėjo vidutinio amžiaus kariškis kapitono antpečiais. Po Ariogalos įvykių dešinėj galvos pusėj jaučiau nemalonų skausmą, ausyse ūžė, akys lyg aptemę. Prie tardytojo stalo sėdėjo jauna moteris. Tardytojas kalbino rusiškai. Aš tylėjau. Tada moteris prabilo lietuviškai. Supratau, kad vertėja. Tardytojas uždegė cigaretę ir padavė man. Užsirūkiau kaip senas pypkorius. Vertėja paskaitė paskutinius mano parodymus, paklausė, ar teisingai surašyta, liepė pasirašyt. Paklausinėjo apie kelionę, dėl ko aš taip pasielgiau. Atsakiau, kad norėjau save pribaigt, bet sutrukdė kiti kareiviai, griebdami už ginklo ir nukreipdami vamzdį į tuos žuvusius. Šis tardytojas pasakė, kad Vitkauskas daugiau manęs nebetardys.

Kameroje pradėjo blogiau maitinti – vandeniu ir duonute. Tokios duonutės ir gyvulys nelabai ėstų. Žodžiu, gyvenimo sąlygos smarkiai pablogėjo. Išsirengiau ir ėmiau gaudyt velnius po kamerą. Mėčiau batus, visaip kvailiojau, iki atėjo viršininkai. Liepė apsirengt, apsiaut ir baigt kvailiot. Aš jiems ėmiau aiškint,

kad kameroj su manim gyvena velnias kampe ir neleidžia man užmigt. Tada pažadėjo mane perkelt į kitą kamerą. Kai nuvedė į kitą kamerą, ten du jau radau sėdinčius ant narų. Vienas paklausė, ar šiandien paėmė, atsakiau, kad aš jau senas gyventojas. Antrasis patyliukais paklausė pirmojo: „Kam pas mus tą moterį atvedė?“ Tas atsakė: „Kad tu taip neliūdėtum ir neverktum, kad tau linksmiau būtų...“ – „Man nereikia jokios moters, aš namuose turiu žmoną ir vaiką...“

Tai buvo Jurgis Glaveckas nuo Marijampolės ar nuo Alytaus. Ryte susipažinome artimiau. Glaveckas buvo ramus ir nešnekus, vis stovėjo prie stalelio ir meldėsi. Antrasis jau praėjęs visus tarybinio pragaro universitetus, vilkėjo lageriškais rūbais, gerai kalbėjo rusiškai, buvo atvežtas iš Rusijos pertardyti. Trise iškart pasidarė linksmiau.

Tardymo procedūra ilgai neužsitęsė, po to – teismas. Gavau aukščiausią – mirties – bausmę. Liepė rašyt malonės prašymą. Aš atsisakiau, bet kažkas vėliau už mane parašė.

Sėdėdamas mirtininkų kameroje, neėmiau į galvą draugų pasakojimų, nes buvau įsitikinęs, kad kitame pasaulyje nieko neprisiminsiu apie paliktą ašarų žemelę. Tam ruošiausi kiekvieną dieną, vien dėl to neįsiminiau mirtininkų kameros draugų vardų. Vieno pavardės nepamenu, antrasis, sakė, paimtas irgi užmigdytas – partizanas Kregždė. (Pagal visus duomenis – tai Biržų girios partizanas Kostas Kregždė-*Piršlys*, paimtas užmigdytas Šilų Marytės. – *R. K.*) Egzistavome neblogai. Niekas nedrumstė ramybės. Miegok sau ramiai ant dėžės, kuri pripilta smėlio, o viršus užkaltas lentomis, pagalvėlė, nors ir mažytė, labai švelni, bet ne pūkinė. Gerai patyrinėję, nustatėm, kad ji prikimšta nuo vilnų karštuvų sušluotom šiukšlėm, nes radom daug surūdijusių vielos gabalėlių, atitrūkusių nuo karštuvų vielinių šepečių. Įsišnekėjom, kad Kregždė – ūkininko sūnus. Labai mylėjo gyvulius, ypač arklius, vaikas būdamas eidavęs numigt popiečio į arklių ėdžias... Kiekvieną vakarą nežinojom, ar sulauksim ryto. Iš mirtininkų kameros išvesdavo naktimis. Išeinantis dar sušukdavo: „Sudie, broliai!“ Dienos

metu svajojom ir kūrėm visokius planus, ką veiksim laisvėje. Kregždė svajojo apie žirgyną ir žemės ūkį. Sakė, kad iš kaimo niekur neis. O buvęs katorgininkas klausydavosi abejingas, kartais net nusikvatodavo iš mūsų planų. Jis sakydavo, kad toje laisvėje, kur mes ruošiamės išeit, nebus nei žirgų, nei išdavikų, nei šnipų, tai Amžinoji Laisvė...

Kartą jis pradėjo reikalaut, kad ateitų koks nors viršininkas pasikalbėt. Kai atėjo ir paklausė, kas norėjo pasikalbėt, katorgininkas atsakė: „Aš. Čia man nusibodo sėdėt gyvam šitam karste... Prašau pervest mane į vienutę, ten galėsiu badaut, kol neperskaitysiu galutinio nuosprendžio... Nejaugi iš Maskvos atsakymas eina keletą mėnesių?“ Viršininkas įrodinėjo: „Jei būtų atsiųstas atsakymas, mes čia tavęs nelaikytume nė valandos“.

1954 m. pavasarį kaip visuomet vakare sugulę dar paplepėjom. Staiga labai atsargiai prasivėrė „volčioko“ durelės ir patyliukais, prikišęs nosį prie langelio, prižiūrėtojas pasakė:

– Na bukvu „P“!

Aš atsakiau:

– Petrauskas.

– Sobiraisia s viesčiami!

Atidarė duris. Įėjo pora čekistų. Apsirengiau, persimečiau dar po žodį su liekančiais, apsiaviau batus ir pradėjau rankšluostį vyniot. Liepė palikt, pasakė, kad daugiau man jo nereikės. Supratau, kad „kaput“. Draugams paspaudžiau rankas, palinkėjau ištvermės ir išėjau tylėdamas, supratau, kad jau netoli reiks keliaut... Išėjus už durų, dar paklausė pavardės, vardo. Įsitikinę, kad tas pats, kurio jiems reikia, liepė rankas sudėt už nugaros, kad eidamas neplasnočiau. Pavedė koridoriumi link durų. Prie durų pasukom laiptais į pirmą aukštą. Įvedė į kabinetą, kur sėdėjo už stalo pora kariškių. Jie irgi paklausė, kas toks esu, kur gimęs, po to pasakė, kad malonės prašymas patenkintas: mirties bausmė pakeista į 25 metus darbo kolonijoje, 3 metai tremties ir 5 be teisių. Paklausė, ar „ponial“.

Kai paklausiau, kas parašė malonės prašymą, pasakė, kad gal kas nors iš giminių. Liepė pasirašyt ir išvedė dar aukščiau

nuo žemės paviršiaus. Įvedė į didelę kamerą, liepė gult. Atsiguliau, bet miegas neėmė, galvojau apie rūsyje likusius draugus. Lyg ir apsidžiaugiau, kad suteikė tokią malonę. Dabar tai tikrai išsipildys jaunystės svajonė – pamatyti platų pasaulį...

Netrukus patekau į kalėjimo ligoninę, nes smarkiai buvo pakilusi temperatūra. Čia gulėjo daug sužeistų. Susipažinau su vienu partizanu, kurį paėmė sunkiai sužeistą, be sąmonės. Kada jau galėjo vaikščioti su ramentais, išsikalbėjom, pasirodo, tai buvo Vincas Pupelis, kilęs nuo Zarasų (jo žmona Irena ir duktė Danutė).

Apie kelionę į Rusijos lagerius nematau prasmės plačiau kalbėti, nes tūkstančiams mūsų brolių ji buvo maždaug tokia pat. Patekau į Kazachstano lagerius. Čia sutikau trumpai pirmą ir paskutinį kartą ryšininkę *Ramunę*. Visi buvome pažymėti numeriais, pavardėmis mūsų niekas nevadino. Gyvenimo sąlygos buvo nepavydėtinos. Dirbau mangano kasyklose, buvau sužeistas krintančių uolų, o labiausiai barakuose kankino blakės, jos naudodavosi išvargusiais vergų kūnais, maitinosi jų krauju ir taip nuo jo išpampdavo, kad tik palietus sprogdavo.

1955 m. pervežė į Džezkazganą, į vario ir švino kasyklas. Ten dirbau porą savaičių. Paguldė į ligoninę. Po to dirbau medienos apdirbimo ceche. Daug man pagelbėjo mano tautiečiai, seni meistrai. Greit įsigijau keletą specialybių. Žmonės ruošėsi į laisvę. Aš gaminau užraktus, raktelius, kiti – medinius lagaminus, dėžutes. Laisvalaikiu dariau įvairius menkniekius, kuriuos kazachai mielai išpirkdavo. Netrukus mūsų brigadą pradėjo vežioti į stepes už dviejų kilometrų kast tranšėjų, kur statė naują miestelį šachtininkams. Ruošė atvirą vario rūdos kasyklą. Tame miestelyje gyveno laisvos politinės kalinės. Jos dirbo apdailos darbus – tinkavo, dažė, o mes, apstatyti sargybiniais, „kirkomis“ rausėmės gilyn į gruntą. Tas miestelis vadinosi Dolinka.

Vėliau teko būti Taišeto lageriuose. Paskutinė lagerių vieta – Čiūnos stotelė. Apie Čiūnos lagerius daug rašyta Irkutsko srities spaudoje ir išleista knygelių. Ten vietinis jaunimas

net netiki, kad vasarą išrengtą žmogų pririšdavo prie medžio – vakare likdavo tik švarus skeletas. Saulė, uodai ir kiti vabzdžiai viską sunaikindavo. Tuos nusikaltimus čekistai ne visuomet dirbo savo rankomis. Pokariniu laikotarpiu tarp politinių kalinių maišėsi ir kriminalinių nusikaltėlių. Vietiniams gyventojams jie keldavo siaubą. Tai tos nusikaltėlių grupės sutvarkydavo čekistų nurodytus žmones. O jei atsirasdavo, kas užstodavo nelaiminguosius, nelauk pasigailėjimo nei nuo kriminalinių, nei nuo administracijos. Pokariu Sibiro lagerius užtvindė įvairių tautybių kaliniai. Belaisviai buvo apšaukti tėvynės išdavikais. Tokioj įvairių tautų maišalynėj įsiliepsnodavo „pilietiniai karai“, kuriuose nebuvo jokio gailesčio, nieko negalėdavo padėti ir tas žudynes išprovokavę čekistai. Zonose atsirado gabių fronto dalyvių, nuo kareivių iki generolų, kurie kažkada liejo kraują už tėvynę ir Staliną, tikėdami pasauline komunizmo pergale, o po karo tapo tos pačios tėvynės „išdavikais“ už tai, kad pateko į nelaisvę priešams. Vienas tankistas pasakojo:

– Užsidegė tankas. Aš degdamas iššokau iš tanko, netekau sąmonės, mane paėemė į belaisvę visą apdegusį. Kada išgijau, baigėsi karas, grįžau į tėvynę. Už tai gavau 25 metus lagerio. Teismas aiškiai pasakė, kad aš pasidaviau į nelaisvę, nejaugi negalėjau sudegti tanke...

Šitie žmonės subūrė visus politinius ir davė atkirtį čekistų pagalbininkams, jų negailėjo, jie gavo atpildą už nekaltų žmonių terorizavimą ir žudymą. Vienoj knygoj aprašomas direktorius, prie jo ir man teko dirbti. Tai žydas, labai geras žmogus, užjautė kiekvieną kalinį, jei kas į jį kreipdavosi, kiekvienam stengdavosi padėti. Tai buvo Apštein Naumovič. Jam teko dalyvaut sutvarkant vieną žmogžudį, kuris lentpjūvėj buvo perleistas per pjūklus nuo kojų iki galvos. Tai buvo jam atpildas už nekaltų žmonių žudymą. Su savo gauja jis siautėjo čekistų palaimintas. Kam akį išdurdavo, pirštus nukapodavo. Antras buvo pabėgęs į „burą“ – požeminį karcerį, ten užsisklendė, galvojo išsigelbėti, bet sukilėliai nepabūgo jokių grasinimų ir šaudymų.

Apsupę „burą“, reikalavo atiduoti savo automatą arba jo galvą. Po pusvalandžio parodė jo galvą. Likusieji buvo išleisti ir išlydėti už zonos, aptalžyti dar geležinėmis lazdomis. Taip ir pasibaigė „pilietinis karas“. Aš jau nemačiau visų tų baisenybių, kurias pergyveno karo ir pokario pirmaisiais metais patekę į lagerius ramūs kaimo žmonės. Mūsų dauguma jau buvo praradę bet kokią viltį tapti laisvais, pilnaverčiais žmonėmis, todėl gal ir apie save aš norėčiau pasakyti, kad išblėso tas jaunatviškas ryžtas kovoti iki paskutinio atodūsio, nes jau atsibodo klausyt ir laukti pagalbos iš Vakarų. Susitaikiau su esančiu gyvenimu, tapau paprastu eiliniu „avinu“, nieko nesuprantančiu apie nepriklausomo žmogaus gyvenimą. Širdy ir pasąmonėj kunkuliavo skaudžios jaunystės žaizdos, o ausyse kasdien skambėjo čekistų kartojami žodžiai – „kodėl nesidžiaugiate, kad jus išvadavome...“

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Ap. 3. B. 1743
L. 73

KGB valdybos prie LSSR MT
2-o sk. viršininkui kapitonui
drg. MARTUSEVIČIUI

Vilniaus miestas

1953 m. rugpjūčio 3 d. suporintų agenčių „VALĖS“ ir „RAMUNĖS“, KRASAUSKIENĖS PETRŪNĖS, Jono, ir jos dukros KRASAUSKAITĖS ALDONOS, Jono, gyvenančių Lenčiukų kaime, Dotnuvos rajone, pagalba, panaudojus operatyvinės technikos priemones, buvo paimtas gyvas partizanas PETRAUSKAS LEONARDAS, Jono, gim. 1929 m., iki 1951 m. gyvenęs Tilindžių k., Ariogalos raj.

PETRAUSKAS buvo areštuotas ir tardomas KGB tardymo skyriuje. 1953 m. rugpjūčio 22 d. Ariogalos raj. miške buvo inscenizuotas PETRAUSKO paėemimas, turint tikslą jį legalizuoti. 1953 m. rugpjūčio 23 d. PETRAUSKAS, būdamas Ariogaloje, užmušė jį konvojavusį kareivį, bandė slėptis, bet buvo sulaikytas, o po to nuteistas.

Būdamas MVD vidaus kalėjime (dabar KGB), PETRAUSKAS 1953 m. rugsėjo 29 d. pareiškė šaltiniui „?“, kad dėl jo sulaikymo 1953 m. rugpjūčio 3 d. kalta KRASAUSKIENĖ, kad iš lagerio jis pasistengsiąs apie tai pranešti savo giminaičiams, o jie praneš partizanams, kad KRASAUSKIENĘ sunaikintų.

Š. m. rugsėjo 7 d. mes gavome informaciją, kad PETRAUSKAS parašė laišką savo broliui ADOLFUI, gyvenančiam Tilindžių k., bet apie KRASAUSKIENĘ nieko nemini.

Mes buvom įsitikinę, kad PETRAUSKAS nuteistas sušaudyti, bet, pasirodo, jis gyvas. Kur jis atlieka bausmę, mums nežinoma.

Turint omenyje, kad PETRAUSKAS laiške gali informuoti apie ag. KRASAUSKIENĘ – „VALĘ“, prašome išaiškinti, į kokį lagerį jis nukreiptas, kur jis yra ir orientuoti atitinkamus MVD organus, kad imtųsi priemonių neleisti PETRAUSKUI susirašinėti su savo giminėmis, kartu taikyti jam „P. K.“ (Pašto kontrolę), perimti jo laiškus.

Jūsų žiniai pranešu, jog ag. „VALĖ“ ir „RAMUNĖ“ gyvena partizanų ULICKO, NOREIKOS ir LENARTAVIČIAUS veiklos rajone.

LSSR prie MT KGB įgaliotinio
pavaduotojas Dotnuvos rajonui
kapitonas /DEMEŠEV/

Pasakoja JONAS MACKEVIČIUS-„VYGAUDAS“

Užrašyta Raudondvaryje
1997 11 26

Gimiau 1928 m. Kėdainių apskrityje, Šėtos valsčiuje, Kirdeikių kaime. Šeimoje buvome penki vaikai: trys broliai (Vytautas, Henrikas ir aš) ir dvi seserys (Regina ir Onutė).

1949 m. brolį Henriką sušaudė partizanai. Jis buvo patekęs į rusų nelaisvę, Urale šachtose dirbo ir iš ten pabėgo su keliais kitais belaisviais, grįžo į namus, bet netrukus jį suėmė. Aš to nežinojau, bet man sakė, kad jį atseit užverbavo. Kiek man teko teirautis ir domėtis dėl Henriko užverbavimo, aš iš nieko negirdėjau, kad kas nors būtų nuo jo nukentėjęs, bet partizanai

įtarė, kad jis užverbuotas, pabėgęs iš lagerio, kaip niekur nieko laisvai gyveno namuose, paėmė jį ir sušaudė.

Henrikas buvo vedęs, turėjo du vaikus. Kiek man žinoma, sušaudyme dalyvavo Paliūnas, Bakanauskas...

Brolis Vytautas turėjo didelį potraukį ginklams. Karo metu buvo prisirinkęs visokių šaudmenų. Vienas kaimynas paprašė jo susprogdinti lauke akmenį. Brolis jokio techninio išsilavinimo neturėjo. Būdavo, akmenyje iškala skylę, prideda parako, uždega „bikfordo virvutę“ ir tokiu būdu sprogdina, bet tą kartą, pasirodo, ten buvo sprogstamas parakas, kaip degė, iškart ir sprogo. Tik gabalus brolio tėvas surinko ir palaidojo.

Aš į mišką išėjau 1947 m. Nuo pat pradžios buvau Juozo Paliūno ryšininkas. Mano tėvukas dirbo eiguliu. Mes gyvenome tarp miškų, o ten netoliese prisilaikė ir Paliūnas su savo būriu. Aš pas juos dažnai nueidavau, nunešdavau valgyt.

Pagaliau suėmė mane, tėvą ir jauniausią seserį Onutę. Dvi savaites išlaikė Grinkiškio stribyne. Man tada dar 18-os metų nebuvo. Gavau smarkiai į kailį. Išėjęs prisiekiau – kaip ten bus, bet į čekistų nagus gyvas jau daugiau nepasiduosiu. Po dviejų savaičių paleido ir tėvą su seserim.

Kai suėmė mūsų kaimyną Vytą Miknių iš Tautušių kaimo, jis apie mane viską papasakojo.

Praėjo kelios dienos, ir vėl nakties metu atvažiavo stribai, apsupo mūsų namus. Aš tuomet buvau išėjęs pas tokią merginą kaimynystėje. Greit sužinojau, kad vėl tėvą ir seserį suėmė ir išsivežė. Vyresnioji sesuo Regina buvo ištekėjusi ir gyveno atskirai.

Tada aš jau į namus nebegrįžau. Kurį laiką slapsčiausi vienas, bet mane susirado Bakanauskas ir nusivedė į Paliūno būrį. O tėvuką su seserim vėl paleido, liepė jiems surast ir atvest mane pas juos. Kiek jie papasakojo, supratau, kad jų stribai nemušė, nes tas Miknius apie juos nieko nepasakė, tik apie mane.

Paliūno būrys tuo metu laikėsi Grinkiškio, Betygalos valsčių teritorijoje: Aukštuoliukų, Žaiginio, Tautušių, Dzviegių kaimuose ir prie jų esančiuose miškuose. Paliūno būrys, kai aš atėjau 1947 m., buvo sudarytas iš kelių skyrių. Bakanauskas tuo metu

vadovavo vienam iš tų skyrių. Skyriuje buvo apie 10 partizanų. Tuo metu tie būriai buvo dideli, aš patekau į Bakanausko skyrių.

Į mišką atėjau rudenį, artėjant žiemai. Išsiskirstėm po du, po tris žmones kaimuose. Aš išėjau su Antanu Paliūnu. Kurį laiką gyvenom pas žmones, nueidavom ir į mišką. Buvo griežtas vadovybės nurodymas laikytis savo rajono ribose ir niekur kitur nepasitraukti, nes kitam rajone jau kiti. Jei ką nors reikia veikt kitam rajone, būtinai turi pranešt savo vadovybei, jokių savavališkų operacijų kitam rajone niekas neturėjo teisės atlikinėti, tą būtinai reikėjo suderint su kito rajono vadovybe.

Mūsų apylinkėse veikė keli būriai: Bakanausko būrys, Stasio Satkaus-*Šarūno*, Antano Paliūno-*Baublio* (*Ryto* pusbrolis), kurio visi septyni vyrai 1949 m. žuvo Lenčių miške. Valatkėlių rusų sentikių kaime Antano Paliūno vyrai iššaudė keletą rusų, kiti tą kaimą paliko ir išbėgo. Įtarė, kad šitie išbėgę rusai užvedė garnizoną.

Stasio Satkaus-*Šarūno* būryje buvo maždaug 7 partizanai. Jis veikė Žaiginio, Šiluvos valsčių teritorijose.

Šaukoto valsčiuje veikė Romualdo Pracišausko-*Hamuro* būrys.

Antano Paliūno-*Baublio, Keleivio* vyrai veikė daugiausia Krakių apylinkėse.

Aš priklausiau „Povilo Lukšio“ būriui.

1948 m. žiemą apsistojom Lenčių kaime pas tokį Vainauską. Matyt, kas nors atsekė ir dienos metu, jau po pietų, mus apsupo rusų garnizonas. Atsišaudydami ėmėm trauktis į mišką. Mane sužeidė į koją, vienas mūsiškis žuvo. Kiek žinau, jis buvo kilęs nuo Žaiginio.

Kartą, važiuodami arkliu, užvažiavome ant rusų pasalos. Juozą Benašą-*Dešimtuką* iš Dickaimio kaimo iškart vežime nušovė, o mes iššokom iš vežimo, truputį pasitraukėm atsišaudydami, bet žiūrim, kad tie pasalautojai bėga tolyn. Tada apsisukom ir grįžom atgal. Vežime radom negyvą Benašą. Mes jį atsivežėm į Aukštuoliukų kaimą. Kadangi buvo naktis, įnešėm į daržinę, ten paslėpėm, o ryte tarėmės laidoti.

Pasitraukėm prie tokio ežero. Prieš grįžtant pasiuntėm vieną į žvalgybą. Tas grįžo ir pasakė, kad rusų garnizonas mūsų pėdomis atsekė, rado nušautąjį, pasiėmė ir išsivežė.

Kartą keturiese lydėjom Paliūną-*Rytą.* Tik išėjom iš Lenčių miško ir – rusų garnizono pasala. Kai rusai atidengė į mus ugnį, mes kirtom atsakomąją ir vėl atgal į mišką pasitraukėm. Viskas baigėsi laimingai, net nesužeidė nė vieno, visi sveiki ir gyvi grįžom į savo teritoriją, į Žembiškių mišką.

Kitą kartą Puodžių kaime tiesiog plynu lauku važiuodami patekom į pasalą. Tada mus išgelbėjo stati nuokalnė. Nusileidom į ją, rusai kiek pašaudė, o mes sveiki išnešėm kudašių.

Vieną kartą buvom apsupti Praviršulių pelkėse netoli Šaukoto. Ten vyko mūsų sąskrydis, buvo apie 30 vyrų. Viena mergina pastebėjo rusus bėgant ir mums pranešė. Tada mes palei ežerą, šliaužte pelke iššliaužėm iš tos vietos. Tuo metu buvo atėję svečiai ir iš „Kęstučio“ apygardos, nes su jais mes visą laiką palaikėme ryšį.

1949 m. turėjom slėptuvę Meiliškių kaime pas Gudaitį. Į tą slėptuvę ateidavo partizanas Petras Gadliauskas-*Bijūnėlis*, Viktoras Bakanauskas-*Vytautas*, Antanas Butkus-*Debesėlis*. Kada Gadliauską paėmė, jis tą slėptuvę ir išdavė.

Aš nežinau kur, bet žinau, kad jie trise slapstėsi: Bakanauskas, Stefa Martišiūtė-*Dangutė* ir Petras Gadliauskas. Susišaudymo metu Bakanauskas ir Martišiūtė žuvo, o Gadliauską paėmė gyvą. Gadliauskas dar išdavė ir mano seserį Reginą, kuri tuo metu slapstėsi Krakių valsčiuje, ją irgi teisė, gavo 25 metus lagerio (šiuo metu gyvena Garliavoje).

Versta iš rusų kalbos

Išrašas iš Radviliškio apskr.
MGB Bylos Nr. 38. Arch. Nr. 40/8 1950 m. (p. 64)

...JANUTYTĖ VERONIKA, Petro, gim. 1925 m. Gulbinų k. Grinkiškio vlsč., sulaikyta pasakė, kad ji buvo BAKANAUSKO VIKTORO-„VYTAUTO“ ryšininkė ir turėjo slapyvardį „AUDRA“. Ji partizanų užsakymu rašė dainas ir piešė karikatūras.

1950 m. sausio 30 d. ji pasakė, kad Gulbinų k. ZAKARKOS ZIGMO daržinėje šiauduose yra partizanų bunkeris. Buvo atlikta operacija ir rasti trys partizanai, tarp jų ir viena moteris. Partizanai pasipriešino.

Žuvo:

BAKANAUSKAS VIKTORAS – „VYTAUTAS“, gim. 1920 m. Pluknių k., Žaiginio vlsč., Raseinių apskr.

MARTIŠIŪTĖ STEFA, Aleksandro, – „DANGUTĖ“, gim. 1926 m., kilusi iš Žaiginio vlsč.

Paimtas gyvas:

GADLIAUSKAS PETRAS, Prano, – „DEIMANTAS“, „EIMUTIS“, „HENRIKAS“, gim. 1927 m. Armaniukų k., Betygalos vlsč., Raseinių apskr.

(Žuvo vienas rusų kareivis ir ZAKARKOS sūnus VINCAS.)

1950 m. kovo 27 d. aš, *Debesėlis,* Viktoras Bakanauskas, *Jūreivis* ir dar trys partizanai atėjome į Lenčių mišką, susikūrėm ugnelę, pradėjom šildytis. Žiūrim – stirnos bėga. Mes susižvalgėm, aš sakau: tikriausiai medžiotojai, bet visi suklusom. Netrukus pamatėm, kad iš vienos pusės mus jau supa. Staiga pakilom ir ėmėm trauktis. Pribėgom prie kvartalinės linijos ir visi kartu šokom per ją. Tuo metu pasigirdo automato serija ir aš pargriuvau. Mane draugai tuoj griebė ir ėmė traukt gilyn už medžių, o *Debesėlis* kažkur dingo. Supratau, kad aš keliomis kulkomis peršautas, bet kaulai nekliudyti, todėl greit pakilau ir su vyrų pagalba galėjau eiti tolyn. Už kokio pusvalandžio ir vėl išgirdom susišaudymą. Šaudymas tęsėsi apie penkiolika minučių.

Pasirodo, kada *Debesėlis* pamatė, kad ta linija užstota, metėsi į kitą pusę, prie kitos linijos, bet, matyt, ir ta kita buvo užstota, ten jis ir žuvo.

Mes pasitraukėm į palaukę. Vyrai suieškojo arklį, vežimą ir mane pervežė į kitus miškus. Po to kurį laiką teko gydytis. Net keturios automato kulkos mane kliudė, kurias dar ir dabar tebenešioju savo kūne.

Išpartizanavau iki 1951 metų sausio mėnesio. Paskutiniu metu būriui vadovauti jau teko pačiam. Buvom likę: Aleksas Šniukšta-*Sakalas* iš Šimkaičių kaimo, Kazys Šniukšta-*Aras* (abu broliai), Zigmas Gružauskas-*Sniegūnas,* Leonas Juška-*Kariūnas.*

Vyko labai dideli sekimai, judėt jau beveik buvo nebeįmanoma. Leonas Juška neaiškiomis aplinkybėmis liko gyvas. Atseit savo noru išvažiavo į Rusiją ir, kiek man žinoma, ten ir šiuo metu tebegyvena. Jis irgi labai ilgai išsilaikė, kartu su Pranu Prūsaičiu-*Lape.* Kada Prūsaitis nušovė provokatorių Vytautą Remeiką, tada jie abu pasitraukė iš apsupimo.

Mus išdavė provokatorius Valiulis iš Guptilčių kaimo, Krakių valsčiaus. Susišaudymo metu žuvo keturi mūsiškiai. Kaip buvo sutarta su šituo Valiuliu, aš nuėjau pas Mikalajūną Zaciškių kaime, o ten jau manęs laukė čekistai. Kai tik įėjau į kambarį, taip ir užgulė mane keliese. Tuoj surišo, įmetė į sunkvežimį ir išvežė į Šiaulius.

Ką po to jie su manimi darė, aš neprisimenu, tik pačioj pradžioj dar girdėjau ruskių keiksmus ir jutau skaudžius jų smūgius po visą kūną.

Kelias savaites net pasijudinti negalėjau. Paskui nuvežė į Vilniaus saugumo ministeriją. Gavau 25 metus. Atsėdėjau 15. Teko būti Kemerovo lageriuose – Alžerase, Omsko, Taišeto ir Mordovijos lageriuose. Į Lietuvą grįžau 1966 m.

Prisimenant anuos laikus, jeigu juos man kas grąžintų, aš tikrai nebeičiau ten, kur ėjau, nes ir miške būnant buvo daug neteisybės.

Versta iš rusų kalbos — Iš KGB archyvų

Iš MACKEVIČIAUS JONO B. b. 43126/3
I-o tomo (p. 39) 1951 m.

AKTAS

1950 m. gruodžio 29 d. — Zatišiaus k.

Mes, žemiau pasirašę: 8-os kuopos vyr. leit. GORBATOVSKICH, Dotnuvos MGB raj. skyriaus, 2-N poskyrio viršininko pavaduotojas leit. ORŠVILA, 2-N skyriaus I-ojo poskyrio Šiaulių srities MGB Valdybos viršininkas leit. LIUTOV, štabo 3/25 pėstininkų bataliono viršininko pavaduotojas vyr. leit. TROFIMOV, šiandien surašėme aktą pagal šias aplinkybes:

Remdamiesi Dotnuvos MGB raj. skyriaus gautais duomenimis, 1950 m. gruodžio 28 d. 23.00 val. „ČVG“ (čekistų karinė grupė – *R. K.*), vadovaujama 8-os kuopos vado vyr. leit. GORBATOVSKICHO ir operatyvinių darbuotojų leit. ORŠVILOS, LIUTOVO ir LAZINSKIO, Zatišiaus kaime, Dotnuvos raj. MYKOLAIČIO KAZIO (5082) viensėdyje atlikome čekistinę karinę operaciją, kad būtų surasta ir likviduota ginkluota banda.

Patikrinimo metu viensėdyje buvo aptiktas ginkluotas partizanas, kuris bandė ginklu pasipriešinti ir pasislėpti, bet buvo „ČVG“ grupės kareivių suimtas.

Suimtasis pasirodė esąs „LUKŠIO“ būrio vadas, kuris priklausė „MINDAUGO“ rajonui, „MAIRONIO“ rinktinei – MACKEVIČIUS JONAS, Andriaus, gim. 1928 m., buvęs Dotnuvos raj. Sausmiškio k. gyventojas, būryje nuo 1947 m. Slapyvardis – „VYGAUDAS“.

Iš suimtojo paimta:

1. Užsieninės markės automatas – 1 vnt.
2. Revolveris „NAGAN“ sistemos – 1 vnt.
3. Apkabos automatui – 4 vnt.
4. Automato 7,65 kalibro šovinių – 130 vnt.
5. Šoviniai revolveriui „NAGAN“ 7,62 kal. – 7 –vnt.
6. Granata F-1 – 1 vnt.
7. Granatoms F-1 uždegimo kapsulės – 2 vnt.
8. Susirašinėjimo dokumentai, turintys operatyvinę vertę.

Šį aktą surašė:

(Jau minėtų 4-rių MGB darbuotojų pareigos, pavardės ir parašai. – *R. K.*)

Versta iš rusų kalbos Iš KGB archyvų

Iš MACKEVIČIAUS JONO B. b. 43126/3
I-mo tomo (p. 204–208) 1951 m.

PAŽYMA*

Dėl vadinamosios „MAIRONIO“ rinktinės
„PRISIKĖLIMO“ apygardos

1951 07 18

*Rusiškame tekste visur, kur kalbama apie partizanus, vartojamas žodis „banditas“. – *R. K.*

1948 m., ryšium su vadinamosios „PRISIKĖLIMO“ apygardos reorganizavimu, iš likviduotos „POVILO LUKŠIO“ rinktinės likučių, kuri veikė buvusiose Kėdainių bei Radviliškio apskrityse, buvo sudaryta minima „MAIRONIO“ rinktinė, pavaldi „PRISIKĖLIMO“ apygardai. „MAIRONIO“ rinktinei šiuo metu vadovauja JUOZAS PALIŪNAS – „TAURAS“, „SAULĖ“, „STRAUSAS“, „TYLŪNAS“, „RYTAS“, „RIMGAUDAS“ – ir veikia Šiaulių srities, Dotnuvos, Radviliškio, Tytuvėnų rajonų teritorijose bei Kauno srities, Ariogalos ir Kėdainių rajonų teritorijose.

Rinktinę šiuo metu sudaro trys vadinamieji rajonai (tėvūnijos), užšifruoti slapyvardžiais: „MINDAUGAS“, „KĘSTUTIS“ ir „BIRUTĖ“, jų sudėtyje yra 21 partizanas.

Antisovietinė ir teroristinė rajono veikla vykdoma ir kontroliuojama vadinamojo štabo, leidžiančio savo leidinėlį „Prie rymančio rūpintojėlio“.

Šiuo metu vadinamosios rinktinės štabo sudėtyje yra tik vienas rinktinės vadas:

PALIŪNAS JUOZAS, Jurgio, slapyvardžiai: „TAURAS“, „SAULĖ“, „STRAUSAS“, „TYLŪNAS“, „RYTAS“, „RIMGAUDAS“, gim. 1911 m. Tilindžių kaime, Ariogalos rajone, Kauno srityje, lietuvis, iš buožių, praeityje buvęs buržuazinės lietuviškosios armijos seržantas, yra vadinamosios „PRISIKĖLIMO“ apygardos vado pirmasis pavaduotojas, turintis leitenanto laipsnį.

Vadinamosios rinktinės štabo viršininkas, slapyvardžiais „AIDAS“ ir „VAIDILA“, 1951 m. sausio mėn. buvo nušautas MGB kariškių.

Vadinamasis „MINDAUGO“ rajonas (tėvūnija) veikia Radviliškio, Dotnuvos bei Tytuvėnų rajonų sandūroje, jo sudėtyje yra 11 partizanų.

1. SANKAUSKAS VYTAUTAS, Vinco, – „GAMLETAS“, „VAIDOTAS“, „ŠALČIUS“, „AUGUSTAS“, „RODRIGAS“. Rajono vadas. Gim. 1924 m., buvęs Tytuvėnų raj., Užautų k. gyventojas. Partizaninis laipsnis – seržantas.

2. VAŠTAKAS ANTANAS, Jono, – „BITĖ“, „VIRGIUS“, „MEDŽIOTOJAS“. Gim. 1921 m., buvęs Tytuvėnų raj., Bogušių k. gyventojas. Būryje nuo 1948 metų.

3. SATKUS STASYS, Prano, – „DŽEKAS“, „VYTENIS“, „ŠARŪNAS“. Būrio vadas. Gim. 1920 m. Buvęs Tytuvėnų raj., Gintaučių k. gyventojas. Partizaninis laipsnis – seržantas.

4. STOŠKUS ALBERTAS, Kazio, – „DAINOTAS“, „DUANAS“, „ULONAS“. Skyriaus vadas. Gim. 1922 m. Tytuvėnų raj., Pažabrių k.

gyventojas. Atlieka ūkio dalies vedėjo pareigas. Partizaninis laipsnis – jefreitorius.

5. KOKŠTA FELIKSAS, Viktoro, – „ŽAIBŪNAS“, „GRANITAS“. Eilinis. Gim. Tytuvėnų raj., Bardiškių k. Partizaninis laipsnis – jefreitorius.

6. VALANTINAS JUOZAS, Stasio, – „GIRULIS“, „ŽALIŪNAS“. Eilinis. Gim. 1932 m. Buvęs Tytuvėnų raj., Žalakių k. gyventojas. Būryje nuo 1949 m. (Slapyvardis parašytas klaidingai – „ŽAIBŪNAS“. – *R. K.*)

7. NOREIKA VLADAS, Juozo, – „JŪREIVIS“. Eilinis partizanas. Gim. 1931 m. Buvęs Dotnuvos raj., Zatišiaus k. gyventojas. Būryje nuo 1951 m.

8. ŠNIUKŠTA KAZYS – „ARAS“, „MINDAUGAS“. Eilinis partizanas. Buvęs Ariogalos raj., Pikčiūnų k. gyventojas. Būryje nuo 1949 m.

9. ŠNIUKŠTA OLESAS (ALEKSAS) – „SAKALAS“, „MAIRONIS“ („ARO“ brolis). Būryje nuo 1949 m.

10. BANKAUSKAS MEČYS – „PUŠKINAS“, „AUKSONIS“, „VINGĖLA“, „AUDENIS“, „VIMANTAS“. Eilinis. Gim. 1922 m. Buvęs Tytuvėnų raj., Burbiškių k. gyventojas. Būryje nuo 1945 m.

11. VILIMAITĖ IZABELĖ, Jono, – „STIRNA“, „ŽUVĖDRA“, „JUOZAPĖLIS“. Būrio sanitarė. Gim. 1925 m. JAV, Čikagoje. Buvusi Šeduvos raj., Vėriškių k. gyventoja. Buvusi „Prisikėlimo“ apygardos vado MORKŪNO POVILO – „DRAKO“, „RIMANTO“ ryšininkė.

Antras vadinamasis „BIRUTĖS“ rajonas veikė Šiaulių srities, Dotnuvos raj. ir Kauno srities, Ariogalos raj. sandūroje, jo sudėtyje 4 partizanai. Personalinė šio rajono sudėtis tokia:

1. KVEDARAS ANTANAS, Antano, – „TAUTVYDAS“. Rajono vadas. Gim. 1928 m. Buvęs Dotnuvos raj., Šmotiškių k. gyventojas. Būryje nuo 1945 m. Partizaninis laipsnis – seržantas.

2. BARANAUSKAS VYTAUTAS, Juozo, – „DANTĖ“. Būrio vadas. Gim. 1929 m. Buvęs Ariogalos raj., Juodžių k. gyventojas. Partizaninis laipsnis – jefreitorius.

3. KVEDARAS STASYS, Antano, – „JAUNUTIS“. Eilinis. Gim. 1933 m. („TAUTVYDO“ brolis). Būryje nuo 1950 m.

4. ŠTUIKYTĖ BIRUTĖ, Adomo. Eilinė. Gim. 1926 m. Kėdainių raj., Ruseinių k. Būryje nuo 1950 m.

Trečias vadinamasis „KĘSTUČIO“ rajonas veikia Kauno srities, Kėdainių raj. ir retkarčiais Šiaulių srities, Dotnuvos raj. bei Kauno srities, Ariogalos raj. Rajono sudėtyje yra 5 partizanai:

1. – „GINTARAS“. Rajono vadas. Būryje nuo 1947 m. Partizaninis laipsnis – seržantas.

2. – „ŽALGIRIS“, „DUSTAS“. Būrio vadas. 26 m. amžiaus. Būryje nuo 1949 m. Partizaninis laipsnis – jaunesnysis seržantas.

3. – „JUOZAPAVIČIUS“, „RIMAS“. Eilinis. 22 m. amžiaus. Būryje nuo 1948 m. Partizaninis laipsnis – jefreitorius.

4. – „ŽIBURYS“, „DAINIUS“. Eilinis. Būryje nuo 1949 m.

5. – „ŽIEDAS“, „REGIMANTAS“. Eilinis. 23 m. amžiaus. Būryje nuo 1950 m. gegužės mėn.

(Toliau išvardinta keletas teroristinių aktų, kuriuos atliko minėtų rajonų „banditai“. – *R. K.*)

UMGB 2-N skyriaus I-o poskyrio vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas: (parašas)/KORSAKOV/
Suderinta:
UMGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotojas Šiaulių sričiai majoras (parašas)/SEREBRIAKOV/

1951 m. liepos 18 d.

Versta iš rusų kalbos — Iš KGB archyvų

Iš MACKEVIČIAUS JONO B. b. 43126/3
3-čio tomo (p. 72–73) 1951 m.

PAŽYMA

„PRISIKĖLIMO“ apygardos, „MAIRONIO“ rinktinės ginkluoti būriai:

„MAIRONIO“ rinktinės vadas PALIŪNAS JUOZAS, gim. Ariogalos raj., Tilindžių k., turi slapyvardžius: „SAULĖ“, „RYTAS“, „RIMGAUDAS“.

1 „MINDAUGO“ rajono vadas – slapyvardžiais:

„VAIDOTAS“, „AUGUSTAS“, „RODRIGAS“, gim. Šiluvos vlsč., Tytuvėnų raj.

Šio būrio sudėtyje – du būriai: „LUKŠIO“ ir „NEMUNO“.

1. „LUKŠIO“ būrio vadas – „VYGAUDAS“ – MACKEVIČIUS JONAS, Andriaus, gim. Kirdeikių k., Dotnuvos raj., gyvas paimtas 1951 04 03.

2. „MAGELANAS“ – ŽITKEVIČIUS MEČISLOVAS, gim. Aukštuoliukų k., Grinkiškio vlsč. Žuvęs 1950 m. gruodžio mėn.

3. „ARAS“ – ŠNIUKŠTA KAZYS, gim. 1929 m. Šimkaičių k., Ariogalos raj., veikia būryje.

4. „AUDRŪNAS“ – BENAŠAS JUOZAS, gim. Dickaimio k., Ariogalos raj. Žuvęs 1950 m. spalio mėn.

5. „SKRAJŪNAS“ – STAŠKEVIČIUS ANTANAS, gim. Diržionių k., Ariogalos raj. Areštuotas 1951 m.

6. „SNIEGŪNAS“ – GRUŽAUSKAS ZIGMAS, gim. Tautušių k., Ariogalos raj. Žuvęs 1951 m. sausio mėn.

„LUKŠIO“ būrys veikia Ariogalos raj. Betygalos, Udinės, Šatkaimio, Ilgižių apylinkėse bei Dotnuvos raj. Ažytėnų, Šilainių apylinkėse.

„NEMUNO“ būrio sudėtis:

1. „ŠARŪNAS“ – SATKUS STASYS, Žaiginio vlsč. gyventojas. Būrio vadas.

2. „SAKALAS“ – ŠNIUKŠTA OLESAS (ALEKSAS), gim. 1929 m. Šimkaičių k., Ariogalos raj.

3. „JŪREIVIS“ – NOREIKA VLADAS, Jono, gim. 1931 m. Zacičių k., Kėdainių raj.

4. „PUTINAS“ – MASIONIS VLADAS. Veikia Ariogalos raj. Saugailių, Šnipaičių, Tautušių ir kt. apylinkėse.

„KĘSTUČIO“ rajono vadas – „SNIEGUTIS“ – JAKUTIS FELIKSAS. Žuvęs 1951 m. sausio mėn.

„GAMLETO“ – SUDIKO PETRO, gim. Geručių k., Grinkiškio valsčiuje, būrys veikia Josvainių, Pernaravos valsčių teritorijose. „GAMLETAS“ žuvo 1951 m. sausio mėn.

„DANTĖS“ – BARANAUSKO VYTAUTO, Juozo, gim. 1925 m. Juodžių k. (ar Jučių?), Ariogalos raj., būrys veikia Dotnuvos raj. ir Ariogalos raj. Rugėnų bei Pelutavos apylinkėse.

„BIRUTĖS“ rajono sudėtis, vadovaujama „TAUTVYDO“:

1. KVEDARAS ANTANAS, Antano, – „TAUTVYDAS“, gim. 1928 m. Krakių vlsč., Šmotiškių k.

2. DULKINAS VYTAUTAS – „DARGIS“, gim. Ilgižių k., Ariogalos raj. Žuvęs 1950 m.

3. JUŠKA LEONAS – „KARIŪNAS“, gim. 1928 m. Ariogalos raj., Aleknaičių k.

4. BUTKUS ANTANAS – „DEBESĖLIS“, gim. Ariogalos raj., Bernotų k. Žuvo 1950 m.

(Toliau išvardinta keletas teroro aktų, kuriuos įvykdė minėti partizanai. – *R. K.*)

1951 06 06 Ariogalos raj. MGB sk. viršininkas
majoras PEREKRESTOV

Pažymos kopija yra tardytojo byloje Nr. 576
TIKRA: Lietuvos SSR MGB viršininko pavaduotojas
majoras (parašas) /CIBANOV/

Versta iš rusų kalbos Iš KGB archyvų

Iš MACKEVIČIAUS JONO B. b. 43126/3
3-čio tomo (p. 74–75) 1951 m.

PAŽYMA

Dėl ginkluoto nacionalistų būrio, vadovaujamo MACKEVIČIAUS – „VYGAUDO“, kuris veikia Šiaulių srities, Dotnuvos rajono teritorijoje.

1949 m. vasarą, kada buvo sunaikinta vado NOREIKOS vadovaujama „PRISIKĖLIMO“ apygardos „MAIRONIO“ rinktinė, iš BAKANAUSKO vadovaujamo būrio buvo atskirta keletas jo narių ir sudarytas naujas „LUKŠIO“ būrys, kurio vadu paskirtas MACKEVIČIUS JONAS, Antano, – „VYGAUDAS“.

Personalinė būrio sudėtis:

1. SATKUS STASYS, Prano, – „DŽEKAS“, „ŠARŪNAS“. Šiuo metu vadovauja būriui.
2. LUKMINAS JONAS, Prano, – „SAUSIS“
3. BENAŠAS JUOZAS, Prano, – „DEŠIMTUKAS“, „AUDRŪNAS“
4. MASIONIS VLADAS, Jono, – „PUTINAS“
5. ŽITKEVIČIUS MEČISLOVAS – „MAGELANAS“
6. RAMANAUSKAS KLEMENSAS – „BERŽELIS“
7. ŠNIUKŠTA KAZYS – „ARAS“
8. GRUŽAUSKAS ZIGMAS – „SNIEGŪNAS“
9. PALIŪNAS ANTANAS – „KELEIVIS“
10. BAKANAUSKAS VIKTORAS – „DRAGŪNAS“
11. VALANTINAS JUOZAS – „ŽALIŪNAS“
12. – „GABRYS“
13. (?)

14. – „DRUGELIS“
15. – „SKRAJŪNAS“
16. PATAPAS KSAVERINAS – „LAISVŪNAS“
17. BANKAUSKAS MEČYS – „VIMANTAS“
18. ČEKAUSKAS JONAS – „STRAZDAS“
19. – „ŽIEDAS“
20. KVEDARAS ANTANAS – „TAUTVYDAS“. Grupės vadas. „VYGAUDO“ vadovaujamas būrys veikė šiose apylinkėse: Meiliškių, Aukštuolių, Zatišiaus, Šilainių, Pašušvio, Digraičių, Dovydiškių, Ažytėnų, Pajieslio, Lenčių, Dotnuvos rajone.

(Pažymoje išvardinta keletas vadinamųjų teroristinių aktų, kuriuos įvykdė „VYGAUDO“ vadovaujamas būrys. – *R. K.*)

1950 m. gruodžio mėn. ir 1951 m. sausio mėn. „VYGAUDO“ būrys beveik galutinai buvo sunaikintas. Likę gyvi perėjo ir veikė „MARŪNO“ ir „TAUTVYDO“ būriuose. Pats būrio vadas MACKEVIČIUS – „VYGAUDAS“ 1950 m. gruodžio 28 d. paimtas gyvas ir patrauktas atsakomybėn.

1951 04 25

Dotnuvos raj. MGB skyriaus
viršininkas leitenantas (SAGAIDAK)
(parašas)

Pastaba. Kažkodėl šiame akte išvardinti beveik visi Viktoro Bakanausko būrio partizanai. Šiuo metu J. Mackevičius neigia šį faktą, kad jis būtų vadovavęs 20-ies partizanų būriui, kaip pažymėta akte. – *R. K.*

Pasakoja KĘSTUTIS BERSĖNAS-„STIRNIUKAS“, „KLAJOKLIS“

Užrašyta Macenkiškių k.
1997 09 20

Gimiau 1928 m. kovo 7 d. Pernaravos valsčiuje, Kėdainių apskrityje, Macenkiškių kaime (šiuo metu kaimo pavadinimas pakeistas – Molupių kaimas).

Šeimoje buvome du vaikai: aš ir sesuo Birutė. Tėvai turėjo 12 ha žemės. Tėvelis dirbo eiguliu iki mano arešto dienos.

Vokiečių okupacijos metais mūsų apylinkėse veikė vietinių rusų banditų vadinama „Barodicos“ gauja. Prie Ariogalos vietos policija su tais banditais buvo susirėmusi, žuvo trys policininkai, nukovė kelis ir banditus. Kiti „raudonieji“ prie vokiečių slapstėsi. Toks Kislauskas su sūnum slapstėsi, bet jie be ginklų buvo.

Čia tas mūsų miškas prie vokiečių buvo didelė prieglauda, iš aplinkinių kaimų žmonės gyvulius suvarydavo, vokiečiai į miškus nelindo, bijojo.

Kada vokiečiai traukėsi 1944 m., tik vieną kartą pas mus užklydo ukrainiečių, vadinamų vlasovininkų, dalinys, tai tie paėmė mūsų geldą, užsidėjo ant arklio, atsisėdo ant tos geldos ir išjojo. Pilnas kiemas tada buvo jų prisirinkęs, kepė bandeles pečiuje. Tai va toks didžiausias ir „nukentėjimas“ mūsų buvo nuo vokiečių.

Kada atėjo bolševikai, 1944 m. į mišką pasitraukė mano tikras pusbrolis Alfonsas Aidulis, kilęs iš Pernaravos. Baigęs gimnaziją, prie vokiečių stojo į Plechavičiaus armiją. Atbėgęs iš Marijampolės, slapstėsi, bet bolševikai buvo jį pagavę, labai kankino jo nepilnametes seseris, į jas šaudė virš galvų, pasistatę prie sienos, stribai Pernaravoj.

Tada mes padarėm slėptuvę pas kaimyną Kazimierą Bagdoną, o partizanai, sužinoję, kad Alfonsas paimtas ir tardomas Pernaravos stribyne, užpuolė miestelį ir Alfonsą išvadavo su keliais kitais areštuotais vyrais. Po to Alfonsas išėjo į Bendžiaus būrį. Bendžius tuo metu buvo pagrindinis Paliepių miškų partizanų vadas. 1944 m. gruodžio mėn. Bendžius su Aiduliu ėjo su užduotimi į Panevėžį, visai prie pat miesto užėjo ant rusų pasalos ir maždaug ties vandentiekio bokštu abu žuvo. Kiek žinoma, ten jų žuvo ir daugiau, bet iš Paliepių tai tik šitie vyrai.

Po Bendžiaus Paliepių partizanams vadovavo Vladas Pabarčius.

Mūsų kaimynas Pranas Matulevičius buvo išėjęs į mišką. Žuvo Pernaravoje. Vladas Krikščiūnas žuvo 1945 m., Sabaliauskai – Juozas ir Ignas, Bolesas Maselskis. Lesčių kaime klojime jie turėjo

slėptuvę. Matyt, kas išdavė. Rusai uždegė klojimą. Broliai Sabaliauskai išbėgo, nors rusai kapojo iš kulkosvaidžių į juos, abu laimingai pasiekė mišką, o jų svainis Maselskis užduso bunkeryje.

Ignas žuvo apie 1947 m. per Kūčias Preikapės kaime pas Bagdoną, žuvo Bagdonų dukra Kazytė, partizanas Gineika, o Juozą Sabaliauską paėmė gyvą, teisė, kalėjo jis Karagandoje.

1945 12 27 Daugėliškių miške žuvo Viktoras Nagreckas, du broliai Jaloveckai – Stasys ir Henrikas, iš Kilovos kaimo toks Antanas. Jie iš vakaro buvo kaime už Gynėvės, paryčiui grįžo, matyt, pagal pėdsakus atsekė. Žmonės kalbėjo, kad juos tokia Palmyra Banytė išdavė, irgi buvusi ryšininkė, nors jos neareštavo ir neteisė. Apsistoję jie buvo miške aikštelėje tarp tankių eglaičių. Du sargybiniai – Juozas Jackus ir dar kitas – išbėgo, o kitus miegančius sušaudė.

Mes priklausėm Pernaravos valsčiui. Už dabartinės autostrados buvo Čekiškės valsčius, o Daugėliškių miškas priklausė Ariogalos valsčiui. Tai stribai iš šitų visų valsčių pas mus ateidavo.

Vieną naktį, pamenu, iki paryčių tratėjo kulkosvaidžiai. Pasirodo, susitiko Čekiškės stribai su Pernaravos stribais palei Gynėvės upelį. Paskiau jiems kilo įtarimas, kodėl nei vieni, nei kiti niekur nesitraukia. Tada du stribai žuvo, buvo keletas sužeistų.

Vieni, būdavo, išeina, žiūrėk – jau iš kitos pusės kiti ateina. Savo žiaurumu buvo išgarsėjęs Čekiškės stribų vadeiva Komlevas. Ir šiaip visi iš Čekiškės buvo žiauriausi mūsų krašte.

Vasarą partizanai daugiau stovyklose būdavo, o jei bunkeryje miegodavo – dangtį atsidaro. Paskutiniu metu žiemomis išsiskirstydavo po vieną, po du pas žmones sodybose. *Banga* buvo apsigyvenęs pas mūsų kaimyną, *Sakaliukas* gyvendavo Bagdonynėj. Koridoriuje buvo išmūrytas didžiulis kaminas mėsai laikyti. Ties pakura iškastas kanalas per tą koridorių, po krosnim jis ir sėdėdavo. Šeimininkės, būdavo, išverda maistą, skardą pakelia, paduoda su visu puodu, jie pavalgo. Pavasariop pereinu per visus, kada reikdavo jau susirinkt, pranešu, kur ir kada, tada visi susirenka į vieną būrį.

1949 m. rugsėjo mėn. pas mus lankėsi „Sniegučio“ būrys. Prieš saulutę sėdėjom susėdę ir šnekučiavomės. Tik pamatėm, kad vaikštinėja kokia moteriškė, renka grybus. Vyrai paprašė ją sustot, bet ji apsisuko ir šoko bėgt. O netoliese plentas, kuriuo dažnai rusų kareivių mašinos važiuodavo, todėl jie nenorėjo šaudyt ir sukelt triukšmo. Kiek pavykėję tą moterį, vyrai sugrįžo, liepė man kinkyt arklį ir vežt juos iš šios vietos. Pakinkiau porą arklių, pridėjau šiaudų į vežimą, ant viršaus užklojau brezentą. Bolesas Bartkus-*Lizdeika* turėjo rusų karininko uniformą. Jis apsirengė ta uniforma, atsisėdo šalia manęs, kitus keturis suguldėm ant to šieno, uždengėm brezentu ir išvažiavom. Pro Lenortos sodybą, per Voskaičių kaimą, kaime dar sustojom prie Vainausko gryčios. Išeina Vainauskas į lauką. Bolesas tuoj iššoko iš vežimo, priėjo prie jo, paklausė, kaip su prievolėm, ar jau išvežė.

– Šiandien kūliau, rytoj vešiu, viršininke, – sako Vainauskas.

– Gerai gerai, paskubėkit, – paragino Bolesas.

O iš po brezento Aleksas Meškauskas dar sumekeno kelis kartus avino balsu:

– Mė-ė-ė-ė, bė-ė-ė-ė...

Kiti vyrai stovi kiek tolėliau ir šneka:

– Matot, jie ne tik grūdus, bet jau ir baronus veža...

Išvažiavom į Žemaičių plentą. Dar kiek pavažiavom tuo plentu, žiūrim – iš kitos sodybos nuo miško gal dešimt pastočių stribų atvažiuoja. Aš greit arklius suku į šoną kelučiu, o tie stribai nuo mūsų maždaug už trijų šimtų metrų. Dar buvom numatę važiuot netoli miško į tokią Snarskio pieninę, bet iki jos nebenuvažiavom. Aš juos paleidau, o pats su arkliais grįžau pakrūmėm atgal.

Kitą dieną girininkas paprašė atvažiuot į mišką pjaut biržės. Kai nuvažiavau, susitikau ir tuos pačius vyrus. Pasakė, kad viskas gerai, laimingai perėjo mišką, anie stribai į juos net dėmesio neatkreipė.

Kada 1949 m. iš Daugių kaimo išvežė Veroniką Kuzmickienę, jos sūnus Vytautas pabėgo ir išėjo į „Sniegučio“ (Felikso Jakučio)

būrį, o vėliau prisijungė prie „Lizdeikos“ būrio, mūsų miške išsikasė bunkerį ir jame gyveno. Ši teritorija įėjo į „Prisikėlimo“ apygardos „Maironio“ rinktinę. Jai priklausė Paliepių miškai, Betygalos, Šližių, Juodžių miškai.

„Sniegučio“ būrys daugiausia laikėsi čia – Didmiškyje, Pelutuvos, Josvainių apylinkėse iki Kėdainių. Pas mus tame bunkeryje bent tris kartus lankėsi Žemaitijos partizanų vadas Jonas Žemaitis. Man jis paliko gana rimto, santūraus žmogaus įvaizdį. Kiek man žinoma, jis atvykdavo su palyda, nors iki pat bunkerio iš palydovų čia nė vienas neateidavo, kažkur pakelyje juos pasitikdavo mūsų vyrai ir čia atsivesdavo jį vieną. Jis visada būdavo civiliškai apsirengęs, jį pasitikdavo Aleksas Meškauskas ir Juozas Tamkus. Kartą pasitikt ėjo ir pats Leonas Grigonis.

Kada žuvo Petras Bartkus-*Žadgaila*, 1949 m. rugpjūčio 13-tą jis iš mūsų išėjo į vadų susitikimą prie Baisogalos, pateko į pasalą ir ten žuvo su keliais kitais partizanais. Po jo čia Daugėliškių miške pradėjo vadovauti Leonas Grigonis-*Kalnius*. Nuo 1948 m. šitame bunkeryje gyveno: *Danila, Žadgaila* – Petras Bartkus, *Lokys, Montė, Polius, Alytė* – Aleksas Meškauskas, *Sakalas* – Vytautas Kuzmickas iš Daugių kaimo, Pernaravos valsčiaus, Juozas Tamkus-*Gabrys* iš Pagenevių kaimo, Ariogalos valsčiaus, Juozas Zinius-*Nemunėlis*, Kazimieras Motiekaitis-*Banga*.

Kol būriui vadovavo *Žadgaila* (paskutiniu metu jo slapyvardis buvo *Danila*), jis absoliučiai niekuo nepasitikėjo ir į bunkerį buvo įsileidęs tik vieną ryšininkę Elvyrą Pliopelytę-*Zitą* (kilusi nuo Šiaulių). Po jos pradėjo lankytis ryšininkė *Jurgiukas*. Kada pirmą kartą ji pas mus apsilankė, jai buvo duotas toks slapyvardis susitikimui.

Atėjo ji pas mane su paroliu: „Ar šitam upeliuke žuvies yra?“ Reikėjo atsakyti: „Tik vėžių yra“. Kai susipažinom su ja, kaip ir buvo sutarta su partizanais, aš ją nuvedžiau pas juos į sutartą vietą miške, į stovyklą. Kiti susitikimai su šita ryšininke irgi vykdavo stovyklose, kurios kiekvieną kartą buvo keičiamos. Parolius man duodavo *Žadgaila*.

Šiaip jau *Jurgiukas* buvo Ramanausko-*Vanago* ryšininkė, pas mus ji atvažiuodavo maždaug kas trys savaitės iš „Dainavos“ apygardos štabo, atsiveždavo įvairių partizaninių leidinių.

Kada žuvo *Žadgaila, Danila*, į jo vietą buvo paskirtas Leonas Grigonis-*Kalnius*. Grigonis labai naiviai pasitikėjo šita ryšininke – *Jurgiuku* ir nutarė ją įsileist į bunkerį. Aš ir Aleksas Meškauskas labai tam priešinomės, vyko dideli ginčai, bet vado žodis buvo lemiamas. Įsileido vieną kartą tą ryšininkę į bunkerį, kitą kartą, paskui pats vadas susirgo plaučių uždegimu, o tuo laiku ką tik buvo atsiradęs penicilinas, jo ypač sunku buvo gauti. Ji atvežė to penicilino ir visą savaitę jį gydė. Aš čia nenorėčiau skleist kokių paskalų, bet vėliau supratau, kad Grigonis tai merginai kažkiek simpatizavo, todėl ir į bunkerį ją įsileido.

Suleido jam tuos vaistus, pagydė ir išėjo. Tiesa, dar prieš tai ji atvažiavo su partizanine spauda, tiesiog siuntinys padarytas, užrašytas adresas į Irkutsko sritį. Ji manęs klausia, ar tėvai žino, kad ten yra bunkeris. Aš pasakiau, kad nežino, geriau einam į klojimą, kad tėvai nematytų, ką čia atvežei. Nueinam į klojimą. Tas siuntinys pripiltas miltų, po jais padarytas antras dugnas, po tuo dugnu sudėti užanspauduoti paketai iš „Dainavos“ apygardos. Labai gerai, kad siuntinio neatidarėm prie tėvų ir kad pasakiau, jog tėvai apie bunkerį nieko nežino, žodžiu, nuo tėvų aš nuėmiau didelę kaltę. Kita vertus, kodėl ji to siuntinio nenusinešė tiesiai į bunkerį ir ten neatidarė. Čia, matyt, ir buvo mintis užslėpta sužinot ir iššifruot dar ir mano tėvus.

Po to Grigonio gydymo 1950 m. liepos 21 d. pas mus vakare sutemus į namus atėjo Meškauskas ir Tamkus. Jie pasakė, kad sutartas susitikimas su *Jurgiuku* liepos 22 d. Iki pusės pirmos kalbėjomės, aplink viskas tyku, ramu. Mes turėjom tokį nediduką šunelį, kuris labai jautriai reaguodavo į bet kokį svetimą garsą, jis buvo didžiausias mūsų sargas. Jį stribai buvo apšaudę, tai stribus jis jausdavo jau už kilometro ir kažkaip keistai imdavo kiauksėti, o jei partizanai eidavo – tyli, nė balso. Priešaky visada bėgdavo, jei tik ką pajuto, iškart atbėga prie kojų ir trau-

kia atgal arba sėdi ir niekur neina. Aš dar vyrus palydėjau į bunkerį, tada grįžau namo. Ryte tik pradėjo švist, tėtis keliasi šert gyvulių, ateina iš lauko ir sako:

– Mus supa enkavedistai...

Aš per daug ir neišsigandau, nes tokie supimai buvo dažni. Seklyčioj miegojau – staigiai atsikėliau, ėmiau rengtis, apsiaviau batus. Tuo metu prasivėrė durys, vieni puolė į kambarį, kiti į seklyčią, mane pamatę paklausė:

– Kęstutis?

– Taip, – atsakiau.

– Rankas už nugaros! – suriko. Iškart uždėjo antrankius ir išsivarė į lauką. Nespėjau tėvui nei žodžio pasakyt.

Kiek man žinoma, enkavedistai bunkerį iškart surado, bandė atidaryt angą, bet neįstengė, tada granatas metė ir sprogdino.

Kada mane vežė atviroj mašinoj, Lesčių stotelėje mašina sustojo ir čia paėmė dar iš Ariogalos stribą Adolfą Vaitkų. Jis civiliais drabužiais apsirengęs, čekistai jam taip atvirai ir padėkojo:

– Ačiū, kad čia jūs parodėt ir pavadovavot...

Prie stotelės dar žmonių buvo, o tam Vaitkui čekistai sako:

– Pažiūrėk, ar tik ne Zita ten stovi?

Aš galvoju: kuo čia dėta Zita? Negi ji ką nors galėjo pasakyt?

Kažkokią neaiškią mintį jie man pakišo, matyt, stebėjo, kaip aš į tai reaguosiu.

Kada iš bunkerio ištraukė žuvusius partizanus, iš tų pačių rusų kareivių atsirado smalsuolių įlįst į tą bunkerį ir pasižiūrėt, gal ras „banditų“ aukso. Kadangi partizanai bunkeryje laikė benzino ir žibalo, matyt, tie kaneliai buvo peršauti, kuras išsiliejęs, jie tikriausiai degė degtuką pasišviesti. Įvyko sprogimas. Kiti puolė gelbėt, daug kareivių apdegė.

Nuvežė mane į Kauno saugumą. Ir čia prasidėjo mano vargai. Mušė, rovė plaukus nuo galvos, kažkokiu daiktu kaip trenkė į krūtinkaulį, taip aš ir išsitiesiau ant grindų. Dar ir dabar tebėra toj vietoj įmušta duobė. O koks skausmas buvo, sunku apsakyt. Mušė tokiom guminėm lazdom, pradžioje čekistas žydas Padolskis, o paskiau Zaicevas.

Juozą Zinių-*Nemunėlį* irgi labai kankino. Jis prisipažino, kad buvęs pas mus, kad tėvai mano jam davė valgyt. Mane muša, aš ginuosi, kad namuose pašaliniai nėra buvę, tėvai jų nematė. O kada mus su *Nemunėliu* suvedė į akistatą, tada aš jau ėmiau sakyt čia pat prie tardytojo:

– Kodėl tu meluoji, kad mano tėvai tau davė valgyt? Negi neprisimeni, kaip mes tik abu buvom susitikę už klojimo prie pelkutės, kai nunešiau tau lašinių, duonos ir tu net nebuvai užėjęs į gryčią...

Tada jis pasakė:

– Mane kankino, todėl aš taip ir sakiau...

Po akistatos viskas pasikeitė. Antrą kartą su *Nemunėliu* buvom susitikę, kada mus vežė į teismą 1950 m. gruodžio 26 dieną. *Nemunėlis* man dar pašnibždomis pasakė:

– Jeigu liksim kuris nors gyvas, žemiau bunkerio skruzdyne yra mūsų archyvas...

Sunku dabar pasakyt, gal kas ir nugirdo. Grįžęs po šešių metų, bandžiau to archyvo ieškot, bet neradau. Aplink buvo išknista šernų, o gal ten čekistai ieškojo ir rado.

Tiesa, dar tardymo metu man darė spaudimą ir dėl „Sniegučio" būrio, atseit aš turėjau žinot to būrio vyrus. O iš kur jie visa tai išrovė? Suprantama, kad apie tai juos buvo informavusi Pranevičiūtė, kadangi vieną kartą, jai esant, jie pas mus buvo atėję į stovyklą miške. Bet aš išsigyniau, kad jokio *Sniegučio* nežinau ir nė vieno iš to būrio nepažįstu.

Kada atvežė į Kauno saugumą, pirmiausia nuvedė į garažą, kur buvo prie sienos susodinti visi penki nušautieji tame mūsų bunkeryje. Aš jiems pasakiau, kad 1948 m. miške vaikščiojau grybaudamas, mane sulaikė ginkluoti vyrai, tarp jų buvo ir vienas man pažįstamas – Kuzmickas, kuris mane irgi pažino, per jį aš likau gyvas, jei ne jis, būtų gal sušaudę ir mane. Aišku, tokiais mano aiškinimais jie nepatikėjo.

Tardymas užsitęsė nuo 1950 m. liepos 22 d. iki gruodžio 26 d. Tardė daugiausia Zaicevas per vertėją, kuris irgi buvo labai žiaurus.

Juozą Zinių paėmė gyvą be sąmonės. Vėliau mus teisė kartu: jį, mane ir Zitą Pliopelytę.

O tos Pranevičiūtės mes tiesiog reikalavome, kad atvestų ją į akistatą, nes daugelis kaltinimų mums buvo su ja susijusių. Tardytojas aiškina, kad jie atseit negali jos pagaut. Ir pasako tokių dalykų, kurių, be jos, niekas daugiau nežinojo.

Maždaug apie metus laiko mes bendradarbiavom su ryšininke Pranevičiūte. Pradžioje ji gal ir sąžiningai dirbo. Kauno saugumo kameroje teko sutikt Praną Rutkauską iš Butrimonių. Jį smarkiai kankino, kada paėmė, vienos žaizdos buvo ant kūno, vos galėdavo gulėt kniūbsčias. Pasirodo, kur jis vaikščiojo, su kuo susitikinėjo, visur buvo fotografuojamas, o tos nuotraukos per tą pačią Pranevičiūtę pateko į čekistų rankas. Išsigint jam jau nebebuvo galimybės.

Kada per pirmą pasimatymą atėjo mano sesuo ir paklausė, kas išdavė, aš pasakiau, kad *Jurgiukas*. Sesuo ėmė verkt, ir čekistai iškart pasimatymą nutraukė. Po metų areštavo ir seserį. Ji susirašinėjo su vienu kaliniu ir laiške parašė: „Kiek davė, brolis atsėdės, bet tam Stalinui galva vis tiek vieną kartą nulėks“. Ir tas laiškas pateko į saugumiečių rankas. Seserį teisė pagal RTFSR BK 58 str. 17-tą punktą – pasikėsinimas į generalisimą Staliną ir neįvykdytas teroro aktas. Gavo 25 metus lagerio.

Būdamas lageryje, gavau laišką, kuriame buvo paminėta, kad *Jurgiukas* sunaikintas.

Tada supratau, kad čia dar veikė partizanai. Mano dėdė Antanas Žilinskas buvo pabėgęs nuo tremties, kurį laiką slapstėsi, bet pagavo Parnaravos stribai, labai smarkiai sumušė.

Po Grigonio žūties dar apie metus laikėsi „Sniegučio“ – Felikso Jakučio būrys Didmiškyje, Pelutavos, Pernaravos, Rugėnų miškuose. Žuvo jie 1951 m. Šiluose. Pasklido gandai, kad ten kažkoks suomis slapstosi ir nori susitikt su partizanais. Į susitikimą Šilų kaime Dubinsko sodyboje atvažiavo šitie partizanai ir pateko tiesiai į čekistų pasalą, tas „suomis“, pasirodo, buvo provokatorius.

Kada prieš pat teismą jau į kalėjimą buvau pervestas, pasišaukė tas pats Zaicevas, pasisodino prie stalo ir sako:

– Tai matai, jau truputį ir rusiškai pramokai...

– Šiek tiek pramokau, – sakau aš jam.

– Tai kokia dabar savijauta? Ką kameroje kalba kaliniai?

Aš jam tiesiai pasakiau:

– Ne šuo ir jums nelosiu...

Tik persisuko Zaicevui žandikaulis, ir nuo to karto daugiau niekas manęs panašia tema neužkalbino nei kalėjime, nei lageryje.

Kada po teismo nuvedė į kamerą – žmonių daug, visi susėdę, pasisveikinau, tuoj klausinėja, iš kur atvykau, o vienas ant narų guli, pasisakė, kad gydytojas, aš prisistačiau, kad eigulio sūnus. Po kiek laiko einam į tualetą, o tas „gydytojas" vis pasilieka, neva serga, pūsles karšto vandens deda ant pilvo, atseit jam kepenis skauda. Įmeta į kamerą Zenoną Sirvydą, buvusį policininką, ir Aleksą Krasauską – studentėlį, su kuriuo aš, pasirodo, buvau vienmetis. Mes greit su juo susidraugaujam, jis ir klausia manęs:

– Kodėl jūs tą ant narų gulintį vadinat daktaru?

Aš jam pasakiau, kad jis pats taip sakė, jog daktaras.

– Koks jis daktaras? – sako Krasauskas. – Jis Kauno 5-to milicijos skyriaus eilinis milicininkas. Kada mus su draugu areštavo, jis mums liepė nuvalyt jo batus...

Šitą mūsų pokalbį nugirdo vienas buvęs partizanas nuo Šakių, toks Dumčius, kaip griebė tą „daktarą" nuo narų, numetė ant žemės ir keliais perėjo kelis kartus. Iškart kilo triukšmas kameroje, sulėkė prižiūrėtojai ir leisgyvį išvilko tą „daktarą" iš kameros. Bet netrukus išvedė ir tą Dumčių. Vėliau Krasauskas man pasakė, kad tas apsimetęs daktaru milicininkas buvo Stasys Brilinkevičius.

Paskiau dar vienas panašus tipelis atsirado. Nedidelio ūgio, visas sprandas randuotas, matyt, pakaušis buvęs praskeltas. Toks Juozas Pašukevičius nuo Šakių, buvęs stribas. Jis prisiplakė prie manęs ir ėmė labai domėtis apie bunkerį. Ėmė girtis, kad jie yra

buvę kažkada tame pačiame bunkeryje penkiese. Aš jo klausiu, kaip ten viduje buvo įrengta. Žiūriu, ką jis atsakys. Tada jis susimėtęs prisipažino, kad viduje nebuvęs, stovėjęs sargyboje, o kiti partizanai buvę sulindę į vidų. Supratau, kad tai provokatorius.

Gavau 25 metus lagerio. Atsėdėt teko 6 metus Norilske.

Gyvenime turėjau tris didelius pergyvenimus. Pirmą, kai iš Krasnojarsko plukdė Jenisejaus upe dvi savaites ir išlaipino Dudinkoje, iš Dudinkos atvežė į Kajerkaną – 11 val. vakaro, saulutė dar per sprindį nuo žemės, o aplink sniegas kupstais. Rugpjūčio ketvirtoji. Tolumoje anglių kalnai didžiuliai. Toks graudumas suėmė, rodosi, jau niekada Tėvynės nebepamatysiu. Kur jie mane atvežė galvą padėt?

Kitą kartą – statėme tundroje amunicijos sandėlius. Šaltis daugiau 40 laipsnių, jokios pastogėlės, rankose „kirka“, kasam „katlavanus“ pamatams, o vėjas, pusto, tiesiog vos laikomės po penkis rankomis susikabinę. Dieve Dieve, tuo metu pagalvojau, kur aš savo galvą padėjau...

Kada 1955 m. po kelis pradėjo amnestuot ir paleidinėt iš lagerių, žmonės ėmė rašyt malonės prašymus. Mes su tokiu vilkaviškiečiu Pranu Garniškiu susitarę parašėm skundą generaliniam prokurorui Rudenkai. Su mumis kartu sėdėjo ir vienas prokuroras iš Maskvos, teistas 25 metams. Patys nesugebėjom parašyt, tai to prokuroro paprašėm, kad jis mums padėtų, tiesiog prašėm, kad mus pertardytų, nes prieš tai mus smarkiai kankino tardymo metu, prisipažinom, ko ir nebuvo. Skundą išsiuntėm. Praėjo kiek laiko, gavom atsakymą, kad bausmę sumažino mums iki septynerių metų.

Mūsų „nariadčikas“ buvo toks Vladas Barkauskas. Tik iš šachtos parėjęs atsiguliau, spėjau užmigt, girdžiu – budina ir juokiasi. Klausia:

– Kęstuti, kiek atsėdėjai?

Aš jam sakau:

– Vladai, duok man pailsėt...

– Kiek atsėdėjai? – tiesiog jau griežtai klausia jis antrą kartą. – Ar atsėdėjai septynerius?

– Su priskaitymais gal jau ir aštuoneri, – sakau aš jam.

Tada ištraukia jis mane nuo narų, apkabina ir sako:

– Sveikinu su laisve! Ką tik 12-tą valandą nakties atsiuntė dokumentus, kad tave paleidžia.

Tą naktį jau nebeužmigau. Toks sutapimas: 1950 m. antrą Kalėdų dieną teisė, o 1955 m. antrą dieną Kalėdų išvažiavau į Norilską atsiimt dokumentų. Norilske įteikė „vilko bilietą" – dvejus metus iš Norilsko niekur. Ir vėl smūgis. Susiradau seną pažįstamą girkalniškį Antaną Vičiūną, apsigyvenau pas jį ir vėl rašiau skundus į Maskvą. Po poros mėnesių gavau leidimą grįžti į Lietuvą. Nuvažiuoju į Ariogalą prisiregistruoti. Pasų stalo viršininku tada dirbo toks kreivažandis Sudikas, buvęs stribas, o bjaurus! Paėmė į rankas tą mano „spravkę", pavartė pavartė, kaip suriaumos:

– Sdėsi v Ariogale banditam miesta nietu! – ir numetė man atgal ant stalo tą „spravkę".

Aš su juo gražiuoju kalbu, sakau: „Viršininke, aš nežinau, kad čia taip užrašė, aš grįžau pas tėvus, į kaimą, o ne į Ariogalą..."

Paniurkė paniurkė žandą persukęs, dar kiek pavaikė ir priregistravo pas tėvus kaime.

IŠ NIJOLĖS GAŠKAITĖS-ŽEMAITIENĖS knygos „ŽUVUSIŲJŲ PREZIDENTAS"

MGB sekė kiekvieną M. PRANEVIČIŪTĖS žingsnį. Kai tik pas ją į Kauną atvyko A. RAMANAUSKO ryšininkas PRANAS RUTKAUSKAS, 1950 m. birželio 6 d. jie abu buvo sulaikyti. MARYTĖS sumuštinyje čekistai aptiko korespondenciją, kurią ši turėjo nugabenti A. RAMANAUSKUI. Čia buvo LLKS tarybos struktūrinė schema ir L. GRIGONIO laiškas gynybos pajėgų vadui. Laiške jis informavo apie naujus ryšių punktus ir džiaugėsi po žiemos atsikuriančiu ryšiu su A. RAMANAUSKU. Kaip tik šiame laiške L. GRIGONIS informavo apie organizacinius LLKS valdymo struktūros pakeitimus: 1950 m. pradžioje J. ŽEMAITIS, dar būdamas Aukštaitijoje, kai nepavyko susisiekti su J. KIMŠTU, nutarė LLKS tarybos prezidiumą išskaidyti į tris sekcijas, vadovaujančias sritims vietose.

Pirmoji sekcija, vadovaujama A. RAMANAUSKO, turėjo bazuotis Pietų Lietuvos (Nemuno) srityje, antroji, vadovaujama J. ŠIBAILOS, – Vakarų Lietuvos (Jūros) srityje ir trečioji, vadovaujama J. KIMŠTO, – Rytų Lietuvos (Kalnų, arba Karaliaus MINDAUGO) srityje. Taip aukščiausioji vadovybė būtų buvusi išskirstyta ir apsaugota nuo visiško sunaikinimo. Veiklos gairės, kovos taktika ir organizacinė struktūra būtų reglamentuojama tų pačių bendrų norminių aktų, kuriuos įgyvendinti savo srityse ir buvo pavesta vyriausiosios vadovybės nariams.

Sulaikyta ryšininkė M. PRANEVIČIŪTĖ-VAIVA iš pradžių gynėsi nieko bendra su partizanais neturinti, tačiau netrukus buvo panaudota čekistų pamėgtoji „operatyvinė kombinacija“: vežant ją tardyti į kitą vietovę, pakeliui užpuolė ir suimtąją „išgelbėjo“ vietiniai „partizanai“ – iš tikrųjų partizanais persirengę MGB agentai smogikai. Nesupratusi klastos, M. PRANEVIČIŪTĖ jiems prisipažino esanti vyriausiosios vadovybės ryšių įgaliotinė. Taip išprovokuota, ji nurodė, kad L. GRIGONIO bunkeris yra ARIOGALOS rajono Priekapių apylinkėje, Daugėliškių miške, eigulio JUOZO BERSĖNO eiguvoje, ir kad ji ten buvo gegužės 20 d. Ji čekistams išaiškino, ką reiškia vienas ar kitas žymėjimas LLKS struktūrinėje schemoje, nurodė padalinių vadus ir išdavė naują ryšių punktą – Čekiškių valsčiaus Mantigailių kaime GARLIAUSKO sodyboje. Vis dėlto vesti kareivius į L. GRIGONIO bunkerį ji atsisakė.

Galutinai jai palaužti buvo panaudota kameros agentė REGINA. Be to, liepos 6 d. M. PRANEVIČIŪTEI buvo parodytos smarkiai sužalotų VYČIO apygardos štabo narių, išduotų A. STANKEVIČIAUS, nuotraukos ir įteigta, kad tie neatpažįstami žuvusiųjų lavonai yra dėl jos duotų parodymų sunaikinti partizanai. MARYTĖ pripažino: „Man pateiktoje grupinėje nuotraukoje iš kairės antrą aš atpažįstu banditą „DIEDUKĄ“, ... nors sužalota galva ir kojomis, aš atpažįstu tą patį banditą, slapyvardžiu „DIEDUKAS“, apie kurį daviau parodymus. Kad tai „DIEDUKAS“, aš pažįstu iš išorinių požymių: praplikusios galvos, pakaušio, ūgio ir pilnumo“. Taigi ji pripažino, kad dėl jos duotų parodymų žuvo LLKS Visuomeninės dalies viršininkas J. ŠIBAILA-DIEDUKAS, nors tuo metu jis buvo gyvas ir sveikas laisvėje. Paveikta sužalotų partizanų nuotraukų, ištikta šoko, M. PRANEVIČIŪTĖ patyrė didžiulį nervinį sukrėtimą, „plėšė plaukus nuo galvos ir šaukė: „Aš išdavikė! Va kraujas, va mėsa, aš išdaviau!“ Paguldytą į kalėjimo ligoninę ryšininkę lankė jaunas ir gražus čekistas, kuris ją guodė, ramino ir įtikinėjo, kad tik šitaip įmanoma sustabdyti kraujo liejimą ir baigti partizaninį karą. Dvasiškai

palaužta M. PRANEVIČIŪTĖ, kartu su bunkerį žinančiu J. BERSĖNU, nuvedė čekistus į L. GRIGONIO štabavietę. Liepos 22 d. kartu su kitais penkiais vyrais, pasipriešinęs ginklu, L. GRIGONIS žuvo.

O M. PRANEVIČIŪTĖ, „susaistyta“ išdavystės, tapo MGB agente PAULINA. Ji buvo paleista iš kalėjimo ir toliau privalėjo nešioti partizanų korespondenciją, kurią duodavo persifotografuoti čekistams.

Po P. BARTKAUS žūties ir M. ORLINGIO išdavysčių ryšys su A. RAMANAUSKU buvo laikinai nutrūkęs. Kai pagaliau jis buvo atnaujintas, M. PRANEVIČIŪTĖ buvo iškviesta į A. RAMANAUSKO vadavietę Jiezno rajone. Pirmą kartą ji pateko į A. RAMANAUSKO bunkerį. Ir čia atsitiko čekistų nenumatytas dalykas. Ši mergaitė, tapusi MGB agente PAULINA, nuoširdžiai tikėjo daranti gerą darbą, tačiau patekusi pas partizanus ji vėl suabejojo, ar toks būdas sustabdyti kraujo liejimą Lietuvoje yra tinkamas. Be to, ji buvo ir liko tikinti Dievą.

Patekusi ten, kur ją siuntė čekistai, stengėsi gerai įsidėmėti priėjimą prie bunkerio, jo užmaskavimą ir partizanų ginkluotę, galvojo, kaip greičiau grįžti ir viską perduoti ją globojusiam MGB operatyvininkui. Taip bemąstant, išgirdo A. RAMANAUSKĄ su žmona kalbantis apie išdavystę, apie tai, kad provokatorius mano, jog apie jo darbus niekas nežino... Įėjęs partizanas A. RAMANAUSKUI raportavo, kad šiuo klausimu abejonių negali būti, kai tiek žuvo...

Vienu akimirksniu vėl išvydo jai tardytojų rodytas žuvusių partizanų nuotraukas ir – kas buvo išties nepakeliama – Daugėliškių miške šalia bunkerio suguldytus lavonus. Tarp jų – L. GRIGONIS-DANYS, kuris jai buvo kaip tėvas ir kurį ji išdavė, vedė prie bunkerio, apsisiautusi palapinsiauste, kad nepamatytų, nepažintų išdavikės koks netyčiom užklydęs žmogus. Trumpas susišaudymas, iš slėptuvės iššokęs ir kulkų pakirstas partizanas, duslūs šūviai bunkeryje, jos isteriškas klyksmas, rusų leitenantas, piktai užrikęs ant jos, keiksmai, spyriai, traukiami iš bunkerio kruvini, dar šilti, gal dar ir gyvi vyrai. Vėl tardytojo kabinetas, gražus čekistas, pagailėjęs jos kaip brolis: vargše mergaite, kur tu pakliuvai! Nebijok, dabar jau viskas praeityje, dar kartą kitą nuvažiuosi ir galėsi vėl mokytis, dirbti, kaip visa Lietuva... Susidvejino, suskilo jos pasaulis: vienas – švarus, tyras, tas, kurį vaikystėje bažnyčioje kartu su gėlių žiedais žėrė iš atgniaužtų delniukų kunigui po kojom, ir kitas – kruvinas, baisus, su kankinamųjų dejonėmis, šūviais, išdavystėmis. Ir L. GRIGONIO veidas tarp jų – toks ramus, kaip ką tik užmigusio, paženklintas kraujo dėme prie plaukų. Nebesusigaudė, kur esanti, nepastebėjo

bunkeryje vos rusenančios spingsulės ir nuo lubų lašančio kondensato. Atrodė, kad ausyse galingu choru sugriaudėjo visa bažnyčia ir suklupo ant kelių. Puolė ant kelių ir ji, ir springdama ašaromis ėmė prašyti Aukščiausiąjį atleidimo už baisią išdavystę... Priešais šmėkščiojo nustebę A. RAMANAUSKO ir jo žmonos veidai. Neprašė jų malonės, žinojo partizanų taisykles, pati save pasmerkė ir rengėsi atsakyti.

1998 m. (p. 204–207)

Pasakoja LIUCIJA JUREVIČIENĖ-„KOVIENĖ“, „NAŠLAITĖ“

Užrašyta Josvainių apyl.
1998 09 12

Gimiau 1918 m. Pūstelninkų kaime, Josvainių apylinkėje. Tėvai turėjo tik 5 ha žemės prieškariniais metais, šeimoje augome mes penki vaikai: keturios mergaitės ir brolis.

1944 m. rusų armijoms artėjant prie Lietuvos, apylinkėse daugelis jaunimo jau būrėsi atskiromis grupėmis ir traukė į miškus. Pas mus partizanų būrį organizavo Vladas Šulskis-*Kraujalis*. Būrys laikėsi Josvainių apylinkėje, Ruseinių miške. Iš mūsų kaimo į būrį išėjo: Juozas Aleksa-*Pavasaris*, Serapinas Aleksas (šiuo metu gyvena Šiauliuose), nuo Pajieslio į mišką buvo išėjusi visa Kavaliauskų šeima: tėvas (gim. 1900 m.), sūnus Alfonsas-*Uraganas* (gim. 1925 m.),sūnus Antanas (gim. 1930 m.), dukros Janina ir Vida.

Stribai per naktis sėdėdavo netoli mūsų namų pasalose. Būdavo, ateina anksti ir, jei randa jau atsikėlusius, ima stramužint, atseit jūs ką tik banditus išleidot, o jei vėliau atsikeliam, tada stramužina, kad, matyt, pernakt banditai sėdėjo, todėl ryte ilgai miegat. Niekaip jiems negalėdavom įtikt. Aš jiems ir sakau:

– Taigi jūs saugot ir matot, kas pas mus užeina, o dabar mus šokdinat be reikalo...

Iš vakaro dažnai matydavom palei pamiškę šliaužiojančius stribus ir rusų enkavedistų voreles.

Mano vyras Vytas Jurevičius-*Kovas* į mišką išėjo 1947 m., kadangi rusai jį jau ruošėsi paimt į savo armiją.

Kada Vytas išėjo į mišką, pas mane kiekvieną dieną ėmė lankytis stribai ir vis klausinėjo, kur vyras. Būdavo, pasiima, išsiveda iš namų, per visą dieną varinėja po mišką, o vakare paleidžia. Vėliau Josvainių stribukas Vincas Karnašauskas (miręs), buvęs mūsų kaimynas, man pasakydavo, ką daryt: laukt ar trauktis iš namų. Iš Josvainių stribas Bronius Mastaitis irgi buvo neblogas žmogus, jis visada man pranešdavo, kada darys kratas, kada reiktų saugotis rusų kariuomenės siautimų. Jis man ir paskutinį kartą pasakė, kad mane ruošiasi areštuot. Aš pasvarsčiau, vatinuką ant pečių ir išėjau miškan pas partizanus. Tai buvo jau 1947 m. ruduo. Čia man davė *Kovienės* slapyvardį, o vėliau – pavadino *Našlaite.*

Mūsų būryje buvo apie 10 partizanų. Kartais ateidavo ir svečių – partizanų iš kitų miškų. Miške buvome įsirengę stovyklą, iš eglišakių pasidarę palapines. Taip ir gyvenom, jokių bunkerių neturėjom, laužą kūrenom, kad ir viduržiemy, nešalta.

Mus labai rėmė vietiniai gyventojai. Netoli Josvainių Galulaukių kaime gyveno Dzikienė Stefanija, pas kurią dažnai užeidavome, kaimynas Dzikas mus labai palaikė.

Kartą birželio mėnesį Ruseinių miške rusų garnizonas apsupo mūsų stovyklą. Be abejo, kažkas mus išdavė. Stovykloje tuo metu buvome septyni, kiti buvo išėję į kaimą. Užpuolimas dar baigėsi laimingai, nė vienas iš mūsiškių nežuvo, tik mane sužeidė – peršovė ranką ir koją. Išsibėgiojom kas kur, po to vėl susirinkom į vieną vietą. Aš tada buvau ginkluota rusišku desantininkų automatu. Į taikinį per pratybas teko iš jo pašaudyt, o kai rusai staiga užklupo, palikau ir tą automatą, nešiau kudašių.

Kitą kartą mus užklupo irgi tam pačiam miške žiemos metu. Stovykloje laikėm arklį. Pajutome, kad ryte arklys pradėjo trepsėt kojomis ir prunkšt per šnerves. Netrukus pastebėjom, kad, užsimaskavę baltais chalatais, jau supa mus rusai. Priešintis nebebuvo prasmės, teko bėgti. Alfonsas Kavaliauskas iš kulkosvaidžio dengė

mus. Kai išsiveržėm iš apsupimo, pamačiau, kad mes likom tik trise: aš, *Pavasaris* ir tėvas – Vladas Kavaliauskas. Bėgom per iškirstą biržę. Didžiulis ąžuolas, išvirtęs šakomis į viršų. *Pavasaris* kaip užsikabino automato diržu už to ąžuolo išvartos šaknų, niekaip negali atsikelti, o rusai svilina, net sniegas dulka nuo kulkų. Matyt, iš kulkosvaidžio kaip trenkė seriją ir numušė tą šaknį, už kurios buvo užsikabinęs *Pavasario* automato diržas. Tada jis nukrito ant žemės ir guli už to ąžuolo. Mes irgi jo nepaliekam, gulim, laukiam, kada jis pasikels. O kai pasikėlėm, bėgom nebeatsigręždami. Aš bebėgdama nusirengiau viršutinius drabužius, kad tik būtų lengviau, numečiau vatinuką, nešiausi kiek turėjau jėgų. Tuo metu žuvo Kavaliauskas – tėvas. Nubėgom į Krakių mišką ir ten pasilikom ilgesniam laikui.

Einu kartą į namų pusę. Iššoko prieš mane didžiulis vilkinis šuo. Atsistojo ant užpakalinių kojų, o priekines uždėjo man ant pečių. Aš jį nustūmiau, jis vėl tą patį pakartojo. Ant kaklo jam uždėtas pasaitėlis. Tada nusirišau skarelę, pririšau už to pasaitėlio ir nusivedžiau į stovyklą. Kurį laiką taip jis pas mus ir gyveno. Naktimis, būdavo, kartais suloja. Užkūrėm kartą ugnį ir paleidom jį nuo grandinės, tai kaip nešėsi, tiek mes jį ir matėm. Neteko daugiau džiaugtis tuo pasiklydusiu čekistų šuneliu.

1950 m. aš laukiausi kūdikio. Vyras paliko mane Ąžuolaičių kaime pas Stasį Babenską. Buvo žiema. Mes rogėmis čia atvažiavom keliese, jie mane paliko, o patys išvažiavo. Nors aš labai nenorėjau pasilikt, bet, matyt, jau toks likimas buvo skirtas. Babenskas dirbo prie statybų Kėdainiuose, jo žmona viena namuose su vaikais, o prie jos ir aš.

Kitą dieną septyniese nuvažiavo į gimtąjį Lipliūnų mišką ir apsistojo. Tai buvo jau 1950 metų sausio 21 d. Ten juos apsupo rusų kariuomenės garnizonas. Ir jie visi žuvo:

1. Vytas Jurevičius-*Kovas*
2. Juozas Aleksa-*Pavasaris*
3. Antanas Kavaliauskas-*Dobilas*
4. Andrius Docius
5. Jonas Pranaitis-*Mindaugas*

6. Jonas Svetlauskas-*Rolandas*

7. Alfonsas Ūsas-*Žaibas*

Po to smarkiai užsiautė kaimus rusų kariuomenė ir stribai. Buvo labai daug sniego, keliai užpustyti, man pakinkė arklį, ruošiausi išvažiuot. Kada šeimininkas grįžo iš darbo, pasakė, kad visus septynis lavonus nuvežė į Kėdainius.

Kai sužinojau, kad žuvo mano vyras, paprašiau kaimyno Juozo Dziko, kad pakinkytų arklį ir nuvežtų mane į Kėdainius. Jo sūnus Ferdinandas buvo areštuotas kaip partizanų ryšininkas, sėdėjo kalėjime (šiuo metu gyvena Vilkaviškio rajone). Nuvežė mane ir pridavė Kėdainių NKVD viršininkui. Savaitę palaikė uždarę, o kai paleido, kitą dieną pagimdžiau. Vėliau du kartus stribai buvo nuvežę net į Raseinius. Taip jie man nedavė ramybės kokius dvejus metus: tardydavo, klausinėdavo, vežiodavo kur tik jiems reikėdavo.

Kada žuvo mano vyras su kitais partizanais, čia mūsų apylinkėse jau daugiau partizanų neliko. Iš kitų būrių buvo atėję manęs ieškoti, manė, kad aš likau viena ir neturiu kur gyventi. Bet man kito kelio jau nebuvo, tik legalizuotis, nes su mažu vaikeliu miške juk nepagyvensi.

Mano vyrą su kitais partizanais išdavė Mečislovas Kišonas iš Šiukštuliškių kaimo. Tuoj po šios išdavystės jis iš namų pabėgo į Kėdainius. Tuo metu jie netoli jo namų miškelyje buvo apsistoję.

Iš partizanų archyvo
D. A. Š.
49 III 16
87
(Kalba netaisyta)

„PRISIKĖLIMO“ apygarda

1949 m. vasaris

Bolševikų žiaurumų aprašymas

1944 m., kada į Lietuvą įsiveržė antru kartu raudonosios gaujos ir pradėjo mūsų jaunimo gaudymą, visi mūsų jauni vyrai stvėrėsi ginklų ir išėjo į mišką – į partizanų eiles atlikti garbingą pareigą Tėvynei. Su

jais sykiu išėjo ir KRUTKIS TEODORAS, gyv. Vainutiškių k., Dotnuvos vlsč., ir buvo priimtas į „PAUKŠČIO“ dalinį partizanu, kuriame išbuvo iki 1945 m. liepos mėn.

Kada bolševikai paskelbė legalizaciją ir pradėjo partizanus vilioti pas save, KRUTKIS pamiršo Tėvynės meilę, partizano pareigą, sulaužė priesaiką ir 1945 m. vasarą stojo – legalizavosi. Po legalizacijos KRUTKIS buvo priimtas į Kėdainių NKVD raštinę tarnautoju.

Po legalizacijos KRUTKIS atvyko į buvusį savo dalinį pas partizanus, pasipasakojo apie save ir savo tarnybą. Gražiais žodžiais įtikino partizanus, kad jis NKVD raštinėje dirbąs iš reikalo ir prižadėjo partizanams teikti jiems naudingų žinių, parūpinti kišeninių ginklų ir šovinių.

KRUTKIS bolševikų užverbuotas ir ruošia partizanų sunaikinimą, bet partizanai to nežino ir juo pasitiki.

Po kiek laiko KRUTKIS per tarpininkus susirišo su partizanų daliniu. Atvykus į dalinį, padovanoja nuosavą pistoletą dalinio vadui „PAUKŠČIUI“. Pakalba gražiais žodžiais, aplanko visus savo pažįstamus ir vėl išvyksta.

Už pusantro mėnesio KRUTKIS vėl atvyksta į buv. savo dalinį, atveža naują pistoletą „FN“, kurį sakosi pavogęs iš NKVD pareigūno, ir padovanoja savo buv. dalinio vadui. Taip pat padovanoja kulkosvaidžiui diską, kurį taip pat sakosi pavogęs iš NKVD. Suteikęs daliniui žinių ir prižadėjęs daugiau žinių ir pistoletą, išvyko.

Išdavikas KRUTKIS, parvykęs į Kėdainius ir pranešęs apie partizanus burliokams, su burliokais sutaria partizanus sunaikinti.

1945 m. spalio mėn. 23 d. (nesuprantama, kodėl tokia data?) išdavikas KRUTKIS su 70 burliokų ir stribų atvyko į Ruseinių k., Josvainių vlsč. Ir apsistojo miške netoli MAŽEIKOS MATO sodybos.

Išdavikas KRUTKIS gavo uždavinį išsikviesti susitikimui partizanų dalinį pas MAŽEIKĄ MATĄ ir sutartu laiku, kaip išdavikas iššaus keturius šūvius, burliokai pradės pulti sodybą.

Tą pačią dieną sutartu laiku išdavikas KRUTKIS per tarpininkus pakviečia į susitikimą partizanų dalinį pas rš. MAŽEIKĄ MATĄ, gyv. Ruseinių k., Josvainių vlsč. Bet tuo laiku dalinio vadas su dalimi partizanų atsitiktinai buvo išvykęs tarnybos reikalais, todėl į skirtą susitikimą nenuvyko.

Tuo laiku atsitiktinai ėjo pro MAŽEIKOS sodybą aukščiau paminėto partizanų dalinio keturi partizanai: MEDŽIOTOJAS, JOKERIS, BALANDIS ir LOKYS-PAULIUS. Visi užėjo pas MAŽEIKĄ į gyvenamą namą,

kur rado išdaviką KRUTKĮ ir prisirinkusių svečių. Viso civilių žmonių, svečių ir savininkų buvo kambaryje dvidešimt (neskaitant partizanų ir išdaviko). KRUTKIS pasisveikino, pabučiavo partizanus, maloniai kalbino juos, teiravosi, kodėl daugiau neatvyko, sakėsi atvežęs svarbių žinių ir pistoletą perduoti dalinio vadui ir t. t.

Jiems besikalbant, apie 22 val., kieme pradėjo loti šuo, KRUTKIS bailiai ėmė dairytis pro langus. Tuo laiku vienas iš ten buvusių svečių STOKIS (buv. partizanas, bet legalizavęsis) išėjo laukan pasidairyti, o paskui jį išėjo ir išdavikas. Kieme išdavikas keturiais šūviais nušovė STOKĮ, tuo duodamas ženklą burliokams pradėti puolimą. Po pasigirdusių kieme keturių šūvių tuojaus burliokai iš kulkosvaidžių ir automatų atidengė stiprią ugnį į gyvenamą namą. Prasidėjo tikras pragaras, kulkos zvimbė, sienas raižė, žmonės griuvo žemėn, sužeisti dejavo, vaikai klykė, lavonai plūdo kraujuose, namo stogas skendo liepsnoje. MEDŽIOTOJAS buvo nukautas vietoje, o kiti trys partizanai su ginklais iššliaužė ir pavyko laimingai atsipalaiduoti nuo priešo. Burliokai raketomis apšvietė kiemą ir išbėgančius iš kambario ant kiemo be pasigailėjimo šaudė civilius asmenis, moteris, vaikus, o kurie dar buvo gyvi, atskirais šūviais pribaiginėjo. Po kautynių rusai – burliokai surinko moterų ir vaikų lavonus ir sumetė į degančio gyvenamo namo ugnį, o vyrų lavonus nuvežė į Kėdainių miestą ir pametė ant gatvės. Bebėgusią JASAITYTĘ GENĘ, gyv. Paliepių k., Ariogalos vlsč., sugavo ir trumpai patardę gyvą įmetė į ugnį ir sudegino. Nuo žiauraus okupanto – sužvėrėjusių burliokų aukščiau minimo užpuolimo metu žuvo šie asmenys:

1. P. „MEDŽIOTOJAS“ 23 m. amž.
2. MAŽEIKIENĖ 48 m. amž., gyv. Ruseinių k.
3. MAŽEIKAITĖ GENĖ 18 m., gyv. Ruseinių k.
4. MAŽEIKAITĖ BRONĖ 16 m. amž., gyv. Ruseinių k.
5. MAŽEIKA VYTAUTAS 14 m. amž., gyv. Ruseinių k.
6. MAŽEIKA ALBINAS 12 m. amž., gyv. Ruseinių k.
7. MAŽEIKA IZIDORIUS 10 m. amž., gyv. Ruseinių k.
8. MAŽEIKAITĖ VERONIKA 25 m. amž., gyv. Ruseinių k.
9. KERZA VLADAS 18 metų, gyv. Ruseinių k.
10. STOKIS JUOZAS, gyv. Krakių miest.
11. STOKIENĖ – 30 m., gyv. Krakių miest.
12. STOKIŲ sūnus 2 m., gyv. Krakių miest.
13. JANKAUSKAS JURGIS, gyv. Barsukynės k.
14. ŠARAS KAZYS 37 m., gyv. Barsukynės k.

15. JASAITYTĖ GENĖ 18 m., gyv. Paliepių k.

(Dviejų asmenų pavardės nenustatytos ir gyv. vietos nesužinotos.)

Pavyko pabėgti trims civiliams asmenims, iš kurių vienas sunkiai sužeistas.

Burliokai sudegino MAŽEIKOS visus trobesius: gyvenamą namą, tvartą, klojimą ir pirtį. Trobesius padegė iš kerštо, išskyrus gyvenamą namą.

Išdavikas KRUTKIS dar ir šiandien tebėra gyvas ir padeda okupantui žudyti ir tremti į Sibiro taigas brolius ir seseris lietuvius.

DAV (dalinio vadas – *R. K.)*

KODĖL PERPLYŠO OBELIS?

Užrašyta Kėdainiuose
1994
Užrašė Ignas Meškauskas

Atsitiktinis keleivis, medžiotojas ar grybautojas, radęs Kėdainių rajono Josvainių apylinkės Ruseinių kaimo pamiškėje krūmais apaugusi medinį kryžių, stabteli, susimąsto. Kodėl jis čia stovi?

...Atėjo 1946 metų šarmotas ruduo. Nors metas buvo kupinas represijų baimės, netikrumo, bet į Mato Mažeikos trobą vis dar rinkdavosi tiek senimas, tiek jaunimas. Vieni pasišnekėti, kiti naujienų išgirsti. Ir tą lapkričio 4 dieną iš Barsukynės kaimo atėjo trijų vaikų tėvas Kazys Šaras. Norėjo pasiimti atlyginimą už pastatytą tvartą. Pakeliui eidamas, pasikvietė Jurgį Jankauską. Iš Ruseinių kaimo atėjo Vladas Kerza. Aštuoniolikmetis atsivedė savo draugę Verutę Mažeikaitę ir Zofiją Kunevičiūtę. Tame pačiame kaime pas Pranevičių „ant kampo“ gyveno Juozas Stokis su žmona. Ir jie išsiruošė į svečius. Visai atsitiktinai, pro šalį eidamas, pas dėdę užsuko Ferdinandas Dzikas. Šiame kaime kurį laiką gyveno aštuoniolikmetė Genovaitė Jasaitytė iš Paliepių kaimo. Ji užsuko pas Mažeikų dukras. Kartu su gausia septynių asmenų šeima pirkioje buvo iš viso aštuoniolika įvairaus amžiaus žmonių. Kalbama, kad buvusi ir kita

priežastis – esą tą dieną buvo minimos kažkurio Mažeikų giminaičio mirties metinės...

Staiga į trobą pasipylė šūviai, užgeso lempa.

– Kai iššliaužiau į kiemą, kilo į dangų raketos, aidėjo šūviai, komandos rusų kalba, – papasakojo likęs gyvas Ferdinandas Dzikas. – Bėgau griovio link. Pajutau, kad peršovė koją. Kareiviškų diržu užveržiau kraujo čiurkšlę. Tuo metu gerai mačiau, kaip kareiviai su šiaudų fakelais uždegė tvartą ir kluoną.

Bėgdamas lauku tolyn, jis girdėjo sodyboje pavienius šūvius. Matyt, buvo pribaigiami sužeistieji. Išsivedęs iš tvarto kaimynų arklį, jis nušuoliavo laukais.

Buvo manoma, kad gyvi liko tik Ferdinandas Dzikas ir šeimininkas Matas Mažeika, kuris esą pabėgęs į Latviją ir niekas jo daugiau nematė. Pastarasis išsigelbėjo įšokęs į čia pat esančią kūdrą. Pasislėpė po kubilu ir, pasinaudojęs dūmų priedanga, pabėgo.

Ištrūkęs iš mirties nasrų, Matas Mažeika visas šlapias, sutrikęs atbėgo pas partizanus. Sukrėstas artimųjų priešmirtinio kraupaus šauksmo, savo degančios sodybos vaizdo, jis keliais ėjo aplink laužą, rovėsi plaukus ir nepradžiūvęs, net žmoniškai neapšilęs, vėl kažkur dingo tamsoje. Rytą jis dar šlapias atbėgo pas Nataliją Šarienę, pasakė, kad visus sušaudė, o sodybą sudegino. „Ieškokite savo vyro Kėdainiuose ant grindinio“, – dar pridūrė ir išskubėjo pro duris.

– Girdėjau tą vakarą šaudant, pati mačiau gaisro pašvaistę. Neužmigau iki ryto. Širdis jautė kažką negero. Šuo staugė visą naktį. Nesulaukęs šeimininko, neėdė dvi savaites ir nusibaigė, – skaudžiai tą naktį prisiminė Natalija Šarienė-Bujanauskienė.

Ji tą patį rytą nuskubėjo į Kėdainių turgaus aikštę.

– Pažinau vyrą iš veido, drabužių. Plataus auksinio žiedo ant rankos nebuvo – jį kartu su pirštu nuplėšė, – šluostėsi ašaras moteris. – Jų gulėjo septyni. Pažinau dar Mažeikos Albinuką, Jurgį Jankauską...

Moteris bolševikai sudegino vietoje, o vyrų lavonus, kaip minėjome, išvežė į Kėdainių miestą.

– Vežė mano dėdė Jonas Dzikas, – prisiminė Ferdinandas Dzikas.

– Atvykti su vežimu buvo įsakyta ir mano sesutei, – sakė Ona Jonaitienė.

– Vežimai dardėjo pro Gražvą, apmesti eglių šakomis, – mena Antanas Bačiliūnas.

Kalbama, kad likusias gyvas moteris, bėgančias iš degančio namo, sumetė atgal. Kaip sudegino jas – niekas nematė. Apie kruvinos puotos „mechanizmą“ mirusieji nepapasakos. Gal kada nors prabils sąžinė tų, kurie įvykdė šią egzekuciją?

– Matas Mažeika dar naktį atbėgo pas mano dėdę – Aleksą Šarą (jis mirė prieš kelerius metus) ir pasakė, kad mano brolio Kazio nebėra, sušaudė. O pirmasis žuvo jo sūnus – dvylikametis Albinukas. Pasikalbėti jį išsivedė Teodoras Krutkis ir nušovė. Po to staiga pasipylė automatų serijos, kilo gaisras. Septynetas ant grindinio gulėjo neilgai. Aleksandras Kavalenka, iš stribų sužinojęs, kad paguldyti septyni „banditai“, nuėjo jų pažiūrėti į turgaus aikštę. Žiūri – jo svainis Kazys Šaras ir kiti to paties krašto žmonės, kuriuos jis gerai pažinojo, guli. Jis, būdamas karo invalidas, kaip vietinis rusas, išdrįso pakelti triukšmą – tai jokie „banditai“, o biedniokai. Nelaimingųjų kūnai tuojau dingo. Kur jie nuvežti, niekas nežino.

– Kitą dieną nuėjau į Mažeikų sodybą ir radau tik stovinčią vieną klėtį. Viskas buvo sudeginta, – prisiminė buvusi kaimynė Stasė Dzikienė.

– Vidury pirkios, netoli krosnies, gulėjo sudegusi motina ir aplink ją susispietę vaikai: Bronė, Vytautas, Izidorius. Vytuką atpažinau iš drabužių likučių, dryžuotų jo kelnyčių. Albinuką, tą dvylikametį, išvežė kartu su vyrais ir paguldė ant grindinio. Iš vakaro buvau kartu su Mažeikaitėmis pirtyje. Jos dainavo, dainavo. Tik labai liūdnai. Grįžtant iš pirties, pastebėjau pilnus krūmus kareivių. Negalvojau, kad jie taip pasielgs...

Atėjo ieškoti savo dukters Sofijos ir Vincas Kunevičius. Rado tik kaulelius. Surinko jos ir kitų kaulus bei lavonų likučius, padarė bendrą didelį karstą ir palaidojo Ruseinių kaimo kapinėse.

Tik vienos Genės Mažeikaitės palaikų pasigedo. Įsižiebė viltis – gal ji gyva? Deja, vėliau buvo rasta po sugriauta krosnimi, kur gulėjo, bandydama išsigelbėti.

Pirmasis ją atrado Mažeikų šunelis. Jis naktimis staugdavo, atbėgęs pas kaimynę S. Dzikienę, cypdavo. Savo šuniška kalba lyg kažką sakydavo. Pradėję vyrai ardyti krosnį, pastebėjo šunelio atkastą Genutės drabužių kraštelį. Palaidojo ją ten pat, sudegusio namo gale, jos pačios darželyje. Bijojo vežti į kapines, nes stribai domėjosi, kas laidojo palaikus. Kaimynas Antanas Dzikas kiek vėliau, aprimus, pastatė ant kapo savomis artojo rankomis padarytą kryžių, kuris dar stovi iki šių dienų. Aptvėrė kapą medine tvorele.

Mažeikų sodyba apaugo mišku, liko tik akmeniniai namo pamatai. Ir kryžius čia palaidotai Genutei atminti. Liko dar vieniša sulaukėjusi obelis, lyg nebyli tragedijos liudininkė. Iš skausmo ji plyšo pusiau iki šerdies ir savo šakomis apgaubė Genutės kapą.

Kai kurie žiauraus nusikaltimo faktai išryškėjo vėliau, kai vietinėje spaudoje buvo paskelbta apie Ruseinių tragediją. Kėdainių prokuratūra apklausė liudytojus ir nustatė, kad žuvo apie dvidešimt žmonių. Du tos tragedijos dalyviai buvo gyvi: Ferdinandas Dzikas ir Teodoras Krutkis. F. Dzikas papasakojo, kiek buvo žmonių susirinkę ir kaip jis išsigelbėjo. Teodoras Krutkis prisipažino, kad jis nuo 1945 m. buvo saugumo agentas. Jis pranešė Kėdainių saugumo viršininkui Juozui Rugieniui (vėliau ilgą laiką dirbusiam religinių kultų prie LTSR Ministrų Tarybos įgaliotiniu), kad pas Matą Mažeiką tuoj po Vėlinių pagerbti žuvusių partizanų susirinkę kaimynai. Susitarė, kad ir jis dalyvaus tame paminėjime ir duos ženklą – uždainuos, kada pradėt skerdynes. Jo žiniomis, tenai turėjo ateiti aštuoni partizanai. Jis nurodė, kad atėjo keturi. Jo nuomone, M. Mažeikos šeima buvo miškinių ryšininkai. Ir susirinkę kiti taip pat buvę „banditai“ arba jų ryšininkai. „Aš uždainavau, ir, tik man uždainavus, NKVD kareiviai atidengė ugnį į Mažeikos namus“. Tokius parodymus davė T. Krutkis. Jis nuslėpė, kad, prieš uždainuodamas, į kiemą išsivedė ir pats nušovė M. Mažeikos vyriausiąjį sūnų Albinuką.

Kėdainių prokuratūros tardytojai nerado pagrindo kelti baudžiamąją bylą. Rajono prokuroras Jonas Pivoras, tvirtindamas tardytojo nutarimą, motyvavo, jog „įvykis Ruseinių k. tuo laiku buvo klasių kovos išdava ir NKVD kareivių sprendimas buvo teisingas. Kaip matyti iš Krutkio ir Dziko paaiškinimų, kurie geriausiai žino apie tai, kad pokario metais pas Ruseiniuose gyvenusį M. Mažeiką buvo padarytas nacionalistinis pogrindžio lizdas. Be to, tyrimo metu nepavyko nustatyti to NKVD dalinio... Tokiu būdu tardytojo nutarimas atsisakyti kelti baudžiamąją bylą yra teisingas ir pagrįstas“.

Byloje pridėtas Kėdainių saugumo pranešimas, kad tada buvo sunaikinta septyniolikos banditų grupė.

1992 m. lapkričio 3 d. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra tardytojo nutarimą panaikino ir iškėlė baudžiamąją bylą. Tačiau T. Krutkis, pagrindinis tragedijos kaltininkas ir organizatorius, jau buvo pakviestas į Dievo teismą. Prieš žmones jis jau neatgailaus, čia, Žemėje, jam, galvažudžiui ir sadistui – tik panieka ir pasmerkimas. O jo ir kitų bolševikinių nusikaltėlių tos nakties aukas ne tik prisimename, bet ir deramai pagerbiame. Mažeikų sodyboje stovi ne tik tas kuklus kryžius Genutei, bet ir kitas – su visų žuvusiųjų pavardėmis. Jis įamžino Ruseinių kaimo tragediją.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų
1945 11 05

ag. „KIBIRKŠTIS“
priėmė: TODESAS ir RUGIENIS

LYA, Ap. 13. B. 1207
L. 131–132

AGENTŪRINIS PRANEŠIMAS
Pagal agentūrinę bylą „BANDITY“*

1945 m. lapkričio 4 d. aš nuvykau į Ruseinių kaimą Josvainių valsčiuje atlikti savo uždavinio likviduojant bandą.

Pakeliui užėjau pas Mediniškių kaimo gyventoją KANIŠAUSKĄ, pasitikrinau, ar apylinkėje ramu, ar nėra rusų. Be to, pareiškiu, kad jau trečia diena gyvenu pusiau nelegaliai, nes manęs naktį ieškojo kažkokie ginkluoti žmonės, matyt, naikintojai (stribai – *R. K.).*

KANIŠAUSKAS mane užtikrino, jog niekur nieko nematęs, pavaišino pusryčiais, ir aš išėjau toliau.

Miške nustatytoje vietoje aš sutikau operatyvinį darbuotoją SIMSONĄ, su kuriuo mes aptarėm tolimesnę operacijos eigą. Jis mane parodė savo kovotojams, buvo sutarta, jog jie mane praleis pagal parolį – „KARDAS“.

Iš ten aš nuėjau pas MAŽEIKĄ MATĄ, kur buvo numatytas mano susitikimas su partizanais. Pas MAŽEIKĄ radau KIELYTĘ GENĘ – KIELĖS – „PAUKŠČIO“ seserį ir MAŽEIKYTĘ GENĘ, kurią anksčiau savo pranešimuose įvardindavau kaip „GENĘ“ iš Paliepių kaimo, – žinomas ryšininkes, kurios partizanams ruošė vakarienę. Tai buvo dieną, apie pusę pirmos. MAŽEIKA mane pakvietė nusirengt ir ėmė vaišint alumi ir samagonu. Netrukus atėjo legalizavęsis partizanas DZIKAS STASYS, kuris prisijungė prie mūsų ir išsėdėjo iki sutemų. Po to su žmona atėjo STOKIS JUOZAS, kuris legalizavosi ir gyveno Angirių kaime, Josvainių valsčiuje, bet iš visko buvo matyti, jog palaiko tamprų ryšį su partizanais. Po to atėjo šie asmenys:

ŠARAS KAZYS iš Barsukynės kaimo (žinomo partizano ŠARO ROMUALDO-„TARZANO“ brolis), vyras iš to paties kaimo, kuris man pažįstamas tik iš matymo, – turintys artimus ryšius su būriu, ir dar du legalizavęsi partizanai. Pokalbio metu MAŽEIKA MATAS pasakė, jog vakar jo sūnus miško aikštelėje sutikęs penkis vyrus, iš kurių keturi buvę apsirengę rusiškais vatinukais, o vienas civiliais drabužiais. Jie klausė kelio į Barsukynę, o po to jo dukra MAŽEIKAITĖ GENĖ nuėjusi sužinoti, kas ten dedasi.

Aš pastebėjau iš kalbų, kad iš Baltarusijos atėjo daug partizanų, galbūt jie ten ir buvo. Kiti irgi maždaug taip pat samprotavo.

MAŽEIKA pasakė, jog šeštadienį jis kūrenęs partizanams pirtį, bet po tų vyrų pasirodymo jie neatėję.

Pokalbio metu atėjo keturi partizanai iš vietinio būrio: „MEDŽIOTOJAS“ – žemvaldžio sūnus iš Girkalnio valsčiaus ir „LOKYS“ – MEŠKAUSKAS ALEKSAS iš Vantainių kaimo, Krakių valsčiaus. Ir du iš

*Rusiškame tekste visur, kur kalbama apie partizanus, vartojamas žodis „banditas“. – *R. K.*

surviliškiečių būrio, tai „JOKERIS“ ir „BALANDIS“. „JOKERIS“ vidutinio ūgio, plaukai rusvi, su ūsiukais. „BALANDŽIO“ išvaizda irgi labai panaši, tik jis žemesnio ūgio. Aš manau, kad vieno iš jų pavardė MYKOLAITIS, kilęs iš Kalnaberžės, Surviliškio valsčiaus.

Kiek vėliau atėjo dar 11 partizanų:

1. KIELĖ ANTANAS-„PAUKŠTIS“

2. DALBOKAS ALOYZAS-„NEGUSAS“, „IMPERATORIUS“

3. „ARAS“ – aukštas, stambus, iš Pajieslio.

4. „ALYTĖ“ (ar „ELYTĖ“?) – buvęs policininkas prie vokiečių, inteligentiškos išvaizdos, vidutinio ūgio, liesas, akys mėlynos, plaukai rusvi, nosis aštri. Ant švarko atlapo prisisegęs trispalvę juostelę ir jaunalietuvio ženklelį.

5. „ŠURINAS“ – MAŽEIKA JONAS, buvęs policininkas prie vokiečių, vidutinio ūgio, liesas. Kilęs iš Ruseinių kaimo.

6. ELUNAVIČIUS PRANAS-„JAUNUTIS“, mažo ūgio, tamsus, nešioja barzdą ir ūsus.

7. Partizanas iš Seredžiaus, Kauno apskrities; vidutinio ūgio, nešioja „hitleriškus“ ūsus.

8. Partizanas aukšto ūgio, su šviesiais ilgais moteriškais plaukais.

9. „KUKUTIS“ – „MEDŽIOTOJO“ brolis, vidutinio ūgio, tamsus.

10. Partizanas nedidelio ūgio, storas, vokiška uniforma, pailgo veido, šviesiais plaukais.

11. DIRDA – aukštas, pilnas, raudonveidis, nešioja Lietuvos armijos uniformą.

Vis buvo labai atsargūs, tai man trukdė numatyto plano vykdymą. Jie nenusirengė, visą laiką buvo pasiruošę ir net užstalėje ginklų iš rankų nepaleido. Vieno manęs iš gryčios neišleido. Nutaikęs progą, šiaip taip praslydau, prisimetęs visai girtu perėjau į savųjų (stribų – *R.K.*) pusę.

Buvo atidengta ugnis, ypatingai stipri ugnis, kuri turėjo pasiekti tikslą, bet dėl prastos padėties, arti esančių kitų pastatų ir krūmų daugelis partizanų išsliaužė. Matyt, pastebėję, kad aš išėjau, jie taip pat išėjo paskui mane.

Asmenys, kuriuos atpažinau po operacijos:

1. „MEDŽIOTOJAS“ – JUŠKEVIČIUS TADAS.

2. „LABUTIS“ – STOKIS JUOZAS – iš Krakių.

3. „LAPIUKAS“ – iš Ruseinių kaimo.

4. DZIKAS FERDINANDAS – iš Grašvos kaimo, Josvainių valsčiaus. (Liko gyvas. – *R. K.)*

5. ŠARAS KAZYS, „TARZANO“ brolis, partizanų rėmėjas iš Barsukynės kaimo.

6. Iš matymo pažįstamas partizanų rėmėjas iš Barsukynės kaimo.

7. MAŽEIKA MATAS, namo šeimininkas iš Ruseinių kaimo. Partizanai MAŽEIKĄ vadino „Partizanų tėvu“ (išbėgo, vėliau gyveno Latvijoje – *R. K.*).

8. MAŽEIKA ALBINAS – sūnus, būrio žvalgas.

9. MAŽEIKAITĖ GENĖ – iš Ruseinių kaimo, būrio ryšininkė.

10. KIELYTĖ GENĖ – būrio ryšininkė, gyveno nelegaliai.

11. JASAITYTĖ GENĖ – būrio ryšininkė iš Paliepių kaimo.

12. MAŽEIKAITĖ VERONIKA – iš Ruseinių kaimo, būrio ryšininkė.

13. BRONĖ – iš Ruseinių kaimo, būrio ryšininkė.

14. Iš matymo pažįstama būrio ryšininkė iš Ruseinių kaimo.

15. STOKIENĖ – partizano STOKIO žmona.

16. MAŽEIKIENĖ – namų šeimininko žmona.

17. MAŽEIKA – namų šeimininko sūnus.

Nuorašas tikras: Kėdainių NKGB viršininkas kapitonas /RUGIENIS/ (parašas)

L. 127–130

Pastaba. Kėdainių NKGB viršininkas kapitonas RUGIENIS savo ataskaitoje, rašytoje 1945 11 04 LSSR Liaudies Komisarui generolui majorui JEFIMOVUI, išvardija daugelį agento „KIBIRKŠTIES“ „garbingų“ darbų, nuosekliai išdėsto visą operacijos eigą Ruseinių kaime Mažeikų sodyboje. Jis pažymi, kad 1945 m. rugsėjo mėn. pradžioje Kėdainių NKGB užverbavo agentą „KIBIRKŠTĮ“ LLA vado „MARGIO“ paieškai. „KIBIRKŠTIS“ pateikė tikslią medžiagą, leidžiančią surasti ir areštuoti „MARGĮ“. – *R. K.*

...Po patikrinimo praktiniam darbe „KIBIRKŠTIS“ buvo pasiųstas sekti KIELĖS-„PAUKŠČIO“ būrį, prie kurio veikė LLA apylinkės štabas...

...Paskutiniosiomis spalio mėn. dienomis „KIBIRKŠTIS“ per būrio ryšininkes KONTAUTAITĘ MARIJĄ, KIELYTĘ STASĘ ir MAŽEIKAITĘ GENĘ gavo kvietimą dalyvauti vakaronėje, kurioje turėtų dalyvauti KIELĖ-„PAUKŠTIS“ ir LLA štabo nariai: DALBOKAS ir GUDAITIS...

Buvo sudarytas operacijos planas:

1. „KIBIRKŠTIS“ pas MAŽEIKĄ pasiunčiamas sekmadienį apie 12–13 valandą.

2. MAŽEIKOS sodybą reikiamu momentu apsupa smogiamosios grupės, ginkluotos automatiniais ginklais.

3. „KIBIRKŠTIS“ sąlyginiu signalu (daina) praneša apie vadų atvykimą. Išgėrimo metu su tam tikru pasiūlymu jis iškvies vieną iš jų (DALBOKĄ ar GUDAITĮ) į miško pakraštį, kur jį paims gyvą kareiviai. Po to, norint išvengti aukų, į tą jų lizdą atidengiama uraganinė ugnis.

4. Tuo atveju, jeigu „KIBIRKŠTIS“ negalėtų išeiti iš namo, jis turėtų pačiame name rasti priedangą ir mesti granatą, – tai irgi bus signalas atidengti ugnį.

Operacijai vykdyti iškilo rimtų sunkumų, kadangi MAŽEIKOS namas stovi vidury pelkėto miško, kur pilna partizanų agentų, be to, ten turėjo susirinkti patyrę kadriniai partizanai. Ypač sudėtingas uždavinys – slaptas kariuomenės pritraukimas, be jos operacija dar iš anksto galėjo žlugti.

1945 11 02 operatyvininkas leitenantas SIMSONAS kartu su „KIBIRKŠTIMI“ ėjo pėsčiomis ir raiti jojo iššvalgyti Ruseinių miške priėjimų prie MAŽEIKOS namų ir prie partizanų stovyklos. Drg. SIMSONAS ėjo be dokumentų, jeigu susitiktų su partizanais, „KIBIRKŠTIS“ turėjo jį pristatyti kaip savo pažįstamą, atkeliavusį iš panevėžiečių būrio.

Kariuomenė buvo išsiųsta šeštadienį ryte civilinėmis pastotėmis. Kareiviai buvo užmaskuoti po šienu ir maišais, vežėjas aprengtas civiliais drabužiais. Privažiavus iki tos vietos, kur Ruseinių miškas iš abiejų pusių arti prieina prie kelio, kareiviai išlipo, o vežimai kitu keliu grįžo į Kėdainius.

Kareivius išlaipinti šeštadienį buvo numatyta ne vien dėl to, kad būtų apgautas partizanų pastabumas, bet turėta galvoje ir tai, jog šeštadienį partizanai gali ir į pirtį pas MAŽEIKĄ ateit.

Leitenantas SIMSONAS, būdamas su kareiviais, nuvedė juos mišku iki reikiamos vietos, maždaug 0,75 km nuo MAŽEIKOS namų, o pats su grupės vyresniuoju leitenantu BOBILEVU ir trim kareiviais nuėjo rekognoskuoti vietovės ir pažymėti ugnies taškų.

Nors ir kaip viską darė atsargiai, leitenantai SIMSONAS ir BOBILEVAS miške neišvengė dviejų susitikimų.

1. Ant jų užšoko du ginkluoti vyrai, kurie atsigulė ant žemės. Leitenantas SIMSONAS suriko: „Aš baltarusis!“ Ginkluotieji pasislėpė, neatidengę ugnies.

2. Netoli miško pakraščio į pietus nuo MAŽEIKOS sodybos pro juos prabėgo berniukas su šunimi. Iš šiaurinės miško dalies sodyba nebuvo patikrinta. Leitenantai ir kareiviai atsigulė, bet buvo pavojinga, kad berniukas juos pastebės grįžtančius, todėl jie pakilo ir nuėjo įkandin jo.

Leitenantas SIMSONAS berniukui pasakė, jog jį rusai vedasi kaip vertėją ir paklausė kelio į Barsukynę. Berniukas parodė kelią, ir jie nurodyta kryptimi paėjo daugiau kaip kilometrą, po to grįžo prie savo grupės. Per visą dieną leitenantas SIMSONAS stebėjo MAŽEIKOS sodybą, bet partizanai nepasirodė. Sekmadienį, po susitikimo su „KIBIRKŠTIMI“, stebima buvo toliau. Aplink sodybą visą laiką siautė berniūkščiai – „bandos“ žvalgybininkai su šunimis.

Prietemoje kareiviai buvo pritraukti arčiau namo, tai sudarė didelių sunkumų, nes po šaltos nakties pelkėtos žemės paviršius ir žolė pasidengė ledo sluoksniu ir einant girdėjosi traškesys. Be to, sodybos kieme buvo du šunys. Leitenantas SIMSONAS nuo namo buvo tiek, kad girdėjo dainuojant išgėrusius partizanus. Iki 23-ios valandos „KIBIRKŠTIS“ nepasirodė. Kaip vėliau išaiškėjo, jis per visą dieną buvo du kartus išėjęs iš namo, bet toliau nueit negalėjo, kadangi buvo sekamas. Vieną kartą jis išėjo su DALBOKU ir nuėjo iki rūsio, bet drg. SIMSONAS jo ten laukti negalėjo dėl pririštų šunų. Toliau nuvesti DALBOKO „KIBIRKŠTIS“ negalėjo, o apsvaiginti jį ir duot signalą atidengt ugnį nesiryžo, kadangi bijojo, kad pats nepakliūtų po kulkomis.

Apie 23 valandą „KIBIRKŠTIS“, vaizduodamas stipriai išgėrusį, garsiai dainuodamas išėjo iš namo ir pasuko link miško. Tuo metu leitenantas SIMSONAS, susirūpinęs jo pasitraukimu, žvalgė pačią sodybą. Išgirdęs „KIBIRKŠTIES“ dainavimą ir pastebėjęs kieme partizanų sargybinį, iššovė iš pistoleto, duodamas signalą šaudyti, o pats parkrito ant žemės, kadangi atsidūrė apšaudomoj vietoj.

Trys kulkosvaidžiai ir grupė kareivių iš automatinių šautuvų, išsidėstę ¾ puslankiu, į namą atidengė kertamąją ugnį. Buvo išleista daugiau kaip 1100 šovinių, 20 raketų ir 15 granatų. Sodyba buvo suvarpyta kulkomis.

Po pertraukos sodyboje buvo rasta 17 lavonų. (Čia išvardinti tik 7. – *R. K.)*

Susišaudymo metu kilo gaisras. Degančiam gyvenamam name, tvarte ir pirtyje smarkiai sproginėjo, tai rodė, kad ten buvo didelis kiekis šovinių ir granatų...

Būrio vadams KIELEI ir DALBOKUI pasisekė pasišalinti, kieme palikus du kulkosvaidžius ir kelis asmeninius ginklus. Iš mūsų pusės žuvusių ir sužeistų nebuvo.

Analizuojant priežastis, kodėl operacija tik iš dalies buvo įvykdyta, nes vadams pasisekė ištrūkti, galima daryti tokias išvadas:

Po to, kai berniūkštis žvalgybininkas netoli sodybos sutiko keletą kareivių, nors ir pateikus jam išgalvotą istoriją, partizanai buvo ypatingai atsargūs. Kaip parodo „KIBIRKŠTIS“, jie nekreipė dėmesio į tradicijas, sėdėjo nenusirengę ir su ginklais rankose. Jų budrumą dar turėjo užaštrinti šunų lojimas.

„KIBIRKŠTIES“ išėjimas iš gryčios jiems taip pat galėjo būti įtartinas, tuo labiau, kad jis negalėjo nuslėpti savo susinervinimo, saugodamasis tiek partizanų, tiek savų ugnies, kuri turėjo netrukus prasidėti ir kuri, kaip jis pasakoja, buvo ypač intensyvi.

Po to, kada „KIBIRKŠTIS“ apie 23-čią val. išėjo iš gryčios dainuodamas dainą, būrių vadai, matyt, iššliaužė paskui jį, bijodami spąstų. Jie tą galėjo padaryti nepastebėti dėka nakties tamsos ir sodybos išsidėstymo (penki pastatai nedidelėj erdvėje, apsupti mišku ir krūmais)...

Pastaba. Agentas „KIBIRKŠTIS“ – TEODORAS KRUTKIS, gim. 1916 03 17. – *R. K.*

Iš partizanų archyvo

(Kalba netaisyta)

„PRISIKĖLIMO“ apyg.
PUV F 5
49 05 10 VAV 1949 m. balandžio mėn.
124

1. LLKS narių moralinė būklė ir nuotaika gera.

2. Visuomenės moralinė būklė bloga. Juo daugiau bolševikai terorizuoja kraštą, juo daugiau žmonės piktinasi jais ir jų „rojumi“. Po masinio žmonių ištrėmimo į Sibirą likusieji pradėjo verčiami rašytis į kolchozus, nes, kas nesirašo, grasina ištremti į Sibirą. Dauguma mūsų tautiečių seka politinę eigą ir tylėdami laukia karo, nes tai viena išsigelbėjimo galimybė.

3. LLKS narių santykiai su visuomene geri.

4. Kapinių išniekinimas

Š. m. balandžio mėn. iš 13 į 14 d. naktį vietos komunistai susirinko į didvyrio R. K. bažnyčios kapines, užsikūrė ugnį ir pradėjo laužyti medinius kryžius ir juos deginti. Nuo geležinių kryžių nulaužė Kristaus paveikslo smūtkelius, jiems nusukino rankas ir kojas ir gabalais išmėtė po kapines. Daug geležinių kryžių sulankstė, o akmeninių – sudaužė.

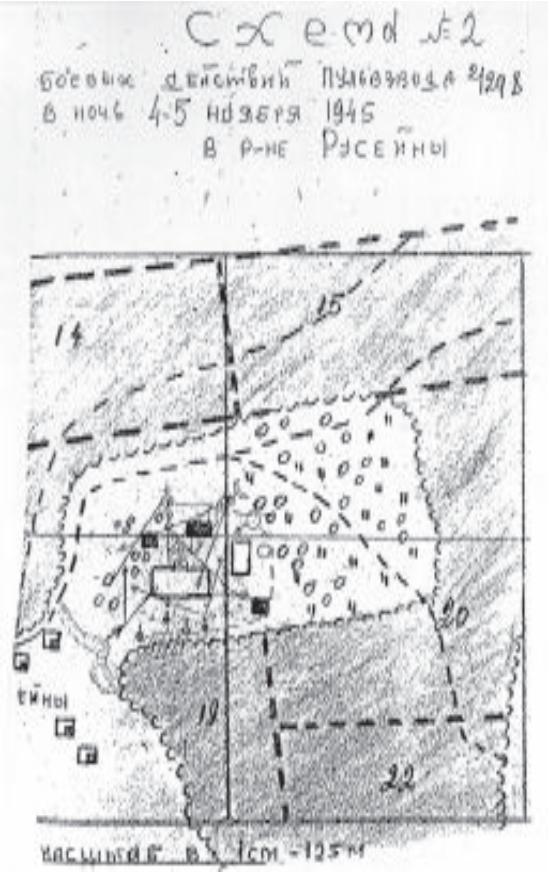

Mažeikų sodybos schema, sudaryta pačių NKVD-istų prieš užpuolimą.

MARD partizanų stovyklos išdavimo aprašymas / 490123

1948 m. kovo mėn. MARDV užsiverbavo ryšio darbams BUDRĮ JONĄ, gyv. Deveikiškėlių k., Krakių vlsč., Kėdainių apskr., kuris mielai sutiko dirbti LLKS. Pavestas pareigas atlikdavo gerai.

1948 m. gegužės mėn. pradžioje Krakių milicija areštavo BUDRĮ JONĄ, kaltindama jį tuo, kad jis vokiečių okupacijos metu tarnavo policijoje. Pora dienų patardę, BUDRĮ paleido į namus, kaip išsiteisinusį. Už poros savaičių Krakių milicija BUDRĮ vėl areštavo, bet po

trumpo tardymo paleido į namus. BUDRYS grįžęs į namus MARDV pasiaiškino, kad jis milicijoje ir pas NKVD išsiteisinęs ir kaip nieko nekaltas paleistas į laisvę. DV patikėjo BUDRIO žodžiais ir toliau jį paliko ryšio darbe, kuris žinojo partizanų stovyklą ir dažnai ją lankydavo.

Š. m. sausio mėn. pradžioje MARD ribose prasidėjo areštai. Tapo areštuota MARD rš. „MIRTELĖ“, NR „DOBILAS“ ir apylinkės gyventojų areštavimai ir tardymai. MARDV LANGĖ įtarė, kad rš. „VARNĖNAS“ yra užverbuotas ir daro išdavimus, todėl 1949 m. sausio mėn. 20 DV LANGĖ nuvyko pas įtariamąjį BUDRĮ ir jį areštavo, atsivedė į partizanų stovyklą tardymui. BUDRYS – „VARNĖNAS“ prisipažino, kad jis yra užverbuotas Krakių NKVD nuo 1946 m. ir kad jam duotas uždavinys sekti partizanus ir partizano VILUČIO seserį. Tardymo metu BUDRYS-„VARNĖNAS“ neigė, kad jis nieko neišdavęs, nors jis plačiai žinojęs apie partizanus ir prašėsi, kad priimtų į partizanų eiles. Kadangi BUDRYS-„VARNĖNAS“ buvo geras ryšininkas, todėl DV LANGĖ suabejojo dėl jo likimo ir pasiuntė laišką TVV atsiklausti dėl jo priėmimo į partizanų eiles.

Už poros dienų rš. „ŠERMUKŠNIS“ neatsiklausęs PDV atvedė į partizanų stovyklą įtariamojo „VARNĖNO“ brolį BUDRĮ ROMUALDĄ, gyv. Deveikiškėlių k., Krakių vlsč. Tuo laiku slaptai įtariamasis „VARNĖNAS“ paprašė savo brolio ROMUALDO, kad jis jį gelbėtų, išliuosuotų iš partizanų – praneštų Krakių milicijai. Tą pačią dieną vakare įtariamojo brolis ROMUALDAS BUDRYS iš stovyklos išvyko į namus. Parvykęs į namus ir bijodamas pats pranešti dėl įtarimo, todėl nuvyko pas savo gimines DIRDAS JUOZĄ ir ANTANĄ, abu gyv. Deveikiškių k., Krakių vlsč., ir jų paprašė, kad praneštų milicijai apie brolio areštavimą. DIRDA JUOZAS tuojau pranešė milicijai apie partizanus ir BUDRĮ.

Tą patį vakarą apie 23 val. į Deveikiškių k. atvyko Krakių, Kėdainių garnizonai su stribais ir Josvainių stribai. DIRDA JUOZAS pagal BUDRIO ROMUALDO nurodymą burliokus ir stribus nuvedė prie 14-o kvartalo, kur buvo partizanų stovykla.

Stovykloje partizanai kūreno ugnį, virė pusryčius, o du partizanai: „ŠAPELIS“ ir „KOVAS“ buvo sargyboje. Sargybiniai pastebėjo iš rytų pusės praeinančius burliokus apie 20 asmenų, apie ką pranešė dalinio vadui. Dalinio vadas įsakė skubiai pasiruošti kautynėms. Tuojaus buvo pastebėta, kad priešas supa stovyklą. Dalinio vadas LANGĖ davė komandą vilnyje veržtis į šiaurę. Partizanams pavyko laimingai prasi-

laužti pro priešo supamo žiedo vartus. Įvyko kautynės: P „ATAMANAS“ ir P „ŠAPELIS“ stipria ugnimi pridengė dalinį, atsitraukiantį nuo priešo. Priešas į partizanus atidengė stiprią ugnį, bet tuo laiku partizanai nušovė vieną burlioką, todėl priešas truputį liovėsi ir atsiliko. Kautynių metu žuvo P „KAIMYNAS“ ir P „MONTERIS“ pateko priešui į nelaisvę. Kautynės tęsėsi nuo 8 val. 35 min. iki 16 val. Kautynių metu įtariamasis BUDRYS-„VARNĖNAS“ pabėgo išsinešdamas su savimi P VILUČIO pistoletą „FN“, kurį buvo davęs BUDRIUI, kaip patikėtiniui.

Po kautynių burliokai areštavo keletą vietos gyventojų, kuriems Kėdainiuose tardymo metu darydavo akistatą su BUDRIU-„VARNĖNU“. Darant akistatą su areštuotu rš. „ŠERMUKŠNIU“ ir kitais areštuotais, BUDRYS tvirtino, kad jie yra ryšininkai ir nueina į partizanų stovyklą ir t. t.

Darant akistatą su buvusiu partizanu „MONTERIU“, šis neigė ir sakė, kad jie nėra ryšininkai, nėra buvę stovykloje, ir kad jis jų nepažįstąs. Tuo pačiu buv. partizanas „MONTERIS“ tvirtino, kad BUDRYS JONAS-„VARNĖNAS“ buvo ryšininkas ir dažnai lankydavo stovyklą ir tiekė partizanams žinias. Nelaisvėje būdamas buv. partizanas „MONTERIS“ palengvino areštuotiems asmenims, dėl ko keletas areštuotų paleista į namus, o šnipui BUDRIUI JONUI-„VARNĖNUI“ padėjo sudaryti baudžiamąją bylą, dėl ko BUDRYS tapo nubaustas 25 metus. (Buvęs partizanas „MONTERIS“ nubaustas 15 m.)

Paaiškėjo, kad BUDRIAI JONAS ir ROMUALDAS buvo šnipai ir tiekė priešui žinias, todėl š. m. balandžio mėn. 3 d. MARDV areštavo išdaviką BUDRĮ ROMUALDĄ, kuris tardymo metu prisipažino, kad brolis JONAS jo prašė pranešti milicijai apie įvykį, bet jis pats nepranešęs, o pranešė milicijai pagal jo nurodymus DIRDAI JUOZAS ir ANTANAS. Išdavikas BUDRYS ROMUALDAS pagal Karo Lauko Teismo sprendimą likviduotas š. m. balandžio mėn. 4 d.

Š. m. balandžio mėn. 4 d. MARDV areštavo DIRDAS JUOZĄ ir ANTANĄ, abu gyv. Deveikiškėlių k., Krakių vlsč., kurie tardymo metu pareiškė, kad „žinom, kas išdavė partizanų stovyklą, bet nesakysim, žinosim, už ką žūstame“. DIRDAI JUOZAS ir ANTANAS tą pačią dieną pagal KLT sprendimą likviduoti.

Bolševikų žiaurumų aprašymas

1944 m., kada raudonosios gaujos antrą kartą įsiveržė į Lietuvą, ir bolševikai Lietuvoje paskelbė mobilizaciją ir pradėjo mūsų jaunų vyrų gaudymą.

Beveik visi jauni vyrai kas ginklą vartoti gali suėjo į miškus ir su ginklu rankoje priešinosi – kovojo prieš priešo neteisingas užmačias – mobilizaciją.

Įsisteigus partizanų „PELĖDOS“ daliniui Ruseinių, Grašvos ir Juodžių miškuose (Kėdainių apskr.), į aukščiau paminėtą dalinį atvyko VENCKUS KAZYS ir VENCKUS JONAS, abu gyv. Karmelavos vlsč., Kauno apskr., kurie buvo priimti partizanais ir pasivadino slaptavardžiais: VENCKUS KAZYS-„ĄŽUOLIUKAS“, o VENCKUS JONAS-„KLAJŪNAS“.

1946 m., kada bolševikai paskelbė amnestiją-legalizaciją ir visokiais būdais pradėjo partizanus vilioti pas save, abu VENCKAI, „ĄŽUOLIUKAS“ ir „KLAJŪNAS“, paniekino partizano garbę, sulaužė priesaiką ir 1946 m. sausio mėn. legalizavosi ir apsigyveno Kaune.

Po legalizacijos bolševikai užverbavo KAZĮ ir JONĄ VENCKUS ir 1947 m. birželio mėn. su specialia misija nusiuntė juos pas buvusius savo kovos brolius partizanus atlikti judošiško darbo.

1947 m. birželio mėn. VENCKUS KAZYS-„ĄŽUOLIUKAS“ ir VENCKUS JONAS-„KLAJŪNAS“ atvyko į Ruseinių mišką pas savo draugus partizanus ir pradėjo prašytis jų, kad vėl juos priimtų į partizanų eiles, nes būk tai juos Kaune persekioja ir yra milicijos paieškomi. Partizanai sutiko ir juos priėmė į savo tarpą. Abu broliai „ĄŽUOLIUKAS“ ir „KLAJŪNAS“ pasirodė kaip narsūs partizanai. Visus skatino eiti šaudyti ir karti komunistų. Abu nuvyko pas komunistą DIGRĮ, gyv. Pilsupių k., Josvainių vlsč., ir jį sušaudė, tuo įrodydami kitiems partizanams savo veiklą ir pasiryžimą.

1947 m. rugsėjo mėn. pabaigoje iš Kauno atvyko VENCKŲ – „ĄŽUOLIUKO“ ir „KLAJŪNO“ dvi seserys ir per tarpininkus susitiko Grašvos miške su savo broliais ir partizanu „VILKU“. „ĄŽUOLIUKAS“ ir „KLAJŪNAS“ nušovė partizaną „VILKĄ“, iš pamiškės gyventojo pasiskolino kastuvą ir užkasė lavoną. Aukščiau minimas gyventojas (kastuvo savininkas) matė, kaip į mišką nuėjo trys partizanai, o po šūvio iš miško grįžo tik du partizanai, iš ko suprato, kad „ĄŽUOLIUKAS“ ir „KLAJŪNAS“ nušovė partizaną „VILKĄ“. Minimas gyventojas apie įtariamą partizano „VILKO“ žuvimą pranešė partizano VILUČIO sesutei.

Sekančią dieną partizano VILUČIO sesuo ELYTĖ parašė laišką partizanams įspėdama, kad „ĄŽUOLIUKAS“ ir „KLAJŪNAS“ yra užverbuoti ir jie partizaną „VILKĄ“ nušovė. Laišką paliko pas rš. įteikimui partizanams. Tą pačią dieną pas rš. atėjo partizanai: VILUTIS, „TARZANAS“ ir „JUOKUTIS“. Radęs laišką, VILUTIS, nieko nejausdamas blogo, atidarė jį ir pradėjo balsiai skaityti: „tvarkykit „KLAJŪNĄ“, nes jis „VILKĄ“ nušovė“. Partizanas „JUOKUTIS“ nustebo ir klausia: „Kaip

čia gali būti, ką ji čia rašo?“ Partizanams išvykus iš rš., partizanas „JUOKUTIS“ kelyje pabėgo nuo savo draugų. „JUOKUTIS“ pabėgęs nuvyko pas „ĄŽUOLIUKĄ“ ir „KLAJŪNĄ“, o iš ten į Josvainių NKVD ir pranešė apie laišką. Tą pačią naktį apie 24 val. pas partizano VILUČIO seserį ELYTĘ atvyko Josvainių NKVD su išdavikais: „ĄŽUOLIUKU“, „KLAJŪNU“ ir „JUOKUČIU“. Neradę laiško autoriaus ELYTĖS, areštavo jos seserį ONYTĘ, kurią nusivedė į pamiškę, pradėjo kankinti ir tardyti. Kadangi tardomoji ONYTĖ nieko neišdavė, tai ją vietoje nušovė – šūviu į galvą. Lavoną užkasė dirvoje vagoje.

Pasirodo, kad partizanas „JUOKUTIS“ buvo užverbuotas ir buvo kontakte su „ĄŽUOLIUKU“ ir „KLAJŪNU“.

Išdavikai „JUOKUTIS“ ir VENCKUS JONAS-„KLAJŪNAS“ dabartiniu laiku tarnauja Vilniuje, o išdavikas VENCKUS-„ĄŽUOLIUKAS“ užsimušė šokdamas iš einančio traukinio.

DOBELĖS MIŠKO TRAGEDIJA

Versta iš rusų kalbos
Laiškas, gautas iš Rygos 1992 m. rugsėjo 17 d.

Draugiški linkėjimai
Benediktui ir Vladui

Atleiskite, kad taip ilgai nerašiau. Buvo nežinoma dėl „Dobelės miško įvykių“.

Atkast atkasėme 17 ir 18 liepos, o toliau viskas sustojo. Prie mūsų Aukščiausiosios Tarybos veikia komisija dėl totalitarinių nusikaltimų. Kaip jau sakiau, prieš tai aš buvau sutaręs, kad atkasinėjant dalyvaus archeologijos ir prokuratūros atstovai. Bet atvyko rugsėjo 17-tą krašto apsaugos atstovai ryte į prokuratūrą ir įkalbėjo kasti be prokuratūros atstovo. (Prisimenate, aš kalbėjau, kad nekasime, tik pasiruošime tą dieną.) Kadangi 36 žmonės su tokiu tikslu ir leidimu atvyko, aš jiems ir nepriešTaravau. Toks atvykimas brangus, ir ne visada surinksi tiek žmonių.

Daugiau nesuardytus atkasėme tik keturis, likusieji – atskiri kaulai. Kaulus reikėjo pristatyti teismo ekspertizei, ir jie dar negrįžo. Yra nuomonė, kad ne viskas buvo po „bunkeriu“.

Archyve radome aktą apie šią akciją.

Jie atvyko 1949 III 17 anksti ryte. Poste sargybinio nebuvo 08^{00}, 120 NKVD kareivių apsupo „bunkerį“, pramušė skyles dviejose vietose tolo paketų pagalba, užliejo benzino statinę ir rankinėmis granatomis uždegė. Po to 9 žmonės pasidavė: 7 latviai ir du lietuviai: KRIŠČIŪNAS STASYS, Kazio, gim. 1926 m., iš Kepalių k., Joniškio apskrities, slapyvardis „DOBILAS“, ir LAZDAUSKAS KAZYS, Stasio, gim. 1920 m., iš Gataučių k., Joniškio valsčiaus, slapyvardis „VACHMISTRAS“. Be to, dar latvis STRAZDINŠ ŽANIS – ZIEMELIS, Janio, jis – PAVLOVSKIS JANIS, Janio, gim. 1909 m., slapyvardis „ŽANIS“, gimęs Joniškio vlsč. – latvių partizanų būrio vado pavaduotojas.

„Bunkeryje“ iš viso buvo 24 partizanai.

Operacijos metu žuvo šie lietuviai:

1. POVILAITIS BENEDIKTAS, gim. 1915–16 m., slapyvardis „KASA“, anksčiau „BĖNIS“. Gimęs Joniškio apskrityje, lietuvių partizanų būrio vado pavaduotojas.

2. RUTKUS JONAS-„JURGINAS“, 22-jų metų amžiaus, Joniškio apskrities Pakupių k. gyventojas.

3. RUTKUS ANICETAS (slapyvardis „TERVINSKAS“ ar „KIRVINSKAS“). 26 metų amžiaus. Kita jo pavardė – PUČINSKAS.

4. KRIŠČIŪNAS ALFONSAS, Kazio, gim. 1925 m., slapyvardis „ŠERMUKŠNIS“, Kepalių k., Joniškio vlsč. gyventojas.

5. KRIŠČIŪNAS JANIS, gim. 1922 m., slapyvardis „NEIRANS“, anksčiau – „KRIŠJANIS“.

6. KRIŠČIŪNAS KAZYS, Kazio, gim. 1930 m., – „SMILGA“ iš Kepalių k., Joniškio vlsč.

7. GELAŽIUS-„KLONIS“, 30–32 metų amžiaus, lietuvių būrio vadas ir vado „KRAUJA“ pavaduotojas.

„Bunkerio“ sunaikinimo operacija buvo baigta 13^{00}, iki 17^{00} ištraukė 8 lavonus, juos iškratė ir įmetė atgal. Rugsėjo 18-tą ištraukė 7 apdegusius lavonus ir po apžiūros palaidojo ten pat. IX. 17. 42 minos sprogo mūšio metu, o 28 minas išminuotojai atkasė. Ginklų iš viso buvo:

1 minosvaidis 82 mm
1 sunkus kulkosvaidis
1 rankinis kulkosvaidis
11 automatų
9 šautuvai
5 pistoletai

Dalis ginklų buvo sudegę ir buvo įmesti atgal į bunkerį.

Rasti dokumentai, fotonuotraukos, 2 antspaudai, susirašinėjimo lapai, užrašai ir t. t.

NKVD nuostoliai: 5 sužeisti, vienas žuvo vietoje, kitas vėliau, 3 lengvai sužeisti.

Po aktu keturių karininkų parašai:

Byla Nr. 12281–3, 47–5

Alfreds (Gaidans)
Ryga

Žuvusieji Dobelės miško bunkeryje partizanai
(Duomenis pateikė Gunars Fogelis)

1. JANIS BULS-„PĖTERIS“, gim. 1916 m.
2. PĖTERIS KALNINŠ-„MIČMANIS“, gim. 1928 m., tėrvetietis.
3. ĖRIKS BRAUZINŠ-„KAPTEINIS“, gim. 1930 m., tėrvetietis.
4. ARNOLDS REIDE-„VILNIS“, gim. 1928 m.
5. MARIJS JAKOBSONS-„MISTERIS“, gim. 1924 m.
6. VOLDEMARS SILINŠ-„MIKUS“, gim. 1925 m., jelgavietis.
7. ARNOLDS GLUDINŠ-„JANKA“, „VAKTE“, gim. 1901 m., nuo Rundalės.
8. ALFRĖDS ŠKĖLĖ-„DŽONIS“, gim. 1923 m.
9. BENEDIKTAS POVILAITIS-„BENIS“, gim. 1915 m.
10. JONAS RUTKUS-„JURGINAS“, 22 metų amž., iš Joniškio raj.
11. ALFONSAS KRIŠČIŪNAS-„ŠERMUKŠNIS“, gim. 1925 m. Joniškio raj.
12. JANIS KRIŠČIŪNAS-„NEIRANS“ ar „KRIŠJANIS“, gim. 1912 m.
13. KAZYS KRIŠČIŪNAS-„SMILGA“, gim. 1930 m.
14. ANICETAS RUTKUS-„TERVINSKAS“ ar „KIRVINSKAS“, 26 metų amž.
15. GELAŽIUS-„KLONIS“, 32 metų amž.

Likę gyvi latviai partizanai, kurie pasakojo apie bunkerio sunaikinimą:

1. MODRIS LIKMANIS
2. ALFONS KALNINŠ
3. GUNARS FOGELIS

Iš Latvijos partizanų prisiminimų

Užrašyta 1992 m.

Pasakoja partizanų rėmėjas JURIS BĖRGMANIS
(Šiuo metu gyvena Ylės valsčiuje, Uplės vienkiemyje)

Apie tai aš mažai žinojau, kadangi buvau dar mokyklinio amžiaus, vyresnieji apie tokius dalykus man mažai pasakodavo. Nors iš tikrųjų tai aš žinojau, kad čia kažkas yra, bet kad yra toks bunkeris – to tai tikrai nežinojau. Mačiau, kad ateina žmonės, svetimi žmonės, vakarais. Pas mus tvarte stovėjo jų arklys, motina jiems kepė duoną. Prieš kasant bunkerį tėvai jiems davė kastuvus, pjūklus, kurie jiems buvo reikalingi statant šį bunkerį. Prie bunkerio statybos dalyvavo ir mano vyresnis brolis Helmutas su tėvu.

Bunkerį pradėjo kasti 1947 m. vasarą. Mes tada grįžome iš giminių, pas kuriuos skynėm vyšnias, namuose buvo likęs vienas tėvas, kuris ir pasakė, kad buvo atėję čia va tokie žmonės, penkiese, ginkluoti, ir sakė, kad reiksią jiems padėti.

Tokiu būdu 1948 m. liepos pradžioje bunkeris buvo pastatytas, o 1949 m. kovo 17 d. sunaikintas. 8 val. ryte prasidėjo mūšis ir tęsėsi iki 13-os val. be pertraukos. Rusai sutraukė nemažai kariuomenės, mus susodino į vežimus ir išvežė ant vieškelio, kur stovėjo apie šimtą sunkvežimių. Kadangi mus vežė į Aucę, kelyje aš skaičiavau, kiek tų sunkvežimių. Kiekvienoje mašinoje stovėjo po 33 kareivius. Tai galite paskaičiuoti maždaug, kiek rusai čia metė kariuomenės. Bunkeris buvo gana gerai įtvirtintas, bet rusams šiaip taip pasisekė iš trečio karto išsprogdinti bunkerio viršuje skylę. Tada jie atrideno statines su benzinu, paleido benziną per tą skylę ir uždegė.

Šio bunkerio įgulos ir visos šios apylinkės partizanų vadas buvo *Krauja Karlis*.

Po kautynių mano tėvas matė, kaip vežė užmuštus rusus – apie 150 lavonų, buvo daug ir sužeistų.

Mūšio metu bunkeryje buvo 24 vyrai, 15 žuvo, 9 išėjo gyvi ir pasidavė, 3 prieš tai buvo išėję į kaimą.

Žinoma, visa tai be išdavystės negalėjo įvykti. Šios išdavystės kaltininkas mums yra žinomas, tai pilietis *Krusts* (kryžius), tokia jo slapyvardė. Prieš tai jis apie dvi savaites sukiojosi šiose apylinkėse ir prašinėjo visų, kad jam parodytų, kur partizanai, jis esąs patriotas, nepakenčiąs sovietų valdžios, komunistų, norintis kovoti kartu su partizanais.

Tuo metu jis buvo sutikęs kažkokį kitą, matyt, tokį pat, nakvojo miške, kūreno laužus, galų gale vietiniai pasakė partizanams, kad va yra tokie, kurie prašosi priimami į jų tarpą. Partizanai pradžioje dar nesutiko, kad jie ateitų pas juos į bunkerį, dar, ko gero, gali būti provokatoriai, bet greit šitas *Krusts* sužinojo, kur tas bunkeris, ir atėjo pas partizanus. Jau pradžioje jis labai domėjosi bunkerio įrengimais, klausinėjo, kodėl vienas, kodėl kitas, kam tie laidai ir t. t. Atrodo, bandė pats aiškintis, bet jam tai nepasisekė. Tada jis jau kovo mėnesį ėmė prašytis išleidžiamas, kadangi prieš metus užsakęs batus, kurie jau turėtų būti pasiūti. Su juo kartu išėjo ir partizanas *Ansis*.

Tiesa, pats vadas buvo išėjęs jau prieš tris dienas į Lietuvos teritoriją.

Kur dingo *Ansis*, niekas nežino, matyt, jis jį kur nors pribaigė, bet *Krusts* prie bunkerio grįžo jau su rusų kariuomene.

Mes manome, kad rusų buvo arti trijų tūkstančių. Jie apsupo bunkerį, ir prasidėjo mūšis. Pirmiausia krito nuo rusų kulkų partizanas *Džonis* – Alfreds Škėlė. Jis, nuėjęs prie bunkerio angos, atidengė ugnį į juos besupančius rusus.

Po mūšio rusai surinko apie 50 šios apylinkės žmonių, kurie nors kiek buvo rėmę partizanus, kurie duoną jiems kepė, maistą gamino, suėmė tiesiog ištisas šeimas ir išvežė.

Čia žuvo ir septyni lietuviai.

Po šio bunkerio sunaikinimo mane suėmė ir teisė. Tuo metu turėjau tik keturiolika metų ir pagal RSFSR BK 58-tą str. gavau 3 metus.

Nuteisė tėvą, dvi seseris ir brolį. Liko viena motina su mažyliais: broliuku ir sesute.

Vyresnieji gavo kur kas daugiau už mane. Tėvas gavo 25 ir 5, brolis gavo 10 ir 2. Kada aš po trejų metų grįžau iš lagerio (iš Archangelsko, arti Baltosios jūros) 1953 m. kovo 27 d., motina pasakojo, kad po trijų dienų po bunkerio sunaikinimo pasirodęs *Krauja* (būrio vadas) ir dar du. Užėjo pas motiną. Ji verkė, guodėsi jiems, kad tokia nelaimė atsitiko, žuvo tiek vyrų, mus areštavo. *Krauja* ją ramino, nors ir pats verkė, žadėjo kiek galės padėti. O po savaitės jie jau buvo septyni, bet mano motina juos Dievo malda prašė, kad tik mūsų namuose jie nebesirodytų, nes aplink namus naktimis slankioja neaiškūs tipai, greičiausiai seka, ar kas mūsų namuose nesilanko. Žmonės ant sugriauto bunkerio ėmė nešt gėles, rusai ten paėmė vieną senutę, nuvežė į Jelgavą, tardė, mušė ją, po to paleido į namus pėsčią, – tris dienas ėjo iš Jelgavos.

Po poros dienų čekistai atvarė žmones ir išvežė visą mūsų šieną. Už keturių kilometrų šitą gurguolę pasitiko partizanai, iškinkė arklius, paleido, žmonėms liepė eit į namus ir net neatsigręžt atgal, o patys padegė tą šieną. Tuo metu partizanai dar pagavo vieną provokatorių – Čepauską ir sušaudė vietoje, norėjo dar ir kitą paimt, bet tas iššoko per langą ir pabėgo. Nuo to laiko daugiau čia partizanai negrįžo, tik girdėjome, kad Saldus rajone juos sušaudė čekistai.

Pasakoja partizanas ALFONS KALNINŠ
(Šiuo metu gyvena Rygoje. Iki partizanavimo gyveno Naudytės valsčiuje.)

Mano į mišką išėjimo aplinkybės susijusios su 1940 m. Tėvas buvo ūkininkas, turėjo 65 ha žemės, todėl dar 1940 m. rusai buvo numatę mūsų šeimą išvežti į Sibirą. Dar prieš dieną tėvas sužinojo apie šią akciją ir išbėgo į mišką, motina išvyko į miestą, vienintelis mano brolis buvo mokykloje, o aš tik vienas buvau

likęs namuose. Tuo metu man buvo vienuolika su puse metų. Labai keista, bet manęs vieno rusai neėmė. Greit prasidėjo karas, taip mes ir likome.

Karo pabaigoje mane su tėvu išvijo į Kurliandijos „katilą“, o kai grįžome, namai buvo sugriauti, apsigyvenome kaimyno name. Kadangi tėvai buvo numatyti išvežti dar 1940 m., tai dabar, po karo, komunistai ieškojo, prie ko prisikabinti. Tėvas buvo tokio charakterio: liežuvio už dantų nelaikė, ką galvojo, visiems viską ir sakė į akis. Matyt, vien už tai jį 1945 m. nušovė tiesiog ant kelio. Tuo metu aš nežinojau, kas jį nušovė, tai išaiškėjo tik po daugelio metų. Jį nušovė milicijos įgaliotinis Ozols, dalyvaujant valsčiaus partorgui ir vykdomojo komiteto pirmininkui Putis (jo gyvo jau nebėra, seniai miręs).

Ozols, neoficialiais duomenimis, dar ir šiandien tebegyvena Dobelės mieste, – tas, kuris asmeniškai nušovė tėvą. Partorgas taip pat šiuo metu tebegyvena.

Tėvas nakties metu iš Dobelės ėjo į namus. Jį aplenkė pastotė, kurioje sėdėjo minimi asmenys. Kiek pavažiavę, užsuko arklį į mišką netoli kaimo kapinių, milicininkas pasislėpė už kapinaičių vartų ir kai tik tėvas praėjo, jis šovė jam į nugarą.

Tuo metu aš jau buvau suaugęs bernas. Tada jie mane ėmė visaip terorizuot, persekiot. Pavyzdžiui, koks kaime vakarėlis, jie mane areštuoja ir laiko per naktį.

Kartą aš grįžau į namus, motina man sako: „Nebūk namuose, nes tavęs jau ieškojo, gali ir vėl greit ateiti“. Kadangi aš jau beveik dvejus metus palaikiau ryšį su partizanais, nieko nelaukęs ir nuėjau pas partizanus į būrį, kuriam vadovavo *Karlis Krauja*. Į būrį atėjau po Naujųjų metų, 1949 m. sausio mėnesį, į tą patį bunkerį.

Bunkeryje iš viso buvo 27 žmonės, o tą dieną, kada vyko mūšis, buvo 24.

Mums gerai žinoma, kad mus išdavė provokatorius. Ir išdavė jis jau nebe pirmą tokią partizanų grupę. Kiek teko girdėti, lygiai taip pat jis išdavė partizanus Kurzemėje netoli Usmos. Tai įvyko 1946 m., kur buvo susirinkę pasitarti partizanų būrių vadai.

Po pasitarimo vadai kėlėsi per upelį Abava, o kitoj pusėj jų jau laukė rusų kulkosvaidžiai. Po trumpų kautynių visi partizanai ir jų vadai, kurie kėlėsi į kitą krantą, žuvo. Tada išdaviko pravardė buvo *Klarks*, o kada jis čia atėjo, vadinosi *Krusts*. Jo tikra pavardė Vytuolinš Margeris, šiuo metu gyvena Jūrmaloje. Jam jau apie 70 metų. Kiek žinoma, jis apdovanotas sovietų raudonosios žvaigždės ordinu ir daugeliu medalių.

Kada mus areštavo, kiti jį tuo metu matė Rygoje čekisto leitenanto uniforma. Jo specialybė – dailininkas grafikas.

Lietuvos teritorijoje man neteko tuo metu lankytis, nors kiti mano bendražygiai ten lankėsi. Mūsų grupėje buvo devyni lietuviai, mes kartu vykdydavome įvairias akcijas, rūpinomės maistu.

Kokiomis aplinkybėmis pas mus atsirado lietuvių partizanai, aš tiksliai nežinau, bet žinau, kad mūsų grupėje buvo daug latvių nuo Lietuvos sienos iš Bauskės rajono.

Miške man teko išbūti tik apie du mėnesius. Apsiginklavę mes buvome labai gerai, kovinių atsargų turėdavome net keletui dienų. Šiame bunkeryje kovinių atsargų taip pat buvo gana daug, galėjome kelias paras laikytis.

Aš dar kartą norėčiau pakartoti kitų prisiminimus ir papildyti juos kai kuriomis detalėmis.

Kaip jau minėjome, tai įvyko 1949 03 17. Anksti ryte, maždaug apie pusę aštuonių, mūsų posto sargybinis, kuris stovėjo gale ilgojo išėjimo, išgirdo kažkokius tylius garsus, pokalbius, šakų traškėjimą, iškart paskelbė pavojų. Ir po keleto minučių jau buvo aišku, kad mes apsupti. Prasidėjo susišaudymas. Kadangi aš buvau 2-asis numeris prie kulkosvaidžio MG, mes stengėmės kiek galima sutelkt kuo smarkesnę ugnį į vieną kryptį, kad galėtume prasimušt iš apsupimo. Mano porininkas *Džonis* staigiais iššokimais per liuką leido seriją po serijos iš kulkosvaidžio, nes ilgesnis buvimas liuko angoje buvo neįmanomas – kulkos masiškai pylėsi į liuko angą ir bet kada mus galėjo sužeisti, kas greit ir atsitiko. Mano porininkas krito po keleto minučių, kurį laiką dar buvo gyvas, bet prarado sąmonę. Jį nunešėm į produktų sandėlį ir ten paguldėme.

Paviršiuje pasirodyti galimybės nebuvo, nors per angas kurį laiką dar mėtėme į lauką granatas. Kulkosvaidžiu MG šaudyti jau nebuvo įmanoma, kadangi jis per daug gremėzdiškas, nėr kaip jo išsikelt virš galvos. Šaudėme virš galvų iškėlę tik šautuvus ir automatus, mėtėme granatas. Kautynės prasidėjo maždaug prieš 8 val., tęsėsi apie penkias valandas. Viršuje čekistai šaukė pasiduot rusiškai ir latviškai. Šie balsai buvo svetimi, bet staiga mes išgirdome „Komandierio" padėjėjo balsą:

– Broliai, išeikite, priešintis beprasmiška, gyvybė garantuojama!

Tuo metu jau reikėjo apsispręsti: ar pasiduot gyvam, ar paleist sau kulką į kaktą. Ir aš susitaikiau su tokia sąlyga, kad numirt laiko visada užteks. Išlindau į paviršių, iškart man surišo rankas už nugaros. Iš viso išėjo ir pasidavė 9 žmonės.

Bunkeryje gal dar ir buvo likęs bent vienas gyvas, to aš negaliu nei tvirtint, nei paneigt, kadangi po viso šito mūšio vienas rusų „staršina" su dviem kareiviais nusileido į bunkerį per tą išsprogdintą skylę viršuje, viduje tuo metu pasigirdo automato serija, matyt, kad kažką sužeistą iš mūsiškių ten jie pribaigė. Taip ir liko gulėti ten viduje 15 vyrų, iš jų 8 latviai ir 7 lietuviai.

Kada man surišo rankas, nemušė, nespardė, be to, man dar šiek tiek ir pasisekė, kadangi rankas surišo su minkštu šaliku, tik nelabai patogu buvo surištomis rankomis, bet nors nepjovė rankų, kitiems vielomis surišo ir, žinoma, jiems buvo kur kas skaudžiau.

Iš kareivių buvo kai kurių išsišokimų, pagrasinimų, kad mūsų reikia niekur nevežt, vietoje pribaigt ir pan., bet fiziškai nepalietė.

Tardymo metu buvo daugiau daromas moralinis spaudimas.

Vakare, kada ateidavo miego laikas, iškviečia į tardymą, nors per visą naktį neištaria nė vieno žodžio, išlaiko be miego ir prieš pat rytą išleidžia atgal į kamerą. Taip kiekvieną dieną iš eilės.

Buvo vienintelis atvejis, kada ne tardytojas, o vertėjas man trenkė per galvą, nes aš pasakiau tai, kas nepatiko tam vertėjui. Tada aš atsistojau, įsakė man sėstis, aš užprotestavau, nesėdau ir daugiau į klausimus neatsakinėjau. Po viso to kelias naktis

visai nevedė į tardymą, iškvietė prokurorą, kuris manęs paklausė, kodėl aš neatsakinėju į klausimus. Aš pasakiau, kad mane pradėjo mušti vertėjas, tada greit pakeitė tardytoją.

Nuteisė mane aukščiausia bausme – sušaudyti, bet kadangi 1947 m. gegužės mėn. sušaudymo bausmė SSSR buvo panaikinta, tada mane nuteisė 20 metų katorgos, 5 metus be teisių su turto konfiskavimu. O likimas lėmė atsėdėti tik 7,5 metų. Sėdėjau Ozerlage („Osobo režimnyje lageria“).

Trumpai apie provokatorių ir bunkerio išdavystę. Minimo provokatoriaus elgesį šiuo metu jau galima apmąstyti ir maždaug įsivaizduoti, kaip jis palaikė ryšį su savo viršininkais. Jis turėjo tokį įprotį – išėjęs iš bunkerio, arti viensėdžių patikrina pašto dėžutes, naują spaudą – laikraščius. Iš tikro jis rasdavo tuos laikraščius, bet dabar kilo klausimas, kas tada pristatinėjo paštą į viensėdžius: žmogus, kuris kiekvieną dieną galėjo eit į valsčių iš ten paimt spaudą ir nešt ją į kaimą žmonėms. Per tą laiškininką mūsų provokatorius ir palaikė ryšį su rusų ČK garnizonu.

Kodėl jam, o ne kitam visa tai buvo patikėta iš mūsų būrio? Todėl, kad du iš mūsiškių jį jau pažinojo anksčiau, bet svarbiausio nežinojo – kad jis užverbuotas.

Pasakoja partizanas MODRIS ZIKMANIS

Man teko dalyvauti antisovietinėj „Trijų zvaigžnių“ organizacijoje dar besimokant vidurinėje mokykloje. Kada čekistai mūsų organizaciją išaiškino 1947 m. pabaigoje, teko slapstytis ir gyventi nelegaliai. Kadangi turėjome ryšį su partizanais, vieną žiemą prasislapstėme šiaip, o 1948 m. anksti pavasarį prisijungėme prie keturių partizanų grupės: iš Rygos statybos technikumo – Pėteris Kliaujinš, iš Rygos industrinio politechnikumo 4-to kurso aš pats – Modris Zikmanis, iš Jelgavos amatų mokyklos buvo du – Arnolds Reide ir Ėriks Brazinš.

Pradžioje prie partizanų prisijungėme mes trise; tik Arnolds Reide vėliau, rudeniop atėjo.

Taip mes tapome partizanais. Laikydavomės pas pažįstamus žmones, tolimus giminaičius, nes artimuosius saugojo ir stebėjo čekistai. Partizanams miške mes teikėme naujausią informaciją, padėjome iš miesto gauti vaistų. Tris mėnesius miške mus tik apmokė ir nė žingsnio į šoną nuo grupės.

Grupei vadovavo *Karlis Krauja*. Tai jo konspiracinis vardas, pas mus taip buvo priimta. Po trijų mėnesių teko dalyvauti įvairiose akcijose prieš raudonuosius, kautynėse su čekistais, nes per tris mėnesius mus gerai ištyrė: kas mes, iš kur mes ir t. t.

Grupėje mūsų vardų nieks nežinojo, sužinojo tik tada, kai patekome į ČK nagus. Šios grupės pagrindas egzistavo nuo 1945 m. gegužės mėnesio. 1945 m. ČK armija „šukavo“ miškus. Kurzemės miškuose Kabilės rajone veikė 150 žmonių grupė, kurią rusai suskaldė į smulkias dalis, viena tokia dalis kitą žiemą persikėlė į Lietuvą, į Akmenės rajoną, kažkur prie Žagarės. Ten žiemojo ši grupė ir kitais metais dalis lietuvių partizanų prisijungė prie šios grupės, o dar kitą vasarą ir rudenį buvo kartu ir pasiliko žiemoti va čia, šitame bunkeryje. Pradžioje čia buvo tik paprasčiausios miško palapinės, o kai prasidėjo šalčiai, vyrai perėjo į bunkerį.

Man pačiam teko kasti šį bunkerį. Kasėme jį apie penkiolika vyrų 10 dienų. Vieni saugojo, kiti kasė. Daugiausia kasėme vėlai vakare ir anksti ryte, o dieną stebėjome, kas vaikšto po mišką, nors šitam miške neauga nei grybai, nei uogos. Jokios pagalbos bunkerio kasimui iš eilinių kaimo žmonių neprašėme. Ryšininkus mes turėjome, bet paprastai mes pas juos eidavome, o ne jie pas mus.

Ši partizanų grupė vadinosi „Kraujos“ grupė „Komandierio“ vardu. Faktiškai tai buvo skyrius, kadangi dalis žiemojo bunkeryje, dalis pas tolimesnius gimines daržinėse arba po grindimis išsikasę slėptuves.

Keletas partizanų grupių dar veikė Kurzemėj, Zemgalės teritorijoje. Vasaros metu dažnai vykdavome ir mes ten į susitikimus. Faktiškai partizaninio judėjimo centras ir buvo Kurzemėje, kuris jungė visus Latvijos teritorijoje kovojančius partizanus ir

vadinosi „Latvijos nacionalinė partizanų organizacija“. Vėliau, kada partizaninio judėjimo centras Latvijoje buvo suskaldytas, kiekviena grupė veikė atskirai ir individualiai pagal esamas situacijas. Nors grupės ir susitikdavo viena su kita, pasikeisdavo informacija, bet nurodymų viena kitai jokių neduodavo.

Šiame bunkeryje žiemojo 27 žmonės, kiti žiemojo kaimuose pas žmones. Prieš bunkerio paėmimą mes nejautėme, kad mus kas nors būtų sekę arba stebėję.

Kurzemėje, Kabilės rajone didelė latvių legionierių grupė, atlikusi nuo vokiečių armijos, dalyvavo mūšyje su rusų NKVD armija. Pasirodo, kad tame mūšyje su čekistais dalyvavo mūsų „Komandieris“ ir *Krusts*.

Kada stambioji grupė legionierių išsiskirstė į atskiras grupeles, *Krusts* vadovavo mažesnei grupei, ir ten kažkas matė, kad jis buvo areštuotas (vedė suimtą). Tada jį, matyt, ir užverbavo.

1949 m. kovo 17 d. anksti ryte jau brėško, kai prasidėjo šaudymas. Dar ketvirtą valandą girdėjome keistus garsus, tarytum po kojomis lūžinėtų šakelės. Anksčiau ten laikydavosi šernai, todėl ir tą kartą mes manėme, kad irgi šernai, nes netoliese buvo bulvių laukas. Kada prie bunkerio prisiartino pirmoji čekistų vora, atidengėm į juos ugnį. Tik trys buvo išėję į tranšėjas ir stebėjo panoramą, o likusieji viduje. Greit vienas žuvo, kitą sužeidė, bet vyrai narsiai gynėsi kulkosvaidžių ugnimi. Pastebėjome, kad į tą vietą, kur buvo bunkerio liukas, pasipylė šimtai kulkų iš keleto kulkosvaidžių ir automatų. Jei kuris tik iš mūsų ten pasirodydavo, išlįsdavo iki pusės, akimirksniu krisdavo atgal. Supratome, kad prasimušti mes negalėsime, visus iššaudys arba paims gyvus, tada mes įjungėme savo elektrines minas, nes bunkeris išorėje buvo užminuotas. Dvi minos buvo butaforinės, laidai aiškiai matėsi po eglėmis, kad čekistų išminuotojai jas galėtų lengvai išminuoti ir nusiraminti, jog minos nukenksmintos. Kadangi žemė dar buvo įšalusi, čekistai net nepagalvojo, kad be šių butaforinių yra dar visa sistema elektrinių minų, kurių laidai po žeme ėjo 30-ties centimetrų gylyje. Bunkeryje pas mus buvo elektra, kurią pa-

jungdavome iš akumuliatoriaus, o minų pajungimo pultas taip pat viduje. Minos buvo išdėstytos įvairiose vietose – po medžiais, įdubose, visur, kur tik galėjo pasislėpt čekistas. Tai buvo 82 mm minosvaidžio minos, vienam taške po 8–10 minų, surištų į vieną vietą. Mūšio metu visos minos suveikė. Po to, kada mus areštavo, teko girdėti šnekant čekistus, jog iš vietinės Aucės miestelio ligoninės buvo evakuoti visi ligoniai, kad ten galėtų paguldyti sužeistus čekistus.

Mūšio metu į tris taškus virš bunkerio buvo numesta po 30 kg tolo, kadangi tolas sušalusią žemę geriau ima negu kokia mina ar bomba.

Pramušė skylę, per ją čekistai užpylė benzino ir raketomis uždegė. Bunkeris užsidegė. Tuo metu aš buvau vis dar viduje. Tai buvo prieš pat pietus. Gaisrą viduje iškart užgesinome antklodėmis, užtrypėme kojomis, bet jie ir vėl užpylė benzino ir vėl uždegė. Užgesinom ir antrą kartą. Kaip supratome, čekistai daugiausia į vidų mėtė beskeveldrines granatas, kurios sprogdamos tik partrenkia ant žemės.

Labai daug čekistai tokių garsinių granatų sumetė į bunkerį, nors tuos, kurie buvo arčiau, sužeidė. Bunkerio viduje ilgiau išsilaikyt jau buvo nebeįmanoma, dujų tiek prisirinko, kad vyrai jau nebeišlaikė, visai duso, kiti neteko sąmonės. Kurį laiką nustojo šaudyt ir mest sprogstamus paketus į bunkerio vidų, oras šiek tiek atsinaujino, kiti jau atsigavo ir ėmė ieškoti išėjimo ties trumpąja tranšėja. Aš tik pajutau, kad mane traukia už rankų į lauką, matyt, irgi jau buvau be sąmonės. Mane ištraukė kartu su lietuviais Lazdausku ir S. Kriščiūnu. Vėliau su jais sėdėjome Rusijos lageriuose Mordovijoje, Čūnoje, Taišeto trasoje.

Visų, kuriuos mus čia paėmė gyvus, vietoje nemušė ir nespardė, mušti pradėjo tardymo metu Jelgavos ČK.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Byla Nr. 1094
Arch. 3, 1-as tomas
1949 m.

Ištraukos iš apklausos protokolo

Apklausą vykdo Latvijos MGB I-o skyriaus 2-N poskyrio vyr. oper. įgaliotinis leitenantas SPILNER.

Apklausiamas kaip liudininkas PINKOVSKIS ALFONS, STANISLAVO, gim. 1912 m. Ėlėjos vlsč., Jelgavos apskrityje, latvis, išsilav. 6 klasės, vedęs, specialybė – vairuotojas.

Pastaba. Čia užrašyti tik esminiai atsakymai į klausimus, kuriuos apklausos metu pateikė tardytojas. Rusiškame tekste vietoj partizanų visur – „banditai“. – *R.K.*

...Nuo 1934 m. aš gyvenau „Miežinieki“ sodyboje, Lielplatonės valsčiuje, Jelgavos apskrityje ir dirbau tėvo ūkyje. Nuo 1934 m. iki 1935 m. tarnavau Latvijos armijoje autotankų pulke Rygos mieste kareiviu-vairuotoju. Nuo 1935 m. iki 1937 m. vėl grįžau dirbti į tėvo ūkį. Nuo 1937 m. iki 1940 m. gruodžio mėn. dirbau Rygos mieste vairuotoju, vežiojau paštą, taip pat dirbau kitose įstaigose ir pas atskirus asmenis. Nuo 1940 m. gruodžio mėn. iki 1944 m. liepos mėn. dirbau pašte vairuotoju Jelgavos mieste. Nuo 1944 m. rugpjūčio mėn. pradėjau gyventi nelegaliai ir tapau ginkluoto būrio dalyviu, kuriame išbuvau iki 1949 m. kovo 17 d., iki mano sulaikymo.

Nuo 1931 m. iki 1938 m. priklausiau sukarintai aizsargų organizacijai.

...Brolis PINKOVSKIS JANIS, STANISLAVO, gim. 1919 m., užsiiminėjo žemdirbyste. Nuo 1944 m. šiuo metu – nacionalistinės grupės dalyvis, o vokiečių okupacijos metu buvo „ŠUCMAN“.

...Pastaruoju laiku į mūsų viensėdį dažnai pradėjo atvažinėt sovietinės valdžios organai, todėl mums toliau slapstytis buvo pavojinga, mes nutarėm prisijungti prie lietuvių partizanų būrio, su kuriuo per kitą ryšininkę palaikė ryšį mūsų sesuo ŠIAUČIŪNA IRENA. Šitaip 1948 m. balandžio 16 d. aš ir mano brolis JANIS išėjom slapstytis į mišką, netoli mūsų namų. Tuo pačiu metu mūsų sesuo IRENA susisiekė su ryšininke PETRAITYTE GENUTE iš lietuvių partizanų grupės, vadovaujamos „KLONIO“ ir jo pavaduotojo „KASOS“ – POVILAIČIO BENIAUS, buvusio Maldenių kaimo gyventojo, Joniškio apskrityje. Ryšininkė PETRAITYTĖ GENUTĖ, 17 metų amžiaus, taip pat gyvena Maldenių kai-

me. Per ją ŠIAUČIŪNA IRENA susitiko su „KLONIO“ grupe ir susitarė su jais dėl mūsų priėmimo į jų būrį.

Būrio vadas „KLONIS“, jo pavaduotojas „KASA“ ir partizanas „NORMA“ atėjo kartu su seserimi pas mus ir nusivedė į būrio stovyklą.

1948 m. birželio mėn. pabaigoje „KLONIO“ grupė susitiko su „KRAUJOS“ grupe, kurią sudarė maždaug 11 latvių tautybės žmonių. Per vasarą mūsų grupė ne vieną kartą buvo susitikusi su „KRAUJOS“ grupe. Rudeniop abi grupės nutarė įsirengti bendrą bunkerį žiemojimui, ką ir padarė.

1949 m. lapkričio 11 d. apsigyvenom naujame bunkeryje, kuriame š. m. kovo 17 d. ir buvome surasti sovietinės kariuomenės.

...Po „KLONIO“ ir „KRAUJOS“ grupių susijungimo būrį sudarė šie kovotojai:

1. SPRUKULIS JANIS-„KRAUJA“. Bunkeryje jį vadino KARLIU. Buvęs Liepojos apskr. gyventojas, vokiečių okupacijos metais mokėsi lakūnų mokykloje. Ginkluotas buvo vokišku automatu „Šturmgevėr“, dviem pistoletais, granatomis.

2. STRAZDINŠ ŽANIS-„ŽANIS“, „KRAUJOS“ pavaduotojas, paimtas gyvas kovo 17 d. Ginkluotas buvo rusišku pusautomačiu, pistoletu „TT“, raketiniu pistoletu, granata.

3. – „CHANSIS“. 47 metų amžiaus. Jis iki 1948 m. lapkričio 18 d. buvo „KRAUJOS“ grupės vadovas ir organizatorius, ko gero, jis tuo metu savo funkcijas perdavė „KRAUJAI“, motyvuodamas – dėl senatvės. Ginkluotas buvo rusišku pusautomačiu, pistoletu, rankinėmis granatomis. Kovo 17 d. bunkeryje jo nebuvo.

4. GLUDINŠ ARNOLDS-„JANKA“, „VAKTE“. 47 metų amžiaus, buvęs Bauskės apskr. gyventojas, eilinis partizanas, virėjas. Ginkluotas buvo vokišku automatu, pistoletu. Žuvo kovo 17 d. mūšio metu.

5. KALNINŠ PĖTERIS-„MIČMANIS“. 22 metų amžiaus, buvęs Tėrvetės raj. gyventojas. Ginkluotas rusišku automatu, pistoletu „TT“, rankinėmis granatomis. Jį geriau pažįsta paimtas partizanas ZIKMANIS MODRIS. Žuvo kovo 17 d.

6. ZIKMANIS MODRIS-„BOCMANIS“. 21 metų amžiaus, buvęs Tėrvetės raj. gyventojas, turėjo rusišką automatą, pistoletą, rankines granatas. Paimtas gyvas kovo 17 d.

7. SILINŠ VOLDEMARS-„MIKS“. 24 metų amžiaus. Jo motina gyvena Jelgavoje, turėjo rusišką automatą, pistoletą ir rankines granatas. Žuvo kovo 17 d.

8. PINKOVSKIS ALFONS-„ŠOFERIS“. Turėjau rusišką pusautomatį, pistoletą, rankinę granatą.

9. PINKOVSKIS JANIS-„JANIS“. Mano brolis, turėjo rusišką pusautomatį ir pistoletą „P-38“, rankinę granatą. Paimtas gyvas kovo 17.

10. JAKOBSONS MARIJS-„MISTERIS“. 26 metų amžiaus, turėjo rusišką kulkosvaidį, pistoletą, rankinę granatą. Žuvo kovo 17 d.

11. BRAUZINŠ ĖRIKS-„KAPTEINIS“. 22 metų amžiaus, turėjo vokišką automatą, du pistoletus, rankinę granatą. Žuvo 1949 m. kovo 17.

12. –„KRUSTĖ“, „ARVIDS“. 34 metų amžiaus. Lyg ir iš Latgalės kilęs, į būrį įsijungė 1949 m. sausio pradžioje. Bunkerio sunaikinimo metu kovo 17 d. bunkeryje nebuvo. Turėjo vokišką automatą „Šturmgevėr“, pistoletą „Parabellum“, rankinę granatą. Anksčiau turėjo savo partizanų grupę.

13. BULS JANIS-„PĖTERIS“. 33 metų amžiaus. Į būrį atėjo kartu su „KRUSTU“, ginkluotas rusišku automatu, pistoletu, rankine granata. Žuvo kovo 17 d.

14. KALNINŠ ALFONS-„ĖDGARS“. 18 metų amžiaus, Naudytės vlsč. gyventojas. Turėjo karabiną, pistoletą, į būrį įsijungė 1949 02 10. Paimtas gyvas š. m. kovo 17 d.

15. FOGELIS GUNARS-„KRIŠS“. Į būrį įstojo kartu su KALNINŠ ALF., turėjo karabiną, pistoletą. Paimtas gyvas š. m. kovo 17 d.

16. LIEPINŠ JANIS-„PLATAIS“. 23 metų amžiaus, lyg Jelgavos gyventojas, turėjo rusišką automatą, du pistoletus, rankinę granatą, paimtas 1949 03 17.

17. REIDE ARNOLDS-„VILNIS“. Puodelės viensėdžio gyventojas, Naudytės ar Ylės valsčiaus. Į būrį įstojo 1949 03 12. Žuvo 1949 03 17. Turėjo karabiną.

18. GELAŽIUS-„KLONIS“. Lietuvių partizanų grupės vadas. Kai nebuvo „KRAUJOS“, vadovavo visam bendram lietuvių ir latvių būriui. Turėjo automatą „Šturmgevėr“, pistoletą „TT“, rankinę granatą. Žuvo 1949 03 17.

19. POVILAITIS BENIUS-„KASA“. Turėjo rusišką pusautomatį, pistoletą „TT“, rankinę granatą. Žuvo 1949 03 17.

20. RUTKUS JONAS-„JURGINAS“. Turėjo rusišką pusautomatį, pistoletą, rankinę granatą. Žuvo 1949 03 17.

21. RUTKUS ANICETAS-„KIRVINSKAS“ (JONO brolis). Turėjo rusišką pusautomatį, pistoletą, granatą. Žuvo 1949 03 17.

22. KRIŠČIŪNAS JANIS-„NEIRANS“. Turėjo pusautomatį, pistoletą „T-38“, rankinę granatą. Žuvo 1949 03 17.

23. KRIŠČIŪNAS ALFONSAS-„ŠERMUKŠNIS“. 26 metų amžiaus. Turėjo automatą, pistoletą, rankinę granatą. Žuvo 1949 03 17.

24. KRIŠČIŪNAS STASYS-„DOBILAS“. 22 metų amžiaus. Turėjo rusišką automatą, pistoletą, rankinę granatą. Paimtas gyvas 1949 03 17.

25. KRIŠČIŪNAS KAZYS-„SMILGA“. 18 metų amžiaus. Turėjo vokišką karabiną, pistoletą „TT“, rankinę granatą. Žuvo 1949 03 17. „ŠERMUKŠNIS“, „DOBILAS“ ir „SMILGA“ buvo broliai.

26. LAZDAUSKAS KAZYS-„VACHMISTRAS“ (lietuvis). 28 metų amžiaus. Turėjo rusišką pusautomatį, pistoletą. Paimtas gyvas 1949 03 17.

27. ŠKĖLĖ ALFREDS-„DŽONIS“. 26 metų amžiaus. Turėjo vokišką kulkosvaidį, pistoletą, granatą. Žuvo 1949 03 17.

Ši grupė dar turėjo ir minosvaidį. Turiu pridurti, kad, be išvardintos ginkluotės, būrys turėjo ir atsarginius ginklus, laikomus miške pakabintus medžiuose, todėl ginklų sandėlio neturėjo. Tokiu pat būdu buvo slepiami ir šaudmenys. Patikslinu, kad ginklų laikymo vietos man nežinomos, išskyrus šautuvus, kuriuos turėjome aš ir brolis prieš įstodami į būrį.

1949 03 21

...1948 m. vasarą lietuvių partizanų grupėje, kuriai vadovavo „KLONIS“, buvo 19 vyrų, tarp jų aš – PINKOVSKIS ALFONSAS – ir mano brolis.

1948 m. liepos mėn., tiksliai nepamenu, iš „KLONIO“ būrio du vyrai išėjo ryšininkais į lietuvių partizanų štabą. Apie štabo dislokacijos vietą aš nieko nežinojau. Šitie du partizanai, slapyvardžiais „KOMARAS“ (Bronius Leveika. – *R. K.*) 25 metų amžiaus ir „POLKA“ (Anicetas Lukšys. – *R. K.*) 21 metų amžiaus, man irgi nežinomi, nei jų gimimo vieta, nei pavardės. Po išėjimo iš „KLONIO“ grupės jie ne kartą vėliau buvo atėję ryšio reikalais pas „KLONĮ“ ir jo pavaduotoją „KASĄ“. Ką jie tarpusavyje šnekėjo, man irgi nežinoma. Tiesa, jie atnešė proklamacinių lapelių, laikraščių, kuriuos visiems skaitė „KLONIS“. Ryšininkai su „KLONIO“ grupe palaikė ryšį per miške esančias sąlygines pašto „dėžutes“, kuriose nustatytu laiku palikdavo laiškelius; šios pašto „dėžutės“ ir susitikimų vietos dažnai būdavo keičiamos.

1948 m. spalio mėn. nuo „KLONIO“ grupės atsiskyrė dar 8 vyrai, pasidalinę į dvi grupes: vienoje – 5, kitoje – 3, kad būtų galima patogiau peržiemoti.

Penkių žmonių grupėje buvo:

1. GUSČIUS VLADAS-„MEDIKUITIS“. 27 metų amžiaus. Manau, kad jis iš Medikuičių kaimo, kadangi partizanų šio kaimo pavadinimas buvo dažnai minimas. Turėjo rusišką automatą su metaline buože, pistoletą „TT“, rankines granatas.

2. AGRIS MARCA-„KARPIS“. 28 metų amžiaus Latvijos pasienio gyventojas. Ginkluotas rusišku automatu, pistoletu, turėjo rankinių granatų.

3. JANIS-„BARZDUKAS“. 30 metų amžiaus. Ginkluotas rusišku automatu, dviem pistoletais, granatomis.

4. –„SENIS“, „JAUNUTIS“. Ginkluotas automatu, pistoletu, granatomis.

5. BUNGA STASYS, Stasio,-„JŪRA“. 35 metų amžiaus. Ginkluotas automatu, pistoletu, rankine granata.

6.

Nežinau šio žmogaus nei pavardės, nei vardo, nei slapyvardžio. „KLONIO“ žodžiais, jis prisijungė prie minėtų penkių partizanų po jų atsiskyrimo nuo „KLONIO“ grupės. Kas šitai grupei vadovavo, irgi nežinau...

Trijų partizanų grupėje buvo:

1. PĖTERIS-„PALUBYS“. 44 metų amžiaus. Ginkluotas pusautomačiu, pistoletu, granata.

2. JANIS-„SEKUKĖ“. 47 metų amžiaus („PALUBIO“ brolis). Ginkluotas rusišku karabinu, rankine granata.

3. VILIUMS OLIUS-„GRAČAS“. 25 metų amžiaus, buvęs Milvydžių kaimo gyventojas, Joniškio apskr., netoli nuo Latvijos sienos. Ginkluotas automatu, pistoletu, rankine granata.

Kartu noriu papildyti, jog 1948 m. gruodžio mėn. į jungtinį būrio bunkerį „KLONIS“ atvedė partizanus „VACHMISTRĄ“ ir „BRGINS“, („BERGINŠ“?) kuriuos jis sutiko Lygumų miške Lietuvos teritorijoje.

IŠ „VYČIO“ APYGARDOS

„Vyčio“ apygarda įkurta 1944 m. pabaigoje („Vyčio“ vardu pavadinta 1945 m. vasarą). Veikė Panevėžio, Ukmergės, iš dalies Kėdainių apskrityse. Apygardą sudarė *Briedžio* ir *Krištaponio* rinktinės, 1951 m. sujungtos į vieną – „Gedimino“ rinktinę. Leido laikraštį „Lietuva brangi“. Žymesnės kautynės: 1945 02 09 Panevėžio apskr. Troškūnų valsčiuje (žuvo 68 partizanai), 1945 03 27 Panevėžio apskr. Pušaloto vlsč. Ažagų miške (žuvo 75 partizanai). Apygardai vadovavo kpt. Jonas Krikštaponis (1944 12–1945 01 12), ltn. Danielius Vaitelis-*Briedis* (1945 02–1948 05), Alfonsas Smetona-*Žygaudas* (1948 05–1950 07), Mykolas Šemežys-*Putinas* (1950 07–1951 04), Bronius Karbočius-*Algimantas* (1951 09–1953 01). 1953 01 26 žuvus B. Karbočiui, apygardos štabas nebuvo atkurtas. Paskutiniai partizanai žuvo 1956 m.

Pasakoja VINCAS GRINKUS–„KARIŪNAS“

Užrašyta Vilniuje
1997 04 10

Gimiau 1916 m. Baibokų kaime, Krekenavos valsčiuje. Mūsų ir Pabiržės kaimuose dar prieš karą buvo daug jaunimo, priklausėm Vadaktų parapijai, o ten buvo daug lenkuojančių, dažnai tekdavo su jais susikibt ir už atlapų. Aktyviai veikėme

pavasarininkų, šaulių organizacijose. Kada atėjo 1940 m. rusai, šautuvus reikėjo atiduot, turėjom paklust valdžios nurodymui.

Keturiese 1940 m. buvome paskirti priziniam šaudymui ir birželio 15 d. važiavom arkliu į Panevėžį. Dar bačkutę alaus pasiėmėm, ir čia pirmą kartą gyvenime pamatėm rusus ant Berčiūnų tilto. Mes apsirengę šaulių uniformomis, su šautuvais, įvažiavom į tą pagrindinį vieškelį Panevėžys-Šiauliai. Rusai mus tuojau sulaikė. Mes dar truputį lyg ir rusiškai mokėjom po kelis žodžius, truputį lenkiškai, paaiškinom, kad tai pusiau civilinė organizacija. Jie kiek paklausinėjo ir liepė važiuot atgal, į Panevėžį nepraleido. Tada pasukom į šoną, pro Berčiūnų vasarnamius, per Sanžylos perkasą ir nuvažiavom į Panevėžį. Nuėjom į šaulių štabą. Mus pasitiko štabo viršininkas pulkininkas Kaunas. Jis pasakė, kad prizinių šaudymų nebus, liepė grįžt atgal ir stengtis nesusitikt su rusais. Tada mes vėl atgal, pro Upytę grįžom į namus.

Daugelis iš mūsų turėjom belgiškus šautuvus, nemažai šaudmenų, apskritai šoviniams didelės apskaitos nebuvo, kiek norėjom, tiek šaudydavom.

Tuo metu mūsų kaime buvo įsisteigęs klojimo teatras, dažnai atvažiuodavo inteligentų, kurie mus gerai patreniruodavo. Iš Kauno per atostogas atvažiuodavo toks Kudokas – teatro aktorius, iš Alytaus apskrities atvažiuodavo agronomas Smailys, Labanauskas, jie visi buvo kilę iš mūsų gimtojo kaimo. Labanauskas buvo suorganizavęs stiprų chorą. Bet kai užėjo rusai, kalėm dėžes, į jas dėjom knygas ir slėpėm kur tik galėjom. Tuo metu rusai Krekenavoje norėjo užimt kleboniją, o parapijiečiai net neįsivaizdavo tokio rusų įžūlumo. Ką tik pastatyta klebonija, kaip jie gali atimti! Susirinko tie visi statytojai, kartu ir senukas klebonas Baronas, suėjo tikintieji ir nutarė klebonijos rusams neduoti. Privežė katilų, kubilų, verda valgyt, apie du šimtus žmonių budi, neprileidžia rusų prie klebonijos. Atėjo raudonųjų milicininkai, apie dvidešimt vyrų, bandė jėga įsiveržt į vidų, žmonės neleido. Mano mamos brolis Pranas Smailys ir kiti važinėjo po kaimus, rinko žmonių parašus, kad rusai kleboni-

jos nenacionalizuotų. Tuo metu mirė kunigas. Jį pašarvojo bažnyčioje. Tada tie milicininkai vėl atėjo į kleboniją, o bažnyčioje tuo metu vyko pamaldos, beveik visi buvo suėję į bažnyčią, tik viena kita bobelė budėjo prie klebonijos. Su tais milicininkais atėjo ir iš Panevėžio atvažiavę dar penki ginkluoti čekistai. Įbėgo į bažnyčią mišių metu viena moteris ir suriko, kad komunistai klebonijoje. Tada žmonės iš bažnyčios tiesiai klebonijon. Nors jie puolė tuos milicininkus, bet milicininkai nešaudė, taikiai atsitraukė, tiesiog išsigando minios.

Kada palaidojo kleboną, paskiau pradėjo po vieną, po du, po kelis areštuot, areštavo apie 40 žmonių, prisisamdė liudininkų. Toks Kadžys, buvęs jaunalietuvių vadas, pateko, mano mamos brolis Pranas Smailys ir kiti. Aštuonis pasiliko, o kitus paleido. Šituos aštuonis ilgai tardė Panevėžyje, net iki pavasario. Tokį Jakaitį paleido už užstatą. Apygardos teisme buvo numatytas teismas birželio 25 d., o birželio 22 d. prasidėjo karas. Mes samdėm advokatus, o pirmadienio naktį juos išvežė iš Panevėžio kalėjimo, nuvežė į Petropavlovską, kur per žiemą visi išmirė badu.

1941 m. jie dar spėjo išvežt į Sibirą nemažai ir mūsų krašto inteligentų. Išvežė mūsų šaulių būrio vadą Mikėną su šeima, mūsų kaimyną Zigmą Jutelį su šeima. Jo žmona buvo mokytoja, jis pats buvo seniūnas. Krekenavos šaulių būrio vado Kiaunės šeimą išvežė, vyras pabėgo.

Kai tik prasidėjo karas, vienas po kito į tėviškę ėmė atvažiuoti buvę mūsų apylinkių inteligentai, policininkai, mokytojai. O aš išvažiavau į Šimonis ieškot brolio, kurį bolševikai bandė irgi išvežt į Sibirą. Dviese su Dilkum vienu dviračiu nuvažiavom iki Kupiškio, po to pėsčiomis išėjom į Šimonis. Dilkus buvo policijos vachmistras ir tarnavęs Šimonyse, gerai žinojo Šimonių apylinkes. Su gerų draugų pagalba susiradom brolį, kuris slapstėsi kartu su leitenantu Žuku ir Bačeliu – veterinarijos gydytoju. Sutarėm, kad Kupišky broliui įduosim dviratį, per kaimus kaip nors pasieks ir namus, kad ir be dokumentų.

Anksti atsikeliam, grįžtam į Kupiškį, sekmadienio ryte studentas Dalinda pranešė, kad karas prasidėjo. Nuvažiavom į Kupiškį. Stotis uždaryta, traukiniai į Panevėžį neina. Tada visi trys su vienu dviračiu patraukėm tėviškės link. Kelionės metu patyrėm daug nuotykių, vos galo negavom. Pirmadienio naktį jau buvom namuose, o čia mūsų vyrai susiorganizavę į savanorių būrį, planuoja pult Krekenavą. Aš turėjau tokį seną šautuvą, kitas atsinešė medžioklinį, o kiti be jokio ginklo. Buvo nutarta pult vakare, o puolė tuoj 3-čią valandą po pietų. Vadovavo šaulių būrio vadas Kiaunė. Puolimo metu žuvo du sukilėliai: Kulikauskas ir būrio vadas Kiaunė. Mūsų buvo apie 50 vyrų, o Krekenavoj įsitvirtinę laikėsi dar kažkiek komunistų ir komjaunuolių. Jiems, matyt, buvo pranešta, kad jie mus pastebėjo, susimetė į buvusią rusų sargybinę. Susiskirstę grupelėmis mūsiškiai puolė miliciją, komjaunimo štabą. Žuvo milicijos viršininkas Jonas Belieckis, valsčiaus viršaitis Jevstignejevas, komjaunimo sekretorius, o visi kiti komunistėliai išsilakstė kas kur.

Vienas žmogus iš bažnyčios bokšto stebėjo apylinkę ir pamatė, kad nuo Panevėžio atvažiuoja du rusų sunkvežimiai, ėmė skambint varpais, kaip jau buvo sutarta, tada mes irgi išsiskirstėm.

Belieckis gulėjo nušautas ant grindinio, tai tie rusai sunkvežimiais per jį pervažiavo ir nudūmė link Kėdainių.

Ketvirtadienį pas mus jau ir vokiečiai pasirodė.

Sugrįžtant atgal į 1940 metus, kada tik užėjo rusai, iš visų žydų atėmė parduotuves, bet vis tiek jų dauguma nuėjo kartu su atėjūnais – rusais.

Buvo tokių, kurie, prasidėjus karui, pabėgo kartu su rusais: aršūs Krekenavos komunistai trys broliai Mikalauskai: Česlovas buvo partijos sekretorius, Zenonas tarnavo milicijoj, Vytautas buvo žemės dalinimo komisijos pirmininkas. Visi truputį prasilavinę, idėjiniai komunistai. Karo pabaigoje juos atskraidino iš Maskvos lėktuvais ir nuleido kaip desantininkus Namišių, Skilvionių miškuose. Jie ten gyveno, slapstėsi, jų niekas negaudė ir nepersekiojo. Kada mums pranešė, kad šitie raudonieji de-

santininkai atėjo pas kaimyną, mes, buvę šauliai, susirinkom ir tarėmės, ką su jais daryti. Kaimas, atrodo, buvo gana vieningas, nė vieno tada nebuvo prijaučiančio komunistams, tik vėliau vis dėlto vienas atsirado – Jonas Kiaunė, kuris išėjo tarnauti į stribyną.

Nuėję pas tą žmogų, jie ėmė teirautis konkrečiai, kur kas gyvena. Mes buvom sutarę susitikt vieną naktį. Tuo metu mūsų du vyrai ėjo į susitikimą ir susidūrė su šitais rusų desantininkais. Tie iškart paleido šūvius, vieną iš mūsiškių sužeidė. Vėliau jie siuntinėjo mums visokius grasinimus, kartą nakties metu kaimą apšaudė raketomis, bet mūsiškių buvo apie 15 vyrų, visi ginkluoti ir daugiau kaip metus žiemą vasarą ginklų nepadėjom. Tai vienoj, tai kitoj sodyboj budėdavom naktimis, turėjom kulkosvaidžius. Mūsų jie prisibijojo ir nelindo, o kituose kaimuose žmonėms ir maistą atėmė, prilupo. Paskutiniais vokiečių okupacijos metais šitų desantininkų buvo apie 30–40 vyrų. Iš jų pažinojau tokį kalvį Merkelį, mes dar į mokyklą su juo kartu ėjome, tuos Mikalauskus visus tris gerai pažinojau, du broliai Vepštai su jais buvo, tokie rusai, pabėgę iš vieno gaspadoriaus, kuriuos vokiečiai buvo atvežę kaip belaisvius ir atidavę ūkininkams laikyt ir maitint. Tai buvo visokių valkatų, atskalūnų gauja, kuri tik žmones apiplėšinėjo ir daugiau nieko, su vokiečiais jie nekovojo.

Dar 1944 m. liepos 22 d. miške ant medžių išpjaustėm šitą datą ir visi devyni kaimo jaunuoliai išėjom į mišką. Iš mūsų su vokiečiais pabėgo tik du: Krekenavos vachmistras ir valsčiaus darbuotojas.

Pradžioje dar kiek laikėmės atskirai nuo gretimo Pabiržės kaimo vyrų, buvom išsikasę bunkeriukus, bet greit suėjom į vieną būrį, o pavasariop į mišką susirinko dar daugiau. Kada nutirpo sniegas, patraukėm keturiese toliau nuo tėviškės į kitas apylinkes, susiradom Vaitelio būrį, užmezgėm su jais ryšį, susisiekėm su kitais būriais. Beeinant prie mūsų prisijungė Šniūtės būrys, kuris veikė Petriškių kaimo ribose, apie Surviliškį, Truskavą. Vaitelio štabe suderinom visą organizacinę struktūrą, pasirin-

kom „paroles“ – slaptažodžius. Pas Vaitelį mus vedė toks Stasys Žukas iš Pašilių, du mano giminaičiai – partizanai Ambrožai: Stasys ir Antanas. Štabe mes jau dokumentaliai apsiforminom, išsirinkom slapyvardžius, būrių vadus pasirinkom. Po mėnesio „paroles“ panaikino, pasirodo, partizanas žūna, „parolę“ priešas „pasiima“, ir paslapties nebėra. Tada „parolės“ liko tik tarp būrių, daugiausia vieni kitus vadinom slapyvardžiais, ir tai būdavo susišaudymų. Tokie susišaudymai net du įvyko mūsų būryje, gerai, kad aukų nebuvo.

Pradžioje kentėjom dantis sukandę, buvom sutarę 1944–45m. žiemą nieko neliest, nesivelt į jokias provokacijas, ypač su stribais. Per tą laiką mes net neplanavom jų užpult kur nors pasaloje, leidom laisvai „gastroliuot“ po kaimus, nors iš mūsiškių tuo metu jau ne vieną palaidojom kritusį nuo jų ir nuo rusų enkavedistų rankos. Visi laukėm pavasario, laukėm karo pabaigos, laukėm kažkokių ypatingų permainų. O stribai per tą laiką taip įsidrąsino ir suįžūlėjo – po kaimus trankosi, „samagoną“ geria, žmones terorizuoja, tai vienoj, tai kitoj vietoj nušauna visai niekuo nekaltus žmones. Pamatėm, kad nėra ko laukt. Tada jau susiformavo konkretūs partizanų būriai, užsimezgė nuolatinis ir patikimas ryšys tarp apygardų, rinktinių ir būrių štabų, gavome ir rinktinės vado Blėkos įsakymą, tai iki 1945 m. birželio 15-os dienos Krekenavoje buvo palaidoti 39 stribai. Tada mes jau jiems davėm parako nebesigailėdami. Pradžioje jie namuose gyveno, būdavo, nueinam ir sutvarkom. Kartais rusiškai persirengdavom, jie net nesuprasdavo, kas pas juos ateina.

Kada buvom nuėję į „Vyčio“ apygardos štabą, Vaitelis mums pasakė:

– Kaimuose stribų nelaikyt!

Kurį tik pagavom, tą likvidavom, o kurie liko gyvi, išlakstė į miestą.

Tą atvejį, kada *Parašiutas* su savo vyrais sušaudė keletą buvusių partizanų, kurie legalizavosi be miško valdžios sutikimo, aš gerai žinau. Kai kas aiškina taip: atseit visus, kurie legalizavosi, *Parašiutas* sušaudė, o vėliau legalizavosi ir jis pats, bet už

tai jo jau niekas nebaudė. Aš galiu pasakyti, kad *Parašiutas* nesilegalizavo, o svetimais dokumentais užsimaskavęs išvažiavo, slapstėsi, tada jį areštavo, be to, pradžioje jis dar išsigynė, kad miške buvęs. Dokumentus tai jis pats pasidarė, o ne iš Krekenavos MGB gavo.

Kaip įvertinti tokį partizanų poelgį, kai daroma, kas šauna į galvą, kas patogiau. Juk jie ir priesaiką partizano buvo davę, slapyvardžius turėjo. Partizanų statute buvo numatyta aukščiausia bausmė – sušaudymas už savavališką pasitraukimą iš kovos sąjūdžio. O jei būrio vadas ir sutiktų, vis tiek pirmiausia jis privalėjo apie tai informuoti apygardos vadovybę.

O kai nuėjo šitie „registruotis“, iš ten jau taip lengvai nebeištrūksi. Savaitę juos palaikė, po to paleido. Prasidėjo areštai, smarkūs rusų kariuomenės siautimai, žuvo keletas partizanų. Tai va ką mums davė ta kelių nedisciplinuotų partizanų registracija.

Kada 1947 m. su *Baubliu* lankėmės „Vyčio“ apygardos štabe, Vaitelis tada pasakė:

– Ačiū Krekenavos vyrams... Po to nė vienas daugiau savavališkai nebesiregistravo, atbaidė visus nuo tos pagundos, šiandien nežinau, kiek išdavikų turėtume.

Radviliškyje 1945 m. šeši vokiečių belaisviai kirto mišką ir partizanai iššaudė jų prižiūrėtojus. Tada trys vokietukai nuėjo į „Varnos“ būrį prie Baisogalos, o kiti trys netoli Šeduvos pas Alfonsą Blėką-*Patrimpą*, bet vėliau visi jie žuvo.

„Varnelio“ būrys veikė apie Baisogalą, Grinkiškį iki Vabalių, iki Sidabravo „Prisikėlimo“ apygardoje.

Kartą 1946 m. ir pas mus buvo atėję trys vokiečiai. Jie irgi buvę belaisviai, kažkur dirbo ir pabėgo. Juos mums atvedė du patikimi žmonės, mokantys vokiškai. Jie prašėsi mūsų globos, bet mes pas save jų nepriėmėm, patarėm grįžti į Vokietiją, palydėjom už Baisogalos ir paleidom.

Jau prieš tai buvom pastebėję, kad kažkieno eita netoli kvartalinės linijos – žolės išskirtos, atsigulta ir šliaužta. Taip praktiškai nebūna. Tai ar koks siautimas, ar čekistų pasiųsti žvalgai, todėl ir tais vokiečiais negalėjom pasitikėti.

Pradžioje mes dar nebuvom susijungę į vieną būrį. Iš mūsų kaimo buvome devyni, paskiau dar du ar trys iš kito kaimo prisijungė, iš Mazgių kaimo irgi penki vyrai. Jie stovyklavo palei savo kaimą pamiškėje, bet mes nežinojom, kurioj vietoj. Ant Liberiškio lauko aerodromo tada dar stovėjo didžiuliai kariniai prožektoriai ir kariuomenės dar buvo nemažai, frontas ką tik praėjęs. Mes buvom Viktariškių miške, o jie Namišių miške. Tie miškai jungėsi vieni su kitais. 1944 m. rugsėjo mėn. Namišių miške mūsiškiai sargybiniai stovėjo prie kvartalinės linijos ir užėjo rusai. Leitenantą mūsų sargybiniai nušovė, seržantą peršovė, o trečias pabėgo. Numetė ginklą ir milinę. Užbėgo jis pas tokį Kunaitį Marocynėj, kuris jį nuvežė į dalinį.

Mes pasiruošėm kautynėms, nes tokiu atveju kariuomenės siautimas neišvengiamas, o ji visai čia pat. Tą leitenantą užkasėm, patikrinom jo užrašus, žiūrim – visos mūsų pavardės surašytos jo užrašų knygelėje. Tik mėnuo kaip praėjo frontas, o mes, pasirodo, jau visi išduoti.

Išsidėstėm pamiškėj nuo Naujamiesčio pusės ir laukiam. Tik saulei leidžiantis pastebėjom palaukėse einančius rusus. Ėmėm trauktis gilyn į mišką, o miške – jau iš priešingos pusės mus supa rusų kareiviai. Miške jau buvo tamsoka. Trumpai pasišaudėm ir išsliaužėm į kitą miško pusę, o anuos penkis iš Mazgių kaimo kažkur miške užklupo. Išgirdom smarkų šaudymą. Partizanas Jonas Širmulys įlipo į medį su automatu, bet jį rusai pastebėjo ir iš to medžio iškrapštė. Po to jį teisė ir sušaudė. Jo brolį paėmė iš namų, bet irgi nuteisė dešimčiai metų. Rusai tada ilgai krėtė mišką, tą savo leitenantą surado ir išsivežė.

1945 m. spalio mėn. mes jau turėjom nemažą partizanų būrį. Būrio branduolį sudarė mūsų kaimo ir gretimo Žydelių kaimo vyrai.

Iš Baibokų kaimo:

1. Juozas Mužas-*Klevas*. Žuvo 1947 04 10 Puorių kaime, A. Adomaičio sodyboje.

2. Adolfas Mužas (Juozo brolis). Žuvo 1945 06 18 Skilvionių miške.

3. Kazys Gauranskis-*Bernas*. 1946 m. mirė sužeistas kautynėse.

4. Juozas Gauranskis-*Kepuriukas* (Kazio brolis). Žuvo 1948 05 15 Viktariškių miške.

5. Jonas Kudokas-*Naras*. Žuvo 1945 m. Volkovo sodyboje.

6. Kostas Kudokas-*Diemedis*. Žuvo 1951 m.

7. Juozas Kudokas (visi trys broliai). Žuvo 1945 02 07 prie Garšvių kaimo.

8. Petras Zdanauskas. Žuvo 1945 02 07 savo tėviškėje.

9. Vincas Grinkus-*Kariūnas*. Gyvena Vilniuje.

Iš Žydelių kaimo:

10. Ipolitas Nemeikšis-*Šarūnas*. Žuvo 1946 m. Stirninės miške.

11. Vincas Nemeikšis. 1945 02 07 sužeistas Čiūrų miške, besigydantis areštuotas.

12. Jonas Nemeikšis (visi trys broliai). Žuvo 1946 m. Stirninės miške.

13. Benediktas Petraitis. Mirė 1946 m.

14. Feliksas Totoris-*Gabrys*. Žuvo 1947 05 08 prie Genių miško Janiliausko sodyboje.

15. Totoris (gyvena Panevėžyje)

1945 m. birželio 17 d. du būriai buvom susitikę Skilvionių miške: Kazio Šniūtės-*Savanorio* apie 40 vyrų ir mūsų – 25 vyrai. Tada dar niekur nebuvo rusų garnizonų, nors Krekenavoje stribų tuo metu buvo apie 160. Tarp jų atsirado kažkoks vienas leitenantas, kuris pradėjo labai smarkiai veikt. Šniūtė jau nebeapsikentęs atėjo pas mus ir ėmė tartis, ką toliau daryt. Žinoma, stribai tai ne rusų garnizonas, kad ir nieko nenušauna, bet va eidami kaimuose pašaudo, žmones pagąsdina, vis tiek neramu.

Gulinėjom gulinėjom tam Skilvionių miške, būrys per šešiasdešimt vyrų, reikia maisto, visas pievas išmynėm. Stasys Kulikauskas-*Putinas* parėjo namo, ten jį pasaloje stribai užklupo ir peršovė, grįžo atgal į mišką sužeistas. Mes samprotavom taip: jeigu jau čia mūsų panosėje stribai daro pasalas, dieną atvažiuos 20–30 vežimų į kaimą, išveš grūdus, gyvulius, iššluos kaip su šluota sodybas. Nutarėm pirmiausia patvarkyt tą leitenantą. Su-

ruošiam pasalą prie kelio Pociūnėliai-Vadaktai. Šalia kelio buvo nedidelis miškelis, mes prislinkom tuo miškeliu ir laukiam. Stribai pilnus vežimus prisikrovę iš gyventojų atimtų grūdų, mėsos, miltų važiuoja dirvonais, pievomis, o šitas leitenantas su dviem stribais keliu, tiesiai pro mus. Tai mes ir užskrudinom, visi trys išvirto į griovį iš vežimo negyvi. Krekenava čia pat, labai greit prisistatė keli sunkvežimiai rusų kareivių ir mus užgulė Skilvionių miške, pradėjo didelį siautimą, keturi mūsų vyrai tada paguldė galvas.

Iš mūsiškių žuvo Adolfas Mužas, o trys iš Šniūtės būrio. Visa laimė, kad jau buvo popietė, negalėjo dar kartą užsiaust mišką, atėjo vakaras.

Apsistojom kaimo pamiškėje, susisiekėm su savaisiais. Atnešė valgyt mano sesuo Morta. Su ja susitarėm: jeigu koks pavojus, tvarto skliaute persuks lentą. Mano sodyba gal už kilometro, pamiškėje gerai matoma. Po miško kautynių gerokai pritrenkti, tvarkomės šaudmenis, visai ramu, po pietų jau leidžiama nusiauti ir batus, pamiegoti, nes tokiu metu paprastai miškų nepuola. Prieš temstant sesuo pastebėjo, kad nuo Naujamiesčio atvažiuoja trys mašinos, ties mūsų mišku sustoja ir išlaipina kareivius. Ji puolė ant tvarto, atsuko lentą, bet prisiminė, kad pavakariais mes kartais nuimam sargybas. Pasileido laukais per rugius pas mus. Mes ramiausiai tvarkomės, ruošiamės pereit į kitą stovyklą. Įbėga sesuo – „rusai supa!“. Mes griebiam už ginklų, metamės gilyn į mišką, ir čia pasipila serijos, per aikštę ruduoja kareiviai. Nuo miško atkirsti, išvejami į lauką. Šaudymai gana iš toli. Persiskiriam į dvi dalis ir laukais, pagrioviais kokius tris kilometrus. Serijos užbeldžia tik protarpiais. Sulindom į kitus miškelius, šiuokart be nuostolių, netekom tik keleto porų batų. Sesuo bėgti nebegalėjo, palindo po krūmais, bet jos nerado. Taip tiksliai išduota, nurodyta stovyklos vieta. Netoli to miško lenko ūkyje prie vokiečių gyveno repatriantas, pas jį buvo prisiglaudęs toks senis su mažu šunim. Jis dažnai pamiškėm vaikščiodavo, lyg grybaudamas. Tą dieną jo šunelis buvo prie sargybinio pribėgęs, bet senio nie-

kas nematė. Vėliau to senio ieškojom, bet jis pradingo. Kitą dieną daug šeimų iš mūsų kaimo areštavo. Sesuo matė, kad mano batais stribas Volkovas švaistėsi. Enkavedistai taip pradėjo siausti, kad mus visai prie žemės priplojo.

Dar gegužės mėnesį į mūsų būrį atėjo Ipolitas Lukoševičius iš Glitėnų kaimo, mūsų apylinkėse žinomas vyras. Buvęs savisaugoj, pasitraukęs į Vakarus, su šimoniečiais nuleistas parašiutu, vyras sumanus. Aš pradėjau jį verbuoti į savo vietą. Vyrai neprieštaravo. Vadovauti būriui tokiomis sąlygomis, kai visi draugai, giminės, ne taip paprasta. Reikia autoriteto, griežtumo, ko man, jaučiau, trūksta, o svarbiausia – didelė atsakomybė. Į Lukoševičių-*Baublį* draugai žiūrėjo abejingai. Tikėjaus tą sutvarkyti štabe. Bėda, kad garnizonai stipriai siautė. Rugpjūčio pradžioje mus susirado Šeduvos vyrai, Alfonsas Blėka su keletu vyrų. Jis nori, kad mes padėtume pasiekti mūsų apygardos štabą, jo brolis leitenantas Petras Blėka mūsų apygardos vado Vaitelio pavaduotojas. Savu noru keliauti svetimais rajonais buvo draudžiama. Šeduvos būriai priklausė jau kitai apygardai. Prie šeduviškių prisidėjom mes keturi ir patraukėm Ukmergės link. Tarp būrių turėjome ryšininkus, susišaudymai retai pasitaikydavo. Pirmiausia susitikom su „Aptiekoriaus" būriu, už Upytės susiradom „Tėvo" būrį prie Ramygalos plento netoli Panevėžio, ten pabuvom porą dienų. „Tėvo" būryje apie 30 vyrų, vadas apie 60 metų, atsargos majoras, sūnus trečio kurso medicinos studentas, tvarka, drausmė kariška, kas mums ypač patiko, tik drąsos lyg ir per daug. Miškas tarp dviejų kelių, vietomis retas, gyvena šiaudinėse palapinėse, pakeitus stovyklą, sunku užmaskuoti. Turi gerą ryšį su Panevėžiu, apie miško siautimą jiems praneša, jie persimeta arčiau miesto į kokią sodybą ir skaičiuoja, kiek mašinų važiuoja jų miško link. Pas juos nakvojant, auštant sargyba pranešė, kad pamiškėje pastebėti rusai. Stovykloje pavojus, išsiunčiama žvalgyba, visi pasiruošę. Saulutei patekėjus *Tėvas* grįžta iš palaukės, atšaukia pavojų, liepia virėjams maitinti žmones. Mes teiraujamės, kokia padėtis, vadas paaiškina: rusai praeina, bet jie miško nepuls, grįžta į Panevėžį po naktinių pasalų. *Aptiekorius* klau-

sia, ar patikimos žinios. *Tėvas* trumpai atsako: „Aš su ruskiais kalbėjau, jie nemeluos“. Mes sutrikę, jų vyrai tiki. Vakare užeinam pamiškėje pas ūkininką, tas nustebęs pasakoja, kad ėjęs ryte arklių pažiūrėti ir pamatęs *Tėvą* sėdintį ant griovio krašto ir šnekantį su enkavedistais. Žmogus pražilęs kaip obelis, apsirengęs kaimiškai, laisvai kalba rusiškai, teko patikėti ir mums. Vakare iššygiavom visi Uliūnų-Vadaktų kryptimi. Žygyje drausmė – kad kojos nebildėtų, kad ginklai nesubarškėtų. Per porą dienų susiradom vadovybę, pristačiau naują mūsų būrio vadą *Baublį*, gavau pylos nuo leitenanto Vaitelio. Prieš savaitę mūsų gretimo „Parašiuto“ būrio vienas partizanas žygyje sėmėsi į „baklagę“ vandenį iš upelio ir sprogo prie diržo granata, vyras žuvo, kitam granatos skeveldra perplėšė šlaunį. Štabui jau apie įvykį pranešta: „Tai ką, krekenaviečiai, patys išsikaposit? Žiūrėkit, granatos – tik dėkluose!“ Nepasakysi, kad ne mano būrio, „klausau“, ir viskas. Į savo rajoną grįžom pro kitus būrius, šeduviečiai dar pasiliko prie Vadoklių.

1945 m. birželį kaip užplūdo garnizonai – kiekvienam miškely šimtais, nebuvo saugu nei miškuose, nei klojimuose, po velėna, ir tai randa. Pasunkėjo ryšiai su kitais būriais ir su vadovybe. Dar iš pavasario pavyko susitikti su Ustronės vienkiemio gyventoju Juozu Vaičiūnu, dideliu patriotu. Jis mokytojavo Panevėžy, o sekmadieniais pasirodydavo tėviškėje. Vaičiūnas mielai mums pažadėjo nuolat teikti politinę informaciją. Sutarėm, kad netoli Ustronės sodybos įruoštoj slėptuvėj jis mums paliks po keletą lapų. Nors kas antrą sekmadienį. Mes stengėmės jį aprūpinti sausomis baterijomis, užtikrinom, kad apie tuos ryšius žinos tik keletas mūsiškių. Pradžioj slapyvardį jis pasirinko *Kostkus*, bet pas mus prigijo *Gandonešis*, taip ir pasiliko. Vaičiūnas mus įspėjo, kad rašys tik tiesą, kokia ji žiauri būtų, be jokių pagražinimų. Retkarčiais susitikdavom asmeniškai. Tas ryšys tęsėsi gal porą metų. Buvo ir nesklandumų, – tai jis tėviškėn negrįždavo, tai mes kur nors išvaikyti, ypač žiemą. Kai kam *Gandonešio* gandai pradėjo nepatikti, labai juodos spalvos, bet reikėjo įprast žiūrėti tiesai į akis.

Kažkur mūsų vadovybė užgaišo, užsnigo sniegas, ir vado pėdos prapuolė. Buvo nutarta po 2–5 užlįsti kur nors ir laukti pavasario. Ne visi sugebėjom, o kai kartą užspaudė, tai koks dešimt vyrų nusitrenkėm prie Baisogalos į „Varnos“ būrį. Jų apie 20 vyrų apsigyvenę tvarte. Skliautuose stovi sargyba, čia pat pušynas. Pagyvenom apie savaitę. Vyrai draugiški, mes su jais jau turėjom ryšį. Baisogališkiai priklausė „Kęstučio“ apygardai, betgi mūsų kaimyninis būrys. Jų rajone Sirutiškio kaime gyveno stambus ūkininkas Matulis. Tėvą Kėdainių stribai per tardymą užmušė, sūnus partizanavo „Varnos“ būryje, motiną su jaunesne dukra ištrėmė, o vyresnioji Jadzė slapstėsi, buvo „varniukams“ ryšininkė. „Varnos“ būrį gerokai apkapojo, tarp kitų žuvo ir Matulis. Kad jis žuvo, nuo sesers slėpė, sumelavo, kad Matuliukas prie mūsų prisijungė. Vargšė Jadzė ilgai klaidžiojo, kol mus surado, ir vėl ašaros: „Kodėl jie man melavo... Aš ant jų nepykstu, aš irgi būčiau nepasakiusi“. Nuo to laiko ji tapo ir mūsų ryšininke. Savo apylinkėse turėjo keletą labai patikimų mergaičių ryšininkių. Naujamiesčio valsčiuje buvo Vaskonių kaime Aleksandra (Olė), slapyvardžiu *Marytė*. Vienas brolis pasitraukė į Vakarus, kitas kalėjime. Ji ėjo ten, kur kitos ar kiti bijojo, per tokias mes ir laikėmės. Kitam Krekenavos valsčiaus pakrašty prie Užupės miško ryšiui su Surviliškio valsčiaus partizanais turėjome gerą ryšininkę Urbelytę. Netoli Naujamiesčio Puorių kaime daug padėdavo Stankevičienė, Liucija ir Onutė Adomaitytės, Jutelytės ir daug daug kitų.

Vasarą ir mūsų būryje tragedijos neišvengėme. Stovyklavome Namišių miške. Ryte mūsų du vyrukai išėjo į Viktariškių miško pakraščius. Svirnupio kaimely dar gyveno dvi Naujamiesčio stribų šeimos. Kaip pasakojo vyrai, jie pastebėjo, kad visai pavakary su dviračiais du stribai parvažiavo į namus. Jie nieko nelaukdami per laukus – į tas sodybas. Pirmoj sodyboj nieko nerado, o į kitą puolė iš abiejų pusių. Vienas, įbėgęs į kiemą, susitiko abu stribus be ginklų. Stribai vienas pakėlė rankas, kitas šoko į gryčią. Mūsų partizanui automatas užsikirto, ir abu stribai, sulindę į namą, pradėjo atsišaudyti. Mūsiškiai įmetė gra-

natą, ta nesprogo, gryčiukę uždegė, lindo į vidų, gavo vienas į koją, kitas į šoną. Pradėjus temti stribai, pasinaudoję dūmų uždanga, pabėgo, o mūsiškiai, arklį pasigavę, atšlamėjo pas mus. Mes, čiupę porą arklių, paryčiais nupylėm palei Naujamiestį į sodybą. Žinom, kad rytą miškuose bus siautimas. Prisinešėm į tvartą šiaudų ir dienojom, naktį sužeistuosius perkėlėm į saugesnę vietą. Sužeidimai nesunkūs, bet už šešių dienų vienam peršautam per koją staiga pablogėjo. Stabligė. Per savaitę tokį vyrą ąžuolą palaidojom. Gydytojas pasakė: „Ant arklio jojo ir ant arklių mėšlo per dieną gulėjo, stabas nepagydomas“.

1945 m. stovėjom netoli Ėriškių, kada Žvirbliukų kaime sudegino keturius partizanus iš „Parašiuto“ būrio.

Juos 8-nius kovo 28 d. užklupo netoli Krekenavos. Buvo ką tik šviežiai pasnigta. Juos ten vaikė po Šambalionių, Vinkšnėnų miškus. Nuo žemės nepakilsi, kur eini, visur lieka pėdsakai. Žvirbliukų kaime jie persiskyrė po keturis, manė gal atsikabins nuo persekiotojų. Vieni pasigavo arklį ir pabėgo, o kiti keturi suėjo į tvartą Žvirbliukų kaime. Ten juos apstojo čekistai. Jie dar priešinosi, bet uždegė tvartą, ir visi keturi sudegė:

Ipolitas Kadžys – iš Vingelionių kaimo,

Antanas Biliūnas – iš Užliaušių kaimo,

Edvardas Plėštys – iš Tvankstės kaimo,

Stasys Antanaitis – iš Mučiūnų kaimo.

Mes tuo metu stovėjom Užkalnių kaime pas mano brolį. Buvo šalta diena, daug sniego.

Nakties metu netoli Vadaktų ėjom keturiese: aš, Juozas Gauranskis, Feliksas Totoris-*Gabrys* ir Augustas Astrauskas. Genių kaime priėjom nedidelę gryčiutę. Langinės uždarytos. Pastovėjom lauke, paklausėm – kažkas viduje šneka. Pabeldėm į duris, šviesa užgeso, niekas neatsiliepia. Tada išspyriau lango rėmą ir įšokau į vidų. Žiūriu, kitam kambary dega šviesa, sėdi gal 18-os metų berniokėlis ir mergaitė. Klausiu, ko jūs neleidžiat, pradėjau tardyt, kas jie tokie, kokios pavardės. Jie man ir sako: „Bijom“. O mano bendražygiai, girdžiu, iš lauko jau šaukia:

– Atkiškit duris! Ko neleidžiat!?

Ta mergaitė nuėjo, atidarė kambario duris ir jau eina atkabint lauko durų. O aš pastebėjau, kad ant sienos kabo rusiška kariška milinė, ir dar ne viena. Kai mergaitė atidarė lauko duris, mūsiškiai suėjo į vidų, tuoj jiems ir kirto iš viršaus nuo aukšto. Pirmas krito koridoriuje, aš per tą patį langą iššokau į lauką, du metėsi atgal. Dar bandėm uždegt namą, šaudėm šaudėm – nieko. Mes su Gauranskiu buvom rusiškais automatais ginkluoti, o tas ketvirtas su paprastu šautuvu. Aš Gauranskiui sakau: „Tu pridenk mane, o aš pulsiu ištraukt lavono“. Patamsyje viduje griebiau traukt lavoną, ir vėl kirto nuo aukšto. Pajutau smūgį į petį, tada išvirtau atgal į lauką. Iki Vadaktų pusė kilometro, o ten stovi rusų garnizonas, labai greit gali prisistatyt, tai mes trise ir pasitraukėm.

Tik vėliau sužinojom, kad pataikėm į Janiliauskų namus. Vienas jų sūnus ką tik buvo grįžęs iš kariuomenės ir jau įsidarbinęs Krekenavoje stribu. Susišaudymo metu žuvo dar ir viena Janiliauskaitė.

1945 01 06 pas mus nusileido šešių parašiutininkų vadinamoji Naujamiesčio grupė, palei Gustonių geležinkelio stotį. Aš pažinojau tik penkis. Grupės vadovas Vladas Želnys iš Vilkelių kaimo. Grupę sudarė: Stasys Kirdulis, Bronius Lazauskas, Antanas Žygas, Bronius Meškauskas, Vladas Želnys ir Jonas Guliakas.

Rusai greit pajuto, kad nuleido desantą. Užsiautė kariuomenė. Bet desantininkai sužinojo ir pasitraukė iš tos vietos dar dienos metu. O mes laukėm miške, buvom susitarę tą vakarą su jais susitikti. Tada buvo atėjęs pas mus ką tik nusileidęs parašiutu su kita grupe Alfonsas Blėka-*Patrimpa* iš Šeduvos su trim vyrais. Nuėjom pas tokį Joną Jušką, mūsų ryšininką, kuris jau buvo užverbuotas rusų, ir tą mes žinojom, nors kiti netikėjo. Jis gyveno Naujamiesčio valsčiuje, netoli Vaskonių kaimo. Juškos buvo keturi broliai. Aktyviausias iš jų šitas Jonas. Pats jauniausias – Petras – pabėgo su vokiečiais. Tik užėjus vokiečiams, Jonas labai aktyviai įsijungė į kovą su komunistais, vaikė juos, suiminėjo, apylinkėje žmonės jį pažinojo kaip didžiausią komu-

nistų siaubą. Jo motina kažkaip pradėjo draugaut su Krekenavos stribo Karaliaus šeima, mes pradėjom įtarinėt. O Jonas Juška visą laiką slapstosi, tris sykius jį buvo pagavę, ir vis jis pabėga. Jau vien dėl to mes jį įtarėm. Vieną sykį „pabėgo“ su vienu švarku, rankų pirštus nušalo, tiesiog pūslės išsikėlė... Ir visada užbėga, kur partizanų šeimos gyvena, klausia, kaip su partizanais susitikti. Vieną sykį mes su juo atsitiktinai susitikom, bet tada jis net neužsiminė, kad nori pas mus ateit.

O desantininko Meškausko brolis turėjo stambų ūkį ir gyveno visai šalia Juškos, jie kaip patriotai labai sutarė.

Iš Gustonių desantininkai rogėmis su visa savo amunicija atvažiavo į Vilkelius ir čia apsigyveno klojime. Gal savaitę pabuvo. Rusai naujokus gaudė, ir du naujokai, nebeturėdami kur slėptis nuo rusų, įbėgo į tą klojimą. Kareiviai atbėgo prie klojimo, desantininkai juos nušovė, uždegė klojimą ir pasitraukė į mišką, o ta visa jų amunicija susprogo degančiam klojime. Po to atėjo pas Meškauską, kur prie Juškos gyveno. Kadangi su Juška buvo patikimi draugai, tai pas Jušką desantininkus ir apgyvendino. Aš nežinau, kaip ten iš tikro buvo, bet tie pas Jušką gyvenantys desantininkai kalbėjo, kad jų šeštas bendražygis, kuris kartu su jais nusileido, tai, matyt, tas pats Jonas Guliakas, nuo jų atsiskyrė ir iškart apsigyveno Panevėžy.

1945 02 05 buvo sutarta su Želnio grupe miške susitikt. Mes nueinam vakare, o ten nieko nėra, tik matom, kad jau rusai slenka pamiške, gal už dvidešimt metrų nuo jų sugulėm ant žemės, ėmėm šliaužt tolyn, po to pasikėlėm ir šokom bėgt. Tik girdim šaukia: „Ivan, Ivan!“ O kariuomenės jau labai daug. Mes supratom, kad jie šaukia Joną Jušką. Matyt, manė, kad jis seka desantininkus, nė vieno šūvio neiššovė.

Kitą dieną apylinkėje vyko siautimai. Dar prieš auštant privažiavo daug sunkvežimių su kariuomene, bet jie mums tada didelės žalos kaip ir nepadarė. Sužeidė tik Vincą Nemeikšį.

Juška mes nepasitikėjom, įtarėm, kad jis provokatorius, bet nedrįsom jo liest, nes visą savaitę pas save išlaikė desantininkus ir, atrodo, kad nieko.

Kada Bronius Meškauskas išbėgo iš to degančio klojimo, apsigyveno už Nevėžio pas tokį Vytautą Zopelį bunkeryje, kuris irgi slapstėsi nuo kariuomenės ir laukė, kas bus. O Antanas Žygas, Lazauskas, Želnys ir Kirdulis pasitraukė toliau. Želnys ir Kirdulis apsigyveno prie pat Upytės pas gimines. Po kelių dienų iš vakaro rusai apsupo tą sodybą, kur Meškauskas apsistojo. Kambary buvo bunkeris, viršus užpiltas bulvėmis. Sueina rusai į kambarį, iškart nušluoja tas bulves, atidaro bunkerį, ištraukia tą Vytautą, Meškauskas nusišauna, kartu ištraukia ir Joną Jušką. Pasirodo, ir šitas Juška su jais „slapstėsi“ tam pačiam bunkery. Iškart areštuoja tėvą ir motiną Zopelius. Meškauską nuvilko prie Nevėžio, granata pramušė ledą ir pakišo ten jį po ledu, o likusius gyvus išvežė į Panevėžį. Vežant visus susodino į atskiras mašinas. Kaimas tai nežino, kas čia atsitiko, kad Zopelių nebėra. Tik po kurio laiko grįžo Zopelienė iš Panevėžio. O Juška slapstosi toliau. Tada Zopelienė ir papasakojo mums tą visą istoriją. Pasakė, kad Juška kartu su Vytuku buvo bunkery, kad juos kartu vežė į Panevėžį...

Už kokių keturių savaičių paėmė Kirdulį ir Želnį, kadangi su jais Juška palaikė ryšį, žinojo, kur jie laikosi.

Kada išaiškėjo tokie dalykai, mes jau patys pradėjom ieškot Juškos, bet jis kažkur dingo iš mūsų apylinkės. Paskutinę karo metų dieną mums pranešė į mišką, kad kaime pasirodė Juška. Tada mūsų vyrai persirengė civiliais drabužiais, nuėjo pas tą gyventoją, kur jis neva slapstėsi, ir ten jį sutvarkė.

Ojė, koks mitingas buvo, kokios prašmatnios laidotuvės, prie kapo duobės saliutavo stribai, „pamokslą“ sakė seniūnas Račys. Tik tada visi pamatė, kas buvo tas Juška ir kam jis tarnavo.

1946 m. prieš pat Kalėdas Namišių miške įsirengėm stovyklą, pasistatėm palapines. Mūsiškių tuo metu buvo apie 25 vyrus. Prie miško atvažiavo penki sunkvežimiai kareivių ir užsiautė mišką, bet mes tuokart nė vienas nenukentėjom. Vėliau sužinojom, kad mus išdavė toks Romaras. Jam tada buvo aštuoniolika metų. Prieš tai mes paryčiui ėjom penkiese ir jį sutikom vienkiemyje prie Marozinės. Buvom girdėję, kad jam reikia išvažiuot į

kariuomenę, bet kažkodėl jo vis neima ir kartais jis eina į Naujamiestį. Tą rytą, kai mes jį sutikom, jis irgi važiavo į Naujamiestį.

Tada kaip tik buvom atsivežę į mišką nušautą žydo Šolomo kiaulę. Palapinėj ugnį kūrenam, diena graži, mėsa katile verda, sargyba aplink išstatyta. Ir staiga koks dešimt šernų ūžtelėjo, pralėkė pro mus sėdinčius, pro pat kojas. Mes jau žinom, jeigu šernas bėga ant žmogaus, tai jis jau nuo kažko baisaus bėga. Mes visi už ginklų. Atbėga sargybinis ir praneša, kad rusai ateina. Iškart pasitraukėm iš stovyklos. Ką daryt? Kraštinis kvartalas, o rusų banga ateina nuo miško centro.

Sugulėm, žiūrim, pasilenkdami ruskiai eina. Atstumas tarp mūsų – apie 70 metrų. Jie į mus nešauna, ir mes į juos nešaname. Nelabai plačiai išsidėstę, pradėjom palengva trauktis į palaukę, ten yra siauras perėjimas iš Namišių į Viktariškių mišką. Pasikviečiau Petrą Deveikį, abu tekini pasileidom į tą palaukę, o visi kiti atsargiai traukiasi. Išbėgom į palaukę. Matom, vienoj vietoj stovi kulkosvaidis ties krūmeliais. Petras prisidėjo žiūronus, dar kartą pažiūrėjo į tą pusę. Supratom, jie mus pamatė, kad mes stovim ir dairomės. Tada staigiai atgal, atbėgom prie vyrų, pasakėm, kokia padėtis, ir visi pasidavėm į šoną, kur didesnis tankumynas. Perbėgom per kvartalą į kitą pusę vorele, iššliaužėm į kvartalinę, palaukėje – du rusai stovi prie kulkosvaidininko, kažką šnekasi, toliau dar du rusai eina. Žiūrim, tas nuo palaukės pasiėmė kulkosvaidį, užsidėjo ant pečių ir visi trys eina į tą pusę, kur mūsų stovykla buvo. Mes sustojom į eilutę ir vienu šuoliu peršokom per kvartalinę. Tada jau kitu kvartalu perėjom į kitą miško pakraštį. Matome, stovi keli rusai, su jais kažkokia moteris šnekasi. Paskui ta moteris pasuko keliuku, kur mes visai arti buvom. Ji pasakė, kad maždaug prieš porą valandų jie čia atėjo, o dabar juos kažkur kitur kviečia viršininkai. Mes dar išsidėstėm viena linija, kiek palaukėm pasiruošę gynybai, bet čia pat jau ir vakaras. Nežinau, kodėl jie į mus neatidengė ugnies, kodėl taip viskas taikiai baigėsi? Ko gero, per mažai jėgų turėjo, nenorėjo mūsų užkabint. Jie apstojo mišką, būreliais ieškojo stovyklos, o tikslios stovyklos vietos nežinojo.

Stovėjom kartą Vabalių miškelyje netoli geležinkelio Panevėžys-Šiauliai, beveik prie „Prisikėlimo“ ir „Vyčio“ apygardų ribos. Ateina berniokėliai ir sako:

– Po kaimą vaikšto kažkoks terbelninkas ir elgetauja. Manęs klausinėjo, ar aš nepastebėjau kur nors ginkluotų vyrų, dabar nuėjo pas kaimyną.

Tada mes pasiuntėm du partizanus patikrinti to „elgetos“. Jie palei krūmus, pro sodybas nuėjo į tą kiemą, o jis išeina iš gryčios. Vyrai jį sulaikė ir atsivedė į mišką. Apšepęs barzda, lietuviškai nemoka, aiškina, kad ką tik iš kariuomenės, nešasi rugių keletą kilogramų maišelyje, turi kelis rublius. Po apdriskusiais viršutiniais drabužiais pastebėjom dar kažkokius naujesnius rūbus. Paprašėm nusirengt. Jis greit nusimetė vatinuką ir staigiai kišo ranką į kišenę. Vienas mūsiškis griebė jam už rankos, kitas puolė, partrenkė ant žemės ir ištraukė iš rankovės „TT“ pistoletą. O mūsiškiai tik keli, sėdi net nepasiruošę šaut, visus būtų ištaškęs... Kada gerai prispaudėm, paaiškėjo, kad aviacijos karininkas, ištraukėm iš jo užslėptus dokumentus – tarnauja Baisogalos garnizone ir pasiųstas rinkti informacijos į kaimus.

Buvo toks stribas Jonas Kiaunė. Nekvailas vyras, buvęs Argentinoje. Jis eidavo šeškaut, lapėms visokias žabangas statydavo, kiaunes gaudydavo.

Kada išėjo į stribus, rusų garnizonas jį pasiėmė už vadovą, nes jis labai gerai pažinojo apylinkes, žmones, žinojo, kas kur gyvena. Per dvejus metus jis mums nemažai šunybių prikrėtė. Jo žmona buvo komunistė, bet gyveno jie neturtingai. Kada ištrėmė Gauranskių šeimą į Sibirą, tada šitas Kiaunė apsigyveno jų namuose. Du Gauranskiai broliai buvo partizanai, trečias pabėgęs į Vakarus, viena sesuo kalėjime, svainis kalėjime, kita sesuo irgi slapstėsi. Faktiškai Gauranskiai leido Kiaunei apsigyventi jų namuose. Kada jų šeimą ruskiai išdraskė, likusį turtą jie patys išdalino žmonėms. Buvo likęs nemažas jautis. Jie tą jautį atidavė šitam Kiaunei, liepė pasipjaut, o mėsą pasidalint bendrai visiems. Kiaunė pasipjovė tą jautį, būdavo, po truputį tos mėsos nuneša į

sutartą vietą ir padeda. Gauranskiai pasiima. O vieną kartą padėjo mėsą ir prie tos mėsos pasaloje pastatė stribus. Kada Gauranskiai atėjo paimt mėsos, tie ėmė į juos šaudyti, sutrupino Gauranskiui ginklą, gerai dar kad nenušovė. Tada jie nuėjo pas tą Kiaunę, pagąsdino jį, tas nieko nelaukęs susikrovė vaikus ir išvažiavo į miestelį stribaut, vaikščiojo su garnizonu. Vėliau jį sutvarkė partizanai, bet iki to jis daug bėdų mums pridarė.

Mūsų uždavinys buvo kuo daugiau turėt draugų, o ne priešų, bet tą padaryt buvo labai sunku. Žinai, kad žmogus niekšas ir reikia jį sunaikint, o žmonės jį užstoja. Buvo ir tokių, kurie mus vadino bailiais, atseit mes tik miške sėdim, o va tų šnipelių ir visokių kitokių tarybinės valdžios padlaižių netvarkom.

Šventupio kaime gyveno toks Valerijonas Bliumpfildas, kuris turėjo savo nuosavą malūną, jo brolis buvo Panevėžio saugumo viršininko Liepos pavaduotojas Lietuvos Nepriklausomybės metais ir prie vokiečių. Šitas malūninninkas buvo didelis patriotas, apsišvietęs žmogus, turėjo autoritetą. Po karo mes žinojom tikrai, kad jis šnipas, bet 1948 m. gegužės 25 d. jį ištrėmė į Sibirą, matyt, jiems tapo nebereikalingas. Mes ne kartą šnekėjom su žmonėmis dėl šito Bliumpfildo, bet tie tiesiog mums į akis šoksta:

– Ką jūs? Negali būti, kad jis šnipas!..

1945–46 m. būdavo taip: pagauni stribą arba kokį šnipą, reikia jam įvykdyt mirties nuosprendį, niekas to nenori daryt, kiekvienas kratosi, o 1948–49 m. tie reikalai pasisuko visai į kitą pusę. Dar nespėjai gerai apklaust pagautojo, žiūrėk, jau guli negyvas, ir tai darė tie patys žmonės. Neapykanta stribams ir jų padlaižiams augo, juk per tą laikotarpį daugelio partizanų šeimas ištrėmė, areštavo, susodino į kalėjimus arba tiesiog namuose iššudė.

Buvo ir toks atvejis: du broliai miške, o sesuo užverbuota čekistų. Gera mergaitė buvo, bet jie mokėjo prisikalbinti ir gerus mūsų žmones, ypač Tichomirovas tam buvo gabus. Buvo areštuota ir mano sesuo. Atėjo į mišką pas mane ir pasakė, kad pasirašė dirbt čekistams, nešt žinias jiems. Teko pasitraukti iš namų, slapstėsi pas brolį Šimonyse, po to Pandėlyje, Šiauliuose.

Mes buvom užsiverbavę mokytoją Danilevičienę, kuri irgi buvo užverbuota MGB su mūsų žinia. Jai ir ryšio punktą paskyrė po tiltu kuriam laikui. Ji gal kiek ir pakenkė mums, bet mes ir naudos iš jos turėjom. Apie ją iš būrio mes tik penki težinojome. O kad ji užverbuota MGB, žinojo ir daugiau žmonių, apie tai mus ne kartą informavo.

Labai narsus partizanas buvo *Uosis* – Stasys Lukenskas. Jeigu reikia ką nors sutvarkyt, *Uosis* neatsisakys. Tvarkyt komunistų jis visada ėjo savanoriu, tuo, matyt, norėjo užsitarnaut partizanų pasitikėjimą.

Prie pat Naujamiesčio gyveno stribas Račys. Jis su savo svainiais turėjo net bunkerį išsikasęs. Prie vokiečių sėdėjęs kalėjime, senis nekvailas. Buvom gavę įsakymą jį sunaikinti, tuomet jis dirbo seniūnu. Tam bunkery pasidarė du lizdus šaudymui, laikė du didelius vilkšunius. Mes tai nežinojom, kur jis guli – gryčioj ar tam bunkery. Dirbdamas seniūnu, prisiverbavo savo asmeninių „beldikų“ – šnipelių ir elgėsi labai diplomatiškai. Tiems šnipeliams kasdien kaldavo į galvą: „Jeigu manęs nieks nelies, nieks nelies ir mano seniūnijos, o jei kas mane palies, sėsit visi, arba į Sibirą išgrūs“. Mes pajutom, kad jis jau labai daug žino, žino, pas ką mes užeinam, tiems žmonėms grasina tokiu būdu. Pasitarėm, sakom, trauk jį velniai, tegu gyvena.

Paėmė gyvą partizaną Adomą Petraitį (mirė Vorkutoje), areštavo jo uošvį, kuris buvo vedęs tokią Dauknytę, areštavo ir žmonos tėvą Dauknį, kuris pasakė apie davatkėlę Liuciją, renkančią maistą partizanams, žodžiu, išdavė tą Liuciją. Čekistai ją areštavo ir uždarė į kalėjimą Panevėžyje. Pusę metų patardė, daugiau įrodymų nebuvo, tada nuvažiavo į Panevėžio saugumą tas pats Račys ir paliudijo, kad maistą ji rinko kunigams, o ne „banditams“, ir ją paleido. Taip jis save apsidraudė. Mes vėl apsiraminom. Bet po kurio laiko prasidėjo areštai. Kur tik pajudam, tie užverbuotieji iškart informuoja šitą Račį. Pamatėm, kad blogai, vis dėlto nutarėm, jog reikia jį likviduoti su tuo visu jo bunkeriu. Bet kas tą turėtų padaryti? *Uosis* iškart pasisiūlė. Mes žinojom, kad tam bunkery sėdi keturi ginkluoti. Sužinojom, kad

Račys užsivedęs kažkokį žurnalą, kuriame registruoja apylinkės žmonių „griekus“ ir visiems jį rodo.

Kitapus upelio gyveno jo sekretorius Grigas. Mes iš vakaro dviese nuėjom prie to sekretoriaus namų ir stebim iš krūmų. Anksti ryte Račys išeina iš gryčios – automatas ant paties, atėjo į dobilieną, pasiėmė arklį ir nusivedė, o miškas toli, vadinasi, su arkliu važiuos, ne su dviračiu. Jeigu su arkliu važiuos, tai visi keturi, mums dviem juos užpult didelė rizika. Tada aš likau apsaugoje, o *Uosis* nuėjo pas tą sekretorių Grigą civiliškai apsirengęs ir sutvarkė jį. Tuo metu nuo Krekenavos pusės rusų kariuomenė vieškeliu pulkeliais traukė iš naktinio siautimo pro pat Grigo namus ir net neįtarė, kad pas Grigą „banditai“ sėdi.

Jau tuoj po karo įtarėm Adolį (Adolfą) Lukenską, kad jis gali būti užverbuotas čekistų. Kai tik pasirodom jo apylinkėj, iškart užplūsta rusų kariuomenė. Ryšininkai mums pradėjo sakyt, kad jį kartais pastebi Krekenavoj pas Tichomirovą. O jo brolis Stasys buvo mūsų būryje. Stasys pasižymėjo narsumu, buvo geras vyras, bet jam reikėjo eit į kariuomenę. Žinom, kad jis buvo kažkur dingęs, po to vėl atsirado ir aiškino mums, kad jo į kariuomenę neėmė. Su Adoliu mes kartu dar ir į mokyklą ėjom, buvom geri pažįstami.

Kada Stasiui pasakėm, kad jo brolis Adolis dažnai sėdi pas Tichomirovą, tai jis atsakė, kad brolį auklėsiąs diržu. (Sergej Kirijanovič Tichomirov, gim. 1923 m., šiuo metu gyvena Utenoje. – *R. K.*)

Vėliau aš apsigyvenau Vilniuje, kadangi gydžiausi sužeidimus, darė rankos operaciją. 1948 m. gegužės 25 d. prasidėjo žmonių vežimas į Sibirą. Nors turėjau dokumentus, bet ir manęs vos nepagavo, todėl ir vėl grįžau į mišką. Per vasarą buvau miške. Nuvažiuodavau į Kauną, reikėjo perrišimus daryt, ranka sunkiai gijo. Miške išbuvau dar iki rugsėjo mėnesio, o vyrai mane ragina važiuot vėl į Vilnių – automato valdyt negaliu, tik su dviem pistoletais: vienas kišenėje, kitas dėkle. Stasys Lukenskas-*Uosis* ėmė aiškint, kad jam būtinai reikia nuvažiuot į Vilnių. Paprastai kai kurie iš mūsiškių išvažiuodavo, kur jau labai

reikėjo. *Uosis* irgi turėjo dokumentus, bet ko jam reikėjo į tą Vilnių, jis man nepasakė, tik pažadėjo ir mane aplankyt. Aš jam pasakiau adresą, liepiau įsidėmėt, bet užsirašyt neleidau.

1948 m. rudenį vieną dieną ir atėjo jis pas mane. Aš jau buvau apsiforminęs mokytis buhalteriu specialioj mokykloj, kad galėčiau prisiregistruot. Pirmiausia *Uosis* paprašė, kad aš jį nuvesčiau į bažnyčią, atseit norėtų prieit išpažinties. Nuėjom į bažnyčią. Kitą dieną jam dar kažkoks reikaliukas atsirado, pasakė, kad užtruks neilgai. Aš laukiu laukiu, o jo vis nėra. Kad tik nebūtų areštavę. Pagaliau jis grįžta ir sako:

– Eikš arčiau, aš tau viską pasipasakosiu...

Pasirodo, jo motinos vienas brolis Šulčius dirba Vilniuje KGB pulkininku, o kitas – Kauno muilo fabriko direktorius. Jie atseit motinai neduoda ramybės, nori išgelbėt jos sūnų. Nori jį susitikt, duot kažkokių patarimų.

Jis man ir sako:

– Tai va, aš atvažiavau ir pasirodžiau jiems.

Tada aš paklausiau, ką jis sakė jiems – kur apsistojo? Atseit jie jo neklausė, pas ką jis apsistojo. Pasirodė man ką tik išduotą pasą Savicko pavarde, parodė dar telefono numerį, kurį jam užrašė ant nedidelės kortelės. Jei sulaikytų, paskambinti tuo numeriu. Į mišką jam liepė nebegrįžt, Vilniuje irgi nepasilikti, važiuot į Kauną, įsidarbint pas brolį ir dirbt. Čia pat jis ėmė keikt tuos motinos brolius – komunistus.

Aš jam pasakiau, kad taip paprastai jie tavęs nepaleis, tu čia jau įkliuvai, jeigu rodysies, tau geruoju nesibaigs. Ir jis išvažiavo į Kauną. Man liko neramu. Praėjo pora mėnesių. Atvažiuoja pas mane iš miško *Finka* – Juozas Kučas ir atveža Stasio Lukensko adresą Kaune, kelis parašytus žodžius, kad kada nors užsukčiau pas jį, jo butas Žaliakalny. Kadangi aš palaikiau ryšį su Kauno pogrindininkais, ėmiau ir nuvažiavau į Kauną. Susiradau Stasį. Jis pasakė, kad ką tik grįžęs iš miško, žiemą praleidęs Kaune, kad nereiktų miške lindėt bunkeryje. Dar kiek pasišnekėjom, atrodo, žmogus toks pat patriotiškai nusiteikęs. Jį brolis kviečiąs eit dirbt į tą muilo fabriką, bet jis kol kas neisiąs.

Kitų metų sausio 25 d. mane areštavo. Paėmė tiesiog iš mokyklos. Kai prasidėjo tardymas, apie visus klausinėja, apie visus tardo, o apie Stasį Lukenską – nė žodžio. Aš dar pagalvojau, kad jie nežino, jog Lukenskas miške.

O kada po teismo žmona man atnešė perduot maisto į Kauno kalėjimą, tą dieną jos nepriėmė. Tada ji pagal adresą nuėjo pas Lukenską pernakvot. Atėjusi jo nerado namuose. Atsisėdo prie stalo ir varto laikraščius, o tarp tų laikraščių, žiūri, pareiškimas – pasižadėjimas Stasio Lukensko dirbti MGB. Kai jis parėjo, ji jo ir klausia, rodydama šitą jo pareiškimo juodraštį:

– Tai ką tu čia, Stasy, rašai?..

Jis tik persimainė, kaip užriks:

– Ko landžioji, kur nereikia?! Ko tu čia knaisiojiesi po mano popierius?!

Bet taip ir nepaaiškino, kodėl jis tą pareiškimą rašė, net neužsiminė daugiau apie jį. Nesuprantu, kaip jis tada jos nesunaikino.

Be to, dar būdamas lageryje sutikau vieną žmogų, išduotą Lukensko, tokį Zajančkauską iš Truskavos, irgi buvusį partizaną.

Jis manęs klausia:

– Kaip čia buvo? Kas mane išdavė?

Jis 1946 m. išėjo iš miško, pasidarė dokumentus ir apsigyveno Kaune. Netoli to Stasio (Stasys tada vadinosi Kazimieru), jie artimai susipažino per Joną Žuką iš Pašilių.

Jis man pasakojo, kad, susipažinęs su Stasiu Lukensku (Kaziu Savicku), jam, kaip buvusiam partizanui, nuoširdžiai išsipasakojo savo bėdas, pasisakė, kad irgi buvęs miške. Atseit jis vieną rytą užėjo pas jį ir paprašė nueiti į Zanavykų turgų Žaliakalnyje. Abu išėjo į Savanorių prospektą, ties knygynu paprašė jo trumpai palaukt ir nubėgo į knygyną neva knygos nusipirkt. Tik tas į vidų, o čekistai jį ir čiupo. Aš jam aiškinu, kad Stasys jį išdavė, o jis netiki, nors tu ką.

Man teko kartu sėdėt lageryje su buvusiu partizanu Matu Paulausku iš Lažų kaimo. Jie ten keliese sušaudė Stasį Lukenską. Jis buvęs eigulys, gerokai vyresnio amžiaus, vėliau vaikščiojo

mūsų būry. Jie trise buvo pakviesti į ryšio punktą netoli Krekenavos Mučiūnų miške provokatorių ir buvo surišti su Krikščiūnu, o *Gegužis* – Petraitis nušautas. Nuosprendį sušaudyt Stasį Lukenską pasirašė Mykolas Krikščiūnas-*Valstietis* ir Apolinaras Kliorys-*Sakalas*.

Feliksas Totoris, Ipolitas Nemeikšis, Petras Deveikis ir aš sutarėm nueit į Žaliąją girią susisiekt su ten esančiais partizanais. Deveikis Subačiuje turėjo giminių, ir tuoj po Šv. Kalėdų mes išėjom. Persikėlėm per geležinkelį netoli Subačiaus už Miežiškių, Raguvėlė liko dešinėje. Mus vedė dar du partizanai iš Raguvos. Ėjom per naktį, dieną kažkur tai buvom apsistoję, poilsiavom. Kitą naktį susisiekėm su Žaliosios partizanais ir nuėjom pas juos. Man tai kažkaip keistai ta Žalioji tada atrodė. Čia miškas, čia laukas. Kada įėjom į mišką, dar buvo tamsu. Ėjom labai ilgai, mus vedė jau kiti du vyrai iš Žaliosios. Sniego buvo labai nedaug. Priėjom tokią pelkę. Pirmieji sustojo, ten matyti nedidelis eglynėlis, atsigręžė ir tyliai mus perspėjo:

– Čia va bunkeriai, bet kodėl ledas nepramuštas, kodėl vyrai vandens nesėmė? Čia kažkas neaišku.

Priėjom dar arčiau prie tų pirmųjų. Tada mūsų jau buvo apie dešimt vyrų. Vienas ir sako:

– Matyt, alaus bačką parsivežę, dar švenčia Kalėdas, kam jiems tas vanduo...

Ten toks kalniukas. Priešakiniai žengė dar kelis žingsnius link to kalniuko ir staigiai metėsi atgal. Iš šonų į mus pasipylė šūviai. Pasirodo, jie pamatė prie bunkerio lavonus.

Aš įkritau į tokią gilesnę daubą, o šaudo į mus iš visų pusių. Pajutau tik, kad man kažkas per krūtinę uždrožė stipriai, bet aš kaip niekur nieko pašokau ir ėmiau bėgt atgal. Vienas iš raguviečių nešėsi kulkosvaidį. Po kelias serijas paleidžiam atsisukdami ir vėl į priekį. Išbėgom ant plyno lauko. Stovi sodyba, mes pro tą sodybą, lauku, o ruskiai šaudo, bet jau gerokai toliau. Tas, kuris nešėsi kulkosvaidį, mums liepė bėgt, o jis parkrito ant žemės su kulkosvaidžiu ir atsišaudydamas ėmė mus dengt, kadangi nebegalėjo pabėgt, nes buvo sužeistas. Ilgai girdėjom ka-

lenant kulkosvaidį, o mes bėgom, kol pasiekėm vėl kitą mišką, laimingai išbėgom. Tik kada sustojom, žiūriu, kad man visur po drabužiais šlapia, pakėliau marškinius – tarp šonkaulių net duobė išmušta. Pasirodo, granatą į mane matė... Kai pamačiau kraują, iškart sunkiau pasidarė, vyrai mane greit aprišo, perplėšę marškinius. Paėjom gal dar porą kilometrų, paskiau nugriuvau. Vyrai nešė, po to rado arklį su rogėmis, vežė. Per dvi dienas ir parėjom į savo kraštą. Daugiau į Žaliąją nebėjom. Greit užgijo žaizda, ir vėl aš vaikščiojau būryje.

1945–46 m. žiemą daug teko gyventi miškuose. Žiema šalta, gili. Žydelių kaimo Benediktas Petraitis – puikus partizanas, mūsų virėjas, visur pirmavo. Matyt, persišaldė, pradėjo kosėti, sublogo, bet neėmė į galvą, o čia dar brolį, pas tėvą parėjusį, iš bunkerio rusai ištraukė. Kol prikalbėjom, kad reikia pas gydytoją kreiptis, gal ir pavėlavom. Nepraėjo metai ir Benediktą palaidojom.

1946 m. vasarą po brolio mirties žuvo trečias brolis Ipolitas Petraitis per Upytės miško siautimą. Jis buvo perėjęs į Varnakalnio – „Parašiuto“ būrį. Petraičiai Garšvių kaime buvo šeši broliai, keturi iš jų partizanavo, puikūs vyrai, tėviškėj gal 2 ha žemės, tarnavo pas ūkininkus, dirbo prie statybų. Arba mūsų kaime mano vaikystės metais tarnavo kerdžius toks Strolis (ar Skruolis), turėjo 12 vaikų, šeši partizanavo „Varnos“ ir smilgiečių būriuose. Kaip tada suprast tą čekistų įrodinėjimą, kad vyksta klasių kova?.. Pirmaisiais metais dar turėjome šeimas, daugiausia paramos gaudavome iš namų. Vėliau viskas pasikeitė – vienų šeimos ištremtos, kitų per kratas, areštus taip sužlugdytos, kad tekdavo ir pabadaut. Reikėjo patiems viskuo rūpintis. Viena didžiausių bėdų – batai. Per metus reikia dviejų porų, visą laiką šlapi, supūva. Laimei, mūsų rajone daug dvarų, nuo Naujamiesčio iki Krekenavos palei Nevėžį vien dvarai – „sovchozai“. Kaip pradėjom juos šukuot! Čekistai javus suvežė į miestelį, kiaulių nebelaikė visai, bet karvių bandos buvo kiekviename iš jų. Suradom žmogų, kuris į Šiaulius pristatė odas. Iš ten atveža gatavą batams medžiagą, o batsiuvių surandam. Kai kurie dvarai kviesdavo, kad tik atvažiuotume, jie iki aušros visą

dvarą išsidalindavo mūsų sąskaita. Kratant Murmulių ūkį, kažkas mane pažino ir per tardymą pakišo nuostolius, tai aš už galvos susiėmiau – tiek išvežti reikia kilometrinės gurguolės, net grandines karvėms rišti, plūgų noragus „dvariokai“ per naktį suslėpė: mūsų vardu nurašys. O kai kurie ūkių direktoriai stengėsi su mumis sudaryti nepuolimo sutartį už tam tikrą honorarą. Visaip būdavo, nes po mūsų puolimo dvare kratos, areštai, kai kam pavojinga. Rudenį, žiemą mes jautiena apsirūpindavom, tik vasarą sunkiau, šaldytuvų nebuvo. Prisimenu, vieną žiemą gyvenome ant rogių. Įsibrovę į dvarą, paėmėm dvejas roges, po porą arklių, į roges po 10 vyrų, savaitę vienam miške, savaitę kitam. Rogėse miegam, kūrenam ugnį, pas ūkininkus gaunam arkliams dobilų. Ir gulėti gerai, tik kojoms visada šalta. Pėdų miškuose nėra, vadinasi, ir „banditų“ nėra. Bet ilgai taip žaisti negalėdavom, žiūrėk, jau čekistai klausinėja – „ar nepravažiavo“, ir vėl keičiam padėtį – „nusipėstinam“.

Prieš pat kautynes Skilvionių miške 1946 m. žiemą, kada žuvo 22 partizanai, maždaug prieš dvi savaites mes buvom su jais persiskyrę, žinojom, kad jie ten pasidarė įtvirtinimus, išsikasė bunkerius, o tą žiemą sniego buvo gana daug priversta.

Pas mus tuo metu buvo Kulikauskai trys broliai ir Serdikauskai trys broliai, atėję iš Skilvionių miško. Jie ten prie pat miško ir gyveno. Dar prieš kautynes du Kulikauskai ir du Serdikauskai nuėjo į mišką pas tuos, kur įsitvirtinimuose laikėsi. Paskiau gaunam žinią, kad ir mus ten kviečia. Nueinam ir mes. Pabuvom keletą dienų. Tam visam būriui vadovavo Gailiūnas iš Devynduonių. Ten buvo ir jo brolis, bet peršautas per plaučius, plaučiai jau pūliavo. Šolomas jį peršovė.

Šolomas buvo kilęs iš Krekenavos. Aukštas, gražus, energingas žydas. Jis prie vokiečių turėjo bunkerį pas tokią Butrimienę. Kada grįžo rusai, vedė tos Butrimienės dukrą, pasikeitė pavardę – Grigonis ir apsigyveno ūkyje netoli Pociūnėlių. To ūkio šeimininkai buvo pasitraukę į Vakarus. Ten šitas Grigonis samdė šeimyną ir taip šeimininkavo.

Trys partizanai, eidami iš Gailiūno būrio, tarp jų ir Gailiūno brolis, užėjo pavalgyt į šitą sodybą pas Grigonį – Šolomą. Pabeldė į duris, o tas iš vidaus – automato serija ir pervarė Gailiūnui per plaučius.

Nors stribu jis ir netarnavo, bet dalyvaudavo mušant paimtus gyvus partizanus arba ryšininkus, už vertėją pabūdavo, matyt, dėl to jam ir automatą leido laikyt namuose. Krekenavoje buvo keturi garsūs budeliai: Karalius, Volkovas, Šolomas ir Tichomirovas. Po to Šolomas-Grigonis iš tų namų išbėgo ir apsigyveno Krekenavoje. Bet vieną kartą atpildo vis tiek neišvengė.

Gailiūnas, kiek žinau, turėjo aukštą išsilavinimą, dar gerokai prieš Kalėdas kartu su broliu buvo pabėgęs iš Kėdainių kalėjimo. Iš ten jie aštuoniese pabėgo, iš savo trijų kaimų (Žibartonių, Devynduonių ir Ibutonių) vyrų suorganizavo partizanų būrį, miške pasistatė įtvirtinimus ir ten gyveno.

Įtvirtinimai maždaug taip atrodė: aplink tankūs krūmai, kalnelis, iškastos dvi kambario dydžio duobės, ant viršaus užversta šakų, laipteliai padaryti nusileist į tas duobes, iškasti grioviai, padaryti apkasai vaikščiot stačiomis, septyni kulkosvaidžių lizdai. Gailiūnas Krekenavoj turėjo užsiverbavęs vieną stribą, kuris jam pranešdavo apie čekistų planuojamas operacijas. Iš teisybės tai stribai žinojo tą jų stovyklą ir jie stribus tiesiog provokavo, norėjo, kad jie ateitų ir pultų. Mes dar lyg ir perspėjom Gailiūną, kad kažkaip per drąsiai čia įsitvirtinot, tai Gailiūnas mums atkirto:

– Mes čia jų ir laukiam.

Didžiausi takai aplink išminti, kas kur nori, ten vaikšto.

Palikom mes ten keturis savo vyrus – du Kulikauskus, du Serdikauskus – ir išėjom.

Pas Gailiūną būrys buvo suskirstytas atskirais skyriais, arba penkiukėm, buvo paskirti tų skyrių vadai. Viskas numatyta planingai, kaip elgtis užpuolimo metu, kaip veržtis iš apsupimo, kur bėgt, kada bėgt, į kokį mišką pereit.

Vienoj penkiukėj buvo ir toks Robertas Bandžiulis, jaunas, ką tik baigęs gimnaziją, prie vokiečių niekur nepriklausė, tik kilęs

buvo iš stambaus ūkio. Jis buvo jų patikėtinis. Per žiemą Krekenavos valdžia paskelbė: kas eis statyti tilto per Nevėžį, kurį vokiečiai susprogdino, tam išduos pažymą – atleidimą nuo mobilizacijos. Būrio vadas pasiūlė Bandžiuliui: vežk bekoną, alaus bačką stribams ir statyk tiltą, o mes turėsim savo žmogų Krekenavoj, tu gi jų akyse dar švarus, slapstaisi tik dėl armijos. Bandžiulis sutiko ir apsigyveno Krekenavoje.

Po tų kautynių du mūsiškiai liko gyvi: Juozas Serdikauskas ir Leonas Kulikauskas-*Balandis*. Jau iš vakaro ėmė šunys lot kaimuose. Tada Gailiūnas po du vyrus išleido į sargybą, o Serdikauską ir Kulikauską pasiuntė toliau į Skilvionių kaimo pusę. Ten nuėję, pamatė, kad irgi rusų yra, tada grįžo atgal ir išgirdo šaudymą, prie stovyklos nebegalėjo prieit. Kiek ten rusų žuvo, niekas negali tiksliai pasakyt, nors krekenaviškiai kalbėjo, kad stovėjo du amerikoniški študbėkeriai, brezentu uždengti, ant žemės tekėjo kraujas. Kai už savaitės nuėjom į tą kautynių vietą, vaizdas buvo žiaurus. Sniegas išmindytas, kruvinų skudurų primėtyta, kulkų šakos nukapotos. Pasirodo, tris kartus rusai puolė tuos įtvirtinimus.

Mūšis prasidėjo auštant, o po pietų jau visi traukėsi numatyta kryptimi, nes baigėsi šaudmenys. Kada priėjo tokią nedidelę tarpumiškę, kur reikėjo pereiti į kitą mišką, toj vietoj buvo sustatyti sunkieji kulkosvaidžiai, ten juos ir sukapojo.

Labai greit išaiškėjo, kad tai Roberto Bandžiulio išdavystė. Po to jį rusai paskyrė saugoti Ibutonių pieninę. Jo apsaugai paskyrė kelis stribus. Ten pat ir jo sodyba stovėjo. Upelio vienoj pusėj jo tėvų sodyba, apie 30 ha, sodyba labai graži, puošni, o kitoj upelio pusėj pieninė. Robertas niekur nevaikščiojo ir nevažinėjo, o jo tėvas arba sesuo dažnai važiuodavo į Krekenavą. Mes žinojom iš vietinių, kad jo tėvas ar sesuo palaikė ryšį su Krekenavos MGB vadais.

Kada atėjo įsakymas iš apygardos vado Vaitelio, kad reikia likviduoti Bandžiulį, buvo sudarytas smulkus tos operacijos planas. Mes žinojom, kad pieninėje stribai turi du kulkosvaidžius, namas plytinis, dviejų aukštų, paimti ne taip paprasta. Kadan-

gi Robertas dieną pareidavo į namus, tai mūsų vyrai dienos metu užėjo į sodybą, palaukė pasaloje tarp eglučių.

Kada Robertas atėjo į kiemą, ten jam ir buvo įvykdytas mirties nuosprendis, taip pat buvo nušautas tėvas, sesuo, tik motiną paliko.

Pagaliau praėjo pirmoji žiema, sunki, baisi žiema. Po mūsų būrio aukų ir dvidešimt dviejų Gailiūno partizanų, išgulėjusių Krekenavoj ant turgavietės grindinio apie porą savaičių, buvom taip sukrėsti, kad apie kokius prisitaikymus ar ieškojimus kitokios išeities nebuvo nė minties, laukėm pavasario ir sakėm, kad užtenka tupėti po šluota, kada draugai žūsta. NKVD planavo tokiu sadistišku žiaurumu įbauginti lietuvius, išėjo atvirkščiai. Kai kurių tėvai iš pradžių patarinėjo: nesiginkluokit, vaikai, pražūsit. Dabar jau to nebuvo.

Prie pat Nevėžio upės netoli Vadaktėlių bažnytkaimio stovėjo didelė sodyba. Anksčiau ten buvęs dvaras, netoli vieškelio Panevėžys-Kėdainiai. Čia buvo toks kumetynas, ilgas pastatas. Iš vieno galo durys ir iš kito, pastatas mūrinis. Kumetynas stovėjo tuščias. Kai čia nuo Baisogalos atsikraustė su šeima Antanas Žeromskis ir susikūrė tarybinis ūkis, tai šitas Žeromskis pradėjo dirbti tame ūkyje mechaniku. Jie buvo pažįstami su partizanu Feliksu Totoriu-*Gabriuku*.

Man šitas Totoris ir pasakė, kad vienas žmogus prašo užeit kada nors. Taigi kartą apie dešimt mūsų vyrų ir užėjom pas tą žmogų – Žeromskį. O jie apsigyvenę kumetyno viename kambarėlyje. Kitame kambaryje buvo įrengtas sandėlis, trečiame tvartukas, nes turėjo karvę, arklį, ketvirtame pirtis. Jie vieni kumetyne ir „karaliavo“. Taip mes susipažinom su šitais žmonėmis, dar keletą sykių buvom užėję. Vėliau Žeromskį apkaltino kažkokia vagyste, teisė, davė metus kalėjimo, išvežė į Baltarusiją kirst mišką. Ten jį pradėjo saugumas tampyt. Po to jis grįžo atgal į namus. Kadangi sodyba ant kalniuko, mums labai patogi vieta, paprašėm, kad leistų pasidaryti bunkeriuką. Iškart sutiko.

Iš tvartuko išnešėm visą mėšlą, iškasėm duobę, laisvai galėjo tilpt dešimt žmonių. Ant viršaus pridėjom rąstų, lentų, užpylėm

storą sluoksnį žemių, po to užmetėm sluoksnį mėšlo. Žinoma, kratos atveju nebuvo labai patikima. Viršuje padarėm gardą ir paleidom avis. Labai gerai, kad tame dvare buvo pastatyta pačių rusų sargyba. Senis su šautuvu vaikščioja, atseit saugo liaudies turtą. Kitur tokius sargybinius mes nukapojam, o čia palikom, nelietėm. Sulendam į tą bunkerį, sėdim patamsy, tas senis su šautuvu retkarčiais ir pro mus praeina, bet jis nežino, kad mes ten sėdim. Bunkeris mums buvo labai patogus ir saugus, sužeistus jame gydėme. Vasarą, kada užsiaučia rusų kariuomenė miškus, mes visokiais pakraščiais bėgam į bunkerį slėptis.

Tą bunkerį išsikasėm 1945 m. rudenį, o iššifravo jį tik 1947 m. balandžio 7 dieną. Iš partizanų šitą bunkerį daug kas žinojo, bet rusai, mano manymu, jo nežinojo, gal tik žinojo, kad mes į tą kumetyną užeinam.

Tuo metu mes stovyklavom netoli geležinkelio į Gudžiūnų-Baisogalos pusę. Kadangi buvo pavasaris – visur šlapia, telkšojo vandens balos, o reikėjo perduot žinias per Nevėžį „Parašiuto“ būriui. Mes dviese su Gauranskiu nutarėm eit. Dar paryčiui atėjom pas mano žmoną, ji buvo pagrindinė mūsų ryšininkė. Davėm jai keletą rublių ir paprašėm juos perduot klebonui Gandrėnui, kad už mus abu atlaikytų mišias Vadaktėlių bažnyčioje.

Nevėžis išsiliejęs, ledai eina, nei kaip pereit per tą upę. Per dieną prabuvom pas Žeromskį. Jis sako: nakvokit dar vieną naktį, ką čia brisit per tą Nevėžį, gal vanduo nuslūgs. Pasilikom per naktį. Išaušo saulėtas rytas. Aš išlindau iš bunkerio, apsidairiau, aplink atrodo tyku, ramu, kiek pavaikščiojau ir vėl įlindau atgal. Gal už pusvalandžio atskuba Žeromskienė:

– Vyrai, nejudėkit, ruskiai apie namus vaikščioja, aš jus dar kiek daugiau užmaskuosiu.

Ji pasikelia iš to avių gardo eit į lauką, žiūri – per langą ruskis jau spokso į ją.

Mes tik diržus užsidėjom, šovinius pasirengėm, Gauranskis pasiruošė „Brno“ kulkosvaidį, aš automatą. Girdim, duris laužia

ir per kuro sandėlį ateina į šitą tvartuką. Jau laužo avių tvorą, pradėjo badyti mėšlą. Vienas sako:

– Tam tam baba kapalas, tam naverno bunker...

Jaučiam, kad baigia prisikast iki mūsų. Girdim:

– Vylezajte!

Aš bandžiau laipteliais lipt prie liuko išėjimo, atsigręžiu – mano draugas išsitraukė iš dėklo pistoletą, persižegnojo ir pasakė:

– Viešpatie, priimk mano sielą...

Atšokau atgal, griebiau jam už pistoleto, sakau:

– Palauk dar, spėsi visada...

Jau ir lietuviškai virš mūsų ėmė rėkaut:

– Išlįskit! Pasiduokit!

Girdim, atvarė šeimininką Žeromskį ir liepia jam atidaryt. Tada aš porą serijų per liuką paleidau aukštyn, bet ką ten... Kaip ėmė į tą kampą šaudyt, o ten pamatai akmeniniai, tik žaibuoja akmenys nuo atšokančių kulkų. Ir staiga nutilo, trumpa pauzė. Aš turėjau vokišką „kiaušininę“ granatą. Išsiėmiau ją iš planšetės, prie tų laiptelių, kaip trenkiau galva į dangtį, dangtis pasikėlė, ir per skylę sviedžiau tą granatą, o pats kritau atgal į bunkerį. Kai granata sprogo, aš tada išsitraukiau pistoletą, išlindau iš bunkerio ir dar šaudau iš to pistoleto, nors ruskių jau nė kvapo, tvartukas dūmų pilnas. Žiūriu, arklys guli, karvė, o už karvės šeimininkas atsigulęs. Jis tik suriko:

– *Kariūnai*! Visur ruskių pilna, namai apstoti, vieną iš tvartelio jau už kojų išvilko...

Matau, net langas su visais rėmais išneštas. Vėliau sužinojau, kad stribui Pletkui ta mano granata nuplėšė dešinį petį. Atseit jį ruskiai varė į tvartą, kad mums į bunkerį įmestų granatą, o tuo metu aš pirmas spėjau.

Paskui mane iš bunkerio išsikapanojo ir Gauranskis su „Brno“ kulkosvaidžiu. Pasižiūrėjom vienas į kitą ir jau be žodžių sutarėm iš tvarto nebėgt. Na ir pradėjom. Tai per langą trumpą seriją paleidžiam, tai per duris. Jie per langus šaudo, bet mūsų tai nekliudo.

Ketvirtam kambary buvo įrengta pirtis, iš galo langelis mažytis. Pažiūriu pribėgęs – netoli kelios eglutės, tarp tų eglučių pastatytas kulkosvaidis, o prie jo tik rusiška kepurė matosi, maždaug už 30 metrų. Aš žėriau iš automato, jis rankas pakėlė ir nugriuvo. Kaip vėliau sužinojau, tada žuvo stribas Rimas Dilkas, buvęs garsus stribų kulkosvaidininkas, apdovanotas medaliais už partizano Nemeikšio nušovimą. O mano draugas nutilo, užsikirto jo kulkosvaidis. Tie čekoslovakiški kulkosvaidžiai labai jautrūs, koks krislas pateko į spyną ir nebeveikia. Aš išbėgau į lauką ir susidūriau vienas prieš vieną su rusų kareiviu. Rankose jis laikė šautuvą, bet ne į mane atkišęs, o kažkur aukštyn. Mane pamatęs, šoko atgal, o aš jam iš paskos. Užbėgęs už kampo, seriją paleidau, o ten toliau vienoj vietoj stovėjo gal kokie keturi ruskeliai prie pat namo galo. Trys metėsi į šoną, vienas tiesiai prieš mane krito kniūbsčias ir kirto iš automato. Aš tuo metu persižegnojau, tai tik batus kliudė iš vidinės pusės, o į kojas net nekliuvo. Bandžiau į jį šaut, bet užsikirto automatas, tada aš vėl atgal į vidų, automatą padaviau Žeromskiui, o pats griebiau už pistoleto, reikėjo kažkaip „užsidengt“, kad į vidų neįsiveržtų. Žeromskis arklių šukavimo šukomis ištraukė užstrigusią gilzę iš automato spynos, padavė man automatą atgal, tada nubėgau koridoriumi į kitą pusę, ten paleidau seriją į toliau stovinčius rusus, o Žeromskis mums iš paskos laksto ir vis kalba:

– Vyrai, bėkit! Vyrai, bėkit!

Aš jau vieną tuščią automato diską numečiau, liko tik ragelis, Gauranskiui kulkosvaidis nebeveikia, matau, pabaiga vienaip ar kitaip artėja. Gauranskis išsiardęs tą kulkosvaidį sėdi prie gardo ir tvarko, valo, o aš lakstau ir šaudau į visas puses. Žeromskiui padaviau „TT“ pistoletą ir pasakiau: bėgam! Jis man sako:

– O kur aš su jumis išbėgsiu? Jūs išbėgsit ir toliau galėsit kariaut, man nei kur dėtis, gal aš per sodą bandysiu trauktis vienas...

Tada Žeromskį palikom tvarte, o mes per duris ir – į kojas. Bėgom taip, kaip gyvenime neteko bėgti. Visa bėda, kad nepa-

stebėjom visų ten stovėjusių kulkosvaidžių. Vienas kulkosvaidis, pasirodo, buvo prie vieno namo galo, o kitas prie kito, už šulinio rentinio. Tą, kurį nukirtau iš vieno galo, tas tylėjo, o šitas kaip pradėjo į mus svilint. Matom, penki rusų kareiviai palei obelis bando mums užbėgt už akių. Jeigu jie užbėgs, tada jau tik į plyną lauką trauktis, o lauke kojos klimpsta į dirvoną, taip greit nebepabėgsi. Aš bėgu pirmas, o mano draugas gerokai atsilikęs nuo manęs, nes stambus vyras, jam bėgt kur kas sunkiau. Girdžiu, jis šaukia:

– Vincai! Metu kulkosvaidį! Nebepabėgu!

O aš jam atsigręžęs:

– Aš irgi nebepabėgu, kiek turi jėgų – nešk, nemesk!..

Visai netoliese jau vienkiemis už kelio, ten toks Rumčikas gyvena, aš Gauranskiui sakau:

– Bėgu į sodybą, paimsiu arklį...

O tie, kurie mus vijosi, matau, pasiliko, nebebėga, sugulė sodo pakrašty ir šaudo pavieniais šūviais. Tas kulkosvaidis, kuris šaudė į mus iš už šulinio rentinio, irgi nutilo. Įbėgau į sodybą, ėmiau šaukt, kad greičiau duotų arklius. Kol Gauranskis atbėgo, arklius aš jau buvau išvedęs iš tvarto. Sėdom ant arklių ir tiesiai per laukus. Arkliai irgi klimpsta, vos pūškuoja. Paskiau matom, iš kažkur ir tie ruskiai ar stribai pasigavę arklį, įsikinkę į ratus, kartim muša ir važiuoja keliu, bando užstot. Gal kokį kilometrą pajojom, truputį atsigavom, palikom tuos arklius, perbridom Vadakties upelį. Iki miško buvo kokie du šimtai metrų likę. Atsigręžiau – rusai jau irgi per tą upelį perėję seka mums iš paskos. Mes prasiskyrėm, bet nei mes, nei jie nebešaudė. Taip ir įlindom į mišką. Tik miške pajutom, kad apėmė kažkokia baimė. Iki tol jokios baimės nejautėm. Miškelis nedidelis, ant žemės dar truputį ir sniego yra, pelkėta vietovė. Ėmėm vėl bėgt per tą miškelį, nes pasilikt jame irgi pavojinga, gali greit apsupt ir surast. Išbėgom skersai miškelio, ten jau ir mūsų kaimas, kapinės, o prie kapinių rusai stovi. Sutikom tokį berniokėlį su ryšulėliu rankose, paklausėm, ar nepastebėjo pamiškėje rusų, nes netoli vieškelis. Tas ir sako:

– Rusų niekur nematyt, bet labai šaudo...

Jis dar parodė, kad ten priešaky rusai. Mes jam sakom: „Tu nerodyk į juos, tik eik, į mus net nežiūrėk“. Pribėgę prie kelio, vienu metu šokom per kelią į kitą pusę, tiesiai vandenin į griovį, paskiau tuo pagrioviu, į laukus, per krūmus dar ketvertą kilometrų kapstėmės, kol pasiekėm Namišių mišką. Laimingai mums baigėsi šios gaudynės, nesmarkiai ir mane, ir mano draugą kliudė kulkos, truputį apsibintavom.

Vadaktėliuose stovėjo rusų garnizono sunkvežimis, pilnas kareivių. O Vadaktėliai nuo to dvarelio, kur buvo mūsų bunkeris, už puskilometrio. Tas sunkvežimis jiems sugedo, ten jį remontavosi. Kada išgirdo šaudymą, visi bėgo į tą pusę. Tuo metu Žeromskis irgi išbėgo iš pastato ir bėgo kitapus sodo, o iš tos pačios pusės ir šitie rusai lėkė. Kada jį peršovė, jis parkrito, tada rusai pribėgę jį ėmė daužyti šautuvų buožėmis ir pribaigė.

Vėliau Vadaktėlių klebonas Gandrėnas mums su ašaromis akyse pasakojo: kai jis pradėjęs laikyti Šv. Mišias, pasigirdęs šaudymas, nuo kulkosvaidžių tratėjimo tiesiog drebėjusi visa medinė Vadaktėlių bažnyčia.

Kada baigėsi tos kautynės, rusai su stribais ėmė viską kratyt. Iš ūkio suvarė žmones, liepė ardyt tą bunkerį. Šiuo metu tas tvartas tebestovi Ūdrų kaime, tarp Naujamiesčio ir Krekenavos, prie pat vieškelio.

Vėliau tą mūsų suradimą pas Žeromskius bunkeryje svarstėm įvairiai, bet tikslių duomenų taip ir nesužinojom.

Toks Petras Zdanauskas pas mus neilgai pabuvo. Jo tėvas sunkiai sirgo, paprašė, kad leistume sūnui pabūti namuose, jie netoli miško gyveno. Pamatęs, kad kariuomenė siaučia, tas sūnus nuvedė karves į krūmus, paslėpė, bet čia jį rusai pasigavo, atsivedė ant kiemo ir nušovė. Tada penkis jaunuolius rusai nušovė, visai niekuo nekaltus, net neginkluotus, Vytautą Šliužą tiesiog užmušė. Jis klojime arklius šėrė, atrado žmonės visą sudaužytą.

Juozas Kudokas buvo mūsų būrio partizanas. Jis parėjo iš miško į namus pasiimt maisto ir bėgantį iš namų nušovė. Iš Ust-

ronės vienkiemio nušovė senuką Petraitį. Prieš tai jis dirbo Naujamiestyje viršaičiu. Sunkiai sužeistą atvežė netoli mūsų sodybos, per dieną išlaikė be jokios medicininės pagalbos. Ir mirė žmogus nukraujavęs. Nušovė Stankevičiuką prie Vaskonių kaimo, kilusį nuo Vadaktų.

Kostas Kudokas-*Diemedis* kartu su manimi 1944 m. išėjo į mišką. Jie buvo trys broliai. Vieną areštavo Panevėžyje, jis ten mokytojavo.

Kostas buvo dar jaunas, ką tik baigęs gimnaziją Panevėžyje. Tada raudonieji partizanai dar prie vokiečių 1943 m. užpuolė mūsų kaimą ir juos su Gauranskiu peršovė. Kostui nunešė dešinės rankos alkūnę, todėl rankos jis nevaldė. Po karo labai norėjo būti su mumis miške, bet koks iš jo kareivis, kai nevaldo vienos rankos. Tada su artimųjų pagalba įsidarbino Kupsčių pradžios mokykloje mokytoju, bet vėliau jį iššifravo saugumas ir užverbavo. Tuomet jis atėjo į mišką ir pasisakė, kad užverbuotas, bet partizanai vis dėlto juo patikėjo ir priėmė į savo būrį. Taip jis išpartizanavo nuo 1948 m. pabaigos iki 1951 m. Dirbo „Prisikėlimo“ apygardos štabe.

Stasys Kulikauskas-*Putinas* – žuvo 1948 m. prie Vaskonių kaimo.

Jurgis Kulikauskas – žuvo Skilvionių miške 1946 m. (su 22 partizanais).

Antanas Astrauskas-*Viksva*, gim. 1917 m., žuvo 1948 m. Ibutonių kaime pas Bandžiulytes. Jis iš vakaro užėjo į tą sodybą. Ir tuoj apsupo rusai. Nebeturėjo kur dėtis, užlipo ant aukšto ir kopėčias užsitraukė. Visą sodybą ruskiai iškratė nakties metu ir ėmė ieškot kopėčių užlipt ant aukšto. Moterys pasakė, kad kopėčios klojime. Tie nuėjo atsinešt kopėčių, o Astrauskas nulipo žemyn tuo metu, ėjo per kiemą, praėjo pro tuos rusus, kareiviai stovėjo ir nieko jam nesakė, bet užėjęs už tvarto pradėjo bėgti, o ten toliau irgi buvo apstota, ir jį nušovė.

Kazimieras Astrauskas-*Aušra* – žuvo Ėriškiuose 1946 m.

Augustas Astrauskas-*Mindaugas* – žuvo 1947 m.

Visi trys Astrauskai buvo broliai.

1948 m. gegužės 15 d. Viktariškių miške per kautynes žuvo šie partizanai:

1. Juozas Gauranskis-*Kepuriukas.*

2. Jokūbas Gritėnas-*Poetas* – iš Petriškių kaimo.

3. Petras Deveikis-*Skirmantas* – iš Kareiviškių kaimo.

4. Povilas Deveikis-*Rickus* – sužeistas paimtas gyvas, šiuo metu gyvena Šilutėje (Deveikiai buvo pusbroliai).

Mūsų būry buvo keturi Deveikiai: Petras su Jonu vieno tėvo, o kito tėvo – Vincas ir Povilas.

Jonas Širmulys – iš Mazgių kaimo, paimtas gyvas 1944 m. rugsėjo mėn. Naumiškių kaime.

Apolinaras Kliorys ir Dabužinskaitė susisprogdino bunkeryje Prievačkos kaime Kaspariūno vienkiemyje.

Jurgio Kulikausko žmona slapstėsi netoli Smilgių, o Jurgio du broliai – Leonas ir Stasys-*Putinas* – buvo mūsų būryje. Per žmones ji paprašė, kad ateitų šitie vyro broliai su ja susitikti. Iš mūsiškių nė vienas nežinojom tų apylinkių. Sudarėm grupę: du broliai Kulikauskai, Juozas Mužas ir Jonas Kudokas-*Naras* – abu Kulikauskų pusbroliai. Rado dar tokį bernioką, kuris gerai kelią žinojo. Nuėjo tenai, susitiko su ta moterimi, pašnekėjo ir grįždami užėjo į tą kaimą, kur gyveno Volkovo tėvai. O vasaros metu mėnuo šviečia, danguje nė debesėlio, bet to kaimo teritorija jau ne mūsų, o Smilgių apylinkės partizanų. Su tais partizanais jie nebenorėjo susisiekt, atseit greit nueis ir tą pačią naktį grįš.

Tų Volkovų sūnus stribavo Naujamiestyje, o tėvas gyveno namuose, gerai apsiginklavęs po to, kai Smilgių partizanai juos pašokdino.

Mūsiškiai keturiese nuėję ėmė belstis į langą, kad įleistų. Tėvas iš vidaus pasakė, kad neleis. Tada vienas pasiėmė akmenį ir pagrasino, kad trenks į duris, o kitas prie lango stovi ir laukia, ką tas senis sakys. O senis kaip davė seriją iš automato. Jonas Kudokas ir Leonas Kulikauskas krito vietoje. Liko dviese. Na ką jie, šaudė šaudė, uždegė tą namą, nušovė Volkovo dukterį, paskiau tėvas pradėjo iš bulvių šaudyti, pasirodo, kad jis buvo urvą į lauką

išsikasęs. Tik paryčiais vyrai pasitraukė į mišką, o tuo metu iš Naujamiesčio garnizono sunkvežimiai pradėjo važiuoti.

Atrodo, tokie tvirti, protingi vyrai buvo, gaila jų, taip beprasmiškai žuvo, galima sakyt, vien per neatsargumą.

Tą dieną, kai juos numetė Naujamiestyje ant turgaus grindinio, ištrėmė mano ir žuvusio Jono Kudoko šeimas. Jono tėvelis sunkiai sirgo, tą rytą jam atvežė kunigą. Mano sesuo gyveno viena, mama buvo paslėpta kitam kaime. Sesuo pas kaimyną laukė kunigo, grįžtant pastebėjo, kad namuose rusų mašinos stovi, bandė lauku pabėgti, bet rusai privijo, apdaužė ir basą, viena suknele įmetė į sunkvežimį. Kitam kaime surado mamą ir ištrėmė į Permės sritį, ten nuvežė ir kaimynus Kudokus. Tėvas buvo silpnas, tai pakrovė su lova, į vagoną įmetė be lovos, iš traukinio iškeliant sulaužė ligoniui kojį, kol nuvežė į vietą, Kazys Kudokas mirė. Kita mano sesuo po tardymo Krekenavoj iš namų pabėgo, slapstėsi apie Šimonis. Vėliau, kai mane po sužeidimų išvežė gydyt į Šiaulius, ji mane Šiauliuose slaugė; ištekėjo, pakeitė pavardę, ir dabar dar tebegyvena. Mama su dukra Morta iš tremties pabėgo, bet buvo sugautos. Mama tris metus atsėdėjo Šilutės lageryje, Morta Karagandoje, po to vėl trėmime. 1958 m. grįžo abi invalidės, namų neberado, taip besikilnodamos po gryčiutes ir baigė amželį Krekenavoj.

Mužas turėjo tris dukras, o du sūnūs buvo miške. Tuo metu vienas sūnus Adolfas jau buvo žuvęs, o Juozas dar partizanavo. Per Velykas viena dukra nutarė atvažiuot pas tėvus į namus iš Panevėžio ir susitikt su tuo likusiu broliu. Tėvai pranešė sūnui į mišką, kad per Velykas sesuo atvažiuos ir labai norėtų su juo susitikti. Viktariškių dvare gyveno toks Vladas Meškauskas. Pas Meškauskus kambaryje po parketinėmis grindimis buvo iškastas bunkeriukas, maždaug trims pasislėpti. Atitrauki bufetą, parketą išimi ir įlendi. Kaip sakoma, kraštutiniu atveju. Atvažiuoja ta dukra. Iš miško ateina brolis su dviem draugais. Taip jiem ten besėdint – rusų garnizonas į kiemą. Kur dėtis? Atitraukia tą bufetą, sušoka visi trys ir pasislepia.

Kareivių priėjo ne tik pilnas kiemas, bet ir pilna gryčia. Pagėrė, pakvailiojo tie kareiviai ir išėjo, net nekratė.

Lygiai po savaitės žuvo ir Juozas Mužas. Tada ta pati sesuo atvažiavo iš Panevėžio į Naujamiestį pasižiūrėt brolio nušauto ir paguldyto ant grindinio. Ir ją areštavo. Išlaikė visą parą, po to garnizonas atvažiavo pas Meškauskus, apstojo sodybą, suėjo į vidų, automatus atkišę, liepė atitraukt tą bufetą ir atidaryt bunkerį. Čia jau bet kam turėtų būti aišku, kas apie tai pranešė...

Puorių kaime gyveno Liucija Pliopelytė. Ji palaikydavo ryšį su Panevėžio pogrindininkais. Turėjo kažkokį pasą mums atvežt, nors susitikimo dienos nebuvom sutarę, kada užeisim. Mes trise ėjom į Namišių mišką pro tą sodybą iš toli, čia nuo Upytės, persikėlėm per Nevėžį. Aš ėjau, Gauranskis ir Astrauskas. Per Nevėžį persikėlus, keliukas eina tiesiai į mišką. O naktis tamsi buvo, pats vidurnaktis. Rugsėjo 25. Nešėmės maisto, dar kažką. Buvo maždaug šimtas metrų nuo to keliuko iki sodybos. Aš jiems sakau: užbėgsiu į šitą sodybą, pabelsiu į svirno duris ir paimsiu tą pasą, ko čia visiems eit. Mes žinojom, kad pas tuos žmones gyvena vienas žmogus, truputį „raudonuojantis“ – toks Burba. 1940 m., kada atėjo rusai, dirbo milicijoj, vėliau jis pas mus užsiverbavo, mes juo pasitikėjom, jis turėjo žmoną, du vaikus.

Mano bendrakeleiviai sustojo ant to keliuko, o aš pasukau link šitų namų. Sodyba eglutėm apsodinta. Įeinu į kiemą ir artinuosi prie svirno. Staiga nuo svirno pusės pasigirdo įsakmus balsas:

– Ruki v verch!

Greit pastebėjau, kad jau iš visų pusių mane supa. Kritau gale svirno už akmenų krūvos ir į tą pusę, iš kur pasigirdo balsas, paleidau kelias serijas iš automato. Į mane jie šaudyt negali, kadangi už manęs dar yra žmonių, aš pasijutau labai patogioj padėty. Pamačiau, kad tarp svirno ir alyvų iškeltas tvoros kampas. Tada paleidau seriją iš automato, dar granatą mečiau ir pašokau bėgt per tą tvorą. Išbėgau iš sodybos, per lauką, per suartą dirvą ir – pirmyn. Išbėgant iš sodybos, jutau, kad lyg kažkas stuktelėjo į ranką, bet jokio skausmo. Pradėjo leist raketas. Šviesu kaip dieną

laukuose. Kritau į tą purvą, iš kairės rankos bandau perimt automatą į dešinę, žiūriu, kad tos rankos jau nėra, kad ta ranka persisukus į kitą pusę, švarko rankovė nuplėšta, kaulai išlindę. Tada vėl atsistojau ir pasileidau bėgt. O čia griovys, krūmais apaugęs. Kai tik pribėgau tą griovį, iškart pasukau ne į mišką, o į kaimo pusę. Raketa krinta po raketos. Aš bėgu palei krūmus, krūmų šešėliai mane uždengia. Atbėgau į kaimą. O ten girdisi vis dar šaudo, rėkauja. Nuėjau prie Krikščiūnų sodybos, pasibeldžiau į duris, ten, pasirodo, geri mano pažįstami gyvena. Paprašiau, kad šeimininkų dukra Ancytė atneštų rankšluostį rankai aprišti. Atnešė rankšluostį, apvyniojo. O aš jaučiu, galva svaigsta lyg būčiau stipriai išgėręs. Paprašiau, kad mane pavestų iki Mužo sodybos, kur mano patikimi žmonės gyvena. Ji sako: „Aš neapsirengusi, visa kruvina“. Tada aš jai sakau: „Tai eik gryčion apsirenk“. Ji nuėjo gryčion, girdžiu, durų sklęsti užsitrenkė, ir toliau viskas ramu, Ancytė nebeateina. Bandau dar atsistoti, bet matau, kad jėgos mane visai apleido, atsistot nebegaliu. Išsitraukiau iš dėklo parabelį, nutariau nusišaut, bet niekaip negaliu užvest. Suspaudžiau rankoje ir dantimis šiaip taip užvedžiau. Persižegnojau ir vis galvoju, kad rusai tuoj tuoj prisistatys. Čia dingsta, čia vėl prabunda sąmonė. Paleidau iš rankos parabelį, lietus ėmė lyti, jaučiu – per kūną bėga vanduo, kažkaip vėl atgavau jėgas ir atsistojau, o atsistojęs dar apie puskilometrį nuėjau pas tuos Mužus. Mužas puolė kinkyt arklį, bet aš jį sustabdžiau, pasakiau, kad dar paeinu, geriau pavesk toliau į Nevėžio pusę. Dalytė Mužaitė mane nuvedė pas Škutą. Ir tik tada pajutau skausmą. Škutas nubėgo pašaukė mano ryšininkę Aleksandrą Žitkevičiūtę (vėliau mano žmona). Atėjo dar kita moteris, mane apiplovė, aprišo ranką, po to perkėlė per Nevėžį, nuvedė į tokį klojimą. Per dieną išgulėjau šiauduose, o vakare vyrai pasiėmė ir nusivežė į mišką. Kitą dieną davė žinią į Panevėžį gydytojui Šerkšnui, bet jis tuo metu buvo labai sekamas ir tardomas, nes prieš tai partizanai iš ligoninės buvo išvadavę ten gydomą partizaną *Smilgą*. Naktį atvažiavo seselė Spirikavičienė, irgi iš Panevėžio. Nukarpė man tas išlindusias sausgysles, po to mūsų vyrai nuvežė

mane netoli Pociūnėlių į vieną sodybą, atvežė felčerį, tas apžiūrėjo ranką ir iškart liepė amputuoti. O sąmonė tai atsiranda, tai vėl pradingsta...

Tada nakties metu atvažiavo į mišką iš Panevėžio Kęstutis Diržys su sunkvežimiu, įsodino mane ir veža į Panevėžį, o aplink rusų kariuomenė siaučia, mes juos ir susitikom kely. Mano žmona ir Kęstutis sėdėjo kėbule, o aš ir šoferis kabinoje. Pradžioje jie lyg ir galvojo mane apkraut šienu, bet paskiau persigalvojo, antra valanda nakties, atseit kam čia reikia. Kito kelio tai nėra, tik pro Naujamiestį, o miestelyje dieną naktį stovi garnizono sargyba. Sutarėm: jeigu kas, bandom bėgt su visu sunkvežimiu, gal nepavys, o jei matysim, kad blogai, tada jie išbėgioja kas kur, o aš nusišaunu. Pistoletą pasidėjau ant kelių, vaistų man buvo duota kiek reikia, sąmonę turėjau, tik tiek, kad nepaėjau. Neprivažiavus Naujamiesčio, ten toks Kiršino tiltas yra prie Povilauskų kaimo, žiūrim – keli sunkvežimiai ant kelio stovi, kareiviai išlipę visi, matyt, važiavo kur nors pasalaut. Vairuotojas palengva, sumažinęs greitį, važiuoja viduriu kelio, kareiviai tik skiriasi, o Kęstutis, girdim, kėbule su mano žmona juokiasi, rėkauja, šoferis vienas sau po nosim murma: „Laikys – nelaikys, laikys – nelaikys...“ Ir taip pravažiavom, net nesustabdė. Panevėžyje nuvežė pas mokytoją Juozą Vaičiūną-*Gandonešį*. Jis buvo mūsų ryšininkas, labai daug padėjęs partizanams. Iš jo mes gaudavom pogrindinę spaudą. Kilęs jis buvo iš Ustronės kaimo. Netrukus pogrindininkas Jonas Cibulskis atvežė įrankius, jis dirbo fotografu. Pasakė, kad atvažiuos Šerkšnas ir amputuos ranką, bet Šerkšnas neatvažiavo, tada atėjo Savickienė ir ta pati Stefanija Spirikavičienė. Tai jos man leido visokius vaistus, o ranka užpūliavo, ėmė smarkiai dvokt. Taip praėjo dar savaitė. Vaičiūno brolis gyveno Utenoje ir dirbo veterinarijos gydytoju prie vokiečių, o jo draugas dirbo apskrities gydytoju chirurgu, turėjo nuosavą namą Panevėžyje Marijos gatvėje, vakarais priiminėjo ligonius. Šitas mokytojas Vaičiūnas man ir sako:

– Aš nemanau, kad jis būtų komunistas, prisistatysi jam kaip ano brolis, gal padės...

Atvažiavo tas pats sunkvežimis, buvo ir mano žmona, jau gerokai sutemus įkelia mane ir veža pas tą chirurgą. Įveda pas chirurgą, o kitapus gatvės, pasirodo, milicijos pastatas, gatvėje budi milicininkas. Vaičiūnas prisistatė chirurgui ir mane pristatė kaip savo brolį ir paprašė, kad apžiūrėtų. Jis pasisodino, paėmė už rankos, tikrina pulsą ir vis žiūri įtemptai į mane. O Vaičiūnas paprašė šeimininkės, kad langines uždarytų. Šis iškart sukluso:

– Kas čia dabar? Kam langines uždaryt?

Vaičiūnas pasakė, jog jis paprašęs uždaryt, kad iš gatvės nesimatytų. Kaip šoko šitas chirurgas:

– Banditai! Provokacija!

Ir puolė bėgt pro duris su visu chalatu. Vaičiūnas dar jį griebia už rankos: „Ponas daktare, ponas daktare...“ O tas tiesiai pro duris, per kiemą ir pabėgo. Tada Vaičiūnas su žmona čiupo mane, iškart į sunkvežimį, kitom gatvėm tą pačią naktį Vaičiūnas pabėgo iš Panevėžio į Vilnių, o mane nuvežė pas Sipavičių, mano žmonos teta buvo jo žmona. Vaikų pas juos daug, jie visi dreba, bijo manęs, bijo, kad kas neįduotų, aš tam Sipavičiui ir pistoletą atidaviau, pažadėjau, kad nesipriešinsiu užpuolimo metu, vis dėlto šeši vaikai. O ranką tos pačios seselės perrišinėjo, po to išvežė į Šiaulius pas tokį Petraitį, jis artimai bendravo su chirurgu Grinkevičiumi. Visokiais vaistais gydė, žaizda apgijo, bet rankos galutinai nesutvarkė. O tas chirurgas Panevėžyje vis dėlto apie mane, kaip vėliau sužinojau, niekam nepranešė. Ne todėl, kad jis manęs gailėjo, bet todėl, kad situacija susiklostė ne jo naudai. Pasirodo, prieš mane atvežant į Panevėžį, ta seselė Spirikavičienė prieš dvi dienas jo prašė, kad jis priimtų vieną jos gerą pažįstamą, atseit jis į ligoninę bijo eit, nes ranką susižalojęs per muštynes. Tai tas chirurgas pasakė, kad jis tokiais dalykais neužsiima. O mums jis to nepasakė. O kada mane iš jo namų išgabeno, tada jis pasišaukė tą seselę ir pasakė:

– Kaip tu tada manęs prašei, kad aš tą banditą žiūrėčiau? Aš klaidą padariau, man reikėjo nedelsiant pranešt, kur reikia.

Aš tada pražioplinau, bet nuo šios minutės pasiimk chalatą ir dink iš ligoninės...

Tai buvo garsus Panevėžio chirurgas Jonas Statkevičius (1897–1969).

Vaičiūnas persikėlė į Vilnių iš Panevėžio, o mano žmona pabėgo iš Sibiro. Atvažiavau į Vilnių jau su dokumentais pas Vaičiūną, susitikom su žmona. Dokumentai mano buvo padaryti Kosto Butrimo vardu. Susiradom kambariuką, laikinai išsinuomojom. Netrukus Vaičiūnas sužinojo, kad čia yra toks profesorius chirurgas Pranas Norkūnas, doras lietuvis. Tai visa jo charakteristika. Jokios kitokios pažinties su tuo žmogumi nėra. Gyvena jis Cvirkos gatvėj, dirba Šv. Jokūbo ligoninėj ir vakarais dar priima po vieną kitą pacientą. O man temperatūra, iš žaizdų pūliai teka, ranka visa ištinusi. Ką daryt? Vaičiūnas nuėjo į ligoninę, viską išsišniukštinėjo apie tą gydytoją.

Ir einam abu. Jis liko gatvėje, o aš tiesiai pas tą profesorių. Pasakiau atvirai, kad esu nelegalas, bet neturiu kitokios išeities, jei galit – padėkit. Tai jis taip ramiai atrišo žaizdą, apžiūrėjo, širdį paklausė, nieko nešneka, tik kiek palaukęs klausia:

– O kaip jūs skausmą pakeliat?

Sakau:

– Pripratęs aš prie skausmo.

Tada jis paėmė pincetus ir ėmė traukt kaulus iš tos žaizdos. Po to sako:

– Nueik į Raudonojo kryžiaus ligoninę pas chirurgą Sučylą.

Parašė tam chirurgui laišką ir liepė jį jam perduot. Dar pridūrė, kad toj ligoninėj mažiau komunistų, mažesnė tikimybė įkliūti.

– Nesvarbu, ką jis tau pasakys, po visko ateik vėl pas mane.

Išeinu į lauką, manęs Vaičiūnas laukia gatvėj. Po to nueinu į ligoninę, susirandu tą chirurgą, šiaip taip prisitaikau, kai jis vienas, paduodu laišką. Jis paskaito ir sako:

– Tai čia senas sužeidimas, – ir taip įdėmiai į mane pasižiūrėjo, – daugiau kaip pusmetis praėjęs, nieko baisaus. Rizikuok oficialiai atsigult, dokumentus juk turi...

Aš jam pasakiau, kad mano dokumentai Vilniuje nepriregistruoti. Jis tik numykė ir nieko konkretaus man nepasakė. Aš apsisukau ir išėjau, nuėjau vėl pas tą patį Norkūną. Norkūnas ir sako:

– Bailys. Jaunas vyras ir bailys, – pakartojo bent du kartus.

Liepė šeštadienį po pietų 6-tą valandą ateit. Buvo gegužės 10 d. Nueinu aš pas jį, dar tokia močiutė su baltu chalatu vaikšto. Jis liepė jai išeit į kiemą, jei kas klaus, sakyt, kad jo nėra namie, o mane paguldė ant kušetės, apdėjo chalatais baltais, suleido vaistus ir ėmė pjaustyt tą mano ranką. Išėmė penkis kauliukus nedidelius, kurie pūliavo. Po to įdėjo ranką į tokį lovelį, apibintavo ir paleido į namus. Tiesa, dar paklausė mano adreso, pas ką aš gyvenu. Pasakiau savo adresą ir išėjau. Vėliau jis mane tvarkė ir gydė jau Raudonojo kryžiaus ligoninėje. Gegužės pabaigoje grįžau į mišką. Radau dar apie 10 vyrų. Šiaip taip kariavom, bet sąlygos buvo jau kur kas sunkesnės. Miške visą laiką nebuvau. Nuvažiuodavau į Kauną, į Šiaulius, į Vilnių. Rizikavau miške, rizikavau ir važinėdamas. Ką darysi, toks jau buvo gyvenimas.

Kada 1948 m. sugipsuota ranka grįžau į mišką, jau visai kitą vaizdą radau. Žmonės išgąsdinti, į Sibirą veža, į kolchozus varo. Užeinam pas vieną tokį, kuris mus anksčiau paremdavo, atrodo, neblogas žmogus, bet išeinant jis mums sako:

– Vyrai, jūs pas mane daugiau neužeikit, aš jums neskolingas. Tie, kurie jums padėjo, jau Sibire, o aš į Sibirą nenoriu važiuoti...

Ir ką jam gali sakyt, žmogus visą tiesą į akis pasakė draugiškai ir atvirai. Nors sunku klausyt tokių žodžių...

Gegužės pabaigoj susiradau „Baublio“ būrį. Būrys prieš porą savaičių kovėsi Viktariškių miške, trys žuvo, vieną paėmė sužeistą gyvą, liko apie 10 vyrų, bet aš patyliukais džiaugiaus, nes nemačiau nė vieno morališkai palaužto. Visi suaktyvėję, tarytum kartotų partizanės Glemžaitės žodžius: „Mes mokėsim numirti!“ Būry prabuvau su mažom pertraukom daugiau trijų mėnesių. Koks aš kareivis? Vienas pistoletas dėkle, kitas kišenėj,

ranka gipso lovelyje subintuota. Važiuok į miestą, kaip bus taip, nebe tau kariauti. Pasisakau vyrams atvirai. Mieste, be visų pavojų, pilvo reikalai ne menkesnė bėda. Miške dieną kitą pabadauji, žiūrėk, vėl kepalą duonos kur nors pačiumpi, iš šulinio bidoną pieno ištempi kokiam „paraudusiam“, ir vėl gerai, o ten – visi mano bičiuliai sunkiai verčiasi. Turiu du brolius ir dvi seseris visokiuose pakraščiuose gyvenančius, blaškosi, mėtosi lyg be vietos, o čia dar 1947 m. pabaigoj parbėgo mama su seserimi iš tremties, vargšes reikia šelpti, globoti.

Mano brangioji ryšininkė *Marytė* įsidarbinusi žemės ūkio technikume, augina Vilniaus miesčionims pomidorus. Lapkričio pabaigoje 1948 m. susituokiam, išsinuomojam mažą kambarėlį, abu paieškomi, abu laimingi. Ta „laimė“ tęsiasi net du mėnesius. Visokių įtarinėjimų, kalbų, net anoniminių laiškų gavome, jautėme vis didėjantį pavojų. Sudariau sutartį su Zarasų žuvininkystės kooperatyvu, kad po kursų baigimo važiuosiu pas juos dirbt buhalteriu, už tai jie man mokėjo po 20 rublių mėnesiui stipendiją. Nekantriai laukėm pavasario, spruksim balandžio mėnesį į Zarasus. Tuoj po Visų Šventų sužinojau, kad mano draugai kauniečiai sugaudyti. Porą mėnesių namie bijodavau nakvoti, bet buhalterių kursus lankiau. Per Naujuosius metus apsilankiau Kaune. Ten mane apramino, sakė, kad per du mėnesius naujų areštų nebuvo, turbūt kauniečiai nuteisti.

Dažniau nuvažiuoju į Kauną. Su kitų pagalba įstoju į buhalterių kursus Vilniuje, ten laikinai ir priregistruoja. Aš jau legalus Vilniaus gyventojas – Kostas Butrimas, su siuntimu atvykęs mokytis. Bet čia mane 1949 m. sausio 25 d. areštavo. Atėjo direktorius ir šaukia Kostą Butrimą rusiškai, kadangi lietuviškai jis visai nemokėjo. Aš turėjau gerus dokumentus, kad iš fronto grįžęs, sužeistas, bet man vienas „kabliukas“ buvo: kodėl aš nemoku rusiškai? Direktorius liepė užeit į mokymo kombinatą, iš ten atseit reiks atnešt žurnalą. Man taip ir nuėjo per visą kūną. Supratau, kad čia kažkas ne taip. Buvo sausio pabaiga. Apsivilkau paltą, užsimoviau pirštines, knygas palikau ir išeinu. Už durų didelė salė, žiūriu – vienas palei duris skaito plakatą, ki-

tas toliau stovi, trečias prie laiptų. Nueinu į raštinę, dar vienas sėdi raštinėj. Tuoj direktoriui liepė išeit, o man – nusimaut pirštinę nuo kairės rankos. Supratau, kad esu išduotas su visomis smulkmenomis. Apčiupinėjo, išvedė į lauką, pasodino į automobilį ir tiesiai į saugumą nuvežė. Įmetė į vienutę, nupjaustė nuo rankos visus bintus, dvi paras išlaikė vienutėje ir net nepaklausė, kas aš toks. Vadinasi, viską žino... Tik trečią parą vidurnaktį išvedė iš tos kameros, atidavė piniginę, akinius. Prisistatė du stribai ir vienas leitenantas. Ant rankų uždėjo antrankius ir pėsčią atvarė į geležinkelio stotį. Stribai mane varosi viduriu gatvės, leitenantas eina šaligatviu. Aš stribų klausiu, kur jie mane veda, kur žada vežt.

– Ką? Nežinai? Į Kauną, – jie sako.

O aš galvojau, kad į Panevėžį, nes Panevėžio bijojau labiausia. Nuvežė į Kauno saugumą. Subėgo čekistų visas pulkas:

– Va, – sako, – Kamarausko draugą atvežė!

O Vladą Kamarauską aš gerai pažinojau, kadangi jis, atrodo, vadovavo vienai pogrindinei organizacijai Kaune. Trumpai patardė, dar kiek apstumdė ir atvedė Kamarauską akistatai. Jo klausia, ar pažįsti šitą žmogų. Jis sako:

– Pažįstu. Kostas Butrimas-*Kariūnas.*

– Iš kur?

– Nuo Panevėžio, – atsako Kamarauskas.

– Kokiom aplinkybėm tu su juo susipažinai?

– Mane su juo supažindino Valė Dulkaitė.

Jis viską pasakoja atvirai, kaip jis man dokumentus davė ir t. t. Tai kas tada mane išdavė?..

Šiuo metu aš apie Kamarauską nieko nežinau. Jis man rašė laišką, viską neigė, aiškino, kad jis manęs neišdavė. Bet jeigu aš žmogaus nenoriu išduoti, tai sakau, kad jo nepažįstu. O jis ne tik mane atpažino, bet ir viską atvirai apie mane papasakojo čekistams: kaip į Kauną atvažiuodavau, kaip mes susitikdavom, kur eidavom. Pamatęs, kad mano ranka sugipsuota, jis kartą siūlėsi surast man gydytoją. Tada aš jam žioptelėjau, kad mane Vilniuje gydo vienas profesorius. Tai dabar tardytojas mane taip

užspaudė, jog kelis kartus jiems teko liet vandenį, kad atgaučiau sąmonę už tą Vilniaus profesorių. Bet aš vis tiek to žmogaus neišdaviau. Kaune man sudarė visą bylą. Tardymo metu žiauriai kankino. Tardė majoras ir leitenantas, o žydas majoras Kaplanas nuvedė pas kažkokį pulkininką, tas pulkininkas pasirašė keliose vietose ant jam nuneštų popierių. Vesdamas atgal, Kaplanas pasakė, kad pulkininkas uždėjęs rezoliuciją mane „vaišint" bananais. Būdavo, jeigu tik Kaplanas per tardymą ateina, žinau, kad jau bus „bananai"... Liepia atsigult, švarką užverčia ant galvos, ant sprando atsisėda Kaplanas, o leitenantas, majoras arba vertėjas Savickas ima mane velėt kažkokia gumine lazda. Per du mėnesius jie mane apdorojo kaip reikiant. Dėkoju Dievuliui, kad tuos visus kankinimus pakėliau ir paskui save neįvilkau jokios „uodegos". Svarbiausia jiems buvo išpešt, kas man sugydė ranką.

Su žmona buvom sutarę: jei manęs iki vienuoliktos valandos nesulauks, vadinasi, kažkas negerai. Ir kai ji po arešto manęs nesulaukė iki vienuoliktos valandos, iš buto pasitraukė. Čekistai vėliau mano bute darė kratą. Tuo metu žmonos nebuvo, o po dviejų savaičių ji vėl grįžo į tą patį butą, bet jos daugiau jau nebeieškojo, ji taip ir išliko Lietuvoje.

Teisė Kaune Pabaltijo karinis tribunolas. Į teismą nuvedė vieną, virvėm surišę, matyt, net antrankių neturėjo. Pasirašiau, kad advokato nereikia, liudininkų neturiu. Iš tų teisėjų tik vienas labai aršiai mane puolė, visaip užgauliojo, reikalavo pasakyt, kas mane maitino. Tai aš jam ir pasakiau, kad automatas mane maitino, automatas mane girdė. Davė 25 metus lagerio ir 5 metus be teisių.

Pradžioje teko pabūt Leningrade persiuntimo kalėjime, po to nuvežė į Portvaneną, netoli Sachalino salos. Su visu traukiniu keltu perkėlė per Amūrą. Metus prasitrankiau Portvanene. Per metus tokių kaip aš invalidų ten surinko 18-ka ir vežė paskiau atgal. Teko būti Komsomolske prie Amūro, Chabarovske, Irkutske, po to kaip „nusėdau" Taišete, tai lygiai 10 metų ten išbuvau. Iš viso lageriuose išbuvau 15 metų. Pabaigai atvežė į

Mordoviją. Kadangi buvau invalidas, leido grįžt į Lietuvą. Grįžęs apsigyvenau pas žmoną Vilniuje.

Pasakoja VLADAS MATAITIS

Užrašyta Kelmėje
1998 09 26

Gimiau 1920 m. Kėdainių rajone, Surviliškio valsčiuje, Užbalių kaime neturtingų ūkininkų šeimoje. Augome penki broliai ir dvi seserys.

Labai gerai prisimenu 1940 metus, kada Lietuvą užėmė rusai bolševikai. Tuo metu aš buvau Norušių kaime pas vyriausiąją seserį Oną, kuri ten gyveno ištekėjusi už Lukšio. Išgirdome nuo Krekenavos pusės link Truskavos tokį didelį duslų ūžimą. Pasiėmiau dviratį ir nuvažiavau pažiūrėti, kas ten taip ūžia. Privažiuoju arčiau to kelio, žiūriu – ilgiausios tankų voros...

1940 m. apie gruodžio mėnesį pas mus į Surviliškį atvažiuodavo kažkoks karininkėlis nakties metu, tą pačią naktį ir grįždavo į Kėdainius. Tas karininkėlis, supratau, norėjo mane verbuot. Netrukus jis pasikvietė į Kėdainius, banko pastatą. Aš nuėjau ten, jis naganą ant stalo pasidėjo ir ėmė kalbint. Išklausinėjo visą biografiją, ką aš žinau apie pusbrolį karininką Joną Žuką, kuris tarnavo Šančiuose „Algirdo“ pulke.

Po to apklausinėjimo paleido, o po keleto dienų vėl pasikvietė Surviliškyje į NKVD būstinę. Mūsų apylinkėje gyveno šeši Lietuvos savanoriai, kurie buvo gavę žemės iš valdžios, tai pirmiausia jis manęs prašė pasekt tuos savanorius. Aš jam sakau, kad yra komjaunuolių, kurie kur kas geriau galėtų atlikti šitokią užduotį, bet tas jo netenkino, jam reikėjo ką nors iš savų „pakabint“. Paskutinėm dienom prieš pat karo pradžią man buvo nurodyta ateit į susitikimą prie Surviliškio tilto, matyt, norėjo ten mane sutvarkyt, nes pamatė, kad aš nesukalbamas. Kada

nenuėjau į tą susitikimą, ėmiau slapstytis, nebuvau namuose, gulėdavau krūmuose palei Nevėžį, o maždaug po savaitės ir karas prasidėjo.

Prieš tai Survilišky, Krekenavoje bolševikai organizuodavo mitingus. Teko ten ir man dalyvaut. Mačiau, kaip žydų jaunimas šaukė, plojo rankomis, džiaugėsi sulaukę „išvaduotojų“. O senieji žydai į tai kažkaip kitaip žiūrėjo. Jie kalbėjo: „Mums vis tiek blogai: ateis vokietis, ir pasibaigs šitos linksmybės“.

Pirmadienį, antrą karo dieną, Surviliškyje mūsų sukilėlių jau buvo apie 30 vyrų, nors ginklus tik vienas kitas turėjome. Mes tada tiesiog nesitikėjome, kad mus kas galėtų užpult, manėm, jog pavieniai bėgliai traukiasi, ir viskas. Miestelis jau buvo tuščias, visi komjaunuoliai ir komunistai pasitraukė, tik žydai pasiliko namuose užsidarę. Po miestelį vaikštinėjom mes vieni. Iš Norušių kaimo atėjo karininkas Sereika, o mes keli stovim ant Surviliškio tilto ir saugom, kad traukdamiesi bolševikai neišsprogdintų. Sereika mums ir sako:

– Vyrai, kaip jūs taip neatsargiai, net neužsimaskavę čia stovit, užeis rusų kolona ir jus visus ištaškys, įlįskit kur nors į krūmus, kad jūsų nematytų...

Mes sulaukėm jau ir antradienio ryto. Orai nuostabūs, mūsų sargybos visur išstatytos: prie Liaudės upelio, ant kryžkelių vienas kitas po šautuvėlį turim, kitas kokią granatą. Paryčiui ateina policijos viršininkas Gaigalas patikrint mūsų sargybos. Vyrai kažkur buvo pagavę ir atsivedę ruskelį. Gaigalas liepė mums jį nuvest į daboklę. Jau turėjom 12 belaisvių uždarę toj daboklėj, tarp jų vieną karininką. Mes su jais elgėmės labai humaniškai, maitinom. Tik uždarėm tą belaisvį ir išgirdom jau čia pat mašinų ūžesį – nuo Kėdainių pusės traukė tankečių kolona. Jie išsidėstė už miestelio, o mes sulindom į rugius. Matom, kad supa miestelį. Išlaužė tos daboklės duris, išlaisvino belaisvius. O Gaigalas, matyt, nepastebėjo šitų rusų, sėdėjo būstinėje, tai jį paėmė, nusivedė už šaulių aikštės, kankino, subadė durtuvais ir nušovė. Taip jie ten švaistėsi apie tris valandas, klėtį vieną sudegino. Vokiečiai tik vakare pasirodė, o mes tikėjomės, kad jie jau čia pat, užtat buvome tokie drąsūs.

Sužinojome, kad prie Burbiškių netoli Šiluvos vokiečiai sudaužė didžiulę rusų tankų ir sunkvežimių koloną. Pasikinkėm arklius ir išvažiavom ginklų parsivežt. Atvažiavom į Burbiškius, žiūrim, pilnas laukas rusų tankų. Prisikrovėm vežimus šautuvų, kulkosvaidžių ir grįžom atgal į Surviliškį.

Prie vokiečių kurį laiką dar veikėm kaip sukilėliai, bet vieną dieną iš Kėdainių komendantūros atėjo įsakymas surašyt visus turimus ginklus. Atseit išdalins ir tiems, kurie jų neturi. Liubomirskas surašė ir perdavė tą sąrašą į Kėdainių komendantūrą. Vienas kitas gudresnis pasislėpė kokį šautuvėlį ar pistoletą ir neužregistravo. Už poros dienų gavom įsakymą visus ginklus pristatyt į Kėdainių komendantūrą. Tik tada supratom vokiečių apgaulę. Nuo čia ir prasidėjo antroji okupacija. Žinoma, ji buvo kur kas švelnesnė, ne tokia kaip sovietų.

Paskutiniuosius vokiečių okupacijos metus aš dirbau Surviliškio valsčiuje, brolis buvo apylinkės seniūnas. Rytų frontas jau artėjo prie Lietuvos. Visi sunerimo, jaunimas tarėmės, ką daryti toliau. Vilties jau jokios nebeliko, ruošėmės kartu su vokiečiais trauktis į Vakarus. Su broliu Petru sutarėm bėgt, o kiti du broliai Vincas ir Bronius tarnavo Plechavičiaus armijoje. Pasitraukėm į Kalnaberžę pas gimines, bet vakare persigalvojom ir, atsiskyrę nuo kitų, grįžom į namus atgal. Tai buvo jau 1944 m. rugpjūčio mėnuo. Išsikasėm bunkerius: vieną daržinėj, kitą po suverstų rąstų krūva, o trečią už klėties mūrinio pamato.

Gyventojų nuotaika visai pašlijo. Žmonės vaikščiojo galvas nuleidę. Aš sakau, ar nereiktų kokį raštelį parašyt ir paleist per kaimą. Mano nuomonei pritarė ir brolis. Ėmėm kurt visokias proklamacijas. Kadangi traukdamiesi vokiečiai išsprogdino tiltus, tai aš parašiau: „Žmonės, statykit tiltus tiltelius, varysim „gyvulius“ į namus...“ Brolis tuos lapelius išplatino Survilišky, sesuo po kitas apylinkes išnešiojo.

Jau visai rudeniop sovietinė valdžia Survilišky pradėjo kurt stribų dalinį. Atsirado ir iš lietuvių tarpo vienas kitas, kurie ten nuėjo. Miestelyje įsikūrė rusų NKVD karinė komendantūra.

Prie vokiečių dirbau valsčiuje kartu su tokiu Alfonsu Ambraška iš Kazokų kaimo. Jis vasarojų pjovė lauke, einantį į namus nušovė stribai. Toks stribų elgesys sukrėtė visą apylinkę.

Tuos abu mano brolius Vincą ir Bronių areštavo Norušių kaime pas seserį, vežė į Kauną, bet pakely jie pabėgo, po to slapstėsi prie namų.

Kada stribai sužinojo, kad mes su broliu Petru slapstomės, tiesiog pradėjo terorizuoti mūsų visą šeimą, o dar mūsų namai buvo visai netoli miestelio. Dieną naktį eidavo ir eidavo ir rusai, ir stribai. Kartą atėjo, o mes sulindę bunkery girdim baisų triukšmą, motina verkia – nežinom kodėl. Pasirodo, stribai tėvui liepė atnešt glėbį šiaudų gryčion, grasino uždegt trobesius, todėl motina verkdama prašė, maldavo jų, kad tik nedegintų. Visaip prigąsdinę ir prigrasinę stribai pasišalino.

Prieš mums išlendant iš bunkerio, tėtis visada apeidavo namus, apžiūrėdavo, ar nesimato kur nors pašalinių žmonių. Bet vieną kartą jis nepastebėjo, kad klojimo šiauduose pasislėpę pasalavo stribai.

Mes atėjom į kambarį. Ir mus staiga netikėtai užklupo gryčioje. Paaiškinom, kad atėjom nusiskust barzdų, ruošiamės eit registruotis. Kažkaip jie mumis patikėjo ir paleido, bet tą pačią dieną liepė eit į Surviliškį.

Nuėjom į Surviliškį, prisistatėm į komendantūrą. Susodino mus, rankas liepė padėt ant kelių, komendantas išsitraukė iš „triochlineikos“ šampalą ir ėmė juo kapot: per rankas, per kelius, per pečius, mes tik raitomės iš skausmo. Po to abu išvežė į Kėdainius kalėjiman. Nuvežė ir įgrūdo į kamerą, o ten koks šimtas tokių kaip mes, tik garai per plyšius veržiasi, kaip iš kokios pirties. Naktimis vesdavo į tardymus, mušdavo, visaip tyčiodavosi. Būdavo, ateis kalėjimo viršininkas Lukšys ir dėsto:

– Ko tu sėdėjai bunkery su kulkosvaidžiu?..

Iš Kėdainių išvežė į Kauną, į kažkokio namo rūsį, nes pačiam kalėjime jau vietos nebebuvo. Surinko mus iš tų rūsių apie 15 vyrų ir išvedė į darbą prie geležinkelio Aleksote. Antrą dieną aš jau suplanavau pabėgimą, nes pamačiau, kad ilgiau čia nėra ko

laukt; su kitu tokiu pat kaip aš dienos metu išlindom per vidines tvoras ir pabėgom. Buvo kovo mėnuo, polaidis, ir mes patraukėm link namų. Iki Babtų ėjome laukais, labai pavargom, nakties metu išėjom į kelią. Grįžęs į namus, įlindau į tą patį savo bunkerį. Sužinojau, kad broliai Bronius ir Vincas išėję į mišką, Šniūtės būryje.

Po poros dienų ir aš nuėjau pas juos. Būrys laikėsi Ramygalos miškuose, netoli Žukų kaimo.

Brolis Petras buvo nuteistas dešimčiai metų, jį išvežė į Vorkutą.

1945 m. gegužės mėnesį tėtis nuėjo į pamiškę perkelt karvių, mato, kad moja vyrai, išėję iš miško, kviečia jį prieit arčiau. Jis prieina prie jų, tie prašo atnešt valgyt. Parėjo jis į namus, pasiėmė duonos, lašinių ir nunešė, o kai nunešė, jį iškart ėmė mušt, atseit jie neprašė, kad jis jiems atneštų valgyt, vadinasi, jis nešė valgyt miškiniams. Pasirodo, ten būta stribų, apsimetusių miškiniais. Tarp jų buvo toks Stasys Gylys, broliai Vaičiūnai, jie labai smarkiai sumušė tėtį ir be sąmonės vilko žeme, net gerklė buvo lapų prikimšta. Iki namų – apie du šimtus metrų. Mama nesulaukusi nuėjo ieškot ir rado šalia Nevėžio gulintį. Išsigandusi nubėgo pas kaimyną Ipolitą Kasperiūną prašyt, kad jis padėtų parnešt tėčio lavoną į namus, nes manė, kad jau nebegyvas. Kasperiūnas tik sukriokė: „Ko norėjot, tą ir gavot!“ Ir nepadėjo motinai. Tada mama nuėjo pas Žukauskienę, ta pakinkė arklį, nuvažiavo, įkėlė tėtį į ratus ir parvežė. Po kelių valandų jis atsigavo ir viską papasakojo, kokie Surviliškio stribai dalyvavo, kaip jį mušė. Pagyveno dar porą dienų ir mirė. Keista, bet tėvuko brolis Stasys nedalyvavo laidotuvėse, bijojo, kad stribai nesužinotų, jog tai jo brolis, kurį jie nukankino.

Netoli Surviliškio veikė „Bitės“ – Karbočiaus būrys. Karbočius vokiečių okupacijos metais tarnavo policijoje Ariogaloje, turėjo tokią merginą Janiną Petrulaitytę Surviliškyje. Kada 1944 m. pasitraukė iš Ariogalos, atbėgo pas tą Petrulaitytę, pasidarė bunkerį ir ėmė organizuot partizanų būrį. Į tas pačias apylinkes persikėlė ir Šniūtės būrys. Šio būrio labai protingas

vyras Bronius Grincevičius pasiūlė nueiti į Vidulaukių kaimą pas Garbaliauskienę (buvusių amerikonų šeima) ir ten likviduot stribus, kurie kūlė tos Garbaliauskienės konfiskuotus javus. Mes apsiklausinėjom, kiek ten tų stribų, ir tie mūsų klausinėjimai pasiekė jų ausis. Nakties metu prie sodybos išsidėstė rusai, bet jie nesirodė, tik stribai atvirai vaikščiojo. Naktis buvo labai šviesi, ryški mėnesiena, o mes ėjom apie 30 vyrų, abu Šniūtės ir Karbočiaus būriai. Žinoma, rusai jau iš tolo mus pastebėjo. Visa sodyba buvo apsodinta eglaitėmis. Sustojom prie vieno sodybos kampo ir laukiam, kol mūsiškiai apeis iš kitos pusės. Kai pamatėm juos einant nuo klojimo pusės, sukritom ant žemės ir ėmėm šliaužt prie namo. Prišliaužėm jau visai netoli namo ir atidengėm ugnį. Tik girdim stribai šaukia iš vidaus:

– Atidaryk langą! Atidaryk langą!

Iš anos grupės Bronius Grincevičius ėjo pirmas, atsiskyręs nuo būrio, jam iš kulkosvaidžio ir nukirto kojas, visi kiti pasitraukė atgal. O mes dar duodam iš trijų kulkosvaidžių į tą namą. Ir čia pat išgirdom rusus rėkiant. Šniūtė atsisuko į mane ir sukniubo vietoje. Mes jį dar su Karbočiumi patempėm prie eglaičių, o rusai tik raketas leidžia ir pila iš kulkosvaidžių. Grincevičius granata susisprogdino. Taip mes netekome dviejų labai drąsių ir garbingų vyrų.

Po kurio laiko kažkaip visi apsiramino. Negana to, kažkas vėl sugalvojo eit pult Surviliškio, bet *Bitė* šitam žygiui pasipriešino.

1945 m. lapkričio mėnesį aš pradėjau vadovauti Šniūtės būriui ir pasiūliau nueit į Surviliškį išvaikyt stribų. Vieni sutiko, kiti nesutiko, nes Surviliškų rusai tai būdavo, tai nebūdavo, sunku pataikyt, kada jų nebus. Oras buvo žvarbus, lietingas, nakties metu patraukėm visas būrys į Surviliškį. Gal viskas būtų ir gerai buvę, jei būtų veikę du „dikteriovo“ kulkosvaidžiai.

Atėję į Surviliškį, išsidėstėm nuo kapų pusės ir atidengėm ugnį iš vokiško kaspininio kulkosvaidžio į tą stribyną. Dar iš šautuvų pašaudėm, o tie du rusiški „dikteriovai“ užsikirto, ir viskas. Kiek pašaudę, atsitraukėm už Nevėžio. Tik tada stribai

pradėjo leist raketas aukštyn, kviesti rusus pagalbon iš Kėdainių. Stribams tiek įvarėm baimės, kad po to nuo kapų pusės jie išsikasė apkasus ir ten dieną naktį laikė sargybą.

Mes turėjom įsirengę bunkerį pas Antaną Žukauską Užbalių kaime, prie pat Surviliškio. Su mumis pasisiūlė žiemoti ir Užkuraitis-*Liepa*, kadangi jam skaudėjo sužeistą koją, norėjo ramiai kur nors pabūt.

Maždaug po savaitės paprašė mus ateit į Kazokų kaimą Kunevičius. Nuėjom mes pas jį, Užkuraitis pats pasisiūlė pastovėt sargyboje. Ir pamatė, kad kažkas atvažiuoja rogėmis. Kai privažiavo arčiau, jis šuktelėjo:

– Stoj!

Kai tik taip šuktelėjo, tai tie iš rogių ir šveitė į jį. O, pasirodo, važiavo du „Bitės“ būrio partizanai: Stasys Pakėnas ir Juozas Kranauskas-*Viesulas*. Iš jų vienas iškrito iš rogių, kitas važiuodamas atsišaudė. Mes irgi išbėgom į lauką, brolis šaukia man:

– Vladai, į tave šaudo!

To, kuris iškrito iš rogių, brolis klausia, kas būsi. Šitas sako – partizanas. Paėmėm jį atsivedėm į kambarį, petys sprogstamosios kulkos išdraskytas. Pasirodo, Užkuraitis jam dar spėjo paleist vieną šūvį atgal ir pataikė į petį. Aš tuoj ant žaizdos užpyliau kiaulės tulžies, tas jam labai padėjo. O Užkuraitis krito vietoje.

Šeimininkas Kunevičius labai bijojo, kad apie šitą įvykį nesužinotų stribai, prisikrovė vežimą žabų ir kitą dieną ryte užvažinėjo visus pėdsakus, nors vėliau jį vis tiek išvežė į Sibirą.

1948 m. pavasariop ryšininkas Vytautas Lukšys atneša man laiškutį. Aš jį atlankstau, žiūriu, kad raštas matytas. Jame parašyta, jog Mataičių sodyboje prie Nevėžio yra bunkeris, kuriame slepiasi „banditai“.

Surviliškų NKVD viršininkai buvo kapitonas Kirilenka, leitenantai Lapuchinas, Doroginas.

Pašto viršininku dirbo vienas mūsų pažįstamas žmogus. Jis rado tą laišką, matyt, labai „raštingo“ žmogaus ranka užrašytą Kirilenkai, ir suprato, kad čia kažkas negerai. Jis nurašė tą laiškelį, įdėjo

į kitą voką ir nusiuntė Kirilenkai, o originalą perdavė Lukšiui. Aš iškart pažinau Kasperiūno braižą. Kasperiūnas buvo tolimiausias kaimynas, gyveno už gero puskilometrio nuo mūsų namų.

Po keleto dienų mes nuėjom su keliais vyrais pas Kasperiūną pasitikrint, ar tikrai čia jo rašyta. Paprašiau, kad duotų pieštuką, popieriaus ir liepiau parašyt tuos pačius žodžius, ką jis rašė Kirilenkai. Žmogui taip ėmė drebėti rankos, kad net pieštukas ant žemės iškrito. Vienas iš mūsiškių dar norėjo per ausį užduot, bet aš sudraudžiau. Taip ir palikome mes jį ramybėje. Jo sūnus Povilas buvo pasidaręs dokumentus ir gyveno legaliai. Vieną kartą užėjom, tai šitas Povilas pasivedė mane į šoną ir sako:

– Vladai, neik pas tėvą, nes tėvas dažnai prie akmenų krūvos susitinka su Lapuchinu.

Tada aš jau galutinai įsitikinau, kam tarnauja Kasperiūnas.

Bučionių kaime buvo užverbuota tokia Petrulaitytė iš labai neturtingos gausios šeimos. Ir Antanas Žukauskas užverbuotas buvo dar 1940 m.

Vėliau sužinojau, kad apie 1951 m. pas Žukauską mūsų bunkeryje buvo išduotas buvęs eigulys partizanas Motiejus Paulauskas, nors pačiam Žukauskui už partizano laikymą nieko nebuvo.

Mano brolis Vincas-*Latvelis* buvo mano būryje, po to perėjo į „Bitės“ būrį. Tik grįžęs iš lagerio aš sužinojau apie jo likimą. Žuvo jis 1949 m. pavasarį prie Kėdainių kažkokiam vienkiemy. Užėjo pasiklaust į sodybą kelio – ir tiesiai į rusų pasalą.

Bronius ir Povilas buvo išprovokuoti MGB agentų.

Provokatorius atsikraustė į Krekenavos valsčių pas ūkininką Repšį, kuris buvo miške su sūnumi. Tam atsikraustėliui vyrai padarė bunkerį, ir jis ten gyveno. Pasirodo, jis viską šnipinėjo. Tai buvo provokatorius Povilauskas.

1947 m. vieną naktį užėjo mano broliai Bronius ir Povilas į šitą sodybą, kiek pabuvę, jie išėjo ir – rusų pasala. Kada čekistai jų lavonus vežėsi į Krekenavą, užvažiavo dar pas tą patį Repšį, šitas Povilauskas tada kartu su jais pasitraukė i Krekenavą.

Netoli Krekenavos gyveno toks Rainys su žmona, vaikų neturėjo, vargingai gyveno. Pas juos dažnai užeidavom. Kada pabeldžiam į duris, jis iškart ateina ir kitapus durų ima murmėt storu balsu:

– Tuoj tuoj tuoj, vaikeliai, tuoj įleisiu...

Dešimtis kartų pas jį lankėmės, ir visada jis šitaip murmėdavo. Bet vieną kartą vakare pas jį užėjo ramygaliečiai, *Paukštelio* vyrai. Pasibeldžia. Ateina jis prie durų, kaip ir visada pasako tą savo „tuoj tuoj tuoj įleisiu“, bet kažkodėl neleidžia. Vienas partizanas stovėjo prie lango, o kiti tolėliau. Kai tik atidarė duris, vyrai iškart ir žengė į vidų. O jis tada metė granatą. Granata sprogo, bet nė vienam nekliuvo. Partizanai tada jau šoko atgal į lauką, kiek pabėgo, sustoję palaukė – niekas nešaudo. Jeigu pasala, turėtų juos vytis ir šaudyt, o dabar tyku ramu. Kiek paėję toliau, dar palaukė, atgal negi begrįši, patraukė miškan.

Atėjo vyrai po kiek laiko vėl pas šitą Rainį išsiaiškint. Paprastai tokiu atveju kiti pasitraukdavo iš namų, o Rainys nesitraukė, manė, kad taip viskas ir baigsis. Pasirodo, čekistai jį užverbavo, davė šautuvą, granatą ir liepė, jei ateis „banditai“, juos nudėt. Taip tas žmogelis ir vykdė čekistų užsakymą, bet jam nepasisekė, teko stot prieš negailestingą karo partizanų lauko teismą. Rainys viską atvirai prisipažino, kaip jį čekistai užverbavo, atseit prižadėjo Ramygaloj duot butą ir kitokių dovanų, bet jis jų nebesulaukė...

Pakruostės kaime gyveno ūkininkas Štaras, turėjo sūnų, kuris jau nuo 1944 m. buvo užverbuotas čekistų, išdavė kelis bunkerius Sosių miške, apie tas jo išdavystes mes jau seniai žinojome.

Atėjo kartą į namus pas tą Štarą surviliškiečiai partizanai, pažiūrėjo per langą, mato – guli lovoje. Ir šovė. O ne sūnus ten gulėjo, bet tėvas buvo paguldytas. Nušovė tėvą. Vėliau, kada sužinojo, nuėjo partizanai pas dukrą, atsiprašė. Tas sūnus visą laiką slėpėsi, buvo ginkluotas, todėl partizanai taip pasiskubino. Po metų partizanai jį vis tiek pagavo ir sušaudė.

Surviliškio apylinkėse buvo labai daug užsimaskavusių šnipų – ir iš idėjos dirbančių, ir sukompromituotų, priverstų tarnaut čekistams visai ne savo noru. Netoli Kūjėnų kaimo pamiškėje gyveno toks Bielskis. Prie jo namų labai dažnai pasalaudavo rusai su stribais. Pro tą vietą ir mes dažnai praeidavom, kartais atbulomis, kad nesuprastų, į kurią pusę nuėjom. Mums kartą vienas žmogelis ir sako:

– Sutvarkykit Bielskį, tai ramiai galėsit vaikščiot.

Nutarėm nueit ir pasitikrint. Nusiunčiam nepažįstamus vyrus, bet pasirodo, kad jis vieną pažino. Vakarėjant mes iš miško tiesiai pas Bielskį gryčion. Viduje išsidėstėm, pasiruošėm netikėtumui, ką žinai, kas tavęs laukia, pas tokį žmogų nuėjus. Žvilgt per langą – Bielskis su šautuvu rankoje bėga ne į mišką, o į lauko pusę. Jau tolokai nubėgęs, nebėra tikslo į jį ir šaudyt. Taip Bielskis ir pabėgo.

Užupės kaime gyveno du broliai stribai Vaičiūnai. Jie tarnavo Surviliškio stribyne, kartais ir į namus pareidavo. Prie malūno buvo didelis namas, kuriame gyveno kelios šeimos. Tas malūnas anksčiau priklausė ponui Kranauskui, bet žmonės jį paprasčiausiai vadino Užupės malūnu.

Prieš tai mums pranešė, kad Bučionių kaime vaikšto trys stribai. Tada mes sugulėm pakely krūmeliuose ir laukiam. Žiūrim, ateina Jonas Lukšys, Ramonas ir Gapšys. Taip juos ir suguldėm ant kelio. Ypač žiaurus buvo Gapšys, kilęs kažkur nuo Gudžiūnų. Per kratas sušaudydavo puodus, spintas, mušdavo žmones. Už savaitės ir tuos Vaičiūnus sutvarkėm.

Apygardos vado Vaitelio įsakymu buvo sušaudytas vienas mūsų partizanas – Vincas Rabačiauskas už tai, kad nušovė savo žmoną. Buvo vaikas vienerių metukų, prieš tą dar trys vaikai, atseit su žmona jis nebenorėjęs gyvent. Labai žiaurus dalykas, nors šiaip jis buvo geras kovotojas. Teko pačiam dalyvaut toje egzekucijoje.

Atėjom Sipailiškių miške į tą vietą, kur sušaudė jis savo žmoną ir užkasė, atrišom jam rankas, liepėm atkast lavoną. Kada

atkasė, surašėm aktą. Aš jam dar pasakiau, kad vesim pas Vaitelį, bet jis man atsakė:

– Ne, aš jau matau, kad niekur nebevesit, sušaudysit.

Čia partizanai aplink stovi, *Bitė* man davė palaikyt savo ginklą. Tuo metu Vincas puolė prie manęs ir bandė ištraukt iš rankų automatą, bet kai neištraukė, šoko bėgt. Jau tolokai buvo nubėgęs, bet mūsų kulkos vis dėlto jį pasivijo...

1947 m. mano mama atėjo pas dukrą į Norušių kaimą, čia ją pagavo rusų ir stribų garnizonas. Įdavė motinai laišką ir liepė perduot man į mišką. Tokių laiškų mama buvo gavusi ir anksčiau, perskaito juos ir suplėšo, o šis buvo kitoks. Jame buvo maždaug taip parašyta:

„Gerb. Mataičiai, jeigu neišklausysit mūsų prašymo, gausit tiek žemės, kiek Hitlerio kareiviai“.

Tai buvo paskutinis grasinimas mums su broliu. Nors mes žinojom, kas mūsų laukia, bet savu noru vis tiek nėjom pasiduot.

Kiekvieną dieną partizanų gyvenimas vis ėjo sunkyn ir sunkyn. 1948 m. pabaigoje persikrausčiau į Surviliškio valsčių. Mūsų liko apie dešimt vyrų. Apsistojau Repengių kaime pas visai neįtartiną žmogų, kuris pagal savo politines pažiūras daugiau palankus buvo sovietinei valdžiai. Apskritai paskutiniu metu glaudėmės tik pas neturtingiausius.

Būdavo, miške sukuriam didžiausią ugniakurą, aplink išmindom, paliekam daug pėdsakų – lyg ten mes gyventume. Pasakydavom savo žmonėms, kad jie praneštų čekistams apie mūsų stovyklą, o patys sulendam į bunkerius.

Bučionių kaime pas Roką Petrulaitį dūminėj pirkioj įsirengėm bunkerį. Žmogus labai neturtingas, neturtingesnio jau nebegalėjo būti, dirbo jis apylinkės sekretoriumi, nors pasirašyt nemokėjo.

Gruodžio 23 d. pranešiau mamai, kad mes ateisim jos aplankyt. Visa laimė, kad neatėjo daugiau vyrų, nuėjau tik aš vienas. Nešiojausi dešimtšūvį šautuvą, be to, dar turėjau ir pistoletą. Atėjęs apsinakvojau pas tą Petrulaitį. Atėjo mano ryšininkė

Janina Petrulaitytė. Ji buvo baigusi vidurinę mokyklą, išsilavinusi, dirbo pašte vokiečių okupacijos metais. Bronius Karbočius su ja draugavo. Tiesa, ji atėjo čia diena anksčiau. Bunkeris buvo įrengtas po pečiumi, įlindimas per papečkį. Sulindom mes į tą bunkerį ir netrukus išgirdom triukšmą viršuje. Iš kitos pusės pasigirdo kastuvo skambėjimas. Supratau, kad mes jau išduoti. Girdim, rusiškai šaukia:

– Sdavajtes!

Bunkeryje degė maža žvakutė. Aš išsitraukiau pistoletą, jau kėliau prie galvos, tuo metu Janina kaip trenkė man per ranką – žvakutė užgeso. Ir tada ji pirmoji išlindo per skylę. Pistoleto aš jau nebesugraibiau patamsyje, o ruskiai šaukia pasiduot. Ką gi, lendu ir aš. Išeinu rankas iškėlęs į lauką, žiūriu – Janina stovi ant sniego basa. Mane tuoj griebė keliese, surišo virvėm kojas, rankas, o Janiną dar nusivedė į bunkerį ieškot ginklų, ilgai ieškojo, kol surado tą pistoletą. Po to paėmė šeimininko vaikus, mane su Janina ir išsivedė pas kaimyną, kur stovėjo jų sunkvežimis. Įmetė mane į tą sunkvežimį, susodino šeimininko vaikus, Janiną ir išsivežė į Kėdainius.

Kėdainiuose tardė tardytojas Kondratavičius. Žiūriu, ateina Surviliškio stribų leitenantas Striukas, pasirašo ir paima mane savo atsakomybėn. Nusiveda į KGB pastatą, ten įsiveda į atskirą kambarį ir labai trumpai pasako:

– Buvai vienas iš geriausių, kodėl taip padarei?

Supratau, kad man reikėjo nusišaut paėmimo metu. Apie jį mes nieko nežinojom, tik žinojom, kad jis nebuvo iš žiauriausių.

Po to vėl mane nuvedė atgal ir atidavė tardytojui. Tai tiek teko pabendraut su Striuku.

Miške buvo du broliai Rabačiauskai. Vienas žuvo prie Krekenavos, kitas – Valerukas – buvo mano būryje. Jų sesuo Onutė 15-os metų, kita sesuo kažkur Kaune gyveno, o tas Valerukas su Vepštuku-*Žvaigždute* užmušė stribą namuose ir abu išėjo į mišką, nors Valerukui buvo 17-ka metų, bet augalotas, neatrodė, kad toks jaunas. O ta Onutė tarsi slapstėsi, bet ją dažnai stribai paimdavo ir tardydavo. Ji surviliškietė, bet gyveno netoli Kėdai-

nių. Pasirodo, ji ir pasakė, kad aš ten gyvenu. Arešto metu šeimininko nebuvo, o šeimininkę čekistai pastatę prie sienos grasino nušaut. Apie tai man pasakojo jau grįžus iš lagerio.

Janina gavo 10 metų, iškalėjo 7 metus kriminalistų lageryje, šiuo metu gyvena Lietuvoje.

Teismo metu kaip liudininkas atėjo Sutkus iš Daniliškių kaimo, atsistojęs ir sako jis man:

– Mataiti, Mataiti, kur tavo protas prieš tokią armiją kariaut...

Linguoja žmogus galvą, ir aš matau, kad jam tikrai taip atrodo, bet man tada atrodė kitaip.

Liudininku dar buvo ir stribas Vasiliauskas iš Lažų kaimo. Jis klausė, kur mes jo sūnų padėjom.

Dalyvavo ir stribų Vaičiūnų žmonos, kuriuos mes malūne sutvarkėm.

Gavau 25 metus lagerio ir 5 be teisių. Atsėdėjau 17 metų. Pirmiausia teko pagyvent Magadano žemėje – Kolymoje. Į Lietuvą grįžau 1965 m., bet čia gyvent neleido, apsigyvenau Latvijoje, Uolainės miestely, o po poros metų persikrausčiau į Rygą. Į Lietuvą persikėliau gyvent tik 1993 m.

Pokario metais žuvę, sušaudyti ir nukankinti rusų, stribų Surviliškio apylinkių gyventojai:

Jonas Mataitis, gim. 1881 m. Užbalių k., penkių sūnų tėvas, buvo užmuštas stribų.

Alfonsas Ambraška – iš Kazokų k., buvęs policininkas. Jį nušovė stribai varydami į Surviliškį 1944 m. rugsėjo mėn.

Petras Ambraška – iš Kazokų k. (Alfonso brolis). Mokėsi Panevėžyje elektriku. Vėliau – Vilniuje.

1945 m. pradžioje Vidulaukių kaime žuvo:

Jurgis Rapšys-*Ajeras* – iš Petkūnų k.

Albinas Gustas – iš Telviškių k.

Alfonsas Jurevičius.

Jie tuo metu stovyklavo Ramygalos miške. Rapšys, Gustas ir Jurevičius pagavo kažkokį stribą. Penkiolikmetis Rapšio sūnus irgi buvo būryje. Pastatė jį sargybon prie to stribo, kol nuspręs,

ką daryt. Bestovėdamas kažkaip paspaudė automato nuleistuką, ir nunešė jam kairę ranką. Reikia eit pagalbos į Vidulaukių mokyklą, kadangi ten dvi mokytojos dirbo ryšininkėmis. Eina visi trys: Rapšys, Gustas ir Jurevičius. O prie mokyklos kažkaip netikėtai – rusų pasala. Susišaudė, nušovė kelis ruskius, bet ir patys žuvo.

Paryčiui, grįžęs iš Vilniaus, ėjo Petras Ambraška tiesiai per mišką į tėviškę, o brolis jau buvo nušautas. Beeidamas susitiko tuos rusus. Šie nieko neklausę sušuko „bandit" ir jį nušovė.

Adolis Urbelis – iš Bučionių k. 1944 m. ėjo pas svainį kult javų į Norušių kaimą, o apylinkėse siautė rusų kariuomenė. Pamatė jį einantį ir nušovė.

Kazys Vaičiūnas, gim. 1920 m. Iš Kūjėnų k. Buvo šaukiamojo amžiaus, turėjo pasidaręs bunkerį, kartais ateidavo į mišką, pabūdavo ir vėl grįždavo į namus. Kažkas jį įskundė. Čekistai sužinojo tą jo bunkerį ir tuo metu, kai pas jį buvo atėjęs partizanas Antanas Valentinavičius, apsupo rusų garnizonas. Abu žuvo.

Vacys Malakauskas – iš Kūjėnų k. Nušautas pabėgant iš Surviliškio stribyno 1949 m.

Petras Merkelis-*Berželis* – iš Berželės k. 1944 m. slapstėsi nuo kariuomenės namuose neginkluotas netoli Surviliškio miestelio. Atėjo stribai ir nušovė.

Bolesas Mykolaitis – iš Berželės k. 1944 m. abu su Petru Merkeliu žuvo.

Petras Vaičiūnas, gim. 1926 m. Iš Burvelių k. Einantį prie Nevėžio nušovė Surviliškio stribai.

Vincas Stanislovaitis – iš Pakruostės k. Buvęs Lietuvos kariuomenės viršila. 1944 m. atėjo dirbti į Surviliškį, mes kartu su juo dirbome valsčiuje. Iki 1947 m. gyveno savo namuose bunkeryje daržinėje ir apie 1951 m. susirgo psichine liga. Motina tada nuėjo į Surviliškį ir pasakė, kad jos sūnus išprotėjo. Atvažiavo stribai dar patikrinti, tai kaip puolė jis stribus draskyti rankomis. Nors neginkluotas buvo, bet vienam stribui irgi, matyt, nervai neišlaikė – nušovė jį motinos akyse.

Juozas Samarakas, gim. 1922 m. Iš Pakruostėlės k. Jis buvo paimtas ir laikomas Surviliškio daboklėje kartu su partizanu Kisieliumi. Kažkaip per lubas jie prasiplėšė ir išbėgo. Parėjo į namus, namuose slapstėsi kurį laiką, bet, atrodo, tais pačiais 1945 m., pamatęs ateinant stribus, šoko per langą, prie gryčios lauke jį ir nušovė.

Alfonsas Kasperiūnas – iš Bakainių k. Jo sodyba buvo prie pat Liaudės upelio. Šeimoje jis buvo vienintelis vyras. Kada rusai paskelbė mobilizaciją, važiavo į Kėdainius registruotis. Kėdainiuose vienam rusui atseit netyčia iššovė šautuvas, kulka pataikė tiesiai į Kasperiūną, ir jis krito vietoje. Buvo gabus ginklų meistras, partizanams remontuodavo sugedusius ginklus.

Krasauskas – Kalnaberžės medelyno savininkas, gyveno Vytėnų kaime. Pas jį ilgai tarnavo vieno stribo sesuo. Vieną kartą paleido gandus, kad Krasauską partizanai nušovė. O iš tiesų stribo sesuo sugyveno vaiką su tuo Krasausku, tai jos brolis atėjo ir nušovė jį.

Vytukas Kranauskas, 5 metų amžiaus. Iš Užupės k. Tėvas Juozas Kranauskas-*Dėdė* buvo miške kartu su manimi ir žuvo įskųstas 1948 m. pradžioje Norušių miške pas tokią Rutkūnienę. Jis turėjo du sūnus, Rutkūnienė irgi turėjo savo tris sūnus. Tėvas dažnai užeidavo pas tuos vaikus. Kada stribai apsupo Rutkūnienės sodybą, vaikai išbėgo į lauką ir per aukštas smilgas bėgo tolyn nuo namų. Stribai tada į tuos vaikus atidengė ugnį iš kulkosvaidžio – Vytuką nušovė, o kiti išbėgo. Tėvą nušovė kambary.

Čeponis – Pakruostės kaimo gyventojas. Pas jį prie vokiečių buvo apgyvendinti rusų pabėgėliai, kurie dirbo jo ūkyje. Vienu Čeponis pasitikėjo, leisdavo į turgų važiuot parduot ką nors, pinigus jam patikėdavo, o tas kažkur prie Gudžiūnų susirado panašų draugelį. Nužudė abu tą Čeponį. Kilo triukšmas, abu Čeponio vaikai išbėgo iš namų ir pranešė kaimynams. Tie ruskeliai dar bandė apiplėšt namus, bet pajuto, kad gali būti pagauti, tai pabėgo.

„VYČIO“ apygardos Surviliškio apylinkių partizanai 1945–1953 m.

1. AUGAS LIUDAS, gim. 1927 m. Bakainių k. Žuvo 1951 m. Sosių miške.

2. BUIVĖ TAMOŠIUS – iš Lažų k. Žuvo Skilvionių miške 1945 m.

3. JONAITIS VACLOVAS, gim. 1925 m. Kalnaberžės k. Žuvo 1945 m.

4. KASPERIŪNAS PETRAS, gim. 1925 m. N. Bakainių k. Žuvo 1945 m. Skilvionių miške.

5. KRANAUSKAS JUOZAS-„DĖDĖ“, gim. 1910 m. Užupės k. Žuvo 1948 m.

6. KAŽUKAUSKAS KAZYS, gim. 1915 m. Miegėnų k. Žuvo 1946 m.

7. KISIELIUS VINCAS, gim. 1920 m. Lažų k. Žuvo 1945 m. Skilvionių miške.

8. LUKOŠIUS KAZIMIERAS, gim. 1923 m. Žuvo 1948 m.

9. LUKŠYS VINCAS – iš Kūjėnų k.

10. MATAITIS BRONIUS-„ŽALIUKAS“, gim. 1923 m. Užbalių k. Žuvo 1947 m.

11. MATAITIS VINCAS-„LATVELIS“, gim. 1924 m. Užbalių k. Žuvo 1949 m.

12. MATAITIS POVILAS-„MĖNESĖLIS“, gim. 1928 m. Užbalių k. Žuvo 1947 m. Sipailiškių miške.

13. MATAITIS PRANAS-„LOKYS“, gim. 1914 m. Barinės k.

14. MYKOLAITIS ANTANAS, gim. 1915 m. Kalnaberžės k. Žuvo 1945 m. Skilvionių miške.

15. MYKOLAITIS BRONIUS, gim. 1925 m. Kalnaberžės k. Žuvo 1945 m. Skilvionių miške.

16. MORKŪNAS ANTANAS-„PLECHAVIČIUS“, gim. 1918 m. N. Bakainių k. Žuvo 1949 m.

17. MORKŪNAS IPOLITAS, gim. 1911 m. N. Bakainių k. Žuvo 1946 m.

18. MALAKAUSKAS VACLOVAS, gim. 1926 m. Kūjėnų k. Žuvo 1948 m.

19. PAKĖNAS STANISLOVAS, gim. 1912 m. Kūjėnų k. Žuvo 1946 m. (žiemą).

20. PADVILIKIS JONAS – iš Barinės k. Žuvo 1944 m.

21. PETRAUSKAS ALFONSAS, gim. 1922 m. Berželės k. Žuvo 1946 m.

22. RABAČIAUSKAS EDMUNDAS. Žuvo 1945 m. prie Krekenavos.

23. RABAČIAUSKAS VALERIJUS-„PAVASARĖLIS“, gim. Laivelių k. Žuvo 1950 m. Sosių miške.

24. RAČYS JUOZAS, gim. 1923 m. N. Bakainių k. Žuvo 1947 m.

25. SEREIKA VINCAS, gim. 1916 m. Norušių k. Žuvo 1945 m.

26. SEREIKA VINCAS-„JOKERIS“, gim. 1920 m. N. Bakainių k. Žuvo 1951 m. Sosių miške.

27. STANISLOVAITIS – iš Kūjėnų k.

28. STASEVIČIUS VALERIJONAS, gim. 1923 m. Kūjėnų k. Žuvo 1945 m.

29. ŠATAS VINCAS, gim. 1923 m. Šaltenių k. Žuvo 1945 m.

30. VAIČIŪNAS KAZIMIERAS (ryšininkas), gim. 1920 m. Kūjėnų k. Žuvo 1946 m.

31. VALENTINAVIČIUS ANTANAS, gim. 1919 m. Kūjėnų k. Žuvo 1946 m.

32. VALENTINAVIČIUS BRONIUS, gim. 1920 m. Kūjėnų k. Žuvo 1946 m.

33. VIRBICKAS LIUDAS, gim. 1920 m. Šaltenių k. Žuvo 1947 m. (rudenį).

34. VALENTINAVIČIUS KAZIMIERAS, gim. 1923 m. Kūjėnų k. Žuvo 1945 m.

35. TRUMPAUSKAS JUOZAS, gim. 1917 m. N. Bakainių k. Žuvo 1945 m.

36. ŠLEKYS BOLESLOVAS-„KAREIVIS“, gim. 1925 m. Kūjėnų k. Žuvo 1947 m.

37. MATAITIS VLADAS-„CVIRKA“, gim. 1920 m. Miręs.

38. MORKŪNAS PETRAS (Antano brolis). Žuvo 1947 m. vasarą.

39. LUKŠYS STASYS-„KIŠKIS“, gim. 1910 m. Norušių k. Žuvo 1953 m. Rodų miške.

40. SEREIKA ALFONSAS, gim. 1924 m. N. Bakainių k.

41. MERKELIS PETRAS-„BERŽELIS“ – iš Berželės k. Žuvo 1944 m. namuose.

42. VAITKEVIČIUS PETRAS – iš Lažų k. Žuvo 1945 m.

43. OBOLEVIČIUS EDVARDAS – iš Šlapaberžės k. Žuvo 1945 m.

44. KARUŠIS VINCAS – iš Šlapaberžės k. Žuvo 1945 m.

45. GAILIŪNAS KAZYS-„BARZDA“, „VILEIŠIS“ (būrio vadas) – iš Devynduonių k. Žuvo 1945 02 17 Skilvionių miške.

46. GAILIŪNAS VACYS – iš Devynduonių k. Žuvo 1945 m. Skilvionių miške.

47. ŠTARAS ANTANAS – iš N. Bakainių k.

48. SEREIKA JUOZAS-„SADAUSKAS“, gim. 1922 m. N. Bakainių k.

49. JONAITIS STASYS – iš N. Bakainių k.

50. KLIMAS BOLESLOVAS-„FAUSTAS“. Žuvo 1951 m.

51. PAKĖNAS STANISLOVAS, gim. 1912 m. Žuvo 1949 m. Kūjėnų k.

Pasakoja STASYS KUODIS-„FRICAS“

Užrašyta Ukmergėje
2000 02 13

Gimiau 1925 m. rugsėjo 27 d. Pagirių valsčiuje, Bitinų kaime. Šeimoje buvome trys broliai.

Mano tėvukas, buvęs savanoris, ties Giedraičiais kovojęs su lenkais, apdovanotas II-o laipsnio Vyčio kryžiumi, iš tų rusų nieko gero nesitikėjo, jis žinojo, kas jo laukia. Man tuomet buvo jau 15-ka metų. Rusų caro laikais tėvukas buvo baigęs šešias klases, gerai mokėjo rusų ir lenkų kalbas, galėjo laisvai rašyt ir kalbėt trimis kalbomis. Kada rusai užėjo 1940 m., aš nežinau, iš kur tėvukas gaudavo įvairių atsišaukimų, kuriuos atsinešdavo į namus, o aš juos kaimuose klijuodavau prie medžių, namų. 1941 m. rusai nemažai Ukmergės inteligentų – daktarų, mokytojų – ištrėmė į Rusijos gilumą. O kada prasidėjo karas ir jie bėgo viską pametę, lietuviai iškart stvėrėsi ginklo, „padėjo“ jiems iš paskos greičiau bėgt į savo „matušką Rosiją“. Siesikuose lietuviai rado dokumentus jų paliktus, kuriuose dešimtys lietuvių šeimų buvo įrašytos ištremt. Jeigu dar būtų jie pabuvę kokią savaitę (mūsų šeima irgi buvo įtraukta į tremiamųjų sąrašą), mes irgi būtume išgabenti į Sibirą, bet to padaryt jie nebespėjo, sutrukdė karas. Vokiečiais per daug skųstis aš negaliu, jie tik tuos bausdavo, kurie jų nepaklausydavo, be reikalo žmonių neliesdavo. Vokiečių okupacijos metais mūsų krašte buvo ir tų vadinamųjų raudonųjų partizanų, tik visai nedaug.

Kada seniūnas užrašė mane bedarbiu, Siesikų policijos nuovados viršininkas Zaremba pasakė: „Atsiųsiu šaukimą, tegu eina į krašto apsaugos dalinį“. Šį dalinį tuo metu buvo įkūręs generolas Kubiliūnas. Tai panašiai kaip nežinybinės apsaugos policija, skirta saugoti sandėlius, geležinkelį, stotis, fabrikus.

Nuvažiavome su tėvuku pas apskrities viršininką, kuris tėvukui buvo gerai pažįstamas dar nuo 1918-tų metų. Liepė man važiuot į Panevėžį, po to pasiųs į apmokymus Prienuose, atseit vokiečiai žada, kad visus paliks Lietuvoje apsaugai.

Nuvykau į Panevėžį. Čia „apmunduravo“, po to išvežė į Prienus, apgyvendino kareivinėse, vyko apmokymai, gavau grandinio laipsnį ir tapau kulkosvaidininku. Paskui su antra kuopa išvežė į Šiaulius, o pirmą kuopą išvežė į Vilnių, kur pusę mūsų vyrų Vilniuje lenkai iššaudė. Frontui artėjant, gavau 12-ka parų atostogų parvažiuot į namus, o kai parvažiavau, atgal jau nebegrįžau.

Rusams priartėjus prie Lietuvos, aš ėmiau tėvuką kalbint trauktis kartu su vokiečiais į Vakarus, bet tėvukas buvo neperkalbamas: kur gyvulius dėsi, kaip čia namus paliksi, laukus užsėtus, kaip bus, taip, nuo likimo nepabėgsi... Taip ir aš pasilikau namuose laukt rusų. Kai rusai užėjo, pradėjo imt į kariuomenę vyrus, teko slapstytis. Liudvisynėj dirbo jaunas girininkas Jočys, tai jis paragino mus eit dirbt miško darbininkais, būsime atleisti nuo kariuomenės. Davė tokią pažymą ir liepė nueit pačiam su ta pažyma pas girininką pasirašyt. Po mėnesio mus visus tokius pasišaukė į Ukmergę, išdavė jau knygutes – pažymėjimus laikinus. Balandžio pabaigoje vėl šaukia. Pasiėmiau maisto, ir išvežė tėvukas mane. Važiuojant sustojom Deltuvos gatvėj prie Puzino parduotuvės – vienas kitas praeina mano vienmečiai, su kuo tik pašneki, visi tą patį:

– Nepalieka nieko, ima visus...

Tėvukas dar paklausė, ką aš galvoju daryt, pasakiau, kad eisiu kariuomenėn, nes kitaip tėvams bus blogai. Kai taip pasakiau, tėvukas man atsakė:

– Aš 1918-ais Lietuvą atkariavau, o tu...

Man to ir tetrūko, sėdom į vežimą ir atgal į namus. Užsukom pas kaimyną Dominą Juknevičių. Jis valgė pietus. Nuo jų namų vieškelis maždaug už dviejų šimtų metrų. Įbėgo gryčion jo sesuo susijaudinusi:

– Vyrai, rusai vieškeliu ateina, – pasakė.

Tada mes pašokom, jis per vieną galą gryčios, aš per kitą – ir einam Zarecko namų link. Jau girdim rusai šaukia:

– Stoj! Stoj!

Ir pradėjo šaudyt. Kai pradėjo šaudyt, mes tada pradėjom bėgt. O šaudė tai sporgstamom kulkom, po kojomis tik velėnų gabalai skraido. Kai šokau per griovį pamiškėje, taip ir kirto iš kulkosvaidžio seriją, bet spėjau persirist į kitą pusę ir atsidūriau miške. Paėjau gilyn į mišką, o ten jau Gružų vyrai buvo susirinkę:

Juozas Survila-*Šarūnas*

Vaclovas Buteikis-*Aras* (kitur *Arūnas)*

Stepas Grukovinas-*Gegutė*

Jonas Baravykas-*Vygandas*

Marijonas Krogertas-*Uosis*

Pranas Ochmanas-*Vijūnas*. Palaidotas už Keručių. Kryžius stovi 2-am kvartale. Žuvo 1946 m. 1-ą dieną Velykų. Jį nušovė stribas Juozas Markauskas (gyvena Meilūnų kaime). Moteriškai apsirengęs ėjo į namus iš miško ir pasaloje jį nušovė.

Antanas Stimburys-*Tankistas*

Širvys-*Ąžuolas* (iš Gružų k.). Sargyboje užmigo, čekistai, nudūrę jį peiliu, stovykloje miegančius partizanus užpuolė. Tada tik vienas Edvardas Maskoliūnas žuvo.

Juozas Žvirblis-*Linksmutis*

Kazys Usonis-*Aidas*

Vaclovas Maskoliūnas-*Janulis*

Edvardas Maskoliūnas-*Ilgūnas*

Albinas Kavaliauskas-*Mėnulis*

Petras Staškūnas

Liudas Belickas-*Jaunutis*

Stasys Zaremba-*Klevas*

Julius Dubauskas-*Putinas*
Ignas Talalas-*Levukas* (žuvęs)
Petras Kuodis-*Ragaišis*
Stakėnas-*Plaktukas*
Pranas Talalas-*Levukas*
Kazys Usonis-*Liepa* (pravardė „Laurenčikas“)
Alfonsas Petrikas-*Tarzanas*

Tada mes visi, kurie buvome susirinkę, nuėjome į Stieprius pas Vaitelį netoli Vadoklių. Ten davėm priesaiką, gavau lenkišką šautuvą, perėjom į Gružų mišką ir pradėjom organizuotis į būrį. Po poros dienų nuėjom į Mikėnus, tokios Vitaitės man kulkosvaidį padovanojo, kurį po to aš visą laiką ir nešiojausi. Tada iš Mikėnų atsivedėm Edvardą Maskoliūną, jo brolį Vaclovą, Albiną Kavaliauską ir taip ėmėm kurtis.

Taujėnuose buvo daug stribų, iš kurių vėliau dalis perėjo į mūsų būrį: du broliai Mackelės, Raudonis. Vėliau Mackelę-*Kirvį* buvo užverbavę čekistai, jis išdavė Kavaliauską-*Mėnulį*. Ryte šitas *Kirvis* su Kavaliausku išėjo į namus Šinkūnų k. pas žmoną ir negrįžo prieš naktį. O buvo taip: kada pamatė Kavaliauskas, kad jų sodybą supa rusai, ginklus ir uniformą sumetė į šulinį, o pats pasileido bėgt per laukus. Jo penkiolikmetis brolis irgi buvo lauke prie arklio. Pamatęs rusus, ir brolis ėmė bėgt Seveikių miško link, bet jį greit nušovė, o Albinui peršovė koją sprogstama kulka, jį paėmė gyvą.

Kada nušovė nepilnametį Kavaliauskų sūnų, tėvas Siesikuose pasiskundė garnizono viršininkui, tai tas jam taip pasakė:

– Tylėk, seni, atiduodam tau šitą sužeistą...

Taip Albinas ir liko pas tėvą, net į lagerį nepateko, bet, atrodo, nieko daugiau neišdavė čekistams, aiškino, kad jis slapstėsi vienas ir jokiam būry nebuvęs.

Mūsų būrys pradžioje buvo labai didelis, daugiau kaip 90 žmonių. Paskui mes persiskyrėm į du būrius: vienas persikėlė prie Užulėnio į Taujėnų mišką (vadovavimą perėmė *Tankistas*), o kitas liko Gružų miške, jam vadovavo *Šarūnas*. Kulkos-

vaidį aš palikau Kaziui Usoniui, pats pasiėmiau šautuvą. Už poros savaičių vėl kulkosvaidį įsigijau, iš stribų pasaloje atėmėm.

Petras Žeruolis vaikščiojo vienas, į būrį nėjo. Jo brolis Stasys per išdavystę žuvo su visu būriu Varžų kaime 1945 m.

Atėjo pas mus Petras, dar parūkėm susėdę abu, atsikėlė ir išėjo. Paėjo taku iki Ignasiaus Čekausko namų. O tuo metu prieš pat Kalėdas važiavo čekistų baudžiamasis būrys. Tada jie siautė po visą Lietuvą. Iš Čekausko jis ėjo į mišką. Pėdos tai šviežiai įmintos liko sniege. Išeinu į kiemą, girdžiu – automato serija. Pagalvojau: čia rusai, reikia nueit perspėt Ignasių, nes jis žmogus net bunkerio neturėjo.

Ten, pasirodo, du broliai Čižauskai ir gimnazistas Antanas Urniežius ėjo, pamatė rusus, ėmė bėgt, o tie juos ir sušaudė. Einu pas kaimyną. Jau važiuoja penkios pastotės prisėdę rusų, visi baltais kailiniais apsirengę.

Aš Ignui liepiau slėptis, o pats išėjau į kiemą, kadangi turėjau „spravkę“. Atvažiavo tie rusai, iškart paklausė manęs pavardės, pasakiau pavardę, pareikalavo dokumentų, padaviau tą „spravkę“. Vartė vartė ją rankose, o kiti du, matau, jau išsiveda Čekauską, kadangi jis parodė lietuvišką pasą, jokio kito dokumento neturėjo. O mano „spravkę“ vis dar vartė ir vis klausė pavardės, paskiau griežtai liepė eit namo.

Jie sėdo į roges ir išvažiavo, o aš parėjau namo. Namuose pasakiau, kad Ignasių rusai išsivežė. Kažkaip nuraminom save – gal uždarys kalėjiman ir paleis. Tik vėliau sužinojau, kad iš Užulėnio tie rusai dar tokį Pupelį sugavę išsivežė ir Užulėnio miške ties vieškeliu į Taujėnus gal 50 metrų nuo kelio pavedė ir abu sušaudė. Vėliau savieji rado juos ir palaidojo Jurgelionių kapinaitėse. Ta kruvina banga tuo metu praėjo per visą Lietuvą. Ką rado šaukiamo amžiaus ar nešaukiamo be dokumentų, visus sušaudė, daug sušaudė ir su dokumentais.

Kada 1946 03 30 puolėm Siesikų miestelį, mes dviese stovėjom sankryžoje Siesikiai-Vidugiriai: jeigu kartais iš Vaivadiškių į pagalbą ateitų stribai, turėtume juos sulaikyt.

Prieš puolimą kažkas pranešė stribams, kad „banditai“ supa miestelį. Mūsiškiai iš visų pusių apstojo stribų būstinę. Partizanas Edvardas Maskoliūnas nuo kapų pasuko link žvyrduobės už tilto (dabar ten stovi kultūros rūmai), bet nespėjo prieit ir užkirst kelią stribams, kad nesulįstų į bažnyčios varpinę. Kada stribai sulindo į bokštą, mūsiškiai atidengė ugnį į jų būstinę, ten keletas jų dar buvo likę, bet paskiau jie, matyt, iššoko per langus ir pasislėpė daržuose. Kai mūsiškiai įsiveržė į stribyno vidų, rado dar karštą kulkosvaidį, iš kurio stribai atsišaudė. Tą kulkosvaidį vienas partizanas bandė neštis, bet paskiau Šinkūnuose prie kelio numetė į dobilus, kadangi buvo labai sunkus.

Medardas Talalas-*Cvirka* iš Meilūnų kaimo stovi ir mato, kad ateina vyras per daržus baltom kelnėm, rusiška miline apsigaubęs, šautuvas ant peties, ko gero, tik iš lovos atsikėlęs. Prieina arčiau prie Medardo, manė, kad savas, sustojo ir klausia:

– Tai ką, vyrai, jau po strioko?

O Medardas jam atkerta:

– Dabar tau striokas bus!

Ten, pasirodo, valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkas (Stasys Nargėla. – *R. K.*). *Girėnas* prie kulkosvaidžio guli ir mato, kad Medardas su šituo pirmininku susiėmė imčių, pirmininkas stambus vyras, taip lengvai jo nepaimsi. Tada *Girėnas* pakilo nuo kulkosvaidžio, išsitraukė pistoletą ir patiesė vietoje.

Kada stribai sulindo į bokštą, iš ten juos išrūkyt jau reikėjo laiko. Iš bokšto jie ėmė leist raketas, kviestis pagalbon, todėl mūsiškiai labai skubėjo, susirinko likusius stribyne šovinius ir uždegė stribyną.

Miestelį puolė apie trisdešimt partizanų, tai maždaug apie pusę to mūsų būrio vyrų.

Gavom informaciją, kad į Meilūnus turi atvažiuoti keturios pastotės čekistų, stribų, o su jais kartu ir vienas aukštesnio rango karininkas iš Panevėžio. Tada aštuonetas vyrų nutarėm jų palaukt pasaloje. Nuėjom grioviais ir užsimaskavom rugiuose, netoli kelio. Užėjo karvių banda iš Lukinės dvaro pusės, paskui

jas – dvi šešiolikmetės piemenės. Jos tik varo, skubina tas karves, matyt, mus pastebėjo. Žiūrim, atvažiuoja dvi pastotės stribų, jie ten kažko dar ginčijasi. Mūsų vadas *Algis* tik riktelėjo: „Ugnis!“, ir pylėm iš visų ginklų. Vienas arklys iškart krito, o kitas pasileido per dobilieną. Girdim, šaukia:

– Vyrai, nešaudykit!

O anas arklys jau netoli dvaro. Pasirodo, šitam vežime, kuriam arklys krito, vežė areštuotus žmones. Vienas stribas dar šliaužė rugiuose, iš pusautomačio *Algis* į jį nusitaikė. O čia iš šono pasigirdo šūvis, tik paskiau pastebėjau, kad peršautas kulkosvaidžio diržas ir palaidinė.

Petras Zimblys-*Vokietis* stovėjo man už nugaros maždaug už penkių metrų, o tas karininkas į mus dar iš už jo šovė. Zimblys man sako:

– Šaudo iš šono!

– Duok seriją į tą vietą, – aš jam sakau.

Bet jis atsitraukė. Tada *Šarūnas* metė kiaušininę granatą. Mes išėjom į kelią, o *Vokietis* pasitraukė už griovio ties krūmokšniais. Ir čia išgirdau ilgą kulkosvaidžio seriją. Dvi pastotės jau vietoje, bet dviejų dar nėra, turėjo būti keturios. Pagalvojom, kad mums užeina iš už nugaros, kelią atkerta, ką mes žinom, kiek ten jų yra. Aš dar paėmiau to nušautojo stribo šautuvą, šovininę, dokumentus ir – į Meilūnų kaimą. Saulė jau buvo nusileidusi. Žiūrim, grioviu bėga vienas paskui kitą susikuprinę. Pasirodo, Siesikų stribai. Vėliau pasakojo žmonės, kad ir tam vežime, kuris spėjo ištrūkt, buvo sužeistų, sužeistas ir arklys krito netoli Siesikų, vienam areštuotam kulka per veidą perėjo.

Mikėnų kaimo žmonės ėmė skųstis, kad mes siunčiam pas juos kažkokius nepažįstamus partizanus, atėję plėšikauja. Teko pasėdėt pasaloje nemažai. Žiūrim, ateina trys. Mes iš už priedangos paklausėm „parolės“, tai jie iškart puolė bėgt. Kaip patraukėm iš kulkosvaidžio seriją – du nukirtom, vienas pabėgo.

Leonas Gžimaila-*Dziadas* kilęs iš Deltuvos. Už išdavystes patys partizanai jį sušaudė. Tuo metu aš būry nebuvau ir nežinau tikrosios priežasties, kodėl jį sušaudė, bet manau, kad vadai žinojo.

Kartą ėjom iš Viliukų miško ir užėjom Meilūnų kaime pas *Cvirkos* tėvus, o išeinant susitikom su stribais ir susišaudėm. Kadangi mes nežinojom, kokios jų jėgos, turėjom pasitraukt, be to, jie mus galėjo stebėt, nes šaudė apšviečiamom raketom. Ne kartą su stribais ir rusų kariuomene miškuose „valymų“ metu teko susidurt. Kitą kartą aš, *Plaktukas* ir Leonas Gžimaila nuėjom į Stieprių kaimą pas Eglinskaitę, jos brolis buvo partizanas, žuvęs vienas iš pirmųjų. *Plaktukas* nuėjo pas žmoną į namus, o aš su Leonu užlipau ant šieno daržinėje. Tik užsikoriau ant prėslo, pasigirdo automato serija visai netoli. Iškart pašokau. Kadangi šaudė Vadoklių pusėje, pasvarsčiau, kad čia ne mūsiškiai, dieną apskritai partizanai nešaudo. O ten, kaip vėliau sužinojau, ėjo rusų garnizonas. Iš krūmų iššoko šernas. Ir paleido seriją jie į tą šerną, bet ir mus išgelbėjo. Mes tuoj nusiritom žemėn nuo prėslo, pagoju, pagoju, vieškelį peršokom ir – į mišką. Einam linija, žiūrim, du kariškiai išėjo, sukryžiavo šautuvus, mus pamatę, tada pasukom į šalį. Pasėdėjom ant žemės kiek, vėl priešaky šarkos ėmė čiksėt, pasigirdo šakelių traškesys, – per krūmus eina automatus atkišę į priekį rusai, ir tiesiai prie mūsų. Mes staigiai liniją peršokom, pasigirdo „stoj!“, bet šūvio nebuvo.

Leonas įlipo į medį. Likom dviese su *Plaktuku*, įlindom į tankų krūmą, išgirdom vienoj pusėj šnara, kitoj, per šakų apačią matom jų kojas. Praėjo viskas ramiai. Jau lyg ir prieblanda, lietus pradėjo lynot, nutarėm išeit į Keručių palaukę. Ten Varnas, mūsų ryšininkas, gyvena, matysim, ar yra koks ženklas prie namų, ar nėra. Prieinam netoli linijos, matyt, mus pastebėjo ir ėmė šaukt:

– Ivan! Gdie ty?!

Vėl atgal metėmės. Jau pritemo. Vieškelį reikia peršokt atsargiai, o krūmai išlaužyti, žolė ištrypta, atrodo, kaip mes ir galėjom išsisukt nepastebėti. Nuėjom su *Plaktuku* pas jo seserį, bunkerį turėjo šiene, įlindom į tą bunkerį, pernakvojom. Kitą dieną ryšininkai jau pranešė, kad čia kariuomenė ėjo ir praėjo, po to buvo viskas ramu. Grįžom atgal į Gružų mišką, susirinko vyrai.

Geručių kaime gyveno Antanas Gritėnas. Jis buvo komunistas, turėjo partinį bilietą, dalyvaudavo visuose komunistų susirinkimuose, žinojo daug mus dominančių paslapčių, po to viską mums perduodavo. Jis dar Smetonos laikais socialdemokratų partijai priklausė, bet šiaip politikon nesikišo. O kada užėjo rusai, mūsų partizanų vadai jį įkalbėjo stot į komunistų partiją: būsi jiems patikimas žmogus, galėsi mums pagelbėt. Jis ir sutiko, visą laiką dirbo mūsų pusei. Dabar jau miręs.

Užulėny gyveno kunigas Kuliavas, buvo paralyžiuotas, vaikščiojo su ramentais. Nuėjom kartą pas jį atlikt išpažinties – 40 vyrų. Namuose jis turėjo altorėlį pasidaręs, žinoma, kiekvieno neklausinėjo, visus bendrai, po to išdalino komuniją. Išeinam į lauką, sargybinis sako:

– Nuo Lėno pusės šunys kažkodėl pradėjo lot.

Mūsiškių ten nėra, iš kitų grupių irgi negalėtų kas eit. O buvo prieš pat aušrą, sniego tik šviežiai pasnigta. Išėjom į kelią, pro prezidento Smetonos sodybą ir – miškan. Stovykloje jau buvo paruošta virt maistą, kibirai sustatyti. Atbėga sargybinis ir pasako, kad rusai atseka mūsų pėdomis. Ir čia pat pasigirdo automato serija. Gavom įsakymą išsidėstyt. Sužeidė į pilvą *Montvydą*, jį kiti nuvedė į šoną, o toks vienas bailys buvo, kaip suriks: „Vyrai, bėgam!“ Kiti tik nusijuokė: „Na ir bėk!“ Tvarkingai, atsišaudydami atsitraukėm grioviu, toliau jau kelias išmintas, žmonių išvažinėta. Nuėjom už tokios aikštės, išsidėstėm ir laukiam, o žvalgai iš paskos dar pasiliko. Paskiau jie atbėgę pasako, kad atseka mūsų pėdsakais. *Ilgūnas* tarp dviejų liepų kulkosvaidį pasistatė, labai drąsus ir taiklus šaulys buvo, sako:

– Aš pirmas seriją kirsiu.

Bet, matyt, rusai mus pastebėjo, tik suriko: „Ložis!“ Kai taip, pirmas iš kulkosvaidžio trenkė *Ilgūnas*, o po to mes visi paleidom salves į rusų pusę. Matosi, kaip šliaužia per sniegą, atrodo, prisitaikai, kerti seriją, tik gretimai sudulka sniegas ir negali pataikyt, kaip užkerėta. Rusai visai neilgai atsišaudė ir nutilo. Kada grįžom atgal į stovyklą, radom kraujo sniege, stovykloje išmėtytus kibirus, bet rusų jau neradom. O tas, kuris pabėgo,

nubėgo į Keručius, ten tėvas su uošviu mano buvo „samagoną“ išvarę. Nueinam mes trise pas juos, atidarom gryčios duris, jie tarsi iš dangaus iškritę į mus žiūri...

– Taigi jūs žuvot visi, – sako mums.

Šarūnas net nusikvatojo:

– Koks durnius jums taip galėjo sakyt?

– Taigi Dominas...

Pasirodo, jis, atbėgęs iš miško, kaime pakėlė paniką. Vėliau jie šešiese pasidarė dokumentus ir Vilniuje teatre gamino dekoracijas, bet greit buvo susekti ir 1947 m. pavasarį areštuoti. Visi gavo po 25.

Lapkričio 5 d. mūsų „Tankisto“ skyrius buvo apsistojęs Liudvisynės kaime. Simonas Žudys papjovė aviną, pavaišino mus, ir išėjom. Eidami per kaimą, mudu su Pranu Talalu dar sutarėm užeit pas pažįstamas merginas, pasakėm *Tankistui*, jis išleido, o jau pradėjo aušt. Abu nešėmės po kulkosvaidį. Aš ėjau gerokai priekyje, jis iš paskos sekė. Prieinu prie vieškelio, žiūriu, nuo girininkijos ateina būrys vyrų. Kai priėjo arčiau, pagalvojau, kad reiktų „parolės“ paklaust, bet kažkaip susilaikiau. Peršokau per kelią į Užulėnių mišką, ir pasigirdo kulkosvaidžio serija prie pat miško, Keručio palaukėj. Ar tas Pranas seriją paleido, ar į jį kas šovė, aš gi nežinau. Išeinu į Keručio palaukę. Ten toks griovys. Kažkas lyg sučežėjo griovio pakrašty. Žiūriu – rusas jau suka kulkosvaidį į mano pusę, matyt, išgirdo mane ateinant. Aš tada į šoną ir einu toliau mišku. Išeinu į vieškelį, maždaug už poros kilometrų, ties Pažardžio mišku, ateina toks berniokėlis Bakašinskas. Aš jo klausiu:

– Kur eini, Ipoli?

– Einu arklių ieškot.

– O stribų negirdėt?

– Ne, visur tyku ramu...

Tas berniokas truputį toks „išsižiojęs“. Aš pereinu vieškelį, galvoju, pereisiu krūmų juostą, per Pažardį, pereisiu Pažardžio mišką, bet tik paėjau apie 30 metrų – iš už kelmo su automatais rankose išlindo du rusai. Jie man:

– Stoj! Ruki v verch!

Aš patraukiau kulkosvaidžio spyną vieną kartą, kitą, bet šūvio nėra, o rusai čia pat stovi įsitempę. Man jau nieko kito neliko, mečiausi į šoną ir pasileidau bėgt. Bėgdamas laukiu, kada pasigirs šūviai, bet rusai kažkodėl nė vieno karto neiššovė. Bėgu pro kaimyno Žliobos sodybą pamiške, o iš ten į mane jau ėmė kirst iš kulkosvaidžių, iš šautuvų, po kojomis net žolė kilnojasi nuo sprogstamų kulkų. Dar vieną kartą atitraukiau spyną, paspaudžiau gaiduką, net sudrebino mane visą, be jokio taikymosi išėjo visas diskas. Čia pat kažkas trenkė man per koją, vos nesuklupau, koja iškart nutirpo. Kulkosvaidžio diskas tuščias, paėjau apie 30 metrų ir numečiau aš jį. Girdžiu, prieky manęs rusiškai: „Vperiot! Vperiot!“ Supratau, kad rusai mane supa. Išsitraukiau naganą, atlaužiau gaiduką, pridėjau vamzdį prie smilkinio, ir vėl tarsi elektra krėtė per ranką, net naganas iškrito. Ir staiga iššokę iš už medžių trys burliokai surėmė mane durtuvais. O iš paskos atbėga „frontavikai“, ne stribai. Stribai būtų subadę vietoje. Siesikuose tada stovėjo rusų artilerijos dalinys, tai šitie artileristai mane ir pačiupo. Tuoj nudraskė nuo drabužių visus lietuviškus skiriamuosius ženklus, be to, dar pasakė:

– Laimė, kad tavo kulkosvaidis nesuveikė, dabar ir pats gulėtum negyvas.

Po to priėjo Vaivadiškių stribas Juozas Markauskas (dabar gyvena Meilūnuose) ir su ironija drebtelėjo:

– Tai ką, Stasy, papuolei?

Mes gi buvome su juo geri pažįstami, kartu lankėm Gružų mokyklą. Kažką aš jam atkirtau, o rusas artileristas tik pastūmė jį tolyn automato buože:

– Idi idi ot siuda...

Rusas pasilenkė prie manęs ir sako:

– Eto vaši predateli?

– Taip, – sakau.

Nuvežė mane į Užulėnio mokyklą. Ten rusų garnizonas tuo metu buvo įsikūręs. Vidury kambario primesta įvairiausių rūbų krūva. Parinko man tokius kailinukus, apsirengiau, nes jau buvo

ruduo, šalta, o aš tik su švarkeliu. Viena koja su batu, kitą batą perpjovė, nes koja buvo peršauta, žaizdą perrišo, nupjovę marškinių rankovę. Pernakt palaikė, nuvežė į Gružus, o iš ten liepė vest į partizanų stovyklą. Ką darysi, reikia vest. Žinojau vieną seną stovyklą, nuvedžiau aš ten juos, apėjo apėjo aplink, apžiūrėjo, po to nuvežė į Siesikus. O vežė vežime surištą, apkrautą šienu, kažkodėl nenorėjo, kad kas mane pamatytų. Garnizono viršininkas kapitonas prigrasė, kad apie save niekam nieko nepasakočiau, ypač „liaudies gynėjams“, jei kas nors iš jų teirautųsi. Siesikuose sargyboje visur stovėjo stribai. Vieną sykį sveikina mane stribas:

– O, sveikas, Stasy! – Bet aš jo nepažinau. Pasirodo, Mecelis. Nieko pikto aš ant jo negalėčiau pasakyt, man valgyt atnešdavo iš savo stribynės.

Po to nuvežė į Ukmergę (kur dabar gėlių parduotuvė) ir įmetė į tokį medinį namuką, ten didelė kamera buvo laikyt areštuotiems. Uždarė mane su vienu nepilnamečiu iš Deltuvos. Atsigulėm ant narų. Atrakina duris, žiūriu – suvaro mano kaimynus iš Gružų, Keručių... Jiems pasakiau:

– Kai tardys, visi sakykite, kad aš iš jūsų atiminėjau maistą, jei kuris pasipriešindavo, dar buože apkuldavau. Gintis nėra prasmės, jie viską žino...

Kada man Siesikuose perskaitė agentų pranešimus, aš supratau, kas mane sekė, vienas iš jų – Juozas Zareckas, mano kaimynas. Kartu čia įmetė ir jo brolį Stasį Zarecką. Matydamas, kad aš viską žinau, jis ėmė šaukt:

– Banditas! Jis mus išdavė!

Pasirodo, ir šitas Stasys buvo šnipas. Vyrams aš pasakiau:

– Vyrai, laikykitės, o šitą niekšą aš tikrai išduosiu...

Bet vyrai ėmė aiškintis, atseit nereiktų taip elgtis, nes Stasys irgi buvo mūsų ryšininkas kaip ir visi kiti. Nors aš jau buvau pasiruošęs apie jį viską išklot.

Atėjo prižiūrėtojai ir ištempė mane iš kameros. Aš tik ant vienos kojos galiu pristot, kita sužeista, tai tiesiog nešte užnešė į antrą aukštą. Ten sėdi toks juodas čekistas kapitono antpečiais, jis maloniai kreipiasi į mane:

– Na ką, bandite? Va tavo visi kaimynai prisipažino, kad tau ryšininkavo.

– Nesąmonė, – aš jam sakau.

– Kodėl nesąmonė? – klausia jis manęs.

– Ogi todėl, kad mes visi vienoj kameroj.

– Kaip?! – suriko tardytojas ir išlėkė pro duris.

Gal po dešimt minučių sugrįžo ir dar du atsivedė. Tie mane už pažastų ir ištempė atgal į tą pačią kamerą, bet jau tuščią, visi tie mano kaimynai buvo išvesti. Po to dar nutempė pas MVD viršininką majorą Nikitiną. Pavaišino jis mane papirosais „Kazbek“ ir ėmė ramiai dėstyt:

– Tai va, Kuodis... Tu jaunas, tau gyvent reikia, dabar Sovietų Sąjunga galinga, karas baigėsi, man labai tavęs gaila... Sutik su mumis dirbt. Mes tave išgydysim, sudarysim sąlygas pabėgt, grįši į būrį, o paskiau gausi nurodymus, ką turėsi daryt.

– Oi, ne, – ėmiau atsikalbinėt, – jeigu grįšiu į mišką, mane ten iškart sušaudys, aš juk gyvas negalėjau pasiduot.

– Tai kodėl pasidavei?

– Nenorėjau mirt ir pasidaviau...

Majoras lyg ir sutiko su tokiu mano pasiaiškinimu ir kalbą pasuko kita kryptim.

– Na gerai, jei jau taip, išgydysim tave čia, kalėjime, duosim dokumentus kita pavarde, pasiųsim į kitą kraštą Lietuvos, ten galėsi vykdyt mūsų užduotis.

– Oi net net net, – aš vėl jam tą patį, – aš džiaugiuosi, kad papuoliau gyvas, tikrai iš čia niekur daugiau neisiu, geriau užmuškit vietoje.

Tuo ir baigėsi mūsų pokalbis su viršininku Nikitinu. Pašaukė sargybinius, ir mane išvedė.

Ukmergėje tardė ir žydas Lenskis. Vieną rytą jis mane pasikvietė, kiek paklausinėjęs ėmė rakinėt pistoletą „TT“, po to dar užsirūkė, kažką pagalvojo, tą pistoletą padėjo ant stalo, pasikėlė nuo kėdės ir išėjo. Gal dešimt minučių neatėjo, o aš sėdžiu ir laukiu. Tik trinkteli durimis, atlekia užduseęs ir griebia už pistoleto:

– O, zabyl pistolet!

Jis man ėmė aiškint, kad aš dabar galėjęs pabėgt. Šiaip jis manęs daug nemušė, tik vieną kartą kameroje trenkė į sprandą, žinoma, aš jau neprisiminiau nieko po to, kas buvo. Kartais pataikydavo į paširdžius, per juosmenį, bet čia jau kiti. Primygtinai reikalavo pasakyt ryšininkus, kur bunkeriai. Pavardes mini, aiškiai šnipų išduoti tikri mūsų ryšininkai, bet reikalauja patvirtint.

Jau pačioj tardymo pabaigoj iškviečia mane. Ateina toks storulis su trim žvaigždutėm, prisistato jis man:

– Ja staršij slėdovatel Raščiupkin.

Atsinešė mano byla, pakišo panosėn ir liepia skaityt. Pasakiau, kad rusiškai nemoku skaityt, tada liepė pasirašyt, pasakė, kad tardymas baigtas, turiu laukt teismo. Už poros savaičių buvo teismas. Teisė mus dešimt žmonių karinis tribunolas. Buvo ir dvi merginos, prijungtos prie mano bylos: Apolonija Vaičiūnaitė iš Meilūnų kaimo ir Valytė iš Gružų kaimo. Kadangi mane paėmė dar 1946 m., gavau 10 metų lagerio, o 1947 m. paimtus jau teisė 25-riems.

Rusijoj išbuvau 39-rius metus. Lageryje pusdevintų. Kada Stalinas nusigalavo, mane iš Taišeto lagerio atvežė į Ukmergę pertardymui. Paėmė vieną iš penkių Katliorių brolių – Teodorą, kiti keturi buvo žuvę miške. Jau po daugelio metų jis pareiškė, kad aš atseit sušaudžiau vieną tokią komunistę. Tardytojas liepė man prisipažint, atseit daugiau jie vis tiek manęs neteis, o lagery aš buvau atsėdėjęs jau pusę bausmės. Bet aš gyniausi kiek galėjau. Tada suvedė su šituo Teodoru akistaton. Jis aiškina:

– Jūs gi su Dubausku ją nuvedėt...

Dubauskas ir dabar Kaune gyvena. Jie abu su Katliorium buvo pasidarę dokumentus. Gal Katliorius jį ir išdavė? Po to Katliorių su Dubausku teisė, kvietė ir mane į tą teismą. Iš Vorkutos dar buvo atvežtas kaip liudininkas ir Dominas.

Po šito teismo mane vėl grąžino į Taišetą. Vėliau patekau į Igarką. Čia atvažiavo mano būsima žmona Žeruolytė. Į Lietuvą grįžome 1985 m.

Pasakoja BOLESLOVAS MIŠKINIS-„ŠARŪNAS“

Užrašyta Deltuvoje
1998 08 30

Gimiau 1922 m. Deltuvoje. Šeimoje pas tėvus buvau vienturtis sūnus. Tėvas buvo kaimo amatininkas – batsiuvys, turėjo tik pusę hektaro žemės ir nedidelę gryčiutę.

Kada 1944 m. rusų bolševikų armijos grįžo atgal į Lietuvą, rugpjūčio 15 d. aš buvau Lėno miške kapitono Krikštaponio partizanų vadavietėje. Vyko pasitarimai dėl tolimesnės veiklos. Iš mūsų krašto tada pas juos šešiese buvome nuėję (nuo mūsų Lėno miškai buvo maždaug už 30 kilometrų):

1. Boleslovas Miškinis-*Šarūnas*
2. Jonas Kaselis-*Šauklys*
3. Leonas Gžimaila-*Diedukas, Dziadas*
4. Stimburys (iš Statikų k.)
5. Jonas Rokas (iš Deltuvos)
6. Bronius Gelumbeckas (iš Žalgirių k.)

Mus vedė ryšininkas Pranas Varnas iš Vareikių kaimo.

Krikštaponio laukėme tris dienas, kol jis atėjo. Gavę nurodymus, grįžome vėl į savo bazavimosi vietą Deltuvoje. Tuo metu mes dislokavomės Vidumiškio miške, už poros kilometrų nuo Deltuvos.

Pradžioje manėme, kad galėsime prisijungti prie Krikštaponio, bet jis pašalinių saugumo sumetimais nepriiminėjo. Liepė kurtis savo teritorijoje, savo apylinkėse, išsirinkt vadus, laikytis maždaug vienoje vietoje. Taip mes ir laikėmės Vidumiškio, Milašiūnų, Viliukų miškuose.

Pirmą rudenį tokio tikro vado ir neturėjome, 1944–45 metų žiemą praleist ruošėmės Vidumiškio miške, bet mūsų žeminės buvo išaiškintos, turėjome iš jų išsikelt. Aš žiemojau Pagojos kaimelyje. Čia irgi buvo vyrų, kurie slapstėsi, ir čia mes turėjome pasidarę šešis bunkerius. Taip ir mėtėmės iš vieno į kitą, kad rusai nesusektų. Trys bunkeriai buvo pas gyventojus, o trys grio-

vių šlaituose laukuose, ariamoj žemėj, labai gerai užmaskuoti, ir visa tai buvo daroma naktimis. O 1945 m. kovo pradžioje susisiekėm su Viliukų miško partizanais. Ten jie jau buvo rimčiau susiorganizavę: kariška tvarka, drausmė, jiems vadovavo Jonas Venskus-*Linkaitis*. Kada mes trise pas juos nuėjome, jų būryje radome 15 vyrų. Venskaus vadovaujamas būrys veikė maždaug šioje teritorijoje: nuo Deltuvos važiuojant – Milašiūnai, Jakutiškiai, Atikonys, Atkočiai, Bardiškiai, Bardiškėliai, Padubilčiai, Karpiai paskutinis mūsų kaimas prieš Siesikus, kuris priklausė dar mums. Iš vakarinės Viliukų miško pusės – Pasodai, Belazariškiai, Groteliai, Lakėnai, Kontiškiai, Jasudai.

Iš anksčiau paminėtų mūsų šešių vyrų likome tik trys. Rokas ir Stimburys išėjo į rusų armiją, o Bronius Gelumbeckas išvis atsisakė eit su mumis, kiek žinau, pasidarė dokumentus ir taip išliko nepaliestas.

Pas Viliukų partizanus nuėjome aš, *Dziadas* ir *Šauklys*. Kada patvirtino mūsų buvimą, įsijungėm būrio dienotvarkėn. Tai įvairūs darbai, budėjimas, maisto rinkimas, žinių rinkimas. Šiaip aš buvau eilinis partizanas, bet kai atsirado pagrindinis ryšininkas Petras Pociūnas-*Rimantas* tarp „Žalio Velnio“ – Viliukų miško partizanų ir Vaitelio pagrindinių būrių, jis mane pasiėmė palydovu, tai buvo jau daug vėliau, kada mums teko nemažai pavaikščioti po kitus būrius. Tada aš jį visą laiką lydėjau.

Stovyklaujant Viliukų miške, ne kartą teko susidurt su rusų NKVD garnizonais.

Pirmas susidūrimas įvyko 1944 m. rudenį, kada žuvo Vaclovas Čepukėnas. Jau buvo prasidėję masiniai miškų „valymai“. Tai mes pajutom ir traukėmės į Lėno miškus, nes į didesnių miškų masyvus mažesnėm jėgom jie nelįsdavo. Mes keliuku traukėmės į Svaronių mišką. Pirmieji mūsų žvalgai pranešė, kad priartėjo kažkokie trys civiliai. Kada pamatėm, kad tolėliau už jų dar didžiulė banda ateina, kažkaip suabejojom. Mūsų vyrai sukomandavo „Stok!“, bet niekas nestojo. Tada atidengėm ugnį, ir prasidėjo kautynės. Mes buvome iškirstoj biržėj, o rusai neiškirstam miške. Čepukėnas šaudė atsistojęs iš už malkų rietuvės, jam teko

į krūtinę, o kulka išėjo per nugarą. Rusai komanduoja mus supt sparnais, o mes jiems duodam ugnies ir po truputį jų supimą prilaikom. Taip pamažu iš šito mums ruošiamo „katilo“ išsinešdinom. Nuėjom į Svaronių mišką, kartu nešėmės ir žuvusio Čepukėno kūną. Tiesa, dar užėjom pas eigulį, jis paprašė atsigerti vandens. Tai buvo jau paskutinis jo prašymas, po to benešant mišku maždaug už kokių poros šimtų metrų mirė. Laikinai jo kūną palikom Svaronių miške, o vakare jį pasiėmė artimieji ir palaidojo.

1944 m. rudenį, tuoj po „krikšto“ Seveikų miške, vienas iš mūsų būrio parėjo į namus žmonai padėt nukast bulvių. Tuo momentu užvažiavo trys plėšikaujantys pasienio kariuomenės rusų kareiviai žaliomis kepurėmis, o partizanas buvo persirengęs moteriškais drabužiais. Atvažiavo jie dviem pastotėmis. Sustojo ir eina artyn. Pamatęs, kad čia gražiuoju nesibaigs, nusimovė sijoną ir šoko bėgt, o tie ėmė į jį šaudyt. Aš stovėdamas sargyboje suskaičiavau trisdešimt keturis šūvius, bet, pasirodo, jam nė vienas nekliuvo. Tuo metu mes stovyklavom ant tokių kalniukų. Jis atbėga, dar nusikeikia ir sako:

– Ar padėsit jūs man kas nors ar ne?

– Koks reikalas? – jo klausiam.

– Va, bulves kasiau ir žaliakepuriai trys užpuolė.

Aš pirmas pasisiūliau. Ir mes trise išėjom. Kada mus pamatė, pradėjo bėgt, o mes į juos atidengėm ugnį. Visus tris nukovėm.

Tai buvo, galima sakyt, mano pirmosios rimtesnės kautynės. Arklius irgi nušovėm. Ratai apsivertė, ant žemės pabiro visokių gėrybių, kurių jau buvo prisiplėšę. Žaliakepurių garnizonas stovėjo Ukmergėje, jie, matyt, su vadovybės žinia važinėjo po kaimus plėšikaudami.

Šitų žaliakepurių sunaikinime dalyvavome aš, Ignas Bružas ir Alfonsas Ignatavičius iš Laičių kaimo. Vėliau jis pateko į lagerį, kuriame išbuvo net 20 metų ir grįžęs į Lietuvą mirė.

Vytauto Reklicko-*Liučio* brolis Povilas sutiko kažkokį persirengusį pilietį, pakratė jį ir rado už bato aulo naganą. Kai tik rado naganą, nieko nelaukęs – kakton ir nupylė. Pasirodo, šnipas buvo persirengęs partizaniškai.

Buvom sutarę su Jurgiu Drujiečiu, gyvenančiu Saliečių kaime, kad ateisim pavalgyt. Trise ir ėjome pas jį. Pasirodo, jau gulėjo „draugai“ pasaloje, apsikrovę malkomis, ir laukė mūsų. Viskas įvyko netikėtai, nes mes nežinojome padėties. Iš vakaro šitam Saliečių kaime vyko kažkoks judėjimas, bet mes nepasitikrinom, per daug nuvargę, sulyti, šlapi skubėjom pas tą žmogų. O Seveikių pamiškė, pasirodo, jau buvo rusų apgulta. Drujiečio sodyba įsikišusi miškan, ten jie mūsų laukė ir būtų nukirtę visus, bet maždaug už kokių dviejų šimtų metrų jis jau pradėjo pyškint. O ėjome aš, *Dziadas* ir *Šauklys*. Priplakė mus prie žemės. Mes dar atsikirtom, *Šauklys* pasakė, kad jis sužeistas, per abi sėdynes peršautas. Truputį jį pridengėm ir liepėm trauktis. Kada pamatėm, kad jis įbėgo į krūmus, tada mes pasikeisdami irgi ėmėm trauktis: vienas bėgam, kitas atsišaudom. Laimingai pasiekėm krūmus ir ten pasislėpėm. Toliau niekur nėjom, sekėm juos, norėjom atlyginti už sužeistą draugą. Paskaičiavom – penkiolika rusų buvo sulindę ir po vieną, po vieną vakare pasitraukė į kaimą prie sunkvežimio, kuris stovėjo atokiau, ir išvažiavo.

Mums rūpi, rado krūmuose *Šauklį* ar ne. Laukėm, kol sutems. Atėjom pas tą ūkininką, nes mums pranešė, kad yra vienas nušautas. Pasirodo, tai Juozapas Gogis iš Jurgėnų kaimo. Jis nebuvo partizanas, tik slapstėsi nuo kariuomenės. Vakare ėjo iš miško į namus ir jį ta pati pasala nukirto.

Rusai jautė, kad šitam miške yra partizanų, todėl dažnai rengė pasalas, be to, Saliečių kaime gyveno toks komunistas Kostas Tamašauskas, kuris sekdavo partizanus. Jo brolis užėmė kažkokias aukštas pareigas 1940-aisiais, bet 1941 m. besitraukdamas su bolševikais žuvo Zarasų rajone. O šitas atseit pasiryžęs atkeršyt už brolį. Vėliau buvo iššifruotas ir sušaudytas. Du vyrai persirengė rusiškomis uniformomis ir užėjo pas šitą Kostą. Pats išsipasakojo savo „žygdarbius“, manė, kad čia tikri rusų kareiviai. Dar butelį pastatė tiems vyrams. Viduje jį ir nušovė, o mes stovėjome lauke apsaugoje.

Vieną kartą išėjom maisto pasirinkt. Buvo pavasaris. Lietus lyja. Einam Jakutiškių kaime pro tokio lenkuojančio lietuvio

Pažarsko sodybą, pas kurį kartais užeidavom anksčiau, nors iš jo nieko negaudavom. Jo atsakymas būdavo toks:

– Nic niemam! Stribuki zabrali!

Praeinam pro sodybą, kaip ėmė pilt į mus iš automatų. Pasirodo, pas šitą Pažarską vaišinosi stribai, o mes apie juos nieko nežinojom. Sukritom ant žemės ir atidengėm atsakomąją ugnį. Stribai tada movė iš sodybos, kiti pametė net šautuvus. Paskui mes pas šitą „nic niemam" suradom kumpių, dešrų, dar „samagono" kanistrą. Viską konfiskavom ir pasakėm, kad tai atpildas už ryšio palaikymą su okupantų pakalikais. Per teismą vėliau jis buvo mano byloje liudininku.

Kitos pasalos buvo suruoštos Deltuvos stribams. Apie jas man nesinorėtų ir pasakoti todėl, kad tas, kuris mums pranešė, jog Deltuvos stribai važiuos į Keturvėjų kaimą kratos daryt, pats buvo aukščiausios klasės šnipas. Tai išaiškėjo žymiai vėliau. Markulis pridirbo šunybių visai Lietuvai, o jis pridirbo šunybių Viliukų miško būriui.

Sangavičius pranešė, kad važiuos Deltuvos stribai, bet niekas nevažiavo. Suprantama, kad norėta mus už nosies pavedžiot. Mes išėjom į pasalą 12 vyrų, sugulėm ir buvom rimtai pasiruošę, bet stribų taip ir nesulaukėm.

Paskui man pasakojo būrio vado pavaduotojas Vytautas Reklickas-*Liučys*. Jie po to Sangavičių apklausė, tai šis pasiteisino, jog stribai tuo metu važiavo kitu keliu.

Vacys Sangavičius buvo nuteistas ir išvežtas į Vorkutą, po metų paleistas grįžo į tėviškę. Jis jau gerokai anksčiau buvo užverbuotas ir išsilaikė taip ilgai dirbdamas savo juodą darbą todėl, kad jį saistė giminystės ryšiai su būrio vadu. Būrio vadas Jonas Venskus jau buvo žuvęs, bet jo brolis Vacys-*Jonaitis* turėjo šito šnipelio seserį. (Aprašytas Sangavičius Kuodžio knygoje „Išdraskyto lizdo paukščiai".) Bet ir jis pats dar tada nežinojo, kad toks „paukštis" kartu vaikšto po partizanų stovyklą.

O Sangavičiaus likimas buvo toks: kada per daug šunybių prikrėtė, šiokia tokia sąžinė atbudo. Ėmė smarkiai gert, kol vienąkart uždegė savo namus ir pats sudegė. Dar apie 1950 m.

jis išdavė paskutinius tris partizanus. Tada žuvo: Kazys Žižminskas-*Vaidila*, Petras Trinkūnas, Jovaiša (iš Diržių kaimo).

Jie buvo taip įruošę bunkerį, kad joks velnias nebūtų radęs. Viliukų miške ėjo griovys. Iš to griovio įėjimas, o pats bunkeris toliau, gal 15 metrų reikia lįst tuneliu. Viskas puikiausiai užmaskuota. Prisinešę maisto, vandens, iš bunkerio jie nė kojos neiškėlė žiemos metu apie tris mėnesius. Kada buvo atvestas garnizonas, čekistai atitraukė dangtį ir pasakė:

– Išlįskit! Arba metam granatas!

Jie nė vienas neišlindo, dar paleido kelias serijas aukštyn per angą, bet rusai sumetė granatas. Ir taip vyrai žuvo. O Sangavičius žinojo šitą bunkerį.

Teko kalbėt su eiguliu Kacevičium Viliukų miške, tas irgi garantavo, kad tai Sangavičiaus darbas.

1945 m. birželio mėn. su Petru Pociūnu perėjom Siesikų, Gružų partizanų būrius ir atsiradom Prano Kecioriaus būryje netoli Vadoklių. Tuo metu teko dalyvauti kautynėse ir mums, kai buvo surengtos pasalos Vadoklių stribams ir jų vadovybei, buvo nukauti keturi sovietinės valdžios pareigūnai. Kecioriaus būry tuo metu buvo apie 60 vyrų. Bestovyklaujant krūmuose, atėjo kažkokia moteris, pasišnekėjo trumpai su Keciorium ir išėjo. Tada jis sako:

– Man reikalingi savanoriai, ruošiam pasalas.

Tokių dalykų aš niekuomet neatsisakydavau. Mes išėjom šešiese. Vienas kulkosvaidininkas, patyręs frontininkas, bet jo ginklas būtų pražudęs mus visus. Sutarta buvo taip: pirmas „ima“ kulkosvaidis, o mes po jo. Kada prieš kulkosvaidžio taikiklį atsidūrė tie keturi partorgai, aš netoliese gulėjau. Tik išgirdau klankt, o šūvio nėra. Žinau, kad tokiu atveju reikia išimt iš lizdo šovinį ir įleist kitą, bet kiek teks prarast laiko! O jie važiuoja ant dviejų sėdynių, stambus eržilas pakinkytas ėmė bėgt risčia, matom, kad tolsta nuo mūsų. Tada Balys Eglinskas-*Saulius*, aš ir Jonas Artmonas-*Algimantas* nieko nelaukdami kirtom iš savo ginklų. *Algimantas* buvo su dešimtšūviu, Eglinskas turėjo vokišką dešimtšūvį, o aš rusišką automatą. Visi važiavusieji išvir-

to iš ratų, bet mes nežinom – gyvi ar negyvi. Daviau komandą: pirmyn trumpais perbėgimais. Iš mūsiškių Bronius Nemanis nukentėjo. Iš tų važiavusių buvo vienas tardytojas. Kai vėliau radom jo dokumentus, dalyvavęs net Stalingrado kautynėse. Tas tardytojas peršovė Nemaniui kojas, tuo metu jis dar bandė bėgt, bet kita kulka perėjo jam per vidurius. Tuomet iš kažkur atsirado mūsų antras kulkosvaidininkas. Matyt, būrio vadas suprato, kad mūsų padėtis kritiška, atsiuntė kitą kulkosvaidininką. Griovio kraštas apaugęs eglaitėm, tiems stribams labai patogu maskuotis. Tada antrasis mūsų kulkosvaidininkas išilgai griovio ėmė leist serijas. Prišliaužėm arčiau ir pamatėm, kad jau nebegyvas guli ir tas tardytojas. O vienas buvo nušliaužęs apie du šimtus metrų, irgi sužeistas. Jį Eglinskas iš vokiško dešimtšūvio „paėmė“. Operacija buvo baigta. Neliko keturių Vadoklių valdžios „viršūnių“. Kai kautynės baigėsi, Nemanis jau buvo miręs. Pasiėmėm jo kūną ir palaidojom Lėno kapinėse.

Kada išėjau su *Rimantu*, daugiausia laikiausi Kecioriaus būryje, maždaug apie porą mėnesių.

Po šitos operacijos, kai sutvarkėm tuos keturis Vadoklių pareigūnus, prasidėjo didelės kratos apylinkėse. Teko pakliūt ir į apsupimą. Apsupo mus Taujėnų miškuose, bet mes jau buvom pasiruošę, nes iš vakaro mums buvo pranešta. Tada jau stebėjom, kur traukia rusai, kur išdėsto atsparos punktus. Radom spragą ir išėjom. Mūsų žvalgyba dirbo visą naktį, akylai sekė rusų kariuomenės judėjimą. Kareivių sunkvežimiais privažiavo Lėno dvaran, Taujėnuosna, Vadokliuosna, mes jau supratom, kad ruošiamasi stambiai operacijai. Girdėjom vėliau šaudymą – pateko į tą „katilą“ tie, kurie dieną šen, naktį ten blaškėsi, nuo armijos slapstėsi. Pamatę, kad vyksta „valymas“, iš namų bėgo miškan, o miškas jau buvo apsuptas. Tai visai beginkliai jaunuoliai.

Drausmė Kecioriaus būryje buvo silpnesnė, bet pats Kecioriaus – vyras rimtas, gabus vadas. Man patiko pas jį.

Po anos Vadoklių operacijos aš pasiprašiau Kecioriaus, kad leistų grįžt į savo apylinkę, nes jau du mėnesius nieko nebuvau

girdėjęs apie savo artimuosius. Keciorius neprieštaravo. Abu su *Algimantu* per vieną naktį parėjom savo kraštan. Atėję į stovyklą, vyrų neberadom. Ėmėm stebėt pėdsakus. Supratom, kad stovyklą skersai ir išilgai perėjo rusiški batai – tarsi galvijų išmindyta aplink. Netrukus suradom stovyklą, bet ta nauja dar aiškesnė negu senoji. Būrio vadas Venskus jau žuvęs, naujas vadas dar buvo renkamas. Aš juos perspėjau, kad taip gyvenant galima labai greit susilaukt „svečių" iš NKVD. Netrukus taip ir buvo. Šnipas užvedė rusų garnizoną. Tą šnipą išaiškinom gerokai vėliau. Tai Andriūnas iš Keturvėjų kaimo. Šis žmogus padarė tris dideles išdavystes. Po trečio išdavimo partizanai jį jau įtarė, nes turėjo nenuginčijamų įrodymų. Nuėjo pas jį, pradėjo tardyt, labai greit pats prisipažino, pasisakė net, ką už tai gavo dovanų iš čekistų. Pirmą kartą jam padovanojo dviratį, antrą kartą kostiumą, o trečią kartą pažadėjo akordeoną, bet jo jau nebepamatė, nes buvo sušaudytas.

Kada šitas šnipas užvedė rusus, žuvo vienas mūsų sargybinis, irgi Andriūnas (jie buvo du broliai, juos vadino „Kamratais") iš Sarosčių kaimo. Pradėjus rusams veržtis į stovyklą, jis į juos dar atidengė ugnį. Išgirdę šūvius, visi sukilom, nes vieni miegojo, kiti šiaip ką nors tvarkėsi, nieks kautynėms nebuvo pasiruošęs. Partizanui Petrui Ketvirčiui peršovė koją, paeit nebegalėjo, šliaužė žeme, palindo po žabų krūva ir užsimaskavo, bet rusai su šunim susekė ir paėmė gyvą. Žuvo Antanas Mučinskas-*Ginutis* iš Pagojės kaimo, su kuriuo mes slapstėmės pirmąją 1944-ųjų žiemą. To puolimo metu du žuvo, vienas paimtas gyvas, tai vis per Andriūno išdavystę.

Jo buvo išduota Gricių šeima Keturvėjų kaime. Sūnus Vytautas Gricius-*Lakūnas* išėjo į mišką ir žuvo. Andriūnas išdavė, kad Griciaus sūnus slapstosi ir kad pas tėvą užeina partizanai. Po to tėvas buvo išvežtas į Sibirą.

Kada mus išvaikė iš miško stovyklos, aš sugrįžau Vidumiškin. Kurį laiką pabuvau apie namus, ryšys su kitais būrio kovotojais nenutrūko. Po to pas mane atėjo Kaselis, Gžimaila ir Julius Kreivys-*Lizdeika*.

Susitikom tam pačiam Pagojės kaime prie bunkerio, kuriame žiemojom. Jie man patarė legalizuotis. Buvo 1945 m. rugpjūtis. Aš kažkaip sutrikau, išgirdęs tokį draugų pasiūlymą. Jie aiškino, jog reiktų kam nors išlikt, o mažai kas žinojo, kad aš miške. Priminė, kad Viliukų miške kol kas vadovybės nėra, be to, labai sunku su maistu. Aplinkiniuose kaimuose gyvena lenkuojantys žmonės: kur užeisi, maisto arba neturi, arba neduoda. Vietiniai iš Atikonių, Atkočių, Jakutiškių pareina dar į namus, maisto ten gauna. Aš pagalvojau pagalvojau – čia labai rizikingas dalykas. Amnestija buvo paskelbta gegužės mėnesį. Praėjo liepa, rugpjūtis, apie amnestiją jau kalbos baigėsi. Palaukiau dar savaitę ir nutariau rizikuot. Paprašiau tėvo, kad nueitų pas apylinkės pirmininką, pasakytų, jog slapsčiausi namuose, niekur daugiau nedalyvavau, noriu legalizuotis. Deltuvos apylinkės pirmininku tuo metu dirbo aršus komunistas Povilas Šemeta. Tėvas nuėjo pas jį, pašnekėjo. Liepė, kad aš ateičiau. Nuėjau. Jis tuoj perdavė Deltuvos saugumo viršininkui Bobenkovui: atėjo tas pilietis, nori legalizuotis. Bobenkovas pasišaukė pas save ir ėmė klausinėt. Pasakiau, kad miške nebuvau, slapsčiausi apie namus. Kažką dar užsirašė, jokio dokumento neišdavė, liepė eit namo, o kas penktą dieną ateit registruotis. Taip porą metų kas penktą dieną vis eidavau į saugumą pasirodyt, kad esu. Po to užteko į mėnesį tris kartus nueit. Išdavė „arklio“ pažymą (taip mes tą popiergalį vadindavom). Ji galiojo tik toj vietoj, kur gyveni. Gerokai vėliau išdavė pasą, karinį bilietą.

Iš gretimos sodybos buvo išvežtas į Sibirą ūkininkas, kurio namuose tuoj apsigyveno stribo Vytauto Pancero šeima: tėvas, motina ir keturi sūnūs. Tai tikras stribų lizdas. Tas pats šnipas Sangavičius čia lankydavosi, per šituos Pancerus palaikė ryšį su rusų NKVD. Apie tai aš vyrams miške pranešiau, bet kas iš to, giminystės ryšiai, pasirodo, buvo stipresni...

Sangavičių kelis kartus buvau sutikęs Ukmergėje, mačiau jį išeinant iš saugumo pastato. O kas čia dėdavosi, baisu apsakyt. Gėrimai, triukšmas, velniškos orgijos.

Kadangi vadas Venskus buvo žuvęs, tiesiog nebuvo ir tokio rimtesnio žmogaus, kam būtų galima pasakyt apie šito Sangavičiaus ir Pancerų draugystę, nors buvau pasakęs Kaseliui, Gžimailai. Kai vėliau būrio vadu buvo paskirtas *Liučys*, jis buvo pas mane atėjęs, bet buvo praėję jau apie metus ar daugiau, o Venskaus broliai Vacys-*Jonaitis* ir Bronius-*Kanadietis* tam pačiam būry tebebuvo. Bronius Venskus žuvo Bardiškėlių kaime pas savo svainį, o Vacys per savo žmoną Sangavičiūtę išdavė visą bunkerį. Išdavimo metu iš bunkerio pirma išlindo Sangavičiūtė, o *Jonaitis*, įrėmęs pistoletą į nugarą Petrui Kuodžiui, išvarė jį iš bunkerio, nes jis dar norėjo priešintis. Bunkeryje Sangavičiūtė ėmė aiškinti: jūs gi krikščionys, kaip čia dabar žudysit save, tai didelė nuodėmė... Taip ir išaiškėjo galutinai visos Sangavičių išdavystės.

Stribai Pancerai iš čia išsikėlė tada, kai išformavo stribynus, nes Vytautas Panceras buvo labai aktyvus. Paskutiniu metu stribynan buvo sulindę ir jo du sūnūs. Šiuo metu Deltuvoje jau neliko nė vieno stribo.

Petras Pociūnas – buvęs kunigų seminarijos auklėtinis. Diržių kaime bunkeryje slapstėsi mūsų būrio trys partizanai: Julius Belickas-*Klevas*, Vytautas Reklickas-*Liučys*, Vytautas Pinkevičius-*Povariukas*. Pociūnas, kaip pagrindinis ryšininkas, žinojo tą bunkerį. Kažkaip sutapo: tą vakarą, kai jis ėjo nuo Lėno miškų į savo tėviškę, į Veprius (atstumas per 30 km) 1947 m. vasaros pabaigoje, užėjo pasiteiraut pas šituos vyrus, kokia padėtis, o čia jau buvo pasalos paruoštos. Susišaudymo metu Pociūnui peršovė kojas. Nors nubėgo jis dar du kilometrus, bet rusai jį prisivijo, nušovė ir atvežę į Deltuvą numetė miestelio aikštėje.

Petras Pociūnas dažnai vaikščiodavo persirengęs čekisto uniforma.

Mūsų būrys visur dokumentuose buvo įvardijamas trimis „V“ raidėmis „VVV“ („Vyčio“ apyg. Viliukų miškas, „Vyties“ būrys).

Po *Hitlerio* – Adolfo Bureikos ir Beno Narkevičiaus žuvimo Viliukų „Vyties“ būriui vadovavo Vytautas Reklickas-*Liučys*.

Apie 20 metų išdirbau miškų ūkyje. Tikrus dokumentus gavau apie 1948 m., o po 17-os metų (1965) gruodžio mėn. gavau šaukimą prisistatyti į Vilniaus saugumą. Nuvykau. Buvo ilgas pokalbis, supratau, kad man byla jau paruošta.

Po pokalbio paleido, liepė važiuot į namus ir nedaryt kvailysčių. Toks buvo jų paskutinis perspėjimas. Kokių kvailysčių? Kadangi pokalbio metu sužinojau, kas man gresia, manė gal, kad bandysiu nusižudyt ar kur nors pasislėpt.

Ramiai po to pragyvenau dar tris mėnesius. 1966 m. balandžio 5 d. atvažiavo tas pats, su kuriuo kalbėjomės saugume. Saugumietis Rimkus, titulavęs save mokytoju. Apylinkės pirmininku tuo metu Deltuvoje dirbo Černiauskas. Aš einu pro apylinkės pastatą, girdžiu, jis šaukia:

– Ei Miškini, užeik!

– Ko reikia? – klausiu.

– Tau girininkas skambino, kad šiandien prisistatytum į girininkiją.

Kai įėjau, pamačiau, kad ten jau ne vienas Černiauskas. Mane tik už pečių, suėmė už rankų, uždėjo antrankius, į lauką, įsodino „viliukan“ ir – į Ukmergę. Ukmergėje pasiėmė liudininkus, atvažiavo į mano namus, padarė kratą. O aš tuo metu Ukmergėje sėdėjau įmestas į KPZ. Kai grįžo po kratos, atsivedė į tą patį KPZ kažkokius du alkoholikus iš gatvės, liepė atsistot, dar kartą apkratė ir „iškilmingai“ perskaitė kaltinimą... Po to išvežė į Vilnių, į saugumo kalėjimą. Pirmiausia uždarė 11-oj kameroj, paskui perkėlė į 5-tą ir į 3-ią.

Teismas vyko 1966 m. liepos 21–23 dienomis. Apkaltintas buvau pagal tris straipsnius: BK 62 str. I-ą dalį (tėvynės išdavimas), 64 str. I-ą dalį (teroristiniai aktai). Čia man „prisiuvo“ sušaudymą Laičių kaime, nes mano bylos „bendras“ Ignas Bružas viską išklojo. 70 str. (neteisėtas ginklo laikymas). Gavau 15 metų lagerio.

Ignas Bružas jau anksčiau buvo nuteistas, nes pats save išsišifravo, buvo pasikeitęs pavardę. Atvažiuodavo į savo gimtą kaimą, ten jo brolis dirbo kolchoze brigadininku, tėvas buvo

miręs, ir jie nepasidalino turto, o aplinkiniai gyventojai juk žinojo, kad jo pavardė ne Vaitkus, o Bružas. Nuo to ir prasidėjo.

Atsėdėjau Mordovijoj, Urale visus 15 metų. Grįžau į Lietuvą 1981 m.

Pasakoja APOLONIJA MACKELAITĖ-PURLIENĖ-„RUGIAGĖLĖ“

Užrašyta Panevėžyje
1997 06 20

Gimiau 1923 m. Kurėnų kaime, Deltuvos valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Šeimoje pas tėvus buvome trys vaikai: aš ir du broliai. Brolis Juozas gimęs 1920 m., Vytautas gimęs 1929 m. Tėvai turėjo 14 ha žemės. Lietuvos laikais tą žemę dirbome patys, brolį Vytautą, kaip jauniausią šeimoje, tėvai išleido į mokslą, mokėsi Ukmergės gimnazijoje. Tėvukas Pirmojo pasaulinio karo metu tarnavo rusų caro armijoje, vėliau pateko į vokiečių nelaisvę, keletą metų Vokietijoje gyveno ir dirbo pas ūkininką, kuris jam už gerą darbą, išvykstant atgal į Lietuvą, padovanojo auksinį laikrodį ir koncertinę armoniką – „kastantinką“.

Kada 1944 m. prasidėjo antroji rusų okupacija, brolis Juozas su pirmaisiais kaimo vyrais išėjo į mišką. Tam būriui vadovavo buvęs Nepriklausomos Lietuvos armijos kapitonas Juozas Ūselis iš Laukūnų kaimo. Į būrį susirinko vyrai iš įvairių aplinkinių kaimų. Iš Baublių: Vytautas Našlėnas, Alfonsas Našlėnas, Edmundas Našlėnas-*Ąžuolas*, Laimutis Našlėnas, Vytautas Petrikas-*Švedrys*, Alfonsas Petrikas-*Tarzanas* (vėliau perėjo į „Šarūno“ būrį). Iš Varžų: Vaclovas Grigonis. Iš Kurėnų: Juozas Mackela, Antanas Kuoras, Kazimieras Kuoras, Rapolas Lunys, Alfonsas Kerbelys, Povilas Kerbelys. Iš Skabeikių: Bronius Jakubonis-*Stiklas*. Iš Laičių: Stanislovas Čiukšys (buvęs karininkas).

1944 m. pavasarį Varžų miške susirinko labai daug partizanų – apie 200. Atėjo būrys nuo Siesikų, kuriam vadovavo jau-

nesnysis leitenantas Juozas Mažeika, kilęs iš Jurgelionių kaimo. Jis į savo būrį surinko daugumą piemens amžiaus jaunuolių.

Rusų kariuomenė apsupo Varžų mišką. Kareivis prie kareivio ėjo, įvyko kautynės, daug partizanų žuvo, o dar daugiau liko sužeistų. Mažeikai nutraukė ranką, nors į nelaisvę jo tuo metu rusai nepaėmė. Jis iššliaužė iš mūšio vietos, vietiniai gyventojai išgabeno į Šaukuvą, kur jį išgydė gyd. Vainauskas.

Po kautynių rusai į Ukmergę atvežė 16 nušautų, kitus vežė į Siesikus, į Pagirius. Vežė arkliais stribai, sumetę į vežėčias – vienų galvos, kitų kojos. Atvežę guldė ant bruko miesteliuose.

Brolis Juozas į namus parėjo tik trečią naktį, papasakojo, kad labai žiauriose kautynėse buvo, rusai tarytum skėriai plūdo nesustodami. Ūselis liepė visiems trauktis kaip kas sugeba ir per vasarą slapstytis pavieniui savo namuose, išsikast bunkerius, nes eina divizijos, prieš jas, sakė, neatsilaikysim, visi žūsim.

Savo sklype brolis tada išsikasė tris bunkerius. Mes gyvenom netoli koplytėlės. Mūsų žemę iš vienos pusės juosė Mūšos upelis. Naktį, būdavo, įlenda į bunkerį, o dieną apsirengia mamos rūbais, užsimauna sijoną ir dirba visus ūkio darbus.

Balandžio mėnesį mes, mergaitės, susiorganizavom tokią grupę, savo vade išsirinkom Stasę Imbrasaitę (dabar gyvena Vilniuje). Ji mokėsi mokytojų seminarijoje ir pakišo mums tokią mintį – prisidėti prie partizanų. Jeigu mūsų broliai išėjo kariaut su okupantais, kodėl mes negalim jiems padėt... Imbrasaitė pažadėjo nueit pas daktarą Vainauską, kad tas ją kiek pamokytų, kaip slaugyt sužeistuosius, perrišinėt žaizdas, kaip kraują sulaikyt.

Iš mūsų kaimo toj grupėj aš viena buvau, kitos buvo iš kitų apylinkių. Prie mūsų prisidėjo ir kunigas Eduardas Semaška. Pasirinkom slapyvardžius. Aš buvau *Rugiagėlė*, Elytė Pociūnaitė-*Eglė*, Stasė Imbrasaitė-*Našlaitė*, Vanda Buteikytė-*Pinavija*, Filomena Našlėnaitė-*Žibutė*. Tą penkių merginų būrelį pavadinom „Aušros“ organizacija.

Imbrasaitė pakliuvo labai kvailai: nuėjo į gimnaziją ir ten viešai ėmė skaityti partizaninius laikraštėlius. Tuoj pat ją ir

paėmė, o kai paėmė, matyt, gerai paspaudė. Išklojo, ką tik žinojo, o kai išklojo, ką žinojo, tada klojo ir ko nežinojo, įdavė net niekuo dėtus žmones. Tuojau paėmė kunigą. Man greit pranešė, kad Stasė areštuota. Pavakary atbėgo *Stiklo* atsiųstas ryšininkas, perspėjo, kad nebenakvočiau namuose, nes jau trys areštuotos. Kai tik pasakė, tą vakarą aš ir pasitraukiau į Bernotiškių kaimą. Užėjau į bažnytėlę. Žinojau, kad kunigo jau nebėra, pasimeldžiau ir nuėjau pas Petrą Varną, paprašiau, kad laikinai priimtų. Priėmė jis mane, bet labai nenoriai, juk stribai važinėja, areštuoja, ieško pasislėpusių. Dvi dienas pabuvau, matau, kad visi dreba iš baimės, vaikšto tarytum nesavi, apsirengiau ir išėjau į Kadrėnus, į Svarinsko tėviškę. Ten turėjau gerų draugių. Apsistojau pas Svarinską (ne kunigo sodyboje).

Buvo Šv. Marijos vardo atlaidai. Kadangi baigusi kulinarijos kursus, manęs paprašė pašeimininkauti klebonijoj. Buvo labai daug kunigų suvažiavę. Kitą dieną visi išvažinėjo. Atėjo brolis Juozas, įlindo į daržinę ir pasislėpė šiene, galvojo – negi čia dabar klebonijoj kas kratys ir ieškos miškinių. Netrukus prisistatė rusų MGB garnizonas ir apsupo kleboniją, bažnyčią, visus kitus pastatus, per langą matau – ir mūsų namai apsupti. Kareiviai apstojo mane, o mano chalato kišenės pilnos saldainių, riešutų, aš juos ėmiau vaišinti, jie juokauja, kalbina mane, paprašė vandens. Stengiuosi būti linksma, nors viduje visa surakinta baimės. Matau, daržinės durys atidarytos, kareiviai vaikšto ant šieno ir bado „štikais“, laukiu, kada perdurs brolį šiene... Juokiuosi, kad tik daugiau jų pritraukčiau prie savęs, kad tik anie greičiau nuliptų nuo šieno. Pasėmiau vandens iš šulinio, šaukiu visus ateit atsigert. Atėjo karininkas, liepė eit į vidų ir lįst į rūsį. Atidariau dangtį, įlindau į rūsį, klausiu, ką paduot, nes ten pilna maisto. Pasakė, kad nieko nereikia, tik prožektoriumi pašvietė, pažiūrėjo, tada liepė atidaryt bažnytėlę. Atidariau. Perėjo kelis kartus per ją ir išėjo visi kvatodami.

Po to brolis nulipo nuo prėslo, apkabino mane, bučiuoja iš džiaugsmo. Pasirodo, jis įsikasė palei pasienį, prisispaudė prie lentų ir taip išliko nepaliestas. Per tą vasarą laimingai išsisau-

gojo. Paskui pasidarė dar vieną bunkerį netoli upelio, šalia tako iškasė, uždengė lentom, užpylė storą sluoksnį žemių, padarė angą, užsėjo mišiniu, dar kitą padarė gyvenamam name. Jeigu kartais reiktų greit pasislėpti, šalia pečiaus sukalė dvigubą sienutę iš lentų, įlindimą padarė nuo viršaus, bet tam bunkery tik atsigult buvo galima. Du kartus šita slėptuvėlė labai pagelbėjo.

1945 m. rudenį per Imbrasaitę areštavo daug gimnazistų. O vyrai, kurie ruošėsi galutinai pasitraukt į mišką, susirinkdavo dažnai ir tardavosi, ką daryt, kaip toliau gyvent. Kadangi Ūselis patarė pagyvent kurį laiką nesiregistravus, todėl daugelis ir nesiregistravo. Kiek palaukęs, brolis gavo tokį aptriušusį šautuvą, nuvežė į MGB, ir jį paleido. Lygiai taip pat padarė ir kiti, o Ūselis išvažiavo į Kauną.

Nors brolis ir užsiregistravo, bet su partizanais ryšį palaikė, padėjo jiems visą laiką. Vėliau pateko į Sibirą, kur miškuose tremtinių jaunimui laikė mišias, jį areštavo, teisė, gavo 25 metus lagerio.

Vidiškiuose kunigavo kunigas Buožis. Aš nuėjau pas jį ir pasakiau, kad slapstausi, manęs ieško stribai. Jis parašė laiškelį, liepė nueit į Lentvorus pas Skuodį. Nuėjau. Jie dviese su žmona gyveno, jų vaikai buvo Amerikon išvykę. Ten aš pragyvenau dvi savaites, padėjau dirbt ūkio darbus. Kunigas Semaška buvo mane paskyręs palaikyt ryšiui tarp *Plieno* ir *Stiklo*. „Stiklo“ būrys veikė Deltuvos, Kavarsko valsčiuose. Ta jo veiklos teritorija apėmė pačius lietuviškiausius, patriotiškiausius kaimus. Pakėnų, Mariniškių, Laviškio kaimuose gyveno nuostabūs žmonės, labai vieningi, labai nuoširdūs. Būdavo, keli partizanų būriai ateina, apsistoja juose. Ir visi laisvai vaikšto, nes žino, kad ten neatsiras nė vieno išdaviko, kuris drįstų pranešti apie esančius partizanus. „Stiklo“ būrys daugiausia laikėsi Varžų miške, nueidavo į Taujėnų miškus, į Kavarsko miškus. „Plieno“ būrys – apie Žemaitkiemį, Želvą, Balninkus. Šitie būriai priklausė „Didžiosios Kovos“ apygardai.

Man asmeniškai teko ryšininkaut net trims apygardoms: „Didžiosios Kovos“, „Vyčio“ ir „Tauro“.

Gyvenant pas Skuodį, gavau laišką, kad turiu nueit pas *Plieno* ryšininkę *Birutę* – Bronę Džiovalaitę į Skačiūnų dvarą. Dvarininkai buvo pasitraukę, o dvaro patalpose buvo įrengta pradinė mokykla, kurioje mokytojavo Džiovalaitė. Iš Vidiškių apie pietus gavau tą laišką, o kelias tolimas, kol nuėjau, saulutė jau buvo nusileidusi. Ją su senute radau, uždangstinėja kambario langus iš vidaus, ruošiasi rožančių kalbėt. Tik pradėjom melstis, kažkas pabeldė į langą. Senutė atsisuko į mane ir pasakė:

– Neišsigąsk, čia greičiausiai mano sūnelis atėjo, – supratau, kad ji *Plieno* motina.

Birutė pažvelgė per lango kraštelį į lauką, sako:

– Trys ateina...

Atidarė duris, įleido į vidų vyrus. Kadangi žvakės šviesoj sunku buvo gerai įsižiūrėt veidus, aš jų net neįsiminiau, tik perduodama tą laišką *Plienui* pastebėjau jo gražius valingus veido bruožus. Ilgiau jie neužtruko, pasakė, kad jų ten yra daugiau ir eina jie į kažkokį tolimą žygį. Taip ir išsiskyrėm. Baigėm melstis, senutė nuėjo anksčiau gulti, mes su *Birute* dar pasišnekėjom.

Kitą dieną išsiruošiau vėl gana toli, į Užušilių kaimą už Kurklių. Dar užėjau pernakvot į Žvirblėnų kaimą pas ryšininkę *Lakštutę*. Ji pakinkė arklį ir pavėžėjo mane, paskui baigiau eit pėsčia. Nuėjau, žmonės nepažįstami, nei kaip pradėt kalbos. Sulaukėm vakaro, o vakare ateina, tada dar visai jaunas, *Kerštas* – Bronius Kemeklis. Taip pirmą kartą mes su juo ir susipažinom. Jis kilęs iš Vyžuonų valsčiaus. Aš turėjau paketą perduot į „Algimanto“ apygardą. Tą paketuką jam ir perdaviau. Pernakvojusi grįžau į savo kraštą. Padėtis buvo kritiška: į namus negaliu pareit, kaimynams irgi negaliu rodytis, nes visi žino, kad esu ieškoma. Tada apsigyvenau Laukūnų kaime. Tų žmonių dukra mokėsi Kaune. Mama jau anksčiau buvo jos prašiusi, ar negalėtų man padaryt dokumentų. Pabuvau aš pas juos dvi savaites. Atvažiuoja ta dukra Bronytė iš Kauno, sako, radusi, kas galėtų man padaryt metrikus. Tada nuvažiuojam abi į Kauną, į labai didelę šeimą, kur teko ant plikų grindų gulėt. Vieną vakarą Bronė nuveda mane pas kunigą Trakinską į Trakų gatvę. Kunigas iškart

sutiko padaryt man dokumentus, tik pasakė, kad padarys kita pavarde, reiks ateit po trijų dienų jų atsiimt. Užsirašė mano naują pavardę: Verutė Ališauskaitė, kilusi iš Pabaisko.

Pradžioje Kaune gyvenau Daukšos gatvėje, o vėliau atėjo tokia Albina, iš Kurėnų kilusi, jos vyras buvęs kalėjimo prižiūrėtojas ir išbėgęs kartu su vokiečiais į Ameriką. Ji gyveno su ketverių metukų dukryte. Pas save mane ir pasiėmė. Gyveno netoli Katedros. Tą pavasarį Kaune prasidėjo potvynis, Katedros šventoriuje žmogus su arkliu prigėrė. Pasakė, kad Mažeika areštuotas (kuriam Varžų miške per kautynes ranką nutraukė), reikia jam maisto nuvežt, žmona bijo, tai aš kuprinę užsidėjau, kareiviai su valtele paplukdė, 5 červonsus sumoki, dar toliau plukdo. Nugabenau maistą, bet Mažeikos neradau, atidaviau vienam mokytojui, žadėjo perduot.

Kiek pagyvenusi Kaune, stojau mokytis į medicinos seserų mokyklą. Mokslas toj mokykloj truko pusantrų metų.

Kaune gyveno ir buvęs partizanas Vytautas Buzas, kuris palaikė ryšius su ginklų bazės sargu. Per jį partizanai apsirūpindavo įvairiausiais ginklais. Buzas buvo labai uždaro būdo žmogus, nepasitikėjo niekuo, niekas nežinojo, kur jis gyvena, iš kur tuos ginklus gauna. Buzas slapstėsi ir dirbo metalo fabrike, padarė 150 kokardų su lietuviškais ženklais partizanams, aš nuvežiau ir atidaviau jas rinktinės vadui *Šarūnui* – Juozui Survilai. Jonas Čeponis turėjo ryšininkę – Marytę nuo Joniškio, tai ir su ta Maryte veždavom, gabendavom ginklus partizanams.

Profesorių Mažylį vežiojo moteris karišku „viliuku“. Su ja mane supažindino Buzas. Taip pat buvo supažindinęs su medicinos sesele nuo Vilkaviškio Birute, kuri dirbo klinikose chirurginiame skyriuje.

Vieną vakarą ateina Buzas ir sako:

– Rytoj tau reiks nueit į klinikas. Ten guli sužeistas partizanas, jam nupjauta koja iki kelio, jau apgijusi, jį reiktų paimt ir išgabent. Reikia nuvežt kelnes, kepurę, veltinius. Tave nuveš „viliuku“ prof. Mažylio vairuotoja...

Nurodė, kur man nueit: į trečią aukštą, palatoje keturi vyrai, tas žmogus guli kampe.

Kitą dieną mane nuvežė prie tų klinikų. Praėjau pro vartus, liftu pasikėliau į trečią aukštą, radau palatą, prie durų pasidėjau krepšį, o tas gulintis kampe iškart atsikėlė, paprašė prieit arčiau. Mane jis vadina sesute, aš jam parodžiau į krepšį, pasakiau, kad atnešiau maisto. Tada jis pasiėmė lazdas ir mes išėjom į koridorių. Supratau, kad šitas žmogus jau viską žino. Nuėjom iki liftų, jis apsirengė, tada nuėjom prie vartų. Kai supratau, kad mus pastebėjo Birutė, jį palikau laukt, o pati „nusiploviau“, nes taip man buvo nurodyta. Kiek vėliau tuo pačiu „viliuku“ atvažiavo Balys Gajauskas, Vladas Bundonis (iš mūsų kaimo kilęs, jis tik slapstėsi, buvo geras siuvėjas) ir Stasys Sudnikas. Jie paėmė šitą partizaną ir išsivežė. Tik gerokai vėliau sužinojau, kad tas partizanas buvo iš „Tauro“ apygardos „Geležinio Vilko“ rinktinės, slapyvardžiu *Perkūnas*. Tolimesnis jo likimas man nežinomas.

Kas dvi savaitės, kas savaitė ir dažniau išvažiuodavau iš miesto pas partizanus, veždavau jiems ginklus, šaudmenis. Teko vežt *Tankistui*, *Šarūnui*, *Stiklui*. Vienąkart *Tankistui* nuvežiau net septynis pistoletus. Pati turėjau belgišką „šeštuką“ su trim šoviniais, nors to ginklo aš beveik nesinešiojau. Jonas Čeponis už tai vis mane perspėdavo, aš jam pasakiau, kad geriau rožančių nešiosiuos, ne pistoletą.

Su Jonu Čeponiu supažindino kunigas Svarinskas, nes jis žinojo, kad aš slapstausi, o su juo mes buvome ne per tolimiausi kaimynai. Aš žinojau, kad jie abu mokėsi kunigų seminarijoje antrame kurse.

Kartą reikėjo nueit į susitikimą pas *Daumantą* antrą valandą nakties. Juos daugelis Kaune pažinojo, todėl dieną bet kur rodytis vengė. Tuo metu iš Rusijos į Kauną buvo privežta daug vagių, plėšikų, vadinamųjų „juodų kačių“, kurie naktimis veržtavosi į butus, plėšė ir žudė žmones, o man reikėjo nueit į Ateitininkų rūmus, kur rinkdavosi pogrindžio organizacijų vadai.

Nueinu į tuos rūmus. Žmonių daugybė, užlipu į antrą aukštą, žiūriu, trys ateina. Kaip buvo sutarta, *Daumantas* – Juozas Lukša

laikė rankoje eglės šakelę. Aš juos užkalbinau ir paprašiau nueit į pirmą aukštą, kur jiems ir įteikiau man įduotą paketą. *Daumantą* tą vienintelį kartą aš ir mačiau, o *Mažytį* – Kazį Pyplį gerai pažinojau.

1947 m. balandžio mėnesį pas mus vyko „Birutės“ rinktinės narių susirinkimas, kaip tik po tų „vestuvių“ Marijampolėje, pas mus tada atvažiavo *Mažytis*.

„Birutės“ rinktinė veikė Kauno centre, priklausė „Tauro“ apygardai. Rinktinė užsiiminėjo įvairia veikla: darydavo arba parūpindavo dokumentus partizanams, buvo ginkluota organizacija, kadangi jos visi nariai turėjo ir nešiojosi ginklus. Rinktinei vadovavo *Daumantas*, vėliau *Žvejys* – Antanas Baltūsis.

Kada gyvenau Valančiaus gatvėje pas Albiną Baublienę (butas didelis, kelių kambarių), ten slapstėsi ir partizanas Juozas, jam buvo miške šlaunis peršauta.

Atvažiuoju iš kaimo, žiūriu, tas butas čekistų apstotas. Supratau, kad manęs ieško. Kur eit? Kur slėptis? Nutariau eit pas buvusio partizano žmoną Mažeikienę. Jos vyras jau buvo areštuotas. Ji gyveno už Aleksoto tilto. Pamačiau, kad nuo Vilniaus gatvės pusės atbėga du vyrai, vienas iš jų *Mažytis*, aukšto ūgio, abu pribėgo prie manęs uždusę:

– Sesut, gelbėk!

Aš klausiu, kaip juos gelbėt, jie sako:

– Gal nakvynę mums kur nors rasi?

Nutariau vestis kartu pas Mažeikienę. Jau buvo tamsu, kai priėjom tą namą. Mažeikienė atidarė duris, aš jai sakau:

– Verut, priimk šituos vyrus pernakvot, jie labai pavargę ir alkani...

Mažeikienė iškart sutiko mus apnakvindint ir paprašė įeit į vidų. *Mažytis* labai drąsus ir rizikingas vyras buvo. Tuoj ant stalo susidėjo ginklus. Mažeikienė kaip išsigando, tik kalba viena sau panosėje:

– Dabar tai žūsiu... Dabar tai žūsiu...

Aš ėmiau ją ramint, jog niekas nežinos, kad mes čia atėjom, jie anksti ryte išeis. Taip ir buvo. Jie pusėj penkių atsikėlė ir išėjo.

O tą patį vakarą *Mažytis* išvyko į Švediją, kadangi jam jau reikėjo kur nors slėptis, nes tą vakarą, kai jie atbėgo prie Aleksoto tilto, gatvėje nušovė kažkokį aukštą MGB karininką. Daugiau *Mažyčio* man neteko matyt. Kiek žinau, iš Švedijos jis vėliau grįžo į Lietuvą ir žuvo miške bunkeryje išduotas. (Kazimieras Piplys-*Mažytis, Audronis* gimė 1923 m. Marijampolės apskrities Prienų valsčiaus Kėbliškių kaime. Žuvo 1949 09 23 Alytaus apskrities Kalesninkų miške. – *R. K.)*

Šalnų miške vyko partizanų vadų susitikimas. Tam vienkiemy gyveno mano pusseserės Krikštaponytės, buvo paruošti stalai pokyliui. Miškas buvo šiek tiek tolėliau nuo Krikštaponių namų, iki Siesikų 5 kilometrai.

Susirinkę visi laukė ateinant Vaitelio. Atėjo Blėka, Mykolas Šemežys, *Plienas* su savo vyrais. Iš viso suėjo 7 būriai, apie 300 vyrų. Iš „D. K." apygardos buvo atėjęs *Vytenis* – Vaclovas Krilavičius su savo būriu, atėjo *Žaibas* – Antanas Žilys, *Tankistas*...

Buvo didelės vaišės. Stasys Žilys grojo akordeonu, vyrai dainavo, po to visą naktį vyko pasitarimas, įvairios diskusijos, lauke degino laužą. Kitą dieną po pietų apie 3-čią valandą iš Taujėnų atbėga ryšininkas ir praneša, kad Taujėnų stribai su kariuomene supa mišką, nuo Siesikų artėja pastiprinimas, o mes Vaitelio nesulaukiam. Vadai liepė visiems išsiskirstyt. Kiekvienas būrys pasirinko savo maršrutą ir išėjo. Aš ėjau su „Tankisto" ir „Stiklo" būriais. Netoli Baravykų kaimo miške už manęs iš paskos bėgo *Lieknietis* – Antanas Skystimas, jam peršovė kulnį. Netoli Laitelių-Skabeikių-Kurėnų kaimų miške pasiekėm savo stovyklą. Čia sustojom pailsėt, kadangi jau viskas buvo aprimę. Bėgdami miške girdėjom smarkų šaudymą, granatų sprogimus, supratom, kad kažkas iš mūsiškių pateko į pasalą, o mums pasisekė laimingai pasitraukt, tik vieną nesunkiai sužeidė. Pailsėjom. Jau ir aušt pradėjo. Partizano *Balandžio* tėvai paruošė valgyt, pavalgėm ir išsiskirstėm. Tik *Tankistas* manęs paklausė, kur aš dabar eisiu. Pasakiau, kad eisiu į Baravykų kaimą pas draugę Pociūnaitę, po to planavau pareit į namus, pasiimt mantą ir grįžt atgal į Kauną.

Stiklas paskutiniu metu buvo sužeistas, vėliau jam amputavo koją iki kelio. Gydė jį gydytojas Vainauskas iš Ukmergės. Jau nebevaikščiojo, jodinėjo ginkluotas ant arklio.

Tais metais buvo įsirengęs bunkerį pas Valaiką prie Skabeikių miškelio Laitelių kaimo vienkiemyje.

Vieną dieną pastebėjo, kad atvažiuoja du sunkvežimiai kareivių. Apsupo namus. Senukas Valaika, pamatęs rusus, išbėgo iš gryčios. Rusai jį tuojau paėmė, o *Stiklas* atidarė gryčios duris – viena ranka atsirėmęs į pagalį, kitoj rankoj laiko ginklą. Prie gryčios priėjo rusai ir pareikalavo pasiduot, bet *Stiklas* paleido šūvius į tuos rusus, vieną nušovė, kitą sužeidė, po to pats nusišovė.

Kojos jis neteko 1947 m. Pijorų kaime kautynėse su stribais. Prieškario metais *Stiklas* tarnavo Lietuvos kariuomenėj, turėjo puskarininkio laipsnį.

Stiklo tėviškė – Kadrėnų kaimas. Aš jį pažinojau labai gerai, kartu vakaruodavom. *Papuošalas* – Alfonsas Tušas, jo brolis Kazimieras-*Nemunas* ir Zalagėnas-*Ripka* labai gražiai dainuodavo, bet niekas jų nematė išgėrusių. Tas būrys buvo tikrai pavyzdingas, drausmingas. Vyrai nepamiršdavo pasimelsti, rytais ir vakarais vykdavo bendros maldos.

Parvažiavau tada aš iš Kauno, atvežiau siuntinį jiems perduot, brolis ateina iš kaimo ir sako:

– Žuvo „Stiklo“ būrio vyrai...

Už Pijorų kaimo Genučių pamiškėje gyveno partizanų ryšininkės Buteikytės. Iš jų namų matė, kai vežė anuos sušaudytus. Šeimininkė pasakojo, kad jie atėjo iš tolimo sunkaus žygio, pasimeldė, šeimininkės paprašė, kad pasaugotų, o patys atsigulė pailsėt bunkeryje. Tik atsigulė ir išgirdo mašinų ūžesį. Šeimininkė pamatė, kad atvažiuoja du pilni sunkvežimiai rusų kariuomenės. Sustojo kiek toliau nuo sodybos ir ėmė supt. *Papuošalas* iššoko iš bunkerio, kelis žingsnius dar pabėgo ir krito vietoje, o kiti bunkeryje susisprogdino granatomis. Suprantama, kad šitie vyrai buvo išduoti.

Tie visi areštai ir kratos prasidėjo tik per vieno mūsų organizacijos nario neatsargumą.

Vytautas Buzas namuose turėjo įsirengęs slėptuvę, kurioje laikė partizanų „Birutės“ rinktinės archyvą. Ten buvo ir visų rinktinės narių sąrašai, partizanų sąrašai, daug įvairių ginklų.

Sutinku aš jį Žaliakalny miesto pakrašty, einam abu link Vilijampolės. Mums reikėjo nueit į Obuolių gatvę, kur buvo mūsų štabas. Beeinant Buzas pradėjo verkti, aš jo klausiu – kas yra, tada jis apkabino mane ir dar labiau ėmė verkt, net pasikukčiodamas. Kiek apsiraminęs, sako:

– Nušoviau savo seserį Danutę...

Danutei tuo metu buvo tik 20 metų. Aš jo klausiu, kodėl ją nušovei, tada jis pradėjo pasakoti:

– Aplink buvo visur ramu. Aš atsidariau malkinę, ant kiemo prie pat tos malkinės šulinys, sesuo sėmė vandenį. Pasiėmiau šautuvą, išvaliau, sudėjau, paspaudžiau gaiduką, nuaidėjo šūvis... ir sesuo sukniubo. Labai greit užsiautė kariuomenė, motina spėjo išbėgt su kita mergaite. Ir aš išbėgau...

Rusai uždegė Buzo namus, surado archyvą ir, matyt, rado tuos sąrašus. Tada puolė visur, kur tik žinojo. Prasidėjo areštai. Ir mano vyrą areštavo. Nebeturėjau pas ką glaustis, nes visose mano lankymosi vietose buvo išstatytos pasalos, beliko grįžti atgal pas partizanus į kaimą.

Kartą su Jonu Čeponiu ėjom pasiimt ginklų pas tokį Urboną. Jo žmona pardavinėjo turguje šakutes, peilius. Mes užsukom pas ją, ji pasakė, kad jos vyras mūsų jau laukia. Prie savęs tuo metu turėjau septynis pasus, paruoštus atiduot sužeistiems partizanams. Paėmiau dar iš Urbonienės dvidešimt porų šakučių ir peilių, subėriau ant tų pasų, ant viršaus dar kojines užmečiau, galvoju, ne taip įtartina bus, jeigu kas ir pažiūrės. Jonas buvo ginkluotas dviem pistoletais: vieną nešiojosi užantyje, kitą prie rankos prisitvirtinęs. Einam abu Naujalio gatve, mums reikia pasiekt beveik paskutinius namus šitoj gatvėj. Jis man ir sako:

– Tu nesidairyk.

– Kodėl?

– Mus jau seka...

19. Būrio vadas Bronius Jakubonis-*Stiklas* iš Skabeikių k., Ukmergės raj.

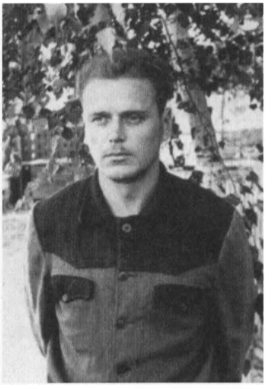

20. Albertas Plumpa iš Suvainiškio k., Rokiškio raj. Fotografuota 1957 m. Sibiro lageriuose.

21. „Pilėnų" tėvūnijos partizanas Algis Ikamas. Buvo apnuodytas preparatu „Neptun-22" agentės *Lakštingalos* ir sušaudytas.

22. „Vyčio" apygardos partizanas Vincas Grinkus-*Kariūnas*.

23. Liucija Brazdžiutė, „Pilėnų" tėvūnijos partizanų ryšininkė, su dukra Aldona. Fotografuota 1999 m. Alytuje.

24. „Pilėnų" tėvūnijos partizanai (iš kairės į dešinę): 1-as nežinomas, Juozas Tučas-*Linksmutis*, Stepas Giedrikas-*Girietis* (tėvūnijos vadas), Robertas Tučas-*Barzdyla*.

25. Albinas Tindžiulis-*Dėdė*, Salamiesčio partizanų vadas. Buvęs Lietuvos karinės aviacijos kapitonas. Žuvo išduotas 1949 m.

26. Norbertas Tauterys-*Mintaudas* iš Miliūnų k., Suvainiškio apyl. Panemuniečių partizanų būrio vadas. Žuvęs 1953 m.

27. Robertas Tučas-*Barzdyla*, „Pilėnų" tėvūnijos partizanas.

28. Susitikimas Biržų girioje. „Pilėnų" tėvūnijos partizanai: Romas Styra-*Rėksnys*, Jonas Baltušis-*Trimitas* (būrio vadas) ir Juozas Tučas-*Linksmutis*.

29. „Pilėnų" tėvūnijos partizanai (iš kairės į dešinę): Aleksas Puzinas-*Liudvikas*, žuvęs 1950 m. Jonas Čepulis iš Stanikūnų k. Žuvęs. Stasys Liaudanskas-*Baltrus*. Žuvęs. Jonas Baltušis-*Trimitas*.

30. „Pilėnų" tėvūnijos partizanai. Priekyje sėdi: Bronius Meškinis-*Devinė*, Albinas Šidlauskas iš Patrakės k.; stovi (iš kairės į dešinę): Kostas Kregždė-*Muzikantas*, Jonas Čepulis, Jonas Baltušis-*Trimitas*, Kazys Valentėlis-*Pavasarėlis*, Bronius Vaivada iš Žadeikių k., Vabalninko vlsč., Vytautas Valentėlis-*Karukas*, 7-as nežinomas (ryšininkas).

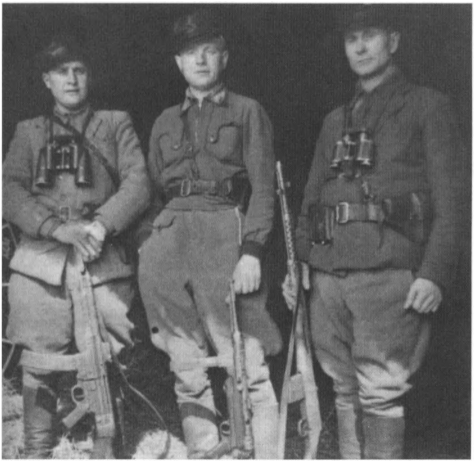

31. „Pilėnų" tėvūnijos partizanai (iš kairės į dešinę): Kazys Valentėlis-*Pavasarėlis*, Bronius Mikonis-*Cvinklys* iš Buožių k., Aleksas Puzinas-*Liudvikas*.

32. Stasys Liaudanskas-*Baltrus*, „Pilėnų" tėvūnijos partizanas.

33. „Pilėnų" tėvūnijos partizanai: Emilija Lujanienė-*Rūta, Martišėlis* ir Kostas Kregždė-*Muzikantas, Piršlys*.

34. „Pilėnų“ tėvūnijos partizanai: Robertas Indrikas-*Medžiotojas* ir Robertas Tučas-*Barzdyla*.

35. „Pilėnų“ tėvūnijos partizanai: Juozas Tučas-*Linksmutis* ir Linas Kabatavičius-*Linusis* iš Lininės vnk.

Aš dar nusistebėjau, kodėl mus čia dabar turėtų sekti? O jie seka – nei kur pasukt, nei bėgt. Jonas pasakė, kad trys seka...

Užeinam pas Urboną į verandą. Čia ant suolų jau viskas sukrauta, paruošta tolimesniam transportavimui į mišką: granatos, kulkosvaidžių šovinių kaspinai, detonatoriai, o Urbonas atsirėmęs staktos stovi ir laukia mūsų. Tik įėjom ir tie trys čekistai iškart prisistatė. Į rankas mes dar nieko nepaėmėm, tik stovim ir žiūrim. Urbonui iškart užlaužė rankas už nugaros, pasodino, o mums liepė eit toliau į kambarį. Jonui perbraukė rankomis kelis kartus per švarką – nieko nerado. Iš manęs paėmė portfelį, apžiūrėjo, išvartė. Galvoju – baigta, amen... Žiūriu, kad ir pas mane nieko nerado įtartino, grąžino portfelį, liepė rankas sudėt už nugaros ir sėstis. Atsisėdom ir sėdim. Po to, kas tik atėjo, visus sodino ir išeit neleido. Pririnko pilną kambarį žmonių, verandoj pastatė kibirą: kas nori atlikt gamtinius reikalus, veda į tą verandą. Lauke jau pradėjo temt. Aš Jonui sakau, kad dar nežinom, kur mus toliau ves, ko klausinės, o kalbėtis negalima. Tada pradėjau niūniuot, neaiškiai tardama žodžius, kur susitikom, kaip mes pažįstami, tą patį niūniuodamas ir Jonas man atsakinėjo.

Kibiras verandoje jau pilnas. Nutariau prašyt, kad leistų man išnešt tą kibirą į lauką. Tada Jonas nuėjo į verandą atlikt gamtinių reikalų, kažkaip nejučiomis pasilenkė ir įleido pistoletą į kibirą. Ten tik vienas kareivėlis stovi, nepastebėjo. Po to aš nuėjau, pasakiau, kad man susuko vidurius, o kibiras pilnas, pasisiūliau išnešt. Kareivis leido. Nunešiau tą kibirą prie tualeto ir išpyliau į duobę.

Netrukus atėjo kita pamaina. Ir vėl pradėjo kratą iš naujo. Tokie žiaurūs mongoliški veidai. Šviesos degt neleidžia, patys rankose nešiojasi ilgas degančias balanas ir kiekvienam panosėn kaišioja, pašviečia. Mes su Jonu sėdim kartu, priėjo prie mūsų ir kalba:

– O, brat i sestra...

Abu buvom šviesiai plaukus nusidažę peroksidu, todėl ir panašūs atrodėm, turėjom užsidėję dar nulinius akinius. Aiškinam,

kad mes ne brolis ir sesuo, o dokumentai iš mūsų jau buvo paimti ir išnešti patikrinti.

Atėjo naktis. Sargyba visur aplink po kiemą vaikšto. Jonas sako:

– Prasisuksiu kaip nors pro sargybinius ir bėgsiu...

O jo užantyje dar buvo vienas pistoletas.

– Jei čia liks vienas sargybinis, nupilsiu jį ir pabėgsiu, – aiškina jis man. – Bet ką aš tavo tėvams pasakysiu? Aš išbėgau, o tave palikau...

Ėmiau Joną ramint, kad bėgt labai rizikinga – tokia mėnesiena, gatvės apstotos, nieko nebus, nušaus, ir viskas. Ir Jonas susilaikė, nebėgo. Rytojaus dieną po pietų pradėjo visus vežiot į saugumą. Atėjo eilė ir mums. Jonas sako:

– Dabar tai jau tikrai man amen...

– Nieko nepakeisi, Jonai, – sakau aš jam.

Nuveža į saugumą ir pradeda šaukinėt po vieną. Ateina eilė Jonui. Aš laikausi dantis sukandusi, o kažkoks keistas drebulys visą purto. Po keleto minučių, žiūriu, Jonas išeina šypsodamasis. Pašaukia mane. Trys karininkai kabinete prie stalo susėdę. Paklausė mano vardo, pavardės ir atidavė dokumentus, liepė eit. Išeinu į lauką, pasiveju Joną, ir einam abu tolyn. Jonas mane tik perspėjinėja, kad nesidairyčiau ir nesišaipyčiau, o aš nebesuprantu, ką darau – ar skrendu, ar sapnuoju iš to džiaugsmo. Nuėjom iki medinės bažnytėlės Aukštaičių gatvėj, pasimeldėm, po to – tiesiai į Obuolių gatvę, kur mes rinkdavomės. Ten gyveno kažkoks Bronius Zurza, kituose gretimuose nameliuose buvo spausdinami pogrindžio leidiniai, dažniausiai juos spausdindavo Povilas Čereška (miręs).

Čia susėdę kokie septyni vyrai: Vytautas Buzas, Čereška, Sudnikas... Visi tokie susimąstę, susirūpinę, tariasi, kaip mus išvaduot. Kai pamatė įžengiančius į kambarį, visi žado neteko, tik žiūri išplėtę akis. Tada Jonas nusišypsojo ir sako:

– Tai ką, vyrai, jūs galvojat, kad mes atėjom jūsų paimt?..

Labai greit išsiaiškinom situaciją. Matyt, toks buvo mūsų likimas. Aš manau, kad tą kartą mus tikrai Dievas išgelbėjo.

Po dviejų dienų su Jonu vėl grįžom prie tos pačios srutų duobės Urbono kieme, šiaip taip išsigraibėm tą pistoletą, nuėjom prie Neries, išplovėm.

Dar trumpai grįšiu atgal. Gyvendama Kaune Petro Bertašiaus bute Taikos gatvėj, kamodoje turėjau slėptuvę, kurioje laikiau kelis kaspinus kulkosvaidžio šovinių, keletą granatų. Viskas buvo uždengta įvairiais skudurais, nes išvažiuodama į kaimą tiek iškart negalėjau išsivežt. Tuo metu Jonas su keliais savo draugais „apšvarino" makaronų fabriką ir į to Bertašiaus namus atvežė pilną sunkvežimį cukraus, miltų, makaronų, sausainių. Viską sunešė į tą kambarį, kuriame aš gyvenau. Labai greit milicija surado tas gėrybes, nereikėjo nei kratos daryti, juk matomoj vietoj buvo sukrauta.

Grįžusi iš lagerio, aš dar buvau užėjusi pas tuos Bertašius, bet šeimininkė su manimi jau į platesnes kalbas nebesileido, atseit jiems nieko baisaus nebuvo, matyt, kaimynai matė, kai krovė tada tuos atvežtus makaronus, ir įskundė, vyrą tik dešimčiai metų pasodino, nieko čia baisaus neįvyko...

Man šiandien tiesiog netelpa galvoje, kam reikėjo visa tai vežt į namus, kur, galima sakyt, aš tebegyvenau, kur ateidavo ir pats Jonas, ir Buzas, rinkdavosi kiti organizacijos nariai.

Po to aš išvažiavau jau visai iš Kauno į kaimą, nes mieste nebebuvo įmanoma gyvent. Tais pačiais 1948 m. areštavo ir Joną.

Atsiradau „Vyčio" apygardos „Tankisto" būrio veiklos teritorijoje, Kurėnų kaime pas Juozą Lunį. Tas vienkiemis Lunio, buvusio Lietuvos savanorio, stovėjo visai pamiškėje.

Kartą iš vakaro mes paruošėm valgyt. Buvo atėję septyni *Tankisto* vyrai. *Tankistas* nuo grupės atsiskyrė, pasakęs, kad jis eis pas žmoną, o likusieji nuėjo į Juozapavos vienkiemį, kvietė jie ir mus čia ateit, atseit ten mano draugė Vlada Žvirblytė bus... Aš taip norėjau eit, bet kažkas mane tiesiog traukte traukė atgal, nes visi jau gerokai išgėrę, nei šiokie, nei tokie. Tada į tą vienkiemį išėjo:

Uosis – Marijonas (Maniukas) Krogertas,

Klajūnas – Lukoševičius (iš Keručių k.), pas mus čia buvo atklydęs nuo Pagirių. Atėjo jis ir su *Uosiu* labai susidraugavo, bu-

vo klastingas žmogus, žiaurus. Kada aš jį pirmą kartą pamačiau, man jis toks gražus, simpatiškas pasirodė, vilkėjo vokišką uniformą. *Tankistas* mane tada dar perspėjo:

– Tu su juo daug nekalbėk, dar kuo nors neįtiksi, supyks ir nušaus...

Arūnas – Vaclovas Buteikis (iš Obelių k.),

Lieknietis – Antanas Skystimas (iš Gaivenių k.),

Tarzanas – Alfonsas Petrikas (iš Baublių k.).

Kadangi kur nors išeinant ar vakarais prieš gulant partizanai visada kalbėdavo maldą, tai ir šį kartą visi suklaupėm, o *Uosis* su *Klajūnu* neklaupia ir nesiruošia melstis, skaito už stalo atsisėdę knygą „Raitelis be galvos“ ir vis aikčioja, kad labai įdomi knyga. Ateina ryšininkas Antanas Kuoras iš Kurėnų kaimo vidurio. Jis labai lindo prie tų partizanų, nurodinėjo jiems, ką pamušt, iš ko atimt. Žiūriu, jis dar atnešė septynių litrų bidonėlį „samagono“. Kaip kokio vandenėlio prisipila po stiklinę ir geria visi. Aš jiems sakau:

– Vyrai, jūs gi einat į žygį... Kaip jūs dabar taip galit gert? – Tiesiog susiginčijau su jais. Paskiau traukia ir mane eit kartu, bet tada aš jau kategoriškai atsisakiau. Pasiliko ir *Montvydas* – Stasys Katlioris iš Aukštuolės kaimo.

Po kiek laiko laukiam jų grįžtant. Niekas neateina. Dar iš kito būrio turėjo ateit, irgi nesirodo. Mes dairomės per langus – nieko.

Anksti ryte, dar neišaušus, grįžta pirmas *Tarzanas*, po jo *Arūnas* ir *Lieknietis*. Tokie nusiminę, tokie susikrimtę. *Tarzanas* stambus vyras, šviesiaplaukis, tik galvą mėto į šonus ir vis dejuoja:

– Oi! Oi! Oi!

Aš klausiu kas yra, jis ir sako:

– Tu pagalvok, nušovė Joną Kačkų...

Su Jonu dar prie vokiečių mes lyg ir draugai buvom. Jis buvo išėjęs į Plechavičiaus armiją. Aš jį išlydėjau, vėliau jis man dar laiškus rašė iš kelionės. Kada grįžo, vėl buvom susitikę. Su mano broliu Juozu jie buvo dideli draugai. O prieš jo mirtį, prieš

savaitę, aš ėjau į Vareikius, grįžusi iš Kauno, nešiau paketus partizanams, kuriuos jam perdaviau, dar pasišnekėjom truputį, tada jis visai prie kelio arė lauką, dar klausė, kur aš einu, siūlėsi pavežt, bet man jau nebetoli buvo likę eit.

Kada *Tarzanas* pasakė, kad nušovė Joną, aš iškart paklausiau – kas ir už ką? Tada jis man ir papasakojo tą visą istoriją.

Kambaryje buvo kelios mergaitės, tų mergaičių pusbroliai, partizanų broliai keli ir jie – partizanai. Kampe ant staliuko paleido patefoną, uždėjo plokštelę. Kelios poros išėjo šokt. *Arūnas, Tarzanas* irgi išsivedė mergaites šokt, o *Uosis* girtas kaip dūmas ėmė garsiai rėkaut:

– Mes kraują liejam, o jūs šokat, šokius čia ruošiat! Sustabdyk gramofoną! – sako jis Jonui. Bet Jonas nesustabdė gramofono. Tada *Uosis* kirto jam per ausį, o *Klajūnas* šėrė per galvą. Jonas, pamatęs, kad čia gerai nebus, šoko per langą į lauką. *Uosis* labai taikliai šaudydavo, pakėlė šautuvą ir šovė Jonui tiesiai į nugarą. Jonas tuoj sukniubo ant kiemo. Tada dar prie jo prišoko *Klajūnas* ir perdūrė šautuvo durklu per visą.

Man taip bloga pasidarė, užvirė baisus pyktis ant *Uosio* ir *Klajūno*, nebeiškenčiau ir pasakiau:

– Tai jūs visus tokius, kurie jums padeda, šaudot?

Kaip šoko *Klajūnas*, iš dėklo išsitraukė pistoletą, bet *Lieknietis* per ranką jam kirto, *Arūnas* – iš kitos pusės, ir tas mūsų pokalbis užsibaigė.

Kada Joną laidojo ir lydėjo vieškeliu, aš paėmiau žiūronus ir, išėjusi į lauką, žiūrėjau į tą liūdną vos judančią procesiją. Taip gaila pasidarė to žmogaus. Kiek jis padėjo partizanams, kiek kartų gelbėjo juos, buvo geriausias jų ryšininkas, rėmėjas, kur tik jį pasiųsdavo, visur važiuodavo, kad ir kaip reikėdavo rizikuoti, niekada neatsisakydavo, jei tik kas atsitikdavo, visi iš miško pas jį bėgdavo, visi į jį kreipdavosi, ir niekam niekada jis neatsakydavo. Paskutiniu metu jau pats ruošėsi išeit į mišką.

Maždaug už poros dienų ir aš išėjau iš tų namų. Pasakiau tiesiai pačiam *Tankistui*, kad pas juos daugiau nebenoriu būti, eisiu į kitą kraštą, į *Stiklo* rajoną. Ir išėjau į Kavarską.

Kaip vėliau sužinojau, *Tankistas Uosį* su *Klajūnu* atidavė Vaiteliui į apygardos štabą, kur jiems buvo suorganizuotas partizanų karo lauko teismas. Abu šitie vyrai buvo sušaudyti.

Atėjusi netoli Kavarsko į Žvirblėnų kaimą, apsistojau pas ryšininkę *Lakštutę*. Čia pas ją gyveno Bronė Tamulytė-*Našlaitė* ir berniukas – jos dvylikametis brolis. *Lakštutė* man pasakė, kad šitos mergaitės ir to berniuko čekistai ieško, jiems reikia slapstytis. Mergaitė šluba, toli paeit negali, o jų motina su kita mergaite kitur išėjusios, brolis ir tėvas nužudyti, namai jų sudeginti, sesuo ryšininkė *Vaivorykštė* – Janina Tamulytė areštuota.

Tada aš paprašiau *Lakštutės*, kad pakinkytų arklį ir nuvežtų į Pakėnus. Taip mus ir atvežė į Pakėnų kaimą pas Pakėnienę. Jie trise gyveno: dukra Uršulė, sūnus Vytautas ir motina. Vargingai gyveno, bet mus priėmė geranoriškai. Kaime dar gyveno tokia siuvėja Pakėnaitė, paprašė manęs, kad padėčiau jai siūti.

Vieną vakarą berniokai sužinojo, kad čia yra mergaičių. Atėjo keturiese, mes pradėjom dainuot. Po kiek laiko ateina *Stiklas* su savo vyrais, ateina *Tankistas* ir *Žilvinis* – Jonas Juras iš „Plieno“ būrio. Jis su nedidele barzdyte, šviesiaplaukis, partizanų gydytojas. Visi pasisveikinom, susipažinom. Gryčia pilna įspūdžių ir džiaugsmo. Gal porą valandų pabuvo ir *Stikas* išsivedė *Žilvinį*, o *Tankisto* visi vyrai liko. *Tankistas* ir sako:

– Aš jau neisiu pro Taujėnus, jeigu čia ramu, čia mes ir dienosim.

Už keleto žingsnių kitoj pusėj kelio gyveno toks Valaika. Aš nuėjau pas jį ir paklausiau, ar negalėtų priimt keleto svečių pernakvot. Valaika sutiko priimt – vietos yra ir svirne, ir klojime, ir gryčioj.

Po kiek laiko atvažiuoja Julius Pakėnas ir pasako, kad nuo Taujėnų, jau netoli Žibučių kaimo važiuoja stribų trys pastotės. Jis klausia vyrų, ką daryt, o jie sako:

– Mes dabar niekur nebėgsim...

Pasiima žiūronus – jau maždaug už dviejų kilometrų tie stribai.

Mes tada visi sulipom ant gryčios, Bronytei liepė lįst po lova, iš lauko ant durų uždėjo spyną, man *Tankistas* davė pisto-

letą. O ant gryčios langas didžiulis, viskas plačiai matosi. Vyrai pasiruošė kulkosvaidžius, automatus, granatas. O kaimas – namas prie namo, apie penkiolika sodybų. Vyrai guli ir šnekasi: jeigu kautynės, sudegs tas visas kaimelis. Matyt, Dievulis ir stribams apšvietė protą – ramiai sau pravažiavo, nė į vieną sodybą neužsuko, vyrai jų irgi nelietė.

Tą vakarą ateina *Sakalas* – Stasys Našlėnas ir *Pėdia* iš Bimūnų kaimo, abu iš „Stiklo" būrio, ir sako:

– Tau, sesut, pranešim blogą naujieną: išvežė į Sibirą jūsų šeimą. Juozas buvo pabėgęs, bet pasidavė, tėvų pagailėjo, nes nebus kas duonos uždirba. Motiną invalidę išvežė gulinčią...

Aš ėmiau verkt, jie pradėjo ramint mane, liepė nieko nelaukus eit į „Tigro" būrį. „Tigro" būrys priklausė „Plieno" rinktinei. *Tigras* – Šerelis vaikščiojo su žmona *Šermukšne* – Maryte Šereliene ir *Dilge* – Pranute Paškevičiūte apie Žemaitkiemį, Lyduokius. Kitą vakarą jie pažadėjo nuvest mane pas *Tigrą* ir atvežė iš *Stiklo* laišką. Jie dar pasiteiravo, ar aš jo negalėčiau perduot tolimesniems ryšininkams, bet aš jau ketinau eit į tėviškę, nes reikėjo pasiimt pistoletą, kuris buvo paslėptas po obelim. Kitą dieną nueinu į tėviškę, pirmiausia užeinu pas kaimyną Šmitą, pasako, kad mūsų namuose jau gyvena kažkokios vokietės. Pareinu namo – kiemas primėtytas sudaužytų šventų paveikslų, suplėšytų knygų. Įėjau į vidų, dar daugiau suspaudė širdį, suklupau ant grindų ir kumščius sugniaužusi tyliai šaukiu mamą...

Priėjo prie manęs tos vokietės, padavė vandens, pasodino, daugiau aš su jomis negaliu susišnekėt, nes nei aš jų, nei jos manęs nesupranta, išskyrus žodį „mama". Po to vėl nuėjau pas Šmitus ir pasakiau, kad viską, kas iš mūsų namų pas juos buvo nugabenta prieš trėmimą, atiduotų toms vokietėms, nes pamačiau, kad jos labai neturtingos, vargingai gyvena.

Akimis apieškojau, kur galėtų būti paslėptas brolio ginklas. Priėjau prie trečios obelaitės, pastovėjau, o dar pašalas neišėjęs, be įrankių žemės nagais neišdraskysi.

Kitą dieną išėjau į miestą, nes reikėjo perduoti *Plienui Stiklo* laiškus. Užėjusi į bažnyčią, pamačiau dvi seseris ryšininkes Buteikytes. Iškart priėjau prie jų, išėjom į lauką, šventoriuje ir perdaviau tuos laiškus.

Po to nuėjau iki turgaus. Sutikau brolio Juozo draugą Bronių Lunį, kuris man papasakojo visas mano tėvų trėmimo į Sibirą aplinkybes. Nuėjom iki Gedimino gatvės. Matau, kiek tolėliau skersai tos gatvės perėjo mano kaimynė Julė Šmitaitė. Ir taip žiūri į mus, taip žiūri atsisukusi. Tuo metu ji mokėsi Ukmergėje. Daugiau jokių pažįstamų mieste nepastebėjau. Aš jau pasiruošiau važiuot į namus, toks Baltrūnas jau laukė manęs vežime sėdėdamas. Staiga prieina prie manęs du jaunuoliai ir klausia:

– Gal galėtumėt parodyt dokumentus?

– O ar jūs turit teisę tikrint dokumentus?

Tuojau abu parodė pažymėjimus. Aš ėmiau ieškot paso krepšyje, jie man sako:

– Tai gal nebeieškok, va čia mašina stovi, truputį pavažiuosim, – parodė jie man į netoliese stovintį juodą „voronoką“.

Aš dar bandžiau ginčytis su jais, kad manęs laukia žmonės, paveš į namus. Mano pasas – Ališauskaitės pavarde. Vienas paėmė už parankės, kitas išsitraukė pistoletą iš kišenės, matau, kad pabėgimo galimybės mažos. Įsodino į „voronoką“, uždėjo dar brezentą ant galvos ir kažkur atvežė. Tai buvo 1949 m. balandžio 14 d. Kai įvedė į pastatą, supratau, kad tai Ukmergės MGB būstinė. Sėdi už stalo toks tipas, tuoj pareikalavo paso. Padaviau aš jam pasą, pavartė pavartė ir klausia:

– O kur tavo broliai? Kur Vytas? Kur Juozas?

– Aš neturiu brolių, – atsakiau.

Tada čekistas man ir sako:

– Šitą pasą gali pasidėt, man jis nereikalingas...

Tik tada aš ir supratau, kad jie apie mane jau viską žino, ko gero, ta Šmitaitė arba Bronius Lunys mane jiems parodė.

Čekistas ėmė apklausinėt toliau:

– O žinai, kur yra *Plienas* ir *Stiklas*?

– Nežinau... Nieko nežinau, – sakau aš jam.

Nuvedė laiptais žemyn, ten prie tokio langelio liepė palaukt ir dar pridūrė:

– Kai dvylikta valanda nakties ateis, tai tu tada sužinosi...

Jau ir temt pradėjo. Aš stoviu ir laukiu tos „išganingos“ dvyliktos valandos nakties. O pro mane tik zuja čekistai ir vis stebi, ką aš darau.

Kai tėvai dar buvo neištremti, Deltuvos MGB leitenantas Bobenkovas, būdavo, vis atvažiuoja į tėviškę bričkoj ir aiškina motinai, kad jis neva mano sužadėtinis, vis klausinėja, kur aš. Mama jam aiškina, kad aš mokausi Vilniuje...

Žiūriu – ateina tas pats Bobenkovas. Taip nustebo, net apsidžiaugė, tik vardu vadina:

– Paliute, Paliute... Kur tu buvai? Kiek kartų aš pas tave buvau nuvažiavęs...

Čia jam besuokiant, atėjo ir 12-ta valanda nakties. Prisirinko pilna salė čekistų. Įvedė ir mane į tą salę, visi net išsižioję spokso, tarytum gyvenime žmogaus nematę. Netrukus atėjo ir žydas Lenskis. Ant galvos skarytę buvau užsirišusi, tai tą skarytę nuo galvos nutraukė, partrenkė kniūbsčią ir ėmė daužyt guminiais „bananais“, spardyt kojomis, nieko daugiau, tik: „Kur *Plienas*? Kur *Stiklas*?“ O aš poterius kalbu mintyse ir prašau Dievo, kad tik ko nepasakyčiau, kad tik neišduočiau... Matyt, buvau be sąmonės, nes kai atmerkiau akis, gulėjau jau aukštielninka, visa šlapia, apipilta vandeniu, o šalia atsiklaupęs gydytojas rusiškai mane ramina, šnekina ir prašo išgert vaistų. O aš taip sukandus dantis, kad tik neprasižiočiau ir nepradėčiau kalbėt. Rankomis suspaudė žandikaulius ir jėga įpylė į burną kažkokių vaistų. Pajutau iškart, kad atgavau sąmonę, bet atsikelt nebuvo jėgų.

Tada prie manęs priėjo man pažįstamas stribas Rokas iš Paąžuolių kaimo (dabar tebegyvena Ukmergėje), atsinešęs numetė suplyšusį brezento gabalą, užkėlė mane ant to brezento, už kampų dviese paėmė, nunešė į antrą aukštą ir pametė ant grindų. Pastebėjau smarkiai prakirstą ranką. Tiesa, kada atgavau sąmonę, Lenskis mane tebespardė auliniais batais ir vis šniokšdamas pro dantis kartojo:

– Ješčio živa!.. Ješčio živa!..

Atnešė mane ir paliko to paties Lenskio kabinete. Žiūriu, jis jau irgi sėdi už stalo ir rašo, protarpiais pakartodamas tą patį klausimą: „Kur *Plienas*? Kur *Stiklas?*“ Matydamas, kad piktuoju nieko iš manęs neišpeš, Lenskis ėmė žadėt tučtuojau išleist, jei tik aš kalbėsiu. Paskui ėmė klausinėt, ar pažįstu *Narsutį* – Juozą Bierį. Pasakiau, kad pažįstu, mūsų kaimynas... Jis pusę metų prabuvo miške. Jie kartu su mano broliu Vytu ėjo į mokyklą, mes kartu augom. *Narsutis* tada jau antrus metus sėdėjo kalėjime, išdavęs „Tankisto“ būrį, mano brolį Vytą išdavė, nuvedė čekistus į jo butą mieste. *Narsutis* apskritai daug žmonių išdavė. Ukmergėje tuo metu veikė stipri pogrindžio organizacija, kuriai priklausė ir mano brolis Vytas. *Narsutis* iš *Tankisto* broliui atnešė ginklą, kad brolis organizuotų Ukmergės miesto vykdomojo komiteto pirmininko paėmimą ir pristatytų jį gyvą pačiam *Tankistui*, bet *Narsutis* jį išdavė, jis nuvedė čekistus už Šaukuvos į Kaušų kaimą prie *Tankisto* bunkerio, ten visi vyrai žuvo.

Lenskis pasakė:

– Kai *Narsutis* ateis, tu tada viską prisipažinsi... Tu ir *Plieno* paketus perdavinėjai *Tankistui*...

Netrukus atveda *Narsutį*. Išsišiepęs, toks nusipenėjęs. Lenskis jo klausia:

– Pasakyk, Juozai, ar ji buvo pas Antaną Kuorą?

...Tada ten po atlaidų buvo atėję *Tankisto* vyrai, o su jais kartu ir šitas Juozas Bieris, iš Laitelių kaimo dar svečių buvo...

– Buvo ir ji atėjusi.

– Perdavė tau paketą?

– Perdavė.

– O kas matė?

– Matė Laitelių Karolka, matė Antanas Kuora, – sako Bieris. Net nemirktelėjęs jis išdavė šituos vyrus.

Ta akistata baigėsi. Per kitą akistatą vėl atvedė šitą Bierį, vėl jis papasakojo tą patį.

Gal apie savaitę manęs nebetardė, nes negalėjau paeit, buvau smarkiai sumušta. Vienutėje išlaikė penkias savaites. Per tą laiką pasidariau iš duonos du rožančius ir ėmiau melstis, bet per durų „vilkiuką“ tą rožančių pamatė stribas Rokas, griebė ir sutraukiojo į gabalus. Aš jam pasakiau:

– Tai kas, kad tu, Rokai, sudraskei mano rožančių, bet iš širdies man tikėjimo neišplėši...

– Aš tau duonos neduosiu, – sako Rokas.

– O aš tavo duonos, apgraužtos žiurkių, ir nevalgysiu, – sakau jam.

Po to penkias paras tik po pusę stiklinės vandens išgerdavau.

Išvarė jis mane plaut tuščių kamerų. Pakėliau kibirą ir nugriuvau. Tada parvedė mane atgal į tą pačią kamerą ir paliko.

Prieš teismą pas mane dar atvedė partizanę Marytę Šerelienę, taip sumušta, klaiku buvo į ją žiūrėti, visa mėlyna, ištinusi, nei atsisėst, nei atsigult negali. Papasakojo, kaip buvo sunaikintas „Plieno“ būrys. *Dilgę* įvijo į balą, ji dar vieną čekistą nušovė, po to ilgai atsišaudė, bet rusai kaip skėriai tada ją puolė ir sušaudė. Marytė daugiausia vaikščiojo su *Klajūnu* – Baliu Kemekliu. Iššukavau Marytei krauju sulipusius plaukus, įsišnekėjom abi, ji, atrodo, taip nuoširdžiai ėmė pasakot, ką pažinojo iš „Stiklo“ būrio vyrų, iš „Tankisto“, paklausė, ką aš pažinau iš tų partizanų, pasakiau, kad iš „Plieno“ būrio pažinau *Bebrą* ir *Narutį*.

Vakare mane iškvietė Lenskis ir su keiksmais:

– Och ty litovskaja bl...! Tu gi pažinojai *Plieną*...

Aš ginuosi, kad nepažinojau, o jis:

– O *Bebrą* ir *Narutį* tai pažinai, su jais bendravai... Kas tau padarė dokumentus?

Pasakiau, kad *Kęstutis*. Jau prieš trejus metus buvo žuvęs. Jis vaikščiojo „Stiklo“ būry, buvęs mokytojas iš Ukmergės.

– Matai, kokia! Tu pasakai tik apie tuos, kurių nebėra, – sako Lenskis.

Tada aš supratau, kad Šerelienė išprovokavo mane, viską atraportavo Lenskiui.

Kaip vėliau sužinojau, Šerelienė pati pasidavė čekistams, atidavė jiems ginklą gražiuoju, net nesipriešino, abu su *Laisvūnu* pasidavė.

Tardymo metu dar, tiesa, mane čekistai nuvedė į buvusio vienuolyno pastatus. Tuo metu ten jau buvo rusų įrengti sandėliai, garažai. Viename iš tų garažų gulėjo nušautas *Girėnas* – Vaclovas Pauliukonis, *Mindaugas*, kilęs iš Ukmergės miesto, „Stiklo" būrio partizanas, *Pėdia* – Pranas Šuminskas ir Albinas Lunys (tada jis ką tik buvo išėjęs į mišką).

Tai mane atvedė atpažint šitų vyrų. Jie, pasirodo, bandė konfiskuoti tarybinio ūkio grūdus iš buvusio Keraičių dvaro. Ten juos čekistai užklupo, žuvo visi keturi. Rodos, taip neseniai buvau juos sutikusi gyvus, o dabar matau gulinčius. Taip laikiausi, taip laikiausi, kad tik neapsiverkčiau. Klausia, ar ką iš jų pažįstu, pasakiau, kad ne. Tada ėmė gąsdint, kad mane čia su lavonais paliks uždarę garaže per naktį. Aš jiems pasakiau: galit palikt. Uždarė, kelias valandas palaikė, po to atėjo ir vėl išsivedė.

Teismo metu jokio liudininko neturėjau, tik *Narsutį*. Jis man ir kitiems, kuriuos išdavė, „padėjo" atsisėst ilgiems metams į kalėjimą.

Teisme ant stalo stovėjo grafinas su vandeniu, kaip griebiau atgalia ranka, buvau jau pasiruošusi sutrupinti jį į *Narsučio* galvą, bet sargybinis spėjo už rankos sučiupt. Gavau 25 metus lagerio ir 5 metus be teisių. Po teismo nuvedė į karcerį už tai, kad grubiai pasielgiau teismo metu. Čia radau aštrų medžio gabalėlį, kuriuo įsidūriau į ranką ir savo krauju ant sienos užrašiau:

Čia sienos krauju nurašytos
Tom vargo pasakom baisiom,
Nesisielok tu čia kas rytą
Ir nesiprauski ašarom...

Prižiūrėtojas, pamatęs šitą mano užrašą, išvedė iš karcerio ir nuvedė į kitą, kur buvo iki kelių vandens. Keturias paras braidžiau tam vandeny – ir dainavau, ir giesmes giedojau, ir

poterius kalbėjau, o vanduo šaltas, užgėlė kojas, maniau išprotėsiu.

Vėliau patekau į Karagandos Kingiro lagerius. Teko dalyvauti 1953 m. kalinių sukilime, kurį labai žiauriai tankais čekistai numalšino.

„Aro“ būrio partizanai:

Mano vyras Vaclovas Purlys-*Pasaulis* partizanavo „Plieno“ rinktinėje netoli Žemaitkiemio. Kilęs iš Berzgainių kaimo.

Vincas Purlys – partizanavo kartu su *Pasauliu*.

Garsas – iš „Stiklo“ būrio. Gyvena Kaune, Šančiuose.

Vladas Purlys-*Tauras* (*Pasaulio* brolis) – kilęs iš Berzgainių kaimo. Žuvo 1947 m. netoli Dambavos dvaro Kavarsko apylinkėse.

Jonas Zalieska-*Garnys* (gyvena Kėdainiuose) – buvęs „Plieno“ būrio partizanas, kurį laiką partizanavo kartu su mano vyru Vaclovu Purliu „Aro“ būryje.

Juozas Bieris-*Narsutis* – kilęs iš Kurėnų kaimo (gyveno Kaune, pasikeitė pavardę – Boris).

Pasakoja PETRAS TŪRA-„JOKERIS“

Užrašė Kaune
1998 m. rudenį
Vygintas Dragūnas

Kad prasidėjo karas, išgirdome 1941 m. birželio mėn. 22 d., pirmadienį, per Kauno radiją. Kitą dieną atėjo pas mane Suvainių kaimo Neviera ir sako:

– Ateik į talką Palėvenėlėn...

Nueinu, o ten jau susirinkę trys broliai Nevieros iš Suvainių, Blėka, Audickas iš Rudikų kaimo. Užrakinom pašto punktą ir vakare išsidėstėm kapinėse. Pieninę naktį sargas saugojo.

Išgirdom, kažkas ratais atbilda nuo Kupiškio pusės. Visi suklegėjo: „Sibelnikas, Sibelnikas atvažiuoja!“ Mes su vienu Ne-

viera gulim patvory, kiti nutilo, laukia, bet kas važiavo – nuvažiavo. Aplink tylu ramu. Pakylam eiti, žiūrim, kad nieko daugiau nėra. Pamatėm vaikštantį pieninės sargą, paklausėm jo, ar nematė mūsiškių. Jis parodė, į kurią pusę pagrioviu jie nuėjo.

Maždaug už kilometro juos sutikom. Pasirodo, jie išsigandę mus paliko ir pabėgo. Sulaukėm ryto. Vokiečių dar nėra, bet rusų irgi. Grįžau į Bakšėnus. Tą dieną pro Bakšėnus praėjo rusų kolona.

Penktą dieną po pietų nueinu į Buožių kaimą, sutinku vieną pažįstamą, jis ir sako:

– Eik į Salamiestį, vokiečiai jau pravažiavo...

Kitą dieną skambina iš Palėvenėlės, kad atvažiuočiau į talką ginklų pasirinkt, nes Bagdonių kaimo rusams paskutinėmis dienomis Kupiškio sovietinė valdžia šautuvus išdalinusi. Vienas ruskelis atnešęs šautuvą pasakė, kas dar turi jų paėmęs. Nusivežėm tą ruskelį į Bagdonis, jis mus vedžioja palei gryčias, mes gražiuoju: „Turi šautuvą, atiduok, dar bėda bus, kai paims su šautuvu“. Vienas geruoju atiduoda, kitą dar pagąsdinam. Surinkom apie 12 šautuvų. Važiuojam namo, palėveniečiams pasiūliau tuos šautuvus dalintis per pusę, nes salamiestėnai neturėjo nė vieno šautuvo, tik kelis pistoletus. Taigi salamiestėnams atvežiau 6 šautuvus, septintą atnešė mano brolis Vytautas.

Bakšėnų kaime per upelį buvo toks betoninis tiltas, bet labai siauras. Per jį važiavo motociklininkas, nulėkė į upelį ir užsimušė. Vokiečiai pasiėmė lavoną ir motociklą, o šautuvas liko žolėje, jį vėliau ir rado mano brolis. Taigi buvo 7 šautuvai, o vyrų susirinko apie 80.

Karo metais brolis Vytautas mokėsi Šiauliuose amatų mokykloje. Kada Plechavičius organizavo vietinę rinktinę, jis su pusbroliu Kvikliu iš Kauno stojo į tą rinktinę Biržuose. O kada vokiečiai rinktinę išvaikė, grįžo į Bakšėnus, ginkluoti prancūziškais šautuvais, ir po kelis šovinius atsinešė.

Artėjant frontui, pro Salamiestį važiavo besitraukiančiųjų su vokiečiais kolonos. Mes irgi prisijungėm prie vienos kolonos

ir traukėmės kartu. Tuomet rusai jau užėmė Kupiškį. Paskambinę iš Vabalninko, sužinojome, kad rusai jau ir Antašavoje. Nakties metu teko trauktis link Pasvalio. Dieną apsistojome netoli Pasvalio pas ūkininkus. Pasvalyje stovėjo vokiečių dalinys. Tada su kapitonu Albinu Tindžiuliu nuvažiavom pas vokiečius. Tie vokiečiai mums nieko nepatarė, pasakė: „Ką norit, tą darykit“. Grįžtant Tindžiulis ir sako:

– Manęs netraukia važiuoti toliau... Aš turbūt grįšiu... Jau kartą buvau pas vokiečius, man ten nepatiko.

Grįžę atgal, gal kokie dešimt vyrų nutarėm eit į mišką ir partizanaut: aš, Antanas Bielskis (vargonininkas), Juozas Barzdenis (vargoninkas), Romas Rasimavičius, broliai Jonas ir Antanas Petroniai (iš Žilių k.), Jonas Devainis (iš Žilių k.), Vitalijus Paliulis (iš Žilių k.), Albinas Tindžiulis-*Dėdė* (iš Gineišių k., gyveno Žilių k. pas seserį Bronę Viksvienę).

Sėdom ant dviračių ir pernakt visi atsidūrėm Urnėniškyje. Kadangi aš gerai žinojau kelius, iki Krinčino važiavome vieškeliu, o nuo Krinčino šunkeliais, nes Vabalninke jau buvo rusai. Šunkeliais išvedžiau vyrus į Biržų vieškelį, o nuo Svilių pasukome į kelią, vedantį pro Medinus. Neprivažiavę Medinų, atsisukome į Vaidagynės vienkiemį, ten ir apsistojome. A. Bielskis nuėjo pas Griciūną, ten rado Salamiesčio kunigą, pabuvome iki vakaro ir išsiskirstėme kas sau. Brolis Vytautas su mumis negrįžo, jis su pusbroliu Kvikliu traukėsi toliau. Pradžioje jie norėjo prasimušti pro Joniškėlį į Žemaitiją, bet rusai atkirto. Tada pasuko link Latvijos. Prie Bauskės užskrido rusų lėktuvai. Pusbrolis siūlęs sėstis į vežimą, bus greičiau, bet brolis nesutikęs, bijojęs, kad rusai iš kulkosvaidžių nesušaudytų. Pusbrolis vis dėlto sėdo į vežimą, o brolis pasitraukęs nuo kelio į pievą. Užskridę rusų lėktuvai tuos vežimus iš kulkosvaidžių taip sumalė, kad iš jų nieko nelikę. Brolis traukėsi toliau. Latvijoje jį per bombardavimą sužeidė, pateko į karišką ligoninę Rygoje. Kada pasveiko, trauktis jau nebebuvo kur. Sužinojęs, kad Kretingoje organizuojama lietuviška kariuomenė, nuvyko ten. Vienas pulkas jau buvo suformuotas ir išsiųstas į frontą, teko lauk-

ti, kol kitą suformuos. Taip belaukiant, kažkas atvažiavo verbuoti vyrų į diversantų mokyklą Vokietijoje. Lėktuvais nuskraidino į Vokietiją, ten per žiemą mokėsi, kada baigė mokslus, vienus išvežė, o jam dar nebuvo atėjusi eilė. Tuo metu užskrido sąjungininkų lėktuvai, subombardavo tą jų mokyklą ir miestelį. Neliko jokių dokumentų, kad prisimetęs prie pabėgėlių. Įsigijo dokumentus kita pavarde ir taip išgyveno pabėgėlių stovyklose iki 1949 m., kada jau leido važiuoti kas kur nori. Jis pasitraukė į Angliją, atseit vis arčiau Lietuvos, būsią lengviau grįžti. Visa tai brolis pasakojo man jau dabar, kai sunkiai sirgdamas buvo trumpam atvykęs į Lietuvą iš Anglijos.

Aš tuomet kokias tris paras praleidau Buožių kaime. Salamiesty stovėjo rusai, o Kalnuočiuose – vokiečiai. Vokiečiai turėjo dvi ar tris tanketes, nuvažiuodavo iki Akmenės, apsisukę vėl grįždavo atgal, nes toliau jau buvo rusai. Vieną rytą auštant išgirdom šaudymą. Rusai iš Salamiesčio per Buožių kaimą link Alizavos puolė vokiečius. Po kelių valandų šaudymas ėmė tolti tolti ir nutolo, paskui pradėjo vežti sužeistuosius. Salamiestyje reformatų bažnyčios šventoriuje padarė ligoninę ir ten juos guldė.

Apie pietus jau šaudėsi už Alizavos. Vokiečių tankečių ratai šarvuoti, o viršus nedengtas. Važiuoja už kokių tvartų ir pliekia iš už jų į rusus. Daug jų priklojo. Per dieną rusai nuėjo iki Kupreliškio. Taip frontas pas mus ir baigėsi. Kita vokiečių banga traukėsi pro Skapiškį, Pandėlį. Pandėlio miestelį smarkiai sudaužė.

Per Bartašiškį, per Bakšėnėlius parėjau namo. Išaiškėjo, kad priešakiniai rusų apkasai buvo Tuitadvario lauke. Antra apkasų linija ėjo šiapus kapinių nuo Nodiejiškių kaimo iki Tuitų, trečia apkasų linija – kur baigiasi Salamiesčio dirbama žemė ir prasideda pievos. Žilių krūmuose stovėjo vokiečiai, apsikasę tanketes. Motina pasakojo, kad pas mus ateidavę vokiečiai, o visai netoli mūsų namų buvo rusai apsikasę. Vokiečiai, persirengę ūkininkų rūbais, užlipdavę ant namo, pasidairydavę, atėję rusai irgi pasidairydavę. Motinai buvo liepta iš pastatų išvaryti gyvulius, vadinasi, čia bus frontas, bet jokio puolimo, jokių kau-

tynių ties mūsų namais nebuvo. Žaliakepurių rusų daug buvo apsistoję ir Rudikuose. Jų buvo pilni Stančiko ir Varanauskienės klojimai. Vieną dieną tie kareiviai atėjo pieno, paskui dar kelis kartus, o kartą jie mus su tėvu nusivarė į Rudikus. Mane vienoje sodyboje pasodino ant prieklėčio, o tėvą įsivedė į vidų. Vokiečių okupacijos metais į Rudikus buvo atvežtos kelios ruskelių šeimos. Vienas jaunas ruskelis, šiek tiek pramokęs lietuviškai, buvo vertėju. Kai mane pašaukė į vidų, ėmė klausinėti, kaip gyvenam, ką dirbam. Aš atsakiau, kad visą laiką gyvenom su tėvais, dirbu ūkyje.

– Bet mums sakė, kad pas jus du partizanai yra...

Aš ėmiau įrodinėt, kad brolis čia negyvena, kur jis yra – aš nežinau. Paklausinėjo paklausinėjo ir paleido.

Atėmė žemę, paliko tik penkis hektarus. Kadangi žemė nebe mūsų, pradėjo atvažinėt stribai. Tai sulūžusį ratą nusiima nuo vežėčių, tai dar ką, pasikinkę arklį išsivežė „lineiką“ (šventinis vežimas, kuriuo ūkininkai važiuodavo į kermošius, į pokylius, vestuves). Pradėjo likviduot ūkį dar mums tebegyvenant namuose. O kai vėliau jau pradėjo manęs ieškoti, teko ir tėvams iš namų pasitraukti. Ieškodavo ir brolio, nes jie netikėjo, kad jis pasitraukęs su vokiečiais.

Kurį laiką mūsų namuose buvo apsigyvenęs mamos brolis su šeima, čia atvykę iš Panevėžio, bet tie irgi nebegalėjo ilgiau pakęsti stribų persekiojimo ir išvažiavo. Visi gyvuliai liko namuose. Kartą mes apie 30 vyrų atėjome, iš kaimynų pasiėmėm arklių, per dvi naktis iššlavėm dvi klėtis grūdų, išvežėm visus pašarus, gyvulius išvarinėjom kur kurį. Namai liko tušti. Beveik pas kiekvieną Bakšėnuose ką nors palikom, vežėm ir į Bartašiškį, ir į Žilius. Kai stribai atvažiavo, mažai ką berado, išsivežė gal tik porą vežimų. Mes tuo metu stovyklavome prie Girelės miško Povilonio namuose, nes jie buvo tušti. Netoliese Girelės pakrašty augo stora aukšta eglė. Joje visada sėdėdavo mūsų sargybinis, nes tik iš ten plačiai matydavosi visa apylinkė.

Kartą sargybinis pastebėjo, kad į mūsų kiemą suvažiavo stribai, prisivarė pastočių, kraunasi malkas, šieną. Ką daryti? Reiktų

juos užstot ir sulaikyt. Vienas būrys buvo pasiųstas į Žilių krūmus, kur kelias daro vingį. Turėjo stribams atkirst kelią. Tuo atveju jie bėgtų link Alizavos. Kiti nuėjo užstot stribų, tačiau nesuspėjo, jie jau buvo pasikrovę ir išvažiavę. Likę du stribai (Švelnys ir Jakštas) užėjo pas Bakšėnų Mikonį pavalgyt. Stribai, paėmę Tuitadvario Einorį su pastote, važiavo į Vabalninko pusę, bet pirmieji į Salamiestį spėjo nueiti *Rėksnys* ir Rėšimas iš Salamiesčio. Prie špitolės buvo mūrinis tvartelis. Jie užlipo ant to tvartelio ir žiūri, mato visą miestelį. Pamatę stribus atvažiuojant, šovė į juos, bet po pirmųjų šūvių užsikirto šautuvai. Švelnį nušovė iškart, o Jakštas, iššokęs iš vežimo, ėmė bėgt tiesiai į juos. Pribėgęs tvartelį, atidarė duris, o partizanams šautuvai nebeveikia. Ką daryti? Kyštelėjo granatą. Kai granata sprogo, tas stribokas apsisuko ir kiek kojos neša bėgt tolyn į Gumbelių kaimo pusę, bet jį greit užstojo atskubėję kiti partizanai ir pasigavo. Taip žuvo abu stribai. Einoris, sėdėjęs vidury vežimo, nenukentėjo.

Pirmasis partizanų susibūrimas buvo rudenį Žilių kaime tuščiam, negyvenamam mūriniam pastate ant kalno. Pasikvietėm alizaviečius ir nutarėm, kad reiktų komunistams įkrėst į kailį. Šaut nešaut, bet į kailį įkrėst reikia. 1944–45 m. žiemą sovietinė valdžia pradėjo kurti stribų būrius, o mes kas kur. Susibūrėm tik vasario mėnesį. Susirinkom prie Girelės Povilonio gryčioje, gal apie 70 vyrų. Pabuvom, atsibodo, tada persikėlėm į Sipsalę. Ten buvo trys daržinėlės, pilnos šieno. Iš ten persikėlėm į Vaidagynės kaimą prie Urnėniškio, į Baniulio jaują, paskui Buožių kaime į tokį tuščią vargingą namelį. Ten ilgokai pagyvenom.

Kartą atėjo alizaviečiai ir keli kupreliškėnai. Prieš dieną per Buožių kaimą važiavo apie 15–20 pastočių rusų ir nuvažiavo į Kupreliškį. Vakare išsidėstėm, bet nutarėm tarpusavyje palaikyti ryšį. Vienas kupreliškėnas pasiliko pas mus, o mane ir Vitalijų Paliulį išsiuntė į kupreliškėnų būrį. Du kupreliškėnai ir mudu su Vitalijum einam Puznos mišku. Žiema. Naktis šviesi. Girdim – šlam šlam – sniegas girgžda. Pabėgėjom į šoną, kad mūsų nepa-

matytų. Žiūrim, tiesiai į mus rusų žvalgai ateina. Mes pakilom ir sparčiu žingsniu gilyn į mišką. Nei jie į mus, nei mes į juos nešovėm. Nubėgom iki kvartalinės linijos, padarėm didžiulį lankstą, išėjom į tą patį kelią ir patraukėm į Kupreliškį. Baigiam išeit į pamiškę, staiga nuo eglių sniegas tik pabiro, kažkas pakilo nuo žemės ir nubėgo. Mes vėl atgal. Ką tik rusai praėjo, čia vėl kažkas – gal rusų slapukai? Nutarėm grįžti. Kuprelišķėnai savo keliais nuėjo, mes savo. Patraukėm į Urnėniškį, paskui per krūmus pas savuosius. Prieš išsiskiriant su kuprelišķėnais, kažkas šaudė už miško, raketas leido, padegė namą. O mūsų sargybiniai nei gaisrą matė, nei šaudant girdėjo. Nutarėm trauktis. Aš pasiūliau eit už Pyvesos, Rudikų kaime yra jauja, kur linus džiovina. Žmonės geri, paprašysim, kad jaują uždarytų, ir pagyvensim. Apie pusantros savaitės ten gyvenome. Nors ramu, bet plikam lauke, todėl išsikėlėm į Sipsalę. Atėjo pavasaris. Pradėjom skirstytis, būryje nebebuvome, nes mažesnėmis grupelėmis patogiau laikytis. Namie nieko nėra, tad įsikūriau Stuburų kaime, ten gyveno tokia panelė, jos brolis irgi slapstėsi, bet labai lėto būdo buvo. Rudenį prasidėjo siautimai. Draugas prisiregistravo, o aš nuėjau į Einorius pas dėdę. Ten išbuvau tol, iki išsikėliau į Kauną (nuo rugpjūčio iki lapkričio mėnesio).

Kartą žiemos metu nuvažiavome iš Bakšėnų į partizanų susitikimą: Antanas Bielskis, Romas Rasimavičius, Alfonsas Rasimavičius ir aš. Važiavome rogėmis pro Gyvakarų kaimą. Keliukas siauras, sniego daug, iš paskos kažkas atlekia ir dar sušunka. Pažinom, kad tai A. Kučinskas. Prieš karą jis gyveno Bakšėnuose, vėliau ūkelį pardavė ir išsikėlė į Kunigiškį prie Palėvenėlės. Turėjo dukterį ir du sūnus. Vyriausias sūnus nėjo į mišką, o nuėjo į Kupiškį, ten jam davė šautuvą... Taigi jis važiuoja išgėręs, mes pasukom į šoną, o jis pralėkė pro mus ir įsuko į vieną Gyvakarų vienkiemį. Partizanai įsikūrę gale kaimo jaujoje. Pasitarėm, kad reiktų atimti šautuvą, tukriausiai turi jį. Nuėjom mes su Antanu Vilčinsku, priėjom prie lango, žiūrim, sėdi Kučinskas gryčioj gale stalo. Kirtom buože į langą, išlėkė stiklai su visais rėmais, o jis krito ant stalo ir nejuda. Mes šaukiam, kad

išeitų, bet jis nejuda, ir gana. Įėjom į vidų – guli ant stalo užsikniaubęs, šautuvas tarp kojų. Žmonės rėkia:

– Tik nešaukit! Tik nešaukit!

Priėjau, ištraukiau tą šautuvą ir – per duris. Vėliau šį šautuvą nešiojosi Antanas Petrulis iš Besąsparių kaimo.

Bakšėnuose daugiausia glaudėmės Jono Rasimavičiaus kieme. Sėdim, būdavo, klojime šešiese, septyniese. Jei gražus oras, tai krūmuose prie Pyvesos. Labai mums padėdavo Janina Rasimavičiūtė. Ji nuolat sekdavo, ar stribai kur nepasirodys, gamindavo valgį. Šalia jų buvo Jevalto sodyba. Alfonsas Jevaltas taip pat slapstėsi. Ir jo seserys atnešdavo valgyti. Kai būdavo ramu, eidavom pavalgyt į namus.

Kartą rusai su stribais iš Kupiškio pradėjo siaust Suvainiuose už Pyvesos, o Pyvesos dauboje stovėjo visas būrys partizanų. Jie puolė tuos siautėjus, bet buvo nepatogioj pozicijoj, prieš kalną, nors puldami vis dėlto spėjo ant kalno užbėgti. Kai atidengė ugnį partizanai, tie rusai su stribais iškart išsinešdino. Kai mums pranešė apie užpuolimą, mes nuo Sipsalės bėgom užstot tų siautėjų, bet kol nubėgom, jie jau buvo pasitraukę.

Pavasarį Čypiškyje laukėm gal tris dienas, kada stribai važiuos iš Vabalninko, bet nesulaukėm. Tąkart dėl neatsargaus elgesio su ginklu žuvo partizanas Zenonas Pečiulis iš Medinų kaimo. Aš buvau sargyboje ant tvarto ir per stogą žvalgiausi. Viduje vienam gale šieno prėslas, o toliau tuščia. Ant šieno susėdę K. Eidikonis, A. Ažubalis, A. Bielskis pradėjo apžiūrinėti ginklus. Eidikonis turėjo parabelį. Ažubalis tą parabelį paėmė, paklausė ar neužtaisytas, varto rankose. Tas jam atsakė, kad neužtaisytas, kad apkaba išimta. Ažubalis ir nuspaudė gaiduką, o vamzdyje būta šovinio. Apačioje ir daugiau žmonių buvo. Pečiulis su kitais žaidė kortomis. Jam ir kliuvo kulka, žmogus krito vietoje negyvas. Ažubalis dėl to labai pergyveno, norėjo nusišauti, bet mes iš jo ginklą atėmėm. Padarę karstą, Pečiulį atvežė į Salamiesčio kapines ir palaidojo. Ažubalį aš saugojau kelias dienas, kad ko nepasidarytų, nes jis baisiai išgyveno tą nelaimingą įvykį.

Iš Čypiškio persikėlėm pasalauti į Berniūniškių kaimą, kur stovėjo tuščios Eidikonio trobos, bet stribai pravažiavo ne pagal mūsų planą, o pro Stuburus, Besąsparius.

Kartą stribas Bulovas su kulkosvaidžiu ėmė vytis vieną iš mūsiškių. Užstoti jo puolė Ažubalis, *Rėksnys*, Gintautas ir dar vienas. Gintautas su kulkosvaidžiu nespėjo kartu su mumis, pasiliko Klingų vienkiemyje. Kol jis užsitraukė ant stogo kulkosvaidį, stribai ir nuvažiavo už vienkiemio per lauką. Pamatę, kad trys partizanai supa Bulovą, stribai metėsi jo gelbėti. Tuo metu Gintautas ir kirto į juos iš kulkosvaidžio. Jų važiavo net kelios pastotės. Ilgą seriją Gintautas paleido į tą stribų būrį. Šie atgal į pastotes ir nurūko. Einam ir kalbamės, sakom, veltui visus šovinius iššaudys. Už Berniūniškių tokia bala ir griovys, o toliau jau Klingų vienkiemis. Mes sugulėm – vieni vienkiemy, kiti griovyje. Šaukiu: pirmyn! pirmyn! Niekas nekyla, guli griovyje, o reikia pulti, užimti netoliese tokį kalniuką, nuo kurio viskas labai gerai matytųsi. Tada pagalvojau: ar verta eiti su tokiais į kautynes?..

Kartą pradėjo siausti Vabalninko stribai. Nuo Berniūniškių atbėgo K. Eidikonis, A. Petrulis iš Besąsparių. Abu bėgo atsišaudydami, o stribai nelabai ir stengėsi vytis, tik šaudo. Mes su Alfonsu Valecku nubėgom link Sipsalės. Žiūrim, Vytautas Vilčinskas jau per Pyvesą perbėgęs, traukia į Gyvakarus, o nuo Gyvakarų kaimo gyventojo Vėtos namų į Vytautą pradėjo stribai šaudyti. Supratom, kad ten kariuomenė, kad nėra ten ko mums bėgti, pasukom į Sipsalę. Ankstyvas pavasaris, lapų dar nėra. Pagalvojau, kad miškelis jau apsuptas, taigi nėra ko į jį lįsti. Pyvesoje ties Vaclovu Stuoma augo tokie karklai – ten ir atsiguliau. Girdžiu, kad mūsiškiai atsišaudo. Prie jų dar prisidėjo ir A. Ažubalis. Visi per lieptą ir į Sipsalę. Stribai, pribėgę prie trobų, ant kalno pašaudė, bet toliau nėjo. Aš guliu, girdžiu – atšneka. Pamaniau, kad dabar jau viskas, įkliuvau. Dėl visko paruošiau granatą, pistoletą. Pistoleto apkaboje tik keturi šoviniai, o granatos irgi tik dvi. Galvoju: vieną mesiu, kitą sau pasiliksiu. Praėjo trise palei griovį, girdžiu, kad dar du eina padirviu.

Taigi viskas baigėsi laimingai. Jie praėjo ir manęs nepamatė. Trys partizanai per Sipsalę nuėjo į Likalaukių kaimo palaukę, du liko pakrūmėje, A. Petrulis nuėjo į vienkiemį, o ten būta rusų. Rusai, pamatę Petrulį, pradėjo šaudyti, vienas su naganu ėmė jį vytis. Petrulis metė šautuvą ir – bėgt. Ruskis jį vijosi apie tris kilometrus. Užbėga už namo, pailsi ir vėl bėgte. Ruskis irgi pavargo. Petruliui peršovė ranką, paskui kitą, trečia kulka pataikė į petį. Du upelius perplaukė, Pyvesą ir į Stuburus pas Dragūną nubėgo. Ten jį aptvarstė, iškvietė Vaitiekūną – medicinos studentą, vakare sutvarstytą pervežė pas Ažubalį ir ten gydė.

Taigi buvo ir tokių mūsų partizanų – metė šautuvą ir bėga. Nuo tada Eidikonis visiems sakydavo:

– Bėgi, šaudyk. Pataikysi ar nepataikysi, bet nors nelips ant kulnų. Stribai irgi bailūs...

Vasarą buvo labai platus rusų siautimas. Mes tą žinojom. Kapitonas Tindžiulis įsakė išsiskirstyti po vieną, po du. Jei užklups, tai vieną, du, o ne visus. Aš neturėjau kur dingti, grįžau namo. Atėjo motina, bet trobesiai tušti, rugiai pasėti, neturėjau jokio urvo išsikasęs, nuėjau į rugius. Pavakary išgirdau kulkosvaidžio seriją Girelėje. Nuo Bakšėnų vieškeliu pravažiavo kariuomenė, gal dvi mašinos. Rugiuose pernakvojau, ryte, vos prašvitus, išgirdau šaudant. Iškart pažinau alizaviečių kulkosvaidžio garsą. Jų kulkosvaidininku buvo toks Vaidinauskas, drąsus vyras. Jo vokiškas kulkosvaidis visai kitaip mušė nei rusiškas. Šaudėsi apie valandą, paskui nutilo. Staiga Rudikuose Genutė Stančikaitė ėmė garsiai šaukti. Vadinasi, jos brolį Petrą Stančiką rado bunkeryje. Jis namuose slapstėsi. Pasirodo, anksti ryte per Rudikų kaimą važiavo arkliu Liobikas ir jis. Tai juos abu kareiviai paėmė, nusivarė į Kupiškį, leido užsiregistruoti, o kitą dieną abu parėjo į namus.

Kadangi per Rudikus kareiviai perėjo, aš persikėliau per Pyvesą, nuėjau ant kalno ir įlindau į rugius. Ten visą dieną pratūnojau. Natkai vežė dobilus. Užkalbinau juos, atnešė man maisto, o vakare nuėjau į Stuburus, nes buvo įdomu sužinoti, kaip ten alizaviečiai. Pasirodo, tą būrį rusai apsupo Vainiūniškio

miške, žuvo 14 vyrų, šešiese veržėsi iš apsupties. Broliai Šidlauskai, kulkosvaidininkas ir dar vienas prasiveržė, vienas žuvo. Tuos, kurie liko miškelyje, po vieną iššaudė, nors besiveržiami partizanai nemažai paklojo ir rusų. Girelėje rusai pastebėjo į eglę įlipusį partizanų žvalgą ir jį nušovė.

Vasarą dar buvo atėjęs vadinamųjų „vokiečių" būrys. Iš tiesų tai buvo rusų provokatorių būrys. Mes jau buvom girdėję, kad Zasinyčių girelėje kažkokie vokiečiai apsistoję. Vakare nuvažiavom į Čiuladų pieninę sviesto. Prisikrovėm penkias dėžes ir grįžtam. Įvažiuojant į Antašavos miestelį, ėmė kažkas šaukti, kad stotume ir tik nešautume. Šneka lietuviškai, klausia, ar nemokame kalbėti rusiškai arba vokiškai. Iš mūsiškių niekas šitų kalbų nemokėjo. Sutarėm eiti po vieną į priekį iš vienos ir iš kitos pusės be ginklų. Iš mūsiškių ėjo A. Ažubalis ar Šidlauskas, gerai nepamenu. Aš ir A. Vilčinskas su kulkosvaidžiais atsigulėm daržuose, vienas vienoje kelio pusėje, kitas kitoje. Tie priėję tarsi broliai glėbesčiuojasi, bučiuojasi. Vadinasi, savi. Mums davė ženklą. Pakilom ir visi suėjom į krūvą. Jie atseit nuo Liepojos fronto atskilę, išsiveržę iš apsupties, nori žygiuoti į Vokietiją, bet pirmiausia nori susitikti su partizanais. Jiems paaiškinom, kad mes eiliniai, reikia vado, nieko negalim spręsti. Tada jie paklausė, ar kapitonas yra pas mus, tai – A. Tindžiulis. Sutikome patarpininkauti. Susitarėm, kad jie apsistos Daršiškių šile apie Geležius, o mes su kapitonu ateisim sekmadienį. Davėm jiems dėžę sviesto, tabako. Tapome draugais. Išsiskiriant jie paprašė bent pusvalandį palaukti ir tik tada važiuoti. Mes stovėjom, o jie pražygiavo ir pasuko į Daršiškių kaimo pusę. Grįžę apie visa tai papasakojom Tindžiuliui. Jis galvojo dieną, kitą ir pasakė, kad nelinkęs ten eiti.

– Eikit vieni, aš neisiu, man visa tai įtartina...

Taigi mes septyniese sekmadienio pavakare nuėjom pas tuos „vokiečius". Pasitinka jų sargybinis, nuveda į mišką. Pilna pievutė ten jų prigulę, sėdi toks storulis su akiniais, vokiška uniforma ir pulkininko antpečiais. Sugulėm ir mes. Sakom, kad kapitonas nespėjo ateit, toli buvo, reiktų dieną ar dvi dar palaukt.

Nebuvo jiems su mumis ką šnekėt, persimetėm keliais žodžiais ir išleido. Kai išėjom iš miško, net apmirėm nuo išgąsčio. Tą patį vakarą pas tuos „vokiečius“ nuėjo keturi daujėniškiai. Tų jau nebepaleido, tiesiog nukankino. Paskui jie pro Stuburus, Salamiestį grįžo į Girelę. Mes tuo metu buvom apsistoję Sipsalėje šieno daržinėlėse. Pas mus buvo atjoję iš Girelės trys partizanai. Pasikalbėjom, o paryčiais jie išjojo atgal. Dar užsuko į Bakšėnų kaimą pas Žalinkevičių pavalgyti. Tie „vokiečiai“ juos ten ir užklupo. Šoko bėgti, bet du vietoje nušovė, o Puzinas ir Žalinkevičius išbėgo. Nors Puziną ir sužeidė, bet jis į rugius įlindo, jo nesurado. Žuvo Morkūnas iš Šlekiškių kaimo ir Rudikėlių kaimo Navickas. Mūsų partizanai tuomet buvo apsistoję Girelėje Povilonio gryčioje. Jei ne šis susišaudymas, ko gero, ten juos visus būtų užklupę. „Vokiečių“ ginklai automatiniai, rankiniai kulkosvaidžiai, taigi jėgos nelygios. Apie susišaudymą Bakšėnuose mums pranešė Janina Rasimavičiūtė. Tuomet Tindžiulis organizavo atsitraukimą. Vakare nuėjom į Bikonių krūmus. Ten dieną prabuvom, kol iš Girelės atėjo partizanai.

Pasirodžius „vokiečiams“, Vėžionių kaimo Pranas Januška-*Rėksnys* pas juos buvo nuėjęs vienas. Kadangi jis buvo pirmutinis iš partizanų apsilankęs pas juos, jį paleido. Nuėjo pas juos ir Švelnys, kuris gerai mokėjo vokiškai, nes Pirmojo pasaulinio karo metu jam teko pabūti vokiečių nelaisvėje. Pasišnekėjo vokiškai, ir tą paleido, bet netrukus jie atėjo pas jį į namus ir nušovė.

Praėjus tiems „vokiečiams“, kapitonas liepė išsiskirstyti mažomis grupelėmis, kad būtų lengviau pasislėpt ir išgyvent. Pradėjo stigti maisto. Pirmąją žiemą žmonės tai kumpio, tai lašinių paltį įdėdavo, aukojo partizanams, o vėliau – atpjovė bryzelį ir džiaukis, nes patiems žmonėms pradėjo stigti maisto, rusai dideles prievoles uždėjo. Užeini, duoda pavalgyt, o įdėti jau neturi.

Jau kūrėsi MTS-ai (mašinų traktorių stotys), arklių nuomos punktai, fermos. Partizanai, būdavo, nueina į fermas, kelias kiaules nusišovę pasiima, taip ir gyveno.

Partizaninės veiklos pradžioje vabalninkėnai buvo susimetę į Lamokų girelę. Veikė labai aktyviai, naktimis dažnai apšau-

dydavo Vabalninką, bet gruodžio mėnesį rusai juos puolė, tada jų daug žuvo. Mes jau pavasariop laidojom vieną partizaną iš Vabalninko miestelio. Tada miške dar sniegas buvo. Per siautimą jį miške nušovė, apsnigo, tik pavasariop jį surado. Palaidojom Kuprių kapinėse. Per tas kautynes rusai sudaužė pagrindines vabalninkėnų jėgas, paskui jie jau nebeatsigavo.

Salamiesčio partizanai buvo susiskirstę į tris skyrius:

Pirmą skyrių sudarė vyrai iš Bakšėnų, Žilių, Tuitų, Bartašiškių ir Buožių kaimų.

Antrą skyrių sudarė Salamiesčio ir Stuburų kaimo vyrai.

Trečias skyrius buvo Likalaukiuose.

Pirmam skyriui vadovavo Povilas Devainis iš Žilių kaimo, vėliau registravosi. Iš Žilių kaimo būryje buvo : Jonas Devainis (Povilo brolis), Jonas Petronis-*Mašinistas*, Antanas Petronis (Jono brolis), Vitalijus Paliulis. Iš Vėžionių kaimo: Pranas Januška-*Rėksnys*. Iš Rudikėlių kaimo: Navickas. Iš Bakšėnų kaimo: Romas Rasimavičius, Alfonsas Rasimavičius (Romo pusbrolis), Petras Tūra-*Jokeris*. Iš Tuitų kaimo: Algis Šidlauskas, Balys Brazinskas, Gediminas Aukštikalnis, Vytautas Aukštikalnis (Gedimino brolis), Bronius Šinkevičius, Jonas Bortkevičius. Iš Bakšenėlių kaimo: Juozas Vidžiūnas (jis rudeniop atsiskyrė nuo būrio). Iš Buožių kaimo: Stasys Petronis. Iš Bartašiškio kaimo: Vytautas Sankauskas, Sankauskas (Vytauto brolis), Juozas Masiulis, Bronius Masiulis (Juozo brolis), Petras Baltrėnas. Iš Akmenės kaimo: Alfonsas Viksva, Petras Viksva (Alfonso brolis), Jonas Viksva-*Daktaras* (Alfonso ir Petro pusbrolis). Iš Salamiesčio: Petras Rėšimas, kilęs iš visai neturtingos šeimos, jo tėvas buvo špitolninkas. Pradžioje jis buvo prisiregistravęs, bet vėliau jį Januška su Kalade ėmė įkalbinėti, tai ir sutiko eiti su jais.

Labai ilgai slapstėsi Jonas Devainis. Jam daug kartų iš pavojingiausių situacijų vis pavykdavo išsisukti. 1945 m. jį stribai buvo peršovę, bet ir sužeistas sugebėjo pasitraukti. Kitą kartą jie keturiese važiavo pas Šakicką, tris nušovė, o jis išbėgo. Kada puolė stribus Kupreliškyje ir ten juos išgainiojo, Devainis su kitu partizanu ėjo į stribų būstinę, manė, kad ten nieko

nėra. Kai tik duris atidarė, stribas vieną nušovė, o Devainiui ir vėl pasisekė.

Sankauskai registravosi. Jaunesnįjį vadinom *Liumbiku*. Stribai siautė, pamatę *Liumbiką*, atėmė dokumentus ir nušovė.

Stuburų skyriui vadovavo Antanas Ažubalis. Drąsus, rimtas vyras. Žuvo, kai partizanų gretos jau buvo išretėjusios. Slapstėsi apie namus, parėjo namo, o prie namų pasala laukė. Kai tik įėjo į trobą, stribai iš paskos, pravėrė duris ir šovė.

Būryje dar buvo Kostas ir Antanas Bielskiai, Kazys Eidikonis iš Berniūniškių kaimo, Buzevičius, iš Bakšėnų kaimo – Alfonsas Banionis, iš Stuburų kaimo broliai Antanas ir Vytautas Vilčinskai, Alfonsas Valeckas, du broliai Muraliai, broliai Pačekajai – Antanas ir Vytautas, du broliai Janušauskai, iš Kalpiškių kaimo Gintautas, vienas iš Kuprių kaimo, tik nepamenu jo pavardės.

Trečią skyrių sudarė: broliai Alfonsas ir Jonas Sukauskai, broliai Vytautas-*Gandi* ir Tautvilis Vaitiekūnai, Jonas Skardžius, Stasys Gurklys-*Bortelė*, broliai Laužikai: Juozas, Povilas, Vytautas ir Algirdas iš Astravų kaimo, Vytautas ir Vincas Jėčiai iš Likalaukių kaimo, Lionginas Martinka iš Žemaitėlių kaimo, Lionginas Janulionis iš Viktariškių kaimo.

Kai antrą kartą parvažiavau iš Kauno, niekas nežinojo, kur yra Antanas Bielskis. Jis žuvo apie 1952 m.

Petras Banionis – jaunas vaikinukas, prisiregistravo. Jis nei būryje buvo, nei į armiją jam reikėjo, galėjo ramiai sau gyventi, bet kartą sutiko Bronių Mikonį ir nuvažiavo su juo į Berniūniškius nušauti Stasio Šidlausko. Partizanai įtarė, jog Tuituose jis užrodęs rusus, o kai likvidavo Šidlauską, reikėjo jau ir jam slapstytis.

Romas Rasimavičius prisiregistravo, jam išdavė dokumentus, bet po poros mėnesių jį ėmė šaukinėti į Vabalninko MGB. Uždarė į rūsį, ėmė tardyt, mušt. Iš tardymo į kamerą stribai parvilkdavo be sąmonės. Kai tik atsigauna, po kelių dienų ir vėl tardo, muša. Jo sesuo Janina mokėjo „politikuoti“ su stribais. Nuo Salamiesčio buvo toks Totoris, Vainauskai, tai per juos papirko tuos stribus, tada Romą paleido.

Būriui skirstantis, *Rėksnys* susidėjo su Kalade, vėliau prie jų prisidėjo ir Rėšimas. Jie turėjo mažą gerą arkliuką, tai su juo net į patį Pabūdį atvažiuodavo. O Pabūdžio visi lenkdavosi, sakydavo, kad tai komunistų kaimas. Blėka vienas liko, tris sušaudė 1941 m. komjaunuoliu buvęs Usevičius. Blėka išėjo į kariuomenę, bet iš jos pabėgo ir laikėsi pas Nevierą Gyvakarų kaime.

Alfonsą Banionį paėmė stribai. Jis buvo kalvis. Suimant jis slapta pasiėmė pjūkliuką metalui pjauti, kai Vabalninke jį uždarė į rūsį, išpjovė metalines grotas ir pabėgo, o po to atėjo į būrį.

Dovydonis ir Valeckas 1945 m. rudenį naktį su šakėmis ant pečių grįžo iš kūlimo. Tuo metu pas Gliaudelį pasalavo stribai ir juos nušovė.

Tindžiulis labai nenoromis ėmėsi vadovauti partizanams. Kol Tindžiulis šalinosi vadovavimo, visus svarbiausius klausimus svarstydavome: Antanas Ažubalis, Kazys Eidikonis-*Dėdytė*, Antanas Bielskis, Romas Rasimavičius ir aš.

Kapitonas Tindžiulis buvo labai griežtas. Kartą Alfonsas Rasimavičius, Antanas Petronis iš Žilių kaimo ir dar kažkas Suvainiuose vieną merginą gerai „pašokdino“. Sužinojęs apie tai, kapitonas prie mūsų visų juos gerai „paauklėjo“, manėm, kad sušaudys. Buvo ramaus būdo, turėjo didelę kantrybę. Su juo teko būti pas Rasimavičių. Jei kur nors įlindo ar į prėslą įsikasė, nepajudės iki sutemų. Pats niekur kojos nekelia ir kitiems neleidžia, kad niekas nepamatytų: žmonėms blogai padarysi ir sau. Daug rašydavo mašinėle ir ranka. Buvo jo raštų paslėpta pas Romą Rasimavičių tvarto stoge. Šiaudinį tvarto stogą keitė pasamdyti žmonės ir rado juos. Rasimavičius nusigandęs, nes žmonės svetimi, paėmęs ir sudeginęs tuos popierius prie darbininkų akių. Tąkart niekas neapskundė.

Bakšėnų žmonės buvo vieningi – niekas neskundė. Kai ir mane suėmė, nerado, kas paliudytų, jog miške buvau.

Aš iš pradžių registruotis net negalvojau, bet Tindžiulis pradėjo kalbėti: jeigu būtų žmogus Kaune, duotų adresų... Būtų gerai ten turėti savą žmogų.

Tėvas rudeniop nuvarė į Pandėlį eržilą ir pardavė. Sesuo, Šiauliuose Prekybos institute baigusi du kursus, stojo mokytis Vilniuje. Jai parvažiavus, 1945 m. rugpjūčio mėn. pradėjome tartis, ką daryti. Ji pažadėjo pabandyt gauti man dokumentus. Tada tėvas atidavė jai už tą eržilą gautus pinigus, o lapkričio pradžioje ji jau atvežė man dokumentus iš Kauno: pasą, karinį bilietą, darbo knygelę ir komandiruotės lapą. Einoriuose pas dėdę susirinko visas būrys partizanų manęs išlydėti. Atėjo kapitonas Tindžiulis, A. Ažubalis, Šidlauskai iš Alizavos, iš kupreliškėnų – Petronis, pilna troba prisirinko. Ryte aš išvažiavau, o jie vakare puolė Kupreliškio miestelį. Stribo nė vieno nenušovė, o iš partizanų vienas žuvo.

Tėtė mane arkliu atvežė į Pandėlį. Pandėlyje manęs laukė sutarta mašina. Jos savininkas buvo toks Apšega, kuris Kaune turėjo dirbtuves. Pas jį dirbo vokiečių belaisviai, vienas iš jų vairavo mašiną. Pravažiavom Skapiškį, Kupiškį, o prie Palėvenėlės, kylant į kalną, sugedo mašinos greičių dėžė. Šiaip taip pakilom į kalną. Vairuotojas kažką kiek patvarkė, ir nuvažiavom iki Karsakiškio. Pervažiavus Lėvens upę, mašina visai sugedo, o naktis. Apšega mus paliko ir su pasitaikiusia mašina nuvažiavo į Kauną kitos mašinos ieškoti. Netoli kelio buvo vienkiemis. Nuėjom, susitarėm, kad priims naktigulto. Keleiviai – vienos moterys, vyrų tik aš ir vairuotojas. Vieni miega, o trise mašiną saugom, kūrenam ugnį. Aplink siaučia rusai, dokumentus tris ar keturis kartus tikrino. Nejauku. Pralaukėm naktį ir dieną, o rusai voromis per laukus tik eina. Vakare vėl ugnį kūrenam. Sutemus atvažiuoja Apšega. Perkraunam daiktus į kitą mašiną, sugedusią prikabinam prie pastarosios, kad nutemptų į Panevėžį. Už Panevėžio vėl dokumentus tikrina. Atvažiuojam į Kauną. Už tilto per Nerį vėl mašina sugedo. Į miestą baigėm eiti pėsti.

Kai 1946 m. per Velykas parvažiavau namo iš Kauno, partizanai iš Palėvenės spirito varyklos spirito prisivežę, vaikšto su buteliais kišenėse. Tai arklių prisivaro, su arkliais visur važinėja, parduoda, bizniauja, perkasi medžiagų, siuvasi uniformas. Man su jais jau nebepatiko, skubėjau greičiau išvažiuot.

Kada grįžau į Kauną po Velykų, buvau įkliuvęs Šiauliuose. Kartu su manimi tada važiavo Bakšėnų P. Mikonienės sesuo Onytė. Arkliu mus atvežė į Subačių J. Rasimavičiūtė.

Į Šiaulius nuvažiavom jau pavakary. Žmonių pilna stotis. Koridoriuje radom vietos pasidėt daiktams. Pralaukėm visą naktį, ryte turėtų važiuoti traukinys į Vilnių, Kaišiadoryse turėtume persėsti. Prieina du kareiviai ir Antanas Vainauskas, kuris 1941 m. buvo pasitraukęs į Rusiją. Nei aš jo, nei jis manęs nebuvom matę per visą karą. Kareiviai paprašė dokumentų, iškratė, sako, kad „dokumentai tvarkoj“, o Vainauskas reikalauja mane vesti į milicijos skyrių. Jis paskambino į Biržus, kad atvažiuotų manęs pasiimti. Aš kareivius pradėjau šnekinti, kad paleistų, pasiūliau pinigų – šimtą ar daugiau. Kareiviai pasitarė ir vedasi mane į apgriuvusį namą. Manau, dabar tai arba užmuš, arba nušaus. Įeinam į tą namą, paduodu aš jiems pinigus, paprašė dar dešros. Sąžiningi ruskeliai buvo, vieną dešrą tepaėmė.

– Dabar, – sako, – šituo traukiniu nevažiuok, lauk kito...

Nei ką daryti. Pasiliksiu – vėl ateis ir suims, o traukinys jau turi greit išvažiuot. Įšokau į vagoną ir stoviu tambūre. Atvažiuojam į Radviliškį. Palydovė varo į vagono vidų, nes daug žmonių lips. Įeinu į vagoną, žiūriu – A. Vainauskas su visa šutve sėdi. Dabar, galvoju, viskas. Vėl pakliuvau. Užsidėjau akinius, matau, toliau Onytė stovi, palikau jai lagaminą, o pats į kitą tambūrą nuslinkau. Radviliškyje išlipau ir ant laiptelių stovėdamas atvažiavau į Jonavą. Jonavoje jau aušo, Kaišiadoryse bus šviesu ir vėl mane pastebės. Išlipau Jonavoje. Nueinu iki plento, susistabdau sunkvežimį ir parvažiuoju į Kauną. Ryte jau buvau Kaune, o traukinys atvyko apie trečią valandą dienos. Reikia eit Onytės su lagaminais pasitikti. Nuėjau į stotį, susitikome. Ir namo ją palydėjau. Taigi viskas baigėsi laimingai, nors baimės buvo sočiai.

Mane suėmė 1949 m. rugsėjo 29 dieną. Nuvežė į Biržus ir ten išlaikė du mėnesius, po to išvežė į Panevėžį. Teisė 1950 m. sausio 20 dieną, o rugsėjo pradžioje išvežė į Vilnių. Ten išbuvau iki spalio mėnesio. Po to patekau į Mordovijos paskirstymo

punktą Ruzajevką. Iš ten etapu išvežė į Kingirą du vagonus vyrų ir vieną vagoną moterų. Kingire išbuvau iki 1953 m. rudens. Rudenį išvežė į Rudniko šachtas, švino kasyklas. Ten išbuvau, iki paleido į namus 1956 m. liepos 18.

Pasakoja LIUCIJA BRAZDŽIUTĖ

Užrašyta Alytuje
1999 08 28

Gimiau 1931 m. liepos 10 d. Ratninkų kaime, Paberžės valsčiuje. Tėvelis buvo bežemis, tik mamos tėvai Ratninkų kaime turėjo 12 hektarų. Tėvelis buvo baigęs šešis skyrius, tais laikais – jau raštingas žmogus, daug skaitė, viskuo domėjosi, vėliau dirbo eiguliu. Šeimoje mes buvome keturi vaikai: brolis Aleksandras gimė 1936 m. Šiuo metu gyvena Rygoje, baigęs Leningrado karo akademiją. Antanas gimė 1942 m., gyvena netoli Vilniaus Grigiškėse, dirba mokytoju. Pats jauniausias brolis gimė 1948 m., gyvena mūsų namuose kaime.

Mano tėvelis Juozas Brazdžius buvo labai patriotiškas žmogus, jis visą laiką ėjo už Lietuvą, bet jis dar buvo ir toks žmogus, kad bloga negalėjo padaryt net savo priešui. Jis ir mus taip mokė: jeigu žmogui nepadarei nieko gero, tai nieko jam nedaryk, tuo labiau blogo. Jis daug padėjo partizanams, šelpė juos. Pas mus namuose lankydavosi partizanai. Ateidavo Tupėnas-*Karvelis* iš Braškių kaimo, Skeberdis, užeidavo broliai Juozas ir Robertas Tučai. Bronius Krivickas buvo nuolatinis mūsų lankytojas. Su Stepu Giedriku aš susipažinau būdama šešiolikos metų. Mes gražiai ir ilgai su juo draugavome, o vėliau atėjo ir tikra meilė.

Tiesa, dažnai pas mus į eiguvą užeidavo ir rusų kareiviai, tėvelis su jais pasikalbėdavo, bet jiems tėvelis tikrai nedirbo.

Mūsų mama partizanams kepdavo duoną, padėdavau ir aš jai.

Iš mano pažįstamų draugių, kiek žinau, partizanams ryšininkavo Duminytė-Šernienė, kuri šiuo metu gyvena Paberžiuose. Tai vienintelis žmogus iš mano aplinkinių, kuri žinojo, kad aš su Steponu Giedriku draugauju. Aš nei savo tėvams apie tai nesakiau, nes žinojau, kad tikrai nepritartų. Motina dažnai primindavo, kad draugystė su miško žmonėmis – baisus dalykas. Pradžioje ir aš pati mačiau, kad tai baisu, bet paskui man jau viskas kitaip atrodė. Aš dažnai susitikdavau su partizanais, tik apie jų slapstymosi vietą niekada nesiteiraudavau, nežinojau, kur jie apsistoję stovyklauja. Aš supratau, kad to man nereikia žinoti, būdavo kažkiek net lengviau, kad aš nežinau: jeigu mane ir areštuos, jų tikrai negalėsiu išduot.

Iš mūsų kaimo į mišką buvo išėję: Liudvikas Šernas, jis žuvo miške, Vilius Bružas, kuris vėliau legalizavosi ir išdavė likusius miške, toks Žigys iš Medeikių buvo partizanas, irgi išėjęs iš būrio išdavė visą savo medeikiečių grupę, žuvo keli vyrai. Išdavystė greit išaiškėjo, Žigys už ją sumokėjo gyvybe. O Bružas, kad ir pamiškėje gyvendamas, apsistatė stribais, partizanai jo paimt negalėjo.

Iš Užušilių kaimo dar pas mus užeidavo partizanas Krikščikas (taip jį vadino), iš tikro jo pavardė buvo Krikščiūnas. Jonas Krikščiūnas, aukšto ūgio. Parėjo į namus – stogas gryčios kiauras, žmona paprašė užlopyt, o kai užlipo ant stogo, matyt, kas nors pamatė ir pranešė. Rusų garnizonas apsupo namus. Tada jis įbėgo gryčion ir įlindo į rūsį. Įėję į vidų kareiviai liepė jam išlįst, kai nelindo, šovė per grindis į tą rūsį, peršovė koją ir taip paėmė gyvą. Teisė juos kelis Panevėžyje, iš lagerio jis jau nebegrįžo.

Pas tokį Mozūrą Daukniškėlių kaime žuvo Kazimieras Tučas. Jis buvo jauniausias iš trijų brolių partizanų.

Stepas jokių laiškų perduot kam nors manęs neprašydavo. Keletą kartų laiškus iš Broniaus Krivicko nešiau eiguliui Stepulioniui. Ten buvo toks didelis akmuo, prie jo mažesnis, po tuo mažesniu ir padėdavau laišką, o kartais nueidavau patikrint – paimta ar ne. Jei ką rasdavau Stepulionio padėta, atnešdavau

ir perduodavau Broniui. O kada mane ėmė kvietinėt į saugumą, tada jau jokių laiškų nebenešiojau, saugojausi, kad neįkliūčiau.

Apie 1951 m. atėjo pas mus paskutinį kartą atsisveikint Bronius Krivickas ir paliko man savo sąsiuvinį, prirašytą eilėraščių. Jis pasakė, kad iš šio krašto išeina. Aš jo dar klausiau, į kokią girią išeina, o mamytė man atsakė:

– Nenorėk žinot tokių dalykų. Kur reikia, ten jis ir išeina.

Pas mus tada gyveno senelis Kazimieras Garastas (krepšinio trenerio tėvas). Buvo jau vėlus rudens vakaras, mes su juo sėdėjom kambary, kūrenom ugnį, virėm bulves. Tik staiga netikėtai ėmė belsti į langus, žiūrim, jau namą ruskiai apstoję. O tą sąsiuvinį aš turėjau ant kelių ir skaičiau.

Kada pradėjo baladot į duris, sąsiuvinį padaviau seneliui ir pasakiau, kad pakištų po žabais, o pati nuėjau atidaryt durų, bet senelis, pasirodo, ne po žabais pakišo tą sąsiuvinį, o įmetė į ugnį. Kelis eilėraščius buvau išmokusi atmintinai. Labai smarkiai krėtė, visą gryčią išvertė, o tos žagarų krūvos net nepajudino.

Pamenu, Bronius Krivickas draugavo su tokia mokytoja Vanagaite. Ilgai jie draugavo, atrodo, graži buvo ta jų draugystė, bet paskui ji kažkodėl ištekėjo už enkavedisto ir jį paliko. Jis dėl to labai pergyveno, parašė eilėraštį, kurio ketvertą posmų norėčiau prisiminti:

...Kai saulė iš varinio rūmo
Kėlėsi rinkt rasų,
Miškais klajojau iš liūdnumo
Ir skundžiausi balsu.

Mačiau pro rožę jos šešėlį
Ir pro žvaigždes nakties,
Kol pagaliau ištraukiau strėlę
Iš sopančios širdies.

O ėmė jau ruduo skardenti
Ir geltonuot beržai.
Į tylią Nemuno pakrantę
Tu tik tada grįžai.

Bet nebeuždegė to jausmo,
Ruduo rudai žydės,
Per visą vasarą iš skausmo
Man išdegė širdis.

O paskui Bronius irgi vedė tokią Zeimelytę, turėjo sūnų. Ta jo žmona, žinau tikrai, nusigėrė. Matyt, toks gyvenimas ją suluošino, o kur jos sūnus, koks jo likimas, aš nežinau. (Gyvena Nemunėlio Radviliškyje. – *R. K.*)

Apie 1950 m. Biržuose, einant gatve, prie manęs privažiavo kariškas automobilis, sustojo ir liepė lipti į jį. Supratau, kad esu čekistų apsupty, teko paklusti jų valiai. Nusivežė į MGB būstinę. Įsivedė į kabinetą. Už stalo sėdėjo tipiškas čekistas. Jis pirmiausia manęs paklausė:

– Ar tiki Dievą?

Aš suglumau ir nepratariau nė žodžio.

– Prisimink visada, kad jokio Dievo nėra. Aš buvau jaunas per revoliuciją, pats nudraskiau cerkvėje šventus paveikslus ir pirmas išvedžiau šokt savo merginą, paskui jau ir kiti. Niekas nesiklaupė ir negiedojo, visi šoko. O dabar viską pasakysi, ką žinai. Jei nesakysi, pamatysi, kas tavęs laukia.

Iš tų čekistų, kurie mane areštavo, vienas buvo lietuvis. Vesdamas pas tą tardytoją, jis mane perspėjo:

– Ką nors kalbėk, ką nors sakyk, netylėk. Jeigu tylėsi, tardytojas tave užmuš.

Gal pats Dievas man tada atsiuntė tokias mintis: greit galvoje sukūriau didelę antisovietinę organizaciją ir ėmiau apie ją pasakoti.

Vėliau, kada jie mane paleido, kada tikrino tą mano versiją, aš jau gavau laiko apgalvot, ką man toliau šnekėt, kaip suktis. Viską papasakojau Stepui. Jis kvietė mane eit pas jį į mišką, žinoma, tai buvo paskutinė galimybė.

Tardymo metu supratau, kad jie labai norėjo paimt Stepą ir Alfonsą Valentėlį. Tardytojas mane užtikrino: paėmę gyvus šituos partizanus, su jais tikrai blogai nesielgs, leis jiems laisvai gyventi ir t. t. O jei aš jų neklausysiu, įmes rūsin ir ten supūdys.

Tas rūsys tikrai ne rojus – žiurkės laksto, jeigu užsnūsi, iškart apgriauš, kada judi, jos dar nepuola, tik prabėga pro šalį... Jie man sakė, kad Stepo brolis žuvęs sovietinėj armijoj, kad jis nėra jau toks blogas, kad, paėmus gyvą, nieko jam baisaus nenutiks. Jie taip mane ramino ir įtikinėjo. O iš kur jie sužinojo, kad mes draugaujam, tiesiog neįsivaizduoju, juk buvo toks mažas mūsų ratas, aš ir tų ryšininkų vengiau, bet iš jų, matyt, kas nors žinojo ir pranešė čekistams.

Per pirmą tardymą tardytojas Dikan man taip trenkė į ausį, kad aš tik kameroj rūsy atsipeikėjau. Kito tardytojo pavardė buvo Tichonov, nedidelio ūgio, juoda barzda. Jis jau vėliau mane tardė.

O kai ėmiau pasakot apie tą organizaciją, susikūrusią kolchoze, tardytojai net pralinksmėjo, Dikan sako:

– Na matai, gal į protą merga atėjo...

Supratau, kad jie ta mano versija patikėjo. Man buvo gera šnekėt, kadangi visus kolchozo valdininkus labai gerai pažinojau.

Po to tardytojas Dikan pasakė, kad dabar jau reikėtų dirbti jiems, žadėjo aukso kalnus, o jei nedirbsiu – galas.

Paskyrė man užduotį Stepą ir Valentėlį pristatyt gyvus, davė „Zojos“ slapyvardį. Aš pasirašiau, taip sakant, sutikau būti jų informatore.

Atnešė man puskilogramį saldainių, papylė ant stalo ir liepė įsidėmėt, jog su vos žymiais juodais brūkšneliais ant popierėlių yra užnuodyti, o kiti ne, kad žinočiau, kuriuos valgyt. Tada juos visus aš susipyliau į kišenę ir pažadėjau padaryt viską taip, kaip buvo nurodyta. Jie man pasakė: „Kai suvalgys tuos saldainius ir pamatysi, kad užsnūdo, duosi mums ženklą, jog galim ateit“. Buvo sutarta diena ir valanda ir kurioj maždaug vietoj aš susitiksiu su partizanais. Mane paleido. Parėjau namo, tėvams nieko apie tai neprasitariau. Bet kito kelio jau man nebuvo, reikėjo eit į susitikimą su tais vyrais.

Pagal čekistų nurodytą vietą, palaukėj prie pat miško, pasikviečiau ateit Stepą su Valentėliu. O kur čekistai lauks, aš juk nežinojau. Jie man įdavė tokį žibintuvėlį, su tuo žibintuvėliu aš turėjau tris kartus pašviest į lauko pusę.

Kada nuėjau į susitikimą, atėjo tik Stepas. Aš jam iškart pasakiau, kad blogai – mane buvo paėmę, gavau tokią užduotį. Ką daryt? Ar bėgam kartu, ar kviečiam čekistus? Kelis saldainius jam įdėjau kišenėn, kitus pasilikau ir liepiau eit, o pati likau. Pasėdėjau kokią valandą, išlindau į palaukę iš miško ir pašviečiau tris kartus. Maždaug už dešimties minučių prisistatė čekistai. Žiūri – nieko nėra. Tada jie čiupo mane, vėl į sunkvežimį ir atgal į saugumą. Jie man pasakė:

– Jis buvo.

Kai nusivežė į saugumą, tada jau su manim šnekėjo Tichonovas:

– Kodėl neatlikai užduoties?

Aš jam pasakiau:

– Kaip aš per prievartą įduosiu saldainį, jeigu jis neėmė? Du kartus bandžiau, bet atsisakė. Man pasidarė baisu, pagalvojau, kad jis gal suprato mano užmačias.

Nuo to karto jutau, kad jie manim nebepasitiki. Ir tokių užduočių daugiau nebedavė. Be to, supratau, kad jie mane labai seka.

Namuose pasakiau tėveliui, kad iš draugės sužinojau, jog partizanams gresia didelis pavojus, bandžiau prašyt tėvelio: gal jis juos pamatys kur nors miške vaikščiodamas, reikia parspėti, kad šioj apylinkėj ir mus seka. Po to mes ilgai su Stepu nesusitikom. Vėliau jau susitikom nebe čia, o Kalendros eiguvoj, kitapus girios, Spalviškių pusėje. Susitikimo vietą partizanams pasakė mano tėvelis. Jis juos perspėjo, kad jų ryšininkė nueis ten. O tėvelis nežinojo, kad ta jų ryšininkė – aš. Viskas ėjo sudėtingyn. Susitikinėdavom su Stepu ir toliau, bet kiekvieną kartą tardavomės vis kitoj vietoj. Per tą laiką jis net du kartus buvo ir į mūsų namus atėjęs. Mes jau tikrai žinojom, kad mūsų namai sekami. Tėvelis pastebėjo iš nakties prie Gervelės upeliuko paliktas kareiviškų batų pėdas.

Apie 1954 m. tėtį iš Dvaramiškio eiguvos kažkodėl iškėlė už Nemunėlio Radviliškio į Pagojus.

Mane dažnai šaukinėdavo į saugumą. Nors užduočių jokių negaudavau, bet visą laiką klausdavo apie partizanus, o kai pa-

stebėjo, kad aš nėščia, tada jau primygtinai reikalavo pasakyt, kas vaiko tėvas. Aš sakiau, kad nežinau, nes ne su vienu mylėjausi. Tada jie mane iškeikė labai negražiai ir nuo to karto nebekvietė.

...Kai išsimokiau siuvėja, gyvenau namuose pas tėvus. Stepas tada dažnai lankydavosi pas mus, ateidavo su kitais vyrais. Kadangi mama jiems kepdavo duoną, ateidavo duonos pasiimt, o kai pradėjom draugaut, jis ateidavo vienas. Turėjom savo susitikimų vietą. Prie girios augo tokia laukinė obelis netoli mūsų namų, ten mes ir susitikdavom, tą vietą žmonės vadindavo Dvaromiškiu. Vėliau susitikimo vietas dažnai keisdavom, bet vis tiek susitikdavom Biržų girioje. Kai nueidavau į sutartą vietą, gerai apsidairydavau, įsitikinusi, kad viena esu, kokiu pagaliu suduodavau į medį du kartus ir laukdavau ateinant Stepo. O jeigu ką nors įtariu, tada į medį suduodu tik vieną kartą.

Kada pradėjau draugaut su Stepu, tos politikos aš dar nesupratau. Aš tik žinojau, kad mes esam lietuviai, kad mus užvaldė svetimi, dabar mums blogai, mūsų broliai, išėję į miškus, su jais kovoja. Tik tiek aš žinojau. O Stepas man buvo mylimas žmogus ir bėgdavau su juo susitikti. Tai buvo mūsų gražiausi jaunystės metai...

Eidavau aš ir į šokius, šokau tautinių šokių ansambliuke. Su Stepu buvom susitarę, kad apie mūsų meilę ir draugystę niekas nesužinos. Pas mane ir piršliai atvažiuodavo, tokie pagyvenę, su tėvais tardavosi, tėvai pykdavo ant manęs, kad aš tik šaipausi iš tų piršlių, negalvoju apie rimtesnį gyvenimą. Atvažiavo, pamenu, toks Petras Balčiūnas, stambus ūkininkas, savo kuliamąją turėjo, jis mane jau kalbina, o aš tik juokiuosi. Tėvas sako: „Ir ką tu galvoji? Sena merga pasidarysi, nieks nebežiūrės“.

Paprastai į stovyklą Stepas manęs nesivesdavo. Tik vieną ar du kartus teko būti partizanų stovykloje. Pamenu, tada stovykloje lankėsi kažkoks svečias Lietuvos karininko uniforma. Toks aukšto ūgio, tamsiaplaukis. Supratau, kad tai ne vietinis ir ne eilinis partizanas, o vienas iš vadų.

Tiesa, kartą teko pabūt kartu tokiam nedideliam jų būrely. Tada buvo Šimonienė, Tučai abu, Krivickas, Valentėliai ir dar keli man nepažįstami. Aš buvau prie Stepo, su Krivicku kalbėjausi. Bronius Krivickas žinojo, kad mes su Stepu draugaujam, todėl su juo labai nuoširdžiai pasišnekėdavom.

Kai su Stepu kalbėdavom, jis sakydavo, kad visur vyksta didelės išdavystės, net miške medžiais nebegalima pasitikėti. Anksčiau partizanų nuotaika buvo kita, daugiau vilties visi turėjo. O paskui, kai daug žmonių ištrėmė į Sibirą, likusieji bijojo bendraut su partizanais, nors jie buvo ir labai geri žmonės. Tiesiog bijojo rusų, bijojo miškinių, jie visko bijojo. O kas bent žodį prieš atėjūnų valdžią prasitarė, visi buvo į Sibirą išgrūsti arba į kalėjimus, į lagerius uždaryti, liko tylieji ir bailieji...

Kažkur KGB archyvuose pažymėta, kad aš atseit sakiau, jog Peleniškių bažnyčioje yra partizanų bunkeris. Šią legendą man liepė Steponas pasakyt saugumiečiams. Saugumiečiai pirmiausia griebė bažnyčios zakristijoną Klanauską. Užmovė dar jam ant galvos kareivišką kepurę ir liepė atidaryt grindyse esantį dangtį, o kai atidarė, tą žmogų įgrūdo į rūsį. Anksčiau ten kažkada slėpėsi partizanai, bet paskui jis buvo tuščias. Žinoma, Klanauskui įvarė baimės, nes jis manė, kad ten dar vis slepiasi partizanai.

...Sutarėm su Stepu susituokti. Jie pasikvietė kunigą į Peleniškių bažnytėlę, nuėjom mes keliese ten, kunigas surašė kažkokius popierius, bet juos pasiėmė Stepas.

Aš buvau nėščia. O kokios sąlygos! Nuo tada ir pajutau tikrąjį likimą: nei susitikt, nei gyvent kartu. Stepas labai norėjo vaikelio, sakė, gal kaip nors aš ir viena užauginsiu, jeigu jis žus. Kurį laiką gyvenau namuose, dar susitikinėdavom ir su Stepuku. Tėvai pastebėjo, kad aš nėščia, žinoma, už tai manęs nepaglostė. Motinai pasakiau, kad su Giedriku esu susituokusi, kad tai jo ir kūdikis. Mama tik už galvos susiėmė...

Paskiau mane išvežė į Biržus. Paskutinius du mėnesius gyvenau Biržuose, iki pagimdžiau dukrytę. Dar apie mėnesį pabuvau ir išvažiavau pas tėvus į Pagojį. Stepukui jau nebeteko pamatyt savo vaikelio...

Netrukus ir mane pasiekė gandas, kad nušovė paskutinį Biržų girios partizaną. Tai buvo 1954-tų metų rudenį.

Kada Stepukas žuvo, mane vis dar pakviesdavo į saugumą. Aš jau gyvenau su Ivaška. Saugumiečiai dar atvažiuodavo ir pas mus į namus, kažko jiems vis dar buvo negana. Vyras tada dirbo vairuotoju kolchoze, aš dirbau fermose.

Paskutinį kartą, pamenu, vyro namuose nebuvo. Atvažiavo du saugumiečiai iš Biržų pas mane, jau buvo trys vaikai. Aš nežinau, ko jiems reikėjo, bet abu tik pasišaipė: „Matai, lietuviška veislė, kiek vaikų prisidirbo“...

Aš ne visai sutinku su tais teiginiais, kur čekistų ataskaitinėse bylose parašyta, kad pas mus partizanai „baliavodavo“ ir nusigerdavo iki sąmonės netekimo. To niekada nebuvo ir nepamenu, kad aš būčiau taip sakiusi. Partizanai apskritai vengdavo bet kokių išgėrimų, nes tai buvo jų gyvybės ir mirties klausimas.

Taip pat čia jau kažkas sukurta (arba paties tėvelio, arba čekistų), kad tėvelį kažkada mušė partizanai, todėl jo sūnus liko invalidas. Sūnus dar vaikystėje sirgo galvos smegenų uždegimu, todėl ir liko invalidas.

Apie Emą Šimonienę galiu pasakyt tiek, kad jai irgi labai sunku buvo. Jos motina jos vaikus žiūrėjo. Kol jie dar su vyru buvo, vis kažkaip kitaip. Pirmiausia jos vyras išėjo į mišką, o po to ir ji. O kada išėjo iš miško, ji irgi padarė išdavystę.

Iš Paberžių kaimo Patkausko vienas sūnus buvo išėjęs į mišką ir žuvo. Motina pamatė ant gatvės numestą, parėjo į namus ir iš sielvarto pasikorė, o tėvas atgulė, tapo invalidu, daug metų išgulėjo, jo augintinė Matilda Dominytė jį prižiūrėjo ir slaugė iki mirties.

Aš supratau, kad nuo čekistų taip paprastai neatsikratysi, pradėjau vaizduot truputį kvaišelę: jie paklausia vieno, aš atsakau kita, nusijuokiu ne vietoje ir ne laiku. Todėl jie, matyt, ir į namus atvažinėdavo patikrint, kol galiausiai liovėsi kabintis.

Daug kartų svarsčiau, kaip dukrelei Aldutei paaiškinti visą tą praeitį. Nebuvo su kuo pasitart. Tylėjau, iki neatvažiavo Ste-

puko sesers dukra Alytė ir jos brolis Algis. Tai buvo 1998-aisiais metais.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Fondas – 3. Aprašas 63/69
B. Nr. 1731. L. 89–93
Biržų raj.
1953–54 m.

Iš BRAZDŽIUTĖS LIUCIJOS apklausos protokolo

1953 m. birželio 3 d. Biržų m.

BRAZDŽIUTĖ LIUCIJA, Juozo, gim. 1931 m., gyvenanti Dvareliškių vienkiemyje, Biržų rajone.

Su GIEDRIKU STEPONU susitikau 1950 m. liepos 13 d. Biržų girioje 72-ame kvartale, jis man pasiūlė eiti į bažnyčią, esančią Peleniškių kaime, Biržu raj., ir susituokti.

Kada aš su GIEDRIKU atėjau į bažnyčią, ten kapinėse mūsų jau laukė miškiniai: KRIVICKAS BRONIUS, VALENTĖLIS ALFONSAS (tuo metu jis dar nebuvo partizanas – *R. K.*), VALENTĖLIO sesuo VALENTĖLYTĖ ALDONA, buvusi Pagervės kaimo gyventoja, kur šiuo metu ji yra, aš nežinau, KUGINIS VILIUS iš Paberžės kaimo, šiuo metu dirba vairuotoju kolchoze „Viltis“, MIŽUNAITĖ ALDONA – Tamošiūnų kaimo gyventoja, jos sesuo MIŽUNAITĖ GENĖ, šiuo metu mokosi agronomijos kursuose Dotnuvoje, kunigas, kurio pavardės nežinau, kunigavo Biržų bažnyčioje, bet kur jis šiuo metu, aš nežinau, maždaug 30-ies metų amžiaus, aukštesnis nei vidutinio ūgio, pilnas, raudono veido, plaukai šviesūs, STRAZDAS, kurio vardo nežinau, Biržų bažnyčios vargonininkas, šiuo metu gyvenantis Biržų mieste ir ten dirbantis vargonininku. Be išvardintų asmenų, buvo Peleniškių bažnyčios varpininkas KLANAUSKAS JUOZAS, kuris mums atidarė bažnyčią ir mes visi kartu suėjom į jos vidų.

Šioje bažnyčioje kunigas kartu su vargonininku STRAZDU mane sutuokė su GIEDRIKU STEPONU.

Po to, kada baigėsi bažnytinės apeigos, kunigas mums išdavė liudijimą apie santuoką, kurio kopija liko bažnyčioje. Santuokos liudijime mano pavardė vietoje BRAZDŽIUTĖS buvo įrašyta GIEDRIKIENĖ. Iš

bažnyčios mes visi, išskyrus kunigą ir STRAZDĄ, nuėjom į Biržų girios 72-ą kvartalą, kur mūsų laukė miškiniai: KREGŽDĖ KOSTAS, KRIVICKAS JONAS, LUJANIENĖ EMILIJA ir visi kartu gėrėme degtinę, vyną ir alų. Šioje vakaronėje, t. y. vestuvėse, aš išbuvau nuo 3-jų valandų nakties iki 5-os val. ryto. 1950 m. liepos 14 d. aš kartu su savo vyru GIEDRIKU išėjau į namus, o kiti liko. GIEDRIKAS mane palydėjo ir grįžo atgal į mišką. Už tai, kad kunigas mus sutuokė, mano vyras GIEDRIKAS jam davė 50 rublių, o kiek pinigų davė kiti buvę banžnyčioje, aš nežinau. Vestuvinį žiedą laikau paslėpusi namuose, kad nežinotų tėvai, užsimaunu tik tada, kai einu į susitikimą su vyru. Apie tai, kad aš ištekėjau už GIEDRIKO, mano tėvai nežinojo, o jei būtų žinoję, tada būčiau išėjusi pas vyrą į mišką, bet nei tėvas, nei motina iki šiol dar nežino, aš jiems, kad esu ištekėjusi, per tuos trejus metus niekada nesakiau.

Aš nenorėjau, kad ir MGB organai žinotų apie tai, nes per tą laiką jūs manęs klausinėjote tik apie mano ryšį su miškiniais. Sutuoktuvių liudijimas, mano asmeninis ryšininkės pažymėjimas, du mano pažymėjimai dėl apdovanojimų ir antisovietinė knyga įdėti į stiklinį indą, kurio viršus aplietas smala, taip pat dėžė 70x70 cm su dokumentais ir literatūra paslėpti Biržų girioje 82-ame kvartale po supuvusio krūmo šaknimis. Apie šiuos paslėptus dokumentus žino: aš, GIEDRIKAS STEPAS ir VALENTĖLIS ALFONSAS, daugiau niekas nežino.

1953 m. sausio mėnesį aš buvau sulaikyta MVD organų ir užverbuota sekti miškinius: GIEDRIKĄ, VALENTĖLĮ ir kitus, tada mane paleido. Maždaug po savaitės pas mane atėjo GIEDRIKAS STEPAS ir VALENTĖLIS ALFONSAS, kurie pabuvo apie valandą ir ruošėsi jau išeiti. Tuo metu aš GIEDRIKUI papasakojau, jog mane sulaikė MVD organai, kuriems pasakiau, kad palaikau ryšį su miškiniais, taip pat jam pranešiau, jog mane užverbavo agente, slapyvardžiu „ZOJA“. Į tai GIEDRIKAS atsakė: „Ką jie rašo, tegu rašo, meluok jiems daugiau, bet tiesos niekada nesakyk, jeigu klausinės, juk tu nemaža, žinai, kaip jiems atsakyti“. Šio pokalbio metu GIEDRIKAS mano, kaip ryšininkės, slapyvardį tuojau pat pakeitė į kitą – „SALAMBO“ ir pasakė, jog jis apie tai informuos savo aukščiausiąją valdžią, kad apdovanojimų metu mane įvardintų ne „AUDRA“, o „SALAMBO“. Be to, GIEDRIKAS davė man užduotį, kad į susitikimą su MVD organais eičiau sąžiningai, o po to pranešinėčiau jiems, apie ką buvo klausinėjama. GIEDRIKUI aš pasakiau, kad mane verbavo rajono MVD skyriaus viršininkas

TIMOFEJEVAS, kapitonas iš Šiaulių ir SIMANAVIČIUS. Į tai GIEDRIKAS atsakė: „Na, tegu pulkininkas ir kapitonas, jie rusai, bet ko tam išdavikui SIMANAVIČIUI reikia, šito negaliu suprasti. Ateis laikas, jam neliks vietos ir piemeniu“. Aš taip pat pasakiau GIEDRIKUI, jog man MVD organai davė degtinės ir parodžiau jam 250 gramų talpos butelį. GIEDRIKAS atsakė, jog šituos šposus jis jau žino. Pasakiau, kad MVD davė man užduotį – kada ateis GIEDRIKAS, nugirdyti jį ta degtine ir per langą duoti signalą netoli namų pasalaujantiems kareiviams. Perspėjau GIEDRIKĄ, kad jis pas mane nesirodytų tol, kol aš jam nepranešiu asmeniškai.

1953 m. kovo 25 d. papulkininkis POPOVAS man davė užduotį nueiti pas ryšininką ZURBĄ JONĄ, kad jis pakviestų pas mane į namus GIEDRIKĄ. Vykdydama užduotį, aš nuėjau pas ZURBĄ JONĄ, kuris man pažadėjo iškviesti GIEDRIKĄ į sutartą vietą. Grįžusi į namus, pasakiau papulkininkiui POPOVUI, jog ZURBOS neradau. Po trijų dienų POPOVAS mane vėl pasiuntė pas ZURBĄ, bet aš nuėjau ne pas ZURBĄ, o į sutartą vietą, kur sutikau GIEDRIKĄ ir jam papasakojau, jog pas mane namuose sėdi kareiviai, taip pat ir atstovai iš Vilniaus. Į tai GIEDRIKAS atsakė: „Tai blogai, todėl nebus galima namuose susitikti, bet nieko, taip ilgai nesitęs“.

Be to, GIEDRIKUI aš pasakiau, kad mane dažnai siuntinėja pas ZURBĄ. GIEDRIKAS atsakė: „Nieko, greit ZURBA iš čia išeis, ten bus ramiau, neturės jis pas ką tavęs siuntinėti“. GIEDRIKUI taip pat pasakiau, kad MVD pasakė mano tėvams, jog aš palaikau ryšį su miškiniais. Šito susitikimo metu aš GIEDRIKUI pasakiau, kad jis pas mane neateitų, iki miškuose prasiskleis lapai, ir paskyriau susitikimą tose miško vietose, kur buvom susitikę praėjusiais metais. Po to aš grįžau į namus ir papulkininkiui POPOVUI pranešiau, kad buvau susitikusi su ZURBA, kuris pažadėjo suorganizuoti susitikimą su GIEDRIKU, o iš tiesų tuo kartu aš pas ZURBĄ JONĄ nebuvau, žodžiu, POPOVĄ apgavau.

Maždaug 1953 m. gegužės 5 d. netoli savo namų miške buvau sutikusi GIEDRIKĄ, bet ilgai su juo nešnekėjau, kad nesukelčiau kareivių įtarimo. Pokalbio metu GIEDRIKĄ perspėjau, jog kareiviai dar iki šiol tebesėdi mūsų namuose, taip pat pasakiau, kad MVD organai man įteikė pusę litro degtinės, kad ja apgirdyčiau GIEDRIKĄ. GIEDRIKAS paklausė, ar man iš MVD negresia pavojus, ar neatėjo laikas man išeiti pas juos į būrį. GIEDRIKUI aš pasakiau, kad šiuo metu MVD orga-

nai manimi tiki ir man joks pavojus negresia. GIEDRIKAS pasakė: „Jeigu tavimi jau taip pasitiki MVD organai, tai labai gerai, kol kas gali likti namuose“.

Šio susitikimo metu GIEDRIKAS man dar pasakė: „Jeigu MVD organai tau duos paskutinę užduotį, tai tada ateik į Biržų girios 82-ą kvartalą, maždaug už 100 metrų nuo 81-o kvartalo linijos“. Po šio pokalbio GIEDRIKAS išėjo, o aš grįžau į namus, bet apie šį susitikimą pas mane buvusiam operatyvininkui nieko nepasakiau.

1953 m. gegužės 26 d., maždaug 17 val., miško pakraštyje krūmuose netoli namų aš susitikau su GIEDRIKU, kuris man pasiūlė nueiti kartu į 82-ą kvartalą Biržų girioje. Aš sutikau, ir mes ten nuėjome, kur buvo pastatyta jų palapinė. Joje sėdėjo VALENTĖLIS ir klausėsi radijo. Palapinėje pradėjome pokalbį apie KRIVICKŲ žuvimo aplinkybes, jų gailėjome, VALENTĖLIS pareiškė, jog be aukų pergalės nebūna niekada, po to kalbėjomės įvairiomis temomis. VALENTĖLIS kažkur išėjo, likome mes dviese su GIEDRIKU. Pabuvome valandą, ir aš išėjau į namus. GIEDRIKAS mane dar palydėjo maždaug apie 100 metrų nuo palapinės. Kada išėjau iš palapinės, VALENTĖLIS dar nebuvo grįžęs. Kur jis buvo, aš nežinau.

1953 m. birželio 1 d. 18–19 val. man pranešė, kad aš tą dieną turiu ateiti į Biržų raj. MVD skyrių, bet nenuėjau, nes tuo metu namuose nebuvo nei tėvo, nei motinos, o nuėjau į stovyklą. Kada atėjau į palapinę, joje buvo GIEDRIKAS ir VALENTĖLIS. Čia GIEDRIKUI aš pasakiau, kad tą dieną aš turėjau nueiti į Biržų MVD skyrių, bet dabar turėsiu eiti antradienį, t. y. 1953 m. birželio 2 d. Kartu jo paklausiau, kaip man ten elgtis, apie ką kalbėti. GIEDRIKAS atsakė: „Nueik ir pažiūrėk, jeigu jie tave smarkiai „prispaus“, tai pažadėk ką nors padėti, o vėliau galvosim, juk jie tau vis tiek leis paskutinį kartą...“ Po šių GIEDRIKO patarimų išėjau į namus. Apie rezultatus po susitikimo su MVD organais GIEDRIKAS prašė ateit pranešti vėl į 82-ą kvartalą, kur stovi jų palapinė.

Kada jie pasistatė palapinę Biržų girios 82-ame kvartale, aš nežinau, matyt, 1953 m. gegužės mėn. pradžioje. Ši palapinė apdengta žalios spalvos klijuote ir mažai kuo skiriasi nuo lapų žalumos. Joje telpa maždaug penki žmonės. Palapinėje yra radijo aparatas, rašomoji mašinėlė lietuvišku šriftu, mažų gabaritų, trys pilni maišai, o kas juose – aš nežinau, palapinės vidus išklotas avių kailiais, yra dvi vatinės antklodės, trys rankšluosčiai, o daugiau nieko nėra. GIEDRIKAS turi auto-

matą su apvaliu disku, pistoletą ir dvi granatas. VALENTĖLIS irgi turi tokius pat ginklus kaip ir GIEDRIKAS. Pati palapinė pastatyta tankiam krūmyne, toliau auga tankus miškas, netoli palapinės teka upelis Gervė.

Man žinoma, kad GIEDRIKAS 1949 m. gegužės mėn. buvo sužeistas kareivių į dešinę ranką Latvijos teritorijoje. Jis man sakė, kad jo ranką gydęs gydytojas ČEPONIS Biržuose, o pas ką GIEDRIKAS mieste gulėjo, jis man nepasakė, bet sakė, kad ČEPONIS geras gydytojas. Ten jis gydėsi 10 dienų. ČEPONIS šiuo metu gyvena ir dirba Biržų mieste.

Antrą kartą GIEDRIKAS buvo sužeistas 1950 m. vasarą susidūrime su kariuomene į dešinę koją, bet kadangi sužeidimas buvo lengvas, todėl gydėsi pats miške, o medikamentus, kaip jis man sakė, gaudavęs kažkur iš Latvijos.

Trečią kartą buvo sužeistas į galvą 1951 m. rugsėjo mėn. pabaigoje tokiomis aplinkybėmis: aš ėmiau GIEDRIKUI priekaištauti, kad jis lankosi pas kitas merginas, o jis ėmė iš manęs juoktis. Tada aš paėmiau jo pistoletą ir sužeidžiau jį į galvą. Sužeidimas buvo nesunkus, todėl gydėsi miške. Daugiau sužeidimų GIEDRIKAS neturėjo.

Savo parodymus norėčiau papildyti tuo, jog aš įspėjau ryšininką ZURBĄ JONĄ, kad juo domisi MVD organai ir kad jis kuo greičiau išvažiuotų iš Latvelių kaimo. Kai perspėjau, po keleto dienų ZURBA iš Latvelių kaimo išvyko, o kur – aš nežinau.

Be to, aš nenurodžiau vieno asmens, kuris dalyvavo mūsų su GIEDRIKU sutuoktuvėse. Tai kunigo, kuris mus sutuokė, giminaitė, vardu PALMYRA, gyvenanti Biržų mieste. PALMYRA draugavo su JANKAUSKU STASIU, gyvenančiu irgi Biržuose. PALMYROS pavardės nebeprisimenu, bet aš kartu su ja mokiausi gimnazijoje. Kur ji šiuo metu, aš nežinau.

Parašas:

Vertėjas: (parašas)
Apklausė: Šiaulių srities MVD 2N skyriaus vyr. oper. įgaliotinis kapitonas – DIKAN
Kopija tikra: Biržų raj. MVD skyriaus viršininkas papulkininkis – TIMOFEJEV
Pastabos: apklausos protokolas įsegtas asmeninėj agentės „ZOJA“ byloje Nr. 8079.
Tikėti: Biržų raj. MVD skyriaus viršininko pavaduotojas papulkininkis (parašas) ROGOŽIN

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Visiškai slaptai

Fondas – 3. Aprašas 63/69
B. Nr. 1731. L. 82–88
Biržų raj.
1953–54 m.

PAŽYMA

Pagal agentūrinę bylą Nr. 52 „GNUSY“, esančią Biržų raj. MVD skyriuje.

1953 m. sausio mėn. Biržų raj. MVD sk. buvo užverbuota agentė, slapyvardžiu „ZOJA“.

1953 m. sausio 17 d. BRAZDŽIUTĖ LIUCIJA pareiškė, jog prieš tai duotus parodymus ji pateikė neteisingai ir papasakojo, kad ryšį su miškiniais palaiko nuo 1946 m. Iki 1950 m. buvo keletas atsitiktinių susitikimų su būrio vadu TUPĖNU, o nuo 1950 m. ėmė susitikinėti su KRIVICKO būrio nariais ir vykdyti jų atskirus pavedimus. 1951 m. rugsėjo mėn. ji susipažino su GIEDRIKU, kuris ėmė ją dažnai lankyti ir su ja draugauti. BRAZDŽIUTĖ LIUCIJA patvirtino, kad jos slapyvardis – „AUDRA“ ir paminėjo tik vieną ryšininkę KAMINSKIENĘ EMILIJĄ – „PAKALNUTĘ“.

Nors šie parodymai sukėlė abejonių, nes jie turimais operatyviniais duomenimis nebuvo patvirtinti, BRAZDŽIUTĖ LIUCIJA buvo užverbuota ir paleista.

Sausio 25 d. susitikimo metu agentė „ZOJA“ pranešė, jog sausio 24 d. pas ją buvo užėjęs KRIVICKAS JONAS ir domėjosi GIEDRIKU.

Sausio 29 d. „ZOJA“ pranešė, jog sausio 28 d. sutartu signalu (daužant pagaliu į medį) nakties metu ją iškvietė KRIVICKAS JONAS ir pranešė, kad netrukus pas ją ateis GIEDRIKAS.

Vasario 5 d. „ZOJA“ pranešė, jog vasario 1 d. naktį pas ją atėjo GIEDRIKAS ir ėmė įkalbinėti gyventi kartu su juo, t. y. išeiti į būrį. Ji neva jam atsakiusi, kad pagalvosianti ir kad jis pas ją ateitų vasario 15 d.

Dėl to „ZOJAI“ buvo įteiktas preparatas – 22, kad būtų paimtas GIEDRIKAS gyvas, ir nustatytas su ja ryšys, signalo apie spec. technikos panaudojimą iš agentės negauta, jos elgesys pasirodė įtartinas. Todėl „ZOJA“ buvo slaptai paimta ir apklausta.

Apklausos metu „ZOJA“ paaiškino, jog GIEDRIKAS buvo pas ją atėjęs, bet priemonių jį paimti ji nepanaudojo, nes jį myli ir trokšta jo. Be

to, ji paaiškino, kad iš GIEDRIKO žodžių supratusi, jog miškiniai Peleniškių bažnyčioje turi bunkerį ir jame slepiasi. Vasario 20 d. to bunkerio buvo ieškota, bet nerasta. Po to „ZOJA“ pareiškė, jog GIEDRIKAS, matyt, ją apgavęs. Čia pat ji užtikrino, jog GIEDRIKAS ją turi aplankyti vasario 24 dieną ir ji jį išduos mums.

Kada ji vasario 24 d. banditų neužvedė „ant smūgio“, pakartotinai buvo paimta ir apklausta. Apklausos metu kovo 11 d. prisipažino, jog apie bažnyčioje esantį bunkerį ji pateikusi melagingus parodymus ir sugalvojusi kitą versiją apie susipažinimą su miškiniais.

Ji parodė, jog 1947 m. vasarą (tada jai buvo 16 metų) ėjusi Biržų giria, staiga išgirdusi žmogaus vaitojimą. Priėjusi arčiau ir pamačiusi gulintį gražų jaunuolį (miškinį), kuriam buvusi sužeista ranka, o jis pats buvęs be sąmonės. Perrišusi jam ranką ir padavusi atsigerti vandens iš šalia gulėjusios gertuvės, po to jis greit atsipeikėjęs. Dėl to šis pradėjęs ją lankyti ir pasirodę, jog tai GIEDRIKAS STEPONAS.

Žinoma, jog GIEDRIKAS STEPONAS į būrį išėjo tik 1948 m., nes norėjo išvengti arešto už antisovietinių lapukų platinimą.

Todėl šitie „ZOJOS“ parodymai sukėlė abejonių, bet demaskuota ji nebuvo. Kadangi ji pareiškė, kad GIEDRIKAS ją gali pas save iškviesti bet kuriuo metu per jai žinomą ryšininką ZURBĄ JONĄ, ja vėl patikėjome. „ZOJOS“ tėvų namuose buvo paruošta pasala, o jai buvo duotas nurodymas iškviesti GIEDRIKĄ.

„ZOJOS“ tėvas dirba Biržų girios eiguliu, anksčiau buvo Biržų raj. MVD skyriaus agentas, charakterizuojamas teigiamai, bet, jo duomenimis, banditai jo namų nelankė. 1946 m. jis pats buvo žiauriai sumuštas jų, sūnus nuo sumušimo tapo invalidu kurčnebyliu. „ZOJOS“ parodymu, jos namuose miškiniai dažnai girtuokliaudavo iki sąmonės netekimo.

Paimtieji KREGŽDĖ ir LUJANIENĖ apie „ZOJOS“ ryšius su GIEDRIKU parodymų nedavė, pareiškė, kad tokios nežino, nors pagal „ZOJĄ“ – jie turėję ją žinoti.

Per tą pačią apklausą „ZOJA“ prisipažino, kad į komjaunimą ji įstojusi su banditų užduotimi, o nuo 1952 m. gegužės 12 d. priklauso antisovietinei „Jaunųjų lietuvių“ organizacijai, kurią jie sukūrė. „ZOJA“ parodė, jog ši organizacija sukurta 1948 m., o jos dalyviai yra:

Organizacijos vadovė – SKUDRICKAITĖ ONA, Jokūbo, gim. 1923 m. Brigiškių kaime, „Medeikių“ kolchozo narė. Pogrindininkės slapyvardis – „ŽIBUOKLĖ“.

Organizacijos vadovės pavaduotojas – BITINAS JONAS, Mykolo, gim. 1927 m., Pabiržės kaimo gyventojas, kolchozo „Viltis“ sandėlininkas. Šiuo metu KPSS narys. Pogrindininko slapyvardis – „RAMUNĖ“.

Organizacijos eilinis narys – PUNYS ALBERTAS, Mykolo, gim. 1926 m. Pabiržės kaime, kolchozo „Viltis“ brigadininkas, VLKSM narys (komjaunuolis – *R. K.*). Pogrindininko slapyvardis – „KĖKŠTAS“.

Organizacijos eilinis narys – KUGINIS VILIUS, Adomo, gim. 1927 m. Pabiržės kaime, kolchozo „Viltis“ vairuotojas. VLKSM narys. Pogrindininko slapyvardis – „BERŽAS“.

Organizacijos eilinė narė – MIŽUNAITĖ ALDONA, Jono, gim.1927 m. Tamošiūnų kaime, nepartinė, kolchozo „Viltis“ narė. Pogrindininkės slapyvardis – „RUGIAGĖLĖ“.

Organizacijos eilinė narė – ŠERNAITĖ EMILIJA-MATILDA, Martyno, gim. 1931 m. Jasiškių kaime, gyvena Brigiškių kaime, Biržų raj., „Medeikių“ kolchozo narė. Pogrindininkės slapyvardis – „PAKALNUTĖ“.

Tikrinant nurodytuosius asmenis, buvo nustatyta, jog SKUDRICKAITĖ ONA anksčiau buvo „apdorojama“ pagal bylą-formuliarą kaip bandito sesuo ir aktyvi TUPĖNO būrio rėmėja. Ne kartą buvo apklausiama, bet atvirų parodymų nedavė. Po jos brolio ir vado TUPĖNO likvidavimo, kuris buvo jos meilužis, duomenų apie jos ryšį su banditais negauta ir byla-formuliaras 1950 m. atiduota į archyvą.

Apie kitus „ZOJOS“ paminėtus pogrindinės organizacijos dalyvius kompromituojančios medžiagos nėra.

Kai 1953 m. vasario mėn. buvo likviduotas „Žaliosios“ rinktinės vadas KULYS, buvo rastas ir paimtas GIEDRIKO raportas, kur jis pristatė apdovanojimui medaliais aktyvius ryšininkus ir rėmėjus: „AUDRĄ“, „PAKALNUTĘ“, „RAMUNĘ“ ir „RUGIAGĖLĘ“. Buvusio Šiaulių srities UMVD 2-o skyriaus iniciatyva buvo užvesta agentūrinė byla „GNUSY“, pagal kurią pradėtas „ZOJOS“ išvardintų antisovietinės organizacijos narių sekimas.

Po to „ZOJOS“ panaudojimas nebeteko prasmės, ji buvo nukreipta sekti antisovietinės organizacijos narius.

1953 m. balandžio 27 d. „ZOJA“ pranešė, jog balandžio 26 d. ji sutiko BITINĄ, kuris neva perdavė GIEDRIKO pavedimą lyg flirtuojant susipažinti su Parovėjos MTS politinio skyriaus viršininku, pakviesti jį į nuošalią vietą ir sunaikinti. Tam tikslui neva žadėjo duoti pistoletą.

Įvykdyti šį pavedimą ji tarytum neatsisakiusi, bet pareikalavusi, kad jį asmeniškai duotų GIEDRIKAS arba atsiųstų per BITINĄ raštelį. Tačiau po to „ZOJA“ ėmė nuo susitikimų išsisukinėti, be to, išaiškėjo, jog ji apskritai morališkai pakrikusi, be pasirinkimo užmezga intymius ryšius, o šiuo metu yra paskutinėj nėštumo stadijoje.

Sekant antisovietinės organizacijos narius ir panaudojant kitą agentūrą, agentės „ZOJOS“ duomenys nepasitvirtino. Iš agentų – „KAZIO“, „LITOVECO“, „LIEPOS“, „IRENOS“, „GENIO“ ir „TULPĖS“ – matyti, jog SKUDRICKAITĖ ir jos pavaduotojas BITINAS netgi visai vienas kito nepažįsta.

Bylos „GNUSY“ objektas BITINAS, KPSS narys, kitų „Vilties“ kolchozo narių komunistų charakterizuojamas teigiamai, antisovietinių jo pasisakymų nepastebėta.

1954 m. vasario 9 d. BITINAS atvyko į rajkomą keisti partinio bilieto, tada, dalyvaujant ir pirmajam partijos sekretoriui, su juo buvo kalbėta. BITINAS, atsakydamas į klausimus, charakterizavo padėtį kolchoze, papasakojo apie save ir savo pažįstamus. Paklaustas, ar jis pažįstamas su SKUDRICKAITE iš Brigiškių kaimo, atsakė, jog Brigiškių kaime iš viso jokių pažįstamų neturi.

Šiame pokalbyje BITINUI buvo išaiškinta, jog MVD pasiekė žinia, kad jis 1952 m. buvo susitikęs su banditais.

Netikint, kad tai tiesa, BITINAS kaip komunistas buvo paprašytas paaiškinti, iš kur tokios žinios galėjo atsirasti.

BITINAS atsakė, jog dar gerokai anksčiau, kada jis nebuvo net komjaunuolis ir banditų buvo daug, teko juos matyti, bet kai tapo komjaunuoliu, banditų nė karto nematė ir nesutiko jų.

Todėl agentės „ZOJOS“ parodymus dėl antisovietinės organizacijos „Jaunieji lietuviai“ egzistavimo laikyti išgalvotais, agentūrinės bylos „GNUSY“ eigą nutraukti ir ją sunaikinti kaip pradėtą be pagrindo.

Anksčiau gautą medžiagą apie SKUDRICKAITĘ ONĄ, Jokūbo, iš bylos išimti ir perduoti saugoti į Lietuvos MVD archyvą.

Lietuvos SSR MVD 4-os valdybos
2-o skyriaus 1-o poskyrio viršininkas
vyr. leitenantas (parašas) BARKAUSKAS

Sutinku: Biržų raj. MVD skyriaus viršininko pavaduotojas
papulkininkis (parašas) ROGOŽIN

Pasakoja ALBERTAS PLUMPA

Užrašyta Suvainiškio kaime
1999 07 10

Gimiau 1923 m. Suvainiškio kaime. Tėvai turėjo 12 ha žemės, šeimoje augome penki vaikai: keturi broliai ir sesuo.

Dar 1941 m. man teko dalyvauti sukilime prieš rusų bolševikus.

1940 m., kada rusai užėmė Lietuvą, man buvo 17-ka metų. Kaip šiandien pamenu, buvo karšta birželio diena. Tėvas džiaugėsi, kad ateina turtingi rusai, kadangi prie caro, kiek jis žinojo, gyveno jie gana turtingai.

Mes juos pirmieji pamatėm apdulkėjusius, suvargusius, jų veidai nuo drabužių spalvos nesiskyrė. Susėdo tiesiog ant gatvių Suvainiškio miestelyje poilsiui. Mano tėvas rusiškai gerai mokėjo, prisigretino prie jų pašnekėt. Atsisėdo šalia kareivio ir paprašė, kad leistų paliest aulinius batus. Pasirodo, aulai brezentiniai, tėvas palingavo galvą ir pasakė:

– Ko gero, aš suklydau, kad jie turtingi... Pas mus jie atėjo ubagai...

Jų karininkai tuoj puolė į parduotuves, pirko laikrodžius, mokėjo maždaug po 50 rublių už laikrodį. Tada vienas rublis prilygo vienam litui. Kadangi jie rankinių laikrodžių neturėjo, tik kišeninius, tai šituos griebė net nežiūrėdami geras jis ar ne, svarbu jiems buvo nusipirkti ir užsidėti ant rankos. Taip pat labai pirko odekoloną, žinoma, tik karininkai. Pirko ir pylėsi tiesiog ant savęs, ant drabužių – kaip kokį vandenį. Eiliniai kareiviai tuo negalėjo džiaugtis, jiems net buvo uždrausta susitikinėt su mūsų žmonėmis, kalbėtis. Mano tetulė atnešė kareiviams pieno, tai tie tik apsidairė, ar nemato koks jų „načalnykas“, užsivertė puodynę ir išgėrė, bet ką imt iš gyventojų jiems buvo uždrausta. Davė jiems lašinių, bet jie nežinojo, iš kurio galo juos pradėt valgyt.

Į dienos šviesą išlindo įvairios padugnės, prisidengę komjaunuolių, komunistų vardais. Daugiausia tai žydai, kadangi ir

Suvainiškyje jų buvo daug. Gana aktyvus bolševikų pagalbininkas buvo Geršonas, jaunas gydytojas Gutmanas. Jis iškart organizavo kuopelę. Iš Sipelių tuo metu vietinis rusas Golubovas Nepriklausomoj Lietuvoj sėdėjo kalėjime už žmogžudystę. Jis buvo nužudęs savo būsimos žmonos tėvą. Už tai gavo 6 metus kalėjimo. Kai užėjo rusai, jį iš kalėjimo išleido. Grįžęs į namus, jis tapo karštu bolševikų agitatoriumi: Suvainiškyje lipo ant „bačkos“ ir rėžė kalbas.

Pradžioje jiems kažkaip prieš vietinius žmones gal buvo nepatogu išsišokt su savo bolševikinėm idėjom, todėl jie pirmiausia organizavo neva sporto šventę, kad renginyje dalyvautų kuo daugiau žmonių. Vietiniai rusai iškart perėjo tarnaut į pasienį. Jų viršininkas buvo Degsnys. Į tą sporto šventę buvo sukviesti ir šitie pasieniečiai. Renginys tapo ne sporto švente, o grynu rusišku propagandiniu balaganu.

Mums nesuprantama buvo tokia keista bolševikų tvarka ir politika. Latvijoje irgi buvo rusai, o pasieniečiai labai griežtai saugojo Lietuvos–Latvijos sieną. Pasienis tiesiog buvo užgultas rusų. Komjaunuoliai ir visokie parsidavėliai užėmė mūsų Šaulių sąjungos salę Suvainiškyje. Tai mes dviese su Julium Rabliausku (dabar jau miręs) nuėjom prie tos salės durų, užrėmėm, padaužėm į jas ir nubėgom. Viduje esantys komjaunuoliai, matyt, išsigando, puolė prie durų, bet negali jų atidaryt. O kai atidarė, ėmė mus vytis. Mane pasivijo ir pagavo, dar kiek apstumdę nusivarė į miliciją. Milicijoj budėjo toks Dručkus. Surašė protokolą. Aš aiškinau, kad mes tik pajuokavom. O pasieniečių viršininkas Degsnys paprašė to Dručkaus, kad mane persiųstų į Rokiškį, bet Dručkus vėliau tą protokolą sudraskė ir mane paleido.

1941 m. birželio 14 d. vyko žmonių trėmimai. Tą dieną mes su tėvu išvažiavom į laukus prie tokio beržynėlio. Aš arklius varinėjau, o tėvas arė. Zakristijonas Brazdžionis atvedė į ganyklą karvę apie pusę šešių ryte, priėjo prie mūsų ir sako:

– Albertai, tavęs ieško pasieniečiai, bėk, kad nepamatytų, nes veža žmones.

Tada aš palikau tėvą vieną lauke ir nuėjau į mišką. Miške prabuvau iki vakaro. Grįžtu namo, pasirodo, jau išvežė kaimynus Kranauską, Žvyroną, Kvetką. Žinoma, jeigu būčiau pakliuvęs jiems po ranka, būtų ir mane išvežę.

Sekmadienį atėjo pas mus Jonas Janušonis ir pasakė, kad jo žmoną rusai išvežė. Jis tuo metu namuose nebuvo, dirbo Kvetkuose, mūrijo namą.

Pasišnekėjom, įsidėjo dar maisto į terbą ir išėjo žmonos ieškoti, žadėjo važiuot iš paskos, gal suras, bet nerado. Jį suėmė ir išvežė kažkur į Rusijos lagerius, ten jis ir žuvo, į namus nebesugrįžo.

Visi labai laukė karo, nes bolševikų tvarka per tą trumpą laiką papiktino mūsų žmones.

Kai tik prasidėjo karas, per radiją sužinojom, kad Kaune susidarė nauja vyriausybė, atkuriama vėl nepriklausoma valstybė. Tai mano draugas Vladas Matuzonis, išgirdęs tokias kalbas, išėjo į gatvę, eina per Suvainiškio miestelį ir šaukia, kad Lietuva jau laisva, o komunistai juk dar nepasitraukę. Suėmė jį ir išvežė į Rokiškį. Ten gal būtų ir sušaudę, bet visus suimtuosius išvarė į Bajorus kast duobių, neva apkasų apsigint nuo puolančių vokiečių, nors žmonės jautė, kad tas duobes jie kasa patys sau. Radęs progą, Vladas iš ten pabėgo. Atbėgo į namus birželio 28 d. Tuo metu Suvainiškyje jau kūrėsi sukilėlių grupelė. Susirinkome apie 30 vyrų. Sukilėlių būrį organizavo Vladas Dubauskas, buvęs paprastas ūkininkas, jo žmona buvo mokytoja. Keletą dar pamenu iš to mūsų sukilėlių būrio: Pranas Kilius, Jonas Plumpa, Antanas Kavaliauskas, Zaremba, Vaičekauskas, Vladas Dubauskas, Julius Rubliauskas, Vladas Matuzonis, Adolfas Rubliauskas.

Nors būrys buvo nemažas, bet trūko ginklų. Vienas kitas turėjom ir po šautuvėlį, likusį nuo Lietuvos kariuomenės laikų.

Pravažiavo ir pirmieji vokiečių sunkvežimiai. Vakare jų jau ir daugiau pasirodė. Mes pasiskirstėm grupėmis, kas kur eis sargybą, o rusai bėgo pakrūmėmis, laukais, važiavo gurguolėmis, visi traukė link Latvijos. Latvijos teritorijoje netoli nuo pasienio į Buividos kaimą iš Jekabpilio atvažiavo dvi tanketės vokiečių.

Na ir visus besitraukiančius raudonuosius ėmė pliekti. Kautynės vyko apie valandą, kaimynystėje uždegė trobesius, kelios kulkos sulindo ir į mūsų gryčios sienojus. Paskiau pamatėm, kad bėga jau atgal būreliai bolševikų. Kaip vėliau sužinojom, ten tų besitraukiančių žuvo 49. Iškasė duobę vokiečių pavaryti žmonės ir suvertė visus žuvusius, o ant viršaus vokiečiai dar įkalė baslį, prie jo prikalė lentą su užrašu: „Dvėseliena“.

Kitą dieną žmonės eina melžt karvių, žiūri – sėdi žalia uniforma milicininkas. Lietus lynojo. Plaukai žemyn nukritę, visas žandas, matyt, kulkos išdraskytas. Mane pamatęs, pasikėlė ir bėgo tolyn. Vėliau jį radom jau mirusį. Pasirodo, lietuvis, nuo Panemunėlio. Suvyniojom jo palaikus į maršką, atvežėm į Suvainiškį ir palaidojom.

Kaip jau minėjau, mūsų vyrų grupė susidarė nemaža, o ginklų trūksta. Nutarėm eit Latvijon, ten, kur vyko kautynės, į tą Buividos kaimą. Išėjom aš, Adolfas Rubliauskas ir Vladas Matuzonis. Visi trys ėjom ginkluoti šautuvais. Per Salos balą perėjom į Latviją. Matuzonis sako:

– Aš eisiu į Suvainiškio pusę, ten, girdėjau, ant kalnelio kulkosvaidis šaudė.

Jis ir nuėjo į tą pusę, o mudu su Rubliausku – tiesiog per kelią Pilkonė-Suvainiškis. Priėjom prie kelio, žiūrim, atvažiuoja vokiečių motociklas su priekaba, trys vokiečiai jame sėdi su automatais. Jie tik pasižiūrėjo į mus ir nuvažiavo. Paėjom apie 50 metrų, girdim, paleido kelias serijas iš automatų. Pasirodo, vokiečiai pamatė einantį ginkluotą Matuzonį, sustabdė, atėmė šautuvą ir liepė bėgti. Tada vokietis išsitraukė parabelį ir ėmė į jį šaudyt, šaudė šaudė ir nepataikė. Matuzonis pabėgęs kiek nukrito ant žemės. Vokietis priėjo, traukė seriją iš automato ir nušovė jį. O mes nuėjom į tą kautynių vietą, radom du šautuvus ir parsinešėm juos į Suvainiškį.

Po Matuzonio nušovimo moterys ėmė siūti raiščius ant rankovių visiems sukilėliams.

Po to dar nuvažiavom į Šarkiūnus, ten buvo paliktos rusų gurguolės su visokia amunicija. Radom daug rūbų, maisto, viską

paėmėm ir vežėmės atgal. Užskrido lėktuvas ir ėmė sukt ratus virš mūsų galvų. Mes iššokom iš vežimo, sugulėm į griovius. Netrukus nusileido ant žemės ir tas lėktuvėlis. Pasirodo, vokiečių žvalgybinis. Iš jo išlipo du vokiečiai, mes priėjom prie jų, jie mus tuoj pavaišino cigarais, išsitraukė dar konjako butelį, prisirinko ir daugiau žmonių pažiopsot, iškart matyti, kad visai kitos kultūros žmonės.

Taip prasidėjo mūsų gyvenimas prie vokiečių. Jaunimas, kurie buvom įstoję į sukilėlių būrį, palaikėm tvarką apylinkėje, ėjom sargybą, iš likusių komunistų surinkom turėtus ginklus. Žydų jau neliko nė vieno Suvainiškyje, buvo likę tik lietuviai, kurie slapstėsi, ir dalis rusų kariuomenės dizertyrų. Aš asmeniškai sulaikiau ir suėmiau vieną rusų tankistą, po to dar vieną suvainiškėną ginkluotą gaudėm, kuris buvo perbėgęs į Latvijos pusę. Begaudant tą bėglį, žiūriu, krūme sėdi Adolfas Vilemas, smarkus Suvainiškio komunistas.

Kada įstojau į Šaulių organizaciją, man buvo 16-ka metų. Teko pūst dūdą Šaulių orkestre. Einam kartą su Julium Rubliausku per miestelį – rusai buvo tik peržengę mūsų sieną – ogi tas Adolfas Vilimas ir jo svainis Jasiūnas. Vilimas ir sako:

– Na, šauliukai, dabar gausit per kelnes...

Taip mes ir praėjom pro juos nieko nepasakę.

O tada, kai aš užėjau jį krūme sėdintį, kaip puolė jis prie manęs:

– Alberčiuk, dovanok!

Dar šautuvą laikė rankose. Aš jam pasakiau:

– Mesk šautuvą.

Atidavė jis man tą šautuvą. Žinoma, jei būtų norėjęs, galėjo mane ir nušaut. Atsivariau į Suvainiškį. Buvo sekmadienis. Žmonės tiesiog puolė šaukdami ant jo. Per tą bolševikų valdymo laiką ne vienam jis, matyt, buvo „zlasčių“ pridaręs. Uždarė jį į izoliatorių policijos nuovadoje, o vėliau išvežė į Rokiškį. Nemažai tokių „vilimų“ buvom pririnkę. Pamenu, buvo toks Pilipavičius – tėvas ir jo sūnus Jonas, Steponas Jasiūnas, Karvelis nuo Aukštadvario. Karvelis žiedė puodus, bet nemokėjo nei skaityt, nei rašyt.

Kai tik atėjo rusai, įstojo komunistų partijon. Suvainiškyje vaistinėj jį paskyrė komisaru. Sėdi vaistinės vidury, komanduoja, kam kokius vaistus duot. Po mėnesio jam davė tarnybą valsčiuje, o po to paskyrė vykdomojo komiteto pirmininku.

Vokiečiams mūsų – sukilėlių – organizacija buvo nereikalinga. Vieną sykį atvažiavo, atėmė iš mūsų ginklus. Leido suprast, kad jie čia valdo, niekas daugiau. Jie okupavo, čia jų teritorija, jų valdžia, jų tvarka ir jų žemė.

Grįžtant atgal į 1941 m. karo pradžią, turbūt dar daugelis pamena, kaip rusai iš Skapiškio, Pandėlio, Panemunėlio, Kvetkų, Suvainiškio ir kitų apylinkių varė žmones kasti palei Nemunėlio upę kažkokių apkasų. Buvo kasamos gilios duobės, neva prieštankiniai įtvirtinimai. Suvarė labai daug žmonių, ne tik vyrų, bet ir moterų. Teko tame kasime dalyvauti ir man, mano tėvas, sesuo kasė, o saugojo mus tokie „čečmekai" tamsaus gymio, siaurom akim. Buvo sudarytos brigados, komunistai paskirti brigadininkais. Kai tik užskrenda vokiečių bombonešiai, tada visus veja į krūmus slėptis. Sulendam į krūmus, paskui vėl išlendam ir einam kasti. Kasėm iki pietų. Mūsų brigadininkai buvo Pilipavičius su sūnumi. Valgyti kiekvienas turėjom atsinešę. Pilipavičiai savo terbą su maistu buvo pasikabinę ant alksnio šakos. Reikia eit valgyt, žiūri, nebėra terbos. Kažkas paėmė tą terbą ir įmetė upėn. Kaip ėmė šauk užsiutęs ant mūsų šitas Pilipavičius:

– Banditai! Fašistai! Aš jums parodysiu!.. Čia jūsų darbas!

Sumanė jie važiuot Panemunin nusipirkt maisto, o buvo jau po pietų. Išvažiavo Jonas Pilipavičiokas. Ir užskrido vokiečių lėktuvai, ėmė mėtyt bombas kažkur ant kelio, mes jau manėm, kad ant to Pilipavičioko, bet, žiūrim, grįžta jis iš Panemunio, prieina prie tėvo ir kažką šnibžda į ausį. Tėvas priėjo prie kito komunisto, tam pašnibždėjo, anas vėl kitam. Paskiau jau ir mes sužinom, kad Pilipavičiokas, nuvažiavęs į Panemunį, apskundė partijos sekretoriui Norbutui, kad šitie „fašistai" iš jų maistą pagrobė ir įmetė į upę. Norbutas tuo metu kalbėjo telefonu su Rokiškiu. Girdi šitas Pilipavičiokas, kaip Norbutas klausia, su

kuo jis kalbasi Rokiškyje, o iš ten atsako, kad kalba partizanų sukilėlių štabo vadas. Taip išeina, kad Rokiškis jau sukilėlių rankose. Kaip sujudo šitie brigadininkai, žmonės metė darbą, šoko iš tranšėjų ir pasipylė į visas puses. Mes važiuojam link Suvainiškio. Keliai užtvindyti gurguolėmis, kas pėsti, kas dviračiais mauna Latvijos link. Kilo didžiausia panika. Tuos apkasus kasėm dvi dienas, išsilakstėm antrą dieną po pietų. Tiesiog buvo kasama ištisinė tranšėja, žemes metėm į upės pusę, tranšėjos plotis apie tris metrus, gylis apie du. Buvo tokių, kurie tą darbą dirbo sąžiningai, o mes ir kiti tik stumdėmės. Rusų karininkai mums aiškino, kad šitos tranšėjos kasamos nuo tankų apsisaugot, nors žmonės visaip kalbėjo, kiti sakė – čia bus sušaudyti ir užkasti tie patys kasėjai...

Vokiečių okupacijos metais aš mokiausi Salose žemės ūkio mokykloje. Vėliau, kada generolas Plechavičius paskelbė mobilizaciją jaunuolių į Vietinę Rinktinę, mes abu su broliu Jonu išėjom į tą Rinktinę. Jonui tuo metu dar nebuvo 18-os metų, jo nenorėjo priimt, bet šiaip taip priėmė.

Mūsų kuopos vadas buvo Skučas, būrio vadas Stasys Ramoška, o bataliono vadas – Vladas Černius, buvęs mano dėstytojas ir auklėtojas Salose. Mūsų kuopa stovėjo Rokiškyje geležinkelio stotyje, o brolis buvo statybininkų būry pačiam mieste. Vėliau mus perkėlė į Juodupę. Juodupėje raudonieji partizanai ėmė apiplėšinėt žmones, sudegino tiltą, todėl ten mus nusiuntė tvarkos daryti. Tada jau mes ir su vokiečiais ėmėm konfliktuot, kadangi vokiečiai su mumis nesiskaitė.

Nuėjom Rokiškyje visa kuopa į kiną. Lauke ant laiptų stovi du vokiečiai ir reguliuoja kam pirkt bilietą, kam ne. Vokiečių karininkai eina be bilietų, o mūsų civiliams žmonėms liepia stoti eilėn, žmonių daug. Mes ateinam, tie vokiečiai rodo mums stot eilėn, mūsų vadas Ramoška ir sako jiems:

– Tai kas čia, Vokietija ar Lietuva?! Čia mūsų žemė! Čia mūsų ir kino salė! Suimt juos!

Mes tuos vokiečius ir nugrūdom nuo laiptų, o žmonės visi suėjo vidun.

Juodupėje eidavom į aplinkinius miškus ieškot raudonųjų partizanų. Kartą miško eigulys mums pranešė, kad link Čedasų miške yra bunkeris. Apsupom mišką, radom tą bunkerį, viduje mėtėsi karvių odos, bet žmonių neradom, jie buvo ką tik išbėgę.

Netrukus gavome informaciją, kad Marijampolėje Plechavičiaus vyrai kariauja su vokiečiais. Mes tada visur išsistatėm sargybas. Rokiškyje turėjom patikimą žvalgę, tokią Repšytę, kuri paskambino telefonu, kad vokiečiai išvažiuoja į Juodupę: du pilni sunkvežimiai ir viena lengvoji. Skučas davė nurodymą pasitraukt. Ir mes su visais ginklais, šaudmenimis ir kita amunicija pasitraukėm. Daugelis buvo už tai, kad tuos vokiečius iššaudyt, bet Skučas neleido, pasakė, kad vietiniai gyventojai nukentės, nes vokiečiai už tai galėjo keršyt.

Visi išsiskirstėm po namus su ginklais. Vadai pasakė, kad ginklai bus reikalingi, reiks kariaut su rusais. Tai mes žinojom, nes buvo jau 1944 m. Artėjant frontui, ruošėmės miškuose pasitikt naujuosius „išvaduotojus“. Buvo jau gal birželis. Atbėga mano kaimynas ir geras mano draugas Vytautas Žukas ir sako:

– Albertai, atvežiau keturias vizas. Važiuojam!

Vokiečiai jau traukėsi. Aš jam sakau:

– Tai kas bus, jei mes visi išbėgsim? Kas čia kariaus su bolševikais?

O jis man:

– Mano brolis Petras – pulkininkas, jis pasakė, kad greit čia nieko nebus, praeis daug metų, niekas mūsų neišlaisvins, o patys irgi neišsilaisvinsim, tik žūsim, ir viskas... Reikia trauktis...

Aš griežtai atsisakiau. O jis vis dėlto išvažiavo, vietoj manęs dar iš Suvainiškio paėmė Dubauskienę su sūnumi Stasiu.

Užėjo bolševikai. Iš karto jie lyg ir nieko blogo nedarė, bet tuojau pakėlė galvas vietiniai komunistai ir jiems pritariantys. Toks Antanas Bitinas, toks Edvardas Dubauskas, pramintas „Borčiuku“. 1941 m. mes jų nesuėmėm, palikom, už tai jie dabar tokie narsūs pasidarė. Bitinas man dar buvo giminė, vedęs tėvo seserį.

1945 m. žiemą slapsčiausi namuose. Kambaryje buvo padarytas bunkeris, tai aš jame ir lindėjau. Atėjo kartą stribai iš Suvainiškio, Panemunio ir darė kratą. Nieko neradę, ėmė šaudyt iš lauko per sienas. Mama persigandusi nugriuvo ant grindų, brolis Petras buvo tik šešerių metukų, tą vaiką irgi labai išgąsdino. Suėję tada šaudė Antanas Bitinas, Edvardas Dubauskas, Viduolis, Virbalas, Romas Dzikavičius. Ryte žiūriu – vieni stiklai gale kojų ir gale galvos, nesuprantu nieko. Mama viską paaiškino atėjusi.

Sausio 7 d. 1945 m. mane buvo apsupę rusų kareiviai pas tokį Kazį Žėką Šarkiūnų kaime. Žėko sūnus Jonas tarnavo kariuomenėj. Prieš tai mane mama iš namų tiesiog stumte išstūmė, kad eičiau pas tą Žėką, o aš labai nenorėjau, širdis tiesiog jautė, kad nereikia ten eiti, bet mamos paklausiau ir išėjau. Nuėjau pas Žėką, įlindau į šiaudus daržinėje ir guliu. Ryte ateina Žėkas, kelia eit valgyt pusryčių, bet aš jam pasakiau, kad nesikelsiu, dar pagulėsiu. Po kiek laiko ateina Žėkienė, ta irgi ima mane niukint, bailiu vadint. Išlendu laukan, einu į gryčią. Viduje langai pusiau apšalę, bet sniego dar nebuvo. Prieinu prie lango, žiūriu, už dviejų šimtų metrų kaimyno Kužulio namai kareivių apsupti. Prišoku prie kito lango – ir čia jau kareivis ateina. Supratau, kad blogai. Atsidaro durys, įeina toks Algis Kilius, mes kartu su juo slapstėmės. Jis Žėkienei sako:

– Kariuomenė supa! Ką daryt?

Žėkas pataria bėgt laukan. Jis išbėga laukan link tvarto ir ten kažkur pasislepia. O kur man dėtis? Žėkas sako:

– Prie kamino yra tokia skylė, ten įlįsk...

Bet pamaniau, kad ten gali mane surast. Liepiau Žėkienei eit pirma, o aš pasilenkęs už jos šonu šonu galan gryčios. Mačiau, kaip prie šulinio stovėjo du kareiviai. Ji su kibirais eina prie šulinio, o aš – į kitą trobos pusę ir pakalnėn dideliais šuoliais. Nubėgau apie 70 metrų, sustojau ir einu palengva, rankas į kišenes susikišęs. Kareivis pamatė mane ir ėmė šaukt:

– Stoj!

Aš sustojau. Jis moja ranka prieit prie jo ir jau ima nuo peties šautuvą. Tada vėl kiek kojos įkabina pasileidau bėgt tolyn nuo

to kareivio. Kai atsigręžęs pamačiau, kaip jis atsiklaupė ant vieno kelio, staigiai mečiausi į šoną. Pasigirdo šūvis, bet man nekliuvo. Priekyje užšalęs griovys. Tiesiog griuvau visu kūnu ant to ledo. Tada jau ėmė kalent kulkosvaidis, iš automatų pradėjo šaudyt. Nuo Kužulio namų į mane iš šono kitas kulkosvaidis atidengė ugnį, tiktai žemių ir ledo gabalai tyška aplink. Aš jau nuo žemės nebesikėliau, šliaužte nušliaužiau apie 150 metrų. Nuo namų žmonės žiūrėjo ir meldėsi už mane, kaip vėliau sužinojau, visi stebėjosi, kaip man nepataikė.

Įgriuvau į upelį, kuriuo ėjo Lietuvos-Latvijos siena. Upelis užšalęs, kiek pagulėjau ant ledo, atgavau kvėpavimą. Pakeliu galvą, matau, kareiviai eina artyn į mano pusę nuo vieno, nuo kito kalnelio. Išsiropščiau iš to upelio vagos į Latvijos pusę, o ten už 20 metrų tankūs suaugę alksnynai. Išlipęs ant kranto dar suvaidinau, kad sužeistas. Griuvau, atsikėliau ir sverdėdamas pradėjau eit. Pajutau, kaip viena kulka perskrodė drebulės kamieną visai prie mano galvos. Įlindau į alksnyną, dar kiek pailsėjau ir vėl bėgte apie pusę kilometro. Įbėgau į tokį klojimą, mačiau, kaip ruskiai apsupo krūmus ir „šukavo“ juos gal kelias valandas, ieškojo manęs. Gerai pailsėjęs, per lauką nuėjau į Latvijos miškus, o vakare vėl grįžau pas tą patį žmogų, iš kur mane išvijo. Visi manė, kad mane nušovė. Rusai kaimyną Algį Kilių varė eit į lauką, tas nėjo, tada kareiviai šovė aukštyn, grasino sudegint su visu tvartu, tik tada jis išėjo. Ten buvo ir toks stribas Vikanis, kuris Kilių pažino. Vikanis kilęs iš Suvainiškio miestelio. Jis dar per galvą Kiliui uždavė sakydamas:

– Kai buvot užėmę Panemunį, tu mano motiną mušei.

Atsivarė Kilių į Suvainiškį, dar kiek uždavė jam. O Panemunio puolimo metu toks partizanas Zizonis jam buvo įdavęs pistoletą. Stribai jo klausia, kur tas pistoletas, jis ir pasakė, kad tą pistoletą, kuriuo jis mušė stribo Vikanio motiną, jam buvo įdavęs Zizonis.

Kitą dieną mane tie ūkininkai, pas kuriuos tą naktį pernakvojau, prikėlė ir pasakė, kad dvi pilnos kareivių mašinos nuvažiavo Šarkiūnėlių kaiman pas Zizonis.

Aš atsikėliau, nuėjau prie Neretėlės upelio į krūmus ir ten išsėdėjau iki pietų. Kai pradėjo labai snigt, grįžau atgal į tėviškę. Iš namų pamatėm degančius Zizonių namus, tik juodi dūmai rūksta. Zizoniai turėjo pasidarę bunkerį tvarte. Pamatę atvažiuojant kareivius, visi penki sulindo į tą bunkerį, o kareiviai tvartą uždegė, jie ten ir užduso: broliai Vytautas ir Juozas Zizoniai, Anicetas Januška, Feliksas Putka iš Raudonpamūšio kaimo, Povilas Liauška iš Ratkūnų. O Algis Kilius gavo 10 metų, sėdėjo Rusijos lageriuose. Tik vėliau, kai aš jau buvau irgi grįžęs iš lagerio, pjoviau šieną, atėjo atseit į svečius pas mane, atvažiavo kažkur iš Radviliškio, supratau, kad žmogus atvyko ne šiaip, o pasiųstas KGB pasidomėt manimi. Aš jo ir nepažinau tada.

Daugiausia slapsčiausi vienas, bet dažnai susirinkdavome ir į būrį. Būrys bazavosi vadinamam Amerikos miške:

1. Aš – Albertas Plumpa
2. Algis Kilius
3. Julius Rabliauskas
4. Alfonsas Rabliauskas
5. Algis Kalpokas, gim. 1918 m. Vilkoliuose, buvęs mokytojas, mūsų būrio vadas.
6. Lionginas Čibinskas, gim. 1914 m. Baraitiškio vnk. Žuvo 1946 08 Ažubalių beržynėlyje prie Juodupės.
7. Vladas Čibinskas
8. Jonas Susnys-*Alambardi* – iš Taručių kaimo. Gim. 1913 m. Areštuotas 1947 03 26, paleistas 1956 05 20.
9. Alfonsas Jakulis – iš Taručių kaimo. Gim. 1924 m. Žuvo apie 1944–1945 m. Roksalės miške kartu su Vladu Jakuliu ir Antanu Indriūnu.
10. Danielius Jakulis – iš Taručių kaimo. Gim. 1914 m. Žuvo Ratkūnų kaime 1945 04.
11. Algis Kairys
12. Linas Kabatavičius, gim. 1921 m. Baratiškio vnk. Žuvo 1952 m. Pagurių kaime.
13. Antanas Indriūnas-*Kekužis*, gim. 1904 m. Dudiškių kaime. Žuvo Roksalės miške 1945 m.

14. Vladas Jakulis, gim. 1920 m. Taručių kaime. Žuvo Roksalės miške apie 1945 m.

Būrio organizavimas prasidėjo 1945 m. spalio mėnesį. Pas mus atvažiavo stribai daryt kratos, ieškojo manęs, bet aš pirma jų išėjau į mišką. Brolis Jonas liko namuose. Pamatęs atvažiuojant stribus, įlindo į bulves ir atsigulė vagoje. Nors stribai matė, kaip jis įlindo į bulves, bet nesurado.

O mes per Amerikos mišką nuėjom prie kelio į Panemunį ir ten sugulėm pasaloje, laukėm atvažiuojant stribų. Bet stribai pasuko ne į Panemunį keliu, o į Sipelius ir nuvažiavo sau laimingai, mūsų „nepakedenti".

Būrys kasdien didėjo. Į jį rinkosi vis nauji kovotojai. Būriui vadovavo tas pats mokytojas Algis Kalpokas. Nuėję į kaimą, vieną kitą komunistuojantį pagąsdindavom, pavaikydavom stribus, pašaudydavom jiems virš galvų, šiaip žudyt nenorėjom, o jie mūsų labai vengė, į miestelius, gyvenvietes važinėdavo aplenkdami miškus.

1944 m. lapkričio 18 d. gavome žinią, kad reikia sudaryt jungtines pajėgas iš Juodupės, Obelių, Kamajų, Skapiškio, Pandėlio, Biržų, Suvainiškio, Panemunio apylinkių partizanų.

Sužinojome, kad visa tai organizuoja Kazys Kalpokas. Priėmėm priesaiką miške, sugiedojom himną, vadai išaiškino puolimo taktiką ir uždavinius. Nakties metu turėjom iššygiuot į Rokiškio pusę. Buvo numatyta užimt Rokiškį ir išlaisvint ten esančius politinius kalinius, bet vakare ateina kažkoks ryšininkas ir atneša Kalpokui raštą, kuriame parašyta, kad Rokiškio puolimas atidedamas, kadangi negali atvykti iš Biržų apylinkių partizanų junginiai.

O mes tai jau susirinkę, negi taip paprastai ir išsiskirstysim be nieko. Kalpokas pasiūlė išvalyt Panemunį nuo raudonųjų. Miške pernakvojom, ryte apie 180 vyrų patraukėm link Panemunio. Pirma išėjo žvalgai. Ant tilto per Nemunėlį stovėjo sargyba, tą sargybą nuėmėm be šūvių ir dar su patamsiu ryte užėmėm Panemunį. Mes keturiese stovėjom prie šventoriaus, kad stribai nebandytų užimt jo ir neįsitvirtintų už mūro sienų.

Prie mūsų buvo vienas kulkosvaidis ir trys šautuvai. Apie 9 val. pakilo raketa ir prasidėjo Panemunio puolimas. Stribai buvo išsikasę tokius vingiuotus apkasus, sulindo į juos, kala iš kulkosvaidžių, niekaip iš tų apkasų jų negalim išbaidyt. Kiti spėjo dar pasislėpt.

Alfonsas Putka ir Algis Kairys tiesiog rėkdami pakilo ir metė granatas į tuos apkasus, bet Putką peršovė, jis krito vietoje, o Kairiui sužeidė petį. Stribai tada jau išsigandę šoko iš apkasų. Kautynės tęsėsi apie valandą. Kiek man žinoma, žuvo apie 18 stribų. Mes, pasiėmę sužeistąjį, atsitraukdami uždegėm dar valdiško šieno stirtas, susistabdėm traukinuką ir atvažiavom į Taručių šilą.

Naktį atėjau į namus, į tėviškę.

Kitą dieną rusų kariuomenė apsupo pasitraukusius partizanus iš Panemunio Taručių miške. Partizanai turėjo 18 kulkosvaidžių. Sipelių kaime ant lauko stovėjo du rusų kulkosvaidžiai, o partizanams būtinai reikėjo pereit tą lauką ir pasitraukt į Roksalės mišką. Kada partizanai atidengė ugnį į tuos du rusų kulkosvaidžius, prie jų gulėjusius tiesiog sukapojo į gabalus. Tiesa, ir partizanai keli buvo sužeisti, žuvo Vladas Širvinskas (iš Viršilų k.).

Vakare nuėjau pas partizanus į sutartą vietą Roksalės miškan. Gauname nurodymą nedelsiant išsiskirstyti. Man teko išvest apie 25 partizanų Juodupės grupę, nes jie nežinojo šių vietų, o dar tamsi rudens naktis. Nuvedžiau juos beveik iki Juodupės. Kiti išėjo savo keliais, mes likom.

Dažniau pradėjo siaust rusų kariuomenė. Po Panemunio puolimo išsiskirstėm mažesnėmis grupėmis. Aš, Valentinas Baranauskas ir Algis Kilius iš Suvainiškio 1945 m. žiemą praleidom kartu.

Algis Kalpokas, jo brolis Vytautas ir dar vienas slapstėsi Latvijoj.

Nuo Biržų per Kvetkus atėjo rusų kariuomenės garnizonas, pilnas Suvainiškis prigužėjo.

Vakare pas mane ateina Čibinskai, Rabliauskai, tariamės ką darysim. Pasvarstėm – tiek kariuomenės, miške pavojinga sėdėt,

o jau truputį pasnigta. Tai buvo 1945 m. gruodžio 18 d. Aš pasiūliau pasitraukt toliau į Latviją, žinojau ten tokias šieno daržinėles, galėtume prabūt kurį laiką. Nutarėm nueit pas Zizonis, gal ir jie prie mūsų prisidės. Taigi ir išėjom. Susitikom su jais, bet jie nepriėmė mūsų pasiūlymo, atsisakė eit kartu, norėjo apie namus slapstytis. O Vladas Jakulis siūlė eit į mišką ir laikytis prieš kariuomenę. Aš nesutikau, buvau nusistatęs eit į Latviją ir apsistot tose šieno daržinytėse. Jis tada man pasakė:

– Jeigu esi bailys, gali eit... O mes eisim miškan, ten Šilagalio eiguvoj yra sena klėtis, joje galėsim apsistot.

– Na, gerai, – pasakiau. – Jeigu jau bailys, tada ir aš eisiu kartu.

Vienas iš jų ir sako:

– Koks skirtumas: nuo grybų mirt ar nuo kulkos?..

Ateinam į tą Zakario (kitaip dar vadinamą Šilagalio) eiguvą, sulipam klėty ant šieno ir gulim. Sulaukėm ryto. Jau gerokai pašalo, bet sniego nedaug. Pabundu, kojos nušalę, visą drebulys krečia. Žiūriu, Kilius guli prie manęs. Aš jį pajudinau, sakau, einam prie ugnies pasišildyt, matau, pagriovy Čibinskai, Rabliauskai kūrena ugnį. Nuėjau pas juos, šautuvą pastačiau prie beržo, atsinešiau kai ką iš maisto, ruošiuosi išvyniot, pakeliu galvą – kiek tolėliau už krūmelių jau rusiškos kareivių kepurės artėja prie mūsų. Aš tyliai sakau:

– Vyrai, be panikos, esam rusų apsupti...

Atsargiai pasiimu šautuvą ir dar perspėju vyrus nebėgt, nes iškart atidengs ugnį. Bet argi kas klausys? Jakuliai metėsi į lauko pusę, o aš su 8 ar 9 vyrais į kitą griovio pusę.

Miško pakrašty sargyboj stovėjo vienas Rabliauskas ir Lionginas Čibinskas. Kai tik atidengė ugnį rusai, iškart nušovė du brolius Jakulius: Vladą ir Alfonsą, o mes, pabėgę apie 50 metrų, irgi atidengėm ugnį į rusus ir po truputį pradėjom trauktis. Įėjom į balą, kojos lenda giliai į samanas. Pabėgom kiek, sugulėm ir laukiam. Pamatom kareivius ir vėl atidengiam ugnį. Taip traukėmės per visą Roksalės mišką į Kvetkų pusę. Perėjom tokį lauką, arimą, perėjom kelią ir sugulėm griovy. Jeigu rusai eis

per lauką, galėsim juos apšaudyt. Išbėgo iš miško apie 15 rusų ir bėga tiesiai į mus. Atstumas iki jų apie 200–300 metrų. Mes duodam kiek galim, o jie tarsi nemirtingieji, nė vienas nekrenta.

Už mūsų nugarų buvo klojimas. Kada rusai ėmė šaudyt padegamom kulkom, tas klojimas užsidegė. Tada aš vyrams pasakiau, kad jie mus persekios visą dieną, reikia skirtis. Mums liko išėjimas į Taručių šilą, o rusus mes norėjom išvaryt į Kvetkų pusę, bet, pasirodo, ten pamiškėje irgi kariuomenė mūsų laukė. Vyrai su mano siūlymu nesutiko. Tuomet pasakiau, kad aš vienas atsiskiriu. Prie manęs Algis Kilius prisidėjo.

Bėgu palei krūmus į vieną pusę, o rusai į kitą pusę nusivijo anuos mūsiškius. Ir, pasirodo, juos varė visą dieną, kol sutemo. Aš pasitraukiau toliau ir sutikau kitą nedidelį keturių partizanų būrelį, vadovaujamą Bičiūno (be rankos). Jie pasakė, kad girdėję šaudymą ir supratę, jog vyksta kautynės. Bičiūno būrys laikėsi Roksalės miške.

Mūsų apylinkėse siautė ne vien stribai, rusų kariuomenė, buvo ir užverbuotų, kurie jiems šnipinėjo ir pranešinėjo apie partizanus, įdavinėjo žmones, nusistačiusius prieš bolševikus.

Netoli mūsų pamiškėje Radutės kaime gyveno toks Šmerdelis, kuris mus įskundinėdavo rusams. Mes jį kartą perspėjom, kad taip daugiau nedarytų, po to apšaudėm jo namo pamatus, bet nieko nepadėjo. Šalia jo gyveno kaimynas Baikauskas, pas kurį mes užeidavom, tą kaimyną skųsdavo, nueidavo Suvainiškin, stribams pasakydavo, į Panemunį nuvažiuodavo ir ten pranešdavo stribams, ką sužinodavo apie partizanus. O mes irgi turėjom ten žmonių, kurie mums apie jį pasakydavo. Šmerdelis nešiojo didelius ūsus, šaut žmogaus gaila, dar maži vaikai buvo, mokyklinio amžiaus. Nutarėm nuskust pusę ūsų ir duot įsakymą taip nešiot mėnesį. Su puse ūsų nevažiuos į Panemunį ar Suvainiškį. Taip ir padarėm. To ir užteko – nuskutom pusę ūsų, mums gerai ir jam gerai. Nežinau, kaip ten toliau buvo, bet, matyt, jis vis dar nesiliovė, nes kiti partizanai užėję vėliau jį dar gerokai paplūkė.

Partizanams valgyt juk reikėjo. Suvainiškу čia pat buvo malūnas. Nuvažiuojam į tą malūną, prisipilam maišus grūdų ir parsivežam. Vėliau po truputį tėvai nuveža, sumala, iškepa mums duonos.

Be sviesto irgi negyvensi. Suvainiškу pieninėj suko sviestą. Nuvažiuojam, pasiimam kiek reikia. Kai taip, pradėjo sviesto nebesukt. Valgėm ir savo maistą: kiaušinius, lašinius, tėvai užsiaugindavo kiaulių, avių, vištų, mėsos netrūko.

Kadangi miškiniai sviestą iš pieninės išveža, tai, būdavo, surenka daugiau grietinės, ateina ginkluoti stribai, susuka sviestą ir išsineša. Vienas mūsiškis – Alfonsas Rabliauskas – dar prieš karą dirbo pieninėj. Vienąkart ir mes surinkom daugiau grietinės iš gyventojų, atėjom į pieninę ir sukam sviestą. O už penkių kilometrų stovėjo rusų garnizonas. Sukam sviestą ir saugom Suvainiškį apstoję, kad kas neišbėgtų ir nepraneštų rusams. Per pusę valandos tą sviestą ir susukom, bet Bitino duktė Elena kažkaip išbėgo ir – tiesiai garnizonan. Tik pasitraukėm su sviestu į mišką, tuoj rusų kariuomenė prisistatė.

Atėjom kitą dieną pas tą Eleną Bitinaitę „padėkoti“ už įskundimą. Šaut nešausi, jauna mergina, aš paėmiau kerpamąją mašinėlę ir nukirpau galvą plikai. Kitur, kiek teko girdėt, išdavikus, skundikus partizanai šaudydavo, mes šito vengėme.

Suvainiškyje per Jėzaus Širdies atlaidus suvažiuodavo daug žmonių. Ir stribai prisistatydavo – gal miškiniai ateis. Vienąkart Taručių šile jau iš pat ryto palikom slapukus, padarėm pasalą. Laukėm, bet stribai neatvažiavo. Tik vėliau sužinojom, kad jie pro Kalniečius, pro Latviją važiuodavo į Suvainiškį, per Taručių mišką bijojo. Mūsiškių buvo 24 vyrai. Tada mes išsirikiavom vienas nuo kito per 25 metrus, paleidom vieną salvę iš kulkosvaidžio ir pradėjom eit. Susidarė labai ilga frontinė linija. Perėjom per lauką, apsukom tokį lanką ir pasukom vėl į tą mišką. Suvainiškу iškart kilo panika, visi stribai ir komunistai išrūko Latvijon, liko švarus Suvainiškis. Stribai tik bėga ir šaukia: „Supa Suvainiškį! Supa Suvainiškį!“

Tai va ir tokia veikla dar užsiiminėjom. Reikėdavo kartais pademonstruot tam tikrą jėgą, parodyt žmonėms, kad yra tokie partizanai, kad jie veikia.

Kartą sutarėm eit į Kvetkų pusę pas Pakriaušės Narbutą, kuris gyveno prie pat Nemunėlio upės ir buvo mano giminietis. Jį pažinojo ir Dubauskas. Išėjom trise: aš, Dubauskas ir Baranauskas. Narbutas atseit turėjo labai taiklų, perdirbtą dar nuo Pirmojo pasaulinio karo likusį trofėjinį šautuvą. Buvo maždaug liepos mėnuo. Perėjom Roksalės mišką, liko pereit per upelį į Latvijos pusę. Aš einu per lieptą, Dubauską perspėjau, kad eitų iš paskos už keliolikos metrų. Žiūriu, prie pat pušynėlio, maždaug už 100 metrų nuo manęs, guli „plaščpalatkėm" apsisiautę. Supratau, kad kareiviai, kad jie mane pamatė, bet nutariau suvaidint, jog aš jų nematau. Ėmiau sukt iš laikraščio cigarą, sustojau ir garsiai sakau: „Och, degtukus pamiršau, nepasiėmiau!.." O mano abu draugai stovi dar anoj pusėj upelio. Aš ir einu atgal. Prieinu prie liepto ir pusgarsiu sakau jiems:

– Atsargiai gulkit ant žemės, kareiviai miško pakrašty sugulę...

Kai jie griuvo ant žemės, ir aš kartu su jais kritau. Atsargiai pakėlę galvas pasižiūrim – niekas nejuda, jokio šūvio. Po kurio laiko vienas pasikelia ir eina prie mūsų, tokiais plačiais žingsniais žengia, su barzda. Prieina kiek arčiau, Dubauskas tada jau pažino: čiagi, sako, Bukliniekas, buvęs Jekabpilio kriminalinės policijos viršininkas. Tada Dubauskas pasikėlė nuo žemės, abu pasisveikino. Bukliniekas gerai lietuviškai kalbėjo. Tuomet jau ir mes priėjom prie jų, pasirodo, jie mus palaikė stribais, o mes juos rusų kareiviais. Su jais buvo du broliai Klusiai, Morkūnas, ten jie turėjo įsirengę labai gerą bunkerį, buvo pirtis netoliese. Aplankę latvių partizanus, nuėjom pas Narbutą, dar alumi pavaišino, pasiėmėm tą šautuvą ir vakare grįžtam atgal. Mums reikėjo praeit pro Pūtelių malūną Lietuvos pusėje. Einam drąsiai, kad čia kur stribai pasalautų, neteko girdėti. Tik prieinam Pūtelių malūną – ir mus apsupo. Sutreškėjo automatų spynos, iškart klausimas:

– Kas?! Meskit ginklus!

Dubauskas ėjo vidury, aš iš šono. Šautuvą numečiau. Dubausko kišenėj pistoletas, galėtų išsitraukt ir pilt, bet pajutom, kad mes jau tampriu žiedu apsupti. Klausia pavardžių. Mes tylim. Galvoju, ką man sakyt. Pasakysiu, kad partizanai – jeigu stribai, bus blogai, o jei pasakysiu, kad stribai, jeigu partizanai – irgi blogai. Girdžiu, vienas sako:

– Juozai, palauk palauk, reikia išsiaiškint, gal partizanai kartais?

Tada aš jau drąsiai pasakiau:

– Mes partizanai iš Suvainiškio.

Pasakėm savo pavardes. Iš jų būrio iškart atsirado vienas, kuris mus pažino. Tai Juozas Dubauskas, buvęs lakūnas. Kai išsišnekėjom, paaiškėjo, kad tą būrį sudarė 12 partizanų, tarp jų – du broliai Bitinai, buvo dar dvi moterys, jie laikėsi apie Pūtelius. Tą būrį mes vadinom „mirties būriu“, kadangi jie naikino visus komunistus be išimties, tiesiog šaudė be pasigailėjimo, lenktyniavo, kas daugiau nušaus. Vytautas Bitinas nušovė net 46 komunistus.

Bitinai gyveno labai vargingai, mažoj gryčiutėj su motina ir seserim, turėjo pusę hektaro žemės, dirbo miške. Kartą atvažiavo stribai, moterų paklausė, kur broliai. Tos pasakė, kad miške dirba. Stribai tik pagrūmojo:

– A! Banditai!

Uždegė namus, nušovė motiną, sesuo peršauta dar išbėgo į lauką, bet ją pagavo ir gyvą įmetė į ugnį. Ateina broliai iš darbo, žiūri – iš namo likusi anglių krūva. Tada abu pasiėmė ginklus ir išėjo keršyt komunistams. Vėliau, žinoma, ir patys žuvo.

Pažinojau partizaną Joną Susnį-*Alambardi*. Sunku ką nors apie tą žmogų pasakyt. Jis žydų nešaudė, bet buvo „chuliganavotas“. Lietuvos kariuomenėje tarnavęs puskarininkiu. Miške mėgo išgėrinėt, jaunesni jam pataikaudavo, įsigėręs tuoj sukeldavo muštynes.

Vieną sykį iš Suvainiškio pieninės paėmėm dvi dėžes sviesto, apie 50 kg. Nusivežėm į mišką, valgom, o jis atsirėžia gabalą, nuneša kokiam nors ūkininkui ir išmaino į „samagoną“. Nedisciplinuotas buvo žmogus.

Kada jį suėmė (apie 1948 m.), aš jau buvau kalėjime. Jo bunkerį išdavė Ona Mašinskaitė. Kai jį paėmė, apie balandžio mėnesį, dar buvo pašalę, pririšo prie arklio ir basą varė į Panemunį.

Grįžęs iš lagerio po Stalino mirties, dirbo prie statybų, smarkiai gėrė ir, matyt, nervai pakriko, gyvenimą baigė savižudybe.

Pavasarį atėjo pas mane Juozas Dubauskas ir pasisiūlė gyvent kartu. Aš sutikau. Prie mūsų dar prisijungė Valentinas Baranauskas. Suvainiškio kapinėse įsirengėm bunkerį. Iš tiesų tai išsikasėm du bunkerius: vieną vienoj pusėj, kitą kitoj pusėj kapinių. Į bunkerį ateidavom pailsėt, kada būdavo lietingi orai, o šiaip vaikštinėdavom po miškus, nueidavom į Biržų girią. Netoliese laikėsi latvių partizanų būrys, mes jį vadinom „Klusių“ būriu. Ta vietovė vadinosi Paneretys, kur gyveno Jekabpilio apskrities kriminalinės policijos viršininkas Brumbergas, ten jie su žmona slapstėsi. Kartu buvo broliai Klusiai, nuo Kvetkų pusės lietuvis Morkūnas. Vėliau tie latviai legalizavosi, tapo bolševikų parankiniais.

1945 m. birželio 26 d. mes trise iš miško atėjom į kapines ir įlindom į bunkerį, kadangi lietus lijo. O Matuzoniai turėjo daržą prie kapų. Burokų šaknims reikia molio: sumaišo molį su mėšlu, padažo burokėlių šaknis ir sodina. Jie atėjo prie tų kapinių ir kasdami molį užvertė ant mūsų bunkerio viršaus. Mes pastebėjom, kad čia kažkieno kasinėta, bet neišlyginom, neėmėm to domėn, o Matuzonienė, pasirodo, jau apžiūrėjusi buvo gerai ir suprato, kad čia bunkeris.

Buvo ir kitas bunkeris. Tas tai jau labai gerai užmaskuotas: ant viršaus žirniai pasėti, įlindimas per šlaitą, trys vyrai jame galėjo tilpt, bet į tą nėjom, nenorėjom išmindyt žolės. Matyt, taip jau likimas lėmė.

Matuzonienė pranešė rusų garnizonui, atvedė kareivius. Tie vis neranda, tada ji dar arčiau priėjo prie bunkerio angos, o mes girdim, kaip ji rodo:

– Čia, va čia...

Ir išgirdom, kad jau rėkia, jog mes granatą. Matom, išeities nebėra. Išlindom laukan ir pasidavėm. Buvo 5-ta valanda ryto. O ta Matuzonienė kaip niekur nieko ravi sau daržą, kiek tolėliau paėjus. Iš Baranausko paėmė ginklą, o aš įkišau po lapais savo šautuvą. Truputį apstumdė, dar nusivarė į Ratkūnus, po pietų atvarė vėl atgal, paėmė mano tėvą, vėl nusivarė prie kapinių, ėmė reikalaut pasakyt, kur daugiau bunkerių. Atnešė kastuvą ir liepė tėvui kast duobę – pusė metro ilgio, pusė pločio. Paskui liepė kast didesnę. Tėvas sako:

– Perlenksit perpus ir užteks...

Tuo metu atbėgo kareivis iš kitos kapinių pusės, rusiškai rėkia, kad surado antrą bunkerį. Dubauskui sesuo pranešė, kai mus suėmė, jis iš bunkerio išbėgo ir paliko atidarytą. Viduje rusai rado šautuvą, kuprinę. Tada Baranauską ėmė mušt. Ir vis klausia, kur daugiau bunkerių. Kai pasakė, kad nežino, nuvedė prie duobės abu ir grasino sušaudyt. Po to abiem surišo rankas ir nusivarė į Neretas. Iš Neretų nuvežė į Jekabpilį, po poros savaičių – į Daugpilį ir į Vilnių. Vilniuje jau prasidėjo tardymai, iki pat Kalėdų. Kadangi žmonių daug, nespėja visų ištardyt, išvežė į Archangelską. Čia išbuvau 5 metus kartu su tėvuku.

Kada pirmą sykį mane suėmė, iš Vilniaus Lukiškių kalėjimo be teismo išvežė į Archangelsko sritį. Pritaikė RSFSR BK 58; 1a; 59-3 straipsnius, bet „osoboje sovieščianije“ davė 5 metus. Atsėdėjęs 5 metus, 1950 m. rudenį grįžau į Lietuvą. Nuėjau į Pandėlį registruotis. Valdininkai baisiai nustebo, atseit kaip mane galėjo paleist. Tuoj man prikišo Bitinaitės plaukus, Panemunio užpuolimą ir 1941 metus. Nedavė jokių dokumentų ir neregistravo, liepė eit į namus. Grįžau į namus. Ką toliau daryt? Matau, čia geruoju nesibaigs, ko gero, jie mane vėl areštuos. Išėjau į Latviją, pasidariau dokumentus latviška pavarde, susiradau darbą ir ten apsigyvenau. Padirbau pusę metų, grįžau į namus per Jonines. Netoliese buvo didelė gegužinė ir mane, aišku, kažkas pastebėjo ir atpažino. Kada pajutau, kad mane jau seka, nieko nelaukęs išbėgau. Nuo to momento prasidėjo vėl

nelegalus gyvenimas. Turėjau labai gerą intuiciją, gerą nuojautą, žmogų pažindavau iš tolo, iškart pasakydavau, kas jis.

Gyvenau ir slapsčiausi Neretų dvare. Vieną dieną po pietų kažkokia nuojauta mane ragina, kad jau reikia iš čia keliaut. Išeinu į parką, patraukiu į pakraštį, žiūriu, eina du uniformuoti milicininkai. Tada aš per kelią, grioviu ir į savo namus. Vakare guliu kambary, langas į sodą atidarytas, lyg šuo bėgioja apie namą. Ryte atvažiuoja brolis iš Latvijos ir sako:

– Tu greitai mauk iš namų, nes visas Suvainiškis apsuptas, privažiavę milicijos, kariuomenės, sakė tavęs ieško.

Naktį namuose nebenakvojau, nuėjau į savo beržynėlį. Latvijos pusėje buvo tokia daržinytė, prikrauta šieno, tai į tą daržinytę įsmukau. Man išėjus, namus apsupo stribai. Ir ne vieną kartą teko bėgt iš namų. Kai tik išeinu, stribai prisistato. Taip prasislapsčiau iki 1954 m. Per tą laiką prisiregistravo Vytautas Kalpokas, Styra. Galvoju, reikia ir man prisiregistruot. Nuvažiavau į Pandėlį ir prisiregistravau. Išdavė laikinus dokumentus. Dabar reikia įsidarbint. Nuvažiavau į Kauną, gavau darbą, kur automobilius remontuoja. Dvi savaites pradirbau, iškvietė į saugumą ir pasakė, kad per savaitę iš Kauno dingčiau. Grįžau vėl į tėviškę, gavau siuntimą į Žeimelį mokytis traktorininku. Baigiau tą mokyklą, paskyrė dirbt į Pandėlio MTS. Kiek padirbau traktorininku, grįžau į tėviškę. Vieną rytą atvažiavo toks su akiniais iš Pandėlio KGB (Zimanas ar Zimkevičius) ir iš Vilniaus tardytojas Danilovičius su amerikonišku „viliu“, pasisodino į jį mane ir išvežė į Vilnių. Vilniuje ir vėl prasidėjo tardymai. Atsirado tas pats Pilipavičius, su kuriuo kažkada kartu kasėm griovius, jis ėmė duot parodymus, kad aš neva skleidęs antitarybinę propagandą, jog reiktų ūkininkams suteikt nuosavybę, atkurt dvarus ir t. t. Už visus šituos menkniekius man vėl iškėlė bylą. Gavau dar 10 metų lagerio.

Brolis Jonas tarnavo rusų kariuomenėj. Aš išėjau į mišką, o jis išėjo į rusų armiją, kad tėvų neliestų. Grįžo iš kariuomenės 1950 m. su medaliais, tai atėmė tuos medalius, visus apdovanojimus, sukurpė bylą, kad jis su manimi slapstėsi miškuose ir

jokioj kariuomenėj netarnavo, nors buvo dokumentai, kad dalyvavo fronte, viską atėmė ir pasodino 10 metų lagerin. Kai Stalinas mirė, dvejus metus atsėdėjo, tada jau paleido.

„PILĖNŲ“ TĖVŪNIJOS PARTIZANAI

Užrašė
Genovaitė Baniulytė-Dyrienė

Šią medžiagą apie „Pilėnų“ tėvūnijos partizanus surinkau ir užrašiau, nes dauguma iš jų man buvo artimi ir gerai pažįstami žmonės, kurių meilė Tėvynei Lietuvai buvo labai didelė. Jie kovojo ir mirė tikėdami, kad Lietuva bus nepriklausoma. Jie tai darė dėl visos tautos laisvės, neturėdami jokių savanaudiškų tikslų. Žiauriai kankinami neišdavė tų, kurie juos palaikė, priglaudė, maitino.

Gimiau 1932 m. Biržų apskrityje, Vabalninko valsčiuje, Diliavos kaime stambaus ūkininko Kazimiero Baniulio šeimoje. Mokiausi Kupreliškio pradinėje mokykloje ir Vabalninko gimnazijoje.

1947 m. suėmė mano tėvą Kazimierą Baniulį ir uždarė Vabalninke rūsyje prie skrebų būstinės, tardė ir labai mušė, reikalavo prisipažinti, kad laikė ir rėmė partizanus. Motina sužinojo, kad tam tardytojui šeimininkauja jos pažįstama iš Žadeikių, nuėjo pas ją pasitarti. Ta šeimininkė nurodė, kiek reikia ko atnešti, kad bausmė būtų sušvelninta: medaus, lašinių, sviesto, gražių naminių austų rankšluosčių ir degtinės. Po keturių mėnesių (1948 m. kovo mėn.) tėvą paleido. Jis buvo labai sumuštas, visokiais būdais kankintas. Jo rūbuose buvo tiek utėlių, kad aš su jaunesne seserimi daužėme drabužių siūles plaktuku, o paskui motina kaitino karštoje krosnyje.

1948 m. gegužės mėn. 22 d. tėvus ir seserį rusai išvežė į Irkutsko sritį, Čeremchovo rajoną, 200 km nuo Čeremchovo miesto, kur Sajanų kalnuose jie kirto mišką. Tėvui nuo tardymo ir mušimo buvo atkrėsti inkstai ir trečiaisiais metais po ištrėmi-

mo jis mirė, turėdamas 49 metus amžiaus, nors anksčiau buvo labai stiprus ir geros sveikatos.

Aš likau nuo tremties Vabalninke, kur su Marija ir Jone Ladygaitėmis (generolo Ladygos dukterimis) slėpėmės pas jų tetą Paliulytę palėpėje. Iš ten atėjau iki Vileišiškių pas Fabijoną Vaičiulėną. Čia pernakvojau, bet jie bijojo ilgiau laikyti ir mane vežime po šienu per mišką nuvežė iki Salamiesčio. Apsistojau Tuitų kaime pas Kazimierą Latvėną.

Buvęs mūsų kaimynas Mykolas Brazinskas (senis) apskundė Kupreliškio skrebams, kad aš vaikštau su partizanais (mat buvo išvogęs daug mūsų turto). Man pranešė tėvo pusbrolis Alfonsas Kaziūnas iš Žaidelių kaimo, kad aš negaliu registruotis, nes ant varpinės skrebai priklijavo raštelį: kas mane sugaus, duos 200 rublių premijos. Todėl aš kartu su savo pusbroliu Jonu Latvėnu slapsčiausi Salamiesčio apylinkėse.

Miegodavome miške ar šieno kupetose vasarą. Po namu buvo slėptuvė, bet ten nebuvo labai saugu, be to, ir šalta. Vieną rytą pradėjo belsti į duris. Aš plonai apsirengusi ir basa įlindau į tą slėptuvę. Suėję skrebai liepė paruošti pusryčius, pakloti ant grindų šieno ir išbuvo iki pavakario, vieni ėjo sargybą, kiti miegojo. Kai jie išėjo, mane iš tos slėptuvės ištraukė beveik sušalusią, buvo apšalę kojų ir rankų pirštai. Ilgai trynė, šiek tiek atsigavo, tik po to sirgau. Gyvenau Urnėniškio kaime pas Galvanauskus, čia apsigydžiau nušalusias kojas ir rankas, kurios paskui ilgai tindavo ir mėlynuodavo, kai tik nors kiek pašaldavau.

Susipažinau tuo metu su Broniumi Mikoniu-*Cvinkliu* iš Buožių kaimo. Jonas Latvėnas (mano pusbrolis) palaikė ryšį su Albinu Tindžiuliu-*Dėde*, Rasimavičiūte, Albinu Šidlausku iš Patrakės kaimo ir kitais partizanais.

Jie pradėjo mane pasiųsti įvairiais reikalais į Žaidelių kaimą, nes kupreliškiečiai partizanai buvo mano pradžios mokyklos mokslo draugai.

Po 1948 ir 1949 metų vežimo labai pablogėjo padėtis, daug patikimų žmonių buvo išvežti, kiti bijojo ir labai saugojosi,

tarp partizanų irgi nebebuvo tokio pakilimo kaip ankstesniais metais.

Mano pusbrolį Joną Latvėną peršautą paguldė į Biržų ligoninę, iš kurios jis pabėgo, todėl pas juos buvo nesaugu. Apsigyvenau Kupiškyje pas Marijoną Karazijaitę, pasiskelbiau, kad esu našlaitė, tėvai išmirę. Čia susitikdavau su Stepu Tumu, kuris perduodavo kai kurią informaciją apie rusų garnizono žygius, pasiruošimą vežti žmones, tą informaciją perteikdavau Vytautui Valentėliui, Albinui Šidlauskui per Joną Latvėną ir kitus patikimus žmones – Eugeniją Užubalytę, Petrą Balčiūną.

Nuo 1950 m. rudens gyvenau Bikonyse. Tuo laiku Kupiškio švietimo skyriaus vedėju dirbo didelis Lietuvos patriotas Volungėnas. Jis mane paskyrė į Bikonių pradinę mokyklą dirbti.

Prieš Kalėdas vaikai krūmuose už Stančiko klojimo ieškojo eglutės ir norėjo nukirsti tą, kuri žymėjo bunkerį. Jame buvo pasiruošę žiemoti tų apylinkių partizanai, įsirengę nemažą buveinę, sienas iškloję lentomis. Tą bunkerį pamatė trys vaikai: Stasiukas Gurklys, Rimas Barzdenys ir viena mergaitė (rodos, Gurklytė). Vakare aš išėjau į lauką. Prie manęs prisistatė du baltai apsirengę vyrai. Jie užėjo pas mane ir pasakė, kad norėtų kurį laiką pagyventi mano kambariuke, nes daug sniego, neturi kur eiti. Taip pas mane apsigyveno Pranas Gurklys ir Benjaminas Rekašius. Aš už pirmą algą buvau nusipirkusi radijo imtuvą „Philips“, tai visi klausydavomės žinių.

Nuolatinis svečias buvo Tautvilis Vaitiekūnas. Čia gyventi buvo nesaugu. Ir jie, kai tik pradėjo tirpti sniegas, išsikėlė, bet ryšiai nenutrūko, jie nuolat apsilankydavo, porą kartų su jais buvo atėjęs ir Viktoras Sabaliauskas-*Kirvis*.

Vytautas Vaitiekūnas gimė 1919 m. Likalaukių kaime gražiame ūkyje. Studijavo mediciną. Partizanavo Kaladės grupėje. Žuvo 1947 m. prie Vaidaginės kaimo. Palaikai rasti prie Vabalninko pelkėje tarp Bartkūnų ir Ramongalių kaimų. Giminės atpažino iš rūbų, iškasus palaikus. Palaidotas Vabalninke bendrame kape. Po jo žuvimo šeima labai nukentėjo, buvo vežama 1948 m., turėjo išbėgioti iš namų.

Tautvilis Vaitiekūnas gimė 1921 m. Partizanavo iki 1953 m.

Nuo 1950 m. rudens jis su Pranu Gurkliu, Benjaminu Rekašiumi ir kitais partizanais laikėsi Bikonių kaime pas Bronių Stančiką ir pas mane. 1950–51 metų žiemą jis po to, kai vaikai rado bunkerį, gyveno, manau, pas Zavadskus tarp Bikonių ir Čiuladų kaimų prie gražaus beržynėlio mažame ūkelyje. Ateidavo kas antras ar trečias vakaras pasiklausyti žinių iš užsienio, bet turbūt tai buvo tik dingstis, nes radijo aparatą jis pats turėjo. Pabelsdavo į langą sutartu ženklu, ir aš juos tyliai įleisdavau per antrąsias mažas duris arba per langą. Stančiko namas buvo senoviško stiliaus, gana didelis. Niekada nevaikščiojo vienas, visada du, trys arba daugiau, nedegdavo šviesos, pasėdėdavo 2–3 valandas, paklausinėdavo naujienų, paklausydavo žinių ir išeidavo. Tautvilis Vaitiekūnas visada buvo mandagus, tolerantiškas, stengdavosi atsisėsti arčiau manęs ir palaikyti mano ranką. Žinojau, kad jis yra vedęs ir turi šeimą, todėl sau neleidau net tos minties apie artimą draugystę; jis buvo gerokai vyresnis, aš jį gerbiau, atrodo, jį gerbė ir jo draugai. Jaučiau, kad jis man nėra abejingas, o gal šiaip jam buvo malonu pabūti mano draugijoje, kai buvo taip sunku, kadangi aš buvau jauna, nors iškamuota visokių negandų, optimistė, o jiems ilgi žiemos vakarai buvo nuobodūs ir sunkūs, nes visur tykojo mirtis.

Nuo 1950 m. jokių didesnių žygių jie neatliko, daugiau slapstėsi.

Manyčiau, kad Povilas Laužikas slapstėsi Varaniškių kaime klojime po šiaudais kaip tik minėtą žiemą, kai jų bunkeris vaikų buvo surastas miškelyje už Broniaus Stančiko klojimo, nors kiti teigia, kad anksčiau.

Pasalūnas – Pranas Gurklys gimė 1924 m. Didžprūdžių kaime. Dalyvavo partizaninėse kovose nuo 1944-ųjų. Jis buvo pašauktas į tarybinę kariuomenę ir nuvežtas apmokyti prie Šiaulių. Čia sužinojęs, kad jų dalinys bus siunčiamas į frontą prie Liepojos, pabėgo iš kariuomenės su ginklu ir stojo į partizanų gretas. Slapstėsi daugiau arti savo namų. Pradžioje

slapstėsi tėvų namuose, kur buvo padaryta dviguba siena ir keli žmonės stovėdami galėjo pasislėpti, bet kai kratos padažnėjo, turėjo slėptis kitose vietose. Turėjo bunkerį Daršiškių šile, Bikonių miškelyje ir kitur. Jis buvo labai narsus, atliko neįtikėtinus žygdarbius, už ką ne kartą buvo apdovanotas. Veikė apie Bikonis-Antašavą-Didžprūdžius. Jį gerai pažinojau. Tai buvo gana gražus ir įdomus vyras, malonus ir draugiškas. Artimiau jis bendravo su Onute Zavadskaite. Jo žuvimas, matyt, ją labai paveikė. Aš su ja kalbėjausi po 10-ies metų, ji man pasakojo, kad po jo žūties netekusi noro gyventi. Dirbo vaistininke, padėjo daugeliui žmonių vaistais, nusižudė 1965 m. Man Pranas Gurklys irgi paliko labai gerus prisiminimus. Žavėjo jo drąsa ir ryžtas, jis visuomet buvo optimistas. Ką darė, darė vardan Tėvynės. Jis nuėjo į Antašavą vienas ir sunaikino stribą, kuris buvo nušovęs jo draugus partizanus.

1952-siais, kai daugelis partizanų jau buvo žuvę, jie dviese su vienu partizanu nuo Daujėnų (vardo ir pavardės nežinau) įsirengė slėptuvę rugiuose, kurie tuo metu buvo jau gerokai paaugę.

Dvorpių kaime gyveno Navarskas, buvęs frontininkas, komunistas. Iš Šileikos grytelės, kurioje jis gyveno, matėsi tas rugių laukas, ir Navarskas slėptuvę pastebėjo. Apie slėptuvę sužinojo Pranė Rudienė (gal Navarskas jai pasakė), kuri gyveno Didžprūdžių kaime Vėtos namuose. Ji pranešė Vabalninko stribams. 1952 m. liepos pabaigoje rusų kariuomenė su Vabalninko stribais atvažiavę prie rugių lauko pradėjo šaudyti. Jie tiksliai žinojo, kur buvo slėptuvė. Partizanas nuo Daujėnų bėgo į Čiuladų kaimo pusę, o Pranas Gurklys į Antašavos pusę, bet prie Medelinsko pamatė stribus, atvažiuojančius iš Antašavos, pakeitė kryptį ir bėgo link Sipsalės (krūmais apaugusios vietovės), tačiau čia buvo pasala ir Praną peršovė. Jis dar bėgo sužeistas, bet visai nusilpęs suklupo prie didelio žilvičio ir akmens netoli Dyros sodybos. Iš šio krašto jis buvo vienas iš paskutinių partizanų, o daujėnietis partizanas pabėgo, jo tolimesnis likimas nežinomas.

Gurklio visą šeimą tardė, brolis Antanas ilgai buvo uždarytas Vabalninke. Brolis Jonas tuo laiku tarnavo kariuomenėje.

Benjaminas Rekašius vaikščiojo kartu su P. Gurkliu, T. Vaitiekūnu ir kitais. Jis buvo gana apsiskaitęs, mėgo rašyti eiles, buvo ir man dovanojęs savo parašytų eilėraščių. Bet vieną žiemos naktį Broniaus Stančiko sodyba buvo apsupta.

Antašavos stribai ir rusų garnizonas darė didelę kratą, daržinėse ir klojime šieną ir šiaudus išbadė durtuvais, viską apvertė aukštyn kojomis. Mano kambarėlyje stovėjo maža spintelė, kurioje buvo slaptas stalčius, jame laikiau visus svarbesnius slaptus dokumentus. Viską išvertė, net pačią spintelę apvertė, laimei, to stalčiaus nerado. Po šitos kratos aš visą slaptą medžiagą sukišau į geležinės lovos tuščią koją, bet kambariukas buvo drėgnas, viskas surūdijo, po kurio laiko tik skutelius radau. Taip ir neišliko tie Rekašiaus rašyti eilėraščiai.

Kratoje dalyvavo Antanas ir Petras Lisinskai. Bet kadangi jų buvo gana daug, daug rusų kareivių, tai aš su jais akis į akį nesusidūriau, pas mane kratą darė nepažįstami. Lisinskai, ypač Antanas, garsėjo žiaurumu, jų motina Lisinskienė iš Kupreliškio buvo pasirašiusi, kad išvežtų mūsų šeimą. Ji rašėsi visiems, liudijo prieš visus partizanus teismuose.

Apie 1950 m. Bikonių kaime ir jo apylinkėse buvo „sala“, kur laikėsi partizanai. Čia, matyt, nebuvo skundikų, visi žmonės vietiniai, geri, nusiteikę patriotiškai.

1951 m. buvo suimtas Balbierius, labai išsilavinęs, protingas žmogus. Jo dukrelė Zita lankė 2-ąją klasę. Jie buvo kilę iš Biržų, nelegaliai gyveno šiame krašte. Mane pradėjo šaukinėti į Kupiškį ir klausinėti, kokie mano pažįstami, su kuo aš bendrauju, ką kalba žmonės ir t. t. Po įvykusios kratos ir Balbieriaus suėmimo, su kuriuo buvome rašę lapelius, stiprinančius partizanų dvasią, kadangi jis palaikė ryšį su biržiečiais partizanais, aš labai susirūpinau, nuėjau į Kupiškio švietimo skyrių, kur vedėju dirbo buvęs mano istorijos mokytojas Robertas Rapalis, kilęs iš Kauno, labai geras jaunas žmogus ir patriotas, paprašiau, kad perkeltų į kitą vietą. 1952 m. vasarą išsikėliau į Aukštaičių pradinę

mokyklą prie Palėvenės pas Vilių Elisoną. Čia pas mane nuolat pagyvendavo partizanė Ona Bielskienė. Su ja ir jos vyru Kaziu Bielskiu palaikiau ryšius jau nuo 1949 m. Kai jie apsigyveno bunkeryje Gyvakarų kaimo kapinėse, eidama pas dėdę į Tuitų kaimą per Likalaukius, nunešdavau jiems maisto ir perduodavau žinias, nes, kai būdavo sniego, jie negalėdavo išeiti, kad nepaliktų pėdsakų.

Bielskiai buvo keturi broliai. Visi aktyviai dalyvavo partizaniniam judėjime.

Antanas Bielskis buvo vargonininkas ir vargonininkavo Salamiestyje, Kupiškio rajone. Buvo šaulys, nuo 1944 m. vadovavo to krašto partizanams. Paskutiniu laiku slėpėsi pas motiną. Praėjo ilgą kovų kelią, žuvo 1953 m. per Velykas.

Jonas Bielskis gyveno Pabūdžio kaime, gražiam vienkiemyje prie kelio Salamiestis-Kupiškis. Aktyviai įsijungė į partizaninį judėjimą. Žuvo 1946 m. Buvo nušautas Vabalninko skrebų Skardžių lauke tarp Pabūdžio ir Gyvakarų kaimų. Žmona 1948 m. išvežta į Sibirą.

Stepas Bielskis mokėsi Vilniuje konservatorijoje. Atvažiavęs pas motiną, nebegalėjo išvažiuoti, bijojo, kad nesuimtų kelyje. Kurį laiką partizanavo. Jis buvo jauno amžiaus, jam dar nereikėjo eiti į kariuomenę, bet galėjo suimti dėl brolių. Vėliau pavyko pasiekti Vilnių, kur jis baigė konservatoriją, ten ir gyveno.

Kostas Bielskis ir jo žmona Ona Bielskienė (Skardžiūtė) iš Gyvakarų kaimo partizanavo iki 1953 m. Jie buvo labai persekiojami. Slapstėsi įvairiose vietose. Ypač aktyvi partizanė buvo Ona Bielskienė. Ji kartu buvo ir ryšininkė, nueidavo į įvairias vietas, palaikė ryšį tarp partizanų grupių. Dažnai lankydavosi pas Bronių Stančiką, pas Vytautą Kukenį ir kituose Bikonių bei Čiuladų kaimų vienkiemiuose. Ona buvo labai drąsi, pamaldi, atsidavusi Dievo valiai, dalyvavo daugelyje partizanų žygių ir operacijų. Paskutiniu laiku jų bunkeris buvo Gyvakarų kaimo kapinėse. Kas išdavė jų bunkerį, sunku pasakyti, kažkas kaltino ten netoliese gyvenusius žmones iš Gyvakarų ir Likalaukių kaimų, visa tai galėtų atskleisti tik archyviniai dokumentai.

1953 m. atvelykio rytą buvo apsuptos Gyvakarų kaimo kapinės. Bielskiai buvo bunkeryje, gyvi nepasidavė, suspėjo primusu sudeginti nuotraukas, knygas su autografais, net siūlus mezgimui (Ona Bielskienė gražiai mokėjo megzti ir paimdavo iš žmonių siūlus numegzti skarelei ar megztiniui). Jie net tokiu sunkiu metu galvojo apie kitus, o ne apie save.

Per Užgavėnes 1953 m. prieš Stefanijos Stančikaitės vestuves Ona Bielskienė paprašė mane nusifotografuoti su ja. Ji mane mylėjo kaip tikrą dukrą, sakė, kad nebeilgai gyvensiu, meldžiu Dievą, kad žūtume kartu su vyru, nenoriu likti viena šiame pasaulyje. Verbų sekmadienį ji atėjo pas Stančikus į Bikonių kaimą ir pasiėmė tas nuotraukas. Tuo laiku aš jau dirbau Aukštaičių pradinėje mokykloje. Po atvelykio pirmadienį nuvažiavau į švietimo skyrių Kupiškyje ir išgirdau tą žinią, kad Bielskiai sušaudyti. Grįžau į Aukštaičių pradinę mokyklą. Čia kiekvieną dieną laukiau suėmimo. Nors turėjau tik 20 metų, pražilau per kelias dienas. Bijojau, kad neišlaikysiu kankinimų ir ką nors išduosiu. Nuotraukos buvo darytos prie Stančiko namų. Elisonams kėlė nuostabą, kodėl aš pražilau per kelias dienas. Tačiau nieko nesuėmė, nes Bielskiai sunaikino visus įkalčius. Jie buvo nuvežti į Vabalninką ir numesti prie milicijos kieme, vėliau užkasti prie žydų kapų.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo atkasti jų palaikai. Ona Bielskienė turėjo labai ilgas ir gražias kasas, giminės galvojo, kad iš kasų galės atpažinti, bet tiksliai atpažinti palaikai nebuvo.

Nuotraukų beveik neišliko. Tos nuotraukos, kurios buvo padarytos 1953 m. per Užgavėnes, liko pas Bronių Stančiką. Jis man jų nedavė, kai sužinojo, kad Bielskiai žuvo, paslėpė bičių aviliuose, kad niekas negalėtų paimti. Po kelerių metų Stefa Stančikaitė davė vienintelę nuotrauką, kurią ji buvo paslėpusi pačiame kraičių skrynios dugne po drabužiais. Čia mes su Ona Bielskiene nusifotografavusios prie eglučių miške. O kitos taip ir liko bičių aviliuose, kol laikas jas sunaikino.

Pranas Alekna, gimęs 1918 m. Šaltenių kaime, Kupiškio rajone, pasitraukė su vokiečiais į Vakarus. 1944 m. lapkričio mėn.

iš Vakarų buvo atskraidintas lėktuvu ir nuleistas Žaliojoje girioje. Iš Žaliosios girios atėjo į Čiuladų kaimą pas dėdę Povilą Alekną. Su juo buvo nuleisti dar du vyrai, kurie pasislėpė klojime. Rusai juos atsekė nuo pat Žaliosios girios. Kariuomenė apsupo klojimą ir juos paėmė gyvus, buvo nuteisti kalėti 25-riems metams. Iš kalėjimo Alekna grįžo silpnos sveikatos. Mirė 1982 m.

Petras Kaladė gimė Mutkūnų kaime, buvo vienas iš partizanų vadų. Jie veikė plačioje apylinkėje Kupiškio rajone ir už jo ribų. Kartais gyveno Rudilių, Laičių, Buožių kaimuose. Važinėdavo dažniausiai arkliais.

Juos užpuolė rusų garnizono kariuomenė su vietiniais stribais ir sušaudė prie Vaidaginės kaimo. Tarp jų buvo ir medicinos studentas Vytautas Vaitiekūnas, Tautvilio Vaitiekūno brolis. Nuvežė į Vabalninką ir suguldė ant grindinio. Išdarkyti jie ilgai gulėjo miestelio aikštėje. Vabalninko stribai labai džiaugėsi nušovę P. Kaladę, apie kurio narsumą ir nesugaunamumą plačiai sklandė legendos.

Jonas Latvėnas gimė 1918 m. Tuitų kaime, Kupiškio rajone. Buvo aktyvus jaunasis ūkininkas, šaulys, grojo šaulių dūdų orkestre. Salamiestyje daug Lietuvos patriotų išugdė mokytojas Vėjelis, didelį poveikį jis turėjo ir Jonui Latvėnui.

1944 m. vėl sugrįžus sovietams, jis išėjo į partizanų būrį. Tuo laiku gana daug vyrų slapstėsi, nėjo į rusų kariuomenę. Jis priklausė būriui, kuriam vadovavo Albinas Tindžiulis-*Dėdė*. 1948 m. rusų garnizono kareiviai ir vietiniai stribai apsupo jų namus. Buvo ryto metas. Jonas buvo labai geras bėgikas, niekas jo negalėdavo pralenkti. Jis metėsi bėgti Aukštikalnio vienkiemio link, už kurio buvo krūmai ir miškas. Kareiviai, pasidėję ant šulinio rentinio kulkosvaidį, pradėjo šaudyti. Nors atstumas buvo nemažas, Joną sužeidė – peršovė ranką, kojas, kulka kliudė smilkinį. Sužeistą įkėlė į mašiną, nuvežė į Alizavą, įmetė į Slėnio pirtį ir pastatė sargybą. Ten jis išbuvo tris paras, labai nukraujavo, paskui jį nuvežė į Biržų ligoninę. Sveiko palengva, susipažino su seselėmis, kurios slaugė. Jos pasakė, kad ruošiasi jį paimti. Šitaip jis iš ligoninės pabėgo ir vėl partizanavo. Daly-

vavo žygiuose su Šidlauskais ir kitais tuo laiku dar buvusiais partizanais. Žuvus Tindžiuliui ir praretėjus partizanų gretoms, registravosi. Daug padėjo teta Latvėnienė, Jono tėvo brolio žmona, jos vyras buvo vokiečių sušaudytas. Jį verbavo parsiduoti ir tapti išdaviku, bet jam tai buvo nepriimtina. Jis išvyko lyg ir mokytis, įsidarbino Pandėlyje mokesčių inspektoriumi, bet ir čia surado, pradėjo tardyti. 1951 m. persikėlė į Žemaitiją, Užventyje dirbo mokesčių inspektoriumi. Nuolat jam grasino 25 metais kalėjimo. Išliko nenuteistas tik dėka tos savo tetos Latvėnienės. Mirė 1992 m. Atsiminimų nerašė, buvo labai nervingas, nes kliudžiusi kulka, matyt, paveikė jo nervų sistemą, veikė ir nuolatinis persekiojimas.

Petro Petrušonio tėvas buvo vokietis. Motina buvo ištekėjusi už turtingo seno vyro, nuo jo neturėjo vaikų. Pirmojo pasaulinio karo metu susidraugavo su kareiviu ir gimė sūnus.

Partizanaudamas apie 1946–48 metus jis slapstėsi Diliavos kaime. Pas Leikristus bunkeryje jis būdavo su Petru Šlekiu iš Kadarų kaimo, kartais ten slėpėsi ir daugiau. Petrušonis buvo gana žiaurus, iš aplinkinių gyventojų reikalaudavo maisto, pinigų, drabužių, nedavus – grasindavo sušaudyti.

Gaudentas Šamšonas kilęs iš Gudelių kaimo. Direktoriavo Noriūnų septynmetėje mokykloje. Nors gyveno legaliai, bet dirbo didelį partizaninį darbą. Jis galėjo būti gimęs 1910 ar 1912 metais. Palaikė ryšius su partizanų grupėmis apie Subačių ir Kupreliškį, perduoti nuo jo žinias esu ėjusi 3 ar 4 kartus. Jis rūpinosi ginklais. Jų iš kažkur pirkdavo, bet aš tiksliai nežinau, kaip jis juos gaudavo. Kadangi gerai pažinojo mano tėvus, todėl manimi pasitikėjo ir duodavo užduočių. Dažnai su visa šeima ateidavo pas Elisonus. Vėliau gyveno Subačiuje, per mane palaikė ryšius su A. Šidlausku, Valentėliais, Žadeikių Vaivadomis. Jis man pasakydavo ir liepdavo perduoti vietą ir laiką, kur jie galėtų susitikti.

Įkalintas nebuvo, bet per tą veiklą labai sugadino sveikatą. Jau gyvendamas Biržuose sunkiai sirgo, dar keletą kartų buvo atvažiavęs į Panevėžį, vis dar užsiėmė partizanine veikla, bet labai duso ir greit mirė – apie 1965 m.

Galbūt kai kuriais klausimais jis konsultuodavosi su Viliumi Elisonu, buvusiu karininku, aviacijos majoru, to tikrai teigti negaliu, bet kažkokių bendrų reikalų jie turėjo.

Vilius Elisonas gimė 1892 m. Aukštadvario ūkvedžio šeimoje. Baigė Petrapilio karo mokyklą. Dalyvavo kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918 m. Nepriklausomoje Lietuvoje tarnavo aviacijos karininku, išėjo į pensiją 1940 m., turėjo majoro laipsnį, pokario metais rėmė partizaninį judėjimą, su juo konsultuodavosi to krašto partizanai, ne kartą buvo tardomas, įkalbinėjamas parsiduoti ir bendradarbiauti su KGB. Jis buvo tikras Lietuvos patriotas, labai geras žmogus, turto nekaupė, viską išdalindavo kitiems. Gal dėl to ir liko nenuteistas, nors tai padaryti buvo bandoma ne kartą.

Vilius Elisonas yra pasakojęs, kad ir generolui Černiui, buvusiam Lietuvos ministrui pirmininkui, pokario metais tekę „utėlių papenėti“. Jis slapstėsi apie Palėvenę, čia gyveno jo dvi seserys: Karaliūnienė ir Marija Juknevičienė, visai kaimynystėje. Pasakojo, kad Palėvenės klebonas Karečka atidavęs bažnytinę auksinę monstranciją ir Černius su dviem bendražygiais iš Lietuvos pajūrio, pasisamdę žvejus, išplaukė į Švediją. Klausėmės „Amerikos balso“, kuris pranešė, kad trys žvejai laimingai pasiekė krantą. Tą aš pati girdėjau, bet kas buvo tie trys žvejai, tiksliai pasakyti negaliu.

Bronius Vaivada gimė 1929 m. (ar 1930 m.) Žadeikių kaime. Vienturtis sūnus. Mokėsi Kupreliškio pradinėje mokykloje, buvo nepaprastai gabus, labai gerai ir labai greitai skaitė (garsiai), buvo perskaitęs daugybę knygų, labai energingas, veiklus. Partizanavo nuo 1945 m. Gąsdindavo Kupreliškio skrebus, kurie pabugę išbėgdavo į Vabalninką, o po kiek laiko vėl sugrįždavo, nes daugelis buvo kilę iš paties Kupreliškio. Smetoniniais laikais Kupreliškyje gyveno toks batsiuvys Šimanauskas, kuris daug kupreliškiečių užverbavo dirbti Sovietų sąjungai, įrašė į pogrindininkų komunistų gretas, todėl dauguma miestelio jaunuolių išėjo į skrebus. Bronius Vaivada buvo drąsus, ateidavo į miestelį, veikė kartu su Kaziu ir Alfonsu Valentėliais, Linu Pi-

voravičiumi, Romu Petroniu ir kitais. Žuvo 1951 m. Nušovė rusų kareiviai. Gaila, kad toks jaunas ir gabus žmogus turėjo mirti taip anksti. Su juo kartu mokiausi pradžios mokykloje.

Kazys ir Vytautas Valentėliai kilę iš vienkiemio, esančio prie pat Kupreliškio į ežero pusę. Geriau pažinojau Vytautą Valentėlį, nes mokėmės viename skyriuje. Gimęs 1929 m. Nors žemės turėjo nemažai, bet ji gana smėlėta, todėl gyveno vidutiniškai. Buvo trys broliai ir sesuo Bronytė, kuri jaunystėje buvo labai graži ir linksma. Vytautas mokėsi neblogai, visada buvo santūrus, daug dirbo namuose.

Kadangi partizanavo vyresnysis brolis Kazys, tai ir Vytautas išėjo į partizanų gretas. Abu su broliu nuėjo ilgą ir sunkų partizano kelią, dalyvavo daugelyje žygių.

Kada kunigo Valantino buvo išduoti, Kazys, kaip žinoma, žuvo, o Vytautas paimtas gyvas. Jis nieko neišdavė, iškentėjo baisias kančias. Bronius Stančikas, parvažiavęs iš Šiaulių, kur buvo akistata, su pasibaisėjimu pasakojo, kokie iškankinti tie žmonės.

Į Bikonis pas Stančiką jie buvo atėję keletą kartų, su Vytautu aš pati čia buvau susitikusi. Stančikas buvo pirmojo kolchozo pirmininkas, vėliau buhalteris ir juos rėmė materialiai.

Su Valentėliais palaikiau ryšį ilgą laiką, jų atminimas man šventas, aš juos labai gerbiu.

Gyvenimo užgrūdinti ir nelepinti žmonės buvo labai kantrūs ir ištvermingi – kaip Vytautas Valentėlis, Linas Pivoravičius ir kiti. Valentėlių šeimos gyvenimas tragiškas: Kazys ir Vytautas žuvo partizaninėje kovoje, tėvai su jaunesniuoju broliu 1948 m. gegužės 22 d. ištremti į Irkutsko sritį kartu su mano šeima. Jaunesnįjį brolį užmušė medis. Jis palaidotas Sibire. Kada buvo nuvažiavę parsivežti palaikų, nebuvo kam parodyti net, kur jis palaidotas. Tėvai jau buvo mirę.

Kunigas Juozas Garška gimė 1907 m. Onuškio parapijoje, Didsodės kaime. 1934 m. įšventintas kunigu. Klebonavo Kupreliškyje 1945–1949 m.

Jis buvo didelis Lietuvos patriotas, ramaus, švelnaus būdo, atsidavęs savo pareigoms, padėjo visiems, kuriems tuo laiku

reikėjo pagalbos, šelpė likusius nuo išvežimo, padėjo partizanams. Visi padorūs parapijiečiai jį mylėjo ir gerbė. Mane jis irgi yra šelpęs. Kai 1948 m. gegužės 22 d. vežė Kupreliškio parapijos žmones, nešė į vežimus duoną ir kitą maistą, ką tik turėjo. Klebonaudamas Kupreliškyje, jis patyrė didelę nuoskaudą: buvo apšmeižtas, kad su šautuvu rankose dalyvavęs kovose prieš tarybinius aktyvistus. Jis šautuvo nebuvo paėmęs, bet kuo galėjo, tuo padėjo žmonėms. Už tai buvo persekiojamas ir tardomas, todėl 1949 m. turėjo išsikelti iš Kupreliškio į Avilius.

Alfonsas Valentėlis kilęs nuo Kupreliškio iš didelio ūkio. Vyresnysis brolis Kazimieras turėjo kuliamąją mašiną ir rudenį važinėjo iš vieno kaimo į kitą. Jis buvo liaudies dainius. Apie kiekvieną įvykį tuoj sukurdavo dainą ir pats ją padainuodavo, turėjo gerą balsą. Prisimenu, sukūrė dainą apie savo seserį Emiliją, kuri įsimylėjo komunistą Gurklį iš Kurklių kaimo ir pabėgo iš namų. Mat tas Gurklys pas juos dirbo padieniu darbininku ir per vienus pietus paprašė Emilijos rankos, tai tėvas jam samčiu šėrė į kaktą. Kazimieras pradžioje partizanavo, vėliau jam pavyko gauti dokumentus, jis gyveno Latvijoje, dabar jau miręs.

Apie Alfonsą yra nemažai rašyta. Jis buvo už mane šiek tiek vyresnis. Mokėsi Kupiškio gimnazijoje, buvo labai gabus, stropus, turėjo gražų braižą. Jo užrašai buvo nepaprastai tvarkingi, aiškūs, man teko jais naudotis, nes tuo laiku vadovėlių nebuvo.

Partizanavimo laiku su juo bendrauti teko mažiau. Jis laikėsi daugiau apie Biržus.

Ažubalių šeima gyveno Ramaldavos vienkiemyje. Eugenija Ažubalytė buvo ryšininkė, broliai žuvę. Ji buvo viena sesuo ir keli broliai. Pati Eugenija apie savo brolius kalbėti nenorėjo, sakė: „Tegul ilsisi Ramybėje“.

Mindaugas Ažubalis, gimęs 1913 m., kovojo partizanų gretose ir žuvo 1944 m. prie Svilių.

Alfonsas Ažubalis, gimęs 1921 m., kartu su broliu partizanavo, žuvo irgi 1944 m. prie Svilių. Jie norėjo išlaisvinti suimtus partizanus, bet juos apsupo rusų kariuomenė ir sušaudė.

Alfredas Ažubalis dalyvavo partizaniniame judėjime, žuvo apie 1950 m. avarijoje.

Jauniausias brolis Jonas buvo suimtas ir nuteistas 25 metams. Kalėjo pačioje Šiaurėje už poliarinio rato, grįžo silpnos sveikatos, gyvena Jurbarke.

Jie buvo išbėgę iš namų, turtą išvežė Kupreliškio skrebai. Partizanų sesuo Eugenija Ažubalytė su motina slapstėsi, neturėjo kur gyventi, labai vargo, mirė 1998 m. Jurbarke. Ji buvo partizanų ryšininkė, aktyvi kovotoja už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

Partizanai, žuvę 1944 m. lapkričio 29 d. prie Svilių kaimo vaduodami suimtus partizanus

Petras Galvanauskas – iš Satkūnų k., gim. 1903 m.
Petras Lapinskas – iš Satkūnų k., gim. 1925 m.
Jurgis Suveizdis – iš Satkūnų k., gim. 1911 m.
Mindaugas Ažubalis – iš Ramaldavos k., gim. 1913 m.
Alfonsas Ažubalis – iš Ramaldavos k., gim. 1921 m.
Petras Mitras – iš Dukurnių k., gim. 1920 m.
Jonas Vėjelis – iš Žvaguičių k., gim. 1925 m.
Kostas Juodgudis – iš Smaliečių k.
Petras Dagys – iš Kadarų k.
Juozas Venslovas – iš Kadarų k., gim. apie 1928 m.

Partizanai, žuvę Salamiesčio apylinkėse

Sąrašą sudarė Julija Silevičiūtė
iš Likalaukių

1. Albinas Tindžiulis-*Dėdė*. Buvęs aviacijos kapitonas. Žuvo 1949 m.
2. Antanas Bielskis – iš Salamiesčio. Žuvo 1951 m.
3. Kazys Eidikonis – iš Berniūniškių k. Žuvo 1945 m.
4. Antanas Ažubalis – iš Stuburų k. Žuvo 1947 m.
5. Balys Brazinskas – iš Tuitų k. Žuvo 1945 m.

6. Adolis Viksva – iš Akmenės k.
7. Petras Viksva – iš Akmenės k.
8. Jonas Viksva – iš Akmenės k.
9. Bronius Šinkevičius – iš Tuitų k.
10. Bronius Masiulis – iš Bertašiškių k.
11. Juozas Masiulis – iš Bertašiškių k.
12. Vitalis Paliulis – iš Šilų k.
13. Jonas Petronis – iš Šilų k.
14. Jonas Devainis – iš Šilų k.
15. Kostas Bielskis – iš Gyvakarų k.
16. Ona Bielskienė – iš Gyvakarų k.
17. Vytautas Vilčinskas – iš Stuburų k.
18. Vytautas Vaitiekūnas – iš Likalaukių k.
19. Jonas Muralis – iš Stuburų k.
20. Zenonas Pečiulis – iš Medinų k.
21. Vincas Jėčius – iš Likalaukių k.

IŠ „VYTAUTO“ APYGARDOS

„Vytauto“ apygarda įkurta 1945 m. rugpjūčio mėn. Veikė Švenčionių, Utenos, Rokiškio apskrityse. Apygardai priklausė 3 rinktinės: „Tigro“, „Lokio“ ir „Liūto“ (iki 1946 m. vadinosi „Šarūno“ vardu). Žymesnės kautynės: „Šilo“ mūšis Antazavės miške 1944 12 26, kautynės Labanoro girioje netoli Kiauneliškio geležinkelio stoties 1945 03 10–12 (žuvo apie 80 partizanų). Leido laikraštį „Aukštaičių kova“. „Vytauto“ apygardai vadovavo Jonas Kimštas-*Dobilas* (1945 08–1946 10–1947 06), Vladas Mikulėnas-*Lubinas* (1945 09–1945 12), Bronius Zinkevičius-*Artojas* (1945 12–1946 10), Vincas Kaulinis-*Miškinis* (1947 06–1949 03), Bronius Kalytis-*Siaubas* (1949 03–1951 12). Apygarda sunaikinta suėmus ir MGB užverbavus jos vadą B. Kalytį. Paskutinis apygardos partizanas Antanas Kraujelis-*Siaubūnas* žuvo 1965 m., o Stasys Guiga išsislapstė ir mirė 1986 m.

Pasakoja PETRAS LŪŽA-„PAPARTYNAS“

Užrašyta Marijampolėje
1995

Mes gyvenome vidutiniškai, buvo gyvenančių ir geriau, bet Nepriklausomoj Lietuvoj gyvenome laisvi, nereikėjo nieko bijoti.

Pirmoji bolševikų okupacija paveikė visą Lietuvos gyvenimą: prasidėjo areštai, trėmimai ir žudynės. Iš tų tremties vietų mažai kas besugrįžo, bolševikai nukankino.

Kada 1941 m. prasidėjo karas, tada mes šiek tiek atsikvėpėme, atrodė, kad gal bus ramesnė kasdienybė – vokiečiai tai ne bolševikai. Bet vėliau vokiečių okupacija Lietuvoje pasižymėjo savotiška klasta, mūsų vyrus vokiečiai ėmė mobilizuoti į savo armiją ir siųsti į frontą, kur mūsiškių žuvo irgi nemažai. Mobilizacija siekė visus mano metų vyrus, kartu ir mane. Kadangi apylinkėje žmonės buvo geri, tai laikydavomės pas tuos, kurių šeimose vyrų nebuvo. Bet vokiečiai irgi nesnaudė, kai kur griebė tėvus, tuomet registravomės.

Tėviškėj žemės buvo nemažai, o darbingų žmonių nedaug, paliko mane prie žemės darbų. Šitaip išvengiau vokiečių kariuomenės.

Kada vokiečiai 1944 m. traukėsi atgal ir grįžo vėl raudonieji, iškart prasidėjo žudynės, areštai, trėmimai ir mobilizacija. Buvau nusistatęs netarnaut nei vieniems, nei kitiems, o tuo labiau bolševikams. Bolševikų mobilizacija irgi „siekė“ mane. Tuomet daug mūsų vyrų išėjo į miškus, kad tik nepatektų į frontą, o kurie pateko, nė vienas negrįžo, visi žuvo prie Liepojos.

Grįžę bolševikai iškart ėmėsi įvedinėt savo tvarką Lietuvoje, iš buvusių valkatų ir kitokių bukapročių tuoj ėmė tverti vadinamuosius stribų batalionus neva kovai su „banditais“, o iš tikro tai teroro vykdymui prieš vietinius gyventojus. Karas baigėsi. Lietuvoje prasidėjo kraujo ir ašarų liejimas. Nemažai Lietuvos žmonių parsidavė raudoniesiems bolševikams.

Raudonieji stengėsi išprovokuoti mūsų gyventojus, kad tik kuo daugiau jų žūtų, būtų ištremti į Sibirą, išvežti į priverčiamųjų darbų stovyklas Rusijoje.

Bolševikai, pamatę, kad mūsų žmonės bėga nuo jų ir slepiasi miškuose, paskelbė vadinamąją „amnestiją“, kad žmonės eitų iš miškų ir registruotųsi, po to jau bus „laisvi“. Mūsų apylinkėse iš miškų išėjo apie 30 vyrų ir registravosi, tarp jų 1945 m. rudenį ir mes šešiese registravomės: keturi Lūžai ir dar du (anie jau mirę). 1945 m. rugpjūčio mėn. mirė mano tėvelis, namuose nebeliko dirbančių rankų, iš dalies dar lyg ir pasitikėjau „amnestija“, todėl registravausi.

Tada dar niekas iš mūsų nežinojome ir nesupratome, kad du mano pusbroliai Lūžai (Bronius ir Alfonsas) po registracijos buvo užverbuoti MGB agentais. Tik gerokai vėliau ši afera išlindo į paviršių. Alfonsas Lūža buvo užverbuotas MGB agentu, slapyvardžiu „Moskva“, o jo brolis Bronius – slapyvardžiu „Šaulys“. Kurį laiką buvo lyg ir tylu ramu, bet, pasirodo, tie du broliai, niekam negirdint, nežinant ir nematant, jau dirbo savo juodą darbą. Tuoj po prisiregistravimo Alfonsas vedė Severiją Milaknytę, kuri irgi priklausė tai pačiai raudonųjų šnipų gvardijai. Lūžais mes visi pasitikėjome, nebuvo net tokios minties, kad jie galėtų būti užverbuoti, ypač jais pasitikėjau aš.

Prisimenu, kada mirė tėvelis, žmonės bijojo net duobę kapuose iškasti. Kadangi aš miške, stribai siuto kaip padūkę. Paskutinę naktį atėjęs atsisveikinti su a. a. tėveliu, prie jo karsto pabuvau gal kokias tris minutes ir vėl greit išėjau. Palydėti į amžiną poilsio vietą, į kapus, irgi negalėjau.

Mūsų sodyba buvo tarp miškų. Kai prisiregistravau, dažnai ateidavo vyrai iš miško, nors sekimai vyko dieną ir naktį. Vieną kartą įvyko partizanų ir rusų NKVD kariuomenės susišaudymas. Už kelių mėnesių ir vėl susišaudymas. Per tuos susišaudymus žuvusių nebuvo. Kai dabar daug kas išaiškėjo, viena mintis lenda į galvą: o kas gi tada užvedė ant rusų pasalos mūsų partizanus? Juk partizanai lankydavosi ir pas Lūžas, jie žinojo, pas ką partizanai ateina. Kai prisimenu tuos laikus, man dabar aišku, kodėl Alfonsas ir Bornius Lūžai taip drąsiai jautėsi.

Po to greit prasidėjo registruotų kvietinėjimai į MGB, prasidėjo tardymai, supratau, kad „amnestija“ baigėsi.

Žinoma, nieko nėra amžino, anksčiau ar vėliau nekaltai pralietas kraujas ir ašaros šaukiasi atpildo, išaiškėja tikrieji žudikų vardai.

Severijos Milaknytės-Lūžienės brolis Antanas Milaknis, atėjus atgimimui ir Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo apkaltintas kaip vienas iš žudynių vykdytojų Juodupėje, kada 1941 m., rusams traukiantis, buvo žiauriai nužudyta trylika visai niekuo nekaltų Juodupės gyventojų. Kai 1941 m. vokiečiai

išvijo rusus iš Lietuvos, Milaknį areštavo ir perdavė į Rokiškį. Iš Rokiškio nuvežė į Panevėžio kalėjimą, o maždaug po devynių mėnesių Milaknis grįžo į namus. Vokiečių okupacijos laikotarpiu jis Juodupėje negyveno, gyveno žmonos gimtinėje Šeškiniškio kaime. Kada bolševikai grįžo 1944 m. atgal į Lietuvą, Milaknis apsigyveno Juodupėje savam name. Tuo laiku jis buvo neblogas siuvėjas. Galima sakyti, kad jam pasisekė, už jo juodus darbus jo niekas nebaudė ir neteisė, iš šio pasaulio jis išėjo Dievo valia ir savu laiku.

Alfonso ir Broniaus Lūžų „dėka" žuvo partizanai Alfonsas Kalpokas iš Jokūbiškio vienkiemio (netoli Čedasų) ir Stasys Jurkevičius iš Trumpiškio kaimo. Jie pasitikėjo Alfonsu Lūža ir pateko į pasalą. Minėti partizanai žuvo daugmaž prie Janikūnų-Indriūnų kaimų. Per Alfonso Lūžos išdavystę Slabados kaime Lukštaraupių namuose buvo susprogdintas bunkeris, kuriame žuvo partizanas Viktoras Tinkūnas. Plunksnočių miške bunkerį susprogdino pats Alfonsas su brolio Broniaus pagalba, kuriame žuvo šeši partizanai. Su Lūžų „palaiminimu" nemažai žmonių buvo areštuota, pateko į kalėjimus, į lagerius, buvo ištremti į Sibirą, iš jų sugrįžo nebe visi.

Kai Rokiškio apskrities miškuose savo įsipareigojimus enkavedistams įvykdė, tuomet Alfonsą ir Severiją Lūžus pasiuntė į Šiaulių apskritį, o Bronius liko tėviškėje.

Kada Plunksnočių miške Lūžai susprogdino partizanų bunkerį, tuo metu areštavo eigulį Petrą Žumbakį ir jo brolį Joną, abu gavo po 25 metus lagerio, iškentėję tą katorgą, grįžo į namus nepalaužti.

Alfonsas Lūža nužudė ir partizaną Julių Šulį, gim. 1924 m. Raišių kaime, Žiobiškio parapijoje.

Gimiau 1924 m. Vladislavos vienkiemy, Rokiškio apskrity. Žemės tėvai turėjo 36 ha. Šeimoje augome du vaikai: aš ir sesuo, kuri šiuo metu gyvena Dūkšte.

Mokiausi Mitragalio pradžios mokykloje ir Onuškyje 5-oje ir 6-oje klasėse.

Kada 1940 m. rusų bolševikų armija okupavo Lietuvą, aš gerai prisimenu. Nudriskę, alkani, murzini, jokios kultūros...

Per tuos vienerius okupacijos metus mūsų šeima nenukentėjo nuo bolševikų, karas sutrukdė mus išvežti į Sibirą.

1941 m. iš mūsų apylinkės ištrėmė Butėniškio Deksnių šeimą. Stasys Deksnys mirė vagone vežant į Sibirą, jį išmetė iš vagono, o jų sūnus Kazys Deksnys ir jo žmona Liucija Deksnienė (mokytoja) iškentė visą Sibiro pragarą. Vyrą nuo žmonos atskyrė. Kazys kalėjo Rešiotų lageriuose, o Liucija atskirai ištremta. Sugrįžo abu į Lietuvą.

Iš Mitragalio kaimo išvežė Jono Milaknio šeimą. Jie irgi iškentė visą Sibiro pragarą.

Iš Vyžuonėlių kaimo išvežė Antano Skruodžio penkių žmonių šeimą. Skruodis dirbo Juodupės valsčiuje sekretoriumi. Vėliau visi grįžo į Lietuvą. Iš to paties kaimo išvežė Jono Raupio šeimą. Grįžo tik vaikai, tėvai mirė tremtyje. Iš Teklinės kaimo ištrėmė brolį su seserimi Kažemėkus – Joną ir Stefą. Abu grįžo. Iš Maineivų kaimo ištrėmė Įgaunį su žmona. Abu grįžo. Iš Naujasodės kaimo ištrėmė Juozą Rušėną su dviem sūnais. Grįžo visi.

1941 m. bolševikai, traukdamiesi iš Juodupės, nukankino ir nužudė trylika vyrų: Antaną Balčiūną, Vladą Kalpoką, Petrą Rinkevičių, Praną Bulovą, Kazį Balčiūną, Praną Mažeikį, Vaclovą Pilkauską, Joną Mieliūną, Joną Stalionį, Jurgį Šukį, Balį Vasiliauską, Antaną Žindulį, Petrą Kanopą (devyniolikmetį).

Šiuos 13 vyrų žudė ir kankino keli lietuviai, žydai ir vietiniai rusai. Akys išdurtos, liežuviai nupjauti, kūnai peiliais subadyti, ištraukytos žarnos, net rankų pirštai nupjaustyti, ant kurių buvo žiedai. Užkimštos burnos, rankos vielomis surištos. Vienus prie stulpų pririštus kankino ir nužudė daboklės kieme, kitus molinėje tame pačiame kieme. Žudynių metu kieme stovėjo sunkvežimis su įjungtu varikliu, kad nesigirdėtų kankinamųjų dejonės ir šauksmų. Nužudytuosius nuvežė į mišką, išmetė, šiek tiek užpylė žemėmis, vadinasi, „užmaskavo“.

Tik vokiečiams pasirodžius Juodupėje, žmonės iškart rado nužudytuosius. Atvežė į Juodupės šaulių salę, suguldė visus ant grindų. Savuosius žmonės atpažino tik iš drabužių, nes iš veido ar galvos atpažinti niekas negalėjo, buvo labai sužaloti. Vieną iš tų žudikų tuoj pat pagavo, nespėjo pabėgti, turėjo viską prisipažinti. Netrukus jam buvo įvykdytas karo lauko teismas. Vėliau visi žudikai buvo įvardinti, daugumos jų jau nebėra gyvų. Juodupės žudynės vyko 1941 m. birželio mėn. nakties metu iš 24-os į 25-tą.

Vokiečių okupacijos laikotarpiu jau 1943 m. apylinkėje pradėjo pasirodyti vadinamieji raudonieji „partizanai“. Daugiausia tai buvo vietiniai parsidavėliai – lietuviai ir rusai.

1944 m. birželio mėn. šitie raudonieji „partizanai“ nužudė Degsnės kaimo gyventoją Juozą Baroną, sudegino tvartus ir daržinę.

Pas mus jie irgi užeidavo. Privalėjome jiems duoti maisto, drabužių pagal „mandagumą“, nors jie ne prašė, o įsakinėjo. Buvome perspėti, kad niekam nė žodžio apie juos neprasitartume, tad ir tylėjome.

Į mišką jau reikėjo išeiti 1944 m. rudenį, kada užėję bolševikai paskelbė vyrų mobilizaciją. Prie namų slapstytis buvo pavojinga. Rokiškio rajone miškų daug, o gretimai ir Latvijos miškai.

Tuo laiku į miškus buvo išėję gana daug vyrų. Kiek leis atmintis, pasistengsiu suminėti:

1. Jonas Lūža – iš Mandagiškio kaimo, gim. 1912 m. Registravosi, 1945 02 16 buvo areštuotas, mirė Vorkutos lageriuose 1949 m. gruodžio mėn. Buvo sąžiningas, doras ir darbštus vyras.

2. Petras Žeižys – iš Vengriškio kaimo, gim. 1918 m. Registravosi, 1945 02 23 buvo areštuotas, mirė Sibiro lageriuose 1946 m.

3. Edvardas Žeižys (Petro brolis), gim. 1923 m. Per susišaudymą buvo sužeistas ir mirė 1945 m. gruodžio pabaigoje.

4. Petras Kalašauskas, gim. 1926 m. Tartališkių kaime. Jį stribai ir rusų enkavedistai paėmė netoli savo namų, kankino ir

nužudė. Smarkiai sužalotą rado savieji karklų krūman įmestą. O jo tėvą ir seserį išvežė į Sibirą.

5. Petras Deksnys, gim. 1913 m. Šeškiniškio kaime. Žuvo 1946 m. rudenį.

6. Vitoldas Deksnys, gim. 1923 m. Mitragalio kaime. Žuvo 1946 m. vasarą, palaidotas Mitragalio kaimo kapinaitėse.

7. Jonas Žindulis, gim. 1914 m. Žuvo 1945 01 04 kautynėse prie Apūniškio miško, Didsodės ir Lingėnų kaimų teritorijoje. Žuvo kartu su J. Bekeriu ir P. Izdūniu.

8. Jonas Bekeris, gim. 1913 m. Žuvo 1945 01 04 kautynėse prie Apūniškio miško.

9. Pranas Izdūnis. Žuvo 1945 01 04 kautynėse prie Apūniškio miško.

10. Antanas Izdūnis – iš Didsodės kaimo. Buvo areštuotas ir nukankintas tardymo metu.

11. Aleksiejus. Žuvo Tartališkių miške prie bunkerio. Užkastas miške.

12. Algirdas Bekeris, gim. 1927 m. (Jono brolis) – iš Bryzgių kaimo. Žuvo 1946 m. rudenį. Jį nušovė stribai.

Frontui paslinkus į Vakarus, dėl ginklų didesnių problemų neturėjome, šaudmenų irgi netrūko. Labiausiai trūko pagalbos iš Vakarų. Jie mus maitino tik tuščiais pažadais, o miškuose vis daugiau ir daugiau krito mūsų doriausių tautos sūnų, nesulaukusių tos žadėtos pagalbos. Jei ne rusų kariuomenė, partizanai su stribais per dieną būtų susitvarkę.

Žmonės kentė kasdienį smurtą nuo stribų. Juodupės stribyne veikė:

1. Kalačiovas –iš Maineivų kaimo. Žuvo Latvijoje.

2. Seibutis – iš Onuškio. Žuvo Latvijoje.

3. Žeižys – iš Lingėnų. Šiuo metu gyvena Juodupėje.

Geru žodžiu galėčiau paminėti buvusius „liaudies gynėjus“: Petrą Deksnį iš Šeškiniškio kaimo ir Viktorą Butėną iš Bryzgių kaimo. Šitie vyrai nebuvo galutinai parsidavę okupantams. Jie palaikė ryšį su partizanais. Butėnas šiuo metu gyvena Bryzgių kaime. Petras Deksnys – miręs. Ypač daug padėjo partizanams Petras Deksnys.

Jonas Buzelis – areštuotas 1950 m., buvo teistas 25-riems metams lagerio, kalėjo Norilsko lageriuose, į Lietuvą grįžo 1956 m. Miręs. Kilęs iš Naujasodės kaimo.

Jonas Jasiukevičius, kilęs iš Naujasodės kaimo. Areštuotas 1946 m., teistas 1946 m., kalėjo Karagandos lageriuose. Žuvo lageryje sukilimo metu.

1948 m. gegužės 22 d. iš Prūselių kaimo išvežė į Sibirą tris šeimas: Prano Šimėno, Antano Lukoševičiaus ir Antano Lapašinsko. Šimėnai – žmona, vyras ir sūnus Algis – mirė tremtyje, Krasnojarsko krašte. Antanas Lapašinskas irgi mirė tremtyje, Krasnojarsko krašte, o šeima grįžo į Lietuvą. Antano Lukoševičiaus visa 6-šių žmonių šeima grįžo į Lietuvą.

1951 m. spalio mėn. buvo ištremtos dar šešios šeimos iš mūsų apylinkių į Tomsko sritį: Jono Širvinsko 9-ių asmenų šeima iš Patilčių kaimo, Jurgio Balčiūno – abu tėvai ir du sūnūs iš Mandagiškio kaimo, Vitoldo Sabinsko 7-ių asmenų šeima iš Vengriškio kaimo, Dominyko Lūžos 8-ių asmenų šeima iš Vladislavos kaimo (tremtyje mirė tėvas Dominykas, anūkas ir anūkytė, abu mažyliai vaikaičiai), Antano Barono ir Stasio Barono šeimos iš Generališkio kaimo.

1941 m. vasario 16 d. raudonieji areštavo Kiemiškių kaimo gyventoją Alfonsą Šimėną ir Jutkių kaimo gyventoją Feliksą Kastėną. Į namus jie nebegrįžo, kažkur dingo neaiškiomis aplinkybėmis, matyt, su jais susidorojo. 1946 m., jau po karo, areštavo ir Alfonso Šimėno brolį Adolfą.

Kai iš namų reikėjo sprukti antrą kartą, priglaudė geri žmonės ir miškas.

1948 m. pavasarį Alfonsas Lūža pradėjo klausinėti žmones ir ieškoti manęs.

Dar 1946 m. Alfonsas sovietinių organų buvo paskirtas apmokyti paimtus naujokus, kadangi jis tarnavo kariuomenėje nuo 1940 m. kovo mėn. iki 1941 m. rugsėjo mėn. Po to įsidarbino Čedasų girininkijos buhalterijoje, kur su saugumo žinia buvo inscenizuotas buhalterijos kasos apiplėšimas. Atseit miškiniai apiplėšė girininkijos kasą, išnešė pinigus, o Alfonsas Lūža, ne-

va bijodamas atsakomybės, pabėgo iš namų, skubėdamas net pasą namuose pamiršo. Atbėgo jis pas partizanus, o girininkas Kriaučiūnas buvo areštuotas ir nuteistas 10 metų lagerio.

Pasitikėdamas Alfonsu, kadangi mes dar ir artimi giminės, sutikau jam pasirodyti. 1948 m. gegužės 8-osios naktį apie 24 val. susitikom sutartoj vietoj. Alfonsas atsinešė rajoninį laikraštį „Tarybinis Rokiškis“, kad aš įsitikinčiau, jog jis tikrai pabėgęs. Tame laikraštyje buvo atspausdintas straipsnis apie „buožės Kosto Lūžos“ sūnų Alfonsą. Jame rašoma, kad Alfonsas Lūža, buvęs banditų gaujos vadeiva, dirbo Čedasų girininkijoje, susidėjęs su banditais, apiplėšė girininkijos kasą, išnešė valdiškus pinigus, jausdamas atsakomybę, pabėgo iš namų net palikdamas savo pasą. Jis papasakojo, kad jau kitą dieną Rokiškio saugumas su stribais ir kareiviais atvažiavo jo areštuoti, bet Alfonso ir jo žmonos Severijos namuose neberado, nes jie jau buvo „pabėgę“ ir „pasislėpę“. Dori ir sąžiningi žmonės tomis jo pasakėlėmis ir patikėjo. Patikėjau ir aš. Čia tokia nelaimė, tokia bėda žmogui, kaip gali nepatikėti. Mes taip nuo mažens buvome išauklėti, kad žmogumi reikia tikėti. Taigi tikėjimas tikėjimu, o va kaip išėjo: MGB-istai iškart du šnipus į mišką įkišo – Alfonsą ir Severiją Lūžas, o trečią šnipą – Bronių Lūžą – paliko namuose, kad tas galėtų laisvai netrukdomas nešti žinias iš miško į MGB.

Po šio susitikimo mes kartu su Alfonsu gyvenome miške. Jo žmona Severija gyveno pas savo seserį Oną, visai netoli mūsų slapstymosi vietos, dažnai ateidavo ir pas mus, lyg ir tarpininkė buvo. Pasirodo, per savaitę porą kartų atvažiuodavo pas ją ir Bronius, bet aš to nežinojau. Alfonsui parodžiau, pas ką galima užeit ir dar pabūt. Maždaug liepos pradžioje buvom atėję prie savo namų. Čia į mišką ateidavo Bronius ir net jų motina. Tada aš nieko blogo neįtariau, bet mačiau, kad jie visi kažkaip labai saugiai jautėsi, tarytum jokios baimės, kad kas pamatys, pastebės.

1948 07 11 išėjau iš tėviškės miškų vėl atgal į Tartališkių mišką. Eidami girdėjome mašiną važiuojant nuo Juodupės pusės,

bet be šviesų. Kaip vėliau išaiškėjo, Bronius jau buvo spėjęs pranešti stribams, kada ir kuria vieta mes eisim.

Jau netoli gyventojo pirties pastebėjome dviejų žmonių siluetus. Staiga sustojom, aš Alfonsui sakau:

– Žiūrėk, kareiviai!

O Alfonsas ramina:

– Kad gal nieko nėra...

Ir sulig tais žodžiais mus raketomis apšvietė, pasipylė kelios automatų serijos. Šokom abu bėgti atgal. Pribėgę vasarojų, stabtelėjome. Alfonsas, neva nepastebėtas, liko stovėti tame vasarojuje, o mane nusivijo raketos ir automatų serijos. Ten mūsų tėviškės miškai, šiaip taip laimingai pasisekė ištrūkti.

Alfonsas taip ir liko „nepastebėtas“. Po to jis susitiko daugiau Čedasų partizanų, tie pasitikėjo juo, vertino ir gerbė kaip ištikimą ir sumanų laisvės kovotoją, ko jam ir tereikėjo. Gyveno tarp partizanų kaip patikimas žmogus, sužinojo, kas ryšininkai, kas rėmėjai.

Apylinkėse buvo ir daugiau panašių „geradarių“. Vienas iš jų – Kazys Čeičys, gimęs apie 1915 m. Onuškio bažnytkaimyje. Buvęs šaulys, jaunalietuvis, prieš karą dirbęs pasienio policijoje, vokiečių okupacijos metais dirbo prie geležinkelio. Kada bolševikai okupavo Lietuvą antrą kartą, reikėjo slapstytis nuo mobilizacijos.

1944 m. rudenį sklido gandai, kad Kazį Čeičį areštavo Rokišky, bet jis kažkokiu būdu sugebėjo „pabėgti“, po to neva slapstėsi iki kito rudens, o 1945 m. rugpjūčio mėn. prisiregistravo. Kadangi buvo atitarnavęs Lietuvos kariuomenėje, turėjo puskarininkio laipsnį. Rokiškyje tuo metu buvo apmokomi naujokai – ruošiami kariuomenei. Kazį Čeičį paėmė apmokyti tuos naujokus Panemunio miestelyje. Kadangi aš buvau pasitraukęs iš namų, po kelių mėnesių sutikau Kazio žmoną Emiliją, kuri verkdama kalbėjo, kad jos vyrą tardo, nežino, kaip bus toliau. Aš jai patariau, kad pasikalbėtų su tais žmonėmis, pas kuriuos aš kartais prisilaikydavau, juk visi buvome giminės.

Taip ir buvo. Čeičiai atsikėlė gyventi pas tuos žmones. Jie juos nuoširdžiai priėmė, šeimininkas dar padėjo įsidarbinti, bet to jiems buvo negana. Kazys išvažiavo dviračiu, paskui grįžo jau su mašina, susikrovė savo mantą ir išsikraustė į Rokiškį. Argi ne keista? Tik ką verkšleno, kad Kazį gal areštuos, o štai kaip. Kai persikėlė į Rokiškį, Kazys įsidarbino draudime, Emilija valgykloje vedėja, o tą žmogų (Latvijoje), pas kurį buvo apsigyvenę, Donatą Miglaną, iškart areštavo. Už keleto dienų areštavo ir mane Rokiškio MGB. Pasitikėjimas Alfonsu ir Broniumi Lūžomis, taip pat Kaziu Čeičiu ir jo žmona Emilija tik pagreitino mano ilgos ir sunkios kelionės pradžią į kalėjimus ir lagerius.

Tardytojai laužė kaulus ir reikalavo pasakyti, kas mane slėpė ir man padėjo. Jau tada akivaizdžiai įsitikinęs, kad tie mano „geradėjai“ užverbuoti MGB-istų dirba savo šunišką darbą, pasakiau, kad Čeičiai padėjo ir slėpė mane, bet mano tokie parodymai jau nieko nereiškė, jų niekas nepalietė ir neareštavo, o Donatas Miglanas iškart gavo 10 metų lagerio. Iškentėjęs Sibiro katorgą, po daugelio metų grįžo į tėviškę. Šiuo metu jau miręs, palaidotas Vyžuonų kapinėse. Šnipai, išdavę ir pardavę mus, tikėjosi, kad mes daugiau į Lietuvą nebegrįšime, bet Dievo valia vis dėlto grįžome.

Čedasų apylinkių partizanams pokario metais vadovavo sumanus ir energingas partizanas, buvęs mokytojas Kazimieras Kalpokas. Jo brolį Vladą bolševikai nukankino dar 1941 m., traukdamiesi iš Juodupės, tik prasidėjus karui.

Ta proga norėčiau paminėti ir kitus mūsų krašto partizanus.

Antanas Blėka – iš Pavyžonių kaimo. Žuvo 1946 m. rugsėjo mėn. savo gimto kaimo laukuose.

Povilas Liauška – iš Pavyžonių kaimo. Jie šešiese turėjo slėptuvę Vilkolių kaime po prėslu klojime. Kažkas slėptuvę išdavė, apsupo kluoną Panemunio stribai su rusų garnizono kareiviais, uždegė, ten jie visi šeši ir sudegė.

Petras Liauška (Povilo brolis), Liudas Mikšys (iš Čedasų bažnytkaimio), Vladas Zemlickas (nuo Panemunio), Vilgelmas

Milaknis (nuo Čedasų) irgi turėjo bunkerį, kuriame slėpėsi, bet taip pat buvo išduoti: apsupo rusų garnizono kareiviai ir visus keturis sušaudė, nė vienam nepavyko pasprukti.

Vladą Mikšį (Liudo brolį) iš Čedasų 1944 m. rudenį bolševikai areštavo ir laikė Rokiškio kalėjime. Tuo metu buvo areštuota ir Kazimiero Kalpoko žmona. Be to, ten buvo uždaryta ir daugiau areštuotų žmonių.

Čedasų partizanai, vadovaujami Kazimiero Kalpoko, puolė tą kalėjimą ir išlaisvino areštuotuosius. Tada laimingai išbėgo iš kalėjimo ir Kazimiero žmona, Vladas Mikšys ir kiti. Iš areštuotų tuo metu per susišaudymą žuvo vienas girininkas. Vladas Mikšys jau partizanaudamas žuvo apie 1945–46 metus kažkur prie Vilkolių ar Taručių šile.

Petras Galvanauskas, gimęs 1918 m. Daliečių kaime, žuvo 1945 m. sausio mėn. netoli Latvijos sienos.

Jonas Galvanauskas, gimęs 1919 m. Kunigiškių kaime, žuvo Grubų miške 1945 06 14.

Bronius Sukauskas – iš Pavyžonių kaimo, žuvo prie Latvijos apie 1947–48 metus.

Danas Karaliūnas žuvo apie 1947–48 metus.

Antanas Dovydėnas. Žuvęs.

Galvanauskas – iš Daliečių kaimo. Žuvęs.

Šedys – iš Pavyžonių kaimo. Žuvęs.

Samulėnas – iš Panemusio vlsč.

Samulėnas – iš Panemunio vlsč.

Samulėnas – iš Panemunio vlsč. (Visi trys Samulėnai – broliai).

Danas Šapranauskas – iš Naujasodės kaimo, Panemunio vlsč. Žuvo nuo provokatoriaus rankos.

Bronius Šapranauskas (Dano brolis) – iš Naujasodės kaimo, Panemunio vlsč. Žuvo.

Jonas Daminauskas – iš Skuomantų kaimo. Žuvo 1944 m. rugpjūčio ar rugsėjo mėn.

Ignas Bulva – iš Ginotų kaimo. Žuvo abu su broliu Vladu apie 1944–45 metus. Abu palaidoti Onuškio parapijos senose kapinėse.

Vladas Bulva – iš Ginotų kaimo.

Alksnių ir Ilzenbergo kaimuose 1945 m. pirmomis dienomis žuvo 12-ka vyrų, kurie bandė priešintis bolševikams. Palaidoti tų pačių kaimų kapinėse.

Žiobiškio parapijos Pažąselių, Vengerinės kaimuose žuvo 12-ka vyrų. Juos čekistai irgi 1945 m. pirmomis dienomis nušovė už tai, kad atsisakė tarnauti bolševikams ir eit kariaut už juos į frontą.

Klemensas Kirstukas iš Kervelkių kaimo, pasitikėdamas apgaulinga amnestija, registravosi 1946 m. pavasarį, bet stribai atėjo į namus ir nužudė jį. Palaidotas Žiobiškio parapijos kapinėse.

Onuškio bažnytkaimyje areštuotuosius Petrą Deksnį ir Viktorą Stalauską tardymų metu nužudė čekistai.

Povilas Keliuotis buvo areštuotas, teistas, iš kalėjimo nesugrįžo, dingo be žinios.

Petras Bekeris, gimęs 1921 m., pasitikėdamas amnestija, registravosi, bet greit buvo areštuotas ir nuteistas 25-riems metams lagerio. Šiuo metu miręs, palaidotas Biržuose.

Vladas Bulovas, gimęs 1923 m., iš Užubalių kaimo, atitarnavęs bolševikinėje armijoje buvo areštuotas ir nuteistas 25-riems metams lagerio. Miręs, palaidotas Biržų kapinėse.

Jonas Zoluba, gimęs apie 1928–30 m., iš Užubalių kaimo. Žuvo 1947 m. nuo čekistų stribų rankos.

Vincas Remeikis, gimęs 1921 m., iš Vizgynių vienkiemio, atitarnavęs bolševikinėj kariuomenėj, areštuotas, teistas 25-riems metams lagerio, visus atbuvęs grįžo, gyveno Estijoje, dabar jau miręs.

Petras Špūra – partizanas, gyvenęs Stoniškio kaime, prie Juodupės, buvo rastas nušautas Plunksnočių miške apie 1945 m. rudenį ar 1946 m. pavasarį.

Petras Riūka – partizanas, žuvo įskundus provokatoriui netoli Miliūnų kaimo 1949 08 12.

Vladas Virbiejus – partizanas iš Miliūnų kaimo, prieš tai dirbo eiguliu, žuvo Paduobio miške, kai pateko į čekistų pasalą.

...Su Alfonsu ir Broniumi Lūžais gyvenome gretimai, buvome artimi pusbroliai. Iš mažens jie buvo pavyduoliai. Alfonsas

buvo šnekus ir su jaunesniais, ir su senais žmonėmis, o Bronius šnekėdavo akis nudelbęs. Abu mėgo vartoti vulgarius žodžius, buvo labai paslaptingi, greit įsižeisdavo. Ir artimam žmogui jie gero nelinkėjo, jei kas – galėjo ir gyvulį nunuodyt ar namus uždegt, buvo dar ir kerštingi.

Vokiečių okupacijos metais Bronius buvo įstojęs į Plechavičiaus armiją Rokiškyje, bet kai vokiečiai tą armiją išvaikė, atbėgo į namus.

Žemės jų tėvai turėjo 36 ha, šeimoje augo tik dviese.

Kada prasidėjo vežimai į Sibirą, miškuose žuvo partizanai, visų šeimos ir artimieji buvo persekiojami, o Alfonso ir Broniaus motinos niekas nelietė, niekas nepersekiojo. Dabar jau aišku visiems, kodėl jie liko rusų valdžios nepaliesti.

Pamenu, Alfonsas kažkada yra sakęs: „Reikia sugebėt prisitaikyt, mokėt gyvent!“

Kai tik susitikome su Alfonsu, apie tai jo brolis Bronius tuoj spėjo atraportuoti saugumui. Toj pačioj vietoj jie mane ir areštavo. Stribai būtų gal ir užmušę, bet jų vyresnysis mane nuo jų atgynė, nes dar buvau netardytas.

Juodupėje stribų landynėje išlaikė apie 10 parų, kaulus laužė, reikalavo atiduot ginklą, nes Alfonso buvo pranešta, kad aš vaikščiojau su ginklu. Tada aš jau supratau, kad Alfonsas yra šnipas. Neiškentęs pasakiau, jog ginklą palikau Alfonsui Lūžai. Vieną parą po to į tardymą nekvietė, buvo ramu, matyt, saugumiečiai apklausė brolius Lūžas. Suprantama, Alfonsas patvirtino, kad aš jam jokio ginklo nepalikau. Buvau smarkiai sumuštas. Matau, kad bus blogai. Prisiminiau vieną žuvusį partizaną ir pasakiau, kad jam palikau ginklą, o tą partizaną buvo „patvarkęs“ tas pats Alfonsas, todėl už pamelavimą dar gavau į kaulus. Čia tardymo metu manęs kažkodėl neverbavo, tik jau Panevėžio kalėjime mus penkis iš kameros šaukė po vieną į savo kabinetą „šnipų karalius“. Jis šnekino, kad sutikčiau jiems teikt „informaciją“. Aš iškart tam „šnipų karaliui“ pasakiau: šunim nelojau ir nelosiu. Tuomet jis kaip spyrė man į subinę, tai net atsirėmiau sienos. Ir išvijo iš kabineto.

Nuo to karto daugiau manęs niekas nebeverbavo, nei kalėjime, nei lageriuose.

Prieš tai, tiesa, dar buvo nuvežę į Rokiškio saugumą. Įmetė į rūsį, kurį vadino kamera, naktimis tardė ir mušė.

Jei neklystu, tai Juodupėje tardytojo pavardė buvo Kvišinskij, o vertėjo pavardės neprisimenu, regis, iš Vabolių kaimo.

Rokiškyje tardė ir mušė kažkoks Karpovskij. Mušė daugiausia su lazdomis. Kai pargriūni ant grindų, tuomet parverčia kniūbsčią, kojas per kelius sulenkia ir duoda lazdomis per padus. O spardė be pasigailėjimo, kaip kokį maišą. Smarkiai sudaužė galvą, iš ausų bėgo kraujas. Be to, jie dar vieną kankinimo būdą turėjo: per pažastis perkiša storą lazdą ir kampe pakabina taip, kad kojų pirštų galais truputėlį siektum žemę, na ir ima spardyt kojomis į blauzdas, į pilvą, į krūtinę, į galvą, per nosį ir ausis pasipila kraujas ir snargliai, iš akių bėga ašaros... Į tą rūsį buvo dar ir šnipelį įmetę. Čia mūsiškių keletas buvo panašaus likimo. Šnipelis sakė, kad jo pavardė Nakas. Nieko iš mūsų neišgavęs, jis kažkur dingo ir daugiau nebegrįžo.

Šitame rūsyje mus apstojo vargo parazitai. Kai retkarčiais užkurdavo krosnį, išsirengę prieš ugnį kaitindavome savo drabužius, nors visai išnaikint jų nebuvo įmanoma, tik tam kartui.

Iš Rokiškio nuvežė į Panevėžio kalėjimą. Čia patekau į 18-tą kamerą. Tuo metu Panevėžio kalėjimo kameros buvo užgrūstos žmonėmis, nes į Panevėžį suveždavo pasmerktuosius net iš šešių rajonų: Rokiškio, Kupiškio, Anykščių, Biržų, Pasvalio ir Panevėžio. Dvivietėj kameroj buvom 30–40 žmonių. Per tardymus visai nusilpau. Kai į kamerą atėjo gydytoja, iškart mane paskyrė į kalėjimo ligoninę, nes pripažino plaučių džiovą, kankino dvi didelės negyjančios žaizdos strėnose. Iš Panevėžio nuvežė į Vilniaus saugumo ministerijos rūmus, kur teko taip pat daug iškentėti tardymų ir patyčių, po to grąžino į Panevėžį. Bebūnant ligoninėje, pranešė, kad Maskva mane pagal RSFSR BK 58a straipsnį nuteisė 25-riems metams lagerio. Atsisakiau gydymo. Kai atsisakiau gydymo, iš ligoninės nuvedė į rūsį, vadinamąją vienutę, o toj vienutėj buvom 17 žmonių.

Netrukus etapu išvežė į Vilnių, į Lukiškių kalėjimą. Lukiškių kalėjime patalpino į vadinamąją kalėjimo ligoninę. Ten irgi atsisakiau gydymo. O už kelių dienų – etapas į Leningradą...

TAIP BUVO SUNAIKINTAS MGB AGENTAS „MOSKVA“

<...>1951 metų vasario 24 d. MGB Šiaulių rajono skyrius per agentą „B“ ir panaudodamas specialiąją techniką slapta sučiupo banditą „ARĄ“ iš „BIJŪNO“ bandos.

Pagal sučiuptojo bandito „ARO“ parodymus ir juo pačiu pasinaudodama, MGB Šiaulių srities valdybos specialioji grupė š. m. kovo 13-osios naktį įvykdė agentūrines priemones ir likvidavo „BIJŪNO“ bandą, susidedančią iš trijų banditų. Bandos vadeiva „LENDRIUKAS“ buvo užmuštas, gyvi paimti banditai „PUŠKINAS“ ir „BERŽAS“. Šis pasirodė esąs mūsų agentas – dviveidis, slapyvardžiu „MUZIKANTAS“.

Parodęs per didelį pasitikėjimą banditais „ARU“ ir „MUZIKANTU“, MGB Šiaulių srities valdybos viršininkas drg. JAROCKIS davė nurodymą įtraukti juos į specialiąją grupę.

Vykdant tolesnes priemones užmegzti ryšiams su „AUDRONIO“ banda, buvo sukurta speciali grupė iš agentų „MOSKVA“, „ŠUKYS“ ir „PUŠIS“, įjungiant į ją ir užverbuotus banditus „ARĄ“ bei „MUZIKANTĄ“. Beje, operacijos „AUDRONIO“ bandai likviduoti vykdymo planą MGB Šiaulių srities valdyba sudarė gana neapgalvotai.

Pagal planą prieš tris „AUDRONIO“ bandos banditus faktiškai buvo paskirtas tik vienas specialusis agentas smogikas „MOSKVA“, o jam padėti turėjo užverbuotieji – nepatikimi banditai „ARAS“ ir „MUZIKANTAS“. Šie turėjo paimti gyvą banditą „AUDRONĮ“, o „MOSKVA“ – sunaikinti kitus du.

Priedangos grupę iš dviejų agentų smogikų buvo numatyta išdėstyti šalia esančiame miške, 50–70 metrų nuo banditų rėmėjo TRILIKAUSKO sodybos, kurioje turėjo įvykti specialiosios grupės susitikimas su banditais.

Pagal planą svarbiausias vaidmuo grupėje teko banditui „ARUI“, o pagrindinis specialusis agentas „MOSKVA“ buvo „legenduojamas“ neseniai priimtu banditu. Taigi ne kartą mūsų organų veikloje patikrintam agentui „MOSKVA“ skirtas pasyvus vaidmuo ir susitikus su banditais jam nebuvo ką veikti.

Šį planą vykdanti specialioji grupė, vadovaujama papulkininkio POPOVO, balandžio 2-osios naktį buvo išmesta be jokios priedangos netoli banditų ryšininko TRILIKAUSKO gyvenamosios vietos.

Likus 120 metrų iki vienkiemio, kuriame turėjo įvykti susitikimas su banditais, banditui „ARUI“ reikalaujant, buvo palikti smogikai „ŠUKYS“ ir „PUŠIS“, privalėję pridengti grupės veiksmus, o specialusis agentas „MOSKVA“ su banditais „ARU“ ir „MUZIKANTU“ nuėjo susitikti su banditais. Banditas „ARAS“, apgalvojęs išdavystės planą, naudodamasis operatyvininkų pasitikėjimu ir neapdairumu, banditų rėmėjo TRILIKAUSKO sodyboje susitikęs banditus, izoliavo agentą „MOSKVA“, palikęs ji su dviem banditais kitame kambaryje, o pats su bandos vadeiva „AUDRONIU“ nuošaliai apmetė savo išdavikiškų veiksmų planą: išėjo iš trobos su visa grupe į kitą pusę nuo dengusių smogikų „ŠUKIO“ ir „PUŠIES“, užmušė agentą „MOSKVA“ ir sušaudė „MUZIKANTĄ“.

Iš: „Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD–MGB dokumentuose 1944–1953 metais“. 1996 m., p. 443.

Pasakoja VLADAS DAMINAUSKAS-„VIRĖJAS“, „DEIMANTAS“

Užrašyta Panevėžyje
1997 09 05

1941 m. birželio mėnesį, prasidėjus karui, pas mus Obeliuose buvo susikūrusi nedidelė pogrindinė organizacija, kuriai vadovavo leitenantas Pažemeckas, nes pagrindinis organizacijos branduolys buvo kareiviai, o aš dirbau kareivinėse, ten darėm remontą. Prie tų kareivių prisijungė viena mergina, Petras Didžiokas iš Audronių kaimo, Jonas Čebilis, Antanas Gaubas iš Stačiūnų kaimo. Gaubą areštavo 1941 m. per Velykas bažnyčioje. Du ruskiai išsivedė, nusivedė į kareivines. Apie tai man tuojau pranešė Mockelė. Kada jį nusivarė į stotį, ten ir aš nubėgau iš paskos, su juo dar atsisveikinau. Jis pasakė: „Mane išveža į drausmės batalioną“. Kaip vėliau sužinojau, jį su kitais keturiais karininkais sušaudė Norilske.

Prasidėjus karui, kareivius iš kareivinių išvežė į poligonus. Susirinkom grupė civilių, tik vienas Čebilis turėjo šautuvą. Ir taip visi patraukėm į mišką. Aš turėjau vadinamąjį „šeštuką“ su būgneliu. O miške slėpėmės, kad traukdamiesi rusai nepaimtų.

Kada rusai traukėsi, buvo trečiadienis – 25 diena, tuo metu buvau parėjęs į namus. Naktį rusai ratais ir pėsti bėgo į Latvijos pusę, o ryte prasidėjo siautimas. Visi enkavedistai ir milicininkai jau buvo pabėgę, bet kai jiems pranešė, kad vokiečių dar nėra, grįžo atgal. Ėmė rinkti žmones, o aš tuo metu išvariau karvę į ganyklą. Kai variau, nieko įtartino nepastebėjau, grįžtu atgal su kaimynu – prie pat kapinių vienas pažįstamas milicininkas su kitu kažkokiu pačiupo, prie kapų tvoros pastatė, naganą įrėmė į krūtinę ir ėmė visaip koneveikti:

– Och tu bradiaga, tu svolačius, su Didžioku šaipydavaisi iš mūsų!..

Aš jiems ėmiau aiškintis, kad iš jų niekada nesišaipiau, bet jie ant manęs visaip liejo tulžį be sustojimo. Jau galvoju – viskas, dabar tai tikrai nušaus. Aš jiems ir sakau: „Jeigu paleidžiat, tai paleiskit, nes man reikia eit į darbą, valsčiuj rengiam naujus kabinetus...“ Tuo metu pamatė toliau einantį tokį Šilinską, jis per visą bolševikmetį maisto krautuvėj dirbo pardavėju. Tada jį čiupo, o mane paleido. Pareinu namo, motina verkia, broliai Petras, Ignas ir sesuo areštuoti, o čia kariuomenė visur aplink laukais, per daržus traukiasi, tankais važinėja. Neturiu aš kur dingt. Įlindau sklepelin po namu ir tūnau: kas bus, tas bus. Motina išėjo karvės pažiūrėt, grįžta atgal – karvės neberado. Ateina ir brolis Pranas, paskui sesuo su Petru, juos paleido iš milicijos. O ten buvo suvaryta daug žmonių. Ką tik sugavo, tą ir varė. Sargyboje stovėjo komjaunuoliai. Suvaryti buvo klebonas, pašto viršininkas, stoties viršininkas, daug merginų. Žmonės išgirdo, kad komjaunuoliai skambina į Rokiškį ir prašo atsiųst kulkosvaidį šaudymui. Toks Jonas Marašinskas, gal dviejų metrų ilgio milicininkas, buvo pats žiauriausias. Tik staiga atbėga kažkas ir pasako, kad pasirodė vokiečiai. Nuo Zarasų pusės du moto-

ciklininkai. Kai tik taip pasakė, tai šitie visi komjaunuoliai ir milicininkai šoko bėgt, tiek juos ir tematė. Taigi tie du vokiečiai žmones ir išgelbėjo, jeigu ne jie, būtų sušaudę visus.

Tada aš iš namų nubėgau į miestelį. Prie pašto rinkosi žmonės. Ten jau buvo keli vokiečiai, atėjo vienas lietuvis karininkas, kuris su tais vokiečiais pasišnekėjo, o paskui atėjęs į paštą mums pasakė:

– Nieko nedarykit, laikykitės ramiai, tuoj būsit apginkluoti, tada galėsim tvarkytis...

Mes pasilikom pašte, bet 11 val. vakare, kada nuo Panevėžio priartėjo vėl besitraukiančios rusų kariuomenės pajėgos link Subatės, vokiečiai neatlaikė, nes prasidėjo didelis šaudymas skersai ežero. Tada mes iš pašto išbėgom ir movėm kas kur. Per dieną buvom miške, viską matėm, kaip vieškeliu traukėsi rusų kariuomenė. Apie antrą valandą dienos metu užskrido lėktuvas. Važiavo traukinys, tai tą traukinį subombardavo. Sudegino vieną vienkiemį. Gyvi likę iš to traukinio ir civiliai, ir kariškiai bėgo. Atėjo vakaras. Per naktį buvo ramu, Obeliuose nebuvo nei rusų, nei vokiečių. Anksti ryte pasidarė labai smalsu pažiūrėti, kas namuose, kas miestelyje darosi. Ateinu į miestelį, nuo gatvių jau renka lavonus, nušautus rusų kareivius. Mes tuoj iškėlėm trispalvę vėliavą miestelio centre ir visi patraukėm į geležinkelio stotį, o stotyje stovėjo rusų palikti vagonai su ginklais ir šaudmenimis. Ten apsiginklavom , tada jau ir savo tvarką įvedėm. Mums vadovavo Mataušas Kurklietis. Jo svainis Liorentas, buvęs Lietuvos policijos vachmistras, išvažiavo į Kamajus užimt postą policijoj, vėliau jis ten viršininku buvo, o čia paliko Kurklietį vadovauti. Mes, kaip sukilėliai, turėjom izoliuot raudonųjų veiklą ir juos pačius, nes ne visi spėjo pasitraukti į Rusiją.

Kada atėjo vokiečiai, lyg ir viskas buvo normalu, bet maždaug po savaitės Kaune jie nušalino nuo pareigų generolą Kubiliūną, tada viskas atlyžo.

Vokiečių okupacijos metu gyvenau namuose, dirbau Lietūkio sandėlyje.

Gimiau 1918 m. Obelių miestelyje. Šeimoje augome keturi broliai ir sesuo. Kada 1944 m. rusai grįžo į Lietuvą, mes visi keturi išėjome į mišką: Petras (gim. 1909 m.), Pranas (gim. 1913 m.), Ignas (gim. 1916 m.) ir aš.

Brolis Petras tuoj po kelių dienų Kuprių kaime pas ūkininką Antaną Krasauską buvo suimtas. Kartu su juo suėmė Augaitį iš Pakriaunio kaimo, Juozą Ališauską ir patį Krasauską. Po to juos visus teisė 10 metų lagerio. Brolis Petras visus tuos metus atsėdėjo Uchtoje.

Brolis Ignas pradžioje kartu su manimi vaikščiojo, po kurio laiko pasitraukė link Kamajų į Roblių kaimą pas dėdę Adomą Daminauską. Kada 1944 m. gruodžio mėn. prasidėjo rusų armijos siautimai, jie su pusbroliu iš namų bėgo, perbrido per Šetekšnos upę, ten jį rusai peršovė. Tada jis bėgo vėl atgal, brido per vandenį ir grįžo pas tą patį dėdę, smarkiai peršalo ir mirė.

O mes su broliu Pranu nuo 1944 m. rugpjūčio įsijungėm į partizanų būrį, kuriam tuo metu vadovavo Juozas Kuveikis, kilęs iš Tumasonių kaimo. Laikėmės Klimbalos miške palei Latvijos pasienį.

1945 m. sausio mėn. prie Juodupės, netoli Plunksnočių miško, įvyko partizanų kautynės su rusų daliniais. Apie rusų dalinių pasirodymą pirmiausia sužinojo Lukštų partizanai, kuriems tuo metu vadovavo leitenantas Guzas. Išgirdęs, kad rusai supa mišką, pistoletą įsidėjo į kišenę, išlindo iš bunkerio ir pabėgo, paliko kaimo bernelius vienus, be jokio vado, ką norit, tą darykit. Tik vėliau tiems likusiems partizanams pradėjo vadovauti irgi Kuveikis. Žinoma, vyrai, kad ir be vado, rusams gyvi nepasidavė, kiek ir kaip sugebėjo – kovojo, iš jų septyni žuvo, vėliau buvo rasti miške ir palaidoti, tik vieno partizano Povilo Skeivelo niekur nerado, jis kažkur dingo.

1946 m. sausio mėnesį tam pačiam Klimbalos miške žuvo: Juozas Kuveikis, Jonas Karalius-*Barzda*, Izidorius Navikas-*Viršila* (iš Armonių k.), Ona Vartibavičienė, Antanas Vartibavičius-*Piršlys* (išbėgo), Vaičėnas (iš Vaičėnų k., Balio pusbrolis), žuvo Degsniai du (iš Sodelių k.).

Tiesa, kada 1945 m. rudenį rusai paskelbė amnestiją, dalis vyrų legalizavosi, žinoma, tie, kurie buvo visai „švarūs“, niekur neįsivėlę. O kadangi mes dar 1941 m. buvome aktyvūs sukilimo dalyviai, mums legalizacija būtų buvusi beprasmė.

Kada po 1945 m. sausio kautynių susirinkom į vieną vietą, vasaros metu Kuveikio vadovaujamam būry mūsų buvo 30–40 vyrų. Vėliau tas skaičius truputį sumažėjo, kadangi dalis legalizavosi, dalis patraukė į kitus būrius, bet per vasarą iki 1945 m. rudens tam būry mūsų buvo apie 30 vyrų. Galiu daugelį iš jų suminėti pavardėmis, kadangi pradžioje slapyvardžiai buvo dar retai vartojami, daugiausia vieni kitus vadinome vardais: Juozas Kuveikis, Jonas Tuskonas (registravosi, gyvena Pasvaly), Alfonsas Kundelis-*Sūnus*, Feliksas Mažeikis-*Plaktukas*, Pranas Daminauskas-*Seniūnas* (mano brolis), Juozas Žukauskas-*Spirginys*, Matas Kurklietis (buvęs 1941 m. sukilėlių vadas Obelių valsčiuje), Juozas Kurklietis, Dzidoras Navikas, Stasys Linkevičius, Vladas Varnas, Kostas Degsnys, Antanas Degsnys, Juozas Milaknis, Petras Dambrauskas, Petras Krasauskas (iš Skiemų), Vacys Puodėnas (gimnazistas iš Rokiškio, registravosi), Puodėnas (studentas iš Rokiškio, abu broliai), Teodoras Kelpša (iš Rokiškio), Jonas Šedys, Vacys Liaudanskas (iš Kirkūnų k.), Antanas Kurklietis (žuvo), Alfonsas Kurklietis (žuvo).

Palei Juodupę veikė „Guzo“, „Kumpicko“ būriai, prie Žiobiškio „Bulovų“ būrys, Klimbaloje veikė „Kuveikio“ būrys, „Kurkliečio“, „Vaičėno“ būrys veikė netoli Obelių, „Streikų“ būrys veikė daugiau palei Latvijos pasienį, link Zarasų. Maždaug nuo 1947 m. prasidėjo šitų būrių jungimasis.

1945 m. rudenį po truputį mūsų gretos praretėjo. Mes keturiese grįžom į Klimbalą, buvom išsikasę bunkerį, kurį užmaskavom ir jau ruošėmės gyvent per žiemą jame: Juozas Žukauskas-*Spirginys*, Pranas Daminauskas-*Seniūnas*, Valerijonas Baltušis-*Valiukas* (nuo Noreikių) ir aš – *Virėjas*.

Vienąkart pajutom, kad kažkas pro tą mūsų bunkerį praėjo, bet po to vėl viskas tylu ramu. Viršuje stovėjo eglutė. Vis dėlto

pradėjom nekantrauti, išlindom apsidairyt, kas lauke dedasi, pamatėm, kad per pelkę linija eina žmogus. O kas jis toks buvo, taip ir neišsiaiškinom, bet ilgiau sėdėt tame bunkery nerizikavom. Išėję į paviršių, bunkerį užmaskavom ir palikom. Po to išsiskirstėm ir jau gyvenom kaip kas išmanėm. Kur priėmė per žiemą, ten ir reikėjo gyvent. Vieną slėptuvę turėjom Gumbiškių kaime pas Jokūbą Žukauską. Tėvas areštuotas, buvo tik motina, sūnus Juozas slapstėsi, o Alfonsas dar gana jauno amžiaus, jis nueidavo pas savo močiutę, kuri gyveno prie pat Latvijos sienos, pas ją pagyvendavo, jai padėdavo dirbt. Dar buvo trys mergaitės. Mūsų bunkeris buvo tvarte po arklių ėdžiomis. Mėšlo maišą ant viršaus užsidedam, užsidegam mažutę lemputę ir taip gyvenam. Tie žmonės mus prižiūrėjo ir maitino. Ten liko ir visi mano užrašai.

Latvijos teritorijoje apie Susėją taip pat veikė partizanų būriai. Ten dideli Susėjos miškai. Kadangi mūsų grupėje buvo keletas latvių, 1945 m. tie latviai pakvietė mus patalkininkaut jų partizanams. Ten buvom suplanavę užimt valsčių, pieninę, du milicininkų namus, bet nepavyko, nors buvom užėmę pieninę, nuginklavom sargą; milicininkai atsišaudė, o mes buvom išsiskirstę per tris vietas, be to, dar viena nenumatyta bėda – vieną mūsiškį sužeidė.

Partizanaujant ne kartą teko susidurt tiek su stribais, tiek su rusų garnizonais. 1945 m. rudenį Klimbalos miške į daržinę, kurioje latviai laikydavo šieną, užėjom septyniese ar devyniese prisiglaust nuo lietaus. Kiti buvo išėję kitur. Anksti ryte aš stovėjau sargyboje. Kiek tolėliau buvo kita daržinėlė. Pamačiau, kad pro aną vienas žmogus praėjo link miško. Aš tuoj į vidų, pakėliau vyrus, galvojam, kad kas nors iš mūsiškių ateina, bet visi sukilom ir iš tos daržinės ėmėm trauktis per tokią pelkę, apaugusią medžiais. Pasirodo, rusai mus iš ten jau buvo apsupę. Tik priartėjom prie pelkės – ir kirto. Kazys Šedys iš Bučiūnų kaimo žuvo vietoje, o kiti atsišaudydami išbėgom. Netoliese tekėjo nedidelis upelis, iki jo pieva nubėgt reikėjo apie 50 metrų. Iš miško pila ir serijom, ir pavieniais šūviais, o čia nei kur pasislėpt, tuščias laukas. Kritau ant žemės, iš pradžių dar šaudžiau šiek tiek. Paskiau šaudymas lyg ir aptilo, tada ėmiau bėgt, per tą upelį

peršokau ir – į mišką. Ten susitikau kitus savo vyrus, lyg ir norėjom eit užpult čekistų, bet susilaikėm, tiesiog nebuvo kas vadovauja. Kaip vėliau sužinojom, ten tik keleto stribų būta. Iš tų stribų vienas buvo medžiotojas, jis mus ir susekė, paskiau visą tą šutvę atvedė į mišką. Vėliau jam už tai likimas atseikėjo – pakliuvo į partizanų rankas bemedžiodamas. Tai buvo Latvijos rusas. Jį sutvarkė Antano Vartibavičiaus-*Tėvo* partizanai.

1945 m. iš Skemų kaimo registravosi Petras Krasauskas. Lapkričio 1 ar 2 dieną dienos metu buvo nuėjęs į Latviją, pavakariop, grįždamas atgal, užėjo į mišką, į tą pačią Klimbalą. Jis maždaug žinojo, kur mes prisilaikėm. Tuo metu aš stovėjau sargyboje. Žiūriu – Petras ateina į stovyklą. Sulaikiau, negi pulsi ant žmogaus, juk savas, pažįstamas. Pasikalbėjom visi, pasakė, kad buvo nuėjęs į Latviją pasižiūrėti, ar dirba malūnas, norįs susimalt grūdų. Vakare jis išėjo. Kartu su juo išėjo Juozas Kurklietis, Jonas Mikulėnas, Jonas Repšys ir Juozas Kvedaras-*Užkurėlis*, o kita kryptimi išėjo Matas Kurklietis, Vacys Liaudanskas ir Stasys Linkevičius, jie išėjo truputį anksčiau.

Kitą dieną nei vieni, nei kiti negrįžo, grįžo naktį. Tai buvo lapkričio 5 diena. Anksti ryte, dar su patamsiu, iš Tumasonių kaimo atbėga Elena Kundelytė (Alfonso Kundelio sesuo) ir praneša, kad į Tumasonis atvažiavo kariuomenė. Mes visi susikėlėm, pasiruošėm trauktis. Ir tik pradėjus aušt pasigirdo šaudymas. Mes buvom visai netoli miško pakraščio. Ten tekėjo nedidelis upelis. Per tą upelį buvo lieptas, o prie liepto, pasirodo, stovėjo rusų sargyba. Kada antroji grupė grįžo, pirmiausia nukirto Repšį ir Mikulėną, o Kvedaras dar bėgo atsišaudymas iš pistoleto, bet įbėgęs į pelkę suprato, kad kito kelio jam nebeliko, tada pats nusišovė.

Tai buvo to paties Skemų gyventojo Petro Krasausko išdavystė. Tolimesnio jo likimo aš nežinau.

Latvis *Beržas* – Albertas nušovė du lietuvius. Petras Špūras turėjo pistoletą, kurio buvo peršauta rankena. Šis pistoletas vėliau atsirado pas vieną ryšininką netoli Juodupės. Mano brolis Pranas iš to žmogaus jį nupirko. Aš jam pasakiau, kad čia

Špūro pistoletas, klausiu, iš kur jis jį gavo, tas ir pasakė, kad jam jį davė latvis *Beržas*. Petras Špūras buvo mūsų būry, vėliau su tuo latviu gal kiek gyveno, buvo rastas nušautas netoli tos vietos, kur žuvo Bulovai ir Diana Glemžaitė.

Beržas nušovė ir Antaną Šinkūną. Jie irgi kartu kurį laiką vaikščiojo.

Kada žuvo Kuveikis, partizanai išsiskirstė mažesnėmis grupelėmis.

1946 m. Balys Vaičėnas pas mus su savo vyrais atėjo septyniese nuo Obelių į Klimbalos mišką, o mes tame miške buvom trise: aš, brolis Pranas ir Juozas Žukauskas. „Vaičėno" būrį sudarė šie vyrai: Balys Vaičėnas-*Liubartas*, Bronius Vaičėnas (Balio brolis), Edvardas Vaičėnas-*Ėdska* (Balio pusbrolis), Vincas Vaičėnas-*Centas* (Balio pusbrolis), Juozas Žaržojus-*Prieauglis*, *Jazminas*, Petras Petkūnas (iš Antanašės k.), Juozas Kurklietis (iš Kirkūnų k.).

Tada visi dešimt vyrų pasikėlėm iš šitos Klimbalos ir nuėjom į Gerbalių mišką. Čia susitikom Vladą Šinkūną, Mataušą Kurklietį, Antaną Degsnį ir dar kelis. Iš viso mūsų susidarė apie 20 žmonių būrys. Gerbalių miškas netoli Lukštų, į Latvijos pusę, ten pat ir Bakuriškio miškas, kuris tęsiasi link Juodupės, jungiasi su Padovinio mišku. Kai čia atėjom, per dieną pabuvom, o vakare Kurklietis, Žaržojus, Petkūnas ir Balys Vaičėnas ėjo į Kirkūnų kaimą. Kurklietis vedė. Skemų kaime beeidami pateko į pasalą. Petkūnas žuvo vietoje, Kurklietį sužeidė, jis dar šliaužė atsišaudydamas, bet jį irgi nušovė, o Žaržojus, broliai Vaičėnai atbėgo paryčiais į Gerbales net nesužeisti. Tada mes jau pasiruošėm sutikt priešą ugnimi. Išsidėstėm prie linijų: jeigu puls, per liniją matysis, kas eina, bet mūsų niekas nepuolė. Iš tos vietos pradėjom skirstytis. Šinkūnas nuėjo pas latvius partizanus, o mes grįžom į Latvijos teritoriją, į tą pačią Klimbalą, kur įsirengėm laikiną stovyklą. Tai buvo jau spalio mėnuo. Spalio 4 dieną žuvo Petkūnas ir Juozas Kurklietis. Mataušas Kurklietis su Adolfu Žukausku, Juozo Žukausko broliu, iš stovyklos norėjo nueit į kažkokį kaimą. Ir išėjo. Priėjo prie Lietuvos sienos. Ten tokia tarpukalnė. Kurklietis neva

atidavė diržą, automatą-„pistolmašinę“ ir pistoletą šitam Adolfui ir paėjo kiek tolėliau į krūmus atlikt gamtinių reikalų. Tuo metu išgirdau vieną šūvį toj pusėj, kur jie buvo nuėję. Netrukus atbėga Adolfas, atsineša Juozo diržą, tą „pistolmašinę“ ir pasako, kad Juozą nušovė. Tada mes visi pakilom ir labai atsargiai ėmėm slinkti į tą pačią pusę, iš kur atbėgo Adolfas. Ir radom Juozą tikrai nušautą. Nunešėm jį į mišką, iškasėm duobę ir palaidojom. Adolfas aiškino, kad jie pateko į pasalą, bet tada būtų ir jį paėmę. Partizanai apkaltino Adolfą Žukauską, kad jis nušovė Kurklietį, bet tikro įrodymo niekas neturėjo. Tada ir aš pareiškiau savo nuomonę: Adolfas tik ką buvo išėjęs į mišką, dar visai jaunas vaikinukas, tai čia galėjo įvykti ir nelaimingas atsitikimas. Jeigu „pistolmašinė“ buvo užvesta, paspaudė – ir iššovė. Taip mes tą Žukauską ir palikom gyvą. Po to dar kurį laiką jį sekėm, tyrinėjom jo elgesį, bet jokio įtarimo nebuvo. Jis žuvo 1948 11 14 prie Klimbalos miško su Juozu Lukošiūnu-*Danuku*.

Panašių nelaimingų atsitikimų yra buvę. Štai Vladas Krasauskas-*Kukutis* iš Obelių gyveno kartu su Žaržojumi pas kažkokį ūkininką, kuris leido jiems išsikast bunkerį, o kai tą bunkerį kažkas aptiko, jie iš jo pasitraukė ir sutiko Stepą Krapą, išbėgusį tardymo metu iš Antazavės stribyno, ir Apoloniją Krapaitę – jo seserį (šiuo metu ji tebegyvena Rokiškyje).

Kaimo krūmeliuose tas Krasauskas atseit valė kulkosvaidį, o priešais sėdėjo Krapas. Jam bevalant ir benarstant kulkosvaidį, nuaidėjo šūvis, ir Krapas krito vietoje negyvas. Vėliau įvairiausių kalbų buvo. Nors Krasauskas ir turėjo žmoną, bet labai simpatizavo Krapaitei, o brolis jai draudė su juo bendrauti. Po to Krapaitė su Krasausku ir liko. O kur dėsies? Taip ir vaikščiojo kartu – Krapaitė, Teklė Andriuškevičiūtė ir Krasauskas. Vėliau šitos abi merginos registravosi.

1947 m. rugsėjo mėn. Bradesių kaime klojime buvo užpulti ir žuvo šie partizanai:

1. Jonas Medikis-*Lokys*
2. Augustas Medikis-*Aidas*
3. Balys Bislys-*Tūzas*

4. Ksaveras Turkevičius-*Bagdonas*
5. Jonas Juozėnas-*Didysis Jonas*
6. Adolfas.

Mykolas Adomonis iš Kreščionių kaimo miške nebuvo, slapstėsi namuose. Kada rusai ir stribai atvažiavo jo šeimos išvežt į Sibirą, namiškiams pasakė: „Jeigu pasakysit, kur Mykolas, tai nevešim“. Slėptuvę Mykolas buvo įsirengęs po bičių aviliu. Broliai pažadėjo enkavedistams surast Mykolą. Atseit surasim ir pasakysim, kad registruotųsi. Kai tas išėjo iš bunkerio ir registravosi, čekistai davė jam užduotį. Jis ant arklio jodinėjo po kaimus ir agitavo besislapstančius eit registruotis, nors vėliau tuos, kuriuos jis prikalbėjo registruotis, visus pasodino. Pasodino ir Mykolą, sėdėjom dar kartu Mordovijoj lageryje.

Latvijoje pas vieną moterį 1948 m. žiemą gyveno partizanai Algirdas Makutėnas iš Svobiškio, Pranas Bieliauskas-*Kalvis* iš Šapelių, Jonas Bakšys iš Aleksandravėlės ir Jonas Navickas-*Siuvėjas*. Vienu metu šeimininkė kažkur buvo išvažiavusi, o kai atvažiavo, jie jau buvo paimti. Makutėnas dar šoko iš bunkerio į virtuvę, jam davė per galvą šautuvo buože, galvoj liko duobė visam gyvenimui, o kiti žuvo bunkeryje.

Marytė Macijauskaitė 1948 m. trėmimo į Sibirą metu atbėgo į mišką, miške ji susidraugavo su partizanu Žukausku. Žiemos metu jie buvo apsigyvenę pas jos seserį. Jos slapyvardis buvo *Melnikaitė*. 1949 m. balandžio mėnesį 29 d. ji su Žukausku išėjo iš sesers namų ir ėjo į savo namus pas tėvus, bet tėvų namų nepasiekė – pamiškėj pagimdė ir vaikelį atsinešė miškan į partizanų stovyklą. Mes tada iš stovyklos pasitraukėm truputį toliau į kitą vietą, kad gimdyvei būtų jaukiau jaustis. Paskiau pas mus atėjo tas Juozas Žukauskas, sako, einam atgal, Marytė jaučiasi gana gerai...

1949 m. pas mus buvo atėję *Šiaučius* – Petras Andriuškevičius, *Mukas* – Kazys Kirstukas ir *Pukas* – Jonas Katelė. Tuo metu mes stovyklavome Klimbalos miške, labai pelkėtoj vie-

toj, tiesiog vidury pelkės tokiam eglyne, vadinamoj saloj. Ta „sala“ buvo maždaug hektaro dydžio. Matyt, kas nors iš užverbuotų gyventojų pastebėjo atėjusių vyrų pėdsakus ir pranešė rusams. Rusų garnizonas ėmė supti „salą“. Vienas sargybinis, pastebėjęs rusus, atbėgo į stovyklą ir pranešė, kad artėja rusų kariuomenė. Tada mes ėmėm trauktis į priešingą pusę, per pelkę, ir išėjom į gryną mišką. Žinoma, rusai stovykloje nieko nerado. Kartu su mumis išėjo ir ta Macijauskaitė, išsinešė mergytę ant rankų.

Per visą vasarą ji gyveno kartu su mumis miške, dukrytę buvo atidavusi žmonėms prižiūrėti, o paskui Marytė, Žukauskas ir Vladas Šinkūnas apsigyveno pas Stašelį Mikonių kaime. Jis leido jiems išsikasti bunkerį ir taip ten juos sutvarkė. Prieš tai Stašelis partizanams iškūreno pirtį, tai buvo gruodžio 3 d., visi išsimaudė, jis atnešė butelį užnuodyto „samagono“, ir visus užmigdytus suėmė enkavedistai.

Vėliau Žukauskas Rokiškyje tardymo metu šoko per langą, tada jį nušovė.

1947 m. su broliu Pranu buvom pasitraukę link Kamajų pas dėdę, bet dėdė didelis bailys, kiek pabuvom, išėjom iš to dėdės. Ėjom per gryčias ir gyvenom kur papuolė – po dieną, po tris. Naktimis įlendam kur nors slaptai į stirtą arba daržinėn. Taip pratraukėm nuo gruodžio pirmos maždaug iki Šv. Kalėdų. Kai jau nebebuvo kur, atėjom į tą patį bunkerį pas Žukauskienę. Ji mus priėmė, bet ten ilgai nebuvome. 1947 m. gruodžio 27 d. nakties metu atvažiavo stribai su kareiviais ir visą Žukauskienės šeimą išvežė, o mes likom vieni tame bunkery. Per dieną stribai dar kratė sodybą, kažko ieškojo, mes viską labai gerai girdėjom. Girdėjom, kaip liepė moterims: „Kaskit mėšlą!“ Bet viena iš jų pasakė: „Čia ne moteriškas darbas“. Ir nekasė, nors buvo atvarytos kelios moterys su pastote. Buvom jau pasiruošę mirt, bet šiaip taip tą dieną prakentėjom. Girdėjom, kaip iš tvarto varė gyvulius, skerdė kiaules, svilino visai prie tvarto. Žukauskienės sūnus dar prašė, kad neuždegtų tvarto, o ruskis atrėžė:

– Nu i ch.... s nim, pust gorit!

Kadangi tas berniokas žinojo, kad mes esam bunkery, todėl ir prašė ruskių ir stribų, kad neuždegtų tvarto, juk stogas šiaudinis, kaipmat užsiliepsnos.

Kai jau sukrovė viską į vežimus ir paruošė išvežt, motina Žukauskienė įėjo į tvartą, apkabino arklį, pradėjo verkt ir atsisveikint, o iš tikro tai ji su mumis kalbėjo:

– Sudie sudie, mano mielieji arkliukai, daugiau jau jūsų nebepamatysiu...

Jos žodžiai dar ir šiandien man ausyse skamba, ji vargšė tikrai mūsų jau daugiau nematė, mirė Sibire, ten ir palaidota.

Vakare išlindom iš bunkerio, išėjom iš tų namų ir vėl klajojom.

Taip aš išvaikščiojau iki 1951 m. gegužės 13 dienos. Grupėje įvairiu metu buvo labai nevienodas žmonių skaičius: ir du, ir trys, ir penki, įvairiai. Vėliau dar prie mūsų buvo prisidėję Juozas ir Izidorius Streikai, Žaržojus, Krasauskas, Pupeliai: Vincas-*Svotas* ir Petras-*Piepelis*.

1951 m. gegužės mėnesį gyvenom Latvijoj Klimbalos miške. Ten mes turėjom nuolatinį ryšininką ir rėmėją, kurio ir uošvė Subatienė (latvė) mums padėdavo. Jos duktė ištekėjo už Latvijos lietuvio Janio Ruzgo, ir jie gyveno visai prie pat miško. Pas juos mes dažnai užeidavom. Mums tada reikėjo duonos. Davėm tam Janiui pinigų, kad nupirktų miltų ir iškeptų uošvienė duonos. Jis sutiko tą padaryti. Kadangi visi nenorėjom rodytis viešai, po kelių dienų nuėjom abu su broliu Pranu, kiti liko stovykloje. Janis pasakė, kad žmona truputį susirgo ir duonos dar neiškepė, liepė ateiti kitą dieną. Kitą sykį nuėjom per pačias Sekmines. Nuo miško iki sodybos buvo maždaug 50 metrų. Sustojom pamiškėje, žiūrim, jis išėjo iš gryčios, vaikšto po kiemą. Mes jį pašaukėm, paklausėm, ar ramu. Jis atsakė, kad ramu. Ir visi suėjom į kambarį. Šeimininkė tuoj papjaustė lašinukų, duonos, atnešė sviesto, padėjo ant stalo ąsotėlį giros. Paklausėm, ar duona iškepta, pasakė, kad iškepė. Mes dar sėdim, šnekam. Aš tai jo žmonai Marytei Ruzgienei ir sakau:

– Kaipgi sesuo tavo, mano simpatija Janutė gyvena?

– Tai gal jau nereiks tau matyt Janutės, – atsakė ji man.

Tada aš net nesupratau, kodėl ji taip pasakė. Lyg ir norėjau paklausti: tai gal jau ištekėjo? Bet nepaklausiau. Tik po viso to, prisiminęs tuos jos žodžius, supratau, kad ji labai atsargiai perspėjo, leido suprast, jog čia mums jau viskas...

Janis man padavė cigaretę užsirūkyt. Aš užsirūkiau, o Pranas anksčiau beveik nebuvo rūkęs.

Kada Janis atidarė portsigarą, cigaretės buvo sudėliotos vienoje ir kitoje pusėje. Vieną pusę laiko ranka uždengęs, iš kitos duoda užsirūkyt. Pats užsirūkė iš tos pusės, kurią laikė ranka uždengęs. Tai supratau, kad vienoje pusėje visos cigaretės buvo užnuodytos, o kitoj ne.

Kadangi aš buvau rūkantis, mane tie nuodai dar ne taip greit paveikė, o Pranas, kai tik užsirūkė, iškart nuleido rankas ir lyg pradėjo snaust. Aš jam sakau: „Na, tai einam Pranai“. Bet jis tik kažką suvapėjo panosėje. Ir tuo metu pajutau, kad man laužia rankas. Dar bandžiau traukt pistoletą iš kišenės ir, matyt, buvau ištraukęs, nes mano ranka po to dar ilgai buvo ištinusi ir mėlyna, matyt, trenkė kokiu kietu daiktu per ją. Aš jau gerai nebepamenu, kaip ten viskas vyko, tik vėliau sužinojau, kad gindamasis vienam tokiam ryžam čekistui latviui perkandau ranką. Buvau surištas spygliuota viela. Šitaip surištą išlaikė devynias paras Aknystos MGB būstinėje. Tas latvis, kuris rišo mane, priėjo ir sako:

– Ech ty svoloč! Ty mnie ruku perekusil!

Kaip spyrė koja krūtinėn, aš iškart nuvirtau ant žemės. Tardymo metu labai mušė, buvau mėlynas ir ištinęs, kaip obuolys.

Iš Aknystos išvežė į Rygą, iš Rygos atvežė į Šiaulius. Šiauliuose palaikė penkias paras, o po to atvežė į Kupiškį, kadangi čia buvo Aukštaitijos krašte tardymo punktas.

Teisė Pabaltijo karinis tribunolas Panevėžyje, gavau 25 metus lagerio. Pirmiausia patekau į Taišeto lagerius Nr. 41, daug teko praleist laiko vadinamose „peresilkose“: Krasnojarske, Vychorovkoj. Po Stalino mirties 1953 m. rudenį išvežė į Omską, tai man nusišypsojo laimė, nes čia dirbau prie statybų.

Viso lageriuose praleidau 15 metų. Teko būti Mordovijos lageriuose, čia sutikau nemažai lietuvių: Tribušauską, Terlecką, Skeiverį, Petkų.

Toks saugumietis Jonas Česnavičius važinėdavo po lagerius ir „nesusipratusiems“ lietuviams „pudruodavo“ smegenis. Žiūrėk, atvažiuoja į lagerį, pasišaukia ką nors iš kalinių, paklausinėja. Matom kartą – Petkų įsikabinęs į parankę vedžiojasi po zoną. Tada aš buvau pakėlęs triukšmą, jau buvom pasiruošę Petkų nulinčiuot, bet susilaikėm, kadangi vienam buvo likę pusė metų, kitam pora mėnesių, trečiam dar mažiau, pabandyk jį paliest, vėl gausi kelis metus, o kas to nori. Taip ir paliko Petkus „nepakrikštytas“. Grįžęs į Lietuvą, aš daugeliui sakiau, kad Petkus ne šventuolis, o Česnavičiaus draugas, bet kas gi patikėjo tada. Su kuo dabar Petkus nuėjo?..

Apie Terlecką tikrai nieko blogo negaliu pasakyti, dirbo eiliniu darbininku su visais, o Petkus visur buvo „pridurku“. Tik nuvažiavo į Čūnos lagerį, tuoj pirmą dieną Petkus nuėjo sargaut pas statybininkus. Kada vėliau visus sargus iš ten atleido, neva buvo ruošiamas pabėgimas, tai buvo čekistų provokacija. Ten darbų vykdytoju dirbo kalinys Vytautas Krikščiūnas. Taigi visus atleido, o Petkų paliko. Kodėl? Mordovijos 7-tam lageryje kartu teko būti su buvusiu partizanu, vėliau tapusiu aktyviu provokatoriumi smogiku, Alfonsu Radzevičiumi-*Tarzanu*. Lageryje jis laikėsi nuošaliai, visų buvo atstumtas, teko girdėt iš jo nemažai pasakojimų apie partizaninį gyvenimą.

Pasakoja VLADAS ŠINKŪNAS-„JUZIUKS“

Užrašyta Kėdainiuose
1997 04 05

Gimiau 1927 m. Armonių kaime, Juodupės valsčiuje, pačiam Latvijos pasienyje. Šeimoje buvome keturi broliai ir dvi seserys. Aš buvau pats jauniausias, seserys ištekėjo dar prieš karą. Tėvai

turėjo 19 ha žemės. Žemės darbams samdinių nesamdėm, patys padarydavome visus darbus. Vėliau brolis Petras pradėjo mokytis staliaus amato, išvažiavo gyventi į Rokiškį, šiuo metu yra tautodailininkas.

Puikiausiai prisimenu 1940-tus metus, kada Rusijos bolševikų armijos užėmė Lietuvą. Aš tada mokiausi Lukštų šešių skyrių pradžios mokykloje, mūsų mokytojas buvo Kišūnas, didelis patriotas, šaulys, tą patriotiškumą jis sugebėjo perteikti ir mums, savo mokiniams. 1941 m. jį su visa šeima tie patys bolševikai išvežė į Sibirą. Vėliau žmona grįžo, o mokytojas Kišūnas mirė ten, Sibire. Vyrus nuo šeimos vežimo metu atskirdavo, jis irgi buvo nuo šeimos atskirtas.

Pro mūsų kaimą tuo metu dažnai pravažiuodavo kažkokios rusų budinčios mašinos. Nuvažiavau ir aš į kaimą dviračiu pažiūrėt, kaip tie rusai atrodo. Tik nuvažiavau, nulipau nuo dviračio, kaip apstojo jie mane, iš visų pusių apžiūrinėja tą mano dviratį ir vis klausia:

– Čja mašina? Čja mašina?

Pas mus apylinkėje gyveno nemažai „staravierų“, tai tą rusišką kalbą jau šiek tiek suprasdavau. Mano tėvų ūkio du kaimynai buvo rusai. Dar prieškariniais metais mes su jais labai draugiškai bendravom. Kai mano seserys tekėjo, tie rusai dar pajauniais buvo pakviesti, bet viskas baigėsi, kai atėjo bolševikai. Tada ir šitie „staravierai“ pakėlė galvas, ėmė reikalaut, kad mūsų pradžios mokykloje rusų kalbą dėstytų ir t. t. Tarp jų atsirado ir labai aršiai nusiteikusių lietuvių atžvilgiu. Kadangi čia buvo pasienio zona su Latvija, anksčiau maždaug aštuoniems kilometrams prižiūrėti buvo skiriamas vienas pasienietis, o bolševikai pastatė jau po vieną pasienietį vienam kilometrui. Man nesuprantama, kodėl bolševikai taip elgėsi, juk Latvija irgi tų pačių buvo užimta. Ir kas charakteringa, į tą pasienio miliciją išėjo visi mūsų gerieji, dorieji „staravierai“. Vien mūsų kaime atsirado devyni tokie gerai ginkluoti milicininkai, pradėjo terorizuoti mūsų žmones, platino vadinamąsias obligacijas, o žmonės nebuvo įpratę prie šitokių dalykų. Ateina su šautuvu ir liepia pasirašyt, kad pirksi tas obligacijas. Pradėjo orga-

nizuot vakaruškas su rusiškom dainom, susikūrė savotiškas jų dainininkų kolektyvas. O patys didžiausi žiaurumai prasidėjo tada, kai prasidėjo karas 1941 m. birželio mėnesį.

Iš mūsų kaimo buvo kilęs toks Mažeikis. Jis kaime turėjo ūkelį ir kartu Rokiškyje turėjo savo namus. Kai atėjo bolševikai, atsikėlė gyvent į Armonis, jo sodelyje buvo mokykla. Mes taip ir nesupratom, kodėl, kai tik prasidėjo karas, jį tie komjaunuoliai paėmė ir nusivarė į Juodupę. Ten jų, tokių eilinių ūkininkėlių, suvarė gana nemažai, o aktyviausieji varytojai ir buvo šitie patys vietiniai rusai. Aršiausias iš mūsų kaimo buvo Afrasina Danilov, o kiti jo pasekėjai – Trofimovai, Timofejevai, kurių buvo net po kelias šeimas, ėjo kartu su juo. Tas Afrasina buvo pasienio rajono viršininkas, o paskutiniu metu Latvijoje Subatėj dirbo neva muitinės viršininku ir bandė net sustabdyt besitraukiančius rusų kareivius, atseit reikia nesitraukt nuo puolančios vokiečių armijos, reikia gintis. Tie kareiviai daug nesiterliojo, paprasčiausiai jį nušovė. Taip pasibaigė jo „žygdarbiai“, o kareiviai nuėjo, kur jiems reikėjo. Timofejevai su Trofimovais pasitraukė į Rusijos gilumą.

Iš mūsų kaimo lietuvių į bolševikų miliciją buvo prisirašęs Juozas Mažeikis, irgi kartu pasitraukė su rusais. Dar buvo tokie du broliai Valaikos prisirašę į Juodupės miliciją. Vyresnysis žuvo, o jaunesnysis grįžo viena akim iš Rusijos ir jau visai su kitomis pažiūromis. Daug buvo tokių, kurie per kvailystę buvo prisidėję prie bolševikų. Toks Šinkūnas seniokas labai agitavo už bolševikus, visiems aiškino, kad bus mūsų – darbininkų – valdžia, mes gyvensim kaip rojuj. Kai rusai traukėsi, teko ir tam seniui trauktis, pabijojo pasilikt, o kai grįžo, pirmas mūsų partizanų ryšininkas buvo. Nors buvo pagyvenęs žmogus, bet partizanams, asmeniškai ir man, yra daug padėjęs. Iš Rusijos grįžo išbadėjęs, utėlėtas, pamatęs ir patyręs komunistų „rojaus“ malonumus. Mirė 1948 m.

1940 m., besimokydamas šeštam skyriuj, aš jau turėjau susiformavęs savo pasaulėžiūrą ir supratimą apie daugelį politinių įvykių.

Kada mokiausi Lukštuose, ten gal trečdalis irgi buvo tų pačių „staravierų“ vaikai. Ėmė kurtis pionierių organizacijos. Ruseliai šeštam skyriuje už mus beveik visi buvo vyresni: 14-os 15-os metų. Tie pradėjo kurt komjaunimo organizaciją. Mokytojai buvo dori, geri lietuviai, vedėja buvo Likaitė. Jie, kiek galėjo, stengėsi nesikišt į tą „raudoną“ politiką.

Užbaigiant šeštą skyrių, atsisveikinant su mokykla, kiekvienas puoselėjom savo planus: vieni tęsti mokslus toliau gimnazijoje, kiti eit dirbt, nes visi buvom kaimiečiai. Atsisveikindami keliese susitarėm padaryt „tvarką“: nukabinom nuo sienos Stalino, Lenino, Markso ir Engelso portretus ir sudaužėm, bet mus greit tos mokytojos išaiškino. Jeigu jos būtų pranešusios kur reikia, manau, mums tie šposai būtų brangiai kainavę, bet jos niekam nepranešė, nuramino mus, pačios sutvarkė viską.

1941 m. rusų bolševikai besitraukdami Juodupėje nukankino apie 14 žmonių, užkasė pušynėlyje ir samanomis dar užmaskavo. Buvo numatę dar daugiau sunaikint, mano tėvas irgi buvo įtrauktas į tą sąrašą, bet jie nebespėjo. Dar vokiečių nebuvo, o mūsų sukilėliai jiems iš pakrūmių jau ėmė pleškint. Trečiadienį Juodupę užėmė sukilėliai, o vokiečiai pas mus pasirodė tik penktadienį ryte. Atkasinėjant nukankintuosius, ten buvo nuėjęs mano vyresnysis brolis Antanas su tėvu. Lavonai žiauriai išniekinti, vielomis surištos rankos... Šioms žudynėms vadovavo valsčiaus pirmininkas ar partorgas Talius, tiksliai jo užimamų pareigų ir nebežinau. Jis mirė tik prasidėjus atgimimui apie 1989 metus. Dėl tų žudynių rusų kariuomenės negalima kaltinti, viską padarė vietiniai „staravierai“ – komjaunuoliai, milicininkai. Daugelis iš tų nukankintųjų buvo asmeniškų pykčių aukos.

1941 m., prieš ateinant vokiečiams, tie visi, kurie prie bolševikų nešiojo ginklus, pasitraukė į Rusiją, liko jų giminaičiai vienas kitas, bet jie labai tyliai iš naujo pradėjo mums pirštis į draugus.

Vokiečiams traukiantis atgal, prie Juodupės Padubio miško rusai atskraidino ir nuleido desantininkus. Tam miške veikė va-

dinamasis „Žemaitės“ raudonųjų „partizanų“ būrys, nors lietuvių ten buvo vienas kitas. 1944 m. jie ėmė siaust apylinkes, apiplėšinėt gyventojus, netoli Lukštų vieną ūkininką nušovė. O pas mus tuo metu į kaimą grįžo visi, kurie buvo išėję į Plechavičiaus armiją, grįžo su ginklais. Kad apsisaugotų nuo šitų raudonųjų „partizanų“, nutarė paeiliui budėt naktimis. Tai šitiems raudoniesiems jau labai nepatiko. Kaime gyveno sena „staravierė“ Dzenka, turėjo dvi dukras, ji kepdavo duoną tiems rusų desantininkams. Mūsiškiai sužinojo, kad ji jiems kepa duoną ir jie pas ją lankosi. Kartą padarė pasalą ir du lyderius iš tų banditų nušovė.

1941 m. aš persikėliau gyvent į Rokiškį pas motinos seserį. Pas ją aš gyvenau ir mokiausi gimnazijoje. Į tėviškę parvažiuodavau tik atostogų metu, bet ir tai neišbūdavau per visas atostogas.

1944 m. kovo mėnesį į gimnaziją ateina vokiečiai ir liepia mums išsikraustyt, atseit jiems reikalingas pastatas kariuomenės daliniams. Išsikraustėm į žydų mokyklos patalpas. Pastatas nedidelis, o mokinių daug, po tris pamainas mokėmės. Kažkokią neapykantą tada pajutome tiems vokiečiams. Pikčiausia, kad mus iškraustė, o pastatas stovi tuščias.

Mes trise vieną kartą sutarėm užeit ir pasižiūrėt, ar yra jame vokiečių. Įėjom į vidų – tuščia, nieko nėra, tik ant durų užkabintos lentutės, ant kurių užrašyta kuopų, būrių pavadinimai ir numeriai. Fojė stovi didžiulis Hitlerio portretas. Toks pyktis apėmė: mus išvarė, po tris pamainas turime mokytis ten, kur net apšildymo nėra, rašom klasėje su pirštinėmis. Ėmėm tas lenteles nuo durų plėšyt, sulaužėm ir sudraskėm Hitlerio portretą. Tik išgirdom geležimis kaustytų batų tratėjimą. O ten, pasirodo, pusrūsyje buvo įsikūrusi kažkokia tų vokiečių tarnyba. Jie, išgirdę viršuje triukšmą, lėkė žiūrėt, kas čia darosi. O kur mums dingt? Pastatas buvo trijų aukštų. Užlėkėm į trečią aukštą. Kur slėptis? Sulindom į palėpę, bet matom, kad čia mus suras. Atsidarėm langą ir iššokom į pusnį iš trečio aukšto. Mes dviese iššokom, o trečią ir sugavo.

Nulėkėm į dvaro parką. Naktį ateina policininkas ir kviečia mane vardu ir pavarde. Supratau, kad anas mus vis dėlto išdavė. Didžiausia laimė, kad mus perdavė ne vokiečių gestapui, o Lietuvos policijai. Policijoj pasakė, kad mes sočiai prisišiukšlinom ir jie negali mūsų paleisti. Aš buvau jauniausias, o mano draugelius jau lietė kariuomenė. Tada mums pasiūlė tokias sąlygas: aniems į kalėjimą arba į frontą, o mane į Vokietiją dirbt. Paskiria palydovą, nuveža mane į Panevėžį. Po dviejų dienų mus jau tris tokius panašius nugabeno į Kauną. Kažkaip laisvai mes vaikščiojom po Kauną ir net tokia mintis mums nešovė į galvą, kad reikia bėgt. Po kiek laiko atėjo vagonas iš Vilniaus, daugiausia lenkų pririnkta, įkėlė ir mus į šitą vagoną ir išvežė tiesiai į Austriją. 1944 m. balandžio mėnesį jau buvau Austrijoje, 30 kilometrų nuo Vienos. Čia uždarė į tokį lagerį, tačiau mes buvome laisvi darbininkai. Galėjom nuvažiuot ir į Vieną, bet tik išeiginėmis dienomis. Niekas mūsų nesaugojo, nors pabėgt iš ten irgi nebuvo įmanoma. Be atskiro leidimo negausi bilieto, o be bilieto toli nenuvažiuosi. Pradžioje ten buvo ramu, nesijautė, kad kažkur vyksta karas, mes dirbome prie statybų pagalbiniais darbininkais, vadovavo daugiausia čekai. Ten buvo gana didelės chemijos gamyklos Fišesdorf ir Mosbirbau, gamino chlorą, trąšas, buvo stambios elektrinės. Kada amerikonų aviacija subombardavo chloro cisternas, labai daug žmonių žuvo, vienus bombos užmušė, kitus nunuodijo chloro dujos.

Pirmą sykį bombardavo 1944 m. per pačias Sekmines. Po šio bombardavimo sustojo visos gamyklos. Kadangi ten dirbo daug internuotų italų belaisvių, jų daugiausia ir žuvo. Po oro pavojaus sirenos juos išvesdavo į tokius kanalus, tuo sykiu bombos tiesiai į tuos kanalus pataikė, iškart žuvo daugiau kaip du šimtai žmonių. Po to prasidėjo totalinis Austrijos griovimas. Kiekvieno mėnesio pirmą ketvirtadienį lygiai tą pačią valandą amerikiečių aviacija drebino ir draskė bombomis visą Austriją. Po to dar dažniau ėmė bombarduoti. 1945 m. kovo mėnesį prie Vienos jau priartėjo rusų armijos. Tada mus evakavo toliau į Vakarus. Geležinkeliai buvo subombarduoti, paeinam kokius 40 ki-

lometrų, vėl pavažiuojam traukiniu. Taip atsiradom Šveicarijos pasienyje, kurortiniame Bregenco mieste, apsistojom kaime Švarcag.

Karo pabaigoje mus paėmė prancūzai ir kurį laiką priklausėm jų zonai. Po truputį prancūzai iš savo zonos tiesiog per prievartą ėmė varyt į namus rusus, baltarusius, ukrainiečius, o pabaltiečiams, lenkams leido pasirinkti. Išvažiavo italai, belgai, olandai, likome tik mes, lietuviai. Būčiau jau nebegrįžęs ir aš, bet susidraugavau su tokiu Songaila, inžinieriumi iš Kauno. Jis ėmė aiškint: jeigu ten nieko neprisišiukšlinęs, baigsi mokslus, tik dveji metai gimnazijos bebuvo likę, ir niekas tavęs nelies. Taip aš ir susigundžiau grįžt į tėviškę. Ne aš vienas paklausiau šito Songailos pliauškalų. Bregence veikė sąjungininkų komendantūra, ant kurios plaikstėsi keturios vėliavos: prancūzų, amerikiečių, anglų ir rusų. Ypač išsiskyrė rusų karininkai plačiais blizgančiais antpečiais.

Ten buvo ruošiamas rusų ešelonas. Mes trys lietuviai nuėjom pažiūrėti. Toks karininkas Benderis iš Kauno man ir sako:

– Tu geriau moki rusiškai, nueik ir paklausk, ar mums galima su jais važiuot.

Aš nuėjau prie vagono ir paklausiau vieno ruso karininko, ar galima lietuviams kartu važiuot su jais į namus. Tai jis man taip maloniai atsakė:

– Pažaluista. Litva tože ruskaja zemlia...

Kaip prikibo jis prie mūsų – sėskit, ir važiuojam. Kvaileliai net nesugrįžom į barakus savo daiktelių pasiimt, pagalvojom: savaitė ir namuose.

Pervažiavom prancūzų zoną, nuvežė į amerikiečių zoną, ten patalpino į tokį filtracinį lagerį, nukirpo visiems trumpai plaukus, įsakė grąžint visus užsienietiškus atvirukus, nuotraukas, nors ten dar rusų kariškių nebuvo nė vieno.

Ten kiek pabuvom, aš sakau savo draugeliams: nėra čia ko mums laukt, bėgam iš to lagerio, ir mes paprasčiausiai išėjom, amerikiečių kareiviai net nesulaikė. Bet kur prisiglaust? Čia nors duoda juodos duonos ir žirnių sriubos. Bastėmės bastėmės po

tas Linco apylinkes, radome lenkų lagerį, bet su lenkais nenorėjome prasidėt, o jie visi irgi jau ruošėsi važiuot į Lenkiją. Kadangi čia lietuvių daugiau neradom, grįžom atgal į amerikiečių lagerį. Netrukus mus pervežė į rusų zoną, puikiausiais keleiviniais vagonais. Amerikiečių zoną nuo rusų skyrė kažkokia upė. Kartu vagone dar važiavo keli Lietuvos žydai, paleisti iš Dachau lagerio. Taip mes užėmėm visą kupė. Kažkodėl tada žydai tarp mūsų stengėsi kalbėt tik lietuviškai. Kartu važiavo toks žydas Šlapaberskis, buvęs Nepriklausomos Lietuvos užsienio reikalų ministerijos sekretorius, kalbėjo vokiškai, prancūziškai, angliškai. Privažiavęs tiltą, traukinys sustojo. Amerikiečių kareiviai iššoko iš traukinio. Kai traukinys įvažiavo į rusų zoną, čia mus jau sutiko kaip tikrus „tėvynės patriotus“ – su šunimis iš visų pusių. Vagonus iškart apstojo ginkluoti čekistai, į vidų suėjo pasieniečiai: karininkas ir kareivis su automatu ant krūtinės. Pirmi karininko žodžiai buvo:

– Vsie svoji?!

Iškart kažkas parodė, kad mūsų kupė kalba ne „gimtąja“ kalba (ne rusų). Tuoj prisistatė prie mūsų ir paklausė:

– Kto vy takije?!

Pasakėm, kad iš Lietuvos. Tada apsiramino, leido mums pasilikt savo vietose. Nuvežė į miestelį Melk, ten buvusią vokiečių koncentracijos stovyklą. Iškart mus į tą stovyklą ir uždarė. Ten jau saugojo kaip reikiant, su šunimis. Čia prasidėjo ta vadinamoji filtracija. Tada aš ir pajutau, kas yra komunizmas. Prasidėjo netikėtos skerdynės. Pasirodo, iš Dachau irgi atėjo ešelonas su kaliniais, kuriuos saugojo rusai, buvę Vlasovo armijos kareiviai, o kitu ešelonu atvežė tuos saugotojus. Na ir suleido visus į tą patį lagerį. Tai tie kaliniai šituos buvusius saugotojus tiesiog draskė į gabalus. Užteko pasakyti, kad aš tave mačiau su vokiška uniforma – ir to jau nebėra. Rusų kareiviai lyg ir bandė daryt kokią tvarką. Ateina, pašaudo aukštyn ir vėl išeina. O pjautynės tęsiasi. Tada aš pajutau, į kokį „rojų“ mes patekome.

Kadangi aš buvau 1927-tų metų gimimo, tų metų vyrai Rusijoje jau kariavo. Surikiavo ir – į armiją. Paėmė į atsarginį pulką.

Kiek palaikę tam pulke, nuvežė į Vengriją, į miestelį Cendamelk ir įkurdino buvusioj generolo Vlasovo stovykloj. Nebuvo vandens. O mūsiškių – apie penkiolika tūkstančių. Vienintelis šulinys. Būdavo, atsistoji vakare į eilę, tai tik paryčiui gauni prisipilt katiliuką vandens.

Iš čia mūsų pulką suvarė į vagonus. Patraukėm į Rytus, o kur veža, niekas nežino. Pasirodo, per Vengriją nuvežė į Rumuniją, į Segeto miestelį ant Tisos upės kranto. Tiesiog ant upės kranto mus ir iškrovė. Laukiam, ką čia toliau su mumis darys, o lietus pila, visi šlapi, jokių palapinių, jokios priedangos nuo lietaus. Vėliau perkėlė į tokius neįrengtus mūrinius namukus – be langų, be durų, skersvėjis traukia. Aš ten ir susirgau šiltine. Apie tris mėnesius išgulėjau karo ligoninėje, buvau visiškai prie mirties, bet šiaip taip išsikapanojau. Prieš žiemą mane paleido iš ligoninės ir – tiesiai į filtracijos lagerį, nebe į armiją pasiuntė. Vėl iš naujo prasidėjo tardymai: kur buvai, su kuo buvai. Čia buvo spec. skyrius. Būdavo, kareivis ateina, pavardėmis išsišaukia, nuveda pas tardytoją, tas apklausia, surašo protokolą, o tie, kurie tarnavo „SS“ daliniuose, turėjo pažastyse tatuiruotes, tuos vietoje likviduodavo.

1945 m. pabaigoje iš Segeto ėjo ešelonas į Leningradą. Visiems, kurie buvo iš Lietuvos, iki Minsko išdavė „pajoką“ po kepaliuką duonos, kelias rieškučias sojos pupelių ir išleido. O važiavimas koks nuobodus buvo. Porą valandų važiuoja, tris paras stovi. Kokias dvi savaites važiavome iki Minsko.

Minske gavom nurodymą išsikelt iš vagonų. Toliau kas kaip sugebėjo traukė savais keliais į tėviškes: ir ant vagonų stogų, ir tamburuose. Pasiekėm Vilnių, po to į Kauną, per Radviliškį, Subačių pasiekiau Rokiškį. Taip ir pasibaigė ta mano odisėja.

Grįžtu į namus. Vyriausias brolis Antanas išėjęs į mišką. Prieš tai jis buvo paimtas rusų į armiją, iš ten pabėgo. Kitas brolis Petras irgi blaškosi, nežino ką daryt, laukia, kada jį rusai pašauks į armiją. Buvau įspėtas, kad per savaitę privalau nueit į MGB rajono skyrių ir ten registruotis. Nuvažiavau į Rokiškį. Čia dar kartą eilinis leitenančiukas iškamantinėjo, surašė protokolą.

Supratau, kad jie apie brolį Antaną kažką žinojo. Tuo metu Antanas laikėsi Latvijos miškuose, daugiausia Garsinės miške (mes vadinome Garšvinės), tarp Garšvinės ir Aknystos miestelių. Ten buvo latvių būrys. Jame mano brolis buvo vienintelis lietuvis. Būriui vadovavo Silinš, 1946 m. jis registravosi, o dar vėliau jį patys partizanai nušovė, išsiaiškinę, kad jis palaiko ryšį su čekistais.

Rokiškio MGB ant mano asmens pažymos uždėjo antspaudą ir išleido atgal į namus. Po to Juodupėje išdavė laikiną pažymėjimą, kad esu legalus pilietis. Namuose pradėjo lankytis stribai. Iš mūsų kaimo į stribus buvo išėję tik du broliai ruseliai: Aleksej ir Petka, bet kai grįžau, partizanai juos jau buvo patvarkę.

1946 m. vyko sovietiniai rinkimai. Per tuos rinkimus areštavo mano tėvuką ir brolį Petrą, tiesiog be jokios priežasties Juodupėje uždarė dviem savaitėm stribyne rūsy. Ten buvo baisus rūsys, vėliau ir man teko jame pabūt. Brolis Petras buvo vedęs, tai mes su broliene beveik kiekvieną dieną tiems stribams vežėm rūkytus kumpius, „samagoną“, kad tik paleistų brolį ir tėvuką. Priimdavo jie viską, bet mums atsakydavo trumpai ir aiškiai:

– Jeigu nekalti, paleisim.

Kadangi brolis buvęs Plechavičiaus armijoj, įtarė jį dalyvavus susišaudyme su rusų raudonaisiais partizanais, bet visgi netrukus paleido su tėvuku. Tada brolis susirinko savo „šmutkes“ ir su žmona persikėlė gyvent į Kavoliškį už Rokiškio, dirbo kelių meistru, o aš likau vienas su tėvais.

Buvo 1946-ųjų metų Velykos. Tada man jau buvo 18-ka metų. Mes su brolio žmonos broliu nuėjom į vakarušką kaime. Priėjo stribų, o netrukus prisistatė ir partizanai. Įvyko susišaudymas, iš mūsų kaimo kilusį stribą Danilovą nušovė.

Šokių metu armonika groja, įbėgo gryčion šitas Danilovas ir suriko:

– Banditai!

Čia buvo du rusai leitenantai. Prasidėjus šaudymui, jie griuvo ant grindų, o vienas toks susisukęs stribokas nukrito ant

slenksčio ir pila iš šautuvo į kitą gryčios galą. Vienas iš tų rusų sako:

– Durak ty! Kuda ty strieliaješ?!

Suprantama, viduje kilo sumišimas. Stribas Fekcia Danilovas bijo eit vienas namo, surinko mus kelis ir nusivedė pas kaimynus, ten pernakvojom. Ryte jis mums ėmė grasint, kadangi nušovė jo vyresnįjį brolį.

– Seičas ja vam pakažu!

Aš jam sakau: kuo mes čia dėti, kad tavo brolį nušovė.

Dar dvi dienas namuose pabuvau. Palaidoję tą nušautąjį, atvažiavo pas mus stribai ir suėmė tėvą. Taip pat areštavo ir mano pusbrolį Vladą Butėną. Jis prieš tris mėnesius išėjo iš miško ir registravosi. Vis paklausdavo, ar mano brolis ateina. Aš, nieko blogo neįtardamas, pasakiau jam, kad buvo porą kartų atėjęs. Po poros dienų motina išėjo į Juodupę, išnešė tėvukui maisto. Aš dar vienas guliu, girdžiu, kieme šuo loja. Atsikėlęs žvilgterėjau per langą – pilnas kiemas kareivių. Pagalvojau, kad čia geruoju nesibaigs, nutariau per kitas duris sprukt sodan. Atidariau duris – prieš mane kulkosvaidis pastatytas. Taip krėtė, taip krėtė, viską išvertė, liepė man apsirengt, pasiimt valgyt. Atsipjoviau lašinių gabalą, duonos pasiėmiau, o kareiviai visas nuotraukas pasiėmė. Pamatė ant sienos Dariaus ir Girėno paveikslą. Suka kumščius apie galvą ir liepia pasakyt, kokie čia fašistai. Išsivedė mane į lauką. Tvarto ir gryčios visos durys atlapos. Varo į mišką. Nuvarė į mišką, žiūriu, tas mano pusbrolis stovi surištom rankom saugomas kelių kareivių. O sunkvežimis jų buvo paliktas dar gerokai toliau, gal už kilometro.

Surinko dar daugiau vyrų iš mūsų kaimo – Vladą Valaiką paėmė, Joną Strumskį, nuvežė į Juodupę. Stribyne uždarė prie budinčio užtvertam garde, palaikė iki vakaro, o tą Butėną uždarė kažkur atskirai. Vakare nuvedė į tokį rūsį. Lentos patiestos, o vandens apie 30 centimetrų gylio. Čia visus gamtinius reikalus atlikinėjom į tą vandenį, nes į jokį tualetą neišleisdavo. Tai buvo prieš pat gegužės pirmąją. Beveik visi mes čia sėdėjom uždaryti iš tos pačios vietovės: Strumskys, Butėnas, Valaika, ma-

no tėvas, aš ir dar pora vyrų. Vladas Butėnas man prisipažino, jog jis pasakęs, kad mano brolis pas mane užeina į namus. Nors mano tėvukas buvo jau senyvo amžiaus, bet toks karštas, puolė mušt šitą Vladą, nors aš ant jo nieko negaliu pasakyti, matėsi, kad žmogus smarkiai iškankintas, viena ausim nebegirdėjo, sudaužytas kaip reikiant. Sutarėm: jeigu šauks į akistatą, jis pasakys, kad sumelavo apie mano brolį. Per tą raudonųjų šventę Strumskys bandė žudytis. Iš jo reikalavo, kad atiduotų ginklą, irgi smarkiai mušė. Galvojo žmogus, kad nebeišlaikys. Jis sako: atiduočiau jiems tą ginklą, bet kad ne pas mane paslėptas, jeigu pasakysiu, kitą žmogų išduosiu. Vielą ant kaklo užsinėrė ir bandė pasikart. O tamsu kaip pragare, nieko nesimato, kol per tą vandenį nubridom, atkabinom. Jis atsigavo, bet per tardymus neišlaikė ir išdavė tą žmogų iš Vanaginės kaimo, tokį Lukaną.

Kada iššaukė mane į tardymą, iškart paklausė: ar buvo brolis. Aš pasakiau, kad nebuvo. Tada išsitraukė šampalus ir ėmė karšt kailį, bet aš gyniausi iki paskutinio. Tuomet suvedė mus su tuo Vladu į akistatą. Nors ir buvom susitarę, jis vis dėlto neišdrįso pasakyt, kad brolis nebuvo, kad tai jo sugalvota. Apiformino mane protokole kaip banditų bendrininką, pasiūlė 10 metų kalėjimo, perkėlė į kitą kamerą ir pradėjo verbuot. Liepia eit į mišką pas brolį, įsiliet į jų grupę ir ją sunaikint. Aš jau galvoju, kaip man tik iš jų ištrūkt, visa kita niekai. Pradžioje dar lyg ir nesutikau, bet vėliau leidausi įkalbinamas. Taip jie mane ir užverbavo. Pasirašiau, kad jiems dirbsiu. Davė agento slapyvardį „Kareckas“. Tą pačią minutę aš jau tapau jų „draugas“, tuoj atnešė alaus iš krautuvės nupirkę, vaišina. O verbavo vyr. leitenantas Gribov, prie jo dar ateidavo ir vienas lietuvis leitenantas Petraitis. Kada Gribovas mane nuvelėdavo šampalu, tai šitas Petraitis užbaigdavo keliais kumščių smūgiais į paširdžius. Visą informaciją turėjau perduot tam likusiam gyvam stribui Danilovui, o perdavimo vietą turėjau nurodyti aš pats. Ir mane paleido į namus, bet paso neatidavė, pasiliko. Tiesa, prieš išleisdami dar pateikė savo sukurtą legendą: jie neva atvažiuos

manęs areštuot, o aš imsiu ir pabėgsiu. O kol kas liepė sėdėt namuose, jie praneš, kada atvažiuos. Parėjau ir sėdžiu namuose. Netrukus atėjo brolis. Aš jam viską ir išpasakojau, sakau, ką man dabar daryt? Brolis liepė laukt. Kiekvieną savaitę aš vis rašau laiškelius ir dedu po krūmu į aprūdijusią metalinę dėžutę, nes taip man buvo nurodyta pranešinėt, ar atėjo brolis, ar buvau su juo susitikęs. Slaptavietė, vadinamasis ryšio punktas, buvo nurodytas mano iniciatyva. Aš vis rašau, kad brolis nebuvo atėjęs. Bet kiek jie gali laukt? Per Danilovą praneša, kad su manimi nori susitikti Gribovas, tik liepia neit pas jį į stribyną, laukt prie kooperatyvo pastatų pačioj Juodupėj, ten jis mane susiras.

Nueinu į Juodupę, vaikštinėju apie tą kooperatyvą, žiūriu – Gribovas važiuoja dviračiu palengva. Mostelėjo ranka, kad sekčiau iš paskos. Jis važiavo ir nuvažiavo, aš einu keliu. Pakely krūmuose, matau, sėdi ir laukia manęs , rankose varto pistoletą. Aš priėjau prie jo, jis klausia, kodėl su broliu nesusitinku, o ką aš jam padarysiu, sakau, jeigu jis neateina. Galvą nuleido žemyn ir burba panosėje:

– Plocho budet, plocho budet...

Supratau, kad ruskis nepatenkintas. Kiek pakalbėjom, liepė stengtis kaip greičiau su broliu susitikt.

Juodupės stribams valdžia nupirko dviračius. Grįžtu į namus, žiūriu – šeši stribai dviračiais atvažiuoja. Galvoju, velniava čia dabar bus, matyt, nebus areštavimo imitacijos, iš tikrųjų mane areštuos. Mūsų namai stovėjo prie Valksnynės miško. Aš įšokau į griovį, kiek paėjau grioviu iki to Valksnynės miškelio ir pro šakas stebiu savo namus. Stribai privažiavo prie gryčios, dviračius sustatė, įėjo į vidų, supratau, tėvas jiems pasakė, kad manęs nėra. Matau, ėmė vaikščiot į klojimą, į tvartą. Jau man nėra ko laukt, reikia kažką daryt. Kai stribai išvažiavo, parėjau į namus. Netrukus atėjo ir brolis su dviem kitais partizanais. Sutarėm, kad ir aš eisiu kartu su jais. Jie tada bazavosi tame Garšvinės miške, tarp latvių buvo du lietuviai: mano brolis ir Čelkis. Visi kiti latviai. Iš viso apie 18-ka vyrų. Nuo čia ir prasidėjo mano vargų keliai. Garšvinės miško viena pusė buvo Lat-

vijos teritorijoje, kita Lietuvos. Čia vadinosi Gerbale, o Latvijoje – Trakas. Mes bazavomės Trako miške. Tuo metu susisiekėm su Obelių krašto partizanais Daminauskais, Vaičėnu ir kitais. Jie atėjo ir apsistojo Gerbalėse, ten mes ir susitikom. Visi mūsų būrio latviai mokėjo lietuviškai, kadangi buvo kilę nuo Lietuvos pasienio. Gyvenom palapinėse, bunkerių neturėjome. Tai buvo 1946 m. birželis.

Kiek prisiminsiu, pasistengsiu suminėt vardus, pavardes tų mūsų būrio vyrų, su kuriais aš pradėjau partizaninį gyvenimą:

Dumbris – būrio vadas, Silinš Voldemars, *Garais* (*Ilgas*, kilęs iš Venspilio, prie vokiečių buvęs latvių legiono kareivis), Karlis Lintinš (iš Jelgavos), Ervelis su žmona Erna (1946 m. pabaigoje registravosi), *Byskaps (Vyskupas)* – Alberts (storas, stambus vyras, žuvo mūšio metu šalia manęs, kilęs nuo Garšvinės, jį dar vadino *Kalejs* – *Kalvis*).

Kažkiek pagyvendavom Lietuvoje, latviai pas mus ateidavo. 1946 m. vasarą čia buvo susirinkęs gana nemažas mūsų būrys. Buvo atėjęs *Gandis* – Gasiūnas nuo Juodupės su savo būriu, Bulovai, Vaičėno vyrai, susirinko apie septyniasdešimt. Buvo tariamasi užpult Juodupės stribus, bet ten stovėjo rusų kariuomenės garnizonas, o su kariuomene ilgai nepakariausi, teko to sumanymo atsisakyti. Taip visi ir išsiskirstėm po savo kraštus. Pas mus po to perėjo Vaičėno brolis Bronius, ir mes trise likome pas latvius. Prieš žiemą Antanas Čelkis grįžo į Lietuvą, vėliau registravosi, išvažiavo į Klaipėdą, bet vėliau jį vis tiek areštavo.

Žiemoti likome trys latviai ir mes su broliu. Išsikasėm bunkerį Garšvinės miške. Man Latvijoje patikdavo tai, kad ten nepatekdavai į tokią situaciją, kaip Lietuvoje. Išsikasa bunkerį, angą užmaskuoja ir sėdi. Jeigu išdavimas, vienas stribukas gali visus sutvarkyt. O mes išsikasėm bunkeriuką – pusė žemėse, pusė virš žemės. Iš rąstų sunėrėm šonus, apipylėm žemėmis, išsikasėm apkasus netoli bunkeriuko, vienas visada stovėdavome sargyboje. Maisto prisinešėme kiek įmanoma iš rudens. Maždaug už šimto metrų augo tankus eglynėlis ir ten ėjo miško

kelias, visą laiką išmindžiotas. Išeidami pėdas užmaskuojam ir tiesiog ant to keliuko išlendam. Taip laimingai praleidom 1946–47 metų žiemą, sulaukėm balandžio mėnesio. Šito mūsų bunkerio daugiau niekas nežinojo, net artimiausi mūsų žmonės, nors nuo tėvų namų buvo apie septynis kilometrus. Maisto pas tėvus nueidavau pats atsinešt. Po žiemos nutrūko ryšys su Lietuvos partizanais, nebeturėjom jokio ryšio ir su „Vaičėno" būriu. Kadangi ryšininkus aš žinojau, per juos bandžiau užmegzt ryšį, bet taip pasitaikydavo arba mes kur nors iškeliavę, kai jie ateina, arba, kai mes ateinam, jų nerandam. Tais metais aš taip ir nesusitikau su lietuviais. 1947 m. žuvo brolis Antanas. Ta žūtis buvo labai neaiški. Tada mes penkiese buvom apsistoję tame pačiame Garšvinės miške, tik vasaros stovykloje. Turėjom labai geras ryšininkes iš Lukštų – Genę ir Janę Karaliutes. Jos ganė karves pas latvius. Viena pas vieną ūkininką, kita pas kitą. Jeigu jos norėdavo mums ką nors pranešt, atgina karves į mišką ir abi smarkiai uždainuoja. Iš to mes suprasdavom, kad jos jau turi mums kažkokių naujienų.

Tuo metu mes tik su broliu buvom likę stovykloje, latviai buvo išėję. Girdim, jos garsiai dainuoja. Brolis man pasakė: „Einu pas jas, kažką jos turi pranešt". Grįžo ir tie latviai. Mes keturiese liekam. Jam išėjus, išgirdom porą šūvių. Tuoj už ginklų, bėgam į tą pusę. Žiūrim, ties miško kelio ir kvartalinės linijos sankryža guli brolis, ginklas prie jo, niekas nepaimta. Atsinešėm brolį į stovyklą. Lietuvos pasienis netoli. Turėjau gerai pažįstamą Padubio miško eigulį Karną, dažnai su juo susitikdavau, bet nežinojau, kad jis užverbuotas. Tariamės su latviais, ką daryt. Reikia laidot. Aš pareiškiau norą, kad jis būtų palaidotas tėviškėje. Sutarėm taip: eisiu aš pas tą eigulį, pasakysiu jam , kad padarytų karstą. Dar du žmones paprašiau, kad jam padėtų. Čia buvo jau mano didžiausia kvailystė, bet ką aš galėjau žinoti. Nuėjau pas Karną, pasakiau, kad žuvo brolis, paprašiau padaryti karstą, parinkti vietą, ryt atnešim jį ir palaidosim miške. Jis iškart sutiko. Kaip vėliau sužinojau, karstą jis padarė. Sulaukėm vakaro ir keturiese nešam brolį į sutartą vietą.

36. „Vytauto“ apygardos partizanai: Mykolas Urbonas-*Liepa* ir Antanas Kraujelis-*Siaubūnas*.

37. 3-čias iš kairės „Vytauto“ apygardos vadas Vincas Kaulinis-*Miškinis*.

38. Molėtų krašto partizanas.

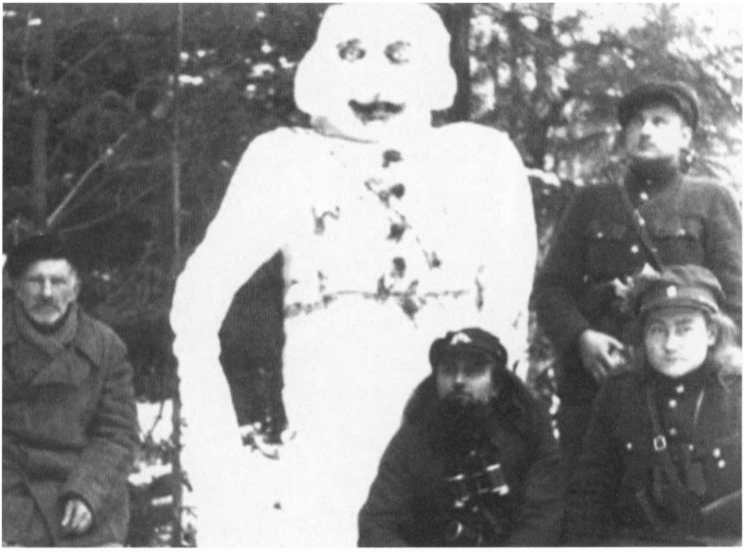

39. Molėtų krašto partizanai, laisvalaikiu iš sniego nulipdę Staliną.

40. Julius Jakutis-*Gintvytis* ir Vytautas Ramanauskas-*Žilvinas*.

41. Nužudytas ir išniekintas Rokiškio raj. Duokiškio partizanas.

42. Teodoras Kviklys-*Klajūnas* ir Mykolas Urbonas-*Liepa*.

43. Bronius Kalytis-*Siaubas (ag. Ramojus)*. Buvęs „Vytauto“ apygardos štabo viršininkas, 1951 m. paimtas gyvas.

Draugai jau man neduoda jo nešt, aš einu priekyje, jie iš paskos. Išėjom iš Latvijos miškų, persikėlėm į Lietuvos pusę, o šunys loja kaip pasiutę. Garis sako: matyt, užuodžia kraują, todėl taip loja.

Prisiartinom prie eigulio Karnos namų, maždaug už šimto metrų padėjom lavoną ant žemės. Aš pasakiau, kad užeisiu pas eigulį pasiklaust, kur tas karstas. Tiesa, mes ėjom ne tiesiai į tuos namus, o šiek tiek šonu. Kad būtų lengviau, priekiniai perkišo šautuvus palei tų neštuvų kotus, o Garis, eidamas iš paskos, šautuvą nešėsi ant peties. Netoliese griovys priaugęs krūmelių. Priešaky ties žaiginiais lyg ir kulkosvaidis pastatytas pasimatė. Aš tik stabt, ir tuo metu iš visų pusių kaip trenkė salvės, tik raketos kyla padangėn. Kadangi eidamas priekyje automatą nešiausi ant krūtinės pasiruošęs, tai į jų pusę dar keletą serijų paleidau, ir kulkosvaidis nutilo. Vėliau sužinojau, kad kulkosvaidininkui kaip tik ir kliuvo. Pasirodo, mes labai arti vieni su kitais susitikom, vos ne kaktomuša. Jie mūsų nematė, kadangi sekė eigulio namus, manė, kad į tuos namus eisim, o mes užėjom jiems iš šono. Todėl mes greit spėjom atsiplėšti nuo jų. Bet kai mūsiškiai krito, lavonas jiems šautuvus prislėgė, o traukt nėra kada, nes pila iš visų pusių. Taip jie ir paliko abu šautuvus. Aš dar atsiguliau, taisausi automatą, kaip trenkė – teliko gelžgalių krūva, pasirodo, pataikė į automatą. Pasiėmiau tuos gelžgalius ir tempiu. Dar turėjau porą granatų. Ties Latvijos ir Lietuvos pasieniu toks upeliūkštis. Perbridau tą upelį, pasirodo, kiekvienas galvojo, kad tik jis liko, o kai čia kitapus upelio susitikom visi keturi, toks kvailas juokas paėmė, susėdom ant žemės ir kvatojamės. O iš mūsų visų ginklų – vienintelis šautuvas. Ir čia pat jau girdim, kaip rusai lapsėdami šoka per upelį. Tada jau ir mes nešėmės kiek begalėdami. Tik *Garais* iš to šautuvo gal penkis šūvius paleido. Pasukom į Trako mišką. Čia susiradau paslėptą dar vieną šautuvą, pasiėmiau ir nėrėm iš to miško. Po to smarkiai siautė ruskiai, kratė tuos miškus, o mes persikėlėm į kitą Susėjos upės pusę, kur buvome kur kas saugesni.

Pasienyje kažkaip buvo lengviau partizanaut, nes iš Lietuvos pusės į Latviją rusų garnizonai, nepranešę Latvijos teritorijoje esantiems rusų garnizonams, neidavo, arba atvirkščiai.

Čia kiek pagyvenom ir susisiekėm su kita Aknystos latvių partizanų grupe, kuri vadinosi „Akninšani“ („Aknystiečiai“), bet jie gyveno jau gana toli nuo Lietuvos pasienio tokiuose alksnių miškuose, Jekabpilio rajono teritorijoje. Ta grupė buvo pasidalinusi į dvi dalis. Mes įsijungėm į vieną iš jų ir nutarėm kartu praleist žiemą. Mes irgi dar pasidalinom į dvi grupeles. Vienoje grupėje buvo:

1. Martinš (būrio vadas)
2. Hubert (vokietis iš Dancigo, apie 1948 m. gyvas pasidavė su Volodia ir lenku)
3. Vyras ir žmona (latviai)
4. Volodia (rusas nuo Leningrado, buvęs vokiečių belaisvis)
5. Valdis (latvis)
6. Lenkas (iš Vilniaus krašto). Iš viso šešiese.

O toje grupėje, kurioje ir aš buvau, mūsų jau buvo daugiau: Indans Janka (Janis), Indane Milda (dukra), Indane Kristine (motina).

Tėvą vadinome *Tėvinš*, o motiną *Matia* (visa šeima, pabėgusi nuo tremties). Motina buvo jau senyvo amžiaus, ji ir ginklo neturėjo.

Cucurs (mažo ūgio) žuvo dar prieš mano paėmimą. Lagery buvau sutikęs du gyvus užmigdytus paimtus: Arvydą ir tokį visai jaunų metų berniokėlį. Jie man sakė, jog rudeniop žuvo visos tos grupės, nes viduje atsirado išdavikas, visus išdavė vieną po kito. Arvydas lagery susirgo džiova ir mirė 1951 m.

Šitoj mūsų grupėj buvo apie 18-ka žmonių. Vadovavo Indans Janka.

Abiejų grupių bunkeris miške buvo bendras, skyrė tik siena. Čia sunkiausia buvo su maistu. Apsikasėm gerais apkasais, su kulkosvaidžių lizdais. Turėjom du „degteriovo“ kulkosvaidžius. Iš čia iki artimiausios palaukės buvo apie 20 kilometrų. Prisinešėm bulvių, duonos iškepė visai žiemai. Pasidarėm tokias

palapines – sandėliukus, kuriuose tą maistą sandėliavome. Ne per toliausiai jau buvo rusų įrengtas arklių nuomojimo punktas. Vietiniai gyventojai buvo pasitraukę su vokiečiais, po karo čia privežė rusų, kurie augino kiaules ir prižiūrėjo arklius. Tai iš to punkto paėmėm kelias kiaules, mėsą pasūdėm, išsirūkėm. Bet kol apsirūpinom maistu visai žiemai, kiekvieną vakarą reikdavo eit 25 kilometrus į vieną pusę ir grįžt atgal, o neši su savim tiek, kiek gali panešti. Net kojos linkdavo iš nuovargio. Kartu su savimi dar reikėdavo tempti šaudmenis ir ginklus. Turėjom radijo aparatą, tai peržiem klausydavomės. Naktį sargybos nebūdavo, tik prieš švintant reikėdavo po dvi valandas atstovėt sargyboje. Apsupimo atveju kiekvienam buvo numatytas postas. Tokia pusiau kariška drausmė, nes ir pats mūsų vadas Martinš buvęs Latvijos kariuomenės viršila. Niekam nepranešęs neišeisi, o jeigu ir išeidavom, po vieną neleisdavo, dviese arba trise.

Taip sulaukėm kovo mėnesio. Sniego tik vietomis dar buvo likę. Nutariau aplankyt tėvus, nes 1947 m. stribų jie buvo galutinai apiplėšti, tik šiaip taip vertėsi, o paskutinį kartą atvažiavo dar ir rusų garnizonas, viską susišlavė, paliko tik sukiužusią lovą. Duona ką tik buvo pakepta, tai laukė, kol ta duona iškeps, o kai iškepė – kareiviai suėdė. Į tėviškę išėjom dviese su *Byskapu*, nes iki Garšvinės mums buvo pakeliui. Aš ėjau pas savo tėvus, o jis pas savo. Bet aš tiesiai į namus nėjau, nes jau prieš tai žinojau, kad pas mus rusai įkėlė kažkokį gyventoją, tiksliau – Juodupės partorgo seserį. Tėvui paliko tik tokį nedidelį užkaborį prisiglaust. Užėjau dar pas pažįstamą Alfonsą Šinkūną tame pačiame Armonių kaime, sakau, pasiteirausiu, kaip tie mano namai, gal ką naujo pasakys. Taip jau gerai priėmė, pavaišino, paskui kažkaip netikėtai paklausė:

– Ar tu iš tėvų laiško negavai?

Aš jam sakau, kaip aš galėjau gaut.

– Tai tu nežinai, kad jie ištremti?..

Pasirodo, tėvus ištrėmė 1947 m. gruodžio mėnesį. Su *Byskapu* buvom nutarę susitikt po poros dienų ir grįžt atgal į būrį.

Čia, tiesa, dar beeinant toks ruskis, tų Danilovų tėvas, mane pamatė ir, matyt, pranešė garnizonui. Kaip pradėjo mane vaikyti iš vienos vietos į kitą, bet šiaip taip ištrūkau. Grįžau į tą pačią eiguvą Padubio miške, netoli to eigulio Karnos namų, bet jis jau ten nebegyveno, po mūsų apšaudymo kitą dieną dingo su visa šeima. O šalta, kad ir kovo mėnuo. Įėjau eigulio gryčion, užsikūriau pečių ir laukiu, kol prašvis. Kiek prašvitus išėjau ir, matau, jau kareiviai lenda iš už medžių. Šiaip taip prasmukau nepastebėtas. Nuėjau į Latviją, apsistojau tokioj daržiniukėj ir laukiu *Byskapo*. Čia irgi užsiautė kariuomenė. Tokių daržiniukių Latvijos miškuose buvo nemažai. Gyventojai tarpumiškėse šieną išpjauna, sudžiovina ir tose daržiniukėse sukrauna, o žiemą išsiveža. Įlindau į šieną ir užmigau. Pasirodo, ruskiai atėję į tą pačią daržiniukę visą šieną išbadė, ieškojo partizanų, o aš net negirdėjau jų, tiesiog pramiegojau.

Sulaukiau *Byskapo*. Abu grįžom į būrį. Netrukus išdavimai prasidėjo ir Latvijoje. Tuose alksnių miškuose irgi pradėjo rusų garnizonai siaust. Tada persikėlėm vėl arčiau Lietuvos į Garšvinės miškus. Latvijoje tik vieną kitą pažįstamą turėjau, pas ką galėčiau kreiptis, o čia man kur kas patogiau, pas pažįstamus žmones galiu ir maisto gaut.

Pirmiausia Latvijoje išdavė Lintinš Karlį. Jo žmona buvo areštuota, bet žmonos sesuo gyveno netoli Garšvinės. Jis dažnai eidavo su ja susitikt, iš mamos per ją gaudavo laiškus iš lagerio. Taip vieną kartą nuėjo jis į susitikimą su ta žmonos seserimi, abu apsikabino, o tuo metu iš krūmų iššoko čekistai ir užlaužė jam rankas. O mes jo laukiam ir nesulaukiam iki ryto. Kodėl jis negrįžta? Palaukėm iki pietų – neateina. Tada iškart pakeitėm stovyklą, bet tame pačiame kvartale. Vakare verdamės vakarienę, ruošiamės valgyt. Na ir prasidėjo... Iš visų pusių pasipylė raketos danguje. Vis dėlto jis, vargšas, iškentėjo iki vakaro ir nepasakė, kur mūsų stovykla, jautė, kad iš ten mes išsikelsim.

Tą kvartalą rusai laikė apsupę visą naktį. Girdėjom, kaip jie šnekasi, machorką rūko, dvokia visas miškas. Ką daryt? Išsirengėm, batus nusiavėm, atsargiai peršliaužėm per kvartalinę

liniją ir pasitraukėm be šūvio. Tuo metu mūsų buvo gal dvylika. Tada aš juos visus atsivedžiau į Lietuvą prie Juodupės, į Padubio mišką. Kurį laiką čia pagyvenom, bet jie čia jokių pažįstamų neturi, man vienam reikia rūpintis maistu.

Lietuvoje susisiekiau su Obelių partizanais, „Streikų" būriu. Paskyrėm susitikimą. Paėmiau penkis latvius, ir visi nuėjom. Radome jau Albiną Druckų, Daminauskus, toks Danukas buvo, kuris žuvo 1948 m. kartu su Adolfu Žukausku. Tų Žukauskų net keli buvo miške, vienas jau senyvo amžiaus – Jonas Žukauskas-*Dėdė*. Kada susitikau su lietuviais, Latvijon jau nebesinorėjo grįžt, užmezgiau tvirtus ryšius su „Streikų" grupe, bet šį kartą dar neilgam grįžau atgal su latviais.

Streikai daugiau laikėsi apie Obelius, Latvijos Asarės, Susarės, Plimbalių miškuose link Daugpilio, o mes – arčiau į Biržų pusę.

Taip aš prieš pat 1948 m. žiemą atsisveikinau su latvių partizanais ir perėjau į Lietuvos teritoriją. Juodupės valsčiuje, Pašilių kaime apsistojau pas tokius vargšus žmones. Pasidarėm po šienu bunkerį ir apsigyvenom keturiese: broliai Vladas ir Pranas Daminauskai, Romualdas Alejūnas-*Bundela* ir aš. Latvijoje mano slapyvardis buvo *Juziuks*. Daugelis iš jų nežinojo nei mano vardo, nei pavardės. O Lietuvoje aš taip ir neturėjau tikro slapyvardžio, čia vardu mane vadindavo. Kadangi mano šeima buvo ištremta, aš jau ir nebesislėpiau per daug.

Kiek pagyvenom pas šituos žmones šiene, pradėjo jie mums sakyt – neva juos įtarinėja, kad jie slepia partizanus. Pamatėm, kad jie smarkiai bijo, teko palikt ir tą bunkerį šiene. Išėjom vidurţiemy tiesiog į laukus. Pamenu, buvo vasario vidurys. Kur eit? Kur dingt? Latvijos pusėje turėjau gerų draugų. Ten gyveno tokia moteriškė Jekanietė Bajarų (Bajorų) kaime. Su vyru ji buvo išsiskyrusi, sūnus suaugęs, Jekabpilyje mokėsi technikume, o ji viena namuose gyveno. Su ja aš susipažinau visai netikėtai. Kada brolis žuvo, dažnai vaikščiodavau vienas, atsiskyręs nuo būrio. Vienąkart einu pro šiuos namus, jau pradėjo aušt, dieną negi eisi, įlindau į šiaudus. O ji atėjo pakratų gyvuliams. Girdžiu, peša tuos šiaudus, ir šakės vis artyn, artyn prie

manęs. Teko išlįst. Per daug ji neišsigando. Aš pasakiau, kas toks esu, o ji, pasirodo, jau buvo girdėjusi iš kažkur apie mane. Žiūriu, kad ji lietuviškai gerai šneka. Klausia, ar aš ne Šinkūnas būsiu. Pasakiau, kad taip. Ji tada man ir sako:

– Ko tu čia šiauduose guli, eik į kambarį...

Aš jai paaiškinau: jeigu čia mane ras, jai nieko nebus, o jei ras kambary, liūdnai gali baigtis. Tačiau visą dieną aš prabuvau pas tą moterį kambaryje. Pavalgydino ji mane , dar pridėjo maisto ir prašė užeit dažniau visiems, žadėjo padėt. Taip aš ir pradėjau pas ją užeidinėt. Labai širdinga moteriškė buvo, maždaug 45-rių metų.

Atsivedžiau pas ją visus keturis savo bendražygius. Apylinkėj dar pasirinkom truputį lašinių, duonos. Aš perspėjau savo vyrus, kad visų keturių tai ji mūsų nepriims. Daminauskams liepiau pasislėpt tuose pačiuose šiauduose, o mes su Alejūnu nuėjome gryčion prašyt, kad priimtų kokią savaitę pagyvent. Ji iškart sutiko. Parinko ant tvarto mums vietą, ten ir tie šiaudai, šienas sukrautas, daržinė po tuo pačiu stogu, pastatas didelis. Apie Daminauskus aš jai net neužsiminiau. Čia ji mums atneša valgyt ir vis kviečia eit į kambarį, bet mes eit į kambarį atsisakom. Ji mums atneša kiaušinienės prikepusi iš dešimties kiaušinių, reikia dalintis su draugais, jie irgi valgyt nori. Kartą ji ateina ir sako:

– Žinot, man kažkas neaišku. Negi jūs abu galit tiek daug suvalgyt?

Kiek atneša, mums vis trūksta, nieko nelieka. Atneša ąsotį pieno, ir tą išgeriam per kartą. Ji ėmė juokaut:

– Jūs tikriausiai kokias paneles turit?

Mes ginamės, kad neturim jokių panelių. O ji vis mumis netiki: „Ką darysi, bet jeigu jūsų daugiau yra, kodėl gi nepasisakot“. O kai išėjom, tada pasirodėm visi keturi. Prabuvom čia gerą mėnesį. Sniegas jau buvo aptirpęs, antroj kovo pusėj.

Po to taip ir klaidžiojom per žmones, daugiausia po Latviją – Ilūkstės rajone, Garsonės valsčiuje. Tai pas vieną, tai pas kitą klojimuose, stirtose po kelias dienas praleidžiame. Čia Plimba-

lių miškuose susitikom Juozą ir Marytę Žukauskus, paskiau atėjo ir Streikaus kompanija. Vėliau per tą pačią Jekanietę susisiekiau vėl su latvių „Indanio“ grupe. Sužinojau, kad anai latvių grupei labai liūdnai baigėsi. Miške jie buvo pasistatę viršžeminę palapinę, tokią pat, kaip ir mes anksčiau turėjom. Ten jie septyniese žiemojo: Karlis Lintinš, *Garais, Byskapas* ir keturi Indaniai. Janis Indans kaime turėjo draugę, ir išdavė juos tos draugės brolis. Jis ateidavo pas juos į bunkerį, o vieną kartą atvedė su savimi ir rusų garnizoną. Buvo pats viduržiemis, tuoj po Naujųjų metų. Jie buvo išsikasę apkasus labai patogioj vietoj, ant tokio kalniuko, o aplink kirtimai, beveik plynas laukas. Juos sunku pastebėt tarp eglaičių, o jie puikiausiai mato tą kirtimą. Kada juos apsupo, jie priešinosi visą dieną, nieko jiems nepadarė, net nė vieno nesužeidė. Rusams jokios priedangos, reikia išeit į plyną lauką, o kai tik išeina iš už kelmų – partizanai juos ir nukepa. Partizanai turėjo tik vieną „degteriovo“ kulkosvaidį, o šiaip šautuvus, nors su šautuvais netgi geriau tokiais atvejais plyname lauke, be to, jie visi buvo neblogi šauliai, tų ruselių paklojo nemažai. Atėjo vakaras, bet rusai apsupimo nenutraukė, iš Rygos atsivežė minosvaidžius, kitą dieną planavo tą eglynėlį nušluot nuo žemės paviršiaus. O partizanai nakties metu išėjo iš bunkerio ir laisvai praėjo, nors sniego buvo vos ne iki pažastų. Indanis pasakojo, jog kareiviai matė, kada jie praėjo, bet nekreipė į juos dėmesio, suvaidino, kad nemato.

Po to jie grįžo į tą patį bunkeriuką, kur mes pirmą žiemą žiemojom. Nors jis jau buvo sugriuvęs, viską atsistatė. Tada ir man ryšininkė pasakė:

– Ieškok jų ten, kur užpraėjusią žiemą žiemojot.

Taip aš ir vėl atsidūriau pas latvius. Buvo 1949 m. pavasaris. Čia prabuvau visą vasarą, nuolatos palaikiau ryšį su lietuvių partizanais: sutartu laiku ir sutartoje vietoje susitikdavom, daugiausia Lietuvos teritorijoje Gerbalių miške, netoli Lukštų bažnytkaimio. Artėjant žiemai, vėl grįžau į Latviją. Tai buvo jau mano paskutinė žiema partizaniniame gyvenime. Prieš tai dar, tiesa, teko smarkiai nukentėt. Tuo metu gyvenom vasaros stovykloje. Labai

gera vieta. Maždaug už dviejų šimtų metrų ėjo siaurasis geležinkelis. Pasistatėm palapines, įsirengėm stalą, išsikasėm apkasus. Ten jau buvo tokia tvarka: apkasus visuomet kasdavom, kad ir vasaros stovykla. Mūsų tada buvo nemažai vyrų, nes dar iš kito miško atėjo grupė, iš viso gal 26-ši žmonės.

Kadangi žmonių daugiau, kur eini – lieka takeliai. Pastebėjom, kad apie mūsų stovyklą vaikšto pašaliniai. Ne per toliausiai buvo miško medienos sandėlis, buvo pastatyti barakai, kuriuose iš kažkur atvežti gyveno neva miško darbininkai.

Kartą išeinant tam Martiniui mes pasakėm, kad susitiksim šitoj stovykloj, bet mes keliamės į kitą stovyklą. Martinš tuo metu buvo mūsų vadas. Pasirodo, jo jaunystės draugas prieš tai buvo nuteistas dešimčiai metų lagerio. Ir jį užverbavo tame lageryje, grąžino į Latviją, kad padėtų čekistams paimt šitą Martinšą, o kai paims, pažadėjo dovanot jam laisvę. Martinš nueina vieną kartą, kitą kartą pas šitą grįžusį iš lagerio draugą, kuris savo namuose gyveno. Jie susitikdavo netoli to draugo namų krūmeliuose. Nuėjo trečią kartą, o ten jau čekistai užsimaskavę, apkasus išsikasę laukė. Tik pradėjo jie kalbėtis, tas draugas griebė jam už rankų, dar sušuko, čekistai šoko iš apkasų ir surišo Martinšą. Tą pačią naktį jį nuvežė į Rygą. Kaip jis vėliau pasakojo, jo niekas ten net blogu žodžiu nepavadino, nemušė, bet reikalavo išduot visą savo grupę. Pradžioje jis lyg ir spyriojosi, bet paskui sutiko. Jis žinojo, kad mes toj stovykloj nebebūsim. Ir pasitaikyk man taip – tik persikėlėm į kitą pusę geležinkelio, gal už puskilometrio, jis atvedė tą garnizoną. Apsupo stovyklą, bet pastebėjo, kad stovykla tuščia. Kadangi prieš tai buvo sutarta susitikt šitoj stovykloj, iš mūsų grupės Janis ėjo į susitikimą, o prie geležinkelio irgi buvo rusų kulkosvaidžiai išstatyti, jis ir užlipo tiesiog ant tų rusų. Žiūri – kulkosvaidis guli ant žemės, o kareiviai kapoja šakas, ruošiasi poziciją užimt. Tarp tų kareivių atsirado ir Janis. Dar vieną rusą nušovė, liko dviese, kol susigaudė kas kur, Janis apsisuko ir bėga atgal į stovyklą. Tada visas rusų garnizonas ėmė sekt pėdomis. Ir atėjo iki mūsų. Vienas mūsiškis sirgo šiltine, negalėjo paeit, bet kai pavojus, ir jėgų atsiranda.

Įvarė jie mus į tokią pievą, o pieva eina griovys. Sulipom į tą griovį. Ir pasipylė iš visų pusių pragariška ugnis. Tas garnizonas iš Rygos buvo atvažiavęs, naujausiais „kalašnikovo“ automatais ginkluotas. Kai kerta, krūmus kaip dalgiais pjauna. Mūsų kulkosvaidininkas Augustas nespėjo net kulkosvaidžio pasistatyt, jį iškart nušovė, nors visi mes kiek galėdami priešinomės, kad jie neprieitų. Vieni mūsiškiai, kurie tą griovį perėjo anksčiau, ėjo ir nuėjo, mums netgi nepadėjo, likom devyniese griovyje. Greta manęs sunkiai sužeidė *Byskapą*. Augustas buvęs Rygos gyventojas. Jį prieš tai buvo areštavę ir vedė į tardymą. Jis palydovui trenkė į nosį, šoko į Dauguvos upę, išplaukė ir pabėgo.

Griovyje kokią valandą atsišaudėm. Baigėsi šoviniai, nors lengvai paimt jie mūsų negalėjo. Kai šaudymas aptyla, tiek mūsų, tiek jų pusėje girdisi sužeistųjų dejonės. Mes juos keikėm visokiais rusiškais keiksmažodžiais, o jie mus.

– Bandity! Sdavaites!

Tada mes jiems atgal pasiunčiam „riebesnių“ žodelių. Ir vėl šaudomės. Sužeidė Mildą Indanę granata. Rusai mato, kad paprastai prie mūsų neprieis, kadangi, kaip kastas griovys, abiejose pusėse paliktos žemės, susidaro tokie pylimukai. Tada rusai paleido, matyt, kokį mirtininką, tas atšliaužė visai arti mūsų ir per tą pylimuką ėmė granatas mėtyt. O mūsų nė viena granata nesprogo, matyt, sudrėkusios buvo. *Byskapą* irgi granata pribaigė. Albertui-*Cukurui* kulka sutraiškė raktikaulį. Paskiau mes vis dėlto šiaip taip po vieną iššliaužėm į pievą ir – į mišką. Jau tolokai buvom, bet dar vis girdėjosi šaudymas ir granatų sprogimai. Griovyje du žuvusius palikom, o sužeistuosius kartu su savimi išsivedėm. Taip mus išginė iš to miško. Vienas sužeistasis žinojo partizanų stovyklą kitame miške. Aš jį vedžiau ir bijojau, kad tik jis sąmonės neprarastų, nes nė vienas kitas tos stovyklos nežinojo. Kada pasiekėm stovyklą, ten radome kitų partizanų. Paskiau jau ir tame miške pasidarė nebesaugu.

Buvo mūsų sutartas susitikimas su Streikų grupe. Į susitikimą išėjome aš, *Garais* ir dar du. Reikėjo pereit Susėjos upę, o tik prie Aknystos miestelio buvo lieptas. Ir, matyt, mus kažkas

pastebėjo, kai perėjom tą lieptą. Netoliese mūsų jau laukė rusų pasala, o grįžtant mus jau pasitiko pačiame miestelyje. Tada vyko kažkokia latvių šventė, visur girdisi dainuoja, muzika groja, o čia kaip ėmė šaudyt, pasimetėm vieni nuo kitų, nakties metas, tamsu, bet rusai kažkodėl raketų neleido. Vaikėmės vaikėmės tarp tų namų, patamsyje nei mes jų, nei jie mūsų nė vieno nenušovė. Perėjom atgal per Susėją, radę seklesnę vietą. Tuokart laimingai išsisukom.

Maistu dažnai apsirūpindavom iš įvairių valdiškų įstaigų. Paimdavom sviestą iš pieninių. Krautuves užimdavom, įvairiausių kuriozų pasitaikydavo. Kartą Subatės miestelį buvom užėmę. Nors krautuvėje maisto daug ir nebūdavo, bet gaudavom drabužių apsirengt, batų. Juk dažnai vaikščiodavom apiplyšę, teko net vyžas nešiot. Kitą kartą buvom užėmę Leimanius – krautuvę ir pieninę. Čia buvo pakeltas rusų garnizonas, mus smarkiai gainiojo, vos išnešėm kudašių. Po to patraukėm į Viesytę, kurią irgi buvom užėmę, krautuves apšvarinom. Ne viską ant pečių išsineši, teko ir arkliais gabentis, žinoma, tik iki miško. Iš žmonių Latvijoje maistą retai kada imdavom. Kadangi daugelis vietinių gyventojų buvo išbėgę su vokiečiais, o į jų tuščias sodybas prisikėlę rusų kolonistų, tai tuos kolonistus kartais apšvarindavom, nors mažai ką ten rasdavom, retas kuris kokį paršelį turėdavo. Mes jiems ir pagrasindavom, kad nešdintųsi atgal iš kur atėję. Vieni išsinešdindavo, o kiti apsiginkluodavo ir priešindavosi. Teko ne kartą susišaudyt su latvių stribais. Bet turėjom vieną kitą ir iš jų mums dirbančių. Vieną, pamenu, turėjom iš Aknystos. Jis mums kartais pranešdavo apie ruošiamas operacijas prieš mus. Latviai stribus vadino irgi „skrebuki“. Tą žodį jie, matyt, perėmė iš mūsų – lietuvių. Pas juos stribų daugumą sudarė rusai, bet buvo ir latvių. Net kelis tų latvių stribukus buvome paėmę gyvus. Vienas net atsišaudė, bet latviai jį paleido. Aš pagalvojau: Lietuvoje jo jau tikrai nebūtų gyvo paleidę, o čia tik per ausis apskaldė, šautuvą atėmė ir paliko verkiantį.

Kartą dviese su Janiu Indaniu ėjome nakties metu, matome – atvažiuoja ratais, o mums nei kur slėptis, nori nenori reikia su-

sitikt. Kai privažiavo, mes pareikalavom pakelt rankas aukštyn. Jis pakėlė rankas. Aš žvilgt į ratus – šautuvas guli. Tuoj tą šautuvą ištraukiau ir klausiu Janio, ką su šituo žmogumi darysim. Janis žiūrėjo žiūrėjo ir sako:

– Taigi čia mano pažįstamas.

Pasikalbėjom. Tai ką, sakau, šautuvą atiduot, atiduok, sako. Su stribais latvių partizanai elgdavosi labai švelniai, be to, ir jų stribokai nebuvo tokie žiaurūs kaip mūsiškiai. Žinoma, Latvijoje ir partizanų buvo kur kas mažiau.

1949 m. prieš žiemą aš vėl grįžau į Lietuvą. Netoli mano tėviškės Bachuriškio miške vyko mūsų krašto partizanų susitikimas. Atėjo visas Streikų būrys, Daminauskai ir Žukauskai, aš su Alejūnu, Albinas Dručkus, Vartibavičius. Tuo metu Juozas Streikus jau turėjo ryšį su „Vytauto“ apygardos štabu, kadangi mes priklausėm „Lokio“ rinktinei. Juozas Streikus susirinkusiems išdalino pogrindinę spaudą, priėmėm priesaiką visi bendrai vakare, mane paskyrė rajono vadu, tą įsakymą aš perskaičiau, kai jau buvau čekistų rankose. Buvo tariamasi, kur kas praleis žiemą. Žinoma, apie vietą nebuvo jokios kalbos, tik klausinėjo Juozas Streikus, kas neturi vietos, ar kas galėtų daugiau priimti. Juozas Žukauskas pasiūlė man eit kartu su juo, atseit ten jo geras pažįstamas gyvena. Visi grupelėmis išsidalinom. Daminauskai irgi kvietė mane eit kartu su jais, jie planavo miške daryt bunkerį, bet aš atsisakiau su jais eit. Kadangi Žukauskui buvau pažadėjęs. Po to visi išėjo. Mes dar su Daminauskais pasilikom, aš nuvedžiau juos į Latviją pas tokius stribukus, ten dar apsirūpinom mėsa. Nuėjom pas tą Žukausko pažįstamą Augustą Stašelį Kišonų kaime, pradėjom kast bunkerį. O čekistai, pasirodo, jau viską žinojo (Augustas Stašelis, gim. 1907 m., vėliau persikėlė į Rokiškį, kur gyveno iki mirties, iki 1996 m. Adelė Emilija Valiukaitė-Stašelienė, gim. 1925 m., gyvena Rokiškyje. – *R. K.*), nes Stašelis buvo užverbuotas rusų MGB ir gyveno 1941 m. ištremtų į Sibirą Šablevičių ūkyje. Tvarte išsikasėm bunkerį, gerai užmaskavom. Žukausko žmona dažnai ir namuose pabūdavo, ateidavo tik nakties metu į bunkerį. Savaime suprantama, čekistų buvome kontroliuojami,

tik neaišku, kodėl jie mus dar tiek ilgai laikė. Mat aš negerdavau, nebuvo kaip įduoti nuodų. Jeigu kartais išgerdavau, tai tik vyno, o to „samagono“ kratydavausi. Stašelis gerai grodavo akordeonu, dainuodavo, žmona jo irgi gražų balsą turėjo, už vyrą buvo 20-čia metų jaunesnė. Kartais pasikviesdavo į kambarį – patriotines dainas traukia... Stašeliai augino tuo metu vieną sūnelį, dar visai mažytis buvo.

Kartą jie, matyt, norėjo patikrint, ką mes darysim: inscenizavo lyg ir netikėtą mūsų užklupimą. Tada mes gryčioje sėdėjom tik su pistoletais, be stambesnių ginklų. Staiga pasigirdo beldimas į duris. Mes už pistoletų griebėmės ir šokom į kitą kambarį, o Stašelis tuoj puolė prie durų, atidarė duris, trumpai su kažkuo pasišnekėjo ir vėl pakvietė mus prie stalo. Mes paklausėm, kas čia buvo atėjęs, tai jis pasakė, kad nieko baisaus, kaimynas. Arba – labai staigiai atidarydavo mūsų bunkerį. Mes iškart vamzdžius atkišam. Pasakėm: baikit jūs tokius šposus krėst, pirmiausia perspėkit. Kai paklausiam, kodėl jie taip daro, aiškinasi, kad nepagalvoję nieko blogo.

Tą dieną, atrodo, buvo šeštadienis. Stašelienė kažką man lyg ir norėjo pasakyt. Atnešė į tvartą šilto vandens. Gerai nusiprausėm, o ji vis nenueina ir nenueina, lyg nori pradėt kalbėt, bet vėl susilaiko. Mes irgi per daug nenorim leistis su ja į kalbas. Jeigu aš būčiau paklausęs jos, gal ir būtų pasakiusi, kad maukit iš čia. 1949 m. gruodžio 2 d. vakare į bunkerį ateina Stašelis, truputį lyg ir išgėręs, atsineša mažą buteliuką ir puslitrinį butelį „samagono“. Atsisėdo greta manęs, pripylė į stiklinę iš to mažojo butelėlio ir pasiūlė man:

– Na, dabar tai išgersi... Greičiau tiktai, greičiau, nes boba labai pyksta, jeigu aš ateinu čia pas jus išgerti.

Aš ir nežinau, ar jis užgėrė mane, ar ne. Pusė stiklinės pripilta, suk ji bala, galvoju, argi aš negaliu išgert šitos pusstiklinės. Užsiverčiau ir išgėriau, bet iškart viską išvėmiau. Matyt, man ir to užteko. Dar pasakiau jam:

– Kokį čia brudą mums atnešei?

– Ai, čia tas kaimynas ruskis anksčiau iš manęs buvo pasi-

skolinęs, šiandien atidavė skolą, velniai jį žino, iš ko jis tą „samagoną“ daro.

Tuoj pripylė Marytei Žukauskienei, Žukauskui. O aš pajutau, kad kažkas jau ne taip. Ant lentyniukės buvo mano pistoletas padėtas. Neprisimenu, ką aš norėjau daryt, bet siekiau to pistoleto ir nebepasiekiau, matyt, „atsijungiau“. Manau, kad mano bendražygių likimas irgi buvo panašus.

Atsibudau 1949 m. gruodžio 3 d. sekmadienį pavakary Rokiškio saugume. Pramerkiu akis, nieko nesuprantu, kur aš esu, žiūriu – stovi kareivis raudonais antpečiais su automatu ant krūtinės. Kaip griebiau už pistoleto, jaučiu, kad rankos net nekrustelėjo, pajudinau kojas, tos irgi supančiotos. Girdžiu, kareivis koridoriuje kažkam pasakė:

– On smotrit!

Tuoj prigužėjo „raudonkraikių“, atrišo mane, sodina ant kėdės, bet aš neišsilaikau, krentu ant žemės kaip mėsa. Lyg ir turiu sąmonę, bet nieko negaliu susigaudyt. Pamatė, kad kol kas iš manęs jokios naudos, kalbu su anuo pasauliu, vėl surišo ir paliko. Tik kitą rytą jau visai atgavau sąmonę. Pradėjau galvot, kaip aš čia atsiradau... Girdžiu, kitame kabinete uždarytas Žukauskas, o dar kitame – Žukauskienė.

Gruodžio 4 d. – pirmadienį – atėjo tardytojas papulkininkis Syčiovas, Rokiškio MGB viršininko pavaduotojas ir tardymo skyriaus viršininkas. Storas senis, jau gerokai pagyvenęs, su elektros kabeliu rankoje.

Tiesa, vėliau man pasakojo kareiviai: kada mane apnuodytą įkėlė į sunkvežimį, aš dar kažkokį skandalą kėliau, tai jie, kad nuramintų, trenkė man per galvą buože. Kai atrišo rankas, paliečiau skaudančią galvą, pirštai taip ir sulindo į žaizdą...

Taigi Syčiovas pradėjo mane tardyt, reikalavo pasakyt, kur kitos grupės. Apie mus jie viską žinojo. Kartą mes su Žukausku buvom susiginčiję, atrodo, kad to mūsų ginčo ir Stašelis negirdėjo, o čekistai viską žinojo. Gal kokį pasiklausymo aparatą ten buvo įrengę, nes į iškastą bunkerį atėjom gyvent už poros savaičių, laiko jiems buvo užtektinai.

Rokiškyje, būdavo, suriša rankas, kojas, palieka kareivį pastatytą ir liepia „ilsėtis“. Tai buvo tiesiog pasityčiojimas. Koks ten poilsis surištam ir sutrauktam į krūvą.

Žukauskas kažkaip sugebėjo išsilaisvint ir šoko per langą, bet kareivis spėjo paleist automato seriją į jį. Aš tik išgirdau, kaip suterškė automatas. Tuoj prisistatė čekistai, atlėkė ir tas mano tardytojas, KGB viršininkas Župikovas atbėgo, tą kareivį nuginklavo, durniumi išvadino, dar antausį skėlė. Durys atviros – viską matau ir girdžiu, kaip jie ten laksto keikdamiesi.

Pradžioje mus smarkiai mušė. Kokias keturias dienas. Po to, kaip minėjau, palikdavo prie kiekvieno kareivį. Su kai kuriais kareivėliais net pasišnekėt tekdavo. Vienas buvo, kuris dalyvavo mane paimant, tai aš jį išklausinėjau, kaip ten viskas vyko. Jis pasakė, kad aš buvau išlindęs iš bunkerio, mane rado tvarte, o kitus du reikėjo traukt. O kai vežė, aš ėmiau kažką šaukt, viršininkas kareiviams liepė mane nutildyt, tada vienas kareivis smogė man automato buože į galvą ir aš nutilau. O kai paklausiau, kur šeimininkas buvo, tai jis pasakė, kad jokio šeimininko tvarte jie nematė. Jis nuėjęs gryčion atsigert vandens, degė šviesa, matęs ant grindų gulinčią ir verkiančią moterį. Aš manau, kad tai buvo ta pati Stašelienė. Tiesa, tardymo metu buvo atvažiavęs ir Gribovas. Jis iškart man priminė: „Pomniš kličku?!“ Bet nemušė.

Iš Jekabpilio atvažiavo kapitonas ir leitenantas, vienas ruskis, kitas latvis – Tiepeta.

Gruodžio 3 d. paėmė mane, iki Naujųjų metų išsėdėjau, pradėjau dvokt, utėlės užpuolė, nesiprausęs. Kaip žmogų psichologiškai jie mokėjo paveikt! Plaukai pridžiūvo prie žaizdos. Prieš pat Naujuosius metus įmetė rūsyje į kamerą – nekūrenama, šalta. Vieną parą pabuvau vienas toje kameroje, paskiau atvedė kitą jauną vyrioką, sakėsi, kad nuo Jūžintų. Jis ėmė manęs klausinėt, už ką aš čia patekau, pasakiau, kad iš miško, jis irgi pasisakė, kad iš ten pat, ėmė vardint neva jam pažįstamus partizanus. Atseit jis pažįsta Bulovus, Vaikutį-*Panterą* ir kitus. Aš galvoju, kaip čia man jį patikrint, jaučiu, kad kažkas ne taip: kai mane iškviečia

tardyt, tai po tardymo vos ne nešte atneša, o jis irgi skundžiasi, kad gavęs į kailį, bet iš visko matyt – nei jis ten gavęs, nei ką.

Sėdim ir kalbamės abu. Jis manęs klausia:

– Ką tu darytum, jeigu pabėgtum?

Tada aš jam ir sakau:

– Miške turiu paslėpęs šautuvą, turiu nemažai šovinių, jeigu pabėgčiau, pirmiausia pasiimčiau tą šautuvą...

Po paros mane vėl iškviečia tardyt ir klausia:

– O tu dar ginklų kur nors turi?

– Neturiu, – sakau, – vienintelį šautuvėlį turėjau, ir viskas.

– Nemeluok, nemeluok! Turi!

Tiesa, aš anam savo kameros draugeliui dar priminiau, kad tą šautuvą turiu paslėpęs Valskynės miške, netoli namų.

– Na, turi, – ir žiūri man į akis tardytojas, laukia, kada pasakysiu, kokiam miške.

– Valskynėj, – pasakiau ir galvoju: tai bestija tas mano kameros draugas, ne žmogus...

Tardytojas pridūrė, kad reiks važiuot paimt to šautuvo. Ir vieną rytą atveda mane, duoda apsirengt tokią „tulubą" kareivišką, o apatiniai mano drabužiai sudriskę, aš beveik pusnuogis. Pasakė, kad važiuosim to šautuvo paimt.

Aš jiems daugiau nieko nesakau. Jau vedasi jie mane, pavedė iki durų, nusikeikė tardytojas:

– Nu i chren su ėtim ružjom! – apsuko mane ir atgal į kamerą.

Rokiškyje tardė lygiai 40 dienų. Į Vilnių išvežė 1950 m. sausio 10 dieną, tiesiai į saugumo ministerijos požemius. Saugume vėl viską iš naujo pradėjo, bet čia jau nemušė. Išlaikė apie šešis mėnesius, po to „osoboje sovieščianije" davė 25 metus. Po pasmerkimo ilgokai tampė po „peresilkas": Maskvoje, Kuibyševe, Čeliabinske, Omske. Jau buvo žiema, kada nuvežė į Kazachstaną, į Ekibastūzo lagerį. Čia buvo sunkiausias metas, nes su mumis, politiniais, kartu laikė ir teistuosius pagal 59-ą straipsnį (ginkluotas banditizmas). Tai buvo ne žmonės, o išsigimėliai. Jiems žmogų nužudyt buvo vienas malonumas. „Nariadčikas" buvo paskirtas iš šitų banditų, todėl ir kepėjai, virėjai, viskas buvo jų rankose.

Kaip mus tą pirmąją žiemą kankino! Maistas blogas, darbas sunkus prie geležinkelio linijos tiesimo. Čia išbuvau dvi žiemas. 1952 m. žiemą lageryje vyko sukilimas, buvo paskelbtas bado streikas. Tris paras visas lageris neėmė maisto, nėjo į darbą.

Kai ką išsikovojom, nes prieš tai buvo kalėjimo režimas. Grįžai iš darbo – prisistatė prižiūrėtojas, užrakino barake ir sėdėk iki kito ryto. Tą kalėjimo režimą panaikino. Iš Ekibastūzo išvežė į Pavlodaro kalėjimą. Čia tardė, apklausinėjo dėl to sukilimo. Kai kam net bylas sudarė. Toks Kažemėkas nuo Rokiškio buvo teistas 10-čiai metų, tai čia dar 10 pridėjo.

Iš čia mane išvežė į Karagandą, kur teko pabūti net trijuose lageriuose. Iš Karagandos pervežė į Omską. Čia pasijutau tarsi danguje po anų visų klajonių ir kančių. Tai jau buvo po Stalino mirties. Iš lagerio paleido 1957 m. kovo 14 dieną. Į Lietuvą neleido grįžti. Mūsų šeima buvo ištremta į Tomską, ten mirė tėvukas, o motinai, kaip vienišai, leido grįžt į tėviškę. Brolis atsiuntė iš Rokiškio vykdomojo komiteto gautą pažymą, kad mano motina jau Rokiškyje gyvena. Kai aš ją pateikiau, man pasakė ruskis, jog už puslitrį ne tokią „spravką“ galima gaut...

Mane išsiuntė į Tomską. Tomske komendantūroje pasakė, kad manęs jie negali priimti ir liepė važiuot iš kur atvažiavęs. Tiesa, dar pakišo tokį raštą, kad per dvi savaites prisistatyčiau į Tomsko komendantūrą. Beveik metus išbuvau Tomske, užsidirbau pinigų ir grįžau į Lietuvą, parsivežiau žmoną. Tada čia Lietuvoje prasidėjo kryžiaus keliai...

Pasakoja JONAS ABUKAUSKAS-„SIAUBAS“, „VYTENIS“

Užrašyta Remeikių kaime
1998 03 28

Gimiau Norvaišių kaime 1927 m. Žemės tėvai turėjo beveik 10 ha, kaime buvome laikomi biedniokais. Šeimoje augome penki broliai ir sesuo: Bronius (gim. 1925 m.), Jonas (gim.

1927 m.), dvyniai Vytautas ir Pranas (gim. 1930 m.), Liucija (gim. 1935 m.), Gintautas (gim. 1938 m.).

Šiuo metu gyvi esame: aš, Pranas ir Gintautas.

Šiek tiek dar prisimenu 1940 m., kada Lietuvą užėmė rusų armijos. Kadangi mūsų kaimas nuošalus (nuo Utenos 30 kilometrų), tuo metu kažkokių didelių įvykių ir nebuvo, tik pamenu, kad vieškeliu pro kaimą žygiavo labai daug rusų kareivių. Diena buvo karšta, tie kareiviai visi dulkėti, murzini. Kai sustodavo, mūsų žmonės nešdavo vandens arba pieno atsigerti. Po to prasidėjo karas. Vokiečių okupacijos laikotarpį pragyvenome irgi gana ramiai, nors teko girdėti, kad kažkur apie Vyžuonas buvo nuleisti iš lėktuvų rusų desantininkai, kurie tose apylinkėse apiplėšė vieną kitą ūkininką. Vyžuonų miške buvo jų kažkoks štabas, kuris vadinosi „Audros“ būriu (kaip ir pokario metais mūsų partizanų būrys).

1944 m. mūsų kaime vokiečiai išsikasė apkasus ir pasiruošė gynybai, o netoliese buvo įsitvirtinę rusai. Frontas praėjo labai greit. Man jau buvo 17 metų, o broliui, pusbroliui, kaimynų vaikams po 13–14 metų. Landžiodami po tuos apkasus, prisirinkome įvairiausių gelžgalių, fronto liekanų. Vienoje vietoje aptikome po žemėmis užkastų 30 šautuvų, kuriuos išsitampėm kiekvienas sau po namus. O kai frontas praėjo, iš Užpalių atvažiavo milicininkas Bajoriūnas su dviem palydovais, užsuko pas mus į kiemą ir čia pat, sutikę mane, pareikalavo atiduot penkis šautuvus, kuriuos atsinešiau išsikasęs. Supratau, kad jie viską žino, išsisukinėt nebebuvo prasmės, bet čia dar viena bėda: aš turiu tik vieną šautuvą, reikėjo pasakyt, kur kitus padėjau. Aš pasakiau, kad tuos penkis šautuvus nešėm dviese per pušynus, susitikom du vyrus, kurie mums pasakė: „Dabar pasidalinsim po lygiai“. Ir jie paėmė tris šautuvus, o mums po vieną paliko. Tada ėmė klausinėt, kur kitas šautuvas. O mano draugas buvo už mane vyresnis pora metų ir areštuotas už vengimą tarnauti kariuomenėje. Aš ir pasakiau, kad tas draugas vieną pasiėmė. Atidaviau aš jiems tą šautuvą, bet mane vis tiek sulaikė ir nusivežė į Užpalius, o anų nepilnamečių neareštavo, tik jų tėvus buvo pasišaukę. Iš Užpa-

lių mane nuvežė į Uteną. Ten sudarė bylą. Tų pačių 1944 m. pabaigoje nuvežė į Vilnių, ir čia karinis tribunolas, nors ir buvau nepilnametis, nuteisė 5 metams lagerio.

Kurį laiką palaikė Lukiškių kalėjime, po to nuvežė į Rasų lagerį, kuris buvo Vizitiečių vienuolyno teritorijoje. Ten mus, apie 40 kalinių, nuvedė pirmuosius, iki to laiko tas lageris buvo tuščias. Prabuvom iki 1945 m. balandžio mėnesio, tada mus – 120 kalinių, sugrūdę į du prekinius vagonus, išvežė į Šilutės lagerį. Vienoj lagerio zonoj mus apgyvendino, o kitoj zonoj laikė vokiečių karo belaisvius. Šilutės lageryje išbuvau trejus metus. Kada baigėsi karas, buvo amnestija ir man bausmę sumažino perpus.

Šilutės lageryje gyvenimo sąlygos buvo labai sunkios. Teko sutikti kareivių dezertyrų, kurie jau buvo perėję Rusijos lagerius, tai jie pasakojo, kad Rusijoje kriminalinių kalinių gyvenimas lageriuose kur kas geresnis negu čia, Šilutėje.

Nors mano straipsnis buvo kriminalinis, bet sėdėjau kartu su politiniais. Tada politinių, teistų 25-riems metams, dar nebuvo, politinius teisdavo dešimčiai metų lagerio arba katorgos darbams. Buvo ir moterų zona, kurioje sėdėjo apie 40 moterų. Nors jos buvo laikomos atskirai, bet į darbą vesdavo sykiu su vyrais. Darbas buvo už zonos laukuose. Maistas labai prastas. Kurie neprisilaikydavo tam tikrų normų, greit galą gaudavo. Buvo tokių, kurie ant duonos mėgdavo storai užsibarstyt druskos, tie labai ištindavo. O valgydavo žmonės bet ką, nes norėjo valgyti...

Kaip pavyzdį galiu paminėti vieną tokį charakteringą atvejį. Virš manęs ant narų gulėjo gal metais už mane vyresnis jaunuolis. Iš vakaro dirbome laukuose su arkliais. Arkliams atvežė avižų, jis tų avižų ir prisivalgė. Ryte kelia valgyt, valgyt jis jau neina, o kai atėjo varyt į darbą, žiūri, kad jis jau nebegyvas. Iš bado prisivalgė ir mirė. Šitam lagery nemažai mirė žmonių iš bado.

Vokiečių belaisvių lagerį nuo mūsų zonos skyrė tik kelias. Mes matydavom, kaip išnešdavo iš barakų mirusiųjų lavonus. Kiekvieną dieną po kelis. Tų belaisvių ten buvo nuo dviejų iki

trijų tūkstančių, o mūsiškių apie tris šimtus. Pirmus metus sodinom bulves, tai dar tų bulvių pavalgydavom, nors ir prie jų ne visi galėjo prieit. Į Šilutės lagerį mus atvežė irgi pirmuosius, iki tol barakai buvo tušti.

1947 m. rugpjūčio pabaigoje grįžau į namus. Per tuos trejus metus tik aukštyn gerokai paaugau. Vėliau tėvelis juokavo:

– Pamačiau, ateina Jonukas: kaklas ilgas, galva tabaluoja, galvojau, kad nieko iš jo nebebus...

Bet greit atsigavau ir greit sutvirtėjau.

1947–48 m. žiemą susipažinau su partizanais per tą patį draugą, kuriam kažkada atidaviau tą rastą šautuvą. Jis irgi sėdėjo kartu su manimi Šilutėje, buvo gavęs 7-erius metus, bet jį, kaip dezertyrą, kai tik karas baigėsi, iškart paleido.

O partizanai manimi pasitikėjo todėl, kad aš jau buvau ragavęs kalėjimo duonos. Artimai susipažinau su partizanais broliais Stasiškiais. Vienas tuo metu buvo būrio vadas, teko net dalyvaut jų vienoj operacijoj, buvo net ir ginklą davę.

1948 m. mane rusai norėjo paimti į kariuomenę, į darbo batalioną. Gavau šaukimą, bet į karinį komisariatą nenuvykau. Porą mėnesių negyvenau namuose, nors niekas manęs ir neieškojo.

1949 m. po kaimą jau sklandė kalbos, kad aš palaikau ryšį su partizanais, bet tiesioginės grėsmės iš rusų valdžios dar nejaučiau, galėjau laisvai gyvent namuose. Nežinau, ar čia romantika mane suviliojo, ar kas, bet man labai patiko tie miško vyrai. Ir aš nutariau išeit pas juos į mišką. Apie tai užsiminiau partizanams Stasiškiams iš gretimo Žaibiškių kaimo. Feliksas-*Smūgis* buvo būrio vadas, o jo brolis Bronius-*Sūkurys* eilinis partizanas. Jie atkalbinėjo mane. Feliksas sakė:

– Ne bandeles valgysi, pas mus atėjęs...

Praėjo gal koks mėnuo. Jau buvo birželio pradžia. Antrą sykį paprašiau, kad mane priimtų į būrį. Prieš tai to buvusio mano bendralagerininko Broniaus Indrašiaus-*Rimgaudo* žemėje netoli miško partizanų užsakymu buvom padarę bunkerį, vėliau ir jis išėjo į mišką.

Sekminių antrą dieną išėjau į „Audros“ būrį, o lygiai po savaitės, per Šv. Trejybės atlaidus, įvyko mano partizaniškas „krikštas“. Man suteikė *Siaubo* ir *Vytenio* slapyvardžius, pasirašiau priesaiką. Ten buvo penki seni partizanai: broliai Stasiškiai, Albinas Merkys-*Neptūnas*, iš gretimo jūžintiškių būrio Pranas Kemeklis-*Tėvas*, Pranas Velėniškis-*Demokratas*, ta proga jie dar pajuokavo:

– Mes tave „pakrikštijom“, davėm slapyvardį, o dabar reikės palaukt, kada rusų NKVD kareiviai „pakrikštys“...

Tų NKVD „krikštynų“ ilgai laukti nereikėjo. Praėjo keturios dienos. Kažkas išdavė mūsų būrio dislokacijos vietą, ir mus apsupo rusų kariuomenė. Tai įvyko birželio 16 dieną. Tuomet stovyklavome šešiese, visi, kurie dalyvavo mano „krikštynose“. Prieš tai, birželio 15-os vakare, iš tų krūmų buvom išėję. Broliai Stasiškiai nuėjo į Jūžintų pusę, o mes su Merkiu atėjome į tą patį kaimą pas vieną gyventoją, prabuvom per naktį ir, kaip buvo sutarta, grįžom auštant į bunkerį. Bunkeris buvo nedidelis, galėjo tilpt tik keturi. Kada atėjom su Merkiu, bunkeryje keturiese jau miegojo, mums nebeliko vietos. Paėjom netoli į krūmus, po lazdynu pasitiesėm palapines ir atsigulėm. Gal apie pusantros valandos pamiegojom, ateina būrio vado brolis ir sako:

– Kelkitės. Pastebėjom kareivius pamiškėj.

Mes greit susiruošėm, netrukus atėjo visi kiti, uždarę ir užmaskavę bunkerį.

Pasirodo, Stasiškis ryte įsinorėjo atlikt gamtinius reikalus, atidarė bunkerio dangtį, iškišo galvą per angą, žiūri – pamiške eina apie 10–12 rusų kareivių, bet eina nepasiruošę, ginklus ant pečių užsidėję. Nuo bunkerio jie buvo maždaug už 30 metrų.

Susirinkę į vieną vietą, pradėjom dairytis, perėjom į kitą miško kraštą, pažiūrėjom per žiūronus, aiškiai matyti: kur tik krūmeliai, didesni kupstai, visur pilna kareivių. Maždaug po dešimties minučių išgirdom galingą sprogimą, supratome, kad vienu metu sprogo kelios granatos. Vėliau sužinojom, kad rusai išsprogdino tą mūsų užmaskuotą bunkerį, kuris, ko gero, buvo kažkieno išduotas. Bunkeryje buvo likusi rašomoji mašinėlė,

kažkiek maisto. Nusprendėm, kad jie supras, jog čia mūsų neseniai būta, todėl nutarėm trauktis. Bandėm trauktis į vieną pusę, pamatėm, kad vienkiemyje pilna kareivių, tada perėjom į kitą pusę ir traukėmės tiesiog į atvirą lauką, kuriame jokių krūmų, bet du vienkiemiai. Vieną vienkiemį prabėgom, įbėgom į nedidelę pievutę, ir čia pradėjo į mus šaudyti iš vienos pusės. Sugulėm ant žemės ir ėmėm atsišaudyt, bet pastebėjom, kad į mus jau iš kitos pusės šaudo, tik purvai ir žolės kyla aukštyn. Mūsų vadas Stasiškis-*Smūgis* sukomandavo keltis ir trauktis, nes čia greit mus apsups. Atsikėlę pradėjom bėgti. Praną Kemeklį, atrodo, lengvai sužeidė, jis nuo mūsų atsiskyrė ir pasuko kita kryptimi. Įbėgom į kitą vienkiemį, tas medžiais apaugęs. Trumpai šaudymas aprimo, o kai išbėgom į lauką, ir vėl į mus atidengė ugnį. Nuo to antro vienkiemio Bronius Stasiškis nubėgo Remeikių kaimo link per tokį slėnį, o mes keturiese pasukom į mišką. Prieš įbėgant į mišką, dar užšokom ant sunkiojo kulkosvaidžio ugnies, sukritom į žolę, o kai kulkosvaidis nutilo, vėl šokom bėgti. Ir vėl pradėjo šaudyti, tik berželių žievės krinta ant žemės. Kai įbėgom į mišką, apsižiūrėjom. Du sužeisti buvom. Būrio vadas *Smūgis* peršautas per ranką ir per koją. Per koją kulka išėjusi kiaurai, o rankoje pasilikusi, *Demokratui* peršauta ausis.

Tame miške pabuvom kelias minutes. Pasilikom abu su *Smūgiu*, kiti du atsiskyrė ir nuėjo per krūmus kita kryptimi.

Kadangi rusai matė, kad mes įbėgom į šitą mišką, žinoma, jie stengsis mus iš čia iškrapštyti. Tada kirtom miško kampą, išbėgom į lauką, kur augo jau nemaži rugiai. Žiūrim – kareivis pasikėlė. Supratom, kad ir čia apstota. Grįžom atgal į mišką, palindom po aviečių krūmais, užsimaskavom. Gal už pusvalandžio išgirdom ateinant kareivius iš tos pačios pusės, iš kurios įbėgom. Atsukom paruoštus ginklus į tą pusę. Mano automatas, kaip naujam kareiviui, kada norėdavo šaudavo, kada nenorėdavo nešaudavo. Vamzdis kalvio darytas, ne fabrikinis...

Laukiam tų kareivių, matom, kad jie artėja. Mes buvom miško pakraštyje, o jie to nesitikėjo. Artimiausias kareivis nuo mūsų praėjo maždaug už penkių metrų, už jo išsidėstę kiti –

kas du, kas trys metrai slenka tolyn. Už mūsų nugarų kaip tik įkalnė. Iš po aviečių mes tik kojas matom tų kareivių. Jie nuėjo į kitą miško pakraštį, o miškas maždaug apie 30 ha. Maždaug už valandos išgirdom juos grįžtant atgal, dar tankesnės jų gretos. Laimei, dabar kraštinis nuo mūsų gal už septynių metrų praėjo. Mes tik akimis ir automatų vamzdžiais juos palydėjom, nes buvom nutarę: kol mūsų nepamatys, jų neliesim. Praėjo dar pora valandų. Nekantriai laukiam vakaro, o čia dar tik vidurdienis. Lietus užėjo. Nors *Smūgis* buvo sužeistas, bet smarkiai nekraujavo, jis turėjo su savimi planšetę, vaistų, binto, žaizdą aprišom. Savo dokumentus jis išėmė iš planšetės ir užkasė po žemėmis, kadangi jau buvom pasiruošę laukt mirties – pasimeldėm, nebesitikėjom likt gyvi. Užgirdom trečią kartą ateinant tuos kareivius, bet dabar jie jau ne mūsų ieškojo krūmuose, o bunkerio: apeina apie atskirus medžius, patampo kokį nedidelį medelį, lazdomis žemę pabadinėja.

Kaip vėliau sužinojom, du mūsiškiai jau buvo žuvę tame pačiame miške, tik kitam šone: Velėniškis-*Demokratas* buvo įlipęs į medį, ten jį pastebėjo ir nušovė, o Albinas Merkys-*Neptūnas* išėjo iš miško ir pasuko ta pačia kryptimi, iš kur mes atbėgom – per laukus, per tą vienkiemį. Be automato, tik su kišeniniu ginklu ir granata. Įlindo į rugius, pastebėjo arklius netoliese besiganančius, norėjo pasiimt arklį ir išjot raitas, bet netoliese Remeikių kaime stovėjo rusų kariuomenės štabas. Kareiviai jį pastebėjo, apsupo rugiuose. Tada jis pats susisprogdino granata.

Jau iš tolo išgirdom rusišką komandą. Vis artėja ir artėja tie garsai, supratom, kad miško pakraščiu eina karininkas ir duoda komandą, net liepia pasilenkt ir žiūrėt pro šakų apačią. Buvom sutarę, kad turim nors po vieną maskolį pasiimt kartu prieš patys „išeidami“, kai pamatysim keliant ginklą. Taip ir buvo. Pamačiau, kad kraštinis kareivis eina tiesiai į mane, o kitas į būrio vadą, kuris maždaug per metrą nuo manęs. Nors dar tik prievakarys, miške kur kas atrodo tamsiau. Tas kareivis, kuris ėjo tiesiai į mane, manęs dar nematė, o tas, kuris ėjo prieš būrio vadą, pamatė, kad žmogus tupi, ir iškart kėlė ginklą, bet *Smūgis*

pirmas paleido kelis trumpus šūvius į kareivį ir, suabejojęs mano ginklu, atsuko kulkosvaidį į tą, kuris į mane ėjo, paleido trumpą seriją, o trečią seriją paleido į įkalnę, kur ėjo kita linija kareivių. Mano automatas vis dėlto suveikė, bet iššovė trys ar keturi šoviniai, ir viskas, o diske buvo 71 šovinys. Jeigu būtų veikęs, aš galėjau juo dar ilgai terkšt. Tie kareiviai, kurie ėjo įkalne, pradėjo šaudyt, bet šaudė nematydami į ką. Tik alksniukų viršūnėlės krinta ant mūsų. O karininkas sušuko:

– Kto tam strieliajet?!

Jis, matyt, visai nesiorientavo, kas šaudo, gal savi.

Kai tik kareiviai nustojo šaudyt, greit pasikėlėm, truputį atgal paėjom ir – į kitą miško pusę. Ten ėjo toks didelis griovys nuolaidžiais krantais, apaugęs avietėmis. Žiūrim, tos avietės kareivių išbraidytos, bet ne visur. Pramindytu taku nusileidom į griovį. Tik užsimaskavom ir išgirdom iš kulkosvaidžio ilgą seriją. Tada supratom, kad jie rado savuosius sužeistus ar nušautus. (Vėliau sužinojom, kad dviejų kareivių jie neteko, vadinasi, po vieną pasiėmėm...)

O kada būrio vado brolis Bronius Stasiškis nuo mūsų atsiskyrė ir atbėgo į Remeikių kaimą, kaime kareivių dar nebuvo, tik miškai buvo apsupti. Nuo to miško, iš kurio mes išbėgom, iki kaimo buvo maždaug kilometras. Jis įbėgo į Bagdonų sodybą, užlipo ant tvarto lubų, ten nieko daugiau, tik rogės užkeltos. Truputį užsimaskavo šiaudais už tų rogių, o kareiviai matė, kad vienas įbėgo į kaimą. Sukėlė visą kaimą ir ėmė krėst pastatus iš eilės. Atėjo ir į tą tvartą, kur Bronius pasislėpė, viską verčia, bado, ieško „bandito“. O kol laukuose šaudė, Bagdonų avys nutrūko ir išsigandusios parbėgo į namus. Šeimininkė tas avis įleido į diendaržį. Kaimas medžiais apaugęs, kareiviai nepastebėjo, į kurį vienkiemį įbėgo „banditas“. Vėliau Bronius mums pasakojo, kad kareiviai norėjo užlipti ant tvarto, bet nebuvo kopėčių. Jis turėjo automatą, dvi granatas, viską buvo pasiruošęs. Maždaug po pusvalandžio atvažiavo amerikoniškas „študbėkeris“, „viliukas“ (irgi amerikonų lengvasis automobilis) ir tvarto gale apsistojo to viso apsupties štabo vadovybė.

Bronius guli ant tvarto ir mąsto: kaimą jie iškrėtė, čia apsistojo štabas, vadinasi, daugiau jau nebeieškos, bet bijo, kad kareiviai nepradėtų ieškot ko nors pavogt. Taip jis prabuvo ant to tvarto visą dieną, visą naktį, kitą dieną ir tik naktį nulipo nuo tvarto ir išėjo, o kitą dieną mes susitikom su juo.

Tų namų šeimininkė, pasirodo, žinojo, kad jis ten ant tvarto guli, nes kitą dieną atnešė jam sūrio ir vandens (Bagdonienė šiuo metu gyvena Kupiškio rajone pas dukrą).

Šio rusų kariuomenės siautimo metu žuvo:

Pranas Kemeklis-*Tėvas* – iš Šarkių kaimo, apsauginio rinktinės būrio.

Pranas Velėniškis-*Demokratas* – iš to paties apsaugos būrio.

Albinas Merkys-*Neptūnas* – iš „Audros“ būrio.

Tą siautimą rusai suorganizavo ne šiaip atsitiktinai, tai buvo išdavystė. Šiuo metu žinomas ir išdavikas, slapyvardžiu „Voron“. Pagal mūsų paskaičiavimą – siautime dalyvavo apie 100 kareivių.

Kada mes išbėgom iš apsupimo, perėjom tiltu prie malūno per Šventąją, užėjom į kaimą, paprašėm atsigert, užvalgyt viename kieme. Šeimininkas ir sako:

– Kur jūs dabar vaikštot, vyrai? Visą dieną vyksta kautynės Remeikiuose...

Mes pasakėm, kad kaip tik iš ten ir einam. Pavalgę dar apie puskilometrį paėjom, prie vienos sodybos klojimo po šiaudais palindom. Pasiuntėm žmogų į Likančių kaimą pas Repšį – mūsų rėmėją ir ryšininką, kad pasiteirautų apie mūsų likusius ar žuvusius vyrus.

Dar kitos dienos metu atėjo ryšininkė ir pasakė, kad būrio vado brolis gyvas ir sveikas.

1949 m. vasarą buvom nuėję susitikti su kitais būriais. Mūsų būryje tuo metu buvo šie partizanai:

1. Feliksas Stasiškis-*Smūgis*
2. Bronius Stasiškis-*Sūkurys*
3. Balys Kazlauskas-*Bijūnas*
4. Albinas Merkys-*Neptūnas* (žuvo 1949 m. birželio mėn.)

5. Jurgis Čyžius-*Tigras*
6. Jurgis Klibas-*Tėvukas*
7. Juozas Klišys-*Šeškus*
8. Pranas Pašilys-*Žaibas*
9. Bronius Zamauskas-*Kietis*
10. Bronius Lukauskas-*Kurmis*
11. Matas Paškonis-*Donkichotas*
12. Stasė Paškonienė-*Klajūnė*
13. Juozas Ramanauskas-*Šarūnas*
14. Jonas Abukauskas-*Siaubas, Vytenis*

1949 m. rudenį vykdėme vieną operaciją. Galinių kaime tuo metu ištremtųjų namuose gyveno rusų kolonistai. Ir jie buvo ginkluoti. Partizanai ne kartą buvo perspėję, kad išsikraustytų iš tų namų, bet jie nekreipė dėmesio. Tai mes nutarėm juos iš ten išbaidyti. Jų buvo apie dešimt. Toj operacijoj dalyvavau aš, abu Stasiškiai, Juozas Klišys, *Šturmas* – Jonas Kublickas, buvęs *Panteros* – Leono Vaikučio bendražygis, Balys Kazlauskas.

Buvo nutarta pašaudyt per sienas ir sumest į vidų granatas. Per sienas pašaudėm iš kulkosvaidžio, iš „dešimtuko“, per langus įmetėm granatas, bet granatos nesprogo. Bevykdant operaciją, nevykusi mintis kilo: pereit per kambarius. Aš, kaip naujokas, norėdamas pasirodyt, kad esu labai drąsus, pirmas įlindau per langą, po manęs lindo Juozas Klišys-*Šeškus*, po jo – *Šturmas.* Mes su Klišiu buvom ginkluoti automatais, o *Šturmas* „dešimtuku“. Įlipę per langą, perėjom per kambarį ir bandėm eit į kitą kambarį. Aš vienoj rankoj laikau žibintuvėlį, kitoj pistoletą. Ir tuo momentu, kai ėmiau už rankenos, pasigirdo šūvis. Man žibintuvėlis iškrito iš rankų ir užgeso, pajutau, kad kairė ranka „atsikabino“. Pasirodo, virš alkūnės kulka kliudė ir numušė kaulą. Tuo metu pamačiau, kad *Šeškus* už manęs krito, o trečias dar lipo per langą, paskui atšoko atgal. Trys mūsiškiai laukė už namo kampo. Prilaikydamas ranką, išlipau ir aš atgal per langą į lauką. Vyrai man tuoj užveržė ranką, kad kraujas netekėtų, ir į vidų mes tada jau nebėjom, nes mačiau, kad *Šeškų* tikrai nušovė.

Po mūsų apsilankymo tie rusų kolonistai iškart išsikraustė iš tų ištremtųjų namų ir daugiau į juos nebegrįžo.

Atsitraukėm per kelis kilometrus. Matyt, man daug kraujo nubėgo, nes aš labai nusilpau. Tą sužeidimą labai sunkiai gydžiausi. Dvi savaites nenustatėm, kas pažeista, tik tiek, kad aš rankos nevaldžiau, net pirštai nejudėjo.

Gydytojas pasakė, kad kulka neišėjusi į lauką, todėl pūliuoja. Čia pat žiema, o tokio bunkerio, kuriame galėtum sėdėti ir gydytis, nėra. Tada broliai tėviškėje iškasė bunkerį lauke. Ten aš vienas ir gyvenau. Ateidavo Bronius Indrašius aplankyt manęs, Stasiškiai. Jų žuvimo išvakarėse, gruodžio 2 d. vakare, jie užėjo pas mane į bunkerį ir pasakė, kad eis kitapus Šventosios į susitikimą su rinktinės vadovybe. Ir daugiau su jais nebesusitikome, nes gruodžio 4-ąją jie žuvo. Aš greit sužinojau, kad jie žuvo su kitais dviem partizanais: Jurgiu Čyžium-*Tigru* ir Jurgiu Klibu-*Tėvuku*, o išbėgo Matas Paškonis-*Donkichotas*, per koją peršautas, ir Ramanauskas-*Šarūnas.*

Prasidėjo pavasarinis polaidis, užsėmė mano bunkerį. Broliai iškasė kitą prie tvarto, o įlindimą padarė iš tvarto vidaus, apsėmė ir tą. Tada du mano broliai ir pusbrolis jau pačiam tvarte kasė trečią bunkerį. Aš turėjau nueit pabūt pas Bronių Indrašių čia, Remeikiuose, kur jis turėjo bunkeriuką pasidaręs. Beeidamas kažkur užsižiopsojau ir kritau ant tos sužeistos rankos alkūnės, viską vėl išjudinau.

Apie savaitę prabuvau pas Indrašių bunkeryje, o kada padarė bunkerį namuose, grįžau atgal į tvartą. Ranka baisiai ištino. Broliai suorganizavo ir atvežė tą patį gydytoją, ištraukė pūlius, suleido vaistų. Iki pavasario pabaigos ranka beveik sugijo. Tada mane susirado „Kun. Margio“ rinktinės vadas Juozas Kemeklis-*Rokas* ir jo adjutantas Balys Žukauskas-*Žaibas*. Pasirodo, kada Drobčiūnų kaime rusai sudaužė jų štabą, jie neteko visų rašymo priemonių, o žinojo, kad mes turim rašomąją mašinėlę, tai ir atėjo. Ta mašinėlė kaip tik buvo pas mane atgabenta į šitą bunkerį. Pasakiau, kad galės pasiimti, tada rinktinės vadas ir sako:

– Tau reiks būti būrio vadu.

Aš net akis išpūčiau:

– Jūs juokiatės iš manęs? Aš gi sužeistas, be to, būrio vyrai išblaškyti.

O per tą žiemą žuvo net šeši mūsų būrio partizanai. Jis man pasakė:

– Iki vasaros sugysi, o vyrus surinkt mes padėsim.

Tada aš pasiūliau du kandidatus: Kazlauską-*Bijūną*, buvusį Lietuvos kariuomenės puskarininkį, ir Matą Paškonį-*Donkichotą*, bet Kemeklis paaiškino, kad *Bijūnas* jau kartą buvo būrio vadu ir daugiau juo nebebus...

Balys Kazlauskas-*Bijūnas* dar 1944–46 m. buvo paskirtas „Kalnų“ būrio vadu, kuris veikė Antalieptės, Zabičiūnų apylinkėse Zarasų rajono ribose. Ten tarp jų kilo kažkokie nesutarimai ir *Bijūnas* atėjo pas mus į „Audros“ būrį. Kiek žinoma, „Kalnų“ būrys buvo išformuotas.

Matą Paškonį aš porą kartų buvau matęs, Likančių kaime buvom susitikę. Jis man tada padarė gerą įspūdį, bet Kemeklis pasakė:

– Kai susitvarkysi su sveikata ir su būriu, mes tau atsiųsim dokumentus, jau yra paruošti popieriai voke, tu juos paskaitysi ir sužinosi, kodėl Paškonio nenorim skirti būrio vadu.

Maždaug balandžio pabaigoje gaunu iš rinktinės vado paketą su įsakymais. Viename įsakyme parašyta, kad aš skiriamas būrio vadu, o toliau rašoma: „Surinkt būrį ir perskaityt šį rinktinės vado įsakymą“.

1950 m. pavasarį per ryšininkus nuėjau į Likančių kaimą, susirinkau būrio likučius, kurių, deja, buvo likę labai nedaug: Matas Paškonis-*Donkichotas*, Juozas Ramanauskas-*Šarūnas*, Bronius Indrašius-*Rimgaudas*, Balys Kazlauskas-*Bijūnas* ir aš – *Siaubas*. Nebuvo tik atėjusios Stasės Paškonienės-*Klajūnės* ir Elenos Galvydytės-*Ramunės*, kuri slapstėsi kartu su Kazlausku.

Susirinkom pas Repšį Likančių kaime, perskaičiau aš tą vado įsakymą, visi vyrai mane pasveikino, tik Matas Paškonis nuleido galvą žemyn, bet niekas nieko tuo metu nepasakė.

Būrio vadovavimo pradžia man buvo gana sėkminga. Vėliau į būrį atėjo broliai Bronius-*Aidas* ir Alfonsas-*Streikus* Svilai, Antanas Kazakevičius-*Narsutis*, Juozas Zaveckas-*Paukštis*, kurį vėliau rinktinės vadas paskyrė mano pavaduotoju, buvęs Lietuvos kariuomenės husarų pulko puskarininkis, Stasys Kanapeckas-*Erškėtis* iš Bikūnų kaimo.

1950 m. mes „Kun. Margio“ rinktinėje užėmėm pirmą vietą pagal karinį ir organizacinį pasiruošimą. Tie metai mums buvo gana laimingi, tik vėlai rudenį žuvo Bronius Indrašius, ir tai ne susidūrime su kariuomene, o kasant bunkerį miške. Kasdami smarkiai išsipurvinom. Ryte, jam bevalant ginklus, atsitiktinai sprogo granata, sunkiai jį sužeidė. Dar gyvą atvežė pas mus į Likančių kaimą pas tą patį Repšį. Mes atėjom, bet jis buvo jau visai silpnas ir ilgiau nebeišgyveno, mirė. Palaidojom Likančių kapinėse, bet vėliau čekistai sužinojo ir jo palaikus iš ten iškasę pasiėmė.

Tiesa, 1950 m. vasarą Galinių kaime dar buvom susišaudę su stribais ir milicininkais. Mes keturiese buvome: aš, Bronius Indrašius, Juozas Zaveckas ir Stasys Kanapeckas. Per klojimo lentų plyšius pamatėm, kad iš visų pusių supa tą vienkiemį, kuriame buvom. Tada mes atidengėm ugnį ir staigiai išsiveržėm iš klojimo į priešingą pusę, tiesiog ant gulinčių kitų stribų. Vieną milicininką nušovėm, bet išbėgom laimingai, tik mūsų batai liko ir mano planšetė su dokumentais, kartu ir tas vokas, kurį ką tik buvau gavęs iš rinktinės vado dėl Paškonio, bet aš jau jo nespėjau perskaityti.

Broliai Stasiškiai, Čyžius-*Tigras*, Klibas-*Tėvukas*, Ramanauskas-*Šarūnas* ir Paškonis-*Donkichotas* nuėjo paryčiais į vieną vienkiemį ir ryte pamatė einant kareivius. Jie ėjo padrikai per lauką link tos sodybos. Kadangi visi vyrai buvo iš to paties būrio, Stasiškis ėmė organizuot, ką daryti. Buvo numatyta kareivius prisileist iki tam tikro atstumo ir atidengt į juos ugnį. Kol čia vadas organizavo užimt pozicijas, *Donkichotas* ir *Šarūnas* iššoko per duris ir pasileido bėgt link tokio upelio per lauką. Kareiviai pamatė juos, iškart išsiskleidė aplink tą sodybą ir ėmė šaudyt į du

bėgančius. *Šarūnui* nekliuvo, o *Donkichotui* peršovė koją per raumenis. Likusieji keturi laukė pasiruošę kambaryje, bet kai pamatė, kad rusai išsidėstė ir apsupo namus, tada išpuolė į lauką. Juos visus keturius bebėgančius ir nušovė. *Smūgį* sužeidė į koją, bėgt jis nebegalėjo, tada įvirto į griovį ir kurį laiką atsišaudė. Žinoma, jeigu jie būtų prisileidę tuos kareivius, dar neaišku, kuo visa tai būtų pasibaigę, o ta bereikalinga panika pražudė iškart keturis vyrus.

1950–51 m. stribams pasalų mes jau neberuošėm, kadangi ir mūsų gretos buvo gerokai praretėjusios ir labai striuka buvo su šoviniais. Tausojome apsigynimui. Būdavo, randam senų aprūdijusių šovinių, iškart juos ardom, tikrinam, perpilam paraką, džiovinam, bet tokie šoviniai jau nebegarantuoti, o kai su priešu susiduri akis į akį, reikia, kad ginklas veiktų nepriekaištingai.

1950 m. rudenį nutarėm atlikt dvi operacijas: sunaikint provokatorius už išdavystes. Vienas iš jų – buvęs stribas, gyvenantis Gaigalių kaime. Nors jis stribu ir nebedirbo, bet jam buvo paliktas šautuvas, tai išgėręs gąsdindavo žmones su tuo šautuvu. Kitas – toks Juodelė. Prieš tai mes buvom užėję pas jį ir paėmėm gerą vokišką palapinę, kuri mums buvo reikalinga. Aš dabar negaliu pasakyti: ar mes tą palapinę iš jo atėmėm, ar jis savo noru ją atidavė, bet baigėsi tuo, kad apie tai jis pranešė saugumui. Po to čekistai darė dideles kratas apylinkėje.

Tą dieną, kada nutarėm eit vykdyt nuosprendžio, dviese iš mūsiškių nuėjo pas tą ginkluotą stribą, o pas Juodelę nuėjom aš ir tuo metu pas mus buvęs iš „Aro“ būrio Antanas Morkūnas-*Jaunutis*. Juodelės neradom, radom tik jo žmoną ir du mažus vaikus. Mes jau žinojom, kad jo naktimis namuose nebūna, jis ganė kolchozo arklius. Žmona pasakė, kad turi greitai grįžti. Netrukus jis ir grįžo. Tada mes jam pasakėm, kad už tokias ir tokias nuodėmes jo laukia tokia bausmė. Žmona ėmė mus prašyti atleidimo, o jis tylėjo kaip vandens į burną prisisėmęs. Kai žmona pradėjo verkt, tie berniukai irgi ėmė verkt. Tada motina berniukus padavė tėvui, tie apsikabino tėvą. Mes patekom į labai keblią situaciją: jeigu dabar neįvykdom paskirto nuosprendžio, vadi-

nasi, nusižengiam savo įstatymui, o aš būrio vadas. Išėjom su *Jaunučiu* pasišnekėti. Sutarėm šito žmogaus nenaikinti. Grįžom į kambarį, pasakėm, kad dovanojam, įspėjom, kad niekur nesislapstytų ir niekur naktimis nevaikščiotų, gyventų namuose. Jeigu daugiau neprasižengsi, mes tavęs neliesim. Tada žmona ir sako:

– Jūs tai dovanojat, o kai ateis kiti...

Aš užtikrinau, kad be mano žinios niekas neateis ir nieko nedarys.

Kada mane areštavo, statė mus akistaton su tuo žmogumi. Žmona tik atvažiavo, jo nebuvo. Žmona manęs neatpažino, ji paaiškino, kad buvom užėję, papasakojo tik tiek, ką aš buvau parodęs teismo metu. Byloje tai man buvo lengvinanti aplinkybė.

O tą stribą vyrai rado namuose ir sušaudė.

1949–50 m. žiemą žuvo dar du mūsų būrio partizanai: Bronius Danauskas-*Kurmis* ir Bronius Zamauskas-*Kietis.* Maždaug tuo pačiu metu į būrį įstojo vienas naujas partizanas – Bronius Indrašius iš Remeikių kaimo.

Dar 1951 m. žiemą, pasprukęs nuo arešto, įstojo į būrį mano brolis Vytautas Abukauskas-*Laisvutis*, o pavasarį atėjo į būrį ir pusbrolis, taip pat Vytautas Abukauskas-*Žiedas*. Dar įstojo į būrį broliai Siručiai iš Likančių kaimo – Julius Sirutis-*Eimutis* ir Balys Sirutis-*Granitas*, taip pat atėjo į būrį Juozas Pernavas-*Žvalgas*, Povilas Stukas-*Tėvas* ir Ona Stukienė-*Motina.*

Iki Stukas atėjo į būrį, aš jo nepažinau. Tik teko girdėti, jog saugumas įtarė, kad partizanai užeina pas Stukus, bet Stukas vaizdavo tokį puskvailį. Būdavo, eina Užpaliuos per šventorių ir spjaudo į varnas, tupinčias medžiuose. Stribai į jį žiūri ir juokiasi, rodo pirštais: va koks kvailys...

Jo namuose už pečiaus buvo bunkeris, kuriame slėpdavosi partizanai. Jis visokiom gudrybėm ne kartą už nosies gerokai pavedžiojo stribus, apgaudinėjo ir šaipėsi iš jų. Bet, žinoma, viskam ateina pabaiga. Vėliau jau jo krečiamomis išdaigomis stribai nebetikėjo ir norėjo jį areštuot, bet 1951 m. pavasarį jis su žmona iš namų pasitraukė ir išėjo pas partizanus. Tų pačių metų

rudenį žuvo, gindamiesi dar nušovė du maskolius, o trečią sužeidė, tas yra ir mano byloje įrašyta.

1951-ji atnešė netektis: žuvo bunkeryje išduoti Balys Kazlauskas-*Bijūnas* ir Elena Galvydytė-*Ramunė*, nusišovė patys. 1951 m. rugsėjo 26 d. Paindrės kaime, apsupti kariuomenės, žuvo: Bronius Svilas-*Aidas*, Juozas Ramanauskas-*Šarūnas, Baronkinis*, Povilas Stukas-*Tėvas*, Ona Stukienė-*Motina*.

Knygoje „Aukštaitijos partizanų prisiminimai" (1996) neteisingai aprašytas 1951 m. rugsėjo mėn. įvykęs mūsų būrio susitikimas su apygardos vadu Broniumi Kalyčiu-*Siaubu*. Ten netgi neminima nieko apie „Audros" būrį, prisiminimų autorius – *Donkichotas*.

O iš tikrųjų buvo taip: prieš keletą dienų iki to susitikimo aš susitikau su rinktinės vadu J. Kemekliu-*Roku*, jis man pasakė, kad apygardos vadas nori susitikti su mūsų būriu, nes 1951 m. rinktinėje, ir gal ne tik rinktinėje, „Audros" būrys buvo gausiausias. Sutarėm susitikimo vietą ir laiką.

Tiesa, dar prieš tai mūsų būryje gyveno ir gydėsi vienas partizanas iš „Aro" būrio – Antanas Morkūnas-*Jaunutis*. Su juo prieš dvi dienas mes nuėjom prie Vyžuonų. Ten buvo *Gaidelis* – Algirdas Varnas, atėjo apygardos vadas Bronius Kalytis-*Siaubas* ir tą pačią naktį nuėjom visi į sutartą vietą Puodžių miške, o mums valgyt ruošė Bajorų kaimo Jurgio Prievelio šeima (nuo Užpalių gal trys kilometrai). Ten susirinkom nakties metu. Atėjo mūsų rinktinės vadas Juozas Kemeklis-*Rokas* su savo adjutantu Žukausku-*Žaibu*. Iš mūsų būrio atėjom 11 partizanų: *Narsutis*, *Streikus*, *Tėvas*, *Donkichotas*, *Erškėtis*, *Žiedas*, *Siaubas*, *Laimutis*, *Paukštis*, *Žvalgas* ir *Aidas*, ką patvirtino ir to susitikimo fotonuotrauka.

Donkichoto prisiminimuose rašoma, kad į susitikimą buvo atėjęs tik jisai ir dar vienas partizanas, kurio slapyvardis *Šeškus*, o tas partizanas jau buvo žuvęs 1949 m. pabaigoje, tada, kai mane sužeidė.

Apie mūsų būrio dislokaciją, tuo labiau slėptuves, apygardos vadas nieko nekalbėjo.

Mano visi paminėti partizanai nuo 1949 m. pradžios iki 1953 m. balandžio mėn., kai buvo paimtas gyvas paskutinis „Audros“ būrio partizanas Matas Paškonis-*Donkichotas*, jokiems kitiems būriams nepriklausė.

Tuo laiku teritorijoje nuo Užpalių link Antalieptės ir nuo Užpalių link Dusetų jokio kito būrio nebuvo, tiktai „Kun. Margio“ rinktinės „Audros“ būrys, kuriam nuo 1947 m. iki 1949 12 04 vadovavo Feliksas Stasiškis-*Smūgis*, nuo 1949 m. gruodžio mėn. iki 1952 m. vasario mėn. Jonas Abukauskas-*Siaubas, Vytenis*, nuo 1952 m. vasario iki pabaigos būriui vadovavo Antanas Kazakevičius-*Narsutis*.

Kitą dieną įvyko mūsų susitikimas. Tame pačiame miške, vadinamuosiuose Puodžių krūmuose.

Konkrečiai aš jau nepamenu, ką mes ten kalbėjom, tik pamenu, kad buvo tariamasi apie partizanų išlaikymą, kadangi jokios pagalbos nei iš Vakarų, nei iš Rytų nesimatė. Karo tada jau niekas nebelaukė. Buvo tariamasi skirstytis nedideliais būriais, nevystyt plačios veiklos, buvo kalbama net apie legalizavimąsi, kadangi taip padarę jau buvo „Aro“ būrio vadas Povilas Jankauskas-*Alksnis*, Bronius Morkūnas-*Diemedis* ir dar keli. Nebuvo nei pasmerkta, nei pagirta, nes mūsų padėtis kiekvienais metais sunkėjo, ėmė kurtis kolchozai kaimuose.

Rinktinės vadas dar iškėlė klausimą dėl mūsų „Audros“ būrio vado pareigų, ar manim pasitiki, ar nenorėtų kito būrio vado. Prie manęs priėjo Žukauskas-*Žaibas* ir pasakė:

– Einam pasivaikščiot... Tegul jie pasišneka vieni...

Mes nuėjom kiek tolėliau, pasivaikščiojom, paskiau grįžom. Rinktinės vadas man iškart pasakė, kad eiliniai būrio vyrai jokių pretenzijų neturi, visi sutiko, kad aš ir toliau likčiau jų vadu.

Apygardos vadą Bronių Kalytį aš mačiau tą vienintelį kartą. Kadangi mūsų slapyvardžiai vienodi, dar nusifotografavom, ta nuotrauka iki šiol yra išlikusi. Kaip vadas jis man kažkaip patiko, aš negaliu nieko blogo pasakyti, kad iki to laiko jis būtų daręs ką nors ne taip. Aš įsitikinęs, kad tada jis dar nebuvo užverbuotas MGB. Tai buvo 1951 m. vasarą, apie rugpjūčio

pabaigą. Bronius Kalytis-*Siaubas* tada dar buvo tikras „Vytauto“ apygardos vadas.

Ten mes prabuvom visą dieną, o vakare išsiskirstėm. Kalytis išėjo su dviem vyžuoniškiais partizanais link Labanoro ir daugiau į mūsų rajoną jis tikrai nebuvo atėjęs.

Be to, Paškonis klaidingai mini, kad Kalytis neva dirbo Vaiskūnų mokykloje mokytoju ir buvo MGB provokatorius, atseit norėjęs į mūsų būrį įsiterpt, tai irgi nesąmonė. Tam krašte Kalytis nebuvo ir kojos įkėlęs. Ten dirbo toks mokytojas, kuris buvo specialiai atsiųstas čekistų į Vaiskūnus, bet tai buvo kitas žmogus – Alfonsas Kuklys (Vaiskūnuose mokytojavo 1950–51 m.). Dirbo jis ten mokytoju, nors juo niekada nėra buvęs. Čekistai, matyt, jį norėjo įterpt į „Audros“ būrį, tai mokytojaudamas jis vis stengėsi užmegzt ryšį su partizanais. Mes turėjom žinių, kad jis nori su mumis susitikti, nori kažkuo mums padėti, bet mes su juo taip ir nesusitikom, kadangi nebuvom garantuoti, kad jis yra doras žmogus, nors tarp kaimo žmonių turėjo neblogą autoritetą. Pagaliau išgirdom, kad Kuklį atseit rusai norėjo areštuot, prie jo pastatė vieną kareivį sargyboje, kiti nuėjo daryti kratos jo gyvenamose patalpose, jis neva tą kareivį nutrenkęs, pagrobęs iš jo ginklą ir pabėgęs. Vėliau sužinojom, kad kareiviai iš ūkininko buvo paėmę pastotę su arkliu – atseit nuvežt iki sunkvežimio tą sužeistą kareivį, nors sunkvežimis ten galėjo privažiuoti, to arklio visai nereikėjo, matyt, norėta, kad žmonės išgirstų, jog mokytojas sužeidė kareivį ir pabėgo. Ištyrę visas aplinkybes, nustatėm, kad tas Vaiskūnų mokytojas ne pabėgo, o jį paleido specialiai, kad jis į mūsų būrį įsiterptų.

Po kiek laiko sužinojom, kad jis slapstosi jau su ginklais, kad prie jo atsirado dar du nežinomi, turėjo ir bunkerį. Kaime vieni žmonės netikėjo jais, kiti tikėjo, aiškino, kad tai tikri partizanai.

Vienąkart jie mano vardu parašė laišką, priekaištavo, kad mes nesvetingi, nenorime su jais susitikti, atseit jie kažkur nuo Rokiškio čia atėję, jiems labai sunku.

Kol dar slapstėsi vienas tas mokytojas Kuklys, du mūsiškiai – *Streikus* ir *Erškėtis* – buvo su juo susitikę ir grįžę pasakė:

– Bala žino, kas jis per žmogus. Atrodo, šneka nedurnai...

Gavęs jų laišką, aš irgi jiems parašiau, kad jie kuo greičiau išsinešdintų iš mūsų būrio rajono, o jei ne, tai bus blogiau negu stribams. Dabar nesu tikras, kad tas laiškas juos pasiekė, kadangi pradžioje mūsiškiai nenorėjo dar atiduot jiems to laiško, kad supratę nesiimtų mums kitaip kenkti ar mūsų rėmėjams tiems, kuriuos žinojo.

Kada saugumas suprato, kad į mūsų būrį tų provokatorių negali įterpti taip, tada jie sugalvojo dar vieną variantą. Maždaug 1951 m. pradžioje jie areštavo mūsų ryšininką Albiną Rožę iš Viešeikių kaimo, tiesiog iš vestuvių pokylio jį paėmė. Kol jam laužė kaulus tardydami, jis nieko neišdavė. Pamatę, kad taip nieko nepasieks, pakeitė tardymo taktiką: leido pasimatyti su žmona. Į Uteną atvažiavo žmona su tėvu. Kada gražiai ėmė šnekinti, Rožė pradėjo išdavinėt. Išdavė vieną tuščią bunkerį, kitą tuščią bunkerį, išdavė dar vieną bunkerį, kuriame gyveno du partizanai, nors tie partizanai iš to bunkerio jau buvo spėję pasitraukti. Kai kareiviai jį atsivedė, jis priėjo prie bunkerio ir pašaukė juos slapyvardžiais, kad išlįstų, kad nori su jais pasišnekėt, bet niekas neišlindo, kadangi ten nieko nebebuvo. Gal jis ir jautė, kad po poros savaičių vargu ar kas besėdės tame bunkeryje, bet namų šeimininką areštavo ir teisė vėliau.

Tarp kitko, jis išdavė ne tik bunkerius, bet beveik ir visus mūsų ryšininkus, kuriuos nedelsiant areštavo čekistai ir susodino. Per jį pateko ir mano brolis Pranas. Areštavo tada arti dešimties žmonių.

Kada Albiną Rožę pradėjo gražiai kalbint, jo tikslas buvo išeit į laisvę. Užverbavo jį, atvežė į Vešeikių kaimą, iš kurio jis kilęs, prie krūmų neva parodys bunkerį. Kareiviai kažkur išsivaikščiojo, tik du liko jį saugoti, o jis pats net be antrankių, vieną kareivį pastūmė, tas pargriuvo, kiti ėmė šaudyt, bet jis „pabėgo“. Viskas vyko dienos metu. Mums tai iškart tapo aišku, kad jį paleido, kad juo jau nebegalima pasitikėti, nors kai kurie žmonės matė, kaip jis pabėgo, ir mums aiškino, kad tikrai pabėgo.

Sužinojom, kad Rožė slapstosi, bet mes jo vis dar nesutinkam. Jis slapstosi ir tas mokytojas slapstosi su kitais dviem, o saugumas nei iš Rožės, nei iš anų jokios informacijos negauna. Tada jie panaudojo savo seną čekistinį metodą: parašo laišką Albinui Rožei, ateina kareiviai į Viešeikių kaimą pas vieną ūkininką, prabūna visą naktį, prie stalo susėdę valgo, geria „samagoną“, palieka daug šiukšlių. O tame ar gretimame vienkiemyje gyveno tokia Vaičiūnaitė, kuri vėliau susituokė su tuo pačiu Vaiskūnų mokytoju. Mokytojas žinojo, kad ji susitikinėja su partizanais, jis jau buvo prisigretinęs prie jos. Šeimininkė ryte šluoja trobą, žiūri – laiškas, adresuotas Albinui Rožei. Tą laišką atiduoda Vaičiūnaitei, ji atiduoda jį mums, aš atplėšiu ir skaitau:

„Rože Albinai, mes dėkingi tau už tai, kad tu padėjai mums sutvarkyti Daugailiškių „Vyno“ būrio banditus (ką tik prieš tai tas „Vyno“ būrys ir buvo sunaikintas, žuvo 4 ar 5 partizanai). Už tai pirmo susitikimo metu mes tau išmokėsim premiją du tūkstančius rublių. O dabar tavo artimiausia užduotis sunaikinti Vaiskūnų mokytoją, kadangi jis yra garsus žmogžudys ir banditas“.

Ką mes turėtume daryt, gavę tokį laišką? Iškart sušaudyt Albiną Rožę, o Vaiskūnų mokytoją pasiimt pas save...

Mes tą laišką išstudijavom ir supratom, kad Rožė paleistas užverbuotas, bet jiems nebedirba, todėl, siekdami jam atkeršyti, nori, kad mes savo rankomis jį nugalabytume.

Po to laiško mes su *Streikumi* suradom Rožę ir buvom su juo susitikę. Tuomet jis jau slapstėsi, buvo ginkluotas vokišku šautuvu. Aš jam ir pasakiau:

– Kad tu jiems nebedirbi, mums jau aišku, kad išdavei mūsų ryšininkus – irgi aišku, tu mums esi nusikaltęs, tie žmonės areštuoti, bunkerius išdavei, nors partizanai nė vienas nežuvo. Mes tau už viską iš dalies atleidžiam...

Tada jis paprašė, kad mes jį pasiimtume į būrį, bet mes kategoriškai atsisakėm, leidom slapstytis vienam.

1949 m. vasarą užėjom Remeikių kaime pas vieną žmogų. Šnekučiuojamės. Ir ateina to žmogaus kaimynė. Ji pamatė, kad ateina stribai nuo kaimo keliuku, įėjo gryčion ir sako:

– Gana plepėt, stribai jau čia pat.

Namas dviejų galų. Mes per koridorių, į kitą galą, per langą ir – į lauką. O ten toliau tokios bulviaduobės, krūmeliai, juose ir pasislėpėm. Bet kai lindom per langą, stribai jau ėjo į prieangį. Darant langą, iškrito vieno lango pusė. Stribai išgirdo bildesį, bet nesuprato kas. Paskiau jie įėjo į tą trobos galą, per kurį mes išlindom, žiūri – langas atviras, viena pusė iškritusi. Klausia šeimininkės, kas langą darė ir rėmą išvertė į lauką. Šeimininkė pasakė, kad gal katinas lindo ir iškrito rėmas...

Aišku, jeigu jie būtų mus pastebėję, nežinau, kuo viskas būtų pasibaigę, svarbiausia – žmonės būtų nukentėję. Už tai nuo savo vadovybės gavau velnių, kad taip neatsargiai rizikavom tiek savo, tiek kitų žmonių likimu.

Beje, teko girdėt tokių kalbų, kad kažkam vakaruškoje partizanai ištarkavo užpakalį, kažkam žvaigždę ant kaktos išdegino, aš netikėjau, kad taip galėtų daryti partizanai. Jeigu mums kas prasižengė, mes turėjom teisę uždėt kokią nors prievolę: grūdais, pinigais, drabužiais, batais. Bet jeigu išdavė bunkerį arba partizanus, pagal mūsų statutą – jau mirties nuosprendis, o šiaip bausti mušimais, kankinimais mums buvo griežtai uždrausta.

Kaime buvo tokių moterėlių, kurios mėgdavo liežuviais paplakti, bet tokių mes vengdavome, stengdavomės tokiems žmonės nesirodyti, nes tos jų nekaltos kalbos galėjo labai lengvai pasiekti ir čekistų ausis. Žinoma, tekdavo kai ką ir perspėt dėl panašių dalykų.

Miške daugiausia buvo jaunimas. Vieni pasitraukę nuo šaukimo į okupantų armiją, kiti nuo trėmimo. Aš dabar tiesiog neprisimenu, kad kas nors iš partizanų būtų buvęs pesimistiškai nusiteikęs ir pareiškęs savo nepasitenkinimą miško gyvenimu.

Kažkaip nepastebimai įsitrauki į tą gyvenimą. Kai pavojus dar ne prieš akis, tas gyvenimas toks lyg ir romantiškas, atrodo, kad jis nėra jau toks ir blogas, nepakeliamas, dažnai užmiršti, jei kartais ir nevalgęs pabūni per dieną, nes išlįst iš miško negali, išeini tik vakare. O kai susiduri su mirties pavojumi ir kiek-

vieną minutę lauki, kada tave pervers kulka, tada jau nėra laiko ir galvot apie kokius kitus dalykus. Kada lauki atslenkant į tave tamsios ginkluotos iki dantų kareivių masės, tuo metu kažkoks baimės drebulys vaikšto po kūną, o kai prasideda kautynės, šaudymas, baimės jausmas atsijungia ir darai tai, ką turi daryti. Sunkiausia būna nežinomybė. Žinai, kad esi iš visų pusių apsuptas, kad tave gali surast, bet savo budelių dar nematai, tada yra sunkiausia, o kai pamatai irgi išsigandusias priešų akis, iškart pasidaro lengviau, tada tik spaudi ginklą ir leidi seriją po serijos.

Iš mūsų būrio atskirai daugiausia gyveno bunkeriuose Paškonis-*Donkichotas* su Paškoniene ir Kazlauskas-*Bijūnas*. Kazlauskas mums sakydavo:

– Jūs klajojat, vaikščiojat, užlipsit ant rusų pasalos ir žūsit...

Bet likimo taip buvo lemta, kad jis pirmiau žuvo bunkeryje, negu mes klajodami. Vasaros metu į bunkerį išvis nelįsdavom, po krūmelius nedidelius išsislapstydavom, kitąsyk net visai mažam karklų kelme pralindėdavom. Nieks nepagalvos, kad gali būti kas. Arba kur nors į piktžoles senos sodybos sulindę prabūdavom. Netgi žiemą mažai kur būdavom bunkeriuose. Kada brolį areštavo, tuo metu mes keturiese sėdėjom bunkeryje. Jis išdavė du bunkerius, kuriuos žinojo ir žinojo, kad juose niekas negyvena, o mūsiškio nepasakė. Kai grįždavom iš kaimo, jis visada pervažiuodavo su žabais, kad paslėptų mūsų pėdsakus, nes bunkeris buvo visai prie kelio. Kada brolį areštavo, tai mes per visą žiemą taip ir išsislapstėm: kieno nors daržinėje, pirtyje, Norvaišių kaime ant pieninės lubų gyvenom, skudurų prisinešę. Man atrodydavo, jeigu mane bunkeryje suras – aš jau palaidotas, o jeigu aš būsiu viršuje, ne po žemėmis, nebus tokių sąlygų, kad iš šimto vieną šansą turėdamas nepabėgčiau.

Kada rinktinės vadas išbėgo, tada septyni žuvo, tik jis vienintelis pabėgo. Morkūną-*Jaunutį* su kitais keturiais partizanais Kušlių miške aptiko du stribai ir leitenantas. Vienas stribas nuėjo kviest pagalbos, liko tik kitas stribas ir tas leitenantas, o bunkeryje buvo penkiese. Keturi žuvo, vienas išbėgo. Jie nežinojo, kiek

ten viršuje, tik pajuto, kad virš ventiliacijos angos kažkas eglutes judina. Vienas veržėsi, tą nukirto, kitą nukirto, trečias išmetė porą granatų, iškišęs automatą per angą, aplink pasėjo, bet jam kaip trenkė į automatą, tai tas gelžgalys tik žandą apardė, bet jis iššoko iš angos ir ėmė bėgti. Kiek pabėgėjęs į mišką, pajuto, kad kažkas bate yra. Nusiauna batą – iškrito automato kulka, žiūri, per pėdą perėjusi iš apačios, užkliudžiusi mažąjį pirštelį ir per viršų jau nebeturėjusi jėgos išeit.

Tuo metu tam bunkery dar du gyvi liko, vienas iš jų – „Šmėklos“ būrio vadas Morkūnas, bet jis jau nebesiveržė į lauką, nusišovė bunkeryje.

Apie Leoną Vaikutį-*Panterą* man pasakojo Jūžintų partizanai, taip pat ir rinktinės vadas Kemeklis. *Pantera* pradžioje slapstėsi sąžiningai, turėjo puskarininkio laipsnį ir vaikščiojo dviese su *Šturmu* – Jonu Kublicku, kartais vaikščiodavo ir vienas. Pradėjo dažnai išgėrinėt, nepaisė jokių partizanų įstatymų. Pas mus, ypač dienos metu, buvo draudžiama pasirodyt viešai, tuo labiau svetimo būrio veikimo rajone. Jis buvo atėjęs nuo Rokiškio, apsilankydavo net ir mūsų „Audros“ būrio veikimo teritorijoje, mums pranešė, kad jis kažkur apie Bikūnus važinėjo arkliu dienos metu girtas, dar ir šaudė, žodžiu, nesilaikė drausmės. Buvo ne kartą perspėtas, partizanų vadovybė panaikino puskarininkio laipsnį, bet jis ir po to nesiliovė. Tada ta pati vadovybė priėmė sprendimą jį sušaudyt.

Tada visa tai laikiau teisėtais veiksmais. O dabar, kada į viešumą išlindo rusų saugumo neva inspiruotas *Panteros* apkaltinimas nusikaltimais patiems partizanams ir atseit čekistai to tikslo pasiekę, patys partizanai jį sunaikinę, tai grynas melas. Tai, manau, operatyvininkų ataskaita aukštesniajai MGB vadovybei, kad sau prisiimtų tuos „nuopelnus“.

Kiek man žinoma, *Panterą* sušaudė *Strazdas* ir *Eimutis*, bet ne mūsų būrio partizanai.

Daugiausia tekdavo susitikt su vyžuoniškių partizanų „Aro“ būriu, kuriam vadovavo Teodoras Kviklys-*Klajūnas*, po to tam

būriui vadovavo Povilas Jankauskas-*Alksnis*. Vyžuonos ir Šventosios upių santakoje jie turėjo bunkerį tokiam pušinėly. Kadangi pas mus gydėsi to būrio partizanas Morkūnas-*Jaunutis*, tai vėliau su juo mes ten ir užeidavom. Už Šventosios yra Šeimyniškių piliakalnis, ten būdavo mūsų susitikimų vieta. Ten ateidavo „Aro" vyrai, mes nueidavom, o išsiskirdami sutardavom, kada vėl susitiksim. Taip susitikinėt pradėjom tik 1951 m.

Buvo dar kitas jūžintiškių būrys. Jame, pamenu, buvo Antanas Tijūnėlis-*Liepa*, Jonas Masiulis („Kiškiu" mes jį vadindavom) ir dar keli. Pas juos viešėjom porą dienų, o į Šimonių girią ėjom 1951 m. vasarą, per pačias mėlynes, tai ten reikėjo uogautojų saugotis. Tada mane ir Kazakevičių į susitikimą rinktinės vadas pakvietė.

Netoli Duokiškio susitikom su rinktinės vadu Kemekliu-*Roku*, su juo ėjo jo adjutantas *Žaibas* ir Mockus-*Vėjas* iš Kamajiškių partizanų būrio. Penkiese pernakt nuėjom į Šimonių girią, o kitą dieną miške stovyklavietėje susirinkom apie 30 vyrų. Kiek žinau, turėjo ateit apygardos vadas, bet neatėjo, taip pat turėjo ateit Viktoras Sabaliauskas-*Kirvis*, tačiau išvakarėse pateko į pasalą, pabėgo iš apsupimo, į susitikimą jau nebespėjo ateit. Tai tą vienintelį kartą ir teko pabūt Šimonių girioje.

Daugailių pusėje veikė „Vyno" būrys, kuriam vadovavo Jonas Dūdėnas-*Vynas.* Aš ten asmeniškai nebuvau nuėjęs, o Zaveckas buvo, kadangi jo tėviškė – Baltriškės įėjo į to būrio veikimo rajono zoną.

Apie 1951 m. vasarą tam būry jis išbuvo apie du mėnesius. O link Dusetų-Antalieptės-Zarasų daugiau būrių nebuvo. Į šitą pusę mums buvo leista prasiskverbt tiek, kiek galėjom.

Mūsų „Audros" būrio veikimo pagrindinis rajonas buvo Užpalių valsčius, link Vyžuonų Galiniai, Gaigaliai, tai čia dar buvo mūsų rajonas, o pats Vyžuonų miškas jau priklausė „Aro" būriui.

Nuo Užpalių šiapus Šventosios iki pat Rokiškio apskrities, Jūžintų valsčiaus, ši teritorija priklausė Kemeklio-*Roko* vyrams.

Likančiai, Vaiskūnai iki pat Alaušo ežero, iki Sudeikių irgi priklausė mūsų būriui. Mums dar priklausė Šikšniai, Viešeikiai.

„Kun. Margio“ rinktinėje buvo devyni būriai. Kuopoje trys būriai, rinktinėje trys kuopos. Vyžuonų apylinkėje veikė „Aro“ ir „Šmėklos“ būriai. „Šmėklos“ būryje paskutiniai keturi partizanai žuvo bunkeryje Kušlių miške: trys vyrai ir mergina. Būrio vadas buvo Bronius Morkūnas-*Strausas*.

Ryšininkų aš negalėčiau išskirt iš visų mūsų rėmėjų. Tas, kuris laikė savo namuose bunkeryje paslėptus partizanus, nė kiek ne mažiau rizikavo, kuris duodavo maisto partizanams ar šiaip kuo padėdavo, irgi daug rizikavo. Gal tie ryšininkai, kurie palaikė ryšį tarp aukštesnės vadovybės, kuriems tekdavo važiuot toli traukiniais, automašinomis, jiems gal buvo kiek sudėtingiau. Mūsų ryšininkai buvo aplinkinių kaimų žmonės. Būrys per ryšininkus palaikė tiesioginį ryšį su rinktine, o rinktinės vadovybė laikėsi gretimame rajone. Visos instrukcijos, nurodymai, įsakymai, kuriuos mes gaudavom iš srities arba apygardos vadovybės, viskas ateidavo per rinktinę, per tuos pačius ryšininkus. Būdavo, nueini pas žmogų, paduodi jam laišką, jis jį pas save laiko, net niekur neneša, o ta kita pusė, su kuria mes palaikom ryšį, užeina ir pasiima. Buvo tokių vietų, kurių tiesiog niekas nežinodavo, kam laišką nunešam, pagal sutartą laiką ateidavo iš gretimo būrio pasiimti.

Kada įvyko išdavystės per ryšininką Albiną Rožę, jis tiesiog žinojo visus tuos ryšininkus, nes jis jiems buvo laiškus prieš tai nešęs. Kurį pasakė, tą ryšininką areštavo, o jei išdavė bunkerį, areštavo visą šeimą.

Mūsų būrio veikimo rajone apie Zarasus buvo toks Bikūnų kaimas, kurį mes vadinome „Kremliumi“. Ten mažai pas ką užeidavom, o Užpalių, Dusetų valsčiuose buvo tokių kaimų, kuriuose nevengdavom nė vieno žmogaus, pas visus užeidavom. Bikūnų kaimo gyventojai buvo beveik visi ištremti arba išėję į mišką, likę tik tie, kurie palaikė „tarybinę valdžią“. Į ištremtųjų namus buvo atsikraustę visokie aktyvistai, kurie turėjo ginklus. Jeigu tokie pastebės partizanus, iš jų jau nieko gero nelauk. O šiaip kaimuose gyventojai palaikė partizanus. Jie mus gerbė ir mes juos gerbėm, saugojom, kad ko-

kios šunybės kas nors iš mūsiškių neiškrėstų, kad jie nenukentėtų.

Likančių kaime buvo Repšių šeima. Pas juos gyveno Anelė Nenėnaitė, jau per 40 metų, kadaise tarnavusi pas ūkininkus. Buvo toks vienas iš Užpalių žiaurus stribas Repšys, kurį mes Repšiuku vadindavom. Jis vienas vedžiodavo po kaimus rusų kareivius ir nurodydavo, kas prijaučia partizanams, kas palaiko su jais ryšį. Tai ta Aneliutė su Repšiuku ir buvo tarnavusi kartu. Jos niekas neįtardavo. Kai Repšiukas eidavo ar važiuodavo pro šalį, visada užsukdavo pas ją ir prašydavo, kad ji surastų „samagono“. Netgi buvo toks atsitikimas. Vienąkart Galinių kaime nušovėm milicininką ir išbėgom keturiese basi, be batų. Atbėgom kaip tik į tą vienkiemį. Dienos metu sėdim ant tvarto, įsuka į kiemą keturi mokesčių agentai ir tas Repšiukas. Užėjo pas Aneliutę, prašo eit ieškot butelio. O ji žino, kad mes ant tvarto, tai pirmiausia atėjo pas mus ir pranešė, kad stribai gryčioje sėdi. Mes per plyšius stebim. Visi jie išėjo į kiemą, sustojo prie arklio. Ir taip sustojo, kad trise vienas už kito. Mano pavaduotojas Zaveckas turėjo vokišką šautuvą, jis šautuvo vamzdį pridėjo prie plyšio ir sako:

– Va, dabar vienu šūviu tris paguldysiu...

Bet tai buvo tik mažas juokelis, tokios šeimos mes pražudyti negalėjome. Panašių atvejų pasitaikydavo ne vienas, kai reikėdavo susilaikyti nuo veiksmų, kad nepražudytume savų žmonių.

Aneliutė buvo mūsų pagrindinė ryšininkė. Žinodavom, kad visada viską padarys. O šiaip ji buvo nelabai sveika, sirgo nuomariu. Beje, ji ir man gydytoją Vaičiulį iš Užpalių atvežė, kada buvo sužeista ranka. Vėliau ją buvo areštavę, bet neteisė, kadangi invalidė. Kada ją paleido, netrukus po vieno didelio lietaus ji ėjo vieškeliu ir, užėjus priepuoliui, krito į griovį, pilną vandens, ir prigėrė.

Iš stribų tarpo ryšininkų kaip ir neturėjom. Tik vieno mūsų partizano Pernavo brolis Užpaliuose buvo stribas, bet ir tam baigėsi liūdnai: 1951 m. jį ištrėmė į Sibirą, kadangi buvo vedęs turtingo ūkininko dukrą, be to, viršininkai žinojo, kad jo brolis miške.

Rusų valdžia mūsų giminėms, kaimynams išdalino tokius lapus, kuriuose agitavo likusius gyvus partizanus registruotis – visiems bus dovanota. Kartu partizanų giminėms darė spaudimą: nusišaukia į saugumą, kelias dienas palaiko, patardo, pamuša ir vėl paleidžia.

Prieš registravimąsi mes su savo būrio partizanais nesitarėm. Ir apskritai niekam nesigarsinom, kad registruosimės. Prieš tai aš nuėjau pas pusbrolį Vytautą Abukauską-*Žiedą* į bunkerį ir pasakiau, kad jo sesuo nori su juo susitikt. O tame bunkery dar trys partizanai. Registracija vyko per tą pačią pusbrolio seserį. Įvykis neeilinis. Mes registruojamės, o dar trys partizanai bunkeryje sėdi. Kai su juo išėjom iš bunkerio, aš ir užvedžiau tokią kalbą: kaip tau atrodo, jeigu mes registruotumės? Pamačiau, kad jis nepriešta-rauja iškart, o beeidami jau sutarėm galutinai. Tada aš jam taip pasakiau: išlošim – tik du mes, pralošim – tik du mes.

Kada mus pusbrolio sesuo atvežė registruotis, į lauką buvo išėję pasitikt gal apie dešimt aukštų rusų karininkų, atvažiavusių iš Vilniaus. Ginklus liepė palikt. Mes įėjom į vidų. Ką rašė čekistai tuose popieriuose, mes netikėjom. Jeigu mus areštuos, tik mes du turim nukentėt, daugiau niekas. O ką galvojo čekistai, kai mes registravomės, to nežinojom. O pasirodo, jie „mūsų naudai“ galvojo.

Kada surašė protokolus, vienas iš tų čekistų ir sako:

– Pasus išduosim kitą dieną, kai fotografas padarys nuotraukas.

Man kažkaip net keista, kodėl jie neklausinėja apie kitus partizanus, juk tuo metu mūsiškių dar buvo likę apie dešimt vyrų. Tik vėliau išaiškėjo ta jų gudrybė. Neseniai registravosi „Alksnio“ būrys, leido visiems laisvai legaliai gyvent, išdavė laikinus pasus, dabar registravomės mes, mus irgi be jokių tardymų laisvai paleido. Kai tokia negrėsminga situacija, ko gero, ateis registruotis ir visi kiti. Iš dalies kurį laiką taip ir buvo. Po mūsų išėjo registruotis dar keturi, nors jie nebuvo su mumis susitikę, jie net nebuvo atėję mūsų paklaust, ką jiems daryt, kaip pasielgt. Jie paprasčiausiai per žmones sužinojo, kad mums išdavė

pasus ir mes gyvenam legaliai. O mano brolis nėjo registruotis. Mane, būdavo, kartais pasišaukia į Užpalius, porą kartų buvo pašaukę į Dusetas, bet nė sykio nepareikalavo pasakyt, kur yra mano brolis. Tik klausė, ar sutinku brolį. Aš pasakiau, kad vieną kartą buvom susitikę, tai jie paklausė, kodėl brolio nešnekinu eit registruotis. Aš jiems pasakiau, kad tokia tema su broliu nešnekėjom. Po registracijos buvau sutikęs Kazakevičių, Svilą, Sirutį, mes šnekėjomės, bet jie nelabai buvo patenkinti, kad aš registravausi. Aš jiems pasakiau: jeigu sužinosit, kad aš ką išdaviau ar kur ne taip pasielgiau, galit ateit ir sušaudyt mane, aš nė kiek nebijau. Todėl ir nuo partizanų nesislapsčiau po registracijos, gyvenau kaime savo tėviškėje. Nors brolis irgi nebuvo patenkintas, kad aš registravausi.

1952-ųjų pradžioje „Audros“ būryje dar buvo likę šie partizanai: aš – Jonas Abukauskas-*Siaubas*, Vytautas Abukauskas-*Laisvutis*, Vytautas Abukauskas-*Žiedas*, Juozas Zaveckas-*Paukštis*, Antanas Kazakevičius-*Narsutis*, Alfonsas Svilas-*Streikus*, Stasys Kanapeckas-*Erškėtis*, Julius Sirutis-*Eimutis*, Matas Paškonis-*Donkichotas*, Stasė Paškonienė-*Klajūnė*, Juozas Pernavas-*Žvalgas*.

O tų pačių metų vasario mėnesį aš jau registravausi, po manęs ir Rožė registravosi su kitais vyrais, bet po registravimosi su juo aš jau nebebuvau susitikęs. Paskiau registravosi Juozas Zaveckas-*Paukštis*, Vytautas Abukauskas-*Žiedas*, Juozas Pernavas-*Žvalgas*, buvęs ryšininkas, kuris slapstėsi kartu su Albinu Rože. Tai tęsėsi tol, iki žuvo mano brolis. Per tą laikotarpį žuvo Kanapeckas-*Erškėtis*, mano brolis ir Sirutis.

1952 m. stribai ėjo pro pirtelę Bikūnų kaime, o pirtelėj sėdėjo partizanai. Stribai eidami lazda pabaladojo į langelį, partizanai manė, kad kas nors iš civilių. Kanapeckas norėjo išeit pažiūrėt, bet kai tik pradarė duris – jį iš automato ir nukirto. Paskiau ir tie stribai išsigandę išbėgiojo, o Sirutis tuo metu šoko į lauką per tas pačias duris ir pabėgo.

Mus visus keturis, kuriuos buvo numatę areštuot, kiekvieną areštavo atskirai ir vienu metu skirtingose vietose. Mane rado

namuose, pusbrolį Vytautą Abukauską rado namuose, Zaveckas buvo Vilniuje. Rožė irgi kaime gyveno. Buvo pasiųstos keturios grupės, jos tarpusavyje turėjo ryšį. Jei iš mūsų bent vieno nebūtų radę, tada būtų visus palikę, nelietę. Žinojo: jei tris areštuos – ketvirto neberas, vieną areštuos – trijų neberas. Taip suplanavo operaciją, kad mes nesuprastume, jog mus nori areštuoti.

Aš ką tik ruošiausi eit į lauką nuart bulvių. Atėjo Kulikovas ir Dusetų saugumo viršininkas Baliulis. Jie man ir sako:

– Iš Vilniaus atvažiavo saugumo ministro pavaduotojas, nori su tavim susitikt. Nežinom, ko jam reikia, bet reikia trumpam nuvažiuot rajonan.

Jie atvažiavę su amerikonišku „viliuku“, jį palikę toliau ant vieškelio, iki manęs atėję pėsti, bet abu ginkluoti, su automatais. Aš visai nieko blogo neįtariau, iškart sutikau su jais pavažiuot iki rajono centro.

Nuvežė mane į Dusetų stribyną. Žiūriu, tikrai sėdi tas pats iš Vilniaus, kuris dalyvavo mano registracijos metu. Pradžioje jis daug kalbėjo, bet ta jo kalba buvo kažkokia nekonkreti, aš nesusigaudžiau, ko jis nori. Paskiau sako:

– Utenoj yra atvažiavęs pats ministras, jis irgi nori su tavim susitikti...

Man kažkaip nebejauku pasidarė. Ministras? Nori su manim susitikt?

– Į Dusetas jis negali atvažiuot, mašina sugedo, dar reiks palaukt, – tęsė jis toliau.

Palaukėm iki pavakario. Jis tik šneka telefonu jau su kitais. Tuo metu pusbrolis ir Rožė „varanoke“ sėdėjo atvežti irgi prie tos pačios stribarnios, o Zaveckas jau Vilniuje buvo suimtas. Sako: „Einam“. Ir veda mane ne į gatvę, o į kiemą. Durys atidarytos, „varanokas“ pristumtas atbulas prie pat sienos. Žengiau į jį, gale suoliukas, atsisėdau ant to suoliuko, kapitonas Kulikovas tik susižvalgė su kitu čekistu, į mane pasižiūrėjo, nusišypsojo, aš irgi šyptelėjau, bet nei aš jiems, nei jie man nieko nepasakė. Šalia atsisėdo dar kažkokie du civiliai, uždarė duris ir – į

Uteną. Tada man jau aišku pasidarė, koks „ministras“ laukia Utenoje. Nors į Uteną užvažiavo, bet manęs iš mašinos jau nebeišleido, nuvežė tiesiai į Vilniaus saugumo ministeriją ir atidavė tardytojui. Kada ėmė tardyt, aš jau tiesiai šviesiai pasakiau: taigi jūs skelbėt, kad mums bus dovanota, kadangi mes geranoriškai atėjom ir pasidavėm, legalizavomės. Tada tardytojas man taip pasakė:

– Įstatymai lieka įstatymais, bet jūs ir toliau nesiliovėt veikę. Mes turime skundų, kad jūs ir po registracijos susitikinėjot su banditais, užsiiminėjot nelegalia veikla...

Aš jam paaiškinau, kad mes nieko nusikalstamo nedarėm. Tai jis atsakė:

– Tardymo eigoje išaiškės, ką jūs darėt ir ko nedarėt.

Tardė tardytojas Mitiuchas (jūrininko uniforma) maždaug tris mėnesius. Aš vis laukiu, kada man pateiks tuos skundus, bet jų kaip nėra, taip nėra. Kai davė susipažint su byla, gale bylos buvo užrašyta: „Po registravimosi nusikaltimų prieš tarybų valdžią nepadarė“. Tai va kokia tarybinė tiesa ir tikrovė... Man tas visas tardymo procesas nebuvo per daug sunkus ir sudėtingas, kadangi mano „nusikaltimai“ buvo įrodyti dokumentaliai. Šiek tiek sudėtingiau buvo Zaveckui, kadangi Lietuvos nepriklausomybės metais jis priklausė šaulių organizacijai, turėjo parduotuvę, turėjo malūną Baltriškiuose, buvo 1941 m. sukilimo dalyvis, prie jo kibo dėl žydų šaudymo, nors jis tų žydų ir nešaudė.

Rinktinės archyvai pateko į čekistų rankas, o ten mūsų būrio veiklos ataskaitos, mano ranka rašyti raportai, kas su kuo susišaudė, kas ką nušovė, kokiose kautynėse dalyvavo ir t. t. Mano paties būrio dokumentų irgi nemažai pateko į jų rankas.

1953 m. sausio 25–26 dienomis Pabaltijo karinis tribunolas paskelbė nuosprendį: J. Abukauskui – mirties bausmė, J. Zaveckui – mirties bausmė, V. Abukauskui – 25 metai lagerio, A. Rožei – 25 metai lagerio. Nors Rožė visai neilgai slapstėsi ir slapstydamasis jiems niekuo neprasikalto, vis tiek jam davė 25 metus lagerio (1956 m. Maskvos komisija pusę laiko jam sumažino, atsėdėjo 12,5 metų).

1953 m. birželio 21 d. mirties bausmė buvo pakeista: man – 25 metai lagerio, J. Zaveckui – 20 metų lagerio.

Pernavas ir Pernavaitė nebuvo teisti, nes Pernavas irgi kažkokius ryšius turėjo su MGB, todėl jį taip ir paliko.

Iš kitų šaltinių teko sužinoti, jog čekistai atseit mane bandė užverbuot po registracijos, kad padėčiau sunaikint „Audros" būrio likučius (L. K. Arch. Nr. 16, p. 100).

Kazakevičius kartu vaikščiojo su mano broliu Vytautu. Aš jo neseniai klausiu, ar jis prieš žūtį kam nors rašė laišką ir ar jį turėjo su savimi. Atseit kada žuvo mano brolis, pas jį rado laišką, rašytą ant mokyklinio sąsiuvinio viršelio, visas sutrintas, suglamžytas. Paties laiško mano byloje nėra, bet yra rusiškas vertimas.

Laiškas rašomas tremtiniams į Sibirą, nors nei vardai, nei pavardės jame neminimos, bet minimi slapyvardžiai. Tai gryna nesąmonė: nė vienas partizanas negalėjo rašyti tokio laiško ir jame minėt partizanų slapyvardžių, iškart tuos žmones areštuos, nesvarbu, kad jie ištremti, apklaus, tardys. Jeigu tu rašai, būdamas tremty, partizanams laiškus, vadinasi, palaikai ryšį su partizanais, o už tai kalėjimas garantuotas.

Aš manau, kad tas laiškas čekistų buvo sufabrikuotas tada, kai mes registravomės. Jie iškart atkirto tiltus mums atgal į mišką, kadangi mes po registracijos likom gyventi kaime su savo pusbroliu. Jie buvo beveik tikri, kad mes su partizanais susitinkam. O gal partizanai mus dar prikalbės ir mes grįšim atgal į mišką. Tuo atveju jie iškart pasinaudoja šiais savo triukais ir viskas, mes jau iš miško nebegrįžtam, nereiks ir čekistų, mus savi sutvarkys.

1952 m. vasarą susišaudyme su stribais Bikūnų kaime žuvo Stasys Kanapeckas-*Erškėtis*. 1952 m. rugsėjo mėn. 21 d. Martinčiūnų kaime žuvo Vytautas Abukauskas-*Laisvutis* ir Julius Sirutis-*Eimutis*. 1953 metų pradžioje „Audros" būryje buvo: A. Kazakevičius-*Narsutis*, A. Svilas-*Streikus*, B. Sirutis-*Granitas*, M. Paškonis-*Donkichotas*, S. Paškonienė-*Klajūnė*, Romualdas Navickas, neseniai išėjęs slapstytis, buvęs ryšininkas.

1953 m. kovo mėn. į susitikimą su apygardos vadu B. Kalyčiu-*Siaubu* ėjo *Narsutis* ir *Streikus*. Per susitikimą *Narsutis* bu-

vo paimtas gyvas, o *Streikus* provokatorių nušautas. Greitai po to, kareiviams apsupus bunkerį, gyvi pasidavė *Granitas* ir R. Navickas. 1953 m. balandžio pradžioje provokatorių buvo gyvas paimtas *Donkichotas*. Taigi taip baigėsi „Audros" būrio partizanų kelias.

Dabartiniu laiku (1998 m.) dar yra gyvi 6 buvę „Audros" būrio partizanai: Jonas Abukauskas-*Siaubas*, Vytautas Abukauskas-*Žiedas*, Antanas Kazakevičius-*Narsutis*, Balys Sirutis-*Granitas*, Stasė Paškonienė-*Klajūnė*, Romualdas Navickas.

Pranas Pašilys-*Žaibas* apie 1949 m. pabaigą su padirbtais dokumentais išvažiavo kažkur į Žemaitiją ir ten įsidarbino. 1952 m. vasarą saugumo buvo atpažintas ir areštuotas, nuteistas mirties bausme ir sušaudytas.

Negaliu nepaminėti ir apie tai, kas jau daug kartų buvo rašoma. Ką tiktai paimi skaityti apie partizanus, atrodo, kad vien tik išdavystės ir tebuvo. Tai kaipgi tada išeitų su mūsų „Audros" būriu? Ar mes buvom labai gudrūs, ar čekistai labai kvaili. Manau, kad nei viena, nei kita. Per tą laiką, apie kurį aš pasakoju, į mūsų būrį įstojo daug naujų partizanų, nė vieno provokatoriaus į mūsų gretas nebuvo įterpta, sakyčiau, kad nebuvo per daug ir stengtasi. Skaitant spaudą apie partizanus, ne viskuo norisi tikėti, ypatingai, kai duomenys paimti iš KGB archyvų.

Kada perskaičiau Paškonių prisiminimus, publikuojamus „Aukštaitijos partizanų prisiminimuose", klaidos ir netikslumai tiesiog privertė irgi kai ką parašyti. Ten aš net nepaminėtas, tarytum „Audros" būryje aš visai nebūčiau buvęs, kaip ir „Audros" būrys, apie tokį būrį knygoje išvis nekalbama. Turiu atsakingai pareikšti, kad tokio „Ąžuolo" būrio Užpalių, Antalieptės, Dusetų apylinkėse nebuvo. „Ąžuolo" būrys egzistavo tarp Kamajų-Jūžintų, kuriam iki 1947 m. vadovavo Juozas Paškonis-*Ąžuolas*, kol iškilo kažkokie ten neaiškumai.

Iš tikrųjų mano brolį Vytautą-*Laisvutį* ir Julių Sirutį-*Eimutį* išdavė Aldona Rudokaitė, kurios šiuo metu nustatytas ir MGB agentės slapyvardis „Aldukas", yra visa ataskaita, kokiom aplinkybėm ta išdavystė buvo įvykdyta.

Ji nuvažiavo į Užpalius nupirkti jiems maisto ar rūkalų, nuėjo į MGB ir juos išdavė. Čekistai davė jai butelį svaigalų su migdomaisiais, kad grįžusi pavaišintų „banditus“ ir paimtų juos gyvus, bet jie pastebėjo kareivius, kada supo tą sodybą, ir net neparagavę degtinės veržėsi į lauką, tačiau pievoje juos nušovė. Dar prieš tai partizanas Kazakevičius buvo perspėjęs vyrus, kad pas Rudokaitę neužeidinėtų, nes ji jau buvo įtariama, bet jie tada ėjo nuo Svėdasų pusės ir prieš rytą apsistojo toj tuščioj troboj. Tuo metu čekistai nušovė ir 14-os metų Rudokaitės brolį. Jis pirma išbėgo iš gryčios. Iš kulkosvaidžio stribai jį ir nukirto. O viduje liko ta išdavikė su savo drauge. Stribai jų atseit nepastebėjo vidury šviesios dienos...

Tai atsitiko, kada aš jau buvau užsiregistravęs. Čia buvo atvykęs iš Vilniaus kažkoks Kulikovas. Jis mane išsikvietė ir pasakė, kad žuvo mano brolis, vos ne užuojautą pareiškė, dar pasiteiravo, kokiom aplinkybėm jis žuvo, gal kas išdavė. Tai aš jam pasakiau, kad Rudokaitė išdavė, nuvažiavusi į Užpalius pirkti maisto. Tada Kulikovas man ir sako:

– Kodėl tu taip manai, kad Rudokaitė išdavė? O gal tas pardavėjas, iš kurio ji pirko maistą? Gal pastebėjo ką nors įtartino ir pranešė.

O ta Rudokaitė (šiuo metu, atrodo, gyvena Ukmergėje) po brolio žuvimo dar vaizdavo besislapstančią. Susitiko mano svainį ir klausia:

– Ar nežinai, kur susitikt partizanus?

Atseit ji paspruko susišaudymo metu, dabar nori pas partizanus slapstytis, bijo kad neareštuotų.

Kulikovo tada aš ir paklausiau: „O kur tos merginos dingo?“

– Mes jų taip ir nepastebėjom, – atsakė jis.

Taigi gavau 25 metus už tai, kad Tėvynę gyniau nuo atėjūnų ir parsidavėlių. Būdamas Rusijos lageriuose, dar trejus metus „užsidirbau“.

Iš Omsko 1958 m. žiemą mus nuvežė į Irkutsko sritį, į Taišeto lagerius. Lageriuose mano charakteristika visą laiką buvo blo-

ga. Būdamas Omsko lagery, 120 parų išsėdėjau izoliatoriuje, kadangi atsisakydavau priverstinio darbo.

Kai nuvežė į Taišetą, iškart patekau į režiminį lagerį. Tam lagery į darbą už zonos nevesdavo, visą laiką buvom zonoj. Ten sudarėm tokią „sekciją“: 20 lietuvių, du latviai, vienas vokietis ir vienas estas. Barakas stovėjo galu į tvorą. Vienas vyrukas nuo Šakių, toks Vytautas Bastys, suorganizavo pasikasimą. Žemė ten įšąla iki 2-jų metrų gylio. Dar prieš Naujuosius metus pradėjom kastis iš prausyklos. Pradžioje įsikasėm du metrus gilyn ir po įšalu prasikasėm 40 metrų ilgio tunelį. Kasimas buvo labai sunkus. Kasant trūkdavo oro. Žibalinė lempa nedegdavo, o elektros lemputei neturėjom laidų. Buvom numatę prasikast 20 metrų iki pagrindinės lagerio lentų tvoros, už tos tvoros dar ten tokia tvora, o toliau lagerio prižiūrėtojų daržai, apipinti karklų vytelėmis. Numatėme, kad už 40 metrų mes išlįsim į tuos daržus. Aplink taiga. Išeisim į taigą, toliau – kaip Dievas duos. Tą tunelį kasėm apie 30 kalinių – rusai, ukrainiečiai, baltarusiai, netgi du žydai ruošėsi bėgt, vienas iš jų dar su medine koja.

Gegužės pradžioje mums atrodė, jog išsikasėm tiek, kiek reikia. Aš buvau atsakingas už žemių maskavimą, o kadangi barako lubos buvo užpiltos žemėmis, tai visas žemes mes nešėm ant barako lubų ir pylėm, net balkiai įlinko.

Sutartą dieną visi, kurie norėjo bėgt, susirinko į mūsų sekciją su maišeliais, su visokiom maisto atsargom. Na ir pirmieji „darbininkai“ įlindo į tą urvą, pats pirmas – Vytautas Bastys, jis turėjo pramušt į viršų skylę jau anapus tvoros tuose daržuose. Pramuša skylę, žiūri – viršuje lemputė dega. Apsidairęs pamatė, kad ir sargybinio bokštelis visai netoli, o jis turėjo gerokai šone būti. Turėjom pataikyt tarp dviejų stulpų, kad kuo mažiau apšviestų. Aš jau irgi buvau įlindęs, bet iš priekinių gavau „telegramą“: lįskim atgal, ne į daržus įsikasėm, o tiesiai po lempute.

Grįžom atgal, užmaskavom tą angą. Kiti irgi grįžo į savo sekcijas, pas mus palikę maišelius su produktais.

Mūsų sekcijoje buvo ir vyresnių žmonių, kurie nebuvo patenkinti šiuo mūsų sumanymu, jie bėgt iš zonos atsisakė. Beje,

su mumis kartu bėgt ruošėsi ir Alfonsas Radzevičius, buvęs garsus MGB agentas smogikas. Mes keturiese sutarėm prisiimt visą kaltę: aš, Vytautas Bastys, Edvardas Šmita (dabar gyvena Šiauliuose) ir Jaunušans Stanislovs – latvis.

Lauke čekistai greit surado kasimo pėdsakus. Įeina į vidų, niekur neranda angos pradžios. Spėja, kad iš mūsų barako arba iš pirties. Pirtyje visur išverčia – nieko. Norėjo įleist šunį, bet šuo nelenda, bijo. Tada vienas prižiūrėtojas apsirengė kombinezoną ir iš lauko pusės pralindo iki mūsų prausyklos, iš vidaus pastukseno ir iškart nustatė, kurioj vietoj angos pradžia. Kada surado angos pradžią, tada jau visas jų pulkas sugužėjo mūsų sekcijon, įsakė su daiktais išeit į kiemą. Atėjo „operas“ ir ėmė šaukinėt po vieną. Buvom sutarę: kada vieną iš mūsų keturių „kaltininkų“ iššauks, tas turės pasakyti, kas kiti.

Mus keturis uždarė į izoliatorių, labai greit praėjo tardymas, „operas“ tik klausinėjo, kur žemes dėjom. Mus nuteisė po trejus metus, iš jų – po dvejus metus kalėjimo. Išvežė į Vladimirą. Ten atsėdėjom tuos dvejus metus. 1960 m. pervežė į Mordoviją. 1961 m. pervedė į ypatingo režimo zoną, aprengė dryžuotais drabužiais tuos, kurie mirties bausme buvo teisti ir antrą kartą tuo pačiu straipsniu, vadinamieji recidyvistai. Gyvenom atskirai kamerose, tik į darbo zoną sykiu išleisdavo. Ten iš viso prabuvau 24 metus, su Šilute – iš viso 27 metus. Pagal jų nustatytą bausmės laiką dar liko mano neatbūti šešeri metai...

Kai tada kasėmės tą „urvą“, labiausiai bijojom Radzevičiaus, todėl jį akylai sekėm. Kadangi mūsų buvo daug, vieni dirbome, kiti stebėjome padėtį zonoje.

Radzevičius apie savo išdavystes kalbėjo gana atvirai, pasakojo, kaip suėmė *Žalgirį* – Kimštą. Apie Radzevičių-*Tarzaną* ir apie jo darbus aš išgirdau sėdėdamas mirtininkų kameroje Vilniuje. Mirtininkų kameroj tada sėdėjau su Mykolu Urbonu-*Liepa*, su tuo pačiu, kurį suėmė kartu su Bronium Kalyčiu-*Siaubu*. Kadangi aš registravausi, jis turėjo vilties, kad liksiu gyvas,

manęs nesušaudys, todėl ir norėjo perteikt savo paskutinius pergyvenimus, kuriuos jam teko patirt Radzevičiaus išdavystės metu. Pirmiausia jis apibūdino, kaip atrodo Radzevičius, po to – kaip juos suėmė. Čia jau kilo įtarimas dėl Kalyčio. Kodėl juos du ėmė keturiese? Taip niekada nedarydavo. Jeigu keturiese jie bus ar trise, tai būtinai vieną šaus, o kitą ims. Vadinasi, trise jie to jau nebedarys. Kadangi vienas turi šauti, o tuo momentu kiti trys turi imti gyvąjį, du gali nepaimti, – tai jau iš vėlesnio Razdevičiaus pasakojimo. O juos du keturiese ėmė. *Liepai* atlaužė rankas, kiti du ėmė Kalytį. *Liepa* man pasakė, kad Kalytis galėjo ištrūkti. Kaip ir paprastai visus kitus, juos iškvietė į susitikimą Radzevičius.

Kada patekau į tą režiminį lagerį, mane suintrigavo, kai išgirdau, kad čia yra tas pats žmogus – Alfonsas Radzevičius, apie kurį mirtininkų kameroje pasakojo *Liepa*. Tas tipas jau daug kam zonoje buvo žinomas. Kai organizavome kasimo darbus, ir jis dalyvavo, bet pastebėjom, kad naktį jis nemiegodavo, matyt, bijojo, kad kas nenugalabytų.

Mes jo tiesiog klausdavom: tavim ir kitais tokiais pradžioje čekistai, aišku, nepasitikėjo, vedžiojo už virvutės, automatas ant krūtinės užkabintas neveikiantis, bet kas jus laikė vėliau?.. Jūsų gi niekas nelaikė. Ginklai garantuoti, veikiantys... Tai jis maždaug taip paaiškino:

– Ogi palaidas gyvenimas ir pinigai...

Jis jau gyvendamas Vilniuje, kaip pasakojo pats, ne kartą buvęs ištrūkęs, nuvažiavęs į kaimus ir ten apiplėšinėjęs žmones. Jį du kartus teisė karinis tribunolas, kada jis jau veikė Sokolovo smogikų gaujoje. Bet tribunolas teisdavo tik dėl akių, kai būdavo skundai. Teismo metu pakviečia juos kaip liudininkus, tie paliudija, o paskui šituos smogikus vėl atgal į gaują grąžina. Galiausiai jau jį vis dėlto nuteisė ir pasodino už įžūlų viršininkų nurodymų nesilaikymą. Jis pasakojo ir apie įkainius, kokiomis pinigų sumomis buvo įkainotos partizanų galvos. Paprastai eilinį partizaną paėmimo metu nušaudavo, o vadą stengdavosi paimti gyvą, nes kartais vadą dar galėdavo užverbuoti, o su

užverbuotu vadu buvo didesnė galimybė paimt likusius gyvus eilinius partizanus.

Pasakojo jis, kaip suėmė *Žalgirį*. Atseit už *Žalgirį* jie gavę pačias didžiausias pinigines premijas, po tris tūkstančius rublių.

Radzevičius pradžioje irgi buvo teistas mirties bausme, vėliau ta bausmė pakeista į 15-ka metų.

Mordovijoj 17 „A“ lageryje sėdėjo tokie ukrainiečiai, atvežti iš Vladimiro kalėjimo: Moroz, Gorin Michaila, Ivan Kandyba (ketvirto pavardės nebeprisimenu). Ir štai ką jie papasakojo: Vladimiro kalėjime į jų kamerą įmetė Vytautą Bastį. Jiems kilo įtarimas, kad jį dažnai kažkur vis iškviečia, tie iškvietimai labai neaiškūs ir įtartini. Tada jie sutarė, kada grįš Bastys iš iškvietimo, griebs jį kietai ir pareikalaus viską išklot atvirai. Taip ir padarė. Kada jis atėjo, jie jį taip prispaudė, kad jis viską prisipažino. Prisipažino, kad nuo arešto dienos dirba čekistams ir neturi kito kelio. Ukrainiečiams buvę gėda klausytis to išdaviko lietuvio, kaip jį nusivesdavę čekistai pas save, duodavę užvalgyt dešros, arbatos išgert ir t. t. Jis labai prašęs, kad tik niekam iš lietuvių tie ukrainiečiai nepasakytų.

36-am lagery sėdėjo Antanas Bakanavičius iš Kauno, ir jis pasakojo, kad kartu su juo sėdėjo Vytautas Bastys. Bastys turėjęs kažkokį ryšį su prižiūrėtojais. Kartą jis jam pasiūlęs, ar jis nenorėtų parašyt į namus ar šiaip kam laiško, jis galįs per tuos prižiūrėtojus laišką be patikrinimo perduot į laisvę. Tai šitas Antanas parašė laišką, kuriame buvo ir tokie žodžiai: „Aš gal nebegrįšiu, bet jūs atkeršykit šitiems bolševikams kaip tik galėdami“. Ir įsivaizduojat – šitas laiškas pateko tiesiai į lagerio viršininko rankas...

Buvo vasaros metas, Bakanavičių paėmė ir uždarė į karštą kamerą, žmogus vos liko gyvas.

Grįžęs į laisvę, kiek žinau, Vytautas Bastys buvo pasirašęs po 45-ių pabaltijiečių memorandumu dėl Molotovo-Ribentropo pakto panaikinimo.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Aprašas – 3
40/21
L. 11–13
1949 m.

Agentūrinė byla „SBORNYJE“

Tiriant „Kun. MARGIO“ rinktinės ir jos apsaugos „ĄŽUOLO“ būrio veiklą, per mūsų turimą agentūrą praėjusį mėnesį buvo stengiamasi nustatyti štabo ir jo apsaugos būrio priedangos vietas.

Dar 1949 m. balandžio mėn. agentas „KIŠKIS“ pranešė:

„Vykdydamas jūsų užduotį, š. m. balandžio 22 d. susitikau su savo broliu partizanu* „ARU“. Pokalbio metu „ARAS“ man pasakė, kad jis būna su buvusiu Žegunių kaimo gyventoju partizanu BALTRŪNU, ŠUKIU iš Žilių kaimo, ČERNIUM iš Nemeniūnų kaimo ir kitais. Be to, pasakė, kad daugiausia jie būna Utenos, Kupiškio ir Rokiškio rajonų sandūroje, taip pat slapstosi Utenos apskr. Užpalių valsčiaus Nosvaičių, Lėlių kaimų teritorijose.

Š. m. gegužės mėn. iš agentės „ROZOS“ buvo gauta informacija, jog 4–5 partizanų grupė slapstosi arti ežero Užpalių valsčiuje, Nosvaičių kaimo ribose.

Gautos informacijos iš agentų „KIŠKIO“ ir „ROZOS“ patikrinimui pasiųstas agentas „VORON“, kuris seka „ĄŽUOLO“ būrį.

Veikdamas nelegaliai, agentas „VORON“ nustatė keletą svarbiausių „ĄŽUOLO“ būrio ryšininkų, pas kuriuos, mūsų nurodymu, jis ėmė slapstytis.

Slapstydamasis pas ryšininkus, agentas „VORON“ įgijo jų pasitikėjimą, po to paprašė ryšininką „Č“, kad tas jam padėtų įstoti į būrį. Pastarasis agentui „VORON“ pasiūlė parašyti pareiškimą, kurį „Č“ perdavė į būrį.

1949 m. birželio mėn. per savo ryšininką agentas „VORON“ pranešė:

„Slėpdamasis pas „Č“ ir vykdydamas Jūsų užduotį, aš pradėjau domėtis partizanų slapstymosi vietomis ir prašyti, kad jis kuo greičiau supažindintų mane su partizanais, paaiškinau jam, kad man vienam

*Rusiškame tekste visur, kur kalbama apie partizanus, vartojamas žodis „banditas“. – *R. K.*

slapstytis be ginklo labai pavojinga. „Č“ man pažadėjo ir pasakė, kad greit mane suves su partizanais.

Birželio 10 d. „Č“ man pranešė, kad šiąnakt važiuosim į Šarkių kaimą, kur susitiksim su savo gynėjais. Tai mane tarytum labai nudžiugino ir aš, dėkodamas „Č“, pasakiau, jog ta proga gausiu „samagono“, bet „Č“ man atsakė, kad nereikia, nes ten, kur mes būsim, bus visko.

10 val. vakaro „Č“ pakinkė arklį ir mes su juo išvažiavom į Šarkių kaimą, užsukom pas GRIŽINAUSKĄ, gyvenantį partizano KEMEKLIO PRANO namuose. (Ten pat pažymėta, kad GRIŽINAUSKAS birželio mėn. areštuotas. – *R. K.*)

Apie 24.00 val. į namą įėjo trys ginkluoti partizanai, iš kurių aš pažinojau KEMEKLĮ PRANĄ, dabar nešioja barzdą, ir TIJŪNĖLĮ ANTANĄ, trečio nepažinau, jis buvo iš Užpalių valsčiaus.

Įėję į vidų, partizanai su mumis pasisveikino, po to KEMEKLIS išėjo su šeimininku į kiemą ir apie kažką dviese kalbėjosi, o kada grįžo, paklausė, ar aš su savimi neturiu kokio nors ginklo. Atsakiau, kad jokio ginklo neturiu.

Po to KEMEKLIS ir nepažįstamasis paprašė mane užeit į kitą kambarį ir ėmė klausinėt, kaip aš pasislėpiau nuo ištrėmimo, kodėl noriu stoti į būrį, ar aš nesu šnipas. Apklausė ir po to įspėjo: jeigu nustatys, kad aš šnipas, iškart būsiu sušaudytas. Baigęs šį pokalbį, KEMEKLIS pasikvietė „Č“ ir paklausė, ar jis už mane garantuoja. „Č“ atsakė, kad aš geras žmogus ir atsidavęs lietuvis, kad aš jų niekada neapvilsiu. Po to pasakė, kad mane priima į būrį, kadangi gyventojai apie mane geros nuomonės, bet tik ne pas save, o į kitą grupę, ir ne dabar, nes neturi ginklų, kada bus reikalinga, jie pas mane ateis.

Kai mes išėjome, ant stalo jau buvo paruošta užkanda, „samagonas“, ir KEMEKLIS pakvietė mus prie stalo. Išgėrimo metu partizanai nieko ypatingo nekalbėjo ir daug negėrė, pasakė, kad jie slapstosi miške ties Mažeikiškių kaimu, Kamajų valsčiuje.

Kaip aš supratau, KEMEKLIS PRANAS yra vadas ir viskas jam pavaldu. Partizanams išėjus, aš ir „Č“ likome kartu su šeimininku gerti „samagono“. Paryčiui aš paėmiau apgirtusį „Č“ ir grįžom pas jį į namus.

Matydamas, kad „Č“ girtas, aš ėmiau jį klausinėti, kodėl KEMEKLIS nepriėmė manęs pas save ir pasakė, kad aš būsiu kitoj grupėj. „Č“ atsakė, kad KEMEKLIS pas save nieko nepriima, kadangi prie jo tik patikimi žmonės, po to pridūrė:

– KEMEKLIS labai gudrus ir tiesos niekam nepasakys. Matai, jis tau pasakė, kad jie slepiasi Mažeikiškių miške, o iš tikrųjų ten jų nėra.

Kada aš paklausiau, tai kurgi jie slepiasi, „Č“ man atsakė:

– Tavimi aš dabar pasitikiu, kaip patikimam žmogui pasakysiu tik tau vienam, jog jie gyvena prie miško ties Nosvaičių kaimu, kur yra jų štabas, bet tu apie tai niekam nesakyk.

Aš pažadėjau, o kai iš naujo pradėjau pokalbį, pamačiau, kad „Č“ jau miega.

Ryte „Č“ manęs paklausė, ar ilgai mes buvome pas GRIŽINAUSKĄ, kaip išvažiavome, ar kas nors mus matė. Aš jam atsakiau, kad viskas praėjo gerai, supratau, kad jis nieko neprisimena. Todėl ėmiau galvoti, kad miške šalia ežero reikėtų įvykdyti operaciją, nes „Č“ pasakė tiesą ir ant manęs nekris joks įtarimas.

Nuo „Č“ aš niekur nepasitrauksiu, kad jis neatsitokėtų.

Gavus tokius „perdengiančius“ duomenis, 1949 m. birželio 16 d. kartu su Utenos MGB raj. skyriumi ežero rajone prie Nosvaičių kaimo buvo įvykdyta čekistinė karinė operacija, kurios metu buvo sunaikinti trys partizanai:

1. KEMEKLIS PRANAS, Juozo, – „TĖVAS“, buvęs Jūžintų valsčiaus, Šarkių kaimo gyventojas, „Kun. MARGIO“ rinktinės štabo rikiuotės skyriaus viršininkas, „DARIAUS ir GIRĖNO“ kuopos vado pavaduotojas, kurį mes laikėm „ĄŽUOLO“ apsaugos būrio vadu.

2. VELĖNIŠKIS PRANAS, Jurgio, – „DEMOKRATAS“, gim. 1919 m., buvęs Kamajų valsčiaus, Vaineikių kaimo gyventojas, „VAIDEVUČIO“ būrio eilinis partizanas, „Kun. MARGIO“ rinktinės „VAIŽGANTO“ kuopos narys.

3. MERKYS ALBINAS, Kazio, – „POMIDORAS“, Utenos apskr., Užpalių vlsč. gyventojas, „Kun. MARGIO“ rinktinės „AUDROS“ būrio vadas.

Iš užmuštų partizanų paimta:

automatai – 3

šautuvai – 2

pistoletai – 3

žiūronai – 1

įvairių šovinių – 100 vnt.

Radus partizanų bunkerį, iš jo buvo paimta rašomoji mašinėlė, rinktinės štabo ūkio dalies antspaudas, įvairi susirašinėjimo medžiaga, „ĄŽUOLO“ būrio archyviniai dokumentai, instrukcijos, „Kun. MARGIO“ rinktinės štabo įsakymai.

Iš paimtų dokumentų nustatyta „Kun. MARGIO“ rinktinės vadovaujančių asmenų sudėtis, taip pat kai kurie pakeitimai štabo darbuotojų pareigybėse:

1. „Kun. MARGIO“ rinktinės štabo viršininkas šiuo metu yra „STRAZDELIS“, „AUDRENIS“.

2. Rinktinės štabo adjutantas „RŪKAS“, „DAINUOTIS“.

3. Štabo informacijos ir organizacijos skyriaus viršininkas yra „ŠERNAS“, „RADVILA„ – NARBUTAS BRONIUS iš Jūžintų valsčiaus.

4. Rinktinės žvalgybos skyriaus viršininkas DILYS PETRAS – „TARZANĖLIS“, „EIMUTIS“, „RUSTENIS“ iš Jūžintų valsčiaus.

5. Rinktinės ūkio dalies viršininkas „SŪKURYS“, „JAUNIUS“.

Be to, nustatyta, jog po „DARIAUS ir GIRĖNO“ kuopos vado „SAKALO“ likvidavimo į jo pareigas paskirtas ČERNIUS PETRAS-„TIGRAS“, „LAISVŪNAS“, Kamajų valsčiaus gyventojas, o „ŽALGIRIO“ būrio vadu paskirtas MACKUS JONAS-„DONKICHOTAS“, „VĖJAS“.

Tai matyti iš žemiau išvardintų įsakymų...

Pastabos. MGB agentas „KIŠKIS“ – partizano „ARO“, „LITO“ brolis – DILYS.

MGB agentė „ROZA“ – BUTIŠKYTĖ-MASIULIENĖ iš Nosvaičių kaimo.

„Č“ – buvęs „ĄŽUOLO“ būrio partizanas S. Č.-„DRAMBLYS“.

„STRAZDELIS“, „AUDRENIS“ – V. B. iš Nemeniūnų kaimo, Kamajų valsčiaus.

„LIŪTAS“ – ŠUKYS – iš Žeimių kaimo, Kupiškio raj.

MGB agento „VORON“ šeima ištremta, jis su šeima nesugyveno ir nuo trėmimo tarsi pabėgo. Tariamai slapstėsi Martinčiūnų kaime pas ČEPONĮ ir SIRVYDĮ.

„TĖVAS“ – PRANAS KEMEKLIS žuvo Leikos miške, Remeikių kaimo ribose. Buvo sužeistas į koją, nebegalėdamas paeit, prisidėjo granatą prie galvos ir susisprogdino. Tai matė kaimynas STASYS REPŠYS. – *R. K.*

Versta iš rusų kalbos Iš KGB archyvų

Fondas – 15
Aprašas 533/11
1949 m.

Apie MGB agentų „MOSKVA“ – „VORON“ –
„KIŠKIO“ veiklą Rokiškio rajone

„ĄŽUOLO“ apsaugos būrys

1. KEMEKLIS PRANAS – „TĖVAS“, būrio vadas ir rinktinės rikiuotės skyriaus viršininkas.

2. VAIRA JUOZAS, Juozo, – „EŠERYS“, gim. 1918 m. Jūžintų valsčiaus Dvirėžių kaime, Rokiškio apskrityje. Skyriaus vadovas.

3. VAIRA PRANAS, Juozo, – „KLEVAS“, gim. Jūžintų valsčiaus Dvirėžių kaime. Eilinis partizanas.

4. NARBUTAS BRONIUS – „ŠERNAS“, gim. 1918 m. Jūžintų valsčiaus Šipų kaime.

5. TIJŪNĖLIS ANTANAS, Juozo, – „LIEPA“, gim 1924 m. Jūžintų valsčiaus Minkūnų kaime. Skyriaus vadas.

6. PIPINIS AUGUSTAS, Antano, – „ROBINZONAS“, gim. 1918 m. Jūžintų valsčiaus Trako kaime.

Partizanų kuopos ir į jas įeinantys būriai turi savo veiklos rajonus. Pavyzdžiui, „DARIAUS ir GIRĖNO“ kuopa, sekama pagal agentūrinę bylą „VRAGI“, kartu su „ŽALGIRIO“ ir „AUDROS“ būriais veikia Jūžintų, Kamajų, Ragelių valsčiuose.

„GEDIMINO“ kuopa, kurios vadas „IKSAS“, jis taip pat „DŪMAS“ – BULOVAS JUOZAS (sekamas pagal agentūrinę bylą „BEZIDEINYJE“). Į šią kuopą įeina tik vienas „KĘSTUČIO“ būrys, kuriame priskaičiuojama iki septynių partizanų ir veikia Rokiškio ir Pandėlio valsčiuose. Šios kuopos vadas pasiryžęs sujungti būrius, veikiančius Rokiškio apskrities šiaurinėj dalyje, ir pajungti juos rinktinei, tą byloja asmeninis „IKSO“ raštas „Kun. MARGIO“ rinktinės žvalgybos viršininkui „EIMUČIUI“, kuriame pranešama:

„Jūsų dokumentus gavau š. m. vasario mėn. 19–23 d., ėjau į susitikimą su Pandėlio partizanais, bet dėl tam tikrų aplinkybių su jais nesusitikau. Ryšį galvoju užmegzti su visais kaimynais ir įjungti juos į rinktinę.

Ryšininkas šiuo metu prisibijo, kadangi yra sekamas, kitą kartą korespondenciją pabandysiu pasiųsti tuo pačiu kanalu, kuriuo praėjusiais metais mes buvom susisiekę. Mums bus patogiau. Atsakymą į Jūsų dokumentus siųsiu per senąjį ryšininką. Kiek tenka girdėti, šią žiemą mūsų šeima smarkiai nukentėjo, buvo skaudžių aukų, netekome 10 žmonių, iš jų keturių žymesnių. Praėjusią savaitę žuvo „DĖDĖ“, gaila, kad netekom tokio žmogaus. Žiemą Čedasuose taip pat žuvo. Iš Obelių jokių žinių neturiu. Kovotojų sąrašus su reikalingais dokumentais siunčiu Jums dabar, o likusius persiųsiu papildomai“.

Pasinaudojant šiuo momentu, į partizanų „GEDIMINO“ kuopą įterpiamas vidinis agentas „MOSKVA“, kuris sekė „VYŽŪNO“ būrį ir labiausiai padėjo jį likviduoti.

Šiuo metu per „GEDIMINO“ kuopą numatoma agentą „MOSKVA“, atsižvelgiant į jo sugebėjimus, įterpti į rinktinę.

Iki šiol agentas „MOSKVA“ jau pasiekė teigiamų rezultatų, apie tai pranešė 1949 m. balandžio 26 d.:

„1949 m. balandžio 23 d. šaltinis kartu su partizanu „ŠULIU“ apsilankė pas Rokiškio valsčiaus Raišių kaimo gyventoją GĖGŽNAITĘ, iš kurios sužinojo, kad pas ją neseniai buvo užėję partizanai KATELĖ ir ANDRIUŠKEVIČIUS, gyvenantys kartu su partizanu BULOVU JUOZU. Be to, GĖGŽNAITĖ pranešė, kad KATELĖ ir ANDRIUŠKEVIČIUS pas ją turėtų užeiti š. m. balandžio 24 d. Šaltinis paprašė partizano „ŠULIO“, kad jis parašytų laišką partizanui BULOVUI, kaip savo pažįstamam, ir per GĖGŽNAITĘ jį perduotų. Laiške parašė, kad mes su juo pageidaujam susitikti 25-tą balandžio pas Vikonių kaimo gyventoją STAŠĮ. GĖGŽNAITĖ pažadėjo šį laišką perduoti.

Balandžio 25 d. šaltinis ir partizanas „ŠULYS“ aplankė STAŠĮ, kur tuo metu buvo ir partizanai ANDRIUŠKEVIČIUS, RIŪKA, KATELĖ. Pokalbio metu partizanas ANDRIUŠKEVIČIUS pareiškė, kad jie patenkinti šiuo susitikimu. Šaltinis atsakė, kad mes su jumis norime gyventi kartu ir organizuotai. Toliau ANDRIUŠKEVIČIUS pasakė, kad BULOVAS ir KIRSTUKAS prieš dvi dienas išėjo rinktinėn į pasitarimą, kuris vyks kažkur Juodupės valsčiaus teritorijoje, todėl susitikti su jumis negalėjo“.

Užsiminus, kam atstovauja partizano „IKSO“ formuotė, ANDRIUŠKEVIČIUS agentui „MOSKVA“ pasakė, kad ji atstovauja „GEDIMINO“ kuopai, į kurią įeina „KĘSTUČIO“ būrys, apie tai agentas „MOSKVA“ šiame susitikime pranešė:

„Įteikdamas šaltiniui antisovietinį laikraštį „PARTIZANŲ KOVA“, ANDRIUŠKEVIČIUS pareiškė, kad jie gyvena šešiese: du broliai BULOVAI, ABDRIUŠKEVIČIUS, RIŪKA, KATELĖ ir KIRSTUKAS. Broliai BULOVAI suorganizavo „GEDIMINO“ kuopos štabą, o aš, RIŪKA ir KATELĖ organizavome „KĘSTUČIO“ būrį, kurio vadas esu aš. Partizanas BULOVAS JUOZAS yra kuopos vadas. Po to ANDRIUŠKEVIČIUS pasakė, kad laišką GĖGŽNAITĖ perdavė, o jis jį perdavė BULOVUI, bet tas į šį susitikimą ateiti negalėjo, kadangi turi dalyvauti rinktinės pasitarime.

Grįžus jam iš pasitarimo, BULOVĄ mes turėjome sutikti 1949 m. gegužės mėn. viduryje.

Agento „MOSKVA“ duomenys sutikrinti su paimtais dokumentais po partizanų likvidavimo.

Atsižvelgiant į tai, kad agentas „MOSKVA“ negalės kaip reikiant sekti dvi partizanų formuotes, t. y. „GEDIMINO“ kuopą ir „Kun. MARGIO“ rinktinės štabą, mes į rinktinės štabą, ypatingai į jo apsaugos „ĄŽUOLO“ būrį, įterpiame vidinį agentą „VORON“, kuris pažįstamas su šio būrio vadu „TĖVU“. Agento „VORON“ įterpimas į šį būrį pridengiamas tokia legenda:

Agento „VORON“ šeima ištremta į tolimuosius Sovietų Sąjungos rajonus, jis pats nuo ištrėmimo neva pabėgo, gyvena nelegaliai. (Agentas tremiamas nebuvo, o buvo tremiama jo buvusi žmona, su kuria santuoka nutraukta, su ja ištremti jo vaikai. – *R. K.*)

Gyvendamas nelegaliai, agentas „VORON“ nustatė du pagrindinius ryšininkus, kurie dirba „Kun. MARGIO“ rinktinės štabui, tai SIRVYDIS ir ČEPONIS, Jūžintų valsčiaus, Martinčiūnų kaimo gyventojai, kurie agentą slepia savo namuose, aprūpina jį maisto produktais ir artimiausiu metu numatę perkelti jį į būrį, kuriam vadovauja KEMEKLIS-„TĖVAS“.

„TĖVAS“ su šiais žmonėmis palaiko ryšį ir iš jų gauna materialinę pagalbą, apie tai agentas „VORON“ per susitikimą 1949 m. balandžio 26 d. pranešė:

„Pagal Jūsų užduotį 1949 m. balandžio 24 d. šaltinis aplankė SIRVYDĮ ANTANĄ, gyvenantį Martinčiūnų kaime. Atėjęs pas SIRVYDĮ, šaltinis rado vieną nepažįstamą žmogų. Kai tik šaltinis užėjo pas SIRVYDĮ į namą, jis nepažįstamąjį išvedė į gatvę, kur jam įteikė keturius butelius „samagono“, 2–3 kg dešros ir pinigų. Kada SIRVYDIS grįžo į vidų, šaltinis jo paklausė, kas čia buvo atėjęs, į tai SIRVYDIS atsakė:

„Čia buvo tolimas svečias nuo partizanų, kurie gyvena ŽALGIRIO miške, jis yra jų atstovas, dabar jiems išvežė maisto produktus ir pinigus“.

Šaltinis išreiškė apgailestavimą, kodėl SIRVYDIS jo su šiuo žmogumi nesupažindino ir neleido pasikalbėti, „gal šis žmogus apie mane būtų informavęs partizanus“. SIRVYDIS pasakė: „Jums dėl to nereikėtų jaudintis, ateis laikas, mes be jo surengsim susitikimą su partizanais ir būsit jų gerai priimtas“.

Kad būtų pagreitintas agento „VORON“ įterpimas į „ĄŽUOLO“ būrį, jam iš naujo buvo duota užduotis kreiptis į SIRVYDĮ ir prašyti pagreitinti susitikimą su partizanais, motyvuoti tuo, kad vienam slapstytis pavojinga. Agentas „VORON“, vykdydamas mūsų užduotį, 1949 m. balandžio mėn. 30 d. kalbėjosi su SIRVYDŽIU, apie tai pranešė:

„1949 m. balandžio 30 d. šaltinis aplankė SIRVYDĮ, kuris pokalbio metu pasakė: „Prieš priimant partizanams tave į savo grupę, tu turi parašyti jiems pareiškimą. Šioj grupėj, su kuria aš palaikau ryšį, yra geri partizanai, buvę karininkai, jie gyvena Žalgirio miške“. Iš partizanų SIRVYDIS paminėjo BAUKĮ JONĄ, GAROLĮ KAZĮ. Pareiškimą SIRVYDIS pažadėjo perduoti partizanams per savo artimą žmogų“.

Analogišką nurodymą parašyti pareiškimą agentas „VORON“ gavo ir iš antro „Kun. MARGIO“ rinktinės ryšininko ČEPONIO.

„Jeigu tavo pareiškimą partizanai priims, o aš jį turėsiu perduoti š. m. gegužės 15 d., tai po to reiks perduoti ir visus dokumentus. Partizanai turi susirinkti visus tave charakterizuojančius dokumentus, nuo pat sovietų valdžios atėjimo į Lietuvą. Jeigu apie tave partizanai nieko blogo nesužinos, tai tik tada jie tave priims į būrį“.

„AUDROS“ būrio, taip pat įeinančio į „Kun. MARGIO“ rinktinės sudėtį, sekimo metu buvo užverbuotas informatoriumi slapyvardžiu „KIŠKIS“ partizano „ARO“ brolis, kuriam duota užduotis savo brolį partizaną „ARĄ“ išvesti į nelegalų susitikimą su mumis...

Pastaba. Pagal „P. S.“ Jonas Čeponis (Jasius) ir Daukas buvę stambūs ūkininkai, bendravo su MGB ir vesdavo partizanus registruotis. Jono Čeponio sesuo buvo ištekėjusi už Janausko. Baliaus metu Janauskas nušovė Čeponį. – *R. K.*

IŠ „DIDŽIOSIOS KOVOS“ APYGARDOS

„Didžiosios Kovos“ apygarda veikė nuo 1944 m. vasaros, oficialiai įkurta 1945 m. balandžio mėn. Jono Misiūno-*Žalio Velnio* iniciatyva. Veikė Vilniaus, Kauno, Ukmergės apskrityse. Apygardą sudarė „A“ ir „B“ rinktinės. 1944–1945 m. apygardos partizanai surengė daug kovinių operacijų, sunaikino mažesnių miestelių sovietines įgulas ir administracines įstaigas. Žymesnės kautynės: 1945 m. vasario mėn. Švenčionių apskr. Pabradės valsčiuje, 1945 03 20 Ukmergės apskr. Veprių valsčiuje (žuvo 36 partizanai) ir kt. 1946 m. MGB infiltravus į apygardos vadovybę provokatorių, „A“ rinktinė buvo beveik visai sunaikinta, „B“ rinktinė veikė savarankiškai, 1948 m. gegužės mėn. rinktinei buvo suteiktos apygardos teisės. Apygardai vadovavo J. Misiūnas-*Žalias Velnias* (1944 09–1945 01 ir 1945 04–1946 07), Mykolas Kareckas-*Serbentas* (1945 01–1945 04), Alfonsas Morkūnas-*Plienas* (1948 08–1949 12 30). Leido laikraštį „Tėvynei šaukiant“. 1950 11 25 srities vado įsakymu „Didžiosios Kovos“ apygarda panaikinta.

Apie „DIDŽIOSIOS KOVOS“ APYGARDĄ

Ši medžiaga apie „D. K.“ apygardos formavimąsi ir jos ištakas rinkta, tikslinta, papildyta remiantis įvairiais šaltiniais: archyvine medžiaga, rasta KGB archyvuose, žmonių pasakojimais ir jų prisiminimais, partizanų archyviniais dokumentais, buvusių NKGB-MGB informatorių pateiktais duomenimis, įvairių liudininkų parodymais; dalis medžiagos publikuojama iš K. Misiaus gautų užrašų, juose nėra konkrečiai

nurodomi šaltiniai, iš kur ta medžiaga imta, bet ji pateikiama gana įtikinamai.

Tiek Vaičiūno, tiek Misiaus užrašuose pasitaiko ir klaidų: netikslios pavardės, vardai, slapyvardžiai, kaimų, vietovių pavadinimai. Visa tai teko tikslinti, remtis ne tik žinynais, bet ir daugelio buvusių „D. K." apygardos partizanų prisiminimais bei jų paliudijimais.

Nors ši informacija apie „Didžiosios Kovos" apygardą kol kas dar nėra išsami ir galutinė, bet ji turėtų būti viena iš objektyviausių informacijų, gautų iš daugelio skirtingų šaltinių. – R. K.

Remiantis byla Nr. 1 „Ž. V."
Arch. Nr. 20/5 1945 m. bei likusių gyvų „D. K." apygardos partizanų parodymais

„ŽALIO VELNIO" rinktinės štabo sudėtis
1944 12 01

1. MISIŪNAS JONAS-„ŽALIAS VELNIAS". „D. K." rinktinės vadas.

2. NORKUS JUOZAS-„KERŠTAS". „Ž. V." pavaduotojas iš Pigonių k. Musninkų vlsč. (žuvęs 1945 03 11 Kaimynėlių k.).

3. MARKULIS JONAS-„VAIDUOKLIS". Lietuvos kariuomenės leitenantas, „D. K." štabo viršininkas, agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas.

4. URBONAVIČIUS JONAS-„SVAJŪNAS". Buvęs Širvintų mokyklos mokytojas.

5. KAVALIAUSKAS EDVARDAS-„KLOUNAS". Lietuvos kariuomenės puskarininkis, kilęs iš Žaslių vlsč.

6. PETKEVIČIUS PRANAS-„KARIŪNAS". Lietuvos kariuomenės viršila, kilęs iš Kaišiadorių vlsč.

7. MATAČIŪNAS DOMINYKAS-„DIEMEDIS", kilęs iš Žaslių vlsč., Paukščių k.

8. ŽVIRBLIS JONAS-„DAGILIS". Buvęs Lietuvos kariuomenės puskarininkis, kilęs iš Žaslių vlsč.

9. KACEVIČIUS ZIGMAS-„GENIJUS". Lietuvos kariuomenės viršila, kilęs iš Kaišiadorių vlsč.

10. GALINIS ANTANAS-„JUODOJI KAUKĖ". Lietuvos kariuomenės viršila, kilęs iš Miežonių k. Kaišiadorių vlsč., gim. 1910 m. (žuvo 1945 07 01 Jagelonių miške)

11. MISIŪNAS STASYS-„SENIS“. Lietuvos kariuomenės puskarininkis, kilęs iš Žaslių vlsč.

12. SURMILAVIČIUS KAZYS-„KLEVAS“. Lietuvos kariuomenės puskarininkis.

13. NARAŠKEVIČIUS JUOZAS-„ŠERNAS“. Buvęs Lietuvos kariuomenės savanoris, kilęs iš Musninkų vlsč., Vindeikių k.

„DIDŽIOSIOS KOVOS“ rinktinės štabo sudėtis
1945 01 01

1. MISIŪNAS JONAS-„ŽALIAS VELNIAS“. „D. K.“ rinktinės vadas.

2. URBONAVIČIUS JONAS-„SVAJŪNAS“, ginklavimosi skyriaus viršininkas.

3. KAVALIAUSKAS EDVARDAS-„KLOUNAS“, žvalgybos skyriaus viršininkas.

4. MATAČIŪNAS DOMINYKAS-„DIEMEDIS“, ūkio skyriaus viršininkas.

5. KACEVIČIUS JUOZAS-„DAGILIS“, kontržvalgybos skyriaus viršininkas.

6. JANONIS VYTAUTAS, organizacinio skyriaus viršininkas.

7. SURMILAVIČIUS KAZYS-„KLEVELIS“, I-ojo būrio vadas.

8. PETKEVIČIUS PRANAS-„KARIŪNAS“, II-ojo būrio vadas.

9. KACEVIČIUS ZIGMAS-„GENIJUS“, III-iojo būrio vadas.

10. GALINIS ANTANAS-„JUODOJI KAUKĖ“, IV-ojo būrio vadas.

„DIDŽIOSIOS KOVOS“ apygardos personalinė sudėtis 1946 m.

1. MISIŪNAS JONAS-„ŽALIAS VELNIAS“.

2. ZEPKUS ALEKSAS-„PILIAKALNIS“. „Ž. V.“ pavaduotojas, kilęs iš Žemaitijos.

3. PETKEVIČIUS PRANAS-„KARIŪNAS“.

4. KINDERAVIČIUS ALEKSAS-„LINKSMUTIS“, kilęs iš Naujasodės k.

5. MARCINKEVIČIUS PRANAS-„DOBILAS“.

6. KAVALIAUSKAS BENJAMINAS-„ŽVAINIUKAS“.

7. – „TUTLI“.

8. – „KATINAS“.

2-o bataliono 5-os LLA apygardos, vadovaujamos PETKEVIČIAUS PRANO-„KARIŪNO“ (žuvęs 1945 m. lapkričio mėn.), sudėtis

„MEŠKOS“ grupė:

1. RANDIS ROMUALDAS-„MEŠKA“ – iš Milžinų k.
2. IVAŠKA BERNASIUS-„ALKSNIS“ – iš Smilgių k.
3. PŪRAS BERNARDAS-„ŽILVITIS“.
4. PŪRAS PRANAS-„KRANKLYS“ – iš Pazaliesės k.
5. KACEVIČIUS JUOZAS-„DAGILIS“ – sudegė Budelių k.
6. – „SVĖRIS“ (kitur „SMILGA“).
7. BLAŽEVIČIUS DANIS-„MUKAS“ – iš Livintų k.
8. CESLEVIČIUS MOTIEJUS-„ERELIS“ – iš Vilkiškių k.
9. GRIGALIŪNAS STASYS-„SNIEGAS“ – iš Vilkiškių k.
10. DRUMANAS KAZYS-„SPURGA“ – iš Žiežmarių vlsč.

„ŠARŪNO“ grupė:

1. NEICELIS JONAS-„ŠARŪNAS“ – iš Kauno, „A“ rinktinės vadas.
2. – „MIŠKINIS“ – iš Rečionių k.
3. BUTKEVIČIUS MOTIEJUS-„NARSUTIS“ – iš Pakalniškių k.
4. ČĖSNA JONAS-„LAZDYNAS“ – iš Pakalniškių k.
5. KASPERAVIČIUS JERONIMAS-„PAVASARIS“ – iš Pakalniškių k.
6. ŽYČIUS ZIGMAS-„PLIENAS“, „GALIŪNAS“. Žuvo Sibiro lageryje.
7. – „VARNAS“.

„JURGINO“ grupė:

1. KINDERAVIČIUS ADOLFAS-„JURGINAS“ – iš Šilonių k. Žuvo 1949 m.
2. KINDERAVIČIUS PRANAS-„SVĖRIS“, „MEDALIKĖLIS“. Žuvo 1945 m. Šilonių miške.
3. GRENDA ANTANAS-„BERŽINIS“ – iš Šilonių k.
4. CIVANAVIČIUS STASYS-„LAZDYNAS“ – iš Šilonių k. (Už ryšio palaikymą su Žaslių MGB buvo sušaudytas.)
5. GRENDA ALGIRDAS-„PINAVIJAS“ – iš Šilonių k. (ANTANO brolis) 1945–46 m. registravosi, gyveno Šilonių k.
6. MATAČIŪNAS DOMAS (kitur ADOLIS)-„DIEMEDIS“ – iš Paukščių k. Žuvo 1952 m. išduotas LAPINSKO.
7. RUDYS MOTIEJUS-„LAZDYNAS“ – iš Rudžių k.
8. DZEVENTLAUSKAS PRANAS-„PUTINAS“ – iš Šilonių k. Žuvo 1945 m.

9. TAPARAUSKAS ALEKSAS-„SERBENTAS“ – iš Paberžės k.

10. ŽVIRBLIS BENADAS-„DOBILAS“ – iš Šilonių k. Žuvo 1945 m. rudenį.

11. BULAUKA PRANAS-„KUMŠTIS“ – iš Rusių k.

12. TAPARAUSKAS ALBINAS-„ŠPOKAS“. Žuvo 1946 m.

13. KRILAVIČIUS BRONIUS-„LIEPA“ – iš Vaidžionių k.

14. ARBOČIUS BERNASIUS (kitur DONATAS)-„ŽAIBAS“ – iš Rusių k.

15. TAPARAUSKAS STASYS-„KARŽYGYS“ – iš Paberžės k.

„PERKŪNO“ grupė:

1. JAROMSKAS PRANAS-„PERKŪNAS“ – iš Dubėnų k.

2. BAURAS KAZYS-„VARGUOLIS“ – iš Bagdoniškių k.

3. DZEMEDAVIČIUS ANTANAS-„RITERIS“ – iš Dubėnų k.

4. DZEMEDAVIČIUS PRANAS-„PUNTUKAS“ – iš Dubėnų k.

5. DZEMEDAVIČIUS STASYS-„SMARKUOLIS“ – iš Dubėnų k.

6. STANISLAUSKAS PRANAS-„PATRIMPA“ – iš Palomenės k., gim. 1918 m.

7. LEKAUSKAS KAZYS-„SAMANIUS“ – iš Medinių k.

8. ČIURINSKAS PRANAS-„LŪŠIS“ – iš Medinių k.

9. GRESIUS BENADAS – iš Klūsų k.

10. ZIDARAS JOKŪBAS-„TARZANAS“ – iš Medinių k.

11. GRESIUS VYTAUTAS – iš Klūsų k., gim. 1929 m.

12. GRICIUS ANTANAS-„ALBINAS“ – iš Dubėnų k.

13. ČĖSNA PETRAS-„ŽAIBAS“ – iš Dubėnų k.

14. ČĖSNA ALBINAS-„JAUNUTIS“.

15. IVAŠKA VACLOVAS – iš Pazaliesės k.

„GAIDŽIO“ grupė:

1. MEDELSKAS ALBINAS-„GAIDYS“ – iš Ukmergės apskr., grupės vadas.

2. GURSKAS VYTAUTAS-„ŽALGIRIS“.

3. TAPARAUSKAS JURGIS-„ŽIOGAS“ – iš Krivonių k.

4. STALERAUSKAS ADOMAS – iš Krivonių k.

5. ŽVIRBLIS JONAS-„DAGILIS“ – iš Jačiūnų k.

„UOSIO“ grupė:

1. KLIMAS (KLIMAVIČIUS) PETRAS-„UOSIS“ – iš Baroniškių k., gim. 1912 m.

2. „SPURGAS“ – 24 metų amž.

3. KLIMAS KAZYS-„LAZDYNAS“ – iš Baroniškių k., gim. 1914 m. kovo 26 d.
4. PŪRAS BERNASIUS-„ŽILVITIS“ – 28 metų amž., iš Vilionių k.
5. KLIMAS JONAS-„KLEVAS“ – iš Baroniškių k.
6. ŽYČIUS BRONIUS-„ZUIKIS“ – 26 metų amž., iš Eitekonių k.
7. ŽYČIUS JONAS-„PABAISA“ – iš Eitekonių k., 34 metų amž.
8. LAURUŠONIS ALFONSAS-„ŠERMUKŠNIS“ – iš Miežonių k.
9. ŽYČIUS VLADAS-„BALANDIS“ – iš Eitekonių k.
10. STANČIAUSKAS JONAS – iš Pravieniškių k. Žuvo 1946 m.
11. ALEKSIŪNAS BUGASIS-„UNGURYS“ – iš Vilionių k.
12. STANČIAUSKAS JUOZAS – iš Pravieniškių k.
13. KAIRIŪKŠTIS PRANAS-„KARVELIS“ – iš Šukiškių k.
14. LAUČIŪNAS MARTYNAS – iš Palomenės k.
15. VAINILAVIČIUS VINCAS-„AUŠRA“ – iš Vilionių k., 38 metų amž., gyvena Grigiškėse prie Vilniaus.

„BALANDŽIO“ grupė (anksčiau vadovaujama „ŠNEKUČIO“):
1. STANKEVIČIUS STASYS-„BALANDIS“ – iš Klenaukos k.
2. STANKEVIČIUS VYTAUTAS-„KURKINAS“ – iš Klenaukos k.
3. STANKEVIČIUS ALBINAS-„GAIDELIS“ – iš Klenaukos k.
4. RAMANTAUSKAS ALBINAS-„AUTOMATAS“ – iš Klenaukos k.
5. MAČIULSKAS KAZYS-„ARBŪZAS“ – iš Klenaukos k.
6. MAČIULSKAS JOKŪBAS-„JURGINAS“ – iš Klenaukos k.
7. MITKUS VINCAS-„VORAS“ – iš Ąžuolinės k.
8. KULIEŠIUS MARTYNAS-„ĄŽUOLAS“ – iš Ąžuolinės k.
9. PRAŠKEVIČIUS ANTANAS-„NARSUOLIS“ – iš Kazokų k.
10. MITKUS PRANAS-„RIEŠUTAS“ – iš Ąžuolinės k.
11. LEKAVIČIUS ALEKSAS-„SIAUBAS“ – iš Joniliškių k.
12. PRAŠKEVIČIUS PRANAS-„LOKYS“ – iš Kazokų k.
13. RAMANTAUSKAS KAZYS-„SKROBLAS“ – iš Vartų k.
14. ŽIRNIAUSKAS JONAS-„FRICAS“ – iš Joniliškių k.
15. LEKAVIČIUS ANTANAS-„ŠARKA“ – iš Joniliškių k.
16. VARANAUSKAS KAZYS-„ŽEMKUS“ – iš Kruonio.
17. RAMANTAUSKAS PRANAS-„ŠNEKUTIS“.

„SERBENTO“ grupė:
1. KUZNEVIČIUS MYKOLAS-„SERBENTAS“ – iš Burbiškių k.
2. KUZNEVIČIUS MARTYNAS-„ĄŽUOLAS“ – iš Zikaronių k.
3. ŠLIUŽAS KAZYS-„VANAGAS“ – paimtas gyvas.

4. KUZNEVIČIUS JONAS-„KAZIMIERAITIS“ – iš Burbiškių k.
5. STANKEVIČIUS JONAS
6. ŽYGUTIS-„KULBIS“ – iš Mijaugonių k.
7. STANKEVIČIUS STASYS-„BALANDIS“ – iš Klenaukos k.
8. KUZNEVIČIUS IGNAS-„DRIGNIUS“ – iš Burbiškių k.
9. STANKEVIČIUS VYTAUTAS-„KRUMENAS“ – iš Klenaukos k.
10. KUZNEVIČIUS STASYS-„KŪKALIS“, „ŠARŪNAS“ – iš Burbiškių k.
11. STANKEVIČIUS ALBINAS-„GAIDYS“, „ŠNEKUTIS“ – iš Klenaukos k.

Versta iš rusų kalbos*

Iš KGB archyvų

Bylos Nr. 1. „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
L. 30
1945 m.

PAŽYMA

Apie 5-os apygardos, kuriai vadovauja „ŽALIAS VELNIAS“, veiklą ir jos būrius

Remiantis paskutinėmis žiniomis, turimomis Vidaus reikalų Narkome ir Lietuvos SSR Valstybės saugume, 5-a apygarda, vadovaujama „ŽALIO VELNIO“, veikia šioje teritorijoje: Panevėžio, Ukmergės, Utenos, Zarasų ir Rokiškio apskrityse.

Utenos NKVD-NKGB operatyviniame sektoriuje aktyvi „Ž. V.“ veikla nurodyta Ukmergės apskr.

Musninkų apyl.: Pamūšio 1-as vnk., Jonuškų k., Burniškių k., Čiobiškyje ir Rusių Rago k.

Gelvonų apyl.: Būdų k., Dienovidžių k., Leščiūnų k., Senadvarių k., Pakalniškių k.

Veprių apyl.: Kunigiškių k., Rizgonių k., Sližių k., Opaniškio k.

Panoterių apyl.: Bukonių k., Piliakalnių k., Vatėnų k.

Pavilnio apyl.: Kreivių k., Rubikonių k., Baskų k., Bajorų k.

*Rusiškuose tekstuose visur, kur kalbama apie partizanus, vartojamas žodis „banditas“. – *R. K.*

Nurodytose gyvenamose vietose veikia šie būriai, įeinantys į „Ž. V." apygardos sudėtį:

MISIŪNAS JONAS, Tomo, gimęs Panevėžio apskrityje, Lietuvos armijoje tarnavęs vyresniuoju puskarininkiu, o Sovietų armijoje 1941 m. netoli Minsko perėjo į priešo pusę.

Jo apsaugą sudaro 50 žmonių, ginkluotų kulkosvaidžiais, automatais ir šautuvais, veikia Musninkų, Veprių ir Gelvonų valsčių teritorijose, Ukmergės apskrityje.

1. „PLIENAS" – MORKŪNAS ALFONSAS, Jokūbo, gim. 1910 m. Juodžiūnų kaime, Žemaitkiemio valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Buvęs Lietuvos armijos seržantas. Kartu su juo būryje yra trys jo broliai: MORKŪNAS KAROLIS, Jokūbo, gim. 1921 m., slapyvardis „KLEVAS", skyriaus vadas, MORKŪNAS PRANAS, Jokūbo, gim. 1927 m., slapyvardis „KARKLAS",eilinis partizanas ir MORKŪNAS MYKOLAS, Jokūbo, gim. 1925 m., slapyvardis „BERŽAS", eilinis partizanas.

„PLIENO" būryje priskaičiuojama iki 20-ies žmonių, ginkluotų kulkosvaidžiais, automatais ir šautuvais. Būrys veikia Žemaitkiemio, Šešuolių, Pabaisko valsčiuose, Ukmergės apskrityje.

2. „VOLDEMARO" – ŠVELNIKO (kitur ŠVIRNIKO) POVILO, Petro, gim. 1914 m. Butkūnėlių apyl., Lelikonių kaime, būryje veikia iki 15-os partizanų, ginkluotų automatais ir šautuvais. Būrys veikia Pabaisko, Šešuolių ir Žemaitkiemio valsčiuose, Ukmergės apskrityje. („VOLDEMARAS" suimtas 1946 09 18.)

Paskutiniu metu „VOLDEMARO" būrys susijungė su „PLIENO" būriu. Veprių ir Gelvonų valsčiuose veikia dvi partizanų grupės iš sunaikintų būrių:

„TRENKSMO" – DARAŠKEVIČIAUS VINCO, Mykolo, (areštuotas) ir „SLYVOS" – SVILO EUGENIJAUS (štabe „37").

„BARAVYKO" – RAGULIO KAZIO, 35 metų amž., iš Medinių k., Gelvonų vlsč., būrys susideda iš 4 žmonių, turi vieną rankinį kulkosvaidį ir automatus.

3. „VIRŠILOS" – TATARĖLIO BRONIAUS, gim. 1889 m. Gelvonų vlsč., būrys susideda iš 3 žmonių. Ginkluoti šautuvais ir automatais.

Musninkų ir Gelvonų valsčių teritorijoje veikia dvi partizanų grupės:

1. „ŽIRGELIO" – MACIJAUSKO VACLOVO būrys susideda iš 15-os žmonių, ginkluoti automatais ir šautuvais.

2. „JURGINO" (daugiau duomenų nėra) būrys susideda iš 15-os žmonių, ginkluoti automatais ir šautuvais.

1945 m. štabo „37“ veikimo rajone ir jo būriams ne kartą buvo suduoti operatyviniai ir kariniai smūgiai. Birželio, liepos mėnesiais buvo paimtos 3 rezidentūros, kuriose dirbo žvalgai ryšininkai, priklausantys štabui „37“, veikiančiam Musninkų, Balninkų, Šešuolių ir Želvos valsčiuose, areštuoti 26 žmonės.

Liepos mėnesį Rusių Rago kaime, Musninkų valsčiuje bunkeryje buvo sulaikytas štabo „37“ ginkluotės vadas TVERAGA ČESLOVAS JONAS, Mykolo, – „VILKAS“, gim. 1921 m. Tuo metu buvo sunaikintas kuopos vadas BAGDONAVIČIUS FELIKSAS-„BARSUKAS“ ir „VILKO“ sekretorius BAGDONAVIČIUS VYTAUTAS-„TOPOLIS“. Vėliau buvo paimtas „37“ štabo sekretorius mašininkas ŠIŠKAITIS AUGUSTAS-„AUGUSTAS“.

Lapkričio mėnesį Veprių valsčiuje buvo areštuotas DARAŠKEVIČIUS VINCAS-„TRENKSMAS“, 5-os apygardos, 5-to skyriaus viršininkas. Vienu metu buvo areštuoti 38 ryšininkai žvalgai, partizanų laikytojai.

Birželio mėnesį Kurklių valsčiuje, Trakinių kaime likviduotas „ARO“ – BAGDONO ALFONSO 54 partizanų būrys.

Liepos mėnesį Giedraičių valsčiuje, Juozapavos kaime buvo likviduotas PETKEVIČIAUS būrys, įeinantis į „VANAGO“ bataliono sudėtį, iš viso 6 žmonės.

Paeiliui, mažomis grupelėmis, iki rugsėjo mėnesio „VANAGO“ batalionas buvo visiškai likviduotas, sunaikinta apie 50 žmonių, kartu ir bataliono vadas GRINYS STASYS-„VANAGAS“.

1946 m. viena iš charakteringesnių operacijų yra štabo „37“ vadovų sunaikinimas š. m. sausio 22 d. Gaiciūnų kaime, Pabaisko apylinkėje, Ukmergės apskrityje „PLIENO“ būryje.

Operacijos metu nušauta 14 partizanų, sudeginta 12 partizanų, paimta ginkluotės, štabo dokumentai, šifrai, įsakymai ir lapeliai. Paimtas 1945 12 01 „37“ įsakymas apie performavimą ir dokumentus su rinktinės vado „PLIENO“ parašu.

Tarp žuvusių rasti: štabo „37“ nariai „ŠARŪNAS“, „DOBILAS“, „GERŠKELIN“ – vokiečių armijos kapitonas, štabo „37“ operatyvinio skyriaus viršininko pavaduotojas, ginkluotės skyriaus viršininkas „KARIŪNAS“, atskirų kuopų vadai „PERLAS“, („SAIZELIS“).

Sausio mėnesio pradžioje Musninkų valsčiaus teritorijoje buvo sunaikintas būrio vadas „BOLŠEVIKAS“ – KUDELIS LEONAS.

Vasario mėnesį Ukmergės apskrityje, Musninkų valsčiuje pagal Vilniaus opersektoriaus duomenis areštuoti Musninkų, Kernavės, Čiobiškio

parapijų klebonai, kurių butuose buvo „ŽALIO VELNIO“ slėptuvės, o jie patys vykdė „37“ štabo užduotis.

Iš gautos agentūrinės medžiagos, areštuotųjų apklausos ir medžiagos, paimtos operacijų metu, nustatinėjami štabo „37“ ir jo būrių judėjimo maršrutai.

Štabas „37“ ir jo asmeninė apsauga nuolatos juda tuo pačiu maršrutu Ukmergės, Kauno ir Trakų apskrityse.

Štabo „37“ ir jo asmeninės apsaugos judėjimo maršrutas yra toks pat, kaip ir anksčiau minėta. Ukmergės apskrities teritorijoje nustatyta štabo „37“ persikėlimo vietos per vandens telkinius šiuose valsčiuose:

Persikėlimai per Šventosios upę Kauno apskrities Jonavos valsčiuje išsidėstę Upninkų kaime. Persikėlimo priemonė yra plaustas, keliantis 9–10 žmonių. Perkėlinėjo anksčiau legalizavęsis partizanas VĖGELAS, šiuo metu – areštuotas.

Šitame pačiame rajone yra antras persikėlimo punktas, taip pat Jonavos valsčiuje, Saleninkų kaime per Vilijos upę, persikėlimo priemonė – guminė valtis.

Be minėtų, dar dvi persikėlimo vietos yra Trakų apskrityje, Žaslių valsčiuje.

Ukmergės apskrityje, Gelvonų valsčiuje, Smėliankos kaime yra trys valtys, kurios priklauso to kaimo gyventojams ČERNIAUSKUI ir PENKAUSKUI. Tai yra viena iš pagrindinių persikėlimo vietų į Trakų apskrities Žaslių valsčių.

Žaslių valsčiuje, Mitkiškių kaime ant Vilijos kranto taip pat yra dvi valtys, kuriomis partizanai keliasi iš Trakų apskrities teritorijos į Ukmergės apskrities teritoriją.

Štabas „37“ ir jo sargyba, be anksčiau paminėtų judėjimo maršrutų, 1945 m. rugpjūčio-rugsėjo mėn. aplankė Ukmergės apskritį, Siesikų ir Pagirių valsčius, kur išbuvo 20–25 dienas, rengė susitikimus su ten veikiančiais partizanų VAITELIO, JAKO, SURVILOS būriais (tai būrio vado „TRENKSMO – DARAŠKEVIČIAUS VINCO parodymai 1945 12 01).

Štabo „37“ persikėlimo vietose kontrolę palaiko, tuos atsakingus asmenis prižiūri, taip pat žvalgybinius duomenis renka nedidelės partizanų grupės – nuo 2-jų iki 4-ių žmonių.

Tokioms grupėms priklauso:

„ŽIRGELIS“ – MACIJAUSKAS VACLOVAS visą laiką veikia Musninkų valsčiuje, Burniškių, Liuliškių kaimų teritorijoje ir Gelvonų valsčiuje, Astruvkos kaime.

„KARDAS“ – taip pat veikia Ukmergės apskrityje, Veprių valsčiuje, Rizgonių kaime ir Kauno apskrityje, Jonavos valsčiuje, Upninkų-Upninkėlių kaimuose.

„VIRŠILA“ –TATARĖLIS BRONIUS veikia Bagaslaviškio kaime, Sabališkių kaime, Darvydų kaime, Lesčiūnų kaime, Motiejūnų kaime, Markučių kaime, Gelvonų valsčiuje.

„BARAVYKAS“ – RAGULIS KAZYS veikia Gelvonų valsčiaus teritorijoje: Linkonių kaime, Malinavos kaime, Pamusės kaime ir Veprių valsčiuje: Eglinės kaime, Medinų kaime, Akmeniškių kaime, Kunigiškių kaime, kartais išeina į Jonavos valsčių – Gudonių , Aukštakaimio kaimus.

„PLIENO“ ir „VOLDEMARO“ būriai veikia ten pat, kur vyksta jų judėjimas. Abu būriai slapstosi viensėdžiuose, jų veikimo rajone.

Užregistruotas atvejis (1946 m. sausio 21 d.), kai „PLIENO“ būrys buvo išėjęs už savo rajono veikimo ribos į Ukmergės apskrities Giedraičių valsčių, kur buvo įvykdytas teroro aktas.

Agentai, kurie seka „ŽALIO VELNIO“ apygardos būrius

Agentė – ROZA, gim. 1925 m., lietuvė, dirba savo tėvo ūkyje. Asmeninė „Ž. V.“ ryšininkė. Kaip „Ž. V.“ ryšininkė, gerai informuota apie jo veiklą ir žino daugelį „Ž. V.“ būrio vadų, ryšininkų žvalgų ir eilinių partizanų Musninkų, Gelvonų, Veprių valsčiuose Ukmergės apskrityje, taip pat Žaslių valsčiuje Trakų apskrityje. Mes įtariam, kad agentė „ROZA“ „ŽALIO VELNIO“ iššifruota.

Maršrutinis agentas „KOLIA“ užverbuotas kaip aktyvus partizanų rėmėjas iš buožių šeimos. 1945 m. birželio-liepos mėnesiais agentas „KOLIA“ kuriam laikui buvo įterptas į („KRUPO“) būrį, bet „ant operatyvinio smūgio“ būrio užvest negalėjo. Pasinaudojant jo duomenimis, buvo areštuoti trys partizanai su ginklais ir keletas asmenų, palaikančių ryšį su būriu.

Šiuo metu agentas „KOLIA“ gyvena legaliai, dirba savo ūkyje ir palaiko ryšį su atskirais partizanais. Jo namuose dažnai lankosi praeinantys partizanai.

Maršrutinis agentas „SEVERNYJ“ užverbuotas kaip „ŠERNO“ būrio dalyvis, kilęs iš valstiečių vidutiniokų. Agentas „SEVERNYJ“ naudojamas paieškai ir „Ž. V.“ būrių vadų, besislapstančių Vilniaus mieste, išaiškinimui, kadangi jis dirba ir gyvena Vilniuje, mūsų darbe kol kas nepatikrintas.

(„ŠERNAS“ – NARAŠKEVIČIUS JUOZAS žuvo 1945 m. vasario 8 d.)

Užverbuotas MGB agentu:
JANUŠIS VINCAS-„SKORYJ“, gim. 1900 m. (Čiunų kaime)
Rasta byloje: 1945 m. Ap. 15. Arch. Nr. 425/4 3083, p. 2.

Dėl partizano RAMANTAUSKO PRANO-„ŠNEKUČIO“ būrio likvidavimo užverbuota MGB agentais:

1. ŠLEŽIENĖ LEVOSIA, Raulo, gim. 1898 m., kilusi iš Žiežmarių valsčiaus, Trakų apskrities, Kibučių kaimo, slapyvardis – „LIUDMILA“.

2. MIKALAUSKAS BERNASIUS, Bernasiaus, gim. 1918 m., iš Obenių kaimo, Žiežmarių valsčiaus. Užverbuotas MGB agentu įterpti į „ŠNEKUČIO“ būrį slapyvardžiu „BIRŽYS“. Rasta byloje Nr. 425/4 p. 26.

PETKEVIČIAUS PRANO, Mykolo-„KARIŪNO“ sekimui ir likvidavimui užverbuoti:

1. NEVEDOMSKAS ANTANAS, Bernasiaus, MGB agento slapyvardis „BRIEDIS“, gim. 1918 m. Prozariškių k., Žaslių vlsč.

2. PRESKIENĖ PELAGĖJA, gim. 1897 m., iš Kaišiadorių vlsč. (Gudelių k.) MGB agentės slapyvardis „SVOJA“.

„SVOJA“ veikė kaip „BRIEDŽIO“ ryšininkė su MGB.

Rasta byloje: 1945 m. Ap. 15 Arch. Nr. 425/4 3083, p. 28

Ten pat pažymėta, kad agentas „BRIEDIS“ įterptas į „MEŠKOS“ būrį (iš „KARIŪNO“ būrio). Jam pranešus (p. 37),nukautas „KARIŪNAS“ – PETKEVIČIUS PRANAS iš Būdų kaimo, gim. 1920 m., ČIURINSKAS JONAS, Jono, ir TAPARAUSKAS ANTANAS, Antano.

SEDLECKAS VLADAS, Juozo, gim. 1920 m. Beištrakių apyl., Šukiškių k., Kaišiadorių vlsč., užverbuotas MGB agentu, slapyvardžiu „MIŠKIS“, ir įterptas į „KARIŪNO“ būrį.

S. ALFONSAS, Augustino, gim. 1923 m. Pyplių k., Žaslių vlsč., Trakų apskr., užverbuotas Kaišiadorių NKGB vidiniu agentu, slapyvardžiu „GEROJ“.

Po užverbavimo agentas „GEROJ“ susitiko su „SLYVA“ ir pasisiūlė stot į jo būrį. „SLYVA“ pasitarė su „KARIŪNU“, ir agentas „GEROJ“ buvo priimtas į „UOSIO“ būrį. Ilgai jis negalėjo perduoti žinių į NKGB, tik 1945 m. gruodžio mėn. iš 10 į 11 naktį, kai būrys iš Šilonių miško ėjo į Livintų mišką, agentas „GEROJ“ išsireikalavo iš savo vadų „pasimatyt su artimaisiais“, „UOSIS“ leido dviem dienoms išeiti į namus.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Išrašas iš bylos Nr. 3083
Ap. 15. L. 35
1945 m.

AGENTŪRINIS PRANEŠIMAS

Šaltinis: „BRIEDIS“ Kaišiadorių m.
Priėmė: MOROZOV 1945 11 16

1945 m. lapkričio 16 d. šaltinis papasakojo, kad jis, vykdydamas specialią Kaišiadorių NKVD sk. užduotį po to, kai rugpjūčio 15 d. buvo paleistas, turėjo susisiekti su Trakų apskrityje veikiančiais ginkluotais LLA „ŽALIO VELNIO“ būriais. Vykdydamas šią užduotį, jis ne kartą bandė užmegzti ryšį su jam pažįstamais šių būrių kovotojais, bet vis negaudavo reikiamo jų pasitikėjimo, todėl neturėjo galimybės įsiterpti į jų tarpą.

Tik praėjus mėnesiui, t. y. š. m. spalio mėn., šaltiniui pasiseka įsiterpti į vieną LLA „ŽALIO VELNIO“ būrį, kuriam vadovauja „JURGINAS“.

Prieš tai „JURGINAS“ šaltinį asmeniškai pristatė „ŽALIAM VELNIUI“ pranešdamas, kad anksčiau šis buvo areštuotas NKVD organų, o dabar norįs įstoti į jo būrį. Po to „Ž. V.“ šaltinį smulkiai apklausė, kokiomis aplinkybėmis jis buvęs paleistas ir ar jis nesąs NKVD agentas.

Nors šaltinis realiai pagrindė savo siekimus tapti LLA nariu, „Ž. V.“ dar nepasitikėjo, kad ir paliko savo formuotėje, bet visą mėnesį jo neapginklavo, laikė su sargyba prie štabo, po to prie „JURGINO“ būrio. Dėl šios priežasties šaltinis neturėjo galimybių nustatytu laiku atvykti į NKVD. Š. m. lapkričio 15 d. naktį, „JURGINO“ būriui persikeliant iš Livintų miško į kitą išsidėstymo vietą, šaltiniui pasisekė pabėgti iš šio būrio su sąlyga, kad daugiau jau jis į jį niekada nebegrįš.

Kitą dieną šaltinis užmezgė ryšį su Kaišiadorių NKVD ir pateikė tokį pranešimą:

Trakų, Kauno ir Ukmergės apskričių teritorijose egzistuoja ir veikia ginkluotos LLA 5-os apygardos formuotės, kurioms vadovauja „ŽALIAS VELNIAS“, praktinėje veikloje pavaldus LLA Generaliniam štabui, esančiam Vilniaus mieste. Šio štabo sudėtis, keliai ir „Ž. V.“ ryšiai su juo šaltiniui nežinomi.

Visa „Ž. V.“ karinė formuotė susideda iš keleto ginkluotų būrių, besivadinančių batalionais, būriais ir skyriais. Iš jų šaltiniui yra žinoma:

1. „KARIŪNO“ – PETKEVIČIAUS PRANO batalionas.

Gim. 1920 m. Būdos k., Kaišiadorių vlsč., Trakų apskr. Batalioną sudaro du „MEŠKOS“ ir „PERKŪNO“ būriai. Iš viso šiame batalione yra iki 30 kovotojų, iš jų 10 tiesiogiai būna prie „KARIŪNO“, o likusieji su „PERKŪNU“ ir „MEŠKA“.

2. „KLOUNO“ – KAVALIAUSKO EDVARDO batalionas.

27–28 metų amž. Skėrių k., Žaslių vlsč. gyventojas.

„KLOUNAS“ turi vyr. seržanto laipsnį, nešioja vokišką uniformą su antpečiais. Į jo batalioną įeina „ŽIRGELIO“ skyrius. Iš viso batalione ne daugiau kaip 30 kovotojų.

3. „JURGINO“ – KINDERAVIČIAUS ADOLFO kuopa.

25 metų amž. Šilonių k., Žaslių vlsč. gyventojas.

„JURGINAS“ turi vyr. seržanto laipsnį, nešioja vokišką uniformą su antpečiais. Jo kuopoje yra iki 18-os kovotojų.

4. „UOSIO“ – KLIMO (KLIMAVIČIAUS) PETRO būrys.

Nešioja vokišką uniformą be antpečių. Jo būryje priskaičiuojama iki 15-os kovotojų.

5. „ŽVIRBLIO“ – MICKEVIČIAUS JONO būrys.

26–27 metų amž. Vilki Lietuvos policininko uniforma. Jo būryje priskaičiuojama iki 10 kovotojų.

6. „DRAMBLIO“ – PETKEVIČIAUS PETRO būrys.

35–36 metų amž. Vilki civiliškais drabužiais. Jo būrys turi iki 12-os kovotojų ir yra tiesiogiai prie „Ž. V.“ štabo. Atlieka „Ž. V.“ apsaugos funkcijas.

7. „ŽALIO VELNIO“ komandos štabas susideda iš 8-ių žmonių, tarp jų ir techninė dalis. Į ją įeina:

a) „ŽVIRBLIS“ – MICKEVIČIUS JONAS, štabe atlieka techninį darbą. Ginkluotas automatu.

b) „SLYVA“ – SVILAS EUGENIJUS, 24–25 metų amž. Štabe atlieka techninį darbą (spausdina rašomąja mašinėle).

Kiti „Ž. V.“ štabo eiliniai šaltiniui nežinomi.

„Ž. V.“ pavaduotojas yra „KLOUNAS“, padėjėjas „PILIAKALNIS“ – 25 metų amž., turi jaunesniojo leitenanto laipsnį, nešioja lietuvišką karinę uniformą su antpečiais.

Be to, į „Ž. V.“ štabo vadovaujančią sudėtį įeina visi anksčiau išvardinti karinių dalinių vadai.

Šaltiniui taip pat žinoma, kad Trakų apskrities teritorijoje veikia ginkluotas „ŠARŪNO“ būrys, bet apie „ŠARŪNĄ“ ir jo būrio asmeninę

sudėtį šaltinis nežino. Jis tik girdėjo, kad šis būrys turi apie 15–20 žmonių, į „Ž. V.“ formuotę lyg ir neįeina.

Šaltiniui yra žinomi šie „Ž. V.“ formuotei priklausantys būriai ir jų dalyviai:

„JURGINO“ kuopa:

1. TAPARAUSKAS STASYS-„KARŽYGYS“, 25 metų amž. Paberžės k., Žaslių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas šautuvu ir pistoletu „Parabellum“.

2. TAPARAUSKAS OLIESIUS-„SERBENTAS“, Paberžės k. gyventojas. Eilinis, ginkluotas rusišku rankiniu kulkosvaidžiu ir vokišku pistoletu.

3. TAPARAUSKAS ALBINAS-„ŠPOKAS“, dviejų pirmųjų brolis. Eilinis, ginkluotas rusišku šautuvu.

4. TAPARAUSKAS ADOMAS-„VARPAS“ („VARPELIS“), 24 metų amž. Krivonių k., Žaslių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas rusišku šautuvu.

5. TAPARAUSKAS JURGIS-„ŽIOGAS“, 18-os metų amž. Krivonių k. gyventojas. Eilinis, ginkluotas vokišku šautuvu ir viena granata „F-1“.

6. SUSLAVIČIUS BRONIUS-„LIEPA“, 27 metų amž. Iš Rusių k. Eilinis, ginkluotas vokišku šautuvu. Vidutinio ūgio, pilnos kūno sudėties, plačiapetis, plaukus šukuoja atgal.

7. BULAUKA MOTIEJUS-„KOLUMBAS“, 27 metų amž. Turi jaunesniojo seržanto laipsnį, eilinis, ginkluotas rusišku rankiniu kulkosvaidžiu ir vokišku pistoletu „Parabellum“.

8. – „KALABRINAS“, 25–27 metų amž. Eilinis, aukšto ūgio, liesas, brunetas, pailgo veido. Ginkluotas vokišku šautuvu ir pistoletu.

9. DZEVENTLAUSKAS PRANAS-„PUTINAS“, 30 metų amž. Šilonių k., Žaslių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas šautuvu. Žemo ūgio, stambaus kūno sudėjimo, veidas apvalus.

10. ŽVIRBLIS BENEDIKTAS-„DOBILAS“, 30 metų amž. Šilonių k., Žaslių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas šautuvu, žemo ūgio, pailgo veido, ilga nosimi, brunetas.

11. GRENDA ALGIRDAS-„PINAVIJAS“, 18 metų amž. Šilonių k., Žaslių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas prieštankiniu ginklu.

12. LAURUŠONIS ALFONSAS-„ŠERMUKŠNIS“, 22–23 metų amž. Miežonių k., Kaišiadorių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas automatu PPŠ, aukšto ūgio, blondinas, nosis ilga.

13. „LEDŽ“, Panorių k., Žaslių vlsč. gyventojas.

Iš „KLOUNO“ bataliono:

1. MATAČIŪNAS ADOMAS-„DIEMEDIS“, 23–24 metų amž. Paukščių k., Žaslių vlsč. gyventojas. Skyriaus vadas, ginkluotas šautuvu.

2. RAMOŠKA, 20 metų amž. Paukščių k., Žaslių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas vokišku kulkosvaidžiu.

3. DZEVENTLAUSKAS ZIGMAS-„LIEPTAS“, 20 metų amž., iš Padalių k., ginkluotas šautuvu.

4. KARECKAS STASYS-„ŽEBENKŠTIS“. Ginkluotas šautuvu.

Iš „PERKŪNO“ būrio:

1. DZEMEDAVIČIUS ANTANAS-„RITERIS“ – iš Dubėnų k.

2. DZEMEDAVIČIUS PRANAS-„PUNTUKAS“ – iš Dubėnų k.

3. DZEMEDAVIČIUS STASYS-„SMARKUOLIS“ – iš Dubėnų k.

(Visi trys broliai. – *R. K.*)

4. BAURAS KAZYS-„VARGUOLIS“ – iš Bagdoniškių k.

5. – „ŠARKA“. Eilinis, ginkluotas šautuvu, žemo ūgio, brunetas.

Iš „DRAMBLIO“ būrio:

1. VĖŽELIS PRANAS-„ŠERMUKŠNIS“, 17 metų amž. Stabintiškių k., Žaslių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas vokišku šautuvu. Žuvo Pyplių k. pas STALERŪNĄ ALFĄ bunkery su „UOSIU“.

2. JONAITIS JULIUS-„VANAGAS“, 26 metų amž. Eilinis, ginkluotas šautuvu, vidutinio ūgio, brunetas, nešioja barzdą.

3. MARCINKEVIČIUS BRONIUS-„UOSIS“, 42 metų amž. Eilinis, ginkluotas vokišku šautuvu, aukšto ūgio, pilno kūno sudėjimo.

4. ARBOČIUS BENEDIKTAS-„ŽAIBAS“ Rusių k., Žaslių vlsč. gyventojas, aukšto ūgio, blondinas, turi didelius dantis.

5. BULAUKA PRANAS-„KUMŠTIS“, 26 metų amž. Rusių k., Žaslių vlsč. gyventojas, ginkluotas šautuvu.

6. SUSLAVIČIUS VACLOVAS-„KLEVAS“, 23 metų amž. Rusių k. Žaslių vlsč. gyventojas. Eilinis, ginkluotas automatu, vidutinio ūgio, veidas spuoguotas.

7. KRILAVIČIUS BRONIUS-„LIEPA“, Vaidžionių k. gyventojas, 27 metų amž. Eilinis, ginkluotas rusišku kulkosvaidžiu, žemo ūgio, blondinas, nešioja lietuvišką karišką uniformą.

8. JOHANAS – JAKS. Kitų duomenų nėra. Vokietis, eilinis, ginkluotas vokišku kulkosvaidžiu, aukšto ūgio, liesas.

9. MATAČIŪNAS ADOMAS-„DIEMEDIS“, 26 metų amž. Eilinis, ginkluotas rusišku šautuvu, aukšto ūgio.

Kiti partizanų formuotės nariai šaltiniui nežinomi, bet jis maždaug žino, kad iš viso „Ž. V.“ formuotėje priskaičiuojama ne daugiau 150–200 dalyvių.

„Ž. V.“ štabe yra tik rašomoji mašinėlė. Kitokių techninių įrengimų ir radijo aparatūros šaltinis nematė.

„Ž. V.“ štabas pastovios dislokacijos vietos neturi. Jis išsidėsto mažiau pastebimose ir saugesnėse vietose. Dažniausia „Ž. V.“ būna Kaugonių miške Žaslių valsčiuje, netoli Kazokiškių vienkiemio palei kelią į Kaugonių kaimą. Be to, už Vilijos upės – Musninkų valsčiaus, Ukmergės apskrities miškuose. Lankosi taip pat Šilonių miške už Šilonių kaimo Žaslių valsčiuje ir Livintų miške, Rumšiškių valsčiaus, Kauno apskrities teritorijoje.

Šaltinis tiksliai žino, kad jo pabėgimo dieną (š. m. lapkričio 15 d.) „Ž. V.“ štabas buvo Livintų miške, kairėj pusėj nuo geležinkelio Kaišiadorys-Šiauliai, šešiose palapinėse, pastatytose iš eglišakių. Artimiausiu metu buvo numatyta persikelti į Žaliąją girią arčiau Kauno, kur veikia kažkoks „SŪKURIO“ būrys. Kartu su „Ž. V.“ štabu nurodytą dieną Livintų miške liko „UOSIO“, „DRAMBLIO“ ir „KARIŪNO“ būriai. Iš viso ten jų buvo iki 40 žmonių.

Kiti „Ž. V.“ būriai yra kitoje vietoje.

„JURGINO“ būrys naktį į lapkričio 15 d. iš Livintų miško išėjo už Vilijos upės į Antanaičių mišką. „KLOUNO“ būrys dar gerokai anksčiau išėjo į Kaukinės mišką link Kaugonių kaimo Žaslių valsčiuje. „PERKŪNO“ būrys yra Antanaičių miške.

Apibūdindamas būrių, priklaususių LLA „Ž. V.“ karinei formuotei, praktinę veiklą, stebėtą per tą jo buvimo laikotarpį nuo spalio 15 d., iki lapkričio 15 d. šaltinis nurodė:

1. „JURGINO“ būrys spalio pabaigoje Rusių kaime, Žaslių valsčiuje iš kažko atėmė vieną karvę. Lapkričio 5 d. Šilonių miške kovėsi su raudonosios armijos daliniais ir neteko keturių būrio kovotojų.

2. „KARIŪNO“ batalionas, paties „Ž. V.“ nurodymu, apie lapkričio 8–10 d. naktį apiplėšė „Tauckūnų“ sovchozą Kaišiadorių valsčiuje, iš kur paėmė 4 karves ir du arklius.

3. „ŠARŪNO“ dalinys lapkričio pradžioje Aitekonių kaime, Kaišiadorių valsčiuje įvykdė ginkluotą užpuolimą prieš apylinkės pirmininką PILIPONĮ, jis buvo sunkiai sužeistas.

Kadangi šaltiniui tik trumpai teko dalyvauti „Ž. V.“ karinėj formuotėj, daugiau apie šią formuotę jam nieko nežinoma.

Kiekvienas anksčiau paminėtas „Ž. V.“ karinės formuotės dalyvis turi savo teritoriją ir veikimo rajoną:

1. „KARIŪNO“ batalionas veikia Kaišiadorių valsčiaus teritorijoje.

2. „KLOUNO“ batalionas veikia Žaslių valsčiuje.

3. „JURGINO“ kuopa taip pat veikia Žaslių valsčiaus teritorijoje, bet bazuojasi Šilonių miške.

4. „UOSIO“ būrys veikia Kaišiadorių valsčiaus teritorijoje, o bazuojasi Livintų miške.

5. „ŽVIRBLIO“ būrys bazuojasi Livintų miške, jo veikimo rajonas nežinomas.

6. „DRAMBLIO“ būrys yra tiesiogiai prie „Ž. V.“ štabo ir, kai reikia, kilnojasi po Trakų, Kauno, Ukmergės apskričių teritorijas.

„Ž. V.“ vadovauja per atsitiktinius susitikimus miškuose su savo formuotėmis. Į numatytą vietą sušaukia dalinių vadus, kad ir kiek jų būtų, šiuos vadus instruktuoja, teikia jiems užduotis.

Eiliniai kovotojai tuo metu būna nuošalėje ir klausimų sprendime nedalyvauja, konspiracijos sumetimais „Ž. V.“ masinių bei periodinių suėjimų neruošia.

Visoms karinėms „Ž. V.“ formuotėms apskritai iškeltas uždavinys – kova su sovietų valdžia dėl nepriklausomos Lietuvos ir pasiruošimas ginkluotam sukilimui karo atveju – SSSR su Anglija ir Amerika. „Ž. V.“ manymu, šis karas turėtų prasidėti 1946 m. pradžioje, tada visos LLA karinės formuotės turėtų stoti į SSSR priešininkų pusę. Tokį agitacinį darbą „Ž. V.“ atlieka per jų leidžiamą laikraštį „Politikos apžvalga“, kuris spausdinamas rašomąja mašinėle. Tą laikraštį paskutinį kartą šaltinis matė apie 1946 11 10, jis buvo platinamas visose karinėse formuotėse ir per kiekvieną kovotoją.

Specialiai išskirtų žmonių, kurie dirbtų politinį-agitacinį darbą tarp būrių kovotojų bei vietinių gyventojų, prie „Ž. V.“ štabo nėra.

Apie ginkluotės atsargų papildymo šaltinius ir ginklų sandėlius šaltinis nieko nežino, bet konstatuoja, kad per tą jo buvimo laikotarpį į „Ž. V.“ formuotes ginklai iš niekur nepateko.

Šiaip buvo tik tie ginklai, kuriuos turėjo rankose būrių kovotojai. Šaudmenų atsargos ribotos, taip pat nepasipildo.

Be to, šaltinis konstatuoja, kad per praėjusį mėnesį nė vieno naujai priimto arba savanoriškai atėjusio į „Ž. V.“ būrį nebuvo.

Šiuo metu šiuose daliniuose kovotojų asmeninė sudėtis stabilizavosi, daliniai susideda iš labiausiai susikompromitavusių žmonių, kovojančių

su sovietų valdžia, tai buvę Lietuvos policininkai arba anksčiau tarnavę vokiečių armijoje ir „SS“.

Užrašyta tiksliai pagal mano žodžius ir patvirtinta
pasirašo /„BRIEDIS“/
Priėmė: LSSR 2 sk. NKGB vyr. įgaliotinis
majoras – MOROZOV
1945 11 16
Tvirtinu: Vilniaus m. NKGB 2-o sk. viršininkas
majoras – ZAUSAJEV

„DRAMBLIO“ būrio sudėtis 1948 m.

Pagal B. b. Nr. 14463
1948 m.

1. PETKEVIČIUS PETRAS-„DRAMBLYS“ (1-o bataliono vadas)
2. KINDERAVIČIUS ADOLFAS-„JURGINAS“ (pavaduotojas) – iš Mantinionių k.
3. ŠAKA MOTIEJUS-„GABRYS“ – iš Žaslių vlsč., Paparčių k.
4. ŽYČIUS PRANAS-„VĖJAS“ – iš Dirvonų k.
5. KAVALIAUSKAS LIUDVIKAS-„PERLAS“ – iš Skėrių k.
6. JANULEVIČIUS ADOLFAS-„BALANDIS“ – iš Leliušių k.
7. VAINA STASYS-„ŠVEDRYS“ – iš Leliušių k.
8. GUMBREVIČIUS ANDRIUS-„PUTINAS“ – iš Padalių k.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Išrašas iš bylos Nr. 1
„Ž. V.“ Arch. Nr. 20/5
1945 m.

Lietuvos SSR Valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojui
pulkininkui drg. KUROVUI

Atsakydamas į jūsų š. m. vasario 18 d. raštą Nr. 81, siunčiu areštuotųjų, kurie veikė „Ž. V.“ organizacijose ir būriuose, duomenis.

Kauno mieste:

1. Kauno NKGB sk. 1945 12 26 areštuotas antisovietinės nacionalistinės organizacijos „Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto“ narys BUTRIMAS. T. y., tas pats KONTRIMAS IZIDORIUS, Antano, jis tardymo metu pa-

rodė, jog nuo rugsėjo 19 d. iki 25 d. lankėsi partizanų būryje, kuris įeina į „ŽALIO VELNIO“ junginį ir kuris tuo metu dislokavosi Kaišiadorių valsčiuje.

Iš „Ž. V.“ sukilėlių organizacijos KONTRIMAS žino tik slapyvardžius šių partizanų: „MEŠKA“, „LAIMUTIS“, 1-as „ERELIS“, 2-as „ERELIS“ ir „RAISTAS“.

2. Vienas areštuotasis iš antisovietinės organizacijos LIK STANELKA parodė, kad, pasak RUZGIO ALGIRDO (paieškomas), vienas raišas advokatas, gyvenantis Kaune slapyvardžiu „ŠIMTAS“, yra „Ž. V.“ sukilėlių organizacijos ryšininkas.

Tarp areštuotųjų Kauno NKGB sk. yra buvęs apskrities teisėjas – advokatas DZEDULIONIS, gyvenantis nelegaliai, raišas. Tačiau apie savo ryšį su „Ž. V.“ duomenų neduoda. Pageidautina per jūsų aparatą patikslinti šį dalyką.

Kauno apskrityje:

1. KULIEŠIUS EDVARDAS, Petro, areštuotas 1945 08 12. 1945 m. buvo „Ž. V.“ sukilėlių organizacijos 4-to bataliono vadas. Bendravo asmeniškai su „Ž. V.“. Paskutinį kartą buvo susitikęs 1945 m. rugpjūčio mėn. Apie KULIEŠIŲ yra mano 1946 02 22 nusiųstas specialus raštas Nr. 0154 dėl „VČ“ (rus.) drg. TKAČENKOS adresu ryšium su PALAIMOS-„GANDO“ paieška.

2. RAGULIS KAZYS, Igno, gim. 1910 m., areštuotas 1946 02 12. Nuo 1945 m. sausio mėn. buvo „Ž. V.“ sukilėlių organizacijos 1-os kuopos vadas. Užsiiminėjo naujų narių verbavimu šiai organizacijai, asmeniškai bendravo su „Ž. V.“.

3. VAŠKEVIČIUS ANTANAS, Baltraus-„SVYRUONĖLIS“, gim. 1916 m., areštuotas 1946 02 06. 1945 m. balandžio mėn. buvo („SVYRUONĖLIO“) kuopos, kuri įėjo į „Ž. V.“ sukilėlių organizacijos 3-ią batalioną, vadas. Remiantis areštuotojo VAŠKEVIČIAUS parodymais, areštuota 19 kuopos dalyvių, apie kuriuos buvo smulkiai aprašyta š. m. vasario mėn. penkiadienio ataskaitoje.

4. VAREIKIS BENEDIKTAS, Kazio, gim. 1894 m., areštuotas 1946 02 19. Buvęs ryšininkas tarp partizanų būrio „KARŽYGYS“ ir „Ž. V.“ pavaduotojo „PILIAKALNIO“.

5. PETRAUSKAS VACLOVAS, Vinco-„GENYS“, gim. 1894, areštuotas 1946 m. vasario 13 d. 1945 m. sausio mėn. savanoriškai įstojo į „KIRVIO“ būrį, įeinantį į „Ž. V.“ partizanų junginį. 1945 m. rugsėjo mėn. buvo iškviestas „Ž. V.“ dėl informacijos.

6. JASIONYTĖ STASĖ, Kazio, gim. 1929 m., areštuota 1946 02 19, buvusi „KIRVIO“ būrio ryšininkė iš „Ž. V.“ junginio.

7. ZIGMANTAS JONAS, Juozo, gim. 1911 m., areštuotas 1946 02 12. Nuo 1945 m. liepos mėn. buvo „PAPŪGOS“ būrio eilinis. Šis būrys priklausė „Ž. V.“ sukilėlių organizacijai. Asmeninių ryšių su juo neturėjo.

8. LEKAVIČIUS ZIGMAS, Petro-„KURAPKA“, gim. 1908 m. Kruonio valsčiuje, iš „SPURGO“ būrio. Areštuotas 1946 02 18. Veikė daugiausia Trakų apskrityje, Žiežmarių valsčiuje, turėjo ryšį su NKGB organų areštuotu VARNU iš (KEPEŽIONIŲ) grupės ir kunigu ABRAIČIU.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
1945 m.

Apie agentūrinio-operatyvinio darbo rezultatus
Trakų apskrities NKVD skyriuje

Nuo 1945 m. birželio 1 d. iki 1945 m. gruodžio 16 d.

Per ataskaitinį laikotarpį likviduotas 21 partizanų būrys, o trims būriams suduotas rimtas operatyvinis smūgis.

1. 1945 m. liepos mėn. Vievio vlsč., Genių k. likviduota partizanų grupė, kuriai vadovavo LIAUŠ HANS – vokiečių armijos leitenantas. Operacijos metu žuvo 3 partizanai, 2 paimti gyvi. Visi vokiečių tautybės.

2. Š. m. birželio mėn. 27 d. Žaslių vlsč., Budelių k. buvo aptiktas 5-os LLA apygardos štabas. Operacijos metu žuvo 4 partizanai, štabo darbuotojai. Tarp žuvusių grupės vietinės veiklos vadas KARECKAS VACLOVAS. Buvo paimtos dvi lauko kuprinės su štabo dokumentais, kurie turi didelę operatyvinę vertę.

3. Š. m. liepos 6–7 d. karinės operacijos metu buvo suduotas operatyvinis smūgis „AVIŽOS“ grupei, kuri įeina į „LŪŠIES“ formuotę. Žuvo 5 partizanai, 3 paimti gyvi.

Liepos 25 d. šiai grupei buvo suduotas antras smūgis, buvo paimti 5 partizanai.

Spalio mėn. būrio vadas „AVIŽA“ – VERSOCKAS STASYS su savo būrio likučiais legalizavosi.

4. Š. m. liepos mėn. 23 d. Kruonio vlsč. Naujalaukio k. buvo sunaikinta PEKARSKO HENRIKO grupė. Žuvo 4 partizanai, paimtas – 1.

5. Š. m. rugpjūčio mėn. karinės operacijos metu Onuškio vlsč. likviduotas „VASAROS“ – VIČKAČKOS MARYNO būrys, susidedantis iš 3-jų grupių ir priklausantis „LŪŠIES“ formuotei. Žuvo 7 partizanai, paimti gyvi – 6, tarp kurių ir būrio vadas „VASARA“. Kiti 23 šio būrio nariai legalizavosi.

6. Panaudojus agentūrines-operatyvines ir karines priemones, Semeliškių vlsč. teritorijoje likviduotas „SIAUBO“ – URBONAVIČIAUS ADOMO būrys. Mūšio metu žuvo 10 partizanų, tarp jų ir pats „SIAUBAS“, paimta gyvų – 2, 13-ka legalizavosi.

7. Š. m. liepos mėn. Eišiškių vlsč. teritorijoje likviduotas partizanų būrys, kuriam vadovavo DUDKOVSKIJ JUZEF-„DON“. Operacijos metu areštuoti 7 partizanai, tarp jų „DON“ ir jo pavaduotojas „OŽIL“. Be to, sulaikytos dvi šio būrio ryšininkės, buto-štabo laikytojos, partizanų rėmėjos.

8. Š. m. spalio mėn. Onuškio NKVD skyriuje gauti duomenys apie partizanų vado STANČIKO JUOZAPO-„MEŠKOS“ slapstymosi vietą Onuškio valsčiuje, Lausgenių kaime. Ten buvo pasiųstas naikintojų būrys. „MEŠKA“ buvo aptiktas ir pasipriešinimo metu nušautas.

9. Nuo š. m. birželio 1 d. iki gruodžio 16 d. visiškai legalizavosi 8-ios partizanų grupės. Iš jų paimtos trys:

1. Onuškio NKVD skyriuje liepos mėn. legalizavosi „ČIAKO“ grupė, ši grupė įėjo į „KOTO“ – KABERO PETRO būrio sudėtį. Legalizavosi 8 partizanai kartu su būrio vadu „ČIAKU“ – KASPERAVIČIUMI MOTIEJUMI.

10. Valkininkų NKVD skyriuje š. m. spalio mėn. legalizavosi būrio vadas ČĖSNYS MOTIEJUS-„LAPKRITIS“, kuris legalizuotis parengė dar tris partizanus.

11. Žaslių NKVD skyriuje legalizavosi „Ž. V.“ apygardos partizanų grupės vadas MISIŪNAS MOTIEJUS, Motiejaus, kuris legalizuotis atvedė dar tris partizanus ir atidavė mums LLA štabo archyvinę medžiagą.

12. Kaišiadorių ir Žaslių valsčiuose NKVD skyriai atliko užduotis išaiškinant „MEŠKOS“ grupę, kuri įeina į „KARIŪNO“ būrio sudėtį ir priklauso „Ž. V.“ apygardai.

„MEŠKOS“ grupės vado pavaduotojas VINICKAS STASYS-„RAISTAS“ nušautas, didelė grupės dalis legalizavosi, pats „MEŠKA“ slapstosi Kauno apskrityje.

13. Š. m. lapkričio 29 d., remiantis Valkininkų NKVD skyriaus duomenimis, ZVANGELIŠKIŲ sodyboje buvo atlikta operacija, kurios metu pirtyje buvo aptikta „AUŠROS“ – LEGETAVIČIAUS STASIO grupė iš „LŪŠIES“ būrio. Žuvo 9 partizanai, paimti beveik visi jų drabužiai.

14. Š. m. rugsėjo mėn. Rūdiškių NKVD skyriuje gautas agentūrinis pranešimas, pagal kurį buvo areštuotas „ARMIJOS KRAJOVOS“ Trakų gynybinio įtvirtinimo komendantas, buvęs lenkų armijos kapitonas BRONIKOVSKIJ JĖŽA KAZIMIROVIČ-„DIK“.

Apklausos metu „DIK“ nurodė du ginkluotės sandėlius, iš kurių buvo paimtas didelis kiekis ginklų, jo parodymais buvo areštuota keletas „ARMIJOS KRAJOVOS“ ryšininkų.

15. Pagal Žaslių NKVD skyriaus agento „VESIOLYJ“ pranešimą š. m. gruodžio 13 d. Skėrių, Dirvonų kaimų teritorijoje naikintojų būrys, vadovaujamas agentūrinio įgaliotinio ŠUMILOVO, atliko operaciją, kurios metu dalimis buvo sunaikintas 5-os LLA apygardos štabas. Nušauti 4 partizanai:

1. KAVALIAUSKAS EDVARDAS-„KLOUNAS“, 5-os LLA apygardos kontržvalgybos viršininkas, buvęs bataliono vadas. Iš Žaslių vlsč., Skėrių k.

2. KAVALIAUSKAS STASYS-„DOBILAS“ („KLOUNO“ brolis).

3. BRIZGYS JONAS, Jono, gim. 1908 m. Rygoje.

4-to partizano lavonas neatpažintas. Be to, sulaikyti dar du partizanų rėmėjai:

1. ŽĖČIUVIENĖ ALEKSANDRA, kurios namuose slėpėsi partizanai.

2. ŽĖČIUS ALEKSANDRAS.

16. Š. m. rugsėjo mėn. Semeliškių vlsč. įvyko parodomasis teismo posėdis, kurio metu buvo teisiamas „JUODOSIOS KAUKĖS“ būrio partizanas BLIUJUS ALBINAS, Tomo, kartu su šio būrio rėmėjais: BLIUJUMI TOMU, Tomo, ir BLIUJUMI PRANU, Kazimiero.

Aukščiausiasis karinis tribunolas BLIUJŲ ALBINĄ nuteisė aukščiausia bausme – sušaudyti, o būrio rėmėjai gavo po 8 metus kalėjimo.

17. Onuškio valsčiuje įvyko parodomasis teismo procesas būrio vadui „VASARAI“ –VIČKAČKAI MARTYNUI ir to paties būrio penkiems partizanams. Visi šeši kaltinamieji nuteisti aukščiausia bausme – sušaudyti.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
1945 m.
L. 110

Ataskaita dėl „JUODOSIOS KAUKĖS“ būrio likvidavimo

Remiantis gautais agentūriniais duomenimis, 1945 m. balandžio mėn. trijų valsčių teritorijoje (Žiežmarių, Semeliškių ir Padvarių k.) buvo mūsų išaiškintas ir pristatytas operatyviniam sekimui veikiantis būrys, vadovaujamas buvusio Trakų policijos pavaduotojo GALINIO ANTANO, Andriaus-„JUODOSIOS KAUKĖS“, gimusio Semeliškių vlsč., Klevinės kaime.

Šio būrio agentūrinio sekimo procese buvo nustatyta, kad jis įeina į „ŽALIO VELNIO“ apygardą, o pats GALINIS ANTANAS yra 4-o bataliono „VANAGŲ“ padalinio vadas.

Į bataliono sudėtį įėjo 4 būriai, kurie periodiškai veikė savarankiškai, kiekvienas būrys turėjo savo vadą ir savo veikimo rajoną.

Pirmas būrys sudarytas iš 15-os žmonių, jam vadovavo „JUODOSIOS KAUKĖS“ brolis GALINIS STASYS-„VABALAS“, legalizavęsis Žaslių NKVD skyriuje š. m. lapkričio mėnesį.

Veiklos rajonas – Semeliškių, Žiežmarių valsčių teritorija – Jagelonių miškas.

Antram būriui vadovavo RAMANTAUSKAS PRANAS, Prano-„ŠNEKUTIS“ iš Žiežmarių vlsč., Klenaukos k. (Žuvo 1945 m. rugsėjo mėn. iš 9-os į 10-tą). Veiklos rajonas – Žiežmarių vlsč. Kaukinės miškas, Padvarių k., taip pat Kruonio vlsč. teritorija.

Trečiam būriui vadovavo KABERAS PETRAS, Kazio-„KOTAS“ iš Čižiūnų k. Veikė Semeliškių bei Padvarių, Čižiūnų kaimų teritorijose.

Ketvirtam būriui vadovavo KUZNEVIČIUS MYKOLAS-„SERBENTAS“, gimęs ir gyvena Žiežmarių vlsč. Burbiškių k.

Būryje taip pat buvo sukurtos specialios grupės, pvz., vadovaujama BLIUJAUS ALBINO (paimtas gyvas gegužės 27–28 d.), kurių užduotis buvo naikinti sovietinį partinį aktyvą, NKVD-NKGB darbuotojus ir tarnaujančius raudonojoj armijoj.

Būrys, vadovaujamas ČESONIO MOTIEJAUS iš Semeliškių vlsč. Palomenės k. (žuvęs 1945 m. gegužės 27–28 d.), užsiiminėjo lietuvių jaunuomenės verbavimu į būrį.

„JUODOSIOS KAUKĖS“ būryje, pagal gautus dokumentus, buvo iki 60 žmonių. Karinių operacijų metu žuvo:

1. GALINIS ANTANAS-„JUODOJI KAUKĖ“
2. RAMANTAUSKAS PRANAS-„ŠNEKUTIS“ (sūnus), gim. 1920 m. Žuvo 1945 08 31 Krasnasėlio k. Būrio vadas.
3. RAMANTAUSKAS PRANAS (tėvas), gim. 1884 m. Žuvo 1945 m. Kulukiškių miške.
4. ČESONIS MOTIEJUS, gim. 1919 m. Peliūnų k., Trakų raj. Žuvo 1945 m.
5. STANKUS BRONIUS-„VOVERIS“
6. NAUDŽIŪNAS VYTAUTAS-„SKROBLAS“. Žuvo 1947 m.
7. KABERAS KAZYS-„PETNIA“
8. STANČIKAS JUOZAS-„MEŠKA“. Žuvo 1945 10 20
9. MALAKAUSKAS-„AKMUO“

Sunaikinant „JUODOSIOS KAUKĖS“ būrį, į bataliono sudėtį įėjo:

1. KUZNEVIČIUS MYKOLAS-„SERBENTAS“ (grupės vadas)
2. KABERAS PETRAS-„KOTAS“
3. STANKEVIČIUS STASYS-„BALANDIS“
4. STANKEVIČIUS VYTAUTAS-„KURKINAS“
5. RAMANTAUSKAS ALBINAS-„AUTOMATAS“
6. MAČIULSKAS KAZYS-„ARBŪZAS“
7. MAČIULSKAS JOKŪBAS-„JURGINAS“
8. KULIEŠIUS MARTYNAS-„ĄŽUOLAS“
9. KUZNEVIČIUS IGNAS-„DRIGNIUS“
10. KUZNEVIČIUS JONAS-„KAZIMIERAITIS“
11. KUZNEVIČIUS STANISLOVAS-„KŪKALIS“
12. KURMILAVIČIUS JUOZAPAS-„VOVERĖ“
13. BLAŽEVIČIUS VACLOVAS-„ROPĖ“
14. JUREVIČIUS VLADAS-„JURGINAS“
15. STEPONAVIČIUS SILVESTRAS-„PAUKŠTIS“
16. KANAŠEVIČIUS JUOZAPAS-„KORIKAS“
17. SADAUSKAS JUOZAS-„KURMIS“
18. SIMONAVIČIUS JUOZAS-„VASARIS“
19. MACULEVIČIUS VYTAS-„ALDONAS“
20. KASPERAVIČIUS MOTIEJUS-„ASLA“
21. SADAUSKAS STASYS-„ŽĄSINAS“

Pagal mūsų turimus operatyvinius duomenis dalis jų, pvz., KUZNEVIČIUS, KABERAS, STANKEVIČIUS ir kt., apie 12–20 žmonių, su-

sijungė į tris grupes ir veikia Semeliškių vlsč. Jagelonių miško masyve ir Žiežmarių vlsč. Kaukinės miške.

Daugiausia partizanus remia Jagelonių, Dainavos, Zikaronių, Šilonių kaimų gyventojai, kurie juos aprūpina maisto produktais, perdavinėja žinias apie karinių dalinių judėjimą ir slepia juos savo namuose.

„JUODOSIOS KAUKĖS" būrys, „ŽALIO VELNIO" nurodymu, iškėlė sau uždavinį nuverst sovietų valdžią Lietuvoje diversijų būdu raudonosios armijos užnugaryje ir dalinai geležinkeliuose, kovoti teroro būdu prieš sovietų partinį aktyvą ir asmenis, padedančius sovietų valdžiai.

Remiantis agentūriniais ir tardymo duomenimis, š. m. liepos 1 d. buvo įvykdyta čekistinė karinė operacija Jagelonių miške Semeliškių vlsč. teritorijoje: Poliesio, Stančikų kaimuose, kurios metu žuvo 6 partizanai, tarp jų ir būrio vadas ANTANAS GALINIS-„JUODOJI KAUKĖ", 7 partizanai paimti gyvi, tarp kurių 3 sužeisti.

Be to, miške buvo rasta partizanų stovykla – 7 palapinės, 2 bunkeriai ir „dzotas". Po šio operatyvinio smūgio ir būrio vado žūties prasidėjo būrio pakrikimas. Liepos ir rugpjūčio mėn. legalizavosi 9 partizanai, iš kurių 8 su ginklais.

Š. m. lapkričio mėn. pradžioje Žaslių NKVD skyriuje legalizavosi „JUODOSIOS KAUKĖS" brolis GALINIS STASYS kartu su ŠVENČIONIU ALEKSU, Zigmo, grąžindami du vokiškus šautuvus ir 45 šovinius. Jie pareiškė, kad po „JUODOSIOS KAUKĖS" žuvimo būrio likučiai išsiskirstė į nedideles atskiras grupes ir veikė savarankiškai.

Š. m. liepos mėn. partizaninių grupių vadai, buvę „JUODOSIOS KAUKĖS" būrių vadai ėmė burti aplink save būrių likučius bei vienišus partizanus.

Š. m. liepos mėn. Žaslių, Semeliškių ir Padvarionių valsčiuose susikuria naujos partizanų grupės, vadovaujamos RAMANTAUSKO PRANO-„ŠNEKUČIO", KABERO PETRO-„KOTO" ir KUZNEVIČIAUS MYKOLO-„SERBENTO", kurie tapo pavaldūs tiesiogiai „ŽALIAM VELNIUI".

RAMANTAUSKO PRANO, Prano-„ŠNEKUČIO", gim. 1919 m. Klenaukos k., Žiežmarių vlsč., grupę sudarė daugiausia Klenaukos kaimo gyventojai, praeityje buvę aktyvūs vokiečių statytiniai bei jų rėmėjai.

Agentūrinių pranešimų duomenimis, pats grupės vadas RAMANTAUSKAS rugsėjo 9 d. žuvo. Po jo žuvimo šiai grupei vadovavo STANKEVIČIUS STASYS-„BALANDIS", grupė buvo pavaldi LLA 5-os apygardos „ŽALIO VELNIO" štabui. Veikė Žiežmarių valsčiaus pietinėje dalyje, Kaukinės miško masyve, Klenaukos, Kaukinės kaimų teritorijoje.

Grupės sekime ir jos likvidavime dirba šaltiniai: „LIUDMILA“, „ŽARKIJ“ ir „KARVELIS“.

KABERO PETRO-„KOTO“, gim. 1922 m. Čižiūnų k., Padvarionių valsčiuje, grupė įėjo į „JUODOSIOS KAUKĖS“ sudėtį. Po jo likvidavimo grupė tiesiogiai pavaldi buvo LLA 5-os apygardos „ŽALIO VELNIO“ štabui. Veiklos rajonas – Padvarionių vlsč. ir dalinai Semeliškių vlsč. Čižiūnų ir Strėvos miškas.

Grupės sekime ir jos likvidavime dirba šaltiniai: „BERIOZA“, „SMELYJ“, „MOST“ ir „ANNA“.

KUZNEVIČIAUS MYKOLO-„SERBENTO“, Žaslių vlsč. Burbiškių k. gyventojo, grupė taip pat įėjo į „JUODOSIOS KAUKĖS“ sudėtį, bet po pastarosios likvidavimo tiesiogiai pavaldi buvo LLA 5-os apygardos „ŽALIO VELNIO“ štabui. Veiklos rajonas – trijų valsčių siena: Semeliškių, Padvarionių ir Žiežmarių. Grupės sekime ir jos likvidavime dirba šaltiniai: „NINA“, „GORNYJ“ ir „PUKALSKAS“.

1945 07 30

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
L. 120
1945 m.

Utenos MVD-MGB opersektoriaus viršininkui pulkininkui
drg. LUKOJANOVUI

Nepriklausomai nuo informacijos, kuria jūs naudojatės atlikdami bendrą operaciją, įsakau neareštuoti šių LLA narių:

1. MARCINAUSKAS VLADAS-„TAURAS“, gyvena nelegaliai, kartais pasirodo pas savo motiną.

2. MARCINAUSKIENĖ – MARCINAUSKO-„TAURO“ motina, gyvenanti Ukmergės raj. Čiobiškio miestelio pakraštyje savo ūkyje legaliai.

3. KUNIGĖLIS, Čiobiškio pradžios mokyklos mokytojas. Gyveno legaliai. Miręs.

4. TVERAGIENĖ ir jos duktė TVERAGAITĖ, gyventojų vadinama KULANČIKIENE, – palaiko ryšį su partizanais, gyvena netoli Čiobiškio, kitoj pusėj Vilijos.

5. ZELENKAUSKAS, valstietis, gyvena savam ūkyje, viename iš vienkiemių netoli Čiobiškio.

6. BUTEIKIS, valstietis, gyvena vienkiemyje už keleto kilometrų nuo Čiobiškio.

7. RATKEVIČIUS, valstietis arba mokytojas, gyvena viename iš vienkiemių už keleto kilometrų nuo Čiobiškio, Savarinės kaime.

Pagrindas: SSSR MVD-MGB įgaliotinio Lietuvai generolo majoro drg. JEFIMOVO potvarkis.

Vilniaus MVD-MGB opersekretorius viršininkas pulkininkas /RUDYKO/

Apie dalinį sukilėlių kuopos, priklausiusios „ŽALIO VELNIO" formuotei, likvidavimą Kauno apskrityje, Jonavos valsčiuje

Remiantis areštuoto sukilėlių kuopos vado VAŠKEVIČIAUS parodymais, buvo atlikta čekistinė karinė operacija Jonavos valsčiuje, kurios metu paimta 19 žmonių – sukilėliai ir jų ryšininkai:

1. KULIEŠIUS EDVARDAS, Petro, gim. 1917 m. Veprių vlsč., Rizgonių k., gyvena Jonavos vlsč., Gaižiūnų k.

2. RAGULIS KAZYS, Igno, gim. 1910 m. Veprių vlsč., Medinų k., gyveno nelegaliai.

3. VIDZICKAS STASYS, Stepo, gim. 1902 m. Trakų apskr., gyvena Jonavos vlsč., Gilučių k.

4. KAZLAUSKAS PRANAS, Jono, gim. 1918 m. Jonavos vlsč., Riešutinės k., gyvena nelegaliai.

5. KAZLAUSKAS STEPAS, Juozo, gim. 1908 m. Jonavos vlsč., Riešutinės k. Ten pat ir gyvena.

6. ZIGMANTAS JONAS, Juozo, gim. 1911 m. Latvijoje, lietuvis, gyvena Jonavos vlsč., Vanagiškio k.

7. LUKOŠEVIČIUS JUSTINAS, Stepo, gim. 1910 m., gyvena Jonavos vlsč.

8. KAZLAUSKAS ANTANAS, Felikso, gim. 1919 m., gyvena Ukmergės apskr., Kadrėnų k.

9. BALČIUS VIKTORAS, Juozo, gim. 1914 m. Jonavos vlsč., Arnotiškių k.

10. KAZLAUSKAS ANTANAS, Felikso, gim. 1919 m. Gelvonų vlsč., Kadrėnų k.

11. SAVICKAS IPOLITAS, Antano, gim. 1912 m. Panevėžio apskr., Raguvos k. Gyvena Jonavos vlsč., Užupių k.

12. VIDZICKAS STEPAS, Stepo, gim. 1910 m. Jonavos vlsč., Bogužių k.

13. PETRAUSKAS VACLOVAS, Vinco, gim. 1894 m. Jonavos vlsč., Užupių k.

14. STANIŪNAS VLADAS, Antano, gim. 1906 m. Jonavos vlsč., Užupių k.

15. STONYS DOMINAS, Simono, gim. 1913 m. Jonavos vlsč., Ruklos k.

16. SAVICKIENĖ ANELĖ, Jono, gim. 1905 m. Jonavos vlsč., Užupių k.

17. PETRAUSKYTĖ ELENA, Vaclovo, gim. 1930 m. Jonavos vlsč., Užupių k.

18. TRAKIMAS JUOZAS, Stasio, gim. 1915 m. Jonavos vlsč., Ruklos k.

19. BALČIUS AUGUSTAS, Juozo, gim. 1919 m. Jonavos vlsč., Arnotiškių k.

Areštuotieji tardymo metu parodė, kad į partizanų būrius jie įstojo 1945 m. vasarą įvairiu laiku. Visi jie turėjo slapyvardžius ir buvo ginkluoti šautuvais ir automatais. Dalis jų 1945 m. rugpjūčio-rugsėjo mėn. legalizavosi būrių vadų nurodymu, bet ginklų negrąžino. Gyvendami legaliai, jie laukė „Ž. V." nurodymų, kai ateis patogus momentas, su ginklais rankose sukilti prieš sovietų valdžią.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V."
Arch. Nr. 20/5
L. 128
1945 m.

Apie dalinį partizanų-sukilėlių grupės, veikusios Rumšiškių valsčiuje ir priklausiusios „Ž. V." formuotei, likvidavimą

Kauno NKVD skyrius, realizuodamas agentūrinę medžiagą, dalinai likvidavo partizanų grupę, kuri priklausė „Ž. V." formuotei.

1945 m. pradžioje Rumšiškių valsčiaus teritorijoje veikė dvi partizanų grupės, vadovaujamos TAPARAUSKO ANTANO, Antano, gyvenančio Rumšiškių vlsč., Livintų k. ir ČIURINSKO VINCO, gyvenančio Rumšiškių vlsč., Pašulių k.

Čekistinės karinės operacijos metu Kauno ir Trakų NKVD skyriai 1945 m. viduryje dalį nurodytų būrių dalyvių sunaikino ir suėmė, buvo sunaikintas ir būrio vadas TAPARAUSKAS.

„ŽALIO VELNIO" apygardos vadovybė davė nurodymą likusiems gyviems partizanams legalizuotis, gauti karinius dokumentus, čia buvo

panaudotos partizanų turimos pažymos apie jų darbą eiguvose, šitaip jie gavo ir karinius dokumentus.

Kaip nustatyta iš areštuotųjų parodymų, partizanų grupė turėjo užduotį legalizuotis, išlaikyti ginklus ir laukti nurodymų dėl ginkluoto sukilimo. Buvo areštuoti:

1. ŽUKAUSKAS BRONIUS, Vinco-„PINAVIJAS“, gim. 1914 m. Mackūnų k., Rumšiškių vlsč.

2. DRULIA BERNARDAS, Jono-„BEVARDIS“, gim. 1907 m. Livintų k., Rumšiškių vlsč.

3. ALIONIS JONAS, Jono-„PELĖDA“, gim. 1913 m. Rumšiškių vlsč., Pašulių k.

4. ALIONIS STASYS, Jono, gim. 1915 m. Pašulių k., Rumšiškių vlsč.

5. SIDARAS BRONIUS, Jurgio, gim. 1923 m. Rumšiškių vlsč., Mackūnų k.

6. ČIURINSKAS JURGIS, Miko, gim. 1895 m. Pašulių k., aktyvus būrio ryšininkas.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
L. 135
1945 m.

1945 m. gruodžio 24 d. Nr. 610614

NKVD-NKGB įgaliotiniam Lietuvoje generolui leitenantui drg. TKAČENKO

SPEC. PRANEŠIMAS

Apie teismo proceso rezultatus byloje dėl dalinio „ŽALIO VELNIO“ apygardos likvidavimo

Spec. pranešimo, pateikto Jums š. m. lapkričio 29 d. Nr. 5587 ir Nr. 5828 1945 12 14, papildyme raportuoju, kad š. m. gruodžio 8 d. Lietuvos geležinkelių karinis tribunolas uždarame posėdyje išnagrinėjo bylą Nr. 492, kurioje kaltinami „Ž. V.“ apygardos dalyviai:

1. LOGMINAS JUOZAS, Vinco
2. ZAPARECKAS ZIGMAS, Vaclovo
3. MASTAUSKAS JONAS, Kazio

4. ALEKSANDRAVIČIUS ADOLFAS, Mykolo
5. LEVICKAS VINCAS, Igno
6. LEVICKAS VIKTORAS, Jono
7. MASTAUSKAS STASYS, Stasio
8. SEDLECKAS ALFONSAS, Boleslovo
9. MARMAKAS PRANAS, Jono
10. KARNILA JONAS, Mato
11. MASTAUSKAITĖ ONA, Kazio
12. GRIŠKEVIČIUS KAZYS, Martyno
13. LAURUŠONIS VYTAUTAS, Alekso
14. PETKEVIČIUS VINCAS, Jono
15. PETKEVIČIUS VLADAS, Jono
16. ŽILINSKAS JUOZAS, Juozo
17. ŽILINSKAS JONAS, Kosto
18. GRIŠKEVIČIUS ZIGMAS, Vinco
19. ZAJANČIAUSKAS JONAS, Juozo
20. LEVICKAS IGNAS, Petro
21. VĖŽELIS BERNARDAS, Jono
22. VĖŽELIS BRONIUS, Jono
23. MARMAKAS JONAS, Ipolito

Visi kaltinamieji patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal RSFSR BK str. 58-l „a“ ir 58–11.

Teisminio tardymo metu surinkta medžiaga apie kaltinamųjų formuotės dalyvių, įeinančių į antisovietinę karinę sukilėlių Lietuvos nacionalistinę organizaciją LLA, vadovaujamą MISIŪNO, slapyvardžiu „ŽALIAS VELNIAS“, veiklą visiškai pasitvirtino.

Nustatyta, kad partizanų formuotės pagrindiniai uždaviniai yra: ginkluota kova prieš sovietų valdžią ir sugrąžinimas senos tvarkos Lietuvoje, sovietinių įstaigų likvidavimas, masinis teroras prieš sovietinį-partinį aktyvą bei diversiniai aktai geležinkelių transporte.

Tardymo medžiagoje įrodyta, kad kaltinamasis ZAPARECKAS, „Ž. V.“ nurodymu, š. m. balandžio 9 d. Kaišiadorių geležinkelio stotyje atliko diversinį aktą – priėmė traukinį Nr. 1031 į užimtą kelią.

Kaltinamieji MASTAUSKAS JONAS, ALEKSANDRAVIČIUS ADOLFAS, LEVICKAS VINCAS, LEVICKAS VIKTORAS, SEDLECKAS ALFONSAS ir MASTAUSKAS STASYS, partizanų apygardos vadovybės įsakymu, 1945 m. rugpjūčio 15 d. užpuolė naikintojų būrį – 2 nušovė, vieną sužeidė ir vieną išsivedė į mišką, kur kankino ir nužudė.

LOGMINAS, dirbdamas apylinkės pirmininku, įsijungė į partizanų apygardos sudėtį, pagal paruoštą planą sistemingai aprūpindavo apygardą maisto produktais, vėliau perėjo į nelegalią padėtį ir vykdė apygardos štabo sekretoriaus pareigas, rašomąja mašinėle daugino lapelius, kviečiančius lietuvius kovai prieš sovietų valdžią, šiuos lapelius per ryšininkus platino tarp gyventojų.

Kiti teisiamieji pagal šią bylą taip pat prisipažino, jog buvo LLA nariai, turėjo ginklus ir slapyvardžius, dalyvavo susirinkimuose, kuriuos vedė „ŽALIAS VELNIAS“, savo namuose rengė partizanams bunkerius, organizavo nelegalius suėjimus, teikė žvalgybinio pobūdžio žinias, vienokiu ar kitokiu būdu padėjo partizanams, aprūpindavo juos maisto produktais, siuvo ženklus ant rankovių ir t. t.

Lietuvos geležinkelių karinis tribunolas nuteisė aukščiausia bausme – sušaudyti, kartu konfiskuojant turtą, šiuos asmenis:

1. LOGMINĄ JUOZĄ, Vinco
2. ZAPARECKĄ ZIGMĄ, Vaclovo
3. ALEKSANDRAVIČIŲ ADOLFĄ, Mykolo
4. MASTAUSKĄ STASĮ, Stasio

Visi kiti pagal šią bylą nuteisti po 10 metų laisvės atėmimo ir be teisių po 3 metus su turto konfiskavimu. Vienas teismo metu išteisintas.

Lietuvos geležinkelių NKGB viršininkas pulkininkas /SALMIN/

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
L. 135
1945 m.

Iš ŠERELYTĖS JOANOS, Juozo, apklausos protokolo

1945 01 03

...Antrą kartą buvau sulaikyta 1945 m. spalio mėnesį Skėrių kaime, kada kariuomenė „šukavo“ vietovę. Tuo metu „KLOUNO“ būrys stovėjo Musninkų valsčiuje, o aš atsiprašiau, kad leistų pareiti į namus. Kelyje aš ir buvau sulaikyta. Tą kartą buvau sulaikyta vieną parą. Kaip palaikanti ryšį su partizanų būriu. Apklausos metu buvo pasakyta: jeigu aš viską prisipažinsiu ir papasakosiu apie būrį, mane paleis. Aš ir pasisa-

kiau, kad esu „KLOUNO“ būrio ryšininkė, papasakojau apie būrio sudėtį ir kur jie šiuo metu yra.

Po viso šito iš tikro mane paleido, įspėję, kad daugiau ryšių su partizanais nepalaikyčiau.

Po paleidimo dvi savaites gyvenau namuose, po to pas mane atėjo pats „KLOUNAS“ ir ėmė klausinėt, kokiomis aplinkybėmis aš buvau sulaikyta, apie ką manęs klausinėjo ir ar prisipažinau viską. Viską aš jam papasakojau, tik nuslėpiau, kad tardymo metu taip viską nuoširdžiai prisipažinau. Po to „KLOUNAS“ mane griežtai įspėjo: jeigu mane tik sulaikys ir vėl paleis, jis vis tiek tada mane nušausiąs. Po to jis mane ir vėl pasiėmė su savimi. Paskutinį kartą mane sulaikė po to, kai buvo nušautas „KLOUNAS“.

Tuo metu aš su „KLOUNU“ nebuvau kartu, nes susirgau ir mane jis pasiuntė į savo namus.

Mano pirmas vyras ZDANAVIČIUS JONAS, Kazio, atėjus raudonajai armijai, pasitraukė iš namų, pirmiau slėpėsi bunkeryje, po to įstojo į „KLOUNO“ būrį, kuris veikė iki 1945 m. rugpjūčio mėnesio. Kadangi aš susigyvenau su „KLOUNU“, jis užsirūstino ant manęs ir ant „KLOUNO“ ir perėjo į „KRŪMO“ būrį, kuris irgi buvo pavaldus „KLOUNUI“. Paskutinį kartą aš jį mačiau prieš tris savaites, t. y., kai ėjau su „KLOUNO“ užduotimi, kad perduočiau paketą „KRŪMUI“, kuris tuo metu buvo Žaslių valsčiuje, Antakalnio kaime, kur aš ir sutikau savo vyrą. Pagrindinė „KRŪMO“ būrio dislokacijos vieta ir buvo Antakalnio kaimas.

Po raudonosios armijos atėjimo „KLOUNAS“ kartu su „ŽALIU VELNIU“ sukūrė būrį, kuriame buvo arti 200 žmonių. Tuo metu „KLOUNAS“ buvo „Ž. V.“ pavaduotojas.

Po to, kai „KLOUNO“ būrys pradėjo veikti savarankiškai, jame buvo apie 20–25 partizanų, iš kurių man žinomi šie:

1. KAVALIAUSKAS EDVARDAS-„KLOUNAS“, būrio vadas iš Skėrių k. Žuvęs 1945 m. gruodžio 13 d. Budelių kaime.

2. STEPAS-„BERŽAS“ – iš Skėrių kaimo, „KLOUNO“ pavaduotojas, žuvęs kartu su juo.

3. KAVALIAUSKAS STEPAS-„DOBILAS“, „KLOUNO“ brolis. Paskutiniu metu buvo būrio vadas. Žuvo kartu su „KLOUNU“.

4. KARECKAS JONAS, Juozo-„ŽILVITIS“. Paskutiniu metu buvo skyriaus vadas. „KLOUNO“ asmeninis sargybinis, žuvo kartu su „KLOUNU“. Kilęs iš Čiobiškio kaimo.

5. DZEVENTLAUSKAS ZIGMAS-„LIEPTAS“ – apie 25 m. amžiaus, iš Padalijų kaimo, ginkluotas rankiniu kulkosvaidžiu, įėjo į būrio vadovaujančių sudėtį. Kur jis šiuo metu, nežinau (užmušė savi lageryje. – *R. K.*).

6. ROŽAUSKAS ČESLOVAS, Jackaus-„LYDYS“, 22–24 metų amž., iš Panorų kaimo. Ginkluotas vokišku šautuvu ir pistoletu. Eilinis, šiuo metu turėtų gyventi legaliai savo namuose.

7. JUREVIČIUS STASYS, Adomo-„BERŽAS“, 25 metų amž., iš Panorų kaimo. Ginkluotas SVT ir parabeliu, eilinis, šiuo metu turėtų gyventi legaliai savo namuose.

8. KAVALIAUSKAS LIUDAS, Adomo-„PERLAS“, 24–25 metų amž., iš Skėrių kaimo. Ginkluotas rankiniu kulkosvaidžiu ir SVT šautuvu, skyriaus vadas. Šiuo metu turėtų gyventi nelegaliai namuose.

9. SURMILAVIČIUS ANTANAS-„DŪMAS“, 27 metų amž. Laukagalių kaimo gyventojas. Ginkluotas automatu, eilinis. Šiuo metu Laukagalių kaime nelegaliai gyvena PETKEVIČIAUS ANTANO namuose, o gali būti ir pas MARAVIČIŲ STASĮ Panorų kaime.

10. MIKNEVIČIUS STEPAS-„UOSIS“ 25–27 metų amž., slapstosi kartu su „DŪMU“, ginkluotas vokišku kulkosvaidžiu, iš vadovaujančių sudėties. Jis pats iš Paukščių kaimo.

11. BAUMILAS ZIGMAS-„ŽUKELIS“ – iš Padalijų kaimo.

12. ŽILINSKAS OLIESIUS, Stasio-„VAIDUOKLIS“, 24 metų amž., iš Paparčių kaimo. Ginkluotas automatu ir pistoletu „Valter“. Iš vadovaujančių sudėties. Šiuo metu gyvena nelegaliai.

13. PETKEVIČIUS STASYS – iš Paparčių kaimo. Ginkluotas šautuvu ir pistoletu, nežinoma, kur anksčiau gyveno, jis – „KLOUNO“ ryšininkas.

14. KINDEREVIČIUS JUOZAS, Motiejaus-„VAIDUOKLIS“ – iš Paparčių kaimo. Ginkluotas rusišku šautuvu, slapstosi namuose, atlieka ryšininko pareigas.

15. MURAUSKAS ANTANAS-„SAKALAS“ – iš Barsukų kaimo, 20 metų amž. Ginkluotas vokišku šautuvu. Gyvena namuose.

16. VAŠKEVIČIUS PRANAS – iš Budelių kaimo.

17. VERBUS JONAS, Kazio, apie 25 metų amž. Ginkluotas šautuvu ir pistoletu, „KLOUNO“ ryšininkas. Gyvena namuose Naravų kaime.

18. KANEVIČIUS ANTANAS – iš Budelių kaimo.

19. SAVICKAS ANTANAS, Jono – iš Antakalnio kaimo, būrio vadas. Ginkluotas šautuvu ir pistoletu, gyvena ir slapstosi namuose.

20. RAUDELIŪNAS VYTAUTAS – iš Mazaliaučiznos.

21. SAVICKAS JONAS, Jono – iš Antakalnio kaimo, eilinis, ginkluotas šautuvu ir pistoletu, slapstosi namuose.

22. MICKUS ALEKSANDRAS – iš Padalijų kaimo.

23. PUIŠIS KAZYS, 25 metų amž., iš Slajų kaimo. Tikriausiai namuose slapstosi.

24. PETKEVIČIUS PETRAS-„DRAMBLYS“ – iš Ariogalos kaimo.

25. LEKAVIČIUS ANTANAS – iš Budelių kaimo.

26. GUMBREVIČIUS ANTANAS – iš Padalijų kaimo.

27. RAZBICKAS VYTAUTAS, Stasio-„SPARNUOTIS“ – iš Mazaliaučiznos kaimo, turėjo šautuvą. Šiuo metu sulaikytas NKVD organų.

28. MARCINKEVIČIUS JONAS – iš Korsakų kaimo.

29. MATAČIŪNAS ADOMAS-„DIEMEDIS“ – iš Paukščių kaimo. Turėjo kažkokį ginklą „Maksim“, gyvena namuose.

30. ARBOČIUS BOLESLOVAS-„BALSAS“ – iš Kaišiadorių apskr., turėjo vokišką šautuvą, vaikšto kartu su „DIEMEDŽIU“ iš Kaspariškių kaimo.

31. PAVASARIS ČESLOVAS – iš Padalijų kaimo.

32. PAŠKEVIČIUS BOLESLOVAS-„PUŠELĖ“ – iš Musninkų vlsč., Pigonių k., slapstosi su JUREVIČIUM Panorų kaime.

33. KARECKAS EDVARDAS-„VABALAS“ iš Budelių kaimo, būrio vadas, ginkluotas rusišku automatu, slapstosi pas KINDERAVIČIŲ JUOZĄ Panorų kaime.

34. MARCINAUSKAS VLADAS-„TAURAS“ – iš Čebeliškių kaimo. Ginkluotas šautuvu SVT, slapstosi namuose.

35. BRIZGYS JONAS, Jono, gim. 1908 m. Rygoje.

„KLOUNO“ ryšininkai:

1. GRADECKAS ADOLFAS-„SNAPAS“, 20 metų amž., iš Miciūnų kaimo, turėjo ginklą, bet tiksliai nežinau kokį. „KLOUNAS“ man sakė, kad GRADECKAS yra patikimas ir veiklus žmogus. Be to, kada aš su „KLOUNU“ buvau pas ŠERELĮ (tėvo brolis) Naravų kaime, ten buvo GRINKEVIČIUS KAZYS, Stasio, iš to paties kaimo, tuo metu atėjo GRADECKAS, kurį „KLOUNAS“ pasišaukė pas save ir paklausė, ar nunešė jis automato diskus GRINKEVIČIUI KAZIUI. GRADECKAS atsakė, kad nunešė ir išėjo į namus.

2. LEKAVIČIŪTĖ JANĖ-„ŽIBUTĖ“ – iš Budelių kaimo.

3. VAŠKEVIČIŪTĖ EMILIJA – iš Budelių kaimo.

4. PEREDNIS ALEKSAS, Petro-„SVAJŪNAS“ – iš Paparčių kaimo. Kad jis buvo ryšininkas, man pasakojo „KLOUNAS“, be to, aš pati mačiau, kaip „KLOUNAS“ su juo apie kažką kalbėjo.

5. BAUMILAITĖ EMILIJA-„NEUŽMIRŠTUOLĖ“ – iš Miciūnų kaimo.

„KLOUNAS“ 1945 m. gegužės mėn. per mane jai perdavė paketą ir pasakė, kad jinai jį perduotų adresatui. Baumilaitė prie mano akių atplėšė paketą, kuriame buvo „KLOUNO“ jai parašytas raštelis, o kitas raštelis nežinau kam.

Be to, „KLOUNAS“ man sakė, kad ji yra ryšininkė. Vėliau „KLOUNAS“ ją charakterizavo kaip nesugebančią atlikti ryšininkės pareigų.

„KRŪMO“ dislokacijos vieta daugiausia yra Antakalnio kaimas. Jo sudėties nežinau. Bet prieš tai, kada mane sulaikė, aš asmeniškai ten mačiau šiuos 6 žmones:

1. VILKELIS VLADAS-„KRŪMAS“ – iš Pigonių kaimo, Musninkų vlsč. Neva užėmė būrio vado vietą, turėjo automatą ir pistoletą.

2. ZDANAVIČIUS JONAS, Kazio-„ŽVINGYS“ – mano vyras, iš Paparčių kaimo, turėjo rankinį kulkosvaidį, nežinau, kur šiuo metu yra.

3. VILKELIS VACLOVAS-„LIŪTAS“ („KRŪMO“ brolis) turėjo vokišką šautuvą.

4. PAŠKEVIČIUS ANTANAS-„SAMANA“ – iš Pigonių kaimo, Musninkų vlsč., turėjo automatinį šautuvą.

5. KAZLAUSKAS STASYS-„ALKSNIS“ – iš Janonių kaimo, turėjo šautuvą.

6. BAGDONAVIČIUS KAZYS-„KELMAS“ – iš Pigonių kaimo, Musninkų vlsč., turėjo automatą.

„PUTINO“ būrio dislokacijos vieta – Bekštonių kaimas, Lelėnų kaimas, šiam būry aš mačiau 6 žmones:

1. ŽUKAUSKAS VINCAS-„PUTINAS“ – iš Lelėnų kaimo, būrio vadas, bet kokias pareigas užima, aš nežinau.

2. PETKEVIČIUS ANDRIUS, Jono-„AGUONA“ – iš Kaugonių kaimo, girdėjau neva užmuštas, 4-os kuopos vadas. Gim. 1916 m. (Žuvo 1945 11 17 prie Kaugonių.)

3. KAZAKEVIČIUS KAZIMIERAS-„AGURKAS“ – iš Kaugonių kaimo, girdėjau, kad žuvęs. (Žuvo tėviškėje 1945 11 17.)

4. KAZAKEVIČIUS IGNAS-„RŪTA“ – iš Kaugonių kaimo („AGURKO“ brolis) nežinau kur.(Žuvo Kaugonių miške.)

5. „KATINAS“ – iš Bekštonių kaimo.

Man „KLOUNAS“ sakė, kada jie buvo Dirvonų kaime pas ČYŽIŲ VINCĄ, pas juos buvo atėjęs anksčiau legalizavęsis ŠAKA VINCAS-„GABRYS“, dar stovėjo poste.

L. 145 Iš RUDŽIONIO STEPONO, Aleksandro, apklausos protokolų

(Stepas Rudžionis buvo Gegužinės parapijos klebonas ir vadovavo vietos partizanų batalionui. – *R. K.*)

1946 02 13 Vilnius

Iš 5-os LLA apygardos štabo darbuotojų man žinomi šie asmenys:

1. MISIŪNAS JONAS-„ŽALIAS VELNIAS“, 40 metų amž.

2. ZEPKUS ALEKSAS-„PILIAKALNIS“, 5-os LLA apygardos štabo viršininkas. Kilęs iš Šiaulių raj., buvęs mokytojas, Lietuvos armijos leitenantas. 30 metų amž., 1945 m. pabėgęs iš karinio ešelono. Gim. 1915 m. (Žuvo 1946 03 24 prie Dubių vienkiemio Žaslių valsčiuje.)

3. KINDERAVIČIUS ALFONSAS-„JURGINAS“ – iš Šilonių kaimo, Žaslių vlsč., būrio vadas, veikė Šilonių kaime.

4. PALAIMA JONAS-„GANDAS“. Buvęs mokytojas, mokytojavęs netoli Upninkų. Spaudos ir propagandos skyriaus viršininkas. Apie jį gali duoti parodymus kunigas TUTINAS.

5. Aš – RUDŽIONIS STEPONAS-„VĖJAS“. Karinis štabo administratorius.

Pagal įsakymą Nr. 18, kaip štabo darbuotojai, vadinosi slapyvardžiais „TAURAS“, „TIGRAS“, „KIRVIS“ ir „SLYVA“, kuriuos aš pažinojau.

Iš 5-os LLA apygardos vadų man žinomi:

1. PETKEVIČIUS PRANAS-„KARIŪNAS“ – iš Kaišiadorių raj. Iki 1945 m. vadovavo 2-am batalionui. Pagal įsakymą nuo 1945 m. gegužės mėn. buvo paskirtas 1-o rajono vadu. Jis kartu su „Ž. V.“ buvo mano bute. 26 metų amž. Žuvęs 1945 m. lapkričio mėn.

2. JAROMSKAS PRANAS-„PERKŪNAS“ – iš Trakų apskr., Kaišiadorių vlsč., Dubelių k. Iki 1945 m. birželio mėn. vadovavo pastoviai veikiančiai partizanų grupei, įeinančiai į mano 2-o bataliono sudėtį. Po to su savo būriu buvo pervestas į antrą rajoną, kuriam ir vadovavo. Po „KARIŪNO“ žuvimo ėmė vadovauti 1-am rajonui. 24–25 metų amž. Žuvęs.

3. DARAŠKEVIČIUS JONAS-„PAPŪGA“ – iš Jonavos miesto. Iki 1945 m. birželio mėn. buvo pastoviai veikiančio partizanų būrio, įeinančio į mano 2-o bataliono sudėtį, narys. Po to buvo paskirtas 3-io rajono vadu. 1945 m. buvo paimtas gyvas ir atvirame teisme buvo nuteistas Ukmergėje mirties bausme. 21–22 metų amž.

4. RAGULIS KAZIMIERAS-„BARAVYKAS“, 4-o rajono vadas. Nuo Jonavos-Vėprių.

5. PAULAUSKAS JONAS-„SŪKURYS“ – iš Žaslių vlsč., Bučionių k. Būrio, kuris įeina į mano 5-o rajono padalinį, vadas. Šiuo metu areštuotas NKGB organų. 28–30 metų amž.

6. VAŠKEVIČIUS ANTANAS-„SVYRUONĖLIS“ – iš Jonavos vlsč., Padaigų k., 5-o rajono 2-o būrio vadas. Kiek žinau iš nuogirdų, šiuo metu gyvena Kaune. 28–30 metų amž.

PAULAUSKĄ JONĄ ir VAŠKEVIČIŲ ANTANĄ į LLA narius aš įtraukiau apie 1945 m. sausio mėn. Jie man davė priesaiką. Pagal mano užduotį kiekvienas suorganizavo po atskirą būrį – pirmasis iš 25 žmonių, antrasis iš 22-jų. Vykdė ginkluotus užpuolimus prieš NKVD būrius ir miliciją, karinius dalinius, naikintojus ir t. t.

Ryšininkais tarp 5-os LLA apygardos grandžių buvo:

1. PAULAUSKAS BALYS-„ŽILVITIS“ – iš Bučionių k. Jis palaikė ryšį tarp manęs ir mano būrių: „SŪKURIO“, „SVYRUONĖLIO“ ir „PERKŪNO“. 32–33 metų amž. Areštuotas 1945 m. birželio mėn. (Viena koja raišas.)

2. DOVYDAITIS JUOZAS-„GAIDYS“, Gegužinės bažnyčios vargonininkas. Palaikė ryšį tarp manęs ir mano būrių. 45 metų amž.

3. KARNUŠEVIČIUS ANTANAS – iš Gegužinės. Į LLA jį užverbavo „ŽALIAS VELNIAS“ 1945 m. vasario mėn. Po to buvo perduotas man kaip ryšininkas. Ryšį palaikė tarp manęs ir „Ž. V.“ per „JURGINĄ“. 35 metų amž.

4. MIKNEVIČIŪTĖ STEFANIJA-„VĖTRA“, „AUDRA“, gyvena Antanaičių kaime, dirba mokytoja Žaslių vlsč., Neprėkštų kaimo mokykloje. Ryšininke užverbuota būrio vado „PERKŪNO“ – JAROMSKO. Tai jo pagrindinė ryšininkė. 18–19 metų amž.

5. SALTANAVIČIENĖ JOANA – iš Gelvonų vlsč., Dienovidžių k. Į LLA užverbuota „PILIAKALNIO“. Ryšį palaikė tarp 5-os LLA apygardos štabo ir atskirų būrių. 1945 m. rudenį man atnešė laišką iš „PILIAKALNIO“, 45–46 metų amž.

6. PALAIMAITĖ ZOFIJA – iš Gelvonų vlsč., Keižonių k. Į LLA buvo užverbuota vado „PAPŪGOS“. Ryšį palaikė tarp manęs, „SŪKURIO“ ir ryšininkės „JURGINOS“ – ŪSAVIČIŪTĖS VERONIKOS dėl ryšio su „Ž. V.“. Palaimaitė 1945 m. gegužės-birželio mėn. nešė mano paketus į Keižonių k. mokytojui PALAIMAI JONUI. PALAIMA JONAS Keižonių kaimo mokyklos mokytojas, laikraščio „ŽALIA GIRIA“ redaktorius, kartu 5-os LLA apygardos štabo narys, vadovavo spaudos ir propagandos skyriui.

Mokytojui PALAIMAI esu perdavęs iš „ŽALIO VELNIO“ štabo gautą kreipimąsi į partizanus ir į Lietuvos žmones. Be to, perdaviau korespondenciją, gautą iš BALČIŪNO BOLESLOVO-„ŠARŪNO“ iš Gelvonų vlsč., Arnotiškių k. Jis rašė kontraatsišaukimą į BARTAŠIŪNO kreipimąsi dėl legalizacijos, ragino netikėti BARTAŠIŪNU ir neiti legalizuotis.

PALAIMA yra 26–27 metų amž. Jo žmona dirba mokytoja Keižonių mokykloje.

7. ŪSAVIČIŪTĖ VERONIKĄ-„JURGINA“ – iš Gelvonų vlsč., Dienovidžių k. Užverbuota į LLA būrio vado „PAPŪGOS“ 1945 m. kovo-balandžio mėn. Ryšį palaikė tarp „PAPŪGOS“ ir manęs, kartu – su „Ž. V.“ ir „PILIAKALNIU“. 21–22 metų amž.

8. AŠAKAITĖ STEFANIJA – iš Dienovidžių k. Užverbuota „PAPŪGOS“, dirbo kartu su ryšininke „JURGINA“. Apie 30 metų amž.

9. SEDLEVIČIŪTĖ STASĖ-„VYŠNIA“. Užverbuota į LLA „PILIAKALNIO“. Vado „SVYRUONĖLIO“ ryšininkė, palaikė ryšį su 4-o rajono vadu „BARAVYKU“.

10. PINKEVIČIŪTĖ ELENA-„RADASTA“. Mano namų darbininkė. Į LLA užverbuota 1944 m. gruodžio mėn. Ryšį palaikė tarp manęs ir „SŪKURIO“ – PAULAUSKO JONO. Priesaiką davė man. 26 metų amž.

Be minėtų Vilniaus LLA apygardos ryšininkų, man dar žinomi ryšininkai: „MEDIS“ ir Vilniaus pogrindžio ryšininkė „INDYRA“. Apie juos aš anksčiau pateikiau smulkius parodymus.

Taip pat pažįstu UŽPALĮ VIKTORĄ, Žaslių vlsč., Gegužinės k. gyventoją. Jis dažnai pas mane lankydavosi namuose, 46–47 metų amž. Kaip LLA narys jis neapiformintas ir nedavė priesaikos, bet aš jį įtraukiau į apygardos veiklą kaip ryšininką, kuriuo jis sutiko būti. Kadangi jis eigulys, jo užduotis buvo – sutikus miškuose besislapstančius partizanus, gauti iš jų informaciją ir perduoti man, o pastariesiems pranešti apie padėtį apylinkėse.

1946 m. sausio mėn. aš per UŽPALĮ pasiunčiau laišką į Kaišiadorių kuriją, laiške pranešiau apie bažnyčioje vykusias pamaldas kurijos garbei.

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
L. 150
1945 m.

PASIAIŠKINIMAS vieno rusų karininko, perėjusio
pas lietuvius partizanus

Kas skaito mūsų laikraščius, tie apie mane truputį jau žino. Aš pas jus atėjau ne tam, kad šiaip leisčiau laiką, ne kaip atsitiktinis dezertyras, kuris bijo kulkos ir sviedinių, ne, aš pas jus atėjau kaip didžiosios kovos dalyvis už laisvę.

Nors manoji motina yra Rusija, bet, deja, mano tėvynę išniekino komunistai, aš pats vos ištrūkau iš NKVD rankų. Už komunizmą aš nepaleidau nė vieno šūvio, per visus savo gyvenimo metus niekuo nepadėjau komunizmui. Aš augau ir mokiausi tarp komunistų, bet mane auklėjo tikintis tėvas visai kita dvasia.

Aš stengiausi suprast gyvenimą ir pagaliau supratau: gyvenimas toks platus, toks gražus ir kerintis, bet žmogus gimsta tik vieną kartą ir jo gyvenimas – tik mažas tarpelis laiko begalinėj amžinybėj, jeigu čia pas jus šį mažą tarpelį nuodija kažkoks komunizmas, tai nepakeliamas skausmas apima sielą, kraujas sustingsta gyslose. Todėl aš atėjau kovoti už ateitį. Lietuva mane šiltai ir džiaugsmingai sutiko. Aš pamilau kultūringą ir sąžiningą Lietuvos liaudį. Aš pamilau lietuvių tautos atkaklumą ir heroizmą ir su ginklu rankose stojau į partizanų eiles, tegu ši brangi Lietuva tampa mano Tėvyne.

Jei žūsiu šioje nelygioje kovoje ir mano kraujas išsilies ant šios garbingos ir švarios lietuviškos žemės, tegu ši dėmė mano kraujo primena jums partizaną BORISĄ.

Brangūs broliai! Nepaleiskite ginklo iš rankų, kol plaka jūsų širdys. Nepasiduokite gyvi į šitų žvėrių rankas, kurie nuodija visos žmonijos sielą.

1945 11 01 Parašas:
leitenantas – LVOV

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
L. 120
1945 m.

Atliekant agentūrines-operatyvines priemones dėl „ŽALIO VELNIO“ apygardos sekimo ir likvidavimo, buvo nušauti šie LLA 5-os apygardos partizanai:

1. „SERBENTAS“ – centrinio LLA štabo atstovas, kurį laiką vadovavęs vietoje„Ž. V.“ 5-ai apygardai.

2. „KLOUNAS“ – LLA 5-os apygardos žvalgybos skyriaus viršininkas.

3. „JUODOJI KAUKĖ“ – LLA 5-os apygardos 4-o bataliono vadas.

4. „KARIŪNAS“ – LLA 5-os apygardos 2-o bataliono vadas.

5. „GENYS“ – LLA 5-os apygardos 3-io bataliono vadas. Ir keletas būrių vadų.

Paimta: „SENIS“ – LLA 5-os apygardos organizacinio sk. viršininkas.

Dingo be žinios ir kaip vadovaujantieji būrių dalyviai daugiau nebeegzistuoja:

1. „SVAJŪNAS„ – LLA 5-os apygardos ginkluotės sk. viršininkas.

2. „JAZMINAS“ – LLA 5-os apygardos ūkio dalies viršininkas.

3. „DAGILIS“ – LLA 5-os apygardos kontržvalgybos viršininkas.

4. „KLEVAS“ – LLA 5-os apygardos 1-o bataliono vadas.

Likviduota partizanų grupių ir būrių:

1. Š. m. liepos mėn. Rečionių k., Žaslių vlsč. buvo aptikta partizanų grupė. Atliktos operacijos metu nušauti 4 partizanai, sužeisti – 5.

2. Š. m. birželio 27 d. Budelių k., Žaslių vlsč. buvo aptiktas LLA 5-os apygardos štabas. Operacijos metu žuvo 4 partizanai, visi štabo darbuotojai.

3. Š. m. liepos mėn. Gelvonų miške, Semeliškių vlsč. buvo suduotas operatyvinis smūgis „JUODOSIOS KAUKĖS“ būriui. Operacijos metu žuvo 6 partizanai, kartu ir „JUODOJI KAUKĖ“ – GALINIS ANTANAS, Andriaus. Į nelaisvę paimti 7 gyvi partizanai, iš jų 3 sužeisti.

4. Š. m. liepos mėn. Žaslių vlsč. teritorijoje likviduota „VEBRO“ grupė. Operacijos metu žuvo 5 partizanai, 2 – paimti gyvi, tarp žuvusių – būrio vadas „VEBRAS“ – STEPONAVIČIUS VINCAS, Alekso, iš Rečionių kaimo.

5. Š. m. liepos 23 d. Naujalaukio k., Kruonio vlsč., Kauno apksr. buvo sunaikintas PEKARSKIO HENRIKO būrys. Nušauti 4 partizanai, paimtas 1-as gyvas.

6. NKVD skyriaus darbuotojui V. DVORSKIUI gavus agentūrinį pranešimą apie „GARŠONO“ – BUDRIKO FELIKSO grupės slapstymosi vietą, atliktos operacijos metu buvo nušauti 5 partizanai ir 5 paimti gyvi. Tarp žuvusių – grupės vadas „GARŠONAS“.

7. Aktyviai atliekant operatyvines-karines priemones, Semeliškių valsčiaus teritorijoje likviduota „SIAUBO“ – URBONAVIČIAUS ADO-

MO grupė. Sunaikinta 10 partizanų, sužeista – 2, 13 partizanų legalizavosi ir atidavė ginklus. Pats būrio vadas „SIAUBAS“ žuvo Šolių kaime 1945 m. liepos mėn. Kilęs iš Vindžiulių kaimo.

Be to, likviduoti 4 būriai ir grupės, tarp jų:

1. „KARIŪNO“ – PETKEVIČIAUS PRANO būrys. Žuvo 27 partizanai, paimti gyvi – 24, legalizavosi – 22.

2. „ŠNEKUČIO“ – RAMANTAUSKO PRANO būrys. Žuvo 1945 08 31 Krasnasėlio kaime 4 partizanai, tarp jų ir „ŠNEKUTIS“. Legalizavosi – 4.

3. Š. m. lapkričio mėn. Žaslių NKVD informavus, Kaugonių miške atlikta operacija, kurios metu buvo rasta palapinė, iš jos atsišaudydami ėmė bėgti partizanai. Mūšio metu nušauti 3 partizanai, kartu ir būrio vadas PETKEVIČIUS ANDRIUS-„AGUONA“, kilęs iš Kaugonių kaimo.

Paeiliui smogiami operatyviniai smūgiai partizanų būriams ir visai jų apygardai padėjo atlikti didelį darbą – išaiškinti būrių sudėtį ir jų dalyvius paskatinti legalizuotis. Šio darbo dėka buvo legalizuoti 6 būriai ir grupės. Tarp jų:

1. Vievio NKVD sk. liepos mėn. legalizavosi būrio vadas ŽUKAUSKAS JONAS ir su savimi legalizuotis atvedė dar 6 savo grupės vyrus.

2. Rugpjūčio mėn. Vievio NKVD sk. legalizavosi JACKEVIČIAUS ALEKSANDRO 8-ių partizanų grupė.

3. Semeliškių NKVD sk. legalizavosi STASIŪNO PRANO-„BIJŪNO“ grupė, iš viso 17 vyrų.

4. Dvarčionių NKVD sk. legalizavosi SAVICKO MYKOLO grupė, įeinanti į „KOTO“ būrį.

5. Žaslių NKVD sk. legalizavosi ADAMKEVIČIAUS BENEDIKTO-„BIJŪNO“ grupė iki 10 vyrų.

Š. m. spalio mėn. Žaslių valsčiaus teritorijoje buvo atskleista karinė pogrindinė organizacija, kurios sudėtyje veikė anksčiau legalizavęsi partizanai. Organizacijos vadovas yra anksčiau legalizavęsis būrio vadas „PIRATAS“ – ALEKSANDRAVIČIUS JONAS, šiuo metu turintis naują slapyvardį „PIVUŠIS“. Čekistinės karinės operacijos metu 1944 10 21 Civiškių kaime pats „PIVUŠIS“ nušautas, o 21-as organizacijos narys sulaikytas.

Atliktų operacijų metu likviduojant „ŽALIO VELNIO“ apygardą iš viso užmušti 176 partizanai. Tarp jų būrių ir grupių vadai:

1. „SERBENTAS“ – LLA 5-os apygardos vadas.

2. „KLOUNAS“ – LLA 5-os apygardos žvalgybos sk. viršininkas.

3. „JUODOJI KAUKĖ“ – LLA 5-os apygardos 4-o bataliono vadas.

4. „KARIŪNAS“ – LLA 5-os apygardos 2-o bataliono vadas.

5. „GENYS“ – LLA 5-os apygardos 3-io bataliono vadas.

6. „ŠNEKUTIS“ – RAMANTAUSKAS PRANAS, grupės vadas, gim. 1920 m. Žuvo 1945 08 31 Krasnasėlio kaime.

7. „BONDARIS“ – MIGLIN NASUTOVIČ, grupės vadas, veikė apie Semeliškes (buvęs avantiūristas).

8. „GALINIS“ – SIDOROVIČ, grupės vadas.

9. „GANDRAS“ – MASTAUSKAS ZIGMAS, grupės vadas, iš Civiškių kaimo, Žaslių vlsč. Žuvo Civiškių miške 1946 m.

10. „GARŠONAS“, „TADAS“ – BUDRIKAS FELIKSAS, grupės vadas, iš Aukštadvario. Žuvo 1945 m. liepos mėn.

11. „SIAUBAS“ – URBONAVIČIUS ADOMAS, grupės vadas, iš Vindžiulių kaimo.

12. „PIRATAS“, „PIVUŠIS“ – ALEKSANDRAVIČIUS JONAS, grupės vadas, iš Žaslių vlsč., Civiškių k., gim. 1917 m. Žuvo 1944 10 21 Civiškių kaime.

13. „VEBRAS“ – STEPONAVIČIUS VINCAS, Alekso, iš Rečionių kaimo, grupės vadas.

14. „DRAMBLYS“ – KARECKAS MYKOLAS – iš Budelių kaimo, grupės vadas.

15. „GENIJUS“ – KACEVIČIUS ZIGMAS, grupės vadas.

16. „AGUONA“ – PETKEVIČIUS ANDRIUS, grupės vadas.

17. „MEŠKA“ – STANČIKAS JUOZAPAS, grupės vado pavaduotojas.

18. („PĖDNIA“ ar „DETNIA“) – KABERAS KAZYS („KOTO“ brolis).

19. „DOBILAS“ – KAVALIAUSKAS STASYS („KLOUNO“ brolis) – iš Skėrių kaimo.

20. „PUTINAS“ – ŽUKAUSKAS VINCAS, grupės vadas.

Paimta ir areštuota – 53.

I. Tarp jų:

1. „VOVERIS“ –AKUNIS VITOLDAS, asmeninis „ŽALIO VELNIO“ apsaugos grupės vadas.

2. „SENIS“ – MISIŪNAS STASYS, LLA 5-os apygardos organizacinio sk. viršininkas.

3. „DONKICHOTAS“ – BLIUJUS ALBINAS, Tomo, gim. 1918 m., iš Peliūnų k., Trakų raj. Nuteistas mirties bausme.

4. „JUODOJI KAUKĖ“ – GALINIS ANTANAS, Andriaus, iš Miežonių kaimo.

5. „MEŠKA“ – LEVICKAS IGNAS, Jono, iš Civiškių k., Žaslių vlsč.

Legalizavosi – 85.

Tarp jų:

1. ŽUKAUSKAS, grupės vadas.

2. SAVICKAS, grupės vadas.

3. „BIJŪNAS“ – ADAMKEVIČIUS BENEDIKTAS, grupės vadas.

4. „AGUONA“ – PETKEVIČIUS ANDRIUS, 4-os kuopos vadas, iš Kaugonių kaimo.

5. „PIRATAS“ – ALEKSANDRAVIČIUS JONAS, būrio vadas, iš Civiškių kaimo.

6. STASIŪNAS, grupės vadas.

7. JACKEVIČIUS, grupės vadas.

II. Areštuota – 11.

1. NARINKEVIČIUS BALYS-„VAITKUS“ – iš Taučionių kaimo.

2. ALABURDA VACLOVAS-„DZŪKAS“ – iš Žilinų kaimo.

3. ZALECKAS PETRAS-„BALANDIS“ – iš Žuklių kaimo.

4. MIKALKEVIČIUS MOTIEJUS – iš Varlių kaimo.

5. BANUŠKEVIČIŪTĖ MARYTĖ-„ALDONA“ – iš Jukniškių kaimo.

6. STANČIKAS STASYS-„MŪRAS“ – iš Petrauskų kaimo.

7. TRAKIMAVIČIUS VLADAS-„PATRIMPA“ – iš Vieštartonių kaimo, Daugų raj.

8. MIKALKEVIČIUS JONAS-„SAUSIS“ – iš Varlių kaimo.

9. KLEINOTAS JONAS – iš Bakaloriškių kaimo, Daugų raj.

10. SKENDELIS JONAS – iš Bakaloriškių kaimo, Daugų raj.

11. „VILHELMAS“ – vokietis iš Vokietijos.

III. Legalizavosi – 6.

1. ARBAČIAUSKAS STASYS-„TIGRAS“ – iš Ginakiemio kaimo, Daugų raj.

2. RUSAS VACLOVAS-„EŠERYS“ – iš Ginakiemio kaimo, Daugų raj.

3. BINGELIS BRONIUS-„PUPA“ – iš Ūtos kaimo.

4. KASPERAVIČIUS JONAS-„BARMENAS“ – iš Žuklių kaimo.

5. STANIULIONIS JONAS-„ŠVYTURYS“ – iš Bakaloriškių kaimo.

6. BUIVIDAVIČIUS BRONIUS-„BIJŪNAS“.

„SIAUBO“ būrys įvykdė keletą užpuolimų, iš kurių charakteringiausi yra šie:

1. 1944 m. spalio 15 d. grupė sovietinio-partinio aktyvo, vadovaujami milicijos įgaliotinio USOVO, buvo apsistoję Onuškio valsčiuje, Dusmenų kaime pas pil. ZARAUSKĄ. 23 val. namą

užpuolė ir apšaudė kulkosvaidžių ir automatų ugnimi. Apšaudymo metu nušauti:

1. Milicijos įgaliotinis USOVAS
2. Milicininkas MALIEJUS STASYS
3. Paruošų agentas DULKA KAZYS
4. Eigulys KITAVIČIUS STASYS
5. Eigulys GRINEVIČIUS VIKTORAS
6. Namų šeimininkė ZARAUSKIENĖ
7. Šeimininkų sūnus ZARAUSKAS JUOZAPAS
8. Dusmenų kaimo gyventojas NARINKEVIČIUS SILVESTRAS
9. Piemuo gyvenęs pas ZARAUSKUS

Dvi ZARAUSKO dukros sužeistos.

2. 1944 m. lapkričio mėn. 12 d. 2 val. apie 40 vyrų būrys, ginkluotas dviem rankiniais kulkosvaidžiais, automatais ir šautuvais, užpuolė Trakų apskrityje Onuškio valsčiaus centrą, apšaudė milicijos ir vykdomojo komiteto pastatus. Tuo metu pastatuose buvo 5 milicininkai ir 15 sovietinio-partinio aktyvo darbuotojų. Iš mūsiškių niekas nežuvo. Iš puolančiųjų žuvo 2 partizanai.

3. 1944 m. lapkričio mėn. 14 d. būrys bandė antrą kartą pulti Onuškį, bet buvo sutiktas milicijos darbuotojų ir ginkluoto aktyvo miestelio prieigose. Prasidėjus susišaudymui, partizanai buvo priversti pasitraukti. Nuostolių mūsų pusėje nebuvo.

4. 1945 m. vasario mėn. 7 d. „SIAUBO“ būrys kartu su „LŪŠIES“ būriu (daugiau kaip 100 partizanų) Onuškio vlsč., Migūčionių k. iš pasalų užpuolė NKVD 17-os kareivių dalinį, kurį vedė leitenantas GLUCHOV. Susišaudymo metu žuvo 17 NKVD kareivių ir karininkų, be to, 4 sužeisti enkavedistai buvo paimti gyvi į nelaisvę, tarp jų viena mergina – jaun. leitenantė med. sesuo VOROVKOVA. Gyvieji buvo išniekinti ir sušaudyti.

5. 1945 m. kovo mėn. 7 d. „SIAUBO“ būrio dalis, apie 40 partizanų, stovėjo Bitautų miške. Tuo metu iš Onuškio miestelio į Žilinų k. atėjo gynėjų grupė, lydima dviejų partijos instruktorių, kurie į tą kaimą ėjo vykdyt partmasinio darbo. Netrukus tuo keliu pravažiavo pil. (KERES) ir jo sūnus – gynėjas. Pastaruosius partizanai sulaikė ir kartu surengė pasalą kitiems gynėjams, kurie turėjo grįžti šituo keliu. 16.00 val. grupė gynėjų pastotėmis grįžo į Onuškį ir buvo apšaudyti partizanų iš pasalų. Apšaudymo metu žuvo 11 gynėjų ir sovietinis aktyvistas.

Versta iš rusų kalbos

Iš KBG archyvų

Iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“
Arch. Nr. 20/5
L. 13
1945 m.

„SIAUBO“ būrio sudėtis:

1. DAMBRAUSKAS JONAS-„SIAUBAS“, gim. 1918 m., iš Bakaloriškių k.
2. LEGETAVIČIUS STASYS-„AUŠRA“
3. BULZEVIČIUS VACYS-„LIETUS“
4. KAZLAUSKAS JONAS-„ŠERMUKŠNIS“ – iš Orliškių k.
5. VOVERIS VLADAS-„DEGSNYS“ – iš Bakaloriškių k.
6. KRIKŠČIŪNAS-„DĖDĖ ANDRIUS“ – iš Petrauskų k., Daugų raj.
7. NARINKEVIČIUS JUOZAS-„KATINAS“ – iš Taučionių k., Daugų raj.
8. STANKEVIČIUS PETRAS-„KUMŠTIS“ – iš Damononių k.
9. ŽIDECKAS JONAS-„ŽEMAITIS“ – iš Damononių k.
10. ŽIDECKAS PETRAS-„LIEPA“ – iš Damononių k.
11. „EŽYS“ – iš Damononių k.
12. „ŽIOGAS“
13. „BRENC“ (vokietis)
14. „KLIS“ (vokietis)
15. „VISEPIS“ – iš Migonių k.
16. „KIŠKIS“ – iš Kirklionių k.
17. „AKMUO“ – iš Kirklionių k.
18. „ALMESIS“ – iš Kirklionių k.
19. „RIEŠUTAS“ – iš Kirklionių k.
20. „TUZIKAS“ – iš Perlojos
21. „LATVIS“ – iš Kirklionių k.
22. „ŽIEDAS“ – iš Domancų k.
23. „DARIUS“ – iš Perlojos
24. „GIRĖNAS“ – GLEBUS KAZYS
25. „ŽIOGAS“ – iš Vilkaviškio apskr.
26. „ŽIRGELIS“ – MACIJAUSKAS VACLOVAS – iš Kirklionių k.
27. „RAŠTIKIS“
28. „DYKŪNAS“ – iš Kaniūkų k.
29. „NARAUSKAS“ – iš Ginakiemio k.

„SIAUBO“ būrio likvidavimas

Sunaikinta 11 partizanų:

1. GLEBUS KAZYS-„GIRĖNAS“ – iš Krikliūnų k. (?)
2. RADŽIŪNAS-„PUPŲ DĖDĖ“ – iš Varlių k.
3. LIPŠA KACHARTA-„GRENERTAS“ – vokietis iš Vokietijos
4. SINKEVIČIUS EDMUNDAS-„LIŪTAS“ – iš Alaburdiškių k.
5. ŽILINSKAS ADOLFAS – iš Ginakiemio k., Daugų raj.
6. RUZAS JUOZAS – iš Ginakiemio k., Daugų raj.
7. MIKALKEVIČIUS ALBINAS – iš Varlių k.
8. ALIUKONIS VLADAS-„VARNĖNAS“ – iš Žuklių k.
9. „VILHELMAS“ – vokietis iš Vokietijos
10. „ŽIEDAS“ – iš Damononių k.
11. „KAROLIS“ – vokietis iš Vokietijos

„SŪKURIO“ būrys

1. PAULAUSKAS ZIGMAS, Vinco, – iš Žaslių vlsč., Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. rudenį. Buvo būrio vado pavaduotojas. Dalyvavo gynėjų užpuolime. 1945 m. vasarą legalizavosi. 25 metų amž.

2. PAULAUSKAS ANTANAS, Vinco, – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. sausio mėn. 1945 m. vasarą legalizavosi. 22 metų amž.

3. JASKUTIS KAZIMIERAS – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1944 m. žiemą. Legalizavosi 1945 m. gegužės mėn. 25–28 metų amž. Mirė tremtyje.

4. JASKUTIS BOLESLOVAS, Jono, – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. sausio mėn. 1945 m. vasarą legalizavosi. 24 metų amž.

5. VAŠKEVIČIUS ANTANAS – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. sausio mėn. 1945 m. vasarą legalizavosi. 23 metų amž.

6. MIKOLAITIS KAZIMIERAS-„KRANTAS“ – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. sausio mėn. 1945 m. vasarą legalizavosi. 38 metų amž.

7. ŽIČIUS JONAS-„PABAISA“ – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. sausio mėn. Legalizavosi. 34 metų amž.

8. ZUJUS ANTANAS, Stanislovo, – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. sausio mėn. Aktyvus partizanas. Legalizavosi. 26 metų amž.

9. ZUJUS JONAS, Stanislovo, – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. sausio mėn. Legalizavosi.

10. PAULAUSKAS ANTANAS – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Aktyvus eilinis partizanas. Buvo areštuotas NKGB, iš Lietuvos išvežtas, bet 1945 m. rudenį grįžo į namus ir gyvena nelegaliai.

11. BAŠKEVIČIUS JUSTINAS, Kazimiero, – iš Bučionių k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi.

12. PADAIGA VLADAS – iš Gegužinės k., Žaslių valsč. Legalizavosi. Areštuotas. 34 metų amž.

13. RAGALIAUSKAS VYTAUTAS – iš Gegužinės k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Areštuotas 1945 m. 18 metų amž.

14. ŠIAUDINIS – iš Gegužinės k. Areštuotas. 16 metų amž.

15. LIALYS VINCENTAS, Jono, – iš Gegužinės k. 1945 m. areštuotas, bet paleistas. Po to buvo antrą kartą areštuotas. 17 metų amž.

16. DOVYDAITIS VYTAUTAS, Juozo, – iš Gegužinės k. Į LLA įstojo 1945 m. balandžio mėn. Legalizavosi. 19 metų amž.

„SVYRUONĖLIO“ būrys

1. LESNICKAS KAZIMIERAS – iš Jonavos vlsč., Kernaviškių k. Į LLA įstojo 1945 m. vasario mėn. Buvo būrio vado pavaduotojas. Aktyvus užpuolimų metu. Legalizavosi. Areštuotas. 29 metų amž.

2. BALČIŪNAS AUGUSTINAS, Juozo, – iš Arnotiškių k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi. 25 metų amž.

3. BALČIŪNAS JUOZAS, Juozo, – iš Arnotiškių k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi. 23 metų amž.

4. BALČIŪNAS-„ŠARŪNAS“ – iš Arnotiškių k. (2-3-4 – visi broliai) Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi. Per 30 metų amž.

5. VIDZICKAS STEPONAS – iš Gelvonų vlsč., Gegučių k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi. 30 metų amž.

6. VIDZICKAS BOLESLOVAS – iš Gegučių k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi. 38 metų amž.

7. VIDZICKAS STANISLOVAS – iš Gegučių k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi, apie 45 metų amž.

8. BARTKEVIČIUS VLADAS, Valerijono, – iš Trakų apskr., Žaslių vlsč., Tartoko k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi.

9. TRAKIMAS BRONISLOVAS, Kazimiero, – iš Tartoko k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi, 25 metų amž.

10. ZIGMANTAS VINCAS – iš Kauno apkr., Jonavos vlsč., Vanagiškio k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą, turintis organizacinių sugebėjimų. 1945 m. vasarą perėjo į būrį, kuris buvo sudarytas iš Vanagiškio k. vyrų. Legalizavosi. 35 metų amž.

11. STANIŪNAS VLADAS, Antano, – iš Vanagiškio k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi. 35 metų amž.

12. LUKOŠEVIČIUS JUSTINAS, Justino, – iš Jonavos vlsč., Ruklos k. Į LLA įstojo 1945 m. žiemą. Legalizavosi.

13. LUKOŠEVIČIUS JONAS, Dominyko, – iš Ruklos k. Legalizavosi. Apie 34–35 metų amž.

14. TRAKIMAS ANDRIUS, Ipolito, – iš Ruklos k. Legalizavosi.

15. BALNYS KAZIMIERAS, Stanislovo – iš Žaslių vlsč., Putriškių k. Aktyvus „ŠARŪNO“ būrio dalyvis. Legalizavosi. 21 metų amž.

16. MATAČIŪNAS BRONISLOVAS, Andriaus, – iš Putriškių k. „SŪKURIO“ būrio eilinis. Į LLA įstojo 1945 m.

17. MATAČIŪNAS VACLOVAS, Kazimiero, – iš Bučionių k. Į LLA įstojo su „SŪKURIO“ rekomendacija ir yra jo būrio dalyvis.

18. ŽVIRBLIS BENEDIKTAS – iš Putriškių k. Į LLA įstojo su PAULAUSKO JONO rekomendacija ir yra jo būrio dalyvis. Paskutiniu metu legalizavosi.

19. BALNYS STANISLOVAS, Juozo, – iš Putriškių k. Į LLA įstojo su PAULAUSKO JONO rekomendacija ir yra jo būrio dalyvis. Paskutiniu metu legalizavosi.

BUDRIKO FELIKSO būrys

1. BUDRIKAS FELIKSAS, Jono-„GARŠONAS“, „TADAS“, gim. 1924 08 15. Gyvena Trakų apskr., Mikalavos k. Išsilavinimas pradinis. Į būrį įstojo 1945 01 02. Ginkluotas belgų sistemos automatu.

2. ANDRIULEVIČIUS PRANAS, Jono-„PERKŪNAS“, gim. 1921 m. Gyvena Alytaus apskr., Stakliškių vlsč., Druskeliškių k. Išsilavinimas pradinis. Į būrį įstojo 1945 06 10. Ginkluotas rusišku šautuvu.

3. MAČINSKAS JONAS, Igno-„ERELIS“, gim. 1924 m. Gyvena Alytaus apskr., Stakliškių vlsč., Stakliškių (II-am) kaime. Išsilavinimas pradinis. Į būrį įstojo 1945 03 15. Ginkluotas rusišku šautuvu.

4. BUDRIKAS ALBINAS, Jono-„BERŽAS“, gim. 1929 05 10. Gyvena Trakų apskr., Aukštadvario vlsč., Mikalavos k. Išsilavinimas pradinis. Į būrį įstojo 1945 05 15. Ginkluotas vokišku šautuvu.

5. ULČICKAS DOMAS, Jono-„DOBILAS“, gim. 1923 m. Gyvena Trakų apskr., Aukštadvario vlsč., Jurgionių k. Išsilavinimas pradinis. Į būrį įstojo 1945 03 15. Ginkluotas vokišku šautuvu.

6. SINKEVIČIUS PETRAS, Petro-„LOKYS“, gim. 1924 m. Gyvena Trakų apskr., Aukštadvario vlsč., Krapolio k. Į būrį įstojo 1945 03 15. Ginkluotas vokišku šautuvu.

7. GRIGARAVIČIUS KAZYS, Balio-„SAKALAS“, gim. 1927 m. Gyvena Trakų apskr., Semeliškių vlsč., Beižionių k. Išsilavinimas pradinis. Į būrį įstojo 1945 05 29. Ginkluotas rusišku šautuvu.

8. GRIGARAVIČIUS VYTAUTAS, Balio-„VARNĖNAS“, gim. 1923 05 13. Gyvena Trakų apskr., Semeliškių vlsč., Beižionių k. Išsilavinimas pradinis. Į būrį įstojo 1945 05 29. Ginkluotas rusišku šautuvu.

9. ŠIMANSKAS STASYS, Martyno-„LIŪTAS“, gim. 1927 01 16. Gyvena Alytaus apskr., Stakliškių vlsč., Krištapiškių k. Išsilavinimas pradinis. Į būrį įstojo 1945 03 10. Ginkluotas vokišku šautuvu.

10. BAGUŠINSKAS JONAS, Petro-„VILKAS“, gim. 1925 m. Gyvena Alytaus apskr., Stakliškių vlsč., Gripiškių k. Į būrį įstojo 1945 03 10. Išsilavinimas pradinis. Ginkluotas rusišku šautuvu.

11. BAGUŠINSKAS JUOZAS, Petro-„DĖDĖ“, gim. 1923 03 22. Gyvena Alytaus apskr., Stakliškių vlsč., Gripiškių k. Į būrį įstojo 1945 03 10. Išsilavinimas pradinis. Ginkluotas rusišku šautuvu.

12. ŠIMANSKAS ALEKSAS, Martyno-„TIGRAS“, gim. 1925 02 21. Gyvena Alytaus apskr., Stakliškių vlsč., Krištapiškių k. Į būrį įstojo 1945 03 10. Ginkluotas rusišku šautuvu.

„KARIŪNO“ būrio partizanai:

Sąrašas sudarytas remiantis byla Nr. 3083. Arch. Nr. 425/4
Ap. 15. L. 40
1945 m.
ir „GENELIO“ – B. TRAKIMO parodymais. – *R. K.*

1. PETKEVIČIUS PRANAS-„KARIŪNAS“, gim. 1920 m. Būdų k. Žuvo 1945 m. per MGB agento „BRIEDŽIO“ išdavystę.

2. ČIURINSKAS JONAS, Jono-„PELĖNAS“, gim. 1910 m. Livintų k. Žuvo 1945 09 19 per MGB agento „BRIEDŽIO“ išdavystę.

3. TAPARAUSKAS ANTANAS, Antano-„KIRVIS“. Žuvo 1945 m. per MGB agento „BRIEDŽIO“ išdavystę.

4. VINICKAS STASYS-„RAISTAS“. Žuvo 1945 09 19 Beištrakių miške (veikė „MEŠKOS“ būryje).

5. STEPONAVIČIUS PRANAS-„LAIMUTIS“. 1945 09 19 paimtas gyvas sužeistas (veikė „MEŠKOS“ būryje).

6. BLAŽEVIČIUS JONAS-„ŠTRILINSKAS“. Žuvo 1945 09 19.

7. LEKAVIČIUS ZIGMAS-„KURAPKA“. Paimtas gyvas 1945 09 19 (veikė „MEŠKOS“ būryje).

8. KURNAITIS KAZYS. Žuvo 1945 09 19. Jis ką tik ryte buvo įstojęs į „KARIŪNO“ būrį.

9. KAZAKEVIČIUS KAZYS-„AGURKAS“, kilęs iš Kaugonių k., Žaslių vlsč.

10. ŽUKAUSKAS VINCAS-„PUTINAS“, „KARIŪNO“ būrio kuopos vadas. Žuvo 1945 11 18.

11. PILKA BOLESLOVAS, Andriaus-„ŠARŪNAS“, gim. 1928 m. Rečionių k., Žaslių vlsč. Paimtas gyvas 1945 11 03.

12. BARANAUSKAS ZIGMAS, Kazio-„UOSIS“, gim. 1894 m. Beištrakių k., Kaišiadorių vlsč. Paimtas gyvas 1945 11 03.

13. ŠAVIRAS JONAS, Jurgio-„UOSIS“, gim. 1907 m. Beištrakių k. Paimtas gyvas 1945 11 03.

14. MATAČIŪNAS DOMINYKAS-„JAZMINAS“ iš Paukščių k., Žaslių vlsč. Žuvo 1945 11 06 Šilonių miške.

„ĄŽUOLO“ būrio partizanai:

Sąrašas sudarytas remiantis 1946 02 25 byla Nr. 3083. Arch. Nr. 425/4 Ap. 15. L. 81

1945 m.

ir buvusių partizanų parodymais.

Būrys veikė Žiežmarių, Kruonio vlsč. teritorijose. – *R. K.*

1. BARANAUSKAS STASYS-„ĄŽUOLAS“.

2. MAČIULSKAS KAZYS, Prano-„GIRBUZIS“, gim. 1917 m. Klenaukos k., Žiežmarių vlsč.

3. MAČIULSKAS JOKŪBAS, Prano-„JURGINAS“, gim. 1920 m. Klenaukos k.

4. PRAŠKEVIČIUS PRANAS, Kazio-„LOKYS“, gim. 1912 m. Kazokų k., Kruonio vlsč.

5. STAIKUS BRONIUS-„VOVERIS“, gim. 1917 m. Iš Kauno.

6. ŽERNAUSKAS JONAS, Jono-„ŠVICAS“, gim. 1912 m. Iš Semeliškių.

7. SLAPŠYS PRANAS, Petro-„VARNA“, „JOKERIS“, gim. Kairiškių k., Žiežmarių vlsč.

8. KUCHTA ALEKSAS, Jokūbo, gim. 1914 m. Kulukiškių k., Žiežmarių vlsč.

9. KULIEŠIUS MARTYNAS, Boleslovo-„ĄŽUOLAS“, gim. 1925 m. Žuvičių k., Semeliškių vlsč.

10. STANKEVIČIUS VYTAUTAS, Dominyko-„KRŪMINAS“, gim. 1926 m. Klenaukos k.

11. STANKEVIČIUS ALBINAS, Dominyko-„GAIDELIS“, gim. 1928 m. Klenaukos k.

12. RAMANTAUSKAS ALBINAS, Jurgio-„AUTOMATAS“, gim. 1928 m. Klenaukos k.

13. BARANAUSKAS KAZYS, Stepo-„ŽLIKAS“, gim. 1925 m. Iš Kruonio.

14. PRAŠKEVIČIUS ANTANAS, Kazio-„NARSUOLIS“, „KAROLIS“, gim. 1915 m. Kazokų k., Kruonio vlsč.

15. MICKUS PRANAS Kazio-„RIEŠUTAS“, gim. 1926 m. Ąžuolynės k., Kruonio vlsč.

16. LINEVIČIUS ALEKSAS, Jono-„SIAUBAS“, gim. 1918 m. Kruonio vlsč.

17. RAMANAUSKAS KAZYS-„SKREBALAS“, gim. 1918 m. Vartų k.

18. JANČIŪNAS JONAS, Jono-„ĄŽUOLAS“. 27 metų amž. Iš Kaukinės k.

Trakų apskrities partizanų sąrašas

Sąrašas sudarytas remiantis byla Nr. 41/150, t. – 1
Ap. 3. L. 105
1949 m.
ir buvusių partizanų parodymais. – *R. K.*

1. KAZLAUSKAS JONAS, Šimo-„ŠERMUKŠNIS“, gim. 1920 m. Onuškio vlsč., Orliškių k., Trakų apskr. (iš „DAINAVOS“ apygardos atėjęs).

2. ARBAČIAUSKAS STASYS, Stasio-„TIGRAS“, gim. 1918 m. Onuškio vlsč., Gudakiemio k. (iš „ŠERMUKŠNIO“ būrio).

3. RUSAS VACLOVAS, Juozo-„EŠERYS“, gim. 1921 m. Onuškio vlsč. Gudakiemio k. (iš „ŠERMUKŠNIO“ būrio).

4. KRIKŠČIŪNAS BRONIUS, Jurgio-„DĖDĖ ANDRIUS“, gim. 1908 m. Onuškio vlsč., Bakaloriškių k. (iš „ŠERMUKŠNIO“ būrio).

5. ŽIDECKAS JONAS, Motiejaus-„ŽEMAITIS“, gim. 1927 m. Onuškio vlsč., Lausgenių k. „ŠERMUKŠNIO“ būrio vado pavaduotojas.

6. DOBROVOLSKIS VLADAS, Miko-„SIAUBAS“, gim. 1927 m. Alytaus apskr., Daugų vlsč., Kančėnų k. (iš „ŠERMUKŠNIO“ būrio).

7. PINKEVIČIUS JUOZAS, Juozo-„AUŠRA“, gim. 1927 m. Onuškio vlsč., Dusmenų k. („ŠERMUKŠNIO“ būrio partizanas nuo 1947 m.).

8. RUSAS VIKTORAS, Vaclovo, gim. 1927 m. Onuškio vlsč. („ŠERMUKŠNIO“ būrio partizanas nuo 1948 m.).

9. VOVERIS JUOZAS, Simo, gim. 1922 m. Onuškio vlsč., Smalių k. (iš „ŠERMUKŠNIO“ būrio).

10. GRIGARAVIČIUS VYTAUTAS, Boliaus-„RYTAS“, gim. 1924 m. Semeliškių vlsč., Beižionių k. („ĖGLIO“ būrio partizanas).

11. JACKEVIČIUS STASYS, Adomo-„GENYS“, gim. 1927 m. Vievio vlsč., Sabališkių k. (iš „GERVĖS“ – KUČINSKO būrio, „D. K.“ apygarda).

12. ROSLEKAS JONAS, Boliaus, gim. 1919 m. Vievio vlsč., Mitkiškių k. (iš „GERVĖS“ būrio).

13. BABRAITIS STASYS, Juozo, gim. 1914 m. Valkininkų vlsč., Dargužių k. (iš „MERKIO“ būrio, „DAINAVOS“ apyg.).

14. KERŠYS VINCAS, Petro, gim. 1892 m. Kalesninkų vlsč., Naujadvario k. (iš „MERKIO“ būrio).

15. NAVIKEVIČIUS VLADISLOVAS, Juozo-„AUDRA“, gim. 1910 m. Kalesninkų vlsč., Zūbiškių k. (iš „MERKIO“ būrio).

16. JALINSKAS VIKTORAS, Vlado, gim. 1905 m. Onuškio vlsč., Trakų apskr.

17. SVENTICKAS STASYS, Stasio-„GRAUŽINIS“ (bataliono vadas) – iš Vievio vlsč., Semeliškių k.

18. SVENTICKAS JONAS, Stasio. Būrio vadas (STASIO brolis) – iš Vievio vlsč., Semeliškių k.

Partizanų asmeninė sudėtis
(Duomenys paimti iš „D. K.“ apygardos archyvo,
kurį išsaugojo B. Trakimas. – *R. K.*)

Sudarė „MEŠKA“
1945 m. rugpjūčio 12 d.

1. PURAS BERNARDAS, Jurgio-„ŽILVITIS“, gim. 1916 08 15 Kaišiadorių vlsč., Vilionių k. Į būrį įstojo 1945 03 24, kulkosvaidininkas.

2. GAUBA JONAS, Martyno-„TIGRAS“, gim. 1909 06 14 Kaišiadorių vlsč., Krušonių k. Į būrį įstojo 1945 04 23. Registravosi 1945 05 11.

3. VAINA ALFONSAS, Jono-„KAŠTONAS“, gim. 1922 01 01 Kaišiadorių vlsč., Vilkiškių k. Į būrį įstojo 1945 04 28.

4. LEIKAUSKAS ZIGMAS, Vinco-„KURAPKA“, gim. 1912 10 10 Kaišiadorių vlsč., Pazaliesės k. Į būrį įstojo 1945 04 02.

5. VAINA-SAKVA, Jono-„KARKLAS“, gim. 1924 09 16 Kaišiadorių vlsč., Vilkiškių k. Į būrį įstojo 1945 04 28. (Vardas greičiausiai – SALYS. – *R. K.*)

6. PURAS PRANAS, Petro-„KRANKLYS“, gim. 1926 04 26 Kaišiadorių vlsč., Pazaliesės k. Į būrį įstojo 1945 04 02.

7. VAINA ALFONSAS, Motiejaus-„DAGILIS“, gim. 1926 05 24 Kaišiadorių vlsč., Vilkiškių k. Į būrį įstojo 1945 06 08. Pasišalino iš veikiančio dalinio ir užsiregistravo 1945 08 20.

8. KRALIKAUSKAS KAZYS, Vinco-„JOKERIS“, gim. 1923 03 04 Kaišiadorių vlsč., Keturakių k. Į būrį įstojo 1945 06 15.

Pastaba. „MEŠKA“ – ROMAS RANDIS – būrio vadas, veikė apie Kauną, Rumšiškes, Kruonį. 1947 m. jo mylimos merginos buvo apnuodytas ir atiduotas čekistams. Tolimesnis jo likimas nežinomas. Kitur – žuvo kalėjime apie 1957 m. – *R. K.*

„PIRATO“ būrio sudėtis
1945 m.

1. ALEKSANDRAVIČIUS JONAS, Mykolo-„PIRATAS“, „PIVUŠIS“. Žuvo 1945 10 21.

2. NOVIKAS – ZAREMBA BERNARDAS, Stasio-„POVILAS“ – iš Civiškių k., Žaslių vlsč. (legalizavosi).

3. LEVICKAS IGNAS, Igno-„SVIRPLYS“, „MEŠKA“. 25 metų amž., iš Civiškių k.

4. LEVICKAS JONAS, Jono-„VĖJELIS“ („KOŠAŠAS“). 23 metų amž.

5. JUZUKONIS STASYS, Motiejaus-„SLAPUKAS“, „BARSUKAS“ – iš Cineikių k., Žaslių vlsč.

6. JUZUKONIS AUGUSTAS, Motiejaus-„VOVERĖ“ – iš Cineikių k., Žaslių vlsč.

7. JOZUNAS-„VOVERĖ“, „UŠKA“ – iš Cineikių k. (s. ŠIMONIO).

8. MASTAUSKAS STASYS, Stasio-„DAGILIS“, gim. 1926 m., iš Civiškių k., Žaslių vlsč.

9. LEVICKAS VINCAS, Igno-„BADAS“, gim. 1928 m., iš Skudenių k.

10. LEVICKAS JONAS, Igno, 56 metų amž., būrio ryšininkas.

11. VĖŽELIS BERNARDAS, Jono-„DRAMBLYS“, gim. 1918 m., iš Civiškių k.

12. VĖŽELIS BRONIUS, Jono, gim. 1915 m., iš Civiškių k.

13. ZAJANKEVIČIUS BRONIUS, gim. 1926 m., iš Pūstakiemio k., Žaslių vlsč.

14. SERNICKAS JONAS-„PLIENAS“, gim. 1927 m., iš Pilypiškių k.

15. KARNILA JONAS, Motiejaus, gim. 1923 m., iš Civiškių k.

16. ALEKSANDRAVIČIUS ADOMAS, Kazio-„VARGAS“, gim. 1926 m., iš Civiškių k.

17. MASTAUSKAITĖ ONA, Kazio, – iš Civiškių k., ryšininkė su „Ž. V.“ štabu.

„KOTO“ būrio partizanų sąrašas

Sąrašas sudarytas pagal KGB archyvuose rastą medžiagą ir likusių gyvų liudininkų parodymus. – *R. K.*

1. KABERAS PETRAS-„KOTAS“ – iš Čižiūnų k., Aukštadvario vlsč.
2. STASIŪNAS-„BIJŪNAS“ – iš Semeliškių vlsč.
3. KERYS-„BERŽAS“ – iš Semeliškių vlsč.
4. JUREVIČIUS VLADAS-„JURGINAS“ – iš Čižiūnų k., Aukštadvario vlsč.
5. STANČIKAS JUOZAS-„MEŠKA“ – iš Semeliškių vlsč.
6. STEPONAVIČIUS SILVESTRAS-„PAUKŠTIS“ – iš Čižiūnų k.
7. KANAŠEVIČIUS JUOZAPAS-„KARIŪNAS“ – iš Aukštadvario vlsč.
8. SADAUSKAS JUOZAS-„KURMIS“ – iš Lausgenių k., Trakų raj.
9. SIMONAVIČIUS JUOZAS-„VASARIS“ – iš Čižiūnų k., Aukštadvario vlsč.
10. STEPONAVIČIUS-„KRAPUTIS“ – iš Aukštadvario vlsč.
11. KABERAS JUOZAS-„VYŠNIA“ – iš Čižiūnų k., Aukštadvario vlsč.
12. SINDARAVIČIUS-„GENYS“ – iš Būdos k., Trakų raj.
13. MACULEVIČIUS VYTAS-„ALDONAS“ – iš Totoriškių k., Trakų raj.
14. KASPERAVIČIUS MOTIEJUS-„ASLA“ – iš Totoriškių k., Trakų raj.
15. MIGLIN NASUTOVIČ-„BONDARIS“ – iš Būdos k., Trakų raj.
16. RADEVIČIUS-„NARSUOLIS“ – iš Čižiūnų k., Aukštadvario vlsč.
17. RADEVIČIUS-„ČERKESIS“ – iš Semeliškių vlsč.
18. TAMAŠAUSKAS-„RŪTA“ – iš Bičiūnų k., Semeliškių vlsč.
19. GLUBENSKAITĖ ADELĖ-„SAULĖ“ – iš Aukštadvario vlsč.
20. SADAUSKAS STASYS-„ŽĄSINAS“ – iš Lausgenių k., Trakų raj.
21. MALAKAUSKAS-„AKMUO“ (Žuvęs).
22. VALIULIONIS-„DAINORIUS“ – iš Aukštadvario vlsč.
23. VIDAS-„RIEŠUTAS“ – iš Aukštadvario vlsč.
24. (VAKSENEVIČIUS)-„ŽIGUTIS“ – iš Petrašiškių k., Aukštadvario vlsč.
25. ŠVAILO – iš Aukštadvario vlsč.
26. „KLEVAS“ – iš Petrašiškių k.

27. NARKEVIČIUS IVAN ANTONOVIČ-„GRANITAS“ – iš Zabarauskų k., Aukštadvario vlsč.

28. OŠČIK FELIKSAS, Martyno – iš Aukštadvario vlsč. (Legalizavosi)

29. SAULĖNAS FELIKSAS, Vinco

30. ULČICKIJ DOMINYKAS, Jono-„DOBILAS“ (iš Jurevičių k.)

31. STANKEVIČIUS PETRAS, Vinco – iš Totoriškių k., Aukštadvario vlsč.

32. ZAKAREVIČIUS VACLOVAS, Juozo – iš Onuškio vlsč.

33. ZAKAREVIČIUS ULIJONAS, Juozo – iš Onuškio vlsč.

34. SAVICKAS MYKOLAS-„LŪŠIS“ – iš Zabarauskų k., Aukštadvario vlsč.

35. KASPERAVIČIUS PETRAS-„KAROSAS“ – iš Zabarauskų k., Aukštadvario vlsč.

36. RADKEVIČIUS VACLOVAS-„OBELIS“ – iš Zabarauskų k., Aukštadvario vlsč.

„ŽALGIRIO“ būrio partizanų sąrašas

Sudarė „MEŠKA“

1. „ŽALGIRIS“
2. „AUDRA“
3. „TITNAGAS“
4. „SKILTUVAS“
5. „BALANDIS“
6. „MINDAUGAS“
7. „LINKSMUOLIS“
8. „BASANAVIČIUS“
9. „VĖTRA“
10. „AUŠRA“
11. „ŽALTYS“
12. „PYPKĖ“
13. „ŠIŠKA“
14. „RAKTAS“
15. „BALSYS“
16. „MILŽINAS“
17. „TIGRAS“
18. „ŠALMAS“
19. „GEGUTĖ“
20. „ŠALNA“
21. „BIJŪNAS“
22. „TAURAS“
23. „PASAULIS“
24. „JOGAILA“
25. „ŽILVITIS“
26. „JUOZAS“
27. „LAZDYNAS“
28. „SMAUGLYS“
29. „ĄŽUOLAITIS“
30. „KĘSTUTIS“
31. „KEMPINĖ“
32. „JURGINAS“
33. „RICKUS“
34. „VIKSVA“
35. „NAIKINTUVAS“
36. „KLAJŪNAS“
37. „ŽERUOLIS“
38. „PUTINAS“
39. „GEGUTĖ“
40. „UOSIS“
41. „BERŽAS“
42. „GRANITAS“
43. „ŠERNAS-II“
44. „KIŠKIS“
45. „VANAGAS“
46. „PUTINAS-II“
47. „ŠERNAS-I“
48. „DIEMEDIS“
49. „KIAUNĖ“
50. „PABAISA“
51. „VĖTRA“
52. „SPRAGTUKAS“
53. „DAUKANTAS“
54. „DINAMITAS“
55. „DABILIUS“
56. „LIEPA“
57. „DAGYS“
58. „DAGYS-II“
59. „LEPŠIS“
60. „DOBILAS“

61. „KIBIRKŠTIS“ 63. „VASILKAS“ 65. „SMIDRAS“
62. „BULVIENIS“ 64. „UGNIS“ 66. „KREGŽDĖ“

„ŽALGIRIS“ žuvo 1945 12 03. Šio būrio partizanai yra prisijungę prie kitų būrių.

„D. K.“ apygardos partizanų sąrašas

Sąrašas sudarytas remiantis archyvine medžiaga iš bylos Nr. 1 „Ž. V.“ 1945 m. Arch. Nr. 20/5 ir buvusių partizanų prisiminimais. – *R. K.*

1. KLIMAVIČIUS PETRAS, Petro-„UOSIS“, gim. 1913 11 05. Į būrį įstojo 1945 01 10. Iš Bagdoniškių k., Kaišiadorių vlsč.

2. KLIMAS JONAS, Petro-„KLEVAS“, gim. 1910 12 05. Į būrį įstojo 1945 01 10. Iš Bagdoniškių k., Kaišiadorių vlsč.

3. KLIMAS KAZYS, Petro-„LAZDYNAS“, gim. 1914 03 26. Į būrį įstojo 1945 01 10. Iš Bagdoniškių k., Kaišiadorių vlsč.

4. VILPIŠAUSKAS JUOZAS-„DOBILAS“, gim. 1913 12 21. Į būrį įstojo 1945 05 10. Iš Vilionių k., Kaišiadorių vlsč.

5. VAINELAVIČIUS VINCAS, Martyno-„AUŠRA“, gim. 1912 06 06. Į būrį įstojo 1945 05 10. Iš Vilionių k., Kaišiadorių vlsč.

6. ALEKSIEJŪNAS BERNASIUS, Jono-„UNGURYS“, gim. 1913 12 19. Į būrį įstojo 1945 05 20. Iš Vilionių k., Kaišiadorių vlsč.

7. JOCIUS JONAS, Jono-„PABAISA“, gim. 1910 05 26. Į būrį įstojo 1945 03 01. Iš Eitekonių k., Kaišiadorių vlsč.

8. JOCIUS BRONIUS, Jono-„ZUJUS“, gim. 1914 03 14. Į būrį įstojo 1945 01 15. Iš Eitekonių k., Kaišiadorių vlsč.

9. JOCIUS VLADAS, Jono-„BALANDIS“, gim. 1920 05 15. Į būrį įstojo 1945 01 15. Iš Eitekonių k., Kaišiadorių vlsč.

10. PARALEVIČIUS (PIRALIŪNAS) STASYS, Motiejaus-„ŽAIBAS“, gim. 1916 05 10. Į būrį įstojo 1945 05 05.

11. STANIULIONIS STASYS, Damino-„VANAGAS“, gim. 1907 05 11. Į būrį įstojo 1945 05 10. Iš Eitekonių k., Kaišiadorių vlsč.

12. LAURUŠONIS JURGIS, Kazio-„LIŪTAS“, gim. 1914 09 11. Į būrį įstojo 1945 03 20. Iš Eitekonių k.

13. PURAS JURAS, Balio-„STRAZDAS“, gim. 1927 04 16. Į būrį įstojo 1945 05 10. Iš Užtakų k., Kaišiadorių vlsč.

14. KAIRIŪKŠTIS PRANAS, Petro-„KARVELIS“, gim. 1926 05 23. Į būrį įstojo 1945 05 15. Iš Šukiškių k., Kaišiadorių vlsč.

15. VARANAUSKAS VINCAS, Jono-„SIAUBAS“, gim. 1918 07 18. Į būrį įstojo 1944 09 07. Būrio vadas. Iš Beištrakių k., Kaišiadorių vlsč.

16. STARANEVIČIUS JUOZAS, Antano-„PATRIMPAS“, gim. 1917 05 04. Į būrį įstojo 1944 09 30. Skyriaus vadas. Iš Beištrakių k., Kaišiadorių vlsč.

17. VARANAUSKAS JONAS, Jono-„BUROKAS“, gim. 1911 03 17. Į būrį įstojo 1945 01 05. Iš Beištrakių k.

18. UŽUSIENIS KAZYS, Jono-„KOPŪSTAS“, gim. 1906 01 22. Į būrį įstojo 1945 01 05. Iš Beištrakių k.

19. RAMAŠAUSKAS ZIGMAS, Jurgio-„ŠERNAS“, gim. 1920 06 26. Į būrį įstojo 1945 05 05. Iš Beištrakių k.

20. DRULIA ZIGMAS, Jurgio-„ŠVIDRYS“, gim. 1905 08 30. Į būrį įstojo 1945 03 07. Iš Beištrakių k.

21. MOTIEJŪNAS VINCAS, Jono-„AIDAS“, gim. 1917 07 17. Į būrį įstojo 1945 05 20. Iš Miežonių k., Kaišiadorių vlsč.

22. MOTIEJŪNAS JONAS, Jono-„SERBENTAS“, gim. 1910 12. Į būrį įstojo 1945 05 25. Iš Miežonių k., Kaišiadorių vlsč.

23. BANDZEVIČIUS ZIGMAS, Jurgio-„JURGINAS“, gim. 1907 05 25. Į būrį įstojo 1945 06 20. Iš Beištrakių k.

24. ALEKSIEJŪNAS FABIJONAS, Jokūbo-„KAROSAS“, gim. 1914 10 20. Į būrį įstojo 1945 05 30. Iš Beištrakių k.

25. DRULIA STASYS, Jono-„TRIMITAS“, gim. 1914 05 07. Į būrį įstojo 1945 05 18. Iš Beištrakių k.

26. PETKEVIČIUS PETRAS, Mykolo-„DRAMBLYS“, gim. 1915 08 10. Į būrį įstojo 1945 01 05. Iš Beištrakių k. Žuvo 1946 m. Būdos miške.

27. PETKEVIČIUS PRANAS, Mykolo-„KARIŪNAS“, gim. 1918 09 07. Į būrį įstojo 1945 01 05. Bataliono vadas.

„D. K.“ apygardos „A“ rinktinės 6-to bataliono „MILŽINO“ būrio partizanų sąrašas

Sudaryta 1946 m. kovo mėn. „MILŽINO“, „A“ rinktinės vado pavaduotojo.

(Iš asmeninio „GENELIO“ archyvo. – *R. K.*)

1. STEPONAVIČIUS BERNARDAS, Alekso-„MILŽINAS“, gim. 1920 m. Pagirių k., Rumšiškių vlsč. Miręs po lagerio.

2. MINGILAS STASYS, Igno-„ŠARŪNAS“, gim. 1914 m. Olbikiškės k., Kuršėnų vlsč., Šiaulių apskr. Tarnavęs Lietuvos kariuomenėj 4 metus, vet. felčeris. Žuvęs.

3. KRILAVIČIUS VACYS, Jono-„VYTENIS“, gim. 1922 m. Vaidžionių k., Žaslių vlsč. Miręs po lagerio.

4. ŽARNAUSKAS JONAS, Jono-„ŠVICAS“, gim. 1922 m. Joniliškių k. Žuvęs.

5. BALČIŪNAS VINCAS, Juozo-„JUODVARNIS“, gim. 1922 m. Kazokų k., Kruonio vlsč. Žuvęs.

6. ŽYČIUS ZIGMAS, Juozo-„GALIŪNAS“, gim. 1921 m. Kalniškių k., Žaslių vlsč. Žuvęs.

7. KASPERAVIČIUS JERONIMAS, Igno-„PAVASARIS“, gim. 1924 m. Kalniškių k., Žaslių vlsč. Žuvęs.

8. BLAIS LEONAS, Prano-„MINDAUGAS“, gim. 1924 m. Kudonių k., Žiežmarių vlsč. Žuvęs.

9. LEKAVIČIUS ALEKSAS, Jono-„SIAUBAS“, gim. 1919 m. Joniliškių k., Kruonio vlsč. Žuvęs.

10. GRIGALIŪNAS JURGIS, Miko-„NARAS“, gim. 1922 m. Kiemelių k., Kaišiadorių vlsč.

11. SLANINA PRANAS, Petro-„JOKERIS“, gim. 1924 m. Kairiškių k., Žiežmarių vlsč. Žuvęs.

12. KRILAVIČIUS BRONIUS, Jono-„OBUOLYS“, gim. 1925 m. Vaidžionių k., Žaslių vlsč. Žuvęs.

13. BUTKEVIČIUS MOTIEJUS, Motiejaus-„NARSUTIS“, gim. 1922 m. Kalniškių k., Žaslių vlsč. Žuvęs.

14. LIUTIKAS STEPONAS, Prano-„KURAPKA“, gim. 1922 m. Liepkalnio k., Židikų vlsč., Mažeikių apskr. Žuvęs.

15. NAUDŽIŪNAS VYTAUTAS, Boliaus-„SKROBLAS“, gim. 1927 m. Naujosios Slabados k., Žiežmarių vlsč.

16. PRAŠKEVIČIUS ANTANAS, Kazio-„NARSUOLIS“, gim. 1915 m. Kazokų k., Kruonio vlsč. Žuvęs.

17. POŠKUS KAZYS, Jokūbo-„DONŽUANAS“, gim. 1921 m. Žiežmarių vlsč.

18. PRAŠKEVIČIUS BERNARDAS, gim. 1917 m. Kazokų k. Žuvo prie Užuguosčio 1948 m.

19. VISOCKAS ALBINAS, Igno-„JOVARAS“, gim. 1927 m. Kairiškių k., Žiežmarių vlsč. Žuvęs.

20. KULIEŠIUS MARTYNAS, Boliaus-„ĄŽUOLAS“, gim. 1925 m. Zikaronių k., Semeliškių vlsč. Žuvęs.

21. LIPNICKAS STEPONAS, Kazio-„NARSUOLIS“, gim. 1926 m. Mijaugonių k., Žiežmarių vlsč. Grįžęs iš lagerio.

22. STANKUS BRONIUS, Stasio-„VOVERĖ“, gim. 1917 m. Slabados k., Šaukėnų vlsč., Šiaulių raj. Paimtas gyvas ir sušaudytas.

23. RAMANTAUSKAS ALBINAS, Prano-„AUTOMATAS“, gim. 1928 m. Klenaukos k., Žiežmarių vlsč. Žuvęs.

24. MAČIULSKAS JOKŪBAS, Prano-„JURGINAS“, gim. 1920 m. Klenaukos k., Žiežmarių vlsč. Žuvęs.

25. PRAŠKEVIČIUS PRANAS, Kazio-„LOKYS“, gim. 1917 m. Kazokų k., Kruonio vlsč. Žuvęs Pavuolio k.

26. KUKTA ALEKSAS, Danieliaus-„PAPARTIS“, gim. 1913 m. Kulukiškių k., Žiežmarių vlsč. Žuvęs.

27. DAU GUSNER HERMAN-„JAKAS“, gim. 1925 m. (NSN – ATRSLITS) Viršila. Vokietis. 1945 m. pasitraukė iš būrio ir bandė grįžti į Vokietiją.

28. NAUDŽIŪNAS KAZYS, Jono-„KĘSTUTIS“, gim. 1923 m. Strėviniukų k., Trakų raj.

29. BIHLE FRANCAS LEOPOLDAS-„FRANCAS“, gim. 1917 m. Vienos mieste, Austrijoje. Vyr. leitenantas. Jie 4 pasitraukė 1945 m. rudenį.

30. GUDINSKAS PRANAS, Balio-„PUMPURAS“, gim. 1920 m. Pakertų k., Žiežmarių vlsč. Žuvęs.

„ŽAIBO“ būrio partizanų sąrašas

„D. K.“ Apygarda. Sudaryta 1946 m. kovo mėn. „MILŽINO“, „A“ rinktinės vado pavaduotojo.

(Iš asmeninio „GENELIO“ archyvo. – *R. K.*)

1. GIKAUSKAS PETRAS, Juozo-„ŽAIBAS“, gim. 1918 m. birželio mėn. Kruonio vlsč., Vindziuliškių k., III-o raj. 3-ios kuopos vadas.

2. BANEVIČIUS ALIESIUS, Juozo-„BARZDA“, gim. 1919 m. gruodžio mėn. Kruonio vlsč., Šnipelių k. Būrio vadas.

3. MATIKAS ANTANAS, Miko-„SKROBLAS“, gim. 1919 m. Jiezno vlsč., Sundakų k.

4. GATAVECKAS KAZYS, Jurgio-„BALSEMAS“, gim. 1913 m. balandžio mėn. Kruonio vlsč., Sevelionių k.

5. ADOMONIS JONAS, Domino-„FRIDRIKAS“, gim. 1918 m. gegužės mėn. Žiežmarių vlsč., Klėriškių k.

6. JURONIS ANTANAS, Povilo-„ŽARNAUSKAS“, gim. 1926 m. liepos mėn. Tverų vlsč., Taukolydžių k.

7. LETUKIS ALFONSAS, Vinco-„ZABARAUSKAS“, gim. 1921 m. gegužės mėn. Alsėdžių vlsč., Pasruojės k.

8. ANDRIŪNAS ROMASIS, Kazio-„VARNĖNAS“, gim. 1920 m. balandžio mėn. Žiežmarių vlsč., Klėriškių k.

9. ANDRIŪNAS ALBINAS, Kazio-„BANGINIS“, gim. 1921 m. kovo mėn. Žiežmarių vlsč., Klėriškių k.

10. ADOMONIS STASYS, Domino-„VĖŽELIS“, gim. 1920 m. spalio mėn. Žiežmarių vlsč., Klėriškių k.

11. JUODONIS JONAS, Jono-„BERŽAS“, gim. 1922 m. balandžio mėn. Žiežmarių vlsč., Varkalių k.

12. MATIKAS BRONIUS, Miko-„NARAS“, gim. 1928 m. kovo mėn. Jiezno vlsč., Sundakų k.

13. CIBULSKAS JONAS, Juozo-„LIŪTAS“, gim. 1919 m. spalio mėn. Žiežmarių vlsč., Klėriškių k.

14. KUZNEVIČIUS MIKAS, Igno-„SERBENTAS“, gim. 1917 m. rugpjūčio mėn. Burbiškių k., Žiežmarių vlsč.

15. KUZNEVIČIUS JONAS, Igno-„KAZIMIERAITIS“, gim. 1913 m. gegužės mėn. Burbiškių k., Žiežmarių vlsč.

16. KUZNEVIČIUS IGNAS, Igno-„DRIGNIUS“, gim. 1915 m. balandžio mėn. Burbiškių k., Žiežmarių vlsč.

17. KUZNEVIČIUS STASYS, Igno-„KŪKALIS“, gim. 1928 m. rugpjūčio mėn. Burbiškių k., Žiežmarių vlsč.

18. KURMILAVIČIUS JUOZAS, Vinco-„VOVERĖ“, gim. 1912 m. balandžio mėn. Kaukinės k., Žiežmarių vlsč.

19. AUGUSTINAVIČIUS ADOMAS, Felikso-„LORDAS“, gim. 1921 m. gruodžio mėn. Kaukinės k., Žiežmarių vlsč.

20. ŠLIUŽAS KAZYS, Jono-„VAITKUS“, gim. 1915 m. rugpjūčio mėn. Kaukinės k., Žiemarių vlsč.

21. JANKAUSKAS JONAS, Jono-„KOPŪSTAS“, gim. 1904 m. rugpjūčio mėn. Degutiškių k., Žiežmarių vlsč.

22. GINEVIČIUS JUOZAS, Adomo-„VANAGAS“, gim. 1922 m. birželio mėn. Budzylių k., Semeliškių vlsč.

23. JOCIUS STASYS, Kazio-„KLEVAS“, gim. 1927 m. kovo mėn. Masių vietovėje.

24. URBONAITIS VYTAS, Martyno-„STANKUS“, gim. 1922 m. gruodžio mėn. Ramaškonių k., Kamajų vlsč.

25. VITAS IZIDORIUS, Vinco-„SAKALAS“, gim. 1918 m. liepos mėn. Žydiškių k., Aukštadvario vlsč.

26. AŠMENSKAS ALBINAS, Juliaus-„SIAUBAS“, gim. 1927 m. rugpjūčio mėn. Gailaičių k., Semeliškių vlsč.

27. STAŠINSKAS ROMUALDAS, Motiejaus-„BERŽAS“.

„D. K.“ apygardos „ŽVIRBLIO“ būrio partizanų sąrašas

Sąrašą sudarė partizanas ANTANAS OBELEVIČIUS-„TAUTGINAS“. Tikslinta pagal asmeninę „GENELIO“ archyvinę medžiagą. – *R. K.*

1. MICKEVIČIUS JONAS-„ŽVIRBLIS“, gim. 1916 m. Neveronių k., Pažaislio vlsč. Žuvo 1946 m. spalio mėn.

2. GURSKAS KLEMENSAS-„RIEŠUTAS“, gim. 1917 m. Paberžių k. Žuvęs 1947 m. spalio 21 d.

3. ČERNIAUSKAS ANTANAS-„PUŠIS“, gim. 1916 m. (Peterburgo k.) Miręs po lagerio.

4. URBONAVIČIUS JUOZAS-„AIDAS“, gim. 1925 m. kovo 31 d. Miręs lageryje. Areštuotas 1948 m. gegužės 26 d.

5. SVILIKAS MYKOLAS-„GENYS“, gim. 1921 m. Žuvęs 1948 03 03 Samylų k., Kauno raj.

6. OŽKELAILA BRONIUS-„RYTAS“, gim. 1921 m. Karčiupio k. Jo likimas nežinomas.

7. MIKALAUSKAS JUOZAS-„ŽAIBAS“, gim. 1920 m. Martinavos k., Pažaislio vlsč. Žuvęs 1946 m.

8. MIKALAUSKAS KAZYS-„VĖJAS“, gim. 1913 m. Žuvo 1947 m. prie Rumšiškių.

9. MIKALAUSKAS KLEMENSAS-„PERKŪNAS“, gim. 1913 07 24 Neveronių k. Gyvena, buvęs ryšininkas.

10. MATAKAS STASYS, Bernardo, gim. 1924 m. Gastilionių k., Rumšiškių vlsč. Žuvo 1952 m. Grabučiškių miške.

11. NASKAUSKAS BRONIUS-„LAPĖ“ – iš Kalnėnų k. Žuvęs 1945 09 08 Aleksandravos miške prie Pravieniškių k. su JUOZU JUREVIČIUM iš Palomenės k.

12. ČEPKAUSKAS JUOZAS-„KATINAS“, gim. 1926 m. 1946 m. už išdavystę sušaudytas. Kur būrio dislokacija per „KATINĄ“ į NKVD pranešė jo sesuo. Apie tą pranešimą partizanus informavo skrebas ir nurodė, kas išdavė.

13. JAKUBAUSKAS JONAS-„KIRVIS“, gim. 1916 m. Aleksandravos k., Rumšiškių vlsč. Mirė lageryje. Suimtas 1949 m.

14. SIMANAVIČIUS JONAS, Antano-„MAŽYLIS“, gim. 1921 m. Pravieniškių k., Rumšiškių vlsč. Žuvo 1947 10 21 Svylionių k.

15. ILNICKAS POVILAS, gim. 1914 m., nuo Kėdainių. Buvo suimtas, teistas mirties bausme. Po lagerio grįžo į Lietuvą.

16. SINKEVIČIUS KAZYS, Jurgio-„VĖTRA“ – iš Aleksandravos k.

17. ČERNIAUSKAS JONAS, Juliaus-„VAIDOTAS“, gim. 1919 m. Užtakų k., Rumšiškių vlsč. Žuvęs 1948 09 16 Palemone.

18. JASINAUSKAS STASYS ZIGMAS, Prano-„NARSUTIS“, gim. 1925 m. Mozūrų k., Kauno raj. Nužudytas 1976 m.

19. JURKEVIČIUS KAZYS, Jurgio-„DAINIUS“, gim. 1915 m. Neveronių k.

20. JUREVIČIUS JUOZAS, gim. 1920 m. Žuvo 1945 09 08. Jo žmoną MGB-istai kankino, už tai jis negailestingai vėliau jiems keršijo. Kilęs iš Palomenės k.

21. KRASAUSKAS JUOZAS, Jono, gim. 1921 m. Girstupio k. 1945 m. paimtas sužeistas, nuvežtas į Petrašiūnus ir numestas ant gatvės. Susėdę skrebai ant jo dar gyvo jojo, po to surišo spygliuota viela ir nužudė.

22. KREIVĖNAS ALFONSAS, kilęs iš Naujasodžių k.

23. KRASAUSKAS PETRAS, Antano, gim. 1926 m. Buvo lageryje, grįžęs į Lietuvą mirė 1974 m. Ryšininkas.

24. URBONAVIČIUS ANTANAS. Buvęs ryšininkas. Atsėdėjo 10 metų lageryje. Gyvena Kaune.

25. ULOZAS PRANAS, Petro-„KLEVAS“, gim. 1924 m. Kapitoniškių k., Rumšiškių vlsč. Jo likimas nežinomas.

26. GREBLIAUSKAS KAZYS, Kazio-„VAIDEVUTIS“, gim. 1927 m. Amalių k. Žuvęs 1947 12 24.

27. VAITKEVIČIUS ALEKSAS-„VĖTRA“, kilęs nuo Kruonio, gim. 1927 m. Žuvęs 1946 m. vasarą.

28. SURVILA JUSTINAS, Jono-„KARKLAS“, gim. 1909 m. Kilęs nuo Zarasų, iš Degučių k. Suimtas 1945 12 06. Mirė 1967 09 21 po lagerio. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse.

29. JAKUBČIONIS PRANAS, Jono, gim. 1928 m. Mirė grįžęs iš lagerio 1963 10 04. Buvęs ryšininkas.

30. JAKUBČIONIS ALEKSAS, Simono-„ŽAIBAS“, gim. 1926 m. Pažaislio vlsč. Mirė 1986 m. Panevėžyje.

31. DAVALGA BRONIUS, Kazio-„ALKSNIS“, gim. 1927 m. Martinavos k., Pažaislio vlsč. Suimtas 1945 12 06. Iš lagerio į Lietuvą negrįžo. Gyveno Vorkutoje.

32. ŠIMONIS MARIJONAS, gim. 1925 m., iš Daukliūnų k. prie Karmėlavos. 1947 m. jį areštavo, išdavė stribo KLEMENSO ŠAVYROS motina. Teistas 15 metų. Likimas nežinomas.

33. STAKUTIS PRANAS-„KIRMĖLĖLĖ“, gim. 1923 m. Kilęs nuo Alytaus. Buvęs Karčiupio pradinės mokyklos mokytojas. Suimtas

1945 m. rudenį. Spausdino būrio atsišaukimus, įsakymus, buvo ryšininkas.

34. JAKUBČIONIS JONAS, Jono-„KIRVIS“, gim. 1921 m. Aleksandruvkos k., Rumšiškių vlsč. Suimtas 1945 m. liepos pabaigoje. Nužudytas lageryje 1948 m. Ryšininkas.

35. OBELEVIČIUS ANTANAS, Petro-„TAUTGINAS“, gim. 1926 m. Vajakiškių k., Rumšiškių vlsč. Suimtas 1945 07 25. Šiuo metu gyvena Kaune.

36. PAGODINAS ROMAS, Domo-„KUPSTAS“, gim. 1927 m. Kaune, Šančiuose. Teistas 10 metų. Gyvena Birštone.

37. PRASCIENIUS ROMAS-„PERKŪNAS“, gim. 1926 m. Kilęs nuo Rokiškio.

38. BEKERIS HENRIKAS-„KEPALAS“, gim. 1926 m. Kaune. Bėgdamas iš lagerio, žuvo.

39. KUPRĖNAS PETRAS. Teistas 1945 m. Mirė Lietuvoje.

40. KUPRĖNAS PRANAS, Simo. Ryšininkas.

41. PAŠKEVIČIUS STASYS, Zigmo-„VYTENIS“, gim. 1924 m. Byliškių vlsč. Šiuo metu gyvas.

42. ŠČEPKAUSKAS ALFONSAS-„PRAVIENIS“, gim. 1924 m. Pravieniškėse. Mirė Panevėžyje 1963 m. Teistas 7-riems metams.

43. ASTRAUSKAS ALEKSAS-„MEŠKONIS“. Žuvo Davalgonių miške prie Palemono apie 1946 metus.

44. DAINIUS PETRAS-„SAKALAS“, gim. 1926 m. Kaune. Žuvo Palemone 1948 09 16.

45. JANAVIČIUS VITAS-„VARPAS“, gim. 1926 m. Kaune. Žuvo Palemone 1948 09 16.

46. ČERNIAUSKAS ANTANAS-„PUŠELĖ“, gim. 1916 m. Petrograd o k., Pažaislio vlsč. (Savavališkai 1945 m. rudenį pasitraukė iš būrio ir registravosi.)

Ryšininkai:

1. MAKAREVIČIŪTĖ-SAVICKIENĖ VERONIKA, Juozo-„ŽIBUTĖ“, gim. 1924 m. Petrograd o k., Pažaislio vlsč.

2. MAKAREVIČIŪTĖ-SURVILIENĖ-VALIENĖ ONA, Kazio-„NARSUTĖ“, gim. 1916 m.Petrograd o k. Gyvena Biržuose.

3. ZIENIUTĖ LEOKADIJA, Simo, gim. 1921 m. Karčiupio k. Gyvena Kaune.

4. ZIENIUTĖ-ČEPIENĖ MARYTĖ, Simo. Gyvena Kaune.

5. VASILIAUSKAITĖ-KRASAUSKIENĖ ONA, Antano-„RAMUNĖ-II“, gim. 1928 m. Aleksandravos k. Gyvena Kaune.

6. VASILIAUSKAITĖ KAZĖ, Antano-„RAMUNĖ-I“, gim. 1927 m. Gyvena Kaune.

7. MILIAUSKAS KLEMENSAS, Juozo-„PERKŪNAS“, gim. 1913 m. Neveronių k. Teistas 25-riems. Gyvena Neveronių k., Palemono vlsč.

8. KRASAUSKAS SILVESTRAS, Prano, gim. 1926 m. Kaišiadorių raj. Mirė 1993 m.

9. KEPEŽINSKAS ZIGMAS. Buvęs Rumšiškių stribas. Kilęs iš Jurgiškių k., Rumšiškių vlsč. Teikė partizanams žinias. Miręs. Jis išgelbėjo „RIEŠUTO“ būrį, teikė žinias per MARYTĘ ZIENIUTĘ.

10. GRABNICKAS ALEKSAS, Jono. Buvęs Kauno milicininkas, gim. 1915 m. Ramučių k., Pažaislio vlsč. „ŽVIRBLIO“ būrio partizanų rėmėjas. Žuvo 1950 07 12 Karmėlavoje.

11. GRIKŠELIS JUOZAS, Povilo, gim. 1893 m. Žemaitijoje. 1945 m. atsikėlęs į Palemoną. Žuvo Palemone 1948 09 16 savo paties sodyboje.

12. PARADAUSKAITĖ-JONIKIENĖ RIMA-„RASA“, gim. 1925 m. Kilusi nuo Kazlų Rūdos, gyvena Alytuje. Spausdino atsišaukimus.

13. MIKALAUSKAITĖ-GURSKIENĖ VERONIKA-„PURIENA“ („RIEŠUTO“ žmona), gim. 1922 m. Neveronių k. Gyvena Kaune.

Versta iš rusų kalbos — Iš KGB archyvų

Išrašas iš bylos. Arch. Nr. 33/8
Ap. 3. B. – 298
1948 03 15
1948 10 13

Lietuvos SSR MGB 2-N Valdybos
2-o skyriaus viršininkui
papulkininkiui drg. FIGURINUI

RAPORTAS

Vykdant pulkininko drg. POČKAJ įsakymą, septynių žmonių spec. grupė, vadovaujama smogiko „KIRVIO“, su dviem pulkininko drg. POČKAJ „Kraitiniais“ „A“ ir „B“ rugpjūčio 12 d. pirmą valandą nakties išsilaipino miško aikštelėje – Zauliškių k. teritorijoje, Rumšiškių vlsč., Kaišiadorių apskr., iš kur kinkiniais, vadovaujami „B“, pajudėjo vykdyti užduoties: susitikti su „NARSUOLIO“ būriu ir jį sunaikinti.

Aš pats su savo 6-ių žmonių rezervu ir racija apsistojau netoli plento Rusonių k. teritorijoje. Nuo spec. grupės veikimo vietos privalėjau būti ne toliau kaip už pusantro kilometro, todėl galėjau greit nueiti iki spec. grupės, jeigu būtų reikalinga pagalba.

Karinis rezervas, vadovaujamas drg. RIMKEVIČIAUS, išsidėstė Žiežmarių vietovėje ir su manimi palaikė ryšį per raciją. Be to, mano racija bei karinio rezervo racija palaikė ryšį su drg. POČKAJ Vilniuje.

6-tą valandą ryte kaimo pusėje pasigirdo stiprus šaudymas iš automatų, po kurio laiko mes pamatėme dvi žalias raketas, tai reiškė: „kova baigta, nuostolių neturime, eikite į ryšį." Aš netrukus iškviečiau kariuomenės rezervą, kuris atvyko per 17 minučių, ir su kareiviais nuėjau susitikti su spec. grupe. Po 20 minučių mes susitikome su smogikais, kurie man pranešė:

Po spec. grupės išlaipinimo„A" kartu su dviem smogikais ėjo priekyje ir užėjo ryšių punktą, kuris buvo išsidėstęs sodyboje ant Strėvos upės kranto; čia jam ryšininkė pasakė, kad „NARSUOLIS" su savo draugais miške ant upės kranto varo „samagoną". Ji nuėjo ir pakvietė vieną partizaną, kuris spec. grupę atvedė į savo stovyklą, išsidėsčiusią upės pakriaušėje, apaugusioje tankiais krūmais. Ten „NARSUOLIS" susitiko su „B" ir mūsų smogikais, kuriems paaiškino, kad jų šičia yra penki žmonės, o kitoje vietoje, kurios neįvardino, turėjo būti 12 žmonių, jie rengia susirinkimą ir čia neateis, nes laiko šią vietą pavojinga. Iki jų eiti toli, ne mažiau 12–14 km, ir jų bazavimosi vieta buvo šone nuo legendinio spec. grupės maršruto, todėl „B" davė signalą sunaikinti partizanus. Pirmasis atidengė ugnį„A" ir „PERKŪNAS", įterptas į smogikų grupę vietoje „GEGUTĖS", kurį gerai pažinojo vietiniai partizanai. Po jų ėmė šaudyti „KIRVIS", „MATROSAS" ir kiti smogikai, todėl 5 partizanai buvo sunaikinti.

Taigi užmušti buvo: (šis sąrašas patikslintas – *R. K.*)

1. „NARSUOLIS" – PRAŠKEVIČIUS ANTANAS, kilęs iš Kazokų k., Kruonio vlsč. Žuvo Pavuolio k. 1948 08 12. „D. K." apygardos „A" rinktinės 3-io bataliono vadas.

2. „LOKYS" – PRAŠKEVIČIUS PRANAS, gim. 1912 m. Kazokų k. Partizanų grupės vadas.

3. „SAKALAS" – ČEPULIONIS PETRAS, Jono, gim. 1921 m. Kilęs iš Kairiškių k.

4. „LIŪTAS"

Du slapyvardžiai ir pavardės nenustatyta.

(Kartu nušovė ir netoliese miške buvusius to kaimo žmones, tėvą ir sūnų, J. ir M. VENCKUS, kuriuos ten pat ir užkasė. Sūnus M. VENCKUS buvo nebylys, matyt, jie turėjo omenyje šių „partizanų" slapyvardžius. – *R. K.*)

Paimta ginklų: (išvardinti ginklai)

Vykdant pulkininko drg. POČKAJ įsakymo antrąją dalį, buvo atlikta spec. grupės maskuotė tokiu būdu:

Vietoje keturi spec. grupės smogikai persirengė kariškais drabužiais ir kartu su rezerviniais smogikais, vilkinčiais kariškais drabužiais, nuėjome paupiu link klonio vaizduodami, kad ieškome partizanų, bet prie RIMKEVIČIŲ viensėdžių neprisiartinome.

Tą patį pakartojom ir su kareiviais, bet kareiviai užėjo į viensėdžius. Toj upės pusėj, kur ėjo RIMKEVIČIUS su kareiviais, gyveno žymūs ryšininkai „A" ir „B". Smogikų grupė, susidedanti iš 5-ių žmonių, pasislėpė krūmuose ant upės kranto, jie turėjo nuo kareivių atsišaudydami išsibėgioti pro viensėdžius, kur gyvena ryšininkai, į mišką Leliušių kaimo teritorijoje, ten prieš tai turėjo automobiliu atvykti vienas smogikas iš grupės „B" „KERŠTAS" ir, vežamas kartu su nukautaisiais partizanais, turėjo vaizduoti sužeistą partizaną.

Neva RIMKEVIČIAUS vadovaujami kareiviai surado partizanus ir prasidėjo susišaudymas. Smogikai, atsišaudydami į juos persekiojančius kareivius, išbėgo per viensėdžius skirtingu metu, šeimininkų akyse įsirausė į daržinės šiaudus. Tuo metu automobiliu aš atvykau prie miškingos vietovės, kur po vieną susirinko smogikai, miške persirengė karine uniforma, kurią jiems atvežė priedangos smogikai, „žaidžiantys" kareivius, su jais išėjo prie kelio ir sėdo į automobilį.

Šitaip spec. grupės operacija buvo baigta 3 val. 30 min. ryte. RIMKEVIČIUS kartu su kareiviais pasiliko rinkti lavonų, aš kartu su spec. grupe grįžau į pirmykštę vietą miške – 8 km nuo Žiežmarių link Vilniaus, iš kur per raciją pranešiau drg. POČKAJ apie operacijos užbaigimą.

Smogikų nuotaika gera, iš spec. grupės agentūros jokių duomenų apie netinkamą atskirų smogikų elgesį negauta.

Smogikai gerai atsiliepia apie smogiko „PERKŪNO" darbą, kuris panašioj operacijoj dalyvavo pirmą kartą.

majoras /SOKOLOV/

Pastaba. Ypatingajame (KGB) archyve minimi spec. grupių agentai smogikai:

„GEGUTĖ" – J. P., gim. 1925 m. Panevėžyje, veikė SG nuo 1948 m. F. 3 B. 33/4, 33/13 L. 18. Asmens bylos Nr. 29785.

„PERKŪNAS" – L. S., SG grupėje 1946–53 m. Asmens bylos Nr. 2447 F. 3 B. 68/51 L. 10–13 B. 31/9 L. 46 (Gyvena Klaipėdoje).

„KIRVIS„ – OSTIN RUDOLF, gim. 1927 m. Bavarijoje, fiktyvi pavardė – KLEIN, SG nuo 1947 m. Asmens bylos Nr. 29761 F. 3 B. 33/13 L. 9, 16 B. 31/10 L. 17–18, 22 B. 31/5 L. 163–167 B. 60/7 L. 80 B. 33/12. Nuo 1948 m. SG vadas, vokiečių vermahcto karininkas, dalyvavo sunaikinant 150 partizanų, asmeniškai nužudė 20.

„PERKŪNAS“ – VENIGER KLAUS, Makso, gim. 1920 m. Heidelberge. Asmens bylos Nr. 40207 SG nuo 1948 m. F. 3 B.33/4.

„ŠALNA“ – CH. A., gim. 1922 12 20 Biržų raj., Porijų k. Fiktyvi pavardė – LOPAČINSKAS. Gyvena Vilniuje. Asmens bylos Nr. 28242 F. 3 B. 33/4 B. 68/51 L. 116, 145.

„BIJŪNAS“ – K. B., Juozo, gim. 1919 m. Fiktyvi pavardė – LOBAČIAUSKAS. Gyvena Vilniuje, SG nuo 1948–62 m. Asmens bylos: Nr. 1081, 28136, 1186. F. 3 B. 33/13 L. 7, 9, 16 B. 66/3 L. 38 B. 33/12, kortelė. Kauno SG. Sunaikino daugiau nei 50 partizanų.

„SERBENTAS“ – MONSTIS PRANAS, Prano, gim. 1928 m. Telšių apskr. Žuvo 1949 m. Fiktyvi pavardė – KALVAITIS. F. 3 B. 33/4 L. 1, 57, 74 B. 33/13 L. 7, 13 B. 31/5 L. 26. – *R. K.*

Iš KGB archyvų

Išrašas iš bylos. Arch. Nr. 33/8
Ap. 3. B. – 298
1948 03 15
1948 10 13
(Kalba netaisyta)

Nuo spec. grupės vado Drg. majorui SOKOLOVUI
1948 m. rugsėjo mėn. 17 d.

RAPORTAS

Pranešu jums apie duoto uždavinio vykdymą ir jo rezultatus duoto šių metų rugsėjo mėn. 16 dienai.

Uždavinys. Man su penkiais kovotojais lydint B. D. P. S. Žvalgybos skyriaus viršininką ŠVIDRĮ nuvykti į Palemoną netoli Palemono geležinkelio stoties sunaikinti ŠVIDRIO asmeninį ryšininką BIJŪNĄ ir bandos ryšininkę NARSUTĘ, kuri turi mus nuvesti pas VAIDOTĄ ir jo banditus.

Nuvykus ir susitikus su banditais, juos sunaikinti.

Uždavinio vykdymas. Šių metų rugsėjo mėn. iš 15 į 16 dieną naktį išsodino mus kelyje nuo Palemono stoties 2 kilometrų atstume. Išsodi-

nus susitikom su ŠVIDRIO ryšininku BIJŪNU ir bandos ryšininke NARSUTE, kuri mums aiškino, kad Pažaislio vals. Naujasėdžių km. pas GRIKŠELĮ JURGĮ yra banditai VARPAS ir BEVARDIS, o VAIDOTO ir SAKALO nėra, nes jie išvykę į Užtakų km. Nr. 2 susitikti su mumis ir turi tuoj grįžti.

Vedami bandos ryšininkės NARSUTĖS, nuvykom į Naujasėdžių km. Priartėjus prie GRIKŠELIO ūkės mes pasilikom toliau palaukti, o bandos ryšininkė NARSUTĖ pranešt apie mūsų atvykimą. Grįžus NARSUTĖ mums pranešė, kad banditai VARPAS ir BEVARDIS miega ant tvarto bunkeryje, o VAIDOTAS ir SAKALAS dar negrįžę. Tuomet dalis mūsų nuėjom į kambarį dalis pasilikom lauke, ryšininkė prikėlė banditus. Atėjus banditams su jais susipažinom ir ŠVIDRYS pradėjo aiškinti apie savo žygį ir žadėjo laukt grįžtant VAIDOTO ir SAKALO. Sulaukus ryto, nuėjom į kluoną būk tai miegot, nes vaizdavom labai pavargusius. ŠVIDRYS nurodė, kad sargybą eina vienas iš mūsų kovotojų ir vienas iš banditų. Mes visą laiką buvom pasiruošę, nes banditai mumis mažai tikėjo. Mums nuėjus miegoti, iš karto banditai BEVARDIS ir VARPAS buvo kartu su mumis, vėliau liko tik vienas VARPAS, o BEVARDIS nuėjo į kambarį. Apie 8 val. ryto tuo laiku sargyboje esantis mūsų kovotojas SERBENTAS pastebėjo grįžtančius VAIDOTĄ ir SAKALĄ civiliai persirengusius ir apie tai pranešė man. Grįžęs VAIDOTAS ir SAKALAS mus nepastebėjo ir nuėjo į kambarį. Tuo laiku, kada banditai VAIDOTAS ir SAKALAS intėjo į kambarį, aš kovotojui ŠALNAI įsakiau esantį banditą su mumis likviduoti be garso ir kitus banditus, atėjusius į kluoną susitikti su mumis naikinti atvira ugnimi.

Kovotojas ŠALNA užsilipo ant šiaudų, po jo ir aš ir su mumis esantį banditą VARPĄ sunaikinom be garso. Sunaikinus banditą VARPĄ, laukėm ateinant daugiau. Praslinkus dešimčiai minučių, į kluoną atėjo VAIDOTAS ir SAKALAS, tuo laiku nuėjo ant tvarto į bunkerį persirengt banditiškai, BEVARDIS tuo metu buvo kambaryje. Susitikus su VAIDOTU, buvo pastebėta, kad jis turi įtarimą. Po susitikimo su VAIDOTU, ŠALNA, BIJŪNAS ir aš kartu ir VAIDOTAS nuėjom į kambarį, tuo tarpu, kada mes nuėjom į kambarį, banditas SAKALAS nuėjo į kluoną.

Atėjęs SAKALAS į kluoną klausė, kur yra VARPAS ir norėjo lipt ant šiaudų jo ieškot, tuo laiku kovotojas SERBENTAS iš automato į jį paleido ugnį. Mes, būdami kambaryje, išgirdome šūvius, atsitraukėm į tarpą durų, kovotojas ŠALNA išėjo laukan, aš į banditus BEVARDĮ ir

VAIDOTĄ atidengiau ugnį juos sunaikindamas, taip pat sunaikinau norinčias pabėgti ryšininkes.

Rezultate sunaikintas Bataliono vadas VAIDOTAS, jo kovotojai SAKALAS, BEVARDIS ir VARPAS, ryšininkai: NARSUTĖ ir šeimininko duktė, rėmėjai, šeimininkas, šeimininkė ir sena boba.

Sunaikinus 9 val. ryto SERBENTĄ pasiunčiau susirišti su jumis.

Pasirašo /KIRVIS/

Pasakoja ANASTAZIJA KRIVICKAITĖ-KESTAITIENĖ
(*Žalio Velnio* žmonos sesuo)

Užrašyta Panevėžyje
1995 04 02

Jonas Misiūnas 1934 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje puskarininkiu prie Panevėžio, Pajuostėje. Panevėžy dar gyveno ir jo sesuo Nastutė Misiūnaitė-Melinskienė, per ją Jonas susipažino su mano seserimi ir vedė.

Vyriausioji duktė Danutė jiems gimė 1935 m., o Rimgaudas ir Kęstutis gimė 1938 m. Tuo metu Misiūnas persikėlė į Kupiškį, kadangi valdžia pasiuntė Joną ten dirbt į karinį dalinį. Kupišky Misiūnas gavo viršilos laipsnį. Tada Kupišky bazavosi pėstininkų karinis dalinys – Karaliaus Mindaugo 4-asis pulkas. Kada 1940 m. Lietuvą okupavo rusai, Misiūnai persikėlė į Valkininkus, Jono draugą Vladą Kalpoką išvežė į Sibirą (dabar gyvena Kaune).

Kur kėlė vyrą, su juo kartu kėlėsi ir jo žmona su vaikais. Buvo jau trys vaikai. Iš Valkininkų Misiūnus perkėlė į Kaišiadoris, čia Jonas dirbo geležinkelio apsaugoje, iš čia jis pasitraukė į mišką.

1945 m. pradžioje į Panevėžį atvažiavo pas mus Misiūnienė, apie 15-tą sausio mirė mūsų mama. Po laidotuvių ji pasakojo, kad gavusi iš NKVD raštą, kuriuo raginamas jos vyras Jonas Misiūnas pasiduoti, o apie kovo mėnesį pas mus atvažiavo *In-*

dyra – Paulavičiūtė, partizanų ryšininkė, ir atvežė raštelį nuo Jono, kuriame buvo trumpai parašyta: „Žuvo mano džiaugsmas – Onutė“.

Kaip mums žinoma, kada NKVD sužinojo, kad Jonas Misiūnas jau miške ir pasivadinęs *Žaliu Velniu*, tada paėmė jo žmoną Onutę ir ėmė tardyt kalėjime Kaišiadoryse. Tuo metu kalėjime ji pagimdė sūnų Vytuką, tie vyresnieji irgi buvo uždaryti tam pačiam kalėjime, o per Kūčias čekistai juos pristatė į Čiobiškio vaikų prieglaudą.

Enkavedistai, matyt, žinojo, kad ji su vyru susitikinėja ir žino, kur jis yra. Tada jie parašė raštą, įteikė Onutei ir liepė jį nunešt savo vyrui, kad jis pasiduotų, o kai pasiduos, tada atiduos jai vaikus. Tokiu būdu ją išleido iš kalėjimo.

Ryšininkė man pasakė: „Kada Onutė su enkavedistų raštu nuėjo į mišką ir susitiko su vyru, tuo metu juos apsupo NKVD kariuomenė. Įvyko kautynės. Tai buvo netoli Čiobiškio kažkokiam dvare. Kada partizanai atsišaudydami pradėjo trauktis, gal kartu būtų išbėgusi ir Onutė, bet Jonas skubėdamas pamiršo savo milinę, grįžo pasiimt tos milinės, o ten prie namo kažkur pasislėpęs buvo stribas Stankevičius ir ją nušovė (šiuo metu jis dar gyvena Musninkuose).

Kiek man teko bendraut su Jonu, jį aš galiu apibūdinti tik teigiamai: buvo draugiškas, linksmas, gražiai dainuodavo, turėjo gerą balsą, blogo apie jį aš nieko negaliu pasakyt. Suėjimuose kaip ir visi vyrai – išgerdavo degtinės, alaus, bet girto niekada nesu mačiusi.

Kiek žinau, kariai jį gerbė ir mylėjo. Turtų jokių neturėjo, bet visada sakydavo:

– Aš stengiuos, kad mano vaikai svetimoj pastogėj negyventų...

Bet kada prasidėjo tas chaosas, viskas dingo, be laiko žuvo ir jis, ir jo žmona, vaikai liko našlaičiai.

A. A. Kęstutis Misiūnas turėjo labai gerą atmintį, dažnai pasakodavo, kaip juos, vaikus, buvo uždarę į Čiobiškio prieglaudą, kaip bėgo iš jos. Jis pasakojo, kad ta prieglaudos vedėja labai

nekęsdavo partizanų vaikų, o jis buvęs labai smarkus, mėgdavęs patriukšmauti, tai jį įmesdavo į tokią trijų metrų gylio išbetonuotą duobę. Šalta, drėgna, kelias paras išlaikydavo ir neduodavo valgyti, o kartais jis pabėgdavęs iš prieglaudos į kaimą, pasiieškodavęs maisto, atnešdavęs broliui ir kitiems partizanų vaikams.

Pirmas iš tų Čiobiškio vaikų namų Kęstutis ir pabėgo. Tai buvo apie 1945 m. birželio mėnesį. Atbėgo jis į Panevėžį pas mano tėvus, kurie gyveno tada Žalgirio gatvėje. Mano motina buvo jau mirusi. Sakė, pėsčias ėjęs naktimis ir traukiniu važiavęs, kol pasiekęs Panevėžį. Mes tada gyvenom Smėlynės gatvėje. Tėvelis Kęstutį atvedė pas mus, o Jono Misiūno sesers vyras Mielinskas nuvažiavo į Čiobiškį ir pasiėmė antrąjį vaiką – Rimgaudą.

Taip tie vaikeliai ir klajojo iš vienų giminių pas kitus. Vienas kurį laiką buvo pas Jono brolį, kitas pas mano brolį, kol paaugo, po to išėjo į kariuomenę. Kęstutis buvo pasitraukęs į Rusiją, po to persikėlė į Kaliningrado sritį. Jį Panevėžyje einant Senamiesčio gatve atpažino kažkoks milicininkas, bandė sulaikyt, jie abu susikibo, Kęstutis milicininką partrenkė ant žemės, tada nieko nelaukęs sėdo į pirmą pasitaikiusį traukinį ir išvažiavo į Rusiją. Per tą laiką jis mums buvo visai dingęs iš akiračio, iš jo jokios žinios negaudavome.

Jono Misiūno vaikai:

1. Danutė Misiūnaitė-Ilčiukienė, gim. 1935 m. Gyvena Panevėžio rajone.

2. Kęstutis Misiūnas, gim. 1937 m. Mirė 1995 kovo mėn. Karaliaučiaus srityje.

3. Rimgaudas Misiūnas, gim. 1937 m. (dvyniai) Gyvena Kupiškio rajone, Rudilių kaime.

4. Gediminas Misiūnas, gim. 1942 m. Mirė pusės metukų Valkininkuose.

5. Vytautas Misiūnas, gim. 1945 m. kalėjime. Gyvena Karaliaučiaus srityje, buvo jūrininkas. Prieš tai gyveno prie Joniškėlio ir dirbo plytinėje.

Pasakoja MOTIEJUS BULAUKA-„KOLUMBAS“

Užrašyta Žvagakalnio kaime
1995 11 21

Gimiau Žaslių vlsč., Rusių kaime Lietuvos savanorio Jono Bulaukos šeimoje 1922 m. rugsėjo 28 d. Augome keturi broliai, iš jų du tapome partizanais: aš ir Pranas, kuris žuvo jau po mano arešto 1947 m. gruodžio mėn.

Tik atėję rusai 1940 m. pirmiausia ėmė persekiot mano tėvą, buvusį Nepriklausomos Lietuvos savanorį, o aš iš tėviškės pasitraukiau ir gyvenau Kėdainiuose, dirbau prie elevatoriaus statybos. Matydamas, kad čia nieko gero nebus, grįžau atgal į tėviškę. Ėjome dviese su žydeliu pro Gaižiūnų poligoną, einant matėme, kaip degė Jonava, o poligone rusų kareiviai jau rikiavo mašinas, krovėsi amuniciją, ginklus ir, matyt, ruošėsi trauktis. Kada priėjome prie tokio nedidelio upelio, išgirdome rusiškai šaukiant:

– Stoj! Stoj!

Sustojom. Priėjo du rusų kareiviai ir klausia, kas mes tokie, kur einam. Žydelis mokėjo rusiškai ir ėmė jiems aiškinti, kad jis žydas ir eina pas tėvus, gali reikt trauktis su rusais, nes prasidėjo karas. Kada kreipėsi į mane, pasirodo, aš jokių dokumentų neturiu, turėjau tik šaukimo lapelį į rusų armiją. Ruskeliai susižvalgė ir tariasi, ką su manimi daryti, o žydelis nieko nelaukęs ėmė jiems aiškinti:

– Ui, aš jį gerai pažįstu, čia mano kaimynas, geras žmogus...

Tada mus paleido. Mes patraukėm toliau. Perėjom upelį ir net nepajutom, kaip mus apsupo tokie siaurom akim, plačiais žandikauliais, į mongolus panašūs, durtuvais surėmė. Tuoj priėjo karininkas, pasiteiravo, kur einam ir ką nešam. Žydelis dar turėjo rankoje kažkokio namo planus, tuos planus iš jo paėmė, nusinešė į palapinę, bet greit grįžo ir liepė eit toliau. Tik nesislapstyt, garsiai kalbėt, tada niekas mūsų nestabdys, nes visur pilna kariuomenės.

Einam, o tas žydelis eidamas užmiega, aš patampau už rankovės, kad nemiegotų, kalbėtų. Atėjom į jo tėviškę senosios Gegužinės kaiman, prie pat poligono. Namai tušti, žydelis žydiškai sušuko kelis kartus, išlindo iš slėptuvės tėvas su motina, o mes taip nuvargę, žydė paklojo lovą, atsigulėm, kiek pasnaudėm, bet greit pakėlė ir liepė eit. Žydė man pasakė:

– Tu eik kur tau reikia, o mes irgi išeinam...

Aš jos dar paklausiau, kur jie eina, moteris giliai atsidususi pratarė:

– Mes patys nežinom, kur einam, reikia trauktis, nes artėja vokiečiai...

Pašaukė dar kaimyną, padavė jam malūno raktus, paprašė pasaugot namus ir malūną, patys pasiėmė kelis maišelius su manta ir išėjo. Aš irgi grįžau į namus.

Atėjus vokiečiams, per daug džiaugtis nebuvo kada, paėmė mane vokiečiai ir išvežė į Vokietiją darbams Saksonijon. 1943 m. rudenį Saksonijos darbo batalionuose lankėsi Lietuvos kariuomenės karininkas majoras Sugintas ir rinko jaunus vyrus, organizavo policijos batalioną Lietuvos teritorijoje. Dauguma jaunų Lietuvos vyrų užsirašėm į tą batalioną. Vokietijoje mus apmokė, atvežė į Lietuvą ir išskirstė po įvairias vietoves. Pirmiausia patekau į Prienus, po to į Ukmergę, galiausiai metė į frontą už Vilniaus, bet su rusais susiremt neteko. Pasitraukėm į Kauną, iš Kauno atvežė į Daugpilį, o iš Daugpilio jau traukėmės kartu su frontu į Liepoją, iš Liepojos į Dancigą, Dancige mūsų batalioną išformavo ir dalį mūsiškių išsiuntė į vadinamąją fronto aikštelę, kur suvežti įvairiausių išsklaidytų dalinių kareiviai, ten buvo formuojami atsarginiai pulkai.

Iš kitos pusės tuo metu jau artėjo amerikonai. Mūsų dalinį apsupo miške. Kuopos vadas buvo kapitonas Jonas Kupstas. Jis atrinko savanorius, kurie eis pas amerikonus tartis dėl pasidavimo. Vienas leitenantas lietuvis mokėjo angliškai, kartu su juo ir mes dar du kareiviai patraukėm pas tuos amerikonus. Išėjom iš miško. Čia pat plentas, plentu tankai važiuoja, o ant tankų guli vyrai. Bijom eit artyn. Važiavo ilgai, o mes vis laukėm, ka-

da baigsis ta tankų kolona. Pagaliau kolona baigėsi. Tada išlindom iš pamiškės, nuėjom į kaimelį, ten sutikom amerikonus. Jie mums ginklus atėmė, sumetė į griovį. Tas mūsų leitenantas jiems paaiškino, kad miške mūsiškių yra dar daugiau, mes atėjom kaip jų pasiuntiniai ir norėtume jiems pasiduot. Vis dėlto leitenanto jie nebeišleido, o mums liepė grįžt atgal ir atsivest kitus. Kada atsivedėm kitus, mūsų kuopos sandėlininkas turėjo lietuvišką vėliavą. Jis ją lanksto ir deda į kuprinę. Žiūrim, vienas kareivis nušoko nuo tanko, pribėgo prie mūsų ir klausia lietuviškai:

– Iš kur tą vėliavą gavot?

Pasakėm, kad mes lietuviai. Tada jis net nusikvatojo ir dar nustebęs paklausė:

– Jūs lietuviai? Tokie menki vyrai? Pas mus Amerikoj visi lietuviai stambūs... Duokit man vėliavą, aš nusiųsiu tėvams Amerikon..

Atidavėm mes jam tą vėliavą, tada jis nuėjo pas savo vadus ir pasiprašė, kad tie leistų jam su mumis pabūt. Ilgai dar buvom kartu, gal apie mėnesį kartu gyvenom. Per tą laiką jis rūpinosi mumis kaip tikrais savo broliais.

Po mėnesio mus perkėlė į Mainhaimo miestą. Kai pamatėm tam mieste stovinčius Markso, Lenino ir Stalino didžiulius portretus, smarkiai išsigandom. Pasirodo, ten buvo rusų atstovybės pastatas...

Čia amerikonai leido mums apsispręst: kas nenorit grįžt į tėvynę, galit pasilikt. Atsirado įvairių nuomonių. Vieni pasiliko, kiti pareiškė norą grįžti. Mes jau žinojom, kad Lietuvoje smarkiai suaktyvėjo partizaninis judėjimas, kad didžioji jaunimo dalis pasitraukė į miškus, todėl susitarėm keletas tokių bendraminčių grįžt į tėvynę ir įsijungt į kovą prieš okupantus.

Tada penkiese patraukėm pėsčiomis link Oderio. Prie Oderio vienoj pusėj stovėjo amerikonai, o kitoj rusai. Amerikiečių sargybinis dar bandė mus įkalbėt, kad neitume į rusų pusę, bet mes nesileidome perkalbami ir perėjome į rusų pusę. Rusai mums nieko blogo nedarė, apsirengę jau buvom amerikonų duotais drabužiais, jų kareiviškom uniformom.

Nuėję pas juo užsiregistravome, nes kitaip maisto niekas nedavė.

Iš tos kelionės draugų pamenu tik vieno pavardę – Juozas Jančiukas, kilęs iš Dzūkijos, nuo Kazlų Rūdos, turėjo viršilos laipsnį.

Taigi rusų komendantūroje gaudavome maisto davinį. Kada paprašėme, kad leistų grįžti į Lietuvą, rusai tam prieštaravo, leido grįžti tik į Latviją.

Sutikom vieną rusę moterį, kuri irgi iš Lietuvos buvo išvežta į Vokietiją darbams, tai ji mums patarė užsirašyt į Latvijos pasienį, o kai grįšim, pereisim į Lietuvą. Taip mes ir padarėm.

Susodino mus į vieną ešeloną, kur buvo įvairiausios staklės iš Vokietijos fabrikų, ir per Lenkiją patraukėm į Lietuvą. Atvažiavom iki Kauno. Čia išsiskirstėm kas kur. Aš sėdau į kitą traukinį, kuris ėjo į Kaišiadoris. Atvažiavau į Kaišiadoris, išlipau ir einu į tėviškę. Valgyt taip norisi. Kažkur apie Pyplius užėjau pas vieną ūkininką. Atnešė lašinių, duonos. Tik atsikandau pirmą kąsnį ir prasidėjo šaudymas. Aš klausiu šeimininkų, kas čia šaudo, jie sako:

– Rusai gaudo vyrus į armiją...

Palikau aš ir tuos lašinius, pasikėliau nuo stalo ir išėjau, nes dokumentų juk neturiu, reikia greičiau bėgt, kad nepagautų.

Atėjau į Survelių kaimą, jau visai netoli tėviškės, atsisėdau po lazdyno krūmu, galvoju, palauksiu sutemos, tada eisiu į namus. Kiek pasėdėjau – vėl pasigirdo šaudymas Žvagakalnio pusėje. Tik vėliau sužinojau, kad tuo metu žuvo keturi partizanai, ten žuvo ir mano jaunystės draugas Aleksas Sapitavičius, jis ir dokumentus turėjo, bet enkavedistai jį nušovė ir įmetė į Nevėžį. Jau sutemus grįžtu į namus, įeinu gryčion. Sėdi tėvas, kaimynas, pasisveikinu, matau, kad jie nepažįsta manęs. Klausiu, gal galima bus pernakvoti? Tėvas iškart sutiko, o jauniausias brolis mane pažino iš balso, nuo pečiaus ėmė šaukt:

– Motiejus! Motiejus grįžo!

Nušoko, pribėgo prie manęs, tada jau ir tėvas pakilo nuo suolo, apsikabinom visi su ašarom akyse. Prasiveria durys, ir į vidų sueina keturi ginkluoti vyrai. Žiūriu – mano brolis Pranas, *Žai-*

bas – Benediktas Arbočius iš Rusių Rago, Vaclovas Suslavičius-„*Klevas*“, o ketvirto nebepamenu. Visi linksmai nusiteikę, juokauja:

– Gerai, kad grįžai! Labai gerai! Tokių mes laukiam... – sako jie man.

Kitą dieną atėjo pas mane *Žalias Velnias, Piliakalnis.* Aptarėm situaciją, ir *Žalias Velnias* pakvietė mane į partizanų būrį, nes kitos išeities nebuvo, skrebynan negi eisi, tuo labiau, kad jau ir mano tėvukas priklausė partizanų būriui, turėjo ginklą, jam ir slapyvardis buvo suteiktas – *Savanoris*. Tėvukas – Jonas Bulauka-*Savanoris* – buvo gimęs 1898 m.

Taip aš išėjau su *Žaliu Velniu*. Pirmiausia nuėjom į Šilonių mišką, čia mes ir išsiskyrėm.

Mano motina buvo kilusi iš Budelių kaimo, ten gyveno motinos broliai, mano dėdės. Nuėjau pas dėdes, užėjau pas vieną, pasirodo, ir jis slapstosi. Nuėjom ant šieno pamiegot, o žmonai liepė saugot, kad neužeitų rusai. Buvo 1945 m. liepos 5 d. Tik atsigulėm, atbėga jo žmona ir sako:

– Rusai pro Padalių kaimą nuvažiavo link kelto...

Dėdė man sako:

– Bėk greitai pas Adomą (pas kitą dėdę), pranešk jam, pas jį yra ir daugiau susirinkę.

Nuėjau pas Adomą, dėdienė sako:

– Bėk iš čia, jau netoli rusai, *Žalias Velnias* su kitais partizanais nuėjo prie Neries, ten yra slėptuvė, pasislėpsi kartu su jais.

Tas vietas aš labai gerai žinojau. Nurodė man tiksliai vietą, kur ta slėptuvė, nueinu, o ten susėdę prie slėptuvės rūko: *Žalias Velnias*, *Piliakalnis, Dagilis* – Pranas Kacevičius, *Smilga* – Kavaliauskas, štabo sekretorius ir dar vietinio būrio vadas. *Žalias Velnias* sako:

– Reikia lįst į slėptuvę.

Pakėlė karklą su dėže – žemyn kopėtėlės. Sulindom visi į bunkerį, karklą vėl su ta dėže uždėjo ant angos Daminas Matačiūnas-*Stalinas*, užmaskavo ir nuėjo. O nuo Neries pusės buvo anga, per kurią galima buvo stebėti aplinką. Po kiek laiko

žiūriu į tą angą – vėl kaišioja ranką, galvojau, kad dar maskuoja, o *Piliakalnis* sako:

– Ne maskuoja, o rodo rusams, kur mes.

Aš prisiminiau, kad *Stalinas* buvo apsirengęs baltu megztiniu ir užmaskavęs nuėjo tolyn, o čia tamsi rankovė. Tik vėliau sužinojom, kad ta ranka, kuri rusams rodė mūsų bunkerį, buvo išdaviko Prano Raudeliūno ranka. Tuo momentu rusai jau griebė ir langelį ištraukė, kad galima būtų žmogui įlįst, bet patys nelindo, automatą įkišo ir pradėjo varyt į sieną. Mes visi suvirtom į kitą pusę. Kavaliauskas dar sako:

– Stumk dangtį į viršų, aš negaliu atidengt.

Aš jį kaip pastūmiau, pasigirdo serija – ir Kavaliauskas suklupo vietoje. Surikau, kad vienas žuvęs. Kažkas atsiliepė:

– Mes visi žuvę!

Tuo metu iš viršaus rusas įkišo automatą ir vėl paleido seriją, bet mums nekliuvo nė vienam. Tada *Piliakalnis* griebė už automato vamzdžio ir susitampė su rusu. Vienas į save, kitas į save. Ruso rankose buožė ir diržas, o *Piliakalnio* rankose tik vamzdis. Betraukiant jam dar delną smarkiai išplėšė kryptukas. Ištraukęs automatą, rusas metė granatą, ta tiesiai man prie kojų nukrito ir sukasi. Aš griebiau, mečiau ją per angą į viršų, bet į angą nepataikiau, ji atsimušė į lubas, krito atgal. Tada *Piliakalnis* kažkaip staigiai sugavo ją ore, metė per angą į lauką, o lauke ji sprogo ir vietoje užmušė du rusus (*Piliakalnio* pavardė gali būti netiksli: Zitkus, Žitkus ar Zepkus, kilęs nuo Mažeikių, žemaitis, vardas – Alfonsas ar Aleksas. – *R. K.*). Atėjo laikas lįst lauk, bet neatsiranda drąsuolio, kuris pirmas. Tuomet *Piliakalnis* pačiupo lentgalį ir ėmė kaišiot per angą. Vieną kartą iškišo, kitą – niekas nešauna, tada pats išlindo, apsidairė, sako:

– Nieko nėra, tik du negyvi guli...

Kai išlindo *Piliakalnis*, iškart puolė prie angos *Žalias Velnias*. Vyras stambių pečių, kaip kišo galvą į tą skylę – nei pirmyn, nei atgal. Tada *Piliakalnis* traukia jį už plaukų, o mes visi stumiam už kojų iš vidaus, su visom žemėm išvarėm į lauką, paskui ir patys išlindom.

Iš kitos pusės Neries į mus pasipylė kulkosvaidžių serijos. Aš dar prilėkiau prie *Žalio Velnio*, sakau:

– Vade, duok ginklą!

Jis sako:

– Trauk iš dėklo pistoletą!

– Ar užtaisytas? – paklausiau.

– Užtaisytas...

Pasigirdo dar viena serija, ir mus su *Piliakalniu* atkirto nuo *Žalio Velnio* grupės.

Tuo metu vietinio būrio vadas tik su baltiniais bėgo iš apsupimo, nes kaime buvo rusai. Toks Vladas Vaškevičius šienavo pievą. Jis pribėgo prie to Vlado ir paprašė, kad jam duotų dalgį. Vladas davė dalgį, jis ir šienauja. O tas išdavikas Raudeliūnas priėjo su rusais ir pasakė:

– Šitą šaukite vietoje.

Tie ir šovė. Šis vietinio būrio vadas prieš tai Raudeliūno pasigailėjo, paliko gyvą, nors ir žinojo, kad jis išdavikas, todėl, matyt, Raudeliūnas jo nepagailėjo.

Kada mus atkirto iš kitos pusės Neries, mes pasislėpėm už krūmų, tokiu karklynu iššliaužėm į dėdės rugius. Aplink nieko daugiau negirdėti, sėdim rugiuose ir laukiam nakties. Saulė jau nusileido, bet dar šviesu. *Piliakalnis* man rodo, kad šliaužčiau tolyn. Aš atsargiai praskiriu rugius ir šliaužiu. Pašliaužėm gal dešimt metrų, matom, ateina rusų kareiviai, girdisi, kaip barška kulkosvaidžio diskas. Atėjo netoli mūsų, pasistatė kulkosvaidį ant žemės ir taip tyliai tūno, kad girdisi, kaip nusispjauna. Svarstom, ką toliau daryt? Pirštais susirodom. Jau pradėjo ir temt, bet, mūsų nelaimei, ir mėnulis patekėjo, vėl šviesu pasidarė. Ėmėm šliaužt į kitą pusę. Dabar *Piliakalnis* šliaužia pirmas, jo kelnės oda sulopytos, kai braukia per rugius, taip ir girdisi: čyrš, čyrš. Tada aš jam pistoletu duriu į užpakalį. Jis atsisuka, rodau, kad šliaužtdamas prakėstų kojas, jis tik barzdą pakrato ir šliaužia toliau. Pasibaigė rugių laukas. Toliau pieva. Matome apkasus, o dar toliau prie kelio stovi didžiulis karklų krūmas. Mums būtinai reikia pro jį pra-

eit. Čia kaime rusai, pas dėdę rusai, o tame krūme turėtų būti pasala. *Piliakalnio* automatas buvo vokiškas, privarytas pilnas žemių. Jis man ir sako:

– Automatas mano tikrai neveiks, tu šliaužk iš vienos pusės karklo, o aš iš kitos, kai duosiu ženklą – staigiai šok į krūmus. Jeigu bus sargyba, aš imu peiliu, o tu pistoletu.

Prišliaužėm iki krūmo. Jis davė ženklą, abu sušokom į krūmą ir čia susidūrėm. Jokios sargybos nėra, krūmas tuščias. Kiek palaukėm, pro šalį praėjo rusai ir nuėjo kaimo link. Kaimas buvo maždaug už šimto metrų. Priekyje didelis kalnas, irgi rugiai, toliau spygliuotos vielos aptvaras, kur ganėsi karvės. Tada mes per rugius pasileidome jau bėgte. Baigėsi rugių laukas, metėmės per tą spygliuotą vielą – tik subarškėjo pakabintos skardinės dėžutės, įbėgom į tokį alksnyną, o tolėliau didžiulis griovys, vadinamas Skarbos grioviu. Kitoj pusėj griovio tas kalnas. *Piliakalnis* man sako:

– Tu išlįsk ir kyštelk galvą, ant kalno turėtų būti rusų sargyba.

Aš vieną kartą kyštelėjau galvą, kitą kartą – niekas nieko, tada atsikėliau nuo žemės, paėjau kelis žingsnius, irgi niekur nieko, tylu ramu. Grįžau pas *Piliakalnį*, sakau, nieko nėra, einam. Abu kiek paėjom, pasidairėm, atsisėdom tame pačiame griovy, užsirūkėm, pailsėję nuėjom į Rusių kaimą, irgi į tokį griovį, kuriame prasėdėjom visą dieną. Atėjo mano brolis su *Liepsna* ir nusivedė mus į Šilonių mišką, į „Jurgino“ būrį.

Raudeliūnas buvo vietinio būrio Budelių kaimo partizanas. Būry ten buvo apie 20 vyrų.

Prieš aną išdavystę Raudeliūnas, matyt, buvo užsiverbavęs. Tą dieną jis dar vaikščiojo kartu su partizanais. Jų būrys dvi savaites sėdėjo tame bunkery. Mano dėdienė, kai tik rusai pasitrauks, turėjo duot ženklą – pasidėjus ant akmens lygint kastuvą. Jie, tabokinę iškratę, sėmė ja vandenį iš Neries ir tuo vandeniu gyveno. Ten buvo ir daugiau bunkerių, juose vyrai taip ir išsilaikė tas dvi savaites. Pasakojo, rusai eina su šunimis, peršoka per šaknis, bet partizanų nerado.

Kai atėjome į „Jurgino“ būrį, čia prasidėjo jau tikras partizaninis gyvenimas. Teko dalyvauti daugelyje kautynių.

1946 m. kovo mėn. už Šilonių miško įvyko partizanų susidūrimas su rusų kariuomene. Ten žuvo ir *Piliakalnis*, o mes tuo metu stovyklavom pas žmones Kasparišk̃ių kaime.

Kada mums pranešė, kad iš kitos pusės miško eina rusai, pasiruošėm, išsidėstėm ilga fronto linija, paskiau *Žalias Velnias* davė nurodymą trauktis. Mes pasitraukėm į Jočiūnų mišką, o ten toks tarpumiškis – dirbama žemė, kelias ir vėl miškas, bet iš ten rusai mus išstūmė. Pro vieną sodybą bėgant, iššoko rusų karininkas iš gryčios, *Piliakalnis* jį iš automato nukirto, toliau klonis ir kalnas. Tada Trakimo būrys iš vienos pusės, mes iš kitos pusės vieni kitus gynėm. Vieni traukiasi, o kiti šaudo. Kai kėlėmės į tą kalvą, aš jau buvau už kalno, o *Piliakalnis* tuomet jau buvo sužeistas, nuo manęs gal už 5–6 metrų gulėjo, dar prieš kalną.

Jis man sako:

– *Kolumbai*, imk ginklą.

Aš jam liepiau mest. Jis bandė mest, bet tik apie galvą apsuko ir viskas, tepasakė:

– Sudie, vyrai, kovokit...

O netoliese bėgo sužeista į koją *Laukinukė*. Aš jai sakau: gulk, bet ji negula. Tada aš ją pagriebiau ir parmečiau ant žemės. Ji ėmė šaukt:

– Baily tu! Vadas žūsta!

O aš gi matau, kad prie vado prieit negalima, aplink jį kulkos kapoja žemę. Tik stebiu, iš kur rusai šaudo, ir leidžiu seriją po serijos į jų pusę. *Laukinukė* iš manęs ištrūko, pribėgo prie *Piliakalnio*, griebė jį tempt, tas dar gyvas, o ji jau nusirito pakalnėn. Tuo metu mūsiškių daug sužeidė, beveik visi *Dobilo* vyrai buvo sužeisti.

Pamenu, kovo 24 d. Valkakiemio kaime užėjom pas vieną gyventoją. Susirinko mūsiškių ir daugiau, visi kruvini, sušaudyti, šlapi, kadangi bridom per Laukystos upelį. Vanduo su kraujais susimaišęs bėga ant grindų, nuo to kraujo visos grindys rau-

donai nusidažė. Kambary suėję daugiau kaimo merginų, visos pažįstamos, jos ėmė verkt... O man tik planšetę peršovė, jodo buteliuką sutrupino, tas jodas bėga per kelnes. Suėję visi pradėjo dainuot. *Diemedžiui* nukirstas nykštys, jo balsas stiprus, dainuoja laimingas, kad gyvas liko. Nesužeistas dar buvo ir Vladas Marcinauskas-*Tauras*. Vokiečiui Johanui kulka įlindo į nugarą ir pasiliko, laukan neišėjo. Čia mes sulaukėm vakaro, o kai sutemo, nuėjom visi prie Neries, tik buvo išplaukę ledai. Stasys Drumsta laiveliu persikėlė į kitą pusę upės apsižvalgyt, gal dar ras daugiau sužeistų.

Tik vėliau sužinojome savo aukas. Žuvo *Piliakalnis, Laukinukė, Kirvis* ir *Vanagas* – Julius Junaitis, kilęs kažkur nuo Merkinės, buvo pabėgęs iš rusų kariuomenės, veikė skrajojančiam „Genelio“ būry. Tiesa, į kaktą buvo sužeistas *Jurginas, Uosiui* – Marcinkevičiui iš Paukščių kaimo peršovė ranką ir koją.

Po to aš vėl susisiekiau su *Dobilu* ir pas jį laikiausi kurį laiką. Vieną dieną įvyko išdavystė. Mes keturiese: *Liepsna* – Arbočius, mano brolis, aš ir Bronius Krilavičius-*Liepa* iš Vaidžionių kaimo grįžome iš žygio, netrukus jau ėmė švist. Tada mes stovyklavom Darvydų miške, Čiobiškio apylinkėj. Sugulėm miegot. Vienas sargybinis kiek tolėliau nuo stovyklos pastatytas, o kitas miško pakrašty. Staiga atbėga sargybinis iš lauko pusės ir praneša, kad rusai supa mišką. Mes visi pašokom ir atidengėm ugnį. Rusai sukrito ant žemės. Kadangi buvome visai netoli miško pakraščio, bandėm trauktis per kvartalinę liniją. Linija priaugusi aukštos žolės. Kaip tik prišliaužėm prie tos linijos, na ir ėmė pliekt iš kulkosvaidžio. Pamatėme, kaip rusas iššauna kelias serijas ir verčiasi, iššauna ir verčiasi. Tada aš priklaupiau ant kelio ir pamačiau, iš kur šaudo, gerai prisitaikiau iš „dešimtuko“, tas iškart nutilo, pagalvojau, kad nušoviau. Tuo metu *Dobilas* pakilo ir perbėgo per kvartalinę. Atsisukau, jo jau nėra. Tada aš atsistojau ir ėmiau moti netoli esantiems, kad šliaužtų arčiau kvartalinės, bet į mane vėl kirto iš to paties kulkosvaidžio, pasirodo, kad rusas liko gyvas. Aš pargriuvau, pamoviau kelnes, žiūriu, kad dviejose vietose kulkos perėjusios per koją, sutru-

pintas kaulas. Bandžiau keltis, bet vėl nukritau. Išsitraukiau pistoletą ir pasiruošiau nusišaut, bet dar kartą sukaupiau jėgas ir atsikėliau. Matau, kad koja laiko mane, tik pakelt jos negaliu. Tada suimu už kelnių klešnės, perstatau į kitą vietą ir taip einu pirmyn. O iš paskos, girdžiu, šaukia: „Ranenyj, stoj! Ranenyj, stoj!“ Tik kulkos purpsi aplink. Parabelis rankoj, galvoju, jei tik bandys imt mane, nors vieną maskolį „pasiimsiu“ su savimi, bet viskas greit nutilo, supratau, jog rusai pametė mane iš akiračio. Beeidamas sutikau Praną Macijauską ir Bronių Krilavičių. Pasakiau, kad aš sužeistas, kad nepaliktų vieno. Jie priėjo prie manęs, iš bato man bėga kraujas, paprašiau Krilavičiaus, kad iššluostytų iš bato tą kraują, nes einant lieka kraujo žymės. Gal apie kilometrą jie mane vedė, bet taip nusilpau, jog kritau be sąmonės, nes labai nukraujavau. Sužeidė šeštą valandą ryte, o saulei leidžiantis pradėjau atgaut sąmonę, atsibudau tarytum iš gilaus miego. Žiūriu, mano bendražygiai sėdi ir kalbasi abu. Girdžiu, Krilavičius sako:

– Reikia pribaigti, nes jis vis tiek nebeišgyvens, dėl jo visi trys žūsime.

O Macijauskas sako:

– Ne, aš draugo nešausiu. Jis turi ginklą, ką nori, tą daro...

Tada aš ir įsikišau į jų pokalbį: vyrai, nešaukit, duokit vandens atsigerti.

– O iš kur to vandens paimt? – jie klausia.

Paprašiau, kad nuo sveikosios kojos numautų batą ir prisunktų į jį vandens iš samanų. Numovė man batą, prigręžė pilną aulą vandens. Visą išgėriau lig lašelio. Tada jie mane pasodino, paėmė du pagalius, Macijauskas nusivilko rusišką vatinuką, per vatinuko rankoves perkišo pagalius, į šitokius neštuvus įsodino mane, bandė pakelt, bet Krilavičius tik susverdėjo, aš iškritau iš tų neštuvų, tuomet jau Krilavičius viską metė ir pasileido bėgt tolyn, o Macijauskas priklaupė ant vieno kelio ir jau taikosi šaut į Krilavičių, aš jam sakau:

– Palauk, nešauk!

Tada Macijauskas suriko:

– Stok! Dar žingsnis – ir vietoj krisi! Išėjom iš kautynių, manai, kad dabar jį paliksim? Ne, nepaliksim. Matai, kad jau vakaras, turim išeit.

Krilavičius greit sustojo, apsisuko ir grįžo atgal.

Jono Lisausko-*Katino* sesuo iš Burniškių atnešė broliui valgyt: šešias bandeles, pieno puodynę ir baltinius, kadangi visai netoli ji ganė karves. Tuos baltinius tuoj suplėšė, aprišo mano žaizdas, vėl įsodino į tuos pačius neštuvus ir neša. Jie vienas didelis, kitas mažas, viena mano koja velkasi žeme, o skausmas prasidėjo neapsakomas. Atvilko prie Astruvkos kaimo lauko, kur ganėsi arkliai. Planavom, kad jie mane užkels ant arklio, tada jau duok Dieve kojas, bet ką tu, prie arklių net prisiartint negalima, o čia dar kraujo kvapas, ginklai tik po kautynių, nevalyti, dvokia paraku. Kaip tik mes artinamės prie jų, jie net žvengdami piestu stoja ir mauna tolyn.

Netoliese buvo toks Aleksandravos ežerėlis. Priėjom prie kranto, mane paguldė, aš ėmiau gert vandenį. Gėriau gėriau, atrodė, kad visą ežerėlį išgersiu, matau, mano nešikai net juokiasi iš manęs.

Kai atsigėriau, Krilavičius užsimetė mane ant pečių, o Macijauską pasiuntėm atgal ieškot sužeistų. Macijauskas dar perspėjo Krilavičių, kad tas nebandytų manęs nušaut, jei taip padarys, ir jam bus galas. Bet Krilavičius ir toliau garbingai nešė mane, kad nepatekčiau gyvas į čekistų rankas. Bet jam, nors ir stambiam vyrui, tikrai buvau per sunki našta. Paneša kiek, padeda, pailsi ir vėl neša. Man jau irgi negera pasidarė, kad žmogus dėl manęs taip kamuojasi. Sustojom pailsėt. Aš išsiėmiau pistoletą, prisidėjau prie kaktos, bet nespėjau nuspaust gaiduko – kaip jis man davė į nosį, tai iškrito iš rankų ir tas pistoletas. Tada jau jis mane nuginklavo, atnešė į Juknonių kaimą pas tokią Kodelienę. Ji buvo našlė, turėjo namie įrengtą bunkerį. Mane jis čia ir paliko, o pats išėjo. Pas tą našlę bunkeryje slėpdavosi ir mano brolis retkarčiais. Pamatė jos duktė mane svirduliuojantį ir sako:

– Tavo brolis gal žuvo, o tu čia prisigėręs vaikštai, į sienas ramstydamasis...

– Taip jau man buvo skirta, – sakau aš jai.

O paskiau pamatė, kad iš mano kojos ant grindų teka kraujas. Tada jau ir pati išsigando:

– Oje! Jis gi sužeistas!

Paguldė į lovą. Tik ėmiau snaust, girdžiu, vaikai atbėga iš lauko ir sako: „Rusai nebetoli“. O jų slėptuvė buvo padaryta po pečiumi, vadinamam pečelyje, anksčiau ten vištas laikydavo. Tada aš greit įlindau į tą pečelį, užkapstė mane vištų mėšlu ir anglimis, užmaskavo, bet rusai tik įėjo į kiemą, pastovėjo ir nuėjo toliau. Ištraukė mane iš pečelio. Atėjo šeimininkės brolis, o aš guliu per visą kambarį ant grindų išsitiesęs kruvinas. Kai paguldė ant lovos, sukruvinau visą patalynę. Liepiau tą patalynę šeimininkei greit mest į pečių ir sudegint. Taip ji ir padarė.

Vėliau atvažiavo mano brolis ir *Liepsniukas* su arkliu ir nuvežė į kaimą pas Salomėją Penkauskienę, čia į tą pačią sodybą, kur dabar gyvenu. Tvarte buvo padaryta slėptuvė. Gyveno jos keturios – trys dukros ir motina, tarp jų ir dabartinė mano žmona Elenutė. Tada jai buvo devyniolika, aš ją pažinau tik iš matymo. Sodyba nuošalioj vietoj, mažai kas įtars, kad čia gali slėptis partizanai, tuo labiau, kad vienos moterys.

Paguldė mane tvarte: vienoj pusėj kiaulės, kitoj pusėj aš guliu. Šitaip čia mane gydė, porą mėnesių reikėjo vartyt. Kai atriša žaizdas, visos musės nuo tų kiaulių puola prie mano žaizdų. Vaistų jokių nebuvo, tai žoles rinkdavo ir dėdavo man prie žaizdų. Daugiausia Elenutė mane prižiūrėjo, o žaizdos buvo didelės, smarkiai išdraskytos kulkų. Kaulų skeveldras net pačiam teko traukt su pincetu. Kai skeveldros išėjo, tada jau pradėjau sveikt, bet dar visus metus pragulėjau tame tvarte kartu su kiaulėmis...

Kai jau galėjau vaikščiot, slėptuvę pasidariau kitoj vietoj, šalia tvarto. Ten beveik iki stogo šelmenio buvo prikrauta žabų, tai po ta žabų krūva pasidariau paprasčiausią skylę pasislėpt. Turėdavau patalynę, ten oras geras, šviesu.

Vieną dieną girdžiu nepažįstamus balsus, kad šituos žagarus reikia išardyt, nes po jais esąs „banditas“. Supratau, kad aš

išduotas. Labai greit sužinojau ir kas išdavė, pasirodo, mano dabartinės žmonos Elenutės teta.

Girdžiu, kaip ardo žagarų krūvą, o man tame urve vis šviesiau ir šviesiau darosi. Supratau, kad nėr ko čia gulėt, įlindau į tvartą. Apsidairiau, tvartas tuščias, nieko nėra. Tada pasieniu užlipau ant tvarto, o ten skliaute skylė, aš pakreipiau galvą, sakau, pažiūrėsiu per tą skylę, o stribas, pasirodo, tą skylę stebėjo ir iškart šovė, po to ėmė rėkt:

– Bandit! Bandit!

Kai taip, matau, mano valandos jau suskaičiuotos. Išsiėmiau parabelį ir prisitaikęs šoviau į tą rėkiantį stribą. Bet rupūžiokas irgi nekvailas: kai tik šaunu, jis greit verčiasi per nugarą, niekaip negaliu jam pataikyt, o atstumas apie 200 metrų. Bešaudant parabelis pastatė „kuprą“, ir viskas, gilzė prikepė. Stuktelėjau į sieną – nieko nepadėjo. Tuo metu rusai pradėjo šaudyt į tvartą. Aš matau, kur per lentas kulkos eina, pasitraukiau į šoną ir stoviu. Stoviu ir nežinau, kaip dabar nusižudyt, bet šaudymas aprimo, į tvartą įbėgo rusų kapitonas Demčenka ir suriko:

– Brosai oružije!

– Kad jau nebeveikia, – sakau aš jam.

Tada jis priėjo prie manęs, padaviau aš jam parabelį, jis jį apžiūrėjo, užsikišo už diržo ir liepė man išeit. Aš išėjau į lauką. Liepė gult ant žemės, kryžiumi ištiest rankas. Kai tik atsiguliau, stribai ėmė šaukt:

– Ja jevo ubju! Ja jevo ubju!

Tuomet du kapitonai, kurie buvo su tais stribais, priėję į žemę ėmė varyt iš automatų. Privarė žemių man akis ir ausis, liepė stot ir sakyt pavardę. Kai pasakiau pavardę, vardą, iš kur kilęs, Demčenka sako:

– A, mes ne šito ieškojome...

Tik vėliau supratau, kad tie žodžiai buvo reikalingi užmaskuoti tą, kuris apie mane pranešė.

Aš neblogai mokėjau gudiškai, kadangi pas mus gudiškai už Neries šnekėjo, todėl gerai supratau ir rusiškai. Iš Rusių kaimo

buvo net šeši vyrai išėję į mišką, jų lietuviškos ir pavardės buvo, bet jų tėvai kažkodėl kalbėjo gudiškai.

Todėl ir tie kapitonai stebėjosi:

– Ot bandit, čisto po ruski govorit.

Nusivarė į Žaslius. Ten palaikė ketvertą dienų, paskui net netardę išvežė į Kaišiadoris. Kaišiadoryse prasidėjo tardymas. Kadangi žinojo, kur žaizdos, ėmė spardyt į tas žaizdas. Aš alpstu, tada išvelka už pažastų. Atsinaujino žaizdos, ėmė tekėt kraujas. Skurlin prišlapinu šlapimo ir dedu ant žaizdų, šiek tiek lyg ir lengviau pasidaro. Vis reikalavo pasakyt, pas ką daugiau slapsčiausi, žadėjo atvest liudininkus ir statyt akistaton, bet kur tu tokį kvailelį rasi, kuris prisipažintų, jog pas jį „banditai“ gyveno. Tardė žydas Putvė. Pamatę, kad iš manęs nieko negali išpešt, išgrūdo į Vilnių, saugumo ministerijon. Ten du mėnesius išlaikė vienutėje. Tardė lietuvis Venckaitis, iš pradžių rusiškai, bet aš pritrūkau kantrybės ir pasakiau jam:

– Mes gi lietuviai, kam čia tuos liežuvius dabar laužyt.

Tada pradėjo kalbėt lietuviškai. Liudininkų nebuvo, todėl ir tardymas palyginti praėjo gana ramiai.

Stribo motina Veronika Rusonienė iš Stabintiškių kaimo ėjo pas savo seserį Aleksandrą Čiuladienę, kuri gyveno ant kalno, ir praeidama pro šalį, pro šiuos namus, matė mane sėdintį prie gryčios.

Apie tai man vėliau jau Vorkutoje pasakojo vietinio būrio partizanų vadas *Arklys* – Stasys Zablackas iš Vilkakiemio kaimo. Kada jie kėlėsi per Nerį, matę tą Rusonienę einančią ir vijosi ją, norėję nušauti, bet ji spėjusi pabėgti.

O visos seserys tarpusavyje pasikalbėdavo, žinojo, kad aš čia slepiuosi, be to, mane ir Čiuladienė labai kvietėsi pas save slėptis, sakė turinti ir bunkerį įrengtą, sėdžiu čia barzda apžėlęs, beveik su ašaromis įkalbinėjo. Buvau jau išsitraukęs rūbus, pagalvę iš po tų žabų, bet atbėgo Elenutė, ėmė bart, vėl viską sukišo atgal ir nebeišleido...

Buvo birželio 7-oji diena gana ilga. Panery gyveno žmogus, kur keltas, iš mūsų pusės ėjo mergaitė. Jos brolis pasakojo, kad

skrebai tuo metu jau vaikščiojo palei Nerį. Žodžiu, galima manyti, kad iš ten jie tiesiai čia ir ėjo. Persikėlė per upę ir nuo kalno, iš kitos pusės, atėjo jų labai daug.

Elenutė Bulaukienė:

Stribų buvo tikrai labai daug, bet to savo pusbrolio Vaclovo Rusonio nepastebėjom. Žinoma, ne tas tada mums rūpėjo (šiuo metu Vaclovas gyvena Druskininkuose). Devintą valandą ryte čia buvo pilnas kiemas stribų.

Kai išėjau į lauką, prie tvarto jau buvo ištraukta iš slėptuvės patalynė, vienas stribas sėdėjo ant jos.

Kada Motiejų išsivedė, likę pradėjo daryt „tvarką“: nešė nuo aukšto lašinius, dešras, skilandžius. Skilandžiai dar buvo aprišti tokiais pagaliukais, tai tuos pagaliukus tik pjausto ir dedasi į kuprines. Kai saulė leidosi, atėjo kiti jų pakeisti, vėl namus apsupo. Buvo dar kiaušinių, grietinės ąsočiuose, tai tuos ąsočius išsinešė į kiemą, grietinę iškabina, o ąsotį į medį, tik šukės pasipila. O mes trys su mama ant pečiaus susigūžėm ir tupim, pernakt visos gryčios durys atlapos, stribai vieni ateina, kiti išeina. Nuo sienų visus rankšluosčius nukabinėjo, supjaustė, pasidarė autus. Po komodas, po stalčius knisasi, ieško, kas patiko – kiša į užantį, kas nepatiko – sviedžia ant žemės atgalia ranka. Rado nuotraukas, senelio atsiųstas iš Amerikos, nusifotografavęs su kareiviška uniforma, tas nuotraukas tuoj pasiėmė, mūsų pasus, sąsiuvinius prirašytus sudraskė. Taip tie stribai pas mus iki rudens išsėdėjo, keitė vieni kitus, pamainomis. Aš pradėjau namuose nebenakvot. Kai tik vakaras, ir išeinu pas kaimyną Antaną Sapitavičių.

Gretimam Kasparėlių kaime gyveno daug stribų. Mūsų kaimynė tame kaime buvo ištekėjusi už tokio Stepo Tatarūno (jį vadino „Vaclenku“). Tuo metu, kai Motiejus jau buvo areštuotas ir laikomas Kaišiadorių kalėjime, kartu su juo sėdėjo iš to paties kaimo ir Kostas Žarauskas už vogimą. Tai šitas Žarauskas nuo Motiejaus perdavė man laišką. Tiksliau ne laišką, o tokią nedidelę rudo popieriaus skiautelę, ant kurios pieštuku parašyta labai trumpai. Tą skiautelę perdavė stribo Stepo motinai, kad ji, kai eis į savo tėviškę, perduotų mums. Ta moteris atėjo į savo tėviškę, į Žvagakalnio kaimą, motinos jos nebuvo, tai nuėjo pas kaimyną Sapitavičių, o ten, pasirodo, irgi Gelvonų stribų lizdas buvo, susirinkdavo įvairūs šnipeliai, sunešdavo visą informaciją iš apylinkės.

Taigi ta Tatarūnienė pas Sapitavičius pasakė, kad man nešanti laiškelį nuo Motiejaus.

Tuo metu manęs nebuvo, kita mano sesuo lankėsi pas senelius, tik mama ir pati jauniausia sesuo buvo namuose. Atėjo Gelvonų stribai nakties metu, ėmė daužyt į langus ir į duris, kad įsileistų, mama ilgai jų neleido, o kai atidarė duris, taip ir trenkė jai į galvą pistoleto rankena, mama nukrito. Pakėlė ją nuo žemės, ėmė daužyt kumščiais per galvą ir reikalaut, kad pasakytų iš kur gauna laiškus. Jaunesnioji sesutė pripuolė prie mamos, tada tai sesutei kirto per rankas. Mama gynėsi, kad jokių laiškų negaunanti, tuomet išsivedė ją už tvarto į pušynėlį, o seserį Bronytę uždarę paliko gryčioj. Bronytė nuėjo kamaron, atplėšė lentas ir išbėgo pas tetą. Pušynėly mamą vėl ėmė mušt. Aš ryte pareinu, žiūriu, mama visa mėlyna, sumušta, sesers Bronytės nėra.

Po viso šito Sapitavičienė siuntė vieną vaiką pas mane, po to kitą, kad aš nueičiau pas ją pasišnekėt, kodėl stribai mušė mano motiną ir apie kokį laišką jie kalbėjo. Aš vis nėjau, bet paskiau pagalvojau, kad nueisiu, ką gi ji man sakys. Nueinu, o ji ir sako man:

– Gerai padarėt, kad pranešėt, bet kodėl pranešėt Žaslių stribams, o ne Gelvonų?

Aš jau supratau, kur ji suka. Atseit mes patys pasakėm apie tą laiškutį. Tada aš jai ir sakau:

– Mums ten buvo patogiau. Ten pusbrolis skrebas, mes jam ir pasakėm, kam mums tie Gelvonai...

– Tai va ir negerai, – sako ji man. – Dabar sužinos partizanai, jūs greit bėkit iš namų, gali sušaudyt.

Tada aš jai sakau:

– Dar kiek pabūsim, bet kai matysim, kad kas nors jau ne taip, pasitrauksim.

– Tai kur jūs važiuosit? – prisispyrusi klausia manęs.

– Į Žaslius, – atsakau.

Tuo mūsų pokalbis ir baigėsi. Aš apsimečiau kvailele, ji manęs ir neperprato.

Kiek žinau, pas juos užeidavo ir partizanai. Kartą pas šituos Sapitavičius atėjo *Liepsniukas*, *Liepa* ir dar du, keturiese. Kai tik jie suėjo gryčion, Sapitavičienė tuoj prie švento paveikslo atsiklaupė, žegnojasi ir tiesiog garsiai šaukia:

– Tikrai žinau, kad Motiejų išdavė Penkauskienė su dukromis! Eikit ir sušaudykit jas!

Tuomet *Liepsniukas* priėjo prie jos ir šėrė per veidą. Sapitavičienė susiėmė galvą rankomis ir pradėjo verkt.

Kuo toliau viskas baigėsi, man partizanai nebepasakojo.

Po kurio laiko, kada Motiejus jau po teismo buvo išvežtas į Rusiją, gavau nuo jo kelis trikampius laiškelius. Tuos laiškelius aš visur slėpiau, kad niekas nematytų. Buvo sekmadienis. Dar dvi merginos atėjo pas mus, žiūrim – iš miško išlenda uniformuotas vyriškis, vienas, su vokiška miline apsirengęs, o rankas laiko už nugaros ir taip laisvai eina į kiemą. Atidarė duris, pasakė laba diena, bet aš jo nepažinau. Vaikšto po kambarį ir kažkaip piktai vis žvilgčioja į mane, bet aš laikausi sau ramiai, ir viskas. Galvoju, jei tu mane vesies, aišku, vietoje nešausi, tada aš išsiimsiu ir parodysiu tuos Mato laiškelius.

Tuo momentu iš miško išlenda ta pati Stefanija Sapitavičienė ir visa įraudusi atbėga tiesiai pas mus. Įeina į vidų, pasisveikina, bet matau, kad jos veide kažkokia dirbtina šypsena. Ji paima šitą vyrą už parankės, dar pasako kelis žodžius ir išsiveda. (Tai buvo *Diemedis*.)

Tik vėliau sužinojom, kad Sapitavičienės sūnus Martynas su *Diemedžiu* leidosi nuo kalno ir liepė *Diemedžiui* eit ir nušaut mus, nes mes visus išdavinėjam. Tada mes supratom, kad čekistai buvo suplanavę mus sunaikint savų partizanų rankomis.

Kitą kartą anksti ryte einu pervest arklio į ganyklą iš sodo. Užsėdau ant to arklio ir joju, žiūriu, ateina vyras – be jokio ginklo, tuščiomis rankomis, su tokia liemene, mama atsidariusi langą mane dar paragino, kad greičiau jočiau į ganyklą, o šitas vyras šaukia: „Stok!“ Sustojau, nulipau nuo arklio. Jis man sako, kad eičiau į mišką, nestovėčiau ant lauko. Prieinu aš prie jo, o jis man:

– Tu žinai, kad šitam eglynėly yra bunkeris, o bunkery yra *Jurginas, Liepsniukas* ir *Lazdynas.* Aš jiems atnešiau dokumentus iš Ukmergės, nuvesk mane pas juos.

Tada aš jam sakau:

– Jeigu jūs turit dokumentus ir žinot, kad jie čia yra, tai žinot ir kur eit, o aš nežinau jokio bunkerio, jokių „liepsniukų“... Pats neškit.

Bet jis toliau aiškina:

– Man įsakyta, kad tu pas juos nuvestum.

– Nieko nežinau, – sakau aš jam.

– Jei nevedi ir nesakai, kur jie, uždegsiu jūsų namus.

– Dekit, – sakau aš jam, – bet manęs galit neklaust tokių dalykų, aš tikrai nežinau.

Tada jis ėmė grasint, kad užmuš mane.

– Muškit, – sakau.

– Šitiek privargau, kol atėjau iš Ukmergės, nešu dokumentus, o tu čia vietoj nenori parodyt, – neatstoja jis.

– Kas jums įsakė, kas davė dokumentus, tas tegu jus ir veda, tegu jums rodo, aš tikrai nežinau jokių bunkerių.

Tada jis išsitraukė iš kišenės gal dviejų sprindžių tokią „kulašką" iš medžio išdrožtą, kaip šveitė jis man per sprandą, aš iškart suklupau, tik žvaigždutės akyse pasipylė.

– Tai sakysi dabar ar ne?

– Ne, nieko nežinau, – sakau aš jam.

Tada jis man antrą kartą trenkė, bet daugiau jau neklausinėjo, tik perspėjo:

– Nebandyk iš namų niekur eit, mes greit ateisim, sušaudysim ir namus sudeginsim, – apsisuko ir nuėjo.

Pasirodo, kad tai Žaslių stribo būta, aš ne kartą jį Žasliuose mačiau – ilgas nublukęs švarkas, o kelnės vieni lopai.

Kada 1947 m. iš Žaslių stribai persikraustė į Gegužinę, tada vėl pradėjo dažniau pas mus lankytis. Daužosi vieną kartą vieni į duris, kiti čeža palei sienas. Išėjo laukan jaunesnioji sesuo ir pamatė tą pusbrolį – stribą. Durys atidarytos, girdisi, kaip ji garsiai lauke šneka:

– Matai, mama, nedavei krikštamotei kiaušinių Velykoms, dabar jai stribai duos, iš mūsų atėmę...

Tas pusbrolis kaip movė nuo durų tolyn, tiek jį ir tematėm.

Motiejus jau buvo lageryje. *Liepa, Lazdynas* ir *Kumštis* nuėjo pas Šmaukštą Lapelių kaiman maisto. Kaip ten iš tiesų buvo, aš nežinau, bet Motiejaus brolį *Kumštį* tiesiog palangėje nušovė. Tai buvo gruodžio 22 dieną, o 24 dieną Gegužinės stribai atėjo pas Sapitavičių, pasiėmė jį, nusivedė į Gegužinę ir rodė jam partizanų nuotraukas, klausinėjo, ką iš jų jis pažįsta, sakė, kad tas nuotraukas radę pas Praną Bulauką-*Kumštį*.

Maždaug prieš savaitę Pranas buvo atėjęs pas mus, tada ruošiau Motiejui siuntinį į Vilnių. Aš jam pasiūliau susikeist kailiniais, nes manieji tokie stori ir sunkūs. Mes ir susikeitėm. Aš jam pažadėjau: jei bus sunku su jais vaikščioti, ateisi ir atsikeisi.

Miške išbuvau dvejus metus, nors paskutiniaisiais jau ir nebeteko partizanaut, kadangi buvau sužeistas, gydžiausi. Ateidavo pas mane brolis Pranas, *Lazdynas* – Motiejus Rudys aplankydavo, *Dobilas* ateidavo.

Daugiausia mes gyvenome stovyklose, į bunkerius nelindom, nes vieną kartą pamokė, daugiau nebenorėjom.

Žiemos metu pasirinkdavom tankų eglyną, iš šakų pasidarydavom tokią palapinę, panašią į jurtą, viršuje skylė, vidury kūrenam laužą, džiovinam iškabintus drabužius, ginklus, o lauke stovėdavo sargyba.

Jei po kautynių, tada jau išsiskirstydavom pas žmones kaimuose, kur nors po daržines, stirtose šiaudų, o bunkerių tikrai vengėm.

Partizanai buvo ginkluoti kulkosvaidžiais, automatais, šautuvais. Kulkosvaidžių turėjom ir vokiškų, ir rusiškų, o šovinių daugiau turėjom rusiškų. *Jurginas* turėjo du vokiškus kulkosvaidžius.

Aš nešiojau rusišką pusautomatį, vadinamąjį „dešimtuką“, labai taiklus ginklas, galingas, turėjau parabelį, neapvylė nė karto jie manęs, tik tą paskutinį, kadangi pokario gamybos šitų pistoletų šovinių gilzės jau buvo geležinės, nebe misinginės, todėl ir pasitaikydavo, kad jos kartais vamzdy „prikepdavo“. Taip pat nešiojausi kelias granatas, bet kai sužeidė, jas iš manęs atėmė, kad nenusižudyčiau.

Daug rusiškų ginklų ir šaudmenų mes gaudavome iš Gaižiūnų poligono, ten tiesiog pilni rusų sunkvežimiai stovėjo pakrauti ir palikti.

Vieną kartą 1945 m. apsupo mus miške ir apie mėnesį išlaikė. Anksčiau ten dar mergaitės ateidavo, karves ganydavo, mums pieno atnešdavo, o per tą apsupimą į mišką rusai nieko neįleisdavo. Gulim dienos metu, staiga toks *Kalabrinas*, kaišiadoriškis, pašoko ir sako:

– Ar yra Skirpstų griovelis?

Kažkas atsiliepė, kad yra. Tada jis ir sako:

– Tai va ką sapnavau: atsivėrė dangus ir nusileido ant žemės Marija. Priėjo prie mūsų ir pasakė: „Vaikeliai, niekur neikit, nes kur tik eisit, visur žūsit, bet eikit Skirpstų griveliu, tik ten praeisit“.

Dabar visi galvoja, kur tas Skirpstų griovelis. O tas griovelis – iš kalno bėgantis šaltinėlis ir nutekantis į raistą. Prieinam pasitikrint prie šito Skirpstų griovelio, matom, apie 200 m pločio raisto

tarpas, vanduo bėga per akmenis šniokšdamas nuo kalno žemyn. Pastatėm sargybą iš visų pusių, o penkiese grioveliu nuėjom per raistą. Ateinam į Rusių kaimą, prisirenkam maisto ir vėl atgal tuo pačiu grioveliu grįžtam. Mūsiškių apie 20 vyrų, o rusų nematyti, į raistą jie nelenda. Taip mes ten išsėdėjom dar mėnesį, vaikščiojom vis tuo grioveliu į kaimą maisto, rusai mūsų nė karto nepastebėjo.

Jurgino likimas man ilgai buvo nežinomas. Aš neseniai sužinojau, kad po mano arešto jis dar ilgokai partizanavo, vaikščiojo su *Diemedžiu*, čia kažkur šitose apylinkėse jie keturiese turėjo bunkerį, kuriame ir slėpėsi.

1949 m. kažkokią ryšininkę jis pasiuntė į Musninkus ar į Širvintas nupirkt batų, nes nebeturėjo kuo apsiaut.

Kada atėjo vakaras, išlindo iš bunkerio ir ėjo pas tą mergaitę atsiimt batų, pateko į rusų pasalą ir žuvo. Sunku dabar pasakyt, kas jį išdavė, gal ir ta ryšininkė, o gal toks atsitiktinumas.

O *Diemedis* – Adomas Matačiūnas vienintelis išsilaikė gana ilgai. 1952 m. jis čia netoli kelto Padalių kaime dar buvo užėjęs pas vieną moterį, kuri gyveno šalia Neries, paprašė jos vyro, kad tas perkeltų jį per upę. Kada jį kėlė, kitoj pusėj jų jau laukė rusai. Tada tas vyras laivelį paleido pasroviui, *Diemedis* atsigulė laivelio dugne, o rusai rėkia: „Stoj! Stoj!“, bet laivelis greit plaukia, srovė neša tolyn, šitaip išsikapstė į kitą krantą.

Iš Kasparėlių kaimo *Jurginas* atsivedė išdaviką Kostą Žurauską, paguldė ir iš šautuvo šovė penkis kartus, bet nė vienas šovinys neskėlė. Tada suriko jam:

– Kelkis ir mauk!

Tas atsikėlė. Buvo paleistas. Laimė žmogų lydėjo.

Gavau 10 metų lagerio. Tada dar galiojo mirties bausmė. Nuvežė į Železno Dorožnyj rajoną, netoli Intos miesto. Lageryje turėjau 3-ią invalidumo grupę. Po to išsiuntė į Abezės lagerį. Lageriuose išbuvau 10 metų, į namus grįžau 1956 m. Kada išėjau iš lagerio, į Lietuvą grįžt neleido, bet kai atvažiavo mano sužadėtinė ir mudu susituokėm, tada abu grįžom į Lietuvą.

Pasakoja ALBINAS BAGDONAVIČIUS-„VINGIS“

Užrašyta Širvintose
1994 06 11

Gimiau 1928 m. Čiobiškio valsčiuje, Rusių Rago kaime. 1936 m., skirstantis į vienkiemius, mes persikėlėm į Ustronės vienkiemį. Šeimoje buvome keturi broliai. Kadangi buvau jauniausias vaikas, teko pelnytis duoną ganant gyvulius. Mokiausi Čiobiškio pradžios mokykloje, baigiau 6 skyrius. 1944 m. Čiobiškyje jau veikė progimnazija.

Kada 1940 m. pas mus iš Rusijos atėjo pirmieji bolševikai, mokykloje tuo metu vyko egzaminai. Per klasės langus matėme skrendant rusų lėktuvų eskadriles. Mokytojas Kazimieras Kampauskas išvedė mus į lauką ir pasakė:

– Va, Lietuvą jau okupuoja rusai...

1941 m. tą mokytoją rusai išvežė į Sibirą, taip jis ir dingo be žinios.

Po egzaminų gavom pažymėjimus dar su Vyčio antspaudu. Mūsų apylinkėse nebuvo nė vieno, kuris būtų džiaugęsis bolševikų atėjimu. O kada prasidėjo karas, Čiobiškyje kažkas iškėlė trispalvę vėliavą. Iš kaimų lėkė žmonės pasižiūrėt tos vėliavos kaip kokio stebuklo, verkė iš džiaugsmo apsikabinę, kad bolševikams galas ateina. Kiek teko girdėt, tos vėliavos iškėlimu pasirūpino Čiobiškio bažnyčios klebonas Ribačiauskas.

Vokiečių okupacijos laikotarpiu mano brolis Vytautas nuėjo į Musninkus dirbti kooperatyvo vedėju ir dirbo iki karo pabaigos, iki vėl grįžo bolševikai. Musninkuose jis paliko parduotuvę ir parėjo į namus, o kai gavo šaukimą į kariuomenę, pasakė, kad neis. Apylinkės vyrai dar tarėsi trauktis į Vakarus kartu su vokiečiais, bet kai kas juos perkalbėjo, atseit ta bolševikų okupacija ilgai nesitęs, ateis greit amerikonai. Pradžioje jaunimas slapstėsi arti namų, bet netrukus apylinkėje pasirodė *Žalias Velnias*, apsistojo Janionių kaime, su juo kartu buvo Česlovas Tveraga-*Vilkas* iš Rusių Rago kaimo, buvo ir daugiau vyrų, kurių aš

nepažinau. Jie rinkdavosi pas mano gimines. Nors manęs rusai į armiją dar neėmė, buvau per jaunas, bet į tuos partizanų susirinkimus nueidavau, mačiau ir stebėjau juos. Ateidavo net iš Švenčionių kažkokie vyrai. Taip mūsų apylinkėse susikūrė nemažas partizanų būrys. Vyrai suėjo iš kelių kaimų: Janionių, Burniškių, Pamusių, Padvarių, visos Čiobiškio apylinkės. Ir dar iš toliau buvo atėję. Žodžiu, kas kaimas – būrys. Jie visi susijungė į vieną junginį. Į miškus ėmė traukti kaimo jaunimas jau gana gerai apsiginklavęs, po karo audros susinešęs apkasuose paliktus rusiškus, vokiškus ginklus. Aš pritariu „Žalio Velnio" partizanų apygardos štabo viršininko *Genelio* minčiai, kad 1945 m. „Didžiosios Kovos" apygarda jungė 16 000 ginkluotų vyrų. 10 000 veikiančiuose daliniuose ir 6000 atsarginių, kurie gyveno namuose legaliai, bet, esant reikalui, galėjo iškart prisijungt prie veikiančių partizanų dalinių. Kiekvienam kaime buvo išsidėstę partizanų skyriai. Mūsų apylinkėje tiems susijungusiems skyriams vadovavo Tveraga-*Vilkas*. Jį vadinome ne būrio vadu, o štabo viršininku. Po „Ž. V." štabo sunaikinimo prie Čiobiškio *Vilkas* bazavosi jau mūsų apylinkėse, turėjo bunkerius, kartu su juo veikė ir mano broliai: Feliksas-*Barsukas* ir Vytautas-*Topolis*. *Žalio Velnio* bunkeris buvo įrengtas Janionių kalnuose, labai patogioj vietoj, kad užpuolimo atveju būtų galima apsigint arba pasitraukti. Ten buvo sunkiai prieinama vietovė: iš vienos pusės kalnai, iš kitos Musės upelis, iš trečios raistai, o pats bunkeris prie pat Musės kranto. Bunkeryje partizanai turėjo spausdinimo mašinėles, leido laikraštėlius, spausdino įvairius dokumentus.

1944 m. rudenį aš dar buvau įstojęs mokytis į progimnaziją, mokytojas Četrauskas per mane palaikė ryšį su partizanais. 1944 m. lapkričio mėn. Čiobiškyje rusai ėmė gaudyti jaunimą į raudonąją armiją. Kadangi Četrauskas gerai pažinojo mano brolį Vytautą, atėjęs jis man liepė greit bėgt į namus ir pranešt, kad rusų pulkai supa Čiobiškį, gaudo jaunuolius. Iki namų buvo maždaug 3 kilometrai. Palikau mokykloje kailinukus, tik su švarkeliu, pakely bėgdamas dar pranešiau ir kitiems – Drums-

tui, Šalkauskams. Namuose radau brolius, pasakiau jiems apie tas gaudynes ir visas šlapias, permirkęs prakaitu grįžau atgal, bet prie pat Čiobiškio mane pasitiko jau rusų kareiviai ir areštavo. Man paskyrė vieną kareivį apsaugai, tas mane varė į Rusių Rago kaimą, o priekyje varėsi *Vilką* – Česlovą Tveragą. Pasirodo, jis buvo išėjęs iš slėptuvės, civiliškai apsirengęs ir be ginklo, kareiviai gi nežinojo, kad jis partizanas. Jį varėsi priekyje manęs maždaug už 200 metrų, beeidamas per Čiobiškio mišką, *Vilkas* nužiūrėjo tinkamą vietą, griebėsi už kelnių apsimesdamas, kad paleido vidurius. Kareivis leido jam pasislinkt už pušies ir atlikt gamtinius reikalus, o pats tuo metu užsirūkė. Tveraga, pasinaudojęs situacija, šoko į krūmus ir pabėgo. Rusas dar iššovė, bet jau tuščiai. O mane nuvarė į Rusių Rago kaimą. Kada buvau sukaitęs, beeidamas taip sušalau, kad dantų negalėjau sukąsti, net kareiviui manęs pagailo, nuvarė pas ūkininką ir paprašė, kad duotų man ką nors apsirengt. Ūkininkas davė kailinukus. Aš apsirengiau jais. Ir toliau jau varė į Čiobiškį, gal būtų varęs ir į Musninkus, bet mokytojas Četrauskas sužinojo, kad aš suimtas, nuėjo pas rusų vyresniuosius, ėmė su jais tartis, ir mane paleido. Aš vėl grįžau į namus. O jau nuo 1944 m. pradžios oficialiai priklausiau „Vilko“ štabui, buvau jų ryšininku, gavau *Vingio* slapyvardį, rinkau partizanus dominančias žinias apylinkėje ir, ką sužinodavau, pranešdavau. Brolis rašė dienyną, visas gautas žinias ten pažymėdavo. Kiekvieną dieną nešdavau vyrams maistą, pas mane ateidavo ryšininkės ir iš tolimesnių vietovių, duodavau joms slaptažodžius, suvesdavau su partizanais.

1945 m. liepos 10 d. man pranešė, kad mūsų partizanų bunkeriai yra sekami, sekama visa apylinkė, bet ypatingai sekami ir mūsų namai. Kadangi mes gyvenom slėny, nuo kelio labai viskas puikiai matėsi. Tą dieną į bunkerius nebenešiau jau ir maisto, išjojau į žvalgybą link Čiobiškio, gal, sakau, pastebėsiu ką nors. Paleidęs arklį į pievas, pasislėpiau krūmuose. Apie antrą valandą pastebėjau būrį kareivių. Priėjo prie Musės upelio, bandė bristi į mano pusę, kur aš buvau pasislėpęs, bet buvo gilu, tai

pavaikščiojo, pavaikščiojo palei upelį ir grįžo į mišką. Tada aš vėl sėdau ant arklio, parjojau į namus, o tėvai grėbė šieną kitoj pusėj Musės, netoli brolių bunkerio. Paleidau arklį, pavalgiau ir, sakau, eisiu padėt tėvams grėbt šieną. Tik išėjau iš namų – iš kitos pusės būrys kareivių. Du kareiviai pribėgo prie manęs ir vėl suėmė. Nusivedė netoli tos vietos, kur buvo bunkeris, ir pasodino ant stataus skardžio. Kartu su kareiviais buvo Musninkų MGB viršininkas Chiminas ir jo pavaduotojas Gudanovičius. Jie pradėjo tardyt, kur mano broliai, o aš gyniausi, kad brolių neturiu. Kapitonas Chiminas ėmė mane mušt, tiesiog daužė, spardė ir vis reikalavo pasakyt, kur broliai. Nuo skardžio mačiau, kaip slėnyje kareiviai metaliniais strypais badė žemę, tampė už šakų kiekvieną krūmelį, vedžiojosi du šunis. Kareivių buvo apie 50, su jais ir stribai slankiojo, tarp jų buvo dvi moterys, kurioms ant galvų buvo užmauti maišai, tik akims prapjautos skylės.

Kada šitie čekistai mušimu nieko iš manęs neišgavo, atvedė mano dėdę Stasį Bagdonavičių, kuris netoli gyveno, o šis, pasirodo, pasakė jiems, kad aš turiu vieną brolį, tik nežinąs kur. Su juo mane suvedė į akistatą, jis ir šneka:

– Jie klausia, kur tavo brolis, tu gi nežinai, kur jis yra...

Kai jis taip pasakė, tada aš rusams atsakiau, jog vienas brolis buvo, bet per karą kažkur pasitraukė į Vakarus. Bagdonavičių paleido, o mane vėl ėmė mušt ir vėl reikalavo pasakyt, kur tas brolis. Buvo pasodinę, po to liepė atsistot, nugara į skardžio pusę pastatė, paėmė už apykaklės Chiminas, kita ranka pistoletą įrėmė krūtinėn ir pasakė:

– Jei nesakai, vietoje šaunu. Ir kaip šunį nutrenksiu nuo šito skardžio...

O aš nežinau ir nežinau... Ir nežinau, ką jis būtų toliau daręs, bet tuo momentu bunkerio pusėje pasigirdo automatų papliūpos ir granatų sprogimai.

Tada Chiminas mane paliko ir su Gudanovičium nubėgo link liepto per upelį, kur vyko šaudymas, o mane jau saugojo kitas čekistas. Jis bandė rusiškai šnekint, bet aš jau į nieką nereaga-

vau, nes žinojau, kas atsitiko. Tada ruskis vėl ėmė gąsdint, daužyt į nugarą šautuvo buože, pavarė į kitą vietą. Maždaug po 20-ties minučių jis mane nuvarė prie to paties liepto per upę. Perėjom per lieptą, likus apie 40 metrų iki bunkerio, liepė gult. Prie bunkerio pamačiau ištrauktus abu brolius. Feliksas dar buvo gyvas, girdėjau jo vaitojimą. O visur aplink, kitapus upelio – kareiviai, į bunkerio pusę atsukti kulkosvaidžių vamzdžiai. Už gero pusvalandžio kareiviai atvarė kaimyną su pastote. Mane pakėlė, privarė prie bunkerio ir liepė padėt brolius įkelt į vežimą. Kada pastotę su broliais išsivarė, mane įgrūdo į bunkerį išimt ten likusių daiktų. Kai įlindau į bunkerį, viduje buvo siaubingas vaizdas – pilna pūkų iš pagalvių, nes brolis ant pagalvės granata susisprogdino, didžiausi kraujo klanai, pats visas susikruvinau, radau dar brolio pistoletą, paslėpiau po šiaudais, buvo atėjus mintis išlįst ir nušaut tą Chiminą pistoletu, bet, žinoma, šitaip būčiau ir sau nuosprendį įvykdęs. Kai išlindau iš bunkerio, mane nuvarė į upelį, liepė nusiplaut, apsivalyt pūkus ir nuvedė prie vežimo, kur buvo suguldyti broliai. Chiminas vėl liepė prisipažint, kad tai mano broliai, bet aš gyniausi, sakiau, kad nepažįstu, ir viskas. Tada jis man liepė apsisukt ir bėgt link liepto. Galvoju, dabar tai jau trauks iš automato, kai bėgsiu. Ir pamažu pradėjau kicent. Nuo liepto dar atsisukau atgal, matau, visi išsirikiavę traukia link Čiobiškio.

Į namus aš jau nebėjau, nuėjau į Janionių kaimą pas tetą, pas ją buvo ir motina. Pasakiau, kas atsitiko, motina iškart apalpo. Vakare grįžome į namus. Temstant nuėjau dar į bunkerį pasiimt to pistoleto, bet bunkerį radau jau atkastą, šiaudai visi išimti ir sudeginti, pistoleto irgi neberadau.

Kiek teko teirautis, brolius nuvežė ir išmetė prie Čiobiškio tilto. Kada jau pradėjo gest, skrebai norėjo sumest į vandenį, bet vietiniai gyventojai Bronius Pulkauninkas, Juozas Sakalauskas paprašė rusų, kad leistų užkast kapinėse. Ir rusai leido. Užkasė labai negiliai, be karstų, o po dešimties dienų, kai rusai iš Čiobiškio pasitraukė, žmonės padarė karstus, sudėjo į tuos karstus brolių palaikus ir palaidojo Čiobiškio kapinėse. Tos moterys, ku-

rias vedžiojo kareiviai su maišais ant galvų, buvo brolių ryšininkės. Viena iš jų – Stefanija Augonytė iš Burniškių kaimo, slapyvarde *Danguolė* (vėliau ji išprotėjo ir mirė), o kitos tiksliai taip ir nenustatėm. Augonytei tada buvo 12 metų, matyt, pamušė gerai ir pasakė, ką žino. Nors tikslios bunkerio vietos jos nežinojo, žinojo tik tą vietą, kur susitikdavo, todėl kareiviai iškart bunkerio ir nerado, kadangi virš bunkerio stovėjo didžiulis nupjauto medžio kelmas, o ant jo sumesta žabų krūva, įėjimas tik nuo upelio pusės. Užpuolimo metu Č. Tveraga sėdėjo prie bunkerio durelių, kai pajuto, kad bunkeris rastas, iššoko į lauką, brolis Feliksas jį dar norėjo nušaut, kad nepasiduotų gyvas, bet jį paėmė gyvą, buvo teistas, pateko į lagerį. Tolimesnis jo likimas man nežinomas, atseit kažkur Magadane pabėgimo metu buvo nušautas.

Kai mane paleido, ėmiau slapstytis ir slapsčiausi tris mėnesius apie namus. Nueidavau pas gimines. Kartą parėjau namo, buvo sekmadienis, žiūrim, kad nuo miško pusės atslenka stribų būrys. Aš per langą iššokau laukan, o stribai pastebėjo, ėmė vytis. Užbėgau už kaimynų namo, tai jie dar paleido kelias automatų serijas, bet čia pat krūmynai, toks slėnis, taip ir pabėgau.

Su partizanais ryšius aš ir toliau palaikiau: su *Beržu* – Vytautu Lapinsku, su *Karabinu* – Vaclovu Drumstu iš Rusių Rago kaimo. Jie ateidavo pas mane. Aš jiems perdaviau ginklus iš kitų dviejų bunkerių, buvo keli kulkosvaidžiai, daug šovinių. O vėliau bunkeris, kuriame buvo daug prancūziškų šautuvų ir apie 5000 šovinių, buvo išduotas, matyt, tų pačių ryšininkių, žmonės matė, kaip rusai tuos prancūziškus šautuvus išėmė ir nešėsi.

Įsitikinęs, kad manęs niekas neišdavė, pradėjau gyvent legaliai namuose. Tėvas buvo invalidas, nes 1945 m., kai ieškojo brolių, stribas Petras Stankevičius iš Musninkų jį buvo smarkiai sumušęs. Tuo metu pas mus buvo atėjusi ryšininkė Sipavičiūtė. Tėvą tada stribai išsivedė ir reikalavo parodyt, kur sūnai slapstosi. Tėvas neparodė. Tada jį nusivedė už klojimo, paskui mes jį radome gulintį be sąmonės, taip suspardytą, kad ant kūno vie-

nos mėlynės. Stankevičius buvo prikibęs ir prie Sipavičiūtės, bet mano motina ją išgelbėjo. Tėvą įnešėm į kambarį. Jis tris savaites išgulėjo lovoje, liko invalidas. Tada mečiau mokyklą, nes reikėjo dirbt žemę, nebuvo kam daugiau.

Vėliau dažnai užeidavo Musninkų stribai, vis teiraudavosi apie mane, bet namuose jie manęs nė karto neužtiko, aš jų vengdavau. Buvau pasiruošęs ir bunkerį. 1948 m. tikrai žinojom, kad mūsų šeimą veš į Sibirą, todėl namuose nebenakvodavau, visą laiką naktimis sėdėjau bunkeryje. Tą naktį, kada turėjo atvažiuot vežt, tėvas dar buvo atėjęs užmaskuot mano bunkerio viršaus, o jis pats netoli krūmuose irgi pasislėpė, motina buvo išėjusi pas gimines. Naktį atsibrovė stribai vežt, bet nieko nerado. Iš ryto vėl atbildėjo, paupy sutiko tėvą ir kaip stovintį, neleido net duonos kepaliuko pasiimt, ištrėmė į Sibirą. Aš, nebesulaukęs tėvo, išlindau iš bunkerio, nuėjau pas dėdę pasiteirauti, kodėl tėvas neateina. Dėdė pasakė, kad tėvas paimtas. Nutariau nors kiek maisto ir drabužių iš namų išsigabent. Prieš tai dar nuėjau į kalnus pasižvalgyt, žiūriu, eina keli stribai, o su jais kartu ir mano buvęs muzikos mokytojas Algis Einoris, vėliau jis gyveno Širvintose. Kiek žinau, jis dalyvavo tremiant žmones į Sibirą. Jie mane pastebėjo, kai pradėjau bėgt, dar iššovė kelis kartus, bet aš greit pasislėpiau už kalniuko. Paskui atsargiai, pasižvalgydamas grįžau į pievas, paėmiau arklį, parsivedžiau į namus, įsikinkiau, į ratus prisidėjau maisto, drabužių ir išvažiavau pas tetą. O Einoris Čiobiškyje paleido gandus, kad mane nušovė, nors manęs tuo momentu net nekliudė. Vėliau mūsų namuose apsigyveno kiti žmonės, o mes gyvenom pas tetą. Kada Musninkų valsčiaus pirmininkas žydas Rimanas sužinojo, kad aš pasiėmęs arklį su vežimu, pradėjo gaudyt. Tai kartą aš jiems ir patekau į nagus. Perdavė mane Musninkų apylinkės milicijai ir užvedė bylą, kad aš iš konfiskuoto ūkio esu pavogęs arklį su ratais. Apylinkės inspektorius Račkovas betardydamas man pasakė:

– Pristatyk tu tą arklį su ratais ir bus tvarka, aš tave paleisiu.

Aš jam prižadėjau. Ir jis mane paleido. Nuvariau jam tą arklį su ratais, o vėliau jau pradėjo mane gaudyti NKVD.

44. „D. K." apygardos „A" rinktinės vadas Petras Klimavičius-*Uosis*.

45. Būrio vadas Zigmas Mastauskas-*Gandras*. Žuvo 1945 m. prie Kaišiadorių.

46. Vorkutos lageryje (iš kairės į dešinę): Jonas Ožeraitis, Vladas Kneižys, *Dėdė Stepas*.

47. Andrius Petkevičius-*Aguona*.

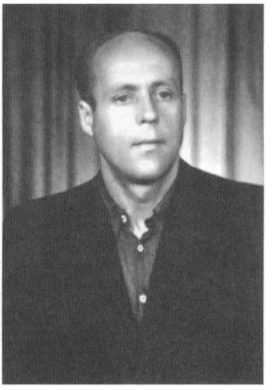

48. Pranas Vėželis-*Šermukšnėlis*. 1956 m.

49. Boleslovas Kemeklis-*Klajūnas* su seserimi Onute.

50. Vaclovas Krilavičius-*Vytenis*. 1955 m. Karagandoje.

51. Onutė Kondrotaitė-*Snieguolė*.

52. Mykolas Svilas-*Genys*, „Žvirblio" būrio partizanas.

53. Pranas Tuškevičius-*Račiukas*, „Meškos" būrio partizanų ryšininkas.

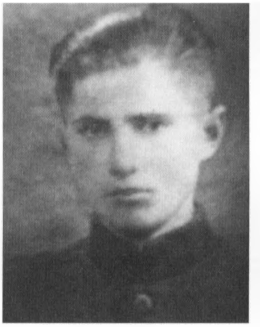

54. Feliksas Eiva-*Šnekutis* iš Bitinų k., Ukmergės apskr. Žuvo Laužupės k.

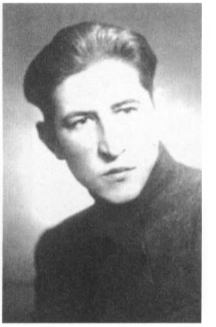

55. Vytautas Eiva, *Šnekučio* brolis, paimtas gyvas miške. Žuvo Vorkutos lageriuose.

56. Anelė Sidaraitė-Tarbūnienė-*Drebulė*, „D. K." apyg. „Perkūno" būrio ryšininkė, ir Salomėja Piliponytė-*Rūta*, „Perkūno" būrio partizanė. Fotografuota 1954 m. Taišeto lageryje.

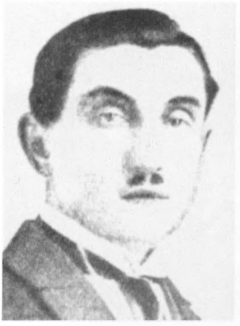

57. Juozas Grikšelis (g. 1893). Savanoris-kūrėjas, Palemono paštininkas. 1948 10 07 sušaudytas su žmona ir dukra Naujasodžio k. prie Kauno už 5-kių partizanų slėpimą.

58. „D. K." apyg. „Žvirblio" būrio ryšininkė Adelė Bernatavičiūtė-Balevičienė-*Rūtelė*.

59. Dominykas Kalėda, „Žvirblio" būrio partizanas. Areštuotas 1945 10 06. Mirė lageryje 1946 12 23 tarp Nachodkos ir Nagajevo. Įmestas į upę.

60. Vladas Masilionis-*Vytenis* iš Miegučių k., Šešuolių apyl.

61. „D. K." apyg. partizanai: Viktoras Žitkevičius-*Akmenėlis* ir Jonas Lisauskas-*Katinas*.

62. Jono Misiūno-*Žalio Velnio* vestuvinė nuotrauka (Panevėžys, 1934 m.). I-oje eilėje sėdi: Stasė Morozaitė, Ona Krivickaitė-Misiūnienė, Jonas Misiūnas-*Žalias Velnias*, Mykolas Dobrovolskis-*Čeponis* (iš Raguvos); II-oje eilėje stovi antras iš kairės Antanas Makarskis (nuo Dusetų, vėliau užverbuotas MGB).

63. „D. K." apyg. partizanai. Priekyje guli: Adolfas Kinderavičius-*Jurginas*, Motiejus Rudys-*Lazdynas*; stovi (iš kairės į dešinę): Vaclovas Macijauskas-*Žirgelis*, Jonas Lisauskas-*Katinas*, Pranas Macijauskas-*Aitvaras*, Viktoras Žitkevičius-*Akmenėlis*, Motiejus Bulauka-*Kolumbas*, Juozas Bartašius-*Medžiotojas*, Juozas Kudelis-*Dobilas*.

64. Poilsis miške. 3-čias iš kairės Bernardas Arbočius-*Liepsniukas*.

65. Daugeliškių ruožo pasienio būstinė (Vievis, 1937 m.). Pirmas iš kairės sėdi Jonas Misiūnas-*Žalias Velnias*, ketvirtas – Pranas Bandzevičius.

66. I-oje eilėje pirmas iš kairės Petras Petkevičius-*Dramblys*, 1-os rinktinės 1-o bataliono vadas. II-oje eilėje trečias iš kairės Vincas Žukauskas-*Putinas*, „D. K." apyg. 5-o bataliono vadas.

67. „D. K." apyg. „Genelio" būrys. Priekyje ant žemės Benediktas Trakimas-*Genelis*.

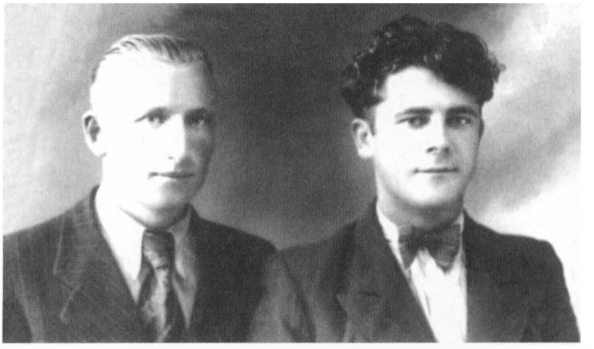

68. „D. K." apyg. „Žvirblio" būrio vadai: Jonas Mickevičius-*Žvirblis* ir Klemensas Gurskas-*Riešutas*.

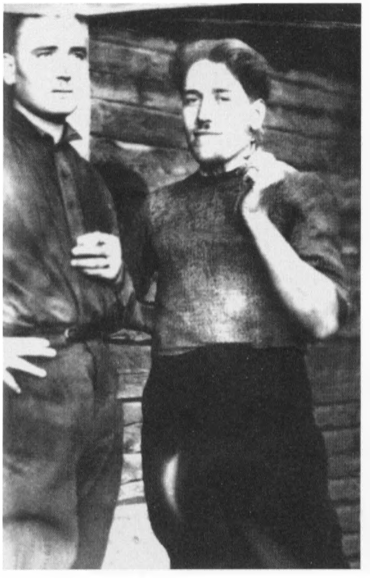

69. Pranas Bulauka-*Kumštis* ir Motiejus Rudys-*Lazdynas*, „D. K." apyg. „Dobilo" būrio partizanai.

70. Juozas Bartašius-*Medžiotojas* iš Skarulių k., Jonavos vlsč. Fotografuota 1949 m.

71. „Stiklo" būrio partizanai. Sėdi: Stasys Našlėnas-*Sakalas*, Pranas Šuminskas-*Pėdia*; stovi: Stasys Pariokas-*Plechavičius*, Bronius Jakubonis-*Stiklas*.

72. Enkavedistų nužudyti (1945 11 19) ir išniekinti Kaišiadoryse ant grindinio partizanai: Pranas Petkevičius-*Kariūnas*, Antanas Taparauskas-*Kirvis*, Jonas Čiurinskas-*Pilėnas*.

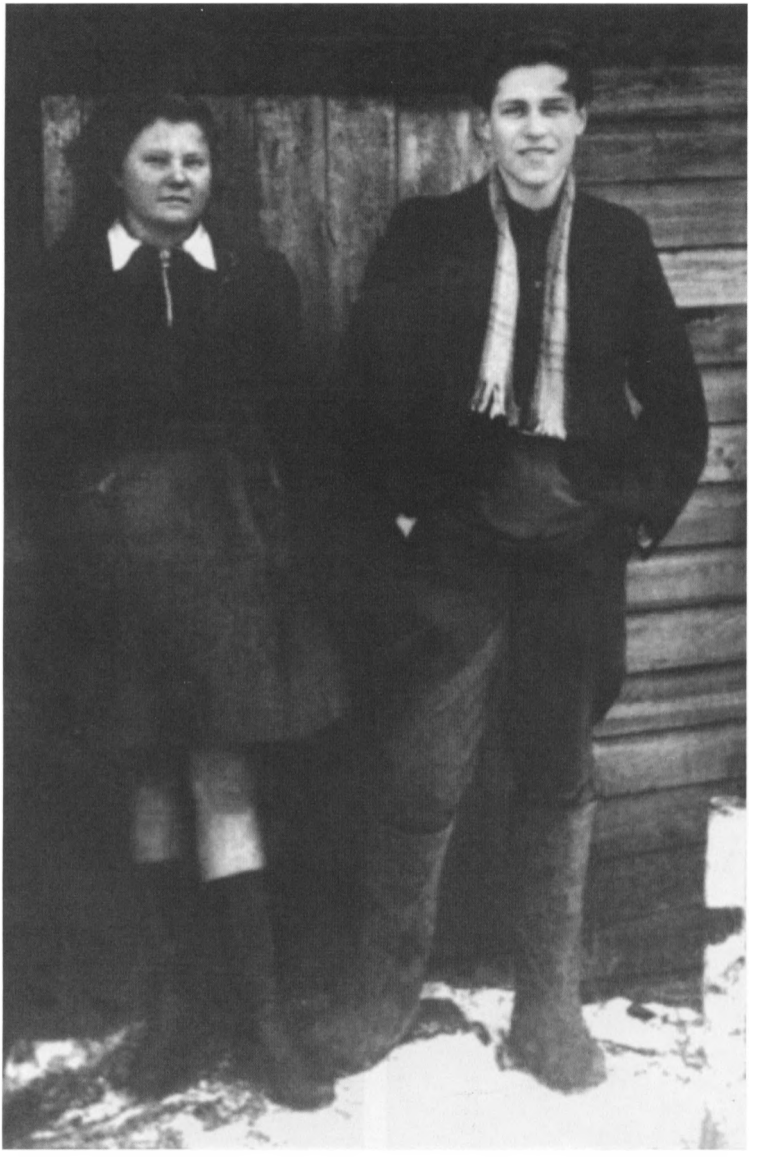

73. „Žvirblio" būrio ryšininkė Skirmantė Grikšelytė (1948 10 07 sušaudyta su tėvais, Vytautu Janavičiumi-*Varpu* ir dar trimis partizanais) ir Petras Vainius-*Sakalas*.

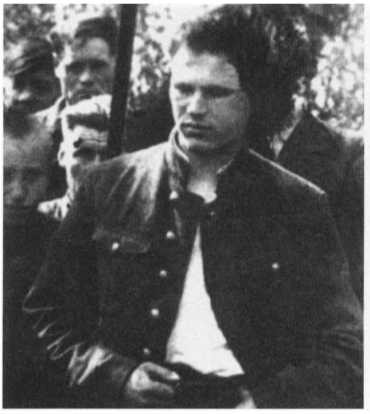

74. „D. K." apyg., „Dobilo" būrio partizanas Vytautas Lapinskas-*Beržas*.

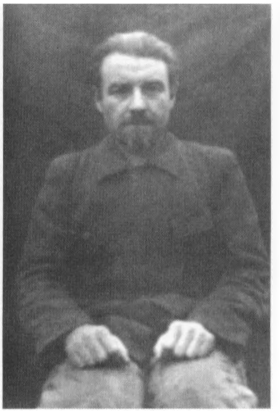

75. „A" rinktinės būrio vadas Pranas Jaromskas-*Perkūnas*.

76. „D. K." apyg. partizanai Mikosiukas(?) ir Salomėja Galotiltytė-*Našlaitė*.

77. Alfonsas Pusvaškis-*Robinzonas*.

78. „D. K." apyg., „Plieno" rinktinės „Beržo" būrio partizanai miško stovykloje netoli Ukmergės.

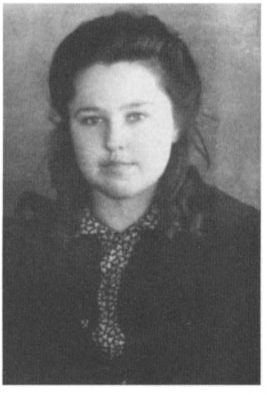

79. Janina Tamulytė-*Vaivorykštė* (*Vaiva*), „D. K." apyg. „Plieno" rinktinės ryšininkė. Mirė 1993 m.

80. Bronius Medalskas-*Krienas*, „Plieno" rinktinės „Beržo" būrio partizanas.

82. „Plieno" rinktinės partizanai: Bronius Triberžis-*Kurmis*, Jonas Keburys-*Dobilas*. Rusijos lageriuose. 1961 m.

81. Bronė Tamulytė-*Našlaitė*.

83. Apolonija Mackelaitė-Purlienė ir Elena Milčiutė Taišeto lageryje 1955 m.

84. „D. K." apyg., „Plieno" rinktinės „Klausučio" ir „Bebro" būrių susitikimo metu (1949). I-oje eilėje (iš kairės į dešinę): Vytautas Strazdas-*Klausutis*, Bronius Medalskas-*Krienas*, Vytautas Strazdas-*Bebras*; II-oje eilėje: Pranas Grigas-*Genelis*, *Kombainas*, Stasys Gečiauskas-*Jazminas*, Bronius Dūda-*Narutis*, Vincas Strazdas-*Lapelis*; III-ioje eilėje: Jasinskas-*Vytenis*, Vladas Ališauskas-*Puškinas*, ...-*Krantas*, Antanas Imbrasas-*Tėvas*.

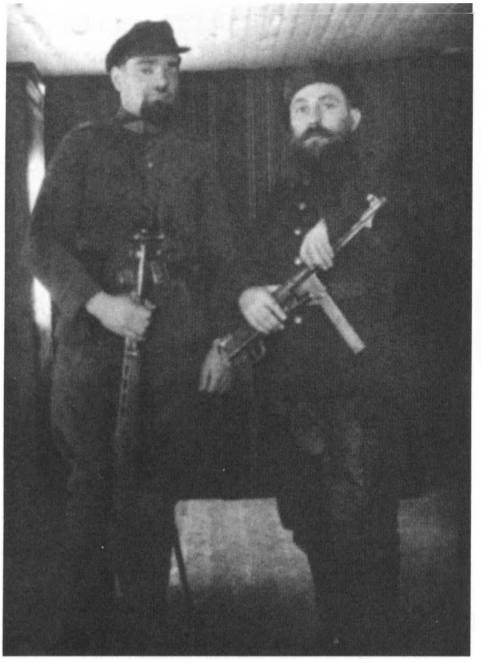

85. „D. K." apyg. „Plieno" rinktinės partizanai: Jonas Juras-*Žilvinas*, Juozas Šibaila-*Diedukas*.

86. „D. K." apyg. „B" rinktinės vadas Kazys Ališauskas-*Spartakas*.

87. „D. K." apyg., „Plieno" rinktinės „Girininko" būrio partizanai su ryšininkėmis.

88. Kazys Stašelis-*Griausmas*, „D. K." apyg. „Plieno" būrio partizanas.

89. „Plieno" rinktinė. *Genys* ir Pranė Skapaitė.

90. Priekyje klūpi: Alfonsas Tušas-*Papuošalas*, Steponas Zalagėnas-*Ripka*, Vaclovas Varnas-*Jokeris*; stovi (iš kairės į dešinę): Stasys Pariokas-*Plechavičius*, Edvardas Miliukas-*Bijūnas*, Bronius Jakubonis-*Stiklas*, Stasys Našlėnas-*Sakalas*, Pranas Šuminskas-*Pėdia*, Kazimieras Tušas-*Nemunas*.

Tada jau palaikiau ryšį su *Dobilu*. Įsirengėm gerą slėptuvę. *Dobilas* mums parūpino ginklų, jis pats dažnai ateidavo į tą bunkerį. Su manim buvo broliai Treideriai: Pranas ir Vytautas-*Čigonas* iš Ustronės kaimo. Palaikėm ryšį su kitais partizanais. Aš jau norėjau galutinai pas juos persikelt, bet jie mane vis prilaikė, sakė, kad pas juos irgi nieko gero nėra.

Vėliau Praną Treiderį areštavo ir jis parodė tą bunkerį. MGB mūsų visus ginklus paėmė. Pasirodo, kažkoks MGB agentas vaikštinėjo po Janionių kaimą ir ieškojo besislapstančių vyrų. Toks Pranas Alasavičius nurodė mus. Jis mus susitiko ir pasakė, kad tas nepažįstamasis norįs su mumis susitikti, esąs irgi neva partizanas. Aš jam pasakiau, kad jokių susitikimų su tokiais žmonėmis negali būti, nes tai greičiausiai išdavikas. Kaip vėliau paaiškėjo, ten tokio ir būta. Po Prano Treiderio suėmimo aš jau galutinai perėjau į nelegalią padėtį. Vėl gavau šiokių tokių ginklų, ėmėm slapstytis, vieni sėdėjom bunkeriuose, kiti mieste įlindę tūnojom, susipažinom su *Diemedžiu* – Adomu Matačiūnu iš Paukščių kaimo, buvusiu Lietuvos policininku, senu partizanu, turinčiu gerą tos kovos patirtį.

Kada 1950 m. suėmė *Dobilą*, likome tik *Diemedis* ir mes. Rudenį buvom susitikę su *Diemedžiu*, žiemą nusprendėm skirstytis, nes didesne grupe slapstytis buvo labai sudėtinga. Musninkų MGB viršininkas Batalovas verbavo pirmą pasitaikiusį, kiek galėdamas mus persekiojo.

MGB užverbuotas Čiobiškio malūnininkas Petras Serapinas uždavė migdomųjų, šitaip *Dobilą* ir *Medžiotoją* – Juozą Bertašių užmigdė. Kartu su jais buvęs *Žirgelis* – Vaclovas Macijauskas, pajutęs, kad čia kažkas užtaisyta, traukė iš automato, bet tam malūnininkui tik kažkur per pirštus perėjo, jo nenušovė. *Žirgelis* išbėgo iš namo ir pasislėpė. Išaušus rusai pradėjo jo ieškot ir rado maždaug už 300 m prie stotelės užmigusį. Po to malūninkas kažkur dingo, o jo žmoną apie 6 mėnesius visą laiką saugojo trys stribai, vėliau ir ji iš tos vietos išsikėlė. Malūnas anksčiau priklausė savininkui Steikūnui. Dar vokiečių okupacijos metais žmonės kalbėjo, kad tas malūnininkas NKVD žmogus.

Su Vytautu Treideriu slapstėmės Ustronės miške. Pas mus ateidavo ir *Diemedis* su Algirdu Lapinsku-*Vėju*. Turėjom keletą atsarginių bunkerių. 1950 m. žiemą praleidom Ustronės miške bunkery netoli raisto, užeidavom labai retai, nes tas Batalovas ypatingai siautė su savo čekistų gaujomis. Tiesa, rudenį prie Čiobiškio tilto dar bandėm daryt pasalas, manėm, kad išeis stribai ant tilto, pagrindinis mūsų tikslas buvo nudėt tą Batalovą ir nors kiek įsigyt geresnių ginklų. Keletą naktų praleidom, nė karto neteko su juo susidurt.

Per visą žiemą prasėdėjom tame bunkery utėlių ėdami, vandenį semdavom iš pelkės, pavasarį jau reikdavo košt, vieni buožgalviai, o ką darysi, negėręs nebūsi.

Pavasariop išsikasėm bunkerį dar kitoj vietoj, o balandžio pradžioje, kaip buvom sutarę, ėjau į susitikimą su *Diemedžiu* bandyt organizuot didesnį būrį. *Diemedis* tuomet slapstėsi kitapus Neries, Astruvkos kaime.

Susitikom Astruvkos dvaro miške, kalnuose prie Neries. Jie slapstėsi trise: *Diemedis*, Lapinskas ir Stasys Šimanskas. Tuo metu slapyvardžiais nebesivadinom, nes mus visi jau gerai žinojo, slėptis nebebuvo prasmės.

Susitikom su *Diemedžiu* ir jo vyrais, gal po 3 ar 4 savaičių, gegužės 13 dieną jie su Lapinsku išėjo į susitikimą, kuris buvo suorganizuotas per ryšininkus kažkur netoli Taujėnų miške. Kiek žinau, iš ten mus turėjo sušelpt ginklais. Aš nešiojausi jau tuščią be šovinių vokišką automatą, todėl nėjau su jais, išėjau pas Treiderį, kurį buvom nutarę parsivest čia, kad būtų daugiau vyrų.

Atėjęs Treiderio bunkery neradau, jis buvo kažkur išėjęs. Tą pačią naktį dar nuėjau į Lapelių kaimą pas pažįstamus, paskui į Mantinionių mišką Širvintų valsčiuje, ten praleidau naktį ir dieną. Vakare patraukiau vėl į savo bunkerį Astruvkos dvaro miškuose. Grįžau į bunkerį. *Diemedis* su Lapinsku dar buvo negrįžę. Ryte per miegus girdžiu kažkokį dundesį virš bunkerio. Galvoju, gal jie grįžo ar šiaip kas, paskui matau, kad jau per visą bunkerį varo metalinį strypą. Supratau, kad bunkeris

išduotas. Prisispaudžiau prie sienos ir laukiu, kas čia bus. Šešetą kartų pervėrė bunkerį. Girdžiu, kalba, kad bunkeris jau surastas. Pagaliau atsiveria durelės, iš viršaus šaukia lįst į lauką. Aš guliu ir tyliu, laukiu, kada granatą įmes, bet granatos nemetė, gal už 20 minučių iš automato patraukė per visą bunkerį, man tik kampą striukės sukapojo ir per batą truputį lietė koją. Galvoju, tylėsiu. Dar kiek palaukus, ėmė verst nuo viršaus žemes. Pamačiau, kad išeities nebėra, tada atsistojau. Žiūriu, aplink apie 30 stribų, visų ginklai ant pečių, kovai jie net nepasiruošę, matyt, galvojo, kad bunkeris tuščias, nieko nėra. Visa bėda, kad neturėjau granatų, čia su jomis daug ką galima buvo padaryti. Kai išlindau, jie mane pasodino ant kelmo, o jų vadas, toks žemo ūgio plikas ruskis, išsilaužė iš lazdyno lazdą ir ėmė jis mane su ta lazda vanot, kad pasakyčiau, kur daugiau, kadangi bunkery rado keturis gultus. Gyniausi, jog nežinau, kur išėjo, o tas vis vanojo. Kai liovėsi mušęs, tada stribokai apstojo mane. Turėjau nedidelę barzdelę užsiauginęs, kaip griebė jie mane už tos barzdos, būtų gal nurovę ir plaukus nuo galvos, bet Gelvonų MGB viršininko pavaduotojas priėjo ir liepė stribokams pasitraukt. Tada mane paliko ramybėje, po to surišo rankas ir nuvedė prie sunkvežimio, netoli Čiobiškio, įmetė į tą sunkvežimį, ant galvos dar užmetė brezentą ir nuvežė į Širvintas. Kiek supratau, mane suimant dalyvavo Gelvonų, Musninkų ir Širvintų stribai.

Tiesa, bekasant tą bunkerį, kuriame mane rado, mus užėjo iš Astruvkos kaimo Adomaitis. Lapinskas su juo pakalbėjo, atrodo, žmogus neblogas, lyg ir garantavo už jį, sako, patikrintas žmogus, jis neišduos. Kaip vėliau sužinojom, Adomatis apie mūsų bunkerį viską papasakojo Ignui Gaigalui iš Astruvkos, o tas Gaigalas buvo išdavikas, Astruvkoj išdavė Macijauską su Žitkevičium, jis ir mus sekė.

Po to, kai mus užklupo kasant bunkerį Adomaitis, Šimanskas viską metė ir išėjo kitur, pasakė, kad jis negalįs pasitikėti tuo žmogum ir bunkerio slaptumu nebegarantuotas. Tolimesnio Šimansko likimo aš nežinau. O apie tuos mano vyrus, ku-

rie buvo išėję į Ukmergės apskritį, aš girdėjau jau per kitus, kad Lapinskas išdavė *Diemedį*, kadangi jis buvo susisiekęs su savo dėde Edvardu Lapinsku, kuris buvo užverbuotas. Po *Diemedžio* išdavimo Algirdas Lapinskas nebuvo suimtas, tas jau daug ką pasako...

Kada aš 1957 m. iš Vorkutos buvau parvažiavęs atostogų, buvau sutikęs tą Lapinską. Jis vaikščiojo su pistoletu ir sakė: „Dirbu saugume“. Algirdas Lapinskas šiuo metu gyvena Vilniuje.

Diemedis gavo mirties bausmę, kuri jam buvo įvykdyta Kazachijoje apie 1953 m. O Vytautas Treideris Burniškių miške turėjo iš eglišakių pasistatęs palapinę, jį toj palapinėj miegantį stribai rado ir nušovė.

Vietiniai partizanai, kuriuos aš pažinojau:

1. Vaclovas Drumsta-*Karabinas*
2. Vladas Marcinauskas-*Tauras*
3. Andrius Kazlauskas-*Kurmis*
4. Vytautas Lapinskas-*Beržas*
5. Vaclovas Macijauskas-*Žirgelis* – iš Steponavos k.
6. Pranas Macijauskas-*Aitvaras* – iš Steponavos k.
7. Jonas Lisauskas – iš Steponavos k.
8. Česlovas Tveraga-*Vilkas*
9. Mykolas Tveraga-*Aras*
10. Adomas Lapinskas-*Uosis*
11. Pranas Treideris
12. Vytautas Treideris-*Čigonas*
13. Feliksas Bagdonavičius-*Barsukas*
14. Vytautas Bagdonavičius-*Topolis*
15. *Dobilas*
16. Adomas Matačiūnas-*Diemedis*
17. Algirdas Lapinskas-*Vėjas*
18. Stasys Šimanskas
19. Kazys Žitkevičius

Pasakoja STEPONAS KVERAGA

Užrašyta Elektrėnuose
1994 06 11

Mano tėvukas gimęs Kaišiadorių rajone, Mikalaučiškių kaime. Buvo visai bežemis. Kada kūrėsi Lietuva, tėvukas išėjo savanoriu. Grįžęs iš fronto, Žaslių valsčiuje visai prie Neries Litviniškių kaime gavo 8 ha žemės. Pas tėvus mes augome du broliai ir sesuo. Aš gimiau 1928 m.

1940 m. bolševikų okupacija mums paliko slogius prisiminimus. Kadangi mano tėvukas priklausė šaulių organizacijai, jis turėjo ginklą, turėjo šaulio uniformą. Pamatęs, kas čia dedasi, viską paslėpė ir pasiuntė mus žvalgybon į Buckūnų kaimą, nes pro tą kaimą rusų tankai traukė į Ruklos poligoną, o mes gyvenom prie pat geležinkelio. Ten mes nuėjom, pastovėjom prie kelio ir greit grįžom atgal į namus. Mūsų kaime keturi vyrai buvo šauliai: mano tėvukas, Kazys Tveraga, Drumsta ir Motiejus Ivanauskas. Jie visi susirinkę aptarė, kad pasipriešinimą ruošt beprasmiška, nėra ir rinktinės vado Bulausko, o be jo jokių sprendimų negali priimti.

Per tą pirmąją okupaciją iš mūsų kaimo bolševikai į Sibirą nė vieno neišvežė, kadangi kaime inteligentijos nebuvo, o tuo metu rusai rinko daugiausia tik inteligentus. Tiesa, kaime gyveno mokytojas Kralikauskas, buvo labai apsukrus, jis mums darė dokumentus ir šiaip daug kam padėjo, bet jo rusai nelietė.

Kada prasidėjo karas, ketvirtą dieną mes jau sutikom vokiečius. Kaime gyveno toks vienas neturtingas žmogelis, mėgo išgert. Kada rusus vokiečiai vijo, jis nuėjo prie Neries pažiūrėt, kas ten dedasi. Rusai bėgo kaip patrakę, per upę kėlėsi kas į duonkubilį įsėdęs, kas rąsto galo įsitvėręs, kiti atsinešę medines akėčias, daug ten jų ir nuburbuliavo. Žmogelis nuėjęs žiūri, kaip tie ruskeliai drabužius nusirengę murkdosi, susirinko jis milines, batus, dar kokių drabužių, o vokietis pastebėjo jį su tais drabužiais einant, sustabdė ir klausia:

– Partizan? Partizan?

Įrėmė automatą, atvarė į kiemą ir liepė sau duobę kasti. Tas ir kasa. Baigia iškast, o čia prisistatė mano tėvukas. Tėvukui vokietis irgi rodo, kad jis „komunist“. Mano tėvukas šiek tiek mokėjo vokiškai, ėmė su tuo vokiečiu aiškintis. Vokietis klausia, kodėl ima tuos drabužius, partizanams rengt? Tėvukas paaiškino, kad jis neturtingas žmogus, iš tos milinės nori pasisiūt sau kokį drabužį, batai jam darbui reikalingi. Tada vokietis liepė išlipt anam iš duobės. Kaip išlipo, vokietis rodo į tėvuką ir sako: „Šitam žmogui reikia sakyt ačiū, jis tau gyvybę išgelbėjo, nes dar penkios minutės – ir jau gulėtum čia negyvas“. Tai tokie buvo vokiečiai. Nei su didele pagarba, nei su neapykanta mes juos sutikom, kadangi tada laikėm lyg ir išvaduotojais, visi džiaugėmės, kad jie veja iš mūsų bolševikus.

Apylinkėje vyko dideli susišaudymai. Čia tas Ruklos poligonas netoli, mes išsikasėm prie Neries kalnuose bunkerius ir ten slėpėmės. O šaulio Vaclovo Drumsto motina buvo sena, sako, ką aš ten eisiu į tuos bunkerius, liko namuose. Kai rusai bėgo, ji pasižiūrėjo per langą, tai šitie nuėję tą senutę taip žiauriai subadė durtuvais ir paliko gryčioje išniekintą ir nukankintą.

Grįžom į namus, nuėjom ir pamatėm, kaip žiauriai rusų buvo sumaitota ta senutė. Kai tik vokiečiai pasirodė mūsų kaime, jos sūnus Vaclovas iškart stojo savanoriu ir pasiėmęs automatą pasakė: „Kiek galėsiu eisiu, jokio pasigailėjimo iš manęs nesulauks nė vienas bolševikas“. Taip ir buvo. Su vokiečiais jis perėjo visą frontą, grįžtant atgal Latvijoj jį rusai paėmė į belaisvę, nuteisė 10-čiai metų kalėjimo, ten buvo smarkiai nušalęs kojas, po kalėjimo Strėvininkų senelių prieglaudoje prieš 10 metų mirė. Paskutiniu metu aš buvau su juo susitikęs, jis daug pasakojo apie frontą, pats stebėjosi, kad nė karto nebuvo sužeistas.

Kada 1944 m. rusų armijos grįžo į Lietuvą, areštavo tėvuką, nes pas jį rado kažkokį lietuviškos uniformos ženklą. Išsivežė į Čiobiškį, ten jis sėdėjo uždarytas tvarte, saugomas sargybos. Aš net buvau nuėjęs jo gelbėt. Nuėjau, žiūriu, sėdi toks siaurom akim apsikabinęs šautuvą ir snūduriuoja. Iš kitos pusės tvarto mažas

langelis, pasikviečiau per jį tėvuką, turėjau tokį geležinį strypą, tėvukui sakau: aš tą siauraakį pritrenksiu, pasiimsim ginklą ir pabėgsim kartu. Bet tėvukas mano sumanymui nepritarė, sako: „Nekibink tu jo, mane šiandien tardė, žada paleist“. Taip ir buvo. Tėvuką greit paleido, o aš po to išvažiavau į Kauną mokytis. Vakarais lankiau kursus mokytojų seminarijoje, o dieną mokiausi amatų mokykloje. Kaune besimokydamas įsijungiau į pogrindinę antisovietinę veiklą.

Mūsų grupelei priklausė Juozas Raulinaitis-*Linksmutis*, Kazys Samuolis nuo Žiegždrių, turėjome ginklus. Nurodymus gaudavome iš aukščiau. Perspėdavom atitinkamus valdžios pareigūnus, kartais prie jų buto durų priklijuodavom popieriaus lapukus su perspėjimu, vykdėme MGB pareigūnų likvidavimo operacijas. Teko dalyvauti vienoj operacijoj likviduojant aukšto rango saugumo karininką Laisvės alėjoje prie tuometinio „ Kapitolio“ kino teatro. Jis ten sėdėjo. Mes trise: aš, Samuolis ir Kaupas (iš mokytojų seminarijos) tą saugumietį... ir pabėgom. Vėliau saugumas visgi mus iššifravo. Pirmiausia buvo išduotas ir areštuotas Kaupas. Tada Kaupas išdavė Samuolį. Mes su Meškausku gyvenom bendrabutyje, abu buvom iš Kaišiadorių rajono, pas mus atėjo karinio parengimo mokytojas Gurevičius (kapitonas). Supratom, kad jis irgi dirbo partizanams. Jis mus 12-tą val. nakties prikėlė ir liepė greičiau nešdintis iš miesto, nes pas jį buvę atvažiavę iš MGB, paėmę mūsų dokumentus. Mes greit apsirengėm, į geležinkelio stotį, įsėdom į prekinį traukinį ir patraukėm į Žaslius. Žasliuose laimingai iššokom iš einančio traukinio ir parėjom į namus. Vėliau pasidariau dokumentus suklastota pavarde (Tveragą pakeičiau Kveraga) ir įstojau į vieną gamyklėlę dirbti. Padirbėjau, bet labai trumpai.

Šičia pas mane buvo atėję partizanai *Jurginas, Liepsniukas* – Bernardas Arbočius iš Rusių kaimo, įvykdėm vieną operaciją, po to mano darbai čia pasibaigė.

Kadangi vienas iš partizanų turėjo išvykt į užsienį, reikėjo daug pinigų. Tada mes paėmėm visą gamyklos kasą. Po šios operacijos su jais aš jau pasitraukiau į mišką. Vėliau dar buvau

grįžęs į namus. Kadangi buvom paėmę didelę sumą pinigų, ginklų, granatų, buvo žiema, pagal pėdas mus susekė rusų garnizonas. Vienoj vietoj mes persikėlėm per Nerį, nunešėm ir pristatėm į vietą tuos pinigus, paskiau tomis pačiomis pėdomis grįžome atgal, tik vienas prie tų pinigų liko kitapus Neries. Atėjom į Babriškių kaimą ir galvojom eiti atgal iki Žaslių. Atėjom prie Neries, bet iš kitos pusės į mus ėmė šaudyt. Aš turėjau vokišką šautuvą, mano draugai irgi buvo gerai ginkluoti. Išsiskleidėm plačiau visi trys, kad atrodytų, jog čia daug, o naktis, tamsu, taip jie ir nepastebėjo, kiek mūsų.

Atbėgom į Liaukiškių kaimą ties Paparčiais pas tokį Valaišą, čia dar pavalgėm, kiek atsikvėpėm, kol rusų garnizonas persikėlė per Nerį, gavom valtį ir vėl per Nerį persikėlėm į Mickonių kaimą, užėjom pas gyventoją Kastecką. Mano draugai kiek prigulė, o aš jauniausias, bet labai atsargus, net akių nesumerkiau. Šeimininkas išėjo šerti gyvulių. Girdim, anoj pusėj Neries šaukia šeimininką rusai ir prašo atirt valtį. Bet šeimininkas jiems valties nenuyrė, greit pakinkė arklį ir nuvežė mus į Kaugonių mišką. Išlipom kiek tolėliau nuo tos vietos, kurioje buvom numatę apsistot, kad tas žmogus nesuprastų, kur mes esam, nes jį gali irgi paimt, o čekistų naguose tylėt ne kiekvienas sugeba.

Atėjom pas vieną ūkininką, palikom didesnius ginklus, tik su pistoletais nuėjom į Žaslių stotį. Jie dviese išvažiavo į Vilnių, o man liepė pasilikt. Nuėjau aš pas tokį giminaitį, užlipau ant šieno, permiegojau, tą giminaitį pasiunčiau pas tėvus. Tada atvažiavo tėvukas. Aplinkiniais keliais parvažiavom į savo kaimą. Aš dar išlipau, nuėjau pas *Liepsniuko* giminaičius, pas *Balandį* – Adolfą Janulevičių Lėlių kaime. Tik prašvitus ėjau per vieškelį link Buckūnų. Buvo jau penkta diena po tos operacijos. Žiūriu, trys vežimai stribų važiuoja, o iš jų vienas stribas, kurį mes gaudėm ir norėjom nudėt, toks Vasiliauskas iš Kasparіškių kaimo, pamatė ir atpažino mane:

– Va! Jis gi eina!

Aš dar perbėgau per vieškelį, bet stribai šoko iš vežimų, apsupo mane ir pačiupo. Tai buvo 1947 m. gruodžio 28 d.

Tiesa, prieš tai aš dar buvau įstojęs į partizanų „Voveries“ būrį.

Sužinojau, kad *Žalias Velnias* yra atžygiavęs į Rusių Rago kaimą. Ten partizanų buvo gal apie kokį šimtą, nes visas kaimas buvo užblokuotas, *Žalias Velnias* buvo apsistojęs pas mano pusbrolį. Nuėjau aš ten, manęs dar paklausė parolės, bet aš nežinojau, pasakiau, kad savas. Priėjo prie manęs vienas partizanas ir klausia, kur einu. Sakau, einu čia, nes žinau, kad čia yra tas, ko man reikia. Tada jis paklausė, ko man reikia. Pasakiau, kad reikia partizanų. Užsivedė mane pas gyventoją Bagdonavičių. Matau, kambary šiaudų ant grindų pridėta, guli viens prie kito pilnas kambarys. Žiūriu, vaikšto toks jaunas vaikinukas, už mane dar jaunesnis, civiliškai apsirengęs, prie šono jam pistoletas, ranką padavė ir paklausė, ko man reikia. Aš pasakiau, kad noriu būti partizanu. Paklausė, iš kur esu, pasakiau, kad iš gretimo kaimo. Tada mane nuvedė tiesiai pas *Žalią Velnią*. Tai buvo partizanas Henrikas Klimašauskas-*Jaunutis*. Einam abu, šnekamės, aš jam pasakoju apie save, jis taip nuotaikingai nusiteikęs, smagus, sako, čia viskas labai gerai, kautynių dar netekę patirt, nes jis irgi dar jaunas labai, tik prieš porą mėnesių pabėgęs iš gimnazijos. Nuėjom pas *Žalią Velnią*. Pirmą kartą pamačiau tokį aukštą žmogų. Ant pečių užsisiautęs žalios spalvos milinę, pečiai platūs, tikras milžinas. Namelis žemas, gryčioj jis net kiek palinkęs vaikšto. Pristatė mane *Jaunutis Žaliam Velniui*, šis ir klausia:

– Tai ar nebijai, kai kulkosvaidžiai ir automatai tik ur-ur-ur-ur, o bolševikai aj-ja-ja-jai?

Aš jam atsakiau, kad nebijau. Jei bijočiau, tai neičiau.

– O kokį nors ginklą turi? – klausia.

– Tėvuko šautuvas yra, – sakau aš jam. – Kai rusai bėgo, tų ginklų turėjau ir daugiau prisirinkęs.

– Gerai, – pasakė *Žalias Velnias* ir liepė *Jaunučiui* nuvest mane į „Voveries“ būrį.

Kai aš buvau pasiųstas į žvalgybą, atėjo *Žalias Velnias* ir *Jaunučiui* davė bandomąją užduotį: nueit į Musninkus ir nušaut stribą Stankevičių. Stankevičius buvo labai aršus stribas, vo-

kiečių okupacijos metais šaudė žydus, vėliau, prisigerindamas bolševikams, atėjo dirbt į stribyną, šaudė ir kankino savus lietuvius. Jis buvo ne vietinis, o iš kažkur atvykęs.

Kada su *Jaunučiu* susitikom kalėjime Intoje, jis man papasakojo, kaip vyko to Stankevičiaus šaudymas.

Kai jis atėjęs į miestelį, buvusi turgaus diena. Prie savęs turėjęs du pistoletus ir vieną granatą. Gal tą operaciją jis ir būtų įvykdęs, bet pagailėjęs vaiko. Atseit vaikas gulėjęs lopšy, o stribas prieš veidrodį šukavęsis plaukus, jo automatas kabojęs ant sienos. Durys buvusios kiek pravertos, o jis, civiliškai apsirengęs, duris dar daugiau pravėręs, įėjęs ir šovęs, bet šūvio nebuvę, nes pistoletas užstrigęs. Tada jis iš kišenės išsitraukęs kitą ir dar kartą šovęs, bet nepataikęs. Stribas nukritęs už stalo. Dar šūvį paleidęs ir vėl nepataikęs, čia to stribo žmona metusi vaiką, griebusi jam už sprando, iš gatvės atlėkę dar daugiau žmonių ir *Jaunutį* sutvarkę vietoje.

Kiek teko girdėt, vėliau tą stribą patys čekistai iššifravo ir neva nuteisė mirties bausme.

Atėjau kartą į Rusių kaimą ir pastebėjau, kad eina rusų garnizonas kartu su stribais. O aš turėjau tik pistoletą kišenėje. Jie mane pastebėjo, tuoj : „Stoj! Stoj!“ Tada aš į kalną palei griovį ir – link Arbočių sodybos, pas kuriuos gyveno tokia senutė. Ta bobutė būdavo priėmėja, kai moterys gimdydavo. Mama pasakojo, kai aš gimiau, ir mane ji priėmė.

Aš bėgu kiek turiu sveikatos į tą kalną, vos ne keturpėsčias kabinu. Tarp alksniukų tam griovy jie mane pametė iš akiračio, tik iš automatų serijas paleidžia. Pajutau, kad kojai šilta pasidarė. Supratau, kad sužeidė. O iki Gečionių miško dar geras gabalas. Man nėr kur dėtis, žiūriu – tos senutės gryčios durys atdaros , per jas dūmai rūksta. Ji šnekėjo baltarusišku akcentu, todėl visi ją vadino „babunia“. Įbėgu aš pas ją ir klausiu: „babunia“, kur pasislėpt man? O ji gal pusantro metro aukštumo, bet stora ir plati kaip stalas. Pečius kūrenas, dūmai per duris verčiasi, ji sėdi ant suolo ir verpia pakulas, jos sijonas siekia grindis, sako:

– Lįsk po mano sijonu ir pasislėpsi.

Aš tik šmurkšt po suolu ir tupiu, ji mane apdengė tuo sijonu. Įlėkė stribai:

– Nevidela bandita?!

Ji sako:

– Pas mane nėr ką veikt „banditams“, aš pati neturiu ką valgyt...

Tie greit už pečiaus užlindo, už lovos apžiūrėjo, bet nieko nerado...

Klausia, gal matei, kas prabėgo...

Ji sako: lyg ir prabėgo toks vaikigalis, ranka mostelėjo ir verpia toliau. Stribai greit išlėkė per duris.

Tada ji man sako:

– Visi jau nubėgo tolyn, gali išlįst.

Aš išlindau iš po to sijono, rankos dreba, širdis dreba...

Borisas mano tėvų namuose atsirado tuoj po karo ir paprašė jį priglaust, pažadėjo padėt dirbt. Mano tėvukas buvo toks gailestingas žmogus ir jį priėmė. Mes su juo malkų iš Neries pritraukdavom, pripjaudavom, bet vėliau aš jo pradėjau po truputį vengt, nes visgi rusas, ką gali žinot, ką jis suplanavęs. Pas mane ateidavo vyrai, nutarėm pas mus malkinėj bunkerį padaryt. Kada bunkerį darėm, Boriso namuose nebūdavo, išeidavo jis pas kaimynus padirbėt. Įruošėm tą bunkerį, iš tvarto įėjimą padarėm, bet be Boriso žinios. Vėliau jis vis dėlto pastebėjo, kad pas mus lankosi partizanai. Ateidavo *Balandis* – Adolfas Janulevičius, tas pats *Liepsniukas*. Arbočiui aš nieko nesakiau apie Borisą, pasakiau tik Janulevičiui.

Vieną kartą Borisas ir sako man:

– Ar negalėtum manęs supažindint su partizanais?

Aš jam pasakiau, kad partizanų kol kas aš pats dar nematęs. Bet Borisas sako:

– Nesigink, tu palaikai ryšį su jais.

Aš tada pasitariau su vyrais. Nutarėm jį pakalbint, nors kalbėjo jis tik rusiškai, lietuviškai vieną kitą žodį temokėjo. *Žaibas* – Benediktas Arbočius per mane paskyrė susitikimą su Bori-

su tokiam alksnyne. Borisui pasakiau, kad nueitų į tą alksnyną, nes mačiau ten kažką vaikštant. Jis ir nuėjo. Kiek supratau, su partizanais jis rado bendrą kalbą. Ir tada nuo mūsų jau pradėjo tolt. Vieną dieną jis visai su mumis atsisveikino, labai nuoširdžiai padėkojo tėvams ir išėjo.

Po to, kai žuvo *Žaibas* Rusių kaime, jie tada buvo pas Grasecką apsistoję: Borisas ir dar du partizanai. Pas Grasecką užėjo stribai ir paprašė valgyt. Ginklus sustatė kažkur prie pečiaus. Tai šitie atsargiai pro sienutę visus tuos ginklus po vieną paėmė, susikrovė ir išsinešė. Lauke jau pavėluotai stribų sargybinis pastebėjo, kad kažkas nugūrina pasilenkę tolyn nuo namų. Davė pavojaus signalą. Stribai puolė prie ginklų, žiūri, nė vieno nebėra. Borisas su tais ginklais raiste į nendres įlindo, o stribai lakstė lakstė, bet partizanų su jų pagrobtais ginklais taip ir nerado. Po to aš Boriso daugiau nebemačiau.

Iš kitų sužinojau, kad 1946 m. prie Gelvonų vyko partizanų kautynės su rusų MGB kariuomene. Po šių kautynių teko sutikt kelis partizanus, kurie pasakojo: „Jokių nuostolių mes neturėjom, tik Borisas buvo sužeistas. Matė kiti, kaip jį sužeidė. Išgelbėt jo jau nebebuvo įmanoma, jis liepė vyrams bėgt, o pats žadėjo kur nors pasislėpt, bet, matyt, sužeidimas buvo sunkus. Borisą partizanai tik po kelių savaičių rado po eglės šakom palindusį. Nebegyvą“.

Kiek žinoma, Borisas buvęs lakūnas, 1944 m. nusileido laukuose ties Kernave žiemos metu. „Žalio Velnio“ partizanų buvo priimtas, ištardytas ir paleistas, bet tų pačių metų rudenį jis jau buvo pastebėtas Bekštonių miške kartu su partizanais.

Per vienas kautynes jis buvo priverstas žiemos metu plaukt per Nerį, kada ėjo ledai, smarkiai peršalo, po to apkurto ir paskutiniu metu jau buvo kurčias, bet iki pat savo žūties jis buvo ištikimas partizanams.

Partizanai *Klevelis* ir *Uosis* nuėję į savo namus išgirdo susišaudymą Čiobiškio prieglaudoje, bėgo į pagalbą, bet viskas jau buvo apsupta ir atkirsta, labai daug stribų ir rusų kariuomenės.

Tuo metu aš buvau kitoj pusėj Neries. Pamačiau, kad mūsų vyrai ten žūva, o pagalbos jiems suteikt jokios neįmanoma, nes Neris pakilusi, ledai grūdasi.

Pluta – Juozas Marcinauskas (buvęs Ukmergės policijos vachmistras), būrio vadas, pats nusišovė, *Aras* – Mykolas Tveraga irgi nusišovė, *Senis* buvo paimtas sužeistas, *Vilkas* – Česlovas Tveraga (Mykolo brolis) pabėgo Musės upeliu į bunkerį pas Bagdonavičius. Vėliau tą bunkerį irgi sekė čekistai ir susekė, *Vilką* paėmė gyvą, o broliai Bagdonavičiai iš to bunkerio ėmė atsišaudyt. Nors juos rusai ir labai kalbino, kad pasiduotų, bet jie nepasidavė, susisprogdino.

Rusai tada surinko daug ryšininkių, mano pusseserę Tveragaitę, Žemaitytę iš Janionių kaimo, seseris Plaščiauskaites, seseris Janę ir Verutę Leščiauskaites, Stakeliūnaitę iš Padalių kaimo, Dzeventkauskaitę Stefą, Alytę.

O ten buvo toks nutikimas: prieglaudoje keturiolikmetis žydukas prikakino ir nusišlapino į šulinį, partizanai jį pačiupo ir numovę kelnes gerai palupo diržu per pliką užpakalį. O kai paleido, tas vaikėzas nubėgo į Musninkus ir pranešė stribams. Kadangi buvo pasakyta, kad partizanų gana daug, rusai čia sutelkė didelį kiekį kariuomenės, buvo apsuptas visas Čiobiškis.

Prieglaudoje gyveno ir viena žydaitė, kuri buvo pasikrikštijusi ir susižiedavusi su partizanų būrio vadu *Tauru*. Ji žinojo, kad *Tauras* turi ateit į pagalbą iš Burniškių kaimo ir padėt išlaisvint apsupime esančius partizanus. Tada ji nubėgo pas *Taurą* ir pasakė jam, kad labai daug rusų, apie 150. *Tauras* susilaikė ir nebėgo. *Tauras* su *Žaliu Velniu* tuo metu buvo apsistoję pas Žemaitį ūkininką, iš viso apie 300 partizanų. Ir čia susigincijo *Žalias Velnias* su kautynių vadu majoru *Serbentu*. *Serbentas* buvo pasiruošęs pulti, bet nebuvo atlikta žvalgyba. Tuomet *Žalias Velnias* pasakė:

– Be žvalgybos aš žmonių į puolimą negrūsiu.

Kai išaiškėjo, kad pagal jėgą galėjo pulti, vakaro sulaukę partizanai puolė Musninkus, bet rado juos tuščius. Pro Musninkus visus areštuotuosius nusivarė į Ukmergę.

Kada mane suėmė, nuvežė į Gegužinę. Iš Palomenės stribyne tarnavo tokie broliai Vilkai. Tai jie įkaitina pečiuj geležį ir atnešę panosėn kiša. Tam stribyne nebuvo kur laikyti manęs, prabuvau tik vieną naktį ir pusę dienos, o paskiau nuvežė į Žaslius. Žasliuose kalė kaip reikiant majoras Demčenka, o vyr. leitenantas Razguliajevas davė valią stribams. Demčenka buvo Žaslių valsčiaus MGB viršininkas. Žasliuose išlaikė apie dvi savaites, smarkiai mušė. Tardytojas Zelionka, būdavo, kai rašo, lūpomis papsi, bet prie manęs jis nė piršto nepridėjo, mušė kiti. Po dviejų savaičių išvežė į Kauną. Labai daug ką jie man norėjo „prisiūt", bet aš viską neigiau, stengiausi duot klaidingus parodymus, klaidinau tardytojus, jog tą operaciją su pinigais darėme todėl, kad *Jurginui* reikėjo išvažiuot į užsienį, o *Jurginas*, žinojau, tuo metu buvo žuvęs. Kadangi daugiau nieko neišdaviau, byloje likau vienas. Kada į Kauną kalėjiman atvažiavo Zelionka pasirašyt 206 str., klausė, ar turiu pretenzijų. Aš jam pasakiau: tu matei, kaip Demčenka ir Razguliajevas mušė mane, aš tik ant pilvo galėjau gulėt, visa nugara buvo mėlyna ir ištinusi, ant pirštų galų statė taburetės kojas ir patys atsisėsdavo, tai iš pirštų panagių kraujai tryško, kojų visi nagai nusilupo... Kai pasirašiau 206-tą str., maždaug po pusmečio mus, apie 200, iššaukė iš kamerų, trys čekistai sėdi ir duoda pasirašyt, o ten jau parašyta, kam koks „srokas" lagerio. Gavau 10 metų. Po to išvežė į Vilnių, iš Vilniaus tiesiai į Komiją gyvuliniais vagonais – po 36, po 72 žmones.

Tiesa, Kauno kalėjime į mūsų 71-ą kamerą buvo įgrūstas stribas, galvojo, kad niekas jo nepažįsta, prisistatė geru dėde. Jį kviečia ir kviečia neva „tardyt". Kaip tyčia iš Burbiškių kaimo pas mus kameron įmetė Bronių Žyčių, buvusį partizaną. Jis jį ir atpažino. Nieko nelaukę – sutvarkėm. Išėjom į tualetą, grįžtam atgal, žiūrim, tas stribas jau kaba (mes jau žinojom, kad jis pakartas), visi nustebę šokom atgal, kad pasikorė žmogus. Viskas tuo ir baigėsi.

Lageryje atsėdėjau nepilnus 10 metų, po to dar 7 metus trėmime. 1960 m. grįžau į Lietuvą, nors Lietuvoje manęs nepriėmė, iškart davė nurodymą per tris paras išsinešdint, paskiau davė

24 valandas, bet aš vis tiek nepaklusau. Po tų 24 valandų apgaulės būdu iškvietė į Kaišiadoris, liepė atsiimt dokumentus ir nurodyt, kur galiu prisiregistruot. Aš tuos dokumentus sutvarkiau, nunešiau, o mane iškart areštavo, įgrūdo į kamerą ir nuvežė prie Baikalo į Irkutsko sritį. Ten dar dvejus metus išbuvau. 1962 m. vėl grįžau į Lietuvą. Čia šiek tiek dar padėjo žmonos pusseserė Diktoraitė. Buvo smarkiai raudona, žmona paprašė jos, kad nueitų pas Paleckį ir pasiteirautų, kodėl man neleidžia Lietuvoje gyventi.

Kada grįžau iš Sibiro ir norėjau prisiregistruot, nuėjau pas pasų stalo viršininką Makarovą Kaišiadoryse. Jis paėmė mano pasą, karinį bilietą, sako, „pasidi“. Aš sėdžiu, o jis išėjo kažkur. Po kiek laiko ateina – „poidiom“. Žiūriu, veda tokiu plačiu koridorium, nuvedė prie storų dvigubų durų. Galvoju, kur čia mane dabar atvedė. Galvoje skraido mintys, kad areštuos ir vėl. Įvedė į kabinetą. Už stalo sėdi toks jaunas vyras Deminčiukas. Apsirengęs gražiai, prie savęs pasidėjęs kelis tuščius popieriaus lapus. Toliau kėdė, irgi popieriaus lapas patiestas ant stalo ties ta kėde. Labai gražiai lietuviškai šneka, liepė sėstis. Atsisėdau. Ėmė klausinėt, kaip sekasi. Sakau, taip va ir sekasi: noriu prisiregistruot, noriu kur nors darbą susirasti.

– Tai kur nori dirbti? – klausia tas ponaitis.

– Nežinau, kur gausiu, – atsakiau aš jam.

Jis sako:

– Darbą galiu duot... Gali pas mus dirbt...

– Ką pas jus dirbt? – pasiteiravau.

– Kiekvieną mėnesį 12-ą dieną pas mus atvažiuosi, pasišnekėsim...

– Tai ką mes šnekėsim? – jau kvailiu apsimetęs klausiu jo. – Jūs taip gražiai čia gyvenat, tokia apsauga stipri, net dvejos durys. Jūs nieko nebijot, tokie galingi, ką man su jumis dabar šnekėt. Ką jums galiu padėt? Aš gi bejėgis žmogus.

– Ne taip supranti, – pataiso mane ponaitis, – mes dabar ramiai gyvenam, bet būtų gerai, kad paklausytum, kas ką šneka, gal kas užsienyje kokius reikalus turi...

– Tai ką, man bobų pletkų klausytis ir nešt jums? Pas mus lagery galvas kirsdavo už tokius darbus, – sakau aš jam.

– Tai nenori dirbt su mumis? – jis dar kartą pasiteiravo.

– Neturėkit nė mažiausios vilties, kaip aš galiu dirbt savo priešams? Aš noriu laisvai gyvent.

Tada jis man liepė eit pas Makarovą, prisiregistruot ir pagalvot dar. Nuėjau pas Makarovą, dokumentus visus pasiėmiau, nuvažiavau į Trakų rajoną ir prisiregistravau Elektrėnuose.

Pasakoja STASYS GUMBREVIČIUS-„KALAVIJAS“

Užrašyta Juknonių kaime
1995 10 21

Gimiau 1923 m. balandžio 1 d. Kada antrą kartą atėjo rusai, aš palyginti buvau dar gana jaunas ir man labai patiko partizanai. Ateina, būdavo, gražūs pasitempę vyrai, kariškom uniformom, miela į juos žiūrėti. O aš tuo metu dirbau miškų ūkyje, man tiesiog buvo nepatogu susitikt šituos savo bendraamžius. O susitikt tekdavo net kelis kartus per dieną, vaikštant po mišką. Kažkaip jaučiau jiems didelę pagarbą, didelę simpatiją ir pats labai norėjau tokiu būti. Nebijojau žūt, nebijojau pakliūt į kalėjimą, pasiaukojimas Tėvynei, matyt, buvo aukščiau visko.

Tada aš dirbau Upninkų miške, kur veikė „Dobilo“ partizanų būrys, be jo, dar veikė ir mažesnis „Baravyko“ – Ragulio Kazio būrys. Prie *Dobilo* tada jau glaudėsi ir *Slyva* – Svilas, kadangi visi jo būrio vyrai jau buvo žuvę.

Aš iš rusų valdžios tuo metu jau buvau gavęs karinį bilietą ir pasą, galėjau gyvent legaliai. Kur ėjau, man niekas netrukdė, nekrito joks įtarimas, kad aš palaikau ryšį su partizanais. Jeigu ne Serapinas, vargu kas mane būtų iššifravę.

Kada tapau oficialiu partizanų ryšininku, gavau slapyvardį *Kalavijas*, o mano pagrindinė užduotis buvo aprūpinti partizanus ginklais ir kita amunicija. Pirmiausia iš Gaižiūnų atvežiau

jiems kulkosvaidį, kurį man parūpino Adomas Cechanavičius, kilęs nuo Panevėžio. Vėliau per jį aš gaudavau ir kitokių ginklų, gana daug esu gavęs šaudmenų. Cechanavičius stotyje dirbo, pas jį dažnai užeidavo rusai, iš kurių jis už „samagoną“ tuos šaudmenis ir pirkdavo. Reikėjo pasukt galvą, kaip parsigabent. Iš mūsų kaimo buvo kilęs toks Stasys Lapinskas, jis turėjo kalvę ir gamino grandines gyvuliams pririšt, jam reikdavo storos vielos, tai mes abu sėsdavom į ratus ir važiuodavom į Gaižiūnus tos vielos atsivežt. Vežamės vielos prisikrovę, o apačioje dėžėse šaudmenys, dinamito pakai, granatos, „bikfordo virvelės“, granatų kapsulės. Mes važiuojam, stribai eina pro šalį, net nežvilgteri į mus. Šitaip visus tuos reikmenis aš ir pristatinėjau partizanams ir jaučiausi laimingas, kad galiu jiems padėti. Aš per daug net pasitikėjau savim, nepagalvojau, kad galėčiau įkliūti. Ir jeigu ne šitas prakeiktas Serapinas, būčiau ramiai sau gyvenęs iki šios dienos.

Namuose pas mane buvo bunkeris, kuriame slėpėsi net aštuoni partizanai:

1. *Jurginas* – Adolfas Kinderavičius
2. *Diemedis* – Domas Matačiūnas
3. *Dobilas* – Juozas Kudelis
4. *Žirgelis* – Vaclovas Macijauskas
5. *Medžiotojas* – Juozas Bertašius
6. *Lazdynas* – Vladas Šatkauskas (kitur Statkauskas)
7. *Lazdynas* – Motiejus Rudys
8. *Aitvaras* – Pranas Macijauskas

Bunkeris buvo įrengtas kluone. Sugalvojo ir padarė jį mano tėvukas. Kluonas didelis, o prie jo dar pristatytas priestatas, kuriame buvo sudėti medžio rąstai, iš kitos pusės stovėjo didelis aruodas, pripiltas grūdų, o per vidurį duobė iškasta. Jeigu ir šaudytų, kulkos nepasiektų, nebent tik iš viršaus, o šiaudai sukrauti iki pastogės. Surišau didelį kūlį, padariau urvą į tą prėslą. Tuo urvu įlendi, virvute kūlį užsitrauki ir užsiriši, o iš išorės šiaudai apkibę, kas gali patikėti, kad čia kas nors yra. Maistą pristatydavau pintinėje, su kuria nešdavau šiaudus. Pintinę ant nuga-

ros užsidėjęs atsineši prie gryčios durų, pridedi į ją maisto, vėl ant pečių ir eini į kluoną, neva šert gyvulių. Taip tam bunkery šitie partizanai išgyveno visus metus.

Daugiausia aš ir bendravau su *Dobilu*. Jis man buvo artimas ir geras draugas. Būdavo, ateina, pasišnekam nuoširdžiai, jis visada patars, paaiškins, perspėja, jei kas ne taip.

Apie partizanus būtų galima kalbėti įvairiai. Daugiausia buvo jauni vyrai, mėgstą rizikuoti, todėl jų dauguma ir žuvo, o vyresni, kurie jau prieš tai buvo tarnavę armijoje arba dalyvavę fronte, buvo kur kas atsargesni, iš jų daugelis liko gyvi, kažkaip sugebėjo išsisaugot.

Kadangi aš dirbau miškų ūky, tai kiekvieną dieną apeidavau rytais man priklausančią miško teritoriją, sužinodavau, kokia padėtis, o vakare pagal sutartą ženklą tame pačiame miške susitikdavau jau su partizanais. Jie man duodavo atskirus nurodymus, užduotis. Iškūrendavau pirtį, sargyboje stovėdavau, išleidžiu, palydžiu, kur reikia nueit, jie eina į vidų pas gyventoją, o aš lauke su ginklu stoviu sargyboje ir saugau.

„Dobilo“ būrio partizanai, kurie anksčiau ar vėliau, trumpiau ar ilgiau veikė šiame būryje:

Vėjas – Simas Matačiūnas, kilęs iš Aleksandravos k. Žuvęs.
Žaibas – Martynas Lisauskas, kilęs iš Labūnavos k. Žuvęs.
Uogienojus – Andrius Trakimas, kilęs iš Ruklos k. Žuvęs.
Papartis – Vladas Verkauskas, kilęs iš Diršonių k. Žuvęs.
Audra – Vladas Petrauskas, kilęs iš Dienovidžių k.
Kardys – Vladas Vinckus, kilęs iš Vievio.
Jurginas – Adolfas Kinderavičius – iš Mantinionių k.
Slyva – Eugenijus Svilas iš Musninkų k.
Žilvitis – Pranas Raišys.
Vilkas – Juozas Bėgelis – iš Astruvkos k.
Žemaitis – Cikanauskas. Suimtas 1946 m.
Katinas – Jonas Lisauskas – iš Steponavos k. Žuvo 1946 m.
Gaidys – perėjo į kitą būrį.
Aitvaras – Pranas Macijauskas – iš Steponavos k. Suimtas 1950 m.

Šaknis – Kazys Šiškauskas – perėjo į kitą būrį.

Žirgelis – Vaclovas Macijauskas – iš Steponavos k.

Šleitis – Aleksas Martinka. Žuvo 1947 m.

Akmenėlis – Viktoras Žitkevičius – iš Žaslių k.

Guoba. Žuvo 1947 m.

Dobilas – Juozas Kudelis – iš Lesčiūnų k., Gelvonų vlsč. Gim. 1922 m.

Bolševikas – Leonas Kudelis – iš Siesikų.

Jėga – Kazlauskas – iš Čiobiškio. Žuvo 1946 m.

Medžiotojas – Juozas Bertašius (kitur Bartosevičius) – iš Skarulių k.

Kirstukas – Jonas Žukauskas. Suimtas 1947 m.

Lazdynas – Motiejus Rudys – iš Rudžių k.

Lazdynas – Vladas Šatkauskas.

Diemedis – Adomas Matačiūnas – iš Žaslių vlsč., Paukščių k. Buvęs būrio vadas. Paskutiniu metu veikė „Dobilo“ būryje.

Vilkas – Jakaitis – iš Davonių k.

Erelis – Albinas Raškevičius.

Beržas – Vincas Vadeikis – iš Juknonių k.

Šarūnas. Žuvo 1947 m.

Liepa – Bronius Suslavičius – iš Rusių k. Paskutiniu metu veikė „Dobilo“ būryje.

Stribai mūsų apylinkėse pridarė daug blogų darbų. Toks stribas Kostantas Kupčiūnas sušaudė Matačiūnus, pasiturinčius ūkininkus. Kupčiūnas buvo kilęs iš Labūnavos kaimo, Gelvonų valsčiaus. Už tai net pati sovietinė valdžia jį teisė, gavo 10 metų lagerio. Gelvonuose šitas pats Kupčiūnas mane varė areštuotą, automato vamzdį prikišęs prie ausies.

Lesčiūnų kaime 1949 m. per susišaudymą su rusų MGB garnizonu žuvo *Lazdynas, Dobilas* išbėgo, taip pat žuvo ir stribas Pyškinas.

Kitą kartą pas Jakaitį Davonių kaime *Dobilas* irgi nušovė stribų partorgą. Stribai tuo metu Aleksandravoj konfiskavo Tamaševičiaus ūkį, o *Dobilui* žmonės pranešė, kad stribai iš Aleksandravos važiuos vieškeliu link Davonių. Partizanai užėjo pas Ja-

kaitį ir laukė. Tie stribai tik keli buvo, vežėsi Tamaševičiaus turtą ir varėsi dar arklį. Partorgas užsuko pas Jakaitį kažko pasižiūrėt. Kai ėjo per duris, *Aitvaras* su *Dobilu* ir kirto iš automato, partorgas vietoje susmuko. Vakare pas Jakaitį atlėkė Daronenka su savo garnizonu, išsivarė Jakaitį, bet greit paleido, už tai jam paskyrė per savaitę išvežt iš miško 40 m^3 medienos.

Senadvarių kaime gyveno *Žirgelio* draugė Paulina Liutkevičiūtė (dabar ji gyvena Jonavoje), o *Erelio* – Albino Raškevičiaus panelė irgi ten netoliese gyveno. Žodžiu, partizanai nuėjo pas tas savo panas, kartu ir *Jurginą* nusivedė. Apsiklausinėjo pas žmones, rusų garnizono lyg ir nematyti, o rusai, pasirodo, slinko iš paskos. Pamatė, kaip languos įsižiebė šviesa, tada apsupo Liutkevičių namus. Įvyko susišaudymas, kurio metu *Žirgelis* šiaip taip išbėgo, o *Erelis* su *Jurginu* užšoko ant kulkosvaidžio ugnies ir abu žuvo. Rusų garnizonui tada vadovavo Gelvonų MGB viršininkas Daronenka.

Kartą, einant iš Gaižiūnų, visai netoli poligono prie Ruklos sutinku *Papūgą* su kitais keliais partizanais. Sulaikė jie mane, kartu su jais buvo ir vienas geras mano pažįstamas, toks *Beržas* – Vincas Vadeikis. Jie manęs ir klausia:

– Pasakyk, kas poligone darosi?

– Kariuomenės pilnas kiemas, – atsakiau aš jiems.

– Tuoj vadui pristatysiu tave, – sako man *Beržas.*

O *Papūga*:

– Eikš čia, eikš čia, eikš čia...

Priėjau.

– Kuo vardu?

– Stasys, – sakau.

Ten buvo toks kluonas, netoli stovėjo malūnas, sodyba. Jie man sako:

– Užeinam čia.

Na ką gi, užeinam. Žiūriu, viduje stalas, nukrautas gėrimais, maistu.

Aš jiems ir sakau:

– Vyrai, ką jūs galvojat? Aš tai su dokumentais, galiu ateit, galiu nueit, o jūs įkliūsit labai greit.

– Nebijok, nebijok, – *Papūga* padrąsino mane.

Žiūrim – atvažiuoja sunkvežimis. Pro malūną, per tiltelį, į kalną. Ir sulaikė ten juos su kulkosvaidžiais partizanai. Iš vienos pusės *Gandras* – Lapinskas, o iš kitos pusės Albinas Reškevičius-*Erelis*, iš mūsų krašto kilęs.

Šoferiui liepė išlipt, iškratė jį. O kareiviai čia pat visai netoli, Bučionių kaime. Galvoju, man tai dabar geruoju gali nesibaigti, nors vairuotoją iškratę jie paleido. Tada aš kreipiausi į *Papūgą* ir paprašiau, kad mane paleistų. *Papūga* net nepaprieštaravo, tik:

– Drožk, drožk, drožk...

Aš takeliu ir – link namų. Gerai, kad nieko nenešiau, tai jaučiausi drąsus.

Kitą kartą atėjo pas mus *Medžiotojas, Dobilas* ir dar abu Macijauskai ir paprašė, kad pakūrentume pirtį. Tėvas iškūreno pirtį, o aš tuo metu buvau išėjęs į Babriškėlį pas savo panelę. Grįžtu atgal, girdžiu, šaukia:

– Stoj, stoj!

Raketas leidžia aukštyn, o pas mus pirty prausiasi tie vyrai. Pajutę, kad netoli rusai, griebė už rūbų ir pusnuogiai pasileido bėgt per laukus. Rusai čia pat pagavo mano tėvą ir tardo, klausia, kas tokie prausėsi pirtyje. Tėvas jiems sako:

– Ginkluoti maudėsi...

– O kas tokie?

– Nežinau, – tėvas sako. – Mane pastatė ir liepė saugoti.

Po to tėvą dar kvietėsi į Gelvonus, ten reikėjo aiškintis, o pasirodo, kad čia viskas buvo užvesta Serapino, nes *Žirgelis* jam pasisakydavo, jog ateina pas mus daugiausia šeštadieniais, mes pakūrenam pirtį, jie išsiprausia, mes pasaugom.

Petras Serapinas ėmė mums aiškinti, kad visiems partizanams reiktų ginklus sunešti į vieną vietą ir paslėpti, o patiems irgi susirinkti į vieną vietą, jis Vilniuje turįs pažįstamą lakūną, tas atskris į sutartą vietą lėktuvu ir mus perskraidins per sieną į užsienį. Macijauskai už jį labai garantavo, per juos jis įgijo ir partizanų pasitikėjimą, nors prieš tai jau buvo „pardavęs“

du kunigus, buvusį policijos vachmistrą partizaną Marcinauską ir kitus.

Serapinas dar Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu artimųjų rateliuose jau šmeižė mokytojus, kunigus, todėl Lietuvos saugumas jį sekė ir įtarė, kad jis turi ryšį su komunistų organizacija, kuri tuomet nelegaliai veikė Lietuvoje, finansuojama slaptųjų sovietų Rusijos tarnybų. Kada Serapinas atsikraustė į Čiobiškį, partizanas *Papūga* – Jonas Daškevičius, matyt, jau turėjo apie jį išankstinę informaciją, kad reikalavo Serapiną sunaikinti. Kadangi partizanas *Žirgelis* – Macijauskas slapstėsi pas Serapiną, todėl už jį dėjo galvą, garantavo, kad tai labai geras žmogus, jį prižiūrėjo, saugojo. Šitaip ir apgynė. Jei ne Macijauskas, *Papūga* Serapiną būtų sušaudęs vietoje be jokio teismo.

Turiu pasakyti, kad Serapinas – mano kūmas, mano dukros krikštatėvis.

Aš dirbau Upninkų, Astravos, Vidumiškio miškų ūkiuose 1946–47 m. Tuo metu nušovė Dobrovolską, tokį komunistėlį iš Būdos kaimo, Didžioką iš Burniškių kaimo, tada mane paskyrė į jų vietą. Dirbdamas miškų ūkyje, ėmiau bendrauti su vietiniais partizanais, o 1946 m. vasario 7 d. tapau jų ryšininku ir partizanu. *Dobilas*, būrio vadas, manęs paprašė, kad aš nuvažiuočiau į Čiobiškio malūną ir atvežčiau miltų.

Nuo to karto mes su Serapinu pradėjom artimiau bendrauti. Jis mane pakvietė atvažiuoti su „brolaliais“ į balių. Aš turėjau arklį, man buvo labai patogu kur pavažiuot: jei įkliūsiu, tai vienas, o ne keliese. Taip aš nuo to karto ėmiau dažniau lankytis ir pas šitą malūnininką žemaitį Serapiną. O pasirodo, ką jam pasakau, jis viską perduoda saugumui. Nežinodamas jo planų ir laikydamas jį doru ir patikimu žmogumi, pasikviečiau jį kūmu. Macijauskas dar padrąsino, kad ta kūmystė mus dar labiau suartins, Serapinas man bus kaip tikras brolis. O kaip vėliau likimas parodė, jis buvo ne brolis, o judas.

Buvo tokia kalba, kad kažkur netoli Liepojos rusai numušė lėktuvą. Serapinas sugalvojo (gal ir ne jis sugalvojo, gal čekistai

jam taip nurodė) sukviest partizanus į vieną vietą ir leist jiems išklausyt tokį pranešimą per radiją.

Dobilas, Žirgelis ir *Medžiotojas* pasiėmė iš Dzedulionio dešrų, kurias anksčiau ten buvo palikę, ir atėjo pas Serapiną klausyt to radijo. Malūne tuo metu buvo daug žmonių, o čekistai gulėjo išsidėstę už Musės upelio ir jau laukė ateinančių partizanų.

Kada atėję šitie partizanai susitiko Serapiną, tas sako: „Jūs čia palaukit trumpai, aš nubėgsiu malūnan pasakyt, ką malti". O iš tikro jis nubėgo į namus pasiimt jau paruoštos su migdomaisiais degtinės.

Per teismą aš *Dobilo* klausiau: „Kaip tu, Juozai, taip pasitikėjai juo?" *Dobilas* man pasakė: „Aš taip nenorėjau eit į tą pusę, bet *Žirgelis* mane sugundė, atseit pasiklausysim radijo, sužinosim viską..."

Grįždamas iš malūno (o iš tikrųjų iš savo namų), atsinešė butelį degtinės. Atėjęs pasakė:

– Va, turiu labai geros degtinės, brolaliai, mes išgersime. Tik užkandos nepasiėmiau...

– Užkandos mes turim, – nuramino *Dobilas*.

Tada Serapinas atkimšo butelį:

– Atsiprašau, stikliuko neturiu, bet jo ir nereikia, draugiškai galim išgert tiesiog iš butelio...

Kadangi buvo jau tamsu, Serapinas užsivertė butelį, neva patraukė ir perdavė *Dobilui*... *Dobilas* man pasakojo: „...Mane tiesiog purto, negaliu nuryt, o *Žirgelis* išdurnino, kad aš bijau, dar nusikeikė. Laikau suspaudęs butelį ir nežinau, ką aš laikau. Pridėjau prie lūpų, taip nesinori, o Macijauskas – trauk trauk greičiau, mes laukiam, va ir kūmas laukia... Tada tiesiog užsimerkęs patraukiau, po to greit perdaviau *Medžiotojui*. Kai tik *Medžiotojas* patraukė, Serapinas apsidairė, kažką pasakė ir išbėgo, atseit malūno žiūrėt. *Žirgeliui* teko paskutinis gurkšnis... O aš kaip išgėriau, taip ir susmukau".

Po kiek laiko atlėkė Serapinas pasižiūrėt, kokie rezultatai. Kadangi Macijauskas patraukė paskutinis, jam mažiausiai ir teko. Kai tik pamatė Serapiną, ir davė jam seriją, per pirštus, per

šonkaulius kliuvo. Tada Serapinas jau rėkdamas šoko bėgt. Tuo metu iš už Musės puolė čekistai su stribais.

Macijauskas, sukaupęs visas jėgas, ėmė trauktis. Paėjęs keliu iki kryžkelės, įgriuvo į tokią duobę, bet čekistai su šunimi greit jį surado.

Mane paėmė 1949 m. gegužės 12 d. Kadangi dienomis aš gyvenau legaliai, tik naktimis su ginklu vaikščiojau. Tuo metu akėjau dirvą. Iš linienos iššoko rusai ir suriko: „Ruki v vierch!" Aš tik botagą rankoje turiu, o jie šaukia: „Padnimi ruki!" Pakėliau aš tą botagą... Ir taip mane basą nuvarė į Čiobiškį. Tuo metu aš vis dar nežinojau, kodėl jie mane taip greit paėmė iš lauko, o kai nuvežė į Širvintas, žiūriu – kampe guli *Dobilo* kuprinė ir kepurė, o pastalėj stovi jo batai...

Ėmė klausinėt, ar pažįstu „banditus". O aš ginuosi, kad jokių „banditų" nepažįstu. Tada toks aukšto ūgio čekistas Gustapinas man sako:

– Tu nepažįsti banditų, o jie tave pažįsta...

Atveda Macijauską. Suriestas, rankos jam prie kojų pririštos ir smarkiai sutinusios, sprandas – baisu žiūrėt, visas sudaužytas, ištinęs. Tas Gustapinas rodo jam į mane:

– Pažįsti?

– Pažįstu, – sako Macijauskas.

– Vardas?

– Stasys.

– Pavardė?

– Gumbrevičius.

– Kur gyvena?

– Juknonyse.

Tuo ir baigėsi mano išsisukinėjimai.

Mane areštavo Gelvonų valsčiaus stribai. Pamenu, buvo stribas Sabatorkinas ir leitenantas Gontautas. Sabatorkinas turėjo jau kapitono laipsnį. Kada nuvarė į Širvintas, ten tardė kapitonas Gustapinas ir papulkininkis Melnikovas, po to perėmė tardytojas Lesnickas. Vilniuje pirmas tardė Šumilovas, antras Kisminas (tardymo sk. viršininkas), o trečias – leitenantas Alekna, kilęs iš Varėnos.

Areštavę mane pasodino ant metalinio suolelio ratuose, kad daugiau kratytų važiuojant. Važiuodami stribai pamatė lauku bėgantį kiškį, tai toks stribas Pranka iš Mikalajūnų kaimo ant peties man paguldė kulkosvaidį ir ėmė pliekt į tą kiškį. Taip trenkė, jog stebuklas, kaip aš neapkurtau.

Kai nuvežė į Širvintas, tas kapitonas Gustapinas pasodino ant tokios aukštos metalinės kėdės. Aš atsisėdau, rankas liepė padėt ant kelių ir pakelt aukštyn barzdą, kadangi tuo metu buvau užsiauginęs nemažą barzdą ir ilgus plaukus. Padėjau ant kelių rankas, žiūriu tiesiai į tą Gustapiną, o jis priėjo prie manęs, paėmė už barzdos ir bandė galvą trenkt į tos metalinės kėdės atlošą, bet aš įtempiau raumenis ir nieko jis man nepadarė. Tada ėmė plūsti visokiais necenzūriniais žodžiais. Jis ir taip, ir kitaip tampo mane už barzdos, o aš – nė iš vietos. Tada ėmė spardyt, vis taiko į kojos gurnelius. O mano batai buvo laisvoki. Pamačiau, kad jis mane čia spardys ilgai, tada atsargiai ištraukiau abi kojas iš tų batų, tai jis kaip spiria, jau nebe į gurnelius, o gerokai žemiau, į aulo apačią, ir vis keikiasi. Spiria ir vis šaukia:

– Soznajoš! Soznajoš!

O aš jam vis tą patį: „Ničevo neznaju, ničevo neznaju...“

Po to „apdorojimo“ atidavė mane kitiems stribams. Tai tie su tokia medine „primakatka“, kur rašalą sugeria, kaip davė į kaktą, iškart prakirto, o ausyse tarytum šimtai žiurkių sucypė. Paskui atsinešė tokią storą lazdyno lazdą, nuo tos jau nebeišsisukau, davė į sprandą – netekau sąmonės...

Kitą dieną atvedė prokurorą, liepė pasirašyt kažkokį raštą. Ir daugiau jau „nebekalė“. Gavau 25-rius metus lagerio. Daugiausia sėdėjau Karagandos lageriuose – 6-rius metus. Ant krūtinės ir ant nugaros nešiojau numerius. Pirmas numeris buvo E-779, o antras – G-III-13.

Pasakoja MOTIEJUS RUDYS – „LAZDYNAS“

Užrašyta Kėdainiuose
1993 04 14

Gimiau 1922 m. Kaišiadorių rajone, Žaslių valsčiuje, Rudžių kaime. Tėvai turėjo 5 ha žemės, šeimoje augome penki vaikai: trys broliai ir dvi seserys.

Labai nejaukiai sutikome 1940-jų „išvaduotojus“ iš Rytų. Ypač sielvartavom, kai prasidėjo žmonių vežimai į Sibirą. Iš Paparčių kaimo išvežė mano dėdę Kinderavičių, atskyrė tėvą nuo vaikų, nuo žmonos, vyriausias sūnus liko Lietuvoje, vėliau ir jis išvažiavo pas tėvus į Novosibirską. Kinderavičiai mirė Sibire, vaikai irgi į Lietuvą nebegrįžo. Nors pats Kinderavičius nebuvo turtingas žmogus, tik 10 ha žemės turėjo, bet buvo geras specialistas, pats plytas gamino, namus statė.

Mano tėvelis sunkiai iškentėjo tą 1940-jų okupaciją, gal todėl ir jo jautri širdis neišlaikė, tais pačiais metais jis mirė. Prieš tai jam teko išgyventi Rusijoje bolševikų revoliuciją, tarnavo Petrograde caro armijoje, labai gerai žinojo, kas tie bolševikai.

Prasidėjus karui, traukdamiesi bolševikai pakelėse žudė sutiktus niekuo nekaltus mūsų žmones. Iš Krivonių kaimo nužudė du vyrus Rusių pušyne. Prieš tai tie ruskiai prašė parodyt jiems kelią, vyrai juos palydėjo, parodė kelią, o jie juos nušovė.

1940-aisiais man buvo 18 metų. Grįžus rusams, 1944 m. pasitraukiau į mišką. Į mišką išėjau todėl, kad labai mylėjau savo Tėvynę Lietuvą.

Lėlių kaime rusai tada nušovė mūsų du kaimynus Kavaliauskus: Praną ir Antaną, o Juozą paėmė gyvą. Pradžioje uždarė į kalėjimą, po to paėmė į kariuomenę.

Partizanų būrį mūsų apylinkėse Skėrių kaime, Kaišiadorių rajone, Žaslių valsčiuje pradėjo organizuot Kavaliauskas-*Klajūnas*.

Budelių kaime partizanų būrį suorganizavo Vaclovas Kareckas-*Jovaras*. Į šį būrį ir aš įsijungiau. Būryje pradžioje buvo 15-ka vyrų. Čia galėčiau paminėt partizanus iš „Didžiosios Kovos“ apygardos I-os rinktinės būrio (Žaslių apyl.):

1. Bronius Kanevičius-*Kriaušė* – iš Budelių kaimo. Žuvęs 1945 m. balandžio mėn. Dainavos miške per kautynes.

2. Aleksas Klimaika-*Sakalas*, gim. 1924 m. Rudžių kaime. Žuvo 1945 m. gegužės mėn., kai kėlėsi per Nerį aplankyt tėvų. Palaidotas Čiobiškyje.

3. Vaclovas Kareckas-*Jovaras* – iš Budelių kaimo, Žaslių apylinkės. Žuvo 1945 m. birželio mėn. Budelių kaime prie bunkerio. Buvo nuvežtas į Trakus. Išdavė Pranas Raudeliūnas iš Budelių kaimo. Šiuo metu gyvena Žemaitijoje.

4. Adolfas Raudeliūnas-*Putinas* – iš Budelių kaimo. Žuvo per susišaudymą su Žaslių garnizonu 1946 m. Palaidotas Paparčių kapinėse.

5. Alfonsas Tveraga-*Ąžuolas* – iš Budelių kaimo. Per kautynes 1945 m. Dainavos miške buvo sužeistas. Šiuo metu gyvena Kaišiadorių rajone, Mikalaučiškių kaime, Žaslių apyl.

6. Edvardas Kareckas-*Vabalas* – iš Budelių kaimo. Paimtas gyvas, buvo teistas 10 metų lagerio. Šiuo metu gyvena Kaišiadorių rajone, Žaslių apylinkėje, Eiriogalos kaime.

7. Vladas Šmigelskis-*Erelis* – iš Kapčiškių kaimo, Žaslių apylinkės. Vėliau iš mūsų būrio jis išėjo.

8. Paškevičius-*Samana* – iš Pigonių kaimo, Širvintų rajono. Žuvo 1946 m. Palaidotas Kaišiadorių rajone, Paparčių kaimo kapinėse.

9. Paškevičius-*Pušelė* – iš Pigonių kaimo, Širvintų rajono. Paimtas gyvas. Kur šiuo metu yra, nežinoma.

10. Liudas Kavaliauskas-*Perlas* – iš Skėrių kaimo, Žaslių apylinkės.

11. Motiejus Rudys-*Lazdynas* – iš Rudžių kaimo, Žaslių apylinkės. Vėliau paskirtas pas *Dramblį*.

12. Viktoras Žitkevičius-*Akmenėlis* – iš Žaslių valsčiaus, Bertešiūnų kaimo. Buvęs „Dramblio“ būrio partizanas. Teistas, tolimesnis jo likimas nežinomas.

13. Stepas Kveraga-*Švyturys* – iš Litviniškių kaimo, Žaslių apylinkės. Suimtas 1947 m. Atbuvęs bausmę 10 metų Intoje. Šiuo metu gyvena Elektrėnuose.

14. Marijonas Jusevičius-*Liepsna* – iš Žaslių, Kaišiadorių raj. Buvęs aktyvus ryšininkas. Teistas 10 metų. Šiuo metu gyvena Kaune.

„Didžiosios Kovos" apygardos I-os rinktinės „Dramblio" bataliono partizanai:

1. Petras Petkevičius-*Dramblys* – iš Eiriogalos kaimo. Areštuotas 1948 m. Atlikęs bausmę, grįžo į Lietuvą. Miręs. Palaidotas Paparčiuose.

2. Pranas Žyčius-*Vėjas* – iš Dirvonų kaimo, Žaslių apylinkės. 1948 m. buvo areštuotas su Markulio „palaiminimu", nuteistas 25-riems metams. Mirė Intos lageryje. Atvežtas į Lietuvą ir palaidotas Paparčiuose.

3. Liudas Kavaliauskas-*Perlas* – iš Skėrių kaimo, Žasių valsčiaus. Areštuotas Vilniuje 1948 m., teistas 25-riems metams. Grįžęs iš lagerio mirė Lietuvoje.

4. Vaclovas Suslavičius-*Klevas* – iš Rusių kaimo, Žaslių apylinkės. Žuvo 1945 m. rugpjūčio mėn.

5. Benadas Arbočius-*Žaibas* – iš Rusių kaimo. Žuvo 1946 m. susidūrime su Žaslių garnizonu.

6. Stasys Arbočius-*Vėjas* – iš Rusių kaimo. Žuvo 1945 m. balandžio mėn.

7. Motiejus Bulauka-*Kolumbas* – iš Rusių kaimo. 1946 m. sužeistas Lesčiūnų miške kaunantis su Ukmergės garnizonu. Besigydantį bunkeryje paėmė Žaslių stribai. Nuteistas 10 metų kalėjimo. Bausmę atliko Vorkutoje. Šiuo metu gyvena Žvagakalnio kaime, Širvintų rajone.

8. Pranas Bulauka-*Kumštis* – iš Rusių kaimo. Žuvo 1947 m. gruodžio mėn. Lapelių kaime, Širvintų rajone. Palaidotas prie Musninkų kapinių.

9. Bronislovas Krilavičius-*Liepa* – iš Vaidžionių kaimo, Žaslių apylinkės. Gavęs dokumentus, apsigyveno Šiaulių mieste,

areštuotas 1950 m. Grįžęs iš lagerio gyvena Rusių kaime, Kaišiadorių rajone.

10. Adomas Matačiūnas-*Diemedis* – iš Paukščių kaimo, Žaslių apylinkės. Areštuotas 1952 m.

11. Bernardas Arbočius-*Liepsniukas* – iš Rusių kaimo. Areštuotas Vilniuje 1948 m. Teistas 25-riems metams. Bausmę atliko Intoje. Šiuo metu gyvena Jurbarke.

12. Adolfas Janulevičius-*Balandis* – iš Lėlių kaimo, Žaslių apylinkės. Areštuotas 1948 m. Vilniuje. Teistas 25-riems metams. Miręs Norilske.

13. Vladas Marcinauskas-*Tauras* – iš Čiobiškio. Areštuotas, teistas. Mirė Norilske.

14. Motiejus Rudys-*Lazdynas* – iš Rudžių kaimo.

Kada 1947 m. „Didžiosios Kovos“ apygardai ėmė vadovauti kažkoks *Griežtas*, buvo duotas įsakymas išsiskirstyti kuo mažesnėmis grupelėmis. Mes su *Kumščiu* prisijungėm prie *Dobilo*, kuris man nepatarė važiuot į Vilnių. *Vėjas* per Markulį man parūpino dokumentus. Po 1948 m. masinio vežimo į Sibirą sąlygos dar pablogėjo, nes motiną su broliu išvežė į Krasnojarską. Tada *Dobilas* man patarė važiuoti į Šiaulius. Nuvykęs į Šiaulius, apsigyvenau Žemaitės gatvėje Murausko pavarde. 1949 m. rugpjūčio 1 d. mane areštavo Šiaulių MGB. Kalėjau Vorkutoje, 1955 m. Irkutsko srityje, 1957 m. nuvežė į Krasnojarsko kraštą, Janiseisko rajoną tremtin.

Viena aktyviausių mūsų ryšininkių buvo Nastė Malūnavičienė-*Lelija*. Tai labai sąžininga ir stropi ryšininkė, gerai mokėjo saugoti konspiraciją, ji buvo žinoma tik vadams, eiliniai partizanai jos nežinojo, todėl jos ir vėlesniais metais neišaiškino. Šiuo metu jai 75-ri metai.

Gana gera ryšininkė buvo Levutė Verbickaitė-*Vyšnia*, bet jos lageris neaplenkė, teko atsėdėt 10 metų.

Kada 1945 m. grįžome iš Vilniaus krašto, buvusios lenkų okupuotos teritorijos, aplankėm majoro *Serbento* tėviškę už Pabradės, labai nuvargom.

Traukimąsi į tą kraštą suorganizavo pats *Žalias Velnias*, nes mes čia jau per daug alinom žmones, o ten tokie partizanų būriai neveikė, jų nebuvo, todėl ten ir patraukėm, kad nors kiek galėtume prasimaitinti.

Kadangi mūsų būrys susidarė gana nemažas, rusai mus iškart pastebėjo. Už Pabradės jie mums tiesiog ant kulnų pradėjo lipti. Teliko gerokai pamanevruoti ir grįžti atgal, tik išvargom. Sulenkėjusiose sodybose mus ne per daug maloniai sutiko, nors buvo nemažai ir tikrų lietuvių patriotų. Savotišką įspūdį paliko tas kraštas.

Kada grįžome atgal, apsistojom netoli Čiobiškio, miškuose, o štabas įsikūrė Čiobiškio vaikų prieglaudos pastatuose.

Štabe tuo metu buvo apie 30 vyrų. Žuvo trys partizanai, gyvą paėmė Stasį Misiūną-*Senį* (vėliau Krasnojarsko krašte aš dar buvau jį sutikęs). Vieni buvom vienoj Neries pusėj, kiti kitoj.

Mes apsistojom Miciūnų kaime. Čia jau buvo suorganizuota apie 600 vyrų. Rusai pagal Nerį apsikasė apkasus – nuo Jonavos iki Kernavės. Tada mes jau nakties metu pasitraukėm į Dainavos mišką. Pradžioje teko trumpai susišaudyt su rusais, bet labai greit gerai išsisukom.

Mums tuo metu vadovavo majoras *Serbentas*, *Žalias Velnias*, *Genys* – Kacevičius.

Vakare *Dramblys* apie 14 vyrų pasiuntė žvalgybon. Kai tik perėjom per tokią išdegusią biržę, tada mus ir užklupo rusų ugnis, išvarė į laukus ir atskyrė nuo pagrindinės grupės. Pamiškėje žuvo *Serbentas* ir *Genys*. Sukritom ant žemės ir kiek galėjom atsišaudėm. Tada mums jau vadovavo Vladas Marcinauskas-*Tauras* (kilęs iš Čiobiškio).

Nubėgom prie Tarbiškių ežero į raistą. Kadangi jau buvo vakaras, rusai į raistą nebelindo. Susišaudymo metu žuvo *Kriaušė* – Bronius Kanevičius. Aš turėjau kompasą, turėjom žemėlapius, pagal kuriuos išmovėm tiesiai per mišką aštuoniese ir pasukom už Kernavės į Vilniaus pusę.

Atėjom į vieną kaimą ir radom *Slyvą* su būriu. *Slyva* padėjo persikelt per Nerį. Kitoj pusėj pabuvom porą savaičių ir grįžom atgal. Čia dar keturi prisidėjo, buvom 12 vyrų.

Pasitraukę į savo kraštą, susisiekėm su *Drambliu*, o *Žalias Velnias, Piliakalnis* ir mano pusbrolis Zigmas Rudys-*Smilga* pasidarė bunkerį Budelių kaime prie Neries, matyt, galvojo ten laikytis, bet juos pastebėjo išdavikas Pranas Raudeliūnas (iš mūsų būrio). Grįžęs iš Vilniaus krašto, Raudeliūnas į mišką nebėjo, slapstėsi namuose. Kada partizanai nuėjo ieškoti jo, tada jis nubėgo į Žaslius ir atsivedė rusų kariuomenės garnizoną.

Mūsų pirmasis vadas *Jovaras*, pastebėjęs ateinant enkavedistus, pagriebė Edvardo Kanevičiaus dalgį ir ėmė šieną pjaut, bet Raudeliūnas jį atpažino ir pasakė čekistams: „Va, šitas banditas, jį pirmą šaukite...“ Tada *Jovarą* rusai ir nušovė. Negana to, Raudeliūnas parodė dar ir bunkerį, kuriame buvo partizanai. Enkavedistai iškart apsupo bunkerį ir įsakė ten esantiems pasiduot. Bunkeryje buvo *Žalias Velnias*, *Piliakalnis*, *Smilga* – Zigmas Rudys (štabe rašė su rašomąja mašinėle), Motiejus Bulauka-*Kolumbas* ir *Šarka* (ne vietinis, iš toliau atėjęs).

Kada rusai pareikalavo pasiduot, jie nieko nelaukę metė iš bunkerio granatas ir ėmė atsišaudyt. Rudys bandė išlįst į lauką per angą, bet jį taip ir nukirto, krito atgal negyvas. Tada enkavedistai ėmė mėtyti granatas į bunkerį. *Piliakalnis* pagavęs išmetė atgal vieną, kitą granatą. Kadangi bunkeryje buvo atsarginis išėjimas į upės pusę, visi vyrai ir išbėgo. *Kolumbas, Piliakalnis* ir *Žalias Velnias*, prisidengdami upės šlaitu, laimingai pasitraukė, o *Šarka* įbėgo į pirtį ir ten susisprogdino. Tai įvyko 1945 m. birželio mėnesį.

Po šios išdavystės mes perėjom į „Dramblio“ būrį. Tuo metu „Dramblio“ būry buvo nuo 15 iki 20 vyrų. Be to, nemažai buvo ir atsarginių, kurie su mumis nevaikščiojo, tai vietiniai, kurie gyveno legaliai ir į būrį rinkosi tik esant būtinybei, juos pakvietus. Šie vyrai namuose turėjo ginklus ir visą kitą partizaninę amuniciją. Mūsų vietinio būrio vadas buvo *Putinas* – Andrius Gumbrevičius iš Padalių kaimo, Žaslių valsčiaus.

1946 m. užmezgėm jau platesnį ryšį, susipažinom su *Dobilu* Čiobiškio apylinkėje, Diršonių kaime, nuo Pašilės iš Ukmergės rajono teko sutikt *Skardį* (buvęs Trakų saugumo viršininkas), jo

būrį sudarė 15 vyrų, susipažinom su *Titnagu*, kuris pradžioje Vepriuose buvo išėjęs į stribus, po to iš stribyno išvogė ginklus su brolio partizano pagalba ir kartu pats pasitraukė į mišką. Labai narsus vyras.

1947 m. Stasys Civanavičius-*Lazdynas* iš Šilonių registravosi, bet po to dar vaikščiojo ginkluotas po kaimus, mūsų vardu rinkdavo maistą, stengėsi palaikyti ryšį su partizanais, nors mes jo vengdavom, nes žinojom, kad buvo čekistų užverbuotas. Dažnai ateidavo į Peršonių kaimą ir vis klausinėdavo ryšininkų, kur mes prisilaikom, nors šiaip didesnių kenkimų nei mums, nei žmonėms Civanavičius nedarė.

Tiesa, *Dobilas* buvo sugavęs vieną tikrą enkavedistų agentą, rado pas jį ir dokumentus, nors jis pats aiškino, kad slapstosi nuo rusų. Kartą jie trise – vienas ryšininkas, *Dobilas* – Juozas Kudelis ir *Žirgelis* – Macijauskas Čiobiškyje nuėjo pas malūninką Petrą Serapiną. Jie dažnai anksčiau nueidavo pas tą malūnininką. Malūnininkas, kaip visada, taip ir tą kartą – juos pavaišino degtine ir užmigdė. Iš Musninkų atvažiavo rusai ir juos paėmė. *Žirgelis* dar bandė priešintis, griebė už automato, bet jau nebespėjo. Man tolimesnis jų likimas nežinomas. *Dobilas* kilęs nuo Lesčiūnų, iš Ukmergės rajono, buvo labai narsus vyras, buvęs mokytojas.

Kartą į tėviškę grįžau aplankyt tėvų. Namuose nenakvojau, nuėjau pas kaimyną. Sunku pasakyt, ar čia išdavystė buvo, ar šiaip atsitiktinumas: kareiviai atėjo ir ėmė tikrinti dokumentus, tikrino viso kaimo žmonių dokumentus. Matau, kad man nėra kur slėptis, nuo kito kaimyno jie jau ateina čia, bėgsi, tikrai pastebės. Šeimininkė buvo smagi moteris, mokėjo rusiškai kalbėt, ji man ir sako:

– Eik, Motiejau, malt miežių.

Nuėjau į maltuvę, suku girnas. Tiesa, turėjau aš ir dokumentus pasidaręs.

Ateina kareiviai, patikrina šeimininkų dokumentus, kviečia ir mane, klausia, kas toks esu, šeimininkė sako: „Kaimynas va, atėjo miežių susimalt“. Jie man tuoj: „A gdie dakumenty?“ Aš

išsitraukiau tą padirbtą pasą ir parodžiau. Rusas sako, kad prie paso dar turi būti „spravkė“. Aš jam sakau, kad namuose yra. Šeimininkė ėmė ruošt jiems vaišes, ištraukė „samagono“ butelį. Jie mane išleido tos „spravkės“ atnešt, tik įspėjo, kad greičiau grįžčiau. O aš kaip išėjau, tai tiesiai Gečionių miškan. Rusai su mano pasu nuėjo į tą sodybą, kurią nurodė šeimininkė, apklausė žmones, jie ir pasakė, kad tai aš buvau. Tie net nusikeikė iš apmaudo, kad „banditą“ iš panosės paleido.

Kada 1947 m. išsiskirstėm atskiromis grupėmis, teko slėptis bunkeryje Rusių kaime. Pas gyventoją tvarte malkinėje buvo padaryta slėptuvė, kartais užeidavo ten ir *Žalias Velnias*. Šitam bunkery mes trise slėpėmės: *Balandis* – Adolfas Janulevičius (iš Lėlių kaimo), *Liepsniukas* – Bernardas Arbočius ir aš.

Kartą ryte *Liepsniukas* išlindo iš bunkerio apsidairyt, kas aplink dedasi. Eina į kaimą ir staiga grįžta atgal.

– Rusai! – sušuko jis mums...

Ginklus čia turėjome gerus: du automatus ir kulkosvaidį „degteriovą“, keletą granatų. Visi staigiai šokom laukan. Vienas stribas tiesiai į tą malkinę. Kol aš padaviau vyrams ginklus, *Liepsniukas* nieko nelaukęs griebė už šakių ir puolė stribą. Stribas atšoko, o kitas stribas artėjo į mus jau su kulkosvaidžiu. Aš greit beveik meste įmečiau *Liepsniukui* į rankas kulkosvaidį, o patys su *Balandžiuku* už automatų ir šaukiam:

– *Liepsniuk*, atidenk ugnį!

Liepsniukas kaip patraukė, tai tas stribas iškart parvirto ant žemės.

Tvartas ant griovio krašto. Nuo skardžio pusės irgi pasigirdo šūvių serija. Iš priekio namas. Matau, kad mus jau supa iš dviejų šonų. Per tvarto langą išmečiau granatą į tą griovį ir bandžiau šokt į lauką, bet iš tos pusės pasipylė automatų serijos. Ėmėm plėšt metalinius virbus nuo langų, beplėšiant per skubėjimą man dantį išmušė, apsipyliau visas krauju, bet čia per langą *Liepsniukas* dar iš kulkosvaidžio paleido kelias serijas ir išvirto į lauką. Mes iš paskos. Matom, tvartas jau dega. *Liepsniukas* čia pat nukrito ir leidžia seriją po serijos į griovio pusę. Jo

dengiami, mes pabėgom kiek tolėliau, atidengėm ugnį iš automatų. Tada *Liepsniukas* pasikėlė ir gerokai atsitolino nuo degančio tvarto. Persimetėm į griovį. O ruskiai nuo griovio krašto kerta į mus iš automatų, kulkos tiesiog žemę po kojomis ardo, bet į mus nė viena nepataikė. Nubėgom iki pušyno, sukritom ant žemės, dar po kelias serijas paleidom atgal, pasikėlėm ir ramiai sau nuėjom. Su rusų kareiviais buvo ir keletas stribų, matyt, jie čia ir užvedė rusų kareivius.

Šis mūšis labai akivaizdžiai parodė, kad niekada nereikia pasiduot be laiko, išeitis galima iš bet kokios padėties. Svarbiausia – nesukelt tarpusavyje panikos, neprarast orientacijos ir nuovokos.

Šio susišaudymo metu žuvo du stribai. Už tuos stribus keršydami, rusai nušovė *Liepsniuko* motiną. Ji kambaryje dukros mergytę laikė ant rankų, enkavedistai, įsiutę dėl savo nesėkmės, įėjo į kambarį ir šovė tiesiai į galvą tai moteriai.

Žalią Velnią pirmą kartą sutikau Gurių miške per partizanų būrių susitikimą (Gurių miškas – tarp Mikalaučiškių ir Paparčiškių kaimų, Žaslių valsčiuje). Jis tada dar kalbą pasakė. Man padarė gerą įspūdį kaip žmogus ir kaip vadas. *Žalias Velnias* didelį narsumą parodė, bet jam nepasisekė, kad jis įklimpo į tą ryšį su Vilniumi. Man atrodo, kad jį supynė ryšininkės, per daug jomis pasitikėjo.

Griežto aš asmeniškai nemačiau. Esu girdėjęs, kad jis lankėsi pas kai kuriuos apygardos ryšininkus, bet pas mus į mišką jis nebuvo atėjęs. Kazokiškių, Dainavos miškuose vyrai lyg ir buvo su juo susitikę. Aš tik vieną kartą buvau nuvykęs į Vilnių. *Vėjas* – Pranas Žyčius ten mane nusikvietė. Nuvažiavęs apsistojau pas tokį Pažūsį (kilęs iš Ukmergės rajono) Kauno gatvėje. Naktį permiegojau, bet man ten kažkaip nepatiko. Iš mūsų krašto netoli Aviečių gatvėje gyveno Ievutė ir Ona Rakauskaitės. Nuėjau pas jas, susitikau ten su *Perkūnu* – Jeromsku, Pranu Žyčium, *Uosiu*. Jiems pasakiau, kad ryt anksti iš čia išvykstu, čia man nesaugu. Jie mane dar lyg ir draudė, bet aš vis tiek Vilnių palikau, grįžau į tėviškę. Čia susitikau *Kumštį*. Ir mes su juo abu slapstėmės.

Nežinau, kažkoks absurdas buvo, kai pagalvoji. Kaip *Žalias Velnias* pasitikėjo tais ryšininkais ir išvažiavo į Vilnių?..

Prieš išvykstant į Vilnių, teko man su *Liepsniuku* palydėt jį į Dainavos mišką. Pakeliui užėjom pas mano pusseserę Varikonių kaime, kažką dar prasitarė, kad norįs pabūt vienoj vietoj. Apie *Griežtą* net nebuvo kalbos, kaip supratau, tada jis dar nieko nežinojo apie tą jo kelionę į Vilnių, matyt, Dainavos miške jį informavo, kad reikės vykt į Vilnių. Mes jį palydėjom pavasarį, o rudenį Vilniuje jį, matyt, ir surišo.

Kada *Griežtas* pradėjo vadovaut „Didžiosios Kovos" apygardai, tarp partizanų jis pasitikėjimo neturėjo. Ir aš pats juo nepasitikėjau. Mes visi jautėm, kad tas vadas kažkoks netikras. Ypač dėl *Griežto* paskyrimo apygardos vadu priešinosi *Kumštis*, jo brolis, *Dobilas*. Mes supratom, kad gyvent su jų padirbtais dokumentais – ne išeitis, anksčiau ar vėliau vis tiek susems. Tokiais dokumentais pasinaudot gali tik trumpai, kokioj nors neaiškioj situacijoj. Iš tikrųjų taip ir buvo. Kurie tik su *Griežto* dokumentais išvyko į Vilnių gyvent, visus suėmė.

Šilonių „Jurgino" būrys registravosi, apie 13–15 vyrų. Broliai Grendai liko neteisti, Civanavičius-*Lazdynas* ir kiti.

1949 m. liepos pabaigoje išvykau į Šiaulius dėl vaistų traukiniu. Su tais, iš Vilniaus *Erelio* išduotais, dokumentais – Murausko pavarde. Šiauliuose išbuvau tris dienas ir „supakavo". Enkavedistai kažko kito ieškojo ir mane „netyčia" surado. Šiauliuose saugume išlaikė keturias paras, po to atvežė į Vilnių. Vilniaus saugume klausia, kokia mano pavardė. Aš jiems sakau, kad Murauskas, savo tikrąją slepiu, nesakau. Tada man taip davė, taip davė į kaulus, visas tamsiai mėlynas buvau. Po to nuplėšė nuotrauką nuo paso ir kitoj pusėj parodė užrašytą mano pavardę, o nuotrauką per *Genelį* buvau perdavęs *Griežtui*.

Vilniaus saugume kankino fiziškai, bandė mane palaužt. Kerzinių batų kulnais tardytojas (rusas, vyr. leitenantas) daužė kojų pirštų galus. Prieš tai tardė lietuvis Laukaitis – rovė plaukus, o tas ruskis įkišęs tarp durų pirštus laužė. Vienas tardytojas nekankindavo, atsikviesdavo dar pagalbininkus – budelius, kurie

nesidrovėdami spardė kojomis kaip futbolo kamuolį, net šokinėdavau.

Baigė bylą majoras Sankisjan. Teisė pagal BK 58–1a, 58–11 25-riems metams lagerio. Atsėdėjau 10 metų. Grįžau į Lietuvą 1969 m. Tėviškėje registruotis neleido. Už 1000 rublių Trakų įgaliotinis priregistravo.

Markulio asmeniškai man neteko matyt, bet gandai pas mus sklido, kad yra toks *Erelis*, kuris palaikąs ryšį su anglais, gaunąs iš užsienio lietuvišką spaudą ir t. t. Kada mūsų vyrai pradėjo dingt, nuvykę į Vilnių, tada mes jau supratome, kas tas *Erelis*...

Pasakoja ROMAS SEDLECKAS-„KARKLAS“

Užrašyta Baisogaloje
1990 11 28

Gimiau 1923 m. Žaslių valsčiuje, Žaliojo Rago vienkiemyje (dabartinio Kaišiadorių rajono teritorijoje). Šeimoje augome devyni vaikai. Tėvelis Smetonos laikais išvyko į Ameriką, ten sunkiai dirbo akmens anglies kasyklose. Kiek tai susitaupęs dolerių, grįžo į Lietuvą, nusipirko sau 30 ha, o broliui 15 ha žemės. Jo seneliai buvo bežemiai.

Į mišką mane privertė išeiti pokarinės rusų armijos daromos jaunuolių gaudynės ir siuntimai į frontą. Tuo metu vyko baisios žudynės. Rusai kankino niekuo nekaltus žmones. Mūsų kaimyną Kazakevičių iš Kaugonių kaimo rado gulintį lovoje, kadangi jis sirgo, tai suėmė, įmetė į šulinį ir prigirdė. Tą pačią dieną aš buvau grįžęs į namus iš miško, reikėjo susitikt su *Drambliu* – Petru Petkevičiumi, kilusiu iš Žaslių valsčiaus, Eiriogalos kaimo. Jis vadovavo 4-os rinktinės partizanų būriui. Tai buvo 1945 m. vasario 16 d. Aš jį turėjau suvesti su savo „Aguonos“ būrio daliniu. Mūsų būriui vadovavo Andrius Petkevičius-*Aguona* (su Petru jie ne broliai, pas mus Petkevičių pavardėmis buvo labai daug kiemų), kilęs iš Kaugonių kaimo. Būryje (dalinyje) aš veikiau

jau kaip partizanas, ginkluotas buvau, o į ryšį, į susitikimą eina tas, kuris gerai pažįsta abi suvedamąsias puses, nes anksčiau labai griežtai buvo žiūrima į ryšį tarp nepažįstamų asmenų. Tai galiojo nuo 1945 m. Mažai žinomais arba visai nežinomais ryšininkais buvo griežtai įsakyta nepasitikėti.

Petras Petkevičius nepriklausomybės metais mokėsi kariūnų mokykloje, buvęs voldemarininkas, po nepasisekusio perversmo nušalintas nuo tarnybos kariuomenėje, grįžo į tėvų ūkį, vėliau buvo šaulių būrio vadu.

Belaukiant *Dramblio*, atbėga mano jaunesnysis bolis ir pasako, kad mūsų namai jau apsupti rusų, aplink išstatyti kulkosvaidžiai. Staiga rusų kareivis praveria duris ir su atkištu automatu prieina prie manęs. Aš tuo metu sėdėjau už stalo ir valgiau. Ginklo jokio neturėjau. Į kambarį priėjo daugiau rusų ir pasakė, kad aš areštuotas. Sesuo man įdėjo baltinius, kepalą duonos. Ir jie mane iš namų išsivarė. Atsivarė pas kitą kaimyną, liepė sėstis ant žemės, o aplink stovi su paruoštais automatais keturiese. Čia darė kratą. Po to mane nusivarė dar pas kitą kaimyną. Kiti, pamatę, kad rusai verčia jų kaimynų sodybas, nieko nelaukę ėmė bėgti į mišką. Rusai beveik visi pasileido į tą pusę, o prie manęs pasiliko vienas kareivis. Jis mane varo su mauzeriu rankoje. Jaučiu, kilnoja pirštu „varliukę“, pradėjo keikt visokiais žodžiais ir priėjo visai arti. Supratau, kad jis ruošiasi mane nudobt. Tada aš šokau ant jo, pistoletą išmušiau iš rankų, su terba tvojau per galvą, pridėjau dar kumščiais ir – bėgt. Mano laimė: jei šitas ruskis nebūtų viješis, mane tikrai būtų nušovę kiti, nes visi atsisuko į mano pusę ir ėmė šveist iš kulkosvaidžių. Tik rėkia: „Stoj! Stoj!“ Sniego buvo labai daug. Pribėgau prie Žiežmaros upelio, matau, jei bėgsiu per tą upelį, įlįsiu į pusnį iki kaklo, tada jau viskas, neišsikapstysiu. Nusiritau pusnimi į griovį, grioviu išlėkiau į kitą pusę. Netoli Garbų sodyba. Žiūriu, joja raiti ant arklių. Aš užsiglaudžiau už krūmų, paskui peršokiais – tiesiai į mišką. Atlėkiau į mišką, o čia reikia du kelius pereiti, tada atbulomis sumėčiau pėdas. Ateinu į būrį ir pasakau, kad susitikimas neįvyko, kadangi mane buvo sugavę, aš ištrūkau ir va

grįžau. Niekas netikėjo mano žodžiais. Kaip į enkavedistų rankas pakliuvęs gali ištrūkti? Vadas sako: „Dar nė vienas iš jų nagų neištrūko, nebuvo tokio atsitikimo“.

Nuo tos dienos be ginklo aš jau nė žingsnio. Pasirodo, tą kareivį, kuris mane paleido, atsivarė į mūsų namus nuginkluotą. Namiškiai ėmė gintis, kad manęs iš jų gryčios niekas nepaėmė, o tas kareivis irgi susimaišė, iš kurios gryčios mane paėmė.

Mano brolis Jonas buvo jau žuvęs rusų armijoje. Namiškiai turėjo tą jo mirties liudijimą, tada atėjo enkavedistų vadas ir įsakė iš namų visiems kareiviams pasišalinti.

Mūsų būrys prisilaikė Žaslių–Vievio apylinkėse, Kaugonių, Dainavos, Vievio miškų masyve, Čiviškių, Krečiūnų, Korsakų kaimų teritorijoje iki pat Žaslių, veiklos zona buvo gana plati. Nueidavome net iki Ukmergės į Šešuolių girią, iki demarkacinės linijos, nueidavome ir toliau, nes *Žalio Velnio* apygardai priklausė visas Vilniaus kraštas. Teritorija, kurioje mes gyvenome, neįėjo į lenkų okupacinę zoną. Iki Vievio mums buvo 10 km, o demarkacinė linija ėjo 3 km už Vievio. Už Neries Baltamiškis buvo jau lenkų okupuotoj zonoj.

Tuo metu ėmė kurtis „Didžiosios Kovos“ partizanų apygarda, kurią sudarė penkios rinktinės. Mūsų krašte rinktinės pavadinimų neturėjo, turėjo tik numerius. Aš priklausiau 5-tai rinktinei.

Pradžioje mūsų būryje buvo apie 50 vyrų – iš Kaugonių, Padlopojos kaimų, iš keleto atskirų vienkiemių: iš Pustakiemio, iš Migučionių ir kitų. Vietose veikė atskiri būreliai po kelis partizanus, jie turėjo savo vadus, bet jų centras buvo *Aguona* – 5-os rinktinės vadas.

Su *Aguona* kartu žuvo mažažemiai Kazys Kazakevičius ir jo brolis Ignas iš Kaugonių kaimo.

Kaugonių miške 1945 m. rugsėjo pabaigoje mus apsupo rusų NKVD kariuomenė. Taip jau būdavo: kai tik atvažiuoja iš Vilniaus ryšininkai, mus ir apsupa. Kazys Kazakevičius truputį neprigirdėdavo. Tuo metu mūsiškių 10 vyrų iš stovyklos išėjo į kitą būrį, o mes likom trise: aš, Ignas Kazakevičius ir *Aguona*.

Buvo numatyta, kad tie išėjusieji susitiks su kitais ir grįš atgal. Ateina Kazys Kazakevičius, o jam iš paskos atsekė provokatorius. Kazys tai neprigirdi, o tokiam miške labai blogai. Prieš tai jis nuėjo pas kaimynus pasiklausti, ar kaime nėra rusų, o rusai tuo metu jau laukė pamiškėje, atgal praleido ir sekė, kur jis eis. Rusų buvo keli šimtai. Ir jie apsupo mūsų stovyklą. Iš keturių visi žuvo, tik aš net nesužeistas likau. Pagal seną įprotį, kai tik į mus pasipylė šūviai, aš į tą pusę ir puoliau. Jau prieš tai *Aguoną* perspėjau, kad aplink sklinda kažkokie neaiškūs garsai. Visi griebėsi už ginklų. Jie šoko ne į tą pusę, iš kur sklido traškesys, o į priešingą. Iš tos pusės ir atidengė ugnį. Aš ir vadui buvau sakęs, kad bėgti reikia visada į tą pusę, iš kur girdėti šlamesys arba šūvių salvė. Tai nerašyta partizanų kovos taisyklė. Aš lekiu ir tiesiai ant gulinčio ruso su kulkosvaidžiu užšokau. Jis krito vietoj, nors savo „dešimtuko“ šūvių aš negirdėjau, tai įsivaizduokite, koks smarkus buvo šaudymas kryžmine ugnimi. O už to kulkosvaidžio nieko daugiau nebuvo, niekas kelio man nepastojo. Pasirodo, prie kulkosvaidžio jie buvo trise, bet kai pamatė į jų pusę mane atbėgant, jie kažkodėl pašoko ir nuo mano paleistų šūvių krito visi vietoje. Atlėkiau į kitą stovyklą, žiūriu, viskas išmėtyta, lėkštės su mėsa ant kelmų, nebaigta valgyti, du automatai ant žemės numesti. Tuos automatus aš greit įmečiau į netoliese esantį upelį ir nuėjau ieškoti, kur jie išbėgiojo. Tuoj sutikau *Morką* – Vaclovą Žilinską, Romą Petkevičių-*Varnėną*. Aš jiems pasakiau, kad abu Kazakevičiai ir vadas žuvo.

Mano partizaninėje kovoje tai buvo jau trečios kautynės, iš kurių ištrūkau gyvas ir sveikas.

Pas mus vaikščiodavo ginkluoti rusų kareiviai, tokie jau senesnio amžiaus. Jie prižiūrėdavo, kaip žmonės tvarko kelius, veža žvyrą, prižiūrėdavo geležinkelio liniją.

Kartą aš pareinu iš miško, prisistato toks „saldotas“ ir reikalauja parodyt dokumentus. Aš jokio ginklo neturėjau. Tai buvo 1945 m. gegužės 14 d. Bet dokumentų tai irgi neturiu. Jis mane areštuoja ir vedasi. Atidarė duris į priemenę, o ten tamsu. Aš einu, jis rėkia, kad daryčiau duris į lauką, o aš nedarau. Tada jis

kaip ėjo, aš jam už šautuvo, į nosį, įsitraukiau į kambarį. Iškračiau visą – paėmiau šovinius, diržą, pasiėmiau šautuvą, dar kartą į barzdą užvožiau ir pagrasiau, kad sėdėtų, o pats tiesiai į mišką. Sakė, kad jo daugiau niekas ir nematė. Toks pat „saldotas" ir mano brolį paėmė, atidavė į frontą.

Ryšius mes palaikėme labai plačiai, siekdavome Kauną, ypač glaudžius ryšius palaikėme su Dzūkijos partizanais.

Kadangi tuo metu mes atstovavome kaimo gyventojų daugumai, todėl dauguma gyventojų mus ir palaikė. Jei būtų buvę kitaip, prie tokių siautimų ir dviejų dienų nebūtume išsilaikę. O metus išsilaikyti nėra taip paprasta, ypač didelei masei žmonių: reikia maisto, aprangos, reikia kur nors pasislėpti.

1945 m. žiemos metu užimdavome kelis kaimus ir stovyklaudavome, sargybą išstatę. Prie Kernavės buvom sustoję apie dvi savaites vienoj vietoj. Kiek maisto reikia šitokiai armijai vyrų. Todėl vėliau ir nutarėme, kad reikia skirstytis. Nei apsiaut, nei apsirengti. Ką namuose namiškiai parūpindavo, tą ir turėjome, negi atiminėsi iš žmonių.

Už Kernavės, anapus Neries, į Padvarancų kaimą ėjom. Reikėjo per Nerį persikelt. Kartu turėjo eiti ir mūsų vadas *Aguona* – Andrius Petkevičius. Jis man sako: „Aš tai neisiu, tu vietoj manęs eisi". Instruktavo jis mane, kad kitų dalinių vyrai nepradėtų daryti ten ką nors netinkamo. Keliamės per Nerį. Vienas iš *Putino* vyrų ėmė aiškinti, kad tą ir tą paimsime iš tų Padvarancų kaimo. Aš griežtai perspėjau, kad niekas nebandytų ko nors savavališkai imt. Jie susimetė vidury Neries:

– Tai ko mums tada eit? Mes grįžtam.

Aš sakau:

– Gerai. Išeikit iš gretų, kurie norit grįžt. – Nė vienas neišėjo.

Nueinam į Padvarancų kaimą. Jaunimas vakaruoja. Įeinam į vidų, muzikantai iškart nustojo griežti, visi nutilo. Mūsų sargyba lauke išstatyta. Aš liepiau muzikantams grot, o jaunimui šokt, nekreipt į mus dėmesio. Tuoj atsirado mergaičių, lietuviškai šnekančių, mat čia buvo toks jau lenkų kaimas. Viena lietuvaitė priėjo prie manęs ir ėmė kalbinti, mes pasikalbėjome. Atėjo sar-

gybinis, sako, kitam gryčios gale kažkas triukšmauja. Įeinu į kitą gryčios galą ginkluotas. Žiūriu, beveik vienos mergaitės, tik gerokai jaunesnės. Aš klausiu, kodėl jie neina prie anų vakaruoti. Pasirodo, ten jau vyresni ir šitų neįsileidžia. Nuvedžiau visą pulką pas anuos ir atidaręs duris suvijau į vidų. Klega, juokiasi jaunyliai, kad šitas geras dėdė juos čia atvedė, leido ir jiems su vyresniais pavakaruot.

Baigėsi vakaruška. Iš „Putino“ vyrų kažkuris sako: „Reikia armoška pasiimt“. Aš jau supykau. Sakau: „Kam jums ta armonika? Ryt ar poryt jus nušaus, kam jūs grosit?“ Kadangi buvo išleistas atitinkamas partizanų įsakymas, aš jį visiems viešai perskaičiau, kad dabartiniu metu jaunimas didelių pasilinksminimų vengtų, nes užėję enkavedistai gali sušaudyti, vakaruoti galima tik dienos metu.

Po vakaruškų mus po kelis viena mergaitė nusivedė pavalgyti, nors mes dar kažkaip kuklinomės. Tik vėliau paaiškėjo, kad ji kaimo mokytoja. Mus pavaišino, pasišnekėjome. Jie kažkaip nustebę žiūrėjo į mus, sakė, jog buvę perspėti rusų enkavedistų bei vietinių politrukų, kad vengtų miškinių, nes jie esą žiaurūs ir negailestingi. Dabar jie stebėjosi, kad mes visai kitokie.

Matote, kaip yra. O jei mes būtume pasielgę blogai tokioj vietoj, kur niekada neateiname? Kaip jie būtų žiūrėję į mus?

Lenkų okupuotam Vilniaus krašte veikė du lenkų partizanų daliniai. Mes su jais kartais susitikdavome, bet tuo metu nebuvo padoru ir mūsų statutas neleido daugiau gilintis į kitų veiklą ir reikalus.

Pradžioje su jais mes turėjome labai gerą ryšį, bet kai čia su tuo Vilniumi susidėjome, viskas pakriko. Su jais daugiausia susitikdavome prie Maišiagalos. Viename jų būryje buvo apie 30, kitame apie 40 vyrų. Vienas kitas lietuvis. Tarp jų buvo ir man gerai pažįstamas, pavarde Brazauskas. Kadangi per Lenkiją mums reikėjo palaikyti ryšį, jis mums buvo dar ir kaip ryšininkas.

Su lenkais mes gerai sugyvenome, kadangi ir kovos tikslas mūsų buvo vienas, bet ten, kur veikė ir baltarusių partizanai, tie

būriai greit pakriko, pradėjo plėšikauti, todėl ir partizaninė kova į rimtesnį pasipriešinimą neišaugo. Jie kažkaip neturėjo jokio istorinio tikslo, nebuvo gero vadovavimo, štabų. Mus lenkų partizanai su tais baltarusiais buvo supažindinę, tai trys vėliau pas mus buvo atėję. Jie norėjo pasikeist partizanais, nors keliais, bet mes nesutikome. Pas mus, tiesa, taip pat buvo keli rusų belaisviai karininkai. Toks Borisas, jis dirbo štabe, rašydavo atsišaukimus. Geras menininkas buvo. Borisas palaikė ryšį su Ukmergėje stovėjusiais rusų reguliariosios kariuomenės daliniais. Mes visada žinodavome, kada bus miškų „valymai", apgulimai, kuriose vietose. Vėliau tą kariuomenę pakeitė NKVD kariniai daliniai.

Ginklų bei šaudmenų kartais gaudavome užpuolę stribus arba mažesnius NKVD dalinius, bet šiaip ginklais apsirūpinę buvome dar nuo karo. Pas mus miške trijose vietose buvo paslėpta karinės amunicijos, tai Plechavičiaus kareivių palikimas.

Mūsų krašte stribai, apsimetę partizanais, ginkluoti valkiodavosi po kaimus dienos metu ir ieškodavo ryšių su patizanais. Mes juos labai greit iššifruodavome. Jei kaimiečiai duodavo išgerti, jie tuoj pasigerdavo. Būdavo, kad jie ir nužudo mūsų ryšininkus, rėmėjus. Mes pradėjom nebesusigaudyti, kas čia žudo ir už ką žudo. Pasirodo, iš Vilniaus tie nurodymai pradėjo ateiti, ką nužudyti. Anksčiau, be mūsų štabo žinios, jokių žudynių apygardos teritorijoje nebuvo.

Mūsų vardu buvo nužudytas Kaugonių kaimo mokytojas. Jį žmonės rado negyvą prie geležinkelio. Ši žmogžudystė buvo paskelbta labai plačiai, apie tai rašė rajono laikraštis. Buvo visaip koneveikiami „banditai", kad jie žudo mokytojus. Tą faktą mes tyrėme. Mūsų vyrai jo tikrai nenužudė, jis dargi buvo mūsų rėmėjas. Matyt, kas nors iš pašalinių pastebėjo, kad jis su mumis susitinka, ir jį sunaikino.

Mano kaimynas Petras Petkevičius Varniškių kaime turėjo namuose bunkerį ir slapstėsi nuo armijos. Kada aš atėjęs iš miško pas jį užeidavau, su manimi jis mėgdavo pašnekėti, abu nueidavome ir į mišką, nors jis ginklo neturėjo.

Kartą nueinu pas juos, matau, motina susinervinusi. Paklausiau, kur Petras, ji atsakė, kad išėjo pas gimines. Žinojau, jog motina jo nenori, kad pas juos lankyčiausi, kadangi ateidavau ginkluotas, jai nepatiko, neva aš jos sūnų kalbinu į mišką. Tuo metu jis buvo bunkeryje. Motiną jis buvo perspėjęs, kad ši pasakytų, kada aš ateisiu, bet šį kartą ji sumelavo.

Kitą dieną kaimą vertė enkavedistai ir Petrą rado slėptuvėje. Jį ištraukė iš slėptuvės, subadė durtuvais ir paliko. Aš užeinu, motina plaukus nuo galvos raunasi: „Kokia aš kalta, kad tau nepasakiau, kad jis namuose. Būtų išėjęs su tavimi į mišką, gal ir būtų likęs gyvas“.

Trylikmetis Antanas Petkevičius iš Varniškių kaimo 1944 m. prieš pat Kalėdas su tėvu vežė malkas. Enkavedistai tą vaiką nukėlė nuo vežimo, nusivedė į šalį ir nušovė tėvo akyse. Už ką?..

Mano sesers vyro du brolius Bulokus, Antaną ir Aleksandrą, Sakalinskus du brolius ir Verbą sušaudė 1945 m. vasarą, liepos mėnesį. Namuose jie kortomis lošė, visi turėjo dokumentus, bet enkavedistai į tai nekreipė dėmesio, nuvarė į mišką, sušaudė ir paliko Dainavos miškelyje, netoli kryžiaus. Egzekucijoje dalyvavo Žaslių stribai.

Ne kartą teko iš kaimų išvaikyt stribus, nors vieni jie nebuvo drąsūs, daugiausia eidavo kartu su rusų NKVD garnizonu. Kada buvo iššudyti Bulokai ir kiti, prieš tai partizanai Civiškiuose buvo paėmę gyvus skrebus. Prie Koncepto miško į Tadaravos vienkiemį atėjo apie 20 skrebų ir susidūrė su mumis. Mūsų buvo apie 12 vyrų. Tris paėmėm gyvus, kiti buvo nušauti, trys gyvi pabėgo. Iš mūsiškių žuvo vienas.

Aš, *Žalias Velnias* ir *Genelis* Dainavos miške patekom į rusų pasalą. Kadangi miškas tankus, o rusai šaudė sprogstamomis kulkomis, tik didelis garsas, tada nė vieno net nesužeidė.

Po šitos pasalos mes atsiskyrėme nuo būrio trise: aš, *Žalias Velnias* ir *Liepa*. Nuėjome į Baltamiškį Vievio miškuos, užėjome pas savo ryšininką. Ten buvo bunkeris. Sulindome į tą bunkerį ir išbuvome jame keletą dienų. Dar susitikome su kai kuriais

vietiniais partizanais. Po 3 mėnesių, kada grįžome atgal, *Žalias Velnias* išvažiavo į Vilnių.

Nors *Griežtas* ir buvo perėmęs *Žalio Velnio* pareigas, su mumis jis nevaikščiojo, atvažiuodavo iš Vilniaus tik kaip svečias, duodavo nurodymus, bet jo nurodymai man visą laiką buvo kažkokie įtartini. Atveždavo jis vis naujus įsakymus, labai griežtus. Turėjom surašyti mums prijaučiančius ir jam perduoti tuos sąrašus; reikalaujama, kad ginklai būtų sudėti vienoj vietoj ir būtų žinomos tos vietos kitiems. Jis dar išleido tokį įsakymą: sužinojus kur nors jaunimą vakaruojant, ateiti ir visus išrengti nuogai. Kartą vieni mūsiškiai ir pakluso. Abromiškyje vakaruškoje partizanai nuogai išrengė jaunimą. Kada aš juos susitikau, pasakiau: „Vyrai, vyrai, kaip jūs galėjote taip pasielgt?! Dabar jus taip reiktų išrengti. Ką jūs darote? Jūs gi savo žmones išniekinote. Jeigu jūs būtumėte enkavedistus išrengę ir pašokdinę, būčiau sakęs, kad gerai padarėte, o dabar...“ Šitai egzekucijai vadovavo mano kaimynas *Morka*. Žinoma, jis gal tik iš dalies kaltas, kadangi jam *Griežtas* davė įsakymą, jis jį ir vykdė (*Morka* mirė prieš pusantrų metų. Jo žmona – Romo Petkevičiaus-*Varnėno* sesuo).

Buvo mūsų apylinkėse ir tokių, kurie, prisidengę miškinių vardu, apiplėšinėjo gyventojus. Aš ir pats su draugais gaudžiau tokį Ščerbavičių. Žinojome, kad viename negyvenamame name jis slepia ginklą. Vietiniai partizanai nuo Sabališkių mums buvo pranešę, kad mes jį suimtumėme, bet suimti jo mums taip ir nepasisekė. Aš jį sutikau suimtą Lukiškių kalėjime. Ščerbavičius gyveno su dokumentais legaliai, o naktimis plėšikavo, turėjo dar ir savo parankinių. Jei nieko pas žmones nerasdavo, tai nors grūdus nuo laito su vėtykle susipildavo į maišus.

Vienus plėšikus mes patys sugavome. Jie tuo metu ratuose vežėsi pavogę dvi avis. Tų avių, matyt, dar neužteko, atvažiavo pas kitą ūkininką. Kaip sykis pas tą ūkininką buvome aš, *Varnėnas*, *Morka* ir dar keli. Daužosi į duris. Mes atsistojom prie durų, o šeimininkas įleido. Sakom, daug čia gal nebus. Žiūrim, įšoko į kambarį toks neaiškus tipelis. Mes tik kapt jį už sprando,

o antras, pasirodo, laukia vežime. Nueinam prie vežimo ir tą už sprando, įsitraukėm gryčion, išrengėm, iškaršėm gerai. Žmonės juos iškart atpažino ir paprašė mūsų, kad nesušaudytume. Nuvedėm vėl prie vežimo išrengtus nuogut nuogutėlius, įsodinom ir paleidom. Tiesa, atėmėm iš jų dar rusišką šautuvą. Žmonės džiaugėsi, kad nuo to karto viskas nurimo.

Turėjome miškuose išsikasę ir bunkerius, bet jie nepasiteisino. Daug vyrų jame negali būti, o kitas dalykas – jeigu užpuolimas, iš bunkerio vargu ar ištrūksi. Geriausias partizaninės kovos būdas yra išsisklaidymas.

1945 m. po rusų amnestijos daugelis nuėjo registruotis, bet su jais buvo daug nemalonumų. Kiti nusinešė ir ginklus, o ginklai pagal numerius buvo užregistruoti pas *Žalią Velnią* ir kitur. Jei kas nuosavą iš kur nors gavęs nešėsi, tai kitas dalykas. Taip pasidarė, kad pradėjo vieni nuo kitų vogti paslėptus ginklus ir nešti į saugumą, kadangi juos vertė atnešti. Tie, kurie registravosi, daugiausia žuvo arba buvo areštuoti vėliau. Daugelis, nebeištverdami enkavedistų tardymų ir persekiojimų, ėmė vėl slapstytis, o anie juos vėl ėmė gaudyti. Jie pateko į tokią nemalonią padėtį, kad ir miškiniai jais nebepasitikėjo, ir enkavedistai juos persekiojo. Matote, kokius įstatymus tada sovietai buvo sugalvoję ir išleidę, ant mūsų žmonių galvų peklą užvirė.

Kada Jonas Aleksandravičius su visu daliniu nuėjo registruotis, *Žalias Velnias* pareikalavo grąžinti ginklus, kulkosvaidį „Brno“. Turėjau ir aš nemalonumų. Vienoj vietoj buvau paslėpęs ginklus, o jų ryšininkė Pranė perdavė Aleksandravičiui, kad atiduotų juos enkavedistams. Tie nunešė ir atidavė. Kada mes jos paklausėme, kur ginklai, ji pasakė, kad atidavė enkavedistams. Vienas iš mūsų, *Narsutis*, ją už tai paėmė ir sušaudė, o po to labai pergyveno, bandė nusišauti pats. Tiesa, tuo kartu visai nenusišovė, bet persišovė smegenis ir išprotėjęs mirė.

Iki Dainavos miško stovyklavome viename kaime. Tai buvo apie kovo 10–15 d. Jau buvo pradėjęs tirpti sniegas. Aš perspėjau vadą *Putiną* – Vincą Žukauską, kad reikia trauktis (mūsų būrio vadu jis buvo paskirtas po *Aguonos* žuvimo). Aš sakau: kas no-

rit, einam su manimi, o kas lieka, lieka su *Putinu*. Prasidėjo toks ginčas, *Morka* sako: „Kai blogai, tu palieki *Putiną*, nes turi kur pasidėti, o kiti neturi kur slėptis“. Tada aš ir sakau: „Na, jeigu jūs drąsūs, galime laukti ir čia“. Mūsų buvo apie 15 vyrų, dauguma naujokai. Ką gi, laukiam. Prieš auštant išgirdom kažkokį skambėjimą. Sakom, persikelsim į mišką. Nueinam ten, žiūrim – pamiškė jau apstota. Aš pasiūliau veržtis iš apsupimo. Prasidėjo susišaudymas. Vieni jau įlėkė į mišką, laukiu, kada jie atidengs ugnį ir sudarys sąlygas man perbėgti, bet iš jų pusės jokio šūvio. Žiūriu, kad likome tik aš ir *Putinas*, atskirti nuo pagrindinės grupės. Mums jau reikėjo lėkt šonu pamiškės. Kol iki kito miško kampo nubėgome, čia mus abu apsupo. Aš nusivilkau milinę, pradėjau atsišaudyti. O netoliese žmonės kirto mišką. Mes pro juos įlėkėm į tokią tankynę. Aš *Putinui* sakau, iš čia niekur nelėkime, palaukime. Jis dar su savimi nešėsi penkis kulkosvaidžio diskus, jau norėjo juos numesti, bet aš paėmiau, kadangi jo šoviniai tiko mano „dešimtukui“. Čia išvirtusi eglė, įlindom tarp kerplėšų, užsitaisėm ginklus, pasiruošėm ir laukiam. Kitos išeities nėra. Girdim, vienoj vietoj susišaudo, kitoj. Pasirodo, naujokai tai po eglute palindę, tai vėl kur, juos visus ir išskynė. *Varnėnui* peršovė koją, bet jis jau sužeistas pasiekė kirtėjus, tie užsodino jį ant arklio ir paleido raitą. Taip jis liko gyvas. O mes besėdėdami toj kerplėšoj jau ėmėm drebėti nuo šalčio, kadangi prieš tai taip buvom sukaitę, prakaitas net bėgo. Pradėjo temti. Kai visai sutemo, išėjome iš miško, nuėjome pas tokius Petkevičius Kaugonių kaimo pamiškėje. Čia pasakė, kad *Varnėnas* buvo užjojęs pas juos ir nujojo pas mano tėvus. Namuose pas mus buvo senas bunkeris, padarytas dar vokiečių okupacijos laikais. Tėvai *Varnėną* paslėpė į tą bunkerį, mano sesuo jį sutvarstė. Tada aš parėjau į namus, atėjo dar *Morka*, atėjo dar kiti, sulindome pas *Varnėną* į tą bunkerį. Bet aš galvoju, kad čia mums nesaugu. Prieš rytą pasiūliau išvykti. Brolis Vladas pakinkė arklį, pasiėmėm sužeistąjį ir išvykom į mišką. Ten turėjome išsikasę šiokią tokią landynę, kurioje paguldėm *Varnėną*, o patys pasitraukėme. Rusai paėmė *Morkos* brolį Vladą Žilinską – dvylika-

metį vaiką, tokio pat amžiaus kaip ir mano brolis, ir tas išdavė tą mūsų bunkerį. Tai laimė, kad mano nuojauta paragino mus iš ten išeiti. Labai gerai, kad bunkeryje nieko nepalikome, tik milicininko žinyną. Kada skrebai rado tą bunkerį ir šitą žinyną, sesuo paaiškino, jog vokiečių okupacijos laikais tame bunkeryje slapstėsi Leščinskas, jis 1940 m., atėjus rusams, dirbo Žaslių milicijoj. Žodžiu, visą kaltę suvertė tam milicininkui. Tuo kartu dalyvavo ir Žaslių stribai. Pamenu, buvo du broliai Mirackai, „Metrinis" – žemo ūgio žmogelis. Einant jam šautuvas žeme vilkdavosi. Žasliuose buvo daug skrebų, visi vadinami „tuteišiais". Jie patys nežinojo, kokios jie tautybės, kas jų tėvynė, kalbėjo pusiau lenkiškai, pusiau rusiškai, pusiau lietuviškai.

1946 m. liepos pabaigoje prieš *Žalio Velnio* išvykimą į Vilnių, kada iš Vilniaus atvažiavo *Meška*, *Griežtas* – kapitonas, *Aitvaras*, jie mums pasiūlė užpulti Žaslius. Iš Ukmergės buvo atvykę *Slyva* – Eugenijus Svilas, *Krūmas* – Vladas Vilkelis, *Genelis*, buvo *Dramblys* su savo daliniu, *Vytenis* – Vaclovas Krilavičius, *Galiūnas* – Zigmas Žyčius (jį nudūrė peiliu lageryje kriminalistai). Tada aš ir klausiu: „Koks planas, kiek ten enkavedistų, kiek skrebų, reguliarios kariuomenės? Kas davė nurodymą užpulti? Mes čia vietiniai, čia gyvena mūsų šeimos, artimieji, mes atsisakome dalyvauti užpuolime". *Griežtas* iš karto atsisuko į *Žalią Velnią* ir net nustebęs ėmė jam priekaištauti: „Tai kaip čia? Koks partizanėlis gali sutrikdyti užplanuotą užpuolimą?" O suplanavo viską šitie vilniečiai vadai, paskui ir mūsų *Žalią Velnią* įkalbėjo.

Po mano žodžių daug mūsų vyrų pasikėlė. Jie, pasirodo, neturi net užpuolimo plano, nežino, kiek ten yra rusų, iš kurios pusės pradėt puolimą.

Slyva greit išėjo su savo daliniu, *Lieptas* – Zigmas Dzevintlauskas (nuo Ukmergės) irgi išėjo. Taip daugumas ir išsiskirstė. Mes patraukėme Čirviškių kapinių link. *Meška* buvo apsirengęs kariška miline, maždaug 35 metų amžiaus, truputį neprimato, aš jam ir pasakiau: „Jei kils susišaudymas, matysim, kad mėgini simuliuoti, iš karto „nuimam". Neatsilik, nes gali būti išda-

vimas“. Žinoma, aš nežinojau, kas jis per vienas, bet kadangi panoro eiti su mano grupe, aš jį ir perspėjau. *Žalias Velnias* sako: „Susitinkam jūsų sodyboje prie griovio“. Aš pasišaukiau *Žalią Velnią* ir sakau jam į ausį: „Čiagi yra svetimi, į kambarį mes jų nevesim. Dabar išsiskirstom atskirom grupėm, o po to aš ateisiu prie pirties ir susitiksim, į namus neisim, kam rodyt, kur mes gyvenam“. Kitą kartą prie tos pirties atėjo ir *Griežtas*. Ten vyko visų vadų susirinkimas, o mes tik sargyboje stovėjome. Žaslių užpuolimo nebuvo. *Griežtas* dėl to labai užpyko, paskui jis į mane žiūrėjo atsargiai, suprato, kad aš jį įtariu, pradėjo manęs vengti. Todėl, matyt, ir dokumentų man neišdavė, nors visi kiti juos gavo. Sakė, kad sudegė mano nuotraukos. Aš jam pasakiau griežtai: „Jei darote dokumentus, tai darykite kuo skubiau, o kur aš po to važiuosiu – ne jūsų reikalas“. Ta kalba vyko 1946 m. rugpjūčio mėn. Visi *Žalio Velnio* partizanai *Griežtui* jau anksčiau buvo įteikę savo nuotraukas, žadėjo visiems išduoti fiktyvius, bet gerai padarytus pasus. Netikėtai *Griežtas* pakvietė mane kartu su juo važiuoti į Vilnių dėl tų dokumentų, o ginklą liepė perduoti jiems. Aš jam sakau: „Ginklo tai man niekas nenupirko. Eiliniai gali priduoti, o vadai ne, pas mus toks įstatymas. Nežinote tokio įstatymo?“ Aš atverčiau jam partizaninio judėjimo statutą ir parodžiau tą vietą, kur parašyta, kad vadai ginklų neatiduoda. Žiūri jis į mane:

– Tai kaip, tu gal, gavęs dokumentus, eisi plėšikauti?

Sakau, čia jau mano reikalas. Mes esam štabo vadai, ne eiliniai, mes privalome turėti ginklą. Tada *Griežtas* išdrožia dar naują reikalavimą:

– Reikia sudaryti prijaučiančių žmonių sąrašą.

Aš jam ir pasakiau: „Manęs niekas neprijaučia...“ Po to *Žalias Velnias* kažkaip ėmė net priekaištauti, kad aš taip nepasitikiu tais vilniečiais. Atseit jie jam skundžiasi, kad aš visą laiką laikau į juos atkišęs automatą, galiu netyčia ir vadą sužeisti... Teisybė, visada pirštą ant nuleistuko laikydavau, kai tik šitie vilniečiai ateidavo, aš jais nepasitikėjau, man jie visą laiką buvo labai įtartini.

Tada *Žaliam Velniui* aš ir sakau: „Vade, jeigu jie pyksta dėl to ant manęs, tada neaišku, kas jie per vieni?“ *Griežtas Žaliam Velniui* jau prieš tai buvo sakęs, kad aš nesukalbamas, kaip jis mane tokį galįs laikyti štabe, kad aš nei jais, nei *Žaliu Velniu* nepasitikiu, nepasitikiu vadais.

Ir *Žalias Velnias* 1946 m. rugsėjo pradžioje išvyko į Vilnių, o iš ten, gavęs dokumentus, važiuos į Lenkiją, mums pasakė, kad jau dabar bus atostogos, važiuos poilsiaut. Aš *Žaliam Velniui* ir sakau: „Vade, kokios dabar gali būti atostogos? Mes tik savo veiklą galime nutraukti“.

Žalias Velnias man pasakojo, kad su *Griežtu* jis tarnavęs kartu Lietuvos kariuomenėje ir jį gerai pažinojęs. Bet man atrodo, kad jis melavo. Melavo todėl, kad aš jo tais vilniečiais nepasitikėjau, bijojo pasakyti, kad jo visai nepažinojo. *Žalią Velnią* gal reiktų suprasti, kadangi jį ypatingai persekiojo enkavedistai, nė minutės ramybės jis neturėjo, o čia kaip angelai iš dangaus nusileido šitie vilniečiai, kurie jam pasiūlė pailsėti, išvykti į Lenkiją, iš ten gal ir dar toliau.

Nepavykus *Griežtui* įkalbėti mus pulti Žaslių miestelį, visi atvykusieji, tarp jų *Griežtas, Meška, Ožka* – Trakimaitė, *Genelio* sesuo, Kaugonių stotelėje sėdo į traukinį ir išvažiavo į Vilnių.

Rugsėjo pabaigoje, kai tik išvažiavo *Žalias Velnias*, ateina ryšininkas ir atneša raštelį, kad mane *Slyva* kviečia į susirinkimą, nors aš dar nebuvau tikras, kas ten kviečia. Persikėliau per Nerį ir atsiradau jau Ukmergės rajone už Kernavės. Aš buvau numatęs atvykti 2–3 dienom anksčiau, kad galėčiau apsidairyti ir pažiūrėti, kokia ten padėtis. Atvykstam dviese su *Liepa* į tą vietą, kur buvo mūsų ryšininkė. Ji sako:

– Nieko čia nėra, tik enkavedistų visur pilna.

Ateina dar *Slyvos* ryšininkė. Ta irgi pasako, kad rusai visur siaučia, bet *Slyva* dėl šito susitikimo jai nieko nesakęs. Man jau aišku pasidarė, jog enkavedistai *Slyvos* vardu mus iškvietė, kad galėtų paimti.

Kadangi jau ir anksčiau vyko „ablavai“, aš vis laukiau progos, kada su *Slyva* galėsiu susitikti. Buvau gavęs nuo jo raštelį, kad *Griežtas* ir kiti jo bendrai yra išdavikai.

Tada, kai aš turėjau susitikti su *Slyva*, mes su juo nesusitikome, matyt, kažkas neteisingai buvo mums perduota.

Tuo metu aš maniau, kad *Erelis* – tai vienas žmogus, o Markulis – kitas. Visą laiką samprotavau, kad čia yra du žmonės. Vakare arba kitaip persirengusį iš pirmo sykio taip lengvai neįsidėmėsi.

Apie Markulį jau buvau girdėjęs. Vieni aiškino, kad patikimas asmuo, kiti, kad išdavikas. Tokių, kurie manė, kad Markulis ne išdavikas, buvo ir tarp mūsų. O kad jis išdavikas, šitos žinios mus pasiekė iš Kauno per jų ryšininkus, kurie su mumis vėliau ryšį nutraukė.

Su Kaunu daugiausia ryšį palaikė *Genelis*. Jis siuntė ten savo seseris, o mes buvome pastovūs, veikėme vietose. Paskutiniu metu *Žalias Velnias* manęs niekur nepaleisdavo, būryje jis vengė būti, todėl visą laiką ir vaikščiojome trise: *Liepa*, aš ir *Žalias Velnias*. Jei kada iškildavo koks reikalas, ateinam į būrį, kiek pabūnam ir vėl išeinam.

Kaip apie žmogų, partizaną, kovotoją apie *Žalią Velnią* galiu pasakyti: tai buvo sąmoningas kovotojas, drąsus. Bet kadangi buvo labai persekiojamas, matyt, paveikė tas jo nervus, jis ėmė pasitikėti jau net pačiais enkavedistais, manė, kad tai tokių antisovietinių organizacijų vadai.

Prieš kautynes *Žalias Velnias* partizanų dalinius išdėstydavo labai apgalvotai, buvo iš anksto numatytos susitikimų vietos po išblaškymų, bet visą mūsų konspiraciją iššifravo, kada iš Vilniaus pas mus pradėjo lankytis agentai.

Genelio seserys Vilniuje gyveno. Nuo jų tas ryšys su Markulio-*Erelio* agentais ir prasidėjo, kadangi *Genelio* sesuo Onutė studijavo mediciną, o Markulis ten dirbo. Kažkokiu būdu jie susipažino artimiau. Žodžiu, viskas čia vyko per tą Onutę-*Ožką*, o kitos (Onutė Kondrotaitė, Marytė) buvo tik įveltos į tą verpetą. Jos iš visos širdies mums padėjo ir manė, kad tik gera daro. O ką jos darė, saugumas viską žinojo.

Kai kas drįsta sakyti, kad *Žalio Velnio* apygardą *Vytenis* išdavė. Čia jau seniai viskas buvo išduota. Kam čia tą *Vytenį* kišti?

Vytenis buvo tokiose pareigose, kaip ir aš, žemint jo vardo negalima, jis tikrai niekuo dėtas (*Vytenis* – Vacys Krilavičius). Aš pasakiau tada, kad *Vytenis* nieko neišdavė, mes patys išdavėme. Tik aš nerašiau, kiti pasišovė surašyti net prijaučiančius ir perduoti į centrą. Kadangi aš mokėjau lenkų kalbą, man pasiūlė sudaryti partizanams prijaučiančųjų visame Vilniaus krašte sąrašus.

Man atrodo, kad *Žalias Velnias* jau buvo suimtas 1947 m. apie vasario 14–15 d. Atvažiuoja iš Vilniaus *Liepa*. Ateina Lechavičiaus sesuo ryšininkė Adelė Lechavičiūtė į mūsų stovyklą, ir dar ne viena, su *Putinu* – Vincu Žukausku. Aš jai sakau: „Ką tu darai? *Žalias Velnias* juk sakė, kad nei vadai, niekas nežinotų mūsų bazavimosi vietos“. Ji atsakė:

– Man kažkaip netikėtai pranešė, jog netoliese yra *Putinas*, aš susiradau jį, kad drąsiau būtų ateiti pavakariop.

Stovykloje dieną mes niekada nebūdavome, tik naktį. Ji padavė man 5×10 cm dydžio popieriaus lapelį, kuriame *Žalias Velnias* rašė: „Niekur nesitraukit, nieko nepriimkit, už trijų dienų aš grįžiu – „100“. Aš jį buvau perspėjęs: jei kas negerai, kada rašysi šimtą, gale pabrauk brūkšnelį – minusą. Ir taip žiūriu, ir taip, ten lyg skusta po to šimto, aš *Liepai* ir sakau: „Išeinam iš čia keletui dienų, žiūrėsim, kas bus“. *Liepa* net supyko:

– Va, še tau. Jei rašo, kad už trijų dienų bus, vadinasi, bus, o tu įsigeidei išeiti.

Aš jam ir sakau: „Jei pats nebijai, likim, aš tai viskam pasiruošęs ir galiu laukti“. Mes tik abu čia buvom. O leidžiantis saulei eidavom gulti. Aš nusiaunu batus, atsigulu. Girdžiu, kažkas sutraškėjo. *Liepai* sakau: „Kažkas treška, reikia rengtis“. Suskubau autis, jis šoko iš palapinės laukan. Ir iš kulkosvaidžio pasipylė ilga serija. Griebiau už automato, išlėkiau irgi iš palapinės. Lauke jau visai tamsu. Į padangę pasipylė raketos. Aš ir vėl į tą pusę šokau, iš kur šaudė, bet kada pakilo raketa, parkritau ant žemės ir pradėjau atsišaudyti. Pajutau, kad man lyg kas davė per alkūnę, tik žemės akis užpylė. Bandžiau ta ranka paimt automatą, bet automatas apsivertė, tada su kaire ranka užsidėjau

jį ant pečių ir bėgt. Nubėgau pamiškėje pas ūkininką, automatą įmečiau į krūmus, kadangi jo valdyt nebegalėjau, pasilikau tik pistoletą. Kraujas bėga, ranka sprogstamos kulkos išplėšta. Žmogus greit pakinkė arklį ir nuvežė mane pas Golubaites prie autostrados, netoli Vievio, Abromiškių kaime. Nuvedė į tvartelį. Ir tuoj pat prisistatė rusai. Šiaip taip užsitaisiau „Valterį" ir laukiu, kada čia jie ateis. Pridėjau pistoletą prie smilkinio, manau – nusišausiu, jei kas. Girdžiu, iš gryčios sklinda keiksmai ir daužymasis. Pagaliau atėjo į tą tvartelį keli enkavedistai, sukišo galvas, pasižiūrėjo ir išsidangino. O aš guliu ant mėšlo už šiaudų...

Atėjo mano sesuo, pakinkė arklį, mane į vežimą ir veža į Naujųjų Migūčionių kaimą šalia Pūstakiemio, pas *Genelio* žmoną Onutę Kondrotaitę. Atvežė ir paliko. Iš Kondrotaitės dar pas tokius kitus nuvežė, per kelius kiemus perėjau. Septintą dieną pradėjo ranka gangrenuoti. Nors buvo iškvietę gydytoją, perrišinėjo, bet tas nieko nepadėjo, smarkiai išplėšta buvo. Tada man parūpino dokumentus, išvežė į Kauno Vytauto Didžiojo ligoninę ir tą patį vakarą darė operaciją, ranką visai nuėmė. Antrą dieną po operacijos pasakiau, kad kelsiuos, gydytojo Kleizos paprašiau duoti šliures, chalatą. Kleiza klausia:

– O kur tu eisi atsikėlęs?

– Į tualetą, – sakau.

Atėjo mano chirurgas Braknys, atėjo Gedminaitė, Ivaškevičius gydytojas sako: „Turbūt jis kliedi?" Bet Kleiza pažadėjo atnešti man chalatą, šliures. Netrukus atsivedė seselę. Aš atsikėliau, šiek tiek susvyravau, bet atsistojau. Seselė užsiautė ant pečių chalatą, ir nuėjau į tualetą. Apsirengęs aš jau ponas. Kad nebūtų nuobodu, Kleiza pasiūlė nueiti į auditoriją ir pasiklausyti studentams skaitomų paskaitų. Paskyrė man kėdę. Taip ir leidau laiką nenuobodžiaudamas.

Ligoninėje praleidau devynias dienas. Šalimais palatoje gulėjo taip pat partizanas *Perkūnas* – Pranas Jaromskas. Žiūriu, prie jo jau prisistatė saugumiečiai. Atėjo ir prie manęs, pažiūrėjo. Tarp mūsų dar gulėjo su peršauta koja stribas. Atėjo

Gedminaitė, Kleiza ir *Perkūnui* liepė rengtis, paskui greit išvedė iš palatos.

Pas mane atėjo Verutė Trakimaitė–*Banata*. Aš jai pasakiau, kad mane iš čia greičiau paimtų, nes vieną tokį jau išvežė. Sutarėme, kad ji pasakys *Ožkai*. Už dviejų dienų atvažiavo ta *Ožka*, sutvarkė dokumentus ir mane išsivežė. Atvažiavome į Vilnių pas *Genelio* motiną. Prabuvome kelias dienas. Sutikau Lechavičiaus brolį Juozą, kuris taip pat gyveno Vilniuje. Pas jį pabuvau kelias dienas, po to persikėliau į Sėlių gatvę pas Marijų Babilių, medicinos studentą. Jis, supratau, užsiėmė pogrindine veikla. Mane pas jį atvedė Aldutė Valentinaitė, ji gyveno tame pačiame name. Kartą mes važiuojam autobusu, aš jam ir sakau: „Mus seka“. Jis tik pasišaipė iš manęs:

– Tu iš miško atėjai, todėl tau ir vaidenasi.

Aš jam sakau, kad tas pats žmogus, kur gulėjo Žvėryne prie bažnyčios miltuotas. Marijaus tėvo brolis toj bažnyčioj kunigavo, matyt, sekė tą kunigą, o kartu ir mus. Marijus nepatenkintas, net įsižeidė, atseit čia tik sutapimas. Aš jam jau griežtai atkirtau: „Joks čia ne sutapimas, tu man tokių dalykų nepasakok, mes jau enkavedistų rankose“.

– Kaip tu čia taip blogai galvoji, – ėmė stebėtis Marijus.

Po savaitės Marijus nuėjo pas Aušros Vartų kunigą Bieliauską. Ten buvo ir vyskupas Reinys. Ir juos visus suėmė. Jis ir mane dar kvietė važiuot, atseit ten būsiąs svarbus susitikimas. Lyg nujausdamas pasakiau: „Geriau jau be manęs, aš gi tai veikiantis partizanas, man negalima rodytis viešai...“

Netrukus pas mus atėjo kažkokia moteris ir ėmė klausinėt, kas čia gyvena. Su ja dar jaunas vyrukas, prašo, kad jam pataisytų dokumentus, klausinėja, kur Marijus. Žinojau, kad Marijus užsiiminėja dokumentų padirbinėjimu.

Tik jie išėjo, aš apsirengiau ir kartu su Valentinaite Aldute einam. Nueinam pas Stasiulionį. Stasiulionis kilęs iš Rokiškio, buvęs Lietuvos laikų karininkas, tuo metu kalėjo Rusijos lageriuose. Kaip sykis atvažiavo iš tremties to Stasiulionio sesuo. Aš dabar čia ir būnu. Į Vilnių atvažiavo Pranas Marcinkevičius-

Dobilas, išėjęs iš miško su padirbtais dokumentais (buvęs savanoris, miręs). Pranas, jo dvi dukros ir Nastė Trakimaitė apsigyvename kartu Vyturių gatvėje pas Valiukevičių. Mokame už dviejų kambarių butą, o kitame gale, pasirodo, gyvena irgi tokie patys, kaip ir mes. Ten, žinau, buvo Činga, Vytas Dūda... (Šiuo metu tos gatvės jau visai nebėra.)

Aš su *Dobilu* gulėjau vienoje lovoje, *Dobilo* dukros kitoje. Iš 15-os į 16-tą vasario 1948 m. apie 3 val. nakties, girdim, daužo duris. Pareikalavo atidaryti. Nastė atidarė duris, įleido, prisistatė saugumo darbuotojai. Pirmiausia suėmė mane ir išsivežė, po to kitus. Saugume gerai iškratė ir – į tardymą.

Dokumentai man buvo išduoti, kad esu Vincas Raišys, gimęs Rokiško apskrityje, Obelių miestelyje. Šiuos dokumentus gavau iš ligoninės. Iki suėmimo su tais dokumentais taip ir gyvenau, po to atrado ir mano pavardę, o manoji irgi buvo dar truputį pakeista. Net metrikuose pavardė buvo iškreipta, kad tėvų per mane neišvežtų. Perrašė iš Sedlecko į Salicką.

1947 m. vasarį į Vilnių atvažiavo *Milžinas*. Jis kilęs nuo Kernavės, buvęs vargonininkas, 2-os ar 3-ios rinktinės vadas. Jį įdarbino teatre, nes jis turėjo kažkokį muzikinį išsilavinimą. Atėjo jis pas mus, aš jam ir sakau: „Tave trims dienoms ir pas Paleckį gali paskirt enkavedistai. Parodyk pasą“. Tada buvo atvažiavęs *Dramblys*, visi rinktinių vadai. Aš surinkau jų pasus ir parodžiau viename lapuko kampe spaudą „B“, o eilinių žmonių pasuose tokių spaudų nebuvo. Tą „B“ aš rodžiau daugeliui iš savųjų, bet niekas nenorėjo kreipti dėmesio. Man vienas buvęs partizanų vadas iš Žemaitijos yra sakęs, kad tokių pasų padaryta keturiasdešimt tūkstančių. Jam visus dantis tardymo metu išdaužė.

Ta Aldutė, kuri su Babiliumi veikė, palaikė ryšį su Žemaitija. Žodžiu, *Milžiną* Markulio agentai kažkur prie konservatorijos padarė „aukštu“ valdininku. Jis man dar gyrėsi tomis savo pareigomis. Aš jam ir pasakiau, kad mes buvom kovotojai, o tapome išdavikais, to patys nesuvokdami. Jis sako:

– Kaip? Išdavikais!?

Kaip sakiau, taip ir buvo. Jis labai greit dingo iš arenos. Tolimesnio jo likimo aš nežinau, gal kas ir žino.

Į Vilnių atvažiavo ir Petras Klimavičius-*Uosis*. Vilniuje jį buvau susitikęs ir kalbėjausi su juo. Aš jam taip pat priminiau, kad čia nemalonūs dalykai dedasi.

– Nu, negali būti! – baisiausiai nustebo.

Matau, kad netiki. Kaip jie taip buvo įtikinti, nesuprantu. *Dramblys*, ir tas patikėjo, bet paskui greit suprato, kad pakliuvęs į enkavedistų pinkles. Jis apatiškai pasidavė likimui. Sako: „Kur man dabar dėtis? Sveikata bloga. Kaip bus, taip bus. Aš nežinau, ką daryti. Širdis visai sušlubavo. Jeigu ims, tegu ima“.

Taip juos visus ten ir surišo. *Putiną* taip pat, matyt, paėmė Vilniuje, *Varnėną* kažkur siuntė *Griežtas*, nors aš jam sakiau: „Tu dabar mesk visus važinėjimus, eik kur nors kitur, važiuok į Lydą ar kur...“ Jis mat Vilniuje įsidarbino šoferiu. Vieną dieną Vilniuje atėjo jis pas mane, susitarėme: jei kas, pranešime vienas kitam. Bet išėjo ir dingo kaip į vandenį, matyt, išvažiavo į susitikimą Kaune, ten, kur susitiko „vadovybė“.

Kai Vilniuje dar mokiausi gimnazijoje, kartą einu į namus ir sutinku *Mešką*. Jis man sako:

– Gal tau reikia, aš atiduosiu tuos ordinus, kuriuos tu man davei?

– Kokius? – nustebau. – O kam man tie ordinai reikalingi?

Mes turėjom pilną terbą visokių „gerojų“ žvaigždžių ir ordinų. Jie čia atvažiuoja iš Vilniaus, prašo mūsų tų ordinų, jiems atseit dėl konspiracijos reikalinga užsikabint, kad kas neįtartų. Galvojom, kad jie taip vaidina. Aš tą terbą *Meškai* ir atidaviau. O dabar, pasirodo, jis Vilniuje tuos ordinus man norėjo atgal įbrukti, kad pas mane juos rastų arešto metu, paskui galėtų knistis, kur aš dėjau tų ordinų „kavalierius“, nes numeriai ant ordinų juk buvo pažymėti.

Varnėnas – Romas Petkevičius, gavęs dokumentus, atvažiavo į Vilnių, ėjo mokytis šoferiu. Atėjęs pas mane prieš kelias dienas pasakė, kad jį siunčia kažkur važiuoti. Aš jį atkalbinėjau, bet jis, matyt, išvažiavo. Ir dingo.

Gervė – „Klouno“ būrio partizanas – gyveno su *Putino* žmona. Neaišku, kur ta žmona. Ėjo kalbos, kad Romo Petkevičiaus nužudyme dalyvavo ir ta *Putino* žmona, atseit jį išdavė.

Vienas partizanas pasakojo: „Atvažiavo jis pas Markulį-*Erelį*, o Markulis susibarė su savo žmona. Žmona tada pasakė: „Kokia tavo širdis, savus žmones pardavinėji?“ Tas partizanas, išgirdęs tokius Markulio žmonos žodžius, šoko per langą vienais apatiniais ir išbėgo.

Nastė Rumševičiūtė iš Kaugonių kaimo važinėjo su ryšiais. Vilniuje su ja buvau kelis kartus susitikęs. Ji vežiojo partizaniškus laikraštėlius. Aš jai taip pat minėjau, kad čia pas mus dedasi kažkokie keisti dalykai. Ji sakė, kad reiks važiuoti ryšių reikalais į Suvalkiją. Taip ją, matyt, ten po velėna ir nusiuntė *Erelis*.

Saugumiečiai paleido gandus, kad *Žalias Velnias* apsigyvenęs pas kažkokią prekybininkę, o ta jį išdavusi. Tai grynas melas. Jis juk tiesiai į enkavedistų rankas nuvažiavo, tai ką čia jau beišduoti? Žinoma, gal tokias sąlygas jie sudarė: pasakė, siųskit pas tą prekybininkę, mes suimsim ir pasakysim, kad ta prekybininkė išdavė. *Griežtas* liks nuošaly, o prekybininkę tegu sušaudo miškiniai. Tada jie paskleis gandus, kad miškiniai dar ir žmogžudžiai.

Po *Žalio Velnio* apygardai vadovauti ėmė *Uosis* – Petras Klimavičius.

Kada kapitonas Ūselis skirtą bausmės laiką atsėdėjo Norilske, jį pasikvietė ir sušaudė. Po Ūselio sušaudymo saugumas darė spaudimą ir Klimavičiui. Klimavičius jau buvo laisvas ir Krasnojarske prižiūrėjo kolchozo teliukus. Rado jį miškelyje pasikorusį. O gal jį čekistai pakorė? Palaidotas jis didžiosiose Krasnojarsko kapinėse.

Dar ir lageryje sėdėdamas Klimavičius netikėjo, kad mes įkliuvome per išdavystę. Gal jam įrodė, kad jį *Vytenis* išdavė? Nes enkavedistai visą laiką savo šnipus taip slėpė, o pakišdavo geriausius mūsų žmones kaip išdavikus.

Zigmas Žyčius-*Galiūnas* vaikščiojo su *Vyteniu* – Krilavičiumi. Kilęs nuo Kaišiadorių. Drąsus labai vyras. Jis su niekuo ne-

siskaitė. Lageryje jis tik karceriuose ir sėdėdavo, visi vagys ir „nariadčikai“ prieš jį drebėjo. Labai teisingas buvo, be reikalo rankos niekada nekėlė. Jis į enkavedistų rankas pakliuvo taip pat per provokatorių.

Prieš mano areštą Vilniuje ateina toks Stasys (enkavedistas), aukštas, šviesiais plaukais. *Aitvaras* su juo mane supažindino gatvėje (*Aitvaras* taip pat enkavedistas). Reikia kažkur važiuoti atvežti popieriaus, atseit ten be manęs neduos. Tas Stasys liepia man pačiam važiuoti. Aš greižtai pasakiau, kad niekur nevažiuosiu.

– Tai nors laišką parašyk, – sako jis man.

Aš tada atsisėdau, parašiau, bet pasakiau, kad atiduosiu kitą dieną. Ir įdėjau į knygą. Bet kitą dieną mane jau areštavo, o darant kratą, rado ir tą laišką. Tardytojas atneša to laiško kopiją, kur parašyta: „Jei ko reikės, paduokit Stasiui“. Aš ginuosi, jog čia ne mano. Tada kitą dieną atneša jau mano ranka rašytą. Klausia, ką aš čia turėjau galvoje. Sakau – mokiausi rašyti. Ėmė tardyt, kas tas per Stasys, o aš ginuosi, ir viskas.

Savaime suprantama, kad tas „Stasys“ buvo išgalvotas. Čia jų buvo kažkas sukurta, kad aš Stasį įgalioju ir t. t. Atseit siunčiu patikimą asmenį nuo savęs. Jiems reikėjo tuo mano laišku kažkaip prisidengti, bet kai aš jam to laiško neatidaviau, tada jie mane ir griebė. Matė, kad ilgiau manęs laikyti negalima, kad aš jau žinau tas visas jų šunybes.

Kai areštavo, aš visai nekalbėjau. Tada atėjo pats generolas Bartašiūnas ir pradėjo man skaityti moralus:

– Tai va, jaunuoli, reikia palengvinti savo padėtį, tave gali ir paleisti, jeigu tik viską prisipažinsi. Jaunas esi, klydai, čia ne okupacinė kariuomenė, čia mūsų išvaduotojai.

Varė varė jis man rusišku akcentu. Aš jam atrėžiau: „Kaip ne okupacinė? Jie ir dabar per tardymą mane verčia rusiškai kalbėti“. Jis sako:

– Nėra kadrų.

Aš sakau:

– O kurgi jūs padėjot tuos kadrus?

– Dar nespėjom išmokyti. Tai ko tu norėtum? – klausia jis manęs.

Aš atsakiau: „Norėčiau, kad ryt 12 valandą jūs mane sušaudytumėt“. Bartašiūnas nesuprato, kodėl 12 valandą. Aš jam paaiškinau, jog esu tikintis ir noriu, kad mane 12-tą sušaudytų, sekmadienį. Jis vėl ėmė įkalbinėt. Aš jam pasakiau, kad nieko man palengvinti negalite, nes mus visus tvarko okupantas, aš esu uždarytas kalėjime, o jūs mane tardote. Bartašiūnas išeidamas pasakė:

– Pagalvok, ką kalbėjai!

Daugiau aš to Bartašiūno ir nemačiau.

Pas tą lenką Valiukevičių gyvenome aš, *Dobilas*, Nastė Trakimaitė ir *Dobilo* dvi dukros.

Kai atvežė į saugumą ir ėmė klausinėti, kur mane sužeidė, pasakiau, kad Vilniuje per bombardavimą. Jie sako: „Meluoji“. Tardytojas ėmė įrodinėti, kad buvau miške. Aš gyniausi, bet po kiek laiko pradėjo vesti į akistatas. Atvedė tą *Dobilą* – Marcinkevičių, kur iš vienos lovos paėmė. Manęs klausia, ar aš jį pažįstu. Aš atsakau, kad nepažįstu, pirmą kartą matau, nežinau, kas jis per vienas. Tardytojas sako:

– Tai tavo draugas – Pranas Marcinkevičius.

Dokumentuose pas jį buvo parašyta pavardė Tveraga. Aš ginuosi, kad jo nepažįstu, ir gana. Po to atveda *Varnėno* seserį Stefą Petkevičiūtę. Neva *Putinas* sakęs, kad tuo metu, kada jis buvęs pas mane, ją su manim radęs. Ir Stefa to neneigia, bet aš ginuosi, kad ir jos nepažįstu. Stefa manęs klausia, kur jos brolis. Aš jai pasakiau: tu grasinai man, jog perduosi mane saugumui, tai išėjau ir su tavo broliu daugiau jokių reikalų neturėjau. Ją išvedė. Po kurio laiko atveda Nastę, *Genelio* seserį. Aš vėl ginuosi, kad jos nepažįstu. Ir nieko man nepadarė. Daugiau jos į akistatą nevedė. Atveda *Putiną* – Vincą Žukauską. Jis pradeda kalbėti, kad ten ir ten buvome, tą ir tą darėme. Aš vėl sakau: „Miške nebuvau, jo nepažįstu, ir viskas“. Man tardytojas teigia, kad *Putinas* buvo vadas. Aš tardytojui sakau: „Kiekvienas snarglius nori būti vadu. Jei jis taip sako, vadinasi, giriasi“. Tada jam duoda užrūkyt, o man – į sprandą. Vertėjas Šmigelskas ėmė man mindyti kojas ir reikalavo kalbėti. Aš sa-

kau: „Ateik ryt, aš kalbėsiu, viską pasakysiu“. Bet rytojaus dieną jo nė kvapo nebuvo, nes *Morka* – Vaclovas Žilinskas – Šmigelsko pusbrolis, matyt, sumetė, kad aš galiu pasakyti ką nors negerai, ne jo naudai. Jis pamatė, jog aš jį atpažinau, kad jis kilęs iš Lelėnų kaimo. Tardymo metu nei apie *Griežtą*, nei apie *Mešką*, nei apie *Aitvarą* net neužsiminė.

Tardė mane aštuoni tardytojai. Paskutinis, būdavo, ateina, knygą atsiverčia ir skaito, o man liepia galvoti, kai sugalvosiu – pasakyti.

Taip ir pasibaigė mano byla gegužės mėnesį. Tardymo metu aš jaučiau, kad enkavedistai viską žino. Juk visą štabą patys atidavėme į jų rankas, patys su dokumentais nuėjome jiems tiesiai į glėbį, kaip jie nežinos apie mus.

Negaliu kaltinti dėl to paties *Žalio Velnio*, bet, matyt, jis jau gerokai buvo išvargęs, tiek metų pasienio policijoje ištarnavęs, jau ir amžius, nebe jaunystė.

Tardymo metu manęs su *Žaliu Velniu* į jokią akistatą nestatė, tik su *Putinu*. Apie *Žalią Velnią* tik klausinėjo, bet aš jiems sakiau, kad net miške nebuvau ir jokio *Žalio Velnio* nepažinojau.

Tik Lukiškių kalėjime man pranešė, kad esu nuteistas 25-riems ir 5-riems metams. Liepė pasirašyti, aš nesirašiau. Pasakė, kad tas jiems jokios reikšmės neturi.

Rugpjūčio mėnesį mane išgrūdo į Rusiją. Pirmiausia patekau į Krasnojarsko persiuntimo punktą Jenisejaus saloje. O iš čia nuvežė į Norilską, po to per Petropavlovską į Kazachstaną – Džezgazganą, Džezdą, Kingiraną, į Spaską.

Lageryje išbuvau 11 metų. Grįžau 1959 m. Į Lietuvą neleido grįžti. Aštuonerius metus dar gyvenau Krasnojarske.

Pasakoja VACLOVAS KRILAVIČIUS

Užrašytas Kaune
1990 12 01

Gimiau 1923 m. Žaslių valsčiuje, Vaidžionių kaime, iki Trakų mums buvo 36 kilometrai.

Tėvai turėjo 15 ha žemės. Tėvas buvo stalius, dirbo akcinėje bendrovėje „Miškas“ svarstyklių fabrike. Šeimoje augome trys broliai ir keturios sesutės. Viena mirė septynerių metukų, brolis Bronius-*Lieptas* žuvo miške. Kada aš savo būrį perdaviau *Donžuanui* – Kazimierui Paškevičiui pagal *Griežto* nurodymą, po poros savaičių brolis ir to paties būrio partizanas *Aras* – Grigaliūnas iš Kiemelių kaimo žuvo Strošiūnų šile, palaidoti prie Žiežmarių žydų kapų, dar iki šios dienos jų palaikų neradome.

1948 m. mano tėvų šeimą rusai ištrėmė į Sibirą. Jauniausias broliukas buvo penkerių metukų, o sesutė devynerių. Pro mūsų namus ėjo geležinkelis, netoli Žaslių stotis. 1940 m. rusų atėjimą į Lietuvą gerai prisimenu.

Tuo metu aš jau mokiausi gimnazijoje, dalyvavau skautų organizacijos veikloje. Skautų pagrindinis šūkis buvo „Dievui ir Tėvynei“. Kada sužinojome, kad ateina rusai, visų nuotaika liko labai prislėgta. Spauda jau skelbė, kad lietuviai rusus sutinka su gėlėmis, nors tų gėlių aš niekur nemačiau, tik mačiau pirmuosius rusų tankus, nuo kurių vikšrų žlegsėjimo drebėjo žemė, kilo dulkių stulpai, o jie patys buvo apdriskę, išgeltę ėjo per Žaslių miestelį nuo Ukmergės plentu link Gaižiūnų poligono. Batų jie neturėjo, kojos buvo apvyniotos trimetriniais „vystyklais“, kuriuos jie patys vadino „abmotkėm“. Šnekėti su jais neteko, nes aš tada rusiškai nemokėjau nė vieno žodžio.

Kareiviai gal mėnesį buvo nesiprausę, tos jų kepurės su bokšteliais žiauriai atrodė, slogų įspūdį man paliko šitie ateiviai iš Rytų.

Į Kaišiadorių pradžios mokyklos salę atvažiavo Pupų Dėdė. Po koncerto prie durų išeinant jau stovi vienas kariškis, du civi-

liai ir nurodinėja žmonėms skirstytis, nesibūriuoti. Taip pajutome pirmą kartą okupanto ranką mes – jaunimas.

Kaišiadorių amatų mokykloje tuo metu mokėsi mano sesuo Jadvyga. Iš visų mokinių atėmė knygas, suėmė moksleivį Lisauską, kuris sėdėjo iki 1941 m. birželio mėnesio pradžios kalėjime, nes rado kažkokį raštą, parašytą prieš bolševikus, o jo rašysena labiausiai atitiko.

Prasidėjo vežimai. Kaimuose, kurie jautė, kad gali išvežti, namuose nenakvodavo.

Pas mus buvo atkeltas iš Vytauto Didžiojo gimnazijos direktoriumi Kairiūkštis, jau visiškas senukas, netoli 80 metų. Kada moksleiviai sužinojo, kad jį veža į Sibirą, gal pusė gimnazijos nuėjo jo išlydėti. Jis pats jau nebepaėjo, vedė už parankių artimieji. Iki Minsko nuvežė ir vagone jis mirė.

Nuo to žmonės labai ėmė piktintis atėjūnais. Nuo čia prasidėjo ir mano kelias į didžiąją kovą prieš okupantus.

Tuo metu mes jokios veiklos prieš bolševikus nebuvome išvystę, bet mūsų nusistatymas prieš juos buvo labai didelis. Mokykloje susikūrė slaptos grupelės, kurių tikslas buvo nors menkiausiomis priemonėmis kovoti prieš okupantus, kad ir plytą arba akmenį paleisti patamsyje iš už kampo į kokį komjaunuolį...

Kada 1941 m. birželio 22 d. prasidėjo karas, mes jau dairėmės į dangų ir kantriai laukėme pasirodant tikrųjų išvaduotojų. Pradžioje viskas vyko lyg ir gerai, bet kai Kubiliūnas pasiskelbė lietuviškos valdžios galva ir iš vokiečių nesulaukė jokio pritarimo, mūsų požiūris į vokiečius visiškai pasikeitė. Vokiečiai uždarė Lietuvos universitetą. Tada ir išgirdome tuo metu labai populiarią dainelę:

Viens raudonas kaip šėtonas,
Kitas rudas kaip šuva...

Vokiečiai ėmė gaudyt ir vežt mūsų jaunuolius į Vokietiją darbams.

Vokiečių okupacijos laikotarpiu susikūrė ir garsioji LLA. LLA kūrime dalyvavo ir Misiūnas–*Žalias Velnias*. Nors aš pats as-

meniškai su ta organizacija dar nebuvau susisiekęs, bet sekiau politinį gyvenimą ir apie tai girdėjau gana dažnai.

Kada 1944 m. rusai sugrįžo antrą kartą, aš jau buvau šaukiamojo amžiaus.

Traukdamiesi vokiečiai iš paskos prie traukinio prisikabinę vilko specialų plūgą ir pjaustė pabėgius.

Kada atėjo rusai, jie iš kaimų ėmė varyti žmones to vokiečių išardyto geležinkelio remontuoti. Ten aš įsidarbinau darbų techniku. Maždaug nuo Kaugonių Kaunas–Vilnius ruože nuėjome net iki Pravieniškių. Už Pravieniškių reikėjo nuvesti dar šalutines linijas.

1944 m. rugsėjo 1 d. išvažiavau į Vilnių mokytis statybos technikume, o sesuo mokėsi prekybos technikume. Į technikumą aš buvau įstojęs jau 1940 m. Susitvarkiau dokumentus. Ir tuo metu prasidėjo gaudynės į rusų kariuomenę. Gaudynės vyko tiesiog stichiškai, be jokių išankstinių nurodymų ar įsakymų.

Aš turėjau pažymėjimus, kad dirbu ir dar – kad mokausi.

Parvažiavau į namus sekmadienį. Sesuo per langą žiūri ir, girdim, šaukia:

– Vacy! Slėpkis!

O aš išsimuilinęs, ruošiausi skust barzdą. Kur slėptis? Ir aš niekur nesislėpiau. Įeina rusų karininkas ir klausia lietuviškai:

– Kur šeimininkas?

– Aš, – sakau, – šeimininkas.

Jis sako:

– Aš tau kaip duosiu, čia nejuokausi. Sakyk, kur šeimininkas?

Tada aš sakau: „Kapuose“. O, kadangi prie geležinkelio gyvenome, nebuvo tos dienos, kad kluone nenakvotų kareiviai. Jie pasirenka taikiniu neaukštą berželį ir nusitaikę ima į jį šaudyti. Duoda ir man iššauti. Gilzės lieka. Mažylis mano brolis tas gilzes susirinkęs ir žaidžia.

Karininkas pamatė šitas gilzes ir kaip suriks:

– Atiduok ginklą!

– Kokį ginklą? Jokio ginklo neturiu...

Nors iš tiesų mano kišenėje buvo pistoletas, gerai, kad nekratė.

– O čia kas?! – karininkas paspyrė koja tas gilzes.

Kai pamačiau, kad tik šitas gilzes jis pamatė, man net gera pasidarė. Tada aš jam paaiškinau, kad čia kareiviai šaudė, nes jie dažnai pas mus klojime nakvoja. Bet karininkas manęs nepaleidžia, vedasi su savimi.

Pas mus gryčioje tuo metu dar du buvo: kaimynas ir iš Baltarusijos evakuotas ruselis. Jie tuoj pasislėpė – vienas po lova palindo, kitas už spintos. Vis dėlto kareiviai juos surado, paskui kitame kaime dar du pagavo. Visus nuvarė į Žaslius ir iš karto į tardymą. Ateina penkiametis broliukas Antanas ir 6–7 metukų sesutė Danutė. Jie į sterblytes prisidėję obuolių man atnešė. Įleido juos pas mane ir liepia kalbėti rusiškai, o ką gi jie kalbės rusiškai, jie dar lietuviškai gerai nemoka.

Po dviejų parų mus varo į Trakus, iš viso apie 30 vyrų. Atvarė į Trakus, motina atvežė dokumentus, bet ruskiai pasakė:

– Ne ten, kur tu nori, bet ten, kur mes norim.

Aš pagalvojau: tai kas aš, daiktas, kėdė, kad tie atėjūnai kur nori gali mane padėti?..

Išvežė į Vilnių. Ten kiek laisviau buvo. Aš pabėgau iš Antakalnio kareivių vasaros stovyklos. Grįžtu traukiniu į namus, rugsėjį, spalį pasislapstau namuose, o lapkričio mėnesį susisiekiu su vyrais gretimam kaime. Mane priima į bunkerį. Bunkeryje dar vienas puskarininkėlis atsiranda ir iškelia mintį, kad reiktų organizuoti partizanų dalinį.

Mes dviese su pusbroliu Vaciu Lukoševičiumi einam ieškoti *Žalio Velnio*, nes jau anksčiau apie jį girdėjome. Atėjom į Kaugonių kaimą ir ten radom visą štabą. Kaip *Genelis* – Benius Trakimas tvirtino, ten buvo per 300 ginkluotų vyrų, su jais ir pats *Žalias Velnias*. Pradžioje jis mūsų nepriėmė, kažkuo buvo užsiėmęs, bet vėliau sutiko priimti. Mes jam pareiškėm, kad norime kurti savo atskirą dalinį ir norime gauti jo leidimą. Jis mums įteikė šūsnį popierių, kuriuose buvo surašyti visi partizanų veiklos įstatymai.

Grįžtame atgal, supažindiname vyrus bunkeryje su atsinešta medžiaga. Matau, kad mūsų vyrai jau nebesutinka kurt partizanų dalinį ir glaustis prie *Žalio Velnio*.

Atsitiktinai susisiekiau su anais partizanais, paaiškinau jiems, kad likau vienas ir nebeturiu kur dėtis. Jie pasiėmė pas save. Aš jau anksčiau turėjau mintį, kad reiktų eit pas partizanus, ten dar ką gal nuveiksi, o bunkery sėdintį pagaus kaip špokelį katinas, ir dainelė sudainuota. Gavau ginklą – granatą. Tai buvo ne koks partizanų būrys, o speciali ryšio grupė, septyni vyrai ryšiui palaikyti tarp „Tauro" apygardos ir „Didžiosios Kovos". Kurį laiką tas mūsų ryšio būrys tik laikėsi miške, stengėmės niekur nesirodyti. Šitam būriui vadovavo mūsų trijulė: Steponavičius-*Milžinas* (labai įtartinas, šiuo metu gyvena Kaišiadoryse), Jonas Neicelis-*Šarūnas* ir aš – *Vytenis*. Iš pakaunės pas mus ateidavo *Žvirblis* su grupe. Jie Kaune Amaliuose turėjo bunkerį, bet juos kažkas išdavė ir visi žuvo. Mes laikėmės daugiausia Pašuliuose, Žiežmarių valsčiuje. Tuo metu, kai prie Kaugonių atėjo rusų šarvuotas traukinys ir įvyko kautynės su partizanais, mes buvome Pašulių kaime. Apie Pašulius veikė dar vienas partizanų būrys – apie 20 vyrų, kuriam vadovavo vienas iš penkių brolių, buvusių tame būryje. Pas juos buvo atėjęs kažkoks jų pažįstamas, stambus vyras tamsiais plaukais iš Pravieniškių ir norėjo įstoti į jų dalinį, siūlė grįžt į Pravieniškes pasiimt ginklų. Šitie atsisakė eit, sako: „Jeigu tau reikia, nueik ir atsinešk".

Kadangi tuo metu mes su tuo būriu buvome kartu, tada jis prikibo prie mūsų, kad mes eitume. Mes irgi atsisakėme. Tuo pačiu laiku vienas iš jų dalinio pasakė, kad Pamierio kaime prie Kaišiadorių yra palikta dvylikos Lietuvos kariuomenės karių visa apranga ir ginklai, gyventojas saugo visa tai ir nori, kad kas nors greičiau paimtų. Mes nevietiniai, kelių miškais gerai nežinome, bet pajutome kažkokį sujudimą. Pasakėme parolę, atsakymą gavom teisingą. Ateinam į tą vietą, žiūrime – jau vietiniai ten. Net apsipykome, kad jie mums to nepranešė.

Tada mes patraukėme į Strošiūnų šilą, o jie (apie 20 vyrų iš Pašulių) pasiliko. Tas, kuris buvo atėjęs iš Pravieniškių ir siūlėsi eit su juo ginklų parsinešti, pasirodo, buvo provokatorius.

Pirmadienį gavome žinią, kad iš Gaižiūnų išėjo rusų kariuomenės garnizonas ir keletas stribų, apie 50 vyrų. Pašulių vyrai miške buvo labai gerai įsitvirtinę, turėjo sunkiuosius ginklus, net ir patrankėles.

Tuo metu jie išėjo pas eigulį valgyti pusryčių tik su lengvais ginklais, o tas iš Pravieniškių žinojo, kur partizanai. Tada rusai šituos partizanus atkirto nuo stovyklos ir išvarė į laukus. Įvyko kautynės, bet tik su lengvais ginklais.

Nuo Rumšiškių iki Pravieniškių kelias eina per mišką. Traukdamiesi vokiečiai pakelėse iškirto medžius į vieną ir į kitą pusę po 50 metrų, bet vietomis paliko ir neiškirsto ploto, daug kur užminavo.

1945 m. Velykų antrą dieną buvo labai didelis uraganas. Mes apsistojom miške, bet buvo neberamu: miškas treška, lūžta medžiai, tą kelią tiesiog užvertė medžiais. Kada rusai bandė su tanku prasiveržti keliu, minos vikšrus išardė, o vienas pilnas kareivių sunkvežimis susprogo, nė vieno gyvo neliko. Rusai įsiuto, visą Antakalnio kaimą ėmė evakuoti, ruošėsi kautynėms. Į laukus išbėgo tik 12-ka partizanų. Ir visi žuvo. Tai buvo 1945 m. balandžio antroje pusėje. Net tanką T-34 pasitelkę į pagalbą rusai žygiavo naikinti partizanų. Mes tuo metu buvome Strošiūnų miške. Sužinojome, kad žuvo Juozas Kacevičius-*Genys* ir majoras *Serbentas*.

Kada rusai užėmė Karaliaučių, Baltarusijoje dezertyravo ištisi pulkai kareivių. Jie pradėjo sulaikyti traukinius, važiuojančius į Vokietiją su maistu frontui, ir ėmė juos apiplėšinėti. Tada Žukovas paleido tris divizijas ir pasiuntė į Baltarusiją gaudyti šitų dezertyrų. Šita kariuomenė traukė per Lietuvą ir tokiu būdu susidūrė su mūsų partizanais.

Pradžioje *Žalias Velnias* suorganizavo „Vilniaus“ partizanų apygardą. Tuo metu daugiausia jis laikėsi ir organizavo apygardą užneryje. Vėliau viskas vyko Kaugonių kaime, Žaslių

valsčiuje, Trakų apskrityje, Dainavos miške. Čia dažniausiai ir būdavo *Žalias Velnias*. Šiaip jis po apygardą nevaikštinėjo, išskyrus tuos atvejus, kada reikėdavo vykdyti kokius nors aukštesnių vadų įsakymus, paskirti apdovanojimus.

Žalias Velnias veikė iki 1946 m. liepos mėn., kada į jo vietą atėjo Markulio-*Erelio* paskirtas provokatorius *Griežtas*. Kai pas mus atėjo *Šarūnas* – Jonas Neicelis, jį paskyrė rinktinės vadu. Vyko karinių žinių kėlimo kursai, mes gavome puskarininkių laipsnius – aš, *Genelis, Milžinas* – Bernardas Steponavičius ir kt. Kursuose miške karinę taktiką dėstė *Šarūnas*, buvęs mokomosios kuopos ilgametis viršila. Vėliau gavome karininkų laipsnius, bet čia, man atrodo, jau NKVD buvo įleidę savo šaknis. Kodėl aš tai įtariu? Kadangi tokį pat dokumentą, kurį man įteikė *Griežtas* ir kurį perskaitęs sunaikinau, man rodė saugume, kada mane areštavo.

Su *Žaliu Velniu* susipažinau 1944 m. spalio mėn. Jis mane paskyrė skrajojančio operatyvinio dalinio vadu. Iki 1945 m. gegužės mėn. tikrai labai gausingi buvo partizanų daliniai, o po 1945 m. tuos, kurie tik dėl formos nešiojosi šautuvą, stengėmės atleisti, stengėmės, kad legalizuotųsi, nes mums reikėjo gyvenančių legaliai, kurie remtų mus.

Jei kur buvo gerai, tai pas mus buvo labai sunku. Mūsų apygarda apėmė visą Vilniaus kraštą. Švenčionių krašte geriau nepasirodyk, nes ten vietiniai tuoj bėga rusams pranešti, sunku buvo rasti žmogų, kuris nuoširdžiai priglaustų. Ne iš gero gyvenimo važiavome į Kauną plėšti banko, nes nebebuvo rėmėjų. Mintį apiplėšti banką pakišo *Šarūnas*. Susisiekėme su Kaunu. Žiūrint iš šių dienų perspektyvos, tai buvo tikrai avantiūristiškas ir drąsus mūsų sumanymas, gal todėl jis ir nepasisekė mums. Apie Kaišiadoris, Ukmergę mes daug turėjome rėmėjų, bet ne šimtus, o tūkstančius vyrų miškuose reikėjo išmaitinti, visą laiką pas tuos pačius nesimaitinsi. Vyko susirėmimai su reguliaria rusų kariuomene, su NKVD daliniais, buvo daug sužeistų, o iš ko pirksi vaistus, bintus, čia ne Suvalkija, kur visi ūkininkai turtingai gyveno, čia buvo

lenkuojantys lietuviai, kurie save „pan“ vadino, bet buvo didžiausi ubagai.

Pašuliuose *Žalias Velnias* iškvietė mus ir pasakė:

– Jūs neturite vado, mes jums duosime vadą.

Kam mums reikalingas vadas? Mes patys vadovaut mokame.

Bet *Žalias Velnias Šarūną* paskyrė mums vadu. Mes *Šarūną* apkrovėme duonos kepalais, lašinių paltimis, o jis, ilgus metus tarnavęs Lietuvos kariuomenėje puskarininkiu, kilęs iš Kauno miesto, vis velka tą maistą žygyje. Tai sužinojęs, *Žalias Velnias* mus išbarė:

– Aš jį jums paskyriau vadu, o jūs jį pavertėt nešiku...

Tada *Žalias Velnias* paskyrė jį 1-os rinktinės vadu. Neicelis buvo labai drąsus, atkaklus kovotojas, dalyvavęs kovose net prieš raudonuosius partizanus. Kur vokiečiai nepraeidavo, jam su savo batalionu kliūčių nebuvo. Karo metu net prie Maskvos per radiją ragino jį pasiduoti ir grasino visą jo šeimą sunaikinti, bet Neicelis nepakluso raudoniesiems.

Būryje pas mus buvo toks *Beržinis* iš Žemaitijos. Jam ir *Šarūnui* suteikė puskarininkių laipsnius. Po to *Šarūnas* nuo mūsų atsiskyrė. Likome aštuoniese. Buvo tokių, kurie tai miške, tai namuose gyveno, o čia reikėjo tokio dalinio, kuris visą laiką judėtų, veiktų. Tada *Žalias Velnias* paskyrė mane šito dalinio vadu.

Trys broliai Kuznevičiai, Naudžiūnai du broliai, kokie 25 vyrai metus laiko veikėme atkakliai ir drąsiai, kas savaitę mažiausiai po kartą kaudavomės, darydavome pasalas rusams arba skrebams, daugiausia prie kelių.

Prie Stakliškių gyveno prisiekusių komunistų šeima. Pas juos rusai dažnai lankydavosi, kadangi motina ir duktė abi buvo laisvo elgesio.

Kartą nuėjome dviese ir ėmėm jas gąsdinti, šaudyti į lubas. Duktė išbėgo ir tiesiai į Žiežmarius, nors į Kruonį jai buvo daug arčiau, 12 kilometrų bėgo su lango rėmu, netoli miestelio tą rėmą numetė į griovį. Kokia baimė buvo ją apėmusi, kad net nejuto, jog bėga su rėmu. Pranešė rusams. Jiems to ir reikėjo. Atvažiuoja rusai, o mes laukiam pasaloje pasiruošę. Manėme, kad labai

anksti važiuos, dar patamsyje užėmėm pozicijas miške prie kelio Žiežmariai–Kruonis. Sėdim ir laukiam. Nieko nesimato. Iš kur į mišką įvažiavo, mes nepastebėjom, o kai važiavo atgal, su savimi dar vežėsi suėmę 12-ka kaimiečių, kitus su šeimomis. Čia ir užvirė kautynės. Rusų buvo apie 80, žuvo apie 20, kiti išbėgiojo. Į nelaisvę paėmėm gydytoją, kuris prižadėjo mums padėti, o enkavedisto būta. Tiesa, paėmėm ir daugiau ruskelių, bet ką su tais kareivėliais darysi, šautuvus paėmėm ir paleidom juos.

Matome, ant kelio balta vėliava. Pas mus buvo toks *Kopūstas* – Jonas Jankauskas. Jei didesnė kelionė, mes jį paliekame kur nors dalinyje, bet jis labai norėjo su mumis visur vaikščioti, o patriotas – neklausk... Prieinam prie tos vėliavos, klausiam – kas? Apie dvylika vyrų, merginų, tiesiog kelios šeimos. Išsilaužę lazdyną ir iškėlę baltą nosinę. Pasirodo, juos visus varėsi enkavedistai. Jie sukrito į griovį, o juos saugojo vienas stribas. Tas *Kopūstas* priėjo prie stribo ir sako: „Ak tu išgama, tu niekše, tu dar čionai? Kiek tu man pridarei zlasties? Tik dėl tavęs aš senis dabar vaikštau po miškus...“ Ir sušaudė jį vietoje, o mums pasakė: „Ką norite, tą darykite, teiskite ar bauskite, bet aš turėjau jį nubausti“.

Paleidę kareivius, civilius nuvedėm į mišką, pasakėme, kad sustosime už poros šimtų metrų, kad iki rytojaus nė vienas iš čia nepasitrauktų, o pradėjus švisti eitų į miestelį ir praneštų, jog partizanai buvo sulaikę. Išėjom prieš auštant iš miško. Atėjome į tokį raistą. Tiesa, mūsų pėdsakus susekė, Strošiūnų šilą apsupo ir pradėjo kratyt, manė, kad mes ten, o mes – iš to raisto į Dainavos mišką, šitaip ir išvengėme susidūrimų su rusais. Tai buvo 1945 m.

Rudeniop Antanaičiai, Šilonys buvo mūsų pagrindinės stovyklavietės, du dideli miškai prie Gaižiūnų poligono, arčiausiai Gegužinės bažnytkaimis, Krivonys. Prie mano dalinio prisijungė vietinis „Jurgino“ – Adolfo Kinderavičiaus dalinys. Jie daugiausia laikėsi apie Šilonių miškus. Mes traukėmės pas juos į Šilonis. Mano dalinyje buvo apie 25 vyrus, o pas *Jurginą* – 10.

Apsistojome pas tris gyventojus prie Antanaičių, o ten gyveno toks Pliopa, stambus ūkininkas ir truputį lenkuojantis. Jis pasiskundė skrebams, kad nakčia kažkas krečia jam sodą. Apie 50 rusų kareivių atėjo ir saugo jo sodą, o mes to nežinojome. *Jurginas* visiems nurodinėja, kur apsistoti, o pats ir dar keli vyrai nuėjo pas tą Pliopą. Broliai Naudžiūnai ir išgirdo, kad kažkas klausia pusgarsiai: „Kto idiot?“ Tada jie nieko nelaukę ir kirto iš automatų. Mes dar suspėjom išsidėstyti. Iš kitos pusės pasipylė šviečiančių kulkų lietus. Greit pasitraukėm į mišką, miškas traška, braška. O tie dešimt vyrų stojo su rusais į kautynes. Pliopai sudegino namą, svirną, kluoną. Dėl kelių obuolių kiek nuostolių žmonės patyrė...

Buvo jau paryčiai. Kur dingti? Mus taip pat ėmė persekioti. Tą dieną tris kartus kovėmės, bet viskas laimingai baigėsi, nakčia atsiplėšėme nuo jų ir pasitraukėme. Iš mūsiškių nė vienas nežuvo.

Nuo čekistų pasislėpsi, jie ne visada suras, bet nuo moterų niekur nepasislėpsi, jos visur ir visada suras, jei tik turės noro.

Turėjau vieną draugę, kuri kartą atvažiavo pas mus į kaimą su savo drauge, paėmė dar vieną mergaitę ir nutarė mane miške aplankyti. Jos žinojo tą mišką, tik nežinojo, kur mes stovyklaujame. Matome, ateina trys merginos. Jos kviečia mus visus ateiti pas tą draugę į Pajautiškes netoli Žaslių stoties į šokius. Aš vienas nueinu, o vyrus perspėjau, kad niekur neišeitų dieną, kad ateitų prie kelio, kiek palauktų, iki visai sutems, ir sutemus ateitų į vakarušką. Jie ateina. Kamaroje šokam, šeimininkė mane su keliais vyrais pakviečia į seklyčią, kur buvo ir iš vietinių keli. Pradžioje suėjom seklyčion septyniese. Paskui ir kiti atėjo. Išstatėme sargybą. Apie antrą valandą nakties atėjo eilė *Pavasariui*. Aš jau buvau kiek užmigęs, girdžiu, per langus tratina. Pasirodo, keliu ėjo rusai ir *Pavasaris* į juos atidengė ugnį. Rusai sukrito į griovius, o mes visi pasitraukėme į mišką. Tuo metu su mumis buvo ir rinktinės vadas *Šarūnas*. Visi susirinkom miške, o miškas nuo tų namų maždaug už 300 metrų. Ką daryti? Reikia iškrapštyt iš griovio tuos rusus ir susigrąžint sužeistą mūsiškį. Puolimui apsiėmė vadovauti *Šarūnas*. O rusai iš grio-

vių atsišaudo ir raketas leidžia. Tada aš pasiėmiau penkis vyrus ir einam. Pamiškėj bulvių laukas aptvertas viela, ant vielų dar barškučių prikabinėta nuo šernų. Ir užkliudžiau netyčia tuos barškalus. Staiga pakilo raketa, viską apšvietė, rusai ėmė šaudyti. Sukritome. Tylu. Buvo nutarta į abu griovius pasistatyt kulkosvaidžius. Kai tik iššausiu raudoną raketą, mūsiškiai iš miško pusės nešaudys, tiktai rėks, kad sukeltume paniką. Sukritę pagulėjom apie 10 minučių, tada įšliaužėme į griovį, priėjom prie kalniuko, užsiėmėm geras pozicijas. Enkavedistai iškart atidengė ugnį. Aš iššoviau raudoną raketą. Griovys lygus ir tiesus, jiems nėr kur dėtis. Puolė bėgt link durpyno. Visi durpynan ir sugarmėjo į dumblą. Kitą dieną rinko iš ūkininkų šakes ir iš durpyno traukė ginklus žuvusių savo bendražygių. O mes laimingai pasitraukėm, pasiėmę sužeistąjį partizaną. Partizano Beniaus Trakimo-*Genelio* sesuo ir jo žmona šitą partizaną nuvežė į Vilnių, bet Viniuje jis mirė nuo žaizdų.

1945 m. apie birželio pabaigą Pyplių kaime stovyklavome pas seniūną. Buvo rinktinės vadas *Kariūnas*. Mes pas tą seniūną pasėdėjome, jis išvažiavo į Žaslių miestelį, po kurio laiko grįžta ir sako:

– Vyrai, iš Gaižiūnų poligono išėjo rusų kariuomenės garnizonas.

Iš Gaižiūnų vienas kelias eina Žaslių link, o kitas link Kaišiadorių. Mes atsidūrėme šitame trikampyje. Turėjome gerą šunį, dar vokiečių paliktą, rusiškas palapines, rusiškas beretes, persirengėm ir 21 vyras dienos metu patraukėm pirmyn.

Į mišką eiti negalima. Užeinam pas vieną nepatikimą ūkininką. Su juo kalbasi tik tie, kurie moka rusiškai – Zigmas Žyčius-*Galiūnas*, dar du vyrai. Įsitikino, jog tai tikri rusai. Tik sutemus iš tos sodybos išėjom, dar užėjom prie mokyklos pas vieną gyventoją, po to nuėjom į mišką. Miške nutarėm susitikti su *Uosiu* – Petru Klimavičiumi. Tas nustebęs klausia:

– Kaip jūs atėjot? Miškas apsuptas jau dvi savaitės.

Mes nieko nepastebėjom. Jie ėmė abejoti, o gal ir neapsuptas. *Uosis* iš savo dalinio išleido penkis vyrus. Stovykla jo labai ge-

ra: ir pagalvės, ir čiužiniai, ir paklodės, ir keptuvės, ir puodai. Visi vietiniai dienos metu ir į namus pareina. Išeina tie vyrai į kaimą. Lankoje moteris karvę melžia. Trys miške pasilieka, du išeina į pamiškę. Moterėlė tik moja ranka, kad grįžtų atgal į mišką, sako: „Vaikeliai, pilna rusų, kur jūs einate?“

Mes tariamės, ką daryti. Atbėga tie du, o iš paskos jau juos vejasi rusai. Pamatę mus, ėmė leist serijas iš automatų. Tarp mūsų kilo panika, kadangi rusų ne taip jau mažai. Tie vietiniai paliko savo čiužinius, bet baisiausia, kad ir ginklus paliko visus, ir pusę dar mano vyrų išvedė. Maniškiai atbėga atgal. O mes likę septyniese truputį pasitraukėm į šoną ir laukiam. Tariamės, ką daryti. Kadangi Zigmas Žyčius-*Galiūnas* mokėjo rusiškai, tekstą jam parašėme iš anksto. Na ir jis ėmė mums „vadovauti“ rusiškai. O mes visi septyni kiek tik gerklės leidžia šaukiam „Ura!“ ir veržiamės į priekį. Prieinam arti prie rusų. Aš pasiimu kulkosvaidį, šalia manęs, matau, *Šarūnas*.

– Vacy! Už kelmo guli ir komanduoja! – sako jis.

Aš pakėliau kulkosvaidį ir pamačiau, kaip ruskis pašoko ir nukrito ant žemės.

Vėliau mums pasakojo, kad Kaišiadoryse rusų garnizono vadai smarkiai pergyveno dėl šito vado. Sakė, geriau šimtas kareivių būtų žuvę...

Netekę vado, rusai pasileido atgal, o mes rėkiam net miškas skamba ir „šventinam“ iš savo ginklų tuos ruskelius.

Kada rusai pabėgo, mes ramiausiai susirinkom ginklus ir grįžom atgal. *Kariūnas* mus pasitinka, išbučiuoja, klausia, kaip mums taip sekėsi. Prasidėjus šaudymui, jie pamatė, kad mes visi kritome ant žemės. Manė, kad nušauti. O du partizanai negalėjo išbėgti, liko stovykloje žagaruose įlindę, ten 15-ka dienų išgulėjo. Po kurio laiko mes grįžome į mišką. Ateina mergina ir praneša, kad iš mūsų du vyrai yra miške, bet vos gyvi. Pasirodo, tai *Uosio* vyrai. Žemėje rankomis išsikasę duobutę vandeniui pribėgti šitiek dienų išsilaikė.

1946 m. mes stovyklavome Strošiūnų šile. Reikėjo pereiti į Kaukinės mišką, arčiau Semeliškių. Reikia pereiti Strėvą, o per

Strėvą pastatytas naujas tiltas, ir gana ilgas, iš abiejų pusių labai aukšti šlaitai.

Pasirodo, čia mūsų jau laukė pasala.

Aš turėjau labai gerą savigynos jausmą: niekada neateidavau žadėtu laiku – arba anksčiau ateidavau, arba smarkiai vėluodavau. Gal todėl ir laikiau save po laiminga žvaigžde gimusiu.

Ateinam prie to tilto nakties metu. Dalinį palikau už kelioliko metrų, o arčiau prie tilto priėjome dviese. Priklaupėme. Tyla. Girdžiu, kažkas sutreškėjo šone. Pamačiau, kad arklys geležine grandine pririštas, gal grandinė. Laukiam ir klausomės ištempę ausis. Jie patys išsidavė. Supratome, kad ne arklio grandinės žvangesys, o ginklų spynų traškesys. Kiek tolėliau stovėjo malūnas. Tame malūne taip pat labai įtartinas krebždesys. Tada mes parodėme ranka, vyrai sugulė. Klausiam: „Kas?“ Iš kitos pusės pasipylė šūviai. Aš taip pat kirtau atgal, apie aštuonis šūvius paleidau. Gulime sugriuvę ant žemės. Toliau mirtina tyla. Ties malūnu vanduo šniokščia, daugiau nieko negirdėti. Atsikėlėm, grįžtam atgal. Reikia pereiti plentą. Prie plento vėl užsimetam palapines, užsidedame „pilotkes“ rusiškas, o mašinos vis važiuoja su kareiviais. Anie tik mojuoja mums, sveikina. Mūsiškiai, kas moka rusiškai, dar pasako jiems po komplimentą, pamojuojam. Nuėjom, kur mums reikėjo. Ir vėl grįžom į Dainavos mišką.

Jeigu, eidami per Strėvos tiltą, būtume tik truputį neapsižiūrėję, enkavedistai visus mus būtų supleškinę.

Kartą 1945 m. jau prieš rytą Žaslių valsčiuje ateiname į Rečionių kaimą. Mums reikia pereit geležinkelį ir pasiekt mišką. Žiūrim, aštuoni rusų kariškiai Rečionių kaime. Tik paeinam ir susitinkam su jais. Rusai klausia: „Kto vy takije?“ Zigmas Žyčius sako: „My samsonovcy!“

– O, vy samsonovcy, – apsidžiaugia ruskeliai. Žodžiu, mes taip pasisveikiname su jais (Žiežmarių skrebų viršininkas buvo Samsonovas).

Prie kiekvieno ruso prieiname po du. Buvom sutarę juos sutvarkyti ramiai, be garso, bet tarp jų buvo ir azijiečių, o azijiečiai

arti neprisileidžia, bijo. Tada jie iššovė aukštyn, o mes nieko nelaukę kirtom į rusus ir pasitraukėm į mišką. Už kilometro trianguliacijos bokštas, o bokšte mūsiškiai stovi sargyboje. Vienas buvo toks, kuriam, kada susijaudina, akyse pradeda rodytis haliucinacijos.

– Vyrai! Pilna rusų, – sako jis.

Užlipu aš pats pažiūrėti. Nieko nematau. Lipu žemyn. Žiūriu, 5 rusai jau čia pat. Pasilikti „majake" negaliu, nes mane jie nulups kaip musę. Aš tik strykt ant žemės ir išsitiesiau. Nesupratome, ar jie bijojo mus paliesti, ar kitais sumetimais nepastebėjo mūsų, bet nė vieno šūvio nepaleido. Čia negi pasiliksi. Reikėjo pereiti kelią tarpumiškiu, mes per kelią peršokome ir – į didelį mišką.

1945 m. ėjom į Dainavos mišką ir kažkaip Eiriogalos kaime pasigavom vieną provokatorių. Jis, pasirodo, važiavo iš Vilniaus garnizono su traukinuku, o kariuomenė jau supo Dainavos mišką. Jei ne vienas iš mūsiškių, kuris jį pažino, mes gal būtume jį ir paleidę, bet šis:

– Ak tu prostitute! Aš dėl tavęs turėjau palikti namus, o tu dar čia...

Vyrai jau paklupdė šitą niekšą ir ruošiasi šauti, bet aš griežtai pareikalavau, kad nešautų. Surišo jam rankas, vedamės į stovyklą.

Kaip tik tuo metu *Žalias Velnias* buvo pabėgęs (kada žuvo *Smilga* ir Kacevičius). Mes sutinkam *Žalią Velnią* ir pasakom jam, kad pagavome provokatorių. Jis sako: „Nušaukite, ir viskas". O šitas provokatorius prašo atsiklaupęs:

– Nors dvi valandas palikite! Nors dvi valandas!

Mes iš karto suorganizavome karo lauko teismą. Provokatoriui buvo pateikti konkretūs kaltinimai. Tik mums nesuprantama vis, kodėl jis taip prašo, kad dvi valandas mes jį dar paliktume.

Partizanai veda jį šaudyti. Tik pajutome, kad mes jau apsupti. Po provokatoriaus sušaudymo į mus pasipylė automatų serijos. O mes miško pakraštyje. Blogi reikalai. Mus varo į laukus. Tada rusai sušaudė visai niekuo nekaltus 4 gyventojus. Vienas

važiavo arkliu, paėmė ir sušaudė, kitus iš namų išvedę sušaudė. Matyt, kažkas pranešė, kad miške yra partizanų, todėl rusai ir puolė mus. Šį kartą mes taip pat laimingai išbėgome ir pasitraukėme į Koncepto miškelį. Rusai tą miškelį apėjo aplink, nesitikėjo, kad mes galėtume jame sėdėti. Vakare pasitraukėme vėl į Strošiūnų šilą.

Pas mus jau taip buvo priimta: anksti ryte išeinam į mišką, greit išsisklaidom tyliai ir laukiame, kas atseks.

Daugiausia tokiu atveju sekdavo moterys, atvarytos enkavedistų.

Iš rudens visada stovyklaudavom vis dar miške. Pirmas dvi valandas poste dažniausia aš pats stovėdavau. Pagal aplinkybes išstatydavom vieną arba du postus.

Kartą ant šakų poste gulėdamas taip peršalau, kad visą kūną iškėlė votimis, ne tik diržo su pakabintu pistoletu, bet automato negalėjau nešioti. *Donžuanui* palikau dalinį, pats išėjau į namus pasigydyti. Ateinu tėviškėn pas kaimynę, ta su motina porą vonių su varnalėšomis – ir man votis kaip ranka nuėmė. Tada vėl išėjau į dalinį, kuris tuo metu stovyklavo Gilučių kaime. Sutikau vieną tolimą giminaitį, pasikalbėjome, paprašiau, kad niekam nesakytų, kad aš čionai. Jis pažadėjo. Gryčioje ramiausiai skaitau knygą, girdžiu, beldžiasi į duris. Visai nepasiruošęs, bet pistoletas rankoje. Jei skrebas ar enkavedistas – nesibels. Prasiveria durys, įeina kaimo gyventojas ir sako: „Jūs man atleiskite, meldžiausi ir norėjau, kad ateitumėt, bet neatėjot. Nuėjau į Žiežmarius ir pranešiau rusų garnizonui...“ Aš klausiu: „Ką pranešei?“ – „Pas mane buvo atėję miškiniai. Anksčiau vaikščiojo aukštesnėse vietose, dabar čia žemuma, jiems reikia gerų batų, drabužių. Paėmė žmonos batus, sukneles, staltieses, viską, ką turėjome. Vadas sėdėjo ir rašė, paliko tą raštą – Jonas Richteris ir Elena Richterytė“.

Tada aš pašokau, einam pas tuos Richterius, nes juos gerai pažinojau, jie gyveno Gabriliavos kaime, Žaslių valsčiuje. Atėjęs klausiu: „Kur sūnus?“ Tėvai sako: „Nėra, kažkur išėjęs“. Kur? Tėvai taip pat nieko nežino. Klausiu, ką atneša namo? Nieko...

Pasikeliam ant aukšto. Lentomis kraštas užkaltas, iš už tų lentų ištraukiu moteriškus batus, staltieses, ritinį audeklo, suknutes. Tada jau ne juokais prispyriau tėvus, kad pasakytų, kur sūnus, bet tėvai nepasakė.

Pūstakiemio kaime gyveno Šimoniai. Jų namus sudegino rusai. Mes ėjom per žmones ir prašėm, kad jiems kuo nors padėtų. Žmonės kas ką galėjo, tą davė, o šitie Richteriai ateina ir atima iš jų, bet Šimoniai mums nė karto dėl to nesiskundė, tik iš kitų apie tai išgirdom.

Geniaus Kacevičiaus jaunesnysis brolis, kol brolis buvo gyvas, buvo labai geras vyras, bet paskiau pasidarė banditas ir banditavo, plėšė žmones. Jų grupėje buvo Janavičius, Richteris, iš viso septyni. Kitą kartą po mėnesio ateinam su daliniu pas Richterius ir klausiam, kur sūnus. Jo vėl nėra. Aš jau pasiutau ir pareikalavau, kad sesuo Elena vestų ir parodytų, nes kitaip nušausiu. Nuvedė sesuo pas kaimynus. Girtas ant grindų guli tas Richteriukas. Kai įėjo vyrai į vidų, jis šoko dar muštis. Atsivarėme tą Richteriuką į namus, o visi pavogti daiktai sudėti ant stalo. Klausiu, iš kur tie daiktai, jis ginasi, kad nieko nežino. O *Donžuanas* turėjo smagią ranką, tai kaip ėmė talžyti jam per sprandą, bet jis vis tiek neprisipažino. (*Donžuanas* – Kazimieras Paškevičius turėjo ir literatūrinių gabumų, rašė eilėraščius, be to, jis bendradarbiavo leidžiant „Didžiosios Kovos“ apygardos laikraščius ir kitokius leidinius.)

Sesuo Elena ėmė mane prašyti, kad eitume į kluoną, ji viską pasakysianti. Nueinam į kluoną apie 10 vyrų, išverčiam visą prėslą ir randam didžiulę dėžę, o dėžėje 21 pora batų. Kai kuriuos pasiėmėm patys, jai palikę raštelį, o visa kita įsakėm per tris dienas grąžinti savininkams.

Viską išdalino, iš ko buvo pavogę, niekas pretenzijų neturėjo. Visi stebėjosi, kad Richteriai vogė, plėšė, o dabar viską savo noru grąžina.

1945 m. vasario mėn. *Genys* – Zigmas Kacevičius iš Gilučių kaimo su savo būriu (apie 300 vyrų) užstojo skrebų ir enkavedistų garnizoną. Susišaudymo metu sudegė dvi sodybos, stri-

bai ir enkavedistai beveik visi žuvo. Mano dėdė eina iš bažnyčios, žiūri, stribas sužeistas guli. Jis paprašė gyventojų arklio ir nuvežė tą stribą į ligoninę. Dėdė Brazauskas gerai gyveno, turėjo savo plytinę, o Janavičius – buvęs amerikonas, grįžęs iš Amerikos, čia nusipirkęs žemės, vėliau prasigėrė, atėjo iki varžytynių. Mano dėdė Brazauskas ir toks Žukauskas žiravo už Janavičių, kad jo neišvaržytų. O iš ko atiduosi? Priteisė dėdei ir Žukauskui iš šito Janavičiaus po 5 ha žemės.

Kada dėdė tą stribą nuvežė į ligoninę, dėdei pradėjo kerštauti Janavičius, Kacevičiaus brolis ir toks Vilkiukas už tai, kad jis tą stribą nuvežė į ligoninę. Janavičius, Kacevičius ir Vilkiukas tuo metu buvo lyg ir partizanai, bet kartu ir plėšikavo. Jie apiplėšė mano dėdę,viską į vežimą sukrovė kiek tilpo, dėdę pririšo valkčiais prie vežimo ir varėsi, o varydami mušė, trisdešimt šešias žaizdas padarė. Nuvarė prie Sabališkių ir paliko miškelyje. Kai aš visa tai sužinojau, pranešiau *Žaliam Velniui*. Jis man nurodė viską išsiaiškinti ir įvykdyti jiems karo lauko teismą. Jie ėmė nuo mūsų slapstytis ir nuo rusų. Gilučių kapinėse išsikasė slėptuvę ir pradėjo vagiliauti.

Jau 1946 m. pavasarį, grįžtant iš Semeliškių, užsukome į Piktakiemio kaimą (toj vietoj dabar Elektrėnų marios). Ateinam ten kaip žvalgai, civiliškai apsirengę. Lyg ir nieko nebuvo, o vakare pasigirdo šūviai. Pasirodo, šitie Janavičius, Kacevičius, Vilkiukas pas vieną gyventoją girtauja. Mes apsupom sodybą, nuginklavom juos ir vedamės su savimi. Vedu aš juos pas pusseseres Brazauskaites, nes jų tėvą jie nužudė. Kaip jos pasakys, toks ir teismas bus. Išeinam į miškelį, o čia pasalos mums Talpūnų–Gilučių kaimo ribose. Įvyko susišaudymas. Mūsų buvo per dvidešimt, rusams mes gerai įkrėtėm, vos spėjo jie išnešti sveiką kailį. O tamsu nors į akį durk. Šitie mūsų suimtieji dingo, kaip į žemę prasmego. Vėliau teko girdėti, kad jie pakliuvo rusams į nagus, juos teisė, vienas miręs, kitas grįžęs iš Rusijos, šiuo metu gyvena Šiauliuose, o dar kitas pas mane dalinyje vaikščiojo, bet kai pajuto, kad paraku kvepia, išėjo. Jį nušovė rusai.

Tiesa, buvo ir iš mūsų rėmėjų, kurie mums labai padėjo, bet patys plėšikavo.

Gavau užduotį susitikti su *Žaliu Velniu*. Atėjęs pas giminaičius Gilučių kaime, ryte įlindau į rugių gubą. Aplink ramu, nieko įtartino nematyti. Durys daržinės neuždarytos, nuėjau, įsikasiau į šieną ir užmigau. Girdžiu smarkų šaudymą, lyg ir mane sužeidė, noriu prabusti, bet niekaip negaliu. Pagaliau prabundu. Šaudo, bet toli. Kas čia dabar yra? Stovi pusseserė ir šaukia:

– Vacy! Vacy! Buvo viena mergaitė ir pranešė, kad tu žuvęs...

Ateina ta mergaitė, mano ryšininkė, žiūri į akis nustebusi:

– Taigi aš pati mačiau...

O susišaudymas vyko Strošiūnų miške. Pusseserė su šita ryšininke ten nuvažiavo ir pranešė, kad žuvo brolis Broniu*s-Lieptas*. Anksčiau aš niekada nesu rūkęs, bet tą kartą iš karto visą pakelį cigarečių surūkiau. Tai buvo 1946 m. liepos 31 d.

Mano brolį, Grigaliūną-*Arą* ir dar vieną Žiežmariuose ant aikštės numetė. Ten jie išgulėjo tris paras. Stribų žmonos atėję ant pagalio užmauna arkliašūdį, į burną įkiša, tyčiojasi kaip tik išmano. Žinojau, kur brolį užkasė. Laukė tris mėnesius, gal ateisiu pasiimti, visaip tyčiojosi iš tų lavonų. Atkasa iki pusės, moterys, eidamos pro šalį, užkasa su ravėtuvais, grįžta atgal, žiūri – vėl atkasti...

Keturis mėnesius 1945 m. prie mano namų enkavedistai ruošė pasalas, net stalčiuose manę ieškojo, dumtraukyje. O po keturių mėnesių merginos kaimynystėje pasikvietė į vardadienio šventę. Į kišenes įsidedu po pistoletą ir einu. Ateinu, žiūriu – sėdi už stalo tas pats karininkas, kuris keturis mėnesius mane gaudė. Aš jį iškart pažinau. Kartu ir toks Kiseliauskas kažkur nuo Kauno atvažiavęs. Jis pastebėjo prie mano atlapo prisiūtą rūtų šakelę ir sako:

– Pas mus rūtų šakelę nešioja tie, kas miške gyvena.

Aš jam atkirtau:

– O pas mus rūtų šakelę nešioja tas, ką merginos myli.

Aš matau, kad šeimininkas smarkiai nerimauja. Nors ir nerūkiau, einu kartu su tais, kurie nori rūkyti. Tiesa, su tuo va-

du dar vienas stribas buvo. Aš pamačiau, jog man čia ne vieta. Paprašiau šeimininkės, kad ta mane pašauktų. Taip ji ir padarė. Sušuko man garsiai:

– Vaceli! Radau, ko prašei, ateik!

Aš greit pro duris ir „nusiploviau“.

Ne vieną stribą teko paimti ir į nelaisvę. Visi įkliuvę prisiekinėjo, kad jie mums padeda, o ne prieš mus kovoja. Jeigu atsiranda, kas įrodo, jog suimtasis nusikaltęs savo veiksmais prieš Lietuvą, prieš partizanus, tokiam suruošiam karo lauko teismą ir sušaudom, o jei tokių įrodymų neatsiranda, paleidžiam.

1945 m. rudeniop ateinam į Žaslių stotį žvalgybos tikslais. Stotyje radom vieną stribą, vieną kariškį ir partijos sekretorę. Jie ėmė dievagotis, kad niekuo nekalti, kad jie mums padeda.

Užėjome trise: vienas prie telefono, kitas prie telegrafo, stoties viršininką – į kampą...

Suprantama, mes negerai pasielgėm. Traukiniai tai vaikšto, o jų čia niekas nepriima, vadinasi, kažkas yra. Aš buvau apsirengęs su lietpalčiu, o kišenėje granata. Ją saugojau paskutiniam momentui, bet ta ėmė ir iškrito netyčia. Šitie skrebai sutriko. Viršininką prigrasėme, kad praleistų traukinius, bet nebandytų niekur skambinti, o patys dingome. Jie galvojo, kad mes sėdom į traukinį ir išvažiavom.

Kiek traukinių buvo iki Pravieniškių, visus sulaikė ir visus krėtė, tas viršininkas nelaikė duoto žodžio, pranešė, kur reikia.

1945 m. rudenį pasitraukėme link Rudninkų girios, o ten susitikome su lenkų plėšikais. Ypač nuo jų kentėjo lietuviai. Atėję atimdavo ir išsivarydavo gyvulius.

Gyventojai pradėjo skųstis, kad šitie lenkų plėšikai jiems neduoda ramybės. Tada mes atėję čia padarėme tvarką: išstatėm pasalas, užsiėmėm geras pozicijas. Jų buvo apie 250, o mūsiškių tik 50. Kai atidengėm ugnį, jie bėgo kaip zuikiai. Rudninkų girioje mes tris dienas stovyklavome. Slėptuvių, įtvirtinimų dugybė, ten Armijos Krajovos kareiviai prieš tai laikėsi. Aplink pelkės, priėjimai žeme neįmanomi, tiesiog liūnas.

Po mūsų apsilankymo gyventojai daugiau nebesiskundė.

Tais lenkuojančiais mes nepasitikėjome, nes jie vieną šneka ir rodo, bet jei klausi kelio, nurodys taip, kad niekad neišeisi. Jau būnant lageryje Sverdlovske atvedė viršininkas vieną ir sako: „Tvoj zemliak“. Pasirodo, lenkas nuo Švenčionių, teistas 25-riems, kaip ir aš. Ką mes kalbėjomės, jis nuėjo pas viršininką ir išpasakojo. Kitą kartą aš jam viską atvirkščiai ėmiau kalbėti. Atėjo viršininkas, o aš juokiuosi. Jis klausia, ko tu juokiesi, aš jam ir pasakiau, kad jį tas Janekas informuoja klaidingai, o jis tiki.

Į NKVD pinkles įkliuvau aš pats. Geriau jau gal reikėjo nusišauti, negu tiek iškentėti ir pergyventi. Žinoma, buvau jaunas, gal neturėjau ir reikiamos taktikos, nebuvau tinkamai pasiruošęs. Mes gi turėjome ir vyresnių vadų, man buvo labai įtartina, kodėl mane *Griežtas* padarė savo adjutantu. 1946 m., kiek žinau, jis save laikė kapitonu. Jei eini mišku ir pakeli eglišakę, kad laisviau jis galėtų pereit, tai jis pirmas neina. Tik vėliau pradėjo ryškėti ir tos įtartinos situacijos, kurias jis sudarydavo. Jis aiškino taip: „Jūs neamžini. Vyksta kautynės, gal žūsite, reikia, kad vietoje jūsų pasiliktų patikimi žmonės, kurie gyvena legaliai. Rašykite, registruokite tuos asmenis“. Mes taip ir darėme. Tai iš kur tie sąrašai pateko į MGB rankas? Tiesa, tie sąrašai nebuvo tikri, kadangi tokie *Griežto* nurodymai mums iš karto kėlė didelį įtarimą, todėl stengėmės falsifikuoti, nors buvo įtraukta dalis ir tikrų patriotų – apie 20%.

Nors tuo metu mes kartu ir tikėjome tiek *Žaliu Velniu*, tiek pačiu *Griežtu*. Kas pagalvos, kad vadai gali būti išdavikai.

Dar viena versija sklandė, kad tikras *Griežtas* ne parsidavėlis enkavedistams, kad jį sudorojo, o vietoje jo pas mus atėjo kitas asmuo, pasivadinęs *Griežtu*. Tokį panašų surado ir pakeitė. Galėjo ir taip būti. Kadangi *Žalias Velnias* mums pristatė *Griežtą* vietoje savęs vieną kartą, o kitą kartą *Griežtas* atėjo be *Žalio Velnio*, bet ar tas pats, ar kitas – niekas tiksliai negali pasakyti.

Kada *Kazimieraitis* – Jonas Kuznevičius žuvo, antrą kartą atvažiavo tas pats atstovas *Hektoras* – Alfonsas Deksnys. Su kuo

jis susitiks? O Markulis tuo metu buvo vienas didžiausių rezistencijos autoritetų, daugelis jį net Prezidentu vadino. *Hektoras* susitiko su Markuliu-*Ereliu*. Tame susitikime – konferencijoje – ir man pačiam teko dalyvauti. Aš nežinau, ar *Hektoras* tada buvo KGB agentas, bet vėliau per Markulį išryškėjo, jog *Hektoras*, deja, buvo užverbuotas MGB. Teko girdėti versiją, kad *Hektoras* į Vakarus negrįžo, o per tą konferenciją 1946 m. vasarą susirinkę visi Lietuvos partizanų apygardų vadai Markulį išrinko visos Lietuvos partizaninio judėjimo vadu.

Pasakoja VLADAS BUŽAVAS

Užrašyta Panevėžyje
1995 11 14

Dar 1944 m., prieš pat artėjant frontui, be didesnių apmąstymų prisiekiau priešintis rusų okupantams. Pirmiausia susidariau veiklos planą. Į tą veiklą nutariau įtraukti dar vieną savo idėjos draugą Antaną Jankauską-*Nemuną* iš Prozariškių kaimo. Nutarėm persekiot stribus ir visais įmanomais būdais kenkti jiems.

Pirmai pradžiai, gavę proklamacijų bei atsišaukimų, klijavome juos prie medžių ir ant telegrafo stulpų. Tuose atsišaukimuose buvo raginami Lietuvos jaunuoliai neit į rusų armiją, nestot į stribų batalionus, priešintis sovietinei valdžiai. Tai buvo jau 1944 m. rugpjūčio mėnuo. Tą darbą dirbome dviese labai konspiratyviai, net artimiausiems savo draugams apie tai neprasitardavome. Proklamacijas gaudavome iš Benado Adamkevičiaus, kuris gyveno Prozariškių kaime. Be to, gaudavom tokius atspausdintus talonus su antspaudais ir *Žalio Velnio* parašu. Šiuos talonus išdalindavom gyventojams, kurie turėdavo aukot partizanams maistą, kojines, pirštines. Visa tai surinkdavo Robertas Bužavas ir Leonardas Bužavas iš Papartėlių kaimo ir veždavo į Antanaičių mišką pas vieną gyventoją, kuris viską

perduodavo partizanams. Be to, mes dar rinkdavome partizanams šovinius ir ginklus. Netoli Gaižiūnų poligono gyveno mano mamos giminės, iš poligono pas juos prisitempdavome įvairiausios kovinės amunicijos, pasikinkydavome jų arklį ir veždavomės į namus. Viską perduodavome tam pačiam Benadui Adamkevičiui ir jo broliui Augustui.

1944 m. rugpjūčio pabaigoje Benadas jau buvo išėjęs į mišką. Tuo metu ypač aktyviai ėmė veikti Žaslių stribai. Mes su draugu nutarėm juos truputį paerzinti. Netoli Žaslių miestelio augo ąžuolynas. Parinkom gana aukštą ąžuolą, sukalėm tokį trikampį, apipynėm eglišakėm ir iškėlę pakabinom to ąžuolo pačioj viršūnėj. Netoliese ėjo vieškelis, tai tie stribai važiuodami vis sustodavo ir žiūrėdavo į tą trikampį, bet nuimt jo nedrįso, nors jis gadino jiems nervus ir kėlė įtarimą, nes tikrosios to ženklo paskirties juk jie nežinojo.

Po kurio laiko susirinkom būrelis apylinkės bendraminčių ir ėmėm tartis dėl tolimesnės veiklos.

Vyko kūlimas, kūlė rugius sėklai. Mes sėdėjom ant šiaudų stirtos lauke, nuo kurios gana toli matėsi. Pastebėjom, kaip tamsi rusų kariuomenės masė slenka per laukus į mūsų pusę. Netoli augo krūmokšniai. Šokom nuo tos stirtos ir pasileidom bėgti link tų krūmokšnių. Rusai, pastebėję mus bėgant, irgi ėmė bėgti į mus, o tie krūmai nedideli, mes dviese su kitu jaunuoliu metėmės į laukus. Tie, kurie nubėgo į krūmus, ganykloje pasiėmė arklius, sėdo ant tų arklių ir nukūrė. Rusai, apsupę krūmus, pašaudė pašaudė, o mes nubėgom prie moterų, kurios kasė bulves, atsigulėm į bulvių vagas, jos mus užpylė žemėmis ir paslėpė. Rusai, prošal bėgdami, paklausė, ar jos nematė prabėgančių „banditų“. Tos pasakė, kad nematė, tai ir nubėgo laukais tolyn. Po to aš išlindau iš vagos ir nuėjau prie netoliese stovinčio tvarto. Užlipau ant lubų ir laukiu sutemos. Sutemus nulipau nuo tvarto, užėjau pas šeimininką ir pasiteiravau, ar nėra rusų. Tas pasakė, kad dabar jų nėra. Išėjau iš to šeimininko sodybos ir patraukiau link savo namų. Beeidamas vis sustoju ir klausausi, kur šunes loja. Grįžęs pirmiausia sutikau mamą. Ji labai susijaudinusi, sa-

ko: „Visi jau grįžo, o tavęs nėra, galvojau, kad pagavo arba nušovė“. Paprašiau mamos lašinių, duonos ir pasakiau, kad eisiu pas Praną Rimą. Jie turi nedidelį bunkeriuką, pasitarsim, ką toliau daryt. Susitikę gana rimtai aptarėm susidariusią situaciją. Jis pasakė, kad būsiąs prie namų, o aš jam pasakiau, kad man sėdėti bunkeryje nėra ko, eisiu į mišką. Ir susitariau su Benadu Adamkevičiumi-*Bijūnu*, kuris mus nuvedė į mišką. Net keliose vietose mus sustabdė ginkluoti partizanai žvalgai. Nuėjom prie Laukystos upelio. Supratau, kad čia partizanų štabas. Pristatė mus vadui, pasakė, kad atvedė savo kaimynus. Tik vėliau sužinojau, kad tai buvo pats *Žalias Velnias*. *Žalias Velnias* liepė mus nuvesti pas *Klajūną*. Ginklo su savimi tuokart neturėjau. *Klajūnas* išdavė mums po šautuvą, aš pasakiau, kad namuose turiu savo, tai liepė grąžint, kai pasiimsiu savąjį. Čia pasiūlė man pasirinkt slapyvardį. Ilgai negalvojęs, pasakiau, kad būsiu *Žalgiris*. Per keletą dienų apmokė, kaip elgtis su ginklais. Tuo metu priėmiau priesaiką ir tapau tikru partizanu. Prasidėjo naktiniai žygiai miškais, per raistus – šlapi ir batai, ir rūbai. Susikuriam laužus, džiovinamės drabužius, batus, neišvengiam susidūrimų ir su stribais, rusų kareiviais.

Pirmą „krikštą“ gavau Paparčių kaime prie Neries upės. Žuvo vienas mūsiškių, kelis sužeidė. Atsišaudydami pasitraukėme prie Kazokiškio bažnytkaimio, o po to į Kaugonis.

Vėliau kažkaip savaime atsirado daugiau drąsos ir neapykantos priešui.

1945 m. žiemą kaimus ėmė masiškai siaubt stribai ir rusų MGB kariuomenės daliniai, padaugėjo ir partizanų susidūrimų su jais. Skrajojantis būrys patraukdavome link lenkų-baltarusių pasienio, štabas visą laiką būdavo kur nors netoliese. Pagal esamą padėtį dažnai eidavome vieni kitiems į pagalbą, drausmė buvo gana griežta. Mes neturėjome teisės žinoti bendražygių vardų, pavardžių, negalėjome su savimi nešiotis jokių nuotraukų, adresų, privalėjome griežtai laikytis vado nurodymų. Buvo atvejų, kada partizanų karo lauko teismas visu griežtumu nubausdavo nusižengusius partizano statutui.

Žiemos metu dažnai eidavome atbulomis, kad čekistai negalėtų greit susiorientuoti, į kurią pusę nueita. Pėdsakus maskuodavome su šluota. Nakties metu mus labai gerai orientuodavo šunų lojimas. Ypač šaltomis žiemos naktimis gana toli girdėdavosi per sniegą šliaužiančių rogių girgždesys. Žodžiu, buvome įgiję jau daug patirties ir ne visada bet kas mus galėjo išgąsdinti.

Į pasalas čekistai daugiausia važiuodavo iš vakaro. Kartais mes juos sutikdavom ir pasekdavom, kur jie apsistos. Mums daug padėdavo ryšininkai, pranešdavo apie jų maršrutus, bazavimosi vietas. Dažniausia tekdavo susidurti su Žaslių, Kaišiadorių, Vievio, Trakų, Veprių, Gelvonų, Musninkų, Širvintų, Ukmergės miesteliuose dislokuotų rusų garnizonų kariuomene ir stribais. Apie mus jie būdavo gana gerai informuoti vietinių informatorių bei šnipų, nors nė kiek ne mažiau ir mes apie juos žinojome.

Po sunkių ir nuolatinių klajonių naktimis tekdavo glaustis ir slėptis net miestelių bažnyčiose: Gegužinės, Krivonių.

Vienose iš didesnių kautynių man teko dalyvauti, jos vyko netoli Žaslių geležinkelio stoties 1945 m. Čia mus rusai puolė iš miško pusės. Nors mes atkakliai gynėmės, žuvo nemažai mūsų vyrų. Kautynėse dalyvavo ir pats *Žalias Velnias*. Jau prašvitus traukėmės link Alytaus, nes kitomis kryptimis praėjimai buvo užkirsti gausios rusų kariuomenės. Kiek man žinoma, tose kautynėse dalyvavo apie 10 partizanų būrių.

Ginklais mūsų krašte partizanai buvo labai gerai aprūpinti. Daugiausia turėjo lėkštinius rusiškus kulkosvaidžius, automatus su diskais, rusiškus karabinus, kadangi šiuos ginklus naudojo stribai, jais buvo apginkluoti rusų garnizonai, nebuvo problemų su šaudmenimis. Turėjome ir vokiškų, prancūziškų kulkosvaidžių, automatų, šautuvų, bet jų buvo kur kas mažiau, kadangi šitiems ginklams stokojo šovinių.

Daugelį partizanų aš pažinojau iš Kaišiadorių rajono – Prozariškių, Krivonių, Stabintiškių, Ilgakiemio, Kasčiukiškių, Janušonių, Paberžės apylinkių.

Šiuo metu iš tų buvusių narsiųjų vyrų likę labai nedaug, o kiti, kad ir dar gyvi, paliegę, iškankinti tardymų kamerose, lageriuose. Iš Kaugonių dar ir šiandien susitinkam su Paškevičiais, su Marijonu Misevičiumi, Augustu Švenčioniu.

1945 m. man paliko gana daug įsimintinų momentų, per tuos metus patyriau daug vargo, pergyvenimų, susikaupė daug gyvenimiškos patirties. Ne kartą pervargęs, šlapias ir alkanas vilkau kojas, vejamas pasiutusių čekistų ir stribų, visko užteko...

Po kurio laiko mane perkėlė į *Uosio* – Petro Klimavičiaus būrį. *Uosis* buvo gana rimtas vyras, dėvėjo vokišką uniformą, taktiškas, žodžių be reikalo nemėtydavo. Kadangi mūsų būrį sudarė vien jaunimas, tai ir į tolimesnes keliones mums tekdavo patraukti. 1945 m. vis dažniau kažkas nematomas ir nežinomas mus įveldavo į kautynes su rusų garnizonais. Supratom, kad tarp mūsų atsirado išdavikų. Kaip vėliau išaiškėjo, nuojauta neapgavo. Buvęs partizanas (vėliau tapęs stribu) Frankonis iš Krivonių vis motinos mano klausdavo užėjęs, kur aš.

Artėjo 1945-ųjų ruduo. Prasidėjo lietūs, darganos, bet kai pripratęs prie tokio gyvenimo, atrodo, kad taip ir reikia. Padaugėjo žuvusių, sužeistų, vaistų nėra, bintų nėra. Vadas klausia, kas iš Kauno. Aš pasakiau, kad ilgokai gyvenau Kaune, turiu ten šiek tiek pažįstamų, galvoju, gal reiktų ryžtis, nors užduotis gana rimta ir atsakinga.

Kada mūsų būrys priartėjo prie štabo, būrio vadas apie mane informavo *Žalią Velnią*, kuris ir pasikvietė mane pokalbiui. Aš jam išdėsčiau savo planą, kaip gauti vaistų ir bintų iš kariškos ligoninės Kaune, kuri tuo metu buvo Vytauto prospekte. Susidarė netrumpas sąrašas būtiniausių medikamentų. Buvau numatęs, kad tuos vaistus gauti man padės mano buvusi šeimininkė Zofija Aleknavičienė, kadangi ji palaikė ryšį su žydais, kurie dirbo toje ligoninėje.

Būrio vadas per Kasčiukiškių mokyklos mokytoją pažadėjo gauti man mokinio pažymėjimą, kad galėčiau legaliai keliauti. Tuo metu toks pažymėjimas atstojo gana rimtą dokumentą. Kada pasiruošiau kelionei, gavau vado įsakymą išvykti. Nuėjau pas

ryšininką netoli Kaišiadorių. Ten man davė kitus rūbus, persirengiau (nuo Kaišiadorių pirmoj stotelėj, miške, atrodo, Pagirių sustojime). Keleivinių traukinių tada dar nebuvo, važinėjo vien tik prekiniai. Stoviu prie šviesoforo ir laukiu, gal sustos. Pagaliau atvažiavo prekinis traukinys, greitį gerokai sumažino, aš spėjau užšokt ant platformos esančion būdelėn. Net nepastebėjau, kaip atvažiavau į Petrašiūnus. Kada Petrašiūnuose prieš tunelį traukinys sumažino greitį, aš iš būdelės iššokau, nes iki pat stoties bijojau važiuoti, ką žinai, dar kokį pažįstamą susitiksiu.

Kaune trejus metus Prancūzų gatvėje išgyvenau. Priėjęs prie to namo, į vidų nėjau, užėjau pas kaimynę sužinoti ir pasiteirauti apie buvusią šeimininkę. Kaimynė trumpai pasakė, kad pasikeitimų jokių, tada abu nuėjome pas šeimininkę, kuriai tiesiai be užuolankų išdėsčiau, ko man reikia. Šeimininkė suprato mane, suprato ir kam to reikia, ir kas aš dabar esu. Aš dar pasiteiravau, kiek reikės mokėti už tą paslaugą. Ji pasakė:

– Apie mokėjimą dabar nekalbėsim, aš tave gerai pažįstu, ne metus tu pas mane gyvenai, – liepė gult ir pailsėt, kadangi buvau labai nuvargęs.

Šeimininkė išėjo į miestą. Kai grįžo, aš jau buvau atsikėlęs. Jinai man sako:

– Kai „jos“ grįš vakare iš darbo, bus viskas aišku, reiks nueit pas „jas“ pasikalbėt...

Vakare ji išėjo pasikalbėt, o aš likau ir laukiu. Kada grįžo, pasakė, kad „jos“ pasistengs gauti visko, ko reikia, atsilygint reikės maistu. O vaistus atneš tiesiai į namus ir perduos, tik vakare reiks pačiam nueit pasiimt. Vakare pati šeimininkė nuėjo pas „jas“, viską atnešė ir perdavė man net su apyrašu, kas ten supakuota.

Nakties metu per pažįstamus nuvedė į geležinkelio stotį, su tais visais medikamentais įsodino į prekinį traukinį, kuris ėjo link Vilniaus, prieš tai perspėjo, kad už Pravieniškių, pravažiavus dar dvi stoteles, prieš Kaišiadoris turiu išlipti, kadangi į pačius Kaišiadoris su tokiu bagažu važiuot buvo pavojinga.

Prieš Kaišiadoris, kada prie šviesoforo traukinys sustojo prasilenkimui, aš iššokau. Aplink miškas. Kiek pasėdėjau, susidariau planą, kaip man reiks keliauti, ir jau pėsčiomis patraukiau tolyn. Netrukus priėjau ir tą stotelę, iš kurios išvykau į Kauną. Čia išgirdau balsą iš krūmų:

– Parolė!?

Parolės aš nežinojau, bet greit viską išsiaiškinom, įėjom į vidų. Kai persirengiau, išėjom į mišką. Miške vėl mus sustabdė, bet čia jau savi. Tuojau prisistatė būrio vadas, ėmė klausinėti, kaip sekėsi kelionė. Kiek pasikalbėjom, liepė eit pailsėt, o mano bagažą nunešė į štabą. Kai atsikėliau, kviečia mane irgi į štabą pas *Žalią Velnią*. Nuėjau, papasakojau apie kelionę, pasakiau, kad kitą kartą liepė atvažiuot po poros savaičių, bus dar viena siunta medikamentų paruošta.

Po dviejų savaičių aš vėl einu į tą pačią stotelę. Vėl čia persirengiu ir laukiu traukinio. Praėjo vienas traukinys, bet nestojo. Laukiu kito. Atėjo kitas. Sustojo. Įšokau į vagono būdelę, pasirodo, šitas traukinys vežė gyvulius, tie bliovė visokiais balsais, o būdelėje važiavo ir daugiau kaimiečių. Aš su jais nesikalbėjau, išlipau Petrašiūnuose, kadangi jau buvo prieblanda, toliau važiuoti buvo rizikinga. Einu pėsčias. Jau ir prašvito, prieinu prie to paties namo, bet į vidų neinu, vėl nueinu pas kaimynę ir paprašau jos, kad nueitų pažiūrėti pas šeimininkę, ar ji yra namuose. Grįžusi pasakė, kad šeimininkė namuose. Tada jau drąsiai nueinu pas ją. Ji paaiškino, kad viskas gerai, jokių įtarimų nėra, pasiūlė man atsigult pailsėt. Aš atsiguliau, išsidžiausčiau apavą prie krosnies, pavakariop atsikėlęs dar kiek pasišnekėjau su šeimininke, apsirengiau ir išeidamas paprašiau, kad pasistengtų kuo daugiau vaistų gauti. Nuvedė mane į stotį, įsodino vėl į tokį pat traukinį. Kartu dar keli kaimiečiai važiavo. Šį kartą vėl man pavyko toj pačioj vietoj išlipti, nes traukinys sustojo prieš pat šviesoforą. Išlipęs apsidairiau, kad vagonai daugiausia atviri, veža visokias geležis, aišku, pagalvojau, iš Vokietijos. Tik pradedu eit ir čia pat mane sustabdo vietinio būrio partizanai. Aš jų klausiu, kur „Uosio“ būrys. Pasirodo, vi-

sai netoli vyko kautynės ir „Uosio“ būrys pasitraukė link Gegužinės. Tai visai arti. Tada vėl persirengiau ir su šituo būriu išbuvau visą dieną, o vakare atėjo trys vyrai manęs pasiimti. Patraukėm miškais, kadangi ryšininkai jiems buvo pranešę, jog Palomenėj pilna stribų, dieną jų ten buvę labai daug. Dar su prieblanda atėjom prie Gegužinės, persikėlėm per Nerį ir čia susitikom su savo būrio vyrais. *Uosis* sako:

– Atiduokim visus vaistus ryšininkui, jis dienos metu nuneš į štabą.

Štabas tuo metu stovėjo netoli Ukmergės. Čia grįžus, pailsėt jau nebuvo kada, nes ant kulnų lipo kariuomenė ir stribai. Mums pranešė, kad jie jau Gegužinėje, tada mes jau nieko nelaukę dienos metu traukėm kuo toliau krūmais ir miškais nuo tos vietos, kol atsidūrėm šone Širvintų didesniam miške. Čia pailsėjom, o po pusiaunakčio pakilom ir žygiavom vėl prie Neries, tik į kitą pusę. Ties Paparčių kaimu persikėlėm per Nerį, nes žinojom, kad ten yra štabas ir daugiau būrių.

Tik pritemus pamatėm, kad netoli mūsų važiuoja stribai. Nieko nelaukę pirmieji į juos atidengėm ugnį, deja, čia žuvo ir vienas mūsiškis. Po susišaudymo patraukėm link Cineikių, nes ten kol kas buvo ramu, ten ir vėl buvom pakviesti į štabą pasikalbėt su *Žaliu Velniu*. Jis man pasakė:

– Kol esi gyvas, teks tau šį darbą tęsti ir toliau.

Supratau, kad į Kauną važiuosiu trečią kartą, bet dabar kelionė buvo pakeista kiek kita kryptimi, iš Livintų stotelės. Atlydėjo čia mane penki vyrai, vienas iš jų su kulkosvaidžiu, tai mano artimas kaimynas ir geras draugas Antanas Jankauskas-*Nemunas*. Mano maršrutas: Livintai–Gaižiūnai–Kaunas. Iš Livintų paskambino į Gaižiūnus per gerus pažįstamus, kad ten pristabdytų traukinį ir aš spėčiau iššokti. Gaižiūnuose traukinys stabtelėjo. Aš iššokau ir einu pas savo dėdę, kuris gyveno Gaižiūnuose. Matau, daug rusų kareivių, kadangi čia pat ir poligonas, tada kažkaip atsitokėjau, kad dabar jie man visai nepavojingi. Nuėjau pas dėdę. Jis papasakojo, kas čia naujesnio, pasakė, kad pavojaus čia jokio nėra, nes dėdė dirbo geležinkeli-

ninku. Šiuo metu budi stotyje jo geras pažįstamas, pažadėjo sustabdyti traukinį, einantį į Kauną. Įsodino mane į tą traukinį. Išlipau Palemone. Iki paties Kauno dar 10 kilometrų. Kadangi dienos metas, einu pėsčias. Atėjau iki šeimininkės namų, bet jos neradau. Tada einu pas kaimynę, užėjęs į kambarį, pasisveikinu. Ji klausia manęs, kaip aš laikausi, kokia mano sveikata, kaip tėveliai sveiki. Per daug į kalbas stengiuosi nesileisti, pagalvojau: buvo geras žmogus, o gal pasikeitė. Po kiek laiko paprašiau, kad nueitų pas šeimininkę ir sužinotų, ar ji yra namuose. Ji greit apsirengė ir išėjo. Matau, ateina abi. Čia pabuvom ir išėjom. Šeimininkės paprašiau, kad leistų truputį snustelėti, nes buvau visai be miego. Pamiegojęs atsikėliau. Šeimininkė ėmė aiškinti, kad paruošusi gerą bagažą, už tai aš jai padėkojau, be to, ji pasakė:

– Už vaistus yra kas man apmoka. Tai mano vietiniai draugai...

Kas tie jos draugai, aš ir nesiteiravau, supratau, kad teirautis nėra prasmės. Kadangi jau vakaras, ji ir šį kartą palydėjo mane iki traukinio, nes jai daugelis geležinkelininkų buvo pažįstami. Taip ji mane palydėdavo kiekvieną kartą. Grįžtu aš su tais vaistais vėl į Gaižiūnus, nueinu pas dėdę. Jis man sako:

– Palauk, aš sužinosiu, kokia padėtis stotyje, susitarsiu, kad tave įsodintų į traukinį ir išleistų Livintuose.

Vidurnaktį įlaipino mane į traukinį. Jau paryčiui buvau Livintuose. Čia traukinį pristabdė, aš iššokau, nuėjau miškan į sutartą vietą prie medžio, atsisėdau ir galvoju, kodėl niekas manęs nepasitiko? Turėjo pasitikti. Ryšininkas gyveno už gero kilometro. O gal ir ne ryšininkas, bet man nurodė tą gyventoją. Paslėpiau bagažą ir pėsčias einu pas tą žmogų. Labai atsargiai priėjau prie namų. Iš gryčios išėjo moteris. Supratau, kad ji mane pastebėjo, nes paklausė:

– Ko norėjot?

Pasakiau, kad aš tas pats jaunuolis, kuris išvyko iš Livintų prieš tris paras į Kauną, ir pasiteiravau, ar niekas nebuvo atėjęs dėl manęs. Tada ji paprašė užeiti į vidų ir pasakė, kad neseniai buvo atėję Kaišiadorių stribai su rusų garnizonu, vyko kautynės,

bet šiuo momentu jau ramu. Ji pasakė, kad jos vyrą partizanai įspėjo dėl manęs: kada grįšiu iš Kauno, turiu laukti jų ateinant. Taip aš tuose namuose išbuvau tris dienas. Su šeimininku nuvažiavom atsivežti mano bagažo. Užmaskavom, prisikrovėm vežimą malkų. Trečią naktį atėjo šešiese mano draugai. Pasiėmėm bagažą ir iškeliavom į tą vietą, kur turėjau vėl palikti tuos miestietiškus drabužius ir persirengti partizaniškai. Labai skubėdami pražygiavom pro Kaišiadoris, Kaugonis. Jau gerokai prašvitus pasiekėm numatytą vietą. Vyrai mane tiesiai nuvedė pas *Žalią Velnią*. Papasakojau jam smulkiai kelionės nuotykius, pagyrė jis mane, kad viskas taip sklandžiai sekėsi. *Žalias Velnias* pasakė, kad vaistus partizanams gana sėkmingai jau gabena ir iš Vilniaus, kad Vilniuje atsirado labai žymus daktaras, kuris tarpininkauja kaip ryšininkas. Vaistų gausėja, bet ir kautynių skaičius didėja.

Praėjo kiek laiko. Reikia vėl važiuoti į Kauną. Tuo metu mes stovyklavome netoli Žaslių, Papartėlių–Bičkauskienės miške. Ten pat gyveno ir mano tėvai. Pačiuose Žasliuose buvo gana daug stribų ir rusų kariuomenės. Paprašiau *Uosio*, kad leistų užeit pas tėvus į namus. Einam kartu su kaimynu *Nemunu*. Jis kulkosvaidį nešasi, aš automatą. Aplankėme tėvus, kadangi namuose nebuvau buvęs jau aštuonis mėnesius. Paryčiui iš vietinio miškelio išėjome į Antanaičių mišką, o iš čia aš turėjau sėst vėl į traukinį ir važiuot į Kauną, nes mano persirengimo vieta buvo tarp Vilkiškio ir Palomenės kaimų. Su *Uosiu* buvo sutarta, kad šį kartą galėsiu užtrukt kiek ilgiau, nes artėjo žiema, reikėjo kuo daugiau atvežt vaistų. Be to, jis man paminėjo, kad vaistai vežami ir iš Vilniaus, bet iki Vievio, o iš Vievio turi pasiimti patys.

Mane du vyrai palydėjo iki persirengimo vietos. Čia sutarėm, kada grįšiu, jie pasitiks.

Lipu Pagirių stotelėje į traukinį, o nuotaika kažkodėl slogi, jaučiasi kažkoks nuovargis...

Iš traukinio išlipau Amalių stotelėje. Iki Kauno šeši kilometrai. Ateinu pas šeimininkės kaimynę. Ji mane pavalgydina, tru-

putį prigulu pailsėt, kadangi pasakė, kad iki pietų šeimininkės nebus. Kai grįš, ateis pas mane.

Pavakariop dar pašnekėjom truputį. Nueinam pas šeimininkę. Ji man sako:

– Turiu paruošusi gana daug vaistų, laikau sandėliuke netoli namų, toj pačioj Prancūzų gatvėj. Bet man kažkoks įtarimas dėl kaimyno Jono Sasnausko, kadangi ir jis gyvena Prancūzų gatvės 33-čiam name, antrame aukšte. Vladai, tau reiks važiuoti paryčiui, nes man atneš dar bintų, tu dabar gulk, pailsėk, kai atneš, aš pakelsiu.

Atsigult atsiguliau, bet pakėlė jau ne šeimininkė, o čekistai. Vienu spyriu trenkė į duris ir su visomis staktomis įvirto į vidų. Aš nespėjau akių pramerkt, žiūriu – prie nosies jau automato vamzdis prikištas. Išvilko iš lovos, iškratė, liepė apsirengt, surišo rankas ir išvarė į lauką. Lauke pamačiau daug čekistų su šunimis. Įmetė į sunkvežimį ir nuvežė į geležinkelio MGB skyrių.

Iškart ėmė tardyt, kur mūsų daugiau. Pasakiau, kad daugiau nėra, aš tik vienas. Tokie mano paaiškinimai jų netenkino. Davė į kailį iki sąmonės netekimo, bet byloje likau vienas. Vis grasino vežt į mišką, bet viskas grasinimais ir baigėsi. Gavau 10 metų lagerio ir 5 tremties.

Grįžus iš lagerio, vėl sudarė bylą ir teisė 1959 m. Lietuvos TSR Aukščiausiasis teismas. Prieš tai rinko iš apylinkių liudininkus, juos apklausinėjo, bet prieš mane niekas parodymų jiems nedavė.

Tardė Kaišiadorių saugume Vilimas, Kisminas, o tardymo protokolus tvirtino Čičiūnas ir prokuroras Bakučionis. Apklausti buvo Jačiūnų, Šilonių apylinkių gyventojai: Antanas Grenda, Antanina Grendienė, Balys Mikulis, Balys Makarevičius, Mikulis Vaclovas, Antanas Zinevičius, Aleknienė, kuri mums parūpindavo vaistus. Ji pasakė konkrečiai:

– Tą vaikiną suėdė Rodomanskienė su savo broliu Jonu Sasnausku...

Pastabos. Vladas Bužavas, 1959 m. grįžęs iš lagerio, bandė ieškoti teisybės per aukštus tarybinius organus, motyvuodamas, kad jį netei-

singai buvo nuteisę, jis reikalavo, kad čekistai jo bylą peržiūrėtų iš naujo ir jį perteistų. Taip ir buvo padaryta, bet, teisybės beieškant, Vlado Bužavo čekistai vos nepasodino antrą kartą.

Išdavikas ir provokatorius Jonas Sasnauskas paskutiniu metu dirbo garvežio mašinistu. 1948 m. važiavo į Vievį pas tėvus. Partizanų nurodymu, sulaikytas traukinyje, aplietas žibalu ir rastas sudegęs šalia geležinkelio tarp Kaišiadorių ir Žaslių ties Rečionių kaimu.

Čekistų informatorė Rodomanskienė savo vyrą Boleslovą Rodomanskį, taip pat buvusį garvežio mašinistą, įskundė ir pasodino į kalėjimą. Gyveno jau su trečiu vyru – čekistu – ir mirė apie 1957 m.

Zofija Aleknavičienė vokiečių okupacijos laikotarpiu yra išgelbėjusi daug žydų, todėl ir pokario metais ji su likusiais gyvais žydais artimai bendravo, kurie jai ir parūpindavo medikamentų partizanams. Mirė apie 1975 m. – *R. K.*

Pasakoja JONAS OŽERAITIS-„VAIDOTAS“

Užrašyta Rumšiškėse
1990 12 30

Gimiau 1925 m. Kauno apskrityje, Rumšiškių valsčiuje, Mackūnų kaime. Tėvas turėjo 4 ha ir 48 arus žemės. Tarp dviejų sūnų ir dukros pas tėvus buvau vyriausias, todėl jau nuo šešerių su puse metų ganiau, nes tėvai turėjo dvi karves ir tris avis. Buvom sotūs ir laimingi. Kai man suėjo 9 metai, mirė tėvas. Kadangi buvau vyriausias, man teko sunkiausi darbai. Po metų mirė ir mama. Seserį pasiėmė teta, o brolį dėdė. Aš išėjau tarnaut pas ūkininkus. Pirmus metus tarnavau pas tėvo antros eilės tetą. Per vasarą ganiau galvijus, kad žiemą leistų į mokyklą. Užmokesčio jokio neėmiau.

Žiemos metu kartą sekmadienį pasiprašiau tetos, kad leistų aplankyt savo gimtuosius namus, iki kurių buvo trys kilometrai. Namuose gyveno mano tėvo sesuo. Parėjau, pasisvečiavau per dieną, o vakare grįžau atgal. Tarpuvartėj mane pasitiko šeimininkas, į užpakalį įspyrė ir pasakė, kad kojos čia daugiau ne-

kelčiau. Žiemą ėjau per žmones ir elgetavau. Kam malkų pripjaunu, kam gyvulius pašeriu, duodavo pavalgyt, priimdavo pernakvot, taip sulaukiau pavasario, o pavasarį vėl išėjau tarnaut pas ūkininką ir vėl susiderėjau, kad žiemą leis į mokyklą. Čia išbuvau per žiemą ir baigiau trečią skyrių. Nors buvo ir sunku, anksti ryte reikėjo pašert gyvulius, prikapot malkų, prinešt vandens į kambarį, o vakare, parėjus iš mokyklos, vėl tuos pačius darbus teko kartot, tik tada eidavau pamokų ruošt.

Sulaukęs pavasario, išėjau tarnaut pas kitą ūkininką, pas antros eilės „babą“. Čia jau buvo geriau, nes valgant prie stalo neskyrė ir dirbti mažiau varė. Pagrindinis darbas buvo ganyt karves.

Atėjo rugsėjis. Man jau mokyklon reikia eit, bet kas leis, jei dar karves reikia ganyt... Sužinojęs, kad pas Žukauską yra ketvirto skyriaus knygų, nuėjau prašyti, gal paskolins, iki gausiu savas. Paskolino. Ir Žukausko dukros pritarė tėvams, nes mes gi buvom kaimynai, su jom kartu ganėm karves, dar kai mano tėvai buvo gyvi. Kai eina vaikai iš mokyklos, aš pasiklausiu, ką uždavė, ir mokausi, karves ganydamas. Paprašiau vaikų, kad man nupirktų sąsiuvinių, pinigų šiek tiek turėjau, nes ganydamas pindavau visokias pintines, rišdavau šluotas. Kas važiuoja turgun į Kauną, įdedu, nuveža, parduoda, kad ir pigiau, bet man parneša litą, du, kartais ir tris. Ir aš turiu pinigų.

Kartą eigulys Čiurinskas pagavo mane pjaustant beržų šakas dėl šluotų, norėjo bausti, bet aš pasakiau jam, kad jei aš nerišiu šluotų, man nieks neduos nei cento.

Netruko ateit šalčiai. Užšalo balos, grioviuose vanduo, baigėsi ir karvių ganymas. Tada jau man leido eit į mokyklą. Nuo mokslo pradžios buvo praėję du su puse mėnesio. Nuėjau į mokyklą, mokytoja Julija Zabarauskienė atsisakė mane priimt, nes jau buvo vėlu. Ėmiau aš ją maldaut, kad anksčiau negalėjau, nes reikėjo ganyt karves, pažadėjau pasivyt, kiek pavėlavau. Priėmė ir pasakė: „Pažiūrėsiu“.

Mokytis man sekėsi. Retai kada gaudavau ketvertą, daugiausia penketus. Pamokas ruošiau sąžiningai, nors ir reikėdavo prinešt į kambarį malkų, vandens, pašert ir pagirdyt karves. Po

mėnesio kito jau tapau mokytojos padėjėju, nes ji viena mokino visus keturis skyrius. Ji man užduodavo patikrint, kaip pirmo, antro skyriaus vaikai moka skaityt, uždavinius spręst, turėdavau jiems diktantą diktuot iš kokios nors knygos.

Taip aš baigiau keturis skyrius, tas sunkiausias gyvenimo dienas. Egzaminus išlaikiau sėkmingai, gavau visus penketus, tik iš lietuvių kalbos linksniuodamas suklydau ir gavau ketvertą. Visiems atidavė 4-rių skyrių baigimo pažymėjimus, o man ne. Klausiu mokytojos, ar aš išlaikiau, ji pasakė, kad išlaikiau, bet pažymėjo man neduosianti, turėsiu ateit kitų mokslo metų pradžioje, o dabar – kaip tarnavau, taip ir toliau galiu tarnaut, nes nuo rugsėjo 1-osios ji norinti mane leist toliau mokytis.

Atėjo ir 1940-ieji. Prieš pat rugsėjo 1-ąją nuėjau pas mokytoją. Ji man atidavė 4-rių skyrių baigimo pažymėjimą ir pasakė, kad dabar jau viskas pasikeitė, dabar aš tau jau niekuo padėt nebegaliu. Taip aš ir išsiskyriau su mokytoja, kurią labai mylėjau ir gerbiau, kuri man įkvėpė Tėvynės meilę ir pasiaukojimą už ją.

Kai atėjo sovietai, toliau mokytis galimybės jau nebebuvo, tarnavau pas ūkininkus be mokslo, nebereikėjo taip anksti keltis šert gyvulių, o sulaukęs pavasario, išėjau tarnaut už pusbernį ir algą susiderėjau jau už visus metus. Dar nebaigus tarnaut, prasidėjo karas, Lietuvą užėmė vokiečiai. Metams suėjus, vietoj 300 litų gavau 300 markių, likau labai nuskriaustas, nes markės nebeturėjo tokios vertės kaip litai. Betarnaudamas sulaukiau ir 18 metų. Juridiškai turėjau teisę gyvent savarankiškai, todėl susitariau su sesute grįžt į namus, į savo tėvų žemę. Sėklą buvau užsitarnavęs, nors gyvulių ir neturėjau, nes, kas tėvų liko, viską perėmė globėjai, mano dėdė Pranas Sidaras ir teta Marė Matulevičienė. Kadangi tėvų turtas buvo įkainotas: kilnojamas – 1300 Lt, o nekilnojamas – 1200 Lt., už žemę į metus reikėjo mokėti po 15 Lt. Jei būtume gyvenę nepriklausomoje Lietuvoje, už tėvų žemės nuomą būtume gavę 2500 Lt, bet kada vokiškos markės buvo niekam vertos, su seserim sutarėm iš nuomininkų nieko neimt.

Vokiečiai okupacijos laikotarpiu jaunimą veždavo į darbus, į Vokietiją, bet į Vokietiją aš nevažiavau, pradėjau slapstytis.

Generolas Plechavičius ėmė rinkti vyrus į lietuvišką kariuomenę. Buvo pranešta: jei kas ir bus pabėgęs iš vokiečių kariuomenės ar darbų, vokiečiai nelies. Taip ir buvo. Užsiregistravau rudenį, o ėmė pavasarį. Kartą buvo atvažiavę vokiečiai ieškoti manęs, bet parodžiau pažymėjimą, kad užsiregistravęs į Plechavičiaus rinktinę, nusikeikė ir išvažiavo. Pavasarį nuvykom į Kauną, o iš ten paskyrė į Seredžių, kur stovėjo didelės Lietuvos laikų kareivinės. Čia baigėm apmokymus, priėmėm priesaiką Seredžiaus bažnyčioje ir buvom išsiųsti į Vilniaus kraštą, kur veikė vadinamieji rusų partizanai, o su jais buvo daug ir lenkų. Vaizdas buvo nepavydėtinas: kur gyveno lenkai – Rudnios, Kanevos kaimuose – namai buvo geri, kur gyveno lietuviai, ten namukai prasti. Lenkai mūsų neapkentė, o dzūkai buvo labai mieli žmonės, geros širdies. Man nei su lenkų, nei su rusų partizanais kariaut neteko, nes mūsų jie nepuolė. Į vieną vietą buvom iškviesti, bet ten nieko neradom, o antrą kuopą iš po nakties buvo apsupę, įvyko susišaudymas. Netrukus į pagalbą atskubėjo pirma, trečia kuopa, o kada mes nuvykom, kautynės buvo pasibaigusios. Pirma kuopa labiausiai nukentėjo, nes buvo užpulta iš pasalų, vyrai buvo nepasiruošę, miegojo, daugiausia kliuvo sargybai, kuri pirmą puolimą ir atlaikė. Apsupti nepavyko, nes jų buvo labai daug, gerai ginkluoti, be to, buvo įsitvirtinę gana patogioj vietoj – palei upę kelias, iš abiejų pusių krantai. Pradžioje jie iš kaimų atsivarė ūkininkus ir suslėpė prie upės su arkliais ir vežimais. Mūsiškių žuvo 43 vyrai, o rusai išsivežė 38 vežimus sužeistų ir užmuštų.

Buvo 1944 m. gegužės mėnuo. Vieną sekmadienio rytą kuopos vadas mus išrikiavo ir pranešė, kad Plechavičius areštuotas, įsakė mus paleisti. Kiti dar abejojo, o mūsų ketvirtas skyrius, pagal ūgį mažiausi, patraukėm Vakarų link. Dviejose vietose vokiečiai saugojo plentą, bet su vietinių žmonių pagalba grįžau į savo gimtą kaimelį. Liepos mėnesį pasitraukė vokiečiai ir užėjo vėl rusai. Jaunimą pradėjo gaudyti į kariuomenę.

Mes iš kaimo devyniese pasitraukėm į mišką, bet po keleto dienų mus apsupo rusų pasienio MGB kariuomenė ir suėmė visus. Nusivarė į kitą kaimą, keletą sugaudė besislapstančių dar iš kitų kaimų ir visus išvežė į Kaišiadorių geležinkelio stotį. Sukomplektavę kelis vagonus, iš Kaišiadorių išvežė į Vilnių, o iš Vilniaus į Jarcevą. Pro vagonų langus pirmą kartą gyvenime pamatėme „plačiosios tėvynės" laukus ir miestus. Pakelėse pilna neužkastų lavonų. Smolensko miestas visas sugriautas, prie geležinkelio didžiulė plati pieva privilkta visokio karo laužo, daugiausia rusiškų tankų ir pabūklų. Buvom nuėję pažiūrėt, nes kai įvežė į „plačią tėvynę", vagonų duris pravėrė. Matėm, kaip laukuose keturios moterys traukia plūgą, o penktoji laiko už rankenų. Tokie vaizdai tęsėsi iki pat Jarcevo. Iš Jarcevo geležinkelio stoties varė pėsčius apie 10 km į miškus. Ten radome giliai žemėse iškastus blindažus – „zemliankas", kuriose iš kartelių buvo padaryti narai gulėti dešimčiai žmonių. Vienoj iš tų „zemliankų" ir mus apgyvendino.

Mūsiškių čia buvo daug, beveik vieni lietuviai, kokie du pulkai, surinkti iš visos Lietuvos. Iš mūsų, gimusių 1925–26 m., sudarė mokomąją minosvaidžių kuopą, mokino jaunesniais puskarininkiais. Iškart mane pasišaukė kapitonas („politrukas") ir ėmė klausinėt, ar aš netarnavau Plechavičiaus kariuomenėje. Pasisakiau, kad tarnavau, iki apmokė, o kai vokiečiai norėjo areštuoti ir vežti į rytų frontą – pabėgau. To ir užteko, nes tarp mūsų buvo vienas vietinis rusas, kuris apie tai viską žinojo. Matyt, jis ir buvo mane įskundęs. Tarnaut čia buvo labai sunku, vaikė su tais minosvaidžiais ir rikiuotėj varinėjo, mokė „komanduoti". Kas dieną po vieną keisdavo eit puskarininkio pareigas, kad matytų, kaip pasiruošę vadovauti. Valgyti davė gerai, bet labai mažai, daugiausia bulvių košės ir truputį amerikoniškų konservų. Duona kukurūzinė, šlapia kaip tešla. Man užteko, o kiti ėjo į kolchozą vogt bulvių. Vieną naktį sargas du mūsiškius nušovė. Po to įvykio vogt daugiau niekas nėjo.

Prieš mokslų pabaigą gavom įsakymą ruoštis važiuot į frontą. Susinešėm į vagonus, ką turėjom, net ir karteles iš tų narų

išsitraukėm. Ir gyvuliniuose vagonuose pajudėjom į Vakarus. Atvežė į Lietuvą, į Gaižiūnų poligoną, kur per apmokymus stovėdavo Lietuvos kariuomenė. Palikom vagonuose ir tas karteles, nes čia jau jų nebereikėjo, kareivinėse stovėjo dviaukštės geležinės lovos, buvo valgykla, čia gavom ne tik bulvinės košės, bet ir kruopinės. Gaižiūnų poligone ir baigėme tą apmokymą. Atvažiavo „pirkliai“ vežtis į frontą. Į pirmą partiją nepakliuvau, o antros jau nebesulaukiau. Tada labai siautė niežų epidemija. Pasakiau būrio vadui, kad turbūt sergu niežais, o ligoninė buvo už poros kilometrų nuo stovyklos. Davė man leidimą nueit pasitikrint į tą ligoninę, ar tikrai nesergu niežais. Išėjęs iš zonos, palindau po šakų krūva ir išgulėjau iki vakaro. Kai pritemo, išlindau ir patraukiau link savo krašto, nes iki mano gimtojo kaimelio buvo 14 kilometrų. Bet ten aš nėjau, patraukiau dar už 20 kilometrų pas pusseserę, kurios mūsų kaime niekas nepažino ir niekas nežinojo, kur ji gyvena.

Kitą dieną jau atbėgo manęs ieškoti, nes tas rusas, kur buvo mane Jarceve įskundęs, žinojo, kur aš gyvenu.

Čia pusbrolis šalia tvarto buvo pasidaręs bunkeriuką, kuriame dieną slėpdavomės, o vakare išlįsdavom ir nueidavom į kambarį. Kartą vakare atėjo vietiniai partizanai ir rado mus su pusbroliu kambaryje, ėmė klausinėt, kas aš toks, pasisakiau, kad iš kariuomenės pabėgau ir atsiradau čia, nes savam krašte nenorėjau rodytis. Pasiprašiau, kad ir mane pas save pasiimtų. Už mane garantavo mano pusseserė ir pusbrolis. Partizanai kiek pasitarė tarpusavyje ir sutiko mane priimt. Davė penkių šūvių šautuvą. Ir aš, būdamas 18 metų, išėjau ginti savo Tėvynės. Iš mūšio lauko traukiausi paskutinis, o į puolimą ėjau pirmutinis. Po kiek laiko būrio vadas *Uosis* man davė senovišką automatą, tada buvau dar drąsesnis, nes automatas veikė labai gerai, be jokių kaprizų. Kartą eidamas voros priekyje susitikau su keturiais rusų kareiviais, iš kurių vienas buvo vadovaujantis, nes davė komandą „nestreliati, vziati živovo“. Aš žaibo greitumu paleidau seriją čia į kairę, čia į dešinę. Keturi vietoje krito, o kiti ėmė bėgti. Iš toliau pasipylė šūviai. Aš nukritau ant žemės ir

šliaužiu arčiau tų gulinčiųjų, kad galėčiau jais prisidengti, nes buvau tikras, kad jie jau nebegyvi, bet, pasirodo, dar buvo ir gyvų, anie atidengė ugnį, o mano draugai maždaug iš už 20 metrų irgi atidengė ugnį į šituos šaudančius rusus. Kai šaudymas aprimo, pastebėjau netoliese gulintį nebegyvą rusų vyresnįjį. Pasiėmiau jo automatą, pistoletą ir nušliaužiau atgal. Partizanai, pamatę mane šliaužiant, sušuko:

– Slaptažodis „vanduo“!

Aš atsakiau: „plienas“. Taip atsidūriau vėl pas savuosius. Dabar pasitraukėm daugiau į dešinę, kad nepatektume vėl į pasalą, nes naktį sunku įžiūrėt, kas kur.

Tik vėliau sužinojom, kad pasalautojai, netekę vado ir pajutę tokią stiprią ugnį, staigiai pasitraukė, paskui išsikvietė pastiprinimą, grįžo atgal, atsivarė gyventojus su pastotėmis ir iš susišaudymo vietos išsivežė penkis negyvus ir vieną sužeistą.

Po šių kautynių *Uosis* man suteikė puskarininkio laipsnį, sakydamas:

– Kad ir rusų kariuomenėj mokeisi, bet mes pripažįstam ir įteisinam. Taip buvo nutarta mūsų visų kartu su *Žaliu Velniu*.

Tada aš sužinojau, kad mūsų būrys priklauso „Didžiosios Kovos“ partizanų apygardai, kuriai vadovauja *Žalias Velnias*.

Stribai tuo metu vaidino mažą rolę, nes mes jų nebijojom. Partizanai buvo labai narsūs – *Uosis, Sakalas, Klevas*, kitų ir slapyvardžių nebeprisimenu, nes į būrį aš atėjau dvidešimt trečias. Man davė *Vaidoto* slapyvardį.

Susivieniję su kitais būriais, užpuldavom miestelius, stribai išbėgiodavo, jų net surast negalėdavom.

Maždaug po pusmečio mūsų būrį ištiko didelė nelaimė. Po žygio ilsėjomės vieno miško pakrašty ir mus apsupo didžiulės rusų MGB pajėgos. Po keturių valandų kovos turėjom trauktis, nes žuvo daug vyrų, rusai tiesiog linija po linijos ėjo ir rėkdami „ura“ puolė stati, net neprisidengdami. Kiek ten jų liko gulėti, aš nežinau, nes mes ginkluoti buvom kulkosvaidžiais ir automatais, pribėgti prie mūsų arčiau jiems buvo neįmanoma, be to, ir granatų turėjom. Matydami, kad jie neatsitrauks, o mes

neišlaikysim, patys juos puolėm, nes jau nedaug liko šaudmenų. Serijomis į juos traukėm iš kulkosvaidžių ir automatų, o granatomis visai priblokšėm. Nuo savųjų aš atsiskyriau ir daugiau nebemačiau. Teko girdėti kalbas, kad visi ten žuvo, o man kliuvo visai mažai, tuo metu net nepajutau. Vienoj vietoj galvos plaukai buvo nuskusti ir kojos oda pažeista – daug mažų skylučių odoje. Aš nesuprantu, kas tada mane išgelbėjo, gal tik gerai veikiantis automatas, kuriuo ištisai šaudžiau ir guldžiau lavonus.

Likęs vienas ir nežinodamas kur susirasti kitus, sugrįžau į savo gimtinės miškus, atsisėdau po medžiu ir galvoju, ką daryti. Prisiminiau, kad knygoje, kur sesuo gyvena, buvo įdėti brolio metrikai, o brolis gimęs 1929 m., tuo metu į kariuomenę jo dar nelietė. Išėjęs į pamiškę, sekiau, kada visi išeis iš namų. Sesuo gyveno pas močiutę, nes mūsų trobesius traukdamiesi vokiečiai sudegino. Kai pamačiau, kad visi išėjo į darbus, tada šliaužte pasiekiau gryčią, susiradau brolio metrikus, miške paslėpiau automatą, pistoletą užsikišau už diržo po megztiniu ir patraukiau per laukus su „dvejais“ dokumentais: su brolio metrikais ir su pistoletu. Kur pažįstami, taikiausi, kad nepažintų, o kur nepažįstami, ėjau laisvai. Nakvojau kartais miške, kartais kur į kluoną įlindęs, kad tik niekas nepastebėtų.

Vieną kartą, traukiant Kauno link, už nugaros išgirdau greitus žingsnius. Paveja mane nepažįstamas vyriškis ir ima kalbint, sako, gal tu nori gaut darbą, jei niekur nedirbi. Aš jam atsakiau, kad kol kas dar niekur nedirbu. Jis man sako:

– Tai eik į paštą laiškanešiu. Aš noriu iš ten išeit ir įsidarbint savam krašte, bet manęs neišleidžia, kol vietoj savęs negausiu žmogaus.

Iš kur jis buvo, man nesakė, nors aš jo ir neklausiau, bet sutikau su jo pasiūlymu eit dirbt laiškanešiu į Petrašiūnų paštą.

Nueinam su juo į Petrašiūnų paštą, parodau pašto viršininkui tuos brolio metrikus. Ir mane priima dirbt laiškanešiu. Po savaitės gavau pašto laiškanešio dokumentus. Mes buvome trys laiškanešiai, kiek pamenu, vieno pavardė buvo Petkus, tik vardo neprisimenu.

Pašte dirbo ir trys telefonistės, viena iš jų buvo komjaunuolė. Dažnai reikėdavo budėt ir prie komutatoriaus telefono, ypač šeštadieniais ar sekmadieniais, išmokau sujungti abonentus, nes tada buvo tokia tvarka, tokia technika, visi telefono skambučiai eidavo per paštą, o komutatorius pašte sujungdavo su abonentu.

Kartą kažkoks ruskis skambina antrą valandą nakties ir prašo sujungt su MGB. Aš galvoju, kaip man pasielgt. Ragelį buvau atitraukęs toliau nuo ausinės, girdžiu šaukia:

– MGB, MGB?

Atsakau, kad taip, o į ausinę rėkia, kad sunkvežimiu link Kauno važiuoja „banditai".

Aš surikau: „Chorošo!" Ir padėjau ragelį.

Ryte, nešiodamas laiškus, sužinojau, kad iš Petrašiūnų išvežė tris aktyvistus ir du nušovė. Pradžioje bijojau grįžti į paštą, galvojau, kad gali suprasti, jog aš nesujungiau su MGB, o pats atsakiau pranešėjui. Bet niekas, matyt, neįtarė, taip aš ir likau neišaiškintas. Tame pašte išdirbau apie keturis mėnesius, bet kartą rudeniop stovim su kitu laiškininku, matau, pro šalį mano pažįstamas iš mūsų kaimo Mikas Sidaras eina, kad sušuks garsiai:

– Sveikas, Jonuk!..

O čia mane vadino brolio vardu – Klemensu. Man net padai nukaito. Priėjo arčiau, ėmė kalbint, klausia:

– Ar jau čia pašte dirbi? – Mat mums buvo išdavę Lietuvos pašto uniformas, su kuria aš tuo metu buvau apsirengęs.

Nežinau, ar tas mano bendradarbis suprato ką nors, ar ne, bet jis mus paliko dviese bekalbant, o pats nuėjo tolyn. Kiek pakalbėję su Miku, išsiskyrėm. Aš nuėjau į namus. Galvoju, jau turbūt laikas man trauktis iš čia, bet nutariau dar pasilikt kuriam laikui, turiu ginklą, jei kas, spėsiu save apsigint.

Netrukus išsikvietė mane pašto viršininkas ir pasakė, kad pas jį buvo atėję iš MGB ir klausinėjo apie mane. Tada iš savo buveinės aš patraukiau pas pažįstamus. Su vienu jaunuoliu buvau susidraugavęs artimiau, jis sakė, kad jo brolis miške, iš jo kalbos supratau, kad bolševikai jam ne prie širdies. O tas mano

bendradarbis Petkus buvo irgi užsiminęs, kad to brolis miške, o tėvas kalėjime. Aš pas jį ir kreipiausi, kad jis suvestų mane su savo broliu. Pasakiau, kad po savaitės ateisiu, nes pašte ilgiau dirbti nebegaliu, apie mane teiraujasi iš MGB. Jis ilgokai pagalvojo ir sako:

– Einam su manim...

Nuvedė jis mane į Palemoną netoli plytinės pas vieną žmogų, kažką jam pasakė ir liepė čia pasilikt. Kambaryje aš pasėdėjau apie 10 minučių. Atsiveria durys, ir į vidų įeina namų šeimininkas ir du miškiniai: būrio vadas *Riešutas* ir *Vaidevutis*. Jie mane apklausė, aš jiems papasakojau visus savo nuotykius. Pasirodo, apie tas kautynes jie viską žinojo, žinojo, kad ne aš vienas iš ten buvau ištrūkęs, ištrūko ir dar vienas partizanas, slapyvardžiu *Meška*, kuris pas juos gydėsi, nes į ranką ir koją buvo sužeistas.

Nuveda mane į tvartą. Įlendam į bunkerį, žiūriu, kad jau beveik pasveikęs sėdi *Meška*. Pasisveikinom po penkių nesimatymo mėnesių, ir vėl aš tapau partizanu. Kurį laiką pabuvau kartu su jais, o kai *Meška* pasveiko, tapo būrio vadu, su juo kiek pavaikščiojau. Jis mane supažindino su vienu stribu, kuris jį gydė pirmomis sužeidimo dienomis. Tai buvo iš Rumšiškių Pranas Tuškevičius-*Račiukas* (jo tėvas buvo verpimo ratelių meistras, todėl juos visi vadino „Račiukais“). Vėliau jis tapo mano geru padėjėju ir tiekėju. Buvom sutarę vietą, kurioje jis man palikdavo šovinių, granatų ir to, ko man reikėdavo. Palikdavau aš jam raštelį, o kitą kartą nuėjęs rasdavau jo laišką. Jis mums teikė neįkainojamą informaciją, kas mūsų apylinkėse užverbuoti, kas stribams teikia tikslias žinias, o kas iš užverbuotųjų juos tik klaidina. Per jį mes viską žinojom. Buvom sutarę: jei kada įvyktų susišaudymas, jis iškart krenta ant žemės ir šaudo į viršų. Taip mes jį saugojom nuo žūties. Jis mus smulkiai informuodavo, kas skundžia, sužinodavom, kada vyks MGB kariuomenės siautimas. Daug kartų teko lankytis jo namuose. Kartą nueinu pas jį į namus. Ir prasidėjo masinis siautimas. Jis manęs nebeišleido išeit, o mano draugus tris paras rusai vaikėsi po mišką, bet viskas laimingai baigėsi, nė vienas nežuvo.

Po kurio laiko susitikau savo krašto partizanus – „Perkūno“ būrį, pas juos ir perėjau. Kartais nueidavom į svečius ir pas *Riešutą*. Kartą, būtent „Riešuto“ būryje, „Morkos“ būrio vyrai pateko į dideles kautynes, ten rusų MGB kareivius užvedė mūsų kaimo gyventoja Piliponienė, tada žuvo 11 vyrų, tarp jų trys broliai Zdanevičiai, Alionis iš gretimo kaimo.

Po savaitės buvo suorganizuotos didelės pajėgos. Iš tolimesnių apylinkių atėję partizanai apsupo tris kaimus ir žuvusiųjų kūnus palaidojo Pašulių kapinėse. Kiek partizanų buvo susirinkę, nežinau, bet MGB nesiryžo trukdyt laidotuvėms.

Po to daugiausia laikiausi „Perkūno“ būryje. Gyvendavom vien tik miškuose, žiemą ir vasarą. Po kiek laiko pasklido žinia, kad *Žalias Velnias* išvažiavo į užsienį – kaip, kokiu būdu, neaišku, o vadovavimą perdavė *Griežtui*. *Griežto* aš nesu matęs. Viskas išaiškėjo, bet apie tai vėliau...

Romato miške vyko didelis partizanų susirinkimas. Kiek ir iš kur buvo atvykę partizanų, nežinau, nes pas *Perkūną* nesiteiravau, nebuvo mados daug žinoti. Žinojau tik tuos, kuriuos pažinojau iš anksčiau, iš „Riešuto“ būrio. Tai buvo liepos mėnesį. Graži saulėta diena. Ir staiga pasigirdo šūviai. Greit paaiškėjo, kad MGB kariuomenė mus supa. *Perkūnas* davė įsakymą užimt kvartalinę liniją, ką mes ir padarėme. Čekistų minios ėmė plūsti į mus, bet apsupt savęs neleidom, laukėm, iki visi baigė pasitraukt iš to kvartalo. Po to gavom įsakymą trauktis į miško gilumą. Traukėmės krantu palei Romato pelkes, o čekistai vijosi. Savo vyrų jau nebemačiau, nes mes keturiese su narsiausiais „Riešuto“ būrio vyrais stabdėm juos – *Aidas* su kulkosvaidžiu, *Narsutis* su automatu, *Merkys* su „dešimtuku“, o aš su tuo pačiu suomišku automatu. Kai tik rusai puola, tai mes duodam tokią ugnį, kad jie sukrenta ant žemės ir nesirodo, tuo metu mes traukiamės toliau. Po ilgesnio puolimo jie atsiliko, mes jau traukėmės laisvai. Aš, kaip savų miškų žinovas, ėjau pirmas, *Merkys* antras, toliau *Vaidevutis, Aidas, Riešutas*, o *Narsučio* su mumis jau nebebuvo. Baigiant išeit iš krūmų, barkštelėjo automato spyna, bet aš nesupratau, kas tai padarė, ir ėjau tolyn. Praėjęs pro pas-

kutinį krūmą, išgirdau automato seriją, ir *Merkys* sudejavo. Apsidairęs aplink, už kokių 6 metrų pastebėjau, kaip iš žolių pakilo dūmų debesėlis. Į tą vietą paleidau automato seriją, gal 10 šūvių, po kurių išgirdau kriokimą. Palaukiau kelias minutes – daugiau nieko negirdėt. Pakilau ir per mišką pasileidau vienas.

Kada pasigirdo automato serija, *Aidas, Riešutas* ir *Vaidevutis* pasidavė kairiau.

Vėliau čekistai, radę *Merkio* kūną, užmetė jį ant „vagonetkos" ir išsivežė, nes buvo netoli geležinkelio linijos Gaižiūnai–Kaišiadorys. Atsargiai perėjęs geležinkelį, patraukiau į savo gimtinės miškus.

Kažkiek laiko praleidau vienas. Prisilaužiau eglaičių šakų ir mažoj beržynėj, kur iškirsti dideli medžiai, pasidariau guolį. Kartą ryte prabudęs nustebau, kad toj beržynėj vieni takai išvaikščiota, matyt, kas nors buvo įskundęs, jog aš galiu ten būti, nes prieš tai buvau radęs *Račiuko* raštelį toj vietoj nesilankyti, nes ta biržė bus siaučiama, įtariama, kad ten yra bunkeris. Kas tai įtarė ir pranešė, neparašė. Turbūt ir nežinojo, nes ten jokio bunkerio nebuvo. Kaip tie ruskiai pralindo pro tas eglaites nepažiūrėję, tai nežinau.

Po savaitės sužinojau per ryšininkus, kur „Riešuto" būrys. Susitikau su riešutiečiais blogu laiku, nes per savo seserį partizanas *Katinas* buvo susisiekęs su MGB, o aš, ieškodamas ryšio su riešutiečiais, buvau susitikęs su *Katinu*, jis irgi jų ieškojo. Su juo ir praleidau beveik parą. Jis mane perspėjo, jei susitikčiau su MGBistais, kad nešaudyčiau, atseit jie mums nieko nedarys. Man kilo įtarimas. Ir aš nuo jo pasitraukiau. *Katinas* nenešiojo matomo ginklo ir apsirengęs buvo labai panašiais į rusiškus drabužiais. Aš jam pasisakiau, kad eisiu pas savus. Susitarėm po kurio laiko susitikti, gal net ir su visu „Perkūno" būriu.

Persikėliau per Nemuną į savo pusę ir Neveronyse susitikau *Riešuto* vyrus. Aš jiems viską papasakojau apie *Katiną*. Jie man pasakė, kad *Katinas* jau kuris laikas nuo jų pasitraukęs ir ieško ryšio su jais susitikt. *Riešutas* davė įsakymą jį pagauti. Ta dalia teko *Vaidevučiui*. *Katinas*, jį sutikęs, taip pat kalbino, kad nešau-

dytų į MGB-istus, kvietė eit į Petrašiūnus dėl dokumentų, bet, keliantis valtimi į kitą Nemuno pusę, *Vaidevutis* jį sušaudė ir palaidojo Nemuno bangose.

Kiek pabuvęs „Riešuto“ būryje, patraukiau vėl pas savus, į „Perkūno“ būrį.

Grįžęs sužinojau daug naujienų. Taigi, kaip jau minėjau, pasklido kalbos, kad *Žalias Velnias* išvyko į užsienį, o savo vietoje paliko *Griežtą*. O *Griežtas* ėmėsi tokios politikos, kad dabar kovoti yra nesąmonė, kas nori, tam gali padaryt dokumentus ir surast darbą. Vieni prieštaravo, kiti tikino, kad geriau gaut dokumentus ir įsidarbint, kai ateis laikas, visi susirinksim vėl. Po tų kalbų greit žuvo *Varguolis*, o *Puntukas* sužeistas pateko į nelaisvę. Pradėjo mus persekiot nelaimės, neišvengėm pasalų, sužeidė *Lašą*. Pradžioje nepastebėjom, kad jis kartu su mumis negrįžo į stovyklą, vėliau sužinojom, jog buvo sunkiai sužeistas, įšliaužė į rugius ir pats nusišovė.

Po keleto dienų mums vėl buvo surengta pasala. *Puntuko* – Prano ir *Riterio* – Antano brolių Dzemedavičių pusbrolis prisiprašė ateit į svečius. Pas jį mes nuėjom apie 2-ą valandą dienos. Buvo paruošta daug valgių ir gėrimų. Pradėjo mus vaišint. Visi nemažai išgėrė, mažiau gal tik aš vienas, nes tais laikais jokių svaigalų negėriau, dar ir vyrus kartais sudrausdavau. O vakare visi nutarėm nueit į vakarušką. Jau gerokai pritemus, aš po šokio su mergička ėjau pasivaikščiot. Nuėjom į sodo pakraštį. Pastebėjau, kad praėjo keturi ginkluoti vyrai. Kadangi buvo gerokai tamsu, nebuvo galima įžiūrėti, kas jie tokie. Pakėliau aliarmą ir paraginau visus kuo greičiau eit į stovyklą. Mes greit išsirikiavom, jau einam atgal į mišką, o *Riterį* tas jo pusbrolis primygtinai girdo iš butelio ir kviečia pas save. Aš griežtai perspėjau, kad baigtų kvailiot. *Riteris* man pasakė:

– Kas tu čia toks? Man vadovaut pradėjai? Aš va eisiu, ir viskas, ir ką tu man padarysi?

Apsidairiau, pamačiau, kad mūsiškiai jau tolokai nuėję, o aš svetimam krašte, paskiau, ko gero, dar pasiklysiu. *Riteris* taip ir pasiliko su pusbroliu.

Pasivijau vyrus. Tik spėjom įeit į mišką, kai pasigirdo šūviai. Grįžę į stovyklą, ilgai dar laukėm *Riterio*, bet taip ir nesulaukėm. Kitą dieną per ryšininkus sužinojau, kad prie to pusbrolio namų juos pasitiko stribai, paklausė, kas eina, *Riteris* šoko bėgti, tai jam iš automato ir nukirto kojas. Pistoletą, kurį turėjo su savimi, numetė toliau, taip jo stribai ir nerado, o *Riterį* dar gyvą kankino, jis šaukė, kad jam ir taip labai skauda, bet stribų širdys buvo kietos, kankino ir tyčiojosi iš jo, kol *Riterio* gyvybė užgeso. Mirė jis didvyriškai, nieko neišdavęs.

Šis atsitikimas įvyko per Užgavėnes, kai dar buvo gyvas *Varguolis* ir *Puntukas* nepaimtas. Tada po Kaišiadorių kraštą siautė stribai, persirengę miškiniais, neva tai „Mėnulio“ išblaškytas būrys, stovyklavo pas ūkininkus, prašinėjo žmonių, kad juos suvestų su „Perkūno“ būriu. Daugelis jais nepatikėjo, bet vieną ūkininką jie vis dėlto apgavo, ir tas pasisakė, kad mes pas jį ateisim per Užgavėnes. Man rodos, kad tai buvo 1946 m. Sutartą valandą atėjom pas tą ūkininką. Jis papasakojo mums, kad su mumis nori susitikti išblaškytas „Mėnulio“ būrys. Mes tam ūkininkui ir pasakėm, kad tamsta esi įkliuvęs, nes ten ne kas kita, o stribai buvo.

Buvo priruošta gėrimų, prikepta bulvinių blynų, bet šeimininkė pasakė, kad neturinti duonos. Tada *Riteris* su *Smarkuoliu* išėjo pas kaimyną pasiskolint duonos. Nuėję ten rado sėdintį nepažįstamą žmogų. Šeimininko paklausė, kas jis per vienas, tas atsakė, kad nežino – atėjo ir sėdi. Tada jie paklausė to žmogaus, kas jis toks, šis atsakė, kad jis toks pat, kaip ir jie. *Riteris* pareikalavo parodyt ginklą. Tas atidavė naganą, ir tada jie jį atsivedė pas mus. Mes ėmėm jį klausinėt, bet jis mums nieko tiksliai negalėjo atsakyt, nežinojo net ką reiškia ant mūsų rankovių išsiuvinėti ženklai. Sako, „LLA“, ir viskas, bet sutarėm laukti, kada ateis jų būrys. Jei tik kas eis, nurodėm jam, kad iškart klaustų „kas eina“ ir lauktų, ką anie atsakys. Parodė jis, iš kurios pusės ateis tie jo draugai.

Vienas mūsiškių buvo pastatytas sargyboje prie namo, o kitas prie pirties, toj pusėj, iš kur turėjo ateiti jo būrys. Apie 11 valandą

nakties mane pakėlė eit į sargybą prie pirties, o *Riterį* prie namo. Kai nuėjau pakeist *Puntuko*, tas mane perspėjo, kad gerai sekčiau aplinką, nes praėjo keturi ginkluoti vyrai, o pats nuėjo į kambarį. Maždaug po penkių minučių pamačiau ugnies liežuvį. Ir staiga pakilo raketa, apšviesdama visą teritoriją. Kiek tolėliau suskaičiavau 11 vyrų, kurie iškart sugulė, o trys bėgo į kairę pusę nuo manęs. Palaukęs, iki raketa užgeso, pasitraukiau toliau nuo pirties. Pakilo dar viena raketa. Būrys vyrų vėl sugulė, o tie trys jau tolokai buvo nubėgę. Kada raketa užgeso, aš pasitraukiau už kalno ir grįžau į stovyklą. Po pusvalandžio pradėjo rinktis kiti vyrai į stovyklą.

Pasirodo, kai grįžo *Puntukas*, mano pakeistas, jau supo tą namą. Nubėgęs iškart paskelbė pavojų, išsivedė į lauką tą tipą ir liepė jam klaust, kas eina. Kai tik klausia, iškart viskas nutyla, nebesigirdi šliaužiančių, kiek pabuvus, vėl šliaužia. Du kartus taip. Buvo labai tamsi naktis. Mūsiškiai ėjo prie tvarto, pajuto, kad kažkas jau yra, ėjo prie kluono, ten irgi, prie svirno taip pat neaiškūs siluetai judėjo. Tada jie traukėsi į mano pusę ir sutiko keturis stribus, tarp jų buvo vienas MGB leitenantas. Mūsiškiai paklausė, kas eina, o tie tyli. Kai tik priėjo arčiau, *Puntukas* ir paleido seriją į juos iš automato. Vėliau sužinojom, kad leitenantui kliuvo į pilvą. Kadangi sodyba buvo apsodinta vaismedžiais, tas mūsų sulaikytas tipelis per visą sumaištį sugebėjo pasislėpti. Man dar teko su juo susitikt, bet apie tai vėliau.

Po tų įvykių ėmė nykti mūsų eilės. Nežinomom aplinkybėm dingo *Samanius* – Kazys Lekauskas, po to *Patrimpas* – Pranas Stanislauskas, dar vėliau *Perkūnas* – Pranas Jaromskas ir kiti. Likom dviese su *Smarkuoliu* – Stasiu Grenda. Stovyklaudavom miškuose. Gaižiūnų miške buvom pasidarę bunkerį labai netikėtoj vietoj. Gretimai pjovė beržyną. Visur buvo išvaikščiotas sniegas ir žolė. Užmaskavę ir užminavę priėjimus prie bunkerio, dažnai išeidavom kitur. Ir niekas neįtarė, kad mes ten gyvenom. Tik po kurio laiko įvairiu metu sutikdavom Sidarą Aliesių, o kad jis jau „toks“ yra, žinojau iš *Račiuko*. Pas jį aš specialiai užeidavau dienos metu, pamiškėje palikęs saugoti *Smarkuolį*. Kai

tik užeidavau, Aliesius tuoj iškeldavo skudurą ant karties, tai, aišku, buvo ženklas MGB-istams. Pasijuokdavom su *Smarkuoliu* ir tiek, nes nenorėjom tų bereikalingų žudynių, nors jis ir jo motina buvo to užsitarnavę, bet vis sakėm – suspėsim.

Vieną dieną, besišildydami prieš saulutę, išgirdom, kad kažkas ateina. Šokom ieškot, kas vaikšto, žiūrim – nubėga Marė Sidarienė. Nebesivijom mes jos. Nutarėm iš to bunkerio trauktis. Einam biržės pakraščiu, matom, keliuku prieš mus ateina ta pati Marė. Aš išėjau prieš ją ir klausiu:

– Kur, teta, čia vaikštai?

– Tai mat, sūneli, tiek metų gyvenu čia ir paklydau...

Tas jos „pasiklydimas" man buvo aiškus. Nusijuokėm ir nuėjom savais keliais. Maždaug po savaitės išgirdom, kad rusai buvo užsiautę tą vietą ir rado tuščią bunkerį. Gailėjau, kad palikom neužminavę, bet gaila buvo ir minos, nes ne taip daug mes jų turėjom.

Tą pavasarį pasipildė mūsų eilės – trejus metus išsislapstęs vienas bunkeryje, pas mus atėjo *Bevardis* – Jonas Buklys, buvęs Rumšiškių miestelio gyventojas.

Į mūsų kaimą atsikėlė rusų kareiviai, neva miško kirst, bet jie tik vaizdavo kirtėjus, visur šliaužiojo, slampinėjo pakampiais be rimtesnio užsiėmimo. Buvom su jais susitikę, bet kadangi jie be ginklų, mūsų neliečia, tai ir mes jų nelietėm. Pas žmones juos dažnai sutikdavom, pakalbėdavom ir vėl išsiskirdavom.

Iki sesuo nebuvo ištremta, tai aš pas stribo Broniaus Sidaro tėvus Mackūnų kaime, Kaišiadorių valsčiuje neužeidavau. Vieną dieną smarkiai lijo, o mes nebeturėjom maisto. Apžiūrėjęs tą ūkį, kur sesuo gyveno, apsirengiau civiliais drabužiais ir dienos metu nutariau nueit pas stribo tėvus paprašyt maisto. Matau, stribo motina prie namų veda karves. Aš ir patraukiau tiesiai prie jos, o ji, pamačiusi mane, skubėdama ėmė tolintis. Aš jai iš paskos. Įėjo į kiemą ir užkėlė vartus. Priėjau prie vartų, atkėliau juos, žiūriu, ji jau už kluono bėga. Pagalvojau, kad manęs išsigando ir bėga. Galvoju, bėk sau, o aš eisiu pas stribo tėvą ir gausiu maisto. Bandau atvert gryčios duris, kurios į kie-

mo pusę, užrakintos. Apėjau iš kitos namo pusės, pasiruošiau ginklą. Prieangio duris pradariau – nieko nėra, atidariau kambario duris, žiūriu, stovi keturi: du vienoj pusėj, du kitoj. Aš žiūriu į juos, vienas iš jų sako:

– Zachodi, zachodi...

Tada aš vienam šoviau netaikęs, kitą šūvį paleidau, jie sutriko, ėmė slėptis ir lįst po stalu. Nusitaikiau į vieną, spaudžiu pistoleto gaiduką, o šūvio nėra, atsisakė ginklas. Nieko nelaukęs šokau bėgt. Jau buvau netoli miško, kai anie pradėjo šaudyt. Bėgau per keliuką ir nukritau, galvojau, kad jau man kliuvo, bet greit pasikėliau ir – tiesiai į mišką. Žiūriu, kas tam mano ginklui atsitiko, patraukiu spyną, ir iškrito gilzė. Tada supratau, kas buvo. Dėdė man buvo padovanojęs lietuvišką pistoletą „Afen“, o šoviniai buvo vokiški, į apkabą tilpo 12 šovinių. Kad būtų buvę geri šoviniai, tai aš juos būčiau pašventinęs kaip reikia.

Kaip vėliau sužinojau iš *Račiuko*, jeigu jie būtų į mane šovę, būtų nušovę vietoje, bet jie norėjo paimt gyvą ir nukankint. Kadangi jie jau buvo girdėję, jog, su kareiviais susitikęs, aš jų neliesdavau, manė, kad ir į juos nešausiu. Bet šį kartą aš jau smarkiai suabejojau tais „kareiviais“. Man kilo įtarimas, kodėl jie prie durų sustoję, ir dar su rankšluosčiu rankose.

Po kiek laiko su manim susisiekė *Griežto* pavaduotojas ir mus informavo, kad, be apygardos vado įsakymo, jokių veiksmų negalim vykdyti. Tada ir sužinojau, kad *Žalio Velnio* jau nėra.

Kadangi tuo metu nebuvo bataliono vado, tai *Vėjas* – Pranas Žyčius (apygardos vado pavaduotojas) paskyrė mane.

Prasidėjo dideli siautimai. Stribai ir MGB kareiviai mums lipo tiesiog ant kulnų, bet iš *Račiuko* aš sužinodavau, kur jie siaus, ir ten jau nevaikščiodavau. Jie turėjo savo informatorius, kurie jiems pranešinėjo, kur mes einam, kur apsistojam, ruošdavo mums pasalas, bet pult vengė, nors ne kartą į jų pasalas buvom įėję. Mes niekad nebėgdavom, puldavom juos, ir jie nuo mūsų stiprios ugnies imdavo bėgti. Viena tokia didžiausia pasala mums buvo suruošta Beištrakių kaimo pamiškėje. Čia *Račiukas* mus išgelbėjo, kadangi jis pirmas atidengė ugnį ir pasirodė, kur

jis yra. Kad jo nenušautume, mes paleidom seriją po serijos šalia jo, ir taip iš pasalos išsisukom. Be to, stribai buvo labai bailūs ir netaiklūs.

Pradėjo retėt ir „Riešuto“ būrys. Žuvo *Genys* – Mykolas Svilikas, *Vaidevutis*, Išganaitis (iš „Tauro“ apyg.), išduoti Jasinauskų sodyboje. Viskas vyko, žinoma, naujojo apygardos vado *Griežto* dėka. Kada *Vėjas* tapo vado p97

avaduotoju, taip ir ėmė siaust rusų kariuomenė. Būdavo, sutaria kur nors susitikt – ir užsiaučia ten, vietiniai stribai nežinojo, kur vyks siautimai. Netrukus ir aš pakliuvau į pasalą. Beldžiausi į vieno ūkininko namą ir gavau sprogstamom kulkom per abi rankas. Mano vyrai tą namą apšaudė stipria ugnimi, o mane sužeistą paėmė ir pervežė į saugesnę vietą pas Černiauskus į Užtakų kaimą. Čia mane slaugė ryšininkės Saliutė Paškevičiūtė ir Elena Paškevičiūtė. Netekau daug kraujo, norėjau jau pribaigt pats save, nes kai atsisėsdavau ir atsistodavau, tai tik žalios bangos akyse raibuliavo, daugiau nieko nemačiau. Ryšininkės, matydamos, kad nepagysiu, svetimais dokumentais paguldė į Kauno klinikinę ligoninę – kaip sužeistą medžioklės metu. Po dviejų savaičių truputį atsigavau, nes medicinos personalas mane labai gerai prižiūrėjo ir gydė. Seselės tikriausiai nežinojo, kas aš esu, nes buvau paguldytas Jono Žukausko pavarde, nors gydantis gydytojas, jaučiau, manęs tiesiog neapkentė. Ir po dviejų savaičių pasiprašiau, kad išrašytų iš ligoninės. Paleido iš ligoninės. Išėjom su Elena, dar kiek pabuvom miške, sutvirtėjau, tada Elena mane nuvežė į Vilnių ir apgyvendino Aviečių gatvėje.

Po kiek laiko *Vėjas* mane įkūrė vairuotojų mokykloje Olandų gatvėje. Lankiau vairuotojų kursus. Vienu metu jis pats buvo apsilankęs pas mane, sakė, kad Palemone kurią nors dieną vyks aplinkinių rajonų partizanų susirinkimas. Tai buvo jau 1948 m. rudenį. *Vėjas* žadėjo ateit pasiimt mane, bet nebeatėjo, ir į tą susirinkimą nebeteko nuvykt. Nuo to laiko aš *Vėjo* daugiau nebemačiau. Po savaitės nuvažiavau pas savo draugus, radau tik vieną *Smarkuolį* su pussesere ryšininke. Tada jie man papasakojo, kad į Palemoną, kur turėjo įvykt rajonų partizanų susitiki-

mas su *Griežtu*, nuvyko *Bevardis* – Jonas Buklys, ryšininkė *Narsutė* – Nastutė Rumševičiūtė, iš „Riešuto“ būrio likę trys vyrai. Iš viso jų buvo 12, ir visi žuvo, tik vienas pabėgo. Be abejo, kad tą susirinkimą organizavo *Griežtas* tam, kad sunaikintų likusius partizanus. *Smarkuolis* tuo metu buvo išvykęs susitikti su motina, tai mes dviese ir likom. Kadangi *Vėjas* pas mane neužėjo, aš galvojau, kad tas susirinkimas nebeįvyks.

Grįžęs į Vilnių, lankiau kursus ir laukiau *Vėjo*. Į Kauną išsiunčiau ryšininkę Salomėją, o pats pasilikau vienas. Kairė ranka vis dar buvo aprišta, nes ilgai gijo piršto nukirstas kaulas, dešinė irgi dar nebuvo visai sugijusi, bet po drabužiais nesimatė.

1948 m. spalio 21 d. 6 val. ryte ryšininkė išvažiavo į Kauną pas seserį, kad susitiktų ryšininkę Eleną, o aš po aštuonių išėjau į mokyklą. Savijauta buvo labai bloga, nes naktį sapnavau, kad ant manęs užvirto išvietė. Mokyklą pasiekiau laimingai, bet mokyklos koridoriuje sėdėjo keturi juodbruviai vyrai ir kažkaip keistai stebėjo mane. Nekreipdamas į juos dėmesio, nuėjau į mokymo klasę. Atėjęs dėstytojas pasakė, kad šiandien vyks praktiniai užsiėmimai, reiks išardyt ir surinkt variklį.

Prasidėjo darbas. Išardžiau variklį ir galvoju, kad reikia nuleist pistoleto gaiduką, nes detalės sunkios, prie jų prisilietęs pistoletas dar gali iššaut. Kad kiti nepastebėtų, pakišau ranką po megztiniu ir nuleidau gaiduką. Ir vėl pradėjau rinkt variklį. Dėstytojas patikrino, kaip man sekasi. Vieni mokiniai dar sukinėjosi apie variklius, kiti jau buvo baigę rinkt, stovėjo ir kalbėjosi. Baigiau ir aš. Dėstytojas pasakė, kad gerai. Paleido visus namo. Buvo jau gal trečia valanda. Beeinant į lauką, iš už durų prieš mane iššoko vienas vyras ir klausia, kokia pavardė. Pasakiau, kad Jonas Žukauskas. Kiti du stvėrė už rankų ir liepė eit per mokyklos kiemą į Olandų gatvę. Pradžioje rankas jie man laikė stipriai, o kai toliau pavedė, pajutau, kad daug silpniau laiko. Sukaupiau visas jėgas, kirtau alkūnėmis jiems į pilvą ir ištrūkau. Griebiau už pistoleto, stengiuosi atlaužt gaiduką, bet vienas pavijęs stvėrė už rankos, taip aš ir nespėjau atlaužt gaiduko. Sumušė, suspardė ir išvilko į Olandų gatvę. Ten stovėjo vo-

kiškas lengvasis automobilis. Įtempė į tą automobilį ir nuvežė į saugumo ministerijos rūmus. Įvežę į kiemą, uždarė vartus, ištempė iš mašinos, paskiau įvedė į didelį kabinetą ir pristatė pulkininkui. Tas sėdėjo už stalo toks nusipenėjęs. Atsikėlė, priėjo prie manęs ir kirto į dešinę ausį, kita ranka dar pridėjo, ir aš apsvaigau. Kai atsigavau, liepė gulėt ir nesikelt. Iš tų, kurie mane sulaikė, du buvo išėję, vienas sėdėjo prie durų, o tas storulis pulkininko antpečiais sėdėjo už stalo atsidrėbęs. Tada taip gailėjau atimto pistoleto...

Išklausinėjo, kokia mano tikra pavardė, vardas, tėvo vardas, iš kur kilęs, kokiam būry buvęs. Po to paskambino. Atėjo du čekistai ir išvilko mane iš to kabineto. Pravedė pro trejas geležines duris, paskiau sustabdė. Priėjo trečias, iškratė, nosinėje dar rado suvyniota 15 pistoleto šovinių, tuos pasiėmė, išpjaustė kelnių ir švarko sagas, nuvedę įstūmė į kamerą ir užrakino.

Kameroje stovėjo iš storų lentų sukaltas stalas ir dviejų lentų, kaip suolas pločio, lova. Kas minutę darinėjo duryse „akutę“ ir stebėjo, ką aš darau. Kameroje buvau vienas. Nei pasiklot, nei užsiklot nebuvo. Dvi paras į tardymą niekas nešaukė ir nejudino. Per tą laiką smaugiausi tris kartus dešine ranka, nes ji buvo stipresnė. Bet kai uždūstu, ranka nukrenta ir vėl atsigaunu. Tas dvi paras gulėt neleido, tik sėdėt ir vaikščiot. Supratau, kad nusižudyt nebus galimybės. Drabužių nusirengt neleidžia, galvoju, jei nusivilkčiau baltinius, suplėšyčiau ir būtų kuo pasikart. Kai tik velkuosi švarką, tuoj ir beldžia į duris. Po dviejų parų susitaikiau su likimu ir nutariau kentėt.

Trečios paros naktį, apie 11 valandą, ateina vienas ir išsiveda mane pro tas pačias trejas metalines duris, nuveda į trečią aukštą, priveda prie durų, pažymėtų 24 numeriu. Pabeldė, liepė įeit. Įvedė į kabinetą. Už stalo sėdi tipas, majoro antpečiais. Mane liepė pasodint kertėje prie durų ant taburetės. Kuris atvedė, išėjo.

Taip prasidėjo mano „išpažinties“ kančios. Ko klausia, nekalbu, aiškinu, kad rusiškai nesuprantu. Pakvietė vertėją. Tada, iki sako vertėjui, ko jis nori iš manęs sužinot, aš klausau, o kai vertėjas man persako, tai aš kombinuoju, kaip atsikirst, ką atsakyt.

Po vertėjo persakymo atsakinėjau trumpai ir aiškiai. Ko tik jie man nedarė: daužė per galvą kumščiais, spjaudė į veidą, septynias paras laikė karcery, vanduo bėgo ant galvos ir iš visų pusių per sienas. Grindys betoninės, o ant jų vandens sluoksnis. Sudaužė galvą, pramušė ausis (tas dar ir dabar atsiliepia, prastai girdžiu). Skaudžiausia buvo, kai spardė blauzdikaulius iš priekio ir po nagais varstė vielas; dar buvo neužgijusios rankų žaizdos, tas žaizdas badė viela. Vis prašiau, kad nušautų, bet sakė – dar neatėjo laikas. Pats į kamerą jau nepareidavau, parvilkdavo ir palikdavo ant grindų gulintį. Taip tęsėsi beveik mėnesį. Po mėnesio dvi dienas nešaukė, o trečią dieną nuvedė į kitą kabinetą. Galvoju, ką jie man dabar darys toliau? Po kokių penkių minučių ateina papulkininkis, prižiūrėtojui liepė išeit, atsisėdo už stalo ir rašo. Taip rašė kokį pusvalandį, po to pradėjo kalbint, sako, gana tų popierių draskymo. Ir pradeda man uždavinėt klausimus, iš atskiro sąsiuvinio pasiskaitydamas. Ką sakė apie mane patį, aš nesigyniau, su viskuo sutikau. Kartą jis man sako: tu per daug ant savęs prisiimi. Aš jam atsakiau, kad liepėt sakyt teisybę, tai aš ir sakau. Aš jau žinojau, kad man tas pats bus, ar aš prisiimsiu, ar ne. Svarbu, kad ko neišduočiau ir dėl savo žioplumo nepasodinčiau žmogaus į kalėjimą. Tą nusistatymą aš išlaikiau iki galo, nieko nepardaviau, niekas dėl manęs nenukentėjo. Buvo tik vienas sunkus klausimas: Mikas Černiauskas. Duoda tikrus faktus ir daužo, o man prisipažint – tai jį pasodint į kalėjimą, juk nuo pat pirmų dienų jis mus glaudė, maitino, nešė vaistus, gydė, o šitie kaip užvesti, kad jis viską prisipažinęs, gintis nėra prasmės, suvesime į akistatą. Nors buvau smarkiai sumuštas, vieną dieną įvedė Miką Černiauską. Pažiūrėjau aš į jį ir užsidegiau tokiu pykčiu, kad aš tiek dėl jo kenčiu, o jis prisipažino kvailys. Pasodino priešais mane Černiauską ir klausia jį pirmutinį, ar jis mane pažįsta. Černiauskas jiems atsakė, kad manęs nepažįsta. Tada net lengviau man pasidarė. Kada po Miko paklausė manęs, aš atsakiau, kad pirmą kartą jį matau. Bet jie mumis vis netikėjo, po to dar du kartus buvo suvedę akistaton. Iš trijų akistatų taip mes ir likom „nepažįstami“.

Du mėnesius išlaikė kameroje vieną, trečią mėnesį perkėlė į kitą kamerą, ten jau buvom keturiese, buvo daug linksmiau, nors dar į tardymus kviesdavo, bet tik kartą į dieną arba kas antrą dieną.

Tardymas priartėjo iki to momento, kada aš iš milicininko buvau atėmęs pistoletą „T T“, su kuriuo mane ir paėmė. Čia ir susikirtom su tardytoju. Aš jam aiškinu, kad paėmiau pistoletą, o tardytojas reikalauja iš manęs automato. Supyko ir išvarė mane atgal į kamerą. Sėdžiu kameroj ir galvoju, kaip čia gali būti. Jei tas milicininkas reikalautų, tai reikalautų pistoleto, jei kas iš savų būtų pasakęs, irgi reikalautų pistoleto, o dabar reikalauja automato. Galvojau galvojau ir prisiminiau, kad, rašydamas raportą, parašiau, jog paėmiau ne pistoletą, o automatą. Ir pradėjau juoktis. Kiti ir klausia manęs, ar jau iš proto išsikrausčiau. Aš jiems sakau, kad prisiminiau tokį juoką ir juokiuosi...

Kadangi visi mano raportai, rašyti miške, pateko pas juos, jie viską apie mane sužinojo. Pradžioje aš kaltinau dėl to apygardos pavaduotoją *Vėją*, nes šiuos raportus aš įteikdavau jam, bet kada susitikom su ryšininke Elena, tada išsiaiškinom, kad *Griežtas* buvo MGB žmogus, o visa miško dokumentacija plaukė į jo rankas.

Kameroje buvau susidraugavęs su Stonkum iš Telšių. Kiek jis man pripasakojo žemaitiškai! Aš labai daug ko ir nesuprasdavau, vis prašydavau jo pakartot. Po kiek laiko mane iškėlė į kitą kamerą, kurioje radau Plungės kleboną Budvytį ir marijampolietį Ruškį. Budvytis iš tardymo pareidavo visada smarkiai sumuštas. Jis pasakojo, kad per tardymą tardytoją sukerta, tardytojas sutrinka ir nebežino, ką klaust. O Ruškį mes laikėm „stukačium“ – kai išeina į tardymą, atėjęs giriasi, kad ten davė valgyt, į kamerą atsinešdavo papirosų. Vieną kartą šitas marijampolietis manęs klausia, kur aš padėjau ginklus. Atsakiau, kad visus atidaviau saugumui, tai jis kaip užsipuolė:

– O ką tu darysi, kai tau jų prisireiks?!

Aš jam atsakiau, kad man jų jau nebeprisireiks, nes mane sušaudys...

Jau trečias tardytojas pasikeitė, dabartinis – armėnas Sakian, papulkininkis. Mane jis vėl nuo pradžios ėmė klausinėt. Ką jūs

vis tą patį klausinėjat, sakau, greičiau šaudykit. Tai jis klausia, už ką mes turime šaudyt. Aš jam sakau, jei jūs laikote, kad aš jums nusikaltęs, tai šaudykit. Jis man sako:

– Jeigu tu supranti, kad esi nusikaltęs, tai mes iš tavęs padarysim žmogų.

– Aš ir dabar esu žmogus.

– Tu mažas likai be tėvų, tarnavai pas buožes, tai kur tu nuėjai?

Aš jam pasakiau, kad į ši klausimą atsakysiu, jeigu ir jis atsakys man. Ir pradėjau: buvo valstybė, buvo valdžia, buvo tarnautojai. Ir gyveno gerai žmonės. Tai ką su jais jūs padarėt? Ką reiks daryti jums, kai pasikeis valdžia? Ar jūs galvojate, kad taip visą amžių ir šaudysite žmones, kankinsite ir uždarinėsite į kalėjimus?

Taip įpyko jis ant manęs, galvojau, kad vietoj užmuš: akys išvirto, balti dantys išsivertė, visas dar daugiau pajuodo. Atsivėrė durys, ir įėjo prižiūrėtojas, o mane liepė išvest atgal į kamerą. Taip ir baigėsi mano tardymai ir išpažintis. Daugiau kaip savaitę niekur nešaukė. 1948 m. gruodžio 28 d. per pačias Šv. Kūčias pasišaukė ir pranešė, kad mano byla baigta, davė pasirašyt ir mandagiai pasakė:

– Dabar lauk teismo.

Vieną dieną po tų vadinamųjų pusryčių prasiveria duryse liukas, prižiūrėtojas klausia:

– Na „O“?

Pasakiau: Ožeraitis. Liepė apsirengt, pasiimt daiktus. Kokie ten mano daiktai, kaip stoviu, tik sudraskytais drabužiais per tardymus. Su kuriais paėmė, su tais ir buvau. Kunigas Budvytis klausia, ko toks linksmas. Kaip nebūsi linksmas, tokias kančias atkentėjęs. Kiek pabuvus, ir Ruškiui liepė rengtis. Mus abu išvedė iš kameros. Kameroj liko vienas kunigas Budvytis. Kai išvedė iš kameros, Ruškį paliko koridoriuje prie kameros durų, o mane nuvedė į kiemą. Po to atvedė dar daugiau, per vartus įvarė mašiną su būda, ant kurios buvo užrašyta „Chleb–Ryba–Miaso“, suvarė mus į tą mašiną ir veža. Kur – neaišku, nes tam-

su, langų juk nėra. Po kelių sustojimų atidarė duris. Toks pat kiemas, iš visų keturių pusių kelių aukštų pastatai. Liepė visiems išlipti. Greit sužinojom, kad tai Lukiškių kalėjimas. Nuvedė į trečią aukštą ir pagal pavardes ėmė skirstyt po kameras. Prie vienų durų pašaukė mane ir dar vieną, įgrūdo mus abu į tą kamerą, kurioje buvo jau apie 20 kalinių. Čia tuoj susipažinau su vienu žemaičiu nuo Plungės, pavardė jo buvo Petrulis. Nors ir pagyvenęs žmogus, bet gana linksmas, mokėjo daug anekdotų, tai jis man juos ir pasakojo.

Kartą iššaukia iš kameros, nuveda į pirmą aukštą, įveda į kabinetą ir perskaito man nuosprendį, kad aš esu baudžiamas „osoboje soveščianije“ 25-riems metams laisvės atėmimo, bausmę atlikti ypatingo režimo lageryje.

Patalpino rūsio kameroje, kurioje jau sėdėjo 12 kalinių, teistų 25-riems.

O toliau viskas vyko sklandžiai ir įprastai: amerikoniški „študbėkeriai“ su tais pačiais užrašais „Chleb–Ryba–Miaso“, šunys, kareiviai su ilgais durtuvais iš šonų. Atvežė į geležinkelio stotį, suvarė į vagonus ir užtrenkė duris. Dvi paras išlaikė tuose vagonuose kaip silkes sugrūstus. Pirmą Šv. Velykų dieną mūsų sąstatas pajudėjo. Dienos ir mėnesio nepamenu, bet žinau, kad tai buvo 1949 m. Vežė ilgai. Kartais atidaro vagono duris, sulipa kareiviai, įsako sueit į vieną galą ir nuogai išsirengt. Po to vienas stovi vienoj pusėj, kitas kitoj ir liepia po vieną eit į kitą galą, su mediniais plaktukais muša ir skaičiuoja. Priskaičiuodavo mūsų 85. Tada iškrėsdavo drabužius, po to duodavo karšto vandens, mažą gabaliuką duonos ir sūrios žuvies gabalėlį. Tualetas buvo vienam gale – išpjauta skylė su grotelėmis. Taip keliavom gal dvi savaites, kol vieną kartą, stojant traukiniui, perskaitėm: Vorkuta. Supratom, kad pasiekėm pasaulio galą. Prastovėjus gerą pusdienį, atidarė vagono duris ir liepė išlipt lauk. Išlipom gal trys ar keturi vagonai kalinių, apstojo 98 ginkluoti kareiviai su šunimis, išrikiavo po keturis, rankas už nugaros – ir vijo bėgte apie du kilometrus. Pribėgom prie vielom aptvertos zonos. Aplink bokšteliai, kuriuose stovėjo po sargą. Privarė

prie plačių vartų, pro kuriuos išėjo keli kariškiai (laipsnių nesimatė, bet atrodė, kad karininkai) ir pradėjo vėl šaukti „na bukvu“. Taip priėjo ir mano eilė.

Tas lageris buvo kaip persiuntimo punktas. Suvarė į barakus. Po to dar keturias partijas atvarė. Visas ešelonas užėmėm keturis barakus. Kada visus sutvarkė, mūsų baraką pirmą išvarė į valgyklą. Ten davė sriubos truputį, po gabaliuką duonos ir kruopų košės.

Grįžtam atgal į baraką. Ką palikom, viską iškratė, kas jiems patiko – pasiėmė. Po to varė į kitą baraką, tai mes juos perspėjom, kad visi neišeitų, nes bus tas pats, kaip ir mums. Tada jie persiskyrė į dvi dalis. Kai tik pirmieji išėjo, apie 30 vagių ir sugarmėjo į tą baraką, o mes jiems iš paskos. Na ir prasidėjo kautynės: riksmas, keiksmai. Suėję į tą baraką, mes užkišom visas skyles, kad niekas negalėtų išeit, ir tiek davėm tiems vagims, kas kuo turėjom, atėmėm iš jų daug visokių įrankių, kuriuos jie buvo pasidarę specialiai muštynėms. Tik du savo jėgom iššliaužė iš barako, o kitus budintieji išvilko. Žinoma, kliuvo ir mūsiškiams. Aš, kaip silpnesnis, tai tik rėkiau ir daviau komandą, kuriam duot, o gulinčiam dar ir pats pridėdavau.

Po to „nadzirateliai“ visus išrikiavo, vagys rodė, kurie juos mušė. Mūsiškių atrinko apie 12 vyrų ir nusivedė į vadinamąją valdybą, bet po pusvalandžio paleido. Pirmiau paklausė, kaip ten buvo, o paskiau pasakė: „Blogai mušate, mūsiškiai taip nemuša, jei duoda, tai daugiau jau jie nevaikšto“.

Tuose barakuose pagyvenom kokias dvi savaites, po to pėsčius išvarė į 8-tos šachtos gyvenamą zoną. Kaip mums aiškino, ten buvo apie 8 tūkstančius kalinių, kartu kriminaliniai ir politiniai. Apžiūrėjo gydytojų komisija. Man, kaip po sužeidimų, davė antrą paviršiaus kategoriją, nes aš ir šiaip blogai atrodžiau, tokius sunkius tardymus, kankinimus teko iškęst, iš būto padaryt nebūta, nes šnipai buvo įskundę daug žmonių: kur buvęs, ką darei, ką kalbėjom, viskas jiems buvo žinoma. Nors likau be sveikatos, bet džiaugiuosi, kad nė vienas žmogus per mane nenukentėjo, daug kas liko čekistams ir nežinoma.

Gavęs antrą lengvą paviršiaus kategoriją, buvau paskirtas dirbti prie statybų. Po kiek laiko vieną rytą pašaukia mane su daiktais. Su daug kuo dar nebuvau susipažinęs per tą laiką, labai daug buvo lietuvių, apie du tūkstančius.

Nuvedė į izoliatorių ir liepė laukti, iki pašauks. Atnešė sausą davinį: duonos, žuvies ir presuotų kruopų. Po dešimt minučių atėjo du ginkluoti kareiviai ir vienas prižiūrėtojas. Prižiūrėtojas ėjo priekyje, aš už jo, iš paskos kareiviai. Ėjom apie 4 kilometrus iki geležinkelio stoties. Privedė prie keleivinio traukinio. Priėjom prie pirmojo vagono, kareivis atidarė duris ir įstūmė mane į vidų.

Taip įdomu, nėra tekę būt tokiam vagone: koridorius, vienoj pusėj grotuoti langai, o kitoj pusėj grotuoti narvai. Mane nuvedė beveik į patį vagono galą, atidarė metalines duris ir liepė eit į vidų. Čia aš buvau vienas. Norėjau – sėdėjau, norėjau – gulėjau.

Už kokio pusvalandžio traukinys pajudėjo. Orientavausi, kad veža į pietus, kai kur sustoja, o kur veža, kodėl veža, niekas nieko nepasako. Kitose kupė irgi girdisi kalba, vadinasi, yra ir daugiau, bet aš jų nematau, nes vagone esu paskutinis.

Traukinys vėl sustojo. Į mūsų vagoną įvedė dar tris. Išgirdau kalbant, kad Inta. Tada supratau, jog važiuoju tuo pačiu keliu atgal. Maždaug po paros kelionės naktį išlaipino visus iš vagono ir nuvarė į Kirovo kalėjimą, į persiuntimo kamerą. Mane įvarė į vieną kamerą su atvežtaisiais. Kameroje buvo 14 kalinių, visi politiniai. Šitoj kameroj išlaikė apie dvi savaites. Per tą laiką beveik visi kaliniai pasikeitė: vienus išveža, kitus atveža. Atėjo ir mano eilė. Nuvarė į geležinkelio stotį ir įlaipino į tokį pat vagoną, kokiu atvežė iš Vorkutos. Traukinys greit pajudėjo. Dabar jau aiškiai vakarų kryptimi.

Po paros vėl išlaipino. Kada nuvarė į kalėjimą ir įvarė į kamerą, tik tada sužinojau, kad tai Vologda. Čia mane labai gerai sutiko, privaišino, nes kameroje buvo 17 estų ir 8 latviai. Aš grįžau atgal, o jie važiavo į „plačiąją tėvynę“. Jie buvo ką tik po teismo, visi gavę po 25 metus. Maisto turėjo iš namų prisidėję.

Kiek buvo kalbų, kiek klausinėjimų! Nors man ir neilgai teko pabūt „plačiojoje tėvynėje“, bet tą gyvenimą jau buvau matęs ir daug žinojau.

Po kurio laiko juos išvežė. Atvažiavo nauji. Netrukus ir mane nuvedė į geležinkelio stotį, vėl į tokį pat vagoną prie garvežio įsodino. Kažkiek pavežė, ryte prabundam – stovim, bet kur, nieks nežino. Išstovėjom beveik visą dieną. Vakarop girdim, kad mūsų vagoną kažkur traukia, prikabino prie sąstato ir – vėl į kelionę. Nepraėjo nei para, traukinys sustojo, žiūriu, kad aš Vilniuje. Nuvarė į paskirstymo punktą. Matau, ir *Aidas* čia atvežtas. Jis metais anksčiau už mane buvo paimtas. Tai buvo „Riešuto“ būrio partizanas, gavęs dokumentus, gyveno kažkur Klaipėdoje. Jis buvo atvežtas iš Taišeto lagerių.

Dabar klausiam vienas kito, dėl ko mus sugrąžino atgal. Nei jis, nei aš nežinojom. Ryte mus abu iškvietė, abu susodino į vagoną ir nuvežė į Kauno kalėjimą. Kurį laiką pabuvus Kauno kalėjime, mane iškviečia į tardymą. Atvažiavęs Kaišiadorių MGB tardytojas Lapinas ir dar du, matyt, saugumiečiai.

Pradėjo klausinėt, kad neva Jurgiškių kaime pas Alionį gėrėm degtinę. Aš jiems pasakiau, kad to neprisimenu. Tada Lapinas kaip įsiutęs tigras puolė ant manęs. Aš pasakiau: ko jūs norit iš manęs, aš tais laikais degtinės visai negerdavau, kas jums galėjo tokias nesąmones pasakot? Po to užsipuolė ir reikalavo pasakyt, kas man nešė vaistus, kai buvau peršautas per pilvą. Man taip pikta pasidarė, aš jiems atkirtau: kiek jūs galit bobų plepalų klausyt? Galvojau, kad jie mane sudraskys į gabalus. Atsistojau, pakėliau baltinius ir rodau į bambą: žiūrėkit, kur peršauta! Net nustėro, visi trys atsistojo ir sako: „Neperšautas?“ Tuo mano tardymas ir užsibaigė. Tik paklausė, kur gėriau: lagery ar kalėjime. Žinoma, kad lagery, – atsakiau. Matyt, todėl jie mane ir uždarė į kalėjimą ir čia išlaikė apie 9 mėnesius. Teko būt požemiuose didelėse kamerose, vėliau ėmė rėmuo skrandį ėst nuo tos rūgščios duonos. Laikas bėgo nenuobodžiai: lošdavom šachmatais, kalbos buvo begalinės, keisdavosi kaliniai, visi buvo bausti 25-riems.

Pastebėjau, kad vienas prižiūrėtojas visai neblogas vyras, kada jis budėdavo, ką norėdavom, tą darydavom, nieko mums nesakydavo, buvęs 16-osios divizijos kareivis. Aš jam vieną kartą pasiskundžiau, kad negaliu valgyt juodos duonos, skauda skrandį. Tada jis mane nuvedė pas gydytoją, ten apžiūrėjo ir pervedė į kitą kamerą, kur gaudavau ligonio maistą. Gretimoj kameroj gyveno moterys ir merginos, su jomis užmezgiau ryšį, jos man kartais geresnio maisto perduodavo. Ir taip atėjo 1950 metų vasara.

Kauno kalėjime mus surinko 47 ir išvežė į Vilniaus paskirstymo punktą, o iš ten apie 150 mūsiškių sugrūdo į gyvulinius vagonus ir pasiuntė į Šiaurę. Ir vėl aš atsidūriau Vorkutoje.

Apie dvi savaites pralaikė paskirstymo punkte, surinko kažkiek daugiau ir nuvarė į 10-os šachtos zoną. Stovim ant kelio netoli zonos. Tuoj susirinko būrys lagerininkų zonos pusėje – ką čia tokius atvarė. Vienas klausia, iš kur, o aš įsižiūrėjęs pažinau. Sakau: tai ką, ar nepažįsti? Jis sako, kad ne. Aš jam sakau: tu gi Šrubša Jonas. Sako „taip" ir klausia, iš kur aš jį pažįstu. O aš – tai ar neprisimeni, kai tarnavau pas ūkininką Marčiušį, abu grodavom vakaruškose pasikeisdami su jo bajanu. Tada jis ir mane prisiminė.

Kai suvarė į zoną, visi susidraugavom. Jonas tam lagery jau penktus metus leido, turėjo daug pažįstamų, draugavo su vienu kaliniu be rankos – Adomu Žiogu, kuris valgykloje dirbo komendantu. Po medicinos komisijos aš vėl gavau tą pačią antrą paviršiaus darbo kategoriją. Kurie liko darbui šachtose, tuos iškėlė į 11-tą šachtą, mane paliko 10-os šachtos gyvenamoj zonoj. Šrubša pradėjo prašyt Adomą Žiogą, kad mane įtaisytų dirbt valgykloje, dalint maistą. Adomo kaimynas Albertas Vilemas dirbo statistiku, skirstė kalinius į darbą. Jie visi susitarę įkurdino mane valgykloje. Ten tai jau buvau sotus. Maitindavau Šrubšą ir daug kitų paliegėlių, kiti mane skųsdavo, visą laiką burnodavo valgyklos vedėjas. Vieną kartą iš už nugaros prisitaikė jis prieit, aš tuo tarpu daviau valgyt tokiam invalidui be kojos – Jonaičiui. Kaip ėmė mane bart, prisipažinau, kad invalidui daviau lėkštę sriubos.

Kol Albertas Vilemas ten dirbo statistiku, dirbau ir aš, o kai Vilemą išvežė į kitą lagerį, mane ir iš valgyklos išvarė, apšaukę visokiu pardaviku. Paskyrė į miesto statybą. Vienas barako vyresnysis mane apskundė prižiūrėtojams, kad aš neklausau, nesilaikau tvarkos. Jis man buvo liepęs plauti baraką, o aš jam pasakiau: tu ten paskirtas ir plauk. Mane prižiūrėtojas primušė. Už tai, sutikęs gatvėje, atėmiau kastuvą, kuriuo sniegą kasė, ir būčiau gal jį nukirtęs su tuo kastuvu, bet čia pasimaišė Bronius Liutkevičius ir tą kastuvą iš manęs atėmė. Tada tam prižiūrėtojui griebiau už gerklės, Bronius vėl mane patraukė į šalį. Taip ir liko nenubaustas tas mano kankintojas.

Statybose nelabai aš jų ir klausiau. Būdavo, brigadininkas pasišaukia, aš ir einu artyn su kastuvu rankose. Klausiu: ko nori? Pažiūri į mano kortelę, sako: „Norėjau patikrinti“. Toj kortelėj buvo surašyti straipsniai ir bausmės laikas. Vieną kartą įvarė mane į gilią duobę semt vandens. Čia ir atsiėmė: svaidė ant galvos akmenis, kastuvus, sudaužė galvą, pečius. Apsimečiau, kad nebegyvas, tada nustojo. Kai nuėjo, aš, už virvės kabindamasis, išlipau iš tos 9 metrų gylio duobės. Daugiau jau nebelipau į tą duobę semt vandens.

Jonas Šrubša visada mane palaikė ir per Adomą Žiogą surado darbą prie šachtos ventiliacijos. Ten buvo lengva. Kai važiuoja elektrovežis su anglies vagonais, duris atidarau, kai pravažiuoja – uždarau. Įsigijau rusišką vadovėlį, 3-ios klasės vairuotojo, vėliau gavau ir lietuvišką, abu vadovėlius iškaliau mintinai. Vėliau, kas dirbo prie ventiliacijos, pravedė dujų matuotojų kursus. Baigiau ir tuos kursus. Mūsų viršininkas buvo lietuvis, 1941 m. tremtinys – Dzedulionis nuo Paparčių (Žaslių valsčiaus).

Čia mus sunumeravo, ant dešinės kojos ir ant pečių turėjom nešioti užsisiuvę numerius. Manasis buvo: 1M952.

1953 m. mus perkėlė į 4-tą šachtą. Iš 4-os kriminalinius išvežė, padarė vien tik politinių lagerį. Čia mane paskyrė dirbt dujų matuotoju. Darbas buvo lengvas, bet pavojingas.

Po kurio laiko vėl patekau į valgyklą su to paties Alberto Vilemo padėjimu. Pradžioje valgyklos vedėja buvo moteris, vėliau ją

pakeitė kažkoks čekistas, kuris pradėjo mane sekti ir kabinėtis. Kartą pastebėjo, kad tokiam seneliui žemaičiui daviau sriubos. Tada jis ir prisikabino, pradėjo šaukti ant manęs. Aš padėjau samtį, nusirengiau chalatą, prijuostę, apsivilkau savo drabužiais ir išėjau. Tris kartus buvo atėjęs ieškot manęs, kad eičiau dirbt, bet aš nėjau.

Nuėjau pas Albertą ir pasakiau, kad į valgyklą dirbt daugiau neisiu. Jis sako: kur tave dabar dėt? Sakau, kur nori. Pervedė jis mane į invalidų brigadą. Sužinojom, kad mirė Stalinas. Tuoj atrakino barakus, nuėmė numerius, po kurio laiko pradėjo mokėt pinigus už darbą. Kas gauna kelis rublius, nusiperka margarino, saldainių, duonos. Užsimaniau ir aš kur nors dirbt, kad gaučiau kokį rublį. Susitariau su Jonu Baltramaičiu, kad jis mane priims į lagerio statybos remonto dirbtuves prie zeimerio. Pradėjom abu pjaut lentas ir kitokius statybai reikmenis. Gaudavom po kelis rublius, pradėjom nusipirkt maisto. Kurie dirbo šachtose, tie gaudavo kur kas daugiau, bet jiems visų pinigų į rankas neduodavo. Gyvenimas pasuko į gerąją pusę. Sustiprėję fiziškai, politiniai pradėjo spaust „blatnuosius“. Nors ir iš tų pačių politinių buvo susidariusios vadinamosios „blatnųjų grupės“. Jie buvo tai brigadininkai, tai kokie kiti viršininkai ir visus eilinius darbininkus mušdavo, versdavo juos kuo daugiau dirbti, atiminėjo maistą, visur buvo pirmieji. Be to, jie dar turėjo padlaižių, kurie juos aptarnaudavo, tie padlaižiai į darbą neidavo, jiems turėjo uždirbti darbininkai, o gaudavo jie daugiau dar už darbininkus. Tada kaliniai darbininkai susiorganizavo ir pradėjo naikinti tuos „blatnųjų“ vyresniuosius. Po nakties rasdavo papjautus po 4-is ar po 5-is. Kurie dar nepateko po peiliu, pradėjo slapstytis. Vieną naktį kaliniai sužinojo, kad „blatnieji“ slepiasi „būre“ – buvo toks nuo lagerio atitvertas vienas barakas, kuriame laikydavo kalinius, nusikaltusius viršininkams. Į „būrą“ įeit negalima, nes ten dar stovėjo bokštelis su sargybiniu.

Tamsiausiu nakties metu kaliniai prišliaužę pradraskė vielas, sulindo į tą zoną, apvertė „vyškę“ su visu sargybiniu į lauko pusę,

sargybinis iškrito už zonos, tada įsibrovė į „būrą“ ir išpjovė visus „blatnuosius“, tik vienam pasisekė pabėgt. O jų padlaižiai buvo priversti dirbti. Ir be pertraukos, visą dieną.

Po kurio laiko prasidėjo streikai. Sustreikavo 29-a šachta, darbininkai neišėjo į darbą. Sutraukė daug kariuomenės, tiesiog šaudė į lagerio zoną, žuvo daug kalinių, tarp jų ir vienas mano geras draugas lietuvis Varnas, kilęs nuo Kėdainių ar Jurbarko. Aš jo gailiuosi ir šiandien, buvo gražus, tvirtas vyras, tikras Lietuvos patriotas.

Po savaitės ir pas mus sustojo 3-čia ir 4-ta šachtos, kurias skyrė tik spygliuota tvora. Sustreikavo abiejų šachtų darbininkai, dvi savaites šachtos nedirbo. Zoną apgulė iš kažkur atsiųsti kariuomenės būriai. Netoli stovėjo laisvųjų daugiaaukščiai namai, tai ir laisvieji apgulė langus, stebėjo, kas dedasi. Į zoną neįleido nei prižiūrėtojų, nei kariuomenės, čia teisę įeiti turėjo tik lagerio ir šachtos viršininkai. Įeidavo ir prižiūrėtojai, bet tik tie, kurie kaliniams nebuvo nieko blogo prieš tai padarę. Per dienas zonoje sklido dainos, grojo kalinių orkestras. Saugumo šnipai drebėjo iš baimės ir laukė savo eilės. Buvo visiems žinomas toks Kazys Rymas, tai jam kliuvo, akinius sukūlė, kad nieko nematytų.

Kaliniai reikalavo, kad iš Maskvos iškviestų generalinį prokurorą, o jei nekvies, kaliniai į darbą neis. Streikui vadovavo vienas ukrainietis, o kas lietuviams vadovavo, aš nenoriu minėti, grįžęs aš jį gyvą mačiau Lietuvoje, jei nebijos – pats prisipažins. Po tų visų streikų mūsų lagerį išformavo. Vienus išvežė į kitus lagerius, kitus išleido į laisvę, aš patekau į 32-os šachtos zoną, prie geležinkelio statybos darbų. Čia tvarkiau įrankius, darbas buvo visai lengvas. Kūrendamas geležinę krosnelę, būdoj drožinėjau kotus. Po to įsitaisiau geležinkelio stotelėje budinčiu, turėjau priimt ir išleist traukinius iš šachtos. Laisvo laiko turėjau daug, mokiausi toliau iš knygų vairuotojo specialybės. Sužinojau, kad 30-oje šachtoje vyksta vairuotojų kursai, kreipiausi į tą mokytoją, kad ir mane priimtų, paaiškinau savo padėtį. Jis mane ir priėmė, o aš jam nupirkau butelį „vodkos“...

Kai baigiau kursus, perkėlė į 30-os šachtos zoną. Čia pat buvo garažai, perėjau dirbt į autokoloną vairuotoju. Uždirbdavau 180 rublių per mėnesį. Nusipirkau stalinį laikrodį už 194 rublius, po to kostiumą, paltą.

Vieną kartą taip skaudėjo galvą, atsiguliau ir užmigau. Girdžiu, kažkas mini mano pavardę ir vardą. Pasikeliu, žiūriu, stovi *Perkūnas* – Pranas Jaromskas, buvęs mūsų būrio vadas. Pasirodo, jis jau anksčiau buvo įkliuvęs, aš apie tai nieko nežinojau, ir buvo kalinamas Intos lageriuose. Chruščiovas visus politkalinius surinko iš visos Komijos ASSR ir suvarė į „TEC–2" lagerį, o po metų iš „TEC–2" pradėjo rankiot ir vežt kažkur. Sužinojau, kad į Mordovijos lagerius išvežė mano gerą draugą Pupkulį Valterį. Aš likau, nes man jau baigėsi bausmė, su užskaitymais – pusantro mėnesio. Po pusantro mėnesio pristatė į teismą ir išleido be teisės grįžti į Tėvynę. Užsirašiau, kad važiuosiu gyvent į Intą. Taip ir padariau. Po metų, kamuojamas Tėvynės ilgesio, nutariau ją aplankyt, už kurią kovojau ir kraują liejau. Parvažiavau, aplankiau brolį, kuris gyveno Vilniuje, sesuo buvo ką tik grįžusi iš tremties. Jos tėviškėj neregistravo ir neleido gyventi, gyveno netoli Baltarusijos sienos. Pavaikščiojau gimtinės takeliais, sužinojau, kad mano pirmoji meilė už kito jau ištekėjusi. Vėl grįžau atgal į Vorkutą. Vorkutoje vedžiau. Į Lietuvą grįžau maždaug po dešimties metų. Įsidarbinau Kretingos autobusų parke. Tik pradėjus dirbt, išsikviečia saugumas. Nufotografavo, paėmė pirštų antspaudus, po to nusivedė į kitą kabinetą ir pradėjo verbuot. Pradžioje nesupratau, ko nori. Prašo, kad padėčiau dirbt. Klausiu, ką aš jums galiu padėt dirbt? Jie sako:

– Pranešinėt mums, kas ką kalba, kas ką daro...

Tada supratau, ko jie nori. Aš jiems pasakiau, kad už tokius dalykus karia, o aš noriu švaria sąžine gyventi. Tai lik, sako, jei kas – ateisi pas mus. Nuo tada jie mane ir užsipuolė su visais savo „šunimis". Jei ką matau ar galiu matyti – viską verčia ant manęs, kad tai aš esu padaręs. Galų gale viskas įkyrėjo ir nutariau iš autobusų parko išeiti...

Mūsų būrio ir kiti partizanai, kuriuos aš pažinojau ir su kuriais teko bendrauti:

Samanius – Kazys Lekauskas
Smarkuolis – Stasys Grenda (iš Klevų k. Žuvo 1949 m.)
Bevardis – Jonas Buklys (iš Kauno. Žuvo 1948 m.)
Genys – Mykolas Svilikas (iš Karčiupio k. Žuvo 1948 m.)
Riteris – Antanas Dzemedavičius (iš Klūsų k. Žuvo 1947 06 13)
Puntukas – Pranas Dzemedavičius (iš Klūsų k.)
Uosis – Petras Klimas (būrio vadas, rinktinės vadas, iš Baroniškių k. Mirė 1965 m.)
Sakalas – Petras Vainius (iš Kauno. Žuvo 1948 m.)
Klevas – Kazys Grinkevičius (iš Jačiūnų k.)
Riešutas – Klemensas Gurskas (iš Pabiržės k. Žuvo 1947 m.)
Vaidevutis – Kazys Grebliauskas (iš Amalių k. Žuvo 1947 m.)
Meška – Romas Randis (iš Milžinų k. Žuvo kalėjime 1957 m.)
Perkūnas – Pranas Jaromskas (būrio vadas)
Aidas – Juozas Urbonavičius (iš Neveronių k. Žuvo lagery 1952 m.)
Narsutis – Motiejus Butkevičius
Merkys –
Katinas – Juozas Čepkauskas
Varguolis – Kazys Bauras
Patrimpas – Pranas Stanislauskas
Vėjas – Pranas Žyčius
Tarzanas – Jokūbas Zidoravičius

Pasakoja SALOMĖJA PILIPONYTĖ-UŽUPIENĖ – „RŪTA“

Užrašyta Kaune
1999 05 28

Gimiau 1928 m. Rumšiškių valsčiuje, Mackūnų kaime. Šeimoje buvome šeši vaikai. Tėvelis žuvo tuoj po karo, užvažiavęs

ant rusų paliktos minos, motiną sušaudė partizanai, mes visi likome našlaičiai.

Su jaunesne seserimi Valerija likome gyventi kaime, kiti išsikėlė kitur. Aš tuo metu irgi dar buvau nepilnametė, o ji už mane šešeriais metais jaunesnė, apie 9–10 metų. Tėvų žemės buvo apie 12 ha, bet mes jos įdirbti jau neturėjom jėgų.

Tuo metu iš kaimo, iš apylinkių dauguma jaunimo traukė į miškus, rusai tik vieną kitą per prievartą paėmė į savo kariuomenę. Aplinkiniai kaimai buvo: Pravieniškės, Pašuliai, Livintai, Beištrakiai, Šiliniai, Mackūnai, Kieliškės. Daugelis jų įsiterpę į miškus. Pokario metais mūsų apylinkėse ypač dažnai lankydavosi stribai iš Kaišiadorių, iš Rumšiškių, rusų garnizonai siautė, būdavo dažni susišaudymai su partizanais.

Iš Guronių kaimo į mišką buvo išėję trys broliai Zdanevičiai: Pranas – *Morka,* Ignas – *Serbentas*, Andrius – *Burokas*. Žuvo visi trys tą pačią dieną1945 m. pavasarį apsupty.

Iš Livintų kaimo – Juozas Čiurinskas, Jonas Čiurinskas-*Pelėnas*, Antanas Taparauskas-*Kirvis*, buvęs eigulys. Jis pirmas ėmė organizuot partizanų grupę Livintuose. Juozas Taparauskas – dingęs be žinios.

Iš mūsų – Mackūnų – kaimo į mišką buvo išėjęs Jonas Ožeraitis-*Vaidotas*, Bronius Žukauskas.

Pas mus lankydavosi *Perkūnas* – Jaromskas, Grenda ir kiti. Jie daugiausia laikėsi Beištrakių, Mackūnų, Livintų, Pašulių miškuose. Oficialiai ryšininke mane paskyrė *Perkūnas*, davė slapyvardį *Rūta* 1946 metais. Pašuliuose buvo ryšininkas *Putinas* – Vincas Čiurinskas iš Kaišiadorių rajono, Kiemelių kaimo Elena Paškevičiūtė. Su ja tekdavo susitikt. Teko nukeliaut iki Prienų, kur susitikdavau su „Geležinio Vilko“ rinktinės ryšininke Genute Tamošiūnaite.

Netrukus Kaišiadorių enkavedistai sužinojo, kad aš esu partizanų ryšininkė. Rumšiškių MGB viršininku tada buvo Šatalinas, o Kaišiadorių – Kandajevas. Kaišiadoryse, pamenu, buvo „garsus“ stribas Vilkas.

1948 m. pavasarį atvažiavo pas mane į namus Kandajevas ir pasakė:

– Arba mums dirbsi, arba būsi areštuota...

Jau davė ir slapyvardį – kažkokį iš „B“ raidės. Aš pasakiau, kad dar pagalvosiu. Kada jis išvažiavo, pavakariop atėjo Ožeraitis, *Perkūnas* – Pranas Jaromskas, Grenda, *Vėjas* – Pranas Žyčius, visi apsitarėm ir nutarėm, kad man reikėtų iš namų pasitraukt. Tuo pačiu metu priėmiau partizanės priesaiką, pasilikau slapyvardį *Rūtą,* gavau ginklą – pistoletą „Valter“.

Paskutinieji likome: Ožeraitis, Grenda, *Bevardis* – Jonas Buklys. Turėjom bunkerį Užtakų kaime pas Černiauską. Jonas Černiauskas – *Vaidotas* buvo 6-to būrio vadas ir likęs iš jo tik vienas. Pas jo tėvukus Užtakų kaime buvo bunkeris, kuriame mes prisilaikėm. Kada Jonavos rajone sužeidė Ožeraitį, mes jį parsigabenom čią į Užtakus, į bunkerį. Sužeistas jis buvo į abi rankas, visas kruvinas.

Vieną kartą Pašulių kaime nuėjau pas žmones persirengt. Tik nusiaviau kojas, nusirengiau viršutinius rūbus, sesuo žvilgterėjo per langą ir net suriko:

– Va stribai atvažiuoja!

Netoliese buvo kluonas, už kluono krūmai. Šokau per duris, už gryčios ir – miško pusėn basa, o jau gruodas, buvo pašalę. Stribai ėmė šaudyt. Tik gal už kokių trijų kilometrų pajutau, kad man tirpsta viena koja, ėmiau klupt, žiūriu, virš kelio kraujas net švirkščia. Supratau, kad mane peršovė. Užėjau pas žmones, jie suteikė man pirmą pagalbą, aprišo žaizdas. Pavakariop grįžau į bunkerį. Teko truputį pasigydyt, bet žaizda greit ir gerai užgijo.

Aš turėjau dukrytę pasigimdžiusi 1947 m. kovo 14 d., dar būdama ryšininke, ir ją auginausi iki pusantrų metukų, nes jos tėvas (partizanas) jau buvo žuvęs.

Kada priėmiau priesaiką ir išėjau į mišką, mes susitarėm su vienais ryšininkais – Lietuvos rusais, kurie gyveno nuo mūsų gal už kokių 8-nių kilometrų Užusalių apylinkėje, Jonavos rajono Girelių kaime. Tai Jegorovas Timofejevas. Šiuo metu šitie senukai jau mirę, tebėra gyva tik dukra. Netrukus stribai sužinojo, kur ta mano mergytė, ir pirmiausia čiupo mano brolį Alfonsą

Piliponį, kuris tuo metu Vilniuje tarnavo milicijoje. Broliui ėmė kelt visokias sąlygas. Man dar besislapstant, čekistai atsivedė jį pas tuos Jegorovus ir mano mergaitę paėmė. Brolis mergaitę parsivežė į namus, į Kauną. Tada jai buvo vieneri metukai ir septyni mėnesiai. Jis galvojo, kad jam leis šitą mano dukrytę pasilikt ir augint, bet po kelių dienų vėl atvažiavo stribai ir įsakė mergaitę nuvežt ir atiduot į vaikų namus. Brolis ją nuvežė į vaikų lopšelį-darželį (Lopšelio gatvę Nr. 10) ir paliko. Tai buvo 1948 m. liepos 6 d.

O man *Vėjas* jau buvo pažadėjęs dokumentus legalizuotis ir apsigyvent Vilniuje. Kaip žinoma, artėjom prie Markulio išdavystės, nes tie dokumentai buvo parūpinami su Markulio žinia.

Kaip buvom sutarę, aš sužinojau, kur mano dukra. Dar belaukiant tų dokumentų, atvažiavo *Vėjas* ir pasakė:

– Bus šaukiama didelė sueiga visų partizanų, kurie dar likę, prie Palemono Naujasodžio kaime. Suvažiuos iš visų kraštų partizanai...

Be to, *Vėjas* perspėjo, kad mes nesigąsčiotume, nes daugelis bus apsirengę rusiškomis uniformomis, kad nebūtų didesnių įtarimų. O kai išvažiavo *Vėjas*, netrukus ir aš išvažiavau į Vilnių. Vilniuje radau Ožeraitį, irgi jau su dokumentais, dirbantį vairuotoju. Ten dar maišėsi ir pats *Vėjas*, *Uosio* žmona tam pačiam kambary Aviečių gatvėje (šiuo metu Vandentiekio), dar tebėra tas namelis, kuriame gyveno bevaikė moteris ir turėjo įsisūnijusi berniuką. Dabar gyvena tos moters marti su sūnumi.

Kai išvažiavo *Vėjas*, aš ir sakau vyrams (buvo Černiauskas-*Vaidotas*, *Sakalas*, *Varpas*): patarčiau neit į tą susirinkimą. Man iškart kilo įtarimas: su rusiškom uniformom atvažiuos, atseit gal sups rusai ar ką, taip keistai viską nupasakojo, buvo labai netikra ir neaišku. Aš labai prašiau vyrus, kad neitų.

Turėjau jau ir pasą, labai norėjau kuo greičiau pasiimt dukrą. Dar laukiau *Smarkuolio* – Stasio Grendos su *Drebule*. Taip belaukdama jų, į tą susirinkimą nebenuvažiavau, o Ožeraitis važiavo iš Vilniaus ir turėjo su *Vėju* susitikt Palemono stoty, bet irgi nesusitiko, irgi pavėlavo.

Tik po kelių dienų sužinojom, kas ten įvyko.

Ožeraitis, atvažiavęs į Palemoną, paklausė, kur tas kaimas. Atsitiktiniai žmonės jam pasakė, kad Naujasody vyko susišaudymas. Tada jis iškart suprato ir movė atgal.

O aš jau su dokumentais (Grigaliūnaitės pavarde) kartu su jaunesniąja seserimi Aldona išvažiavau į Kauną pasiimt dukrytės.

Kai atvažiavom į vietą, aš jos ėmiau ieškot pagal savo tikrąją pavardę. Man atsakė, kad tokios mergaitės nėra. O jau vakaras, ėmė temt. Seserį nusiunčiau pas brolį, pati nuėjau pas vieną ryšininkę M. Melnikaitės gatvėje, reikėjo jai perduot tokius dokumentus. Ir pas ją nakvojau. Lopšelio direktorius dar buvo sakęs ateit kitą dieną, bet čia mane pas tą ryšininkę areštavo. Pasirodo, ta ryšininkė irgi jau buvo užverbuota. Kadangi adresą man buvo davęs *Vėjas*, be abejo, tai jau buvo čekistų lizdas.

Naktį atvažiavo penki čekistai, pasibeldė, ta ryšininkė juos įsileido. Ir čia pat mane suėmė. Aš nežinojau, kad tą pačią dieną suėmė ir Ožeraitį Vilniuje. Nusivežė į Kaišiadoris ir pralaikė apie tris savaites. Čia dar gerokai mane paplakė. Nors Ožeraitis buvo irgi areštuotas, mane plaka ir reikalauja pasakyt, kur Ožeraitis. Aš ginuosi, kad nežinau, kur jis. Vedžiojo po miškus, reikalavo pasakyt, kur gyvenau. Parodžiau seną bunkerį Pašulių miške. Tuo pačiu keliu jau nebegrįžom, liepė man eit tiesiai per mišką link Pravieniškių. Beeidami užlipom ant *Smarkuolio* ir *Drebulės*. Jie, matyt, buvo apsistoję nakvynei. *Smarkuolis* paleido seriją ir nušovė stribą Visocką.

Pasirodo, jau buvo paimtas ir *Aidas* – Juozas Urbonavičius, kuris išdavė bunkerį pas Černiauskus. Čia irgi atvedė mane ir reikalauja pasakyt, kur bunkeris. Aš to tikrojo neparodžiau, o parodžiau kitą, tokią nedidelę slėptuvėlę, kurioje mes kartais netikėtu atveju pasislėpdavom.

Pamatęs nepažįstamus žmones, prie mūsų dar priėjo pažiopsot Černiausko brolio sūnus, gal kokių septynerių metukų. Tai stribai dar šitą vaiką apkūlė, apstumdė. Man taip širdį suskaudo.

Šiaip, kiek mane plakė, aš nieko neišdaviau. Kaišiadoryse ypač mane mušė rusas Kiseliovas gumine lazda, kojomis spardė, už plaukų į sieną galvą trankė.

Iš Kaišiadorių išvežė į Vilnių, į saugumo ministerijos rūmus. Čia laikė jau ilgiau, tardė naktimis, kankino nemiga.

Areštavo 1948 m. spalio 21 d., o į Lukiškių kalėjimą išvežė tik 1949 m. pavasarį.

Kada buvau paimta Kaišiadoryse, man parodė nedidelę nuotraukytę, kur Naujasodžio kaime buvo sušaudyti mūsų patizanai. Nuotraukoje jie buvo susodinti pusračiu: vieni tik su baltiniais, kiti su palaidinėm. Klausinėjo, ar ką nors iš jų pažįstu.

Per tardymus apie dukrą nė vienu žodžiu neužsiminė. Man jokio teismo nebuvo, tik sprendimą pasirašiau. Bendroj byloj buvo pažymėta, kad teista 25-riems metams, o kai atnešė pasirašyt, buvo pažymėta: 10 metų lagerio ir 10 metų tremties.

Patekau į Taišeto lagerį. Laiškų rašyt į namus neleido. Pirmas darbas buvo skaldyt akmenis, norma – 2 m^3 dienai.

Po pusės metų labai nusilpau, ėmiau sirgt, patekau į ligoninę. Čia visai jau kitokios gyvenimo sąlygos. Atsigavau. Iš lagerio paleido 1956 m. liepos 16 d. Grįžau į Kauną pas savo jauniausią seserį Valeriją.

Per visą lagerinį laikotarpį apie dukrą neturėjau jokios žinios. Tik kai Stalinas mirė, leido parašyt laišką. Aš tada parašiau, pasiteiravau apie dukrytę ir gavau atsakymą, kad dukrytė yra, kai parvažiuosiu – rasiu. Artimieji, matyt, nenorėjo nervint manęs, todėl taip ir parašė.

Kada grįžau, sužinojau, kad mano dukra atiduota į tą patį lopšelį – kaip pamestinukė, pavarde Valentina Petrova, Grigorjevna, metais jaunesnė, gimusi 1948 m.

Atėjau į tą lopšelį, paklausiau, kur dukra, bet man atsakė: „Nėra, neieškok, rusų lakūnų šeima įsidukrino ir kažkur išsivežė“.

Bandžiau kreiptis į tarptautinį teismą. Man buvo atsakyta, kad mano atlyginimas 90 rublių, aš dukros išlaikyti negalėsiu. Tuo ir baigėsi teisybės ieškojimas. Brolis buvo labai įgąsdintas,

prašė manęs nebeieškot vaiko, jeigu ieškosiu, vėl sėsiu į kalėjimą ir jį pasodinsiu kartu (šiuo metu brolis jau miręs).

Kažkas yra pasakęs, kad žmogus nuo pat mažumės daro klaidas ir iš jų mokosi. Kartais ir partizanai darė daug klaidų, bet, kaip dabar pagalvoju, kada pasiskaičiau MGB slaptas bylas, savo bylą, supratau, kiek šnipų šnipelių mus sekė, kiek buvo užverbuotų, keleriopai daugiau negu pačių partizanų. Tačiau ir šiandien mano mintys, mano ryžtas – niekas nepasikeitė. Jeigu reikėtų, ir šiandien stočiau į tą pačią fronto pusę, kurioje patyriau tiek kančių, skausmo ir pergyvenimų. Meilė Tėvynei buvo viskas. Ją, matyt, man įkvėpė motina ir mano pirmoji pradinės mokyklos mokytoja Zabarauskienė. Jos vyras buvo girininkas, o ji buvo didelė patriotė. Prisimenu, kada 1940 m. užėjo rusai, kaip ji verkė. 1939 m. su ta pačia mokytoja buvom nuvažiavę į Klaipėdą, bet iš ten mus vokiečiai išvijo. Tada ji irgi labai sielvartavo.

Aš lankiau Kieliškių pradžios mokyklą. Kada 1940 m. užėjo rusai, jų tankai mauroja per laukus, mums vaikams taigi labai gražu – žiūrim per langus, nosis sukišę, rusų kareiviai vaikšto palei tvartą, o mokytoja stovi po langu ir tiek verkia, ašaros bėga per veidą. Ji mums ir sako:

– Vaikai, jūs nesuprantat, kad mūsų žemę svetimieji mindžioja, ir nežinia, koks likimas mūsų pačių laukia...

Buvo labai gera ta mokytoja. Griežta, bet teisinga. Aš labai prisimenu jos kiekvieną pasakytą žodį, iš jos man liko kažkoks didelis įkvėpimas, kad už savo Tėvynę reikia kovoti.

Pasakoja PRANAS TUŠKEVIČIUS-„RAČIUKAS“

Užrašyta Rumšiškėse
1996 05 05

Gimiau 1925 m. Rumšiškėse. Šeimoje augome penki vaikai: trys broliai ir dvi seserys. Šiuo metu dar visi tebegyvena. Abi seserys gyvena Kaišiadoryse, o mes trys broliai – Rumšiškėse.

Žemės tėvai turėjo nedaug, tik apie tris hektarus. Nepriklausomos Lietuvos laikais iš tiek žemės gal būtų buvę sunku verstis, tačiau tėvas turėjo amatą – gamino roges, įvairius žemės ūkio padargus, bet daugiausia darė ratus, buvo ratų meistras.

Gerai prisimenu 1940-uosius, kada rusai atėjo į Lietuvą. Ėmė gaudyti žmones ir vežti į Sibirą. Mums buvo labai baisu. Daugiausia vežė karininkus, mokytojus. Pamenu, Rumšiškių mokytojas Rumša-Pranskevičius vos spėjo persikelt per Nemuną ir pabėgt nuo jį persekiojusių rusų. Mūsų šeima tuo metu nenukentėjo, nors okupantai paliko gana slogų įspūdį.

1941 m. užėję vokiečiai pas mus tikrai nieko blogo nepadarė. Vokiečių okupacijos metais Lietuvoje kai kur veikė vadinamieji rusų partizanai. Anokie čia partizanai, tiksliau – rusų teroristai, atgabenti į Lietuvą ir nuleisti iš lėktuvų kaip desantininkai, bet apie mus jų nebuvo. Kiek teko girdėti, netoli Kaišiadorių ties Rečionių kaimu prie „majako“ (trianguliacijos bokšto) tuos rusų desantininkus apsupo lietuvių savisaugos dalinys ir sunaikino. Kaip vėliau paaiškėjo, tai buvę Lietuvos žydai. Ten jų žuvo iš viso keturiolika.

Kada 1944 m. į Lietuvą antrą kartą grįžo rusai, aš gyvenau pas tėvus. Tada sudegė beveik visas Rumšiškių miestelis, kartu sudegė ir mūsų namai. Nesudegę liko tik šeši pastatai. Užėję rusai pagavo šešis vokiečius, suvarė juos ant kelto, kuriuo plukdydavo žmones į kitą pusę Nemuno, paplaukę iki upės vidurio, keltą sustabdė ir liepė tiems vokiečiams šokt į vandenį. Vokiečiai, matydami, kad juos sunaikins, ėmė tiems rusams rodyti savo šeimų nuotraukas, klaupėsi ant kelių, prašė pasigailėjimo, bet rusai juos nustūmė į upės vandenį ir dar paleido kelias serijas iš automato.

Tik praėjus frontui, rusai iškart mūsų jaunimą ėmė gaudyt į kariuomenę. Šaukiamojo amžiaus metai lietė ir mane. Tada mes su tėvu Bartkūnų kaime pas ūkininką kūlėme rugius ir po kūlimo ėjome į namus. Su savimi dar nešiausi ką tik suremontuotą armoniką iš tokio Patinsko, kuris gyveno už Strėvos. Matom, atlekia tokia keista tanketė – prieky kaip motociklo vienas vai-

ruojamas ratas, užpakaly du vikšrai, iš bokštelio išlindęs kulkosvaidžio vamzdis. Aš išsigandau ir šokau bėgti, bet tėvas mane sulaikė. Tai kai patraukė iš to kulkosvaidžio, tik kulkos suzvimbė, ir aš sustojau. Iš tanketės išlipo du raudonais antpečiais rusai ir iškart griebė man už rankų. Pavedė į šalį, o tėvui liepė ant žemės sėsti. Vienas iškratė, kitas su automatu stovi už nugaros. Kai nieko tokio baisaus pas mus nerado, pasakė tėvui:

– Sūnui reiks tarnaut armijoje.

Įgrūdo mane į tą tanketę ir nuvežė į Antakalnius. O ten jau didelis plotas aptvertas, sugaudyta nemažai jaunimo.

Su savimi turėjau tik Kaišiadorių amatų mokyklos baigimo pažymėjimą. Netrukus mus susodino į sunkvežimius ir išvežė iš šitos stovyklos. Dovainiuose sutikau tėvus, kurie su maistu ir keliais buteliais „samagono“ ėjo manęs vaduoti. Perdavė tą „samagoną“ vyresniajam, tas prižadėjo mane paleisti, bet niekas nepaleido, tik tą „samagoną“ paėmė. Atvežė į Kauną prie Soboro ir apgyvendino tokiam geltonam name. Ten išbuvom apie dvi paras, per tą laiką išrašė įvairius dokumentus, kol pagaliau nugabeno į geležinkelio stotį, sugrūdo į vagonus, duris užrišo vielomis ir nuvežė į Jarcevą (už Smolensko). Čia sutikau gana daug lietuvių, vien iš mūsų miestelio buvo apie 50 vyrų. Jarceve baigėme apmokymus, prabuvom apie 4–5 mėnesius, po to atvežė į Lietuvą, į Gaižiūnų poligoną. Čia apsikrėčiau niežais, teko nemaloniai gydytis. Kai išgijau, nuvarė į komisiją ir – į frontą. Tai buvo 1945 m. sausio mėnuo. O prieš tai dar atėjo kapitonas, liepė apsirengt ir eit su juo kartu. Atsivarė prie štabo. Aš nesusigaudau, koks reikalas. Ligoninėje bendravau tik su tokiu Šimkūnu Izidoriumi iš Rumšiškių miestelio. Barake gulėjęs dar vienas kareivis, pasirodo, pabėgo. Tai, matyt, už tą kareivį mane suėmė. Nuvarė kažkur toliau, žiūriu, iškasta duobė, uždėti balkiai ant viršaus, užklota eglių šakomis. Šitoj duobėj mane išlaikė keturias paras, kai lietus lyja, viskas žliaugia ant galvos, nedavė nei valgyt, nei gert, bet niekas ir netardė.

Tėvas su motina dar buvo atnešę maisto, bet jų jau prie manęs neprileido. Po keturių parų atvažiavo kažkoks lietuvis genero-

las su tokia didele kepure (papacha). Jis ėmė klausinėt, už ką mes čia vargstam. Mes jam pasiguodėm, kadangi čia buvo įvairūs dezertyrai, pagauti bėgantys nuo persekiotojų ir t. t. Atėjo ir mano eilė. Priėjo jis prie manęs ir paklausė:

– Už ką tu čia patekai?

– Aš ir pats nežinau, už ką, – pasakiau jam. – Mano draugas pabėgo, todėl mane areštavo.

Labai įtariau, kad mane įskundė tas Šimkūnas, nes aš jam skundžiausi dėl blogo maisto ir pareiškiau savo nuomonę: jeigu ir toliau taip maitins, tai visi išlakstys. Supratau, kad Šimkūnas pritarė rusams.

Tas generolas mūsų klausia:

– Ar kariausit su fašistais?

Visi rėkia:

– Kariausim! – galvoja, gal tas rėkimas kam nors ir padės.

Jau buvo ir visai nusilpusių, nes nieko neduoda valgyt. Gulim ant drėgno molio, vanduo bėga nuo tų šakų... Kai taip, generolas davė įsakymą išvežiot mus po kuopas. Kitą dieną atėjo karininkas ir paklausė:

– Kur tas, kuris grot moka?

Aš prisistačiau, jis man ir sako:

– Paprašysiu, kad „staršina“ tave atleistų, eisim į gegužinę už Neries pas lenkaites.

Prieš tai mane aplankę brolis su mama buvo atnešę tokią armoniką. Nuėjom mes į tą gegužinę su dviem karininkais. Jie nusinešė paėmę iš sandėlio senų batų, striukių, už kuriuos tos lenkaitės atnešė „samagono“, prasidėjo šokiai. Greit naktis prabėgo, o ryte atbėga pasiuntinys iš dalinio su automatu – manęs pasigedo. Sako:

– Greit grįžkit, jūsų kuopa jau išrikiuota, laukia!..

Grįžtam atgal. Prie štabo jau stovi išrikiuoti mūsų vyrai. Atjojo gal apie 20 tokių mongolų būrys. Jie mus varė apie 10 km į Jonavą. Geležinkelio stotyje stovėjo vagonai su kaliniais, rusų kareiviai raišiojo vielomis duris, aplink stovėjo sargybiniai. Mums irgi nudraskė visas žvaigždes ir antpečius nulupo. Apsi-

avę buvom tokiais raudonais angliškais batais, pilka uniforma, irgi anglų dovanota. Suvarė į ten stovinčius tuos pačius gyvulinius vagonus. Mes jau galvojam, kad veža į kokį nors „štrafnoj“ lagerį. Atvežė iki Palemono, iš Palemono pasuko link Vilniaus. Toks Simas Jakubauskas iš Panerių kažkaip per kratas išsaugojo nedidelį peiliuką, tai su tuo peiliuku pasikeisdami vyrai ėmė pjaut skylę. Nors vagono lentos dvigubos, šiaip taip tą skylę išpjovė duryse, bet žiūrim, kad durys užsuktos stora plienine viela. Viena ranka tos vielos neatsuksi. Tada pasikeisdami ėmėm ją lankstyt, kol atvažiavom iki Lentvario, nulankstėm. Atstūmėm duris. Aš prie krašto durų stoviu ir žiūriu į šokančius iš vagono. Buvo sausio mėnuo, ant laukų sniego visai nedaug, o ten kažkur tarp vagonų stovėjo sargybiniai, bet niekas nešaudė. Pasiruošiau ir aš, bet kažkoks nenugalimas baimės jausmas, visas drebu ir negaliu iššokt. Kol galynėjausi su savo baime, keli man tiesiog per galvą išsivertė. Pamačiau, kad stoja traukinys, stabdžiai žviegia, tada jau šokau ir aš į priekį. Visai netoli griovio krašto persiverčiau ir guliu. Matau, traukinys staigiai mažina greitį, jau būtų galima spėt bėgt šalia. Tada pakilau nuo žemės, o prieš akis aukšti geležinkelio vagos šlaitai. Tiesiog keturpėsčias kabinuosi ir lipu aukštyn. Ant šlaito tanki gyvatvorė. Kaip lindau per tą gyvatvorę, kepurę pamečiau. Vėl lendu atgal kepurės ieškot, nes šalta, kaip čia dabar be jos. Šiaip taip susiieškojau ir pasileidau bėgti pirmyn. Matau, priekyje irgi dar trys bėga. Už kokių poros kilometrų jau prasideda miškas. Tie pasislepia už medžių, aš šaukiu, tada jie suprato, kad čia toks pat bėglys. Susitikom visi ir tariamės eit palei geležinkelį link namų. Ėjom ėjom ir nepagalvojom, kad kita geležinkelio šaka atsišakoja link Gardino. Paryčiui dairomės, kad čia kažkur netoli turėtų būti Kaišiadorys. Nutarėm užeit pas gyventoją ir paklaust, kur mes atėjom. Užėjom gryčion, o moterėlė tik: „Co, pani? Co, pani?“ Matom, kad lietuviškai visai nemoka. Paklausėm, koks čia miestelis arčiausia. Ji sako, kad Eišiškės, Rūdiškės. Tada supratom, kad nebe ten mes nuėjom.

Praeinant pro Rūdiškes, mus sulaikė dvi automatais ginkluotos merginos. O mes be jokių dokumentų. Tik vienas viršila turėjo kažkokį lietuvišką pažymėjimą. Parodė jis jį, kažką dar joms paaiškino, jos mus paleido. Gal po penkių parų atėjom iki Žiežmarių. Kelionės metu ne kartą teko užeit ir pas vietinius to krašto žmones, prašėm pavalgyt. Labai skurdžiai žmonės gyveno, duonos neturėjo, duodavo tokį juodą blyną, iškeptą iš grikių.

Nuo Žiežmarių atsiskyrė du suvalkiečiai ir pasuko link Prienų, o mes su tuo viršila į Kauną patraukėm.

Mano tėvai tuo metu gyveno pas Oną Litvinskienę kitam kaime, kadangi mūsų namai per karą buvo sudegę. Grįžtu namo, o čia manęs jau ieško, nes pranešta, kad pabėgęs iš kariuomenės. Kiekvieną dieną atvažiuoja su rogėmis ginkluoti rusų kareiviai, klausinėja namiškių, ar aš dar negrįžęs.

Vieną kartą netikėtai pasirodė kieme tie kareiviai. Aš nebežinojau, kur slėptis, tai į papečelį įlindau, o tas mano draugas viršila kažkur ant tvartelio užlipo, pasislėpė. Kol tie kareiviai atėjo, motina spėjo užmest papečelio angą malkomis. Paklausinėjo paklausinėjo apie mane, motina dar davė jiems „samagono“, ir jie patenkinti greit išėjo.

Kitą kartą slėpėmės su Mykolu Barkausku. Pamatėm, atbėga kareiviai. Mes – į kluoną. Ten buvo padaryta slėptuvė iš karčių po šiaudais. Tik sulindom, girdim, jau kareiviai barškina šautuvo spyną ir šūkauja:

– Vylezai! Vylezai!

Pradėjo badyt durtuvu per tas kartis. Vienu metu tik pajutau, kad šalta geležis prisilietė prie kūno, vos nesurikau, bet viskas greit nutilo. Netrukus atėjo ta Litvinskienė, sako:

– Jau nebėra rusų, išvažiavo, galit lįst lauk...

Nutarėm, kad reikėtų rimtesnę slėptuvę įsirengt, išsikast bunkerį. Nieko nelaukę ėmėmės darbo. Išsikasėm bunkerį tvarte, padarėm dangtį, apklojom jį šiaudais. Tame bunkery išsėdėjom apie savaitę laiko. Po savaitės viršila susiruošė į namus. Kaimynystėje gyveno toks Klimas Dzidaras. Šitas viršila jam parašė laišką ir paprašė, kad perduotų jo namiškiams. Nuvažiavo

Klimas į Kauną, atvežė civilius drabužius viršilai, šis persirengė ir išėjo. Taip mūsų keliai su tuo žmogumi ir išsiskyrė. Bunkery likome dviese su Mykolu Barkausku. Kartą sugalvojom nueit į Pravieniškes. Beeidami ir įkliuvom rusam į nagus. Nuvežė jie mus į Kauną, į Donelaičio gatvę, tuo metu ten buvo saugumas. Čia mus tardė ir betardydami rado dokumentus, jog esam pabėgę iš kariuomenės. Kai taip, tada jie mums pasiūlė po 10 metų kalėjimo. O čia kaip tyčia dar pasipainiojo vienas pažįstamas leitenantas Balynas. Jis pasakė:

– Dabar galit išsipirkt tą kaltę tik stodami į „liaudies gynėjus“.

Aš jo ir klausiu:

– Ką ten reiks daryt?

Kiek žinau, tie „liaudies gynėjų“ batalionai buvo tik pradėję kurtis. Tas leitenantas man paaiškino, ką reiks daryti:

– Nuneši kam nors kokį pažymėjimą, kokį šaukimą, nieko nereiks dirbt...

Mūsų apylinkėse tuo metu dar negirdėjom apie jokius partizanus, kas tie „liaudies gynėjai“. Na aš ir sutikau būt „liaudies gynėju“.

Paleido tada mane į namus. Rumšiškių miestely jau buvo apie 20 vyrų – „liaudies gynėjų“ būrys, kuriam vadovavo tas pats leitenantas. Čia apiformino ir mane, išdavė tokią „spravkę“, gavau ginklą – PPŠ automatą.

Šiuo metu iš anų „šaunių“ kovotojų belikę tik du mano bendražygiai: tai Zigmas Kepežinskas, apie jį ką nors blogo pasakyt aš tikrai neturiu, jo brolis Kazys palaikė ryšį su partizanais, buvo areštuotas, pasėdėjo pusę metų ir grįžo, nors smarkiai sumuštas, bet nieko neprisipažino, čekistai rimtesnių įrodymų neturėjo ir paleido. Grįžęs dar kiek pagyveno ir mirė, nes buvo smarkiai pritrankytas. Tiesa, dar tebegyvena prisiekęs „liaudies gynėjas“ Boleslovas Lepševičius. Tai jis ir toks Kazys Ivanauskas buvo vieni iš aršiausių stribų, bet buvo ir gana neblogų vyrų. Štai Vacys Makarevičius iki tarnybos dar kažkiek vaikščiojo su *Meška* – Romualdu Randžiu, vėliau ir tarnaudamas „liaudies

gynėju“ palaikė ryšį su partizanais, buvo suimtas ir teistas 10 metų. Ta pačia proga galiu pasakyti, kad Randis buvo mano geriausias draugas, mes kartu baigėm šešis skyrius. Ką tik rusams užėjus, dar trumpai kartu slėpėmės viename bunkery. Randis buvo aukšto ūgio, labai mėgstantis humorą žmogus. Vėliau jam daug teko padėt šaudmenimis. Tuoj po karo per Lietuvą iš Vokietijos rusai iš to krašto gabenosi į Rusiją įvairų turtą ne tik traukiniais, bet net karves, arklius, avis bandomis varėsi. Tie gyvulių varytojai su savimi nešėsi ir daug šaudmenų, ginklų, kuriuos pakelėse pardavinėjo už duoną ir kitokį maistą vietiniams gyventojams. Iš jų aš buvau nupirkęs didelę duonterbę parabelio šovinių, kuriuos perdaviau *Meškai*. Tiesa, tie varytojai pakelėse pardavinėjo ir gyvulius, o pinigus pragerdavo.

Galiu pridurti, kad iš mūsų buvusių „liaudies gynėjų“ ne aš vienas palaikiau ryšį su partizanais. Jau po mano arešto buvo areštuotas ir teistas Aleksas Lekavičius, kadangi jis nušovė tokį komjaunuolį – studentą Leliušų kaime.

O K. Ivanauskui viršininkas buvo davęs net uniformą, jis nešiojosi net vokišką parabelį ir eidavo tik su pačiu Šatalinu.

Aš visą laiką vengiau išeiti į kaimus, tai mane dažnai palikdavo vietoje. Su tėvu pjaudavom rąstus namuose. Kadangi tėvas statė namus, aš jam padėdavau, tai ir iš tarnybos stribyne dažnai atleisdavo.

Tuo metu aš draugavau su dabartine žmona Verute Ignatavičiūte. Pas juos į namus ateidavo toks jaunas berniokėlis: tai už stalo sėdi, knygą skaito, tai vėl ką daro, jokio ginklo aš nepastebėjau, nors įtariau, kad jis slapstosi.

Kartą netoli gryčios pasitinka mane Verutė ir sako:

– Ar eisi gryčion? Žaliukai yra atėję...

– Eisiu, – atsakiau.

Tuo metu Rumšiškėse vyko atlaidai, o čia buvo Kapitoniškių kaimas. Prieinam prie gryčios, atsidaro durys, išeina tas pats man matytas berniokėlis, apsirengęs gražia karininkiška uniforma, su pilote geltonais krašteliais, ant krūtinės nediduką rusišką desantininkų automatą užsikabinęs, prie šono pora gra-

natų, pistoletas. Pasisveikinom, surūkėm po cigaretę ir suėjom į vidų. O kambary apie 15 vyrų, atvažiavęs tų Ignatavičių svainis iš Emalių kaimo, o šitas berniokėlis, pasirodo, buvo irgi iš Emalių kaimo Kazys Grebliauskas-*Vaidevutis*.

Vaidevutis atsisėdo prie lango, man pasiūlė atsisėsti kiek toliau. Jis nusikabino nuo kaklo automatą ir padėjo man už nugaros, o pats išsiėmė maldaknygę ir skaito. Stalas apsėstas, aplink keliauja butelis su stikliuku, čia jau kiti ragina jį išgert, bet jis kategoriškai atsisako:

– Aš degtinės negeriu ir mergaičių nemyliu...

Nė vieno stikliuko *Vaidevutis* neišgėrė. Kiek pasėdėję, kiti pradėjo skirstytis. Tada vienas iš jų kreipėsi į mane ir paprašė eit pasišnekėt. Išėjom į lauką ir einam link Nemuno, o žmonės pulkeliais eina jau iš bažnyčios. Išbėgo Verutė ir ėmė šaukt, kad grįžtume atgal. Grįžome atgal, susėdom ant gonkelių ir sutarėm susitikt kitą kartą. Manęs paklausė, ką aš pažįstu Stenionyse. Pasakiau, kad man labai gerai pažįstamas eigulys Antanas Sikadolskis. Taip mes ir pradėjome susitikinėti su *Meška*. Kai jis pats negalėdavo ateiti, atsiųsdavo Sikadolskį. Žiūrėk, jau prašo šovinių, o jų gaut nėra taip lengva. Pradžioje dar buvo nieko, bet vėliau, kada areštavo Makarevičių, įtarė mus, šovinius pradėjo labai kontroliuoti. Šovinius laikė tokioj spintoj, kuri visą laiką buvo užrakinta.

Vaidevutis pas mane ėmė dar dažniau ateidinėti. Be jo, ateidavo dar ir toks *Aidas* – Urbonavičius Juozas iš Neveronių kaimo. Kada Urbonavičių paėmė, nuo to laiko jau pradėjo ir mane sekt.

Vėliau su *Vaidevučiu* susitikdavom rečiau, nes jis persikėlė kitapus Nemuno, arčiau savo namų, link Samylų. Kartą Samylų kaime jie dviese užėjo į sodybą. Ten vyko krikštynos. Šeimininkas pasiguodė, kad nedaug turįs degtinės, reiktų atsivežt. Partizanai juo ir patikėjo. Sėdo jis ant arklio ir išjojo neva tos degtinės, o iš tikro – pranešė NKVD.

Labai greit prisistatė rusų kariuomenės garnizonas, užsimaskavę baltais chalatais, ir ėmė supt sodybą. Atbėgo kažkoks berniokas ryšininkas ir pasakė:

– Bėkit, nes rusai jau supa...

Tada jie bėgo, rusai paskui juos paleido šunį, jie suvirto į kažkokią durpių duobę, kurioje juos abu ir nušovė 1947 12 24: Mykolą Cviliką-*Genį* ir *Vaidevutį*, per pačias Šv. Kūčias.

Iki pat arešto susitikinėjau su ryšininku Antanu Sikadolsku iš Gastilonių kaimo. Jis man pranešė, kad jau nebėra *Vaidevučio*, nebeateina. Gaila man ir šiandien jo labai, tikrai doras ir sąžiningas vyras buvo. Per Velykas, būdavo, ateina pas mane, nusirengia partizaniškus rūbus, ginklą palieka spintoje ir eina į bažnyčią. Po pamaldų grįžta, vėl persirengia ir išeina. Ir visą laiką taip laimingai. O kai tik pasitraukė kitapus Nemuno, į Samylų kaimą, iškart žuvo, niekšas išdavė.

Verutė Tuškevičienė:

Vaidevutis – Kazimieras Grebliauskas buvo mano sesers vyro brolio sūnus. Kilęs iš Aukštųjų Emalių kaimo.

Už savo vyrą aš truputį vyresnė esu. Kada mes susipažinome, Pranas ėmė dažnai lankytis pas mane namuose. Kadangi broliai už mane dar jaunesni buvo, tekėt aš nesiruošiau, o Pranas įkyriai piršosi ir siūlė šeimą kurt. Jis su *Meška* pasišnekėjo, kad aš kol kas nesutinku už jo eit. Tada ateina *Meška* su visu būriu pas mus į namus, dvylika vyrų, visi aukštaūgiai, aš stoviu vidury kambario, *Meška* priėjo prie manęs, vos ne visu metru aukštesnis, ir žiūri į mane. Kiek pažiūrėjęs įdėmiai, paklausė:

– Sakyk, *Račius* ateina pas tave?

– Ateina, – atsakiau.

– Tai tu pasakyk man dabar, ar tu eisi už jo, ar ne?

Ką dabar daryt? Pasidairiau po visus kampus, o vyrai irgi stovi ir žiūri į mane.

– Eisiu, – sakau.

– Na, tai žiūrėk, kad eitum, – sako *Meška*. – O per vestuves ir mes ateisim pašokti.

Tada *Meška* dar parašė laišką ir liepė perduot Pranui. Pamenu, buvo žiema, o susituokėm mes pavasarį. Kai išvažiavom į bažnyčią, aplink girdėjosi šaudymas, pasišokt tada *Meška* neatėjo, tik į bažnyčią buvo atėję trys partizanai Genevičiai, o grįžtant į namus, pakelėje buvo uždeg-

ta šiaudų stirta mūsų garbei. Taigi, jeigu ne *Meška*, dar neaišku, kur mūsų likimai būtų paklydę.

Meška daugiausia laikėsi prie Kaspariškių, Pamierio, Juodiškių kaimų teritorijoje, o veikė gana plačiai, nueidavo net į Kėdainių, Ukmergės rajonus. Mes *Mešką* vadinome ryšių viršininku, nes jis visą laiką su savimi nešdavosi įvairius paketus. Mano žmona vieną tokį paketą iš smalsumo patikrino, kadangi jis buvo neužklijuotas ir neužantspauduotas. Paprastai partizanai mumis pasitikėjo ir dėl to nesuko sau galvos. Anam pakete buvo suregistruota, kiek būrys turi ginklų, kokie ginklai, kiek turi šovinių, kokios turi būti jų aplankytos vietos, kokie nepatikimi žmonės turi būti aplankyti, perspėti arba nubausti. Paketą į mano žmonos namus atnešdavo kas nors iš vieno būrio, o aš arba ji turėdavome perduoti kito būrio vyrams. Ant kiekvieno paketo būdavo nurodyta, kam perduoti. *Meškos* paketus daugiausia paimdavo *Vaidevutis*.

Buvau gavęs vokiečių tankistų pistoletą – belgų mauzerį. Kartą aš tą mauzerį parodžiau *Meškai*. Jis jį narstė narstė, matyt, nemokėjo su juo elgtis, įvarė šovinį į lizdą ir tas netyčia iššovė, pataikė tiesiai į veidrodį, tik šukės pasipylė. O tėvas malė grūdus su girnomis, persigandęs atlėkė, paskui visi juokėmės.

Su partizanais mane visų pirma suvedė žmona. Su daugeliu jų man teko susitikti, bendrauti, nors ne visus aš ir pažinau. Teko su *Uosio* – Petro Klimavičiaus būriu susitikti. Kartą jie septyniese buvo atėję. *Uosis* nešiojo didelę ilgą barzdą, kilęs iš Baroniškių kaimo. Su juo tada buvo *Žilvitis*, *Meška*. Tik liepdavo jie man ginklo nesinešiot. Kada vedžiau, partizanai man net laišką parašė, pasveikino, užtikrino, kad jie netrukdys.

Apie *Žalią Velnią* pas mus sklido įvairiausi gandai. Aš jį pažinojau asmeniškai, kadangi prie vokiečių jis dirbo geležinkelio policijoje. Buvo aukšto ūgio, prie šono visada nešiojosi prisisegęs mediniame dėkle mauzerį. Kiek man žinoma, pas mus rusai stribyne daugiausia ir suko galvas, kaip pagaut *Žalią Velnią* ir *Mešką*. Jie net žinojo, kur jie užeina, pas ką nakvoja, turėjo

apie juos labai gerą informaciją ir labai juos sekė. Iš kaimų ateidavo čekistų užverbuoti informatoriai, dažnai jie nežinodavo, su kuo kalba, kam tą informaciją perduoda. Ne kartą ir man asmeniškai yra panašią informaciją perdavę. Kartą atėjęs toks vyriokas aiškina man, kad pas Valaišas dažnai lankosi „banditai“. Teko pranešt partizanams, kad kitą kartą būtų atsargesni ir daugiau pas Valaišas nesilankytų.

Žodiškių kaime gyveno viena mergina. Ją norėjo areštuot stribai. Aš sužinojau, per kitą žmogų nuvažiavęs dviračiu pranešiau apie tai, per tą pačią Oną Kazakevičiūtę, kuri *Mešką* išdavė. Pasakiau jai, kad praneštų tai savo kaimynei, jog ją ruošiasi areštuoti, bet ši pranešė ne ten, kur reikia, nuėjo pas Šataliną ir viską jam atraportavo. Išsikviečia mane Šatalinas ir sako:

– Ty menia padviol!

Aš ginuosi, kad taip nebuvo, bet argi manim patikės, kada gavo iš savo agentės tokį pranešimą.

Kartą Kazys Kepežinskas pasiūlė pagąsdinti stribus. Nuėjom ant vadinamo Kunigo kalno ir ėmėm šaudyti, stribai išsigandę išsilakstė pakampiais ir net nosies neiškišo, laukė, kas bus toliau. O kitą kartą jau rimčiau Rumšiškių stribų būstinę puolė partizanai, bet užimt nepasisekė, nes ties būstine stribai buvo išsikasę tranšėją, smarkiai gynėsi, partizanai, matyt, vengė aklai veržtis.

Rumšiškėse labai žiaurus stribas buvo Zigmas Dubosas. Vėliau jis dirbo Jiezno miestelyje įgaliotiniu. Žmonių į Sibirą vežimo metu 1949 m. kovo mėn. iš kaimo senukas Jasilionis bandė bėgt, tai šitas Dubosas jį nušovė. Kitą sykį plentu ėjo žmogus ir nešėsi nešulį, o pro šalį važiavo stribai. Tai Dubosas pakėlė automatą ir paleido seriją į tą žmogų, žmogelis vietoje krito negyvas. Stribai iššoko iš vežimo ir ėmė kratyt to žmogelio nešulį, o ten tik višta, daugiau nieko. Tas Dubosiukas išsigando, kad čia jam dabar gali liūdnai baigtis, bet tuo laiku buvęs Rumšiškių stribų vadas Podkolzinas ėmė jį raminti:

– Ko tu dabar dėl to senio pergyveni, mes tau duosim medalį, nebijok, nieko tau nebus...

Stasys Matakas slapstėsi nuo rusų. Jį pagavo ir vežė vienam vagone su mano žmona į Sibirą. Kai traukinys pajudėjo, jis kažkaip atkrapštė vielas, iššoko ir pabėgo. Po to vėl slapstėsi prie namų, apie 1950 m. jį visai beginklį nušovė irgi tas pats Dubosas.

Turiu pridurti, kad Rumšiškėse tik iš pradžių stribai ėjo kartu su rusų garnizonais, vėliau rusai stribų visai nebeimdavo. Buvo Užtakų garnizonas, tik tas garnizonas eidavo į operacijas, mūsų stribais nepasitikėjo. Kas įdomu, Rumšiškių stribai nė vieno partizano nėra nušovę. Dauguma mūsų stribokų patys galus atidavė: tai susisprogdino, tai nusišovė. Pas mus buvo ne visi tokie blogi vyrai. Štai aš gerai buvau įsiminęs, kaip atrodo *Meškos* pistoletas – viena rankenėlė iš medžio išdrožta, kita kaulinė. Šitą pistoletą netikėtai pamačiau pas striboką Makarevičių. Aš paklausiau: „Iš kur tu gavai *Meškos* pistoletą?“ Žmogus iškart suglumo, nes jis net negalvojo, kad aš palaikau ryšį su *Meška*, o aš nežinojau, kad jis, pasirodo, irgi palaiko tokį pat ryšį. Jis man ir sako:

– Ai, žinai, jie mane sekė, ant šieno miegojo ir pametė, o aš radau...

Maždaug po pusmečio Makarevičių areštavo. Tik tada jau visi sužinojom, kad jis su *Meška* ryšį palaikė.

Kada grįžo iš lagerio, buvo pas mane užvažiavęs, labai pasikeitęs iš veido, daug metų Norilsko lageriuose kalėjęs.

Pirmą kartą Rumšiškių miestelį partizanai puolė 1944 m. rudenį. Tuomet aš buvau kariuomenėje Jarceve. Tik man grįžus, motina pasakojo, kad vyko didelis susišaudymas, sudegino valsčiaus pastatą, nors ir skarda buvo dengtas, partizanai sumetė granatas į vidų per langus, išlaisvino suimtuosius. Partizanai į šitą pusę persikėlė iš anapus Nemuno. Šiuo metu dar tebėra gyvas Genevičius (Jonas), kuris tuos partizanus perkėlė valtimis ir keltu. Jis teigė, kad tai buvę Petro Taparausko vyrai.

O antrą kartą Rumšiškes partizanai puolė 1947 m. nakties metu. Labai sutelkta ugnimi puolimas vyko, bet žuvusių nebuvo nei

iš vienos pusės, nei iš kitos. Tuo metu ir aš buvau toj stribų būstinėj. Po to mane smarkiai barė viršininkas, kodėl aš turėjau kulkosvaidį ir nešaudžiau. Jie jau labai mane įtarinėjo. O aš specialiai sugadinau kulkosvaidžio diską, kad paskui turėčiau kuo pasiteisint.

Kartą Leliušių kaime mes keliese ėjome per sodą, o partizanai gryčioj ant aukšto per plyšius stebėjo mus. Vėliau jie man apie tai pasakojo. Sako, galėjom visus paklot, jei ne tu.

Naujasodžio kaime Griškelio sodyboje buvo partizanų bunkeris. Susišaudymo metu nušovė šeimininką, dukrą, motiną ir šešis partizanus, tarp jų Joną Černiauską-*Vaidevutį* (būrio vadą).

Vėliau palaikiau ryšį su partizanu Bernardu Pūru-*Žilvičiu* iš „Meškos" būrio. Tada man viršininkai įdavė kažkokius dokumetnus, kuriuos vežiau į Kauną, į Donelaičio gatvę, ten turėjau pristatyti į štabą. Bevažiuojant ties Astravu, pastebėjau, kad mane stabdo žmogus. Sustojau. Apsirengęs jis tokiu švarku, pasiūtu iš senoviško milo. Šitą žmogų iškart pažinau. Dar nuo vokiečių laikų jį gerai pažinojau, jis dirbo prie geležinkelio. Aš jam ir sakau:

– Labas, Beniau! – O aš gi su automatu...

Jis pasižiūrėjo į mane:

– Labas, – sako.

Įsėdo jis į mūsų sunkvežimį. Dar tokių moterėlių prisėdusių važiuoja, negi ką prie jų šnekėsi. Atvažiuojam į Petrašiūnus, matau, jis taikosi išlipti prie šlagbaumo. Aš jam sakau:

– Važiuojam į Kauną...

Jis pasižiūrėjo dar kartą į mane.

– Ech, man vis tiek, – numojo ranka ir važiuoja kartu toliau.

Atvažiuojam į Kauną, išlipam ir einam Vytauto prospektu. Atėjom iki Laisvės alėjos. Man jau reikia sukt į Donelaičio gatvę, jis sako:

– Pirmą kartą gyvenime einu Laisvės alėja.

Nuėjom iki Donelaičio gatvės. Aš jį palikau palaukt gatvėje, o pats nuėjęs atidaviau tuos dokumentus. Kai grįžau, jis man pasakė:

– Dabar einam, aš tave vesiu.

Perėjom visą Laisvės alėją, nuėjom iki senamiesčio, užėjom į restoraną. Už staliukų, matom, susėdę keletas rusų karininkų geria. Prie vieno staliuko atsisėdom ir mudu, išgėrėm, užkandom. Paskui nuėjom prie Neries Jonavos gatve, atsisėdom ant kranto ir tada jau pasikalbėjom apie viską atvirai. *Meška* tuo metu jau buvo paimtas, bet laikėsi vyras gana kietai, nieko neišdavė. Bernardas čia man pasakė, kad *Mešką* Juodiškių kaime užnuodijo migdomaisiais tokia Ona Kazakevičiūtė. Kareiviai sulindo per stogą ir paėmė jį gyvą. Kada *Mešką* atvežė į miestelį, vienam kareiviui buvo smarkiai perkąsta ranka, pasakojo, kad *Meška* dar atkakliai gynėsi, nors ir apsvaigęs. *Meškos* atpažinimui rusai atvedė Drumstą, Drumstienę, Lekavičių, kadangi *Meška* nesakė savo pavardės ir neprisipažino, jog tai tas pats Romas Randis, bet šitie atvestieji paliudijo, kad tai Randis. O *Žilvitis* Leliušių kaime prie Strėvos upės pateko į pasalą, jį paėmė taip pat gyvą, teisė, Mordovijos lageriuose atsėdėjo 17 metų. Mes dar su juo susirašinėjome.

Savo krašte aš gerai pažinojau dar šiuos partizanus: Vytą Tveragą, Alfonsą Grabnicką, Juozą Vaškevičių, Juozą Krasauską, Joną Simonavičių-*Mažylį* (žuvo Vilionių kaime prie Kaišiadorių).

Kartą žiemos metu iš Panemunės važiavo dvi stribų pastotės link Kampiškių kaimo. Kada grįžo, partizanai jiems pastojo kelią. Pirmą arklį nušovė, o antras išsigando ir ėmė smarkiai bėgt. Tada partizanai kirto į tą vežimą. Tiksliai nežinau, kiek ten jų nušovė, bet į Rumšiškes atvežė dar vieną negyvą, du peršautus. Pasakojo, kad „Saulės“ būrys tada tuos stribus užstojo. Keturis nušovė, kitus sunkiai sužeidė.

Buvo toks Rumšiškių milicijos leitenantas Kozlovas. Kartą jis sako man:

– Tu mane palydėk, aš eisiu pas paną.

Nuėjom mes tada pas Deimantavičių. Ten mynė linus. Po kiek laiko pasigirdo šaudymas. Pamatėm, kad dega Žaltausko namai kaime. Kozlovas nieko nelaukęs išnešė kudašių pirmas, po jo ir aš.

Kitą dieną, žiūrim, stribas Ivanauskas peršautas slampinėja, jis, pasirodo, ir automatą prarado.

Kaip vėliau pasakojo, nuo Kruonio pas Žaltauskus atėjo „Varguolio“ būrys ir apsupo namus, o viduje buvo daugiau žmonių ir trys stribai. Partizanai įsakė visiems išeit į lauką ir sugult ant žemės. O iš tų stribų ten viduje buvo toks leitenantas, Zapusčinskas su kulkosvaidžiu ir Ivanauskas. Ivanauskas norėjo išlįst per langą, bet langai buvo užstoti. Tada jis automatą numetė ir bėgo laukan. Pradžioje atsigulė su visais, o kada namą uždegė, prisidengdamas dūmais, šoko bėgti. Jį du partizanai vijosi ir šaudė, du kartus peršovė koją, bet kaulo nesužeidė, todėl jis pabėgo, o Zapusčinskas su kulkosvaidžiu parbėgo. Leitenantą visai jaunas partizanas nušovė.

Kitą dieną atvažiavo partizanų sanitarai kartu su *Meška*, aptvarstė Antaną Žaltauską, kuris irgi buvo sužeistas.

Vėliau teko šnekėti su tuo Antanu, tai jis sakė, kad iš anų buvusių tuo metu partizanų jis nė vieno nepažinęs, tik kitą dieną apie jo sužeidimą sužinojęs *Meška*, todėl atvažiavęs jo perrišti. Kiti sakė, kad tai buvę iš Prienų rajono „Saulės“ būrio vyrai.

Kada žuvo *Saulė*, tuomet aš buvau namuose, maždaug 1947 m. pabaigoje. Atvažiavo keli sunkvežimiai į sodybą, namelis nedidelis prie pat Nemuno, apsupo ten *Saulės* vyrus, jie nepasidavė ir žuvo keturi, kartu ir *Saulė*.

Saulė – Alfonsas Ališkevičius kilęs iš Darsūniškio miestelio. Daugiau jis priklausė „Tauro“ apygardai, nors veikė ir „Didžiosios Kovos“ apygardoje.

Kartą atėjo pas mane iš stribyno vienas stribokas ir sako:

– Kviečia tave ateit, atvažiavo iš Kaišiadorių.

Aš ir nuėjau. Iškvietė į kabinetą, liepė sėstis, atsisėdau, o už stalo stovi majoras Kiseliovas. Jis ir sako:

– Nu, čevo ždiote?

Tuomet mane ir griebė toks leitenantas, o aš išsilaisvinau rankas ir kirtau per sprandą tam leitenantėliui, bet jau ir kiti puolė, užlaužė rankas, surišo su telefoniniu kabeliu. Kiseliovas tada klausia:

– Skolko banditov ubil?

Aš jam pasakiau, kad savo gyvenime nemačiau nė vieno „bandito“. Tada nuvežė į Kaišiadoris ir įmetė į rūsį pas „banditus“. Rūsy sutikau tokį Simonavičių. Pas jį užėjo partizanai ir paliko didelį prieštankinį kulkosvaidį PTR ant trijų kojų, atseit jis jiems dabar nereikalingas. Ir įmetė į kūdrą. Kada Juozą Urbonavičių-*Aidą* suėmė, jis daug žmonių išdavė, tarp jų ir Simonavičių. Čekistai jam įdavė kablį ir liepė graibyt po kūdrą, o kai užkabino, ištraukė ir tą kulkosvaidį. Simonavičių suėmė ir vien už tai jam davė 10 metų kalėjimo.

Kiek teko girdėti iš kitų, *Aidą* apie 1952 m. užmušė lageryje kaliniai.

Nemažai žmonių ateidavo iš kaimų su informacija apie partizanus. Jie tiesiog net užverbuoti nebuvo, nešė skundus, ir tiek. Ne vieną iš jų teko perduoti partizanams – kaip išdavikus. Kiti, kurie spėjo išnešt kudašių, visi tie skundikai sulindo į stribyną. Tarp jų toks nukvošęs senis Lekavičius iš Leliušių kaimo. Tokią Oną Drumstienę už skundimą Romas Randis gerai pavelėjo gumine lazda, tai ir ji atbėgo prašytis prieglobsčio į stribyną. Bet kurgi ją dės. Prirašė stribelnyčion, tai su automatu prie telefono pasėdėdavo, šiukšles surinkdavo. Jos vyras Drumstas su Šatalinu važiavo į Pravieniškes arkliu, o partizanai pasaloj sėdėjo. Į tą pusę juos praleido, o grįžtant atgal davė parako pauostyti. Partizanas Jonas Simonavičius-*Mažylis* (stambus vyras) iš kulkosvaidžio kai trenkė į juos, Drumstui iškart ranka nulėkė, o Šatalinui nekliuvo. Tada jis šoko į griovį ir pabėgo. Šataliną iškart po šio įvykio išsiuntė į Kaišiadoris. Ir štai mane, jau areštuotą, telefono vielomis surištom rankom, atvežė pas šitą Šataliną. Priėjo jis prie manęs ir klausia:

– Nu kak, bolit?

Aš jam sakau, kad „nebolit“, o rankos juodos nuo užveržimo. Tada prie mūsų priėjo leitenantas Klimenka, atrišo tas vielas, uždėjo antrankius ant mano ištinusių riešų. Liepė sėstis ant grindų kampe. Kiek tolėliau lygiai taip pat surakintom rankom pasodinta ant grindų Rumšiškių pašto viršininkė ir man dar nepažįstamas vyriškis kaimietis.

Čia Kaišiadoryse, saugumo pastate, įmetė mane į rūsį – vandens apie 30 cm, tai jau menkas malonumas. Iškviečia į tardymą majoras Kiseliovas ir sako:

– Tu ten rūsy paklausyk, ką banditai šneka, ir mums pranešk, tada mes tave paleisim...

Aš jau žinau, kaip jie mane paleis. O rūsy su manim dar du sėdi. Kampe šiaudų „kitka“, irgi vandens prisigėrusi, į tualetą neveda, čia pat į vandenį žmonės atlieka visus gamtinius reikalus. Smarvė baisiausia, nėr ką daryt. Atsisakiau aš Šatalino paslaugų ir likau su vyrais šitam susmirdusiam rūsy sėdėt. Šeštą parą kojos ištino nuo vandens, atšoko batų padai. O naktimis vis veda tardyt. Vieno iš jų, Beniaus Pūro, klausiu, ką man sakyt, kad neįkliuvus dar daugiau. Jis sako – sakyk, kad mes nieko nepadarę, jaučiam, kad paleis. Mane pakviečia tas Kiseliovas ir klausia:

– Nu što govorit bandity?

– Sako, kad jie nesijaučia kalti, laukia, kada juos namo paleis, – sakau aš jam.

Tada Kiseliovas trenkė man kumščiu į nosį:

– Ty bl... chuže bandita!

Kitą kartą virvėmis užrišo už pažastų, pastatė ant taburetės ir pakabino ant kablio, o taburetę išspyrė koja. Aš ir likau kabaliuoti. Tada lazda per padus kaip davė, net akyse žaibai pasipylė. Nepajutau, kaip ant žemės atsiradau – perpiltas šaltu vandeniu.

Kada mane suėmė, suvedė akistaton su tokiu Jonu Gagu iš Astragų kaimo, taip pat jį suvedė akistaton su Bernardu Pūru ir ūkininku Juozu Varnu iš Lašinių kaimo. Neva mes ruošėm Rumšiškių skrebyno užpuolimą, buvom suplanavę paimt visus dokumentus. Suimtas Gagas pirmučiausia išdavė tą Varną ir Pūrą, o paskui (1948 m. spalio mėn. 7 d.) išdavė mane.

Tardomas aš nieko neprisipažinau. Buvo ir *Aido* parodymai, kad jis užėjęs pas Verutę Ignatavičiūtę (dabartinę mano žmoną), stovėjęs sargyboj, *Vaidevutis*, įėjęs į kambarį, laukan grįžęs jau su dviem pistoletais, bet aš ir to neprisipažinau.

Aidas buvo išdavęs apie 50 žmonių, nors man tik vieną kartą jį teko matyti.

Be viso to, man buvo mestas dar vienas įtarimas. Kartą paštu gavau laišką. Atplėšiu, skaitau – „LLA Vanagai“, ir parašyta: „Aš sužinojau (neva *Vaidoto* –Ožeraičio rašyta), kad tu palaikai ryšį su *Vaidevučiu*, aš taip pat su tavim norėčiau palaikyti ryšį“. Pasirašo: Ožeraitis.

Kada po lagerio pas mane atvažiavo pats Ožeraitis, aš jam pasakojau apie tą laišką, bet jis tą kategoriškai paneigė ir pasakė, kad tai provokacija. Jis dar pridūrė:

– Jei aš būčiau rašęs, jokiu būdu nebūčiau pasirašęs savo pavardės.

Aš ir pats supratau, kad buvau provokuojamas ir sekamas, į jokias operacijas manęs nebeimdavo. Mane jau ir perspėjo toks Albinas Randakevičius, kadangi jam teko išgert prie vieno stalo su viršininku, tai tas viršininkas jam prasitarė, kad tarp jų yra du, kurie su miškiniais palaiko ryšį. Be to, mane norėjo pasiųst į MGB mokyklą, bet aš nesutikau, motyvavau, kad šeima to nenori.

Kada po Gago paėmimo praėjo dvi savaitės, suvedė akistaton. *Aidas* jau buvo nuteistas ir išvežtas lagerin, todėl su juo akistatos nebuvo, tik vienas Gagas stojo akistaton, kuris primygtinai įrodinėjo, kaip mes per lapkričio šventes tarėmės užpulti stribyną. Gagas dar išdavė tokį Liutviną, kelių meistrą.

Pradžioje mane tardė Žaslių stribų leitenantas Zelionka. Kimšo jis man daug politikos, labai gyrė tarybinę santvarką ir aiškino, kad ji bus dar geresnė, jeigu aš viską nuoširdžiai prisipažinsiu.

Kai paskyrė naują tardytoją majorą Kiseliovą, jis manęs ir klausia:

– Kaip jus dar kitaip vadina?

Aš jam ir pasakiau, kad mano tėvas ratus dirbo, todėl jį daugelis „Račium“ vadino. Net nudžiugo Kiseliovas:

– Vot vot tvaja klička „Račius“!

Aš slapyvardžio neturėjau, bet, pasirodo, partizanų buvau vadinamas „Račiuku“, kadangi buvau račiaus sūnus.

Tardyme išbuvau beveik metus laiko. Pradžioje laikė Kaišiadoryse, saugumo rūsy, Vytauto gatvėje, po to nuvežė į KPZ (kur dabar šarvojimo biuras). Čia netardė. Po kiek laiko mus apie 20 kalinių nuvežė į Kauną, į Mickevičiaus 9, kur atvažiuodavo tardytojas.

Kiek pamenu, Kaišiadoryse kartu su manimi sėdėjo Jurgis Simonavičius, dar kitas Simonavičius, Benius Pūras iš Leliušių, Jurgis Varnas iš Lašinių kaimo, Jurgis Sikadolskas iš Gastilonių ir Gagas.

Kaune toks žydas Repinas nuvedė mus keturis į atskirą kamerą ir perskaitė nuosprendį, po to liepė pasirašyt. Aš pasirašyt atsisakiau, motyvavau tuo, kad jokio teismo nemačiau ir nebuvau jame. Kaip Repinas teigė, atseit mums nuosprendžius po 25 metus paskyrė Maskvos „osoboje sovieščianije“. Atsisakė pasirašyt ir Benius Pūras, o pasirašė Gagas ir Varnas. Pūras labai supyko ant Gago, kad pasirašė, grasino net jį nužudyt už tai. Kai Pūrą areštavo, ieškojo pas jį namuose ginklų ir beieškodami čekistai nulupo visą stogą namo, vargšas ir dėl to stogo baisiai krimtosi. Benius Pūras buvo Bernardo Pūro-*Žilvičio* pusbrolis.

Kada mane pasodino, žmona liko nėščia. Praėjus porai savaičių po gimdymo, ją ištrėmė į Sibirą, o kūdikis mirė.

Angarlage teko kartu būti su Jonu Petkevičium, Jonu Vabalu. Vabalas irgi buvęs partizanas. Lageryje kartu sėdėjom su Antanu Petrikoniu, kurį paėmė gyvą smarkiai sušaudytą. Šiuo metu gyvena Kaune. *Žilvitis* grįžęs mirė 1954 m. Vilionyse, liko dukra. Jonas Petkevičius dirbo banke ir su pinigais išbėgo į mišką pas partizanus, buvo paimtas gyvas. Griežtai buvo nusistatęs prieš komunistinę valdžią, lageryje nieko nedirbo, visą laiką reiškė protestą okupantams. Vytas Kazilionis šiuo metu gyvena Varėnoje. Jis antisovietine veikla užsiėmė jau tremtyje. Paskui jį susekė, nuteisė 25-riems metams ir išvežė į Norilską.

Pasakoja MARIJONAS BAČIANSKAS-„ŠERNAS“

Užrašyta Šventupyje
1998 09 05

Gimiau 1924 m. Berzgainių kaime, Žemaitkiemio valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Pas tėvus augome septyni vaikai: keturi broliai ir trys seserys. Aš buvau vyriausias. Žemės tėvai turėjo 18 ha. Labai gerai prisimenu, kada 1940 m. rusų bolševikai užėmė Lietuvą. Ypač man įsimintini 1940-ieji metai. Rusai nuginklavo mūsų kariuomenę, karininkus visus areštavo ir išgrūdo į lagerius Rusijoje, kur dauguma ten vėliau išmirė badu, kitus sušaudė be jokios kaltės.

Rusai pas mus atvažiavo gurguolėmis – apdriskę, murzini. Žemaitkiemy buvo krautuvė, rusų karininkas įėjo į krautuvę ir paprašė dešros. Davė kažkiek červoncų pardavėjui, tai pardavėjas jam ėmė kraut šitos dešros ant rankų, o jis klausia:

– Ėto vsio mne?

Rusų kareiviams buvo uždrausta kalbėtis ir bendraut su mūsų žmonėmis. Pražioje jie su mūsų gyventojais elgėsi gana padoriai, tie visi trėmimai, areštai kiek vėliau prasidėjo. Čia nemažai pasidarbavo ir žydai. Jų jaunimas Želvoj, Balninkuose, Ukmergėj stojo į komjaunimą ir iškart susidėjo su ką tik atėjusiais rusų bolševikais. Girdėjau pats savo ausimis, kaip jie kalbėjo:

– Dabar mes jūsų galvom miestelius brukavosim...

Žemaitkiemyje gyveno Judelio šeima. Jis turėjo tris sūnus. 1940 m. visi prisirašė į komjaunimą. Šitie komjaunuoliai prisidėjo prie daugelio Žemaitkiemio inteligentų ištrėmimo į Sibirą. Toks Gibavičius dirbo viršaičiu, tai šitie Judeliai pasirašė ir ištrėmė jį į Sibirą. Balninkuose buvo daug žydų, dauguma jų irgi pasirašinėjo po trėmimų protokolais, rusų enkavedistus vedžiojo palei kiemus, pirštais rodė, ką ištremti, ką palikti, sudarinėjo tremiamųjų sąrašus.

Su bolševikais buvo susidėjęs ir vienas kitas lietuvis. Toks Laurinavičius iš Krapų kaimo tuoj stojo į komjaunimą, bet vokiečiams užėjus, juos visus sunaikino.

Kada prasidėjo karas, daugelis šitų žydų komjaunuolių traukėsi kartu su bolševikais. Iš Ukmergės pasitraukė ir Lenskis, kuris vėliau po karo Ukmergėje tardė ir kankino daugelį lietuvių, tarp jų ir mane.

Kada 1944 m. prie Lietuvos vėl ėmė artėti rusų armijos, mūsų žmonės buvo visi sunerimę. Vokiečiai traukdamiesi sakė: kada rusai ateis, visus jaunus vyrus ims į kariuomenę.

Iš mūsų kaimo kartu su vokiečiais pasitraukė Mykolas Karalius, buvęs viršaitis.

Kai tik užėjo rusai, iškart paskelbė mobilizaciją. Nuotaika vyrų buvo bloga. Balninkų mokytojas Juozas Šibaila, kurio šeima 1941 m. rusų buvo ištremta, tuojau atėjo į mano gimtąjį Berzgainių kaimą ir Piliakalnio miške ėmė organizuoti partizanų būrį. Po to kūrėsi „Plieno“ rinktinė ir „Plieno“ būrys. Pradžioje buvo nedidelės grupelės. Mūsų kaime veikė Šibailos-*Dieduko* būrys ir iš Balandžių kaimo, Balninkų valsčiaus kilusio Miklušio grupė. Labai energingas buvo vyras. Vieną kartą šitie abu būriai (aštuoni vyrai) stovyklavo Balandžių kaime. Tai buvo 1944 m. rugsėjo mėnesį. Aš dar tuomet nebuvau partizanas. Kažkas išdavė, ir juos užpuolė rusų NKVD garnizonas. Įvyko kautynės. Miklušį peršovė, bet jis smarkiai priešinosi rusams (matė toks Juozas Katinas, kada pribėgę iš arti rusai jį pribaigė). Kiti pasitraukė ir vėl išsisklaidė. Pirmomis dienomis dar nebuvo tokio organizuotumo. Iš tų aštuonių grupės vėliau Želvos stribai vieną paėmė gyvą ir tiesiog nukankino.

1944 m. Balninkų valsčiuje Ažumakio miške susirinko nemažas būrys vyrų nuo Balninkų, nuo Želvos, Molėtų, atėjo „Plieno“ būrys. Ten jie surengė stovyklą, išsikasė bunkerius, treniravosi, bet irgi šnipai greit suuostė ir 1944 m. lapkričio mėnesį užvedė rusų kariuomenę. Įvyko kautynės. Žuvo keletas partizanų, kiti pasitraukė per užžalusį Ažumakio ežerą, po to vėl išsisklaidė, o lapkričio pabaigoje prasidėjo mobilizacija, visi gavome šaukimus į rusų armiją. Dešimt vyrų iš Berzgainių kaimo susirinkome ir tarėmės, ką daryti. Žinojome, kad organizuojasi „Plieno“ būrys, „Aro“ būrys, vadovaujamas Morkūno, tarp Bal-

ninkų ir Kurklių, tarp Aluntos ir Molėtų organizavosi „Beržo“, „Žaibo“, „Karpio“ būriai. Tuo metu Balninkų, Žemaitkiemio, Želvos stribai per vieną dieną nušovė Želvos valsčiuje trylika naujokų (šaukiamųjų į armiją). Beginklius jaunuolius Skuolių kaime tris pagavę už klojimo pavedė ir nušovė, kitus irgi panašiai sušaudė Balninkų valsčiuje. Netoli mūsų namų pagavo niekuo neprasikaltusį jaunuolį Vaclovą Katiną iš Kildiškių kaimo, pavedė pakriūtėn, tiesiai į nugarą paleido šūvius ir paliko gulintį negyvą. Užėjo pas Simoną Radzevičių, tas spėjo įlįst klojiman ir pasislėpt. Aš irgi pasislėpiau klojime. Taip jie iššaudė nemažai vyrų ir kituose valsčiuose, tuo norėdami įbaugint visus, kuriuos lietė kariuomenė, kad tik neitų į mišką, eitų tarnaut rusams. Žinoma, buvo tokių, kurie išėjo į kariuomenę, vėliau pabėgo iš ten ir išėjo į mišką, visaip buvo.

Aš išsikasiau bunkeriuką tvartelyje ir ten peržiemojau. Kai rusų nėra, išeinu į mišką malkų pakirst, o jeigu užeina rusų siautimas, lendu į bunkerėlį, motina užmaskuoja, šitaip pratraukiau iki 1945 m. kovo mėnesio. Bunkeryje turėjau rusišką karabiną. Kovo mėnesį į mūsų kaimą atžygiavo ir apsistojo 50 ginkluotų vyrų: „Karpio“ ir „Žaibo“ būriai. Iš Berzgainių tuo metu jau buvo rusų pagauti du naujokai Steponavičiai: Albinas ir Vladas, o aš ir Vytas Steponavičius-*Žaltys*, buvęs puskarininkis, prisijungėm prie šitų būrių. Davėm priesaiką vadui: neplėšikauti, nesavivaliauti, pildyti tik vado įsakymus, neišduoti paslapčių. Prasidėjo tikras partizaninis gyvenimas. Apsistodavom kaimuose pas ūkininkus. Būriui vadovavo būrio vadas, būryje buvo skyriai po 10–12 žmonių. Stengdavomės apsistoti vienkiemiuose netoli miško. Dainas dainuodavom, šnipus gaudydavom ir likviduodavom. Kada stribai pajuto, kad tokie būriai vaikšto po kaimus, iš miestelių kojos nebekeldavo vieni. 1945 m. iš Žemaitkiemio valsčiaus Valų kaimo į stribus buvo išėję trys broliai Tamošiūnai: Balys, Albinas ir Alfonsas. Balys tokį siuvėją Liaudanską iš Žemaitkiemio nušovė, kad nedavė jam armonikos. Jie labai drąsius bandė pavaizduot. Parėjo į namus ginkluoti, taip juos visus tris partizanai ir likvidavo.

Su „Karpio“ būriu patraukėm į Ukmergės pusę. *Karpis* buvo kilęs nuo Siesikų, kiek žinau, turėjo žmoną ir dukrą, buvęs Nepriklausomybės laikų savanoris, jau per 50 metų amžiaus. Su savimi kaip relikviją nešiojosi šautuvo gilzę.

Apsistojom visai netoli Ukmergės Antakalnio kaime. Per žiūronus jau gerai matėsi visa Ukmergė. Čia sužinojom, kad vadai planavo pulti Ukmergę, sunaikint visus stribus, jų archyvus, miliciją. Žinoma, mes turėjom ryšininkus, savo žvalgybą, kurie pranešė, jog naktį reikia atsitraukti, nes mieste daug rusų kariuomenės, gali būti daug aukų, todėl puolimas buvo atidėtas, nors tuo metu ties Ukmerge buvo sutrauktos ir partizanų pajėgos. Vėl atsitraukėm į Molėtų pusę, išsiskirstėm po kaimus.

Mes tada atsidūrėm Daubariškių kaime, Želvos valsčiuje. Iš to kaimo į partizanų gretas tuo metu buvo išėję dvidešimt trys vyrai, tai buvo „Karpio“ būrio branduolys. Toliau stovyklavom apie Molėtus, kur didesni miškai, gyvendavom pas ūkininkus, kiekvieną parą keisdavom dislokacijos vietą. Jei viename kaime stovyklaujam, po paros atsirandam už dešimties kilometrų kitame kaime. Jeigu dienos metu ateina svetimas žmogus, jį iškart sulaikom iki vakaro. Kartais susirinkdavo net visa šeima: ateina vienas kito ieškoti, o jie sėdi pas mus gryčioj už stalo ir dainuoja kartu su mumis. Laikėmės visų konspiracijos priemonių.

Iš šeimos į mišką aš išėjau vienas. Brolį 1945 m. pagavo Želvos stribai ir atidavė į kariuomenę. Kada išėjau į mišką, tėvus stribai ir rusai ėmė persekioti, konfiskavo daug turto. Tuo metu mūsų kaime seniūnu dirbo Balys Grigalevičius. Jis bandė susikviesti į mišką išėjusius vyrus, nugirdyt ir paimt visus gyvus. Sužinojo partizanai apie tokį Grigalevičiaus ketinimą, kadangi jo brolio Antano sūnus Mykolas Grigalevičius-*Žilvitis* irgi buvo partizanas, jam buvo pažadėta laisvė už visų kitų atvedimą į tą balių. Tuo metu *Audra* (kilęs nuo Utenos) vadovavo, stovyklavome viename miške. Gavome įsakymą pasiruošt žygiui. Apsupome Grigalevičiaus sodybą ir sunaikinome jo šeimą. Apie šio žmogaus planuojamą susidorojimą su partizanais informa-

cija buvo gauta gana išsami, ne iš vieno šaltinio, ir tai buvo įrodyta nepaneigiamais faktais. Dar prieš tai Grigalevičus buvo išdavęs Alfonsą Motiejūną, Vladą ir Albiną Steponavičius, kuriuos rusai paėmė į savo kariuomenę. Po Grigalevičiaus šeimos sušaudymo rusai areštavo visus Berzgainių kaimo žmones ir tardė. Konfiskavo mano tėvų galvijus, arklius, kiaules, paliko nuogus basus, be jokio pragyvenimo šaltinio. Motiną areštavo 1946 m. kovo mėnesį ir nuteisė 5 metams lagerio, seserį Valentiną areštavo 1947 m. Ji rinko mums maistą, tuo metu vyko rusų kariuomenės siautimas, ją sugavo ir davė 10 metų lagerio, o 1949 m. areštavo ir seserį Viktoriją, kurią išdavė *Raktas* – Vladas Kadelskas.

Pirmose kautynėse teko dalyvauti Molėtų apylinkėse, Vilijočių kaime, 1945 m. balandžio mėnesį.

Atvažiavo su pastote labai anksti rusų kariuomenės keli kareiviai, net mūsų sargybiniai nepastebėjo. Jų buvo nedaug, mes tris iš jų nukovėm susišaudymo metu, nušovėm jų arklį, o mūsiškių buvo apie 50 vyrų – „Žaibo“ ir „Karpio“ būriai. Paėmėm nukautųjų ginklus ir pasitraukėm į Vilijočių mišką, nutarėm pailsėti. O pabėgusieji, žinoma, iškart pranešė saviesiems. Molėtuose stovėjo rusų NKVD didelis dalinys. Mūsų žvalgai buvo visur aplink išsiuntinėti, kurie netrukus pranešė, kad rusai slankioja jau pamiškėse. Matyt, jų šnipai mus pasekė. Ir įvyko antros kautynės. Tada jų žuvo nemažai. Tiesa, žuvo būrio vadas *Žaibas*, partizanas *Nasturka*, o mes Ažumakio mišku atsitraukėm. Kai pasipylė mūsų būrys, atsidūrėm tarp miškų tuščiam lauko plote, kurį reikėjo pereiti. Pagal vado *Karpio* įsakymą planingai ėmėm trauktis. Vieni sugula, kiti eina į priekį. Tokiu būdu perėjom tarpmiškę laimingai, rusai to miško nepuolė, matyt, bijojo. Pamiškėje išstatėme žvalgus: ant kelių, įtartinose tarpmiškėse. Tiesa, du mūsų žvalgai žuvo. Reikėjo patikrint, ar nėra rusų pasalos. Jeigu būtų ėjęs visas būrys, būtų žuvę kur kas daugiau. Tuo metu žuvo *Drugelis*, kito nei slapyvardžio, nei pavardės nebeatsimenu. Jie turėjo iššvalgyti mūsų pasitraukimo kelius.

Pamatėm iš kaimo ateinant moteriškę. Sulaikėm. Pasirodo, visai jauna mergaičiukė, kuri net tiksliai nežinojo, kas mes: rusai ar partizanai, rizikuodama ėjo pranešt partizanams, kad rusai jau pasitraukė į Molėtus.

Vakare po kautynių pusalkaniai, šlapi užėjom į tą pačią sodybą, iš kurios buvo atėjusi ta mergaitė. Šeimininkė mus pavalgydino, apsidžiovinom drabužius, apavą ir, padėkoję geriesiems žmonėms, išėjom į Ukmergės pusę. Nuėjom apie dvidešimt kilometrų. Apsistojom Juodžiūnų, Skačiūnų kaimuose, Žemaitkiemio valsčiuje. Tada jau buvo 1945 m. balandžio pabaiga. Pastebėjom, kad į tas apylinkes, kur mes apsistojom, ėmė traukti didelės rusų pajėgos. Važiavo kariuomenė amerikoniškais „študbėkeriais“, arkliais, gurguolėmis, vežėsi lauko virtuves. Pamatėm, kad pamiške supa mišką. Akivaizdžiai buvo seklių nurodyta, kad mes miške. Tada tokiu grioviu, palei upelį visi atsargiai iš tų vienkiemių pasitraukėm per Antatilčių, Valų kaimus ir užėjom rusams iš užnugario.

Kadangi taip masiškai užsiautė rusų daliniai, mūsų vadovybė, kad išvengtų bereikalingų aukų, davė nurodymą išsiskirstyt mažomis grupelėmis po įvairius miškus.

Dvylika partizanų, vadovaujami *Žalčio* – Vytauto Steponavičiaus, patraukėm savais keliais. Kiek pamenu, mūsų grupę sudarė:

1. *Žaltys* – Vytautas Steponavičius
2. *Šernas* – Marijonas Bačianskas
3. *Smauglys* – Viktoras Aukštuolis
4. *Kęstutis* – Albinas Džiautas
5. *Erelis* – Jonas Džiautas
6. *Pasaulis* – Vaclovas Purlys
7. *Tauras* – Vladas Purlys
8. *Žilvitis* – Mykolas Grigalevičius
9. *Lazdynas* – Vladas Steponavičius
10. *Viksva* – Antanas Steponavičius
11. *Jogaila* – Alfonsas Purlys
12. *Galiūnas* – Ignas Motiejūnas

Iš Berzgainių kaimo mes buvome išėję vienuolika vyrų kovoti už Lietuvos nepriklausomybę. Apsistojom Berzgainių miške prie Siesarties upės eglyne. Ten labai patogi vieta strategiškai: kitapus upės iškart jungiasi Minikių lapuočių miškas, toliau Klabeikių, Šešuolių miškai.

Bestovyklaujant Berzgainių miške, sužinojome, kad baigėsi karas. Vokiečiai kapituliavo, rusai tapo nugalėtojais. Kai atėjęs ryšininkas pasakė šitą naujieną, aš tarsi šiandien matau, kaip *Karpiui*, kuris tuomet valgė, net šaukštas iškrito iš rankos. Jis, buvęs Nepriklausomybės kovų savanoris, toli numatantis politikas, tada pasakė:

– Vyrai! Karas baigtas! Iš amerikonų nėra ko tikėtis, jie rusų sąjungininkai, už laisvę teks kovoti patiems. Gal ir bus koks nors laisvas apsisprendimas, bet vargu. Aš atsisakau vadovavimo, jūsų pražudyti nenoriu. Daugiau nebevadovausiu...

Jis apie Balninkus turėjo giminių. Maždaug po savaitės mes jį palydėjom į „Beržo“ būrį, nes jis pasakė: „Man kito kelio nėra. Kaip buvusį policijos pareigūną, bolševikai stengsis sunaikinti“.

Tada būrio vadu išsirinkom *Žalgirį* – Majauską iš Berzgainių kaimo.

Praėjo tie rusų kariuomenės daliniai, mes vėl visi susirinkom jau dabar į „Žalgirio“ būrį ir klajojom po miškus. Būrį sudarė apie 50 vyrų. Ir vėl prasidėjo naujas pakilus partizaninis gyvenimas. Stovyklavietės miškuose, aplink išstatytos sargybos, pamiškėse dega laužai, skamba dainos, stribukai iš tolo į miškus bijo net pažiūrėti. *Plienas* buvo mūsų rinktinės vadas, kartu ir būrio vadas. Jis daugiausia laikėsi apie Šešuolius, Juodžiūnus, Žemaitkiemį, Lyduokius. Su *Plienu* tekdavo dažnai susitikti. Mes pas jį nueinam arba jis su savo vyrais pas mus apsilanko.

Tuomet ypatingu žiaurumu pasižymėjo Želvos stribai. Iššaudė daug šauktinių į armiją, plėšikavo, skriaudė kaimų gyventojus. *Plienas*, *Žalgiris* ir nuo Molėtų atėjęs *Švyturys* su būriu susirinkom apie 100 vyrų Vėdarų miške nakties metu. Gavom įsakymą sunaikint Želvos stribokus. Nedelsiant apsirūpinom reikiama amunicija, pasiruošėm ginklus. Prie pat miestelio vadinamam Smetonkalny

užėmėm patogias pozicijas, išsidėstėm grioviuose iš šono ir iš priekio, bet kaip išviliot iš miestelio tuos stribokus? Žinojom, kad Masiulių kaime gyvena du stribų šnipai. Trys partizanai apsimetė girtais, nuėjo pas tuos šnipus, vieną tokį Markauską nušovė, o jo sūnų Julių tariamai irgi šovė, bet nenušovė, leido jam pabėgt. Tas sūnus tiesiai į Želvą ir pranešė stribams, kad po kaimą vaikšto trys girti miškiniai ir šaudo žmones. Nuo Želvos į Ukmergę eina vieškelis. Prie to vieškelio mūsų vadovybė irgi išstatė pasalą, jeigu iš Ukmergės bandytų važiuoti į pagalbą rusų kariuomenė. Nuo Balninkų kelią užblokavo „Švyturio" būrys.

Mūsų „Žalgirio" grupėje buvo vienas vokietis, vardu Juozas, buvęs vokiečių vermachto kareivis, labai geras šaulys, nešiojo rusišką kulkosvaidį.

Netrukus pamatėm, kad dešimt stribokų per miestelį atžygiuoja. Netoli miestelio jie dar labai drąsiai ėjo. Buvo likę apie du kilometrus iki to kaimo, kuriame „siautėjo" anie trys „girti" partizanai, ir mes tuo metu atidengėme kryžminę ugnį. Jie iškart sukrito ant žemės, tik jų vadas leitenantas Kajota (rusas) bandė iš griovio atsišaudyti. Partizanas *Vasaris* metė į jį granatą, dar pakėlė galvą pažiūrėti, kaip sprogs ta granata, bet ji nesprogo, o stribas jam tiesiai į kaktą, ir žuvo *Vasaris*. Tada kiti metė granatas į tą Kajotą. Taip sunaikinom visus dešimt stribukų, susirinkom jų ginklus ir pasitraukėm visai netoli į Bliūdašilio mišką. Jokia pagalba iš niekur neprisistatė, nes visur buvo nukarpyti telefono laidai.

Kada žmonės pamatė, kad mes atėjom į tą mišką, nešė skilandžius, dešras, kumpius, vaišino mus ir visi džiaugėsi, kad aplinkinių kaimų Želvos stribai daugiau nebeterorizuos. Tai buvo 1945 m. liepos mėnesį.

Po to vėl pasitraukėm į Ažumakio mišką, apsistojom pamiškėje, užėmėm kaimą, o ryte išgirdom jau amerikoniškų „študbėkerių" burzgimą kažkur visai netoli. Vietoje sėdėt ir laukt, kada užplūs rusai, nebuvo prasmės: jeigu čia įvyktų kautynės, tai kaimas garantuotai būtų nušluotas nuo žemės paviršiaus. Pasitraukėm į mišką, išsidėstėm fronto linija ir laukiam.

Keista, bet nė vienas ruskelis į mišką net kojos nekėlė. Vėliau žmonės pasakojo, kad atvažiavę buvo jaunučiai kareivėliai, matyt, ką tik surinkti naujokai. Net nesupo miško. Sulaukėm vakaro. Per ryšininkus mūsų žvalgyba pranešė, kad rusai kaupia jėgas ir bet kuriuo metu gali mus užgriūti.

Mūsų daugiau nei dešimt vyrų, tai jau gana daug, priešui nesunku pastebėti, sudėtinga manevruoti, nelygiose kautynėse visada būna didelis aukų skaičius, todėl vadai nusprendė duot įsakymą išsiskirstyt. „Žalgirio" ir „Švyturio" būriai turėjo išsiskirstyt atskirai po mažesnius miškus, išsislapstyt, kol praeis visas šitas šurmulys.

Vieną ankstų rytą, stovyklaudami apie Kurklius, išgirdom smarkų šaudymą, granatų sprogimus. „Aro" būrys (apie 50 vyrų) tuo metu stovyklavo netoli Trakinių. Mes pagal slapyvardžius su jais buvome pažįstami. Būriui vadovavo *Aras* – Stasys Morkūnas, kilęs nuo Balninkų. Dabar nueit į pagalbą jiems jokiu būdu negalėjom – apie dvidešimt kilometrų. Rytas buvo ramus, labai aiškiai girdėjosi šaudymas. Kaip vėliau sužinojom, vienas ūkininkas, pavarde Žąsinas, pastebėjęs Trakiniuose „Aro" būrį, o tuo metu Kurkliuose buvo labai daug rusų kariuomenės, nuėjo į Kurklius ir pranešė tiems rusams. Tada rusai ėmė supt tuos kaimus, o partizanai buvo išsidėstę pamiškėje. Įvyko kautynės. Jėgos buvo labai nelygios. Kada apsupo, partizanai ėmė trauktis gilyn į mišką. Buvo žiaurios kautynės, žuvo 43 vyrai, tarp jų ir *Aras* žuvo, šeši išbėgo. Visas būrys buvo palaidotas netoli Kurklių. O išdavikas Žąsinas, palikęs savo sodybą, išbėgo į Kurklius ir įstojo į stribų gaują, bet jo rugiai liko nepjauti. Jis jau laisvai jautėsi, būrį sunaikinęs. Tada vienas iš likusių partizanų, apsirengęs ūkininku, su pistoletu kišenėje atėjo pas tą Žąsiną, pasisveikino ir pasakė, kad nori su juo pasikalbėti. Įsivedė į kambarį, apkabą šovinių suvarė ir ramiai sau išėjo. Tokia išdaviko dalia, juk galima sakyti, kad jis vienas sunaikino 43 vyrus.

Mes ir toliau stovyklavom po kaimus ir miškus. Vyko partizaninė kova, kasdien, kas valandą mokėmės tos kovos meno, budrumo, konspiracijos. Pasitraukėm į Minikių mišką. Čia daugiau-

sia bazavosi „Žalčio“ skyrius, „Žalgiris“. Partizanų skaičius buvo labai nepastovus, vieni išeidavo, kiti ateidavo, iš viso čia buvo apie 20 vyrų. Miškas drėgnas, bunkerių nekasėm, gyvenom palapinėse po eglėmis. Atėjo ir ruduo. Per tą laiką daugiau kautynių neturėjom, nors vienas kitas ir žuvo išeigų metu kaimuose.

1945 m. spalio–lapkričio mėnesį susijungė „Žalgirio“, „Švyturio“, „Plieno“, „Beržo“ būriai, tuo metu pas mus atkeliavo būrys iš „Žalio Velnio“ rinktinės, vadovaujamas *Piliakalnio* – Alekso Zepkaus, buvusio Nepriklausomos Lietuvos armijos karininko. Jo ryšininkė buvo *Indyra*, kuri mus suvedė su tuo būriu. Iš viso atėjo apie 20–30 vyrų. Su *Piliakalniu* susitikome kažkur apie Labanorą. Tada mūsų jau susidarė apie 100 vyrų. Kurį laiką visi kartu vaikščiojom. Atėjo ir žiema. Pasisiuvom baltus maskuojančius chalatus ir šitaip pravaikščiojom iki 1946 m. sausio mėnesio. Kaimuose naikinom šnipus ir išdavikus, vieną kartą stribą nutvėrėm.

Vis dėlto rusų agentai mus susekė. Tuo metu stovyklavom Želvos valsčiaus Gursčių kaime, visai prie pat miško. Auštant mus ir užpuolė rusai, tiesiog iš miško pusės. Supratome, kad miškas jų užimtas, į jį trauktis nėra kur, o į kitą pusę – slėnis ir vėl miškas. Kautynių metu žuvo 15 partizanų, tarp jų mano pusbroliai Steponavičiai: Vladas ir Antanas. Visi žuvusieji buvo nuvežti į Želvą, numesti ant grindinio ir išniekinti.

Po kautynių mes pasitraukėm per miškus ir atžygiavom į Žemaitkiemio valsčių, apsistojom Skačiūnų kaime. Iš kautynių lauko kita kryptimi pasitraukė *Piliakalnis* su likusiais gyvais vyrais į savo rajoną. Būriai tiesiog išsiskirstė. Mes irgi išsiskirstėm po tris, po penkis, po šešis, apsigyvenom pas ūkininkus, kas klojimuose, kas tiesiog šiaudų stirtose. Kovos taktiką reikėjo keisti, nes jau buvo 1946-ieji metai, rusų NKVD tiesiog papylė po visą Lietuvą gerai išmuštruotas tikrų galvažudžių divizijas.

Želvos miestelyje stribyno vietoje apsistojo didžiulis rusų NKVD kariuomenės garnizonas, čia liko tik vienas kitas stribas, visi pirmieji buvo išnaikinti partizanų, mes su jais iškart susitvarkėm.

1946-ieji mums buvo neapsakomai skausmingi. Daug žuvo partizanų. Kada 1945 m. žuvo *Žalgiris*, būriui ėmė vadovaut *Audra* ir veikė jau tik su keturiais kovotojais Želvos valsčiaus teritorijoje. Žuvo *Mindaugas*, žuvo *Balsys*. Pas mus žuvo du pusbroliai Džiautai: *Erelis* ir *Kęstutis*, Viktoras Aukštuolis-*Smauglys* bunkery miške išduotas žuvo, skyrininkas *Žaltys* pateko gyvas 1946 m. kovo mėnesį su Juozu Aukštuoliu-*Ąžuolaičiu*.

Du broliai Aukštuoliai buvo partizanai, vienas žuvo, o kitą gyvą paėmė, trečias brolis Balninkuose stribu tarnavo.

1946 m. žuvo ir *Audra* su keturiais vyrais kovotojais. Kiekvieną savaitę ant gatvės Želvoje išniekinti gulėjo mūsų vyrų kūnai. Atsirado išdavikų, kurie rusų garnizono kareivius pradėjo atvedinėti tiesiog prie bunkerių. Prasidėjo trėmimai į Sibirą. Čekistai ėmė verbuoti doriausius, geriausius mūsų žmones. Jei jiems nedirbsi – kalėjiman arba Sibiran su visa šeima. Reikalavo išduot partizanus, jų rėmėjus. Ir atsirado silpnavalių, kurie pasirinko išdaviko kelią, bet išdavikus mes irgi greit pradėjom iššifruot gudrumu ir stengėmės juos perkalbėt arba sunaikint.

Avižienių kaime užėjom pas vieną ūkininką, kuris prisipažino, kad jį verbavo čekistai ir reikalavo išduot tris kaimyno sūnus, kurie buvo miške. Jis mums atvirai pasakė:

– Vyrai, saugokitės, mus verbuoja NKVD. Gal paskutinį kartą susitinkam, man dar davė mėnesį laiko apsispręst: dirbt ar nedirbt jiems.

Žmogus nesutiko dirbt enkavedistams, iškart areštavo ir nuteisė 10 metų lagerio, be jokios kaltės.

Nuo 1946 m. keitėm partizaninės kovos taktiką. Perėjom gyvent pas patikimus ūkininkus. Darėm bunkerius klojimuose, tvartuose, gyvenamuose pastatuose, po žemėmis, gyvenom po šešis, po keturis.

Dalis vyrų legalizavosi. Nunešė ginklus, atidavė čekistams. Jiems išdavė laikinus pasus, jie tapo „laisvais“ piliečiais. Daugiausia tai buvo išdavikai. Ne tik sulaužė partizanų priesaiką, bet dar tapo ir agentais, o kas nesutiko, tuos po keleto savaičių pasodino ir nuteisė.

Kartą 1945 m. stovyklaujant klojime Berzgainių kaime, *Audra* nuėjo į kaimyninį kaimą ir netrukus grįžęs pasakė, kad po kaimą vaikšto atvažiavę keturi stribai, šiuo metu nuėję į Kildišiaus vienkiemį. Tada mes mišku užėjom iš kitos pusės, bandėm ten juos užklupti, bet jau neberadom, buvo išėję.

Tais pačiais metais „Beržo" būrys, apsistojęs vienoj sodyboj, įsileido stribus į kiemą ir visus sušaudė.

Mūsų taktika buvo tokia: priešą prisileist kuo arčiau ir atidengt netikėtą ugnį. Jeigu yra galimybė, nukautųjų ginklus ir šovinius pasiimt, o jeigu nėra tokios galimybės, iškart pasitraukt, į ilgesnes kautynes stengtis neįsivelt.

Iš Martinonių kaimo kilęs Džiautas Nepriklausomybės metais buvo karininkas ir, prasidėjus karui, su raudonąja rusų armija pasitraukė į Rusijos gilumą. Jo brolis Stasys liko gyvent tame pačiame Martinonių kaime. Kada po karo grįžo iš Rusijos tas karininkas, apsigyveno Vilniuje.

Tuo metu 1946 m. pas mus atžygiavo partizaniškai apsirengusi kažkokia neva partizanų grupė. Apsistojo Čiužino miško pamiškėje Martinonių kaime, dainavo partizaniškas dainas. Vienas žmogus tarp tų „partizanų" pažino Stasį. Jie ieškojo būdų susitikt su mūsų būriu. Bet mes pas juos nenuėjom, o jie pastovyklavo ir išėjo. Tai buvo speciali provokatorių grupė.

Martinonių kaime gyveno Purliai – vyras su žmona, kuriuos rusai irgi buvo užverbavę. Jeigu tik partizanai pasirodydavo tose apylinkėse, iškart pranešdavo rusų garnizonui. Kad jie buvo užverbuoti, išaiškino partizanų štabas su ryšininkų ir kitų žmonių pagalba. Netrukus atėjo raštiškas įsakymas iš „Plieno" rinktinės vadovybės šiuos žmones likviduoti. 1947 m. apie dešimt vyrų, visas skyrius, apsupome iš vakaro Purlių sodybą, dviese įėjo į vidų, ten perskaitė partizanų vadovybės nuosprendį ir jį įvykdė. Žiaurus darbas. Šiandien gal kai kas nesurastų tam pateisinimo, bet kai į viską pažvelgiu anų dienų akimis, Purliams mūsų pasigailėjimo negalėjo būti, nes jie dar žiauriau elgėsi, be jokios sąžinės graužaties mūsų laisvės kovotojus įdavinėjo okupantams, kurie ne tik mus žudė, net nužudytųjų kūnus

dar guldė miestelio aikštėse, išniekindavo juos, o gyvus paimtus kankindavo iki sąmonės netekimo. Taigi dar kartoju: mes kalėjimų neturėjome, be to, visi šnipai ir provokatoriai labai gerai žinojo, kas jų laukia. O jei žinojo ir darė sąmoningai, kaipgi tada su tokiais žmonėmis turėjo pasielgti partizanai?

Kas mums buvo pavojingiausia? Stribai, rusų kariuomenė? Ne. Mes nuo kariuomenės pasitraukdavom, apie jos pasirodymą ir siautimus mus iškart informuodavo mūsų ryšininkai, ją pirmiausia pastebėdavo mūsų sargyba, stribų mes nebijojom, jie daugiau mūsų bijojo. Baisiausi mums buvo išdavikai, tie, kurie buvo užverbuoti, kurie slaptai prie partizanų bunkerių atvesdavo rusus, išduodavo stovyklavimo ar slapstymosi vietas. Štai kas baisiausias priešas, kurio tu nežinai, kad jis tave seka. Kalbėdamas su tavim, vaidina patikimą draugą, o iš tiesų tave seka, kur tu eisi, pas ką prisiglausi, kur apsistosi.

Ypač paskutiniaisiais metais išdavikų padaugėjo. Toks Mekeklis-*Klajūnas*, kilęs nuo Kurklių, neva iš lagerio pabėgęs išėjo į mišką, po to vėl tarsi gyvas pateko į čekistų rankas. Keli partizanai iš „Plieno“ rinktinės turėjo bunkerį gyvenamame name, kažkas išdavė, visus gyvus paėmė. „Plieno“ rinktinėje veikė toks *Bijūnas*, kilęs kažkur nuo Kauno, jį irgi gyvą paėmė, bet apie jo likimą taip ir neteko daugiau nieko išgirsti, dingo žmogus kaip į vandenį.

Kada čekistai sunaikino „Plieno“ bunkerį, tuo metu mes buvome Berzgainių kaime, bunkeryje pas Matijošių. Ten žuvo keturi partizanai. Dabar jau gerai žinoma, kad tai irgi buvo išdavystė. Tos išdavystės smulkmenų aš nežianu, tik teko girdėti, kad juos išdavė viena mokytoja.

1948 m. iš „Audros“ būrio buvo legalizavęsis Vladas Kadelskas-*Raktas*. Mes juo pradžioje pasitikėjom, buvo geras fotografas, paskutiniu metu fotografavo Berzgainių miške, padarė nuotraukas ir per mano seserį Viktoriją-*Snaigę* pasakė, kur tas nuotraukas atneš, kad mes ateitume jų pasiimt. Mes nuėjom trise: aš, *Šturmas* – Viktoras Meilus ir *Gluosnis* – Kazys Morkūnas. Užsidegėm šviesą, pasiėmėm nuotraukas ir greit

išėjom, kadangi tuo žmogumi jau truputį abejojom, buvo tokia nuojauta. Išėję ėjom ne į miško pusę, o į vieškelį.

Tuo metu gyvenom bunkeryje Berzgainių kaime pas mano tetą Stefaniją Purlienę ir jos dukrą mūsų ryšininkę Vladą Purlytę-*Arūnę*. Bunkeris buvo įrengtas kambaryje. Užeini į virtuvę, virtuvėje sienelė, pečius ir durelės į kitą kambarį. Ten grindys, o kitas galas nebaigtas įrengti. Buvo rūsys, į rūsį durys, o šalia rūsio durelės į bunkerį. Tame bunkeryje mes dvejus metus išgyvenom. Kiek kratų darė rusai ir stribai – nė karto neužtiko, jiems ir į galvą neateidavo, kad čia galėtų būti partizanų bunkeris, juk rūsys tuščias. O kai įeini iš lauko, tiesiai ir eini virš bunkerio virtuvėje. Sienelė buvo suplūkta iš molio ir akmenų, apie metrą storio, jokiu durklu nepersmeigsi. Į sienelę išvedėm angą iš bunkerio, tiesiai į kaminą. Kaminas traukė mūsų iškvėpuotą orą. Pamatai buvo aukšti, tarp akmenų plyšeliai. Viršuje dar padarėm „jušką“, kad smarkiai netrauktų oro, jokios žymės nebuvo žiemos metu, nei apšerkšnydavo, nei ką.

Taigi sugrįžom į šitą bunkerį. Kitą dieną po pietų ateina mano sesuo Viktorija (tuo metu ji dar neturėjo 18-os metų) ir sako:

– Tik išėjot, rusai atėjo. Paklausė, kodėl šviesa degė, ir išėjo, daugiau nieko nesakė.

O Vladas Kadelskas irgi ką tik buvo išėjęs, jau padaręs nuotraukas. Žinoma, galėjo būti ir sutapimas, bet mes jį jau labai įtarėm.

1948 m. stovyklavom Laukelių kaime pas labai gerus žmones. Aš tuo metu kito tokio kaimo nežinojau. Jeigu partizanai atėjo, visas kaimas paeiliui budi sargyboje, saugo, kad rusai ar stribai netikėtai neužkluptų. Tada buvo Šv. Onos atlaidai. Šeimininką išleidom į Šešuolius, o ten jis sutiko šitą Vladą Kadelską. Jie buvo giminės, ir jis net neįtarė esant jį išdaviku. Kadelskas iškart ėmė teirautis, ar pas juos nebuvo partizanų, o šitas, nieko blogo neįtardamas, ir pasakė: „Pas mus dabar jie stovyklauja“. – „Kas tokie?“ – „*Šturmas*, *Gluosnis* ir *Šernas*.“

Tada Kadelskas nieko nelaukęs – į Želvos garnizoną. Ir atvedė 40 rusų kareivių. Jau buvo prietema. Atėjo vienas Kadels-

kas, atsinešė degtinės ir ėmė siūlyti mums gerti. Tada mes jau rimtai susirūpinom. Išėjom į kiemą, tokiu grioviu, į pakalnę. Tariamės eit keliu, ne per mišką. Matom, kad mus jau supa trys rusų kareiviai. Mes net nebeklausiam kas, aš tik pakėliau kulkosvaidį ir tiesiog traukiau seriją, nes nebuvo kada atsigult ant žemės. Pusę disko išvariau, 25-ius šovinius, kareiviai iškart sukrito. O kada priešas pastebėdavo kulkosvaidžio ugnį, į tą vietą kirsdavo iš visų ginklų rūšių. Bėgant pro paskutinę namo kertę, suklupau, nes visą ranką privarė skeveldrų. Bandau suimt už kulkosvaidžio rankenos, pajutau, kad kairės rankos nebevaldau, o buožę nukirto visai, ir dar kepurę peršovė. Tada pasikėliau ir bėgte, pasivijau *Gluosnį* – Kazį Morkūną, Čia pat miškas, mes tiesiai miškan. *Šturmą* – Viktorą Meilų tuoj pakalnėj pusiau perkirto iš kulkosvaidžio.

O tas Kadelskas, pasirodo, liko pas šeimininką nakvot.

Mes išbėgom iš to miško, pasidavėm į lauko pusę, nes žinojom *Plieno* būstinę, jie ten gyveno: Purlys-*Slapūnas*, Juozas Morkūnas-*Klajūnas* (*Gluosnio* brolis), Alfonsas Morkūnas-*Diemedis* (*Gluosnio* brolis), Ignas Meilus-*Daktaras*.

Aš *Gluosniui* ir sakau: žinai, balos ieškokim, mus gali persekiot velniai žino kiek. Tą balą mes gerai žinojom savam kaime. Įbridom į ją, aš prisėmiau batus, pajutau silpnumą, nes, matyt, daug kraujo nubėgo. Perbridę nuėjom į *Plieno* būstinę, apibintavo ranką, kitą dieną atnešė vaistų. Ir gydžiausi bunkeryje Valų kaime Felikso Loskos sodyboje. Loska turėjo sūnų ir dukrą, kuri dar ir šiuo metu tebegyvena. Buvo mūrinis tvartas, bunkeris įrengtas tvarte labai gerai, nors įtarimų irgi būta, nes rusai ir stribai ten dažnai darydavo kratas.

Tiesa, pas Loską tam pačiam bunkery nuo 1946-tų iki 1948-tų gyveno ir rinktinės vadas *Plienas*. Mes jį labai saugojom, nes kai tik kur nors jis arba Šibaila pasirodydavo, iškart prisistatydavo garnizonas ir krėsdavo viską iš eilės. *Plienas* užeidavo tik pas patikimiausius žmones ir kiekvieną kartą primindavo jiems, kad apie jį niekam neprasitartų, nes visur pilna šnipų. Šitame bunkeryje gydžiausi du mėnesius, po to perėjau į kitą bunkerį, bet

irgi Valų kaime, pas Petrą Ališauską, kuris turėjo tris sūnus, dukterį. Tokia nuošali vieta. Ališauskas buvo *Daktaro* – Igno Meilaus giminaitis. Jis mielai sutiko mane priglausti. Gryčioj kamara didelė, joje padarėm bunkerį – iškasėm duobę, viršų uždengėm sienojais, užpylėm akmenų, pusmetrinį molio sluoksnį suplūkėm, žodžiu, kamaroj padarėm plūktines molio grindis. Įlindimui keturkampė apversto kūgio formos skylė, iš lentų sukalta tokios pat formos dėžė, irgi pusmetrio aukščio, į ją taip pat pridėta akmenų ir moliu užplūkta, kada tą dėžę įstato į tą skylę, viršų dar užkamšo moliu, apibarsto ant viršaus smėliu, pašluoja su šluota, nežinodamas jokiu būdu nerasi. Taip ir peržiemojau tą žiemą šitame bunkeryje.

1947 m. apie 12 partizanų gyvenome Valų miške pas labai gerus žmones. Kiek atmintis leis, bandysiu nors keletą išvardinti:

1. *Dilgė* – Pranutė Paškevičiūtė
2. *Šermukšnė* – Marytė Šerelienė
3. *Vanagas* – Stasys Morkūnas
4. *Žentas* – Vaclovas Morkūnas
5. *Šarūnas* – Valentinas Gleiznys
6. *Šernas* – Marijonas Bačianskas
7. *Plienas* – Alfonsas Morkūnas
8. *Daktaras* – Ignas Meilus
9. *Klajūnas* – Juozas Morkūnas

Pragyvenome ramiai visą vasarą: ir bunkeriuose, ir į kaimus išeidavome maisto pasirinkt, miške ir pastovyklaudavom. Vieną kartą vakare išėję pasirinkt maisto susitikom su Vydiškėse dislokuotu rusų kariuomenės garnizonu. Nors kautynės įvyko, bet aukų nebuvo. Čia pat miškas, upelis, laimingai pasitraukėm. 1947-ųjų pabaigoje buvo dar vienos kautynės Želvos valsčiuje, Laukelių kaime.

Tuo metu stovyklavom kaime. Užėjom į vienas vestuves. Žmonės linksminasi, armonika groja, jaunimas šoka, mes irgi pašokom. Išstatėm aplink sodybą sargybą, iš paauglių atrinkę keletą vyriokų. Atbėga vienas ir pasako, kad dvi pastotės at-

važiuoja. Mes už ginklų, išsidėstėm palei kelią ir, kai tik tos pastotės privažiavo, atidengėm į jas ugnį. Iš anksto jau buvo mūsų numatytas pasitraukimo maršrutas. Žuvo keli rusų kareiviai, bet mes jau jų ginklų nerinkom, skubėjom pasitraukti.

1947 m., mums stovyklaujant miške, iš Ukmergės atvažiavo daug moksleivių, jauni berniokėliai. Pamenu, iš Martinonių kaimo Vaclovas Purlys, iš Žemaitkiemio Virbickas, iš Lentvorų Adomonis ir kiti. Davė priesaiką. Vėliau jie mums labai padėjo šaudmenimis, vykdė užduotis sąžiningai, mes vis galvojom, ar neatsiras tarp jų išdavikas. Rudenį šitie jaunuoliai *Plieno* nurodymu bandė sunaikinti kažkokį partinį darbuotoją, bet nepasisekė, tris pačiupo. Prasidėjo tardymai, kankinimai. Visus (apie 23 jaunuolius) iš tos vadinamos organizacijos „Lituanika“ areštavo. Su Adomoniu buvau Rusijos lageriuose susitikęs, Vaclovas Purlys su vadovybės žinia perėjo į pogrindį ir pagal nurodymus važinėjo į Žemaitiją, į Vilnių su užduotimis, bet vėliau ir jį areštavo, taip pat buvau sutikęs lageryje.

„Lituanikos“ organizacija buvo sukurta suderinus su „Plieno“ rinktinės štabu. Organizacijai vadovavo Ukmergės mokytojas Albinas Jočys – *Arūnas*. Vykdant įvairias partizanų užduotis, jie mums labai daug padėjo.

Kada likvidavo „Aro“ būrį tarp Kurklių ir Balninkų, toj pačioj teritorijoj (su Ukmergės rusų NKVD žinia) veikė aštuoni plėšikai. Persirengdavo partizanų uniformomis, atvažiavę pas žmones žiemą nusišaudavo kiaules, atimdavo iš žmonių geresnius drabužius, apavą. Bet žmonės greit išaiškino šiuos „partizanus“. „Plieno“ būrys kartu su keletu šitų moksleivių iš „Lituanikos“ vakare apsupo tą kaimą, kur jie buvo, surinko visus, atėmė iš jų ginklus ir sušaudė.

Kažkur apie Žemaitkiemį atsirado toks plėšikėlis Stasys Sėjūnas, slapyvarde *Bizūnas*, ir ėmė apiplėšinėt žmones. Kelis kartus jį partizanai perspėjo, bet jis nesiliovė, plėšikavo toliau, tada jį partizanai suėmė, atvedė į mišką ir sušaudė visų akivaizdoje. Apskritai apie bet kokį plėšikavimą žmonės mums greit pranešdavo.

Plienas mūsų grupei buvo davęs slaptą nurodymą išaiškint, ar kas iš partizanų neplėšikauja, neužsiima kokia nors nusikalstama veikla. Tai slaptai grupei priklausiau aš, *Šturmas* ir *Gluosnis*.

1948 m., stovyklaujant Felinkos miške, netoli Valtūnų kaimo prie Siesarties upės atvyko du jaunuoliai susitikt su *Plienu*, aiškino, kad jie pabėgę iš kalėjimo. Tai buvo NKVD agentai, bet *Plienas* jų nelikvidavo, nes neturėjo tvirtų įrodymų.

Kadelsko mes sunaikint jokiu būdu negalėjome, kadangi jį saugojo rusų kareiviai. Gavome užduotį išplatint atsišaukimus, kad žmonės neitų balsuot už komunistus, be to, gaudavome iš štabo užduotis naikint šnipus, kurie buvo užverbuoti agentais, ir mes juos naikinom.

1947 m. Martinonių kaime sunaikinom Karženauską, kuris dirbo rusams agentu. Įsakymą iš štabo gavome sunaikint vieną Karženauską. Apsupome jo vienkiemį, prie durų su kulkosvaidžiu priėjo *Diemedis* – Alfonsas Morkūnas ir atidarė jas. Kartu su juo į vidų įėjo *Vanagas* – Stasys Morkūnas ir *Gluosnis* – Kazys Morkūnas, o mes kiti likome lauke. Įėję į vidų, jie įsakė uždengt langus ir uždegt šviesą, bet tuo metu pasigirdo trys pistoleto šūviai. Kadangi mūsiškiai stovėjo pasieniais, nekliudė nė vieno. Pasirodo, šitas šnipas Karženauskas buvo ginkluotas ir šovė į mūsų vyrus. Tada *Diemedis* iš kulkosvaidžio trenkė, nukirto visus, kas buvo viduje. Baisiausia, kad žuvo ir trys nepilnamečiai vaikai... *Gluosnis* paėmė šnipo naganą.

Įvykdę šią užduotį, pragyvenom žiemą tame pačiame bunkeryje. Pavasarį, gegužės pradžioje, iš kambario per langus pastebėjome nuo Skačiūnų pusės atvažiuojant penkis amerikoniškus „študbėkerius“, pilnus kareivių. Labai greit nuo Siesarties upės pasipylė kareivių voros. Supratom, kad čia išdavystė. Prasidėjo miško supimas, o miške tuo metu stovyklavo *Vanagas*, *Tėvas*, *Sėjūnas*, *Žygūnas*, ryšininkė *Šermukšnė* – Marytė Šerelienė ir *Dilgė* – Pranutė Paškevičiūtė iš Avižienių kaimo (buvusi ryšininkė, bet kadangi ją čekistai susekė, išėjo į partizanų būrį).

Rusai mišką supo iš visų pusių, o mes – bejėgiai, niekuo padėti jiems negalim. Kaip vėliau sužinojom, net iš keleto ap-

linkinių valsčių buvo suvažiavę rusų kariuomenės garnizonai. Vieni supo mišką, kiti „šukavo“, žinoma, partizanams ištrūkti gyviems ir sveikiems liko mažai galimybių. Įvyko kautynės. Tą šaudymą labai aiškiai girdėjome. O vakare, pagal išankstinį susitarimą, ir mes ten turėjome su jais susitikt. Gyvus paėmė *Žygūną* – Albertą Šerelį (čia ne Šerelienės vyras, jos vyras *Aviatorius* žuvo 1950 m.) ir Šerelienę-*Šermukšnę*. Kažkaip pagalvojom, kad paimtieji gali nujaust ir išduot mūsų bunkerį, nes čekistai buvo žmonių kankinimo meistrai. Todėl, sulaukę vakaro, aš, *Plienas*, *Diemedis*, *Slapūnas* ir *Daktaras* išėjom iš šito bunkerio ir pasitraukėm į Šešuolių miškus. Kitą dieną sužinojom, kad rusai surado mūsų bunkerį. Pasirodo, nuojauta neapvylė... Be to, sužinojom, kad tą dieną žuvo *Vanagas*, *Sėjūnas* ir *Dilgė*, kuri kovėsi iki paskutinio šovinio, gyva nepasidavė, nors rusai šaukė jai pasiduot, bet ji leido į juos iš automato seriją po serijos. Tokiu merginos atkaklumu stebėjosi patys rusai. Tiesa, gyvus dar paėmė *Tėvą* – Gleiznį ir per atsitiktinumą Vandą Morkūnaitę.

Beklajodami po Šešuolių miškus, 1949 m. susitikome su kitais partizanais, nuo Širvintų atėjusiais. Vieną dieną Žemaitkiemio valsčiuje devyniese užėjome Juodžiūnų kaime į vieną sodybą pavakarieniauti. Langai neuždengti, netoliese eina kelias. *Plienas* atsigręžė ir žvilgterėjo pro langą, žiūri, keliu rusai ateina, Želvos garnizonas. Pašokom nuo stalo, už ginklų ir į kiemą. Iškart vieni į kitus paleidom šūvius. Rusai ėmė leist raketas. Mes metėmės į slėnį, *Diemedis* kelias serijas paleido iš kulkosvaidžio, mes iš automatų, rusai sugulė ant žemės. Mes – į slėnį, o ten tirštas rūkas. Aš, *Daktaras*, *Diemedis* ir *Gluosnis* patraukėm viena kryptim, o *Plienas* su kitais vyrais nubėgo kita kryptimi, išsiskyrėm.

Grįždami per Siesarties upę susiieškojom brastą, bridom, gerokai prisėmėm batus. Kaip vėliau sužinojom, kareiviai su peršautu šunimi mus sekė iki tos brastos. Žuvo keli kareiviai, o iš mūsiškių aukų nebuvo, kadangi jie nesitikėjo tokio staigaus mūsų kontrapuolimo.

Tada vėl grįžom į savo kaimą, į Valų mišką. Kiek pabuvęs, *Daktaras* susirado *Klajūną* – Morkūną, o aš, *Gluosnis* ir *Diemedis* ėmėm slapstytis gyventojų klojimuose. Kitos išeities mums jau nebebuvo, mus tik žmonės gelbėjo.

Šerelienės-*Šermukšnės* vyras Šerelis prie vokiečių buvo Plechavičiaus armijoje ir, karui baigiantis, pateko į anglų nelaisvę. Matyt, žmogus labai mylėjo savo žmoną, kad nepasiliko pas anglus, grįžo į Lietuvą. Kai pajuto, kad rusai areštuos, išėjo į mišką. O Šerelienė buvo mūsų ryšininkė. Kadangi čekistai ją irgi iššifravo, ji taip pat išėjo į mišką. Vaikščiojo tam pačiam būry kartu su vyru, bet tarp jų santaikos nebuvo, ji daugiau bendravo su *Šarūnu* – Gleizniu.

Šerelis miške buvo ginkluotas kulkosvaidžiu. Narsus, doras ir šaunus vyras. Kada aš jau buvau paimtas ir mano tardymai baigėsi, laukiau teismo, Lenskis į kamerą atnešė karišką kepurę, rodo ją man ir klausia:

– Ar pažįsti šitą kepurę?

Iš kur aš pažinsiu. Tada jis net pasigardžiuodamas iškošė per dantis:

– Vot, jūsų *Aviatorių* paėmėm...

Kaip vėliau sužinojau, juos ten išdavė. Tvarte Rundžių kaime gyveno bunkeryje trise. Vieną iš jų, kuris gyvas pasidavė, man teko sutikt kalinių paskirstymo punkte Vilniuje, kiti du nepasidavė ir žuvo. Jis man papasakojo, kaip juos paėmė. Iš jų pats jauniausias iš Valų kaimo Bisturys nusišovė pirmas, o *Aviatorius* dar iš kulkosvaidžio paleido seriją per dangtį, bet gavo iš viršaus rusų atsakomąją seriją ir sukniubo vietoje. Po Šerelio žūties mūsų krašte liko tik du gyvi partizanai: Juozas Morkūnas ir Ignas Meilus. Kai mane paėmė, jie sugrįžo į bunkerį pas Feliksą Loską ir ten gyveno buvusiam *Plieno* štabo bunkeryje. Vieną dieną atvažiavo rusų kareiviai su keliais stribais ir Loskai liepė ruoštis Sibiran. Tik duktė spėjo prieit prie bunkerio ir pasakyt, kad juos tremia. Kada Loskas išvežė, tą pačią naktį šitie vyrai išėjo iš to bunkerio ir apsigyveno kaime Morkūnų namuose, kur tuo metu gyveno partizano Igno Meilaus brolis Aleksas Meilus

su šeima. Tai jau buvo 1951-ieji. Atvažiavo stribai ir Alekso Meilaus tremt Sibiran. Sukrovę šeimą su visa manta nuvežė į Pageležius, o čia pasiūlė:

– Išduok brolį ir Morkūną-*Klajūną*, paliksim gyvent Lietuvoje, netremsim.

Meilai keturi buvo partizanai, tik vienas brolis Aleksas buvo vedęs, gyveno laisvai su šeima namuose.

Po tokio pasiūlymo Aleksas sutiko išduot savo brolį ir *Klajūną*. Atvažiavo su kareiviais į namus, atidarė bunkerį ir sako:

– Va, partizanai nori su jumis pasikalbėt.

Tie išlindo iš bunkerio, mato, kad čekistai kiša galvas iš visų kampų. Ir taip juos abu apėmė gyvus, o šitą Aleksą paliko, neištrėmė. Kažkur apie Ignaliną davė gerą darbą, apgyvendino su visa šeima, abu partizanus nuteisė ir sušaudė. Man teko lageryje sutikt vieną žmogų, kuris kartu sėdėjo Vilniuje mirtininkų kameroje su Ignu Meilumi ir kuris visą tą jų paėmimo istoriją papasakojo.

Po keleto metų iš lagerio grįžo dar vienas Meilaus brolis Vincas, susirado Aleksą, šis, jį pamatęs, perbalo tarsi drobė, manė, kad Ignas grįžo gyvas.

Kartą stovyklavom Berzgainių kaime Alekso Matijošiaus klojime, turėjom kulkosvaidį ir du automatus. O klojimo duris anksčiau uždarydavo „vilkeliu“, ten toks dangtelis, kabliukas ir skylutė. Uždarė mus šeimininkas ir išėjo. Prieš tai buvom nuėję už Martinonių į Paąžuolės kaimą pasirinkt maisto. Vienas žmogelis paaukojo aviną, parsivedėm, nes šeimininko šeima didelė. Išgirdau, kad kažkas brazdinasi prie durų, maniau, kad šeimininkas, vos neatidariau. Prieš duris stovi pastatytas ant kojelių rusiškas kulkosvaidis. O *Gluosnis* ant prėslo sėdi ir dažo prie kepurės prisegtą kokardą. Aš pasilenkęs pažiūrėjau per lentų tarpą duryse – trys rusai. Automatai ant pečių, buožės atsuktos į duris, supratau, kad šaudyt nepasiruošę. Pirštu pamojau *Gluosniui*. Tas nulipo atsargiai žemyn, tuoj atsigulė prie kulkosvaidžio, aš irgi pasiruošiau automatą. O galvoje sukasi visokios mintys, kol viena kažkaip liko: „Nugali tas, kas šaltai, nesijaudindamas

tokiu momentu priima galutinius sprendimus“. Kitos išeities nebuvo. Paklebenę klojimo duris, kareiviai pasisuko ir nuėjo į kiemą. Matau, ateina šeimininko sūnus ir sako:

– Vyrai! Slėpkitės! Atėjo rusai!

O jie, pasirodo, po siautimo atėjo, paprašė valgyt, susėdo už stalo ir valgo. Pavalgė ir išėjo. Taip mes ir likom. Tada jau paprašėm šeimininko, kad leistų tvarte išsikast bunkerį. Ir jis leido. Įsirengėm gerą bunkerį. Čia begyvendami, sužinojom, kad *Plienas* su kitais keturiais partizanais Juodkiškių kaime žuvo bunkeryje. Paskutiniu metu net ir patikimiausių ryšininkų nebeprisileisdavom prie bunkerių, nes jau daugelį ryšininkų rusai buvo užverbavę. Šičia sužinojom, kad ir tą mūsų išdaviką Kadelską-*Raktą* likvidavo kiti partizanai. Puodžiūnų kaime pas tokį Puodžiūną gyveno Danutė Karalytė, pas kurią lankydavosi šitas Kadelskas. Čia atėjo partizanai *Žeruolis* – Povilas Puodžiūnas (buvęs mokytojas) ir *Beržas* – Stasys Rokas ir tiesiog per langą nušovė viduj sėdintį išdaviką.

Po savaitės, mums begyvenant pas Matijošių, išgirdom, kad Masiulių kaime paėmė gyvus *Žeruolį* ir *Beržą*, o paėmę labai greit ir užverbavo, per žmones paleidę gandus, jog tai netiesa, kad juos paėmė. *Žeruolio* brolis Kazys Puodžiūnas, buvęs puskarininkis partizanas, patekęs į lagerį, Stasio Roko du broliai *Aidas* ir *Vėtra* žuvę.

Po to *Žeruolis* su *Beržu* vaikščiojo jau apsimetę partizanais ir suiminėjo likusius gyvus partizanus. Šiuo metu dar tebegyvena buvęs partizanas Povilas Šmočiukas-*Švyturys*, kurį surišo šitie provokatoriai. Paskutiniu metu Povilas Puodžiūnas gyveno Kaune, prasidėjus Atgimimui, pasikorė, o Stasys Rokas pasikorė Utenos autobusų stotyje.

Mes ir toliau gyvenome pas tą patį Matijošių. Sužinojome, kad areštavo mano seserį Viktoriją, pusseserę Vladą Purlytę, pas kurią buvo mūsų bunkeris, ir po keleto dienų (1950 01 18) išgirstam, kad rusai įeina pas mus į tą tvartą ir daro kratą. Išveda į lauką visus gyvulius. Šeimininko namuose nebuvo, kažkur į Želvą buvo išvažiavęs. Supratom, kad ieško bunke-

rio – bado mėšlą, bet bunkerio neranda, jis labai gerai užmaskuotas. Badė badė ir nutilo. Girdim, atsiveda jaunėlį sūnų Antanuką. Klausimas:

– Pilnas bunkeris banditų?

O per ventiliacijos angą mums viskas labai gerai girdisi. Tyla.

– Kur dangtis?! – kitas klausimas.

Ir vėl tyla. Supratom, laužia dangtį. Atidaro angą ir griežtu tonu įsako:

– Pasiduokit gyvi!

Ką daryt? Pasiduot ar nepasiduot? Viduje pas mus degė maža žibalinė lempa. *Gluosnis* išsitraukia iš dėklo naganą, tą patį, kurį paėmė iš to provokatoriaus, ir sako:

– Gyvas nepasiduosiu!

Diemedis – Alfonsas Morkūnas (čia pasakotojas susiima už galvos ir pravirksta – *R. K.*) paima brolio automatą, vamzdį įremia tiesiai į kairiąją krūtinės pusę ir sako:

– Nepasiduosiu!

Aš išsitraukiau 7-to kalibro „Valterį“. Sutariam visi šautis vienu metu. Prisiglaudžiau vamzdį prie smilkinio, pasigirdo šūviai, pajutau, jog nuspaudžiau nuleistuką, bet supratau, kad mano pistoletas nesuveikė, šūvio nebuvo. Anga atidaryta. Ir mane ištiko šokas. Pasidariau tarsi beprotis, kažkaip be mano valios burna prasivėrė ir pasakė:

– Pasiduodu!

– Lįsk iš bunkerio! – suriko viršuje lietuviškai, matyt, koks nors stribas. – Tik be ginklo! – pakartojo.

Ir aš išlindau iš bunkerio. Tuoj du kareiviai mane suėmė už parankių, žiūriu, kulkosvaidis stovi, kitas pasirengęs jau mest granatą. Mane į kambarį. Aš pusnuogis. Tuoj atnešė *Gluosnio* švarką, pasakiau, kad ne mano, tada grįžo atgal ir atnešė mano švarką, aprengė ir ėmė kvost.

– Kur daugiau bunkerių?

– Nežinau, – atsakiau.

Tada dar griežčiau ėmė reikalaut, kad pasakyčiau, kur kiti bunkeriai, be to, reikalavo išduot *Daktarą* ir *Klajūną*. Nieko ne-

laukę nuvežė į Ukmergę. O vežė taip: bortinis sunkvežimis, mane pririšo prie borto virvėmis, iš šonų atsisėdo du kareiviai su automatais, ant grindų tame pačiame kėbule du mano draugai negyvi pusnuogiai guli, be kelnių, be batų, tik su baltiniais. Guli jie, o aš stoviu šalia gyvas. Nuvežė į Ukmergę, MGB būstinėn, įvedė į kambarį. Už stalo sėdi man visai nematytas tipas pulkininko antpečiais. Prisistato vertėjas Siniakovas jaunesniojo leitenato laipsniu, matyt, Lietuvos rusas. Aš žinau, kad mes jau paskutiniai, man neliko ir ką išduot, bet pirmas klausimas:

– Kur *Daktaras*? Nežinai? Maukis kelnes!

Prikišo gerklėn skudurų. Atėjo budelis, aprengtas pulkininko uniforma. Keista, bet aš iškart pažinau tą budelį. Mano jaunystės metais Ukmergės apylinkėse po miškus klajodavo čigonai. Ir čia buvo vienas iš tų klajoklių čigonų, vardu Antanas. Paguldė ant grindų. Vienas atsisėdo ant kojų, kitas ant galvos, o čigonas Antanas dar koja užmynė ir kerta šlanga kiek tik turi sveikatos per nugarą, per sėdmenis, kapoja neatsikvėpdamas. Vos susilaikiau nepasakęs: Antanai, ką tu darai? Matyt, Dievas man tokią mintį atsiuntė, kad neištariau šitų žodžių. Jeigu būčiau jį vardu pavadinęs, ko gero, jis mane būtų visai užmušęs.

Kiek bemušė, nepasakiau nieko, tik kartojau: nežinau, nežinau, nežinau, nes išsiskyrėm kautynių metu Juodžiūnuose ir nuo to karto nebuvom susitikę. Tada tardytojas pakėlė telefono ragelį, susiskambino su Želvos garnizonu, pasitikslino, ar tikrai buvo tokios kautynės. Atrodė, kad mano kančios pasibaigė. Po tardymo įmetė į kamerą, kurioje iškart prie manęs prisistatė kažkoks Jonas, neva nuo Siesikų, ir prikibo klausinėt, iš kur aš, dėl ko čia patekau, iš kokio būrio. O prieš tai jau buvau perspėtas, kad kamerose su bet kuo nesileist į kalbas, nes čekistai tuoj pristato agentus. Grįžtu iš tardymo, tas Jonas tuoj ir kalbina: „Ko klausė? Ką sakė?“ Po to greit ir jį pasikviečia, neva irgi į tardymą.

Trečią dieną įsikviečia į tardymą ir atneša ginklus atpažinimui. Savo automatą iškart atpažinau ir pasakiau, kad tai mano automatas, atpažinau ir *Gluosnio* automatą, parodo naganą, pasakau, kad irgi *Gluosnio*. Tada klausia:

– O iš kur jis jį gavo?

– Nežinau, – atsakau.

– Nežinai?!

Aš sėdžiu prie sienos ant taburetės pasodintas, rankos padėtos ant kelių, o tardytojas vyresnysis leitenatas Raščiukinas vaikšto arti manęs vis. Kaip trenkė jis man kumščiu į pasmakrę, galva atsitrenkė į sieną, tik kibirkštys akyse pasipylė. Kai atsipeikėjau, vėl tas pats klausimas:

– Iš kur *Gluosnis* gavo tą naganą?!

Po to nusikvatojo ir rusiškai pasakė:

– Šis pistoletas Karženausko! Jūs jį sašaudėt!

– Taip! – pasakiau. O ko man bijot, nes aš tik ir laukiu, kad mane kuo greičiau jie sušaudytų. – Mes gavom vado įsakymą, užėjom ir sušaudėm.

Nepatikėsit, kaip nusikvatojo po šių mano žodžių Siniakovas ir Raščiukinas, man net nejauku pasidarė. Po to pridūrė:

– Durnius. Neužsidegė šviesos ir į vidų neįsileido, būtų visus banditus nupylęs, o dabar pats žuvo ir šeimą savo pražudė...

Baigdamas Raščiukinas dar pasakė:

– Rusai jūsų nešaudė, jūs patys save išsišaudėt...

Tardymai tęsėsi. Ką jie žinojo, buvo išaiškinta šnipų, kai ką teko ir prisipažint. Pasakiau, kad ryšininkė mūsų buvo *Dilgė*, *Meilutė*, išvardijau tuos, kurie buvo areštuoti arba žuvę.

Tiesa, vienu metu mane dar tardė ir žydas Lenskis. Jis bjauriai nusikeikė ir pasakė:

– Tu nieko mums nepasakoji! Tu per ilgai išgyvenai. Tu chytras buvai.

– Aš paslapatį turėjau, – pasakiau Lenskiui.

Visi čekistai kabinete net sukluso, kokią aš paslaptį turėjau.

– Kokią paslaptį? – paklausė Lenskis.

– Miške aš visą laiką vaikščiojau vienas. Kai mišką užsiaučia jūsų garnizonai, aš įlendu į lazdyno kelmą ir stoviu.

Man svarbiausia buvo neišduot žmonių, kurie mane maitino ir slėpė.

Ukmergėje nutraukė bylą ir rusų Pabaltijo karinis tribunolas nuteisė mane 25-riems metams lagerio, 5-riems metams be teisių. Išvežė į Lukiškių kalėjimą, kur prabuvau tris mėnesius, po to į paskirstymo punktą Rasų gatvėje, iš ten į geležinkelio stotį, suvarė į gyvulinius vagonus ir 1950 m. lapkričio pabaigoje išvežė į Rusiją.

Iš Vilniaus išvežė į Novosibirsko paskirstymo punktą, paskui į Čeliabinską, iš Čeliabinsko į Taišetą, iš Taišeto „stolypinskais" vagonais geležinkeliu nuvežė į 4-ą lagerių koloną. Miškuose palei geležinkelį už kilometro ištisi lageriai, vadinamosios kolonos. Kiekvienoj tokioj kolonoj po penkis, po šešis šimtus kalinių ir daugiau, vien barakai, aptverti spygliuota viela, kampuose – sargybinių bokšteliai.

Po 10 metų teistieji kerta mišką, aptvare (zonoje) teisti 25-riems metams pjauna pabėgius, nuo geležinkelio atšakos medžius atveža sunkvežimiais laisvi ir dažniausiai sekmadieniais į geležinkelio atšakas atvaro vagonus su mediena, tada tenka jau mums iš jų kraut į tuos sunkvežimius. Krauname rankomis, be jokios technikos, alkani, nes maitino labai blogai: 700 gramų duonos per parą, vandeny kopūstlapis plauko, keli žirniai, tą „sriubą" vadindavom „Baikalu". Duodavo avižinės, perlinės košės po 200 gramų. Jeigu kas darbo normą viršija, gauna dar košės kaušelį, cukraus 12 gramų ir „kipitoko" – arbatos.

37-oje zonoje labai sunku buvo. Čia, pamenu, badu mirė lietuvis Sidabras. Nuo bado pradėdavo kojos tint, mirė ir daugiau kalinių. Būdavo, į „vachtą" nuvelka lavoną, dar galvą plaktuku sudaužo, kad nebeatsigautų lavonas.

Novočinkoje kolonoje Nr. 03 viršininkas buvo žydas Akuprejevas. Ėjo jau treti mano bausmės metai. Čia mus padarė „dochodiagomis". Nuveda į pirtį, duoda gabaliuką muilo. Pažiūriu į žmones, pats į save – vieni kaulai ir skūra... Netrukus pradėjo man labai skaudėt koją, ėmiau šlubuot, vos bepaėjau. Lageryje buvo sanitarinė dalis, viršininkas buvo leitenatas, o gydytojai kaliniai. Paguldė mane į tą „sančiast", per porą savaičių sutvirtėjau, tada vėl į darbą išvarė.

1953 m. po Stalino mirties lageryje režimas pasidarė kur kas lengvesnis, kaliniai po truputį ėmė atsigaut. Mane etapu su kitais išvežė į „DOK-ą“ Nr. 019. Tai medžio apdirbimo kombinatas, kuriame dirbo apie du tūkstančius kalinių. Čia susitikau partizaną Albiną Leitą iš Vargulių kaimo, iš „Beržo“ būrio. Iškart vienas kitą pažinom, pasisveikinom, apsikabinom ir verkėm.

1947 m. juos bunkeryje paėmė keturis gyvus, o Šibaila ką tik iš vakaro buvo išėjęs. Visus nuteisė po 10 metų lagerio. Čia jis dirbo mašinistu ir mane pasikvietė kūriku. Darbas nesunkus, reikėjo lokomobilį kūrent pjuvenomis. Bedirbdamas kūriku, mokiausi ir baigiau mašinistų kursus. Po mėnesio Leitą paleido, jis išvažiavo į Lietuvą. Iš Lietuvos netrukus gavau laišką, kuriame jis parašė, kad sutikęs netikėtai Kaune savo Emilę, su kuria partizanaudamas draugavo, po to jie susituokė, atsiuntė man ir nuotrauką. O jų dukra Leitaitė šiuo metu yra garsi dainininkė, nors ir tėvas Albinas turėjo labai gražų balsą.

Po kiek laiko sužinojom, kad Beriją areštavo. Vieną dieną į lagerį ateina etapas. Per „vachtą“ į zoną suvaro su ilgais paltais, su skrybėlėmis kažkokius viršininkus. Mes rankas trinam iš džiaugsmo – turėsim darbo, nes jau atsigavę, jėgos turim. Pasirodo, Berijos pasekėjai, vadinamieji „berovcai“. Bet vis dėlto sužinojo, kad politkaliniai ruošiasi pavelėti šituos „berovcus“, po nakties ryte visus kažkur kitur išvarė, neleido mums pasireikšti.

Prie Stalino per metus buvo galima parašyt du laiškus, gauti vieną ar du siuntinius su maistu, o prie Chruščiovo viską paleido laisvai, spauda ėmė dergt ir niekint Staliną, atvirai buvo rašoma, kad tūkstančiai nekaltų žmonių areštuoti. Mes skaitom tuos laikraščius, juokiamės, rankom plojam, viršininkai galvas nuleidę vaikšto. Kuo tikėt? O mes į sargybinius kreipiamės:

– Nu „berovcy“, kak diela?

O tie tyli, nieko nesako. Tada mes jau galvas pakėlėm. 1955 m. atvažiavo speciali komisija iš Maskvos, kvietėsi daug kalinių pokalbiui ir daug paleido į laisvę. Iš dviejų tūkstančių likome tik penki šimtai zonoje. Pagaliau pašaukė ir mane, apklausė, kodėl

ėjau į mišką, kodėl priešinausi rusų armijai. Pasakiau, kad pildžiau vadų įsakymus, nes išauklėtas buvau patriotiškai Nepriklausomoj Lietuvoj. Teismas taip ir nusprendė: buvau jaunas, išauklėtas buržuazinėj Lietuvoj, bausmė sumažinta iki 15-os metų.

Iš viso atsėdėjau 10 metų. Už vieną dieną užskaitė tris dienas ir 1960 m. kovo mėnesį iš lagerio paleido, nors į Lietuvą grįžt neleido. Po to persikėliau į Bratsko HES statybas. 1962 m., gavęs atostogų, atvažiavau į Lietuvą, bandžiau įsidarbinti, niekur nepriėmė. Ir vėl grįžau į Sibirą. Tik 1970 m. atvažiavau į Lietuvą, šiaip taip įsidarbinau melioracijos valdyboje santechniku, prisiregistravau, bet mano viršininką išsikvietė KGB ir ėmė ant jo bartis, kadėl jis mane priėmė į darbą, o viršininkas jiems pasakė, kad patys geriausi ir sąžiningiausi darbininkai buvę politiniai kaliniai. Ukmergėje, grįžus iš Rusijos, mane dar persekiojo net trys sekliai, po to dar pasikvietė į KGB, ėmė klausinėt apie senus laikus, ką aš pažinojau daugiau iš buvusių „banditų“, matyt, kažką norėjo pasitikrint, o gal ir užverbuot svajojo, velniai ten juos žino, ką jie mintyse ganė.

Kada po Stalino mirties Chruščiovas atėjo į valdžią, vieną dieną surinko iš lagerių japonus ir paleido. Paleido vengrus. Kai per Raudonąjį Kryžių vokiečiai pradėjo gaut siuntinius (šokoladus, kavą ir kitokį geros kokybės maistą), ruseliai žiūri į juos, akys ašarom pasruvę, net gaila žmonių. Vokiečiai linksmi, pakilios nuotaikos. Vieną dieną surinko ir vokiečius, aprengė kostiumais ir išvežė į Vokietiją, kur juos Vakarų Vokietijoj sutiko su gėlėmis, o ruskiai pasiliko.

Į baraką vieną kartą latvis atsinešė siuntinį, pridėta lašinių, taukų, visą brigadą apdalino, o ruselis gavo siuntinį – aštuonios silkės, arbūzo sėklų ir džiūvėsių įdėta. Ir linguoja ruselis galvą:

– Va kaip žmonės pasaulyje gyvena. O kaip mes gyvenam?

Kažkaip savaime galvoje sukosi tokios mintys: kodėl dabar vieni drabsto purvais stribus, kiti partizanus banditais vadina? Yra daug tokių, kurie nukentėję nuo partizanų, kiti nuo stribų, bet žmonės nesupranta svarbiausio, jog mes visi – ir stribai, ir

partizanai, ir tremtiniai – esame rusų NKVD-KGB aukos. Jie mus suskaldė, sukiršino, mes brolis brolį žudėm, įdavinėjom vieni kitus, kur tik jie koją įkėlė, ten visuomet kraujas liejosi.

Rusijos lageriuose mane net du kartus reabilitavo, o čia, Nepriklausomoje Lietuvoje, neįstengė reabilituoti kaip buvusio kovotojo už tos pačios Nepriklausomos Lietuvos laisvę. Kodėl gi Nepriklausomos Lietuvos teisėjai ir prokurorai nesusimąstė, kodėl net sovietų karinis tribunolas manęs nenuteisė mirties bausme, prieš kuriuos aš su ginklu rankose kariavau, o čia „užkliuvo" saviems – neva aš dalyvavau nekaltų žmonių žudynėse. Manau, man aiškint nereiktų, kokių „nekaltų" žmonių žudynėse aš dalyvavau. Jei tada nebūčiau vykdęs savo vadų įsakymų, jų akivaizdoje būčiau tapęs išdaviku ir sulaužęs duotą laisvės kovotojo priesaiką, būčiau buvęs nuteistas aukščiausia bausme to paties partizanų tribunolo, kuris teisė ir tuos šnipus, provokatorius, kuriuos mes privalėjom likviduoti, tai buvo mūsų šventos kovos pareiga.

Po mano paėmimo ir šitų dviejų draugų žuvimo Matijošiaus šeimos MGB visai nelietė, į Sibirą netrėmė, šeimininko neareštavo, tuose pačiuose namuose liko gyvent kaip gyvenęs.

Aš daug mąsčiau ir galvojau, kas mus išdavė. Pagal visą scenarijų išeitų, kad mus išdavė šeimininko sūnus. O kas pranešė garnizonui? Matijošiaus tuo metu nebuvo namuose, jis tuo metu lankėsi Želvoje. Ką tai galėtų reikšti?

Neseniai pas mane lankėsi Matijošiaus duktė, prašė mano paliudijimo, kad ji buvo mūsų ryšininkė, norėtų gauti padidintą pensiją. Aš parašiau tokį liudijimą ir viską, kaip buvo iš tiesų. Iš tikro ji mums padėjo, kartais pasaugodavo lauke, na tikrai gera mergaitė buvo, nieko neprikiši, valgyt mums nešdavo. Parašiau, kad ji rusų MGB buvo neišaiškinta, bet kas toliau... Vis dėlto komisija jos kaip ryšininkės statuso nepripažino. Jeigu jai nepripažino to statuso, matyt, peržiūrėjo mano bylą, o ten gal ką ir rado apie tą šeimą, kuri laikė tris partizanus namuose bunkeryje, maitino, o čia staiga juos suranda, partizanai žūna, vieną gyvą paima, bet tyku ramu. Šeimininkui nei Sibiras, nei lageris, gyvena sau ramiausiai, o manęs tardytojai netgi nepaklausė, kas

mums bunkerį iškasė, kiek laiko jame gyvenom, kas mus maitino... Apie Matijošių nė pusę žodžio niekas neužsimena... Kaip tada neįtarsi, kas buvo užverbuotas, kas išdavė?..

Ką aš norėčiau pasakyti? Kovojo ne tik partizanai, kovojo visa Lietuva. Ypač kaimuose mums žmonės padėjo ir gerbė mus. Aukojo maistą, drabužius. Aukojosi dėl mūsų.

Pasakoja ANTANAS STEIBLYS

Užrašyta Kurklių kaime
1998

Gimiau 1932 m. Anykščių rajone, Kurklių seniūnijos Kurklių I-am kaime. Tėvas buvo Nepriklausomos Lietuvos savanoris, Šaulių sąjungos narys, labai darbštus, sąžiningas Lietuvos patriotas, gerai sugyveno su kaimynais Bundiniais, Juknevičiais, Avilčiais ir Slavinskais. Daugelio iš jų jau nebėra gyvų.

Kuomet raudonieji okupantai okupavo Lietuvą, tą dieną buvome išėję į bažnyčią Kurkliuose. Žmonės pradėjo kalbėti, kad rusų kariuomenė užėmė Lietuvą. Visi buvo labai sunerimę. Po pamaldų grįžome namo ir laukėm, kas bus. Kadangi gyvenome netoli Utenos–Ukmergės plento, tai visą laiką stebėjome, kada pasirodys tie bolševikai. Ilgai laukti neteko, nes antros dienos viduryje pamatėme atvažiuojant tankus, o jiems iš paskos traukė pėstininkų kolonos.

Mes tada buvome dar vaikai, pasiprašėme tėvų, kad leistų pažiūrėti. Tekini nubėgome prie plento, kur radome ir suaugusių žmonių. Įsimaišėme į jų būrelį ir žiūrėjome į žygiuojančių kareivių voras. Jie žygiavo išsirikiavę po keturis, retkarčiais pravažiuodavo sunkvežimis – „polutarka“, prisėdusi politrukų. Kareivėliai, daugelis nutrintomis kojomis, šlubuodami ėjo ir ėjo. Neįmanoma buvo atskirti, kuris iš jų vyresnis, o kuris eilinis. Nuo jų sklido kažkoks dvokiančio raugo kvapas.

Tuo laiku tėvas buvo pasistatęs naują namą, kuriam langus ir duris darė stalius, tolimas tėvo giminaitis Kostas Mackevičius. Jis labai simpatizavo bolševikams, todėl su didžiausiu džiaugsmu nulėkė jų pasveikinti, kadangi netoliese sustojo sunkvežimis, vežęs produktus. Jis pradėjo politrukams dėkoti už išvadavimą, nes rusų kalbą gerai mokėjo. Vienas politrukas atsilygindamas jam davė stiklainėlį konservuotų žirnelių. Už tuos žirnelius jis atsilygino ir atėjūnams – iki vokiečių okupacijos dirbo Balninkų valsčiuje agitatoriumi, važinėjo su aktyvistais ir agitavo už tarybinį „rojų“.

Slinko dienos. Susirinkę kaimynai kalbėdavo apie politiką, sakydavo, kad dabar tik Vokietija gali išvaduoti Lietuvą. Žmonės tiesiog laukė karo. Ir pagaliau atėjo ta diena. Vokiečių kariuomenei puolant, plentu link Utenos pradėjo bėgti begalės sovietinių aktyvistų, žydų. Traukėsi jie daugiausia pakinkytais vežimais, tik didesni partijos šulai važiavo lengvaisiais automobiliais. Fronto išvakarėse atskrido vokiečių naikintuvai ir pradėjo bombarduoti besitraukiančius, šaudyti iš kulkosvaidžių. Antskrydžių metu užmušė kelis arklius, ant Margių kalno pašovė rusų tanką, užpylę kažkokio degančio skysčio, uždegė sunkvežimį, iš kurio liko tik rėmai. Ties Moliakalniu, Buria ir Staškūniškiu buvo daug pridaužyta visokio transporto priemonių. Fronto išvakarėse rusų dalinys išsidėstė Kurklių I-o kaimo apylinkėse, matyt, norėta sulaikyti taip žaibiškai besiveržiančius vokiečius.

Mes jau turėjome savo kieme išsikasę slėptuvę, kurioje ir nakvodavome. Žinojome, kad čia turi vykti mūšis, nes rusų kareiviai visą dieną kasė apkasus. Vėlai vakare pas mus atėjo du įpykę rusų politrukai ir prašė tėvą duoti peilį. Kai jis paklausė, kokiam reikalui, vienas atsakė, kad pasipjaus, nes rytoj ateina vokiečiai. Sakė dar, kad toli jų kariuomenė nesitrauks, tik iki Dvinsko, o kitose fronto linijose viskas jiems einasi gerai, užėmė net Rumuniją, pusę Turkijos. Tik Lietuvoje jiems nesiseka. Gavę peilį, nupjaustė nuo uniformų raudonas juosteles ir, sėdę ant arklių, išjojo.

Aušo gražus, saulėtas rytas prieš mūšį. Visa mūsų šeima sėdėjome slėptuvėje, tik vienas tėvelis buvo troboje ir pro langą stebėjo plentą. Jis pamatė, kaip pro Margių kalną pradėjo važiuoti vokiečių tankai. Rusai juos prisileido maždaug iki 400 metrų ir atidengė ugnį. Tada prasidėjo tikras pragaras: drebėjo žemė nuo bombų sprogimo ir pabūklų šūvių, į slėptuvę pradėjo veržtis aitrus dūmų kvapas. Motina sakė, kad tai tikriausiai dega mūsų namai. Kadangi tėvo slėptuvėje nebuvo, mes bijojome, kad nenušautų. Jis tuo metu iššliaužė iš namo laukan ir, prisiglaudęs prie jo pamatų, gulėjo, pakol viskas nurimo. Mūsų slėptuvė buvo gerai užmaskuota žabais. Man parūpo pažiūrėti, ar nedega mūsų namai. Priėjęs prie landos, praskleidžiau žabus ir staiga pamačiau pro pat slėptuvę keliuku einančius du rusų kareivius. Jie nešėsi kažkokius daiktus ir neturėjo šautuvų. Labai išsigandęs sprukau atgal. Tik vėliau sužinojau, kad tie daiktai tai buvo granatos. Frontui nuslinkus toliau, tokių granatų buvau prisirinkęs daug: dėdavom ant laužo ir sprogdindavom.

Pagaliau mūšis nutilo, o atėjęs tėvas liepė lįsti laukan. Mes apsidžiaugėm, kad jis gyvas. Lauke tvyrojo degėsių kvapas, mūšis truko apie dvi valandas. Pradėjome dairytis ir pamatėme, kad maždaug už 90 metrų nuo mūsų baigia degti kaimyno Avilčio vienkiemis. Degė Bundinio, Juknevičiaus, Marcinkevičiaus, Gečiūno vienkiemių klojimai. Kitoje plento pusėje, link Antanavos, sudegė visi Bistromo dvaro pastatai, liko tik vienas mūrinis grūdų sandėlis. Sudegė ūkininko Jono Aleknavičiaus, Mykolo Kščenavičiaus, Juozo Aleknavičiaus sodybos ir prie miško stovėjusi Kašarka. Joje tada gyveno kelio prižiūrėtojas dešimtininkas Vancevičius – teatro režisieriaus Henriko Vancevičiaus tėvas.

Per kautynes žuvo 98 rusų kareiviai, o vokiečių, regis, nežuvo nė vienas. Tiesa, vieną vokietį ties Desiukiškiais nušovė kažkoks rusų politrukas, dėl to nukentėjo mūsų žmonės. Vokiečių kolona sustojo, pradėjo krėsti mūsiškius, kurie tuo metu buvo prie kelio ir norėjo pasižiūrėti vokiečių kariuomenės. Tai buvo Lietuvos šauliai, pas tris iš jų – Rudoką ir Rimkevičių iš Desiukiškių

bei Nečiūną iš Viktariškių rado pistoletus. Kadangi nė vienas iš jų nemokėjo vokiškai, palaikė juos raudonaisiais ir sušaudė rugių lauke.

Praslinkus frontui, tėvas su kaimynais nutarė nueiti ten, kur vyko mūšis. Pasiėmė mane su broliu Jonu kartu. Nuėję pamatėme klaikų vaizdą. Beveik kiekviename apkasėlyje gulėjo negyvi rusų kareiviai, kurie buvo kulkų suvarpyti. Labai man atmintin įstrigo vienas kareivėlis. Jis gulėjo negiliam apkasėlyje pirmutinėje linijoje. Jaunas, gražus, geltonais garbanotais plaukais. Kareivėlio veidas buvo besišypsantis, akys atmerktos, o burnoje – nebaigtas rūkyti papirosas. Rodės, jis tarytum dar gyvas, tik ant kareiviškų marškinių buvo didžiulė kraujo dėmė.

Ėjome gilyn į mišką. Ir visur matėsi daug sudaužytos visokios technikos. Stovėjo priešlėktuvinių pabūklų, visokių minosvaidžių, didžiulės krūvos sviedinių. Aplink mėtėsi šautuvai, sviediniai, šoviniai. Ėjome atsargiai, kad neužliptume ant sprogmenų. Ginklų vokiečiai nerinko, viskas taip ir liko gulėti. Atvažiavę iš Anykščių ir Balninkų žmonės rinko tuos ginklus. Miške radome buvusį medpunktą, ten aplink mėtėsi kruvini tvarsčiai, stovėjo dėžės su vaistais. O plentu į Rytus traukė motorizuotos vokiečių kariuomenės kolonos.

Slinko vokiečių okupacijos metai. Žmonės, patyrę karo baisumus, pamažu apsiprato, gyveno įprastą gyvenimą. Vokiečiai prie plento pastatė barakus, keletą namų kareiviams, karinius sandėlius. Pastatė ir didžiulį lagerį karo belaisviams, kurių atvežė apie 500. Juos labai blogai maitino. Stipresnius varydavo skaldyti akmenų, o žiemą valyti sniego nuo plento. Du vokiečiai saugodavo kokias penkias dešimtis belaisvių. Tie buvo alkani, prašydavo žmonių duonos ir tabako. Vietiniai gyventojai žinojo, kad jie badauja, ir, eidami ar važiuodami pro šalį, duodavo jiems duonos, lašinių. Lagerio zona buvo aptverta aukšta spygliuota tvora, tačiau belaisviai ir taip nebėgo. Buvo tik vienas atvejis, kai 1943 m. vasario naktį du ukrainiečiai, prakirpę skylę tvoroje, pabėgo. Už tai jiems teko sumokėti gyvybėmis. Vokiečiai tuoj pastebėjo tą skylę ir suskaičiavo belaisvius. Nustatė, kad

dviejų trūksta. Surado juos Gražavietės palaukėje pasislėpusius už malkų krūvos. Vienas belaisvis savo gamybos peiliu, nenorėdamas pasiduoti, sužeidė vokietį, todėl juos abu vietoje ir sušaudė. Tada vokiečiai iš lagerio atsivarė daugiau belaisvių, kurie ant neštuvų atnešė nušautuosius parodyti kitiems. Gaila, kad tie ukrainiečiai bėgo, nes greit visus paleido namo.

Kadangi mūsų namai buvo netoli barakų, tai vokiečių kareivėliai ateidavo pas mus (mat tėvas mokėjo vokiečių kalbą). Ir mes, vaikai, per trejus metus pramokome vokiškai susikalbėti. Tėvas juos pavaišindavo. Vienas kareivis buvo parvažiavęs į Vokietiją atostogų, tai atvežė ir mums visokių dovanų, kadangi su mano tėvu buvo susidraugavęs. 1944 m. pavasarį jis atėjo pas mus labai nusiminęs atsisveikinti. Sakė, kad „Hitler kaput“, o Vokietija jau pralaimėjo karą. Jis patarė tėvui su visa šeima trauktis į Vakarus. Sakė, kad kai ateis čia bolševikai, nebus mums ramaus gyvenimo, sunaikins. Deja, taip ir atsitiko, netekome gal pusės milijono geriausių Lietuvos sūnų ir dukrų.

Kadangi su vokiečiais gerai sugyvenome, aš su broliu Jonu dažnai nueidavau pas juos į barakus. Jie mus pavaišindavo saldainiais, marmeladu, duodavo užvalgyti kareiviškos sriubos. Maistą jiems gamino virėja iš Kurklių miestelio. Rusų belaisviams nunešdavome po puskepalį duonos ir tabako, nors tėvas ir nerūkė, tačiau augino jį.

Tarp belaisvių buvo gerų meistrų. Jie darydavo labai gražias klumpes, basutes, įvairius vaikiškus žaislus ir viską keisdavo į duoną ir tabaką. Nežinau, kodėl tie belaisviai, nors ir badavo, bet nebėgo, išskyrus tuos du ukrainiečius. O pabėgimui progų pasitaikydavo gerų. Prisimenu, kaip vokiečiai kartą atvedė pas mus kelis belaisvius, kad pripjaustytų pirčiai vantų. Paleido juos vienus į mišką, o patys pasiliko pas mus. Pasakė aniems, kad po dviejų valandų būtų čia. Ir tie grįžo, nors laisvai galėjo pabėgti. Neįsivaizduoju, kodėl spaudoj išliaupsinti „raudonieji partizanai“ neatėjo išvaduoti tų 500 rusų belaisvių, juk būtų turėję visą armiją. Iš pradžių pirmus metus juos saugojo tik aštuoni vokiečiai. Kartais, veždami kareivius, čia sustodavo pailsėti vo-

kiečių sunkvežimiai. Vėliau, kai buvo užimta didesnė teritorija, kariuomenės judėjimas sumažėjo. Sumažėjo ir belaisvių sargyba, vietoj aštuonių teliko keturi. Taigi buvo puikiausios sąlygos juos išvaduoti.

Šiek tiek apie raudonuosius partizanus, kurių tariamai čia nebuvo. Pokario laikraščiuose skaičiau apie garsų raudonųjų partizanų vadą Vildžiūną ir jo žygius. Jis gimė ir augo Ukmergės apskrities Balninkų valsčiuje, Vanagų kaime. 1940 m. jis prikalbino mano pusbrolį Joną Steiblį, gyvenusį gretimame Obelynės kaime, eit dirbt į miliciją ir buvo paskirtas į Pabaisko miestelį. Užėjus vokiečiams, jį suėmė baltaraiščiai ir išvežė į Pravieniškių darbo stovyklą. Iš ten pabėgo ir atėjo pas dėdę Steiblį į Kurklių I-ą kaimą, kur pasiprašė prieglobsčio. Tėtė priėmė – juk reikia padėti žmogui, kai jisai suklysta. Jonas labai bijojo vokiečių. Vieną ankstų žiemos rytą, bevalgant pusryčius, pamatėme atbrendančius per sniegą tris vokiečius. Pusbrolis labai išsigando, išbėgo į lauką ir puolė tiesiai į tvartą. Tuo metu driokstelėjo šūvis. Galvojome, kad Joną jau nušovė. Tačiau pamatėme, kad iš tvarto vokiečiai atvaro jį visą drebantį kaip epušės lapas. Vokiečiai vis kartojo:

– Partizan, partizan!

Jonas vokiškai nemokėjo, tai atsisegė švarką ir parodė medalikėlį. Tada tie suprato ir pasakė:

– Nein, er ist kein Kommunist. (Ne, jie ne komunistas.)

Jie paklausė tėvo, ko jis bėgo. Tėvas jiems paaiškino, kad gaspadinė liepė atnešti kibirą iš tvarto. Tie ėmė juoktis, paprašė motinos kiaušinių ir išėjo. Vienas jų paplojo Jonui per petį ir patarė daugiau nebėgti, nes nušaus. Dažnai pagalvoju, kaip skyrėsi vokiški okupantai nuo rusų okupantų: neklausė nei vardo, nei pavardės, netikrino jokių dokumentų.

Nuo to laiko Jonas jau ne taip bijojo vokiečių, o barako kareiviai jį jau laikė mūsų šeimos nariu. Tarp kaimynų išdavikų nebuvo, gal ir jie nežinojo, kad jis buvo milicininkas. Taip ir pragyveno pas mus iki antrosios rusų okupacijos.

Jonas buvo labai geras muzikantas, gražiai griežė trieile armonika. Taip ir „partizanavo“ pusbrolis visus tuos metus, vie-

toj šautuvo turėdamas armoniką. Nueidavo jis ir į Obelynę aplankyti savo tėvų. Ten susitikdavo su tariamu partizanų vadu Vildžiūnu, kuriuo jis visai ir nebuvo, o visą okupacijos laikotarpį prasėdėjo landynėj. Per patį karo įkarštį Vildžiūnas susirado du ruselius, vokiečių atvežtus ir apgyvendintus pas ūkininkus. Jų vardai buvo Griša ir Miša. Jie abu Karališkių kaime, kur gyveno daugiausia rusai, pagavo pas žmones kiaušiniaujantį vokietuką. Kiaušinius atėmė, o jį patį nušovė. Tai ir visi legendinio raudonųjų partizanų būrio nuopelnai.

Po karo Vildžiūnas buvo paskirtas Ukmergės apskrities vykdomojo komiteto pirmininku ir tapo viso miesto ir apskrities galva. Mano pusbroliui Jonui jis siūlė kažkokias aukštas pareigas, bet tas atsisakė. Paprašė, kad jį paskirtų Kurklių miestelio milicijos viršininku. Gal po savaitės, kai praėjo frontas, žiūrim, ateina pas mus Jonas, apsiginklavęs automatu, bet apsirengęs civiliais rūbais. Pasisakė, kad jis dabar milicijos viršininkas:

– Dabar, dėde, nebijok. Kol aš čia būsiu, tavo ir plaukas nuo galvos nenukris.

Kaip sakė, taip ir buvo. Kartais jis atnešdavo raštelius ir parodydavo tėvui. Juose buvo rašoma, kad reikia jį suimti. Pagaliau skundikai suprato, kad tėtė yra Jono giminaitis ir nustojo skųsti, todėl kol kas gyvenom nekliudomi. Tačiau ramybės nebuvo. Pradėjo visus šaukti į sovietinę armiją. Jaunimas slapstėsi miškuose, ėmė kurtis partizanų būriai. Jiems labai trūko ginklų. Valdžia įsakė sunešti rastus ginklus į milicijos skyrių. Buvo ir tokių, kurie nešė, daugiausia vietiniai rusai.

Vieną kartą atėjo Jonas ir sako:

– Dėdyte, jeigu tau reikia ginklų, atvažiuok, visą vežimą parsiveši.

Abu sutarė, jog rytojaus dieną jis savo darbuotojus išsiųs toli į kaimą, kad jie nieko nepastebėtų. Jis vienas turėjo likti milicijoje ir laukti tėvo. Kitą dieną tėvas pasikinkė arklį, paėmė mane su broliu ir nuvažiavome į Kurklius. Vežimą palikome kieme. Įėję į vidų, radome jį vieną. Ant stalo stovėjo dubuo su keptomis kuojomis ir butelis „samagono“. Mes pavalgėme žuvies, o

tėvas su Jonu ir taurelę išlenkė. Tada mus nusivedė į kitą kambarį, kur buvo sukrauti ginklai, atidarė spintą ir liepė tėvui rinktis. Ten buvo čekoslovakiškas kulkosvaidis, keturi šautuvai, du rusiški ir du vokiški karabinai (vienas be spynos), šeši prieštankiniai šautuvai, du didžiuliai brezentiniai krepšiai su šoviniais, gal apie tūkstantį. Tėvas paėmė kulkosvaidį, du šautuvus, vieną rusišką, kitą vokišką, abu krepšius šovinių. Jonas iš kito kambario dar atnešė radijo aparatą „Philips“ ir du šarminius akumuliatorius. Mes privažiavome prie lango, jis atidarė ir padavinėjo ginklus. Viską susikrovę, skubėjome į namus, bijojome, kad kas nepastebėtų. Parvažiavome laimingai, niekur nesutikome kareivių. Viską paslėpėme po šienu. Tą patį vakarą ginklus išsinešė „Aro“ būrio partizanai Petras Bundinis su sūnumi Feliksu ir Mataušas Ūdra.

Gal po dviejų savaičių atėjo Jonas ir pasakė:

– Žinai, dėdyt, blogai. Tada pamiršau užrakinti spintos duris ir mano darbuotojai pastebėjo, kad trūksta ginklų. Jie pranešė Ukmergės saugumui.

Jonas buvo pakviestas į saugumą pasiaiškinti, kur padėjo ginklus. Tada jis sukėlė tokį vėją, kad tai šmeižtas, kad darbuotojai nori jį išprovokuoti. Jonas pradėjo dėstyti savo nebūtus nuopelnus, kaip jis kariavo, kaip pjaustė vokiečių telegrafo stulpus. Išsikvietė savo buvusį vadą Vildžiūną ir dar Variakojį, kuris tuo metu taip pat užėmė aukštas pareigas. Tie abu ponai patvirtino jo nuopelnus tarybinei liaudžiai. Tada saugumo darbuotojai Jono atsiprašė ir išdavė potvarkį visus tuos darbuotojus atleisti iš darbo. Nežinau kodėl, bet Jonas jų neatleido ir paliko dirbti. Gal dėl to, kad bijojo vienas pasilikti.

Bėgo laikas. Atsirado skrebai, pradėjo gaudyti naujokus, vogti, apiplėšinėti žmones. Tėvas atsivežė kūlimo mašiną, pasikvietė kaimynus ir pradėjo kulti. Tuo metu atėjo pusbrolis Jonas ir atsivedė milicininką Maksimą, kuris buvo pagarsėjęs savo žiarumu (vėliau tą Maksimą nušovė partizanai). Taigi jie nusimetė milines, kambaryje pakabino automatus ir nuėjo padėt kulti. Man tik to ir reikėjo: iš Maksimo automato ištraukiau apkabą ir

paėmiau trisdešimt šovinių. Labai bijojau, kad tuo neužtraukčiau bėdos ant savo namų, bet kitaip aš negalėjau. Aš ir iš Jono automato išimdavau po penkis šovinius, bet jis niekuomet nesakė, kad dingsta jo šoviniai.

Vieną kartą atėjo keturi milicininkai ir paprašė, kad iškūrentume pirtį. Kai iškūrenome, jie išėjo praustis ir paliko kambaryje automatus. Tie automatai buvo diskiniai, viename tilpdavo 75 šoviniai. Aš iš kiekvieno automato disko išėmiau po 15 šovinių. Susidarė 60 – geras grobis. Paliktoje kariškoje planšetėje radau dvi granatas. Vieną paėmiau, įsikišau į kišenę ir su visu laimikiu – į mišką. Ten viską paslėpiau. Parėjęs namo pasigyriau broliui, kad nušvilpiau granatą, o apie šovinius nutylėjau. Brolis pasakė tėvui, šis ėmė mane barti, kad aš visą šeimą pražudysiu, liepė nešti atgal. O kaip aš dabar padėsiu, jeigu jau ateina iš pirties išsiprausę milicininkai? Tėvas pasakė, kad juos nugirdys, o man liepė bėgti į mišką, paimti granatą ir, nutaikius progą, padėti ten, kur ji buvo. Milicininkai nusigėrė, ėmė dainuoti, o aš įkišau tą granatą atgal, tik šovinius pasilikau. Juos atiduodavau partizanams ir būdavau labai patenkintas, kad galiu jiems kuo nors padėti. Man tada buvo tik trylika metų. Daugiau šovinių „gliaudyti“ neteko, nes įvykiai klostėsi vis sudėtingiau.

Dar sugrįšiu prie kūlimo. Pabaigę darbą, kaimynai išsiskirstė, o pusbrolis su Maksimu liko nakvoti, gerokai išgėrė. Atsikėlę anksti ryte dar „pasigydė“, užsidėjo automatus ir išėjo. Mums sakė, kad eis į Kurklius, bet nuėjo į Trakinių kaimą pas našlę Juškienę, kuri turėjo vienintelį sūnų, o jį jau lietė mobilizacija. Tas sūnus buvo namuose. Patikrinę dokumentus, išsivarė jį į kiemą. Maksimas paleido ilgą automato seriją ir tą jaunuolį nušovė. Neįsivaizduoju, kokias kančias patyrė motina... To Maksimo žmonės bijojo kaip velnias kryžiaus, vėliau jis dar nušovė ne vieną žmogų.

Greitai pasklido žinia, kad Steiblys su Maksimu nušovė Juškienės sūnų. Tėvas labai krimtosi, sužinojęs apie tą baisų įvykį. Jis buvo didelis Lietuvos patriotas, o jo brolio sūnus leido savo pavaldiniui šauti į žmogų. Didžiulė gėda buvo mums vi-

siems. Kai vėl atėjo Jonas, tėvai labai jį barė. Prisimenu, kaip Jonas atsiklaupęs dievagojosi, kad jis nekaltas. Jis net nesitikėjęs, kad Maksimas, jo neatsiklausęs, nušaus žmogų. Keikė Maksimą, iš akių riedėjo ašaros, tik ne ašaros, o gal veikiau „samagono lašai“. Tėvas jam liepė greičiau dingti iš milicijos, bet jis nepaklausė dėdės patarimo, tik ėmė rečiau lankytis pas mus.

Kurklių skrebai nepaprastai suįžūlėjo. Jų buvo apie tris dešimtis. Nebeišlaikė ir partizanų kantrybė. 1944 m. lapkričio mėnesį „Aro“ būrio vyrai pasikvietė į talką „Girininko“, „Tigro“ ir Paulausko būrių vyrus ir nutarė pamokyti skrebus. Jie naktį apsupo miestelį. Nors trakiniečiai ir labai geri žmonės, bet tarp jų atsirado išdavikas. Nugirdęs, kad naktį partizanai puls Kurklius, apie tai pranešė skrebams. Vėlai vakare iš Ukmergės atvažiavo dvi automašinos enkavedistų ir išsidėstė gynybai. Rusų kareivių buvo apie 60 ir savi skrebai, tačiau partizanų puolė didelės pajėgos. Jie puolė nuo Kavarsko pusės. Partizanai nesutiko jokio pasipriešinimo, laisvai užėmė visą miestelio centrą, sumėtė į valstybines įstaigas granatas, įsilaužė į skrebų namus, bet nieko nerado. Skrebai ir kareiviai, išgirdę miestelio centre sprogimus, išsigando, neatlaikė jų nervai. Rusai prasimušė pro partizanus ir ėmė bėgti Moliakalnio link, o skrebai išsislapstė. Mano pusbrolis Jonas su milicininku Ivanu Ivanovičium tą naktį saugojo milicijos pastatą. Pajutę pavojų, pabėgo ir sulindo į prie parapijos namų buvusios išvietės iškastą duobę, kur pratūnojo visą naktį. Partizanai, užėmę Kurklius, didelio grobio nerado, bet rado 20 šautuvų ir 8 automatus. Šie ginklai buvo atvežti iš Ukmergės. Valsčiaus vykdomajame komitete jokių dokumentų nerado, viskas buvo paslėpta. Paėmę iš vietos gyventojo Stimbirio arklį su vežimu, susikrovė į jį prekes iš parduotuvės ir pasitraukė. Arklį trečią dieną po puolimo parvarė Levutė Šulskutė iš Maskoliškio kaimo. Ji nuvažiavo dieną į Kurklius, pririšo arklį prie vaistinės tvoros tiesiai prieš Stimbirio langus, o pati pasišalino. Per kautynes nušovė keletą skrebų ir kareivių, o partizanai didelių aukų neturėjo. Iš jų vieną nukovė ir keturis sužeidė.

Po kautynių anksti ryte atėjo pusbrolis Jonas pas mus visas šlapias, nors ir nelijo, ėmė pasakoti, kaip juos užpuolė miškiniai, kur jis slėpėsi. Sakė, kad iš Trakinių atėjęs žmogus jiems pranešė apie miestelio puolimą. Sakė ir pavardę, keikėsi, kad Ukmergė atsiuntė nedaug kareivių ir kad visi skrebai išsigandę išlakstė. Buvo dėkingas išdavikui, kad per jį liko gyvas. Motinos paprašė drabužių, nes savo pasmirdusius rūbus plovė Virintos upėje, todėl jie ir buvo šlapi. Sakė, kad daugiau nedirbs milicijoje, važiuos į Ukmergę ieškoti kito darbo.

Po kiek laiko pas mus vėl atėjo pusbrolis Jonas ir pasakė:

– Aš jau išeinu iš Kurklių milicijos, bijau miškinių, prašiau, kad paskirtų dirbti arčiau Ukmergės, paskyrė į Pašilę, dabar atėjau atsisveikinti.

Tėvo tada nebuvo namie, tai jis nusikabino nuo peties vokišką automatą ir padavė broliui Jonui, o man davė vokišką pistoletą su dėklu ir apkabėlę atsarginių šovinių. Sakė, kad jį prisimintume. Motina norėjo priešintis, bet jis atsakė:

– Nebijok, dėdienyt, ateis dėdė ir viską sutvarkys. Tie ginklai neužpajamuoti. Juos po fronto atnešė žmonės ir man atidavė.

Atsisveikinęs pusbrolis Jonas nuėjo link plento ir išvažiavo. Aš su broliu Jonu nunešiau ginklus į klojimą. Buvom abu labai patenkinti. Parėjęs namo, tėvas tų ginklų neatėmė, tik liepė gerai paslėpti. Neatidavė ir partizanams, sakė, gal dar kada prireiks ir mums. Aš buvau labai laimingas, kad turiu pistoletą. Jį paslėpiau klojimo šiaudiniame stoge. Būdavo, vis einu jo pažiūrėt ir valyt, nors jis buvo visai naujutėlis, tiesiog tviskėjo. Tik, deja, juo džiaugtis teko neilgai. Po kokių dviejų savaičių išėjau prie Virintos pjaustyti vytelių krepšiams. Tuo metu atvažiavo pusbrolis Jonas ir suradęs paėmė ginklus. Sakė, kad jam prireikė. Aš jokiu būdu nebūčiau atidavęs pistoleto. Buvau iš anksto suplanavęs sakyti, kad išnešiau į mišką ir pamečiau. Vėliau tą ginklą būčiau atidavęs partizanams.

Po pusbrolio Jono išvykimo iš Kurklių sunerimo ir mano tėvas. Raudonieji jau anksčiau rašė raštelius, prašė suimti jį, bet sužinoję, kad milicijos viršininkas yra tėvo brolio sūnus, apsi-

ramino. Dabar mums visiems grėsė pavojus. Pirmiausia puolė kaimynų Bundinių šeimą. Petras Bundinis buvo Lietuvos savanoris, o sūnų lietė mobilizacija, tai tėvas su sūnumi patraukė į mišką. Jo žmoną Apoloniją ir dukteris Janę ir Zosę persekiojo stribai ir saugumas.

Kaimyną Juknevičių fronto metu nušovė rusų kareiviai, kurie norėjo išprievartauti dukrą Antosę. Juknevičius gerai mokėjo rusiškai ir jiems pasakė:

– Ak jūs barbarai!

Už tai ir nušovė Juknevičių. Jo sūnus nėjo tarnauti į sovietinę armiją, išėjo į mišką ir ten žuvo. Juknevičienę ir vaikus – Algį ir Antosę – išvežė į Sibirą.

Mano krikštatėvį Kazį Avižą irgi suėmė, uždarė į kalėjimą. Suimant darė kratą: išplėšė grindis, nudraskė nuo apkalto namo daililentes. Jį patį nuteisė 15 metų. Tuo metu, tik užėjus bolševikams, bausmės buvo mažesnės, tik paskiau padarė po 25 metus ir 5 metus tremties. Aviža, atsėdėjęs 6 metus, išprotėjo. Vienas kalinys, buvęs kartu su juo, pasakojo, kad jis vaikščiojo po lagerį ir rinko visus į partizanų gretas Lietuvai vaduoti. Kasdien. Ir niekas jo negydė. Pagaliau lagerio sargyba, nutaikiusi progą, nušovė ir pakabino ant tvoros, neva jis norėjęs pabėgti...

Po pusbrolio Jono išvykimo tėvas pradėjo nemiegoti namuose, išsikasė slėptuvę, ten ir miegojo. Nueidavo ir į Bundinio slėptuvę, kur slapstėsi Bundinis su sūnumi Feliksu, trise buvo ramiau. Dieną ateidavo namo, dirbo visus ūkio darbus, vis pasižvalgydamas, ar neateina raudonieji jo suimti. Vieną naktį ėmė smarkiai loti mūsų šuo, pririštas prie klojimo. Lauke pasigirdo ilga automato serija. Kažkas ėmė belstis į namo langus, duris, rusiškai ir lietuviškai reikalavo atidaryti. Kai motina atidarė, priėjo pilna gryčia skrebų ir kareivių. Jie klausė, kur tėvas. Motina jiems atsakė, kad išvažiavo į Ukmergę ir negrįžo. „Svečiai“ pareikalavo, kad kitą dieną ateitų į Kurklius dvyliktą valandą, reikia su juo pasikalbėti. Jei neateis, laikys jį priešu ir pasodins į kalėjimą. Darė kratą namuose, vertė viską aukštyn kojomis: ištraukė iš tėvo lovos čiužinį, peiliu perpjovė ir iškratė visus šiau-

dus ant grindų, išvertė stalčius, krosnies irgi ramybėje nepaliko – ištraukė malkas ir išmėtė po visą gryčią. Po to išsinešdino. Ir tai buvo pirmas kartas (vėliau prie tokių kratų reikėjo priprasti).

Kaip buvo liepta, tėvas nuėjo į Kurklius, nes žinojo, kas jo laukia, jeigu nenueis. Jis vis rečiau pradėjo lankytis namuose, ateidavo tik maisto pasiimti.

Teko išgyventi ir baisių įvykių. Mūsų namo didžiajame kambaryje grindų nebuvo, tik moliu plūkta asla. Mes ten iškasėme duobę ir, įleidę skrynią su rūbais, užkasėm, kad skrebai per kratas neišvogtų. Viršų gražiai užplūkėme moliu, nebuvo jokio ženklo, kad ten kas paslėpta. Vieną kartą dienos metu atėjo skrebai kartu su enkavedistais, darė kratą, badė visur su geležiniais virbais ir aptiko tą mūsų paslėptą skrynią. Jie galvojo, kad ten bunkeris, man su broliu Jonu liepė kasti, o patys išėmė namo langus, sukišo automatus iš lauko pusės ir laukė kažko išlendant. Kai atkasėm duobę, tada visi suėjo į vidų. Atidarė skrynią ir, viską surašę, liepė motinai pasirašyti, kad niekas nedings. Klausė, kodėl nuo jų viską paslėpė. Motina paaiškino, kad slėpė nuo vokiečių, parašė pareiškimą, ir visi išėjo. Po dviejų dienų naktį ir vėl buvo krata, ieškojo tėvo. Tada pas mus buvo motinos sesuo, dar gyveno senyvas tėvo brolis Petras. Jis buvo silpno proto ir labai kietai miegodavo. Prisimenu, vieną naktį atėjęs partizanas netikėtai iššovė, bet Petras nieko negirdėjo. Kareiviai su skrebais viską vertė, o jis miegojo ant pečiaus viršaus kaip niekur nieko. Kareiviai šaukė, kad jis nuliptų, o jis vis gulėjo, nes negirdėjo. Tada vienas rusas atlenkė prie šautuvo buvusį durtuvą ir dūrė Petrui į užpakalį. Sužeistas jis pašoko ir ėmė baisiai rėkti. Tas jo riksmas įsiutino kareivius. Du rusų kareiviai sugriebė Petrą už kojų, nusitraukė nuo pečiaus ir pasodino ant suolo prie mano brolio Jono lovos, o Petras vis rėkė ir rėkė. Tada kareivis užsitaisė šautuvą ir pagrasė, kad jį nušaus. Kiti kareiviai ėmė mus su broliu varyti iš lovos, bet mes sėdėjome joje ir verkėme. Tada mes nesupratome, ką sakė kareiviai. Vienas skrebas lietuviškai paaiškino, kad reikia nešdintis iš lovos,

nes, kai šaus, kulka gali ir mus kliudyti. O aš su broliu sėdėjau lovoje ir niekur nenorėjau eiti. Tada motinos sesuo, kuri šiek tiek mokėjo rusiškai, pradėjo prašyti leitenanto, kad nešautų. Sakė, kad jis nepilno proto, kad jiems patiems bus didelė negarbė, jeigu nušaus tokį žmogų. Leitenantas jos paklausė ir uždraudė šauti, sakydamas, kad beprotiškas riksmas juos varo iš proto. Tada kareivis šautuvo buože smogė dėdei į kaktą, dėdė apsvaigo ir nutilo. Kiti kareiviai juokėsi, kad šis taip gražiai nutildė Petrą. Jis gargaliavo, iš prakirstos kaktos tekėjo kraujas. O kai kurie, pasinaudoję sumaištimi, vogė mūsų iškastus rūbus. Mudu su broliu drebėjom kaip epušės lapai, buvome taip išgąsdinti. Kareiviams išėjus, aprišome Petro žaizdas, jis po truputį atsipeikėjo. Ryte mama pastebėjo, kad nėra daug rankšluosčių, trūko ir jos naujų batelių. Slavinskaitė sakė, kad ir jos brolio batai dingo kratos metu. Kadangi rūbai buvo surašyti, motina nusprendė pranešti garnizono viršininkui apie vagystę. Jeigu rūbai nebūtų buvę surašyti, niekas nebūtų dėl to ėjęs jų ieškoti, nes tais laikais visi bijojo užsitraukti skrebų neapykantą. Jie buvo visagaliai, ką norėjo, tą darė. Kadangi pati motina nenorėjo eiti, tai pasiuntė mane. Beeidamas į Kurklius, sutikau grįžtančią Apoloniją Slaviskaitę. Ji rankoje nešėsi batus, sakė, kad atgavusi, kai pasiskundė viršininkui. Tas sušaukė visus skrebus ir liepė viską, ką naktį pavogė, sunešti. Jai liepė po valandos ateiti. Kai nuėjo, viršininkas atnešė dvejus batus ir liepė rinktis. Ji savuosius pažino ir pasiėmė, o liko dar vieni moteriški – mano mamos. Apolonija mane padrąsino. Kai nuėjau, sargybinis neįleidžia, sako, kad viršininkas užsiėmęs, liepia eiti namo ir ateiti kitą kartą. Aš pasakiau, kad turiu viršininkui pasakyti svarbų reikalą. Tada skrebas liepė palaukti, o pats nuėjo paklausti, ar mane priims. Pamačiau, kaip atsidarė durys ir išėjo viršininkas. Jo pavardė, regis, buvo Velička. Jis išsiėmė papirosų pakelį, davė skrebui, ir abu užsirūkė. Man liepė eiti į kambarį, kuriame sėdėjo pagyvenusi moteriškė ir kažką rašė. Pasisveikinau, tačiau ji man nieko neatsakė: pagalvojau, kad ji gal nemoka lietuviškai. Taip ir sėdėjom abu tylėdami, kol atėjo parūkęs viršininkas. Tada

moteris pažiūrėjo į mane ir lietuviškai paklausė, kad viršininkas norėtų žinoti, kokiu reikalu aš pas jį atėjau. Pasakiau, kad dėl dingusių kratos metu daiktų. Viršininkas nuėjo į kampą, atnešė kartoninę dėžę ir vis kažką kalbėjo rusiškai. Nieko nesupratau. Moteris man išvertė lietuviškai. Sakė, kad jų vienas kareivis apsivogė, kad jį griežtai nubaus ir liepė rinktis savo daiktus. Dėžėje gulėjo mano motinos daiktai: batai, dvi gražios suknelės (jos buvo ne mūsų), motinos bliuzelė. Batus paėmiau ir pasakiau, kad man dar trūksta rankšluosčių. Tada viršininko nervai neišlaikė, jis pašoko nuo kėdės ir pradėjo rėkti ant manęs, vertėja vos spėjo versti jo žodžius. Sakė, kad iš mūsų rankšluosčių kareiviai pasidarė autus, jie gina mus nuo banditų, eina per balas naktimis šlapiomis kojomis, o mes jiems ir autų gailim. Viršininkas parodė į duris ir pasakė:

– Pašol von!

Šituos žodžius aš ir pats jau supratau. Greitai stvėriau bliuzelę, batus ir išsinešdinau. Mano širdis plakė taip smarkiai, kad, rodos, tuoj iššoks iš krūtinės.

Kai grįžau namo, mano teta Genienė buvo jau susiruošusi mane su seserim Angele pasiimti, nes žmonės kalbėjo apie trėmimus, bijojom, kad neišvežtų.

Kitą dieną anksti ryte atsisveikinom su namiškiais ir išėjom. Kelionė buvo ilga, reikėjo eiti pėsčiomis net 25 kilometrus. Mano batai buvo seni, sunešioti, trynė kojas. Ėjome per Aluntos (Alantos) miestelį. Mūrinio vykdomojo komiteto langai buvo išdaužyti, sienos kulkų suvarpytos. Teta sakė, kad neseniai miestelį puolė partizanai. Perėjom miestelį. Batas man visai nutrynė kojas, vos vilkausi šlubčiodamas. Nusiauti negalėjau, buvo jau šalta, pabaiga lapkričio. Pagaliau priėjome Liesėnus, kur gyveno mano dėdė Jakučionis. Ten paliko mane, o seserį Angelę nusivedė pas save į Mokylių kaimą.

Apsigyvenau pas dėdę, tačiau čia buvo neramu. Dėdė pirmiausia davė naujus vokiškus batus. Truputį didoki, bet buvo šilta kojoms. Čia taip pat siautėjo enkavedistų daliniai, kuriuos rėmė vietiniai pakalikai, gaudė ir šaudė naujokus, kurie nėjo į

sovietinę armiją. Ir dėdės du šaukiamojo amžiaus sūnūs slapstėsi, nenorėjo tarnauti bolševikams. Abu turėjo pasidarę klojime po šienu slėptuvę. Steponas buvo baigęs Veprių žemės ūkio mokyklą, Bonaventūras 1940 m. tarnavo Lietuvos kariuomenėje prieš rusams užeinant. Jų dalinys buvo išvežtas į Rusiją, ties Velikije Luki pasidavė vokiečiams ir jis įstojo į vokiečių kariuomenę. Kai frontas vėl artėjo prie Lietuvos, jų daliniui traukiantis per Lietuvą, jis pasiprašė, kad leistų aplankyti tėvus. Ir gavo leidimą. Parvažiavęs į namus, į dalinį nebegrįžo. Kai apsigyvenau pas dėdę, gal po dviejų dienų siautė garnizono kareiviai. Radę dėdės kaimyno Statausko vienintelį sūnų ir dar kaimynystėj du Petro Titenio bernus, spragilais kuliančius javus, visus išsivarė, o klojimą ir svirnus sudegino. Atvarė juos pas dėdę Jakučionį, įsiutę liepė jam kinkyti arklį ir vežti į Alantą. Oras buvo labai šaltas, nieko nedavė dėdei apsirengti. Kaip rado gryčioj su palaidine, taip ir išvažiavo, susodinę į vežimą suimtuosius. Pavažiavus gal pusę kilometro nuo mūsų namų, yra nedidelis gojelis. Ten enkavedistai liepė dėdei sustoti prie kelio griovio, o suimtiesiems liepė bėgti. Du šoko bėgti, o vienas nebėgo. Sušaudė visus, kartu ir tą, kuris nebėgo. Prie pat gojelio buvo Statausko namai. Jis buvo labai geras ir gabus meistras, prie pat namų jį ir nušovė. Va, kaip tarybų valdžia „išvadavo" vargšą bežemį, tarnaujantį pas ūkininkus. Enkavedistai liepė dėdei sunešioti lavonus, sukrauti į vežimą ir vežti į Alantą. Tą darbą dėdė turėjo padaryti vienas, kareiviai nenorėjo teptis rankų krauju.

Sugrįžo dėdė jau vakare iš Alantos sušalęs, drabužiai kruvini, graudu buvo į jį žiūrėti. Susmuko jis ant lovos ir ėmė verkti. Duktė Vitalija greitai užkūrė trikojį arbatai pašildyti. Visiems buvo labai nejauku, jautėme, kad kažkas blogo atsitiko. Vitalija liepė man nubėgti į klojimą ir pašaukti brolius Steponą ir Bonaventūrą. Aš jiems jau buvau pranešęs, kad kareiviai išsivarė tėvą. Jie girdėjo šaudymą, tai bijojo išlįsti iš slėptuvės. Kai atėjo abu sūnūs, dėdė aprimo. Ėmė pasakoti, kas įvyko, pasakė, kad jau nėra Titenio bernų ir Statauskiuko. Vitalijai ta žinia buvo

baisus smūgis: Statauskiukas buvo jos sužadėtinis, greitai turėjo būti jų vestuvės. Ji taip ir susmuko prie krosnies. Verkėme visi kartu. Aš tada dar buvau vaikas, bet prisiekiau, kad keršysiu enkavedistams už nekaltą žmonių kraują. Dėdė po tos baisios tragedijos taip ir neatsigavo. Jo sveikata kasdien ėjo vis blogyn. Ėmė nebevaikščioti, Vitalija atvežė iš Molėtų daktarę. Ši pasakė, kad pleuritas ir liepė vežti į Uteną ligoninėn. Nuvežė, bet po trijų savaičių jis ten mirė. Taip žmogų ir pribaigė raudonieji.

Dėdei mirus, aš tapau tikru gaspadoriumi: šėriau gyvulius, dirbau kitus ūkio darbus. Dažnai ateidavo pas mano pusbrolius Vilius ir Danius Vildžiūnai, kurie irgi slaptėsi nuo bolševikų. Jie tardavosi, ką daryti, juk taip toliau gyventi neįmanoma. Vildžiūnai nutarė eiti į mišką pas partizanus, kur ir žuvo abu gražuoliai broliai. O Steponas ir Bonaventūras nutarė laikinai įsirašyti į skrebus, kol susiras kur prie geležinkelio darbą, nes iš ten neimdavo į kariuomenę. Vėliau abu be galo gailėjosi, taip blogai padarę. Vis sakydavo, kad žiemą gal dar prakentės, o pavasarį bėgs į mišką pas partizanus. Jau buvo susiradę ir žmogų, kuris žadėjo susitikti su partizanais ir pasikalbėti dėl jų. Bet vieną vakarą atėjo Bonaventūras į namus ir prie stalo skaitė knygą. Aš užlipau ant krosnies, kur visada miegodavau. Staiga į langą pradėjo belstis ir rusiškai reikalavo atidaryti duris. Atidarius įėjo trys kareiviai, paklausė pavardės, vardo, kur dirba. Pusbrolis viską pasakė, ir kad Alantoj dirba skrebu. Tada privirto pilna troba lietuviškomis uniformomis ir civiliais rūbais apsirengusių vyrų, ėmė daryti kratą, viską vertė. Supratau, kad tie trys buvo ne rusai, bet partizanai, apsirengę rusiškomis uniformomis. Jie šaukė ant Bonaventūro, kad jis esąs išdavikas, pardavęs Lietuvą, tarnauja okupantams, todėl laukia mirties bausmė. Pusbrolis prašė dovanoti, kad nešaudytų, prašė priimti į savo būrį ir žadėjo eiti kartu su jais. Bet tie partizanai į jokias kalbas nesileido, liepė jam rengtis. Prašė ir Vitalija nežudyti brolio, prašiau ir aš. Sakiau, kad slapstausi pas juos, slapstosi ir mano tėvas. Sakiau, kad Bonaventūras ne komunistas. Jie tiktai paklausė mano pavardės, Bonaventūras jiems viską paaiškino.

Nepadėjo nei ašaros, nei prašymai. Pusbrolį išsivarė. Mums liepė dvi valandas niekur neiti iš namų. Tie miškiniai tada nusiaubė visą ūkį – išsivežė du bekonus, grūdus, rūbus, paliko tik vieną paltį lašinių bobutei, mano dėdės Jakučionio motinai, kuriai tuo metu buvo 80 metų. O mums, pasakė, prineš skrebai. Išsivarė ir du arklius su rogėmis. Viską žadėjo grąžinti ir grąžino, atvarė kažkoks nepažįstamas žmogus ir paliko. Tada tai jau buvo liūdna man, Vitalijai ir jos broliui Steponui.

Taip daugiau ir nebesulaukėme Bonaventūro. Kai jį išsivedė, greitai pasigirdo šūvis. Tai ir pagalvojau, kad jį nušovė. Vis eidavau ieškoti lavono. Išbraidžiau visus raistus ir miškelius, bet taip ir nesuradau. Vitalija dar tikėjosi, kad jį priėmė į savo būrį. Vėliau, kai Steponas pabėgo iš Alantos ir nuėjo pas partizanus, labai norėjo sužinoti apie brolio likimą, išsiklausinėjo visus aplinkui veikiančius būrius. Atsakymas buvo vienas: niekas nematė, nedalyvavo, nežino. Atėjo mano tėvas, pabuvo gal kokį mėnesį, anksčiau jis slapstėsi Obelynės kaime pas brolį. Buvo susitikęs brolio sūnų Joną. Jis žadėjo atvažiuoti į Kurklius, pakalbėti su vietos valdžia, kad nebegaudytų dėdės. Tėvas išėjo į namus. Laikas bėgo, bet vis dar gailėjome Bonaventūro: tiek žmogus vargo, perėjo visas fronto linijas ir nežuvo, o čia savi lietuviai jį pražudė.

Iš pradžių, kai būrėsi partizanai, buvo daug įvairių būrių, kurie neturėjo vadovybės ir veikdavo savo nuožiūra.

Nueidavau kartais į Mokylių kaimą pas Genienę aplankyti sesutės. Kai Vitalijos nebūdavo namuose, nueidavau į klojimą, įlįsdavau į slėptuvę. Ten gulėjo vokiškas šautuvas su šoviniais, jį atvežė Bonaventūras iš kariuomenės. Labai man rūpėjo ginklas, išsinešdavau jį iš ten, norėdavosi iššauti, bet bijojau, kad bus didelis garsas. Galės kas nors išgirsti.

Vieną dieną skrebai ir garnizonas apsupo Genių sodybą, darė kratą, tvarte rado bunkerį ir suėmė tris brolius Genius. Bunkeryje rado radijo imtuvą ir siųstuvą. Ginklų jie neturėjo. Išvežė Genius į Uteną, po to į Vilnių. Juos teisė karinis tribunolas, gavo po 15 metų. Tolesnio jų likimo nežinau.

Atėjo pavasaris. Buvo šilta, gera. Balandžio mėnesį atvažiavo tėvas manęs paimti. Labai nenorėjau važiuoti į namus, prašiau, kad paliktų, bet ir Vitalija liepė važiuoti. Sakė, kad greit Steponas eis į mišką, tai ir jai čia vietos nebebus. Tėvas buvo labai patenkintas, sakė, kad jau nebesislapsto. Padėjo brolio sūnus Jonas, kuris dirbo Pašilėj milicijos leitenantu. Sakė, atvažiavo su draugu Naimavičium, vokiečių laikais buvusiu raudonuoju partizanu, tai ir tas žadėjo paliudyti, kad vokiečių laikais slapstėsi pas mus. Jie abu pasiėmė „samagono" ir nuėjo į Kurklius, kur susitiko su skrebų vyresniuoju Leita, vykdomojo komiteto pirmininku Rutkausku ir garnizono viršininku (jo pavardės dabar neprisimenu). Su jais ten pagėrė, o po to dar atsivedė pas mus į namus. Tėvas jų apsilankymui pasiruošė iš anksto, atsinešė 10 litrų „samagono" iš kaimyno – tai buvo pati geriausia priemonė susitaikyti su skrebais. Garnizono viršininkas, pasisveikinęs su tėvu, pasakė:

– Kai žiūriu į tave, atrodai visai nebaisus žmogus, visai ne toks, kaip mes galvojome.

Tėvas visus susodino už stalo, ir prasidėjo vaišės. Viršininkas vis kalbėjo apie raudonosios armijos pergales, kad vokietis jau sutriuškintas. Lieka tik išvalyti kraštą nuo banditų, o tada gyvenimas bus kaip rojuje. Mano pusbrolis Jonas gyrėsi, kaip jis vokiečių laikais partizanavo, kaip dėdė Steiblys padėjo išsikasti bunkerį, o žiemą padarė slėptuvę klojime. Ten slapstėsi ir Naimavičius, jie buvo ne du, o ir jų garsus vadas Vildžiūnas, Griša, Miša ir kiti. Sakė, kaip dėdė jiems davė kirvį, pjūklą, kaip jie pjovė telegrafo stulpus, kariškas linijas, o dėdė stovėjo sargyboje, kad vokiečiai nepastebėtų. Nežinau, ar Leita su Rutkausku patikėjo, nes jie labai gerai žinojo, kad Kurklių valsčiuje jokių raudonųjų partizanų nebuvo. Jie tik juokėsi ir pritarinėjo. Garnizono viršininkas tikrai patikėjo, jis ėmė atsiprašinėti tėvą, kad jį gaudė, sakė, nuo šiol jį laikys ne priešu, o draugu, nuo šiol jis gali nieko nebijoti, gyventi ramiai.

Kai jie visi nusigėrė kaip pelų maišai, tada tėvas pakinkė arklį ir parvežė juos namo į Kurklius. Dar begerdamas Rutkauskas

paprašė motinos, kad jam į namus nuneštų kumpį. Sakė, labai mėgsta rūkytą kumpį. Tą padaryti teko man. Įsidėjęs į maišą, kumpį nunešiau ir atidaviau jo žmonai, pasakiau nuo ko, nes jo nebuvo namie.

Pusbrolis Jonas su Naimavičium nakvojo, išvažiavo rytojaus dieną. Jonas pasakė:

– Matai, dėdyt, kaip aš juos apgavau, kaip jie manim patikėjo. Jiems reikia meluot, nes čia melagių valdžia, o teisybės jie labai nemėgsta. Dabar, dėdyte, tavęs nebekliudys niekas.

Taip ir buvo: pagyveno tėvas beveik trejus metus nekliudomas. Pusbrolis Jonas turėjo labai šmaikštų liežuvį, galėjo visur prilįsti, prisitaikyti. Nuo to laiko susirinko visa mūsų šeima, nes anksčiau ir motina su broliu Jonu nenakvodavo namie. Būdavo, išeina pas kaimyną Repečką, kurio sūnus Stasys buvo gurbe ištrauktas iš bunkerio ir išvežtas tarnauti į armiją. Pas Repečkas buvo saugu.

Bėgo dienos. Į Kurklius atsikėlė kitas garnizonas, kurio viršininku buvo Šupilovas, o senasis viršininkas kažkur išvažiavo. Mums vėl baisu: naujas vadovas – nauja programa. Tėvas per skrebų vadą Leitą pasikvietė Šupilovą į namus. Pasikvietė ir Joną, kad tas suvaidintų seną savo rolę. Tėvas gerai juos pavaišino. Šupilovas buvo inteligentiškų manierų, išvaizdus ruskis, nemėgo tauškalų. Kai pusbrolis pradėjo liaupsinti dėdę, tai jis tuoj jį sudraudė. Sako, nereikia man jo nuopelnų, juos pasilik sau. Ir Jonas tada nutilo. Sako, aš žmogų pažįstu iš kalbos – ar jis blogas, ar geras. Po to Šupilovas dažnai lankydavosi. Jis labai mėgo išgert, mėgo tėvo klausinėt apie ankstesnį gyvenimą Lietuvoje, kalbėdavo apie politiką. Tėvas jam viską atvirai dėstė, nes nemokėjo meluoti. Tas susidomėjęs klausydavosi. Paklausus, kas gero Rusijoj, jis atsakydavo, kad viskas blogai. Sakė, kad jis kilęs iš kaimo, tėvai numirę, jis vaikas būdamas įstojo į karo mokyklą. Šupilovas liepė tėvui keltis į miestą, kol dar nevėlu, kol nepadarė kolchozų, nes tada, kol gyvas bus, dirbs už dyką ir niekur jo neišleis.

Jis turėjo gražų arklį, būdavo, pamatysi nuo Kurklių pusės ir atjoja. Vieną kartą atjojęs sako:

– Žinai, Steibly, man tave skundžia, nori, kad tave suimtume, bet tu nebijok, kol aš būsiu Kurkliuose, niekas tavęs nepalies.

Ir tikrai, kol jis Kurkliuose buvo, niekas tėvo nelietė.

Nuo 1945 m. gegužės aš tapau piemeniu. Tėvas liepė ganyti karves. Labai nenorėjau, mat pas dėdę Jakučionį buvau gaspadorius, o dabar reiks karves ganyti. Buvo liūdna. Ganiau, ir viskas. Su Vytautu Slavinsku. Jie buvo artimi mūsų kaimynai, o Slavinskas eigulys. Šeimoje devyni vaikai, Vytas pats jauniausias. Abu po truputį pripratom ir ganėm Kurklių šile. Slavinskai gyveno beveik miške, o mes prie paties miško, tad buvo geros sąlygos miške ganyti. Pievas, kurių mums stigo, galima buvo nupjauti.

Tėvas dažnai susitikinėdavo su partizanais. Jo nelaikė kolaborantu, nes žinojo, ko taip dažnai pas mus lankosi skrebai, tėvas juos vaišino. Partizanai perduodavo tėvui proklamacijas, atsišaukimus. Aš su broliu Jonu turėdavom nunešti į Kurklius ir ten pabarstyt ar priklijuot. Tą darbą mudu sėkmingai atlikdavom. Priklijuodavom pakelėse ant stulpų ar medžių. Aplinkui ėjo neramus gyvenimas. Kasdien tik ir girdėjai, kad tą sušaudė, tą suėmė, tą sudegino. Siautė skrebai ir garnizonas. Atvažiavo pas mus gyventi iš Liesėnų pusseserė Vitalija, nes čia buvo saugiau. Jos brolis Steponas iš Alantos skrebų pagrobė kulkosvaidį ir pabėgo į mišką. Steponas buvo stambaus sudėjimo vyras. Nuėjo į Silvestro Urbono – „Lapino“ būrį, kur buvo iš anksto susitarta. Nepyko jis ant partizanų už brolį Bonaventūrą, nes buvo tvirtai įsitikinęs, kad tai kerštas nuo senesnių laikų už merginą. Kai jis išėjo į skrebus, tada buvo tinkamas laikas atkeršyti. Iš pradžių, kai būrėsi skrebai, ir gerus vyrus suviliojo pažadais, kad jiems nieko nereiks daryti, bus tik vietinė apsauga, bet kai pamatė, kad jiems reikia žudyti tautiečius, tie dorieji visi išsilakstė, liko tik vagys, alkoholikai, žmogžudžiai ir plėšikai. Jiems algų niekas nemokėjo, tai reikėjo prasimaitinti ir savo šeimas išlaikyti. Vogdavo jie viską, kas patekdavo po ranka. Kai prasidėjo žmonių vežimas į Sibirą, jie maistu apsirūpino ilgam, nes visas išvežtųjų turtas atliko jiems. Pas mus per kratas apipjaus-

tydavo lašinius, tai mes pradėjome juos slėpti. Klojime tarp malkų įleidome skrynią, ten sukrovėme mėsą, iš viršaus užkrovėme malkomis.

Taip ir bėgo laikas. Vis reikėjo kažko bijoti. 1945 m. Kurklių apylinkėse buvo labai daug partizanų. Buvo keletas būrių, kurie dažnai pas mus lankydavosi. Prisimenu, buvo „Beržo“ būrys, kuriame buvo vienas pabėgęs iš fronto rusų kareivis. Lietuviškai kalbėti jis nemokėjo. Buvo stambus vyras, su savim visada nešiojosi kulkosvaidį. Iš visų „Beržo“ būrio partizanų pažinojau tik vieną. Jo pavardė buvo Zalieska, kilęs iš Antanavos kaimo. Kitų atsimenu tik slapyvardžius: *Tigras*, *Liepa*, *Kardas*, *Laimutis*, *Daukantas*, *Gergždutis*, *Beržas*. Šis būrys daugiausia laikydavosi Antanavos, Didžiakaimio, Klabinių, Dapkūniškių apylinkėse.

„Aro“ būrys buvo pats didžiausias, jis jungė apie du šimtus vyrų, įskaitant ir tuos, kurie nesislapstė, sėdėjo namuose, bet buvo įsirašę į šį būrį. Visi turėjo ginklus ir, esant reikalui, eidavo kartu su partizanais. Per Kurklių miestelio puolimą visi jie dalyvavo, paskui paslėpė ginklus ir kaip niekur nieko dirbo ūkio darbus. Tokių buvo daug.

Kurklių šile veikė ir Paulausko būrys. Jis pats kilęs iš Šlavėnų kaimo ir buvo būrio vadas. Jam priklausė 18 partizanų. Šiam būriui priklausė ir mūsų kaimynas Bronius Juknevičius-*Džekas*. Vadas buvo aukštas, stambus, pavydėtinai gražios išvaizdos vyras.

Šiame šile dar veikė Petro Kuktos-*Girininko* būrys. Kiek jame buvo partizanų, nežinau. Gerai pažinojau Kuktą, Šulskų, Mackevičių, Nečiūnus. Per daugelį metų pamiršau jų slapyvardžius. Vieno nepažįstamo partizano slapyvardis buvo *Omas*. Jis buvo neaukštas, šviesaus veido, labai linksmo būdo. O jau dainininkas, dainuodavo įvairiausias dainas, miela būdavo klausytis. Nors man klausytis nebuvo kada, reikėdavo lauke stovėti sargyboje. Vyrai dainuodavo, išgerdavo arbatos ir išeidavo.

Vieną 1945-ųjų birželio rytą sugriaudėjo miškas nuo salvių, sproginėjo granatos, kaleno kulkosvaidžiai. Trakinių kaimo pusėje virė tikras pragaras. Atėjusi kaimynė Slavinskaitė pa-

sakė, kad buvo Kurkliuose, sakė, kad atvežė 32 partizanų kūnus, suguldė ant gatvės, o skrebai varė žmones pažiūrėti ir pasakyti, kokios jų pavardės. Jie buvo taip sudarkyti, kad nepanašūs į žmones. Mūsų žmonės neva atpažino Feliksą Bundinį. Taip ir buvo: žuvo abu mūsų kaimynai – Petras Bundinis ir jo sūnus Feliksas. Juos išdavė Trakinių kaimo judas – Žąsinas. Jis nuėjo į Kurklius ir pranešė skrebams tikslią partizanų buvimo vietą. Vienas skrebas, tuo metu budėjęs skrebų būstinėje, viską girdėjo ir per kitą žmogų perspėjo partizanus, kad jie pasišalintų. To skrebo pavardė Minskas. Vėliau Minskas per vasario 16-ąją buvo iškėlęs lietuvišką trispalvę. Jį susekė, suėmė ir nuteisė. Sėdėjo daug metų, bet sugrįžo į Lietuvą. Atgimimo metais buvo aktyvus politinių kalinių bendrijos narys, daug prisidėjo prie partizanų perlaidojimo. Dabar jau miręs.

„Aro“ būrio vyrai žinojo, kad juos gali pulti, bet netikėjo. Skrebų jie nebijojo, o apie kariuomenę nepagalvojo. Apsupo kareiviai mišką iš trijų pusių: Desiukiškių, Adomavos ir Mokylių. Partizanai traukėsi Maskoliškio kaimo link, tiesiai į pasalą, kuri iš anksto buvo paruošta. Ten laukuose ir žuvo 32 vyrai. Keletas partizanų atsiskyrė nuo būrio ir bėgo Antanavos link, jie liko gyvi. Kad partizanai tai būtų žinoję, būtų išvengę tokių aukų. Vadas Bagdonas naktį buvo išėjęs į kaimą apsižvalgyti, nieko įtartino nepastebėjo, tai ir vedė Maskoliškio kaimo link. Auštant rytui įvyko ta baisi tragedija. Sudegino dar ir keletą sodybų: Kuktų, Mockevičių ir kitų.

1945–46 metai buvo siaubingi. Partizanams išsilaikyti pasidarė labai sunku. Skrebai vedžiojo rusų kariuomenę ir nurodinėjo vietas, kur gali būti partizanai. Krėsdavo miškus ir kaimus. Siaučiant kariuomenės daliniams prie Paulinavos, 1945-ųjų vasarą žuvo 7 partizanai. 1945 metų gruodžio 15 dieną Kurklių šile ties Užunvėžio kaimu buvo apsuptas Paulausko bunkeris, kuriame slėpėsi 9 partizanai. Kai rusai ėmė sprogdinti bunkerį, jie nutarė pasiduoti, iškėlė baltą skudurą ir išlindo iš bunkerio. Kareiviai suguldė visus kniūbsčiomis ant žemės. Du pačius stambiausius vyrus nušovė, o kitus susodino į mašiną ir

išvežė. Tada nušovė mūsų kaimyną Bronislovą Juknevičių ir Vladą Tylą. Juos išdavė L. iš Užunvėžio kaimo, nors irgi priklausė šiam būriui, bet atvedė priešus ir išdavė bunkerį. Už tai sovietai jam atsilygino – leido nekliudomam gyventi, bet Užunvėžiuose jis nebegyveno, pabijojo partizanų keršto už išdavystę, išsinešdino į Uteną. Ten gyvena iki šiolei. Kiti 7 partizanai buvo nuteisti 25 metams ir ištremti į Sibiro gulagus. Atlikus bausmę, jiems buvo atimta teisė grįžti į tėvynę. Penki mirė lageryje, vienas iš jų Papšys iš Skiemonių apylinkės, Sarickų kaimo, o kitų pavardžių neprisimenu. Gyvi liko tik du: Jonas Bajoriūnas ir Stalnionis iš Šlavėnų.

Trys Paulausko būrio partizanai žuvo Užunvėžio kaime Šileikų sodyboje. Čia gyvenamojo namo užkrosnėje buvo bunkeris, jame slėpėsi du broliai Šileikai ir Bronislovas Masiulis iš Sarickų kaimo. Siausdama Skiemonių valsčiuje, rusų kariuomenė pastebėjo, kad kažkas bėgo Šileikų vienkiemio link. Jie apsupo sodybą ir padarė kratą. Kadangi nieko nerado, tai padegė sodybą ir laukė, kada kas išbėgs. Kai nieko nesulaukę išsinešdino, bunkeryje buvę partizanai rasti uždusę.

1946-ųjų žiemą buvo išduoti trys Antanavos kaimo partizanai, kurie slėpėsi Antano Vidzikausko sodyboje. Skrebai su enkavedistais apsupo namus ir reikalavo, kad jie pasiduotų, bet tie nepasidavė ir pradėjo šaudyti. Tada rusai uždegė namą, partizanams nieko kito neliko kaip bėgti. Du bėgančius nušovė netoli namo, o vienam pavyko pasprukti iš apsupties. Jį vijosi apie kilometrą. Tai buvo „Beržo“ būrio partizanai. Vieną iš jų gerai pažinojau – Zalieską-*Kiškį*. Kitas buvo kilęs nuo Utenos, turėjo slapyvardį *Tigras*, o trečio neprisimenu. Jie buvo narsūs vyrai, man apie juos pasakojo būrio vadas Kukta-*Girininkas*. Jie 1946-ųjų rudenį Didžiakiemio kaime pasaloje visą Kurklių vyriausią valdžia išpleškino. Ypač narsumu pasižymėjo *Tigras*, kuris Utenoje vidury dienos nušovė garnizono viršininką, garsėjusį dideliu žiaurumu. Per dvejus 1945–46 metus partizanai patyrė didžiulius nuostolius. Žuvo „Aro“ būrys, iš Paulausko būrio liko tik pats vadas Paulauskas. Jis vėliau pasidarė suklastotus do-

kumentus, dirbo kažkur prie Panevėžio pieno surinkimo punkte. Saugumas jį 1960 m. susekė ir suėmė, po to nuteisė. Atlikęs bausmę, grįžo į Lietuvą, gyvas ir dabar. 1946 m. po kautynių buvo išblaškytas ir Petro Kuktos būrys. Siaučiant kariuomenei, šis būrys pasitraukė kažkur prie Anykščių, netoli Šventosios upės. Kaimo nebeatsimenu, ten jie stovyklaudavo vienos sodybos klojime. Staiga pastebėjo, kad sodybą supa kariuomenė. Būrio vadas Kukta liepė vyrams užimti pozicijas, atidengti ugnį ir trauktis. Užvirė arši kova, partizanai krito vienas po kito. Antanas Šulskus ir Balys Nečiūnas pliekė iš kulkosvaidžių. Baigėsi šoviniai ir juos teko palikti. Šiaip taip keli partizanai pasiekė upę, ją perplaukė ir pasislėpė miškuose. Iš dešimties partizanų liko gyvi tik keturi: vadas Petras Kukta, Antanas Šulskus, Balys Nečiūnas ir Klemensas Nečiūnas. Ten žuvo Mackevičius-*Margis* iš Trakinių kaimo, to paties kaimo broliai Kuktos, Nečiūnas-*Tarzanas* iš Mokylių kaimo. Kitų dviejų pavardžių neatsimenu. Po „Girininko“ būrio išblaškymo iš jo išėjo dar trys partizanai. Jiems dokumentus per kažkokius pažįstamus padarė pats būrio vadas Kukta. Jis liepė vyrams eiti, kol dar yra galimybė. Sakė, jei neišeisit, tai visi žūsim.

Būrio vadas Kukta buvo labai geras žmogus, buvęs Lietuvos kariuomenės puskarininkis – drausmingas, malonios išvaizdos vyras. Visi partizanai jį labai mylėjo ir gerbė. Taip iš būrio rudenį liko tik trys partizanai: Petras Kukta-*Girininkas*, Antanas Šulskus-*Nemunas* ir Klemensas Nečiūnas-*Urėdas*. Jis tuo metu turėjo dokumentus ir buvo įsidarbinęs Anykščiuose, bet nuo partizanų niekur nesitraukė. Jis surinkdavo visą reikalingą informaciją, perduodavo jiems, dirbo Lietuvos labui negailėdamas jėgų.

Kai 1945 m. ganiau karves miške, praeidavo daug partizanų. Tarp jų buvo ir pažįstamų. Susėsdavom, pasišnekėdavom, paklausinėdavo, ar nesimato skrebų arba kariuomenės. Sukuria lauželį, išverda arbatos ir mane su draugu pavaišina. 1946 m. miške ganydami iki pat rudens nesutikome jokio partizano. Miškas buvo tuščias, atrodė, jog jų visai nėra. Tik į namus ret-

karčiais ateidavo *Girininkas* su *Nemunu* ir iš „Beržo“ būrio Kazys Tubys-*Garnys*. Kito pavardės neprisimenu, tik žinau, kad jį vadino *Karabaška*. Jis buvo kilęs nuo Balninkų.

Vieną 1946 m. rudens dieną atsivaro karves ganyti mano draugo Vytauto sesuo Marytė. Ji man pasakė, kad buvo išvažiavusi į Žemaitkiemį pas dėdę ir ten išbuvo dvi savaites. Susitikdavo su partizanais, užprašė, kad jie ateitų pas mus į Kurklius. Sakė, kad tie žadėjo ateiti. Vienas sakė, kad Kurklius gerai pažįsta, dar giminių turi, o jie gyvena Antakalnio kaime. Aš pradėjau laukti, nes labai buvau pasiilgęs partizanų, kuriuos dabar taip retai tekdavo pamatyti. Tikrai žinojau, kad jie ateis ir pas mus. Slavinskai buvo artimi mūsų kaimynai, tikri Lietuvos patriotai. Jie kiek galėdami rėmė partizanus, slėpdavo pas save ir partizanų šeimos narius. Vieną vakarą, gerokai sutemus, kažkas pasibeldė į langą. Praskleidę užuolaidą, pamatėme stovinčius tris vyrus, man iš karto toptelėjo mintis, kad tai tie vyrai nuo Žemaitkiemio. Įleidom į gryčią. Visi maloniai pasisveikino, pradėjo su tėvu kalbėti apie politiką. Motina ruošė valgį. Aš su broliu lauke stovėjome sargyboje, kad kas neužeitų. Kai pradėjo dainuoti, tai miela buvo klausyti. Visi turėjo gerus balsus, buvo linksmi ir įdomūs žmonės. Tai buvo Vaclovas ir Stasys Morkūnai, vieno pavardę pamiršau, slapyvardis – *Aviatorius*, stambus vyras. Per Slavinskus jie susitiko su mūsų partizanais, kurių buvo likę tik du: *Girininkas* ir *Nemunas*. Jie paprašė, kad leistų jiems čia apsigyventi. *Girininkas* sutiko, nes be leidimo nebuvo galima gyventi ir veikti kitoje zonoje. Su Slavinskų pagalba jie išsikasė bunkerį. Slavinskai pripjovė lentų, ir per vieną naktį bunkeris buvo iškastas ir iš viršaus užmaskuotas. Taip jie visi trys išgyveno iki Kalėdų. Po to paliko Kurklius ir išėjo žiemoti į Žemaitkiemio apylinkes. Kai išėjo Morkūnas, pasidarė liūdniau. Nebeskambėjo dainos, kurios visus taip žavėdavo žiemos vakarais. Ateidavo tik *Girininkas* su *Nemunu*, ir tai gal kartą per mėnesį. Klemensas Nečiūnas tą žiemą su jais nevaikščiojo, jis turėjo darbą, rūpinosi jų saugumu, maistu ir kitais reikalais. Taip ir prabėgo 1946-ųjų žiema.

1947 m. pavasarį, vos tik sniegui nutirpus, atėjo Morkūnas-*Žentas* su broliu Stasiu-*Vanagu*. *Aviatoriaus* jie jau neatsivedė. Gyveno dviese bunkeryje, kuris buvo iškastas Kurklių šile ant Olų kalno. Gal po mėnesio *Vanagas* išėjo į savo kraštą, liko *Žentas* vienas. Netrukus „Girininko" būrys ėmė gausėti: prisijungė Ignas Leščius nuo Molėtų. Jis mokėjo keturias užsienio kalbas: vokiečių, anglų, prancūzų ir rusų. Buvo jau senyvo amžiaus, labai išsimokslinęs. Tai buo inteligentiškas žmogus, didesnę gyvenimo dalį dirbo mokytoju. Atėjęs į būrį, Leščius pasirinko slapyvardį *Dėdė Šaltekšnis* ir tuoj pat ėmėsi darbo: pradėjo spausdinti laikraštį „Tėvynei šaukiant". Kadangi „Girininko" būryje buvo radijas, spausdinimo mašinėlė, rotatoriai, tai reikėjo tik gero redaktoriaus, kuris dabar ir atsirado. Kantriai ir negailėdamas jėgų dirbo *Dėdė Šaltekšnis*. Laikraštėlį išleisdavo du kartus per mėnesį, dalindavo patikimiems žmonėms. Be to, dar spausdino partizanų dainų rinkinėlius. *Žento* brolis Stasys-*Vanagas* buvo poetas, kurdavo partizaniškas dainas ir eilėraščius. Kai ateidavo aplankyti brolio *Žento*, vis ką nors atnešdavo. Tai būdavo darbo *Dėdei Šaltekšniui*.

Po *Dėdės* į „Girininko" būrį atėjo Kazys Tubys iš Didžiakaimio. Jis buvo vidutinio ūgio, nestambus, sportiško kūno sudėjimo, labai žvalus, drąsus ir energingas vyras, turėjo gerą nuovoką kautynėse, visada ištrūkdavo iš skrebų ir kareivių rankų. Nuo pirmųjų okupacijos dienų, nors buvo visai mažažemis, įstojo į „Aro" būrį, dalyvavo kautynėse, prie Maskoliškio tik per stebuklą liko gyvas. Ten žuvo beveik visas „Aro" būrys. Po to jis perėjo į „Beržo" būrį, daugiausia veikusį apie Klabinius, Balninkėlius, Šiaudinę, Dapkūniškius. Ten patyrė daug kautynių, partizanai žūdavo vienas po kito, o jis vis likdavo gyvas, lydėjo sėkmė. 1947 m. pradžioje iš viso būrio liko tik du partizanai: Kazys Tubys, o kito partizano pavardės nebeprisimenu. Atėjęs į Kuktos būrį, jis pakeitė slapyvardį į *Žvalgo*. Pagal visą jo judrumą slapyvardis jam labai tiko. Vėliau, jau būnant „Girininko" būryje, jį irgi lydėjo sėkmė. Vieną kartą *Girininko* vyrai pristigo duonos. *Žvalgas* pasišovė atnešti ir nuėjo į Užušilių kaimą,

prie pat miško. Buvo jau gerokai sutemę. Jis prisėlino prie ūkininko Strazdo namo. Visur atrodė tyku, ramu. Kai patraukė durų rankeną, pasigirdo:

– Čto takoje?

Jis atsisuko ir už kelių žingsnių pamatė kareivį su atgręžtu automatu. Tubys nedvejodamas atsakė:

– Svoji!

Ir atidaręs duris įėjo į priemenę. Galvoja, ką daryti toliau, bet ilgai galvoti neteko. Išgirdo, kad atšlepsi kareivis iš lauko durų link, atidaro duris ir įeina irgi į priemenę. Nebuvo kitos išeities, tik tvoti automatu kareiviui per galvą. Tas susmuko vietoje, o *Žvalgas* pasileido bėgti miško link. Laimingai jį pasiekė, gal po penketo minučių pasigirdo šūvių papliūpos.

Po kurio laiko šeimininkas Strazdas papasakojo, kaip pavakary atėjo 15 rusų garnizono kareivių. Jie atsinešė iš Padgaikos kaimo 10 litrų „samagono“, pasigėrė, tada prisinešė šiaudų ir sugulė miegoti. Budėti paliko du kareivius: vieną lauke, kitą viduje.

Atsigavęs enkavedistas įšliaužė į vidų ir pradėjo šaukti, kad jį užpuolė banditai. Tada girti kareiviai išlėkė į lauką ir pradėjo šaudyti. Leitenantui kareivis aiškino, kad jį užpuolė priemenėje. Šis netikėjo, nes neseniai darė kratą, jokių banditų nesurado. Leitenantas nutarė, kad tai savų darbas. Sužeistasis patvirtino, kad matė, kaip vienas kareivis išėjo į lauką. Abu nutarė, kad tikriausiai jis ir kirto šiam per galvą. Leitenantas užpuolė buvusį viduje sargybinį:

– Čia tavo darbas. Pasigėrėte kaip šunys, o paskui mušatės. Už tokius dalykus reikia nubausti.

Po šio aliarmo kareiviai greit išsinešdino į Kurklius, išsinešė ir neišgertą „samagoną“. Tas nekaltas kareivėlis gavo 15 parų arešto už draugo sužalojimą. Bebėgdamas Tubys pastebėjo, kad jo automate nėra apkabos su šoviniais, kurių jis labai gailėjo. Tai buvo diskinė apkaba su 75 šoviniais. Po to įvykio *Girininkas* užėjo pas Strazdą, jis atnešė jam tą apkabą su šoviniais ir padovanojo. Sakė, kad apkabą pametė girti kareiviai, jis radęs ją priemenėje. Tada *Girininkas* ir papasakojo viską, kas buvo nutikę. Visi gardžiai juokėsi. Strazdui nė į galvą neatėjo, kad čia viskas

buvo kitaip. Gerai, kad ta apkaba nuriedėjo toliau ir kareiviai jos nepastebėjo: tokiu atveju būtų buvusi kita versija. O apkaba iškrito nuo smūgio, neišlaikė fiksatorius.

1947 m. gegužės mėnesį į „Girininko“ būrį atėjo Jonas Juras-*Žilvinas*. Jis partizanavo apie Šilinę, Janonis, Dejūnus, Ratašilį. Tai buvo žemo ūgio, smulkaus kūno sudėjimo, šviesaus veido jaunuolis. Jo plaukai buvo geltoni, nešiojo nedidelę barzdelę, kuri irgi buvo geltona. Grakštus, inteligentiškas, linksmo būdo medicinos instituto studentas, pabaigęs antrą kursą. Antrą kartą užėjus rusams, jis išėjo į mišką. Labai mėgo literatūrą, skaitė daug mokslinių knygų. Juras vis sakydavo: jeigu išliksiu gyvas, tai būsiu daktaras, o jei žūsiu, tai savo gyvybę paaukosiu už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Iš pat pirmų dienų jis buvo paskirtas štabo viršininku, padėjo *Dėdei Šaltekšniui* redaguoti ir spaudinti laikraštėlį „Tėvynei šaukiant“. Be to, jis buvo sumanus meistras. Nuėmė savo automato buožę ir pasidarė kitą, trumpą su rankena. Automatas liko išvaizdus, patogus nešiotis. Juras jį dažniausiai nešiojosi pasikabinęs ant krūtinės. Šis patobulintas ginklas kartą išgelbėjo partizanui gyvybę. 1948 m. būrys buvo išėjęs į Rubikius susitikti su Rubikių partizanais. Grįždami į namus, nutarė užeiti Gabrėlų kaime prie Nevėžio ežero pas ūkininką paprašyti maisto. *Žilvinas* priėjo prie lango ir pasibeldė. Į klausimą: „Kas?“ *Žilvinas* atsakė: „Partizanai“. Pasigirdo dūžtantys lango stiklai, ir *Žilvinas* nukrito ant žemės. Išdaužę lango stiklus, partizanai sušoko į vidų. Savininkas, iškėlęs rankas, stovėjo kambaryje ir nežinojo, ką daryti. Prie jo kojų gulėjo numestas „ginklas“. Tai prie kuolo karvei rišti pritvirtintas ilgas pagalys. Su juo jis ir smogė *Žilvinui*. Visa laimė, kad šis tuo metu ant kaklo turėjo pasikabinęs automatą, todėl tik perrėžė krūtinę ir šoną. Žaizda buvo negili. Jei ne automatas, būtų kiaurai perdurtas. Vyrai aprišo *Žilvinui* žaizdą, žmogus dievagojosi pamanęs, kad tai vagys. Jis sakė, kad jau du kartus taip apsigynė. Partizanai juo patikėjo. Paprašius maisto, jis atnešė paltį lašinių, partizanai padėkojo ir išėjo. Žmogus prižadėjo sakyti, kad langus išdaužė kivirčo su žmona metu.

Gerai prisimenu, kai po kaimus vaikščiojo du rusų enkavedistai, neva pabėgę iš Skiemonių garnizono. Vaikščiojo dienos metu ir klausinėjo, kaip jiems susitikti su partizanais. Tai buvo 1947 m. Jie sakė, kad nori įstoti į partizanų būrį, kad jiems nepatinka Sovietų Sąjunga, kad žudo nekaltus žmones. Jie teigė, jog nori prisidėti prie Lietuvos partizanų ir kovoti už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

Tris kartus jie buvo užėję pas mus ir vis maldavo tėvą nuvesti juos pas partizanus. Tėvas aiškino, kad mūsų apylinkėse partizanų nėra, kad jis jų nėra net matęs. Vienas iš jų vilkėjo lietuviška kario uniforma, o kitas civiliais drabužiais. Paskutinį kartą, kai jie buvo užėję pas mus, keikėsi, buvo labai pikti. Sakė, kad jiems blogai, nes nežino vietovių, kur slapstytis, kad juos gali greitai suimti ir pasodinti į kalėjimą. Tada paprašė tėvo, kad pakeistų karišką švarką į civilį. Tėvas davė jiems panešiotą. Tai pamatęs, ruskis keikdamasis numetė jį po kojomis ir pakišo po nosimi pistoletą:

– Aš tave nušausiu. Mes kovojame už jūsų nepriklausomybę, o tu gaili man gerų drabužių!

Tada jis pats atidarė spintą ir susirado vienintelį tėvo išeiginį kostiumą, apsirengė, o tėvui paliko lietuvišką karininko frenčių, kuris buvo nuvilktas nuo nušauto partizano, nes po pažastim buvo matyti užsiūtos dvi skylutės, apie jas iš abiejų pusių ant žalios medžiagos dar rudavo kraujo žymės. Vėliau tais pačiais metais abu šnipai buvo sulaikyti ir pagal vyriausiojo štabo įsakymą likviduoti. Tą operaciją atliko P. Kuktos-*Girininko* vyrai.

To nelaimingo frenčiaus istorija irgi liūdna. Aš tą švarką nešiojau miške ganydamas karves. Pas Užušilių kaimo P. Gudelį slapstėsi nuo skrebų 17 metų Broniukas Pilkauskas iš Leliūnų, nuo Anykščių. Jis dažnai ateidavo pas mus į mišką ir kalbėdavomės, norėjo įstoti į partizanų būrį, bet *Girininkas* jo nepriėmė. Dėl to jis labai išgyveno, sakė, kad eis į savo kraštą, gal priims savi. Jam labai patiko mano frenčius, tai su juo pasikeičiau į paprastą švarką. Broniukas sakė, kai išeis į mišką, turės savo ap-

rangą, nesiskirs nuo kitų. Bet partizanauti jam teko neilgai. Leliūnuose jį priėmė į būrį, o 1948 m. gegužės mėnesį žuvo. Tada žuvo Broniukas ir dar du partizanai. Sužinojęs apie jo mirtį, labai gailėjau. Galvojau, jeigu *Girininkas* būtų priėmęs jį į savo būrį, gal jis būtų likęs gyvas. Mes su juo buvome labai geri draugai. Jis buvo didelis patriotas, pasiryžęs gyvybę aukoti už Lietuvą.

1947 m. į „Girininko“ būrį įstojo Bronius Kemeklis iš Leliūnų kaimo, buvęs Anykščių gimnazijos moksleivis. Jų šeima pokario metais buvo išblaškyta: tėvas nukankintas bolševikų, vyriausias brolis žuvo miške, kiti šeimos nariai slapstėsi pas žmones. Kemeklio vienas brolis slapstėsi Užunvėžio kaime, ten jis vedė, tai ir Bronius atėjo į Užunvėžio kaimą, slapstėsi apie Šerelinę, Užušilius, pagaliau per Juozą Gudelį buvo priimtas į „Girininko“ būrį, gavo *Keršto* slapyvardį. Jį paskyrė į Morkūno-*Žento* bunkerį. *Kerštas* labai gražiai piešė akvarele įvairius vaizdelius, iš medžio gražiai išpjaustydavo visokias skulptūrėles. Laikraštėliui „Tėvynei šaukiant“ padarė vaizdines klišes, „Girininko“ būriui antspaudus. Kemeklis buvo vidutinio ūgio, vidutinio kūno sudėjimo, visada linksmas, energingas. 1947-ųjų vasarą atėjo pas mus mano pusbrolis Steponas Jakučionis, Vitalijos brolis, apie kurį pasakojau anksčiau. Iki to laiko jis partizanavo Skudutiškio ir Suginčių apylinkėse Silvestro Urbono – „Lapino“ būryje, pasidirbo dokumentus ir pasitraukė į Pasvalio rajoną tarnauti pas ūkininką Joną Šuopį. Neilgai ten pagyveno, nes Šuopių šeimą išvežė į Sibirą, o Steponą kaip tarną paliko, tik pasiėmė jo dokumentus ir liepė kitą dieną ateiti į Pasvalio saugumą kažko išsiaiškinti. Steponas pabijojo eiti, nes karinis bilietas paimtas iš užmušto skrebo ir perdirbtas jo pavarde. Viską palikęs, atvažiavo pas mus. Jis sakė:

– Eisiu į mišką pas savo brolius, jei žūsim, tai žūsim visi kartu. Slapstytis neverta, reikia kovoti iki galutinės pergalės: arba žūti, arba laimėti.

Steponas paprašė tėvo supažindinti su mūsų partizanais, nors laikinai, kol pereis į savo būrį. Tėvas greit jo prašymą išpildė. Iškart *Girininkas* jo į savo būrį nepriėmė, liepė laukti dar dvi

savaites. Sakė, kad susisieks su buvusiu Stepono vadu *Lapinu*, jei bus geri atsiliepimai – priims. *Girininkas* buvo labai atsargus. Nors mano tėvas buvo *Girininko* patikėtinis ir davė Steponui gerą rekomendaciją, bet vadas norėjo plačiau sužinoti apie jį iš *Lapino*, kuris tuo metu dar buvo gyvas. Po dviejų savaičių *Girininko* vyrai atėjo Stepono paimti. Atsisveikinom, palinkėjom jam kuo geriausios kloties. Slapyvardį jis pasiliko tą patį – *Aušra*.

Steponas Jakučionis buvo aukšto ūgio, stambaus kūno sudėjimo, tamsiais garbanotais plaukais, kurie buvo trumpai pakirpti. Tai buvo du „Girininko" būrio milžinai: Antanas Šulskus-*Nemunas* ir Steponas Jakučionis-*Aušra*. *Nemunas* nešiojo ilgus plaukus.

1947 m. „Girininko" būrį papildė Vilius Sabaliauskas iš Skiemonių valsčiaus, Beržinės kaimo. Žemo ūgio, geltonais garbanotais plaukais, nešiojo geltonus dailiai užraitytus ūselius. Tai buvo šviesaus gymio, apvalaus moteriško veido, panašus į mergaitę jaunuolis. Labai gyvas, judrus, turėjo gerą klausą ir uoslę. Miške, kai susėsdavom kartu, tai jis tabako dūmų kvapą užuosdavo iš labai toli. Nepriklausomybės metais dirbo slaptoj kriminalinėj policijoj sekliu. Buvo labai išsilavinęs. Dirbdamas sekliu, apsirengdavo moteriškais rūbais, pasidažydavo lūpas ir visada atlikdavo savo užduotį, niekas net neįtardavo, kad tai vyras. Daug įdomių dalykų jis pripasakodavo iš savo tarnybinio gyvenimo. Sabaliauską-*Slapuką* ir *Aušrą Girininkas* apgyvendino *Žento* bunkeryje. Bėgo laikas. Kurklių MGB viršininką Šupilovą iškėlė į Anykščius. Į jo vietą atėjo kitas, piktas ir žiaurus emgebistas. Jo pavardės neprisimenu, tik žinau, kad jį per susišaudymą nušovė Užunvėžio mokykloje *Darius* ir *Girėnas*. Po kiek laiko atvažiavo Kurklių skrebai su nauju viršininku, suėmė ir išvežė mano tėvą. Tai buvo 1947-ųjų rugsėjis. Po kelių dienų atvažiavo kiti skrebai, surašė mūsų kilnojamą ir nekilnojamą turtą ir liepė nieko nenudaigoti. Tėvą suėmė tie patys skrebai, kurie pas mus nuolat išgėrinėdavo, tai buvo Leita su savo sėbrais. Tėvas juos vaišindavo ne iš meilės, o norėdamas kuo ilgiau išsilaikyti nesuimtas, nes iš pat pirmųjų pokario dienų buvo puola-

mas raudonųjų. Nieko negalėjo padėti ir tėvo brolio sūnus Jonas. Jis pristatė į Anykščių saugumą keletą pažymų nuo jo buvusių draugų – sovietinių partizanų, kurių mes visai nematėm ir nepažinojom. Ten buvo parašyta, kad vokiečių okupacijos metais slapstėsi pas mus. Tik tie pažymėjimai nieko nepadėjo, arba nepateko į teismą. Tėvą teisė Panevėžio tribunolas, slaptai, be jokių liudininkų, tik perskaitė buvusių trijų skrebų parodymus ir teismo nutartį, kad kaltinamas pagal 58 straipsnio 2 dalį ir nuteisiamas 25 metams lagerio ir 5 metams tremties. Po teismo išvežė į Mordovijos lagerius. Atsėdėjo 8 metus, po Stalino mirties sugrįžo į namus. Sužinojęs, kad jau nėra *Girininko*, labai pergyveno. Lageryje tėvas susidraugavo su garsiais Lietuvos žmonėmis: kunigu kanauninku Steponu Telksniu ir prelatu kunigu Jonu Želviu, kurie, sugrįžę į Lietuvą, atvažiuodavo tėvo aplankyti. Kai suėmė tėvą, mūsų veikla nenutrūko, ryšys su partizanais dar labiau sustiprėjo. Rečiau pradėjo lankytis skrebai, kartais užplūsdavo garnizonas daryti kratos ir rengti pasalų.

Nuo 1947 m. pas mus būdavo keliamos vaišės partizanų vardadienių proga. Mūsų ir Slavinskų šeimos susidėjusios paruošdavo vaišes, padarydavo alaus, viską nugabendavo į saugią vietą miške ir pasikviesdavo partizanus. Birželio 13-ąją šventėme Antano Šulskaus-*Nemuno*, birželio 29-ąją Kuktos-*Girininko*, birželio 24-ąją Jono Juro-*Žilvino* vardadienius. Būdavo labai smagu, susirinkdavo visi būrio vyrai, gausios Slavinskų šeimos jaunimas: Jadvyga, Ona, Marytė, Stasytė, Vytas. Pasikviesdavom dar ir kaimynų Bundinių šeimyną. Jų vyrai buvo plačiapečiai, tarsi girių ąžuolai. Tėvas ir sūnus žuvo „Aro“ būryje Maskoliškių kautynėse. Liko motina ir dvi dukrelės, kurias ji labai mylėjo. Zosė ir Janė buvo didelės partizanų rėmėjos ir aktyvistės. Vėliau likimas ir jų nepasigailėjo. Smagu ir dabar prisiminti tas su partizanais praleistas dienas ir valandas, nors laikai buvo labai sunkūs, kiekviename žingsnyje reikėjo saugotis. Bendrauti su tokiais žmonėmis buvo malonu širdžiai. Tai buvo patys geriausi Lietuvos sūnūs, kurie visa širdimi mylėjo tėvynę ir gerai žinojo, koks likimas jų laukia, nes metai po metų mažėjo jų gretos. Pikti išdavikai, talkindami

okupantui, už judo grašius iš pagrindų rovė Lietuvos šaknis, tačiau nužmoginti tautos jiems nepavyko, po daugelio metų Lietuva vėl tapo laisva ir nepriklausoma.

1947 m. vasarą, ganydami karves kartu su Slavinskų Vytu, nuolat susitikdavome su *Žentu*. Pietų melžimo metu jis ateidavo pasiimti ąsočio pieno. Mano draugas Vytas žinojo, kur yra jų bunkeris, nes Vytas su broliu Stasiu padėjo išrinkti bunkeriui vietą ir jį iškasti. Jeigu reikdavo perduoti partizanams žinias ar šiaip susitikti, tai tekdavo kreiptis į Slavinskų Vytą ar Stasį. Tuo metu aš dažnai pagalvodavau, kodėl partizanai manimi nepasitiki. Juk aš taip jiems atsidavęs, taip juos myliu, įvykdau visus prašymus ir užduotis, esu iš geros lietuviškos šeimos, tėvas paaukojo savo laisvę už Lietuvą, tai kodėl jie manimi nepasitiki? Mano draugas vienmetis Vytas jau metai kaip ryšininkas. Jis man neišdavė paslapties, kur yra partizanų bunkeris, bet aš pats jaučiau. Beganydamas miške karves, aptikau jų buveinę. Apie tai nesakiau nei broliui Jonui, nei Vytui. Tai buvo didžiausia paslaptis mano gyvenime, kurią išlaikiau iki šių dienų. Tik 1947 m. rudenį *Žentas* parodė savo buveinę broliui Jonui, o vėliau ir man. Tų metų rudenį *Žento* vyrai labai slogavo, tai *Žentas* paprašė manęs nueiti į Kurklių vaistinę ir nupirkti vaistų. Juos nupirkau ir nunešiau į sutartą vietą. Tada *Žentas* pasakė, kad eisiu pas juos – parodys, kur jie gyvena. Aš pasakiau jiems visą tiesą, kad žinau, kur jie gyvena. Jie jautė, kad aš žinau, nes, kai ateidavo kaimyninių būrių ryšininkai nuo Žemaitkiemio, Taujėnų, Balelių, Burbiškio, Alantos, tai eidavo pas Slavinskus į namus. Jeigu būtinai reikdavo susitikti su partizanais, Slavinskaitės atvesdavo juos į mišką, kur aš su Vytu ganiau. Vytas pakviesdavo jiems reikalingus partizanus. Pokalbių metu jie nevarydavo mūsų šalin, pasitikėdavo, bet mes patys susiprasdavome ir eidavome stebėti teritorijos, kad kas nors netikėtai neužeitų ir nepastebėtų. Taigi *Žentui* buvo aišku, kad aš žinau jų bunkerį.

Kai nusivedė mane į jį, pamačiau, kad jis žemas, skurdus, mažytis. Degė žibalinė lempa, lova siaura, joje galėjo miegoti

gal trys, iš bėdos keturi vyrai, o jie gyveno penkiese. *Žentas* parodė daugybę nuotraukų, jose buvo man nepažįstami „Plieno“ būrio vyrai ir merginos – partizanės. Tada *Žentas* man paaiškino, kada ateiti pas juos, kokius duoti signalus, kad jie žinotų, jog eina savas ir galėtų atidaryti bunkerio dureles ir įsileisti. Nuo to laiko aš tapau tikru „Girininko“ būrio nariu.

Mes su Vytu labai norėjome turėti ginklą. Vieną kartą jis išdrįso paprašyti *Žento*. Ir šis prižadėjo. Iš tiesų po dviejų savaičių atnešė ir padovanojo Vytui vokišką šautuvą su numušta buože. Mes pasidarėm naują, išėjo labai gera, niekuo nesiskyrė nuo fabrikinės, nublizginom, nušlifavom. Šovinių turėjome iki valios nuo karo miške pasislėpę. Būdavo, įlendam į kokį nors seną bunkerį su Vytu ir šaudom. Išlįsdavom apsvaigę nuo parako dūmų ir tvaiko. Sužinoję, kad „Girininko“ būrys kur nors išvyko, bandydavom akies taiklumą. Vytui šaudyti sekėsi geriau, jis turėjo taiklią akį.

Arėjo žiema. Partizanai nutarė saugioj ir patogioj vietoj kasti žiemai bunkerį. Jie paprašė Stasio Slavinsko išpjauti lentų, nes jis tuo metu dirbo Kurklių I-o kaimo malūno lentpjūvėje. Dėl medienos problemų nebuvo, Vyto brolis Kazys dirbo miškininku ir tą žinojo. Kai viskas buvo paruošta, „Girininko“ būrys per vieną naktį iškasė didelį, erdvų bunkerį, užmaskavo, o vidų įsirengė vėliau. Sienas iškalė lentom, kurios buvo baltos, kvepėjo sakais, grindis taip pat išklojo lentom. Bunkeryje galėjo nepasilenkę vaikščioti net patys aukščiausi būrio vyrai, tokie kaip *Aušra* ir *Nemunas*. Viduryje tarp lovų stovėjo stalas. Lovos buvo dvi, o jose galėjo gulėti šeši žmonės, kampe stovėjo 15 kibirų statinė vandeniui. Bunkerio koridoriuke prie išėjimo stovėjo du bidonai gamtiniams reikalams. Šį bunkerį vyrai pavadino „klebonija“. Tai buvo tiesiog rūmai, palyginus su *Žento* vasariniu bunkeriu. Iš Janonių tarybinio ūkio atsivežė nusišovę du bekonus, keletą maišų rugių duonai. Mėsą susūdė bunkeryje, o grūdus atvežė pas mus sumalti ir iškepti duoną. Vyrai pasirūpino balta apranga. Jadvyga Slavinskaitė iš balto perkelio pasiuvo kombinezonus. Ji dažnai siūdavo ir lietuviškus kariškus frenčius, kelnes, buvo gera siuvėja,

aprūpindavo ir medikamentais, nes Kurklių miestelyje turėjo gerai pažįstamą komunistinės pakraipos vaistininkę. Kai tai kildavo įtarimas, Jadvyga išsisukdavo sakydama, kad serga kas nors iš šeimos narių. Jadvyga atsivežė iš Kurklių vargonininko Paliulio ginklus ir šovinius, kuriuos jis padovanojo partizanams.

Atėjo sunkios ir nuobodžios partizanams dienos. Žiemą jie retai išlįsdavo iš savo bunkerio, nes bijojo palikti pėdsakus. Padaugėjo rūpesčio ryšininkams, reikėjo vyrams pristatyti maisto. Duoną kepdavo mano motina ir Vitalija, *Aušros* sesuo. Bunkeryje tuo metu žiemojo penki partizanai: *Žentas, Žilvinas, Aušra, Slapukas* ir *Kerštas*. Sunkiausia būdavo nuvežti į bunkerį vandenį. Naktį pakinkydavom arklį, pastatydavom pilną kubilą vandens ir veždavom. Vanduo teliūskuodavosi, būdavo baisu, kad neišgirstų, kad ko nesutiktume. Bunkeris buvo prie kvartalinės linijos, įėjimas į vidų gal už kokių 4 metrų. Vyrai turėjo pasidarę du dvimetrinius suolelius. Norint patekti ant kvartalinės linijos, reikdavo atidaryti bunkerio angą, ištraukti suolelius, pastatyti juos į sniegą ir per juos ropoti, tada nelieka jokio pėdsako. Kai sueina į bunkerį, įsitraukia ir suolelius. Nešant vandenį, vyrai nenorėdavo išminti tako iki bunkerio, nešdavo per suolelius, paduodami vienas kitam kibirus. Išnešdavo bunkerio šiukšles su maišu, bidoną su išmatomis. Viską sukraudavome ir skubėdavome namo. Reikdavo kuo greičiau išpilti viską, nes šiukšlėse būdavo daug tuščių cigarečių pakelių ir visokių spausdinimo mašinėle spausdintų popiergalių. Tvarte iškasdavome duobę, supildavome šiukšles ir viską užkasdavom. Nuo tų šiukšlių sklido kažkoks angliarūgštės kvapas, kuris išsiveržda vo iš po mėšlo. Miške, einant pro žieminį bunkerį, taip pat jausdavosi šis angliarūgštės kvapas. Gal dėl to, kad po žeme nuolatos gyveno žmonės. Vasarą šis kvapas būdavo silpnas. Kada partizanai, pristigę maisto, eidavo pas žmones pasirinkti, tai užeidavo pas mus arba pas Slavinskus. Prašydavo užmaskuoti jų pėdsakus. Tada pasikinkydavom arklį, prikraudavom roges šakų, kad viršūnės vilktųsi per sniegą ir jį purentų. Ant šakų prikraudavom ir gerų malkų, taip per žiemą prisiveždavom malkų visiems metams.

1947 m. žiemą tuoj po Kalėdų atvežė *Girininkas* į *Žento* bunkerį sužeistą partizaną nuo Alantos. Kadangi Jonas Juras-*Žilvinas* buvo medicinos studentas, tai jam ir patikėjo gydymą. Tai buvo Henriko Ruškulio būrio partizanas Bronius Steiblys-*Marsas*. Jam sprogstamoji kulka peršovė petį ir nukirto dešinės rankos pirštą. Žaizda petyje žiojėjo didžiulė. *Žilvinas* dėjo visas pastangas, kad išgydytų žmogų. Jam talkino Jadvyga Slavinskaitė, ji aprūpindavo sužeistąjį vaistais ir marle. Tokiomis sunkiomis požemio sąlygomis žaizda gijo sunkiai. Kartais atrodydavo – jau užsitraukė, bet ir vėl atsinaujindavo, pradėdavo pūliuoti, dvokti. Kitiems vyrams būti su šiuo ligoniu nebuvo malonu, bet jie iškentė, nes mylėjo vienas kitą. Tarp jų niekada nekildavo jokių barnių ar ginčų, visi sugyveno kaip broliai. Po kiek laiko žaizda užgijo. Artėjo pavasaris, bet juos ištiko kita bėda – susižeidė daktaras *Žilvinas*. Jis su *Marsu* išmainė savo rusišką automatą į vokišką šautuvą – „dešimtuką“. Tas *Marso* šautuvas šaudė pavieniais šūviais, o *Žilvinas* sumanė jį perdaryti taip, kad šaudytų automatiškai, žinojo, kad *Girininkas* su *Nemunu* taip patobulino rusiškus „dešimtukus“. *Žilvinas* išardė spyną, kažką nudilino, visai pamiršęs, kad vamzdyje yra šovinys, nusisukęs į kampą norėjo išmėginti, kaip veikia. Kada leido kitą šovinį į vamzdį, sprogo abu šoviniai. Šautuvo spyna išlėkė ir įstrigo į sieną, išplėšė korpusą, *Žilvinui* sužalojo dešinę ranką, o į veidą privarė parako, apdegino.

Po žiemos vyrai būdavo išblyškę, pageltę, nes žeminėse stokodavo deguonies. 1948-ieji jiems buvo labai sėkmingi, nes nežuvo nė vienas „Girininko“ būrio partizanas.

Vėliau *Nemunas* man pasakojo, kad jų nesurado tik per stebuklą. Tuo metu bunkeryje buvo ir pats *Girininkas*. Užsidegę žibalinę lempą, vyrai skaitė knygas. Staiga išgirdo viršuje kažką dunksint ir pamatė, kaip geležinis strypas įlindo į bunkerį. Visa laimė, kad nepataikė į rąstą, pralindo tarp plyšių. Taip vyrai liko gyvi. Kitų bunkerių irgi nesurado. Be išdaviko ne taip jau lengva surasti, nes bunkeriai būdavo gerai užmaskuoti.

Pavasarį Henrikas Ruškulis išsivedė *Marsą*. Buvo gaila šio energingo vyro, daugiau jo matyti neteko, nes vėliau jis žuvo.

1948 m. pavasarį atėjo žmogus iš Kurklių ir mums pranešė, kad šią naktį veš žmones, liepė pasisaugoti. Buvo gegužės mėnuo. Mes ir dar kelios šeimos nakvojom miške. Išaušus rytui Bundinienė manęs paprašė, kad nueičiau į jų namus ir pažiūrėčiau, ar nieko neatsitikę, nes visą naktį ūžavo mašinos. Nuėjęs pamačiau, kad pirtelės, kurioje jie gyveno, išverstos durys. Viduje viskas išvartyta, patalynė numesta ant žemės, kubiliukas su iškabintais taukais išneštas į lauką. Ant aukšto buvo sukabinti lašiniai, jų nelikę nė kvapo. Tą naktį išvežė ir mūsų kaimynų Vakulskų šeimą, nors jie niekur nepriklausė, tiktai pasiturinčiai gyveno, turėjo 16 ha žemės. Nežinau, kodėl tada mūsų neišvežė, gal kad duodavome skrebams išgerti. Ne iš meilės juos tada mes vaišindavome.

Sunku tuomet buvo Bundinienei su dukromis Zose ir Jane, namuose jos negalėjo gyventi. Žmonės buvo įbauginti, nenorėjo jų laikyti, bijojo. Mes su Slavinskais iškasėme joms miške bunkerį, kuriame vargšės ir apsigyveno. Bundinienė vis verkdavo savo žuvusio vyro ir sūnaus. Kartais jas aplankydavo *Žentas* ir kiti „Girininko" būrio vyrai, paguosdavo, nuramindavo. Taip jos pragyveno miške iki vėlyvo rudens. Vėliau po truputį įsidrąsino ir sugrįžo į namus. Kol kas skrebai jų nelietė. Tais pačiais metais išvežė iš Viktoriškio ir Klemenso Nečiūno šeimą. Vežimo metu jie su broliu Gintautu išmušė vagono langą, iššoko iš traukinio, pabėgo ir atėjo į „Girininko" būrį. Gintautas pasirinko *Eigulio*, o Klemensas *Urėdo* slapyvardžius. Tais pačiais metais į būrį atėjo *Nemuno* sesuo iš Maskoliškio kaimo Levutė Šulskutė. Pas svetimus žmones ji jau nebegalėjo gyventi, tai prisiglaudė prie brolio. 1948-ųjų vasarą Ona Slavinskaitė atvedė į mišką savo dėdę ir Gudelį Juozą, ten, kur aš su Vytu ganiau karves. Jie mums pranešė baisią žinią, kad Valų miške netoli Žemaitkiemio žuvo *Žento* brolis *Vanagas*. Paprašė pakviesti *Žentą*. Sužinojęs, kad žuvo vienintelis brolis, jis labai verkė, nes tėvai jau buvo mirę. Mes gailėjome *Vanago*, nes jį gerai pažinojome,

ateidavo aplankyti brolio Vaclovo. Jis buvo nedidelio ūgio, energingas, kūrė partizaniškas dainas, turėjo gražų balsą. Po dviejų savaičių po *Vanago* žūties sutikau *Žentą*. Jis papasakojo, kad jų bunkerį užtiko Juozas Gudelis. Jis sėdėjo bunkeryje ir išgirdo, kad viršuje kažkas vaikšto. *Žentas*, išmetęs dangtį, iššoko į viršų ir rado stovintį Gudelį. Tada jį pasikvietė į bukerio vidų, nors tas labai nenorėjo lįsti. Prisaikdinę, kad jų neišduos, paleido. Gudelis partizanams aiškino, kad bunkerio neieškojęs, radęs atsitiktinai. Sakė ieškojęs koto šakėms. *Žentas* patikėjo, nes anksčiau Gudelis buvo didelis partizanų rėmėjas, pakūrendavo pirtį, kepdavo duoną, pasikviesdavo švęsti savo vardo dienos. Žodžiu, Lietuvos patriotas. Tik kodėl jis ieškojo „koto šakėms" kitoje miško pusėje, už trijų kilometrų, tarp kalnų, tarpuraisčiuose? Galėjo ir arčiau namų surasti. Jis žinojo partizanų išleistą įsakymą, kad negalima civiliams gyventojams eiti į mišką uogauti, riešutauti, grybauti. Dar viena mintis peršasi, kaip jis surado partizanų bunkerį. Tada, kai Slavinskas atvedė dėdę Jočį su Gudeliu, jis gerai matė, į kurią pusę nuėjo Vytas atvesti *Žento*. Pagal laiką, kiek užtruko ta kelionė, nustatė atstumą. Taip beslampinėdamas, Gudelis gal užtiko ir kitus du *Girininko* bunkerius, ir *Nemuno* bunkerius, kurie nuo jo namų gal už kilometro į pietryčių pusę. Bėgo laikas. *Žentas* tvirtai tikėjo, kad Gudelis jų neišduos, nes dar pamergindavo Gudelio dukterį Anelę. Visos merginos *Žentą* mylėjo, nes jis buvo gražus, turėjo šmaikštų liežuvį.

Rudenį vyrai vėl susirinko į tą žieminį bunkerį, vadinamą „klebonija". Kiti „Girininko" būrio vyrai žieminio bunkerio neturėjo, žiemodavo pas patikimus ūkininkus. Žiemą vėl prasidėjo tie patys rūpesčiai.

Atėjo 1949-ųjų pavasaris. Buvo ramu, linksma, gera. Apsiramino ir Kurklių skrebai. Birželio mėnesį, kaip ir visada, atšventėme Antano, Jono ir Petro vardadienius. Susirinko visi 12 vyrų. Niekam tada į galvą neatėjo, kad švenčiame paskutinį kartą, kad daugelis iš jų greitai žus. Liko tik visam gyvenimui atmintinos dienos. Po Petrinių į būrį atėjo Anicetas Burneikis iš

Pilviškių kaimo. Šis, buvęs šaulių būrio vadas, slapstėsi vienas, o dabar prisijungė prie *Girininko*. Deja, man neteko jo pamatyti.

Liepos 12 dieną su Vytautu ganiau karves prie vadinamojo ežerėlio, nors ten tik pelkė. Buvo labai karšta, saulėta diena, nė mažiausio vėjelio. Visas miškas tiesiog dūzgė nuo vabzdžių ir bitučių. Atėjo pietų laikas, laukėme *Žento*, kuris turėjo pasiimti pieną. Staiga nuaidėjo granatų sprogimas, sukaleno kulkosvaidžiai. Atsivėrė tikras pragaras. O apie mus ramu, nesimatė nei rusų kareivių, nei skrebų. Su Vytautu nutarėm, kad užtiko *Girininko* bunkerį. Vytas pasiprašė paleisti jį namo pranešti šeimai. Aš palikau bandą ir nuskubėjau pranešti į *Žento* bunkerį. Nubėgęs daviau signalą, bet bunkerio durelių niekas neatidarė. Tada pats įėjau į vidų. Vyrų nebuvo. Jie tuo metu buvo viršuje, sėdėjo eglynėlyje. Išgirdę šaudymą, suprato, kad užpuolė *Girininko* bunkerį. Pasitraukę iš Kurklių šilo, jie perbėgo Gražavietės pievas, patraukė į Bagdono miškelį, o iš ten ir toliau. Jų tada buvo ketvertas: *Žentas, Aušra, Slapukas* ir *Kerštas*. Aš laukiau iš namų sugrįžtančio Vyto, bet niekaip nesulaukiau. Šaudymas nutilo, bet po kelių valandų vėl pradėjo pliekti. Vyto vis nebuvo. Vakarėjant atėjo Vyto sesuo Ona ir pasakė, kad jų visa šeima suimta, yra labai daug kareivių, darė didelę kratą, po to visus suvarė į kambarį, niekur neišleido. Ona pasiėmė kibirą ir pasiprašė, kad leistų vandens atsinešti. Kai leido, tada per mišką atlėkė pas mane, kad duočiau žinią broliui Stasiui. Tegul po darbo jis neina namo. Nulėkiau į malūną, kur buvo lentpjūvė, bet Stasio jau neradau. Jis jau buvo suimtas ir išvežtas į Ukmergės saugumą. Buvo pavakarys. Einant namo, toje pačioje pašilėje vėl prasidėjo pragaras. Visas miškas skardėjo nuo šūvių ir granatų sprogimo. Priėjau plentą ir pamačiau atvažiuojant vežimą, paskui kurį ėjo būrelis ginkluotų skrebų. Man smalsu sužinoti, ką jie ten veža. Priėjęs arčiau, pamačiau vežime sėdintį žmogų. Tai buvo Sejūnas iš Užušilių kaimo. Šalia jo gulėjo nušautas partizanas Šulskus-*Nemunas*. Paskui vežimą sekė pažįstami Kurklių skrebai. Jie kaip ištroškę kraujo šakalai vežėsi auką. Man suspaudė širdį, norėjosi verkti. Parėjau namo. Čia buvo ramu.

Aš viską papasakojau ir nuėjau pas Slavinskus pranešti apie Stasį. Prie miško sutikau didelį būrį kareivių, kurie varėsi kareiviškai languotais apsiaustais aprengę Slavinskų Kazį ir Marytę. Man jie nesakė nieko: buvau per jaunas, kad kreiptų dėmesį. Pas Slavinskus kareivių jau nebebuvo. Pasakiau, kad Stasys suimtas. Visi apgailėjome. Gaila buvo žuvusio *Nemuno*, o apie kitų partizanų likimą dar nieko nežinojome.

Ankstų kitos dienos rytą nuėjau į Kurklius. Tik įėjęs į miestelį, išgirdau, kad atvežti ir suguldyti aikštėje septyni partizanai. Pamačiau baisiai išdarkytus lavonus. Visus pažinau, išskyrus vieną Burneikį, kurio dar nepažinojau. Girdėjau, kaip skrebų bobos, žiūrėdamos į partizanus, juos keikė.Viena boba su panieka sakė, kad vienas „banditas“, iššokęs iš bunkerio, paleido minos kapsulę, kuri nukrito tiesiog po kojomis, bet nesprogo, būtų jų vyrus užmušus. Pasakojo, kad vienas „banditas“ buvo iš bunkerio pabėgęs, kelias valandas jo ieškojo, kol pagaliau surado šuo. Anot jų, tas „banditas“ buvo įlipęs į eglės viršūnę ir pasislėpęs, tai kareiviai jį medžio viršūnėje ir nušovę. Tada aš išgyvenau didelį sukrėtimą, bet skrebų bobų kalbos davė man naudos. Grįžęs nuėjau pas Slavinskus, pasakiau, ką mačiau ir girdėjau. Abu su Vytu nutarėme nueiti į Adomavos mišką pažiūrėti įvykio vietos.

Netoli bunkerio buvo kareivių ištryptas takas, vidus atkastas, vietomis dar smilko jo sienos. Įlipome į vidų. Pakapstęs pribyrėjusį smėlį, radau krauju permirkusią knygą, reples ir pistoletą. Galvoju, padarysiu draugui staigmeną: nutaikiau į Vytą, kuris tuo metu kapstė smėlį kitame bunkerio gale, ir sušukau: „Rankas aukštyn!“. Visa laimė, kad iš susijaudinimo nenuspaudžiau gaiduko, nes pistoletas buvo užtaisytas. Jis buvo būrio vado Petro Kuktos-*Girininko*, septinto kalibro „Valteris“. Daugiau neradom nieko, patalynė buvo sudegusi. Prie bunkerio radome *Girininko* išmestą prieštankinę granatą, kuri, deja, nesprogo, nes metant buvo nutrauktas žiedas, kuris neištraukė „šplintelio“. Prieš išmetant, jį reikėjo atlenkti, o partizanas to nepadarė. Suradome dar dvi nesprogusias granatas. Jos buvo

Aniceto Burneikos išmestos. Viršuje dar gulėjo sudaužytas radijo aparatas. Norėjau pasiimti nesprogusias granatas, bet Vytas neleido. *Girininko* nesprogusią granatą ir pistoletą paslėpėme miške, nes bijojome susitikti su skrebais ar kareiviais. Prie Antano Šulskaus-*Nemuno* bunkerio vaizdas buvo panašus. Ten radome šovinių ir visus štabo dokumentus, kurie buvo paslėpti lovoje padarytoje slėptuvėje. Nudegus lovos lentoms, matėsi geležinės dėžės kampas. Kai skaičiau tuos dokumentus, paaiškėjo, kad tai buvo „Girininko" būrio štabo 1945–1948 metų visos partizanavimo veiklos medžiaga. Dar radome visus partizanų leisto laikraštėlio „Tėvynei šaukiant" numerius. Viskas buvo spausdinta mašinėle. Ten buvo surašyta viskas, ką žmonės per tuos metus paaukojo partizanams. Radome prierašą, kad, atkovojus nepriklausomybę, valstybė atlygins žmonėms nuostolius.

Po „Girininko" būrio žuvimo aš su Vytu pradėjome ganyti karves arčiau bunkerio, nes norėjome ištirti aplinkybes. Ir tam buvo tinkamos sąlygos. Pirmiausia apžiūrėjom apsupimo zoną. Buvo apsupta pusė Adomavos miško, per kurį ėjo kelias. Matėsi, kur buvo gulėta užsimaskavusių kareivių. Užsimaskuota lazdynų šakomis, nuo vieno guolio iki kito maždaug per 5 metrus. Buvo aišku, kad vienas *Nemuno* bunkeris buvo išduotas ir apsuptas. *Girininko* bunkeris nebuvo apsupimo zonoje. Jis maždaug 100–150 metrų nuo kelio. Jį skrebai su kareiviais netikėtai aptiko. Buvo dar galima išvengti šio bunkerio katastrofos ir išgelbėti keturių vyrų gyvybes.

Kai *Nemuno* bunkeris buvo apsuptas, *Girininko* vyrai buvo pristigę vandens. Kazys Tubys išlindo iš bunkerio ir su ąsočiais nuskubėjo į Adomavos miško palaukę prie šaltinėlio. Ta miško pusė nebuvo apsupta. Su pilnais ąsočiais išėjęs į palaukę pasižvalgyti ir pamatė palei visą mišką daug kariuomenės. Jis paslėpė ąsočius ir bėgo į bunkerį pranešti draugams. Visai prie pat bunkerio išvydo kulkosvaidžius. Ir tuo metu rusai pradėjo sprogdinti *Nemuno* bunkerį. *Žvalgas* išsigando ir puolė bėgti. Labai gaila, kad jis nepranešė draugams, gal dar būtų suspėjęs. Vėliau *Žvalgo* elgesį blogai įvertino ir kiti gyvi likę „Girininko"

būrio partizanai, nors jis ir aiškinosi, kad rusai į jį šaudė ir rėkė „Stoj!“. Vienas faktas rodo, kad *Girininko* bunkerį surado tik vakare, saulei leidžiantis.

Mes su Vytu ilgai ieškojom tos eglės, kur nušovė *Nemuną*. Jis iš bunkerio šoko pirmutinis, išmetęs keletą vokiškų granatų, kurios sukėlė dūmų priedangą, todėl laimingai prasiveržė pro pirmutinį apsupties žiedą ir įlipo į storą eglę. Suradome tą eglę. Po egle gulėjo veidrodėlis nuskeltu kampu ir kruvina nosinaitė, kurioje buvo išsiuvinėta „LLA“ ir trispalvė. Įlipau į eglės viršūnę. Ji visa suvarpyta kulkų. *Nemunas* buvo prisilaužęs eglės šakelių ir užsimaskavęs. Žemiau eglės šakos buvo apkrešėjusios krauju. Neaišku, ar jis sužeistas įlipo į eglę, ar pašautas dar ilgai laikėsi, kol nusilpęs iškrito, nes buvo dar gyvas, kai išnešė į Užušilių palaukę. Atvarytas vežti lavonų į Kurklius, vežikas rado *Nemuną* pasodintą prie pušies. Jo lūpos dar šnabždėjo kažkokius nesuprantamus žodžius. Vežant į Kurklius, mirė. Iššokę iš bunkerio *Eigulys* ir *Žibutė* buvo tuoj pat nukauti. Ignas Leščius-*Dėdė Šaltekšnis* susisprogdino granata bunkeryje ant lovos. Kai rusai rado *Girininko* bunkerį, pirmas iš jo iššoko jis pats ir išmetė dvi granatas. Viena sprogo, o kita nesprogo. Tada jis iš pistoleto paleido penkis šūvius į rusus ir sužeistas susmuko bunkeryje. Spėjo ištarti tik du žodžius: „Ach, mama!“ Bunkeryje jis ir mirė. Ten aš radau ir jo pistoletą. Antras iššoko Klemensas Nečiūnas-*Urėdas*. Jis išmetė į viršų dvi granatas, kurios gerai suveikė. Atsišaudydamas pistoletu, per stebuklą prasiveržė pro apsupties žiedą, rusai peršovė jo dešinės rankos plaštaką. Apkapotas granatų skeveldrų nubėgo toli ir pataikė, kur buvo kitas kariuomenės junginys. Jį paėmė gyvą. Galvojo vien apie tai, kaip nepasiduoti, tačiau jis neturėjo nė vieno šovinio ir nė vienos granatos. Iškentėjo dideles kančias, patyčias, pakėlė visas saugumo represijas. Priešas pasodino jį tarp žuvusių kovos draugų ir prie jo brolio Gintauto fotografavo (Gintukas buvo jaunas, vos 19 metų teturintis vaikinukas). Tokiu žmogumi galima didžiuotis. Jis nesulaužė Lietuvai duotos priesaikos. Suimtas neišdavė savo draugų ir ryšininkų, apie kuriuos labai daug žinojo. Atsėdėjęs ilgus kalinimo metus, grįžo į Lietuvą, kur ir dabar tebegyvena.

Trečias iš bunkerio iššoko *Žilvinas*, štabo viršininkas. Kaip tik tuo metu užsikirto du rusų kulkosvaidžiai. Jo mestos granatos suveikė tiksliai, buvo jau beprasiveržiąs iš apsupties žiedo, kai atsidūrė tiesiai prieš Kurklių skrebus. Jis taikliai paleido į juos minos kapsulę, ji nesprogo, nukrito tiesiai jiems po kojomis. Tada *Žilvinas* numetė automatą, kurio šoviniai jau buvo pasibaigę, atsišaudydamas pistoletu bėgo. Jei būtų sprogusi grantos kapsulė, tikriausiai būtų likęs gyvas.

Po kautynių pas mus buvo užėję girti skrebai ir pasakojo apie tas kautynes Adomavos miške. Sakė, kad jie vos likę gyvi, kad vienas „banditas“ vos nepabėgęs, jo ir kulkos neėmusios...

Ketvirtas (paskutinis) iš bunkerio šoko Anicetas Burneikis-*Tomas*. Jis išmetė dvi granatas, kurios nesprogo. Žuvo vietoje. Žuvus būriui, man labai rūpėjo paimti tas dvi nesprogusias granatas. Nors Vytas draudė, aš kitą dieną vis tiek nuėjau į mišką. Išsukau nesprogusias kapsules ir, parsinešęs namo, jas užkasiau.

Po „Girininko“ būrio žuvimo tapo klaikiai neramu. Nesirodė ir *Žentas*. Bunkeris visada buvo tuščias. Po dviejų savaičių atėjo pas mus į namus mano pusbrolis Steponas Jakučionis-*Aušra* ir Vilius Sabaliauskas-*Slapukas*. Jie mūsų daržinėje po šienu pasidarė bunkerį ir apsigyveno. Niekur neišeidami ir nepasirodydami niekam išgyveno du mėnesius. Miško bunkeryje gyventi bijojo – ar ištvers priešo kankinimą, ar neišduos savo draugų Nečiūnas-*Urėdas*? Bet jis iškentėjo viską ir nieko neišdavė. Taip po *Girininko* žuvimo išsiskirstė visas negausus *Žento* bunkerio būrelis. Vaclovas Morkūnas-*Žentas* išėjo į Žemaitkiemio apylinkes, Kazys Tubys-*Žvalgas* su Bronium Kemekliu-*Kerštu* irgi išsiskyrė.

Granatas, parsineštas iš Adomavos miško, parodžiau *Aušrai* su *Slapuku*. Parodžiau ir *Girininko* pistoletą. Jie ginklo iš manęs neėmė, liepė pasilikti prisiminimui. *Slapukas* dar davė šovinių pistoletui. Atnešiau rastus štabo dokumentus, bet jie jų neėmė, liepė gerai paslėpti ir laikyti. Po dviejų mėnesių vyrai išėjo į mišką, į savo bunkerį ir gyveno dviese, bet neilgai. Atėjo Henrikas Ruškulis-*Liūtas* su Karveliu-*Valteriu* ir *Dariumi*, kurių būrys

veikė Skiemonių apylinkėse. Galiausiai jie išėjo visam laikui iš Kurklių apylinkių, išsivedė ir *Slapuką* su *Aušra*. Buvo gaila, nes mes gražiai sugyvenome. Miške suruošėm atsisveikinimo vakarienę, kartu buvo ir *Aušros* sesuo Vitalija. Jie išėjo ir daugiau nebesugrįžo. *Slapukas* žuvo 1950 m., *Aušra* 1951 m. antrą Velykų dieną Labanoro girioje. Su juo kartu žuvo dar 9 partizanai.

Bėgo laikas. Kartais susitikdavau su *Žvalgu* ir *Kerštu*. Sugrįžo nuo Žemaitkiemio ir Vaclovas Morkūnas-*Žentas*. Jis sakė, kad taip pamilo Kurklius, jog be jų gyventi negali. Tikėjosi dėl Kurklių ir galvą čia padėti. Jei sulauktų laisvės, tai su savo vyrais tris kartus keliais apeitų aplink Kurklių bažnyčią. Tą patį sakydavo ir *Girininkas*, kai dar buvo gyvas. *Žentas* atsivedė nuo Žemaitkiemio dar kelis partizanus: Alfonsą Aukštuolį-*Erelį* iš Martinonių kaimo, Alfonsą Šerelį-*Žydrūną* iš Juknonių kaimo, Joną Sejūną, Krikštūną-Granicką Česlovą-*Tautvydą* iš Klepšių kaimo. Atėję tučtuojau ėmėsi darbo. Slavinskai juos aprūpino lentomis ir ant Olų kalno jie išsikasė bunkerį, visai nepagalvoję, kad Gudelis išdavė *Girininką*. *Žentas* ir klausyti nenorėjo, juo labai pasitikėjo. Vienas žmogus iš Desiukiškių jiems buvo sakęs, kad matė, kaip Gudelis, apsivilkęs žaliu languotu apsiaustu, vedė kareivius į Adomavos mišką. *Žentas* netikėjo, sakė, kad tikriausiai čia klaida. Sakė, kad Gudelis daug metų buvo aktyvus jų rėmėjas, negalėjo šitaip padaryti. Nuo to laiko *Žentas* nebesusitikinėjo su Gudeliu. Bunkeris buvo įrengtas nepriekaištingai: didelis, erdvus, ventiliacijos angos sujungtos su lapių olomis. Ryšininkas iš Juknonių kaimo atvežė radijo aparatą, kuris labai gerai veikė. Miškinytė iš Dapkūniškių kaimo padovanojo *Žentui* rašomąją mašinėlę. Užvirė darbas. Spausdino *Girininko* pradėto laikraštėlio „Tėvynei šaukiant“ tęsinį. Mums buvo gera, nes žinojome, kad šalia vėl gyvena Lietuvos didvyriai, nenugalimi sakalai. Nežinia kodėl, bet *Žentas* į savo būrį nepriėmė *Žvalgo* ir *Keršto*, nors anksčiau labai daug laiko buvo praleidę kartu. Jie abu klajojo po apylinkes, neturėdami nuolatinės vietos. *Žentas* buvo labai užsirūstinęs ant *Žvalgo*, kad šis nepranešė apie *Nemuno* bunkerio užpuolimą *Girininkui*. Sakė, jei būtų

pranešęs, tai tikriausiai visi vyrai būtų išlikę gyvi. Jų nebaudė, bet ir nedraugavo: nei *Žvalgas*, nei *Kerštas* nežinojo, kur yra naujasis bunkeris. Iš Valų kaimo atvykęs ryšininkas pasakė, kad greitai pas *Žentą* ateis Rytų Aukštaitijos partizanų vadas Kimštas-*Žalgiris*. Brolis Jonas pranešė *Žentui* šią naujieną. *Žentas* prašė nupirkti tapetų, gražiai išklijavo sienas, pasiruošė sutikti aukštą svečią. Mano motinos paprašė paruošti vakarienę. Vėlai vakare *Žentas* su Kimštu, Šibaila-*Dieduku* atėjo pas mus. Pirmą kartą šie svečiai lankėsi pas mus 1948 m. rudenį, tik tada juos lydėjo 21 partizanas, o dabar jie buvo trise, be jokios palydos. Visi vadai pasakė gražias patriotines kalbas, padėkojo mūsų šeimai už pagalbą partizanams, palinkėjo ištvermės sunkios okupacijos metu. *Žalgiris* pas *Žentą* pabuvo dvi dienas, suteikė jam kapitono laipsnį, įteikė du antspauduotus diplomus, kurie dar ir dabar gali būti Vilniaus saugumo archyve, jei *Žentas* prieš žuvimą jų nesudegino.

Atėjus rudeniui, *Žentas* su visu būriu išėjo žiemoti į Valus, ten jo draugai turėjo gerą žieminę slėptuvę. Mūsų miške liko tik *Žvalgas* su *Kerštu*. Kartą juos sutikau. Jie paprašė *Girininko* štabo dokumentų. Aš jiems atidaviau, dar ir apsidžiaugiau, kad nebereikės saugoti tokią didelę dėžę. Vėliau *Žvalgas* dar kartą pas mus apsilankė ir paprašė parodyti ginklą. Aš nieko neįtariau ir, užlipęs ant tvarto, ištraukiau „Valterį“. Jis mano ginklą įsikišo į kišenę, tiek aš jį ir temačiau. Po to *Žvalgas* vengdavo su mumis susitikti. Visą žiemą miške jį šefavo Vytas.

Kartą *Žvalgas* pas mus atėjo su kažkokiu naujoku Broniuku. Pavalgė, o kai ruošėsi eiti, staiga driokstelėjo šūvis. Pamaniau, kad per langą kažkas į juos šovė. Pasirodo, Broniuko šautuvas buvo užtaisytas. Kabindamas jį ant peties, netyčia užkliudė gaiduką, ir šautuvas iššovė. Kulka įlindo į moliu plūktas grindis. Paskui viskas paaiškėjo. Tas Broniukas pavasarį išėjo į Ruškulio-*Liūto* būrį. Tik pavasarį *Žvalgas* man parodė savo bunkerį. Po to ketetą kartų dar buvau nuėjęs, bet bunkeris buvo tuščias. Kampe gulėjo patalynė, ant lentynos *Žvalgo* akordeonas ir rašomoji mašinėlė. Akordeoną jis įsigijo

1949-ųjų žiemą. Anksčiau nei Morkūno, nei „Girininko“ būrio vyrai jokių muzikos instrumentų neturėjo. Žūsta žmonės, kokios gali būti linksmybės.

Žvalgas ir *Kerštas* Užušilių kaime buvo išsikasę naują bunkerį. Jame – šulinėlis ir visada šviežias vanduo. Daug darbo įdėjo, kol viską sutvarkė, bet neilgai jiems tenai teko pagyventi. Vieną dieną, *Žvalgui* būnant pakrūmėje, ties bunkeriu upėje žvejojo Užušilių kaimo Kapčius su sūnumi Stasiu. Jie pamatė iškastą upės priemolio dumblą ir greitai aptiko bunkerį. *Kerštas* su *Žvalgu* viską matė ir girdėjo. Jie sulaikė abu Kapčius, prigrasino, prisaikdino, liepė tylėti, tačiau nuo tos dienos jame nebegyveno. Kapčiai neišdavė partizanų, bunkeris laikui bėgant pats sugriuvo.

Žvalgas buvo suimtas 1950 m. žiemą Kaune. Jis turėjo iš Kurklių I-o kaimo sužadėtinę Julę Avižaitę, kuri tuo laiku ten gyveno. Nuvažiuodavo pas ją, žmonės kalbėjo, kad jį įskundė tų namų šeimininkė. Ji matė, kad *Žvalgas* turi ginklą ir pranešė saugumui.

Kerštą suėmė gyvą, gražiai įvilioję į spąstus. *Klajūnas*, buvęs partizanas, perėjo tarnauti okupantams į Sokolovo būrį. *Kerštas* buvo nuteistas, sėdėjo daug metų, sugrįžo į Lietuvą, gyveno Panevėžyje, Šiauliuose. Dadar jau miręs. Jį suėmė 1951 m. žiemą, o *Žentas*, su savo būriu peržiemojęs Žemaitkiemio apylinkėse, grįžo anksti pavasarį. Man padovanojo rusišką automatą, kurį slėpiau sukaltoje dėžutėje. Žuvus „Žento“ būriui, tą automatą išmainiau su *Kerštu* į vokišką karabiną, kurį išsaugojau iki Nepriklausomybės ir atidaviau į vietinį muziejų.

Žentui sugrįžus, gyvenimas pagyvėjo. Džiaugėsi visi kaimynai, nes visi jį labai mylėjo. Vėl suskambo lietuviškos patriotinės dainos. Ateidavo partizanai iš Taujėnų ir Balelių, su kuriais *Žentas* palaikė gerus santykius. Dažnai apsilankydavo Skiemonių partizanas Ruškulis-*Liūtas* kartu su savo vyrais. Visi kapitoną *Žentą* labai mylėjo ir gerbė.

1949 m. aš atsisveikinau su mišku, padėjau botagą. Buvo gaila skirtis su miško broliais. Baigė piemenauti ir Vytas Slavinskas. Jis jau buvo tikras vyras, traukdavo į šokius, pas merginas. Aš

ėmiau dirbti kolūkio paštininku, nešiojau spaudą kolūkiečiams. Nepamiršdavau ir partizanų – per ventiliacijos angą įmesdavau jiems spaudos. Turėdavau atlikti ir *Žento* nurodymus: dviračiu nuvežti slaptus dokumentus ir perduoti Taujėnų, Žemaitkiemio, Klabinių ryšininkams. Mane lydėjo sėkmė: nė karto nesulaikė nei skrebai, nei emgebistai.

Vieną birželio dieną nuėjau į mišką pažiūrėti, kaip rūgsta mano užmaišyta broga. Ten esančiu bravorėliu naudojosi visi kaimynai. Nors eidamas nieko nemačiau ir negirdėjau, tik staiga išgirdau, kaip trenkė granatos, sukaleno kulkosvaidžiai. Aš nesutrikau ir niekur nebėgau. Supratau, kad aptiko *Žvalgo* ir *Keršto* žieminį bunkerį. Žinojau, kad partizanų nėra, jie išvykę susitikti su Dabužių partizanais. Bijojau tik, kad jie nebūtų anksčiau sugrįžę. Grįždamas į namus, viename miško kvartale mačiau slenkančius rusų kareivius, bet jie manęs nepastebėjo. Tai buvo dar viena Juozo Gudelio išdavystė, tik šį kartą nesėkminga. Labai neaišku, kodėl Gudelis to bunkerio neišdavė žiemą. Jis jį aptiko tikriausiai žiemą, nes vasarą, nežinant tikslios vietos, jo neįmanoma rasti. Gudelio tikslas – žūtbūt sunaikinti visus „Girininko" būrio partizanus, kad jo kruvini darbeliai neišeitų į aikštę, kad vėliau niekas negalėtų atkeršyti už jo judošiškus darbus. Nepagailėjo ir *Žento*, kuris jį labai dievino. *Žentas*, sužinojęs apie *Žvalgo* bunkerio išdavystę, jau labai pradėjo abejoti. Valakinių kaimo Jonas Masiulis matė, kaip Gudelis vedė kariuomenę į Adomavos mišką prie *Girininko* bunkerio. Masiulis irgi buvo *Girininko* ryšininkas.

1950 m. rugpjūčio mėnesį, kai kolūkio rugiai buvo nupjauti, sustatyti į gubas, mes su broliu Jonu nutarėme prisinešti rugių. Nešėme į Slavinskų klojimą, nes į savo nešti bijojome. Staiga pamatėme, kaip didelė sunkvežimių kolona leidžiasi nuo Margių kalno. Privažiavę Kurklių šilą, išjungė šviesas ir pasuko tiesiai per Kurklių šilą Užušilių link. Pagalvojome, kad jau supa mišką. Reikėjo kuo greičiau pranešti *Žentui* ir vyrams apie pavojų. Pasitarėme, kad apie tai turiu pranešti aš. Pasileidau tiesiai per mišką, be jokio kelio. Skubėjau, nes kiekviena minutė

buvo brangi. Išdavikas galėjo mane aplenkti. Skubėdamas apdraskiau veidą į šakas. Gerokai nuklydau į šoną, dėl to širdau ant savęs, bet greitai susitvardžiau ir atsidūriau prie bunkerio. Jo durelės buvo praviros, iš vidaus sklido žvakės šviesa. Daviau signalą, ir greitai prisistatė *Žentas*. Jis buvo vienas, *Erelis*, *Tautvydas*, *Žydrūnas* ir *Gintautas* buvo išėję į Klepočių kaimą. *Žentas* pastebėjo mano susijaudinimą ir suprato, kad kažkas negerai. Sužinojęs, kas įvyko, jis ėmė ruoštis palikti bunkerį. Padavė man savo nuotraukas, didžiulį pundą spausdintos medžiagos, aparatą, kurį ir dabar turiu, trejus žiūronus. Viską liepė paslėpti miške, kol jis sugrįš. Sakė, kad bėgs per Karvelio pievas Užunvėžio link. Buvo trečia valanda nakties, kai atsisveikinom ir išsiskyrėm. Panešęs kiek toliau nuo bunkerio, visą turtą paslėpiau. Neskubėdamas parėjau namo, nieko įtartino aplink nesimatė. Miegoti užlipau ant tvarto, kur manęs laukė Slavinskai. Bekalbant išgirdom tratant kulkosvaidžius, sproginėjant granatas. Stasys ir Vytas Slavinskai išėjo į namus. Man buvo neramu, širdis daužėsi krūtinėje, nedavė ramybės mintis, kad aš pražudžiau *Žentą*, nes visas pragaras virė Užunvėžio pusėje. Pagaliau šaudymas aptilo.

Buvo sekmadienis. Motina susiruošė į bažnyčią. Aš eiti į Kurklius bijojau, maniau, kad ten pamatysiu negyvą *Žentą*, neatlaikys širdis. Grįžusi mama sakė, kad Kurkliuos*e* prie skrebyno guli du nukauti partizanai. Ji sakė, kad prišaudė daug rusų kareivių, tarp jų MGB viršininką. Aš verkiau *Žento*.

Pirmadienį nuėjau į mišką parsinešti jo dokumentų, kad lietus nesugadintų, paslėpiau saugioje vietoje. Visą laiką širdį graužė kirminas, kad per mane žuvo *Žentas*. Vakare su broliu Jonu nuėjome miegoti ant tvarto.

Gerokai sutemus sugirgždėjo kopėčios ir užlipo kažkoks ginkluotas vyras. Kai prakalbo, iškart pažinome *Žentą*. Iš džiaugsmo nežinojau nė ką daryti.

Žentas papasakojo, kad pribėgęs Užunvėžio kaimą pamatė labai daug mašinų. Tada jis metėsi kita kryptimi ir bėgo Padgailos link. Paspruko laimingai, nors tik per plauką nepateko

„vilkui“ į nasrus. Pasirodo, kad priešai nukovė *Darių* ir *Girėną* (jų pavardžių neprisimenu), jie slėpėsi Užunvėžio mokykloje. *Girininkas* ir *Žentas* neturėjo platesnės informacijos apie šiuos partizanus, nes kviečiami į susitikimus jie niekuomet neateidavo. Pasirodo, Užunvėžio mokykloje mokytojos Morkūnienės kambaryje antrame aukšte buvo įrengta jų slėptuvė. Kambarys pertvertas lentų siena, gražiai ištinkuotas. Sienoje buvo skylė, pro kurią vyrai galėjo išlįsti į kambariuką. Mokytoja ant tos skylės pakabino didelį tarybinį portretą, kambarys nekėlė jokių įtarimų. Vietiniai gyventojai pastebėjo, kad mokytojos kambarys labai sumažėjęs ir pranešė saugumui. Žmonės kalbėjo, kad tai vietos gyventojo Šulco darbas.

Ankstų sekmadienio rytą rusų garnizonas apsupo mokyklą ir, susigrūdę į mokytojos kambarį, pradėjo reikalauti, kad ji parodytų, kur slepia banditus. Rusai trankėsi, daužė sienas, tik Lenino paveikslo nelietė. Už jų stovėjo ginkluoti partizanai, pasiruošę žūtbūtinei kovai. Pastebėje slėptuvę, kareiviai ėmė šaudyti. Mokytoja kartu su vyrais stojo į bendrą kovą, bet baigėsi šoviniai. Nutarė bėgti. *Darius* su *Girėnu* iššoko iš balkono. *Darius* buvo nukautas vietoje, o *Girėnui* pavyko prasimušti pro pirmąjį apsupties žiedą. Nubėgo prie Užunvėžio malūno, bet ten buvo antras apsupties žiedas. Jį norėjo paimti gyvą. Išmetęs paskutinę granatą, *Girėnas* nusišovė. Mokytoja Morkūnienė iššoko iš antro aukšto ir ėmė bėgti. Ją suėmė gyvą, priešui reikėjo jos kančių. Apie ją žinau, kad buvo nuteista ir išvežta į lagerius.

Po Užunvėžio kautynių vėl viskas aprimo, gyvenimas ėjo sava vaga. Aplankyti vienintelio iš keturių sūnų likusio gyvo Alfonso-*Žydrūno* atvažiuodavo Šerelienė. Sengalvėlė paglamonėdavo, pamyluodavo jį ir išvažiuodavo kažkur į Juknonių apylinkes. Visa tai matant, buvo graudu.

Vėl atėjo ruduo. Naktimis prasidėjo šalnos. *Žentas* susirūpino žiemojimu. Su Slavinsko Vytu jie parinko labai gerą vietą žieminiam bunkeriui. Ta vieta buvo vadinamoje paprūdėje. Tai pamiškės pelkė prie didžiulio griovio netoli palaukės. Griovio dugnu tekėjo šaltinėlio vanduo. Jie džiaugėsi, kad visada turės

savo vandens, nereiks žiemą arkliu vežioti. Išpjovė lentas. Po kelių dienų jau turėjome pradėti bunkerio kasimą, tačiau išdavikas Gudelis nesnaudė. Suradęs *Žento* bunkerį, jis atvedė skrebus ir kareivių dalinį.

Iš vakaro, prieš pat partizanų žuvimą, mano brolis Jonas dar nuėjo pas juos. Buvo linksmi, nenujautė artėjančios nelaimės, paprašė Anykščiuose nupirkti žibalo lempai ir primusui. Spalio 25 dieną Jonas dviračiu išvažiavo į Anykščius, o aš, paėmęs paštininko krepšį, išėjau į Kurklius. Buvo labai gražus rytas, žemė tiesiog baltavo nuo šerkšno.

Kurkliuose atrodė ramu, nesimatė jokio skrebo. Grįždamas namo, išgirdau granatų sprogimus. Pasigirdo įvairių ginklų šūviai. Virš miško, toje vietoje, kur buvo jų bunkeris, išvirto juodų dūmų debesis. Staiga viskas nurimo, o po kurio laiko vėl pasigirdo sprogimai ir šaudymas. Taip kartojosi penkis kartus. Pagalvojau, kad viskas, žuvo paskutinis, penktas, partizanas. Taip ir buvo. Šaudymas nutilo, virš miško dūmai išsisklaidė. Buvo labai liūdna. Maniau, kad rasiu suimtus namiškius, bet to neįvyko. Stebėjau pamiškę, tik ten nesimatė nei gyvos dvasios.

Pavakary nuėjau pasižiūrėti bunkerio. Liūdnas vaizdas: sienos apdegusios, viršus atkastas, sienojai išmėtyti, viršuje gulėjo sudaužyto radijo aparato liekanos. Gal už kokių aštuonių metrų nuo bunkerio gulėjo Česlovo Krikštūno-*Tautvydo* nesprogusi šampalinė granata. Turbūt ją bemetant jį pakirto kulka, nes granatos dangtelis buvo atsuktas, o kapsulės virvutė nebuvo ištraukta. Kareiviai jos nelietė. Aš paėmiau granatą ir vėliau ją atidaviau *Žvalgui*. Bunkeryje stovėjo sprogęs kanistras su žibalu. Ant lovos – kalnas prikrešėjusio kraujo. Po stalu radau keletą *Žento* nuotraukų, ant jų irgi kraujo dėmės. Tų nuotraukų, deja, iki šiol neišsaugojau. Suradau krauju permirkusią žemę, tik nežinojau, kuris kurioje vietoje žuvo. Tik vieno Jono Sejūno žuvimo vietoje kaip įrodymas gulėjo diržas su vokišku kinžalu. Jis buvo išimtas, o makštis numesta prie kraujo klano.

Visai netoli bunkerio ėjo senas mažai važinėjamas keliukas. Užrišę virvę prie kojų, partizanus nutraukė prie keliuko ir su-

guldė. Alfonsui Sejūnui iš Užušilių įsakė juos išvežti. Kurklių skrebai sumetė lavonus kaip malkas į vežimą. Sejūnas nežinojo, kad veža savo giminaitį. Ant plento visus perkrovė į sunkvežimį, išvežė į Kavarską, paguldė prie vykdomojo komiteto. Šalia bunkerio radau storos eglės žievę: rusiškomis raidėmis užrašyta, kad 1950 metų spalio 25 dieną čia nušovėme penkis barsukus. Buvo dar kažkokios rusiškos raidės ir neįskaitomas rusiškas parašas.

Nuėjau pasižiūrėti seno bunkerio, kuriame partizanai jau seniai nebegyveno. Jis buvo taip užžėlęs žole, kad ir pats velnias nebūtų suradęs. Priėjęs pamačiau, kad bunkerio anga gražiai atidaryta. Į vidų nemesta granatų, nešaudyta, tik įlįsta pažiūrėti, kas ten yra viduje. Matėsi kareiviškų batų pėdsakai. Tada neliko jokių abejonių, kad išdavystė – Gudelio darbas. Šitą bunkerį jis žinojo jau seniai, tada surado visai netoli esantį naują. Radau nuo Užušilės pusės bunkerio link nevažinėjamu keliuku pažymėtus medelius. Jie buvo kirviu nutašyti. Kad išdavystė, rodė ir tai, jog nei miškas, nei kvartalas, nei zona nebuvo apsupti, tik vienas bunkeris. Už kokių 400 metrų nuo bunkerio tuo metu Vytas Slavinskas ir Alfonsas Leonavičius varė „samagoną“. Išgirdę šaudymą, paliko bravorą ir pabėgo, o kitą dieną viską rado taip, kaip paliko. Skrebai ir kariuomenė daugiau nieko neieškojo, nes buvo informuoti, kad daugiau nieko nėra.

Gal po kokio mėnesio pas mus atėjo Kurklių skrebai, atsinešė „samagono“ ir gėrė. Skrebų vadas Leita džiūgaudamas pasakojo apie kažkokį Seriožą. Aš ir paklausiau, kas per vienas tas Serioža. Leita man atsakė, kad tai rusų kareivis, kuriam mūsų miške banditai peršovė kaklą. Leita išgėrė taurę ir už to Seriožos sveikatą. Jis sakė, kad, šturmuojant bunkerį, niekas nežuvo, tik vieną rusų kareivį sužeidė. Ir tai savi, nes jis lindo labai arti bunkerio.

Leita buvo linksmo būdo skrebas ir dažnai kvatodavosi. Aš paklausiau, kaip jie su tais „banditais“ susidorojo, man būtina buvo tą žinoti. Leita nusikvatojo ir pradėjo pasakoti: kaip kareiviai, visą frontą perėję, užėmę Berlyną, o su šitais berniukais

nesusidoros. Paklausiau, ar labai priešinosi, tai skrebų vadas atsakė, kad priešintis jiems nebuvo kada. Skrebai su kareiviais tyliai apsupo bunkerį ir iškėlė jo angos dangtį su visa eglute. Granatų dar nemėtė, o pradėjo šaukti, kad Morkūnas pasiduotų, žadėjo dovanoti gyvybę. Po kurio laiko Morkūnas iki pusės išlindo iš bunkerio ir ėmė juos plūsti, paskui metė granatą ir šoko bėgti, bet toli nenubėgo. Skrebai greit jį nušovė. Tada vienas po kito iš bunkerio pradėjo lįsti kiti partizanai, bet krito vietoje kaip lapai. Paskutinį sužeidė, jis susimėtė ir vėl įkrito atgal į bunkerį. Tuomet skrebai ten suvarė tuziną granatų. Atkasę bunkerį, rado partizaną ant lovos nusišovusį, pistoletas gulėjo ant krūtinės.

Nežinau, kiek to skrebo pasakojime tiesos, bet varydami „samagoną“ Olų kalno papėdėje žmonės šauksmų negirdėjo, tik šūvius. Leitos paklausiau, kas toks buvo tas Morkūnas. Man atsakė, kad gaujos vadas, o jo slapyvardis *Žentas*, kilęs nuo Žemaitkiemio, iš Valų kaimo. Kitų partizanų Leita sakė nepažinęs, saugumas jų pavardes aiškinasi. Neišdrįsau paklausti, kas išdavė šituos Lietuvos didvyrius.

Kodėl Kurklių skrebai pažino tik vieną Morkūną-*Žentą*, nors niekada nebuvo jo matę? Atsakymas labai paprastas: jį pažinojo Gudelis, o kitų keturių šis judas nebuvo matęs, todėl nežinojo nei pavardžių, nei slapyvardžių. Gudelis sulaukė gilios senatvės, mirė 1994 m. Tegu teisia jį Dievas.

Sovietų valdžia Gudeliui dosniai atsilygino pinigais, paskui dar pridėjo lagerio. Kai 1951 m. Kaune suėmė partizaną Tubį-*Žvalgą*, per tardymą jis paminėjo, kad jam padėjo Gudelis. Tubys žinojo, kad Gudelis išdavikas. Bet neilgai jis sėdėjo, greit paleido, tik jo išdavikiški darbai archyve ilgam pasiliks.

Po *Žento* žuvimo aš laukiau, kada saugumas ateis manęs suimti. Tam buvo priežastis. *Žento* vyrai labai mėgo skaityti knygas, tai aš jiems nunešdavau iš kolūkio buhalterio Mykolo Daukšos nuosavos bibliotekos. Daukša turėjo daug gerų knygų. Prieš pat žuvimą aš nuvežiau dvi knygas, ant kurių buvo užrašyta, kad dovana Mykolui Daukšai vardo dienos proga.

Apie tai pasakiau Daukšai. Jis pažadėjo, kad niekam nesakys. Aš tvirtai tikėjau, kad Mykolas manęs neišduos, ir viskas praėjo geruoju.

Taip žuvo paskutiniai Kurklių apylinkių partizanai. Kurklių skrebai dar nenurimo, pradėjo persekioti mūsų kaimynę Bundinienę su dukra Zose. Jos po ilgo slapstymosi grįžo gyventi į savo mažą pirtelę. Skrebai nežinojo, kaip jas sunaikinti. Tuo metu žmonių jau nebevežė, jos buvo išsislapsčiusios per visus vežimus. Skrebų jos jau nebebijojo, tik labai jų nekentė. Nušauti šių moterų skrebai nesiryžo, tai būtų jų autoriteto pažeminimas. Bet jie sugalvojo: padarė kratą, numetė pačių parašytą dainą, panašią į partizanišką. Areštavo mergaitę ir išsivežė. Kiek buvo skausmo motinai, kurios vyras su sūnum žuvo miške, jau treji metai, kai dukra Janytė išvežta į Sibirą, o dabar dar paskutinę dukrelę Zosytę atėmė ir išvežė. Nuteisė pagal 58 straipsnį kaip liaudies priešę ir išvežė į Sibiro lagerius. Dieną naktį verkė motina, ėjo į saugumą prašyti, kad ir ją išvežtų pas Zosytę, bet saugumiečiai išvarydavo. Sakė, kad taip ir reikia banditų šeimoms. Pagaliau pati Bundinienė ryžosi važiuoti į Sibirą pas Janytę. Čia jai jau nebuvo ką veikti. Po daugelio metų grįžo Bundinienė su dukra Janyte ir apsigyveno Vilniuje. Atsėdėjusi daug metų, iš kalėjimo sugrįžo ir Zosytė. Saugumo darbuotojai ją sumušė, sužalojo. Dabar jos jau nebėra tarp gyvųjų. Tai buvo reto taurumo mergina.

„GIRININKO“ būrio partizanų sąrašas
(1947–1949 07 12)

1. KUKTA PETRAS-„GIRININKAS“ – iš Trakinių k.
2. ŠULSKUS ANTANAS-„NEMUNAS“ – iš Maskoliškio k.
3. ŠULSKUTĖ LEVUTĖ-„ŽIBUTĖ“ – iš Maskoliškio k.
4. NEČIŪNAS GINTAUTAS-„EIGULYS“ – iš Viktoriškių k.
5. NEČIŪNAS KLEMENSAS-„URĖDAS“ – iš Viktoriškių k.
6. TUBYS KAZYS-„ŽVALGAS“ – iš Didžiakaimio k.
7. JURAS JONAS-„ŽILVINAS“ – iš Burios k.
8. LEŠČIUS IGNAS-„DĖDĖ ŠALTEKŠNIS“ – iš Janonių k.
9. SABALIAUSKAS VILIUS-„SLAPUKAS“ – iš Beržinės k.
10. JAKUČIONIS STEPONAS-„AUŠRA“ – iš Trako k.

11. BURNEIKIS ANICETAS-„TOMAS“ – iš Pilviškių k.
12. MORKŪNAS VACLOVAS-„ŽENTAS“ – iš Valų k.
13. KEMEKLIS BRONIUS-„KERŠTAS“ – iš Leliūnų k.

„ŽENTO“ būrio partizanų sąrašas
(1949–1950 10 25)

1. MORKŪNAS VACLOVAS-„ŽENTAS“ – iš Valų k.
2. AUKŠTUOLIS ALFONSAS-„ERELIS“ – iš Martnonių k.
3. ŠERELIS ALFONSAS-„ŽYDRŪNAS“ – iš Juknonių k.
4. KRIKŠTŪNAS-GRANICKAS ČESLOVAS-„TAUTVYDAS“ – iš Klepšių k.
5. SEJŪNAS JONAS-„GINTAUTAS“ – iš Valų k.

Partizanai, žuvę ANTANO ŠULSKAUS-„NEMUNO“ bunkeryje
(1949 07 12)

1. NEČIŪNAS GINTAUTAS-„EIGULYS“
2. ŠULSKUTĖ LEVUTĖ-„ŽIBUTĖ“
3. LEŠČIUS IGNAS-„DĖDĖ ŠALTEKŠNIS“
4. ŠULSKUS ANTANAS-„NEMUNAS“ (nušautas medyje, pabėgęs iš bunkerio)

Partizanai, žuvę „GIRININKO“ bunkeryje
1949 07 12

1. KUKTA PETRAS-„GIRININKAS“
2. JURAS JONAS-„ŽILVINAS“
3. BURNEIKIS ANICETAS-„TOMAS“

NEČIŪNAS KLEMENSAS-„URĖDAS“ pabėgo iš bunkerio, tačiau vėl pateko į kareivių pasalą, buvo suimtas gyvas ir nuteistas. Dabar gyvena Viktoriškio vienkiemyje.

Partizanai, žuvę VACLOVO MORKŪNO bunkeryje
1950 10 25

1. MORKŪNAS VACLOVAS-„ŽENTAS“
2. AUKŠTUOLIS ALFONSAS-„ERELIS“
3. ŠERELIS ALFONSAS-„ŽYDRŪNAS“
4. KRIKŠTŪNAS-GRANICKAS ČESLOVAS-„TAUTVYDAS“
5. SEJŪNAS JONAS-„GINTAUTAS“

Apie kitus partizanus

1. TUBYS KAZYS-„ŽVALGAS“ buvo suimtas 1951 m. Kaune, nuteistas sušaudyti.

2. KEMEKLIS BRONIUS-„KERŠTAS“ suimtas V. PETRONIO-„KLAJŪNO“ dėka smogikų, nuteistas 25 metams. Kalėjo 16 metų. Saugumo archyvuose yra pažyma, kad ir jis kelis mėnesius buvo panaudojamas „banditų“ likvidavimo operacijose.

3. JAKUČIONIS STEPONAS-„AUŠRA“ žuvo Labanoro girioje 1951 03 19 kartu su kitais 9 partizanais.

4. SABALIAUSKAS VILIUS-„SLAPUKAS“ žuvo 1950 m. Skiemonių apylinkėse kartu su kitais 2 partizanais.

Apie POVILĄ MINSKĄ

Užrašė Algirdas Šiukščius
1998 12 27

Povilas Minskas gimė 1914 m. Kurkliuose. Be jo, šeimoje dar buvo 4 seserys (gyvena ir dabar). Antrą kartą užėjus Lietuvon rusams, jis iš pradžių pradėjo slapstytis, kad rusai nepaimtų į armiją. Kadangi miestelyje tas buvo neįmanoma, laikėsi pas pažįstamus žmones kaime. Ten susipažino su kitais vyrais, taip pat vengiančiais mobilizacijos, kasė su jais bunkerius. Tėvą visą laiką terorizavo Kurklių skrebų viršininkas, vis reikalaudamas, kad sūnus prisistatytų valdžiai. Grasino, jei tas nepasirodys, tai tėvą areštuos. Povilas buvo nutaręs eiti su partizanais, tačiau buvęs Kurklių viršaitis (Biliūnas?) patarė įstoti į vadinamąjį savisaugos būrį (tuomet skrebais jų dar nevadino). Jis sakė, jog įstojęs į jį žymiai daugiau padės partizanams, negu būdamas kartu su jais.

Vieną naktį Povilas sugrįžo iš kaimo, o rytą skrebų viršininkas išsivedė kartu su savimi. Per vienerius metus, kuriuos atbuvo su skrebais, du kartus buvo pasiryžęs išeiti į mišką, tačiau pasiliko, įkalbėtas saviškių vyrų. Per tą laiką pastoviai palaikė

ryšį su Alfonso Bagdono-*Aro* būriu. Ryšininku tarp jo ir Bagdono buvo Paviržis (vardo nepavyko sužinoti). Su partizanais buvo sutartas slaptažodis, o vaikščiodamas būryje jis visuomet nešiodavo šautuvą vamzdžiu žemyn, kad saviškiai atpažintų.

Kartą partizanai matė visai netoli praeinantį skrebų būrelį ir labai patogu buvę juos „sutvarkyti“, tačiau pamatė, jog viduryje eina su nuleistu žemyn šautuvu Minskas, teko visus juos palikti. Jis padėdavo partizanams šoviniais, platindavo atsišaukimus. Yra įspėjęs žmones, kas numatyta išvežti į Sibirą.

Kuomet 1945 m. birželio pabaigoje žuvo 32 „Aro“ būrio vyrai, Minskas juos buvo įspėjęs dėl galimo pavojaus. Jis budėjo skrebyne, matė ir girdėjo, kaip vienas žmogus skrebams pranešė apie partizanų buvimo vietą. Matydamas, kad skrebai ruošiasi pulti juos, per Paviržį pranešė Bagdonui. Tačiau tas buvo išgėręs ir pasakė: „Su skrebais mes dar pakovosime, mūsų didelis būrys“. Kad gali pulti garnizonas, jam į galvą mintis neatėjo. Įvyko kaip tik taip ir iš apsupties išbėgo tik vienas partizanas Kairys. Keli kiti stovėjo sargyboje atokiau, todėl taip pat spėjo pasitraukti.

Kai 1946 m. pradžioje areštavo Minską, Paviržis taip pat buvo suimtas. Paskui jį paleido, ar jis ką prasitarė, ar buvo užverbuotas, tačiau tuoj po to išprotėjo. Labai trumpai pagyveno namuose ir pasikorė. Net Minsko tėvui atėjęs sakė: „Aš išdaviau Povilą, aš išdaviau“. Tuomet jis tikrai buvo nepilno proto.

Minską areštavo Ukmergėje ir nuteisė 8 metams. Pasakojo, kaip jam buvo sunku kalėjime iš pradžių. Juk buvęs skrebas, o jų, be abejo, visi nekentė. Tik pasivaikščiojimų metu, kuomet pradėjo garsiai minėti partizanų vardus, kitus faktus, tuomet kaliniai atlyžo.

Grįžo į Anykščius 1956 m. Kadangi lageriuose teko dirbti kepykloje, iš pat pradžių čia ir įsidarbino, tačiau po mėnesio buvo atleistas dėl etatų mažinimo. Tada dirbo prie tilto statybos. Kuomet jo sesuo, dirbusi Vilniuje lietkoopsąjungoje, per protekciją įprašė rajkoopsąjungos pirmininką vėl priimti, tas ir buvo padaryta. Tačiau po to kepyklos direktorius yra sakęs: „Toks gali

dar žmones nunuodyti“. Ten išdirbo 20 metų, iki išėjo į pensiją. Tuomet dar pardavinėjo ledus, ir tas jam patiko, nes mėgo bendrauti su žmonėmis.

Prasidėjus Atgimimui, tą darbą metė, nes visa galva pasinėrė į veiklą: mitingai, perlaidojimai, rinkimai. Jau sirgdamas vėžiu dar dalyvavo S. Lozoraičio rinkimų kampanijoje. Labai pergyveno dėl jo pralaimėjimo. Mirė 1995 m., gražiai palaidotas ir paminėtas. Tačiau kai kas neapsiėjo ir be replikų: „Skrebas buvo, o laidoja su bažnyčia. Mat kaip mokėjo įtikti ir vieniems, ir kitiems“.

Kuomet gavo 2 kambarių butelį Anykščiuose, pirmasis sekretorius, sužinojęs apie tai, vos ne ant sienų lipo. „Kad man šitie banditai tuoj pat būtų iškeldinti“. Kažkaip pavyko atsikovoti tą butą. (Jo žmona – Burneikaitė, kurios brolis partizanas žuvo Kurklių šile 1949 metų vasarą.)

*Pasakoja **BRONIUS TRIBERŽIS-KURMIS***

Užrašyta Ukmergėje
1996 08 21

Gimiau Bijūnų kaime, Pabaisko apylinkėje 1928 metais. Tėvai turėjo 8 ha žemės, šeimoje augome 5 vaikai, visi kiek galėjom dirbom, stengėmės ir gyvenom ne taip jau blogai.

Dar gerai prisimenu 1940 metus, kada Lietuvą užplūdo Rusijos bolševikai. Tai buvo kažkokie mums nežinomi žmonės. Juos mačiau ir aš pats, tuos jų kareivius, jų apranga pusiau laukiniška, įspūdis buvo labai slogus. Pradžioje jie lyg ir nedarė kokių nors nusikaltimų, bet jau prieš prasidedant karui ypač mūsų inteligentiją pradėjo persekiot, grūst į vagonus ir vežt į Sibirą. Šiaip su žmonėmis mūsų jie stengėsi nebendrauti, nuo mūsų žmonių jie laikydavosi nuošaliai, matyt, buvo nuteikti arba įspėti savo vadų.

1948 m.Ukmergės kalėjime man teko sutikti apie 40 metų amžiaus žmogų, kuris liko gyvas po Pravieniškių lagerio kalinių sušaudymo 1941 m. Jis sakė, kad jie penki gyvi išliko, išlindę iš po

lavonų, pasakojo apie tas rusų čekistų žudynes. Sakė, jis esąs tikras, kad jį vis tiek suras ir sunaikins, kad neliktų gyvų liudininkų. Po to jį greit iš lagerio zonos iššaukė ir atgal jis nebegrįžo, matyt, tyliai sutvarkė. Tada jis pasakojo, kad atėjo politrukas, davė įsakymą pasiruošti ir su savo daiktais visus išvarė į kiemą. Surikiavo, o aplink didelė sargyba su kulkosvaidžiais apsupo. Ir tuo metu pradėjo šaudyti. Mes pirmieji kritom, o ant mūsų nukrito lavonai, šitaip išlikom gyvi. Po kiek laiko pasigirdo komanda: visi, kas likote gyvi, atsistokite, dovanosim gyvybę. Buvo tokių, kurie atsistojo, tada tuos pribaigė. Sargybiniai dar ilgai stovėjo ir stebėjo sušaudytuosius, gal dar kas sukrutės. Kai pasitraukė, tada atsargiai po vieną pradėjom išlindinėti iš po lavonų. Po to mes pasitraukėm prie upelio, nusiprausėm, nes buvom tiesiog permirkę nušautųjų krauju, o anksti ryte jau pasirodė vokiečių žvalgyba.

Vokiečių okupacijos metais mūsų krašte raudonųjų partizanų nebuvo, nors apie juos esu šiek tiek girdėjęs. Tais metais mes gyvenom Trečio Antakalnio kaime prie pat Montvilos dvaro, netoli ėjo vieškelis. Vokiečiai pas mus jokių represijų nevykdė, bet aš ir vyriausia sesuo buvom numatyti išvežti darbams į Vokietiją, todėl teko iš namų pasišalinti.

1944 m. vokiečiai pasitraukė liepos mėnesį (apie 25 dieną), o rugpjūčio 15 dieną jau rusai pradėjo gaudyt mūsų jaunimą į savo armiją. Brolis Ipolitas manęs paprašė atvest arklį, atseit eisim art dirvos. Aš pasiėmiau apynasrius ir einu. Tik pasikėliau ant kalniuko (čia pat gyveno dar kiti trys tėvuko broliai Triberžiai), išgirdau: „Stoj!“ Bet aš einu toliau, apsimečiau, kad negirdžiu. Tada dar kartą suriko „Stoj!“ Ir šovė.

Iki namų beliko keli žingsniai, aš dar paspartinau ir užėjau už namų. O pas dėdę, pasirodo, buvo atėję dar du jaunuoliai šaukiamojo amžiaus. Po šūvio jie išbėgo iš kambario ir visi trys, prisidengdami pastatais, pasileidom bėgt link griovio, po to krūmais ir išbėgom. Kiek pabėgę, sustojom, pasitarėm, ką daryti, nutarėm trauktis krūmais iki miško. Nuėjom iki miško. Ten gyveno trys broliai Grybauskai: Jonas, Juozas ir Povilas, jie irgi šaukiamojo amžiaus. Mes jiems sakom:

– Kelkitės, dumiam į mišką.

Patraukėm į mišką. Susikūrėm lauželį. Juozas Grybauskas, kaip vietinis gyventojas, išėjo palaukėn pasižvalgyti. Ten sutiko kažkokią moterį, su ja pasišnekėjo, ta pažadėjo, jei kas nors – praneš.

Miške prabuvom visą dieną, o ta moteris, Juozo paprašyta, vis vaikščiojo pamiške tai į vieną, tai į kitą miško kraštą ir stebėjo apylinkę. Tam miške mes prabuvom tris paras. Vyrai atsinešė vienas rusišką šautuvą, kitas vokišką, trečias prancūzišką plechavičiuko, atsinešė žiūronus, iš viso jau septyni vyrai susirinkom: Liukamas iš Stanislavuvkos, du nepažįstami, Jonas, Povilas, Juozas Grybauskai ir aš.

Tas miškas vadinosi Ąžuolynu, Šešuolių link. Čia ir buvo pradžia viso to mūsų apylinkių partizanų būrio.

Kada rusai pasitraukė iš apylinkės, viskas aprimo, mes tada irgi išsiskirstėm. Kadangi aš buvau gimęs 1928 m., manęs kariuomenė dar nelietė. Turėjau mokinio pažymėjimą, kurį nešiojausi kaip dokumentą, patvirtinantį mano asmenį.

O kai aš tada pabėgau, rusai atėjo pas mus. Brolis tai vyresnis – 1926 m. gimęs. Jis parodė mano metrikus, ir jo nelietė, paliko. Po to man jau reikėjo slapstytis, nesirodyt.

Atėjo ruduo. Ruošėmės kūlimui. Brolis paprašė nueit pas kaimyną pasiteiraut, ar ten jau baigia kult, vakare pervešim mašiną, o ryte galėsim kult. Atsikėliau dar su patamsiu, išėjau. Begrįžtant jau truputį praaušo. Einu prieš kalniuką, žiūriu – stribai apstoję mūsų namus, gal apie 10 vyrų. O tuo momentu motina pasiuntė pas tą patį kaimyną seserį, kad aš jau nebegrįžčiau. Tada greit apsisukau, vėl į griovį, į krūmus, vėl to paties miško link. Bet brolį pasiėmė stribai, nusivarė į Pabaiską, uždarė sklepan stribyne ir keturias dienas išlaikė, reikalavo, kad aš ateičiau.

Taip viskas ir prasidėjo. Nori nenori – namuose nebegali būti. Kadangi dar ir ūgiu už brolį buvau didesnis, jie manė, kad aš ir vyresnis.

Frontui traukiantis, kaimuose pas mus sudegino daug namų. Vaigeliškių kaime pas Sruogą prisiglaudžiau. Jie daug padėjo

partizanams. Būdavo, dieną medžius vežam iš miško, per vasarą bepartizanaudami jam pastatėm namą.

Rudenį paleido gandus, kad va, vyrai, stokit armijon, Rusijon nebeveš, tarnausit Lietuvoje ir beveik visi savo rajonuose. Nemažai vyrų susigundė ir nuėjo savo noru registruotis. Taip visus ir nušlavė, tiesiai į Briansko miškus. Stojo ir mano brolis. Tiesa, vokiečiai traukdamiesi iš kaimų rinko vyrus kast apkasų. Paėmė mūsų tėvuką, dėdę Adomą Triberžį. Tėvukas grįžo, o dėdė Adomas nebegrįžo. Aš likau šeimininku namuose. Rudeniop pasirodė toks Pranas Grigas. Jis atvažiavo iš Kauno, nes čia, Antakalnio kaime, gyveno jo sesuo, o jos vyrą areštavo tuoj užėjus rusams. Tada tas Grigas apsistojo pas mus, nes pas seserį jam buvo nesaugu. Padarėm bunkerį klojime. Ten jis ir slėpėsi – kiek pabūna bunkery, išeina. Tada partizanų būriai dar tik kūrėsi. Po to jis išėjo į būrį.

Po kurio laiko grįžo Jonas Žiupka-*Šarūnas*. Prieš tai jis buvo pasitraukęs į Vakarus. Buvęs Ukmergės saugumo darbuotojas Nepriklausomos Lietuvos metais. Jį 1944 m. per Kalėdas nuleido ant Siesikų ežero kaip desantininką. Pradžioje jį labai sekė, bet jam pavyko pėdas sumėtyt, taip jis ir užsiliko.

Tada šitas *Šarūnas* ir *Genys* – Pranas Grigas organizavo pirmuosius partizanus. Vėliau *Šarūną* sužeidė kažkur apie Krikštėnus. Jie ėjo trise valgyt kūčių su *Katinu* ir *Viesulu* – Petru Kuncevičiumi (jo brolis irgi buvo partizanas *Verpetas*), ir juos užklupo rusai. *Šarūną* sužeidė į ranką, o *Viesulą* į koją, *Katinas* žuvo.

Šarūnas su *Viesulu* pasitraukė ir apsistojo pas Vandą Lukauskaitę-*Gegutę*, Smetonos laikų komunisto Zajenčkausko svainę. Kadangi ji gyveno pamiškėje viena, pas ją buvo saugiau pasigydyt žaizdas. Po kelių dienų jie persikėlė pas Sruogą Vaizgeliškių kaime. Aš ten nueidavau, susitikinėdavom ir aptardavom visus reikalus. Po kiek laiko vyrai pagijo, nors *Viesulas* taip ir liko šlubas. Jam miške buvo sunku, negalėjo daug vaikščioti, tada mes padarėm bunkerį Antakalny. Ten buvo dvaras, prie vokiečių irgi buvo toks valdiškas ūkis padarytas, o kai rusai užėjo, padarė „savchozą“. (Tas dvaras anksčiau priklausė Stasiui

Montvilui, jis Panevėžyje dar turėjo mielių fabriką.) Ten buvo grūdų sandėlis – šone tarp krūmų, pastatas nenaudojamas. Mes po tuo sandėliu iškasėm bunkerį, iškart atsarginį, jeigu riesta, kad galėtum pasislėpt. Pamatai aukšti, sulig žmogaus ūgiu; žemes iškasėm, užmaskavom, padarėm landą su dangčiu. Jeigu kas – per sodą, per krūmus. Ten gyvuliai ganosi, saugiau maistą pristatyt, į kibirą įsidėjus.

1946 m. pradžioje organizavo tokį atsarginį nepilnamečių partizanų būrį. Šitie jaunuoliai ir rūpinosi bunkerių statyba, maistu. Buvome kaip partizanų pagalbininkai, turėjome ir ginklus. Jei kas neturėjo, atliekamą granatą duodavo partizanai. Daugiausia tą nepilnamečių būrį organizavo *Genys*. Visiems davė slapyvardžius. Davėm priesaiką ir buvome jau kaip tikri partizanai. Kiek pamenu, tą atsarginį būrį sudarė:

1. Kazys Stašelis-*Griausmas* – iš Trečio Antakalnio k.
2. Stasys Petrauskas-*Meška* – iš Inkilų k. (miręs)
3. Bronius Triberžis-*Kurmis* – iš Trečio Antakalnio k.
4. Petras Balžekas – iš Inkilų k. (gyvena Kaune)
5. Vagonis – iš Paprėniškių k. (buvo 4 broliai)

Buvo ir daugiau toj mūsų grupėj, bet atsargos dėlei kitų mes neprivalėjom žinoti. Gyvenome legaliai namuose su tėvais, kadangi buvome nepilnamečiai.

Kartą *Genys* mums paliko rusišką šautuvą. Mes su Kaziu Stašeliu buvome artimi kaimynai, abu vienodo ūgio, labai panašūs ir geri draugai.

Dabar mes galvojam, kaip čia pabandžius iššaut iš to šautuvo. Šovinių turim, tik spynos nėra. Greit sumetėm, kad pas skrebą Pašilėj galima būtų gauti tą spyną. Nuėjom pas skrebą Stasį Augustiną (jis buvo labai aršus, visi jį vadino „Stasiucku“), jis tada jau buvo kažkokiu viršininku. O sugalvojom ne taip jau kvailai. Aš nunešiau jam kažkokį dokumentą pasirašyt. Įėjom abu į tą namą, „Stasiuckas“ sėdi kitam kambary už stalo. Prinešiau jam tą dokumentą, o mano draugas Kazys pasiliko prieškambary, kuriame už lovos galo stovėjo šautuvas. Kol man pasirašinėjo stribas, Kazys spėjo ištraukt iš to šautuvo spyną, įsidėt į kišenę ir

„nusiplaut“. Kai tik pasirašė, aš irgi mikliai pro duris, pasiveju Kazį ir skutam abu. Tikėjom, kad mūsų net neįtars. Dabar reikia eit kur nors iššaut. Tame dvare buvo didelis tvartas, o viduje garsas toli eina, nesupras niekas, kur šaudė. Nuėjom į tą tvartą ir gerai pašaudėm. Vėliau toks Jonas Piliponis, šaukiamo amžiaus, išėjo į mišką ir teko jam atiduot tą šautuvą.

Po kiek laiko palieka mums vokišką šautuvą, sugadintą. Kažkoks brokas, nešauna, ir gana. Mes vėl su Kaziu sukam galvas, kaip čia dabar padarius. Šimtą kartų išardėm, sudėjom, bet vis tiek nešauna. Tada susiradom „prosą“, pridėjom anglių, įdėjom dužiklį, įkaitinom, prailginom ant priekalo, užgrūdinom. Pasirodo, labai nedaug reikėjo, gal pusės milimetro. Vakaro sulaukę, vėl nuėjom į tą patį tvartą išbandyt. Kai skėlė – kaip iš patrankos. Tvarka. Partizanai greit sužinojo, kad šautuvą mes suremontavom ir dar šaudėm. Pasiėmė ir tą šautuvą iš mūsų. Po kiek laiko jie aštuoniese stovyklavo: *Šarūnas*, *Genys*, *Dobilas* – Keburys Jonas, *Gaidys* ir kt. *Šarūnas* mus pasikvietė ir pasakė, kad man arba Kaziui reiktų eit į stribyną dirbt. Kadangi jis, kaip buvęs saugumietis, žinojo, kaip reikia kovot su priešu. Aš net išsižiojau, nesupratau, kodėl jis dabar mus verčia eit į stribyną. Kazys sako: aš einu. Ir išėjo. Nuėjęs pas viršininką, ėmė siūlytis:

– Viršininke, noriu pakariaut.

– No... no... no, – išpūtė žandus viršininkas, – gerai, gerai, jeigu nori kariaut...

Tuomet kaip tik tvėrėsi milicija, tai jis ir prašo, kad į tą miliciją priimtų.

Įsidarbino Kazys Pašilėje milicininku, o aš tapau jo ir partizanų ryšininku. Pašilės mokykloje buvo įsikūrusi stribų būstinė, tai čia Kazys ir įsidarbino. Per mane *Šarūnas* Kaziui davė nurodymus, kaip jam elgtis tarnyboje, išeigos metu liepė eit pirmam arba gale kolonos atsilikus, kad susišaudymo metu nenušautų. Kazys 1946 m. tuoj po spalio švenčių įsidarbino, o 1947 m. kovo mėnesį išbėgo. Kadangi dirbo eiliniu milicininku, nauda miškui iš to nebuvo didelė, tik kartais prieš laiką sužinodavome, kad stribai eis į žygį.

Kartą Alionyse tie stribai atėjo į pamiškę ir vaikšto sau drąsiai. Gerai, kad buvo *Genys* ir *Šarūnas*, jei ne, jie būtų nušovę visus, tarp jų ir Kazį.

Vakare pas mane atėjo *Šarūnas* ir pasakė, kad kuo greičiau susitikčiau Kazį ir praneščiau apie tai, tegu ką nors daro.

Kitą dieną susitikau Kazį ir viską jam papasakojau. Sutarėm vietą, kur aš jo ateisiu laukt pamiškėje. Mūsų laimei, tą dieną buvo baisi pūga, dangus su žeme maišėsi. Atvažiavo girti stribai į būstinę. O Kazys tame pačiame name antram aukšte ir gyveno. Jis girdi, kad telefonas skamba be perstojo, bet niekas neatsiliepia. Atėjo prie telefono, žiūri, viršininkas miega kėdėje. Tada jis telefoną išjungė, apsivilko viršininko miline, iš spintos pasiėmė kulkosvaidį, penkias „lėkštes“ su šoviniais, automatą, pusautomatį, pistoletą ir – į kojas. *Genys* man jau buvo pranešęs, kur juos susirasti. Sulaukiau Kazį pamiškėje su visa amunicija. Ir jau be juokų skutom į vietą, o pūga visus pėdsakus užnešė. Greit pakinkė arklius ir iš to krašto pasitraukėm tolyn.

Aš grįžau namo, bet jau buvo neramu, labai neramu. Ryte atsikėliau, vaikštau po kambarį ir svarstau, kur dėtis. Namuose likt pavojinga. Apsirengiau, kepurę užsimaukšlinau ir einu miestan, Ukmergėn. Eidamas sutinku tokias Kopūstaites. Jos manęs klausia, kas naujo, aš joms sakau, kad nieko nežinau, o jos sako:

– Pas mus per naktį stribai kratą darė, Kazys Stašelis pabėgo su ginklais...

– Tikrai? – klausiu nustebęs.

– Taip, patys stribai sakė, pėdsakų ieško...

Ieško tai ieško, bet visai ne ten, pagalvojau. Pabaisko pusėje, Deltuvėlės kaime.

Paskui einu per tiltą. Žiūriu, be kepurės veža viršininką, o su juo dar keli stribai nuleidę galvas važiuoja. Supratau, kad Ukmergės čekistai areštavę Pašilės stribus su visu viršininku. Grįžtu namo. Aš čia jaučiuosi tik kaip svečias. Klausiu namiškių, ar nebuvo kas užėjęs, tėvai pasakė, kad buvo kažkoks, klausė, kur aš, pagal nusakymą – man nepažįstamas, bet sakė, kad jis esąs mano draugas, norįs mane pamatyti.

Pirmoj eilėj griebė Kazio tėvus ir reikalavo pasakyt, su kuo Kazys artimiausiai draugavo. Tie pasakė, kad su Triberžiu buvo geriausi draugai.

Prieš paimant Kazio tėvus, iš vakaro aš dar buvau pas juos užėjęs. Jie gyveno pas tokią Marytę Valaikienę. Jos vyrą su kitais dviem buvo areštavę tik užėjus rusams, jie dingo be žinios: Stasys Valaika, Maselskas iš Graužiečių kaimo ir Kapočius (Pašilės nuovados viršininkas). Be to, tos Valaikienės brolis Stasys Darulis-*Šernas* buvo išėjęs į mišką ir partizanavo *Plieno* – Alfonso Morkūno būryje.

Likau aš jau vienas. Pasislapstydavau pas vieną, pas kitą kaimyną. Atėjo ir pavasaris. Tuo metu kažkaip apie namus trainiojausi. Įlipu į obelį, atsisėdu ant šakos ir skaitau knygą, nes man *Šarūnas* liepė laikytis, kol galima, neit į mišką. Jis ir savo sūnų labai jau nenorom priėmė, vėliau ir tas žuvo (Raimundas Žiupka-*Kovas*).

Iki 1947 m. birželio 23 d. taip ir slapsčiausi. *Viesulas* slapstėsi kaime pas tokią Janę Balžekaitę. Ten buvo pirtis prie balos, tai ant tos pirties abu pabūdavom, kartais išeidavom pasivaikščiot. (Balžekaitė buvo ištremta į Sibirą, grįžusi gyvenimą baigė savižudybe.)

Susitikdavom ir su kitais partizanais. Graužiečiuose jie turėjo bunkerį tokiame šlaite. Ten gyveno du broliai Aiduliai – Feliksas ir Julius. Pamiškėje raistas, labai sunkus priėjimas, jie žinodavo takus tam raiste ir ten laikydavosi. Šitie Aiduliai juos rėmė ir padėdavo jiems.

Pas Jadvygą ir Vacę Striogaites Vaizgėliškių kaime irgi buvo bunkeris, teko ir ten kurį laiką slapstytis. Šiuo metu Vacė jau mirusi, o Jadvyga gyvena Rokuose. Šie žmonės labai daug padarė partizanų labui. Tokių žmonių mažai.

Kada partizanus užklupdavo rusų garnizonai, tada jie susiskaldydavo mažomis grupelėmis ir slėpdavosi bunkeriuose ar pas gyventojus, o paskui vėl susieidavo.

Per Jonines iš ryto į namus užeinu, mama klausia, kur aš einu, kur būsiu, aš jai pasakiau, kad ir pats nežinau...

Nuėjau pas Striogaites, o partizanai tuo metu slėpėsi bunkery pas tuos Aidulius.

Striogaitės ruošia baliuką Joninėms, nes *Šarūnas* – Jonas, ir mano „išleistuvėms“. Jos pyragus kepa, ir aš kartu su jomis, taip įkibom į darbą, kad užmiršom viską. Tik šuo au... au... Pažiūriu per langą – stribų pulkas per kokį dešimt metrų nuo gryčios. Aš užšokau ant aukšto ir pasislėpiau už kamino. Vienas užsitaisė automatą ir lipa laiptais aukštyn. Ką gi, iškart pamatė ir nusikėlė žemyn. Aš vienas, o jie keturiese su šunimi. Ir dar kareivių keletas kieme. Antrankius uždėjo ir nusigabeno Pašilėn, stribų būstinėn. Darė kratas pas Striogaites ir pas mane tėviškėje. Pas jas rado tris diskus vokiško kulkosvaidžio, keletą vokiškų šovinių. Pradėjo tardyt mane, liepė viską pasakot smulkiai ir nuosekliai. Svarbiausias tikslas man buvo išsukt tas merginas. Kai suvedė akistaton, aš viską prisipažinau, kad šoviniai ir diskai mano, kad jos nieko nežinojo apie tai. Po kurio laiko jas paleido. Man didžiulis akmuo nusirito nuo krūtinės. Apie save jau galvos nesukau – kas bus, su tuo ir taikysiuos.

Pradžioje uždarė į karcerį. Ir prasidėjo „linksmos“ dienos. Antram aukšte stribyne buvo kambarys be lango. Tai į tą kambarį nuveda, sustoja kokie 5–6 aplink ir duoda kumščiais, o aš kaip sviedinys nuo vieno ant kito krentu.

Tardė žydas Lenskis, rusas Trubočistovas. Lenskis buvo kaip patarėjas. Jis vaikščiojo po visus kabinetus ir patarinėdavo, kaip elgtis su tardomuoju nepatyrusiems tardytojams.

Lenskis manęs klausia:

– Ahr pažįsti Kahusę?

Karusytė Valaikaitė-*Žibutė* iš Inkilų kaimo buvo mūsų ryšininkė. Jos ir jaunesnioji sesuo Alytė ateidavo su paštu, nešdavo toliau, taip pat ateidavo ir ryšininkė Vanda Petrauskaitė-*Liepa*. Pagrindinė ryšininkė buvo *Narsuolė* – Ališauskaitė.

Ukmergės saugume, kada mane uždarė 1947 m. prieš Šv. Joną, per Petrines buvo graži diena, o pavakary pasigirdo kažkoks šurmulys kieme. Mūsų kameros duryse, matyt, anksčiau buvo įkaltas vinis ir ištrauktas, likusi maža skylutė. Aš prislinkau prie durų

ir žiūriu per tą skylutę. Matau, ateina koridoriumi žmogus su didele barzda, ilgais plaukais ir dar pusnuogis. Po tos nakties praėjo kokia savaitė. Vieną naktį atsidaro kameros durys, įeina žmogus – tarytum Kristus nuo kryžiaus nuimtas: pusiau nuogas, basas, su ilga barzda, plaukais apžėlęs, apatiniai marškiniai perplėšti. Supratau, kad tai tas pats, kurį mačiau prieš savaitę koridoriuje. Aš jam pirštu pamojau, kad ateitų gultis. Jis priėjo, daviau jam vieną apklotą. Naktį šnekėt neleidžia, tik keliais žodžiais persimetėm ir užmigom. Ryte atsikėlėm, mes jau lyg ir draugai. Po to jis man ir papasakojo, kaip čia pateko.

Jis, pasirodo, savo namuose buvo išsikasęs bunkeriuką ir sėdėjo jame. Apie tą jo bunkeriuką žinojo tik kaimynas. Šis žmogus buvo Adomas Zupka nuo Deltuvos.

Tas jo kaimynas, prieš eidamas bažnyčion, užėjo pas šitą Zupką ir pasakė, kad turės svečių, pakvietė jį ateit vėliau. Tie svečiai beržyne stovyklavo. Apie 11 valandą jis net neapsiavęs, basas, išlindo iš bunkeriuko ir per vasarojų atslinko iki to kaimyno daržinės. Atėjo, pasisveikino, bet nė vieno pažįstamo, o atseit partizanai. Jam jau kažko neramu. Šitie „partizanai“ ėmė pasakoti, kad jie čia atėję iš labai toli, kur buvusios kautynės, todėl reikėję trauktis iš tos vietos. Jie ėmė teirautis, kaip užmegzt ryšį su vietiniais partizanais, kaip su jais susitikt. Jis jiems paaiškino, kad vienas bunkeryje sėdi, niekur nevaikšto, nieko nežino. Tada prie jo priėjo toks odine striuke, atseit būrio vadas, ir pasakė:

– Tu provokatortius! – išsiėmė pistoletą ir šovė į jį. Adomas nukrito ant žemės.

Tuomet šitie „partizanai“ pasikinkė arklį, prisidėjo šieno vežiman, įmetė Adomą, ant viršaus dar šieno užmetė, susėdo visi ir važiuoja. Netrukus pajuto, kad važiuoja per grindinį, suprato, jog veža miesto gatve. Kiek pavežė, sustojo, numetė šieną ir liepė išlipt. Žmogus pakėlė galvą, žiūri – Ukmergės saugumas. Įvedė į vidų, pasodino už stalo. Ateina ir tas jų „vadas“ su odine striuke, kuris šovė į jį. Tada jam į kailį ir pasakok, kur susitikinėji su miškiniais...

Dabar neaišku, ar tas kaimynas, kuris jį pasikvietė ateit pas save, žinojo ar nežinojo, kad tai provokatoriai. Jei žinojo, vadinasi, ir jis pats buvo užverbuotas, o galėjo ir nežinoti.

Tardymo metu šitą Adomą čekistai ėmė kankinti, už barzdos tampyt, plaukus nuo galvos raut. Žmogelis neišmano, kaip nusikirpt barzdą. Aš turėjau vieną pažįstamą iš tų prižiūrėtojų, tas perdavė man mažytes žirklutes, aš Adomui nukirpau barzdą, plaukus, kad nebūtų už ko čekistams nusitvert.

Po keleto parų Adomą iš mūsų kameros išvedė. Ir mes daugiau su juo nebesusitikom.

Nuteisė mane 10 metų lagerio ir 5 metams be teisės. Kadangi byloje buvau vienas, mane labai greit „pravarė“. Aukščiausiasis teismas patvirtino, perkėlė į paskirstymo punktą. Ir net nepamačiau, kaip atsidūriau Magadane, o ten – tiesiai į aukso kasyklas įmetė. Pirmus metus labai liūdna buvo, darbo sąlygos nepavydėtinos. Iš tūkstančio kalinių mūsų sveikų liko 350. Paskui atvažiavo iš Maskvos komisija: aukso tai nėra, plano nėra. O kodėl? Ir pamatė, kad jau visi gatavi. Tada padidino maisto davinį, šiaip taip atsigavome.

Aš jau irgi nebepaėjau – vienas kareivis veste vedė iš darbo, o kitas, į nugarą įrėmęs šautuvą, varė.

Šachtose dirbome po 12 valandų. Arkliai neatlaikydavo, krisdavo. Vėliau sutrumpino laiką iki 8 valandų, o kai Stalinas mirė, tada jau visai atkutom. Dešimt metų atbuvau Magadane. Grįžau į Lietuvą 1956-ųjų rudenį, kaip tik per Visų šventę.

Maždaug 2,5 metų buvo įskaičiuota. Pagal procentus mano buvo uždirbta iki 150%. Iš Estijos atvažiavo atostogų tokios Smažinaitės. Mano sesuo panorėjo išeit iš kolchozo. Tokia proga pasitaikė – pirmininkas atostogavo, o pavaduotojas truputį man pažįstamas iš ankstesnių laikų, jis ir sako:

– Dinkit tyliai, ir viskas.

Mes tada susikrovėm lagaminus ir su tom Smažinaitėm išvažiavom Estijon. Įsidarbinom, bet, pasirodo, mane nuo pat pirmos dienos sekė, viskas užrašyta: kur buvau, ką šnekėjau... O jaunimas manimi kažkaip pasitikėjo, „tėvu“ vadino. Jeigu

„tėvas“ pasakė, taip turi ir būti. Spalio mėnesį įsidarbinau, o kitų metų kovo mėnesį Estijoj mane areštavo antrą kartą. Prirašė visą kalną raštų KGB kontora, kad aš toks didelis veikėjas, kad variau propagandą, organizavau streikus ir t. t. Kratos metu dar šiek tiek rado „antitarybinės“ mežiagos, tokį žurnalą „Rytų savanoris“, kuris ėjo vokiečių laikais. Mano supratimu, tai ten nebuvo už ką teist. Rado motinos laiškus, tokią religinę knygą be viršelio, dar dainų sąsiuvinį. Viską sudėjo, sukrovė ir ėmė vardint baudžiamojo kodekso straipsnius. Pirmiausia – laikymas antitarybinės literatūros, paskiau atsirado liudininkai, kurie visa tai skaitė, vadinasi, aš tą literatūrą ne tik laikiau, bet ir platinau. O dar per Šv. Velykas reikėjo platformą smėlio iškraut. Kas tau dirbs per tokias šventes. Merginos galvas apsirišo, mes išėjom miestan, nėr kam tos platformos iškraut. Už tai apkaltino, kad buvau streiko organizatorius. Žodžiu, už tą visą „veiklą“ man aukščiausiasis teismas „užsūdė“ 6 metus be jokio apskundimo ir be jokios malonės. Taip aš atsidūriau Mordovijoj.

Aš gerai pažinojau ir rinktinės vadą Morkūną-*Plieną*. Vieną kartą vyko susitikimas pas Kazį Petrauską Inkilų kaime. Vanda Petrauskaitė-*Liepa* taip pat buvo mūsų ryšininkė (šiuo metu gyvena Jonavoje). Tada gana daug buvo susirinkę partizanų. *Plienas* sakė kalbą. Aš dar pamenu jo žodžius:

– ...Jau greit būsim išlaisvinti, skaičiuojam ne dienas, o valandas...

Tai šitaip amerikonai mus „išlaisvino“, dar penkiasdešimt metų teko keliais vaikščiot atsiklaupus prieš česnaku pasmirdusį okupantą.

Povilas Grybauskas iš Stanislavuvkos kaimo žuvo pats pirmas 1945 m. Jį areštavo stribai, atseit jis turi ginklą, nors to ginklo jie pas jį nerado. Mušė mušė, tada parsivežė į namus ir liepė parodyt, kur tas ginklas paslėptas. Jis neva ėjo parodyt, įėjo daržinėn, išlindo per pamatus ir šoko bėgt į mišką, bet stribai jį pasivijo ir nušovė. Grybauskai buvo trys broliai, visi žuvo.

Šarūno – Jono Žiupkos vadovaujamas būrys veikė Antakalnio kaimo ribose, apie Šešuolius, Želvą. Būryje buvo nepasto-

vus skaičius kovotojų. Vieni ateina, kiti išeina. Dar man pačiam tekdavo išvesti. Išvedžiau tokį Vasilių nuo Gelvonų. Būdavo, atveda pas mane, o aš vedu dar toliau. Jis laimingai nepateko, liko gyvas, niekas jo neįtarė ir niekas neišdavė, kadangi veikė daugiausia vienas. Šiuo metu tebegyvena Pabaisko miestelyje.

„Šarūno“ būrys buvo pavaldus *Plienui*. *Plienas* veikė apie Lyduokius, Šešuolius, iki Želvos. Apie Želvą, link Širvintų, dar veikė „Vėtros“ būrys, o „Stiklo“ būrys veikė Taujėnų pusėje.

Pats Kazys Stašelis-*Griausmas* yra pasakojęs:

– Aš turėjau išvaręs geros ruginės specialiai stribams pagirdyti. Tada prieš pabėgimą pats nuvežiau visą pusbidonį. Jie girti jau buvo, tai aš jiems dar suverčiau, o pats pasistačiau vandenio butelį ir geriu. Kai pamačiau, kad jie jau visi prisilakę guli, telefonas burzgia ir burzgia, niekas nebetrukdo, tada ėmiau veikt...

Teko girdėt, kaip Deltuvėlės kaimo žmonės šneka. Sako, išdavikas, skrebas buvo, o paskui apsivogęs pas miškinius nuėjo. Ką tada galėjo suprasti eilinis kaimo žmogelis, kodėl taip įvyko, kodėl Stašelis į stribyną nuėjo tarnaut, kodėl iš ten su ginklais grįžo į mišką.

Čia kaimynystėj gyveno toks stribas Vincas Belickas. Jis sako, kad dabar baisu gyvent, Stašelis atvažiavo, ko jie čia dabar būriuojas, jis galvojęs, kad tas Stašelis seniai pakartas Rusijoj. Tuoj užsidangstė langus Belickas tamsiom marškom, kad niekas jo nematytų. O pats – kaip karikatūra, sukumpęs, mėlyna nosim, į žmogų nepanašus. Čia tikrai niekas nekentė tų pasmirdusių stribų.

Kazį Stašelį-*Griausmą* paėmė gyvą tokiomis aplinkybėmis. Jis važiavo pasiųstas partizanų kažkokiais reikalais. Jį pasivijo lengvoji mašina, iš jos išlipęs žmogus ir, parodęs į Stašelį pirštu, pasakęs: „Šitas“. Tada iš mašinos iššoko ir daugiau, užlaužė jam rankas, surišo ir taip jį „supakavo“.

Kiek man žinoma, *Plieno* štabe sėdėjo toks *Žeruolis*. Ir iš kitų „Plieno“ būrio partizanų teko girdėti, kad tas *Žeruolis* daug partizanų sutvarkė.

1946 m. vyko kažkoks susirinkimas Antakalny, po kurio stribai ėjo į namus, kartu ėjo jau mano minėtas „Stasiuckas“ ir dar

trys. Užėjo pas Keburį, o ten buvo *Viesulas*, *Griausmas*, *Genys* ir dar keli gelvoniškiai, iš viso šešiese. Žiūri, ateina tiesiai gryčion šitie stribai. Namas dviejų galų. Jie perbėgo į kitą galą ir galvoja jų neliest, o *Viesulas*, kol atsikėlė iš lovos, nebespėjo perbėgt, susidūrė ties durimis su tais stribais: vienas iš vienos, kitas iš kitos pusės daro duris. Tada *Viesulas* iš automato kaip trenkė, stribas ir nukrito, o kiti šoko bėgt. Vienas užbėgo už tvarto, o ten baliūkštė gili („bliūdeliu“ ją vadino). Ten jis atsigulė ir ėmė atsišaudyt. Tada *Griausmas* užlipo ant stogo kopėčiomis. Stribas žiūri, kas per duris eis, o į stogą net dėmesio nekreipia. Kelias serijas paleido, ir tas stribas atsilošė. Stribas Četrauskas visas užduseęs, persigandęs (o dar pagėręs gerai) sužeistas pasivijo arkliu važiuojančius, vežiman įkrito.

O tas „Stasiuckas“ stribas buvo mažo ūgio, nešiojo „bardankę“ be dirželio, linine virvele prisirišęs, ji daužė jam kulnus, žemę siekdama. Jis niekaip negalėjo užmiršti, kaip buvo šautuvo spyna pavogta, bijojo, kad ir jį patį gali nušauti. Nuo dviejų plūgų nusiėmė noragus, perrišo virvagaliu, vieną ant krūtinės užsidėjo, kitą ant nugaros – ir vaikšto po kaimus net svyruodamas į šonus nuo tokios „neperšaunamos liemenės“.

Toks Stepulis, buvęs pasienio policininkas, atsėdėjęs 15 metų lagery, sakydavo:

– Kai pamatydavau „Stasiucką“ einant, negalėdavau išsilaikyt, nugriūdavau iš juoko...

Mūsų krašto partizanai

1. Viktoras Darulis-*Libardas*, gim. 1921 m., iš Juodžiūnų k. Žuvo 1948 m. Paškonių k.

2. Kazys Ališauskas-*Spartakas*, gim. 1909 m., iš Juknonių k. Žuvo 1949 m. Užupėnų k.

3. Jonas Džiovalas-*Karosas*, gim. 1919 m., iš Nuotekų k. Žuvo 1947 m. Kadrėnų k.

4. Vytautas Skubeika – iš Vaitkuškio k. Žuvo apie 1949 m. netoli Pabaisko.

5. Mykolas Papickas – iš Bakšionių k. Paimtas gyvas, kalėjo lagery. Miręs.

6. Bronius Purlys-*Bosas*. Miręs.

7. Jonas Keburys-*Dobilas*. Miręs.

8. Kazys Stašelis-*Griausmas* (gyvena Kaune).

9. Jonas Piliponis-*Trimitas* – iš Daugėliškio k. Žuvo miške apie 1950 m. Susisprogdino sužeistas.

10. Jonas Žiupka-*Šarūnas*, gim. 1900 m., iš Graužiečių k. Atsisveikino su visais ir ėjo aplankyt tėviškės. Pateko į apsupimą, nusišovė.

11. Julius Katinas – iš Petrašiūnų k. Žuvęs.

12. Juozas Grybauskas. – Žuvęs.

13. Jonas Grybauskas-*Paukštelis*, gim. 1913 m., iš Paprėniškių k. Žuvo 1949 m. Jogvilų k.

14. Raimondas Žiupka-*Kovas*. Žuvęs (*Šarūno* sūnus) pas Striogaites bunkery Vaizgėliškių k.

15. Kunavičius. Jie su Stašeliu vaikščiojo dienos metu ir rusų kareivis, iš kažkur netikėtai atsiradęs kaime, jį nušovė.

Apie „DIDŽIOSIOS KOVOS“ apygardos „PLIENO“ rinktinę ir jos sunaikinimą padedant MGB agentams

Versta iš rusų kalbos

Iš KGB archyvų

Išrašai iš bylos
Arch. Nr. 33/8
Aprašas 3. B-298
1948 03 15
1948 10 13

Ukmergės MGB skyriaus viršininkui
papulkininkiui drg. PACHOMYČEVUI
Ukmergė

Jūsų pateiktas planas „PLIENO“ rinktinės štabo vadovybei sunaikinti turi kai kurių trūkumų:

1. Naudoti anksčiau legalizavusius partizanus, t. y. agentus „KOLIĄ“ ir „PROŽEKTOR“, SG sudėtyje netikslinga, nes jų legalizacija

tikriausiai žinoma atskiriems „PLIENO“ rinktinės nariams, susitikus su partizanais, agentai gali būti jų atpažinti, tada SG ir jos darbas bus iššifruotas.

2. Naudotis SG grupės ryšininku l. g. taip pat manome netinka, nes jis gali būti atpažintas gyventojų, kurie apie tai praneš „PLIENUI“ ir mūsų numatytos priemonės bus sužlugdytos.

Be to, plane nenumatyta agentūrinė „PLIENO“ žvalgyba ir informacija apie gretimai veikiančios „VYČIO“ apygardos egzistavimą ir dislokaciją, taip pat apie pageidavimą susitikti su „PLIENU“. Nenumatoma ir kaip teikti grupei sustiprinimą, kad būtų suduotas galutinis smūgis „PLIENO“ štabui ir jo būriams.

Grąžindamas planą sukonkretinimui, manau tikslinga numatyti:

1. Laikiną agentūrinės grupės dislokaciją su rėmimo baze, kuri turėtų būti įkurta Panevėžio ir Ukmergės apskričių sandūroje.

2. Per ypatingai užtikrintą ir patikrintą, neiššifruotą agentūrą, dirbančią „PLIENO“ rinktinės sekime, atlikti žvalgybą dėl „PLIENO“ informacijos apie kaimynystėje dislokuotą „VYČIO“ apygardos būrį ir apie jo pageidavimą susitikti su „PLIENU“ ypatingai svarbių klausimų spręsti.

3. Susitikus su „PLIENO“ tarpininku, išreikšti pageidavimą likti pavaldžiam „PLIENUI“, veikiant ne tik vienai grupei, bet ir kitai, palaikančiai ryšį su pirmąja, kartu sudarant sustiprintas grupes bendram ir patikimam veikimui likviduojant „PLIENO“ štabą ir jo būrius.

4. Siekiant legendos, perdislokuoti „VYČIO“ apygardos būrius arčiau „PLIENO“ rinktinės veikimo rajono, sustiprinti karinių priemonių veiklą Panevėžio ir Ukmergės rajonų sandūroje.

1948 08 26
2-os MGB valdybos 2-o skyriaus viršininkas
papulkininkis /FIGURIN/
Nr. 312/1537
Vilnius

Visiškai slaptai
Nr. 3333

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministrui
generolui majorui drg. JEFIMOVUI
Vilnius

Mūsų apdorota ir pateikta Jūsų tvirtinimui agentūrinė-operatyvinė kombinacija dėl „B“ „PLIENO“rinktinės likvidavimo.

Ryšium su tuo prašau papildomai asignuoti ir leisti panaudoti pagal 9 str. 10 000 rublių.

1948 07 05
Ukmergės MGB sk. viršininkas
papulkininkis (POCHOMYČEV)

TVIRTINU: Visiškai slaptai
Valst. saugumo ministras
generolas majoras (JEFIMOV)
1948 m. liepos mėn.

AGENTŪRINĖ-OPERATYVINĖ KOMBINACIJA

Dėl „B“ „PLIENO“ rinktinės, veikiančios Ukmergės apskrityje, štabo vadovybės sunaikinimo.

Rinktinės „B“ „PLIENO“ štabą, vadovaujamą MORKŪNO ALFONSO, Juozo (kitur Jokūbo), veikiantį Ukmergės apskr. pietinėje bei pietvakarinėje pusėje, sudaro tos pačios rinktinės vadas „PLIENAS“.

2. ŠIBAILA JUOZAS-„DIEDUKAS“, štabo viršininkas.

3. MORKŪNAS JUOZAS-„KLAJŪNAS“, adjutantas, „PLIENO“ pusbrolis.

4. ŽIUPKA JONAS-„ŠARŪNAS“, jaunesnysis leitenantas, žvalgybos viršininkas.

5. „GARIBALDIS“, jaunesnysis seržantas, ūkio skyriaus viršininkas.

6. MORKŪNAS VACLOVAS, Jono-„ŽENTAS“, jaun. seržantas, produktų sandėlio vedėjas.

7. „ŽILVINIS“ („ŽILVINAS“) – JURAS JONAS, jefreitorius, spaudos ir propagandos sk. viršininkas (buvo ir partizanų gydytojas – R. K.).

8. GLEIZNYS VALENTINAS, Jono-„ŠARŪNAS“, jaun. seržantas, štabo raštvedys.

Štabo ryšininkai: ŠERELIENĖ MARIJONA, TAMULYTĖ JANĖ ir kt. Štabą sudaro skyriai: žvalgybos ir kontržvalgybos, spaudos ir propagandos, ūkio skyrius.

Štabo vadovybė daugiausia sukomplektuota iš asmenų, praeityje dirbusių vokiečių-lietuvių baudžiamuosiuose organuose.

Rinktinę šiuo metu sudaro penki būriai ir pavieniai kovotojai, iš viso 86 žmonės.

Fiziniam vado „PLIENO“ ir jo rinktinės sunaikinimui būtina panaudoti agentūrinę-operatyvinę kombinaciją, kurios bazę sudaro 1948 m. gegužės 13 d. likviduotos „VYČIO“ apygardos likvidavimo kombinacija.

Kad būtų tikrai pasiektas tikslas, naudojama legenda, kreipiama šitaip:

Sudaroma speciali ginkluota smogikų grupė iš penkių žmonių – agentų, buvusių partizanų: „KOLIA“, „PROŽEKTOR“, „GERMAN“ ir 2–3 žmonių iš spec. grupės, kuri priklauso 2-ai „N“ valdybai.

Spec. grupė, pagal savo patirtį valingai pasiruošusi, patogiu metu gali stoti į mūšį ir sunaikinti „PLIENO“ štabą, kuris persikėlimo metu ir sustojimo vietose maksimaliai dengiamas 5–7 žmonių ginkluotos grupės, nes didesnis būrys apsaugai paprastai neimamas.

Spec. grupės vadovu skiriamas agentas „GERMAN“, jo pavaduotoju agentas „PROŽEKTOR“. Grupė veikia būrio vardu, kuris priklauso buvusiai „VYČIO“ apygardai. Kad būtų išvengta žlugimo, naudojami agento „PROŽEKTOR“ duomenys, jis dvejus metus buvo ŠEMEŽIO, „MAKLIAKO“ ir kt. būriuose ir padieniui sukiojosi tarp likviduotos apygardos štabo partizanų.

„PROŽEKTOR“ smulkiai žinoma asmeninė sudėtis, ginkluotė, stovyklavietė, rėmimo bazė, veiklos radiusas ir kiti duomenys.

Apie būrius ir jų veikimo rajonus grupė nuosekliai tyrinėja, patikrinus gautų užduočių įsisavinimo laipsnį, bus pervesta į nelegalią padėtį.

Būdami nelegalioj padėtyje, „PLIENO“ štabo bazavimosi rajono ribose: Žemaitkiemio vlsč., pietinėj Balninkų vlsč. dalyje, Želvos vlsč., Šešuolių vlsč. išvysto savo veiklą, vykdo užduotį – surasti „PLIENO“ štabą.

Kad spec. grupei lengviau būtų vykdyt užduotį, jai bus nurodytos žinomų ryšininkų ir rėmėjų pavardės, su kuriais susisiekus, bus galima asmeniškai susitikti su „PLIENU“. Be to, sava iniciatyva nustatomas ir užmezgamas ryšys su mums nežinomais asmenimis, kurie veikia kaip tarpininkai ir gali spec. grupę suvesti su „PLIENU“.

Susitikimui su ginkluotomis partizanų grupėmis, taip pat su jų ryšininkais bei rėmėjais rekomenduojama „MYKOLAIČIO“ būrio, „VYČIO“ apygardos atstovai, pasiųsti asmeniškai susitikti su „PLIENU“.

Netikėtai susitikus su ginkluotais partizanais, esant palankiai padėčiai, į kautynes nesivelti, užmegzti pokalbį, kad būtų gautas pritarimas numatytam tikslui įgyvendinti. Asmeninio susitikimo su „PLIENU“ tikslo, išskyrus partizanus, tuo ir kitu atveju nepasakoti.

Asmeninio susitikimo metu su „PLIENU“ arba jo patikėtiniu prisistato kaip būrių atstovai, priklausantys „VYČIO“apygardai, kurie atėjo asmeniniam pokalbiui, kaip toliau bendrai kovoti su tarybų valdžia.

Šių pokalbių būtinybę lėmė apygardos štabo žūtis, be kurio iširo centralizuota vadovybė, ryšiai, iškilo grėsmė tolimesniam išskaidytų partizanų būrių egzistavimui.

Dėl to norėtume išgirsti „PLIENO“ nuomonę apie tai, gauti iš jo patarimų, kuriais galima būtų vadovautis pirmame etape, sutrikus organizaciniam darbui, kad išsaugotume partizanines jėgas, iki bus sukurtas naujas štabas.

Pokalbio metu paliesti klausimą, kaip „PLIENAS“ žiūri į partizaninių jėgų susivienijimą, ar jis negalėtų nors laikinai vadovauti „VYČIO“apygardai, susitarus dėl datos, vietos ir valandos susitikimui. Jeigu „PLIENAS“ neturi galimybių tą padaryti, tai ar negalėtų tada jis išsiųsti atstovo, kad būtų galima suteikti pagalbą „VYČIO“ apygardai, kuri pateko į katastrofišką padėtį. Esant palankioms aplinkybėms, pokalbio metu panaudoti priemones „PLIENO“ir jo štabo likvidavimui.

„PLIENAS“ gali vengti asmeninio susitikimo pokalbiui su spec. grupe ir paskirti tam savo patikėtinį, tada grupė veikia lygiai taip pat, kaip ir per susitikimą su „PLIENU“, siekdama iš patikėtinio žodinio arba rašytinio atsakymo.

Gavus iš „PLIENO“ neigiamą atsakymą, spec. grupė, esant palankioms aplinkybėms, tarpininką sunaikina ir pereina prie greitos apklausos, gauna parodymus apie „PLIENO“ dislokacijos vietą, apie tai praneša rajono MGB, vykdo „PLIENO“ paiešką tikėtiniausiuose keliuose, vykdo pasalą iki visiško jo sunaikinimo.

Jeigu spec. grupė, susiklosčius aplinkybėms, neįvykdys užduoties likviduoti „PLIENĄ“ ir jo štabą, nepaims patikimo asmens, spec. grupei iškeliama užduotis paimti „liežuvį“ – 1–2 partizanus aktyviai apklausai vietoje ir pranešimui mums dėl „PLIENO“ štabo apsaugos būrio likvidavimo.

Spec. grupės veiklos rajone, vykdant spec. užduotį, nenaudoti jokių karinių piemonių, susijusių su aktyvia partizaninių būrių paieška (pasalos, užgultys, „RPG“, kariuomenės persigrupavimas).

Sėkmingam spec. grupės užduoties įvykdymui ir vadovavimui iš MGB bus paskirti du ryšininkai, iš jų viena moteris – agentė „STASĖ“ ir vienas liaudies gynėjas, kurie pastoviai bus nedideliame spec. grupės veikimo plote, per juos spec. grupė palaikys ryšį su oper. darbuotojais nustatytose vietose.

(Planas sudarytas atskirai.)

Kad įtikimiau atrodytų tikra partizaninė grupė, veikianti partizanų akyse, jų rėmėjų ir supančių gyventojų aplinka, įpareigoti spec. grupę griežtai vadovautis specialiai išanalizuotu judėjimo maršrutu, pridedamu prie esamos kombinacijos.

Be to, savo praktiniame darbe inscenizuoti būrio pasirodymą griežtai prisilaikant partizanų gyvenimo būdo, taktikos ir partizaninės veiklos Žemaitkiemio, Pabaisko, Šešuolių, Želvos valsčių sandūrose, Ukmergės apskr. miškų masyve Juodžiūnų kaime. Tam tikslui įkurti stovyklavietes, statyti palapines, atsižvelgiant į žemės paviršių, rengti bunkerius, verbuoti ryšininkus, kurti partizanų rėmimo bazę ir t. t. Kartu užsiimti didžia žvalgybine veikla ieškant ryšio kanalų „PLIENO“ štabo ir jo formuotės nustatymui.

Tuo atveju, jeigu nurodytas rajonas ilgesniam spec. grupės stovėjimui daugeliu atvejų bus neparemtinas, grupė renkasi kitą bazavimosi rajoną ir, suderinus su MGB skyriumi, jį keičia.

Dėl spec. grupės vykdomos užduoties veiklos kontroliavimo, taip pat dėl agentūros, dirbančios „PLIENO“ štabo sekime, patikimumo gretimai bus iškviesti du agentai iš MGB tinklo sudėties, kuriuos jie panaudos „tamsiai“, kaip spec. grupės vykdo užduotis savo pastovaus bazavimosi vietoje.

Rašytiniam ryšiui su spec. grupe parengti labai sąlyginį kodą.

Jeigu „PLIENAS“ arba jo patikėti asmenys susitikime su grupe pastarajai pateiks susitarimo sąlygas dėl abipusio įkaitų pasikeitimo, tai su tuo reiktų sutikti.

Šiomis aplinkybėmis spec. grupė stengiasi gauti iš „PLIENO“ maksimumą patikimumo, kad pastarasis susitikimas padėtų įvykdyti grupei iškeltus uždavinius.

Reiktų turėti omenyje, kad „PLIENAS“, matyt, pirmiausiai savo apsaugai sukoncentruos atitinkamas partizanų pajėgas.

Visais atvejais spec. grupė įvertina susidariusią padėtį ir ryžtingai siekia įvykdyti pagrindinę užduotį.

Oper. darbuotojai spec. grupės veikimo metu privalės būti valsčių centruose.

Vokietis agentas „GERMAN“ spec. grupės sudėtyje vadovausis bendra legenda, pateikta spec. grupei, o savo istoriją, kaip pateko pas partizanus, pagrįs tuo, kad Vokietijoje jis baigė žvalgybos mokyklą ir po karo buvo nuleistas kaip desantininkas Panevėžio apskrities miškų masyve.

Po vokiečių armijos sutriuškinimo, būdamas priešiškai nusistatęs prieš Sovietų valdžią ir vengdamas katorgos darbų karo belaisvių stovyklose, nutarė stoti į kovą už Lietuvos išvadavimą nuo sovietinės valdžios. Tai nesukels įtarimo, nes „VYČIO“ apygardos sudėtyje veikė vokiečiai, be to, jis gerai susipažinęs su žvalgybine veikla.

Geografinę rajono padėtį, kur buvo nuleistas vokiečių desantas ir jo veiklos zoną Panevėžio apskrityje „GERMAN“ studijuoja pagal topografinį žemėlapį, taip pat naudojasi papildomais duomenimis, pateiktais jam agento „PROŽEKTOR“.

Veiklos laikas, susijęs su šios užduoties vykdymu, priklausys nuo situacijos 10–30 dienų.

Drabužių apranga partizaninė.
Ginkuotė: kulkosvaidis rankinis – 1
SVT – 1
automatai – 4
pistoletai – 5
granatos – 15
ir reikiamas kiekis šaudmenų,
kompasas, žemėlapis, žiūronai.
Judėjimo maršrutą išanalizuoti ypatingai.

Ukmergės MGB sk. viršininko pavaduotojas
majoras /ISAJEV/

Suderinta:
Ukmergės MGB sk. viršininkas
papulkininkis /POCHOMYČEV/

Visiškai slaptai

Spec. grupės judėjimo maršrutas

Spec. grupės judėjimo maršrutas „PLIENO“ štabo paieškoje remiasi pateikta legenda apie visą grupės veiklą.

Sudarant maršrutą, buvo atsižvelgta į tai, jeigu „PLIENAS“ bandytų pertikrinti, ar viskas atitinka tikrovę ir suteiktų galimybę gauti vertingos informacijos apie štabą, būrius, rėmimo bazę.

Nurodytam tikslui grupė nakties metu išlaipinama iš automobilių Siesikų valsčiuje, Mikėnų gyvenvietės teritorijoje ir keliauja:

1. Mikėnai – Siesikų valsčiuje,
2. Varžų k. – Taujėnų valsčiuje,
3. Obelių k. – Deltuvos valsčiuje,
4. Kurėnų k. – Deltuvos valsčiuje,
5. Kadrėnų k. – Deltuvos valsčiuje,
6. Zujų k. – Deltuvos valsčiuje,
7. Nuotekų k. – Pabaisko valsčiuje,
8. Lentvorų k. – Žemaitkiemio valsčiuje,
9. Lyduokių mst. – Žemaitkiemio valsčiuje,
10. Juknonių k. – Žemaitkiemio valsčiuje,
11. Juodžiūnų k. – Žemaitkiemio valsčiuje,
12. Miškas – koordinatės 24–60, 26–68.

Kaimų vietovėse, kurios glaudžiasi prie miškų masyvų, organizuoja stovyklas, rengia bunkerius ir palapines, išaiškina ryšininkus, užsiima žvalgybine veikla, susijusia su pateikta užduotimi, Virbalų, Daubariškių kaimuose.

Stovėjimo laiką aukščiau išvardintose gyvenamosiose vietovėse skiria savo nuožiūra.

Ukmergės MGB sk. viršininko pavaduotojas
majoras /ISAJEV/

Valstybės saugumo ministrui
generolui majorui drg. JEFIMOVUI

Vilniaus miestas

Kartu pateikiu agentūrinę-operatyvinę kombinaciją dėl „PLIENO“ rinktinės fizinio sunaikinimo, kurią prašau patvirtinti.

Agentas „GERMAN“ – BEGELEIN GERGARD šiuo metu yra karo belaisvių stovykloje F-7/195/1, stovyklos skyriuje Vilniaus mieste.

Prašau tarpininkauti, kad Lietuvos SSR Vidaus reikalų ministras išduotų jį Ukmergės MGB sk. žinion ir galima būtų panaudoti operatyvinėse priemonėse „PLIENO“ sunaikinumui.

Taip pat prašau išskirti iš 2N Valdybai priklausančios spec. grupės tris žmones, pageidautina, kad vienas iš jų anksčiau būtų gyvenęs Panevėžio apskrityje.

Kai spec. grupės užduotis bus įvykdyta, prašau sankcionuoti tolimesnį grupės panaudojimą „TANKISTO“ ir „VĖTROS“ būrių sunaikinimui.

Apie Jūsų sankciją dėl anksčiau išdėstytų priemonių prašau duoti žinią.

Ukmergės MGB viršininkas
papulkininkis /PACHOMYČEV/
1948 07 05

Agento „GERMAN“ charakteristika
1948 06 15

Agentas „GERMAN“ užverbuotas 1946 m. karo belaisvių stovykloje operatyviniame skyriuje, kuris yra Lietuvos SSR, Šilutėje.

Karo metais belaisvis paimtas mūsų kariuomenės. Sovietų kariuomenės žvalgybos organų buvo paskirtas į žvalgybos tarnybą priešininko užnugaryje.

Žvalgybinio, diversinio ir teroristinio pobūdžio užduotis, kurias jam skyrė Sovietų armijos žvalgybos organai, vokiečių užnugaryje vykdė gerai.

1946 m. Lietuvos SSR MGB Šilutės apskr. MGB skyriui sankcionavo ag. „GERMAN“ panaudoti sekant vokiečių būrį, kuris veikė Šilutės, Pagėgių, Tauragės apskrityse, – iš viso 30 žmonių.

Agentūrinės-operatyvinės kombinacijos dėka būrys buvo sunaikintas.

„GERMAN“ yra tvirtos valios, ryžtingas, iniciatyvus, gerai valdo ginklus, išmano karinę taktiką, partizanų kovos būdus, kalba rusiškai, vokiškai, lietuviškai, lenkiškai, angliškai, turi aukštąjį išsilavinimą, 30 metų amžiaus, paslankus, mėgsta agentūrinį-operatyvinį darbą, kuris siejasi

su kova su partizanais, pasiruošęs įvykdyti bet kokią operatyvinę užduotį, dėl jos gali paaukoti ir save.

Šiuo metu yra Vilniaus karo belaisvių stovykloje.

Ukmergės MGB sk. viršininko pavaduotojas
majoras /ISAJEV/

Agento „PROŽEKTOR“ charakteristika
1948 06 15

Agentas „PROŽEKTOR“ užverbuotas Ukmergės MGB sk. 1948 m. gegužės mėnesį.

„PPROŽEKTOR“ ŠEMEŽIO būryje buvo nuo 1946 m. iki 1948 m. kovo 14 dienos. 1948 m. kovo 14 dieną legalizavosi.

Legalizacijos metu išdavė ginklų sandėlį:

11 – šautuvų

1 – vokišką automatą

15 – granatų RG – 42

14 – detonatorių granatoms

2286 vnt. šaudmenų, kuriuos paėmė MGB skyrius.

Apklausos metu pateikė tikslius duomenis, kur yra ŠEMEŽIO būrys, kuris nebuvo likviduotas dėl kariuomenės pavėlavimo ir nepaslankumo. Pateikė teisingus parodymus apie šešis partizanų būrius, kurie veikė Ukmergės ir Panevėžio apskričių teritorijose, apie jų sudėtį ir ginkluotę.

Pasakė šešių partizanų ryšininkų ir 12-os rėmėjų pavardes, nurodė, kur gyvena.

Visi šie duomenys buvo panaudoti Panevėžio ir Ukmergės apskričių MGB.

To rezultatas – dalis partizanų buvo likviduota.

„PROŽEKTOR“ turi vidurinį techninį išsilavinimą, gerai žino partizanų kovos būdus ir taktiką, pasižymi stipria valia, greita orientacija, išradingas, ryžtingas, gali būti panaudotas smogiku fiziniam „PLIENO“ štabo sunaikinimui.

Palaiko ryšį su MGB sk. viršininko pavaduotoju majoru ISAJEVU.

Ukmergės MGB sk. viršininkas
papulkininkis /PACHOMYČEV/

Pastaba. Pagal partizano Vl. Dargužio parodymą, agentas smogikas „PROŽEKTOR“ – Petras Činikas, kurio partizaninis slapyvardis *Augintinis*, kilęs iš Vaivadiškių kaimo, Pagirių valsčiaus, Ukmergės apskrities, buvęs dantų technikas, gyvenimą baigė savižudybe. – *R. K.*

Agento „KOLIA“ charakteristika

Agentas „KOLIA“ užverbuotas 1945 02 01 Ukmergės apskrities MGB skyriuje.

1945 m. balandžio mėn. MVD nurodymu įstojo į „KRŪMO“ – VILKELIO VLADO (iš Pigonių k., Musninkų vlsč.) būrį, kur išbuvo 15 dienų. Dėl ligos iš būrio išėjo.

Jo duomenų dėka 1945 m. kovo 10 d. Musninkų vlsč., Kaimynėlių k. sunaikintas „ŽALIO VELNIO“ bataliono vadas „KERŠTAS“ – NORKUS JUOZAS (iš Pigonių k., Musninkų vlsč.). Sužeistas ir sulaikytas eilinis partizanas JAKIŪNAS.

1945 m. spalio mėn. jo duomenų dėka Veršuliškių miške surastas „SLYVOS“ bunkeris, paimta „PTR“, vokiškas sunkesnis kulkosvaidis, automatas ir šoviniai.

1945 m. liepos mėn. aktyvios agentūrinės veiklos dėka per agentą „KOLIA“ buvo išvesti ir legalizavosi 8 „KRŪMO“ būrio nariai.

1946 m. sausio mėn. ag. „KOLIA“ būrio vado „KRŪMO“ buvo pakviestas į būrį, būdamas vidiniu agentu, savo išradingais veiksmais padėjo būrį likviduoti.

MGB nurodymu „KOLIA“ įstojo į „SIMONO“ būrį, kur buvo paskirtas būrio vado pavaduotoju. Tas leido jam tapti centriniu būrio ryšininku, įeinančiu į „SLYVOS“ būrį. Šitaip pasisekė išgauti vertingus dokumentus – įsakymus, instrukcijas – iš „Didžiosios Kovos“ apygardos ir perduoti MGB organams.

Gavus vertingus dokumentus, būrio vadas „SIMONAS“ buvo nušautas 1946 m. gruodžio mėn., o jo būrys sunaikintas.

1947 m. vasarą per agentūrinę kombinaciją agentas „KOLIA“ asmeniškai sunaikino du partizanus, tarp jų būrio vadą „MIRTĮ“.

Agentas „KOLIA“ asmeniškai palaiko ryšį su Ukmergės MGB viršininko pavaduotoju majoru ISAJEVU, su juo susitinka Ukmergės mieste konspiraciniame bute.

Už sąžiningą darbą likviduojant partizanų grupes ne kartą gavo piniginius apdovanojimus ir vertingus daiktus.

Asmeninės savybės: agentas „KOLIA“ drąsus, ryžtingas, išradingas, gerai išmano partizanų kovos būdą ir taktiką, turi tvirtą smogiko valią, pasiruošęs įvykdyti bet kokią agentūrinę užduotį, kurią paskirtų MGB organai kovoje su partizanais.

Ukmergės MGB sk. viršininkas
papulkininkis /PACHOMYČEV/

Charakteristika
(slapto informatoriaus)

Slaptos darbuotojos, slapyvardžiu „STASĖ“, asmeninė byla Nr. 11254.

J. JADVYGA, Motiejaus, gim. 1923 m. Pabaisko valsčiuje, Ukmergės apskrityje, Pivonijos kaime, kilusi iš vidutiniokų, lietuvė, nepartinė, baigusi keturias gimnazijos klases, neištekėjusi, be nuolatinės darbo vietos, gyvena Ukmergės mieste, Antakalnio g., namo Nr. 21.

1946 m. sausio mėn. Ukmergės MGB sk. buvo užvesta agentūrinė byla, pavadinta „REMESLINIKI“ („AMATININKAI“), su kurios objektais ji buvo susijusi, kadangi dirbo bendrą darbą amatų mokykloje.

Objektų sekimui nurodytoje byloje J. J. buvo užverbuota slapta informatore, ją 1946 m. sausio mėn. užverbavo Ukmergės MGB sk. darbuotojas kapitonas RIASINOJ.

Sekimo metu agentūrinėje byloje „STASĖ“ pateikė nemaža medžiagos, dominančios operatyvinius organus, ta medžiaga buvo panaudota realizuojant agentūrinę bylą ir 1946 m. spalio mėn. buvo areštuoti 6 žmonės. Nuo agentūrinės bylos realizacijos pradžios iki šio laiko „STASĖ“ pateikia panašią medžiagą, jos duomenimis užvesta nauja operatyvinė įskaita. 1948 m. birželio mėn. ji dalyvavo sėkmingai atliktoje kombinacijoje, už tai „STASĖ“ ne kartą gavo piniginį apdovanojimą.

„STASĖS“asmeninės savybės yra teigiamai vertinamos, ji Pabaisko, Žemaitkiemio ir Šešuolių valsčiuose palaiko giminystės ryšius...

Darbe su mumis konspiratyvi, pavyzdinga susitikimuose.

Duomenų apie dviveidiškumą nėra.

Ukmergės MGB sk. viršininkas
papulkininkis /PACHOMYČEV/

1948 06 16

Pastaba. Kai kurios pavardės, vardai, slapyvardžiai, vietovių pavadinimai tikslinti pagal liudininkų parodymus bei žinynus. Rusiškuose tekstuose, kur kalbama apie partizanus, visur vartojamas žodis „banditas“. – *R. K.*

SANTRUMPOS

LLA – Lietuvos Laisvės Armija
„DK“ – „Didžiosios Kovos“ apygarda
Ž. V. – Žaliasis Velnias
„37“ – taip buvo užšifruotas 5-os, vėliau „DK“ apygardos štabas ir jos vadas Ž. V.
„FN“ – „Fabrik National“ (Belgų gamybos pistoletas)
P – partizanas
PDV – partizanų dalinio vadas
DV – dalinio vadas
MARDV – Maironio rinktinės dalinio vadas
MARD – Maironio rinktinės dalinys
LLKS – Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga
DAŠ – dalinio štabas
KLT – karo lauko teismas
ŠEŠŽVSkV – Šešupės štabo žvalgybos skyriaus viršininkas
ŠEŠV – Šešupės štabo viršininkas
ŠEV – Šešupės vadas
PD – partizanų dalinys
OSN – organizacinio skyriaus narys
AUV – „Prisikėlimo“ apygardos vadas (šifruotė)
VAV – ?
KOS – kvartalo organizacinis skyrius
PUV – ?
PLAD – partizanų lauko apsaugos dalinys
GELD – šifruotė
DEŠ – ?
VLKSM – Vsesojuznyj leninskij kommunističeskij sojuz molodioži (Visasąjunginė Lenino komunistinė jaunimo sąjunga)
TSRS AT – Tarybų socialistinių respublikų sąjungos Aukščiausioji taryba
SSRS AT – Sovietų socialistinių respublikų sąjungos Aukščiausioji taryba
RTFSR BK – Rusijos tarybų federacinės socialistinės respublikos Baudžiamasis kodeksas
KPSS – Kommunističeskaja partija sovetskovo sojuza (Tarybų sąjungos komunistų partija)
SSR – Sojuz sovetskich respublik (Tarybinių respublikų sąjunga)

KGB – Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti (Valstybės saugumo komitetas)

KPZ – kamera predvaritelnovo zakliučenija (išankstinio sulaikymo kamera)

ČVG – čekistsko-vojskovaja gruppa (čekistinė-karinė grupė)

„V. Č.“ – vysokočastotnaja sviaz (aukštų dažnių ryšys)

MGB – Ministerstvo gosudarstvennoj bezopasnosti (Valstybės saugumo ministerija)

NKVD – Narodnyj komissariat vnutrennich del (Vidaus reikalų liaudies komisariatas)

„tamsiai“ (v temnuju) – čekistų žargonas, kada žmogus vykdo jam duodamus nurodymus ar pavedimus, nežinodamas, kad jis dirba priešo naudai.

NKGB – Narodnyj komissariat gosudarstvennoj bezopasnosti (Valstybės saugumo liaudies komisariatas)

RPG – razvedyvatelno-poiskovaja gruppa (žvalgybinė paieškų grupė)

DOK – derevo obrabatyvajuščij kombinat (medžio apdirbimo kombinatas)

RSV – remonto statybos valdyba

OP – ozdorovitelnyj punkt (sveikatingumo punktas)

DDO – drevesnaja derevoobrabotka (medžių ir medienos apdirbimas)

HES – hidroelektrinės statyba

Asmenvardžių rodyklės santrumpos:

I Pirma dalis

II (**1**) Antros dalies pirmoji knyga

II (**2**) Antros dalies antroji knyga

III Trečia dalis

žr. – žiūrėti

ag. – agentas

inf. – informatorius

str. – stribas

nuotr. – nuotrauka

kun. – kunigas

gyd. – gydytojas

vysk. – vyskupas

Abazorius Lionginas **II (2)** 660
Abrasevičius Andrius **I** 58
Abraškevičius Andrius **I** 94
Abraškevičius Ignas **I** 58
Abraškevičius **II (1)** 237, 330
Abromaitė **II (2)** 356
Abromaitis Donatas **III** 113
Abromavičienė **II (1)** 444, 445
Abromavičius **I** 168, 170, **III** 34
Abromavičius Juozas, Juozo **II (2)** 102, 106, 135
Abukauskaitė Apolonija **I** 886
Abukauskas Bronius **III** 624
Abukauskas Gintautas **III** 625
Abukauskas Jonas-*Siaubas, Vytenis* **I** 149 **II (2)** 453
III 624, 633, 640, 651, 655
Abukauskas Pranas **I** 887 **III** 625
Abukauskas Vytautas **III** 625, 652
Abukauskas Vytautas-*Laisvutis* **I** 730, 731, 743, 755 **III** 638, 651, 654
Abukauskas Vytautas-*Žiedas* **III** 638, 650, 651, 655
Abukauskienė Liucija **III** 625
Adamkevičius Benadas (Benediktas)-*Bijūnas* **III** 710, 712, 848, 849, 850
Adaska **I** 334 **II (2)** 459, 463
Adomaitis **I** 256, 257 **II (1)** 371, 701
Adomaitis Leonardas **III** 269
Adomaitis Stasys **I** 653
Adomaitytė Danutė **I** 307
Adomaitytė Liucija **III** 393
Adomaitytė Onutė **III** 393
Adomavičius **I** 382 **II (1)** 22
Adomėnas **II (2)** 587
Adomoniai **II (1)** 207
Adomonis Antanas **II (1)** 206
Adomonis Antanas-*Aitvaras* **I** 98
Adomonis **I** 75, 328, 330 **II (1)** 173, 174, 335, 344, 441, 448
Adomonis **III** 933
Adomonis Jonas, Domino-*Fridrikas* **III** 728
Adomonis Juozapas **II (1)** 206
Adomonis Juozas-*Rickus* **I** 343, 344
Adomonis Juozas-*Rytas* **II (2)** 543, 544, 552, 577
Adomonis Kostas **I** 58 **II (1)** 293, 309
Adomonis Mykolas **III** 590
Adomonis Petras **II (1)** 477
Adomonis Stasys, Domino-*Vėželis* **III** 729
Adomonis Vaclovas **II (1)** 206
Adomonytė **II (1)** 207
Adomonytė Marytė **I** 75
Adomonytė-Bareikienė Vincė-*Kunigaikštytė, Krienienė* **I** 69, 98, 136, 137 **II (1)** 206, 207, 340, 342, 344; 11, 19 nuotr.
Agris Marca-*Karpis* **III** 380
Aidas ag. žr. Muralis Antanas
Aidas **II (2)** 199, 448, 449, 450
Aidas **III** 323, 869, 870
Aidietis Justas **I** 151

Aidulis Alfonsas **III** 329
Aidulis Feliksas **III** 1010
Aidulis Julius **III** 1010
Aitvaras ag. **III** 825
Aitvaras **I** 829, 842
Aižinaitė Elzbieta **I** 872
Akmuo ag. **II (1)** 40
Akmuo **III** 714
Akunis Vitoldas-*Voveris* **III** 711
Akuratovas **III** 133
Alaburda Vaclovas-*Dzūkas* **III** 712
Alaburda Zenonas-*Patėvis* **III** 258, 261–264, 266, 277, 278
Alaburdaitė Elytė **III** 264, 266, 278
Alaburdaitė Marytė **III** 264–266, 278
Alaburdaitė Onutė **III** 263, 266, 278
Alasavičius Pranas **III** 769
Alasevičius **II (2)** 680
Alba Učitelis **II (1)** 20
Alba žr. Pukas Albertas
Albavičius **III** 92
Albertas-*Beržas* **III** 587
Alberts-*Byskaps (Vyskupas)* **III** 607, 615
Albina **III** 277
Albinas Striukas **II (1)** 65
Albinas žr. Burbulis Albinas
Aldonskis ag. **III** 25, 34
Aleba **III** 244
Alejūnas Romualdas-*Bundela* **I** 620 **III** 613
Alekna Bronius-*Tėvas* **II (2)** 216, 237, 247, 267, 269, 301, 302, 307, 314
Alekna **II (2)** 220, 228 **III** 792
Alekna Jonas (Graužinis) **II (2)** 365
Alekna Juozapas **I** 17 **II (2)** 348, 349
Alekna Juozas (Graužinis) **II (2)** 342, 354, 359, 365
Alekna Petras **I** 17
Alekna Petras, Adomo-*Ąžuolas, Bijūnas* **II (2)** 105, 109, 110, 115, 116, 119, 120, 132, 133, 143, 148-150, 154, 155, 157, 200, 244, 245, 265, 349
Alekna Povilas **III** 557
Alekna Pranas-*Meškėnas, Meška* **II (2)** 30, 165, 342 **III** 121, 556
Alekna Vytautas **II (2)** 241-243
Aleknaitė Bronė **II (2)** 269
Aleknaitė Stasė-*Našlaitė (Nasturka)* **II (2)** 267, 302, 307
Aleknavičienė Zofija **III** 852, 859
Aleknavičius Bronius-*Braumanas* **II (2)** 162, 164
Aleknavičius Juozas **II (2)** 170, 173
Aleknavičiūtė**II (2)** 99
Aleknienė **III** 858
Aleknos **II (2)** 364
Aleksa Juozas-*Pavasaris* **III** 342, 344
Aleksaitis **II (2)** 659, 660
Aleksandr ag. **II (1)** 46
Aleksandravičienė **III** 133
Aleksandravičius Adolfas, Mykolo **III** 699, 700
Aleksandravičius Adomas, Kazio-*Vargas* **III** 723
Aleksandravičius Boleslovas **II (2)** 13
Aleksandravičius Jonas, Mykolo-*Piratas, Pivušis* **III** 710–712, 722
Aleksandravičius Juozas-*Kurapkiukas* **II (2)** 80, 90
Aleksandravičius str.**II (2)** 20, 21
Aleksandravičiūtė Eugenija**II (2)** 39
Aleksandravičiūtės **II (2)** 20
Aleksas-*Naujokas* **III** 161
Aleksiejūnas Bernasius (Aleksiūnas Bugasis), Jono-*Ungurys* **III** 674, 725
Aleksiejūnas Fabijonas, Jokūbo-*Karosas* **III** 726
Aleksiejus **III** 571
Aleksiukas žr. Skukauskas Alfonsas **II (2)** 390
Aleksiūnaitė Angelė **II (1)** 325
Aleksiūnas **I** 99, 113 **II (1)** 97, 330, 520, 521, 681
Aleksiūnas Jonas **II (1)** 368
Aleksiūnas Juozas **II (1)** 326
Aleliūnaitė Augutė **II (2)** 12
Aleliūnaitė Elenutė **II (2)** 68
Aleliūnas Antanas-*Medelis* **I** 58 **II (1)** 426

Aleliūnas **II (1)** 384, 438, 458, 461 **II (2)** 177
Aleliūnas Jonas, Jurgio **II (2)** 145
Aleliūnas Lionginas, Jurgio **II (2)** 145
Aleliūnienė Zita **II (1)** 253
Alenčikai **II (2)** 168
Alenčikas Aleksas-*Kelmelis* **II (2)** 33, 103, 111, 104, 108, 114, 116, 117, 122, 125, 128, 130, 163, 164, 168, 171, 328 **III** 206
Alenčikas Bronius **II (2)** 23, 38
Alenčikas Jonas **II (2)** 33, 163, 164 **III** 186
Alfonsas Piliponis **III** 893
Algimantas **I** 598, 599, 602, 603, 606 **II (2)** 146
Algimantas žr. Karbočius Bronius
Algirdas **II (2)** 131, 299, 304
Alijošius žr. Kapčinskas Povilas
Alikauskaitė-Karoblienė Birutė **II (2)** 18
Alikauskas Jonas **II (2)** 22, 92
Alionis **III** 869
Alionis Jonas, Jono-*Pelėda* **III** 698
Alionis Stasys, Jono **III** 698
Alipov **I** 421
Ališauskaitė Leokadija **III** 133
Ališauskaitė Paliutė **II (2)** 584
Ališauskaitė Salemutė **II (2)** 584
Ališauskaitė-*Narsuolė* **III** 1011
Ališauskas Juozas **III** 584
Ališauskas Jurgis**II (2)** 584
Ališauskas Kazys-*Spartakas* **III** 1016, 86 nuotr.
Ališauskas Ksaverinas **I** 654, 878, 879 **II (2)** 105
Ališauskas Povilas **I** 878, 879 **II (2)** 75
Ališauskas Vladas **II (1)** 436
Ališauskas Vladas-*Puškinas* **III** 84 nuotr.
Ališkevičius Alfonsas-*Saulė* **III** 912
Alytė **III** 354
Aliukaitė-Baltušnikienė Genė **II (1)** 484
Aliukas Antanas-*Kuprys* **I** 58, 60, 112 **II (1)** 235, 236, 334, 484, 486, 494, 495
Aliukas Jonas **I** 58 **II (1)** 236, 484, 486, 494
Aliukonis Vladas-*Varnėnas* **III** 715
Aliušis Kazys **I** 31
Alkauskas **II (1)** 171
Alkauskas Petras **I** 58
Alkauskas Stasys **I** 58
Alksnis **III** 103, 277
Alksnis Stasys-*Ramanauskas* **III** 231
Alksnis **II (2)** 460, 461, 564, 565, 566
Alksniukas **II (2)** 301
Almesis **III** 714
Alus ag. **I** 900 **II (1)** 587, 591
Alvinskas Juozas str. **II (1)** 694
Ambraška Alfonsas **III** 431, 440
Ambraška Petras **III** 440, 441
Ambrazevičius str. **II (1)** 63
Ambrozaitis **I** 833
Ambrozas Stasys str. **II (1)** 697
Ambrožas Antanas (Ambrazevičius) **II (1)** 372, 703
Ambrožas Antanas **III** 386
Ambrožas Stasys (Ambrazevičius)-*Fukas, Dėdė* **II (1)** 372, 703
Ambrožas Stasys **III** 386
Ambrožienė **II (1)** 376
Amerikonas **I** 339
Anachejeva **II (1)** 63
Ananikovas Mykolas **II (2)** 35, 36
Andriejus **III** 277
Andrijauskas Juozas **II (2)** 537, 538
Andrinaitis Antanas-*Snapas* **I** 258 **II (1)** 371, 700, 708
Andrinavičius Jonas **II (1)** 693
Andriukaitis Stasys **I** 675
Andriulevičius Pranas, Jono-*Perkūnas* **III** 717
Andriūnas Albinas, Kazio-*Banginis* **III** 729
Andriūnas **III** 466
Andriūnas Juozas-*Šturmas* **II (1)** 25
Andriūnas Romasis, Kazio-*Varnėnas* **III** 728
Andriuščenka Arkadijus **II (1)** 385

Andriuškevičius Petras, Felikso-*Šiaučius*, *Dainius* **I** 518, 521, 522, 625 **III** 590, 666, 667
Andriuškevičiūtė Anelė, Donato **I** 622
Andriuškevičiūtė Teklė-*Našlaitė* **I** 620, 622 **III** 589
Andzijonis **I** 638
Angarietis **I** 838
Angelė ag. **II (2)** 705
Anglas žr. Kranauskas Juozas
Angličianas **I** 469
Anyta **I** 272
Aniulis Stasys **III** 256, 268
Anna ag. **III** 695
Ansis **III** 367
Anskis **I** 181, 182
Antanaitis Alfonsas **I** 640, 644, 645, 647, 648 **II (1)** 647
Antanaitis Alfonsas, Martyno-*Tigras* **I** 277, 392, 637
Antanaitis Feliksas, Igno **II (1)** 575, 576
Antanaitis **II (1)** 121, 597, 616, 633, 634
Antanaitis Ipolitas, Prano **II (1)** 575, 576
Antanaitis Jonas-*Kęstutis* **I** 390 **II (1)** 590, 595, 597, 633
Antanaitis Pranas **II (1)** 574-576
Antanaitis Stasys **III** 394
Antanaitis Stasys-*Klajūnas* **II (1)** 632
Antanaitytė Verutė **II (1)** 598
Antanavičius Adolis **II (1)** 672
Antanavičius Antanas-*Gaidukas* **II (2)** 90, 327, 328
Antanavičius **I** 411
Antanėlis **II (2)** 503
Antonova ag. **II (2)** 702
Anūkas žr. Trakimavičius Vytautas
Anupras **III** 212
Apanavičius Vladas **II (1)** 580 **III** 257
Apynys **II (1)** 654
Apšega Albertas-*Raišys* **I** 335, 348, 435, 456 **II (2)** 21 nuotr.
Apšega Danielius **II (2)** 218, 219
Apšega Juozas-*Strausas* **I** 339, 348, 435 **II (2)** 21 nuotr.
Apšega Petras-*Vilkas* **I** 339, 342, 435, 452 **II (2)** 21 nuotr.
Apšega Vytautas-*Jurkštas* **I** 335, 339, 438, 439
Apšega Vladas, Kazio **II (2)** 115, 116, 124, 134
Apšega **II (2)** 78
Apšegienė Zosė, Zigmo-*Neužmirštuolė* **I** 378, 386, 385, 389 **II (2)** 78 102, 113, 115, 116, 123, 124, 134, 299
Apšegos **II (2)** 699
Apštein Naumovič **III** 314
Aptiekorius **II (2)** 75, 81, 82, 100, 101, 105, 121, 151
Apuokas **II (2)** 82
Aras ag. **I** 273, 274, 275 **III** 91
Aras **I** 266, 270, 272 **II (1)** 699 **II (2)** 543, 552, 554, 563-566, 582, 583
Aras **III** 277, 354
Aras žr. Vildžiūnas Juozas
Arbačiauskas Stasys, Stasio-*Tigras* **III** 712, 720
Arbočius Benediktas (Benadas, Bernasius Donatas)-*Žaibas* **III** 673, 684, 744, 779, 796
Arbočius Bernardas-*Liepsniukas* (*Liepsna*) **III** 750, 758, 775, 779, 797, 801, 802; 64 nuotr.
Arbočius Boleslovas-*Balsas* **III** 703
Arbočius Stasys-*Vėjas* **III** 796
Archipovas **I** 320
Ardavičienė **II (1)** 668
Ardavičius Julius **II (1)** 568
Areima Adolis **III** 116, 117
Areima **III** 93, 95
Areima Stanislovas **III** 116
Arieška **II (1)** 155, 161, 162
Arieška Jonas **II (1)** 153
Arieška Kazys **II (1)** 153, 154
Arieškai **II (1)** 156
Armonas Antanas-*Papajevas* **III** 160
Armonas-*Vijūnas* **II (2)** 281
Armonavičius **I** 648, 649
Arštikis Stasys-*Klevas* **III** 271
Arštikis Vincas **III** 270
Arštikis Vladas **III** 271

Aršukauskas Antanas **I** 840, 841, 842
Artmonas Jonas-*Algimantas* **III** 464
Artojas **II (2)** 249
Arūnas Jonas **II (2)** 508
Arūnas Vladas **II (2)** 508, 509
Arūnas **II (2)** 152, 236, 241-243
Astra žr. Valevičiūtė-Naumiejūnienė Janina
Astra **II (2)** 462
Astramskas Algis **II (1)** 529, 532
Astrauskaitė Janė **II (1)** 152
Astrauskaitė-Čepaitienė **II (1)** 596
Astrauskas Aleksas-*Meškonis* **III** 732
Astrauskas Antanas **II (2)** 164, 174
Astrauskas Antanas-*Mindaugas* **I** 263
Astrauskas Antanas-*Viksva* **I** 263 **II (1)** 601, 608, 632, 647 **III** 416
Astrauskas Augustas **II (1)** 601
Astrauskas Augustinas-*Mindaugas* **II (1)** 608, 632 **III** 394, 416
Astrauskas **II (1)** 590, 671
Astrauskas Jonas **II (2)** 334
Astrauskas Kazimieras **II (1)** 608
Astrauskas Kazimieras-*Aušra* **I** 261, 389 **III** 416
Astrauskas Kazys **II (1)** 600
Astrauskas Kazys-*Aušra* **II (1)** 632
Astrauskas Pranas **II (1)** 152
Astrauskienė **II (1)** 595
Astravai **II (2)** 331
Astravas Bronius **II (2)** 318
Astravas Jonas **I** 10 **II (2)** 332
Astravas Kazys **II (2)** 332
Astravas Petras **II (2)** 318
Astravas Stasys-*Rytojus* **I** 345, 883 **II (2)** 320-322, 332, 335, 373, 374
Astravas Vytautas **I** 10 **II (2)** 332
Astravas **I** 415, 466 **II (2)** 325, 333, 335, 336, 372-375
Ašakaitė Stefanija **III** 707
Ašmenskas Albinas, Juliaus-*Siaubas* **III** 729
Ašurka **II (2)** 557
Atamanas **III** 361
Atkočiūnaitė Ona, Jono **II (1)** 445, 446, 468, 465
Atkočiūnas **II (1)** 29, 30, 195
Atkočiūnas Vladas, Antano **II (1)** 10
Atkočiūnas Vladas, Broniaus **II (1)** 9, 29, 173, 169, 198, 199
Atkočiūnienė Zosė **II (1)** 269, 270
Atraškevičienė **II (2)** 375
Atraškevičius **II (2)** 375
Audickaitė Bronislava, Jono **II (1)** 55
Audickaitė Raisa ag. **III** 133
Audickas Antanas **I** 626, 662, 667, 673, 674 **II (2)** 649
Audickienė **I** 667
Audra **III** 724, 920, 927, 928
Audra **II (1)** 282 **II (2)** 453, 601, 608, 610
Audrenis **III** 664
Audrys **II (2)** 297, 303, 305
Audrius **II (2)** 101, 237, 239, 241-243, 245, 246
Audronė **II (2)** 612
Audrūnas **II (2)** 306
Auga Liudas **II (1)** 77, 86, 90, 93
Augas Liudas **III** 443
Augienė **II (1)** 90, 93, 95, 96
Augyla **III** 236
Augintinė **I** 271
Auglys Aleksandras **II (1)** 345
Auglys Bronius **II (1)** 358
Auglys Olesius-*Ridikas* **II (1)** 265, 297, 346; 4, 11 nuotr.
Auglys Romualdas **II (1)** 345
Auglys Viktoras **II (1)** 345
Augonytė Stefanija-*Danguolė* **III** 767
Augulis Alfonsas-*Balandis* **II (1)** 215, 453, 477
Augulis **II (1)** 478
Augulis Juozas **II (2)** 463
Augūnas Edvardas-*Klajūnas* **II (1)** 25; 20, 21 nuotr.
Augus Liudas, Jono-*Belužis (Balužis)* **I** 392
Augustauskas Pranas **I** 872
Augustauskas **II (2)** 386
Augustinas Stasys (Stasiuckas) str. **III** 1007, 1015, 1016
Augustinavičius Adomas, Felikso-*Lordas* **III** 729

Augustinavičiūtė Viktė **I** 388
Augutienė **II (2)** 602, 603
Augutis Alfonsas-*Šeškus, Vėjas* **II (2)** 36 nuotr. 600, 601
Aukstinis Petras **I** 708
Aukštaitis žr. Kimštas Jonas
Aukštelienė Marytė **II (1)** 363
Aukštikalnis Gediminas **III** 505
Aukštikalnis **I** 470 **II (2)** 344, 347 **III** 169
Aukštikalnis Jonas **I** 713
Aukštikalnis Vytautas **II (2)** 394 **III** 505
Aukštuolis Alfonsas-*Erelis* **II (2)** 577 **III** 1000, 990, 994
Aukštuolis **I** 477
Aukštuolis Juozas-*Ąžuolaitis* **III** 927
Aukštuolis Viktoras-*Smauglys* **III** 922, 927
Aušra **I** 272 **II (2)** 592, 598-600 **III** 209, 229, 237, 724
Aušrelė žr. Vyšniūnas Vladas
Avinai **II (2)** 664
Aviža Kazys **III** 957
Avižaitė Julė **III** 992
Avižaitė Zosė **II (2)** 595
Avtomat inf. **II (1)** 30
Ažalinov Pik Muchamedovič **I** 337
Ažubalis Alfonsas **III** 561, 562
Ažubalis Alfredas **III** 562
Ažubalis Antanas **II (2)** 394 **III** 500, 501, 503, 506–508, 562
Ažubalis **I** 468
Ažubalis Mindaugas **III** 561, 562
Ažubalytė Eugenija **III** 561, 562
Ąžuolaitis **III** 724
Ąžuolas (*Ąžuoliukas*) **I** 79, 92, 95, 101, 102, 112-115, 123, 124, 125, 127, 128, 147, 185
Ąžuolas žr. Jagėla Antanas **II (1)** 211, 282, 304-307, 341, 326
Ąžuolas žr. Kupčinskas Vincas
Ąžuolas **II (2)** 132, 133, 137, 412, 459, 557, 600
Ąžuoliukas **I** 826, 827 **II (2)** 26, 281
Ažusienis Antanas-*Smauglys* **I** 58
Babenskas Stasys **III** 344
Babilius **I** 866
Babilius Vladas **II (2)** 156, 157
Babraitis Stasys, Juozo **III** 721
Bačelis Edvardas, Juozo-*Edvardas, Gėbelsas, Tylutis* **I** 378, 396, 397, 400, 403, 404, 405, 410, 878, 879 **II (1)** 410 **II (2)** 22, 76, 99, 100, 109, 123, 125, 133, 144, 145, 149-152, 153, 158, 173, 182, 183, 201, 299, 375; 8 nuotr. **III** 217, 218
Bačelis **III** 383
Bačianskaitė Viktorija-*Snaigė* **III** 929
Bačianskas Marijonas-*Šernas* **III** 917, 922, 932
Bačiauskaitė Morta, Juozo **I** 419
Bačiauskas Jonas-*Rapolas* **I** 417, 418, 419
Bačiauskas K.B., Juozo-*Bijūnas* ag. **III** 736
Bačiliūnas Antanas **III** 350
Bačinskai **II (2)** 38
Bačinskaitė Stasė **II (2)** 23
Bačinskas str. **II (1)** 64
Bačinskas **II (2)** 23
Bačkulis Jonas **II (2)** 368
Bagdonaitė Angelė **I** 50
Bagdonaitė Angelė, Kazio **II (1)** 463, 464, 468
Bagdonaitė Kazytė **III** 330
Bagdonas Adolfas, Jono-*Biržys* **I** 895
Bagdonas Adolfas-*Beržas* **III** 150, 207, 210
Bagdonas Alfonsas **II (1)** 226, 229
Bagdonas Alfonsas-*Aras* **II (2)** 582, 583 **III** 677, 1002
Bagdonas Antanas **II (1)** 693
Bagdonas Bronius **II (1)** 371, 701, 710
Bagdonas Jonas **II (2)** 582, 583
Bagdonas Kazimieras **III** 329
Bagdonas Petras, Edvardo-*Mindaugas* **I** 413
Bagdonas Petras-*Ilgis* **I** 675, 676, 697 **II (2)** 56 nuotr.
Bagdonas Povilas **I** 520 **II (2)** 582, 583

Bagdonas Rapolas **II (2)** 582, 583
Bagdonas **II (2)** 33, 189, 584 **III** 330, 968
Bagdonavičius Albinas-*Vingis* **III** 762
Bagdonavičius Antanas **III** 269
Bagdonavičius Feliksas-*Barsukas* **III** 677, 763, 772
Bagdonavičius Jonas **III** 270
Bagdonavičius Kazys **III** 270
Bagdonavičius Kazys-*Kelmas* **III** 704
Bagdonavičius Stasys **III** 765
Bagdonavičius Vytautas-*Topolis* **III** 677, 763, 772
Bagdonienė **II (1)** 502 **II (2)** 189
Bagočiūnas Antanas-*Dūmas* **II (2)** 590, 597, 604, 613; 36, 52 nuotr.
Bagočiūnas Dominykas-*Vergas* **II (2)** 555
Bagočiūnas Jonas **II (1)** 10 **II (2)** 604-609, 612
Bagočiūnas Vytautas **II (2)** 608, 609, 612
Bagušinskas Jonas, Petro-*Vilkas* **III** 718
Bagušinskas Juozas, Petro-*Dėdė* **III** 718
Bagužis Julius **I** 436
Bajarūnas Boleslovas **II (1)** 70
Bajoriūnas Jonas **III** 969
Bakanaitė-Vilkienė Janina **I** 532
Bakanas Jonas**II (2)** 687
Bakanas **II (2)** Petras**II (2)** 687
Bakanauskas Viktoras-*Dragūnas, Vytautas* **III** 317–320, 327; 8 nuotr.
Bakanavičius Antanas **III** 660
Bakašinskas Ipolis **III** 454
Bakšaitis str. **II (1)** 63
Bakšys **I** 695
Bakšys Jonas **III** 590
Bakučionis **III** 858
Bakulinas **I** 55
Balaišis Mykolas **II (2)** 482
Balaišytė Kotrina **II (1)** 15
Balakauskas **I** 83, 84
Balandis ag. **I** 320
Balandis **I** 271 **III** 346, 354, 724
Balandis žr. Krikščiūnas Vladas
Balandis žr. Mačiulis Adolfas
Balbierius **III** 554
Balčėtis Petras **III** 138, 232
Balčiauskas **I** 401
Balčikonienė **I** 803
Balčikonis **I** 809 **II (1)** 652 **II (2)** 15, 16
Balčikonis Jurgis-*Dainys, Juozapas, Meška* **II (2)** 10-14, 70, 74; 11 nuotr.
Balčikonis Stasys-*Nežinomas* **I** 257
Balčikonis Vytautas-*Gražutis* **I** 416 **II (2)** 10-14, 17, 70, 74; 8, 11, 75 nuotr.
Balčikonytė Adelė **III** 133
Balčikonytė Ona **I** 419
Balčiūnaitė Antanina **II (1)** 549
Balčiūnaitė Antosė-*Radasta* **I** 226
Balčiūnaitė Birutė **III** 133
Balčiūnaitė Eugenija, Jono **I** 894
Balčiūnaitė **II (1)** 462, 483
Balčiūnaitė Veronika **II (1)** 686
Balčiūnaitė **II (2)** 282
Balčiūnaitė-Kirdeikienė Antanina-*Radasta* **I** 297, 308
Balčiūnas Antanas **I** 33, 629 **III** 569
Balčiūnas Antanas, Jurgio **II (2)** 703
Balčiūnas Antanas, Napalio-*Pempė* **II (2)** 140, 141, 144, 148
Balčiūnas Antanas-*Bukis, Bukys* **I** 893 **II (2)** 30
Balčiūnas Antanas-*Rokas* **II (2)** 30, 32, 33, 345
Balčiūnas Antanas-*Urbšėnas* **II (2)** 32, 33
Balčiūnas Augustinas, Juozo **III** 716
Balčiūnas B.**II (2)** 282
Balčiūnas Boleslovas-*Šarūnas* **III** 707, 716
Balčiūnas Bronius **I** 332
Balčiūnas **I** 33, 129, 629, 886 **II (1)** 650 **II (2)** 173, 523, 532
Balčiūnas Juozas, Juozo **III** 716
Balčiūnas Juozas-*Dėdė* **I** 638
Balčiūnas Juozas **II (2)** 655
Balčiūnas Jurgis **III** 572
Balčiūnas Kazimieras **II (1)** 673, 676; **II (2)** 534

Balčiūnas Kazys **III** 569
Balčiūnas Kazys-*Žandaras* **I** 262
Balčiūnas Petras **III** 516, 551
Balčiūnas Stasys **II (2)** 289
Balčiūnas Stasys-*Žandaras* **II (1)** 673
Balčiūnas Vincas, Juozo-*Juodvarnis* **III** 727
Balčius Augustas, Juozo **III** 697
Balčius Viktoras, Juozo **III** 696
Balys Alfonsas, Juozo-*Titas* **I** 256 **II (1)** 523, 524, 536, 544, 535, 554
Balys Vitalijus-*Briedis* **I** 260
Balys Vytautas **I** 895
Balys Vytautas-*Briedis* **II (2)** 114, 130
Balytė Eugenija **II (2)** 461
Balytė **II (1)** 549 **II (2)** 457
Baliulis **I** 622 **III** 652
Baliūnas **III** 141
Baliūnas Kazimieras **III** 141
Balna Povilas, Domo **I** 338
Balna Vytautas-*Savanoris* **I** 340, 346 **II (2)** 249, 319, 326, 327, 332, 333, 336, 452
Balnys Kazimieras, Stanislovo **III** 717
Balnys Stanislovas, Juozo **III** 717
Balsevičius **II (1)** 538
Balsys **III** 33, 724, 927
Baltaduonis Alfonsas **I** 140, 141
Baltakienė **II (1)** 432 **II (2)** 545, 559
Baltakis **I** 756
Baltakys inf.**II (2)** 615
Baltakis Juozas, Vlado-*Prancūzas* **I** 340, 341 **II (2)** 452
Baltaplunksnis Boleslovas **II (2)** 655
Baltinis **I** 714
Baltys **II (1)** 166
Baltokas **I** 201
Baltramaitytė-Vyšniauskienė Zuzana **III** 10
Baltramiejūnas **III** 90
Baltramiejūnienė **II (1)** 662
Baltrėnas **I** 638
Baltrėnas Petras **III** 505
Baltrūnaitė **II (1)** 491
Baltrūnaitė Ona **I** 622
Baltrūnas Bronius, Juozo-*Mergytė, Seklys* **I** 278, 391 **II (1)** 555
Baltrūnas **II (1)** 587, 705 **II (2)** 249, 459 **III** 661
Baltrūnas Juozas **I** 488 **II (2)** 508
Baltrūnas Jurgis-*Politrukas* **I** 339 **II (2)** 425, 427
Baltrus Mykolas **II (1)** 188
Baltrus žr. Liaudanskas Stasys
Baltrušaitis ag. **II (1)** 58
Baltrušis Algis **I** 56 **II (2)** 200
Baltrušiūnas Juozas **I** 384
Baltūsis Antanas-*Žvejys* **I** 827, 837 **III** 283, 477
Baltušis Bronius **I** 531
Baltušis **I** 517, 532, 548, 549, 552, 566, 605 **II (2)** 687
Baltušis Jonas, Juozo-*Jonas, Jeznas, Trimitas, Kiruška* **I** 414, 451, 492, 495, 502-505, 507, 510, 512, 513, 517, 519, 520, 522, 524, 525, 529, 324, 492, 530, 532, 533, 534, 537, 546, 548, 549, 550, 551, 552, 566, 587, 588, 605, 608, 634 **II (2)** 267, 618, 640, 659, 674, 676, 682, 628, 675, 677, 705, 706; 23, 28, 30, 47, 49 nuotr. **III** 28, 29, 30 nuotr.
Baltušis Jonas, Leono **I** 622, 693
Baltušis Juozas **I** 527
Baltušis Kazys **II (2)** 625, 626
Baltušis Povilas **I** 524, 526, 531
Baltušis Valerijonas **I** 619
Baltušis Valerijonas-*Valiukas* **III** 585
Baltušis-"Kapočius", "Pipkorius" str. **II (2)** 673, 674, 679
Baltušytė Vanda-Vaivadienė **I** 522
Baltuška Algis **II (2)** 203
Baltuška **I** 288 **I** 577
Baltušnikaitė Elena **II (1)** 295, 482; 24 nuotr.;
Baltušnikaitė Milda **III** 200
Baltušnikas Antanas **II (1)** 442, 484
Baltušnikas **II (1)** 483, 486, 495
Baltušnikas Jonas-*Vienuolis* **I** 42, 58, 60, 80, 91, 103, 198 **II (1)** 208,

212, 237, 279, 295, 322, 397, 398, 428, 440, 469-474, 477, 478, 480, 482, 495; 24 nuotr.
Baltušnikas Jurgis **I** 7
Baltušnikas Kazys **III** 200
Baltušnikas Kazys-*Jupiteris* **I** 58 **II (1)** 235, 476, 485
Baltušnikas Liudas-*Leika, Meška* **I** 58 **II (1)** 237, 239, 390, 436; 24-25 nuotr.
Baltušnikas Robertas **III** 200
Baltušnikas Zenonas **III** 200
Baltušnikienė Eleonora **II (1)** 24 nuotr.
Balžekaitė Janė **III** 1010
Banaitis **II (1)** 503 **II (2)** 91
Banaitis Matas, Mato **I** 718, 719
Banaitis Mykolas-*Leopardas* **I** 58 **II (1)** 426, 436; 25 nuotr.
Banaitis Rapolas-*Pilėnas* **I** 257
Bandzevičius Pranas **III** 65 nuotr.
Bandzevičius Zigmas, Jurgio-*Jurginas* **III** 726
Bandžiulis Robertas **II (1)** 572, 597 **III** 408, 409
Bandžiulis V. **II (1)** 648
Baneckas Bronius-*Špokas* **II (1)** 142, 145; 1 nuotr.
Banelis **II (1)** 483
Banelis Jonas, Simono **II (1)** 10
Banėnas-*Žiogas* **I** 256
Banevičienė Liucija **II (1)** 637
Banevičius Aliesius, Juozo-*Barzda* **III** 728
Banevičius **II (1)** 637
Banevičiūtė-Serdikauskienė Elena **II (1)** 636
Banilis Stasys-*Smidras* **III** 88, 91, 93, 98-100
Banionis Alfonsas **III** 506, 507
Banionis Petras **II (2)** 395 **III** 506
Banionis Vaclovas-*Banga* **I** 97, 100
Banys Antanas str.**II (2)** 319, 321
Banys Jonas **II (2)** 541
Banys Juozas-*Šūvis* **II (2)** 452; 36, 55 nuotr.
Banys Petras **I** 698, 705 **II (2)** 666
Banys **II (2)** 215, 691
Banytė Palmyra **III** 330
Baniūkštis **II (2)** 320, 324
Baniulis Kazimieras **III** 549
Baniulis Vaclovas **II (1)** 205
Baniulytė-Dyrienė Genovaitė **III** 549
Bankauskas Mečys-*Puškinas, Auksonis, Vingėla, Audenis, Vimantas* **III** 324, 328
Bankininkas Vailokaitis žr. Valentėlis Alfonsas **II (2)** 702
Banuškevičiūtė Marytė-*Aldona* **III** 712
Baradas **III** 267
Barakauskas **I** 185
Baranauskas **I** 33 **II (2)** 677
Baranauskas Kazys, Stepo-*Žlikas* **III** 720
Baranauskas Stasys-*Ąžuolas* **III** 719
Baranauskas Vaclovas, Juozo **II (1)** 10
Baranauskas Valentinas **III** 540, 546
Baranauskas Vytautas, Juozo-*Dantė* **III** 324, 326
Baranauskas Vladas **III** 271
Baranauskas Zigmas, Kazio-*Uosis* **III** 719
Baranauskienė **II (2)** 366
Baranov inf. **II (2)** 616
Baraškevičienė **II (2)** 458
Barauskas Antanas-*Vėjavaikis* **I** 261, 285, 287, 288, 289, 300, 305
Barauskas Julius, Mato-*Vijoklis* **II (2)** 553, 565
Barauskas Juozas **II (1)** 124
Barauskas Povilas **II (2)** 135, 149, 153, 156
Barauskas **II (2)** 194, 343, 344
Barauskienė Marytė **III** 133
Barauskienė **II (2)** 79, 135, 153
Baravykas Jonas-*Šakalys, Vygantas Vygandas* **II (1)** 345, 364; 4, 14 nuotr. **III** 447
Barbuška Petras-**I** 256
Bardišauskai **II (2)** 691
Bareika Adolfas-*Hitleris* **II (1)** 24; 20, 21, 22 nuotr. **II (1)** 356, 358

Bareika Kazys **I** 103
Bareika Kostas **I** 66 **II (1)** 207, 310, 480, 481
Bareika Stasys-*Krienas* **I** 66, 82, 84, 98, 103 **II (1)** 171, 207, 208, 342, 344; 19 nuotr.;
Bareika **I** 66, 67 **II (2)** 18
Bareikienė žr. Adomonytė Vincė-*Kunigaikštytė*
Barisa str. **III** 166
Barisas Jurgis **I** 407
Barisnevičiūtė Stasė **III** 133
Baritonas **II (2)** 139
Barkauskaitė Eufrozinija **I** 42
Barkauskaitė Stasė **I** 50 **II (1)** 463
Barkauskas Antanas **I** 340
Barkauskas Antanas-*Brakonierius* **I** 205, 212, 224, 270, 296, 299, 301, 303, 304, 312, 383
Barkauskas **I** 45 320 **II (1)** 463 **III** 527
Barkauskas Leonas **I** 42
Barkauskas Lionginas, Jono **I** 894
Barkauskas Mykolas **III** 902, 903
Barkauskas Vytautas **I** 212
Barkauskas Vladas **III** 338
Barkauskienė A. **I** 320
Barodevičius **I** 411
Baronaitė Bronė **II (2)** 454
Baronas Antanas **III** 572
Baronas **III** 383
Baronas Juozas **III** 570
Baronas Stasys **III** 572
Baronas Vladas-*Briedis* **II (2)** 422, 423, 428
Barsiukas **I** 764
Barsiukas žr. Gurklys Stasys
Barsukas **II (2)** 247, 267, 270, 301, 302
Baršauskas Julius-*Vijoklis* **II (2)** 562
Bartaševičius Aleksas-*Tigras* **I** 58 **II (2)** 249, 250
Bartaševičius **I** 39 **II (1)** 475
Bartaševičius Jonas-*Kiaunė* **I** 39, 40, 58
Bartaševičius Julius **I** 39, 40
Bartašiūnas **I** 667, 854 **II (1)** 16, 20, 33 **II (2)** 330
Bartašiūnas Juozas **III** 17, 22, 28, 53, 54, 56, 58, 60, 61, 66–68, 73–75, 81, 237, 238, 707, 826
Bartašius Jonas**II (2)** 650
Bartašius Jonas-*Piršlys* **III** 161
Bartašius Juozas-*Medžiotojas* **III** 63, 70 nuotr.
Bartkevičius **II (1)** 503
Bartkevičius Vladas **II (1)** 608
Bartkevičius Vladas, Valerijono **III** 716
Bartkus Bolesas-*Lizdeika* **III** 331
Bartkus Kazys **III** 230, 232
Bartkus Petras-*Žadgaila* **III** 9, 332, 333, 341
Bartulienė **I** 445 **II (2)** 374
Bartulis Antanas **II (2)** 321
Bartulis Bronius **II (1)** 60
Bartulis **I** 17, 445 **II (2)** 108
Bartulis Jurgis **I** 882, 883, 884 **II (2)** 321, 322, 333, 373, 374
Bartulis Motiejus **I** 10
Bartulis Petras **I** 485
Bartusevičius Adolfas **I** 886
Bartusevičius Algirdas **I** 886
Barzda Alfonsas **II (1)** 435
Barzda **I** 256 **II (1)** 457, 483, 544
Barzda Juozas **II (1)** 217
Barzda Juozas-*Klevas* **III** 203
Barzda **II (2)** 193
Barzdenis Juozas **III** 495
Barzdenys Rimas **III** 551
Barzdienė **I** 46
Barzdžiukas **I** 23
Barzdžiukas Pranas **I** 24
Baržauskas Julius, Mato **II (2)** 564
Basackas **I** 327
Basanavičius **III** 724
Basčius **I** 719
Baseckas **I** 890
Bastys Vytautas **III** 657, 658, 660
Baškatov **II (2)** 77
Baškevičius Justinas, Kazimiero **III** 716

Batajevas **II (2)** 535
Batas ag. **II (1)** 551
Batūra Vytautas **II (1)** 77, 93
Baublienė Albina **III** 477
Baublys Povilas, Jurgio **II (2)** 627
Baublys Vladas, Modesto **II (2)** 121, 134, 154, 158
Baublytė Ona **III** 133
Baukys Antanas, Petro-*Sakalas* **I** 623
Baukys Jonas **III** 668
Baumilaitė Emilija-*Neužmirštuolė* **III** 704
Baumilas Zigmas-*Žukelis* **III** 702
Bauras Kazys-*Varguolis* **III** 673, 684, 871, 872, 891
Bavaras Artūras **II (1)** 519, 520
Bebas žr. Pajarskas Albinas
Bebas **II (2)** 425, 437, 572
Bebras žr. Strazdas Vytautas
Bėda žr. Kadžionis Jonas
Bėdienė žr. Gedžiūnaitė-Kadžionienė Malvina
Begelein Gergard–*German ag*. **III** 1020, 1023, 1025
Bėgelis Juozas-*Vilkas* **III** 786
Beikštytė Adelė **III** 133
Beinoras **II (2)** 108
Beinorauskai **II (2)** 10, 11
Beinoravičius Vladas, Vinco **I** 895
Beinoravičius **II (2)** 42
Beivydai **II (2)** 555
Beivydas-*Klimašauskas* **II (2)** 555
Bekeris Algirdas **III** 571
Bekeris Henrikas-*Kepalas* **III** 732
Bekeris Jonas **III** 571
Bekeris Petras **III** 577
Belazaras **II (1)** 598
Belazarienė **II (1)** 598
Beleckaitė Albina **I** 12
Beleckas **I** 493 **II (2)** 530
Beleckas Jonas **II (2)** 411
Beleckas Juozas **I** 11
Beleišis Dalielius-*Sakalas* **III** 280
Beleišis Ignas-*Putinas* **III** 280
Belevičius Petras **II (1)** 221
Beli ag. **II (1)** 547, 548, 551, 573, 574, 575, 577
Belickaitė **II (1)** 22 nuotr.
Belickas **I** 659, 666
Belickas Julius, Karolio-*Klevas* **II (1)** 24; 20, 22 nuotr. **III** 468
Belickas Liudas-*Jaunutis* **II (1)** 26, 20 nuotr. **III** 447
Belickas Vincas str. **III** 1015
Belik **II (1)** 27, 28
Belov Boris Ivanovič **I** 268
Belova inf. **II (1)** 56
Belov **II (2)** 175
Benašas Juozas, Prano-*Audrūnas, Dešimtukas* **III** 318, 326, 327
Bendžius **III** 329
Benius **II (1)** 358
Benius žr. Rekašius Benjaminas
Benosas **I** 872, 873
Berankis Jonas **II (1)** 10
Bereiša str. **III** 247, 147
Berginš **III** 380
Bėrgmanis Juris **III** 366
Berija **I** 166, 247, 252
Berioza ag. **III** 695
Beriozov K.K. **II (2)** 128
Beriozovas Karolis **III** 233
Beriozovas **II (2)** 179-181
Beriozovas **II (2)** 484
Berlynas **II (2)** 363
Berminas **II (2)** 164
Bermonas žr. Šiupinys Jonas
Bernadickas Povilas **III** 154, 163
Bernadickas **II (2)** 281
Bernadiškis Juozas **II (2)** 316
Bernatavičius Antanas-*Strielčius* **II (2)** 246, 247
Bernatavičius **I** 84
Bernatavičius Jeronimas **II (1)** 673, 676;
Bernatavičius Jonas-*Rasputinas* **I** 82, 84, 98 **II (1)** 207, 326-329, 338, 339, 340, 394; 13 nuotr.
Bernatavičius Povilas **II (2)** 245, 246, 268, 269
Bernatavičius-*Judas* **I** 78

Bernatavičius-*Kampinis* **I** 264
Bernatavičiūtė-Balevičienė Adelė-*Rūtelė* **III** 58 nuotr.
Bernatonis **II (1)** 422 438
Bernatonis Jonas-*Melagis* **I** 58, 175 **II (1)** 334, 487, 493, 495
Bernatonis Kazys, Adomo **I** 344
Bernatonis Povilas **I** 455
Bernatonytė Felė **III** 133
Bernatonytės-*Žvaigždutės* **II (1)** 336
Bernikov **II (2)** 615
Berniukas **I** 271
Berniūnas Antanas **I** 782
Berniūnas **I** 741
Bernotas Albertas-*Maiklas* **III** 105, 106
Bernotas Kazys **III** 109
Bernotas str. **III** 110
Bernotas **II (2)** 556
Bernotienė **III** 133
Bersėnas Juozas **III** 340, 341
Bersėnas Kęstutis-*Stirniukas, Klajoklis* **III** 328
Bertašiūnas Vladas **I** 619
Bertašius (Bartosevičius) Juozas-*Medžiotojas* **III** 769, 785, 787
Bertašius **I** 754
Bertašius Petras **III** 483
Beržanskas Antanas **I** 53
Beržas ag. **II (1)** 23, 54, 282, 548
Beržas **I** 272, 420 **II (2)** 186, 536, 554, 564 **III** 103, 580, 724, 967
Beržas–Stepas **III** 701
Berželis **I** 103 **III** 40
Berželis žr. Rinkevičius Kazys
Beržinis **II (2)** 461 **III** 835
Bespalov **I** 417 **II (1)** 244
Bespiatyj **I** 715, 716
Betrokov **II (2)** 77
Bevardis **III** 738
Bevardis žr. Grincevičius Vaclovas
Bezdonytė **I** 207
Bezrukinas žr. Slėnys
Bickienė **I** 33
Bickus Antanas **I** 24
Bickus Bronius **I** 24, 33
Bickus **II (2)** 699
Bičiūnas Adolfas **I** 514, 517
Bičiūnas Adolfas-*Daininninkas* **II (2)** 661; 19, 23 nuotr.
Bičiūnas Donatas **I** 56
Bičiūnas **I** 518, 532 **II (2)** 690 **III** 542
Bičiūnas Jonas **II (2)** 630
Bičiūnas Juozas **II (2)** 630
Bielevičiai **II (1)** 170
Bielevičienė **II (1)** 191, 192
Bielevičius Antanas **II (1)** 37
Bielevičius **II (1)** 169, 170, 181, 190, 191, 192, 193, 201
Bielevičiūtė **II (1)** 169
Bieliaučius **I** 100
Bieliauskas Balys-*Kovas* **III** 161
Bieliauskas **III** 821
Bieliauskas Pranas, Jono **I** 622
Bieliauskas Pranas-*Kalvis* **III** 590
Bielinis Bronius-*Aušra* **I** 58
Bielinis **I** 392 **II (1)** 529, 530, 531, 532, 541
Bieliūnas Antanas **I** 58
Bieliūnas Jonas **I** 58
Bielskienė (Skardžiūtė) Ona **II (2)** 266, 395, 401 **III** 555, 556, 563
Bielskis Antanas **II (2)** 266, 395 **III** 495, 499, 500, 506, 507, 562
Bielskis **I** 485
Bielskis Jonas **III** 555
Bielskis Kazys **III** 555
Bielskis Kostas **II (2)** 237, 238, 266, 395 **III** 506, 563
Bielskis Petras-*Aras* **I** 520 **III** 580
Bielskis Stepas **III** 555
Bieris Juozas-*Narsutis (Boris)* **III** 490, 493
Bihle Francas Leopoldas-*Francas* **III** 728
Bijūnas ag. **II (1)** 380, 381, 405, 710;
Bijūnas **II (2)** 154 **III** 724
Bijūnėlis **II (2)** 26-28
Bikaitė-*Samana* **I** 376
Bikinas Vytautas-*Pipiras* **I** 58 **II (1)** 436; 25 nuotr.
Bykov **I** 717

Bilevičius Ignas **III** 180
Bilevičius Juozas, Balio **II (1)** 10
Biliai **II (1)** 714
Bilys Kazys **II (1)** 704, 715
Bilys Mykolas **II (1)** 43, 47, 714
Bilys Stasys **II (1)** 704, 715
Bilys Vacys-*Dragūnas, Skirmantas* **II (1)** 449
Bilys Vaclovas-*Vizirka* **II (1)** 434
Byliukas Povilas **I** 742, 754
Biliūnas Antanas **III** 394
Biliūnas Antanas-*Valdininkas* **I** 261 **II (1)** 595, 601, 612, 616, 632
Biliūnas Juozas **II (2)** 591
Bilius **II (1)** 716
Bimba **I** 672
Bingelis Bronius-*Pupa* **III** 712
Binkis **I** 883
Binkys **II (1)** 305
Binkis Vytautas **II (2)** 642
Birbilai **II (2)** 229
Birbilaitė Marytė **I** 894
Birbilaitė **II (2)** 345
Birbilaitė-Kizienė Stasė **II (1)** 309, 316
Birbilas Antanas **II (1)** 438
Birbilas Antanas, Mataušo-*Baltušis* **I** 892, 893, 904 **II (2)** 30, 33, 166, 279, 329, 345 **III** 156
Birbilas Bronius **II (1)** 309
Birbilas Bronius-*Ūdras* **I** 893 **II (2)** 272, 328
Birbilas **I** 85, 871 **II (1)** 448 **II (2)** 322, 329
Birbilas Jonas-*Juodgiris* **II (1)** 293, 295, 299, 301
Birbilas Julius **II (1)** 309
Birbilas Matas **II (2)** 32, 33
Birka Bronius-*Klevas* **I** 366 **II (2)** 434, 446
Bironas **I** 335
Birutė **I** 272
Biržietis **II (2)** 646-648
Bislienė **I** 33
Bislys Balys-*Tarzanas* **I** 621
Bislys Balys-*Tūzas* **III** 589
Bislys **I** 28, 33, 721, 751, 776
Bislys Leonas **I** 33
Bislys Povilas **I** 33
Bislytė **I** 33
Bislytė-Paškonienė Stasė-*Julija, Klajūnė* **I** 720, 728, 735, 741, 742, 744, 751
Bistrevičius Vytautas **I** 286
Bistrickas **III** 151
Bisturytė Danutė **II (2)** 630
Biškauskas Juozas **I** 459
Bitė ag. **II (1)** 30
Bitė žr. Karbočius Bronius
Bitinaitė Elena **III** 543
Bitinaitė **I** 183
Bitinaitė-Bielevičienė Monika **II (1)** 169
Bitinaitė-Lipnevičienė Vlada **II (1)** 165, 166, 168, 169, 174
Bitinas Aleksandras-*Uosis* **II (1)** 178, 204
Bitinas Antanas str. **III** 535, 536
Bitinas **I** 95 621 **II (1)** 172 570
Bitinas Jonas, Mykolo **III** 526
Bitinas Karolis **I** 82, 83, 84 **II (1)** 208
Bitinas Kazys **II (1)** 183
Bitinas Petras-*Stalas* ag. **II (1)** 190, 192, 312, 666
Bitinas Povilas **II (1)** 165-168, 170
Bitinas Vytautas **III** 545
Bitinas Vladas **II (1)** 183, 205
Bitinas **II (2)** 241, 299
Bitinienė **II (1)** 165, 167, 169
Bitos ag. **II (1)** 23
Blais Leonas, Prano-*Mindaugas* **III** 727
Blantaitis Jonas **III** 144
Blauzdys Antanas-*Konkurentas* **I** 58, 111, 112, 114, 115, 118-120, 175 **II (1)** 486, 495
Blauzdys Bronius **I** 58
Blauzdys **II (1)** 189
Blauzdys Stasys **I** 58 **II (1)** 237
Blazevičius Jurgis **II (2)** 33
Blaževičius Danis-*Mukas* **III** 672
Blaževičius **I** 886
Blaževičius Jonas-*Štrilinskas* **III** 718
Blaževičius Vaclovas-*Ropė* **III** 693

Blaževičius Vincas, Benedikto **II (1)** 241, 244
Blaževičiūtė Felė **III** 133
Blažienė Magdė **I** 530
Blažys Albinas-*Batiuška* **I** 587, 589
Blažys Feliksas **I** 587, 590
Blažys Feliksas-*Meškiukas* **II (2)** 682, 692
Blažys **I** 149, 513, 600
Blažys Ignas **I** 590
Blažys Ignas-*Batiuška* **II (2)** 673, 682, 692
Blažys **II (2)** 32, 272
Blažiūnas Napalys **II (2)** 675, 676
Blėka ag. **II (1)** 23
Blėka Alfonsas-*Patrimpa* (*Patrimpas*) **I** 58 **II (1)** 23, 41, 382, 459 **III** 12, 16, 17, 20, 34, 43, 386, 387, 391,395
Blėka Antanas **II (1)** 58 **II (2)** 625, 634, 651, 654 **III** 575
Blėka **I** 487 **II (2)** 629
Blėka Julius **II (1)** 382 **II (2)** 411, 412
Blėka Petras-*Plerna* **I** 190,198,218, 227, 255, 297, 819 **II (1)** 41, 426, 536, 613; 25 nuotr. **II (2)** 139, 140, 141 **III** 150, 391, 478
Blėka Stasys **I** 339, 557 **II (2)** 401
Blėkienė Rozalija **II (1)** 382
Blynas Kęstutis-*Šviesa* **III** 228, 232, 241
Blynas **II (2)** 178, 181
Blinda-Juozas **I** 763, 764
Blinkevičius Juozas, Juozo-*Jaunutis, Sakalas* **I** 58 **II (1)** 449 495 **II (2)** 132, 321 **II (2)** 131, 452
Blinkevičius Mykolas, Juozo-*Nemunas, Nemunėlis* **I** 58, 343 **II (1)** 385, 407, 426, 427, 430, 432-434, 436, 449, 495-497, 539, 521; 25 nuotr.
Blinkevičius **II (2)** 372
Blinkiukas Jonas **I** 756
Blinovas **II (2)** 680
Bliūdžius Antanas **II (1)** 58
Bliujus Albinas, Tomo-*Donkichotas* **I** 820 **III** 691, 692, 711
Bliujus Pranas, Kazimiero **III** 691
Bliumorius Antanas **II (2)** 242
Bliumpfildas Valerijonas **III** 400
Bliuvas Jonas **II (1)** 112
Blochas **II (2)** 715
Bložė **II (1)** 75, 89
Blusys Jonas **II (1)** 142
Bobelis **III** 133
Bobenkovas **III** 467, 489
Bobilevas **III** 356
Bobinas **II (2)** 708
Bočiarov **I** 717
Bočiulis Bronius, Stasio **II (2)** 617
Bočiulis **I** 443 **II (1)** 236
Bočiulis Jonas-*Dragūnas* **I** 339
Bočiulis Juozas **II (1)** 442
Bočiulis Petras, Petro-*Viršila* **I** 343, 344, 347; **II (2)** 248, 617; 68 nuotr.
Bočiulis Povilas, Adomo **II (2)** 617
Bogomolovas **III** 48, 126
Bogušas **II (1)** 66
Bordinaitė-Liaudinskienė Birutė **II (1)** 672
Bordinas **II (1)** 591
Borskij **II (1)** 27
Bortkevičius **II (1)** 352
Bortkevičius Jonas **III** 505
Boruta **I** 858 **II (1)** 291
Bosas **III** 33
Braknys **III** 820
Brakonierius žr.Barkauskas Antanas
Bratiščenka **I** 17, 18 **II (2)** 349-351, 356, 357
Braukyla **I** 754
Braukyla Jonas **I** 756
Brauzinš Ėriks-*Kapteinis* **III** 365, 378
Brazauskaitė Onutė-*Vaikutis* **III** 90, 107
Brazauskas Antanas-*Žaibas* **III** 90
Brazauskas Vacys-*Vairas* **III** 89, 90
Brazdukas-Janis **III** 380
Brazdžionis Antanas **III** 144
Brazdžionis **I** 246 **II (2)** 80, 195
Brazdžiūnas Petras **III** 172
Brazdžius Aleksandras **III** 510
Brazdžius Antanas **III** 510

Brazdžius Juozas **III** 510
Brazdžiutė Liucija, Juozo-*Audra, Salambo,* (ag. *Zoja)* **III** 510, 519, 524; 23 nuotr.
Brazinskaitė **III** 244
Brazinskaitė Zosė **III** 242, 243
Brazinskas Balys **II (2)** 394, 404 **III** 505, 562
Brazinskas Mykolas **III** 550
Brazinš Ėriks **III** 372
Brazys **II (1)** 668
Bražiūnas **II (1)** 321
Brečiūnas Juozas-*Plechavičius* **I** 418
Bredelytė-Meilūnienė Zita Aldona **II (2)** 7
Breivė Jonas, Albino **I** 894
Breivė **II (2)** 188, 189
Breivienė **II (2)** 188
Breivytė Ona, Juozo **I** 894
Brenc **III** 714
Breskus Jonas**II (2)** 462
Brežnevas **II (2)** 559
Briedelienė **II (1)** 562
Briedelis Jonas **I** 275 **II (1)** 562, 563, 596
Briedelis Juozas **I** 275
Briedelis-*Švogeris* **I** 261
Briedis Bronius **I** 696
Briedis **I** 650, 699, 733, 734, 814
Briedis Jonas **I** 696, 710
Briedis žr. Vaitelis Danielius
Briedis žr.Kulys Stasys
Briedis **II (2)** 70-73, 75, 77, 78, 82, 90, 95, 96, 104, 106, 116, 117, 119, 123, 125, 146, 152, 153, 160, 205, 267, 286, 427, 429, 430, 433, 455, 456, 461, 460
Briedytė Aldona **II (1)** 614
Brigadskas-*Atila* **I** 94, 101, 102, 104 (Brigackas) **II (1)** 283
Brilinga Mykolas **II (2)** 551
Brilinkevičius Stasys **III** 337
Brinklys **I** 51
Briška Juozas **III** 92
Brizgys **I** 396
Brizgys Jonas, Jono **III** 691, 703
Bronė ag. **II (2)** 705, 706
Bronikovskij Jėža Kazimirovič-*Dik* **III** 691
Bručaitė-Pupkevičienė Nastutė **III** 17 nuotr.
Bručas Antanas-*Strazdas, Strazdelis* **I** 418, 419 **II (2)** 30, 143
Bručas Antanukas **III** 120
Bručas **I** 394 **III** 124
Bručas Jonas **I** 394
Bručas Jurgis **I** 394 **III** 120, 121, 122, 230
Bručas Jurgis-V*anagas* **II (2)** 31, 144
Bručas Kazimieras-*Baravykas* **III** 129, 232, 241
Bručas Kazys, Kazio **I** 419
Bruknė **III** 207
Brumulytė **I** 897
Bruneika Jonas-*Lampeo* **I** 342, 344
Bruneika Julius, Fabijono-*Tardytojas* **I** 336, 338, 339, 365
II (2) 433, 514
Brungus Žmogus **II (1)** 165
Bruno **II (2)** 458, 459
Brusteika Petras **III** 107
Bruveris Voldis **I** 684
Bružas Ignas **III** 461, 469
Bružas Vilius **III** 511
Bubala Jurgis **I** 494
Bubinai **II (1)** 159
Bubinaitė **II (1)** 159
Bubrevičius Jonas **III** 158, 160
Bubrevičius Pranas **II (2)** 279
Bučinskaitė Kazė **II (1)** 647
Bučinskas **I** 380 **II (1)** 205, 600, 604, 605, 622, 640, 645
Bučinskas Petras **II (1)** 462
Bučinskas Petras-*Žilvytis* **I** 58 **II (2)** 30
Bučiūnas Albinas **II (1)** 701
Bučiūnas **II (1)** 711
Bučiūnas Stepas **II (2)** 128
Bučkus **II (1)** 31
Budnikas **II (1)** 171
Budraitienė Marytė **III** 133
Budreika Alfonsas str. **II (2)** 614

Budreika Alfonsas **II (2)** 446
Budreika Bronius **II (2)** 446
Budreika Motiejus **I** 110
Budreika Povilas-*Debesys* **II (2)** 612; 34, 52, nuotr.
Budreika Stasys **II (1)** 698
Budreika Steponas **II (1)** 701
Budreika **II (2)** 480, 481, 501, 512
Budrienė **I** 734
Budrienė-*Roza* ag. **II (1)** 54
Budrikas Albinas, Jono-*Beržas* **III** 717
Budrikas Feliksas, Jono-*Garšonas, Tadas* **III** 709, 711, 717
Budrionis **II (2)** 357
Budrys **I** 401, 689, 776 **II (1)** 605
Budrys Antanas-*Tigras* ag. **III** 304, 306, 308
Budrys Jonas **I** 733, 734
Budrys Jonas-*Varnėnas* **III** 359, 360, 361
Budrys Kazimieras-*Kriaučius* **I** 205, 206,277, 390
Budrys Romualdas **III** 360, 361
Budrys Stasys **II (1)** 53, 54
Budrys Stasys str. **III** 118
Budrys **II (2)** 128, 371
Budvytis **III** 880, 881
Budzilaitė Rožė **III** 133
Būga **I** 728, 729, 771
Bugailiškis Antanas **II (2)** 367
Bugailiškis Juozas-*Aguona* **II (2)** 367
Bugailiškis Vilius-*Drąsutis* **I** 340, 341 **II (2)** 435, 450, 451
Bugailiškis-*Bosas* **III** 13
Bugailiškis **II (2)** 209
Bugailiškis-*Lydys* **III** 13
Bugailiškytė Janina-*Karilė* **III** 22, 33, 77, 127
Bugenaitė-Markulienė **II (1)** 266
Buinevičius Mykolas **II (1)** 644
Buinys Povilas-*Griausmas, Viesulas* **I** 97 **II (1)** 282, 339, 366
Buitvydas Benonas **II (2)** 466
Buivė Tamošius **III** 443
Buivydaitė-Juozonienė **I** 32
Buivydas **I** 477
Buivydas Jonas **II (2)** 700
Buivydas Juozas **I** 32
Buivydas Petras **II (2)** 700
Buividavičius Bronius-*Bijūnas* **III** 712
Buivys Liudvikas-*Karvelis* **III** 90, 91
Bujokai **II (1)** 316
Bujokaitė **II (1)** 272
Bujokas Adomas **II (1)** 314
Bujokas Aloyzas, Jono-*Putinas* **II (1)** 241, 243
Bujokas Antanas **II (1)** 315
Bujokas **I** 82, 83 **II (1)** 166, 206, 214, 215, 331, 346
Bujokas Jonas **II (1)** 219, 314
Bujokas Juozas **II (1)** 205
Bujokas Maniukas **II (1)** 201
Bujokas Motiejus **II (1)** 167
Bujokas Vytas **I** 72, 83
Bujokas Vladas **II (1)** 167
Bukas **II (2)** 171
Bukauskas **II (2)** 320
Bukavičiūtė Genė **II (1)** 37
Bukelis **II (1)** 606
Bukelskis **I** 771
Buking ag. žr. Rozenbergas
Bukys **I** 430
Buklys Henrikas **II (1)** 17
Buklys Jonas-*Bevardis* **III** 874, 877, 891, 893
Bukšys **II (2)** 420
Bulauka Jonas-*Savanoris* **III** 745
Bulauka Motiejus-*Kolumbas* **III** 683, 741, 796, 799; 63 nuotr.
Bulauka Pranas-*Kumštis* **III** 741, 759, 673, 684, 797; 69 nuotr.
Bulauskas **II (1)** 63
Buliauskas-*Anūkas* **I** 260
Bulokas Aleksandras **III** 811
Bulokas Antanas **III** 811
Bulota Aleksas **III** 267, 268
Bulota Stasys **III** 267
Bulotas Petras **III** 267
Bulovai **II (2)** 380, 674
Bulovas Alfonsas **II (2)** 630

Bulovas Antanas, Prano-*Budrys* **I** 522, 518, 587, 588, 625 **II (2)** 378, 407
Bulovas **I** 497, 501, 518, 553, 588, 595, 596, 614
Bulovas Jonas-*Gaubica, Vėjas* **I** 587
Bulovas Juozas, Prano-*Iksas, Dūmas, Vaidila* **I** 521, 522 **II (2)** 378, 407, 671, 672 **III** 665–667
Bulovas Lionginas **II (2)** 630
Bulovas Povilas **II (2)** 630
Bulovas Pranas **III** 569
Bulovas Romas **II (2)** 628
Bulovas Stepas, Juozo **I** 625
Bulovas Steponas **II (2)** 628, 630
Bulovas str. **III** 501
Bulovas Vladas **III** 577
Bulovienė Antanina **II (2)** 638
Buls Janis-*Pėteris* **III** 365, 378
Bulva Ignas **III** 576
Bulva Vladas **III** 577
Bulzevičius Vacys-*Lietus* **III** 714
Bulzgis Jonas-*Klevas* **III** 89
Bulzgytės **III** 85
Bundinaitė Janė **III** 983
Bundinaitė Zosė **III** 983, 999
Bundinienė **III** 983, 999
Bundinis Feliksas **III** 953, 968
Bundinis Petras **III** 953, 957, 968
Bundonis **II (1)** 257
Bundonis Vladas **III** 476
Bundžiuliai **II (1)** 641
Bundžiulienė Veronika **II (1)** 668
Bundžiulis **II (1)** 671
Bundžiulis Jurgis **II (1)** 670
Bundžiulis Roberdas **II (1)** 639, 647, 648, 651, 667, 669
Bundžiulytė Morta **II (1)** 670
Bundžiulytė -Zakarkienė Adelė **II (1)** 671
Bundžiulytės **II (1)** 671
Bunga Stasys, Stasio-*Jūra* **III** 380
Buninas **I** 614
Bunkeris **II (1)** 466 **(2)** 537
Buožis **III** 473
Burbaitė Emilija **I** 34
Burbaitė Valė **II (1)** 156
Burbaitė Veronika **I** 1
Burbuliai **II (1)** 133, 136
Burbulienė Marijona **II (1)** 46
Burbulis Albinas-*Albinas, Grėblys, Jovaras, Ramūnas, Žilvinas, Gintaras* **I** 148, 266, 408, 819 **II (1)** 10, 105, 106, 110, 120, 122, 124, 160, 241, 253, 346, 406; 4, 8 nuotr.
Burbulis Antanas **II (1)** 10
Burbulis **I** 408 **II (1)** 107, 108, 109, 120, 121, 123, 125, 139, 212, 372
Burbulis Stasys **II (1)** 118, 701;
Burbulis Vacys-*Bėgūnas, Trumenas* **I** 274 **II (1)** 10, 119, 160; 3, 5, 6, 9 nuotr.
Burbulis Vaclovas-*Lisica* ag. **II (1)** 46
Burbulis Vytautas **II (2)** 302, 306
Burbulis **II (2)** 649, 651
Bureika Adolfas-*Hitleris* **III** 468
Burkas Antanas, Adomo **II (2)** 617
Burkauskas Antanas, Vlado-*Brakonierius* **I** 277, 379, 390 **II (1)** 554
Burkauskas Juozas-*Tarzanas* **I** 262, 287
Burkauskas **II (2)** 28, 541
Burlyn **II (1)** 20
Burneika Anicetas **III** 987
Burneika Julius **I** 32
Burneika **II (2)** 518
Burneikaitė **III** 1003
Burneikis Anicetas-*Tomas* **III** 984, 989, 1000
Burnys Bronius-*Mauras* **III** 280, 282
Burnys Jurgis-*Smilga* **III** 272, 277, 280, 282, 420
Burniūnas Dominykas **I** 262
Burniūnas **II (1)** 292
Burokaitė Kotryna **II (2)** 698
Burokaitė Veronika, Jono **I** 894
Burokas Antanas-*Mokytojas* **I** 340, 341, 343, 347 **II (2)** 431, 452
Burokas Edvardas **I** 56
Burokas **II (1)** 518, 540
Burokas **II (1)** žr. Deveikis Vincas

Burokienė **II (1)** 540
Burtininkas žr. Stasiškis Ignas
Butautas **I** 832 **II (1)** 575, 576
Būtautas N. **I** 691
Buteikis **III** 696
Buteikis Vaclovas-*Aras, Arūnas* **II (1)** 364 **III** 447, 484, 485
Buteikytė Vanda-*Pinavija* **III** 471
Butėnas Antanas **I** 706
Butėnas **I** 93, 493, 518, 708
Butėnas Kostas **I** 93
Butėnas Ladziukas (Vladas), Stasio-*Vanagėlis* **II (2)** 7, 706, 707, 712; 19 nuotr.
Butėnas Motiejus **I** 93
Butėnas Petras **II (1)** 653
Butėnas Povilas, Romo **II (2)** 627
Butėnas Viktoras str. **III** 571
Butėnas Vladas **I** 518, 693, 706 **III** 604, 605
Butienė **II (1)** 90
Butienė Jadvyga **II (1)** 83
Butiškytė-Masiulienė-*Roza* ag. **III** 661, 664
Butkevičius Česlovas, Jono **II (1)** 585
Butkevičius Motiejus, Motiejaus-*Narsutis* **III** 672, 727, 891
Butkus Albinas **I** 184, 185, 186
Butkus Antanas-*Debesėlis* **III** 319, 320, 326; 7 nuotr.
Butkus **II (1)** 306, 344 **III** 110
Butkus Jonas-*Karklas* **I** 111, 112, 115, 117, 118, 121, 175, 180 **II (1)** 341
Butkus Vaclovas-*Kurmis* **III** 282
Butkus Vincas-*Bitinas* **III** 88
Butkuvienė Kazimiera-*Kaziukas* **III** 84
Butrimas **III** 205
Butvydis žr. Krivickas Bronius
Butvilas Algirdas-*Kregždė* **III** 259
Butvilas Vytautas **II (2)** 65 nuotr.
Buzaitė Danutė **III** 480
Buzas **I** 326
Buzas Vytautas **III** 475, 480, 482
Buzelis Jonas **III** 572
Buzėnas **II (2)** 512, 513
Buzevičius **III** 506
Bužavas Leonardas **III** 848
Bužavas Robertas **III** 848
Bužavas Vladas **III** 848, 858, 859
Bžeckis **I** 203
C ag. **II (1)** 690, 691
Cechanavičius Adomas **III** 785
Ceitov Stanislav Michailovič **II (1)** 691
Cemnolonskis **II (1)** 653
Cemolonskas Juozas **I** 124, 125
Ceslevičius Motiejus-*Erelis* **III** 672
Cezaris žr. Pakštys Pranas
Chanafejev **II (1)** 62
Chansis **III** 377
Charčenko Dmitrij Lukič **II (2)** 161
Charitonov **II (2)** 264
Chiminas **III** 765, 766
Chlyzov **II (1)** 28, 29, 31
Chmieliauskas **III** 11
Chmieliauskas Kazys **II (1)** 571
Chodakauskas Miroslavas **II (1)** 10
Chodakauskas Tadas **I** 837
Cholchevas **II (1)** 344
Choroševas **III** 132
Chruščiovas **II (1)** 455
Cibanov **III** 327
Cibienė Janina **III** 134
Cibulskas Jonas, Juozo-*Liūtas* **III** 729
Cibulskis ag. žr. Krikščiūnas Leonas
Cibulskis Jonas **I** 380 **III** 421
Cigas **I** 200, 201, 256
Cikanauskas-*Žemaitis* **III** 786
Cilišauskas **III** 256
Cimolonskienė Verutė **II (2)** 35
Cinė **I** 613
Cirkelis-*Pavasaris* **I** 259
Civanavičius Stasys-*Lazdynas* **III** 672, 800, 803
Cucurs-Albertas **III** 610, 617
Cvilikas Mykolas-*Genys* **III** 906
Cvinklys žr. Mekonis Bronius
Cvinklys **II (2)** *268*
Cvirka **I** 555 **II (2)** 411, 458
Cvirka-Valentinas **III** 227
Čebanenko **I** 477, 478
Čeberekas **II (1)** 212

Čeberiakas Jonas-*Jokeris* **II (1)** 453
Čebikin **II (2)** 161
Čebilis Jonas **III** 581
Čechava **I** 319, 804, 805, 806, 895 **II (1)** 481, 581, 585, 691 **II (2)** 11, 175
Čečkauskienė **I** 892
Čeičys Kazys **III** 574, 575
Čeičys Pranas **I** 857, 858
Čeičys Vytautas **II (2)** 649, 651
Čekanauskas **I** 45
Čekanauskas str. 242, 475, 484
Čekanauskas Vaclovas **II (1)** 243
Čekatauskaitė **II (2)** 339
Čekatauskas **I** 153 **II (1)** 238, 451, 493 **II (2)** 338
Čekatauskas str. 420, 441
Čekauskas Domas-*Kirvis* **II (1)** 264, 345 **III** 750
Čekauskas Ignasius **III** 449
Čekauskas **II (1)** 257
Čekauskas Jonas-*Strazdas* **III** 328
Čekeliukas Jonas **I** 325
Čekomeraitė **II (1)** 586
Čelka Mykolas **III** 261
Čelkaitienė Stasė, Jono-*Voverytė* **II (1)** 54 56 **III** 128
Čelkis Antanas **III** 607
Čelnikovas **I** 851, 852, 854
Čelutka Leonas-*Nemunėlis* **III** 88–90, 97, 100, 101, 104, 105
Čemajev **II (1)** 63
Čemberlenas žr. Rudžionis Juozas
Čen–Kai–Ši **III** 277
Čepaitė-Pakštienė Birutė **II (1)** 371, 647, 695, 702
Čepaitės **II (2)** 368
Čepas **II (1)** 322, 428, 618, 695 **I** 423 **II (2)** 210
Čepauskas ag. **III** 368
Čepė **II (2)** 370
Čepienė **II (1)** 696
Čepilka **II (2)** 190
Čepkauskas Juozas-*Katinas* **III** 730, 891
Čeplinskas **I** 359, 360, 361, 362, 788
Čeponienė **I** 750
Čeponis Albertas**II (2)** 53-55
Čeponis Algirdas-*Aitvaras* **II (1)** 26; 20 nuotr.
Čeponis Feliksas-*Atomas* **II (1)** 436
Čeponis **II (1)** 221
Čeponis **III** 442, 523
Čeponis Jonas (Jasius) **III** 668
Čeponis Jonas **III** 475, 476, 480
Čeponis Jonas-*Didysis Jonas* **II (1)** 594, 628-630
Čeponis Jonas-*Kapitonas* **I** 58
Čeponis Petras **II (2)** 54
Čeponis žr. Dobrovolskis Mykolas
Čeponis **II (2)** 131
Čeponytė **II (1)** 220
Čeponytė Ona **II (2)** 56, 59
Čeporis Albertas **II (2)** 48
Čepukaitė-*Lakštutė* **I** 596, 603, 604, 608 *Lakštingala* **II (2)** 695
Čepukėnas Vaclovas **III** 460
Čepukonis Balys, Kazio **II (2)** 454
Čepukonis Česlovas-*Tigras* **I** 336, 358, 366, 376, 377 **II (2)** 435
Čepukonis Vaclovas, Jono **II (2)** 447-449, 463, 464
Čepukonis **II (2)** 449
Čepuliai **II (2)** 682
Čepulienė **II (2)** 203
Čepulionis Petras-*Sakalas* **III** 734
Čepulis Adolfas **II (2)** 618
Čepulis Gediminas **II (2)** 203
Čepulis Jonas **I** 492, 512, 523, 524, 525, 530, 548, 549, 550, 552, 566 **II (2)** 23 nuotr. 618 **III** 29, 30 nuotr.
Čepulis P.I. **II (1)** 52
Čepulis Petras **II (2)** 652
Čepulis **II (2)** 205-207
Čepurna **III** 223, 224
Čerčilis žr. Šomka Juozas
Čerčilis **II (2)** 97, 98, 101, 104, 111, 118, 119, 123, 146, 151, 398
Čerdakovas **I** 489
Čereška Povilas **III** 482
Čereškaitė Emilija **II (2)** 515

Čereškevičius Martynas **I** 307
Čeriauka-*Berlynas* **II (2)** 354, 355
Čeriaukienė **II (2)** 31
Čeriaukos **II (2)** 204
Čėrka **II (2)** 644, 646
ČerkauskasII **(2)** 209
Čerkauskas-*Nevėžis* **II (1)** 315
Čerkesaitė Genovaitė, Jokūbo **II (1)** 55, 56
Čerkesas **II (2)** 13, 23
Černai **II (2)** 10, 68
Černaitė Anelė-*Mažiutė* **II (2)** 97, 98
Černaitė Ona **II (2)** 75, 83
Černaitė Valerija-*Bitutė* **II (2)** 97, 98
Černaitė-Balčėtienė Apolonija **II (2)** 12 nuotr.
Černaitė-Klementavičienė Anelė **II (2)** 12 nuotr. 76
Černaitės **II (2)** 10, 13, 17, 56, 68, 69
Černiauskai **II (1)** 616
Černiauskaitė **II (1)** 162
Černiauskas Antanas-*Pušis*, (*Pušelė*) **III** 730, 732
Černiauskas **I** 47 **II (1)** 14, 83, 162 **II (2)** 320 **III** 469
Černiauskas Ignas-*Baubas* **I** 102
Černiauskas Jonas, Juliaus-*Vaidotas* **III** 731, 893, 894
Černiauskas Jonas-*Vaidevutis* **III** 910
Černiauskas Juozas **II (2)** 177
Černiauskas Mikas 879
Černienė Emilija **II (2)** 105, 111
Černienė Ona **II (2)** 641
Černius Antanas **I** 325
Černius **I** 326 **III** 148, 559, 661
Černius Juozas, Dominyko **II (2)** 617
Černius Petras, Juozo-*Tigras* **I** 623 **II (2)** 435, 490 **III** 664
Černius Petras-*Špokas* **I** 322, 342
Černius Povilas-*Garbanius* **I** 347 **II (2)** 21 nuotr.
Černius Vladas **III** 534
Černiutė Marija žr. Juknevičienė
Černiutė žr. Karaliūnienė
Černos **II (2)** 71
Černov ag. inf. **II (1)** 18, 34, 38
Čertkov **I** 320 **II (1)** 586, 688
Čertkovas **II (1)** 489
Červonikas **II (2)** 346
Česavienė **II (2)** 269
Čėsna Albinas-*Jaunutis* **III** 673
Čėsna Jonas-*Lazdynas* **III** 672
Čėsna Petras-*Žaibas* **III** 673
Česnakaitė Elzytė **II (1)** 510, 512
Česnakaitė-*Karilė* **III** 244
Česnakas (Česnakavičius), Vytautas-*Valas* **I** 904 **III** 13, 130, 242, 244
Česnakas Baltrus-*Bosas* **III** 244
Česnakavičius **II (2)** 198
Česnakienė **II (1)** 508
Česnavičius Jonas **III** 594
Česnelis **I** 184
Česnelis Marijonas-*Kaizeris* **I** 101
Čėsnys Motiejus-*Lapkritis* **III** 690
Česonis Motiejus **III** 692, 693
Četkauskas **I** 512
Četkauskas-*Romelis* **I** 78, 97 **II (1)** 182, 183, 205, 288, 290
Četrauskas **III** 763, 764
Čiapas **II (1)** 451
Čibaitė Izabelė **III** 161
Čibas Antanas **III** 168
Čibinskaitė Bronė **I** 536
Čibinskas Bronius, Viktoro **I** 899
Čibinskas Lionginas **II (2)** 622, 629, 653 **III** 538, 541
Čibinskas Vladas **III** 538
Čibiras Antanas **II (2)** 178, 181
Čibiras Bronius-*Jokeris* **II (1)** 215
Čičiūnas **III** 858
Čičkov Michail Sergejevič **II (1)** 566
Čigonas žr. Vanagas Steponas
Čigonas **II (2)** 16
Čikas **I** 730
Čimolonskaitė **II (1)** 84
Činga Kazimieras **I** 640
Činga Lionginas-*Borisas* **II (2)** 122, 181
Činga **II (2)** 21 **III** 822
Čingaitė-Bambonienė Janina-*Varlė* **II (2)** 34
Činikas **I** 269

Činikas Petras-*Augintinis* **II (1)** 10, 115, 116, 126, 127, 136, 255
Činikas Petras-*Prožektor ag.* **III** 1017, 1020, 1023, 1026, 1027
Čipinys Julius-*Garsas, Viesulas* **II (2)** 507
Čiplys Adomas **I** 193
Čiplys Antanas-*Jūrininkas* **I** 262 **II (1)** 673
Čiplys **I** 193, 211, 222
Čiplys Jonas **I** 256
Čiplys Mykolas **II (1)** 119
Čiplys Vladas-*Valdininkas* **I** 210, 214, 257
Čiplys-*Kolosovas* **I** 257
Čiplytė Petrutė **II (1)** 105
Čirvinskai **II (2)** 78
Čirvinskas Jonas **III** 186
Čiučėnas **II (2)** 185
Čiukšys Marijonas **I** 102
Čiukšys Stanislovas **III** 470
Čiukšys Stasys **I** 102
Čiuladienė Aleksandra **III** 755
Čiurinskas Jonas, Jono-*Pelėnas* **III** 680, 718, 892; 72 nuotr.
Čiurinskas Juozas **III** 892
Čiurinskas Jurgis, Miko **III** 698
Čiurinskas Pranas-*Lūšis* **III** 673
Čiurinskas Vincas-*Putinas* **III** 697, 892
Čiurlionytė Vlada **II (2)** 57 nuotr.
Čiurlys Petras **I** 562, 563
Čiurlys **II (2)** 683, 684
Čiusovkinas **II (1)** 49
Čiužas Bronius **I** 793
Čyvas Antanas, Vytauto **II (1)** 38
Čyvas Jonas **II (1)** 10
Čyvas Petras, Kazio **II (1)** 10
Čyvas Vladas, Prano-*Jazminas* **I** 43, 44, 45, 49, 50 **II (1)** 463, 465, 466, 467 **II (2)** 536
Čyvas Vladas **I** 815, 817
Čivilienė **II (1)** 264
Čivinskas **II (1)** 483
Čižaitė Stasė-*Stirna* **II (2)** 39, 89
Čyžas Feliksas-*Aušra* **III** 132, 137, 139, 226, 228, 232
Čižas Jonas, Kazio **I** 894
Čižauskas Edvardas-*Džiugas* **II (1)** 15
Čižauskas **II (1)** 257
Čižauskas Medardas-*Kielė* **II (1)** 25
Čižiūnaitė **I** 536
Čižiūnas **I** 501
Čižiūnas Jonas, Juozo **II (2)** 620, 621, 652
Čižiūnas Petras-*Dėdė* **I** 587, 591, 599, 600, 601, 602 **II (2)** 693, 697
Čižiūnienė **II (2)** 697
Čižius (Čyžius) Jurgis-*Tigras* **I** 742, 743, 770 **III** 633, 634, 636
Čyžiūtė **I** 770
Čurakov **II (2)** 707
Dabašinskas **II (1)** 104
Dabesis **III** 143
Dabilius **III** 725
Dabriaga Jonas **II (1)** 65
Dabužinskaitė Zosė, Juozo **I** 901 **III** 417
Dabužinskas Petras **II (2)** 618
Dagelis Alfonsas **III** 199, 200
Dagelis Jonas-*Gintaras* **I** 111, 127, 176 **II (1)** 307, 486, 487, 494, 495
Dagilis ag. **II (2)** 701
Dagilis **II (2)** 261, 265 **III** 709
Dagys **III** 90, 725
Dagys Juozas **II (2)** 664
Dagys P. I. **II (1)** 51, 52
Dagys Petras **I** 670 **III** 562
Dagys Povilas **I** 518, 676, 677, 681, 700 **II (2)** 666
Dailidėnai **II (1)** 295, 304, 450
Dailidėnaitė Apolonija **II (1)** 302, 312
Dailidėnaitė **II (1)** 313, 451, 474
Dailidėnaitė Paliutė **II (1)** 312, 450
Dailidėnas Alfonsas **II (1)** 310
Dailidėnas Antanas **I** 58
Dailidėnas Antanas-*Prancūzas* **II (1)** 495
Dailidėnas Bronius **II (1)** 432, 486, 495
Dailidėnas Bronius-*Ramunė* **I** 103

Dailidėnas **I** 60, 72 **II (1)** 324
Dailidėnas Jonas **II (1)** 295
Dailidėnas Jurgis **I** 58, 103 **II (1)** 215, 302, 312, 486;
Dailidėnas Kazimieras **II (1)** 312
Dailidėnas Kostas **II (1)** 293, 310;
Dailidėnas Povilas **II (1)** 321
Dailidėnas Simonas-*Vėtyklė* **I** 58, 112 **II (1)** 486, 493
Dailidėnas Stasys-*Miesčionis* **I** 58
Dailidėnas Vytas **II (1)** 322
Dailidonis **II (2)** 53
Dainys Antanas **I** 619
Dainius Petras-*Sakalas* **III** 732
Dainius **II (2)** 249
Dainoras Česlovas, Broniaus - *Noja* **I** 894, 873 **III** 151, 160
Dainuotis **III** 664
Dainutis **III** 201
Daktaras Dolitlis žr. Žardinskaitė Jadvyga
Daktaras **II (2)** 138 **III** 122, 939, 940
Daktarė **II (1)** žr. Lukošiūnaitė-Nerlikienė Marijona
Dalbokas Aloyzas, Jeronimo-*Imperatorius, Liepsnonis, Negusas* (*Šarūnas* ag.) **II (2)** 370 **III** 205, 258, 259, 262, 264–266, 271–274, 276–283, 354–357
Dalia **I** 272 **II (2)** 462
Damaševičienė **II (2)** 135
Damaševičius Jonas **II (2)** 135, 153
Dambrauskai **II (1)** 98
Dambrauskaitė Stefanija **II (1)** 55
Dambrauskas **I** 280, 404, 405 **II (1)** 29, 34, 35, 40, 41, 44, 48, 55, 98, 105, 116, 129, 130, 140, 357, 683
Dambrauskas Jonas **I** 811, 817, 819 **II (1)** 10, 24, 28
Dambrauskas Jonas-*Siaubas* **III** 714
Dambrauskas Juozas **II (1)** 578
Dambrauskas Petras **III** 585
Dambrauskas Rapolas **I** 811
Dambrauskas Vladas **II (1)** 670
Dambrauskienė Stasė **II (1)** 578
Daminauskas Adomas **III** 584
Daminauskas Ignas **III** 584
Daminauskas Jonas **III** 576
Daminauskas Petras **III** 582, 584, 613
Daminauskas Pranas-*Seniūnas* **III** 585
Daminauskas Vladas-*Deimantas, Virėjas* **III** 581, 613
Damoševičius Dominykas str. **III** 238
Damoševičius Petras str. **III** 140
Damoševičius str. **III** 137
Danauskas Bronius-*Kurmis* **III** 638
Danauskas str. **III** 118
Danauskas **II (2)** 512
Danelis **I** 270
Dangis **II (2)** 284, 286, 304
Danguolė **I** 273
Danyla Antanas, Antano-*Kirna* **I** 100, 819 **II (1)** 10, 20, 22, 169, 170, 173, 215
Danila **III** 332, 333
Danilevičienė **III** 401
Danilevičienė-Jurgelionytė **II (1)** 491
Danilevičius Henrikas-*Neringas* **I** 170, 366
Danilevičius Stasys str. **II (1)** 17
Danilov Afrasina **III** 596
Danilov **I** 903
Danilovas Fekcia **III** 603, 604, 606
Danilovičius **III** 548
Daniūnas **I** 135, 174 **II (1)** 212
Daniūnas Petras-*Švedas* **I** 219, 220, 224, 261, 287 **II (1)** 679
Dapkūnaitė Kazytė **III** 134
Dapkus Antanas **II (2)** 498
Dapšiai **II (2)** 509, 511, 518
Dapšys Jonas **I** 339
Dapšys Jonas, Kazio-*Lazdynas* **II (2)** 517, 518, 616
Dapšys Jurgis, Kazio **II (2)** 518, 615, 616
Dapšys Kazys **I** 339
Dapšys Vladas **II (2)** 511, 512, 517
Dapšys **II (2)** 514, 519
Daračiovas **I** 183 **II (1)** 333, 334

Daračiūnaitė **II (1)** 296
Daračiūnaitė Veronika **I** 79, 82, 83
Daračiūnas **I** 90
Daračiūnas Julius **II (1)** 337
Daraškevičius Jonas **II (1)** 217
Daraškevičius Jonas-*Papūga* **III** 705
Daraškevičius Vincas, Mykolo-*Trenksmas* **III** 676–678
Daraškevičius **II (2)** 174
Darbutas Balys **III** 266, 278
Darbutienė Ona **III** 279
Darelė Jonas-*Diedu̇ška* **I** 112, 122, 123, 124, 125, 127, 177,180, 186 **II (1)** 305
Dargužiai **II (1)** 712
Dargužienė Veronika **II (1)** 691
Dargužis **1** 61, 299 **II (1)** 120, 133, 163
Dargužis Antanas 38
Dargužis Antanas str. **II (1)** 17
Dargužis Antanas, Juliaus-*Kareivis* **II (1)** 10, 38, 154, 157, 161, 713; 1 nuotr.;
Dargužis Jonas str. **II (1)** 694
Dargužis Julius **II (1)** 692
Dargužis Petras, Jono-*Liublinas* **I** 819 **II (1)** 10, 105;
Dargužis Stasys str. **II (1)** 692, 694
Dargužis Vytautas **II (1)** 693
Dargužis Vladas, Jono-*Žvirblis* **I** 408, 819 **II (1)** 10, 104, 105, 107, 113, 152, 153, 161; 6 nuotr. **III** 1027
Darinskienė Marijona, Alekso **II (2)** 159
Darius **II (2)** 423, 427, 429, 579, 580 **III** 714, 977, 989, 995
Daronda str. **II (2)** 615
Darulienė Marytė **II (2)** 209
Darulis Bronius-*Tigras* **II (2)** 589
Darulis Stasys-*Šernas* **III** 1010
Darulis Viktoras-*Libardas* **III** 1016
Daškevičius Jonas-*Papūga* **III** 788, 789, 790
Daškevičius-Daškys Antanas, Motiejaus **II (2)** 121, 135, 153
Daškevičius-Daškys Petras, Motiejaus **II (2)** 121, 135, 153
Daškys Antanas žr. Daškevičius Antanas
Daškys Jonas **II (2)** 121, 153
Daškys Petras žr. Daškevičius Petras
Dau Gusner Herman–*Jakas* **III** 728
Daubaras **III** 233
Daučenskas Leonardas **III** 270
Daučiūnas (MGB leitenantas) **I** 234
Daučiūnas Aleksas-*Alksniukas* **II (1)** 703
Daučiūnas Antanas-*Bijūnas* **I** 259 **II (1)** 371, 702, 709
Daučiūnas Edvardas, Alekso-*Jokeris, Rimantas, Nemunėlis* **I** 392 **II (1)** 371, 516-518, 533, 539, 633-635, 703
Daučiūnas **II (1)** 517, 694
Daučiūnas Pranas **II (1)** 523, 533, 544;
Dauderis **I** 515
Daugėla Vladas-*Alšėnas, Stalinas* **I** 212-215, 265
Daugelavičius Adolfas **I** 574
Daugirdas **III** 245
Daugvilai **II (1)** 139
Daukaitė-Žeromskienė Ona **II (1)** 498
Daukantas **III** 724, 967
Daukas Aleksas, Alekso - *Onytė* **I** 339, 341, 342, 347 **II (2)** 617
Daukas Bronius **II (1)** 504
Daukas Jonas **II (1)** 504
Daukas **II (2)** 433, 660
Dauknytė Liuda **I** 286 **II (2)** 57
Daukša Ignas, Kazio-*Maratonas, Plukas, Šipulskis* **I** 397, 400, 401, 407, 408 **II (2)** 121, 134 **III** 217
Daukša **III** 77, 188, 189
Daukša Juozas **III** 141, 146, 236
Daukša Juozas-*Širdela* **III** 180, 181
Daukša Mykolas **III** 998
Daukšienė **III** 146
Daukšys **II (2)** 446, 458
Daukšiukas Juozas **III** 147

Daumantas Mykolas **II (1)** 10
Daumantas žr.Sargautas Rafaelis
Daumantas **II (2)** 128
Daunoravičius Antanas **II (1)** 543
Daunoravičius **III** 109, 110
Daunoravičiūtė **III** 109
Dauvinas Jonas **II (1)** 36
Davalga Bronius, Kazio-*Alsknis* **III** 731
Davidonis Augustas **III** 142
Davidonis Povilas **II (2)** 671
Davidonis Vytas **II (1)** 350, 351, 361
Davidonis **II (2)** 377, 440, 441 **III** 143
Davidonytė Paulina-Paulė **II (2)** 377, 671
Davydov **I** 898
Davydov inf. **II (2)** 615
Debesėlis **III** 114
Debesys Jonas **III** 141, 145, 146
Debesys Jonas-*Ąžuolas* **III** 180
Dėdė **II (1)** žr. Kimštas Jonas
Dėdė Stepas **III** 46 nuotr.
Dėdė žr. Tindžiulis Albinas
Dėdela Alfonsas **II (1)** 114
Degsnys Antanas **III** 585, 588
Degsnys Kostas **III** 585
Degutis Bronius-*Liepsnas* **II (2)** 585
Deksnienė Liucija **III** 569
Deksnys Alfonsas-*Hektoras* **I** 827, 828, 832, 833, 837, 841, 842 **III** 847, 848
Deksnys Kazys **III** 569
Deksnys Petras **II (1)** 34, 38 **III** 571, 577
Deksnys Petras str. **III** 571
Deksnys Povilas-*Ramunis* **I** 343
Deksnys Stasys **III** 569
Deksnys Vytautas**II (2)** 511, 515, 517
Deksnys Vitoldas **III** 571
Demčenka **III** 754, 782
Demešev **III** 316
Demičevas **II (2)** 513
Deminčiukas **III** 783
Derbutas **III** 263
Derevianka **II (2)** 375
Desevičienė **II (2)** 598
Devainis Jonas-*Mašinistas* **II (2)** 395 **III** 495, 505, 563
Devainis Povilas **II (2)** 395 **III** 505
Devainis **II (2)** 400
Deveika **II (1)** 588
Deveikiai **II (1)** 374, 573, 647;
Deveikis Antanas **I** 7
Deveikis Jonas-*Stulgmeris* **II (1)** 648
Deveikis Jonas-*Žemaitukas* **I** 58 **II (1)** 449 **II (2)** 132
Deveikis Juozas **I** 58 **II (1)** 495
Deveikis Petras-*Skirmantas* **II (1)** 647 **III** 398, 405, 417
Deveikis Povilas **II (2)** 176
Deveikis Povilas-*Rickus* **I** 264 **II (1)** 648 **III** 417
Deveikis str. 694
Deveikis Vincas-*Burokas* **I** 263 **II (1)** 647
Deveikis Vincas-*Šymas* **I** 263
Deveikis **II (2)** 372
Deveikis-*Lukšys* **I** 263
Deveikytė **II (1)** 376
Devenienė **I** 72
Devenis **I** 72 **II (1)** 276, 312;
Didenko Ivan Sergejevič str. **I** 420, 895 **II (1)** 205, 226, 250, 468, 480 **II (2)** 204-207
Didysis Jonas žr. Čeponis Jonas
Didžiariekis **I** 890
Didžiariekis Jonas **II (2)** 510
Didžiokas Petras **III** 581
Didžiulis Aleksas **III** 211
Didžiulis Antanas **I** 461
Didžiulis Jonas **I** 31
Didžiulis Zenonas **III** 211
Didžpetrytė Stasė **II (1)** 645
Diedukas **II (1)** 466 **II (2)** 14, 74, 146, 151, 157, 158 **III** 293–295
Dieduška žr. Darelė Jonas
Diemedis **I** 272 **III** 724, 750, 758
Diemedis žr. Mackevičius Kazimieras
Dievinis **I** 722
Digrys **III** 362

Dikan **III** 514, 523
Dykūnas **III** 714
Dilienė **II (2)** 457
Dilys Albinas, Mykolo-*Barsiukas* **I** 623
Dilys Antanas, Jurgio-*Litas* **I** 623
Dilys **I** 646, 741
Dilys Petras, Mykolo-*Eimutis, Tarzanas, Tarzanėlis* **I** 623 **II (2)** 435, 490 **III** 664
Dilys-*Kiškis* ag. **III** 661, 664
Dilkas Rimas str. **III** 413
Dilkus **III** 383
Dimblys **II (1)** 206
Dinamitas **III** 724
Dinaprauskas str. **III** 222
Dyra **I** 467, 470
Dyra Julius **I** 435, 440, 444, 446
Dirda Antanas **III** 360, 361
Dirda **III** 354
Dirda Juozas **III** 360, 361
Direktorius žr. Juospaitis Bronius
Dyrienė Irena **I** 440, 446
Diringis **II (2)** 442
Dirkaitė Miliutė **III** 162
Dirkytė Elenutė **III** 152
Dirkytė Emilija **III** 152
Dirsė **II (1)** 665
Dirsė Pranas-*Kraštelis* **I** 98, 138, 149 **II (1)** 54, 328, 329, 331, 335, 367; 13, 19 nuotr.
Dirsė Stasys, Vlado-*Prabaščius (Prabočius)* **I** 420, 895 **II (1)** 457 **II (2)** 30, 100 **III** 121, 122, 126
Dirsė Viktoras-*Vaidotas* **II (1)** 10, 241
Dirsienė Zofija **II (2)** 101
Diržauskas **I** 72, 81
Diržauskas Juozas **I** 62
Diržienė Janina **I** 388
Diržienė **II (2)** 77
Diržys Kęstutis **I** 378, 388 **II (2)** 71 **III** 421
Divizinskas Kazys **I** 651, 652
Dmitrijev **I** 346, 414
Dobilaitė (Adelė) **III** 134
Dobilas **I** 603 **II (1)** 646 **II (2)** 108, 126, 127, 139, 615 **III** 725, 750, 769, 772
Dobrovolskaitė Janė **II (1)** 457
Dobrovolskaitė Teklė **II (1)** 457
Dobrovolskaitė Stefa **II (1)** 457
Dobrovolskis Antanas **I** 41, 44, 50
Dobrovolskis Antanas, Prano-*Voverė* **II (1)** 456, 468
Dobrovolskis **III** 215, 218
Dobrovolskis Jonas-*Uosis* **I** 262 **II (1)** 673
Dobrovolskis Juozas-*Štuka* **I** 40, 41, 58 **II (1)** 425, 457, 459, 545
Dobrovolskis Kazys-*Gandras* **I** 40, 58 **II (1)** 425, 457, 459 **II (2)** 118, 131, 148, 202
Dobrovolskis Kostas **II (1)** 457
Dobrovolskis Mykolas-*Čeponis* **I** 40, 58 **II (1)** 22, 23, 425, 395, 425, 426, 457, 459, 460 **II (2)** 30 **III** 122; 62 nuotr.
Dobrovolskis Pranas-*Nemunėlis* **I** 297
Dobrovolskis Vladas, Miko-*Siaubas* **III** 720
Docius Andrius **III** 344
Docka Aleksas **III** 271
Dockaitė Genė –Gudzinskienė **III** 259, 270, 276, 278, 280
Dočkienė **I** 285, 286
Dolitlis žr. Žardinskaitė Jadvyga
Dolkinas Vytautas **III** 296
Dombras **I** 56
Dombrovskij **II (1)** 635 **II (2)** 231, 234, 235, 260, 261, 297, 298
Dominaitytė Ona **III** 134
Dominas **I** 144, 145, 164
Dominauskas Pranas **I** 569, 570, 620
Dominauskas Vladas **I** 620
Dominytė Matilda **III** 518
Domža Balys **I** 556
Domža-*Zigmas* **II (2)** 409, 643, 682
Don Kichotas žr. Paškonis Matas
Dorachovas **I** 241, 242, 243, 316, 317
Dorodnich **I** 901 **II (1)** 591, 592
Doroginas **III** 434
Dovainis Jonas **I** 484

Dovainis Povilas **I** 484, 490
Dovydaitis Juozas-*Gaidys* **III** 706
Dovydaitis Vytautas, Juozo **III** 716
Dovydas Tadas **II (1)** 21
Dovidėnaitė Danutė **I** 127, 176
Dovydėnas Antanas **III** 576
Dovidėnas Antanas, Klemenso **I** 624
Dovidėnienė Stasė **I** 747
Dovydonis **III** 507
Dragūnaitė Teresė **III** 134
Dragūnas **I** 411
Dragūnas **I** 463
Dragūnas Juozas **II (2)** 645
Dragūnas str. **II (2)** 540
Dragūnas Vygintas **III** 493
Dramblys **III** 798
Dranseika **II (1)** 159
Dranseika Povilas **II (1)** 119
Drąsutis Antanas, Kazio-*Vilkas* **II (1)** 553
Drąsutis Antanas-*Medžiotojas* **I** 205, 209
Drąsutis **I** 17, 18, 196, 222, 278 **II (1)** 644
Drąsutis Jonas **I** 221
Drąsutis Kazys (Kazimieras)-*Kaziukas* **I** 205, 221, 257
Drąsutis Vladas, Kazio-*Vytenis* **I** 198, 204, 205, 221-224, 255, 272-277, 279, 280, 288, 294, 295, 298, 300, 301, 307-309, 318, 319, 321, 390 **II (1)** 553, 554, 580, 581, 687-691
Drąsutis žr. Kadžionis Jonas
Drąsutis **II (2)** 150, 349, 350, 485
Drebulė **III** 894, 895
Dručkus Albinas-*Sūnus* **I** 613, 614, 615, 620 **III** 613, 619
Dručkus Vytautas **I** 620
Drugelis **III** 328, 921
Drujietis Jurgis **III** 462
Drulia Bernardas, Jono-*Bevardis* **III** 698
Drulia Stasys, Jono-*Trimitas* **III** 726
Drulia Zigmas, Jurgio-*Švidrys* **III** 726
Drumanas Kazys-*Spurga* **III** 672
Drumsta Stasys **III** 750
Drumsta Vaclovas-*Karabinas* **III** 767, 772, 774
Drumstienė Ona str. **III** 913
Dub ag. inf. žr. Stasiškis Ignas
Dubauskai **II (1)** 669
Dubauskaitė Dana **II (1)** 669
Dubauskas Edvardas str. **III** 535, 536
Dubauskas Julius str. **II (1)** 17
Dubauskas Julius-*Putinas* **III** 448
Dubauskas Juozas **III** 544, 545, 546
Dubauskas Juozas, Antano **II (2)** 632
Dubauskas Vladas **III** 530
Dubickas Petras **I** 29
Dubinskas Leonas-*Briedis* **I** 742
Dubosas Zigmas str. **III** 908
Dubrindis **I** 447
Dučė žr. Kalvaitis Jonas
Dūda (Stančikas) Petras-*Lalys* **I** 343, 427, 428, 430, 432, 435, 438, 439, 446, 450
Dūda Bronius-*Narutis* **II (2)** 577 **III** 491; 84 nuotr.
Dūda Jonas **II (2)** 617
Dūda Motiejus **II (2)** 617
Dūda Povilas **II (2)** 311
Dūda Pranas **I** 605
Dūda Stasys **II (1)** 36, 37 **II (2)** 140
Dūda Vytas **III** 822
Dudajev Vasilij Dimitrijevič **I** 268
Dūdėnas Jonas-*Vynas* **III** 647
Dūdienė **I** 378, 605
Dudovskij Juzef-*Don* **III** 690
Duduras Emilijus-*Plechavičius* **I** 637, 638
Dudutis **I** 272
Dugnai **II (2)** 691, 693
Dugnas Jonas-*Linelis* **II (2)** 693
Duknys Martynas **II (2)** 208
Dulkaitė Valė **III** 426
Dulkinas Vytautas-*Dargis* **III** 326
Dulksnys **I** 508
Dulskytė Salomėja **I** 738
Dūmas **II (2)** 34, 36, 39, 52, 54, 55, 62,

70 nuotr. 595, 596, 599, 604-607, 612, 613
Dumbris **III** 607
Dumčius **III** 337
Duminytė-Šernienė **III** 511
Dundulienė Genė **II (2)** 347
Dundulis Antanas **I** 334
Dundulis **II (2)** 347, 576
Dunkevičienė Barbora **II (2)** 67
Dunkevičius Petras-*Juokdarys* **II (2)** 11, 74, 75; 11, 12, 75 nuotr.
Dunkevičius **II (2)** 17, 40, 49, 69
Dunkevičiūtė Konstancija-*Adomukas* **II (2)** 72
Dunkevičiūtė Ona-*Donkichotas, Lelija* **I** 874 **II (2)** 67, 71-73, 76, 78, 82, 84
Dunkevičiūtė Stasė-*Kuocinas* **I** 876 **II (2)** 67, 71, 72, 74, 77, 79
Dunkevičiūtės **II (2)** 56
Durosas Petras-*Briedis* **I** 342
Dusevičius **II (2)** 605
Dušanskij **I** 903
Dušanskis Nachmanas **III** 215
Dvilaitienė **I** 148 **II (1)** 220, 221, 261
Dvilaitytė Lilė **I** 148 **II (1)** 262
Dzedulionis **III** 688, 887
Dzedziunia žr. Jakševičius Benjaminas
Dzemedavičius Antanas-*Riteris* **III** 673, 684, 871, 872, 873, 891
Dzemedavičius Pranas-*Puntukas* **III** 673, 684, 871-873, 891
Dzemedavičius Stasys-*Smarkuolis* **III** 673, 684
Dzeržinskis Feliksas **III** 55
Dzeržinskis **I** 820
Dzeventkauskaitė Alytė **III** 781
Dzeventkauskaitė Stefa **III** 781
Dzeventlauskas Pranas-*Putinas* **III** 672, 683
Dzeventlauskas Zigmas-*Lieptas* **III** 684, 702, 815
Dziedunia žr. Jakševičius Benjaminas
Dzikaras **II (2)** 108
Dzikarienė Gendrusia **II (1)** 409
Dzikas Antanas **III** 351
Dzikas Ferdinandas **III** 345, 348, 349, 350, 351, 354
Dzikas Jonas **III** 350
Dzikas Juozas-*Dainius* **III** 271 **III** 345
Dzikas Stasys **III** 353
Dzikavičius Romas str. **III** 536
Dzikienė Stasė **III** 350
Dzikienė Stefanija **III** 343
Dzovnka **I** 881
Dzvonka Petras, Antano-*Petras* **II (2)** 117, 118, 130, 148
Dzvonka Vincas **II (1)** 603
Dzvonkaitė **II (2)** 195
Džanas žr. Vaznonis Rapolas
Džengulavičius **II (1)** 675
Džiautas Albinas-*Kęstutis* **III** 922, 927
Džiautas **III** 928
Džiautas Jonas-*Erelis* **III** 922, 927
Džiautas Stasys **III** 928
Džiovalaitė Bronė-*Birutė* **III** 474
Džiovalas Jonas-*Karosas* **III** 1016
Džiugas **II (2)** 204, 237-239, 285, 286, 304, 305
Džiugašvilis **I** 252
Džiuveniai **II (1)** 260, 261
Džiuvenys Bronius **II (1)** 260, 261
Džiuvenys-*Jaunutis* **II (1)** 260
Ėcka **II (2)** 127
Eglė **I** 273
Egliniškis **III** 233, 238
Eglinskas Balys-*Saulius* **II (1)** 20, 190, 195 **III** 464
Eglinskas Bolius (Boleslovas) **II (1)** 165
Eglinskas Bronius-*Aušrys* **I** 99, 819
Eglinskas **II (1)** 166
Egonas **II (2)** 191, 193
Eidikonis Kazimieras **I** 870
Eidikonis Kazys-*Dėdytė* **II (2)** 394, 404 **III** 500, 501, 506, 507, 562
Eidukai **II (2)** 420, 421
Eidukaitė Bronė **II (2)** 516
Eidukaitė Ona **II (2)** 511
Eidukas Antanas **II (2)** 509, 511, 518

Eidukas **I** 25, 26, 31, 34 **II (2)** 513, 515
Eidukas Jonas **II (2)** 512, 518
Eidukas Pranas **II (2)** 519
Eidukas Stasys **II (2)** 509, 510
Eidukas Vytautas **II (2)** 512
Eidukonis **I** 617
Eidukonis Jonas, Jono **II (1)** 55, 56
Eigirdienė **II (1)** 433
Eigulys žr. Nečiūnas Gintautas
Eimontas Vladas-*Špokas* **I** 58
Eimutis žr. Dilys Petras
Eimutis žr. Jurkėnas Pranas
Eimutis **II (2)** 232, 234, 260, 270, 271, 300, 304, 451
Einoris Alfonsas **II (2)** 406
Einoris Algis **III** 768
Einoris **II (2)** 405, 706
Eitminavičius Stasys-*Rupūžėnas, Biedna rupūžė* **I** 190, 192, 193, 195-197, 200, 201-203, 205, 209, 210, 212-214, 218, 242, 243, 255, 288, 298, 318, 319 **II (1)** 609-614, 626, 629
Eiva Feliksas-*Šnekutis* **III** 54 nuotr.
Eiva Jonas **II (1)** 407
Eiva Vytautas **II (1)** 18, 19
Eiva Vytautas **III** 55 nuotr.
Eivienė Domicelė, Alekso **II (2)** 159
Elisonas **II (1)** 653
Elisonas Vilius **III** 555, 558, 559
Elnias **III** 237
Elunavičius Pranas-*Jaunutis* **III** 354
Endris Ėrikas **III** 182
Enži Ėrikas **III** 198
Erdvė žr. Pociūnas Marijonas
Erelis M. L. **II (1)** 52
Erelis žr. Markulis Juozas
Erelis **II (2)** 303-305
Ereliukas **II (2)** 573, 574, 579
Erimavičienė Ona **II (1)** 716
Erimavičius Antanas **II (1)** 704, 715, 716
Erimavičius Jonas **II (1)** 706
Ervel Erna **III** 607
Ervelis **III** 607
Eskimas **II (2)** 451
Ežerėlis **I** 272
Ežys **III** 714
Faiforas žr. Salagubas Česlovas
Faiforas žr. Zalaguba Česlovas
Faustas **II (1)** 571
Fedotovtas str. **III** 139
Feliksas Totoris **II (1)** 570
Ferensas **III** 77
Ferensienė **II (1)** 272
Figurin **III** 1018
Figurinas **II (1)** 377 **III** 733
Fijelkauskas **I** 476
Finevičius Antanas**II (2)** 170
Finevičius Stasys**II (2)** 170, 172
Finka žr. žr. Kučas Juozas
Fiodorov **II (1)** 251
Fogelis Gunars-*Krišs* **III** 365, 378
Fokin **II (1)** 28, 31
Frankonis str. **III** 852
Freitakytė Zosė **III** 134
Fricas **III** 234
Frolovas **II (2)** 330
Fui–Fui žr. Guščius
Fukas **II (2)** 139
Gabalas (Morkutis) **I** 207
Gabalas Vytautas-*Drąsuolis* **III** 142, 146, 179, 180, 193
Gabdanskaitė Emilija **III** 134
Gabrėnas **I** 517
Gabrėnas Kazys **II (2)** 672
Gabriai **II (2)** 317
Gabrys (Gabrėnas) Povilas, Viktoro **II (2)** 617
Gabrys Antanas-*Klajūnas* **II (2)** 107, 114, 130, 144, 317-319
Gabrys **III** 327
Gabrys Jurgis **II (2)** 319
Gabriukas Antanas **I** 882
Gabužiai **II (2)** 686
Gabužienė Marijona **II (2)** 685
Gabužienė Milda **II (2)** 686
Gabužis Balys **II (2)** 684
Gabužis Stasys**II (2)** 686
Gadeikis Liudvikas **II (2)** 5
Gadliauskaitė Irena **II (2)** 57 nuotr.

Gadliauskas Petras, Prano - *Bijūnėlis, Deimantas, Eimutis, Henrikas* **III** 319, 320; 7 nuotr.
Gagas Jonas **III** 914
Gaidamavičius Benius **I** 496
Gaidelienė **I** 180
Gaidelionis **III** 170, 171
Gaidelis **I** 240, 356
Gaidelis **I** 843, 844 **II (2)** 558, 559, 566
Gaidys **I** 756, 862 **II (1)** 646 **II (2)** 185
Gaidys **III** 786, 1008
Gaidys Motiejus **II (1)** 439
Gaidžiūnas **II (2)** 175
Gaigalas Ignas ag. **III** 771
Gaigalas **III** 429
Gaigalas Petras **I** 599 **II (2)** 407
Gaigalas Povilas-*Žukovas* **I** 500, 531 **II (2)** 407, 674, 682
Gaigalas **II (2)** 407
Gailevičius **II (2)** 232, 234, 261
Gailis **II (2)** 101, 267, 268, 303
Gailiūnaitė-Banaitienė Birutė **II (1)** 667
Gailiūnas Alfonsas **II (2)** 27
Gailiūnas Bronius **II (2)** 337
Gailiūnas **I** 10 **II (1)** 667 **II (2)** 332
Gailiūnas Kazys-*Barzda, Vileišis* **II (1)** 647 **III** 407, 408, 409, 410, 444
Gailiūnas V. **II (1)** 648
Gailiūnas Vacys **III** 445
Gailiušienė Salomėja **II (1)** 455
Gailiušienė Vilė **II (2)** 327
Gailiušis Anicetas-*Gurbelis* **II (2)** 31
Gailiušis Augustas **II (1)** 171
Gailiušis **II (1)** 666
Gailiušis Jonas **II (1)** 666
Gailiušis Juozas **I** 58 **II (1)** 455
Gailiušytė Bronė, Igno **II (1)** 252
Gailiušytė-Vingilienė Marijona **II (1)** 420, 455
Gailutis žr. Meištas Juozas
Gaišys str. **II (1)** 61
Gaižauskas Pranas **II (1)** 23, 27
Gaižiūnas Alfonsas **III** 172
Gaižiūnas Balys **I** 893 **II (2)** 33
Gajauskas Balys **I** 152 **III** 476
Galaburdienė-Kairienė Petronėlė **II (2)** 202
Galgauskas **II (2)** 357
Galiauskaitė Emilija-*Saulutė* **II (1)** 35 **II (2)** 139
Galiauskas **II (1)** 59 **III** 209
Galiauskas Juozas, Alekso-*Juozas, Martinas, Audrys* **I** 397, 399, 400, 409 **II (2)** 100, 104-106, 107, 109, 110, 111, 112, 116, 118, 119, 123-125, 133, 149, 151, 158-160, 201; 8 nuotr. **III** 212
Galiauskas Jurgis **II (1)** 467
Galiauskas Leonas-*Leika, Ūdras* **II (2)** 117, 137, 141, 143
Galiauskas Stasys **II (1)** 135
Galiauskienė **II (1)** 137 **III** 209
Galinauskas Jonas str. **II (1)** 637, 670
Galinauskas Pranas **II (1)** 638
Galinauskienė **II (1)** 637, 638, 639
Galinienė Vincė **III** 133
Galinienė žr. Januškaitė
Galinis Antanas, Andriaus-*Juodoji Kaukė* **I** 821 **III** 670, 671, 692, 693, 694, 709-711
Galinis **II (1)** 156
Galinis Jonas **II (1)** 119
Galinis Stasys **II (1)** 118, 119
Galinis Stasys-*Vabalas* **III** 692, 694
Galotiltytė Salomėja-*Našlaitė* **III** 76 nuotr.
Galvanauskas Albinas **II (2)** 633
Galvanauskas Antanas **I** 670
Galvanauskas **III** 576
Galvanauskas Jonas **II (2)** 625 **III** 576
Galvanauskas Juozas **II (2)** 633, 634
Galvanauskas Petras **I** 670, 673 **III** 562, 576
Galvelytė-Bielskienė **II (1)** 672
Galvydienė Vilė **I** 743, 777
Galvydis Petras **I** 743, 776, 777
Galvydis Pranas-*Piršlys, Valteris* **I** 366, 367, 368 **II (2)** 422, 423, 427, 431, 434

Galvydytė Elena-*Ramunė* **I** 742, 754 **III** 635, 639
Galvydytė **I** 779
Galvonaitė-Vaitiekūnienė Vlada **II (2)** 235
Galvonas Pranas **II (2)** 459
Gandera Vytautas, Kazimiero **III** 150
Gandis **I** 258
Gandonešė **II (2)** 139
Gandras ag. **II (1)** 38
Gandrėnas **III** 415
Ganusauskas Antanas **II (1)** 11
Gapšys str. **III** 437
Garastas Kazimieras **III** 512
Garbaliauskai **II (1)** 644
Garbaliauskas Aleksas **II (1)** 642
Garbaliauskas Juozas **II (1)** 652
Garbanovas **II (2)** 20, 35
Garbašauskas Edvardas **II (2)** 279
Garbauskas Julius-*Aitvaras* **I** 340, 346
Garbauskas Kazys **II (2)** 223
Garbauskas Petras **I** 451
Garbušauskas Edmundas **III** 158, 160
Garibaldis **III** 1019
Gariušinas **I** 551, 552, 553, 554
Garliauskas **III** 340
Garnelis Albinas, Benedikto **I** 620, 622
Garnelis Edvardas **I** 620, 622
Garnelis **I** 617
Garnys žr. Rimaitis Jonas
Garniškis Pranas **III** 338
Garolis Kazys **III** 668
Garsas **II (2)** 452, 566, 613 **III** 493
Garška Juozas **III** 560
Garšva Stasys **III** 281
Garuckai **II (1)** 516, 525, 535
Garuckaitė Antutė **II (1)** 83
Garuckas Boleslovas **II (1)** 706
Garuckas **I** 193, 194, 202, 221 **II (1)** 609, 626
Garuckas Jonas **I** 318, 319
Garuckas Juozas-*Juozapas* **I** 256
Garuckas Petras **I** 256 **II (1)** 702, 709
Garuckas Rapolas, Juozo- *Gintaras, Sanitaras* **I** 280, 391 **II (1)** 547, 554
Garuckas Vincas-*Paulius* **I** 257 **II (1)** 371, 701, 710
Garuolis Antanas **I** 771
Garvežys žr. Gečauskas Kazys
Gasiūnas Bronius, Jono **II (1)** 56
Gasiūnas Edmundas, Broniaus **II (2)** 627
Gasiūnas **I** 6, 858 **II (2)** 523
Gasiūnas Ignas-*Drąsutis* **II (2)** 122
Gasiūnas Juozas **I** 58
Gasiūnas Kazimieras **III** 235
Gasiūnas-*Gandis* **I** 621 **III** 607
Gasiūnienė **I** 584, 590
Gasparas **II (2)** 514
Gasparaučius **III** 223
Gaspariūnas Pranas **II (2)** 75
Gasparkienė Elžbieta **II (2)** 11
Gaščiūnaitė Ona **III** 134
Gaščiūnas Ignas- *Artojas, Drąsutis* **III** 140, 223, 233
Gaščiūnas **III** 224
Gaščiūnas Kazys-*Virbutas* **III** 13 nuotr.
Gaškaitė-Žemaitienė Nijolė **II (2)** 667 **III** 283, 339
Gataveckas Kazys, Jurgio-*Balsemas* **III** 728
Gataveckas Petras-*Šturmanas* **I** 264 **II (1)** 673, 676
Gauba Jonas, Martyno-*Tigras* **III** 721
Gaubas Antanas **III** 581
Gaubas str. **II (1)** 63
Gauranskiai **II (1)** 498
Gauranskis Juozas-*Kepuriukas* **I** 263 **II (1)** 498, 499, 501, 503, 647, 652 **III** 389, 394, 411, 413, 414, 416, 417
Gauranskis Kazys-*Bernas* **II (1)** 648 **III** 389
Gauranskis-*Baravykas* **I** 263
Gauranskytė Morta-*Bronia* **II (1)** 503
Gaurilčikaitė Apolonija **II (2)** 77
Gėbelsas žr.Bačelis Edvardas
Gėbelsas žr.Krikščiūnas Algirdas

Gėbelsas **II (2)** 70, 72, 98, 100, 102, 304
Gečauskas Jonas-*Garvežys* **II (1)** 4 nuotr.
Gečauskas Kazys-*Garvežys* **I** 269, 270
Gečauskas Vytautas-*Spyglys* **II (1)** 11 nuotr.
Gečiauskaitė **III** 134
Gečiauskas Stasys-*Jazminas* **III** 84 nuotr.
Gečiūnaitė Jane, Povilo-*Dalia, Mindra* **I** 341, 367, 376
Gečiūnaitė Janina žr. Gedžiūnaitė Janė
Gėčius Stasys **II (1)** 349
Gedeika Aleksas **II (1)** 70
Gedeika Viktoras **II (1)** 70
Gediminas, Žeimys (Želnys) **II (2)** 238
Gedutis Antanas-*Aras (Gaidukas)* **I** 58 **II (1)** 426, 427, 428, 437, 442, 472
Gedžiūnaitė Janė-*Dalia , Mindra* **II (2)** 435, 450, 451
Gedžiūnaitė-Kadžionienė Malvina-*Sesutė* **I** 103, 115
Gedžiūnas Jonas **I** 171
Gegutė ag. **II (1)** 380, 381 **III** 734, 735
Gegutė **III** 724
Gegutis **II (2)** 204
Gegužis **I** 270, 904
Gegužis žr. Girdžiūnas Steponas
Gėgžna Antanas **II (1)** 673
Gėgžna **I** 461
Gėgžna Jonas-*Vachmistras* **I** 417
Gėgžna Mykolas **II (1)** 704
Gėgžna Petras **II (1)** 11
Gėgžna Stasys-*Vilkas* **II (1)** 571; 1 nuotr.
Gėgžna Vincas, Alfonso-*Balandis* **II (1)** 11, 141, 142, 144, 151, 570, 571; 1 nuotr.
Gėgžnaitė **I** 521
Gelažius Antanas **I** 381
Gelažius Pranas-*Klonis* **III** 364, 365, 377, 378, 379
Gelumbeckas Bronius **III** 459, 460
Gelumbickaitė Janina **III** 138, 233
Gelumbickas **III** 140, 224
Gelumbickas Kazys **III** 138, 233
Genelis **III** 811, 818
Genelis žr. Trakimas Benediktas
Genevičius (Jonas) **III** 909
Genys ag. **II (2)** 136, 181, 537, 615, 714, 715
Genys **I** 821 **III** 30–32, 709, 711, 1016; 89 nuotr.
Genys Viktoras str. **II (1)** 422, 430
Genys žr. Vingrys Vladas
Genulevičius Adolis **II (1)** 701
Gerdvila **II (1)** 142
Gerdvila Petras-*Bimba* **II (1)** 11, 142; 1 nuotr.
Gergždutis **III** 967
Geroj–S.Alfonsas, Augustino ag. **III** 680
Gerškelin **III** 677
Geršonas **III** 529
Geršovas **II (2)** 41
Geršvaldas Vytautas, Adolfo **II (1)** 463, 467
Gerulytė Adelė **III** 134
Gervė **I** 647 **II (2)** 361, 633
Gervė **III** 824
Gervė inf. **II (1)** 130
Gibavičius **III** 917
Giedraitis Mečys-*Kaštanas* **I** 58
Giedraitis Stasys-*Stasiukas* **I** 278, 311, 313, 391, 383
Giedraitis str. 660, 664
Giedrikaitė Veronika, Jono **II (1)** 55
Giedrikaitė-Juknienė Stefanija **I** 494
Giedrikas Bronius-*Švelnys* **III** 232, 242
Giedrikas Stepas (Steponas), Jono-*Stepas, Girietis* **I** 412, 493, 494, 502, 503, 530-532, 678, 679, 682, 684-686, 692, 695, 697, 699, 709, 710, 711, 713, 715, 718 **II (2)** 239, 247, 7, 240, 241, 246, 264, 662, 700, 701, 703, 714; 19, 28, 29, 47 nuotr. **III** 510, 511, 516, 519–527; 24 nuotr.

Gikauskas Petras, Juozo-*Žaibas* **III** 728
Gykys Kazys **II (2)** 446
Gylys **II (1)** 665
Gylys Leonas-*Agnieška* **III** 106
Gylys Stasys str. **III** 432
Gylytė Stasė **III** 134
Gimbutis Gasparas-*Degasparis* **II (2)** 436
Gimbutis Rapolas-*Balandis* **II (2)** 436, 497
Gimbutis Stasys-*Rūkas* **II (2)** 435, 470, 480, 482, 487, 490, 497
Gimbutis Stasys-*Tarzanas* **I** 327, 328, 366, 367, 436 **II (1)** 73, 74 **II (2)** 425, 434, 469, 470, 482, 489; 40 nuotr.
Gimbutytė Valiutė-*Piligrimas* **II (2)** 487
Ginatas Feliksas **II (1)** 431; 25 nuotr.
Gindrėnienė Onutė **I** 388
Gineika **III** 330
Gineitis **I** 46
Ginevičius Juozas, Adomo-*Vanagas* **III** 729
Ginietis Ciprijonas **I** 184
Ginietis **I** 116
Ginietis Kazys **I** 115
Ginietis Silvestras **I** 116
Giniotas **I** 193
Giniotas-*Daktaras* **I** 256
Ginka **I** 395
Ginka Vytautas **II (2)** 14
Ginkai **II (2)** 14
Ginkevičius Pranas-*Smauglys* **I** 905
Ginočius Pranas **I** 526
Ginotas Antanas-*Erelis* **I** 58
Ginotas Feliksas **I** 58
Gintaras **III** 325
Gintaras žr. Dagelis Jonas
Gintaras žr. KrivickasBronius
Gintautas Balys **I** 22, 24
Gintautas **III** 506, 994
Gintautas Vladas **II (1)** 11, 158
Gioringas **II (2)** 275
Giporas Kazys **I** 620
Girdeika Aleksiukas **II (1)** 66
Girdvila Petras-*Bimba* **II (1)** 152, 704
Girdzijauskas **I** 232
Girdžiūnas Stepas (Steponas)-*Gegužis* **II (1)** 54 **II (2)** 186 **III** 120, 121, 123, 126, 203
Girelinis **II (2)** 610
Girėnas (Lasys Jonas) **III** 977, 955
Girėnas **II (1)** 63
Girėnas Jonas **I** 697
Girėnas žr. Glebus Kazys
Girėnas žr. Pauliukonis Vaclovas
Girėnas **II (2)** 579, 580
Girietis Romas žr. Kaunietis Romas
Girietis žr. Giedrikas Stepas
Girietis **II (2)** 240
Girininkas žr. Kukta Petras
Girininkas **II (2)** 574, 575, 581
Girnys Povilas **I** 124
Girnys Vladas **I** 173
Giršovič (Giršovičienė) Sonia **III** 133, 134
Giršvaldas **I** 44, 45
Gižinskas **I** 329
Glaveckas Jurgis **III** 311
Glebauskaitė Janina **I** 321
Glebauskaitė Ona **II (1)** 715
Glebus Kazys-*Girėnas* **III** 714, 715
Gleiznys Valentinas, Jono-*Šarūnas* **III** 932, 936, 1019
Gleiznys-*Tėvas* **III** 934, 935
Glemža Jonas **I** 562 **II (2)** 528
Glemža Kazys **II (2)** 646, 654, 682
Glemža Napalys **II (2)** 671
Glemža **II (2)** 528, 645
Glemžaitė Dalia**II (2)** 409
Glemžaitė Diana **I** 518, 522, 553, 561, 588, 594 **II (2)** 378-380 **III** 588
Glemžaitė-Dulaitienė **I** 562
Glemžienė Eufemija **II (2)** 641
Glemžienė Ona **II (2)** 379
Glemžienė **II (2)** 671
Gliaudelis **III** 507
Glicas str. **II (1)** 61
Glikmanas **II (2)** 290
Glinskas **I** 202, 203

Glinskis **II (1)** 59
Glinskis str. **II (1)** 699
Glomosolinovas **II (1)** 352
Glubenskaitė Adelė-*Saulė* **III** 723
Gludinš Arnolds-*Janka, Vakte* **III** 365, 377
Gludkinas **I** 47, 48
Gluosnis 281, 935–937, 939–941
Glušokas Mykolas **II (2)** 70
Gnižinskas **II (2)** 353
Gobužas Jonas-*Šamas* **II (2)** 555
Gobužas Vytautas-*Viesulas* **II (2)** 553
Gochmanas Juozas str. **II (1)** 17
Gogelis Alfonsas **II (2)** 509
Gogelis **I** 602 **II (2)** 510, 515
Gogelis Juozas **II (2)** 511
Gogelis-"Jaška" **II (2)** 540
Gogis Juozapas **III** 462
Gokaitė Stasė, Stasio **II (1)** 55, 56
Golyševas **III** 149
Golovanov **II (2)** 258, 259, 447, 448
Golovliovas **III** 149
Golubkova **I** 39, 40 **II (1)** 389, 419, 420, 442, 455, 456, 463, 471, 485, 491
Golubovas **I** 536
Gontautas **II (1)** 323
Gontautas str. **III** 792
Gorbačiovas **I** 250
Gorbatovskich **III** 321, 322
Gorin Michaila **III** 660
Gorkis (Simonaitis Stasys) **III** 30, 33, 41
Gorkis Maksimas **I** 480
Gornij ag. **III** 695
Gorodonas **II (1)** 11 nuotr.
Gorskij **II (1)** 27, 29, 30, 32
Goštautaitė Veronika, Vinco **II (1)** 689, 691
Goštautas **II (2)** 56
Grabauskas **II (2)** 65
Grabnickas Aleksas, Jono **III** 733
Grabnickas Alfonsas **III** 911
Grabštienė Nastė **II (2)** 444
Gradeckas Adolfas-*Snapas* **III** 703
Grafas **II (2)** 251, 265, 268
Graičiūnas Algirdas (Algis)-*Barzda* **I** 347, 457
Graičiūnas Aliukas-*Konduktorius* **I** 435, 443
Graičiūnas **I** 337, 346, 429, 432, 437, 438, 448, 452, 453
II (1) 424
Graičiūnas Jonas **I** 435
Graičiūnas Kazys **I** 435
Graičiūnas Petras **II (2)** 411
Graičiūnas Stepas **I** 435
Graičiūnas Vytautas-*Daktaras* **I** 327, 337, 343, 345, 347, 435, 436, 443, 444, 449, 451, 457 **II (2)** 21 nuotr.
Grajauskas Antanas **III** 267
Grakauskaitė Danutė-*Zigma* **II (2)** 138, 144
Gramošius **II (1)** 681
Granatas (Grinevičius) **III** 230
Grandilis Povilas **I** 894
Granitas ag. **II (2)** 705
Granitas **III** 115, 724
Graužinaitė Agripinija **II (1)** 33
Graužinaitė Jadzė **II (1)** 26, 27
Graužinaitė Janina **II (1)** 23
Graužiniai str. **II (1)** 132
Graužinis Jurgis-*Liepa* **II (2)** 507
Graužinis Mykolas **II (1)** 216, 124
Graužinis Steponas **III** 41
Graužinis Vacys str. **II (1)** 16
Graužinis Vacys, Kazio **II (1)** 26, 27, 32-34, 38
Gražauskas Petras **II (2)** 210
Grėbinas **I** 788, 789, 790, 791
Grebliauskas Kazys, Kazio-*Vaidevutis* **III** 731, 868-870, 891, 905–907, 876, 914, 915
Grebnickienė **II (2)** 608
Greiba **I** 530
Greičius Bronius **III** 269
Greitjurgytė Ona **III** 134
Grenda Algirdas-*Pinavijas* **III** 683, 672
Grenda Antanas **III** 858
Grenda Antanas-*Beržinis* **III** 672
Grenda **III** 892, 893

Grenda Stasys-*Smarkuolis* **III** 872-874, 876, 877, 891, 894, 895
Grendienė Antanina **III** 858
Gresius Benadas **III** 673
Gresius Vytautas **III** 673
Gresnienė Valentina **II (1)** 38
Gresnys Antanas **II (1)** 37
Greviškiai **II (2)** 658
Greviškienė **I** 514
Greviškienė Paulina **II (2)** 657, 659, 660
Griausmas žr. Buinys Povilas
Griausmas žr. Stašelis Kazys
Griausmas **II (2)** 215
Grybas Jonas **II (1)** 116
Grybas Juozas **I** 819
Grybas Petras **II (1)** 110
Grybas Stasys-*Baravykas* **II (1)** 11
Grybas Vladas **I** 43
Grybas **II (2)** 537, 588
Grybauskas Jonas-*Paukštelis* **III** 1004, 1017
Grybauskas Juozas **III** 1004, 1005, 1017
Grybauskas Povilas **III** 1004
Gribauskas Povilas **III** 1014
Grybinas Motiejus, Alekso **II (2)** 134
Gribovas str. **III** 605, 606
Gribulis **II (2)** 588
Griciūnas Antanas, Juozo **I** 414
Griciūnas Ernestas **II (2)** 650
Griciūnas **II (1)** 341
Gricius Antanas-*Albinas* **III** 673
Gricius Vytautas-*Lakūnas* **III** 466
Gričėnaitė Elena **III** 134
Gričėnaitė Ona **III** 134
Grieckas **I** 121
Griežtas **I** 829, 831, 834-837, 839-843, 851, 859-863 **III** 797, 802, 803, 812, 815, 816, 823, 824, 834, 847, 869, 876, 877, 880
Grigaitė Liucija **II (1)** 126
Grigalavičius Aleksas **III** 251
Grigalavičius **III** 254
Grigalevičius Balys **III** 920
Grigalevičius Mykolas-*Žilvitis* **III** 920, 922
Grigalevičiūtė Viktorija **III** 921
Grigaliūnaitė Barbora, Juozo **I** 895
Grigaliūnaitė **III** 134
Grigaliūnaitė Janina **I** 384
Grigaliūnaitė Kazimiera, Jono **I** 895
Grigaliūnaitė Stasė **I** 384 **II (1)** 446
Grigaliūnas Alfonsas **I** 634
Grigaliūnas Antanas **I** 382
Grigaliūnas Antanas, Juozo **I** 895
Grigaliūnas Antanas-*Šamotas* **I** 58
Grigaliūnas Balys **I** 751
Grigaliūnas Bronius **I** 721, 751
Grigaliūnas **I** 377, 382 **II (1)** 711, 714 **II (2)** 42, 44
Grigaliūnas Jonas **I** 721, 742, 751
Grigaliūnas Jonas, Juozo **I** 894
Grigaliūnas Jonas, Jurgio-*Amerikietis*, *Amerikentas* **I** 278, 391
Grigaliūnas Jonas, Vinco-*Amerikietis* **II (1)** 554
Grigaliūnas Jonas-*Jonas* **I** 261
Grigaliūnas Julius, Jurgio-*Mindaugas* **I** 279, 391, 899, 900 **II (1)** 514, 515, 519, 524, 533, 547, 554, 557, 558, 560, 561, 564-566
Grigaliūnas Jurgis, Miko-*Naras* **III** 727
Grigaliūnas Petras **I** 751,
Grigaliūnas Stasys-*Sniegas* **III** 672
Grigaliūnas-*Aras* **III** 828
Grigaliūnienė Veronika **II (1)** 681
Grigaravičius Kazys, Balio-*Sakalas* **III** 718
Grigaravičius Vytautas, Balio (Boliaus)–*Rytas, Varnėnas* **III** 718, 721
Grigas ag. žr. Lukenskas Stasys
Grigas Antanas, Domo **II (1)** 11
Grigas Jonas **II (2)** 460
Grigas Petras str. **II (1)** 16
Grigas Petras, Petro **II (2)** 616
Grigas Pranas-*Genys*, (*Genelis*), *Kombainas* **II (2)** 578 **III** 1006, 1007–1009; 84 nuotr.
Grigas Stasys **II (1)** 211
Grigas str. **II (1)** 643-645

Grigas Vytautas, Domo **II (1)** 11
Grigienė Adelė **II (1)** 713
Grigilis str. **II (1)** 64
Grigiškis **II (2)** 381
Grigonis Bronius-*Bijūnas* **II (1)** 390, 437; 25 nuotr.
Grigonis Gracijus **II (1)** 392
Grigonis **II (1)** 391
Grigonis Jonas **II (1)** 19
Grigonis Leonardas (Leonas)-*Danys, Kalnius, Užpalis* **III** 9, 116, 332, 333, 339–341
Grigonis Petras **I** 638
Grigonis Vaclovas **III** 470
Grigoričevas **II (1)** 49
Grigorjev **II (1)** 61 **II (2)** 601
Grigorjevas **II (2)** 591, 604, 605, 611, 612 **III** 896
Grigorošinas **III** 125
Grigorovič **II (1)** 581
Grikieniai **II (2)** 689
Grikienis **I** 574
Grikienis Kazys **II (2)** 687, 688
Grikienis Petras **II (2)** 687, 688
Grikienis Vytautas **II (2)** 687
Grikinas **III** 89
Grikšelis Juozas, Povilo **III** 733; 57 nuotr.
Grikšelis Jurgis **III** 737
Grikšelytė Skirmantė **III** 73 nuotr.
Grilauskai **II (2)** 320
Grilauskaitė-Laurenčikienė **I** 13
Grincevičius Bronius-*Vėjas* **II (1)** 700, 709 **III** 433
Grincevičius **II (1)** 83
Grincevičius Vaclovas-*Bevardis* **I** 67, 68, 97
Grincevičius-*Burdakovas* **I** 258
Grincevičiūtė Beatričė **II (2)** 665
Grincevičiūtė Janina **II (1)** 376
Grinevičiūtė Natalija **II (2)** 57 nuotr.
Grinis **II (1)** 351
Grinys Jonas **II (1)** 27
Grinys Stasys, Antano **II (1)** 10
Grinys Stasys-*Vanagas* **III** 677
Grinys str. **II (1)** 77, 78
Grinys Vladas str. **II (1)** 17
Grinius **I** 815
Grinius Kazys **III** 269
Grinius Mykolas-*Nerymantas* **I** 256
Grinius-*Lizdeika* **I** 257
Grinius-*Plaktukas* **I** 257
Grinka Danielius-*Dapkus, Duobkė* **II (1)** 613
Grinkai **II (1)** 613
Grinkaitė Felicija **II (1)** 603
Grinkaitė Marytė **II (1)** 603
Grinkaitė Morta **III** 390
Grinkas Danielius-*Dangis* **I** 390
Grinkas Jurgis-*Barzdukas* **I** 390
Grinkas Vytautas-*Barzdukas* **I** 261 *Barzda* **II (1)** 601, 612, 621, 633;
Grinkas-*Lubinas* **I** 261
Grinkevičius **III** 422
Grinkevičius Kazys, Stasio **III** 703
Grinkevičius Kazys-*Klevas* **III** 891
Grinkienė **II (1)** 598
Grinkus Antanas **II (1)** 612, 633
Grinkus Danielius-*Duobkė* **II (1)** 594, 632
Grinkus **II (1)** 604, 614, 629
Grinkus (Grinkas) Karolis-*Politrukas* **I** 260 **II (1)** 618, 619, 628, 629, 612, 632
Grinkus Povilas **II (1)** 614, 622
Grinkus Vincas (Butrimas Kostas)-*Kariūnas* **I** 264 **II (1)** 498, 499, 500, 501, 502, 503, 647 **II (2)** 7 **III** 381, 389, 425, 426; 22 nuotr.
Grinkus Vytautas-*Lubinas* **II (1)** 632
Grinkus Zigmas **II (1)** 603
Grišel **I** 717
Griška Julius-*Darius* **II (2)** 69 nuotr.
Griškevičius Kazys, Martyno **III** 699
Griškevičius Zigmas, Vinco **III** 699
Gritėnaitės **II (1)** 478
Gritėnas Alfonsas-*Skalikas, Gusaras* **II (1)** 249, 252, 514; 4 nuotr.
Gritėnas Antanas **III** 453
Gritėnas Jokūbas-*Poetas* **II (1)** 647, 652 **III** 417
Gritėnas Kazys **II (1)** 226

Gritėnas Marijonas **II (1)** 226
Gritėnas Petras **II (1)** 556
Gritėnas Stasys **II (1)** 225, 226
Gritėnas-*Vargas* **I** 263
Grižas **II (2)** 511, 512, 515, 518, 519
Grižienė Valentina **II (1)** 36, 37 **II (2)** 127
Grižinauskas **III** 662
Grobliauskaitė **II (1)** 64
Grobovas **I** 462
Grobovienė **I** 462
Gromovoj **II (1)** 581
Grucė **II (2)** 508, 509, 514
Grukovinas Stepas-*Gegutė* **III** 447
Grumailaitė Stasė **II (2)** 57 nuotr.
Grumbinas Povilas-*Ąžuolas* **II (2)** 598, 599; 54 nuotr.
Grunskiai **II (2)** 628
Grunskis Petras **II (2)** 621
Grunskis Povilas **II (2)** 620-622, 628, 652
Grunskys str.**II (2)** 364
Grunskis **II (2)** 623
Gruzdas Adolfas-*Lokys* **II (2)** 103, 107, 125 **II (2)** 164
Grūzdas Kazys-*Ramunė, Ramunėlis* **II (2)** 102, 103, 107, 125, 164
Gruzdys Adolis-*Meškiukas* **II (2)** 90
Gružauskas Zigmas-*Sniegūnas* **III** 320, 326, 327
Gubanov **I** 896, 897, 898 **II (1)** 564, 582, 660, 662, 664, 665
Gubilas Bronius **III** 223
Gucevičienė Barbora **II (2)** 346
Gucevičienė Paulina **II (2)** 327
Gucevičius Juozas **II (2)** 327
Gucevičius Kazimieras **II (2)** 328
Gucevičius **II (2)** 346
Gudaitis Vacys-*Rasas* **III** 272, 277–279, 281, 355, 356
Gudaitis-Guzevičius **I** 832
Gudaitytė Onutė-*Ramunė* **III** 292, 297, 313
Gudanovičius **III** 765
Gudas **I** 437
Gudas Teofilis, Jono-*Eskimas* **I** 340, 341, 342, 343, 347, 435 **II (2)** 435, 450, 451, 617; 21 52 nuotr.
Gudelienė **II (2)** 572
Gudelis ag. **III** 997, 998
Gudelis Bronius **II (2)** 500
Gudelis **I** 722, 794 **II (1)** 255 **II (2)** 573, 574
Gudelis Juozas ag. **III** 976, 983, 993
Gudelis Juozas **II (2)** 500, 570, 572
Gudienė **I** 355
Gudinskas Pranas, Balio-*Pumpuras* **III** 728
Gudonis **I** 633 **II (2)** 20, 414 **III** 277
Gudzinskienė žr. Dockaitė Genė
Gudžinskai **II (1)** 95
Gudžinskas **II (1)** 79
Guga žr.Juospaitis Vaclovas
Gugevičius **I** 256 **II (1)** 703
Gugevičius V. **II (1)** 375
Guiga Stasys **III** 565
Gulbinas Jonas-*Lašas (Lašiukas)* **III** 258, 261, 264, 266, 277, 278, 871
Guliakas Jonas **III** 395, 396
Gumauskienė **II (1)** 91
Gumbaragis **II (2)** 359
Gumbinas Jonas **II (1)** 537
Gumbinas Motiejus **II (2)** 104
Gumbrevičius Andrius-*Putinas* **III** 687, 799
Gumbrevičius Antanas **III** 703
Guntulis **I** 756
Guoba **III** 787
Guobis **I** 857
Guobis Vytautas-*Viesulas* **II (2)** 72 nuotr.
Guoka Mikalojus **I** 402, 403, 408
Guokas Gasparas-*Ramutis* **I** 905
Guokas Stasys, Domo-*Dragūnas* **I** 905
Gūra Antanas- *Šarūnas* **I** 339, 497, 498, 500, 501, 531, 571
II (2) 376, 407, 408, 411, 415, 682
Gurauskas **I** 641
Gurklienė Domicelė **I** 891
Gurklys Antanas **I** 430, 431, 481 **III** 554
Gurklys Balys **I** 624

Gurklys Bronius **II (2)** 362, 364
Gurklys **I** 463, 884 **II (2)** 629
Gurklys Jonas **III** 554
Gurklys Povilas **II (2)** 361, 629
Gurklys Pranas **I** 891
Gurklys Pranas-*Pasalūnas* **III** 551–553
Gurklys Stasys-*Barsukas, Rūstutis* **I** 410, 463 **II (2)** 219, 228, 237, 242, 246, 247, 263-265, 270, 286-288, 301, 300, 312, 314, 384 **III** 213
Gurklys Stasys-*Bortelė* **III** 506
Gurklys Stasiukas **III** 551
Gurklys Vytautas **I** 891
Gurklytė **II (2)** 691
Gurlauskas **I** 537
Gurskas Alfonsas **II (1)** 539
Gurskas Klemensas-*Riešutas* **III** 730, 891; 68 nuotr.
Gurskas Vytautas-*Žalgiris* **III** 673
Gurskienė **III** 100
Gusaras **I** 271 **II (1)** 249
Gusčius Vladas-*Medikuitis* **III** 380
Gusev **I** 320, 321 **II (1)** 134, 582 **II (2)** 620
Gusevas **III** 150
Gusevičius Antanas **II (2)** 344
Gusevičius Kazys **II (2)** 352, 354, 355
Gusi ag. **II (1)** 51
Gustaitis Povilas **II (1)** 160
Gustapinas str. **III** 792, 793
Gustas Albinas **III** 440
Gustas Albinas-*Vanagas* **I** 255 **II (1)** 371, 701, 705
Gustas Jonas **I** 654 **II (1)** 641
Gustas Juozas **II (1)** 701
Gustys Juozas **II (2)** 199
Guščiauskaitė Irena **III** 134
Guščius Jonas-*Kovas* **III** 142, 180
Guščius Aleksas-*Fui-Fui* **III** 277, 279
Gu̇štelis **I** 102
Gutauskienė **II (1)** 47
Gutmanas **I** 375 **III** 529
Guzas **III** 584
Guzas Jurgis **II (2)** 504, 505
Guzevičius A. **III** 17, 22, 28
Guzevičius **II (1)** 247
Guzevičius Jonas **II (1)** 443
Guzikaitė **II (2)** 343
Guzikas žr. Barauskas
Gužas Jonas, Romo **II (2)** 627
Gužutis **II (2)** 432, 433
Gvaldaitė-Vaičiulienė Apolonija-*Povilas* **III** 88, 89, 95, 97
Gvazdauskas **II (2)** 38, 163, 169 **III** 193
Gvazdauskienė **II (2)** 38
Gvergždys Kazys **II (1)** 372, 701
Gvozdas Bronius-*Lapelis* **I** 101, 174, 175 **II (1)** 192, 198, 199, 214, 259, 269, 270, 276, 312, 318, 366
Gžimaila Leonas-*Diedukas, Dziadas* **II (1)** 26; 20, 21 nuotr. **III** 451, 452, 459, 466, 468
Haneckas Antanas **II (1)** 105
Hansas **I** 205
Hansas-Jonas **II (2)** 170
Hanubobliov **I** 805
Hektoras žr. Deksnys Alfonsas
Hitleris **I** 801
Hitleris žr. Krištanaitis Antanas
Hitleris žr.Kregždė Kazys
Hitleris **II (2)** 249, 256, 258, 259, 268
Hofman Stefan-*Jumba* **I** 499, 587, 590, 603 **II (2)** 693, 695
Hubert **III** 610
Ieškūnas Ambraziejus **II (1)** 391
Ignatavičius Alfonsas **III** 461
Ignatavičius Eugenijus **II (2)** 5
Ignatavičiūtė Izabelė **I** 744
Ignatavičiūtė Verutė **III** 904, 914
Ignatjev Aleksandr Petrovič **I** 167
Ignatjevas **I** 168
Ikamas Algis, Petro **I** 514, 535, 716 **II (2)** 708-710; 28 nuotr. **III** 21 nuotr.
Iksas ag. **II (1)** 56
Iksas žr. Bulovas Juozas
Ylekienė Elena **II (2)** 224
Ylekis **II (2)** 92, 190
Ilgarūbis Vladas **I** 726

Ilgūnas žr. Maskoliūnas Edvardas
Ilgūnas **II (2)** 573, 577
Ilgūnėlis **II (2)** 51
Ilinskas-*Burbulas* **I** 259
Ilnickas Povilas **III** 730
Imbrasaitė Stasė-*Našlaitė* **III** 471
Imbrasas Antanas-*Tėvas* **II (2)** 578 **III** 84 nuotr.
Imbrasas **I** 94, 148 **II (1)** 220, 221, 292
Imperatorius žr. Dalbokas Aloyzas
Inčiūra Albinas **I** 574, 578
Inčiūra Antanas **II (2)** 511, 512, 517, 616
Inčiūra **II (2)** 518, 645
Inčiūrienė **II (2)** 513
Indane Kristine **III** 610
Indane Milda **III** 610, 617
Indans Janis (Janka) **III** 610, 615, 618
Indyra žr. Paulavičiūtė Aldona
Indrašienė Pranė **II (2)** 45 nuotr.
Indrašiūnienė Valerija **II (1)** 486
Indrašius Bronius **III** 634
Indrašius Bronius-*Rimgaudas* **III** 627, 635
Indrašius Juozas-*Sakalas* **I** 366 **II (2)** 434
Indrašius Pranas **II (2)** 465
Indrašius Stasys-*Drąsutis* **II (2)** 436; 43, 44 nuotr.
Indrašius Stasys **II (2)** 464, 503, 506
Indrela Kazys, Kosto-*Strausas* **I** 624
Indrikas Robertas, Martyno-*Robertas, Medžiotojas* **I** 413, 493, 518, 675, 692, 697, 700, 703, 715 **II (2)** 173, 662, 665, 668; 28, 56, 59 nuotr. **III** 34 nuotr.
Indrilionis Povilas-*Dobilas* **III** 159
Indriliūnas **II (2)** 171
Indriliūnienė Izabelė, Povilo **I** 894
Indrišiūnas **III** 111
Indrišiūnas Jonas **III** 186
Indriškevičius Bronius **II (1)** 58
Indriškevičius **II (2)** 429
Indriulis **III** 157
Indriulis Jonas **I** 873 **III** 156, 160
Indriulis Juozas, Jono **I** 895
Indriulis Jurgis, Jono **I** 873, 895
Indriulis Jurgis-*Dargužėlis* **III** 156, 160
Indriūnaitė Alytė **I** 756
Indriūnas Antanas-*Kekužis* **III** 538
Indriūnas **I** 721, 756, 757
Indriūnas Petras-*Vėbras* **I** 323, 339, 342, 347, 348
Inkaras **III** 277
Inkaras ag. **II (2)** 73 nuotr.
Inpuraitytė Henė **II (1)** 593
Isajev **III** 1024, 1026, 1028
Isiūnas Česlovas **I** 172
Isiūnas Valentinas **I** 173
Iskatel (Ieškotojas) ag. **II (2)** 632
Išganaitis Juozas-*Dėdė* **III** 876
Ivan (partizanas) **II (2)** 650
Ivanauskai **II (1)** 485
Ivanauskaitė Levutė **III** 134
Ivanauskaitė-Tabakienė Danutė **II (2)** 661
Ivanauskas Antanas-*Vakarietis* **I** 265, 278, 896, 897
Ivanauskas Henrikas-Benjaminas, Juozo-*Papartis* **II (1)** 11, 108, 109, 119, 120, 123, 145
Ivanauskas **II (1)** 118, 121, 161 **II (2)** 562, 563
Ivanauskas Jonas-*Dėdė* **II (2)** 664
Ivanauskas Juozas **I** 59
Ivanauskas Kazys str. **III** 903, 904, 912
Ivanauskas Kazys, Juozo-*Aras* **II (2)** 541, 545, 552, 566
Ivanauskas Mykolas-*Dėdė* **I** 686
Ivanauskas Motiejus **III** 773
Ivanauskas str. **II (1)** 667
Ivanauskas Vitalijus **II (1)** 18
Ivanauskas Vytas-*Berniukas* **I** 59
Ivanauskas Vytautas- *Dobilas* **II (1)** 486, 488
Ivanovas **I** 16, 716 **II (1)** 166 **III** 216
Ivanovas Valerijus **III** 218, 220
Ivanovičius Ivanas **III** 955
Ivaška Antanas **I** 891

Ivaška Bernasius-*Alksnis* **III** 672
Ivaška Vaclovas **III** 673
Ivaškevičius **III** 820
Ivaškevičius Ipolitas-*Rickus* **II (1)** 25; 20, 21 nuotr.
Ivaškevičiūtė-Liepienė Genė **I** 13, 16, 17
Izdūnas Antanas **III** 571
Izdūnas Pranas **III** 571
Jablonskas Antanas **II (1)** 26, 40, 49, 126
Jablonskas **II (1)** 229
Jablonskienė Teresė **II (1)** 697
Jablonskis Antanas **II (1)** 697
Jablonskis **II (1)** 521
Jacevičius Julius **I** 51, 53
Jacevičius Kazys **III** 269
Jackevičius Aleksandras **III** 710
Jackevičius **I** 665 **II (2)** 292
Jackevičius Jonas **I** 15, 16
Jackevičius Stasys, Adomo-*Genys* **III** 721
Jackevičius-*Valteris* **I** 344
Jackevičiūtė **II (1)** 442
Jackevičiūtė-Burbulienė Zosė **II (2)** 290
Jackūnas Alfonsas **II (2)** 239
Jackus **I** 168, 169
Jackus Juozas **III** 330
Jačionis Vacys **II (1)** 720
Jačunskas Adolfas **III** 113
Jaga inf. **II (2)** 615
Jagėla Antanas-*Ąžuolas, Ąžuoliukas* **I** 92, 95, 111, 122, 124-128, 151, 176, 178, 180, 182-184, 185 **II (1)** 304, 305, 211, 282, 304-307, 341, 326
Jagėla Stasys **I** 176, 185
Jagminas **II (1)** 590, 647
Jakaičiai **II (1)** 595
Jakaitienė **II (1)** 511, 512
Jakaitis Alfonsas **II (1)** 706
Jakaitis Bolesas **II (1)** 702
Jakaitis **II (1)** 568, 569, 595 **III** 383
Jakaitis Jurgis-*Pacas* **I** 59 **II (1)** 425
Jakaitis Jurgis-*Pjieras* **I** 59
Jakaitis Kazys **II (1)** 647
Jakaitis Kazys-*Valstietis* **II (2)** 103, 115, 125
Jakaitis Marijonas **II (1)** 544, 549
Jakaitis Pranas **II (1)** 498
Jakaitis Romas **II (1)** 701
Jakaitis Stasys **I** 392
Jakaitis str. **II (1)** 156
Jakaitis-*Vilkas* **III** 787
Jakaitytė Aleksandra-*Danutė* **II (1)** 498, 499, 500, 502, 503
Jakaitytė Felė **II (1)** 595
Jakaitytė Marytė **II (1)** 595
Jakas Edvardas-*Dambrauskas* **I** 819 **II (1)** 11, 16, 41, 105, 114, 115, 121
Jakas **III** 678
Jakas Juozas **II (1)** 692, 697
Jakas Vytautas, Mato **II (1)** 16, 51
Jakas Vladas, Mato **II (1)** 16, 18, 51
Jakavičius **II (1)** 478
Jakeliūnienė Kostė **I** 109
Jakimavičius (Norkus) Zenonas-*Puškinas* **III** 97
Jakimavičius Antanas-*Balandis* **I** 59
Jakimavičius Antanas-*Baravykas* **II (1)** 235, 472, 476
Jakimavičius **I** 743
Jakimavičius Jonas **II (2)** 28, 29
Jakimavičius Mykolas **II (1)** 486, 487
Jakimavičius Stasys **II (1)** 235, 415, 479, 490
Jakimavičius Stasys-*Biežancas* **I** 59 **II (1)** 472, 487
Jakimavičiūtė-Indrašiūnienė Valerija **II (1)** 485
Jaknys ag. **II (2)** 615
Jakobsons Marijs-*Misteris* **III** 365, 378
Jaks Johanas **III** 684
Jakševičius Algis **II (1)** 289
Jakševičius Benjaminas-*Dzedziunia, Dziedunia* **I** 78, 101 **II (1)** 214, 289, 292, 318, 320
Jakševičius Juozas **I** 573
Jakštai **II (2)** 697
Jakštas **I** 394, 462 **I** 741
Jakštys **II (1)** 79

Jakštys Pranas **I** 605
Jakštonis Alfonsas-*Švyturys* **II (2)** 545, 600, 601
Jakštonis Dominykas **II (2)** 549
Jakštonis Povilas **II (2)** 162
Jakštonis str. **II (2)** 163
Jakubauskas Albertas **II (2)** 410
Jakubauskas Jonas-*Kirvis* **III** 730
Jakubauskas Simas **III** 901
Jakubčionis Aleksas, Simono-*Žaibas* **III** 731
Jakubčionis Jonas, Jono-*Kirvis* **III** 732
Jakubčionis Pranas, Jono **III** 731
Jakubėnaitė **I** 665
Jakubėnas Adolfas **I** 664, 669, 673
Jakubka **I** 21, 530
Jakubka Petras **II (2)** 672
Jakubonis Antanas-*Vermachtas* **I** 99, 175, 269 **II (1)** 207, 268, 326, 329, 337-339, 341; 13, 19 nuotr.
Jakubonis Bronius-*Stiklas* **II (1)** 340 **III** 470, 479; 19, 71, 90 nuotr.
Jakubonis Jonas **II (1)** 18
Jakubonis Juozas **I** 557
Jakubonytė Ona-*Senelė* **II (2)** 640, 705
Jakubonytė **II (2)** 706
Jakučionis Bonaventūras **III** 961
Jakučionis Steponas-*Aušra* **III** 961, 976, 977, 980, 981, 985, 989, 990, 999, 1001
Jakučys Vilius **II (2)** 310
Jakučiūnas Matas **I** 819 **II (1)** 11, 105
Jakulis Alfonsas **II (2)** 629 **III** 538
Jakulis Dalius **II (2)** 629
Jakulis Danielius **III** 538
Jakulis Vladas **II (2)** 629 **III** 539, 541
Jakutis Alfonsas, Stepono **II (2)** 645
Jakutis Feliksas-*Sniegutis* **III** 271, 326, 331, 336
Jakutis Julius **I** 425
Jakutis Julius-*Gintvytis* **III** 40 nuotr.
Jakutis Julius-*Slapukas* **II (2)** 507
Jalinskaitė-Kluonienė Janina-*Audra* **II (1)** 25; 20, 22 nuotr.
Jalinskas Viktoras, Vlado **III** 721
Jaloveckaitė Liucė **II (1)** 594
Jaloveckas Henrikas **III** 330
Jaloveckas **II (1)** 594, 664
Jaloveckas Stasys **III** 330
Jalovskis **I** 479
Janaitienė Vincė **II (1)** 372
Janarauskas **III** 272
Janas žr. Rimavičius Jonas
Janauskas str. **II (1)** 242
Janavičius **I** 636, 803, 804 **II (1)** 83, 519, 525
Janavičius Vytautas (Vitas)-*Varpas* **III** 732; 73 nuotr.
Jančys Anicetas **II (2)** 522
Jančys Antanas-*Tėvukas* **II (2)** 435
Jančys Antanas-*Žaibas* **II (2)** 422, 434
Jančys Juozas-*Lakštingala* **II (2)** 418, 422, 430, 433
Jančys Kostas **II (2)** 461
Jančys Napalys **II (2)** 446
Jančys Vladas **II (2)** 461
Jančys **II (2)** 444, 457
Jančytė Regina **II (2)** 435
Jančytė Zosė **II (2)** 457
Jančiukas **I** 456
Jančiukas Juozas **III** 744
Jančiūnas Jonas, Jono-*Ąžuolas* **III** 720
Janeliūnas Juozas **III** 233
Janevičiai **II (1)** 94
Janevičius **II (1)** 376, 710
Janickas Antanas **I** 102 **II (1)** 369
Janickas **II (1)** 288
Janickas Simonas **II (1)** 453
Janicko brolis Stasys (kita pavardė) **I** 102
Janikūnas Bronius **II (2)** 406
Janiliauskai **III** 395
Janilionis **I** 24
Janilionis Jonas, Jono **I** 696, 699, 701, 717
Janinas **II (2)** 514, 516
Janionis Kazys, Mykolo-*Šnekutis, Pijokas* **I** 227, 269, 271, 279 **II (1)** 92, 93, 94, 297, 514, 515, 517, 518, 521-526, 528, 529, 532, 534, 535,

537-539, 541, 542, 545, 546, 548-551, 555, 558-561, 565
Janionis Kazys-*Derešis* **II (1)** 236
Janionis Stasys **II (1)** 704
Janionis Vacys **II (1)** 704
Janionis Vladas **II (1)** 720
Janys Matas **II (1)** 309
Janiulis **II (2)** 428
Janiūnas Petras **II (2)** 650
Jankauskas Antanas-*Nemunas* **III** 848, 855, 857
Jankauskas Domas **II (2)** 510
Jankauskas **I** 793
Jankauskas Jonas, Jono-*Kopūstas* **III** 729, 836
Jankauskas Jonas **II (2)** 446
Jankauskas Juozas, Prano-*Pilsudskis* **I** 332, 338, 339, 342, 348
Jankauskas Juozas-*Vanagas* **II (2)** 543, 544, 552
Jankauskas Jurgis **III** 347, 348
Jankauskas Petras **II (1)** 11, 34
Jankauskas Povilas, Juozo-*Alksnis* **II (2)** 541, 543, 552, 554, 565, 566 **III** 640, 647
Jankauskas Povilas-*Zaranka*, *Musolinis* **I** 342
Jankauskas Stasys **III** 523
Jankauskas Vaclovas-*Musolinis* **I** 339, 348
Jankauskas **II (2)** 378
Jankevičienė Kostė **II (2)** 169
Jankevičius Antanas **II (1)** 693 **II (2)** 47
Jankevičius Bolesas (Šukionių km.) **II (1)** 693
Jankevičius Bolesas (Užvermenės km.) **II (1)** 693
Jankevičius Boleslovas **II (1)** 713
Jankevičius **II (1)** 116 **II (2)** 389
Jankevičius Ipolitas **II (1)** 521
Jankevičius Kazys **II (1)** 713
Jankevičiūtė Rožė **III** 134
Jankūnas Henrikas str. **II (1)** 16
Jankūnas Stanislovas **II (1)** 18
Jankus **II (2)** 320, 655
Jankutė Mamertina **III** 134
Janonis Kazys-*Derešius* **I** 59
Janonis Kostas-*Putinas* **I** 418
Janonis Vacys **II (1)** 704
Janonis Vytautas **III** 671
Janonis Vladas **II (1)** 704
Jansonas A.A. **II (1)** 52
Jansonas **I** 886 **II (2)** 16, 17, 83
Jansonas str. **II (1)** 60
Janukėnas Petras **II (2)** 611 -613
Janulaitis **I** 316
Janulevičius Adolfas-*Balandis* **III** 687, 776, 779, 797, 801
Janulevičius Adolis **II (1)** 371
Janulevičius **II (1)** 118, 514, 544
Janulevičius Petras **II (1)** 543
Janulevičius Vytautas **II (1)** 513, 541, 542
Janulevičius Vladas **II (1)** 542
Janulevičiūtė **II (1)** 118
Janulevičiūtė-Adomonienė Bronė **II (1)** 533, 542-545
Janulevičiūtė-Daučiūnienė Janina **II (1)** 533, 543, 545
Janulienė Ona **II (1)** 298
Janulionis **I** 31, 33, 34 **II (2)** 686
Janulionis Lionginas **III** 506
Janulionis Petras **I** 467
Janulis Alfonsas, Antano **II (2)** 617
Janulis Antanas **II (1)** 704, 711, 714, 720
Janulis **II (1)** 475 **II (2)** 16, 460, 514
Janulis Mykolas, Juozo-*Tautvydas, Daumantas, Stumbras, Dzedziunia* **I** 59, 144, 151-162, 165, 166, 266, 271 **II (1)** 11, 209, 211-213, 240, 241, 248, 249, 295, 297, 298, 302, 303, 310, 312, 315, 321, 322, 401, 429, 430, 450-454, 462, 472, 473, 477, 484, 520, 521; 12, 24 nuotr.
Janulis Petras **II (1)** 454
Janulis Stasys **II (1)** 293, 324
Janulis Vincas **II (1)** 327
Janulis Vladas, Teofilio **II (2)** 135, 153
Janulytė **II (1)** 287, 451, 452

Janulytė Vanda, Vlado **II (2)** 135, 153
Janulytė-Karpavičienė Genė **II (1)** 324
Janušaitis Jonas **II (1)** 439
Janušauskai **III** 506
Janušauskas Juozas **III** 270
Janušauskas **II (2)** 706
Januševičienė Janina **II (2)** 392
Januševičius Alfonsas **I** 508 **II (2)** 650
Januševičius **III** 111
Januševičius Jonas-*Vilkas* **III** 33, 34, 84
Januševičius Povilas **II (2)** 392, 403
Janušis **I** 447
Janušis Vaclovas **II (2)** 8
Janušis Vincas-*Skoryj* ag. **III** 680
Januška Anicetas **III** 538
Januška **I** 616 **II (2)** 342, 560
Januška Jonas **I** 611 **II (1)** 596, 597 **II (2)** 560, 561
Januška Kazys-*Jurginas* **I** 102
Januška Kostas **I** 101
Januška Pranas **I** 611
Januška Pranas-*Rėksnys* **I** 484, 487 **II (2)** 383, 384
III 498, 501, 504, 505
Januškaitė Bronė **II (2)** 95
Januškaitė-Galinienė Vincė **III** 134
Januškevičienė **II (1)** 677
Januškevičius Eugenijus-*Daktaras* **I** 262 **II (1)** 673
Januškevičius **I** 198, 285, 378 **II (1)** 457
Januškevičius Jonas-*Rakšnys* **II (2)** 122
Januškevičius Jonas-*Vilkas* **I** 904, 905 **III** 121, 130
Januškevičius Petras (sūnus) **II (1)** 672
Januškevičius Petras-*Dzedas*, *Tėvas* **I** 190, 198, 203, 255, 282, 284, 802, 815 **II (1)** 643, 672-677, 681 **III** 391, 392
Januškevičius Ramusiukas **I** 630
Januškevičius Stasys **I** 51, 52, 56
Januškevičius Stepas **I** 630
Januškevičiūtė-Paliulionienė Janina **I** 626
Januškienė Aldona **II (2)** 691
Januškienė **I** 616 **II (2)** 518
Janušoniai **II (2)** 678
Janušonis Bronius-*Špokas* **I** 493 **II (2)** 378, 407, 682
Janušonis str. **III** 164, 166
Janušonis Vladas, Kazio-*Klimas* **II (2)** 621
Janušonis-Klimas Vladas **II (2)** 653
Janutytė Veronika-*Audra* **III** 319
Jaramskas-*Kurkinas* **I** 343
Jarašiūnas Antanas **II (1)** 64
Jarašiūnas Petras **II (1)** 658
Jarimavičienė **II (1)** 57
Jarimavičius Kostas inf. **II (1)** 57
Jarimavičiūtė Zosė **II (1)** 57
Jarmalavičius **I** 619
Jarmulka Bronius-*Čigonas* **II (1)** 11, 111, 226, 229, 453
Jarmulka **II (1)** 48
Jarmulka Jonas-*Dėdelis* **II (1)** 11, 110, 111, 226, 229, 253;
9 nuotr.
Jarockij V. **I** 273, 899, 900 **II (2)** 712
Jarockis **II (1)** 546, 550, 565, 576 **II (2)** 160 **III** 580
Jaromskas Pranas-*Perkūnas* **III** 673, 705, 820, 873, 890, 891, 892, 893; 75 nuotr.
Jasaitienė Adėlė ag. **III** 113
Jasaitis Aloyzas ag. **III** 112
Jasaitis Antanas ag. **III** 113
Jasaitis Bronius **II (2)** 614
Jasaitis Stasys-*Šarūnas* **II (1)** 372, 703
Jasaitis str. **II (1)** 63
Jasaitis-*Šarūnas* **I** 259
Jasaitytė Genovaitė **III** 347, 348, 355
Jasaitytė **II (1)** 376
Jasas **II (1)** 538
Jasienė **II (1)** 538
Jasilionis Jurgis **III** 142
Jasinauskas Stasys Zigmas, Prano-*Narsutis* **III** 731
Jasinevičius Jonas-*Margis* **III** 272, 276, 279, 282
Jasinevičiūtė Marytė **III** 277

Jasinskas ag. žr. Šinkevičius
Jasinskas **I** 13, 489 **II (2)** 592, 593
Jasinskas-*Vytenis* **III** 84 nuotr.
Jasionytė Stasė, Kazio **III** 689
Jasiukevičius Jonas **III** 572
Jasiukonis Jonas **II (1)** 28
Jasiulionis **II (1)** 567
Jasiūnaitė Adelė, Povilo **II (1)** 688
Jasiūnaitė Antanina **II (1)** 713
Jasiūnaitė Bronė, Jono **I** 894, 895
Jasiūnaitė **I** 285 **II (1)** 134
Jasiūnaitė Janė **III** 134
Jasiūnaitė Julė, Povilo **II (1)** 688
Jasiūnas Alfonsas **I** 576
Jasiūnas Antanas **II (1)** 706
Jasiūnas Balys-*Lokys* **I** 586, 587, 590, 600 **II (2)** 692, 697
Jasiūnas Bolius **II (1)** 149, 150
Jasiūnas **I** 102, 600, 616 **II (2)** 625, 704
Jasiūnas Ignas **II (1)** 706
Jasiūnas Jonas **I** 299, 894
Jasiūnas Maniukas **II (1)** 234
Jasiūnas Mykolas (Mikalojus)-*Kairys* ag. **II (1)** 680
Jasiūnas Stasys Antano-*Girių Karalius, Milžinas, Stasys, Karalius* **I** 413, 492, 514, 525, 531, 535, 692, 707, 716 **II (2)** 239, 240, 246, 661
Jasiūnas Stasys-*Granatas* **II (1)** 24
Jasiūnas Vladas **II (1)** 114, 121, 129, 163
Jasiūnas žr. Jackūnas Alfonsas
Jasiūnas-*Dobilas* **I** 893
Jaskonis Jonas-*Jonukas* **II (1)** 11
Jaskutis Boleslovas, Jono **III** 715
Jaskutis Kazimieras **III** 715
Jašinauskas Jonas **II (1)** 62
Jašin **II (2)** 615
Jatkevičius Kazimieras **III** 205, 206
Jatkūnienė **II (1)** 684
Jatskas Stasys-*Jonelis* **I** 418
Jatužis Antanas **I** 893
Jaunius **III** 664
Jaunušans Stanislovs **III** 658
Jaunutis **I** 822 **II (2)** 453
Jaunutis žr. Skačkauskas Jonas
Jaunutis žr. Urbonas Povilas
Jazminas (Matačiūnas Dominykas) **III** 709
Jazminas žr. Čyvas Vladas, Žaržojus Juozas
Jazokas (Juozokas) Vladas-*Petraitis* **I** 904 **III** 202, 204
Jazokas Vladas-*Petraitis* žr. Juozokas Vladas
Jėčius Antanas **II (2)** 362
Jėčius **I** 7 **II (2)** 362
Jėčius Juozas **II (2)** 352
Jėčius Povilas **II (2)** 364
Jėčius Vincas **I** 473 **II (2)** 384 **III** 506, 563
Jėčius Vytautas **III** 506
Jėčius Vytautas-*Barzda* **I** 344
Jefimov (Jefimovas) **I** 319 **II (1)** 580, 635, 687, 689 **III** 355, 696, 1018, 1019, 1024
Jegorovai **III** 894
Jekanietė **III** 613
Jemeljanovas **I** 57 **II (2)** 200
Jereckas **II (1)** 679
Jereckienė **II (1)** 679
Jeromskas Pranas-*Perkūnas* **I** 831 **III** 802
Jeršov **II (1)** 32
Jevaltas Alfonsas **III** 500
Jeznas žr. Baltušis Jonas, Juozo
Jocius Antanas-Darius **II (1)** 93
Jocius Bronius, Jono-*Zujus* **III** 725
Jocius Jonas, Jono-*Pabaisa* **III** 725
Jocius Stasys, Kazio-*Klevas* **III** 729
Jocius Vladas, Jono-*Balandis* **III** 725
Jočys Albinas-*Arūnas* **III** 933
Jočys Jonas **I** 893
Jočys Juozas **III** 197
Jočys Karolis **II (1)** 349, 350
Jočys Kazys **I** 59
Jočys Petras **I** 893
Jočys Vladas **II (2)** 456
Jodelė Jonas **I** 741
Jodelė Pranas **I** 756

Jodelis Antanas **II (2)** 316, 651
Jodelis **I** 755, 756, 788
Jodelis Stasys **II (2)** 651
Jodiškis Petras, Kazio-*Sapnas* **II (2)** 249
Jodiškis Pranas, Kazio-*Sam…* **I** 345
Jodonytė **I** 724, 734
Jodovas gen. **I** 317
Jogaila **III** 724
Jogėla Vytautas **II (2)** 583
Jogėla **II (2)** 572
Jogėlaitė Genė-*Žibutė* **II (2)** 589-593, 595-597
Jogėlaitė **II (2)** 591, 592
Jogėlos **II (2)** 583
Jokaitis Alfonsas **II (1)** 693
Jokerio Saulutė **II (2)** 140
Jokeris **II (1)** 340, 341 **II (2)** 127, 422, 425, 428, 429, 431, 437, 456, 458, 475, 476 **III** 346, 354
Jokeris žr. Lapėnas Jonas
Jokūbaitis Augustas **II (1)** 597
Jokūbaitis Mykolas **II (2)** 65 nuotr.
Jokūbas ag. **II (1)** 579
Jonaitienė **II (1)** 698
Jonaitis Algis **III** 103
Jonaitis Aloyzas **III** 103
Jonaitis **III** 98
Jonaitis Jonas-*Paukštė* **III** 103
Jonaitis Julius-*Vanagas* **III** 684
Jonaitis Stasys **III** 445
Jonaitis Vacys **II (1)** 75
Jonaitis Vaclovas **III** 443
Jonaitis Vincas-*Dobilas* **III** 102, 103
Jonaitis **II (2)** 106, 150
Jonas ag. žr. Pamarneckas Vladas
Jonas žr. Rimavičius Jonas
Jončys Antanas-*Tėvukas* **I** 366
Jončys Antanas-*Žiaubas* **I** 366
Jončytė Regina **I** 366
Jonelis Povilas-*Tūzas* **I** 345, 441
Jonelis Vytautas **II (1)** 386, 387
Jonelis žr. Masiokas Jonas
Joneliūnas **III** 224
Joneliūnas Juozas **III** 137, 138
Jonikienė **I** 579
Jonkutė Marta **III** 79
Jonušaitė Marijona **II (2)** 684
Jonušas **I** 43, 45
Jonuška Petras **I** 848
Joškūnas Henrikas **I** 653
Jovaiša **II (1)** 308, 311 **III** 464
Jovaišaitė **I** 367
Jovaiša-*Lokys, Vermachtas* **I** 81, 367
Jovaišos **II (2)** 609 **III** 107
Jovaras **I** 844
Jovaras žr. Kareckas Vaclovas
Jovarauskas **I** 634
Jozakėnas **II (1)** 31
Jozėnas Jonas-*Jupiteris* **I** 91, 98
Jozėnas Juozas-*Šernas* **II (2)** 140
Jozėnas Vytautas **II (2)** 540
Jozunas-*Voverė, Ušką* **III** 722
Juchnevičius B.K. **II (2)** 659, 660
Juchnevičius Dominykas **II (1)** 19
Juchnevičius Stasys **II (1)** 87
Juchnevičius Vytautas **II (1)** 628
Jucys Antanas, Vinco-*Darius* **I** 392
Jucys Jonas **III** 260
Judas žr. Miknevičius Albinas
Jukna Bronius-*Žėrutis* **II (2)** 436
Juknevičienė Marija (Černiutė) **III** 559
Juknevičius Bronius (Bronislovas)-*Džekas* **III** 967, 969
Juknevičius Dominas **III** 447
Juknevičius **I** 347, 514
Juknevičius Kazys **II (2)** 522
Juknevičius Napalys, Kosto-*Liepa* **I** 623
Juknevičius Petras **II (1)** 193
Juknevičius Pranas **I** 574 **II (2)** 532
Juknevičius Stasys, Balio **I** 624
Juknevičius Steponas **II (2)** 528, 532
Jukšta Antanas **II (1)** 22, 40, 141, 142
Jukšta **II (1)** 153
Julija žr. Bislytė-Paškonienė Stasė
Jumba žr. Stefan Hofman
Jumba **II (2)** 673
Junaitis Julius-*Vanagas* **III** 750
Junevičius **I** 267
Junevičius str. **II (1)** 558-560, 586

Juodalksnis **II (1)** 282
Juodas Ponas **II (2)** 137, 193, 216, 343, 345, 355
Juodeika **II (2)** 678
Juodeikos **II (2)** 679
Juodelės **II (2)** 499
Juodeliai **II (2)** 435
Juodelis **II (2)** 321
Juodelytė Rožė **III** 134
Juodgiris žr. Birbilas Jonas
Juodgudis **I** 531
Juodgudis Kostas **III** 562
Juodgudytė Olga **I** 533, 534
Juodys Petras **I** 333, 334 **II (1)** 208, 220
Juodiškis **I** 453
Juodoji Kaukė žr. Galinis Antanas
Juodonis Jonas, Jono-*Beržas* **III** 729
Juokutis **III** 362, 363
Juospaičiai **II (1)** 279, 480, 519, 524, 536, 557, 661
Juospaitis Bronius, Motiejaus-*Direktorius* **I** 186, 205, 234, 269, 277, 308, 309, 311, 312, 316, 315, 390 **II (1)** 325, 473, 515, 516, 549, 550, 555, 556 **II (2)** 7
Juospaitis Jonas-*Aficierius* **I** 204, 221, 257, 815
Juospaitis Vaclovas-*Guga* **I** 91, 92, 96 **II (1)** 284
Juospaitis Vytautas-*Baravykas* **I** 260 **II (1)** 523, 534, 535
Juospaitis Vladas **I** 59
Juospaitytė **II (1)** 483
Juospaitytė Vlada **II (1)** 279
Juospaitytė-Mikėnienė Felė **II (1)** 24 nuotr.
Juozapaitienė **I** 276 **II (2)** 84, 91
Juozapaitis Kazys **II (2)** 92
Juozapaitis Kazys-*Viršaitis* **II (2)** 18, 34
Juozapaitis **II (2)** 19, 24
Juozapaitis-*Ilgas* **I** 260
Juozapaitytė **II (2)** 18
Juozapavičienė **I** 311
Juozapavičius Antanas **I** 311
Juozapavičius Antanas-*Inkaras* **III** 282
Juozapavičius **II (1)** 431, 518, 519, 522, 533, 661, 663
Juozapavičius Kazys-*Viršaitis* **II (2)** 164
Juozapavičius Leonas **II (1)** 647
Juozapavičius Stasys **II (1)** 647
Juozapavičius, Rimas **III** 325
Juozapavičiūtė **II (1)** 640, 641, 661
Juozaponis **II (2)** 440
Juozaponytė Ada **I** 288, 291
Juozas **III** 724
Juozėnas **I** 886
Juozėnas Jonas-*Didysis Jonas* **III** 590
Juozėnas Juozas-*Šernas* **II (2)** 142
Juozėnas Vytautas, Juozo **II (1)** 241, 243, 244
Juozėnas Vytautas-*Vaikas* **II (1)** 431, 432, 443, 486
Juozevičius Jonas, Jono-*Stirna, Brolalis* **I** 59 **II (1)** 421, 435 **II (2)** 132
Juozokas Vladas-*Petraitis* **II (1)** 54, 55 **II (2)** 30, 186 **III** 17, 19, 20, 120, 121, 123, 126, 127, 129, 130, 141, 144, 145, 149, 150, 207, 208, 240-242
Juozoniai **II (2)** 699
Juozonienė **I** 32
Juozulėnas **II (2)** 324
Jupiteris žr. Jozėnas Jonas
Juragis **I** 272
Juras Jonas-*Žilvinas* (*Žilvinis*) **II (2)** 573, 575, 577, 588, 589-591, 604 **III** 486, 974, 978, 981, 982, 999, 1000, 1019; 85 nuotr.
Jūratė **I** 272
Jūreivis žr. Noreika Vladas
Jūreivis **II (2)** 606, 613
Jurėnas Vytautas **I** 696
Jurevičienė Liucija-*Kovienė, Našlaitė* **III** 342
Jurevičius Alfonsas **II (1)** 701 **II (2)** 618 **III** 440
Jurevičius Jonas **II (1)** 704, 720
Jurevičius Juozas **II (1)** 371 **III** 731

Jurevičius Jurgis **II (1)** 704, 720;
Jurevičius Kazys, Kazio-*Dobilas, Darnutis* **I** 622, 623
Jurevičius Stasys, Adomo-*Beržas* **III** 702
Jurevičius Vytas-*Kovas* **III** 343, 344
Jurevičius Vladas-*Jurginas* **III** 693, 723
Jurgaitis Vladas-*Dagilis* **III** 33, 77, 104
Jurgelionytė Bronė, Mato-*Kregždė* **I** 623
Jurginas žr. Kinderavičius Adolfas
Jurgis ag. **II (1)** 53
Jurkai **II (2)** 79
Jurkėnas **I** 161, 162, 164
Jurkėnas Petras **I** 533, 535, 536
Jurkėnas Pranas-*Eimutis* **I** 141, 143-145, 157, 162-166
Jurkėnienė **I** 535
Jurkevičius **I** 256
Jurkevičius Kazys, Jurgio-*Dainius* **III** 731
Jurkevičius Stasys **II (1)** 369 **III** 568
Jurkienė **II (2)** 80
Jurkštas Antanas **I** 443, 448
Jurkštas Povilas **II (2)** 461
Jurkštas Stasys-*Pavasaris* **II (2)** 66 nuotr.
Jurkus Kaziukas **II (2)** 79
Jurkus **II (2)** 171
Juronis Antanas, Povilo-*Žarnauskas* **III** 728
Jurskiai **II (2)** 169
Jurskienė Koleta **II (2)** 77
Jurskis **II (2)** 162, 170
Jusevičius Marijonas-*Liepsna* **III** 796
Jusiai **II (2)** 83, 84
Jusienė Eugenija **I** 389 **II (2)** 78
Jusienė **II (2)** 83, 611
Jusys **I** 394
Jusys Jonas **II (2)** 82, 84
Jusys Juozas **II (2)** 82
Justinas žr. Vingrys Vladas
Juška Antanas, Jono **II (2)** 134
Juška Antanas-*Vilkas, Šapalas* **I** 880, 881 **II (1)** 410, 438, 439 **II (2)** 104, 114, 117-119, 122, 126, 130, 132, 145-147, 149, 153, 157, 186, 196, 200, 294, 326 **III** 205, 209, 210
Juška **I** 418 **II (1)** 23, 220, 388, 391, 483
Juška Jonas **III** 116, 395, 396, 397
Juška Jonas, Prano **I** 894
Juška Juozas **II (2)** 157, 158
Juška Kazimieras **III** 116
Juška Leonas-*Kariūnas* **III** 320, 326
Juška Petras **II (1)** 402, 403 **III** 395
Juška Petras-*Mažylis* **II (2)** 15, 22, 24, 34, 82, 90, 102, 103, 108, 111, 119, 125, 144, 164
Juška Povilas **II (2)** 14
Juška Povilas-*Varnas* **II (2)** 143, 148, 201
Juška Pranas, Jono **II (2)** 135, 153
Juška Stasys **III** 116, 117
Juška Steponas **II (2)** 14
Juška str. **II (1)** 484, 485
Juška Vytukas **II (2)** 15
Juška-*Aušra* **I** 258 **II (1)** 372, 703
Juškaitė Genė **III** 116
Juškaitė Genutė-*Čigonėlė* **II (2)** 22, 24, 82, 83
Juškaitė Stasė, Jono **I** 894
Juškaitė **II (2)** 139
Juška-*Vytautas* **I** 259
Juškevičius **I** 307
Juškevičius Povilas **II (2)** 10
Juškevičius Tadas-*Medžiotojas* **III** 270, 272, 346, 347, 353, 354
Juškevičius Vladas-*Kukutis* **III** 258, 262, 266, 271, 272, 278, 279
Juškienė Kastutė, Alekso **II (2)** 159
Juškienė **II (2)** 15
Jutelė **II (1)** 698
Jutelienė **II (1)** 698
Jutelis Romualdas-*Žvalgas* **II (2)** 139, 143
Jutelis Zigmas **III** 383
Jutelytės **III** 393
Juzėnaitės **II (2)** 339
Juzėnas Vytas-*Vaikas* **I** 59
Juzukėnaitė-Deveikienė **II (1)** 493

Juzukėnaitė-Vanagienė **I** 77 **II (1)** 366
Juzukėnas Antanas-*Liūtas* **I** 66, 76, 77, 93-95, 99, 101, 102 **II (1)** 282-284, 288, 289, 325, 326, 339, 340, 366-369; 15, 18 nuotr.
Juzukėnienė Anelė-*Liūtė* **I** 77 **II (1)** 207, 289, 340, 366, 368; 19 nuotr
Juzukonis Augustas, Motiejaus-*Voverė* **III** 722
Juzukonis Stasys, Motiejaus-*Slapukas, Barsukas* **III** 722
Kabatavičius Linas, Viktoro-*Linas, Kanapė, Dainius, Linusis* **I** 413, 493, 514, 535, 693, 706 **II (2)** 657-659, 660, 675, 704, 705; 19, 23 nuotr. **III** 538; 35 nuotr.
Kaberas Juozas-*Vyšnia* **III** 723
Kaberas Kazys-*Pėdnia (Detnia, Petnia)* **III** 693, 711
Kaberas Petras, Kazio-*Kotas* **III** 690, 692–695, 723
Kabošius Ambraziejus **II (1)** 173
Kabošius **II (1)** 172, 173
Kabušytė Valė **II (1)** 288
Kacas Vytas **II (2)** 185
Kacevičius Juozas-*Dagilis, Smilga* **I** 821, 822, 845 **III** 671, 672
Kacevičius Juozas-*Genys* **III** 798, 833
Kacevičius Pranas-*Dagilis* **III** 745
Kacevičius Zigmas-*Genijus* (*Genys*) **III** 670, 671, 711, 843
Kackevičius Jonas **I** 659
Kačalkinas **II (2)** 703
Kačerauskas Silvis **II (1)** 79
Kačinga str. **III** 108
Kačiulis Polius **III** 246
Kačkas ag. **II (1)** 30, 31
Kačkus Jonas **III** 484
Kadelskas Vladas-*Raktas* ag. **III** 921, 929, 930, 934, 938
Kadys Stasys, Povilo **II (1)** 364
Kadžienė Genutė **II (1)** 140
Kadžionienė Malvina **I** 121, 156, 158, 171
Kadžionis Jonas-*Bėda, Drąsutis* **I** 101, 103, 111, 116, 119, 120, 153, 122, 157, 159, 164, 169, 180 **II (1)** 307, 308, 451
Kadžys Albinas **II (1)** 12
Kadžys Antanas, Kazio **II (1)** 12, 35, 38
Kadžys **III** 383
Kadžys Ipolitas-*Desantas* **I** 261 **II (1)** 595, 601, 612, 616, 632 **III** 394
Kadžys Vytautas, Jono-*Šešiapūdis* **I** 267, 269, 278, 39 **II (1)** 554
Kadžys Vladas **II (1)** 12
Kadžytė Genė-*Valgina* **II (1)** 35
Kadžius Antanas-*Šleputis* **I** 819
Kaganas **II (2)** 359
Kaimynas **III** 361
Kairelis Albertas **I** 641, 642
Kairelis Alfonsas **I** 649, 650, 651, 716
Kairienė Elvyra **I** 631, 632
Kairienė Petronelė **II (2)** 204
Kairys ag. žr. Jasiūnas Mykolas
Kairys ag. **II (2)** 702
Kairys Algirdas, Mykolo **II (2)** 627
Kairys Algis **II (2)** 629 **III** 538, 540
Kairys Boleslovas, Petro-*Vasaris, Pabėgėlis* **I** 410
Kairys Boleslovas **II (2)** 202
Kairys Bronius-*Kareivis, Saldapicas* **II (1)** 431, 436; 25 nuotr.
Kairys **I** 666, 671 **II (1)** 394, 395
Kairys Jonas **I** 755
Kairys Juozas **II (1)** 164
Kairys Mykolas **I** 451 **II (2)** 617; 21 nuotr.
Kairys Petras **I** 630
Kairys Petras-*Beržinis* **II (2)** 378, 650
Kairys Valentinas, (Valentas), Petro-*Gegutis, Gegužis, Nauskas* **I** 410 **II (2)** 144, 202, 204-206, 270, 285, 286, 298, 313; 15 nuotr. **III** 161
Kairys **II (2)** 206, 207, 238, 553, 554
Kairytė **I** 410
Kairytė Leontina **II (2)** 204
Kairytės **II (2)** 204, 205
Kairiūkštis Pranas, Petro-*Karvelis* **III** 674, 725
Kajota str. **III** 924

Kajudinskas **I** 274
Kakarauskas **I** 897
Kakariekaitė Irutė **III** 134
Kalabrinas **III** 683, 760
Kalačiovas str. **III** 571
Kaladė **I** 22, 335, 336, 343, 429 **II (1)** 503 **II (2)** 365 **III** 507
Kaladė Juozas **I** 35
Kaladė Petras **III** 557
Kaladė Vladas **I** 435, 447, 448, 457, 458, 558, 559
Kaladytė **II (1)** 53
Kalamašnikas**II (2)** 244
Kalašauskas Petras **III** 570
Kalėda Dominykas **III** 59 nuotr.
Kalenda Juozas **II (2)** 39
Kalendrienė Genė **I** 632
Kalesnikaitė Marytė **III** 134
Kalibatas **I** 132
Kalinauskas **II (1)** 61 **II (2)** 347
Kalytis Anicetas **I** 855, 858
Kalytis Bronius-*Siaubas* (ag. *Ramojus*) **I** 15, 154-158, 347, 739, 758, 779, 780, 781, 782, 783, 787 **II (2)** 288, 536, 554-556, 559 **II (1)** 634 **III** 217, 218,, 220, 221, 565, 639, 641, 654, 658; 43 nuotr.
Kalkys **I** 640
Kalkis **III** 158
Kalkys Julius **I** 650
Kalnas Petras **III** 94
Kalnietis **II (2)** 111
Kalnietis **II (2)** 631
Kalninš Alfons-*Ėdgars* **III** 365, 368, 378
Kalninš Pėteris-*Mičmanis* **III** 365, 377
Kalnutis Alfonsas **II (2)** 528
Kalnutis **I** 499
Kalnutis **I** 893
Kalnutis Jonas **II (2)** 706
Kalnutis Juozas **II (2)** 528
Kalnutis Kazys, Kazio **I** 895
Kalpokai **II (2)** 691
Kalpokas Alfonsas **III** 568
Kalpokas Alfonsas, Liongino **I** 624
Kalpokas Algirdas, (Algis), Juozo **II (2)** 624-626, 628, 654 **III** 538, 539, 540
Kalpokas **II (1)** 58
Kalpokas Jurgis **II (2)** 625, 629
Kalpokas Kazys (Kazimieras), Jurgio **I** 525, 530, 531, 660 **II (2)** 376, 622, 625, 626, 628, 633, 634, 644-646, 649, 651, 654 **III** 539, 575, 576
Kalpokas Petras **II (2)** 629
Kalpokas Pranas **II (2)** 523, 524
Kalpokas Vytautas, Juozo **II (2)** 624, 628 **III** 540, 548
Kalpokas Vladas **III** 569
Kaltenis Andrius **III** 271
Kalvaitis Jonas, Tomo-*Pažįstamas*, *Dučė* **I** 193,196, 202, 204, 266-268, 277, 298, 390, 895, 897 **II (1)** 549, 554, 582, 680
Kalvaitis Kazys-*Pažįstamas*, *Mūsiškis* **I** 214, 257
Kalvaitytė **I** 373
Kalvelis Kazys **II (2)** 681
Kamarauskaitė Genė **III** 134
Kamarauskaitės **II (1)** 524
Kamarauskas Vladas **III** 426
Kaminskas **I** 662, 710, 711, 883 **II (1)** 257, 238, 349, 387, 407, 415 **II (2)** 374
Kaminskas Kazys **II (2)** 622
Kaminskas Kostas **II (2)** 649-651
Kaminskas Vytautas **II (2)** 11 nuotr.
Kaminskienė Emilija-*Pakalnutė* **III** 524
Kaminskienė Juzė **II (1)** 238, 388, 436
Kampauskas Kazimieras **III** 762
Kanapeckas Jonas **I** 742, 754
Kanapeckas Juozas **I** 7, 881, 882 **II (2)** 316-318, 325, 326, 364
Kanapeckas Mykolas **I** 882
Kanapeckas Stasys *Erškėtas*, *Erškėtėlis* **I** 742 **III** 636, 651, 654
Kanapickaitė Olė **III** 277
Kanaporienė **II (1)** 718
Kanaporis str. **II (1)** 694
Kanaporis Vladas str. **II (1)** 717, 718

Kanaševičius Juozapas-*Kariūnas* **III** 723
Kanaševičius Juozapas-*Korikas* **III** 693
Kanaverskis Kazys **III** 120
Kancė Lionginas **II (1)** 234
Kandajevas **III** 892
Kandyba Ivan **III** 660
Kanevičius Antanas **III** 702
Kanevičius Bronius-*Kriaušė* **III** 795, 798
Kanišauskai **II (2)** 520
Kanišauskas **III** 353
Kanišauskas Julius **II (2)** 510
Kanišauskas Petras **II (2)** 510
Kanopa Juozas, Jono-*Vyžūnas* **II (2)** 622, 623
Kanopa Petras **III** 569
Kanopa **II (2)** 631, 688, 700
Kapčinskas Povilas-*Alijošius* **I** 101, 138 **II (1)** 335, 336, 338, 342, 11 nuotr.
Kapišauskas Antanas **III** 154
Kaplanas **III** 427
Kapralov **II (1)** 41, 42, 48; **III** 283
Kapralovas **I** 318 **II (1)** 377, 585
Kapsukas **I** 102
Kapšiai **II (2)** 188
Kapšys Bronius **II (2)** 187
Kapšys **I** 881
Kapšys Mykolas, Jono-*Maika* **II (1)** 439 **II (2)** 114, 130, 147, 150, 202
Kapšys Vladas-*Katinas* **II (1)** 439 **II (2)** 117, 126, 130, 147, 156, 157, 200
Karabaška **III** 971
Karabevičius **II (2)** 503
Karalevičius **II (1)** 114
Karalevičius Kazys **II (2)** 40, 67
Karalevičius Petras **II (2)** 49
Karalienė **II (1)** 337
Karalytė Danutė **III** 938
Karaliukas Juozas **II (1)** 543
Karaliukas Petras **I** 430
Karaliūnas Danielius (Danas) **II (2)** 625, 654 **III** 576
Karaliūnas **I** 738 **III** 144
Karaliūnas Kazimieras (Kazys) **III** 137, 138, 142, 233
Karaliūnas-*Vyžūnas* **I** 897
Karaliūnienė (Černiutė) **III** 559
Karaliūno gr. **II (2)** 654
Karalius **I** 282, 292 **II (1)** 598, 599, 612, 615 **II (2)** 35
Karalius Jonas **II (1)** 142, 602, 608, 614
Karalius Jonas-*Barzda* **III** 584
Karalius Kostas **II (1)** 233
Karalius Mykolas **III** 918
Karalius Olesius **II (1)** 142
Karalius str. **III** 396, 408
Karalius **II (2)** 700
Karandzevičius Vincas str. **II (1)** 16
Karanzevičius Vincas **II (1)** 105
Karasiovas **I** 649, 654
Karaziejūtė **I** 489 **II (2)** 348, 353, 356
Karazija **I** 565 **II (2)** 678
Karazijaitė Marijona **III** 551
Karbočienė **II (1)** 169, 170
Karbočius Bronius-*Algimantas, Bitė, Neptūnas, Skrajūnas* **I** 280, 378, 383, 392, 819 **II (1)** 22, 66, 67, 69, 75-77, 84, 94, 97, 98, 371, 518, 520, 521, 535, 537, 555, 568, 571, 683, 685, 686, 695 **II (2)** 112 **III** 279, 381, 432, 433, 439
Karčinskas **II (1)** 170, 174
Kardas **III** 679, 967
Kardas-Bronius **II (2)** 613
Kardas **II (2)** 585
Kardelis **I** 266
Kareckaitė **II (1)** 534
Kareckas Edvardas-*Vabalas* **III** 703, 795
Kareckas Jonas, Juozo-*Žilvitis* **III** 701
Kareckas Mykolas-*Dramblys* **III** 711
Kareckas Mykolas-*Serbentas* **III** 669, 709, 710, 781, 798
Kareckas Stasys-*Žebenkštis* **III** 684
Kareckas Vaclovas-*Jovaras* **III** 689, 795, 799
Karečka **III** 559

Kareivienė Genė **III** 119
Karijotas **I** 824 **II (1)** 450, 451
Kariškis **I** 273
Kariūnas žr. Petkevičius Pranas, Grinkus Vincas
Kariūnas **II (2)** 250
Karkauskai **II (1)** 520
Karkauskas Bronius **I** 225, 226
Karkauskas Jonas, Prano **I** 895
Karkauskas Juozas-*Juozas* **I** 259
Karkauskas-*Kazys* **I** 264
Karklas žr. Butkus Jonas
Karla **I** 754
Karlytė **I** 754
Karlovič str. **II (1)** 63
Karna **III** 608
Karnašauskas Vincas str. **III** 343
Karnauskienė **III** 174
Karnila Jonas, Motiejaus (Mato) 699, 723
Karnuševičius Antanas **III** 706
Karoblis Antanas-*Ąžuoliukas* **II (2)** 63, 5 nuotr. **III** 166
Karoblis **I** 709
Karolis **III** 715
Karoliuk **II (2)** 35
Karosas **I** 699, 706, 708 **II (1)** 607
Karosas Voldemaras (Vladas), *Vilkas, Tautvilis, Margis, Margiris* **I** 366, 368, 414, 692 **II (2)** 434, 435, 470, 482, 489, 28, 29 nuotr.
Karosas **II (2)** 706, 707, 714, 715
Karpavičius **II (1)** 389, 685
Karpavičius Juozas **II (1)** 386, 389
Karpavičius Mykolas **II (1)** 684
Karpavičius Motiejus **II (1)** 389
Karpavičius Povilas **II (1)** 539
Karpavičius-*Paukštis* **II (2)** 15 nuotr.
Karpavičiūtė Gendrutė **II (1)** 389
Karpis **III** 90, 920, 921, 923
Karpov **II (1)** 251
Karpovas **I** 373
Karpovskij **III** 577
Kartanaitė **II (1)** 240
Kartanas **II (1)** 188, 213, 220, 222, 246, 437, 455, 456
Kartanas Marijonas **II (1)** 240, 249, 310, 454
Kartanas Petras-*Viesulas* **II (1)** 213, 215, 240, 310, 453
Kartanas Pranas **II (1)** 182
Kartanas Vladas **II (1)** 167
Kartanienė **II (1)** 247
Karušis Vincas **III** 444
Karuža **I** 42
Karvelienė **I** 130, 131
Karvelis ag. **III** 695
Karvelis **I** 130, 150
Karvelis **I** 264, 269, 271, 560, 804, 805, 806, 807 **II (1)** 189
II (2) 90, 108
Karvelis **III** 13, 30–32, 34, 238, 277
Karvelis Juozas-*Jaunis* **II (2)** 67 nuotr.
Karvelis Juozas-*Šernas* **I** 343
Karvelis-Emilija **II (2)** 140
Karvelis-*Valteris* **III** 989
Karvelytė Anelė, Vlado-*Martiniukas, Tuja, Vaiva* **I** 340, 341 **II (2)** 452
Karvelytė Bronė-*Juana, Mirta, Snaigė* **I** 340, 341
Karvelytė **I** 13, 14
Karvelytė Vlada-*Lelija, Vincukas* **I** 340, 341
Karvelytė Vlada-*Lelijėlė* **II (2)** 452
Karženauskas ag. 934, 941
Kasakauskas **II (2)** 259, 448
Kasauskas **II (2)** 309
Kasciuška Pranas **I** 768, 769
Kasčiukaitytė Bronė **III** 134
Kaselis **III** 466, 468
Kaselis Jonas-*Šauklys* **III** 459
Kasevičius **I** 107
Kaslenikova **III** 125
Kasmotis str. **II (1)** 694
Kasparionienė **I** 901
Kasparionis Antanas **I** 900, 901
Kasparionis Jonas, Juozo **II (1)** 554
Kasperavičius Antanas **III** 256, 267
Kasperavičius **II (1)** 620, 640
Kasperavičius Jeronimas, Igno-*Pavasaris* **III** 672, 727

Kasperavičius Jonas-*Barmenas* **III** 712
Kasperavičius Motiejus-*Asla* **III** 693, 723
Kasperavičius Motiejus-*Čiakas* **III** 690
Kasperavičius Petras-*Karosas* **III** 724
Kasperavičius Stasys-*Karosas* **III** 255, 256, 258, 267, 278, 281
Kasperavičiūtė Bronė **III** 260
Kasperavičiūtė-Žičkuvienė Onutė-*Vyturėlis* **III** 255, 261, 278, 281
Kasperiūnas ag. **III** 435
Kasperiūnas Alfonsas **III** 442
Kasperiūnas Ipolitas **III** 432
Kasperiūnas Petras **III** 443
Kasputis **II (1)** 70, 573
Kastėnas (Kastinauskas) Jonas **II (2)** 629
Kastėnas Feliksas **III** 572
Kašanauskas **I** 717
Kašigin **II (1)** 27, 28, 29
Kaštonas **II (1)** 393
Katakauskas **II (1)** 588
Katelė Albinas **II (2)** 411
Katelė **II (1)** 231, 232
Katelė Jonas, Juozo-*Pukas* **I** 518, 521, 522, 584, 595, 625 **III** 590, 666
Katilevičienė **II (2)** 344
Katilevičius **I** 884
Katilevičius Juozapas **II (2)** 344, 345
Katilevičius Petras **II (2)** 218
Katinai **II (1)** 96
Katinas **I** 284
Katinas **III** 704, 870, 1006
Katinas Julius **III** 1017
Katinas Juozas **III** 918
Katinas Juozas-*Šernas* **II (2)** 67 nuotr.
Katinas Vaclovas **III** 919
Katinas **II (2)** 638
Katkevičius **I** 261
Katlioris Stasys **III** 484
Katliorius Apolinaras **II (1)** 265
Katliorius Evaristas **II (1)** 265
Katliorius **II (1)** 259
Katliorius Nikodemas **II (1)** 265
Katliorius Saturnas **II (1)** 265
Katliorius Teodoras **III** 458
Katliorius Valentinas **II (1)** 265
Kaukėnas **II (1)** 216 **II (2)** 539
Kaulevičiūtė Birutė-*Neužmirštuolė* **II (2)** 67 nuotr.
Kaulinis Vincas-*Miškinis* **II (2)** 423, 549, 551, 554, 555 **III** 565; 37 nuotr.
Kaunietis Antanas **I** 128
Kaunietis **I** 129, 147, 148
Kaunietis Jonas, Povilo-*Jonukas, Joniukas* **I** 530, 531, 587, 590, 593, 601, 608 **II (2)** 692
Kaunietis Petras **II (2)** 619
Kaunietis Romas-*Girietis* **I** 509 **III** 7
Kaunietis Stasys **I** 79
Kaunietytė Monika **I** 577
Kaunietytė-Einorienė **II (2)** 706
Kaupaitė Genovaitė, Motiejaus **II (1)** 9
Kaupas **II (1)** 114, 372 **III** 775
Kaupas Vytautas, Prano **II (1)** 549, 551
Kaupelis Adolfas **I** 531 **II (2)** 646
Kaupelis **II (2)** 648
Kaušakys Vytautas **II (2)** 446
Kaušpėdas Stasys, Stasio **III** 150
Kavalenka Aleksandras **III** 350
Kavaliauskaitė Bronė **II (2)** 455
Kavaliauskaitė Janina **III** 342
Kavaliauskaitė Liuda **II (2)** 632
Kavaliauskaitė Vida **III** 342
Kavaliauskas Albertas-*Kapitonas* **I** 638, 641
Kavaliauskas Albinas-*Mėnulis* **III** 447, 448
Kavaliauskas Alfonsas-*Uraganas, Vosilka* 342, 343; 4 nuotr.
Kavaliauskas Antanas **III** 530, 794
Kavaliauskas Antanas-*Dobilas* **III** 342, 344; 4 nuotr.
Kavaliauskas Benius (Benjaminas) - *Žvainiukas* **I** 834, 835, 840, 853, 858 **III** 671
Kavaliauskas Edvardas-*Klounas* **III** 670, 671, 682, 691, 701, 709, 710

Kavaliauskas **I** 480, 645, 889 **II (1)** 217
Kavaliauskas Jonas **II (1)** 271
Kavaliauskas Juozas **III** 794
Kavaliauskas Liudas, Adomo-*Perlas* **III** 687, 702, 795, 796
Kavaliauskas Pranas **III** 794
Kavaliauskas Stasys (Stepas)-*Dobilas* **III** 691, 701, 711
Kavaliauskas Vladas **III** 344
Kavaliauskas **II (2)** 596
Kavaliauskas-*Klajūnas* **III** 794
Kavaliauskas-*Smilga* **III** 745
Kavaliauskienė-*Dilgė* **II (2)** 558
Kavarskas **II (1)** 474
Kaveckas **II (2)** 317
Kavoliukas Alfonsas-*Puluikis* **I** 577
Kavoliūnaitė Bronė **II (2)** 461
Kavoliūnaitė Paulina **II (2)** 461
Kavoliūnaitė **II (2)** 223
Kavoliūnas **I** 15
Kavoliūnas Vytautas-*Grandinis* **I** 342, 343, 347
Kazabutskas Vincas **II (1)** 253, 254
Kazakevičius Albinas **I** 52, 53
Kazakevičius Antanas **I** 782, 792
Kazakevičius Antanas-*Narsutis* **II (2)** 453 **III** 636, 640, 651, 654, 655
Kazakevičius **I** 477
Kazakevičius Ignas-*Rūta* **III** 704, 806
Kazakevičius Kazys (Kazimieras)-*Agurkas* **III** 704, 719
Kazakevičius Kazys **III** 806, 807
Kazakevičiūtė Ona **III** 908, 911
Kazakov **II (2)** 632
Kazanavičius Stasys **I** 26, 27, 31
Kazanavičius **II (2)** 574
Kazemat ag. **II (1)** 18
Kazėnas Jonas **III** 180
Kazėnas Kazimieras **II (1)** 629
Kazikevičius ag. **II (1)** 564
Kazilionis Jonas **III** 161
Kazilionis Vytas **III** 916
Kazimieraitis **I** 832
Kazimir ag. **II (1)** 34, 35, 41, 42, 50 **II (2)** 616
Kazys Kirdonis **II (1)** 111, 112
Kaziukaitis Vytautas **II (1)** 153, 156, 161
Kaziukas **I** 262
Kaziūnas Alfonsas **III** 550
Kaziūnas Povilas **II (2)** 644
Kaziūnienė **II (2)** 365
Kazlaučiūnas **II (2)** 33, 168
Kazlauskaitė Alfutė **II (2)** 121, 154
Kazlauskaitė **I** 34
Kazlauskaitė Stasė **II (2)** 691
Kazlauskas Andrius-*Kurmis* **III** 772
Kazlauskas Antanas, Felikso **III** 696
Kazlauskas Balys-*Bijūnas* **I** 773 **III** 632, 633, 635, 639
Kazlauskas Bronius, Prano **II (2)** 618
Kazlauskas **I** 34, 629 **II (1)** 665 **II (2)** 180, 181, 251, 647 **III** 235
Kazlauskas Jonas, Prano **I** 530 **II (2)** 618
Kazlauskas Jonas, Šimo-*Šermukšnis* **III** 714, 720
Kazlauskas Jonas **II (2)** 646
Kazlauskas Jonas-*Rabinas* **I** 500, 531
Kazlauskas Julius **I** 531 **II (2)** 644
Kazlauskas Juozas **II (2)** 179
Kazlauskas Jurgis **I** 531
Kazlauskas Marijonas **II (1)** 276
Kazlauskas Mykolas **II (2)** 155
Kazlauskas Pranas, Jono **III** 696
Kazlauskas Stasys-*Alksnis* **III** 704
Kazlauskas Stepas, Juozo **III** 696
Kazlauskas Vladas **I** 889, 890
Kazlauskas-*Jėga* **III** 787
Kazlauskienė **II (2)** 155
Kazokas žr. Riauba Kazys
Kazokas **II (2)** 101, 137, 146, 158, 249, 250
Kazragis str. **II (1)** 64
Kažemėkaitė Stefa **III** 569
Kažemėkas **I** 621
Kažemėkas Jonas **III** 569
Kaženiauskas Juozas **II (2)** 324
Kažukauskas "Pitkavas", "Cukrinis" **II (2)** 554
Kažukauskas Jurgis **II (1)** 670

Kažukauskas Kazys **II (1)** 75 **III** 443
Kažukauskas Povilas **II (1)** 75, 92
Kažukauskas Vincas-*Zubrys* **II (2)** 548, 552, 558
Kažukauskienė **II (1)** 92
Keburys **I** 714
Keburys Jonas-*Dobilas* **III** 1008, 1017; 82 nuotr.
Kecioris **II (1)** 22, 40, 165, 167, 169, 171, 172, 195, 205, 226, 230, 231, 234, 235, 268
Kecioris (Keciorius), Pranas **II (1)** 166, 190, 225, 226, 229 **III** 150, 464, 465, 466
Kėdainis Petras **I** 453
Kekanaitė **I** 596
Kėkštas **I** 272 **III** 277
Keleivis Jonas žr. Zubkevičius Vaclovas
Keleivis žr. Paliūnas Antanas
Kėleris Stasiukas-*Bimba* **I** 297
Keleris Vladas-*Bimba* **I** 262
Keliuotis Povilas **III** 577
Kelmai **II (2)** 516
Kelmas ag. **II (1)** 58 **III** 91, 96
Kelmas **II (2)** 149
Kelmelis **II (1)** 36 **II (2)** 23, 39, 89, 125, 167, 168-170, 328
Kelmutis Petras **I** 546
Kelpša Teodoras **III** 585
Kemeklienė Karolina **II (2)** 567
Kemeklis Boleslovas (Balys)-*Klajūnas* **I** 821 **II (2)** 638 **III** 491; 49 nuotr.
Kemeklis Bronius-*Kerštas* **II (2)** 567, 589; 46 nuotr. **III** 474, 976, 981, 985, 989–992, 1000, 1001
Kemeklis **I** 767, 779
Kemeklis Jonas-*Tauras* **II (2)** 543, 544, 577, 589, 600, 601
Kemeklis Juozas-*Granitas, Rimtutis, Rokas* **I** 367, 621, 624, 758 **II (2)** 435, 490-493, 507, 567 **III** 634, 639
Kemeklis Pranas, Juozo-*Tėvas* **I** 758 **II (2)** 493 **III** 628, 632, 662, 663, 664, 665
Kemeklis Rapolas **II (2)** 339
Kemeklis **II (2)** 541, 545, 459
Kemeklytė Akvilė **I** 729
Kemeklytė Marytė **II (2)** 567
Kemeklytė **II (2)** 336
Kemeklytė-Taparavičienė Stasė **II (2)** 331
Kempinė **III** 724
Kemundris Kostas **II (2)** 460, 463
Kemundris Napalys **II (2)** 462
Kemzūra Juozas **III** 297
Kepalas Jonas **II (2)** 446
Kepežinskas Kazys **III** 903, 908
Kepežinskas Zigmas str. 733, 903
Kepurė ag. **II (1)** 52
Keraitė **II (1)** 452
Keraitis **II (1)** 493
Keraitis Jonas **I** 111, 129 **II (1)** 304
Keraitis Stasys-*Varna* **I** 59, 180 **II (1)** 237, 486
Kerbelienė **II (1)** 720
Kerbelys Alfonsas **III** 470
Kerbelys Bronius str. **II (1)** 694, 711, 712-714
Kerbelys Nikodemas **II (1)** 712
Kerbelys Povilas **III** 470
Kerbelis Steponas **II (1)** 693
Kerbelis Vincas **II (1)** 693, 713, 714
Kerys-*Beržas* **III** 723
Kernius **I** 826
Keršys Vincas, Petro **III** 721
Kerštas žr. Kemeklis Bronius
Kerštas **II (2)** 571
Keršulis **I** 514
Kerza Vladas **III** 347, 348
Kesylis Petras **I** 755
Kesiūnas **I** 581, 583, 584
Kęstutis **III** 724
Kęstutis žr. Žilys Albertas
Kęstutis **II (2)** 306, 434, 438, 449, 450, 577
Ketvirtis **I** 533
Ketvirtis Jonas **II (2)** 619

Ketvirtis Petras **III** 466
Kėželienė **I** 694, 698
Kežys **II (1)** 310
Kiaulėnas Antanas-*Šarūnas* **II (2)** 26, 117
Kiaulėnas **II (2)** 528, 529
Kiaunė **III** 383, 384
Kiaunė **III** 85, 724
Kiaunė Jonas str. **III** 385, 399
Kiaunė str. **II (1)** 660, 664
Kiaunė **II (2)** 122
Kiaušas **III** 146, 164
Kibartas Mykolas **II (1)** 556
Kibas **II (2)** 341
Kibildienė **I** 388
Kibirkštis ag. žr. Krutkis Teodoras
Kiekša Vytautas **III** 142
Kiela Bronius **II (1)** 246
Kiela **II (1)** 132, 257, 258, 274
Kiela Juozas-*Starkus* **I** 59 **II (1)** 23 nuotr.
Kiela Simonas **II (1)** 332
Kiela Simonas-*Matrosas* **I** 262 **II (1)** 673
Kiela Vaclovas **II (1)** 215
Kielė Antanas-*Paukštis* **III** 277-279, 281, 355, 354, 357
Kielienė **I** 810, 814, 815
Kielienė Janina **I** 817
Kielytė Genė **III** 353, 355
Kielytė Stasė **III** 355
Kielos **II (1)** 332
Kietis Antanas **I** 26
Kilba **II (2)** 214
Kilčiauskienė Olė **III** 280
Kilijonas Antanas, Mykolo **II (1)** 11, 164
Kilijonas **II (1)** 139, 230
Kilijonas Jonas, Mykolo-*Mikas* **I** 815, 817, 819 **II (1)** 11, 46, 255
Kilijonas Kazys, Mykolo **II (1)** 18
Kilius Algirdas, Prano **II (2)** 627
Kilius Algis **III** 537, 538, 540, 542
Kilius **I** 581, 721, 791 **II (2)** 549
Kilius Izidorius **I** 756
Kilius Pranas **III** 530
Kilius Romas **II (2)** 618
Kimštas Jonas-*Aukštaitis, Dobilas, Dėdė, Kalnietis, Žalgiris* **I** 170, 347, 349, 362, 403, 878 **II (1)** 76, 91; 2 nuotr. **II (2)** 14, 105, 112, 122, 249, 250, 419, 422, 423, 438, 453, 456; 32, 33 nuotr. **III** 98, 658, 111, 339, 340, 565, 991
Kinderavičius Adolfas (Alfonsas)-*Jurginas* **III** 672, 676, 681, 682, 687, 705, 724, 750, 758, 785, 786, 788, 836; 63 nuotr.
Kinderavičius Aleksas-*Linksmutis* **III** 671
Kinderavičius Juozas, Motiejaus-*Vaiduoklis* **III** 702, 703
Kinderavičius Pranas-*Svėris, Medalikėlis* **III** 672
Kinderis Aleksas **II (1)** 693
Kinertaitė Meri (Marija) **III** 134
Kinertas Bronius **III** 253
Kinertas Bronius-*Arminas* **II (1)** 26, 347; 17, 20, 21 nuotr.
Kinta **II (1)** 135, 256
Kinta Kazys, Motiejaus **II (1)** 38
Kintienė Ona **II (1)** 253
Kirailis Kazys **I** 884 **II (2)** 361
Kirda Povilas **II (2)** 312
Kirda **II (2)** 351
Kirdeikis Vincas **II (1)** 37
Kirdeikis Vytautas-*Papartis* **I** 366 **II (2)** 434
Kirdeikis Vladas-*Kutosas* **I** 417 **II (2)** 9, 15
Kirdeikis-*Prunskas* **I** 259
Kirdeikytė Teodora, Jono **I** 419
Kirdonis **I** 269
Kirdonis Kazys-*Kazimieras, Nemūra, Žilvytis* **I** 274, 819 **II (1)** 12, 153-155, 157-162; 1 nuotr.
Kirdonis Pranas, Povilo **II (1)** 12, 111, 157, 160
Kirdulis Stasys **III** 395, 397
Kirila **II (1)** 308
Kirilenka **III** 434
Kirilenko **II (1)** 67

Kirka (Kirna) Juozas-*Plienas* **I** 71, 98, 101 **II (1)** 273, 294, 340, 515, 519; 18 nuotr.
Kirka Alfonsas-*Šernas* **I** 101
Kirkilai **II (2)** 171
Kirkilas Jonas **III** 138, 224, 231
Kirkilas Juozas, Juozo **I** 416, 417
Kirkilas Petras-*Šnipas* ag. **III** 225–227
Kirklys **I** 899 **II (2)** 21
Kirsnys Jonas-*Piršlys* **I** 42, 59 **II (1)** 428, 440
Kirsnys Juozas-*Raudonikis* **I** 59 **II (1)** 486, 488, 25 nuotr.
Kirsnys Vytas **II (1)** 321
Kirsnys Vladas **II (1)** 432, 442
Kirstukas **II (1)** 282
Kirstukas **III** 666
Kirstukas Jonas **I** 21, 22
Kirstukas Juozas-*Mukas* **I** 518, 522, 584, 588, 595, 625
Kirstukas Kazys-*Mukas* **III** 590
Kirstukas Klemensas **III** 577
Kirstukas **II (2)** 530
Kiruška žr. Baltušis Jonas
Kirvis (Čekauskas Domas) **III** 750
Kirvis ag. 380, 381
Kirvis ag. žr. Ostin Rudolf
Kirvis žr. Sabaliauskas Viktoras
Kirvis **II (2)** 216, 249-251, 253, 317, 320, 322, 323, 325-327, 452, 454-456, 532, 535
Kiseliauskaitė Danutė-*Zigma* **II (1)** 36, 38 **II (2)** 90
Kiselienė **I** 276
Kiseliovas **III** 915
Kiseliovas str. **III** 912, 914
Kisieliai **II (2)** 628
Kisielius Albertas **II (1)** 234
Kisielius Antanas **II (1)** 163
Kisielius Antanas, Prano **II (2)** 627
Kisielius **II (1)** 81
Kisielius Paulius **I** 538
Kisielius Povilas-*Sakalas* **II (2)** 592, 593
Kisielius Vincas **III** 443
Kisielius-*Žirgelis* **I** 259
Kisminas **III** 792, 858
Kiškiai **II (1)** 81, 150
Kiškienė Genė, Petro **II (1)** 43, 47
Kiškienė **II (1)** 87, 557
Kiškienė Jadvyga **II (1)** 149
Kiškienė Uršulė **II (1)** 565
Kiškienė **II (2)** 81
Kiškis ag. žr. Dilys
Kiškis ag., inf. **II (1)** 18, 32
Kiškis **I** 56, 572 **II (1)** 264, 292
Kiškis **II (1)** 76, 77 **III** 714, 724
Kiškis Juozas **II (1)** 12
Kiškis Petras **II (2)** 672
Kiškytė Juzė, Juozo **II (1)** 148, 149
Kiškytė-Ambrazevičienė Juzė **II (1)** 145
Kiškytė **II (2)** 585
Kiškūnaitė Elena, Juozo **II (1)** 691
Kiškūnaitė **I** 299
Kiškūnaitė Rozalija **II (1)** 682
Kiškūnas **II (1)** 605, 623
Kiškūnas Vytautas, Juozo **II (1)** 691
Kišlovyj **II (2)** 161
Kišonas **I** 74, 75, 77, 85, 86, 87, 90, 617 **II (1)** 289, 366
Kišonas Mečislovas **III** 345
Kišūnas **III** 595
Kytra **I** 22
Kytra Lionginas **I** 35
Kytraitė-Grigonienė Genutė **I** 22
Kiukys Stasys **I** 531
Kiukys Stasys, Alfonso **II (2)** 618
Kiulkis Juozas **III** 283, 284
Kiziai **I** 42 **II (1)** 478, 479, 480
Kizys Bronius **II (1)** 331
Kizys **II (1)** 300, 324, 325, 326, 331, 332, 480
Kizys Kazimieras **II (1)** 309
Kizys Topilis **II (1)** 277, 480
Kizys Vladas **II (1)** 467
Kizytė-Maskoliūnienė Adelė **II (1)** 24 nuotr.
Kizytė-Vasiliauskienė Elenutė-*Raganėlė*, *Raganaitė* **I** 42 **II (1)** 469, 470
Kiznys **III** 155

Kižauskaitė Janina-*Nijolė* **III** 101, 102
Kižauskas Bronius-*Kotas* **III** 101, 102
Klaidatikis žr. Krivickas Bronius
Klajūnas **I** 313, 315 **III** 724, 850, 939, 992
Klajūnas žr. Lukoševičius
Klajūnas **II (2)** 542, 553, 554, 556, 557, 558, 561, 562-564, 566, 581, 639
Klajūnė žr. Striogaitė-Žilienė Zofija
Klanauskas Juozas **III** 517, 519
Kleinotas Jonas **III** 712
Kleiza **III** 820
Klementavičius Jeronimas **II (1)** 684, 685, 686
Klementavičius **II (2)** 53
Klevas ag. **III** 91
Klevas **II (1)** 151, 282, 285 **III** 100, 709, 724, 865
Klevas žr. Markauskas Petras, Palinauskas Antanas, Želkevičius Bronius, Žilys Povilas
Klevas **II (2)** 64, 106, 112, 146, 151, 158, 205, 279, 280, 281-283, 451, 455
Klevelis **I** 821
Klevelis-Bronius **II (2)** 9
Kliauga Juozas, Juozo **II (2)** 624, 628
Kliauga Petras, Antano **II (2)** 628
Kliauga **II (2)** 628
Kliaujinš Pėteris **III** 372
Klibaitė Marija **II (2)** 700
Klibaitė Zosė **I** 727
Klibas Antanas-*Barsiukas* **I** 742, 743, 749, 761, 762, 763, 768
Klibas **I** 728, 770, 776
Klibas Ignas **I** 743
Klibas Jonas-*Tėvukas* **I** 742
Klibas Jurgis-*Tėvukas* **III** 633, 634, 636
Kličius Donatas **II (1)** 25
Kličius Juozas-*Šarūnas* **II (1)** 25
Kličius Stasys-*Kiaunė* **II (1)** 25
Klierikas **III** 277
Kligis (Kligrė) **II (1)** 647
Kligys Stasys, Petro **I** 622
Klikūnas Kaziukas **II (1)** 392, 393
Klikūnas Vincas **II (1)** 392
Klikūnas žr. Šeškanas Alfonsas
Klimaika Aleksas-*Sakalas* **III** 795
Klimaitis Kazys, Jono **I** 896
Klimas (Klimavičius) Petras, Petro-*Uosis* **III** 673, 682, 725, 823, 824, 838, 855, 857, 864, 865, 891, 907; 44 nuotr.
Klimas Balys, Klemenso-*Kartis* **I** 392
Klimas Boleslovas-*Faustas* **III** 445
Klimas Dzidaras **III** 902
Klimas Jonas, Petro-*Klevas* **III** 674, 725
Klimas Kazys, Petro-*Lazdynas* **III** 674, 725
Klimašauskas Henrikas-*Jaunutis* **III** 777
Klimašauskas **II (1)** 589
Klimavičius Balys **I** 894
Klimavičius Bronislovas, Leono **I** 894
Klimavičius Jonas, Juozo **II (1)** 49
Klimavičius Petras-*Uosis* **I** 226, 832, 834, 835, 839, 842, 848, 853, 858, 862
Klimavičius žr. Klimas Petras
Klimenka str. **III** 913
Klimka Bronius **II (2)** 622
Kliochmanas **II (1)** 498, 499
Kliorys Apolinaras, Stasio-*Sakalas* **I** 273, 277, 390, 901 **II (1)** 546, 554, 578, 647 **III** 405, 417
Kliorys Jonas **I** 232, 234
Klioris Stasys **II (1)** 578
Kliorytė-Dambrauskienė Stasė **II (1)** 578
Klis **III** 714
Klišas **II (2)** 287
Klišys Juozas-*Šeškus* **III** 633
Klišius Jurgis-*Šeškas* **I** 779
Kliukas **II (1)** 361
Klounas žr. Kavaliauskas Edvardas
Kloviškytė **I** 703
Klungys **II (2)** 168
Klusas **II (2)** 701
Klusiai **III** 546
Kmynas **II (2)** 339-341

Kneižys Vladas **III** 46 nuotr.
Knezys Povilas **I** 620, 614, 616
Knizikevičiūtė-Vaičiūnienė Aldona **II (2)** 12 nuotr.
Knutov **II (2)** 256, 257
Kobylin **II (1)** 552
Kochalskaitė **II (1)** 485
Kochalskis str. **II (1)** 485
Kocinas Michailas **III** 134
Kokošnikas žr. Kartanas Pranas
Kokšta Feliksas, Viktoro-*Žaibūnas, Granitas* **III** 324
Kolesnikovas **II (1)** 49
Kolia ag. 259, 679, 1017, 1020, 1027, 1028
Kolumbas **I** 844
Komendantas žr. Smetona Marijonas, Žukauskas Balys
Komlevas str. **III** 330
Končius Jonas-*Senelis* **III** 166
Končius str. **III** 273
Kondrackas Vytas **II (1)** 362
Kondrašius Antanas **II (2)** 656
Kondratavičius **III** 439
Kondrotaitė Onutė-*Snieguolė* **I** 829, 835, 836, 863, 865 **III** 818, 820; 51 nuotr.
Kondrotaitis **II (1)** 163
Kondrotas **I** 716
Kondrotas Klemensas **I** 638
Konkulis Petras **III** 140
Konkurentas **II (1)** 634
Konkurentas žr. Blauzdys Antanas
Kononovas str. **III** 144
Konovalov **II (2)** 77
Kontautaitė Marija **III** 355
Kontrimas Izidorius, Antano (Butrimas) **III** 687
Kontrimavičius **I** 358
Kontrimavičiūtė Stasė **I** 375
Kopūstaitė Irena **II (2)** 12
Kopūstaitė Regina **II (1)** 445, 446
Kopūstaitės **III** 1009
Korčma **II (1)** 60 **III** 76
Kornikas (Kornika), Jonas-*Muška* ag. **III** 113, 114
Koroliov **II (2)** 616
Korotkov **II (1)** 581
Korsakas Vladas **I** 56
Korsakov **III** 325
Kosa ag. **II (1)** 57
Kosmauskai **II (2)** 351
Kosmauskas Bronius **II (2)** 358
Kosmauskas Povilas **I** 17, 19 **II (2)** 344, 348
Kosmauskas **II (2)** 357, 360
Kosmočius **I** 202, 203
Kostinas **I** 429
Kovas **III** 203, 360
Kovčin **II (2)** 449
Kozlov Georgij Nikolajevič **I** 268
Kozlovas **I** 267
Krakulis **II (2)** 219
Kralikauskas **III** 773
Kralikauskas Kazys, Vinco-*Jokeris* **III** 722
Kranauskas Donatas **II (1)** 569
Kranauskas **I** 280, 392 **II (1)** 562, 563, 636
Kranauskas Juozas-*Anglas, Dėdė* **II (1)** 371, 374, 572 **III** 442, 443
Kranauskas Juozas-*Viesulas* **III** 434
Kranauskas Vytukas **III** 442
Krantas **III** 84 nuotr.
Krapaitė Apolonija **III** 589
Krapas Stepas **I** 619 **III** 589
Krapytė Lionia **I** 620
Krapštukis **III** 242
Krasauskaitė Aldona, Jono-*Ramunė* ag. **III** 315
Krasauskas Aleksas **III** 337
Krasauskas Antanas **III** 584
Krasauskas **III** 442
Krasauskas Juozas **II (1)** 548, 574 **III** 911
Krasauskas Juozas, Jono **III** 731
Krasauskas Petras **III** 585, 587
Krasauskas Petras, Antano **III** 731
Krasauskas Silvestras, Prano **III** 733
Krasauskas Vytautas **II (2)** 10 nuotr.
Krasauskas Vladas-*Kukutis* **I** 620, 622 **III** 589

Krasauskienė Petronėlė (Petrūnė), Jono-*Valė* ag. **III** 303, 315, 316
Krasauskienė **II (2)** 57 nuotr.
Krasnadomskis Antanas **III** 244
Krauja Karlis **III** 364, 366, 368, 369, 373
Kraujalis Jonas-*Sūnus* **I** 278, 391
Kraujalis Petras, Anupro-*Čičinskas* **II (1)** 547, 551, 554, 557, 586, 587
Kraujelis Antanas-*Generolas* **I** 265
Kraujelis Antanas-*Siaubūnas* **II (2)** 559 **III** 565; 36 nuotr.
Kraujelis Antanas-*Sūnelis* **I** 205, 298
Kraujelis **I** 218, 239
Kraujelis Kazimieras-*Mikolėla* **I** 198, 218, 239
Kraujelis Petras, Anupro-*Čičinskas* **I** 280, 392
Kraujelis Petras-*Žuvėdra* **II (1)** 701
Kraujelis Vladas **I** 256
Kraujelis-*Hamelis* **I** 258
Kraujelis-*Kasmočius* **I** 259
Kraujelis-*Šnekutis* **I** 297
Kraujelis-*Štabistas* **I** 259
Kraujelis-*Tėvas* **I** 259
Kraujelis-*Veniškis* **I** 259
Kregždė **III** 122
Kregždė Kazys, Povilo-*Hitleris, Sausis* **I** 340, 346, 432, 433, 440, 446 **II (2)** 209-215, 217, 219-223, 229, 245, 248, 249, 256-259, 311, 312, 315, 319, 325-327, 332, 336-340, 373, 452; 14 nuotr. **III** 213, 215, 217–219
Kregždė Kostas, Jurgio-*Kostas, Muzikantas, Piršlys, Ūsorius, Tautginas* **I** 413, 493, 503, 504, 519, 532, 692, 693 **II (2)** 240, 241, 246, 266, 299, 304, 305, 706; 19 nuotr. **III** 311, 520; 30, 33 nuotr.
Kregždė Vytautas **III** 113
Kregždė **II (2)** 140
Kreivėnas Alfonsas **III** 731
Kreivys Julius-*Lizdeika* **III** 466
Kriaučionis Stasys-*Siaubas, Liutauras* **I** 344
Kriaučiūnaitė Elena **I** 296
Kriaučiūnas (Kriaučionis) **I** 437, 457
Kriaučiūnas **II (1)** 221, 537 **II (2)** 249, 441
Kriaučiūnas Pranas **II (1)** 538
Kriaučiūnas Stasys **I** 366 **II (1)** 538
Kriaučiūnas Stasys-*Liutauras***II (2)** 434, 439, 440
Kriaučiūnienė **II (2)** 249
Kriaupa Antanas-*Potiomkinas* **II (1)** 139
Kriaupa Jonas **II (1)** 138
Kriaupa Julius-*Šlamesiukas* **II (1)** 139
Kriaupienė Bronė **II (1)** 137
Kriauza Juozas **II (1)** 406
Krienas **II (1)** 207, 310 **II (2)** 572
Krienas žr. Bareika Stasys
Krienienė žr. Adomonytė Vincė
Krikščiūnaitė Jadvyga **II (1)** 592 **II (2)** 7
Krikščiūnas Adolfas **II (1)** 594, 596
Krikščiūnas Adolfas-*Lapėnas* **II (1)** 594, 597, 601, 613, 632
Krikščiūnas Adomas-*Lonenas* **I** 390
Krikščiūnas Algirdas-*Gėbelsas* **I** 218, 219, 220, 261, 262, 287
Krikščiūnas Algirdas **II (2)** 7
Krikščiūnas Boleslovas-*Šaferginas* **II (1)** 590, 593, 601 **II (2)** 7
Krikščiūnas Bronius, Jurgio-*Dėdė Andrius* **III** 714, 720
Krikščiūnas Danielius, Antano-*Inžinierius, Liupka, Čėrka* **I** 205, 218, 224, 230, 231, 277, 298, 306, 308, 311, 312, 390 **II (1)** 515, 519, 553, 581 **II (2)** 7
Krikščiūnas Feliksas **I** 638
Krikščiūnas **II (1)** 213, 588, 591
Krikščiūnas **III** 265
Krikščiūnas Jonas **I** 638
Krikščiūnas Jonas **III** 511
Krikščiūnas Juozas **I** 638
Krikščiūnas Leonas-*Chundu Mundu (*ag. *Cibulskis)* **I** 218, 219, 222, 223, 264, 287, 294, 295, 297-299, 301,

304-306, 318-320, 896 **II (1)** 675, 687, 689, 690 **II (2)** 7
Krikščiūnas Mykolas, Juozo-*Balandis, Karvelis, Puputis, Valstietis* **I** 273, 279, 391 **II (1)** 518, 523, 528, 547, 555, 562, 563, 575, 577, 593, 597, 601, 604, 605, 613, 614, 617, 632
Krikščiūnas Povilas-*Partorgas* **I** 637, 644
Krikščiūnas Romas-*Gefangenas* **II (1)** 632
Krikščiūnas Stanislovas **II (1)** 595, 601
Krikščiūnas Stasys, Juozo **I** 390
Krikščiūnas Viktoras **II (1)** 597
Krikščiūnas Vytautas **III** 594
Krikščiūnas Vladas, Mykolo-*Balandis, Karvelis, Vytautas* **I** 273, 278, 389 **II (1)** 547, 554, 562, 563, 575, 577, 593, 594, 597, 601, 613, 632
Krikščiūnas-*Medžiotojas* **I** 261, 269, 309
Krikščiūnienė **II (1)** 213, 593
Krikštamočia **II (1)** 398
Krikštapaitis **II (1)** 18, 21, 172, 174, 178, 179, 182, 184-187, 229
Krikštaponis **I** 94, 194, 902
Krikštaponis Jonas **II (1)** 215, 310
Krikštaponis Juozas **II (1)** 281 **III** 381, 459
Krikštaponis Povilas **II (1)** 540
Krikštaponytė Veronika-Juodienė **II (1)** 208, 217
Krikštūnas-Granickas Česlovas-*Tautvydas* **III** 990, 994, 996, 1000
Krilavičius Bronislovas (Bronius), Jono-*Liepa* (*Lieptas, Obuolys*) **III** 673, 684, 727, 750, 751, 796, 828, 845
Krilavičius Vaclovas (Vacys), Jono – *Vytenis* **I** 56, 820, 827, 829, 830, 843, 853, 862 **III** 478, 726, 815, 819, 824, 828, 832; 50 nuotr.
Krilavičius-*Dagilis* **I** 843
Krioga Anupras-*Lapelis* **I** 102
Kripaitis Juozas-*Paukštis* **III** 161
Kripaitytė Elzė-*Lelija* **III** 162
Kripaitytė Onutė-*Vyšnia* **III** 162, 164
Krisiūnaitė Vanda, Petro-*Lelija* **I** 432 **II (2)** 215, 236, 239, 241-243, 245, 246, 266,267 –269, 305, 306,307, 313 ; 24 nuotr.
Krisiūnas Bronius **I** 893
Krisiūnas **I** 427 **II (2)** 313, 531
Krisiūnas Jonas **II (2)** 634
Krisiūnas Jurgis **I** 6, 7, 8, 9
Krisiūnas Kazys **I** 518, 530, 531 **II (2)** 530, 534, 625, 654, 622, 699
Krisiūnas Vladas **II (2)** 634
Krisiūnienė **I** 7
Krisius **I** 655
Kristina **I** 272
Kriščeliūnaitė Regina **II (2)** 29
Kriščeliūnas Povilas **II (2)** 170, 171
Kriščeliūnas **II (2)** 173
Kriščiūnas Alfonsas, Kazio-*Šermukšnis* **III** 364, 365, 379
Kriščiūnas Janis-*Neirans, Krišjanis* **III** 364, 365, 379
Kriščiūnas Kazys, Kazio-*Smilga* **III** 364, 365, 379
Kriščiūnas Mykolas-*Valstietis* **III** 405
Kriščiūnas S. **III** 375
Kriščiūnas Stasys, Kazio-*Dobilas* **III** 364, 379
Kriščiūnas Vladas **III** 329
Krištanaitis Antanas str. **II (1)** 697, 720
Krištanaitis Antanas-*Anciukas, Hitleris* **I** 258 **II (1)** 372, 373, 376, 703
Krištanaitis Jonas **II (1)** 697
Krištanaitis Julius **II (1)** 705
Krištanaitis Julius-*Cybas* **II (1)** 376
Krištanaitis Juozas **I** 258 **II (1)** 371-373, 693, 697, 700, 708
Krištanaitis Kazys-*Dėdė* **II (1)** 695, 705
Krištanaitis Petras **II (1)** 706
Krištanaitis Rokas **II (1)** 373
Krištanaitis Vincas **II (1)** 693
Krištanaitytė **II (1)** 560
Krištanaitytė Vincė **II (1)** 698
Krištanavičius Antanas-*Kreivis* **I** 256
Krištanavičius **II (1)** 82

Krištanavičiūtė-Valonienė Vincė **II (1)** 370
Krištaponis Albinas **I** 138
Krištaponis **I** 266 **II (1)** 21
Krištaponis (Krikštaponis) Juozas **I** 64, 818
Krištaponis žr. Krištaponis Juozas
Krištopaitis Kazimieras **III** 125
Krištopaitytė Adelė **III** 125
Kriukelis Jonas **II (2)** 203
Krivickaitė Marytė **III** 100
Krivickaitė-Kestaitienė Anastazija **III** 738
Krivickaitė-Misiūnienė Ona **III** 62 nuotr.
Krivickas Antanas, Jono-*Tvardauskas, Vardauskas*, *Valentinas* **I** 411, 905 **II (2)** 122
Krivickas Bronius-*Butvydis, Klaidatikis, Rivaišas, Vilnius*, *Gintaras* **I** 59, 397, 518, 532, 670, 693, 696 **II (1)** 432-434, 436 **II (2)** 7, 106, 111, 112, 157, 158, 194, 195, 293, 665, 19 nuotr., 194, 195 **III** 212, 510, 511, 512, 517, 519
Krivickas **II (1)** 491
Krivickas Jonas, Antano-*Jonas*, *Krivis* **I** 413, 414, 493, 518, 532, 675-677, 680-682, 693, 696, 697, 699-702 **II (2)** 7; 19, 59 nuotr., 662, 665-667, 703 **III** 520, 524
Krivickas Juozas **I** 696
Krivickas Povilas **I** 532
Krivickas Romas str. **I** 495-498, 556, 591, 596 **II (2)** 528, 680, 681, 694
Krivickas Vladas-*Tigras (*ag. *Ponas)* **I** 302, 303, 304, 319, 320, 493 **II (1)** 687, 690 **II (2)** 9
Krivickas žr. Krivickas Vladas
Krivickas-Užunaris Arvydas, Jokūbo-*Karalius* **I** 717
Kryvičius Bolis **II (1)** 279
Krogertas Marijonas (Maniukas)-*Uosis* **II (1)** 364; 4 nuotr. **III** 447, 483, 485, 486
Kropenkin **II (1)** 443
Kručas **I** 335
Kručas Kazimieras **III** 139
Kruopis Bronius-*Aras* **II (2)** 218, 226, 283 **III** 159, 213
Kruotkus **I** 256, 257 **II (1)** 371, 701
Krupelis Povilas (Petras) **II (2)** 453
Krupickas **III** 172
Krustė, Arvids **III** 378
Krusts (Klarks) **III** 367, 370, 374
Krušinskaitė Natalija **III** 114
Krušinskas Jonas **III** 113
Krušinskas Vytautas **III** 114
Krutkis Teodoras-*Kibirkštis* ag. **III** 346, 351, 350, 352, 355-358
Kubelevičius Steponas, Prano **I** 894
Kubilevičius **III** 152, 157
Kubilevičius Stepas-*Jokūbas* **I** 873 **III** 156, 160
Kubilienė **II (1)** 336, 337
Kubiliūnas Albertas **II (1)** 713
Kubiliūnas **I** 30
Kubilius Albinas-*Rūgštymas* **I** 54, 115, 120, 358, 367, 372, 375
Kubilius Danielius **II (2)** 624
Kubilius **I** 96 **II (2)** 626, 628
Kubilius Leonas-*Siaubas* **II (2)** 249
Kubilius Lionginas-*Siaubas* **I** 340, 346
Kublickas Jonas-*Šturmas* **I** 743 **III** 633, 646
Kublickas str. **I** 647
Kuchta Aleksas, Jokūbo **III** 719
Kučaitė **I** 305
Kučas Juozas, Antano-*Finka* **I** 44, 260, 277, 284-286, 378, 383, 390 **II (1)** 467, 554, 674, 677, 679, 680, 682 **III** 403
Kučinskaitė Bronė **III** 134
Kučinskas (kunigas) **II (2)** 600, 603
Kučinskas A. **III** 499
Kučinskas Antanas **I** 673
Kučinskas Benediktas **III** 134
Kučinskas **I** 581, 669, 670 **II (1)** 637
Kučinskas Jonas **I** 673
Kučinskas Juozas **II (2)** 170, 172
Kučinskas Jurgis **I** 673

Kučinskas Petras **III** 268
Kučys ag. **II (2)** 441, 442
Kučys **I** 288, 291, 294, 295, 367
Kučys Jonas **II (1)** 688
Kučys Kazys **II (1)** 714
Kučys Stasys-*Šarkis* **II (2)** 141, 144, 148, 159, 201
Kučytė Julija **II (1)** 688
Kučytė **II (2)** 139
Kudelis Juozas-*Dobilas* **III** 785, 787, 788, 800; 63 nuotr.
Kudelis Leonas-*Bolševikas* **II (1)** 21, 22, 24, 29, 30 **III** 677, 787
Kudokai **II (1)** 640
Kudokas **III** 382
Kudokas Jonas-*Naras* **II (1)** 570 **III** 389, 417, 418
Kudokas Juozas **II (1)** 648 **III** 389, 415
Kudokas Kazys **III** 418
Kudokas Kostas-*Diemedis* **III** 389, 416
Kudokas-*Bijūnas* **I** 263
Kudūkis Kazys **II (2)** 628
Kudulis Jonas **II (2)** 93, 95
Kudulis str. **II (2)** 20
Kudzerauskas **II (1)** 602
Kudžma Robertas **III** 158
Kuginis Vilius, Adomo **III** 526
Kugis Feliksas ag. **III** 113, 114
Kugis Jonas **III** 113
Kūgis **II (2)** 570
Kujalavičius Vytautas-*Nemunėlis* **II (2)** 419
Kujelytė Aldona **II (2)** 690
Kujelytė Liusė **II (2)** 690
Kukenis Vytautas **II (2)** 226, 244, 245, 266-268 **III** 555
Kukys **II (1)** 528
Kuklys Alfonsas **III** 641
Kukta Aleksas, Danieliaus-*Papartis* **III** 728
Kukta Petras-*Girininkas* **II (2)** 571, 573, 577 **III** 967, 969–971, 973, 975, 976, 978, 977, 982, 984-986, 999, 988, 990, 993, 1000,
Kukuris Povilas **II (2)** 66
Kukuruzinskas (vysk.) **II (2)** 359
Kulagin Nikolaj Nikolajevič **II (1)** 691
Kulaitienė **II (1)** 264
Kulakov inf. **II (1)** 48
Kulbauskas **II (2)** 458
Kulbiai **II (2)** 22, 169, 173,
Kulbis Antanas **II (2)** 162
Kulbis Danielius **II (2)** 110, 119, 153-155
Kulbis Jonas **II (2)** 162
Kulbis Petras **II (2)** 35, 162, 163, 170, 171, 184
Kulbis Vytautas **I** 877 **II (2)** 20, 35, 162, 163, 170
Kulbis **II (2)** 164, 166, 168, 170, 172
Kulbytė Albina **II (2)** 153, 154, 155
Kulbokas **II (1)** 485
Kulbokas Jonas **I** 7
Kuleva Vladas **I** 125
Kuliava **I** 173
Kuliavas Bronius **II (1)** 225
Kuliavas **II (1)** 325 **III** 453
Kuliavas Jonas **II (1)** 182
Kulienė Agota **II (2)** 77
Kulieša **II (2)** 443
Kuliešius Edvardas, Petro **III** 688, 696
Kuliešius Martynas, Boleslovo (Boliaus) –*Ąžuolas* **III** 674, 693, 719, 727
Kulikauskas Antanas **II (1)** 572
Kulikauskas Feliksas **II (1)** 12
Kulikauskas Florijonas-*Liūtas* **I** 344 **II (2)** 323, 367, 368
Kulikauskas **I** 451, 882 **II (1)** 638, 640, 643 **III** 384
Kulikauskas Juozas **III** 113
Kulikauskas Jurgis **II (1)** 572, 573, 637, 647 **III** 416
Kulikauskas Leonas-*Balandis* **II (1)** 572, 573, 638, 639, 647, 648 **III** 409, 417
Kulikauskas Stasys-*Putinas* **I** 263 **II (1)** 336, 570, 572, 573, 647 **III** 389, 416, 417

Kulikauskas **II (2)** 545, 553
Kulikov ag. **II (1)** 26, 40
Kulikovas str. **III** 652, 656
Kulys Stasys, Juozo-*Briedis*, *Visvaldas* **I** 378, 397, 399, 400, 409, 416, 875, 877, 878, 904 **II (2)** 9, 10, 14, 49, 56, 68, 104, 105, 108, 111, 112, 117, 123, 125, 151, 160, 294; 2, 8, 12 nuotr. **III** 212, 526
Kulys str. **II (2)** 378
Kulyta Povilas **II (1)** 142
Kuliukas **I** 341, 499, 500, 530
Kuliukas Petras-*Daktarėlis* **I** 500, 502, 531
Kulovinas **II (2)** 358
Kulša **II (2)** 660
Kulvietis **II (1)** 172
Kumpauskas **II (2)** 633 **III** 142
Kumpickas **II (1)** 34
Kumštis **III** 803
Kunavičius **III** 1017
Kuncė Albertas-*Pušis* **I** 59 **II (1)** 425
Kuncė Antanas-*Žalgiris* **I** 42, 59 **II (1)** 425, 462
Kuncė **II (1)** 428, 432 **II (2)** 137
Kuncė Jonas-*Žirnis* **I** 42, 59 **II (1)** 425, 426, 442, 462
Kuncevičius Petras-*Viesulas* **III** 1006, 1010, 1016
Kuncytė Alfunė **I** 309
Kunčinaitė Janina, Povilo-*Našlaitė* **II (2)** 566
Kunčys Antanas-*Vilkas* **II (2)** 141, 143
Kunčys Jonas-*Senelis* **III** 159
Kunčys (Kunčius) Mataušas (Motiejus)-*Starkus* **I** 893 **II (2)** 118, 149, 327, 329, 363, 364, 150
Kunčys **II (2)** 364
Kunčius Antanas **II (1)** 439
Kunčius-*Vilkiokas* **II (1)** 439
Kundal **I** 717
Kundelis Alfonsas-*Sūnus* **III** 585
Kundelytė Elena **III** 587
Kundrotas Kazys **I** 644, 645, 646, 647
Kunevičius **III** 279
Kunevičius Vincas **III** 350
Kunevičiūtė Zofija **III** 348
Kungys A. **II (1)** 709
Kunickas **II (1)** 590
Kunickienė **II (1)** 590
Kunigėlis **III** 695
Kunigis Vilius **III** 519
Kunskaitė **II (1)** 376
Kuodienė Salomėja **II (1)** 431
Kuodis **II (1)** 536
Kuodys Mykolas **II (1)** 431
Kuodis Petras-*Ragaišis* **II (1)** 26; 20, 21 nuotr. **III** 448, 468
Kuodys Povilas **II (1)** 540
Kuodis Stasys-*Fricas* **III** 445
Kuodytė Stasė **II (1)** 690
Kuodytė-Genienė Genutė **II (1)** 445
Kuodytė-Šopienė Valė **II (1)** 425
Kuodžiai **II (1)** 442
Kuodžius Mykolas **I** 41
Kuoja **I** 175
Kuojienė **I** 175
Kuoka žr. Vingrys Edvardas
Kuokalaitė Stasė **II (2)** 26, 29 **III** 171, 174
Kuokalaitė-Kazlauskienė Nelė **II (2)** 25
Kuolelis J. **III** 83
Kuoras Antanas **III** 470, 484, 490
Kuoras Kazimieras **III** 470
Kupčinskas Kazys **II (1)** 698
Kupčinskas Vincas-*Ąžuolas, Savanoris* **II (1)** 12, 142-144, 146, 149
Kupčiūnaitė Felė **II (2)** 47
Kupčiūnaitė **II (1)** 223
Kupčiūnas ag. **II (1)** 583, 584
Kupčiūnas **II (1)** 583, 584 **II (2)** 628
Kupčiūnas Kostantas str. **III** 787
Kupčius žr. Mikulskis Antanas
Kuprėnas Petras **III** 732
Kuprėnas Pranas, Simo **III** 732
Kuprys **II (1)** 235, 236, 334, 495
Kuprys žr. Aliukas Antanas
Kupstas Jonas **III** 742
Kurapka **II (2)** 70
Kuratovas **III** 282

Kurklietis Alfonsas **III** 585
Kurklietis Antanas **III** 585
Kurklietis Juozas, Antano **II (2)** 623 **III** 585, 587, 588
Kurklietis Matas (Mataušas) **III** 583, 585, 587, 588
Kurlenskaitė **III** 93
Kurlenskas Ignas-*Mėnulis* **III** 93-95
Kurlenskas **III** 117, 119
Kurlenskas Jonas Ignas **III** 116
Kurlianskas **I** 15
Kurmilavičius Juozas (Juozapas), Vinco-*Voverė* **III** 693, 729
Kurmis **II (1)** 282
Kurovas **III** 687
Kurtinaitis E. **III** 283
Kurtinaitis Kazys **III** 719
Kurtinytė Antanina-*Liepa* **II (2)** 57 nuotr.
Kušleika Alfonsas, Juozo **I** 894
Kušleikaitė Anelė **I** 285
Kušleikaitė **II (1)** 680
Kušlevičius Vytautas-*Nemunėlis* **I** 344
Kutaras žr. Ladauskas
Kuveikis Juozas **I** 621 **III** 584, 585
Kuzaitė (Onos sesuo) **III** 134
Kuzaitė Ona **III** 134
Kuzas **III** 251
Kuzma **I** 476, 738
Kuzma Kęstutis **II (2)** 9
Kuzmaitė Aldona **II (2)** 9
Kuzmaitė Marytė **II (1)** 679
Kuzmickas **III** 335
Kuzmickas Vytautas-*Sakalas* **III** 331
Kuzmickienė Veronika **III** 331
Kuzminskas **I** 731
Kuznecov **II (1)** 251
Kuznecovas ag. **III** 25, 34
Kuznecovas **I** 52
Kuznevičius Ignas, Igno-*Drignius* **III** 729, 675, 693
Kuznevičius Jonas, Igno-*Kazimieraitis* **III** 675, 693, 729, 847
Kuznevičius Martynas-*Ąžuolas* **III** 674
Kuznevičius Mikas, Igno-*Serbentas* **III** 674, 692, 693, 694, 695, 729
Kuznevičius Stanislovas (Stasys), Igno-*Kūkalis, Šarūnas* **II** 675, 693, 729
Kvedaras Antanas, Antano-*Tautvydas* **III** 324, 326, 328
Kvedaras Balys (Liudas)-*Kvaksas* **III** 280
Kvedaras Donatas **III** 266
Kvedaras **I** 591
Kvedaras Juozas-*Užkurėlis* **III** 587
Kvedaras Stasys, Antano-*Jaunutis* **III** 324
Kvedaras str. **II (1)** 64
Kvedarauskas Antanas **I** 656
Kvedarauskas Bronius **I** 49
Kvedarauskas Stasys **I** 887
Kvedaravičius Antanas **I** 673
Kvedaravičius **I** 496, 590
Kvedaravičius Julius **II (1)** 344
Kvedaravičius Jurgis **I** 673
Kveraga Stepas-*Švyturys* **III** 796
Kveraga Steponas **III** 773
Kvetkus **II (2)** 511
Kvieskienė **II (1)** 276
Kvietkauskaitė Albina **I** 357
Kvietkauskas Antanas-*Muškietininkas* **II (2)** 138, 139
Kvietkauskas **I** 423, 429 **II (2)** 218
Kvietkauskas Jonas **II (2)** 512
Kviklys Teodoras-*Klajūnas* **II (2)** 541, 542, 545, 551-552, 556, 563, 577 **III** 646; 42 nuotr.
Kvišinskij **III** 577
L. ag.-*Šaulys* **I** 521
Labakojis Antanas str. **II (1)** 484, 485
Labakojis Bronius-*Bronys* **I** 345
Labakojis **II (1)** 487, 488
Labakojis Jurgis-*Rūkas* **I** 345
Labakojis Povilas-*Žeibutis* **I** 345
Labanauskas **III** 382
Labanauskienė Anelė **III** 140
Labonaitė Bronė **III** 135
Labonaitė Stasė-*Eglaitė* **II (2)** 601, 604, 608

Labonaitė **II (2)** 607
Labonis **II (2)** 546
Labunskas Vytautas-*Spyglys* **III** 42
Labutis ag. **II (1)** 44
Ladauskas-*Kutaras* **I** 97, 98, 101 **II (1)** 287
Ladavičius **II (2)** 42
Ladyga **I** 710
Ladygaitė Jonė **III** 550
Ladygaitė Marija **III** 550
Ladinauskas Julius **II (2)** 679
Laginauskas **I** 411, 495, 581, 582, 583, 596 **II (2)** 694
Laibakojai **II (2)** 366, 368
Laibakojienė **II (2)** 368, 369
Laibakojis Vladas **II (2)** 368
Laibakojis **II (2)** 369, 373
Laimikis Antanas-*Jūreivis* **II (1)** 595, 600, 602, 612, 633
Laimikis Stanislovas **II (1)** 649
Laimikis Stasys **II (2)** 7
Laimutė **I** 272
Laimutis **II (2)** 249, 251, 253, 254 **III** 967
Laisvūnas **II (2)** 240, 304 **III** 492, 664
Lakštingala **II (1)** 267
Lakštutė **II (1)** 633 **III** 474, 486
Lakštutė žr. Čepukaitė
Lakštutis **II (2)** 589, 590, 592-594
Lalys Juozas **I** 891
Lamauskas-*Kaulinis* **I** 258
Lampeo žr. Rukuiža Vladas
Lampeo **II (2)** 108, 126, 127, 182, 136, 142
Lanauskas Bronius-*Mėnesėlis* **II (1)** 374, 703
Langas **I** 627, 678, 679, 684, 685, 708
Langė **III** 360
Lanskij ag. **II (1)** 54
Lapaitė **I** 71, 73, 84, 85
Lapaitės žr. Mincaitės **II (1)**
Lapaitytė-Linkevičienė (Marija Rita Lenkaitienė) **II (2)** 36, 37
Lapas žr. Mečionis Petras
Lapašinskas Antanas **III** 572
Lapašinskienė Stefanija **II (2)** 636
Lapavičius Ignas **I** 385
Lapavičiūtė-Mieliauskienė Ksaverina-*Rūta* **I** 377
Lapė žr. *Lisa* **II (1)**
Lapė žr. Prūsaitis Pranas
Lapė-Antanas **II (2)** 589
Lapė **II (2)** 27, 28, 70, 84, 90, 95, 97, 293, 295, 328
Lapelis žr. Gvozdas
Lapėnas Jonas-*Jokeris* **I** 328
Lapėnas Vladas **I** 699
Lapėnas **II (1)** 594
Lapė-Stasys **II (2)** 38
Lapė-Stasiukas **III** 193
Lapienienė Kastutė **I** 350
Lapienis Aleksas **I** 17 **II (2)** 349
Lapienis Alfonsas **II (2)** 428
Lapienis Antanas **I** 367
Lapienis Antanas-*Lapė* **II (2)** 428, 435
Lapienis **I** 349, 362 **II (1)** 69, 70 **II (2)** 352, 429, 504, 521
Lapienis Jonas-*Jokeris* **I** 326, 328, 367 **II (2)** 440, 441, 514
Lapienis Juozas-*Darius* **I** 339, 362, 366, 369 **II (2)** 422, 431, 433
Lapienis Petras **I** 694 **II (2)** 359
Lapienis Vytautas-*Uosis* **I** 330, 331, 328 **II (2)** 425, 437, 446
Lapinas **III** 885
Lapinas **II (2)** 475 **III** 33, 41
Lapinskas Adomas-*Uosis* **III** 772
Lapinskas Algirdas-*Vėjas* **III** 770, 772
Lapinskas **I** 659, 668 **II (2)** 657
Lapinskas Petras **III** 562
Lapinskas Stasys **III** 785
Lapinskas str. **II (1)** 61
Lapinskas Vytautas-*Beržas* **III** 767, 772; 74 nuotr.
Lapinskas-*Gandras* **III** 789
Lapinskienė **II (2)** 664
Lapiukas **III** 354
Lapuchinas **II (1)** 86 **III** 434, 435
Lasauskas Vladas **III** 132

Lasavičiūtė Ona **III** 135
Lasys Jonas **III** 977, 995
Laskauskas **I** 89
Laskauskas Petras **II (2)** 181
Laskauskienė **II (1)** 320
Lašas (*Lašiukas*) žr. Gulbinas Jonas
Lašas **I** 754
Lašinis Pranas **II (2)** 33
Lašinis **II (2)** 253
Lašinskas Kazys-*Artojas* **I** 338, 339
Latikova **I** 571
Latvėnas **I** 649
Latvėnas Jonas **III** 550, 551, 557
Latvėnas Kazimieras **III** 550
Latvėnas Petras **II (2)** 396, 404
Latvėnas Povilas **II (2)** 396
Latvėnas Stasys, Juozo **II (2)** 623
Latvis **III** 714
Laucius Petras-*Pumputis*, *Čiučkis* **I** 490-492, 505, 507, 508, 525, 532 **II (2)** 30 nuotr.
Laucius Vincas-*Kirvis* **II (2)** 550, 555, 559
Laucius **II (2)** 553
Laučiūnas Martynas **III** 674
Laukagalis Rapolas, Kazio-*Valadka, Velfkis* **I** 263, 277, 390, 896
Laukaitis **III** 803
Laukaitis Stasys **III** 269
Laukinukė žr. Paulavičiūtė Aldona
Launikas Romas-*Šturmas* **I** 97 **II (1)** 282, 285, 340, 369, 634; 18 nuotr.
Laureckas Bronius **II (2)** 321
Laurenčikas Aloyzas **II (1)** 322
Laurenčikas Antanas **II (1)** 456
Laurenčikas **I** 764
Laurenčikas-žr. Usonis Kazys **II (1)**
Laurenskis Aleksas **II (1)** 647
Laurinaitis Jonas str. **III** 118
Laurinaitytė Anelė **II (1)** 250
Laurinavičiai **II (1)** 328
Laurinavičius Bronius **III** 268
Laurinavičius Jonas-*Daumantas* **II (2)** 507
Laurinavičius Vincas **III** 268
Laurinavičiūtė Vanda-*Žalgirė* **II (2)** 507
Laurinskas Leonas **I** 152, 690
Laurušonis Alfonsas-*Šermukšnis* **III** 674, 683
Laurušonis Jurgis, Kazio-*Liūtas* **III** 725
Laurušonis Vytautas, Alekso **III** 699
Laužikai **II (2)** 228, 532
Laužikas Algirdas **II (2)** 384 **III** 506
Laužikas Algis **III** 213
Laužikas Algis-*Pranas* **II (2)** 218, 283
Laužikas Anicetas-*Švitrigaila* **I** 339, 342
Laužikas **I** 330, 331, 440, 884
Laužikas Juozas **I** 459 **III** 506
Laužikas Povilas **II (2)** 362, 382, 384 **III** 506, 552
Laužikas Vytautas **I** 473 **II (2)** 26, 382, 385 **III** 506
Laužikas **II (2)** 362, 364
Laužikienė Gėnė **I** 330, 331, 332
Lazauskas Bronius **III** 395, 397
Lazauskas-*Suomis* **I** 260
Lazdauskas Bronius-*Šeškas* **I** 59
Lazdauskas **II (1)** 430, 473
Lazdauskas **III** 375
Lazdauskas Kazys, Stasio **III** 364
Lazdauskas Kazys-*Vachmistras* **III** 379
Lazdelė **III** 277
Lazdynaitė Monika **III** 163
Lazdynas **III** 277, 724
Lazinskis **III** 322
Lažauninkas str. **II (1)** 63
Lažauskas Simonas **II (1)** 538
Lebeda **II (2)** 540
Lebedskis **III** 248
Leckas Juozas-*Beržaitis* **II (1)** 12
Ledzinskai **II (1)** 87
Ledž **III** 683
Legetavičius Stasys-*Aušra* **III** 691, 714
Leika Alfonsas-*Liautas* **I** 102
Leikai **II (1)** 31

Leikauskas Zigmas, Vinco-*Kurapka* **III** 721
Leikristai **III** 558
Leikus **II (1)** 31
Leimontas **II (2)** 361
Leišis **II (1)** 280
Leita Albinas **III** 943
Leita **III** 965
Leita str. **III** 997, 998
Leitaitė **III** 943
Lekauskas Kazys-*Samanius* **III** 673, 873, 891
Lekavičius Aleksas **III** 904
Lekavičius Aleksas, Jono-*Siaubas* **III** 674, 727
Lekavičius Antanas **III** 703
Lekavičius Antanas-*Šarka* **III** 674
Lekavičius Henrikas **II (2)** 251, 252, 338
Lekavičius str. **III** 913
Lekavičius Zigmas, Petro-*Kurapka* **III** 689, 718
Lekavičius **II (2)** 253, 254, 338
Lekavičiūtė Janė-*Žibutė* **III** 703
Lekšas Kostas **I** 56
Lelijavas **I** 96, 817 **II (1)** 164, 220, 230, 245, 254, 255, 290
Lelys **II (2)** 38
Lembertas P. **III** 289, 290
Lena **II (2)** 695
Lenartavičius **III** 316
Lendriukas **III** 580
Lenickas Stasys **II (1)** 12
Leninas **I** 61
Lenskis **II (1)** 223, 293, 343, 344, 359 **III** 457, 489–491, 918, 941, 1011
Leonaitis **II (1)** 593
Leonaitytė **I** 288
Leonaitytė Valerija, Petro **II (1)** 690
Leonavičius Alfonsas **III** 997
Leonavičiūtė O. **I** 286
Leonavičiūtė Valė **I** 299
Leonienė Uršulė **III** 279
Leonytė Emilija **II (2)** 697
Leonytė Verutė **II (2)** 697
Leonytė **II (2)** 694, 697
Leontjevas **II (1)** 19
Lėpa Juozas-*Liepa* **III** 180, 193
Lepševičius Boleslovas str. **III** 903
Lepšis **III** 725
Lesinskas **I** 716
Lesys Juozas, Jono-*Algis* **I** 338
Lesnickas **III** 792
Lesnickas Kazimieras **III** 716
Lesnoj inf. **II (1)** 45
Leščiauskaitė Janė **III** 781
Leščiauskaitė Verutė **III** 781
Leščinskas **I** 423
Leščius Ignas-*Dėdė Šaltekšnis* **III** 972, 974, 988, 999, 1000
Leškevičienė Izabelė **II (2)** 703
Leškys Juozas-*Algis, Chirurgas* **II (2)** 434
Letkauskas **I** 636
Letukas Alfonsas, Vinco-*Zabarauskas* **III** 728
Levanavičius **II (1)** 494
Levandavičienė **I** 127
Levandavičius **I** 147
Levanytė **I** 600
Leveika Bronius-*Komaras* **III** 379
Levickas Ignas, Igno-*Svirplys, Meška* **III** 711, 722
Levickas Ignas, Petro **III** 699
Levickas Jonas, Igno **III** 722
Levickas Jonas, Jono-*Vėjelis (Košašas)* **III** 723
Levickas Viktoras, Jono **III** 699
Levickas Vincas, Igno-*Badas* **III** 699, 722
Levinskas **I** 635, 636
Leviška **III** 103, 104
Leviška Petras **III** 94
Lialys Vincentas, Jono **III** 716
Liaudanskas **I** 292 **II (1)** 623
Liaudanskas Stasys-*Baltrus* **I** 492, 507, 508, 525, 532, 548, 552, 563, 632 **II (2)** 640, 684, 705; 23, 26, 30 nuotr. **III** 29, 32 nuotr.
Liaudanskas Stasys-*Uosis* **II (1)** 648
Liaudanskas Vacys **III** 585, 587
Liaudanskas **II (2)** 274

Liaudinskienė **II (1)** 590, 591
Liaudis K. **I** 902 **II (1)** 552 **II (2)** 256, 713
Liaulėnas Antanas-*Šarūnas* žr. Kiaulėnas Antanas
Liauš Hans **III** 689
Liauška **I** 488
Liauška Petras **I** 495 **II (2)** 629, 634, 637, 651 **III** 575
Liauška Povilas **II (2)** 625, 629, 634, 652, 654 **III** 538, 575
Liauškienė Stasė **II (2)** 685
Lyberienė Teresė **II (1)** 375
Lyberis (Liberis) Albinas **II (1)** 12, 17, 115
Lyberis Antanas, Juozo **II (1)** 688
Liberis Antanas-*Skyrnikas* **I** 259
Liberis **I** 219
Lydakas Janis **I** 676, 680, 681
Lidakas **II (2)** 664
Lideika Stasys **II (1)** 163
Lydys **III** 33
Liepa **I** 13 **III** 142, 400
Liepa **III** 725, 818, 819, 967
Liepa žr. Mickūnas Antanas
Liepa žr. Suslavičius Bronius
Liepa **II (2)** 146, 194, 318
Liepas ag. inf. **II (1)** 34, 38
Liepinis **II (1)** 163, 164
Liepinš Janis-*Platais* **III** 378
Liepsna ag. žr. Dalbokas Aloyzas
Liepsna **I** 727
Liepsniukas žr. Arbočius Bernardas
Liesys **I** 755
Liesys Vytautas-*Klevas* **I** 742
Lietus žr. Mincė Antanas
Lietuvaitė **II (1)** 302
Likas (Likerauskas) Bronius-*Dobilas* **I** 893 **II (2)** 102, 107, 163, 230, 384 **III** 151
Likas Balys **II (2)** 384
Likas **I** 31, 557, 630 **II (2)** 406
Likerauskas Kazys, Mykolo **I** 894
Likmanis Modris **III** 365
Likpetris **III** 146
Limbas Antanas **II (2)** 558
Limbas Teofilis **II (2)** 558
Linas **I** 272
Linda Bronius **III** 180
Linda Stasys **III** 180
Lindaitė Adelė **III** 233
Lingevičiūtė **III** 193
Lingys **I** 722, 737
Lingvenis **II (1)** 63
Liniov **II (2)** 136
Linkevičius Aleksas, Jono-*Siaubas* **III** 720
Linkevičius Mykolas str. **III** 195, 196
Linkevičius Mykolas-*Audra* **I** 258 **II (1)** 372, 703
Linkevičius Stasys **III** 585, 587
Linkevičius **II (2)** 368
Linkonaitė-Daleckienė Antanina **II (1)** 125
Linkonas Jonas **II (1)** 12, 125
Linkonas Povilas **II (1)** 229
Linkonas Pranas-*Vyrelis* **II (1)** 12, 105
Linkonienė **II (1)** 44
Linksmuolis **III** 724
Linkūnaitė-Kaupienė **II (1)** 135
Lintinš Karlis **III** 607, 612, 615
Lionginas (Činga) **II (2)** 150
Lionginas **II (2)** 101, 252 žr.Šukys Lionginas
Liovė **I** 425
Lipnickas Steponas, Kazio-*Narsuolis* **III** 727
Lipša Kacharta-*Grenertas* **III** 715
Lisa ag. **II (1)** 55
Lisauskaienė Jadvyga **III** 134
Lisauskas **II (1)** 491
Lisauskas Jonas **III** 772
Lisauskas Jonas-*Katinas* **III** 752, 786; 61, 63 nuotr.
Lisauskas Martynas-*Žaibas* **III** 786
Lisauskas Vytautas, Juozo **II (2)** 627
Lisevičius Ignas str. **II (1)** 520
Lisevičius Mykolas **II (1)** 518
Lisica ag. **II (1)** 46
Lisinskaitė Aldona **I** 631
Lisinskaitė Genė **I** 631

Lisinskaitė Liucija **I** 630
Lisinskaitė Natalija **I** 631
Lisinskas Antanas str. **III** 554
Lisinskas Feliksas **II (2)** 681
Lisinskas **I** 630, 631 **II (2)** 408 **II (2)** 709
Lisinskas Petras str. 554
Liška Vladas-*Perkūno Arkliukas* **II (1)** 12, 153, 158
Liškalis Nikodemas-*Beržas* **II (2)** 613
Litvinskienė Ona **III** 902
Liubartas **II (1)** 28
Liubartas Jonas, Jono **II (1)** 12
Liubkevičius **II (2)** 183
Liubomirskas **III** 430
Liučys žr. Reklickas Vytautas
Liuda-*Kuosa* **I** 112, 113
Liudas žr. Valeckas Adolfas
Liudas **II (2)** 286, 304, 305
Liudavičiūtė **II (2)** 37
Liudmila ag. **III** 695
Liudvikas **II (2)** *682*
Liuimas Vacys **II (1)** 704
Liukamas **III** 1005
Liukpetris Antanas-*Džiugas*, *Vytenis* **I** 410 **II (2)** 145, 202, 203, 205, 207, 265, 270, 293, 294, 298, 313; 15 nuotr. **III** 152, 158
Liukpetris **III** 177
Liukpetris Juozas-*Lakštutis* **III** 176, 179, 180, 193, 198
Liukpetris Petras-*Beržas* **III** 177, 179, 198
Liukpetris Vytautas-*Klev*as **III** 185, 195, 198
Liukpetris, (sūnus) **III** 142
Liukpetris, (tėvas) **III** 142
Liūtas **III** 280, 281, 734
Liūtas žr. Juzukėnas Antanas, Paškonis Matas
Liūtas **II (2)** 52, 70, 100, 183, 270, 457, 458, 571; 49, 63 nuotr.
Liūtienė žr. Juzukėnienė Anelė
Liutikas Steponas, Prano-*Kurapka* **III** 727
Liutkevičienė **III** 257
Liutkevičius Bronius **III** 887
Liutkevičius Česlovas **I** 382
Liutkevičius **II (1)** 579 **II (2)** 184, 359
Liutkevičiūtė Paulina **III** 788
Liutov **III** 321, 322
Liutvinas **III** 915
Liutvinas Jonas **III** 268
Liutvinas Pranas **III** 256, 268
Liužinai **II (1)** 717
Liužinaitė Verutė **II (1)** 719
Liužinaitė-Makajorienė Bronė **II (1)** 717
Lizdeika **I** 272 **II (1)** 299
Lobinas Severijus **II (2)** 219
Loginas str. **II (1)** 167, 168, 205
Login **II (2)** 108
Loginov **II (2)** 12
Logminas Juozas, Vinco **III** 698, 700
Lokys **III** 332
Lokys žr. Jasiūnas Balys, Jovaiša
Lokys-Paulius **III** 346
Londonas **II (2)** 122
Lopata **II (2)** 484
Lopatkinas **II (2)** 77, 440
Lopatkin **II (2)** 78, 79
Lopeta **I** 676
Loska Feliksas **III** 931
Lošys M. **III** 22, 25
Lošys Pranas **III** 258
Lozev **II (1)** 30
Lozoraitis Kazys **III** 269
Lubickaitė Bronė **III** 135
Lubickaitė Ona **III** 135
Lučno **I** 41, 738 **II (1)** 431
Lujanai **II (2)** 662
Lujanas Petras (sūnus) **II (2)** 662
Lujanas Petras (tėvas) **II (2)** 662
Lujanas **II (2)** 662, 667
Lujanienė-Ivanauskaitė Emilija (Ema), *Martišėlis, Zilė, Rūta* **I** 414, 493, 518, 532, 676, 677, 680, 681, 686, 692, 694, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706 **II (2)** 661-668; 19, 56, 57, 59 nuotr. **III** 520; 33 nuotr.

Lukauskaitė Vanda-*Gegutė* **III** 1006
Lukauskas Bronius-*Kurmis* **III** 633
Lukavičius **II (2)** 21, 23
Lukenskas Adolis (Adolfas) **III** 402
Lukenskas Stasys-*Uosis, (Grigas* ag.) **I** 274 **II (1)** 549, 567, 569-571 **III** 401–404
Lukenskas Vytautas **II (2)** 309
Lukičius **I** 536
Lukina Liubov Timofejevna-*Timofejeva* ag., inf. **II (1)** 40, 49
Lukys-Lukenskas **II (2)** 309; 15 nuotr.
Lukminas Jonas, Prano-*Sausis* **III** 327
Lukojanovas **III** 695
Lukoševičienė Veronika, Petro **II (2)** 134, 153
Lukoševičius Antanas **III** 572
Lukoševičius **I** 274 **III** 242 **II (2)** 120, 137, 138, 605, 606, 607
Lukoševičius Ipolitas-*Baublys* **I** 256 **II (1)** 263, 498, 566, 571, 646-648, 566, 567, 572 **III** 151, 387, 391, 392
Lukoševičius Jonas, Dominyko **III** 717
Lukoševičius Jonas **II (2)** 157, 179, 181
Lukoševičius Juozas, Antano **II (2)** 119, 120, 134, 153
Lukoševičius Jurgis **II (1)** 693
Lukoševičius Justinas, Justino **III** 717
Lukoševičius Justinas, Stepo **III** 696
Lukoševičius Kazys-*Vakarietis* **I** 263 **II (1)** 647
Lukoševičius Vytautas-*Aitvaras* **II (2)** 138
Lukoševičius-*Klajūnas* **I** 80 **II (1)** 263 **III** 483, 485, 486
Lukoševičiūtė Anelė, Antano **II (2)** 110, 119, 135, 153
Lukoševičiūtė **II (1)** 662
Lukošiūnaitė-Nerlikienė Marijona-*Daktarė* **II (1)** 681, 686
Lukošiūnas **I** 737
Lukošiūnas Jonas, Adomo **II (2)** 135
Lukošiūnas Jonas **II (2)** 509
Lukošiūnas Juozas-*Danukas* **III** 589
Lukošiūnas Kazys-*Žalga* **I** 259 **II (1)** 681, 673
Lukošiūnas Leonas **I** 27
Lukošiūnas Mykolas **I** 27
Lukošiūnas Mykolas-*Miškinis* **I** 257 **II (1)** 673, 681
Lukošiūnas Viktoras **I** 618, 619
Lukošiūnienė **I** 29
Lukošius Justinas **II (1)** 569
Lukošius Kazimieras **III** 443
Lukošius Klemensas **III** 113
Lukoškov Maksim Trofimovič **I** 268
Lukša Juozas-*Daumantas* **I** 57, 827, 831, 832, 833, 936, 837, 838, 839, 841 **III** 476
Lukšė Grasys **II (1)** 439
Lukšė Jonas **II (1)** 439
Lukšė **II (2)** 363
Lukšiai **II (1)** 82
Lukšienė Marijona **II (2)** 120, 135, 153
Lukšys Alfonsas, Vlado-*Vanagas, Vanagėlis* **II (2)** 114, 130, 148, 200
Lukšys Anicetas-*Polka* **III** 379
Lukšys Bronius **II (1)** 81 **II (2)** 118, 120, 135, 143, 153, 157
Lukšys Edvardas **II (1)** 596
Lukšys Gracijonas-*Ąžuolas* **II (2)** 117, 137, 144
Lukšys **II (1)** 92, 209, 211, 569 **III** 431
Lukšys Izidorius, Vlado-*Skurdas* **II (2)** 117, 133, 143, 148, 159, 201
Lukšys Jonas str. **III** 437
Lukšys Jonas-*Liūtas, Paleckas* **II (2)** 143, 148, 201
Lukšys Juozas **I** 56 **II (1)** 389
Lukšys Stasys, Jono-*Kiškis* **I** 392 **II (1)** 12, 75, 634, 636
III 444
Lukšys Vincas **III** 443
Lukšys Vytautas **III** 434
Lukštaraupytė Bronė **III** 134
Lunev K. **II (2)** 263
Luniauskas Juozas **II (1)** 647
Luniauskas Kazys **II (1)** 647

Lunys Albinas **III** 492
Lunys Bronius **III** 488
Lunys Juozas **III** 483
Lunys Rapolas **III** 470
Lupeikis Juozas (Kazys, Petras)-*Vokietis, Hitleris* **II (2)** 90, 118, 122, 131, 147, 149, 164, 201, 338
Lūšis žr. Zulumskis Vytautas
Lūšiukas **I** 270
Lūža Alfonsas, Konstantino (Kosto)-*Tėvas (Moskva* ag.) **I** 518, 520, 521, 621 **II (2)** 652 **III** 567, 568, 572, 573, 580, 581, 666
Lūža Bronius-*Šaulys* ag. **III** 567, 573
Lūža Dominykas **III** 572
Lūža Jonas **III** 570
Lūža Kostas **III** 573
Lūža Petras-*Papartynas* **III** 565
Lūžienė Severija žr. Milaknytė
Lvov Borisas **III** 708, 779, 780, 810
Maceika **II (1)** 184
Maceika Juozas **II (1)** 183
Machno (Nestoras) **III** 55
Machvicas Steponas **II (2)** 465
Macijauskaitė Marytė, Jono **I** 619
Macijauskaitė-Žukauskienė Marytė-*Melnikaitė* **III** 590, 615, 621
Macijauskas **I** 518, 642
Macijauskas Juozas **I** 638, 643 **II (1)** 111
Macijauskas Petras, Antano **I** 619
Macijauskas Povilas **I** 638, 643
Macijauskas Pranas-*Aitvaras* **III** 751, 772, 785, 786, 788; 63 nuotr.
Macijauskas Vaclovas-*Žirgelis* **III** 676, 678, 714, 769, 772, 787, 785, 788, 790, 800; 63 nuotr.
Mackela Juozas **III** 470
Mackelaitė-Purlienė Apolonija (Ališauskaitė Verutė)-*Rugiagėlė* **III** 470, 475; 83 nuotr.
Mackelė **II (1)** 349
Mackelė-*Kirvis* **III** 448
Mackevičius (Mocka) Jonas, Andriaus-*Vygaudas* **III** 271, 316, 321, 322, 325, 327, 328; 9 nuotr.
Mackevičius Henrikas **III** 316
Mackevičius **I** 105, 166
Mackevičius Jonas **II (1)** 13
Mackevičius Kazimieras-*Diemedis* **I** 166
Mackevičius Kazys **II (1)** 212, 315
Mackevičius Vytautas **III** 316
Mackevičius-*Margis* **III** 970
Mackevičiūtė Onutė **III** 316
Mackevičiūtė Regina **III** 316, 319
Mackevičiūtė Zosė **II (2)** 337
Mackoniai **II (1)** 288
Mackonienė Monika **II (1)** 369
Mackonis **I** 77 **II (1)** 289, 366, 366 **II (2)** 584
Mackonis Jurgis **II (2)** 588
Mackus Jonas-*Donkichotas, Vėjas* **II (2)** 453 **III** 664
Maculevičius Vytas-*Aldonas* **III** 693, 723
Mačanov Jevgenij Georgijevič **II (1)** 691
Mačianskaitė Teklė **I** 31
Mačianskas Juozas **I** 31
Mačianskas Mykolas **I** 31
Mačianskas Stasys **I** 31
Mačiliūnas Kazys **II (1)** 693
Mačinskas ag. žr. Jakas Vytautas
Mačinskas Jonas, Igno-*Erelis* **III** 717
Mačionis Antanas, Vlado **I** 395, 396, 345, 415
Mačionis Antanas **II (2)** 319, 324, 333, 335, 372
Mačionis Kazimieras **III** 222
Mačiukas Antanas-*Tilka* **II (2)** 1 nuotr. **III** 152, 159
Mačiuliai **II (1)** 145
Mačiulienė **II (1)** 137
Mačiulienė-*Teta* **III** 281
Mačiulis Adolfas-*Balandis* **II (1)** 449, 486, 494-496
Mačiulis Adolfas-*Cibas* **I** 59
Mačiulis Antanas **II (1)** 215
Mačiulis **I** 33 **II (1)** 399, 456, 496, 497
Mačiulis Juozas **II (1)** 248
Mačiulis Juozas-*Dudutis* **I** 59

Mačiulis Jurgis **II (1)** 486
Mačiulis Povilas-*Kudirka, Marsas* **I** 59, 98 **II (1)** 282, 394, 396
Mačiulis Povilas-*Masalskis* **I** 96
Mačiulis str. **II (1)** 63
Mačiulskas Jokūbas, Prano-*Jurginas* **III** 674, 693, 719, 728
Mačiulskas Kazys, Prano-*Girbuzis* **III** 719
Mačiulskas Kazys-*Arbūzas* **III** 674, 693
Magyla Antanas **II (1)** 706
Magyla Bronius **II (1)** 706
Magila Vytautas-*Vairas* **I** 115, 117, 118, 121 **II (2)** 594, 598
Magila Vladas-*Bimba* **I** 337, 345, 427, 430, 432, 437, 440, 457
Magila Vladas **II (2)** 600
Magila Vladas-*Kreipša, Dziegormeisteris* **I** 343
Magilaitė Vlada-*Našlaitė* **II (2)** 598, 600
Mainonis Kazys **II (2)** 19, 35
Mainonis **II (2)** 22, 25
Mainonytės **II (2)** 19, 24
Maironis ag. **II (2)** 703
Maišėnas Viktoras **II (2)** 712
Majauskas **I** 376, 402
Majauskas-*Žalgiris* **III** 923, 927
Majauskienė žr. Varneckaitė
Majorov **I** 345
Makajoras **II (1)** 719
Makajorienė **II (1)** 720
Makarauskas **II (1)** 581
Makarauskas Vincas, Kazio-*Tigras* **II (1)** 553, 580
Makarauskas Vincas, Petro **II (1)** 580
Makarauskas Vincas-*Vinčiukas* **I** 224, 260, 301, 302, 303
Makarevičius Alionka **I** 12
Makarevičius Balys **III** 858
Makarevičius str. **III** 909
Makarevičius Vacys str. **III** 903
Makarevičiūtė-Savickienė Veronika, Juozo-*Žibutė* **III** 732
Makarevičiūtė-Survilienė-Valienė Ona, Kazio-*Narsutė* **III** 732
Makarovas **III** 783, 784
Makarskis Antanas **I** 878, 879 **II (2)** 75 **III** 62 nuotr.
Makasevas **II (1)** 431
Makauskas Juozas **III** 268
Makaveckas **II (1)** 163
Makrickas Klemensas **I** 638, 648
Maksimavičius **II (1)** 606
Maksvytis Jonas **II (2)** 362
Makutėnas Algirdas **III** 590
Makutėnienė **I** 617
Malakauskaitė **II (1)** 96
Malakauskaitė Janina **II (1)** 85, 86
Malakauskaitė Veronika **II (1)** 85, 86, 93
Malakauskas Alfonsas **III** 271
Malakauskas Alfonsas, Kosto **II (1)** 12
Malakauskas **II (1)** 85
Malakauskas Vaclovas (Vacys) **II (1)** 72, 85 **III** 441, 443
Malakauskas Vincas **II (1)** 93
Malakauskas-*Akmuo* **III** 693, 723
Malakauskienė **II (1)** 86
Malakna **III** 11
Malaševičius Stasys-*Genelis* **I** 418
Malašinskaitė **I** 790
Malašinskas Juozas-*Uosis* **I** 742, 771
Malašovas **III** 277
Maldaikis **II (1)** 306
Maleckas Leonas **II (1)** 659
Malenkovas **I** 712, 788, 794
Maliauka **I** 743
Malych **I** 276, 421, 901 **II (1)** 589 **II (2)** 374
Malinauskaitė Adelė **II (1)** 36, 37
Malinauskaitė **II (1)** 404
Malinauskaitė Ona **II (1)** 36, 37
Malinauskaitė Ona-*Juodos Akys* **II (2)** 140
Malinauskaitė Sofija **III** 135
Malinauskas Austas **II (1)** 638
Malinauskas Ignas **II (1)** 37 **II (2)** 107, 133

Malinauskas **II (1)** 36, 63
Malinauskas Jonas, Augusto **II (2)** 106, 133, 152, 154
Malinauskas Juozas **II (2)** 570
Malinauskas Kazimieras **II (2)** 534
Malinauskas Petras-*Liepa* **II (2)** 91
Malinauskas **II (2)** 100, 617
Malinauskienė Veronika, Jokūbo **II (2)** 134
Malinskij **I** 480
Mališauskaitės **II (2)** 376
Mališauskas Alfonsas **I** 665
Mališauskas **I** 477
Maliutkis **II (2)** 140
Malūnavičienė Nastė-*Lelija* **III** 797
Mamajev **II (1)** 26
Maminskas **II (2)** 11
Manikas **I** 627
Manikas Petras **II (2)** 344
Maniukas **II (1)** 620
Maras žr. Timinskas Kleopas
Marašinskas Jonas **III** 582
Maratonas **I** 271 **II (2)** 121
Maravičius Stasys **III** 702
Marcinauskaitė Janina **III** 135
Marcinauskas Juozas-*Pluta* **III** 781
Marcinauskas Vladas-*Tauras* **III** 695, 703, 750, 772, 797, 798
Marcinauskienė **III** 695
Marcinka **I** 468
Marcinkevičienė **I** 15, 547
Marcinkevičius Alfonsas-*Jokeris* **II (2)** 598; 34, 62 nuotr.
Marcinkevičius Algimantas **I** 364
Marcinkevičius Bronius-*Uosis* **III** 684, 750
Marcinkevičius **I** 364, 546, 547, 548 **II (1)** 569, 709, 717 **II (2)** 686
Marcinkevičius Jonas **III** 703
Marcinkevičius Jonas-*Jokeris* **II (2)** 52, 71 nuotr.
Marcinkevičius Leonas **II (2)** 410
Marcinkevičius Pranas-*Dobilas* **III** 671, 821, 826
Marcinkevičiūtė-Balzienė Akvilė **II (2)** 376
Marciukas Jonas **I** 663, 686, 693, 709 **II (2)** 7, 704, 711, 712
Marčiulionis Jonas **I** 53
Marčiulionytė-Kazilionienė **II (2)** 57 nuotr.
Mardvincevas **II (2)** 21
Margevičiai **II (2)** 699
Margevičius Antanas **II (2)** 711
Margevičius **II (1)** 680
Margevičius Petras **II (2)** 711
Margis **II (2)** 493 **III** 277
Marijošius žr. Vaitiekūnas Vytautas
Marytė **I** 710
Marytė-Aleksandra **III** 393
Mariukas žr. Timinskas Kleopas
Markauskaitė **II (1)** 522
Markauskas Danielius **II (1)** 533
Markauskas Henrikas (Genius), Juozo-*Mėnesėlis* **I** 392 **II (1)** 372, 514, 515, 517, 518, 524, 539, 634, 636, 647, 703
Markauskas **I** 453
Markauskas Juozas str. **III** 447, 455
Markauskas Petras, Juozo-*Klevas* **II (1)** 515, 516, 518, 539, 634, 636, 647
Markauskas Vaclovas, Petro-*Tigras* **I** 278, 344, 391
Markauskas-*Audra* **II (1)** 703
Markelis **I** 754, 755
Markevičienė **II (1)** 396, 492
Markevičienė-Šeškanaitė Adelė-*Marin* ag. **I** 420 **III** 126, 128, 129
Markevičius **I** 394 **II (1)** 396 **II (2)** 282
Markevičius Vytas str. **II (1)** 16
Markevičiūtė **I** 305
Markulienė **I** 807, 808
Markulis Jonas-*Vaiduoklis* **I** 823, 864 **III** 670
Markulis Juozas-*Erelis* **I** 802, 803, 807, 809, 817, 823, 827, 832, 837, 840, 846, 864, 79, 222, 356, 811, 812, 813, 814, 816, 828, 829, 833, 836, 842, 848, 851, 858, 862, 865 **II (1)** 109, 110, 117, 247, 266, 267, 677 **II (2)** 138, 139, 422, 423,

639 **III** 210, 237, 818, 824, 834, 848, 894
Markulis Stepas **I** 864
Markulis Tadas **I** 802, 805, 808, 810
Marmakaitė **II (2)** 368
Marmakas Jonas, Ipolito **III** 699
Marmakas Pranas, Jono **III** 699
Marozai **II (1)** 711, 714
Marozaitė **II (1)** 111
Marozas Aleksas **II (1)** 13
Marozas Bronius str. **II (1)** 17
Marozas **I** 197, 243, 244 **II (1)** 678
Marozas Jonas **II (1)** 15, 111, 160, 161, 623, 679, 693
Marozas Jonas-*Šaragas* **I** 195, 243, 260
Marozas Juozas-*Šernas* **I** 59
Marozas Petras **I** 819
Marozas Petras, Igno **II (1)** 47
Marozas Petras-*Šiurna* **II (1)** 13
Marozas Vladas **II (1)** 693
Marsas žr. Mačiulis Povilas
Marsas **II (2)** 604
Maršalka Bronius **II (1)** 150
Maršalka **I** 258
Maršalka Jonas **II (1)** 371, 700, 707, 708
Marščionka **II (2)** 20
Martavičius **I** 316 **II (1)** 557, 583, 584 **II (2)** 98, 99, 447
Martinas **II (2)** 160
Martinka Aleksas-*Šleitis* **III** 787
Martinka **I** 464
Martinka Lionginas **III** 506
Martinkevičius **II (2)** 231
Martinkevičiūtė Anelė-*Arūnė* **II (2)** 57 nuotr.
Martinkus Ambrazas **II (2)** 216
Martinonis **I** 149, 172, 173
Martinonis Juozas **I** 172
Martinonis Vaclovas **I** 149
Martinonytė Paulia-*Kujienė* **I** 172
Martinš **III** 610, 616
Martišius ag. **III** 137
Martišiūtė Stefa, Aleksandro-*Dangutė* **III** 319, 320
Martusevičius **I** 346 **II (2)** 231, 234, 235, 257, 260, 261, 713
Martusevičius **III** 315
Martūzai **II (1)** 644
Masašvili **II (1)** 143
Maseliai **II (1)** 274
Maselienė Genovaitė **II (1)** 274
Maselis Antanas **I** 100
Maselis Antanas-*Žarna* **II (1)** 205, 226, 274
Maselis Dominykas-*Niurna* **I** 100 **II (1)** 175, 205, 226, 273; 15 nuotr.
Maselis **I** 78 **II (1)** 323, 324
Maselis Jokūbas **I** 100 **II (1)** 205, 268
Maselis Mykolas **I** 100 **II (1)** 205
Maselis S. **II (2)** 33
Maselskas **III** 1010
Maselskis Bolesas **III** 329
Masėnas Jonas, Alfonso-*Barzdevičius* **I** 905
Masilaičiai **III** 87
Masilaitis Petras-*Virpša* **III** 13, 15, 17, 20, 30, 32, 33, 43, 44, 90, 91, 106, 107
Masilaitis žr. Masiulaitis
Masilionis A. **I** 882
Masilionis Adolfas **III** 141, 143
Masilionis Alfonsas-*Auksaburnis* **II (2)** 327
Masilionis Antanas-*Putinėlis* **III** 159, 166
Masilionis Jonas **III** 152, 173
Masilionis Jonas-*Mozė* **III** 166
Masilionis Jonas-*Topolis, Topilis,* (*Pušelė*) **II (2)** 218, 226, 282, 283 **III** 159, 213
Masilionis Juozas **III** 173
Masilionis Juozas-*Mozė* **III** 159
Masilionis Juozas-*Pušelė* **III** 166
Masilionis Juozas-*Sidabras* **I** 882 **II (2)** 316, 323
Masilionis Juozas-*Vainiukas* **II (2)** 281
Masilionis Petras-*Napoleonas* **I** 344, 347
Masilionis Pranas **II (2)** 92
Masilionis Stepas-*Jurgis, Spragtukas* **III** 152, 155, 158, 160, 173

Masilionis Steponas **II (2)** 279
Masilionis str. **II (1)** 62
Masilionis Vladas-*Vytenis* **III** 60 nuotr.
Masilionis **II (2)** 339, 340, 365
Masiliūnai **II (1)** 678
Masiliūnaitė **II (1)** 680
Masiliūnaitė Julė **II (1)** 678
Masiliūnaitė Salomėja **I** 284, 285
Masiliūnas Albertas-*Tarzanas* **I** 390
Masiliūnas Alfonsas-*Sibukas* **II (1)** 436, 513
Masiliūnas **I** 384 **II (1)** 514, 543
Masiliūnas Jonas-*Oželis* **II (1)** 472
Masiliūnas Mamertas, Kazio-*Ribentropas* **I** 260 **II (1)** 554
Masiliūnas Stasys **II (1)** 675
Masiliūnas Zigmas-*Storulis* **I** 260, 282, 306
Masiliūnas-*Visuockis* **I** 263
Masiokaitė-Čelienė Ona **II (1)** 556
Masiokas Andrius **II (1)** 523, 535, 536
Masiokas **I** 203, 225, 234, 238, 380 **II (1)** 524, 535
Masiokas Jonas-*Ąžuolas, Jonelis* **I** 205, 231, 278, 312, 315, 391
Masiokas Julius-*Auksaburnis* **I** 226, 259
Masiokas Juozas **II (1)** 543
Masiokas Kazys **II (1)** 548, 556
Masiokas Vladas **II (1)** 556
Masiokienė **II (1)** 556
Masioniai **II (1)** 261
Masionis Vladas, Jono-*Putinas* **III** 326, 327
Masys Antanas-*Titnagas, Šešiuklasiudurnis* **II (1)** 13
Masys Jurgis **I** 321
Masys Mykolas-*Jonaitis* **II (2)** 105, 119
Masys Nikodemas, Juozo **I** 905
Masys Nikodemas-*Jonaitis* **II (2)** 122
Masiulaitis (Masilaitis) Vladas-*Kerpė* **III** 13, 33, 43, 44, 50, 102
Masiulis Antanas **II (1)** 258
Masiulis Bronislovas **III** 969
Masiulis Bronius **II (2)** 394 **III** 505, 563
Masiulis **I** 770
Masiulis Jonas-*Kiškis* **I** 624 **III** 647
Masiulis Juozas **II (2)** 394 **III** 505, 563
Masiulis Pranas-*Meška* **I** 741, 753
Masiūnaitė Bronė **II (1)** 466
Maskoliūnaitė **I** 83
Maskoliūnas Albertas **II (1)** 257
Maskoliūnas Antanas **I** 778
Maskoliūnas Edvardas-*Ilgūnas* **II (1)** 19 **III** 447, 448, 450, 453
Maskoliūnas Jonas **I** 742, 752, 753, 754
Maskoliūnas Vaclovas-*Janulis* **III** 447, 448
Maskoliūnienė **I** 738, 741, 743, 743, 789
Maslauskas **III** 237
Maslauskas Jonas-*Šarūnas* **III** 127
Maslauskas Petras **I** 615, 886
Maslov **II (2)** 615
Mastaitis Bronius str. **III** 343
Mastauskaitė Ona, Kazio **III** 699, 723
Mastauskas Jonas, Kazio **III** 698, 699
Mastauskas Stasys, Stasio-*Dagilis* **III** 722, 699, 700
Mastauskas Zigmas-*Gandras* **III** 711; 45 nuotr.
Mašinkovas **I** 235, 236, 237, 239, 340
Mašinskaitė Ona **III** 546
Mašnauskaitė Olga **III** 11
Mašnauskas Adolis **III** 116
Mašnauskas **III** 118
Mašnikovas Povilas str. **III** 109
Matačiūnas Adomas (Adolis, Domas, Dominykas)-*Diemedis* **I** 823 **III** 670–672, 684, 703, 761, 769, 772, 785, 787, 797
Matačiūnas Bronislovas, Andriaus **III** 717
Matačiūnas Daminas-*Stalinas* **III** 745
Matačiūnas Dominykas-*Jazminas* **III** 719, 709
Matačiūnas Simas-*Vėjas* **III** 786

Matačiūnas Vaclovas, Kazimiero **III** 717
Mataitienė Vitalija **III** 91
Mataitis B. **II (1)** 648
Mataitis Bronius-*Žaliukas* **III** 430, 443
Mataitis **II (1)** 71, 590
Mataitis Jonas **III** 440
Mataitis Petras **III** 430
Mataitis Povilas-*Mėnesėlis* **III** 443
Mataitis Pranas **II (1)** 647
Mataitis Pranas-*Lokys* **III** 443
Mataitis Vincas-*Latvelis* **III** 430, 435, 443
Mataitis Vladas **II (1)** 69
Mataitis Vladas-*Cvirka* **III** 428, 444
Mataitytė Ona **III** 428
Matakas Stasys **III** 909
Matakas Stasys, Bernardo **III** 730
Mataušas Vytautas**II (2)** 446
Matelienė **II (2)** 570
Matelis Aleksas, Alfonso-*Audenis* **I** 336, 338, 352, 365
II (1) 70 **II (2)** 427, 433
Matelis **II (2)** 428
Matijosai **II (2)** 695
Matijosas Antanas-*Ereliukas* **I** 587, 598, 606
Matijošius Aleksas **III** 937
Matijošius **III** 945, 946
Matikas Antanas, Miko-*Skroblas* **III** 728
Matikas Bronius, Miko-*Naras* **III** 729
Matikytė Vanda **II (2)** 57 nuotr.
Matiukaitis **II (1)** 98
Matiukas Henrikas **I** 756
Matiukas **I** 173 **II (2)** 697
Matrosas ag. **III** 734
Matulaitis **I** 331, 342, 900 **II (2)** 129, 276
Matulevičienė Marė **III** 861
Matulevičius Pranas **III** 329
Matuliauskaitė Bronė-*Rožė* **II (2)** 598; 52 nuotr.
Matuliauskas Antanas-*Adaska, Vaidila* **I** 333, 334, 341, 343, 347 **II (2)** 435, 450, 451; 52 nuotr.
Matuliauskas Juozas-*Geležinis* **II (2)** 436
Matuliauskas Vladas-*Riešutas* **I** 344 **II (2)** 598, 599; 36, 38, 62 nuotr.
Matuliauskas **II (2)** 600
Matulionis **II (1)** 424, 454
Matulis Jonas **I** 371
Matulis **II (2)** 371 **III** 393
Matusevičius **II (1)** 635
Matušauskas Aleksas-*Kapsukas* **II (2)** 20
Matušenka **I** 851
Matuza Leonas **I** 21, 22, 30
Matuzevičius Jonas-*Alksnis, Šalna* **I** 56, 393, 396, 412, 415-417 **II (2)** 100, 106, 112, 118, 119, 134, 372
Matuzevičius Juozas **I** 886
Matuzevičius **II (2)**
Matuzevičiūtė Ona **III** 135
Matuzonis Vladas **III** 530, 531
Matuzonytė Ona **III** 135
Matveičikas **I** 188
Matvėjavaitė Regina **III** 135
Maukus Jonas, Juozo-*Don Kichotas* **I** 623
Maulius **II (2)** 377
Mauras **III** 277
Mauzaitė Danutė **III** 135
Mazanovas **II (2)** 539
Mazarevičius-*Briedis* **I** 366 **II (2)** 431, 435
Mazejauskas **III** 281
Maziliauskas Juozas **II (1)** 259, 260
Mazūras Albinas **II (2)** 446
Mazūras Valentinas **II (2)** 446
Mažeika Albinas **III** 347, 355
Mažeika Alfonsas, Petro-*Taifūnas* **I** 255, 277, 298, 300, 390, 895, 896 **II (1)** 553, 682
Mažeika Antanas, Petro-*Antaniukas* **II (1)** 554
Mažeika Antanas-*Antaniukas, Krapylas* **I** 260, 261, 299 **II (1)** 679
Mažeika **II (1)** 583, 594, 680
Mažeika Izidorius **III** 347

Mažeika Jonas **II (1)** 590
Mažeika Jonas-*Didžiulis* **II (1)** 672
Mažeika Jonas-*Šurinas* **III** 354
Mažeika Juozas **II (1)** 257 **III** 471
Mažeika Juozas-*Didžiulis* **II (1)** 673
Mažeika Matas **III** 346, 348, 349, 352, 353, 355
Mažeika Povilas **II (1)** 688
Mažeika Povilas-*Adjutantas, Studentas* **II (1)** 601, 610, 612, 613, 617, 632
Mažeika Povilas-*Matrosas* **I** 260
Mažeika Pranas-*Trakėnas* **I** 265 **II (1)** 679
Mažeika Rapolas **II (1)** 605
Mažeika Viktoras, Juliaus-*Vanagas* **I** 205, 219, 231, 280, 312, 313, 378, 380, 383, 391 **II (1)** 94, 98, 516, 518, 539, 547, 555, 683, 685
Mažeika Vytautas **III** 347
Mažeika Vytautas-*Pilsudskis* **I** 265
Mažeika Vladas **I** 425, 427
Mažeika **II (2)** 274
Mažeikaitė Bronė **III** 347
Mažeikaitė Genė **III** 347, 351, 353, 355
Mažeikaitė Stasė **III** 135
Mažeikaitė Veronika **III** 347, 348, 355
Mažeikaitė-Džiugienė Julė **II (1)** 590
Mažeikaitė-Jakubėnienė Katrytė **II (1)** 672 **II (2)** 7
Mažeikaitė-Ramanauskienė Birutė **II (2)** 57 nuotr.
Mažeikaitės-*Raudonskruostės* **II (1)** 610
Mažeika-*Šernas* **I** 261
Mažeikienė **III** 347, 355
Mažeikis Juozas **III** 596
Mažeikis Pranas **III** 569
Mažikis Feliksas-*Plaktukas* **III** 585
Mažyliai **II (2)** 18, 19, 95
Mažylis Aleksas **II (2)** 273
Mažylis Alfonsas-*Kotas* **II (2)** 18
Mažylis Antanas, Antano-*Dūmelis* **I** 412 **II (2)** 19, 131, 163, 172, 299
Mažylis **III** 475
Mažylis Jonas **II (2)** 163
Mažylis Kazys, Antano-*Kaziukas, Dūmelis* **I** 412
Mažylis Kazys, Antano-*Kazokas* **II (2)** 19, 25, 90, 95, 131, 163, 172, 299, 509; 10 nuotr.
Mažylis Viktoras **II (2)** 515
Mažylis Vytautas **II (2)** 18, 90
Mažylis **II (2)** 90
Mažytis **II (2)** 121
Mažutis **II (2)** 615
Mecelis str. **III** 456
Mečionis **II (1)** 216
Mečionis Petras-*Lapas* **III** 89-91, 93, 96, 97, 103, 104
Medalskas Bronius-*Krienas* **III** 80, 84 nuotr.
Medeikaitė Alfunia **II (2)** 101
Medeikaitės **II (2)** 229
Medelinskaitė **I** 659
Medelinskaitė Jadvyga **I** 645
Medelskas Albinas-*Gaidys* **III** 673
Medelskas Bronius-*Krienas* **II (2)** 577
Medikis Augustas-*Aidas* **III** 589
Medikis Jonas-*Lokys* **III** 589
Medineckas Anicetas, Stasio **II (2)** 623
Medineckas Stasys, Stasio **II (2)** 623
Medis ag. **II (1)** 562, 563, 574, 578
Medžiotojas **II (1)** 515, 522, 541
Medžiotojas žr. Juškevičius Tadas, Krikščiūnas
Mėdžius Povilas **II (2)** 31, 32, 167
Mėdžiūtė Bronė **II (2)** 31
Meginis J. **II (2)** 482
Meilūnas **I** 803
Meilūnas Povilas **II (1)** 513, 514, 522, 523, 525, 529, 532, 536, 538
Meilus Aleksas **III** 936, 937
Meilus Ignas-*Daktaras* **III** 931, 932, 935–937
Meilus Pranas **II (2)** 633, 634, 635
Meilus Viktoras-*Šturmas* **III** 929–931
Meilus Vincas **III** 937
Meilutė **III** 941
Meištas Antanas-*Robinzonas* **I** 59 **II (1)** 235

Meištas Juozas, Antano-*Gailutis* **II (1)** 235, 241, 243
Mekeklis-*Klajūnas* **III** 929
Mėkelis Vladas-*Putinas* **II (2)** 281; 15 nuotr. **III** 160
Mekonis Bronius-*Cvinklys* **I** 493, 507, 531, 532, 548, 560, 561, 756, 757
Melaika Aleksas **II (2)** 306
Melaika Vincas **II (2)** 279
Melaikaitė Valė **II (2)** 279
Meldutis **II (2)** 15
Mėlynis **I** 253, 334 **II (2)** 338, 515
Melinskas **II (1)** 429, 432, 442, 443, 474, 493
Melnikai **II (2)** 532
Melnikovas **III** 792
Mendelis **II (2)** 673
Mėnesėlis **I** 274, 900
Mengelė **III** 75
Mėnulis žr. Kurlenskas Ignas
Mergužėlė **I** 272
Merkelis Petras-*Berželis* **III** 441, 444
Merkys A.I. **II (1)** 52
Merkys Albinas, Kazio-*Pomidoras* **III** 663
Merkys Albinas-*Neptūnas* **III** 628, 630, 632
Merkys Anicetas-*Žaibas* **II (2)** 422, 423
Merkys **I** 459
Merkys **III** 869, 870, 891
Merkys žr. Valonis Juozas
Merkys **II (2)** 253
Merkys **II (2)** 431
Meška Antanas-*Bimba* **I** 205
Mėška **I** 581, 842 **II (2)** 70
Meška žr. Randis Romas
Meškaitė-Kintienė **II (1)** 253
Meškauskas Aleksas **II (1)** 612
Meškauskas Aleksas-*Alytė* **III** 331–333
Meškauskas Aleksas-*Lokys* **III** 277, 353
Meškauskas Algirdas, Vitoldo-*Gintautas* **II (2)** 621, 652
Meškauskas Antanas **II (2)** 456
Meškauskas Bronius **III** 395, 396, 397
Meškauskas **II (1)** 121, 502, 604, 614, 632
Meškauskas Jonas **I** 674
Meškauskas Jonas-*Caras* **II (2)** 15, 435, 455, 460, 490
Meškauskas Petras-*Grandinis* **II (1)** 594, 595, 600, 612, 633 **II (2)** 7
Meškauskas Povilas **II (2)** 236
Meškauskas Vytautas **II (2)** 255
Meškauskas Vladas **III** 418
Meškauskas **II (2)** 66, 461
Meškauskas-*Lapinas, Upokšnis* **III** 13
Meškauskas-*Sakalas* **III** 277
Meškauskienė Emilija **II (2)** 236
Meškauskienė **II (1)** 502 **II (2)** 15
Meškauskienė Marijona **II (1)** 385, 386, 389
Meškėnaitė **II (2)** 702, 703
Meškėnas, Perkūnas **II (2)** 145, 147
Meškienė Cicilija **II (1)** 692 **II (2)** 7
Meškinis Bronius , Petro-*Devinė, Judrutis* **II (2)** 701, 702**,** 708-710; 19, 28, 29 nuotr. **I** 413, 493, 515, 532, 692, 693, 706, 716 **III** 30 nuotr.
Meškys **I** 827
Meškys **II (1)** 441
Meškiukas **I** 411
Meškiūnas **II (2)** 122
Meškonis Antanas-*Bimba* **I** 257
Meškonis Jurgis **II (1)** 46
Meškonis Zigmas **II (1)** 46
Meškonytė Emilija **II (1)** 46
Meškovas **II (1)** 512
Meškov **II (2)** 12
Meškuotis Vytautas-*Lazdynas* **II (1)** 510 **III** 14 nuotr.
Miasnikov **I** 620
Miceika str. **II (1)** 61
Michailova **II (2)** 707
Michailov **II (2)** 257
Mickevičius **I** 675
Mickevičius Jonas-*Žvirblis* **III** 682, 730; 68 nuotr.
Mickevičius Kazimieras-*Kaziukas* **II (1)** 215, 312
Mickevičius Kazys **II (1)**

Mickevičius Kazys-*Diemedis* **II (1)** 302; 12 nuotr.
Mickūnas Alfonsas-*Jaunutis* **II (2)** 600; 36 nuotr.
Mickūnas Antanas-*Liepa* **I** 59, 166, 271, 273, 902 **II (1)** 391, 400, 407, 435, 459, 462, 540; 25 nuotr. **II (2)** 132
Mickūnas **I** 15
Mickūnas Pranas **II (2)** 252
Mickūnas Stasys-*Katinas* **I** 59 **II (1)** 391
Mickus Aleksandras **III** 703
Mickus **II (1)** 671
Mickus Kazys **II (1)** 670
Mickus Pranas **II (1)** 671
Mickus Pranas, Kazio-*Riešutas* **III** 720
Mickus Vincas **II (1)** 667, 670
Mičėnas **I** 493
Mičėnienė **I** 631
Mičiuda str. **II (1)** 491
Mieliauskai **II (1)** 436
Mieliauskaitė Emilija-*Vaiva* **II (2)** 613, 70 nuotr.
Mieliauskaitė Onutė **II (2)** 613; 70 nuotr.
Mieliauskas Antanas **II (1)** 384, 396, 397
Mieliauskas Jeronimas **II (1)** 142
Mieliauskas Kazys **II (1)** 142, 145
Mieliauskas Romas **II (1)** 145
Mieliūnas Jonas **III** 569
Miesčionis **II (2)** 248, 253, 254
Miglanas Donatas **III** 575
Miglin Nasutovič-*Bondaris* **III** 711, 723
Mikaitienė Irena **II (1)** 253
Mikalajūnas **II (1)** 212 **III** 23, 68
Mikalajūnas Juozas **III** 127, 132
Mikalajūnas Vladas, Mato **II (2)** 135
Mikalauskai **II (1)** 600
Mikalauskai str.**II (2)** 699, 700
Mikalauskaitė **II (1)** 508, 509, 512
Mikalauskaitė-Gurskienė Veronika-*Puriena* **III** 733
Mikalauskas Aliukas **I** 595
Mikalauskas Bernasius, Bernasiaus ag. **III** 680
Mikalauskas Česlovas **III** 384
Mikalauskas **II (1)** 217, 508, 512, 691 **II (2)** 628
Mikalauskas Juozas-*Žaibas* **III** 730
Mikalauskas Kazys-*Vėjas* **III** 730
Mikalauskas Klemensas-*Perkūnas* **III** 730
Mikalauskas Vytautas **III** 384
Mikalauskas Zenonas **III** 384
Mikalauskienė **II (1)** 508
Mikaldukas **I** 397, 400
Mikalkėnas Albertas **II (1)** 57, 58
Mikalkevičius Albinas **III** 715
Mikalkevičius Jonas-*Sausis* **III** 712
Mikalkevičius Motiejus **III** 713
Mikašius Antanas **II (2)** 662
Mikeliūnas J. **II (2)** 33
Mikėnaitė Alė **II (2)** 691
Mikėnaitė Bronė **II (2)** 408
Mikėnaitė Eleonora, Antano **II (2)** 109
Mikėnaitė Valė **II (2)** 691
Mikėnas **I** 29, 533, 599, 600 **II (1)** 230, 231
Mikėnas **III** 383
Mikėnas Jonas, Antano-*Mažylis* **II (2)** 615
Mikėnas Juozas, Juozo **II (2)** 624, 627
Mikėnas Kleopas **I** 27
Mikėnas Petras **I** 28, 29
Mikėnas Povilas **I** 893
Mikėnas Vytautas-*Tankistas* **II (1)** 13
Mikėnas-*Naktinukas* **I** 257
Mikeška Antanas **II (1)** 326
Miklušis **III** 918
Mikmakas **I** 756
Miknaitis **II (1)** 229
Miknevičienė **II (1)** 431
Miknevičius Albinas-*Judas* **I** 78, 99, 101
Miknevičius Antanas-*Vilkas* **I** 59 **II (1)** 430
Miknevičius Boleslovas **II (1)** 717
Miknevičius **II (1)** 207

Miknevičius Stepas-*Uosis* **III** 702
Miknevičiūtė Stefa **III** 135
Miknevičiūtė Stefanija-*Vėtra, Audra* **III** 706
Miknys **II (2)** 66
Miknys-Štikanas Stasys, Antano **II (1)** 547, 555
Miknytė-Karoblienė Stasė **II (2)** 63, 64
Miknius Vytas **III** 317
Mykolaitis Antanas **III** 443
Mykolaitis Bolesas **III** 441
Mykolaitis Bronius **III** 443
Mykolaitis **II (1)** 653
Mykolaitis **III** 1020
Mikolaitis Kazimieras-*Krantas* **III** 715
Mykolaitis Kazys **III** 322
Mykolaitis str. **II (1)** 64
Mykolas ag. **II (1)** 34, 35
Mykolas inf. **II (2)** 616
Mikoliūnaitė Zosė **I** 33, 34
Mikoliūnas **I** 33, 173 **II (1)** 217, 369
Mikoliūnas Karolis **I** 77, 173 **II (1)** 366, 368
Mikoliūnas Leonas **I** 30, 33
Mikoliūnas Petras **I** 33
Mikoliūnas **II (2)** 214
Mikoliūnytė ag. **II (2)** 702
Mikonis Antanas **II (1)** 177, 245
Mikonis Bronius-*Cvinklys* **II (2)** 395, 640, 641, 643; 23 nuotr. **III** 506, 550; 31 nuotr.
Mikonis Jonas **I** 693
Mikonytė Paulina **II (1)** 177, 245
Mikšienė **II (2)** 680
Mikšionis Zenonas **II (1)** 233
Mikšys Alfonsas (Petras)-*Laisvė* **III** 95, 97
Mikšys **I** 605, 606
Mikšys Jonas, Jono **II (2)** 651
Mikšys Kazimieras **I** 587
Mikšys Liudas **III** 575
Mikšys Liudvikas **II (2)** 634, 637, 651
Mikšys Vladas **II (2)** 634, 637 **III** 576
Mikšytė-Kemeklienė Kazimiera **II (2)** 632
Mikulėnas Jonas **III** 587
Mikulėnas Stepas-*Liūtas* **I** 621
Mikulėnas Vladas-*Lubinas* **III** 565
Mikulis Balys **III** 858
Mikulis Vaclovas **III** 858
Mikulskis Antanas-*Kupčius* **I** 417, 419
Milaika **III** 155
Milaišytė Birutė **II (2)** 38, 39
Milaknis Antanas **III** 567, 568
Milaknis Jonas 569
Milaknis Juozas **III** 585
Milaknis Vilhelmas (Vilgelmas) **II (2)** 634, 637, 651, 652 **III** 575
Milaknis **II (2)** 534, 674
Milaknytė-Lūžienė Severija **III** 567
Milašius Antanas **II (2)** 359
Milčiukas Albinas-*Tigras* **I** 113, 436, 441, 442 **II (2)** 372, 539, 608, 610; 36 nuotr
Milčiukas Jonas **II (2)** 590, 595-597
Milčiukas **II (2)** 606, 608
Milčiukienė **II (2)** 595
Milčiutė Elena **III** 83 nuotr.
Miliauskas Balys **II (2)** 611
Miliauskas Klemensas, Juozo-*Perkūnas* **III** 733
Miliauskas Pranas-*Kiškis, Zuikis* **II (2)** 285, 293; 10 nuotr.
Miliauskas Vytautas **I** 459
Milinevičius Kazys **II (1)** 706
Milišauskaitė Marcelė **III** 135
Milišauskaitė Ona **III** 135
Miliškevičiūtė Emilija, Antano **II (2)** 120, 135, 153
Miliukas Edvardas-*Bijūnas* **III** 90 nuotr.
Miliūnas Antanas **I** 59
Milžinas **III** 724, 822
Milžinas žr. Steponavičius Bernardas
Mincaitė Emilija **II (1)** 277, 301, 302, 303
Mincaitė-*Lapaitė* **II (1)** 275, 277
Mincaitės-*Lapaitės* **II (1)** 293-295, 303, 366
Mincė Albinas **I** 819 **II (1)** 12, 126, 160

Mincė Antanas-*Lietus* **I** 78, 99 **II (1)** 275, 276, 278, 310, 323, 324, 333, 334, 452
Mincė Baltrus **II (1)** 18
Mincė Edvardas **II (1)** 323
Mincė Juozas **II (1)** 279, 293, 309
Mincė Juozas-*Lapelis* **I** 59
Mincė Justinas-*Uosis* **II (1)** 450
Mincė Povilas-*Viršaitis* **II (1)** 322, 450
Mincės **II (1)** 295, 298, 299, 301, 302, 303
Mincienė Elena **II (1)** 299, 300
Mincienė **II (1)** 452
Mincytė Angelė **II (1)** 298, 301
Mincytė Ona **II (1)** 296, 299, 300, 301, 302
Mindaugas **I** 274 **III** 492, 724, 927
Mindaugas žr. Grigaliūnas Julius
Minevičius Steponas **II (1)** 387
Mingaila Antanas **II (1)** 25
Mingaila **II (1)** 253
Mingaila Maniukas **II (1)** 232
Mingėla **III** 87
Mingėlaitė **III** 91
Mingėlaitė Monika-*Gražina, Ditė* **III** 88, 89
Mingilas Stasys, Igno-*Šarūnas* **III** 726
Minkevičius Kazys **II (2)** 508
Minkevičius Mykolas **II (2)** 251
Minkevičius Petras **II (1)** 693
Minkevičius Pranas **II (2)** 508, 510
Minskas Povilas str. 968, 1001
Mirgila Pranas **III** 113
Mirklaitė Onutė-*Genutė* **II (2)** 436
Mirklaitienė Genutė **II (2)** 486
Mironas **I** 496
Mironas Vladas **III** 210
Mirskis **I** 570
Mirta ag. **II (1)** 23, 28, 29
Mirtis **III** 1027
Misevičius **I** 406
Misevičius Jonas **I** 253, 638, 643
Misevičius Marijonas **III** 852
Misevičius Vincas-*Švogeris* **II (1)** 602, 605, 609-611, 623, 633
Misevičius-*Gaspadorius* **I** 390
Misevičiūtė Bronė **II (1)** 447
Misys Nikodemas-*Rimvydas* **I** 414
Misiukonis **II (1)** 279
Misiūnaitė Janina**II (2)** 637
Misiūnaitė-Ilčiukienė Danutė **III** 738, 740
Misiūnaitė-Melinskienė Nastutė **III** 738
Misiūnaitės **II (2)** 536
Misiūnas Antanas str.**II (2)** 64
Misiūnas Gediminas **III** 740
Misiūnas Jonas, Tomo-*Žalias Velnias* **I** 91, 93, 779, 780, 820, 821, 824-827, 829, 830, 831, 831 **II (1)** 223 **III** 669–671, 676, 681, 682, 700, 705, 738–740, 745, 749, 777, 798, 802, 811–813, 816, 818, 824, 829, 831, 832, 834, 835, 841, 847, 850, 852, 854, 857, 865, 869, 907; 62, 65 nuotr.
Misiūnas Kęstutis **III** 738, 739, 740
Misiūnas Motiejus, Motiejaus **III** 690
Misiūnas Rimgaudas **III** 738, 740
Misiūnas Stasys-*Knaras* **III** 13, 33
Misiūnas Stasys-*Senis* **III** 671, 711, 798
Misiūnas Vytautas **III** 739, 740
Misiūnas **II (2)** 548
Misiūnienė Ona **II (1)** 223
Misius Anicetas-*Dragūnas* **III** 102
Misniukovas **II (1)** 129
Mišeika Vincas **II (1)** 65
Miškas ag. **II (1)** 378 **II (2)** 205
Miškiniai **II (2)** 603
Miškinis ag. **II (1)** 23, 589
Miškinis Alfonsas **II (2)** 506
Miškinis Antanas **II (1)** 217
Miškinis Baltrus **II (1)** 227
Miškinis Boleslovas-*Šarūnas* **III** 459
Miškinis Bronius **II (1)** 58, 219
Miškinis **I** 65 **II (1)** 50, 53, 117, 233, 282, 369, 459
Miškinis Ignas-*Ignasiukas* **II (1)** 13
Miškinis **III** 672
Miškinis Jonas **II (1)** 233

Miškinis Julius **II (1)** 368, 370
Miškinis Juozas, Igno **II (1)** 12, 40, 45-47, 49
Miškinis Kazys, Igno **II (2)** 145
Miškinis Petras-*Šarūnas* **I** 344 **II (2)** 435, 490
Miškinytė Stasė **III** 135
Miškinytė-Vaičiūnienė Emilija-*Audronė* **II (2)** 582; 58 nuotr.
Miškys **II (1)** 286, 532
Myšniakovas **III** 50–52, 77, 78
Mitašiūnas Juozas **I** 185 **II (1)** 307
Mitiuchas **III** 653
Mitka (Mitkus) Jonas **II (2)** 163, 170, 173
Mitka Antanas **I** 877
Mitka **II (2)** 173
Mitkus Pranas-*Riešutas* **III** 674
Mitkus Vincas-*Voras* **III** 674
Mitkus **II (2)** 36
Mitras Petras **III** 562
Mitrofanovas str. **II (1)** 429, 440, 441, 489, 490
Mižunaitė Aldona, Jono **III** 519, 526
Mižunaitė Genė **III** 519
Mižutavičiūtė Ona **III** 135
Mockėla-*Rūkas* **II (1)** 345
Mockevičius Petras-*Petriškevičius* **I** 339
Mockus Jonas-*Vėjas, Donkichotas* **II (2)** 492, 499 **III** 647
Mockus Povilas, Liudo **I** 895
Mockutė Elena **I** 620
Močiekus **I** 606
Modestavičius **III** 230
Modestavičius Stanislovas-*Rytas* **III** 232
Mogyla Vytautas-*Vairas* **II (2)** 52, 55 nuotr.
Mokytojas žr. Pakštys Pranas
Mokytojas **II (2)** 454, 452
Mokytojukas žr. Pakštys Pranas
Mokryj ag. **II (2)** 616
Molis **I** 376
Molotovas **I** 841
Monèauskas Jonas-*Valstietis* **III** 88, 89, 91
Monstis Pranas, Prano-*Serbentas* ag. **III** 736
Montė žr. Starkus Antanas
Montė **II (2)** 420-422, 432, 433, 458, 514-516, 520, 521, 517 **III** 332
Monteris **III** 361
Montvydas **III** 453
Montvydas **II (2)** 380
Montvila Stasys, Stasio-*Šernas* **II (1)** 51, 52, 54, 56 **III** 122
Montvilaitė Birutė, Stasio **II (1)** 56
Montvilaitė Julija **II (1)** 54, 55, 56
Montvila-*Pilėnas* **III** 40
Montvilas ag. **II (1)** 580, 687
Montvilas **III** 90
Montvilas Stasys **III** 1007
Montvilas **II (2)** 38
Morkis Teodoras-*Sakaliukas* **III** 89–91
Morkuckis ag. **II (1)** 86
Morkūnai **II (2)** 36, 39, 52, 74, 75, 93, 279, 284
Morkūnaitė Aldona **I** 598, 608
Morkūnaitė **I** 415
Morkūnaitė Janina **II (2)** 38
Morkūnaitė Julija **I** 735
Morkūnaitė Petronėlė **II (2)** 10
Morkūnaitė Regina **I** 598, 608
Morkūnaitė Stasė **II (2)** 39
Morkūnaitė Vanda **III** 935
Morkūnaitė-Karaliūnienė Zosė **I** 149
Morkūnaitė-Kazilionienė Stasė **II (2)** 84
Morkūnaitės **II (2)** 691, 695
Morkūnaitė-Vaitulionienė Apolonija **II (2)** 9, 75, 76
Morkūnas Alfonsas, Juozo (Jokūbo)-*Plienas* **I** 171, 271, 862 **II (2)** 572, 575, 577 **III** 474, 478, 669, 676, 679, 923, 931-936, 938, 1010, 1014, 1019-1021, 1024
Morkūnas Alfonsas-*Diemedis* **III** 931, 934, 935, 939
Morkūnas Alfonsas-Tauras **II (2)** 577

Morkūnas Algis **I** 137
Morkūnas Antanas **II (1)** 78, 434
Morkūnas Antanas, Antano **II (2)** 134
Morkūnas Antanas, Jono **II (2)** 566
Morkūnas Antanas-*Diemedis* **II (2)** 72 nuotr.
Morkūnas Antanas-*Jaunutis* **II (2)** 553 **III** 637, 639, 645, 647
Morkūnas Antanas-*Plechavičius* **II (1)** 75 **III** 443; 6 nuotr.
Morkūnas Anupras **II (2)** 284
Morkūnas Bronislovas, Antano **I** 894
Morkūnas Bronius, Jono-*Diemedis* **II (2)** 553, 562, 565, 566 **III** 640
Morkūnas Bronius-*Strausas* **III** 648
Morkūnas Dominykas **I** 182
Morkūnas Gediminas, Juozo **II (1)** 467
Morkūnas **I** 136, 137, 361 **II (1)** 216, 292, 342, 343, 542
III 135, 546
Morkūnas Ipolitas **II (1)** 75 **III** 443
Morkūnas Jonas **III** 210
Morkūnas Juozas **II (2)** 39, 85, 88, 89
Morkūnas Juozas-*Klajūnas* **III** 931, 932, 936, 937, 1019
Morkūnas Karolis-*Klevas* **III** 676
Morkūnas Kazys-*Ąžuolas* **II (2)** 548
Morkūnas Kazys-*Gluosnis* **III** 929–931, 934
Morkūnas Leonas **II (2)** 649
Morkūnas Mykolas, Jokūbo-*Beržas* **III** 676
Morkūnas Petras **I** 179, 396, 397 **II (1)** 367 **III** 444
Morkūnas Petras-*Dobilas* **II (2)** 9, 17, 106, 112; 11 nuotr.
Morkūnas Povilas **I** 179
Morkūnas Povilas-*Drakonas, Rimantas* **III** 324
Morkūnas Pranas, Jokūbo-*Karklas* **III** 676
Morkūnas Pranas-*Kėkštas* **I** 59
Morkūnas Stasys-*Aras* **III** 925
Morkūnas Stasys **II (2)** 39, 88
Morkūnas Stasys-*Vanagas* **II (2)** 577 **III** 932, 934, 935, 971, 972
Morkūnas Vaclovas, Jono-*Žentas* **II (2)** 571, 573, 574, 577, 578, 579 **III** 932, 971, 990, 993, 994, 1000, 1019 **III** 972, 976, 998
Morkūnas Vincas-*Dėdė* **I** 638
Morkūnas Vincas **II (2)** 85, 183
Morkūnas **II (2)** 13, 23, 71, 157, 158, 184, 524-527, 552, 557
Morkūnas-*Rimantas* **III** 9
Morkūnienė **I** 415 **II (2)** 575 **III** 995
Morkūno Leono (Levosiaus) gr. **II (2)** 651
Morkutskas **III** 223
Morkvėnas Adolis **I** 638
Morkvėnas Tomas **I** 638
Morkvinas Vytautas-*Vidzėnas* **I** 637
Moroz **III** 660
Morozaitė Stasė **III** 62 nuotr.
Morozov **III** 681
Morozovas **I** 478
Moskva ag. žr. Lūža Alfonsas
Most ag. **III** 695
Motekaitis Antanas-*Rastinukas* **I** 262 **II (1)** 673, 676
Motiejūnas Alfonsas **III** 921
Motiejūnas Ignas-*Galiūnas* **III** 922
Motiejūnas Jonas, Jono-*Serbentas* **III** 726
Motiejūnas Vincas, Jono-*Aidas* **III** 726
Motiejūnas **II (2)** 426, 427, 456
Motieka **I** 306
Motiekaitė **I** 306
Motiekaitis **I** 282 **II (1)** 100
Motiekaitis Kazimieras-*Banga* **III** 330, 332
Motuza Vincas **II (1)** 375
Motuza **II (2)** 512
Motuzai **II (2)** 528, 531
Mozdakov **II (2)** 614-616
Mozūra Bronius-*Kunotas* **II (2)** 541, 553, 566; 72 nuotr.
Mozūra **I** 694
Mozūra Jonas-*Cvirka* **II (2)** 691
Mučinskas Antanas-*Ginutis* **III** 466

Muduras Kazys-*Šarvuotis* **II (2)** 107, 126, 149, 164
Mula str. **II (2)** 26, 27 **III** 166
Mulerskis Algirdas **II (1)** 29
Mulevičienė **II (1)** 192
Mulevičius Ipolitas-*Pavasaris* **I** 166 **II (1)** 211, 212, 215, 240, 273 302, 312, 450, 665, 666; 12 nuotr.
Mulevičius Jeronimas-*Verpetas* **I** 101 **II (1)** 335, 343; 11 nuotr.
Mulokas Romas, Prano **II (2)** 627
Mulokas Romas, Viktoro **II (2)** 624
Mulokas **II (2)** 628
Muralis Antanas, Antano-*Vingis* (*Aidas* ag.) **III** 259, 262, 264, 271–273, 275, 278, 282, 283, 506
Muralis Jonas **III** 563
Murauskas Antanas-*Sakalas* **III** 702
Muravjovas **I** 748, 769
Muravjov **II (2)** 331
Murelis Juozas-*Debesys* **III** 161
Murnikovas **I** 434 **II (2)** 220
Murolis **II (2)** 393
Murzianosis **II (2)** 458
Musteika **I** 443
Musteika V.-*Kęstutis* **III** 34
Mūša ag. **II (2)** 700-702
Mušteika Antanas-*Kiškis* **I** 337, 343, 345, 435
Muzikantas ag. **III** 580
Mužaitė Dalytė **III** 420
Mužas Adolfas **II (1)** 647 **III** 388, 390, 418
Mužas Juozas-*Klevas* **I** 263 **III** 388, 417–419
Mužas-*Grafas* **I** 262
Nacevičius Antanas, Juozo **II (1)** 15, 154, 157, 161
Načiūnas Jonas-*Jasaitis* **II (2)** 122
Nagelė Antanas, Juozo **I** 898
Nagelė **II (2)** 631
Naglis Mykolas-Stasys **I** 56
Nagreckas Viktoras **III** 330
Nagrodskiai **II (2)** 28
Naikintuvas **III** 724
Nainys Stasys-*Šarūnas* **I** 59
Nainytė Elenutė **II (1)** 431 **III** 152
Nakas **III** 577
Nakas Povilas **II (2)** 684
Nakčiūnas Antanas **I** 905
Nakčiūnas Jonas, Dominyko-*Jasaitis* **I** 905
Nakrošytė Onutė **II (2)** 11
Nakrošius-*Jaramukas* **I** 261
Naktinaitė **I** 659
Naktinis **II (2)** 284 **III** 212
Nakutis Albertas-*Viesulas* **I** 367 **II (2)** 435, 440, 470, 482, 490, 497, 504, 505
Nakutis Antanas **II (2)** 505
Nakutis Stasys **II (2)** 504, 505
Nakutis **II (2)** 503-505
Nakvosai **II (1)** 402
Nakvosaitė **II (1)** 403
Nakvosas Justinas **II (1)** 401
Nakvosas **II (2)** 109
Nalivaika Petras **I** 884, 885 **II (2)** 365, 368
Namajuška Jonas **I** 751
Namiejūnas Mykolas, Jono-*Rimantas* **I** 341, 344 **II (2)** 427, 428, 430, 435, 450, 451
Namiejūnas Stasys **II (2)** 461
Namiejūnas **II (2)** 422
Namikis str. **II (1)** 182
Naminkis Mamertas **II (1)** 537
Naprijenka **I** 890, 891
Naračkiukas Vitalius **I** 334
Naras **II (2)** 536, 537
Naraškevičius Juozas-*Šernas* **III** 671, 680
Narauskas **III** 714
Narbutaitė **I** 581, 582
Narbutas Albertas **II (1)** 273
Narbutas Alfonsas **II (1)** 426
Narbutas Bronius, Juozo-*Šernas* **I** 623 **III** 665
Narbutas Bronius-*Radvila* **III** 664
Narbutas **I** 271
Narbutas **I** 581, 602, 639, 640
Narbutas Jonas **I** 591, 638, 639, 650 **II (2)** 692

Narbutas Kazimieras **II (2)** 691, 698
Narbutas Kazys **I** 638
Narbutas Lionginas **II (2)** 687
Nargėla Stasys **II (1)** 365 **III** 450
Nargelėnas str. **I** 581 **II (2)** 700
Narinkevičius Balys-*Vaitkus* **III** 712
Narinkevičius Juozas-*Katinas* **III** 714
Narkevičius Alfonsas **I** 424, 428, 456
Narkevičius Benius, (Benas), (Benediktas)-*Algis* **II (1)** 24, 355, 357, 358; 16, 20, 21 nuotr. **III** 468
Narkevičius Ipolitas **II (1)** 691
Narkevičius Ivan Antonovič-*Granitas* **III** 724
Narkevičius Simonas **II (1)** 691
Narkevičiūtė Genė, Juozo **II (1)** 689, 690, 691
Narkevičiūtė Genutė **I** 299
Narkevičiūtė Marytė, Juozo **I** 299 **II (1)** 689, 690, 691
Narkevičiūtė Onutė **I** 299
Narkevičiūtė-Dargužienė Verka **I** 299
Narkevičiūtės **II (1)** 691
Narsuolis **I** 826
Narsutė **III** 738
Narsutienė Ona, Jono **II (1)** 42, 47, 50, 52, 53
Narsutis **I** 111, 153 **III** 492, 869
Narsutis **I** 201, 202
Narsutis Pranas **II (1)** 43
Narsutis Zenonas **I** 256
Narsutis-*Pocikas* **I** 199, 200, 256
Narsutytė Ona **II (1)** 43
Naruševičius **I** 903 **II (1)** 635
Narutis žr. Dūda Bronius
Narutis **II (2)** 572
Naskauskas Bronius-*Lapė* **III** 730
Nastras žr. Žalkauskas Vladas
Nasturka **III** 921
Našlelė **I** 272
Našlėnaitė Filomena-*Žibutė* **III** 471
Našlėnas Alfonsas **III** 470
Našlėnas Edmundas-*Ąžuolas* **I** 172, 173 **III** 470
Našlėnas Laimutis **III** 470
Našlėnas Stasys-*Sakalas* **III** 487; 71, 90 nuotr.
Našlėnas Vytautas **III** 470
Naudžiūnas Juozas **II (2)** 653
Naudžiūnas Kazys, Jono-*Kęstutis* **III** 728
Naudžiūnas Vytautas **III** 253
Naudžiūnas Vytautas, Boliaus-*Skroblas* **III** 693, 727
Naudžiūnas **II (2)** 200
Naudžius Stasys **I** 637, 639
Naujalis **III** 277
Naujalis S. **II (2)** 464
Naujalis **II (2)** 615
Naujelis **I** 795
Naujelis Vytas -Giršvaldas **I** 43
Naujikai **II (2)** 531
Naujikas Alfonsas **I** 591 **II (2)** 692
Naujikas Bronius-*Žiogelis*, *Linelis* **I** 586, 587, 589, 590, 591 **II (2)** 692
Naujikas Jonas **I** 591 **II (2)** 692
Naujikas **II (2)** 696, 699
Naujikonis Karolis **I** 653
Naujokas Jonas **II (1)** 226
Navagrudskienė Elzė **III** 86
Navagrudskis Jonas **III** 87
Navagrudskis Juozas **III** 86, 87
Navagrudskis Vladas **III** 86
Navakas Antanas **III** 160
Navakas Bronius-*Pabėgėlis, Vasaris* **II (2)** 300.
Navakas Julius, Tado-*Tilvikas*, *Laisvūnas* **I** 409, 419
II (2) 265, 293, 299; 1 nuotr. **II (2)** 19 nuotr. **III** 159, 217
Navakas Povilas-*Šarūnas* **II (2)** 265 **III** 166
Navakas Valys-*Vaidila* **III** 159
Navarauskas **I** 51, 52
Navarauskas Vincas, Jurgio **I** 392
Navarauskas Vincas-*Dobilas* **II (1)** 151, 152
Navarauskienė Stefa **II (1)** 151
Navarskas Balys-*Pabėgėlis, Vasaris* **II (2)** 219, 238, 285, 286, 301

Navarskas Bronius (Balys), Prano-*Pavasaris* **II (2)** 270, 310
Navarskas Bronius-*Baritonas* **I** 422
Navarskas **I** 460
Navarskas Petras **I** 471, 474
Navašinskas Alfonsas **II (1)** 236
Navickai **II (2)** 685
Navickaitė Birutė **I** 731 **II (2)** 683
Navickaitė Zina **II (2)** 636
Navickas Aleksas **I** 485
Navickas Antanas **II (1)** 14
Navickas **I** 440 **II (1)** 344, 507 **II (2)** 193, 195, 354, 641, 683 **III** 505
Navickas Jonas-*Siuvėjas* **III** 590
Navickas Juozas-*Dobilas* **III** 204
Navickas Petras-*Jokeris* **II (2)** 103, 108
Navickas Petras-*Kęstutis***II (2)** 282, 284, 293 **III** 212, 213
Navickas Romualdas **III** 654, 655
Navickas Vincas-*Dobilas* **II (2)** 30-33, 141, 342, 345 **III** 18 nuotr.
Navickienė **II (2)** 683, 685
Navikas Izidorius (Dzidoras)-*Viršila* **III** 584, 585
Navikas Kazys **II (1)** 372, 701, 706
Navikas Mykolas-*Tauras* ag. **III** 283
Navikas Stasys-*Perkūnas, Inžinierius* **II (1)** 372, 702
Navikas-*Perkūnas* **I** 258
Navikevičius Vladislovas, Juozo-*Audra* **III** 721
Navulis Alfonsas, Albino **II (2)** 619
Nazarenka str. **II (1)** 699
Nečiūnas Balys **III** 970
Nečiūnas Gintautas-*Eigulys* **III** 983, 988, 999, 1000
Nečiūnas Klemensas-*Urėdas* **III** 970, 971, 983, 988, 989, 999, 1000
Nečiūnas-*Tarzanas* **III** 970
Nėfas Juozas-*Kilbukas* **I** 261
Neicelis Jonas-*Šarūnas* **III** 672, 832, 834, 835, 839
Nekiūnas **I** 569
Nekrošius Jeronimas-*Jaramukas* **II (1)** 601, 605, 608, 632
Nekrušytė Malvina **III** 52, 77
Nemanis Bronius **III** 465
Nemanis-*Samanis* **I** 198, 259
Nemeikšiai **II (1)** 175
Nemeikšienė Stasė **II (1)** 534, 535
Nemeikšis Antanas **II (1)** 534
Nemeikšis **II (1)** 268
Nemeikšis Ipolitas-*Šarūnas* **I** 263 **II (1)** 648 **III** 389, 405
Nemeikšis Jonas **III** 389
Nemeikšis Mykolas-*Stumbras* **II (1)** 169, 225, 453, 534
Nemeikšis Petras-*Alantis* **II (1)** 169, 225, 246, 453, 534, 542
Nemeikšis Romualdas **I** 390
Nemeikšis Vilius **II (1)** 527
Nemeikšis Vilius-*Šeškas* **I** 623
Nemeikšis Vincas **III** 389, 396
Nemeikšis-*Aprylis* **I** 264
Nemeikšis-*Betneris* **I** 263
Nemešiškaitė Stasė **II (2)** 455
Nemunas žr. Blinkevičius Mykolas
Nemunas **II (2)** 150, 158, 240, 305, 306, 573
Nemunėlis **I** 349, 350, 363, 370, 901
Nemunėlis žr. Blinkevičius Mykolas, šelutka Leonas
Nemunėlis **II (2)** 7, 150
Nenėnaitė Anelė **III** 649
Nenėnienė Bronė **I** 770
Neniškaitė Kostė **II (2)** 455, 459
Neringas žr. Danilevičius Henrikas
Neris **II (2)** 303
Nesterenko **II (1)** 581
Neužmirštuolė **II (2)** 123
Nevedomskas Antanas, Bernasiaus-*Briedis* ag. **III** 680, 681
Nevulis Povilas **I** 277
Niaura Alfonsas-*Genutis* **I** 366 **II (2)** 434
Niaura Feliksas-*Cipras* **I** 366, 436, 437 **II (2)** 434, 439, 440
Niaura **II (2)** 441, 543, 555, 556, 558
Nijolė **I** 272
Nikitin **II (1)** 18, 32, 49 **II (2)** 620
Nikitinas **III** 457

Nikonov str. **II (1)** 64
Nykštukas **II (1)** 14 nuotr.
Nina ag. **III** 695
Nižinskas Napalys **II (2)** 365
Noreika **III** 316
Noreika Pranas **III** 135
Noreika Vladas, Juozo-*Jūreivis* **III** 320, 324, 326
Noriūnas **I** 271
Norkūnas Pranas **III** 423
Norkus Juozas-*Kerštas* **III** 670, 1027
Norkus žr. Jakimavičius
Norma **III** 377
Normantaitė Marytė **III** 98
Novakaitė Laimutė-*Zita* **II (1)** 37, 38
Novickienė **II (1)** 63
Novikas Antanas **II (1)** 70
Novikas-Zaremba Bernardas, Stasio-*Povilas* **III** 722
Novikov **II (1)** 581
Novosiolov **I** 53
Nugarai **II (1)** 190
Nugaraitė Bronė **I** 89
Nugaras **II (1)** 259
Nugaras Medardas **II (1)** 257
Nugaras Povilas **II (1)** 265
Nuobaras Bronius, Petro **II (1)** 49
Nuobaras Jonas **II (1)** 540
Nuždinas **III** 148
Obelevičius Antanas, Petro-*Tautginas* **III** 730, 732
Obelis ag. **I** 899
Obolevičius Edvardas **III** 444
Obolevičius Vladas **I** 591
Obručevas V. **I** 479
Ochmanas Pranas-*Vijūnas* **III** 447
Ogniov **II (1)** 631
Okmanas Vladas **II (1)** 13
Olbergas **II (1)** 23
Olchov **II (1)** 61
Olga ag. **II (1)** 19
Olsterdorf-*Titkė* **III** 222, 233
Olubavičius **I** 865
Omas **III** 967
Ona ag. **II (1)** 57
Onytė žr. Daukas Aleksas
Orelis ag. **II (1)** 585
Orlingis M. **III** 341
Orlionok inf. **II (1)** 29
Orlov Michailovič **II (1)** 358, 359
Oršvila **III** 321, 322
Orvidas **I** 70
Osip ag. **II (1)** 19
Ostin Rudolf-*Kirvis* ag. **III** 733, 734, 736, 738
Oščik Feliksas, Martyno **III** 724
Ovčarenka **I** 637, 640
Ovčinikovas str. **II (1)** 486
Ozols **III** 369
Oželis žr. Šinkūnas Kazys
Ožeraitis Jonas-*Vaidotas* **III** 859, 865, 892, 893, 895, 915; 46 nuotr.
Ožil **III** 690
Ožys Julius-*Jakimas* **I** 347
Ožys Pranas **II (2)** 672
Ožys **II (2)** 323
Ožka žr.Trakimaitė Onutė
Ožkalnis **II (2)** 519
Ožkelaila Bronius-*Rytas* **III** 730
Pabaisa **III** 724
Pabarčius Vladas **III** 276, 329; 1 nuotr.
Pabilionytė Teklė **III** 103, 104
Pabrinkis **II (1)** 149, 163, 571,
Pabrinkis Jonas-*Kazakevičius* **II (1)** 142; 1 nuotr.
Pabrinkis Petras-*Virėjas, Tetulytė* **II (1)** 13, 142, 152, 570; 1 nuotr.
Pachomyčev **III** 1017, 1019
Pačekajus Antanas **III** 506
Pačekajus Vytautas **III** 506
Pačinskas **I** 151
Pačinskas Vytautas-*Audra* **II (2)** 606, 612; 39, 70 nuotr.
Padaiga Vladas **III** 716
Padelevičius **II (1)** 388
Padleckai **II (2)** 272
Padleckas Aleksas **II (2)** 354, 355
Padleckas Juozas, Antano **I** 884, 894
Padleckas Kazys **II (2)** 328
Padleckas **II (2)** 329, 344, 347, 362

Padolskis **I** 85, 86, 89 **III** 334
Padvilykiai **II (1)** 89
Padvilykis **II (1)** 85, 590, 597
Padvilikis Jonas **III** 443
Pagalys žr. Baravykas Jonas-*Vygandas*
Pagareckas **II (2)** 127
Pagodinas Romas, Domo-*Kupstas* **III** 732
Paipulas **I** 878
Pajarskas Albinas, Stasio-*Bebas* **I** 336, 338, 365, 598, 599, 602 **II (2)** 418, 433, 475, 482, 487; 42 nuotr.
Pajarskas Domas **I** 429, 430
Pajarskas Jonas-*Rugelis* **II (2)** 470, 480, 482, 497, 498, 41 nuotr.
Pajarskas Steponas **II (2)** 436, 486
Pajarskas **II (2)** 430, 488
Pajėda **I** 349, 350, 364 **II (2)** 504, 505
Pajėda Jurgis-*Tėvas* **I** 623 **II (2)** 499
Pajėdai **II (2)** 430
Pajėdas **II (2)** 429
Pajuodaitė-Žalnieriūnienė Petrutė **II (2)** 337
Pajuodis ag. **III** 213
Pajuodis Alfonsas-*Radvila* **I** 176, 345 **II (2)** 252, 316, 319-321, 332
Pajuodis Juozas **I** 6, 7, 96
Pajuodis Pranas **II (2)** 320
Pajuodis **I** 11 **II (2)** 291, 319, 321, 323-325, 357, 358
Pajuodžiai **II (2)** 320, 324
Pakalnis Bronius-*Klajūnas* **I** 59
Pakalnis **I** 183 **II (1)** 426, 489
Pakalnis Jonas **II (1)** 693
Pakalnis Stasys **II (1)** 13
Pakalnis Vladas **II (2)** 469
Pakapinis žr. Raila Vladas
Pakarna Juozas **III** 143
Pakarna Vladas **III** 143
Pakaruoklis **II (2)** 129 **III** 204
Pakaušienė Barbora **II (2)** 302
Pakaušis Albinas **III** 173
Pakaušis Albinas-*Didžiulis* **II (2)** 303, 305, 306
Pakaušis Bronius **I** 428
Pakaušis Jonas **II (2)** 302
Pakaušis Pranas **II (2)** 302
Pakaušis Rimas **II (2)** 280
Pakaušis Stasys **II (2)** 302
Pakaušis-Lukys-Lukenskas Vytautas-Jonas, Stasio-*Audrius, Gailis* **I** 410 **II (2)** 151, 217, 219, 226, 237, 242, 265, 270, 271, 293, 296-298,300-302, 308, 309, 312-315, 316, 364; 15 nuotr. **III** 160, 211
Pakeltis Antanas-*Potiomkinas* **II (1)** 15, 138
Pakėnas **II (1)** 44, 601
Pakėnas Julius **III** 486
Pakėnas Juozas **II (1)** 705
Pakėnas Kazys **II (2)** 164
Pakėnas Stanislovas **III** 443, 445
Pakėnas Stasys **II (1)** 572 **III** 434
Pakenis Albertas-*Jūreivis* **II (2)** 591, 597, 598-600, 606, 612; 34, 38, 39, 52, 70 nuotr.
Pakščiai **II (1)** 696
Pakšys **I** 198
Pakštaitė **I** 730
Pakštas **I** 729, 730
Pakštas Juozas, *Gegutė -Gegužis* **I** 366 **II (2)** 434
Pakštys **II (1)** 373
Pakštys Jonas **II (1)** 705
Pakštys Petras-*Kepėjas* **II (1)** 371, 695, 702
Pakštys (Pakšys), Pranas (Petras)-*Cezaris, Mokytojas* **I** 255 **II (1)** 370-373, 375, 376, 695, 702, 703
Pakulevičius Albinas-*Strielčius* **I** 260, 390 **II (1)** 601, 603, 609, 612, 613, 618, 619, 620, 622-624 629, 633
Pakulevičius Jurgis **II (1)** 602, 609, 613
Pakulnis **II (1)** 257
Palaima Jonas-*Gandas* **III** 688, 705–707
Palaimaitė Zofija **III** 706
Palavenytė Genė **I** 183

Palavenskaitė Olesė **II (2)** 517
Palavinskas Antanas **III** 269
Paleckas Pranas **III** 268
Paleckis **I** 253, 832 **II (2)** 634
Paleckis J. **II (2)** 464
Palilionienė Janina **I** 628, 634
Paliliūnaitė Bronytė (Bronė) **I** 243 **II (1)** 549
Paliliūnaitė Nastė-*Našlaitė* **I** 297
Paliliūnas **I** 222
Paliliūnas Kazys **II (1)** 706
Paliliūnas Mykolas-*Voveriūnas* **I** 200, 257
Palinauskas Antanas, Valentino-*Klevas* **II (1)** 13, 142, 144-146, 148; 1 nuotr.
Palinauskas **II (1)** 571
Palinauskas Petras, Valentino-*Vilkas* **II (1)** 13, 141, 142, 144, 145, 146, 153; 1 nuotr.
Palionienė Stefa **III** 135
Palionis Kazimieras str. **III** 223
Palionis Petras **II (2)** 101
Palionis Povilas **III** 223, 231
Palionis str. **II (2)** 206
Palionis Vytautas (Pelenis Jurgis)-*Ponas* **II (2)** 22, 38, 103, 102, 108, 143, 164, 183
Palionytė **III** 229
Palys Alfonsas **I** 198
Palys Balys **I** 198
Paliukaitė **II (2)** 98
Paliukas Bronius **II (2)** 70
Paliulionis Alfonsas **II (2)** 650
Paliulionis Jeronimas **I** 503, 626, 631 **II (2)** 650
Paliulionis Jonas **II (2)** 650
Paliulionytė Bronė, Felikso-*Lakštingala* ag. **II (2)** 708
Paliulionytė Marytė **III** 135
Paliulionytės **II (2)** 674
Paliulionytė-Stasiūnienė Eugenija **II (2)** 674
Paliulis Alfonsas **I** 670, 673
Paliulis Antanas **I** 472, 473
Paliulis **I** 411
Paliulis **I** 666, 669, 670
Paliulis Petras **I** 673
Paliulis Vitalijus (Vitalis) **II (2)** 395 **III** 495, 498, 505, 563
Paliulytė **III** 550
Paliūnas Antanas-*Baublys* **III** 296, 299, 318
Paliūnas Antanas-*Keleivis* **III** 291, 318, 327
Paliūnas **I** 639 **II (2)** 556
Paliūnas Juozas-*Rimgaudas, Rytas, Saulė, Strausas, Tauras, Tylūnas, Vairas* **III** 9, 271, 291, 298, 300, 317, 319, 323, 325; 3 nuotr.
Palskiai **II (2)** 518
Palskienė **II (2)** 518
Palskis Kazys-*Ąžuolas* **II (2)** 435, 490
Palskis **II (2)** 518
Palskytė **II (2)** 518
Palšauskaitė Zita **III** 135
Palšys **I** 671
Palšys Jonas **I** 655, 656, 661, 693
Paltarokas K. **I** 79
Paltarokas Petras **I** 56, 637
Palubickas Jonas, Stasio **II (2)** 616
Palubickas Vikentijus, Antano **II (2)** 616
Palubinskas Petras **I** 800
Palubinskas Vladas, Romo **II (2)** 624, 627, 628
Palubinskienė **I** 732, 739
Palubinskienė Karolina **I** 768
Palubys **I** 271
Palubys-Pėteris **III** 380
Paluckas Petras-*Žukas* **III** 101
Paluckas Pranas-*Kadugys* **III** 101
Pamarneckai **II (1)** 129
Pamarneckas **II (1)** 127
Pamarneckas Stanislovas **II (1)** 44
Pamarneckas Vladas **II (1)** 44, 45, 118
Pamerneckai **II (1)** 132
Panceras Vytautas **III** 467, 468
Panevėžietis **II (2)** 647, 648
Panevėžys ag. **II (2)** 706

Panomariovas **II (2)** 442-444
Papartis žr. Vanagas Henrikas
Papartis **II (2)** 63, 458, 460, 461
Papickas Mykolas **III** 1017
Papinigytė Janė **III** 135
Paplauskas Antanas **I** 638
Paplauskas Juozas **I** 638
Paplauskas **II (2)** 389
Paprūga str. **II (2)** 21, 35, 66
Papuasas **III** 277
Papučka **I** 364
Paradauskaitė-Jonikienė Rima-*Rasa* **III** 733
Paralevičius (Piraliūnas) Stasys, Motiejaus-*Žaibas* **III** 725
Parašiutas žr. Vaičiūnas Alfonsas
Parauskas Petras **II (2)** 164
Pariokas Stasys-*Plechavičius* **III** 71, 90 nuotr.
Parnavas **I** 627
Paršeliai **II (1)** 283
Paršionis **I** 571
Paršiukas Juozas **I** 741, 783, 788
Paršiūnas Pranas-*Lakštingala* **II (2)** 436
Paršonienė **II (2)** 459
Pasaulis **III** 724
Pasmokis **II (1)** 495
Pašilys Pranas-*Žaibas* **I** 739 **III** 633, 655
Paškauskas **I** 533
Paškauskas Vladas-*Raudonis* **II (1)** 25
Paškevičius Alfonsas **I** 339 **II (2)** 445, 446
Paškevičius Alfonsas, Juozo **II (2)** 616
Paškevičius Andrius **I** 863
Paškevičius Antanas-*Samana* **III** 704, 795
Paškevičius Boleslovas-*Pušelė* **III** 703, 795
Paškevičius Bronius, Juozo **II (2)** 614
Paškevičius Jonas **III** 156, 160, 276, 279, 280
Paškevičius Jonas, Antano **I** 873, 894
Paškevičius Jonas, Motiejaus **II (2)** 135
Paškevičius Jonas **II (2)** 446
Paškevičius Juozas, Juozo **II (2)** 617
Paškevičius Kazimieras-*Donžuanas* **I** 862 **III** 828, 842, 843
Paškevičius Mečislovas **II (1)** 349
Paškevičius Stasys, Zigmo-*Vytenis* **III** 732
Paškevičius **II (2)** 64 nuotr.
Paškevičius-*Liūtas* **II (2)** 449-451
Paškevičiūtė Elena **III** 876, 892
Paškevičiūtė Pranutė-*Dilgė* **III** 487, 491, 932, 934, 935, 941
Paškevičiūtė Saliutė **III** 876
Paškonienė Stasė-*Klajūnė* **III** 633, 635, 651, 654, 655
Paškonienė Stefa **II (2)** 487, 488
Paškonis **I** 751, 778, 791, 797
Paškonis Juozas-*Ąžuolas* **I** 741 **III** 655
Paškonis Matas-*Donkichotas, Liūtas* **I** 726, 728, 731, 736, 742, 746, 759 **III** 633, 634, 635, 636, 640, 651, 654, 664
Paškūnaitė **II (1)** 63
Pašukevičius Juozas str. **III** 337
Patackas **I** 462
Patapas Ksaverinas-*Laisvūnas* **III** 328
Patėvis žr. Alaburda Zenonas
Patrikejev **II (1)** 51
Patumskis **I** 638
Paukštelis Juozas **I** 281
Paukštelis žr. Vepštas Jonas
Paukštienė Ona **II (1)** 34
Paukštytė Regina **III** 127
Paulaitis Petras **I** 57
Paulauskaitė Elena **II (1)** 223
Paulauskaitė **II (1)** 57
Paulauskas Antanas **I** 59 **III** 715
Paulauskas Antanas, Vinco **III** 715
Paulauskas Balys-*Žilvitis* **III** 706
Paulauskas Bronius-*Varpas* **I** 168, 176
Paulauskas **I** 38 **II (2)** 357, 518 **III** 967, 969
Paulauskas Jonas-*Sūkurys* **III** 706, 707, 717

Paulauskas Matas (Motiejus) **III** 404, 435
Paulauskas Matas-*Grafas* **II (1)** 632
Paulauskas Povilas **II (2)** 271
Paulauskas Stasys str. **II (1)** 17
Paulauskas str. **II (1)** 62
Paulauskas Zigmas, Vinco **III** 715
Paulavičius Bronius **II (2)** 542, 562, 565
Paulavičius Pranas **II (2)** 565
Paulavičiūtė Aldona-*Indyra, Laukinukė* **III** 749, 750, 707, 738, 926
Paulavičiūtė Ona, Kazio **II (2)** 541, 542, 553, 561, 562, 563, 565, 566
Pauliukas Antanas **II (1)** 37
Pauliukas **II (2)** 194
Pauliukonienė-*Uršė* **II (1)** 329, 338, 339
Pauliukonis Alfonsas-*Pažaislis* **I** 82, 84, 99 **II (1)** 316, 339
Pauliukonis **II (1)** 326, 329, 338, 340
Pauliukonis Vaclovas-*Girėnas* **I** 99 **II (1)** 335, 343, 346; 14 nuotr. **III** 492
Paulius-žr. Smilga Povilas
Pauliutė **I** 513
Paura Povilas **III** 170
Paurytė Ona **I** 422
Pautienis Jonas, Kosto **II (2)** 623
Pavareškin Anufrij Fiodorovič **II (2)** 624
Pavareškin Jekipsim Anufrijevič **II (2)** 623
Pavasarėlis žr. Valentėlis Kazys
Pavasaris Česlovas **III** 703
Pavasaris Stasys **II (1)** 13
Pavasaris žr. Mulevičius Ipolitas, Rabačiauskas Valerijonas
Pavasaris **II (2)** 267
Paviržis **III** 1002
Pavlenko **II (1)** 635
Pavlov **I** 55
Pavlovas **I** 856
Pavlovskis Janis, Janio (Strazdinš Žanis-Ziemelis, Janio)-*Žanis* **III** 364
Pazarienė **II (2)** 655
Pazukas Anatolijus žr. Vaičiūnas Alfonsas 629-631
Pažarskas **III** 463
Pažemeckas **III** 151, 155, 162
Pažemeckas Jonas **II (2)** 23, 36, 86, 88, 173, 182; 17 nuotr.
Pažemeckas Kazimieras **I** 637, 638, 640, 647
Pažerskis-*Tėvas* **II (1)** 22
Pažįstamas žr. Kalvaitis Jonas
Pečeliūnas **II (1)** 713
Pečiukėnas Antanas **II (1)** 208, 269
Pečiulionis Motiejus **III** 202
Pečiulis **I** 452 **II (1)** 573
Pečiulis Zenonas **III** 500, 563
Pečiūrytė Danutė **II (2)** 595, 597
Pečiūrytė Teresė **II (2)** 595, 597
Pečkus **I** 890
Pečkus Povilas-*Žąsinas* **I** 343 **II (2)** 67 nuotr.
Pėda ag. žr. Dagys P.I.
Pėdia **II (1)** 348
Pekarskas (Pekarskis) Henrikas **III** 690, 709
Peldžius **I** 150, 151, 606
Peleckaitė **II (1)** 672
Peleckas Albinas **I** 301, 302
Peleckas **II (1)** 683 **II (2)** 430
Peleckas Povilas-*Berželis* **I** 262
Pelėda **III** 279
Pelekas Benediktas **I** 7
Pelenis Antanas **II (2)** 591
Pelevin **II (1)** 251
Peludnikas žr. Pikauskas Juozas
Pempė Aleksas **II (2)** 369
Penegaitė-*Baltapūkė* **II (2)** 139
Penkauskienė Salomėja **III** 753
Perednia **I** 822
Perednis Aleksas, Petro-*Svajūnas* **III** 703
Perekrestov **III** 327
Perevičius **II (2)** 548, 558
Perkūnas ag. **III** 735

Perkūnas **I** 24, 25, 26, 31, 33
Perkūnas **I** 94 **II (1)** 185, 186, 392 **II (2)** 304, 531, 451, 460 **III** 258, 282, 476, 869
Perlas **I** 103
Perlavičius Antanas-*Kiela, Kielė, Kieliukas* **II (1)** 439 **II (2)** 118, 141, 143, 148, 201
Perminas **I** 674
Pernavas Juozas-*Žvalgas* **III** 638, 651
Pesliakaitė-Mačionienė Danutė **II (2)** 208, 340
Pesliakas Adomas **II (2)** 503
Pesliakas Jurgis **II (2)** 208
Pesliakas-*Griausmas* **II (2)** 212, 215, 255, 316, 333, 334, 340, 341, 373
Petersonas **I** 641, 642
Petkevičius Andrius, Jono-*Aguona* **III** 704, 710–712, 804, 808; 47 nuotr.
Petkevičius Antanas **III** 702, 811
Petkevičius **II (1)** 139, 581, 619
Petkevičius Jonas **III** 916
Petkevičius Julius **III** 233
Petkevičius Juozas **I** 653
Petkevičius Kazimieras **II (1)** 580
Petkevičius Leonas **I** 654
Petkevičius Petras **III** 810
Petkevičius Petras, Mykolo-*Dramblys* **I** 823, 829 **III** 682, 687, 703, 726, 796, 804, 822, 823; 66 nuotr.
Petkevičius Pranas-*Kariūnas* **III** 670–672, 680, 682, 705, 709-711, 718, 726, 839; 72 nuotr.
Petkevičius Romas-*Varnėnas* **III** 807, 812, 814, 823, 824
Petkevičius Stasys **III** 702
Petkevičius Stasys, Motiejaus-*Prancūzas* **I** 260, 278, 391 **II (1)** 533, 580, 619, 679
Petkevičius str. **III** 108
Petkevičius Vincas, Jono **III** 699
Petkevičius Vladas, Jono **III** 699
Petkevičius-*Kariūnas* **I** 821
Petkevičiūtė Stefa **III** 826
Petkūnas Petras **III** 588
Petkus Viktoras **I** 56, 57 **II (2)** 200 **III** 594
Petraitienė Ona **II (1)** 547, 548, 551, 575, 577, 596
Petraitis Adolis **II (1)** 596
Petraitis Adomas **III** 401
Petraitis Benadas **II (1)** 596
Petraitis Benediktas **III** 389, 406
Petraitis Bolius **II (1)** 452
Petraitis **I** 351, 359, 419, 420, 421
Petraitis **I** 420, 903
Petraitis **II (1)** 548, 574, 591, 604, 660, 662 **III** 12
Petraitis Ipolitas-*Klajūnas* **II (1)** 594, 596, 601, 603, 605, 613 **II (2)** 7 **III** 406
Petraitis Jokūbas, Vlado-*Gegužis* **I** 273, 279, 390 **II (1)** 547, 551, 555, 562, 563, 573, 575, 577, 579, 588, 589, 596, 597, 633, 648
Petraitis Juozas-*Balandis* **III** 138, 231
Petraitis str. **III** 605
Petraitis žr. Juozokas Vladas
Petraitis-*Gaidys* **I** 264
Petraitis-*Gegužis* **III** 405
Petraitis **II (2)** 30, 129, 429
Petraitis-*Vanagas* **I** 263
Petraitytė Genutė **III** 376
Petras ag. **II (2)** 615
Petrauskaitė Onutė **II (1)** 570
Petrauskaitė Vanda-*Liepa* **III** 1011, 1014
Petrauskas Albertas-*Valdovas* **I** 635
Petrauskas Alfonsas **II (2)** 174
Petrauskas Alfonsas-*Tūbelis* **II (1)** 568 **III** 443
Petrauskas Bronius **II (2)** 466
Petrauskas Donatas 307
Petrauskas **I** 14, 651, 652 **II (1)** 56 **II (2)** 7
Petrauskas Juozas **II (2)** 466
Petrauskas Juozas-*Milicininkas* **III** 282
Petrauskas Kazys **III** 1014
Petrauskas Leonardas, Jono –*Ąžuoliukas* **III** 284, 292, 315, 316; 10 nuotr.
Petrauskas Mykolas **I** 39

Petrauskas Stasys-*Meška* **III** 1007
Petrauskas Steponas **III** 301
Petrauskas str. **II (1)** 441
Petrauskas Vaclovas, Vinco-*Genys* **III** 688, 696
Petrauskas Vytautas **III** 301
Petrauskas Vladas-*Audra* **III** 786
Petrauskas-*Alksnis* **I** 430, 432
Petrauskas-Gružas-*Gubernatorius* **III** 281
Petrauskienė **II (1)** 588
Petrauskienė Julė **I** 305
Petrauskytė Elena, Vaclovo **III** 697
Petravičius Juozas **II (2)** 176
Petrėnas ag. **III** 165
Petrėnas Jonas **III** 162
Petrenka str. **II (1)** 382
Petrikas Alfonsas-*Tarzanas* **II (1)** 364 **III** 448, 470, 484, 485
Petrikas Laimutis (Vytautas)-*Švedrys, Tūzas* **II (1)** 4, 11 nuotr. **III** 470
Petrikonis Antanas **III** 916
Petryla Alfonsas-*Tilvikas* **I** 344
Petryla Jonas-*Dobilas* **I** 337, 344
Petryla Jonas-*Jurginas* **I** 332
Petryla Juozas **II (2)** 496
Petrylaitė Elena **II (2)** 44 nuotr.
Petrilaitytė Janina **II (1)** 69
Petrylos **II (2)** 496
Petriukas **II (2)** 270
Petrokas **II (1)** 570
Petronaitis **I** 283
Petronaitis Rapolas **I** 895, 896
Petronienė **II (2)** 608
Petronis Antanas **II (2)** 395 **III** 495, 505, 507
Petronis Dominykas **I** 574 **II (2)** 699
Petronis **I** 21, 486, 516, 531, 630, 633 **II (2)** 393, 396, 607, 608, 704, 705
Petronis Jonas **II (2)** 395 **III** 495, 563
Petronis Jonas-*Mašinistas* **III** 505
Petronis Juozas, Jono **II (1)** 49
Petronis Kazys **I** 12
Petronis Pranas, Juozo-*Alksnis, Klevas* **I** 337, 345, 427, 432, 443 **II (2)** 319
Petronis Romas-*Siaubas* **I** 492, 502, 504, 505, 506, 507, 508, 525, 624, 633, 693 **II (2)** 239, 640, 649; 23 nuotr. **III** 560
Petronis Stasys **III** 505
Petronis V.-*Klajūnas* **III** 1001
Petronis Vladas **I** 574
Petrov ag. **II (1)** 39
Petrova Valentina Grigorjevna **III** 896
Petrovas str. **II (1)** 455, 458, 463
Petrovas **II (2)** 688, 689
Petrulaitis Rokas **III** 438
Petrulaitytė ag. **III** 435
Petrulaitytė Janina **III** 432, 439
Petruliai **II (2)** 272
Petrulienė **II (2)** 365
Petruliokas **II (2)** 311
Petrulis Antanas **I** 426 **II (2)** 32, 33 **III** 500–502
Petrulis **I** 17, 606, 885 **II (1)** 594 **III** 882
Petrulis Petras **I** 445
Petrulis Vytautas **II (2)** 344
Petrulytė **I** 407
Petrusevičius **II (1)** 149
Petruškevičius Vytautas-*Sukčius* **I** 418, 419
Petruškevičius **II (2)** 162, 164
Petruškov **II (1)** 559, 584
Petrušonis Liudvikas **II (2)** 622
Petrušonis Petras **I** 499, 500, 501 **III** 558
Petursikov **II (1)** 41
Pigaga Vytautas **I** 245
Pijokas žr. Janionis Kazys
Pikauskaitė Anelė **II (1)** 233
Pikauskas Juozas-*Peludnikas, Skyrininkas* **II (1)** 22, 227, 229, 234, 235 **II (2)** 56, 57
Piliakalnis **III** 682, 745
Piliakalnis žr. Zepkus Alfonsas
Piliakalnis-(Zitkus, Žitkus ar Zepkus, Alfonsas ar Aleksas) **III** 746, 747, 749, 750

Pilypas **III** 92
Pilypas Pranas, Stasio **II (2)** 627
Pilipavičius Bronius **III** 232
Pilipavičius **III** 230, 240
Piliponiai **II (1)** 713, 714
Piliponienė ag. **III** 869
Piliponienė **II (1)** 714
Piliponis Gasparas, Motiejaus **I** 223, 262, 278, 288, 299, 391 **II (1)** 554, 689
Piliponis **II (1)** 714
Piliponis Jonas –*Trimitas* **III** 1008, 1017
Piliponis Motiejus **II (1)** 711, 713
Piliponytė (Grigaliūnaitė) **III** 895
Piliponytė Aldona **III** 895
Piliponytė Valerija **III** 896
Piliponytė-Užupienė Salomėja-*Rūta* **III** 891; 56 nuotr.
Pilka Boleslovas, Andriaus-*Šarūnas* **III** 719
Pilka **II (2)** 588
Pilkauskaitė Valė **III** 135
Pilkauskas Albinas **I** 357 **II (2)** 446
Pilkauskas Alfonsas **II (2)** 333, 335, 336
Pilkauskas **I** 891 **II (2)** 209, 367, 370-372, 429, 430, 592
Pilkauskas Jonas **II (2)** 446
Pilkauskas Juozas **II (2)** 208, 367, 369
Pilkauskas Vaclovas **III** 569
Pilkauskienė Stefa **I** 357
Pilnikovas **I** 714
Pilsuckas Vytautas-*Šponas* **III** 280
Pilsudskis **I** 820
Pilvelis **III** 210
Pinigis Jonas **II (2)** 144
Pinigytė **I** 285, 286
Pinkevičius Antanas-*Meškėnas* **II (1)** 24
Pinkevičius Juozas, Juozo-*Aušra* **III** 720
Pinkevičius Vytautas-*Povariukas* **III** 468
Pinkevičius Vytautas-*Šakėnas, Povaras* **II (1)** 25; 20 nuotr.
Pinkevičiūtė Elena-*Radasta* **III** 135, 707
Pinkovskis Alfons, Stanislavo-*Šoferis* **III** 376, 378, 379
Pinkovskis Janis, Stanislavo-*Janis* **III** 376, 378
Pinokis žr. Jodovas
Pinskij **III** 76
Pipynė (Pipinis Augustas), Antanas, Antano-*Rublis* **I** 623
Pipynė Augustas, Antano-*Robinzonas* **I** 623 **III** 665
Pipynė Leonas **I** 680, 681, 687, 689
Pipiras Vytautas **II (1)** 430
Pypkė **III** 724
Pyplys Kazys-*Mažytis, Audronis* **III** 477, 478
Pyragiai **III** 146, 147, 188
Pyragis-*Audrius* **III** 234
Pyragytė Verutė **II (2)** 36
Piršlys žr. Kirsnys Jonas
Piršlys **II (2)** 700-702 žr. Kregždė Kostas
Pivoraitė **I** 78
Pivoras Alfonsas **II (1)** 21
Pivoras Bronius-*Briedžiokas* **I** 180
Pivoras **I** 107
Pivoras Stasys **I** 178
Pivoras Vladas **I** 178
Pivoravičius Linas-*Kanapė* **I** 491, 492, 505, 507, 513, 525, 530, 531, 532, 630, 633, 634, 693 **II (2)** 376, 640; 19 nuotr. **III** 559, 560
Pivoriūnas Valius **I** 574 **II (2)** 533
Pivoriūnas Vytautas **II (2)** 426
Plačėnas Alfonsas-*Fukas* **II (2)** 108
Plaktukas žr. Stakėnas
Plančiūnas **II (1)** 568
Plankis Antanas **II (1)** 15, 158,
Plankis Bronius **II (1)** 39
Plankis Ignas, Juozo **II (1)** 13, 158-160
Plaščiauskaitės **III** 781
Plechavičius **I** 95, 797, 801 **II (2)** 163, 273, 274, 303, 310, 497, 509, 522, 548, 671 **III** 103, 494, 862

Plečkaitis Jonas **I** 714
Plenaitis Stasys **I** 56
Plenderis Petras **I** 661, 662, 670, 671, 693
Plepys **I** 612, 614
Plerpa **I** 495, 553, 560
Pleskys Stasys **II (1)** 34
Pleskus Kazys **II (1)** 363
Plėščiai **II (1)** 672
Plėščiukė Bronė žr. Plėštytė Bronė
Plėštys Aleksas **II (1)** 609
Plėštys Edvardas **II (1)** 595, 601, 616, 632 **III** 394
Plėštys **I** 261
Plėštys Z. **II (1)** 594
Plėštytė Bronė **II (1)** 604, 624
Plėštytė Natalija **II (1)** 609
Plėta Alfonsas **II (1)** 399
Plėta Alfonsas-*Aras, Fukas* **II (2)** 117, 137, 140, 141, 143, 147, 148, 154, 159, 201
Plėta Antanas-*Patapas* **II (2)** 140, 141, 143
Plėta Domas-*Kolumbas* **I** 438, 450, 451
Plėta **II (1)** 35, 277, 400 **II (2)** 367
Plėta Kazys **I** 47
Plėta Povilas **II (2)** 321, 367
Plėta Vytautas **II (2)** 369
Plėtaitė Jadvyga **II (1)** 36, 37
Plėtaitė Valė **II (1)** 277
Pletkus str. **II (1)** 660, 662, 664
Pletniovas **I** 532
Pliauga str. **II (1)** 61
Plienas žr. Kirka (Kirna) Juozas, Morkšnas Alfonsas, Štarolis Grigalius
Plienas **II (2)** 639
Pliksnys **II (2)** 690
Pliopelytė Elvyra-*Zita* **III** 332
Pliopelytė Liucija **III** 419
Pliopelytė Zita **III** 336
Plukas **II (2)** 121
Plumpa Albertas **III** 528, 538; 20 nuotr.
Plumpa Jonas **III** 530, 548
Plumpa Petras **II (2)** 668
Plungė **III** 105
Plungė Vincas (Jelickiukas) **III** 104
Plungės **III** 99
Plutonas **I** 71, 98, 101, 171, 270, 862
Poceluika **II (1)** 64
Pocevičienė Janina **I** 317
Pochomyčev **II (1)** 365 **III** 1023, 1025, 1027–1029
Pocikas žr. Narsutis
Pociūnaitė Elytė-*Eglė* **III** 471
Pociūnaitė **II (1)** 272, 291
Pociūnas Adolfas **II (2)** 118
Pociūnas Leonas-*Plutonas* **I** 101
Pociūnas Marijonas-*Erdvė* **I** 71, 98 **II (1)** 276-278, 291, 294, 318, 340
Pociūnas Petras-*Rimantas* **II (1)** 24 **III** 460, 464, 468
Pocius Zigmas **III** 113
Počkaj I.B. **II (2)** 264, 711
Počkaj **III** 733, 734, 735
Podelevičius str. **II (1)** 441, 443
Podkolzinas str. **III** 908
Podolskienė Jadvyga **II (1)** 292
Podžeckas **II (1)** 40, 42, 45, 46
Podžeckas Jonas-*Tėvas* **II (1)** 13
Podžeckas Stepas **II (1)** 13
Podžeckas Vytautas, Jono **II (1)** 15, 39
Poklevičius Kazys **II (2)** 26
Polenis **I** 420
Poliakovas **I** 110
Polianskij Aleksandr Safronovič **I** 268
Politrukas **I** 390 **II (2)** 455, 456, 458, 459, 462
Polius **III** 332
Polivarkas ag. **I** 318, 319, 897, 898 **II (1)** 582
Pomidoras **II (1)** 371, 695
Ponas ag. žr. Krivickas Vladas
Ponas **I** 270 **II (2)** 23, 70, 279, 291
Ponas, Masiulis **II (2)** 453
Ponelis **I** 887
Ponimaitkis **III** 282
Ponomariovas **I** 373
Popov **I** 338 **II (2)** 232, 233, 261, 262, 308, 309, 708

Popovas Piotras Nikolajevičius **II (2)** 161
Popovas Vasilijus **II (1)** 693
Popovas **II (2)** 129, 161 **III** 216, 217, 521
Porcikas Juozas **II (1)** 269, 270
Porcikas Stasys **II (1)** 215
Posūnis **I** 271
Poška **I** 848, 849, 850, 851 **II (2)** 386
Poška Povilas-*Varguoliukas (Varganiukas)* **II (2)** 143
Poškus Bronius **I** 48
Poškus Kazys, Jokūbo-*Donžuanas* **III** 727
Pošnius Jonas (Rymantas Grėbliūnas) **II (2)** 6
Povilaitienė **II (1)** 93
Povilaitis Adolis **II (1)** 649
Povilaitis Benediktas-*Kasa, Bėnis* **III** 364, 365, 376, 377, 378, 379
Povilaitis **I** 338 **II (1)** 608
Povilaitis Mataušas **II (1)** 93
Povilaitis Romualdas **II (2)** 6
Povilaitytė-Kirdulienė Liucija **II (2)** 7
Povilauskas ag. **III** 435
Povilauskas **I** 662 **II (1)** 703
Povilauskas Matas, Juozo-*Riteris* **I** 392
Povilauskas Simas **II (1)** 375
Povilavičius **III** 153
Povilionis **I** 423 **II (2)** 36, 523, 525-527
Povilionis Lionginas **II (2)** 524
Poviliukas **I** 413
Poviliūnas **II (1)** 215
Poviliūnas Jonas **II (1)** 226, 268, 630
Poviloniai **II (1)** 669
Povilonis **I** 496, 526 **II (1)** 322
Povilonis Jonas **I** 696
Povilonis Jonas-*Jūra* **II (1)** 668
Povilonis Juozas **II (1)** 669
Povilonis Povilas **I** 886
Povilonis-*Jurgis* **I** 263
Povilonytė **I** 655
Povilonytė Stefa **I** 496
Povzeniuk **I** 716
Požėla Viktoras **II (1)** 359
Prabočius žr. Dirsė Stasys
Pragarauskas **II (1)** 666
PrakapavičiusPovilas **I** 496, 515
Prakopas Antanas **II (2)** 648
Prakopas Povilas **II (2)** 648
Pranaitis **II (1)** 636
Pranaitis Jonas-*Mindaugas* **III** 344
Pranas ag. **II (1)** 59, 60
Pracišauskas Romualdas-*Hamuras* **III** 318
Pranckūnai **II (1)** 661
Pranckūnas **I** 34, 532, 753
Pranckūnas Juozas **II (2)** 457
Pranckūnas Kazys **I** 755
Pranckūnas Pranas **II (2)** 461
Prancūzas **II (2)** 450, 458, 459
Pranevičius P. **II (2)** 34
Pranevičiūtė Marytė-*Jurgiukas, Vaiva* (*Paulina* ag.) **III** 332, 333, 336, 339, 340
Pranys **II (1)** 338
Pranys Vladas **II (1)** 220, 221
Pranka Jonas **III** 142, 147
Pranka Mykolas **III** 142, 146, 147, 180, 189
Pranka Stasys-*Čigonas* **III** 144
Pranka str. **III** 793
Prankus **I** 663
Pranskevičius **II (2)** 338
Prascienius Romas-*Perkūnas* **III** 732
Praščiūnai **II (1)** 295, 296, 476
Praškevičius Antanas, Kazio-*Narsuolis, Karolis* **III** 674, 734, 720, 727
Praškevičius Bernardas **III** 727
Praškevičius Pranas, Kazio-*Lokys* **III** 674, 719, 728, 734
Preidys Petras-*Mikštys* **II (2)** 31
Preskienė Pelagėja-*Svoja* ag. **III** 680
Pribušauskaitė Vlada **II (1)** 463
Pribušauskas Vytautas **I** 41
Prichodka **I** 166, 176
Pridorožnyj **II (2)** 161
Prievelis Jurgis **III** 639

Prikockytė Ona-*Anuška* **III** 34, 43, 47, 50
Princas **I** 368
Prišunina **I** 571
Privalov **II (1)** 27
Prokopas Adolfas **III** 266
Prokopas Jokimas **III** 267
Prokopas Jonas **III** 267
Prokopas Juozas **III** 267
Prokopjev **II (2)** 447
Prošinas **II (1)** 39
Prožektor ag. žr. Činikas Petras
Prunskus Petras**II (2)** 653
Prūsaitės **II (2)** 422
Prūsaitė-Surgautienė Elenutė **II (2)** 427
Prūsaitis Pranas-*Lapė* **II (1)** 77 **III** 321
Pšigockaitė-Užkurėlienė Faustina **II (1)** 494
Pšigockas Adomas **II (1)** 495
Pšitulskis Boleslovas **III** 240, 241
Pšitulskis Jaroslavas **III** 233
Pucevičius **II (1)** 382
Pucevičius Izidorius-*Radvila* **I** 904 **III** 11–17, 21–24, 28, 29, 35, 36, 50, 106, 203, 229
Puchovas **II (1)** 489
Pučėta **II (1)** 391
Pučėta Jonas, Danieliaus-*Nastė* **II (2)** 103, 115, 125, 133
Pučinskaitė Angelė **II (1)** 272
Pučinskaitė-Margelienė **II (1)** 271
Pučinskas **II (1)** 273, 339
Pučinskas Valentinas-*Gegužis* **I** 102
Pučinskas Vytautas str. **II (1)** 17
Pučinskienė **II (1)** 334, 442
Pučkus str. **II (1)** 63
Pugžlys Albertas, Antano **II (2)** 625, 627, 630, 631; 50 nuotr.
Puidokaitė-Jankauskienė Matytė **III** 135
Puidokas Ignas **II (1)** 667, 668
Puidokas Juozas **II (1)** 648
Puikutis žr. Rekašius Benjaminas
Puikutis **II (2)** 268-271
Puišis Kazys **III** 703
Pukalskas ag. **III** 695
Pukas Albertas-*Učitelis Alba* **I** 67, 98, 101, 573 **II (1)** 19, 20, 280, 314, 368, 448
Pukas Algirdas-*Janonis* **I** 59
Pukas Jonas **II (1)** 293
Pukas Jonas-*Šlėga* **I** 100 **II (1)** 215, 270, 274
Pukas Vilius-*Vilija* **I** 102
Pukinskas **I** 152
Pukytė Julė-*Širšė* **III** 94, 110, 111
Pulkauninkas Bronius **III** 766
Pulokaitė Elzbieta **I** 379
Pulokas **I** 108
Puluikiai **II (2)** 689
Puluikienė **I** 601 **II (2)** 694
Puluikis Adolfas **II (2)** 689
Puluikis Julius-*Auksaburnis* **I** 587, 590, 596, 601 **II (2)** 528, 529, 688, 692, 698
Puluikis Petras **II (2)** 694
Puluikis Romas **I** 574
Puluikis **II (2)** 530
Puluikytė **II (2)** 690
Puluikytės **II (2)** 689, 691
Pumputis **I** 735
Punys Albertas, Mykolo **III** 526
Puntukas žr. Dzemedavičius Pranas
Puodėnas **III** 585
Puodėnas Vacys **III** 585
Puodžiūnas Alfonsas-*Kiaunė* **III** 101, 106
Puodžiūnas Bronius-*Garsas* **II (2)** 36, 54 nuotr.
Puodžiūnas Gintas-*Šluota* **I** 148
Puodžiūnas **II (1)** 325
Puodžiūnas Jonas **III** 85, 86
Puodžiūnas Justinas-*Šerkšnas* **II (2)** 613; 34, 36, 62, 70 nuotr.
Puodžiūnas Kazys **III** 938
Puodžiūnas Povilas-*Žeruolis* (*Mokytojas* ag.) **III** 938
Puodžiūnas Stasys **II (2)** 541
Puodžiūnas Vladas **III** 85
Puodžiūnienė Antosė **II (2)** 537
Puodžiūnienė **II (2)** 538

Puodžius **II (1)** 440
Pupeikis Albinas **I** 617
Pupelienė Irena **III** 313
Pupelienė-Jačytė Irena **I** 614, 620
Pupelis Edvardas **I** 135
Pupelis **I** 81
Pupelis Kostas-*Parolis* **I** 100 **II (1)** 215
Pupelis Petras **I** 620
Pupelis Vincas-*Svotas* **III** 592
Pupelis Vincas-*Svotas, Viršaitis* **I** 613, 614, 619, 620, 621 **III** 592
Pupelytė Elena **I** 620
Pupelytė Danutė **III** 313
Pupkis **II (1)** 146
Pupkulis Valteris **III** 890
Puras Bernardas (Benius, Bernasius), Jurgio-*Žilvitis* **III** 672, 674, 721, 910, 911, 914, 916
Puras Juras, Balio-*Strazdas* **III** 725
Puras Pranas, Petro-*Kranklys* **III** 672, 722
Purėnas **II (1)** 291
Purlienė Stefanija **III** 930
Purlys Alfonsas-*Jogaila* **III** 922
Purlys Bronius-*Bosas* **I** 714 **III** 1017
Purlys **II (1)** 207, 208, 310
Purlys Vaclovas-*Pasaulis* **III** 493, 922, 933
Purlys Vincas **III** 493
Purlys Vladas-*Tauras* **III** 493, 922
Purlys-*Slapūnas* **III** 931, 935
Purlytė Vlada-*Arūnė* **III** 930, 938
Puronas **I** 347
Purvinis **I** 676, 689
Pustelnikov **II (2)** 614
Pusvaškis Alfonsas-*Robinzonas* **III** 77 nuotr.
Pusvaškis **II (1)** 30 **III** 143
Pusvaškis str. **III** 118
Pušin (Pušinas) **I** 166, 176
Pušis ag. **III** 580, 581
Puškinas **I** 299, 300 **III** 13, 580
Puškinas žr. Valonis Povilas
Puteikiai **II (2)** 516, 517
Putela **II (2)** 685
Putinas **I** 419 **III** 724
Putinas Vincas **II (1)** 105
Putinas žr. Bujokas Aloyzas
Putis **III** 369
Putka Alfonsas **III** 540
Putka Feliksas **III** 538
Pūtkienė Vanda-*Skruzdėlytė* **I** 587, 596 **II (2)** 694
Putrimas **II (2)** 545-548
Putrinskas (brolis) **II (2)** 653
Putrinskas Liudvikas **II (2)** 634, 653
Putrinskas Viktoras, Viktoro **II (2)** 625
Putrinskas **II (2)** 622, 653
Putrys **I** 494
Puzakovas **II (1)** 660
Puzinas Aleksas-*Liudvikas* **I** 501, 517, 525, 534, 546, 548-553, 556, 562, 563, 588 **II (2)** 679, 680, 684; 23, 60 **II (2)** nuotr. **III** 29, 31 nuotr.
Puzinas Aleksas-*Liudvikas* **III** 29, 31 nuotr.
Puzinas Antanas **II (2)** 61 nuotr.
Puzinas **III** 504
Puzinas Petras-*Briedis* **I** 484
Puzinas Tadas, Stasio **I** 894
Puzinienė Janina **II (2)** 680; 61 nuotr.
Rabačiauskas Edmundas **II (1)** 648 **III** 444
Rabačiauskas **II (1)** 590, 591
Rabačiauskas Valerijonas, Jono-*Pavasaris, Pavasarėlis* **I** 392 **II (1)** 93 **III** 444
Rabačiauskas Vincas **II (1)** 647 **III** 437
Rabačiauskienė **II (1)** 590
Rabašauskas Bolius, Danieliaus **II (2)** 644
Rabašauskas-*Gegužis* **I** 265
Rabašauskas-*Rickus* **I** 265
Rabašauskas-*Vėjelis* **I** 258
Rabejev **II (2)** 711, 712
Rabliauskas Alfonsas **II (2)** 629 **III** 538, 543
Rabliauskas Julius, Jono **II (2)** 627 **III** 538
Rabliauskas Jurgis **II (2)** 629
Racevičius **II (1)** 64

Račinskai **II (1)** 645, 650
Račinskas Aleksas **II (1)** 644
Račinskas Juozas **II (1)** 640, 644, 652
Račinskas Stasys **II (1)** 644, 645
Račys **III** 397
Račys Juozas **I** 392 **III** 444
Račys str. **III** 401
Račiūnas **I** 56
Račiūnas Ignas **II (1)** 600, 605
Račiūnas **II (1)** 604, 612
Račiūnas Zigmas **II (1)** 605
Račkauskas Jonas-*Seržantas* **I** 819
Račkauskas Leonas-*Žemaitis* **II (1)** 372, 374, 703
Račkauskas str. **III** 105
Račkauskienė **II (1)** 591
Radevičius-*Čerkesis* **III** 723
Radevičius-*Narsuolis* **III** 723
Radinas **II (2)** 299, 304
Radkevičius Vaclovas-*Obelis* **III** 724
Radvila **I** 115 **II (1)** 298, 299, 300, 301, 302, 303
Radvila **II (2)** 253
Radzevičiai **II (1)** 279
Radzevičius Adolfas **II (1)** 326
Radzevičius Alfonsas-*Tarzanas*, (*Alfa* ag.) **I** 151, 152, 153, 161, 404, 757 **II (2)** 288, 556, 571, 577, 581 **III** 218, 594, 658, 659
Radzevičius **II (1)** 27
Radzevičius Simonas **III** 919
Radziukynaitė Ona **III** 135
Radžiūnaitė **I** 183
Radžiūnas-*Pupų Dėdė* **III** 715
Ragaišis **I** 726
Ragaišis Romas **I** 56
Ragaliauskas Vytautas **III** 716
Raganėlė žr. Kizytė-Vasiliauskienė Elenutė
Ragas **III** 115
Ragauskas Antanas **I** 771
Ragauskas Antanas-*Ragelis* **III** 259, 272, 276, 280, 281
Ragauskas Gediminas **I** 742, 754
Ragauskas **I** 721 **II (1)** 264
Ragauskas Juozas **I** 771
Ragauskas str. **III** 174
Ragauskas Vytautas **II (1)** 62
Ragažinskas Juozas **II (2)** 66
Ragažinskas **II (2)** 164
Ragelis žr. Ragauskas Antanas
Ragulis Kazimieras (Kazys), Igno-*Baravykas* **III** 676, 679, 688, 696, 705, 784
Raila Albinas **II (1)** 120
Raila Antanas **II (1)** 119
Raila Bronius **II (1)** 158
Raila Dominykas-*Kardelis* **II (1)** 14, 153
Raila Donatas **II (1)** 154, 159, 161
Raila **II (1)** 118-120, 122, 162
Raila Jonas, Jurgio **II (1)** 13
Raila Petras **II (1)** 119
Raila Simas, Jurgio **II (1)** 13
Raila Stasys, Jurgio-*Bakonis* **II (1)** 14, 153, 157
Raila Vytautas, Juozo **II (1)** 49
Raila Vladas **II (1)** 106, 107, 109, 119, 123, 158
Raila Vladas, Jurgio **II (1)** 13, 40, 49
Raila Vladas-*Makliakas*, *Mykolaitis* **II (1)** 14, 40
Raila Vladas-*Mergaitė* **II (1)** 153
Raila Vladas-*Pakapinis* **II (1)** 158
Railaitė Zuzana-*Birutė* **II (2)** 67 nuotr.
Railienė **II (1)** 118, 154
Rainys ag. **III** 436
Raišelis **I** 882
Raišys Pranas-*Žilvitis* **III** 280, 786
Raišutytė Stefa **II (1)** 447
Raitelis **I** 271
Rakašiūtė Bronė **III** 135
Rakauskaitė Ievutė **III** 802
Rakauskaitė Ona **III** 135, 802
Rakauskas Stasys **III** 135
Rakauskas Vincas, Vinco -*Naras* **II (1)** 466, 467
Rakšnys **II (2)** 150
Raktas **III** 724
Ralmanis Linda **III** 135
Ramanauskai **II (2)** 339

Ramanauskaitė Kotryna, Juozo **I** 419
Ramanauskas A.–*Vanagas* **III** 130, 333, 339, 340
Ramanauskas Andrius-*Komaras* **II (1)** 372, 519, 703
Ramanauskas Antanas **I** 892
Ramanauskas Henrikas-žr. Ramanauskas Andrius
Ramanauskas **I** 276, 619, 857
Ramanauskas Jeronimas-*Komaras* **I** 244
Ramanauskas Jonas str. **II (2)** 202
Ramanauskas Juozas-*Šarūnas, Baronkinis* **I** 743, 776, 777 **III** 633–636, 639
Ramanauskas Kazys **I** 621
Ramanauskas Kazys-*Skrebalas* **III** 720
Ramanauskas Klemensas-*Berželis* **III** 327
Ramanauskas Petras **I** 616, 617
Ramanauskas Vytautas str. **II (2)** 202, 212
Ramanauskas Vytautas-*Karvelis* **II (2)** 22, 24, 103
Ramanauskas Vytautas-*Žilvinas* **III** 40 nuotr.
Ramanauskas **II (2)** 340, 676 **III** 210
Ramanauskienė žr. Žvirblytė
Ramantauskas Albinas, Jurgio (Prano)-*Automatas* **III** 674, 693, 720, 728
Ramantauskas Kazys-*Skroblas* **III** 674
Ramantauskas Pranas, Prano-*Šnekutis* **III** 674, 680, 692, 693, 694, 710, 711
Ramašauskas Zigmas, Jurgio-*Šernas* **III** 726
Ramelienė **II (2)** 563, 564
Ramelis **II (2)** 562-564
Ramojus ag. žr. Kalytis Bronius
Ramojus **I** 414
Ramonas Juozas str. **I** 12-19, 18, 881, 882, 884 **II (1)** 415, 416 **II (2)** 195, 253, 316, 317, 320, 324, 325, 330, 349-352, 356, 357, 364, 369
Ramonas Justinas (Justas) str. **I** 14, 17 **II (2)** 194
Ramonas Povilas **I** 10, 11, 12
Ramonas str. **III** 205, 437
Ramonienė Ona-*Rūpintojėlė* **II (2)** 506
Ramoška A. **II (1)** 648
Ramoška Albertas-*Viesulas* **II (2)** 143
Ramoška Antanas **III** 275
Ramoška **III** 684
Ramoška Juozas-*Briedis* **I** 59
Ramoška Stasys **III** 534
Ramoškaitė Eugenija, Povilo **I** 419
Ramūnas **I** 94
Ramunė (*Ramunėlė*) žr. Gudaitytė Onutė
Ramunė **I** 101
Ramunėlis **II (2)** 412-414
Ramunis **I** 555, 556
Randakevičius Albinas **III** 915
Randis Romas (Romualdas)-*Meška* **III** 672, 722, 823, 868, 891, 903-905, 907, 909, 911, 913
Ranka **III** 277
Rankelė Antanas **II (1)** 712
Rankelė Petras **I** 225, 287 **II (1)** 688
Rankelės **II (1)** 103, 538
Rapalis Robertas **III** 554
Rapolas str. **II (1)** 507
Rapšys **I** 258 **II (2)** 188
Rapšys Juozas **II (1)** 371, 701
Rapšys Jurgis-*Ajeras* **III** 440
Rasalas **II (1)** 208
Rasalskis Jurgis **II (1)** 586
Rasčiupkinas **II (1)** 343
Rasimavičiai **II (2)** 405
Rasimavičienė Emilija **II (2)** 212
Rasimavičienė **II (2)** 214
Rasimavičius Alfonsas **III** 499, 505, 507
Rasimavičius **I** 502 **II (1)** 326, 327 **II (2)** 214, 378, 404
Rasimavičius Jonas **II (2)** 210, 210, 213 **III** 500
Rasimavičius Petras **I** 531

Rasimavičius Romas **I** 531 **III** 495, 499, 505–507
Rasimavičius Vaclovas **II (2)** 405
Rasimavičiūtė Birutė **II (2)** 211
Rasimavičiūtė Janina **II (2)** 378 **III** 500, 504, 509, 550
Rasiulis Bronius **I** 591 **II (2)** 528, 530, 692
Rasiulis Petras **I** 20, 574, 577, 579, 583, 584 **II (2)** 528
Raslanas **II (2)** 233, 234, 260, 262, 309, 449
Rastauskas Jonas **I** 693
Rastauskas Jonas-*Seržantas* **II (1)** 13, 47, 162, 163
Raščiukinas **III** 941
Raščiupkin **III** 458
Raščius Albinas **II (2)** 461
Raščius **II (1)** 494
Rašimas **I** 363, 370, 371
Rašimas str. **II (2)** 416, 440
Rašinskas Jokimas **III** 269
Raškevičius Albinas-*Erelis* **III** 787, 788
Raštikiai **III** 268
Raštikis **I** 838 **II (1)** 218
Raštikis **III** 714
Raštikis Jonas **III** 267
Ratajenka **II (1)** 343
Ratkevičius **III** 696
Ratnikas **II (2)** 638
Rauda **I** 654
Raudeliūnas Adolfas-*Putinas* **III** 795
Raudeliūnas Pranas **III** 746, 747, 795, 799
Raudeliūnas Vytautas **III** 702
Raudonskruostė **II (1)** 617, 618, 620
Raudžius Antanas **III** 269
Raudžius Kazys **III** 269
Raugala (Raugalė) Jurgis **II (2)** 514, 517
Raugalas Vladas-*Žilvitis* **II (2)** 613
Rauktis Kazys **I** 51
Raulinaitis Juozas-*Linkmutis* **III** 775
Raupys Jonas **III** 569
Razauskas Pranas **I** 52
Razbickas Vytautas, Stasio-*Sparnuotis* **III** 703
Razgaitis **III** 92, 109–111
Razgaitis Pranas-*Saulėka* (*Saulaika*) **III** 101, 107, 111
Razgaitis **II (2)** 18
Razgaitis-*Kadagys* **III** 94
Razguliajevas **III** 782
Razumas ag. **II (1)** 19
Razvedčik ag. **II (1)** 35
Rečiūgos **III** 201
Rečiūnas Bronius-*Anupras* **I** 418, 419
Regina ag. **III** 126, 340
Reide Arnolds-*Vilnis* **III** 365, 372, 378
Reivedis **III** 12 nuotr.
Rekašaitė Juzė **II (2)** 355
Rekašius Benjaminas-*Benius, Puikutis* **I** 410, 411, 482, 483, 493-495 **II (2)** 221, 251, 237, 238, 241-246, 263-265, 266, 270, 300, 315, 316 **III** 551, 552, 554
Reklickas Povilas-*Vytenis* **II (1)** 25 **III** 461
Reklickas Vytautas-*Liučys (Lucys)* **II (1)** 25 **III** 461, 463, 468
Remeika Vytautas ag. **III** 321
Remeika **II (2)** 164
Remeikiai **II (2)** 691
Remeikis Lionginas **I** 574
Remeikis Romas **I** 574 **II (1)** 647
Remeikis Vincas **III** 577
Repečka **II (2)** 584, 588
Repečkaitė Janina **II (2)** 401
Repinas **III** 916
Repša str. **III** 247
Repševičius Petras-*Vilkas* **I** 262, 381
Repšys Antanas-*Uosis* **II (2)** 692
Repšys **I** 339, 370, 371 **II (1)** 70
Repšys Jonas **III** 587
Repšys Stasys **III** 664
Repšys str. **III** 649
Repšys-*Uošvis* **I** 604
Repšytė **I** 371
Rėšimas Petras **III** 505
Reškevičius Albinas-*Erelis* **III** 789
Retys Ignacas **II (1)** 260, 261

Riabalas str. 168, 182, 197, 198, 199, 200, 201, 205, 210, 226
Riabinin **II (1)** 30
Riabovas str. **II (1)** 175, 240, 250, 480, 588
Riasinoj **III** 1028
Riauba **I** 179, 180
Riauba Jonas **II (2)** 570
Riauba Juozas **II (1)** 392
Riauba Kazys-*Kazokas* **I** 272, 343, 902, 903 **II (1)** 167, 238, 239, 383, 385, 387, 388, 393, 399, 402, 403, 406-410, 418, 423, 424, 427, 430, 435-438, 449, 450, 522; 25 nuotr. **II (2)** 112, 132, 150, 249-251 **III** 215
Riauba Stanislovas **II (2)** 152
Riauba Stasys-*Vėjelis* **I** 91, 92, 96
Riaubaitė **I** 375
Riaubaitė Monika **I** 375
Ribačiauskas **III** 762
Rybakovas **II (2)** 638
Ribelis Stasys **III** 279
Ribelytė Genė **III** 279, 281
Richteris Jonas **III** 842
Richterytė Elena **III** 842
Rickus **III** 724
Ričardas **I** 276, 619, 857
Ridikaitė Verutė **II (2)** 436
Ridikas **I** 269
Ridikas **II (2)** 695
Ridikienė **I** 446, 447
Riepčius Antanas **II (1)** 386
Riepčius Jonas **II (1)** 387
Riešimas **II (2)** 383
Riešutas **III** 714, 868 –870
Rimaitis Antanas **I** 199, 200, 256
Rimaitis **I** 189, 199, 207 **II (2)** 18 **III** 92, 110, 111
Rimaitis Jonas-*Garnys* **III** 88, 89, 110, 111
Rimaitis Jonas-*Janas* **I** 199, 201, 205, 206, 298
Rimaitis Stepas-*Strazdas* **III** 88-91, 95
Rimaitis Steponas **III** 97
Rimanas **III** 768
Rimantas žr. Daučiūnas Edvardas
Rimantas **II (2)** 456, 457, 459, 461, 462
Rymas Kazys **III** 889
Rimas Pranas **III** 850
Rimavičius Antanas **I** 80
Rimavičius **I** 80, 81
Rimavičius Jonas, Anupro-*Jonas (Janas)* **I** 297, 391, 899, 900 **II (1)** 514, 515, 518, 524, 533, 539, 547, 554, 557, 558, 566
Rimavičius Jonas-*Strazdas* **I** 59
Rimavičius Julius str. **I** 23, 24, 35
Rimavičius Kostas-*Kvietkas* **I** 100 **II (1)** 205, 215
Rimavičius Mečislovas str. **I** 23, 33 **II (2)** 699
Rimavičius Napalys **I** 27
Rimavičius Petras **I** 28
Rimavičius Vytas **II (1)** 311
Rimavičius **II (1)** 22, 173, 199, 211, 442, 548, 556, 560, 561, 565
Rimkevičienė **III** 128, 129
Rimkevičius **II (1)** 458 **III** 128, 734, 735
Rimkevičius Kazys-*Berželis* **I** 59 **II (1)** 472
Rimkevičiūtė Ada **I** 378, 388
Rimkūnas Alfonsas-*Sušinskas* **I** 214, 257
Rimkus Juozas-*Gaspadorius, Žvalgas* **I** 366 **II (2)** 434
Rimkus Pranas-*Naras* **II (2)** 590, 606, 607
Rimkus str. **II (2)** 450, 451
Rimkus **II (2)** 441, 459, 615 **III** 469
Rimša **I** 364, 365 **II (2)** 416
Rimšienė **II (2)** 458
Rimvydas **I** 271 **II (2)** 122
Rimvydienė **I** 32
Rinkevičienė Ona, Kazio **II (2)** 104, 134
Rinkevičius Antanas-*Griausmas* **II (1)** 426, 429, 441, 472, 437; 24 nuotr.
Rinkevičius **I** 185
Rinkevičius Kazys-*Berželis* **II (1)** 244,

426, 429, 437, 441, 444, 445; 24 nuotr.
Rinkevičius Petras **III** 569
Rinkevičiūtė Adelė (Ada) 71, 76, 78, 116, 123
Rinkevičiūtė Nastazija **II (2)** 648
Rinkevičiūtė Stasė **II (2)** 359
Rinkūnas Antanas-*Topolis* **III** 177, 183, 198
Rinkūnas **I** 136
Rinkūnas Leonas **I** 174
Rinkūnas Petras-*Vilkas* **III** 175, 198
Rinkūnas Stasys-*Lapė* **III** 177, 183, 198
Riomelis žr. Četkauskas
Ripka žr. Smetona Marijonas
Riselis Jonas **II (1)** 697
Riška Antanas **II (1)** 333
Riška Jonas **II (1)** 293
Rytas žr. Trečiokas Jurgis, Paliūnas Juozas
Rytas **II (2)** 434, 557
Riūka **III** 666
Riūka Jonas-*Škirpa* **I** 521, 625
Riūka Petras **III** 577
Riūka **II (2)** 693
Rivaišas žr. Krivickas Bronius
Ryžas Juozas ag. **III** 218
Rižka Antanas **I** 74
Rižka **I** 75
Rižka Jonas **I** 59
Rižka Marijonas **I** 74
Robinzonas **II (2)** 24, 25, 86, 88
Rodomanskienė **III** 858, 859
Rodomanskis Boleslovas **III** 859
Rogožin **III** 523, 527
Rokas Jonas **III** 459
Rokas Stasys-*Beržas* ag. **III** 938
Rokas str. **III** 489, 491
Rokas-*Aidas* **III** 938
Rokas **II (2)** 453, 499
Rokas-*Vėtra* **III** 938
Romanas **II (2)** 228
Romanov **II (1)** 251
Romanovas **II (1)** 354
Romaras **III** 397
Romaška Aleksas **III** 269
Romeika str. **II (1)** 671
Romusis **II (2)** 265-267
Roslekas Jonas, Boliaus **III** 721
Rotomskis **I** 841
Rotovas **II (2)** 330
Roza ag. **II (1)** 53
Roza ag. **III** 679
Roza ag. žr. Budrienė **II (1)**
Rozenbergai **II (1)** 71, 85
Rozenbergas -*Buking* ag. **II (1)** 43, 573
Rozenbergas Petras **II (1)** 142
Rožanskaitė-Baltakienė Julė **II (2)** 544
Rožauskas Česlovas, Jackaus-*Lydys* **III** 702
Rožė ag. **II (1)** 687
Rožė Albinas **I** 777 **III** 642, 643, 648, 651
Rožė-Bronė
Rožėnas Mykolas **I** 638
Rožiukas **II (2)** 442
Rožkov **I** 338, 339
Rožkovas **II (2)** 129
Rubliauskas Adolfas **III** 530, 531
Rubliauskas Julius **III** 530, 532
Ručytė Verka **III** 171
Rudakaitė Aldona **I** 755
Rudauskas Antanas **I** 654
Rudelevičius Česlovas **I** 88, 89
Rudenka **III** 338
Rudenko **I** 856
Rudenko R. **II (2)** 263
Rudienė Pranė **III** 553
Rudienė Vlada **II (2)** 57 nuotr.
Rudyko **III** 696
Rudys Albertas **II (2)** 33, 164, 169
Rudis Bronius, Zigmo-*Bijūnas* **II (2)** 144
Rudys **I** 871 **II (2)** 168, 390
Rudis **II (1)** 664
Rudis Jonas-*Rickus* **I** 258 **II (1)** 372, 652, 702
Rudis Justinas **II (1)** 393
Rudys Lionginas, Jono-*Linas* **II (2)** 114, 130, 148
Rudis Lionginas-*Menas* **II (2)** 202

Rudys Motiejus-*Lazdynas* **III** 672, 758, 785, 787, 794, 795, 797; 63, 69 nuotr.
Rudys Zigmas-*Smilga* **III** 799
Rudytė **II (1)** 664
Rudytė Ona **II (2)** 136
Rudokaitė Aldona-*Aldukas* **III** ag. **III** 655, 656
Rudokas **II (1)** 257
Rudzienė **II (1)** 212
Rudžionienė **III** 92
Rudžionis Juozas (Raulukas)-*Alksnis, Virginijus* (*Čemberlenas* ag.) **III** 34, 84, 87–92, 94–98, 114–116
Rudžionis Steponas, Aleksandro-*Vėjas* **III** 705
Rugelis žr. Tvaska Kostas
Rugelis **II (2)** 150, 474
Rugienis Juozas **III** 351, 352, 355
Rugpjūtis ag. **II (1)** 548, 550, 551, 556-560
Rūgštymas žr. Kubilius Albinas
Rūgštymas **II (2)** 436, 441
Rūkas **III** 664
Rukuiža Vladas, Jono-*Barzda, Lampeo* **II (1)** 34, 36, 40, 392, 438, 439 **II (2)** 100, 103, 109, 116, 117, 127, 128, 132, 136-142 **III** 151, 208
Rukuižienė Irena-Elena-Regina-*Bimba* **II (2)** 128, 137, 141, 142
Rumiancevas **III** 265
Rumša-Pranskevičius **III** 898
Rumševičiūtė Nastutė (Nastė)-*Narsutė* **III** 824, 877
Ruplytė Aldona **III** 109
Rupšys **I** 530 **II (2)** 710, 711, 714
Rupūžėnas žr. Eitminavičius Stasys
Rupūžėnas **II (2)** 7
Rusas Vaclovas, Juozo-*Ešerys* **III** 712, 720
Rusas Viktoras, Vaclovo **III** 721
Ruskis žr. Tamošiūnas Jonas
Rusonienė Veronika **III** 755
Rusonis Vaclovas str. **III** 756
Rustenis žr. Dilys Petras
Rūstutis žr. Gurklys Stasys
Rūstutis-Barsukas **II (2)** 243, 306, 307
Rūstutis **II (2)** 270, 271, 268, 307
Rušėnas Juozas **III** 569
Ruškulis Henrikas-*Liūtas* **III** 982, 983, 989, 991
Rutkai **II (1)** 669
Rutkauskai **II (2)** 37
Rutkauskas Alfonsas **II (1)** 476
Rutkauskas Andriejus-*Gecelis* **I** 745, 778
Rutkauskas Antanas **I** 102
Rutkauskas **I** 751, 753, 754, 796 **II (1)** 486
Rutkauskas **III** 107
Rutkauskas Jonas-*Meška* **II (2)** 137
Rutkauskas Kostas **II (2)** 41
Rutkauskas Kostas-*Pincokas* **I** 722, 723, 751, 752, 721, 754
Rutkauskas Pranas **III** 336, 339
Rutkevičius **I** 638
Rutkūnas **II (1)** 82
Rutkūnienė **II (1)** 572
Rutkus (Pučinskas) Anicetas-*Tervinskas Kirvinskas, Pučinas* **III** 364, 365, 378
Rutkus Jonas-*Jurginas* **III** 364, 365, 378
Ruzajevka **II (1)** 492
Ruzas Adolfas **II (1)** 421
Ruzas Alfonsas-*Uosis* **I** 59
Ruzas **II (1)** 84, 436, 525
Ruzas Juozas **III** 715
Ruzas str. **II (1)** 441
Ruzgas Balys **I** 754, 755
Ruzgas Janis **III** 592
Ruzgas Juozas **I** 754
Ruzgys Algirdas **III** 688
Ruzienė **II (1)** 539
Ružas **II (2)** 200
Ruželė Danielius (Danas)-*Kirvis* **I** 493, 515 **II (2)** 621, 653, 661; 19, 23, 27 nuotr.
Ruželė Jonas **I** 514, 533, 535, 536, 574, 899
Ruželė Vytautas **II (2)** 621, 653

Sabaliauskas Albinas, Jono-*Markuška* **I** 892, 893 **II (2)** 33, 329, 345 **III** 156
Sabaliauskas Antanas **II (1)** 590
Sabaliauskas Ignas **III** 329
Sabaliauskas **II (1)** 605 **II (2)** 711, 712
Sabaliauskas Juozas **III** 329, 330
Sabaliauskas Stasys **III** 268
Sabaliauskas Viktoras-*Tautietis*, *Kirvis* **I** 165, 331, 333-335, 340, 342, 345-348, 395, 396, 437-439, 440, 451, 823 **II (1)** 387, 521, 526 **II (2)** 242, 248, 315, 319, 320, 329, 332, 333, 336, 337, 363, 373, 452, 536; 21 nuotr. **III** 213, 219, 551, 647
Sabaliauskas Vilius-*Slapukas* **III** 977, 981, 985, 989, 990, 999, 1001
Sabaliauskienė **II (2)** 338, 339
Sabalionis Jonas **I** 43
Sabalionis Jonas, Antano **II (1)** 467
Sabalys Vytautas-*Vilkas* **II (2)** 367, 369
Sabalys **II (2)** 371, 514
Sabatorkinas str. **III** 792
Sabeckas Bolesas-*Uosis* **III** 89, 100
Sabinskas Vitoldas **III** 572
Sabulis **II (1)** 348
Sabulis Jonas-*Juodis* **I** 339, 348
Sabulis Vytautas-*Vilkas* **I** 339 **III** 151
Sadauninkaitė **I** 363
Sadauskas Bolius **III** 282
Sadauskas **I** 855
Sadauskas Juozas-*Kurmis* **III** 693, 723
Sadauskas Stasys-*Žąsinas* **III** 693, 723
Sadčikov **I** 268, 280, 819 **II (1)** 145, 549, 552, 559, 560, 562, 566, 575, 576, 577, 578, 584, 586, 587
Sadovnikov Viktor Andrejevič **II (1)** 566
Sadukas **I** 671
Sadzevičius Juozas **I** 896, 897
Sadzevičius Mykolas, Jono **II (1)** 14
Sagaidak **III** 328
Sagimbajev str. **II (1)** 64
Sakaitis **II (1)** 139
Sakalas Aloyzas **III** 148
Sakalas **I** 900 **III** 277, 738, 865, 894
Sakalas **II (1)** 63 **II (2)** 423
Sakalas inf. **II (2)** 616
Sakalas Jonas **I** 329 **II (2)** 615, 617
Sakalauskaitė Irena **II (1)** 386 **III** 135, 281
Sakalauskas A. **II (2)** 34
Sakalauskas **II (1)** 266
Sakalauskas Juozas **III** 766
Sakalinskai **III** 811
Sakaliukas **III** 330
Sakauskas Adolfas, Felikso-*Žukovas* **I** 624
Sakavičius Antanas **II (1)** 47
Sakavičius Ignas **II (1)** 47
Sakavičius **II (1)** 112
Sakian **III** 880
Salagalytė **II (2)** 694
Salagubaitė **I** 34
Salagubas (Zalaguba) Česlovas, Jono-*Faiforas* **I** 280,313, 314, 383, 391 **II (1)** 94, 98, 515, 516, 682, 683, 685
Saldanavičius **II (1)** 174, 335
Saldavičiūtė **I** 84
Salė Galia **II (1)** 447
Salemutė žr. Vaičiukėnienė Salomėja
Saliamonas str. **III** 185
Salin D. **II (2)** 263
Salmin **III** 700
Saltanavičienė Joana **III** 706
Salučka **II (2)** 523
Samarakas Juozas **III** 442
Samarin **I** 904 **II (1)** 528, 385, 386, 388, 421
Samsonovas **III** 840
Samulėnai **II (2)** 647 **III** 576
Samulėnaitė **I** 493
Samulėnaitė Julė **II (2)** 706
Samulėnas Albertas **II (2)** 653
Samulėnas **I** 536
Samulėnas Juozas **II (2)** 625, 653
Samulėnas Kazys **I** 531
Samulėnas Vytautas **II (2)** 653

Samulėnienė **II (2)** 629
Samuolis Antanas-*Druteika* **III** 100
Samuolis Kazys **III** 775
Samuolis Povilas-*Juodas Ponas, Šimkus* **I** 887 **II (1)** 410, 411, 412, 413, 415, 418 **II (2)** 30, 34, 167, 168, 229, 311, 327, 343, 346, 347, 351-354, 358, 365; 25 nuotr. **III** 206
Samuolis **II (2)** 279, 518, 519
Samuolytė-Petrulienė Vincenta **II (2)** 341
Sangavičius **III** 463, 464, 467, 468
Sankauskai **II (2)** 372
Sankauskaitė-Vėgelienė **II (2)** 372
Sankauskas **III** 505
Sankauskas Juozas **II (2)** 591
Sankauskas Vytautas, Vinco-*Gamletas, Vaidotas, Šalčius, Augustas, Rodrigas* **III** 323
Sankauskas Vytautas **II (2)** 394 **III** 505
Sankauskas **II (2)** 194
Sankauskas-*Liumbikas* **III** 506
Sankisjan **III** 804
Sanvaičiai **II (2)** 688
Sanvaitis Bronius **II (2)** 698
Sanvaitis Feliksas **II (2)** 433
Sanvaitis **I** 605
Sanvaitis Jonas **II (2)** 698
Sanvaitis Povilas **I** 436 **II (2)** 248
Sanvaitytė Savutė **II (2)** 269
Sanvaitytė-Dūdienė **I** 605
Saparaitė **II (2)** 279, 291
Sapitavičienė Stefanija **III** 758
Sapitavičius Antanas **III** 756
Sapronas **I** 747, 754, 778
Sarajevas **III** 76
Sarapas A .**II (2)** 34
Sarapas Antanas **I** 893 **III** 170
Sarapas Anzelmas **III** 212, 213
Sarapas Kazys **I** 893 **II (2)** 32, 34 **III** 170
Sargautai 455
Sargautas Alfonsas str. **II (1)** 440, 455
Sargautas Rafaelis-*Daumantas, Pakaruoklis* 30, 90, 115, 128, 129, 144, 216, 327, 329, 342, 343, 345 **III** 122, 198, 204
Sargautas Vytautas **III** 199
Sargautienė Stanislova-*Gandonešė* **II (1)** 36
Sargautienė Valentina, Jono-*Valentina* ag. **II (1)** 37
Sasevičienė Vera **III** 135
Sasnauskas ag. **II (1)** 18
Sasnauskas Jonas **III** 858, 859
Satkevičius Alfonsas-*Ąžuolas* **I** 59
Satkevičius Henrikas-*Vaiteika* **I** 59
Satkus Stasys, Prano-*Džekas, Šarūnas, Vytenis* **III** 318, 326, 323, 327; 5 nuotr.
Saturnas žr. Sauliūnas Juozas
Saugūnaitė Aldona **II (2)** 595
Saulėnas Feliksas, Vinco **III** 724
Saulėnas Stasys **I** 852
Saulys Adolfas, Petro **II (2)** 623
Saulys **III** 277
Sauliūnas Albinas **I** 59
Sauliūnas Albinas-*Saulėgąža* **I** 82, 97, 99 **II (1)** 271, 272, 273, 339; 15 nuotr.
Sauliūnas Antanas-*Atpildas* **I** 100
Sauliūnas Bronius-*Bruno* **I** 99
Sauliūnas **I** 63, 108
Sauliūnas **II (1)** 22, 30, 31, 334, 341, 342; 13 nuotr.
Sauliūnas Juozas-*Saturnas* **I** 99 **II (1)** 205, 188, 282, 284, 286
Sauliūnas Vytautas-*Vyras* **I** 100
Saulius žr. Žilys Bronius
Saulius **II (2)** 268, 306
Saulutė **II (1)** 639
Sausis **II (2)** 211, 249, 256, 258, 259, 452-454, 675
Savanoriokas **I** 486, 487
Savickai **II (2)** 79, 80, 170, 171
Savickaitė **II (1)** 382
Savickas ag. **I** 318
Savickas Antanas, Jono **III** 702
Savickas **I** 598, 605, 606, 661 **II (1)** 275, 622, 701

Savickas **III** 427
Savickas Ipolis **II (1)** 298
Savickas Ipolitas, Antano **III** 696
Savickas Jonas str. **II (1)** 694, 698
Savickas Jonas, Jono **III** 703
Savickas Mykolas-*Lūšis* **III** 710, 724
Savickas Petras-*Lakūnas* **I** 59
Savickas Pranas **I** 59 **II (2)** 244, 245, 269
Savickas Vincas **II (1)** 621
Savickienė Anelė, Jono **III** 697
Savickienė **II (1)** 621
Savukas **I** 666
Sazonovykov **I** 571
Sebeckas Jonas **III** 271
Sedelskis **II (1)** 663
Sedleckas Alfonsas, Boleslovo **III** 699
Sedleckas Romas **I** 843, 846, 865, 866
Sedleckas Vladas, Juozo-*Miškis* ag. **III** 680
Sedlevičiūtė Stasė-*Vyšnia* **III** 707
Seibutis str. **III** 571
Seibutis Vytautas **I** 10
Seirienė **III** 110
Sejūnas Alfonsas **III** 997
Sėjūnas **III** 934, 935
Sejūnas Jonas-*Gintautas* **III** 990, 996, 1000
Sėjūnas Stasys-*Bizūnas* **III** 933
Sekukė-Janis **III** 380
Selelionis Aloyzas **III** 184
Selemutė **I** 272
Seleva Antanas **I** 12
Seleva **I** 10
Seleva Viktoras **I** 11
Semaška Edmundas **III** 471, 473
Semaško Ivan **II (1)** 363
Semėnas Vytautas **II (2)** 461
Semėnas **II (2)** 537
Semionov str. **II (1)** 61
Senelis **I** 272, 413 **II (2)** 564
Senis, Jaunutis **III** 380
Seniūnas Petras **III** 267
Seniūnas Tomas **III** 267
Seniūnas **II (2)** 460
Senkaitis Teodoras **III** 132
Serapinaitė Vlada **II (1)** 140
Serapinas Aleksas **III** 342
Serapinas Kazimieras **II (1)** 140
Serapinas Petras ag. **III** 769, 785, 789, 790–792, 800
Serapinas Pranas **II (1)** 140
Serapinas **II (2)** 521
Serbentas ag. **III** 738
Serbentas str. **II (1)** 379, 381
Serbentas žr. Kareckas Mykolas
Serdikauskai **II (1)** 644
Serdikauskas Aleksas **II (1)** 636, 638, 647
Serdikauskas Antanas **I** 80 **II (1)** 256, 258, 262, 263, 265, 266
Serdikauskas **II (1)** 573, 646 **II (2)** 200
Serdikauskas Juozas **III** 409
Serdikauskas Juozas-*Perkūnas* **II (1)** 636, 638, 647
Serdikauskas Kazys-*Daktaras* **II (1)** 636, 647
Serdikauskas Vincas **II (1)** 638
Serdikauskienė **II (1)** 644
Serdikevičiai str. **II (1)** 195
Serdikevičius Julius **II (1)** 195
Serebriakov **III** 325
Serebrikovas **III** 132
Sereda **II (1)** 489
Sereika Alfonsas **III** 444
Sereika **II (1)** 78, 568 **III** 429
Sereika Jonas **II (1)** 647
Sereika Juozas-*Sadauskas* **III** 445
Sereika Petras **II (1)** 589
Sereika Vincas **III** 444
Sereika Vincas, Jono-*Jokeris* **I** 392 **II (1)** 75, 86, 92, 648 **III** 444
Sereika-*Čigonas* **I** 258
Sereikaitė **II (1)** 589, 660
Sereikaitė Janė **II (1)** 587, 588
Sereikaitė-Sadauskaitė Ona **II (1)** 568
Sereika-*Jokeris* **II (1)** 93
Sergautis Petras **II (2)** 157
Sergejevas **II (1)** 646

Sernickas Jonas-*Plienas* **III** 723
Sernikas Jonas, Jono-*Jonas, Žolynas* **I** 411
Sevelevičius **I** 320
Severnyj ag. **II (2)** 704 **III** 679
Siaubas žr.Kalytis Bronius
Siaubas-Audra **II (2)** 453
Siaubas **II (2)** 141, 453, 506, 507
Siaurienė Elena **I** 26
Siaurys Kazimieras **I** 25
Siaurys **II (2)** 312
Siaurytė-Kirdeikienė Bronė **I** 25
Syčiov **II (1)** 60
Syčiovas **III** 621
Sidabras **III** 942
Sidaraitė Turbunienė Anelė-*Drebulė* **III** 56 nuotr.
Sidaras Aliesius **III** 873
Sidaras Bronius str. **III** 874
Sidaras Bronius, Jurgio **III** 698
Sidaras Mikas **III** 867
Sidaras Pranas **III** 861
Sidorovič**-***Galinis* **III** 711
Signal ag. **II (2)** 447
Sikadolskas Jurgis **III** 916
Sikadolskis Antanas **III** 906
Sila ag. **II (2)** 447
Silevičiūtė Aldona **I** 468
Silevičiūtė Julija **II (2)** 244, 245, 267, 268
Silimonavičius str. **II (1)** 64
Silinš Voldemars-*Garais (Ilgas)* **III** 607, 615
Silinš Voldemars-*Mikus* (*Miks*) **III** 365, 377
Silnyj ag. **II (2)** 447
Simaitis **III** 12
Simanauskas ag. **III** 559
Simanavičius Gasparas-*Zigmas* **II (2)** 22 nuotr.
Simanavičius **III** 521
Simanavičius Jonas, Antano-*Mažylis* **III** 730
Simanavičius Romas-*Robinzonas* **II (2)** 22, 23, 82, 85, 102, 108, 115, 125
Simaniukas **II (1)** 245
Simanonis Anicetas-*Sigitas* **I** 101, 112, 115, 118, 121, 122, 175, 178, 180
Simanonis Antanas **I** 178
Simanonis Ignas **I** 178
Simanonis Kazys **I** 178
Simanonis Kostas **I** 178
Simanonis Vladas **I** 178
Simansonas Alfonsas-*Karpis* **III** 89, 100
Simas **II (2)** 18, 20, 25, 36, 280, 283, 294, 295, 328
Simaška **I** 429
Simaškaitė-Juzukėnienė Anelė-*Liūtė* **I** 99
Simaškienė Marijona (Marija) **I** 77, 367 **II (1)** 366
Simnickas **II (1)** 681
Simonaitis Aleksas **III** 257
Simonaitis **I** 641 **III** 258
Simonaitis Jonas **III** 257
Simonaitis Jonas, Tomo **I** 419
Simonaitis Povilas **II (2)** 165, 168, 169
Simonaitis Stasys-*Gorkis* **III** 30, 33, 41
Simonaitis Viktoras **III** 257
Simonas **III** 1027
Simonavičius **I** 371, 687, 688 **III** 913
Simonavičius Jonas-*Mažylis* **III** 911, 913
Simonavičius Juozas-*Vasaris* **III** 693, 723
Simonavičius Jurgis **III** 916
Simonavičius-*Sigitas* **II (1)** 472, 474
Simonavičius-*Smilga* **II (1)** 472
Simson August **I** 683
Simsonas **I** 219, 220 **III** 353, 356, 357
Simutis Liudas **II (2)** 560
Sindaravičius-*Genys* **III** 723
Sindikas **II (1)** 639
Sinekovas **I** 88 **III** 940
Sinelnikovas **I** 429, 437
Siniauskas Jonas **II (1)** 14
Siniauskas Petras str. **II (1)** 17
Sinkevičienė Albina **I** 77 **II (1)** 366
Sinkevičius Antanas **II (1)** 704
Sinkevičius Edmundas-*Liūtas* **III** 715

Sinkevičius **I** 78, 80 **II (1)** 150, 207, 214, 329, 340
Sinkevičius Jonas-*Šermukšnis* **I** 99, 138 **II (1)** 340, 342, 367; 11, 19 nuotr.
Sinkevičius Kazys, Jurgio-*Vėtra* **III** 730
Sinkevičius Mykolas-*Aušra* **II (1)** 703
Sinkevičius Petras, Petro-*Lokys* **III** 717
Sinkevičius Petras-*Ąžuolas* **I** 99, 137 **II (1)** 207, 209, 211, 335, 342, 367; 11, 13, 19 nuotr.
Sinkevičius Stasys **II (1)** 163
Sinkevičius Vytas **II (1)** 339
Sinkevičius Vytautas **II (1)** 367
Sinteckas žr. Baltrūnas-Juozas
Sipavičius Alfonsas **II (1)** 501, 502, 504
Sipavičius **III** 422
Sipavičius Jonas **II (1)** 538
Sipavičiūtė **II (1)**
Sipavičiūtė Vitalija **II (1)** 103, 104
Sirbikas (Sirbikė) Jonas-*Žolynas* **II (2)** 7, 299
Sirbikas Jonas, Jono-*Mozė* **III** 160
Sirbikė Jonas-*Starkėnas* **I** 637, 644, 684
Sirbiškis Vladas **II (2)** 675
Sirdikas-*Daktaras* **I** 263
Sirdikevičius Jonas-*Pempė* **I** 59
Sirusas Vytautas **III** 280
Sirutis Balys-*Granitas* **I** 740, 743, 782, 783, 785, 786 **III** 638, 654, 655
Sirutis Julius-*Eimutis (Aimutis)* **I** 730, 731, 742, 743 **III** 638, 651, 654
Sirutis Pranas **I** 889, 892
Sirutytė Anelė **I** 782
Sirvydas Zenonas **III** 337
Sirvydis Antanas **III** 667
Siurba Julius **I** 221, 222
Siurbys Jonas-*Tauragis* **I** 256
Siurbis Jurgis **II (1)** 693
Siurbis Petras **II (1)** 693
Siurbys-Baneckas Bronius-*Špokas* **II (1)** 14, 142, 152
Sizov **II (2)** 77
Skabeikytė Janė **I** 348
Skačkauskas **II (2)** 56, 57
Skačkauskas Adolfas **II (1)** 233
Skačkauskas Jonas-*Jaunutis* **III** 93, 94
Skačkauskas Juozas str. **II (1)** 694
Skačkauskas Juozas-*Strausas* **II (2)** 30 **III** 85, 101
Skaistis **I** 462
Skaistuolė **I** 273
Skaivydas str. **II (1)** 62
Skapaitė Pranė **III** 89 nuotr.
Skaparaitė Birutė **II (1)** 511
Skaparas Povilas **I** 17 **II (2)** 349
Skapas **II (1)** 228
Skapaučiūtės 339
Skardis **III** 799
Skardžiauskas Juozas **II (2)** 503
Skardžius Feliksas**II (2)** 436
Skardžius **I** 466, 471, 472 **II (2)** 320
Skardžius Jonas **I** 462, 470, 471, 473 **II (2)** 384 **III** 506
Skardžiūtė Ona (žiūr. Bielskienė) **III** 555
Skauda-*Kvietkas* **I** 260
Skeberdis **I** 494, 691, 692 **III** 510
Skeberdis Jonas **I** 696
Skeberdis Petras **I** 673
Skeivelas Povilas **III** 584
Skeiveris Andrius **II (1)** 385
Skeiveris Juozas-*Spekuliantas* **II (1)** 239, 385, 386, 389, 436 **II (2)** 147, 157, 197
Skeiveris Pranas **I** 56 **II (1)** 423 **II (2)** 200 **III** 253, 255
Skeiverytė Marytė **II (2)** 157
Skendelis Jonas **III** 712
Skiauteris **I** 418, 499, 671
Skiauteris Povilas **I** 709
Skiltuvas **III** 724
Skinulis Stasys-*Vijūnas* **II (1)** 150
Skinulis Vincas, Mato **II (1)** 150
Skyrininkas žr. Pikauskas Juozas
Skirmantas **I** 358
Skystimas Antanas-*Leknietis, Liekniet*is **II (1)** 346 **III** 478, 484
Skladničenko **I** 247
Skodienė **II (2)** 96
Skodis **II (1)** 489

Skortus Petras, Kazio **II (2)** 617
Skrajūnas **III** 328
Skrajūnas žr. Karbočius Bronius
Skreba Alfonsas-*Klajūnas* **I** 344, 345 **II (2)** 319
Skrebai **II (2)** 691, 693
Skrebė Juozas **II (1)** 389, 434
Skrebė Povilas **II (1)** 383, 389
Skrebė Pranas **II (1)** 239
Skrebė Zigmas **II (1)** 239
Skrebienė Genutė **II (1)** 383, 385
Skrebys Bronius **II (2)** 152
Skrebys **I** 74, 75, 85, 86, 89
Skrebys Izidorius **II (2)** 109
Skruodis Antanas **III** 569
Skruodys str. **I** 495 **II (2)** 674, 675, 679
Skrupskis Juozas **II (2)** 463
Skrupskis Stasys **II (2)** 463
Skrupskis Vytautas **II (2)** 512
Skruzdys **I** 388
Skruzdys Jonas-*Šliauka* **I** 264, 285 **II (1)** 673, 676
Skruzdys Petras **I** 384
Skubeika Vytautas **III** 1016
Skučas **III** 534, 535
Skudrickaitė Ona, Jokūbo **III** 525, 526, 527
Skuja Robertas **I** 875
Skukauskai **II (2)** 90, 95
Skukauskaitė Ona, Prano **II (2)** 101, 133
Skukauskas Alfonsas-*Aleksiukas* **I** 869, 871 **II (2)** 382
Skukauskas **III** 172
Skukauskas Zigmas **II (1)** 600
Skumbinai **II (2)** 65
Skumbinas **II (2)** 31
Skuodis **II (1)** 385
Skuodžiai **II (1)** 644
Skupaitė Antanina **II (2)** 31
Skupaitė Augustina **II (2)** 29
Skupaitės **II (2)** 167
Skupas Antanas-*Bartulis* **II (2)** 29, 31-34, 144
Skupas Bronius **II (2)** 29, 32, 34
Skupas Povilas, Ambraziejaus **I** 894
Skupas Sigitas **II (2)** 30
Skupas Vladas **II (2)** 32
Skupienė **I** 429
Skurdenienė **I** 382
Skurdenis Julius, Mykolo **II (1)** 549, 561, 562
Skurdenis Kazys **II (1)** 537
Skutas **III** 224
Skuturna **I** 515, 536
Slanina Pranas, Petro-*Jokeris* **III** 727
Slanys **I** 489
Slapšinskas Adolfas **I** 743, 755
Slapšinskas Stasys-*Erškėtis* **I** 743
Slapšys Pranas, Petro-*Jokeris, Varna* **III** 719
Slapukas **II (2)** 571-573
Slavinskaitė Ona **III** 983
Slavinskas Juozas **I** 713
Slavinskas Juozas str. **II (1)** 694
Slavinskas Kazys **III** 986
Slavinskas Stasys **III** 980, 994
Slavinskas Vytas (Vytautas) **III** 966, 979, 992, 994, 995, 997
Slaviskaitė Apolonija **III** 959
Slėnienė **I** 28, 434, 456
Slėnys- *Bezrukinas* **I** 583, 668
Slėnys Jonas **I** 672
Slepov **II (1)** 9
Sliekas **III** 225
Sliesoraitis **I** 840
Slyva ag. **I** 898
Slyva žr. Svilas Eugenijus
Slivka Julius **II (1)** 103
Slivka Vytautas **II (1)** 102
Slivka žr. Valikonis Antanas
Slučka Antanas-*Šarūnas* **I** 74, 112, 146, 149, 324, 334, 339, 342, 345, 358, 367, 373, 375 **II (2)** 252, 546, 549, 551, 559, 590, 609 **III** 151
Slučka Bronius-*Ūdra* **I** 345
Slučka Povilas **I** 345
Slučka Stasys **I** 112
Slučkai **II (1)** 304, 305 **II (2)** 548
Slučkos **II (2)** 208
Slušinskas Zigmas **II (1)** 706

Slušnys Vladas **II (1)** 664
Smailienė **II (1)** 502
Smailys Alfonsas-*Kregždė, Klevas* **II (2)** 108, 126, 127, 141, 144
Smailys **III** 382
Smailys Juozas-*Klajūnas, Banštelis* **II (1)** 35, 36, 38 **II (2)** 126, 141
Smailys Pranas **III** 382, 383
Smalinskas Vincas **I** 380
Smalstis **II (1)** 293
Smarkuolis žr. Grenda Stasys
Smatavičius **II (2)** 712
Smauglys **III** 724
Smažinaitės **III** 1013
Smekov **II (1)** 580
Smelyj ag. **III** 695
Smerš ag. **II (1)** 54
Smetona Alfonsas, Baltraus-*Ramūnas, Žygaudas* **I** 271, 277, 298, 814, 816, 819 **II (1)** 14, 166-168, 172-177, 183-185, 188, 199, 201, 209, 213, 226, 241, 243, 245-249, 252, 256, 281, 310, 337, 341, 474, 481, 482, 514; 4, 10 nuotr. **II (2)** 149 **III** 381
Smetona Antanas **I** 60, 91, 148, 233, 432, 454, 528, 605, 651, 637, 838, 801 **II (1)** 172, 186, 217, 219, 225, 355, 676
Smetona Elegijus, Kazio **II (1)** 241, 243
Smetona **II (1)** 51, 52, 106, 107, 110, 167, 176, 228, 242, 391 **II (2)** 465, 466
Smetona Jonas **II (1)** 219
Smetona Marijonas-*Ripka, Komendantas* **I** 819 **II (1)** 14, 20, 105-110, 118, 120, 152, 153, 241, 281
Smetona V. **II (2)** 466
Smetona Vladas **II (1)** 245
Smetonaitė **II (1)** 176
Smetonaitė Irena **II (1)** 166
Smetonaitė Teodora **II (1)** 252
Smetonienė **II (1)** 217, 222
Smidras žr. Banilis Stasys
Smilga **I** 292, 293 **II (1)** 610, 611, 615, 623, 625, 652
Smilga **I** 845
Smilga Jonas **I** 292
Smilga Paulius, Povilas-*Paulius, Vėjavaikis* **I** 219, 220, 262, 278, 287, 292, 298, 299, 300, 391
Smilga Petras (tėvas) **II (1)** 632
Smilga Petras **II (1)** 609, 610
Smilga Petras-*Paklydelis* **I** 261, 292 **II (1)** 632
Smilga Povilas, Juozo-*Paulius* **II (1)** 553, 689
Smilga žr. Burnys Jurgis
Smilgienė **I** 305
Smirnov **I** 715, 716
Smirnovas **II (1)** 500, 501
Snakin **I** 346 **II (1)** 432, 635 **II (2)** 258, 703
Sniečkus **I** 838 **II (2)** 634
Sniegir ag. **II (1)** 58, 59
Snieguolė žr. Kondrotaitė Onutė
Snieška Petras **II (1)** 180, 182
Snieškai **II (1)** 94
Sofija ag. žr. Šeškanaitė Sofija
Soka **I** 601
Sokas ag. **I** 896
Sokolov **II (1)** 378, 379, 380
Sokolovas A. **III** 283, 284
Sokolovas **I** 146, 218, 239, 254 **II (2)** 581 **III** 18, 736, 992
Sokolovas Lionginas **III** 114
Solodovnikov **II (1)** 251
Sologubovas Ivanas str. 321, 422, 431, 445, 475, 478
Solonis Veras **II (2)** 629
Solovjovas Arsenka **I** 629
Solovjovas Vaska **I** 628, 629
Sovičiauskas Antanas **II (1)** 706
Sovičiauskas Stepas **II (1)** 706
Sozanovas **II (2)** 331
Speičys Bernardas **II (2)** 509
Speičys **II (2)** 510
Spekuliantas **II (2)** 150
Sperskas (Sperskis) Jonas, Juozo-*Radastėlis, Ragastėnas* **II (2)** 127, 108, 109, 140, 142
Sperskas Jonas **II (1)** 36

Sperskienė Stanislova **II (1)** 38
Sperskis **II (1)** 38
Spilner **III** 376
Spirgės žr. Tarutytės
Spirikavičienė Stefanija **III** 420, 421, 422
Spragtukas **III** 724
Sprindys Antanas **II (2)** 541, 543
Sprindytė Elena-*Alytė* **II (2)** 541, 553, 562, 566
Sprindytė **II (2)** 543
Sprukulis Janis-*Krauja* **III** 377
Spudas **II (1)** 594, 598, 672
Spugis ag. **I** 897
Spurgas **III** 673
Spurgiai **II (1)** 211, 212
Spurgienė Salomėja-*Alytė* **II (1)** 230
Spurgis Antanas **II (1)** 106
Spurgis **II (1)** 215, 454
Spurgis Mykolas-*Širšilas* **II (1)** 209
Spurgis Povilas **II (1)** 226
Spurgis Povilas-*Šaltis* **I** 59
Spurgis Vladas-*Šaltis* **II (1)** 208, 209, 225, 341, 453,
Spurgis Vladas-*Širšė* **I** 59
Sriubiškis Pranas **I** 574
Sriubiškis Romas **I** 574
Staigys Vytautas, Antano **I** 624
Staikus Bronius-*Voveris* **III** 719
Stakė Albertas **II (2)** 171, 189
Stakė Augustas **II (2)** 187
Stakė **I** 882 **II (2)** 192
Stakė Jonas-*Darius* **II (2)** 201
Stakė Julius, Juozo-*Chomkė, Drąsuolis, Žydas* **II (2)** 117, 122, 130, 141, 148, 163, 164, 202
Stakė Juozas-*Spyglys (Smauglys)* **II (2)** 141, 143, 187
Stakė Jurgis **II (2)** 187
Stakė Leonas-*Darius* **II (2)** 114, 117, 122, 130, 138, 319, 143, 149; 2 nuotr.
Stakė Pranas **II (2)** 34, 163-165, 168
Stakela Steponas **II (2)** 56
Stakelytė **II (2)** 54
Stakeliūnaitė **III** 781
Stakėnas Alfonsas-*Šerkšnas* **II (1)** 518, 540
Stakėnas **II (1)** 442, 541
Stakėnas-*Plaktukas* **III** 448, 452
Stakėnas-*Žvirblis* **I** 259
Stakėnienė Emilija **II (1)** 442
Stakės **II (2)** 171
Stakys **II (2)** 548
Stakutis Pranas-*Kirmėlėlė* **III** 731
Stalas ag. **II (1)** 302, 303
Stalauskas Viktoras **III** 577
Stalemėkas **I** 722, 754
Stalerauskas Adomas **III** 673
Stalerūnas Alfa **III** 684
Stalinas **I** 52, 55, 166, 388, 423, 424, 480, 526, 572, 733, 782, 800, 815, 885
Stalionis Alfonsas **I** 638, 639, 640
Stalionis Jonas **III** 569
Staliūnas **II (1)** 30
Staliūnas Kazys **III** 268
Stalnionis **I** 92, 93 **III** 969
Stancelis Mykolas **II (2)** 367
Stancelis **II (2)** 588
Stančiauskas Jonas **III** 674
Stančiauskas Juozas **III** 674
Stančikaitė Anelė, Domo **I** 894
Stančikaitė Genutė **III** 502
Stančikaitė Stefanija **III** 556
Stančikaitė-Dyrienė Irena **I** 435
Stančikas Algis **I** 428, 435, 441, 444, 448
Stančikas Bronius **II (2)** 411 **III** 552, 554–556, 560
Stančikas **I** 338, 340
Stančikas Juozapas-*Meška* **III** 690, 693, 711, 723
Stančikas Leonas **II (2)** 411
Stančikas Leonas-*Napaleonas* **I** 338, 339
Stančikas Petras-*Uosis* **II (2)** 137
Stančikas Stasys-*Mūras* **III** 712
Stančikas Vaclovas, Liongino-*Šernas* **I** 340, 346, 452 **II (2)** 249
Stančikas Vytautas **I** 435 **III** 251

Stanevičiai **II (2)** 162
Stanevičius Jonas **II (2)** 162
Stanevičius Juozas-*Puškinas* **II (2)** 18, 34
Stanevičius Stasys **II (2)** 162, 172
Stanevičius **II (2)** 85
Stanevičiūtė Kazė **II (2)** 21
Stangvilaitė Aldona **II (2)** 28, 29
Stanikas **I** 35
Stanikienė **I** 35
Stanikūnaitė Stasė **II (1)** 698
Stanikūnas Martynas **II (1)** 45
Stanionis Juozas **II (2)** 244, 245
Stanislauskas Pranas-*Patrimpas* (*Patrimpa*) **III** 673, 873, 891
Stanislovaitis **III** 444
Stanislovaitis Vincas **III** 441
Staniulionis Jonas-*Švyturys* **III** 712
Staniulionis Stasys, Damino-*Vanagas* **III** 725
Staniulis Antanas **III** 245
Staniulis Vytas **III** 245
Staniulis **II (2)** 677
Staniūnas Vladas, Antano **III** 697, 716
Stankelis Albertas **II (1)** 292
Stankelis **II (1)** 328
Stankelis Kazys **I** 59, 94
Stankelis Kostas **I** 94
Stankevičiai **II (2)** 323, 363
Stankevičienė **II (1)** 713
Stankevičienė **III** 393
Stankevičius A. **III** 340
Stankevičius Albinas, Dominyko-*Gaidelis, Gaidys, Šnekutis* **III** 674, 675, 720
Stankevičius Alfonsas **II (1)** 695 **II (2)** 320, 324
Stankevičius Alfonsas-*Ąžuolas* **II (1)** 425
Stankevičius Alfonsas-*Fakyras* **II (1)** 248, 250, 251
Stankevičius Alfonsas-*Šmitas* **I** 258 **II (1)** 373, 702
Stankevičius Antanas **II (1)** 704
Stankevičius Antanas-*Bijūnas* **II (2)** 36, 50, 67
Stankevičius Bronius-*Voras* **II (1)** 372, 373, 703
Stankevičius Edvardas str. **II (1)** 694
Stankevičius **II (1)** 252, 375, 399, 400, 713
Stankevičius Jonas **III** 675
Stankevičius Juozas **II (1)** 705
Stankevičius Juozas-*Puškinas* **II (2)** 103, 144
Stankevičius Jurgis **I** 436
Stankevičius Jurgis-*Liūtas* **II (2)** 18, 50, 67, 70, 80, 104, 108, 117, 183
Stankevičius Kazys **II (1)** 704, 712
Stankevičius Kostas **II (1)** 704
Stankevičius Petras str. **III** 767
Stankevičius Petras, Vinco **III** 724
Stankevičius Petras-*Kumštis* **III** 714
Stankevičius Stasys **II (1)** 373, 705
Stankevičius Stasys-*Balandis* **III** 674, 675, 693, 694
Stankevičius str. **III** 739, 777
Stankevičius Valentas, Igno (Valentinas, Vladas)-*Raišelis, Tigras* **II (2)** 30, 139-141, 143, 148, 186, 201, 319, 330, 331
Stankevičius Valentas-*Tigras, Ievutė* **II (1)** 439
Stankevičius Vytautas, Dominyko-*Krūminas* (*Krumenas*) **III** 675, 720
Stankevičius Vytautas-*Kurkinas* **III** 674, 693
Stankevičius Vladas str. **II (1)** 697, 712
Stankevičius Vladas-*Raišelis* **III** 205
Stankevičius Vladas-*Tigras, Raišelis* **I** 880
Stankevičius **II (2)** 128, 192, 201, 319, 324
Stankevičius-*Lena* inf. **III** 75
Stankevičius-*Voras* **I** 258
Stankevičiūtė Alfūnė-*Trakėnka* **I** 226, 242, 243, 297, 308
Stankevičiūtė Marytė **I** 311

Stankevičiūtė Veronika-*Juozapota* **I** 419
Stankūnaitė Stasė **II (1)** 372
Stankūnas Aleksas **I** 517
Stankūnas Algimantas **I** 537 **II (2)** 684, 686
Stankūnas str. **I** 732, 776
Stankūnienė Ona **II (1)** 44
Stankus Bronius, Stasio-*Voverė* (*Voveris*) **III** 693, 727
Stankus Vacys **I** 49
Stankus **II (2)** 412, 414
Staranevičius Juozas, Antano-*Patrimpas* **III** 726
Starkus Antanas-*Montė*, *Uosis*, *Blinda* **I** 112, 115, 117-120, 322-329, 336-338, 342, 348, 349, 351, 359, 362, 365, 367, 368, 372, 548, 554-556, 559, 560, 598, 599, 602, 603, 607 **II (1)** 417 **II (2)** 411-413, 423-427, 429, 430, 433, 437, 440, 443, 508, 510, 511-514, 516-519, 559, 615-617, 691; 31 nuotr. **III** 151
Starkus Feliksas **I** 322 **II (2)** 508, 617
Starkus Jonas **II (2)** 515
Starkus Romas **I** 525
Starkus str. **II (1)** 62
Staržinskas **III** 243, 244
Stasė-Jadvyga J. ag. **III** 1022, 1028
Stasevičius Juozas **II (1)** 259
Stasevičius Valerijonas **II (1)** 80 **III** 444
Stasevičius-*Vilkas* **I** 258
Stasilionis Povilas-*Vilkas* **II (2)** 550
Stasiškis Bronius-*Sukūrys* **I** 743, 770, 782 **III** 627, 629, 631, 632
Stasiškis Feliksas-*Smūgis* **I** 743, 770, 782 **III** 627, 629, 632, 640
Stasiškis Ignas-*Burtininkas, Dub* ag. **II (1)** 30, 34, 40, 48, 514
Stasiškis **II (2)** 540
Stasiukaitė **II (1)** 483
Stasiukaitis **II (1)** 158, 215, 321
Stasiukaitis Jonas-*Ąžuolas* **I** 100 **II (1)** 14
Stasiukaitis Jonas-*Ežys* **I** 59
Stasiukaitis Juozas **II (1)** 46
Stasiukaitis Povilas **II (1)** 46
Stasiukaitis Vaclovas (Jonas) **II (1)** 1, 5, 9 nuotr.
Stasiukaitytė Liuda **II (1)** 46
Stasiulionis **I** 851 **III** 821
Stasiulis Viktoras **II (2)** 617
Stasiūnas ag. **II (2)** 703
Stasiūnas Antanas **II (2)** 274
Stasiūnas **I** 57, 577 **II (1)** 101, 475
Stasiūnas Jonas **II (2)** 289
Stasiūnas Juozas-*Pavasaris* **III** 89
Stasiūnas Matas-*Misiūnas* **II (2)** 30
Stasiūnas Pranas-*Bijūnas* **III** 710, 723
Stasiūnas Stasys **II (2)** 698
Stasiūnas str. **III** 108
Stasiūnienė Eugenija **II (2)** 698
Stasiūnienė Genė **I** 578
Stašaitis Česlovas **III** 246
Stašelis Augustas str. **III** 619
Stašelis **III** 591, 620
Stašelis Kazys-*Griausmas* **III** 1007, 1009, 1015-1017; 88 nuotr.
Stašinskas Romualdas, Motiejaus-*Beržas* **III** 729
Stašys Bronius-*Lapė* **II (2)** 85, 93, 94, 96, 117, 163, 170, 172; 10, 4 nuotr.
Stašys **I** 521, 529, 663, 669
Stašys Jonas **I** 512, 520, 526, 530
Stašys Petras **II (2)** 204
Stašys Vytautas **II (2)** 404
Staškevičius Antanas-*Skrajūnas* **III** 326
Staškevičius **I** 320 **II (1)** 432 **II (2)** 233, 260, 262, 288, 289, 297, 309, 448, 591, 594, 599, 710, 715 **III** 215, 216
Staškevičius Jonas-*Aušra* **II (2)** 590, 598
Staškevičius Juozas-*Ūdras* **II (2)** 599
Staškūnas **I** 638
Staškūnas Petras **III** 447
Staškutė **I** 475
Statkevičienė **II (1)** 513

Statkevičius Jonas **III** 423
Statkevičiūtė Katrytė **I** 244, 311
Stauga Kazys **II (1)** 79
Stefan Hofman-*Jumba* **I** 588, 603
Steiblys Antanas **III** 946
Steiblys Bronius-*Marsas* **III** 982, 983
Stekulienė **II (2)** 459
Stepanova **II (2)** 518
Stepas ag. **II (1)** 44
Steponavičienė **I** 748
Steponavičius Albinas **III** 919, 921
Steponavičius Antanas-*Viksva* **III** 922
Steponavičius Bernardas, Alekso-*Milžinas* **I** 834, 848, 853 **III** 726, 832, 834
Steponavičius **I** 721, 748 **II (2)** 543 **III** 235
Steponavičius Pranas-*Laimutis* **III** 718
Steponavičius Silvestras-*Paukštis* **III** 693, 723
Steponavičius Vincas, Alekso-*Vebras* **III** 709, 711
Steponavičius Vytautas-*Žaltys* **III** 919, 922
Steponavičius Vladas-*Lazdynas* **III** 919, 921, 922
Steponavičius-*Kraputis* **III** 723
Steponavičius-*Matas* **III** 25
Stepulionis **III** 511
Stiklas **I** 60, 99 **II (1)** 340
Stiklas žr. Jakubonis Bronius
Stiklinskas Antanas **I** 38
Stiklinskas **I** 41
Stiklinskas Vincas **I** 38
Stimburys Antanas-*Tankistas* **II (1)** 264, 340, 346, 364, 365 **III** 447, 459, 478, 483, 484, 485, 486
Stimburytė **II (1)** 262
Stipinas Aleksas **III** 156, 160, 166
Stipinas Povilas **III** 160
Stipruolis **I** 271, 272, 441
Styra Alfonsas **I** 531
Styra **I** 491, 496, 522, 537, 634, 710
Styra Petras, Juozo **I** 625.
Styra Romas, Petro-*Romas*, *Rėksnys*, *Žaibas* **I** 414, 490, 492, 495, 502, 505, 507, 525, 532, 537 **II (2)** 264, 659, 674, 675, 677, 705, 706; 28, 30, 49 nuotr. **III** 28 nuotr.
Stokė Jonas **II (2)** 15
Stokienė **III** 347, 355
Stokis Juozas-*Labutis* **III** 347, 348, 353, 354
Stonys Dominas, Simono **III** 697
Stonys Juozas-*Verpetas* **III** 284
Stonys str. **II (1)** 61
Stonkus Saulius **I** 438
Stonkus str. **II (1)** 64
Storožuk **II (2)** 263, 264
Storsis ag. **II (2)** 616
Stoškūnas Jonas **II (1)** 257, 261
Stoškus Albertas, Kazio-*Dainotas, Duanas, Ulonas* **III** 323
Strausas žr. Skačkauskas Juozas
Stravinskas **I** 357 **II (2)** 373
Stravinskas Stasys **I** 345
Strazdas Antanas-*Kriaučius* **III** 186, 193
Strazdas **I** 269 **II (2)** 140
Strazdas **III** 40, 42–47, 49, 50, 52, 76
Strazdas Juozas **III** 48
Strazdas Vincas-*Lapelis* **III** 84 nuotr.
Strazdas Vytautas-*Bebras* **II (2)** 577 **III** 491; 84 nuotr.
Strazdas Vytautas-*Klausutis* **III** 84 nuotr.
Strazdas žr. Rimaitis Stepas, Smetona Elegijus
Strazdelis **III** 664
Strazdinš Žanis-*Žanis* **III** 377
Streikus Antanas-*Tamošius* **I** 610, 611, 619, 621
Streikus **I** 612
Streikus Izidorius-*Girėnas* **I** 609, 616, 620 **III** 592
Streikus Juozas-*Stumbras* **I** 619, 620, 621, 616 **II (1)** 349 **III** 592, 619
Streikutė Valė **I** 614
Strekolov **II (1)** 592
Strelkov **I** 715, 716
Strička **II (2)** 613
Strielčius žr. Pakulevičius Albinas

Strigūnas Antanas **II (1)** 384
Strigūnas Vladas **II (1)** 433
Strikulis Stasys-*Fricas* **II (1)** 371, 702
Strikulis-*Debesėlis* **I** 264
Strioga Antanas **I** 61
Strioga **I** 132, 183 **II (1)** 344
Striogai **II (1)** 294
Striogaitė Jadvyga **III** 1010
Striogaitė Vacė **III** 1010
Striogaitė-Žilienė Zofija-*Klajūnė* **I** 98 **II (1)** 268, 294, 296, 320, 340, 342
Striška (Strižka) Adolfas-*Klevas* ag. **I** 711, 714 **II (2)** 713, 714
Striukaitė Zosė **I** 358, 359, 364
Striukas Albinas **I** 364
Striukas Albinas str. **III** 439
Striukas Pranas **II (2)** 419
Striukis **II (1)** 85, 569
Strižka **I** 502
Strockis **II (1)** 596
Strolia Povilas **II (2)** 188, 189
Strolytė Onutė **I** 46
Strujus žr. Račinskas Stasys
Strumskis Jonas **III** 604
Stukaitė Aldona **II (2)** 421
Stukaitė Alvina (Elvyra) **I** 743, 771, 777
Stukaitė Janė **I** 743, 771
Stukas Balys **II (2)** 504
Stukas Bronius, Prano-*Saulius* **I** 339, 342, 348 **II (2)** 617; 18, 21 nuotr.
Stukas **I** 31, 884
Stukas Jonas **I** 328 **II (2)** 423
Stukas Povilas-*Tėvas* **I** 738, 742, 743, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777 **III** 638, 639
Stukas Tomas **I** 32
Stukas Vincas **II (2)** 271
Stukas Vladas **I** 335
Stukas **II (2)** 362, 504
Stukienė Emilija, Juozo **I** 337, 442
Stukienė **I** 32, 731
Stukienė Ona **I** 32
Stukienė Ona-M*očiūtė, Motina* **I** 742, 743, 771, 776 **III** 638, 639
Stulgaitytė G. **III** 283, 284
Stulpinienė **I** 170
Stumbras žr. Janulis Mykolas
Stumbrienė Julija **I** 525, 526, 529
Stumbrys Albinas **I** 591
Stumbrys Alfonsas **I** 589 **II (2)** 415
Stumbrys **I** 606 **II (2)** 533
Stumbrys Jonas **II (2)** 51 nuotr.
Stumbrys Jurgis **I** 594
Stumbrys Pranas **I** 589
Stumbrytė Genutė **I** 594
Stumbrytė **I** 595
Stumbrytė Janytė **I** 590
Stumbrytė-Šešelgienė Vanda-*Vestalė* **I** 584, 587
Stuoka Antanas **I** 33
Stuoma Vaclovas **III** 501
Subatavičienė **I** 333
Subatavičius **I** 333
Subatis **I** 62, 63, 67, 68, 171, 175
Subatis str. **II (1)** 222, 258, 287, 292
Suchovėj **II (2)** 591, 601, 605, 611
Sučyla **III** 423
Sučiūra **I** 491
Sudeikis Bronius **I** 178, 180
Sudeikis Liudas **I** 178
Sudikas Petras-*Gamletas* **III** 326
Sudikas str. **III** 339
Sudnikas Stasys **III** 476
Sukauskas Alfonsas **III** 506
Sukauskas Bronius **II (2)** 646, 651 **III** 576
Sukauskas Jonas **III** 506
Sukauskas Jonas, Antano-*Travinas* **II (2)** 621, 622, 652
Sukauskas Petras, Antano-*Biržietis* **II (2)** 620-623, 646, 652
Sukauskas Povilas, Antano **II (2)** 652
Sukčius žr. Petruškevičius Vytautas
Sūkurys **III** 664
Sūnelis žr. Trakimavičius Vytautas
Sūnus **I** 260
Surmilavičius Antanas-*Dūmas* **III** 702
Surmilavičius Kazys-*Klevas* (*Klevelis*) **III** 671
Survila **II (1)** 407, 462 **III** 678

Survila Juozas-*Šarūnas* **I** 819 **II (1)** 22, 23, 29, 40, 255, 355, 363-365 **III** 447, 475
Survila Justinas, Jono-*Karklas* **III** 731
Survila Kostas **I** 248
Survila kun. **I** 364, 365
Survila Vytautas, (Vytas), Kazio - *Draugas, Drūtas Vytas, Žaibas* **I** 59,436, 449 **II (2)** 132
Survila **II (2)** 478
Suslavičius Bronius-*Liepa* **I** 865 **III** 683, 787
Suslavičius Vaclovas-*Klevas* **III** 684, 745, 796
Suslovas **I** 832 **II (2)** 198
Suslov **II (2)** 197 **III** 278
Susnys Algis **I** 56 **II (2)** 200
Susnys Jonas, Romo, *Alambardi* **II (2)** 622, 629 **III** 538, 545
Susnys str. **I** 536
Sustumaitė **II (2)** 164
Suvaizdis Adolfas **II (2)** 658
Suvaizdis **I** 655, 695 **II (2)** 531
Suvaizdis Jurgis **I** 656, 657
Suvaizdis Mykolas, Motiejaus, *Žolynas-Sakalas* **I** 413, 493, 516, 517, 678, 679, 682, 686, 687, 692, 709, 710, 713 **II (2)** 28, 29 nuotr.
Suveizdis Jurgis **III** 562
Svajūnas **III** 115, 709
Svaldenis Kazys **II (1)** 37
Svarinskas Alfonsas kun. **I** 56, 168, 653
Svarinskas **II (1)** 529 **III** 472, 476
Sveikota **I** 614
Sventickas Jonas, Stasio **III** 721
Sventickas Stasys, Stasio-*Graužinis* **III** 721
Svėris (*Smilga)* **III** 672
Sverstnik **I** 169
Svetikas Bronius **II (1)** 534
Svetlauskas Jonas-*Rolandas* **III** 345
Svetlavičius Jonas **III** 107
Sviderskai **II (1)** 712
Sviderskas **II (1)** 158
Svilas (Svilikas) Mykolas-*Genys* **III** 730, 876, 891; 52 nuotr.
Svilas Alfonsas-*Straikus, Streikus* **I** 742, 782 **III** 636, 651, 654
Svilas Bronius-*Aidas* **III** 636, 639
Svilas Bronius-*Jaunutis* **I** 731, 742, 776, 777
Svilas Eugenijus-*Slyva* **III** 676, 682, 784, 786, 798, 815
Svilas-*Karijotas* **I** 864
Svilas-*Serbentas* **I** 821, 822
Sviridovas **I** 659
Svirplytė Emilija-*Milė* **II (2)** 22, 24, 34, 82, 164
Svogūnas **II (1)** 695
Svoj ag. **II (1)** 23
Šablevičienė **II (1)** 454
Šablevičius **I** 183
Šablevičius Petras **II (1)** 454
Šablevičius Vincas **I** 426
Šablickaitė Janina **II (2)** 377
Šablickas Juozas **I** 517
Šablinskas Jonas, Juozo **II (2)** 105, 134
Šabluckis **II (2)** 160, 161
Šagamogienė-Vaznonytė **I** 225
Šaka ag. **I** 267
Šaka Motiejus-*Gabrys* **III** 687
Šaka Vincas-*Gabrys* **III** 704
Šakalevičius Alfonsas-*Gintautas* **II (2)** 678, 682
Šakalevičiūtė Aldona **II (2)** 678
Šakalys Alfonsas-*Gintautas* **II (2)** 407
Šakalys Edvardas **I** 181
Šakalys **I** 181, 182
Šakalys Julius **I** 26, 27
Šakalys Leonas **I** 178
Šakalys Povilas, Augusto-*Škirpa* **II (2)** 621, 652
Šakalys Romas **I** 515, 525, 574 **II (2)** 698
Šakalys Vladas **I** 56
Šakalys žr. Baravykas Jonas-*Vygandas*
Šakalys **II (2)** 531
Šakalytė **I** 429
Šakalytė Stasė **I** 176

Šakalytė-Tijūšienė **I** 27
Šakelė Bronius **II (1)** 146
Šakėnas **II (1)** 323, 650
Šakėnas Petras-*Kūmas* **I** 59 **II (1)** 487
Šakiai **II (2)** 647, 682
Šakys Jonas **I** 531**II (2)** 644; 53 nuotr
Šakys Petras **I** 531 **II (2)** 618, 644, 646, 53 nuotr.
Šakytė Liuda **II (2)** 53 nuotr.
Šakmanas **II (1)** 225
Šalaka Rokas **II (2)** 504, 505
Šalkauskas Bronius **I** 382
Šalmas **III** 724
Šalna ag. **II (1)** 380
Šalna **I** 838 **III** 724
Šalna žr. Matuzevičius Jonas
Šalna-Ch.A. (Lopačinskas) ag. **III** 736
Šaltenis **II (2)** 537
Šaltis Edmundas **I** 557
Šaltis Edvardas **II (2)** 409
Šaltis **I** 556 **II (2)** 410
Šaltis Jonas **I** 531 **II (2)** 409
Šaltis Lionginas-*Zigmas* **I** 497, 498, 556, 557 **II (2)** 409, 410, 414, 682
Šaltis Motiejus **II (2)** 409
Šamarauskas str. **I** 789, 790
Šamšonas Gaudentas **III** 558
Šamšonas **I** 431
Šantaras **II (1)** 377, 378
Šaparnis Antanas **II (2)** 98
Šaparnis **II (2)** 194
Šapas Antanas-*Sunka* **I** 893
Šapas Vincas, Antano **I** 893
Šapelis Alfonsas **II (2)** 357, 358
Šapelis **III** 360, 361
Šapienė **I** 894
Šapinskas Stasys, Kosto **I** 894
Šapka **I** 440, 604
Šapnagaitės **III** 129
Šapola **II (2)** 604
Šapolas Petras **II (2)** 604
Šapranauskas Bronius **II (2)** 621, 628, 630, 653 **III** 576
Šapranauskas (Danielius), (Danas), Danis, Igno **I** 624, 898, 899 **II (2)** 628, 630, 631 **III** 576
Šapranauskas Vytautas **II (2)** 646
Šapuola Rapolas **II (1)** 422
Šarapovas Aleksas **I** 790
Šaras Aleksas **III** 350
Šaras Kazys **III** 347, 348, 350, 353, 355
Šaras Romualdas-*Tarzanas* **III** 353
Šarienė-Bujanauskienė Natalija **III** 349
Šarka **III** 799
Šarkanai **III** 124
Šarkanas Jonas, Juozo-*Aras, Liepa*, **I** 879, 894 **II (2)** 184, 186, 16 nuotr.
Šarkanas Pranas, Jono-*Frinka-Generolas* **I** 894
Šarkanas **II (2)** 185
Šarkauskas **II (1)** 676
Šarkis **II (2)** 139, 253, 411
Šarkiūnas Adolfas-*Vanagas* **II (2)** 621, 630, 631, 653
Šarkiūnas **I** 532
Šarūnas **III** 787
Šarūnas žr. Slučka Antanas
Šarūnas **II (2)** 27, 28, 84, 89, 90, 95, 96, 423, 436, 441, 442, 610, 693
Šarvuotis **II (2)** 100, 114, 115
Šaržas ag.L.A. **I** 273, 274, 275, 276 **II (1)** 567, 574
Šataitė **II (2)** 28
Šatalinas str. **III** 892, 904, 913, 914
Šatas Vincas **III** 444
Šateika Jonas **I** 886
Šatkauskas Vladas-*Lazdynas* **III** 785, 787
Šaučiūnai **II (2)** 699
Šaučiūnaitė Monika **I** 535
Šaučiūnas Albinas, Jono **II (2)** 619
Šaučiūnas Alfonsas, Jono **I** 531 **II (2)** 619
Šaučiūnas Jonas, Jono -*Neris, Kadugys* **II (2)** 293, 294, 300; 3, 15 nuotr. **III** 159
Šaučiūnas Petras, Jono-*Erelis, Petras,*

Žiogas **II (2)** 151, 286, 293, 294, 298, 300; 15 nuotr. **III** 159
Šaučiūnas Petras **II (2)** 618
Šaučiūnas Romas **II (2)** 699
Šaučiūnas Stasys **II (2)** 699
Šaučiūnienė **II (2)** 305
Šauklys Vytautas-*Šauksmas* **II (2)** 558, 559
Šauksmas **I** 124
Šaulienė Milda, Jurgio-*Milda* **I** 717
Šaulinskaitė **II (2)** 515
Šaulinskas **II (2)** 515
Šaulys Antanas **II (1)** 47
Šaulys Kazys **II (1)** 158, 159
Šaulys Romualdas **II (1)** 693
Šaulys Stasys **II (1)** 14
Šaulys Stasys, Kazio-*Stipruolis* **I** 699, 700, 705, 717
Šaulys str. **II (1)** 61
Šaulys žr. L. ag.
Šaulys-*Stasiukas* **I** 259
Šavyra Klemensas str. **III** 731
Šaviras Jonas, Jurgio-*Uosis* **III** 719
Ščepanov **II (1)** 63
Ščepkauskas Alfonsas-*Pravienis* **III** 732
Ščerbickas **I** 35 **II (1)** 665
Ščiganščenko **II (1)** 421
Ščiukinas **I** 315, 316
Šedys Antanas **II (2)** 636, 651
Šedys **III** 576
Šedys Jonas **III** 585
Šedys Kazys **III** 586
Šediškienė **II (1)** 122
Šedžiai **II (2)** 633
Šegamogas-*Savanoris* **I** 264
Šegamogienė Marytė **I** 284
Šeibokas Stasys, Justino-*Tėvas, Žiedas* **II (1)** 438 **II (2)** 116, 137, 140, 142, 143
Šeibokas Vladas-*Baritonas* **II (2)** 140, 143
ŠeibokasVladas **II (1)** 439
Šeikus Matas **I** 721, 751, 752
Šeinauskas **II (2)** 414, 686
Šemagogas-*Algis* **I** 257
Šembergas **II (1)** 14 **II (2)** 381
Šemeta Povilas **III** 467
Šemežienė **II (1)** 133, 134, 135
Šemežys Antanas **II (1)** 130
Šemežys **II (1)** 40, 44, 82, 112, 126, 128, 129, 131 **III** 1026
Šemežys Juozas-*Tikras Brolis* **II (1)** 14, 119, 130, 160, 701
Šemežys Mykolas-*Putinas, Aras* **I** 268, 298, 819 **II (1)** 14, 109-111, 113, 114, 118, 125, 127, 130, 157, 160; 1, 9 nuotr. **III** 381, 478
Šemežys Vincas **II (1)** 371, 706
Šemežys-*Kiškis* **I** 259
Šemežys-*Makliakas* **III** 1020
Šemežytė **II (1)** 135
Šemežytė Ona **II (1)** 130
Šemežytė Stasė **II (1)** 130
Šemin str. **II (1)** 64
Šepetytė Ona, Prano **I** 717
Šeputė Rima **II (1)** 647
Šereika Jonas, Jono **I** 624
Šereiva Ignas-*Plukas* **III** 121
Šereiva **II (1)** 448
Šereiva Justinas **III** 111
Šerelienė **III** 995
Šerelienė Marytė (Marijona)-*Šermukšnė* **III** 487, 491, 932, 934–936, 1019
Šerelis Adolfas (Albinas), (Alfonsas)–*Žydrūnas, žygūnas* **II (2)** 577 **III** 990, 994, 995, 1000, 934
Šerelis-*Aviatorius* **III** 935, 936, 971, 972
Šerelis-*Tigras* **III** 487
Šerelytė Joana, Juozo **III** 700
Šerkšnas gyd. **I** 286 **III** 420
Šerkšniovas Jakovas-(Tripilis Jokūbas) **II (2)** 621, 652
Šermukšnis **III** 280, 360, 361
Šermukšnis žr. Vaičekonis Antanas
Šermukšnis **II (2)** 137, 150, 181, 456, 458-460, 462
Šernaitė Apolonija **III** 13, 34
Šernaitė Emilija-Matilda, Martyno **III** 526
Šernas ag. **III** 283

Šernas **II (1)** 282 **II (2)** 141 **III** 126, 128, 132, 664, 724, 930
Šernas Liudvikas **III** 511
Šernas žr. Montvila Stasys, Stančikas Vaclovas
Šernas-II **III** 724
Šeromskaitė **II (1)** 504, 505
Šešiapūdis žr. Kadžys Vytautas
Šeškanai **III** 128
Šeškanaitė Sofija ag. **I** 419 **III** 121, 129
Šeškanaitė žr. Markevičienė
Šeškanaitė-Markevičienė Adelė, Kazio-*Marin* ag. **I** 421
Šeškanas Alfonsas-*Klikūnas* **I** 394, 395, 419-421 **II (2)** 30 **III** 129
Šeškanas Steponas **III** 128
Šeškas žr. Vogulis Vytautas
Šeškas **II (2)** 21 **III** 33
Šeškauskas Stasys, Balio-*Erelis* **I** 624
Šeškus **I** 381 **II (2)** 11
Šeškus Mykolas **II (2)** 164
Šeštokaitė Genė-Birbilienė **I** 79, 180, 181
Šeštokas **I** 92, 93, 121 **II (1)** 226
Šeštokas Pranas **II (1)** 304
Ševčenko **II (1)** 61
Ševeliovas **I** 189
Ševelis str. **II (1)** 64
Šiaučiulis Antanas **II (2)** 540
Šiaučiulis **II (1)** 684
Šiaučiulis Vytas **II (1)** 439
Šiaučiūna Irena **III** 376, 377
Šiaučiūnaitė **I** 581, 582
Šiaučiūnas **I** 7, 23, 35, 103, 104, 115, 578, 579 **II (2)** 238
Šiaučiūnas Jonas, Jono-*Neris*, *Kadugys* **I** 411
Šiaučiūnas Petras, Jono-*Petras*, *Erelis* **I** 410
Šiaučius žr. Andriuškevičius Petras
Šiaudinis **III** 716
Šibaila Juozas (Jonas), Tomo-*Diedukas*, *Merainis* **II (1)** 249, 252 **II (2)** 112 **III** 340, 918, 943, 991, 1019; 85 nuotr.
Šidlauskai **II (2)** 350, 376, 378, 380, 670
Šidlauskas Albinas **I** 497, 798, 510, 513, 525, 553, 587, 630, 693 **II (2)** 377, 648; 23, 26 nuotr. **III** 550, 551, 558; 30 nuotr.
Šidlauskas Algis **III** 505
Šidlauskas **I** 515, 704, 709 **II (1)** 374, 426 **III** 237
Šidlauskas Jonas **I** 510, 513, 587, 709 **II (2)** 377, 378, 648, 650
Šidlauskas R. **I** 343, 485, 486
Šidlauskas Stasys **II (1)** 705 **II (2)** 404
Šidlauskas Stasys **III** 506
Šidlauskas Stasys, Stepono-*Tigras* **II (1)** 449
Šidlauskas Stasys-*Šarūnas* **I** 59
Šidlauskas Vladas-*Genys* **III** 132, 232
Šikšna **II (1)** 484
Šikšnys Jonas **II (1)** 668, 670;
Šikšnius Kazys **I** 561
Šilaika Antanas **II (2)** 520
Šilaika **II (1)** 279
Šilaika Juozas **II (2)** 511, 513
Šilaika Juozas-*Švedrys* **I** 104, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 121, 122, 175, 180, 226, 270
Šilaika Juozas-*Vingrys* **II (1)** 305
Šilaika Vytautas-*Šilas* **II (2)** 508
Šilaikai **II (1)** 387
Šilaikienė Aldona **III** 199
Šilas Antanas-*Kovas* **I** 904 **II (2)** 30, 34, 129, 166, 167, 229, 342, 345, 365 **III** 201, 205, 206
Šilas Povilas **II (2)** 354
Šilas **II (2)** 216, 343
Šilas **II (2)** 30, 365
Šileikai **III** 969
Šilinas Justas **I** 56 **III** 254
Šilingas **I** 848
Šilinis Domas **I** 355, 356
Šilinytė Vlada **I** 356
Šilys Julius **I** 521
Šiliukas **II (1)** 472
Šiliūnas Jonas **II (2)** 645
Šilkaitytė Birutė **II (2)** 12

Šilnikov **I** 417, 900 **II (2)** 132
Šimalionis Kazys **II (1)** 57
Šimalionis Petras **II (1)** 57
Šimanauskas Romas **II (2)** 620
Šimanskas Aleksas, Martyno-*Tigras* **III** 718
Šimanskas Jonas **II (1)** 229, 231
Šimanskas Petras **II (1)** 229
Šimanskas Stasys **III** 770, 772
Šimanskas Stasys, Martyno-*Liūtas* **III** 718
Šimanskis Jonas-*Minskas* **II (1)** 453, 454
Šimbelis Petras **III** 161
Šimėnas A. **II (2)** 414
Šimėnas Alfonsas **III** 572
Šimėnas Bronius **I** 59
Šimėnas Juozas-*Berželis* **I** 345
Šimėnas Pranas **III** 572
Šiminskas **II (1)** 257
Šimkevičius Bronius **II (2)** 394
Šimkevičius Jurgis-*Piernikas, Prapuolenis* **II (2)** 13 nuotr.
Šimkevičius **II (2)** 51, 52
Šimkienė **II (1)** 618
Šimkūnaitė Veronika **III** 278
Šimkūnas Bronius-*Laimutis, Uošvis* **II (2)** 288
Šimkūnas Izidorius **III** 899
Šimkūnas Jonas **III** 261, 266, 278
Šimkūnas Jurgis-*Jurgis* **I** 339
Šimkūnas **II (2)** 512 **III** 262, 900
Šimkus **II (1)** 467
Šimkus Petras-*Trenksmas* **I** 71, 97 **II (1)** 277, 294, 340; 15 nuotr.
Šimkus Stasys **III** 218
Šimkus Vytas **I** 43, 44, 45
Šimkus Vytautas, Jurgio **II (1)** 463, 464, 467
Šimoliūnaitė Birutė **III** 224
Šimoliūnas ag. **III** 236
Šimoliūnas Alfonsas-*Lapė* **III** 138, 222, 229, 231
Šimoliūnas Antanas **III** 138, 221, 229, 231
Šimoliūnas Antanas-*Tarzanas* **I** 59
Šimoliūnas Jonas-*Špatas* **III** 138, 231
Šimoliūnas Juozas-*Kriauza* **III** 138, 229, 231
Šimoliūnas Povilas-*Levingstonas* **III** 138, 221, 231
Šimoliūnas Vladas-*Tauras* **III** 132, 231, 232
Šimoliūnas **II (2)** 181
Šimonėliai **II (2)** 555
Šimonėlis Liudvikas **II (2)** 555
Šimonėlis **II (2)** 249
Šimonienė Emilija (Ema), Ernesto **I** 493, 414, 697, 700, 701, 703, 706, 710, 711, 715 **III** 517, 518
Šimonis Dominykas **I** 13
Šimonis Jonas (Aloyzas)-*Šposas* **II (2)** 591, 592, 594, 598; 52 nuotr.
Šimonis Kazys **I** 13
Šimonis Marijonas **III** 731
Šimonis **II (2)** 249, 598, 600, 605
Šinkevičius Alfonsas **II (2)** 92
Šinkevičius Bronius **III** 505, 563
Šinkevičius **II (2)** 39
Šinkevičius-*Jasinskas* ag. **II (1)** 43
Šinkūnai **II (1)** 383 **II (2)** 327
Šinkūnaitė-Idzevičienė Marytė **II (1)** 419
Šinkūnas (Jozevičius) Jonas-*Brolalis* **I** 343
Šinkūnas Alfonsas **III** 611
Šinkūnas Antanas **II (1)** 419 **III** 588, 602, 608
Šinkūnas Bronius-*Laimutis, Uošvis* **I** 340, 346 **II (2)** 220, 221, 229, 248, 249, 315, 319, 322, 325, 326, 332, 333, 336-340, 452 **III** 214, 215, 219
Šinkūnas **I** 30 **II (1)** 406 **II (2)** 333, 709
Šinkūnas Jonas **II (1)** 383, 384 **II (2)** 446
Šinkūnas Jurgis **II (2)** 446
Šinkūnas Kazys-*Oželis* **I** 59, 343 **II (1)** 383, 384, 410, 411, 419, 421, 435; 25 nuotr. **II (2)** 132
Šinkūnas Petras **III** 595

Šinkūnas Viktoras, Jono **I** 619
Šinkūnas Vytautas-*Kariūnas* **I** 340, 346 **II (2)** 249, 312, 315, 319, 322, 326, 332, 336, 337, 452
Šinkūnas Vladas-*Juziuks* (ag. *Kareckas*) **III** 588, 591, 594, 605
Šinkūnienė **I** 629
Šinska Albinas **II (2)** 640, 650
Šinska Bronius **II (2)** 377
Šipaila Zigmas **I** 800
Šipelis Povilas **II (1)** 676
Šipelis Stanislovas (Stasys)-*Fricas* **I** 262 **II (1)** 673
Šipelis str. **III** 213
Šipelis **II (2)** 291
Šipulskis žr. Daukša Ignas
Šipulskis **II (2)** 98, 121, 150
Širipovas **I** 395
Širka Aleksas str. **II (1)** 17
Širka **II (1)** 29, 163
Širka Jonas **II (1)** 14
Širka Lionginas-*Jablonskis* **I** 819 **II (1)** 14
Širka Mykolas **II (1)** 18
Širka Pranas, Mato str. **II (1)** 17, 48
Širka Stasys **II (1)** 14, 18, 140
Širka Vilius **II (1)** 140
Širka Vincas str. **II (1)** 17, 34, 41
Širka Vytautas **II (1)** 140
Širkaitė Adėlė **II (1)** 140
Širka-*Kulevas* **I** 259
Širmulys Jonas **III** 388, 417
Širmulys Petras **II (1)** 694, 695
Širmulis Petras-*Dėdė* **II (1)** 372, 705
Širmulis Vincas-*Daktaras* **II (1)** 372, 705
Širmulytė **II (1)** 68
Širšė **II (1)** 695 **II (2)** 306
Širšė žr. Pukytė Julė
Širšilas **I** 270 **II (1)** 297
Širvinskas Jonas **III** 572
Širvinskas Vaclovas-*Bernas* **I** 810, 811, 814, 815
Širvinskas Vladas **III** 540
Širvys Klimas **I** 57
Širvys Pranas **II (1)** 19
Širvys-*Ąžuolas* **III** 447
Šiška **III** 33, 724
Šiškai **II (1)** 408, 409, 437
Šiškaitė **II (1)** 408, 437
Šiškaitės **II (1)** 239
Šiškaitis Augustas-*Augustas* **III** 677
Šiškauskas Kazys-*Šaknis* **III** 787
Šiškūnas **II (2)** 136
Šišlauskas Bronius **I** 171
Šiubartas **I** 579
Šiukščius Algirdas **III** 1001
Šiupiniai **II (2)** 533
Šiupinys Antanas-*Rickus* **I** 575, 578, 587, 591, 599, 600, 602 **II (2)** 673, 692
Šiupinys Jonas-*Bermonas* **I** 587, 590, 591, 599, 601, 603, 604 **II (2)** 673, 692
Šiupinytė Stasė **III** 238, 239
Šiupinytė-Medzevičienė Bronė-*Stirniukė* **I** 587 **II (2)** 687
Šiūras **I** 755
Šiurpa Aleksandras-*Gruodis* **III** 92
Šyvis Antanas-*Šalapka* **II (1)** 15, 139
Šyvis Jonas **II (1)** 138
Šivokas **II (2)** 198
Škėlė Alfrėds-*Džonis* **III** 365, 367, 370, 379
Škudas Jurgis-*Fricas* **III** 227, 232
Šlapaberskis **III** 601
Šleiva **I** 631
Šlekys Boleslovas-*Kareivis* **III** 444
Šlekys **II (1)** 557 **II (2)** 515
Šlekys Jokūbas-*Gediminas* **I** 655, 667
Šlekys Liudas **III** 276, 278, 280
Šlekys Petras **I** 673 **III** 558
Šlekys Vincas, Jokūbo-*Vincentas, Savanoris* **I** 413, 692
Šlekytė Liuda **III** 282
Šlevas Antanas-*Šliažas* **III** 149
Šlevas Jonas **II (1)** 225
Šležas Antanas **II (2)** 30
Šležienė Levosia, Raulo ag. **III** 680
Šliažas **I** 678
Šlikas **II (1)** 522, 525, 526, 557

Šlikas-*Didžiulis* **I** 259
Šlikas-*Policininkas* **I** 256
Šlikta Jurka **I** 613, 614
Šliužas Kazys, Jono-*Vaitkus* **III** 729
Šliužas Kazys-*Vanagas* **III** 674
Šliužas Vytautas **III** 415
Šližas **II (2)** 368
Šližauskaitė Danutė **I** 88
Šližauskas Karolis **I** 348
Šližauskas Liudvikas **I** 325
Šližikas Antanas, Jono **I** 892, 893
Šližytė-Vizbarienė Albina-*Gražina* **I** 336
Šluota **II (1)** 261, 262
Šluota žr. Puodžiūnas Gintas
Šmergelytė **II (2)** 705
Šmigelskas **III** 827
Šmigelskis Vladas-*Erelis* **III** 795
Šmita Edvardas **III** 658
Šmitaitė Julė **III** 488
Šmitas Aleksandras **III** 267
Šmitas **III** 688
Šmitrius Vytautas ag. **III** 113, 114
Šmočiukas Povilas-*Švyturys* **III** 938
Šmukavidas str. **III** 243
Šnekutis žr. Janionis Kazys
Šnioka Alfonsas **I** 604
Šnioka **I** 607
Šnioka Julius **I** 603
Šnioka Steponas **I** 604
Šnipas **II (1)** 63
Šniuka Jonas **II (1)** 58
Šniukas Bronius **II (1)** 714
Šniukšta Aleksas-*Sakalas* **III** 320
Šniukšta Antanas **II (1)** 450 **III** 11
Šniukšta **I** 71, 73, 78 **II (1)** 276, 279, 294, 296, 298, 314, 320, 322
Šniukšta Jurgis **II (1)** 318, 319
Šniukšta Kazys-*Aras*, *Mindaugas* **III** 320, 324, 326, 327
Šniukšta Olesas (Aleksas)-*Sakalas*, *Maironis* **III** 324, 326
Šniukšta Petras **II (1)** 300, 315;
Šniukšta Povilas **II (1)** 275
Šniukštai **II (1)** 317
Šniukštienė Emilija **II (1)** 318, 320
Šniukštienė **II (1)** 279
Šniuolytė Birutė, Vincento-*Birutė*, *Ida*, *Ramunėlė*, *Ramunė* **I** 336, 338, 365 **II (2)** 433; 35 nuotr.
Šniūtė Kazys, Zigmo-*Savanoris* **I** 256 **II (1)** 372, 700, 709 **III** 385, 389, 433
Šokelis **I** 638
Šolomas-Grigonis 398, 407, 408
Šolomkė **II (1)** 672
Šomka Juozas, Jono-*Čerčilis*, *Milotas* **I** 303, 393, 395-397, 399-407, 409, 412, 415, 416, 421, 878, 879, 903, 904 **II (2)** 9, 10, 12-14, 16-18, 68 - 71, 75, 77, 78, 82, 97-99, 104-106, 112, 113, 118, 372; 8, 12 nuotr. **III** 217
Šomkai **II (2)** 73
Šopa Vincas **II (2)** 33
Šopai **II (2)** 166
Špėlys **II (2)** 283
Špižinis **II (2)** 286-288
Špokas **III** 281
Špokas Alfonsas **II (1)** 189
Špokas **I** 328
Špokas Juozas-*Plienas* **I** 99, 101 **II (1)** 189
Špokas Stasys **II (1)** 189
Špokas žr. Siurbys-Baneckas Bronius **II (1)** 52
Špokas **II (2)** *532*
Špokevičius Albertas **I** 643, 645
Špokevičius Vytautas-*Katrė* **I** 638, 649
Špokevičius **II (2)** 71
Šposas **II (2)** 598, 599
Špūra (Špūras) Petras **III** 577, 587
Špūras **I** 755
Šrubša Jonas **III** 886
Štaraitis Kostas **II (1)** 704, 719
Štaraitis Sigitas **II (1)** 719
Štaras Antanas **III** 445
Štaras Stasys **II (1)** 75
Štaras Vincas **II (1)** 75
Štarolis Grigalius - *Plienas* **II (1)** 518, 633, 634
Štarolis Grigalius, Jono-*Plienas*, *Kariš-*

kis **I** 280, 383, 391 **II (1)** 94, 205, 277, 331, 371, 683, 685, 702
Štarolis **I** 218, 232, 239
Štarolis Leonas-*Aras* **I** 205, 278, 313 **II (1)** 371, 702
Štarolytė Marytė **I** 205, 230, 232, 234, 244, 310, 313 **II (1)** 515 **II (2)** 57 nuotr.
Štitilis Jonas **II (1)** 432, 442
Štrecheris **I** 250
Štuikis Adomas **III** 279
Štuikytė Birutė, Adomo **III** 324
Štuikytė Levutė **III** 279
Šturmas **III** 250, 934
Šturmas žr. Launikas Romas
Šugžda str. **II (1)** 64
Šukevičius **I** 107 **II (1)** 325
Šukienė Elena **II (1)** 37
Šukienė Elzbieta **II (2)** 159
Šukys Aleksas **II (2)** 159
Šukys Antanas, Motiejaus **II (1)** 393, 394 **II (2)** 119, 134, 154, 302
Šukys Feliksas **II (2)** 446
Šukys **I** 328, 400 **III** 661
Šukys ag. **III** 580, 581
Šukys Jeronimas **I** 754
Šukys Jonas, Motiejaus **II (2)** 34, 119, 134, 154
Šukys Julius, Jono-*Putinas* **I** 625
Šukys Jurgis **III** 569
Šukys Kazimieras **II (1)** 392
Šukys L.A. **II (2)** 133
Šukys Lionginas, Aleksandro (Aleksо)-*Berželis, Meškėnas, Vanagas, Perkūnas, Senis* **I** 105, 110-112, 123, 124, 133, 144, 145, 147, 155, 201, 299, 397, 409 **II (1)** 391, 392, 406, 407, 436 **II (2)** 99, 113, 115, 116, 118-120, 375 **III** 217
Šukys Mečislovas **II (1)** 14
Šukys Pranas **II (2)** 173
Šukys Steponas-*Gaidys, Mauzeris* **I** 366 **II (2)** 419, 427, 434, 438
Šukys Vytautas **II (2)** 199, 436
Šukys Vladas, Motiejaus **II (2)** 119, 134, 154
Šukys-*Berželis* **III** 110
Šukys **II (2)** 106, 125
Šukytė Felė, Motiejaus **II (2)** 119, 135, 154
Šukytė **II (1)** 89, 446
Šulas **II (2)** 131, 193
Šulca Povilas **I** 13 **II (2)** 341, 342, 364
Šulckus Antanas-*Nemunas* **II (2)** 571, 573, 574, 577
Šulckutė Levutė **II (2)** 577
Šulckutė **II (2)** 573
Šulčius **I** 388
Šulčius **III** 403
Šulga **II (2)** 343
Šulys Julius **III** 568
Šulnys Balys, Jono **I** 344
Šulskis Antanas-*Šilas (Šulas)* **I** 30, 195, 330 **II (1)** 36, 439 **III** 150
Šulskis **III** 207
Šulskis Jonas **II (2)** 129
Šulskis Povilas **II (1)** 434
Šulskus Antanas-*Nemunas* **III** 970, 971, 977, 978, 980, 985–988, 999, 1000
Šulskus Vladas-*Kraujalis* **III** 342
Šulskutė Levutė-*Žibutė* **III** 955, 983, 988, 999, 1000
Šumilovas **III** 691, 792
Šuminskai **II (2)** 576
Šuminskas Pranas-*Pėdia* **III** 487, 492; 71, 90 nuotr.
Šumskis Aleksas-*Balandis* **III** 102
Šupilovas **III** 965
Šutovas **I** 607
Švailo **III** 724
Švainickas **II (1)** 608
Švambaris **II (1)** 86
Švarlys Aleksas **I** 59
Švarlys **II (1)** 683
Švarlytė Pranutė **II (1)** 682
Švedas J. **I** 357, 358
Švedas **II (2)** 525-527
Švedrys žr. Šilaika Juozas
Švėgžda **I** 658
Švėgždienė **I** 658
Šveistienė Elena **III** 127

Švelnikas (kitur Švirnikas) Povilas, Petro-*Voldemaras* **III** 676
Švelnys (Šidlauskas) **II (2)** 669
Švelnys ag. **I** 437
Švelnys Alfonsas **II (2)** 380
Švelnys Povilas **I** 456, 513
Švelnys str. **I** 447, 476
Švelnys **II (2)** 672, 396
Švenčionis Aleksas, Zigmo **III** 694
Švenčionis Augustas **III** 852
Švenčionis Povilas **II (2)** 302
Šviesa žr. Židonytė Marytė
Šviežikas Motiejus **II (1)** 212
Švilpa Alfonsas **I** 10, 11, 12
Švilpa **I** 102
Švilpa Leonas, Jono **II (1)** 467
Švilpa Povilas-*Eimutis* **I** 345
Švilpa.A .**II (2)** 34
Švilpa **II (2)** 77
Švilpaitė Bronė **I** 45
Švilpaitė Marytė **III** 135
Švilpienė **III** 135
Švyturys **III** 923
Švogeris **II (1)** 371, 695;
Tabalkevičiūtė Olga, Petro-*Kregždė* **II (2)** 660
Tadas **II (2)** 93
Tadienė **II (2)** 93
Taifūnas **I** 269
Talačka Stasys-*Uosis* **III** 161
Talačka **II (2)** 388, 396 **III** 242
Talalaitė Danutė **II (1)** 346
Talalaitė **II (1)** 265
Talalaitė-Auglienė Lionė **II (1)** 346
Talalas Antanas **II (1)** 346
Talalas Ignas, Kazio **II (1)** 19
Talalas Ignas-*Levukas* **III** 448
Talalas **II (1)** 265, 351
Talalas Jonas **II (1)** 19, 265, 346
Talalas Medardas-*Cvirka* **III** 450
Talalas Pranas-*Levukas* **III** 448 **III** 454
Talalienė Bronė **II (1)** 346
Talantaitė Onutė-*Jonukas* **II (2)** 67 nuotr.
Talutytė Adelė **I** 614, 620
Talžūnas Albinas **I** 574
Tamašauskaitė Stanislova **II (1)** 37
Tamašauskas Kostas **III** 462
Tamašauskas Stepas **I** 51, 52
Tamašauskas **II (2)** 166
Tamašauskas-*Rūta* **III** 723
Tamelytė Aldona-*Vera* ag. **II (2)** 204
Tamkevičius **I** 462
Tamkevičius-*Kostantas* **I** 115
Tamkus Juozas-*Gabrys* **III** 332, 333
Tamoliūnas **II (1)** 361
Tamošaitis **II (1)** 226
Tamošiūnai **II (2)** 184
Tamošiūnaitė Genutė **III** 892
Tamošiūnaitė Stefa **II (2)** 334
Tamošiūnaitė **II (2)** 373
Tamošiūnaitės **II (2)** 21
Tamošiūnas Albinas **III** 919
Tamošiūnas Alfonsas **II (2)** 19 **III** 919
Tamošiūnas Algirdas **II (1)** 260, 262, 264, 256, 258, 265, 267
Tamošiūnas Antanas **II (2)** 170
Tamošiūnas Balys **III** 919
Tamošiūnas **I** 349, 495, 530, 572, 803, 804, 809 **II (1)** 529, 557
Tamošiūnas Jonas, Alekso-*Trockis* **I** 339, 341, 342
Tamošiūnas Jonas **II (2)** 19
Tamošiūnas Jonas-*Meškis* **I** 905
Tamošiūnas Juozas **II (2)** 19, 96, 146
Tamošiūnas Petras-*Simas* **II (2)** 18-20, 25, 26, 34, 36, 56, 64, 84, 85, 90, 94, 95, 163, 170, 172, 183, 291 **III** 213
Tamošiūnas Petras-*Tarzanas* **I** 59
Tamošiūnas Vytautas **I** 369
Tamošiūnas **II (2)** 20, 37, 64, 92, 171
Tamošius žr. Streikus Antanas
Tamulėnaitė Ona-*Vaiva* **II (1)** 466, 467
Tamulionis Antanas-*Gediminas, Žeimys* (*Žiemys*) **I** 151, 265, 293, 298; 10 nuotr. , 409 **III** 159
Tamulionis Bronius **III** 165
Tamulionis Petras **III** 161
Tamulionytė Bronė **II (2)** 537

Tamulionytės **II (2)** 536, 537
Tamulis Antanas **II (1)** 673
Tamulis Stasys-*Saša* ag.**II (2)** 204, 205
Tamulytė Bronė-*Našlaitė* **III** 486; 81 nuotr.
Tamulytė Janina (Janė)-*Vaivorikštė* (*Vaiva*) **II (2)** 591 **III** 486, 1019; 79 nuotr.
Tandzegolskis Antanas-*Tauras* **III** 246
Tankistas **I** 60
Tankistas žr. Stimburys Antanas
Tankut MGB kap. **I** 717
Taparauskas Adomas-*Varpas, (Varpelis)* **III** 683
Taparauskas Albinas-*Špokas* **III** 673, 683
Taparauskas Aleksas (Oliesius)-*Serbentas* **III** 673, 683
Taparauskas Antanas, Antano-*Kirvis* **III** 680, 697, 718, 892; 72 nuotr.
Taparauskas Juozas **III** 892
Taparauskas Jurgis-*Žiogas* **III** 673, 683
Taparauskas Stasys-*Karžygys* **III** 673, 683
Taparevičius **I** 10
Tarabilda **II (1)** 422
Tarasevičius **II (1)** 457 **II (2)** 375
Taraškevičiai **II (2)** 335
Taraškevičius Stasys, Klemenso-*Repšys* **I** 905
Tarbūnas Vincas-*Dagys* **III** 89, 98, 100, 102, 106
Tarnovskij **I** 346 **II (1)** 432
Taruliai **II (1)** 199
Tarulis Alfonsas **II (1)** 181
Tarulis Antanas-*Palubys* **I** 262 **II (1)** 673
Tarulis Ignasius **II (1)** 196, 198, 199
Tarulis **II (1)** 180, 198, 214
Tarulis Stasys **II (1)** 683
Tarulytė Bronė **II (1)** 249
Tarulytė Emilija **II (1)** 198
Tarulytė Oliesia (Aleksandra) **II (1)** 198
Tarulytė-Eremičienė Valė **II (1)** 214
Tarulytės **II (1)** 269, 270
Taruška **II (1)** 595, 616
Tarutienė **II (1)** 380
Tarutis **II (1)** 246, 474, 481, 482
Tarutis Viktoras **II (1)** 176, 245, 252, 481
Tarutytė Bronė-*Berniukas* **II (1)** 252
Tarutytė **II (1)** 246, 474, 481; 24 nuotr.
Tarutytės-*Spirgės* **II (1)** 337
Tarzanas **I** 101, 287, 328, 359, 368 **II (1)** 274 **II (2)** 199, 433, 440, 441, 444, 556 **III** 298, 362
Tatarėlis Bronius-*Viršila* **III** 676, 679
Tatarūnas Stepas-*Vaclenkas* **III** 756
Tatoris Feliksas-*Gabrys* **I** 263
Tauginai **II (1)** 81
Tauginas **II (1)** 371, 701
Taukuotis **II (2)** 92
Tauras ag. **II (1)** 23
Tauras **III** 724, 781
Tauras **II (2)** 589
Tauterys **I** 493, 514, 517, 518, 532, 533
Tauterys Jonas-*Miško Juozas* **I** 517, 535, 690
Tauterys Norbertas-*Slibinas*, *Mintaudas* **I** 517 **II (2)** 660; 19, 23 nuotr. **III** 26 nuotr.
Tauterys Vytautas **I** 493, 535
Tauteris **II (2)** 704
Tautkus Jonas **II (1)** 649
Tautkus-*Juodoji Pantera* **II (2)** 140, 142
Tautvaiša **I** 838, 839
Tautvydas žr. Janulis Mykolas, Krikštūnas Česlovas
Tekutis Jonas **I** 638
Tekutis Petras, Antano-*Petras*, *Drąsutis* **I** 411, 638 **II (2)** 300
Teleišienė **I** 578, 579
Telksnys Steponas **III** 978
Tensin MGB leit. **I** 268
Teodoras **III** 272
Teresevičius Petras **II (1)** 434
Teresevičius **II (2)** 76
Tereška str. **II (1)** 63
Terleckas Antanas **III** 255, 594

Tetulytė **I** 273
Tėvainis Bronius **II (1)** 670
Tėvainis **II (1)** 622
Tėvas žr. Januškevičius Petras, Žilinskas Jonas, Tvaska Antanas
Tichomirov Sergej Kirijanovič **III** 400, 402, 408
Tichomirovas **I** 68, 225, 230, 267, 268, 275, 276, 314, 315, 530, 718 **II (1)** 323, 337, 344, 567, 573, 574, 642, 643, 652, 664, 690
Tichonovas **II (1)** 469, 478 **III** 515
Tiepeta **III** 622
Tigras **I** 284
Tigras **III** 724, 967, 969
Tigras žr. Čepukonis Vaclovas, Krivickas Vladas, Makarauskas Vincas, Milčiukas Albinas, Velanis Aleksas
Tigras **II (2)** *137, 139, 332,* 434, 435, 439-441, 448-451, 425
Tigriukas **II (1)** 663
Tijūnėlis Antanas, Juozo-*Liepa* **III** 647, 662, 665
Tijūnėlis **II (1)** 278
Tijūšaitė-Beleckienė **I** 21
Tijūšas **I** 22 **II (2)** 530
Tijūšas Jonas **I** 21
Tijūšas Petras **I** 21
Tikaiža Albinas **I** 499, 500, 501
Tikaiža **I** 631
Tyla Vladas **III** 969
Tylaitė Elena **II (2)** 565
Tylaitė Zosė, Mato **II (2)** 564-566
Tylaitė **II (2)** 430, 443
Tilfavičius **II (1)** 652
Tilindis Jonas **I** 143, 151, 152, 153, 155, 157, 161, 165 **II (1)** 451
Tilka **II (2)** *84, 90, 95*
Tylutis **II (2)** 151
Tilvikas **I** 492 **II (2)** 270, 268, 284 **III** 212
Timinskas Kleopas-*Maras* **I** 59, 78, 82, 97-102 **II (1)** 30, 214, 260, 271, 272, 273, 287; 15 nuotr.
Timofejeva ag. **II (1)** 26
Timofejevas **III** 48, 49, 521, 523
Timofejev **II (2)** 713, 714
Timošenko **I** 854
Timukas Povilas **I** 699
Tindžiulis Albinas-*Dėdė* **I** 362, 465, 468, 471, 485, 587, 588, 658, 659, 660, 869, 870, 871-873 **II (2)** 329, 378, 381-384, 386-391, 393, 395, 397-401, 650, 671 **III** 212, 495, 503, 550, 557, 562, 666; 25 nuotr.
Tinkūnas Viktoras **III** 568
Tinkūnas **II (2)** 634
Tinteris **I** 647
Tipcovas **II (1)** 160
Tiškauskas **I** 477
Titas **I** 269
Titenis Petras **III** 961
Titnagas **III** 724, 800
Tiurinas **I** 47 **II (1)** 507, 508
Tiurinas **III** 133
Tkačenka **III** 688
Tkačenko **II (1)** 60 **III** 149, 698
Točka **II (1)** 318
Todesas **III** 352
Tolušis Jonas-*Vėžys* **II (2)** 30
Tolušis Nikodemas-*Viesulas* **II (1)** 11 nuotr.
Tolušis Povilas **II (2)** 365, 366
Tolvaiša **II (1)** 504
Tomkevičius Bronius **I** 890
Tomkevičius Povilas-*Kostantas* **II (2)** 252
Topolis I-asis **I** 270
Topolis II-asis **I** 270
Topolis **III** 119
Totoriai **II (2)** 514
Totorienė-Kanišauskaitė **II (2)** 514
Totoris Feliksas-*Gabrys, Gabriukas* **I** 390 **II (1)** 648 **III** 389, 394, 405, 410
Totoris **I** 418
Totoris **II (2)** 388, 396 **III** 389
Trainys Stasys **II (2)** 656
Trakėnka žr. Stankevičiūtė Alfūnė
Trakimaitė Nastė **III** 822, 826

Trakimaitė Onutė-*Ožka* **I** 825, 836, 837, 839, 848 **III** 817
Trakimaitė Verutė-*Banata* **I** 865 **III** 821
Trakimas Andrius, Ipolito-*Uogienojus* **III** 717, 786
Trakimas Benediktas (Benius)-*Genelis* **I** 820, 826, 840, 843, 852, 853, 856, 861, 862, 866 **III** 718, 831, 838; 67 nuotr.
Trakimas Bronislovas, Kazimiero **III** 716
Trakimas **I** 168
Trakimas Juozas, Stasio **III** 697
Trakimavičius Vytautas, Jono-*Anūkas, Sūnelis, Sūnus* **I** 279, 391 **II (1)** 94, 514, 516-518, 521, 523-525, 529, 535, 537-539, 546, 555-557, 560, 561, 565, 634, 683, 685
Trakimavičius Vladas-*Patrimpa* **III** 712
Trakinskas **II (1)** 629 **III** 474
Tranavičius **II (1)** 124
Trečiokaitė Rozalija-*Rožė* **I** 366 **II (2)** 434
Trečiokas Jurgis-*Rytas* **I** 366, 367 **II (2)** 415, 434
Trečiokienė Ona **I** 175
Treideris **III** 770
Treideris Pranas **III** 769, 772
Treideris Vytautas-*Čigonas* **III** 769, 772
Trenksmas **I** 98
Trenksmas žr. Šimkus Petras
Trepkus Bronius **III** 268
Treščinskas Vaclovas-*Pelėda* **III** 280
Triaupytės **III** 174
Trybė **I** 877 **II (2)** 173
Trybė Petras **II (2)** 172
Trybė str. **II (2)** 64
Triberžis Adomas **III** 1006
Triberžis Bronius-*Kurmis* **II (1)** 17 nuotr. **III** 1003, 1007; 82 nuotr.
Triberžis Ipolitas **III** 1004
Tribulienė **III** 85
Tribušauskaitė Bronė **II (1)** 440
Tribušauskaitė Elena, Jono **II (1)** 429, 440, 465, 468
Tribušauskaitė-Stakėnienė Monika **II (1)** 440
Tribušauskas **II (1)** 426, 428, 429, 460
Tribušauskas Juozas, Jono-*Kaplūnas* **I** 37-39 **II (1)** 431, 440, 459, 463, 465-467, 545 **II (2)** 200
Tribušauskas str. **I** 38, 228, 229
Tribušauskas Vytautas **II (1)** 459
Tribušauskas **II (2)** 129
Tribušauskienė **II (1)** 429
Trilikauskas **III** 580, 581
Trilupaitis **II (2)** 274
Trimbelis Juozas, Leono-*Tarzanas* **I** 623
Trinkūnaitė Elytė-*Vaidilutė, Vaidotas* **II (2)** 507
Trinkūnas Jurgis-*Dagys***I I (2)** 507
Trinkūnas Petras **III** 464
Trinkūnas Viktoras **II (1)** 58
Triškienė **III** 135
Triznickas Petras **I** 334
Trockis **I** 348
Trockis žr. Tamošiūnas Jonas, Alekso
Trofimov **II (1)** 63 **III** 321
Troškinas **I** 745
Trubis Jonas, Juozo **II (2)** 615
Trubočistovas **III** 1011
Truchačiov **I** 717
Trumpauskas **II (1)** 74
Trumpauskas Juozas **III** 444
Trumpickas Mykolas **II (1)** 693
Trusovas **II (2)** 346
Truškinskas Mykolas **II (2)** 617
Tūbelienė Danutė **I** 440
Tūbelienė Marijona **I** 581
Tūbelis **I** 577, 838
Tūbelis Leonas, Povilo-*Panceris* **I** 338, 339
Tubiai **II (2)** 511, 519
Tubis Antanas, Jono-*Apuokas* **II (2)** 13, 14, 144
Tubys Kazys-*Garnys* **III** 971
Tubis Kazys-*Žvalgas* **II (2)** 576, 577

III 972, 987, 989–993, 998, 999, 1001
Tubis Petras **II (2)** 141, 144
Tubis str. **II (1)** 246
Tubis **II (2)** 518
Tučaitė **II (2)** 269
Tučas Alfonsas **II (2)** 269
Tučas Juozas, Dominyko-*Ąžuolas, Juozas, Linksmutis* **I** 413, 692, 715 **II (2)** 19, 28 nuotr **III** 510; 24, 28, 35 nuotr.
Tučas Kazimieras **III** 511
Tučas Robertas-*Senis, Ąžuolas, Barzdyla, Robertas* **I** 414, 493, 519, 628, 690, 692, 694**,** 715, 718, 719 **II (2)** 662, 663, 702, 713; 19, 28, 29 nuotr. **III** 510; 24, 27, 34 nuotr.
Tučinskas **I** 183
Tučius **II (2)** 518
Tumaitė **I** 108
Tumaitis **I** 105
Tumas **I** 105, 108, 422, 423 **II (2)** 272
Tumas Povilas **I** 892
Tumas Stepas **III** 551
Tumėnas Jonas **II (2)** 702
Tumonis **I** 453, 461 **II (2)** 515
Tumsytė Eugenija **II (1)** 489, 490
Tumšys **II (1)** 167
Tumšys Jonas-*Kytras* **II (1)** 215, 226, 453, 472, 473, 482; 4, 7 nuotr.
Tumšys Simas-*Zimanas* **II (1)** 175, 226, 453
Tumšys Viktoras **II (1)** 226, 234, 453
Tumšiukas Simonas **II (1)** 169
Tumuliūnai **II (1)** 392
Tunkevičiai **II (2)** 208
Tunkūnas Viktoras, Viktoro-*Atolas* **I** 624
Tupėnas Petras, Jono, *Karvelis* **I** 670, 671, 694, 696, 697, 702, 717 **II (1)** 56 **III** 510, 524, 526
Tūra Petras-*Jokeris* **III** 493, 505
Turkevičius Ksaveras-*Bagdonas* **III** 590
Tursa Vladas-*Daukantas* **II (2)** 436
Tuskonas Jonas **III** 585
Tušas Alfonsas-*Papuošalas* **III** 479; 90 nuotr.
Tušas Kazimieras-*Nemunas* **III** 479; 90 nuotr.
Tuškevičienė Verutė **III** 906
Tuškevičius Pranas-*Račiukas* **III** 868, 870, 875, 897; 53 nuotr.
Tutinaitė Marytė, Antano **I** 419
Tutinaitė-Masiulienė Emilija **I** 753
Tūzas **II (1)** 343; 14 nuotr. **III** 277
Tuzikas **III** 714
Tvarijonas Teodoras, Zigmo **II (1)** 551
Tvarijonienė **II (2)** 57 nuotr.
Tvarkūnas Alfonsas **II (1)** 673
Tvarkūnas **II (1)** 673
Tvarkūnas-*Katinas* **I** 262
Tvaska Antanas **II (2)** 334
Tvaska Antanas-*Tėvas* **I** 101 **II (1)** 45, 209, 251, 335, 389, 672; 11 nuotr.
Tvaska Bronius, Antano **II (1)** 585
Tvaska **II (1)** 215
Tvaska Jonas **II (1)** 472
Tvaska Kostas-*Rugelis, Jurgelis* **I** 59, 103, 270, 819 **II (1)** 208, 397, 469, 470, 471, 473, 475, 476, 482; 24 nuotr.
Tvaska Marijonas-*Papartis* **I** 59 **II (1)** 235, 268, 472, 476
Tvaskaitė Vilė **II (1)** 24 nuotr.
Tvaskienė **I** 891
Tvaskus Petras, Viktoro **I** 892
Tvaskus Petras-*Liepa* **I** 893
Tvaskus Petras-*Špokas* **I** 893
Tveraga Alfonsas-*Ąžuolas* **III** 795
Tveraga Česlovas Jonas, Mykolo-*Vilkas* **III** 677, 762, 763, 764, 772, 781
Tveraga Kazys **III** 773
Tveraga Mykolas-*Aras* **III** 772, 781
Tveraga Vytas **III** 911
Tveragaitė (Kalančikienė) **III** 695
Tveragaitė Verutė **I** 183
Tveragienė **III** 695
Tvoragas **II (1)** 199, 200

Tvoskus **I** 445
Ucinavičius Povilas-*Drąsutis* **II (2)** 306
Ūdra Mataušas **III** 953
Ukinskas Mykolas **II (1)** 216
Uksas **I** 44 **II (1)** 467
Ulčickas (Ulčickij), Domas (Dominykas), Jono-*Dobilas* **III** 717, 724
Ulickas **III** 316
Ulickienė Michalina **II (2)** 57 nuotr.
Ulys **II (1)** 232
Ulkė Antanas **III** 140, 233
Ulonas Voldis **II (2)** 664
Ulozas Pranas, Petro-*Klevas* **III** 731
Ulrich **I** 420
Umbrasas Rimgaudas, Aleksandro **II (1)** 468
Underis Ignas **III** 113
Ungurys Antanas **I** 60
Uodas žr. Vaišvila Stepas
Uogінčius Juozas **I** 53
Uogintas Antanas **III** 184, 198
Uogintas **III** 141
Uogintas Jonas-*Šernas* **III** 180, 184, 187, 197, 198
Uogintas Karolis **III** 142
Uogintas Petras-*Bijūnas* **III** 139, 140, 177, 178, 180, 184, 198, 225
Uosis **I** 586, 587 **II (2)** 407 **III** 724
Uosis žr. Klimavičius Petras, Lapienis Vytautas, Lukenskas Stasys
Uošvienė **I** 272
Urba **II (2)** 203
Urbanas Pranas **I** 745
Urbanavičiūtė-Indrašienė Pranė **II (2)** 465
Urbelis Adolis **III** 441
Urbelis Jonas **II (1)** 672
Urbelytė **III** 393
Urbelytė Milė **II (1)** 570, 571
Urbonai **II (1)** 492
Urbonaitė Janina **III** 113
Urbonaitė Olga **III** 113
Urbonaitė Vlada **II (1)** 140
Urbonaitis Vytas, Martyno-*Stankus* **III** 729
Urbonas Antanas **II (1)** 215, 302 **II (2)** 316
Urbonas Antanas-*Uosis* **III** 176, 180, 197
Urbonas Bronius, Ambraziejaus **III** 150
Urbonas Bronius **II (2)** 176
Urbonas Bronius-*Viesulas* **I** 59, 743 **II (1)** 458, 459, 462
Urbonas **II (1)** 22, 23, 436 **II (2)** 323, 363, 365, 519 **III** 142, 147, 177, 480, 481
Urbonas Jonas-*Žaibutis* **I** 59
Urbonas Jurgis-*Lakštutis* **II (2)** 589, 591, 37 nuotr.
Urbonas Mykolas-*Liepa* **II (2)** 507 **III** 658; 36, 42 nuotr.
Urbonas Motiejus-*Seržantas* **I** 59
Urbonas Petras **I** 56
Urbonas Povilas-*Jaunutis* **I** 59 **II (1)** 492 **II (2)** 249, 250
Urbonas Silvestras-*Lapinas* **III** 966, 976, 977
Urbonas Teodoras **III** 113
Urbonas Zenonas **III** 113
Urbonavičius Adomas-*Siaubas* **III** 690, 709, 711
Urbonavičius Antanas **III** 731
Urbonavičius **I** 310 **II (2)** 272
Urbonavičius Jonas-*Svajūnas* **III** 670, 671
Urbonavičius Juozas-*Aidas* **III** 730, 891, 895, 905, 913, 915
Urbonavičius Pranas-*Dėdė* **I** 624
Urbonavičiūtė **II (1)** 463
Urbonienė **II (1)** 66
Urnieža **II (1)** 257
Urniežytė Bronė-*Ramunė* **III** 281
Urniežius Antanas **III** 449
Uršė žr. Pauliukonienė
Urvinis Pranciškus **I** 617
Ūsas **III** 277
Ūsas Alfonsas-*Žaibas* **III** 345
Ūsas **II (1)** 508
Ūsas Klemensas **II (1)** 506
Ūsas Marijonas **II (1)** 506

Ūsavičiūtė Veronika-*Jurgina* **III** 707
Ūselis **III** 824
Ūselis Juozas **III** 470, 471, 473
Usonis Juozas **II (1)** 163
Usonis Kazys , Jono-*Aidas, Liepa, Šaulys* **II (1)** 346, 363, 364 **III** 447, 448, 449
Usovas **III** 712
Ušackas **I** 151
Ušeckas **II (2)** 524
Utenis **III** 282
Utinskas-*Žvalgas* **I** 265
Uža žr. Vensevičius Jonas
Uža **II (2)** 39, 98
Užkuraičiai **II (1)** 373
Užkuraitis Albinas **I** 172
Užkuraitis Antanas-*Hitleris, Liepa* **I** 198, 255 **II (1)** 372-374, 695, 701 **III** 150, 434
Užkuraitis **II (1)** 22, 92, 374 **II (2)** 7
Užkurėlis **II (1)** 448, 497
Užkurėlis Marcelinas-*Klusnutis* **II (2)** 316, 337
Užkurėlis Zigmas **II (1)** 449
Užmirštuolė **II (1)** 301
Užpalis Viktoras **III** 707
Užpalis žr. Grigonis Leonardas
Užtupas Donatas **II (2)** 411, 413
Užtupas Povilas **II (2)** 414
Užtupas Stasys **II (2)** 409, 414, 643
Užtupas Vilius **I** 554, 555, 556, 557 **II (2)** 410, 413, 414
Užtupas **II (2)** 412, 414, 686
Užubalis Antanas **II (2)** 388
Užubalis **I** 272
Užubalis **I** 673
Užubalytė Eugenija **III** 551
Užunaris Arvydas **I** 700
Užupienė žr. Piliponytė
Užupis **II (2)** 282, 283
Užusienaitė Bronė **III** 136
Užusienis Antanas-*Smauglys* **I** 345
Užusienis Kazys, Jono-*Kopūstas* **III** 726
Užusienis Povilas **I** 6
Užusienis **II (2)** 370
Vabalaitė Benutė **III** 136
Vabalas Jonas **III** 916
Vabalas str. **III** 297
Vachmistras **III** 380
Vadeikis Vincas-*Beržas* **III** 787, 788
Vaicekauskai **III** 117
Vaicekauskas Aleksas **II (1)** 670
Vaicekauskas **II (1)** 705
Vaicekauskas Jonas str. **III** 213
Vaicekauskas Juozas-*Ponas* **II (2)** 217, 219, 220, 227, 353
Vaičekauskaitė Irutė **I** 584, 593
Vaičekauskas **III** 530
Vaičekauskas Juozapas **I** 884
Vaičekauskas Juozas **II (2)** 329, 349, 362-365
Vaičekonienė Julijona **II (1)** 425
Vaičekonis (Vaičikonis) Antanas-*Šermukšnis* **I** 59, 198, 260, 902 **II (1)** 167, 238, 239, 387, 388, 392-394, 397-399, 401, 404 -407, 421, 423, 425, 427, 430, 434, 436, 444, 446; 25 nuotr. **II (2)** 131, 149
Vaičekonis (Vaičikonis) Jonas-*Dobilas* **I** 59 **II (1)** 238, 385, 424, 425, 436
Vaičekonis (Vaičikonis) Juozas-*Meška* **I** 59, 343 **II (1)** 410, 425, 436; 25 nuotr.
Vaičekonytė-Rečiūnienė Petronėlė **II (1)** 422, 425
Vaičelis Vladas **I** 384
Vaičėnas Balys, Norberto-*Amerikonis, Liubartas* **I** 615, 616, 620, 621, 622 **III** 588
Vaičėnas Bronius **III** 588, 607
Vaičėnas Edvardas, Prano-*Ėtka, Ėdska* **I** 622 **III** 588
Vaičėnas Vincas, Prano, *Centas* **I** 622 **III** 588
Vaičionis Kazimieras **III** 254
Vaičiukėnienė Salomėja **II (1)** 245
Vaičiulėnas Fabijonas **III** 550
Vaičiulienė žr. Gvaldaitė
Vaičiulis Adolfas **II (1)** 419
Vaičiulis Alfonsas **I** 59

Vaičiulis Antanas **I** 59
Vaičiulis **I** 770, 771, 887, 888 **II (1)** 438 **II (2)** 487 **III** 649
Vaičiulis Kazys **II (1)** 438
Vaičiulis Petras **I** 59
Vaičiulis str. **II (1)** 61, 62
Vaičiūnai str. **III** 432
Vaičiūnaitė Apolonija **III** 458
Vaičiūnaitė **III** 643
Vaičiūnaitė-Grinkienė Agota **II (1)** 603
Vaičiūnas Adolis str. **II (1)** 573
Vaičiūnas Alfonsas-*Parašiutas* **I** 264 **II (1)** 593-595, 601-605, 610, 613, 629-631, 633 **II (2)** 7 **III** 386, 387
Vaičiūnas Antanas **II (1)** 19, 164
Vaičiūnas Antanas, Petro-*Rugelis* **II (1)** 15, 157; 4, 11 nuotr.
Vaičiūnas Bronislovas-*Šarkis* **I** 390 **II (1)** 612, 632, 647
Vaičiūnas Domas, Petro **II (1)** 15
Vaičiūnas **I** 742 **II (1)** 44, 81, 127, 212, 220
Vaičiūnas Juozas-*Kostkus, Gandonešis* **III** 392, 421, 422
Vaičiūnas Kazimieras (Kazys) **III** 441, 444
Vaičiūnas Petras **III** 441
Vaičiūnas Povilas-*Rugelis* **I** 101, 654 **II (1)** 335
Vaičiūnas Pranas-*Plėšikas* **I** 258 **II (1)** 371, 702
Vaičiūnas Vytautas **II (1)** 573
Vaičiūnas Vladas, Jono-*Žilvitis* **II (1)** 15; 4 nuotr.
Vaičiūnas Vladas-*Bigūnas* **I** 637
Vaičiūnas Zanas **II (1)** 211, 212
Vaičiūnas-*Starasta* **I** 261
Vaičius Jonas **II (1)** 19 **II (2)** 429
Vaičius Vitalijus, Mykolo **II (2)** 627
Vaičius **II (2)** 443, 444, 512
Vaičiutė Birutė **II (1)** 586, 587
Vaidakavičius Petras-Nagaitis Vincas, Stasio **I** 574, 577, 591, 605 **II (2)** 528, 529, 704; 51 nuotr.
Vaidas **I** 576 **II (2)** 693
Vaidelis Juozas **III** 268
Vaidevutis žr. Grebliauskas Kazys
Vaidila **I** 410 **III** 323
Vaidila **I** 702, 709
Vaidila Jurgis **I** 658
Vaidila žr. Bulovas Juozas
Vaidilaitė Marytė **I** 686
Vaidinauskas **III** 502
Vaidotas **III** 738
Vaidotas, Augustas, Rodrigas **III** 325
Vaidotas **II (2)** 121
Vaikas žr. Juozėnas Vytautas
Vaikutis Leonas, Antano-*Pantera* **I** 623, 777 **III** 622, 633, 646
Vaikutis Stasys, Juozo **I** 623
Vaina Alfonsas, Jono-*Kaštonas* **III** 721
Vaina Alfonsas, Motiejaus-*Dagilis* **III** 722
Vaina Stasys-*Švedrys* **III** 687
Vaina-Sakva, Jono-*Karklas* **III** 722
Vainauskai **II (1)** 434
Vainauskaitė Genutė **II (1)** 420
Vainauskas Alfonsas **II (2)** 396
Vainauskas Antanas **II (2)** 396 **III** 509
Vainauskas **III** 191, 331, 471
Vainauskas Petras **II (2)** 396
Vainauskas Teofilis **II (1)** 693
Vainauskas **II (2)** 388 **III** 191, 331, 471
Vainauskas-*Žilvitis* **III** 190
Vainilavičius Vincas, Martyno-*Aušra* **III** 674, 725
Vainius Petras-*Sakalas* **III** 891; 73 nuotr.
Vainonis **I** 143
Vainutis **II (1)** 63
Vaira Juozas, Juozo-*Ešerys* **I** 624 **III** 665
Vaira Pranas, Juozo-*Klevas* **I** 344, 624 **III** 665
Vairas žr. Magila
Vairas **II (2)** 75 nuotr.
Vaišvidas **III** 240
Vaišvidas Stasys **III** 230, 232, 233
Vaišvila Antanas-*Sakalas* **III** 130, 132, 138, 232

Vaišvila **III** 108
Vaišvila Stepas-*Uodas* **III** 88–90, 93, 100, 104, 105
Vaišvilaitė Antanina **III** 100
Vaitaitienė **I** 676
Vaitekonis Linas, Kostanto **II (2)** 644
Vaitelienė Aleksandra **I** 799 **II (1)** 247, 535
Vaitelis Aleksas, Povilo-*Rimtutis* **I** 232, 248, 249, 279 **II (1)** 94, 97, 513, 533-535, 537, 539, 541-544, 546, 555, 560, 561, 565 **II (2)** 7
Vaitelis Antanas **II (1)** 530
Vaitelis Antanas-*Viesulas* **I** 214, 257
Vaitelis Danielius, Petro-*Atamanas, Briedis, Samanis* **I** 63, 64, 77, 78, 80, 95, 96, 189, 190, 194, 197, 212, 226, 227, 266, 274, 799, 806, 807, 809-811, 814-819 **II (1)** 14, 16, 18, 20-24, 26-28, 32-35, 38-54, 105, 109, 110, 115, 117, 118, 125, 126, 128, 131, 136, 138, 139, 157-159, 163, 165, 167, 168, 171-175, 177, 193, 220, 215, 229, 230, 233, 235, 245, 247, 253-256, 264, 278, 282-285, 289-292, 357, 365, 378, 394, 430, 476, 477, 543, 545, 459, 613, 696 **II (2)** 139, 141, 142 **III** 381, 385, 386, 387, 478, 678
Vaitelis **II (1)** 613
Vaitelis Juozas **II (1)** 537, 538
Vaitelis Povilas **II (1)** 537, 538
Vaitelis-*Guorkinas* **I** 260
Vaitelis-*Vytenis* **I** 832
Vaitelytė **I** 198
Vaiteliūnas Antanas, Karolio **II (1)** 549, 552
Vaitiekūnaitė Birutė **II (2)** 236
Vaitiekūnaitė Genė **III** 136
Vaitiekūnaitė Irena **II (2)** 236
Vaitiekūnaitė Stasė **II (2)** 236 **III** 136
Vaitiekūnaitė **II (2)** 226
Vaitiekūnaitės **II (2)** 696
Vaitiekūnas Alfonsas-*Dragūnas* **III** 141, 180, 185, 189
Vaitiekūnas Antanas **II (2)** 244, 245
Vaitiekūnas Bronius **I** 574 **II (2)** 535
Vaitiekūnas **I** 463, 472, 604, 638 **II (2)** 217, 219, 223, 227-229, 234, 238, 245, 251, 252, 263, 390 **III** 220
Vaitiekūnas Jonas **II (2)** 266, 268 **III** 142, 147
Vaitiekūnas Juozas **II (2)** 272
Vaitiekūnas Kazys **II (2)** 236
Vaitiekūnas Tautvilis, Kazio-*Zubrys, Vėjas* **I** 410, 467, 466, 473, 474, 482, 483, 492, 493, 495, 518, 697, 713, 884 **II (2)** 218, 222-224, 226, 227, 231, 232, 234, 247, 260, 261, 264-266, 267, 270, 288, 294, 295, 300, 349, 364, 382, 384, 396; 19, 20 nuotr. **III** 212–214, 216, 219, 221, 506, 552, 554, 557
Vaitiekūnas Vytautas-*Gandi* **I** 466, 473 **II (2)** 236, 382, 384, 385, 395 **III** 209, 506, 551, 557, 563
Vaitiekūnas Vytautas-*Marijošius, Šerkšnas* **III** 14–16, 23, 25, 32, 35, 36, 39, 42
Vaitiekūnas Vladas (ar Juozas) **I** 893
Vaitiekūnas Zigmas **III** 296
Vaitiekūnas-*Zubrys* **II (2)** 283, 286
Vaitiekūnienė Emilija **II (2)** 236
Vaitiekūnienė (Vaitiekūnaitė) Genė **II (2)** 673
Vaitkauskas **II (1)** 459
Vaitkevičienė Janė **III** 136
Vaitkevičius Aleksas-*Vėtra* **III** 731
Vaitkevičius Antanas, Jono **II (2)** 623
Vaitkevičius **I** 262, 382 **II (1)** 68
Vaitkevičius Petras **III** 444
Vaitkevičius-*Lokys* **I** 262
Vaitkevičius-*Tigras* **I** 262 **II (1)** 673
Vaitkūnaitė Salvija (Salva) **II (2)** 242, 243
Vaitkūnas Kazys **II (2)** 244
Vaitkūnas **II (2)** 243, 244

Vaitkus Adolfas str. **III** 334
Vaitkus Ignas **I** 248
Vaitkus **II (1)** 629
Vaitkutė Edita **III** 197
Vaitonienė Albina **III** 136
Vaivada Antanas **I** 669, 673, 674 **II (2)** 649
Vaivada Bronius **I** 517 **II (2)** 23 nuotr.
Vaivada Bronius **III** 559; 30 nuotr.
Vaivada Petras **II (2)** 649
Vaivada Romas **II (2)** 649
Vaivadienė Vanda **II (2)** 381
Vaižmužis Dominykas **III** 154
Vaižmužis Petras **III** 163, 164
Vajega **II (2)** 628
Vajegytės **II (2)** 682
Vala Antanas **I** 883
Vala **I** 11
Valaika Stasys **III** 1010
Valaika Vladas **III** 604
Valaikaitė Karusytė-*Žibutė* **III** 1011
Valaikienė Marytė **III** 1010
Valainis **I** 696
Valaitis Alfonsas **III** 113
Valantinai **II (1)** 507
Valantinaitė **II (1)** 509
Valantinas Antanas, kun. **I** 491, 503, 504, 506, 507, 508, 509, 526, 631-633, 683
Valantinas **I** 588 **II (2)** 6, 395, 640, 641, 674
Valantinas Julius-*Cvirka* **III** 232, 242
Valantinas Juozas, Stasio-*Girulis, Žaliūnas* (*ag. Kaštonas*) **III** 324, 327; 15 nuotr.
Valas žr. Česnakas (Česnakavičius) Vytautas
Valasevičius **II (2)** 365
Valašimaitė-Puzinienė Janina **II (2)** 678
Valašimas Lionginas **II (2)** 679
Valašimytė Elzbieta **II (2)** 680
Valašimytės **II (2)** 678
Valašinas **II (1)** 587
Valatka Povilas, Povilo **I** 417, 418, 419, 420
Valdis **III** 610
Valeckaitė Danutė **II (2)** 57 nuotr.
Valeckas Adolfas (Julius)-*Liudas, Ramojus* **I** 414 **II (2)** 265, 298, 300, 15 nuotr.
Valeckas Alfonsas **III** 501, 506
Valeckas **III** 507
Valenta **II (2)** 529, 530
Valentėlis Alfonsas, Jono-*Alfonsas, Bankininkas Vailokaitis, Milžinas* **I** 413, 494, 503, 515, 684, 692, 693, 702 **II (2)** 662, 701, 702; 19 nuotr. **III** 513, 519, 520, 559, 561
Valentėlis Bronius **II (2)** 650
Valentėlis Edvardas **I** 626, 632
Valentėlis Ernestas **II (2)** 650, 651
Valentėlis **I** 504, 535
Valentėlis Kazys **II (2)** 650 iš Kupreliškio
Valentėlis Kazys-*Pavasarėlis* **I** 492, 493, 507, 508, 531, 532, 548, 632, 633 **II (2)** 650; 23 nuotr. **III** 559, 560; 30, 31 nuotr.
Valentėlis Vytautas-*Karukas* **I** 492, 493, 507, 525, 531, 532, 633, 634 **II (2)** 23 nuotr. **III** 551, 560; 30 nuotr.
Valentėlis **II (2)** 650
Valentėlytė Aldona **III** 519
Valentėlytė Bronytė **III** 560
Valentinaitė Aldutė **III** 821
Valentinaitis Bronius **II (1)** 372
Valentinas **I** 271
Valentinavičius Antanas **II (1)** 81, 85 **III** 441, 444
Valentinavičius Bronislovas **II (1)** 81
Valentinavičius Bronius **III** 444
Valentinavičius **II (1)** 83, 85
Valentinavičius Kazimieras **III** 444
Valentinavičius Vytautas **II (1)** 81
Valentinavičius-*Vėtra* **I** 258
Valentinavičius-*Žaliukas* **I** 258
Valentinavičiūtė-Karbočienė Janina **II (1)** 80
Valevičius Jonas **I** 349
Valevičius Juozas **I** 356

Valevičiūtė-Namiejūnienė Janina, Jurgio-*Astra* **I** 341, 359, 363, 376 **II (2)** 422, 435, 441, 450, 451; 35, 38 nuotr.
Valevičiūtė-Uoksienė Elena-*Nida* **I** 349, 352, 366 **II (2)** 434, 441
Valickas Bronius-*Mindaugas, Nauskas* **II (2)** 114, 130, 148, 202
Valikonis Antanas, Antano-*Slyvka, Viršila* **I** 192, 193, 196, 200, 204, 210, 214, 257, 267, 269, 278, 391 **II (1)** 554
Valikonis Jonas, Antano **I** 391
Valikonis Jonas-*Klierikas* **I** 257
Valikonis Vytautas **II (1)** 598
Valinta Petras **I** 495
Valinta Povilas **I** 495
Valys Algis **III** 96
Valys Vladas **III** 97
Valys **II (2)** 341
Valytė **III** 458
Valiukaitė-Stašelienė Adelė Emilija **III** 619
Valiukas Juozas **I** 459
Valiukas Pranas **III** 33, 34, 77
Valiukas **II (2)** 203
Valiukevičius **III** 822
Valiulionis-*Dainorius* **III** 723
Valiulis ag. **III** 321
Valkavičius Povilas **I** 6, 7, 9
Valkūnai **II (2)** 71
Valkūnaitė-Garnienė Genovaitė-*Žvaigždė, Tarzanas* **II (2)** 12 nuotr. 72, 75, 78
Valkūnaitė-Riaubienė Apolonija-*Mikidaila, Saulė* **II (2)** 49, 67, 72, 73, 75, 78, 81, 83
Valkūnaitės **II (2)** 56
Valkūnas Antanas **II (2)** 68
Valkūnas Vincas **II (2)** 75
Valkūnas **II (2)** 17, 75
Valonienė Vincė **II (1)** 702, 708, 709
Valonis **II (1)** 675, 680, 683
Valonis Jonas **II (1)** 674, 675
Valonis Juozas, Jono-*Merkys* **I** 44, 344, 415, 436, 441, 883 **II (1)** 387, 467 **II (2)** 208, 252, 316, 319 -322, 324, 325, 332-336, 368, 372-375; 73 nuotr.
Valonis Mykolas-*Mykoliukas* **I** 261
Valonis Povilas, Mykolo-*Puškinas* **I** 262, 278, 295, 298, 299 **II (1)** 553, 689
Valonis Pranas **II (1)** 675 **II (2)** 332, 333
Valonytė Emilija, Jono **II (1)** 468
Valonytė Milė **I** 43
Valstietis žr. Krikščiūnas Mykolas
Valstietis **II (2)** *475*
Valuckas **II (1)** 63
Valunta Steponas-*Stimburys* **III** 130, 131
Valutis str. **II (1)** 63
Vanagai:ag. *Aras,* ag. *Vilkas,* ag. *Šaržas* **I** 274, 378
Vanagaitė Genovaitė-Zizeliauskienė **II (1)** 267
Vanagaitė **III** 512
Vanagaitė Ona-*Pempė* **II (2)** 436
Vanagas Albinas **III** 136
Vanagas Antanas **II (2)** 156
Vanagas Antanas-*Papartis* **I** 100 **II (1)** 206, 215
Vanagas Bronius-*Gandrelis* **I** 59
Vanagas Henrikas-*Papartis* **II (1)** 205, 206
Vanagas **I** 180, 873 **II (1)** 198, 478 **II (2)** 318, 337, 338
Vanagas Ignasius **II (1)** 174, 666
Vanagas **III** 724, 984
Vanagas Ipolis **II (1)** 476, 477
Vanagas Jonas **II (2)** 469
Vanagas Kazys **II (2)** 254
Vanagas Leonas (knygoje Vincas) - *Vampyras* **I** 101 **II (1)** 288; 15 nuotr.
Vanagas Leonas **II (1)** 311
Vanagas Petras **I** 427, 428 **II (2)** 216, 219, 220, 237, 254, 255, 286, 287, 300, 301, 302, 312, 314, 315
Vanagas Steponas-*Čigonas* **I** 100 **II (1)** 226, 236, 268

Vanagas Vincas **II (1)** 171, 205, 214, 236
Vanagas Vincas-*Ilgis* **I** 100 **II (1)** 198, 226, 268
Vanagas **II (2)** 128, 149, 150, 158, 299, 304, 457
Vanagėlis **III** 298
Vanagienė Ona **II (2)** 302
Vancevičius Henrikas **III** 948
Vanda ag. **II (1)** 23, 55
Vanda **II (2)** 136
Vania ag. **I** 268
Vania inf. **II (1)** 27
Vanskavičius Jonas, Antano **II (1)** 15
Vapsva **II (1)** 695
Varanauskas **I** 632 **II (2)** 348
Varanauskas Jonas, Jono-*Burokas* **III** 726
Varanauskas Kazys-*Žemkus* **III** 674
Varanauskas Vincas, Jono-*Siaubas* **III** 725
Varanavičienė-Karvelytė Bronė-*Joana, Snaigė* **II (2)** 450, 451
Varanavičius Juozas-*Pakštis* **I** 340, 342, 343, 347
Vardzikevičius **I** 101
Vareika Bronius-*Kūmas* **I** 59 **II (1)** 236
Vareika Jonas **I** 59 **II (1)** 293, 309
Vareika Povilas **I** 6, 7, 9
Vareika Stasys **II (1)** 275, 324
Vareika Vladas **II (2)** 15
Vareika **II (2)** 250
Vareikaitė Anelė-*Sedulėlė* **II (1)** 275
Vareikaitė Apolonija-Abraškevičienė-*Našlaitė* **II (1)** 275
Vareikienė Bronė **I** 891
Vareikis Benediktas, Kazio **III** 688
Varguolis žr. Bauras Kazys
Variakojis **I** 629 **III** 953
Variakojis Kostas str. **III** 130
Varnaitė ag. **I** 898
Varnas Alfonsas **I** 621
Varnas Algirdas, Jurgio-*Gaidelis* **II (2)** 552, 566 **III** 639
Varnas Bronius, Petro **II (2)** 623
Varnas **I** 315, 386, 387, 897 **II (1)** 229, 348, 349
Varnas Jonas-*Radvila* **I** 625 **II (1)** 261
Varnas Juozas **III** 914
Varnas Jurgis **III** 916
Varnas Petras **III** 472
Varnas Povilas **I** 634
Varnas Pranas **III** 459
Varnas str. **II (1)** 581, 585
Varnas Vaclovas-*Jokeris* **II (1)** 346 **III** 90 nuotr.
Varnas Vladas **III** 585
Varnas Zigmas-*Zigmas* **I** 260
Varnas Zigmas-*Žandaras* **I** 259
Varnauskaitės **II (2)** 363
Varnauskas Danielius **I** 17 **II (2)** 349
Varnauskienė **II (1)** 37, 38
Varneckaitė Emilija **III** 136
Varneckaitė Nastutė **III** 136
Varneckaitė Onutė **III** 136
Varneckaitė-Majauskienė Pranė **III** 136
Varneckas Bronislovas **III** 136, 138
Varneckas Bronius **III** 233, 237
Varneckas **III** 238
Varneckas Kazimieras **III** 136
Varnėnas **I** 863
Varnėnas žr. Petkevičius Romas
Varnevičius **II (2)** 539
Varnienė Marijona **II (2)** 542
Varpas **III** 738, 894
Varpelis **I** 859, 860, 861
Vartibavičienė Ona **III** 584
Vartibavičius Antanas-*Piršlys, Tėvas* **I** 614, 615, 620 **III** 584, 587
Varža Vladas **II (2)** 618
Vasaitis **I** 567, 568
Vasaris **I** 718
Vasauskas **II (2)** 164
Vasiliauskaitė Kazė, Antano-*Ramunė-I* **III** 733
Vasiliauskaitė Pranė **III** 133, 136
Vasiliauskaitė-Krasauskienė Ona, Antano-*Ramunė-II* **III** 732
Vasiliauskas Aleksas **II (1)** 403

Vasiliauskas Alfonsas-*Malkela* **I** 418, 419
Vasiliauskas Aliukas **II (1)** 407
Vasiliauskas Aloyzas **II (1)** 389
Vasiliauskas Balys **III** 569
Vasiliauskas **I** 290, 308, 695, 714 **II (1)** 54 **II (2)** 189
Vasiliauskas Jonas **I** 12
Vasiliauskas Kazimieras **I** 56
Vasiliauskas Matas **III** 257
Vasiliauskas Petras, Stasio-*Šimulionis* **II (1)** 26
Vasiliauskas Pranas **III** 281
Vasiliauskas str. **II (1)** 160 **III** 440
Vasiliauskas Zigmas **I** 288
Vasiliauskas žr. Vasiliūnas
Vasiliauskas-*Pilotas* **I** 307
Vasilij ag. **II (1)** 32-34, 38
Vasiliūnas **III** 126
Vasiliūnas Juozas-*Rugys* **II (2)** 31
Vasiliūnas-Vasiliauskas Juozas, , Adomo -*Rugys* **I** 420 **III** 121
Vasiljev **II (1)** 23, 38, 39, 48, 53 **II (2)** 447
Vasiljevas **I** 266 **II (2)** 129
Vasilka **I** 272
Vasilka str. **II (1)** 642
Vasilkov **I** 718
Vaškaitės **II (2)** 60
Vaškas Andrius-*Vėtra* **III** 161
Vaškevičienė **II (1)** 153
Vaškevičius Antanas, kun. **I** 185
Vaškevičius Antanas, Baltraus-*Svyruonėlis* **III** 688, 706, 715
Vaškevičius **II (1)** 420
Vaškevičius Juozas **III** 911
Vaškevičius Pranas **III** 702
Vaškevičius Vytas **II (1)** 142
Vaškevičiūtė Emilija **III** 703
Vaškonis Vladas, Igno **II (2)** 617
Vaštakas Antanas, Jono-*Bitė, Virgius, Medžiotojas* **III** 323
Vatkevičienė **I** 667
Vatkevičius **I** 663, 667
Vatkevičius Kazys **I** 651
Vaupšasov **I** 415, 900 **II (2)** 562
Vaznoniai **II (2)** 19, 21
Vaznonienė **II (1)** 94
Vaznonienė Ona, Antano **II (1)** 558, 560
Vaznonis Anicetas **I** 284
Vaznonis Antanas **II (1)** 612
Vaznonis **I** 196, 219, 282, 283, 284, 295, 302, 378 **II (1)** 558
Vaznonis Ipolitas **II (1)** 560
Vaznonis Jonas-*Žvirblis* **II (2)** 19, 24, 35, 102
Vaznonis Kazimieras-*Vėtra* **I** 197, 198, 204, 219, 221, 222, 224, 255, 263, 276, 281-285, 292 **II (1)** 609, 621, 679
Vaznonis Kazys-*Vanagas* **II (2)** 19, 35, 102
Vaznonis Rapolas, Kazio-*Džanas* **I** 205, 224, 261, 277, 284, 295, 299, 301, 308, 309 390, 896 **II (1)** 533, 537, 553, 580, 581, 682
Vaznonis Stasys-*Čempionas* **I** 261 **II (1)** 595, 600, 602, 605, 612, 633
Vaznonis **II (2)** 57
Vaznonis-*Vilius* **I** 264
Vaznonytė Augutė **II (1)** 650
Vaznonytė Emilija **II (1)** 560
Vaznonytė **II (1)** 560, 561
Vaznonytė Stasė **II (1)** 94
Vaznonytės **II (1)** 650
Vėbra Albertas str. **II (1)** 17
Vėbra Antanas, Petro **II (1)** 15, 19
Vėbra Jonas, Petro **II (1)** 15
Vėbrys **I** 756
Vėbriukas **I** 755
Vėdaras Jonas **III** 244
Vėgelytė Stasė **I** 336
Vegys **I** 701, 713
Vėjas **III** 664, 876, 877, 880
Vėjas, Rūta-Vešiota**II (2)** 78
Vėjas **II (2)** 453, 454, 545
Vėjavaikis žr. Barauskas Antanas
Vėjelienė Elzbieta **I** 666
Vėjelis **II (1)** 282, 284 **II (2)** 393
Vėjelis **III** 557
Vėjelis Jonas **III** 562

Vėjelis žr. Riauba Stasys
Velanis Aleksas-*Tigras* **I** 79, 111, 112, 115, 116, 120, 125, 128-130, 133, 170, 175, 180, 190, 198 **II (1)** 307, 341 **II (2)** 539
Velaniškis Antanas **II (2)** 415
Velaniškis **II (2)** 444
Velėniškis Pranas, Jurgio-*Demokratas* **III** 628, 629, 630, 632, 663
Veleniškis **II (2)** 615
Velička str. **III** 959
Veliūnaitė Bronė **III** 283
Velnias **I** 170
Venckaitis **III** 210, 755
Venckaitis Jonas **II (1)** 527, 528
Venckavičiai **II (1)** 163
Venckus J. **III** 734
Venckus Jonas-*Klajūnas* **III** 362, 363
Venckus Kazys-*Ąžuoliukas* **III** 362, 363
Venckus M. **III** 734
Venckus Stasys, Povilo-*Beržas* **II (1)** 26
Venckus Vacys, Mykolo-*Meitelis* **II (1)** 25
Venediktov **I** 530
Veniger Klaus, Makso-*Perkūnas* ag. **III** 736
Vensevičius Jonas-*Uža* **III** 217
Venskūnaitė Aldona **I** 383
Venskus (Venckus) Vacys-*Jonaitis* **III** 463, 468
Venskus Bronius-*Kanadietis* **III** 468
Venskus **III** 466
Venskus Jonas-*Linkaitis* **III** 460, 463, 468
Venslauskas Jonas **III** 249
Venslavičius **I** 397, 398, 399
Venslavičiūtė **I** 398
Venslovas Juozas **III** 562
Venslovas Povilas **I** 668, 669, 670
Venslovienė **I** 669
Vepštai **II (1)** 649
Vepštaitė Onutė **III** 439
Vepštaitė-Žukienė Katrytė **II (1)** 650
Vepštas Antanas **II (1)** 649
Vepštas **II (1)** 441
Vepštas Jonas (knygoje Vytautas)-*Paukštelis* **II (1)** 372, 516, 519, 651, 663, 703
Vepštas Jonas, Antano-*Paukštelis* **I** 213, 228, 230, 231, 266, 274, 277, 298, 311-313, 315, 390
Vepštas Juozas **II (1)** 650
Vepštas Nikodemas **II (1)** 649, 651
Vepštas Vytautas, Antano (knygoje Stasys)-*Žvaigždutė* **I** 229, 392 **II (1)** 94, 372, 518, 650, 703
Vepštienė **II (1)** 598, 649, 651
Verba **III** 811
Verbickaitė Levutė-*Vyšnia* **III** 797
Verbliugevičius-*Žilvitis* **III** 87, 99, 907, 277, 281, 724
Verbus Jonas, Kazio **III** 702
Verdingis Petras **II (1)** 705
Verikas **I** 185 **II (1)** 334
Verikas Kazys **II (1)** 334
Verikas Vytautas-*Riceris* **I** 100 **II (1)** 215
Verkauskas Vladas-*Papartis* **III** 786
Vermachtas žr. Jakubonis Antanas
Verneris **II (2)** 655
Verpetas **I** 270
Versockas Stasys-*Aviža* **III** 690
Veršelis **II (2)** 589
Veršila **II (2)** 619
Vertelka **I** 899
Vertelka Julius **I** 291
Vertelka Vladas **II (1)** 603
Vertelkaitė Birutė **II (2)** 28
Vestalė žr. Stumbrytė-Šešelgienė Vanda
Vėtra **I** 115, 117 **II (1)** 282 **III** 724
Vėtra žr. Vaznonis Kazimieras
Vetrovas **III** 20, 22, 37, 68, 207
Veverskis Kazys-*Dėdė, Senis* **III** 202
Vėželis Bernardas, Jono-*Dramblys* **III** 699, 722
Vėželis Bronius, Jono **III** 699, 722
Vėželis Pranas-*Šermukšnėlis* **III** 684; 48 nuotr.

Vėžikauskai **II (1)** 253
Vėžikauskaitė Birutė **I** 297, 308, 806 **II (1)** 109, 110, 124, 125, 139, 177, 253
Vėžikauskas Marijonas **II (1)** 254
Vėžikauskas Vytautas **II (1)** 254
Vėžikauskienė **II (1)** 111, 254, 255
Vėžys **II (1)** 167, 384, 420, 422
Vėžytė Juzė **I** 59 **II (1)** 384, 420, 422, 435
Vėžiukas Juozas **II (1)** 384, 406
Vičiūnas Antanas **III** 339
Vičiūnas **II (1)** 331
Vičkačka Martynas-*Vasara* **III** 690, 691
Vidas-*Riešutas* **III** 723
Vydmantas **I** 271
Vidugiris Alfonsas-*Raitelis* **I** 59 **II (1)** 426, 545
Vidugiris **I** 404
Vidugirytė **II (1)** 59 **II (2)** 140
Vidugirytė Janina **II (1)** 490
Vidugirytė-*Kalniukas* **II (2)** 139
Viduolis Jonas **I** 590 **II (2)** 693
Viduolis str. **III** 536
Vidzickas Boleslovas **III** 716
Vidzickas Stanislovas **III** 716
Vidzickas Stasys, Stepo **III** 696
Vidzickas Stepas, Stepo **III** 696
Vidzickas Steponas **III** 716
Vidzikauskas Antanas **III** 969
Vidžiūnas Jonas **I** 557
Vidžiūnas Juozas **III** 505
Vidžiūnienė Uršulė **I** 445, 486, 487, 557 **II (2)** 401, 414
Vienažindis Antanas **I** 218, 219
Vienažindis Danielius-*Lokys* **I** 59
Vienažindis Povilas **II (2)** 156
Vienuolis žr. Baltušnikas Jonas
Vienuolis **II (2)** 150
Viesulas žr. Buinys Povilas, Kuncevičius Petras
Viesulų Duktė **II (2)** ag. 705
Vygantas **I** 266
Vygaudas **I** 272
Vigelis **II (1)** 324
Vigelytė Stasė, Augusto-*Stasė* **I** 338, 365 **II (2)** 433
Vijaikytė Adelė **III** 136
Vijeras **I** 479
Vijoklis **II (2)** 441, 442
Vijūnas Vytautas **II (2)** 199
Vikanis str. **III** 537
Viksva Adolfas**II (2)** 395
Viksva Adolis **III** 563
Viksva Alfonsas **III** 505
Viksva Antanas **II (2)** 405, 406
Viksva **III** 724
Viksva Jonas-*Daktaras* **II (2)** 395, 409, 414 **III** 505, 563
Viksva Petras **II (2)** 395 **III** 505, 563
Viksva **II (2)** 410
Viksvienė Bronė **III** 495
Viktoras-*Sėjėjas* **I** 343
Vilčinskai **II (1)** 98
Vilčinskaitė **I** 384
Vilčinskaitė Onutė **I** 378 **II (1)** 98
Vilčinskas Antanas **I** 32 **III** 499, 503, 506
Vilčinskas **I** 32, 499, 530
Vilčinskas Jonas, Antano-*Doleris* **I** 339, 332, 348
Vilčinskas Petras, Kosto
Vilčinskas Vytautas **I** 870 **II (2)** 384, 385, 395 **III** 501, 506, 563
Vildžiūnaitė **II (2)** 589
Vildžiūnas Alfonsas-*Vijoklis* **I** 367, 375
Vildžiūnas Danius **III** 962
Vildžiūnas **III** 951, 953, 964
Vildžiūnas Juozas-*Aras* **I** 94, 95 **II (1)** 283, 284
Vildžiūnas Petras-*Plienas* **II (1)** 26
Vildžiūnas Vilius **III** 962
Vildžiūnas **II (2)** 232, 261, 308, 447
Vildžiūnienė **II (1)** 334
Vileika Jokūbas **II (1)** 439
Vileikytė **II (1)** 376
Vilemas Adolfas **III** 532
Vilemas Albertas **III** 886, 887
Vilemas Jonas **II (2)** 526, 527

Vilhelmas **III** 712, 715
Vilijus **III** 115
Vilimaitė Izabėlė, Jono-*Stirna, Žuvėdra, Juozapėlis* **III** 324
Vilimas **I** 328 **III** 858
Vilimas Kazys, Juozo **II (2)** 614
Vilimas Pranas **II (2)** 462, 463
Vilimavičiai **II (2)** 217, 349, 353
Vilimavičienė **I** 18 **II (2)** 350-353
Vilimavičius **II (2)** 352
Vilis **I** 96, 189, 205, 206
Vilis **II (1)** 50, 220, 230, 245, 290
Vilis Kazimieras **II (2)** 447
Vilytė Veronika **II (2)** 462
Viliums Olius-*Gračas* **III** 380
Vilkai, broliai str. **III** 782
Vilkaitis Jonas, Justino **III** 149
Vilkas ag. **I** 273, 274, 275
Vilkas Bronius **II (1)** 706
Vilkas **III** 126, 209, 277, 362
Vilkas Leonas **I** 502, 514, 532-534, 537
Vilkas žr. Juška Antanas
Vilkas **II (2)** 107,122, 126, 137, 149, 154, 156, 195, 317, 363, 420, 457
Vilkas-Jonas **II (2)** 30
Vilkelis Vaclovas-*Liūtas* **III** 704
Vilkelis Vladas-*Krūmas* **III** 704, 815, 1027
Vilkončius str. **II (1)** 491
Vilkontis-*Skeltalūpis* str. **II (1)** 389
Vilnietis **I** 260
Vilnius žr. Krivickas Bronius
Vilnonis Antanas **I** 344
Vilpišauskas Juozas-*Dobilas* **III** 725
Vilutis Apolinaras **II (2)** 467
Vilutis **I** 462, 467 **II (2)** 503
Vilutis Vytautas **II (2)** 446
Vilutytė Elytė **III** 363
Vilutytė Onytė **III** 363
Vincė ag. **II (1)** 551, 587, 687
Vincevičius (Vensevičius) Jonas, Kazio-*Uža, Narsutis* **I** 397, 399, 403, 404, 406, 407, 412 **II (2)** 26-28, 91, 117, 125, 328; 10 nuotr.
Vincevičius Povilas-*Bijūnas, Bijūnėlis* **II (2)** 91, 126, 328
Vincevičius Stasys-*Pampuška* **II (2)** 91
Vincevičius **II (2)** 97
Vinciūnas Alfonsas-*Kudela* **II (2)** 543, 544, 553
Vinciūnas Boleslovas **II (2)** 204
Vinciūnas-*Adomėnas* **II (2)** 598
Vinckus Vladas-*Kardys* **III** 786
Vingelevičius Jonas **I** 502
Vingilys Jonas-*Genys* **I** 742, 749, 754
Vingilys Povilas **I** 735, 736
Vingis žr. Muralis Antanas
Vingrys Albertas **II (1)**
Vingrys Albertas, Mykolo **II (1)** 241-244
Vingrys Antanas **I** 103
Vingrys Edvardas-*Kuoka* **I** 103 **II (1)** 214
Vingrys Justinas **II (1)** 341
Vingrys Kazimieras **II (1)** 241, 243
Vingrys Vladas, Mykolo-*Justinas* **I** 99 **II (1)** 207, 215, 241-244; 19 nuotr.
Vinickas Stasys-*Raistas* **III** 691, 718
Vinkšnelis Titas, kun. **I** 764
Vinogradova **II (2)** 161
Vinsevičiai **II (2)** 328
Vinsevičius-*Pumpuška* **II (2)** 328
Vinskasė **II (1)** 560
Viplentas Juozas **II (2)** 621, 653
Virbalas Jonas-*Groznas* **I** 257
Virbalas str. **III** 536
Virbalis **I** 825
Virbickas Alfonsas, Antano-*Dangis, Šaulys* **I** 409 **II (2)** 299 **III** 159, 217
Virbickas Antanas-*Dalgis* **III** 161
Virbickas **III** 933
Virbickas Juozas-*Dangis* **III** 160
Virbickas Liudas **III** 444
Virbickas str. **II (1)** 62
Virbiejus Vladas **III** 577
Vyrelis žr. Linkonas Jonas
Virpša žr. Masilaitis Petras

Viršaitis **I** 273
Viršila **I** 192 **II (1)** 142 **II (2)** 256
Viršila **II (2)** 440
Visepis **III** 714
Visgiris **I** 272
Viskanta Edvardas **I** 281
Visockai **II (2)** 695
Visockas A. **II (1)** 648
Visockas Albinas, Igno-*Jovaras* **III** 727
Visockas R. **II (1)** 648
Visockas Vytautas **I** 457
Visockas **II (2)** 270
Visockis-*Uošvis* **I** 259
Visvaldas **III** 14, 15, 17
Visvaldas **II (2)** 217, 236, 237, 241, 242, 304, 305
Viščiai **II (2)** 10
Viščius Anicetas-*Balandis* **III** 120, 121
Viščius Jonas **I** 394 **III** 120
Viščius Steponas **III** 120
Viščiutė Agota **III** 120
Viščiutė Zinaida **III** 120, 131
Viščiutė-Žilionienė Benedikta-*Vėtra* **I** 394 **III** 119, 233; 16 nuotr.
Vyšniauskas **II (1)** 661 **II (2)** 454
Vyšniauskas Petras **II (2)** 36
Vyšniauskas Teodoras **III** 10
Vyšniauskienė žr. Baltramaitytė
Vyšniūnaitė Janina **III** 11
Vyšniūnas Algis **III** 79
Vyšniūnas Vincas-*Ginutis* **III** 10–12
Vyšniūnas Vytautas **III** 79
Vyšniūnas Vladas-*Aušrelė, Gražvydas* **III** 9, 48, 75, 111, 204, 209
Vitaras **II (2)** 682
Vitas Izidorius, Vinco-*Sakalas* **III** 729
Vitas Julius **II (1)** 15
Vytautas Podžeckas **II (1)** 158
Vytautas žr. Vogulis Vytautas
Vytėnaitė **III** 136
Vytenis žr. Drąsutis Vladas, Krilavičius Vacys
Vytenis, Džiugas **II (2)** 238, 239
Vytenis **II (2)** 451, 68 nuotr.
Vitkauskas (Lietuvos kariuomenės vadas) **II (1)** 606
Vitkauskas **I** 79, 838 **II (1)** 122 **II (2)** 391
Vitkauskas Ignas **III** 269
Vitkauskas **III** 304, 310
Vitkauskas Jonas **III** 257
Vitkauskas Justinas **III** 269
Vitkauskas str. **II (1)** 265, 266
Vitkauskas-*Etli* **II (1)** 25, 356
Vitkūnienė Morta **II (2)** 570
Vitkus **I** 788
Vitkus Vitalis str. **III** 118
Vitonis Ignotas **II (2)** 547
Vitonis **II (2)** 547, 556
Vyturėlis žr. Kasperavičiūtė-Žičkuvienė Onutė
Vyturys **I** 270
Vitvytis **III** 115
Vizbaraitė Emilija **II (2)** 453, 454
Vizbaras **I** 329
Vizbaras Petras-*Vapsva* **II (2)** 453
Vizbarienė Vlada-*Gražina* **II (2)** 434
Vizbarienė **II (2)** 305
Vlasenko **II (2)** 206
Vlasovas **III** 202, 602
Vogulis Albinas-*Miesčionis, Sakalas* **II (2)** 248, 250, 251, 315, 319, 337
Vogulis Bronius **II (2)** 325, 326
Vogulis Edvardas **II (2)** 246, 247
Vogulis Juozas **II (2)** 247
Vogulis Vytautas, Petro-*Dagilis* **II (2)** 226, 227, 234, 237, 238, 240-247, 260-264, 300, 315, 316
Vogulis Vytautas-*Šeškas, Vytautas* **I** 411, 494, 493, 495 **III** 218, 220, 221
Vogulis **II (2)** 223, 229, 240, 251, 312, 315, 327, 631
Voldemaras **III** 679
Volkovas **I** 68, 477 **II (1)** 531, 532, 642, 642
Volkovas str. **II (1)** 652 **III** 408, 417
Volkūnai **II (2)** 40, 49

Volkūnas **II (2)** 54
Vološin **I** 421 **II (1)** 579
Vološinas **II (1)** 589
Volskis Jonas ag. **III** 113
Volungėnas **III** 551
Vorobjovienė **II (1)** 149
Voron ag. **III** 661, 664, 667, 668
Vosylis Augustas **I** 700
Vosylis Jonas **I** 340, 345
Vosylis Juozas, Jono-*Dainius* **I** 337, 339, 340, 343, 345, 347, 442, 444 **II (2)** 21 nuotr.
Vosylis Stasys **I** 340
Vosylius Juozas **III** 245
Vosyliūtė Jadzė, Jono-*Rapolas* **I** 340, 345, 452
Vosyliūtė Juzė, Jono **I** 346
Vosilka **II (1)** 640
Voveris Juozas, Simo **III** 721
Voveris Vladas-*Degsnys* **III** 714
Voverytė žr. Čelkaitienė Stasė
Vrubliauskas Petras **II (1)** 705
Vukulov **II (2)** 707
Zabarauskas **I** 658, 665
Zabarauskienė Julija **III** 860
Zabarskas **II (2)** 459
Zablackai **II (2)** 664
Zablackas Stasys-*Arklys* **III** 755
Zablockis ag. **II (1)** 580, 581
Zablockis **II (2)** 637
Zabločius žr. Zablockis
Zabulionis **II (2)** 546, 547, 561
Zabulis Jonas **II (2)** 520
Zabulis Motiejūnas **II (2)** 520, 521
Zacharinas **I** 233
Zagarodinas **II (2)** 534
Zaicevas **II (1)** 234
Zaicevas **III** 334, 335, 337
Zaikauskas **II (2)** 540
Zajančiauskas Jonas, Juozo **III** 699
Zajančkauskas **III** 404
Zajankevičius Bronius **III** 722
Zajanskas Juozas-*Vijūnas* **II (1)** 370, 703, 705
Zajarskas **I** 638
Zajauskas Juozas str. **II (1)** 697
Zakaras Edvardas **II (1)** 147
Zakaras Vytautas-*Povas* **II (1)** 142-144, 145, 146, 148, 149, 153
Zakarauskas **II (1)** 211
Zakarevičius **II (1)** 37, 83, 593 **II (2)** 63
Zakarevičius Petras **II (1)** 592
Zakarevičius Ulijonas, Juozo **III** 724
Zakarevičius Vaclovas, Juozo **III** 724
Zakarevičius Vladas, Jono **I** 894
Zakarka Simonas **II (1)** 560, 561
Zakarka Vincas **III** 320
Zakarka Zigmas **III** 320
Zalaga **I** 486
Zalagėnas Steponas-*Ripka* **II (1)** 185 **III** 479; 90 nuotr.
Zalagėnas Vytas-*Susiedas, Buožė Vytas* **I** 60 **II (1)** 399, 401-403, 409, 436; 25 nuotr.
Zalagėnas **II (2)** 136
Zalagėnienė **II (1)** 399, 402, 409
Zalagubai **II (1)** 702
Zalagubas Česlovas **II (1)** 696, 701
Zalagubovas **II (2)** 642
Zalatorienė **II (1)** 601, 617
Zalatorytė Janina **II (1)** 684
Zalatorius Viktoras **II (1)** 583, 584, 595, 614
Zalbiukas **I** 602
Zaleckas Petras-*Balandis* **III** 712
Zaleckienė **II (1)** 93
Zalieckis **II (1)** 89
Zalieska Jonas-*Garnys* **III** 493
Zalieska-*Kiškis* **III** 967, 969
Zamauskas Bronius-*Kietis* **III** 633, 638
Zamkauskas Bronius, Jono **I** 893
Zamkauskas **III** 168
Zamkauskas J. **II (2)** 34
Zamkauskas Stasys **III** 168
Zanizauskas **III** 269
Zanizauskas Povilas **III** 268
Zapadnij ag. **I** 898, 899
Zapareckas Juozas, Vinco **III** 699

Zapareckas Zigmas, Vaclovo **III** 698, 700
Zapolskis **II (1)** 583, 584
Zapuščinskas str. **III** 912
Zapustas Marcelinas **III** 173
Zapustas Stepas **III** 173
Zareckas Juozas **III** 456
Zareckas Stasys **III** 456
Zaremba Bronius-*Apžergevičius* **I** 881, 882 **II (2)** 118, 202, 316, 317, 319, 326, 363, 364
Zaremba **II (1)** 388 **III** 530
Zaremba Juozas –(*Apžergevičius) Vareika* **I** 344 **II (2)** 30
Zaremba Stasys-*Klevas* **III** 447
Zaremba Vincas **I** 843
Zarembos **II (2)** 317
Zaukevičienė Barbora **II (1)** 624
Zaura Boguslovas **II (1)** 234
Zavadskaitė Onutė **III** 553
Zavatskas Jonas **II (2)** 665
Zaveckas Juozas-*Paukštis* **III** 636, 651
Zaveckis **II (2)** 80
Zavodžius Jurgis **I** 31
Zdanauskas Petras **III** 389, 415
Zdanavičius Jonas, Kazio-*Žvingys* **III** 701, 704
Zdanavičius Juozas, Jono-*Dragūnas, Vyturys* **I** 411 **II (2)** 300 **III** 160
Zdanavičius Vytautas-*Senelis* **II (2)** 24, 35, 25, 85, 164
Zdanavičius **II (2)** 23
Zdanevičiai **III** 869
Zdanevičius Andrius-*Burokas* **III** 892
Zdanevičius Ignas-*Serbentas* **III** 892
Zdanevičius Pranas-*Morka* **III** 892
Zeckevičius **I** 459
Zeimelytė **III** 513
Zelenkauskas **III** 695
Zelionis Vytautas-*Vikšras* **II (2)** 552, 558
Zelionka **III** 782
Zelnys Antanas-*Jokeris* **II (1)** 431, 436; 25 nuotr. **II (2)** 144
Zelnys Kostas **II (1)** 442
Zelnys Vladas **I** 256
Zelnys-*Pušinis* **I** 260
Zelnytė **II (1)** 442
Zemlickas Vladas **II (2)** 622, 626, 628, 634, 637, 638, 651, 653 **III** 575
Zeniakin **II (2)** 234, 235, 260, 261, 297
Zepkus Alfonsas (Aleksas)-*Piliakalnis* **I** 843, 845 **III** 671, 705, 926
Zezys **II (1)** 29, 30
Zidaras (Zidoravičius) Jokūbas-*Tarzanas* **III** 673, 891
Zienakin **II (1)** 432
Zieniutė Leokadija, Simo **III** 732
Zieniutė-Čepienė Marytė, Simo **III** 732, 733
Zigmantas Jonas, Juozo **III** 689, 696
Zigmantas Vincas **III** 716
Zigmas ag. **II (1)** 418
Zikaraitė Alfonsa **II (2)** 76, 78
Zikaraitė Morijona **I** 416
Zikaras **II (2)** 83
Zikas str. **III** 132
Zikmanis Modris-*Bocmanis* **III** 372, 377
Zilniai **III** 207
Zilnys Antanas-*Jokeris* **I** 60
Zilnys Leonas **III** 207
Zimaitis str. **II (1)** 714
Zimanas **III** 201
Zimbergas Borisas **II (2)** 128 **III** 201
Zimblys Ignas **II (1)** 19
Zimblys **II (1)** 351
Zimblys Petras-*Vokietis* **II (1)** 19 **III** 451
Zimblys Vytautas-*Kareivis* **II (1)** 3, 6 nuotr.
Zimeriovas **I** 745, 747, 754, 791
Zinevičius Antanas **III** 858
Zinius Juozas-*Nemunėlis* **III** 332, 335, 336
Zinkevičius Bronius-*Artojas* **III** 565
Zinkevičius Jonas **III** 161
Zita **I** 270 **II (1)** 36

Zizas **I** 600, 601
Zizeliauskas **II (1)** 172
Zizienė **I** 600, 601
Zizonis **III** 537
Zizonis Juozas **III** 538
Zizonis Vytautas **III** 538
Zlatkus **II (1)** 277
Zlatkus Jonas **II (2)** 216
Zlotkus Petras **I** 337
Zlotkus Povilas **I** 884, 885, 886 **II (2)** 216
Zlotkus Pranas-*Kilogramas* **I** 345
Zoja ag. **III** 514, 523, 524, 525, 526, 527
Zoluba Jonas **III** 577
Zoluba Juozas-*Šturla* **I** 531, 590 **II (2)** 693
Zolumskis **I** 228 **II (1)** 593, 683, 685
Zolumskis Stasys žr. Zulumskis Vytautas
Zolumskis Vytautas-*Lūšis* **I** 230, 313 žr. Zulumskis Vytautas
Zopelienė **III** 397
Zopelis Kazys **II (1)** 579
Zopelis Vytautas **III** 397
Zopelytė **II (1)** 579
Zosia ag. **II (1)** 46
Zub ag., inf. 34, 38, 40, 48
Zubas Kostas **II (2)** 351
Zubavičius Leonas **III** 159
Zubavičius Petras **II (2)** 36
Zubavičius Vytautas, Jono-*Sakalas, Šeškas* **II (2)** 20, 36, 279, 280 **III** 159
Zubavičius-*Žalgiris* ag. 36, 37
Zubavičiūtė **II (2)** 19
Zubka **II (1)** 525
Zubka Jonas **II (1)** 544
Zubka Petras **II (1)** 513, 514
Zubkaitė Barbutė **II (1)** 525
Zubkevičius Vaclovas-*Keleivis Jonas* **I** 811-815
Zubrickai **II (2)** 583, 585
Zubrickas Makaras **II (2)** 585
Zubrinskij **II (2)** 374
Zubrys **II (2)** 268, 269, 287, 299, 301, 305, 307, 302, 304, 306; 24 nuotr.
Zudin **I** 344, 346
Zuikis **I** 410
Zujus Antanas, Stanislovo **III** 715
Zujus Jonas, Stanislovo **III** 715
Zulonas **I** 445 **II (2)** 691
Zulonienė **I** 32 **II (2)** 249
Zulumskiai **II (1)** 708
Zulumskis Aleksas **II (1)** 602
Zulumskis **II (1)** 373
Zulumskis Julius-*Čiorčilis* **I** 258 **II (1)** 371, 702
Zulumskis Vytautas-*Lūšis* **II (1)** 518, 519, 684, 685, 695, 699, 702
Zulzinas Petras **II (1)** 56
Zumaras Kazys **III** 270
Zuoza Alfonsas, Broniaus-*Tigras* **II (2)** 301, 307
Zuoza Antanas **I** 430
Zuoza Bronius-*Didvyris* **II (2)** 300, 301, 306, 313, 314
Zuoza Danielius **I** 426
Zuoza **I** 428, 431 **III** 214, 215
Zuoza Povilas **I** 426, 427 **II (2)** 219, 302, 365
Zuoza Pranas **I** 430
Zuoza Vytautas **I** 430
Zuozaitė Birutė, Broniaus-*Saulutė* **II (2)** 301, 307
Zuozienė Paulina-*Šarka* **I** 431 **II (2)** 301, 307, 314
Zupka Adomas **III** 1012
Zupka Jurgis **II (1)** 705
Zupka Kazys **II (1)** 705
Zupkienė **I** 93
Zurba Jonas **III** 521, 523, 525
Zurza Bronius **III** 482
Zveneriovas Ivanas **II (1)** 491
Zviaginas **II (1)** 308
Žabas Vytautas-*Vanagas* **I** 260 **II (1)** 673
Žadgaila žr. Bartkus Petras
Žagrakalys **I** 37
Žagrakalis Jonas **II (2)** 662
Žaibas 921

Žaibas žr. Žilys Antanas
Žaibas **II (2)** 193, 298-300, 303, 304, 306, 454, 458, 459, 461
Žaibienė žr. Žilienė Zofija
Žaibutis žr. Urbonas Jonas
Žakevičienė Magdalena **II (2)** 292
Žakevičius Kostas **II (2)** 292
Žakonis Povilas-*Strazdas* **II (2)** 127, 201
Žaldokas Jonas **III** 121, 122
Žalga Juozas-*Karklas* **I** 60 **II (1)** 427, 434, 438
Žalga žr. Lukošiūnas Kazimieras
Žalgiris (Biržietis) **II (2)** 417
Žalgiris ag. žr. Zubavičius
Žalgiris **I** 349-351, 362, 363, 365, 370
Žalgiris *III 724*
Žalgiris žr. Kimštas Jonas, Kuncė Antanas
Žalgiris, Dustas **III** 325
Žalgiris **II (2)** 71, 73, 74, 76, 238, 294, 295, 298, 300, 303, 304, 326, 431
Žalias Velnias **II (1)** 209, 220, 330, 358
Žalias Velnias žr. Misiūnas Jonas
Žaliauskas **III** 309
Žalinkevičius **III** 504
Žalys **I** 495 **II (2)** 332
Žalkauskas Alfonsas **I** 490, 491, 532
Žalkauskas **II (1)** 212 **II (2)** 696
Žalkauskas Vladas-*Nastras, (Astras)* **I** 586, 587, 590 **II (2)** 673, 692
Žalnieriūnas **I** 432 **II (2)** 218
Žalnieriūnas Juozas str. **I** 716 **II (2)** 690, 700
Žaltauskas Antanas **III** 912
Žaltys **I** 411 **III** 724, 927
Žandaras Viktoras **III** 266, 279
Žankin **I** 718
Žarauskas Kostas **III** 756
Žardinskaitė Jadvyga-*Daktaras Dolitlis* **I** 205, 224, 230, 232, 244, 270, 278, 281, 284, 299, 307, 320, 321, 383 **II (1)** 514, 515, 535, 553, 619, 663, 680 **II (2)** 57 nuotr.
Žarkij ag. **III** 695
Žarkovas str. **III** 110, 111
Žarnauskas Jonas, Jono-*Švicas* **III** 727
Žaržojus Juozas-*Prieauglis, Jazminas* **I** 611, 614, 616, 620
II (2) 559-561 **III** 588
Žąsinas ag. **III** 925
Žąsinas **III** 968
Žebrys **I** 444
Žėčius Aleksandras **III** 691
Žėčiuvienė Aleksandra **III** 691
Žegunytės **III** 126
Žeikus Kazys **III** 281
Žeimys Jonas, Kazio-*Bitinas, Laimutis* **I** 412 **II (2)** 71, 131, 241, 299; 7, 10 nuotr.
Žeimys žr. *Gediminas*
Žeižys Antanas-*Vanagėlis* **I** 500 **II (2)** 693
Žeižys Edvardas **III** 570
Žeižys Petras **III** 570
Žeižys str. **III** 571
Žėkas **I** 21, 576
Žėkas Kazys **III** 536
Žėkas V. **II (2)** 34
Žekevičius **I** 495
Žekonis Bronius **II (2)** 140
Žekonis **II (1)** 473 **II (2)** 140, 413
Žekonis Jonas, Petro **I** 894
Žekonis Povilas, Viktoro-*Strazdas* **II (2)** 126, 140, 144
Žekštienė **II (1)** 336
Želkevičius Bronius-*Klevas* **I** 417, 419
Želniai **II (1)** 700
Želnienė **II (1)** 376
Želnys Antanas **I** 308, 309
Želnys **I** 191, 195 **II (1)** 709
Želnys Petras **II (1)** 587
Želnys Vladas **I** 200 **III** 395, 397
Želnytė **I** 309
Želvys Jonas **III** 978
Želvys Juozas **III** 269

Žemaitienė **I** 364 **II (1)** 251 **II (1)** 383, 384 **II (2)** 690
Žemaitienė Marijona **II (1)** 370
Žemaitis Antanas **II (2)** 505
Žemaitis **I** 111 **II (1)** 326 **II (2)** 18, 688, 689
Žemaitis **II (1)** 375
Žemaitis J. **II (2)** 57 nuotr.
Žemaitis Jonas **II (2)** 505 **III** 283, 332
Žemaitis Juozas, Tado **II (2)** 645
Žemaitis Juozas **II (2)** 505, 506
Žemaitis Leonas **I** 256
Žemaitis Petras-*Vargdienis* **I** 497, 577, 578, 588 **II (2)** 682, 688, 690, 693, 698
Žemaitis Stasys **II (2)** 541
Žemaitis Vladas-*Audra, Sakalas, Ladziukas* **I** 96 **II (1)** 326, 328, 330, 333, 337, 370; 13 nuotr.
Žemaitytė **III** 781
Žemaitytė Janina **I** 375
Žemaitytė **II (2)** 427
Žemaitytė-Šiaučiulienė Emilija **II (2)** 540
Žemvidas **III** 279
Ženkaitis **I** 800
Žentas **III** 977, 979–981, 984, 985, 995, 996
Žernauskas Jonas, Jono-*Švicas* **III** 719
Žeromskienė **II (1)** 511 **III** 411
Žeromskis **I** 655 **III** 410, 411, 412, 413
Žeruolis **III** 724, 1015
Žeruolis Petras **III** 449
Žeruolis Petras, Juozo **II (1)** 21
Žeruolis Stasys **III** 449
Žėrutis **II (2)** 497
Ževeliauskas Izidorius **II (2)** 623
Žiauberys Jonas **I** 684
Žiaugra Petras **I** 591, 605
Žiaugra Povilas **II (2)** 16, 17
Žiaugrienė Emilija **I** 584, 587, 589, 596, 603, 604, 605, 606, 607, 608 **II (2)** 691, 695
Žiauka Pranas **III** 245
Žiaunys Povilas **I** 892
Žiaunys **II (2)** 193
Žibika Antanas-*Kareivis* **II (1)** 393, 394 **II (2)** 114, 130, 146, 147, 201
Žibika (Žibikas) Vladas **II (2)** 248, 337, 254, 325, 326
Žibikas **I** 17, 881 **II (2)** 212, 323
Žibikienė Ona, Alekso **II (2)** 159
Žiburys Feliksas-*Aras* **II (2)** 181 **III** 232
Žiburys **III** 240
Žiburys Jonas-*Šviesa* **II (2)** 180, 181 **III** 149, 232
Žiburys Juozas-*Žalvarnis* **III** 232, 241
Žiburys Motiejus-*Lūšis* **II (2)** 181 **III** 149, 232
Žiburys, Dainius **III** 325
Žibutė **I** 272 **II (2)** 598, 599, 605
Žibutė žr. Šulskutė Levutė
Žyčius Bronius **III** 782
Žyčius Bronius-*Zuikis* **III** 674
Žyčius Jonas-*Pabaisa* **III** 674, 715
Žyčius Pranas-*Vėjas* **I** 860, 861, 862 **III** 687, 796, 802, 875, 891, 893–895
Žyčius Vladas-*Balandis* **III** 674
Žyčius Zigmas, Juozas-*Galiūnas* **I** 53, 54 **III** 672, 727, 815, 824, 838, 839, 840
Žičkus Jonas-*Pilypas* **II (2)** 67, 80 , 90
Žičkus Steponas **II (2)** 67
Žičkuvienė žr. Kasperavičiūtė
Žideckas Jonas, Motiejaus-*Žemaitis* **III** 714, 720
Žideckas Petras-*Liepa* **III** 714
Židelis **III** 280
Židelis Jonas-*Telesforas* **III** 276, 278, 282
Židonis Adolfas **III** 141, 142, 144
Židonis Antanas **III** 141
Židonis **I** 402
Židonis Jonas **III** 141, 142

Židonis Juozas **III** 141
Židonis Petras-*Lauko Klevas* **III** 141
Židonis str. **III** 137
Židonytė Marytė-*Šviesa* **I** 419
Žydrūnas žr. Šerelis Alfonsas
Žydrūnas **II (2)** 574
Žiedas **III** 328, 714, 715
Žiedas, Regimantas **III** 325
Žiemys **II (2)** 270, 284, 286, 304
Žiežirba **I** 727
Žygas Antanas-*Antanas, Aptiekorius, Jaunius, Sakalas, Vitaras* **I** 194, 195, 197, 198, 396, 397, 399, 403-406, 408, 412 **II (2)** 10, 13, 16, 17, 68-71, 104, 108, 112; 6, 8, 10, 12 nuotr. **III** 150, 391, 395, 397
Žygas Julius **I** 638
Žygas **II (2)** 101
Žygaudas žr. Smetona Alfonsas
Žygaudas **II (2)** 118, 122, 150
Žigelytė-Kinčinienė **III** 11
Žygūnas žr. Kimštas Jonas
Žigutis (Vaksenevičius) **III** 723
Žygutis-*Kulbis* **III** 675
Žila Aleksas **I** 654
Žilienė Zofija (Galinaitienė)-*Klajūnė* **I** 60, 61, 68, 100 **II (2)** 8
Žilienė Zofija žr. Striogaitė
Žilienė žr. Striogaitė Zofija
Žilinskas Adolfas **III** 715
Žilinskas Antanas **I** 383, 384, 893 **III** 336
Žilinskas Edvardas, Petro-*Vanagas, Edvardas, Žilaitis* **I** 414, 493, 516, 659, 662, 678, 692 **II (2)** 7; 19, 28, 29, 49 nuotr.
Žilinskas **II (1)** 62, 506, 511 **III** 266
Žilinskas Jonas, Kosto **III** 699
Žilinskas Jonas-*Tėvas* **III** 258, 262, 266, 277, 278
Žilinskas Juozas, Juozo **III** 699
Žilinskas Oliesius, Stasio-*Vaiduoklis* **III** 702
Žilinskas str. **I** 203, 679, 680, 687, 710, 713
Žilinskas Vaclovas-*Morka* **III** 807, 812, 814, 827
Žilionienė Benedikta **II (2)** 8
Žilionienė žr. Viščiutė
Žilys Albertas-*Kęstutis* **I** 359, 366, 367 **II (2)** 434
Žilys Albertas-*Žirnis* **II (2)** 486
Žilys Alfonsas **II (1)** 175
Žilys Aloyzas-*Kęstutis* **II (2)** 486
Žilys Aloyzas-*Žirnis* **I** 359, 366, 369
Žilys Antanas **III** 161
Žilys Antanas-*Širšė* **II (2)** 282
Žilys Antanas-*Žaibas* **I** 60-69, 72-80, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 96, 174 **II (1)** 170, 173, 205-209, 214, 215, 245, 256, 257-261, 264, 265, 267, 268, 275, 276, 278, 282-291, 292, 311, 312, 318, 326, 332-335, 337, 338, 341, 342, 398 **III** 478
Žilys Bronius-*Saulius* **I** 492 **II (2)** 293, 294, 15, 19 nuotr. **III** 159, 212, 213
Žilys Jonas (Jonukas)-*Poetas* **II (2)** 3, 9 nuotr. **III** 159, 162, 174
Žilys Juozas **II (1)** 256, 259, 260, 312
Žilys Juozas-*Radastėlis* **III** 159, 162, 165
Žilys Medardas **II (1)** 256, 257, 258
Žilys Povilas-*Klevas, Pilypas* **I** 397, 519 **II (2)** 63, 64, 105, 111, 156, 157, 182, 296, 308; 15 nuotr. **III** 151, 152, 155, 158, 162, 163, 165, 212
Žilys Vincentas **III** 174
Žilys Vytautas **II (1)** 257
Žilys Vladas **II (2)** 32, 34 **III** 161
Žilys **II (2)** 612, 613
Žiliūtė Marijona **II (2)** 57 nuotr.
Žilvinas **II (1)** 466
Žilvinas **III** 989
Žilvys Juozas-*Gylys* **II (2)** 143

Žilvytis **I** 266, 272
Žilvitis žr. Verbliugevičius
Žindulis Antanas **III** 569
Žindulis Jonas **III** 571
Žioba Albinas **I** 22, 24
Žioba Jonas **I** 22, 24
Žioba Kazys **I** 22
Žioba Steponas **I** 22, 23, 24
Žioba **II (2)** 529
Žiobaitė-Stukienė Paulina **I** 22
Žiobienė Veronika **I** 22
Žiogas Adomas **III** 886, 887
Žiogas **II (1)** 165 **III** 714
Žiogelis žr. Naujikas Bronius
Žirniauskas Jonas-*Fricas* **III** 674
Žirnikas **I** 270
Žirnis **II (1)** 545
Žirnis žr. Kuncė Jonas
Žirniukas žr. Žilys Aloyzas
Žitkevičius Algis-*Balsys* **III** 127
Žitkevičius Antanas-*Pušela* **III** 161
Žitkevičius Kazys **III** 772
Žitkevičius Mečislovas-*Magelanas* **III** 326, 327
Žitkevičius Viktoras-*Akmenėlis* **III** 787, 795; 61, 63 nuotr.
Žitkevičiūtė Aleksandra **III** 420
Žitkus Algis-*Balsys* **III** 12, 16, 22, 26, 28, 35, 39, 40, 41
Žiugžda Juozas **III** 53, 54
Žiugžlys Kazys **I** 178
Žiugžlys Stasys **I** 178
Žiukaitė **II (2)** 19, 24
Žiukas **II (1)** 417
Žiukas Jonas**II (2)** 23-25, 86, 182
Žiūkas **II (2)** 318, 319
Žiupka Jonas-*Šarūnas* **III** 1006, 1008, 1009, 1011, 1014, 1017, 1019
Žiupka Raimondas (Raimundas)-*Kovas* **III** 1010, 1017
Žiūra **I** 11 **II (2)** 321
Žiužnys Edvardas **III** 271
Žižienė **II (1)** 181
Žižys Antanas-*Vanagėlis* **I** 531
Žižys **I** 143, 144, 173, 175
Žižys Jonas-*Armukšna* **I** 172, 173, 175
Žižys Mykolas **I** 108
Žižys Povilas **II (1)** 312
Žižiūnas **I** 95
Žižiūnas Petras **I** 267
Žižiūnas-*Jokūbas* **I** 259
Žižiūnas-*Senis* **I** 259
Žižiūnienė Joana, Augusto **I** 267
Žižminskaitė Liuda **II (1)** 20 nuotr.
Žižminskas Kazys , Stasio-*Diedukas, Vaidila* **II (1)** 24, 25; 20, 21 nuotr.
Žižminskas Kazys-*Vaidila* **III** 464
Žlioba Alfonsas-*Kėkštas* **II (1)** 26
Žlioba Petras-*Baravykas* **II (1)** 24; 20, 21, 22 nuotr.
Žlubeckas str. **III** 259
Žoromskis str. **III** 140
Žostautaitė Genutė **I** 381
Žostautas Antanas-*Dagilis* **I** 60
Žostautas **I** 381 **II (1)** 473
Žudys Simonas **II (1)** 258 **III** 454
Žukas Antanas **I** 193, 195, 258
Žukas Antanas-*Žukovas, Strazdas* **II (1)** 371, 703
Žukas **I** 256, 459
Žukas **III** 90, 383
Žukas Jonas **II (2)** 184 **III** 404, 428
Žukas Juozas-*Dobilas* **I** 258 **II (1)** 371, 700, 707, 708
Žukas Stasys **III** 386
Žukas Vytautas **III** 535
Žukas Vladas **II (1)** 700, 708
Žukauskaitė **II (1)** 476
Žukauskas Adolfas, Jokūbo **I** 619 **III** 588, 589, 613
Žukauskas Antanas ag. 434, 435
Žukauskas Balys, Jono-*Komendantas, Princas* **I** 337, 367, 368, 372 **II (2)** 436
Žukauskas Balys-*Bielinis, Žaibas* **II (2)** 453, 491, 492, 499 1133
III 634, 640
Žukauskas Bronius, Vinco-*Pinavijas* **III** 698, 892
Žukauskas **I** 778 **II (2)** 436

Žukauskas Jokūbas **III** 586
Žukauskas Jonas **III** 710
Žukauskas Jonas-*Dėdė* **III** 613
Žukauskas Jonas-*Kirstukas* **III** 787
Žukauskas Juozas, Jokūbo **I** 619, 622
Žukauskas Juozas-*Spirginys* **III** 585, 588, 590, 591, 615, 621
Žukauskas Stasys, Petro-*Lapas* **II (1)** 15, 144, 146
Žukauskas Vincas-*Putinas* **I** 822, 830 **III** 704, 711, 719, 813, 814, 819, 823, 826; 66 nuotr.
Žukauskas Zigmas-*Plaktukas* **II (2)** 613
Žukienė **II (1)** 378
Žukienė Ona **III** 136
Žumbakis Petras **III** 568
Župerka Antanas **II (1)** 76
Župerkienė **II (1)** 92
Župikov **II (1)** 633
Župikovas **III** 622
Žurauskas **I** 381
Žurauskas Kostas ag. **III** 761
Žuravliov **I** 896
Žvainiukas žr. Kavaliauskas Benius
Žvalgas **I** 260 **II (2)** 571-573, 575, 578 **III** 996
Žvarlytė **I** 420
Žvejys žr. Baltūsis Antanas
Žvikaitė-Vyšniauskienė **II (2)** 68
Žvykas str. **II (1)** 71, 78, 86 , 443
Žvirblis Benadas (Benediktas)-*Dobilas* **III** 673, 683, 717
Žvirblis **I** 272 **II (2)** 102, 103, 126 **III** 180, 307
Žvirblis Jonas-*Dagilis* **III** 670, 673
Žvirblis Jonas-*Marytė* **I** 696, 710
Žvirblis Juozas-*Linksmutis* **II (1)** 364 **III** 447
Žvirblis žr. Dargužis Vladas
Žvirblis-*Bortukas* **II (2)** 552, 554, 556, 557
Žvirblis-*Radvila* **II (2)** 552, 554
Žvirblytė Vlada **III** 483
Žvirblytė-Ramanauskienė Levutė **III** 127
Žvirgždas Jonas **II (2)** 89, 93

TURINYS

Pratarmė. *Romas Kaunietis*. 5

IŠ „PRISIKĖLIMO“ APYGARDOS

Vlado Vyšniūno-*Aušrelės* prisiminimai 10
Pasakoja Kazimiera Butkuvienė-*Kaziukas* 84
Iš partizanų archyvo 112
Pasakoja Jonas Juška 116
Pasakoja Benedikta Viščiutė-Žilionienė-*Vėtra* 119
Pasakoja Pranė Varneckaitė-Majauskienė 136
Pasakoja Petras Židonis-*Lauko klevas* 141
Iš KGB archyvų 149
Pasakoja Česlovas Dainoras-*Noja* 151
Pasakoja Onutė Kripaitytė-*Vyšnia* 162
Pasakoja Petras Rinkūnas-*Vilkas* 175
Pasakoja Rafaelis Sargautas-*Daumantas, Pakaruoklis* 198
Pasakoja Vytautas Pakaušis-*Galis* 211
Pasakoja Povilas Šimoliūnas-*Levingstonas* 221
Pasakoja Antanas Krasnadomskis 244
Pasakoja Onutė Kasperavičiūtė-Žičkuvienė-*Vyturėlis* 255
Pasakoja Onutė Dockaitė-Gudzinskienė 270
Iš KGB archyvų 275
Iš Nijolės Gaškaitės-Žemaitienės knygos „Žuvusiųjų prezidentas“ 283
Pasakoja Leonardas Petrauskas 284
Iš KGB archyvų 315

Pasakoja Jonas Mackevičius-*Vygaudas* 316
Iš KGB archyvų 321
Pasakoja Kęstutis Bersėnas-*Stirniukas, Klajoklis* 328
Iš Nijolės Gaškaitės-Žemaitienės knygos „Žuvusiųjų prezidentas“ 339
Pasakoja Liucija Jurevičienė-*Kovienė, Našlaitė* 342
Iš partizanų archyvo 345
Kodėl perplyšo obelis? Užrašė Ignas Meškauskas 348
Iš KGB archyvų 352
Iš partizanų archyvo 358
Dobelės miško tragedija (Pasakoja Latvijos partizanai: Juris Bėrgmanis, Alfons Kalninš, Modris Zikmanis) 363
Iš KGB archyvų 376

IŠ „VYČIO“ APYGARDOS

Pasakoja Vincas Grinkus-*Kariūnas* 381
Pasakoja Vladas Mataitis 428
Pasakoja Stasys Kuodis-*Fricas* 445
Pasakoja Boleslovas Miškinis-*Šarūnas* 459
Pasakoja Apolonija Mackelaitė-*Rugiagėlė* 470
Pasakoja Petras Tūra-*Jokeris*. Užrašė Vygintas Dragūnas 493
Pasakoja Liucija Brazdžiutė 510
Iš KGB archyvų 519
Pasakoja Albertas Plumpa 528
„Pilėnų“ tėvūnijos partizanai. Užrašė Genovaitė Baniulytė-Dyrienė 549

IŠ „VYTAUTO“ APYGARDOS

Pasakoja Petras Lūža-*Papartynas* 565
Taip buvo sunaikintas MGB agentas „Moskva“ 580
Pasakoja Vladas Daminauskas-*Virėjas, Deimantas* 581
Pasakoja Vladas Šinkūnas-*Juziuks* 594
Pasakoja Jonas Abukauskas-*Siaubas, Vytenis* 624
Iš KGB archyvų 661

IŠ „DIDŽIOSIOS KOVOS“ APYGARDOS

Apie „Didžiosios Kovos“ apygardą 669
Pasakoja Anastazija Krivickaitė-Kestainienė (*Žalio Velnio žmonos sesuo*) 738
Pasakoja Motiejus Bulauka-*Kolumbas* 741
Pasakoja Albinas Bagdonavičius-*Vingis* 762
Pasakoja Steponas Kveraga 773
Pasakoja Stasys Gumbrevičius-*Kalavijas* 784
Pasakoja Motiejus Rudys-*Lazdynas* 794
Pasakoja Romas Sedleckas-*Karklas* 804
Pasakoja Vaclovas Krilavičius 828
Pasakoja Vladas Bužavas 848
Pasakoja Jonas Ožeraitis-*Vaidotas* 859
Pasakoja Salomėja Piliponytė-Užupienė-*Rūta* 891
Pasakoja Pranas Tuškevičius-*Račiukas* 897
Pasakoja Marijonas Bačianskas-*Šernas* 917
Pasakoja Antanas Steiblys 946
Apie Povilą Minską. Užrašė Algirdas Šiukščius 1001
Pasakoja Bronius Triberžis-*Kurmis* 1003
Iš KGB archyvų 1017
Santrumpos 1030
Asmenvardžių rodyklė 1032

Au54 Aukštaitijos partizanų prisiminimai / [sudarė Romas Kaunietis]. – Vilnius: Vaga, 1996-
ISBN 5-415-01339-3
D. 3. – Vilnius: Margi raštai, 2001. – 1184 p., [ ] iliustr. lap. 40
Vardažodžių r-klė: p. 1032–1179.
ISBN 9986-09-234-5

Ši (ketvirtoji) „Aukštaitijos partizanų prisiminimų“ knyga sudaryta iš keturių partizaninių apygardų ryšininkų, rėmėjų ir partizanų prisiminimų dėl to, kad norėta aprėpti daugiau vietovių ir sudominti platesnį skaitytojų ratą. Knygoje taip pat gausu archyvinės medžiagos.

Išlikime verti partizanų priesaikos žodžių – tęsti brolių krauju rašytą testamentą...

UDK 947.45.083+[355.42+321.6(474.5)](093)+888.2-94

Aukštaitijos
partizanų
prisiminimai

III dalis

Sudarytojas *Romas Kaunietis*
Redaktorė *Stasė Budrytė*
Dailininkas *Alfonsas Žvilius*

SL 319. 2001 12 06. 64.26 sp. l.
Tir. 1500 egz. Užsakymas.
Leidykla „Margi raštai“,
Laisvės pr. 60, LT-2056 Vilnius.
Spausdino akcinė bendrovė „Vilspa“,
Viršuliškių sk. 80, LT-2600 Vilnius.
Kaina sutartinė

Penkiasdešimties metų okupacija sutrypė mūsų dvasines vertybes – moralę ir tikėjimą: trečdalis tautos buvo tarsi ištirpdyta „Raudonojo pragaro katile“, netekome pačių iškiliausių to laikmečio asmenybių. Lietuva prisikėlė naujam gyvenimui, bet neturėtume pamiršti, kad mūsų laisvė apmokėta partizanų krauju ir kančiomis. Jie žuvo, mes išeisime, ateis nauja karta – tikėkimės, kad nebegrįš laikai, kai žmogus stovėjo tarsi ant bedugnės krašto, kai jaunystė, meilė ir svajonės be žado gulėjo ant gatvės akmenų.

Romas Kalanta's

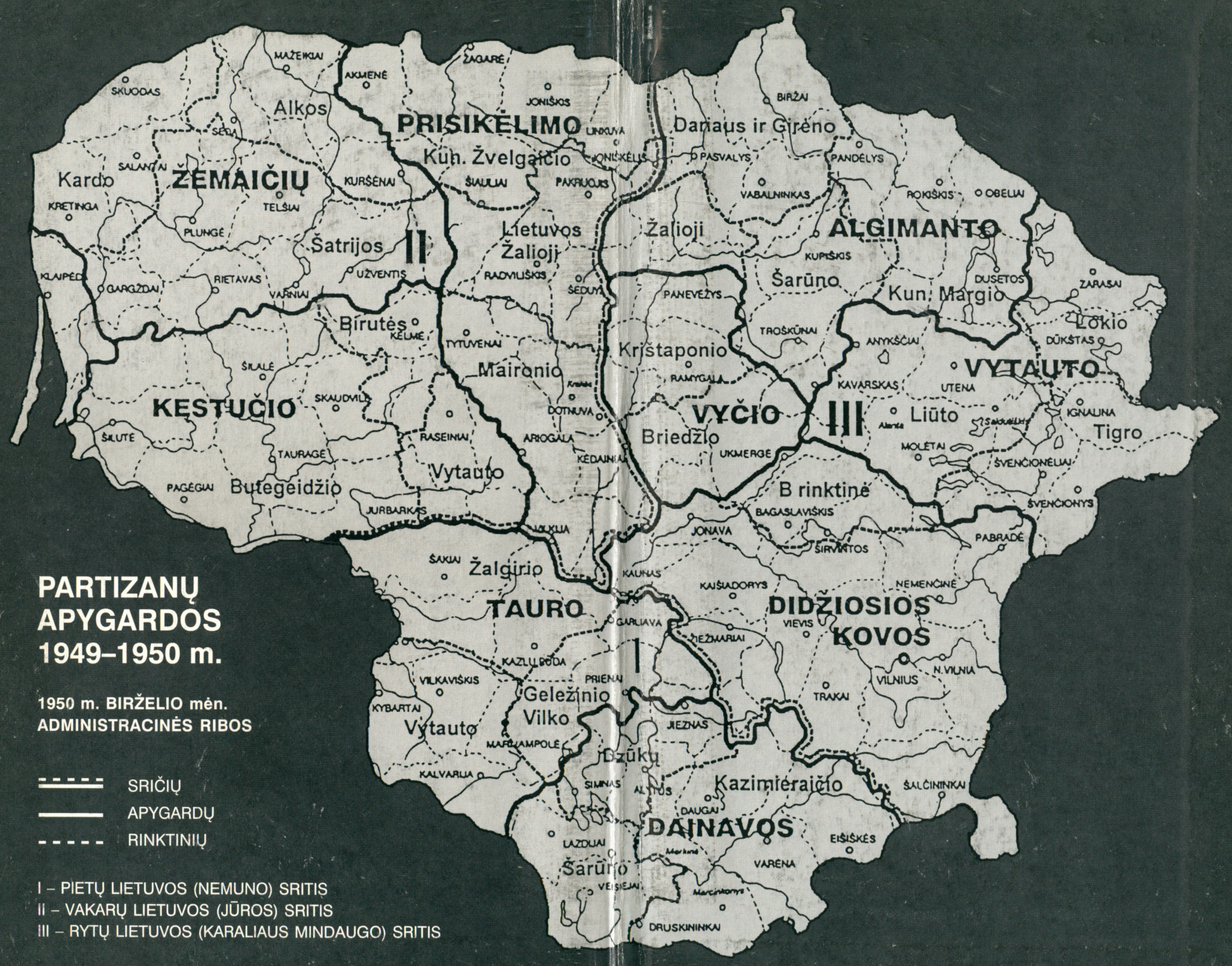
PARTIZANŲ
APYGARDOS
1949–1950 m.
1950 m. BIRŽELIO mėn.
ADMINISTRACINĖS RIBOS
SRIČIŲ
APYGARDŲ
RINKTINIŲ
I – PIETŲ LIETUVOS (NEMUNO) SRITIS
II – VAKARŲ LIETUVOS (JŪROS) SRITIS
III – RYTŲ LIETUVOS (KARALIAUS MINDAUGO) SRITIS
PRISIKĖLIMO
Kun. Žvelgaičio
Dariaus ir Girėno
ŽEMAIČIŲ
Kardo
Alkos
Šatrijos
II
Lietuvos
Žalioji
Žalioji
ALGIMANTO
Šarūno
Kun. Margio
Lokio
Birutės
Kristaponio
VYTAUTO
KESTUČIO
Maironio
VYČIO
III
Liūto
Tigro
Briedžio
Vytauto
Butegeidžio
B rinktinė
Žalgirio
TAURO
DIDŽIOSIOS
KOVOS
I
Geležinio
Vilko
Vytauto
Dzūkų
Kazimieraičio
DAINAVOS
Šarūno
SKUODAS
MAŽEIKIAI
AKMENĖ
ŽAGARĖ
JONIŠKIS
BIRŽAI
SĖDA
SALANTAI
KURŠĖNAI
ŠIAULIAI
PAKRUOJIS
PASVALYS
PANDĖLYS
KRETINGA
TELŠIAI
VABALNINKAS
ROKIŠKIS
OBELIAI
PLUNGĖ
KUPIŠKIS
KLAIPĖDA
GARGŽDAI
RIETAVAS
VARNIAI
UŽVENTIS
RADVILIŠKIS
ŠEDUVA
PANEVĖŽYS
DUSETOS
ZARASAI
KĖLMĖ
TYTUVENAI
TROŠKŪNAI
ANYKŠČIAI
DŪKŠTAS
ŠILALĖ
RAMYGALA
KAVARSKAS
UTENA
SKAUDVILĖ
DOTNUVA
IGNALINA
ŠILUTĖ
RASEINIAI
ARIOGALA
UKMERGĖ
MOLĖTAI
TAURAGĖ
KĖDAINIAI
ŠVENČIONĖLIAI
PAGĖGIAI
JURBARKAS
BAGASLAVIŠKIS
ŠVENČIONYS
VILKIJA
JONAVA
ŠIRVINTOS
PABRADĖ
ŠAKIAI
KAUNAS
KAIŠIADORYS
NEMENČINĖ
GARLIAVA
VIEVIS
ŽIEŽMARIAI
KAZLŲ RŪDA
N. VILNIA
VILKAVIŠKIS
PRIENAI
VILNIUS
TRAKAI
KYBARTAI
JIEZNAS
MARIJAMPOLĖ
KALVARIJA
SIMNAS
ALYTUS
ŠALČININKAI
DAUGAI
LAZDIJAI
EIŠIŠKĖS
VARĖNA
VEISIEJAI
DRUSKININKAI